

A propos de ce livre

Ceci est une copie numérique d'un ouvrage conservé depuis des générations dans les rayonnages d'une bibliothèque avant d'être numérisé avec précaution par Google dans le cadre d'un projet visant à permettre aux internautes de découvrir l'ensemble du patrimoine littéraire mondial en ligne.

Ce livre étant relativement ancien, il n'est plus protégé par la loi sur les droits d'auteur et appartient à présent au domaine public. L'expression "appartenir au domaine public" signifie que le livre en question n'a jamais été soumis aux droits d'auteur ou que ses droits légaux sont arrivés à expiration. Les conditions requises pour qu'un livre tombe dans le domaine public peuvent varier d'un pays à l'autre. Les livres libres de droit sont autant de liens avec le passé. Ils sont les témoins de la richesse de notre histoire, de notre patrimoine culturel et de la connaissance humaine et sont trop souvent difficilement accessibles au public.

Les notes de bas de page et autres annotations en marge du texte présentes dans le volume original sont reprises dans ce fichier, comme un souvenir du long chemin parcouru par l'ouvrage depuis la maison d'édition en passant par la bibliothèque pour finalement se retrouver entre vos mains.

Consignes d'utilisation

Google est fier de travailler en partenariat avec des bibliothèques à la numérisation des ouvrages appartenant au domaine public et de les rendre ainsi accessibles à tous. Ces livres sont en effet la propriété de tous et de toutes et nous sommes tout simplement les gardiens de ce patrimoine. Il s'agit toutefois d'un projet coûteux. Par conséquent et en vue de poursuivre la diffusion de ces ressources inépuisables, nous avons pris les dispositions nécessaires afin de prévenir les éventuels abus auxquels pourraient se livrer des sites marchands tiers, notamment en instaurant des contraintes techniques relatives aux requêtes automatisées.

Nous vous demandons également de:

- + *Ne pas utiliser les fichiers à des fins commerciales* Nous avons conçu le programme Google Recherche de Livres à l'usage des particuliers. Nous vous demandons donc d'utiliser uniquement ces fichiers à des fins personnelles. Ils ne sauraient en effet être employés dans un quelconque but commercial.
- + *Ne pas procéder à des requêtes automatisées* N'envoyez aucune requête automatisée quelle qu'elle soit au système Google. Si vous effectuez des recherches concernant les logiciels de traduction, la reconnaissance optique de caractères ou tout autre domaine nécessitant de disposer d'importantes quantités de texte, n'hésitez pas à nous contacter. Nous encourageons pour la réalisation de ce type de travaux l'utilisation des ouvrages et documents appartenant au domaine public et serions heureux de vous être utile.
- + *Ne pas supprimer l'attribution* Le filigrane Google contenu dans chaque fichier est indispensable pour informer les internautes de notre projet et leur permettre d'accéder à davantage de documents par l'intermédiaire du Programme Google Recherche de Livres. Ne le supprimez en aucun cas.
- + *Rester dans la légalité* Quelle que soit l'utilisation que vous comptez faire des fichiers, n'oubliez pas qu'il est de votre responsabilité de veiller à respecter la loi. Si un ouvrage appartient au domaine public américain, n'en déduisez pas pour autant qu'il en va de même dans les autres pays. La durée légale des droits d'auteur d'un livre varie d'un pays à l'autre. Nous ne sommes donc pas en mesure de répertorier les ouvrages dont l'utilisation est autorisée et ceux dont elle ne l'est pas. Ne croyez pas que le simple fait d'afficher un livre sur Google Recherche de Livres signifie que celui-ci peut être utilisé de quelque façon que ce soit dans le monde entier. La condamnation à laquelle vous vous exposeriez en cas de violation des droits d'auteur peut être sévère.

À propos du service Google Recherche de Livres

En favorisant la recherche et l'accès à un nombre croissant de livres disponibles dans de nombreuses langues, dont le français, Google souhaite contribuer à promouvoir la diversité culturelle grâce à Google Recherche de Livres. En effet, le Programme Google Recherche de Livres permet aux internautes de découvrir le patrimoine littéraire mondial, tout en aidant les auteurs et les éditeurs à élargir leur public. Vous pouvez effectuer des recherches en ligne dans le texte intégral de cet ouvrage à l'adresse <http://books.google.com>

Le 20 Janvier 1770. Sa Majesté a ordonné, article III, que ceux des rentes sur les Deux sous pour livre du Dixième, Billets de la Quatrième Loterie royale & Actions des Fermes, qui sont au Porteur, seroient convertis en contrats, conformément à ce qui est prescrit par ledit Edit de novembre 1767, pour les effets y enoncés; & que les propriétaires ou porteurs d'effets seroient tenus de les rapporter dans le délai d'un an, au Trésorier de ladite Caisse des arriérages, avec les coupons qui doivent échoir dans la présente année, pour être, sur les Reconnoissances qu'il en délivrera, conformément à ce qui est prescrit par ledit article IV de l'Edit de novembre 1767, passé par les Commissaires qui ont été nommés

LESQUELS ont dit que le Roi, par son Edit du 20 Janvier 1767, en ordonnant la conversion de différens Effets y enoncés, en coupons de rente perpétuelle, a aussi ordonné

Article IV, qu'il seroit permis aux Propriétaires de ces arriérages aux propriétaires ou porteurs d'effets, en échange de ceux qui seroient par eux rapportés audit Trésorier des Reconnoissances pour chaque année de ladite rente, contenant le nombre d'effets, le montant de leurs capitaux, leurs numéros originaux & ceux qui y ont été mis, en exécution de l'Edit de Décembre 1764, & la déclaration de l'Assemblée des coupons & intérêts, sur lesquelles Reconnoissances il seroit passé par lesdits seurs Commissaires, telle opération de rente qui n'appartient qu'à la concurrence des intérêts par euxdits effets, & seroient enoncés auxdites Reconnoissances.

Article VI, que les contrats de constitution qui seroient faits en exécution dudit Edit, ne pourroient être moindres de Cinq cents livres de capital, qu'il contiendroient le détail & les numéros des effets qui y seroient compris, & seroient passés devant les Notaires que les porteurs d'effets Reconnoissances voudroient choisir, & simbles, & mesmes numéros qui auroient été donnés aux Reconnoissances; lesquelles demeurent jointes auxdites Reconnoissances.

Article VII, que les rentes qui seroient constituées par lesdits contrats, seroient sujettes au Dixième d'amortissement, ainsi que les intérêts d'effets d'effets.

Article XII, qu'il a été permis aux Étrangers non-naturalisés, même à ceux demeurans hors du royaume, de posséder & acquérir les rentes constituées & reconstitutées par les contrats qui seroient passés en exécution dudit Edit, ainsi que les propres sujets de Sa Majesté, pour en jouir & disposer entre-vifs, par testament, donations ou autrement, en principaux & arriérages; & en cas qu'ils n'en aient pas disposé de leur vivant, il a été dit que leurs héritiers, donataires, légataires ou autres leurs représentans, leur succéderoient, en ce qui est dû aux Étrangers & non régnicoles, même qu'ils soient sujets de Princes ou États avec lesquels Sa Majesté pourroit être en guerre; à l'effet de quoi Sa Majesté a exempté lesdites rentes de toutes lettres de marque & de représailles, & a renoncé à tous droits d'usurpation, Lâcherie, confiscation & autres, qui seroient lui appartenir.

Par Arrêt du Conseil du 20 Janvier 1770, Sa Majesté a ordonné, article III, que ceux des rentes sur les Deux sous pour livre du Dixième, Billets de la Quatrième Loterie royale & Actions des Fermes, qui sont au Porteur, seroient convertis en contrats, conformément à ce qui est prescrit par ledit Edit de novembre 1767, pour les effets y enoncés; & que les propriétaires ou porteurs d'effets seroient tenus de les rapporter dans le délai d'un an, au Trésorier de ladite Caisse des arriérages, avec les coupons qui doivent échoir dans la présente année, pour être, sur les Reconnoissances qu'il en délivrera, conformément à ce qui est prescrit par ledit article IV de l'Edit de novembre 1767, passé par les Commissaires qui ont été nommés

Handwritten notes and signatures in French, including 'Mlle de...', 'Commissaires...', and various dates and names.

BIB. DOM.
LAVAL. S. J.

Bibliotheca S. J.
Les Fontaines
CHANTILLY

E
126/101

par ESTIENNE Robert I

E 126/101

A-I-I

BIB. DOM.
LAVAL. S. J.

Bibliotheca S. J.
Les Fontaines
CHANTILLY

E

126 / 101

per ESTIENNE ROBERT

A-I-I

BIB. DOM.
LAVAL. S. J.

Bibliotheca S. J.
Les Fontaines
CHANTILLY
E
126/101

per ESTIENNE Robert I

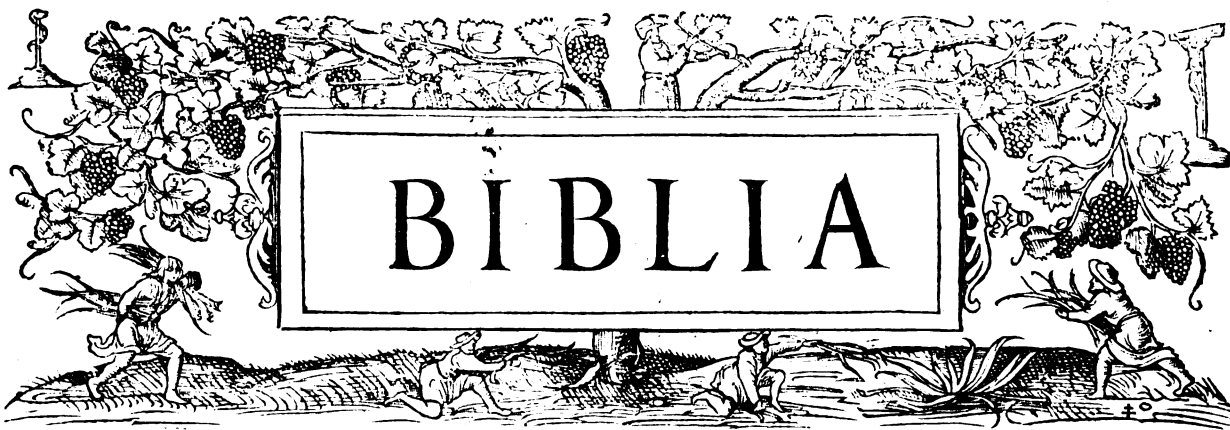
E 126/101

A-I-I

for Robert I Estienne (7 1553)

to young man B, very different to C

(a. 1553)

HIS accesserunt schemata Tabernaculi Mosaici, & Templi Salomonis, quæ præeunte Francisco Vatablo Hebraicarum literarum Regio professore doctissimo, summa arte & fide expressa sunt.

INDEX rerum & sententiarum quæ in iis continentur.

HEBRAEA item, Chaldaea, Græca & Latina nomina virorum, mulierum, populorum, idolorum, urbium, fluuiorum, montium, cæterorumque locorum quæ in ipsis Bibliis leguntur, restituta, cum Latina interpretatione, & ipsorum locorum descriptione ex Cosmographis.

L V T E T I A E .

EX OFFICINA ROBERTI STEPHANI TYPOGRAPHI REGII.

M. D. XLVI.

AD SACRARVM LITERARVM studium exhortatio ex Sacris literis.

Exod. 13.

Narrabis filio tuo in die illo, dicens, Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de AEgypto. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos: & ut lex Domini semper sit in ore tuo. In manu enim forti eduxit te Dominus de AEgypto.

Deuter. 12.

Non facietis singuli quod vobis rectum videtur: sed quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.

Deuter. 31.

Leges verba legis huius coram omni Israel, audientibus eis, & in vnũ omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, paruulis & aduenis qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleantque omnes sermones legis huius.

Iosue 1.

Non recedat volumen legis huius ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo. Tunc diriges viam tuam, & intelliges eam. Non declines à verbis legis huius ad dexteram vel ad sinistram: ut intelligas cuncta quæ agis.

Prouerb. 30.

Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se. Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inueniarisque mendax.

Rom. 15.

Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.

2. Timoth. 3.

Tu verò permane in his quæ didicisti & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris, & quòd ab infantia Sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in Christo Iesu. Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendũ, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.

1. Timoth. 4.

Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.

is semper fuit animus noster, Christiane Lector, vt quantum nostræ ferrent vires, piorum hominum studia iuuaremus: neque antè iuuandi finem facturi sumus, quàm Dominus Deus noster animam, quam ab eo velut precario accepimus, suo iure repoposcerit. Prodierant (quod non ignoras) ante annos octo, è nostra typographica officina Biblia, magna fide ad antiquissimos codices Latinos excusa. Tum enim virorum doctissimorum consilium fuit, vt ea lectio quæ in vetustissimis illis exemplaribus inuenta fuisset, si cum Hebraicis Veteris testamenti codicibus, aut Græcis Noui testamenti libris consentiret, excudetur: ne variis & diuersis lectionibus margines implerentur. Quod consilium non caruit inuidia, & nonnullos præter expectationem nostram offendit. Proinde alii non minoris eruditionis & iudicii viri, quos ista offensus male habebat, me quamfamiliariissimè admonuerunt, vt si quando rursus excudenda essent Biblia, ita rem temperaremus, nequa etiam leuis offensus, vt olim cuiquam afferretur. Quorum consilium non potuimus non probare, vt qui paci & tranquillitati semper studuerimus. Sed antè, quàm ipsi rem aggrederemur, censuimus in consilium adhibendos nostros Theologos, qui & acerrimo iudicio & exactissima doctrina præditi essent: quorum fuit sententia, vt antiquissimos quosque codices excusos exemplaria nobis proponeremus: quæ autem aliter in vetustissimis manu scriptis legerentur codicibus, & cù Hebraicis Græcisque libris conspirarent, ea margo nostrorum Bibliorum sibi vendicaret, nominibus exemplarium vnde quæque lectio desumpta esset, fideliter expressis. hoc pacto futurum dictitantes, vt in nulla apud ullos homines offensa, saltem literatos, essemus. Horum itaque sententiam æquissimam sequuti, comparatis & conflatis vndique miræ vetustatis codicibus, aliis ante multos annos scriptis, aliis verò iam inde ab ipsa typographice infantia excusis, assiduis & improbis laboribus tandem perfecimus, vt ea tralatio qua nostræ ecclesiæ passim vtuntur dum sacros libros aut recitant, aut decantant, ne verbo quidem vno mutato, typis exprimeretur. Varias autem, & à multis seculis repetitas lectiones, quæ tamen cù Hebraico & Græco contextu consentirebant, in margine magna diligentia & fide excudendas curauimus.

Quòd autem in delectu veterum lectionum ad vnguem secuti simus contextum Hebraicum & Græcum, in causa fuerunt veteres illi duo sacrarum literarum diligētissimi & peritissimi interpretes, Hieronymus & Augustinus, qui quum scirent libros illos archetypos, & ipsa authorum lingua conscriptos, plurimum habere momenti ad veritatem lectionis indagandam & deligendam, censuerunt si quando oriretur inter Latinos disceptatio de Latina Sacrorum librorum tralatione, Hebræos & Græcos libros velut asylum quoddam synceræ & germanæ lectionis esse adeundos & consulendos. Sed nequis putet hoc nos comminisci, vt labori nostro auctoritatem facilius & melius conciliemus, verba Hieronymi & Augustini ad hanc rem faciētia, haud grauatim citabimus. Hieronymus ad Suniam & Fretelam ad hūc modum de Hebraicis & Græcis libris, quos ille authenticos libros vocat, scribit, Sicut in Nouo testamēto si quando apud Latinos quæstio exoritur, & est inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontem Græci sermonis, quo Nouum scriptum est instrumentum: ita in Veteri testamento, si quando inter Græcos Latinosque diuersitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatē: vt quicquid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in riuulis. Augustinus verò libro secūdo de Doctrina Christiana, tradit quæ sequuntur, Et Latinæ quidem linguæ homines, quos nunc instruendos suscepimus, duabus aliis ad Scripturarū diuinarum cognitionem habent opus, Hebræa scilicet & Græca: vt ad exemplaria præcedentia recurratur, siquam dubitationem attulerit Latinorum interpretum infinita varietas. Idem eodem libro, Nanque aut ignotum verbum facit hæere lectorem, aut ignota locutio. quæ si ex alienis linguis veniunt, aut quæ rēda sunt ab earum linguarum hominibus: aut linguæ eadem, si & otium est & ingenium, ediscendæ, aut plurimum interpretum consulenda collatio est. Tribuitur etiam Augustino quod legitur Collectaneorum Gratiani sectione nona, Vt veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda est, ita nouorum veritas Græci sermonis normam desiderat. Hæc mea quidem sententia sufficiunt Christiane Lector, vt certum & fixum sit, tralationes omnes Latinas aut ad contextum Hebraicum expendendas esse, si Veteris testamenti sint: aut ad Græcum, si Noui. Cum verò summopere nobis arriderent duorum istorum veterum Theologorum de sacris literis, vt omnes norunt, bene meritorū consilia tam vera, quàm quæ verissima, dedimus etiam operam haud mediocrem vt Franciscus Vatablus Hebræarum literarum professor Regius doctissimus, & in architectonice non vulgariter exercitatus, vobis ob oculos poneret Tabernaculi Mosaici, Templi Salomonis & præcipui eorum instrumenti difficillimam & obscurissimam constructionem. quod quàm libenter & alacriter publicæ utilitatis causa præstiterit summus ille vir, certò scimus: quàm exactè verò & peritè, tum demum cognosces Lector, cum schemata Bibliorum nostrorum, cum ipso Hebraico & Latino contextu non perfunctoriè quidè, sed magna & acuta animaduersione contuleris. Est enim Franciscus Vatablus, præter multarum rerum cognitionem, summo & acutissimo iudicio præditus, in his præsertim quæ ad genuinam Bibliorum interpretationem pertinent. quam rē dum mecum paulò accuratius consydero, non possum non petere à Deo Opt. Max. vt per longam & incolumem vitā, liceat Vatablo nostro aliquid memoriæ proderet, quod libros Veteris testamēti quàm obscurissimos, clariores, & intellectu faciliores reddat. Hoc enim, si quis alius nostra ætate, foelicissimè & pulcherrimè præstare potest: quod prælectiones eius quotidianæ, quibus nihil est doctius & cādidius, locupletissimè testantur. Spe certè ducimur non mediocri, fore vt scribendo multorum imperitiæ tandem aliquando consulat. Est enim homo dotium diuinarū largus, & minimè tenax: quod multis & magnis argumentis ipsi probè cognouimus. Sed vt ad rem redeamus, fortasse non deerūt qui hæc Tabernaculi Mosaici, & Templi Salomonis schemata, nimiam diligētiam & curiosum laborē interpretabūtur, quasi illa parū vtilia sint ad Sacros libros intelligendos. Quibus breuiter respondeo, etiam hanc operā nostram in bonā partē

accipiendam esse, quòd constructionem Tabernaculi Mosaici, de qua in Exodo agitur, & fabricam illam Templi Salomonis, de qua in tertio Regum libro tractatur, sine his schematibus nemo quisquam facile & citò assequi queat. Præterea quotusquisque est qui norit quid sibi velit templum in Nouo testamèto, aut quum legit, aut quum audit à concionatoribus, ementes & vendentes à Christo exclusos & eiectos fuisse è templo, Zachariam ingressum fuisse templum vt odores incenderet Domino, & velum templi Christo mortuo scissum fuisse in duas partes: Cum itaque nomine templi in Veteri & Nouo testamèto, obscure & generatim Sanctū sanctorum, Sanctū, vestibulum, statio sacerdotū, & statio populi haud rarò intelligatur: satis constare puto ex vsu eorū, qui sacrorū sunt studiosi, quòd curauerimus tabulas depingendas, quæ singulas tēpli partes distinctas, nullo penè negotio oculis subiiciant. Iam verò quod ad nostras Annotationes pertinet, illas vt olim in marginibus horū Bibliorum non excudimus: verū eas seorsim cū veteri & vna noua translatione minore forma minutioribusque multò characteribus, quo cōmodius gestarentur, excudimus: quibus, si sacrarū literarum studio teneris, vti certè cupias. Cæterum nequid prætermittamus quod ad lucem & ornamentum nostrorū Bibliorum faciat, hic locus mihi opportunè exigere videtur vt varia illa compendia, quibus vetera exemplaria designauimus, tibi explicemus, ne eorum obscuritas his legendis nauſeam tibi concitet.

- Ge.o.l.p. Hæc compendia significant S. Germani exemplar oblongum, latum, paruū, aureum, argenteū. Tot enim exemplaria suppeditarunt nobis cœnobitæ S. Germani, tantæ vetustatis vt multis in locis literæ oculis legentiū fugerēt. Illis autem exemplaribus differentię causa à forma ipsa corporis, indidimus nomina: vni nomen oblongi, quòd chartis oblongis esset: alteri, lati: tertio, parui. Paruū illud intelligimus, quod & exiguo corpore erat, & literis scriptū minutioribus. quarto, aurei nomen imposuimus, quòd literis aureis scriptū esset. hoc exemplar Euangelia Matthæi & Marci continet, & præterea nihil. Quintum, argenteum appellauimus, quòd haberet Psalmos omnes argenteis literis, illque fugientibus scriptos.
- Di.o.l. S. Dionysii oblongū & latum: quorum copiam nobis fecerunt sodales S. Dionysii. horum alterum, id est oblongum, Rex Carolus quintus, cognomento Sapiens, mira diligentia scribi curauerat ante annos ducetos. Non minore diligentia scriptum erat & latum.
- V. S. Victoris cœnobitarum exemplaria scripta.
- P. Paruum exemplar, in quo Euangelistarum scripta tantum leguntur: quod amici nobis vtendum præbuerunt.
- Compl. Complutensis siue Hispana editio.
- T. Taurinense exemplar, in quo aureis literis verba CHRISTI scripta erant.
- S. Sorbonicum correctorium. liber est quem à Sodalibus Sorbonicis commodato accepimus, in quo etiam antiquorum codicum non paucorum, varix lectiones annotatæ sunt.
- Au. Aureum exemplar, totum & auro conuestitum, & aureis literis descriptum, quo olim vsus est doctissimus Erasmus Roterodamus, beneficio Margaritæ Caroli Cæsaris amittæ.
- Paul. Exemplar quod Iohannes Coletus, Paulinæ apud Londinum ecclesiæ decanus, exhibuit Erasmo, adeò prisca literarum typis, vt ei ab integro discenda esset legendi ratio, & in noscendis elementis fuerit reperuascendum.
- Cor. Codex belle insignitus, quem commodauit Erasmo collegium Corfendonkense.
- Const. Constantiense exemplar, quod exhibuit ei Constantiense collegium.
- Do. Donatianum exemplar, quod illi Brugis exhibuit collegium diui Donatiani. Hæc duo postrema, ferè in omnibus consentiunt cum nostro Germanico lato.
- Su. Sueffionense exemplar, quo tantum in Psalterio vsi sumus.
- B. Basiliensis editio, minutis characteribus impressa ante quadraginta annos.
- M. Moguntinensis editio, excusa anno M. CCCC. LXII.
- Imitati Origenem & Hieronymum, obelo, id est veru: & asterisco, id est stellula, vsi sumus. Obelus ostendit iugulandum esse & confodiendū quod neque in veteribus Latinis codicibus, neque in Hebræis aut Græcis libris authenticis inuenitur. Asteriscus verò in medium profert ex antiquis Latinis codicibus, & Hebraicis, ac Græcis quod in vulgata translatione desideratur.

De laboris nostri ratione, schematibus Tabernaculi & Templi, notis veterum exemplarium, obelo & asterisco satis. Proinde tempestiuum & opportunum esse video vt te ex animo valere iubeam: quòd tamen antè facturum non sum, quàm pro officio hominis grato animo præditi, agnouero beneficium acceptum à Gulielmo Fabritio Canonico Pictauiensi, amico & familiari nostro, viro Hebraicè, Græcè, & Latine erudito, qui in his Bibliis emendandis, & locis cognatis annotandis candido & liberali studio me plurimum adiuuit. Vale nunc Christiane Lector: & totum hunc nostrum laborem boni consule: vt publicæ vtilitatis me semper studiosiorem & amantiorem reddas.

SVMMA TOTIVS SACRAE scripturæ, librorum videlicet Ve- teris & Noui testamenti.

Docent nos libri Veteris testamen- Deus.

Exod. 3. & 5.
Deut. 6. 1. Tim. 2.
Dan. 7. c.
Gen. 17. exod. 15.
Gen. 1. psal. 103.
Iere. 9. psal. 10.
Rom. 9.
1. Corinth. 12.
Ro. 9. csa. 45. ic. 18.

ti, Deum illum quem coluerunt Abraham, Isaac, & Iacob Hebræi, solum verum esse Deum, eumque omnipotentem & æternum: qui propter bonitatem suam Verbo suo cælum & terram, & quæ in eis sunt, creavit. à quo omnia procedunt, sine quo nihil quicquam est: iustum & misericordem: qui que omnia operetur in omnibus secundum voluntatem suam: cui non liceat dicere quare sic vel sic faciat.

Adhæc, ipsum hunc Deum creasse Creatio hominis.

Gen. 1.
Sapient. 1.
Rom. 9.
Eph. 2.

Adam primum hominem ad imaginem & similitudinem suam, dominumque eum constituisse omnium creatorum in terra. Qui quidem Adam, invidia & fraude diaboli, creatoris sui præcepto non obediens, suo peccato, peccatum in hunc mundum inuexit tale, tantumque, ut nos secundum carnem ab ipso progenti, natura filii iræ simus, & ob id morti, damnationi, iugo & tyrannidi diaboli obnoxii reddamur. Peccatum.

Porro autem promissum fuisse à Deo Promissus Christus.

Gen. 3. 12. 16. 22.
Hebr. 2.

Patre semen illud benedictum I E S V M Christum Filium suum saluatorem nostrum, ipsi Adæ, Abraham, Isaac, Iacob, Dauidi, & reliquis patribus, qui à peccatis & tyrannide diaboli liberaret eos qui viua fide huic promissioni crederent, ipsique I E S V Christo fiderent, liberationem hanc ab ipso & per ipsum sperantes. Est autem hæc promissio sæpissimè repetita in libris Veteris testamenti.

Interea autem dum à patribus expe- Lex, siue decalogus.

Rom. 3. galat. 3.
Exod. 19. 20.
1. Corinth. 1.
Hebr. 7.
Hebr. 10.
Iohan. 1.

ctabatur promissa salus & liberatio, quod ea est hominum natura, tam superba atque adeò corrupta, ut non libenter ipsi velint se agnoscere peccatores, quibus promisso Salutari sit opus: legem scriptam in tabulis lapideis, datam fuisse à Deo per Moysen, ut per eam agnito peccato, & cordis humani malitia, ardentius sitirent homines Christi aduentum, qui ipsos à peccatis redimeret, quod sacrificia & hostiæ non præstabant. erant enim vmbre & figuræ veræ oblationis Christi qua peccata omnia obliteranda erant & abolenda.

Noui autem testamenti libris doce-

Rom. 9.
Luc. 1.
Galat. 4. eph. 1.
Rom. 5.
Tit. 3. eph. 1.
Eph. 3. rom. 15.
Tit. 3.

mur, Christum illum promissum (qui est super omnia Deus benedictus in secula) & in libris Veteris testamenti adumbratum sacrificiis, ac figuratum, missum tandem à Patre fuisse, eo tempore quod apud se constituerat, eo inquam tempore, quo abundabat omnis iniquitas. Missum autem & incarnatum, non ex bonis cuiusquam operibus (nam omnes erant peccatores) sed ut verax, abundantes gratiæ suæ diuitias, quas promiserat, exhiberet, & secundum misericordiam suam saluos nos faceret.

Christus Deus
saluator venit

Iohan. 1. csa. 7.
1. Iohan. 2. eph. 2.
Eph. 2.
1. Pet. 1.
Luc. 1. Hebr. 2.
Apocal. 1.
Eph. 1.
Rom. 8. eph. 3.
Galat. 4.
Galat. 5.
Eph. 1.
1. Corinth. 12.
Rom. 8.
Rom. 1.
1. Corinth. 13.
Tit. 1. & 2.
Eph. 1.
Galat. 5.
Galat. 5.
Eph. 1. Hebr. 13.
1. Corinth. 1.
Hebr. 1.
1. Corinth. 13.

In Nouo igitur testamento planissimè ostenditur, quod I E S V S Christus verus agnus, & vera mundi hostia, venit ut nobis pacem cum Patre conciliaret, (ipse est enim pax nostra) lauando nos à peccatis nostris in sanguine suo: & liberaret à seruitute diaboli, (cui peccando seruebamus) in filiosque Dei adopteremur per ipsum, cohæredesque eius efficeremur.

Agnus,
Hostia.
Pax.
Adoptio.

Vt autem singulare hoc & maximum Dei beneficium erga nos agnoscamus, dat nobis Deus Spiritum suum sanctum, cuius fructus & donum est fides in Deum & Christum eius. Nam sine Spiritu sancto quo signamur, neque credere possumus Deum Patrem misisse Messiam, neque I E S V M esse Christum. nullus enim (inquit Paulus) dicere potest, Dominus I E S V S, nisi in Spiritu sancto. Idem Spiritus testatur spiritui nostro, quod sumus filii Dei, & diffundit in viscera nostra eam charitatem quam describit Paulus Corinthiis. Præterea spēs, quæ est certa vitæ æternæ expectatio, cuius idem ipse arrhabo est & pignus, nobis impertitur, & alia spiritualia dona, de quibus Paulus ad Galatas. Per hanc itaque in Christum fiduciam & fidem quæ per charitatem operatur, & se charitatis operibus exerit, ad ea hominem mouens, iustificamur & sanctificamur: id est, Deus & Pater Domini nostri I E S V Christi (qui & pater noster effectus est per ipsum fratrem nostrum) nos pro iustis & sanctis habet, sua gratia non imputans nobis ad gehennam delicta nostra.

Spiritus sanctus.
Fides.

Charitas.
Spes.

Iustificatio, & sanctificatio.

Bona opera.

Venit denique Christus ipse vt nos per ipsum sanctificati & purificati à peccatis, volúntatem eius operibus bonis sectantes, quæ carnis sunt abnegemus, ac liberè seruiamus ei in iustitia & sanctitate omnibus diebus nostris: & vt per bona opera (quæ præparauit Deus vt ambularem in illis) nos ostendamus ad hanc gratiam vocatos: quæ quidem bona opera qui non habet, testatur se fidem in Christum non habere qualem ille in nobis requirit.

Tit. 2.

Luc. 1.
Ephes. 2.
1. Pet. 1.

Christus
magister
Pontifex
Mediator
Aduocatus.

Ad eum oportet nos accedere, & alacri animo ipsum sequi, vt nos doceat: Est enim magister noster, mitis & humilis corde. Exemplar nostrum, à quo discere oportet normam recte viuendi. Noster præterea episcopus & summus pontifex, vnus mediator Dei & hominum: qui nunc ad dexteram Dei Patris sedet, nobis aduocatus factus, oras interpellansque pro nobis: qui proculdubio impetrabit quod vel ab ipso, vel ipsius nomine à Patre petierimus: si modo petentes, ita illum facturum esse crediderimus. sic enim promisit. Ne igitur dubitemus, si quando peccauerimus, cum pœnitentia (ad quã nos initio statim suæ prædicationis inuitat & incitat) cumque fiducia accedere ad thronum gratiæ eius: credentes quod misericordiam consequuturi sumus. nam ideo venit vt peccatores sua gratia saluos faceret.

Matth. 23. & 24.
Iohan. 13.
Ephes. 5. 1. pet. 2.
Heb. 4.
1. Tim. 2. heb. 12.
1. Iohan. 2. rom. 7.
Iohan. 14.

Heb. 4.
Marc. 1.
Heb. 4.
1. Timoth. 1.

Iudicium.

Vita æterna.

Ignis æternus.

Hic nimirum est Christus IESVS, qui post interfectum spiritu oris sui hominem peccati, sedebit in maiestate sua, omnes iudicaturus, & redditurus unicuique propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum. diciturque est iis qui à dextris erunt, qui in hoc mundo futura bona expectauerint, Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Iis autem qui à sinistris, Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Tunc verò finis erit, quum regnum Deo & Patri tradiderit.

1. Thessal. 2.
1. Corinth. 6.
Matth. 25.

1. Corinth. 15.

Hæc vt cognoscamus, bonitate Dei per

Spiritum eius sanctum tradita sunt nobis sacra Biblia: vt cognoscamus, inquam, & credamus vnum solum esse Deum verum, & quem misit IESVM Christum: vt que credentes, vitam habeamus in nomine eius.

1. Pet. 1.
Iohan. 17.
Iohan. 10.

Præter hoc fundamentum nemo aliud

potest ponere. Optatque Paulus eum anáthema esse qui aliam fidem & salutem annútiauerit, quàm per IESVM Christum: etiam si fuerit angelus de cælo.

1. Corinth. 3.

Galat. 1.

Quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia: cui cum Patre & Spiritu sancto honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Rom. 11.

INDEX TESTIMONIORVM A Christo & Apostolis in Nouo testamento citato-

rum ex Veteri, quæ huc in id congesta sunt, vt pii lectores natiuam quorūdam intelligentiam facile assequi valeant quæ ab ipso Christo vero interprete & spiritu eius, per Apostolos sit tradita: perspiciantque in quem vsū ea adduxerint Apostoli & Euangelistæ.

GENESIS.

- 1 d Masculū & foeminā fe. &c. Matt. 19 a. mar. 10 a
2 a Requieuit Deus die septima ab, &c. Heb. 4 b
2 b Factus est primus homo Adā in, &c. 1. Cor. 15 f
2 d Dimittet homo patrē & matrē, & adhærebit
uxori. Mat. 19 a. mar. 10 a. ephes. 5 g. 1. cor. 6 d
2 d Erunt duo in carne vna. Matth. 19 a. mar. 10 a.
1. corinth. 6 d. ephes. 5 g
12 a Exi de terra tua & de cognatione tua. Act. 7 a
12 a Et in semine tuo benedi. &c. Act. 3 d. galat. 3 b
15 b Sic erit semen tuum Rom. 4 c
15 b Credidit Abraham, &c. Ro. 4 a. iaco. 2 d. galat. 3 a
15 c Erit semē tuū peregrinū in terra, &c. Act. 7 a
17 a Quia patrē multarū gentiū cōstituite. Ro. 4 c
18 b Secundū hoc tēpus veniam, & erit, &c. Ro. 9 b
21 b Eiice ancillam & filium eius Galat. 4 d
21 b In Isaac vocabitur tibi semen. Rom. 9 b
22 c Nisi benedicēs benedicā te, & mul. &c. He. 6 c
22 d Quia benedicēt in te oēs gē. Gal. 3 b. act. 3 d
25 c Quia maior seruiet minori Rom. 9 c

EXODVS.

- 3 b Ego sum Deus Abraham, &c. Matth. 22 c.
marc. 12 c. luc. 20 f
9 d In hoc ipsum excitauit te, vt osten. &c. Ro. 9 d
12 g Os non comminuetis ex eo Iohan. 19 f
13 c Omne masculinū adaperiens vuluā Luc. 2 d
16 d Qui multum, non abundauit: &c. 2. Cor. 8 c
20 c Non mœchaberis Matth. 5 d
20 c Nō adulterabis, Nō occides, Nō furtū facies,
Non loqueris contra proximū tuū falsum
testimonium, Non concupisces Rom. 13 c
20 c Non concupisces Rom. 7 b
20 c Non occides Matt. 5 c. luc. 18 d
20 c Honora patrē, &c. Mat. 15 a. mar. 7 b. eph. 6 a
21 c Qui maledixerit patri, &c. Mat. 15 a. mar. 7 b
21 c Oculū pro oculo, dentem pro dente Mat. 5 f
22 d Principi populi tui non maledices Act. 23 a
24 c Hic sanguis testamēti, quod man. &c. Heb. 9 e
25 g Vide, omnia facito secūdū, &c. He. 8 b. act. 7 f
32 a Fac nobis deos qui præcedant nos Act. 7 e
33 d Miserebor cui voluero, &c. Rom. 9 c
34 d Nō sicut Moyses ponebat vela. &c. 2. Cor. 2 c

LEVIT.

- 11 g Sācti eritis, quoniā ego sanctus sum 1. Pet. 1 c
18 a Qui fecerit homo, viuet in ea. Ro. 10 b. gal. 3 b
19 c Non periurabis Matth. 5 e
19 d Diliges proximū tuū sicut teipsum. Mat. 22 d.
marc. 12 c. rom. 13 d. galat. 5 c. iaco. 2 b
19 d Diliges proximum tuum Matth. 5 g
20 b Qui maledixerit patri, &c. Matth. 15 a
24 d Oculum pro oculo Matth. 5 f
26 b Quoniā inhabitabo in illis, &c. 2. Corinth. 6 d

NUMERI.

- 9 b Os non comminuetis ex eo Iohan. 19 f
4 d Etenim Deus noster ignis cōsumēs est. He. 12 g
5 b Non concupisces Rom. 7 c. 13 c

DEYTER.

- 5 b Non occides Matt. 5 c. luc. 18 d
5 b Non mœchaberis Matt. 5 d. luc. 18 d
5 b Non furtum facies Luc. 18 d. rom. 13 c
5 b Nō loquēris cōtra proxi. &c. Luc. 18 d. ro. 13 c
5 b Honora patrē, &c. Mat. 15 a. mar. 7 b. eph. 6 a
6 a Audi Israel, Dominus Deus tuus, &c. Mar. 12 c
6 a Diliges Dominū, &c. Mat. 22 d. mar. 12 c. lu. 10 c
6 c. 10 d Dominū Deū tuū, &c. Mat. 4 b. luc. 4 b
6 c Nō tētabis Dominū Deū, &c. Mat. 4 b. lu. 4 b
8 a Nō in solo pane viuit homo. Mat. 4 a. luc. 4 a
10 d Deus personā hominis non accipit Galat. 2 b
18 c Prophetā suscitabit vobis Do. &c. Act. 3 d. 7 c
19 d In ore duorum vel trium testiū stabit omne
verbum. 2. Corint. 13 a. matth. 18 b. ioh. 8 c
19 d Oculum pro oculo, dentē pro dente. Mat. 5 f
21 d Maledictus omnis qui pēdet in ligno. Gal. 3 b
25 b Nō alligabis os boui tritu. 1. Cor. 9 a. 1. tim. 5 c
25 b Siquis mortuus, &c. Mat. 21 c. mar. 12 b. lu. 20 e
27 d Maledict' omnis qui nō perman. &c. Gala. 3 b
30 c Quis ascendet in cælum? Rom. 10 b
30 c Propē est verbum in ore tuo, &c. Rom. 10 b
32 c Ego ad æmulationē vos adducā, &c. Ro. 10 d
32 e Mihi vindictam, ego retribuam Rom. 12 d

IOSVE.

- 1 a Non te deseram, neque derelinquā Heb. 13 a

REG. II.

- 7 c Ego ero illi ī patrē, & ipse erit mihi, &c. He. 1 b

REG. III.

- 19 b Domine, prophetas tuos occide. &c. Ro. 11 a
19 b Reliqui mihi septem millia virorū Rom. 11 a

IOB.

- 5 c Cōprehendā sapiētes in astutia eorū. 1. Cor. 3 d

DAVID.

- 2 a Quare fremuerunt gentes? Act. 4 e
2 b Fili' me' es tu, ego ho. &c. Act. 13 e. he. 1 b. 5 b
2 c Reges eos in virga ferrea Apocal. 2 g. 19 c
4 b Irascimini, & nolite peccare Ephes. 4 f
5 c Sepulchrū patens est guttur eorū Rom. 3 b
6 c Discedite à me oēs, &c. Mat. 7 d. 25 d. luc. 13 f
8 b Ex ore infantū & lactentium Matth. 21 b
8 c Quid est homo quod memor es eius? Heb. 2 a
8 c Omnia subiecit sub pedibus eius 1. Cor. 15 d
9 c Quorū os maledictiōe & amaritu. &c. Ro. 3 c
13 a Nō est iustus quisquā, nō est intelligēs. Ro. 3 b
13 b Veloces pedes eorū ad effundendū, &c. Ro. 3 c
15 c Prouidebā Dominū in conspectu, &c. Act. 2 d
15 d Non dabis sanctū tuū videre, &c. Act. 2 e. 13 e
17 a Ego ero fidens in eum Heb. 2 c
17 g Propterea cōfitebor tibi in Gētib', &c. Ro. 15 b
18 a Et quidē in omnē terrā exiuit son. &c. Ro. 10 d
21 a Eli, eli, lāma sabaſthani Mat. 27 e. marc. 15 c
21 c Diuiserūt sibi vestimen. &c. Mat. 27 d. ioh. 19 c
21 c Nūtiabo nomen tuū fratribus meis Heb. 2 c
23 a Domini est terra, & plenitudo ei' 1. Cor. 10 f
24 c Odio habuerunt me gratis Iohan. 15 d
30 a In man' tuas cōmendo spiritū meū Luc. 23 f
31 a Beati quorū remissæ sunt iniquitates Ro. 4 a

*.iiii.

33 c Qui enī vult vitā diligere, & dies, &c. 1. Pet. 3 b
 39 b Hostiam & oblationem nolūisti Heb. 10 b
 40 c Qui manducat mecum panem Iohan. 13 b
 43 d Propter te mortificamur tota die Rom. 8 g
 44 b Thronus tuus Deus in seculū seculi Heb. 1 c
 50 a Ut iustificeris in sermonibus tuis Rom. 3 a
 54 d Iacta super Dominū curam tuam 1. Pet. 5 b
 61 d Vnusquisq; autē propriā merc. &c. 1. Cor. 3 b
 67 d Ascēdens in altū, captiuā duxit, &c. Ephē. 4 b
 68 b Zelus domus tuæ comedit me Iohan. 2 d
 68 b Improperia impropertiū tibi, &c. Rom. 15 a
 68 c Fiat mēsa eorū corā ipsis in laqueū Rom. 11 b
 68 c Fiat commoratio eorum deserta Act. 1 d
 68 e In siti mea potauerunt me aceto Iohan. 19 f
 77 a Aperiam in parabolis os meum Matth. 13 e
 77 c Panem cæli dedit eis Iohan. 6 d
 81 b Ego dixi, dii estis Iohan. 10 g
 88 d Inueni David seruum meum Act. 13 d
 90 c Angelis suis mandauit de te Matt. 4. a. lu. 4 b
 93 b Domin' nouit cogitationes sap. &c. 1. Cor. 3 d
 94 d Sicut iuravi in ira mea Heb. 4 a
 94 c Hodie si vocem eius audieritis Heb. 3 b
 96 b Et adorent eum omnes angeli eius Heb. 1 c
 101 d Tu in principio Domine terram, &c. Heb. 1 c
 103 a Qui facit angelos suos spiritus Heb. 1 c
 108 b Et episcopatum eius accipiat alter Act. 1 d
 109 a Dixit Dominus Domino meo Matth. 22 d.
 luc. 20 g. act. 2 f
 109 a Sede à dextris meis Heb. 1 d
 109 a Donec ponā inimicos, &c. Heb. 1 d. 1. cor. 15 d
 109 b Tu es sacerdos in æternum Heb. 5 b. 7 c
 109 b Iurauit Domin', & nō pœnitebit eū Heb. 7 c
 111 b Dispersit, dedit pauperibus 2. Cor. 9 c
 115 a Credidi, propter quod locut' sum 2. Cor. 4 c
 115 a Omnis homo mendax Rom. 3 a
 116 a Laudate Dominum omnes gentes Ro. 15 c
 117 a Domin' mihi adiutor: nō timebo, &c. He. 13 b
 117 d Lapidem quem reprobauerunt ædificantes
 Matth. 21 d. marc. 12 a. act. 4 b. 1. pet. 2 b
 117 Hofanna filio David Matth. 21 b
 131 c De fructu ventris tui ponā super, &c. Act. 2 e
 139 a Venenū aspidum sub labiis eorum Rom. 3 b

PROVERB.

3 a Nolite esse prudētes apud vosmetip. Ro. 12 d
 3 b Fili mi, noli negligere disciplinā, &c. Heb. 12 b
 3 b Quē diligit Domin' cor. &c. He. 12 b. apoc. 3 d
 10 b Caritas operit multitudinē pecc. 1. Pet. 4 b
 17 c Videte nequis malū, &c. 1. Theff. 5 d. 1. pet. 3 b
 20 c Qui maledixerit patri, &c. Matth. 15 a. mar. 7 b
 25 c Si esurierit inimicus tuus, ciba illū Rom. 12 d
 26 b Canis reuersus ad vomitum 2. Pet. 2 d

ESAIAS.

1 c Nisi Domin' sabbaoth reliquisset, &c. Ro. 9 f
 5 d Homo plātauit vin. Mat. 21 b. mar. 12 a. lu. 20 b
 6 a Sāctus, sanct', sanctus, Domin' De' Apoc. 4 c
 6 c Auditū audietis, & nō intelligetis. Matth. 13 b.
 marc. 4 b. luc. 8 b. act. 28 f. ioh. 12 f. rom. 11 b
 7 c Ecce virgo in vtero habebit Matth. 1 d
 8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit, &c. Heb. 2 d
 9 a Terra Zabulon & terra Nephthali Mat. 4 c
 10 e Si fuerit numer' filiorū Israel, &c. Rom. 9 f
 11 a Reuelabitur ille iniquus quē, &c. 2. Theff. 2 c
 11 c Erit radix Iesse Rom. 15 c. act. 13 d
 21 c Cēcidit cēcidit Babylon illa magna Apo. 14 b
 22 d Māducemus & bibamus, cras, &c. 1. Cor. 15 e
 22 f Hæc dicit Sanctus & Verus, qui, &c. Apo. 3 b

25 c Absterget Domin' omnē lac. &c. Apo. 7 d. 21 b
 28 c Quoniā in aliis linguis & labiis, &c. 1. Cor. 14 d
 28 d Ecce pono in Siō, &c. Ro. 9 g. 1. pet. 2 b. act. 4 b
 29 d Populus hic labiis me hon. Mat. 15 a. mar. 7 b
 29 c Perdā sapiētiā sapientū, & prud. &c. 1. Cor. 1 c
 33 c Vbi sapiēs? vbi scriba? vbi inquisi. &c. 1. Cor. 1 c
 40 a Vox clamantis in deserto Matth. 3 a. mar. 1 a.
 luc. 3 a. iohan. 1 c
 40 b Omnis caro fœnum 1. Pet. 1 d. iacob. 1 d
 40 d Quis enim cognouit sensū Domini, aut quis
 instruxit eum? 1. Corinth. 2 d
 40 d Quis enim cognouit sensū Domini, aut quis
 consiliarius eius fuit? Rom. 11 d
 41 b. 44 a Ego sum primus, &c. Apoc. 1 d. & 22 c
 42 a Ecce puer meus quem elegi Matth. 12 b
 43 d Ecce noua facio omnia Apoc. 21 b. 2. cor. 5 d
 45 d Viuo ego, dicit Dominus, quoniā, &c. Ro. 14 b
 45 b Nūquid dicit figmentū ei qui se, &c. Rom. 9 d
 49 b Posui te in lucem Gentium Act. 13 g
 49 c Tēpore accepto exaudiui te, &c. 2. Cor. 6 a
 49 e Nō esurient, neq; sitient amplius Apoc. 7 d
 50 b Tunc expuerunt in faciem eius Matt. 26 g
 52 b Quā speciosi pedes euangelizan. &c. Ro. 10 c
 52 d Propter quod exite de medio, &c. 2. Cor. 6 d
 52 b Nomē Dei per vos blasphematur, &c. Ro. 2 d
 52 d Quibus nō est annuntiātū de eo, &c. Ro. 15 e
 53 a Domine quis credidit aud. &c. Ro. 10 c. ioh. 12 f
 53 b Ipse infirmitates nostras accepit Matt. 8 c
 53 c Tanquam ouis ad occisionem Act. 8 f
 53 d Et cū iniquis reputatus est Mar. 15 c. lu. 22 d
 53 e Qui peccatū non fecit, &c. 1. Pet. 2 d. 1. iohā. 3 a
 53 e Qui peccata nostra pertulit in, &c. 1. Pet. 2 d
 54 a Latere sterilis quæ non parit Galat. 4 d
 54 c Et erunt omnes docibiles Dei Iohan. 6 e
 55 a Et qui sitit, veniat: & qui vult, &c. Apoc. 22 d
 55 b Dabo vobis sancta David fidelia Act. 13 c
 56 c Domus mea, domus orationis vocabitur.

Matth. 21 b. marc. 11 c. luc. 19 g

59 b Cōtritiō & infœlicitas in viis eorū Rom. 3 c
 59 c Galeā salutis assumite Ephē. 6 c. 1. theff. 5 b
 59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auer. &c. Ro. 11 d
 60 d Et ciuitas nō eget sole neq; luna Apoc. 21 g
 60 d Nox vltā non erit Apoc. 22 a
 60 c Et portæ eius nō claudētur per, &c. Apoc. 21 g
 61 a Spiritus Domini super me Luc. 4 c
 62 d Dicite filiæ Siō, Ecce rex tuus venit Matth. 21 a
 64 b Quod oculus nō vidit, nec auris, &c. 1. Cor. 2 b
 65 a Inuētus sum à nō quærentibus me Ro. 10 d
 65 a Tota die expādi manus meas, &c. Rom. 10 d
 65 c Nouos verò cælos, &c. 2. Pet. 3 c. apocal. 21 a
 66 a Cælum mihi sedes est Act. 7 f
 66 g Vbi vermis eorum non moritur Mar. 9 g

IEREM.

7 b Vos autē fecistis, &c. Mat. 21 b. mar. 11 c. lu. 19 g
 9 g Qui gloriatur, in Domino gloriatur 1. Co-
 rinth. 1 d. 2. corinth. 10 d
 10 a Quis non timebit te Domine? Apo. 15 b
 17 d Ego sum scrutans renes & corda Apoc. 2 f
 31 c Vox in Rama audita est Matth. 2 d
 31 a Ero vobis in patrē, & vos eritis, &c. 2. Cor. 6 d
 31 e Ecce dies venient, dicit Dominus, & consum-
 mabo super domū Israel & super domum
 Iuda testamentum nouum Heb. 8 c
 31 f Hoc autem testamētum quod testabor ad il-
 los, &c. Dabo leges meas in cor. &c. Heb. 10 c
 51 a Cēcidit cēcidit Babylon magna Apoc. 18 a

EZECH.
 3 a Accipe librum, & deuora illum Apoc. 10 d
 20 b Qui fecerit homo, uiuet in ea Rom. 10 b
 32 b Sol obscurabitur, & luna, &c. Matth. 24 c
 36 c Nomen Dei per uos blasphema, &c. Ro. 2 d

DANIE.
 9 g Cū uideritis abominationē desolationis quæ dicta est à Daniele propheta Matth. 24 b
 marc. 13 b. luc. 21 d

OSEE.
 1 d Et erit, in loco ubi dictū est eis, &c. Rom. 9 e
 2 d Vocabo nō plebem meam, plebem meam Rom. 9 e. 1. pet. 2 b
 6 c Misericordiā uolo, & nō, &c. Mat. 9 b. 12 a
 10 b Tūc incipiēt dicere mōtibus, Ca. &c. Luc. 23 d
 11 a Ex Aegypto uocaui filium meū Matth. 2 c
 13 d Absorpta est mors in uictō, &c. 1. Cor. 15 g

IOEL.
 2 g Et erit in nouissimis diebus, &c. Act. 2 c
 2 g Omnis enim quicumque inuoc. &c. Ro. 10 c

AMOS.
 5 g Nunquid uictimas & hostias, &c. Act. 7 e
 6 a Væ uobis diuitibus Luc. 6 d
 9 c Post hæc reuertar, & reædifi. &c. Act. 15 c

IONAS.
 2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, &c. Mat. 12 c. luc. 11 d

3 b Poenitentiam egerunt, &c. Mat. 12 d. luc. 11 e

MICHAEL.
 5 a Et tu Beth-léhem terra Iuda, &c. Mat. 2 a
 7 b Veni separare hominem aduersus patrē suū, & filiam aduersus matrē. Mat. 10 d. luc. 12 g

AGGAR.
 2 b Adhuc semel, & ego mouebo, &c. Heb. 12 g

HABAC.
 1 b Videte cōtemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego, &c. Act. 13 f
 2 a Iustus autem ex fide uiuit Rom. 1 c. galat. 3 b

NAHVM.
 1 d Quam speciosi pedes euangel. &c. Ro. 10 e

ZACHAR.
 8 c Loquimini ueritatem vnus, &c. Ephes. 4 f
 9 b Ecce rex tuus uenit Matth. 21 a. iohan. 12 b
 11 c Et acceperunt triginta argenteos Mat. 27 a
 12 c Videbunt in quem cōpunxerūt Iohā. 19 g
 13 c Percutiam pastorem Mat. 26 c. marc. 14 b

MALACH.
 1 a Iacob dilexi, Esau autē odio habui Ro. 9 c
 3 a Ecce ego mitto angelum meum Mat. 11 b. marc. 1 a. luc. 7 d. iohan. 1 c

4 b Ipse est Elias qui uenturus erat Mat. 11 b
 4 Quid est quod scribæ dicunt, quod Eliā oportet primū uenire, &c. Mat. 17 b. marc. 9 b
 4 b Ut conuertat corda patrū in filios Luc. 1 b

Index alter, in quo itidem Noui instrumenti testimonia ex Veteri excerpta annotauimus, si non ad uerbum, certe iuxta sententiam, ex quorum collatione cum iis à quibus uidentur desumpta, non parum lucis accedet Christianis lectoribus.

GENESIS.
 1 a Fide intelligimus aptata esse, &c. Heb. 11 a
 1 a Cæli erant prius & terra de, &c. 2. Pet. 3 b
 1 d Bene omnia fecit Mar. 7 d
 1 d Adam primus formatus est, &c. 1. Tim. 2 d
 2 d Non enim uir ex muliere, &c. 1. Cor. 11. a
 3 a Serpens seduxit Heuā astutia sua 2. Cor. 11 a
 3 b Adā nō est seductus: mulier, &c. 1. Tim. 2 d
 4 a Fide plurimā hostiā Abel quā Cain obtulit. Heb. 11 a
 4 b A sanguine Abel iusti Matth. 23 d
 4 b Non sicut Cain qui ex malig. &c. 1. Ioh. 3 b
 4 b Væ illis qui in uia Cain abierūt Iudæ epist. d
 5 c Fide, Enoch translatus est ne, &c. Heb. 11 a
 6 c Quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cū fabricaretur arca 1. Pet. 3 d
 6 c Fide, Noe responso accepto, &c. Heb. 11 b
 7 a Octauū Noe iustitiæ præconē, &c. 2. Pe. 2 b
 7 b Sicut in diebus ante diluuiū, &c. Mat. 24 d
 9 a Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt Matth. 26 e. apoc. 13 c
 12 a Fide, qui uocatur Abraham, &c. Hebr. 11 b
 14 d Hic enim Melchisedec, rex Salem, sacerdos Dei summi Heb. 7 a
 16 d Abraham filium habuit de ancilla Gala. 4 c
 17 b Et signum accepit circuncisionis, signaculū iustitiæ fidei Rom. 4. b. act. 7 a
 18 a Fide, & ipsa Sara sterilis uirtutē, &c. Heb. 11 c
 18 b Sicut Sara obediebat Abraham, &c. 1. Pet. 3 a
 19 b Euertit ciuitates Sodomorū, &c. 2. Pet. 2 b
 19 c Sicut Sodoma & Gomor. &c. Iudæ epist. c
 19 e Memores estote uxoris Lot Luc. 17 g
 19 c Sicut factum est in diebus Lot, edebant, &c.

Qua die autē exiit Lot de Sod. &c. Luc. 17 f
 21 a Abraham habuit filium de libera Gala. 4 c
 22 a Fide, obtulit Abraham Isaac cū, &c. Heb. 11 d
 22 b Offert Abraham filiū Isaac su. &c. iacob. 2 d
 22 c Sicut locutus est ad patres nō, &c. Luc. 1 e
 25 c Rebecca ex uo concubitu habēs, &c. Ro. 9 b
 25 d Ne quis fornicator aut prophanus ut Esau, qui propter escam, &c. Heb. 12 d
 27 d Fide, & de futuris benedixit, &c. Heb. 11 d
 48 c Fide, Iacob moriēs, singulos, &c. Hebr. 11 d
 49 b Quem scripsit Moyses in lege Iohan. 1 g
 50 d Fide, Ioseph moriēs, de profect. &c. He. 11 d

EXOD.
 2 a Fide, Moyses natus, occultatus, &c. Heb. 11 d
 2 b Fide, Moyses grandis factus negauit se esse filium filiz Pharaonis Heb. 11 e
 2 b Cū uidisset Moyses quendā, &c. Act. 7 c
 3 a Expletis annis quadraginta, &c. Act. 7 d
 12 d Fide, celebrauit pascha & sang. &c. Heb. 11 e
 14 c Omnes in Moysē baptizati, &c. 1. Cor. 10 a
 14 c Fide, transferunt Mare rubrum Hebr. 11 e
 16 c Patres uestri māducauerūt man. &c. Ioh. 6 e
 16 d Panem de cælo dedit eis māducare Ioh. 6 d
 16 d Omnes eandē escā spiritualē, &c. 1. Cor. 10 a
 17 b Bibebant de spiritali, cōseq. &c. 1. Cor. 10 a
 19 b Et si bestia tetigerit mōtem, &c. Heb. 12 e
 19 c Gens sancta, populus acquisitionis 1. Pet. 2 b
 20 b Non periurabis Matth. 5 e
 20 c Non homicidium facies Matth. 19 c
 20 c Nō enim accessistis ad tractabil. &c. Heb. 12 e
 24 c Lecto omni mādato legis à, &c. Heb. 9 e
 26 a. 36 a Tabernaculū factū est primū Heb. 9 a
 32 b Neque idololatræ efficiamini 1. Cor. 10 b

LEVIT.

- 12 a In sabbatho circumciditis hominem Ioh.7 c
 12 a Postquam impleti sunt dies octo Luc.2 c
 12 a Postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Luc.2 d
 12 c Vt darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini Luc.2 d
 14 a Offer munus tuum quod præcepit Moyfes &c. Matth.8 a.marc.1 d.luc.5 c
 16 d Omnis multitudo populi erat,&c. Luc.1 a
 16 c Si enim sanguis hircorū & vitulorū.Heb.9 d
 19 c Nolite in personarū acceptio.&c.Iacob.2 a b
 19 d Si peccauerit in te frater tuus,&c. Mat.18 b luc.17 a
 20 a In lege Moyfes mādauit no.&c. Iohan.8 a

NVMER.

- 8 c Omne masculinū adaperiēs vuluā Luc.2 d
 9 d Patres nostri omnes sub nu.&c. 1.Cor.10 a
 11 b Panem de cælo dedit eis māducare Ioh.6 d
 12 b Sicut & Moyfes in omni domo eius Heb.3 a
 14 f Cadauera filiorū Israel prostra.&c. Heb.3 d
 14 f Neque murmuraueritis sicut quidam corū. 1.Corinth.10 c
 16 a In cōtradictione Core perierūt.Iudæ epist.d
 19 a Quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato Heb.13 b
 20 b Bibebant autem de spiritali,&c. 1.Cor.10 a
 21 b Neque tentemus Christū,&c. 1.Cor.10 b
 21 c Sicut Moyfes exaltauit serpentem in deserto Iohan.3 b
 22 d Animal mutum,subiugale,corripuit vesaniā Balaam 2.Pet.2 c
 22 d Errore Balaam mercede effusi sunt. Iudæ epist.d.2.pet.2 c
 24 c Balaam docebat Balac mittere scādalum coram filiis Israel Apoc.2 d
 25 b Neque fornicemur sicut quidam ex ipsis fornicati sunt 1.Corint.10 b
 26 g Prostrati sunt in deserto 1.Corint.10 b
 28 a Sabbathis sacerdotes in templo,&c. Mat.12 a

DEUTERON.

- 1 c.16 d Nolite in personarum acceptione, &c. Iacob.2 a b
 5 b Non periurabis Matth. 5 e
 10 d Non est acceptio personarum apud Deum. Ro.2 b.aēt.10 e.colof.3 d.ephes.6b.1.pet.1 c
 17 b Irritam quis faciens legē Moyfi,&c.Heb.10 e
 18 a Nescitis quoniam qui in sacrario operatur, quæ de sacrario sunt edunt? 1.Corint.9 b
 24 a Quicumque dimiserit vxorem suam, det ei bellum repudii.Matth.5 e.19 b.marc.10 b

IOSVE.

- 2 a Similiter & Rahab meretrix Iacob.2 d
 6 c Fide,muri Iericho corruerunt Heb.11 c
 6 d Fide,Rahab meretrix non periit cum incredulis Heb.11 f

REGVM I.

- 21 b Non legistis quid fecerit Dauid quando esuriit. Matth.12.a.marc.2 d.luc.6 a

REGVM III.

- 2 b Liceat audenter dicere ad vos de patriarcha Dauid quoniā defunctus est.Aēt.2 e.& 13 e

- 10 a Regina Austri venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis Matth.12 d.luc.11 d
 17 a In diebus Eliæ clausum est cælum Luc.4 d
 17 a Elias homo erat similis nobis passibilis.Iac.5 d

REGVM IIII.

- 4 e Neminem per viam salutaueritis Luc.10 a
 5 d Multi leprosi erant in Israel sub Eliseo propheta,&c. Luc.4 e

I. PARALIP.

- 23 b Nec quisquam sumit sibi honorē, sed qui vocatur a Deo, quēadmodū & Aarō He.5 b

IOB.

- 1 d Nihil intulimus in hunc mūdū 1.Tim.6 b
 5 c Beatus vir qui suffert tentationem Iacob.1 b
 34 b Non est personarum acceptor Deus.Aēt.10 e

DAVID.

- 40 c Filius hominis vadit,sicut scriptū est Matth. 26 b.marc.14 b.luc.22 b
 131 a Petiit Dauid vt inueniret tabernaculū Dei Iacob Aēt.7 f

PROVERB.

- 11 d Si iustus vix saluabitur 1.Pet.4 d
 17 d Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum Iacob.1 c
 20 b Si dixerimus quia peccatū non habem⁹, &c. 1.Iohan.1 d
 24 c Nolite in personarum acceptione Iac.2 a
 25 a Cum vocatus fueris ad prandiū,vade,recumbe in nouissimo loco Luc.14 c

ESAIAS.

- 8 c Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum Luc.2 e
 13 b Statim post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur. Matth.24 c.marc.13 c. luc.21 e
 41 b Suscepit Israel puerum suum Luc.1 e
 54 a Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt Luc.23 d
 58 b Esuriui,& dedistis mihi māducare. Mat.25 c
 63 a Et vestitus erat veste aspersa sanguine.Apoc. 19 c

IEREM.

- 2 d Homo erat paterfamiliās qui plātauit vineā Matth.21 d.mar.12 a.luc.20 b
 18 a Nunquid dicit figmētum ei qui se finxit,&c. Rom.9 d

EZECH.

- 3 c Et cū consummati fuerint mille anni.Apoc. 20 c
 12 f Vbi est promissio aut aduētus eius? 2.Pet.3 b
 18 b Esuriui,& dedistis mihi māducare. Matt.25 c

DANIEL.

- 7 c Et erat numerus corū millia,&c. Apoc.5 d
 12 c Et angelus quem vidi stantem super mare. Apoc.10 b

IOEL.

- 3 c Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Matth.24 c.marc.13 c.luc.21 e

MICHAE.

- 2 c Non habemus hīc manentem ciuitatem Hebr.13 c
 4 c Regnabit in domo Iacob in æternū Luc.1 e

ORDO LIBRORVM Veteris testamenti.

Genesis	1	Ecclesiastes	193
Exodus	14	Canticum canticorum	194
Leuiticus	28	Liber Sapientiae	196
Numeri	36	Ecclesiasticus	200
Deuteronomium	46		
		Esaiae prophetia	211
Iosue	56	Ieremiae	224
Liber Iudicum	63	Baruch	241
Ruth	70	Ezechielis	243
Regum	71	Danielis	257
Regum II	81	Osee	263
Regum III	88	Ioelis	265
Regum IIII	100	Amos	266
Paralipomenon I	109	Abdiae	268
Paralipomenon II	117	Ionae	268
Esdrae I	127	Michae	269
Esdrae II	130	Nahum	270
Tobias	145	Habacuc	271
Iudith	148	Sophoniae	271
Esther	152	Aggaei	272
Iob	155	Zachariae	273
		Malachiae	275
Liber Psalmorum	164		
		Machabaeorum I	276
Prouerbia Salomonis	186	Machabaeorum II	284

Hos Veteris testamenti libros Christus IESVS in Legem, Prophetas, & Psalmos, simplicissime partitus est, Matthaei septimo, vndecimo & vigesimo secundo, & Lucae ultimo. Hæc sunt, inquit, verba quæ loquutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis, de me. Quam distinctionem secuti sunt Apostoli, patresque nostri Latini. Nec ab hac aliena est Hebraeorum distinctio, תורה vocantium Legem, נביאים Prophetas, חגיגה Hagio grapha, inter quæ & Psalmi David numerantur: author est Hieronymus in Prologo quem præposuit libris Regum.

Ordo librorum Noui testamenti.

Euangelium secundum Matthæum	291	Ad Titum	348
Euangelium secundum Marcum	300	Ad Philemonem	348
Euangelium secundum Lucam	305	Ad Hebræos	348
Euangelium secundum Iohannem	314		
Acta Apostolorum	321	Iacobi epistola	351
Pauli epistola ad Romanos	331	Petri epistolæ	I 352 II 353
Ad Corinthios	I 334 II 338	Iohannis epistolæ	I 354 II 355 III 355
Ad Galatas	340	Iudæ epistola	355
Ad Ephesios	341		
Ad Philippenses	343	Apocalypsis	356
Ad Colossenses	344		
Ad Thessalonicenses	I 344 II 345		
Ad Timotheum	I 345 II 347		

Hieronimi prologus Galeatus.

VIGINTI & duas literas esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nam & ipsi vigintiduo elementa habent eodē sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem literis scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certumque est Esdræ scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse quibus nunc utimur: cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarum ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdā Græcis voluminibus, usque hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed & psalmi tricesimulxtus, & centesimusdecimus, & centesimusvndecimus, & centesimusdecimusoctauus, & centesimusquadagesimusquartus, quanquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri textur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine proueria, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet: iisdem alphabetis vel incisionibus supputatur. Porro quinque literæ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade. aliter enim scribuntur per has principia, medietatēque verborum, aliter fines. Vnde & quinque à plerisque libri, duplices existimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi literis & exordiis in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית Beresit: quem nos Genesin dicimus.

Secundus, ואלה שמות Veelle semoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaicra, id est Leviticus.

Quartus, וידבר Vaiedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, ואלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi sunt quinque libri Moysi, quos proprie תורה, id est Legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue: qui apud eos יהושע בן נון Iosue bin Nun dicitur.

Deinde subtexunt שפטים Sophetim, id est Iudicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.

Tertius sequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, id est Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur. Meliusque multo est מלכות, id est Regum, quam ממלכות, id est regnorum dicere. Non enim multarum gētium describit regna, sed vnus Israelitici populi, qui tribus duodecim continetur.

Quintus, ישעיה Esaias.

Sextus, ירמיה Jeremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר There asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.

Et primus liber incipit à איוב Iob.

Secundus à דוד David: quem quinque incisionibus & vno psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomon, tres libros habens: Proueria, quæ illi משלי Mifle, id est Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, id est קהלת Coheleth.

Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant.

Sextus, est דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre haiamim, id est verba dierum: quod significantius, Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare. qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octauus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos, in duos libros diuisus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri viginti duo: id est Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographarum nouè. Quæquæ nonnulli קנות & רות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitènt, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Iohannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus oculatis antè & retrò, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotès, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatū principiū, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinū, conuenire potest: ut scire valeamus, quicquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendū. Igitur Sapiètia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filii Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor: non sunt in canone. Machabæorum primū librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meū, reprehensionē existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alii aurū, argentū & lapides pretiosos, alii byssum & purpurā & coccū offerunt & hyacinthū: nobiscū bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarū pilos. Et tamē Apostolus cōtemptibilia nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & ciliciis: ardoremque solis & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent.

Hieronimus Paulino.

FRATER Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas literas, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei & veteris amicitia præferebât. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio, sed Dei timor, & Diuinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse prouincias, novos adisse populos, maria transisse: vt eos quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Aegyptum & Architã Tarentinum eamque oram Italiae, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragravit: vt qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academiae gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique cum literas quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus & seruus. tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumque miraculum, vt vrbè tantam ingressi, aliud extra vrbè quærerent. Apollonius, siue ille magus, vt vulgus loquitur, siue philosophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiae regna penetrauit: & ad extremum, latissimo Phison amane transmissio, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarchã in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Aelamitas, Babylonios, Chaldaeos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reuersus Alexandria, perrexit Aethiopiã, vt Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Inuenit ille vir vbique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de seculi hominibus? cum Apostolus Paulus, vas electionis & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamque lustratam ascenderit Ierosolymã, vt videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim. Hoc enim mysterio hebdomadis & octidies futurus Gentium prædicator instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito exposuerit Apostolis Euangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis *εσπυλας* viua vox, & in aures discipuli de authoris ore transfusa, fortius sonat. Vnde & Aeschines cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspiras ait, Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem? Hæc non dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velis discere: sed quod ardor tuus & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid inuenias, sed quid quæras consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & plastæ cessent manus: tamen virtute totum est quicquid esse potest. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis Legem Moysei, & prophetas didicisse se gloriatur, vt armatus spiritualibus telis, postea diceret confidenter, Arma nostræ militiæ, non carnalia sunt: sed potentia Deo, ad destructionem munitionum consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantem omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subiugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab infantia Sacris literis eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei per impositionem manus presbyterii. Tito præcipit vt inter cæteras virtutes episcopi, quem breui sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scripturarum, Obtinentem (inquit) eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: vt potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum edificat ex vitæ merito ecclesiam Christi, tantum nocet si destruendis non resistat. Malachias propheta, imò per Malachiam Dominus interrogauit sacerdotes Legem: intantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de Lege. Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimo octauo, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri, cum eum David arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, inter cæteras virtutes & hoc intulit, In Lege Domini voluntas eius, & in Lege eius meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis ait iustos fulgere sicut stellas: & intelligentes, id est, doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent iusta rusticitas, & docta iustitia? Alii stellis, alii cælo comparantur. Quamquam iuxta Hebraicam veritatem vtrunque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia Legis, & Scripturarum sanctarum erat armarium. Pharisei stupet in doctrina Domini: & miratur in Petro & Iohanne quomodo Legem sciunt, cum literas non didicerint. Quicquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in Lege meditatio tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggerebat, & erant iuxta quod scriptum est, *θεοδιδασκατοι*. Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo senes de quæstionibus Legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus Iohannem: quorum vterque dicere poterat, Et si imperitus sermone, non tamen scientia. Iohannes rusticus, piscator: indoctus: & vnde illa vox obsecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum? *λογος* enim Græcè multa significat. nã & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusque rei, per quã sunt singula quæ subsistunt: quæ vniuersa, rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nesciuit, hoc Demosthenes eloquens ignora-

11

11

111

AA. 9. a.

1. corinth. 13. a.

Galat. 1. d.

Galat. 1. a.

AA. 11. a.

1. corinth. 10. b.

2. timo. 3. d.

1. timo. 4. d.

Tit. 1. b.

Malac. 1. b.

Deut. 5. a.

Psal. 1.

Dante. 11. b.

AA. 4. c.

Esa. 54. d. Iohan.

6. c.

Luc. 1. f.

1. corinth. 11. b.

Iohan. 1. a.

Abd 1. c. efa. 19. e.
1. corinth. 1. c.
1. corinth. 1. b.

coloff. 1. a.

Iohan. 8. g.
Ez. ch. 1. a.
Mal. 118.
Rom. 7. c.
1. corinth. 3. d.
Apoc. 5. a.
Efa. 29. d.

Apoc. 3. b.
Act. 8. c.

uit. Perdā (inquit) sapiētiā sapiētiū, & prudentiā prudentiū reprobabo. Vera sapiētia perdet falsam sapiētiā. & quāquā stultitia prædicationis in cruce sit, tamē Paulus sapiētiā loquitur inter perfectos: sapiētiā autem nō seculi huius, nec principū seculi istius, quæ destruitur, sed loquitur Dei sapiētiā in mysterio absconditā, quā prædestinauit Deus ante secula. Dei sapiētia, Christus est. Christus enim, Dei virtus, & Dei sapiētia. Hæc sapiētia in mysterio abscondita est: de qua & noni psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filii in quo sunt omnes thesauri sapiētiæ & scientiæ Dei, absconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante secula: prædestinatus autē & præfiguratus in Lege & Prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur videntes: quia videbant eū, quē cæteri non videbant. Abraham vidit diē eius, & lætatus est. Aperiebatur cæli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Reuela (inquit David) oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & reuelatione opus est, vt intelligatur, ac reuelata facie Dei gloriā contēplemur. Liber in Apocalypsi septē sigillis signatus ostēditur: quem si dederis homini scienti literas vt legat, respōdebit tibi, Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse literas, & tenēt signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille referauerit qui habet clauē David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit? In Actibus Apostolorū sanctus Eunuchus, imō vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cū legeret Esaiam prophetā, interrogat⁹ a Philippo, Putāsne intelligis quæ legis? respōdit, Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunuchō, nec studiosior, qui de Aethiopia, id est de extremis mundi finibus venit ad templum, relquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæque scientiæ fuit, vt etiā in vehiculo legeret literas sacras. Et tamen cū librū teneret, & verba Domini cogitatione cōciperet, lingua volueret, labiis personaret, ignorabat eum, quē in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei *ΙΕΣΥΜ*, qui clausus latebat in litera. O mira doctoris virtus. Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est, ac magister de discipulo, plus in deserto fonte ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo reperit. Hæc à me perstricta sunt breuiter (neque enim epistolaris angustia euagari longius patiebatur) vt intelligeres te in Scripturis sacris sine præuio, & mōstrante semitā non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorū sciētia mortalibus vel vtilissima est, & in tres partes scinditur, *τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν*. Ad minores artes veniā, & quæ non tam lingua, quàm manu administrātur. Agricolæ, cementarii, fabri metallorum, lignorūque cæsores, lanarii quoque, & fullones, & cæteri qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorū est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quā sibi passim omnes vendicāt. Scribimus indocti, doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hæc delirus senex, hæc sophista verbosus, hæc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antè quàm discant. Alii adducto supercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas de Sacris literis philosophantur. Alii discunt, proh pudor, a fœminis, quod viros doceant. & ne parū hoc sit, quadam facilitate verborū, imō audacia edisserūt aliis, quod ipsi non intelligūt. Taceo de mei similibus, qui si fortè ad Scripturas sanctas post seculares literas venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quicquid dixerint, hoc Legem Dei putāt. nec scire dignātur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint: sed ad sensum suum incōgrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimū docendi gēnus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnātem. Quasi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia scripserit, Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna, Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium, Nate meæ vires, mea magna potētia solus. Et post verba Saluatoris in cruce, Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia docere quod ignores: imō, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quōd nescias.

v. r

v. r

Genesis

Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de confusione linguarum & gentium, vsque ad exitum scribitur Hebræorum.

Exodus

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisque præceptis.

Leuiticus

In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia, imō singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta.

Numeri

Numeri verò, nōne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremū mansionum mysteria continent?

Deuteronomiū.

Deuteronomium quoque secūda lex, & Euāgelicæ legis præfiguratio, nōne sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia de veteribus: Hucusque Moyses, hucusque Pētateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in ecclesia gloriatur.

1. corinth. 14. d.
Iob

Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur: Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnēsque leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (vt de cæteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit, Scio (inquit) quōd redēptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursus circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Iosue, sive Iesus Naue.

Veniā ad Iesum Naue, qui typum Domini non solum gestis, verū etiam nomine præfert. trāsit Iordanem, hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, mōtes, flumina, torrentes atque confinia, ecclesiæ cælestisque Ierusalem spiritualia regna describit.

Lib. Iudicum.

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt.

Ruth
Efa. 16. a.

Ruth Moabitidis, Esaiæ explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deserti, ad montem filiæ Sion.

Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem legem abolitam móstrat. Porro in Sadoc atque Reg. I. & II.
David, noui sacerdotii, nouique imperii sacramenta testatur.

Melachim, id est tertius & quartus Regum liber, à Salomone vsque ad Iechoniam, & à Ieroboam Regum III. & IIII.
filio Nabat vsque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiã respicias, verba simplicia sunt: si in literis sensum latentem inspexeris, ecclesiã paucitas, & hæreticorum contra ecclesiam bella narrantur.

Duodecim prophetæ in vnus voluminis angustias coartati, multo aliud, quàm sonãt in litera, præfigurant.

Osee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicatio- Osee
nis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, vi-
ri ad se reditum præstolari.

Ioel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastate cõ- Ioel
sumptam: & post euersionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei & ancillas, Act. I. c.
id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. Qui cētum viginti ab
vno vsque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerũ efficiũt,
qui in psalterio myltice continentur.

Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari nõ potest. Quis enim Amos
dignè exprimat tria & quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon, &
Moab: & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Sama-
riæ monte, & ruituram domum maiorem, minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stan-
tem Dominum super murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorũ attrahẽtem supplicia pec-
catoribus: & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquarũ: sed audiendi verbum Dei.

Abdias, qui interpretatur seruus Dei, peronat contra Edom sanguineum terrenũque hominem, Abdias
fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.

Jonas pulcherrima columba naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœniten- Jonas
tiam reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutem nuntiat.

Michæas de Morasthi cohæres CHRIST I, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit Michæas
contra eam: quia maxillam percussit iudicis Israel.

Nahum consolator orbis, increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionẽ illius loquitur, Ecce su- Nahum
per montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitiõnem, Habacuc
vt CHRIST VM in cruce contempletur, & dicat, Operuit cœlos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Cap. I. a.
Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: sibi abscondita est fortitudo eius.

Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & eiulatum à sophonias
Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis
populus Chanãan, disperierunt vniuersi qui inuoluti erant argento.

Aggæus festiuis & lætus, qui seminauit in lachrymis, vt in gaudio meteret: destructum templũ ædi- Aggæus
ficat, Deũque Patrem inducit loquentem, Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & ter- Cap. I. b.
ram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum, & lapidem Zacharias
oculorum septem: candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque oliuas à si-
nistris lampadis cernit, & à dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex
Ephraim, & equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filiũ
asinæ subiugalis.

Malachias apertè, & in fine omnium prophetarum, de abiectiõne Israel, & vocatione Gentium, Non Malachias
est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercitũ: & munus nõ suscipiam de manu vestra. Ab Or- Cap. I. c.
tu enim solis vsque ad Occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur,
& offertur nomini meo oblatio munda.

Esaïam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielelem quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum pri- Esaïas
mus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.

Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis colori- Ieremias
bus, & quadruplex diuersis metris necit alphabetum.

Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cũ exor Ezechiel
dio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Quartus verò, qui & extremus inter quatuor prophetas, temporum conscius, & totius mundi philo- Daniel
sophus, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentẽ, claro sermone pronũtiat.

David Simonides noster, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, CHRIST VM David
lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturã docet, ecclesiã iungit, & CHRIST VM, Prouerbia
sanctarũque nuptiarum dulce canit epithalamium. Ecclesiastes
Canticum

Esther in ecclesiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, Esther
partes conuiuii, & diem celebrem mittit in posteros.

Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris Παραπομπή tantus ac talis est, vt absque illo si quis scientiã
Scripturarũ sibi voluerit arrogare, se ipsum irrideat. Per singula quippe nomina iuncturãque verborũ,
& prætermisã in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Euangelii quæstiones.

Esdra & Nehemias, adiutor videlicet, & consolator à Domino, in vnum volumẽ coartantur, in stau Esdra
Nehemias

rant templum, muros extruunt ciuitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, leuitarum, Israelis, profelytorum, ac per singulas familias murorum, ac turrium opera diuisa, aliud in cortice præferunt, aliud in medulla retinent. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implese quod volui. Audiuius tantum quid nosse, quid cupere debeamus, vt & nos quoque possimus dicere, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Cæterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum scio, quod nescio. Tagam & Nouum breuiter testamentum.

Paul. us. c.

Matthæus
Marcus
Lucas
Iohannes

Matthæus, Marcus, Lucas, & Iohannes quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & vbique volitantia, tenent se mutuo, sibi que perplexi sunt, & quasi rota in rota voluuntur, & pergunt quocunque eos flatus Spiritus sancti perduxerit.

Paulus Apostolus

Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias. octaua enim ad Hebræos, à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit, ac Titum, & Philemonem pro fugituo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quam pauca scribere.

Actus Apostolorum.

Actus Apostolorum nudam quidem videntur sonare historiam, & nascentis ecclesiæ infantiam texere: sed si nouerimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cuius laus est in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.

Iacobus
Petrus
Iohannes
Iudas
Apocalypsis

Iacobus, Petrus, Iohannes, Iudas, septem epistolas ediderunt tam mysticas quam succinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in sententiis: vt rarus sit, qui non in earum cæcutiat lectione.

Matth. 7. a.
Ioc. 11. b.

Apocalypsis Iohannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater charissime, inter hæc viuere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil querere: nonne tibi videtur iam hic in terris regni cælestis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, vt rusticam cognitionem facilius instruerent, & in vna eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans & hebes, vt hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedeti me præfero, magistrum renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, querens inuenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis perseueret in cælo. Obuiis te manibus excipiam, & (vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quicquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui literarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referens honestatem morum tuorum, contemptum seculi, fidem amicitia, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquii venustatem etiã absque illo ipsa epistola præferbat. Festina, quæso te, & hærentis in salo nauiculæ funem magis præscinde, quam solue. Nemo renuntiaturus seculo, bene potest vendere, quæ contempsit vt venderet. Quicquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est, Avaro tam deest quod habet, quam quod non habet. Credenti, totus mundus diuitiarum est: infidelis autem, etiã obolo indiget. Sic viuamus tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus diuitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende. si non habes, proiice. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu semper recastinans, & diem de die trahens cautè, & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet CHRISTVS vnde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli nauem tantum & retia reliquerunt. vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Croci diuitiis. Facile cõtemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

1. Corinth. 6. b.
Matth. 5. g.

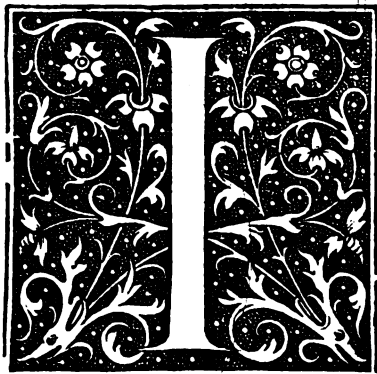
Matth. 4. c.
Marc. 11. d.
Ioc. 11. a.

P R A E F A T I O S A N C T I H I E R O N Y M I P R E S B Y T E R I I N P E N T A T E V C H V M M O Y S I.

DESIDERII mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præfatio futurorum, cum Daniele sortitus est nomē: obsecrantis, vt translātū in Latinā linguam de Hebræo sermone Pentateuchū, nostrorum auribus traderē. Periculosum opus certè, & obrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta interpretū fugillationē noua pro veteribus cudere, ita ingeniū quasi vinū probātes: cū ego sæpissime testatus sim me pro virili portione in Tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auerē, Origenis me studiū prouocauit, qui editioni antiquæ translationē Theodotionis mihi scuit, asterisco & obelo omne opus distinguēs: dū aut illucescere facit quæ minus antè fuerāt: aut superflua quæque iugulat & cõfodit, maximè quæ Euangelistarum & Apostolorum autoritas promulgauit. In quibus multa de Veteri testamēto legimus; quæ in nostris codicibus non habentur: vt est illud, Ex Aegypto vocaui filiū meū: &, Quoniã Nazaræus vocabitur: & Videbunt in quæ compunxerunt: & Flumina de vêtre eius fluēt aquæ viuæ: & Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis alcēderunt quæ præparauit Deus diligētibus se: & multa alia quæ propriū *ὀνταγμα* desiderāt. Interrogemus ergo eos vbi hæc scripta sint: & cū dicere non poterint, de libris Hebraicis proferamus. Primū testimoniū est in Osee: Secūdū in Esaia: Tertiū in Zacharia: Quar tū in Proverbiis: Quintū æ quæ in Esaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberas nãnas libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meū exponere. Iudæi prudētī factū dicunt esse cõsilio: ne Ptolemæus vnus Dei cultor, etiã apud Hebræos duplicē diuinitatē deprehēderet. Quod maximè idcirco faciebāt, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicūque sacratū aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi satisfacerēt, & arcanū fidei non vulgarēt. Et nescio quis primus author septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit: quibus diuisi eadē scripturarum: cū Aristæus eiusdē Ptolemæi *ὀνταγμα*, & multo post tempore Iosephus nihil tale retulerint: sed in vna basilica cõgregatos, cõtulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim esse vatē: aliud est esse interpretē. Ibi Spiritus vêtura prædicat: hęc eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit trãffert. Nisi fortè putādus est Tullius Oeconomicū Xenophōtis, & Platonis Protagorā, & Demosthenis pro Ctesiphōte, afflatus rhetorico spiritu trãtulisse. Aut aliter de eisdē libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi scriptū esse mentiti sint. Quid igitur: Dānamus veteres: Minimè. Sed post priorū studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentū Christi, & quod nesciebāt, dubiis protulere sententiis: nos verò post passionē & resurrectionē eius, non tã prophetiã quam historiã scribimus. Aliter enim audita: aliter visa narratur. Quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obrectator ausculta: non dāno, non reprehendo Septuaginta: sed cõfidenter cūctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christi sonat, quos antè prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus vltimū penè gradū interpretes tenēt. Quid liuore torqueris: quid imperitorum animos cõtra me cõcitas: Sicubi in trãflatione tibi videor errare: interroga Hebræos, diuersarum vrbiū magistros cõsule. Quod illi habēt de Christo, tui codices non habēt. Aliud est si cõtra se postea ab Apostolis vsurpata testimonia probauerunt: & emēdatoria sunt exēplaria Latina quam Græca, & Græca quam Hebraica. Verū hæc cõtra inuidos. Nunc te deprecor Desideri charissime, vt quia me tantum opus subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus iues: quo possim eodem Spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos trãfferre sermonem.

Liber Genesis, Hebraice Beresith.

C A P. I.

IN PRINCIPIO creauit Deus caelum & terram. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebrae erant super faciem abyssi: & spiritus Domini ferebatur super aquas. Dixitque Deus, Fiat lux. Et facta est lux. Et vidit Deus lucem quod esset bona: & diuisit lucem a tenebris. appellauitque lucem diem, & tenebras noctem: factumque est vespere & mane dies vnus. Dixit quoque Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diuisitque aquas quae erant sub firmamento, ab his quae erant super firmamentum. Et factum est ita. Vocauitque Deus firmamentum, caelum: & factum est vespere & mane dies secundus. Dixit vero Deus, Congregentur aquae quae sub caelo sunt, in locum vnum: & appareat arida. Et factum est ita. Et vocauit Deus aridam, terram: congregationesque aquarum appellauit maria. Et vidit Deus quod esset bonum, & ait, Germinet terra herbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita. Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens vnumquodque seminem secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset bonum. Et factum est vespere & mane dies tertius. Dixit autem Deus, Fiant luminaria in firmamento caeli, & diuidant diem ac noctem: & sint in signa ac tempora, & dies & annos: vt luceant in firmamento caeli, & illuminent terram. Et factum est ita. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt praesentet diem: & luminare minus, vt praesentet noctem: & stellas. & posuit eas in firmamento caeli, vt lucerent super terram, & praesentent diem ac noctem, & diuiderent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod esset bonum. Et factum est vespere & mane dies quartus. Dixit etiam Deus, Producant aquae reptile animae viuentis, & volatile super terram sub firmamento caeli. Creauitque Deus cetera grandia, & omnem animam viuentem atque motabilem, quam produxerant aquae in species suas, & omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus quod esset bonum, benedixitque eis, dicens, Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris: auisque multiplicetur super terram. Et factum est vespere & mane dies quintus. Dixit quoque Deus, Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta & reptilia & bestias terrae secundum species suas. Factumque est ita. Et fecit Deus bestias terrae iuxta species suas, iumenta & omne reptile terrae in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum, & ait, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & praesit piscibus maris, & volatilibus caeli, & bestiis, vniuersaeque terrae, omnique reptili quod mouetur in terra. Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem Dei crea-

uit illum, masculum & foeminam creauit eos. Benedixitque illis Deus, & ait, Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus caeli, & vniuersis animantibus quae mouentur super terram. Dixitque Deus, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna quae habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terrae, omnique volucris caeli, & vniuersis quae mouentur in terra, & in quibus est anima viuens, vt habeant ad vescendum. Et factum est ita. Viditque Deus cuncta quae fecerat: & erant valde bona. Et factum est vespere & mane dies sextus. Igitur perfecti sunt caeli & terra, & omnis ornatu eorum. Copleuitque Deus die septimo opus suum quod fecerat: & requieuit die septimo ab vniuerso opere quod patrarat. Et benedixit diei septimo, & sanctificauit illum: quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, quod creauit Deus vt faceret. Ista sunt generationes caeli & terrae, quando creatae sunt, in die quo fecit Deus caelum & terram, & omne virgultum agri antequam oriatur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur terram. Sed fons ascendebat a terra, irrigans vniuersam superficiem terrae. Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terrae, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitae, & factus est homo in animam viuentem. Plantauerat autem Dominus Deus paradysum voluptatis a principio: in quo posuit hominem quem formauerat. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suauis: lignum etiam vitae in medio paradysi, lignumque scientiae boni & mali. Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde diuiditur in quatuor capita, nomen vni Phison: ipse est qui circuit omnem terram Heuila. vbi nascitur aurum, & aurum terrae illius optimum est, ibique inuenitur bdellium, & lapis onychinus. Et nomen fluuii secundi Gehon: ipse est qui circuit omnem terram Aethiopiae. Nomen vero fluminis tertii, Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus, ipse est Euphrates. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradysum voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum: praecipitque ei, dicens, Ex omni ligno paradysi comede: de ligno autem scientiae boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Dixit quoque Dominus Deus, Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terrae, & vniuersis volatilibus caeli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea. omne enim quod vocauit Adam animae viuentis, ipsum est nomen eius. Adam nominibus suis cuncta animantia, & vniuersa volatilia caeli: & omnes bestias terrae. Adae vero non inueniebatur adiutor similis eius. Immisitque Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et

Terra. 2. a. 14. c. 17. f. psal. 32. a. 135. a. ccc. 114. a. Abyssi. Dei (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Cöpl. s. Lux. heb. n. a. De (Vet. Di. o. Firmamentum sine caelum psal. 135. a. iere. 10. b. psal. 148. a. Terra & mare. psal. 32. b. & 88. b. 135. b. iob. 38. a. Sol. lana, stella. Mal. 13. b. Deus (Vet. Di. o. Compl. Pisces. Aues. Bestiae terrae. & (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Hominis creatio. coloff. 3. b. 1. a. 9. a. 1. cor. 11. b. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Comp. s.

Matt. 19. a. ccc. 17. a. j. s. c. 9. a. Homini vim generandi dat Deus, eius omnia subiicit. j. 9. a. Prouidentia Dei de victa. Eccl. 39. c. mar. 7. d. CAP. II, Benedicetur sab bathum. Exod. 10. b. heb. 4. b. Repetitio praedictorum. Dominus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. B. Compl. Nubes a terra velut fons irrigans terram. Repetitio format. hominis. 1. Corint. 15. f. Homo in paradiso voluptatis. Lignum vitae. Lignum scientiae. Philo. ecc. 14. e. Gehon. Tigris. Euphrates. Interdicit homini Deus ligno scientiae boni & mali. Adam cunctis animantibus imponit nomina. Immisit ergo (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. Creatur mulier.

Institutio sancti matrimonii.

1. Corint. 11. b.

Matt 19. a. mar. 10. a. ephes. 5. g. 1. Corint. 6. d.

A Serpens seducit mulierem. Sapient. 2. d.

2. Corint. 11. a.

Transgressio mandati.

Ecclesi 25. d. 1. Tim. 2. d.

Cognito peccato. Adam & Heua suis agunt faciem Dei, excusantes peccatum.

-Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. Compl. B.

-Vet. Di. 1. Ge. o. 1. B.

Maledictur serpens.

Semen I E S V S promittitur saluator. Ipse (Ve. Ge. o. 5. Euangelium. Mulieris ærumnas ob peccatum.

1. Corinth. 14. f. Adæ poena.

Homo addicitur labori.

-Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. V. Compl.

Heua.

Eiecitur Adam e paradiso. Et emisit (Vet. Ge. o.

ædificauit Dominus Deus costā quā tulerat de Adam, in mulierē: & adduxit eam ad Adam. Dixitq; Adā, Hoc nunc, os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniā deviro sumpta est. Quā ob rem relinquet homo patrem suū & matrē, & adhærebit vxori suæ: & erūt duo in carne vnā. Erat autē vterque nudus, Adam scilicet & vxor eius: & non erubescēbant.

C A P. I I I.

S Ed & serpens erat callidior cūctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierē, Cur præcepit vobis Deus vt nō comederetis ex omni ligno paradisi? Cui respōdit mulier, De fructu lignorū quæ sunt in paradiso, vescimur: de fructu verò ligni quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem, Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus quòd in quocunq; die comederitis ex eo, aperiētur oculi vestri: & eritis sicut dii scientes bonum & malum. Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescēdum, & pulchrum oculis, aspectūque delectabile: & tulit de fructu illius, & comēdit: deditque viro suo, qui comēdit. Et aperti sunt oculi amborum: cūmque cognouissent se esse nudos, conseruerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata.

Et cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam & vxor eius à facie Domini Dei in medio ligni paradisi. Vocauitque Dominus Deus Adam, & dixit ei, Vbi es? Qui ait, Vocē tuam Domine audiui in paradiso: & timui, eo quòd nudus essem, & abscondi me. Cui dixit Dominus, Quis enim indicauit tibi quòd nudus esses, nisi quòd ex ligno de quo præceperā tibi ne comederes, comediti? Dixitque Adam, Mulier quam dedisti mihi sociā, dedit mihi de ligno, & comedi. Et dixit Dominus Deus ad mulierē, Quare hoc fecisti? Quæ respondit, Serpens decepit me, & comedi. Et ait Dominus Deus ad serpētem, Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pectus tuum gradiēris, & terram comedes cūctis diebus vitæ tuæ. In inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuū & semen illius: Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Mulieri quoque dixit, Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Adæ verò dixit, Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comediti de ligno ex quo præceperā tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cūctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In sudore vultus tui vescēris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuertēris. Et vocauit Adam nomen vxoris suæ, Heua: eo quòd mater esset cūctorum viuientium. Fecit quoque Dominus Deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos. Et ait, Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum. nunc ergo ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternū. Emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, vt operaretur terram de qua sumptus est. Eiecitque Adā: & collocauit ante paradysum voluptatis che-

rubim, & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ. C A P. I I I I.

A Dam verò cognouit vxorem suam Heuā: quæ concepit & peperit Cain, dicens, Posuisti hominem per Deum. Rursumque peperit fratrem eius Abel, Fuit autem Abel pastor ouium, & Cain agricola. Factum est autem post multos dies vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain autem, & ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus eius. Dixitque Dominus ad eum, Quare iratus es? & cur concidit facies tuā? Nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum tuum aderit: sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. Dixitque Cain ad Abel fratrem suum, Egrediamur foras. Cūmque essent in agro, cōsurrexit Cain aduersus fratrem suum Abel, & interfecit eum. Et ait Dominus ad Cain, Vbi est Abel frater tuus? Qui respondit, Nescio: nunquid custos fratris mei sum ego? Dixitque ad eum, Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram: quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui: de manu tuā. Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram. Dixitque Cain ad Dominum, Maior est iniquitas mea, quā vt veniam merear. Ecce eiicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. Dixitque ei Dominus, Nequaquā ita fiet: sed omnis qui occiderit Cain, septuplūm punietur. Posuitque Dominus in Cain signum, vt non interficeret eum omnis qui inuenisset eum. Egressusque Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad Orientalem plagam Eden. Cognouit autem Cain vxorē suam, quæ concepit, & peperit Henocho: & ædificauit ciuitatē, vocauitque nomen eius ex nomine filii sui, Henocho. Porro Henocho genuit Irad, & Irad genuit Mauiael, & Mauiael genuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech. Qui accepit duas vxores, nomen vni Ada, & nomen alteri Sella. Genuitque Ada Iabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis, atque pastorum: & nomen fratris eius Iubal, ipse fuit pater canētium cithara & organo. Sella quoque genuit Tubal-cain, qui fuit malleator & faber in cūcta opera æris & ferri. Soror verò Tubal-cain, Noema. Dixitque Lamech vxoribus suis Adæ & Sellæ, Audite vocem meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virū in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meū. Septuplūm ultio dabitur de Cain: de Lamech verò septuagies septies. Cognouit quoque adhuc Adam vxorem suam: & peperit filium, vocauitque nomen eius Seth: dicens, Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain. Sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos. Iste cepit inuocare nomen Domini.

C A P. V.

Hic est liber generationis Adā. In die qua creauit Deus hominē, ad similitudinem Dei fecit illum. Masculū & fœminā creauit eos: & benedixit illis: & vocauit nomen eorum adam, in die quo creati sunt. Vixit autem Adam

Cain. Dominum) Ve. Ge. o. Compl. Abel.

Abel & Cain offerunt munera Domino. heb. 11. a.

Cain obiurgatur à Deo.

-Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. M. Compl. S.

Occidit Abelem fratrem. Sapient. 10. a. math. 23. c. 1. iohann. 3. b. iudæ 1. d.

Maledicitur Cain.

Desperat Cain.

Henocho.

Irada. Mauiael. Mathusael. Lamech & eius vxores. Ada. Sella. Iabel. Iubal.

Tubal-cain.

Noema.

Seth.

Enos. Cultus Dei restituitur.

Repetit creationem hominis. Sapient. 1. d. ecclesi 17. a. 1. d. j. 9. a. Homines.

-Vc. Di. o. l. Ge. o. l. s.

Adæ ætas. i. p. a. r. a. 2.

Seth.

Enos.

Cainan.

Malaleel.

Iared.

Henoch. eccl. i. 4. c. heb. ii. a.

Mathusala.

Noe.

Filii Noe.

centum triginta annis: & genuit filium ad imaginem & similitudinem suam, vocauitque nomen eius Seth. Et facti sunt dies Adam postquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios & filias.

Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est. Vixit quoque Seth centum quinque annis, & genuit Enos.

Vixitque Seth, postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios & filias. Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est. Vixit vero Enos nonaginta annis, & genuit Cainan. Post cuius ortu vixit octingentis quindecim annis, & genuit filios & filias. Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est. Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel. Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios & filias. Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus est. Vixit autem Malaleel sexagintaquinque annis, & genuit Iared. Et vixit Malaleel postquam genuit Iared, octingentis triginta annis: & genuit filios & filias. Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonagintaquinque anni, & mortuus est. Vixitque Iared centum sexaginta duobus annis, & genuit Henoch. Et vixit Iared postquam genuit Henoch, octingentis annis, & genuit filios & filias. Et facti sunt omnes dies Iared nongenti sexaginta duo anni, & mortuus est. Porro Henoch vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalam. Et ambulauit Henoch cum Deo: & vixit Henoch postquam genuit Mathusalam, trecentis annis, & genuit filios & filias. Et facti sunt omnes dies Henoch, trecenti sexagintaquinque anni, ambulauitque cum Deo: & non apparuit: quia tulit eum Deus. Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis, & genuit Lamech. Et vixit Mathusala postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & filias. Et facti sunt omnes dies Mathusala nongenti sexaginta nouem anni, & mortuus est. Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium, vocauitque nomen eius Noe, dicens, Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum in terra cui maledixit Dominus. Vixitque Lamech, postquam genuit Noe, quingentis nonagintaquinque annis: & genuit filios & filias. Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est. Noe vero quum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Iapheth.

¶ Vmque cepissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent, videntes filii Dei filias hominum quod esset pulchrae, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerat.

Dixitque Dominus, Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum. Gigantes autem erant super terram in diebus illis, postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illaque genuerunt, isti sunt potentes à seculo viri famosi. Videns autem Dominus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, poenituit eum quod hominem fecisset in terra. Et precauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo, inquit, hominem quem creavi, à facie terræ, ab homine usque ad animantia, à reptili usque ad volucres cæli. poenitet enim me fecisse eos. Noe vero inuenit gratiam coram Domino. Hæ sunt generationes Noe: Noe vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulauit. Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Iapheth. Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate. Cumque vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippe caro corruerat viam suam super terram) dixit ad Noe, Finis vniuersæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra. Fac tibi arcam de lignis leuigatis, mansiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus. Et sic facies eam, Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. Fenestram in arca facies, & in cubito cõsummabis summitatem eius: ostium autem arcæ pones ex latere: deorsum, cœnacula, & tristega facies in ea. Ecce ego adducam aquas diluuii super terram, vt interficiam omnem carnem in qua spiritus vitæ est subter cælum, & vniuersa quæ in terra sunt, confumentur. Põnamque fœdus meum tecum: & ingredieris arcam tuam & filii tui, vxor tua, & uxores filiorum tuorum tecum. Et ex cunctis animantibus vniuersæ carnis bina induces in arcam, vt viuant tecum: masculini sexus & fœminini. De volucris iuxta genus suum, & de iumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundum genus suum: bina de omnibus ingredietur tecum, vt possint viuere. Tolles igitur tecum ex omnibus escis quæ mandari possunt, & comportabis apud te: & erunt tam tibi, quàm illis in escam.

22 Fecit igitur Noe omnia quæ præceperat illi Deus.

Causa diluuii.

no anni ad cõuersionem dat. Gigantes.

Cordis hominis malitia irritat Deum. j. s. d. matth. i. j. b.

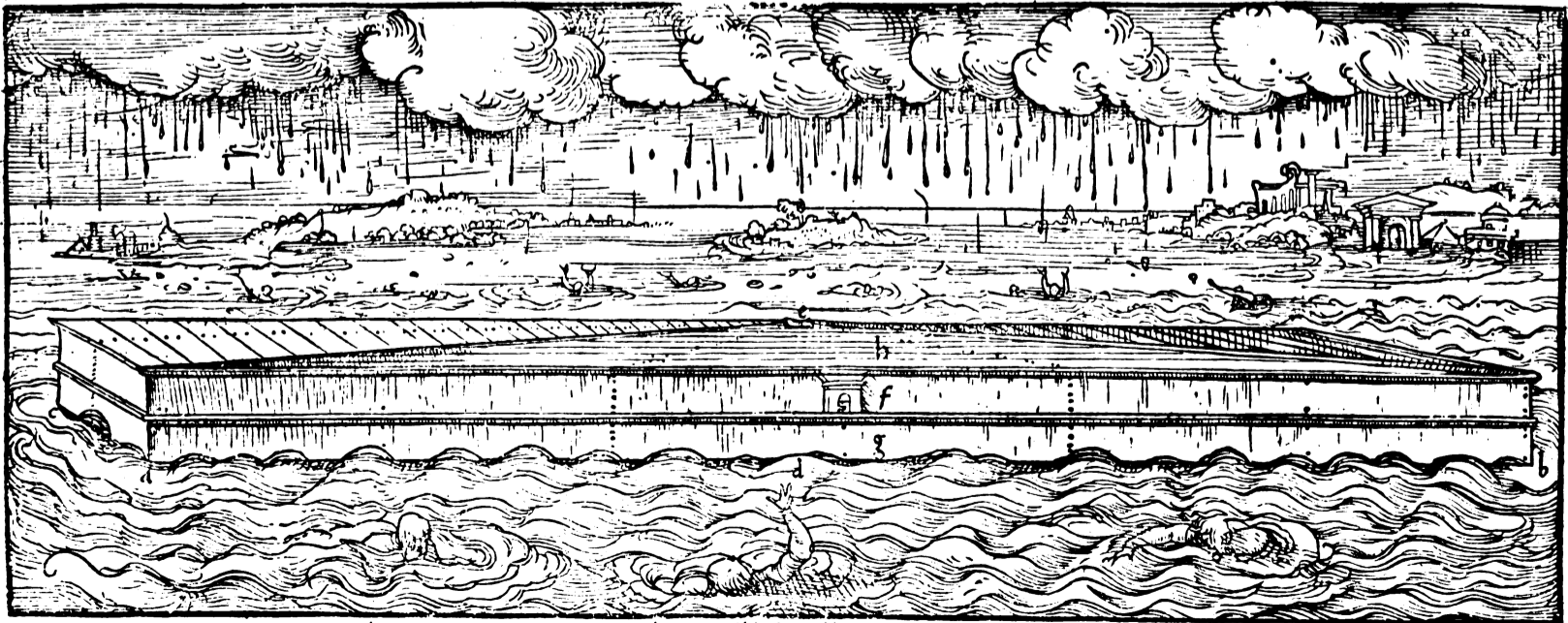
Hæc verba non leguntur in Hebræo neque in editione Complutensi. Poenitet Deum hominem fecisse.

Noe iusti generationes. eccl. i. 4. c.

Predicit Deus diluuium ipse Noe.

Forma arcæ.

Qui arcam ingredi deberent.

a b Longitudo 300 cubitorum. c Latitudo 50 cubitorum. d e Altitudo 30 cubitorum. f Ostium. g h i Fenestra longitudinis vnus cubit. Tristega, siue tabularia tria.

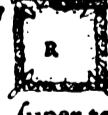
CAP. VI.

Dixitque Dominus ad eum, Ingredere tu & omnis domus tua in arcā: te enim vidi stum corā me in generatione hac. Ex omnibus animantibus mundis tolles septena & septena, masculum & foeminam: de animantibus vero immundis duo & duo, masculum & foeminā. Sed & de volatilibus caeli septena & septena, masculum & foeminam: vt saluetur semen super faciem vniuersae terrae. Adhuc enim, & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam quam feci, de superficie terrae. Fecit ergo Noe omnia quae mandauerat ei Dominus. Erantque sexcentorum annorum quando diluuii aquae inundaerunt super terram. Et ingressus est Noe & filii eius, vxor eius & vxores filiorū eius cum eo in arcam, propter aquas diluuii. De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucris, & ex omni quod mouetur super terram, duo & duo ingressa sunt ad Noe in arcam, masculus & foemina, sicut praeceperat Dominus Noe. Cūq; transissent septem dies, aquae diluuii inundaerunt super terram. Anno sexcētesimo vitae Noe, mēse secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnae, & cataractae caeli apertae sunt: & facta est pluuia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus. In articulo diei illius ingressus est Noe, & Sem, & Cham, & Iapheth filii eius: & vxor illius, & vxores filiorum eius cum eis in arcam. Ipsi & omne animal secundum genus suum, vniuersaque iumēta in genere suo, & omne quod mouetur super terram in genere suo, cunctūque volatile secundum genus suum, vniuersae aues, omneque volucres, ingressae sunt ad Noe in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitae. Et quae ingressae sunt, masculus & foemina ex omni carne introierunt, sicut praeceperat ei Deus: & inclusit eum Dominus de foris. Factūque est diluuiū quadraginta diebus super terram: & multiplicatae sunt aquae, & eleuaerunt arcam in sublime à terra. Vehementer enim inundaerunt, & omnia repleuerunt in superficie terrae: porro arca ferebatur super aquas.

Dixitque aquae praeualuerunt nimis super terram: operitque sunt omnes montes excelsi sub vniuerso caelo. Quindecim cubitis, altior fuit aqua super montes quos operuerat. Consumptaque est omnis caro quae mouebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium quae reptant super terram. Vniuersi homines & cuncta in quibus spiraculū vitae est in terra, mortua sunt. Et deleuit Deus omnem substantiam quae erat super terrā, ab homine vsque ad pecus, tam reptile quam volucres caeli: & deleta sunt de terra: remansit autem solus Noe & qui cum eo erant, in arca. Obtinueruntque aquae terram centum quinquaginta diebus.

CAP. VIII.

Recordatus autem Dominus Noe cūctorumque animantium & omnium iumentorum quae erant cum eo in arca, adduxit spiritū super terrā, & imminuta sunt aquae. Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractae caeli: & prohibita sunt pluuiae de caelo. Reuersaeque sunt aquae de terra, euntes & redeuntes: & coeperunt minui post centum quinquaginta dies. Requieuitque arca mēse

Præcipitur Noe arcam ingredi. 1. pet. 1. b. Noe iustus.

Noe arcam ingreditur. matt. 24. d. luc. 17. f. 1. pet. 3. d.

Deus (Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. Compl.)

Diluuii inundatio.

Qui cum Noe ingressi.

Tres (Vet. Di. 1. Compl.)

Aquae diluuii quam magnae.

Sapient. 10. a. ecclesi. 39. c.

Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. Compl. 5. B.

Imminuuntur aquae diluuii. Deus (Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. Compl.)

Arca super montes requiescit.

septimo, vicesimo septimo die mensis super montes Armeniae. At vero aquae ibant & decrescebant vsque ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die mensis apparuerunt cacumina montium. Cumque transissent quadraginta dies, aperies Noe fenestram arcæ quae fecerat, dimisit coruū: qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec sicarentur aquae super terram. Emisit quoque columbam post eum, vt videret si iam cessassent aquae super faciem terrae. Quae cum non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam: (aquae enim erant super vniuersam terram) extenditque manum suam, & apprehensam intulit in arcam. Expectatis autem vltra septem diebus aliis, rursus dimisit columbā ex arcā. At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum oliuae virentibus foliis in ore suo. intellexit ergo Noe quod cessassent aquae super terram. Expectauitque nihilominus septem alios dies: & emisit columbā, quae non est reuersa vltra ad eum. Igitur sexcētesimo primo anno primo mense prima die mensis imminuta sunt aquae super terram: & aperiens Noe tectum arcæ aspexit, viditque quod exiccata esset superficies terrae. Mense secundo, septimo & vicesimo die mensis arefacta est terra. Locutus est autem Dominus ad Noe dicens, Egrede de arca tu & vxor tua, filii tui & vxores filiorū tuorum tecum. Cuncta animantia quae sunt apud te, ex omni carne tam in volatilibus quam in bestiis & vniuersis reptilibus quae reptant super terram, educ tecum, & ingredimini super terrā: crescite & multiplicamini super eam. Egressus est ergo Noe & filii eius, & vxor illius, & vxores filiorū eius cum eo. Sed & omnia animantia, iumenta, & reptilia quae reptant super terram secundum genus suum, egressa sunt de arca. Aedificauit autem Noe altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucris mundis, obtulit holocausta super altare. Odoratusque est Dominus odorem suauitatis, & ait ad eum, Nequaquam vltra male dicam terrae propter homines: sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur vltra percutiam omnem animam viuētem sicut feci. Cunctis diebus terrae, semētis & messis, frigus & aestus, aestas & hyems, nox & dies non requiescent.

Benedixitque Deus Noe & filiis eius. Et dixit ad eos, Crescite & multiplicamini, & replete terrā. Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terrae & super omnes volucres caeli, cū vniuersis quae mouentur super terrā: omnes pisces maris manui vestrae traditi sunt. Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibū: quasi olera virētia tradidi vobis omnia. Excepto quod carnem cū sanguine non comedetis. Sanguinem enim animarum vestrarū requiram de manu cūctarum bestiarum: & de manu hominis, de manu viri & de manu fratris eius requiram animam hominis. Quicumque effuderit humanum sanguinē, fundetur sanguis illius: sicut in imagine quippe Dei factus est homo. Vos autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terrā, & implete eam. Haec quoque dixit Deus ad Noe, & ad filios eius cum eo. Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos: & ad omnem animā viuētem quae est

Emittitur coruus. - Vet. Di. o. Ge. o. 1. Compl. Emitte Noe columbam.

Rursus eam emittit.

Siccantur aquae.

Præcipitur Noe egredi arca. Deus (Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. Compl.)

Egre ditur. - Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. V.

Offert holocaustum Deo acceptum.

Diluuium non vltra futurum.

Cor hominis malum. s. 6. a. math. 15. b.

Confirm. conjugii. s. 1. c. s. c. Hominum omnia subiecta.

Concesso ciborum prater suffocatum.

Prohibetur homicidium.

Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. Compl. Ius gladii. mat. 26. c. apocal. 13. e. s. 15. a. 1. d. s. 1. c. d. s. d.

Pactum Dei est Noe non rursus diluuium fore.

vobiscum, tam in volucribus quam in iumentis & pecudibus terrae, cunctisque quae egressa sunt de arca, & vniuersis bestiis terrae. Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluuii, neque erit deinceps diluuium dissipans omnem terram. Dixitque Deus, Hoc est signum foederis, quod do inter me & vos, & ad omnem animam viuentem quae est vobiscum in generationes sempiternas. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum foederis inter me & inter terram. Cumque obduxero nubibus caelum, apparebit arcus meus in nubibus caeli. & recordabor foederis mei quod pepigi vobiscum & cum omni anima viuente quae carnem vegetat: & non erunt ultra aquae diluuii ad delendam vniuersam carnem. Eruntque arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor foederis sempiterni quod pactum est inter Deum & omnem animam viuentem vniuersae carnis quae est super terram. Dixitque Deus ad Noe, Hoc est signum foederis quod constitui inter me & omnem carnem super terram. Erant ergo filii Noe qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, & Iapheth: porro Cham ipse est pater Chanaan. Tres isti, filii sunt Noe: & ab his disseminatum est omne genus hominum super vniuersam terram. Coepitque Noe vir agricola exercere terram, & plantauit vineam. Bibensque vinum inebriatus est, & nudatus iacuit in tabernaculo suo. Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras. At vero Sem & Iapheth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciesque eorum auersae erant, & patris virilia non viderunt. Euigilas autem Noe ex vino, cum didicisset quae fecerat ei filius suus minor, ait, Maledictus puer Chanaan, seruus seruum erit fratribus suis. Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan seruus eius. Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan seruus eius. Vixit autem Noe post diluuium trecentis quinquaginta annis, & impleti sunt omnes dies eius nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus est.

C A P. X.

Hae sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Iapheth: natiq; sunt eis filii post diluuium. Filii Iapheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Iauan, & Thubal, & Mosoch, & Thiras. Porro filii Gomer: Ascenez & Riphath & Thogorma. Filii autem Iauan: Elisa & Tharsis, Cethim & Dodanim. Ab his diuisae sunt insulae gentium in regionibus suis, vnusquisq; secundum linguam suam & familias suas in nationibus suis. Filii autem Chae: Chus, & Mesraim, & Phut, & Chanaan. Filii autem Chus: Saba, & Hevila, & Sabatha, & Regma, & Sabathacha. Filii Regma: Saba, & Dadan. Porro Chus genuit Nemrod: ipse coepit esse potes in terra, & erat robustus venator coram Domino. Ab hoc exiuit prouerbum, Quasi Nemrod robustus venator coram Domino. Fuit autem principium regni eius Babylon & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra Sennaar. De terra illa egressus est Assur, & aedificauit Niniuen, & plateas ciuitatis, & Chale. Resen quoq; inter Niniue & Chale: haec est ciuitas magna. At vero Mesraim genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, & Nephthuin, & Phetru-

sim, & Chasluim: de quibus egressi sunt Philisthim, & Capthorim. Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum suum, Hethaem & Iebusaeum & Amorrhaeum & Gergetaeum & Heuaeum & Aracaeum, Sinaeum & Aradium, Samaraeum & Hamathaeum: & per hos disseminati sunt populi Chanaanorum. Factiq; sunt termini Chanaan venientibus a Sidone Gerara vsque ad Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam & Seboim vsq; Lasa. Hi sunt filii Cham in cognationibus & linguis & generationibus, terrisque & gentibus suis. De Sem quoq; nati sunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Iapheth maiore. Filii Sem: AElam & Assur & Arphaxad, Lud & Aram. Filii Aram: Hus & Hul & Gether & Mes. At vero Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber. Natiq; sunt Heber filii duo, nomen vni Phaleg, eo quod in diebus eius diuisa sit terra: & nomen fratris eius Iectan. Qui Iectan genuit Elmodad & Saleph, & Asarmoth, Iare & Adoram & Vzal & Decla & Hebal & Abimael, Saba & Ophir & Hevila & Iobab. omnes isti, filii Iectan. Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus vsq; Sephar motem Orientalem. Isti sunt filii Sem secundum cognationes & linguas & regiones in gentibus suis. Haec familiae Noe iuxta populos & nationes suas. Ab his diuisae sunt gentes in terra post diluuium.

C A P. X I.

Rat autem terra labii vnus, & sermonum eorundem. Cumq; proficisceretur de Oriente, inuenerunt capum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo. Dixitq; alter ad proximum suum, Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habueruntq; lateres pro saxis, & bitumen pro cemento: & dixerunt, Venite, faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad caelum: & celebremus nomen nostrum antequam diuidamur in vniuersas terras. Descendit autem Dominus vt videret ciuitatem & turrim quam aedificabant filii Adam, & dixit, Ecce vnus est populus, & vnus est labium omnibus: coeperuntq; hoc facere, nec desisterunt a cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnusquisque vocem proximi sui. Atque ita diuisit eos Dominus ex illo loco in vniuersas terras, & cessauerunt aedificare ciuitatem. Et idcirco vocatum est nomen loci illius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersae terrae: & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum. Haec sunt generationes Sem, Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio post diluuium. Vixitque Sem postquam genuit Arphaxad, quingentis annis: & genuit filios & filias. Porro Arphaxad vixit trigintaquinque annis, & genuit Sale. Vixitque Arphaxad postquam genuit Sale, trecentis tribus annis: & genuit filios & filias. Sale quoque vixit triginta annis, & genuit Heber. Vixitque Sale postquam genuit Heber, quadringentis tribus annis: & genuit filios & filias. Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit Phaleg. Et vixit Heber postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: & genuit filios & filias. Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu. Vixitque Phaleg postquam genuit Reu, ducetis nouem annis, & genuit filios & filias. Vixit autem

a.iii.

Philisthim.
Chanaan.
Fili Sem.
& (Vet. Di. o. l.)
Ge. o. l. v.
Phaleg.
Terra a quibus diuisae post diluuium
Vnus sermo in terra. sapie. 10. a.
Aedificatur turris Babel.
Trinitatis mysterium.
Confusio linguarum.
Eius (Vet. cöpl. B. Di. o. l. Ge. l. Babel.)
Aetas Sem.
Arphaxad.
quadringentis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Sale.)
Heber.
Phaleg.
i. para. b.

11. 14. c.
-Ve. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. R. signum confirmans foedus, iris in nubibus.
Eccl. 43. b. c
-Vet. Di. o. l. Ge. l. o. Cöpl. B. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Cöpl. B.
-Vet. Compl.
inter (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
erit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)
Fili Noe.
Ghanaan.
D
Noe agricola vineam plantat.
-Ve. Di. o. l. Ge. l. o. v. Compl. Inebriatus deridetur a filio.
Maledicitur Chanaan.
-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. M. Compl. Benedictur Sem & Iapheth.
Aetas Noe.
Fili Iapheth. i. para. i. a.
A quibus diuisae regiones
Fili Cham.
* & (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
Nemrod.
* ob hoc (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Prouerbum. Babylon.
Assur. Niniue aedificatur.

Reu. triginta duob' (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. S. B.)

Sarug.

Nachor.

Thare. Abram Nachor Aran. i. para. 1. b. iofue 24. a.

Lot.

Sarai.

Melcha.

Thare cum Abram in Charan. iofue 24. a. nehe. 9. b. iudith 5. a.

Thare moritur.

Iubetur Abram egredi terram. act. 7. a. moftrabo (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

CHRISTVS. galat. 3. b. j. 11. c. 12. d. 16. a. Egreditur Abrā heb. 11. b.

Apparuitq; (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. Promittitur ei terra Chanāan Vetus testamētum. j. 13. d. 15. d. 16. a. deut. 34. b. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. S. B.)

Famem fugiēs deſcēdit in AEGYPTUM.

j. 10. e.

Rapitur vxor eius in domum Pharaonis.

Reu' trigintaquinque' annis, & genuit Sarug. Vixit quoque Reu postquam genuit Sarug, ducētis septē annis: & genuit filios & filias. Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor. Vixitque Sarug postquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias. Vixit autem Nachor vigin-tinouem annis, & genuit Thare. Vixitque Nachor postquam genuit Thare, cētum decem & nouem annis: & genuit filios & filias. Vixitque Thare se-ptuaginta annis: & genuit Abram & Nachor & Aran. Hæ sunt autem generationes Thare, Tha-re genuit Abram, Nachor & Aran. Porro Aran genuit Lot. Mortuusque est Aran ante Thare pa-trē suum, in terra natiuitatis suæ in Vr Chaldæo-rum. Duxerūt autem Abram & Nachor vxores: nomē vxoris Abram, Sarai: & nomen vxoris Na-chor, Melcha filia Aran patris Melchæ & patris Ie-schæ. Erat autē Sarai sterilis, nec habebat liberos. Tulit itaque Thare Abrā filium suum, & Lot fi-lium Aran filium filii sui, & Sarai nurum suam, vxorem Abram filii sui, & eduxit eos de Vr Chal-dæorum, vt irent in terram Chanāan: venerunt-que vsque Haran, & habitauerūt ibi. Et facti sunt dies Thare ducētorum quinque annorū, & mor-tuus est in Haran.

C A P. X I I.

Ixit autē Dominus ad Abram, Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terrā quam mō-stra uero tibi. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. Benedicam benedicientibus ti-bi, & maledicam maledicētibus tibi, atque benedicientur vniuersæ cognationes terræ. Eg-ressus est itaque Abram sicut præceperat ei Do-minus, & iuit cum eo Lot: septuaginta quinque annorū erat Abram cum egrederetur de Haran.

Tulitque Sarai vxorem suam, & Lot filium fratris sui, vniuersamque substantiam quam possederāt, & animas quas fecerant in Haran: & egressi sunt vt irēt in terram Chanāan. Cūque venissent in eam, pertransiuit Abram terram vsque ad locum Sichem, & vsque ad Cōuallem illustrem: Chana-næus autem tunc erat in terra. Apparuit autē Dominus Abram, & dixit ei, Semini tuo dabo ter-ram hanc. Qui ædificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei & inuocauit ibi nomen eius. Et in-de transgrediens ad montem qui erat cōtra Ori-entē Beth-el, tetendit ibi tabernaculum suum, ab Occidēte habens Beth-el, & ab Oriēte Hai: ædifi-cauit quoque ibi altare Domino, & inuocauit no-men eius. Perrexitq; Abram vadens & vltra pro-grediēs ad Meridiem. Facta est autem famēs in terra: descenditque Abram in AEGYPTUM, vt pe-regrinaretur ibi: præualuerat enim famēs in ter-ra. Cūque prope esset vt ingrederetur AEGY-PTUM, dixit Sarai vxori suæ, Noui quod pulchra sis mulier: & quod cum viderint te AEGYPTII, di-cturi sunt, Vxor illius est. & interficient me, & te reseruabūt. Dic ergo obsecro te, quod soror mea sis: vt bene sit mihi propter te, & viuat anima mea ob gratiā tuā. Cum itaque ingressus esset Abram AEGYPTUM, viderunt AEGYPTII mulierem quod esset pulchra nimis. Et nūtiauerūt principes Pha-raoni, & laudauerunt eam apud illum: & sublata est mulier in domum Pharaonis, Abram vero bene vsi sunt propter illam. Fueruntque ei oues &

boues & asini & serui, & famulæ & asinæ & came-li. Flagellauit autem Dominus Pharaonem pla-gis maximis, & domum eius propter Sarai vxorē Abram. Vocauitque Pharao Abram, & dixit ei, Quidnā est hoc quod fecisti mihi: quare non in-dicasti mihi quod vxor tua esset? Quam ob cau-sam dixisti esse sororem tuā, vt tollerem eam mi-hi in vxorem? Nūc igitur ecce coniunx tua, acci-pe eam, & vade. Præcepitq; Pharao super Abram viris: & deduxerunt eum & vxorē illius, & omnia quæ habebat.

Percutitur Pha-rao à Deo pro-pter raptam vxorem Abrā.

Redditur Abra vxor.

Abram AEGyp-tum egreditur.

Abrā Vet. Ge. o.

z. 11. a.

Lot & Abram di-uites.

j. 36. a.

& (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Abram diuidit terram cum fra-tre suo Lot.

Habitat Lot in Sodomis, & A-brā in Chanāan.

Sodomitis.

Rursum Abre promittitur ter-ra Chanāan. i. 11. b. j. 15. b. 16. a. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. S.

possit (Ve. Di. o. Ge. o.) numerari (Vet. Compl. Ge. o. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

A Edificat altare Domino.

Sodomitis, Ama-lecitisque & reliquis infertur bellum.

C A P. X I I I.

Scēdit ergo Abrā de AEGYPTO, ipse & vxor eius, & omnia quæ habebat, & Lot cū eo ad Australē plagam. Erat autem diues val-de in possessione auri & argenti. Reuersusque est per iter quo venerat, à Meridie in Beth-el, vsque ad locum vbi prius fixerat tabernaculum inter Beth-el & Hai: in loco altaris quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomē Domini. Sed & Lot qui e-rat cum Abram, fuerunt greges ouium & armē-ta & tabernacula. Nec poterat eos capere terra, vt habitarent simul: erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter. Vnde facta est rixa inter pastores gregū Abram & Lot. Eo autem tempore Chanānus & Phærezæus ha-bitabāt in terra illā. Dixit ergo Abram ad Lot, Ne quæso sit iurgium inter me & te, & inter pastores meos & pastores tuos: fratres enim sumus. Ecce v-niuerſa terra corā te est: recede à me obsecro. si ad sinistrā ieris, ego dexterā tenebo: si tu dexterā ele-geris, ego ad sinistrā pergā. Eleuatis itaque Lot o-culis, vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ vniuerſa irrigabatur antequam subuerteret Do-minus Sodomam & Gomorrhā, sicut paradisus Domini, & sicut AEGYPTUS venientibus in Segor. Elegitque sibi Lot regionem circa Iordanē, & re-cessit ab Oriēte: diuisique sunt alterutrum à fra-tre suo. Abram habitauit in terra Chanāan: Lot vero moratus est in oppidis quæ erāt circa Ior-danem, & habitauit in Sodomis. Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Do-mino nimis. Dixitq; Dominus ad Abram post quam diuisus est ab eo Lot, Leua oculos tuos in directum & vide à loco in quo nunc es ad Aquil-onē & Meridiem, ad Oriētem & Occidētem. Om-nem terram quam cōspicis, tibi dabo, & semini tuo vsque in sempiternum. Faciamque semē tuū sicut puluerem terræ: si quis potest hominū nu-merare puluerem terræ, semen quoque tuū nu-merare poterit. Surge ergo, & perambula ter-ram in longitudine & in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam. Mouens igitur tabernaculū suum Abram, venit, & habitauit iuxta conual-lem Mambre, quæ est in Hebron: ædificauitque ibi altare Domino.

C A P. X I I I I.

Actū est autem in illo tēpore, vt Amra-phel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex AElamitarū, & Tha-dal rex Gentiu inirent bellum contra Bara regem Sodomorū, & contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Senaab regem Adamæ, & contra Seméber regem Seboim, cōtraque regem Balæ, ipsa est Segor. Omnes hi conuenerunt in vallem Syluestrē quæ nunc est mare salis. Duodecim enim annis seruierāt Chodorlahomor, & tertio decimo anno recesserunt ab eo. Igitur quartodecimo anno ve-

nit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percusseruntque Raphaim in Astaroth & Carnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Saue Cariathaim, & Corrhæos in montibus Seir, usque ad campes Pharan, quæ est in solitudine. Reuersique sunt, & venerunt usque ad fontem Misphat, ipsa est Cades: & percusserunt omnem regionem Amalecitarum & Amorrhæorum qui habitabant in Asafon-thamar. Et egressi sunt rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Balæ, quæ est Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle Syluestri, scilicet aduersus Chodorlahomor regem AElamitarum, & Thadal regem Gætium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges aduersus quinque. Vallis autem Syluestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ terga verterunt, cecideruntque ibi: & qui remanserant, fugerunt ad motem. Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum & Gomorrhæorum, & vniuersa quæ ad cibum pertinent, & abierunt: necnon & Lot & substantiam eius, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis. Et ecce vnus qui euaserat, nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mæbre Amorrhæi fratris Eschol, & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram. Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo: & persecutus est eos usque Dan. Et diuisis sociis, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos usque Hobæ & Phœnicen, quæ est ad læuam Damasci. Reduxitque omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque & populum. Egressus est autem rex Sodomorum in occursum eius postquam reuersus est à cæde Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant in valle Saue, quæ est vallis regis. At vero Melchisedec rex Salem, profereus panem & vinum (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit ei, & ait, Benedictus Abram Deo excelso qui creauit cælum & terram: & benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. Dixit autem rex Sodomorum ad Abram, Da mihi animas, cætera tolle tibi. Qui respondit ei, Leuo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli & terræ, quod à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas, Ego ditauit Abram. Exceptis his quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum qui venerunt mecum, Aner, Eschol, & Mambre: isti accipient partes suas.

C A P. X V.

Is itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens, Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Dixitque Abram, Domine Deus quid dabis mihi? ego vadam absque liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliézer. Addiditque Abram, Mihi autem non didisti semen: & ecce vernaculus meus, hæres meus erit. Statimque sermo Domini factus est ad eum dicens, Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem. Eduxitque eum foras, & ait illi, Suscipe cælum, & numera stellas si potes. Et dixit ei, Sic erit semine tuum. **Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad iu-**

stitiam. Dixitque ad eum, Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam. At ille ait, Domine Deus, vnde scire possum quod possessurus sim eam? Et respondens Dominus, Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Qui tollens vniuersa hæc, diuisit ea per medium, & vtraque partes contra se altrifecus posuit: aues autem non diuisit. Descenderuntque volucres super caduera, & abigebat eas Abram. Cumque sol occuberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. Dictumque est ad eum, Scito prænosces quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: & subiicient eos seruituti, & affligent quadringentis annis. Veruntamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo: & post hæc egredientur cum magna substantia. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in sepulchro bono. Generatione autem quarta reuertetur huc: necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus. Cum ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas. In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens, Semini tuo dabo terram hanc à fluuio AEgypti usque ad fluuium magnum Euphratem, Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, & Hethæos, & Pheræos, Raphaim quoque, & Amorrhæos, & Chananæos, & Gergesæos, & Iebusæos.

C A P. X V I.

Sarai vxor Abram non genuerat sibi liberos: sed habes ancillam AEgypti nomine Agar, dixit marito suo, Ecce conclusit me Dominus, ne parerem: ingredi ad ancillam meam, si forte saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti, tulit Agar AEgypti ancillam suam post annos decem quam habitare ceperant in terra Chanaan: & dedit eam viro suo vxorem. Qui ingressus est ad eam. At illa concepit se videns, despexit dominam suam. Dixitque Sarai ad Abram, Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videt quod conceperit, despectui me habet. iudicet Dominus inter me & te. Cui respondens Abram, Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam iniiit. Cumque inuenisset eam angelus Domini iuxta fontem aquæ in solitudine quæ est in via Sur in deserto, dixit ad illam, Agar ancilla Sarai vnde venis? & quo vadis? Quæ respondit, A facie Sarai dominæ meæ ego fugio. Dixitque ei angelus Domini, Reuerte ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius. Et rursus, Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudinem. Ac deinceps, Ecce, ait, concepisti, & paries filium: vocabisque nomen eius Ismael, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam. Hic erit ferus homo: manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum: & eregione vniuersorum fratrum suorum figet tabernacula. Vocauit autem Agar nomen Domini qui loquebatur ad eam, Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim, Profecto hic vidi posteriora videtis me. Propterea appellauit puteum illum, Puteum viuentis & videntis me. ipse est inter Cades & Barad. Peperitque Agar Abram a. iiii.

Tertio promittitur Abram terra Chanaan.

1ere. 34. d.

Prædicitur seruitus & liberatio filiorum Israel ex AEgypto. act. 7. a.

Quarto terra Chanaan promittitur. 12. b. 13. d. 14. a. deus. 34. b. 2. a. m. 1. 2. Paraph. 6. 1. regum 4. 1.

Sarai dat viro ancillam suam.

Acquisitio (Vet. Di. o.)

Concipit Agar, & dominam irridet.

Fugit Agar Sarai.

Consolatur eam angelus.

Ismael qualem futurus.

Vet. Di. o. I. Ge. o. 1. 5. b.

Parte Agar genit. 4. c.

-Ve. Di. o. I. Ge. o. 1. Compl.

-Vet. Di. o. I. Ge. o.

-Vet. Di. o. I. Ge. o. I.

Sodoma diripitur. Gomorrhæ Ve. Di. o. I. Ge. o. I. Abducitur Lot captiuus.

Nuntiatur Abram.

Abram eripit Lot.

-Ve. Di. o. I. Ge. o. 5. B. Compl.

Melchisedec dicit Abram dat decimas. heb. 7. a.

Abram spolia tenuit accipere.

Deus protector & merces Abram.

Promittitur Abram Isaac filius.

Rom. 4. c. Abram de iustis. Ro. 4. 2. gal. 3. a. 1ac. 1. a. d. n. d. B. Domino (Vet. Compl. Ge. o.)

filiū: qui vocauit nomen eius Ismael. Octoginta & sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismaelem.

CAP. XVII.

Ostquā verò nonaginta & nouē annorū esse cōperat, apparuit ei Dominus: dixitq; ad eū, Ego Dominus omnipotēs: ambula corā me, & esto perfectus. Ponāmq; fœdus meū inter me & te: & multiplicabo te vehementer nimis. Cecidit Abram pronus in faciem. Dixitque ei Deus, Ego sum, & ponam pactū meum tecū, erisque pater multarū gentium. Nec vltra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarū gentium constitui te. Faciāmq; te crescere vehementissime, & ponam te in gentibus, regēsque ex te egredientur.

7 Et statuā pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sēpiterno: vt sim Deus tuus & feminis tui post te. Dabōque tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, & omnem terram Chanaan in possessionem æternam, erōque Deus eorum. Dixitq; iterum Deus ad Abrahā, Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis. Hoc est pactum meum quod obseruabitis inter me & vos & semen tuum post te, Circuncidetur ex vobis omne masculinum: & circūcidetis carnem præputii vestri, vt sit in signū fœderis inter me & vos. Infans octo dierum circuncidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus quā emptius circuncidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra: eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum. Masculus cuius præputii caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meū irritum fecit. Dixit quoque Deus ad Abraham, Sarai vxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram. Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit: in corde suo dicens, Putāsne centenario nascetur filius? & Sara nonagenaria pariet? Dixitq; ad Deum, Vtinam Ismael viuat corā te. Et ait Deus ad Abraham, Sara vxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen eius Isaac, & constituā pactum meum illi in fœdus sēpiternum, & semini eius post eum.

20 Super Ismael quoque exaudiui te. ecce benedicā ei, & augebo, & multiplicabo eū valde: duodecim duces generabit, & faciam illum crescere in gentem magnam. Pactum vero meum statuam ad Isaac quem pariet tibi Sara, tempore isto in anno altero. Cūque finitus esset sermo loquētis cū eo, ascēdit Deus ab Abraham. Tulit autem Abraham Ismael filium suum, & omnes vernaculos domus suæ, vniuersosque quos emerat, & cunctos mares ex omnibus viris domus suæ: & circuncidit carnē præputii eorū statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus. Abrahā nonaginta & nouem erat annorū quando circuncidit carnē præputii sui. Et Ismael filius suus tredecim annos impleuerat tempore circuncisionis suæ. Eadem die circuncisus est Abrahā & Ismael filius eius. Et omnes viri domus illius, tam vernaculi quā emptitii & alienigenæ pariter circuncisi sunt.

CAP. XVIII.

Apparuit autē ei Dominus in conualle Mābre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso

feruore diei. Cūmq; eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stātes prope eū: quos cū vidisset, cucurrit in occursum eorū de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terra. Et dixit, Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum: sed afferam pauxillum aquæ, & lauētur pedes vestri, & requiescite sub arbore. Ponāmq; buccellam panis, & confortetur cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim declinastis ad seruum vestrum. Qui dixerūt, Fac vt locutus es. Festinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei, Accelera, tria sata similia commisce, & fac subcinericios panes.

7 Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum: deditque puero, qui festinauit & coxit illum. Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum quem coxerat, & posuit corā eis: ipse vero stabat iuxta eos sub arbore. Cūque comedissent, dixerunt ad eum, Vbi est Sara vxor tua? Ille respondit, Ecce in tabernaculo est. Cui dixit, Reuertens veniam ad te tempore isto vita comite, & habebit filium Sara vxor tua. Quo audito Sara risit post ostium tabernaculi. Erāt autem ambo senes, proeētæque ætatis, & desierant Saræ fieri muliebria. Quæ risit occultè, dicēs, Postquam cōsenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? Dixit autem Dominus ad Abraham, Quare risit Sara vxor tua dicēs, Num verè paritura sum anus? Nunquid Deo quicquā est difficile: iuxta conditū reuertar ad te hoc eodem tempore vita comite, & habebit Sara filium.

15 Negauit Sara, dicens, Non risi. timore perterrita. Dominus autem, Non est, inquit, ita: sed risisti. 16. Cū ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomā: & Abraham simul gradiebatur deducens eos. Dixitq; Dominus, Num celare poterō Abraham quæ gesturus sum: cū futurus sit in gentem magnam ac robustissimam, & benedicendæ sint in illo omnes nationes terræ. Scio enim quod præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium & iustitiam: vt adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum. Dixit itaque Dominus, Clamor Sodomorū & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam & videbo vtrū clamorem qui venit ad me, opere compleuerint: an non est ita, vt sciam. Cōuerteruntque se inde, & abierunt Sodomam: Abraham vero adhuc stabat coram Domino. Et appropinquans ait, Nunquid perdes iustum cum impio? Si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter quinquaginta iustos, si fuerint in eo? Absit à te vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius. nō est hoc tuum, qui iudicas omnem terram: nequaquam facies iudicium hoc. Dixitque Dominus ad eū, Si inuenero Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis, dimittam omni loco propter eos.

27 Respondēnsque Abrahā, ait, Quia semel coepi, loquar ad Dominū meū, cū sim puluis & cinis. Quid si minus quinquaginta iustis quinque fuerint? delebis propter quadragintaquinque vniuersam urbem? Et ait, Non delebo, si inuenero ibi quadragintaquinque. Rursumque locutus est ad eum, Sin autem quadraginta ibi inuēti fuerint, quid facies? Ait, Non percutiam propter quadraginta.

Abraham puluis & cinis perstat in oratione

Mysterium trinitatis. - Vet. Di. o. l. o. o. l.

Abraham lauat pedes peregrinorum, & inseruit mensæ.

Abrahæ senis permittitur Isaac. j. ii. a. Rom. 9. b.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. s.

Dei familiaritas & bonitas cum Abraham.

CHRISTVS.

Abraham docet familiam suam viam Dei.

Predictur Abraham interitus Sodomorum.

Abraham intercedit pro Sodomitis.

Abraham puluis & cinis perstat in oratione

quinque (Vet. l. Ge. o. Compl.

*Deus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Ecc. l. 44. e. Rom. 4. c. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Abram nominatur Abraham

Quinto promittitur Abraham Chanaan.

*post te (Vet. V. Compl. M. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. M. Cōpl.)

Circuncisio signum fœderis. ad. 7. a.

Rom 4. b. Leuit. 12. a. Luc. 2. e.

Sara, nominatur Sara. Rursum promittitur Abraham Isaac.

Abraham orat pro Ismaele. j. ii. b. & ii. a.

Benedicitur Ismael.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Abrahā seipsum, Ismaelem, & do medicos circūcidit. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Abraham hospitalis hospitio suscipit angelos. heb. 13. a.

3° Ne quæso, inquit, indigneris Domine, si loquar. Quid si ibi inuerti fuerint triginta? Respondit, Nō faciam, si inuenero ibi triginta. Quia semel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meū. Quid si ibi inuerti fuerint viginti? Ait, Non interficiam propter viginti. Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel. Quid si inuerti fuerint ibi decem? Et dixit, Non delebo propter decem. Abiitq; Dominus postquā cessauit loqui ad Abrahā: & ille reuersus est in locum suum. CAP. XIX.

A Eneruntque duo angeli Sodomā vespere, sedente Lot in foribus ciuitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit, & iuit obuiam eis: adorauitque pronus in terrā, & dixit, Obsecro Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi: lauate pedes vestros, & mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt, Minime, sed in platea manebimus. Compulit illos oppidō vt diuiterent ad eum: ingressisque domū illius, fecit cōuiuuium, & coxit azyma, & comederūt. Prius autem quā irent cubitum, viri ciuitatis vallauerūt domum illius a puero vsque ad senem, omnis populus simul. Vocaueruntque Lot, & dixerunt ei, Vbi sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, vt cognoscamus eos. Egressus ad eos Lot, post tergum accludens ostium, ait, Nolite quæso fratres mei, nolite malum hoc facere. Habeo duas filias, quæ necdum cognouerunt virum: educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dūmodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei. At illi dixerūt, Recede illuc. Et rursus, Ingressus es, inquit, vt aduenā, nūquid vt iudices: te ergo ipsū magis quā hos affligemus. Vmque faciebant Lot vehementissime: iamque propē erat vt effringerent fores. Et ecce miserunt manum viri, & introduxerūt ad se Lot, claueruntque ostium: & eos qui foris erant, percusserunt cæcitate à minimovsq; ad maximum, ita vt ostium inuenire nō possent. Dixerunt autem ad Lot, Habes hic quempiam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes qui tui sunt, educ de vrbe hac: delebimus enim locum istum, eo quod increuerit clamor eorum coram Domino, qui misit nos vt perdamus illos. Egressus itaque Lot, locutus est ad generos suos qui accepturi erant filias eius, & dixit, Surgite, & egredimini de loco isto: quia delebit Dominus ciuitatē hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui. Cumque esset mane, cogebant eū angeli, dicentes, Surge, tolle vxorem tuam & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. Dissimulante illo, apprehenderunt manum eius, & manum vxoris, ac duarum filiarum eius, eo quod parceret Dominus illi. Eduxeruntque eum, & posuerunt extra ciuitatem. Ibi que locuti sunt ad eum, dicentes, Salua animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circā regione: sed in monte saluum te fac, ne & tu simul pereas. Dixitque Lot ad eos, Quæso Domine mi, quia inuenit seruus tuus gratiam coram te, & magnificasti gloriam & misericordiam tuam quam fecisti mecum vt saluares animam meam, nec possum in mōte saluari, ne forte apprehēdat me malum, & moriar. Est ciuitas hic iuxta, ad quam possum fugere, parua, & saluabor in ea: nunquid nō modica est, & viuet anima mea? Dixitq; ad eum,

Ecce etiā in hoc suscepi preces tuas, vt non subuertā urbē pro qua locutus es. Festina, & salua ibi: quia non potero facere quicquā, donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomē vrbis illius Segor. Sol egressus est super terram, & Lot ingressus est Segor. Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrhā sulphur & ignem à Domino de cælo: & subuertit ciuitates has & omnē circā regionem, vniuersos habitatores vrbiū, & cū cta terrā virentiā. Respicensque vxor eius post se, versa est in statuam salis. Abraham autē cōsurgens mane vbi steterat prius cum Domino, inuitus est Sodomam & Gomorrhā, & vniuersam terram regionis illius: viditque ascendentem fauillam de terra quasi fornacis fumū. Cum enim subuerteret Deus ciuitates regionis illius, recordatus est Abrahæ: & liberauit Lot de subuersione vrbiū in quibus habitauerat. Ascenditque Lot de Segor, & māsit in monte, duæ quoq; filix eius cum eo (timuerat enim manere in Segor) & māsit in spelunca ipse, & duæ filix eius cum eo. Dixitque maior ad minorem, Pater noster senex est & nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos iuxta morem vniuersæ terræ. Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo: vt seruare possimus ex patre nostro semen. Dederūt itaque patri suo bibere vinū nocte illa. Et ingressa est maior, dormiuitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit. Altera quoq; die dixit maior ad minorem, Ecce dormiui heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, vt saluemus semen de patre nostro. Dederuntque etiam & illa nocte patri suo bibere vinū, ingressaq; minor filia, dormiuit cum eo: & nec tūc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexit. Conceperunt ergo duæ filix Lot de patre suo: peperitq; maior filiū, & vocauit nomen eius Moab: ipse est pater Moabitarum vsque in præsentē diē. Minor quoq; peperit filiū, & vocauit nomen eius Ammon, id est filius populi mei: ipse est pater Ammonitarū vsque hodie. CAP. XX.

A Rofectus inde Abraham in terrā australē, habitauit inter Cades & Sur: & peregrinatus est in Geraris. Dixitque de Sara vxore sua, Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Gerar, & tulit eā. Venit autē Deus ad Abimelech per somniū nocte, & ait illi, En morieris propter mulierē quam tulisti: habet enim virum. Abimelech vero non tetigerat eam, & ait, Domine num gentem ignorantem & iustam interficies? Nōne ipse dixit mihi, Soror mea est: & ipsa ait, Frater meus est: in simplicitate cordis mei, & munditia manuū mearū feci hoc. Dixitque ad eum Deus, Et ego scio quod simplici corde feceris: & ideo custodiui te ne peccares in me, & non dimisi vt tangeres eam. Nunc ergo redde viro suo vxorem, & orabit pro te: quia propheta est, & viues. si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris tu & omnia quæ tua sunt. Statimq; de nocte confurgens Abimelech, vocauit omnes seruos suos: & loquutus est vniuersa verba hæc in auribus eorū, timueruntque omnes viri valde. Vocauit autē Abimelech etiam Abraham, & dixit ei, Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum gran-

Lot hospitalitas, angelos hospicio suscipiens. heb. 13. a. - Ve. Di. o. Ge. o.

Coni ei parat.

Sodomitarum libido. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

s. Ret. a. b.

Sapient. 19. e.

De' eripit Lot a Sodomitis: quoru' prædicat subuersionem.

Lot ridetur a generis suis. - Vet. Di. o.

Egredi cogit ipsum Lot Deus. Sapient. 10. a.

Segor ciuitas ad preces Lot seruat. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. s. Compl. Misericordia dei constat Lot.

Inte (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

Sapient. 10. a

Sodomorū Interitus. Esa. 13. d. iere 50. f. eze. 16. f. osee 11. c. amos 4. d. lu. 17. f. iudæ 1. c.

Vxor Lot in statu salis versa. luc. 17. g. i. 18. a.

Propter Abraham liberatus est Lot. Lot egreditur Segor.

Crime incestus Lot cū filiabus.

Moab.

Ammon.

Peregrinatur Abraham in Geraris, vbi raptur eius vxor.

Obligatur Abimelech. eius oratio.

Ne peccet Abimelech, seruat Deus.

Propheta Abraham.

Abimelech obligat ipsum Abraham.

des quæ nō debuisti facere, fecisti nobis. Rursūm-
que exostulans ait, Quid vidisti, vt hoc faceres?
Respondit Abrahā, Cogitavi mecum dicens, For-
sitā non est timor Dei in loco isto, & interficiēt
me propter vxorem meam: Iliās autē & vere so-
ror mea est, filia patris mei, & nō filiā matris meæ,
& duxi eam in vxorem. Postquam autem eduxit
me Deus de domo patris mei, dixi ad eam, Hanc
misericordiam facies mecū, In omni loco ad quē
ingrediemur, dices quōd frater tuus sim. Tūlit
igitur Abi-mēlech oues & boues & seruos & an-
cillas, & dedit Abraham: reddiditq; illi Sarā vxor-
em suam, & ait, Terra coram vobis est, vbi cunq;
tibi placuerit habitā. Sarā autem dixit, Ecce mil-
le argēteos dedi fratri tuo, hoc erit in velāmē ocu-
lorum ad omnes qui tecum sunt: & quocunq;
perrexis, memēto te deprehensam. Orante au-
tem Abraham, sanauit Deus Abi-mēlech & vxorē,
& ancillāsque eius: & pepererunt. Concluserat e-
nim Dominus omnē vuluā domus Abi-mēlech
propter Sarā vxorem Abrahæ. CAP. XXI.

A Istitauit autem Dominus Sarā sicut p̄-
miserat: & impleuit quæ locutus est. Cō-
cepitque, & peperit filiū in senectute sua,
tempore quo prædixerat ei Deus. Vocauitque A-
braham nomē filii sui quem genuit ei Sara, Isaac.
& circumcidit eum octauo die, sicut præceperat ei
Deus, cum centum esset annorū: hac quippe æ-
tate patris, natus est Isaac. Dixitque Sara, Risum
fecit mihi Deus, & quicunq; audierit, corride-
bit mihi. Rursūmque ait, Quis auditurū crede-
ret Abraham quōd Sara lactaret filium quem pe-
perit ei iam seni? Creuit igitur puer, & ab lactatus
est: fecitque Abraham grande conuiuium in die
ab lactationis eius. Cūque vidisset Sara filiū A-
gar Aegyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, di-
xit ad Abraham, Eici ancillā hāc, & filiū eius:
non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo
Isaac. Dure accepit hoc Abraham pro filio suo.
Cui dixit Deus, Nō tibi videatur asperum super
puero & super ancilla tua: omnia quæ dixerit ti-
bi Sara, audi vocem eius: quia in Isaac vocabitur
tibi semen. Sed & filium ancillæ faciam in gentē
magnā, quia semen tuum est. Surrexit itaq;
Abraham mane, & tollens panem & vtrē aquæ
imposuit scapulæ eius, tradiditque puerum, & di-
misit eam. Quæ cum abiisset, errabat in solitu-
dine Ber-sabee. Cūque consumpta esset aqua
in vtre, abiicit puerum subter vnam arborē quæ
ibi erat. Et abiit, seditque eregione procul quan-
tū potest arcus iacere. dixit enim, Nō videbo mo-
rientem puerum. & sedens contrā leuauit vocem
suam & fleuit. Exaudiuit autem Deus vocē pue-
ri: vocauitque angelus Dei Agar de cælo, dicens,
Quid agis Agar? noli timere: exaudiuit enim De-
vocem pueri de loco in quo est. Surge, tolle pue-
rum, & tene manum illius: quia in gentem ma-
gnā faciā eum. Aperuitque oculos eius Deus:
quæ videns puteum aquæ, abiit, & impleuit vtrē,
deditque puero biberē. Et fuit cum eo: qui cre-
uit & moratus est in solitudine, factūque est iu-
uenis sagittarius. Habitauitque in deserto Pha-
ran, & accepit illi mater sua vxorē de terra A-
egypti. Eodē tempore dixit Abi-mēlech, & Phi-
chol princeps exercitus eius ad Abrahā, Deus te-
cū est in vniuersis quæ agis. Iura ergo per Deū, ne

noceas mihi & posteris meis, stirpique meæ: sed
iuxta misericordiam quam feci tibi, facies mihi
& terræ in qua versatus es aduenā. Dixitq; Abra-
hā, Ego iurabo. Et increpauit Abi-mēlech pro-
pter puteū aquæ quem vi abstulerant serui eius.
Responditque Abi-mēlech, Nesciui quis fecerit
hanc rem: sed & tu non indicasti mihi, & ego nō
audiui præter hodiē. Tulit itaque Abraham oues
& boues, & dedit Abi-mēlech: percusseruntque
ambo fœdus. Et statuit Abraham septem agnas
gregis seorsum. Cui dixit Abi-mēlech, Quid sibi
volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seor-
sum? At ille, Septē, inquit, agnas accipies de ma-
nu mea: vt sint mihi in testimonium quoniā ego
fodi puteum istum. Idcirco vocatus est locus ille
Ber-sabee: quia ibi vterque iurauit. Et inierunt
fœdus pro puteo iuramenti. Surrexit autem A-
bi-mēlech, & Phichol princeps exercitus eius, re-
uersique sunt in terram Palæstinorum. Abrahā
verò plantauit nemus in Ber-sabee, & inuocauit
ibi nomen dei æterni. Et fuit colonus terræ Pa-
læstinorum diebus multis. CAP. XXII.

A Væ postquam gesta sunt, tetauit Deus A-
brahā, & dixit ad eum, Abraham Abraham.
At ille respondit, Adsum. Ait illi,
Tolle filium tuum vnigenitū quem diligis Isaac,
& vade in Terram-visionis: atque ibi offeres eū
in holocaustum super vnum montiū quem mō-
strauero tibi. Igitur Abraham de nocte confur-
gens strauit asinum suum: ducēs secum duos iu-
uenes, & Isaac filium suum: cūque concidisset
ligna in holocaustum, abiit ad locum quem præ-
ceperat ei Deus. Die autem tertio, eleuatis oculis,
vidit locum procul, dixitque ad pueros suos, Ex-
pectate hic cum asino: ego autē & puer illuc vsq;
properantes, postquam adorauerimus, reuerte-
mur ad vos. Tulit quoq; ligna holocausti, & im-
posuit super Isaac filium suum: ipse vero porta-
bat in manibus ignē & gladiū. Cūque duo
pergerent simul, dixit Isaac patri suo, Pater mi.
At ille Respondit, Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis
& ligna: vbi est victima holocausti? Dixit autem
Abraham, Deus providebit sibi victimam holo-
causti, fili mi. Pergebant ego pariter: & venerūt
ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo ædi-
ficauit altare, & desuper ligna composuit: cū-
que alligasset Isaac filium suum, posuit eum in
altare super struem lignorum. Extenditque ma-
num, & arripuit gladium vt immolaret filium
suum. Et ecce angelus Domini de cælo clamauit
dicens, Abraham, Abraham. Qui respondit, Ad-
sum. Dixitque ei, Non extendas manum tuam
super puerum, neque facias illi quicquam: nunc
cognoui quōd timeas Dominum, & non peperc-
isti vnigenito filio tuo propter me. Leuauit A-
braham oculos suos, viditque post tergum arietē
inter vepres hærentem cornibus: quem assumēs
obtulit holocaustum pro filio. Appellauitque no-
mē loci illius, Dominus-videt. Vnde vsque hodie
dicitur, In mōte Dominus-videbit. Vocauit autē
angelus Domini Abraham secundò de cælo, di-
cens, Per memetipsū iuravi, dicit Dominus: quia
fecisti hanc rem, & nō pepercisti filio tuo vnige-
nito propter me, benedicam tibi, & multiplica-
bo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam
quæ est in litore maris: possidebit sem en tuum

Sara nep̄tis Thare ex filio & nep̄tis Abrahæ ex fratre.

Abi-mēlech eū donis reddit vxorem.

Orat Abraham pro Abi-mēlech

Nascitur Isaac. 17.c.18.b. Galat. 4.c. hebr. 11.c.

17.d. math. 23.a.

Gratitudo animi Sara. Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Dies ab lactatio nis Isaac.

Galat. 4. d.

Veri filii Abrahæ ex Isaac. rom. 9. b. hebr. 11. d.

Eicitur Agar cum Ismaele.

Angelus confortatur ipsa Agar.

Ab Ismaele populus magnus.

Deus (Ve. Ge. a.

Ismael sagittarius.

Fœdus Abi-mēlech cum Abraham.

1.10. d.

Abraham arguit ipsum Abi-mēlech ob puteos ablatos.

Percussit fœdus inter se.

Ber-sabee.

Abraham plantat nemus, inuocat Deum. Domini (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

Iubetur Abraham immolare filium. Iudic. 8. c. hebr. 11. d. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. s.

Obediētia Abraham erga verbum Dei.

Typus Christi. 1. Isaac.

Timens Deum Abraham. Deum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Benedicitur Abraham. psalm. 104. a. Luc. 1. g. c. c. 44. d. hebr. 6. c. 1. machab. a. 6. luc. 1. a.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

CHRISTVS.
E. 11. a. 18. c. 7. 16. a.
a. 2. 1. d. 100. 4. 4. d.

Filii Nachor ex
Melcha.

Bathuel.
Rebecca.

Roma.

A
Saram mortuam
plangit Abrahā.

B
Emit agrum se-
pulturæ a filiis
Heth.

- Vet. Di. o. l. Ge.
l. p. Compl. 5.

A
Sepelitur Sara.
*qui (Vet. Di. o.
Ge. o. p. v.)
Mambre quæ &
Hebron.

A
Mittit Abraham
seruum ad qua-
rendam vxorem
filio suo Isaac, quam
Ipse Deus curat.
Iurandi Hebra-
orum mos.
7. 47. 8.
dominū (Vet. Di.
o. l. Ge. o. l. cōpl.

portas inimicorū suorū, & BENEDICENTVR IN
femine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti vo-
ci meæ. Reuersus est Abraham ad pueros suos, a-
bieruntque Ber-sabee simul, & habitauit ibi. His
itaque gestis nuntiatum est Abrahæ quod Mel-
cha quoque genuisset filios Nachor fratri suo, Hus
primogenitum, & Buz fratrem eius, & Camuel
patrem Syrorū, & Cased, & Azau, Pheldas quoque,
& Iedlaph, ac Bathuel, de quo nata est Rebecca.
octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahæ.
24 Cōcubina verò illius nomine Roma, peperit Ta-
bee & Gahā & Thaas & Maacha. CAP. XXXIII.

A
Ixit autem Sara centū vigintiseptem an-
nis. Et mortua est in Ciuitate-Arbee, quæ
est Hebrō, in Terra-Chanaan: venitque A-
brahā vt plangeret & fleret eam. Cūque surre-
xisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth,
dicens, Aduena sum & peregrinus apud vos: da-
te mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mor-
tuum meum. Responderunt filii Heth, dicentes,
Audi nos domine, princeps Dei es apud nos: in
electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum,
nullusque te prohibere poterit quin in monumē-
to eius sepelias mortuum tuum. Surrexit Abra-
ham, & adorauit populum terræ, filios videlicet
Heth. Dixitque ad eos, Si placet animæ vestræ vt
sepeliam mortuum meum, audite me, & inter-
cedite pro me apud Ephron filiū Seor: vt det mi-
hi speluncam duplicem quam habet in extrema
parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi co-
ram vobis in possessionem sepulchri. Habitabat
autem Ephron in medio filiorum Heth. Respō-
ditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus
qui ingrediebantur portam ciuitatis illius, dicens,
11 Nequaquā ita fiet domine mi, sed tu magis au-
sculta quod loquor, Agrum trado tibi, & spelū-
cam quæ in eo est, præsentibus filiis populi mei,
sepeli mortuum tuum. Adorauit Abraham co-
ram Dominō & populo terræ. Et locutus est ad
Ephron circumstāte plebe eius, Quæso vt audias
me, Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic
sepeliam mortuum meum in agro. Responditque
Ephron, Domine mi, audi me: terra quam postu-
las, quadringētōs siclos argēti valet: istud est pre-
tium inter me & te: sed quantum est hoc? sepeli
mortuum tuum. Quod cum audisset Abraham
appendit pecuniam quam Ephron postulauerat,
audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argē-
ti probatæ monetæ publicæ. Confirmatusque est
ager quondam Ephronis in quo erat spelūca du-
plex respiciens Mambre: tam ipse quam spelun-
ca, & omnes arbores eius in cunctis terminis eius
per circuitum, Abrahæ in possessionem, videnti-
bus filiis Heth, & cunctis qui intrabant portam ci-
uitatis illius. Atque ita sepeliuit Abraham Saram
vxorem suam in spelunca agri duplici, quæ re-
spiciebat Mambre, hæc est Hebrō in Terra-Cha-
naan. Et confirmatus est ager & antrum quod e-
rat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti à
filiis Heth. CAP. XXXIII.

B
to eius sepelias mortuum tuum. Surrexit Abra-
ham, & adorauit populum terræ, filios videlicet
Heth. Dixitque ad eos, Si placet animæ vestræ vt
sepeliam mortuum meum, audite me, & inter-
cedite pro me apud Ephron filiū Seor: vt det mi-
hi speluncam duplicem quam habet in extrema
parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi co-
ram vobis in possessionem sepulchri. Habitabat
autem Ephron in medio filiorum Heth. Respō-
ditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus
qui ingrediebantur portam ciuitatis illius, dicens,
11 Nequaquā ita fiet domine mi, sed tu magis au-
sculta quod loquor, Agrum trado tibi, & spelū-
cam quæ in eo est, præsentibus filiis populi mei,
sepeli mortuum tuum. Adorauit Abraham co-
ram Dominō & populo terræ. Et locutus est ad
Ephron circumstāte plebe eius, Quæso vt audias
me, Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic
sepeliam mortuum meum in agro. Responditque
Ephron, Domine mi, audi me: terra quam postu-
las, quadringētōs siclos argēti valet: istud est pre-
tium inter me & te: sed quantum est hoc? sepeli
mortuum tuum. Quod cum audisset Abraham
appendit pecuniam quam Ephron postulauerat,
audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argē-
ti probatæ monetæ publicæ. Confirmatusque est
ager quondam Ephronis in quo erat spelūca du-
plex respiciens Mambre: tam ipse quam spelun-
ca, & omnes arbores eius in cunctis terminis eius
per circuitum, Abrahæ in possessionem, videnti-
bus filiis Heth, & cunctis qui intrabant portam ci-
uitatis illius. Atque ita sepeliuit Abraham Saram
vxorem suam in spelunca agri duplici, quæ re-
spiciebat Mambre, hæc est Hebrō in Terra-Cha-
naan. Et confirmatus est ager & antrum quod e-
rat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti à
filiis Heth. CAP. XXXIII.

C
Rat autē Abrahā senex dierūque mul-
torum: & Dominus in cūctis benedixerat
ei. Dixitque ad seruū seniore domus suæ,
qui præerat omnib⁹ quæ habebat, Pone manū tuā
subter femur meū: vt adiurem te per Deum cæli
& terræ, vt nō accipias vxorem filio meo de filia-

D
bus Chananæorum, inter quos habitas: sed ad ter-
ram & cognationem meam proficiscaris, & inde
accipias vxorem filio meo Isaac. Respondit seruus,
Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc,
nunquā reducere debeo filium tuum ad locum
de quo tu egressus es. Dixitque Abraham, Caue
nequando reducas filium meum illuc. Dominus
cæli & terræ, qui tulit me de domo patris mei, &
de terra natiuitatis meæ, qui locutus est mihi, &
iurauit mihi, dicens, Semini tuo dabo terrā hanc:
ipse mittet angelum suum coram te, & accipies
inde vxorem filio meo. sin autem mulier nolue-
rit sequi te, nō teneberis iuramento: filium meū
tantum ne reducas illuc. Posuit ergo seruus ma-
num sub femore Abraham domini sui, & iura-
uit illi super sermone hoc. Tulitque decem ca-
melos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus
bonis eius portans secū, profectusque perrexit in
Mesopotamiā ad vrbem Nachor. Cūque ca-
melos fecisset accumbere extra oppidum iuxta
puteum aquæ vespere, eo tēpore quo solent mu-
lieres egredi ad hauriendam aquam, orauit Do-
minū dicens, Domine Deus domini mei Abra-
ham, occurre obsecro mihi hodie, & fac miseri-
cordiam cum domino meo Abraham. Ecce ego
sto prope fontem aquæ, & filia habitatorū huius
ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam. Igi-
tur puella cui ego dixero, Inclina hydriam tuam
vt bibam: & illa responderit, Bibe, quin & camelis
tuis dabo potum: ipsa est quam præparasti seruo
tuo Isaac, & per hoc intelligam quod feceris mi-
sericordiā cum domino meo Abraham. Nec
dum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca
egrediebatur filia Bathuel filii Melchæ vxoris Na-
chor fratris Abraham, habens hydriam in scapu-
la. Puella decora nimis, virgoque pulcherrima, &
incognita viro, descenderat autem ad fontem, &
impleuerat hydriam aqua, ac reuertebatur. Oc-
curritque ei seruus, & ait, Pauxillum aquæ mihi
ad bibendum præbe de hydria tuā. Quæ respon-
dit, Bibe domine mi. Celeriterque deposuit hy-
driam super vnam suam, & dedit ei potū. Cū-
que ille bibisset, adiecit, Quin & camelis tuis hau-
riam aquam, donec cuncti bibant. Effundensque
hydriam in canalibus, recurrit ad puteū vt hau-
raret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.
Ipse autem cōtemplabatur eam tacitus, scire vo-
lēs vtrum prosperum iter suum fecisset Deus, an
nō. Postquam autem biberunt cameli, protulit
vir inaures aureas, appendentes siclos duos: & ar-
millas totidem pondo siclorum decem. Dixitque
ad eā, Cuius es filia? indica mihi. est in domo pa-
tris tui locus ad manendum? Quæ respondit, Fi-
lia sum Bathuelis filii Nachor, quæ peperit ei Mel-
chæ. Et addidit, dicens, Palearum quoque & fœ-
ni plurimū est apud nos, & locus spatiosus est ad
manendum. Inclinauit se homo, & adorauit Do-
minum, dicens, Benedictus Dominus Deus do-
mini mei Abraham, qui non abstulit misericor-
diam & veritatem suam à domino meo, & recto
itinere me perduxit in domum fratris domini
mei. Cucurrit itaque puella, & nuntiauit in do-
mum matris suæ omnia quæ audierat. Habebat
autem Rebecca fratrem nomine Laban: qui festi-
nus egressus est ad hominē vbi erat fons. Cū-
que vidisset inaures & armillas in manibus sorq-

D
bus Chananæorum, inter quos habitas: sed ad ter-
ram & cognationem meam proficiscaris, & inde
accipias vxorem filio meo Isaac. Respondit seruus,
Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc,
nunquā reducere debeo filium tuum ad locum
de quo tu egressus es. Dixitque Abraham, Caue
nequando reducas filium meum illuc. Dominus
cæli & terræ, qui tulit me de domo patris mei, &
de terra natiuitatis meæ, qui locutus est mihi, &
iurauit mihi, dicens, Semini tuo dabo terrā hanc:
ipse mittet angelum suum coram te, & accipies
inde vxorem filio meo. sin autem mulier nolue-
rit sequi te, nō teneberis iuramento: filium meū
tantum ne reducas illuc. Posuit ergo seruus ma-
num sub femore Abraham domini sui, & iura-
uit illi super sermone hoc. Tulitque decem ca-
melos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus
bonis eius portans secū, profectusque perrexit in
Mesopotamiā ad vrbem Nachor. Cūque ca-
melos fecisset accumbere extra oppidum iuxta
puteum aquæ vespere, eo tēpore quo solent mu-
lieres egredi ad hauriendam aquam, orauit Do-
minū dicens, Domine Deus domini mei Abra-
ham, occurre obsecro mihi hodie, & fac miseri-
cordiam cum domino meo Abraham. Ecce ego
sto prope fontem aquæ, & filia habitatorū huius
ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam. Igi-
tur puella cui ego dixero, Inclina hydriam tuam
vt bibam: & illa responderit, Bibe, quin & camelis
tuis dabo potum: ipsa est quam præparasti seruo
tuo Isaac, & per hoc intelligam quod feceris mi-
sericordiā cum domino meo Abraham. Nec
dum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca
egrediebatur filia Bathuel filii Melchæ vxoris Na-
chor fratris Abraham, habens hydriam in scapu-
la. Puella decora nimis, virgoque pulcherrima, &
incognita viro, descenderat autem ad fontem, &
impleuerat hydriam aqua, ac reuertebatur. Oc-
curritque ei seruus, & ait, Pauxillum aquæ mihi
ad bibendum præbe de hydria tuā. Quæ respon-
dit, Bibe domine mi. Celeriterque deposuit hy-
driam super vnam suam, & dedit ei potū. Cū-
que ille bibisset, adiecit, Quin & camelis tuis hau-
riam aquam, donec cuncti bibant. Effundensque
hydriam in canalibus, recurrit ad puteū vt hau-
raret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.
Ipse autem cōtemplabatur eam tacitus, scire vo-
lēs vtrum prosperum iter suum fecisset Deus, an
nō. Postquam autem biberunt cameli, protulit
vir inaures aureas, appendentes siclos duos: & ar-
millas totidem pondo siclorum decem. Dixitque
ad eā, Cuius es filia? indica mihi. est in domo pa-
tris tui locus ad manendum? Quæ respondit, Fi-
lia sum Bathuelis filii Nachor, quæ peperit ei Mel-
chæ. Et addidit, dicens, Palearum quoque & fœ-
ni plurimū est apud nos, & locus spatiosus est ad
manendum. Inclinauit se homo, & adorauit Do-
minum, dicens, Benedictus Dominus Deus do-
mini mei Abraham, qui non abstulit misericor-
diam & veritatem suam à domino meo, & recto
itinere me perduxit in domum fratris domini
mei. Cucurrit itaque puella, & nuntiauit in do-
mum matris suæ omnia quæ audierat. Habebat
autem Rebecca fratrem nomine Laban: qui festi-
nus egressus est ad hominē vbi erat fons. Cū-
que vidisset inaures & armillas in manibus sorq-

Fides Abrahæ in
pmissiones Dei.

- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. v.

1. n. b.

Dixit (Vet. Di. o.
l. Ge. o. l. s. h.)
Oratio fidelis
serui Abrahæ
ad Deum.

- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. Compl.
Seruo nescienti
offertur Rebecca
virgo pulchra.

*Ius: (Vet. V.
Compl. M.)

- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. v.

Rebecca in ver-
bis modestia.

*Dominus (Vet.
Di. o. l. Ge. o. l.)

*Melcha, quæ pe-
perit Nachor.
(Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. s.)

Gratias agit deo
seruus.

Mirumstudium
Rebecca & Labi
erga peregrinā.

ris suæ, & audisset cuncta verba referētis, Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum qui stabat iuxta camelos & prope fontem aquæ, dixitque ad eum, Ingredere benedicte Domini: cur foris stas? præparavi domum & locura camelis tuis. Et introduxit eum in hospitium: ac destravit camelos, deditque paleas & fœnum, & aquam ad laudos pedes camelorum, & virorum qui venerant cum eò. Et appositus est in conspectu eius panis. Qui ait, Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei, Loquerè? At ille, Seruus, inquit, Abraham sum. Et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque est: & dedit ei oues & boues, argentum & aurum, seruos & ancillas, camelos & asinos. Et peperit Sara vxor domini mei filiù domino meo in senectute sua. deditque illi omnia quæ habuerat. Et adiuravit me dominus meus dicens, Non accipies vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorù terra habitò: sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies vxorem filio meo. Ego verò respondi domino meo, Quid si noluerit venire mecum mulier? Dominus, ait, in cuius conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam: accipiesque vxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris mei. Innocens eris à maledictione mea, cum veneris ad proximos meos, & non dederint tibi. Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi, Domine Deus domini mei Abraham, si direxisti viam meam in qua nunc ambulo, ecce sto iuxta fontem aquæ, & virgo quæ egredietur ad hauriendam aquam audierit à me, Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum de hydria tua: & dixerit mihi, Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparavit Dominus filio domini mei. Dumque hæc tacitus mecum voluerem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula: descenditque ad fontem, & hausit aquam. Et aio ad eam, Da mihi paululum bibere. Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi, Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquavit camelos. Interrogauique eam, & dixi, Cuius es filia? Quæ respondit, Filia Bathuelis sum filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque in aures ad ornandam faciem eius, & armillas posui in manibus eius. Pronusque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, vt sumerem filiam fratris domini mei filio eius.

49. Quam ob rem si facitis misericordiã & veritatem cum domino meo, indicate mihi. si autem aliud placet: & hoc dicite mihi, vt vadam ad dexteram, siue ad sinistra. Responderuntque Labã & Bathuel, A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum eius quicquam aliud loqui tecum. En Rebecca coram te est, tolle eam, & proficiscere, & sit vxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus. Quod cum audisset puer Abraham, procidens adoravit in terram Dominum.

50. Prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebecca pro munere: fratribus quoque eius, & matri dona obtulit. Inito conuiuio vescetes pariter & bibetes, manserunt ibi. Surgens autem mane, locutus est puer, Dimittite me, vt vadam ad dominum meum. Responderuntque: fra-

tres eius & mater, Maneat puella saltem decem dies apud nos, & postea proficiscetur. Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me vt pergam ad dominum meum. Et dixerunt, Vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatem. Cumque vocata venisset, sciscitati sunt, Vis ire cum homine isto? Quæ ait, Vadam.

51. Dimiserunt ergo eam, & nutricem illius Deborah, seruamque Abraham, & comites eius, imprecantes prospera sorori suæ atque dicentes, Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum. Igitur Rebecca, & puellæ illius ascensis camelis secutæ sunt virum: qui festinus reuertebatur ad dominum suum.

52. Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad Puteum, cuius nomen est Viuentis & videntis: habitabat enim in terra Australi. Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die: cumque eleuasset oculos, vidit camelos venientes procul. Rebecca quoque conspecto Isaac, descendit de camelo, & ait ad puerum, Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei, Ipse est dominus meus. At illa tollens cito pallium suum, operuit se. Seruus autem cuncta quæ gesserat, narrauit domino suo Isaac.

53. Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam vxorem: & intantum dilexit eam, vt dolorem qui ex morte matris eius acciderat temperaret.

C A P. X X V.

54. Abraham verò aliam duxit vxorem nomine Ceturam: quæ peperit ei Zemram, & Iecsan, & Madan, & Madian, & Iesbec, & Sue. Iecsan quoque genuit Saba & Dadan. Filii Dadan fuerunt Assurim, & Latussim, & Laomim. At verò ex Madiã ortus est Ephraim, & Ephraim, & Henoah, & Abida, & Eldaa. omnes hi filii Ceturæ. Deditque Abraham cuncta quæ possederat, Isaac: filiis autem concubinarum largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo dum adhuc ipse viueret, ad plagam Orientalem. Fuerunt autem dies vitæ Abraham centum septuaginta quinque anni. Et deficiens mortuus est in senectute bona, prouectæque ætatis, & plenus dierum: congregatusque est ad populum suum. Et sepelierunt eum Isaac & Ismael filii sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephraim filii Seor Hethæi, eregione Mambre, quam emerat à filiis Heth. ibi sepultus est ipse & Sara vxor eius. Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio ei, qui habitabat iuxta Puteum nomine Viuentis & videntis. Hæc sunt generationes Ismael filii Abraham quæ peperit ei Agar Aegyptia, famula Saræ: & hæc nomina filiorum eius in vocabulis & generationibus suis. Primogenitus Ismaelis Nabaioth, deinde Cedar, & Adbeel, & Mabsam, Masma quoque, & Duma, & Massa, Hadad, & Thema, & Ietur, & Naphis, & Cedma. Isti sunt filii Ismaelis: & hæc nomina per castella & oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum. Et facti sunt anni vitæ Ismaelis centum triginta septem, deficiensque mortuus est, & appositus ad populum suum. Habitauit autem ab Hevila vsque Sur, quæ respicit Aegyptum introeuntibus Assyrios. coram cunctis fratribus suis obiit.

55. Hæc quoque sunt generationes Isaac filii Abraham. Abraham genuit Isaac: qui cum quadraginta esset annorum, duxit vxorem Rebecca filiam Bathu-

-Vet. Dio. I. Ge. o. l.

Narrat seruus causas itineris, & quæ acciderint ei in itinere. Benedicere Dei quid sit.

Rogatur puellæ consensus.

Ducitur Rebecca ad Isaac. -Vet. M. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. Benedicunt ipsi Rebecca parentes.

Isaac se exercet in agro sub nomine. i. 16. d.

Isaac accipit Rebecca in vxorem.

Abraham Ceturam ducit in vxorem.

Filii Ceturæ i. para. i. c.

Isaac datus possessio: filiis concubinarum munera.

Moritur Abraham.

i. 23. c. Benedicunt Isaac à Deo. i. 16. d.

Genealogia Ismaelis. i. Para. i. b.

Moritur Ismael

Generationes Isaac.

Rebecca neptis Nachor ex filio. i. 30. c.

Deo omnia committunt.

Munera ipsi Rebecca & parentibus ipsius offert seruus.

fratri (Vet. Cõp.

frater (Vet. Cõp.

Isaac orat sibi dari prolem.

Concipit Rebecca.

me(Vet. Di. o. - Vet. Di. o. p. Ge. o. l. v. m. Rebecca Deum consultit. Hec Paulus exponit ad rom. 9. c.

Esau. osee 12. a.

Jacob. matt. 1. a.

Esau venator agricola: Jacob simplex.

Esau vendit primogenita heb. 1. a.

Abdiaz. 1. Edom.

Deus in media fame benedicit, & pascit Isaac.

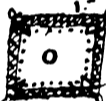
Isaac promittitur Chananaan. 5. 12. b. 13. d. 15. d.

CHRISTVS.

Isaac vxore sua dicit esse sororem.

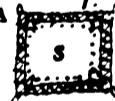
Maxima Dei cura de Isaac & eius vxore.

elis Syri de Mesopotamia, sorore Laban. Deprecatusque est Isaac Dominum pro vxore sua, eo quod esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebecce. Sed collidebantur in vtero eius paruuli: quæ ait, Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? Perrexitque Rebecca vt cõsuleret Dominum. Qui respondens ait, Duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diidentur, populisque populum superabit, & maior seruiet minori. Nam tempus pariendi aduenerat & ecce gemini in vtero eius reperti sunt! Qui primus egressus est, rufus erat, & totus in morem pellis hispida: vocatumque est nomẽ eius Esau. Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcirco appellauit eum Jacob. Sexagenarius erat Isaac quãdo nati sunt ei paruuli. Qui bus adultis factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis. Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus illius vesceretur: & Rebecca diligebat Jacob. Coxit autem Jacob pulmentum: ad quẽ cum venisset Esau de agro lassus, ait, Da mihi de coctione hac rufa, quia oppidò lassus sum, Quã ob causam vocatum est nomen eius Edom. Cui dixit Jacob, Vende mihi primogenita tua. Ille respondit, En morior, quid mihi proderunt primogenita? Ait Jacob, Iura ergo mihi. Iurauit ei Esau, & vendidit primogenita. Et sic accepto pane & lãtis edulio comedit, & bibit, & abiit, paruipẽ dens quod primogenita vendidisset. CAP. XXVI.

Rta autẽ fame super terram post eã sterilitatẽ quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Isaac ad Abimelech regẽ Palestinorum in Gerara. Apparuitque ei Dominus, & ait, Ne descendas in Aegyptum, sed quiesce in terra quam dixero tibi. Et peregrinare in ea, erõque tecum, & benedicã tibi: tibi enim & semini tuo dabo vniuersas regiones has, complens iuramentum quod sponendi Abraham patri tuo. Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli: daboque posteris tuis vniuersas regiones has: & BENEDICENTVR IN SEMINE TVO omnes gentes terræ; eo quod obediit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mãdata mea, & ceremonias leges que seruauerit. Mãsit itaq; Isaac in Geraris. Qui cum interrogaretur à viris loci illius super vxore sua, respondit, Soror mea est. timuerat enim confiteri quod sibi esset sociata coniugio: reputans, ne fortẽ interficeret eum propter illius pulchritudinem. Cumque pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palestinorum per fenestram, vidit eum iocãtem cum Rebecca vxore sua. Et accersito eo ait, Perspicuum est quod vxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit, Timui ne morerer propter eã. Dixitque Abimelech, Quare imposuisti nobis: potuit coire quispiam de populo cum vxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo, dicẽs, Qui tetigerit hominis huius vxorem, morte morietur. Seuit autem Isaac in terra illa, & inuenit in ipso anno centuplum: benedixitque ei Dominus. Et locupletatus est homo, & ibat proficiens atque succreicens: donec magnus vehemeter effectus est, habuitque possessiones ouium & armorum, & familiæ plurimum. Ob hoc inuidentes

ei Palestini, omnes puteos quos foderant serui patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, impletentes humo: intantum vt ipse Abimelech diceret ad Isaac, Recede à nobis, quoniã potentior nobis factus es valde. Et ille discedens vt veniret ad Torrentem Geraræ, habitaretque ibi: rursus fodit alios puteos, quos foderant serui patris sui Abraham, & quos illo mortuo olim obstruxerant Philistiim: appellauitque eos eisdem nominibus quibus antè pater vocauerat. Foderuntque in Torrente, & repperunt aquam viuam. Sed & ibi iurgium fuit pastorum Geraræ aduersus pastores Isaac, dicentium, Nostra est aqua. quam ob rem nomẽ putei ex eo quod acciderat, vocauit Calumniam. Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati sunt, appellauitque eum Inimicitias. Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt: itaque vocauit nomẽ eius Latitudo: dicens, Nunc dilatauit nos Dominus, & fecit crescere super terram. Ascendit autem Isaac ex illo loco in Bersabee, ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens, Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter seruum meum Abraham. Itaque edificauit ibi altare Domino: & inuocato nomine Domini extendit tabernaculum: præcepitque seruis suis vt foderent puteum. Ad quem locum cum venissent de Geraris Abimelech, & Ochozath amicus illi, & Phichol dux militum, locutus est eis Isaac, Quid venistis ad me hominem quem odistis, & expulistis à vobis? Qui responderunt, Vidimus tecum esse Dominum: & idcirco nos diximus, Sit iuramentum inter nos, & ineamus fœdus: vt non facias nobis quicquam mali, sicut & nos nihil tuorum attingimus, nec fecimus quod te læderet, sed cum pace dimissimus auctum benedictione Domini. Fecit ergo eis conuiuium: & post cibum & potum surgentes mane, iurauerunt sibi mutuo: dimisitque eos Isaac pacifice in locum suum. Ecce autem venerunt in ipso die serui Isaac annuntiantes ei de puteo quẽ foderant, atque dicentes, Inuenimus aquam. Vnde appellauit eum Abundantiam: & nomẽ vrbi impositum est Bersabee, vsque in præsentẽ diem. Esau verò quadragenarius duxit vxores duas: Iudith filiam Beerithethæi, & Basemath filiam Elon eiusdẽ loci: quæ ambæ offenderant animum Isaac & Rebecce. CAP. XXVII.

Enuit autẽ Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre nõ poterat: vocauitque Esau filium suum maiore, & dixit ei, Fili mi? Qui respondit, Adsum. Cui pater, Vides, inquit, quod senuerim, & ignorem diẽ mortis meæ? Sume arma tua, & pharetrã & arcum, & egredere foras. Cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, sicut velle me nosti, & affer vt comedã: & benedicat tibi anima mea antequam moriar. Quod cum audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum vt iussionem patris impleret, dixit filio suo Jacob, Audiui patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei, Affer mihi de venatione tua, & fac cibos vt comedam, & benedicam tibi corã Domino antequam moriar. Nunc ergo fili mi acquiesce consiliis meis: & pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, vt faciã ex eis escas patri tuo, quibus libenter ves-

Puteos Isaac obstruxerunt Palestini, & eum expellunt.

Benedicit Deus ipse Isaac dãs ei diuitias.

Alios puteos fodit.

Gratulari a dno.

Consolatur ipse Isaac Deus.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. Isaac Deum inuocat.

Abimelech in fœdus cum Isaac.

Bersabee vrbs. vxorẽ (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. Digamia Esau.

7. 17. g.

Iubet Isaac Esau sibi ex venatione coquere pulmentum.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Jacob per astutiã matris præcipit benedictionem Esau.

citur: quas cū intuleris, & comederit, benedicat tibi priusquā moriatur.¹⁰ Cui ille respondit, Nostri quod Esau frater meus homo pilosus sit, & ego levis: si attrētauerit me pater meus, & seferit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducat super me maledictionem pro benedictione. Ad quem mater, In me sit, ait, ista maledictio fili mi: tātū audi vocē meam, & pergens affer quæ dixi.¹¹ Abiit, & attulit, deditque matri. Parauit illa cibos sicut velle nouerat patrem illius.¹² Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum: pelliculasque hœdorum circūdedit manibus, & colli nuda protexit.¹³ Deditque pulmentum, & panes quos coxerat, tradidit.¹⁴ Quibus illatis dixit, Pater mi? At ille respondit, Audio: quis es tu fili mi? Dixitque Jacob, Ego sum primogenitus tuus Esau: feci tibi sicut præcepisti mihi: surge, sede, & comede de venatione mea, vt benedicat mihi anima tuā.¹⁵ Rursumque Isaac ad filium suū, Quomodo, inquit, tam cito inuenire potuisti fili mi? Qui respōdit, Voluntas Dei fuit vt cito occurreret mihi quod volebam.¹⁶ Dixitque Isaac, Accede ad me, vt tangam te fili mi, & probem vtrum tu sis filius meus Esau, an non.¹⁷ Accessit ille ad patrē: & palpato eo, dixit Isaac, Vox quidem, vox Jacob est: sed manus, manus sunt Esau.¹⁸ Et non cognouit eum, quia pilosæ manus similitudinem maioris expresserant. Benedicens ergo illi, ait, Tu es filius meus Esau? Respondit, Ego sum.¹⁹ At ille, Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua fili mi, vt benedicat tibi anima mea. Quos cū oblatos comedisset, obtulit ei etiā vinū. quo hausto, dixit ad eum, Accede ad me, & da mihi osculum fili mi.²⁰ Accessit, & osculatus est eum. Statimque vt sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait, Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini & olei.²¹ Et seruiant tibi populi, & adorēt te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filii matris tuæ. qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.²² Vix Isaac sermonē impleuerat: & egresso Jacob foras, venit Esau, cōtōlq; de venatione cibos intulit patri, dicēs, Surge pater mi, & comede de venatione filii tui: vt benedicat mihi anima tuā.²³ Dixitque illi Isaac, Quis enim es tu? Qui respondit, Ego sū filius tuus primogenitus Esau.²⁴ Expauit Isaac stupore vehementi: & vltra quā credi potest admirans, ait, Quis igitur ille est qui dudum captā venationē attulit mihi, & comedi ex omnibus prius quā tu venires: benedixiq; ei, & erit benedictus.²⁵ Auditis Esau sermonibus patris, irrugiit clamore magno: & cōsternatus ait, Benedic etiā & mihi, pater mi.²⁶ Qui ait, Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.²⁷ At ille subiunxit, Iuste vocatum est nomen eius Jacob: supplantauit enim me en altera vice: primogenita mea antē tulit, & nunc secūdō surripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem, Nūquid non reseruasti, ait, & mihi benedictionem? Respondit Isaac, Dominum tuum illum constitui, & omnes fratres eius seruituti illius subiugavi: frumento & vino & oleo stabiliui eum, & tibi post hæc fili mi vltra quid faciam? Cui Esau, Num vnam, inquit, tan-

tum benedictionē habes pater? mihi quoque obsecro vt benedicas. Cūque eiulatu magno fletus motus Isaac dixit ad eum, In pinguedine terræ, & in rore cæli desuper erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo seruias: tempusque veniet cum excutias & soluas iugum eius de cervicibus tuis.²⁸ Oderat ergo semper Esau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo, Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum.²⁹ Nūtiata sunt hæc Rebeccæ: quæ mittens, & vocans Jacob filium suum, dixit ad eum, Ecce Esau frater tuus minatur vt occidat te.³⁰ Nunc ergo fili mi, audi vocem meam, & cōsurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran: habitabisque cū eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui: & cesset indignatio eius, obliuiscaturque eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducam te inde huc. cur vtroque orbabor filio in vno die?³¹ Dixitque Rebecca ad Isaac, Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Jacob vxorem de stirpe huius terræ, nolo viuere.

CAP. XXVIII.

A Ocavit itaq; Isaac Jacob, & benedixit eū, præcepitque ei dicēs, Noli accipere coniugē de genere Chanāan: sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domū Bathuel patrem matris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de filiabus Labā auunculi tui. Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat atque multiplicet: vt sis in turbas populorū. Et det tibi benedictiones Abraham, & semini tuo post te: vt possideas terram peregrinationis tuæ, quā pollicitus est auo tuo. Cūque dimisisset eum Isaac, profectus peruenit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filiū Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris suæ. Videns autem Esau quod benedixisset pater suus Jacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, vt inde vxorem duceret: & quod post benedictionem præcepisset ei, dicens, Non accipies vxorem de filiabus Chanāan: quodque obediens Jacob parentibus suis isset in Syriā: probās quoque quod non libenter aspiceret filias Chanāan pater suus: iuit ad Ismaelem, & duxit vxorem absque iis quas prius habebat, Maheleth filiam Ismael filii Abraham, sororē Nabaioth. Igitur egressus Jacob de Ber-sabee, pergebat Haran. Cūque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, supponens capiti suo, dormiuit in eodē loco. Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum: angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam: & Dominum innixū scalam dicentem sibi, Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac. Terram in qua dormis, tibi dabo & semini tuo. Eritque semen tuū quasi puluis terræ: dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & Septentrionem, & Meridiem: & benedicentur in te & in semine tuo cunctæ tribus terræ. Et ero custos tuus quocunque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam nisi compleuero vniuersa quæ dixi. Cūque euigilasset Jacob de somno, ait, Verē Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pauenque, Quam terribilis est, inquit, locus iste: non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Surgēs ergo

Isaac benedicit ipsi Esau. heb. 11. d.

Esau odit ipsum Jacob & mortem minatur. abd. 1. c.

Rebecca ipsi Jacob consulit fugam in Mesopotamiam.

Prohibet Isaac ipsi Jacob nec ducere vxorem de filiabus Chanāan, cui obedit Jacob.

patris (Vet. M. Compl.

Osce 11. d.

Esau, contra voluntatem patris, accipit vxorem de filiabus Ismael.

Jacob pergens in Haran, videt scalam in somnis.

Promittitur Jacob terra Chanāan.

Deut. 32. c. 19. CHRISTVS promittitur, 2. 16. a.

Consolatur Isaac Deus.

Domus Dei.

-Ve. Di. o. l. Ge. o. l. v. Compl.

Osculatur filiū Isaac. Isaac benedicit ipsi Jacob. heb. 11. d.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

-Vet. Di. o. Ge. o. B.

Reuersus à venatione Esau, affert cibos patri.

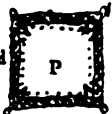
Esau post magnas vociferationes tandem benedicitur.

11. d.

-Ve. Di. o. l. Ge. o. l. B. Copl.

Iacob mane, tulit lapidem, quem supposuerat ca-
piti suo, & erexit in titulum, fundens oleum de-
super.⁹ Appellauitque nomen vr̄bis Beth-el, quā
prius Luza vocabatur.²⁴ Vouit etiam votum, dicēs,
Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in
via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem
ad vescendum, & vestimentum ad induendum,
21. reuersusque fuero prospere ad domū patris mei:
erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste quem
erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cuncto-
rumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

CAP. XXX.

Rofectus ergo Iacob venit in terram Ori-
entalem. Et vidit puteum in agro, tres
quoque greges ouium accubantes iuxta

eū: nam ex illo adaquabatur pecora, & os eius grā
di lapide claudebatur. Morisq; erat vt cūctis oui-
bus cōgregatis deuoluerent lapidē, & refectis gre-
gibus rursum super os putei ponerent. Dixitque
ad pastores, Fratres, vnde estis? Qui responderūt,
De Haran. Quos interrogās, Nunquid, ait, nostis
Laban filium Nachor? Dixerunt, Nouimus. Sa-
nūne est, inquit? Valet, inquit: & ecce Rachel fi-
lia eius venit cum grege suo. Dixitque Iacob, Ad-
huc multū diei superest, nec est tempus vt redu-
cantur ad caulas greges: date autē potum ouibus,
& sic eas ad pastum reducite. Qui responderunt,
Non possumus, donēc omnia pecora congregen-
tur, & amoueamus lapidem de ore putei, vt ada-
quemus greges. Adhuc loquebantur, & ecce Ra-
chel veniebat cum ouibus patris sui: nam gregē
ipsa pascebat. Quam cum vidisset Iacob, & sciret
consobrinam suam, ouēsque Laban auunculi sui:
amouit lapidem quo puteus claudebatur. Et a-
daquato grege osculatus est eam: & eleuata voce
fleuit. Et indicauit ei quod frater esset patris sui,
& filius Rebecca: at illa festinans nuntiauit patri
suo. Qui cum audisset venisse Iacob filium sor-
oris suæ, occurrit obuiam ei: complexusque eum,
& in oscula ruens, duxit in domum suam. Audi-
tis autem causis itineris, respondit, Os meum es,
& caro mea. Et postquā impleti sunt dies men-
sis vnus, dixit ei, Num quia frater meus es, gra-
tis seruiens mihi: dic quid mercedis accipias. Habe-
bat vero duas filias, nomē maioris Lia: minor ve-
ro appellabatur Rachel. Sed Lia, lippis erat oculis,
Rachel decora facie, & venusto aspectu. Quam di-
ligens Iacob, ait, Seruiam tibi pro Rachel filia tua
minore, septem annis. Respondit Laban, Melius
est vt tibi eam dem quā alteri viro: mane apud
mē. Seruiuit ergo Iacob pro Rachel septē annis: &
videbantur illi pauci dies præ amoris magnitu-
dine. Dixitque ad Labā, Da mihi vxorem meā:
quia iam tempus impletum est, vt ingrediar ad il-
lam. Qui vocatis multis amicorum turbis ad cō-
uiuuium, fecit nuptias. Et vespere Liam filiam suā
introduxit ad eum, dans ancillam filix, Zelpham
nomine. Ad quā cum ex more, Iacob fuisset in-
gressus, facto mane vidit Liam: & dixit ad socerū
suum, Quid est quod facere voluisti? nonne pro
Rachel seruiui tibi? quare imposuisti mihi? Res-
pondit Laban, Non est in loco nostro consuetu-
dinis, vt minores antē tradamus ad nuptias. Im-
ple hebdomadā dierum huius copulæ: & hanc
quoq; dabo tibi pro opere quo seruiturus es mi-
hi septē annis aliis. Acquieuit placito: & hebdo-

mada transacta, Rachel duxit vxorem cui pater
seruam Balam tradiderat. Tādēque potitus o-
ptatis nuptiis, amorem sequentis priori prætulit,
seruiens apud eum septem annis aliis. Videns
autem Dominus quod despiceret Liam, aperuit
vuluam eius, sorore sterili permanentē. Quæ cō-
ceptum genuit filium, vocauitque nomen eius
Ruben, dicēs, Vidit Dominus humilitatem meā,
nunc amabit me vir meus. Rursumque concepit
& peperit filium, & ait, Quoniam audiuit me Do-
minus haberi contemptui, dedit etiam istum mi-
hi. vocauitque nomen eius Simeon. Cōcepitque
tertiō, & genuit alium filiū: dixitque, Nunc quo-
que copulabitur mihi maritus meus, eo quod pe-
pererim ei tres filios. & idcirco appellauit nomen
eius Leui. Quartō cōcepit, & peperit filium, & ait,
Modo confitebor Domino. & ob hoc vocauit eū
Iudam: cessauitque parere.

Datur ei & Ra-
chel.
Concipit Lia.
Ruben.
Simeon.
Leui.
Iuda matt. j. a.

CAP. XXX.

Ernens autem Rachel quod infœcunda
esset, inuidit sorori suæ, & ait marito suo,
Da mihi liberos; alioquin moriar. Cui i-
ratus respondit Iacob, Nū pro Deo ego sum, qui
priuauit te fructu ventris tui? At illa, Habeo, in-
quit famulam Balam: ingredere ad illam, vt pa-
riat super genua mea, & habeam ex illa filios. De-
ditque illi Balam in coniugium: quæ ingressa ad
se viro, concepit, & peperit filium. Dixitque Ra-
chel, Iudicauit mihi Dominus, & exaudiuit vocē
meam, dans mihi filium. & idcirco appellauit no-
men eius Dan. Rursumque Bala concipiens, pe-
perit alterum. pro quo ait Rachel, Comparauit
me Dominus cum sorore mea, & inualui. voca-
uitque eum Nephthali. Sentiens Lia quod pa-
rere desisset, Zelpham ancillam suam marito tra-
didit. Qua post conceptum edente filium, di-
xit, Fœliciter. & idcirco vocauit nomen eius Gad.

Rachel cōquer-
tur marito de
infœcunditate.
Dat Rachel Ba-
lam in vxorem
marito.
Dan.
Nephthali.
Zelpha ancilla
Lia concipit.
Gad.

Peperit quoque Zelpha alterum. Dixitque Lia,
Hoc pro beatitudine mea: beatam quippe me di-
cent omnes mulieres. propterea appellauit eum
Aser. Egressus autē Ruben tempore messis tri-
ticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri
Lix detulit. Dixitque Rachel, Da mihi partem de
mandragoris filii tui. Illa respondit, Parūmne ti-
hi videtur quod præripueris maritum mihi, nisi
etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel,
Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii
tui. Redeuntque ad vesperam Iacob de agro, e-
gressa est in occursum eius Lia, & ait, Ad me, in-
quit, intrabis: quia mercede conduxisti te pro mā-
dragoris filii mei. Dormiuitque cum ea, nocte il-
la. Et exaudiuit Deus preces eius: concepitque, &
peperit filium quintum, & ait, Dedit Deus mer-
cedem mihi, quia dedi ancillā meam viro meo.
appellauitque nomen eius Issachar. Rursum Lia
concupiens peperit sextum filium, & ait, Dotauit
me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit
maritus meus, eo quod genuerim ei sex filios. &
idcirco appellauit nomen eius Zabulon. Post quē
peperit filiā nomine Dinā. Recordatus quo-
que Dominus Rachelis, exaudiuit eam, & aperuit
vuluam eius. Quæ concepit, & peperit filium, di-
cens, Abstulit Deus opprobrium meum. Et voca-
uit nomen eius Ioseph, dicens, Addat mihi Do-
minus filium alterum. Nato autem Ioseph,
dixit Iacob socero suo, Dimitte me vt reuertar
in patriam meam, & ad terram meam. Da mihi

-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. Compl. s.
Aser.
Lia, mandrago-
ris emit à Ra-
chel vt fecū dor-
miat maritus,
& concipit.
Issachar.
Zabulon.
Dina.
Dat Deus con-
ceptum Racheli.
Ioseph.
Petit Iacob se di-
mitti & merce-
dem sibi dare.

Beth-el.
Luza.
Votum Iacob.
Deus (Ve. Di. o. l.)
Ge. o. l. p. v. Cōpl.
Votum & vesti-
tum petit.

Venit Iacob ad
Laban.

Fratres suos vo-
cat ignotos.

Rachel pascit o-
ues.

Iacob Rachel sc-
de osculatur.

Laban comple-
ditur ipsum Ia-
cob, & osculatur

Iacob seruit se-
ptem annis pro
Rachel.
Lia lippis ocu-
lis.

Laban nuptias
celebrat.
Ipsi Iacob datur
Lia pro Rachel.

vxores, & liberos meos, pro quibus seruiui tibi, vt abeam: tu vero nosti seruitutem qua seruiui tibi.

27 Ait illi Laban, Inueniã gratiam in conspectu tuo (experimento didici quia benedixerit mihi Deus propter te) cõstitue mercedem tuam, quam dem tibi. At ille respondit, Tu nosti quomodo serui- rim tibi, & quãta in manibus meis fuerit posses- sio tua. Modicum habuisti antequã venirem ad te, & nunc diues effectus es: benedixitq; tibi Deus ad introitum meum: iustum est igitur vt aliquã- do prouideam* domui meã. 31. Dixitque Laban, Quid tibi dabo? At ille ait, Nihil volo: sed si fece- ris quod postulo, iterũ pascam, & custodiam pe- cora tuã. Gyra omnes greges tuos, & separa cun- ctas oues varias, & sparso vellere: & quodcunque furuum & maculosum, variũmq; fuerit, tam in ouibus quã in capris, erit merces meã. Respon- debitq; mihi cras iustitia mea, quando placiti tẽ- pus aduenerit, coram te: & omnia quã non fue- rint varia, & maculosa, & furua, tã in ouib; quã in capris, furti me arguẽ. Dixitque Laban, Gratũ habeo quod petis. Et separauit in die illa capras, & oues, & hircos, & arietes varios, atque maculosos: cunctum autem gregem vnicolore, id est albi & nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorũ.

36. Et posuit spatium itineris trium dierum inter se & generum, qui pascebat reliquos greges eius.

37. Tollens ergo Iacob virgas populneas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractisq; corticibus, in his quã spoliata fue- rant candor apparuit: illa vero quã integra fue- rant, viridia permanserunt: atque in hunc modũ color effectus est varius. Posuitque eas in canali- bus, vbi effundebatur aqua: vt cum venissent gre- ges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. Factumque est vt in ipso colore coitus oues intuerentur virgas, & pãrent maculosa, & varia, & diuerso colore res- persã. Diuisitque gregem Iacob, & posuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autem al- ba & nigra quãque, Laban: cãtera vero, Iacob, se- paratis inter se gregibus. Igitur quãdo primo tẽ- pore ascendebantur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ouiu, vt in earum contemplatione conciperent: quan- do vero serotina admissura erat, & conceptus ex- tremus, nõ ponebat eas. Factãque sunt ea quã e- rant serotina, Laban: & quã primi tẽporis, Iacob.

38. Ditatusq; est homo vltra modum, & habuit gre- ges multos, ancillas & seruos, camelos & asinos.

C A P. XXXI.

Ostquam autem audiuit verba filiorum Labã dicentiũ, Tulit Iacob omnia quã fue- runt patris nostri, & de illius facultate di- tatus, factus est inclytus: animaduertit quoq; faciẽ Laban quòd non esset erga se sicut heri & nudiu- stertius, maxime dicente sibi Domino, Reuertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, erõque tecum. Misit*, & vocauit Rachel & Liam in agrum, vbi pascebat greges: dixitque eis, Video faciem patris vestri, quòd non sit erga me sicut heri & nudiuertius: Deus autem patris mei fuit mecũ. Et ipsã nostis quòd totis viribus meis seruiyerim patri vestro. Sed & pater vester circun- uenit me, & mutauit mercedẽ meam decem vi- cibus: & tamen non dimisit eum Deus vt noceret

mih. Si quando dixit, Variã erunt mercedes tuã: pariebant omnes oues varios fœtus. quando vero econtrario ait, Alba quãque accipies pro merce- de: omnes greges alba pepererunt. Tulitque Deus substãtiam patris vestri, & dedit mihi. Postquam enim conceptus ouium tempus aduenerat, leua- ui oculos meos, & vidi in somnis ascẽdentes ma- res super fœminas, varios, respersos, & maculo- sos, & diuersorum colorum. Dixitque angelus Dei ad me in somnis, Iacob? Et ego respondi, Ad- sum. Qui ait, Leua oculos tuos, & vide vniuersos masculos ascendentes super fœminas, varios, ma- culosos, atque respersos. Vidi enim omnia quã fe- cit tibi Laban. Ego sum Deus Beth-el, vbi vnixisti lapidem, & votum vouisti mihi. Nũc ergo surge, & egredere de terra hac, reuertens in terram na- tiuitatis tuã. Responderuntq; Rachel, & Lia, Nũ- quid habemus residui quicquam in facultatibus, & hæreditate domus patris nostri? Nonne quasi alienas reputauit nos, & vendidit, comeditq; pre- tium nostrum? Sed Deus tulit opes patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filiis nostris: vnde omnia quã prãcepit tibi Deus, fac. Surrexit autem Iac- ob: & impositis liberis, ac coniugibus suis super camelos, abiit. Tulitque omnem substãtiam suã, & greges, & quicquid in Mesopotamia acquisie- rat, pergens ad Isaac patrem suum in Terrã Cha- naan. Eo tempore ierat Laban ad condẽdas oues, & Rachel furata est idõla patris sui. Noluitque Iac- ob confiteri socero suo quòd fugeret. Cũque abiisset tam ipse quã omnia quã iuris sui erãt, & amne transmissio pergeret contra Montẽ-Galaad: nũtium est Laban die tertio quòd fugeret Iacob. Qui assumptis fratrib; suis, persecutus est eum diebus septem: & cõprehendit eum in Mõ- te-Galaad. Viditque in somnis dicentem sibi Do- minum, Caue ne quicquam asperẽ loquaris con- tra Iacob. Iamque Iacob extenderat in monte ta- bernaculum: cũque ille cõsecutus fuisset eum: cum fratrib; suis in eodem Monte-Galaad fixit tentorium. Et dixit ad Iacob, Quare ita egisti, vt clam me abigeres filias meas quasi captiuas gla- dio? Cur ignorante me fugere voluisti, nec indi- care mihi: vt prosequerer te cum gaudio, & can- tibus, & tympanis, & citharis? Nõ es passus vt oscu- larer filios meos & filias: stultẽ operatus es & nũc quidem valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus patris tui heri dixit mihi, Caue ne lo- quaris contra Iacob quicquã durius. Esto, ad tuos ire cupiebas, & desyderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos? Respondit Iacob, Quòd in scio te profectus sum, timui ne violen- ter auferres filias tuãs. Quòd autem furti me ar- guis: apud quencunque inueneris deos tuos, ne- cetur. coram fratrib; nostris, scrutare, quicquid tuorum apud me inueneris aufer, hæc dicens, i- gnorabat quòd Rachel furata esset idõla. Ingres- sus itaque Laban tabernaculum Iacob & Liã, & vtriusque famulã, non inuenit. Cũque intras- set tentorium Rachelis, illa festinans abscondit idõla subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutãtque omne tentorium, & nihil inuenien- ti, ait, Ne irascatur dominus meus, quòd dormam te assurgere nequeo: quia iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. sic delusit solici- tudo quãrentis est. Tumẽnsq; Iacob, cum iur-

Ditauit Deus i- psam Laban p- pter Iacob.

* etiam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Iacob variis co- loribus oues ex v- nicoloribus nas- tas, mercedem petit.

Variat Iacob gregis colorẽ, instinctu & mã- dato Dei, vt se- quens caput in- dicat.

Ditissimus Iac- ob.

Murmurant fi- lli Laban ob di- uicias Iacob.

Iubet Deus ipsi Iacob reuerti in terram suam. * Iacob (Vet. G. o.)

Iacob narrat be- neficiũ Dei er- ga se.

Deus seruat Iac- ob ne noceat ei Laban.

- Di. o. l. Ge. o. l. V. M. Comp.

34.

Iacob reuertit in terram suã, in scio Laban. itaque (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Rachel furata patris idõla.

Laban insequitur Iacob.

Cura Dei pro Iac- ob, ne quid ma- li inferat ei La- ban.

obiurgat Laban ipsum Iacob.

vestri (Vet. Ge. o. l. Di. l. cum (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

Conqueritur idõla sibi esse ab- lata.

Rachel abscon- dit idõla patris, deludit ipsum.

gio ait, Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic exarsisti post me, & scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid inuenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis, & fratribus tuis, & iudicent inter me & te. Idcirco viginti annis fui tecum? oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi: nec captum à bestia ostendi tibi, ego dānum omne reddebā: quicquid furto peribat, à me exigebas: die noctūque æstu vrgebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis. Sicque per viginti annos in domo tua seruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meā decem vicibus. Nisi Deus patris mei Abraham & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimisisses: afflictionem meam & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri. Respondit ei Laban, Filiae meæ & filii & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: quid possum facere filiis & nepotibus meis? Veni ergo, & ineamus fœdus: ut sit in testimonium inter me & te. Tulit itaque Iacob lapidem, & erexit illum in titulum. Dixitque fratribus suis, Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum. Quæ vocauit Laban, Tumulū-testis: & Iacob, Aceruū-testimonii, vterque iuxta proprietatē linguæ suæ. Dixitque Laban, Tumulus iste erit testis inter me & te hodie, & idcirco appellatum est nomen eius Galaad, id est Tumulus-testis. Et adiecit Laban, Intueatur & iudicet Dominus inter nos quando recesserimus à nobis, si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias vxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respiciet. Dixitque rursus ad Iacob, En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te, testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illū pergens ad te: aut tu præterieris, malum mihi cogitans. Deus Abraham & Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris nostri, Iurauit ergo Iacob per timorem patris sui Isaac: immolatisque victimis in Monte, vocauit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedissent, manserunt ibi. Laban verò de nocte consurgens, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reuersusque est in locum suum. CAP. XXXII.

Iacob autem abiit in itinere quod coeperat: fueruntque ei obuiam angeli Dei. Quos cum vidisset, ait, Castra Dei sunt hæc, & appellauit nomen loci illius Mahanaim, id est Castra. Misit autē & nuntios ante se ad Esau fratrem suum in Terram-Seir, in Regionē-Edom: præcepitque eis, dicens, Sic loquimini domino meo Esau, Hæc dicit frater tuus Iacob, Apud Labā peregrinatus sum, & fui vsque in præsentem diem. Habeo boues & asinos & oues, & seruos & ancillas: mittoque nunc legationem ad dominum meū, ut inueniam gratiam in conspectu tuo. Reuersusque sunt nuntii ad Iacob, dicentes, Venimus ad Esau fratrem tuū, & ecce properat in occursum tuum cum quadringētis viris. Timuit Iacob valde: & perterritus diuisit populum qui secum erat, greges quoque & oues & boues & camelos in duas turmas, dicens, Si venerit Esau aduam turmam, & percusserit eam, alia turma quæ reliqua est, saluabitur. Dixitque Iacob, Deus patris mei Abraham,

& Deus patris mei Isaac: Domine qui dixisti mihi, Reuerte in terram tuam, & in locum natiuitatis tuæ, & benefaciam tibi: minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam expleuisti seruo tuo. in baculo meo transui Iordanem istum, & nunc cum duabus turmis regredior. Erue me de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo: ne forte veniens percūtiat matrem cum filiis. Tu locutus es quod benefaceres mihi, & dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari nō potest. Cumque dormisset ibi nocte illa, separauit de his quæ habebat munerera Esau fratri suo, capras ducetas, hircos viginti, oues ducentas, & arietes viginti, camelos fœtas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earū decē. Et misit per manus seruorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis, Antecedite me, & sit spatium inter gregē & gregē. Et præcepit priori, dicens, Si obuiū habueris fratrem meū Esau, & interrogauerit te, Cuius es? aut, Quò vadis? aut, Cuius sunt ista quæ sequeris? respondebis, Serui tui Iacob, munerera misit domino suo Esau: ipse quoque post nos venit. Similiter dedit madata secundo & tertio, & cunctis qui sequebantur greges, dicens, Iisdē verbis loquimini ad Esau cum inueneritis eū, & addetis, Ipse quoque seruus tuus Iacob iter nostrū insequitur. dixit enim, Placabo illū muneribus quæ præcedunt, & postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi. Præcesserunt itaque munerera ante eū, ipse verò mansit nocte illa in castris. Cumque mature surrexisset, tulit duas vxores suas & totidem famulas cum vndecim filiis, & transiit Vadum-iaboc. Traductusque omnibus quæ ad se pertinebant, mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo vsque mane. Qui cum videret quòd eum superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit. Dixitque ad eum, Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit, Nō dimittam te nisi benedixeris mihi. Ait ergo, Quòd nomen est tibi? Respondit, Iacob. At ille, Nequaquā, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniā si cōtra Deū fortis fuisti, quāto magis cōtra homines praualebis? Interrogauit eum Iacob, Dic mihi, quò appellaris nomine? Respondit, Cur quæris nomē meū quòd est mirabile? Et benedixit ei in eodē loco. Vocauitque Iacob nomē loci illius Phanuel, dicens, Vidi Dominū facie ad faciē, & salua facta est anima meā. Ortusque est ei statim sol postquā transgressus est Phanuel: ipse verò claudicabat pedē. Quā ob causam non comedunt neruum filii Israel, qui emarcuit in femore Iacob vsque in præsentē diem: eo quòd tetigerit neruū femoris eius, & obstupuerit. CAP. XXXIII.

A Leuans autem Iacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: diuisitque filios Lia & Rachel, ambarumque famularum, & posuit vtrāque ancillam & liberos earum in principio: Liam verò, & filios eius in secundo loco: Rachel autem, & Joseph nouissimos. Et ipse progrediens adorauit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater eius. Currens itaque Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum eius, & osculans fleuit. Leuatisque oculis vidit mulieres & paruulos earum, & ait, Quid sibi volunt istæ &

Iacob fidem, diligentiam, & laborem suum declarat ipsi Labā.

vrgebar (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. S.)

Pañū inter Laban & Iacob.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. B.

Angelorum visione, Deus confortat Iacob. quoque (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Iacob missis nuntiiis petit fauorem fratris sui Esau.

Iacob diuisit sua, in turmas.

Orat Deum Iacob in angustiis, arripiens promissionem Dei, & indignitatem suam cōfitens.

Iacob misit munerera ad Esau fratrem suū.

Iacob luctatur cum angelo, ne postea timeat fratrem. mane (Vet. Di. o.)

remanet (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.)

Iacob nominatur Israel.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl. B.

Dei (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.)

Iudæi neruum femoris non comedunt.

Esau venit obuiam fratri: cui occurrit Iacob.

Esau fratrem Iacob osculatur, placaturque ei.

b. i.

si ad te pertinent? Respondit, Paruuli sunt quos donauit mihi Deus seruo tuo. Et appropinquantes ancillæ & filii earum, incuruati sunt. Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cum similiter adorassent, extremi Ioseph & Rachel adorauerunt. Dixitque Esau, Quanam sunt istæ turmæ quas obuiam habui? Respondit, Vt inuenirem gratiam coram domino meo. At ille ait, Habeo plurima frater mi, sint tua tibi. Dixitque Iacob, Noli ita obsecro: sed si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis. sic enim vidi faciem tuâ, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius, & suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente suscipiens ait, Gradiamur simul, eroque socius itineris tui. Dixitque Iacob, Nosti domine mi quod paruulos habeam teneros, & oues & boues fortas mecû: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges. Præcedat dominus meus ante seruum suum: & ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro paruulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir. Respondit Esau, Oro te, vt de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc vno tantum indigeo, vt inueniam gratiam in conspectu tuo domine mi. Reuersus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir. Et Iacob venit in Socoth: vbi ædificata domo & fixis tentoriis appellauit nomen loci illius Socoth, id est tabernacula. Trâsiuitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in Terra-Chanaan, postquã reuersus est de Mesopotamia Syriæ: & habitauit iuxta oppidum. Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemor patris Sichem centum agnis. Et erecto ibi altari, inuocauit super illud fortissimû Deû Israel.

Benedictio pro munere & dono.
Esau suscipit munus fratris sui Iacob.

Altare Deo edificat Iacob.

Dina raptus.

Hemor petit Dinam in vxore filio.

Illi Iacob dolo, se petunt Sichimitas circumcidi.

A Gressa est autem Dina filia Liæ vt videret mulieres regionis illius. Quam cum vidisset Sichem filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit eam: & rapuit: & dormiuit cû illa, vi opprimens virginem. Et conglutinata est anima eius cum ea, tristémque delinuit blanditiis. Et pergens ad Hemor patrem suû, Accipe, inquit, mihi puellam hanc coniugem. Quod cum audisset Iacob absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent. Egresso autem Hemor patre Sichem vt loqueretur ad Iacob, ecce filii eius veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati sunt valde, eo quod fœdam rem operatus esset in Israel, & violata filia Iacob rem illicitam perpetrasset. Locutus est itaque Hemor ad eos, Sichem filii mei adhæsit anima filia vestra: date eam illi vxorem. Et iugamus vicissim cõnubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite. Et habitate nobiscû: terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres eius ait, Inueniam gratiam coram vobis: & quæcûque statueritis dabo. augete dotem, & munera postulate, & libeter tribuam quod petieritis: tatum date mihi puellam hanc vxorem. Responderunt filii Iacob Sichem & patri eius in dolo, sæuientes ob stuprum sororis. Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircunciso: quod illicitum & ne-

pharium est apud nos. Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circumcitur in vobis omnis masculini sexus. Tunc dabimus & accipiemus mutuò filias vestras ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimusque vnus populus. Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostrâ, & recedemus. Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio eius. Nec distulit adolescens quin statim quod petebatur exleret: amabat enim puellam valde, & ipse erat inclytus in omni domo patris sui. Ingressique portam vrbs, locuti sunt ad populû, Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget: filias eorû accipiemus vxores, & nostras illis dabimus. Vnum est quo differtur tantû bonum, Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes. Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantum in hoc acquiescamus, & habitantes simul, vnu efficiamus populû. Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus. Et ecce, die tertio quando grauissimus vulnerum dolor est, arreptis, duo filii Iacob, Simeon & Leui fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt urbem confidenter: interfeceruntque omnibus masculis, Hemor & Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam. Quibus egressis irruerunt super occisos cæteri filii Iacob: & depopulati sunt urbem in vltionem stupri. Oues eorum, & armata, & asinos, cunctaque vastantes quæ in domibus & in agris erant, paruulos quoque eorum & vxores duxerunt captiuas. Quibus perpetratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui, Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ huius. nos pauci sumus: illi congregati percutient me, & delebor ego & domus mea. Responderunt, Nunquid vt scorto abuti debuere sorore nostra?

Oratio Hemor ad populû.

Circuncisos Sichimitas occidunt Simeon & Leui.

Increpatur à Iacob patre suo.

Iacob anxius iubet Deus ascendere in Beth-el, & altare ædificare.

Iubet Iacob auferri idola.

Deus terret hostes Iacob.

Venit Iacob in Beth-el.

Domus Dei.

Moritur Debora.

Deus rursum nominat Iacob, Isaaclem.

A Nterea locutus est Deus ad Iacob, Surge, & ascende Beth-el, & habita ibi, facque altare Deo qui apparuit tibi quãdo fugibas Esau fratrem tuum. Iacob verò conuocata omni domo sua, ait, Abiicite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mudamini, ac mutate vestimenta vestra. Surgite, & ascendamus in Beth-el, vt faciamus ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & in aures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit eas subter terebynthum, quæ est post urbem Sichem. Cûque profecti essent, terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes. Venit igitur Iacob Luzam, quæ est in Terra-Chanaan, cognomento Beth-el: ipse & omnis populus cû eo. Ædificauitque ibi altare, & appellauit nomen loci illius Domus-Dei: ibi enim apparuit ei Deus cû fugeret fratrem suum. Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeckæ, & sepulta est ad radices Beth-el subter quercum: vocatumque est nomen loci illius Quercus-fletus. Apparuit autem iterum Deus Iacob postquam reuersus est de Mesopotamia Syriæ, & venit in Beth-el benedixitque ei dicens, Non vocaberis vltrà Iacob, sed Israel erit nomen tuum. Et appellauit eum

Israel, dixitque ei, Ego Deus omnipotens, cresce & multiplicare gentes, & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur. Terramque quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & femini tuo post te. Et recessit ab eo: ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum, vocansque nomen loci illius Beth-el. Egressus autem inde venit verno tempore ad terram quae ducit Ephraim: in qua cum parturiret Rachel, ob difficultatem partus periclitari coepit. Dixitque ei obstetrix, Noli timere, quia & hunc habebis filium. Egrediente autem anima praedolore, & imminente iam morte, vocavit nomen filii sui Ben-oni, id est filius doloris mei: pater vero appellavit eum Ben-iamin, id est filius dextrae. Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quae ducit Ephraim, haec est Beth-lehem. Erexitque Iacob titulum super sepulchrum eius: hic est titulus monumenti Rachel, usque in praesentem diem. Egressus inde fixit tabernaculum trans Turre-gregis. Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormiuit cum Bala concubina patris sui: quod illum minime latuit. Erant autem filii Iacob duodecim. Filii Lia: primogenitus Ruben, & Simeon & Leui & Iudas & Issachar & Zabulon. Filii Rachel: Ioseph & Ben-iamin. Filii Balae ancillae Rachelis: Dan & Nephthali. Filii Zelphae ancillae Lia: Gad & Aser. hi sunt filii Iacob qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriae. Venit etiam ad Isaac patrem suum in Maebre, Ciuitatem-Arbee, haec est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac. Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum. Consumptusque aetate mortuus est: & appositus est populo suo senex & plenus dierum: & sepelierunt eum Esau & Iacob filii sui.

CAP. XXXVI.

AE sunt autem generationes Esau, ipse est Edom. Esau accepit uxores de filiabus Chananaan: Ada filiam Elon Hethaei, & Oolibama filiam Anae filii Sebeon Heuae: Basemath quoque filiam Ismael sororem Nabaioth. Peperit autem Ada, Eliphaz: Basemath genuit Rahuel: Oolibama genuit Iehus & Ihelom & Core. hi filii Esau qui nati sunt ei in Terra-Chanaan. Tulit autem Esau uxores suas & filios & filias, & omnem animam domus suae, & substantiam, & pecora, & cuncta quae habere poterat in Terra-Chanaan: & abiit in alteram regionem, recessitque a fratre suo Iacob. Diuites enim erant valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum praemultitudine gregum. Habitauitque Esau in Monte-Seir, ipse est Edom. Haec autem sunt generationes Esau patris Edom in Monte-Seir, & haec nomina filiorum eius: Eliphaz filius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath uxoris eius. Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenez & Core. Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filii Esau: quae peperit ei Amalec. hi sunt filii Ada uxoris Esau. Filii autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma & Meza. hi filii Basemath uxoris Esau. Isti quoque erant filii Oolibama filiae Anae filii Sebeon, uxoris Esau, quos genuit ei, Iehus & Ihelom & Core. Hi duces filiorum Esau. Filii Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux

Omar, dux Sepho, dux Cenez, dux Core, dux Gatham, dux Amalec. hi filii Eliphaz in Terra-Edo, & hi filii Ada. Hi quoque filii Rahuel filii Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. hi autem duces Rahuel in Terra-Edom: isti filii Basemath uxoris Esau. Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Iehus, dux Ihelom, dux Core. hi duces Oolibama filiae Anae uxoris Esau. Isti sunt filii Esau, & hi duces eorum: ipse est Edom. Isti sunt filii Seir Horræi, habitatoris terrae: Lotan & Sobal & Sebeon & Ana & Dison & Aser & Disan. hi duces Horræi, filii Seir in Terra-Edom. Facti sunt autem filii Lotan: Hori & Hemam. erat autem soror Lotan, Thamna. Et isti filii Sobal: Aluan & Manahath & Ebal, & Sepho & Onam. Et hi filii Sebeon: Aia & Ana. Iste est Ana qui inuenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret asinas Sebeon patris sui. Habuitque filium Dison, & filiam Oolibama. Et isti filii Dison: Hamdan & Efeban & Iethran & Charan. Hi quoque filii Efer: Balaan & Zauan & Acan. Habuit autem filios Disan: Hus, & Aran. Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana, dux Dison, dux Efer, dux Disan: isti duces Horræorum qui imperauerunt in Terra-Seir. Reges autem qui regnauerunt in Terra-Edom antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi: Bela filius Beor, nomenque urbis eius Denaba. Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo Iobab filius Zaræ de Bosra. Cumque mortuus esset Iobab, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum. Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in Regione-Moab: & nomen urbis eius Auith. Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masrea. Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Saul de fluuio Rohoboth. Cumque & hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor. Isto quoque mortuo regnavit pro eo Adar, nomenque urbis eius Phau: & appellabatur uxor eius Mectabel, filia Matred filiae Mezaab. Haec ergo nomina ducum Esau in cognationibus, & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alua, dux Ietheth, dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon, dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar, dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperii sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

CAP. XXXVII.

Abitauit autem Iacob in Terra-Chanaan, in qua pater suus peregrinatus est. Et haec sunt generationes eius: Ioseph cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filiis Balae, & Zelphae uxorum patris sui: accusauitque fratres suos apud patrem crimine pessimo. Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios, eo quod in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam. Videntes autem fratres eius quod a patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterat ei quicquam pacifice loqui. Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis, quae causa maioris odii seminarium fuit. Dixitque Ioseph fratribus suis, Audite somnium meum quod vidi: Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Responderunt fratres eius, Nubii.

Iterum ipsi promittitur Terra-Chanaan.

Beth-el.

Rachel parit Ben-iamin, moritur.

Ephraim.

Sepulchrum Rachel.

Concumbit Ruben cum concubina patris.

Filii Iacob.

Iacob peruenit ad Isaac.

Moritur Isaac.

Uxores Esau.

Filii (ex g. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. S. Sic paulo post. i. paral. i. c.)

Esau habitat in Monte-Seir.

Esau & Iacob diuites. 5. 2. a.

Generationes Esau patris Idumæorum. i. paral. i. c.

Vet. Di. o. l. Ge. o. B. S. Amalec.

Habitatores (Vet. Ge. l. o. p. Di. o. l. V. M.)

Iacob Terram-Chanaan habitat.

Ioseph accusat fratres suos.

Primum somnium Ioseph.

Ad eos (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.)

quid rex noster eris? aut subiiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum, atque sermonum, inuidiæ & odii fomité ministravit? Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait, Vidi per somnium quasi solem, & lunam, & stellas undecim adorare me. Quod cum patri suo, & fratribus retulisset, increpauit eum pater suus, & dixit, Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram? Inuidebant ei igitur fratres sui: pater verò rem tacitus considerabat.

12. Cùmque fratres illius in pascendis gregibus patris morarètur in Sichem, dixit ad eum Israel, Fratres tui pascunt oves in Sichimis: veni, mitam te ad eos. Quo respondente, Præsto sum: ait ei, Vade & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora, & renuntia mihi quid agatur.

D Missus de Valle-Hebron, venit in Sichem: inuenitque eum vir errantem in agro, & interrogauit quid quæreret. At ille respòdit, Fratres meos quæro: indica mihi vbi pascant greges. Dixitque ei vir, Reccesserunt de loco isto: audiui autem eos dicètes, Eamus in Dothain. Perrexit itaque Ioseph post fratres suos, & inuenit eos in Dothain.

E Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere. Et mutuò loquebantur, Ecce somniator venit, venite occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem: dicemusque, Fera pessima deuorauit eum. & tunc apparebit quid illi profint somnia sua. Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat, Non interficiamus animam eius, nec effundamus sanguinem: sed proiците eum in cisternam veterem, quæ est in solitudine, manusque vestras seruate innoxias. hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri suo.

F Còfestim igitur vt peruénit ad fratres suos, nudauerunt eum tunica talari, & polymita: miseruntque eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquam. Et sedentes vt comederent panem, viderunt Ismaelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & resinam, & stacten in AEGYPTUM. Dixit ergo Iudas fratribus suis, Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem ipsius?

27. Melius est vt venüdetur Ismaelitis, & manus nostræ non polluantur: frater enim, & caro nostra est. Acquieuerunt fratres sermonibus illius. Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaelitis triginta argenteis: qui duxerunt eum in AEGYPTUM. Reuersusque Ruben ad cisternam, non inuenit puerum: & scissis vestibus pergens, ad fratres suos, ait, Puer non comparet, & ego quò ibo? Tulerunt autem tunicam eius, & in sanguinem hœdi quem occiderant, tinxerunt: mittentes qui ferrèt ad patrem, & dicerent, Hæc inuenimus: vide vtrum tunica filii tui sit, an non.

33. Quam cum cognouisset pater, ait, Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum, bestia deuorauit Ioseph. Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore. Congregatis autem cunctis liberis eius vt lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere: sed ait, Descendam ad filium meum lugens in infer-

nũ. Et illo perseuerante in fletu, Madianitæ vendiderunt Ioseph in AEGYPTO Phutiphari eunucho Pharaonis magistro militũ. CAP. XXXVIII.

A Odem tempore descendens Iudas à fratribus suis, diuertit ad virum Odollamiten, nomine Hiram. Viditque ibi filiam hominis Chananzæ, vocabulo Sua: & accepta vxore, ingressus est ad eam. Quæ concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Her. Rursumque còcepto foetu, natum filium vocauit Onan. Tertium quoque peperit: quem appellauit Sela. quo nato, parere vltra cessauit. Dedit autem Iudas vxorem primogenito suo Her, nomine Thamar. Fuit quoque Her primogenitus Iudæ, nequam in conspectu Domini: & ideo ab eo occisus est. Dixit ergo Iudas ad Onan filium suum, Ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare illi: vt suscites semè fratri tuo? Ille sciens non nasci sibi filios, introiens ad vxorẽ fratris sui, semè fundebat in terrã: ne liberi, fratris nomine nasceretur.

10. Et idcirco percussit eum Dominus, eo quòd rem detestabilem faceret. Quam ob rem dixit Iudas Thamar nurui suæ, Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus. timebat enim ne & ipse moreretur, sicut fratres eius. Quæ abiit & habitauit in domo patris sui. Euolutis autem multis annis mortua est Sua vxor Iudæ: qui post luctum consolatione suscepta, ascendebat ad tofores ouium suarum, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites, in Tharnas. Nuntiatumque est Thamar quòd socer illius ascēderet in Tharnas ad tendendas oues. Quæ depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrũ: & mutato habitu sedit in biuio itineris, quod ducit Tharnam: eo quòd creuisset Sela, & non eum accepisset maritum. Quam cū vidisset Iudas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur. Ingrediensque ad eam ait, Dimitte me vt coeam tecum. nesciebat enim quòd nurus sua esset. Qua respondente, Quid dabis mihi, vt fruaris concubitu meo? dixit, Mittam tibi hœdum de gregibus. Rursumque illa dicente, Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris. Ait Iudas, Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit, Anulum tuum & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad vnum igitur coitum mulier concepit: & surgens abiit: depositoque habitu quem sumperat, induta est viduitatis vestibus. Misit autem Iudas hœdum per pastorem suum Odollamitẽ, vt reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cum non inuenisset eam, interrogauit homines loci illius, Vbi est mulier quæ sedebat in biuio? Respondentibus cunctis, Non fuit in loco isto meretrix: reuersus est ad Iudam, & dixit ei, Non inueni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi nunquam sedisse ibi scortum. Ait Iudas, Habeat sibi, certe mendacii arguere nos non potest: ego misi hœdum quem promiserã, & tu non inuenisti eam. Ecce autem post tres menses nuntiauerunt Iudæ, dicentes, Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur vterus illius intumescere. Dixitque Iudas, Producite eam vt comburatur. Quæ cum duceretur ad poenam, misit ad socerum suum, dicens, De viro cuius hæc sunt, concepi: cognosce cuius sit annulus, &

Alterum somnium Ioseph.

Fratres Ioseph còsultant de eo occidendo.

Ruben eripit Ioseph. Hæc (Vet. d. o. l. G. o. l. v. s. Còpl.

Ioseph mittitur in cisternam.

Iudas consilio venditur Ismaelitis.

Sapientia 10. c. psal. 104. b.

Viginti (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. Compl. s.

Vestis Ioseph tincta in sanguine hœdi fertur ad patrem.

Cognouit (Vet. D. o. Ge. o. l. p. V.

Iacob luget filium Ioseph.

Phutiphari Ioseph venditur.

Contugium Iudæ.

Paras. a.

Her.

Onan.

Sela.

Her dicit vxorem Thamar.

Num. 16. c. Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Her moritur. Onan inuidus percussit Iudam.

Thamar vidua moratur apud patrem.

Iudas, mortua vxore, exit ad tendendas oues. filia suæ (Vet. Di. o. Ge. o. Còpl.

Incestus Iudæ cum Thamar nuru sua.

Iudas nuru suæ supri accusatã, comburi iubet postea culpã agnoscit.

armilla, & baculus. ²⁶ Qui agnitis muneribus ait, Iustior me est: quia nō tradidi eā Sela filio meo. Attamē vltra non cognouit eam. ²⁷ Instante autem partu, apparuerunt gemini in vtero: atque in ipsa effusione infantium vnus protulit manū, in qua obstetrix ligauit coccinum, dicens, Iste egredietur prior. ²⁸ Illo verò retrahente manum egressus est alter: dixitque mulier, Quare diuisa est propter te maceria? & ob hanc causam vocauit nomen eius Phares. ²⁹ Postea egressus est frater eius, in cuius manu erat coccinum: quem appellauit Zara.

Parit Thamar geminos. matt. 1. a.

Phares. 1. paral. 1. a.

Zara.

Veditur Ioseph Phutiphari.

Deus est cum Ioseph.

Deus benedicit ipsi Phutiphari propter Ioseph.

Ioseph denegat dominam suam stuprum.

Deum (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. cōpl. loquebatur. Ve. V. v. Compl.

Ioseph falso accusatus stupri à comina sua, incarceration.

Miseretur ipsi Ioseph Deus. psal. 104. b.

C A P. XXXIX.

Igitur Ioseph ductus est in Aegyptum, emittitque eum Phutiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus sui, vir Aegyptius, de manu Ismaelitarū, à quibus perductus erat. Fuitque Dominus cū eo, & erat vir in cunctis prospere agens: habitauitque in domo domini sui, qui optimè nouerat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius. Inuenitque Ioseph gratiā coram domino suo, & ministrabat ei: à quo præpositus omnibus gubernabat creditā sibi domum, & vniuersa quæ ei tradita fuerāt: benedixitque Dominus domui Aegyptii propter Ioseph, & multiplicauit tam in ædibus quàm in agris cunctam eius substantiam.

¹ nec quidquam aliud nouerat, nisi panem quo vesceretur. Erat autem Ioseph pulchra facie, & decōrus aspectu. ⁷ Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, & ait, Dormi mecum. Qui nequaquam acquiescens operi nephario, dixit ad eam, Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo sua: nec quicquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Huiusmodi verbis per singulos dies & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum.

¹¹ Accidit autem quadam die vt intraret Ioseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret: & illa, apprehensa lacinia vestimenti eius, diceret, Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras. Cūque vidisset mulier vestem in manibus suis: & se esse cōtemptam, vocauit ad se homines domus suæ, & ait ad eos, En introduxit virum Hebræum, vt illuderet nobis: ingressus est ad me, vt coiret mecum: cūque ego succlasssem, & audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebat, & fugit foras. ¹⁶ In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito reuertenti domū,

¹⁷ & ait, Ingressus est ad me seruus Hebræus quem adduxisti, vt illuderet mihi: cūque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras. His auditis dominus & nimium credulus verbis coniugis, iratus est valde, tradiditque Ioseph in carcerem, vbi vincti regis custodiebantur, & erat ibi clausus. Fuit autem Dominus cum Ioseph, & miseratus est illius: & dedit ei gratiam in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos qui in custodia tenebantur: & quicquid fiebat, sub ipso erat. Nec nouerat aliquid cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

C A P. XL.

His itaque gestis accidit vt peccarent duo eunuchi, pincerna regis Aegypti, & pistor, domino suo. Iratusque contra eos

Pincernæ & pistori Pharaonis in carcere ministrat Ioseph.

Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus) misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus & Ioseph. At custos carceris tradidit eos Ioseph, qui & ministrabat eis: aliquantum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur. Videruntque ambo somnium nocte vna, iuxta interpretationem congruam sibi. ad quos cum introisset Ioseph mane, & vidisset eos tristes, sciscitatus est eos, dicens, Cur tristior est hodie solito facies vestra? Qui responderunt, Somnium vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Ioseph, Nūquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis. Narrauit prior, præpositus pincernarum somnium suum, Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, & post flores vvas maturefcere: calicemque Pharaonis in manu mea. tuli ergo vvas: & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi poculū Pharaoni. Respondit Ioseph, Hæc est interpretatio somnii, Tres propagines, tres adhuc dies sunt,

Vident somnia.

Pincernæ somnium, quod Ioseph interpretatur.

Somniū itē pistoris exponit.

Vet. Di. o. l. Ge. o. J. p. v.

Conuiliū Pharaonis in natali suo.

Ingratus pincerna.

Somnium Pharaonis de septē bobus.

Somnium alterum de spicis.

¹³ post quos recordabitur Pharao ministerii tui, & restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem iuxta officium tuum, sicut antè facere cōsueueras. Tantum memento mei, cum tibi bene fuerit, & facies mecum misericordiā: vt suggeras Pharaoni vt educat me de isto carcere: quia furtim sublatus sum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum missus sum. Videns pistorū magister quòd prudenter somnium dissoluit, ait, Et ego vidi somnium, Quòd tria canistra farinæ haberem super caput meum: & in vno canistro quod erat excelsius portare me putabam omnes cibos qui fiunt arte pistoria, auēque comedere ex eo. Respondit Ioseph, Hæc est interpretatio somnii, Tria canistra, tres adhuc dies sūt:

¹⁹ post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspēdet te in cruce, & lacerabūt volucres carnes tuas. ²⁰ Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande conuiuium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis. Restituitque alterum in locum suū, vt porrigeret ei poculū: alterum suspēdit in patibulo, vt coniectoris veritas probaretur. ²³ Et tamē succedētibz prosperis, præpositus pincernarū oblitus est interpretis sui.

Post duos annos vidit Pharao somnium, Putabat se stare super fluiuium, de quo ascendebant septem boues, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus. ³ Aliæ quoque septem emergebant de flumine, scædæ, confectæque macie: & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus: deuoraueruntque eas quarum mira species & habitudo corporū erat. Expergefactus Pharao, rursus dormiuit, & vidit alterū somnium. Septē spicæ pullulabāt in culmo vno plenæ atq; formosæ: aliæ quoque totidem spicæ tenues, & percussæ vredine oriebantur, deuorantes omnem priorum pulchritudinem. Euigilans Pharao post quietem, & facto mane, pauore perterritus, misit ad omnes cōiectores Aegypti, cunctosque sapientes: & ac-

b.iii.

B cerfatis narrauit somnium, nec erat qui interpretaretur. ⁹ Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait, Confiteor peccatum meum: ¹⁰ Iratus rex seruis suis, me & magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum: ¹¹ vbi vna nocte vterque vidimus somnium, praesagium futurorum: ¹² Erat ibi puer Hebraeus, eiusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia, audiimus quicquid postea rei probauit euentus. ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce. ¹⁴ Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph totoderunt: ac veste mutata obtulerunt ei. ¹⁵ Cui ille ait, Vidi somnia, nec est qui edisserat: quae audiui te sapientissime coniiicere. ¹⁶ Respondit Ioseph, Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni. ¹⁷ Narrauit ergo Pharao quod viderat: Putabam stare super ripam fluminis, & septem boues de amne conscendere, pulchras nimis, & obesas carnibus, quae in pastu paludis virecta carpebant: & ecce, has sequebantur aliae septem boues, in tantum deformes & macilentae, vt nunquam tales in Terra-Aegypti viderim. quae deuoratis & consumptis prioribus, nullum saturitatis dedere vestigiū: sed simili macie & squalore torpebant. Euigilans, rursus sopore depressus, vidi somnium, Septem spicae pullulabant in culmo vno plenae atque pulcherrimae. ²³ aliae quoque septem tenues & percussae vredine, oriebantur e stipula: quae priorum pulchritudinem deuorauerunt. Narraui cōiectori-
C bus somnium, & nemo est qui edisserat. ²⁵ Respondit Ioseph, Somnium regis vnum est: quae facturus est Deus, ostendit Pharaoni. Septem boues pulchrae, & septem spicae plenae: septem hubertatis anni sunt, eandemque vim somnii comprehendunt. ²⁷ Septem quoque boues tenues atque macilentae, quae ascēderunt post eas, & septem spicae tenues, & vento vrente percussae: septem anni venturae sunt famis. ²⁸ Qui hoc ordine complebuntur? Ecce, septem anni venient fertilitatis magnae in vniuersa Terra-Aegypti: quos sequentur septem anni alii tantae sterilitatis, vt obliuioni tradatur cuncta retrō abundantia: consumptura est enim fames omnem terram, & hubertatis magnitudinē perditura est inopiae magnitudo. ³² Quod autem vidisti secundo ad eandem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eo quod fiat sermo Dei, & velocius impleatur. Nunc ergo prouideat rex virum sapientem & industrium, & praeficiat eum Terrae-Aegypti. ³⁴ Qui constituat praepositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum, per septem annos fertilitatis, qui iam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serueturque in vrbibus. ³⁶ Et praeparetur futurae septem annorum fami quae oppressura est Aegyptum, & non consumetur terra inopia. ³⁷ Placuit Pharaoni consilium & cunctis ministris eius: locutusque est ad eos, Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? ³⁹ Dixit ergo ad Ioseph, Quia ostēdit tibi Deus omnia quae locutus es, nunquid sapienterem & consimilem tui inuenire poteris? ⁴⁰ Tu eris superdomum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: vno tantum regni solio te praecedam. ⁴¹ Dixitque rursus Pharao ad Ioseph, Ecce constitui

⁹ pincerna nemi-
nit Ioseph apud
Pharaonem.

Ioseph educto de
carcere Pharao
narrat somnia
sua. psal. 104. b.

²⁵ Somniorum (Vet.
Di. I. Ge. o. l. p.
Exponit Ioseph
Pharaoni som-
nia, praedicens
abundantiam &
fame.

Ioseph constituitur
super annona-
nam.

psal. 104. b.
1. machab. 2. f.
a. 7. b.

te super vniuersam Terram-Aegypti. ⁴² Tulitque anulum de manu sua, & dedit eum in manu eius: vestiuitque eum stola byssina, & collo torquē auream circumposuit. ⁴³ Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante praecone, vt omnes coram eo genu flecterent, & praepositum esse scirent vniuersae Terrae-Aegypti. ⁴⁴ Dixit quoque rex Aegypti ad Ioseph, Ego sum Pharao: absque tuo imperio non mouebit quicquam manum aut pedem in omni Terra-Aegypti. ⁴⁵ Vertitque nomē eius, & vocauit eum lingua Aegyptiaca, Saluatorem-mundi. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Phutipharis sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Ioseph ad Terram-Aegypti (triginta annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuiuit omnes regiones Aegypti. ⁴⁷ Venitque fertilitas septem annorum: & in manipulos redactae segetes congregatae sunt in horrea Aegypti. ⁴⁸ Omnis etiam frugum abundantia in singulis vrbibus condita est. ⁴⁹ Tantaeque fuit abundantia tritici, vt arenae maris coaequaretur, & copia mensuram excederet. ⁵⁰ Natique sunt Ioseph filii duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Phutipharis sacerdotis Heliopoleos. Vocauitque nomen primogeniti, Manasses, dicens, Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei. Nomē quoque secundi appellauit Ephraim, dicens, Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meae. ⁵² Igitur transactis septem hubertatis annis, qui fuerant in Aegypti, coeperunt venire septem anni inopiae, quos praedixerat Ioseph: & in vniuerso orbe fames praualuit, in cuncta etiam Terra-Aegypti fames erat. ⁵³ Qua esuriente clamauit populus ad Pharaonem alimenta petens. Quibus ille respondit, Ite ad Ioseph: & quicquid ipse vobis dixerit, facite. ⁵⁴ Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Ioseph vniuersa horrea, & vendebat Aegyptiis: nam & illos oppresserat fames. ⁵⁵ Omnesque prouinciae veniebant in Aegyptum, vt emerent escas, & malum inopiae temperarent.

C A P. X L I I.

A Vdiens autem Iacob quod alimenta venderetur in Aegypti, dixit filiis suis, Quare negligitis? audiui quod triticum vendetur in Aegypti: descendite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & non consumamur inopia. ² Descendentes igitur fratres Ioseph decem, vt emerent frumenta in Aegypti, ³ Ben-iamin domi retento a Iacob, qui dixerat fratribus eius, Ne forte in itinere quicquam patiatur mali: ingressi sunt Terram-Aegypti cum aliis qui pergebant ad emendum. erat autem fames in Terra-Chanaan. Et Ioseph erat princeps in Terra-Aegypti, atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. ⁵ Cumque adorassent eum fratres sui, & agnouisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos, Vnde venistis? ⁶ Qui responderunt, De Terra-Chanaan, vt emamus victui necessaria. Et tamē fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis. ⁷ Recordatusque somniorum quae aliquando viderat, ait ad eos, Exploratores estis: vt videatis infirmiora terrae venistis. ⁸ Qui dixerunt, Non est ita domine, sed serui tui venerunt vt emerent cibos. ⁹ Omnes filii vnius viri

Ioseph ducit uxorem.
Colligit Ioseph frumenta annorum fecunditatis.
autem (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

filii Ioseph.
i. 46. c.

Manasses.

Ephraim.

Fames in vniuerso orbe.

autem (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B. panis (Vet. Ge. p.

Iacob mittit filios in Aegyptum pro alimentis emendis. act. 7. b.

Agnoscitur fratres a Ioseph.

Tentantur ab ipso.

sumus: pacifici venimus, nec quicquā famuli tui machinantur mali.¹² Quibus ille respondit, Aliter est: immunita terræ huius considerare venistis.

¹² Verus tal fratres (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. s.)

¹³ At illi dixerunt, Duodecim, inquit, fratres, serui tui sumus, filii viri vnus in Terra-Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super. Hoc est, ait, quod locutus sum, Exploratores estis. Nam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus. Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quæ dixistis vtrum vera an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.¹⁷ Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.

Mittuntur in custodiam.

¹⁸ Die autem tertio eductis de carcere, ait, Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim timeo. Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras: & fratrem vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermone, & non moriamini. Fecerunt vt dixerat, & locuti sunt adinuicē, Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustias animæ illius dū deprecaretur nos, & non audiuius: idcirco venit super nos ista tribulatio.²¹ Et quibus vnus, Ruben, ait, Nunquid nō dixi vobis,

Fratres Ioseph agnoscunt peccatum suum.

angustiam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. s.)

37. d.

autem (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Flet Ioseph.

Simeon conlittur in carcere.

²² Nolite peccare in puerum: & non audistis me? en sanguis eius exquiritur. Nesciebāt enim quod intelligeret Ioseph: eo quod per interpretem loqueretur ad eos.²⁴ Auertitque se parumper, & fleuit: & reuersus locutus est ad eos.²⁵ Tollensque Simeon, & ligans, illis præsentibus, iussit ministris vt implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in via: qui fecerunt ita.²⁶ At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt.

²⁷ Apertoque vnus sacco vt daret iumento pabulū in diuersorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi, dixit fratribus suis, Reddita est mihi pecunia: en habetur in sacco. Et obstupefacti, turbati que mutuo dixerunt, Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus? Veneruntque ad Iacob patrem suum in Terrā-Chanaan, & narrauerunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes, Locutus est nobis dominus terræ durē, & putauit nos exploratores esse prouinciæ. Cui respondimus, Pacifici sumus, nec vllas molimur insidias.³² Duodecim fratres vno patre geniti sumus: vnus non est super, minimus cum patre nostro est in Terra-Chanaan.

mea, (Vet. Ge. p. 5.)

Reuertuntur ad patrem petentes, Ben-iamin.

³³ Qui ait nobis, Sic probabo quod pacifici sitis, Fratrem vestrum vnum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite: fratremque vestrum minimum adducite ad me, vt sciam quod non sitis exploratores: & istum qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.³⁵ His dictis cum frumenta effunderent, singuli repperunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritisque simul omnibus, dixit pater Iacob, Absque liberis me esse fecistis, Ioseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Ben-iamin aufertis: in me hæc omnia mala reciderunt.³⁷ Cui respondit Ruben, Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: tradę illum in manu mea, & ego eum tibi restituaui. At ille, Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater eius mor-

Pecunias reperiunt in ore saccorum.

aufertis (præf. temp. Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Iacob tenuit dare Ben-iamin.

tuus est, & ipse solus remansit. siquid ei aduersitatis acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAP. XLIII.

Interim fames omnem terram vehementer premebat.² Cōsumptisque cibis quos ex Aegypto detulerant, dixit Iacob ad filios suos, Reuertimini, & emite nobis paxillum escarum. Respondit Iudas, Denuntiauit nobis vir ille sub attestatione iurisurandi, dicens, Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.⁴ Si ergo vis eum mittere vobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria. Si autem non vis, non ibimus: vir enim (vt sæpe diximus) denuntiauit nobis, dicens, Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.⁶ Dixit eis Israel, In meam hoc fecistis miseriam vt indicaretis ei & alium habere vos fratrem? At illi responderunt, Interrogauit nos homo per ordinem, nostram progeniem: si pater viueret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei consequenter iuxta id quod fuerat sciscitatus: nunquid scire poteramus quod dicturus esset, Adducite fratrem vestrum vobiscum? Iudas quoque dixit patri suo, Mitte puerum mecum, vt proficiscamur, & possimus viuere: ne moriamur nos & paruuli nostri. Ego suscipio puerum: de manu mea require illum. nisi reduxero & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. Si non intercessisset dilatio, iam vice altera venissemus.¹¹ Igitur Iacob pater eorum dixit ad eos, Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ frugibus in vas vestris, & deferte viro munera, modicum resine, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & galdarum.¹² Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam quam inuenistis in sacculis, reportate, ne forte errore factum sit. Sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virū.¹⁴ Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet in vinculis, & hunc Ben-iamin: ego autem quasi orbatu absque liberis ero.¹⁵ Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Ben-iamin: descenderuntque in Aegyptum, & steterunt coram Ioseph.¹⁶ Quos cum ille vidisset, & Ben-iamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, dicens, Introduc viros domum, & occide vitimas, & instrue conuiuium: quoniam hodie mecum sunt comesturi meridie.¹⁷ Fecit ille quod sibi fuerat imperatum, & introduxit viros domū.

Remittitur frater Ioseph vni cum Ben-jam & muneribus.

testificatione (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. 5.)

34. d.

Angustia Iacob.

frugibus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Ioseph iubet parari conuiuium fratribus in domo sua.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. 5. Iacob (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. 5.)

¹⁸ Ibi que exterriti, dixerunt mutuo, Propter pecuniamquā retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus: vt deuoluat in nos calumniā, & violenter subiiciat seruituti & nos, & asinos nostros.¹⁹ Quā ob rem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem locuti sunt, Oramus domine vt audias nos, Nam antè descendimus vt emeremus escas.

²⁰ Quibus emptis, cū venissemus ad diuersorium aperuimus saccos nostros, & inuenimus pecuniā in ore saccorū: quam nunc eodē pondere reportauimus. Sed & aliud attulimus argentū, vt emamus quæ nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia quis posuerit eā in marsupis nostris.²² At ille respōdit, Pax vobiscū, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros

²³ b. iiii.

34. d.

in saccis vestris. nam pecuniam quā dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon. Et introductis domum, attulit aquam, & lauerunt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum. Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Ioseph meridie. audierant enim quòd ibi comesturi essent panem. Igitur ingressus est Ioseph domū suam, obtuleruntque ei munera, tenētes in manibus suis: & adorauerunt proni in terram. At ille clementer resalutatis eis, interrogauit eos, dicens, Sanusne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi, Adhuc viuuit? Qui responderūt, Sospes est seruus tuus pater noster, adhuc viuuit. Et incuruati, adorauerunt eum. Attollens autem Ioseph oculos, vidit Ben-iamin fratrem suum vterinum, & ait, Ille est frater vester paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rursus, Deus, inquit, misereatur tui fili mi. Festinauitque in domum, quia commota fuerant viscera eius super fratre suo, & erumpebant lachrymæ: & introiens cubiculū fleuit. Rursumque lota facie egressus, continuit se, & ait, Ponite panes. Quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Aegyptiis quoque qui vescebantur simul, seorsum illicitum est enim Aegyptiis comedere cum Hebræis, & prophanum putant huiuscemodi conuiuium. Sederunt corā eo primogenitus iuxta primogenita suā, & minimus iuxta ætatem suam. Et mirabantur nimis, sumptis partibus quas ab eo acceperāt: maiorque pars venit Ben-iamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberuntque, & inebriati sunt cum eo.

CAP. XLIII.

Ræcepit autem Ioseph dispensatori domus suæ, dicens, Imple saccos eorū frumento, quātum possunt capere: & pone pecuniam singulorum in summitate sacci. Scyphum autem meum argenteū, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci iunioris. factumque est ita. Et orto mane, dimissi sunt cū asinis suis. Iamque urbem exierant, & processerant paululū: tunc Ioseph accersito dispensatore domus, ait, Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito, Quare reddidistis malum pro bono? Scyphus quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis. Fecit ille vt iusserat. Et apprehensis per ordinē locutus est. Qui responderunt, Quare sic loquitur dominus noster, vt serui tui tantum flagitii commiserint? Pecuniam quam inuenimus in summitate saccorū, reportauimus ad te de Terra-Chanaan: & quomodo consequens est vt furati simus de domo domini tui aurum vel argentum? Apud quencunque fuerit inuentum seruorum tuorū quod quæris, moriatur, & nos erimus serui domini nostri. Qui dixit eis, Fiat iuxta vestram sententiam: apud quencunque fuerit inuentum, ipse sit seruus meus, vos autem eritis innoxii. Itaque festinato deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli. Quos scrutatus, incipiens à maiore vsque ad minimum, inuenit scyphū in sacco Ben-iamin. At illi scissis vestibus, oneratisque rursus asinis, reuersi sunt in oppidum. Primusque Iudas cum fratribus ingressus est ad Ioseph (necdum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter in terram corruerunt. Quibus ille ait, Cur sic agere voluistis?

an ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia? Cui Iudas, Quid respondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut iuste poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem seruorum tuorum: en omnes serui sumus domini mei, & nos, & apud quem inuentus est scyphus? Responditque Ioseph, Absit à me vt sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit seruus meus, vos autem abite liberi ad patrem vestrū. Accedens autem propius Iudas, cōfidenter ait, Oro domine audi me, vt loquatur seruus tuus verbū in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem dominus meus. Interrogasti prius seruos tuos, Habetis patrem aut fratrem? & nos respondimus tibi domino meo, Est nobis pater senex, & puer paruulus, qui in senectute illius natus est, cuius vterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater verò tenere diligit eum. Dixisti que seruis tuis, Adducite cum ad me, & ponam oculos meos super illum. Suggestimus tibi domino meo, Nō potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur. Et dixisti seruis tuis, Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, nō videbitis amplius faciem meam. Cum ergo ascēdissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narrauimus ei omnia quæ locutus est dominus meus. Et dixit pater noster, Reuertimini, & emite nobis parum tritici. Cui diximus, Ire nō possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscū, proficiscemur simul: alioquin illo absente, nō audemus videre faciē viri. At ille respondit, Vos scitis quòd duos filios genuerit mihi vxor mea. Egressus est vnus, & dixistis, Bestia deuorauit eum: & hucusque nō cōparet. Si tuleritis & istum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos. Igitur si intrauero ad seruum tuum patrem nostrum, & puer defuerit, (cum anima illius ex huius anima dependeat) videritque eum nō esse nobiscum, morietur, & deducet famuli tui canos eius cum dolore ad inferos. Ego proprie seruus tuus sim, qui in meam hunc recepi fidem, & spondeo dicens, Nisi reduxero eū, peccati reus ero in patrem meum omni tempore. Manebo itaque seruus tuus pro puero in ministerio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis. Non enim possum redire ad patrē absente puero: ne calamitatis quæ oppressura est patrē meū, testis assistam.

CAP. XLV.

Non se poterat vltra cohibere Ioseph multis coram astantibus: vnde præcepit vt egrederentur cuncti foras, & nullus interfesset alienus agnitioni mutua. Eleuauitque vocem cum fletu: quam audierunt Aegyptii, omnisque domus Pharaonis. Et dixit fratribus suis, Ego sum Ioseph: adhuc pater meus viuuit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti. Ad quos ille clemēter, Accedite, inquit, ad me. Et cum accessissent propē, Ego sum, ait, Ioseph frater vester, quem vendidistis in Aegyptum. Nolite pauere, neque vobis durū esse videatur quòd vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Aegyptum. Biennium est enim quòd coepit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restāt:

Educitur à carcere Simeon.

Lauantur pedes fratrum Ioseph.

Ioseph interrogat fratres de patre.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Flet Ioseph.

Fratres epulantur cum eo.

Aegyptiis illicitum edere cū Hebræis.

Tubet Ioseph scyphum suum poni in sacco Ben-iamin.

Deprehenditur scyphus in sacco Ben-iamin. cum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Ioseph fratres furti arguit.

Oratio Iudæ ad Ioseph. mi (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

42. a.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

43. a.

Ad quæ (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Compl. M.

43. b.

Ioseph se fratribus agnoscendum præcepit.

Nec (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

45. b.

Consolatur eos.

50. e.

Vet. Ge. p.

quibus nec arari poterit, nec meti. Præmisitque me Deus vt reseruemini super terram, & escas ad viuendum habere possitis. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum vniuersæ domus eius, ac principem in omni Terra-AEgypti. Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei, Hæc mandat filius tuus Ioseph, Deus fecit me dominum vniuersæ Terræ-AEgypti: descende ad me, ne moreris, & habitabis in Terra-Gessen: erisque iuxta me tu, & filii tui, & filii filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuersa quæ possides. Ibi que te pascā (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu percas, & omnis domus tua, & omnia quæ possides. En oculi vestri & oculi fratris mei Ben-iamin vident quòd os meum loquatur ad vos. Nuntiate patri meo vniuersam gloriam meam, & cuncta quæ vidistis in AEgypto: festinate, & adducite eum ad me. Cùmque amplexatus cecidisset in collu Ben-iamin fratris sui, fleuit: illo quoque similiter fleuit super collum eius. Osculatusque est Ioseph omnes fratres suos, & plorauit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum. Auditumque est & celebri sermone vulgatum in aula regis, Venerunt fratres Ioseph, & gauisus est Pharao atque omnis familia eius. Dixitque ad Ioseph vt imperaret fratribus suis, dicens, Onerates iumenta, ite in Terram-Chanaan: & tollite inde patrem vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Agypti, vt comedatis medullam terræ. Præcipe etiam vt tollant plaustra de Terra-Agypti, ad subuectionem paruulorum suorum ac coniugum: & dicito, Tollite patrem vestrum, & properate quantocyus venietes. Nec dimittatis quicquā de supellectili vestra: quia omnes opes Agypti, vestræ erunt. Feceruntque filii Israel vt eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioseph plaustra, secundum Pharaonis imperium: & cibaria in itinere. Singulis quoque proferri iussit binas stolas: Ben-iamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis: tantundem pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens eis asinos decem qui subueherent ex omnibus diuitiis Agypti, & totidem asinas, triticum in itinere, panesque portantes. Dimisit ergo fratres suos: & proficiscētibus ait, Ne irascamini in via. Qui ascendentes ex Agypto, venerunt in Terram-Chanaan ad patrem suum Iacob. Et nuntiauerunt ei, dicentes, Ioseph filius tuus viuit: & ipse dominatur in omni Terra-Agypti. Quo audito Iacob, quasi de graui somno euigilans, tamen non credebat eis. Illi e contra referebant omnem ordinem rei. Cùmque vidisset plaustra & vniuersa quæ miserat, reuixit spiritus eius, & ait, Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus viuit: vadā, & videbo illum antequā moriar.

C A P. X L V I.

Rosectusque Israel cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum-iuramenti: & macetatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, audiuit eum per visionem nocte vocantem se, & dicentem sibi, Iacob, Iacob? Cui respondit, Ecce adsum. Ait illi Deus, Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, sed descende in Agyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi. Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te re-

uertentem: Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos. Surrexit autem Iacob mane à Puteo-iuramenti: tuleruntque eum filii cū paruulis & vxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharao ad portandum fenem, & omnia quæ possederat in Terra-Chanaan: venitque in Agyptum cum omni semine suo, filii eius, & nepotes, filia & cuncta simul progenies. Hæc sunt autem nomina filiorum Israel qui ingressi sunt in Agyptum, ipse cum liberis suis. Primogenitus Ruben. Filii Ruben: Henoah & Phallu & Hestron & Char mi. Filii Simeon: Iamuel & Iamin & Iammi & Ahod & Iachin & Sohar, & Saul filius Chananitidis. Filii Leui: Gerson & Cahath & Merari. Filii Iuda: Her & Onan & Sela & Phares & Zara. mortui sunt autem Her & Onan in Terra-Chanaan. Nati que sunt filii Phares: Hestron & Hamul. Filii Issachar: Thola & Phua & Iob & Simerò. Filii Zabulò: Sared & Elon & Iahel. hi filii Lia quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina filia sua. omnes animæ filiorum eius & filiarum, triginta tres. Filii Gad: Sephon & Aggi & Efebò & Suni & Heri & Arodi & Areli. Filii Aser: Iamna & Iesua & Iessui & Beria, Sara quoque soror eorum. Filii Beria: Heber & Melchiel. hi filii Zelphæ, quam dedit Laban Liae filia suæ, & hos genuit Iacob sedecim animas. Filii Rachel vxoris Iacob: Ioseph & Ben-iamin. Nati que sunt Ioseph filii in Terra-Agypti, quos genuit ei Aseneth filia Phutipharis sacerdotis Heliopoleos: Manasses & Ephraim. Filii Ben-iamin: Bela & Bechor & Asbel & Gera & Naamā & Echi & Ros & Mophim & Ophim & Ared. hi filii Rachel quos genuit Iacob: omnes animæ, quatuordecim. Filii Dan: Husim. Filii Nephthali: Iasael & Guni & Ieser & Sallem. hi filii Balæ, quæ dedit Laban Racheli filia suæ: & hos genuit Iacob. omnes animæ septem. Cunctæque animæ quæ ingressæ sunt cū Iacob in Agyptum, & egressæ sunt de femore illius, absque vxoribus filiorum eius: sexaginta sex. Filii autem Ioseph qui nati sunt ei in Terra-Agypti, animæ duæ. Omnes animæ domus Iacob quæ ingressæ sunt in Agyptum, fuere septuaginta. Misit autem Iacob Iudam ante se ad Ioseph in Agyptum, vt nuntiaret ei, & ille occurreret in Gessen. Quò cum peruenisset, iuncto Ioseph curru suo, ascendit obuiam patri suo ad eundem locum: vidensque eum, irruit super collum eius, & inter amplexus fleuit. Dixitque pater ad Ioseph, Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo. At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui, Ascendam, & nuntiabo Pharaoni: dicamque ei, Fratres mei & domus patris mei qui erāt in Terra-Chanaan venerunt ad me: & sunt viri pastores ouium, curamque habent alendorum gregum: pecora sua, & armenta, & omnia quæ habere poterunt, adduxerunt secum. Cùmque vocauerit vos, & dixerit, Quod est opus vestrum? respondebitis, Viri pastores sumus serui tui, ab infantia nostra vsque in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, vt habitare possitis in Terra-Gessen: quia detestantur Agyptii omnes pastores ouium.

C A P. X L V I I.

Ingressus ergo Ioseph nuntiauit Pharaoni, dicens, Pater meus & fratres, oues co-

C Voluntate Dei missus Ioseph in Agyptum, præficitur Agypto, & patri accerit.

D Osculatur fratres suos flens.

E Præcipit Pharao Iacob adduci in Agyptum.

F Ioseph dat dona fratribus.

G d'cing. nu. Ver. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. s.

A Ad charitatem hortatur eos. Nuntiat Iacob, Ioseph filium viuere. Ver. Di. o. l. Ge. o. l. v.

PROFECTIO IACOB in Agyptum.

Deus consolatur Iacob, & promissiones renouat.

Act. 7. b. Ver. Di. o. l. Ge. o. l. v. Compl.

Filii Iacob.

Exod. 1. a. 6. b. num. 26. a. 1. para. 6. a. Ver. Di. o. l. Ge. o. l. v. Compl. 1. Para. 4. e.

1. Para. 6. a.

1. Para. 1. a. 4. d.

1. 38. a.

1. Para. 7. a.

1. Para. 7. e.

1. 4. f.

1. Paral. 7. b. & 8. a.

Septuaginta homines ingressi Agyptum cū Iacob. deut. 10. d. Ver. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. B. Ver. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. Iacob occurrere patri osculatur ipsum.

Pastores ab omni natura Agyptii.

Ioseph nuntiat Pharaoni aduentum patris, & fratres introducit.

rum & armenta & cuncta quæ possident, venerunt de Terra-Chanaan: & ecce consistunt in Terra-Gessen.² Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege: quos ille interrogauit, Quid habetis operis? Responderunt, Pastores ouium sumus serui tui, & nos & patres nostri.⁴ Ad peregrinandum in terram tuam venimus: quoniam non est herba gregibus seruorum tuorum, ingrauescente fame in Terra-Chanaan: petimusque ut esse nos iubeas seruos tuos in Terra-Gessen.⁵ Dixit itaque rex ad Ioseph, Pater tuus & fratres tui venerunt ad te. Terra-Aegypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis Terram-Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.⁷ Post hæc introduxit Ioseph patrem suum ad regem, & statuit eum coram eo: qui benedicens illi, & interrogatus ab eo, Quot sunt dies annorum vitæ tuæ? Respondit, Dies peregrinationis vitæ meæ ceterum triginta annorum sunt, parui & mali, & non peruenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.¹⁰ Et benedicto rege egressus est foras.¹¹ Ioseph verò patri & fratribus suis dedit possessionem in Aegypto in optimo Terræ loco, Ramesse, ut præceperat Pharaon.¹² Et alebat eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.¹³ In toto enim orbe panis deerat, & oppresserat fames terram, maxime Aegypti & Chanaan.¹⁴ E quibus omnem pecuniam congregauit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.¹⁵ Cumque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Aegyptus ad Ioseph, dicens, Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia? Quibus ille respondit, Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis.¹⁷ Quæ cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ouibus, & bobus, & asinis: sustentauitque eos illo anno pro commutatione pecorum.¹⁸ Venerunt quoque anno secundo, & dixerunt ei, Non celamus domino nostro quod deficiente pecunia, pecora simul defecerunt: nec clam te est quod absque corporibus & terra nihil habeamus.¹⁹ Cur ergo moriemur te videte: & nos, & terra nostra tui erimus: eme nos in seruitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur Terra in solitudinem.²⁰ Emit igitur Ioseph omnem Terram-Aegypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subiecitque eam Pharaoni, & cunctos populos eius à nouissimis terminis Aegypti usque ad extremos fines eius: præter terram sacerdotum quæ à rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.²³ Dixit ergo Ioseph ad populos, En ut certitis, & vos & terram vestram Pharaon possidet: accipite semina, & serite agros, ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabit: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris.²⁶ Qui responderunt, Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantum dominus noster, & læti seruiemus regi. Ex eo tempore usque in præsentem diem in vniuersa Terra-Aegypti, regibus quinta pars soluitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.²⁷ Habitauit ergo

Israel in Aegypto, id est in Terra-Gessen, & possedit eam: auctusque est & multiplicatus nimis.²⁸ Et vixit in ea decem & septem annis: factique sunt omnes dies vitæ illius, centum quadraginta septem annorum.²⁹ Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum, Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub femore meo: & facies mihi misericordiam & veritatem, ut non sepelias me in Aegypto: sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasque in sepulchro maiorum meorum. Cui respondit Ioseph, Ego faciam quod iussisti.³¹ Et ille, Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante, adorauit Israel Dominum, conuersus ad lectuli caput.

CAP. XLVIII.

H Is itaque tractatis nuntiatum est Ioseph quod ægrotaret pater suus: qui assumptis duobus filiis Manasse & Ephraim, ire perrexit. Dictumque est seni, Ecce filius tuus Ioseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo.³ Et ingresso ad se Ioseph ait, Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ est in Terra-Chanaan: benedixitque mihi: & ait, Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboque tibi terram hanc, & semini tuo post te in possessionem sempiternam. Duo ergo filii tui qui nati sunt tibi in Terra-Aegypto antequam huc venirem ad te, mei erunt: Ephraim & Manasse, sicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi.⁶ Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis. Mihi enim quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel in Terra-Chanaan in ipso itinere, eratque vernalis tempus: & ingrediebar Ephratham, & sepelivi eam iuxta viam Ephrathæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.⁸ Videns autem filios eius, dixit ad eum, Qui sunt isti? Respondit, Filii mei sunt quos donauit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.¹⁰ Oculi enim Israel caligabant præ nimia senectute, & clare videre non poterat. Applicitosque ad se, deosculatus & circumplexus eos, dixit ad filium suum, Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.¹² Cumque tulisset eos Ioseph de gremio patris, adorauit pronus in terram.¹³ Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est ad sinistram Israel: Manassen verò in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum.¹⁴ Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autem super caput Manasse qui maior natu erat, commutans manus.¹⁵ Benedixitque Iacob filiis Ioseph, & ait, Deus in cuius conspectu ambulauerunt patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in præsentem diem: angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Isaac, & crescant in multitudinem super terram.¹⁷ Videns autem Ioseph quod posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, grauiter accepit: & apprehensam manum patris leuare conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manasse.¹⁸ Dixitque ad patrem, Non ita conuenit pater: quia hic est primogenitus, pone dex-

Pharaon iubet dari eis Terram-Gessen.

Iacob introducitur à Pharaone.

Ipsi Iacob datur Terra-Gessen.

Ioseph pro pecuniis, & pecoribus, & terris dat frumentum.

Panem: (Ve. Di. o. Ge. o. V.)

Sacerdotibus vitæ à rege datur.

Homines pro victu, se in seruos tradunt.

i. 24. a.

Iacob vult sepeliri cum patribus.

Ioseph patrem ægrotantem visitat cum filiis.

i. 28. c.

i. 41. f.

Iacob adoptat sibi Ephraim & Manasse. Ioseph 13. b. d. 16. 17. a.

i. 31. e.

Iacob filios Ioseph benedicit.

Heb. 17. d. - Vct. Compl.

i. 31. a. 31. d. math. 2. b.

teram tuam super caput eius? Qui reuens ait, Scio fili mi, scio: & iste quippe erit in populos & multiplicabitur: sed frater eius minor, maior erit illo, & semen illius crescet in gentes. Benedixitque eis in tempore illo, dicens, In te benedicetur Israel, atque dicetur, Faciat tibi Deus sicut Ephraim & sicut Manasse, Constituitque Ephraim ante Manassen. Et ait ad Ioseph filium suum, En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum. Do tibi partem vnā extra fratres tuos, quā tui de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.

V Ocauit autem Iacob filios suos, & ait eis, Congregamini, vt annuntiem quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis. Congregamini & audite filii Iacob, audite Israel patrem vestrum.

3 Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea & principium doloris mei: prior in donis, maior in imperio. Effusus es sicut aqua, nō crescas: quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratū eius. **5** Simeon & Leui fratres: vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel.

7 Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tuæ in ceruicibus inimicorū tuorum, adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Iuda: ad prædā fili mi ascendisti: quiescens accubuisti vt leo, & quasi læna, quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius: donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium. Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem o fili mi asinā suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vix palliū suum. Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

13 Zabulon in litore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidonem.

14 Issachar asinus fortis accubans inter terminos. Vidit requiem quod esset bona, & terram quod optima: & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis seruiens.

16 Dan iudicabit populum suum sicut & alia tribus in Israel. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. **18** SALVARE tuū expectabo Domine.

19 Gad, accinctus præliabitur ante eum: & ipse accingetur, retrorsum.

20 Aser pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus.

21 Nephthali ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

22 Filius accrescens Ioseph, filius accrescens & decorus aspectu: filix discurrerunt super murum.

23 Sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuidentque illi habentes iacula. Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est, lapis Israel. Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus huberū & vul-

26 uæ. Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius: donec veniret desiderium collium æternorū. fiant in capite Ioseph & in vertice nazaræi inter fratres suos.

27 Ben-iamin lupus rapax, mane comedet prædam, & vespere diuidet spolia. Omnes hi in tribubus Israel duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis, benedictionibus propriis. Et præcepit eis, dicens, Ego congregor ad populum meum: sepeliteme cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi contra Mambre in Terra-Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulchri. Ibi sepelierunt eum, & Sarā vxorem eius: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua: ibi & Lia condita iacet. Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obiit: appositusque est ad populum suum.

V Odu cernens Ioseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum. Præcepitque seruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrem. Quibus iussa explentibus, trāsierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadauerum conditorum. fleuitque eum AEGYPTUS septuaginta diebus. Et expleto planctus tempore, locutus est Ioseph ad familiā Pharaonis, Si inueni gratiā in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis: eo quod pater meus adiurauerit me, dicens, En morior, in sepulchro meo quod fodi mihi in Terra-Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliā patrem meum, ac reuertar. Dixitque ei Pharaon, Ascende, & sepeli patrem tuum sicut adiuratus es. Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique maiores natu Terræ-Aegypti: domus Ioseph cum fratribus suis, absque paruulis & gregibus, atque armentis quæ dereliquerunt in Terra-Gessen. Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba nō modica. Veneruntque ad Arcam-atad, quæ sita est trās Iordanem: vbi celebrātes exequias planctu magno atque vehementi impleuerunt septem dies. Quod cū vidissent habitatores Terræ-Chanaan, dixerunt, Planctus magnus est iste Aegyptiis. Et idcirco vocatum est nomen loci illius, Planctus-Aegypti.

12 Fecerunt ergo filii Iacob sicut præceperat eis: & portantes eum in Terram-Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre. Reuersusque est Ioseph in Aegyptum cum fratribus suis & omni comitatu, sepulto patre. Quo mortuo, timētes fratres eius & mutuō colloquentes, Ne forte memor sit iniuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus, mandauerunt ei dicentes, Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus, Obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te. nos quoque oramus vt seruo Dei patri tuo dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis fleuit Ioseph. Veneruntque ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram, dixerunt, Serui tui sumus.

19 Quibus ille respōdit, Nolite timere: nū Deij possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me

quid dicitur in Gen. o. l. v.

Prædicat Iacob liberationē filiorum suorum. Ios. 19. a. 16. a. Ios. 24. b.

Iacob prædicat quid euenturū sit filiis suis. deut. 33. a. b.

Ruben.

vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. 35. d. 1. para. 5. a. Simcon & Leui.

34. d.

Ios. 19. a. 21. a. b.

Iuda. Iuda (sing. num. vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. 1. para. 5. a.)

CHRISTVS ē Iuda natus. Ios. Iohan. 1. g. 7. g. matth. 2. a.

Zabulon.

Issachar.

Dan.

CHRISTVS. Gal.

Aser.

Nephthali.

Ioseph. 1. paral. 4. a.

Ben-iamin.

Iacob vult sepeliri cū patribus.

34. d.

Moritur.

Vngitur corpus Iacob.

Planctus Aegyptiorum.

47. g.

Ioseph sepelit patrem in Chanaan, cum magno comitatu & planctu.

dereliquerant (vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Celebratur exequiæ Iacob.

47. b.

34. d.

Fratres Ioseph orant veniam.

d. vet. Ge. p.

Seruis Dei patris tui (vet. Cōp. Ge. p.) Ioseph fratribus iniuriā remittit, & eos blande alloquitur.

47. b.

Mala consilia
Deus vertit in
bonam.

D malū, sed De⁹ vertit illud in bonū: vt exaltaret me
sicut impræsentiarū cernitis, & saluos faceret mul-
tos populos. Nolite timere: ego pascā vos & par-
uulos vestros. consolatusq; est eos, & blāde ac leni-
ter est locutus.²² Et habitauit in AEgypto cū om-
ni domo patris sui: vixitque cētum decē annis.
Et vidit Ephraim filios vsq; ad tertiā generatio-
nē. ¶ Filii quoq; Machir filii Manasse nati sunt in

Numeri 31. g.

gētibus Ioseph.²³ Quibus trāfactis locutus est fra-
tribus suis, Post mortē meā Deus visitabit vos, &
ascēdere vos faciet de terra ista ad terrā quā iu-
rauit Abrahā, Isaac, & Iacob.²⁴ Cūque adiuras-
set eos, atq; dixisset, Deus visitabit vos, asportate
ossa mea vobiscum de loco isto: mortuus est ex-
pletis cētum decem vitæ suæ annis. Et conditus
aromatibus, repositus est in loculo in AEgypto.

Heb. 11. d.
Ioseph prædicte
liberationē fra-
trum suorum.

Exod. 13. d. Ioseph
14. g.
Ioseph moritur

Liber Exodus, Hebraice Veelle semoth.

C A P. I.

Genesis 46. a.

Fili Iacob In-
gressi AEgyptū.

N A E C sunt nomina
filiorum Israel qui
ingressi sūt in AE-
gyptum cum Iac-
ob: singuli cū do-
mibus suis introie-
runt. Ruben, Si-
meō, Leui, Iudas,
Issachar, Zabulō,
& Bē-iamin, Dan,
& Nephthali, Gad,

& Aser. Erant igitur omnes animæ eorū qui e-
gressi sunt de femore Iacob, septuaginta: Ioseph
autē in AEgypto erat. Quo mortuo, & vniuer-
sis fratribus eius, omnique cognatione sua. ¶ filii

Act. 7. c.

B Israel creuerunt, & quasi germinantes multipli-
cati sunt: ac roborati nimis, impleuerunt Terrā.

Nonus Pharaō
opprimit popu-
lum Israel.

S Surrexit interea rex nouus super AEgyptum
qui ignorabat Ioseph, & ait ad populum suum,
Ecce, populus filiorum Israel multus, & fortior
nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum: ne
fortē multiplicetur: & si ingruerit cōtra nos bel-
lum, addatur inimicis nostris, expugnatique no-
bis egrediatur de Terrā. Præposuit itaq; eis ma-
gistros operum vt affligerent eos oneribus: ædi-
ficaueruntque vrbes tabernaculorum Pharaoni,

C Phithom, & Rameses. Quantōque opprimebāt
eos, tanto magis multiplicabantur, & crescebāt:

I oderantque filios Israel AEgyptii, & affligebant
illudentes eis & inuidentes. Atque ad amaritu-
dinem perducebant vitam eorum operibus dur-
is luti, & lateris, omnique famulatu, quo in ter-
ra operibus premebantur. ¶ Dixit autē rex AE-
gypti obstetricibus Hebræorum: quarū vna vo-
cabatur Sephora, altera Phua, præcipiēs eis, Quā-
do obstetricabitis Hebræas, & partus tempus ad-
uenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si fœ-
mina, referuate. Timuerunt autem obstetrices
Deum, & non fecerunt iuxta præceptum regis
AEgypti, sed conseruabant mares. Quibus accer-
sitis ad se rex ait, Quidnā est hoc quod facere vo-
luistis, vt pueros seruaretis? Quæ responderunt,
Non sunt Hebrææ sicut AEgyptiæ mulieres: ipsæ
enim obstetricandi habēt scientiam, & priusquā
veniamus ad eas, pariunt. Bene ergo fecit Deus
obstetricibus: & creuit populus, confortatusque
est nimis. Et quia timuerunt obstetrices Deum,
ædificauit eis domos. Præcepit ergo Pharaō om-
ni populo suo, dicēs, Quicquid masculini sexus
natum fuerit, in flumen proiicite: quicquid fœ-
minini, referuate.

Obstetrices Deū
timentes con-
seruant pueros
Hebræorum. Sa-
pient. 11. b.

Obstetricibus
prouidet Deus
timentibus. 1.
psalm.

Nascitur Moyses
7. 6. c. numc. 13. g.
1. paral. 13. b.

Gressus est post hæc vir de domo Leui.
Et accepit vxorem stirpis suæ: quæ con-

C A P. II.

cepit, & peperit filium: & videns eum elegantem
abscondit tribus mensibus. Cūque iam celare
non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit
eam bitumine ac pice: posuitque intus infantu-
lum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis,

Fiscella absco-
ditus, iacitur in
carectum.

4 stante procul sorore eius, & considerante euen-
tum rei. ¶ Ecce autē descendebat filia Pharao-
nis vt lauaretur in flumine: & puellæ eius gradie-
bantur per crepidinem aluei. Quæ cum vidisset
fiscellam in papyrione, misit vnā e famulabus
suis: & allatā aperiens, cernensque in ea paruu-
lum vagientem, miserta eius, ait, De infantibus
Hebræorum est hic. Cui soror pueri, Vis, inquit,
vt vadam, & vocem tibi mulierem Hebræā, quæ
nutrire possit infantulum? Respondit, Vade. Per-
rexit puella, & vocauit matrem suam. Ad quam
locuta filia Pharaonis, Accipe, ait, puerum istū,
& nutri mihi: ego dabo tibi mercedē tuam. Su-
scipit mulier & nutriuit puerum: adultūque
tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptauit in
locum filii, vocauitque nomen eius Moyses, di-
cens, Quia de aqua tuli eū. ¶ In diebus illis post-
quā creuerat Moyses, egressus est ad fratres suos:
viditque afflictionem eorum, & virum AEgyptiū
percutientem quendā de Hebræis fratribus suis.

Act. 7. c. heb. 11. d.

12 Cūque circumspexisset huc atque illuc, & nul-
lum adesse vidisset, percussus AEgyptiū abscon-
dit fabulo. Et egressus die altero cōspexit duos
Hebræos rixantes: dixitque ei qui faciebat iniu-
riam, Quare percutis proximū tuum? Qui respō-
dit, Quis constituit te principem, & iudicem su-
per nos? num occidere me tu vis, sicut heri occi-
disti AEgyptium? Timuit Moyses, & ait, Quo-
modo palam factum est verbum istud? ¶ Audi-
uitque Pharaō sermonem hunc, & quærebat oc-
cidere Moysen: qui fugiens de cōspectu eius, mo-
ratus est in Terra-Madian, & sedit iuxta puteū.

Ad optatur d. g.
lia Pharaonis.

Moyses.

AEgyptium oc-
cidit Moyses af-
fligentem He-
bræū. heb. 11. c.

Inter rixantes
pacem compo-
nere nititur.

Fugit Moyses
Pharaonem.

Defendit puell-
as ab iniuria
pastorum.

¶ Aguel (vet. Dl.
o. l. Ge. o. l. p.
compl. B.

18 Quæ cum reuertissent ad Iethro patrem suum,
dixit ad eas, Cur velocius venistis solito? Respō-
derūt, Vir AEgyptius liberauit nos de manu pa-
storum: insuper & hausit aquam nobiscum, po-
tūmq; dedit ouibus. At ille, Vbi est, inquit? qua-
re dimisit hominem? vocate eum vt comedat
panem. Iurauit ergo Moyses quod habitaret cū
eo. ¶ Accepitque Sephoram filiam eius vxorē:
22 quæ peperit ei filium, quem vocauit Gersam, di-
cens, Aduena fui in terra aliena. Alterum verō
peperit: quem vocauit Eliézer, dicens, Deus enim

Ducit vxorem
Sephoram.
1. 18. a. 1. par. 13. b.
-vet. Dl. l. Ge. o.

patris mei adiutor meus, & eripuit me de manu Pharaonis.²³ Post multum verò temporis mortuus est rex Aegypti: & ingemiscetes filii Israel, propter opera vociferati sunt: ascenditq; clamor eorum ad Deum ab operibus.²⁴ Et audiuit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis quod pepigit cū Abraham, Isaac, & Iacob: Et respexit Dominus filios Israel, & liberavit eos. CAP. III.

A Moyſes autem paſcebat oves Iethro ſoceri ſui ſacerdotis Madiã: cūque mīnaſſet gregē ad interiora deſerti, vēnit ad mōtem Dei Horeb.² Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat quòd rubus arderet, & nō cōbureretur: Dixit ergo Moyſes, Vadam, & videbo viſionem hanc magnā, quare non comburatur rubus? Cernens autem Dominus quòd pergeret ad vidēdum, vocavit eum de medio rubi, & ait, Moyſes Moyſes: Qui reſpondit, Adſum? At ille, Ne appropies, inquit, huc: ſolve calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.⁶ Et ait, Ego ſum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuā: non enim audebat aſpicere cōtra Deum.⁷ Cui ait Dominus, Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audivi propter duritiam eorum qui præſunt operibus: & ſciens dolorem eius, deſcendi vt liberem eum de manibus Aegyptiorum & educam de terra illa in terram bonam, & ſpacioſam, in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca Chanaan, & Heth, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuzæi, & Iebuſæi.⁹ Clamor ergo filiorum Iſrael vēnit ad me: vidique afflictionem eorum qua ab Aegyptiis opprimuntur.¹⁰ Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum filios Iſrael de Aegypto.¹¹ Dixitque Moyſes ad Deum, Quis ſum ego, vt vadā ad Pharaonem, & educam filios Iſrael de Aegypto? Qui dixit ei, Ego ero tecum: & hoc habebis ſignum quòd miſerim te, Cum eduſeris populum meū de Aegypto, immolabis Deo ſuper montem iſtum.¹² Ait Moyſes ad Deum, Ecce ego vadam ad filios Iſrael, & dicā eis, Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si dixerint mihi, Quod eſt nomē eius? quid dicam eis? Dixit Dominus ad Moyſen, EGO SVM QVI SVM. Ait, Sic dices filiis Iſrael, QVI EST, miſit me ad vos.¹³ Dixitque iterum Deus ad Moyſen, Hæc dices filiis Iſrael, Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob miſit me ad vos: hoc nomē mihi eſt in æternum, & hoc memoriale meum in generatione & generationem.¹⁶ Vade, & congrega ſeniores Iſrael, & dices ad eos, Dominus Deus patrum veſtrorum apparuit mihi, Deus Abraham & Deus Isaac & Deus Iacob, dicens, Viſitans, viſitavi vos: & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Aegypto:¹⁷ & dixi vt educā vos de afflictione Aegypti in Terram-Chanaan, & Heth, & Amorrhæi, & Pherezæi & Heuzæi & Iebuſæi, ad terram fluentem lacte & melle.¹⁸ Et audient vocem tuam: ingredierisq; tu & ſeniores Iſrael ad regem Aegypti, & dices ad eum, Dominus Deus Hebræorum vocavit nos: ibimus viam trium dierum in ſolitudinem, vt immolemus Domino Deo noſtro.¹⁹ Sed ego ſcio quòd non dimittet vos rex Aegypti vt eatis, niſi per manum validā. Extendamque ma-

num meam, & percutiam Aegyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturum ſum in medio eorum: poſt hoc dimittet vos.²¹ Daboque gratiā populo huic coram Aegyptiis: & cum egrediemini, non exhibitis vacui, ſed poſtulabit mulier à vicina ſua & ab hospita ſua, vaſa argentea & aurea, ac veſtes: ponetiſq; eas ſuper filios & filias veſtras, & ſpoliabitis Aegyptum. CAP. IIII.

A Reſpondens Moyſes ait, Non credent mihi, neque audient vocem meam: ſed dicent, Non apparuit tibi Dominus: Dixit ergo ad eum, Quid eſt quod tenes in manu tua? Reſpondit, Virgā. Dixitque Dominus, Projice eā in terram. Projecit, & verſa eſt in colubrum, ita vt fugeret Moyſes.³ Dixitque Dominus, Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit, & tenuit, verſaque eſt in virgā.⁴ Vt credāt, inquit, quòd apparuerit tibi Dominus. Deus patrum tuorum, Deus Abraham & Deus Isaac & Deus Iacob.⁶ Dixitque Dominus rurſum, Mitte manum tuam in ſinum tuum. Quam cū miſiſſet in ſinum, protulit leproſam inſtar niuiſ.⁷ Retrahe, ait, manum tuam in ſinum tuum. Retrahit, & protulit iterum, & erat ſimilis cœrni reliquæ.⁸ Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint ſermonem ſigni prioris, credent verbo ſigni ſequētis? Quòd ſi nec duobus quidem hiſ ſignis crediderint, neque audierint vocem tuam: ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper aridam, & quicquid hauſeris de fluuio, vertetur in ſanguinem.¹⁰ Ait Moyſes, Obſecro Domine, nō ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius: & ex quo locutus es ad ſeruum tuum, impeditioris & tardioris linguæ ſum.¹¹ Dixit Dominus ad eū, Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus eſt mutum & ſurdum, videntem & cæcum? nōne ego? Perge igitur, & ego ero in ore tuo: doceboque quid loquaris.¹³ At ille, Obſecro Domine, inquit, mitte quem miſſurus eſ.¹⁴ Iratus Dominus in Moyſen, ait, Aaron frater tuus leuites, ſcio quòd eloquēs ſit: ecce ipſe egredietur in occurſum tuum, vidēſque te lætabitur corde.¹⁵ Loquere ad eū, & pone verba mea in ore eius: & ego ero in ore tuo, & in ore illius. & oſtendam vobis quid agere debeatis. Et ipſe loquetur pro te ad populum, & erit os tuum: tu autem eris ei in hiſ quæ ad Deum pertinent.¹⁶ Virgam quoque hanc ſume in manu tua, in qua facturum eſ ſigna.¹⁷ Abiit Moyſes, & reuerſus eſt ad Iethro ſocerum ſuū: dixitque ei, Vadam & reuertar ad fratres meos in Aegyptum, vt videam ſi adhuc viuant. Cui ait Iethro, Vade in pace.¹⁹ Dixit ergo Dominus ad Moyſen in Madian, Vade, & reuerte in Aegyptum: mortui ſunt enim omnes qui quærebant animam tuā.²⁰ Tulit ergo Moyſes uxorem ſuam, & filios ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum: reuerſuſque eſt in Aegyptum, portans virgam Dei in manu ſua.²¹ Dixitque ei Dominus reuertenti in Aegyptum, Vide vt omnia oſtenta quæ poſui in manu tua, facias coram Pharaone: ego indurabo cor eius, & non dimittet populum. Dicſque ad eum, Hæc dicit Dominus, Filius meus primogenitus, Iſrael. Dixi tibi, Dimitte filium meum vt ſeruiat mihi: & noluisti dimittere eum, ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.²⁴ Cūque eſſet in itinere, in diuerſorio occurrit ei Dominus, & volebat

Clamit ad Deū filii Iſrael in tribulatione, & reſpicit eos.

Cognouit Vct. S.M.V. Ge. 1. p.

Moyſes paſcit oves ſoceri.

Deus in medio rubi loquitur Moyſi de liberatio Iſrael. ad. 7. d.

Terra ſancta. Matth. 23. c. mar. 12. c. luc. 10. f.

Mittit Moyſen vt populum educat.

Deus cū Moyſe.

Vct. V. Compl.

Nomen Dei.

Quo ordine velit liberare populum ſuū docet Moyſe Deus.

J. n. a. & n. o.

Tria ſigna dat Deus Moyſi quibus teſtetur Pharaoni ſe à Deo miſſum liberatorem.

Virga verſa in ſerpentē & ſerpens in virgā.

Tuorū Vct. cōpl.

Manus Moyſi leproſa.

Moyſes impeditur linguæ ſe eſſe cauſatur.

Matth. 10. c. Vct. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.

Iratus Moyſi Deus, dat ei Aaron pro oratore.

Ecc. 1. 43. a.

J. 7. a.

Pergit Moyſes in Aegyptum.

Deus Moyſen vult occidit.

Sephora circumcidit filium.

occidere eum. Tulit ilicò Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui, tetigitque pedes eius, & ait, Sponsus sanguinum tu mihi es. Et dimisit eum postquam dixerat, Sponsus sanguinum tu mihi es: ob circumcisionem. Dixitque Dominus ad Aaron, Vade in occursum Moyfi in desertum. Qui perrexit obuiâ ei in Mōtem-Dei, & osculatus est eum. Narravitque Moyfes Aaron omnia verba Domini pro quibus miserat eum, & signa quæ mandauerat. Veneruntque simul, & congregauerunt cunctos seniores filiorum Israel. Locutusque est ad Aaron omnia verba quæ dixerat Dominus ad Moysem: & fecit signa coram populo, & credidit populus. Audieruntque quòd visitasset Dominus filios Israel, & quòd respexisset afflictionem illorum: & proni adorauerunt.

Dixit autē (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Iuss. Dei Aarō pergit in occursum Moyfi. G

Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v. Cōpl. M.

Moyfes & Aaron aggrediuntur Pharaonem.

Reuē Pharaō dimittere populum Israel.

Populū Dei laboribus opprimi iubet Pharaō.

per (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Vociferatur ad Pharaonē præpositi Israel.

In malo (Vet. Di. l. Ge. o. l. p. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. b. Inc. sicut a populo Moyfes & Aaron.

Ost hęc ingressi sunt Moyfes & Aaron, & dixerunt Pharaoni, Hęc dicit Dominus Deus Israel, Dimitte populū meum vt sacrificet mihi in deserto. At ille respondit, Quis est Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Israel? nescio Dominum, & Israel nō dimittam. Dixeruntque, Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro: ne fortē accidat nobis pestis aut gladius. Ait ad eos rex AEgypti, Quare Moyfes & Aaron sollicitatis populum ab operibus suis: ite ad onera vestra. Dixitque Pharaō, Multus est populus Terræ: videtis quòd turba succreuerit: quanto magis si dederitis eis requiē ab operibus. Præcepit ergo in die illo præfectis operum & exactoribus populi, dicens, Nequaquam vltra dabitur paleas populo ad conficiēdos lateres, sicut prius: sed ipsi vadant, & colligant stipulas. Et mensuram laterum, quam prius faciebant, imponetis super eos, nec minuetis quicquam vacant enim, & idcirco vociferantur, dicētes, Eamus, & sacrificemus Deo nostro. Opprimatur operibus, & expleant ea: vt non acquiescant verbis mēdacibus. Igitur egressi præfecti operum & exactores, ad populū dixerunt, Sic dicit Pharaō, Nō do vobis paleas, ite, & colligite sicubi inuenire poteritis: nec minuetur quicquam de opere vestro. Dispersusque est populus in omnem Terram-AEgypti ad colligendas paleas. Præfecti quoque operum instabant, dicētes, Complete opus vestrū quotidie, vt prius facere solebatis quādo dabatur vobis palea. Flagellatique sunt qui præerāt operibus filiorum Israel, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus, Quare non implestis mensuram laterum sicut prius, nec heri nec hodie? Veneruntque præpositi filiorum Israel, & vociferati sunt ad Pharaonem dicentes, Cur ita agis contra seruos tuos? Palea non datur nobis, & lateres similiter imperantur: en famuli tui flagellis cædimur, & iniuste agitur contra populū tuū. Qui ait, Vacatis otio, & idcirco dicitis, Eamus, & sacrificemus Domino. Ite ergo, & operamini: palea non dabitur vobis, & reddetis consuetū numerū laterum. Videbantque se præpositi filiorum Israel in malum, eo quòd diceretur eis, Nō minuetur quicquā operis de lateribus per singulos dies. Occurreruntque Moyfi & Aaron, qui stabant ex aduerso: egrediētes a Pharaonē: & dixerunt ad eos, Videat Dominus & iudicet, quoniā

foetere fecistis odorem nostrū coram Pharaone & seruis eius, & præbuitis ei gladiū vt occideret nos. Reuersusque est Moyfes ad Dominum, & ait, Domine cur afflixisti populum istum? quare misisti me? Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonē vt loquerer ex nomine tuo, afflixit populum tuum: & non liberafti eos.

Cōqueritur Deo Moyfes.

In (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. b.

Reminiscitur Deus promissionū suarum.

Promittit Deus liberationē, & Terrā Chanāan

Non acquiescūt filii Israel monitis Moyfi.

Mittitur Moyfes & Aaron ad Pharaonem.

Genealogia Ruben & Simeon. gen. 46. b. numeri 26. a. l. par. 3. a.

1. Para. 4. d. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. compl. Genealogia Leui.

1. Para. 6. a. & 29. a. numeri 3. c. Numeri 26. g. 1. par. 6. a. 23. b. 1. anniq. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Amram, pater Moyfi & Aaron. -Vet. Di. o. l. Ge. o.

Aaron pater Nadab & Abiu.

Numeri 3. a.

Eleazar pater Phinees.

Ixitque Dominus ad Moysem, Nunc videbis quæ facturus sum Pharaoni: per manū enim fortē dimittet eos, & in manu robusta eiiciet illos de terra sua. Locutusque est Dominus ad Moysem, dicens, Ego Dominus qui apparui Abraham, Isaac & Iacob in Deo omnipotente: & nomen meū ADONAI non indicaui eis. Pepigi que fœdus cū eis, vt darem eis Terram-Chanaan, terrā peregrinationis eorum, in qua fuerunt aduenas. Ego audiui gemitum filiorum Israel quo AEgypti oppresserunt eos: & recordatus sum pacti mei. Ideo dic filiis Israel, Ego Dominus qui educā vos de ergastulo AEgyptiorum, & eruam de seruitute: ac redimam in brachio excelso & iudiciis magnis. Et assumam vos mihi in populū, & ero vester Deus: & scietis quòd ego sum Dominus Deus vester qui eduxerim vos de ergastulo AEgyptiorum, & induxerim vos in terram, super quam leuauī manum meam vt darem eam Abraham, Isaac & Iacob: daboque illā possidēdam vobis, ego Dominus. Narravit ergo Moyfes omnia filiis Israel: qui non acquiescunt ei propter angustia spiritus, & opus durissimum. Locutusque est Dominus ad Moysem, dicens, Ingredere, & loquere ad Pharaonē regē AEgypti vt dimittat filios Israel de terra sua. Respondit Moyfes coram Domino, Ecce filii Israel non audiunt me: & quomodo audiet Pharaō, præsertim cum incircuncisus sim labiis? Locutusque est Dominus ad Moysem & Aaron: & dedit mādātū ad filios Israel, & ad Pharaonem regem AEgypti vt educerent filios Israel de Terra-AEgypti. Isti sunt principes domorum per familias suas. Filii Ruben primogeniti Israelis: Henoch & Phallu, Hefron & Charmi. hæ cognationes Rubē. Filii Simeon: Iamuel & Iamin & Iami & Ahod, & Iachin, & Soher, & Saul filius Chananitidis. hæ progenies Simeon. Et hæ nomina filiorū Leui per cognationes suas: Gerson & Caath & Merari. Anni autē vitæ Leui fuerūt centū triginta septē. Filii Gersō: Lobni & Semei, per cognationes suas. Filii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron & Oziel. anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres. Filii Merari: Moholi & Musi. hæ cognationes Leui per familias suas. Accepit autē Amram vxorem Iochabed patruelem suam: quæ peperit ei Aaron & Moysem & Mariam. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta septem. Filii quoque Isaar: Core, & Nepheg, & Zechri. Filii quoque Oziel: Misael, & Elisaphan, & Sethri. Accepit autem Aaron vxorem Elizabeth filiam Aminadab, sororem Nahafon, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar. Filii quoque Core: Afer, & Elcana, & Abiasaph. hæ sunt cognationes Coritarum. At verò Eleazar filius Aarō accepit vxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. hi sunt principes familiarum Leuitarū per cognationes suas. Iste est Aarō & Moyfes quibus præcepit Dominus vt educerent filios

27. Iſrael de Terra-Aegypti per turmas ſuas. Hi ſunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti, vt educat filios Iſrael de Aegypto: iſte eſt Moyſes & Aarō, in die qua locutus eſt Dominus ad Moyſen, in Terra-Aegypti. Et locutus eſt Dominus ad Moyſen dicēs, Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regē Aegypti, omnia quæ loquor tibi. Et ait Moyſes corā Domino, En incircuncifus labiis ſum, quomodo audiet me Pharao? C A P. VII.

Præcipitur Moyſi loqui Pharaoni.

Moyſes cū Aaron mittitur ad Pharaonem. 1.4. d.

ſigna facti Deo, vt cognoscatur ſolus potens.

Virga Moyſi vertitur in colubrum.

Magi idem faciunt. 1. tim. 3. b.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Aquæ in ſanguinem verſæ.

Ita (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Pfalm. 77. c.

Dixitque Dominus ad Moyſen, Ecce conſtitui te Deum Pharaonis: & Aaron frater tuus erit Propheta tuus. Tu loqueris ei omnia quæ mado tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Iſrael de terra ſua. Sed ego indurabo cor eius, & multiplicabo ſigna & oſtenta mea in Terra-Aegypti: & non audiet vos: immittamque manum meam ſuper Aegyptum, & educam exercitum & populum meum filios Iſrael de Terra-Aegypti per iudicia maxima. Et ſcient Aegyptii quia ego ſum Dominus qui extenderim manum meam ſuper Aegyptum, & eduxerim filios Iſrael de medio eorum. **b.** Fecit itaque Moyſes & Aaron ſicut præceperat Dominus: ita egerunt. Erat autem Moyſes octoginta annorum, & Aaron octogintatrium, quando locuti ſunt ad Pharaonem. **8.** Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron, Cum dixerit vobis Pharao, Oſtendite ſigna: dices ad Aaron, Tolle virgam tuam, & proiice eam coram Pharaone, ac vertatur in colubrum. **10.** Ingreſſi itaque Moyſes & Aaron ad Pharaonem, fecerunt ſicut præceperat Dominus. Tulitque Aaron virgā coram Pharaone & ſeruis eius, quæ verſa eſt in colubrum. **11.** Vocauit autem Pharao ſapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipſi per incantationes Aegyptiacas & arcana quædam ſimiliter. Proieceruntque ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones: ſed deuorauit virga Aaron virgas eorum. Induratumque eſt cor Pharaonis, & non audiuit eos, ſicut præceperat Dominus. **14.** Dixit autem Dominus ad Moyſen, Ingratum eſt cor Pharaonis, & non vult dimittere populum. **15.** Vade ad eum mane: ecce, egredietur ad aquas: & ſtabis in occurſum eius ſuper ripam fluminis: & virgam quæ conuerſa eſt in draconem, tolles in manu tua, dicēsque ad eum, Dominus Deus Hebræorum miſit me ad te, dicēs, Dimitte populum meum vt ſacrificet mihi in deſerto: & vſque ad præſens audire noluiſti. **17.** Hæc igitur dicit Dominus, In hoc ſcies quod ſim Dominus: ecce percutiā virga quæ in manu mea eſt, aquā fluminis, & vertetur in ſanguine. **18.** Piſces quoque qui ſunt in fluuiio morientur, & computreſcent aquæ, & affligentur Aegyptii bibentes aquā fluminis. **19.** Dixit quoque Dominus ad Moyſen, Dic ad Aaron, Tolle virgam tuā, & extende manum tuam ſuper aquas Aegypti, & ſuper fluuios eorum, & riuos ac paludes, & omnes lacus aquarum, vt vertantur in ſanguinem: & ſit cruor in omni Terra-Aegypti, tam in ligneis vaſis quàm in ſaxeis. **20.** Feceruntque Moyſes & Aaron ſicut præceperat Dominus: & eleuans virgam percuffit aquā fluminis coram Pharaone & ſeruis eius: quæ verſa eſt in ſanguinem. Et piſces qui erant in flumine, mortui ſunt: computruitque fluuius, & non poterant Aegyptii bibere aquam fluminis, & fuit ſanguis in tota Terra-Aegypti. Feceruntque ſimiliter malefici Aegyptiorum incantationibus ſuis. & induratum eſt cor Pharaonis, nec audiuit eos, ſicut præceperat Dominus. **21.** Auertitque ſe, & ingreſſus eſt domum ſuam, nec appoſuit cor etiam hac vice. **22.** Fecerunt autem omnes Aegyptii per circuitum fluminis aquam vt biberent: non enim poterant bibere aquā fluminis. Impletique ſunt ſeptem dies, poſtquam percuffit Dominus fluuium. C A P. VIII.

A **D**ixit quoque Dominus ad Moyſen, Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum, Hæc dicit Dominus, Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi. Si autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis. Et ebulliet fluuius ranas: quæ aſcendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & ſuper ſtratum tuum, & in domos ſeruatorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum: & ad te & ad populum tuum, & ad omnes ſeruos tuos intrabunt ranæ. **2.** Dixitque Dominus ad Moyſen, Dic ad Aaron, Extende manum tuam ſuper fluuios ac ſuper riuos & paludes, & educ ranas ſuper Terram-Aegypti. **3.** Et extendit Aaron manum ſuper aquas Aegypti, & aſcenderunt ranæ, operueruntque Terram-Aegypti. **4.** Fecerunt autem & malefici per incantationes ſuas ſimiliter: eduxeruntque ranas ſuper Terram-Aegypti. **5.** Vocauit autem Pharao Moyſen & Aaron, & dixit eis, Orate Dominum vt auferat ranas à me & à populo meo: & dimittam populum vt ſacrificet Domino. **6.** Dixitque Moyſes ad Pharaonem, Conſtitue mihi quando deprecer pro te & pro ſeruis tuis, & pro populo tuo, vt abigatur ranæ à te & à domo tua & à ſeruis tuis, & à populo tuo: & tantum in flumine remaneant. **7.** Qui reſpōdit, Cras. At ille, Iuxta, inquit, verbum tuum faciam: vt ſcias quod niam non eſt ſicut Dominus Deus noſter. **8.** Et recedent ranæ à te & à domo tua, & à ſeruis tuis, & à populo tuo: & tantum in flumine remanebunt. **9.** Egreſſique ſunt Moyſes & Aaron à Pharaone: & clamauit Moyſes ad Dominum pro ſponſione ranarum quam condixerat Pharaoni. **10.** Fecitque Dominus iuxta verbum Moyſi: & mortuæ ſunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris. **11.** Congregaueruntque eas in imenſos aggeres, & computruit terra. **12.** Videns autem Pharao quod data eſſet requies, ingrauauit cor ſuum, & non audiuit eos, ſicut præceperat Dominus. **13.** Dixitque Dominus ad Moyſen, Loquere ad Aaron, Extende virgam tuam, & percutite puluerem terræ: & ſint ciniphes in vniuerſa Terra-Aegypti. **14.** Feceruntque ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenēs: percuffitque puluerem terræ, & facti ſunt ciniphes in hominibus & in iumentis, omnis puluis terræ verſus eſt in ciniphes per totā Terram-Aegypti. **15.** Feceruntque ſimiliter malefici incantationibus ſuis, vt educerent ciniphes, & non poterunt: erantque ciniphes tam in hominibus quàm in iumentis. **16.** Et dixerunt malefici ad Pharaonem, Digitus Dei eſt hic. induratumque eſt cor Pharaonis, & non audiuit eos ſicut præceperat Dominus. **17.** Dixit quoque Dominus ad Moyſen, Conſurge diluculo, & ſta coram Pharaone, egredietur enim ad aquas: & dices ad eum, Hæc dicit Dominus, Dimitte populum meum vt ſacrificet

Magi idem faciunt. ſapient. 17. b.

de aqua (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v.

II Rana.

Sapient. 17. b.

Rogat Pharaon Moyſen vt pro ipſo oret.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. b.

Orat Moyſes pro Pharaone.

Induratur Pharaon.

III Ciniphes, ſive pediculi in hominibus & in iumentis.

Digitus Dei, pro potentia Dei.

IIII Muſcæ ſive omne genus ferarum & beſtiarum noxiarum.

-Vet. Di. o. Ge. l. M V Compl. Moyses minatur Pharaoni locustas. Sapien. 16. b. B

Deus. 3. Introierunt ergo Moyses & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei, Hæc dicit Dominus Deus Hebræorū, Vsq̄e quo non vis subiici mihi? dimitte populū meū, vt sacrificet mihi. Sin autē resistis, & nō vis dimittere eū: ecce ego inducam cras locustā in fines tuos: quæ operiet superficiē terræ, ne quicquā eius appareat, sed comedatur quod residuū fuerit grandini. corrodet enim omnia ligna quæ germināt in agris. Et implebunt domos tuas, & seruorū tuorum, & omniū Aegyptiorū: quantam nō viderunt patres tui, & auui, ex quo orti sunt super terrā, vsque in præsentē diem. Auertitque se, & egressus est à Pharaone.

7. Dixerūt autē serui Pharaonis ad eum, Vsq̄e quo patiemur hoc scādalu? dimitte homines, vt sacrificent Domino Deo suo. nōne vides quod perierit Aegyptus? Reuocaueruntque Moysen, & Aaron ad Pharaonē: qui dixit eis, Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quinā sunt qui ituri sūt?

9. Ait Moyses, Cum paruulis nostris, & senioribus pergemus, cū filiis & filiabus, cū ouibus & armētis: est enim solēnitas Domini Dei nostri. Et respondit Pharao, Sic Dominus sit vobiscū, quomodo ego dimittam vos, & paruulos vestros. cui dubiū est quod pessimē cogitētis? Non fiat ita, sed ite tantū viri, & sacrificate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statimque eiecti sunt de conspectu Pharaonis. 12. Dixit autē Dominus ad Moysen, Extēde manū tuam super Terrā-Aegypti ad locustā, vt descēdat super terrā, & deporet omnē herbam quæ residua fuerit grādinī. Et extendit Moyses virgā super Terrā-Aegypti: & Dominus induxit ventū vrentē tota die illa, & nocte: & mane factō, ventus vrens leuauit locustas. Quæ ascēderunt super vniuersam Terrā-Aegypti: & sederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumera-

-Vet. Di. o. l. Ge. o.

*fict(Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

*ascēdat (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. B. Compl.

biles, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futuræ sunt. Operueruntque vniuersam superficiē terræ, vastātes omnia. Deuorata est igitur herba terræ, & quicquid pomorū in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihil quoque omnino virens relictū est in lignis, & in herbis terræ, in cuncta Aegypto. 16. Quā ob rē festinus Pharao vocauit Moysen & Aarō, & dixit eis, Peccauī in Dominū Deum vestrū, & in vos. Sed nūc dimittite peccatū mihi etiā hac vice, & rogate Dominū Deum vestrum, vt auferat à me mortē istā. Egressusque est Moyses de cōspectu Pharaonis, & orauit Dominū. Qui flare fecit ventum ab Occidente vehementissimū, & arreptā locustā proiecit in Mare-rubrū: nō remāsit ne vna quidem in cūctis finibus Aegypti. Et indurauit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel.

21. Dixit autē Dominus ad Moysen, Extēde manū tuā in cælum: & sint tenebræ super Terrā-Aegypti tam densæ, vt palpari queant. Extēditque Moyses manū in cælum: & factæ sunt tenebræ horribiles in vniuersa Terra-Aegypti tribus diebus. Nemo vidit fratrem suū, nec mouit se de loco in quo erat: vbicūque autē habitabāt filii Israel, lux erat. Vocauitque Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis, Ite, sacrificate Domino: oues tantū vestræ, & armēta remaneāt, paruuli vestri eant vobiscū. Ait Moyses, Hostias quoque & holocausta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo nostro. Cuncti greges pergunt nobiscū: non re-

Agnoscens peccatum Pharao, petit orari pro se.

-Vet. Di. o. Ge. o. v. Orat Moyses p Pharaone.

IX Tenebræ palpabiles.

Sapien. 17. a.

Sapien. 18. a.

manebit ex eis vngula: quæ necessaria sūt in cultum Domini Dei nostri: præsertim cū ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipsum locū perueniamus. Indurauit autē Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos. Dixitque Pharao ad Moysen, Recede à me, & caue ne vltra videas faciem meā: quocunq; die apparueris mihi, morieris. Respondit Moyses, Ita fiat vt locutus es, non videbo vltra faciem tuam. CAP. XII. T dixit Dominus ad Moysen, Adhuc vna plaga tangā Pharaonem & Aegyptū, & post hæc dimittet vos, & exire cōpellet. 2. Dices ergo omni plebi vt postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua vasa argentea, & aurea & vellent. Dabit autem Dominus gratiā populo suo coram Aegyptiis. Fuitque Moyses vir magnus valde in Terra-Aegypti coram seruis Pharaonis, & omni populo. Et ait, Hæc dicit Dominus, Media nocte ingrediar in Aegyptū, & morietur omne primogenitū in Terra-Aegyptiorū, à primogenito Pharaonis qui sedet in folio eius, vsque ad primogenitum ancillæ quæ est ad molam, & omnia primogenita iumentorū. Eritque clamor magnus in vniuersa Terra-Aegypti, qualis nec antè fuit, nec postea futurus est. Apud omnes autem filios Israel nō mutiet canis ab homine vsque ad pecus: vt sciatis quanto miraculo diuidat Dominus Aegyptios & Israel. Descēdentque omnes serui tui isti ad me, & adorabunt me, dicētes, Egredere tu & omnis populus qui subiectus est tibi: post hæc egrediemur. Et exiuit à Pharaone irat nimis. Dixit autē Dominus ad Moysen, Non audiet vos Pharao vt multa signa fiant in Terra-Aegypti. Moyses autem & Aaron fecerunt omnia signa & ostēta quæ scripta sunt, corā Pharaone: & indurauit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel de terra sua. CAP. XIII. Ixit quoque Dominus ad Moysen & Aaron in Terra-Aegypti, Mensis iste, vobis principium mensū: primus erit in mensibus anni. Loquimini ad vniuersum cœtū filiorū Israel, & dicite eis, Decima die mēsis huius tollat vnusquisque agnū per familias & domos suas. 4. Sin autē minor est numerus vt sufficere possit ad vescendū agnum: assumet vicinū suum qui coniunctus est domui suæ, iuxta numerum animarū quæ sufficere possunt ad esum agni. Erit autē agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quē ritum tolletis & hœdum. Et seruabitis eū vsque ad quartamdecimā diem mēsis huius: immolabitque eum vniuersa multitudo filiorū Israel ad vespērā. Et sument de sanguine eius, ac ponēt super vtrunque postē, & in superliminaribus domorum in quibus comedēt illum. Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus. Non comedetis ex eo crudum: quid, nec coctū aqua, sed assum tantum igni: caput cum pedibus eius & intestinis vorabitis. Nec remanebit quicquā ex eo vsque mane. siquid residuum fuerit, igne comburetis. Sic autem comedetis illum, Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinantes: est enim phase (sid est transitus) Domini. Et transibo per Terrā-Aegypti nocte illa, percutiāque omne primogenitum in Terra-Aegypti ab homine vs-

Dominus laebet vt spoliēt Aegyptios.

3. g. & 7. 11. e.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B. V. Cōp. Eccl. 45. a.

X Mors primogenitorum. Egrediar (Vet. Di. o. Ge. p. V. S.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. B. S.

Præceptum & ritus edendi agni paschalis.

*vestra (Vet. Ge. p.

que ad pecus: & in cunctis diis Aegypti faciam iudicia, ego Dominus. Erit autem sanguis vobis in signum in aedibus in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens quando percussero Terram-Aegypti.

C Habebitis autem hunc diem in monimentum: & celebrabitis eam solennem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno. Septe diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicumque comederit fermentum, peribit anima illa de Israel, a primo die usque ad diem septimum. Dies prima erit sancta atque solennis, & dies septima eadem festiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quae ad vescendum pertinent. Et obseruabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de Terra-Aegypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo. Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma usque ad diem viciesimam primam eiusdem mensis ad vesperam. Septe diebus fermentatum non inuenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima eius de coetu Israel, tam de aduenis quam de indigenis Terrae. Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma. Vocauit autem Moyses omnes seniores filiorum Israel, & dixit ad eos, Ite tolentes animal per familias vestras, & immolate phasem. Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrumque postea: nullus vestrum egrediatur ostium domus suae usque mane. Transibit enim Dominus percussiens Aegyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari & in vtroque poste, transcendet ostium domus, & non sinet percussorem ingredi domos vestras & laedere. Custodi verbum istud legitimum tibi & filiis tuis usque in aeternum. Cumque introieritis terram quam Dominus daturus est vobis, ut pollicitus est, obseruabitis ceremonias istas. Et cum dixerint vobis filii vestri, Quae est ista religio? dicetis eis, Victimam transitus Domini est, quando transiit super domos filiorum Israel in Aegypto percussiens Aegyptios, & domos nostras liberans. Incuruatusque populus adorauit. Et egressi filii Israel fecerunt sicut praeeperat Dominus Moysi & Aaron. Factum est autem, in noctis medio percussit Dominus omne primogenitum in Terra-Aegypti, a primogenito Pharaonis qui in solio eius sedebat, usque ad primogenitum captiuam quae erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum. Surrexitque Pharaos nocte & omnes serui eius, cunctaque Aegyptus: & ortus est clamor magnus in Aegypto: neque enim erat domus in qua non iaceret mortuus. Vocatisque Pharaos, Moyses & Aaron nocte, ait, Surgite, egredimini a populo meo, vos & filii Israel: ite, & immolate Domino sicut dicitis. Oues vestras & armenta assumite ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi. Ugebantque Aegyptii populum Israel de Terra exire velociter, dicentes, Omnes moriemur. Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur: & ligans in palliis posuit super humeros suos. Feceruntque filii Israel sicut praeeperat Dominus Moysi: & petierunt ab Aegyptiis vasa argentea

& aurea, vestemque plurimam. Dominus autem dedit gratiam populo coram Aegyptiis ut comodarent eis: & spoliauerunt Aegyptios. Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth, sexcenta fere millia peditum virorum, absque paruulis & mulieribus. Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oues & armenta & animantia diuersi generis multa nimis. Coxeruntque farinam quam dudum de Aegypto conspersam tulerant: & fecerunt subcineritios panes azymos: neque enim poterat fermentari cogentibus exire Aegyptiis, & nullam facere sinetibus moram: nec pulmenti quicquam occurrerat preparare. Habitatio autem filiorum Israel qui manserunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorum. Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de Terra-Aegypti. Nox ista est obseruabilis Domini, quando eduxit eos de Terra-Aegypti: hanc obseruare debent omnes filii Israel in generationibus suis.

C Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron, Haec est religio phasem, Omnis alienigena non comedit ex eo. Omnis autem seruus emptitius circuncidetur, & sic comedit. Aduena & mercenarius non edent ex eo. In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras, nec os illius confringetis. Omnis coetus filiorum Israel faciet illud.

Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere phasem Domini, circuncidetur prius omne masculinum eius, & tunc rite celebrabit: eritque sicut indigena Terrae. si quis autem circuncisus non fuerit, non vescetur ex eo.

Eadem lex erit indigenae & colono qui peregrinatur apud vos. Feceruntque omnes filii Israel sicut praeeperat Dominus Moysi & Aaron. Et eadem die eduxit Dominus filios Israel de Terra-Aegypti per turmas suas.

C A P. X I I I.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vuluam in filiis Israel, tam de hominibus quam de iumentis: mea sunt enim omnia. Et ait Moyses ad populum, Memoretote diei huius in qua egressi estis de Aegypto & de domo seruitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: ut non comedatis fermentatum panem. Hodie egredimini mense nouarum frugum. Cumque introduxerit te Dominus in Terram-Chanaan & Hethaei & Amorrhaei & Heuaei & Iebusaei, quam iurauit patribus tuis ut daret tibi, terram fluentem lacte & melle, celebrabitis hunc morem sacrorum mense isto. Septem diebus vesceris azymis: & in die septimo erit solennitas Domini. Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis. Narrabisque filio tuo in die illo, dicens, Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Aegypto. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monimentum ante oculos tuos: & ut lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Aegypto. Custodies huiusmodi cultum statuto tempore a diebus in dies. Cumque introduxerit te Dominus in Terram-Chanaan, sicut iurauit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam, separabis omne quod aperit vuluam Domino, & quod primitiuum est in pecoribus tuis:

EGREDIUNTUR FILII ISRAEL.

-Vet. Di. o. l. Ge. 1. o. 5.

430 annos habitauerunt in Aegypto.

Mos celebrandi phasem.

Numeri 9. b. Iohan. 19. f.

Fecerunt autem (Vet. Ge. 1. p. Di. o.)

Primogenita Deo sanctificantur de 1. 34. c. numeri. s. c. luc. 1. d. leuit. 17. c.

Memoria liberationis celebranda.

celebrabis (Vet. Di. l. Ge. 1. p. c. 57.)

filii docendi liberatos fuisse a tyrannide Pharaonis.

Primogenita omnia, Dei erant.

Leuit. 17. a. numeri 18. c.

fermentum (Vet. Di. o.)

Heb. 11. c.

Paratibus precipitur ut filios mysterium paschae doceant. -Vet. Di. o. Ge. o. l. p. v. Compl.

clades primogenitorum Aegypti.

sapient. 18. b.

Pharaos effudit filios Israel.

& (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. -Vet. Di. o. Ge. l. p. v.)

-Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v. m. Iudaei Aegyptios spoliabant vasibus argenteis.

1. 11. a.

quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino. Primogenitum asini mutabis oue: quod si non redemeris, interficies. omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.

Filii docendi, cur primogenita in usum Dei separantur.

C Cumque interrogauerit te filius tuus cras, dicēs, Quid est hoc? respondebis ei, In manu forti eduxit nos Dominus de Terra-Aegypti, de domo seruitutis. Nam cum induratus esset Pharaon, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in Terra-Aegypti à primogenito hominis usque ad primogenitum iumentorum: idcirco immolo Domino omne quod aperit vuluam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo. Erat igitur quasi signum in manu tua, & quasi appesum quid, ob recordationem, ante oculos tuos: eo quod in manu forti eduxit nos Dominus de Aegypto. **17** Igitur cum emisisset Pharaon populum, non eos duxit Dominus per viam Terrae Philisthim quae vicina est, reputans ne forte poeniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Aegyptum. Sed circumduxit per viam deserti, quae est iuxta Mare-rubrum: & armati ascenderunt filii Israel de Terra-Aegypti. **19** Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum: eo quod adiurasset filios Israel, dicens, Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum. **20** Profectique de Socoth castrametati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis. Dominus autem praecedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: ut dux esset itineris utroque tempore. Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

Inter(Vet. Ge. o. 5.

Quare Dominus filios Israel circumduxit per desertum. Deut. Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Comp.

Ossa Ioseph fert Moyses. Gene. 50. 4.

Numeri 14. c. 1. corinth. 10. 2.

Columna nubis & ignis. Nehem. 9. 4.

C A P. X I I I I.

A Ocurus est autem Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israel, Reuersi castrametentur in regione Phi-hahiroth quae est inter Magdalum & mare contra Beel-sephon: in conspectu eius castra ponetis super mare. Diciturque est Pharaon super filiis Israel, Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertum. Et indurabo cor eius, ac persequetur vos: & glorificabor in Pharaone & in omni exercitu eius: scientque Aegyptii quia ego sum Dominus. Feceruntque ita. Et nuntiatum est regi Aegyptiorum quod fugisset populus: immutatumque est cor Pharaonis & seruatorum eius super populum, & dixerunt, Quid volumus facere ut dimitteremus Israel, ne seruiret nobis? **B** Iunxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum. Tulitque sexcentos currus electos, & quicquid in Aegypto currum fuit: & duces totius exercitus. Indurauitque Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, & persecutus est filios Israel: at illi egrediuntur in manu excelsa. **C** Cumque persequerentur Aegyptii vestigia praecedentium, repperunt eos in castris super mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & vniversus exercitus erant in Phi-hahiroth contra Beel-sephon. **D** Cumque appropinquasset Pharaon, leuantes filii Israel oculos, viderunt Aegyptios post se: & timuerunt valde, clamaueruntque ad Dominum, & dixerunt ad Moysen, Forsitan non erant sepulchra in Aegypto, ideo tulisti nos ut moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, ut educeres nos ex Aegypto? Nonne iste est sermo quem loquebamur ad te in Aegypto, dicentes, Recede a nobis, ut seruiamus Aegyptiis: multo enim melius erat seruire

libet Deus populum castrametari in periculoso loco, ut magis glorificetur

Indurat cor Pharaonis Deus.

Pharaon insequitur Israelitum.

1. Machab. 4. 2.

De salute desperantes Israelitae murmurant.

13. eis, quam mori in solitudine. Et ait Moyses ad populum, Nolite timere: stete, & videte magnalia Domini quae facturus est hodie: Aegyptios enim quos nunc videtis, nequaquam ultra videbitis usque in sempiternum. Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. **D** Dixitque Dominus ad Moysen, Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel ut proficiantur. Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud: ut gradientur filii Israel in medio mari per siccum. Ego autem indurabo cor Aegyptiorum ut persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius, & in curribus & in equitibus illius. Et scient Aegyptii quia ego sum Dominus: cum glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atque in equitibus eius. **E** Tollensque se angelus Domini qui praecedebat castra Israel, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens post tergum. Stetit inter castra Aegyptiorum & castra Israel: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita ut ad se inuicem toto noctis tempore accedere non valerent. Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus, flante vento vehementi & vrente tota nocte, & vertit in siccum: diuisaque est aqua. **F** Et ingressi sunt filii Israel per medium siccum maris: erat enim aqua quasi murus a dextra eorum & laeva. **G** Persequentisque Aegyptii ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius & equites per medium maris. **H** Iamque aduenerat vigilia matutina, & ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas currum, ferebaturque in profundum. Dixerunt ergo Aegyptii, Fugiamus Israel: Dominus enim pugnat pro eis contra nos. Et ait Dominus ad Moysen, Extende manum tuam super mare, ut reuertantur aquae ad Aegyptios, super currus & equites eorum. Cumque extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Aegyptiis occurrerunt aquae, & inuoluit eos Dominus in mediis fluctibus. Reuersaque sunt aquae, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis. Filii autem Israel perrexerunt per medium siccum maris, & aquae eis erant quasi pro muro a dextris & a sinistris: liberauitque Dominus in die illa Israel de manu Aegyptiorum. Et viderunt Aegyptios mortuos super litus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi seruo eius.

Promittit eis salutem a Deo Moyses.

clamans Moyses ad Deum, iubetur virga mare diuidere.

Angelo sequente castra Israel gradientur per medium maris. Deut. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Comp.

Psalm. 115. 2. Psal. 77. b. d. 104. 4. heb. 11. e.

Pharaonem cum exercitu submergit Deus.

Sapient. 18. b. - Vet. Compl.

Viso miraculo Israelitae timet Deum, & credunt ei.

Gratias agunt Deo Moyses & Israelitae pro victoria. Sapient. 10. 4.

Esa. 12. 2. psalm. 117. c.

c.ii.

6. **D**extera tua Domine magnificata est in fortitudine: dextera tua Domine percussit inimicum.
 7. Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti aduersarios meos: misisti iram tuam quæ deuorauit eos sicut stipulam.
 8. Et in spiritu furoris tui congregatae sunt aquae: stetit vnda fluens, congregatae sunt abyssi in medio mari.
 9. Dixit inimicus, Persequar & comprehendam, diuidam spolia, implebitur anima mea: euagina bo gladium meum, interficiet eos manus mea.
 10. Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehemetibus.
 11. Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?
 12. Extendisti manum tuam, & deuorauit eos terra.
 13. Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.
 14. Ascenderunt populi, & irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philisthim.
 15. Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chananaan.
 16. Irruat super eos formido & pavor: in magnitudine brachii tui fiant immobiles quasi lapis: donec pertranseat populus tuus Domine, donec pertranseat populus tuus iste quem possedisti.
 17. Introduces eos, & plantabis in monte hereditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine: sanctuarium tuum Domine, quod firmauerunt manus tuæ.
 18. Dominus regnabit in æternum & ultra.
 19. Ingressus est enim eques, Pharaon cum curribus & equitibus eius in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filii autem Israel ambulauerunt per siccum in medio eius.
 20. Sumpsit ergo Maria prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua: egressaeque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris, quibus praecinebat, dicentes, Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem eius deiecit in mare.
 21. Tulit autem Moyses Israel de Mari-rubro, & egressi sunt in desertum Sur: ambulaueruntque tribus diebus per solitudinem, & non inueniebant aquam.
 22. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod essent amaræ. vnde & congruum loco nomen imposuit, vocans illum Mara, id est amaritudinem.
 23. Et murmurauit populus contra Moysen, dicentes, Quid bibemus? At ille clamauit ad Dominum. qui ostendit ei lignum: quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versa sunt. Ibi constituit ei praecepta, atque iudicia, & ibi tetrauit eum, dicentes, Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum est coram eo feceris, & obedieris mandatis eius, custodierisque omnia praecepta illius: cunctum linguorem quem posui in Aegypto, non inducam super te. ego enim sum Dominus Deus sanator tuus. Venerunt autem in Elim filii Israel, vbi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmarum: & castrametati sunt iuxta aquas.
 24. Rosceti que sunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim & Sinai: quintodeci

mo die mensis secundi, postquam egressi sunt de Terra-Aegypti. Et murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen & Aaron in solitudine. Dixeruntque filii Israel ad eos, Vtinam mortui essemus per manum Domini in Terra-Aegypti, quando sedebamus super ollas carniui, & comedebamus panem in saturitate: cur induxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame? Dixit autem Dominus ad Moysen, Ecce ego plura vobis panes de caelo: egredietur populus, & colligat quae sufficiunt per singulos dies: ut tentem eum vtrum ambulet in lege mea, an non. Die autem sexto parent quod inferat: & sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. Dixeruntque Moyses & Aaron ad omnes filios Israel, Vespere scietis quod Dominus eduxerit vos de Terra-Aegypti: & mane videbitis gloriam Domini: audiui enim murmur vestrum contra Dominum: nos vero quid sumus, quia mussitastis contra nos? Et ait Moyses, Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & mane panes in saturitate: eo quod audierit murmurationes vestras, quibus murmurati estis contra eum. nos enim quid sumus: nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. Dixit quoque Moyses ad Aaron, Dic vniuersae congregationi filiorum Israel, Accedite coram Domino: audiuit enim murmur vestrum. Cumque loqueretur Aaron ad omnem coetum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem: & ecce gloria Domini apparuit in nube. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens, Audiui murmurationes filiorum Israel, loquere ad eos, Vespere comedetis carnes, & mane saturabimini panibus: scietisque quod ego sum Dominus Deus vester. Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix, cooperuit castra: mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum. Cumque operuisset superficiem terrae, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ super terram. Quod cum viderent filii Israel, dixerunt ad inuicem, Man hu? (quod significat, Quid est hoc?) ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses, Iste est panis quem Dominus dedit vobis ad vescendum. Hic est sermo quem praecipit vobis Dominus, Colligat vnusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendum: gomor per singula capita, iuxta numerum animarum vestrarum quae habitant in tabernaculo sic tolletis. Feceruntque ita filii Israel: & collegerunt, alius plus, alius minus. Et mensurae sunt ad mensuram gomor: nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus: sed singuli iuxta id quod edere poterant congregauerunt. Dixitque Moyses ad eos, Nullus relinquat ex eo in mane. Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis vsque mane, & scatere coepit vermibus, atque coputruit. & iratus est contra eos Moyses. Colligebant autem mane singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum: cumque incaluisset sol, liquefiebat. In die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est duo gomor per singulos homines: venerunt autem omnes principes multitudinis, & narrauerunt Moysi. Qui ait eis, Hoc est quod locutus est Dominus: requies sabbathi sanctificata est Domino cras. quodcumque operatum est, facite: & quae coquenda sunt, coquite: quicquid autem reliquum fuerit, reponite

tuos (Vet. Cöpl.

equus (Vet. Cöpl. lo. p. Di l.

Mulieres cum tympanis laudant Deum.

Veniunt in desertum Sin. facien. 11. a.

In Mara ob aquas amaras murmuraunt.

Judith 1. c. ecci 38. a.

Audiendus Deus.

Infirmities.

Sanator Deus. Veniunt in Elim. nume. 33. b.

Veniunt in desertum Sin. facien. 11. a.

Murmurat pro cibo.

auduit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Contra Deum murmurat, qui contra ministros eius.

Loquitur Moyses si Deus in nube.

Eccli 45. a.

Pluit coturnices & man.

Nume. 11. b. psal. 77. c. sapien. 16. c. iohan. 6. d.

1. Cor. 10. a. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

1. Corint. 4. d.

Man seruatum fuerit & compustreficit.

Sabbatho ne coquere quidem fas erat.

vſque in mane. ²⁴ Feceruntque ita vt præceperat Moyses, & non computruit, neque vermibus inuentus est in eo. ²⁵ Dixitque Moyses, Comedite illud hodie, quia sabbatum est Domini: nõ inuenietur hodie in agrõ. Sex diebus colligite: in die autem septimo sabbathum est Domini, idcirco non inuenietur. ²⁶ Venitque septima dies: & egressi de populo vt colligerent, non inuenerunt. ²⁷ Dixit autem Dominus ad Moysen, Vſquequo nõ vultis custodire mandata mea & legem meam? ²⁸ Videte quòd Dominus dederit vobis sabbatum, & propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneat vnusquisque apud semetipsum, & nullus egrediatur de loco suo die septimo. ²⁹ Et sabbathizabit populus die septimo. ³⁰ Appellauitque domus Israel nomen eius Man: quod est quasi semen coriandri albu, gustusque eius quasi similia cum melle. ³¹ Dixit autem Moyses, Iste est sermo quem præcepit Dominus, Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retrõ generationes: vt nouerint panem quo alui vos in solitudine, quando eduati estis de Terra Aegypti. ³² Dixitque Moyses ad Aaron, Sume vas vnum, & mitte ibi man, quantum potest capere gomor. & reponere coram Domino ad seruandum in generationes vestras, sicut præceperat Dominus Moysi. ³³ Posuitque illud Aarõ in tabernaculo seruandum. ³⁴ Filii autem Israel comederunt man quadraginta annis: donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, vſquequo tangerent fines Terræ Chanana. Gomor autem decima pars est ephi.

C A P. X V I I.

A **I**gitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin, per mansiones suas, iuxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad bibendum populo. ¹ Qui iurgatus contra Moysen, ait, Da nobis aquam, vt bibamus. ² Quibus respondit Moyses, Quid iurgamini contra me? cur tentatis Dominum? ³ Sitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmurauit contra Moysen, dicens, Cur fecisti nos exire de Aegypto, vt occideres nos, & liberos nostros, ac iumenta siti? ⁴ Clamauit autem Moyses ad Dominum, dicens, Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me. ⁵ Et ait Dominus ad Moysen, Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israel: & virgam qua percussisti fluuium, tolle in manu tua, & vade. ⁶ En ego stabo ibi coram te, supra petram Horeb: percutiesque petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus. ⁷ Fecit Moyses ita coram senioribus Israel. ⁸ Et vocauit nomen loci illius Tentatio, propter iurgium filiorum Israel, & quia tentauerunt Dominum, dicentes, Estne Dominus in nobis, an non? ⁹ Venit autem Amalec, & pugnabat contra filios Israel in Raphidim. ¹⁰ Dixitque Moyses ad Iosue, Elige viros, & egressus pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. ¹¹ Fecit Iosue vt locutus erat Moyses, & pugnavit contra Amalec: Moyses autem, & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis. ¹² Cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israel: si autem paululum remisisset, superabat Amalec. ¹³ Manus autem Moysi erant graues: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aarõ

autem, & Hur sustentabant manus eius ex vtraque parte. ¹⁴ Et factum est vt manus illius non lassarentur vſque ad occasum solis. ¹⁵ Fugauitque Iosue Amalec, & populum eius in ore gladii. ¹⁶ Dixit autem Dominus ad Moysen, Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Iosue: delebo enim memoriam Amalec sub celo. ¹⁷ Aedificauitque Moyses altare: & vocauit nomen eius, Dominus - exultatio - mea, dicens, Quia manus Iosue Domini, & bellum Domini erit contra Amalec à generatione in generationem. C A P. X V I I I.

A **I**umque audisset Iethro sacerdos Madian, cognatus Moysi, omnia quæ fecerat Deus Moysi, & Israeli populo suo, & quòd eduxisset Dominus Israel de Aegypto: tulit Sephora vxorem Moysi quæ remiserat: & duos filios eius, quorum vnus vocabatur Gersam, dicente patre, Aduena fui in terra aliena: alter verò Eliezer, Deus enim, ait, patris mei adiutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis. ² Venit ergo Iethro cognatus Moysi, & filii eius & vxor eius ad Moysen in desertum, vbi erat castrametatus iuxta Montem Dei. ³ Et madauit Moysi, dicens, Ego Iethro cognatus tuus venio ad te, & vxor tua, & duo filii tui cum ea. ⁴ Qui egressus in occursum cognati sui, adorauit, & osculatus est eum: salutaueruntque se mutuo verbis pacificis. ⁵ Cumque intrasset tabernaculum, narrauit Moyses cognato suo cuncta quæ fecerat Dominus Pharaoni & Aegyptiis propter Israel: vniuersumque laborem qui accidisset eis in itinere, & quòd liberauerat eos Dominus. ⁶ Lætatusque est Iethro super omnibus bonis quæ fecerat Dominus Israeli, eo quòd eruisset eum de manu Aegyptiorum, & ait, Benedictus Dominus qui liberauit vos de manu Aegyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Aegypti. ⁷ Nunc cognoui quia magnus Dominus super omnes deos: eo quòd superbe egerint contra illos. ⁸ Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocausta & hostias Domino: veneruntque Aarõ & omnes seniores filiorum Israel, vt comederent panem cum eo coram Deo. ⁹ Altera autem die sedit Moyses vt iudicaret populum, qui assistebat Moysi à mane vſque ad vespem. ¹⁰ Quod cum vidisset cognatus eius omnia scilicet quæ agebat in populo, ait, Quid est quòd facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane vſque ad vespem? ¹¹ Cui respondit Moyses, Venit ad me populus querens sententiam Dei. ¹² Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me vt iudicem inter eos, & ostendam præcepta Dei, & leges eius. ¹³ At ille, Non bonam, inquit, rem facis: multo labore consumeris & tu, & populus iste qui tecum est: vltra vires tuas est negotium, solus illud nõ poteris sustinere. ¹⁴ Sed audi verba mea atque consilia, & erit Dominus tecum. ¹⁵ Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, vt referas quæ dicuntur, ad eum: ostendatque populo ceremonias & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quòd facere. ¹⁶ Prouide autem de omni plebe viros sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos, & ceteros, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore: quicquid autem maius fuerit, referat ad te, & ipsi minora tantummodo iudicent: leuiusque sit tibi, partito in alios onere. ¹⁷ Si hoc feceris, implebis

In sabbatho Deus non pluit man.
*Domino (Vet. Di. o. l. Ge. o. M. Compl.
-Vet. Compl.

Increpat Deus populum, quòd sabbatum non custodiat.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. sabbathizabit. (præ. temp. Ve. Di. l. Ge. o. l. v. B. Compl. Man.

Man referuatur in memoriam posteris.

*præcepit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Nehem. 9. d. Judith 5. c.

Gomor.

Veniunt in Raphidim.

Murmurant ob aquæ penuriam. Numc. 20. a.

Orat Deum Moyses.

14. e. Psalm. 77. b. l. corint. 10. a. Datur aqua de petra.

*Et sit (Ve. Ge. p. Tentare Deum.

Amalecitarum occiduntur à filiis Israel, orante Moysen. Iudith 4. d. sapien. 11. a. deut. 25. d. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Iosue.

Amalecitarum interitum prædicit Deus.

*exaltatio (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v. M. Compl. *Soli (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. s. Compl. Iethro inuisit Moysen, cum vxore & filiis ipsius Moysi.

1. l. d.

Narrat Moyses liberationem filiorum Israel fecero.

Deum Israelis cõstitens Iethro, offert holocausta.

Et. b. c. d. s. b. c. d. 14. b.

*Deo (Vet. D. o. l. Ge. o. p. Comp. -Ve. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Moyses secundum leges Dei iudicas populũ lites.

*hec (Vet. s. Di. o. l. Ge. o. p. v.

Querere Deũ, quid.

Deut. 1. b. Iudices alios secum constituit Moyses & quales.

*potentes (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

imperium Dei, & præcepta eius poteris sustentare: & omnis hic populus reuertetur ad loca sua cum pace. Quibus auditis Moyses fecit omnia quæ ille suggererat. Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos. Qui iudicarent plebem Domini, omni tempore: quicquid autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo iudicantes. Dimisitque cognatum suum: qui reuersus abiit in terram suam.

C A P. X I X.

Mense tertio egressionis Israel de Terra Aegypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai. Nam profecti de Raphidim, & peruenientes vsque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israel fixit tentoria eregione montis. Moyses autem ascendit in montem ad Deum: vocauitque eum Dominus de monte, & ait, Hæc dices domui Iacob, & annuntiabis filiis Israel. Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptiis, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculiū de cunctis populis: mea est enim omnis terra. Et vos eritis mihi in regnū sacerdotale, & gens sancta. hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israel. Venit Moyses: & conuocatis maioribus natu populi, exposuit omnes sermones quos madauerat Dominus. Responditque omnis populus simul, Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cumque retulisset Moyses verba populi ad Dominum, ait ei Dominus, iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. (Nuntiauit ergo Moyses verba populi ad Dominum.) Qui dixit ei, Vade ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, lauēque vestimenta sua.

Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai. Constituēsque terminos populo per circuitum, & dices ad eos, Cauete ne ascēdatis in montem, nec tangatis fines illius, omnis qui tetigerit montem, morte morietur. Manus non tangerent eum, sed lapidibus opprimeretur, aut confodietur iaculis: siue iumentum fuerit siue homo, non viuet. cum coeperit clangere buccina, tunc ascendant in montem. Descenditque Moyses de monte ad populum, & sanctificauit eum. Cumque lauissent vestimenta sua, ait ad eos, Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris. Namque aduenerat tertius dies, & mane inclaruerat: & ecce coeperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat: & timuit populus qui erat in castris. Cumque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis. Totus autē mons Sinai fumabat: eo quod descendisset Dominus Deus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis. Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius, & prolixius tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respōdebat ei. Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocauit Moysen in cacumē eius. Quò cum ascendisset, dixit ad eum, Descende, & contesta-

re populum: ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoque & populus qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos. Dixitque Moyses ad Dominum, Nō poterit vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es & iussisti, dicens, Pone terminos circa montē, & sanctifica illum. Cui ait Dominus, Vade, descende: ascēdsque tu, & Aaron tecum: sacerdotes autem & populus ne transeāt terminos, nec ascendant ad Dominum, ne forte interficiat illos. Descenditque Moyses ad populum, & omnia narrauit eis.

C A P. X X.

Ilocutusque est Dominus cunctos sermones hos, Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Aegypti, de domo seruitutis. Nō habebis deos alienos coram me.

4 Non facies tibi sculprile, neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorū quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartā generationem eorum qui oderunt me: & facies misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea. 7 Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit infontē Dominus eum qui assumpserit nomē Domini Dei sui frustra. 8 Memento vt diem sabbathi sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: nō facies omne opus in eo, tu & filius tuus & filia tua, seruus tuus & ancilla tua, iumentum tuū & aduena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sūt, & requieuit in die septimo, idcirco benedixit Dominus diei sabbathi, & sanctificauit eum. 12 Honora patrem tuū & matrē tuam, vt sis longæuus super terram quā Dominus Deus tuus dabit tibi. Non occides. 14 Nō moechaberis. 15 Non furtum facies. 16 Nō loquēris cōtra proximū tuū falsum testimoniū. 17 Non concupisces domū proximi tui: nec desiderabis vxorē eius, non seruum, non ancillā, non bouē, nō asinū, nec omnia quæ illius sunt. Cūctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitū buccinæ, montēque fumantem: & perterriti ac pauore cōcussi, steterunt procul. Dicētes Moysi, Loquere tu nobis, & audiemus: nō loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Et ait Moyses ad populū, Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. Stetitque populus deloge.

D Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus. Dixit præterea Dominus ad Moysen, Hæc dices filiis Israel, Vos vidistis quòd de cælo locutus sim vobis. Nō facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oues vestras & boues in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi. Quòd si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim leuaueris cultrum super eum, polluetur. Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reueletur turpitudine tua.

iudicabit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. Compl. - Vet. Di. o. Ge. l. V. Compl.)

Veniunt ad montem Sinai. numeri 33. c. filiorum (Vet. Ge. p. o.)

Populus Dei populus Israel. act. 7. c. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. Compl.

Deut. 19. a.

1. Petr. 2. b.

Sacerdotale regnum. Sancta gens. B Moyses annuntiat verbū Dei.

Moysi verbis Deus vult fidē haberi.

Tubetur populus sanctificari.

Tangens montem lapidatur. heb. 11. c. tãget (sing. nu. Vet. Ge. o. l.)

Sanctificatur populus.

In tonitru & fulgure appareret Deus, vt à populo timeatur.

*omnis (Vet. Ge. o. p.)

Deut. 4. b.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. M. Cōpl. Sanctificatur sacerdotes.

Populus & sacerdotes, ne tãgant montem.

Deos alienos ne habeamus. deut. 5. a. psal. 80. c. 96. b. 113. b. leuit. 26. a. *Deus (Vet. Di. o. Ge. o. V.)

Iuramentum. deut. 5. b. leuit. 19. c. matt. 5. e

Sabbathū. eze. 20. b. deut. 5. b. j. 31. b.

Gen. 2. a.

Parentes. deut. 5. b. math. 23. a. eph. 6. a. Occidere. matt. 5. c. Mochari. Furtum. Falsū testimo. Cōcupiscentia. rom. 7. b. 13. c.

Vt timeatur apparuit in fulgure Deus. heb. 12. c. deut. 18. e.

*mecu (Vet. Ge. p. Di) argentesi ne fiant. Altare terreū. j. 17. b. 38. a.

Deut. 27. a. 10. sue 8. f.

*tuum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.)

C A P. X X I.

De seruis emēdis. deut. 15. c. iere. 34. c.

H Aec sunt iudicia quae propones eis. Si emeris seruū Hebræum, sex annis seruiet tibi: in septimo egredietur liber gratis.

3. Cum quali veste intrauerit, cum tali exeat. si habens vxorem: & vxor egredietur simul. Sin autē dominus dederit illi vxorē, & peperit filios & filias: mulier & liberi eius erūt domini sui, ipse verò exibat cū vestitu suo. Quod si dixerit seruus, Diligo dominū meum & vxorē ac liberos, non egrediar liber: offeret eum dominus diis, & applicabitur ad ostium & postes, perforabitque aurem eius subula, & erit ei seruus in seculum. 7. Siquis vendiderit filiam suam in famulam, nō egredietur sicut ancillae exire consueuerūt. Si displicerit oculis domini sui cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendēdi non habebit potestatem, si spreuerit eam. Sin autem filio suo desponderit eam, iuxta morem filiarum faciet illi. Quod si alteram ei acceperit, prouidebit puellae nuptias, & vestimēta, & pretium pudicitiae nō negabit. Si tria ista non fecerit, egredietur gratis, absque pecunia. 12. Qui percusserit hominē uolens occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius: constituam tibi locum in quem fugere debeat. Siquis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo euellat eum ut moriatur. Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur. Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur. 17. Qui furatus fuerit hominē, & vendiderit eum, conuictus noxae, morte moriatur. 18. Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lectulo, surrexerit, & ambulauerit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamen ut operas eius, & impensas in medicos, restituat. 29. Qui percusserit seruū suum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit. Sin autem vno die vel duobus superuixerit, non subiacebit poenae, quia pecunia illius est. Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prae-gnantem, & abortiuum quidē fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit dāno quantū maritus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint.

Filia vendita in ancillam. B

Homicidium. leuit. 24. c.

Deut. 19. a. de industria (Vet. Di. o. l. Ge. I. p. & Vet. Di. o. Ge. o. p. Parentū percūt. Maledicēs patri. leuit. 20. b. prou. 10. c. matth. 15. a. mar. 7. b. Hac in Hebræo & Vet. Di. o. l. Ge. I. p. & Compl. legūtur ante si rixati. Furtum. Rixantes. D

Percutiens seruū.

Percutiens mulierem prae-gnantem.

Poenā talionis. matth. 5. f. leuit. 24. d. deut. 19. d.

Oculum eruens vel dentem excutens seruū.

Bos cornupeta.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B. Compl.

23. Sin autē mors eius fuerit subsecuta, reddet animā pro animā, oculū pro oculo, dentem pro dēte, manū pro manu, pedē pro pedē, adustionē pro adustione, vulnus pro vulnere, liuorē pro liuore. 26. Si percusserit quispiā oculū serui sui aut ancillae, & luscus eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. Dentē quoque si excusserit seruo vel ancillae suae, similiter dimittet eos liberos. 28. Si bos cornu percusserit virū aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & nō comedētur carnes eius, dominus quoque bouis innocens erit. Quod si bos cornupeta fuerit ab heri & nudius tertius, & cōtestati sunt dominū eius, nec recluserit eū dominus, occideritque virū aut mulierē: & bos lapidibus obruetur, & dominū eius occidēt. Quod si pretiū fuerit ei impositū, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatū. Filiū quoque & filiā si cornu percusserit, simili sētētiae subiacebit. Si seruū ancillamque inuaserit, triginta siclos argēti domino dabit, bos verò lapidibus op-

rimetur. 33. Siquis aperuerit cisternā, & foderit, & nō operuerit eā, cecideritque bos aut asinus in eā, reddet dominus cisternae pretiū iūmētōrū: quod autē mortuū est, ipse erit. Si bos alienus bouē alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: vēdēt bouē viuū, & diuident pretiū, cadauer autē mortui inter se dispertiet. Si autem sciebat quod bos cornupeta esset ab heri & nudius tertius, & nō custodiuit eū dominus suus: reddet bouē proboue, & cadauer integrum accipiet. C A P. X X I I.

Fodiens cisternam in quam bos ceciderit. Nos bouem occidens.

S I quis furatus fuerit bouē aut ouē, & occiderit, vel vēdiderit: quinq; boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue. Si effringēs fur domū siue suffodiēs fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor nō erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidiū perpetravit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venūdabitur. Si inuentū fuerit apud eū quod furatus est, viuens, siue bos, siue asinus, siue ouis: duplū restituet. Si laeserit quispiā agrum vel vineā, & dimiserit iumentū suū ut depascatur aliena: quicquid optimū habuerit in agro suo vel in vinea, pro dāni aestimatione restituet. Si egressus ignis inuenerit spicas & cōprehēderit aceros frugū, siue stātes segetes in agris: reddet dānum qui ignē succenderit. 7. Siquis cōmendauerit amico pecuniā aut vas in custodia: & ab eo qui susceperat, furto ablata fuerint: si inuenitur fur, duplū reddet. Si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & iurabit quod non extenderit manū in rem proximi sui, ad perpetranda fraudē, tā in boue quam in asino, & oue ac vestimento, & quicquid damnū inferre potest: ad deos vtriusque causa perueniet: & si illi iudicauerint, duplū restituet proximo suo. Siquis commēdauerit proximo suo asinū, bouē, ouem, & omne iumētū ad custodiā, & mortuū fuerit, & debilitatū, vel captū ab hostibus, nullūque hoc viderit: iusurādū erit in medio quod non extēderit manū ad rē proximi sui: suscipietque dominus iuramētū, & ille reddere nō cogetur. Quod si furto ablatū fuerit, restituet damnū domino. Si comestū à bestia, deferat ad eū quod occisum est, & nō restituet. Qui à proximo suo quicquid horū mutuo postulauerit, & debilitatū aut mortuū fuerit domino non praesente: reddere cōpelleretur. Quod si impraesentiarū dominus fuerit, nō restituet, maxime si cōductū venerat pro mercede operis sui. Si seduxerit quis virginem necdū desponsatam, dormieritque cū ea: dotabit eam, & habebit eam vxorē. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueuerūt. Maleficos non patieris viuere. Qui coierit cum iumento, morte moriatur. Qui immolat diis, occidetur, praeterquam Domino soli. Aduenam non contristabis, neque affliges eum: aduenā enim & ipsi fuistis in Terra Aegypti. Viduae & pupillo non nocebitis. Si laeseritis eos, vociferabūtur ad me, & ego audiam clamorē eorū: & indignabitur furor meus, percutiāque vos gladio, & erūt vxores vestrae viduae, & filii vestri pupilli. Si pecuniam mutuā dederis populo meo pauperi qui habitat tecū, non vrgebis eū quasi exactor, nec vsuris opprimes. Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis

Poenā furis. Regum 12. b.

Damnum factū.

Spinas (Vet. Ge. o. p. Compl.

De deposito lex.

Depositū quomodo reddendum.

Aut (Vet. Di. o. Ge. o. l. p. Cōp. V.

Gen. 31. f.

Commodatum aut locatum. mutuum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Constuprata vir 50. deut. 22. d.

Malefici. Coiens cum iumento. Idololatra. leuit. 19. g. Aduena.

Vidua & pupillus. zach. 7. c.

Pecunia mutuo data.

Pignora quando reddenda.

c. iiii.

redde (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Magistratus & principes. act. 13. a. tuas (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Primitiz. Primogenita. leuit. 2. b. ezech. 44. 8.

Caro à bestiis lanata.

Mendacium. Index æquus.

Pauper. negotio (vet. Ge. o. l. Di. o. l. p. v. Inimicis beneficiendum. deut. 22. a. Pauper. iudicio (vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Mendacium. Innocens. danielis 13. f. Munera. deut. 16. d. eccl. 10. d. Peregrini. Gene. 46. a.

Sabbatum septimi diei.

Dil externi.

Festum Pasche in Martio. vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. comedes (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. i. 13. a. j. 34. c. deut. 16. d. eccl. 31. a. Festum Pentecostes. Tabernaculorū in Septembri.

vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Sanguis. mox. (vet. Di. l. Ge. o. l. p. v. s. Primitiz. deut. 14. c. j. 34. a.

Angelus deducens pop. isrl. mitto (ve. Di. l. -ve. Di. o. Ge. o. l. p. s.

peccaueritis, (vet. Ge. o. p.

j. 33. a. iosue 24. c. deut. 7. c.

Dil alieni non adorandi.

Seruire Deo.

occafum reddes ei. Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. Diis non detrahes, & principi populi tui non maledices. Decimas & primitias tuas non tardabis reddere: primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. De bobus quoque, & ouibus similiter facies: septē diebus sit cum matre sua, die octaua reddes illū mihi. Viri sancti eritis mihi: carnem quæ à bestiis fuerit prægustata, non comedetis, sed proiec-

CAP. XXXIII.

On suscipies vocem mendacii: nec iuges manum tuam vt pro impio dicas falsum testimonium. Non sequeris turbā ad faciendum malum: nec in iudicio, plurimorum acquiesces sententiæ, vt à verò deues. Pauperis quoque non misereberis in iudicio. Si occurreris boui inimici tui, aut asino errati, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis eum. Non declinabis in iudiciū pauperis. Mendacium fugies. Infontem & iustum non occides: quia auersor impium. Nec accipies munera, quæ etiā excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum. Peregrino molestus non eris. Scitis enim aduenarū animas: quia & ipsi peregrini fuistis in Terra-Aegypti. Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges eius. Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, vt comedant pauperes populi tui: & quicquid reliquum fuerit edant bestiæ agri. ita facies in vinea, & in oliueto tuo. Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus, & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & aduenarū. Omnia quæ dixi vobis custodite. Et per nomen externorum deorum non iurabitis, neque audietur ex ore vestro. Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabit. Solennitatem quoque azymorū custodies. Septem diebus comedetis azyma, sicut præcepi tibi, tempore mensis nouorū, quando egressus es de Aegypto: non apparebis in conspectu meo vacuus. Et solennitatem messis primitiuorum operistui, quæcunque seminaueris in agro: solennitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuū coram Domino Deo tuo. Non immolabis super fermento sanguinem victimæ tuæ, nec remanebit adeps solennitatis meæ vsque mane. Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. Non coques hœdum in lacte matris suæ. Ecce ego mittam angelū meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locū quem præparauit. Obserua eū, & audi vocem eius, nec contemnendum putes: quia non dimittet cum peccaueris, & est nomen meum in illō. Quod si audieris vocem eius, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. Præcedetque te angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæumque, & Heuæum, & Iebusæum, quos ego conteram. Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorū, sed destrues eos, & confringes statuas eorum. Seruietisque Domi-

no Deo vestro, vt benedicā panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui. Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua: numerū dierum tuorum implebō. Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnē populum ad quem ingrediēris: cunctorūque inimicorum tuorum coram te terga vertam. Emit tens crabrones prius, qui fugabūt Heuæū, & Chananæum, & Hethæum, antequam introeas. Non eiiciam eos à facie tua anno vno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestię. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas Terram. Ponam autē terminos tuos à Mari-rubro vsque ad Mare-Palæsthinorum, & à deserto vsque ad fluuiū: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & eiiciam eos de conspectu vestro. Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum. Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, si seruietis diis eorum: quod tibi certè erit in scandalum.

Benedictio. Infirmitas. Sterilis. deut. 7. e.

Quare paulatim De expulsi Chananæos.

Deut. 7. a. j. 34. b.

CAP. XXXIII.

Oysi quoque dixit, Ascende ad Dominū tu & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta senes ex Israel, & adorabis procul. Solusque Moyses ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo. Venit ergo Moyses, & narravit plebi omnia verba Domini, atque iudicia: respōditque omnis populus vna voce, Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus. Scripsit autem Moyses vniuersos sermones Domini: & mane confurgens ædificauit altare Domino ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israel. Misitque iuuenes de filiis Israel, & obtulerunt holocausta, immolaueruntque victimas pacificas Domino, vitulos duodecim. Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare. Assumensque volumen fœderis, legit audiente populo, qui dixerūt, Omnia quæ locutus est Dominus faciemus, & erimus obediētes.

Moyses iubetur rursum scandere montem. -vet. Di. o. v.

Scribit Moyses verba Dei in vnum volumen, cæque populo legit. -vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Compl.

-ve. Di. l. Ge. l. p. Compl.

Sanguis fœderis. heb. 9. c.

vet. Ge. l. Di. l. v.

Moyses cū Deo in nube, 40 diebus & 40 noctibus. -vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B. Compl. eos. (vet. Di. o. l. Ge. o. p. s. Seniores Israel in radice montis iudicantes populum.

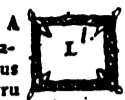
-vet. s. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

j. 34. d. deut. 9. b. c.

Ille verò sumptum sanguinem respersit in populum, & ait, Hic est Sanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiscū super cunctis sermonibus his. Ascenderuntque Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israel: & viderunt Deum Israel: sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cælum cum serenum est. Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israel, misit manum suam: videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt. Dixit autem Dominus ad Moysen, Ascende ad me in mōtem, & esto ibi: dabōque tibi duas tabulas lapideas, & legē, ac mandata quæ scripsi, vt doceas filios Israel. Surrexerunt Moyses, & iosue minister eius: ascēdēsq; Moyses in mōte Dei, senioribus ait, Expectate hīc donec reuertamur ad vos. habetis Aarō, & Hur vobiscū: siquid natū fuerit quæstionis, referetis ad eos. Cūq; ascēdisset Moyses, operuit nubes mōtē, & habitauit gloria Domini super Sinaim, tegēs illū nube sex diebus: septimo autē die vocauit eū Dominus de medio caliginis. Erat autē species gloriæ Domini, quasi ignis ardēs super verticē mōtis in conspectu filiorū Israel. Ingressusque Moyses mediū nebulæ, ascēdit in montē: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAP. XXV.

Dona voluntaria exigit Deus à populo in struendam tabernaculi.
j. 31. a.

Ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primitias: ab omni homine qui offert vultoneus, accipietis eas. Hæc sunt autem quæ accipere debetis, Aurum; & argentum, & æs, hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum, & pelles arietum rubricatas, pellisque ianthinas, & ligna setim: oleum ad luminaria concinnanda, aromata in unguentum, & thymiamata boni odoris: lapides onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale. Facientque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum: iuxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, & omnium vasorum in cultum eius: sicque facietis illud, 1° Arcam de lignis setim compingite, cuius longitudo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitum & dimidium, altitudo cubitum similiter ac semissem.

Et deaurabis eam auro mundissimo intus & foris: faciesque supra, coronam auream per circuitum: & quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos. duo circuli sint in latere vno, & duo in altero. Facies quoque vectes de lignis setim, & operies eos auro. Inducetque per circulos qui sunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis: qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis. 1^b Ponesque in arca testificationem quam dabo tibi. Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo eius, & cubitum ac semissem latitudo. Duos quoque cherubim aureos, & productiles facies, ex utraque parte oraculi. Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero. Vtrunque latus propitiatorii tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium quo operienda est arca, in qua pones testimonium quod dabo tibi.

2^a Inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiato-

rium, ac de medio duorum cherubim, qui erunt super arcam testimonii, cuncta quæ mādabo per te filiis Israel. 2^a Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac semissem. Et inaurabis eam auro purissimo: faciesque illi labium aureum per circuitum, & ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam. Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis eiusdem mensæ per singulos pedes. Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vectes per eos, & possit mensa portari. Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, & circumdabis auro ad subuehendam mensam. 3^a Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo.

3^a Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper. 4^a Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius, & calamos, scyphos & spherulas, ac lilia ex ipso procedentia.

5^a Sex calami egredientur de lateribus, tres ex vno latere, & tres ex altero. Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos, spherulæque simul, & lilia: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, spherulæque simul, & lilia. hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili. In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, spherulæque per singulos, & lilia.

6^a Spherulæ sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex sunt procedentes de hastili vno. Et spherulæ igitur & calami ex ipso erunt. vniuersa ductilia de auro purissimo. Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex aduerso. Emunctoria quoque, & ubi quæ emuncta sunt extinguantur, fiant auro purissimo. Omne pondus candelabri cum vniuersis vasis suis habebit talentum auri purissimi. Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.

ARCA TESTIMONII.

a b Longitudo duorum & semis cubitorum.
a c Latitudo cubiti & semis.
a d Altitudo cubiti & semis.
c Corona aurea, siue limbus aureus.
f Circuli, siue annuli.

g Vectes.
h Propitiatorium, siue oraculum, quod & tegmen, siue operimentum arcæ dicitur, eiusdem longitudinis & latitudinis cum arca.
i Cherubim obumbrantes propitiatorium.

Mensa.

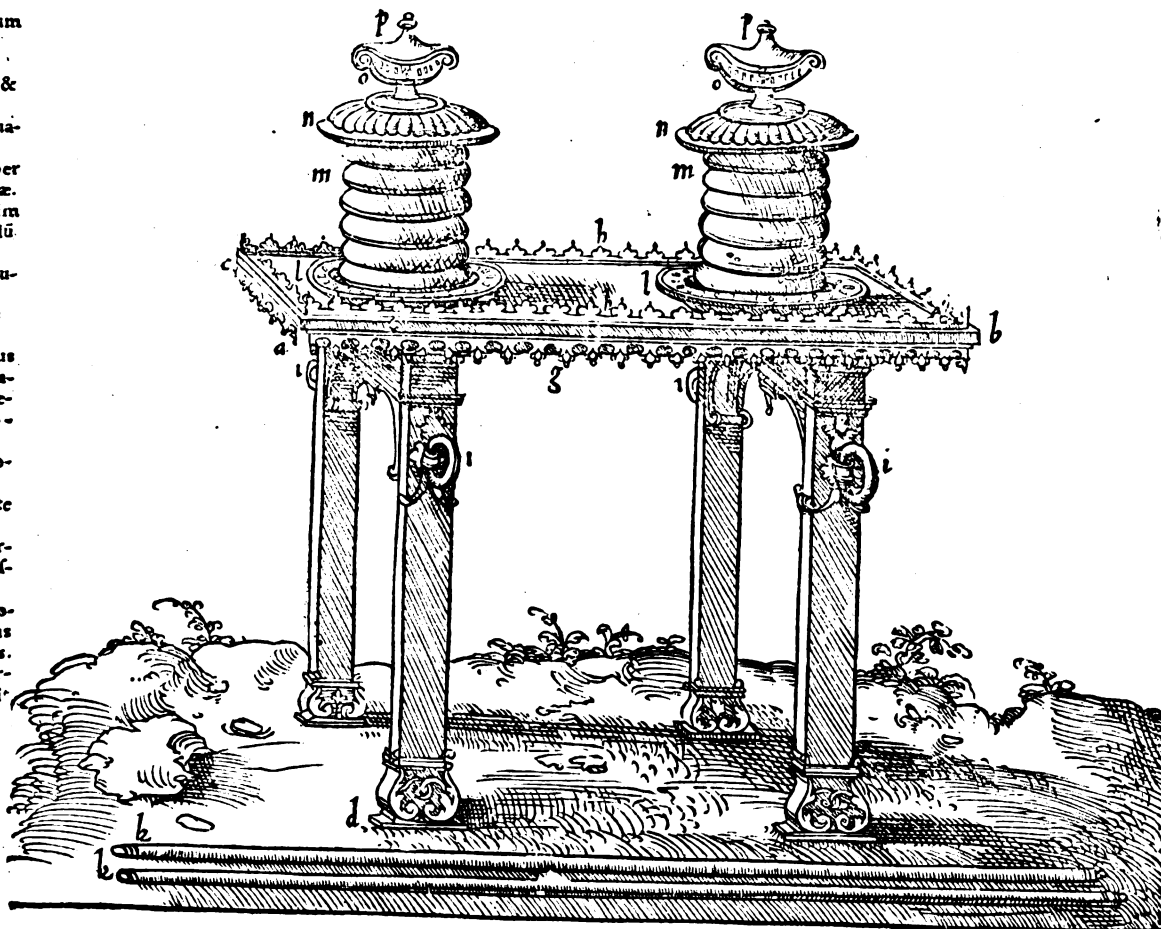
Sacra vasa.

Candelabrum.

Heb. a. b. ac. 7. 8.

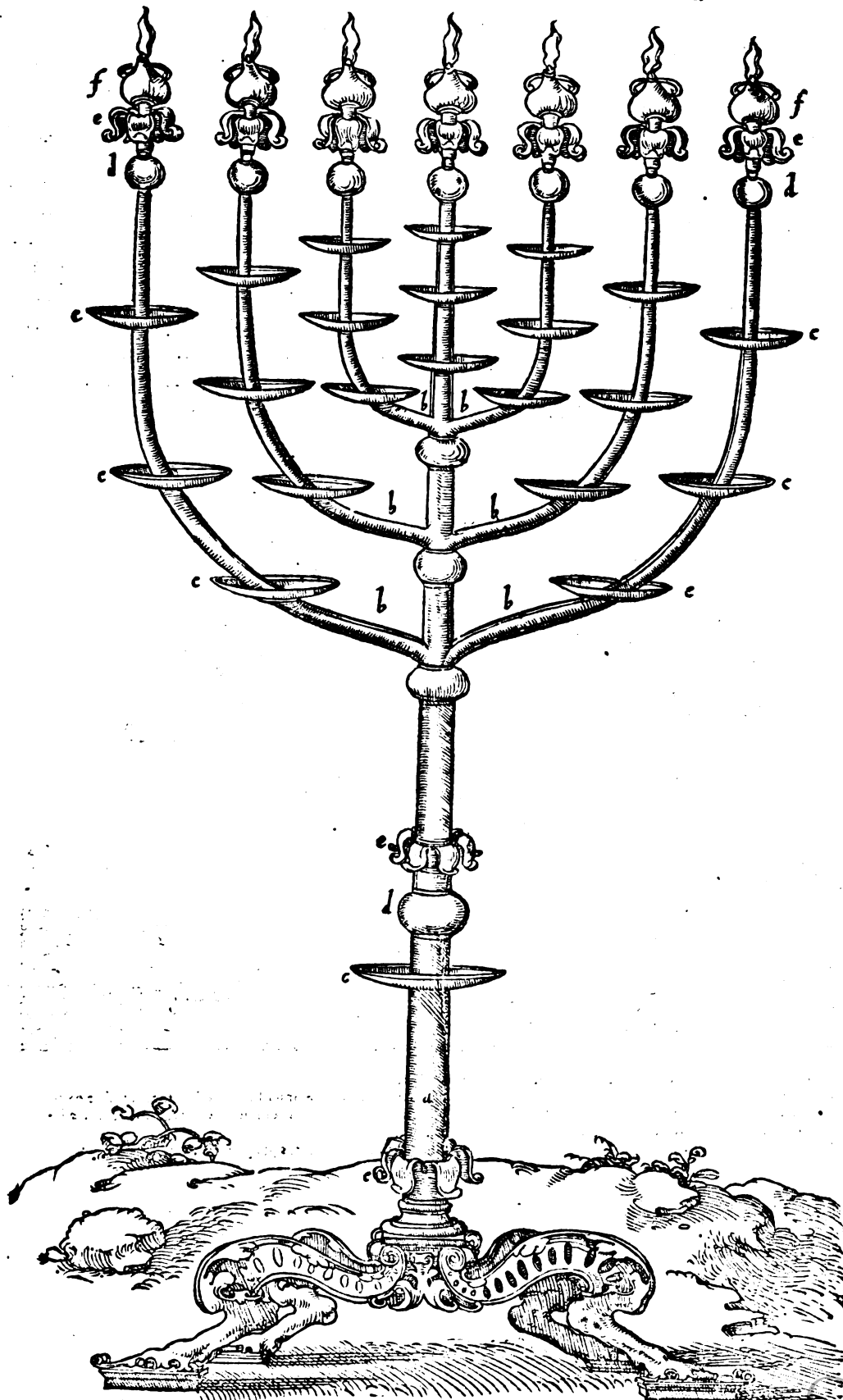
MENSA PANVM PROPOSITIONIS

- a b Lōgitudō duorum cubitorum.
- a c Latitudo cubiti.
- d e Altitudo cubiti & semis.
- e Claufura lata quatuor digitos.
- g Corona aurea per circuitū claufuræ.
- h Corona aurea, limbus aureus, labiū aureum.
- i Circuli, siue annuli aurei.
- l z Vectes de lignis setim.
- l Scutellæ in quibus reponerentur panes, pro quib' acetabula vertit noster Interpres. Panes propositionis.
- n Crateres quibus tegebantur panes, pro quibus interpres noster transfudit cyathos.
- o Thuribula, siue cochlearia, in quibus reponerentur thus, pro quibus interpres noster vertit phialas.
- p Opercula quibus thuribula cooperiebantur, pro quibus interpres noster vertit thuribula.

CANDELABRVM AVREVM TABERNACVLLI

- a Hastile, siue truncus candelabri.
- b Calami sex.
- c Scyphi, siue calices viginti duo.
- d Sphæraulæ vndecim.
- e Lilia, siue flores nouem.
- f Lucernæ septem.

CAP. XXVI.

Forma tabernaculi.

A Tabernaculum verò ita facies, Decē cortinas de bysso retorta, & hyacintho, ac purpura, coccòque bis tincto, variatas opere plumario facies? Longitudo cortinæ vnus habebit vigintiocto cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. vnus mensuræ fient vniuersa tentoria. Quinque cortinæ sibi iungentur mutuò, & aliæ quinque nexu simili cohærebunt. Anfulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, vt possint inuicem copulari. Quinquagenas anfulas cortina habebit in vtraque parte, ita insertas, vt ansa cõtra ansam veniat, & altera alteri possit adaptari. Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela iungenda sunt, vt vnũ tabernaculum fiat. 7. Facies & saga cilicina vndecim, ad operiendum tectum tabernaculi. Longitudo sagi vnus habebit triginta cubitos: & latitudo, quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium. E quibus quinque iunges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis, ita vt sextum sagum in fronte tecti duplices. Facies & quinquaginta ansas in ora sagi vnus, vt coniungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, vt cum altero copuletur. Facies & quinquaginta fibulas æneas quibus iungantur ansæ, vt vnum ex omnibus operimentum fiat. Quod autem superfuerit in sagis quæ parantur tecto, id est vnũ sagum quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora tabernaculi. Et cubitus ex vna parte pendebit, & alter ex altera qui plus est in sagorum longitudine, vtrunque latus tabernaculi protegens. Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: & super hoc rursus aliud operimentum de hyacinthinis pellibus. Facies & tabulas stâtes tabernaculi de lignis setim, quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem. In lateribus tabulæ, duæ incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur: atque in hunc modũ cunctæ tabulæ parabuntur. Quarũ viginti

erunt in latere Meridiano quod vergit ad Austrũ. Quibus quadraginta bases argenteas fundes, vt binæ bases singulis tabulis per duos angulos subiiciantur. In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ erunt, quadraginta habentes bases argenteas. binæ bases singulis tabulis supponentur. Ad Occidentalem verò plagam tabernaculi facies sex tabulæ, & rursus alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi. Eruntque sibi cõiunctæ à deorsum, vsque sursum, & vna omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ sunt, similis iunctura seruabitur. Et erunt simul tabulæ octo, bases earum argenteæ sedecim, duabus basibus per vnã tabulam supputatis. Facies & vectes de lignis setim quinque ad continendas tabulas in vno latere tabernaculi, & quinque alios in altero, & eiusdem numeri ad Occidentalem plagam: qui mittentur per medias tabulas à summo vsque ad summum. Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fudes in eis annulos aureos per quos vectes tabulata contineant, quos operies laminis aureis. Et eriges tabernaculum iuxta exemplar quod tibi in Monte monstratum est. Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccòque bis tincto, & bysso retorta, opere plumario & pulchra varietate contextũ: quod appendes ante quatuor colunas de lignis setim, quæ ipsæ quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, sed bases argenteas. Insuper autem velum per circulos, intra quos pones arcam testimonii, quo & Sanctuarium, & Sanctuarii sanctuaria diuidentur. Pones & propitiatoriũ super arcam testimonii in Sancta sanctorum, mensamque extra velum: & contra mensam candelabrum in latere tabernaculi Meridiano: mensa enim stabit in parte Aquilonis. Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccòq; bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii. Et quinque colunas deaurabis lignorum setim, ante quas ducetur tentorium, quarum erunt capita aurea, & bases æneæ.

-Ver. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. s.

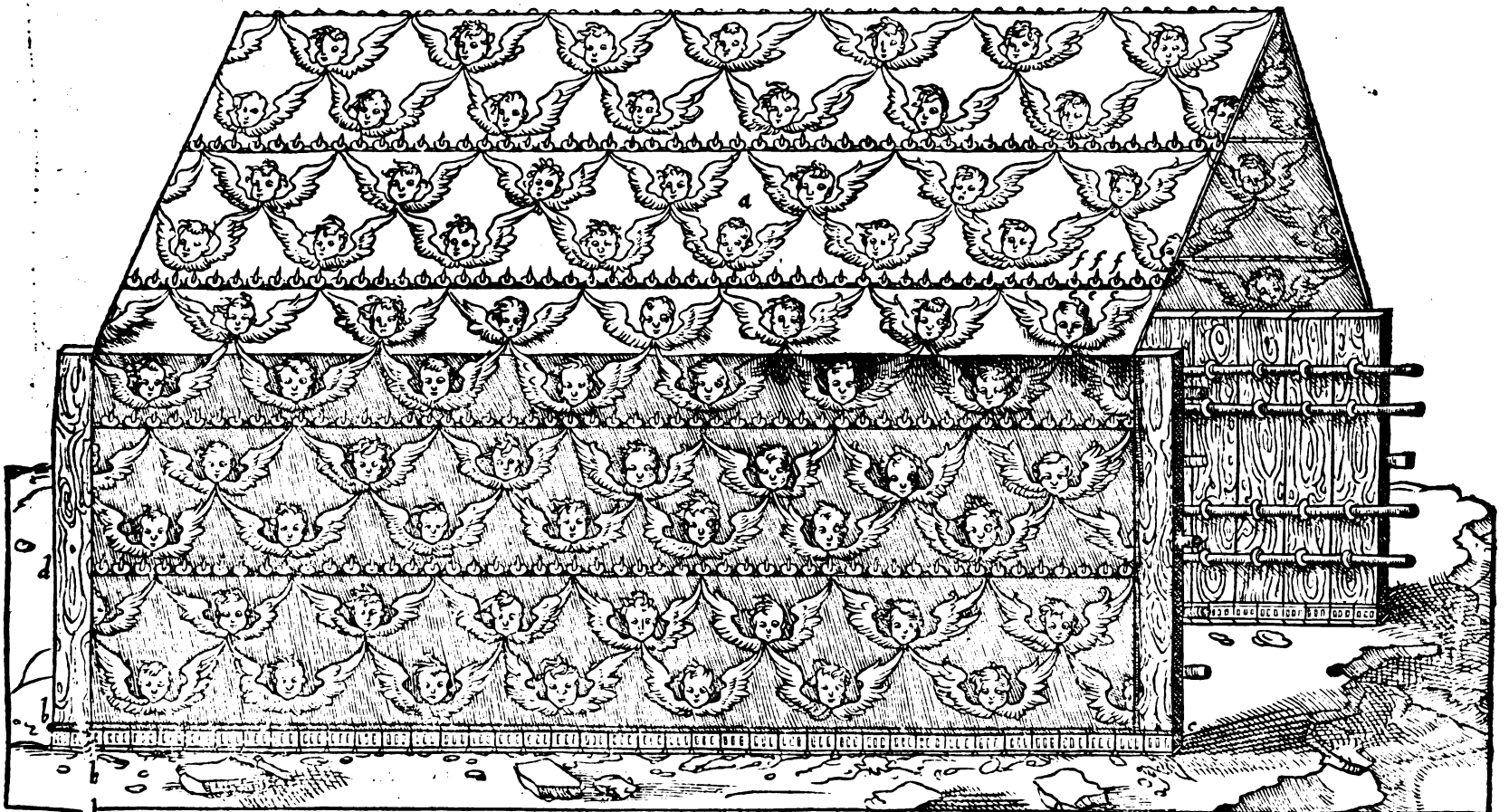
i. l. c. velum.

situs arca.

Propitiatoriũ, Mensa, Candelabri.

Tentorium.

CORTINAE CHERVIMIS SPARSÆ.

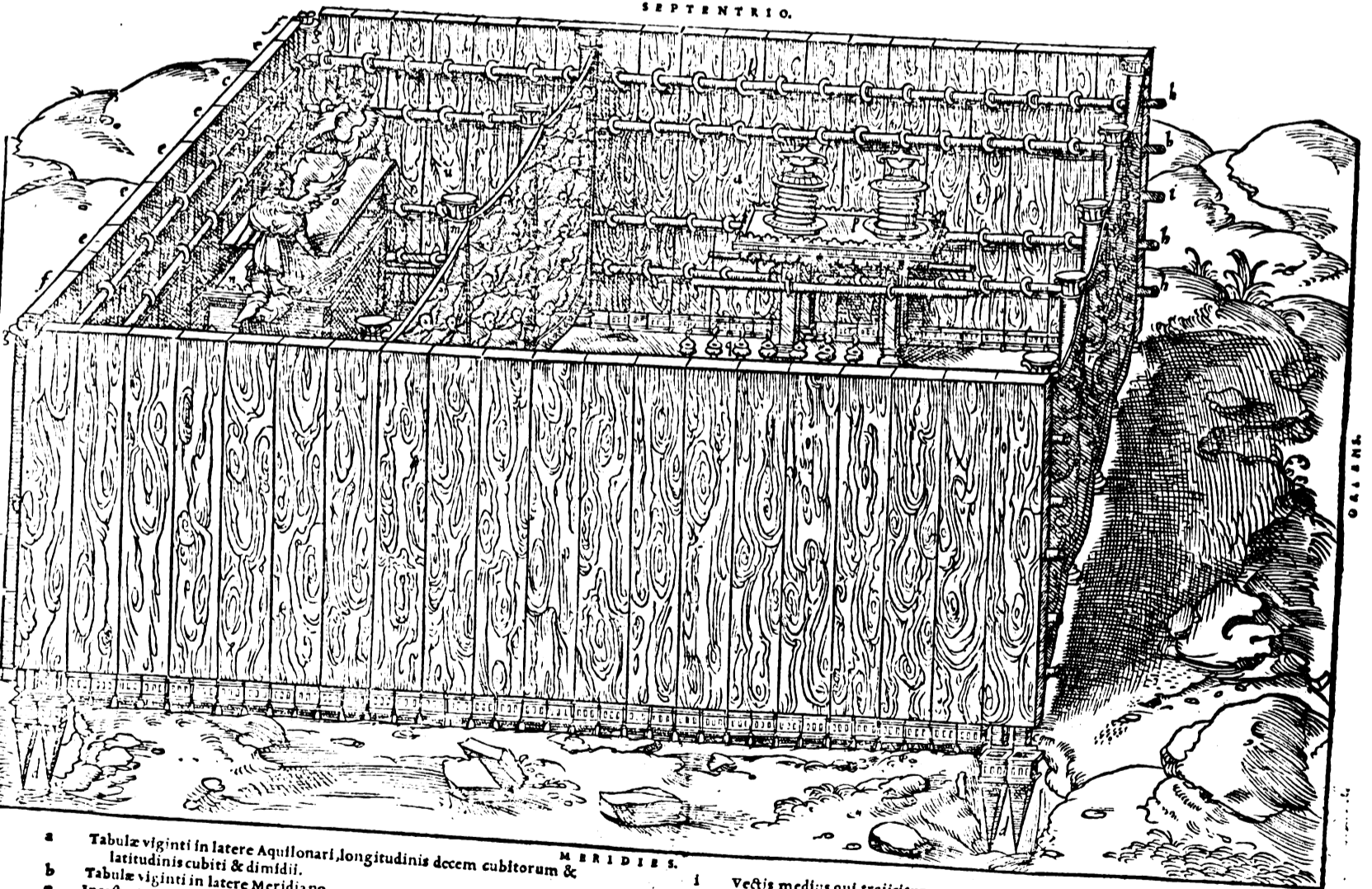
- a** Altera portio decem cortinarum alatis imaginibus ornatarum, quæ primum tabernaculi operimentum constitutebant. Illis enim saga cilicina, pelles arietũ rubricatæ, & pelles taxorũ, quas interpres vocat hyacinthinas, supersternebantur.
- b c** Longitudo, vigintiocto cubitorum.
- b d** Latitudo singularum, quatuor cubitorum.
- c** Anfulæ, siue laqueoli hyacinthini, quinquaginta.
- f** Circuli, siue vincti aurei, quinquaginta.

SAGA CILICINA.

- a Undecim sagorum cilicinarum quibus tabernaculum tegebatur, altera portio.
- b c Longitudo, triginta cubitorum.
- b d Latitudo, quatuor cubitorum.
- c Anfulæ, siue laqueoli, quinquaginta.
- f Fibulæ æneæ, siue vncini ænei, quinquaginta.
- g Sextum sagum quod introrsum replicatur.

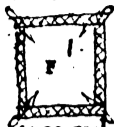
TABERNACULVM.
SEPTENTRIO.

- a Tabulæ viginti in latere Aquilonari, longitudinis decem cubitorum & latitudinis cubiti & dimidii.
- b Tabulæ viginti in latere Meridiano.
- c Incastraturæ duæ, vel potius cardines duo (deux tenons) sub vnaquaque tabula. Idè viderè in octodecim reliquis, nisi cardines immissi essent in foramina basium suarum in terram defixarum.
- d Fasces duæ, sub vnaquaque tabula.
- e Tabulæ sex ad Occidentem.
- f Tabulæ duæ angulares, quæ viginti tabulis Meridionalibus, & viginti tabulis Septentrionalibus iunguntur compage vna, siue circulo vno.
- g Compages, vel potius circuli.
- h Vectes quatuor, qui per annulos mittuntur ad coniungendas tabulas.
- MERIDIES.
- i Vectis medius qui traiecitur per media tabulas.
- lz Annuli, siue circuli, in quos immituntur vectes.
- l Velum, quo Sanctum sanctorum à sancto separatur.
- m Columnæ quatuor, cum capitellis & basibus.
- n Arca testimonii in Sancto sanctorum.
- o Propitiatorium, siue cooperimentum arce.
- p Mensa propositionis panum.
- q Candelabrum.
- r Tentorium aut velum in introitu tabernaculi.
- f Columnæ quinque, cum capitellis & basibus.
- e Sanctum.
- a Sanctum sanctorum.

CAP. XXVII.

Forma altaris holocausti, j. 18. a. b.

Acies & altare de lignis setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id est quadrum, & tres cubitos in altitudine. Cornua autē per quatuor angulos ex ipso erunt: & operies illud ære. Faciesque in vsus eius lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes atque fuscinulas, & ignium receptacula. omnia vasa ex ære fabricabis. Craticulamque in modū retis æneam: per cuius quatuor angulos erunt quatuor annuli ænei, quos pones subter arulam altaris: eritque craticula vsque ad altaris medium. Facies & vates altaris de lignis setim duos, quos operies laminis æneis: & induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum. Non solidum, sed inane & cauum intrinsecus facies illud, sicut tibi in Monte monstratum est. Facies & atrium tabernaculi, in cuius Australi plaga cōtra Meridiē erunt tentoria de bysso retorta: centum cubitos vnum latus tenebit in longitudine. Et columnas viginti cum basibus totidem æneis, quæ capita cum cælaturis suis habebunt argentea. Similiter & in latere Aquilonis per longum erunt tentoria cētum cubitorum, columnæ viginti, & bases æneæ eiusdem numeri, & capita earum cum cælaturis suis argentea. In latitudine verò atrii

z. 10. d.

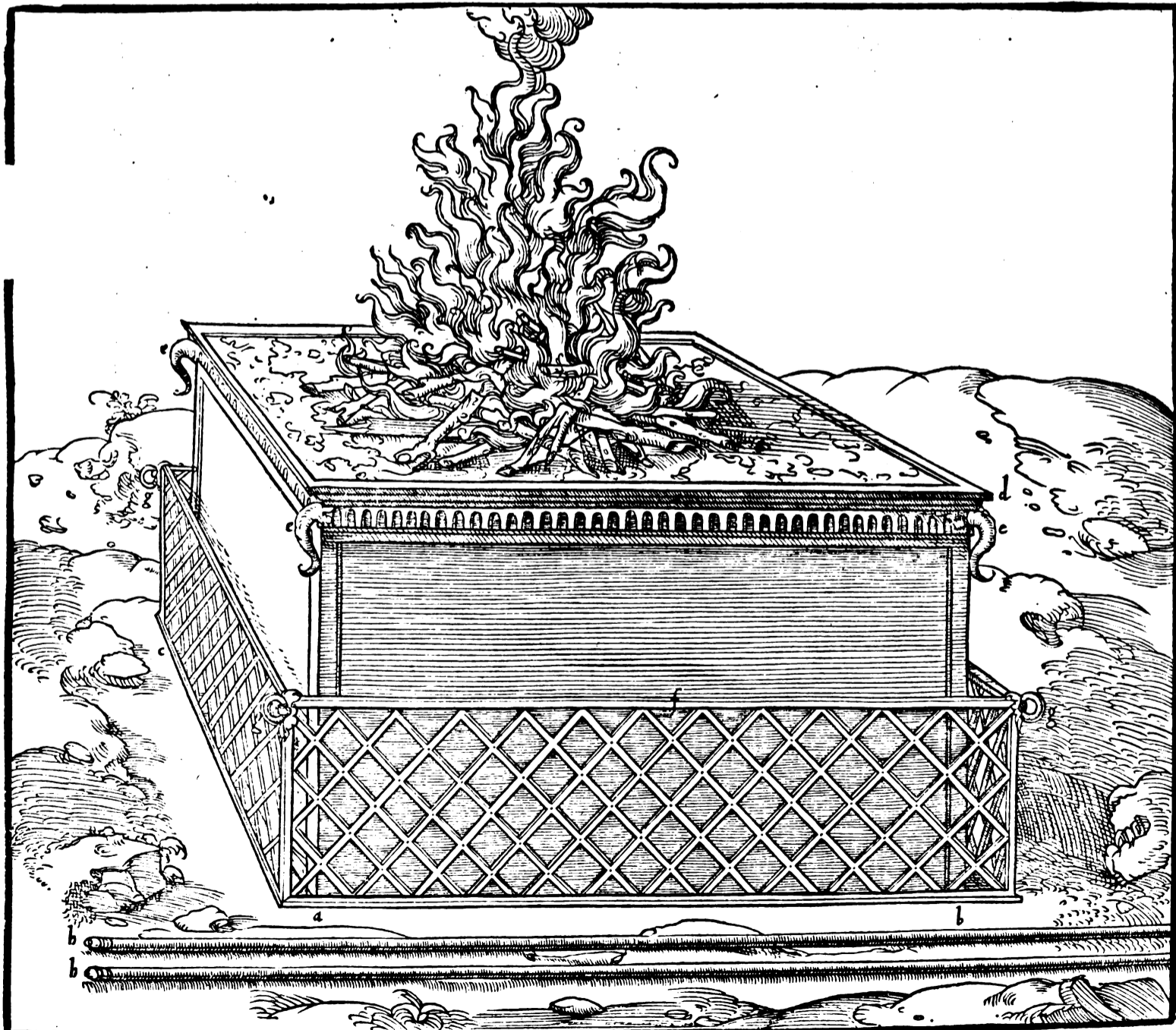
Atrii.

quod respicit ad Occidentem erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, basisque totidem. In ea quoque atrii latitudine quæ respicit ad Oriētem, quinquaginta cubiti erunt, in quibus quindecim cubitorum tentoria, lateri vno deputabuntur, columnæque tres & bases totidem. & in latere altero erunt tentoria cubitos obtineptia quindecim, columnæ tres, & bases totidem. In introitu verò atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii. columnas habebit quatuor, cum basibus totidē. Omnes columnæ atrii per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus æneis. In lōgitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit, fietque de bysso retorta, & habebit bases æneas. Cuncta vasa tabernaculi in omnes vsus & ceremonias tam paxillos eius quàm atrii, ex ære facies. Præcipe filiis Israel vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarū purissimum, piloque contusum: vt ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonii, extra velū quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eā Aaron & filii eius, vt vsque mane luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum coram filiis Israel.

olei lucernæ.

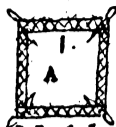
Schema atrii tabernaculi relectimus in finem huius libri, vbi illud cernere poteris cum erecto tabernaculo, simulque quo ordine castrametarentur tribus filiorum Israel, cum tabernaculum iubente Deo excitandum erat: adhuc non iniucundam hypotyposin oblationum & sacrificiorum.

ALTARE HOLOCAUSTI.

- a b Longitudo, quinque cubitorum.
- a c Latitudo, quinque cubitorum.
- b d Altitudo, trium cubitorum.
- c Cornua.
- f Craticula.
- g Annulli ænei.
- h Vates.

CAP. XXVII.

Ornatus Aaronis sacerdotis & filiorum eius.

Propheta quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab & Abiu, Eleazar, & Ithamar. Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem. Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi Spiritu prudentiæ, ut faciant vestes Aarō in quibus sanctificatus ministrat mihi. Hæc autem erunt vestimenta quæ faciet, Rationale & superhumeralis, tunicam & lineam strictam, cidarim & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filiis eius, ut sacerdotio fungantur mihi. Accipientque aurum & hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum & byssum. Faciet autem superhumeralis de auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito. Duas oras iunctas habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant. Ipsa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta. Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel: sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum. Opere sculptoris & cælatura gemmarum, sculpes eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro atque circumdatos, & pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filiis Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum, ob recordationem.

c Facies & vncinos ex auro, & duas catenulas auri purissimi sibi inuicem coherentes, quas inseres vncinis. Rationale quoque iudicii facies opere polymito iuxta texturam superhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta. Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitudine. Ponesque in eo quatuor ordines lapidum. In primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus. In secundo: carbunculus, saphirus, & iaspis. In tertio: ligurius, achates, & amethystus. In quarto: chrysolithus, onychinus, & beryllus. Inclusi auro erunt per ordines suos. Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus cælabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus. Facies in rationali catenas sibi inuicem coherentes ex auro purissimo, & duos annulos aureos quos pones in utraque rationalis summitate. Catenasque aureas iuges annulis qui sunt in marginibus eius, & ipsarum catenarum extrema duobus copulabis vncinis in utroque latere superhumeralis quod

Superhumeralis.

Sapient. r. d.

Rationale.

rationale respicit. Facies & duos annulos aureos quos pones in summitatibus rationalis, in oris quæ est regione sunt superhumeralis, & posteriora eius aspiciunt. Necnon & alios duos annulos aureos qui ponendi sunt in utroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem iuncturæ inferioris, ut aptari possit cum superhumerali, & stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat iunctura fabrefacta, & à se inuicem rationale & superhumeralis nequeant separari. Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali iudicii superpectus suum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum. Pones autem in rationali iudicii Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron quando ingredietur coram Domino: & gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo, in conspectu Domini semper. Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam, in cuius medio supra erit capitium, & ora per gyrum eius textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur. Deorsum verò ad pedes eiusdem tunicæ per circuitum quasi mala punice facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, & bysso retorta, mittis in medio tintinnabulis, ita ut tintinnabulum sit aureum & malum punicum: rursusque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum. Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiat sonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum Domino. Ligabisque eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram, imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificauerunt filii Israel, in cunctis muneribus & donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte eius, ut placatus sit ei Dominus.

c Stringesque tunicam bysso, & tiaram byssinam facies, & balteum opere plumarii. Porro filiis Aarō tunicas lineas parabis & balteos ac tiaras in gloria & decore. Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum & filios eius cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi. Facies & feminalia lineæ, ut operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus usque ad femora, & utentur eis Aaron & filii eius quando ingredietur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquat ad altare ut ministrat in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aarō, & semini eius post eum.

-Ve. Di. o. l. Ge. l. s. B.

Ecc. l. 41. b.

- a Superhumeralis seu ephod.
 b c Dux oris superhumeralis.
 d Textura, siue artificium superhumeralis. La bordure.
 e Lapidés onychini duo, quibus insculpta erant nomina duodecim filiorum Israel.
 f Pallas aureae, pro quibus interpretes vertit vncinos.
 g Catenulae.
 h Pectorale iudicii, pro quo interpretes vertit rationale iudicii: in quo duodecim lapides in quibus incisa nomina duodecim filiorum Israel.
 i Vncini in pallas aureis.
 l Annuli quatuor in extremitatibus pectoralis iudicii.
 l Annuli in lateribus superhumeralis.
 m Vittæ hyacinthinae.
 n Tunica quæ superhumerali supponebatur, in cuius superiori parte erat capitulum siue foramen, per quod caput traiecit sacerdos.
 o Tintinnabula aurea.
 p Mala punica.
 q Lamina, quæ vittæ hyacinthinae religabatur tiamæ.
 r Tunica byssina.
 s Tiaræ.
 t Balteum, siue cingulum.

CAP. XXIX.

Modus consecrandi sacerdotes Dei, ritusque offerendi pro eis. leuit. 9. 2. in sacerdotium (Vet. Ge. p.)

Sed & hoc facies, ut mihi in sacerdotio cōsecrentur. Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos, panesque azymos, & crustulam absque fermēto, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies. Et posita in canistro offeres: vitulum autem & duos arietes. Et Aaron, ac filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laueris patrem cum filiis suis aqua, indues Aaron vestimentis suis, id est linea & tunica, & superhumerali & rationali, quod cōstringes balteo. Et pones tiaram in capite eius, & laminam sanctam super tiamam, & oleum unctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu cōsecrabitur. Filios quoque illius applicabis, & indues

tunicis lineis, cingēsque balteo, Aaron scilicet & liberos eius, & impones eis mitras, eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam initiaveris manus eorum, applicabis & vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponentque Aaron & filii eius manus super caput illius, & mactabis eum in conspectu Domini, iuxta ostium tabernaculi testimonii. Sumptumque de sanguine vituli, pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes iuxta basim eius. Sumes & adipem totum qui operit intestina, & reticulum iecoris, ac duos renes, & adipem qui super eos est, & offeres incensum super altare. Carnes verò vituli & corium & simum combures foris extra castra, eo quod pro peccato sit. Vnum

Leuit. 1. b.

Leuit. 9. a.

-Vet. Di. o. l. Ge p.

quoque arietem sumes, super cuius caput ponet Aaron & filii eius manus. Quem cum mactaueris, tolles de sanguine eius, & fundes circa altare. Ipsum autem arietem secabis in frustra: lotaque intestina eius ac pedes, pones super concisas carnes, & super caput illius. Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suavissimus victimæ Domini. 19. Tolles quoque arietem alterum, super cuius caput Aaron & filii eius ponent manus. Quem cum immolaueris, sumes de sanguine eius, & pones super extremum auriculæ dextræ Aaron & filiorum eius, & super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum. Cumque tuleris de sanguine qui est super altare & de oleo unctionis, asperges Aaron & vestes eius, filios, & vestimenta eorum. Consecratisque ipsis & vestibus, tolles adipem de ariete, & caudam & aruinam quæ operit vitalia ac reticulum iecoris, & duos renes, atque adipem qui super eos est, armumque dextrum, eo quod sit aries consecrationis: tortamque panis vniuersi, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini: ponisque omnia super manus Aaron & filiorum eius, & sanctificabis eos eleuans coram Domino. Suscipiesque vniuersa de manibus eorum: & incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio eius est. 20. Sumes quoque pectusculum de ariete quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud eleuatum coram Domino, & cedit in partem tuam. Sanctificabisque & pectusculum consecratum, & armum quem de ariete separasti, quo initiatus est Aaron & filii eius, cedentque in partem Aaron & filiorum eius iure perpetuo à filiis Israel, quia primitiua sunt & initia de victimis eorum pacificis quæ offerunt Domino. Vestem autem sanctam qua vtetur Aaron, habebunt filii eius post eum, ut vngantur in ea, & consecrentur manus eorum. Septem diebus vtetur illa qui potifex pro eo fuerit constitutus de filiis eius, & qui ingredietur tabernaculum testimonii ut ministret in Sanctuario. Arietem autem consecrationis tolles, & coques carnes eius in loco sancto, quibus vescetur Aaron & filii eius. Panes quoque qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonii comedent, ut sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt. Quod si remanserit de carnibus consecratis siue de panibus vsque mane, combures reliquias igni: non comedentur, quia sanctificata sunt. Omnia quæ præcepi tibi, facies super Aaron & filios eius. Septem diebus consecrabis manus eorum, & vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cum immolaueris expiationis hostiam, & vnges illud in sanctificationem. Septem diebus expiabis altare & sanctificabis, & erit sanctum sanctorum: omnis qui tetigerit illud, sanctificabitur. Hoc est quod facies in altari. Agnos anniculos duos per singulos dies iugites, unum agnum mane, & alterum vesper, decimam partem similia consperse oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum eiusdem mensuræ in agno vno. Alterum verò a-

gnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutinae oblationis, & iuxta ea quæ diximus, in odore suauitatis. sacrificium est Domino Deo oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, vbi constituam ut loquar ad te. Ibi quoque præcipiā filiis Israel, & sanctificabitur altare in gloria mea. Sanctificabo & tabernaculum testimonii cum altari, & Aaron cum filiis suis, ut sacerdotio fungantur mihi. Et habitabo in medio filiorum Israel, erisque eis Deus, & scient quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de Terra Aegypti, ut manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

C A P. XXX.

A Acies quoque altare ad adolendum thymiamam, de lignis setim, habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent. Vestis quoque illud auro purissimo, tam craticulam eius, quam parietes per circuitum, & cornua. Facies quoque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in cosvetes, & altare portetur. Ipsos quoque vetes facies de lignis setim, & inaurabis. Ponisque altare contra velum, quod ante arcem pendet testimonii coram propitiatorio quo tegitur testimonium, vbi loquar tibi. Et adolebit incensum super eo Aaron, suaue fragrans mane. Quando componet lucernas, incendet illud: & quando collocabit eas ad vesperum, vret thymiamam sempiternum coram Domino in generationes vestras. Non offeretis super eo thymiamam compositionis alterius, nec oblationem & victimam, nec libabitis libamina. Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. sanctum sanctorum erit Domino. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Quando tuleris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli iuxta mensuram templi. Siclus, viginti obolos habet. Media pars sicli offeretur Domino. Qui habetur in numero, à viginti annis & supra, dabit pretium. Diues non addet ad medium sicli, & pauper nihil minuet. Susceptamque pecuniam, quæ collata est à filiis Israel, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monumentum eorum coram Domino, & propitiatur animabus eorum.

B Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Facies & labium æneum cum basi sua ad laudandum: ponisque illud inter tabernaculum testimonii & altare. Et missa aqua lauabunt in ea Aaron, & filii eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiamam Domino: ne forte moriantur. legitimum sempiternum erit ipsi, & semini eius per successiones. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos siclos, & cinnamomi medium, id est ducetos quinquaginta siclos, calami similiter ducetos quinquaginta siclos, Casiæ autem quingentos siclos in pondere sanctuarii, oleum de oliu-

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Forma altaris thymiamatis.

Facies quoque (Vet. Di. o. Ge. p.)

Situs eiusdem.

Pecunia in usus tabernaculi. numeri 1. a.

numerus (Vet. Di. l. Ge. o. M. Siclus. leuit. 27. c. numeri 3. g. zech. 4. d.)

Labium æneum.

In eo (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l. v.)

Confectio olei sancti.

-Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l. olei (Vet. Di. o. Ge. l.)

tuam. (Vet. Di. l. Ge. l. p. s.)

consecrationis (Vet. Di. o. Ge. o. p. v. s.)

Leuit. 1. l.

sancta (Vet. s.)

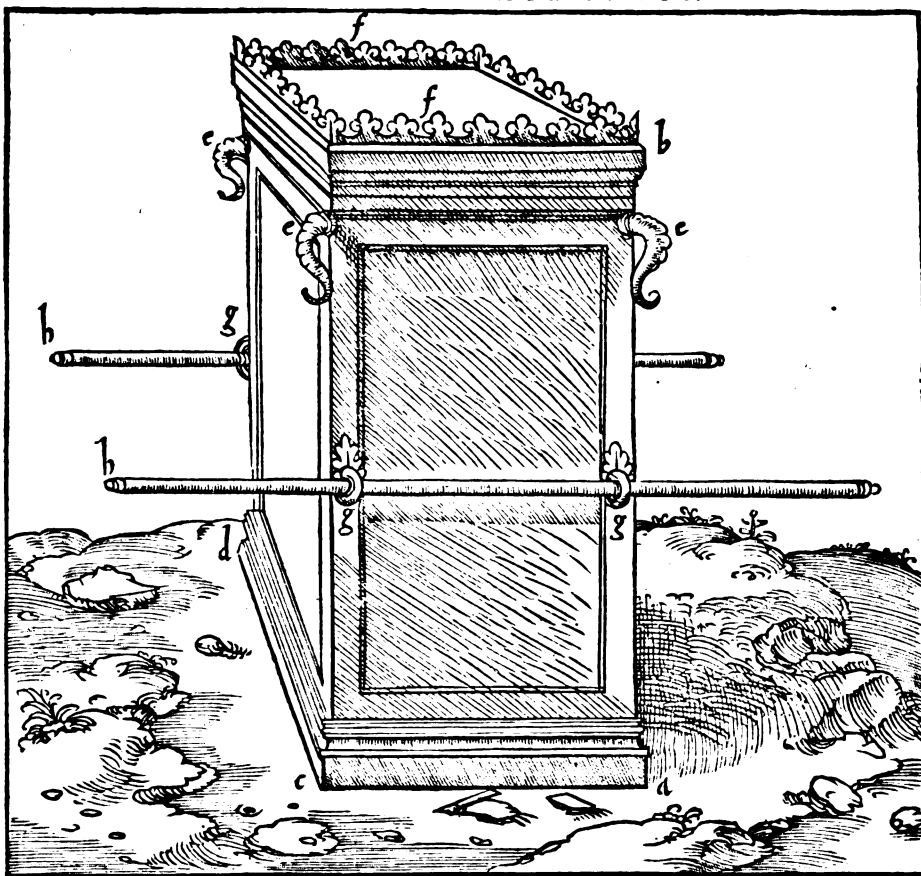
Sacrificium in-ge & quotidiana. num. num. 18. a.

tis mensurā hinc faciēsque vntionis oleū sanctū, vnguentū compositū opere vnguentarij, & vnges ex eo tabernaculū testimonii, & arcā testamēti, in eāque cū vasis suis, candelabrum, & vtesilia eius, altaria thymiamatis & holocausti, & vniuersam supellectilē quæ ad cultū eorum pertinet. Sanctificabisque omnia, & erūt sancta sanctorū: qui tetigerit ea, sanctificabitur. Aaron & filios eius vnges, sanctificabisque eos, vt sacerdotio fungātur mihi. Filiis quoque Israel dices, Hoc oleum vntionis sanctum erit mihi in generationes vestras. Caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta cōpositionē eius nō facietis aliud, quia sanctificatū est, & sanctum erit vobis. Homo quicūque tale composue-

rit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo. Dixitque Dominus ad Moysen, Sume tibi aromata, stacten & onycham, galbanum boni odoris, & thus lucidissimū, æqualis ponderis erunt omnia. Faciesque thymiana compositum opere vnguetarii, mistum diligenter, & purum, & sanctificatione dignissimū. Cumque in tenuissimum puluerē vniuersa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo testimonii, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiana. Talē compositionem nō facietis in vltus vestros, quia sanctū est Dominō. Homo quicūque fecerit simile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

onycha (accusatiuus Græcus. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. galbanum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Confectio thymiamatis.

ALTARE THYMIAMATIS.

a c Longitudo cubiti. c d Latitudo cubiti. a b Altitudo duorum cubitorum. c Cornua. f Corona aurea, sive limbus aureus. g Annulli. h Vectes.

LABIUM SEU LABRUM AENEUM.

Psal. 105. b.

ad me. Fecitque populus quæ iusserat, deferēs in aures ad Aaron. Quas cū ille accepisset, formauit opere fusorio, & fecit ex eis vitulū conflatilē. Dixeruntque, Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerūt de Terra-Aegypti. Quod cū vidisset Aaron, edificauit altare corā eo, & præconis voce clamauit, dicens, Cras solennitas Domini est. Surgentesque d. i.

CAP. XXXI.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Ecce, vocaui ex nomine Beseleel filij Vri filii Hur de tribu Iudæ, & impleui eum Spiritu Dei, sapiētia, & intelligentia, & scientia in omni opere, ad excogitandū quicquid fabrefieri potest ex auro, & argēto, & ære, marmore, & gemis, & diuersitate lignorū. Deditque ei sociū Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapiētiam: vt faciant cūcta quæ præcepi tibi, tabernaculū fœderis & arcam testimonii, & propitiatoriū quod super eā est, & cūcta vasa tabernaculi, mēsamque, & vasa eius, candelabrū purissimum cū vasis suis, & altaria thymiamatis & holocausti, & omnia vasa eorū, labrū cū basi suā, vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, & filiis eius, vt fungātur officio suo in sacris, oleū vntionis, & thymiana aromata in sanctuario. omnia quæ præcepi tibi, facient. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Videte vt sabbathū meum custodiat: quia signū est inter me & vos in generationibus vestris: vt sciatis quia ego Dominus qui sanctifico vos. Custodite sabbathū meū, sanctū est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui. Sex diebus facietis opus: in die septimo sabbathū est, requies sancta Domino. omnis qui fecerit opus in hac die, morietur. Custodiāt filii Israel sabbathū, & celebrēt illud in generationibus suis. Pactū est sempiternū inter me & filios Israel, signūque perpetuū. Sex enim diebus fecit Dominus cælū & terrā, & in septimo ab omni opere cessauit. Deditque Dominus Moysi, cōpletis huiusmodi sermonibus in monte Sinai, duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei.

CAP. XXXII.

Idēs autē populū quod morā faceret descēdēdi de monte Moyses, cōgregat aduersus Aaron, dixit, Surge fac nobis deos qui nos præcedāt: Moysi enim huic viro qui nos eduxit de Terra-Aegypti, ignoramus quid acciderit. Dixitque ad eos Aarō, Tollite in aures aureas de vxorū, filiorūque, & filiarū vestrarū auribus, & afferte

Artificibus A Beseleel & Ooliab dat Spiritum suum Deus: vt excogitent omnia quæ pertinent ad tabernaculū eleganter construendum.

Altare (Vet. Di. o. Compl.

Sabbathum c quale signum. 2. 10. b. ezech. 20. b.

Vet. Ge. o. cōpl.

Facies (Vet. Di. o. B.

Gen. 1. d. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B.

Tabulae lapideae digito Dei scriptae. deut. 9. d.

A Vitulo aureo tribuunt pars filiorum Israel liberationem suā, eūque adorāt. A. 7. e. ei (Vet. Ge. o. Di. o.

1. Cor. 10. b.

- Vet. Ge. p. o. Di. o. l. De peccato populi admonet Moysen Deus. deut. 9. b.

3. Reg. 12. g.

Cerucis duræ populi Israel. 13. a.

Psal. 107. b. Orat Moyses Deum pro Israel cilians pmissiões.

Num. 14. c.

- Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l. Ge. 12. b. 15. b. 42. c.

Moyses descen- dit de monte.

Tabulæ à Deo scriptæ. Dei: (Vet. S. Ge. o. p. Di. o. l.)

Tratus confringit tabulas, & vitulum.

Obiurgat Aaronem fratrem Moyses (Vet. V. M.)

Interficiuntur idololatræ à Leuitis, iussu Moysi.

- Vet. Ge. p. o. Compl.

Peccatum populi reprehendit Moyses.

mane, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. 7. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens, Vade, descende: peccauit populus tuus quem eduxisti de Terra-Ægypti. Recesserunt citò de via, quam ostendisti eis: feceruntque sibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque immolâtes ei hostias, dixerunt, Isti sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra-Ægypti. Rursumque ait Dominus ad Moysen, Cerno quòd populus iste, duræ ceruicis sit: dimitte me, vt irascatur furor meus cõtra eos, & deleam eos, faciãque te in gentem magnam. Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens, Cur Domine irascitur furor tuus contra populũ tuum: quẽ eduxisti de Terra-Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robusta? Ne quãso dicant Ægyptii, Callidẽ eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret e terra: quiescat ira tua, & esto placibilis super nequitia populi tui. Recordare Abraham, & Isaac, & Israel seruorum tuorum, quibus iurasti per te ipsum, dicẽs, Multiplicabo semẽ vestrum sicut stellas cœli: & vniuersam terram hãc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper. Placatusque est Dominus ne faceret malũ quod locutus fuerat aduersus populum suum. Et reuersus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonii in manu sua, scriptas ex vtraque partẽ, & factas opere Domini: scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis. 7. Audiens autem Iosue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen, Ululatus pugnæ auditur in castris. Qui respondit, Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: sed vocem cantantium ego audio. Cũque appropinquasset ad castra, vidit vitulum, & choros, iratusque valde, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis. Arripiensque vitulum quem fecerant, combussit, & contriuit vsque ad puluerem, quẽ sparsit in aquam, & dedit ex eò potum filiis Israel. 21. Dixitque ad Aaron, Quid tibi fecit hic populus, vt induceres super eum peccatum maximum? 22. Cui ille respõdit, Ne indignetur dominus meus: tu enim nosti populũ istũ quòd pronus sit ad malũ. 23. Dixerunt mihi, Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moysi, qui nos eduxit de Terra-Ægypti, nescimus quid acciderit. Quibus ego dixi, Quis vestrum habet aurũ? Tulerunt, & dederunt mihi: & proieci illud in ignem, egressusque est hic vitulus. Videns ergo Moyses populum quòd esset nudatus (spoliauerat enim eũ Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes nudum constituerat) & stans in porta castrorum, ait, Siquis est Domini, iungatur mihi. Congregati que sunt ad eum omnes filii Leui: quibus ait, Hęc dicit Dominus Deus Israel, Ponat vir gladium super femur suum: ite, & redite de porta vsque ad portam per mediũ castrorũ, & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntque filii Leui iuxta sermonẽ Moysi, cecideruntque in die illa quasi triginta tria millia hominum. Et ait Moyses, Consecrasti manus vestras hodie Domino, vnusquisque in filio, & in fratre suo, vt detur vobis benedictio. Facto autem altero die locutus est Moyses ad populum, Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominũ,

siquo modo quiuero cum deprecari pro scelere vestro? Reuersusque ad Dominum, ait, Obsecro, Domine peccauit populus iste peccatũ maximum, feceruntque sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respõdit Dominus, Qui peccauerit mihi, delebo eũ de libro meo: tu autem vade, & duc populum istum quòd locutus sum tibi, angelus autem meus præcedet te. Ego autem in die ultionis visitabo & hoc peccatũ eorum. Percussit autem Dominus populũ pro reatu vituli quem fecerat Aaron. CAP. XXXIII. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Vade descende de loco isto tu & populus tuus quem eduxisti de Terra-Ægypti, in terram quam iuravi Abraham, Isaac, & Iacob, dicens, Semini tuo dabo eam. Et mittam præcursores tui angelũ, vt eiiciam Chananæũ, & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, & Heuzæum, & Iebusæum, & intres in terram fluentem lacte & melle. Non enim ascendam tecum, quia populus duræ ceruicis est: ne fortẽ disperdã te in via. Audiensque populus sermonem hunc pessimũ, luxit: & nullus ex more indutus est cultu suo. Dixitque Dominus ad Moysen, Loquere filiis Israel, Populus duræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Iam nũc depone ornatum tuum, vt sciam quid faciam tibi. Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum à monte Horeb. 7. Moyses quoque tollens tabernaculum tetendit extra castra procul, vocauitque nomen eius Tabernaculũ fœderis. Et omnis populus qui habebat aliquam quæstionẽ, egrediebatur ad Tabernaculum fœderis extra castra. Cũque egredieretur Moyses ad Tabernaculũ, surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusquisque in ostio papilionis sui, aspiciẽbantque tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium. Ingresso autem illo Tabernaculum fœderis, descẽdebat columna nubis, & stabat ad ostiũ, loquebaturque Dominus cum Moyses, cernentibus vniuersis quòd colũna nubis staret ad ostiũ Tabernaculi. Stabantque ipsi, & adorabant per fores tabernaculorum suorum. Loquebatur autẽ Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Cũque ille reuerteretur in castra, minister eius Iosue filius Nun, puer, nõ recedebat de Tabernaculo. Dixit autem Moyses ad Dominum, Principis vt educam populum istum: & nõ indicas mihi quem missurus es mecum, præsertim cum dixeris, Noxi te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me. Si ergo inueni gratiã in conspectu tuo, ostẽde mihi faciem tuam, vt sciam te, & inueniã gratiã ante oculos tuos: respice populũ tuum gentem hanc. Dixitque Dominus, Facies mea præcedet te, & requiẽ dabo tibi. Et ait Moyses, Si nõ tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto. In quo enim scire poterimus ego & populus tuus inuenisse nos gratiã in conspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscũ, vt glorificemur ab omnibus populis qui habitant super terram? Dixit autem Dominus ad Moysen, Et verbum istud quòd locutus es, faciã: inuenisti enim gratiã coram me, & te ipsum noui ex nomine. Qui ait, Ostende mihi gloriam tuam. Respondit, Ego ostendam omne bonum tibi, & vocabor in nomine Domini coram te: & miserabor cui voluero, & clemens ero in quem

Vult deleri de libro Dei, aut populo peccatum dimitti. - Vet. S. Compl. Ge. o. v. Di. o. l.

Scripti in libro Dei.

- Vet. Di. o. l. Ge. p. o. l. v.

ergo (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

- Vet. Ge. p. o. ascende (Vet. Ge. p. o. l. S. Compl. Angelum dat populo Deus qui deducat.

Gen. 12. b. 13. c. iof. 24. c. deut. 7. c.

Deus renuit cõ populo ascẽdere. 3. p. b. es: (Vet. M. S.)

Luget populus.

Tabernaculum fœderis primũ.

Moyses loquitur cum Deo familiariter. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. s.

Postulat Deum esse secum in reduciendo populo, & viam sibi ostendi. Inuenire gratiã coram Deo. viam (Vet. Di. l. Ge. o. l. p. s.)

Exauditur Moyses.

Gloriam Dei petit videre.

vocabo (Vet. Ge. p. b. Rom. 9. c.)

mihi placuerit.²⁰ Rursúmque ait, Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet.²¹ Et iterum, Ecce, inquit, est locus apud me, & stabis supra petram.²² Cúmque transibit gloria mea, ponam te in foramine petrae, & protegá dextera mea, donec transeam: tollámque manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris. CAP. XXXIII.

Iubetur stare in petra.

Tabulas novas parare iubet de Moyse. deut. 10. a

A C deinceps, Præcède, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas verba quæ habuerunt tabulæ quas fregisti. Esto paratus mane, vt ascédas statim in montem Sinai, stabisque mecú super verticem montis. Nullus ascédat tecum, nec videatur quispiam per totum montem, boues quoque & oues non pascantur ecótra.⁴ Excídit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte consurgens ascendit in montem Sinai, sicut præceperat ei Dominus, portás secum tabulas. Cúmque descendisset Dominus per nubé, stetit Moyses cum eo, inuocans nomen Domini. Quo transeúte corá eo, ait, Dominator Domine Deus, misericors, & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verus, qui custodis misericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & scelera, atque peccata, nullusque apud te per se innocens est. Qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem. Festinusque Moyses, curuatus est pronus in terram, & adorans ait, Si inueni gratiam in cóspectu tuo Domine, obsecro vt gradiaris nobiscum: populus enim duræ ceruicis est, vt auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas.¹⁰ Respondit Dominus, Ego inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam quæ nūquam visa sunt super terram, nec in vllis gentibus: vt cernat populus iste, in cui' es medio, opus Domini terribile quod factur' sum.¹¹ Obserua cuncta quæ hodie mandauí tibi: ego ipse eiiciam ante faciem tuá Amorrhæum, & Chananæum, & Hethæum, Pherezæum quoque, & Heuæum, & Iebusæum. Caue ne vnquá cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias, quæ sint tibi in ruina: sed & aras eorum destrue, confringe statuas, lucosque succide. Noli adorare deum alienum, Dominus zelotes nomé eius, Deus & æmulator.¹² Ne in eas pactum cū hominibus illarum regionum: ne cum fornicati fuerint cum diis suis, & adauerint simulachra eorum, vocet te quispiam vt comedas de immolatis.¹⁴ Nec vxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne postquá ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in deos suos.¹⁷ Deos conflates nō facies tibi.²⁰ Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus vesce ris azymis, sicut præcepi tibi, in tēpore mensis no uorum. mēse enim verni temporis egressus es de Aegypto.¹⁹ Omne quod aperit vuluam generis masculini, meū erit. De cunctis animantibus tam de bobus, quàm de ouibus, meum erit. Primogenitum asini redimes oue. sin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitū filiorum tuorum redimes: nec apparebis in cóspectu meo vacuus.²¹ Sex diebus operaberis, die septimo cessa bis arare & metere.²² Solemnitatē hebdomadarū facies tibi in primitiis frugū messis tuæ triticeæ, & Solemnitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur. Tribus temporibus anni appa

Orat Deū Moyses vt cū populo gradiatur, misericordiam Dei commendans. duas (vet. M. Verax (ve. B. Ge. o. Di. o. Compl. Psal. 142. a.

Ier. 31. c. deut. 1. a

& (vet. Ge. o. l. p. Di. o. l. B. V.

-vet. V. Ge. o. p.

Pro mittit Deus Terrā Chanāan.

Prohibetur societas Gentium, & idololatria.

-vet. Di. l. Ge. o. l. p. V.

& (vet. M. i. 23. d. deut. 7. a.

& (vet. Ge. p. 3. Reg. 11. a.

Solemnitas azymorum.

De primogenitis. 1. 1. a.

i. 23. b. deut. 16. d. eccl. 31. a. sabbatum. Festū pentecostes & tabernaculorum. 3. 13. b.

rebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israel.²⁴ Cum enim tulero gētes à facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.

²⁵ Non immolabis super fermento sanguinē hostiæ meæ: neque residebit mane de victimis solen nitatis Phasc.²⁶ Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei tui. Non coques hœdum in lacte matris suæ.²⁷ Dixitque Dominus ad Moysen, Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel pepigi fœdus. Fecit ergo ibi cum Domino Moyses quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis verba fœderis, decem.

²⁹ Cúmque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas lapideas testimonii, & ignorabat quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Videntes autem Aaron & filii Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt prope accedere. Vocatque ab eo, reuersi sunt tam Aaron, quàm principes synagoga. Et postquam locutus est ad eos, venerunt ad eum etiam omnes filii Israel: quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in monte Sinai. Impletisque sermonibus posuit velamen super faciem suam. Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferbat donec exiret, & tūc loquebatur ad filios Israel omnia quæ sibi fuerant imperata. Qui videbant faciem egrediētis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam siquādo loquebatur ad eos. CAP. XXXV.

A Gitur congregata omni turba filiorum Israel, dixit ad eos, Hæc sunt quæ iussit Dominus fieri. Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum & requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur. Nō succēdetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbathi. Et ait Moyses ad omnem cateruam filiorum Israel, Iste est sermo quem præcepit Dominus, dicens, Separate apud vos primitias Domino. Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino: aurum & argētum, & æs, hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum, pellésque arietum rubricatas, & hyacinthinas, ligna setim, & oleum ad luminaria concinnāda, & vt conficiatur vnguentum, & thymiana suauissimum, lapides onychinos, & gemmas ad ornatū superhumeralis & rationalis. Quisquis vestrū sapiens est, veniat, & faciat quod Dominus imperauit. Tabernaculū scilicet, & tectū eius, atque operimentū, annulos & tabulata cū vectibus, & paxillos & bases: Arcā & vectes, propitiatoriū, & velum quod ante illud opanditur. Mensam cū vectibus & vasis & propositionis panibus. Candelabrū ad luminaria sustentāda, vasa illius & lucernas, & oleū ad nutrimenta igni. Altare thymiamatis, & vectes & oleū vntionis & thymiana ex aromatibus: tentoriū ad ostiū tabernaculi. Altare holocausti, & craticulā eius æneā cum vectibus & vasis suis: labrum & bases eius. Cortinas atrii cū columnis & basibus, tentoriū in foribus vestibuli, paxillos tabernaculi & atrii cū funiculis suis. Vestimēta quorum vsus est in ministerio sanctuarii, vestes Aaron pōtificis ac filiorū eius vt sacerdotio fungatur mihi. Egres

d. ii.

videtur (et. Di. o. Ge. o. l. p. V. Primitiz. 3. 23. c. deut. 14. e.

3. 24. d. Fuit (vet. B. Cōp. -vet. Ge. o. p. B. Di. o. Ieiunium Moysi. Verba decem. deut. 4. b.

-vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. Facies Moysi cornuta.

Velamen super faciem Moysi. 1. Corin. 3. c. Qui (vet. Cōpl.

Præcipitur sabbatum.

Exiguntur primitiæ, & donaria.

3. 25. a. vel. pōpō (vet. Ge. o. p. Di. l.

hyacinthinas, (vet. Ge. o. p.

basim (vet. B. Compl. Di. l. Ge. o. l. p.

Animi prompti-
tudo populi of-
ferentis.

Et facta est omnis multitudo filiorum Israel de conspectu Moysi, obtulerunt mente promptissima atque deuota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quicquid ad cultum & ad vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieribus praeberunt, armillas & in aures, annulos & dextralia: omne vas aureum in donaria Domini separatum est. Siquis habebat aurum, hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, byssum & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & hyacinthinas, argenti & auri arisque metalla obtulerunt Domino, lignaque setim in varios usus. Sed & mulieres doctae, quae neuerant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum ac byssum, & pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. M.

Hyacinthinas, (Vet. Ge. p. o. - Vet. S. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Principes vero obtulerunt lapides onychinos, & gemmas ad superhumeralia & rationalia, aromataque, & oleum ad luminaria concinnanda, & ad praeparandum unguentum, ac thymiana odoris suauissimi componendum. Omnes viri & mulieres mente deuota obtulerunt donaria, ut fierent opera quae iusserat Dominus per manum Moysi. Cuncti filii Israel voluntaria Domino dedicauerunt. Dixitque Moyses ad filios Israel, Ecce, vocauit Dominus ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Iuda: impleuitque eum Spiritu Dei, sapientia & intelligentia & scientia, & omni doctrina ad excogitandum, & faciendum opus in auro & argento, & aere & ferro, sculpendisque lapidibus, & opere carpentario. quicquid fabre adueniri potest dedit in corde eius: Ooliab quoque filium Achisamech de tribu Dan, ambos eruditum sapientia, ut faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii de hyacintho ac purpura, coccumque bis tincto, & bysso, & texant omnia, ac noua quaeque reperiant.

Beseleel, & Ooliab artifices commendantur populo a Moysse.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. S. Copl.

Fabricatio Tabernaculi. Hic eadem feruntur verba quae supra cap. 26.

Populi prompta voluntas.

Cortinarum fabricatio.

sergorum.

Ecce ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis vir sapiens, quibus dedit Dominus sapientiam & intellectum, ut scirent fabre operari quae in usus sanctuarii necessaria sunt, & quae praecipit Dominus. Cumque vocasset eos Moyses, & omnem eruditum virum cui dederat Dominus sapientiam, & qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus, tradidit eis vniuersa donaria filiorum Israel. Qui cum instaret operi, quotidie mane vota populus offerebat. Unde artifices venire compulsi, dixerunt Moysi, Plus offert populus quam necessarium est. Iussit ergo Moyses praconis voce cantari, Nec vir nec mulier quicquam offerat ultra in opere sanctuarii. Sicque cessatum est a muneribus offerendis, eo quod oblata sufficeret & superabundarent. Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de bysso retorta, & hyacintho, & purpura, coccumque bis tincto, opere vario, & arte polymitariarum vna habebat in longitudine vigintiocto cubitos, & in latitudine quatuor. vna mensura erat omnium cortinarum. Coniunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque sibi inuicem copulauit. Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinae vnus ex utroque latere, & in ora cortinae alterius similiter, ut contra se inuicem venirent ansae, & mutuo iungerentur. Unde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum ansas, & fieret vnum tabernaculum. Fecit & sagana decem de pilis caprarum ad operiendum tectum

tabernaculi. Vnum sagana in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor. vnus mensurae erant omnia sagana quorum quinque iunxit seorsum, & sex alia separatim. Fecitque ansas quinquaginta in ora sagana vnus, & quinquaginta in ora sagana alterius, ut sibi inuicem iungerentur. Et fibulas aeneas quinquaginta, quibus neceretur tectum, ut vnum pallium ex omnibus sagana fieret. Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque de super velamentum de pellibus hyacinthinis. Fecit & tabulas tabernaculi de lignis setim stantes.

Opertorii, hyacinthinis, (Vet. G. o. p. Tabularum,

Decem cubitorum erat longitudo tabulae vnus: & vnum ac semis cubitum latitudo retinebat. Binae incastraturae erant per singulas tabulas, ut altera alteri iungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis. Ex quibus viginti ad plagam Meridianam erant contra Austrum cum quadraginta basibus argenteis. Duae bases sub vna tabula ponebantur ex vtraque parte angulorum, ubi incastraturae laterum in angulis terminantur. Ad plagam quoque tabernaculi quae respicit ad Aquilonem, fecit viginti tabulas cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas. Contra Occidentem vero, id est ad eam partem tabernaculi quae Mare respicit, fecit sex tabulas, & duas alias per singulos angulos tabernaculi retro, quae iunctae erant a deorsum usque sursum, & in vnam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex vtraque parte per angulos: ut octo essent simul tabulae, & haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis. Fecit & vectes de lignis setim, quinque, ad continendas tabulas vnus lateris tabernaculi, & quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad Occidentalem plagam tabernaculi contra Mare. Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perueniret. Ipsa autem tabulata deaurauit, fuis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci possent: quos & ipsos laminis aureis operuit. Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac bysso retorta, opere polymitarii, varium atque distinctum: & quatuor columnas de lignis setim, quas cum capitibus deaurauit: fuis basibus earum argenteis. Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssoque retorta, opere plumarii: & columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, baselque earum fudit aeneas, quas & operuit auro.

Vectum,

veli.

Tentorii,

- Vet. Di. o. Ge. o. l. V. S.

Fabricatio arcae testimonii,

Propitiatorii,

Ecce autem Beseleel & arcam de lignis setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque vnus cubiti fuit & dimidii: vestiuitque eam auro purissimo intus ac foris. Et fecit illi coronam auream per gyrum, conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos eius: duos annulos in latere vno, & duos in altero. Vectes quoque fecit de lignis setim, quos vestiuit auro, & quos misit in annulos qui erant in lateribus arcae, ad portandum eam. Fecit & propitiatorium, id est oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidii in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine. Duos etiam cherubim ex auro

B ductili, quos posuit ex vtraque parte propitiatorii, & cherub vñū in summitate vnius partis, & cherub alterum in summitate partis alterius: duos cherubim in singulis summitatibus propitiatorii, extendentes alas, & tegentes propitiarium, seque mutuò & illud respicietes. ¹⁰ Fecit & mensam de lignis setim in longitudine duorum cubitorū, & in latitudine vnius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac semissem: circumdeditque eam auro mūdissimo, & fecit illi labium aureum per gyrum; ipsique labio coronā auream in terra silem quatuor digitorum, & super eandem alterā coronam auream. Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensæ contra coronam: misitque in eos vectes, vt possit mensa portari. Ipsos quoque vectes fecit de lignis setim, & circumdedit eos auro. Et vasa ad diuersos vsus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina. ¹⁷ Fecit & candelabrū ductile de auro mundissimo. De cuius vecte calami, scyphi, spherulæque ac lilia procedebant. Sex in vtroque latere, tres calami ex parte vna, & tres ex altera. Tres scyphi in nucis modū per calamos singulos, spherulæque simul & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, spherulæque simul & lilia. AEquum erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri. In ipso autem vecte erāt quatuor scyphi in nucis modum, spherulæque per singulos simul & lilia: & spherulæ sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex frūt calami procedētes de vecte vno. Et spherulæ igitur, & calami ex ipso erant, vniuersa ductilia ex auro purissimo. ²³ Fecit & lucernas septē cū emūctoriis suis, & vasa vbi ea quæ emūcta sunt, extingūtur, de auro mūdissimo. Talentū auri appendebat candelabrū cū omnibus vasis suis. Fecit & altare thymiamatis de lignis setim, per quadrū singulos habēs cubitos, & in altitudine duos: e cuius angulis procedebāt cornua. ²⁶ Vestiuitque illud auro purissimo cū craticula ac parietibus & cornibus. Fecitque ei coronā aureolam per gyrū, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, vt mittātur in eos vectes, & possit altare portari. Ipsos autē vectes fecit de lignis setim, & operuit laminis aureis.

Mensa.

Candelabri.

Lucernarum.

Altaris thymiamatis.

Compositio thymiamatis. Thymiamata (Vet. Di. l. Ge. p.)

Fabricatio altaris holocausti.

A Fecit & altare holocausti de lignis setim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in altitudine: cuius cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis æneis. ³ Et in vsus eius parauit ex ære vasa diuersa, lebetes, forcipes, fuscinulas, vncinos, & igniū receptacula. ⁴ Craticulamque eius in modū retis fecit æneā, & subter eā in altaris medio arulā, fusis quatuor annulis per totidē retiaculi summitates, ad immitēdos vectes ad portandū, quos & ipsos fecit de lignis setim, & operuit laminis æneis: induxitque in circulos qui in lateribus altaris eminebāt. Ipsum autē altare nō erat solidū, sed cauum ex tabulatis, & intus vacuū. ⁷ Fecit & labrū æneū cum basi sua de speculis mulierū quæ excubabāt in ostio tabernaculi. ⁹ Fecit & atrium, in cuius Australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum, columnæ æneæ viginti cum basibus suis, **B**

Exod. 10. d.

Labri æne.

Atrii.

B capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea. ¹ AEquè ad Septentrionalem plagam tentoria, columnæ, basisque, & capita columnarū eiusdem mensuræ, & operis ac metalli, erāt. In ea verò plaga quæ ad Occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorū quinquaginta, columnæ decem cum basibus suis æneæ, & capita columnarū, & tota operis cælatura, argentea. ² Porro cōtra Orientem quinquaginta cubitorum parauit tentoria, ¹⁴ e quibus, quindecim cubitos, columnarum triū, cū basibus suis vnum tenebat latūs, & in parte altera (quia inter vtraque introitū tabernaculi fecit) quindecim æquè cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & bases totidem. ⁶ Cūcta atrii tentoria bysso retorta texuerat. Bases columnarum **C** fuere æneæ, capita autē earum cū cunctis cælaturis suis argentea: sed & ipsas columnas atrii vestiuit argento. Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat iuxta mensuram quam cūcta atrii tentoria habebant. ⁹ Columnæ autem in ingressu fuere quatuor cum basibus æneis, capitæque earum & cælaturæ argenteæ. ²⁰ Paxillos quoque tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos. ²¹ Hæc sunt instrumēta tabernaculi testimonii, quæ enumerata sunt iuxta præceptum Moysi in ceremoniis Leuitarū per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis: quæ Beseleel filius Vri filii Hur de tribu Juda, Domino per Moysen iubente, compleuerat, iuncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorū egregius fuit, & polymitari **D** atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo, & bysso. ²⁴ Omne aurū quod expēsū est in opere sanctuarii, & quod oblatū est in donariis, vigintinouē talentorū fuit, & septingētorū triginta siclorum ad mensurā sanctuarii. Oblatū est autē ab his qui transferunt ad numerū à viginti annis & supra, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorū. ⁶ Fuerunt præterea centum talenta argenti, e quibus conflatae sunt bases sanctuarii, & introitus vbi velum pendet. Centum bases factæ sunt de talentis cētum, singulis talentis per bases singulas supputatis. ⁹ De mille autē septingētis, & septuaginta quinque siclis fecit capita columnarū, quas & ipsas vestiuit argento. ¹ Eris quoque oblatae sunt talēta septuaginta duo millia, & quadringenti supra sicli, ⁹ e quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonii, & altare æneum cum craticula sua, omniæque vasa quæ ad vsū eius pertinet, & bases atrii tā in circuitu, quàm in ingressu eius, & paxilli tabernaculi atque atrii per gyrū. **C A P. XXXIX.** ¹ E hyacintho verò & purpura, vermiculo ac bysso fecit vestes, quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dominus Moysi. ² Fecit igitur super humerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymitario. inciditque bractæas aureas, & extenuauit in fila, vt possent torqueri cum priorum colorum subtegmine, duasque oras sibi inuicem copulatas in vtroque latere summitatum, & balteum ex eisdē coloribus, sicut præceperat Dominus Moysi. ⁶ Parauit & duos lapides onychinos, astrictos **d.iii.**

in ceremonias (Vet. Di. l. Ge. l.)

supputatio pretii a populo ob-

-Vet. Di. l. Ge. o. l. p.

Ornatus Aaron.

Hæc eadē habet scap. 18.

-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. v. s. Copt. B

Rationale.

Tunica.

Lamina sacra.

Populus offert
Domino cuncta
quæ fieri iussit.

ianthinis (Vet.
Ge. p. o.)

& inclusos auro, & sculptos arte gemmaria nominibus filiorum Israel. ⁷sex nomina in lapide uno, & sex in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum. ⁸Posuitque eos in lateribus superhumeralis in monumentum filiorum Israel, sicut præceperat Dominus Moyse. ⁹Fecit & rationale opere polymito iuxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta quadrangulum, duplex, mensuræ palmi. Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor, in primo versu erat sardius, topazius, smaragdus. In secundo, carbunculus, sapphirus, & iaspis. In tertio, ligyri, achates & amethystus. In quarto chrysolithus, onychinus, & berillus, circumdati & inclusi auro per ordines suos. Ipsique lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israel, singuli per nomina singulorum. Fecerunt in rationali & catenulas sibi inuicem cohærentes, de auro purissimo: & duos vncinos, totidemque annulos aureos. Porro annulos posuerunt in utroque latere rationalis, & quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt vncinis qui in superhumeralis angulis eminebant. Hæc & antè & retrò ita conueniebant sibi, vt superhumeralis & rationale mutuò necerentur. ¹⁰Attracta ad balteum & annulis fortius copulata, quos iugebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & à se inuicem mouerentur, sicut præcepit Dominus Moyse. ¹¹Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam: & capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitii textilem: deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta: & tintinabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ per gyrum. ¹²Tintinabulum autem aureum & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fugebatur, sicut præceperat Dominus Moyse. ¹³Fecerunt & tunicas byssinas opere textili Aaron & filiis eius: & mitras cum coronulis suis ex bysso: feminalia quoque linea, byssina: cingulum vero de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo distinctum arte plumaria, sicut præceperat Dominus Moyse. ¹⁴Fecerunt & laminam sacrae rationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini: & strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præceperat Dominus Moyse. ¹⁵Perfectum est igitur omne opus tabernaculi & tecti testimonii: feceruntque filii Israel cuncta quæ præceperat Dominus Moyse. Et obtulerunt tabernaculum & tectum & vniuersam suppellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac bases, oportorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de hyacinthinis pellibus, velum, arcam, vectes, propitiatorium, mensam cum vasis suis & propositionis panibus: candelabrum, lucernas, & vtesilia earum cum oleo, altare aureum, & vnguētum, & thymiana ex aromatibus, & tentorium in introitu tabernaculi: altare æneum, retiaculum, vectes, & vasa eius omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrii, & columnas cum basibus suis, tentorium in introitu atrii, funiculosque illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit quæ in ministerium tabernaculi, & in tectum fœderis iussa sunt fieri. Vestes quoque quibus sa-

cerdotes vtuntur in sanctuario, Aaron scilicet & filii eius, obtulerunt filii Israel, sicut præceperat Dominus. Quæ postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

CA. XL.

Erigitur tabernaculum.

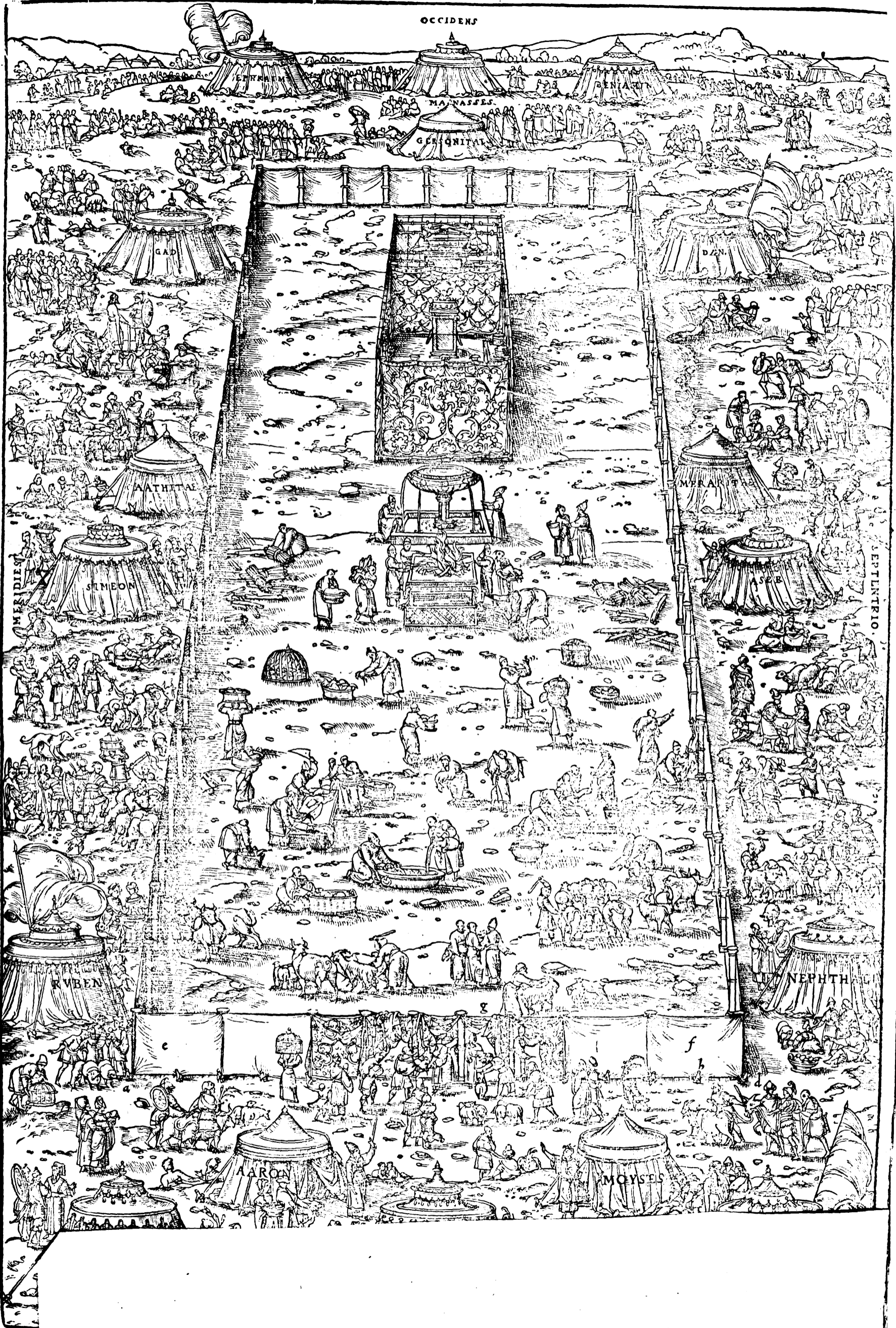
¹Oculusque est Dominus ad Moysen, dicens, Mense primo, prima die mensis eriges tabernaculum testimonii, & pones in eo arcam, demittesque ante illam velum: & illata mensa pones super eam quæ ritè præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis, & altare aureum in quo adoletur incensum, coram arca testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi testimonii pones: & ante illud, altare holocausti: labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua. Circundabisque atrium tentorii, & ingressum eius. Et assumpto vntionis oleo vnges tabernaculum cum vasis suis, vt sanctificentur: altare holocausti & omnia vasa eius: labrum cum basi sua: omnia vntionis oleo consecrabis, vt sint sancta sanctorum. ²Applicabisque Aarō & filiis eius ad fores tabernaculi testimonii, & lotos aqua indues sanctis vestibus, vt ministrēt mihi, & vntio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat. ³Fecitque Moyses omnia quæ præceperat Dominus. ⁴Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis collocatum est tabernaculum. ⁵Erexitque Moyses illud, & posuit tabulas ac bases & vectes, statuitque columnas, & expandit tectum super tabernaculum, imposito de super operimento, sicut Dominus imperauerat. ⁶Posuit & testimonium in arca, subditis infra vectibus, & oraculum de super. ⁷Cumque intulisset arcam in tabernaculum testimonii, appendit ante eam velum, vt expleret Domini iussionem. ⁸Posuit & mensam in tabernaculo testimonii ad plagam septentrionalem extra velum, ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moyse. ⁹Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonii eregione mensæ in parte Australi, locatis per ordinem lucernis, iuxta præceptum Domini. ¹⁰Posuit & altare aureum sub tecto testimonii contra velum, & adoleuit super eo incensum aromatatum, sicut iusserat Dominus Moyse. ¹¹Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonii, & altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum & sacrificia, vt Dominus imperauerat. ¹²Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii, & altare, implens illud aqua. ¹³Laueruntque Moyses & Aarō, ac filii eius manus suas & pedes, cum ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, sicut præceperat Dominus Moyse. ¹⁴Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu eius tentorio. Postquam omnia perfecta sunt, ¹⁵operuit nubes tabernaculum testimonii, & gloria Domini impleuit illud. Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maiestate Domini coruscante: quia cuncta, nubes operuerat. ¹⁶Siquando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebatur filii Israel per turmas suas: si pendebat de super, manebant in eodem loco. Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videtibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

Num. 7. a.

Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. B.

*in eo (Vet. M.
Compl.

Nubes, autem
presentis signum,
tabernaculum operit.
Nu. 9. c. 3. reg. 8. b.

Liber Leuiticus, Hebraice Vaicra.

C A P. I.

Ritus offerendi
armenta. A

VOCAVIT autem
Moyſen, & locutus
eſt ei Dominus de
tabernaculo testi-
monii, dicens, Lo-
quere filiis Iſrael,
& dices ad eos, Ho-
mo qui obtulerit
ex vobis hoſtiã Do-
mino: de pecori-
bus, id eſt de bob⁹

Exod. 29. b.

& ouibus offerens victimas, ¶ Si holocaustum fue-
rit eius oblatio, ac de armẽto, maſculum imma-
culatum offeret ad oſtium tabernaculi testi-
monii, ad placandum ſibi Dominum: ponẽtque ma-
nus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque
in expiationem eius proficiens. ¶ Immolabitque
vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron
ſacerdotis ſanguinem eius, fundentes per altaris
circuitum, quod eſt ante oſtiũ tabernaculi. ¶ detra-
ctãque pelle hoſtiæ, artus in fruſta concident, &
ſubiicient in altari ignem, ſtruce lignorum antẽ
compoſita: & membra quæ ſunt caſa, de ſuper or-
dinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent
iecori: in teſtibus lotis aqua: adolebit-
que ea ſacerdos ſuper altare in holocaustum &
ſuauem odorem Domino. ¶ Quod ſi de pecori-
bus oblatio eſt, de ouibus ſive de capris holocau-
ſtum: agnũ anniculum & abſque macula of-
feret: immolabitque ad latus altaris quod reſpi-
cit Aquilonem, coram Domino. ſanguinem ve-
rò illius fundent ſuper altare filii Aaron per cir-
cuitum: diuidẽtque mẽbra, caput & omnia quæ
adhærent iecori: & imponent ſuper ligna, quibus
ſubiiciẽdus eſt ignis: inteſtina verò & pedes laua-
bũt aqua. Et oblata omnia adolebit ſacerdos ſu-
per altare in holocauſtũ & odorem ſuauiſſimum
Domino. ¶ Si autem de aubus, holocauſti o-
blatio fuerit Domino: de turturibus & pullis co-
lumbæ offeret eam ſacerdos ad altare: & retorto
ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decur-
rere faciet ſanguinem ſuper crepidinem altaris:
veſiculam vero gutturis & plumas proiiciet pro-
pe altare ad Orientalem plagã, in loco in quo ci-
neres effundi ſolent. ¶ confringẽtque aſcellas eius,
& non ſecabit, neque ferro diuidet eam, & ado-
lebit ſuper altare, lignis igne ſuppoſito. Holocau-
ſtum eſt & oblatio ſuauiſſimi odoris Domino.

ſacerdotes (Ve-
Ge. o. Copl. Di. I.

Pecudes.

maſculum (Vet.
Comp. 3.

Aues.

De oblatione
ſacrificiorũ ſi-
milæ,

ſacerdotes (plu-
nu. Vet. Ge. o.

Thuris,

Eccli 7. d.

Panum,

laganorum.

ANIMA cum obtulerit oblationem ſacri-
ficii Domino, ſimila erit eius oblatio. ſũ
dẽtque ſuper eam oleum, & ponet thus,
ac deferet ad filios Aaron ſacerdotis: quorum v-
nus tollet pugillum plenum ſimilæ & olei, ac to-
tum thus, & ponet memoriale ſuper altare in o-
dorem ſuauiſſimum Domino. ¶ quod autem re-
liquum fuerit de ſacrificio, erit Aaron & filiorũ
eius, ſanctum ſanctorum de oblationibus Domi-
ni. ¶ Cum autem obtuleris ſacrificium coctum
in clibano: de ſimila, panes ſcilicet abſque ferme-
to conſperſo oleo, & lagana azyma oleo lita. ¶ Si
oblatio tua fuerit de ſartagine: ſimilæ conſperſæ
oleo & abſque ferme-to, diuides eam minutatim,

& fundes ſuper eam oleum. ¶ Sin autẽ de craticu-
la fuerit ſacrificium, æque ſimila oleo conſperge-
tur: quã offerens Domino, trades manibus ſa-
cerdotis. ¶ Qui cum obtulerit eam, tollet memo-
riale de ſacrificio, & adolebit ſuper altare in odo-
rẽ ſuauitatis Domino. ¶ quicquid autem reliquũ
eſt, erit Aaron & filiorum eius, ſanctum ſancto-
rum de oblationibus Domini. ¶ Omnis oblatio
quæ offertur Domino, abſque fermento fiet, nec
quicquam fermenti ac mellis adolebitur in ſacri-
ficio Domini. ¶ Primitias tantum eorum offeretis
ac munera: ſuper altare verò non imponentur
in odorẽ ſuauitatis. ¶ Quicquid obtuleris ſacri-
ficii, ſale condies, nec auferes ſal fœderis Dei tui
de ſacrificio tuo. In omni oblatione offeres ſal.
¶ Si autem obtuleris munus primitiarum fru-
gum tuarum Domino, de ſpicis adhuc virenti-
bus torrebis igni, & confringes in morem far-
ris. & ſic offeres primitias tuas Domino. ¶ fundens
ſuper ea oleum, & thus imponens, quia oblatio
Domini eſt. de qua adolebit ſacerdos in memo-
riam muneris partem farris fracti & olei ac to-
tum thus.

Fermentum nõ
erat in oblatio-
nibus.

Sale condita o-
blatio.

C A P. I I I.

VOD ſi hoſtia pacificorum fuerit eius o-
blatio, & de bobus voluerit offerre, ma-
rem ſive fœminam, immaculata offeret coram Domino. Ponẽtque manum ſuper ca-
put victimæ ſuæ, quæ immolabitur in introitu
tabernaculi teſtimonii. fundẽtque filii Aaron
ſacerdotis, ſanguinẽ per altaris circuitũ. ¶ Et offe-
rent de hoſtia pacificorũ in oblationẽ Domino,
adipem qui operit vitalia, & quicquid pingue-
dinis eſt intrinſecus: duos renes cum adipe quo
teguntur ilia, & reticulum iecoris cum renun-
culis. adolebũtque ea ſuper altare in holocau-
ſtum, lignis igne ſuppoſito: in oblationem ſua-
uiſſimi odoris Domino. ¶ Si verò de ouibus fue-
rit eius oblatio & pacificorum hoſtia, ſive maſcu-
lum obtulerit ſive fœminam, immaculata erũt
omnia. ¶ 7. Si agnum obtulerit coram Domino,
ponet manũ ſuam ſuper caput victimæ ſuæ, quæ
immolabitur in veſtibulo tabernaculi teſtimo-
nii: fundẽtque filii Aaron ſanguinem eius per
circuitum altaris. ¶ Et offerent de pacificorũ ho-
ſtia ſacrificium Domino: adipem & caudam to-
tam cum renibus, & pinguedinẽ quæ operit ven-
trem atque vniuerſa vitalia, & vtrunque renun-
culum cum adipe qui eſt iuxta ilia, reticulum-
que iecoris cum renunculis. & adolebit ea ſacer-
dos ſuper altare in pabulum ignis & oblationis
Domini. ¶ Si capra fuerit eius oblatio, & obtule-
rit eam Domino, ponet manum ſuam ſuper ca-
put eius, immolabitque eam in introitu taberna-
culi teſtimonii. Et fundent filii Aaron ſangui-
nem eius per altaris circuitum. ¶ Tollẽtque ex ea
in paſtum ignis dominici, adipem qui operit vẽ-
trem, & qui tegit vniuerſa vitalia: duos renun-
culos cum reticulo quod eſt ſuper eos iuxta ilia,
& aruinam iecoris cum renunculis, adolebitque
ea ſuper altare ſacerdos in alimoniam ignis, &
ſuauiſſimi odoris. Omnis adeps, Dominũ erit iu-
re perpetuo in generationibus, & cunctis habi-
taculis veſtris: nec ſanguinem nec adipem om-

Hoſtiz pacifico-
rum, de bobus.

immaculatum
(Vet. V. Ge. o. p.
I. Di. I.

ſacerdotes (plu-
nu. Vet. Ge. o.

Exod. 29. b.

De ouibus.

-Vet. Di. o. I. Ge.
o. I. V. p. 8.
De agnis.

De capris.

ſuper (Vet. Ge.
p. o.

nino comedetis.

C A P. I I I I.

Hostiæ pro peccatis per ignorantiam. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israel, Anima quæ peccauerit per ignorantiam, & de vniuersis mandatis Domini quæ præcepit vt non fieret, quippiam fecerit: Si sacerdos qui vnctus est peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum, Domino.

1 & adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ponetque manum super caput eius, & immolabit eum Domino.

co (Vet. Ge. p. Di. l.)

B Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculū testimonii. Cumque intinxerit digitum in sanguinem, asperget eum septies coram Domino contra velum sanctuarii: ponetque de eodē sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii. omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi.

offeret (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. s.)

2 Et adipem vituli offeret pro peccato, tam eū qui vitalia operit, quàm omnia quæ intrinsecus sunt: duos renunculos & reticulū quod est super eos iuxta ilia, & adipem iecoris cum renunculis, sicut offertur de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti.

offeretur (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s.)

C Pellem verò & omnes carnes cum capite & pedibus & intestinis & fimo, & reliquo corpore offeret extra castra in locum mundum, vbi cineres effundi solent: incēdetque ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. s. m. b.

3 Quod si omnisturba filiorum Israel ignorauerit, & per imperitiā fecerit quod contra mandatum Domini est, & postea intellexerit peccatū suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi. Et ponent seniores populi manus super caput eius coram Domino.

D Immolatoque vitulo in conspectu Domini, inferet sacerdos qui vnctus est, de sanguine eius in tabernaculū testimonii, tincto digito aspergens septies contra velum: ponetque de eodē sanguine in cornibus altaris, quod est corā Domino in tabernaculo testimonii. reliquum autem sanguinē fundet iuxta basim altaris holocaustorū, quod est in ostio tabernaculi testimonii. Omnemque eius adipem tollet, & adolebit super altare: sic faciens & de hoc vitulo quomodo fecit & prius: & rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus. Ipsum autem vitulum offeret extra castra, atque comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. s.

E Si peccauerit princeps, & fecerit vnum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur: & postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam coram Domino, hircum de capris, immaculatum. Ponetque manum suam super caput eius, cumque immolauerit eum in loco vbi solet mactari holocaustū coram Domino, quia pro peccato est, tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basim eius. Adipem verò adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

F Quod si peccauerit anima per ignorantiam, de populo terræ, vt faciat quicquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat, & cognouerit peccatū suū,

offeret capram immaculatam. Ponetque manus super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eā in loco holocausti. Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquū fundet ad basim eius. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ouem scilicet immaculatā:

33 ponet manum super caput eius, & immolabit eā in loco vbi solent cædi holocaustorum hostiæ.

34 Sumetque sacerdos de sanguine eius digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet ad epe arietis qui immolatur pro pacificis: cremabit super altare incensum Domini: rogabitque pro eo & pro peccato eius, & dimittetur ei.

C A P. V.

A I peccauerit anima, & audierit vocē iurantis, testisque fuerit quod ipse vidit, aut conscius est: nisi indicauerit, portabit iniquitatem suā. Anima quæ tetigerit aliquid immundū, siue quod occisum à bestia est, aut per se mortuū, aut quodlibet aliud reptile, & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit. Et si tetigerit quicquā de immunditia hominis iuxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognouerit postea, subiacebit delicto. Anima quæ iurauerit, & protulerit labiis suis vt vel male quid faceret, vel bene, & non fecerit & id ipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitaque postea intellexerit delictum suum, agat poenitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnam siue capram, orabitque pro ea sacerdos & pro peccatis eius: sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, dabitque eos sacerdoti. Qui primū offerēs pro peccato, retorquet caput eius ad penulas, ita vt collo adhæreat, & non penitus abrupatur. Et asperget de sanguine eius parietem altaris. quicquid autem reliquū fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est.

10 Alterum verò in holocaustū adolebit, vt fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato eius, & dimittetur ei. Quod si non quiuerit manus eius duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similæ partem ephi decimam. non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est: tradetque eam sacerdoti. qui plenum ex ea pugillū hauriens, cremabit super altare in monimentum eius qui obtulerit, rogans pro illo & expians, reliquam verò partem ipse habebit in munere.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Anima si præuaricans ceremonias, per errorem in his quæ Domino sunt sanctificata peccauerit, offeret pro delicto suo arietem immaculatū de gregibus, qui emi potest duobus siclis, iuxta pondus sanctuarii: ipsumque quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei. Anima quæ peccauerit per ignorantiam, feceritque vnum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit ini-

De eo qui adiuranti iudici, scelus nō indicat. adiurantis (Vet. Ge. p. aut (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Tangens immundum.

Explicatio periuurii.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s. Compl.

Peccato (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s.)

colūbarum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s. offerat (Vet. Ge. o. l. p. s.)

Explicatio furti rei consecrate Deo admiffi per ignorantiam.

si (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s.)

quitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti; iuxta mensuram æstimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciis fecerit: & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in Domino.

¹In Dominum.
(Vet. Ge. p. o.)
Hostia pro peccato vitreæ.

C A P. V I.
Locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Anima quæ peccauerit, & contempto Domino negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, siue rem perditam inuenerit, & inficiens insuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit in quibus solent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem domino cui damnum intulerat. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, iuxta æstimationem mensuramque delicti: qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis quæ facièdo peccauit.

Numeri s. a.

Lex holocausti.

¹⁰Vorax (Vet. Ge. o. p.)

-Vet. Compl.
-Vet. Compl. s.

¹¹Ignis perpetuus.
Lex sacrificii & libamentorum.

¹²Sancto, in atrio (Vet. Compl. s. v.)

¹³Oblatio Aaron & filiorum eius in die vnctionis sue.

¹⁴Lex hostiæ pro peccato.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Præcipe Aaron & filiis eius, Hæc est lex holocausti. Cremabitur in altari tota nocte vsque mane: ignis in eodem altari erit. vestietur tunica sacerdos & feminalibus lineis: tollentque cineres, quos vorans ignis exussit, & ponent iuxta altare, spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque aliis, efferet eos extra castra, & in loco mundissimo vsque ad fauillam consumi faciet. Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciens ligna mane per singulos dies, & imposito holocausto, defu per adolebit adipem pacificorum. ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Hæc est lex sacrificii & libamentorum, quæ offerent filii Aarō coram Domino, & coram altari. Tolle sacerdos pugillum similæ, quæ conspersa est oleo, & totum thus quod super similam positum est: adolebitque illud in altari in monumentum odoris suauissimi Domino. reliquam autem partem similæ comedet Aaron cum filiis suis, absque fermento: & comedet in loco sanctuarii tabernaculi. Ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur incensum. sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto. Mares tantum stirpis Aaron comedent illud: legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini. omnis qui tetigerit illa, sanctificabitur. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Hæc est oblatio Aaron, & filiorum eius, quæ offerre debet Domino in die vnctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno, medium eius mane, & medium eius vespere. Quæ in sartagine oleo conspersa friget: offeret autem eam calidam in odore suauissimum Domino sacerdos, qui iure patri successerit, & tota cremabitur in altari. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens, Loquere Aaron & filiis eius, Ista est lex hostiæ pro peccato, in loco vbi offertur holocaustum, immolabitur, coram Domino. sanctum sanctorum est. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi. Quicquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine illius, vestis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto. Vas autem fictile in quo

cocta est, confringetur. quod si vas æneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius, quia sanctum sanctorum est. Hostia enim quæ creditur pro peccato, cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

Heb. 13. b. 5. 4.

C A P. V I I.
AEc quoque est lex hostiæ pro delicto, sancta sanctorum est: idcirco vbi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto: sanguis eius per gyrum altaris fundetur. Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia. Duos renunculos, & pinguedinem quæ iuxta ilia est, reticulumque iecoris cum renunculis, & adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto. Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia sanctum sanctorum est. Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto: vtriusque hostiæ lex vna erit. ad sacerdotem qui eam obtulerit, pertinebit. Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem eius. Et omne sacrificium similæ, quod coquitur in clibano, & quicquid in craticula, vel in sartagine præparatur, eius erit sacerdotis à quo offertur: siue oleo conspersa, siue arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos diuidetur. Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Domino.

Lex hostiæ pro delicto.

Hostia pacificorum.

¹²Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamque similam, & collyridas olei admistione conspersas, panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis. Ex quibus vnus pro primitiis offertur Domino, & erit sacerdotis qui fudet hostiæ sanguinem: cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam vsque mane. Si voto, vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & siquid in crastinum remanserit, vesci licitum est: quicquid autem tertius inuenerit dies, ignis absumet. Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet eius oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quæcunque anima tali se edulio contaminauerit, præuaricationis rea erit.

¹³offeretur (futuri temp. Vet. Di. o. l. G. o. l. p. v. s.)

¹⁴& (Vet. Ge. o. p.)

¹⁵-Vet. Di. o. l. G. o. l. p. v. s.

¹⁹Caro quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit immundus, vescetur ex ea. Anima polluta, quæ ederet de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis. Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel iumenti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiuscemodi carnibus, interibit de populis suis.

¹⁶mundus, (Vet. Di. o. l. G. o. l. p. s. Compl.)

²²Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israel, Adipem ouis, & bouis, & capræ non comedetis. Adipem cadaueris morticini, & eius animalis quod à bestia captum est, habebitis in varios vsus. Siquis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo. Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de auibus, quam de pecoribus.

¹⁷Adips & sanguis non comedenda.

²⁷Omnis anima quæ ederet sanguinem, peribit de populis suis. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israel, dicens, Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul &

D sacrificiū, id est libamenta eius³⁰. tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculū. cūque ambo, ob-
lata Domino consecrauerit, tradet sacerdoti, qui
adolebit adipem super altare, pectusculū autem
erit Aaron, & filiorū eius. armus quoque dexter de
pacificorū hostiis cedet in primitias sacerdotis.

32. Qui obtulerit sanguinē, & adipem, filiorum Aa-
ron, ipse habebit & armū dextrū in portione sua.

34. Pectusculum enim eleuationis, & armum separa-
tionis tuli à filiis Israel de hostiis eorū pacificis, &
dedi Aarō sacerdoti, & filiis eius lege perpetua, ab
omni populo Israël. Hæc est vnctio Aarō, & filio-
rū eius in ceremoniis Domini in die quo obtulit
eos Moyses, vt sacerdotio fungerētur, & quæ præ-
cepit eis dari Dominus à filiis Israel religione per-
petua in generationibus suis. Ista est lex holocau-
sti, & sacrificii pro peccato atque delicto, & pro con-
secratione & pacificorum victimis: quā constituit
Dominus Moysi in monte Sinai quando man-
dauit filiis Israel vt offerrent oblationes suas Do-
mino in deserto Sinai.

CAP. VIII.

A Ocutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens: Tolle Aaron cum filiis suis, vestes
eorū, & vnctionis oleum, vitulū, pro pec-
cato, duos arietes, canistrum cum azymis, Et con-
gregabis omnem cœtum Israel ad ostium taber-
naculi. Fecitque Moyses vt Dominus imperaue-
rat: congregataque omni turba ante fores taber-
naculi, ait, Iste est sermo quem iussit Dominus
fieri. Statimque obtulit Aaron & filios eius: cū-
que lauisset eos, vestiuit pontificem subucula li-
nea, accingens eum baltheo, & induens eum tu-
nica hyacinthina, & desuper humerale imposuit,
quod astringēs cingulo aptauit rationali, in quo
erat doctrina & veritas. Cidari quoque textit caput:
& super eam, contra frontem, posuit laminā au-
ream consecratam in sanctificatione, sicut præce-
perat ei Dominus. Tulit & vnctionis oleū, quo
liniuit tabernaculum cum omni supellectili sua.

11. Cūque sanctificans aspersisset altare septem vi-
cibus, vnxit illud, & omnia vasa eius, labrumque
cum basi sua sanctificauit oleo. Quod fundens su-
per caput Aaron, vnxit eum, & consecrauit. Filios
quoque eius oblatos consecrauit, vestiuitque tu-
nicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras,
vt iusserat Dominus. Obtulit & vitulū pro pec-
cato. cūque super caput eius posuisset Aaron &
filii eius manus suas, immolauit eū: hauriens san-
guinē, & tincto digito, tetigit cornua altaris per
gyrum. quo expiato & sanctificato, fudit reliquū
sanguinem ad fundamēta eius. Adipem verò qui
erat super vitalia, & reticulum iecoris, duosque re-
nuculos cū aruinulis suis adoleuit super altare:

17. vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo, cremans
extra castra, sicut præceperat Dominus. Obtulit
& arietem in holocaustum: super cuius caput
cum imposuissent Aaron & filii eius manus suas,
19. immolauit eum, & fudit sanguinem eius per cir-
cuitum altaris. Ipsūque arietem in frustra con-
cidens, caput eius, & artus, & adipem adoleuit i-
gni, lotis prius intestinis & pedibus. totūque si-
mul arietem incendit super altare, eo quod esset
holocaustū suauissimi odoris Domino, sicut præ-
ceperat ei. Obtulit & arietem secundum, in con-
secrationem sacerdotum: posueruntque super ca-
put eius Aaron & filii eius manus suas, quæ cum

immolasset Moyses, sumens de sanguine eius, te-
tigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & polli-
cem manus eius dextræ, similiter & pedis. Obtulit
& filios Aaron. cūque de sanguine arietis im-
molati tetigisset extremum auriculæ singulorū
dextræ, & pollices manus ac pedis dextri, reliquū
fudit super altare per circuitum. Adipem verò, &
caudam, omnemque pinguedinē quæ operit in-
testina, reticulūque iecoris, & duos renes cum
adipibus suis, & armo dextro separauit. Tollēs au-
tem de canistro azymorū, quod erat coram Do-
mino, panes absque fermento, & collyridam cō-
sperfam oleo, lagenūque posuit super adipem, &
armum dextrum, tradens simul omnia Aaron &
filiis eius. Qui postquam leuauerūt ea coram Do-
mino, rursus suscepta de manibus eorum, ado-
leuit super altare holocausti, eo quod consecratio-
nis esset oblatio in odorē suauitatis sacrificii Do-
mini. Tulitque pectusculum eleuās illud coram
Domino, de ariete consecrationis in partem suā,
sicut præceperat ei Dominus. Assumensque vn-
guentum, & sanguinem qui erat in altari, asper-
sit super Aaron & vestimēta eius, & super filios il-
lius ac vestes eorum. Cūque sanctificasset eos
in vestitu suo, præcepit eis, dicēs, Coquite carnes
ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas. panes
quoque consecrationis edite, qui positi sunt in ca-
nistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicēs, Aaron
& filii eius comedent eos. quicquid autem re-
liquum fuerit de carne & panibus, ignis absumet.

32. De ostio quoque tabernaculi nō exhibitis septem
diebus, vsque ad diem quo complebitur tempus
consecrationis vestræ. septem enim diebus finitur
consecratio sicut impræsentiarum factum est, vt
ritus sacrificii completeretur. Die ac nocte mane-
bitis in tabernaculo obseruantes custodias Domi-
ni, ne moriamini: sic enim mihi præceptum est.

36. Feceruntque Aaron & filii eius cuncta quæ locu-
tus est Dominus per manum Moysi. CAP. IX.

A Acto autem octauo die, vocauit Moyses
Aaron & filios eius, ac maiores natu Isra-
el, dixitque ad Aaron, Tolle de armēto
vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum,
vtrūque immaculatum, & offer illos coram Do-
mino. Et ad filios Israel loquēris, Tollite hircum
pro peccato, & vitulum atque agnum anniculū,
& sine macula in holocaustum, bouē & arietem
pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in
sacrificio singulorum similā consperfam oleo of-
ferentes. hodie enim Dominus apparebit vobis.
Tulerunt ergo cuncta quæ iusserat Moyses ad
ostium tabernaculi: vbi cū omnis multitudo asta-
ret, ait Moyses, Iste est sermo quem præcepit Do-
minus: facite, & apparebit vobis gloria eius. Et di-
xit ad Aarō, Accede ad altare, & immola pro pec-
cato tuo. offer holocaustū, & deprecare pro te &
pro populo. cūque mactaueris hostiam populi,
ora pro eis, sicut præcepit Dominus. Statimque
Aaron accedens ad altare, immolauit vitulū pro
peccato suo: cuius sanguinem obtulerunt ei filii
sui. in quo tingens digitum, tetigit cornua alta-
ris, & fudit residuum ad basim eius. Adipemque,
& renuculos, ac reticulum iecoris, quæ sunt pro
peccato, adoleuit super altare, sicut præceperat
Dominus Moysi: carnes verò & pellem eius, extra
castra combussit igni. Immolauit & holocausti

* pollicem (vet. Compl. V.

* panē (sing. nu. Vet. Ge. o. l. Di. o. p. v. Compl. vñū (vet. Cōpl.

* Domino. (vet. Compl. B. v.

Exod. 29. 6.

* copietur. (vet. Ge. o. p. Di. l.

Prima Aaronis oblatio, pro se & populo. Exod. 29. a.

* anniculos. (vet. Ge. o. l. p. Di. l. v.

victimam: obtuleruntque ei filii sui sanguinem eius, quem fudit per altaris circuitum. Ipsam etiam hostiam in frustra cocisam, cum capite & membris singulis obtulerunt: quæ omnia super altare cremavit igni, lotis aqua prius intestinis & pedibus. Et pro peccato populi offeres, mactavit hircum: expiatoque altari, fecit holocaustum, addes in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea super altare, absque ceremoniis holocausti matutini. Immolavit & boue atque arietem hostias pacificas populi. obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum. Adipem autem bouis, & caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, & reticulum iecoris posuerunt super pectora. cumque cremati essent adipes super altare, pectora eorum, & armos dextros separavit Aaron, eleuans coram Domino, sicut præceperat Moyses. Et extendens manum ad populum, benedixit ei. sicque completis hostiis pro peccato, & holocaustis, & pacificis, descendit. Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonii, & deinceps egressi benedixerunt populo. Apparuitque gloria Domini omni multitudini: & ecce egressus ignis à Domino, deuoravit holocaustum, & adipes qui erant super altare. Quod cum vidissent turbæ, laudauerunt Dominum ruentes in facies suas.

Benedicit Aaron populo.

Apparet gloria domini. 1. mac. 2. c. Ignis à Domino egressus deuorat holocaustum.

Nadab & Abiu comburuntur à Deo. Nunc. 3. a. 26. g. 1. para. 24. a.

Feruntur extra castra.

Plangit Israel ob incensum Nadab & Abiu.

quoque (Vet. Ge. p.

egredimini (Vet. Ge. 1. o. v. Di. o.

Interdicitur sacerdotibus vino.

Sacerdotes comedunt residuum oblationis.

Reptisque Nadab, & Abiu filii Aarō thuribulis imposuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. Egressusque ignis à Domino, deuoravit eos, & mortui sunt coram Domino. Dixitque Moyses ad Aaron, Hoc est quod locutus est Dominus, Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. quod audiens, tacuit Aaron. Vocatis autem Moyses Misaele, & Elisaphan filiis Oziel, patris Aaron, ait ad eos, Ite, & tollite fratres vestros de conspectu sanctuarii, & asportate extra castra. Confestimque pergentes, tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis, & eiecerunt foras, ut sibi fuerat imperatum. Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius, Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, & super omnem cœtum orietur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel plangant incendium quod Dominus suscitauit: vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis. oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta præceptum Moysi. Dixitque Dominus ad Aaron, Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filii tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonii, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras: Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum: doceatisque filios Israel omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi. Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar & Ithamar filios eius, qui erant residui, Tollite sacrificium quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absque fermento, iuxta altare, quia sanctum sanctorum est. Comedetis autem in loco sancto: quod datum est tibi & filiis tuis de oblationibus Domini, sicut

præceptum est mihi. Pectusculum quoque quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu & filii tui, & filia tua tecum. tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum Israel. Quod armum & pectus, & adipem qui crematur in altari, eleuauerunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua, sicut præcepit Dominus. Inter hæc hircum qui oblatus fuerat pro peccato cum quæreret Moyses, exustum reperit: iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron qui remanserant, ait, Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ sancta sanctorum est, & data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini, præsertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, & comedere debueratis eam in sanctuario, sicut præceptum est mihi. Respondit Aaron, Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autem accidit quod vides. quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremoniis mente lugubri. Quod cum audisset Moyses, recepit satisfactionem.

reposita. Ge. p. o.

1. Mac. 2. c. Irascitur Moyses quod non comederint residuum.

CAP. XI.

Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, Dicite filiis Israel, Custodite omnia quæ scripsi vobis, ut sim Deus vester. Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ: Omne quod habet diuisam vngulam, & ruminat in pecoribus, comedetis. Quicquid autem ruminat, & habet vngulam, sed non diuidit eam, sicut camelus & cætera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitur. Chærogryllus qui ruminat, vngulamque non diuidit, immundus est. Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed vngulam non diuidit. Et sius: qui cum vngulam diuidat, non ruminat: horum carnibus non vescemini, nec cadauera contingetis, quia immunda sunt vobis. Hæc etiam sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari, quam in fluminibus & stagnis, comedetis. Quicquid autem pinnulas & squamas non habet eorum quæ in aquis mouentur & viuunt, abominabile vobis execrandumque erit. carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitur. Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt. Hæc sunt quæ de auibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis, Aquilam, & gryphem, & haliaetum, & miluum ac vulturem iuxta genus suum, & omne coruini generis in similitudinem suam, Itrutionem, & noctuam, & larium, & accipitrem iuxta genus suum: bubonem, & mergulum, & ibidem, & cygnum, & onocrotalum, & porphyriionem, herodionem & charadriionem iuxta genus suum, vpupam quoque & vespertilionem. Omne de volucris quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram, comedere debetis, ut est brucus in genere suo, & attachus atque ophiomachus, ac locusta, singula iuxta genus suum. Quicquid autem ex volucris quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis: & quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus usque ad vesperum:

Animalia munda & immunda. - Vet. Di. o. Ge. p. V. Comp. 5.

Deut. 14. a.

quidam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Chærogryllus. Lepus.

Sus. 1. mac. 6. d.

- Vet. Di. o. l. Ge. l. Pifces mundi & immundi.

Aues immundæ.

Aues mundæ.

B & si necesse fuerit vt portet quippiam horu mortuum, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad occasum solis. **Omne animal quod habet quidem vngulam, sed non diuidit eam, nec ruminat, immundum erit: & quicquid tetigerit illud, contaminabitur. Quod ambulat super manus ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur vsque ad vesperum. Et qui portauerit huiusmodi cadauera, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesperum: quia omnia hæc immunda sunt vobis. Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ mouentur in terra, mustela & mus & crocodilus, singula iuxta genus suum, mygale, & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa: omnia hæc immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit vsque ad vesperum: & super quod ceciderit quicquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum & vestimentum, quam pelles & cilicia: & in quocumque sit opus, tingentur aqua, & polluta erunt vsque ad vesperum, & sic postea mundabuntur. Vas autem fictile in quod horum quicquam intro ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum est. Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de vniuerso vase, immundum erit. Et quicquid de morticinis huiusmodi ceciderit super illud, immundum erit: siue clibani, siue chytropodes, destruentur, & immundi erunt. Fontes verò & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit: qui morticinum eorum tetigerit, polluetur. Si ceciderit super semetem, non polluet eam. Si autem quispiam aqua semetem perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, ilico polluetur. Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadauer eius tetigerit, immundus erit vsque ad vesperum: & qui comederit ex eo quippiam, siue portauerit: lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesperum. Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum. Quicquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, siue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est. Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi sitis. Ego enim sum Dominus Deus vester: sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili, quod mouetur super terram. Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de Terra Aegypti, vt essem vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego sanctus sum.**

Ita est lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viuētis, quæ mouetur in aqua, & reptat in terra, vt differentias noueritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

CAP. XII.

A Ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Mulier si suscepto semine pepererit mascululum, immunda erit septem diebus iuxta dies separationis menstruum. Et die octauo circumcietur infantulus: ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuariū donec impleatur dies purificationis suæ. Sin autem foeminam pepererit, immunda erit duabus heb-

domadibus iuxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Cumque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, siue pro filia, deferet agnū aniculum in holocaustum, & pullum colubæ siue turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet sacerdoti qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur a profluio sanguinis sui, ista est lex parientis masculinum aut foeminam. Quod si non inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbarum, vnum in holocaustum, & alterum pro peccato. Orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur. CAP. XIII.

Luc. 1. d.

A Ocutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color siue pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ, adducetur ad Aarō sacerdotem, vel ad vnum quolibet filiorum eius. Qui cum viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ est, & ad arbitrium eius separabitur. Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus. Et considerabit die septimo: & si quidem lepra ultra non creuerit, nec transierit in cute priores terminos, rursus recludet eum septem diebus aliis. Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lauabitque homo vestimenta sua, & mundus erit. Quod si postquam a sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterum lepra creuerit: adducetur ad eum, & immunditiæ condemnabitur. Plaga lepræ si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem. Et videbit eum: cumque color albus in cute fuerit, & capillorum mutauerit aspectum, ipsa quoque caro viua apparuerit: lepra vetustissima iudicabitur atque inolita cuti. contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet, quia perspicua immunditiæ est. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem carnem a capite vsque ad pedes, quicquid sub aspectum oculorum cadit, considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima iudicabit: eo quod omnis in candore versa sit, & idcirco homo mundus erit. Quando vero caro viuens in eo apparuerit, tunc sacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur. caro enim viua si lepra aspergitur, immunda est. Quod si rursus versa fuerit in alborē, & totum hominem operuerit, considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet. Caro autem & cutis in qua hulus natus est, & sanatus, & in loco hulus cicatrix alba apparuerit siue subrufa, adducetur homo ad sacerdotem. Qui cum viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta est in hulcerē. Quod si pilus, coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus. Et si quidem creuerit, adiudicabit eum lepra. Sin autem steterit in loco suo, hulus est cicatrix, & homo mundus erit. Caro autem & cutis quam ignis exusserit, & sanata albam siue rufam habuerit cicatricem, considerabit eam sacerdos, & ecce versa est in al-

consideratio & distinctio lepræ & lepra.

2. (vet. compl.

Animalia immunda.

cibus.

potus.

fontes.

sementis.

Animal mortuum.

reptile immundum.

1. Pet. 1. c.

Lex purganda mulieris post partum. Luc. 1. d. Johan. 7. c. Luc. 1. c.

borē, & locus eius reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est. Quod si pilorum color nō fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus, & die septimo contemplabitur. si creuerit in cute lepra, contaminabit eum. Sin autem in loco suo candor steterit non fatis clarus, plaga combustionis est, & idcirco mūdabitur, quia cicatrix est combusturæ. Vir siue mulier in cuius capite, vel barba germinauerit lepra, videbit eos sacerdos. & si quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus solitoque subtilior, contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est. Sin autē viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrū: recludet eos septem diebus. Et die septimo intuebitur. si nō creuerit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ carni reliquæ æqualis: radetur homo absque loco maculæ, & includetur septē diebus aliis. Si die septimo visā fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eū, lotisque vestibus suis mundus erit. Sin autem post emundationē rursus creuerit macula in cutē, nō quæret amplius vtrum capillus in flauum colorem sit cōmutatus, quia apertē immundus est. Porro si steterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem sanatum esse, & confidenter eū pronuntiet mūdum. Vir siue mulier in cuius cute candor apparuerit, intuebitur eos sacerdos. si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse leprā, sed maculam coloris candidi, & hominem mūdum. Vir de cuius capite capilli fluūt, caluus & mundus est. si a fronte ceciderint pili, recaluafter & mundus est. Sin autē in caluitio siue in recaluatione albus vel rufus color fuerit exortus, & hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè lepræ, quæ orta est in caluitio. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contactum, contaminatum ac sordidum se clamabit. Omni tempore quo leprosus est, & immundus, solus habitabit extra castra. Vestis lanea siue linea, quæ lepram habuerit in stamine atque subtegmine, aut certe pellis, vel quicquid ex pelle confectū est, si alba vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabitur, ostēdeturque sacerdoti. Qui consideratam recludet septem diebus, & die septimo rursus aspiciens si deprehenderit creuisse, lepra perseverans est: pollutum iudicabit vestimentum, & omne in quo fuerit inuētā. & idcirco comburetur flammis. Quod si eam viderit non creuisse, præcipiet, & lauabunt id in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis. Et cum viderit faciē quidem pristinam non reuersam, nec tamen creuisse leprā, immunum iudicabit, & igne comburet, eo quod infusa sit in superficie vestimenti, vel per totum, lepra. Sin autē obscurior fuerit locus lepræ postquā vestis est lota, abrumpet eum, & a solido diuidet. Quod si vistrā apparuerit in his locis, quæ prius immaculata erāt, lepra volatilis & vaga: debet igne comburi. Si cessauerit, lauabit aqua ea quæ pura sunt, secundo, & munda erunt. Ista est lex lepræ vestimenti lanei & linei, staminis atque subtegmis, omnisq; supellectilis pellicæ, quomodo mū-

dari debeat vel contaminari. CAP. XIII. **O**cutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Hic est ritus leprosi quādo mundandus est: adducetur ad sacerdotem. Qui egressus de castris cum inuenerit lepram esse mūdātā, præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos passeris viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculūque & hyssopum. Et vnum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes. alium autē viuū cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati. Quo asperget illum qui mundandus est, septies, vt iure purgetur, & dimittet passerem viuū, vt in agrum auolet. Cūque lauerit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lauabitur aqua: purificatusque ingreditur castra, ita dūtaxat vt maneat extra tabernaculum suum septem diebus. Et die septimo radat capillos capitis, barbāque & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursus vestibus & corpore, die octauo assumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculā absque macula, & tres decimas similæ in sacrificiū quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium. Cūque sacerdos purificans hominē, statuerit eum & hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii, tollet agnū, & offeret eum pro delicto, oleique sextarium. Et oblati ante Dominum omnibus, immolabit agnū vbi solet immolari hostia pro peccato & holocaustum, id est in loco sancto. sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotē pertinet hostia: sancta sanctorum est. Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis, & de olei sextario mittet in manum suam sinistram, tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino septies. Quod autē reliquum est olei in læua manu, fundet super extremū auriculæ dextræ eius qui mūdatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinem qui effusus est pro delicto, & super caput eius. Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato. tunc immolabit holocaustum, & ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur. Quod si pauper est, & non potest manus eius inuenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet agnū ad oblationē, vt roget pro eo sacerdos, decimamque partem similæ conspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium, duosque turtures siue duos pullos columbæ, quorum vnus sit pro peccato, & alter in holocaustū: offeretque ea, die octauo purificationis suæ sacerdoti ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino. Qui suscipiēs agnū pro delicto & sextariū olei, leuabit simul immolatusque agno, de sanguine eius ponet super extremū auriculæ dextræ illius qui mūdatur, & super pollices manus eius ac pedis dextri. Olei verd partē mittet in manū suam sinistram, in quo tingens digitum dextræ manus asperget septies corā Domino: tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri in loco sanguinis qui effusus est pro delicto. reliquam autem partem olei quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati, vt placet pro eo

Lex mundandi hominis leprosi. Matth. 8. 2. marc. 1. 4. luc. 9. 4.

radet (vet. Di. l. Ge. l. Compl.

cum (vet. Di. o. Compl.

E

F

G

H

I

A

F

B

G

C

I

D

E

Domini. Et turturem siue pullum columbæ offeret, vnum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamentis suis: hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, Cumque ingressi fueritis Terram-Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus, ibit cuius est domus, nuntians sacerdoti, & dicet, Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.

At ille præcipiet vt efferantur vniuersa de domo priusquam ingrediatur eam, & videat vtrū leprosa sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitque postea vt consideret lepram domus: & cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore siue rubore deformes, & humiliores superficie reliqua, egredietur ostium domus, & statim claudet illam septē diebus. Reuersusque die septimo, considerabit eam. si inuenerit creuisse lepram, iubebit erui lapides in quibus lepra est, & proici eos extra ciuitatem in locum immundum: domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi puluerem rasuræ extra urbem in locum immundum, lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum. Sin autem postquam eruti sunt lapides, & puluis elatus, & alia terra lita, ingressus sacerdos viderit reuersam lepram, & parietes resperfos maculis, lepra est perseuerans, & immunda domus: quæ statim destruēt, & lapides eius ac ligna, atque vniuersum puluerem proicient extra oppidum in locum immundum. Qui intrauerit domum quando clausa est, immundus erit vsque ad vespertum: & qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lauabit vestimenta sua.

Quod si introiēs sacerdos viderit lepram non creuisse in domo, postquam deuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate. Et in purificatione eius sumet duos passeres, lignumque cedrinum, & vermiculum atque hyssopum: & immolato vno passere in vase fictili super aquas viuas, tollit lignum cedrinum, & hyssopum & coccum & passerem viuum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viuentibus: & asperget domum septies, purificabitque eam tam in sanguine passeris, quam in aquis viuentibus, & in passere viuo, lignoque cedrino & hyssopo atque vermiculo. Cumque dimiserit passerem auolare in agrum liberè, orabit pro domo, & iure mandabitur.

Ista est lex omnis lepræ & percussuræ, lepræ vestium & domorum, cicatricis & erupentium papularū, lucetis maculæ & in varias species coloribus immutatis, vt possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, Loquimini filiis Israel, & dicitis eis, Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit. Et tunc iudicabitur huic vitio subiacerè, cum per singula momenta adhæserit carni eius, atque concreuerit fœdus humor. Omne stratum in quo dormierit, immundum erit, & vbiunque sederit. Siquis hominum tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum. Si sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit vestimenta sua, & lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum.

Qui tetigerit carnem eius, lauabit vestimenta sua:

Et tunc iudicabitur huic vitio subiacerè, cum per singula momenta adhæserit carni eius, atque concreuerit fœdus humor. Omne stratum in quo dormierit, immundum erit, & vbiunque sederit. Siquis hominum tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum. Si sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit vestimenta sua, & lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum.

Qui tetigerit carnem eius, lauabit vestimenta sua:

Et tunc iudicabitur huic vitio subiacerè, cum per singula momenta adhæserit carni eius, atque concreuerit fœdus humor. Omne stratum in quo dormierit, immundum erit, & vbiunque sederit. Siquis hominum tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum. Si sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit vestimenta sua, & lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum.

& ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum. Si saluam huiuscemodi homo iecerit super eum qui mundus est, lauabit vestimenta sua, & lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum.

Sagma super quod sederit, immundum erit: & quicquid sub eo fuerit qui fluxum seminis patitur, pollutum erit vsque ad vespertum. Qui portauerit horum aliquid, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum. Omnis quem tetigerit qui talis est, non lotis antè manibus, lauabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum. Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lauabitur aqua. Si sanatus fuerit qui huiuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus & toto corpore in aquis viuentibus, erit mundus. Die autem octauo sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in cōspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti, qui faciet vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro eo coram Domino, vt emundetur à fluxu seminis sui. Vir de quo egreditur semen coitus, lauabit aqua omne corpus suum: & immundus erit vsque ad vespertum. Vestem & pellem quam habuerit, lauabit aqua, & immunda erit vsque ad vespertum. Mulier cum qua coierit, lauabitur aqua, & immunda erit vsque ad vespertum. Mulier quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur. Omnis qui tetigerit eam, immundus erit vsque ad vespertum: & locus in quo dormierit vel sederit diebus separationis suæ, polluetur. Qui tetigerit lectum suum, lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum. Omne vas super quod illa sederit, quisquis attigerit, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit vsque ad vespertum. Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum in quo dormierit, polluetur. Mulier quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstrualis, vel quæ post menstruum sanguinè fluere non cessat, quandiu subiacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore mēstruo. omne stratum in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum erit. quicūque tetigerit eam, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vespertum. Si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septem dies purificationis suæ, & die octauo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarū ad ostium tabernaculi testimonii: qui vnum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ eius. Docebitis ergo filios Israel vt caueant immunditias, & non moriatur in fordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum quod est inter eos. Ista est lex eius qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu, & quæ mēstruis temporibus separatur, vel quæ iugi fluit sanguine, & hominis qui dormierit cum ea.

Locutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: & præcepit ei, dicens, Loquere ad Aaron fratrem tuum ne omni tempore ingrediatur Sæctuarium,

Locutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: & præcepit ei, dicens, Loquere ad Aaron fratrem tuum ne omni tempore ingrediatur Sæctuarium,

Locutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: & præcepit ei, dicens, Loquere ad Aaron fratrem tuum ne omni tempore ingrediatur Sæctuarium,

Locutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: & præcepit ei, dicens, Loquere ad Aaron fratrem tuum ne omni tempore ingrediatur Sæctuarium,

Locutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: & præcepit ei, dicens, Loquere ad Aaron fratrem tuum ne omni tempore ingrediatur Sæctuarium,

Locutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: & præcepit ei, dicens, Loquere ad Aaron fratrem tuum ne omni tempore ingrediatur Sæctuarium,

Locutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: & præcepit ei, dicens, Loquere ad Aaron fratrem tuum ne omni tempore ingrediatur Sæctuarium,

Consideratio & purgatio domus leprosa. Cum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

vt efferant (Vet. Ge. o. p. v. s. Di. o.)

Purgatio eius. in purificationem (Vet. Di. l. Ge. p. l.)

De viro sanati fluo.

Vet. Di. l. Ge. p.

Purgatio eius.

De muliere mēstruosa & sanguiniflua.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

eius. (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. l.)

es. (Vet. Ge. p. Compl. Purgatio carū.)

Exod. 30. b. heb. 9. b.

quod est intra velum corā propitiatorio quo te-
 gitur arca, vt non moriatur (quia in nube appare-
 bo super oraculum) nisi hæc antè fecerit, Vitulū
 pro peccato offeret, & arietem in holocaustum.
 4. Tunica linea vestiatur; feminalibus lineis verēda
 celabit: accingetur zona linea, cidarim lineā im-
 ponet capiti: hæc enim vestimēta sunt sancta: qui-
 bus cunctis, cum lotus fuerit, induetur. Suscipiet-
 que ab vniuersa multitudine filiorum Israel duos
 hircos pro peccato, & vnum arietem in holocau-
 stum. Cūque obtulerit vitulum, & orauerit pro
 se & pro domo sua; duos hircos stare faciet corā
 Domino in ostio tabernaculi testimonii. Mittens
 que super vtrūque sortē, vnam Domino, & al-
 teram capro emissario. Cuius exierit sors Domi-
 no, offeret illum pro peccato: cuius autem in ca-
 prum emissariū, statuet eum viuum coram Do-
 mino, vt fundat preces super eum, & emittat eū
 in solitudinem. His ritē celebratis, offeret vitulū,
 & rogās pro se & pro domo sua, immolabit eum.
 12. Assumptōq; thuribulo quod de prunis altaris im-
 pleuerit, & hauriens manu compositum thymia-
 ma in incensum, vltra velum intrabit in Sancta:
 13. vt positus super ignem aromatibus, nebula eorum
 & vapor operiat oraculū quod est supra testimo-
 nium, & non moriatur. 14. Tollit quoque de san-
 guine vituli, & asperget digito septies contra pro-
 pitiatatorium ad Orientem. Cūque mactauerit
 hircum pro peccato populi, inferet sanguinem
 eius intra velum, sicut præceptum est de sangui-
 ne vituli, vt aspergat eregione oraculi, & expiet
 sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, &
 à præuaricationibus eorum, cunctis que peccatis.
 D Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii,
 quod fixum est inter eos in medio sordium habi-
 tationis eorum. Nullus hominum sit in taberna-
 culo quādo pontifex sanctuarium ingreditur, vt
 roget pro se & pro domo sua, & pro vniuerso cœ-
 tu Israel, donec egrediatur tabernaculū. Cum
 autem exierit ad altare quod coram Domino est,
 oret pro se, & sumptum sanguinem vituli atque
 hirci fundat super cornua eius per gyrum, asper-
 gensque digito septies, expiet, & sanctificet illud
 ab immunditiis filiorū Israel. Postquam emun-
 dauerit sanctuariū & tabernaculum & altare, tūc
 offerat hircum viuētē: & posita vtraque manu
 E super caput eius, confiteatur omnes iniquitates fi-
 liorū Israel, & vniuersa delicta atque peccata eo-
 rum: quæ imprecās capiti eius, emittet illum per
 hominem paratum, in desertum. Cūque porta-
 uerit hircus omnes iniquitates eorum in terram
 solitariam, & dimissus fuerit in desertū, reuertetur
 in tabernaculum testimonii, & depositis ve-
 stibus quibus prius indutus erat cū intraret san-
 ctuarium, relictisque ibi, lauabit carnem suam in
 loco sancto, indueturque vestibus suis. Et postquā
 egressus obtulerit holocaustum suū ac plebis, ro-
 gabit tam pro se quā pro populō, & adipem, qui
 oblatu est pro peccatis, adolebit super altare: ille
 vero qui dimiserit caprum emissariū, lauabit ve-
 stimenta sua & corpus aqua, & sic ingredietur in
 castrā. Vitulum autem & hircum qui pro pecca-
 to fuerant immolati, & quorū sanguis illatus est
 in sanctuarium vt expiatio compleretur, aspor-
 tabunt foras castra, & comburent igni tam pelles
 quā carnes eorum ac fimum. Et quicumque cō-

bufferit ea, lauabit vestimenta sua & carnē aqua,
 & sic ingredietur castrā. Erītque vobis hoc legiti-
 mum sempiternum: mense autem septimo, deci-
 ma die mensis affligetis animas vestras, nullū-
 que opus facietis, siue indigena siue aduena qui
 peregrinatur inter vos. In hac die expiatio erit
 vestri atq; mundatio ab omnibus peccatis vestris:
 coram Domino mudabimini. Sabbathum enim
 requietionis est, & affligetis animas vestras religio-
 ne perpetua. Expiabit autem sacerdos qui vnctus
 fuerit, & cuius manus iniatiæ sunt vt sacerdotio
 fungatur pro patre suo: indueturque stola linea &
 vestibus sanctis, & expiabit sanctuarium & taber-
 naculū testimonii atque altare, sacerdotes quoq;
 & vniuersum populum. Erītque vobis hoc legiti-
 mum sempiternū, vt oretis pro filiis Israel, & pro
 cunctis peccatis eorū semel in anno. Fecit igitur
 sicut præceperat Dominus Moysi. CAP. XVII.
 A Locutus est Dominus ad Moysen, dicēs,
 Loquere Aaron & filiis eius & cunctis filiis
 Israel, dicens ad eos, Iste est sermo quem
 mandauit Dominus, dicēs, Homo quilibet de do-
 mo Israel, si occiderit bouem aut ouem, siue ca-
 pram in castris vel extra castra, & nō obtulerit ad
 ostium tabernaculi oblationem Domino, sangui-
 nis reus erit: quasi si sanguinē fuderit, sic peribit
 de medio populi sui. Ideo sacerdoti offerre debēt
 filii Israel hostias suas quas occidūt in agro, vt san-
 ctificentur Domino ante ostium tabernaculi tes-
 timonii, & immolent eas hostias pacificas Domi-
 no. Fundetque sacerdos sanguinem super altare
 Domini ad ostiū tabernaculi testimonii, & adole-
 bit adipem in odorē suauitatis Domino, & ne-
 quaquam vltra immolabunt hostias suas dæmo-
 nibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sem-
 piternum erit illis & posteris eorum. Et ad ipsos
 dices, Homo de filiis Israel & de aduenis qui per-
 egrinantur apud vos qui obtulerit holocaustum
 siue victimam, & ad ostium tabernaculi testimo-
 nii non adduxerit eam, vt offeratur Domino, in-
 teribit de populo suo. Homo quilibet de domo
 Israel, & de aduenis qui peregrinantur inter vos,
 si comederit sanguinem, obfirmabo faciē meam
 contra animam illius, & disperdam eam de popu-
 lo suo, quia anima carnis in sanguine est: & ego
 dedi illum vobis, vt super altare in eo expietis pro
 animabus vestris, & sanguis pro animæ piaculo
 sit. Idcirco dixi filiis Israel, Omnis anima ex vobis
 nō comedet sanguinem, nec ex aduenis qui per-
 egrinantur apud vos. Homo quicumque de filiis
 Israel & de aduenis qui peregrinantur apud vos,
 si venatione atque aucupio ceperit ferā vel auem,
 quibus vesci licitum est, fundat sanguinem eius,
 & operiat illum terra. Anima enim omnis carnis
 in sanguine est. Vnde dixi filiis Israel, Sanguinem
 vniuersæ carnis non comedetis, quia anima car-
 nis in sanguine est: & quicumque comederit illum,
 interibit. Anima quæ comederit morticinū vel
 captum à bestia, tam de indigenis quā de adue-
 nis, lauabit vestimenta sua & semetipsum aqua,
 & cōtaminatus erit vsque ad vespērū: & hoc ordi-
 ne mudus fiet. Quod si non lauerit vestimēta sua
 vel corpus, portabit iniquitatē suā. CAP. XVIII.
 A Locutus est Dominus ad Moysen, dicēs,
 Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Ego
 sum Dominus Deus vester: iuxta cōsue-

Festum expiatio-
 num à peccatis.
 - Vet. Di. o. l.
 Ge. l. v.

17. c.

initiatæ est Vet.
 Di. o. l. v.

Sacrificia dānat
 quæ non sūt ad
 ostium taberna-
 culi fæderis.

Domino, non
 dæmonibus
 offerendum.

domo (Vet. Di.
 o. l. Ge. o. l. p. v.)

offerat (a. d. i. u. u.
 Vet. Cōpl. B. V.
 Sanguis non
 comedendus.
 inter eos, (Vet.
 Di. o. l. Ge. o. l.
 p. v.)

Sanguine expla-
 tio peccatorū
 fiebat.

inter (Vet. Di. o.
 l. Ge. o. l. p.)

Gen. 9. b.

Morticinum nō
 comedendum.

Qui coitus il-
 liciti.

caper emissarij.

Expiatio san-
 ctuarii.
 Heb. 9. d. & 10. a.

Tabernaculi.
 Luc. 1. a.

- Vet. Di. o. l.
 Ge. o. l. p. s.
 Altaris.

Peccatorum
 Mosaica con-
 fessio.

Aaron (Vet. Ge.
 o. l. p. Di. l. B.)

Heb. 13. b.

tudinem Terræ-AEgypti in qua habitastis, nō facietis:& iuxta morē Regionis-Chanāan ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis. Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, & ambulabitis in eis. ego Dominus Deus vester. Custodite leges meas atque iudicia, quæ faciens homo, viuet in eis. ego Dominus. Omnis homo ad proximam sanguinis sui nō accedet, vt reuelet turpitudinem eius. ego Dominus Deus vester. Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non discooperies. mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius. Turpitudinem vxoris patris tui non discooperies. turpitudinem enim patris tui est. Turpitudinem sororis tuæ ex patre siue ex matre quæ domi vel foris genita est, non reuelabis. Turpitudinem filia filii tui vel neptis ex filia non reuelabis: quia turpitudō tua est. Turpitudinē filia vxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non reuelabis. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui. Turpitudinem sororis matris tuæ non reuelabis: eo quod caro sit matris tuæ. Turpitudinem patris tui non reuelabis, nec accedes ad vxorem eius quæ tibi affinitate coniungitur. Turpitudinem nurus tuæ nō reuelabis, quia vxor filii tui est: nec discooperies ignominiam eius. Et vxorē fratris sui nullus accipiat. Turpitudinē vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudō fratris tui est. Turpitudinē vxoris tuæ & filia eius non reuelabis. Filiam filii eius, & filia filia illius nō sumes, vt reueles ignominiam eius: quia caro illius sunt, & talis coitus incæstus est. Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius nō accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente. Ad mulierem quæ patitur menstrua non accedes, nec reuelabis fœditatem eius. Cum vxore proximi tui nō coibis, nec seminis commistione maculaberis. De semine tuo non dabis vt consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. ego Dominus. Cum masculo non commiscaris coitu fœmineo, quia abominatio est. Cū omni pecore nō coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet iumento, nec miscebitur ei: quia scelus est. Nec polluamini in omnibus his quibus cōtaminatæ sunt vniuersæ gētes, quas ego eiiciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est Terra: cuius ego scelera visitabo, vt euomat habitatores suos. Custodite legitima mea atque iudicia, vt non faciat ex omnibus abominacionibus istis, tam indigena, quàm colonus qui peregrinatur apud vos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ Terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam. Cauete ergo ne & vos similiter euomat, cū paria feceritis, sicut euomit gentem quæ fuit ante vos. Omnis anima quæ fecerit de abominacionibus his quippiam, peribit de medio populi sui. Custodite mandata mea: nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. ego Dominus Deus vester.

CAP. XIX.

Locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad omnem cœtum filiorum Israel, & dices ad eos, Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. Vnusquisque patrem suum & matrem suam timeat. Sabbatha mea custodite: ego Dominus Deus vester. No-

Ro. 10. 2. cetero. b. Gala. 3. b.

vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

vet. Di. o. l. Ge. l. p. v. s. Compl.

4 Reg. 17. c.

Centum opera nō valent nos imitari Deus.

vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s.

sancti sumus. 1 pet. 1. c. Parentes. matrem s. & patrem s. (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. sabbatha.

lite cōverti ad idōla, nec deos cōflatiles faciatis vobis. ego Dominus Deus vester. Si immolaueritis hostiam pacificorum Domino vt sit placabilis: eo die quo fuerit immolata, comedetis eā, & die altero: quicquid autem residuum fuerit in die tertium, igne comburetis. Siquis post biduum comederit ex ea, prophanus erit & impietatis reus: portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illius de populo suo. Cūque messueris segetes terræ tuæ, non tondebis vsque ad solum superficiē terræ: nec remanentes spicas colliges. Neque in vinea tua racemos & grana decidentia cōgregabis, sed pauperibus & peregrinis carpēda dimittes. ego Dominus Deus vester. Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet vnusquisque proximum suum. Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui: ego Dominus. Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non morabitur opus mercenarii tui apud te vsque mane. Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuū, quia ego sum Dominus. Non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. Non confyderes personam pauperis, nec honores vultum potentis: iuste iudica proximo tuo. Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis cōtra sanguinem proximi tui: ego Dominus. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eū, ne habeas super illo peccatū. Non quaras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuiū tuorum. Diliges amicum tuum sicut teipsum: ego Dominus. Leges meas custodite. Iumentū tuū non facies coire cū alterius generis animantibus.

Agrum tuum non seres diuerso semine. Veste quæ ex duobus texta est, nō indueris. Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiam nobilis, & tamen pretio nō redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & nō morientur, quia non fuit libera. pro delicto autē suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem: orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturque peccatum. Quando ingressi fueritis Terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. Poma quæ germināt immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Quarto autē anno omnis fructus eorū sanctificabitur laudabilis Domino. Quinto autem anno comedetis fructus, cōgregantes poma quæ proferūt: ego Dominus Deus vester. Non comedetis carnem cū sanguine. Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam. Et super mortuo nō incidetis carnes vestras, neque figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis: ego Dominus. Ne prostituas filiam tuam, ne cōtaminetur Terra, & impleatur piaculo. Sabbatha mea custodite, & sanctuarium meum metuite: ego Dominus. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscite mini, vt polluamini per eos: ego Dominus Deus vester. Coram cano capite consurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum: ego sum Dominus. Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobrētis ei: sed sit inter vos quasi indigena: & diligente.

idōla fugienda. Hostia quando edenda.

illa (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Messis. j. 13. d.

Vindemia.

Furtum. Mendacium. Periuria. exo. 20. b. deut. 5. b.

Calumnia. eccli. 10. 2. Mercenarius. deut. 24. c. tob. 4. c.

Surdus. Cæcus.

vet. Di. o. l. Ge. l. p. Iudiciū æquum. Acceptio personarum. deut. 1. c. 16. d. iac. 1. 2. a. prouerb. 24. c. Criminator.

Odium. 1. ioh. 1. b. 3. c. eccli. 19. b.

Vitio. math. 18. b. luc. 17. 2.

Dilectio amici. math. 5. g. 12. d. rom. 13. c. gal. 5. c. iaco. 1. b.

Ager. Vestis. Dormiens cum ancilla.

delicto (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Primi arborum fructus vt præputia abiciēdi.

vet. Di. o. Ge. p. Compl. 5. Anguria. Somnia. Coma. Barba. Mortuus.

Stigmata. Filia non prostituta. Sabbatum.

vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Arioli.

Senes.

Aduena. exod. 21. c. ne (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

tis eum quasi vosmetipsos. fuistis enim & vos aduenx in Terra-Aegypti. ego Dominus Deus vester. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Statéra iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquusque sextarius. ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegypti. Custodite omnia præcepta mea, & vniuersa iudicia, & facite ea. ego Dominus.

Iudicium. Regula. Pondus. Mensura.

Liberos non sacrificandos Moloch. i. i. c.

LOCUTUSQUE EST DOMINUS AD MOYSEN, DICENS, Hæc loqueris filiis Israel, Homo de filiis Israel, & de aduenis qui habitant in Israel, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus Terræ lapidabit eum.

Et ego ponam faciem meam contra illum, succidamque eum de medio populi sui, eo quod dederit de semine suo, Moloch, & contaminauerit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum. Quod si negligens populus Terræ, & quasi paruipendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo, Moloch, nec voluerit eum occidere? Ponam faciem meam super hominem illum, & cognationem eius, succidamque & ipsum, & omnes qui cõsenserunt ei vt fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.

Sanctificamini, & estote sancti, quia & ego sanctus sum Dominus Deus vester: custodite præcepta mea, & facite ea, ego Dominus qui sanctifico vos. Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur. patri matrique qui maledixerit, sanguis eius sit super eum. Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera. Qui dormierit cum nouerca sua, & reuelauerit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.

Si quis dormierit cum nuru sua, vterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos. Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, vterque operatus est nefas, morte moriatur: sit sanguis eorum super eos. Qui supra vxorẽ filiam, duxerit matrem eius, scelus operatus est: viuus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri. Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos. Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem eius, illaque cõspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eo quod turpitudinem suam mutuo reuelauerint, & portabunt iniquitatem suam.

Qui coierit cum muliere in fluxu mēstruo, & reuelauerit turpitudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficietur ambo de medio populi sui. Turpitudinem materteræ, & amitæ tuæ nõ discooperies. qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudauit, portabunt ambo iniquitatem suam. Qui coierit cum vxore patris, vel auunculi sui, & reuelauerit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur. Qui duxerit vxorem fratris sui,

Ad magos & ariolos non dedicandum.

Sanctificamini. Ver. M. Di. I. Ge. I. V. Ve. Di. o. V. S. M. Sanctificat Deus. Ge. o. I. p. S. Parentes. exod. 21. c. matth. 15. a. prouerb. 10. c. marc. 7. b. Mœchus. Adultera. Ioh. 8. a. dent. 22. d. coitus morte puniendi.

rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit: absque liberis erit. Custodite leges meas, atque iudicia, & facite ea: ne & vos euomat Terra quã intraturi estis & habitaturi. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas. Vobis autem loquor, Possidete Terram eorum, quã dabo vobis in hæreditatem, terram fluentem lacte & melle. ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à cæteris populis. Separate ergo & vos iumentum mundum ab immundo, & auem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore & auibus, & cunctis quæ mouentur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta. Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separavi vos à cæteris populis, vt essetis mei. Vir siue mulier, in quibus pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

erunt. (Vet. Ge. p. o. I. Di. o.)

Separatus Israel à Deo in populum sibi.

Et (Vet. Ge. p. o.) Sancti. Pythonici moriantur. deut. 18. b. i. reg. 18. b.

CAP. XXI.

LOCUTUSQUE EST DOMINUS AD MOYSEN, LOQUERE AD SACERDOTES FILIOS AARON, & DICES AD EOS, Ne contaminetur sacerdos in mortibus ciuium suorum, nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, id est super patrem & matrem & filium & filiam, fratrem quoque, & sororem virginem quæ nõ est nupta viro, sed nec in principe populi sui contaminabitur. Nec radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras. Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt. Scortum, & vile prostibulum nõ ducet vxorẽ, nec eam quæ repudiata est à marito: quia cõsecratus est Deo suo, & panes propositionis offert. Sit ergo sanctus, quia & ego sanctus sum Dominus, qui sanctifico vos. Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis exuretur. Pontifex, id est sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fufum est vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio cõsecratae sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta nõ scindet, & ad omnem mortuum non ingreditur omnino. super patre quoque suo, & matre non contaminabitur. Nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuariũ Domini, quia oleum sanctæ vnctionis Dei sui super eum est. ego Dominus.

Sacerdos nõ interit mortuorum exequiis.

Nõ radat caput, nec barbam in gratiam mortuorum. 19. c.

Vxor sacerdotis.

Sanctificator Deus. Sacerdotis filia fornicans.

Pontifex nõ ingreditur ad mortuum.

Sua (Vet. Ge. o. p.)

Dei sui, (Vet. B. Compl. Ge. p.)

Virginem ducet vxorẽ. ex. 44. c.

Suas (Vet. Ge. o. p.) Ministros Dei quales esse oportebat.

quia (Vet. Di. o. I. Ge. o. Lp. v.)

& ad filios eius, & ad omnē Israel cuncta quæ fuerant sibi imperata.

CAP. XXI.

A Locutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad Aaron & ad filios eius, ut caueant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non cõtaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. ego Dominus.

Qui debeant abstinere ab esu sanctificatorum.

B Dic ad eos, & ad posteros eorū, Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerūt filii Israel Domino, in quo est immūditia, peribit coram Domino. ego sum Dominus. Homo de semine Aaron qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur.

tanget (Vet. Di. o. s.)

Qui tetigerit immundū super mortuo, & ex quo egreditur semen quasi coitus, Et qui tangit reptile, & quodlibet immūdum, cuius tactus est fordus, Immundus erit vsque ad vesperum, & nō vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cum lauerit carnem suam aqua, & occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illi est.

Exo. n. d. c. 44-5.

C Morticinum & captum à bestia non comedent, nec polluentur in eis. ego sum Dominus.

B Custodiant præcepta mea, ut nō subiaceant peccato, & moriantur in sanctuario, cū polluerint illud. ego Dominus qui sanctifico eos. Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis & mercenarius nō vescetur ex eis. Quem autē sacerdos emerit, & qui vernaculus domus eius fuerit, hi comedent ex eis. Si filia sacerdotis cui libet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur. Si autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reuersa fuerit ad domum patris sui: sicut puella cōsueuerat, aletur cibus patris sui. omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem.

C Qui comederit de sanctificatis, per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit sacerdoti in sanctuarium. Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israel, quæ offeruntur Domino: ne forte sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. ego Dominus qui sanctifico eos.

offerunt (Vet. Di. o. l. Ge. l. v.)

C Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad Aaron, & filios eius, & ad omnes filios Israel, dicēsque ad eos, Homo de domo Israel, & de aduenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam vel vota soluens, vel sponte offerēs, quicquid illud obtulerit in holocaustum Domino, ut offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, & ouibus, & ex capris. Si maculam habuerit, nō offeretis, neque erit acceptabile. Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota soluens, vel sponte offerēs, tam de bobus quàm de ouibus, immaculatū offeret, ut acceptabile sit: omnis macula nō erit in eo. Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: nō offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.

oblationes quas eis esse debeant.

Deut. 15. d. c. 15. b.

D Bouem & ouem aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex iis solui non potest. Omne animal quod vel contritis, vel tussis, vel sectis ablatisque testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omnino ne faciat. De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quicquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea.

26. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, **27.** Bos, ouis, & capra cum genita fuerint, septem diebus erunt sub hūbere matris suæ: die autem octauo, & deinceps offerri poterunt Domino. Siue illa bos, siue ouis, non immolabuntur vna die cum foetibus suis. Si immolaueritis hostiam pro gratiarum actione Domino, ut possit esse placabilis,

30. eodem die comedetis eam, non remanebit quicquā in mane alterius diei. ego Dominus. Custodite mandata mea, & facite ea: ego Dominus. Ne polluatis nomē meum sanctum, ut sanctificer in medio filiorū Israel: ego Dominus qui sanctifico vos. Et eduxi de Terra-Aegypti, ut essem vobis in Deum. ego Dominus.

CAP. XXIII.

A Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas. Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbathi requies est, vocabitur sanctus. omne opus non facietis in eo. sabbatum Domini est in cunctis habitationibus vestris. Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis. Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum, Phase Domini est: & quintadecima die mēsis huius solennitas azymorū Domini est. Septem diebus azyma comedetis. dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque: omne opus seruile nō facietis in eo. Sed offeretis sacrificiū in igne Domino septem diebus: dies autem septimus erit celebrior & sanctior: nullūque seruile opus facietis in eo.

sabbatum.

Phase. Exod. 12. a. nume. 18. c.

B Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Cū ingressi fueritis Terram quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum primitias messis vestræ ad sacerdotem, qui eleuabit fasciculum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis: altero die Sabbathi & sanctificabit illum. Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domini. Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ similæ cōpersæ oleo in incensum Domini, odoremque suauissimum: liba quoque vini, quarta pars hin. Panem, & polētam, & pultes non comedetis ex segete, vsque ad diem qua offeratis ex ea Deo vestro. præceptū est sempiternum in generationibus, cunctisque habitaculis vestris. Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi in quo obtulistis manipulum primitiarum septem hebdomadas plenas, vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium nouum Domino ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini. Offeretisque cum panibus septē agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armēto vnū, & arietes duos, & erunt in holocaustū cum libamētis suis, in odorem suauissimū Domino. Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum. Cūque eleuauerit eos sacerdos cum panibus primitiarū coram Domino, cedēt in vsum eius. Et vocabitis hūc diem celeberrimum, atque sanctissimum: omne opus seruile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris. Postquam autem messueritis segetē terræ vestræ, non secabitis

Vet. Ge. p. Primitiæ spicarum offerendæ Domino post die Pasche.

acceptabilis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Pentecoste, seu dies festus hebdomadarum. deut. 16. b.

Panes primitiarum.

Meis. 1. 19. b.

e. ii.

Dent. 24. b.

Festum tabarum. Nume. 29. a.

Dies expiationis. 16. g. numc. 19. b.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Festum tabernaculorum.

Iohan. 7. f.

tribuitis (Vet. M. B.)

Compositio lacerarum.

Duodecim panes propositionis.

eam usque ad solum: nec remanentes spicas colligeris, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. ego sum Dominus Deus vester. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, Mense septimo, prima die mensis erit vobis sabbatum, memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum: omne opus seruale non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Decimo die mensis huius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. Omne opus seruale non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis Dominus Deus vester. Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis:

30 & quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo. Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris: sabbatum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis septimi. A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbatha vestra. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, A quintodecimo die mensis huius septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino. Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus: omne opus seruale non facietis in eo. Et septem diebus offeretis holocausta Domino: dies quoque octavus erit celeberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino: est enim coetus atque collecta: omne opus seruale non facietis in eo. Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta & libamenta iuxta ritum uniuscuiusque diei: exceptis sabbathis Domini, donisque vestris, & quæ offertis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino. A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini septem diebus. die primo & die octavo erit sabbatum, id est requies. Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo vestro.

4^a Celebrabitisque solennitatem eius septem diebus per annum. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris: mense septimo festa celebrabitis. Et habitabitis in vmbraculis septem diebus: omnis qui de genere est Israel, manebit in tabernaculis. Ut discant posteri vestri quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educerem eos de Terra Aegypti, ego Dominus Deus vester. 4^a Locutusque est Moyses super solennitatibus Domini ad filios Israel.

locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Præcipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de oliuis purissimum ac lucidum, ad concinnandas lucernas iugiter, extra velum, testimonii in tabernaculo foederis. Ponetque eas Aaron a vespere usque in mane coram Domino, cultu ritumque perpetuo in generationibus vestris. Super candelabrum mundissimum ponetur semper in conspectu Domini. Accipies quoque simlam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas: quorum senos altrinsecus su-

per mensam purissimam coram Domino staves, & pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monumentum oblationis Domini. Per singula sabbatha mutabuntur coram Domino suscepti à filiis Israel foedere sempiterno. Veruntque Aaron & filiorum eius, ut comedant eos in loco Sancto: quia sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini iure perpetuo. Ecce autem egressus filius mulieris Israelitidis, quem pepererat de viro Aegypto inter filios Israel, iurgatus est in castris cum viro Israelite. Cumque blasphemasset nomen Domini, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocabatur autem mater eius Salumith filia Dabri de tribu Dan.) Miseruntque eum in carcerem, donec nossent quid iuberet Dominus. Qui locutus est ad Moysen, dicens, Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput eius, & lapidet eum populus uniuersus. Et ad filios Israel loqueris, Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum: & qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur. Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur. Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est animam pro anima. Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium suorum: sicut fecit, sic fiet ei, fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. Qui percusserit iumentum, reddet aliud: qui percusserit hominem, punietur. Aequum iudicium sit inter vos, siue peregrinus, siue ciuis peccauerit: quia ego sum Dominus Deus vester. Locutusque est Moyses ad filios Israel, & eduxerunt eum qui blasphemauerat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt: feceruntque filii Israel sicut præceperat Dominus Moysi.

locutusque est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens, Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Quando ingressi fueritis Terram quam ego dabo vobis, sabbathizetis sabbatum Domino. Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus eius. Septimo autem anno sabbatum erit terræ, requietionis Domini: agrum non seres, & vineam non putabis. Quæ sponte gignet humus, non metes: & vvas primitiarum tuarum non colliges, quasi vindemiam. annus enim requietionis terræ est. Sed erunt vobis in cibum, tibi & seruo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & aduenæ qui peregrinantur apud te: iumentis tuis & pecoribus omnia quæ nascuntur, præbebunt cibum. Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est septies septem, quæ simul faciunt quadraginta nouem.

Et clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in uniuersa terra vestra. Sanctificabisque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipse est enim iubileus: reuertetur homo ad possessionem suam, & vnusquisque rediet ad familiam pristinam. Quia iubileus est & quinquagesimus annus, non seretis atque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis, ob sanctificationem iubilei: sed statim ablata come-

Domino. (Vet. M.)

Matth. 23. a.

Blasphemus lapidatur.

- Vet. Ge. p. v.

Pena tallonis. exod. 21. b. reddat (Vet. M. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Matth. 5. f. exod. 21. c. deut. 19. d.

reddat (Vet. M. Di. o. B. V. AEquum iudicium.)

Sabbatum terræ anno septimo.

Exod. 23. b. Sabbathizet (Vet. Di. o. Ge. p. v. M. s.)

gignet (Vet. Ge. o. l. p. Di. l. v.)

tur (Vet. Ge. o. p. s.) peregrinantur (Vet. Cöpl. Ge. p. Iubilei annus. Hebdomades annorum. annos (Vet. V. Ge. o. l. p. Di. o. l.)

oblata (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

detis. Anno iubilei redient omnes ad possessiones suas. ⁴⁴Quādo vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo. ⁴⁵& iuxta supputationem frugū vendet tibi. ⁴⁶Quanto plus anni remanserint post iubileum, tanto crescet & pretium: quanto minus temporis numeraueris, tanto minoris & emptio constabit. tempus enim frugum vendet tibi. Nolite affligere contribules vestros, sed timeat vnusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester. ⁴⁷Facite praecepta mea, & iudicia custodite, & implete ea, vt habitare possitis in Terra absque vilo pauore. ⁴⁸& gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini vsque ad saturitatē, nullius impetum formidantes. ⁴⁹Quod si dixeritis, Quid comedemus anno septimo, si nō seuerimus, neq; collegerimus fruges nostras? Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum. ⁵⁰feretisq; anno octauo, & comedetis veteres fruges vsque ad nonū annum: donec noua nascantur, edetis vetera. ⁵¹Terra quoque non vendetur in perpetuū: quia mea est, & vos aduenae & coloni mei estis. ⁵²vnde cuncta regio possessionis vestrae sub redemptionis cōditione vendetur. ⁵³Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat. ⁵⁴Si autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit inuenire: computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam. ⁵⁵Quod si non inuenit manus eius vt reddat pretium, habebit emptor quod emerat, vsque ad annum iubileum. in ipso enim omnis venditio redibit ad dominum, & ad possessorem pristinum. ⁵⁶Qui vendiderit domum intra vrbs muros, habebit licentiam redimendi, donec vnus impleatur annus. si non redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor possidebit eam, & posterius eius in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in iubileo. ⁵⁷Si autem in villa fuerit domus, quae muros non habet, agrorum iure vendetur. si autē redempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad dominum. ⁵⁸Aedes Leuitarum quae in vrbsibus sunt, semper possunt redimi. si redemptae non fuerint, in iubileo reuertentur ad dominos, quia domus vrbsium Leuitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel. Suburbana autem eorū non veneant, quia possessio sempiterna est. ⁵⁹Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, & susceperis eum quasi aduenam & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias vsuras ab eo, nec amplius quā dediti. time Deum tuū, vt viuere possit frater tuus apud te. ⁶⁰Pecuniam tuam nō dabis ei ad vsurā, & frugum superabundantiam nō exiges. ⁶¹Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegypti, vt darem vobis Terram-Chanaan, & essem vester Deus. ⁶²Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes seruitute famulorum: sed quasi mercenarius & colonus erit, vsque ad annum iubileum operabitur apud te. ⁶³Et postea egredietur cū liberis suis, & reuertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum. Mei enim serui sunt, & ego eduxi eos de Terra-Aegypti. non veneant conditione seruorum: ne affligas eum per potentiam, sed

metuito Deum tuum. ⁶⁴Seruus & ancilla sint vobis de nationibus quae in circuitu vestro sunt. ⁶⁵Et de aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos. ⁶⁶Et haereditario iure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in aeternum: fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam. ⁶⁷Si inualuerit apud vos manus aduenae atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe eius: Post venditionem potest redimi: qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum. ⁶⁸Et patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. si autē & ipse potuerit, redimet se. ⁶⁹Supputatis duntaxat annis à tempore venditionis suae vsque in annum iubileum: & pecunia qua venditus fuerat, iuxta annorum numerum & rationem mercenarii supputata. ⁷⁰Si plures fuerint anni qui remanent vsque ad iubileum, secundum hos reddet & pretium. ⁷¹Si pauci, ponet rationem cum eo iuxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquū est annorum, quibus ante seruiuit merce dibus imputatis: nō affliget eum violenter in conspectu tuo. ⁷²Quod si per hanc redimi nō potuerit, anno iubileo egredietur cū liberis suis. Mei enim sunt serui, filii Israel, quos eduxi de Terra-Aegypti. ego Dominus Deus vester. CAP. XXVI.

Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum. ego enim sum dominus Deus vester. ²Custodite sabatha mea, & pauete ad sanctuarium meum. ego Dominus. ³Si in praeceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, Dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. ⁴Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pauore habitabitis in terra vestra. ⁵Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. auferam malas bestias: & gladius nō transibit terminos vestros. ⁶Persequemini inimicos vestros, & corruet coram vobis. ⁷Persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro. ⁸Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firma bo pactum meum vobiscum. ⁹Comedetis vetustissima veterum, & vetera nouis superuenientibus proicietis. ¹⁰Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & nō abiiciet vos anima mea. ¹¹Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vobisq; eritis populus meus. ¹²Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegyptiorum, ne seruiretis eis, & qui cōfregi catenas ceruicum vestrarū, vt incederetis erecti. ¹³Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, sed spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis vt nō faciatis ea quae à me cōstituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meū. ¹⁴Ego quoque hanc faciam vobis, Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras: frustra seretis sementē, quae ab hostibus deuorabitur. ¹⁵Ponam faciem meā contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subiiciemini his qui oderūt vos: fugietis nemine persequente. ¹⁶Si autē nec sic obedieritis mihi, addam correptiones

Seruus.
Ancilla.Serui Dei, i.
raclite.Sculptilia prohibet fieri.
Exo 20. a. deu. 5. a.
psal. 96. b.- Vet. Di. o. l. Ge. 1. s.
Benedictio seruorum
tibus praecepta.
Deut. 28. a.

Iob. 11. d.

1. Corin. 6. d.

Maledictio non seruantibus praecepta.
Deut. 28. b.
thren. 1. f. malach. 1. a.
* si (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. verò legit Et si * quoque (Vet. Ge. p.

e. iii.

vestras septuplūm propter peccata vestra, & conterā superbiam duritiæ vestræ: dabōque vobis calum desuper sicut ferrum, & terrā æneam. Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebūt. Si ambulaueritis ex aduerso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras vsque in septuplū propter peccata vestra: emittamque in vos bestias agri, quæ cōsumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigāt, desertaque fiant viæ vestræ. Quod si nec sic volueritis recipere disciplinā, sed ambulaueritis ex aduerso mihi: ego quoque contrā vos aduersus incedā, & percutiā vos septies propter peccata vestra. Inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei: cūmque cōfugeritis in vrbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostiū: postquam cōfregero baculum panis vestri, ita vt decē mulieres in vno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus, & comedetis, & nō saturabimini. Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaueritis contra me: & ego incedā aduersus vos in furore contrario, & corripiā vos septem plagis propter peccata vestra. Ita vt comedatis carnes filiorū vestrorum & filiarū vestrarum. Destruam excelsa vestra, & simulachra cōfringam. cadetis inter ruinas idolorum vestrorū, & abominabitur vos anima mea. Intātum vt vrbes vestras redigam in solitudinē, & deserta faciā sanctuaria vestra, nec recipiam vltra odorē suauissimum. Disperdamque terrā vestrā, & stupebunt super ea inimici vestri, cum habitatores illius fuerint. Vos autē dispergam in Gētes, & euaginabo post vos gladiū, eritque terra vestra deserta, & ciuitates vestræ dirutæ. Tunc placebūt Terræ sabbatha sua cūctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis in terra hostili, sabbathizabit, & requiescet in sabbathis solitudinis suæ, eo quod nō requieverit in sabbathis vestris quādo habitabatis in ea. Et qui de vobis remāserint, dabo pauorem in cordibus eorū in regionibus hostium, terribit eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequētē, & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugiētes, nemo vestrum inimicis audebit resistere. Peribitis inter Gētes, & hostilis vos terra consumet. Quod si & de iis aliqui remāserint, tabescēt in iniquitatibus suis, in terra inimicorū suorum, & propter peccata patrū suorum & sua affligentur: donec confiteantur iniquitates suas, & maiorū suorum recordentur, quibus præuaricati sunt in me, & ambulauerūt ex aduerso mihi. Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducā illos in terram hostilem, donec erubescat incircūcisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis. Et recordabor fœderis mei quod pepigi cum Iacob, & Isaac, & Abraham. Terræ quoque memor ero: quæ cū relicta fuerit ab eis, complacebit sibi in sabbathis suis, patiens solitudinē propter illos. Ipsi verò rogabunt pro peccatis suis, eo quod abiecerint iudicia mea, & leges meas despexerint. Attamen etiā cū essent in terra hostili, non penitus abieci eos, neque sic despexi vt cōsumerentur, & irritum facerem pactum meū cū eis: ego enim sum Dominus Deus eorum. Et recordabor fœderis mei pristini, quādo eduxi eos de Terra Aegypti in cōspectu Gentium, vt essem Deus eorū. ego Dominus Deus.

Hæc sunt iudicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter se & inter filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.

CAP. XXVII.

A Ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Homo qui votum fecerit, & sponderit Deo animā suam, sub æstimatione dabit pretiū. **B** Si fuerit masculus à vicesimo anno vsque ad sexagesimū annū, dabit quinquaginta siclos argēti ad mensurā sanctuarii: si mulier, triginta. A quinto autē anno vsq; ad vicesimū, masculus dabit viginti siclos: foemina decē. Ab vno mense vsque ad annum quintū, pro masculo dabuntur quinque sicli: pro foemina tres. Sexagenarius & vltra masculus dabit quindecim siclos: foemina decem. Si pauper fuerit, & æstimationē reddere non valebit, stabit coram sacerdote: & quātum ille æstimauerit, & viderit eum posse reddere, tantū dabit. Animal autem quod immolari potest Domino, si quis vouerit, sanctum erit, & mutari non poterit, id est nec melius malo, nec peius bono. quod si mutauerit: & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, cōsecratum erit Domino. Animal immūdum quod immolari Domino nō potest, si quis vouerit, adducetur ante sacerdotē: qui diuidens vtrum bonū an malum sit, statuet pretiū. Quod si dare voluerit is qui offert, addet super æstimationem quintā partem. Homo si vouerit domū suam, & sanctificauerit Domino, consyderabit eam sacerdos vtrū bona an mala sit, & iuxta pretium quod ab eo fuerit cōstitutum, venundabitur. Sin autē ille qui vouerat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis supra, & habebit domum. Quod si agrum possessionis suæ vouerit, & consecrauerit Domino: iuxta mēsuram sementis æstimabitur pretium. si triginta modis hordei seritur terra, quinquaginta siclis venundetur argenti. Si statim ab anno incipientis iubilei vouerit agrū, quanto valere potest, tanto æstimabitur. Sin autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam iuxta annorum, qui reliqui sunt, numerū vsq; ad iubileum, & detrahetur ex pretio. Quod si voluerit redimere agrum ille qui vouerat, addet quintam partē æstimatæ pecuniæ, & possidebit eam. Sin autem noluerit redimere, sed alteri cui libet fuerit venūdatus, vltra eum, qui vouerat, redimere non poterit: quia cum iubilei venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio cōsecrata ad ius pertinet sacerdotum. Si ager emptus est, & non de possessione maiorum, sanctificatus fuerit Domino: supputabit sacerdos iuxta annorum numerū vsque ad iubileum, pretium: & dabit ille qui vouerat eū, Domino. In iubileo autē reuertetur ad priorem dominū qui vendiderat eum, & habuerat in sorte possessionis suæ. Omnis æstimatio siclo sanctuarii pōderabitur. Siclus viginti obolos habet. Primogenita quæ ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit & vouere, siue bos siue ovis fuerit: Domini sunt. Quod si immundum est animal, redimet qui obtulit iuxta æstimationem suam, & addet quintam partē pretii. si redimere noluerit, vendetur alteri quātuncūque fuerit ante æstimatū. Omne quod Domino cōsecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, nō veniet, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit cōsecratū,

De variis votis, & redemptione corandem.

Domino (Vet. Compl.

Domino (Vet. P.O.

autem (Vet. p. V. Ge. o. l. p.

eum. (scilicet agrum. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. Compl.

-Vet. Di. o. l. Ge. l. v. s.

Siclus. Exo. 30 b. nume. 3. g. ezech. 45. d. Dominū (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

tuā, (Vet. Ge. l. p.

Anathema neq; vendi, neque redimi poterit. iof. 6. c. d.

vestra (Vet. Ge. p.

Confessio peccati, & pro eodem oratio. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. Compl.

Promissiois suæ memor Deus, parit populo confidenti peccatum.

-Vet. Ge. p.

sanctum sanctorum erit Domino. Et omnis consecratio quae offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur. Omnes decimae terrae siue de pomis arborum siue de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificatur. Siquis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum. Omnium decimarum bouis & ovis & caprae, quae sub

pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Non eligitur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. Siquis mutauerit: & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur. Haec sunt praecipua quae mandauit Dominus Moysi ad filios Israel in monte Sinai.

Numeri, Hebraice Vaiedabber.

CAP. I. OCTVVSQVE est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo foederis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Aegypto, dices, Tollite summam vniuersae congregationis filiorum Israel per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quicquid sexus est masculinum a vicesimo anno & supra, omnium virorum fortium ex Israel, & numerabis eas per turmas suas, tu & Aaron. Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis, quorum ista sunt nomina, De tribu Ruben, Elisur filius Seder, de tribu Simeon, Salamiel filius Suri

saddai, de tribu Iuda, Nahasson filius Aminadab. De tribu Issachar, Nathanael filius Suar, de tribu Zabulon, Eliab filius Helon. Filiorum autem Ioseph, de tribu Ephraim, Elisama filius Ammiud, de tribu Manasse, Gamaliel filius Phadasur, de tribu Benjamin, Abidai filius Gedeonis, de tribu Dan, Ahi-ezer filius Ammi-saddai, de tribu Aser, Phogiel filius Ochran, de tribu Gad, Eliafah filius Duell, de tribu Nephthali, Ahira filius Enan. Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus & cognationes suas, & capita exercitus Israel: quos tulerunt Moyses & Aaron cum omni vulgi multitudine, & congregauerunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes & domos ac familias & capita & nomina singulorum a vicesimo anno & supra. Sicut praeceperat Dominus Moysi, numeratiq; sunt in deserto Sinai, De Ruben primogenito Israelis per generationes & familias ac domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculinum a vicesimo anno & supra, procedentium ad bellum, quadraginta sex millia quingenti. De filiis Simeon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculinum a vicesimo anno & supra, procedentium ad bellum, quinquaginta nouem millia trecenti. De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a viginti annis & supra, omnes qui ad bella procederent, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta. De filiis Iuda per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum a vicesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere, recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti. De filiis Issachar per genera

tiones & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum a vicesimo anno & supra, omnes qui ad bella procederent, recensiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti. De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vicesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere, quinquaginta septem millia quadringenti. De filiis Ioseph, filiorum Ephraim per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vicesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere, quadraginta millia quingenti. Porro filiorum Manasse per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a viginti annis & supra, omnes qui poterant ad bella procedere, triginta duo millia duceti. De filiis Benjamin per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vicesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere, triginta quinque millia quadringenti. De filiis Dan per generationes, & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vicesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere, sexaginta duo millia septingenti. De filiis Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vicesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere, quadraginta millia & mille quingenti. De filiis Nephthali per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vicesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere, quinquaginta tria millia quadringenti. Hi sunt quos numerauerunt Moyses & Aaron, & duodecim principes Israel, singulos per domos cognationum suarum. Fueruntque omnis numerus filiorum Israel per domos & familias suas a vicesimo anno & supra, qui poterant ad bella procedere, sexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta. Leuitae autem in tribubus familiarum suarum non sunt numerati cum eis. Locutusque est Dominus ad Moysen, dices, Tribum Leui non numerare, neque pones summam eorum cum filiis Israel, sed constitues eos super tabernaculum testimonii & cuncta vasa eius, & quicquid ad caeremonias pertinet. ipsi portabunt tabernaculum & omnia utensilia eius: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur. Cum proficiscendum fuerit, deponent Leuitae tabernaculum: cum castra metanda, erigent. quisquis externorum accesserit, occidetur. Metabuntur autem castra filii Israel vnusquisque per turmas & cuneos atque exercitum suum. Porro Leuitae per e.iiii.

de frugibus, & de pomis arborum, (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. p. v.)

Exod. 30. b. Inuentur numeri ad pugnam aprt.

cos (mascul. gen. Ver. Di. o. Ge. o. l. p. B. V.)

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B. V.

tuas, (Vet. Ge. p. v.)

tuas, (Vet. Ge. p.)

in tribu (singula. Vet. Di. o. Ge. l. p. v.) Tribus Leui constituta super tabernaculum. constitue (Vet. Di. o. l. Ge. l. M.)

castrametandj, (Vet. Ge. p.)

gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel, & excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii. **Fecerunt ergo filii Israel iuxta omnia quae praeceperat Dominus Moysi.**

CAP. II.

Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, Singuli per turmas, signa atque vexilla & domos cognationum suarum castrametabuntur filiorum Israel per gyrum tabernaculi foederis. Ad Orientem Iudas figent tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum eius Nahason filius Aminadab: & omnis de stirpe eius summa pugnantium, septuagintaquatuor millia sexcentorum. **Iuxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar: & omnis numerus pugnatorum eius quinquagintaquatuor millia quadringenti.** In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon: omnisque de stirpe eius exercitus pugnatorum, quinquagintaseptem millia quadringenti.

Vniuersi qui in castris Iudae annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti: & per turmas suas primi egredientur. In castris filiorum Ruben ad Meridianam plagam erit princeps Elisur filius Seduc: & cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti. **Iuxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Suri-saddai: & cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quinquaginta novem millia trecenti.** In tribu Gad princeps fuit Eliafaph filius Duel: & cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadragintaquinque millia sexcenti quinquaginta. **Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas. in secundo loco proficiantur.** **Leuabitur autem tabernaculum testimonii per officia Leuitarum & turmas eorum. quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiantur.** **Ad Occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud: cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.**

Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadaasur: cunctusque exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti. In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis: & cunctus exercitus pugnatorum eius, qui recensiti sunt, trigintaquinque millia quadringenti. **Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centum per turmas suas. tertii proficiantur.** **Ad Aquilonis partem castrametati sunt filii Dan: quorum princeps fuit Ahi-ezer filius Ammi-saddai: cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti.**

Iuxta eum fixere tentoria de tribu Aser, quorum princeps fuit Phegiel filius Ochrafi: cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti. De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan: cunctus exercitus pugnatorum eius, quinquaginta tria millia quadringenti. **Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti. & novissimi proficiantur.** **Hic nu-**

merus filiorum Israel, per domos cognationum suarum & turmas diuisi exercitus, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta. **Leuitae autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim praeceperat Dominus Moysi. Feceruntque filii Israel iuxta omnia quae mandauerat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.**

CAP. III.

Hae sunt generationes Aaron & Moysi in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai. **Et haec nomina filiorum Aaron, primogenitus eius Nadab, deinde Abiu & Eleazar & Ithamar. Haec nomina filiorum Aaron sacerdotum qui uncti sunt, & quorum repletae & consecratae manus ut sacerdotio fungerentur.**

Mortui sunt enim Nadab & Abiu cum offerret ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre suo. **Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Applica tribum Leui, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrent ei, & excubent, & obseruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii, & custodiant vasa tabernaculi, seruientes in ministerio eius. Dabisque dono Leuitas Aaron & filiis eius, quibus traditi sunt a filiis Israel. Aaron autem & filios eius constitues super cultum sacerdotii. externus qui ad ministrandum accesserit, morietur.** **Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Ego tuli Leuitas a filiis Israel pro omni primogenito qui aperit vuluam in filiis Israel, eruntque Leuitae mei. Meum est enim omne primogenitum: ex quo percussi primogenitos in Terra Aegypti sanctificaui mihi quicquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus, mei sunt: ego Dominus.**

Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens, Numera filios Leui per domos patrum suorum & familias, omnem masculinum ab vno mense & supra. **Numerauit Moyses ut praeceperat Dominus, & inuenti sunt filii Leui per nomina sua, Gerson & Caath & Merari. Filii Gerson: Lebni, & Semei. Filii Caath: Amram, & Iesaa, Hebron, & Oziel. Filii Merari: Moholi, & Musi. De Gerson fuere familiae duae, Lebnitica, & Semeitica: quarum numeratus est populus sexus masculini ab vno mense & supra, septem millia quingentorum. Hi post tabernaculum metabuntur ad Occidentem**

sub principe Heliasaph filio Lae. Et habebunt excubias in tabernaculo foederis, ipsum tabernaculum & operimentum eius, tentorium quod trahitur ante fores tecti foederis, & cortinas atrii: tentorium quoque quod appeditur in introitu atrii tabernaculi, & quicquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia utensilia eius. Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Isaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Haec sunt familiae Caathitarum, recensitae per nomina sua: omnes generis masculini ab vno mense & supra, octo millia sexcenti. habebunt excubias sanctuarii: & castrametabuntur ad Meridianam plagam. Princepsque eorum erit Elisaphan filius Oziel: & custodient arcam, mensamque & candelabrum, altaria & vasa sanctuarii, in quibus ministratur, & velum, cunctamque huiusmodi suppellectilem.

Princeps autem principum Leuitarum Eleazar fi-

A
Situs tentorium
filiorum Israel &
nomina ducum
eorum.
Fili (Vet. Compl. B.
D. 10. V.

Sexcenti. (Vet.
Compl.

Fili Aaron.

Exod. 6. d.

Leuit. 10. a.
1. para. 24. a.Leuitis datur
administratio
sacerdotum.

Exod. 13. a. 7. 9. e.

Leuitae nume-
rantur.

Exod. 6. c.

Quingenti. (Vet.
Compl.

Leuitarum statio.

lius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiae sanctuarii.³³ At verò de Merari erunt populi Moholitz & Musitz recensiti per nomina sua. Omnes generis masculini ab vno mense & supra, sex millia ducenti.³⁴ Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga Septentrionali castrametabuntur. Erunt sub custodia eorum tabulae tabernaculi & vectes, & columnae ac bases earum, & omnia quae ad cultum huiusmodi pertinent: columnaeque atrii per circuitum cum basibus suis, & paxilli cum funibus. Castrametabuntur ante tabernaculum foederis, id est ad Orientalem plagam Moyses & Aaron cum filiis suis, habentes custodiam sanctuarii in medio filiorum Israel. quisquis alienus accesserit, morietur.³⁵ Omnes Leuitae quos numerauerunt Moyses & Aaron iuxta praecipitum Domini per familias suas in genere masculino à mense vno & supra, fuerunt vigintiduo millia.³⁶ Et ait Dominus ad Moysen, Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel ab vno mense & supra, & habebis summam eorum.³⁷ Tollésque Leuitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel, ego sum Dominus: & pecora eorum pro vniuersis primogenitis pecorum filiorum Israel. Recensuit Moyses sicut praeeperat Dominus primogenitos filiorum Israel: & fuerunt masculi per nomina sua à mense vno & supra, vigintiduo millia ducenti septuagintatres.³⁸ Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Tolle Leuitas pro primogenitis filiorum Israel, & pecora Leuitarum pro pecoribus eorum: eruntque Leuitae mei: ego sum Dominus. In pretio autem ducentorum septuagintatrium qui excedunt numerum Leuitarum de primogenitis filiorum Israel, accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram sanctuarii. Siclus habet viginti obolos. Dabisque pecuniam Aaron & filiis eius pretium eorum qui supra sunt. Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerat à Leuitis pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexagintaquinque siclorum iuxta pondus sanctuarii: & dedit eam Aaron & filiis eius iuxta verbum quod praeeperat sibi Dominus.

CAP. IIIII.

Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, Tolle summam filiorum Caath de medio Leuitarum per domos & familias suas, à tricesimo anno & supra vsque ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur vt stent & ministrent in tabernaculo foederis. Hic est cultus filiorum Caath, Tabernaculum foederis & Sanctum sanctorum ingredientur Aaron & filii eius, quando mouenda sunt castra, & deponet velum quod pendet ante fores, inuoluentque eo arcam testimonii, & operient rursus velamine hyacinthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum, & inducet vectes. Mensam quoque propositionis inuoluent hyacinthino pallio, & ponent cum eo thuribula & mortariola, cyathos & crateras ad liba fundeda: panes semper in ea erunt. extendentque desuper pallium coccineum, quod rursus operient velamento hyacinthinarum pellium, & inducent vectes. Sumet & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus suis & emictoriis. & cunctis vasis olei, quae ad concinnandas lucernas necessaria sunt, & super omnia ponet ope-

rimentum hyacinthinarum pellium, & inducent vectes. Necnon & altare aureum inuoluent hyacinthino vestimento, & extendent desuper operimentum hyacinthinarum pellium, inducentque vectes. Omnia vasa quibus ministratur in sanctuario inuoluent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum hyacinthinarum pellium, inducentque vectes. Sed & altare mundabunt cinere, & inuoluent illud purpureo vestimento, ponentque cum eo omnia vasa quibus in ministerio eius vtuntur, id est ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes, vncinos & batilla, cuncta vasa altaris, operient simul velamine hyacinthinarum pellium, & inducent vectes. Cumque inuoluerint Aaron & filii eius sanctuarium & omnia vasa eius in commotione castrorum, tunc intrabunt filii Caath vt portent inuoluta: & non tangent vasa sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo foederis: super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compositionis incensum, & sacrificium quod semper offertur, & oleum vntionis: & quicquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vasorum quae in sanctuario sunt. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, Nolite perdere populum Caath de medio Leuitarum: sed hoc facite eis, vt viuant, & non moriantur, si tetigerint sancta sanctorum. Aaron & filii eius intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, & diuident quid portare quis debeat. Alii nulla curiositate videant quae sunt in sanctuario priusquam inuoluantur, alioquin morientur. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos ac familias & cognationes suas à triginta annis & supra, vsque ad annos quinquaginta: numeram omnes qui ingrediuntur & ministrant in tabernaculo foederis. Hoc est officium familiae Gersonitarum, vt portent cortinas tabernaculi & tectum foederis, operimentum aliud, & super omnia velamen hyacinthinum, tentoriumque quod pedet in introitu tabernaculi foederis, cortinas atrii, & velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quae ad altare pertinent, funiculos & vasa ministerii, iubente Aaron & filiis eius, portabunt filii Gerson: & scient singuli cui debeant operi mancipari. Hic est cultus familiae Gersonitarum in tabernaculo foederis. eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis. Filios quoque Merari per familias & domos patrum suorum recenset à triginta annis & supra, vsque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerii sui & cultum foederis testimonii. Haec sunt onera eorum, Portabunt tabulas tabernaculi & vectes eius, columnas ac bases earum, columnas quoque atrii per circuitum cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & suppellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt. Hoc est officium familiae Meraritarum & ministerium in tabernaculo foederis: eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis. Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes synagogae filios Caath per cognationes & domos patrum suorum à triginta annis & supra, vsque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi foederis: & inuēti sunt duo millia se-

hyacinthinarum
(Vet. Ge. p. o.)hyacinthinarum
(Vet. Ge. p. o.)hyacinthinarum
(Vet. Ge. p. o.)hyacinthinarum
(Vet. Ge. p. o.)
involuerit (Vet. Compl.)

onera (Vet. Compl. B.)

officium Gersonitarum.

hyacinthinum,
(Vet. Ge. p. o.)onera (Vet. Di. o.)
I. Ge. o. l. p. v. B.
Compl.

officium Meraritarum.

Recapitulatio.

Leuitarum numerus.

Leuitae loco primogenitorum Israel Dei sunt.

Primogeniti excedentes numerum Leuitarum quinque siclos singuli redempti.

Fig. 30. b. leu. 37. c. c. 41. d.

Officia Leuitarum.

Officium Caathitarum.

hyacinthinarum
(Vet. Ge. p. o.)

ca (fam. ge. Vet. Ge. p. l. Di. o. l.)

hyacinthinarum
(Vet. Ge. p. o.)

ptingenti quinquaginta. hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum foederis: hos numeravit Moyses & Aaron iuxta sermonem Domini per manum Moysi. Numerati sunt & filii Gerson per cognationes, & domos patrum suorum a triginta annis & supra, usque ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur ut ministrant in tabernaculo foederis: & inveniuntur duo millia sexcenti triginta. hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moyses & Aaron iuxta verbum Domini. Numerati sunt & filii Merari per cognationes & domos patrum suorum a triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi foederis: & inveniuntur tria millia ducenti. hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron iuxta imperium Domini per manum Moysi. Omnes qui recensiti sunt de Leuitis, & quos fecit ad nomen Moyses & Aaron, & principes Israel per cognationes & domos patrum suorum a triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi, & onera portandi fuerunt simul octo millia quingenti octoginta. iuxta verbum Domini recensit eos Moyses, unumquemque iuxta officium & onera sua, sicut praeceperat ei Dominus.

CAP. V.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Praeceptum filiis Israel ut eiciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusque est super mortuo: tam masculum quam foeminam eicite de castris, ne contaminent ea, cum habitauerint vobiscum. feceruntque ita filii Israel, & eiecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad filios Israel. Vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quae solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quinquamque partem desuper ei in quem peccaverint. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia. Omnes quoque primitiae quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent: & quicquid in sanctuarium offertur a singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad filios Israel, & dices ad eos, Vir cuius uxor errauerit, maritumque contemnens dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro. Si spiritus zelotypiae concitauerit virum contra uxorem suam, quae vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur, adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinae hordeaceae. non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiae est, & oblatio inuestigans adulterium. Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino, aliumque aquam sanctam in vase fictili, & paulillum terrae de pavimento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis,

* recenseri (vet. Compl.

Qui de castris eiciendi.

Expiatio transgressionis.

Leuit. 6. a.

Confessio peccati.

Lex primitiarum.

Lex zelotypiae.

& oblationem zelotypiae: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congestis, adiurabitque eam, & dicet, Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocent aquae istae amarissimae, in quas maledicta congestis. Sin autem declinasti a viro tuo, atque polluta es, & concubuiisti cum altero viro: his maledictionibus subiacabis; Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo, putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus disrumptur: ingrediantur aquae maledictae in ventrem tuum, & utero tumescete putrescat femur. Et respondet mulier, Amen, amen. Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congestis, & dabit ei bibere, Quas cum exhauserit, tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiae, & eleuabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita dumtaxat ut prius, pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas.

Aquae amarissimae.

tuo. (vet. Ge. p.

27. Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquae maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Quod si polluta non fuerit, erit innocua, & faciet liberos. Ista est lex zelotypiae: si declinauerit a viro suo, & si polluta fuerit, maritusque zelotypiae spiritu concitatus adduxerit eam in conspectum Domini, & fecerit ei sacerdos iuxta omnia quae scripta sunt, maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CAP. VI.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad filios Israel, & dices ad eos, Vir siue mulier cum fecerint votum ut sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare: a vino, & omni quod inebriare potest, abstinent. Acetum ex vino, & ex qualibet alia portione, & quicquid de vva exprimitur, non bibent: vvas recentes siccasque non comedent cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quicquid ex vinea esse potest, ab vva passa usque ad acinum non comedent. Omni tempore separationis suae in nouacula non transibit per caput eius usque ad completum diem quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente caesarie capitis eius. Omni tempore consecrationis suae super mortuum non ingredietur, nec super patris quidem & matris & fratris sororisque funere contaminabitur, quia consecratio Dei sui super caput eius est. Omnibus diebus separationis suae sanctus erit Domino. Sin autem mortuus fuerit subito quispiam coram eo, polluetur caput consecrationis eius: quod radet ilico in eadem die purgationis suae, & rursum septima. In octaua autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbae sacerdoti in introitu foederis testimonii: facietque sacerdos unum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo quia peccauit super mortuo: sanctificabitque caput eius in die illo. Et consecrabit Domino die separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores irriti fiat, quoniam polluta est sanctificatio eius. Ista est lex consecrationis, Cum dies quos ex voto decreuerat, complebuntur: adducet eum ad ostium tabernaculi foederis

Lex consecratorum siue nazarovum.

Indic. 73 a. super (vet. Dl. o. Ge. o. p.

dies (vet. Dl. o. l. Ge. o. l. p. v.

& offeret (Vet.
Di. o. l. Ge. o. l. p.

deris, vt offerat' oblationē eius Domino, agnum anniculū immaculatū in holocaustum, & ouem anniculam immaculatā pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificā, canistrum quoque panum azymorum qui conspersi sint oleo, & lagana absque fermento vncta oleo, ac libamina singulorum: quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quàm in holocaustum. Arietem verò immolabit hostiam pacificā Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur. Tunc rade- tur nazaræus ante ostiū tabernaculi fœderis cæsarie consecrationis suæ: tollētque capillos eius, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum. Et armum coctum arietis, tortamque absque fermento vnam de canistro, & laganum azymum vnū, & tradet in manus nazaræi, postquam rasum fuerit caput eius. Susceptaque rursum ab eo, eleuabit in conspectu Domini: & sanctificata, sacerdotis erūt, sicut pectusculum quod separari iussum est, & femur. post hæc potest bibere nazaræus vinū. Ita est lex nazaræi, cum vo- uerit oblationem suam Domino tempore conse- crationis suæ, exceptis his quæ inuenerit manus eius: iuxta quod mente deuouerat, ita faciet, ad perfectionem sanctificationis suæ. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere Aaron & filiis eius, Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis, 24. Benedicat tibi Dominus, & custodiat te. Ostēdat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Cō- uertat Dominus vultū suum ad te, & det tibi pacem. Inuocabuntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

CAP. VII.

Actum est autem, in die qua compleuit Moyses tabernaculū, & erexit illud: vn- xitque & sanctificauit cum omnibus va- sis suis, altare similiter & omnia vasa eius. Obrule- runt principes Israel & capita familiarum quæ e- rant per singulas tribus, præfecti eorum qui nu- merati fuerant, munera corā Domino sex plau- stra tecta cum duodecim bobus: vnum plaustrū obtulere duo duces, & vnum bouem singuli, ob- tuleruntque ea in conspectu tabernaculi. Ait au- tem Dominus ad Moysen, Suscipe ab eis vt seruiāt in ministerio tabernaculi, & trades ea Leuitis iuxta ordinem ministerii sui. Itaque cum suscepisset Moyses plaustra, & boues, tradidit eos Leuitis.

7. Duo plaustra & quatuor boues dedit filiis Gerson, iuxta id quod habebāt necessarium. Quatuor a- lia plaustra, & octo boues dedit filiis Merari secū- dum officia & cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis. Filiis autem Caath non de- dit plaustra & boues: quia in sanctuario seruiunt, & onera propriis portāt humeris. Igitur obtule- runt duces in dedicationē altaris, die qua vnctum est, oblationē suam ante altare. Dixitque Dominus ad Moysen, Singuli duces per singulos dies offer- rāt munera in dedicationē altaris. Primo die ob- tulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Iuda: fueruntque in ea acetabulum argenteum pondo centū triginta siclorum, phia- la argentea habens septuaginta siclos iuxta pōdus sanctuarii, vtrūque plenū simila conspersa oleo in sacrificiū. Mortariolum ex decem siclis aureis ple- num incenso. Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: Hircūmque

pro peccato. Et in sacrificio pacificorū boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnōs anniculos quinque. hæc est oblatio Nahasson filii Aminadab. Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar, acetabulum argenteum ap- pendens centum triginta siclos, phialam argen- team habentem septuaginta siclos, iuxta pondus sanctuarii, vtrūque plenum simila conspersa o- leo in sacrificiū. Mortariolum aureum habens decem siclos plenum incenso. Bouem de armen- to & arietem, & agnum anniculum in holocau- stum: Hircūmque pro peccato. Et in sacrificio paci- ficorum boues duos, arietes quinque, hircos quin- que, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Na- thanael filii Suar. Tertio die princeps filiorum Zabulon Eliab filius Helon, obtulit acetabulū ar- genteum appendens centum triginta siclos, phia- lam argenteam habentē septuaginta siclos ad pō- dus sanctuarii, vtrūque plenum simila consper- sa oleo in sacrificiū. Mortariolum aureum ap- pendens decem siclos plenum incenso. Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in ho- lococaustum: Hircūmque pro peccato. Et in sacrifi- cio pacificorum boues duos, arietes quinque, hir- cos quinque, agnos anniculos quinque. hæc est o- blatio Eliab filii Helon. Die quarto princeps fi- liorum Ruben, Elisur filius Seder, obtulit aceta- bulum argenteum appendens centum triginta si- clos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, vtrūque plenum si- mila conspersa oleo in sacrificiū. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculū in holocaustum: Hircūmque pro peccato. Et in sacrifi- cio pacificorū boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Elisur filii Seder. Die quinto princeps filiorum Simeon Salamiel filius Suri-saddai, obtulit aceta- bulum argenteū appendens centū triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, vtrūque plenum simila cō- spersa oleo in sacrificiū. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso. Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: Hircūmque pro peccato. Et in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit obla- tio Salamiel filii Suri-saddai. Die sexto princeps filiorum Gad Eliafaph filius Duell, obtulit aceta- bulum argenteum appendens centū triginta si- clos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, vtrūque plenum si- mila conspersa oleo in sacrificiū. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incen- so. Bouem de armento, & arietem, & agnum anni- culum in holocaustum: Hircūmque pro peccato. Et in hostias pacificorū boues duos, arietes quin- que, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Eliafaph filii Duell. Die septi- mo princeps filiorū Ephraim Elisama filius Am- miud, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam haben- tem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, vtrū- que plenum simila conspersa oleo in sacrificiū: Mortariolum aureum appendens decē siclos ple- num incenso. Bouem de armento, & arietem, &

Nathanaelis
oblatio.

oblatio Eliab.

oblatio Elisur.

oblatio Sala-
miel.

Eliafaph.

Elisama.

Benedicendi po-
pulo modus.
Ecclesi 36. c.

Exod. 40. b.

Oblationes sin-
gularum ducū
populi israeliti-
ci, in dedicati-
one tabernaculi.
- Vet. Compl.
- qui (Vet. M.
Di. o. l. Ge. o. l. p.*testimonii (Ve-
Ge. p.ea (Vet. Compl.
Di. l. v.oblatio Na-
hasson.

agnum anniculum in holocaustum: Hircumque pro peccato: Et in hostias pacificorum, boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Elisama filii Ammiud.

Gamaliel.

E 4 Die octavo princeps filiorum Manasse Gamaliel filius Phadassur, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, vtrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium: Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incensum: Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: Hircumque pro peccato: Et in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadassur.

Abidan.

Die nono princeps filiorum Benjamin Abidan filius Gedeonis, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, vtrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium: Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incensum: Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: Hircumque pro peccato: Et in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.

Ahi-ezer.

Die decimo princeps filiorum Dan Ahi-ezer filius Ammi-saddai obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, vtrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium: Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incensum: Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: Hircumque pro peccato: Et in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahi-ezer filii Ammi-saddai.

Phegiel.

Die undecimo princeps filiorum Afer, Phegiel filius Ochran, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, vtrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium: Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incensum: Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: Hircumque pro peccato: Et in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Phegiel filii Ochran.

Ahira.

Die duodecimo princeps filiorum Nephthali Ahira filius Enan, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, vtrunque plenum simila oleo conspersa in sacrificium: Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incensum: Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: Hircumque pro peccato: Et in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahira filii Enan.

G

Hæc in dedicatione altaris oblata sunt à principibus Israel, in die qua consecratum est: acetabula argentea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duodecim: Ita vt centum triginta siclos argenti haberet vnum acetabulum, & septuaginta siclos ha-

¹In dedicatione (Vet. Di. o. Ge. o. l. p.

beret vna phiala: id est in comune vasorum omnium ex argento sicli duo millia quadringenti, pondere sanctuarii. Mortariola aurea duodecim plena incenso, denos siclos appendentia pondere sanctuarii: id est simul auri sicli centum viginti. Boues de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum. Hirci duodecim pro peccato in hostias pacificorum, boues vigintiquatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicatione altaris, quando vntum est. Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum foederis, vt confuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcam testimonii inter duos cherubim, vnde & loquebatur ei.

¹In dedicatione (Vet. Di. o. Ge. o. l. p.

A

Occursumque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere Aarõ, & dices ad eum, Cum posueris septem lucernas, candelabrum in Australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe vt lucernæ contra Boream regione respiciant ad mesam panum propositionis, contra eam partem quam candelabrum respicit, lucere debebunt. Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, vt præceperat Dominus Moysi. Hæc autem erat factura candelabri, Ex auro ductili, tam medius stipes quam cuncta quæ ex vtroque calamorum latere nascebantur iuxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est candelabrum. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Tolle Leuitas ex medio filiorum Israel, & purificabis eos iuxta hunc ritum, Aspergatur aqua lustrationis, & radat omnes pilos carnis suæ. Cumque lauerint vestimenta sua, & mundati fuerint, tollent bouem de armentis, & libamentum eius simulam oleo conspersam, bouem autem alterum de armento tu accipies pro peccato: Et applicabis Leuitas coram tabernaculo foederis, conuocata omni multitudine filiorum Israel. Cumque Leuitæ fuerint coram Domino, ponet filii Israel manus suas super eos, & offeret Aaron Leuitas, munus in conspectu Domini à filiis Israel, vt seruiant in ministerio eius. Leuitæ quoque ponent manus suas super capita bouum, è quibus vnum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, vt deprecetur pro eis. Statuesque Leuitas in conspectu Aarõ & filiorum eius, & consecrabis oblatos Domino,

Dispositio lucernarum.

-Vet. Di. l. Ge. l. p. Compl.

Forma candelabri.

Purgatio & oblatio Leuitarum

B

Et postea ingrediantur tabernaculum foederis vt seruiant mihi: sicque purificabis & consecrabis eos in oblatione Domini: Quonia dono donati sunt mihi à filiis Israel: pro primogenitis quæ aperiunt omnem vuluam in Israel, accepi eos. Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus quam ex iumentis, ex die quo percussit omne primogenitum in Terra-Aegypti, sanctificauit eos mihi. Et tulit Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel: tradiditque eos dono Aaron & filiis eius de medio populi, vt seruiant mihi pro Israel in tabernaculo foederis, & orent pro eis ne sit in populo plaga: si ausi fuerint accedere ad sanctuarium. Feceruntque Moyses & Aaron & omnis multitudo filiorum Israel super Leuitis quæ præceperat Dominus Moysi. Purificati que sunt, & lauerunt vestimenta sua: eleuauitque eos Aaron in conspectu Domini, & orauit pro eis,

C

Et postea ingrediantur tabernaculum foederis vt seruiant mihi: sicque purificabis & consecrabis eos in oblatione Domini: Quonia dono donati sunt mihi à filiis Israel: pro primogenitis quæ aperiunt omnem vuluam in Israel, accepi eos. Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus quam ex iumentis, ex die quo percussit omne primogenitum in Terra-Aegypti, sanctificauit eos mihi. Et tulit Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel: tradiditque eos dono Aaron & filiis eius de medio populi, vt seruiant mihi pro Israel in tabernaculo foederis, & orent pro eis ne sit in populo plaga: si ausi fuerint accedere ad sanctuarium. Feceruntque Moyses & Aaron & omnis multitudo filiorum Israel super Leuitis quæ præceperat Dominus Moysi. Purificati que sunt, & lauerunt vestimenta sua: eleuauitque eos Aaron in conspectu Domini, & orauit pro eis,

13 c. exo. 13. a. Inc. d.

Filiorum Israel, Vet. Ge. p.

22. vt purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis eius: sicut præceperat Dominus Moyfi de Leuitis, ita factum est. ²³ Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,

A Etates Leuitarum.

24. Hæc est lex Leuitarum, A viginti quinque annis, & supra, ingrediatur vt ministrat tabernaculo fœderis. Cumque quinquagesimum annu ætatis impleuerint, seruire cessabunt. Eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, vt custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciunt. sic dispones Leuitas in custodiis suis. c. ap. 1. x.

A Phasæ præcipitur fieri.

A Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai anno secundo postquam egressi sunt de Terra-Aegypti, mense primo, dicens, Faciant filii Israel Phasæ in tempore suo,

3. Quartadecima die mensis huius ad vesperam, iuxta omnes ceremonias, & iustificationes eius. Præcepitque Moyses filiis Israel vt facerent Phasæ.

4. Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam in monte Sinai. Iuxta omnia quæ mandauerat Dominus Moyfi, fecerunt filii Israel.

B Immundi super mortuo, Phasæ non prohibetur fieri.

5. Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phasæ in die illo, accedentes ad Moysen & Aaron, dixerunt eis, Immundi sumus super anima hominis: quare fraudamur vt non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel. Quibus respondit Moyses, State vt consulam quid præcipiat Dominus de vobis. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,

6. Loquere filiis Israel, Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul in gente vestra, faciat Phasæ Domino in mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud. Non relinquet ex eo quippiam vsque mane, & os eius non confringent, omnem ritum Phasæ obseruabunt. Siquis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phasæ, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit. Peregrinus quoque & advena si fuerint apud vos, facient Phasæ Domino iuxta ceremonias & iustificationes suas. Præceptum idem erit apud vos tam aduenæ, quam indigenæ. Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. à vesperæ autem super tectorium erat quasi species ignis vsque mane. Sic fiebat iugiter, per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

C Exod. 12. g. Iohan. 19. f.

7. Cumque ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel, & in loco vbi stetit nubes, ibi castrametabantur. Ad imperium Domini proficiscebatur, & ad imperium illius figebant tabernaculum. Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebat in eodem loco, & si euenisset vt multo tempore maneret super illud, erant filii Israel in excubiis Domini, & non proficiscebantur. Quotquot diebus fuisset nubes super tabernaculum, ad imperium Domini erigebant tectoria, & ad imperium illius deponebant. Si fuisset nubes à vesperæ vsque mane, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: & si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria. Si verò biduo aut vno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filii Israel in eodem loco, & non proficiscebantur: statim autem vt recessisset, mouebant castra. Per

D Exod. 40. b. Nube operiente tabernaculum, manent: recessite vero, proficiscuntur.

8. Et in tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helo.

9. Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerson & Merari. Profectique sunt & filii Ruben, per turmas & ordinem suum, quorum princeps erat Helisur filius Sedeur. In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Suri-saddai. Porro in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duell. Profectique sunt & Caathitæ portantes sanctuarium. Tandiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum. Mouerunt castra & filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud. In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur, & in tribu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeon. Nouissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Ahi-ézer filius Ammi-saddai. In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius Ochran.

E 1. Cor. 10. a.

10. Et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan. Hæc sunt castra, & profectioes filiorum Israel per turmas suas quando egrediebantur. Dixitque Moyses Hobab filio Raguel Madianitæ cognato suo, Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, vt beneficiamus tibi: quia Dominus bona promisit Israel. Cui ille respondit, Non vadam tecum, sed reuertar in terram meam in qua natus sum. Et ille, Noli, inquit, nos relinquere. tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus,

verbum Domini figebant tectoria, & per verbum illius proficiscebantur, erantque in excubiis Domini iuxta imperium eius per manum Moyfi. c. ap. x.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinem quando mouenda sunt castra. Cumque increpaueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis. Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel. Si autem prolixior atque concisus clangor increpauerit, mouebunt castra primi qui sunt ad Orientalem plagam. In secundo autem sonitu & pari vlulatu tubæ, leuabunt tentoria qui habitant ad Meridiem. & iuxta hunc modum reliqui facient vlulantibus tubis in profectioe. Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non concisus vlulabunt. Filii autem Aaron sacerdotis clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris. Si exieritis ad bellum de terra vestra, contra hostes qui dimicant aduersum vos, clangetis vlulantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, vt eruamini de manibus inimicorum vestrorum. Siquando habebitis epulum, & dies festos, & calendæ, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, vt sint vobis in recordatione Dei vestri. ego Dominus Deus vester. Anno secundo, mense secundo, vicesima die mensis eleuata est nubes de tabernaculo fœderis: profectique sunt filii Israel per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pharæ. Moueruntque castra primi iuxta imperium Domini per manum Moyfi. Filii Iuda per turmas suas, quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab. In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanael filius Suar.

Tubæ argenteæ, & earum officia.

De Sinai proficiscuntur filii Israel.

Recensentur castrorum duces. i. i. a.

Hobab reuocatus cum Moyse proficiscitur.

& eris ductor noster. Cumque nobiscum veneris, quicquid optimū fuerit ex opibus quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi. Profecti sunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque foederis Domini præcedebat eos, per dies tres providens castrorum locum. Nubes quoque Domini super eos erat per diem cum incederet.

psal. 67. a.

35. Cumque eleuaretur arca, dicebat Moyses, Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua. Cum autem deponeretur, aiebat, Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israel.

CAP. XI:

A Murmurat populus ob laborē. Dominus (Vet. Ge. p. Punitur igne. Exauditur Moyses.

Interea ortum est murmur populi, quasi dolētium pro labore, contra Dominū. Quod cum audisset, iratus est: & accensus in eos ignis Domini deuorauit extremam castrorum partem. Cumque clamasset populus ad Moysen, orauit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis. Vocauitque nomen loci illius Incensio: eo quod succensus fuisset contra eos ignis Domini. Vulgus quippe promiscuum quod ascenderat cum eis, flagrauit desyderio carniū, sedens & flens, iunctis sibi pariter filiis Israel, & ait, Quis dabit nobis ad vescendum, carnes? Recordamur

Optat carnes. -Vet. Di. o. l. Ge. 1 p. o. n. 1. Corin. 10. a.

B piscium quos comedebamus in Aegypto gratis: in mētem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man. Erat autem Man quasi semen coriandri, coloris bdellii. Circuibatque populus, & colligens illud, frangebatur mola, siue terebatur in mortario, coquens in olla, & facies ex eo tortulas saporis quasi panis oleati. Cumque descēderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Man. Audiuit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tētorii sui: iratusque est furor Domini valde: sed & Moysi intoleranda res visa est. Et ait ad Dominum, Cur afflixisti seruum tuū? quare non inuenio gratiam coram te? & cur imposuisti pōdus vniuersi populi huius super me? Nunquid ego cōcepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in Terram pro qua iurasti patribus eorum? Vnde mihi carnes vt dem tantæ multitudini? flent cōtra me, dicentes, Da nobis carnes vt comedamus. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia grauis est mihi. Sin aliter tibi videtur, obsecro vt interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. Et dixit Dominus ad Moysen, Cōgrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri:

Fastidit Man. Exod. 16. c. sap. 16. c. psal. 77. c. iohā. 6. d.

Murmuratio & infidelitas Moy. ū.

C & duces eos ad ostium tabernaculi foederis, faciēsque ibi stare tecum, vt descendam & loquar tibi: & auferam de Spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris. Populo quoque dices, Sanctificamini cras: comedetis carnes. ego enim audiui vos dicere, Quis dabit nobis escas carniū? bene nobis erat in Aegypto. Vt det vobis Dominus carnes, & comedatis: nō vno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem, sed vsque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nausē, eo quod repuleritis Dominum qui in medio vestri est, & fleueritis coram eo, dicētes, Quare egressi sumus ex Aegypto, vt periremus in solitudi-

Onus Moyfi par titur Deus in 70 seniores.

Spiritus Moyfi.

Carnes promittit populo Deus. & Vet. Ge. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

21. Et ait Moyses ad Dominum, Sexcēta milia peditum huius populi sunt: & tu dicis, Dabo eis escam carniū mense integrō? Nunquid ouium & boum multitudo cædetur, vt possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in vnū congregabuntur, vt eos satient? Cui respondit Dominus, Nunquid manus Domini inualida est? iam nūc videbis vtrū meus sermo opere compleatur. Venit igitur Moyses, & narrauit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum. Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eū, auferens de Spiritu qui erat in Moysē, & dans septuaginta viris. Cumque requieuisset in eis Spiritus, prophetauerunt, nec vltra cessauerunt. Remanserant autem in castris duo viri, quorū vnus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requieuit Spiritus. (nam & ipsi descripti fuerant, & non exierāt ad tabernaculum.) Cumque prophetauerent in castris, cucurrit puer, & nuntiauit Moysi, dicens, Eldad & Medad prophetauerunt in castris.

-Vet. M. Di. l. Ge. 1. p. Infidelitas Moyfi. Iohan. 6. b.

Omnipotens Deus. c. f. a. 19. a.

populi. (Vet. Ge. p.

Prophetauerunt seniores, constituti à Deo principes populi cum Moysē.

Eldad & Medad prophetauerunt in castris.

Moyfes optat omnes prophetauerunt.

Pluit coturnices. psal. 77. c.

Punitur carniū. psal. 77. c.

-Vet. Di. o. v.

Aaron & Maria murmurant cōtra Moysen.

-Vet. Di. o. Ge. o. p. M.

Manfactus Moyses. Increpat Deus Aaron & Mariā.

Prophetis per somnium loquitur Deus. Moysen comamē dat Deus. Heb. 3. a. & Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Orat Aarō Moysen pro Maria.

28. Statim Iosue filius Nun, minister Moysi, & electus pluribus, ait, Domine mi Moyses prohibe eos. At ille, Quid, inquit, amularis pro me? Quis tribuat vt omnis populus prophetauerit, & det eis Dominus Spiritum suum? Reuersusque est Moyses, & maiores natu Israel in castra. Vetus autem egrediens à Domino, arreptas trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum vno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram. Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, cōgregauit coturnicum multitudinem: qui parum, decem coros: & siccauerunt eas per gyrū castrorum. Adhuc carnes erāt in dentibus eorum, nec defecerat huiusmodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis. Vocatusque est ille locus, Sepulchra-concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desiderauerat carnes. Egressi autē de Sepulchris-concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, & manserunt ibi.

CAP. XII.

Iocutaque est Maria & Aaron cōtra Moysen propter vxorem eius Aethiopiā, & dixerunt, Num per solum Moysen locutus est Dominus? nōne & nobis similiter est locutus? Quod cū audisset Dominus, iratus est valde. Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabatur in Terra. Statim locutus est Dominus ad eum, & ad Aaron & Mariam, Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum foederis. Cumque fuissent egressi, descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cum issent, dixit ad eos, Audite sermones meos, Siquis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At nō talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquor ei: palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere seruo meo Moysi? Iratusque contra eos, abiit: nubes quoque recessit quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens, lepra, quasi nix. Cumque respexisset eam Aarō, & vidisset perfusam lepra, ait

ad Moysen, Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatū quod stultè commisimus, ne fiat hæc quasi mortua, & vt abortiuum quod proiicitur de vulua matris suæ: ecce iam mediū carnis eius deuoratum est à lepra. Clamauitque Moyses ad Dominum, dicēs, Deus obsecro sana eam.

14 Cui respondit Dominus, Si pater eius spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltē septem diebus rubore suffundi? Separetur septē diebus extra castra, & postea reuocabitur. Exclusa est itaq; Maria extra castra septē diebus: & populus non est motus de loco illo donec reuocata est Maria. CAP. XIII.

Orante Moysen
Luarur Maria.

Mittuntur exploratores ad Terrā Chanāan.

A **R**ofectusque est populus de Haseroth, fixis tentoriis in deserto Pharan. Ibi que locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Mitte viros qui consyderent Terram-Chanāan, quam daturus sum filiis Israel, singulos de singulis tribubus, ex principib; Fecit Moyses quod Dominus imperauerat, de deserto Pharan mittens principes viros, quorū ista sunt nomina. De tribu Ruben, Sammūa filium Zechur. De tribu Simeon, Saphat filium Huri. De tribu Iuda, Caleb filium Iephone. De tribu Issachar, Igal filium Ioseph. De tribu Ephraim, Osce filium Nun. De tribu Benjamin, Phalti filium Raphu. De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi. De tribu Ioseph, sceptori Manasse, Gaddi filium Sufi. De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli. De tribu Aser, Sthur filium Michael. De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapfi. De tribu Gad, Guel filium Machi. hæc sunt nomina virorum quos misit Moyses ad consyderandam Terrā: vocauitque Osce filium Nun, Iosue. Misit ergo eos Moyses ad consyderandā Terram-Chanāan, & dixit ad eos, Ascendite per Meridianā plagam. Cūque veneritis ad montes,

Osce qui & Iosue dicitur.

19 consyderate Terrā, qualis sit: & populū qui habitator est ei, vtrū fortis sit an infirmus, pauci numero an plures: ipsa terra, bona an mala: vrbes quales, muratæ, an absque muris: humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Conforta mini, & afferete nobis de fructibus Terræ. Erat autem tempus quādo iam præcoquæ vix vesci possunt. Cūque ascendissent, explorauerunt Terrā à deserto Sin, vsque Rohob intrantibus Emath.

Deut. 1. a. Palmes cum vuis suis à duobus viris portatur.

Reuerſi exploratores, laudant terræ fertilitatē

misit secunda ſing. Di. o. Ge. o. l. p. v.

nimis, (Vet. Ge. p.

Caleb hortatur populū vt ascendant in Chanāan.

23 Ascenderuntque ad Meridiem, & venerunt in Hebrō, vbi erant Achiman & Sifai & Tholmai filii enac. nam Hebrō septem annis ante Tanim urbē Aegypti condita est. Pergentesque ad Torrentem-botri, absciderunt palmitē cum vua sua, quē portauerūt in veste duo viri: de malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt, qui appellatus est Nehel-eschol, id est Torrēs-botri, eo quod botrum portassent inde filii Israel. Reuersique exploratores Terræ post quadraginta dies, omni regione circuitā, venerunt ad Moysen & Aaron & ad omnem cœtū filiorum Israel in desertū Pharan, quod est in Cades: locuti que eis, & omni multitudini ostenderunt fructus Terræ. Et narrauerunt, dicentes, Venimus in Terram ad quam misistis nos, quæ re vera fluit lacte & melle, vt ex his fructib; cognosci potest. Sed cultores fortissimos habet, & vrbes grandes atq; muratas. Stirpē enac vidimus ibi: Amalec habitat in Meridie, Hethæus & Iebuseus & Amorrhæus in montanis. Chananeus verò moratur iuxta Mare & circa fluenta Iordanis. Inter hæc Caleb cōpescēs murmur populū

li qui oriebatur contra Moysen, ait, Ascēdamus, & possideamus Terram: quoniam poterimus obtinere eam. Alii verò qui fuerant cum eo, dicebant, Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est. Detraxeruntque Terræ quam inspexerant, apud filios Israel, dicentes, Terra quam lustrauimus, deuorat habitatores suos. populus quem aspeximus proceræ stature est: ibi vidimus monstra quædā filiorum enac de genere giganteo, quibus comparati, quasi locustæ videbamur.

Alli exploratores dhortantur

A **G**itur vociferās omnis turba fleuit nocte illa, & murmurati sunt cōtra Moysen & Aaron cuncti filii Israel, dicentes, Vtinam mortui essemus in Agypto, & nō in hac vasta solitudine, Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in Terram istam, ne cadamus gladio, & vxores ac liberi nostri ducantur captiui. Nonne melius est reuerti in Agyptum? Dixeruntque alter ad alterum, Constituamus nobis ducem, & reuertamur in Agyptum. Quo audito Moyses & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israel. At vero Iosue filius Nun, & Caleb filius Iephone, qui & ipsi lustrauerant Terrā, sciderunt vestimenta sua, & ad omnem multitudinem filiorum Israel locuti sunt, Terra quā circuiuimus, valde bona est: si propiti fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manātem. Nolite rebelles esse contra Dominū: neque timeatis populum Terræ huius: quia sicut panem ita eos possumus deuorare. recessit ab eis omne præsidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere. Cūque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini super tectum fœderis cunctis videntibus filiis Israel. Et dixit Dominus ad Moysen, Vsquequo detrahet mihi populus iste? Quousque non credent mihi in omnibus signis quæ feci coram eis? Feriam igitur eos pestilentia atque consumam: te autem faciam principem super gentem magnam, & fortiorem quàm hæc est. Et ait Moyses ad Dominum, Vt audiāt Aegyptii de quorū medio eduxisti populū istū, & habitatores Terræ huius (qui audierunt quòd tu Domine in populo isto sis, & facie videaris ad faciem, & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in colūna ignis per noctem) Quòd occideris tantam multitudinē quasi vnum hominem, & dicāt, Non poterat introducere populū in Terram pro qua iurauerat: idcirco occidit eos in solitudine. Magnificetur ergo fortitudo Domini sicut iurasti, dicens, Dominus patiens & multæ misericordiæ, auferens iniquitatem & scelera, nullūque innoxium derelinquens, qui visitas peccata patrū in filios in tertiam & quartam generationem. Dimitte obsecro peccatum populi tui huius secundum magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitiuſ fuisse egradientibus de Agypto vsque ad locum istum. Dixitque Dominus, Dimisi iuxta verbum tuum. Viuo ego: & implebitur gloria Domini vniuersa terrā. Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Agypto & in solitudine, & tentauerūt me iam per decem vices, nec obediuerunt voci meæ, non videbunt Terram pro qua iuravi patribus eorum, nec quisquā

Populus flet & murmurat, ob exploratē Terræ desperationem.

Eccl. 46. b. 1. mach. 2. f. Caleb & Iosue Terrā laudant, quos populus vult lapidare.

-Vet. Di. l. Ge. l. p. v. Irascitur Dominus in populū infidelem.

Oratio Moysi vt populo parcat Deus.

Exod. 13. l.

Mal. 10. b.

-Vet. cōpl. Di. l. Ge. l. Misericordia Dei.

Exauditur Moyses.

Sed (vet. Ge. 1. o. p. Iosue 14. b. Ipsi Caleb pmit titur Chanaan.

Murmuratori- bus filijs Israel pradicat De' in- teritum in de- fertis. psal. 105. e.

Deut. 1. f.

Iosue 3. c. d.

Fornicatio. F

Psal. 94. d.

Moriuntur ex- ploratores. prae- ter Caleb & Iosue.

1. Cor. 10. b. hebr. 3. d. iudae b.

Agnoscit popul' peccatum suu.

Populus iniusta Dei ascendens co- tra Amalec, occiditur.

Libamenta ter- ram ingressis offerenda.

ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam. ²⁹ Seruū meū Caleb qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in Terram hanc quā circuitit, & semen eius possidebit eam. Quoniam Amalecites & Chananeus habitant in vallibus, cras mouete castra, & reuertimini in solitudinem per viam Maris- rubri. ³⁰ Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, ³¹ Usquequo multitudo hęc pessima murmurat contra me? querelas filiorū Israel audiui. Dic ergo eis, Viuo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac iacebūt cadauera vestra: omnes qui numerati estis à viginti annis & supra, & murmurastis contra me, nō intrabitis Terram super quam leuavi manum meā vt habitare vos facerē, prae- ter Caleb filium Iéphone, & Iosue filium Nun. ³² Paruulos autē vestros de quib' dixistis quod prae- dā hostibus forent, introducam: vt videant Terram quā vobis displicuit. Vestra cadauera iacebūt in solitudine. Filii vestri erunt vagi in deserto an- nis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumātur cadauera patrū in deserto, iuxta numerū quadraginta dierū quibus cō- siderastis Terrā: (ann' pro die imputabitur) & qua- draginta annis recipietis iniquitates vestras, & scie- tis vltionē meam. ³³ Quoniā sicut locutus sum, ita faciā omni multitudini huic pessimā quā con- surrexit aduersum me: in solitudine hac deficiet & morietur. ³⁴ Igitur omnes viri quos miserat Moy- ses ad contēplādā Terrā, & qui reuersi murmu- rare fecerant contra eū omnē multitudinem, de- trahētes Terrā quod esset malā, ³⁵ mortui sunt at- que percussi in conspectu Domini. ³⁶ Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Iéphone vixerunt ex om- nibus qui perrexerant ad considerandā Ter- ram. ³⁷ Locutusq; est Moyses vniuersa verba hęc ad omnes filios Israel, & luxit populus nimis. ³⁸ Et ecce mane primo surgentes, ascenderunt verticem montis, atque dixerunt, Parati sumus ascendere ad locum de quo Dominus locutus est: quia pec- cauimus. Quibus Moyses, Cur, inquit, transgredi- mini verbum Domini, quod vobis non cedit in prosperum? Nolite ascendere: non enim est Do- minus vobiscum: ne corruatis coram inimicis ve- stris. Amalecites & Chanane' ante vos sunt, quo- rum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquie- scere Domino, nec erit Dominus vobiscū. At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis: ar- ca autem testamenti Domini & Moyses non re- cesserunt de castris. ³⁹ Descenditque Amalecites & Chananeus qui habitabat in monte: & percutiēs eos atque cōcidēs, persecutus est eos vsque Hor- ma.

C A P. X V.

Locutus est Dominus ad Moysen dicens, ¹ Loquere ad filios Israel, & dices ad eos, Cū ingressi fueritis Terram habitationis ve- strae quam ego dabo vobis, & feceritis oblationem Domino in holocaustum aut victimam pacificā vota soluentes, vel sponte offerentes munera, aut in solennitatibus vestris adolentes odorem suauitatis Domino, de bobus siue de ouibus. Offeret quicūque immolauerit victimam, sacrificium sim- ilarē, decimam partē ephi conspersam oleo, quod mensurā habebit quartam partem hin: Et vinum ad liba fundenda eiusdem mensuræ dabit in ho- locaustum siue in victimam per agnos singulos,

Et arietes, erit sacrificium similarē duarum decima- rum quæ cōspersa sit oleo tertiarē partis hin: Et vi- num ad libamentum tertiarē partis eiusdem men- suræ offeret in odore suauitatis Domino. ² Quā- do verò de bobus feceris holocaustum aut hostiā, vt impleas votum, vel pacificas victimas, dabis per singulos boues similarē tres decimas conspersæ o- leo, quod habeat medium mēsuræ hin, Et vinum ad liba fundenda eiusdem mensuræ in oblationē suauissimi odoris Domino. Sic facies per singulos boues & arietes & agnos & hēdos. Tam indigen- nā quam peregrini eodem ritu offerēt sacrificia. ³ Vnum praeceptum erit atque iudicium tam vobis quam aduenis Terrae. ⁴ Locutus est Dominus ad Moysen, dicens, ⁵ Loquere filiis Israel, & dices ad eos, ⁶ Cum veneritis in Terram quā dabo vobis, Et co- mederitis de panib' regionis illius, separabitis pri- mitias Domino. De cibis vestris sicut de areis pri- mitias separabitis, ita & de pulmentis dabit pri- mitiua Domino. ⁷ Quod si per ignorantia prae- terieritis quicquam horum quæ locutus est Do- minus ad Moysen, Et mandauit per eum ad vos, à die qua cœpit iubere & vltra, Oblitāq; fuerit fa- cere multitudo: offeret vitulum de armento, ho- locaustum in odorem suauissimum Domino, & sacrificium eius ac liba vt ceremoniarē postulant, hircūque pro peccato. Et rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorū Israel: & dimittetur eis, quoniam non sponte peccauerunt, nihilomi- nus offerētes incēsum Domino pro se & pro pec- cato atque errore suo. Et dimittetur vniuersæ ple- bi filiorū Israel, & aduenis qui peregrinantur in- ter eos, quoniā culpa est omnis populi per igno- rantiam. ⁸ Quod si anima vna nesciens peccauerit, offeret capram anniculā pro peccato suo: & de- precabitur pro ea sacerdos, quod inscia peccaue- rit, coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi. ⁹ Tam indigenis quam aduenis vna lex erit omniū qui peccauerint ignorantes. ¹⁰ Ani- ma verò quæ per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis sit ille, siue peregrinus: quoniam aduer- sus Dominū rebellis fuit, peribit de populo suo. ¹¹ Verbum enim Domini cōtempnit, & praeceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem suā. ¹² Factum est autem: cum essent filii Israel in solitudine, & inuenissent hominem colligentem ligna in die Sabbathi, obtulerunt eū Moysi & Aaron & vniuersæ multitudinē. ¹³ Qui re- cluserunt eum in carcerem, nesciētes quid super eo facere deberent. ¹⁴ Dixitque Dominus ad Moy- sen, Morte moriatur homo iste, obruat eum lapi- dibus omnis turba extra castra. Cūque eduxif- sent eum foras, obruerunt eum lapidibus, & mor- tuus est sicut praeceperat Dominus. ¹⁵ Dixit quo- que Dominus ad Moysen, ¹⁶ Loquere filiis Israel, & dices ad eos, vt faciant sibi fimbrias per angulos palliorū, ponentes in eis vittas hyacinthinās. ¹⁷ Quas cum viderint, recordentur omnium mandatorū Domini, nec sequantur cogitationes suas & oculo- los per res varias fornicantes, sed magis memores praeceptorū Domini faciāt ea, sintque sancti Deo suo. ¹⁸ Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Aegypti, vt essem Deus vester. C A P. X V I.

Ecce autem Core filius Isaar, filii Caath, filii Leui, & Dathan atque Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis

Primitie.

Oblatio peccatis per ignorantia.

Vos, (vet. Di. o. Ge. o. p. M. S.

Pœna per super- biam peccantis.

Lapidatur qui colligit ligna in sabbatho.

Fimbriae per an- gulos vestimen- torum. Deut. 22. b. matt. 23. a.

Fornicatio. Sancti.

Rebellio, Core, Dathan, & Abi- ron. eccli 41. c. iu da d. 1. cor. 10. b

Ruben², surrexerunt contra Moysen, aliique filiorum Israel duceti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tempore consilii per nomina vocabantur. Cumque stetissent aduersum Moysen & Aaron, dixerunt, Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: cur eleuamini super populum Domini? Quod cum audisset Moyses, cecidit pronus in faciem: locutusque ad Core & ad omnem multitudinem, Mane, inquit, notum faciet Dominus qui ad se pertineant, & sanctos applicabit sibi, & quos elegerit, appropinquabunt ei. Hoc igitur facite, Tollat unusquisque thuribula sua, tu Core & omne conciliium tuum. Et hausto cras igne ponite desuper thymia ma coram Domino: & quencunque elegerit, ipse erit sanctus. multum erigimini filii Leui? Dixitque rursus ad Core, Audite filii Leui? Num parum vobis est quod separauit vos Deus Israel ab omni populo, & iunxit sibi, ut seruiretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei? Idcirco ad se fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Leui, ut vobis etiam sacerdotium vendicetis, & omnis globus tuus stet contra Dominum: quis est enim Aaron ut murmuretis contra eum? Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui responderunt, Non venimus. Numquid parum est tibi quod eduxisti nos de terra Aegypti quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri? Reuera induxisti nos in terram quæ fluit riuis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum: an & oculos nostros vis eruere? non venimus? Iratusque Moyses valde, ait ad Dominum, Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quod nec a sellum quidem vnquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum. Dixitque ad Core, Tu, & omnis congregatio tua state seorsum coram Domino, & Aaron die crastino separatim. Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino, ducenta quinquaginta thuribula, Aaron quoque teneat thuribulum suum. Quod cum fecissent, stantibus Moysen & Aaron, & coaceruassent aduersum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini. Locutusque Dominus ad Moysen & Aaron, ait, Separamini de medio congregationis huius, ut eos repente disperdam. Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt, Fortissime Deus spiritu vniuersæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua desæuiet? Et ait Dominus ad Moysen, Præcipe vniuerso populo ut separetur à tabernaculis Core & Dathan & Abiron. Surrexitque Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Israel, dixit ad turbam, Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. Cumque recessissent à tectoriis eorum per circuitum, Datan & Abiron egressi stabant in introitu papi lionum suorum cum vxoribus & liberis, omnique frequentia. Et ait Moyses, In hoc scietis quod Dominus miserit me ut facerem vniuersa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim. Si consuetà hominum morte interierint, & visitauerit eos plaga, qua & cæteri visitari solent: non misit me Dominus. Sin autem nouam rem fecerit Dominus,

vt aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descendentque viuentes in infernum, scietis quod blasphemauerint Dominum. Confestim igitur ut cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substantia eorum. Descenderuntque viui in infernum operiti humo, & perierunt de medio multitudinis. At vero omnis Israel qui stabat per gyrum, fugit à clamore percipientium, dicens, Ne forte & nos terra deglutiat. Sed & ignis egressus à Domino interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incensum. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti ut tollat thuribula quæ iacent in incendio, & ignem huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt in mortibus peccatorum: producaturque ea in laminas, & affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint, ut cernant ea pro signo & monumento filii Israel. Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea in quibus obtulerant hi quos incendium deuorauit, & produxit ea in laminas, affigens altari. Ut haberet postea filii Israel quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino, ne patiatut si cut passus est Core, & omnis congregatio eius loquente Domino ad Moysen. Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens, Vos interfecistis populum Domini. Cumque oriretur seditio, & tumultus increceret, Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis: quod postquam ingressi sunt operuit nubes, & apparuit gloria Domini. Dixitque Dominus ad Moysen, Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumque iacerent in terra, dixit Moyses ad Aaron, Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, pergens citò ad populum ut roges pro eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga desæuit. Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incendium, obtulit thymiamam, & stans inter mortuos ac viuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Fuerunt autem qui percussi sunt quatuordecim millia hominum & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core. Reuersusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quieuit interitus. CAP. XVII.

T locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & vniuersiusque nomen supercribes virgæ suæ. Nomen autem Aaron erit in tribu Leui: & vna virga cunctas eorum familias continebit. Ponetque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio vbi loquar ad te: quem ex his elegero, germinabit virga eius: & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurat. Locutusque est Moyses ad filios Israel: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron. Quas cum posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonii, sequenti die regressus inuenit germinasse virgâ Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis erup-

Core cū cohortate, perit. p. l. d. b. deut. 11 a

igne interfecit tur ajo.

Thuribula extendantur in laminas.

Interficiuntur 14700. ob murmuracionem in Moysen.

Orat Aaron pro popo. Sap. 16 d.

De virga Aaronis quæ germinauit: quo confirmabatur sacerdotium ipsius.

Moyses increpat Core.

-vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Orat Moyses contra Core & reliquos.

Oratio Moysi.

Separatur populus à tabernaculis Core.

istorum. (Vet. Ge. p.

Misus Moyses.

rant flores, qui foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt. Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israel: videruntque, & receperunt singuli virgas suas. Dixitque Dominus ad Moysen, Refer virgam Aarō in tabernaculū testimonii, Ivt seruetur ibi in signū rebellium filiorū Israel, vt quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur. Fecitque Moyses sicut præceperat Dominus. Dixerunt autem filii Israel ad Moysen, Ecce consumpti fumus, omnes peribimus: quicumque accedit ad tabernaculum Domini moritur, num vsque ad interuicium cuncti delendi fumus?

Heb. 9. b.

periuimus: (Ve. Ge. p. 1. Di. 1.)

De officiis Leuitarum.

& sceptrū (Ve. Di. 1. Ge. p. o. B. Compl. V.)

CAP. XVIII.
Ixitque Dominus ad Aaron, Tu, & filii tui, & domus patris tui tecum portabitis iniquitatem sanctuarii: & tu & filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri. Sed & fratres tuos de tribu Leui, & sceptrō patris tui sume tecum, præstōque sint, & ministrēt tibi: tu autem & filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii.

3. Excubabuntque Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita duntaxat vt ad vasa sanctuarii & altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul. Sint autem tecum, & excubent in custodiis tabernaculi, & in omnibus ceremoniis eius. alienigena non miscebitur vobis.

f. Excubate in custodia sanctuarii, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israel. Ego dedi vobis fratres vestros Leuitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, vt seruiant in ministeriis tabernaculi eius. Tu autem & filii tui custodite sacerdotium vestrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes ministrabuntur. si quis exter nus accesserit, occidetur. Locutusque est Dominus ad Aarō, Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum: omnia quæ sanctificantur à filiis Israel, tradidi tibi & filiis tuis pro officio sacerdotali, legitima sempiterna. Hæc ergo accipies de his quæ sanctificantur, & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quicquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorū tuorum. In sanctuario comedes illud: mares tantum edent ex eo, quia consecratum est tibi. Primitias autem quas voverint, & obtulerint filii Israel, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis iure perpetuo. qui mundus est in domo tua, vescetur eis. Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offerūt primitiarum Domino, tibi dedi. Vniuersa frugū initia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, cedēt in vltus tuos. qui mundus est in domo tua, vescetur eis. Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit. Quicquid primū erumpet ē vulua cunctæ carnis, quam offerūt Domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erit, ita duntaxat, vt pro hominis primogenito pretiū accipias, & omne animal quod immūdu est, redimi facias, Cuius redemptio erit post vnum mensem, siclis argenti quinque, pōdere sanctuarii. Siclus viginti obolos habet. Primogenitum autē bovis & ouis & capræ nō facies redimi, quia sanctificata sunt Domino. sanguinem tantum eorum fundes super altare, & adipem adolebis in suauissimum odorē Domino. Carnes verò in vsum tuū cedent, sicut pectusculum consecratum, & ar-

Aaronis erant primitiæ & dedi mæ: à filiis Israel Deo oblatæ

cedit (Ve. Ge. p. V.)

erumpit (peccens temp. Vet. Di. o.)

7-5

mus dexter, tua erunt. Omnes primitias sanctuarii quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi & filiis, ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactū salis est sempiternum coram Domino tibi ac filiis tuis.

2. Dixitque Dominus ad Aaron, In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: Ilego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel. Filiis autem Leui dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis: Vt non accedant vltra filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum, solis filiis Leui mihi in tabernaculo seruientibus, & portatibus peccata populi. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in vltus eorum & necessaria separaui. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Præcipe Leuitis, atque denūtia, Cum acceperitis à filiis Israel decimas quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est decimam partem decimæ, Vt reputetur vobis in oblatione primitiuorum tam de arcis quam de torcularibus, & vniuersis quorum accipitis primitias, offertis Domino, & date ea Aaron sacerdoti. Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini se parabitis, optima & electa erunt cuncta. Dicetque ad eos, Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis primitias: & comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quam familiæ vestræ: quia pretium est pro ministerio quo seruitis in tabernaculo testimonii. Et non peccabitis super hoc, egregia vobis & pingua reseruantes: ne polluat is oblationes filiorum Israel, & moriamini.

Aaronis hæreditas Deus. possidebis, nec habebis (sing. nu me. Vet. Ge. p. Deut. 18. a. Decimæ Leuitis erant pro hæreditate.)

Leuitis præcipitur vt ex decimis decimas Deo offerant.

CAP. XIX.

A Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, Ista est religio victimæ, quam cōstituit Dominus. Præcipe filiis Israel vt adducant ad te vaccam rufam ætatis integre, in qua nulla sit macula, nec portauerit iugum: tradetque eam Eleazaro sacerdoti. qui educam extra castra, immolabit in cōspectu omnium: & tingens digitum in sanguine eius, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus, Comburetque eam cūctis videntibus, tam pelle & carnibus eius, quam sanguine & fimo flammæ traditis. Lignum quoque cedrinum, & hyssōpum, coccūque bis tinctū sacerdos mittet in flammam quæ vaccam vorat. Et tunc demū lotis vestibus, & corpore suo ingredietur in castra, commaculatusque erit vsque ad vespertinum. Sed & ille qui combusserit eam, lauabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit vsque ad vespertinum. Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, vt sint multitudini filiorū Israel in custodiam, & in aquam asperisionis: quia pro peccato vacca combusta est. Cumque lauerit qui vaccæ portauerat cineres vestimenta sua, immundus erit vsque ad vespertinum. Habebūt hoc filii Israel & aduenæ, qui habitant inter eos, sanctū iure perpetuo. Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septē diebus fuerit immundus: aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. si die tertio aspersus non fuerit, septimo nō poterit emūdari. Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinū, & aspersus hac cōmitione non

Vacca rufa, ex cuius cineribus aqua asperisionis fiebat pro peccato.

traditque (plu. nume. Vet. Di. o. Ge. o. p. V. Hebr. 9. b.)

fuerit, polluet tabernaculū Domini, & peribit ex Israel: quia aqua expiationis non est aspersus, immūdus erit, & manebit spurcitia eius super eum.

Lex morientis in tabernaculo.

14 Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo, Omnes qui ingrediuntur tentoriū illius, & vniuersa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus. Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper immundum erit. Siquis in agro tetigerit cadauer occisi hominis, aut per se mortui, siue os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus. Tollentque de cineribus combustionis atque peccati, & mittent aquas viuas super eos in vas: in quibus cum homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentoriū, & cunctam supellectilem, & homines huiuscemodi contagione pollutos. Atque hoc modo mūdus lustrabit immundum tertio & septimo die. expiatusque die septimo, lauabit & se & vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesperū. Siquis hoc ritu nō fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiæ: quia sanctuarium Domini polluit, & nō est aqua lustrationis aspersus. Erit hoc præceptum legitimum sempiternum: ipse quoque qui aspergit aquas, lauabit vestimenta sua: omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit vsque ad vesperum. Quicquid tetigerit immundus, immūdum faciet: & anima quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit vsque ad vesperum. CAP. XX.

A Eneruntque filii Israel, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: & mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Maria, & sepulta in eodem loco. Cumque indigeret aqua populus, conuenerunt aduersum Moysen & Aaron, & versi in seditionem, dixerunt, Vtinam periissemus inter fratres nostros coram Domino. Cur eduxistis ecclesiam Domini in solitudinē, vt & nos & nostra iumenta moriamur? Quare nos fecistis ascendere de Aegypto, & adduxistis in locum istum pessimū, qui feri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & aqua non habet ad bibendum? Ingressusque Moyses & Aaron dimissa multitudine in tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamaueruntque ad Dominū, atque dixerunt, Domine Deus audi clamorem huius populi, & aperi eis thesaurum tuū fontem aquæ viuæ, vt satiati cesset murmuratio eorum. & apparuit gloria Domini super eos. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens. Tolle virgam, & cōgrega populum tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas: cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & iumenta eius. Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei, congregata multitudine ante petram: dixitque eis, Audite rebelles & increduli, Nū de petra hac vobis aquam poterimus euicere? Cumque eleuasset Moyses manū, percutiens virga bis silicē, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita vt populus biberet & iumenta. Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron, Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Hæc est aqua contradictionis, vbi iurgati sunt filii Israel cōtra Dominum, & sanctificatus est in eis. Misit interea nuntios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dice-

rent, Hæc mandat frater tuus Israel, Nosti omnē laborem qui apprehendit nos, quomodo descenderint patres nostri in Aegyptum, & habitauerimus ibi multo tempore: affluerintque nos Aegyptii, & patres nostros. Et quomodo clamauerimus ad Dominum, & exaudierit nos, miseritque angelum qui eduxerit nos de Aegypto. Ecce in vrbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, positi obsecramus vt nobis trāsire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinatēs, donec transeamus terminos tuos. Cui respondit Edom, Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi. Dixeruntque filii Israel, Per tritā gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod iustum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus. At ille respondit, Non transibitis. Statimque egressus est obuius, cum infinita multitudine, & manu forti, hæc voluit acquiescere deprecanti, vt concederet trāsitum per fines suos. quam ob rem diuertit ab eo Israel. Cumque castra mouissent de Cades, venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edom: vbi locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: nō enim intrabit terram quam dedi filiis Israel, eo quod incredulus fuerit ori meo ad Aquas contradictionis. Tolle Aaron & filium eius cum eo, & duces eos in montem Hor. Cumque nudaueris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium eius, & Aaron colligetur, & morietur ibi. Fecit Moyses vt præceperat Dominus, & ascenderunt in montem Hor coram omni multitudine. Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazar. Omnis autem multitudo vidēs occubuisse Aaron, fleuit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

Ex(Vet. Ge. p. v.

transibis. (Vet. Di. o. v.

Moritur Aaron. 39. e. deut. 32. g.

Substituitur Eleazarus. deut. 10. b.

Lugit Aaron Populus.

Vincit Israel regem Arad.

Votum Israel.

Horma.

Tædet populum itineris. Deum (Vet. cōpl. Ge. p. Loquitur cō Deum.

Sap. 16. a. 1. cor. 10. b. Serpētibz ignitis percussis moriuntur.

Figura Christi Iesu. iohan 3. b.

f. ii.

Actua-
edi &
is est
uis.
rum
eos:
If-
frae
unt
t vl
ant
ta-
po
io-
m
f-
7.
m
Deo offerat.

Moritur Maria. Populo murmurante dantur aquæ e petra.

Exod. 17. b.

Vet. Ge. p. Cōpl.

Sapient. 11. a.

Psal. 77. b. 1. cor. 10. a.

Elus (Vet. Di. o. Moyses & Aarō non ingressuri Terrā. deut. 1. f.

Aquæ contradictionis.

Edō negat erāgum filiis Israel.

A

B

C

nabantur.¹⁰ Profectique filii Israel castrametati sunt in Oboth.¹¹ Vnde egressi fixere tentoria in Ieabarim, in solitudine quæ respicit Moab contra Orientalem plagam.¹² Et inde mouentes, venerunt ad Torrentem Zared.¹³ Quæ relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. **I**liquidem Arnon terminus est Moab, diuidens Moabitas & Amorrhæos.¹⁴ Vnde dicitur in libro bellorum Domini, Sicut fecit in Mari-rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. **S**copuli torrentium inclinati sunt, vt quiescerent in Arnon, & recuberent in finibus Moabitarum.¹⁵ Et ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dominus ad Moysen, Cõgrega populum, & dabo ei aquam.¹⁶ Tunc cecinit Israel carmen istud, Ascendat puteus. Concinebat, Puteus quem foderunt principes, & parauerunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. Profectique sunt de solitudine, Mathana de Mathana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth. Bamoth, vallis est in regione Moab, in vertice Phasga, quod respicit contra desertum.¹⁷ Misit autem Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens, Obsecro vt transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, nõ bibemus aquas ex puteis. via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos. Qui cõcedere noluit vt transiret Israel per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obuiam in desertum, & venit in Iasa, pugnavitque contra eum.¹⁸ A quo percussus est in ore gladii, & possessa est terra eius ab Arnon vsque Ieboc, & filios Ammon: quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum.¹⁹ Tulit ergo Israel omnes ciuitates eius, & habitauit in vrribus Amorrhæi, in Hesebon scilicet, & viculis eius. Vrbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab: & tulit omnem terram quæ ditionis illius fuerat, vsque Arnon. Idcirco dicitur in prouerbio, Venite in Hesebon, ædificetur, & cõstruatur ciuitas Sehon. Ignis egressus est de Hesebon, flama de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabitarum, & habitatores excelsum Arnon.²⁰ Væ tibi Moab, peristi popule Chamos. Dedit filios eius in fugam, & filias in captiuitate regi Amorrhæorum Sehon. Iugum ipsorum disperit ab Hesebon vsque Dibon, lassu peruenerunt in Nophe, & vsque Medaba.²¹ Habitauit itaque Israel in Terra-Amorrhæi. Misitque Moyses qui explorarent lazer: cuius ceperunt viculos, & possederunt habitatores. Verteruntque se, & ascenderunt per viam Basan, & occurrit eis Og rex Basan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai.²² Dixitque Dominus ad Moysen, Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram eius: faciesque illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon. Percusserunt igitur & huc cum filiis suis, vniuersumque populum eius vsque ad internecionem, & possederunt terram illius.

CAP. XXII.

Rofectique castrametati sunt in castris Moab, vbi trans Iordanem Iericho sita est. Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israel Amorrhæo, & quod per timuissent eum Moabitæ, & impetum eius ferre nõ possent, dixit ad maiores natu Madiã, Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas vsque ad ra-

dices carpere. Ipse autem erat eo tempore rex in Moab. Misit ergo nuntios ad Balaam filium Beor ariolũ, qui habitabat super flumen terræ filiorum Ammon, vt vocarent eum, & dicerent, Ecce egressus est populus ex Aegypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me. Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me est: siquo modo possim percutere, & eiicere eum de terra mea. noui enim quod benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris. Perrexeruntque seniores Moab, & maiores natu Madiã habentes diuinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam, & narraissent ei omnia verba Balac, ille respondit, Manete hic nocte, & respõdebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manentibus autem illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum, Quid sibi volunt homines isti apud te? Respondit, Balac filius Sephor rex Moabitarum misit ad me, dicens, Ecce populus qui egressus est de Aegypto, operuit superficiem terræ: veni, & maledic ei, siquo modo possim pugnã abigere eum. Dixitque Deus ad Balaam, Noli ire cum eis, neque maledicas populo, quia benedictus est. Qui mane confurgens dixit ad principes, Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum. Reuersi principes dixerunt ad Balac, Nolut Balaam venire nobiscum. Rursum ille multo plures & nobiliores quã antem miserat, misit. Qui cum venissent ad Balaam, dixerunt, Sic dicit Balac filius Sephor, Ne cõteris venire ad me: paratus sum honorare te, & quicquid volueris dabo tibi: veni, & maledic populo isti. Respondit Balaam, Si dederit mihi Balac plenam domum suã argenti & auri, nõ potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar. Obsecro vt hic maneatis etiam hac nocte, & scire queam quid mihi rursus respõdeat Dominus. Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei, Si vocare te venerint homines isti, surge, & vade cum eis: ita duntaxat, vt quod tibi præcepero, facias. Surrexit Balaam mane, & strata asina sua profectus est cum eis. Et iratus est Deus: stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat secum. Cernens asina angelum stãtem in via euaginato gladio, auertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaam, & vellet ad semitam reducere, stetit angelus in angustijs duarum maceriarum, quibus vineæ cingebantur. Quem videns asina, iunxit se parieti, & attriuit sedentis pedem. At ille iterum verberabat eam: & nihilominus angelus ad locum angustum transiens, vbi nec ad dexteram nec ad sinistrã poterat deuiari, obuius stetit. Cumque vidisset asina stãtem angelum, concidit sub pedibus sedentis, qui iratus, vehemẽtius cædebat fuste latera eius. Aperuitque Dominus os asinæ, & locuta est, Quid feci tibi? cur percutis me ecce iã tertio? Respondit Balaam, Quia cõmeruisti, & illusisti mihi: vtinã haberẽ gladium vt te percuterẽ. Dixit asina, Nõne animal tuum sum, cui semper sedere cõsueuisti vsque in præsentem diem? dic quid simile vnquam fecerim tibi. At ille ait, Nunquã. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit angelum stãtem in via euaginato gladio, adorauitque eum pronus in terram. Cui angelus, Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni vt aduersarer ti-

Iofac 24. b.

Vet. Compl.

Balaam prohibet Deus maledicere Israelitis.

abdicere(Vet. Ge.p.

Balaam non potest maledicere contra Dominum voluntatem.

Balaam cum ad maledicendum, occurrit angelus.

Pet. 2. c. iudæ d. Dominus(Vet. Ge.p.

Loquitur asina.

verberas(Vet. Ge.o p.v.s.

castrametantur in Arnon.

Iudic. 11. c.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M.

De(Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. S.

Vincitur Sehon. deut. 2. f. iudic. 11. d.

Amos 2. e. psal. 134. c.

Amorrhæorum vrbes possidet Israel. Hesebon.

Moabitæ vici ab Amorrhæis.

Iudic. 11. c. Chamos idoli Moabitarum. 3. reg. 11. b.

Percutitur Og. deut. 2. a. 29. b.

Rex Balac mittit ad Balaam vt maledicatur populo.

bi, quia peruersa est via tua, mihi que contraria: & nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidisset, & illa viueret. Dixit Balaam, Peccavi, nesciens quod tu stares contra me: & nunc si displicet tibi vt vadam, reuertar. Ait angelus, Vade cum istis, & caue ne aliud quam praecepero tibi, loquaris. iuit igitur cum principibus. Quod cum audisset Balac, egressus est in occursum eius in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnon. Dixitque ad Balaam, Misi nuntios vt vocarent te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem aduetui tuo reddere nequeo? Cui ille respondit, Ecce adsum: nunquid loqui poterō aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo? Perrexerunt ergo simul, & venerunt in urbem quae in extremis regni eius finibus erat. Cumque occidisset Balac boues & oues, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munerat. Mane autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAP. XXIII.

Dixitque Balaam ad Balac, Aedifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemque numeri arietes. Cumque fecisset iuxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram. Dixitque Balaam ad Balac, Sta paulisper iuxta holocaustum tuum, donec vadā, si forte occurrat mihi Dominus, & quodcunque imperauerit, loquar tibi.

4 Cumque abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam, Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper. Dominus autem posuit verbum in ore eius, & ait, Reuertere ad Balac, & haec loqueris. Reuersus inuenit stantem Balac iuxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarum. Assumptaque parabola sua, dixit, De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de motibus Orientis. Veni, inquit, & maledic Jacob: prospera & detestare Israel. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? quare ratione detester, quem Dominus non detestatur?

9 De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum: populus solus habitabit, & inter Gentes non reputabitur. Quis dinumerare possit puluerem Iacob, & nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiat no uissima mea horum similia. Dixitque Balac ad Balaam, Quid est hoc quod agis? vt malediceres inimicis meis, vocaui te: & tu e contrario benedicis eis. Cui ille respondit, Num aliud possum loqui nisi quod iusserit Dominus? Dixit ergo Balac, Veni mecum in alterum locum vnde partem Israel videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei. Cumque duxisset eum in locum sublimem,

c super verticem montis Phasga, aedificauit Balaam septem aras, & impositis supra vitulis atque arietibus, dixit ad Balac, Sta hic iuxta holocaustum tuum, donec ego obuius pergam. Cui cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore eius, ait, Reuertere ad Balac, & haec loqueris ei. Reuersus inuenit eum stantem iuxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac, Quid, inquit, locutus est Dominus? At ille assumpta parabola sua, ait, Sta Balac & ausculta, audi fili Sephor, Non est Deus quasi homo vt mentiat, nec vt filius hominis vt mutetur. Dixit ergo, & non faciet: locutus est, & non implebit. Ad

benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Non est idolum in Iacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus eius cum eo est, & clangor victoriae regis in illo. Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. Non est augurium in Iacob, nec diuinitas in Israel: temporibus suis dicitur Iacob & Israeli quid operatus sit Deus. Ecce populus vt leaena consurget, & quasi leo erigetur: non accubabit donec deuoret praedam, & occisorum sanguinem bibat. Dixitque Balac ad Balaam, Nec maledicas ei, nec benedicas. Et ille ait, Nonne dixi tibi quod quicquid mihi Deus imperaret, hoc facerem? Et ait Balac ad eum, Veni, & ducam te ad alium locum: si forte placeat Deo vt inde maledicas eis. Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem, dixit ei Balaam, Aedifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemque numeri arietes. Fecit Balac vt Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras.

CAP. XXIIII.

Aumque vidisset Balaam quod placeret Domino vt benediceret Israeli, nequaquam abiit vt ante perrexerat, vt augurium quaereret: sed dirigens contra desertum vultum suum, Et eleuans oculos vidit Israel in tentoriis commorantem per tribus suas: & irruente in se Spiritu Dei assumpta parabola ait, Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit & sic aperiuntur oculi eius, Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel! Vt valles nemorosae, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quae fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. Fluet aqua de fistula eius, & semen illius erit in aquas multas. tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. deuorabunt Gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis. Accubans dormiuit vt leo, & quasi leaena, qua suscitare nullus audebit: qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Iratusque Balac contra Balaam, complois manibus ait, Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus e contrario tertio benedixisti. Reuertere ad locum tuum: decreueram quidem magnifice honorare te, sed Dominus priuauit te honore disposito. Respondit Balaam ad Balac, Nonne nutius tuis, quos misisti ad me, dixi? Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non poterō praeterire sermonem Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quicquid Dominus dixerit, hoc loquar. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo consilium quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. Sumpta igitur parabola, rursus ait, Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cui obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos, Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non propere.

BORIE TVR STELLA ex Iacob, & consurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. Et erit Idumaea possessio.

3 Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit & sic aperiuntur oculi eius, Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel! Vt valles nemorosae, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quae fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. Fluet aqua de fistula eius, & semen illius erit in aquas multas. tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. deuorabunt Gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis. Accubans dormiuit vt leo, & quasi leaena, qua suscitare nullus audebit: qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Iratusque Balac contra Balaam, complois manibus ait, Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus e contrario tertio benedixisti. Reuertere ad locum tuum: decreueram quidem magnifice honorare te, sed Dominus priuauit te honore disposito. Respondit Balaam ad Balac, Nonne nutius tuis, quos misisti ad me, dixi? Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non poterō praeterire sermonem Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quicquid Dominus dixerit, hoc loquar. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo consilium quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. Sumpta igitur parabola, rursus ait, Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cui obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos, Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non propere.

BORIE TVR STELLA ex Iacob, & consurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. Et erit Idumaea possessio.

3 Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit & sic aperiuntur oculi eius, Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel! Vt valles nemorosae, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quae fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. Fluet aqua de fistula eius, & semen illius erit in aquas multas. tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. deuorabunt Gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis. Accubans dormiuit vt leo, & quasi leaena, qua suscitare nullus audebit: qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Iratusque Balac contra Balaam, complois manibus ait, Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus e contrario tertio benedixisti. Reuertere ad locum tuum: decreueram quidem magnifice honorare te, sed Dominus priuauit te honore disposito. Respondit Balaam ad Balac, Nonne nutius tuis, quos misisti ad me, dixi? Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non poterō praeterire sermonem Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quicquid Dominus dixerit, hoc loquar. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo consilium quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. Sumpta igitur parabola, rursus ait, Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cui obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos, Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non propere.

BORIE TVR STELLA ex Iacob, & consurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. Et erit Idumaea possessio.

3 Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit & sic aperiuntur oculi eius, Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel! Vt valles nemorosae, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quae fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. Fluet aqua de fistula eius, & semen illius erit in aquas multas. tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. deuorabunt Gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis. Accubans dormiuit vt leo, & quasi leaena, qua suscitare nullus audebit: qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Iratusque Balac contra Balaam, complois manibus ait, Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus e contrario tertio benedixisti. Reuertere ad locum tuum: decreueram quidem magnifice honorare te, sed Dominus priuauit te honore disposito. Respondit Balaam ad Balac, Nonne nutius tuis, quos misisti ad me, dixi? Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non poterō praeterire sermonem Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quicquid Dominus dixerit, hoc loquar. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo consilium quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. Sumpta igitur parabola, rursus ait, Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cui obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos, Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non propere.

BORIE TVR STELLA ex Iacob, & consurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. Et erit Idumaea possessio.

3 Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit & sic aperiuntur oculi eius, Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel! Vt valles nemorosae, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quae fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. Fluet aqua de fistula eius, & semen illius erit in aquas multas. tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. deuorabunt Gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis. Accubans dormiuit vt leo, & quasi leaena, qua suscitare nullus audebit: qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Iratusque Balac contra Balaam, complois manibus ait, Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus e contrario tertio benedixisti. Reuertere ad locum tuum: decreueram quidem magnifice honorare te, sed Dominus priuauit te honore disposito. Respondit Balaam ad Balac, Nonne nutius tuis, quos misisti ad me, dixi? Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non poterō praeterire sermonem Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quicquid Dominus dixerit, hoc loquar. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo consilium quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. Sumpta igitur parabola, rursus ait, Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cui obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos, Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non propere.

BORIE TVR STELLA ex Iacob, & consurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. Et erit Idumaea possessio.

3 Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit & sic aperiuntur oculi eius, Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel! Vt valles nemorosae, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quae fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. Fluet aqua de fistula eius, & semen illius erit in aquas multas. tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. deuorabunt Gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis. Accubans dormiuit vt leo, & quasi leaena, qua suscitare nullus audebit: qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Iratusque Balac contra Balaam, complois manibus ait, Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus e contrario tertio benedixisti. Reuertere ad locum tuum: decreueram quidem magnifice honorare te, sed Dominus priuauit te honore disposito. Respondit Balaam ad Balac, Nonne nutius tuis, quos misisti ad me, dixi? Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non poterō praeterire sermonem Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quicquid Dominus dixerit, hoc loquar. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo consilium quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. Sumpta igitur parabola, rursus ait, Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cui obthuratus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos, Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non propere.

Balac rex ma gnifice excipit Balaam.

vocarem (Vet. Ge. p. v.)

Balaam construit aras.

Deus dat Balaam quod loquatur.

Balaam benedicit semini Israel.

& Vet. Di. l.

J. 4. b.

Dominus (Vet. Compl. Ge. p.)

Balaam propheta de futuro regno Israelis.

J. 3. d.

tibi (Vet. Cōpl. Ge. p. Balac irascitur in Balaam.)

J. 11. d.

tibi (Vet. Cōpl. Ge. p.)

Christi aduentum praedicit Balaam.

Iesus. matth. 2. a.

sio eius: hæreditas Seir cedit inimicis suis: Israel verò fortiter ager. De Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. Cumque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait, Principium Gentium Amalec, cuius extrema perdentur. Vidit quoque Cinzum: & assumpta parabola, ait, Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum, & fueris electus de stirpe Cin, quandiu poteris permanere? Assur enim capiet te. Assumptaque parabola iterum locutus est, Heu quis victurus est quando ista faciet Deus? Venient in triëribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt. Surrexitque Balaam, & reuersus est in locum suum: Balac quoque via qua venerat rediit.

Amalecitarum interitus.

Cinzorum delectio

De Romano imperio vaticini.

Fornicatur populus cum filiabus Moab.

Phinees occidit Zabri & Cozbi.

Phinees occidit Zabri & Cozbi.

1. Mach. 2. c. p. sal. 105. c. 1. cor. 10. b.

Factum Dei cum Phineea.

1. Mach. 2. fecit 41. d.

Zabri.

Salu. (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l. Cöpl.

cozbi.

Madianitas iuberet Deus occidi. j. 31. a.

Numeratur rursum filii Israel eorum qui ingressuri.

Ruben. Ge. 46. b. exo. 6. b. 1. para. 5. a.

A Orabatur autem eo tempore Israel in Setim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua: at illi comederunt, & adorauerunt deos earum. Initiatusque est Israel Beel-Phegor, & iratus Dominus ait ad Moysen, Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: ut auertatur furor meus ab Israel. Dixitque Moyses ad iudices Israel, Occidat vnusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beel-Phegor. Et ecce vnus de filiis Israel intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem vidente Moysen, & omni turba filiorum Israel, qui flebant ante fores tabernaculi. Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filii Aarō sacerdotis, surgens de medio multitudinis, & arrepto pugione ingressus est post virum Israelitam in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. cessauitque plaga à filiis Israel. Et occisi sunt viginti quatuor millia hominum. Dixitque Dominus ad Moysen, Phinees filius Eleazari filii Aarō sacerdotis auertit iram meam à filiis Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse deletem filios Israel in zelo meo. Idcirco loquere ad eum, Ecce dō ei pacem foederis mei. Et erit tam ipsi quam semini eius pactum sacerdotii sempiternum: quia zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israel. Erat autem nomen viri Israelitæ qui occisus est cum Madianitide, Zabri filius Salumi, dux de cognatione & tribu Simeonis. Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur principis nobilissimi Madianitarum. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos: quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & decepere insidiis per idolum Phogor & Cozbi filiam ducis Madjā sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

CAP. XXV.

CAP. XXVI.

A Ostquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen & Eleazarum filium Aaron sacerdotem, Numerate omnem summam filiorum Israel à viginti annis & supra, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere. Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos, in caëpstribus Moab super Iordanem contra Iericho, ad eos qui erant à viginti annis & supra, sicut Dominus imperauerat, quorum iste est numerus. Ruben primogenitus Israel. huius filius, Henoeh, à quo familia

Henoehitarum: & Phallu, à quo familia Phalluitarum: & Hefron, à quo familia Hefronitarum: & Charmi, à quo familia Charmitarum. Hæ sunt familiae de stirpe Ruben: quarum numerus inuentus est quadragintatria millia & septingenti triginta. Filius Phallu, Eliab, huius filii Namuel & Dathan & Abiron. isti sunt Dathan & Abiron principes populi, qui surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando aduersus Dominum rebellauerunt: & aperiens terra os suum deuorauit Core morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum, ut Core pereunte, filii illius non perirent. Filii Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: & Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinitarum: Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Saulitarum. Hæ sunt familiae de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit vigintiduo millia ducentorum. Filii Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum: Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum: Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum. Iste sunt familiae Gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta millia quingentorum. Filii Iuda, Her & Onan, qui ambo mortui sunt in Terra-Chanaan. Fueruntque filii Iuda per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia Zareitarum. Porro filii Phares, Hefron, à quo familia Hefronitarum: & Hamul, à quo familia Hamulitarum. Iste sunt familiae Iuda, quarum omnis numerus fuit septuaginta sex millia quingentorum. Filii Issachar per cognationes suas: Thola, à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia Phuaitarum: Masub, à quo familia Masubitarum: Semran, à quo familia Semranitarum. Hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit sexagintaquatuor millia trecentorum. Filii Zabulon per cognationes suas: Sared, à quo familia Sareditarum: Elō, à quo familia Elonitarum: Ialel, à quo familia Ialelitarum. Hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit sexaginta millia quingentorum. Filii Ioseph per cognationes suas: Manasse & Ephraim. De Manasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarum. Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarum. Galaad habuit filios: Iezer, à quo familia Iezeritarum: & Helec, à quo familia Helecitarum: & Asriel, à quo familia Asrielitarum: & Sechem, à quo familia Sechemitarum: & Semida, à quo familia Semidaitarum: & Hopher, à quo familia Hopheritarum. Fuit autem Hopher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantum filias, quarum ista sunt nomina, Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa. Hæ sunt familiae Manasse, & numerus earum, quinquaginta duo millia septingentorum. Filii autem Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo familia Thehenitarum. Porro filius Suthala fuit Heran, à quo familia Heranitarum. Hæ sunt cognationes filiorum Ephraim: quarum numerus fuit trigintaduo millia quingentorum.

i. 16. a. g.

simcon.

ducenti. (Vet. Compl. B. Gad.

Heri. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

quingenti. (Vet. B. Compl. ita legendum & in sequentibus. Iuda. Gen. 35. a. b.

Issachar.

trecenti. (Vet. Compl. B. Zabulon.

Ioseph.

7. 17. a. filia salph aad.

Ephraim.

E isti sunt filii Ioseph per familias suas. Filii Benjamin in cognationibus suis: Bela, à quo familia Belaitarum: Asbel, à quo familia Asbelitarum: Achiram, à quo familia Achiramitarum: Supham, à quo familia Suphamitarum: Hupham, à quo familia Huphamitarum. Filii Bela, Hered & Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noemā, familia Noemaitarum. Hi sunt filii Benjamin per cognationes suas, quorum numerus fuit quadragintaquinque millia sexcenti. Filii Dan per cognationes suas: Suham, à quo familia Suhamitarum. Hæ sunt cognationes Dan per familias suas. omnes fuere Suhamitæ, quorū numerus erat sexagintaquatuor millia quadringentorum. Filii Aser per cognationes suas: Iemna, à quo familia Iemnaitarum: Iessui, à quo familia Iessuitarum: Brie, à quo familia Bricitarum. Filii Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchi-el, à quo familia Melchielitarum. Nomen autem filiarum Aser, fuit Sara. Hæ cognationes filiorum Aser, & numerus eorum quinquagintatria millia quadringentorum. Filii Nephthali per cognationes suas: Iesiel, à quo familia Iesielitarum: Guni, à quo familia Gunitarum: Ieser, à quo familia Ieseritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarum. Hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas: quorum numerus quadragintaquinque millia quadringentorum. Ista est summa filiorum Israel qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti triginta. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Istis diuidetur Terra iuxta numerum vocabulorum in possessiones suas. Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis sicut nunc recensiti sunt tradetur possessio. Ita duntaxat ut fors Terram tribus diuidat & familiis. Quicquid sorte cōtigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores. Hic quoque est numerus filiorum Leui per familias suas: Gerson, à quo familia Gersonitarum: Caath, à quo familia Caathitarum: Merari, à quo familia Meraritarum. Hæ sunt familiae Leui: familia Lobni, familia Hébronni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At verò Caath genuit Amram, qui habuit uxorem lochabed filiam Leui, quæ nata est ei in Aegypto. hæc genuit Amram viro suo, filios, Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum. De Aarō orti sunt Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar: quorum Nadab & Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem alienum corā Domino. Fueruntque omnes qui numerati sunt, vigintitria millia generis masculini ab vno mense & supra: qui non sunt recensiti inter filios Israel, nec eis cum cæteris data possessio est. Hic est numerus filiorum Israel, qui descripti sunt à Moysè & Eleazaro sacerdote, in campeſtribus Moab supra Iordanem cōtra Iericho. Inter quos nullus fuit eorū qui ante numerati sunt à Moysè & Aarō in deserto Sinai. Prædixerat enim Dominus quòd omnes moreretur in solitudine: nullusque remansit ex eis, nisi Caleb filius Iéphone, & Iosue filius Nun. **CAP. XXVII.** Cesserunt autem filiarum Salphaad, filii Hepher, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Thersa. Steteruntque coram Moysè & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi ad ostium ta-

Numerus filiorum Leui. exo. 6. c.
 Exod. 6. c.
 2. 3. a. leui. 10. a. 6. 1. para. 14. a.
 quia (vet. Di. o. Ge. p.
 1. Corin. 10. a. 1. 14. d.
 Lex hereditatis filiarum Salphaad 2. 26. d. infra 36. a. Iosue 17. a.

bernaculi foederis, atque dixerunt: Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione quæ concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habet filium? date nobis possessionem inter cognatos patri nostri. Retulitque Moyses causam earum ad iudicium Domini. Qui dixit ad eum, Iustam rem postulant filiarum Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hereditatem succedant. Ad filios autem Israel loqueris hæc. Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hereditas. Si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos. Quòd si & fratres non fuerint, dabitur hereditas fratribus patris eius. Si autem nec patruos habuerit, dabitur hereditas his qui ei proximi sunt. eritque hoc filiis Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Moysi. Dixit quoque Dominus ad Moysen, Ascende in montem istum Abarim, & contemplare inde Terram quam daturus sum filiis Israel. Cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut iuit frater tuus Aaron, quia offendisti me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. Hæ sunt aquæ contradictionis in Cades deserti Sin. Cui respondit Moyses, Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem qui sit super multitudinem hanc: & possit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere: ne sit populus Domini sicut oves absque pastore. Dixitque Dominus ad eum, Tolle Iosue filium Nun virum in quo est Spiritus Dei, & pone manum tuam super eum. Qui stabit coram Eleazaro sacerdote & omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis synagoga filiorum Israel. Pro hoc siquid agendum erit, Eleazar sacerdos cōsulet Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filii Israel cum eo, & cætera multitudo. Fecit Moyses ut præceperat Dominus: cumque tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote & omni frequentia populi. Et impositis capiti eius manibus cuncta replicauit quæ mandauerat Dominus. **CAP. XXVIII.** Ixit quoque Dominus ad Moysen, Præcipe filiis Israel, & dices ad eos, Oblationem meam & panes, & incensum odoris suauissimi offerre per tempora sua. Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis, agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum, vnum offeretis mane, & alterum ad vesperum. Decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hin. holocaustum iuge est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suauissimum incensi Domini. Et libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in sanctuario Domini. Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam iuxta omnem ritum sacrificii matutini, & libamentorum eius, oblationem suauissimi odoris Domino. Die autem Sabbathi offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba: Quæ rite funduntur per singula Sabbathi in holocaustum sempiternum. In calendis autem, id est in mensium exordiis, offer-

1. 16. a. c.
 De hereditate les.
 Offenditur Moyses à Terra promissionis. deut. 32. g.
 supra 30. b.
 in deserto (vet. Ge. p.
 Constituitur Iosue dux populi pro Moysè. deut. 34. d. - vet. Di. 1. Ge. p. 1. Compl.
 Quid quoque te porc offerendū.
 Quotidie.
 Die sabbathi. Matth. 23. a.
 calendis.

retis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos septem immaculatos: & tres decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio per ſingulos vitulos: & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ per ſingulos arietes: Et decimam decimæ ſimilæ ex oleo in ſacrificio per agnos ſingulos. Holocaustum ſuauiſſimi odoris atque incenſi eſt Domino. Libamenta autem vini quæ per ſingulas fundenda ſunt victimas, iſta erunt, Media pars hin per ſingulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum, hoc erit holocaustum per omnes menſes, qui ſibi anno vertente ſuccedunt. Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum ſempiternum cum libamentis ſuis. Menſe autem primo, quartadecima die menſis, Phaſe Domini erit, & quintadecima die ſolennitas: ſeptem diebus veſcentur azymis. Quarum dies prima venerabilis & ſancta erit: omne opus ſeruile non facietis in ea. Offeretis quoque incenſum holocaustum Domino vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: & ſacrificia ſingulorum ex ſimila quæ conſperſa ſit oleo, tres decimas per ſingulos vitulos, Et duas decimas per arietem, & decimam decimæ per agnos ſingulos, id eſt per ſeptem agnos. Et hircum pro peccato vnum, vt expietur pro vobis: præter holocaustum matutinum quod ſemper offeretis. Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierum in fomitem ignis, & in odorem ſuauiſſimum Domino, qui ſurget de holocauſto & de libationibus ſingulorum. Dies quoque ſeptimus celeberrimus & ſanctus erit vobis: omne opus ſeruile non facietis in eo. Dies etiam primitiuorum quando offeretis nouas fruges Domino, expletis hebdomadibus venerabilis & ſancta erit: omne opus ſeruile non facietis in ea. Offeretis quoque holocaustum in odorem ſuauiſſimum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: atque in ſacrificiis eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos: per arietes, duas per agnos, decimam decimæ, qui ſimul ſunt agni ſeptem. Hircum quoque qui maclatur pro expiatione: præter holocaustum ſempiternum & liba eius. Immaculata offeretis omnia cum libationibus ſuis.

Exo. 12. c. leu. 23. a

offeretis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Dies primitiuorum.

& (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l.)

ſubaudi, decimas. vnu (Vet. Ge. p.)

Quid prima die ſeptimi mēſis ſit offerendum.

Leu. 16. g. 23. c.

CAP. XXX.

Enſis etiam ſeptimi prima dies venerabilis & ſancta erit vobis. omne opus ſeruile non facietis in ea, quia dies clangoris eſt & tubarum. Offeretis quoque holocaustum in odore ſuauiſſimum Domino, vitulum de armento vnum, arietem vnum, & agnos anniculos immaculatos ſeptem: Et in ſacrificiis eorum, ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem, vnam decimam per agnum, qui ſimul ſunt agni ſeptem: & hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi: præter holocaustum calendarum cum ſacrificiis ſuis, & holocaustum ſempiternum cum libationibus ſolitatis. eisdem ceremoniis offeretis in odorem ſuauiſſimum incenſum Domino. Decima quoque dies menſis huius ſeptimi erit vobis ſancta atque venerabilis, & affligetis animas veſtras: omne opus ſeruile non facietis in ea. Offeretis quoque holocaustum Domino in odorem ſuauiſſimum, vitulum de armento vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: Et in ſacrificiis eorum, ſimilæ oleo

conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem, decimam decimæ per agnos ſingulos, qui ſunt ſimul agni ſeptem. Et hircum pro peccato: abſque his quæ offerri pro delicto ſolent in expiationem: & holocaustum ſempiternum, & ſacrificio & libaminibus eorum. Quintadecima verò die menſis ſeptimi, quæ vobis ſancta erit atque venerabilis, omne opus ſeruile non facietis in ea: ſed celebrabitis ſolennitatem Domino ſeptem diebus. Offeretis quoque holocaustum in odorem ſuauiſſimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim. Et in libamentis eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per vitulos ſingulos, qui ſunt ſimul vituli tredecim: & duas decimas arietem vno, id eſt ſimul arietibus duobus. Et decimam decimæ agni ſingulis, qui ſunt ſimul agni quatuordecim. Et hircum pro peccato: abſque holocauſto ſempiterno, & ſacrificio, & libamine eius. In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis. Et hircum pro peccato: abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque & libamine eius. Die tertio offeretis vitulos vndecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis. Et hircum pro peccato: abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque & libamine eius. Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis. Et hircum pro peccato: abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque eius & libamine. Die quinto offeretis vitulos nouem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis. Et hircum pro peccato: abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque eius & libamine. Die ſexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis. Et hircum pro peccato: abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque eius & libamine. Die ſeptimo offeretis vitulos ſeptem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis. Et hircum pro peccato: abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque eius & libamine. Die octauo qui eſt celeberrimus, omne opus ſeruile non facietis, offeretes holocaustum in odorem ſuauiſſimum Domino, vitulum vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis. Et hircum pro peccato: abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque eius & libamine. Hæc offeretis Domino in ſolennitatibus veſtris, præter vota & oblationes ſpontaneas in holocauſto, in ſacrificio, in libamine, & in hoſtiis pacificis.

CAP. XXXI. Arrauitque Moyſes filiis Iſrael omnia quæ ei Dominus imperarat: & locutus eſt ad principes tribuum filiorum Iſrael, Iſte eſt

Vota quando reddenda.

sermo quem præcepit Dominus, Siquis virorum votum Domino vouerit, aut se constrinxerit iuramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit. ⁴ Mulier si quippiam vouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: Si cognouerit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit, voti rea erit, quicquid pollicita est & iurauit, opere cõplebit. Sin autem statim vt audierit, contradixerit pater: & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod cõtradixerit pater. ⁷ Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, & semel de ore eius verbũ egrediens animam eius obligauerit iuramento: quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcunque promiserat. Sin autem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaque quibus obstrinxerat animam suam: propitius erit ei Dominus. ¹⁰ Vidua & repudiata quicquid vouerint, reddet. ¹¹ Vxor in domo viri cum se voto constrinxerit & iuramento, Si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit sponsioni, reddet quodcunque promiserat. Sin autem exemplo cõtradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit. ¹² Si vouerit, & iuramento se constrinxerit vt per ieiunium vel cæterarũ rerum abstinentiam affligat animam suam: in arbitrio viri erit siue faciat, siue non faciat. ¹³ Quod si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quicquid vouerat atque promiserat, reddet: quia statim vt audiuit, tacuit. Sin autem contradixerit postquam rescieuit, portabit ipse iniquitatem eius.

17. Istæ sunt leges quas constituit Dominus Moyse inter virum & vxorem, inter patrẽ & filiam quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

CAP. XXXI.

A Ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ¹ Misere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligere ad populum tuũ. ² Statimque Moyses, Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint vltionẽ Domini expectere de Madianitis. Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel qui mittantur ad bellum. Dederuntque milenos de singulis tribubus, id est duodecim millia expeditorum ad pugnam: quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasaque sancta, & tubas ad clangẽdum tradidit ei. ⁷ Cumque pugnassent contra Madjanitas atque vicissent, omnes mares occiderunt, & reges eorum Eui & Recem & Sur & Hur & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio. ⁸ Ceperuntque mulieres eorum & paruulos, omniaque pecora & cunctam supellectilem, quicquid habere potuerant, depopulati sunt. ⁹ Tam vrbes, quàm viculos & castella flamma consumpsit. ¹⁰ Et tulerunt prædã, & vniuersa quæ ceperat tam ex hominibus quàm ex iumentis: & adduxerunt ad Moysen & Eleazarũ sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israel. reliqua autẽ vtensilia portauerunt ad castra in campèstribus Moab, iuxta Iordanem contra Iericho. ¹³ Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagõgæ in occursum eorũ extra castra. Iratusque Moyses principibus exerci-

tus, tribunis & centurionibus qui venerant de bello, ait, Cur fœminas reseruastis? Nonne istæ sunt quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, & præuaricari vos fecerunt in Dominũ super peccato Phogor, vnde & percussus est populus? Ergo cunctos interficite quicquid est generis masculini etiam in paruulis: & mulieres quæ nouerunt viros in coitu, iugulate. Puellas autem & omnes fœminas virgines reseruate vobis. ⁹ Et manete extra castra septẽ diebus. Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo. ¹⁰ Et de omni præda, siue vestimentum fuerit, siue vas, & aliquid in vtensilia præparatum, de caprarum pellibus & pilis & ligno expiabitur. Eleazar quoque sacerdos ad viros exercitus, qui pugnauerant, sic locutus est, Hoc est præceptum legis quod mandauit Deus Moysi, Aurum & argentum & æs & ferrum & plumbum & stannum; ¹¹ Et omne quod potest trãsire per flammam, igne purgabitur. quicquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur. ¹² Et lauabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati postea castra intrabitis. ¹³ Dixit quoque Dominus ad Moysen, ¹⁴ Tollite summam eorum quæ capta sunt, ab homine vsque ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & omnes principes vulgũ: diuidesque ex æquo prædam inter eos qui pugnauerunt, egressique sunt ad bellum, & inter omnẽ reliquã multitudinem. Et separabis partẽ Domino ab his qui pugnauerunt & fuerunt in bello, vnam animã de quingentis, tam ex hominibus quàm ex bobus & asinis & ouibus, & dabis eam, Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt. ¹⁵ Ex media quoque parte filiorum Israel accipies quinquagesimũ caput hominum & boum & asinorũ & ouium, cunctorumque animantium: & dabis ea Leuitis, qui excubant in custodiis tabernaculi Domini. ¹⁶ Feceruntque Moyses & Eleazar, sicut præceperat Dominus. ¹⁷ Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ouium sexcenta septuagintaquinque millia, boum septuaginta duo millia, asinorum sexaginta millia & mille. Animarũ hominum sexus fœminej, quæ non cognouerant viros, triginta duo millia. ¹⁸ Dataque est media pars his qui in prælio fuerant, ouium trecẽta triginta septem millia quingenta. ¹⁹ E quibus in partẽ Domini supputatæ sunt oues sexcẽta septuagintaquinque. ²⁰ Et de bobus triginta sex millibus, boues septuaginta & duo. ²¹ De asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta vnus. ²² De animabus hominum sedecim millibus, cesserunt in partem Domini triginta duæ animæ. ²³ Tradiditque Moyses numerum primitiarũ Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum, ex media parte filiorum Israel, quam separauerat his qui in prælio fuerant. ²⁴ De media verò parte quæ contigerat reliquæ multitudini, id est de ouibus trecẽtis triginta septem millibus quingentis, & de bobus triginta sex millibus, & de asinis triginta millibus quingentis, & de hominibus sedecim millibus, tulit Moyses quinquagesimum caput, & dedit Leuitis qui excubabãt in tabernaculo Domini, sicut præceperat Dominus. ²⁵ Cumque accessissent principes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionesque, dixerunt, Nos serui tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra: & ne vnus quidem defuit,

puella vouens.

B

C

D

Affligere animam.

Madianitæ interficiuntur, & vrbes ipsorum comburuntur. 13, 14.

Iofac 9, 4.

Balaam interficitur.

Prædam offerunt Madianitæ ad Moysen & Eleazarũ.

13, 14.

Mulieres interficiuntur. Virgines reseruantur.

Leuit. 6. d. 11. c. Dominus (Vet. Cõpl. Ge. o. l. p. Di. l.

Ignis. Aqua.

Præda ex æquo diuiditur omnibus. Tolle (Vet. Di. l. Ge. l. - Vet. Di. o. l. Ge. l. M.

Numerus præde.

Gratiarũ actio a filiis Israel, quod ex eis nullus in bello occidisset.

50. Ob hanc cauſam offerimus in donariis Domini ſinguli quod in præda auri potuimus inuenire, perſcelides & armillas, annulos & dextralia ac murenulas, vt deprecari pro nobis Dominum. Suſceperuntq; Moyſes & Eleazar ſacerdos omne aurum in diuerſis ſpeciebus, pondo ſedecim millia ſeptingentos quinquaginta ſiclos, à tribunis & ceterionibus. Vnuſquiſque enim quod in præda rapuerat, ſuum erat. Et ſuſceptum intulerunt in tabernaculum teſtimonii, in monumentum filiorum Iſrael coram Domino.

CAP. XXXII.

A Illi autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in iumentis infinita ſubſtantia. Cumque vidiffent Iazer & Galaad aptas animalibus alendis terras, venerunt ad Moyſen & ad Eleazarum ſacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt, Ataroth, & Dibon, & Iazer, & Nemra, Heſebon, & Eleale, & Sabam, & Nebo, & Beon, terra quæ percuffit Dominus in cõſpectu filiorum Iſrael, regionis huberrimæ eſt ad paſtũ animalium. Et nos ſerui tui habemus iumẽta plurima, precamurq; ſi inuenimus gratiã coram te, vt des nobis famulis tuis eam in poſſeſſionem, nec facias nos tranſire Iordanem. Quibus reſpondit Moyſes, Nunquid fratres veſtri ibunt ad pugnam, & vos hic ſedebitis? Cur ſubuertitis mentes filiorum Iſrael, ne tranſire audeant in locum quem eis daturus eſt Dominus? nõne ita egerunt patres veſtri, quando miſi de Cadef-barne ad explorandam Terram? Cumque veniffent vſque ad Vallem-botri, luſtrata omni regione, ſubuerterunt cor filiorum Iſrael, vt non intraret fines quos eis Dominus dedit. Qui iratus iurauit, dicens, Si videbunt homines iſti qui aſcenderunt ex Aegypto à viginti annis & ſupra, Terram quam ſub iuramento pollicitus ſum Abraham, Iſaac, & Iacob: & noluerunt ſequi me, præter Caleb filium Iephone Cenezæum, & Joſue, filium Nun: iſti impleuerunt volũtatem meam. Iratusque Dominus aduerſum Iſrael, circũduxit eum per deſertũ quadraginta annis, donec conſumeretur vniuerſa generatio quæ fecerat malum in cõſpectu eius. Et ecce, inquit, vos ſurrexiſtis pro patribus veſtris, incremẽta, & alumni hominum peccatorum, vt augetis furorem Domini cõtra Iſrael. Quod ſi nolueritis ſequi eum, in ſolitudine populum derelinquet, & vos cauſa eritis necis omnium. At illi propẽ accedentes, dixerunt, Caulas ouium fabricabimus, & ſtabula iumentorum, paruulis quoque noſtris vrbes munitas: nos autem ipſi armati & accincti pergemus ad præliũ ante filios Iſrael, donec introducamus eos ad loca ſua. Paruuli noſtri & quicquid habere poſſumus, erũt in vrribus muratis, propter habitatorũ inſidias. Non reuertemur in domos noſtras, vſquedum poſſideant filii Iſrael hæreditatem ſuam: nec quicquam quaeremus trãs Iordanẽ, quia iam habemus noſtram poſſeſſionẽ in Oriẽtali eius plaga. Quibus Moyſes ait, Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam: & omnis vir beliator armatus Iordanem tranſeat, donec ſubvertat Dominus inimicos ſuos, & ſubiiciatur ei omnis Terra: tũc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Iſrael, & obtinebitis regiones quas vultis coram Domino. Sin autem quod dicitis non feceritis, nulli dubium eſt quin peccetis in Deum:

& ſcitate quoniam peccatum veſtrum apprehendet vos. Edificate ergo vrbes paruulis veſtris, & caulas & ſtabula quibus ac iumentis: & quod polliciti eſtis implete. Dixeruntque filii Gad & Ruben ad Moyſen, Serui tui ſumus, faciemus quod iubet Dominus noſter. Paruulos noſtros & mulieres, & pecora, ac iumenta relinquemus in vrribus Galaad: nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, ſicut tu domine loqueris.

A Præcepit ergo Moyſes Eleazaro ſacerdoti, & Joſue filio Nun, & principibus familiarum tribus Iſrael, & dixit ad eos, Si tranſierint filii Gad, & filii Ruben vobiscum Iordanem omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit Terra ſubiecta: date eis Galaad in poſſeſſionem. Sin autem noluerint tranſire armati vobiscum in Terram-Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca. Reſponderuntque filii Gad, & filii Ruben, Sicut locutus eſt dominus ſeruis ſuis, ita faciemus: ipſi armati pergemus corã Domino in Terram-Chanaan, & poſſeſſionem iam ſuſcepiffie nos cõfitemur tranſ Iordanem. Dedit itaq; Moyſes filiis Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manaſſe filii Joſeph regnũ Schon regis Amorrhæi, & regnũ Og regis Baſan, & Terram eorum cum vrribus ſuis per circuitum. Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroci, & Roth, & Sopham, & Iazer, & Iegbaa, & Beth-nemra, & Beth-aran, vrbes munitas, & caulas pecoribus ſuis. Filii verò Ruben ædificauerunt Heſebon, & Eleale, & Cariathaim, & Nabo, & Baal-meon verſis nominibus, Sabama quoque imponẽtes vocabula vrribus quas extruxerant. Porro filii Machir, filii Manaſſe perrexerunt in Galaad, & vaſtauerunt eam interfecto Amorrhæo habitatore ei. Dedit ergo Moyſes Terram Galaad Machir filio Manaſſe, qui habitauit in eã. Iair autem filius Manaſſe abiit, & occupauit vicus ejus, quos appellauit Hauoth-Iair, id eſt Vilas-Iair. Nobe quoque perrexit, & apprehedit Canath cum viculis ſuis: vocauitque eam ex nomine ſuo Nobe.

CAP. XXXIII.

A Eſt autem mañſiones filiorum Iſrael, qui egreſſi ſunt de Aegypto per turmas ſuas in manu Moyſi & Aaron, quas deſcripſit Moyſes iuxta caſtrorum loca, quæ Domini iuſſione mutabant. Profecti igitur de Ramaſſe menſe primo, quintadecima die menſis primi, fecerunt altera die Phaſe, filii Iſrael in manu excellã, videntibus cunctis Aegyptiis & ſepelientibus primogenitos quos percufferat Dominus: nam & in diebus eorũ exercuerat vltionem caſtrametati ſunt in Socoth. Et de Socoth venerunt in Etham, quæ eſt in extremis finibus ſolitudinis. Inde egreſſi venerunt contra Phi-hahiroth, quæ reſpicit Beelſephon, & caſtrametati ſunt ante Magdalũ. Profectique de Phi-hahiroth, tranſierunt per mediũ mare in ſolitudinem: & ambulantes tribus diebus per deſertum Etham, caſtrametati ſunt in Mara. Profectique de Mara, venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ ſeptuaginta: ibique caſtrametati ſunt. Sed & inde egreſſi, fixerunt tentoria ſuper Mare-rubrum. Profectique de Mari-rubro, caſtrametati ſunt in deſerto Sinai. Vnde egreſſi, venerunt in Daphca. Profectique de Daphca, caſtrametati ſunt in Aluſ. Egreſſique de Aluſ, Raphidim fixere tẽtoria, vbi

Joſue 4.c. per Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

tuis, (Vet. Ge. p.

Rubenitis & Gaditis datur poſſeſſio tranſ Iordanem ad orientem. Joſue 13. b. 11. a. deut. 3. b. - Vet. Ge. p.

Gene. 30. d.

Amorrhæus occiditur. Manaſſe poſſeſſio. deut. 3. b.

Iair poſſeſſio. Nobe poſſ.

Numerantur 41 mañſiones filiorum Iſrael.

Exod. 12. f. - Vet. Ge. p. Compl. B.

Exod. 9. d.

Exod. 14. a. c.

Exod. 15. d.

Exod. 16. a.

Sin. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B. Cõpl.

Exod. 17. a.

A Ruben & Gad, & dimidia tribus Manaſſe petunt ſibi dari poſſeſſionẽ tranſ Iordanem ad orientem.

B Rubenitis & Gaditis corripiuntur à Moyſe, quod periculis ſe nolint oblitere cõ fratribus.

Ex. 17. c.

Ex. 24. c.

D Rubenitis & Gaditis promittunt ſe reduãuros fratres in Terrã promiſſionis.

*munitis, (Vet. B. Compl.

Joſue 1. a.

E

Exo. 19. a. populo defuit aqua ad bibendum. Profectique de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinai. Sed & de solitudine Sinai egressi, venerunt ad Sepulchra-concupiscentia. Profectique de Sepulchris concupiscentia, castrametati sunt in Haferoth.

i. 11. a. Et de Haferoth venerunt in Rethma. Profectique de Rethma, castrametati sunt in Remon-phares.

i. 12. a. Vnde egressi venerunt in Lebna. De Lebna castrametati sunt in Ressa. Egressique de Ressa, venerunt in Ceelatha. Vnde profecti, castrametati sunt in monte Sepher. Egressi de monte Sepher, venerunt in Harada. Vnde proficiscentes castrametati sunt in Maceloth. Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath. De Thahath castrametati sunt in Thare. Vnde egressi, fixere tentoria in Methca. Et de Methca castrametati sunt in Hefmona. Profectique de Hefmona, venerunt in Moseroth. Et de Moseroth castrametati sunt in Bene-iaacan. Profectique de Bene-iaacan venerunt in motem Gad-gad. Vnde profecti, castrametati sunt in Ietebatha. Et de Ietebatha venerunt in Hebrona. Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Afion-gaber. Vnde profecti, venerunt in desertum Sin, hac est Cades. Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor in extremis finibus Terræ-Edom.

i. 10. a. Ascenditque Aaron sacerdos in motem Hor iu bente Domino: & ibi mortuus est anno quadagesimo egressionis filiorum Israel ex Aegypto, mense quinto, prima die mensis, cum esset annorum centum vigintitrium. Audiuitque Chanaan rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in Terram-Chanaan venisse filios Israel. Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in Salmona. Vnde egressi, venerunt in Phunon. Profectique de Phunon, castrametati sunt in Oboth. Et de Oboth venerunt in Ie-abarim, quæ est in finibus Moabitarum. Profectique de Ie-abarim, fixere tentoria in Dibon-gad. Vnde egressi, castrametati sunt in Helmon-deblathaim. Egressique de Helmon-deblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabbo. Profectique de montibus Abarim, transierunt ad campetria Moab, supra Iordanem contra Iericho. Ibi que castrametati sunt de Beth-simoth vsque ad Abel-fatim in planioribus locis Moabitarum, vbi locutus est Dominus ad Moysen, Præcipe filiis Israel, & dic ad eos; Quando transieritis Iordanem, intrantes Terram-Chanaan, disperdite cunctos habitatores Terræ illi: cõfringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate, mündantes Terram, Et habitates in ea. ego enim dedi vobis illam in possessionem: Quam diuidetis vobis sorte: pluribus dabitur latiore, & paucioribus angustiore, singulis vt fors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. per tribus & familias possessio diuidetur. Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remaserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur vobis in Terra habitationis vestra: & quicquid illis cogitauerat facere, vobis faciat. CAP. XXXIII.

A. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Præcipe filiis Israel, & dices ad eos, Cum ingressi fueritis Terram-Chanaan, & in possessione vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur. Pars Meridiana incipiet a solitudine Sin, quæ est iuxta Edom: & habebit terminos contra Orientem mare salissimum. Qui circuitur

Dent. 10. b.

i. 10. a.

i. 10. a. deut. 32. g.

i. 11. a. meridie in Terra Chanaan, venisse (vet. Di. l. Ge. p.)

i. 12. c.

Chananzos iubet Deus occidere.

Terræ promissionis fines & termini.

iosue 14. a.

Australi plagam per Ascensum-Scorpionis, ita vt transcant in Senna, & perueniant ad Meridiem vsque ad Cades-barne, vnde egrediatur confinia ad villam nomine Adar, & tendent vsque ad Asemona. Ibitque per gyrum terminus ab Asemona vsque ad torrem Aegypti, & magni maris litore finietur. Plaga autem Occidentalis a mari magno incipiet, & ipso sine claudetur. Porro ad Septentrionalem plagam a mari magno termini incipient, peruenientes vsque ad montem altissimum, a quo venient in Emath vsque ad terminos Sedad. Ibitque confinia vsque ad Ebrona, & villam Enan. hi erunt termini in parte Aquilonis. Inde metabuntur fines contra Orientalem plagam de villa Enan vsque Sephama, & de Sephama descendunt termini in Reblatha contra fontem Daphnim: inde peruenient contra Orientem ad mare Cenereh, & tendent vsque ad Iordanem, & ad vltimum salissimum claudetur mari. Hanc habebitis Terram per fines suos in circuitu. Præcepitque Moyses filiis Israel, dicens, Hæc erit Terra quæ possidebitis sorte, & quam iussit Dominus dari noue tribubus, & dimidia tribu. Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad iuxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse id est duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Iordanem contra Iericho ad Orientalem plagam. Et ait Dominus ad Moysen, Hæc sunt nomina virorum qui terram vobis diuident, Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & singuli principes de tribubus singulis, quorum ista sunt vocabula. De tribu Iuda, Caleb filius Iephone. De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud. De tribu Benjamin, Elidad filius Chaslon. De tribu filiorum Dan, Bocci filius Iogli. Filiorum Ioseph de tribu Manasse, Haniel filius Ephod. De tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan. De tribu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach. De tribu Issachar dux Phaltiel filius Ozan. De tribu Aser, Ahuid filius Salom. De tribu Nephthali, Phedael filius Ammiud. Hi sunt quibus præceperat Dominus vt diuiderent filiis Israel Terram-Chanaan.

Scorpionu, (vet Compl.)

Zephrona, (vet. Di. o. l. Ge. o. p.)

Nomina eorum qui Terram debant diuidere. iosue 14. a.

CAP. XXXV.

A. Hæc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campetribus Moab supra Iordanem, contra Iericho. Præcipe filiis Israel vt detur Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum. Vt ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac iumentis. Quæ a muris ciuitatum forinsecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur. Contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra Meridiem similiter erunt duo millia: ad Mare quoque quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & Septentrionalis plaga æquali termino finietur. eruntque vrbes in medio, & foris suburbana. De ipsis autem oppidis quæ Leuitis dabitur, sex erunt in fugitiuorum auxilia separata, vt fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his alia quadraginta duo oppida, id est simul quadraginta octo cum suburbanis suis. Ipsæque vrbes quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israel, ab his qui plus habent, plures auferentur: & qui minus, pauciores. singuli iuxta mensuram hæreditatis suæ dabunt oppida Leuitis. Ait Dominus ad Moysen, Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Quando transf-

Vrbes Leuitis dante.

iosue 11. a.

iosue 11. a. deut. 4. g.

Vrbes perfugil. deut. 19. a. iosue 10. a.

gressi fueritis Iordanem in Terram-Chanaan, decernite quæ vrbes esse debeant in præsidia fugitiuorum, qui nolentes, sanguinem fuderint. In quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius iudicetur. De ipsis autem vrbeb'us quæ ad fugitiuorum subsidia separantur, tres erunt trans Iordanem, & tres in Terra-Chanaan. Etiam filiis Israel, quàm aduenis atq; peregrinis, vt confugiat ad eas qui nolens, sanguinem fuderit. Siquis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidii, & ipse morietur. Si lapidem iecerit, & ictus occubuerit: similiter punietur. Si ligno percussus interierit: percussoris sanguine vindicabitur. Propinquus occisi, homicidam interficiet: statim vt apprehenderit eum, interficietur. Si per odium quis hominem impulerit, vel iecerit quippiam in eum per insidias: aut cum esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor, homicidii reus erit. cognatus occisi, statim vt inuenerit eum, iugulabit. Quod si fortuitu, & absque odio, & inimicitiiis quicquam horum fecerit, & hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquum sanguinis quæstio ventilata: liberabitur innocens de vltoris manu, & reducetur per sententiam in vrbe ad quã confugerat, manebitq; ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur. Si interfector extra fines vrbiũ quæ exulibus deputatæ sunt, fuerit inuentus, & percussus ab eo qui vltor est sanguinis: absque noxa erit qui eum occiderit. Debuerat enim profugus vsque ad mortem Pontificis in vrbe residere. postquam autem ille obierit, homicida reuertetur in Terram suam. Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus vestris. Homicida sub testibus punietur: ad vnus testimonium nullus condemnabitur. Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, statim & ipse mo-

Lex homicidii.

Interficiet. (Vet. Ge. p. l. Deut. 19. c.)

-Vet. Ge. p.

Vnius testimonio nullus condemnandus.

rietur. Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in vrbes suas reuerti poterunt. Ne poluatis Terram habitationis vestræ quæ in fontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem qui alterius sanguinem fuderit. Atque ita emundabitur vestra possessio commemorante vobiscum. ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israel. CAP: XXXVI. Ccesserunt autem & principes familiarum Galaad filii Machir, filii Manasse de stirpe filiorum Ioseph: locuti que sunt Moysi coram principibus Israel, atque dixerunt, Tibi domino nostro præcepit Dominus vt Terram sorte diuideres filiis Israel, & vt filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri. Quas si alterius tribus homines vxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribum, de nostra hæreditate minuetur. Atque ita fiet, vt cum iubileus, id est quinquagesimus annus remissionis aduenerit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat. Respondit Moyses filiis Israel, & Domino præcipiente ait, Rectè tribus filiorum Ioseph locuta est. Et hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est, Nubant quibus volunt, tantum vt suæ tribus hominibus: ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducunt vxores de tribu & cognatione suâ. Et cunctæ femine de eadẽ tribu maritos accipient: vt hæreditas permaneat in familiis. Nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant vt à Domino separatæ sunt. Feceruntque filiæ Salphaad vt sibi fuerat imperatum: & nupserunt Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha, & Noa filiis patris sui de familia Manasse, qui fuit filius Ioseph: & possessio quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & familia patris earum. Hæc sunt madata atq; iudicia quæ madauit Dominus per manum Moysi ad filios Israel, in caestribus Moab supra Iordanem contra Iericho.

Lex connubiorum filiarum Salphaad.

5. 17. a.

Iubileus.

Tob. 7. d.

Viris e sua tribu ducenda vxor, mulieribus similiter nubendum.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. 4

præcepit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Deuteronomium, Hebraice Elle haddebarim.

Breuis repetitio gestorum, à mansionem in monte Horeb, vsque ad mansionem in Cadef-barne.

CAP. I. HÆC SVNT verba quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Iordanem in solitudine caestri, contra Mare-rubrum, inter Pharã & Thophel & Laban & Haseeroth, vbi auri est plurimum. Vndecim diebus de Horeb per viam montis Seir vsque ad Cadef-barne. Quadragesimo anno, vndecimo mense, prima die mensis locutus est Moyses ad filios Israel omnia quæ præceperat illi Dominus vt diceret eis. postquam percussit Schon regem Amorrhæorum, qui habitauit in Hesebon: & Og regem Basan, qui mansit in Astaroth, & in Edrai, trans Iordanem in Terra-Moab. Cæpitque Moyses explanare legem, & dicere, Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens, Sufficit vobis quod in hoc monte mansistis. Reuertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cætera quæ ei proxima sunt, cam-

Numc. 21. c.

Moyses legem explanat.

pestria atque montana & humiliora loca contra Meridiem, & iuxta litus maris, Terram-Chanaan, & Libani vsque ad flumen magnum Euphratem. En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & possidete eam, super qua iurauit Dominus patribus vestris Abraham, Isaac, & Iacob, vt daret illam eis, & semini eorum post eos. Dixique vobis illo in tempore, Non possum solus sustinere vos: quia Dominus Deus vester multiplicauit vos, & estis hodie sicut stellæ cæli, plurimi. Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est. Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus ac iurgia. Date ex vobis viros sapientes & gnaros, quorum cõuersatio sit probata in tribubus vestris, vt ponam eos vobis principes. Tunc respondistis mihi, Bona res est quam vis faceret. Tulique de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos singula. Præcepique eis, dicentes, Audite illos, & quod iustum est iudicate: siue ciuis sit ille, siue peregrinus. Nulla erit distantia personarum, ita paruum audietis vt

Moyses nõ valens solus administrare Populũ, constituit secũ & alios. exod. 18. c.

& (Vet. Di. o. Ge. p.)

Principes quales esse debeant.

Iudiciũ iustum. iohan. 7. d. j. 16. d. leuit. 19. c. prouerb. 24. c. eccl. 42. a. iac. 2. a.

magnum: nec accipietis cuiusquā personam, quia Dei iudicium est. Quod si difficile vobis visum ali-
D quid fuerit, referte ad me, & ego audiam. Præcep-
 tique omnia quæ facere deberetis. Profecti au-
 tem de Horeb, transiimus per eremum terribi-
 lem & maximam solitudinem quam vidistis, per
 viam montis Amorrhæi, sicut præceperat Domi-
 nus Deus noster nobis. Cumque venissemus in
 Cadef-barne, dixi vobis, Venistis ad montem A-
 morrhæi, quæ Dominus Deus vester daturus est
 vobis. Vide Terram quam Dominus Deus tuus
 dabit tibi, ascende & posside eam, sicut locutus est
 Dominus Deus noster patribus tuis: noli timere,
 nec quicquam paucas. Et accessistis ad me om-
 nes, atque dixistis, Mittamus viros qui considerent
 Terram: & renuntiēt per quod iter debeamus ascen-
 dere, & ad quas pergere ciuitates. Cumque mihi
 sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros,
 singulos de tribubus suis. Qui cum perrexissent, &
 ascendissent in montana, venerunt vsque ad Val-
 lem-botri: & considerata terra, sumentes de fru-
 ctibus eius, vt ostenderent habertatem, attulerūt
 ad nos, atque dixerunt, Bona est Terra, quam Do-
 minus Deus noster daturus est nobis. Et nolui-
 stis ascendere, sed increduli ad sermonem Domi-
 ni Dei nostri murmurastis in tabernaculis vestris,
 atque dixistis, Odit nos Dominus, & idcirco edu-
 xit nos de Terra-Ægypti, vt traderet nos in ma-
 nu Amorrhæi, atque deleret. Quod ascendemus:
 nuntii terruerunt cor nostrum, dicētes, Maxima
 multitudo est, & nobis statura procerior: vrbes
 magnæ, & ad cælum vsque munitæ, filios enacim
 vidimus ibi. Et dixi vobis, Nolite metuere, nec ti-
 meatis eos. Dominus Deus qui ductor est vester,
 pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto
 cunctis vidētibus. Et in solitudine ipsi vidistis, por-
 tauit te Dominus Deus tuus, vt solet homo ge-
 stare paruulum filiū suum, in omni via per quā
 ambulastis, donec veniretis ad locū istum. Et nec
 sic quidē credidistis Domino Deo vestro, qui præ-
 cessit vos in via, & metatus est locum in quo ten-
 toria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter
 per ignem, & die per colūnam nubis. Cumque
 audisset Dominus vocē sermonum vestrorū, ira-
 tus iurauit, & ait, Non videbit quispiam de homi-
 nibus generationis huius pessimæ Terram bonā,
 quam sub iuramento pollicitus sum patribus ve-
 stris. Præter Caleb filium Iephone: ipse enim vide-
 bit eam, & ipsi dabo Terram quam calcavit, & fi-
 liis eius, quia secutus est Dominum. Nec miran-
 da indignatio in populum, cum mihi quoque ira-
 tus Dominus propter vos dixerit, Nec tu ingre-
 dieris illuc: sed Iosue filius Nū minister tuus, ipse
 intrabit pro te. hunc exhortare & robora, & ipse
 sorte Terrā diuidet Israel. Paruuli vestri, de qui-
 bus dixistis quod captiui ducerentur, & filii qui ho-
 die boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingre-
 dientur: & ipsis dabo Terram, & possidebūt eam.
 Vos autem reuertimini, & abite in solitudinē per
 viam Maris-rubri. Et respondistis mihi, Pecca-
 uimus Domino: ascēdemus & pugnabimus, sicut
 præcepit Dominus Deus noster. Cumque instru-
 cti armis pergeretis in montem, ait mihi Domi-
 nus, Dic ad eos, Nolite ascēdere, neque pugnetis:
 non enim sum vobiscum: ne cadatis coram inimi-
 cis vestris. Locutus sum, & non audistis, sed aduer-

santes imperio Domini, & tumētes superbia ascē-
 distis in montē. Itaque egressus Amorrhæus, qui
 habitabat in montibus, & obuiam veniens perfe-
 cutus est vos, sicut solent apes persequi: & cecidit
 de Seir vsque Horma. Cumque reuersi ploraretis
 coram Domino, non audiuit vos, nec voci vestræ
 voluit acquiescere. Sedistis ergo in Cadef-barne
 multo tempore.
CAP. II.
A Profectique inde venimus in solitudinem,
 quæ ducit ad Mare-rubrum, sicut mihi di-
 xerat Dominus: & circuiimus montem
 Seir longo tempore. Dixitque Dominus ad me,
B Sufficit vobis circuire montem istum: ite contra
 Aquilonem. Et populo præcipe, dicens, Trāsibitis
 per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau,
 qui habitant in Seir, & timebunt vos. Videte ergo
 diligenter Ne moueamini cōtra eos. neque enim
 dabo vobis de terra eorum quātum potest vnus
 pedis calcare vestigiū: quia in possessionem Esau
 dedi montem Seir. Cibos emetis ab eis pecunia, &
 comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis.
B Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni ope-
 re manuum tuarum: nouit iter tuum, quomodo
 trāsieris solitudinem hanc magnam, per quadra-
 ginta annos habitās tecum Dominus Deus tuus,
 & nihil tibi defuit. Cumque trāsissemus fratres
 nostros filios Esau, qui habitabant in Seir, per viā
 cāpestrem, de Elath, & de Asion-gaber, venimus
 ad iter quod ducit in desertum Moab. Dixitque
 Dominus ad me, Non pugnes contra Moabitas,
 nec ineas aduersus eos prælium: non enim dabo
 tibi quicquam de Terra eorum, quia filiis Lot tra-
 didi Ar in possessionem. Emim primi fuerunt ha-
 bitatores eius, populus magnus, & validus, & tam
 excelsus vt de enacim stirpe, quasi gigantes, crede-
 retur, & essent similes filiorū Enacim. Denique
 Moabitæ appellant eos Emim. In Seir autē prius
 habitauerunt Horrim: quibus expulsis atque de-
 letis habitauerunt filii Esau, sicut fecit Israel in
 Terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus.
C Surgentes ergo vt transiremus torrentem Za-
 red, venimus ad eum. Tempus autem quo ambu-
 lauimus de Cadef-barne vsq; ad transitū Zared,
 triginta & octo annorum fuit: donec cōsumere-
 tur omnis congregatio hominum bellatorum de
 castris, sicut iurauerat Dominus. Cuius manus fuit
 aduersum eos, vt interirēt de castrorum medio.
D Postquam autem vniuersi ceciderūt pugno-
 res, locutus est Dominus ad me, dicens, Tu tran-
 sabis hodie terminos Moab, urbem nomine Ar: &
 accedens in vicina filiorum Ammon, caue ne pu-
 gnes contra eos, nec mouearis ad prælium. non
 enim dabo tibi de Terra filiorum Ammon, quia
 filiis Lot dedi eam in possessionem. Terra gigan-
 tum reputata est: & in ipsa olim habitauerunt gi-
 gantes, quos Ammonitæ vocant Zomzommim,
 populus magnus, & proceræ longitudinis, sicut
 enacim, quos deleuit Dominus à facie eorū: & fe-
 cit illos habitare pro eis. Sicut fecerat filiis Esau,
 qui habitant in Seir, delens Horrhæos, & Terram
 eorum illis tradens, quam possidet vsque in præ-
 sens. Heuæos quoque qui habitabant in Halerim
 vsque ad Gazam, Cappadoces expulerunt: qui e-
 gressi de Cappadocia deleuerunt eos, & habitau-
 erunt pro illis. Surgite, & trāsate torrentē Arnon:
 ecce tradidi in manu tua Schon regem Hesebon,

-Vet. Di. l. Ge. 1. p. 5.

nostr daturus est nobis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. 5. Di. o. 5. Di. o.)

Mittuntur exploratores. nūc. 13. a

Populus incredulus nō vult ascēdere.

vestri (Vet. Cōpl.)

Exod. 13. d.

Incredulus populus non videbit Terram promissā. nūc. 14. d.

Caleb

Nume. 10. b. Moyses incredulitate non est ingressus Terram.

Peccatum agnoscit populus. name. 14. f. Contra volūntatem Dei ascēdit Israel contra Amorrhæum. editur.

florat populus.

Præcipitur populo trāsire per montem Seir, vt emat cibos & aquam ab eis.

Benedictio Dei, & sollicitudo pro Israelitis, & prouidentia.

Israel præcipitur ne contra Moabitas prælietur.

Possessio filiorum Lot. Emim.

Horrhæi.

Horrhæi: (Vet. Compl. B.)

torrentis (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l.)

generatio (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Ne contra Ammon pugnet, præcipitur Israeli.

Zomzommim.

Heuæi à Cappadocibus victi.

Amorrhæum, & Terram eius incipe possidere, & committe aduersus eum prælium. Hodie incipiā mittere terrorem atque formidinē tuam in populos qui habitant sub omni cælo: vt audito nomine tuo paueāt, & in morem parturientiū contremiscant, & dolore teneantur. ² Misi ergo nūtiōs de solitudine Cademoth ad Sehon regē Hesebon verbis pacificis, dicens; ³ Trāsibimus per Terram tuam, publica gradiemur via: non declinabimus neque ad dextram, neque ad sinistram. ⁴ Alimēta pretio vende nobis, vt vescamur: aquam pecunia tribue, & sic bibemus. Tantum est vt nobis concedas transitum, sicut fecerunt filii Esau, qui habitant in Seir, & Moabitæ qui morantur in Ardon: donec veniamus ad Iordanem, & transeamus ad Terram quam Dominus Deus noster daturus est nobis. ⁵ Noluitque Sehon rex Hesebon dare nobis trāsitum: quia indurauerat Dominus Deus tuus spiritū eius, & obfirmauerat cor illius, ita vt traderetur in manus tuas, sicut nunc vides. ⁶ Dixitque Dominus ad me, // Ecce cœpi tibi tradere Sehon & Terram eius, incipe possidere eā. ⁷ Egressusque est Sehon obuiam nobis cū omni populo suo ad prælium in Iasa. ⁸ Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusque eum cum filiis suis & omni populo suo. ⁹ Cunctasque vrbes in tēpore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & paruulis. non reliquimus in eis quicquam. ¹⁰ Absque iumentis, quæ in partem venire prædantium: & spoliis vrbium, quas cepimus ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle situm est, vsque Galaad. ¹¹ Nō fuit vicus & ciuitas quæ nostras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noster nobis. ¹² Absque terra filiorū Ammon, ad quam non accessimus: & cūctis quæ adiacent torrēti Ieboc, & vrbibus mōtanis, vniuersisque locis, à quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

CAP. III.

A **I**taque conuersi ascendimus per iter Basan: egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai. ² Dixitque Dominus ad me, Ne timeas eum: quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua: faciēsque ei // sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitauit in Hesebon. ³ Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & vniuersum populum eius: percussimusque eos vsque ad interuersionem, vastantes cūctas ciuitates illius vno tēpore. non fuit oppidum quod nos effugeret: sexaginta vrbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan. ⁴ Cunctæ vrbes erāt munitæ muris altissimis, portisque & vestibibus, absque oppidis innumeris quæ non habebant muros. ⁵ Et deleuimus eos, sicut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdētes omnem ciuitatē, virisque ac mulieres & paruulos: iumenta autem & spolia vrbium diripimus. ⁶ Tulimusque illo in tempore terrā de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem: à torrente Arnon vsque ad montem Hermon, quem Sidonii Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir: omnes ciuitates quæ sitæ sunt in planitie, & vniuersam Terram-Galaad & Basan vsque ad Selcha, & Edrai ciuitates regni Og in Basan. ⁷ Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantū. ⁸ Et monstratur lectus eius ferreus, qui est in Rab-

bath filiorū Ammon, nouem cubitos habēs longitudinis, & quatuor latitudinis ad mēsuram cubiti virilis manus. ⁹ Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, vsque ad mediam partem mōtis Galaad: & ciuitates illius dedi Ruben & Gad. ¹⁰ Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, omnem regionē Argob: cunctaque Basan vocabatur Terra-gigantum. ¹¹ Iair filius Manasse possedit omnem regionē Argob vsque ad terminos Gessuri & Machati. ¹² Vocauitque ex nomine suo Basan, Hauoth-Iair, id est Villas-Iair, vsque in præsentē diem. ¹³ Machir quoque dedi Galaad. ¹⁴ Et tribubus Ruben & Gad dedi de Terra-Galaad vsque ad torrentē Arnon medium torrentis, & confinium, vsque ad torrētem Ieboc, qui est terminus filiorum Ammon: & planitiē solitudinis atque Iordanem, & terminos Cenereth vsque ad mare deserti, quod est salissimū, ad radices montis Phasga contra Orientē. ¹⁵ Præcepique vobis in tempore illo, dicens, Dominus Deus vester dat vobis Terram hanc in hæreditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israel omnes viri robusti: absque vxoribus, & paruulis atque iumentis. (noui enim quod plura habeatis pecora,) & in vrbibus remanere debēt, quas tradidi vobis: donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris sicut vobis tribuit: & possideant ipsi etiam Terram quam daturus est eis trans Iordanem: tunc reuertetur vnusquisque in possessionē suam quam dedi vobis. ¹⁶ Iosue quoque in tempore illo præcepi, dicens, Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis ad quæ transurus es. ¹⁷ Ne timeas eos; Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis. ¹⁸ Præcausque sum Dominum in tempore illo, dicens, Domine Deus tu cœpisti ostendere seruo tuo magnitudinē tuam, manūque fortissimam. neque enim est alius Deus vel in cælo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tuæ. ¹⁹ Transibo igitur & videbo Terram hanc optimam trans Iordanem, & montem istum egregiū, & Libanū. ²⁰ Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi, Sufficit tibi: nequaquam vltrā loquaris de hac re ad me. ²¹ Ascēde cacumen Phasgæ, & oculos tuos circūfer ad Occidentem, & ad Aquilonē, Austrūmq; & Orientē, & aspice. nec enim trāsibis Iordanē istum. ²² Præcipe Iosue, & corrobora eum atque cōforta: quia ipse præcedet populū istum, & diuidet eis Terram quā visurus es. ²³ Mansimusque in valle cōtra Phanum Phogor.

A **B** **I**taque nūc Israel audi præcepta & iudicia quæ ego doceo te: vt faciens ea, viuas, & ingrediens possideas Terram quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis. ² Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri quæ ego præcipio vobis. ³ Oculi vestri viderūt omnia quæ fecit Dominus cōtra Beel-phegor, quomodō contriuerit omnes cultores eius de medio vestri. Vos autem qui adhæretis Domino Deo vestro, viuitis vniuersi vsque in præsentem Diem. ⁴ Scitis quod docuerim vos præcepta atque iustitias, sicut mādauit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in terra quam possessuri estis. Et obser-

Schon denegans trāsitū vincitur. nume. 21. e. ¹ Trāsibo (Vet. Ge. p. ² gradiar via: nō declinabo (Vet. Ge. p. ³ mihi, vt vescar: (Vet. Ge. p. ⁴ bibam. Tantum est, mihi (Vet. Ge. p. ⁵ veniam ad Iordanē, & trāscaam (Vet. Ge. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.
 Amos 1. e.

* (Vet. Ge. p.

Og rex Basan occiditur. j. 27. b. nūc. 21. g.

Nume. 21. e.

Nume. 21. g.

Hermon mons qui & Sarion, & Sanir.

Lectus Og regis. -Vet. M. Di. o. l. Ge. o. p. v.

Possessio Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manasse. nume. 31. f.

Basan, Terra-gigantum. vocatur (Vet. Di. o. Ge. o. l. p.

Hauoth-Iair.

Rubenitis & Gaditis præcipitur vt armati deducāt fratres in terram Chanāan.

Iosue constituitur dux super Israel. nūc. 17. d.

Orans Moyses, omnipotētiā Dei confessus, petit ingredi Terram Chanāan, & non exauditur.

j. 31. & 34. a.

Moyse Deus Terram ostendit.

Adhortatio ad legem seruandā.

Verbo Dei nihil addendum aut detrahendum.

Beel-phegor. Nume. 25. a.

Adhære Deo.

Præcepta obseruanda.

uabit, & implebitis opere: hæc est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc, dicant, En populus sapiens & intelligens, gens magna. Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquâtes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quæ est enim alia gens sic inclyta, vt habeat ceremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros? Custodi igitur temetipsum, & animam tuam sollicitè, ne obliuiscaris verborum quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ: docebis ea filios ac nepotes tuos, Die in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens, Congrega ad me populum, vt audiât sermones meos, & discant timere me omni tempore quo viuunt in terra, doceantque filios suos. Et accessistis ad radices montis qui ardebat vsque ad cælum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo. Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis: vocem verborum eius audistis, & formam penitus non vidistis. Et ostendit vobis pactum suum quod præcepit vt faceretis, & Deum verba quæ scripsit in duabus tabulis lapideis. Mihi que mandauit in illo tempore vt docerem vos ceremonias & iudicia quæ facere deberetis in Terra quâ possessuri estis. Custodite igitur sollicitè animas vestras. (Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis: ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel feminae, similitudinem omnium iumentorum quæ sunt super terram, vel auium sub cælo volantium, atque reptilium quæ mouentur in terra, siue piscium qui sub terra morantur in aquis: ne forte eleuatis oculis ad cælum videas solem & lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cælo sunt. Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Aegypti, vt haberet populum hereditarium, sicut est in presenti die. Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & iurauit vt non transirem Iordanem, nec ingrederer Terram optimam quam daturus est vobis. Ecce morior in hac humo, non transibo Iordanem: vos transibitis, & possidebitis Terram egregiam. Caue nequando obliuiscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum quæ fieri Dominus prohibuit, quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator. Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantem malum coram Domino Deo vestro, vt eum ad iracundiam prouocetis. Testes inuoco hodie cælum & terram, cito perituros vos esse de Terra quâ transito Iordane possessuri estis. Non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus, atque disperget in omnes Gentes, & remanebitis pauci in nationibus ad quas vos ducturus est Dominus. Ibiq; seruietis diis qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi, qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur. Cumque quæsieris ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ

tuæ. Postquam te inuenerint omnia quæ prædicta sunt, nouissimo autem tempore reuertens ad Dominum Deum tuum, & audies vocem eius: Quia Deus misericors Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliuiscetur pacti in quo iurauit patribus tuis. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creauit Dominus Deus hominem super terram, à summo cælo vsque ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res, aut vnquam cognitum est, vt audiret populus vocem Domini dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti, & vidisti. Si fecit deus vt ingrederetur, & tolleretur sibi gentem de medio nationum, per tentationes, signa atque portenta, per pugnam & robustam manum, extentumque brachium, & horribiles visiones iuxta omnia quæ fecit pro nobis Dominus Deus noster in Aegypto, videntibus oculis tuis? Vt scires quoniam Dominus ipse est Deus, & non est alius præter unum. De cælo te fecit audire vocem suam vt doceret te: & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti verba illius de medio ignis. Quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos: Ieduxitque te præcedens in virtute sua magna ex Aegypto, vt deleteret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi Terram earum in possessionem, sicut cernis in presenti die. Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo quod Dominus ipse est Deus in cælo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius. Custodi præcepta eius atque mandata quæ ego præcipio tibi: vt bene sit tibi, & filiis tuis post te, & permaneat multo tempore super Terram quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. Tunc separauit Moyses tres ciuitates trans Iordanem ad Orientalem plagam, vt confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem, & ad harum aliquam urbium possit euadere. Bosor in solitudine quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad: & Golan in Basan, quæ est in tribu Manasse. Ista est lex quam proposuit Moyses coram filiis Israel, & hæc testimonia & ceremoniæ atque iudicia quæ locutus est ad filios Israel, quando egressi sunt de Aegypto, trans Iordanem in valle contra phanum Phogor in terra Schon regis Amorrhæi, qui habitauit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filii quoque Israel egressi ex Aegypto possederunt terram eius, & terram Og regis Basan duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem ad solis ortum: ab Aroer quæ sita est super ripam torrentis Arnon, vsque ad montem Sion, qui est & Hermon, omnem planitiem trans Iordanem ad Orientalem plagam, vsque ad mare solitudinis, & vsque ad radices montis Phasga.

CAP. V.

Ocauitque Moyses omnem Israel, & dixit ad eum, Audi Israel ceremonias atque iudicia quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere cõplete. Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb. Non cum patribus nostris iniit pactum: sed nobiscum qui in presentiarum sumus & viuimus. Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis: (ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, vt annuntiarem vobis verba eius. ti-

Sapientia. Intellectus.

Orationibus nostris adest Deus.

Dominus (vet. Di. Ge. l. p.

Operam Dei ne obliuiscamur.

filii quid docent di. exod. 19. c.

Dehortatio à quacunque similitudine adoranda.

Abra.

Hereditas Dei populus Israel. Moyses non ingressurus terram promiss. l. i. f.

Morior (vet. B. Compl. Sculptilia ne fiant quæ adorantur, solite rursum dehortatur Moyses. Ignis consumens Deus. heb. g.

Toto corde quærendus Deus in tribulatione.

Misericors Deus. Deus memor pacti.

Beneficia Dei erga populum Israel, vt cognosceretur esse solus Deus.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. S.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Vixisti (vet. Di. l. Ge. l. p. Compl.

Vobis Dominus Deus vester (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. Compl.

Num. (vet. Cõpl. Di. l. Ge. o. s. Deus noster solus Deus.

Exod. 13. d.

Deus Israel, solus Deus est.

Tres ciuitates pugil. n. c. 3. a.

Iosue 20. c.

Mons Sion, qui Hermon.

Reficit Moyses decalogum & leges Dei. Discenda & facienda præcepta Dei. Exod. 19. b. c.

Mellior Moyses.

muistis enim ignem, & non ascendistis in montem.) & ait,

Exod. 10. a. leuit. 26. a. psal. 96. b.

6. ¶ Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra-Aegypti de domo seruitutis. Nō habebis deos alienos in cōspectu meo.

Exod. 34. r.

7. Non facies tibi sculptile, nec similitudinē omnium quæ in cælo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra. Nō adorabis ea, & non coles: ¶ Ego enim sum Dominus Deus tuus, Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me, & faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.

Miseri cordia. Juramentum. Exod. 10. b. leuit. 19. c. matth. 5. c. ezech. 10. b. Domini (Vet. Dho. l. Ge. o. l. P. v. Sabbathum. Exod. 10. b.

11. Non usurpabis nomen Dei tui frustra: quia nō erit impunitus, qui super re vana nomen eius assumpserit.

Gen. 2. a. heb. 4. b.

12. Obserua diem Sabbathi, vt sanctifices eū sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimus dies Sabbathi est, id est requies Domini Dei tui. Non facies in eo quicquam operis, tu & filius tuus & filia, seruus & ancilla, bos & asinus, & omne iumentum tuū, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat seruus & ancilla tua, sicut & tu. Memento quod & ipse serueris in Aegypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extēto: idcirco præcepit tibi vt obseruares diem Sabbathi.

& (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

tu (Vet. Ge. o. p.

Honorandi patres. Exo. 10. c. eoz. 3. b. matth. 15. a. marc. 7. b. eph. 6. a.

16. Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt longo viuas tēpore, & bene sit tibi in Terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

Matth. 5. c. d.

17. ¶ Non occides.

18. Neque mœchaberis.

19. Furtumque non facies.

20. Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Rom. 7. b.

21. ¶ Non concupisces vxorē proximi tui, non domum, non agrum, non seruū, non ancillam, non bouem, non asinum, & vniuersa quæ illius sunt.

22. Hæc verba locutus est Dominus ad omnē multitudinem vestram in mōte de medio ignis & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addēs amplius, & scripsit ea in duabus tabulis lapideis quas tradidit mihi. Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & mōtem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum & maiores natu, atque dixistis, Ecce ostēdit nobis Dominus Deus noster maiestatem & magnitudinē suam. vocē enim eius audiimus de medio ignis, & probauimus hodie quod loquente Deo cum homine, vixerit homo. Cur ergo moriemur, & deuorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus vltra vocē Domini Dei nostri, moriemur. Quid est omnis caro, vt audiat vocem Dei viuētis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audiimus, & possit viuere? Tu magis accede: & audi cūcta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea. Quod cū audisset Dominus, ait ad me, Audiui vocem verborum populi huius quæ locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti. Quis det talem eos habere mentem vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea in omni tempore, vt bene sit eis & filiis eorum in sempiternum? Vade ergo, & dic eis, Re-

Ingenium legis est vt mentem terrcat.

Optat Deus vt imcat ipsum populum, & præcepta impleat.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

uertimini in tentoria vestra. Tu verò hic stamcum, & loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atque iudicia: quæ docebis eos vt faciant ea in Terra quam dabo illis in possessione. Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram: sed per viam quam præcepit Dominus Deus vester ambulabitis, vt viuatis, & bene sit vobis, & protelentur dies vestri in Terra possessio nis vestra.

Verbo Dei ad herendum.

CAP. VI.

¶ Hæc sunt præcepta & ceremoniæ atque iudicia quæ mādauit Dominus Deus vester vt docerem vos, vt faciatis ea in Terra ad quam transgredimini possidēdam. Vt timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi & filiis ac nepotibus tuis cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongētur dies tui. Audi Israel & obserua vt facias quæ præcepit tibi Dominus: & bene sit tibi, & multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi, terrā lacte & melle manantem. ¶ Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus vnus est. Diliges Dominū Deū tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque confurgens. Et ligabis ea quasi signū in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine & ostiis domus tuæ. Cūque introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram pro qua iurauit patribus tuis Abraham, Isaac & Iacob: & dederit tibi ciuitates magnas & optimas quas non ædificasti, domos plenas multarum opum quas non extruxisti, cisternas quas non fodisti, vineta & oliueta quæ non plantasti, & comederis, & saturatus fueris: caue diligenter ne obliuiscaris Domini qui eduxit te de Terra-Aegypti, de domo seruitutis.

Expositio primi præcepti. & (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

-Vet. Di. l. Ge. o. l. p. s.

Deus diligēdus. marth. 22. d. mar. 12. c. luc. 10. c. Dominus (Vet. Di. o. Ge. o. s. Compl. Et (Vet. Ge. p. Leges Domini & docēdæ, & per petuo memoria repetendæ. j. u. c.

cūdarū (Vet. M. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruiues, ac per nomen illius iurabis. Non ibitis post deos alienos cunctarum gentium, quæ in circuitu vestro sunt: quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ. Non tentabis Dominū Deum tuum, sicut tentasti in loco tētationis. Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia & ceremonias, quas præcepit tibi: & fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, vt bene sit tibi: & ingressus possideas Terram optimā, de qua iurauit Dominus patribus tuis, vt deleteret omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est. Cum interrogauerit te filius tuus cras, dicens, Quid sibi volunt testimonia hæc, & ceremoniæ, atque iudicia, quæ præcepit Dominus Deus noster nobis? dices ei, Serui eramus Pharaonis in Aegypto, & eduxit nos Dominus de Aegypto in manu forti: fecitque signa atque prodigia magna & pessima in Aegypto, contra Pharaonem, & omnem domū illius in cōspectu nostro. Et eduxit nos inde, vt introductis daret Terram super qua iurauit patribus nostris. Præcepitque nobis Dominus vt faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominū Deum nostrum, vt bene sit nobis, cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie. Eritque nostri miseri-

Deus timendus, & illi soli seruiendum. matth. 4. b. luc. 4. b. -Vet. Ge. p. l. Di. l. Per nomē illius iurandum.

Non tentandus. matth. 4. b. luc. 4. b. nume. 2. b. Exod. 17. b.

Præcepta Dei, filiis inculcanda.

vobis (Vet. Ge. p.

cors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta eius, coram Domino Deo nostro, sicut mandauit nobis.

CAP. VII.

Vm vero introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram quam possessurus ingredieris, & deleuerit Gêtes multas corâ te, Hethæum & Gergezæum & Amorrhæum, Chanaanæum & Pherezæum & Heuæum & Iebusæum, septē gentes multo maioris numerū quàm tu es, & robustiores te: tradideritq; eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas vsq; ad internecionem. Nō inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum. Neque sociabis cum eis coniugia: filiam tuam nō dabis filio eius, nec filiā illius accipies filio tuo: quia seducet filium tuum ne sequatur me, & ut magis seruiat diis alienis. irasceturque furor Domini, & delebit te cito. Quin potius hæc facietis eis, Aras eorum subuertite, & cōfringite statuas, lucōsque succidite, & sculptilia comburite. Quia populus sanctus es Domino Deo tuo: te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cūctis populis qui sunt super terrā. Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis iūctus est Dominus, & elegit vos, cū omnibus sitis populis pauciores.

Sed quia dilexit vos Dominus, & custodiuit iuramentum quod iurauit patribus vestris, eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo seruitutis, de manu Pharaonis regis Aegypti. Et scies quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta eius, in mille generationes. Et reddens odiētibus se statim, ita ut disperdat eos, & vltra non differat, protinus eis restituens quod merentur. Custodi ergo præcepta & ceremonias atque iudicia quæ ego mandabo tibi hodie, ut facias. Si postquam audieris hæc iudicia, custodieris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactū tibi & misericordiā quam iurauit patribus tuis: & diliget te ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo atque vindemiæ, oleo, & armentis, gregibus ouium tuarū super Terram, pro qua iurauit patribus tuis ut daret eā tibi. Benedictus eris inter omnes populos. Nō erit apud te sterilis vtriusque sexus, tam in hominibus quàm in gregibus tuis. Auferet Dominus à te omnē languorē: & infirmitates Aegypti pessimas quas nouisti, non inferet tibi, sed cūctis hostibus tuis.

De uorabis omnes populos quos Dominus Deus tuus daturus est tibi: non parcat eis oculus tuus, nec seruias diis eorum, ne sint in ruinā tui. Si dixeris in corde tuo, Plures sunt gentes istæ quàm ego, quomodo potero delere eas? noli metuere, sed recordare quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni & cūctis Aegyptiis, plagas maximas quas viderunt oculi tui, & signa atque portenta, manūque robustā, & extētum brachium ut educes te Dominus Deus tuus. sic faciet cūctis populis quos metuis. Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atq; disperdat, qui te fugerint, & latere potuerint. Nō timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis: ipse cōsumet nationes has in conspectu tuo paulatim atq; per partes. Non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicentur contra te bestię Terræ. Dabitque eos

Dominus Deus tuus in conspectu tuo: & interficiet illos, donec penitus deleantur. Tradetq; reges eorū in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cælo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos. Sculptilia eorum igne cōbures: non cōcupisces argētum & aurū de quibus facta sunt, neq; assumes ex eis tibi quicquā, ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui. Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anáthema, sicut & illud est. Quasi spurcitiā detestaberis, & velut inquinamētum ac sordes abominationi habebis, quia anáthema est. CAP. VIII.

Mne mandatum quod ego præcipio tibi hodie caue diligēter ut facias: ut possitis viuere, & multiplicemini, ingressique possideatis Terrā, pro qua iurauit Dominus patribus vestris. Et recordaberis cūcti itineris per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertū, ut affligeret te, atque tētaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabātur, vtrū custodires mandata illius, an non? Afflixit te penuria, & dedit tibi cibū Māna, quod ignorabas tu & patres tui: ut ostenderet tibi quod nō in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Domini. Vestimentū tuum quo operiebaris, nequaquā vetustate defecit, & pes tuus non est subtritus en quadagesimus annus est? Ut recogites in corde tuo quia sicut erudit filium suū homo, sic Dominus Deus tuus erudiuit te, ut custodias mādāta Domini Dei tui, & ambules in viis eius, & timeas eum. Dominus enim Deus tuus introducet te in terrā bonam, terram riuorum aquarūque, & fontium: in cuius campis & montibus erūpunt fluuiorum abyssi. Terram frumēti, hordei, ac vinearū, in qua ficus & malogranata & oliueta nascuntur: terram olei ac mellis. Vbi absque vlla penuria comedes panē tuum, & rerū omnium abundantia perfrueris: cuius lapides ferrum sunt, & de montibus eius æris metalla fodiuntur. Ut cū comederis, & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima quā dedit tibi. Obserua & caue nequādo obliuiscaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius atque iudicia & ceremonias quas ego præcipio tibi hodie: ne postquā comederis & satiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, habuerisque armenta boum, & ouium greges, argenti & auri, cūctarūque rerū copiam, eleuetur cor tuū, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Terra-Aegypti, de domo seruitutis: & ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio ac diplas, & nulla omnino aqua: qui eduxit riuos de petra durissima, & cibauit te Manna in solitudine, quod nescierunt Patres tui. Et postquam afflixit ac probauit, ad extremum misertus est tui, ne diceres in corde tuo, Fortitudo mea, & robur manus meæ, hæc mihi omnia præstiterunt. Sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse vires tibi præbuerit, ut impleret pactum suum, super quo iurauit patribus tuis, sicut præfens indicat dies. Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, coluerisque illos & adoraueris: ecce nunc prædico tibi quod omnino dispereas. Sicut Gentes quas deleuit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

g.i.

-Vet Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Cum Gentibus fœdus nō ineundum. j. 37. a. Ingreueris, (Vet. Ge. p.)

Exod. 22. d. 34. b.

Statuæ subuertendæ. Sanctus. j. 14. a. 26. d. Electio à dilectione Dei. Iudæi, populus Dei.

Iuramentū Dei.

Misericordia.

Benedictio seruātib; præcepta. mando (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B. V.)

Dilectio & benedictio Dei.

Exod. 17. d.

sterilis.

Infirmitates.

Idololatrias præcipit Deus occidi, & quare. Scandalum.

Dei potentia & opera reuocanda in memoriam.

Exod. 23. c. 33. a. iofuc 24. c.

Paulatim Gêtes erant interficiendæ, & quare.

Sculptilia sive imagines. 2. mach. 11. g.

Cōmemoratio afflictionū ac beneficiorum Dei, qua cōfirmat iudæorum fidē ut semper & vbiq; soli Deo fidant.

Tentat Deus.

Cor hominis.

Quæcūque re uicere potest homo, si iusserit Deus. matth. 4. a. iuc. 4. a. uiuat (Vet. Ge. l. Di. o. l. j. 26. a.)

Erudit nos Deus

Terra promissionis, qualis.

Gratias Deo agendæ.

Comedere. Saturari.

Cor ne eleuetur.

Nume. 10. b. 21. b. Exod. 16. d. 17. a.

te (Vet. Ge. o. p.)

Diuitiæ & aliâ corpori necessaria, misericordiz Dei tribuenda, non nostris viribus.

C A P. I X.

transgredieris (præf. temp. Vet. Ge. p.)

Vdi Israel, Tu transgredieris hodie Jordane, vt possideas nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes, & ad cælum vsque mûratas, Populum magnum atque sublimẽ, filios enacim quos ipse vidisti & audisti, quibus nullus potest ex aduerso resistere. Scies ergo hodie quòd Dominus Deus tu' ipse tránsibit ante te, ignis deuorans atque consumens, qui conterat eos & deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi. Ne dicas in corde tuo cum deleuerit eos Dominus Deus tuus in cõspectu tuo, Propter iustitiam meam introduxit me Dominus vt Terram hanc possiderem, cum propter impietates suas istæ deletæ sint nationes. Neque enim propter iustitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris vt possideas Terras earum: sed quia illæ egerunt impiè, introeunte te deletæ sunt: & vt completeret verbũ suum Dominus, quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis Abraham, Isaac & Iacob. Scito ergo quòd non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi Terram

Iustitia hominum.

Æquitas cordis. ingredieris (præf. temp. Vet. Ge. p.)

hanc optimam in possessionem, cum durissimæ ceruicis sis populus. 7. Memento, & ne obliuiscaris quomodo ad iracundiam prouocaueris Dominum Deum tuum in solitudine: & ex eo die quo egressus es ex Aegypto vsque ad locũ istum semper aduersum Dominum contendisti. Nam & in Horeb prouocasti eũ, & iratus delere te voluit, quando ascendi in montẽ, vt acciperem duas tabulas lapideas pacti quod pepigit vobiscũ Deus: & perseueraui in monte quadraginta diebus ac noctibus, panẽ non comedens, & aquam nõ bibens. Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & cõtinẽtes omnia verba quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi cõgregata est. Cumque transissent quadraginta dies, & totidẽ noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis, dixitque mihi, Surge, & descende hinc citò: quia populus tuus quem eduxisti de Aegypto, deseruerunt velociter viam quam demonstraui eis, feceruntque sibi conflatile. Rursũmque ait Dominus ad me, Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit: dimitte me vt conteram eum, & deleam nomen eius de sub cælo, & cõstituã te super Gentem quæ hac maior & fortior sit. Cumque de monte ardẽte descēderem, & duas tabulas fœderis vtraque tenerem manũ, vidi sũmque vos peccasse Domino Deo vestro, & fecisse vobis vitulum conflatile, ac deseruisse velociter viam eius quam vobis ostēderat. Proieci tabulas de manibus meis, confregique eas in conspectu vestro. Et procidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiã prouocastis. Timui enim indignationẽ & iram illius, qua aduersum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me Dominus etiã hac vice. Aduersum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo similiter deprecatus sum. Peccatum autem vestrũ quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne cõbussi, & in frustra comminuens, omninõque in puluerem redigens, proieci in torrentẽ qui de monte descēdit. In incēdio quoq;

Reducit Moyfes in memoriã israelitis qui peccatores sunt, vt bonitatem Dei cognoscant. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Moyfes ascendit in monte Horeb. exod. 17. 19. 31.

Dux tabulæ. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. Dominus: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Vitulus aureus.

Tabulas confringit Moyfes.

Deserere viam Dei.

Oratio Moyfi cõiunio.

Iratus Deus contra Aaronem.

& in Tentatione, & in Sepulchris-cõcupiscentiæ prouocastis Dominum: & quãdo misit vos de Cades-barne, dicens, Ascendite, & possidete Terram quam dedi vobis. & contempistis imperium Domini Dei vestri, & nõ credidistis ei: neque vocem eius audire voluistis. Sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos cœpi. Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos vt fuerat cõminatus. Et orãs dixi, Domine Deus, ne disperdas populum tuũ, & hæreditatem tuã, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Aegypto in manu forti. Recordare seruatorũ tuorum Abraham, Isaac, & Iacob: ne aspicias duritiã populi huius, & impietate atque peccatũ. Ne forte dicãt habitatores Terræ, de qua eduxisti nos, Non poterat Dominus introducere eos in Terram quã pollicitus est eis, & oderat illos: idcirco eduxit, vt interficeret eos in solitudine. Qui sunt populus tuus & hæreditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

Sepulchra cõcupiscentiæ. exod. 17. b. nume. 11. a.

Infidelitas.

Oratio Moyfi pro israelitis.

C A P. X.

IN tẽpore illo dixit Dominus ad me, Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem: faciesque arcam ligneã. Et scribam in tabulis verba quæ fuerũt in his quas antè confregisti, ponẽsque eas in arcã. Feci igitur arcam de lignis setim: cumq; dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus. Scripsitque in tabulis iuxta id quod prius scripserat, Verba decẽ, quæ locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus cõgregatus est, & dedit eas mihi. Reuersusque de monte, descendi, & posui tabulas in arcam quam fecerã, quæ hucusque ibi sunt, sicut mihi præcepit Dominus. Filii autem Israel mouerunt castra ex Beroth-filiorũ-Iacan in Mosera, vbi Aaron mortuus & sepultus est, pro quo sacerdotio functus est Eleazar filius eius. Inde venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Ietebatha, in terra aquarũ atque torrentium. Eo tẽpore separauit tribũ Leui, vt portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius vsque in præsentem diem. Quam ob rem nõ habuit Leui partem, neque possessionẽ cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio eius est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus. Ego autem steti in monte, sicut prius, quadraginta diebus ac noctibus: exaudiuitque me Dominus etiã hac vice, & te perdere noluit. Dixitque mihi, Vade, & præcede populum, vt ingrediatur, & possideat Terram quã iuravi patribus eorũ vt traderem eis. Et nunc Israel quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eũ, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua: custodiãsque mandata Domini, & ceremonias eius quas ego hodie præcipio tibi, vt bene sit tibi. En Domini Dei tui cælum est, & cælum cæli, terra, & omnia quæ in ea sunt. Et tamen patribus tuis conglutinatus est Dominus, & amauit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis Gentibus, sicut hodie comprobatur. Circuncidite igitur præputium cordis vestri, & ceruicem vestrã ne induretis amplius. Quia Dominus Deus vester ipse est Deus

Instauratio tabularum. exod. 34. a.

Arca in qua tabulæ.

Moyfes ascendit in monte cum tabulis.

Nume. 9. d.

Nume. 10. d.

Tribus Leui, ministerio Domini præficitur.

Moyfes in Monte 40 diebus.

Timere Deum.

Ambulare in viis Dei. Diligere. Seruire Deo.

Magnitudinem & bonitatem Dei ostendit.

Amor Dei. Electio.

Circuncisio cordis.

deorū, & Dominus dominatium, Deus magnus, & potens, & terribilis, qui personam nō accipit, nec munerā. Facit iudiciū pupillo & viduæ, amat peregrinū, & dat ei victum atque vestitū. Vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ in Terra-AEgypti. Dominū Deum tuū timebis, & ei soli seruias: ipsi adhærebis, iurabisq; in nomine illius. Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia quæ viderūt oculi tui.

22 In septuaginta animabus descēderunt patres tui in Aegyptum: & ecce nunc multiplicauit te Dominus Deus tuus sicut astra cæli.

CAP. XI.

A Ma itaque Dominum Deum tuū, & obserua præcepta eius & ceremonias, iudicia atque mandata omni tempore. Cognoscite hodie (quæ ignorant filii vestri qui non viderunt) disciplinam Domini Dei vestri, magnalia eius & robustam manum, extentūque brachium. Signa & opera quæ fecit in medio Aegypti Pharaoni regi, & vniuersæ terræ eius. Omniq; exercitui Aegyptiorū, & equis ac curribus: quomodo operuerint eos aquæ Maris-rubri, cū vos persequerētur, & deleuerit eos Dominus vsque in præsentē diem. Vobisq; quæ fecerit in solitudine, donec veniretis ad hūc locū. Et Dathan atque Abiron filii Eliab, qui fuit filius Rubē: quos aperto ore suo terra absorbuīt cum domibus & tabernaculis, & vniuersa substātia eorum, quam habebant in medio Israel. Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna quæ fecit, vt custodiat vniuersa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, & possitis introire, & possidere Terram ad quam ingredimini, multoq; in ea viuatis tempore: quam sub iuramēto pollicitus est Dominus patribus vestris, & semini eorū, lacte & melle manentem. Terra enim ad quam ingredieris possidendā, non est sicut Terra-Aegypti de qua existi, vbi iacto semine in horticū morem aquæ ducuntur irriguæ: sed montuosa est & campestris, de cælo expectans pluuias. Quam Dominus Deus tuus semper inuisit, & oculi illi in ea sunt à principio anni vsque ad finem eius. Si ergo obedieris mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, vt diligatis Dominum Deum vestrum, & seruiatis ei in toto corde vestro, & in tota anima vestra: dabit pluuiam terræ vestræ temporaneam & serotinam, vt colligatis frumētum, & vinum, & oleū, fœnumq; ex agris ad pascenda iumēta, & vt ipsi comedatis ac saturemini. Cauete ne fortē decipiat cor vestrum, & recedatis à Domino, seruiatisq; diis alienis, & adoretis eos: iratusq; Dominus claudat cælum, & pluuiæ non descendant, nec terra det germen suum, pereatisq; velociter de Terra optima quam Dominus daturus est vobis. Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocare. Docete filios vestros, vt illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atque surrexeris. Scribes ea super postes & ianuas domus tuæ: vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in Terra quam iurauit Dominus patribus tuis vt daret eis quandiu cælum imminet terra. Si enim custodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis Dominum Deum vestrū, & ambuletis in omnibus viis eius,

Deus personam non accipit. 1. para. 19. c. Iob 34. b. sapi. 6. b. ec. 11. 3. b. rom. 1. b. galat. 2. b. Timor Dei. 1. 6. c. mat. 4. b. luc. 4. b. - Vet. Di. o. Ge. l. o. p. V. iuramentum. Laus. Gen. 46. c.

Exhortatio ad primū præceptū seruandum. Amor Dei.

Opera Dei erga Israelit.

Dathan & Abiron. nūc. 16. c.

vt (Vet. Ge. p.

Iuramentū Dei.

Terra pmissio- nis qualis. Ingrederis, Vet. Ge. p.

Oculi Dei.

Toto corde Deo seruandum. Abundātia temporalium.

Idolatria fugienda.

Verbum Dei in corde & ob oculos semper habendum. 1. 6. b. Filii docendi verbum Dei. Verbum Dei diligenter legendum.

Diligere Deum.

Ambulare in viis Dei.

adhærentes ei, Disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas quæ maiores & fortiores vobis sunt. Omnis locus quē calcauerit pes vester, vester erit: à deserto, & à Libano, & flumine magno Euphrate vsque ad mare Occidentale erunt termini vestri. Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis. En propono in conspectu vestro hodie benedictionē & maledictionem. Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis. Maledictionem, si nō obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via quā ego nunc ostēdo vobis, & ambulaueritis post deos alienos, quos ignoratis. Cum verò introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super mōtem Hebal, qui sunt trans Iordanem post viā quæ vergit ad solis occubitū in Terra-Chananæi, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quæ est iuxta vallem tendentem & intrātem procul. Vos enim transibitis Iordanem, vt possideatis Terram quam Dominus Deus vester daturus est vobis, vt habeatis & possideatis illā. Videte ergo vt impleatis ceremonias atque iudicia quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

CAP. XII.

A Ec sunt præcepta atque iudicia quæ facere debetis in Terra quā Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, vt possideas eam, cunctis diebus quibus super humū gradieris. Subuertite omnia loca in quibus coluerunt gentes quas possessuri estis, deos suos, super mōtes excelso, & colles, & subter omne lignum frondosum. Dissipate aras earum, & confringite statuas, lucos igne cōburite, & idōla comminuite: disperdite nomina earum de locis illis. Non facietis ita Domino Deo vestro: sed ad locū quē elegerit Dominus Deus vester de cūctis tribubus vestris, vt ponat nomē suum ibi, & habitet in eo, venietis. Et offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuum vestrarum, & vota atque donaria, primogenita bouum & ouium. Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac lætabimini in cunctis ad quæ miseritis manum vos & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester. Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur. Neque enim vsque in præsens tempus venistis ad requiem, & possessionem quā Dominus Deus vester daturus est vobis. Transibitis Iordanem, & habitabitis in Terra quam Dominus Deus vester daturus est vobis, vt requiescatis à cunctis hostibus per circuitum: & absque vllō timore habitetis. In loco quē elegerit Dominus Deus vester, vt sit nomen eius in eo, illuc omnia quæ præcipio, conferetis, holocausta, & hostias, ac decimas, & primitias manuum vestrarū: & quicquid præcipuum est in muneribus quæ vouistis Domino. Ibi epulabimini corā Domino Deo vestro, vos & filii ac filia vestræ, famuli & famulæ, atque Leuites, qui in vrbibus vestris commorantur. neque enim habet aliam partem & possessionem inter vos. Caue ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris: sed in eo quem elegerit

Iosue 1. 4.

2 (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Benedictio obedientibus verbo Dei, maledictio nō credentibus.

Garizim mōtis. Hebal mons. j. 27. b. c. d.

Fugienda idolatria.

Comedendum in loco quē elegerit Dominus in Terra promissionis.

Faciendum quod Deus præcipit. nō quod rectum nobis videtur.

vestra (Vet. Ge. p.

commoratur. Sing. num. Vet. Ge. l. p. M.

g. ii.

Dominus, in vna tribuum tuarū offeres hostias, & facies quæcunque præcipio tibi. Si autem comedere volueris, & te esus carniū delectauerit, occide, & comede iuxta benedictionem Domini Dei tui, quam dedit tibi in vrbibus tuis: siue immundum fuerit, hoc est maculatū & debile: siue mundum, hoc est integrum & sine macula, quod offerri licet, sicut capreā & ceruū comedes, Absq; esu dūtaxat sanguinis, quem super terram quasi aquam effundes. Non poteris comedere in oppidis tuis decimā frumenti, & vini, & olei tui, primogenita armentorū & pecorum, & omnia quæ voueris, & spōte offerre volueris, & primitias manuum tuarum, sed coram Domino Deo tuo comedes ea in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus & filia, & seruus & famula, atque Leuites, qui manent in vrbibus tuis: & lætaberis & reficieris corā Domino Deo tuo in cunctis ad quæ extenderis manum tuam. Caue ne derelinquas Leuiten in omni tempore quo versaris in Terra. Quando dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnib⁹ quas desyderat anima tuā: Locus autem quem elegerit Dominus Deus tuus, vt sit nomen eius ibi, si procul fuerit, occides de armentis & pecoribus quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, vt tibi placeat. Sicut comeditur caprea & ceruus, ita vesceris eis: & mūdus & immūdus in cōmune vescetur. Hoc solū caue, ne sanguinē comedas. sanguis enim eorum pro anima est: & idcirco non debes animā comedere cum carnibus. Sed super terrā fundes quasi aquam, vt bene sit tibi & filiis tuis post te, cum feceris quod placet in conspectu Domini. Quæ autem sanctificaueris, & voueris Domino, tolles, & venies ad locum quem elegerit Dominus. Et offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super altare Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari, carnibus autem ipse vesceris. Obserua, & audi omnia quæ ego præcipio tibi, vt bene sit tibi & filiis tuis post te in sempiternum, cum feceris quod bonum est & placitū in conspectu Domini Dei tui. Quando disperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuā Gentes ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habitaueris in Terra earum: Caue ne imiteris eas, postquam te fuerint ineroeunte subuersæ, & requiras ceremonias earum, dicens, Sicut coluerunt Gentes istæ deos suos, ita & ego colam. Non facies similiter Domino Deo tuo. omnes enim abominationes quas auersatur Dominus, fecerūt diis suis, offerētes filios & filias, & cōburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tātum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas. CAP. XIII.

Surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portētum. Et euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus, & sequamur deos alienos (quos ignoras) & seruiamus eis: non audies verba prophetæ illius aut somniatoris: quia tētat vos Dominus Deus vester, vt palām fiat vtrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima vestra. Dominum Deum vestrū sequimini, & ipsū timete, & mandata illius custodite, & audite vocem eius: ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis. Propheta autē ille aut fictor somniorū

interficietur: quia locutus est vt vos auerteret à Domino Deo vestro, qui eduxit vos de Terra Aegypti, & redemit vos de domo seruitutis: vt erare te faceret de via quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malū de medio tui. Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, siue vxor quæ est in sinu tuo, aut amicus quem diligis vt animā tuam, clam dicēs, Eamus, & seruiamus diis alienis, quos ignoras tu & patres tui, Cūtarū in circuitu Gentium quæ iuxta vel procul sunt, ab initio vsq; ad finem terræ. Non acquiescasi, nec audias, neque parcat ei oculus tuus vt miserearis & occultes eū, Sed statim interficies: sicut primū man⁹ tua super eum, & post te omnis populus mittat manū. Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abstrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de Terra Aegypti de domo seruitutis: Vt omnis Israel audiēs timeat, & nequaquā vltra faciat quippiā huius rei simile. Si audieris in vna vrbū tuarū, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandū, dicēs aliquos, Egressi sunt filii belial de medio tui, & auerterūt habitatores vrbis suæ, atque dixerūt, Eamus, & seruiam⁹ diis alienis quos ignoratis. Quære sollicitè, & diligenter rei veritate perspecta, si inueneris certū esse quod dicitur, & abominationem hāc opere perpetratā, Statim percuties habitatores vrbis illius in ore gladii, & delebis eam, omniāque quæ in illa sunt vsque ad pecorā. Quicquid etiā supellectilis fuerit, cōgregabis in medio platearum eius, & cū ipsa ciuitate succendes, ita vt vniuersa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus: non ædificabitur amplius. Et non adhærebit de illo anathemate quicquam in manu tua: vt auertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetque te, sicut iurauit patribus tuis. Quando audieris vocē Domini Dei tui, custodiēs omnia præcepta eius quæ ego præcipio tibi hodie, vt facias quod placitum est in cōspectu Domini Dei tui. CAP. XIII.

Illi estote Domini Dei vestri: nō vos incidetis, nec facietis caluitiū super mortuo: Quoniā populus sanctus es Domino Deo tuo: & te elegit vt sis ei in populum peculiarem de cunctis gētibus quæ sunt super terram. Ne comedatis quæ immūda sunt. Hoc est animal quod comedere debetis, Bouem, & ouē, & capram, Ceruum & capream, bubalum, tragelaphum, pygarum, orygem, camelopardalum. Omne animal quod in duas partes findit vngulā & ruminat, comedetis. De his autem quæ ruminant, & vngulam non findunt, hæc comedere non debetis, camelum, leporem, chærogyllum: quia rumināt, & non diuidūt vngulam, immunda erunt vobis. Sus quoque quoniā diuidit vngulam, & nō ruminat, immunda erit. carnibus eorū non vescemini, & cadauera nō tangetis. Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis, Quæ habent pinnulas, & squamas, comedite: quæ absque pinnulis & squamis sūt, ne comedatis, quia immūda sunt. Omnes aues mundas comedite. Immundas ne comedatis: aquilā scilicet, & gryphem, & halæetum, ixon, & vulturem ac miluum iuxta genus suū: & omne coruini generis. Et struthionem, ac noctuam, & larum, atque accipitrem iuxta genus suum. Herodiū ac cygnū, & ibin, Ac mergulum,

A sanguine abstinentum.

Decima vbi comedebantur.

Filia tua, (Vet. Ge. o. p. manet (sing. nu. Vet. Ge. o. p. l. Di. o. l. v.

Leuitæ alendi.

Gene. 18. c. 19. c.

sanguis non comedendus.

tuarum (Vet. Ge. p.

Idololatria fugienda. Ingredieris (Vet. Ge. p.

Filios cōburentes in honorē deorum.

Verbum Dei solum faciendum; cui nihil addendū. 3. d. pu. 30. b.

Pseudopropheta miraculis à verbo Dei abducens.

Miraculis tentat fidem nostram Deus.

Occidētus qui à fide & fiducia in Deum abducere tentat, etiam si sit vxor.

17. b.

Ciuitatē à fiducia in Deū abducere iubet ipse Deus comburere, & habitatores occidere.

Non imitādis ritus Gentium super mortuis. 17. a. j. 16. d.

Quæ animalia munda, quæ immunda. leui. 11. a.

Pisces mundi & immundi.

Aues immūdæ.

porphyriónem, & nyctitoracem: onocrotalum, & charadriũ, singula in genere suo: vpupam quoq; & vespertilionem. Et omne quod reptat & pēnulas habet, immundũ erit, & non comedetur. Omne quod mundum est, comedite. ¹ Quicquid autem morticinũ est, ne vescamini ex eo: peregrino qui intra portas tuas est, da vt comedat, aut v̄de ei. quia tu populus sanct⁹ Domini Dei tui es. ¶ Nō coques hœdum in lacte matris suæ. ² Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis quæ nascuntur in terrâ per annos singulos, & comedes in conspectu Domini Dei tui (in loco quem elegerit vt in eo nomen illius inuocetur) decimã frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis & ouibus tuis: vt discas timere Dominum Deũ tuũ omni tempore. ³ Cum autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibi que benedixerit, nec potueris ad eum hæc cuncta portare, vendes omnia, & in pretium rediges, portabisque manu tua, & proficisceris ad locum quẽ elegerit Dominus Deus tuus: Et emes ex eadẽ pecunia quicquid tibi placuerit, siue ex armentis, siue ex ouibus, vinum quoque, & siceram, & omne quod desyderat anima tua: & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tuã. Et Leuita qui intra portas tuas est. caue ne derelinquas eum, quia nō habet aliam partem in possessione tua. ⁴ Anno tertio separabis aliam decimã ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore: & repones intra ianuas tuas. Venietque Leuitas qui aliam non habet partem nec possessionẽ tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedẽt, & saturabuntur: Vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

CAP. XV.

Sextimo anno facies remissionẽ, quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini. A peregrino & aduena exiges: ciuem & propinquum repetendi non habetis potestatem. Et omnino indigens & mendicus nō erit inter vos: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in Terra quam traditurus est tibi in possessionem. Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris vniuersa quæ iussit, & quæ ego hodie præcipio tibi, Benedicet tibi, vt pollicitus est: scenerabis Gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuũ. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur. ⁷ Si vnus de fratribus tuis qui moratur intra portas ciuitatis tuæ in Terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatẽ deuenerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuũ quo eũ indigere perspexeris. Caue ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat septim⁹ annus remissionis, & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolẽs ei quod postulat mutuũ commodare: ne clamet cõtra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatũ. Sed dabis ei: nec ages quippiam callidẽ in eius necessitatibus subleuãdis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris. ¶ Non deerunt pauperes in Terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecũ ver-

satur in Terra. ² Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis seruerit tibi, in septimo anno dimittes eũ liberum: & quẽ libertate donaueris, nequaquã vacuum abire patieris: sed dabis viaticum de gregibus, & de area & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi. Memeto quod & ipse serueris in Terra - Aegypti, & liberauerit te Dominus Deus tu⁹, & idcirco ego nunc præcipio tibi. Sin autem dixerit, Nolo egredi: eo quod diligit te, & domũ tuã, & bene sibi apud te esse sentiat: assumes subulam, & perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & seruiet tibi vsque in æternum. ancillæ quoque similiter facies. Nō auertas ab eis oculos tuos quãdo dimiseris eos liberos: quoniã iuxta mercedem mercenarii per sex annos seruiuit tibi: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis. ⁹ De primogenitis quæ nascuntur in armentis, & ouibus tuis, quicquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Nō operaberis in primogenito bouis, & non tondebis primogenita ouium. ¶ In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos in loco quẽ elegerit Dominus, tu & domus tuã. Sin autem habuerit maculam, & vel claudum fuerit vel cæcũ, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo. Sed intra portas vr̄bis tuæ comedes illud: tam mūdus quã immūdus similiter vescetur eis quasi caprea, & ceru⁹. Hoc solum obseruabis vt sanguinem eorum nō comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

CAP. XVI.

Obserua mensem nouarũ frugum, & verni primum temporis, vt facias Phasẽ Domino Deo tuo: quoniã in isto mense eduxit te Dominus Deus tu⁹ de Aegypto nocte. Immolabisque phasẽ Domino Deo tuo de quibus, & de bobus in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. Non comedes in eo panem fermentatũ. septem diebus comedes absque fermento afflictionis panem: quoniã in pauore egressus es de Aegypto: vt memineris diei egressionis tuæ de Aegypto omnibus diebus vitæ tuæ. ¶ Non apparebit fermentatum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus eius quod immolatũ est vespere in die primo, vsque mane. Non poteris immolare phasẽ in qualibet vr̄bium tuarũ, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi: Sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi: immolabisque phasẽ vespere ad solis occasum, quando egressus es de Aegypto. Et coques, & comedes in loco quẽ elegerit Dominus Deus tuus, manẽque consurgẽs vades in tabernacula tuã. Sex diebus comedes azyma: & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus. ¶ Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris, & celebrabis diem festũ hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres iuxta benedictionem Domini Dei tui: & epulaberis coram Domino Deo tuo, tu & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & ancilla tua, & Leuites qui est intra portas tuas, & aduena ac pupillus & vidua, qui morantur vobiscum: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. Et recordaberis quoniã seruus fueris in Aegypto: custodisque ac

Serui & ancille Hebræi anno septimo libertate donadi. exo. 21. a. ierem. 34. c.

Auris perforata seruis quid significet.

Primogenita Deo sanctificanda qualia esse debeant.

Leuit. 22. e. eodẽ 35. b.

Tria iudeorum festa primaria, phasẽ.

immolabis (sine cõiunctione que. Vet. Ge. o. l. Di. o. l. m.)

pentecostẽ.

Morticina non comedenda. Peregrinus.

Exod. 23. c. 34. d. Decimã danda.

Leuita, peregrini, pupilli, & vidua alendi.

Remissio debitorum anno septimo.

Alẽdi pauperes, neq; permittendũ vt mendicet. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

De fratre in paupertatẽ relinquo.

Mutuũ dandum, etiã si nō sit spes recipiendi. mat. 5. g. luc. 6. c.

Opere. (Vet. Cõp. Pauperes semper futuri. math. 26. a.)

A

B

C

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. M. Festum tabernaculorum.

facies quæ tibi præcepta sunt. Solennitate quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies quando collegeris de area & torculari fruges tuas: & epulaberis in festiuitate tua tu & filius tuus & filia, & seruus tuus & ancilla, Leuites quoque, & aduena, & pupillus ac vidua qui intra portas tuas sunt.

Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis in loco quem elegerit Dominus: benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, erisque in lætitia. Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit, in Solennitate azymorum, & in Solennitate hebdomadarum, & in Solennitate tabernaculorum. Non apparebit ante Dominum vacuus: sed offeret vnusquisque secundum quod habuerit iuxta benedictionem Domini Dei sui, quam dederit ei. Iudices & magistrōs constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas: vt iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent. Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Iustè quod iustum est persequeris: vt viuas, & possideas Terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Non plantabis lucum & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui. Nec facies tibi atque constitues statuam: quæ odit Dominus Deus tuus.

Primogenita.

Exod. 13. b. 34. e. eccl. 16. d.

Quales magistratus esse debeant.

1. c. leuit. 19. e. exod. 13. a. eccl. 10. d.

Vitiosa hostia non offerenda.

Cum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. M.) Pœna idololatrarum.

Testes. 7. 19. d. matth. 18. b. 1. cor. 13. a. 3. 13. c.

Ambigua & difficiliorē causam referat iudex ad sacerdotes, aut ad supremum iudicem, summum sacerdotē. 2. paral. 19. c.

Rebellis & cōtinuè puniendus.

CAP. XVII.

On immolabis Domino Deo tuo bouem & ouem in quo est macula aut quippiam vitii: quia abominatio est Domino Deo tuo. Cumque reperti fuerint apud te intra vnā portarum tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, & transgrediatur pactum illius vt vadant & seruiant diis alienis, & adorent eos, solem & lunam, & omnem militiam cæli, quæ non præcepta: & hoc tibi fuerit nuntiātū, audiensque inquiseris diligenter, & verum esse repereris, & abominatio facta est in Israel! Educes virum ac mulierem qui rem sceleratissimam perpetrarūt, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruetur. In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, vno contra se dicente testimonium. Manus testiū prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur: vt auferas malum de medio tui. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram: & iudicium inter portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies quodcunque dixerint qui præfunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel: cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia. Cum ingressus fueris Terram quæ Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam,

habitauerisque in illa, & dixeris, Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes. Eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius Gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero subleuatus, Præsertim cum Dominus præceperit vobis vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas quæ alliciant animum eius, neque argenti & auri immensa pondera. Postquam autem fuderit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, quæ in Lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiâ super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse & filius eius super Israel.

Institutio regis & eius officii.

Rex legat Deuteronomiū Moysi.

Filii (Vet. Di. o. l. Ge. l. B. Ge. l.)

CAP. XVIII.

On habebunt sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui de eadem tribu sunt, partem & hereditatem cum reliquo populo Israel, quia sacrificia Domini, & oblationes eius comedet. Et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum: Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locutus est illis. Hoc erit iudicium sacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victimas: siue bouem, siue ouem immolauerint, dabunt sacerdoti armum ac ventriculum primitias frumēti, vini & olei, & lanarum partem ex ouium tonsione. Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, vt stet, & ministret nomini Domini Dei tui ipse & filii eius in sempiternum. Si exierit Leuites ex vna vrbiū tuarū ex omni Israel in qua habitat, & voluerit venire, desyderans locum quem elegerit Dominus, ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres eius Leuitæ, qui stabunt eo tempore coram Domino. Partem ciborum eadem accipiet quam & ceteri: excepto eo quod in vrbe sua ex paterna ei successione debetur. Quando ingressus fueris Terram quæ Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarū Gentium. Nec inueniatur in te qui iustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria: nec sit maleficus, nec incantator, neque qui pythones consulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo. Gentes istarum quarum possidebis Terram, augures & diuinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es. Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies: Vt petisti à Domino Deo tuo in Horeb, quādo concio congregata est, atque dixisti, Vltra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Et ait Dominus mihi, Bene omnia sunt locuti, Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea

Leuitis nulla datur possessio. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. 1. io. b. nume. 18. c. d. 1. corin. 9. b.

Nume. 18. c. Leuitis quid datur.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. M.

Fugienda omnia idololatrarum.

Leuit. 10. d.

1. Reg. 18. a.

PROPHETA CHRISTVS promittitur. ioh. 1. g. a. 3. d. 7. c.

Exod. 10. d.

Iohan. 1. g.

in ore eius, loqueturque ad eos omnia quæ præce-
pero illi qui autē verba eius quæ loquetur in no-
mine meo, audire noluerit, ego ultor existam.

20. Propheta autem qui arrogantia deprauatus vo-
luerit loqui in nomine meo, quæ ego non præce-
pi illi vt diceret, aut ex nomine alienorum deo-
rū, interficietur. 21. Quod si tacita cogitatione re-
sponderis, Quomodo possum intelligere verbum
quod Dominus nō est locutus: hoc habebis signū,
Quod in nomine Domini propheta ille prædixe-
rit, & nō euenerit: hoc Dominus non est locutus,
sed per tumorem animi sui propheta cōfinxit, &
idcirco non timebis eum.

CAP. XIX.

A Vm disperdiderit Dominus Deus tuus Gē-
tes, quarum tibi traditurus est Terram,
& possederis eam, habitauerisque in vrbi-
bus eius & in ædibus: Tres ciuitates separabis tibi
in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus da-
bit tibi in possessionem, sternens diligenter viam:
& in tres æqualiter partes totam Terræ tuæ pro-
uinciā diuides: vt habeat e vicino qui propter ho-
miciidiū profugus est, quō possit euadere. 4. Hæc
erit lex homicidæ fugientis, cuius vita seruanda
est, Qui percusserit proximum suum nesciens, &
qui heri & nudius tertius nullum cōtra eum odiū
habuisse comprobatur: sed abiisse cum eo simpli-
citer in syluam ad ligna cædenda, & in succisione
lignorū securis fugerit manu, ferrumque lapsum
de manubrio amicū eius percusserit, & occide-
rit: hic ad vnā supradictarum vrbium cōfugiet,
& viuet. Ne forsitan proximus eius, cuius effusus
est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & ap-
prehendat eum si longior via fuerit, & percutiat
animam eius qui non est reus mortis: quia nullū
cōtra eum qui occisus est, oñium prius habuisse
monstratur. Idcirco præcipio tibi, vt tres ciuita-
tes æqualis inter se spatii diuidas. 5. Cum autem di-
latauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, si-
cut iurauit patribus tuis, & dederit tibi cunctam
Terram quam eis pollicitus est. Si tamē custodie-
ris mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio ti-
bi, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules
in viis eius omni tempore, addes tibi tres alias ci-
uitates, & supradictarum trium vrbium numerū
duplicabis. Vt nō effundatur sanguis innoxius in
medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit ti-
bi possidendam, ne sis sanguinis reus. 6. Siquis au-
tem odio habēs proximum insidiatus fuerit vitæ
eius, surgensque percusserit illū, & mortuus fue-
rit, fugeritque ad vnā de supradictis vrbibus. Mit-
tent seniores ciuitatis illius, & arripiant eum de lo-
co effugii, tradentque in manu proximi, cuius san-
guis effusus est, & morietur. Nō misereberis eius,
& auferes noxiū sanguinem de Israel, vt bene-
fit tibi. 7. Non assumes, & trāsferes terminos pro-
ximi tui, quos fixerunt priores, in possessione tua,
quā Dominus Deus tuus dabit tibi in Terra quā
acceperis possidendā. 8. Non stabit testis vnus con-
tra aliquē, quicquid illud peccati, & facinoris fue-
rit: sed in ore duorum aut trium testium stabit
omne verbum. 9. Si steterit testis mendax contra
hominem, accusans eum præuaricationis. 10. Stabūt
ambo, quorum causa est, ante Dominum in con-
spectu sacerdotum & iudicum qui fuerint in die-
bus illis. 11. Cumque diligentissimē perscrutantes
inuenerint falsū testem dixisse contra fratrem

Propheta aliud
quā verbum Dei
prædicat, interfici-
endus.
Mendopropheta
quomodo di-
gnoscendus.

Ciuitates perfu-
gii, homicidii
causa. num. 35. b.
iosue 20. a.
1. Reg. 16. c. p.

qui homicidæ
innocentes.

Gen. 22.

iosue 20. a.

Volentius ho-
micidæ occiden-
dus a magistrati-
bus. num. 35. c.
1. Sam. 17. d.
1. Reg. 16. v.

Innoxium (vt
Di. o. Ge. o. p. v.
Termini non
transferendi.

Vno teste nullus
condemmandus.
1. Reg. 17. b. mat.
1. Reg. 17. b. mat.

Peccata falsi testis.
2. Corin. 13. a.
1. Reg. 16. c.

suū mendacium. reddent ei sicut fratri suo fa-
cere cogitauit, & auferes malum de medio tui. Vt
audientes cæteri timorem habeāt, & nequaquam
talia audeant facere. Non misereberis eius, sed
animam pro anima, oculum pro oculo, dentem
pro dente, manū pro manu, pedem pro pede
exiges.

CAP. XX.

A I exieris ad bellum cōtra hostes tuos, & vi-
deris equitatus & currus, & maiore quā
tu habeas, aduersarii exercitus multitudi-
nem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus
tecū est, qui eduxit te de Terra Aegypti. Appro-
pinquāte autem iam prælio, stabit sacerdos ante
aciem, & sic loquetur ad populum. Audi Israel,
vos hodie contra inimicos vestros pugnam com-
mittitis, non pertimescat cor vestrum, nolite me-
tuere, nolite cedere, nec formidetis eos: quia Do-
minus Deus vester in medio vestri est, & pro vo-
bis contra aduersarios dimicabit, vt eruat vos de
periculo. Ducēs quoque per singulas turmas au-
diente exercitu proclamabūt, Quis est homo qui
ædificauit domum nouam, & nō dedicauit eam?
vadat, & reuertatur in domū suam, ne forte mori-
atur in bello, & alius dedicet eam. Quis est ho-
mo qui plantauit vineam, & necdum fecit eā esse
communem, de qua vesci omnibus liceat? vadat,
& reuertatur in domū suam: ne forte moriatur
in bello, & alius homo eius fungatur officio. Quis
est homo qui despondit vxorem, & nō accepit eā?
vadat, & reuertatur in domū suam, ne forte mori-
atur in bello, & alius homo accipiat eam. His di-
ctis addent reliqua, & loquetur ad populū, Quis
est homo formidolosus, & corde pauido? vadat,
& reuertatur in domum suam: ne pauere faciat cor
da fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus
est. Cumque siluerint duces exercitus, & finem lo-
quendi fecerint, vnusquisque suos ad bellandum
cuneos præparabit. Siquando accesseris ad expu-
gnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. Si
recepit, & aperuerit tibi portas, cunctus popu-
lus qui in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tri-
buto. Sin autem fœdus ire noluerit, & coeperit cō-
tra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradide-
rit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percu-
ties omne quod in ea generis masculini est, in ore
gladii, absque mulieribus & infantibus, iumentis
& cæteris quæ in ciuitate sunt. omnem prædam
exercitui diuides, & comedes de spoliis hostiū tuo-
rum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi. Sic fa-
cies cunctis ciuitatibus quæ a te procul valde sunt,
& non sunt de his vrbibus quas in possessionē ac-
cepturus es. De his autē ciuitatibus quæ dabun-
tur tibi, nullum omnino permittes viuere, sed in-
terficies in ore gladii, Hethæū videlicet, & Amor-
rhæum, & Chananzæum, Pherezæum, & Heuzæū,
& Iebuzæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus
tuus. Ne fortē doceant vos facere cunctas abomi-
nationes quas ipsi operati sunt diis suis, & peccetis
in Dominum Deum vestrum. Quando ob-
sederis ciuitatem multo tempore, & munitio-
nibus circumdederis vt expugnes eam, non succides
arborea de quibus vesci potest, nec securibus per
circuitum debes vastare regionem: quoniam li-
gnum est, & non homo, nec potest bellantiū con-
tra te augere numerum. Siqua autem ligna non
sūt pomifera, sed agrestia, & in cæteros apta vsus,

Dan. 15. g.
Lex talionis.

Et (vt. Ge. p. o.
Matth. 5. f. exod.
11. c. leuit. 24. a.

Israelitis pugna
in futuris fiducia
in Deum annū-
tiatur.

Adhorratio qua
vtebatur sacer-
dos imminente
prælio.

Qui ad bellum
procedere non
debeant. 1. ma-
chab. 3. g.

Leuit. 19. e.

Iudicum 7. d.

Quid agendi in
oppugnatione.

Ius belli erga ex-
pugnatas vrbes.

Chananzos, &
huiusmodi pe-
nitus occidi iu-
bet Deus.

Arbores frugife-
ras nō vult Deus
excindi à mill-
tibus.

succide, & instrue machinas, donec capias ciuitatem quæ contra te dimicat.

CAP. XXI.

Lex expurgationis super occiso, cuius author ignoratur.

Quando inuentum fuerit in Terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadauer occisi, & ignorabitur cædis reus, Egredientur maiores natu, & iudices tui, & metientur à loco cadaueris singularum per circuitum spatia ciuitatum. Et quam viciniorē cæteris esse perspexerint, seniores ciuitatis illius tollent vitulam de armæto, quæ non traxit iugum, nec terram scidit vomere. Et ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ nunquam arata est, nec sementē recepit, & cædent in ea ceruices vitulæ. Accedentque sacerdotes filii Leui, (quos elegerit Dominus Deus tuus vt ministrarent ei, & benedicant in nomine eius,) & ad verbum eorum omne negotium pendet: & quicquid mundum vel immundum est, iudicetur. Et venient maiores natu ciuitatis illius ad interfectum, lauabuntque manus suas super vitulam quæ in valle percussa est, & dicent, Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentē in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis tu autem alienus eris ab innocentis cruore qui fusus est, cum feceris quod præcepit Dominus.

- Vet. Di. o. Ge. p. o. v. omnes (Vet. Ge. p.

Quomodo ducenda captiua in vxorem.

Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captiuosque duxeris, Et videris in numero captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, voluerisque habere vxorē, Introduces eam in domum tuam: quæ radet cæsariem, & circumcidet vngues, Et deponet vestem in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrem & matrem suam vno mense, & postea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, & erit vxor tua. Si autē postea nō sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere poteris: quia humiliasti eam. Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & alteram odiosam, genueritque ex eis liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus, Volueritque substantiam inter filios suos diuidere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnoscat primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. iste est enim principium liberorum eius, & huic debetur primogenita. Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempserit, Apprehendent eum, & ducunt ad seniores ciuitatis illius & ad portam iudicii, Dicentque ad eos, Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comestationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuio. Lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israel audiens pertimescat. Quando peccauerit homo quod morte plectendum est, & adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia Imaledictus à Deo est qui pendet in ligno, & nequaquam contaminabis Terram tuam quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionē.

ius primogenituræ non dandum pro animi libidine. genueritque ex eo (Vet. Ge. o. p. Di. l.

1. Para. 1. a.

De filio proteruo.

educunt (Vet. Ge. p. o.

De suspensis in patibulo.

Galat. 3. b.

CAP. XXII.

Non videbis bouē fratris tui, aut ouem errantē, & præteribis: sed reduces fratri tuo. Etiam si non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quādiu quærat ea frater tuus, & recipiat. Similiter facies de asino, & de vestimēto, & de omni re fratris tui quæ perierit: si inueneris eam, ne negligas quasi alienā. Si videris asinum fratris tui aut bouem cecidisse in via, nō despicias, sed subleuabis cum eo. Non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste foeminea. abominabilis enim apud Deum est qui facit hæc. Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum auis inueneris, & matrem pullis vel quis desuper incubantē: non tenebis eam cum filiis, sed abire patieris, captos tēnes filios, vt bene sit tibi, & longo viuas tempore. Cum ædificaueris domū nouam, facies murū tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente alio, & in præceptu ruete. Non seres vineā tuam altero semine: ne & sementis quam seuisi, & quæ nascuntur ex vinea, pariter sanctificetur. Non arabis in boue simul & asino. Non indueris vestimēto quod ex lana linōque cōtextum est. Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallii tui, quo operiris. Si duxerit vir vxorem, & postea odio habuerit eam, quæseritque occasiones quibus dimittat eā, obiciens ei nomen pessimum, & dixerit, Vxorem hanc accepi, & ingressus ad eam non inueni virginem. Tollēt eam pater & mater eius, & ferēt secū signa virginitatis eius ad seniores vrbs qui in porta sunt: & dicet pater, Filiam meā dedi huic vxorem: quā quia odit, imponit ei nomē pessimum, vt dicat, Non inueni filiam tuā virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filię meæ. expandēt vestimētum coram senioribus ciuitatis. Apprehendentque senes vrbs illius, virum, & verberabūt illum. Condēnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ, quoniā diffamauit nomē pessimū super virginem Israel, habebitque eā vxorem, & non poterit dimittere omnibus diebus vitæ suæ. Quod si verum est quod obiicit, & non est in puella inuēta virginitas: Eiciēt eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis illius, & morietur: quoniā fecit nefas in Israel, vt fornicaretur in domo patris sui: & auferes malum de medio tui. Si dormierit vir cū vxore alterius, vterque morietur, id est adulter & adultera: & auferes malum de Israel. Si puellam virginem desponderit vir, & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & concubuerit cum eā, duces vtrūque ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruentur: puella, quia nō clamauit cum esset in ciuitate: vir, quia humiliavit vxorem proximi sui. & auferes malum de medio tui. Sin autem in agro repererit vir puellam quæ desponsata est, & apprehendens cōcubuerit cum ea, ipse morietur solus: Puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro confurgit contra fratrem suum, & occidit animā eius, ita & puella perpeffa est. Sola erat in agro: clamauit, & nullus affuit qui liberaret eā. Si inuenerit vir puellam virginem, quæ nō habet sponsum, & apprehendens cōcubuerit cum illa, & res ad iudicium venerit, Dabit qui dormiuit cum ea, patri puellæ quinquaginta siclos argenti,

Res proximi perditæ, nō negligenda. exod. 23. a.

Mulier veste virili ne vtatur.

De nido inuēto.

Tectum domus muro cingēdū.

Vinea.

Arare.

Vestimentum.

Fimbriae. numc. 17. d.

De vxore nō inuenta virgine.

eam (Vet. Ge. o. l. p. v.

Pœna adulterii. leuit. 20. a.

De virgine desponsata oppressa in ciuitate vel agro.

Lex viri opprimētis virginem non desponsatā. Exod. 22. c.

& habebit eam vxorem, quia humiliavit illâ: non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ.

Non accipiet homo vxorē patris sui, nec reuelabit opperimentum eius.

CAP. XXIII.

Non intrabit eunūchus attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro ecclesiā Domini. Non ingredietur māzer, hoc est de scorto natus, in ecclesiā Domini vsque ad decimam generationē. Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem nō intrabunt ecclesiā Domini, in æternum. Quia noluerunt vobis occurrere cū pane & aqua in viā quando egressi estis de Aegypto: Et quia conduxerunt contra te Balaam filiū Beor de Mesopotamia Syriæ, vt malediceret tibi: Et noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionē eius in benedictionem tuam, eo quod diligeret te. Nō facies cum eis pacem, nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ, in sempiternum. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est: nec Aegyptium, quia aduena fuisti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabūt in ecclesiā Domini. Quando egressus fueris aduersus hostes tuos in pugnā, custodies te ab omni re mala. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & nō reuertetur priusquam ad vesperam lauetur aqua, & post solis occasum regredietur in castra. Habebis locum extra castra ad quem egrediaris ad requisita naturæ. Gerens paxillū in balteo. cūque federis, fodies per circuitum, & egesta humo operies quo releuatus es. Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum, vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos. Et sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te.

Non trades seruum domino suo, qui ad te confugerit, habitabit tecum in loco qui ei placuerit, & in vna vrbiū tuarū requiescēt: ne cōtristes eum. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel. Non offeres mercedem prostibuli, nec pretiū canis in domo Domini Dei tui, quicquid illud est quod vouerint: quia abominatio est vtrūque apud Dominum Deum tuum. Nō fœnerabis fratri tuo ad vsuram pecuniā, nec fruges nec quanlibet aliam rem. Sed alieno: fratri autem tuo absque vsura id quo indiget, commodabis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in Terra ad quam ingredieris, possidendam. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus: & si morat⁹ fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Quod autē semel egressum est de labiis tuis, obseruabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria volūtate & ore tuo locut⁹ es.

Ingressus vineā proximi tui, comede vvas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum. Si intraueris segetem amici tui, frāges spicas, & manu cōteres: falce autē nō metes. I acceperit homo vxorē, & habuerit eā, & nō inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo suā. Cūque egressa alterum maritum duxerit, Et ille quoque oderit eā, dederitque ei libellum repudii, & dimiserit de domo suā,

vel certē mortuus fuerit. Nō poterit prior maritus recipere eam in vxorē: quia polluta est, & abominabilis facta est corā Domino: ne peccare facias Terram tuam quā Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam. Cum acceperit homo nuper vxorem, nō procedet ad bellū, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domui suæ, vt vno anno lætetur cū vxore sua. Non accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam: quia animam suā apposuit tibi. Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo acceperit pretiū: interficietur, & auferes malum de medio tui. Obserua diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcunque docuerint te Saacerdotes Leuitici generis iuxta id quod præcepi eis, & imple sollicitē. Memētote quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ in viā cū egredere mini de Aegypto. Cum repetes a proximo tuo rē aliquam, quā debet tibi, non ingredieris domum eius vt pign⁹ auferas: sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. Sin autē pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum: vt dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas iustitiam coram Domino Deo tuo. Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui siue aduenæ qui tecum moratur in Terra, & intra portas tuas est: sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animā suā: ne clamet cōtra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum. Non occidētur patres pro filiis, nec filii pro patribus: sed vnusquisque pro peccato suo morietur. Non peruerteris iudicium aduenæ & pupilli: nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum. Memento quod seruiers in Aegypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem. Quando mesueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reuertēris vt tollas illum: sed aduenam, & pupillum, & viduā auferre patieris, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum. Si fruges collegeris oliuarum, quicquid remanserit in arboribus, non reuertēris vt colligas: sed relinques aduenæ, pupillo, ac viduæ. Si vindemiaueris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in vsus aduenæ, pupilli, ac viduæ. Memento quod & tu seruiers in Aegypto, & idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem.

CAP. XXV.

I fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices: quem iustum esse perspexerint, illi iustitiæ palmam dabūt: quem impiū, condemnabunt impietatis. Sin autem cum qui peccauit, dignum viderint plagis: prosternēt, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati, erit & plagarum modus: ita duntaxat vt quadragenarium numerum nō excedant: ne fœdē laaceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Nō ligabis os bouis terētis in area frugum tuarū. Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti nō nubet alteri: sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semē fratris sui, & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomē eius ex Israel. Sin autē noluerit accipere vxorem fratris sui

Vxor patris nō ducenda.

Spadones & qui ad gignēdū incipiunt, israelitidas docere nō debent.

Moabitis & Ammonitis ne elocētur mulieres israelitice: num. 19.2.

Num. 22.2.

Idumæi & Aegyptii nō abominandi.

Bellum.

Pollutio nocturna.

Extra castra veteranda.

seruum (vet. Ge. p.)

seruus fugitiuus non tradendus domino suo.

Meretrix & scortator. Merces prostibuli.

Non fœnerandum.

vsura.

ingredieris præse. ut. Ge. p. Voti reddendū.

De vinea & segete proximi.

Math. 23.2.

Permissio repudii. mat. 5. c. 31. a. mar. 10. a.

Indulgentia nō per conjugatis.

Nō accipiendū loco pignoris, id quo cōmode carere non potest proximus. Frædo venderis hominem.

Canēdū à lepra.

Num. 14.2. Memētote quæ fecerit Domin⁹ Deus tuus. (Vet. V. Quomodo accipiendū pignus, & quando reddendum.

Non retinenda merces. leu. 19. 9. tob. 4. c.

Boni pro malis non puniēt. 4. reg. 4. b. 1. par. 25. beze. 18. c. Pupillus, aduenæ, vidua.

Reliquiæ in agro, vinea, oliueto, pupillis, aduenis, & viduis relinquendæ.

De penis delinquentium.

1. Corin. 11. f.

Merces laborati reddēda. 1. cor. 9. a. 1. tim. 5. c. Lex suscitandi semē fratris. mat. 23. c. mar. 10. b. luc. 10. d.

quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetq; ¶ Nō vult frater viri mei suscitare sēmen fratris sui in Israel: nec me in coniugium sumere. Statimque accersiri eum facient, & interrogabunt. si responderit, Nolo eam vxorē accipere. Accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calcemētum de pede eius, spuētque in faciem illius, & dicet, Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris sui. Et vocabitur nomē illius in Israel, Domus discalceati. ¶ Si habuerint inter se iurgium viri duo, & vnus contra alterum rixari cœperit: volēsq; vxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda eius: Abscides manum illi, nec flectēris super eā vlla misericordia. ¶ Non habebis in sacco diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. Pōdus habebis iustum & verū, & modius æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempore super Terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Abominatur enim Dominus tuus eum qui facit hæc, & auerfatur omnem iniustitiam. ¶ Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quādo egrediebaris ex Aegypto: quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassifesebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum. ¶ Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiē, & subiecerit cunctas per circuitum nationes in Terram quam tibi pollicitus est: delebis nomē eius sub cælo. caue ne obliuiscaris.

C A P. X X V I.

A ¶ Vmque intraueris Terram quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, & obtinueris eam, atque habitaueris in ea, tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergēsque ad locum quē Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomē eius. Accedēsque ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum, Profiteor hodie corā Domino Deo tuo, quōd ingressus sum in Terrā pro qua iurauit patribus nostris vt daret eam nobis. Suscipiēsq; sacerdos cartallum de manu eius, ponet ante altare Domini Dei tui. Et loquēris in conspectu Domini Dei tui, Syrus persequebatur patrem meum, qui descēdit in Aegypto, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: creuitq; in gentem magnam ac robustam & infinitam multitudinis. Afflixeruntque nos Aegyptij, & persecuti sunt, imponētes onera grauissima. Et clamauimus ad Dominum Deum patrum nostrorum, qui exaudiuit nos, & respexit humilitatē nostrā, & laborem, atq; angustiam. Et eduxit nos de Aegypto in manu forti, & brachio extēto, in ingenti pauore, in signis atque portentis. Et introduxit ad locum istum, & tradidit nobis Terrā lacte & melle manantem. Et idcirco nūc offero primitias frugum Terræ quam Dominus dedit mihi. & dimittes eas in conspectu Domini Dei tui: & adorato Domino Deo tuo, Epulaberis in omnibus bonis quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites, & aduena qui tecū est. ¶ Quando compleueris decimam cūctarum frugū tuarum, anno decimarum tertio dabis Leuitæ & aduena, & pupillo & viduæ, vt comedant intra portas tuas, & saturentur. Loquerisq; in conspectu Domini Dei tui, Attuli quod sanctificatum est de

domo mea, & dedi illud Leuitæ & aduena, & pupillo ac viduæ, sicut iussisti mihi: non præterui mādata tua, nec sum oblitus imperii tui. ¶ Non comedi ex eis in luctu meo, nec separaui ea in qualibet immunditia, nec expēdi ex his quicquā in refunēbri: obediui voci Domini Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi. ¶ Respice de sanctuario tuo, & de excelso cælorum habitaculo, & benedic populo tuo Israel, & Terræ quam dedisti nobis, sicut iurasti patribus nostris, Terræ lacte & melle mananti. Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi vt facias mandata hæc atque iudicia: vt custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. ¶ Dominum elegisti hodie, vt sit tibi Deus, & ambules in viis eius, vt custodias ceremonias illius, & mandata atque iudicia, & obedias eius imperio. ¶ En Dominus elegit te hodie vt sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta illius. Et faciet te excelsoiorem cūctis gentibus quas creauit, in laudem, & nomen, & gloriam suam: vt sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

C A P. X X V I I.

A ¶ Præcepit autem Moyses & seniores Israel populo, dicentes, Custodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie. Cūque transieritis Iordanem in Terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce leuigabis eos. Vt possis in eis scribere omnia verba legis huius, Iordane trāsmisso, vt introcas Terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, Terram lacte & melle manantem, sicut iurauit patribus tuis. ¶ Quando ergo transieritis Iordanem, erigite lapides quos ego hodie præcipio vobis in monte Hebal, & leuigabis eos calce. Et ædificabis ibi altare Domino Deo tuo de lapidib; quos ferrum non tetigit. Et de saxis informibus & impolitis: & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo, Et immolabis hostias pacificas, comedēsque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo. Et scribes super lapides omnia verba legis huius planē & lucidē. ¶ Dixeruntque Moyses & sacerdotes Leuitici generis ad omnem Israelem, Attende, & audi Israel, Hodie factus es populus Domini Dei tui. Audies vocem eius, & facies mandata atque iustitias quas ego præcipio tibi. ¶ Præcepitq; Moyses populo in die illo, dicens, Hi stabunt ad benedicendum Domino super montem Garizim, Iordane trāsmisso: Simeon, Leui, Iudas, Issachar, Ioseph, & Beniamin. Et eregione isti stabunt ad maledicendum in mōte Hebal, Ruben, Gad, & Aser, & Zabulon, Dan, & Nephthali. ¶ Et pronuntiabūt Leuitæ, dicēntq; ad omnes viros Israel excelsa voce, Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponētque illud in abscondito. & respondit omnis populus, & dicit, Amen. Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem. & dicit omnis populus, Amen. Maledictus qui transfert terminos proximi sui. & dicit omnis populus, Amen. Maledictus qui errare facit cæcum in itinere. & dicit omnis populus, Amen. Maledictus qui peruertit iudicium aduena, pupilli & viduæ. & dicit omnis populus, Amen. Maledictus qui dormit cū vxore patris sui, & reuelat operimētum lectuli eius. & dicit omnis populus, Amen. Maledictus qui dormit cum omni iumento. & dicit

Ruth 4. b. nomen (Vet. Di. 1. Ge. 1. o. p.)

Domus discalceati. Mulieris manus abscondenda, qua pudenda hominis apprehēdit.

Pondera æqua, & mensura.

Iubetur Amalec occidi. exod. 17. c.

Primitiæ grati animi symboli. Dominus (Vet. Ge. p. tua, (Vet. cōpl.) M.

Primitiæ tertio quoq; anno Leuitis, pupillis, viduis & aduenis perfoluēda.

7. 14. d.

Esaiæ 64. d. b. r. uch 1. d.

7. 7. a.

Et (Vet. Di. 1. Ge. o. l. p. iudæ in gloria Dei assumpti in populam.

Iubet Moyses vt transmissio Iordane, filij Israel aliquot lapides excitent in quibus describatur decalogus.

Exod. 20. d. Iosue 8. f.

Hodie (Vet. Ge. p. Benedicentes in mōte Garizim, populo (Vet. Ge. p.

Maledictos in monte Hebal.

Danle. 9. e.

Facies (Vet. Di. 1. 5. Ge. 1. p.

tua. (Vet. cōpl.)

omnis populus, Amen. ²²Maledictus qui dormit cū sorore sua filia patris sui, vel matris suæ. & dicet omnis populus, Amen. ²³Maledictus qui dormit cū focru sua. & dicet omnis populus, Amen. ²⁴Maledictus qui clam percusserit proximum suum. & dicet omnis populus, Amen. ²⁵Maledictus qui dormit cum uxore proximi sui. & dicet omnis populus, Amen. ²⁶Maledictus qui accipit munera, vt percutiat animā sanguinis innocētis. & dicet omnis populus, Amen. ²⁷Maledictus qui nō permanet in fermonibus legis huius, nec eos opere perficit. & dicet omnis populus, Amen. CAP. XXVIII.

A I autem audieris vocē Domini Dei tui, vt facias atque custodias omnia mandata eius quæ ego præcipio tibi hodie: faciet te Dominus Deus tuus excelsiorē cunctis gētibus quæ versantur in terrā. Veniēntque super te vniuersæ benedictiones istæ, & apprehendent te: si tamen præcepta eius audieris. ²Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in agro. ³Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque iumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caulæ ouiu tuarum. ⁴Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquæ tuæ. ⁵Benedictus eris ingrediēs & egrediens. ⁶Dabit Dominus inimicos tuos qui consergent aduersum te, corruētēs in cōspectu tuo: per vnā viam venient contra te, & per septē fugient à facie tuā. ⁷Emittet Dominus benedictionē super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum: benedicetque tibi in Terra quam acceperis. ⁸Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut iurauit tibi: si custodieris mādata Domini Dei tui, & ambulaueris in viis eius. ⁹Videbuntque omnes terrarum populi quod nomen Domini inuocatum sit super te, & timebunt te. ¹⁰Abundare te faciet Dominus omnib⁹ bonis, fructu veteri tui, & fructu iumentorum tuorum, fructu Terræ tuæ quā iurauit Dominus patribus tuis vt daret tibi. ¹¹Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cælum, vt tribuat pluuiā terræ tuæ in tempore suo: benedicetque cūctis operibus manuum tuarum. Et fœnerabis gētibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies. ¹²Constituēt te Dominus Deus tuus in caput, & non in caudam: & eris semper superi⁹, & non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris & feceris. ¹³Ac non declinaueris ab eis nec ad dexteram nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque colueris eos. ¹⁴Quod si audire nolueris vocē Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius & ceremonias quas ego præcipio tibi hodie, veniēt super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te. ¹⁵Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro. ¹⁶Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquæ tuæ. ¹⁷Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta bouum tuorū, & greges ouiu tuarū. ¹⁸Maledictus eris ingrediēs, & maledictus egrediens. ¹⁹Mittet Dominus super te famem & esuriem, & inre-

B ²⁰ationem in omnia opera tua quæ tu facies: donec conterat te & perdat velociter, propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me. ²¹Adiungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te de Terra ad quam ingredieris possidendam. ²²Percutiat te Dominus egestate, febri & frigore, ardore & æstu, & aere corrupto ac rubigi-

ne, & persequatur donec pereās. ²³Sit cælum quod supra te est, æneum: & terra quam calcas, ferrea.

24 Det Dominus imbrem terræ tuæ puluerē, & de cælo descendat super te cinis, donec cōteraris. ²⁵Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos: & per vnā viam egrediaris contra eos, & per septē fugias, & dispergaris per omnia regna terræ. ²⁶Sitque cadauer tuum in escam cūctis volatilibus cæli & bestiis terræ, & nō sit qui abigat. ²⁷Percutiat te Dominus hulcere Aegypti, & partē corporis per quam stercora egeruntur, scabie quoque & prurigine: ita vt curari nequeas. ²⁸Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore mentis, & palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. ²⁹Omnique tēpore calumniam sustineas, & opprimaris violētia, nec habeas qui liberet te. ³⁰Uxorē accipias, & alius dormiat cum ea. ³¹Domum ædifices, & nō habites in ea: plātes vineā, & non vindemies eam. ³²Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo: asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & non reddatur tibi.

D ³³Oues tuæ dentur inimicis tuis, & nō sit qui te adiuuet. ³⁴Filii tui & filia tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorū tota die, & non sit fortitudo in manu tuā. ³⁵Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos comedat populus quem ignoras: & sis semper calumniam sustinens, & oppressus cunctis diebus, & stupens ad terrorem eorum quæ videbunt oculi tui. ³⁶Percutiat te Dominus hulcere pessimo in genibus & in suris, sanarique non possis à planta pedis vsque ad verticem tuum. ³⁷Ducetque te Dominus, & regem quem constitues super te, in gētem quam ignoras tu & patres tui: & seruiēs ibi diis alienis, ligno & lapidē. ³⁸Et eris perditus, in prouerbiū ac fabulā omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus. ³⁹Sementem multam iacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ deuorabunt omnia. ⁴⁰Vineam plantabis & fodies, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiā: quoniam vastabitur vermibus. ⁴¹Oliuās habebis in omnibus terminis tuis, & non vngēris oleo: quia defluent & deperibunt. ⁴²Filios generabis & filias, & nō frueris eis: quoniam ducetur in captiuitatem. ⁴³Omnes arbores tuas & fruges Terræ tuæ rubigo cōsumet. ⁴⁴Aduena qui tecum versatur in Terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior. ⁴⁵Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. ⁴⁶Ipse erit in caput, & tu eris in caudā.

E ⁴⁷Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendēt te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec seruasti mādata eius, & ceremonias quas præcepit tibi. ⁴⁸Et erūt in te signa atque prodigia, & in semine tuo vsque in sempiternum: eo quod non serueris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam. ⁴⁹Seruiēs inimico tuo quem emittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria, & ponet iugū ferreum super cerviceam tuam, donec te conterat.

49 Adducet Dominus super te gentē de longinquo, & de extremis terræ finibus in similitudinē aquilæ volātis cum impetu: cuius linguam intelligere non possis, gentē procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur paruuli, & deuoret fructum iumentorum tuorum, ac fruges Terræ tuæ,

¹Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl. M.

Galat. 3. b.

¹ Successus eorū qui mādata Dei seruauerint.

¹ consergent (Vet. Di. o. Ge. o. p. v. s.)

¹ Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s.

¹ Calamitates eorū qui Dei mandata non seruauerint. ¹ leuit. 26. b. ¹ thre. 1. f. malac. 2. a. ¹ beruch. 1. d.

¹ ingredieris (præf. scamp. Vet. Ge. p.)

¹ Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

¹ Ducet (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s.)

¹ Mich. 6. d. ag. g. 1. b.

¹ Seruire Deo in gaudio.

¹ imittet (Vet. Ge. p. l. o. Di. l. o. v.)

Minatur Moy
ses iudæis qd
liberos comedet
præ rerū penuria
si nō obedierint
verbo Dei.

donec intereas: & non relinquat tibi triticum, vinum & oleum, armenta bouum & greges ouium, donec te disperdat. Et conterat in cunctis vrbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atq; sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni Terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni Terra tua quam dabit tibi Dominus Deus tuus: & comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus. Homo delicat⁹ in te, & luxuriosus valde inuidebit fratri suo, & vxori quæ cubat in sinu suo. Ne det eis de carnib⁹ filiorum suorum quas comedet: eo quod nihil aliud habeat in obsidione & penuria qua vastauerint te inimici tui intra omnes portas tuas. Tenera mulier & delicata quæ super terram ingredi nō valebat, nec pedis vestigiū figere propter mollitiem & teneritudinem nimiam, inuidebit viro suo qui cubat in sinu eius, super filii & filia carnibus. Et illuue secundinarum quæ egrediuntur de medio feminum eius, & super liberis qui eadem hora nati sunt. comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam, in obsidione & vastitate qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas. Nisi custodieris, & feceris omnia verba legis hui⁹ quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen eius gloriosum & terribile, hoc est Dominū Deū tuū: Augebit Domin⁹ plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas. Et cōuertet in te omnes afflictiones AEgypti, quas timuisti, & adhærebūt tibi. Insuper & vniuersos languores, & plagas quæ nō sunt scriptæ in volumine legis huius inducet Domin⁹ super te, donec te cōterat. Et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cæli præ multitudinem: quoniam non audisti vocem Domini Dei tui. Et sicut antè lætatus est Dominus super vos, bene vobis faciēs, vōsque multiplicans: sic lætabitur disperdens vos atque subuertens, vt auferamini de Terra ad quam ingredieris possidendam. Disperget te Dominus in omnes populos à summitate terræ vsque ad terminos eius: & seruiet ibi diis alienis quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus. In Gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. dabit enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrorē. Et erit vita tua quasi pendens ante te: timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ. Mane dices, Quis mihi det vesperū? & vespere, Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinē qua terreberis, & propter ea quæ tuis videbis oculis. Reducet te Dominus classib⁹ in AEgyptum per viā de qua dixit tibi vt eam amplius non videres: ibi vendēris inimicis tuis in seruos & ancillas, & non erit qui emat. **C A P. X X I X.** **H**æc sunt verba fœderis quod præcepit Dominus Moysi vt feriret cum filiis Israel in Terra-Moab: præter illud fœdus quod cū eis pepigit in Horeb. Vocauitque Moyses omnem Israel, & dixit ad eos, Vos vidistis vniuersa quæ fecit Dominus coram vobis in Terra-AEgypti Pharaonis, & omnibus seruis eius, vniuersa quæ terræ illius, tentationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa portentaque ingentia, & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & ocu-

cōmemoratio-
ne beneficiorū
Dei, ad mādāta
seruanda hortatur.
exod. 19. a.

los videntes, & aures quæ possint audire, vsque in præsentem diem. Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt. Panem nō comeditis, vinum & siceram nō bibistis: vt sciretis quia ego sum Dominus Deus vester. Et venistis ad hunc locum: egressusque est Sehon rex Hesebon, & Og rex Basan, occurrētes nobis ad pugnam. Et percussimus eos, & tulimus Terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben & Gad, & dimidiā tribui Manasse. Custodite ergo verba pacti huius, & implete ea: vt intelligatis vniuersa quæ facitis. Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac maiores natu, atque doctores, omnis popul⁹ Israel, Liberi & vxores vestrae, & aduenæ qui tecum morantur in castris, exceptis lignorum cæforibus, & his qui comportāt aquas: vt transeas in fœdere Domini Dei tui, & in iurando quod hodie Dominus Deus tuus percussit tecum: vt suscitet te sibi in populum, & ipse sit Dominus Deus tuus sicut locutus est tibi, & sicut iurauit patribus tuis Abraham, Isaac, & Iacob. Nec vobis solis ego hoc fœdus fero, & hæc iuramenta cōfirmo, sed cūctis præsentib⁹ & absentibus. Vos enim nostis quomodo habitauerimus in Terra-AEgypti, & quomodo transferimus per medium nationum, quas transeuntes vidistis abominationes & sordes, id est idōla eorum, lignum & lapidē argentum & aurū quæ colebant. Ne forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut trib⁹ cuius cor auersum est hodie à Domino Deo nostro: vt vadat & seruiat diis illarum Gētium, & sit inter vos radix germinans fel & amaritudine. Cūque audierit verba iuramēti huius, benedicat sibi in corde suo, dicens, Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei: & assumat ebria sitiētē. Et Dominus non ignoscat ei: sed tūc quam maxime furor eius fumet, & zelus cōtra hominem illum: & sedeant super eum omnia maledicta quæ scripta sunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomen eius sub cælo. Et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel, iuxta maledictiones quæ in libro legis huius ac fœderis continentur. Dicētque sequens generatio, & filii qui nascentur deinceps, & peregrini qui delonge venerint, videntes plagas Terræ illius, & infirmitates quibus eam afflixerit Dominus, Sulphure, & solis ardore comburēs, ita vt vltra non seratur, nec virens quippiā germinet, in exemplum subuersionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subuertit Dominus in ira & in furore suo. Et dicent omnes Gētes, Quare sic fecit Dominus Terræ huic? quæ est hæc ira furoris eius immensa? Et respondebūt, Quia dereliquerunt pactum Domini quod pepigit cū patribus eorum, quādo eduxit eos de Terra-AEgypti: & seruiert diis alienis, & adorauerunt eos quos nesciebant, & quibus nō fuerant attributi. Adcirco irat⁹ est furor Domini cōtra Terram istam, vt induceret super eam omnia maledicta quæ in hoc volumine scripta sunt. Et eiecit eos de Terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima, projecitque in Terrā alienā sicut hodie comprobatur. Abscōdita, Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filiis nostris vsq; in sempiternū, vt faciamus vniuersa legis huius.

i. s. a.

tuorū (Vet. Ge. p. Di. l.)

i. s. a.

aduena qui tecum moratur (Vet. Di. o. Ge. p.)

-Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l.

Gene. 19. e.

Causa furoris domini in populum 3. reg. 9. b. 1. re. 22. e.

Deus est occultā idololatriā punire: apertā vero, hominum. Verba (Vet. V.)

C A P. X X X.

Pœnitentibus p-
mitteitur miseri-
cordia. p. al. 105. d

Um ergo venerint super te omnes sermo-
nes isti, benedictio siue maledictio quam
proposui in conspectu tuo: & ductus pœ-
nitudinē cordis tui in vniuersis gētibus, in quas di-
sperserit te Domin⁹ Deus tuus; Et reuersus fueris
ad eum, & obedieris eius imperiis, sicut ego hodie
præcipio tibi, cū filiis tuis, in toto corde tuo, & in
tota anima tua: **reducat te Dominus Deus tuus**
de captiuitate tua, ac miserebitur tui, & rursus
congregabit te de cunctis populis in quos te antè
dispersit: Si ad cardines cæli fueris dissipatus, inde
te retrahet Dominus Deus tuus, & assumet, at-
que introducet in Terram quam possederunt pa-
tres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi maio-
ris numeri te esse faciet, quàm fuerint patres tui.

Dominus Deus
tuus captiuitatē
tuam. (Ver. Ge.
p. o. Di. l.)

2. Mach. 1. f. & 1. c.

Purificat De⁹ cor
nostrū, vt possi-
mus eū diligere.
in (Ver. Ge. p. o.
L. Di. l. v.)

Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuū, & cor
seminis tui: vt diligas Dominū Deum tuum ex
toto corde tuo, & in tota anima tua, vt possis vi-
uere. Omnes autē maledictiones has cōuertet su-
per inimicos tuos, & eos qui oderunt te, & perse-
quūtur. Tu autem reuertēris, & audies vocē Do-
mini Dei tui: faciēsque vniuersa mādata quæ ego
præcipio tibi hodie. Et abundare te faciet Domi-
nus Deus tuus in cunctis operibus manuum tua-
rum, in sobole vteri tui, & in fructu iumētorum
tuorum, in hubertate terræ tuæ, & in rerum om-
niū largitate. reuertetur enim Dominus, vt gau-
deat super te in omnibus bonis, sicut gauisus est
in patribus tuis: Si tamē audieris vocem Domini
Dei tui, & custodieris præcepta ei⁹ & ceremonias,
quæ in hac lege conscripta sunt: & reuertaris ad
Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in
tota anima tua. **Mādatum hoc quod ego præ-**
cipio tibi hodie, non supra te est, neque procul po-
situm, nec in cælo situm, vt possis dicere, Quis no-
strum valet ad cælum ascendere, vt deferat illud
ad nos, vt audiamus, atque opere cōpleamus. Ne-
que trans mare positum: vt causeris, & dicas, Quis
è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos
vsque deferre: vt possimus audire, & facere quod
præceptum est. Sed iuxta te est sermo valde, in o-
re tuo & in corde tuo, vt facias illum. Consyde-
ra quod hodie proposuerim in conspectu tuo vi-
tam & bonum, & e contrario mortem & malum:

Præditur hic
Iudæis occasio ci-
tandi ignorantia
legis. rom. 10. b.

vita. Dilctio
Dei.
Mors. Inobe-
dientia.

vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in
viis eius, & custodias mādata illius ac ceremonias
atque iudicia: & viuas, atque multiplicet te, bene-
dicatque tibi in Terra ad quam ingrediēris possi-
dendam. Si autem auersum fuerit cor tuum, &
audire nolueris, atque errore deceptus adoraue-
ris deos alienos, & seruieris eis: Prædico tibi hodie
quod pereas, & paruo tempore morēris in Terra
ad quā Iordane transmissio ingrediēris possiden-
dam. Testes inuoco hodie cælum & terram, quod
proposuerim vobis vitam & bonū, benedictionē
& maledictionem: elige ergo vitam, vt & tu viuas,
& semē tuum. Et diligas Dominū Deum tuū, atq;
obedias voci eius, & illi adhæreas (ipse est enim vi-
ta tua, & longitudo dierū tuorū) vt habites in Ter-
ra pro qua iurauit Dominus patribus tuis Abra-
ham, Isaac, & Iacob, vt daret eā illis.

Ingrederis (Ver.
Ge. p.
In inobedientem
Dei verbo.

mortem. (Ver.
Ge. p. v.)

vita.

Moyse cōponit
se ad mortem.

Bit itaque Moyse, & locutus est omnia
verba hæc ad vniuersum Israel; & dixit
ad eos, Centū viginti annorum sum ho-
die, nō possum vltra egredi & ingredi, præsertim

C A P. X X X I.

cum & Dominus dixerit mihi, **Nō transibis Ior-**
danem istum. Dominus ergo Deus tuus transibit
ante te. ipse delebit omnes gentes has in conspe-
ctu tuo, & possidebis eas: & Iosue iste transibit ante
te, sicut locutus est Dominus. Facietque Dominus
eis sicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorū,
& Terræ eorum, delebitque eos. Cum ergo & hos
tradiderit vobis, similiter facietis eis sicut præcepi
vobis. Viriliter agite, & cōfortamini: nolite time-
re, nec paueatis ad conspectum eorum: quia Do-
minus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non di-
mittet, nec derelinquet te. Vocauitque Moyse
Iosue, & dixit ei coram omni Israel, Confortare,
& esto robustus: tu enim introduces populū istū
in Terram quam daturum se patribus eorum iu-
rauit Dominus, & tu eam forte diuides. Et Domi-
nus qui ductor est vester, ipse erit tecum: non di-
mittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paue-
as. Scripsit itaque Moyse legem hanc, & tradi-
dit eam sacerdotibus filiis Leui, qui portabant ar-
cam fœderis Domini, & cunctis senioribus Israel.
Præcepitque eis, dicens, Post septem annos anno
remissionis, in Solennitate tabernaculorum, Cō-
uenientibus cunctis ex Israel, vt appareant in con-
spectu Domini Dei tui in loco quem elegerit Do-
minus: leges v̄rba legis hui⁹ coram omni Israel,
audientibus eis, Et in vñm omni populo congre-
gato, tam viris quàm mulieribus, paruulis & adue-
nis qui sunt intra portas tuas: vt audientes discāt,
& timeant Dominum Deum vestrum, & custo-
diant, impleantque omnes sermones legis huius.
Filii quoque eorum qui nunc ignorāt: vt audire
possint, & timeant Dominum Deum suum cun-
ctis diebus quib⁹ versantur in Terra ad quam vos
Iordane transmissio pergitis obtinendam. Et ait
Dominus ad Moyse, Ecce propè sunt dies mor-
tis tuæ: voca Iosue, & stete in tabernaculo testimo-
nii, vt præcipiam ei. Abierunt ergo Moyse & Io-
sue, & steterunt in tabernaculo testimonii: Appa-
ruitque Dominus ibi in columna nubis, quæ ste-
tit in introitu tabernaculi. Dixitque Dominus ad
Moyse, Ecce tu dormies cū patribus tuis, & po-
pulus iste consurgens fornicabitur post deos alie-
nos in Terra ad quā ingrediētur vt habitet in ea:
ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus quod
pepigi cum eō. Et irascetur furor meus contra eū
in die illo: & derelinquam eum, & abscondam fa-
ciem meam ab eo, & erit in deuorationem: inue-
nient eum omnia mala & afflictiones: ita vt di-
cat in illo die, Verè quia non est Deus mecum, in-
uenerunt me hæc mala. Ego autem abscondam,
& celabo faciem meam in die illo propter omnia
mala quæ fecit, quia secutus est deos alienos. Nūc
itaque scribite vobis canticum istud, & docete fi-
lios Israel: vt memoriter teneant, & ore decantēt,
& sit mihi carmē istud pro testimonio inter filios
Israel. Introducā enim eum in Terram pro qua
iuravi patribus eius, lacte & melle manantē: cum-
que comederint, & saturati, crassique fuerint, a-
uertētur ad deos alienos, & seruiēt eis: detrahēt-
que mihi, & irritum faciet pactum meum. Post-
quam inuenerint eum mala multa & afflictiones,
respōdebit ei canticum istud pro testimonio, quod
nulla delebit obliuio ex ore seminis tui. Scio e-
nim cogitationes eius, quæ factururus sit hodie, an-
tequam introducam eum in Terrā quam ei pol-

3. d. nume. 17. e.

Gētes delenda.
Iosue præficitur
populo, loco
Moyse.

Num. 11. e.
deleuitq (præ-
temp. (Ver. Ge. p.

7. a.

Iosue constitui-
tur dux populi.

scribitur Deute-
ronomium.

Præcipitur legi
septimo quoque
anno omni po-
pulo.

vestri (Ver. Ge.
p. o. Di. l.)

Moyse & Iosue
prædicat Deus fa-
turum vt Moy-
se mortuo popu-
lus conuertatur
ad idola.

Fornicantes à
Deo.
ingreditur
(Ver. Di. o.)

Canticū sine can-
tillēnā iubet De⁹
à Moyse cōponi,
de futura Israe-
litarum idolo-
latria & afflicti-
onibus eorū.

Saturitas.

(ut) Ver. Com-
pl. 5.

Canticum Moyfi. Deuteronomium.

ergo (Vet. Di. o. l. p. v. - Vet. Ge. o. p. Di. l. Iosue introdu- cturus populi.

Liber Deuteronomii reponi iu- betur in latere arcæ.

Moyfes, cõuoca- tis principib' Is- rael, prædicatos à Deo recessu- ros.

Canticum Moyfi.

Doctrina.

Opera Dei.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M.

Hortatur Moy- ses populum, vt consideret Dei beneficia erga se.

& (Vet. Ge. p.

biberet (sing. nu. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Saturatus Israel & ingratus, con- uertitur ad idō- la.

licitus sum.²² Scripsit quoque²³ Moyfes canticum, & docuit filios Israel. Præcepitque Dominus²⁴ Iosue filio Nun, & ait, Cõfortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israel in Terram quam pollicitus sum, & ego ero tecum.²⁵ Postquam ergo scripsit Moyfes verba legis huius in volumi- ne, atque compleuit, Præcepit Leuitis, qui porta- bant arcam fœderis Domini, dicens, Tollite li- brum istum, & ponite eum in latere arcæ fœde- ris Domini Dei vestri: vt sit ibi contra te in testi- monium. Ego enim scio contentionem tuam, & ceruicem tuam durissimam. Adhuc viuentem me & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egi stis contra Dominum: quanto magis cum mor- tuus fuerò? Cõgregate ad me omnes maiores na- tu per tribus vestras, atque doctores, & loquar au- dientibus eis sermones istos, & inuocabo cõtra eos cælum & terram. Noui enim quòd post mortem meã iniquè ageris, & declinabitis cito de via quã præcepi vobis: & occurrèt vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malũ in conspectu Do- mini, vt irritetis eum per opera manuum vestra- rum. Locutus est ergo Moyfes audiente vniuerso cõctu Israel verba carminis huius, & ad finem vs- que compleuit.

C A P. X X X I I.

Vdite cæli quæ loquor, audiat terra ver- ba oris mei, Cõcrescat in pluuiã doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super her- bam, & quasi stillæ super gramina.

3 Quia nomen Domini inuocabo: date magnificẽ- tiam Deo nostro.

4 Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ eius iudi- cia: Deus fidelis, & absque vlla iniquitate, iustus & reclus.

5 Peccauerunt ei & non filii eius in sordibus, gene- ratio praua atque peruersa.

6 Hæcine reddis Domino popule stulte & insipiẽs? nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te?

7 Memeto dierum antiquorum, cogita generatio- nes singulas: interroga patrem tuum, & annun- tiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.

8 Quando diuidebat Altissimus gentes: quando se- parabat filios adã, constituit terminos populor- um iuxta numerum filiorum Israel:

9 Pars autem Domini, populus eius: Iacob funicu- lus hæreditatis eius.

10 Inuenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circumduxit eum, & docuit: & custodiuit quasi pupillam oculi sui.

11 Sicut aquila prouocans ad volãdum pullos suos, & super eos volitans expãdit alas suas: & assum- psit eum, atque portauit in humeris suis.

12 Dominus solus dux eius fuit: & non erat cum eo deus alienus.

13 Constituit eum super excelsum Terram: vt come- deret fructus agrorũ, vt sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo:

14 Butyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan, & hircos cum medulla tritici, & sanguinem vuzã bibe- rent meracissimum.

15 Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: incrassat, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum facto- rem suum, & recessit à Deo salutari suo.

16 Prouocauerunt eum in diis alienis, & in abomi- nationibus ad iracundiam concitauerunt.

17 Immolauerunt dæmoniis & non Deo, diis quos ignorabant: noui recentẽsque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18 Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Do- mini creatoris tui.

19 Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia prouocauerunt eum filii sui & filia.

20 Et ait, Abscondam faciem meam ab eis, & consy- derabo nouissima eorum: generatio enim per- uersa est, & infideles filii.

21 Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus suis: & ego prouo- cabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.

22 Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima: deuorabitque terrã cum germine suo, & motium fundamẽta cõburet.

23 Congregabo super eos mala, & sagittas meas cõ- plebo in eis.

24 Consumentur fame, & deuorabunt eos aues mor- su amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, at- que serpentium.

25 Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, iuuenẽ simul ac virginem, lactentẽ cum homine sene.

26 Et dixi, Vbinam sunt? cessare faciam ex homini- bus memoriam eorum.

27 Sed propter iram inimicorum distuli: ne forte su- perbirent hostes eorũ, & dicerent, Manus no- stra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28 Gens absque consilio est, & sine prudentia.

29 Vtinã saperent, & intelligerẽt, ac nouissima pro- uiderent.

30 Quomodo persequeretur vnus mille, & duo fu- garent decẽ millia? nonne ideo, quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

31 Non enim est Deus noster vt dii eorum: & inimi- ci nostri sunt iudices.

32 De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de subur- banis Gomorrhæ: vua eorum vua fellis, & bo- tri amarissimi.

33 Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidũ insanabile.

34 Nonne hæc cõdita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

35 Mea est ultio, & ego retribuã eis in tempore, vt labatur pes eorum: iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

36 Iudicabit Dominus populum suum, & in seruis suis miseribitur: videbit quòd infirmata sit ma- nus, & clausi quoque defecerunt, residuque cõ- sumpti sunt.

37 Et dicet, Vbi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam,

38 De quorum victimis comedebant adipēs, & bibe- bant vinum libaminum? surgant, & opitulen- tur vobis, & in necessitate vos protegant.

39 Videte quòd ego sim solus, & non sit alius Deus præter me: ego occidã, & ego viuere faciã: per- cutiã, & ego sanabo, & nõ est qui de manu mea possit eruere.

40 Leuabo ad cælum manum meam, & dicam, Vi- uo ego in æternum,

41 Si acvero vt fulgur gladium meum, & arripuerit

Dei (Vet. cõpl.

Minatur affli- ctiones Deus in- dzis ingratis.

Rom. 10. 4.

persequatur (Vet. Di. l. Ge. o. l. p.

Vitio Dei est. ecci 28. a. rom. 11. d. heb. 10. e. - Vet. Di. l. Ge. o. l. p. v. Misericordia.

Deus noster, De- sol' est 1. reg. 1. b. tob. 13. a. sap. 16. b.

judicium manus mea: reddam ultionem hoſti-
bus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42 Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladi⁹ meus
deuorabit carnes, de cruore occiſorū, & de ca-
ptiuitate, nudati inimicorum capitis.

1 Mach. 7. b. 43 Laudate gentes populum eius, quia ſanguinē ſer-
uorum ſuorum viciſcetur: & vindictam retri-
buet in hoſtes eorū, & propitius erit terræ po-
puli ſui.

44 Venit ergo Moyſes, & locutus eſt omnia verba cā-
tici hui⁹ in aurib⁹ populi, ipſe & Iofue filius Nun.

45 Cōpleuitq; omnes ſermones iſtos, loquēs ad vni-
uerſū Iſrael. Et dixit ad eos, Ponite corda veſtra

-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. Compl.
Cor ad verba
Dei.
-Vet. Di. o. Ge.
p. o. v.

in omnia verba mea, quæ ego teſtificor vobis ho-
die: vt mādētis ea filiis veſtris cuſtodire & facere, &

implere vniuerſa quæ ſcripta ſunt in volumine le-
gis hui⁹. Quia nō incaſſum præcepta ſunt vobis, ſed

vt ſinguli in eis viuerēt: quæ facientes longo per-
ſeueretis tempore in Terra ad quā Iordane tranſi-

Moyſes ſcandit
Montē Abarim,
conſyderaturus
Terrā promiſſā.

miſſo ingredimini poſſidēdam. Locutusque eſt
Dominus ad Moyſen in eadem die, dicens. Aſcē-

de in montem iſtum Abarim, id eſt tranſituum, in
montē Nebo, qui eſt in Terra-Moab contra Ie-

Nume. 20. d. 33. c.

richo: & vide Terram-Chanāan, quam ego tradā
filiis Iſrael obtinendam. Et morere in montē, quē

Nume. 20. a. 27. c.

conſcendens iungēris populis tuis, ſicut mortuus
eſt Aaron frater tuus in monte Hor, & appoſitus

populis ſuis. Quia præuaricati eſtis contra me in
medio filiorū Iſrael ad Aquas-contradictionis in

Moyſes moriturus
benedicit ſin-
gulis tribubus
Iſrael.

Cades deſerti Sin: Et non ſanctificatiſtis me inter fi-
lios Iſrael. Ecōtra videbis Terrā, & nō ingredieris
in eā quam ego dabo filiis Iſrael. CAP. XXXIII.

Abc eſt benedictio qua benedixit Moy-
ſes homo Dei filiis Iſrael ante mortē ſuā.

Et ait, Dominus de Sinai venit, & de Seir
ortus eſt nobis: apparuit de mōte Pharan, & cum

Saplen. 3. b.
A Deo docentur
qui ei ſe ſubmit-
tunt.

eo ſanctorū millia: in dextera eius ignea lex. Dile-
xit populos, omnes ſancti in manu illius ſunt: &

qui appropinquāt pedib⁹ eius, accipiet de doctrina
illius. Legē præcepit nobis Moyſes hæreditatem

Ruben.

multitudinis Iacob. Erit apud rectiſſimū rex, con-
gregatis principibus populi cum tribubus Iſrael.

Iuda.

6. Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit paruus in
numero.

Leui.

7. Hæc eſt Iudæ benedictio, Audi Domine vocem
Iudæ, & ad populum ſuum introduc eum: ma-
nus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius cōtra

-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p.

aduerſarios eius erit.

8. Leui quoque ait, Perfectio tua, & doctrina tua
a viro ſancto tuo, quem probaſti in tētatione, &

Holocaſtum
(Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p.)

iudicaſti ad Aquas-cōtradictionis. Qui dixit pa-
tri ſuo, & matri ſuæ, Neſcio vos: & fratribus ſuis,

Beniamin.

Ignoro illos: & neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodie-
runt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauē-

Iofeph.

runt, iudicia tua ō Iacob, & legem tuam ō Iſrael:
ponēt thymiama in furore tuo, & holocauſta ſu-
per altare tuum. Benedic Domine fortitudini e-

ius, & opera manuum illius ſuſcipe. Percutē dor-
ſa inimicorū eius: & qui oderūt eū, nō conſurgāt.

12. Et Beniamin ait, Amantiſſimus Domini habi-
tabit confidenter in eo: quaſi in thalamo tota die
morabitur, & inter humeros illius requieſcet.

13. Iofeph quoque ait, De benedictione Domini ter-
ra eius, de pomis cæli, & rore, atque abyſſo ſubiacē-
tē. De pomis fructuum ſolis ac lunæ, De verti-
ce antiquorum montiū, de pomis collium æter-

norū, & de frugibus terræ, & de plenitudine eius.
benedictio illius qui apparuit in rubo, veniat ſu-
per caput Iofeph, & ſuper verticem nazaræi inter

Exod. 3. a

fratres ſuos. Quasi primogeniti tauri pulchritudo
eius, cornua rhinocerōtis cornua illius: in ipſis vē-

Zabulon.

tilabit Gentes vſque ad terminos terræ. hæ ſunt
multitudines Ephraim, & hæc millia Manaſſe.

17. Et Zabulon ait, Lætare Zabulon in exitu tuo, &
Iſſachar in tabernaculis tuis. Populos vocabūt ad

Gad.

montem: ibi immolabunt victimas iuſtitia: qui
inundationem maris quaſi lac ſugent, & theſau-
ros abſconditos arenarum.

20. Et Gad ait, Benedictus in latitudine, Gad: quaſi
leo requieuit, cepitque brachium & verticem. Et

vidit principatum ſuū, quod in parte ſua doctor
eſſet reſpoſitus: qui fuit cum principibus populi, &
fecit iuſtitias Domini, & iudiciū ſuum cū Iſrael.

22. Dan quoque ait, Dan catulus leonis, ſuēt lar-
giter de Baſan.

Dan.

23. Et Nephthali dixit, Nephthali abundātia per-
fruetur, & plenus erit benedictionibus Domini:
Mare & Meridiem poſſidebit.

Nephthali.

24. Aſer quoque ait, Benedictus in filiis Aſer, ſit pla-
cens fratribus ſuis, & tingat in oleo pedem ſuum.

Aſer.

25. Ferrum & æs calcementū eius: ſicut dies iuuetu-
tis tuæ, ita & ſenectus tua. Non eſt deus alius vt

-Vet. Di. l. Ge. l.
M. Compl.

Deus rectiſſimi: aſcenſor cæli auxiliator tuus: ma-
gnificentia eius diſcurrunt nubes. Habitaculū eius

ſurſum, & ſubter, brachia ſempiterna: eijciet à fac-
cie tua inimicum, dicētque, Contererē. Habitat

Iere. 33. b.

abit Iſrael confidenter & ſolus, oculus Iacob, in ter-
ra frumenti & vini, cælique caligabunt rore. Bea-

tus es tu Iſrael, quis ſimilis tui popule, qui ſalua-
ris in Domino: ſcutum auxilii tui, & gladius glo-

riæ tuæ. negabunt te inimici tui, & tu eorum col-
la calcabis. CAP. XXXIII.

Scendit ergo Moyſes de cāpeſtribus Mo-
ab ſuper montē Nebo, in verticem Pha-
ſga contra Iericho: ſoſtenditque ei Domi-

Moyſes mōte cō-
ſenſo, cōſyderat
Terram promiſſā
ſam. 2. mach. 2. a.
2. 3. d.

nus omnem Terrā-Galaad vſque Dan, Et vniuer-
ſum Nephthali, Terramque Ephraim & Manaſſe,

Iuda (Vet. Com-
pl. Ge. p.)

& omnem Terram vſque ad mare nouiſſimū,
& Australem partē, & latitudinē campi Iericho,

Gen. 12. b. 15. d.

ciuitatis palmarū, vſque Segor. Dixitque Domi-
nus ad eum, Hæc eſt Terra, pro qua iuraui Abra-

ham, Iſaac, & Iacob, dicēs, Semini tuo dabo eam.
Vidiſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam.

Moritur Moyſes
& ſepelitur à De-
mino.

ſ. Mortuusque eſt ibi Moyſes ſeruus Domini in
Terra Moab, iubēte Domino. Et ſepeliuit eum in

Iudæ.

valle Terræ-Moab contra Phogor: & non cogno-
uit homo ſepulchrū eius vſque in præſentem diē.

Fletur Moyſes
ab Iſraelitis.

67. Moyſes centum & viginti annorum erat quando
mortuus eſt: non caligauit oculus eius, nec dētes-

Iofue ſubditur-
bar.

illius moti ſunt. Fleueruntque eū filii Iſrael in
cāpeſtribus Moab triginta diebus. Et cōpleti ſunt

dies planctus lugentium Moyſen. Iofue verò fi-
lius Nun repletus eſt Spiritu ſapiētia, quia Moy-

ſes poſuit ſuper eū manus ſuas: & obedierunt ei fi-
lii Iſrael, feceruntque ſicut præcepit Domin⁹ Moy-

ſi. Et non ſurrexit vltra propheta in Iſrael ſicut
Moyſes, quē noſſet Domin⁹ facie ad faciē. In om-

nibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eū,
vt faceret in Terra-Aegypti Pharaoni, & omni-

bus ſeruis eius, vniuerſaque terræ illius, Et cunctā
manum rōbuſtam, magnaque mirabilia, quæ fe-
cit Moyſes coram vniuerſo Iſrael.

Hieronymi in Iosue præfatio.

TANDEM finito Pentateucho Moyſi, velut grandi fœnore liberati, ad Ieſum filium Naue manum mittimus: quæ Hebræi, IEHOSVA BEN NUN, id eſt, Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem ΣΟΡΗΤΙΜ appellant: ad Ruth quoque & Eſther, quos eiſdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem vt ſyluam Hebraicorum nominum, & diſtinctiones per membra diuiſas, diligens ſcriptor conſeruet: ne & noſter labor, & illius ſtudioſum pereat. Et vt in primis, quod sæpe teſtatus ſum, ſciat me non in reprehentionem veterum noua cudere, ſicut inimici mei criminantur: ſed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen noſtra delectant, vt pro Græcorum ἱεραπολις, quæ & ſumptu & labore maximo indigent, editionem noſtram habeat. Et ſicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes inueniant quod requirunt: maxime cum apud Latinos tot ſint exemplaria, quot codices: & vnusquisque pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit quod ei viſum eſt: & vtique non poſſit verum eſſe quod diſſonat. Vnde ceſſet arcuato vulnere contra nos inſurgere ſcorpis, & ſanctum opus venenata carpere lingua deſiſtat: vel ſuſcipiens, ſi placet: vel contemnens, ſi diſplicet: memineritque illorum verſuum, Os tuum abundauit nequitia: & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris: & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti inique quod ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatua contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas eſt, nos laborando ſudare, & alios detrahendo laborare: dolere Iudæos quod calumniandi eis & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio, & eccleſiæ homines id deſpicere, imò lacerare vnde aduerſarii torqueantur? Quod ſi vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non diſplicet, & nihil extra recipiendum putant: cur ea quæ ſub aſtericis & obelis vel addita ſunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Daniele iuxta Theodotionis tranſlationem, eccleſiæ ſuſceperunt: Cur Origenem mirantur, & Eufebium Pamphili, cunctas editiones ſimiliter diſſerentes? Aut quæ ſunt ſtultitia, poſtquam vera dixerint, proferre quæ falſa ſunt? Vnde autem in nouo teſtamento probare poterunt aſſumpta teſtimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniatibus tacere videamur. Cæterum poſt ſanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum eſt: & hos libros quos Eufochio virgini CHRIS TI negare non potui: decreuimus dum ſpiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incubere: & omiſſum iam diu opus, quaſi quodam poſtliminio, repetere: præſertim cum & admirabilis, ſanctusque vir Pammachius, hoc idem literis flagitet: & nos ad patriam feſtinantes, mortiferos ſirenarum cantus ſurda debeamus aure tranſire.

ARGUMENTVM IN LIBRVM IOSVE.

Ieſus filius Naue, typum Domini non ſolum in geſtis, verum etiam in nomine gerens, tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terram victori populo: & per ſingulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque conſinia, eccleſiæ, cæleſtiſque Ierufalem ſpiritualia regna deſcribit.

Liber Iosue, Hebraice Iehofua.

CAP. I.

Dominus inflamat Iosue ad inuadendam Terram promiſſam.

Factum eſt poſt mortem Moyſi ſerui Domini, vt loqueretur Dominus ad Iosue filium Nun, miniſtrum Moyſi, & diceret ei: Moyſes ſeruus meus mortuus eſt: ſurge, & tranſi Iordanem iſtum tu & omnis populus tecum, in Terram quam ego dabo filiis Iſrael: Omnem locum quem calcauerit veſtigium pedis veſtri, vobis tradam, ſicut locutus ſum Moyſi: A deſerto & Libano vſque ad fluuium magnum Euphratem, omnis Terra Hethæorū vſque ad mare magnum contra ſolis occaſum erit terminus veſter.

Termini Terræ promiſſionis. deut. 11. c.

Heb. 13. a.

Iuis (Vet. Cōpl.

Præcipit continuam lectionem Deuteronomii.

Iubet Iosue cibaria præparari.

Nullus poterit vobis reſiſtere cunctis diebus vitæ tuæ: ſicut fui cum Moyſe, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquā te. Confortare & eſto robustus: tu enim ſorte diuides populo huic Terram pro qua iuravi patribus tuis vt traderent eam illis. Confortare igitur, & eſto robustus valde: vt cuſtodias, & facias omnem legem quam præcepit tibi Moyſes ſeruus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad ſiniſtram, vt intelligas cuncta quæ agis. Non recedat volumen legis huius ab ore tuo: ſed meditatiaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam. Ecce præcipio tibi, confortare, & eſto robustus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum eſt Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcūque perrexeris. Præcepitque Iosue principibus populi, dicens, Tranſite per medium caſtrorū, & imperate populo, ac dicitis, Præparate vobis cibaria: quoniā poſt diem tertium tranſibitis

Iordanem, & intrabitis ad poſſidendam Terram quam Dominus Deus noſter daturus eſt vobis. Rubenitis quoque, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manaſſe ait: Mementote ſermonis quem præcepit vobis Moyſes ſamulus Domini, dicens, Dominus Deus veſter dedit vobis requiem, & omnem Terram vxores veſtræ, & filii, ac iumenta manebunt in Terra quam tradidit vobis Moyſes trans Iordanem: vos autem tranſite armati ante fratres veſtros omnes fortes manu, & pugnate pro eis, donec det Dominus requiem fratribus veſtris ſicut & vobis dedit, & poſſideant ipſi quoque Terram quam Dominus Deus veſter daturus eſt eis. & ſic reuertimini in Terram poſſeſſionis veſtræ, & habitabitis in ea quam vobis dedit Moyſes ſamulus Domini trans Iordanem contra ſolis ortum. Reſponderuntque ad Iosue, atque dixerunt, Omnia quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocūque miſeris, ibimus. Sicut obediuiſimus in cunctis Moyſi, ita obediemus & tibi: tantum ſit Dominus Deus tuus tecum, ſicut fuit cum Moyſe. Qui contradixerit ori tuo, & non obediſſet cunctis ſermonibus quos præceperis ei, moriatur. tu tantum confortare, & viriliter age.

veſter daturus eſt vobis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Compl. Tribum Ruben, Gad, & dimidiā Manaſſe hortatur ad auxilium fratrum. Num. 32. d.

reuertemini (fut. temp. (Vet. Compl.

CAP. II.

Iſit igitur Iosue filius Nū de Setim duos viros exploratores in abſcondito: & dixit eis, Ite, & conſiderate Terram, urbemque Iericho. Qui pergentes ingreſſi ſunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieuerunt apud eam. Nuntiatumque eſt regi Iericho, & dictum, Ecce viri ingreſſi ſunt huic per noctem de filiis Iſrael, vt explorarent Terram: Miſitque rex Iericho ad Rahab meretricem dicens, Educ viros qui venerunt ad te, & ingreſſi ſunt domum tuam: exploratores quippe ſunt, & omnem Terram conſiderare venerunt. Tollensque mulier viros, abſcon-

Iosue mittit exploratores in Iericho.

Iacob. 2. d. heb. 11. f.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Compl.

Abſconduntur a Rahab.

dit, & ait, Fateor venerunt ad me, sed nesciebam unde essent. Cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quò abierunt: persequimini cito, & comprehendetis eos. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stipula lini, quæ ibi erat. Hi autem qui missi fuerat, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad vadum Iordanis: illisque egressis statim porta clausa est. Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos, & ait, Noui quòd Dominus tradiderit vobis Terram: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores Terræ. Audiuim⁹ quòd siccauerit Dominus aquas Maris-rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Aegypto: & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus qui erant trans Iordanem, Schon & Og, quos interfecistis. Et hæc audientes pertimimus, & elāguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrū: Dominus enim Deus vester ipse est Deus in cælo sursum, & in terra deorsum. Nunc ergo iurate mihi per Dominum, vt quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cū domo patris mei: detisque mihi verum signum: vt saluetis patrem meum & matrem, fratres ac sorores meas, & omnia quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte. Qui responderunt ei, Anima nostra sit pro vobis in mortem: si tamen non prodideris nos. cūmque tradiderit nobis Dominus Terram: faciemus in te misericordiam & veritatem. Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim eius hærebat muro. Dixitque ad eos, Ad montana conscēdite, ne fortè occurrant vobis reuertentes: ibique latitate tribus diebus donec redeant, & sic ibitis per viam vestram. Qui dixerunt ad eam, Innoxii erimus à iuramento hoc quo adiurasti nos. Si ingrediētib⁹ nobis Terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaueris eum in fenestra, per quam demisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratresque, & omnem cognationem tuam congregaueris in domum tuā. Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, reus sibi erit, sanguis ipsius erit in caput ei⁹, & nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis qui tecum in domo fuerint, redūdabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. Quòd si nos prodere volueris, & sermonē istum proferre in mediū, erimus mundi ab hoc iuramento quo adiurasti nos. Et illa respondit, Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittensque eos vt pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestrā. Illi verò ambulātes peruenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reuertentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non repererunt eos. Quibus urbem ingressis, reuersi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmissio Iordane venerunt ad Iosue filium Nun, narraueruntque ei omnia quæ acciderant sibi, atque dixerunt, Tradidit Dominus omnem Terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

C A P. I I I.

Igitur Iosue de nocte consurgens mouit castra: egredientisque de Serim, venerunt ad Iordanem ipse, & omnes filii Israel, & morati sunt ibi per tres dies. Quibus euolutis transierunt præcones per castrorum medium, & cla-

mare cœperunt. Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leuiticæ portantes eam, vos quoque cōsurgite, & sequimini præcedetes. Sitque inter vos & arcam spatium cubitorum duūm millium: vt procul magis videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini: quia prius non ambulastis per eam. & caute ne appropinquetis ad arcā. Dixitque Iosue ad populum, Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia. Et ait ad sacerdotes, Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. qui iussa cōplentes, tulerunt, & ambulauerunt ante eos. Dixitque Dominus ad Iosue, Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel: vt sciant quòd sicut cū Moysē fui, ita & tecum sim. Tu autem præcipe sacerdotibus qui portant arcam fœderis, & dic eis, Cum ingressi fueritis partem aquæ Iordanis, stante in ea. Dixitque Iosue ad filios Israel, Accedite hic, & audite verbum Domini Dei vestri. Et rursum, In hoc, inquit, scietis quòd Domin⁹ Deus viuens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananzum & Hethæū, Heuzum & Pherazum, Gergesum quoque & Iebusæum, & Amorrhæū. Ecce, arca fœderis Domini omni terra antecedit vos per Iordanē. Parate duodecim viros de duodecim tribub⁹ Israel, singulos per singulas tribus. Et cum posuerint vestigia pedū suorum sacerdotes qui portant arcam fœderis Domini Dei vniuersæ terræ in aquis Iordanis, aquæ quæ inferiores sunt, decurrent atque deficient: quæ autem desuper veniunt, in vna mole consistent. Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, vt transfret Iordanem: & sacerdotes qui portabant arcam fœderis pergebant ante eum. Ingressisque eis Iordanem, & pedibus eorū in parte aquæ tintis, Iordanis autem, ripas aluei sui tempore messis impleuerat. Steterunt aquæ descendentes in loco vno, & ad instar montis intumescentes apparebant procul ab vrbe quæ vocatur Edom⁹ vsque ad locum Sarhan. quæ autē inferiores erant, in Mare-solitudinis (quod nūc vocatur mortuum) descenderunt vsquequo omnino deficerent. Populus autem incedebat contra Iordanem: & sacerdotes qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccā humum in medio Iordanis accincti, omnisque populus per arenam alueum transibat.

C A P. I I I.

In diebus transgressis dixit Dominus ad Iosue, Elige duodecim viros singulos per singulas tribus. Et præcipe eis vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi steterūt pedes sacerdotū, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum vbi fixeritis hac nocte tentoria. Vocauitque Iosue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israel singulos de singulis tribub⁹, & ait ad eos, Ite ante arcā Domini Dei vestri ad Iordanis mediū, & portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, iuxta numerum filiorum Israel. Vt sit signum inter vos. Et quando interrogauerint vos filii vestri cras, dicetes, Quid sibi volunt isti lapides? Respondebitis eis, Defecerunt aquæ Iordanis ante arcam fœderis Domini, Cū transfret eū: idcirco positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israel vsque in æternum. Fecerunt ergo filii Israel sicut præcepit eis Iosue, portantes de medio Iordanis alueo duodecim lapides, vt Domin⁹.

Arcam portant Leuitæ præcedentes populū.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. m.

Miraculis ostendit Deus se efficū Iosue, & deducere populū.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. s.

Psal. 113. a. Transit populus Iordanē. ad. 7. f.

Ecclesi. 24. c. Siccatur alueus Iordanis.

Adam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s. Iatu. (Vet. Cōpl.

Iericho: (Vet. Cōpl.

Duodecim lapides ex alueo eriguntur in monumentum siccati Iordanis.

vada (Vet. v.

Rahab agnoscit Deum Israel esse summū Deum.

Num. 31. e.

petit Rahab, sui & suorum rationem haberi, expugnata Iericho. & (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. cōpl.

innoxii (Vet. Ge. p.

Reuertuntur exploratores.

Venit Iosue cum populo ad Iordanē.

minus ei imperarat, iuxta numerum filiorum Israel, vsque ad locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos. 7 Alios quoque duodecim lapides posuit Iosue in medio Iordanis alueo, vbi steterunt sacerdotes, qui portabant arcam foederis Domini, & sunt ibi vsque in presentem diem.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

vt (Vet. M.

Rubenitz, Gaditz & dimidia tribus Manasse armati praecedunt fratres suos. num. 32. d.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. M. Iordanis in alueo reuertitur.

10 Sacerdotes autem qui portabant arcam, stabant in Iordanis medio, donec omnia complerentur quae Iosue, vt loqueretur ad populum, praeeperat Dominus, & dixerat ei Moyses. festinauitque populus, & transiit. Cumque transissent omnes, transiit & arca Domini, sacerdotes quoque pergebant ante populum. Filii quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, armati praecedebant fratres suos filios Israel sicut eis praeeperat Moyses:

13 Et quadraginta pugnatorum millia per turmas & cuneos, incedebant per plana atque caepetria vrbis Iericho. 14 In die illo magnificauit Dominus Iosue coram omni Israel, vt timerent eum, sicut timerant Moysen dum adhuc viueret. 15 Dixitque ad eum, Praecepte sacerdotibus qui portant arcam foederis Domini vt ascendant de Iordane. Qui praecipit eis, dicens, Ascendite de Iordane. Cumque ascendissent portantes arcam foederis Domini, & siccam humum calcare coepissent, reuersa sunt aquae in alueum suum, & fluebant sicut ante consueuerant. 16 Populus autem ascendit de Iordane decimo die mensis primi, & castrametati sunt in Galgalis contra Orientalem plagam vrbis Iericho.

20 Duodecim quoque lapides, quos de Iordanis alueo sumperant, posuit Iosue in Galgalis, & dixit ad filios Israel, Quando interrogauerint filii vestri cras patres suos, & dixerint eis, Quid sibi volunt lapides isti? docebitis eos, atque dicetis, Per argentem alueum transiit Israel Iordanem istum, siccante Domino Deo nostro aquas eius in conspectu nostro, donec transiretis: sicut fecerat prius in Mari-rubro, quod siccauit donec transiremus:

vestro aquas eius in conspectu vestro. (Vet. Di. l. Ge. l. p. Compl. Exod. 14. e.

25 Vt discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, vt & vos timeatis Deum vestrum omni tempore.

Dominum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Compl.

Incolae Chananaan timent aduentum Israelitarum, auditis mirabilibus Dei.

De secunda circuncisione sub Iosue, & quam ob rem. Fecitque (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

1 Ostquam ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Iordanem ad Occidentalem plagam, & cuncti reges Chananaan, qui propinqua possidebant magni maris loca, quod siccaisset Dominus flueta Iordanis coram filiis Israel donec transirent, dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus, timentium introitum filiorum Israel. 2 Eo tempore ait Dominus ad Iosue, Fac tibi cultros lapideos, & circuncide secundum filios Israel. Fecit quoque quod iusserat Dominus, & circuncidit filios Israel in Colle-praeputiorum. Haec autem causa est secundae circuncisionis, Omnis populus qui egressus est de Aegypto generis masculini, vniuersi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viae circuitus, qui omnes circuncisi erant. Populus autem qui natus est in deserto, per quadraginta annos itineris latissimae solitudinis, incircuncisus fuit: donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus ante iurauerat vt ostenderet eis Terram lacte & melle manantem.

vt no. (Vet. Compl. Ge. p.

3 Horum filii in locum successerunt patrum, & circuncisi sunt a Iosue: quia sicut nati fuerant, in praeputio erant, nec eos in via aliquis circunciderat. 4 Postquam autem omnes circuncisi sunt, manserunt

in eodem castrorum loco, donec sanaretur. 9 Dixitque Dominus ad Iosue, Hodie abstuli opprobrium Aegypti a vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala, vsque in presentem diem.

Galgala.

10 Manseruntque filii Israel in Galgalis, & fecerunt Phasem quartadecima die mensis ad vesperum in caepetribus Iericho, & comederunt de frugibus Terrae altero, & azymos panes, & polentam eiusdem anni. Defecitque manna postquam comederunt de frugibus Terrae, nec vsi sunt ultra cibo filii Israel, sed comederunt de frugibus praesentis anni Terrae Chananaan. 11 Cum autem esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se, euaginatam tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait, Noster es, an aduersariorum? Qui respondit, Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram: & adorans ait, Quid dominus meus loquitur ad seruum suum? Solue, inquit, calcamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, sanctus est. Fecitque Iosue vt sibi fuerat imperatum.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. p. M. Defecit in anna.

Angelus Domini qui praetur erat exercitui Israelitico. exod. 23. e.

C A P. V I.

1 Iericho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israel, & nullus egredi debet aut ingredi. 2 Dixitque Dominus ad Iosue, Ecce dedi in manus tuas Iericho, & regem eius, omnesque fortes viros. 3 Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis sex diebus. 4 Septimo autem die sacerdotes tollent septem buccinas, quarum vsus est in Iubileo, & praecedet arcam foederis: septiesque circuibitis ciuitatem, & sacerdotes clangent buccinis. 5 Cumque insonuerit vox tubae longior atque cocisior, & in auribus vestris increpauerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent ciuitatis, ingredienturque singuli per locum contra quem steterint. 6 Vocauit ergo Iosue filios Nunc sacerdotes, & dixit ad eos, Tollite arcam foederis: & septem alii sacerdotes tollant septem Iubileorum buccinas, & incedant ante arcam Domini.

Deus dat urbem Iericho Iosue.

Iosue cum sacerdotibus, inuadit Iericho.

7 Ad populum quoque ait, Ite, & circuite ciuitatem, armati praecedentes arcam Domini. 8 Cumque Iosue verba finisset, & septem sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam foederis Domini, omnisque populus praecederet armati exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant. Praeeperat autem Iosue populo, dicens, Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque vllus sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis, Clamate & vociferamini. 9 Circuivit ergo arca Domini ciuitatem semel per diem, & reuersa in castra, mansit ibi.

Iubet Iosue vt Rubenitz, Gaditz, & Manassitz armati praecedant arcam. 1. c. omnisque praecederet armatus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

10 Igitur Iosue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini, & septem ex eis septem buccinas, quarum in Iubileo vsus est: praecedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur arcam, & buccinis personabat. 11 Circuieruntque ciuitatem secundo die semel, & reuersi sunt in castra: sic fecerunt sex diebus. 12 Die autem septimo diluculo consurgentes, circuierunt urbem, sicut dispositum erat, septies.

13 Cumque septimo circuitu clangeret buccinis sacerdotes, dixit Iosue ad omnem Israel, Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus ciuitatem. 14 Sitque ciuitas haec anathema: & omnia quae in ea sunt,

i. i. b.
- Vet. Di. d. l. Ge.
o. l. p. v.

& (Vet. Di. l. Ge.
l. p. v. Compl.

Iericho capitur.
heb. 11. f.

1. Macha. 12. c.

seruatur Ra-
hab meretrix.
i. i. c. heb. 11. f.

Heb. 11. f.

Iericho combu-
ritur.

Rahab cum suis
habitat inter fi-
lios Israel.

Maledicitur re-
militator vrbis
Iericho 3. reg.
16. 5.

Achan vsurpat
de anathemate.
j. 11. d.

Exploratur Hai.

Popul' Hai per-
cutit Israelcm.

Iosue stetit coram
Domino.

B
Conqueritur Io-
sue coram Do-
mino, Israelcm
superari.

Domino. sola Rahab meretrix viuat cum vniuer-
sis qui cu ea in domo sunt: abscondit enim nun-
tios quos direximus. Vos autem cauete ne de his
quæ præcepta sunt vobis quippiam contingatis,
& sitis præuaricationis rei, & omnia castra Israel
sub peccato sint atque turbetur. Quicquid autem
auri, aut argenti fuerit, & vasorum æneorum ac
ferri, Domino consecratur; repositum in thesau-
ris eius. Igitur omni populo vociferate, & clan-
gentibus tubis, postquam in aures multitudinis
vox sonitusque increpuit, muri ilico corruerunt: &
ascendit vnusquisque per locum qui contra se erat: ce-
peruntque ciuitatem, & interfecerunt omnia quæ
erant in ea, à viro vsque ad mulierem, ab infante
vsque ad senem. Boues quoque & oues, & asinos
in ore gladii percusserunt. Duobus autem viris
qui exploratores missi fuerant, dixit Iosue, Ingre-
dimini domum mulieris meretricis, & produci-
te eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi iuramē-
to firmastis. Ingressique iuuenes, eduxerunt Ra-
hab, & parentes eius, fratres quoque, & cunctam
supellectilem ac cognationem illius, & extra castra
Israel manere fecerunt. Vrbem autem, & omnia
quæ inuenta sunt in ea, succenderunt: absque auro
& argento, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ararium
Domini consecrarunt. Rahab verò meretricem, &
domum patris eius, & omnia quæ habebat, fecit Io-
sue viuere, & habitauerunt in medio Israel vsque
in præsentem diem: eo quod absconderit nuntios
quos miserat vt explorarent Iericho. In tempore
illo imprecatus est Iosue, dicens, Maledictus vir
coram Domino, qui suscitauerit, & ædificauerit ci-
uitatem Iericho. In primogenito suo fundamēta il-
lius iaciat, & in nouissimo liberorum ponat portas
eius. Fuit ergo Dominus cum Iosue, & nomen
eius vulgatum est in omni Terra. CAP. VII.

Illi autem Israel præuaricati sunt mada-
tum, & vsurpauerunt de anathemate. Nam
Achan filius Charmi, filii Zabdi, filii Za-
re de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: ira-
tusque est Dominus contra filios Israel. Cum-
que mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai,
quæ est iuxta Beth-auen, ad Orientalem plagam op-
pidi Beth-el, dixit eis, Ascendite, & explorate Ter-
ram. Qui præcepta complentes explorauerunt Hai.
Et reuersi dixerunt ei, Non ascendat omnis popu-
lus, sed duo vel tria millia virorum pergant, & de-
leant ciuitatem: quare omnis populus frustra vexa-
bitur contra hostes paucissimos. Ascenderunt
ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga ver-
tentes, percussu sunt à viris vrbis Hai, & corruerunt
ex eis triginta & sex homines: persecutique sunt
eos aduersarii de porta vsque ad Sabarim, & ceci-
derunt per prona fugientes: pertimuitque cor po-
puli, & ad instar aquæ liquéfactum est. Iosue verò
scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram cor-
am Domini vsque ad vesperam, tam ipse quam
omnes senes Israel: miseruntque puluerem super
capita sua, & dixit Iosue, Heu Domine Deus, quid
voluisti traducere populum istum Iordanem fluiuium,
vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes?
vtinam, vt coepimus, mansissemus trans Iordanem.
Mi Domine Deus, quid dicam, videns Israelcm ho-
stibus suis terga vertentem? Audient Chananzæ, &
omnes habitatores Terræ, & pariter coglobati cir-
cundabunt nos, atque debebunt nomen nostrum de-

Terra: & quid facies magno nomini tuo? Dixit-
que Dominus ad Iosue, Surge, cur iaces pronus in
terra? Peccauit Israel, & præuaricatus est pactum
meum: tuleruntque de anathemate, & furati sunt
atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua. Nec
poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet:
quia pollutus est anathemate. non ero vltra vo-
biscum, donec conteratis eum qui huius sceleris
reus est. Surge, sanctifica populum, & dic eis, San-
ctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus
Deus Israel, Anathema in medio tui est Israel: non
poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur
ex te qui hoc contaminatus est scelere. Accedetis-
que mane singuli per tribus vestras: & quamcun-
que tribum fors inuenerit, accedet per cognatio-
nes suas, & cognatio per domos, domusque per vi-
ros. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit depre-
hensus, comburetur igni cum omni substantia sua:
quoniam præuaricatus est pactum Domini, & fe-
cit nephas in Israel. Surgens itaque Iosue mane,
applicuit Israel per tribus suas, & inuenta est
tribus Iudæ. Quæ cum iuxta familias suas esset obla-
ta, inuenta est familia Zare. Illam quoque per do-
mos offerens, reperit Zabdi. Cuius domum in sin-
gulos diuidens viros, inuenit Achan filium Char-
mi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Iudæ. Et ait Io-
sue ad Achan, Fili mi, da gloriam Domino Deo
Israel, & confitere, atque indica mihi quid feceris,
ne abscondas. Responditque Achan Iosue, & dixit
ei, Verge ego peccaui Domino Deo Israel, & sic &
sic feci. vidi enim inter spolia pallium coccineum
valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulam-
que auream quinquaginta siclorum: & concupi-
scens abstuli, & abscondi in terra contra medium
tabernaculi mei, argentumque fossa humo ope-
rui. Misit ergo Iosue ministros: qui curretes ad
tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondi-
ta in eodem loco, & argentum simul. Auferentes-
que de tentorio tulerunt ea ad Iosue, & ad omnes
filios Israel, proieceruntque ante Dominum. Tol-
lens itaque Iosue Achan filium Zare, argentumque
& pallium, & auream regulam, filios quoque & fi-
lias eius, boues & asinos & oues, ipsumque taber-
naculum, & cunctam supellectilem: (& omnis Is-
rael cum eo) duxerunt eos ad Vallem-achor, vbi
dixit Iosue, Quia turbasti nos, exturbet te Domi-
nus in die hac. Lapidauitque eum omnis Israel: &
cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt. Co-
gregaueruntque super eum acerum magnum la-
pidum, qui permanet vsque in præsentem diem.
Et auersus est furor Domini ab eis. Vocatumque
est nomen loci illius, Vallis-achor, vsque hodie.

CAP. VIII.

Ixit autem Dominus ad Iosue, Ne time-
as, neque formides: tolle tecum omnem
multitudinem pugnatorum, & consurgens
ascende in oppidum Hai. ecce tradidi in manum
tuam regem eius, & populum, urbemque, & Ter-
ram. Faciesque vrbi Hai, & regi eius, sicut fecisti
Iericho, & regi illius: prædam verò, & omnia ani-
mâtia diripietis vobis: pone insidias vrbi post eam.
Surrexitque Iosue, & omnis exercitus bellato-
rum cum eo, vt ascenderent in Hai: & electa trigin-
ta millia virorum fortium misit nocte, præcepitque
eis, dicens, Pone insidias post ciuitatem: nec lon-
gius recedatis, & eritis omnes parati. Ego autem;

Comburi iubet
Deus furem ro-
rum anathematis
addictarum.

Achan.
Quid subduxe-
rit Achan de iis
quæ sibi ab-
sumi debebant.

Achan lapidatur,
& omnes facul-
tates ipsius com-
burantur, ppter
furtum anathe-
matis.

Deus dat urbem
Hai in man' Io-
sue.

i. 6. d.

Iosue composi-
to exercitu pro-
ficiscitur ad Hai.

h. ii.

acceleamus B (Vet. Compl. Di. I. v. Ge. l.)

& reliqua multitudo, quæ mecum est, ascende-
mus ex aduerso contra urbem. Cumque exierint
contra nos, sicut antè fecimus, fugiemus, & terga
vertemus: donec persequentes ab vrbe longius pro-
trahantur: putabunt enim nos fugere sicut prius.

7. Nobis ergo fugietibus, & illis persequentibus, cõ-
surgetis de insidiis, & vastabitis ciuitatem: tradet-
que eam Dominus Deus vester in manus vestras.

urbē (Vet. Ge. p.)

Cumque ceperitis, succendite eam, & sic omnia
facietis vt iussi. Dimisitque eos, & perrexerunt
ad locum insidiarũ, sederuntque inter Beth-el &
Hai, ad Occidentalem plagam vrbs Hai: Iosue au-
tem nocte illa in medio mansit populi, surgensque
diluculo recensuit socios, & ascendit cum seniori-
bus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnato-
rum.

Cumque venissent, & ascendissent ex aduer-
so ciuitatis, steterunt ad Septentrionalẽ vrbs pla-
gam, inter quã & eos erat vallis mediã. Quinque
autem millia viros elegerat, & posuerat in insidiis
inter Bethauen & Hai ex Occidentali parte eiuf-
dem ciuitatis: omnis verò reliquus exercitus ad
Aquilonem aciem dirigebat, ita vt nouissimi mul-
titudinis Occidentalem plagam vrbs attinge-
rẽt. abiit ergo Iosue nocte illa, & stetit in vallis me-
dio. Quod cum vidisset rex Hai, festinauit mane,
& egressus est cum omni exercitu ciuitatis, dire-
xitque acie contra desertũ, ignorãs quòd post ter-
gum laterent insidiæ. Iosue verò, & omnis Israel
cesserunt loco, simulãtes metum, & fugientes per
solitudinis viam. At illi vociferantes pariter, & se-
mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumque
recessissent à ciuitate, & ne vnus quidem in vrbe
Hai, & Beth-el remansisset qui non persequeretur
Israel (sicut eruperant aperta oppida relinquen-
tes), dixit Dominus ad Iosue, Leua clypeũ qui in
manu tua est contra urbem Hai, quoniã tibi tra-
dam eam. Cumque eleuasset clypeum ex aduer-
so ciuitatis, insidiæ quæ latebant, surrexerunt cõ-
festim: & pergentes ad ciuitatem, ceperunt, & suc-
cenderunt eam. Viri autẽ ciuitatis qui persequen-
bantur Iosue, respicientes & videntes fumum vr-
bis ad cælum vsque conscendere, non potuerunt vl-
trã huc illucque diffugere: præsertim cum hi qui
simulauerant fugam, & tendebant ad solitudinẽ,
contra persequentes fortissime restitissent. Videns
que Iosue & omnis Israel quòd capta esset ci-
uitas, & fumus vrbs ascenderet, reuersus percus-
sit viros Hai. Siquidem & illi qui ceperant & succẽ-
derant ciuitatem, egressi ex vrbe contra suos, me-
dios hostium ferire cõeperunt. Cum ergo ex vtra-
que parte aduersarii caderentur, ita vt nullus de
tanta multitudine saluaretur, regem quoque vr-
bis Hai apprehenderunt viuentem, & obtulerunt
Iosue. Igitur omnibus interfectis qui Israelẽ ad
deserta tendẽtem fuerant persecuti, & in eodem
loco gladio corruentibus, reuersi filii Israel per-
cusserunt ciuitatẽ. Erant autem qui in eodem
die conciderant à viro vsque ad mulierem, duo-
decim millia hominum, omnes vrbs Hai. Iosue
verò non contraxit manum, quã in sublime por-
regerat, tenens clypeum, donec interficeretur om-
nes habitatores Hai. Sumẽta autem & prædam
ciuitatis diuiserunt sibi filii Israel, sicut præce-
perat Dominus Iosue. Qui succedit urbem, & fecit
eam tumulũ sempiternũ: regẽ quoque eius sus-
pendit in patibulo vsque ad vesperam & solis oc-

Beth-el (Vet. Ge. p.)

Iosue fugam simulat.

D

Deus consulit ip-
si Iosue quid agat.

Hai succeditur.

Hai populus occiditur.

Rex Hai cõpre-
hensus ducitur
ad Iosue.

11000. occisa.

Præda diuidit-
tur.

Rex Hai suspen-
ditur.

casum. Præcepitque Iosue, & deposuerunt cada-
uer eius de cruce: proieceruntque in ipso introitu
ciuitatis, congesto super eum magno aceryo lapi-
dum, qui permanet vsque in præsentẽ diẽ. Tunc
ædificauit Iosue altare Domino Deo Israel in mõe
te Hebal. Sicut præceperat Moyse famulus Do-
mini filiis Israel, & scriptum est in volumine le-
gis Moysi, Altare de lapidibus impositis quos fer-
rum nõ tetigit: & obtulit super eo holocaustum
Domino, immolauitque pacificas victimas. Et scri-
psit super lapides Deuteronomium legis Moysi,
quod ille digesserat coram filiis Israel. Omnis au-
tem populũ, & omnes maiores natũ, ducẽsque ac
iudices stabant ex vtraque parte arcæ, in conspe-
ctu sacerdotum qui portabant arcam fœderis Do-
mini, vt aduena ita & indigena. Media pars eorũ
iuxta montem Garizim, & media iuxta montem
Hebal, sicut præceperat Moyse famulus Domi-
ni. Et primum quidem benedixit populo Israel.

Post hæc legit omnia verba benedictionis & ma-
ledictionis, & cuncta quæ scripta fuerant in legis
volumine. Nihil ex his quæ Moyse iusserat reli-
quit intactum, sed vniuersa replicauit coram om-
ni multitudine Israel, mulieribus ac paruulis &
aduensis qui inter eos morabantur. CAP. IX.

Vibus auditis, cuncti reges trans Iordã-
nem qui versabatur in montanis & cam-
pestribus, in maritimis ac litore Magni-
maris, hi quoque qui habitabant iuxta Libanũ, He-
thæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, &
Heuæus & Iebusæus, Cõgregati sunt pariter, vt pu-
gnarẽt contra Iosue & Israel vno animo, eadem-
que sententiã. At hi qui habitabãt in Gabaon, au-
dientes cuncta quæ fecerat Iosue, Iericho & Hai:

callidè cogitantes tulerunt sibi cibaria, saccos ve-
teres asinis imponẽtes, & vtres vinarios scissos at-
que confutos, Calceamenta que perãtiqua quæ ad
indiciũ verustatis pittaciis confuta erant, indu-
ti veteribus vestimentis: panes quoque, quos por-
tabant ob viaticum, duri erant, & in frustra com-
minuti. Perrexeruntque ad Iosue qui tunc mora-
batur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atque si-
mul omni Israeli, De Terra longinqua venimus,
pacem vobiscum facere cupiẽtes. Responderunt-
que viri Israel ad eos, atque dixerunt, Ne fortè in
Terra quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non
possimus fœdus inire vobiscum? At illi ad Iosue,
Serui, inquit, tui sumus. Quibus Iosue ait, Qui-
nam estis vos? aut vnde venistis? Responderunt, De
Terra longinqua valde, venerunt serui tui in no-
mine Domini Dei tui. Audiuimus enim famam
potentiæ eius, cuncta quæ fecit in Aegypto, &
duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trãs
Iordanem, Schõ regi Hesebon, & Og regi Basan,
qui erant in Astaroth: dixeruntque nobis senio-
res, & omnes habitatores Terræ nostræ, Tollite
in manibus cibaria ob longissimam viam, & oc-
currite eis, & dicite, Serui vestri sumus, fœdus ini-
te nobiscum. En, panes quando egressi sumus de
domibus nostris vt veniremus ad vos, calidos sum-
psimus: nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia cõ-
minuti. Vtres vini novos impleuimus, nunc rupti
sunt & soluti vestes & calceamenta quibus indui-
mur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudi-
nem longioris viæ trita sunt, & penè consumpta.

Susceperunt igitur de cibariis eorũ, & os Domini

Cõstruitur alta-
re lapideum cui
inscribitur Deu-
teronomium.
Exod. 20. d. deut.
27. 2.

Holocausta (Vet.
Di. o. l. Ge. o. l.)

Vet. Ge. p.

Iosue benedicit
populo Israel.
erant (Vet. Di. l.
Ge. p. l.)

Congregantur
reges aliquot cõ-
tra Iosue.

Gabaonitæ calli-
dè petunt pacẽ
à Iosue.
& (Vet. Di. o. l.
Ge. o. l. p.)

Numc. 21.

Vestris (Vet.
Compl. B.)

1. Reg. 21. a. c non interrogauerunt. ¶ Fecitque Iosue cum eis pacem, & inito foedere pollicitus est vt non occiderentur: principes quoque multitudinis iurauerunt eis. Post dies autē tres initi foederis, audierunt quod in vicino habitarent, & intet eos futuri essent. Moueruntque castra filii Israel, & venerunt in ciuitates eorum die tertio, quarū hęc vocabula sunt. Gabaon & Caphira & Beroth & Cariath-iarim. Et non percusserunt eos, eo quod iurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmurauit itaque omne vulgus contra principes Israel. Qui responderūt eis, Iurauimus eis in nomine Domini Dei Israel, & idcirco non possumus eos contingere. Sed hoc faciemus eis, Referuentur quidem vt viuant, ne contra nos ira Domini concitetur, si peierauerimus: Sed sic viuant, vt in vsu vniuersę multitudinis ligna cędant, aquasque comportent. Quibus hęc loquētibus, vocauit Gabaonitas Iosue, & dixit eis, Cur nos decipere fraude voluistis vt diceretis, Procul valde habitamus a vobis: cum in medio nostri sitis? Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cędens, aquasque comportans in domum Dei mei. Qui responderunt, Nuntiatum est nobis seruis tuis quod promississet Dominus Deus tuus Moyse seruo suo vt traderet vobis omnem Terram, & disperderet cunctos habitatores eius: timuimus igitur valde, & prouidimus animabus nostris, vestro terrore compulsi: & hoc consilium iniuimus. Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis. Fecit ergo Iosue vt dixerat, & liberauit eos de manu filiorū Israel, vt non occiderentur. Deceuitque in illo die eos esse in ministro cuncti populi & altaris Domini, cędentes ligna, & aquas comportantes, vsque in pręsens tēpus, in loco quem Dominus elegerat. CAP. X.

-vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Gabaonitas pręsciuntur lignis cędēdis & aquę portandę.

*eis (vet. Di. l. Ge. l. v.

Gabaonitis bellum infertur ab Amorrhęis q̄ cum Iosue pacę fecissent.

Gabaonitas petunt auxiliū a Iosue.

Iosue expugnat Amorrhęos. viriq; (vet. Ge. p.

-vet. Di. o. l. Ge. o. p.

eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis. Et conturbauit eos Dominus a facie Israel: cōtriuitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth-horon, & percussit vsque Azeca & Maceda. Cūque fugerent filios Israel, & essent in descensu Beth-horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cęlo vsq; ad Azeca: & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quā quos gladio percusserant filii Israel. Tunc locutus est Iosue Domino in die qua tradidit Amorrhęū in conspectu filiorum Israel, dixitq; coram eis, Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra Vallem-Aialon. Steteruntque sol & luna, donec vlcisceretur se gēs de inimicis suis. Nonne scriptū est hoc in libro iustorum? Stetit itaque sol in medio cęli, & nō festinauit occumbere spatio vnius diei. Non fuit antea & postea tā longa dies, obediēte Domino voci hominis, & pugnāte pro Israel. Reuersusque est Iosue cū omni Israel in castra Galgalis. Fugerant enim quinque reges, & se absconderāt in spelunca vrbs Maceda. Nūtiatumque est Iosue quod inuenti essent quinque reges latentes in spelunca vrbs Maceda. Qui pręcepit sociis, & ait, Voluite saxa ingentia ad os speluncę, & ponite viros industrios qui clausos custodiant: Vos autē nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientiū cędite: nec dimittatis eos vrbiū suarū intrare pręsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras. Cęsis ergo aduersariis plaga magna, & vsque ad internecionē penē consumptis, hi qui in Israel effugere potuerunt, ingressi sunt ciuitates munitas. Reuersusq; est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, vbi tūc erāt castra, sani & integro numero: nullusque cōtra filios Israel mutire ausus est. Pręcepitque Iosue, dicens, Aperite os speluncę, & producite ad me quinque reges qui in ea latitāt. Feceruntque ministri vt sibi fuerat imperatum: & adduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Ierusalem, regem Hebron, regē Ierimoth, regem Lachis, regē Eglon. Cūque adducti essent ad eum, vocauit omnes viros Israel, & ait ad principes exercitū qui secum erant, Ite; & ponite pedes super colla regū istorum. qui cū perrexissent, & subiectorum colla pedibus calcarent, Rursum ait ad eos, Nolite timere, nec pauētis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris aduersum quos dimicabit. Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites: fueruntque suspensi vsque ad vesperrum. Cūque occumberet sol, pręcepit sociis vt deponerent eos de patibulis: qui depositos proiecerunt in speluncā in qua latuerant, & posuerunt super os eius saxa ingentia, quę permanent vsque in pręsens. Eodem die Macedam quoque cepit Iosue, & percussit in ore gladii, regemq; illius interfecit, & omnes habitatores eius: non dimisit in ea saltem paruas reliquias: fecitque regi Maceda sicut fecerat regi Iericho. Transiuit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, & pugnabat cōtra eam. Quā tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel: percusseruntque urbem in ore gladii, & omnes habitatores eius: non dimiserunt in ea vllas reliquias, feceruntque regi Lebna sicut fecerant regi Iericho. De Lebna transiuit in Lachis cum omni Israel: & exercitu per gyrū dispo-

pluit lapides.

stetit sol, & p̄ longatur dies.

Esa. 38. f. cęci 46. a.

Obedieris Deo voci Iosue.

Reges quinque latitantes in spelunca.

-vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

adduxerunt (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

adduxerunt (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. M.

dimicatis. prę: semp. (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Quinque reges suspenduntur.

Maceda vrbs capitur.

Lebna.

i. e. Lachis.

h. iiii.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. S.

Horā rex Gazer occiditur.

Expugnatur Eglon.

Hebron.

Dabir.

Deus pugnat pro Iosue.

Congregantur aliquot reges contra Iosue.

Deus tradit Iosue omnes reges qui coniurauerant in eum.

Iosue occidit Heuzos, Iebuzos, & reliquos. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Vrbs Afor percutitur.

combussit (Vet. Ge. p.

fito oppugnabat eam. Tradiditque Dominus Lachis in manus filiorum Israel, & cepit eā die altero, atque percussit in ore gladii, omnemque animā quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna. Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, ut auxiliaretur Lachis: quem percussit Iosue cum omni populo eius usque ad internecionē. Transiitque de Lachis in Eglon, & circumdedit atque expugnauit eam in eadem die: percussitque in ore gladii omnes animas quæ erāt in ea iuxta omnia quæ fecerat Lachis. Ascendit quoque cum omni Israel de Eglon in Hebron, & pugnavit contra eā: cepitque, & percussit in ore gladii, regē quoque eius, & omnia oppida regionis illius, vniuersasque animas quæ in ea fuerant commorata: non reliquit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Eglō, sic fecit & Hebrō, cuncta quæ in ea reperit, consumens gladio. Inde reuersus in Dabir, cepit eam, atque vastauit: regem quoque eius atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii: non dimisit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir & regi illius. Percussit itaque Iosue omnem Terram montanam & Meridianā: atque campestem, & Aseboth cum regibus suis: nō dimisit in ea vllas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israel a Cades-barne vsque Gazam. Omnem Terram-Gosen vsque Gabaon, vniuersosque reges & regiones eorum vno impetu cepit atque vastauit: Dominus enim Deus Israel pugnavit pro eo: Reuersusque est cum omni Israel ad locū castrorum in Galgala.

C A P. X I.

Væ cum audisset Iabin rex Afor, misit ad Iobab regem Madō, & ad regem Semon, atque ad regem Achsaph: ad reges quoque Aquilonis, qui habitabāt in montanis & in planitie contra Meridiem Ceneroth, in campestribus quoque & regionibus Dor iuxta mare: Chananæum quoque ab Oriente & Occidente, & Amorrhæum atque Hethæum ac Pherezæum & Iebuzæum in montanis: Heuzæum quoque qui habitabat ad radices Hermō in Terra-Maspha. Egredisuntque sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena quæ est in litore maris, equi quoque & currus immensæ multitudinis. Conueruntque omnes reges isti in vnū ad Aquas-meron, ut pugnarent contra Israel. Dixitque Dominus ad Iosue, Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerādos in conspectu Israel: equos eorum subneruabis, & currus igne combures. Venitque Iosue, & omnis exercitus eius cum eo aduersus illos ad Aquas-meron subito, & irruerunt super eos, tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt vsque ad Sidonem magnam & Aquas-maserephoth, campumque Masphe, qui est ad Orientalem illius partem. Itaque percussit omnes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias: fecitque sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subneruauit, currusque combussit igni. Reuersusque statim cepit Afor: & regem eius percussit gladio. Afor enim antiquitus inter omnia regna hæc, principatū tenebat. Percussitque omnes animas quæ ibidem morabantur: non dimisit in ea vllas reliquias, sed vsque ad internecionē vniuersa vastauit, ipsamque urbem peremit incendio. Et omnes

per circuitū ciuitates, reges quoque earū cepit, percussit, atque deiecit, sicut præceperat ei Moyses famulus Domini. Absque vrbibus quæ erant in colibus & in tumulis sitæ, cæteras succedit Israel: vnā tantum Afor munitissimā flamma consumpsit.

14 Omnemque prædā istarum vrbium ac iumēta diuiserunt sibi filii Israel, cunctis hominibus interfecit. Sicut præceperat Dominus Moyfi seruo suo, ita præcepit Moyses Iosue, & ille vniuersa cōpleuit: non præterit de vniuersis mādatis, nec vnum quidem verbum quod iusserat Dominus Moysi. Cepit itaque Iosue omnē Terram montanā, & Meridianam: Terramque Gosen, & planitiē, & Occidentale plagam, montemque Israel, & campestriam eius: & partē montis quæ ascendit Seir vsque Baalgad per planitiē Libani subter montē Hermō: omnes reges eorū cepit, percussit, & occidit. Multo tempore pugnavit Iosue contra reges istos. Non fuit ciuitas quæ se non traderet filiis Israel, præter Heuzū qui habitabat in Gabaō: omnes enim bellando cepit. Domini enim sententia fuerat, ut induraretur corda eorū, & pugnarent contra Israel, & caderēt: & non mereretur vllā clemētiā, ac perirēt, sicut præceperat Dominus Moysi. In illo tempore venit Iosue, & interfecit enacim de mōtanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni mōte Iuda & Israel, vrbesque eorū deleuit. Non reliquit vllū de stirpe enacim, in Terra filiorū Israel: absque ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solū relictī sunt. Cepit ergo Iosue omnē Terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionē filiis Israel secundum partes & tribus suas. quieuitque Terra à præliis.

C A P. X I I.

I sunt reges quos percusserunt filii Israel, & possederunt Terram eorum trans Iordanem ad solis ortum, à Torrente-Arnō vsque ad montem Hermon, & omnē Orientalem plagam quæ respicit solitudinē. Schon rex Amorrhæorum, qui habitauit in Hesebon, dominatus est ab Aroer quæ sita est super ripā Torrentis-Arnō, & mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, vsque ad Torrentem-Ieboc qui est terminus filiorum Ammon. Et à solitudine vsque ad Mare-Ceneroth contra Orientem, & vsque ad Mare-deserti, quod est mare salissimum, ad Orientalem plagā per viam quæ ducit Beth-simoth: & ab Australi parte, quæ subiacet Aseboth vsque Phasga, Terminus Og regis Basan, de reliquiis raphaim, qui habitauit in Astaroth, & in Edrai. Et dominatus est in monte Hermon, & in Salecha, atque in vniuersa Basan, vsque ad terminos Gessuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad, & terminus Schon regis Hesebon. Moyses famulus Domini, & filii Israel percusserunt eos, tradiditque Terram eorū Moyses in possessionē Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse. Hi sunt reges Terræ, quos percussit Iosue & filii Israel trans Iordanē ad Occidentalem plagā, à Baalgad in cāpo Libani, vsque ad montem Libani cuius pars ascendit in Seir: tradiditque eam Iosue in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas, tam in montanis quam in planis atque campestribus. In Aseroth, & in solitudine, ac in Meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus & Pherezæus, Heuzæus & Iebuzæus. Rex Iericho vnus: rex Hai, quæ est ex latere Bethel, vnus: rex Ierusalem vnus, rex Hebron vnus, rex

Deute. 7. a.

Prædam partiūtur inter se Israelitæ.

Exod. 34. b. Deut. 7. a.

Iosue omnia implet quæ præcepit ei Moyses.

-Vet. Ge. p. Heuzus.

Indurata à Deo Gentes.

Enacim interfecit.

Catalogus regū percussorū à filiis Israel trans Iordanem.

Schon. habitabat (Vet. B. Compl. Ge. p. 4 l. Di. l.

-Vet. Ge. o. l. p. M. Di. o. l. Og.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B. terminum (Vet. Di. o. v.

Reges à Iosue occisi.

-Vet. Di. l. Ge. l. p. v.

Aseboth. (Vet. Ge. p.

D Jerimoth vnus, rex Lachis vnus, rex Eglon vnus, rex Gazer vnus, rex Dabir vnus, rex Gader vnus; rex Herma vnus, rex Hered vnus, rex Lebna vnus; rex Adullam vnus, rex Maceda vnus, rex Beth-el vnus, rex Taphua vnus, rex Opher vnus, rex Aphec vnus, rex Saron vnus, rex Madan vnus, rex Asor vnus, rex Semerō vnus, rex Acfaph vnus, rex The nac vnus, rex Mageddo vnus, rex Cedes vnus, rex Iachanam Carmeli vnus, rex Dor, & prouinciæ Dor vnus, rex Gentium Galgal vnus, rex Therfa vnus: omnes reges triginta vnus. CAP. XIII.

Hepher (Vet. Ge. p. Tafaron (Vet. Ge. p. Madon (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Merō (Vet. Ge. p.

Iubet Dominus Iosue vt diuidat reliquam Terræ Ifraclitis.

Iosue senex prouectaq; ætatis erat, & dixit Dominus ad eum, Seniuisti, & longæuius es, Terræque latissima derelicta est, Quæ necdum forte diuisa est: omnis videlicet Galilæa, Philisthiim, & vniuersa Gessuri. A fluuio turbido qui irrigat Aegyptū, vsque ad terminos Accaron contra Aquilonem, Terra-Chanaan: quæ in quinque regulos Philisthiim diuiditur, Gazzos, & Azotios, Alcalonitas, Gethæos, & Accaronitas. Ad Meridiem verò sunt Heuzi, omnis Terra-Chanaan, & Maara Sifoniorum, vsque Apheca & terminos Amorrhæi vsq; cōfinia. Libani quoq; regio cōtra Orientē à Baal-gad sub monte Hermon, donec ingrediatis Emath. Omnium qui habitabant in monte, à Libano vsque ad Aquas-maserephoth, vniuersique Sidonii. Egō sum qui delebo eos à facie filiorum Israel. veniat ergo in partem hæreditatis Israel, sicut præcepi tibi. Et nūc diuide Terram in possessionem nouem tribubus, & dimidiæ tribui Manasse, cum qua Rubē & Gad possederunt Terram, quam tradidit eis Moyses famulus Domini trans fluentia Iordanis, ad Orientalem plagam ab Aroer quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, vniuersaque campestria Medaba, vsque Dibon: Et cunctas ciuitates Schon regis Amorrhæi, qui regnauit in Hesebon vsque ad terminos filiorum Ammon. Et Galaad, ac terminum Gessuri & Machati, & omnem montem Hermon, & vniuersam Basan, vsque ad Salecha. Omne regnum Og in Basan, qui regnauit in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquiis raphaim: percussitque eos Moyses, atque deleuit. Nolueruntque disperdere filii Israel Gessuri & Machati: & habitauerunt in medio Israel vsque in præsentem diem. Tribui autem Leui non dedit possessionem: sed sacrificia & victimæ Domini Dei Israel, ipsa est eius hæreditas, sicut locutus est illi.

Habitat (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Num. 32. f.

Dedit ergo Moyses possessionem tribui filiorū Ruben iuxta cognationes suas. Fuitque terminus eorum ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in valle eiusdem torrentis media: vniuersam planitiē, quæ ducit Medaba, & Hesebō, cunctosque viculos earum, qui sunt in campestribus: Dibon quoque, & Bamoth-baal, & oppidū Baal-meon, & Iassa, & Cedimoth, & Mephaath, & Carithaim, & Sabama, & Sarathasar in monte conuallis. Beth-phogor & Afedoth, Phasga & Bethiesimoth. Et omnes vrbes cāpestres, vniuersaque regna Schon regis Amorrhæi, qui regnauit in Hesebon, quem percussit Moyses cum principibus Madian: Heuzum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Schon habitatores Terræ. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Israel gladio cum cæteris interfectis. Factusque est terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius. Hæc est possessio Rubenitarū per cognationes suas vrbium & viculorum.

Gessuri. Machati.

Tribui Leui nō datur possessio. num. 18. c.

Possessio filiorū Ruben.

Vet. Ge. p. eius (Vet. Ge. p.

Num. 32. a.

Reba (Vet. Ge. p.

Balaam occisus.

Deditque Moyses tribui Gad & filiis eius per cognationes suas possessionem, cuius hæc diuisio est: Terminus Iazer, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiam partem Terræ filiorum Ammon: vsque ad Aroer quæ est contra Rabba. Et ab Hesebon vsque Ramoth, Masphe & Betonim: & à Manaim vsq; ad terminos Dabir. In valle quoque Beth-aram, & Beth-nemra, & Socoth, & Saphon reliquam partē regni Schon regis Hesebon. huius quoq; finis, Iordanis est vsque ad extremam partem maris. Cenereth trās Iordanem ad Orientalem plagam. Hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, & ciuitates, & villæ earum. Dedit & dimidiæ tribui Manasse, filiisque eius iuxta cognationes suas possessionem, cuius hoc principiu est: A Manaim vniuersam Basan, & cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicus Iair qui sunt in Basan: sexaginta oppida. Et dimidiam partem Galaad, & Astaroth, & Edrai vrbes regni Og in Basan: filii Machir, filii Manasse dimidiæ parti filiorum Machir iuxta cognationes suas. Hanc possessionem diuisit Moyses in campestribus Moab, trans Iordanem contra Iericho ad Orientalem plagam. Tribui autem Leui non dedit possessionem: quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio eius, vt locutus est illi. CAP. XIII.

Possessio tribui Gad.

Ramoth. (Vet. Ge. p.

Vet. Ge. o. l. p. Di. l. v. Possessio dimidiæ tribui Manasse.

Num. 18. c.

Hoc est quod possederunt filii Israel in Terra-Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & principes familiarum per tribus Israel: forte omnia diuidentes, sicut præceperat Dominus in manu Moysi, nouē tribubus, & dimidiæ tribui Manasse. Duabus enim tribubus, & dimidiæ dederat Moyses trans Iordanem possessionem: absque Leuitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres suos, sed in eorum successerant locum filii Ioseph in duas diuisi tribus, Manasse & Ephraim: nec acceperunt Leuitæ aliam in terra partem, nisi vrbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda iumēta & pecora sua. Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filii Israel, & diuiserunt Terram. Acceperunt itaque filii Iuda ad Iosue in Galgala, locutusque est ad eū Caleb filius Iephone Cenezæus, Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei de me & te in Cades-barne. Quadraginta annorū eram quando misit me Moyses famulus Domini de Cades-barne, vt cōsiderarem Terram, nuntiauique ei quod mihi verum videbatur. Fratres autem mei qui ascenderant mecum, dissoluerunt cor populi: & nihilominus ego secutus sum Dominū Deum tuum. Iurauitque Moyses in die illo, dicens, Terra quā calcavit pes tuus, erit possessio tua, & filiorum tuorum in æternū: quia secutus es Dominum Deum tuum. Cōcessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est vsque in præsentem diem. quadraginta & quinque anni sunt ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysen, quando ambulabat Israel per solitudinem: hodie octogintaquinque annorum sum. Sic valēs vt eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum: Illius in me temporis fortitudo vsque hodie perseverat, tã ad bellandum quàm ad gradiendū. Da ergo mihi montem istum quem pollicitus est Dominus te quoque audiēte, in quo enacim sunt, & vrbes magnæ

Num. 34. d. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. m.

Successerunt (Vet. Ge. p. Manasse & Ephraim, vice Leuitarum accipiunt hæreditatē.

Caleb postulat sibi promissam hæreditatē.

Num. 14. d.

meum. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl. i. a.

meum. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Ecc. 46. b.

h. iiii.

atque munitæ: fi fortè fit Dominus mecû, & potuero delere eos, ficut promifit mihi. Benedixitq; ei Iofue: & tradidit ei Hebrô in poffeffionem, atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone Cenezæo vſque in præſentè diem: quia ſecutus eſt Dominum Deum Iſrael. Nomen Hebron antè vocabatur Cariath-Arbe: adâ maximus ibi inter enacim ſitus eſt: & Terra ceſſauit à præliis. CAP. XV.

Traditur ei Hebron. 1. Mach. 1. f.

Sors filiorum Iudæ. num. 34. 8. - Vet. Di. o. Ge. p.

Igitur ſors filiorum Iudæ per cognationes ſuas iſta fuit: A termino Edom vſque ad deſertum Sin contra Meridiem, & vſque ad extremam partem Auſtralis plagæ. Initiû eius à ſummitate mariſ falſiſſimi, & à Lingua eius quæ reſpicit Meridiem. Egrediturque contra Aſcenſum ſcorpionis, & pertransit in Sina: aſcenditque in Cades-barne, & peruenit in Eſron, aſcendens ad Addar, & circuiens Cariathaa, atque inde pertransiens in Aſemona, & perueniẽs ad Torrentem-Aegypti: eruntque termini eius Mare magnum. hic erit finis Meridianæ plagæ. Ab Oriente verò erit initium mare falſiſſimum vſque ad extrema Iordanis: & ea quæ reſpiciunt ad Aquilonem à Lingua mariſ vſque ad eundem Iordanis fluuium. Aſcenditque terminus in Beth-hagla, & tranſit ab Aquilone in Beth-araba: aſcendẽs ad Lapidem-Boen filii Ruben. Et tendens vſque ad terminos Debera de Valle-achor, cõtra Aquilonem reſpiciens Galgala, quæ eſt ex aduerſo Aſcenſionis-adommim, ab Auſtrali parte Torrētis: tranſitque aquas quæ vocantur Fons-ſolis: & erunt exitus eius ad Fontem-rogel. Aſcenditque per cõuallem filii Ennom ex latere Iebuſæi ad Meridiem, hæc eſt Ieruſalem: & inde ſe erigens ad verticem montis qui eſt contra Ge-Ennom ad Occidentem in ſummitate Vallis-raphaim cõtra Aquilonem.

Carcæ. (Vet. Ge. p. 1. Di. l. p.)

Walle (Vet. Di. o.)

B

Q

C

Pertranſitque à vertice montis vſque ad fontem aquæ Nephthoa: & peruenit vſque ad vicos montis Ephron: inclinaturque in Baala, quæ eſt Cariathiarim, id eſt vrbs ſyluarum. Et circuit de Baala cõtra Occidentem, vſque ad montem Seir: tranſitque iuxta latus montis Iarim ad Aquilonem in Cheſlon: & deſcendit in Beth-fames, tranſitque in Thamna: & peruenit contra Aquilonẽ partis Accaron ex latere: inclinaturque Sechrona, & tranſit montem Baala: peruenitque in Iebneel, & magni mariſ contra Occidentẽ fine concluditur. hi ſunt termini filiorum Iuda per circuitũ in cognationibus ſuis. Caleb verò filio Iephone dedit partem in medio filiorum Iuda, ſicut præceperat ei Dominus: Cariath-Arbe patris enac, ipſa eſt Hebron.

Sors Caleb.

Iudicum 1. b.

D

Deleuitque ex ea Caleb tres filios enac, Seſai & Ahiman & Tholmai de ſtirpe enac. Atque inde conſcendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath-ſepher, id eſt ciuitas literarum. Dixitque Caleb, Qui percufferit Cariath-ſepher, & ceperit eam, dabo ei Axã filiam meam vxorem. Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb junior: deditque ei Axam filiam ſuam vxorem. Qui cum pergerent ſimul, ſuaſa eſt à viro ſuo vt peteret à patre ſuo agrum, ſuſpirauitque vt ſedebat in aſino. Cui Caleb, Quid habes, inquit? At illa reſpõdit, Da mihi benedictionem: Terram Auſtralem & arentem dedifti mihi, iunge & irriguã. Dedit itaque ei Caleb irriguum ſuperius & inferius. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Iuda per cognationes ſuas. Erantque ciuita-

Axã filia Caleb petit à patre Terrens irriguam.

Catalogus maſorũ urbium tribus Iuda & minorum illis ſubditarum.

tes ab extremis partibus filiorum Iuda iuxta terminos Edom à Meridie: Cabſel & Eder & Iagur. Et Cina & Dimona & Adada, & Cedes & Aſor & Iethnan, Ziph & Telem & Baloth, Aſor noua & Carioth, Hebron, hæc eſt Aſor. Amam, Samia, & Molada, & Aſer-gadda & Haſſemon & Beth-phelet & Haſer-ſual & Ber-ſabee & Baziothia & Baala & Im & Eſem, & Eltholad & Ceſil & Harma, & Siceleg & Medemena & Senſenna, Lebaoth & Selim & Aen & Remon. omnes ciuitates vigintinoem, & villæ earum. In campeſtribus vero: Eſtaol & Sarea & Aſena & Zanoë & Engannim & Taphua & Enaim, & Ierimoth & Adullam, Socho & Azeca & Saraim & Adithaim & Gedera & Gederothaim: vrbes quatuordecim, & villæ earum. Samnam & Hadaſſa & Magdal-gad, Delean & Maſepha & Iethep, Lachis & Baſcath & Eglon, Chebbon & Leheman & Cethlis, & Gideroth & Bethdagon & Naama & Maceda: ciuitates ſedecim, & villæ earum. Labana & Ether & Aſan, Iephta & Eſna & Neſib, & Ceila & Achzib & Mareſa: ciuitates nouem, & villæ earum. Accaron cum vicis & villulis ſuis: Ab Accaron vſque ad mare: omnia quæ vergunt ad Azotum & viculos eius. Azotus cum vicis & villulis ſuis. Gaza cum vicis & villulis ſuis, vſque ad Torrētẽ-Aegypti & Mare-magnum terminus eius. Et in monte: Samir & Iether & Sochoth & Danna & Cariath-ſenna, hæc eſt Dabir: Anab & Iſtemo & Anim, Goſen & Olon & Gilo: ciuitates yndecim & villæ earum. Arab & Ruma & Eſaan, & Ianum & Beth-thaphua & Apheca, Athmatha & Cariath-arbe, hæc eſt Hebron, & Sior: ciuitates noue & villæ earum. Maon & Charmel & Ziph & Iota, Iezrael & Iucadam & Zanoë, Accain, Gabaa & Thamna: ciuitates decem & villæ earum. Halhul, & Beth-ſur, & Gedor, Mareth, & Beth-anoth, & Eltheco: ciuitates ſex & villæ earum. Chariath-baal, hæc eſt Cariath-iarim vrbs ſyluarum, & Arebba: ciuitates duæ & villæ earum. In deſerto: Beth-araba, Meddin, & Sachacha & Nebſan, & Ciuitas-falis, & Engaddi: ciuitates ſex & villæ earum. fiunt ſimul centum quindecim. Iebuſæum autem habitorem Ieruſalem nõ potuerunt filii Iuda delere: habitauitque Iebuſæus cum filiis Iuda in Ieruſalem vſque in præſentem diem. CAP. XVI.

Cecidit quoque ſors filiorũ Iofeph ab Iordane contra Iericho & aquas eius, ab Oriente: ſolitudo quæ aſcendit de Iericho ad motem Beth-el. Et egreditur de Beth-el Luzam: tranſitque terminũ Archi, Ataroth: & deſcendit ad Occidentem iuxta terminũ Iepheti, vſque ad terminos Beth-horõ inferioris, & Gazer: finiuntque regiones eius Mari-magno. Poſſederuntque filii Iofeph Manafſes & Ephraim: & factus eſt terminus filiorum Ephraim per cognationes ſuas: & poſſeſſio eorum cõtra Orientẽ Ataroth-addar, vſque Beth-horon ſuperiore. Egrediunturque conſinia in mare: Machmethath verò Aquilonẽ reſpicit, & circuit terminos cõtra Orientẽ in Thanathſelo: & pertranſit ab Oriente Ianoc. Deſcenditque de Ianoc in Ataroth & Naaratha: & peruenit in Iericho, egrediturque ad Iordanem. De Taphua pertranſit contra mare in Vallẽ-arundineti, ſuntque egreſſus eius in mare falſiſſimũ. hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Ephraim per familias ſuas.

-Vet. Di. o. 1. Ge. o. l. p. v. compl.

Sors Ephraim.

9- Urbesq; separatæ sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, & villæ earum. Et non interfecerunt filii Ephraim Chananæum qui habitabat in Gazer: habitauitque Chananæus in medio Ephraim vsq; in diē hęc tributarius. CAP. XVII.

Chananeus.

Sors dimidiæ tribus Manasse.

Nume. 26. d.

Salphaad filius datur possessio. nūc 27. a. & 36. a.

*cis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Ecce dicitur sors tribui Manasse (ipse enim est primogenitus Ioseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem Galaad & Basan. Et reliquis filiorum Manasse iuxta familias suas, filiis Abi-ezer, & filiis Helec, & filiis Esriel, & filiis Sechen, & filiis Hopher, & filiis Semida. isti sunt filii Manasse filii Ioseph, mares, per cognationes suas. Salphaad verò filio Hopher filii Galaad filii Machir filii Manasse non erant filii, sed solæ filia: quarum ista sunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Thersa. Veneruntque in conspectu Eleazari sacerdotis, & Iosue filii Nun, & principum, dicentes, Dominus præcepit per manum Moysi, vt daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. deditque iuxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris eorum. Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, absque Terra-Galaad & Basan trans Iordanem. Filia enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui reliqui erant. Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmathath, quæ respicit Sichem: & egreditur ad dextram iuxta habitatores Fontis-Taphua. Et enim in sorte Manasse ceciderat Terra-Taphua, quæ est iuxta terminos Manasse filiorum Ephraim. Descenditque terminus Vallis-arundineti in Meridiem torrentis ciuitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrentis, & exitus eius pergit ad mare: ita vt possessio Ephraim sit ab Austro, & ab Aquilone Manasse, & vtraque claudat mare, & coniungatur sibi in tribu Aser ab Aquilone, & in tribu Issachar ab Oriete. Fuitque hæreditas Manasse in Issachar & in Aser, Beth-san & viculi eius, & Ieblaam cum viculis suis, & habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis: similiterque habitatores Tenac cum viculis suis, & habitatores Mageddo cum viculis suis, & tertia pars urbis Nopheth. Nec potuerunt filii Manasse has ciuitates subuertere, sed cepit Chananæus habitare in Terra sua. Postquam autem conualuerunt filii Israel, subiecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos. Locutique sunt filii Ioseph ad Iosue, & dixerunt, Quare dedisti mihi Terram in possessionem sortis & funiculi vnus, cum sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus? Ad quos Iosue ait, Si populus multus es, ascende in syluam, & succide tibi spatia in Terra Pherezai & raphaim, quia angusta est tibi possessio montis Ephraim. Cui responderunt filii Ioseph, Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus vtantur Chananæi qui habitant in Terra cæpestri, in qua sitæ sunt Beth-san cum viculis suis, & Iezrael mediam possidens vallem. Dixitque Iosue ad domum Ioseph & Ephraim & Manasse, Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis sortem vnã, sed transibis ad montem, & succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia: & poteris vltra procedere cum subuerteris Cha-

nanæum, quem dicis ferreos habere currus & esse fortissimum.

CAP. XVIII.

Congregatique sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, & fuit eis Terra subiecta. Remanserunt autem filiorum Israel septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas. Ad quos Iosue ait, Vtiquequo marceitis ignauia, & non intratis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis? Eligite de singulis tribubus ternos viros: vt mittam eos, & pergant atque circumeant Terram, & describant eam iuxta numerum vnus cuiusque multitudinis: referantque ad me quod descriperint. Diuidite vobis Terram in septem partes: Iudas sit in terminis suis ab Australi plaga, & domus Ioseph ab Aquilone: mediã inter hos Terram in septem partes describite: & huc venietis ad me, vt coram Domino Deo vestro mittam vobis hęc sortem: quia non est inter vos pars Leuitarum, sed sacerdotium Domini, est eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manasse iam acceperant possessiones suas trans Iordanem ad Orientalem plagam: quas dedit eis Moyses famulus Domini. Cumque surrexissent viri vt pergerent ad describendam Terram, præcepit eis Iosue, dicens, Circuite Terram, & describe eam, ac reuertimini ad me: vt hęc coram Domino Deo vestro, in Silo mittam vobis sortem, Itaque perrexerunt: & lustrantes eam, in septem partes diuiserunt, scribentes in volumine. Reuersique sunt ad Iosue in castra Silo. Qui misit sortes coram Domino in Silo, diuisitque Terram filiis Israel in septem partes. Et ascendit sors prima filiorum Benjamin per familias suas, vt possiderent Terram inter filios Iuda & filios Ioseph. Fuitque terminus eorum contra Aquilonem à Iordane: pergens iuxta latus Iericho Septentrionalis plagæ, & inde contra Occidentem ad montana conscendens, & perueniens ad solitudinem Beth-auen, atque pertransiens iuxta Luzam ad Meridiem, ipsa est Beth-el: descenditque in Astaroth-addar in montem qui est ad Meridiem Beth-horon inferioris. Et inclinatur circuiens contra mare ad Meridiem montis qui respicit Beth-horon contra Africum: suntque exitus eius in Cariath-baal, quæ vocatur & Cariathiarim, urbem filiorum Iuda. hæc est plaga contra mare, ad Occidentem. A Meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, & peruenit vique ad fontem aquarum Nephtoa. Descenditque in partem montis qui respicit Vallem-filiorum-Ennon: & est contra Septentrionalem plagam in extrema parte Vallis-raphaim. Descenditque in Ge-Ennon, id est Vallem-Ennon, iuxta latus Iebusæi ad Austrum: & peruenit ad fontem-rogel, transiens ad Aquilonem, & egrediens ad En-semes, id est fontem-solis: & pertransit vsq; ad Tumulos qui sunt e regione Ascensus-adomim: descenditque Aben-Boen, id est lapidem Boen filii Ruben, & pertransit ex latere Aquilonis ad cæpestris: descenditque in planitiem, & prætergreditur contra Aquilonem Beth-hagla: suntque exitus eius contra Linguam-maris-falsissimi ab Aquilone in fine Iordanis ad australem plagam: qui est terminus illius ab Oriete. hæc est possessio filiorum Benjamin per terminos suos in circuitu, & familias suas. Fueruntque ciuitates eius, Iericho & Beth-

Mittuntur qui describat Terram pro reliquis septem tribubus inter filios Ioseph & Iudæ.

*terminum (Vet. M. V.)

-Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v.

Sors filiorum Benjamin.

Luzã quæ est Beth-el. Astaroth (Vet. M. Di. o. l. Ge. l. p.)

Cariath-baal.

*ista (Vet. Di. l. Ge. l. p.) Chananeus tribu tarti filii Israel. filii Ioseph, Manasse & Ephraim petunt maiorem possessionem. -Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

hagla & Vallis-casis, Beth-araba & Samaraim & Beth-el & Auim & Aphara & Ophera Villa-hemona & Ophni & Gabee : ciuitates duodecim, & villæ earum. Gabaon & Rama & Beroth & Mefphe, & Caphara & Amofa & Recem, Iarephel & Tharelâ & Sela, Eleph & Iebus, quæ est Ierufalem. Gabaath & Cariath: ciuitates quatuordecim, & villæ earum. Fueruntque omnes ciuitates vigintitex. Hæc est possessio filiorum Benjamin iuxta familias suas.

-Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v. Compl.

Sors Simeon.

Egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitque hæreditas eorum in medio possessionis filiorum Iuda: Ber-labee & Sabeæ & Maladâ & Hafer-fual, Bala & Afem & Eltholad, Bethul & Harma & Siceleg & Beth-marchaboth & Hafer-fusa & Beth-lebaoth & Sarohen: ciuitates tredecim, & villæ earum. Ain & Remmon & Athar & Afan: ciuitates quatuor, & villæ earum. Omnes viculi per circuitum urbium istarum vsque ad Baalath, Beer, Ramath contra Australem plagam. Fueruntque omnes ciuitates decem & septem. hæc est hæreditas filiorum Simeon iuxta cognationes suas, in possessione & funiculo filiorum Iuda: quia maior erat. & idcirco filii Simeon possederunt in medio hæreditatis eius.

-Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v. Compl.

eorum (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v. Zabulon.

eorum (Vet. Ge. l. p. v. Di. l. o. Merala, (Vet. Ge. p.

10. Ceciditque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas: & factus est terminus possessionis filiorum Zabulon vsque Sarid. Ascenditque de mari & Medalaa, & peruenit in Debbâseth: vsque ad torrentem, qui est contra Ieconam. Et reuertitur de Sarid contra Orientem in finem Cheseleth-thabor: & egreditur ad Dabereh, ascenditque contra Iaphie. Et inde pertransit vsque ad Orientalem plagam Geth-hepher & Tacasin: & egreditur in Remmon, Amthar & Noa. Et circuit ad Aquilonem Hanathon: suntque egressus eius Vallis-iephthael & Cateth & Naalol & Semeron & Tedaba & Bethlehem: ciuitates duodecim, & villæ earum. Hæc est hæreditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, vrbes, & viculi earum.

Medala (Vet. Ge. p. o. Di. o. l.

Issachar.

Sion (Vet. Ge. p. l.

17. Issachar egressa est sors quarta per cognationes suas: fuitque eius hæreditas Iezrael & Casaloth & Sunem & Hapharaim & Senon & Anaharath & Rabboth & Cession, Abes, & Rameth & En-gannim & En-hadda & Beth-pheres. Et peruenit terminus eius vsque Thabor & Schesima & Beth-semes: eruntque exitus eius Iordanis: ciuitates sedecim, & villæ earum.

Afer.

23. Hæc est possessio filiorum Issachar per cognationes suas, vrbes, & viculi earum. 24. Ceciditque sors quinta tribui filiorum Afer per cognationes suas: fuitque terminus eorum Halcath & Chali & Beten & Axaph & Elmélech & Amaad & Messal: & peruenit vsque ad Carmelû maris & Sihor & Labanath. Ac reuertitur contra Orientem Beth-dagon: & pertransit vsque Zabulon & Vallem-Iephtahel contra Aquilonem in Bethémec & Nchiel.

c Egrediturque ad leuâ Cabul, & Abran & Rohob & Hamon & Cana, vsque ad Sidonem magnam: reuertiturque in Horma vsque ad ciuitatem munitissimam Tyrum, & vsque Hofa: eruntque exitus eius in mare de funiculo Achziba & Amma & Aphec & Rohob: ciuitates vigintidux, & villæ earum. Hæc est possessio filiorum Afer per cognationes suas, vrbesque & viculi earum.

Nephtali.

fors (Vet. v. Cóp. in (Vet. Ge. p. l. Di. l.

29. Filiorum Nephtali sexta pars cecidit per familias suas: & cœpit terminus de Heleph & Elon & Saanianim &

Adami, quæ est Neceb, & Iebnael vsque Lecum: & egressus eorum vsque ad Iordanem: reuertiturque terminus contra Occidentem & Azanoth-thabor, atque inde egreditur in Hucuica, & pertransit in Zabulon contra Meridiem, & in Azer contra Occidentem, & in Iuda ad Iordanem contra Ortum solis: ciuitates munitissimæ, Assedim, Ser & Emath & Reccath & Cenereth, Et Edema & Arama, Afor & Cedès & Edrai, En-hasor & Ieron & Magdalel, Horem & Beth-anath & Beth-sames: ciuitates decem & nouem, & villæ earum. Hæc est possessio tribus filiorum Nephtali per cognationes suas, vrbes & viculi earum. 40. Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est sors septima: & fuit terminus possessionis eius Saraa, & Estaol, & Hir-semes, id est Ciuitas solis. Selepin & Aialon & Iethela. Elon & Themna & Acron. Elthece, Gebbetho & Balaath. Et Iud & Bane & Barac & Getherremmon: atque Jercon & Arecon, cû termino qui respicit Ioppen, & ipso fine cõcluditur. Ascenderuntque filii Dan, & pugnaverunt contra Lesem, ceperuntque eam: & percusserunt eam in ore gladii, & possederunt, & habitauerunt in ea, vocantes nomen eius Lesem-Dan, ex nomine Dan patris sui.

In (Vet. Ge. p. l. Di. l.

Dan.

Aque (Vet. Ge. p.

41. Hæc est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas, vrbes & viculi earum. 42. Cûque cõpleset sorte diuidere Terram singulis per tribus suas, dederunt filii Israel possessionem Iosue filio Nun in medio suis, iuxta præceptum Domini, urbem quã postulauit, Thamnath-saraa in monte Ephraim: & ædificauit ciuitatem, habitauitque in ea. Hæ sunt possessiones quas sorte diuiserunt Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Israel, in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii, partitque sunt Terram.

Possessio Iosue.

C A P. X X.

Elocutus est Dominus ad Iosue, dicens, Loquere filiis Israel, & dic eis, Separate vrbes fugitiuorum, de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi, vt confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius: & possit euadere iram proximi qui ultor est sanguinis. Cû ad vnâ harum confugerit ciuitatum: stabitque ante portam ciuitatis, & loquetur senioribus urbis illius ea quæ se comprobent innocentem: sicque suscipiet eum, & dabunt ei locum ad habitandum. Cûque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus eius: quia ignorans percussit proximum eius, nec ante biduum triduumve eius probatur inimicus. Et habitabit in ciuitate illa, donec steterit ante iudiciû causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus qui fuerit in illo tempore: tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem & domum suam de qua fugerat. Decreueruntque Cedès in Galilæa montis Nephtali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariath-Arbe, ipsa est Hebron in monte Iuda. Et trans Iordanem contra Orientalem plagam Iericho, statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse. Hæ ciuitates constitutæ sunt cunctis filiis Israel, & aduenis qui habitabant inter eos: vt fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

Ciuitates per fugi.

Num. 35. a. deut. 19. a.

Deut. 4. 5.

CAP. XXI.

Ciuitates Leuitis traditæ.

Ceſſeruntque principes familiarum Leui ad Eleazarum ſacerdotem, & Iosue filium Nun, & ad duces cognationum per ſingulas tribus filiorum Iſrael: Locutiſque ſunt ad eos in Silo Terræ-Chanaan, atque dixerunt, ¶ Dominus præcepit per manum Moyſi, vt darentur nobis vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumentâ. Dederuntque filii Iſrael de poſſeſſionibus ſuis iuxta imperium Domini, ciuitates & ſuburbana earum. ¶ Egreſſaque eſt ſors in familiam Caath filiorum Aaron ſacerdotis de tribu Iuda & Simeon & Benjamin, ciuitates tredecim. Et reliquis filiorum Caath, id eſt Leuitis qui ſuperfuerant, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidiæ tribus Manaſſe ciuitates decem. ¶ Porro filiis Gerſon egreſſa eſt ſors, vt acciperent de tribubus Iſſaſchar & Aſer & Nephthali, dimidiæque tribu Manaſſe in Baſan ciuitates numero tredecim. ¶ Et filiis Merari per cognationes ſuas de tribubus Ruben & Gad & Zabulon vrbes duodecim. ¶ Dederuntque filii Iſrael Leuitis ciuitates & ſuburbana earum, ſicut præcepit Dominus per manum Moyſi, ſingulis ſorte tribuentes. ¶ De tribubus filiorum Iuda & Simeon dedit Iosue ciuitates: quarum iſta ſunt nomina, filiis Aaron per familias Caath Leuitici generis (prima enim ſors illis egreſſa eſt) Cariath-Arbe patris enac, quæ vocatur Hebron, in mote Iuda, & ſuburbana eius per circuitum. ¶ Agros verò, & villas eius dederat Caleb filio Iephone ad poſſidendum. Dedit ergo filiis Aaron ſacerdotis Hebron confugii ciuitatem, ac ſuburbana eius: & Lobnam cum ſuburbanis ſuis: & Iether, & Eſtemoſ, & Holon, & Dabir, & Ain, & Ieta, & Beth-fames, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates nouem de tribubus, vt dictum eſt, duabus. ¶ De tribu autem filiorum Benjamin, Gabaon & Gabæ & Anathoth & Almon, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates quatuor. ¶ Omnes ſimul ciuitates filiorum Aaron ſacerdotis tredecim, cum ſuburbanis ſuis. Reliquis verò per familias filiorum Caath Leuitici generis hæc eſt data poſſeſſio. De tribu Ephraim vrbes confugii Sichem cum ſuburbanis ſuis in monte Ephraim, & Gazer & Cibſaim & Beth-horon, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu quoque Dan: Eltheco & Gabathon & Aialon & Getheremon, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. ¶ Porro de dimidia tribu Manaſſe, Thanach & Getheremmon, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duæ. ¶ Omnes ciuitates decem, & ſuburbana earum, datæ ſunt filiis Caath inferioris gradus. ¶ Filiis quoque Gerſon Leuitici generis dedit de dimidia tribu Manaſſe confugii ciuitates, Gaulon in Baſan, & Boſſaram, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duas. ¶ Porro de tribu Iſſaſchar: Ceſion, & Dabereſ, & Iaramoth, & Engannim, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu autem Azer, Maſaa & Abdon, & Helcath, & Rohob, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu quoque Nephthali ciuitates confugii, Cedus in Galilæa, & Hammoth-dor, & Carthan, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates tres. Omnes vrbes familiarum Gerſon, tredecim, cum ſuburbanis ſuis. ¶ Filiis autem Merari Leuitis inferioris gradus per familias ſuas data eſt de tribu Zabulon, Iecnam & Cartha & Dampa & Naalol, ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis. De tribu Gad ciuita-

Num. 35. a.

Sors Caathitarum.

Dimidia tribu (vet. Ge. p. l. Di. l.)

Gerſonitarum.

Meraritarum.

Ciuitates Caathitarum. 1. par. 6. d.

1. 14. d.

Eſtemoſ (vet. Ge. p.)

Gerſonitarum.

Maſſal (vet. Ge. p. l.)

Meraritarum.

tes confugii, Ramoth in Galaad, & Manaim & Heſebon & Iazer, ciuitates quatuor, cum ſuburbanis ſuis. De tribu Ruben ultra Iordanem contra Iericho ciuitates refugii, Boſor in ſolitudine, Miſor & Iaſer, Et Iethſon & Mephaad, ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis. Omnes vrbes filiorum Merari per familias, & cognationes ſuas duodecim. ¶ Itaque ciuitates vniuerſæ Leuitarum in medio poſſeſſionis filiorum Iſrael fuerunt quadraginta octo cum ſuburbanis ſuis, ſingulæ per familias diſtributæ. ¶ Deditque Dominus Deus Iſraeli omnem Terram, quam traditurum ſe patribus eorum iurauerat: & poſſederunt illam, atque habitauerunt in ea. Dataque eſt ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nulluſque eis hoſtium reſiſtere auſus eſt, ſed cuncti in eorum ditione redacti ſunt. ¶ Ne vnum quidem verbum, quod illis præſtiturum ſe eſſe promiſerat, irritum fuit, ſed rebus expleta ſunt omnia.

-Vet. Compl.

Promiſſiones de Terra-Chanaan impleta.

Pax Iſraelitis.

CAP. XXII.

odem tempore vocauit Iosue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manaſſe, dixitque ad eos, Feciſtis omnia quæ præcepit vobis Moyſes ſeruus Domini: mihi quoque in omnibus obeditiſtis, nec reliquiſtis fratres veſtros longo tempore, uſque in præſentem diem, cuſtodientes imperium Domini Dei veſtri. Quia igitur dedit Dominus Deus veſter fratribus veſtris quietem & pacem, ſicut pollicitus eſt: reuertimini, & ite in tabernacula veſtra, & in Terram poſſeſſionis, quam tradidit vobis Moyſes ſeruus Domini trans Iordanem. Ita duntaxat, Vt cuſtodiatſis attentè, & opere compleatiſis mandatum & legem quæ præcepit vobis Moyſes ſeruus Domini, vt diligatiſis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus viis eius, & obſeruetis mandata illius, adhæreatiſque ei, ac ſeruiatiſis in omni corde, & in omni anima veſtra. Benedixitque eis Iosue, & dimiſit eos. Qui reuerſi ſunt in tabernacula ſua. ¶ Dimidiæ autem tribui Manaſſe poſſeſſionem Moyſes dederat in Baſan: & idcirco mendixit quæ ſuperfuit, dedit Iosue ſortem inter cæteros fratres ſuos trans Iordanem ad Occidentalem eius plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula ſua, & benedixiſſet eiſ, dixit ad eos, In multa ſubſtantiâ atque diuitiſis reuertimini ad ſedes veſtras, cum argento & auro, ære ac ferro, & veſte multiplici: diuidite prædam hoſtium cum fratribus veſtris. ¶ Reuerſique ſunt, & abierunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Manaſſe, à filiis Iſrael de Silo, quæ ſita eſt in Chanaan, vt intraret Galaad Terram poſſeſſionis ſuæ, quam obtinuerant iuxta imperium Domini in manu Moyſi. ¶ Cumque veniſſent ad tumulos Iordanis, in Terram-Chanaan, ædificauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis. Quod cum audiſſent filii Iſrael, & ad eos certi nuntii detuliſſent: ædificaffe filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe altare in Terra-Chanaan, ſuper Iordanis tumulos, contra filios Iſrael: conuenerunt omnes in Silo, vt aſcenderent, & dimicaret contra eos. Et interim miſerunt ad illos in Terram-Galaad Phinees filium Eleazari ſacerdotem, ¶ Et decem principes cum eo, ſingulos de ſingulis tribubus. Qui uenerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe in Terra-Galaad, dixeruntque ad eos, ¶ Hæc mandat omnis populus Domini, Quæ eſt iſta

Tribus Ruben, Gad, & dimidia tribus Manaſſe, remittuntur in ſua poſſeſſionem.

Pax Iſraelitis.

Num. 35. f.

Sors filiorum Manaſſe.

-Vet. Di. o. v. Vt parte prædæ diuidat fratribus Rubenitæ, Gaditæ, & Manaiſitæ iubet Iosue.

Altare immenſæ magnitudinis ædificatur ab eis in monumentum religionis.

ſacerdotis, (vet. B. Compl.) Reſpondetur à cæteris filiis Iſrael.

transgressio: cur reliquistis Dominum Deum Israel, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes? An parum vobis est quòd peccastis in Beel-phegor, & vsque in præsentem diem macula huius sceleris in vobis permanet, multique de populo corruerunt? Et vos hodie reliquistis Dominum, & cras in vniuersum Israel ira eius desæuiet.

19 Quòd si putatis immundam esse Terram possessionis vestræ, transite ad Terram in qua tabernaculum Domini est, & habitate inter nos: tantum vt à Domino, & à nostro consortio nõ recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei nostri.

20 Nonne Achan filius Zare præterit mandatũ Domini, & super omnẽ populum Israel ira eius incubuit? & ille erat vnus homo, atque vtinam solus periisset in scelere suo? Responderuntque filii Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse principibus legationis Israel, Fortissimus Deus Dominus, ipse nouit, & Israel simul intelliget: si præuaricationis animo hoc altare construximus, nõ custodiat nos, sed puniat nos in præsentem: & si ea mente fecimus vt holocausta, & sacrificium, & pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quærat & iudicet: Et non ea magis cogitatione atque tractatu, vt diceremus, Cras dicet filii vestri filiis nostris, Quid vobis & Domino Deo Israel? Terminũ posuit Dominus inter nos & vos o filii Ruben, & filii Gad Iordanem fluuium: & idcirco partẽ non habetis in Domino. & per hanc occasionem auertent filii vestri filios nostros à timore Domini. Putauimus itaq; melius, & diximus, Extruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerendas, sed in testimonium inter nos & vos, & sobolem nostrã, vestramque progeniem, vt seruiamus Domino, & iuris nostri sit offerre & holocausta, & victimas, & pacificas hostias: & nequaquam dicant cras filii vestri filiis nostris, Non est vobis pars in Domino. Quòd si voluerint dicere, respondebunt eis, Ecce altare Domini quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificiũ, sed in testimonium nostrum ac vestrum. Absit à nobis hoc scelus vt recedamus à Domino, & eius vestigia relinquamus extructo altari ad holocausta, & sacrificia, & victimas offerendas, præter altare Domini Dei nostri quod extructũ est ante tabernaculum eius. Quibus auditis, Phinees sacerdos, & principes legationis Israel, qui erant cũ eo, placati sunt: & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, libentissime susceperunt.

21 Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos, Nunc scimus quòd nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis à præuaricatione hac, & liberaistis filios Israel de manu Domini. Reuersusque est cum principibus à filiis Ruben & Gad de Terra-Galaad, finium Chanãan ad filios Israel, & retulit eis. Placuitque sermo cunctis audientibus: Et laudauerunt Deum filii Israel, & nequaquam vltra dixerunt vt ascenderent contra eos atque pugnant, & delerent Terram possessionis eorum.

24 Vocaueruntque filii Ruben, & filii Gad altare quod extruxerant, Testimonium nostrum, quòd Dominus ipse sit Deus.

Voluto autem multo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israeli, subiectis in gyro nationibus vniuersis, & Iosue iam longæuo, & pæsenilis ætatis, Vocauit Iosue omne

Israel, maioresque natu, & principes, ac duces, & magistros, dixitque ad eos, Ego senui, & progressioris ætatis sum: vosque cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitũ nationibus, quomodo pro vobis ipse pugnauerit: Et nunc quia vobis sorte diuisit omnem Terram, ab Orientali parte Iordanis vsque ad Mare-magnũ, multaque adhuc supersunt nationes: Dominus Deus vester disperdet eas, & auferet à facie vestra, & possidebitis Terram, sicut vobis pollicitus est. Tantum confortamini, & estote solliciti vt custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moysei: & non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram. Ne postquam intraueritis ad Gentes, quæ inter vos futuræ sunt, iuretis in nomine deorum earum, & seruiatis eis, & adoretis illos. Sed adhæreatis Domino Deo vestro, quòd fecistis vsque in diem hanc. Et tunc auferet Dominus Deus in cõspectu vestro Gentes magnas & robustissimas, & nullus vobis resistere poterit. Vnus è vobis persequetur hostium mille viros: quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est. Hoc tantum diligentissime præcaute, vt diligatis Dominum Deum vestrũ. Quòd si volueritis Gentium harum quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere conubia, atque amicitias copulare: iam tunc scitote quòd Dominus Deus vester nõ eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foueã ac laqueũ, & offendiculũ ex latere vestro, & sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima quã tradidit vobis. En ego hodie ingredior viam vniuersæ terræ, & toto animo cognoscetis quòd de omnibus verbis quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, vnum non præterierit incassum. Sicut ergo impleuit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quicquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima quã tradidit vobis. Eo quòd præterieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, & seruiertis diis alienis, & adoraeritis eos: cito atque velociter consurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac Terra optima quam tradidit vobis.

Congregauitque Iosue omnes tribus Israel in Sichẽ, & vocauit maiores natu, ac principes, & iudices, & magistros: steteruntque in conspectu Domini, & ad populum sic locutus est, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Trans Fluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham & Nachor: seruiertuntque diis alienis. Tuli ergo patrẽ vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus: & adduxi eũ in Terram-Chanãan: multiplicauique semẽ eius, & dedi ei Isaac: illique rursum dedi Iacob & Esau. E quibus, Esau dedi montem Seir ad possidendum: Iacob verò, & filii eius descenderunt in Aegyptum. Misique Moysen & Aaron, & percussi Aegyptum multis signis atque portentis. Eduxique vos & patres vestros de Aegypto, & venistis ad mare: persecuti que sunt Aegyptii patres vestros cum curribus & equitatu, vsque ad Mare-rubrum. Clamauerunt autem ad Dominum filii Israel: qui posuit tenebras inter vos & Aegyptios: & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta

Indices, Vet. Compl.

diuisio prima gona. Vet. Cõpl.

Non seruandum per nomina idolorum.

Pugnat Deus p̄ his qui ipsi fidũt.

Diligendus Deus.

nunc (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v.

erunt (Vet. Compl. B.

Via vniuersæ terræ.

Promissiones suas Iudæi factas impleuit Deus.

Mala quæ minatur deicentibus ipsum, irrogaturus Deus.

Iosue cõmemoratis Dei beneficiis hortatur populum ad legis obseruantiam. Dei, (Vet. Cõpl. Ge. p. Gene. 11. d.

Gene. 27. a. 35. d.

Gene. 36. a.

Gene. 46. a.

Exod. 3. c.

Exod. 11. f.

Exod. 14. a.

Numc. 35. a.

nobis (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. M.

3. 7. a.

Purgant se fratribus. dimidia (Vet. Di. o. v.

Fortissim⁹ Deus Domin⁹ (Vet. Di. l. Ge. l. p. Compl.

In Terram (Vet. Compl.

Iosue dhortatur populum à commercio & falsa religione Gentium.

Numc. 31. a.

Numc. 32. a.

13. 4. 6. a. n. a.

i. n. d.

-vet. v. Di. o. l. Ge. l. p.

quæ in Agypto fecerim, & habitastis in solitudine multo tempore & introduxi vos in Terram Amorrhæi, qui habitabat trās Iordanem. ¶ Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis Terram eorum, atque interfecistis eos. ¶ Surrexit autē Balac filius Sephor rex Moab, & pugnavit contra Israel. Misitque, & vocavit Balaam filiū Beor, vt malediceret vobis: & ego nolui audire eum, sed ē contrario per illum benedixi vobis, & liberaui vos de manu eius. Trāsi- stisque Iordanem, & venistis ad Iericho. ¶ Pugna- ueruntque contra vos viri ciuitatis eius, Amor- rhæus & Pherezæus & Chananæus & Hethæus & Gergefæus & Heuæus & Iebusæus: & tradidi illos in manus vestras. ¶ Misitque ante vos crabrones: & eieci eos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio & in arcu tuo. Deditque vobis Ter- ram in qua non laborastis, & vrbes quas non ædi- ficastis, vt habitaretis in eis, vineas & oliueta quæ non plantastis. ¶ Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfectō corde atque verissimo: & au- ferte deos quibus seruerūt patres vestri in Meso- potamia & in Agypto, ac seruite Domino. Sin- autem malum vobis videtur vt Domino seruiat- is, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui seruire potissimum debeatis, vtrum diis qui- bus seruerunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæorum, in quorum Terra habitatis: ego autē & domus mea seruiemus Domino. Re- sponditque populus, & ait, Absit à nobis vt relin- quamus Dominum, & seruiamus diis alienis. Do- minus Deus noster ipse eduxit nos & patres no- stros de Terra-Agypti, & de domo seruitutis: fe- citque videntibus nobis signa ingentia, & custodi- uit nos in omni via per quam ambulauimus, & in cunctis populis per quos transiuimus. Et eiecit vniuersas Gentes, Amorrhæum habitatorem Ter- ræ quam nos intrauimus. Seruiemus igitur Do- mino, quia ipse est Deus noster. ¶ Dixitque Iosue

ad populum, Nō poteritis seruire Domino: Deus enim sanctus & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis. Si dimiseritis Do- minum, & serueritis diis alienis, conuertet se, & affliget vos, atque subuertet postquam vobis præ- stiterit bona. Dixitque populus ad Iosue, Nequa- quam ita vt loqueris erit, sed Domino seruiemus. ¶ Et Iosue ad populū, Testes, inquit, vos estis quia ipsi elegeritis vobis Dominum vt seruiatis ei. Re- spoderuntque, Testes. Nūc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel. Dixitque populus ad Iosue, Domino Deo nostro seruiemus, & obediē- tes erimus præceptis eius. Percussit ergo Iosue in die illo foras, & proposuit populo præcepta atq; iudicia in Sichem. ¶ Scripsit quoque omnia ver- ba hæc in volumine legis Domini: & tulit lapidē pergradem, posuitque eum subter quercum quæ erat in sanctuario Domini. Et dixit ad omnē populū, En lapis iste erit vobis in testimoniū quod audieritis omnia verba Domini quæ locutus est vobis: ne forte postea negare velitis, & mēiri Do- mino Deo vestro. Dimisitque populum, singulos in possessionem suam. ¶ Et post hæc mortuus est Iosue filius Nun seruus Domini, centum & de- cem annorum. Sepelieruntque eū in finibus pos- sessionis suæ in Thānath-sāre, quæ est sita in mon- te Ephraim, à Septentrionali parte montis Gaas. Seruiuitque Israel Domino cunctis diebus Iosue & seniorum, qui longo vixerant tempore post Iosue, & qui nouerant omnia opera Domini quæ fe- cerat in Israel. ¶ Ossa quoque Ioseph, quæ tulerant filii Israel de Agypto, sepelierunt in Sichē, in parte agri quem emerat Iacob à filiis Hemor patris Sichem, centum nouellis ouibus, & fuit in possessionem filiorum Ioseph. ¶ Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii eius, quæ data est ei in mon- te Ephraim.

Cordi inclinanda ad Deum.

Fœdus populū cum Domino.

Lapis in testimo- nium erectus. audierit (Vet. Compl. Di. l. Ge. p. l. v.

Moritur Iosue.

Israel seruit Deo.

Ossa Ioseph sepe- liuntur. Gene 50. d. Gene 35. d.

Eleazar mori- tur.

Liber Iudicum, Hebraice Sopherim.

Tribus iuda, dux belli cōstituitur

C A P. I.
 O s t mortē Iosue cōsuluerunt filij Is- rael Dominum, di- centes, Quis ascen- det ante nos cōtra Chananæum, & e- rit dux belli? Dixit- que Dominus, Iu- das ascēdet: ecce tra- didi Terram in ma- nus eius. Et ait Iu- das Simeóni fratri suo, Ascende mecum in sorte mea, & pugna cōtra Chananæum, vt & ego per- gam tecum in sorte tua. & abiit cum eo Simeon. ¶ Ascenditque Iudas, & tradidit Dominus Cha- nanæum, ac Pherezæum in manus eorū: & per- cusserunt in Bezece decem millia virorum. Inue- neruntque Adoni-bezec in Bezece, & pugnaerūt contra eum, ac percusserunt Chananæum & Phe- rezæum. Fugit autē Adoni-bézec: quem persecu- ti comprehenderunt, cæsis summitatibus manuū eius ac pedum. Dixitque Adoni-bézec, Septua- ginta reges amputatis manuum ac pedum sum-

in sortem meā. (Vet. Compl. v.

in sortem tuā. (Vet. Compl. v. Iudas cū simeo- ne expugnat Chananæos.

Adoni-bézec cō- prehenditur.

mitatibus, colligebant sub mensa mea ciborū re- liquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. adduxe- runtque eum in Ierusalem, & ibi mortuus est. ¶ Oppugnantes ergo filii Iuda Ierusalē, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladii, tradentes cun- ctam incendio ciuitatem. Et postea descendentes pugnaerunt contra Chananæum qui habitabat in montanis, & ad Meridiem in campestribus. ¶ Pergensque Iudas contra Chananæum qui ha- bitabat in Hebron, (cuius nomen fuit antiquitus Cariath-arbe) percussit Sesai, & Ahimā, & Thol- mai: atque inde profectus abiit ad habitatores Da- bir, cuius nomen vetus erat Cariath-sépher, id est ciuitas literarū. Dixitque Caleb, Qui percusserit Cariath-sépher, & vastauerit eā, dabo ei Axam fi- liam meā vxorē. Cumque cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam fi- liam suam coniugem. Quam pergentem in itine- re monuit vir suus vt peteret à patre suo agrum. Quæ cum suspirasset sedens in asino, dixit ei Ca- leb, Quid habes? At illa respondit, Da mihi bene- dictionem, quia terram arenam dedisti mihi: da & irriguam aquis. dedit ergo ei Caleb irriguam

Ierusalem expug- natum.

Iosue 15. d. Dabir capitum.

Othoniel. Axæ filia dat Caleb terram irriguam.

Lib. Iudicum.

superius & irriguū inferius.¹⁶ Filii autem Cinæi cognati Moysi ascēderunt de Ciuitate-palmarū, cum filiis Iuda in desertū fortis eius, quod est ad Meridiem Arad, & habitauerunt cum eo.¹⁷ Abiit autem Iudas cum Simeōne fratre suo, & percusserūt simul Chananzum qui habitabat in Sephath, & interfecerunt eum. vocatumque est nomen vr bis, Horma, id est anáthema.¹⁸ Cepitque Iudas Gazam cum finibus suis, & Ascalonem, atque Accaron cum terminis suis.¹⁹ Fuitque Dominus cū Iuda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.

Horma.
Gaza.
Ascalon.
Accaron.

Numc. 14. d.
Iebusæus habitabat Ierusalem.

Beth-el que & Luza, expugnatur a filiis Ioseph.

Luza.

Tanach (Vet. Ge. p. l. Di. l.)

Chananzii tributarii.

Cetron, (Vet. Ge. p. l. Di. o. l.)
Naalol, (Vet. Compl.)

Testaceo, (Vet. Ge. p. Di. o.)

Angelus exprobrae israelitis quod cum Chananzis fœdus fecerant.

Populo incredulo idola relinquit Deus in ruinam.

²⁰ Dederuntque Caleb Hebron, sicut dixerat Moyses, qui deleuit ex ea tres filios enac. Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non deleuerunt filii Benjamin: habitauitque Iebusæus cum filiis Benjamin in Ierusalem vsque in præsentem diem.

²¹ Domus quoque Ioseph ascēdit in Beth-el, fuitque Dominus cum eis. Nam cum obsiderent urbem, quæ prius Luza vocabatur, viderunt hominem egredientem de ciuitate, dixeruntque ad eum, Ostēde nobis introitum ciuitatis, & faciemus tecum misericordiam.²² Qui cum ostēdisset eis, percusserunt urbem in ore gladii: hominem autem illum, & omnem cognationem eius dimiserunt.

²³ Qui dimissus, abiit in Terram-Hethim, & ædificauit ibi ciuitatem, vocauitque eam Luzam: quæ ita appellatur vsque in præsentē diem.²⁴ Manasses quoque non deleuit Beth-san, & Chanath cum viculis suis, & habitatores Dor, & Ieblaam, & Maggeddo cū viculis suis, cœpitque Chananzus habitare cum eis.²⁵ Postquā autē confortatus est Israel, fecit eos tributarios, & delere noluit.²⁶ Ephraim etiam non interfecit Chananzum qui habitabat in Gazer, sed habitauit cum eo.²⁷ Zabulon non deleuit habitatores Tethron, & Naalon: sed habitauit Chananzus in medio eius, factusque est ei tributarius.²⁸ Aser quoque non deleuit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob: habitauitque in medio Chananzii habitatoris illius Terræ, nec interfecit eum.

²⁹ Nephthali quoque non deleuit habitatores Bethsémes, & Beth-anath: & habitauit inter Chananzum habitatorem Terræ, fueruntque ei Bethsemitæ, & Bethanithæ tributarii.³⁰ Arctauitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locū vt ad planiora descenderent: habitauitque in monte Hares, quod interpretatur testatio, in Aialon & Salebim. Et aggrauata est manus domus Ioseph, factusque est ei tributarius. Fuit autem terminus Amorrhæi ab Ascensu-scorpionis, Petra, & superiora loca.

C A P. I I I.

Ascenditque angelus Domini de Galgalis ad Locum-silentium, & ait, Eduxi vos de Aegypto, & introduxi in Terrā pro qua iuravi patribus vestris: & pollicitus sum vt non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum: ita duntaxat vt nō feriretis fœdus cum habitatoribus Terræ huius, & aras eorum subuerteretis: & noluitis audire vocem meam. cur hoc fecistis? Quam ob rem nolui delere eos a facie vestra: vt habeatis hostes, & dii eorum sint vobis in ruinam. Cūque loqueretur angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israel, eleuauerunt vocem suam, & fleuerunt. Et vocatum est nomen loci illius, Locus silentium siue lachrymarum: immo-

laueruntque ibi hostias Domino.⁶ Dimisit ergo Iosue populū, & abierunt filii Israel vnusquisque in possessionem suam, vt obtinerent eam: seruiertuntque Domino eunetis diebus eius, & seniorū, qui longo post eum vixerunt tempore, & nouerant omnia opera Domini quæ fecerat cū Israel.

Mortuus est autē Iosue filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum, & sepelierunt eū in finibus possessionis suæ in Thamnath-sare in monte Ephraim, a Septentrionali plaga motis Gaas.¹⁰ Omnisque illa generatio cōgregata est ad patres suos: & surrexerunt alii, qui non nouerunt Dominum, & opera quæ fecerat cum Israel. Feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini & seruiertunt Baalim.¹¹ Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra-Aegypti: & secuti sunt deos alienos, deos quosque populorum qui habitabant in circuitu eorū, & adorauerunt eos: & ad iracundiam concitauerunt Dominum, dimittentes eum, & seruiertes Baal & Altharoth. Iratusque Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderunt hostibus qui habitabant per gyrū: nec potuerunt resistere aduersariis suis, sed quocunque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & iurauit eis: & vehementer afflicti sunt.¹² Suscitauitque Dominus iudices qui liberarent eos de vastantium manibus: sed nec eos audire voluerunt, fornicantes cum diis alienis, & adorantes eos. Cito deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum: & audientes mandata Domini, omnia fecere contraria. Cūque Dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium. Postquam autem mortuus esset iudex, reuertebantur, & multo faciebant peiora quàm fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, seruiertes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas, & viam durissimam per quam ambulare consueuerant. Iratusque est furor Domini in Israel, & ait, Quia irritum fecit gens ista pactum meū quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempsit, Et ego non delebo gentes quas dimisit Iosue, & mortuus est: vt in ipsis experiar Israel, vtrū custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non. Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & cito subuertere noluit, nec tradidit in manus Iosue.

Iosue. 24. 8.

Thamath-hares (Sic LXX.)

Israelite qui opera Dei nō nouerant, adorant idola. nouerant (Vet. Ge. p. v.)

deos (Vet. Ge. p. l. Di. o. l.)

Traditur in manus hostium.

Iudices cōstituit Deus super Israel, vt ipsam liberent. Fornicatio.

Sequuntur suas adinventiones.

C A P. I I I.

AE sunt gētes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israel, & omnes qui nō nouerant bella Chananzorū. Et postea dicerent filii eorū certare cum hostibus, & habere cōsuetudinem præliandi. Quinque satrapas Philistinorū, omnemque Chananzum, & Sidonium atque Heuzum qui habitabat in monte Libano, de monte Baal-hermon vsque ad introitum Emath: dimisitque eos, vt in ipsis experiretur Israel vtrū audirent mādata Domini quæ præceperat patribus eorum per manū Moysi, an non. Itaque filii Israel habitauerunt in medio Chananzii, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuzæi, & Iebusæi: Et duxerūt vxores filiarum eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt, & seruiertunt diis eorum: Feceruntque malum in

Chananzii, Amorrhæi, & huiusmodi, quare relicti a Deo inter Iudæos.

habitant (plurimum. Di. o. l. Ge. l. p. 24.)

Israelite miscet connubia cū idolatris, & obliuiscuntur Dei.

*Aferoth. (sic) Hbraice.

Othoniel liberat populum.

spiritus Dei in iudice.

Israélite conuersi ad idola seruiunt regi Moab

*Vet. Compl. B. Ge. l. p. Di. I. Aod liberat populum percussio rege.

Moabitas tradit Deus in manus Israel, & occiduntur.

*Vet. Di. o. l. Ge. l. p. Samgar percussit Philisthim vomere.

conspetu Domini, & obliti sunt Dei sui, seruietes baalim & Astaroth. Iratusque contra Israel Dominus, tradidit eos in manus Chusan-rasathaim regis Mesopotamiae, seruiueruntque ei octo annis. Et clamauerunt ad Dominum: qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem Caleb minorem: fuitque in eo Spiritus Domini, & iudicauit Israel. Egressusque est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus eius Chusan-rasathaim regem Syriae, & oppressit eum. Quieuitque Terra quadraginta annis, & mortuus est Othoniel filius Cenez. Addiderunt autem filii Israel facere malum in conspectu Domini: qui confortauit aduersum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu eius. Et copulauit ei filios Ammon, & Amalec: abiitque & percussit Israel, atque possedit Urbem-palmarum. Seruiueruntque filii Israel Eglon regi Moab decem & octo annis. Et postea clamauerunt ad Dominum: qui suscitauit eis saluatorem vocabulo Aod, inclytum filium Gera filii Iemini, qui utraque manu pro dextera utebatur. Miseruntque filii Israel per illum munera Eglon regi Moab. Qui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmae manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore. Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. Cumque obtulisset ei munera, profectus est socios qui cum eo venerant. Et reuersus de Galgalis, ubi erant idola, dixit ad regem, Verbum secretum habeo ad te o rex. Et ille imperauit silentium: egressusque omnibus qui circa eum erant, ingressus est Aod ad eum. sedebat autem in aestiuo coenaculo solus. Dixitque, Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno. Extenditque Aod sinistram manum, & tulit sicam de dextro femore suo, infixitque eam in venterem eius. Tam valide ut capulus sequeretur ferrum in vulnere, ac pinguisimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percussisset, reliquit in corpore, statimque per secreta naturae alui stercorea proruperunt. Aod autem clausis diligentissime ostiis coenaculi, & obfirmatis seras, per posticum egressus est. Seruique regis ingressi viderunt clausas fores coenaculi, atque dixerunt, Forsitan purgat alium in aestiuo coenaculo. Expectantesque diu donec erubescerent, & videntes quod nullus aperiret, tulerunt clauem: & aperientes inuenerunt dominum suum in terra iacentem mortuum. Aod autem dum illi turbarentur, effugit, & pertransiit locum-idolorum unde reuersus fuerat. Venitque in Seirath: & statim insonuit buccina in monte Ephraim: descenderuntque cum eo filii Israel, ipso in fronte gradientes. Qui dixit ad eos, Sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum, & occupauerunt vada Iordanis quae transmittunt in Moab: & non dimiserunt transire quemquam. Sed percusserunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos & fortes viros. nullus eorum euadere potuit. Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israel: & quieuit Terra octoginta annis a praeliis. Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philisthim sexcentos viros vomere: & ipse quoque defendit Israel.

Adideruntque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aod: & tradidit illos Dominus in manus Iabin regis Chananaan, qui regnauit in Asor: habuitque decem exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat in Haroseth-gentium. Clamaueruntque filii Israel ad Dominum. nongentos enim habebat falcatos currus, & per viginti annos vehementer oppresserat eos. Erat autem Debora prophetis vxor Lapidoth, quae iudicabat populum in illo tempore: & sedebat sub palma, quae nomine illius vocabatur, inter Rama & Beth-el in monte Ephraim: ascendebantque ad eam filii Israel in omne iudicium. Quae misit, & vocauit Barac filium Abi-noem de Cedus Nephthali: dixitque ad eum, Praecipit tibi Dominus Deus Israel, Vade, & duc exercitum in montem Thabor, tollensque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephthali, & de filiis Zabulon: ego autem adducam ad te in loco torrentis Cison, Sisaram principem exercitus Iabin, & currus eius, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua. Dixitque ad eam Barac, Si venis mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non pergam. Quae dixit ad eum, Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Surrexit itaque Debora, & perrexit cum Barac in Cedus. Qui, accitis Zabulon & Nephthali, ascendit cum decem millibus pugnatorum, habens Deborah in comitatu suo. Haber autem Cinæus recesserat quondam a caeteris Cinæis fratribus suis filiis Hobab, cognati Moysi: & tetenderat tabernacula usque ad vallem quae vocatur Sennim, & erat iuxta Cedus. Nuntiatumque est Sisara quod ascendisset Barac filius Abi-noem, in montem Thabor: Et congregauit nongentos falcatos currus, & omne exercitum de Haroseth-gentium ad Torrentem-cison. Dixitque Debora ad Barac, Surge: haec est enim dies in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas: en ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum eo. Perterruitque Dominus Sisaram, & omnes currus eius, vniuersamque multitudinem in ore gladii ad conspectum Barac: intantum ut Sisara de curru desiliens, pedibus fugeret, & Barac persequeretur fugientes currus, & exercitum usque ad Haroseth-gentium, & omnis hostium multitudo usque ad interuentionem caderet. Sisara autem fugiens peruenit ad tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat autem pax inter Iabin regem Azor, & domum Haber Cinæi. Egressa igitur Iahel in occursum Sisarae, dixit ad eum, Intra ad me domine mi, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum eius, & opertus ab ea pallio, dixit ad eam, Da mihi obsecro paululum aquae, quia sitio valde. Quae aperuit venterem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum. Dixitque Sisara ad eam, Sta ante ostium tabernaculi: & cum venerit aliquis interrogans te, & dicens, Nunquid hic est aliquis? Respondebis, Nullus est. Tulit itaque Iahel vxor Haber, clauum tabernaculi, assumens pariter & malleum: & ingressa abscondit, & cum silentio posuit supra tempus capitis eius clauum, percussitque malleo defixit in cerebrum usque ad terram; qui soporem morti socias defecit, & mortuus est. Et ecce Barac

Israélite ad idola conuersi traduntur in manus Iabin.

Debora iudicat Israelem.

Mittit Barac ad expugnandum Sisaram.

Sisara pergit obuia Deborah.

Sisara exercitus occiditur a Deo. psal. 82. c.

Sisara fugit.

Iahel mulier occidit Sisara, defixo per tempora clauo.

Intra. (Vet. B. V.)

sequens Sisaram veniebat: egressaque Iahel in occursum eius, dixit ei, Veni, & ostendam tibi virum quem quæris. qui cum intrasset ad eam, vidit Sisaram iacentem mortuam, & clauum infixum in tempore eius. Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regem Chananaan coram filiis Israel: qui crescebat quotidie, & forti manu opprimebat Iabin regem Chananaan, donec delerent eum.

C A P. V.

Canticum & gratiarum actio Deboræ & Barac post victoriam.

CEcineruntque Debora & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes, Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino.

3. Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israel.

4. Domine cum exires de Seir, & transires per regiones Edom, terra mota est, cælique ac nubes distillauerunt aquis.

5. Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Israel.

6. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Iahel quiesuerunt semitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulauerunt per calles deuios.

7. Cessauerunt fortes in Israel, & quiesuerunt: donec surgeret Debora, surgeret mater in Israel.

8. Noua bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subuertit: clypeus & hasta si apparuerunt in quadraginta millibus Israel.

9. Cor meum diligit principes Israel: qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.

10. Qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis super in iudicio, & ambulatis in via, loquimini. Vbi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur iustitiæ Domini, & clementiæ fortis Israel: tunc descendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12. Surge, surge Debora, surge, surge, & loquere canticum: surge Barac, & apprehende captiuos tuos fili Abinoem.

13. Saluatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicauit.

14. Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, & post eum ex Benjamin in populos tuos ô Amalec: de Machir principes descenderunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15. Duces Issachar fuere cum Debora, & Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præceptis ac barathrum se discrimini dedit: diuiso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

16. Quare habitas inter duos terminos, vt audias sibilos gregum: diuiso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

17. Galaad trans Iordanem quiescebat, & Dan vacabat nauibus: Aser habitabat in litore maris, & in portibus morabatur.

18. Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19. Venerunt reges & pugnaverunt, pugnaverunt reges Chananaan in Thane, iuxta Aquas-Magedo, & tamen nihil tulere prædantes.

20. De cælo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine & cursu suo, aduersus Sisaram pugnaverunt.

21. Torrens-Cison traxit cadauera eorum, Torrens-Cadumim, Torrens-Cisò: còculca anima mea

robustos.

22. Vngulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceptis ruentibus fortissimis hostium.

23. Maledicite Terræ-Meroz, dixit angelus Domini, maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortissimorum eius.

24. Benedicta iter mulieres Iahel vxor Haber Cinæi, & benedicatur in tabernaculo suo.

25. Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26. Sinistram manum misit ad clauum, & dextram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram quærens in capite vulneri locum, & tempus valide perforans.

27. Inter pedes eius ruit, defecit, & mortuus est: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & miserabilis.

28. Per fenestram respiciens, vlulabat mater eius: & de coenaculo loquebatur, Cur moratur regredi currus eius? quare tardauerunt pedes quadrigarum illius?

29. Vna sapientior cæteris vxoribus eius, hæc socri verba respondit,

30. Forsitan nunc diuidit spolia, & pulcherrima foeminarum eligitur ei: vestes diuersorum colorum Sisaram traduntur in prædam, & supellex varia ad ornanda colla congeritur.

31. Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

32. Quiescitque Terra per quadraginta annos.

C A P. VI

Fecerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu Madian septem annis. Et oppressi sunt valde ab eis: feceruntque sibi antra & speluncas in montibus, & munitissima ad repugnandum loca. Cumque seuisset Israel, ascendeat Madian & Amalec, cæterique Orientalium nationum. Et apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta vastaabant usque ad introitum Gazæ: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oues, non boues, non asinos. Ipsi enim & vniuersi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum vniuersa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quicquid tetigerant deuastantes. Humiliatusque est Israel valde in conspectu Madian. Et clamauit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas. Qui misit ad eos virum prophetam, & locutus est, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ego vos feci conscendere de Aegypto, & eduxi vos de domo seruitutis, & liberaui de manu Aegyptiorum, & omnium inimicorum qui affligebant vos: eiecique eos ad introitum vestrum, & tradidi vobis Terram eorum. Et dixi, Ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum Terra habitatis. Et nolulistis audire vocem meam. Venit autem angelus Domini, & sedit sub quercu quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Ioas patrem familiæ Ezri. Cumque Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari, vt fugeret Madian, apparuit ei angelus Domini, & ait, Dominus tecum virorum fortissimè. Dixitque ei Gedeon, Obsecro mi domine, si Dominus nobiscum est, cur ergo ap-

-Vet. M.

Israelitæ ad Madian cõuersi, oppressi sunt a Madian septem annis.

Angelus apparuit Gedeoni.

Gedeo queritur Deo Israel tradidit Madianitas. -Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v.

asinas, (Vet. M. sedetis super iudicium. (Vet. M. Alia legunt, sedetis in iudicio, Di. o. l. Ge. l. p. B. clementia in fortibus, (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Tanach, (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. M.

prehenderunt nos hæc omnia: vbi sunt mirabilia eius quæ narrauerunt patres nostri, atque dixerunt, De Aegypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in man⁹ Madian.⁴ Respexitque ad eum Dominus, & ait, Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israel de manu Madian: scito quod miserim te. Qui respondens ait, Obsecro mi domine in quo liberabo Israel? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei. Dixitque ei Dominus, Ego ero tecum, & percuties Madian quasi vnum virum. Et ille, Si inueni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quod tu sis qui loqueris ad me. Nec recedas hinc, donec reuertar ad te, portans sacrificiū, & offerens tibi. Qui respondit, Ego præstolabor aduentum tuum.⁹ Ingressus est itaque Gedeon & coxit hocdum, & de farinae modio azymos panes: carnesque ponens in canistro, & ius carniū mittens in ollam, tulit omnia sub quercu, & obtulit ei.²⁰ Cui dixit angelus Domini, Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petram illā, & ius desuper funde. Cūque fecisset ita, extēdit angelus Domini summitatem virgæ quam tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos: ascenditque ignis de petra, & carnes, azymosque panes consumpsit: angelus autem Domini euauit ex oculis eius. Vidensque Gedeon quod esset angelus Domini, ait, Heu mi Domine Deus: quia vidi angelum Domini facie ad faciem. Dixitque ei Dominus, Pax tecum: ne timeas, non morieris.

A Edificauit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocauitque illud, Domini-pax, vsque in præsentem diē. Cūque adhuc esset in Ephra quæ est familiae Bzri, nocte illa dixit Dominus ad eum, Tolle taurum patris tui, & alterum taurū annorum septē, destruesque arā Baal quæ est patris tui: & nem⁹ quod circa aram Baal est, succide. Et ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petrae huius, super quā antè sacrificium posuisti: tollesque taurum secundum, & offeres holocaustum super struem lignorū quæ de nemore succideris.

A sumptis ergo Gedeon decem viris de seruis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus. timens autem domum patris sui, & homines illius ciuitatis, per diem noluit facere, sed omnia nocte compleuit. Cūque surrexissent viri oppidi eius mane, viderunt destructam aram Baal, lucumque succisum, & taurum alterum impositum super altare quod tunc ædificatum erat. Dixeruntque adinuicē, Quis hoc fecit? Cūque perquireret authorem facti, dictum est, Gedeon filius Ioas fecit hæc omnia. Et dixerunt ad Ioas, Produc filium tuū hūc, vt moriatur: quia destruxit arā Baal, & succidit nemus.

Quibus ille respondit, Nūquid vltiores estis Baal, vt pugnetis pro eo? qui aduersarius est eius, morietur antequam lux crastina veniat, si deus est, vindicet se de eo qui suffodit arā eius. Ex illo die vocatus est Gedeon, Ierobaal, eo quod dixisset Ioas, Vltiscatur se de eo Baal, qui fodit aram eius. Igitur omnis Madian & Amalec, & Orientales populi congregati sunt simul, & transeuntes Iordanem, castrametati sunt in Valle. Iazrael. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina cōuocauit domum Abi-ézer, vt sequeretur se. Misitque nūcios in vniuersum Manassen, qui & ipse secutus est eū: & alios nuntios in Azer & Zabulon

Mittit Deus Gedeonē vt liberet Israel. 1. reg. 12. b.

Signū à Deo petit Gedeon quo certus sit se ab eo mitti.

Gedeon offert Deo holocaustū, quod ignis totū absumit.

Dei, (Vet. Cōpl.)

Timet Gedeon quod angelū facie ad faciem viderit.

Altare.

Tubetur Gedeon euertere aram Baal, & altare Deo cōstruere.

Vet. B. Compl. V. Di. o. l. Ge. p. l.

Ioas pater Gedeonis, callidē salutē filii sui consulit.

Gedeon, Ierobaal dicitur.

Spiritus Dei induit Gedeon, procedit ad bellum.

& Nephthali, qui occurrerunt ei.³⁶ Dixitque Gedeon ad Dominum, Si saluum facis per manum meam populum Israel, sicut locutus es, ponā hoc vellus lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciā quod per manū meā, sicut locutus es, liberabis Israel. Factūque est ita. & de nocte cōsurgens expresso vellere, cōcham rore impleuit. Dixitque rursus ad Dominū, Ne irascatur furor tuus cōtra me si adhuc semel tentauero, signum quærens in vellere, Oro vt solū vellus siccū sit, & omnis terra rore madens. Fecitque Dominus nocte illa vt postulauerat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra. CAP. VII.

Igitur Ierobaal qui & Gedeon, de nocte cōsurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. erant autē castra Madian, in valle ad Septētrionalem plagam collis excelssi. Dixitque Dominus ad Gedeon, Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus eius: ne gloriatur cōtra me Israel, & dicat, Meis viribus liberatus sum. Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica, Qui formidolosus & timidus est, reuertatur. Recesseruntque de monte Galaad, & reuerfi sunt ex populo vigintiduo millia virorū, & tantum decē millia remanserunt.⁴ Dixitque Dominus ad Gedeon, Adhuc populus multus est: duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixerō tibi vt tecum vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero, reuertatur. Cūque descēdisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon, Qui manu & lingua labuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum: qui autē curuatis genibus biberint, in altera parte erunt. Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os proiiciente, lambuerant aquas, trecenti viri: omnis autē reliqua multitudo flexo poplite biberat. Et ait Dominus ad Gedeon, In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: omnis autē reliqua multitudo reuertatur in locum suum. Sumptis itaque pro numero cibariis & tubis, omnē reliquā multitudinē abire præcepit ad tabernacula sua: & ipse cum trecētis viris se certamini dedit. Castra autē Madian erāt subter in valle. Eadē nocte dixit Dominus ad eū, Surge, & descende in castra: quia tradidi eos in manu tua. Sin autē solus ire formidas, descēdat tecum Phara puer tuus. Et cum audieris quid loquatur, tunc confortabūtur manus tuæ, & securior ad hostium castrā descēdes. descendit ergo ipse & Phara puer eius in partē castrorū, vbi erant armatorū vigiliæ. Madian autem & Amalec, & omnes Oriētales populi fusi iacebant in valle, vt locustarū multitudo: cameli autē innumera biles erāt, sicut arena quæ iacet in litore maris.

Cūque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo: & in hunc modum referebat quod viderat, Vidi somniū, & videbatur mihi quasi subcineritius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descēdere: cūque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subuertit, & terræ funditus cōæquauit. Respondit is cui loquebatur, Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filii Ioas viri Israelitæ. tradidit enim Dominus in manus eius Madian, & omnia castra eius. Cūque audisset Gedeon somniū, & interpretationem eius, adorauit: & reuersus est ad castra Israel, & ait, Sur-

Fides eius in pro missionem Dei, accepto signo in vellere, corroboratur. Deū, (Vet. Cōpl. facies) (Vet. Di. o. Ge. p. - Vet. B. Di. o. l. Ge. l. p. v.

Deū, (Vet. Cōpl.)

Deus (Vet. Cōpl.)

Deus volēs omnia sibi soli tribui, iuber bellatorum numerū minui.

Deute. 10. b. 1. mach. 3. g.

Probantur ad quas, quos velit Dominus pergere cū Gedeone.

Ipe (Vet. Ge. l.)

Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Gedeon cū trecētis procedit ad bellum contra Madianitas.

Descēdit Gedeon in castra Madian.

quosque (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.)

Audita somnii interpretatione victoriā omnino sibi promittit Gedeon.

Gedeoni, quē committantur trecenti viri, tradidit Deo Madianitas.

gite: tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian. Diuisitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas, ac lampades in medio lagenarum. Et dixit ad eos, Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorum, & quod fecero, sectamini.

Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite, & conclamate, Domino & Gedeoni. Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediae: & custodibus suscitatis, coeperunt buccinis clangere, & conplodere inter se lagenas. Cumque per gyrum castrorum in tribus personaret locis, & hydrias confragissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas, clamaueruntque, Gladius Domini & Gedeonis: ita singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, ululantisque fugerunt: & nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. Immisitque Dominus gladium in omnibus castris, & mutua se caede truncabant, fugientes usque ad Beth-leca, & crepidinem Abelmehula in Tebbath. Conclamantes autem viri Israel de Nephthali & Aser, & omni Manasse persequabantur Madian. Misitque Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim, dicens, Descendite in occursum Madian, & occupate aquas usque Bethbera atque Iordanem. Clamauitque omnis Ephraim, & praecipit aquas atque Iordanem usque Bethbera. Apprehensosque duos viros Madian, Oreb & Zeb: interfecit Oreb in Petra-Oreb, Zeb vero in Torculari-Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Iordanis.

C A P. V I I I.

Ixeruntque ad eum viri Ephraim, Quid est hoc quod facere voluisti, ut nos non vocares, cum ad pugnam pergeres contra Madian? iurgantes fortiter, & propere vim inferentes.

Quibus ille respondit, Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis? nonne melior est racemus Ephraim, vindemiis Abi-ezer? In manus vestras Dominus tradidit principes Madiam, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cum locutus esset, requieuit spiritus eorum, quo tumebant contra eum.

Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, transiit eum cum trecentis viris qui secum erant: & praelassitudine, fugientes persequi non poterant. Dixitque ad viros Socoth, Date, obsecro, panes populo qui mecum est, quia valde defecerunt: ut possimus persequi Zebee & Salmana reges Madian. Responderunt principes Socoth, Forsitan palmae manuum Zebee & Salmana in manu tua sunt, & idcirco postulas ut demus exercitui tuo panes? Quibus ille ait, Cum ergo tradiderit Dominus Zebee & Salmana in manus meas, & cum reuersus fuero victor in pace, conteram carnes vestras cum spinis, tribulisque deserti. Et inde conscendens, venit in Phanuel: locutusque est ad viros loci illius similia. Cui & illi responderunt sicut responderant viri Socoth. Dixit itaque eis, Cum reuersus fuero victor in pace, destruam turrim hanc. Zebee autem & Salmana quiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim millia viri remanserant ex omnibus turmis Orientalium populorum, caesiscentum vi-

ginti millibus bellatorum, & eductentium gladium.

Ascendensque Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur ad Orientalem partem Nobae, & Iegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil aduersi suspicabatur. Fugeruntque Zebee & Salmana, quos persequens Gedeon, comprehendit, turbato omni exercitu eorum. Reuertensque de bello ante solis ortum, apprehendit puerum de viris Socoth, interrogauitque eum nomina principum & seniorum Socoth, & descripsit septuaginta septem viros. Venitque ad Socoth, & dixit eis, En Zebee & Salmana super quibus exprobrauistis mihi, dicentes, Forsitan manus Zebee & Salmana in manibus tuis sunt, & idcirco postulas ut demus viros qui lassi sunt & defecerunt, panes. Tulit ergo seniores ciuitatis, & spinas deserti ac tribulos, & contriuuit cum eis, atque comminuit viros Socoth. Turrim quoque Phanuel subuertit, occisis habitatoribus ciuitatis. Dixitque ad Zebee & Salmana, Quales fuerunt viros quos occidistis in Thabor? Qui responderunt, Similes tui, & vnus ex eis quasi filius regis. Quibus ille respondit, Fratres mei fuerunt, filii matris meae. viuit Dominus, quia si seruassetis eos, non vos occiderem.

Dixitque Iether primogenito suo, Surge, & interfice eos, qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat. Dixeruntque Zebee & Salmana, Tu surge, & irruere in nos: quia iuxta aetate robur est hominis. Surrexit Gedeon, & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas quibus colla regalium camelorum decorari solent.

Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeon, Dominare nostri tu & filius tuus, & filii filii tui: quia liberauisti nos de manu Madian. Quibus ille ait, Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur Dominus. Dixitque ad eos, Vnam petitionem postulo a vobis, Date mihi in aures ex praeda vestra. in aures enim aureas Ismaelitarum habere consueuerant. Qui responderunt, Libentissime dabimus, expandentesque super terram pallium, proiecerunt in eo in aures de praeda, & fuit pondus postularum inaurium, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant, & praeter torques aureas camelorum.

Fecitque ex eo Gedeon ephod, & posuit illud in ciuitate sua Ephra. fornicatusque est omnis Israel in eo, & factum est Gedeoni, & omni domui eius in ruinam. Humiliatus est autem Madian coram filiis Israel, nec potuerunt ultra ceruices eleuare: sed quieuit terra per quadraginta annos quibus Gedeon praefuit. Abiit itaque Ierobaal filius Ioas, & habitauit in domo sua: habuitque septuaginta filios, qui egressi sunt de femore eius, eo quod plures haberet uxores. Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech. Mortuusque est Gedeon filius Ioas in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Ioas patris sui in Ephra de familia Ezri.

Postquam autem mortuus est Gedeon, aduersi sunt filii Israel, & fornicati sunt in baalim. Percusseruntque cum baal foedus, ut esset eis in deum: nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum: nec fecerunt misericordiam cum domo Ierobaal Gedeon iuxta omnia bona quae fecerat Israeli.

Ofce 10. d.

Socothite launt panes immiseri cordis suu.

Phanuel habitatores occidit. Zebee & salmana interficiunt.

Psal. e.

Dominari Israelii Deum, non se, vult Gedeon.

vobis (Vet. Di. l. Ge. l. B. Compl. Dantur in aures aureae Gedeoni a populo.

Ephod Gedeonis in offendiculum Israeli.

Septuaginta filii Gedeonis, ex pluribus vxoribus.

Abi-melech.

Mortitur Gedeo.

Psal. 12. c.

Beth-leca, (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Oreb & Zeb principes occiduntur. Esa. 10. f. psal. 12. c.

Virii Ephraim insurgunt in Gedeonem quos lenit laudatio eos.

Demus (Vet. C. b. pl.

Socothite negat panes Gedeoni persequenti Zebee & Salmana.

Ironia.

Vet. Di. o. Ge. p. M. Compl. V.

Negant & cluent Phanuel.

C A P. I X.

Abi-melech filius Gedeonis occidit 70 fratres suos.

*matris (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v.)

Biiit autem Abi-melech filius Ierobaal in Sichem ad fratres matris suae, & locutus est ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matrisque suae dicens, Loquimini ad omnes viros Sichem, Quid vobis est melius, ut dominantur vestri septuaginta viri omnes filii Ierobaal, an ut dominetur vobis vnus vir? simulque considerate quod os vestrum, & caro vestra sum. Locutique sunt fratres matris eius de eo, ad omnes viros Sichem vniuersos sermones istos, & inclinauerunt cor eorum post Abi-melech, dicentes, Frater noster est. Dederuntque illi septuaginta pondera argenti de phano Baal-berith. qui conduxit sibi ex eo viros inopes & vagos, secutique sunt eum.

Ioatham filius Gedeonis minimus latitat.

Abi-melech constituitur rex.

Ioatham, proposita lignorum parabola, praedicat interitum Sichimitarum & Abi-melech. *Deus. (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. Compl.)

Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ierobaal septuaginta viros, super lapidem vnum: remansitque Ioatham filius Ierobaal minimus, & absconditus est. Congregati sunt autem omnes viri Sichem, & vniuersae familiae urbis Mello: abieruntque, & constituerunt regem Abimelech, iuxta quercum quae stabat in Sichem. Quod cum nuntiatum esset Ioatham, iuit, & stetit in vertice montis Garizim: eleuataque voce, clamauit & dixit, Audite me viri Sichem, ita ut audiat vos Dominus. Ierunt ligna, ut vngerent super se regem: dixeruntque oliuae, Impera nobis. Quae respondit, Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua & dii vtuntur, & homines: & venire ut inter ligna promouear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum, Veni, & super nos regnum accipe. Quae respondit eis, Nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suauissimos, & ire ut inter caetera ligna promouear? Locutaque sunt ligna ad vitem, Veni, & impera nobis. Quae respondit eis, Nunquid possum deserere vinum meum, quod laetificat Deum & homines, & inter ligna caetera promoueri? Dixeruntque omnia ligna ad rhamnū, Veni, & impera super nos. Quae respondit eis, Si verem me regem vobis constituitis, venite, & sub umbra mea requiescite. si autem non vultis, egredietur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani. Nunc igitur si recte, & absque peccato constituiistis super vos regem

*Vet. Compl.

Abi-melech, & bene egistis cum Ierobaal, & cum domo eius, & reddidistis vicem beneficiis eius. Qui pugnavit pro vobis, & animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian. Qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios eius septuaginta viros super vnum lapidem, & constituiistis regem Abimelech filium ancillae eius super habitatores Sichem, eo quod frater vester sit: Si ergo recte, & absque vitio egistis cum Ierobaal, & domo eius, hodie laetemini in Abi-melech, & ille laetetur in vobis. Sin autem peruersi, egredietur ignis ex eo, & consumat habitatores Sichem, & oppidum Mello: egredieturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & deuoret Abimelech. Quae cum dixisset, fugit, & abiit in Bera: habitauitque ibi ob metum Abi-melech fratris sui. Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus annis. Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech, & habitatores Sichem: qui coeperunt eum detestari. Et scelus interfectionis septuaginta filiorum Ierobaal, & effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, & in caeteros Sichimorum principes qui eum adiuuerant. Posueruntque

Dominus immisit spiritum odii inter Sichimitas & Abimelech, eique insidantur. *Deus. (Vet. Compl.)

insidias aduersum eum in summitate montium: & dum illius praestolabantur aduentum, exercebant latrocinia, agentes praedas de praetereuntibus. nuntiatumque est Abi-melech. Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, & transiit in Sichimam. Ad cuius aduentum erecti habitatores Sichem, egressi sunt in agros vastantes vineas, vnaeque calcatae: & factis cantantium choris ingressi sunt phanum dei sui, & inter epulas & pocula maledicebant Abi-melech, clamante Gaal filio Obed, Quis est iste Abi-melech, & quae est Sichem, ut seruiamus ei? nunquid non est filius Ierobaal, & constituit principem Zebul seruum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo seruiemus ei? utinam daret aliquis populum istum sub manu mea, ut auferrem de medio Abimelech. Dicitumque est Abi-melech, Congrega exercitus multitudinem, & veni. Zebul enim princeps ciuitatis auditis sermonibus Gaal filii Obed, iratus est valde. Et misit clam ad Abimelech nuntios, dicens, Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis, & oppugnat aduersum te ciuitatem. Surge itaque nocte cum populo qui tecum est, & latita in agro. Et primo mane oriente sole, irruerit super ciuitatem. illo autem egrediente aduersum te cum populo suo, fac ei quod potueris. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte, & tetedit insidias iuxta Sichimam in quatuor locis. Egressusque est Gaal filius Obed, & stetit in introitu portae ciuitatis: surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus cum eo de insidiarum loco. Cumque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul, Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit, Umbrae motium vides quasi capita hominum, & hoc errore deciperis. Rursusque Gaal ait, Ecce populus de umbilico terrae descendit, & vnus cuneus venit per viam quae respicit quercum. Cui dixit Zebul, Vbi est nunc os tuum, quo loquebaris, Quis est Abimelech ut seruiamus ei? nonne hic populus est, quem despiciebas? Egredere, & pugna contra eum. Abiit ergo Gaal, expectante Sichimorum populo, & pugnavit contra Abimelech, qui persecutus est eum fugientem, & in urbem compulit: cecideruntque ex parte eius plurimi, vsque ad portam ciuitatis. Et Abimelech sedit in Ruma: Zebul autem, Gaal, & socios eius expulit de vrbe, nec in ea passus est comorari. Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nuntiatum esset Abi-melech, tulit exercitum suum, & diuisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Vidensque quod egredere turmas, surrexit & irruit in eos, cum cuneo suo, oppugnans & obsidens ciuitatem: duae autem turmae palantes per campum, aduersarios persequabantur. Porro Abimelech omni die illo oppugnabat urbem: quam cepit, interfectis habitatoribus eius, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret. Quod cum audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt phanum dei sui, Berith, vbi foedus cum eo pepigerat, & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde. Abimelech quoque audies viros turris Sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: & arrepta securi, praecidit arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit ad socios, Quod me vidistis facere, cito facite. Igitur certatim ramos de arboribus

Gaal pugnat contra Abimelech.

*Vet. Ge. p. l. Di. o. l. quis (Hebraice)

Expugnatur exercitus Gaal ab Abimelech. *Expectante (Vet. Ge. p. Gaal cecidit ex Sichem.)

Abimelech destruit urbem Sichem, interfectis habitatoribus eius.

*Turris Sichem cum 1000 hominibus coebatur. *S. S.

ribus præcidentes, sequebantur ducem. Qui circumdantes præsidium, succederunt: atque ita factum est, vt fumo & igne mille hominum necarentur, viri pariter & mulieres, habitatorum turris Sichem. ¹⁰ Abi-melech autem inde proficiscens venit ad oppidum Thebes, quod circumdans obsidebat exercitu. Erat autem turris excelsa in media ciuitate, ad quam confugerant simul viri ac mulieres, & omnes principes ciuitatis, clausa firmissimè ianua, & super turris tectum stantes per propugnacula. ¹¹ Accedensque Abi-melech iuxta turrim, pugnabat fortiter: & appropinquas ostio, ignem supponere nitebatur. ¹² Et ecce vna mulier fragmen molæ desuper iaciens, illisit capiti Abi-melech, & confregit cerebrum eius. ¹³ Qui vocauit cito armigeru suum, & ait ad eum, Euagina gladium tuu, & percute me: ne forte dicatur quod à foemina interfectus sim. qui iussa perficiens, interfecit eum. ¹⁴ Illo quoque mortuo, omnes qui cum eo erant de Israel, reuersi sunt in sedes suas. Et reddidit Deus malum quod fecerat Abi-melech contra patrem suu, interfecit septuaginta fratribus suis. ¹⁵ Sichimitis quoque quod operati erant, retributum est, & venit super eos maledictio Ioatham filii Ierobaal.

Abi-melech oppugnans ciuitate Thebes, à muliere vulneratur.

2. Reg. 11. c.

Thola, dux israel constituitur.

Huic succedit Iair.

Ob idolatriam filii israel traduntur in manus philistinorum.

Confitentes deo peccatu suu, clamant ad ipsum. - Vet. Di. l. Ge. p. v. Compl. Arguit israelitas ingratitude deus.

Non cessantium confiteri peccatum, & semper clamantiu, miseretur Deus.

¹⁶ Ost Abi-melech surrexit dux in Israel. ¹⁷ Thola filius Phua patru Abi-melech, vir de Issachar, qui habitauit in Samir montis Ephraim: & iudicauit Israellem viginti & tribus annis, mortuusque est, ac sepultus in Samir. ¹⁸ Huic successit Iair Galaadites, qui iudicauit Israellem per viginti & duos annos, habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinaru, & principes triginta ciuitatum, quæ ex nomine eius sunt appellatae Auoth-Iair, id est oppida Iair, vsque in presentem diem in Terra-Galaad. ¹⁹ Mortuusque est Iair: ac sepultus in loco, cui est vocabulu Camon. ²⁰ Filii autem Israel peccatis veteribus iungentes noua, fecerunt malum in conspectu Domini, & seruiuerunt idolis, baalim & Astaroth, & diis Syriæ ac Sidonis & Moab & filiorum Ammon & Philisthiim: dimiseruntque Dominum, & non coluerunt eum. ²¹ Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthiim & filioru Ammon. ²² Afflictique sunt, & vehementer oppressi per annos decem & octo, omnes qui habitabant trans Iordanem in Terra-Amorrhæi, quæ est in Galaad. ²³ Intantum vt filii Ammon Iordane transmissio vastarent Iudam & Benjamin & Ephraim: afflictusque est Israel nimis. ²⁴ Et clamantes ad Dominum, dixerunt, Peccauimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum nostru, & seruiuimus baalim. ²⁵ Quibus locutus est, Nunquid non Aegyptii & Amorrhæi, filiique Ammon & Philisthiim, Sidonii quoque & Amalec & Chanæan oppresserunt vos: & clamastis ad me, & erui vos de manu eorum. ²⁶ Et tamen reliquistis me, & coluistis deos alienos: idcirco non addam vt ultra vos liberem. ²⁷ He, & inuocate deos quos elegistis: ipsi vos liberent in tempore angustiaru. ²⁸ Dixeruntque filii Israel ad Dominum, Peccauimus, redde tu nobis quicquid tibi placet: tantum nunc libera nos. ²⁹ Quæ dicentes, omnia de finibus suis alienorum deorum idola proiecerunt, & seruiuerunt Domino Deo: qui doluit super miseris eorum. ³⁰ Itaque filii Ammon coclamantes, in Galaad fixere tentoria: contra quos congregati filii

Israel, in Maspha castrametati sunt. ³¹ Dixeruntque principes Galaad singuli ad proximos suos; ³² Qui primus ex nobis contra filios Ammon coeperit dimicare, erit dux populi Galaad.

³³ **F**uit itaque illo in tempore Iephte Galaadites vir fortissimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad. ³⁴ Habuit autem Galaad vxorem, de qua suscepit filios: qui postqua creuerant, eiecerunt Iephte, dicentes, Hæres in domo patris nostri esse non poteris, quia de adultera matre natus es. ³⁵ Quos ille fugiens atque deuitans, habitauit in Terra-tob: congregatique sunt ad eum viri inopes, & latrocinantés, & quasi principem sequebantur. ³⁶ In illis diebus pugnabant filii Ammon contra Israel. ³⁷ Quibus acriter instantibus perrexerunt maiores nati de Galaad, vt tollerent in auxilium sui Iephte de Terra-tob: dixeruntque ad eum, Veni, & esto princeps noster, & pugna contra filios Ammon. ³⁸ Quibus ille respondit, Nonne vos estis qui odistis me, & eiecistis de domo patris mei, & nunc venistis ad me necessitate compulsi. ³⁹ Dixeruntque principes Galaad ad Iephte, Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, vt proficiscaris nobiscum, & pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium qui habitant in Galaad. ⁴⁰ Iephte quoque dixit eis, Si verè venistis ad me, vt pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos Dominus in manus meas, ego ero vester princeps. ⁴¹ Qui responderunt ei, Dominus qui hæc audit, ipse mediator ac testis est quod nostra promissa faciemus. ⁴² Abiit itaque Iephte cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem sui. ⁴³ Locutusque est Iephte omnes sermones suos coram Domino in Maspha. ⁴⁴ Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent, Quid mihi & tibi est, quia venisti contra me, vt vastares terram meam. ⁴⁵ Quibus ille respondit, Quia tulit Israel terram meam, quando ascendit de Aegypto à finibus Arnon vsque Ieboc atque Iordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eam. ⁴⁶ Per quos rursum mandauit Iephte, & imperauit eis vt diceret regi Ammon. ⁴⁷ Hæc dicit Iephte, Non tulit Israel Terram-Moab, nec Terram filiorum Ammon: sed quando de Aegypto conscenderunt, ambulauit per solitudinem vsque ad Mare-rubrum, & venit in Cades. ⁴⁸ Misitque nuntios ad regem Edom, dicens, Dimitte me vt transeam terram tuam. qui noluit acquiescere precibus eius. ⁴⁹ Misit quoque ad regem Moab, qui & ipse transitum præbere contempsit. ⁵⁰ Mansit itaque in Cades & circuiuit ex latere Terram-Edom, & Terram-Moab: venitque ad orientalem plagam Terræ-Moab, & castrametatus est trans Arnon: ⁵¹ nec voluit intrare terminos Moab: Arnon quippe cofinium est Terræ-Moab. ⁵² Misit itaque Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorū, qui habitabat in Hesebon, & dixerunt ei, Dimitte vt transeam per terram vsque ad fluuium. ⁵³ Qui & ipse Israel verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos: sed infinita multitudine congregata egressus est contra eum in Iasa, & fortiter resistebat. ⁵⁴ Tradiditque eum Dominus in manus Israel eum omni exercitu suo, & percussit eum, & possedit omnem Terram Amorrhæi habitatoris regionis illius, & vniuersos fines eius de Arnon vsque Ieboc,

Iephte, meretricis matre natus, occidit fratres suos.

altera (Vet. Di. l. Ge. l. p. Compl.

Iephte constituitur super Israellem.

Petit Iephte per nuntios ab Ammonitis quare Israelitis affligant.

Num. 11. f.

Ammon repetit terras suas ab Israelitis possessas.

Num. 10. e.

contra (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Num. 11. c & e.

& de ſolitudine vſque ad Iordanem. Dominus ergo Deus Iſrael ſubvertit Amorrhæum, pugnantem contra illum populo ſuo Iſrael, & tu nunc viſiſſe terram eius. Nonne ea quæ poſſedit Chamos deus tuus, tibi iure debentur? quæ autem Dominus Deus noſter victor obtinuit, in noſtra cedent poſſeſſionem? Niſi forte melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quod iurgatus ſit contra Iſrael, & pugnaverit contra eum, quando habitavit in Heſebon, & viculis eius, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta Iordanem, per trecentos annos. quare tanto tempore nihil ſuper hac repetitione tentaviſti? Igitur non ego pecco in te, ſed tu contra me male agis, indicens mihi bella non iuſta. Iudicet Dominus arbiter huius diei inter Iſrael, & inter filios Ammon. Noluitque acquieſcere rex filiorum Ammon verbis Iephthe, quæ per nuntios madauerat. Factus eſt ergo ſuper Iephthe Spiritus Domini, & circuiens Galaad & Maſſa, Maſpha quoque Galaad, & inde traſiens ad filios Ammon, votum vouit Domino, dicens, Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihi que occurrerit reuertenti cum pace à filiis Ammon, cum holocauſtum offeram Domino. Traſiuitque Iephthe ad filios Ammon, vt pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus eius. Percuſſitque ab Aroer vſque dum venias in Mennith, viginti eui tates, & vſque ad Abel, quæ eſt vineis conſita, plaga magna nimis. humiliatque ſunt filii Ammon à filiis Iſrael. Reuertenti autem Iephthe in Maſpha domum ſuam, occurrit ei vnigenita filia ſua cum tympanis & choris. non enim habebat alios liberos. Qua viſa ſcidit veſtimenta ſua, & ait, Heu me filia mi, decepiſti me, & ipſa decepta es. aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non poterò. Cui illa reſpondit, Pater mi, ſi aperuiſti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcunque pollicitus es, cõeſſa tibi vltione atque victoria de hoſtibus tuis. Dixitque ad patrem, Hoc ſolum mihi præſta quod deprecor, Dimitte me vt duobus meſibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum ſodalibus meis. Cui ille reſpondit, Vade. Et dimiſit eam duobus meſibus. Cùmque abiſſet cum ſociis ac ſodalibus ſuis, flebat virginitatem ſuam in motibus. Expletisque duobus meſibus, reuerſa eſt ad patrem ſuum, & fecit ei ſicut vouerat. Quæ ignorabat virum. exinde mos increuit in Iſrael, & cõeſuetudo ſeruata eſt. vt poſt anni circulum conueniant in vnum filia Iſrael, & plangent filiam Iephthe Galaaditæ diebus quatuor.

CAP. XII.

Cce autem in Ephraim orta eſt ſeditio. nam tranſeuntes contra Aquilonem, dixerunt ad Iephthe, Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluiſti, vt pergeremus tecum? igitur incendemus domum tuam. Quibus ille reſpondit, Diſceptatio erat mihi & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocauique vos vt præberetis mihi auxiliũ, & facere noluiſtis. Quod cernens, poſui animam meam in manibus meis, traſiuique ad filios Ammon, & tradidit eos Dominus in manus meas. quid commerui, vt aduerſum me conſurgatis in prælium? Vocatis itaque ad ſe cunctis viris de Galaad, pugnabat contra

Ephraim: percufferuntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat, Fugitiuus eſt Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim & Maſſa. Occupaueruntque Galaaditæ vada Iordanis, per quæ Ephraim reuerſurus erat. Cùmque veniſſet ad ea de Ephraim numero, fugiens, atque dixiſſet, Obſecro vt me tranſire permittas: dicebatur ei Galaaditæ, Numquid Ephratæus es? Quo dicente, Non ſum: interrogabant eum, Dic ergo Schibboleth, quod interpretatur ſpica. Qui reſpondebat, Sibboleth: eadem litera ſpicam exprimere non valens. Statimque apprehenſum iugulabant in ipſo Iordanis tranſitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim quadraginta duo millia. Iudicauit itaque Iephthe Galaadites Iſrael ſex annis: & mortuus eſt, ac ſepultus in ciuitate ſua Galaad. Post huc iudicauit Iſrael Abefan de Beth-lehem: qui habuit triginta filios, & totidem filias: quas emittens foras, maritis dedit, & eiufdem numeri filiis ſuis accepit vxores, introducens in domum ſuam. qui ſeptem annis iudicauit Iſrael. Mortuusque eſt, ac ſepultus in Beth-lehem. Cui ſucceſſit Abijlon Zabulonites: & iudicauit Iſrael decem annis. Mortuusque eſt ac ſepultus in Zabulon. Post hunc iudicauit Iſrael Abdon, filius Elei Pharathonites: qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, aſcendentes ſuper ſeptuaginta pullos aſinarum, & iudicauit Iſrael octo annis. Mortuusque eſt ac ſepultus in Pharathon terræ Ephraim, in monte Amalec.

CAP. XIII.

urſumque filii Iſrael fecerunt malum in conſpectu Domini: qui tradidit eos in manus Philithinorum quadraginta annis. Erat autem quidam vir de Saraa, & de ſtirpe Dan, nomine Manue, habens vxorem ſterilem. Cui apparuit angelus Domini, & dixit ad eam, Sterilis es & abſque liberis: ſed concipies & paries filium. Caue ergo ne bibas vinum ac ſiceram, nec immundum quicquam comedas. Quia concipies, & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erit enim nazarus Dei ab infantia ſua, & ex matris vtero, & ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philithinorum. Quæ cum veniſſet ad maritum ſuum, dixit ei, Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum interrogaſſem quis eſſet, & vnde veniſſet, & quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere. Sed hoc reſpondit, Ecce concipies & paries filium: caue ne vinum bibas nec ſiceram, & ne aliquo veſcaris immundo: erit enim puer nazarus Dei ab infantia ſua, & ex vtero matris ſuæ, vſque ad diem mortis ſuæ. Orauit itaque Manue Dominum, & ait, Obſecro Domine, vt vir Dei quem miſiſti, veniat iterum, & doceat nos quid debeamus facere de puerò qui natiurus eſt. Exaudiuitque Dominus deprecantem Manue, & apparuit ruruſum angelus Dei vxori eius ſedenti in agro: Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quæ cum vidiffet angelum, feſtinauit, & cucurrit ad virum ſuum: nuntiauitque ei, dicens, Ecce apparuit mihi vir quem ante videram. Qui ſurrexit, & ſecutus eſt vxorem ſuam: venientemque ad virum, dixit ei, Tu es qui locutus es mulieri: Et ille reſpondit, Ego ſum. Cui Manue, Quando, inquit, ſermo tuus fuerit expletus, quid vis vt faciat puer: aut à quo ſe obſeruare debbit? Dixitque angelus Domini ad Manue, Ab omnibus quæ

i.iii.

Nume 22.4.

Ammon (vet. cōp.)

Ammonites ſuperbi.

Spiritu Dei accēſus Iephthe, inuadit Ammonitas. Votum Iephthe.

Vincuntur Ammonites ab Iephthe.

Iephthe reuertenti, occurrit filia ipſius.

Seditio Ephraim contra Iephthe.

te & (ve. Ge. p. s.)

Pugna Iephthe contra Ephraim. - Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Mortitur Iephthe.

Abefan iudicat Iſraelem.

Elon ei ſucceſſit. Elon (vet. Ge. p.)

Post quæ, Abdon.

Idololatæ filii Iſrael traduntur Philithinis.

Samſonis ſtatuitas prænuntiat Manue patri ei.

Samſon nazarus liberaturus Iſraelem.

Petit Manue quid agere debeat de filio natiuro.

Deus (vet. cōp.) Angelus apparuit Manue.

locutus sum vxori tuæ, abstineat se: & quicquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atque custodiat. ¹⁵ Dixit itaque Manue ad angelum Domini, Obsecro te vt acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris. Cui respondit angelus, Si me cogis, nõ comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quod angelus Domini esset. ¹⁶ Dixitque ad eum, Quod est tibi nomen, vt si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te? Cui ille respondit, Cur quæris nomẽ meum, quod est mirabile? Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & posuit super petram, offerens Domino qui facit mirabilia: ipse autem & vxor eius intuebatur. ¹⁷ Cumque ascenderet flamma altaris in cælum, angelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod cum vidisset Manue & vxor eius, proni ceciderunt in terram, & vltra eis non apparuit angelus Domini: statimque intellexit Manue angelum Domini esse. ¹⁸ Et dixit ad vxorem suam, Morte moriemur, quia vidimus Dominum. Cui respondit mulier, Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neque ea quæ sunt ventura, dixisset. ¹⁹ peperit itaque filium, & vocauit nomẽ eius Samson. Creuitque puer, & benedixit ei Dominus. ²⁰ Cœpitque Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan inter Saraa & Esthaol. CAP. XIII.

D Escendit ergo Samson in Thamnatha. vidensque ibi mulierem de filiabus Philisthiim, ascendit, & nuntiauit patri suo, & matri suæ, dicens, Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philisthinorum: quam quæso vt mihi accipiatis vxorem. Cui dixerunt pater & mater sua, Nunquid nõ est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo tuo, quia vis accipere vxorem de Philisthiim, qui incircũcisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum, Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis. ²¹ Parentes autẽ eius nesciebant quod res à Domino fieret, & quæreret occasione cõtra Philisthiim. eo enim tempore Philisthiim dominabantur Israeli. ²² Descendit itaque Samson cum patre suo & matre in Thamnatha: cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sæuus, & rugiens, & occurrit ei. ²³ Irruit autẽ Spiritus Domini in Samson, & dilacerauit leonẽ, quasi hœdum in frustra decerperet, nihil omnino habens in manu: & hoc patri & matri noluit indicare. ²⁴ Descenditque, & locutus est mulieri quæ placuerat oculis eius. Et post aliquot dies reuertens vt acciperet eam, declinauit vt videret cadauer leonis, & ecce examẽ apum in ore leonis erat ac fauus mellis. ²⁵ Quem cum sumpisset in manibus, comedebat in via: veniensque ad patrem suum & matrem, dedit eis partem, qui & ipsi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quod mel de corpore leonis assumpserat. ²⁶ Descendit itaque pater eius ad mulierem, & fecit filio suo Samson conuiuium. sic enim iuuenes facere consueuerant. ²⁷ Cum ergo ciues loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta qui essent cum eo. ²⁸ Quibus locutus est Samson, Proponã vobis problema: quod si solueritis mihi intra septem dies conuiuii, dabo vobis triginta sindones, & totidem tunicas. Sinau-

tem non potueritis soluere, vos dabitis mihi triginta sindones, & eiusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei, Proponẽ problema, vt audiamus. ¹⁴ Dixitque eis, De comedẽte exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo. Nec potuerunt per tres dies propositionem soluere. ¹⁵ Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad vxorem Samson, Blandire viro tuo, & suade ei vt indicet tibi quid significet problema. quod si facere nolueris, incẽdemus te, & domũ patris tui, an idcirco vocastis nos ad nuptias vt spoliaretis? ¹⁶ Quæ fundebat apud Samson lachrymas, & querebatur dicens, Odisti me, & nõ diligis: idcirco problema quod proposuisti filiis populi mei, non vis mihi exponere. At ille respondit, Patri meo, & matri nolui dicere: & tibi indicare poterõ. ¹⁷ Septem igitur diebus conuiuii flebat ante eum: tandemque die septimo cum ei esset molesta, exposuit. quæ statim indicauit ciuibus suis. ¹⁸ Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum. Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos, Si nõ arassetis in vitula mea, non inuenissetis propositionem meam. ¹⁹ Irruit itaque in eũ Spiritus Domini, descenditque Ascensionem, & percussit ibi triginta viros: quorum ablatas vestes dedit iis qui problema soluerant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui: vxor autem eius accepit maritum vnum de amicis eius & pronubis.

CAP. XV.

P Ost aliquantulum autem temporis, cum diestriticæ messis instarent, venit Samson inuisere volens vxorem suam, & attulit ei hœdum de capris. Cumque cubiculum eius solito vellet intrare, prohibuit illum pater illius, dicens, Putaui quod odisses eam, & ideo tradidi illam amico tuo: sed habet sororem, quæ iunior & pulchrior illa est, sit tibi pro ea vxor. Cui Samson respondit, Ab hac die nõ erit culpa in me contra Philisthæos: faciam enim vobis mala. ⁴ Perrexitque, & cepit trecentas vulpes, caudasque earũ iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio: quas igne succendens dimisit vt huc illucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus successis, & comportatæ iam fruges, & adhuc stantes in stipula, concrematæ sunt, intantum vt vineas quoque, & oliueta, flamma consumeret. ⁵ Dixeruntque Philisthiim, Quis fecit hanc rem? Quibus dictũ est, Samson gener Thamnathæi: quia tulit vxorem eius, & alteri tradidit, hæc operatus est. ⁶ Ascenderuntque Philisthiim: & combuissent tam mulierẽ quã patrem eius. ⁷ Quibus ait Samson, Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam vltionem, & tunc quiescã. ⁸ Percussitque eos ingenti plaga, ita vt stupẽtes suram femori imponerent. ⁹ Et descendens habitauit in spelunca petre Etam. Igitur ascendentes Philisthiim in Terram-Iuda castrametati sunt in loco, qui postea vocatus est Lechi, id est maxilla: vbi eorum fusus est exercitus. ¹⁰ Dixeruntque ad eos de tribu Iuda, Cur ascendistis aduersum nos? Qui responderunt, Vt ligemus Samson venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus est. ¹¹ Descenderunt ergo tria millia virorum de Iuda, ad specum silicis Etam, dixeruntque ad Samson, Nescis quod Philisthiim imperent nobis? quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait, Sicut fecerunt mihi, sic feci eis. ¹² Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus

¹⁵ Dixitque (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Angelus nõ vult sibi offerri holocaustum, sed Deo.

Manue offert Deo holocaustum.

¹⁷ vidisset (Vet. Di. o. Ge. p.)

¹⁹ Deũ (Vet. Cõpl.)

Nascitur sãson.

Samson ducit vxorem de filiabus Philisthiim.

Samson leonis catulũ dilacerat.

Mel cum apum examine in corpore leonis.

Nuptiæ Samsonis.

sãson sodalibus suis proponit ænigma de leone quẽ occiderat, & cuius cadauere mel enatum fuerat.

Vxori exponit ænigma.

Vxor samsonis alteri datur.

Samson propter ablatam vxorẽ, segetes Philisthinorum exurit.

Cõburitur vxor samsonis à Philisthæis.

Samson ligatus traditur Philisthæis.

ergo (Vet. Di. o.)

Philisthinorū. Quibus Samson, Iurate, ait, & sponde mihi quod non occidatis me. Dixerūt, Non te occidemus, sed victū trademus. Ligaueruntque eum duobus nouis funibus, & tulerunt eum de petra Bram. Qui cum venisset ad locum Maxillæ, & Philisthiim vociferantes occurrisserent ei, irruit Spiritus Domini in eum: & sicut solent ad odorem ignis ligna consumi, ita vincula quibus ligatus erat, dissipata sunt & soluta. Inuētāque maxillam, id est mandibulam asini, quæ iacebat, arripens, interfecit in ea mille viros, & ait, In maxilla asini, in mandibula pulli asinarū deleui eos, & percussi mille viros. Cumque hæc verba canens compleisset, proiecit mandibulam de manu, & vocauit nomen loci illius Ramath-lechi, quod interpretatur eleuatio maxillæ. Sitiēnsque valde, clamauit ad Dominū, & ait, Tu dedisti in manu serui tui salutem hanc maximam atque victoriam: & en sitī morior, incidāque in manus incircuncisorum. Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ: quibus haustis refocillauit spiritum, & vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius, Fons-inuocantis-de-maxilla, vsque in præsentem diem. Iudicauitque Israel in diebus Philisthiim viginti annis.

CAP. XVI.

Biiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eā. Quod cum audissent Philisthiim, & percubruisset apud eos, intrasse urbem Samson, circumdederunt eum, positis in porta ciuitatis custodibus: & ibi tota nocte cum silentio præstolantes, vt facto mane exeuntem occiderēt. Dormiuit autem Samson vsque ad medium noctis: & inde cōsurgens apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis & sera, impositasque humeris suis portauit ad verticem montis qui respicit Hebron.

Post hæc amauit mulierem, quæ habitauit in Vallē-forec, & vocabatur Dalila. Veneruntque ad eam principes Philisthinorū, atque dixerunt, Decipe eum, & disce ab illo in quo habeat tantā fortitudinem, & quomodo eum superare valeamus, & vincitum affligere: quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centum argenteos. Locuta est ergo Dalila ad Samson, Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo ligatus erūpere nequeas. Cui respōdit Samson, Si septem neruiceis funibus necdum siccis, & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero vt cæteri homines. Attuleruntque ad eam satrapæ Philisthinorū septem funes, vt dixerat: quibus vinxit eum, latentibus apud se insidijs, & in cubiculo finem rei expectantibus: clamauitque ad eum, Philisthiim super te Samson. Qui rupit vincula quomodo si rūpat quis filum de stupa tortum sputamine, cum odorem ignis acceperit: & non est cognitū in quo esset fortitudo eius. Dixitque ad eū Dalila, Ecce illusisti mihi, & falsum locutus es: saltem nunc indica mihi quo ligari debeas. Cui ille respondit, Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquam fuerūt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum similis. Quibus rursum Dalila vinxit eum, & clamauit, Philisthiim super te Samson: in cubiculo insidijs præparatis. qui ita rupit vincula quasi fila telarum. Dixitque Dalila rursum ad eum, Vtquequo decipis me, & falsum loqueris: ostēde quo

vinciri debeas. Cui respōdit Samson, Si, inquit, septem crines capitis mei cum licio plexueris, & clauum his circūligatum terræ fixeris, infirmus erō. Quod cum fecisset Dalila, dixit ad eum, Philisthiim super te Samson. Qui cōsurgens de somno extraxit clauum cū crinibus & licio. Dixitque ad eū Dalila, Quomodo dicis quod amas me, cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua. Cumque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhæreret, spatiū ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vsque lassata est. Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam, Ferrum nunquā ascendit super caput meum, quia nazareus, id est consecratus. Dominus sum de vtero matris meæ: si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, erōque sicut cæteri homines. Vidensque illa quod confessus ei esset omnem animū suum, misit ad principes Philisthinorum ac mandauit, Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum. qui ascenderūt assumpta pecunia quā promiserant. At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. vocauitque tonsorem, & rasit septē crines eius, & cœpit abigere eum, & à se repellere: statim enim ab eo fortitudo discessit: dixitque, Philisthiim super te Samson. Qui de somno cōsurgēs, dixit in animo suo, Egrediar sicut antè feci, & me excutiam: nesciens quod recessisset ab eo Dominus. Quem cum apprehendissent Philisthiim, statim eruerunt oculos eius, Et duxerunt Gazam vincitum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt. Iamque capilli eius renasci cœperant, & principes Philisthinorum cōuenerunt in vnum vt immolarent hostias magnificas Dagon deo suo, & epularētur, dicētes, Tradidit deus noster inimicū nostrū Samson in manus nostras. Quod etiam populus vidēs, laudabat deum surū, eadēque dicebat, Tradidit deus noster aduersariū nostrū in manus nostras, qui deleuit terram nostram, & occidit plurimos. Latētēque per cōuiuia, sumptis iam epulis, præceperūt vt vocaretur Samson, & ante eos luderet. qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum stare inter duas columnas. Qui dixit puero regēti gressus suos, Dimitte me, vt tangam columnas quibus omnis imminet domus, & reclinet super eas, & paululum requiescā. Domus autem erat plena virorū ac mulierum, & erāt ibi omnes principes Philisthinorum, ac de tecto & solario circiter tria millia vtriusque sexus spectātes ludentem Samson. At ille inuocato Domino ait, Domine Deus meus memēto mei, & redde mihi nūc fortitudinē pristinam Deus meus, vt vlciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorū luminum vnam vltionē recipiam. Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alterāque earum dextera, & alteram leua tenens, ait, Moriatur anima mea cum Philisthiim. Concussisque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, & cæteram multitudinē quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quā antè viuus occiderat. Descendentes autem fratres eius, & vniuersa cognatio tulerunt corpus eius, & sepelierunt inter Saraa & Esthaol in sepulchro patris sui Manue: iudicauitque Israel viginti annis.

i.iiii.

Maxilla asini, Spiritu Dei motus, mille viros occidit.

ardore ignis ligna(Vet. Compl.

victoriam Deo tribuit.

Deus(Vet. Cōpl. Aquis ē dēte molari asini fluētibus, sitim leuat.

samson ingredi tur ad mulierē meretricem.

Portas Gazæ in montem defert.

samson amat Dalilam quā sepe deludit petentem in quo esset ei maxima fortitudo. habitabat(Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Samson tandem indicat Dalila in quo sit sua fortitudo, & decipitur.

Deo(Vet. Cōpl. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Samson deficit fortitudo.

Apprehensum Samsonem excæcavit Philisthiim.

Dagoni idolo tribuunt Gazæ, quod captus sit Samson.

Illuduit Samson Philisthiim.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Orat Samson reddi sibi fortitudinem.

Moriatur cū principibus Philisthinorū & reliqua multitudo.

C A P. X V I I.

Michas mater curat sibi faciendā idola duo: alterū conflatile, alterum sculpsile.

Vitque eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas qui dixit matri suæ, Mille & centum argenteos quos separaueras tibi, & super quibus me audiente iuraueras, ecce ego habeo, & apud me sunt. Cui illa respondit, Benedictus filius meus Domino. Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei, Consecraui, & voui hoc argentū Domino, ut de manu mea suscipiat filius meus, & faciat sculpsile atque conflatile: & nunc trado illud tibi. Reddidit igitur eos matri suæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, ut faceret ex eis sculpsile atque conflatile, quod fuit in domo Michas. Qui ædiculam quoque in ea Deo separauit, & fecit ephod, & theraphim, id est vestem sacerdotalem, & idola: impleuitque vnus filiorum suorū manum, & factus est ei sacerdos. In diebus illis nō erat rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. Fuit quoque in tempore illo alter adolescens de Beth-léhem Iuda ex cognatione eius: eratque ipse Leuites, & habitabat ibi. Egressusque de ciuitate Beth-léhem, peregrinari voluit vbiūque sibi commodum reperisset. Cūque venisset in montem Ephraim iter faciens, & declinasset parumper in domum Michas, interrogatus est ab eo vnde venisset. Qui respondit, Leuita sum de Beth-léhem Iuda, & vado ut habitē vbi potuero, & vtile mihi esse prospexero. Dixitque Michas, Mane apud me, & esto mihi parens ac sacerdos: dabōque tibi per annos singulos decem argenteos, ac vestem duplicem, & quæ ad victū sunt necessaria. Acquieuit, & mansit apud hominē, fuitque illi quasi vnus de filiis. Impleuitque Michas manum eius, & habuit puerum sacerdotem apud se. Nunc scio, dicens, quod benefaciet mihi 'Deus' habenti Leuitici generis sacerdotem.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Adolescentem Bethlehemitam sumit sibi Michas in sacerdotem.

'Dominus' (vet. Compl.

Tribus Dan quærit sibi possessionem ampliorē.

Ingrediuntur exploratores in domum Michas.

'Dei' (vet. cōpl.

Veniunt Lais.

Reuersi, fratribus narrat quid egissent.

'scidamus' (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. M.

C A P. X V I I I.

In diebus illis non erat rex in Israel, & tribus Dan quærebat possessionē sibi, ut habitaret in ea. Usque ad illum enim diem inter cæteras tribus sortem non acceperat. Miserunt ergo filii Dan, stirpis & familiæ suæ quinque viros fortissimos de Saraa & Esthaol, ut explorarent terram, & diligenter inspicerent: dixeruntque eis, Ite, & considerate terrā. Qui cum pergentes venissent in montem Ephraim, & intrassent domū Michas, requieverunt ibi: & agnoscentes vocē adolescentis Leuitæ, utentisque illius diuersorio, dixerunt ad eum, Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob causam huc venire voluisti? Qui respondit eis, Hæc & hæc præstitit mihi Michas, & me mercede conduxit ut sim ei sacerdos. Rogauerunt autem eum ut consuleret Dominum, & scire possent an prospero itinere pergerent, & res haberet effectum. Qui respondit eis, Ite cū pace, Dominus respicit viam vestram, & iter quo pergitis. Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: videruntque populū habitantē in ea absque villo timore, iuxta consuetudinem Sidoniorum, securum & quietū, nullo ei penitus resistente, magnarūque opum, & procul à Sidōne atque à cunctis hominibus separatum. Reuersique ad fratres suos in Saraa & Esthaol, & quid egissent sciscitantibus responderunt, Surgite, & eamus ad eos. vidimus enim terram valde opulentam & huberem: nolite negligere, nolite cessare: eamus, & possideamus eam, nul-

lus erit labor. Intrabimus ad securos, in regionem latissimam, tradetque nobis 'Dominus' locum, in quo nullius rei est penuria, eorum quæ gignuntur in terra. Profecti igitur sunt de cognatione Dan, de Saraa & Esthaol sexcenti viri accincti armis bellicis, ascendentesque maserunt in Cariathiarim Iudæ: qui locus ex eo tempore Castrorum-Dan, nomen accepit, & est post tergum Cariathiarim. Inde trāsierunt in montē Ephraim. cūque venissent ad domum Michas, dixerunt quinque viri, qui prius missi fuerant ad considerandam Terram Lais, cæteris fratribus suis, Nostis quod in domibus istis sit ephod, & theraphim, & sculpsile atque conflatile: videte quid vobis placeat. Et cū paulum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Leuitæ, qui erat in domo Michas: salutaueruntque eum verbis pacificis. Sexcenti autem viri ita ut erant armati, stabant ante ostium. At illi qui ingressi fuerant domum iuuenis, sculpsile & ephod & theraphim, atque conflatile tollere nitentur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus. Tulerunt igitur qui intrauerant, sculpsile, ephod, & idola, atque conflatile. quibus dixit sacerdos, Quid facitis? Cui responderunt, Tace, & pone digitum super os tuum: venique nobiscum, ut habeamus te patrem ac sacerdotē. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo vnus viri, an in vna tribu & familia in Israel? Quod cū audisset, acquieuit sermonibus eorum, & tulit ephod & idola ac sculpsile, & profectus est cum eis. Qui cum pergerent, & ante se ire fecissent paruulos ac iumēta, & omne quod erat pretiosum, iamque à domo Michas essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michas conclamantes secuti sunt, & post tergum clamare cœperunt. Qui cum respexissent, dixerunt ad Micham, Quid tibi vis? cur clamas? Qui respondit, Deos meos quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ habeo: & dicitis, Quid tibi est? Dixeruntque ei filii Dan, Caue ne vltra loquaris ad nos, & veniat ad te vixi animo cōcitati, & ipse cū omni domo tua pereas. Et sic cœpto itinere perrexerunt. vidēs autē Michas quod fortiores se essent, reuersus est in domū suam. Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotē, & quæ supra diximus, veneruntque in Lais ad populū quiescentem atque securum, & percusserunt eos in ore gladii: vrbemque incendio tradiderunt, nullo penitus ferente præsidium, eo quod procul habitarent à Sidōne, & cum nullo hominum haberēt quicquam societatis ac negotii. Erat autē ciuitas sita in regione Rohob: quam rursus extruentes habitauerunt in ea, vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta vocabulum patris sui quem genuerat Israel, quæ prius Lais dicebatur. Posueruntque sibi sculpsile, & Jonathan filium 'Gersam' filii Moysi, ac filios eius sacerdotes in tribu Dan, usque ad diē captiuitatis suæ. Mansitque apud eos idolum Michas omni tempore quo fuit domus Dei in Silo. in diebus illis nō erat rex in Israel.

C A P. X I X.

Vit quidam vir Leuites, habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Beth-léhem Iuda: quæ reliquit eum, & reuersa est in domū patris sui in Beth-léhem, mansitque apud eum quatuor mēsis. Secutusque est eā vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri,

'Deus' (vet. Cōpl.

Proficiscuntur 600 de cognatione Dan in Lais. Id est (vet. B. Ge. o. l. p. Di. o. l.

'Et' (vet. Ge. p.

Auferunt idola Michas, & sacerdotem eius.

Lais incendunt: quæ rursus extruentes habitant in ea.

'Gersam' (vet. Ge. p.

Uxor cuiusdam Leuitæ, reuertitur in domum patris.

& secum reducere, habens in comitatu puerum & duos asinos: quæ suscepit eum; & introduxit in domum patris sui. Quod cum audisset focer eius, eumque vidisset, occurrit ei lætus, & amplexatus est hominē. Mansitque gener in domo foceris tribus diebus, comedens cum eo & bibens familiariter. Die autem quarto de nocte confurgens, proficisci voluit: quem tenuit focer, & ait ad eum, Gusta prius pusillum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris. Sederuntque simul, ac comederunt & biberunt: dixitque pater puellæ ad generum suum, Quæso te ut hodie hic maneas, pariterque lætemur. At ille confurgens, cepit velle proficisci: & nihilominus obnixè eum focer tenuit, & apud se fecit manere. Mane autem facto, parabat Leuites iter. cui focer rursus, Obsecro, inquit, ut paululum cibi capias, & assumptis viribus, donec increseat dies, postea proficiscaris. comederunt ergo simul. Surrexitque adolescens, ut pergeret cum vxore sua & puero. cui rursus locutus est focer, Cōsidera quod dies ad occasum decliuor sit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficisceris ut vadas in domum tuam. Noluit gener acquiescere sermonibus eius: sed statim perrexit, & venit contra Iebus, quæ altero nomine vocatur Ierusalem, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam. Iamque aderant iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctem: dixitque puer ad dominum suum, Veni, obsecro, declinemus ad urbem Iebusæorum, & maneamus in ea. Cui respondit Dominus, Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non est de filiis Israel, sed transibo usque Gabaa, & cum illuc peruenero, manebimus in ea, aut certe in vrbe Rama. Transierunt ergo Iebus, & ceptum carpebant iter, occubuitque eis sol iuxta Gabaa, quæ est in tribu Bēiamin: diuerteruntque ad eam, ut manerent ibi: quod cum intrassent, sedebant in platea ciuitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio. Et ecce, apparuit homo senex, reuertens de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de mote erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa, homines autem regionis illius erant filii Iemini. Eleuatisque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea ciuitatis: & dixit ad eum, Vnde venis? & quod vadis? Qui respondit ei, Profecti sumus de Beth-léhē Iuda, & pergitur ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraim, vnde ieramus in Beth-léhē: & nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum suum nos vult recipere, habentes paleas & fœnum in asinorum pabulum, & panem ac vinum in meos & ancillæ tuæ usus, & pueri qui mecum est: nulla re indigemus, nisi hospitio. Cui respondit senex, Pax tecum sit, ego præbebo omnia quæ necessaria sunt: tantum, quæso ne in platea maneas. Introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquam lauerunt pedes suos, recepit eos in conuiuio. Illis epulantibus, & post laborem itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis illius filii belial, id est absque iugo, & circumdantes domum senis, fores pulsare coeperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes, Educ virum qui ingressus est domum tuam, ut abutamur eo. Egressusque est ad eos senex, & ait, Nolite fratres, nolite facere ma-

lum hoc: quia ingressus est homo hospitium meum, & cessate ab hac stultitia. Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, & vestram libidinem complectis: tantum, obsecro, ne scelus hoc contra naturam, operemini in virum. Nolebant acquiescere sermonibus illius: quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: quæ cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mane. At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat Dominus suus, & ibi corruit. Mane facto, surrexit homo, & aperuit ostium, ut ceptam expleret viam: & ecce concubina eius iacebat ante ostium sparsis in limine manibus. Cui ille, putans eam quiescere, loquebatur, Surge, ut ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quod erat mortua, tulit eam, & imposuit asino, reuersusque est in domum suam. Quam cum esset ingressus, arripuit gladium, & cadaver vxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frustra concidens, misit in omnes terminos Israel. Quod cum vidissent singuli, conclamabant, Nunquam res talis facta est in Israel ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Aegypto, usque in præsens tempus: ferte sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

Gressi itaque sunt omnes filii Israel, & pariter congregati quasi vir vnus, de Dan usque Ber-sabee, & Terra-Galaad ad Dominum in Maspha: omnes quoque anguli populorum, & cunctæ tribus Israel in ecclesia populi Dei conuenerunt quadraginta millia peditum pugnatorum. (Nec latuit filios Benjamin quod ascendissent filii Israel in Maspha) interrogatusque Leuita maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum scelus perpetratum esset, respondit, Veni in Gabaa Benjamin, cum vxore mea, illucque diuertis. Et ecce, homines ciuitatis illius circumdederunt nocte domum in qua manebam, volentes me occidere, & vxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est. Quam arreptam, in frustra concidi, misique partes in omnes terminos possessionis vestræ: quia nunquam tantum nefas, & tam græde piaculum factum est in Israel. Adestis omnes filii Israel, decernite quid facere debeatis. Stansque omnis populus, & quasi vnus hominis sermone respondit, Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum: sed hoc contra Gabaa in commune faciemus. Decem viri eligantur ex centum, ex omnibus tribubus Israel, & centum de mille, & mille de decem millibus, ut comportent exercitui cibaria, & possint pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei pro scelere quod meretur. Couenitque vniuersus Israel ad ciuitatem, quasi homo vnus eadem mente, vnoque consilio, & miserunt nuntios ad omnem tribum Benjamin, qui dicerent, Cur tantum nefas in vobis repertum est? Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, & auferatur malum de Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum: sed ex cunctis urbibus quæ sortis suæ erant, conuenerunt in Gabaa, ut illis ferret auxilium, & contra vniuersum populum Israel dimicaret. Inuentique sunt vigintiquinque millia de Benjamin educentium gladium, præter habitatores Gabaa,

Reducit eum
maritus.
Surrexit. (Vet.
Ge. p.
Iebus quæ & Ierusalem.)

Diuerterunt in
D Gabaa, & suscepti sunt à senex quodam.

Dominus. (Vet. Compl.)

Gabaonites abutuntur vxore, Leuitæ.

Maritus vxoris
Leuitæ.

(Vet. Di. I. Ge. o. l. p. v.)

Maritus in duodecim partes eam partitur, mittens eas ad filios Israel.

C A P. X X.

Filii Israel congregati in Maspha, ob vxorem Leuitæ. (osee 10. c.)

omnesque (Vet. Di. o. l. Ge. p. o. l. v.)

quadringenta (Vet. Compl. Ge. l. p. Di. l.)

Israelites petunt sibi tradi homines qui scelus perpetrassent. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

Beniaminites negant se daturus: sed contra defendunt Gabaonitas.

1700 ex Benjamin.

¹⁶ c qui septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra vt dextra præliantes: & sic fundis lapides ad certum iacentes, vt capillum quoque possent percutere, & nequaquam in alteram partē ictus lapidis deferretur. ¹⁷ Virorū quoque Israel, absque filiis Bēiamin, inuenta sunt quadraginta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam. Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est in Silo: consulueruntque Dominū, atque dixerunt, Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis cōtra filios Beniamin? Quibus respondit Dominus, Iudas sit dux vester. ¹⁸ Statimque filii Israel surgentes mane, castrametati sunt iuxta Gabaa: & inde procedentes ad pugnam contra Beniamin, urbem oppugnare cœperunt. ²¹ Egressique filii Beniamin de Gabaa, occiderunt de filiis Israel die illo vigintiduo millia virorum. ²² Rursum filii Israel & fortitudine, & numero confidētes, in eodem loco in quo prius certauerant, aciem direxerunt: ita tamen vt prius ascenderent, & fierēt coram Domino vsque ad noctem: consulēntque eum, & dicerent, Debemus vltra procedere ad dimicandū cōtra filios Beniamin fratres nostros, an nō? Quibus ille respondit, Ascendite ad eos, & inite certamen. ²⁴ Cūque filii Israel altera die contra filios Beniamin ad prælium processissent, seruperunt filii Beniamin de portis Gabaa: & occurrentes eis tanta in illos cæde bacchati sunt, vt decē & octo millia virorum educentiū gladium prosternerent. ²⁶ Quā ob rem omnes filii Israel venerunt in domū Dei, & sedentes flebant corā Domino: ieiunaueruntque die illo vsque ad vespērā, & obtulerunt ei holocausta, atq; pacificas victimas. Et super statu suo interrogauerūt. (eo tempore ibi erat arca fœderis Domini, Et Phinees filius Eleazari filii Aarō præpositus domus.) consuluerunt igitur Dominum, atque dixerunt, Exire vltra debemus ad pugnam contra filios Beniamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus, Ascendite: cras enim tradam eos in manus vestras. ²⁹ Posueruntque filii Israel insidias per circuitū vrbs Gabaa: & tertia vice, sicut semel & bis, contra Beniamin exercitum produxerunt. ³¹ Sed & filii Beniamin audacter eruperunt de ciuitate, & fugientes aduersarios lōgius persecuti sunt: ita vt vulnerarēt ex eis sicut primo die & secundo, & cæderent per duas semitas verentes terga, quarum vna ferebatur in Beth-el, & altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros. ³² Putauerunt enim solito eos more cædere. qui fugam arte simulantes inierunt consiliū vt abstraherent eos de ciuitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perducerēt. ³³ Omnes itaque filii Israel surgētes de sedibus suis, tetenderunt acie in loco qui vocatur Baal-thamar: insidiæ quoque quæ circa urbem erant, paulatim se aperire cœperunt, & ab Occidentali vrbs parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de vniuerso Israel, habitatores vrbs ad certamina prouocabāt: ingrauatūque est bellum contra filios Beniamin: & non intellexerunt quod ex omni parte illis instaret interit. ³⁴ Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel, & interfecerunt ex eis in illo die vigintiquinque millia, & cētum viros, omnes bellatores & educentes gladium. ³⁶ Filii autem Bēiamin cum se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. quod cernentes filii Israel, dede-

runt eis ad fugiendum locum, vt ad præparatas insidias deuenirent, quas iuxta urbē posuerant. Qui cum repēte de latibus surrexissent, & Beniamin terga cædentibus daret, ingressi sunt ciuitatem, & percusserunt eam in ore gladii. Signum autem dederant filii Israel his quos in insidiis collocauerant, vt postquam urbem cepissent, ignem accenderent: vt ascendēte in altum fumo, captam urbē demonstrarent. Quod cū cernerent filii Israel in ipso certamine positi (putauerunt enim filii Beniamin eos fugere, & instātius persequēbantur, cæsis de exercitu eorum triginta viris) vt viderunt quasi columnā fumi de ciuitate conscendere, Bēiamin quoque respiciens retro, cum captam cerneret ciuitatem, & flammam in sublime ferentem: Qui prius simulauerant fugam, versa facie fortius restabant. quod cū vidissent filii Beniamin, In fugam versi sunt, & ad viam deserti ire cœperunt, illic quoque eos aduersariis persequentibus: sed & hi qui urbem succenderant, occurrerunt eis. Atque ita factum est, vt ex vtraque parte ab hostibus cæderentur, nec erat vlla requies morientium: ceciderunt, atque prostrati sunt ad Orientalem plagam vrbs Gabaa. ³⁷ Fuerunt autē qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatōres. Quod cum vidissent qui remanserant de Beniamin, fugerunt in solitudinem: & pergebant ad petram, cuius vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diuersa tendentes, occiderunt quinque millia viros. Et cum vltra tenderēt, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia. Et sic factum est, vt omnes qui ceciderāt de Beniamin in diuersis locis, essent vigintiquinque millia, pugnatōres ad bella promptissimi. ³⁸ Remanserunt itaque de omni numero Beniamin, qui euadere potuerunt, & fugere in solitudinem sexcenti viri: sederuntque in Petra-remmon mēsisbus quatuor. ³⁹ Regressi autem filii Israel, omnes reliquias ciuitatis à viris vsq; ad iumenta gladio percusserunt, cunctasque vrbes & viculos Beniamin vorax flamma consumpsit.

C A P. X X I.
Iurauerunt quoque filii Israel in Maspha, & dixerunt, Nullus nostrum dabit filiis Beniamin de filiabus suis vxorem. Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo: & in conspectu eius sedentes vsque ad vespēram leuauerunt vocem, & magno vlulatu cœperunt flere, dicentes, Quare Domine Deus Israel factū est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferretur ex nobis? Altera autem die diluculo confurgētes, extruxerunt altare: obtuleruntque ibi holocausta, & pacificas victimas, & dixerunt, Quis non ascendit in exercitum Domini de vniuersis tribubus Israel: grandi enim iuramento se constrinxerant, cum essent in Maspha, interfici eos qui defuissent. Ductique pœnitētia filii Israel super fratre suo Beniamin, cœperunt dicere, Ablata est tribus vna de Israel, vnde vxores accipiēt? Omnes enim in commune iurauimus nō duros nos his filias nostras. Idcirco dixerunt, Quis est de vniuersis tribubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inuenti sunt habitatores Iabes-Galaad in illo exercitu nō fuisse. (Eo quoque tempore cum essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.) Miserūt itaque decē millia viros ro-

40000 israelitarum.
 quadringenta (Vet. Ge. l. p. Di. l. v.)
 israelitarum consulunt Deum contra Beniamin pugnaturi, & vincuntur.

Rursum consulunt Domino, vincuntur.

Debet (Vet. B. M. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)
 meos, (Vet. M. B. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Tertio consulunt Deum, & traduntur Beniaminitæ in manus ipsorum.

& (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B.)

Ex filijs Beniamin, 600 tantum superant.

Iurauerunt (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)
 filii Israel iurāt, se nō duros filias suas reliquias filiis Beniamin.

In exercitu (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.)

Habitatores Iabes-Galaad percuntur.

bustissimos, & præceperunt eis, Ite, & percutite habitatores Iabes-Galaad in ore gladii, tam uxores quam paruulos eorum. Et hoc erit quod obseruare debebitis, Omne generis masculini, & mulieres quæ cognouerunt viros, interficite, virgines autem reseruate. Inuentæque sunt de Iabes-Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in Terram-Chanaan. Miseruntque nuntios ad filios Benjamin qui erant in Petra-remmon, & præceperunt eis ut eas susciperent in pace. Veneruntque filii Benjamin in illo tempore, & datæ sunt eis uxores de filiabus Iabes-Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderet. Vniuersusque Israel valde doluit, & egit poenitentiam super interfectione vnus tribus ex Israel. Dixeruntque maiores natu, Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? omnes in Benjamin foeminae considerunt, & magna nobis cura ingentique studio prouidendum est, ne vna tribus deleatur ex Israel. Filias enim nostras eis dare non possumus, constructi iuramento & maledictione qua diximus, Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Ben-

iamin. Ceperuntque consilium, atque dixerunt, Ecce solennitas Domini est in Silo anniuersaria, quæ sita est ad Septetrionem vrbs Beth-el ad Orientalem plagam viæ quæ de Beth-el tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona. Præceperuntque filiis Benjamin, atque dixerunt, Ite, & latitate in vineis. Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repete de vineis, & rapite ex eis singuli uxores singulas, & pergite in Terram-Beniamin. Cumque venerint patres earum, ac fratres, & aduersum vos queri coeperint, atque iurgari, dicemuseis, Miseremini eorum: non enim rapuerunt eas iure bellatum atque victorum, sed rogantibus ut acciperent, non dedistis, & à vestra parte peccatum est. Feceruntque filii Benjamin ut sibi fuerat imperatum: & iuxta numerum suum rapuerunt sibi de his quæ ducebant choros, uxores singulas: abieruntque in possessionem suam, ædificantes vrbes & habitates in eis. Filii quoque Israel reuersi sunt per tribus & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israel: sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

Virgines Silo rapuntur à Benjamin.

-Vet. Di. l. Ge. o. l. p. v.

Virgines eorum 400 dantur Benjamin.

cos (mafc. gen. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Filii Israel dolent super interfectione Benjamin.

Liber Ruth.

CAP. I.

Eli-melech Beth-leh: mita cum uxore Noemi & duobus filiis peregrinatur in regione Moabide.

N DIEBUS vnus iudicis, quando iudices præerant, facta est fames in Terra. abiitque homo de Beth-lehem Iuda, ut peregrinaretur in regione Moabitide cum uxore sua, ac duobus liberis: Ipse vocabatur

Eli-melech, & vxor eius Noemi: & duo filii, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephrathæi de Beth-lehem Iuda. Ingressique regionem Moabitidem, morabantur ibi. Et mortuus est Eli-melech maritus Noemi: remansitque ipsa cum filiis. Qui acceperunt uxores Moabitidas, quarum vna vocabatur Orpha, alteraque Ruth. Manseruntque ibi decem annis, & ambo mortui sunt, Mahalo videlicet & Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito. Et surrexit ut in patriam pergeret cum vtraque nuru sua de regione Moabitide: audierat enim quod respexisset Dominus populum suum, & dedisset eis escas. Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ cum vtraque nuru: & iam in via reuertendi posita in Terram-Iuda, dixit ad eas, Ite in domum matris vestræ, faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis & mecum. Det vobis inuenire requiem in domibus virorum, quos sortituræ estis: & osculata est eas: quæ eleuata voce flere coeperunt. Et dicere, Tecum pergemus ad populum tuum. Quibus illa respondit, Reuertimini filia mi, cur venitis mecum? num ultra habebis filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis? Reuertimini filia Moabitæ: iam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo coniugali. Etiam si possem hac nocte concipere, & parere filios, si eos expectare velitis donec crescant, & annos pubertatis impleant, antè eritis ve-

tulæ quam nubatis. Nolite quæso filia mi facere hoc: quia vestra angustia magis me premit, & egressa est manus Domini contra me. Eleuata igitur voce, rursus flere coeperunt. Orpha osculata est socrum, ac reuersa est: Ruth adhæsit socru suæ. Cui dixit Noemi, En reuersa est cognata tua ad populum suum, & deos suos, vade cum ea. Quæ respondit, Ne aduerseris mihi ut relinquam te & abeam: quocumque enim perrexeris, pergam: & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus. Quæ te terra morientem susceperit, in ea moriar: ibique locum accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non sola mors me & te separauerit. Videns ergo Noemi, quod obstinato animo Ruth decreuisset secum pergere, aduersari noluit, nec ad suos ultra reditum persuadere. Profectæque sunt simul, & venerunt in Beth-lehem.

Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres, Hæc est illa Noemi. Quibus ait, Ne vocetis me Noemi, id est pulchram: sed vocate me Mara, id est amarâ, quia amaritudine valde repleuit me Omnipotens. Egressa sum plena, & vacuum reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noemi, quæ Dominus humiliavit, & afflixit Omnipotens? Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suæ: ac reuersa est in Beth-lehem, quando primum hordea metebantur.

Rat autem viro Eli-melech consanguineus, homo potens, & magnarum opum, nomine Booz. Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam, Si iubes, vadam in agrum, & colligam spicas quæ fugerint manus metentium, vbi-cunque clementis in me patrifamilias reperero gratiam. Cui illa respondit, Vade filia mi: Abiit itaque, & colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem ut ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Eli-melech.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. m.

Ruth adhæret socru suæ reuertenti.

Dominus. (Vet. Compl.

Venit in Beth-lehem.

Ruth colligit spicas in agro Booz cognati Eli-melech.

Moritur Eli-melech.

Noemi de functo marito & duobus filiis reuertitur in patriam.

mi, & abite. (Vet. Di. o. l. Ge. l. Compl.

Ruth.

4 Et ecce, ipse veniebat de Beth-léhé, dixitque messoribus, Dominus vobiscum. Qui responderunt ei, Benedicat tibi Dominus. Dixitque Booz iuveni qui messoribus præerat, Cuius est hæc puella? Cui respondit, Hæc est Moabitidis quæ venit cum Noemi, de regione Moabitide, & rogavit ut spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: & de mane usque nunc stat in agro, & ne ad momentum quidem domum reuersa est. Et ait Booz ad Ruth, Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed iungere puellis meis, Et ubi messuerint, sequere. madaui enim pueris meis ut nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas de quibus & pueri mei bibunt. Quæ cadens in faciem suam, & adorans super terram, dixit ad eum, Vnde mihi hoc, ut inuenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me dignareris peregrinam mulierem? Cui ille respondit, Nuntiata sunt mihi omnia quæ feceris socrui tuæ post mortem viri tui: & quod reliqueris parentes tuos, & terram in qua natus es, & veneris ad populum quem antea nesciebas. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Israel, ad quem venisti, & sub cuius confugisti alas. Quæ ait, Inueni gratiam apud oculos tuos domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis vnus puellarum tuarum. Dixitque ad eam Booz, Quando hora vesperti fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. sedit itaque ad messorum latus, & congescit polétam sibi, comeditque, & saturata est, & tulit reliquias. Atque inde surrexit, ut spicas ex more colligeret: præcepit autem Booz pueris suis, dicens, Etiam si vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam: & de vestris quoque manipulis proiicite de industria, & remanere permitte, ut absque rubore colligat, & colligente nemo corripiat. Collegit ergo in agro usque ad vespere: & quæ collegerat virga cadens & excutiens, inuenit hordei quasi ephi mensuram, id est tres modios: quos portans reuersa est in ciuitatem, & ostendit socrui suæ: insuper protulit, & dedit ei de reliquiis cibi sui quo saturata fuerat. Dixitque ei socrus sua, Vbi hodie collegisti, & ubi fecisti opus: sit benedictus qui misertus est tui. indicauitque ei apud quem esset operata: & nomen viri, quod Booz vocaretur. Cui respondit Noemi, Benedictus sit à Domino: quoniam eadem gratiam quam præbuerat viuis, seruauit & mortuis. Rursumque ait, Propinquus noster est homo. Et Ruth, Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, ut tandiu messoribus eius iugerer, donec omnes segetes meterentur. Cui dixit socrus, Melius est filia mi, ut cum puellis eius exeam, metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi. Iuncta est itaque puellis Booz: & tandiu cum eis messuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

CAP. III.

Ostquam autem reuersa est ad socrum suam, audiuit ab ea, Filia mi, quæram tibi requiem, & providebo ut bene sit tibi. Booz iste, cuius puellis in agro iuncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream hordei vtilat. Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream. non te videat homo, donec esum potumque finierit. Quando autem icrit

ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: veniesque, & discooperies pallium quo operitur à parte pedum, & proicies te, & ibi iacebis: ipse autem dicet tibi quid agere debeas. Quæ respondit, Quicquid præceperis, faciam. Descenditque in aream, & fecit omnia quæ sibi imperauerat socrus. Cuique comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, issetque ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum, venit absconditè, & discooperto pallio à pedibus eius, se proiecit. Et ecce, nocte iam media expauit homo, & conturbatus est: viditque mulierem iacentem ad pedes suos, & ait illi, Quæ es? Illaque respondit, Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es. Et ille, Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia non es secuta iuuenes pauperes, siue diuites. Noli ergo metuere, sed quicquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis. Nec abnyo me propinquum, sed est alius me propinquior. Quiesce hac nocte: & facto mane, si te voluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque vlla dubitatione suscipiam, viuit Dominus. dormi usque mane. Dormiuit itaque ad pedes eius, usque ad noctis abscessum. surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuo, & dixit Booz, Cautene quis nouerit quod huc veneris? Et rursum, Expande, inquit, pallium tuum, quo operiris, & tene vtraque manu. Quæ extendente, & tenente, mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est ciuitatem, & venit ad socrum suam. quæ dixit ei, Quid egisti filia? Narrauitque ei omnia quæ sibi fecisset homo. Et ait, Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait, Nolo vacuam te reuerti ad socrum tuam. Dixitque Noemi, Expecta filia, donec videamus quem res exitum habeat, neque enim cessabit homo nisi compleuerit quod locutus est.

CAP. IIII.

Scedit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cùmque vidisset propinquum præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum, Declina paulisper, & sede hic: vocans eum nomine suo. qui diuertit, & sedit. Tollens autem Booz decem viros de senioribus ciuitatis, dixit ad eos, Sedete hic: quibus residetibus Locutus est ad propinquum, Partem agri fratris nostri Eli-melech vendet Noemi, quæ reuersa est de regione Moabitide: quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis: eme, & posside. sin autem displicet tibi hoc ipsum, indica mihi, ut sciam quid facere debeam. nullus enim est propinquus excepto te, qui prior es: & me, qui secundus sum. at ille respondit, Ego agrum emam. Cui dixit Booz, Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere: ut suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua. Qui respondit, Cedo iuri propinquitatis: neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo. tu meo vtere privilegio, quo me libeter carere profiteor. Hic autem erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, ut si quando alter alteri suo iuri cedebat: ut esset firma concessio, soluebat homo calceamentum suum,

Ruth inuenit gratiam coram oculis Booz.

Vet. D. l. o. l. Ge. o. l. p. Benignitas Booz erga Ruth.

Inueniam (Vet. Ge. p.

Benignitas Booz erga Ruth.

Ruth collectas spicas excutit.

Ruth rursum ad agrum Booz reuertitur, spicas colligit.

Ruth socrum suum causa pñificatur ad Booz.

Dormit ad pedes Booz.

Booz agnoscit se esse propinquum ipsi Ruth.

Ruth sex hordei modios refert ad socrum.

Booz accipit Ruth in vxore.

Vendit (Vet. D. l. o. l. p.

Deut. 25. b.

Calceamentum suum soluit, & dare propinquo.

proximo (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l.)

tuum (Vet. Di. o. l. Ge. p.)

Aedificare domum.

Gen. 28.

& dabit propinquo suo hoc erat testimoniū cessionis in Israel. Dixit ergo propinquo suo Booz, Tolle calceamentum. quod statim soluit de pede suo. At ille maioribus natu, & vniuerso populo, Testes vos, inquit, estis hodie, quod d possederim omnia quæ fuerūt Eli-melech & Chelion & Mahalon, tradente Noemi: & Ruth Moabitidem, uxorem Mahalon, in cōiugium sumptissem, ut suscitarem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum eius de familia sua, ac fratribus & populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis. Respondit omnis populus qui erat in porta, & maiores natu, Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt domum Israel: vt sit exemplum virtutis in Ephratha, & habeat celebre nomen in Beth-lèhem: fiatque domus tua, sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iudæ, de femine quod tibi dederit Dominus

ex hac puella. Tulit itaque Booz Ruth, & accepit uxorem: ingressusque est ad eam, & dedit illi Dominus vt conciperet, & pareret filium. Dixeruntque mulieres ad Noemi, Benedictus Dominus qui non est passus vt deficeret successor familie tuæ, & vocaretur nomen eius in Israel: & habes qui cōsoletur animam tuam, & enutriet senectutem. de nuru enim tua natus est, qui te diligit: & multo tibi melior est, quàm si septem haberes filios. Susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio. Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes, Natus est filius Noemi: vocauerunt nomen eius Obed: hic est pater Isai, patris David. Hæ sunt generationes Phares: Phares genuit Esron, Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Isai, Isai genuit David.

Ruth parit filiū Obed nomine.

diligit (præf. rē. Vet. Ge. o. p. Di. l.)

Ex quibus ortus David. mat. i. d. Ram, Ram (Vet. Ge. p.)

Hieronimi in libros Regum præfatio.

VIGINTI & duas literas esse apud Hebræos, Syrorum quoque & Chaldæorum lingua testatur, quæ Hebrææ magnâ ex parte confinis est. nam & ipsi, vigintiduo elementa habent, eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam pentateuchū Moysi totidem literis scriptitant: figuris tantum, & apicibus discrepantes. certumque est Esdræ scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse quibus nunc utimur: cum ad illud vsque tempus iudem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarū ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibusdā Græcis voluminibus vsque hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed & psalmi tricesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus undecimus, & centesimus quadragessimus quartus, quanquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremias lamentationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine proueria, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet: idem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque literæ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade. aliter enim scribuntur per has principia medietatisque verborum, aliter fines. Vnde & quinque à plerisque libri, duplices æstimantur, Samuel, Malachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias, cū Cinoth, id est lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt per quæ scribimus Hebræice quod loquimur, & eorum initium vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputatur, quibus quasi literis & exordiis in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur BERESITH, quem nos Genesim dicimus. Secundus, VELLESEMOTH, qui Exodus appellatur. Tertius, VAICRA, id est Leviticus. Quartus, VAIEDABBER, quem Numeros vocamus. Quintus, ELLEHADDEBARIM, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi sunt quinque libri Moysi: quos proprie THORAH, id est legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue, qui apud eos IETHOSVA BEN NVN dicitur.

Deinde subtexunt SOPHETIM, id est Iudicum librum. Et in eundem compingunt RVTH: quia in diebus Iudicum, facta eius narratur historia. Tertius sequitur SAMVEL, quem nos Regum primum & secundum dicimus. Quartus, MALACHIM, id est regum: quæ tertio & quarto Regū volumine cōtinetur. Meliusque multo est MALACHIM, id est regum: quàm MALACHOTH, id est regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna: sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur. Quintus est ESAIAS, Sextus IEREMIAS. Septimus, ZECHIEL. Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur THEREASAR.

Tertius ordo, hagiographa possidet. Et primus liber incipit ab IOB. Secundus à DAVID, quem quinque incisionibus, & vno psalmorum volumine comprehendunt. Tertius est SALOMON, tres libros habens, Proverbia, quæ illi parabolas, id est MISLE appellant. Quartus, Ecclesiasten, id est COHELETH. Quintus, Canticum canticorum, quem titulo SIRHASSIRIM prænotant. Sextus, est DANIEL. Septimus, DIBRE HAIAMIM, id est verba dierum: quod significatius Chronicon totius diuinæ historię possumus appellare. qui liber, apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur. Octauus, ESDRAS: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos, in duos libros diuisus est. Nonus, ESTHER.

Atque ita sunt pariter veteris legis libri vigintiduo: id est Moysi quinque, & Prophetarum octo, hagiographorū nouem. Quamquam nonnulli RVTH & CINOth inter hagiographa scripserunt, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse præfixæ legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Iohannis inducit adorantes agnū, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus oculatis retro & ante, id est in præteritū & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinū, conuenire potest: vt scire valeamus quicquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapiētia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filii Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebræicum reperiri. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alii aurum & argentum & lapides pretiosos, alii byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthū: nobiscum bene agatur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibilia nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & ciliciis: ardoremque solis & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum Samuel & Malachim meum. meum inquam, meum. quicquid enim crebrius vertedo & emendando sollicitus & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas: vel interpretem me existimato, si gratus es: vel paraphrastem, si ingratus. quanquā mihi omnino conscius nō sum mutasse me quippiā de Hebræica veritate. Certè si incredulus es, lege Græcos codices & Latinos: & confer cum his opusculis. & vbiunque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis accomodare debeas fidem. Et si nostra firmauerit, puto quod eum non existimes cōiectorem, vt in eodem loco mecum similiter diuinarit. Sed & vos famulas CHRISTI rogo, quæ Domini discubentis pretiosissimo fidei myrrhō vngitis caput, quæ nequaquā Saluatorē quæritis in sepulchro, quibus iam ad patrem CHRISTV ascendit: vt cōtra latrantes canes qui aduersum me rabido ore desæuiunt, & circumeunt ciuitatem, atque in eo se doctos arbitrantur si aliis detrahant, orationū vestrarū clypeos opponatis. Ego sciens humilitatē meā, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiā vias meas: vt non delinquā in lingua mea. Posui ori meo custodiam. cum confisteret peccator aduersum me, Obmutui, & humiliatus sum: & silui a bonis.

Liber primus Samuelis, quem nos primum Regum dicimus.

CAP. I.

Elcana duas vxores habet, Annā & Phenennam.

FUIT vir vnus de Ramathaim-sophim, de mote Ephraim, & nomen eius Elcana, filius Ieroham, filii Eliu, filii Thohu, filii Suph, Ephrathæus: & habuit duas vxores, nomen vni Anna, & nomen secundæ Phenenna.

Ophni & Phinees filii Heli.

Phenenna exprobrat Annæ sterilitatem.

Anna petit à Domino filium. Oratio Annæ.

Oratio in corde Heli reputat Annam ebriam.

Anna parit filiū quē vocauit Samuel.

Fueruntque Phenennæ filii: Annæ autem non erant liberi. Et ascendebat vir ille de ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filii Heli, Ophni & Phinees, sacerdotes Domini. Venit ergo dies, & immolauit Elcana, deditque Phenennæ vxori suæ, & cunctis filiis eius, & filiabus partes: Annæ autem dedit partem vnā tristis, quia Annam diligebat. Dominus autem concluderat vuluam eius. Affligebat quoque eam æmula eius, & vehemēter angebat, intantū vt exprobraret quod Dominus concludisset vuluam eius. Sicque faciebat per singulos annos, cum redeūte tempore ascenderent ad templum Domini: & sic prouocabat eam. porro illa flebat, & non capiebat cibum. Dixit ergo ei Elcana vir suus, Anna cur fles? & quare nō comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? nunquid non ego melior tibi sum, quā decem filii? Surrexit autem Anna postquā comederat, & biberat in Silo. & Heli sacerdote sedente super sellam ante postes domus Domini, cum esset Anna amaro animo, orauit ad Dominū flēs largiter, & votum vouit, dicens, Domine exercituum, si respiciens videris afflictionē famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque seruæ tuæ sexum virilem: dabo eū Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non ascendet super caput eius. Factū est autem cū illa multiplicaret preces coram Domino, vt Heli obseruaret os eius. Porro Anna loquebatur in corde suo, tātūmq; labia illius mouebātur, & vox penitus nō audiebatur. Aestimauit ergo eam Heli temulentam, dixitque ei, Vsq; quo ebria eris? digere paulisper vinum quo mades. Respondens Anna, Nequaquā, inquit, domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinūque & omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in cōspectu Domini. Ne reputes ancillam tuam quasi vnā de filiabus belial: quia ex multitudine doloris, & mœroris mei locuta sum vsque in præsens. Tunc Heli ait ei, Vade in pace, & Deus Israel det tibi petitionem tuā, quam rogasti eum. At illa dixit, Vtinā inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suam, & comedit, vultusque illius non sunt amplius in diuersa mutati. Et surrexerunt mane, & adorauerunt coram Domino: reuersisque sunt, & venerunt in domum suam in Ramatha. Cognouit autem Elcana Annam vxorem suam: & recordatus est eius Dominus. Et factum est post circulū dierum, con-

cepit Anna, & peperit filium, vocauitque nomen eius Samuel: eo quod à Domino postulasset eum. Ascendit autē vir eius Elcana, & omnis domus eius, vt immolaret Domino hostiam solennem, & votum suum. Et Anna non ascendit: dixit enim viro suo, Non vadam, donec ablaçtetur infans & ducam eum, vt appareat ante conspectum Domini, & maneat ibi iugiter. Et ait ei Elcana vir suus, Fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablaçtes eum: precorque vt impleat Dominus verbū suum. Mansit ergo mulier, & lactauit filiū suū, donec amoueret eum à lacte. Et adduxit eum secum, postquam ablaçtauerat, in vitulis tribus, & tribus modis farinae, & amphora vini, & adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autē erat adhuc infantulus, & immolauerunt vitulū, & obtulerunt puerum Heli. Et ait Anna, Obsecro mi domine, viuit anima tua: ego sum illa mulier quæ steti coram te hic orans Dominum. Pro puerō isto orauit, & dedit mihi Dominus petitionem meam, quam postulauit eum. Idcirco & ego comodaui eum Domino cunctis diebus, quibus fuerit accommodatus Domino. Et adorauerunt ibi Dominum. Et orauit Anna, & ait,

CANTAUIT cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo: dilatatum est os meum super inimicos meos: quia lætata sum in salutari tuo.

2. Non est sanctus vt est Dominus: neque enim est alius extra te, & nō est fortis sicut Deus noster.
3. Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes: recedāt vetera de ore vestro: quia Deus scientiarū Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.
4. Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.
5. Repleti prius, pro panibus se locauerunt: & famelici, saturati sunt: donec sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.
6. Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit.
7. Dominus pauperē facit & ditat, humiliat & subleuat.
8. Suscitāt de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem: vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.
9. Pedes sanctorum suorum seruabit, & impii in tenebris conticescent: quia non in fortitudine sua roborabitur vir.
10. Dominum formidabunt aduersarii eius, super ipsos in cælis tonabit: Dominus iudicabit fines terræ, & dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui. Et abiit Elcana in Ramatha, in domum suā: puer autē erat minister in cōspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis. Porro filii Heli, filii belial, nescientes Dominū, neque officium sacerdotum ad populum: sed quicūque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dū coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua. Et mittebat eam in lebetē, vel in caldariā, aut in ollam, siue in cacabū: & omne

Offertur à matre puer Samuel Domino, iuxta votum.

vno modo (v. Ge. p. 5.

v. Vet. Di. o. G. p. domine (v. Di. o. l. M. Ge. o. l. p. v.

Cantici Annæ, in quo gratias agit Deo quæ sterili fecunda reddita sit. Domino (v. Di. l. Ge. o. l. v. Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Saturati (v. Di. o. Ge. o. l. p. 5. B.

Deut. 32. f. rob. 13. a. sap. 16. b.

v. Vet. Di. l. Ge. l. p.

Christi regnum. Samuel ministrat Deo. Filii Heli, filii nequam. Eorum peccatū.

quod leuabat fusciniula, tollebat sacerdos sibi. sic faciebant vniuerso Israeli venietium in Silo. Etia antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti, Da mihi carnē, vt coquam sacerdoti: non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam. Dicebatque illi immolans, Incendatur primum iuxta morem hodiē adeps, & tollē tibi quantuncūque desyderat anima tua. Qui respondens aiebat ei, Nequaquam: nūc enim dabis, alioquin tollā vi. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis corā Domino: quia detrahebant homines sacrificio Domini. Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer, accinctus ephod lineo. Et tunicam paruam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, vt immolaret hostiam solennem & votū suum. Et benedixit Heli Elcanæ & uxori eius: dixitque ei, Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro fœnote quod comodasti Domino, & abierunt in locum suum. Visitauit ergo Dominus Annam, & cōcepit, & peperit tres filios, & duas filias. Magnificatus est puer Samuel apud Dominum. Heli autem erat senex valde, & audiuit omnia quæ faciebant filii sui vniuerso Israeli: & quomodo dormiebāt cū mulieribus quæ obseruabant ad ostium tabernaculi, & dixit eis, Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo. Nolite filii mei: nō enim est bona fama quam ego audio, vt transgredi faciatis populum Domini. Si peccauerit vir in virū, placari ei potest Deus: si autem in Dominū peccauerit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere eos. Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tā Deo quā hominibus. Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum, Hæc dicit Dominus, Nunquid nō aperte reuelatus sum domui patris tui, cum esset in Aegypto in domo Pharaonis? Et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, vt ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorū Israel. Quare calce abiecastis victimā meam, & munera mea quæ præcepi vt offerretur in templo: & magis honorasti filios tuos quā me, vt comederetis primitias omnis sacrificiū Israel populi mei? Propterea ait Dominus Deus Israel, Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo, vsque in sempiternum. Nunc autē dicit Dominus, absit hoc à me: sed quicūque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autē contemnit me, erunt ignobiles. Ecce dies veniunt: & præcidam brachiū tuum, & brachiū domus patris tui, vt nō sit senex in domo tua. Et videbis æmulū tuum in templo, in vniuersis prosperis Israel: & non erit senex in domo tua omnibus diebus. Veruntamē non auferam penitus virū ex te ab altari meo: sed vt deficient oculi tui, & tabescat anima tua, & pars magna domus tuæ morietur cum ad virilem ætatē venerit. Hoc autem erit tibi signum quod venturum est duobus filiis tuis Ophni & Phinees, In die vno morientur ambob. Et fuscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meū, & animam meā faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram christo meo cunctis diebus. Futurū est

autem, vt quicūque remanserit in domo tua, veniat vt oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis, dicatque, Dimitte me obsecro ad vnam partem sacerdotalem, vt comedā buccellam panis: CAP. III.

Ver autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, (& sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, non erat visio manifesta.) Factum est ergo in die quadam, Heli iacebat in lectulo suo, & oculi eius caligauerant, nec poterat videre lucernā Dei antequam extingueretur, Samuel autē dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Dei. Et vocauit Dominus Samuel. qui respondens ait, Ecce ego. Et cucurrit ad Heli, & dixit, Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit, Non vocauit te fili: reuere, & dormi. Et abiit, & dormiuit. Et adiecit Dominus rursū vocare Samuelē. confurgensque Samuel abiit ad Heli, & dixit, Ecce ego: quia vocasti me. qui respondit, Nō vocauit te fili mi: reuere & dormi. Porro Samuel necdum sciebat Dominum, neque reuelatus fuerat ei sermo Domini. Et adiecit Dominus, & vocauit adhuc Samuelem tertio. qui cōfurgens abiit ad Heli, & ait, Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum: & ait ad Samuelem, Vade, & dormi: & si deinceps vocauerit te, dices, Loquere Domine, quia audit seruus tuus. abiit ergo Samuel, & dormiuit in loco suo. Et venit Dominus, & stetit: & vocauit sicut vocauerat secundo, Samuel, Samuel. Et ait Samuel, Loquere Domine, quia audit seruus tuus. Et dixit Dominus ad Samuelem, Ecce ego facio verbum in Israel, quod quicūque audierit, tinniet ambæ aures eius. In die illa suscitabo aduersum Heli, omnia quæ locutus sum super domum eius: incipiam & complebō. Prædixi enim ei quod iudicaturus essem domū eius in æternum, propter iniquitatem, eo quod nouerat indignè agere filios suos, & nō corripuerit eos. Tercio iuravi domui Heli, quod non expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in æternum. Dormiuit autem Samuel vsque mane, aperuitque ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli. Vocauit ergo Heli Samuelem, & dixit, Samuel fili mi? Qui respondens, ait, Præsto sum. Et interrogauit eū, Quis est sermo quē locutus est Dominus ad te? oro te ne celaueris me. hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem, ex omnibus verbis quæ dicta sunt tibi. Indicauit itaque ei Samuel vniuersos sermones, & non abscondit ab eo. Et ille respondit, Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat. Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis eius in terrā. Et cognouit vniuersus Israel à Dan, vsque Bersabee, quod fidelis Samuel propheta esset Domini. Et addidit Dominus, vt appareret in Silo: quoniam reuelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, iuxta verbum Domini. Et euenit sermo Samuelis vniuerso Israeli. CAP. IIII.

Factum est in diebus illis, cōuenerunt Philistiim in pugnam. egressus est nāque Israel obuiam Philistiim in præliū, & castrametatus est iuxta Lapidē-adiutorii. Porro Philistiim venerunt in Aphēc, & instruxerūt aciem cōtra Israel. Inito autem certamine, terga

men
um.
mus
em,
nim
&
omi
us,
ab-
bū
cōr
u,
e.
&
it
t
p.

Samuel mini-
strat Domino.

-Ver. Cōpl. Di. o.
I. Ge. o. l. p. V. S. B.
Benedictio Heli:

Anna parit
tres filios &
duas filias.

Heli corripit fi-
lios suos.

Arguitur He-
li indulgentiæ
erga filios.

essent plur. nu.
Vet. Di. o. l. Ge. l.

abiecit (præf.
temp. Vet. Di. o. l.
Ge. l. p.

3. Reg. 2. c.

Sadoc sacerdos
fidelis corā vn.
Ro Det Silo-
mone.

Tēpore Heli in
Israel rari pro-
phetæ, & qui vo-
lūtātē Dei præ-
dicarent.
Toto (Vet. Di. o.
I. Ge. l. p. V.
Quare vocatur
Samuel à Dohaf
no vt sit prophe-
ta ipsius.

-Vet. Di. l. Ge.
o. l. p.

Heli docet Sa-
muelem quid re-
spondeat Domi-
no vocanti.

-Vet. Ge. p.

Prædicat Deus
Samueli penitē-
tiam Heli ob peccatū
filiorum.

-Vet. Di. o. v.

Indicat Samuel
visionē ipsi Heli

Ceditur Israel
Philistiim.
-Vet. Ge. o. Cōpl.

vertit Israel Philisthæis: & cæsa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorum. Et reuersus est populus ad castra: dixeruntque maiores natu de Israel, Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostrum, vt saluet nos de manu inimicorum nostrorum. Misit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super cherubim: erantque duo filii Heli cum arca fœderis Domini, Ophni & Phinees. Cumque venisset arca fœderis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore grandi, & personuit terra. Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque, Quænam est hæc vox clamoris magni in castris Hebræorum? Et cognouerunt quod arca Domini venisset in castra. Timueruntque Philisthim, dicentes, Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes, Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius: væ nobis. Quis nos saluabit de manu Deorum sublimium istorum? hi sunt Dii qui percusserunt Aegyptum omni plaga, in deserto. Confortamini, & estote viri, Philisthiim: ne seruiatis Hebræis, sicut & illi seruiert nobis: confortamini, & bellate. Pugnaverunt ergo Philisthim, & cæsus est Israel, & fugit vnusquisque in tabernaculum suum: & facta est plaga magna nimis: & ceciderunt de Israel triginta milia peditum. Et arca Dei capta est: duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni & Phinees. Currus autem vir de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illa, scissa veste, & cõsperus puluere caput. Cumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam expectans. Erat autem cor eius pauens pro arca Dei. Vir autem ille postquam ingressus est, nuntiauit vrbi: & vlulauit omnis ciuitas. Et audiuit Heli sonitum clamoris, dixitque, Quis est hic sonitus tumultus huius? At ille festinauit, & venit, & nuntiauit Heli. Heli autem erat nonaginta & octo annorum, & oculi eius caligauerant, & videre non poterat. Et dixit ad Heli, Ego sum qui veni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait, Quid actum est fili mi? Respondens autem ille qui nuntiabat, Fugit, inquit, Israel coram Philisthiim, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filii tui mortui sunt, Ophni & Phinees: & arca Dei capta est. Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est. senex enim erat vir & grandæuus: & ipse iudicauit Israel quadraginta annis. Nurus autem eius vxor Phinees, prægnans erat, vicinæque partui: & audito nuntio quod capta esset arca Dei, & mortuus esset socer suus, & vir suus, incurrauit se & peperit. irruerunt enim in eam dolores subiti. In ipso autem momento mortis eius, dixerunt ei qui stabant circa eam, Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ non respondit eis, neque animaduertit. Et vocauit puerum, I-chabod, dicens, Trãslata est gloria Domini de Israel, quia capta est arca Dei, & pro socero suo, & pro viro suo. Ait, Trãslata est gloria ab Israel, eo quod capta esset arca Dei.

Afferitur arca in castra.

Dei, (Vet. Ge. p. Compl. Clamor magnus in aduertu arca.

Timet Philisthim audientes arcam Dei esse cum Israelitis.

seruabit (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l.

Secundo caduntur Israelitæ.

Arca capitur. Ophni & Phinees moriuntur.

Spectans. (Vet. Ge. o. l. p. V. enim (Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l. Nuntiauit ciuitati & ipsi Heli arca esse captã.

Moritur Heli.

Nascitur I-chabod.

quæ (sem. gen. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.

-Vet. Compl. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.

Et (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Arca iuxta Dagon à Philisthæis collocata, corruit ipse Dago.

tuerunt eam iuxta Dagon. Cumque surrexissent diluculo Azotii altera die, ecce Dago iacebat pronus in terra ante arcam Domini: & tulerunt Dagon, & restituerunt eum in locum suum. Rursusque mane die altera consurgentes, inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum eius abscissæ erant super limen: porro Dagon solus truncus remaserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum eius, super limen Dagon in Azoto, vsque in hodiernum diem. Aggrauata est autem manus Domini super Azotios, & demolitus est eos: & percussit in secretiori parte natium Azotum, & fines eius. Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est cõfusio mortis magnæ in ciuitate. Videntes autem viri Azotii huiuscemodi plagam, dixerunt, Non maneat arca Dei Israel apud nos: quoniam dura est manus eius super nos & super Dagon deum nostrum. Et mittentes congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum ad se, & dixerunt, Quid faciemus de arca Dei Israel? Responderuntque Gethæi, Circuducatur arca Dei Israel. Et circuduxerunt arcam Dei Israel. Illis autem circuducentibus eam, fiebat manus Domini Dei per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis: & percutiebat viros vnus cuiusque vrbis, à paruo vsque ad maiorem, & computrescebant prominentes extales eorum. Inieruntque Gethæi consiliũ, & fecerunt sibi sedes pelliceas. Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes, Adduxerunt ad nos arcam Dei Israel, vt interficiat nos & populum nostrum. Miserunt itaque & congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum: qui dixerunt, Dimitte arcam Dei Israel, & reuertatur in locum suum, vt non interficiat nos cum populo nostro. Fiebat enim pavor mortis in singulis vrbibus, & grauissima valde manus Dei. viri quoque qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium: & ascendebat vlulatus vnus cuiusque ciuitatis in cælum.

Percutuntur mariscis Philisthæi. psal. 77. d. -Vet. Di. o. Ge. o. l. Compl.

-Vet. Di. o. Ge. p. o.

-Vet. Ge. o. Cõpl.

Arcam reiciunt de finibus suis Accaronitæ.

Dimittite (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. vt (Vet. Ge. p. & (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.

C A P. V I.

Vit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem mēibus. Et post hæc vocauerunt Philisthim sacerdotes & diuinos, dicentes, Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt, Si remittitis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuã, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini: & scietis quare non recedat manus eius à vobis. Qui dixerunt, Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderuntque illi, Iuxta numerum prouinciarum Philisthinorum quinque anos aureos facietis, & quinque mures aureos: quia plaga vna fuit omnibus vobis, & satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, & similitudines murium qui demoliti sunt terrã, & dabitis Deo Israel gloriam: si forte releuet manum suã à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra. Quare aggrauatis corda vestra, sicut aggrauauit Aegyptus, & Pharaon cor suum: nonne postquã percussus est, tunc dimisit eos, & abierunt? Nunc ergo arripite & facite plaustrum nouum vnum: & duas vaccas

Philisthæi cõfunt sacerdotes suos quid de arca Dei faciendũ sit.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Ani aurei.

Mures aurei.

Exo d. 12. d.

foetas, quibus non est impositum iugū, iungite in plauastro, & recludite vitulos earum domi. Tolle-
tisq; arcā Domini, & ponetis in plauastro, & vasa aurea quæ exolulistis ei pro delicto, ponetis in cap-
sellā ad latus eius: & dimittite eā vt vadat. Et aspi-
cietis: & si quidem per viam finiu suoru ascende-
rit cōtra Beth-sames, ipse fecit nobis hoc malum grande. sin autē minime: sciemus quia nequaquā
manus eius tetigit nos, sed casu accidit. Fecerūt
ergo illi hoc modo: & tollētes duas vaccas quæ la-
ctabant vitulos, iunxerunt ad plaustrum, vitulos-
que earum concluderunt domi. Et posuerunt ar-
cam Dei super plaustrum, & capsellam quæ habe-
bat mures aureos & similitudinē anorū. Ibat
autem in directū vaccæ per viam quæ ducit Beth
sames, & itinere vno gradiebatur, pergentes, & mu-
gientes: & non declinabant neque ad dexterā ne-
que ad sinistram: sed & satrapæ Philisthiū seque-
batur vsq; ad terminos Beth-sames. Porro Beth-
sami tæ metebant triticū in valle: & eleuantes ocu-
los suos, viderunt arcam, & gauisi sunt cum vidis-
sent. Et plaustrum venit in agrum Iosue Bethsa-
mitæ, & stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, &
concliderūt ligna plaustri, vaccasque imposuerūt
super ea holocaustū Domino. Leuitæ autem de-
posuerunt arcam Dei, & capsellam quæ erat iu-
xta eam, in qua erant vasa aurea, & posuerunt su-
per lapidem grandem. viri autē Bethsami tæ ob-
tulerunt holocausta, & immolauerūt victimas in
die illa Domino. Et quinque satrapæ Philisthino-
rum viderūt, & reuersi sunt in Accaron in die il-
la. Hi sunt autē ani aurei, quos reddiderunt Phi-
listhiū pro delicto, Domino: Azotus vnum, Ga-
za vnum, Ascalon vnum, Geth vnum, Accarō v-
num. Et mures aureos secundum numerum vrbiū
Philisthiū, quinque prouinciarum, ab vrbe mu-
rata, vsque ad villam quæ erat absque muro, & vs-
que ad Abel-magnum super quem posuerunt ar-
cam Domini, quæ erat vsq; in die illa in agro Iosue
Bethsami tæ. Percussit autem Dominus de
viris Bethsami tibus, eo quod vidissent arcam Do-
mini: & percussit de populo septuaginta viros, &
quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eo
quod Dominus percussisset plebē plaga magna.

20. Et dixerūt viri Bethsami tæ, Quis poterit stare in
conspectu Domini Dei sancti huius? & ad quem
ascendet à nobis? Miseruntque nuntios ad habita-
tores Cariath-iarim, dicentes, Reduxerunt Philis-
thiū arcam Domini, descēdite, & reducite eam
ad vos.

ENERUNT ergo viri Cariath-iarim, & redu-
xerunt arcam Domini, & intulerūt eam
in domum Aminadab in Gabaa: Eleazarū
autem filium eius sanctificauerunt, vt custodiret
arcam Domini. Et factum est, ex qua die mansit
arca Domini in Cariath-iarim, multiplicati sunt
dieserat quippe iam annus vicesimus: & requie-
uit omnis domus Israel post Dominum. Ait au-
tem Samuel ad vniuersam domum Israel, dicēs,
Si in toto corde vestro reuertimini ad Dominū,
auferte deos alienos de medio vestri, Baalim & A-
staroth: & pręparate corda vestra Domino, & ser-
uite ei soli, & eruet vos de manu Philisthiū. Abs-
tulerūt ergo filii Israel Baalim & Astaroth, & ser-
uierunt Domino soli. Dixit autem Samuel, Con-
gregate vniuersum Israel in Masphath, vt orē pro

vobis Dominum. Et conuenerunt in Masphath:
hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu
Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerūt
ibi, Peccauius Domino. Iudicauitque Samuel fi-
lios Israel in Masphath. Et audierunt Philisthi-
im quod cōgregati essent filii Israel in Masphath,
& ascenderunt satrapæ Philisthinorum ad Israel.
quod cum audissent filii Israel, timuerunt à facie
Philisthinorum. Dixeruntque ad Samuelem,
Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deū
nostrum, vt saluet nos de manu Philisthinorum.
Tulit autem Samuel agnum lactentem vnum, &
obtulit illum holocaustum integrum Domino:
& clamauit Samuel ad Dominū pro Israel, & ex-
audiuit eum Dominus. Factum est autem, cum
Samuel offerret holocaustum, Philisthiū iniere
præliū contra Israel: intonuit autē Dominus fra-
gore magno in die illa super Philisthiū, & exter-
ruit eos, & cæsi sunt à filiis Israel. Egressique filii
Israel de Masphath persecuti sunt Philisthæos, &
percusserunt eos vsque ad locum qui erat subter
Beth-char. Tulit autem Samuel lapidem vnum, &
posuit eū inter Masphath & inter Sen: & vocauit
nomen loci illius, Lapis-adiutorii. Dixitque, Huc-
usque auxiliatus est nobis Dominus. Et humiliati
sunt Philisthiū, nec apposuerunt vltra vt veni-
rēt in terminos Israel. Facta est itaque manus Do-
mini super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis.
Et reddita sunt vrbes quas tulerāt Philisthiū ab
Israel, Israeli, ab Accarō vsque Geth, & terminos
suos: liberauitque Israel de manu Philisthinorū,
Eratque pax inter Israel & Amorrhæū. Iudicabat
quoque Samuel Israelē cunctis diebus vitæ suæ: &
ibat per singulos annos circuiens Beth-el & Galga-
la & Masphath, & iudicabat Israelē in supradi-
ctis locis. Reuertebaturque in Ramatha. ibi enim
erat domus eius, & ibi iudicabat Israelē: ædifica-
uit etiam ibi altare Domino. CAP. VIIII.

ACTU est autē cum senuisset Samuel, po-
suit filios suos iudices in Israel. Fuitque no-
men filii eius primogeniti Joel: & nomē
secundi Abia, iudicum in Ber-sabee. & nonambu-
lauerunt filii illius in viis eius: sed declinauerunt
post avaritiam, acceperuntque munera, & peruer-
terunt iudicium. Congregati ergo vniuersi ma-
iores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramá-
tha. Dixeruntque ei, Ecce tu senuisti, & filii tui nō
ambulant in viis tuis: constitue nobis regē, vt iu-
dicet nos, sicut & vniuersæ habent nationes. Dis-
plicuitque sermo in oculis Samuelis, eo quod di-
xissent, Da nobis regem, vt iudicet nos. Et orauit
Samuel ad Dominum. Dixit autem Dominus ad
Samuelem, Audi vocē populi in omnibus quæ lo-
quantur tibi. non enim te abiecerunt, sed me, ne
regnē super eos. Iuxta omnia opera sua quæ fece-
rūt à die qua eduxi eos de Aegypto vsque ad diē
hanc: sicut dereliquerunt me, & seruierūt diis a-
lienis, sic faciunt etiam tibi. Nūc ergo vocem eo-
rum audi: veruntamen contestare eos, & predic-
eis ius regis qui regnatur est super eos. Dixit ita-
que Samuel omnia verba Domini ad populum
qui petierat à se regē, & ait, Hoc erit ius regis qui
imperaturus est vobis, Filios vestros tollet, & po-
net in curribus suis, facietque sibi equites & præ-
cursores quadrigarum suarum, & constituet sibi
tribunos & ceteriones, & aratores agrorum suo-
rum.

vaccæ reducunt arcam.

Domini (Vet. Ge. p. Compl.

Bethsami tæ visa arca latētes holocausta offerūt.

Domini, (Vet. Compl.

Quinque ani aurei Philisthinorū & mures aurei totidem.

Bethsami tæ percutiuntur quod intra arcam aspexissent. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Sanctus Deus Israel.

ducte (Vet. Ge. p. o. Di. l. o.

Reduunt viri Cariath-iarim arcam in domum Abi-nadab. -Vet. Ge. p.

Flent Israelitæ. -Vet. Ge. p. o.

Samuelis oratio ad populum lugentem.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Cor. Seruientū soli Deo. deu. 6. c. marth. 4. b.

Orat Samuel p. populo.

Ieiunium & lachrymæ. Cōfessio peccati. Philisthæi ascendent contra Israel, & à Deo percutiantur.

Orans Samuel pro Israelitis, exauditur.

Ecclesi. 46. d. Viri (Vet. Di. l. Ge. p. v.

elus, (Vet. Di. d. Ge. p.

Pax in Israel. Iudicauit (Vet. Di. o. v. Ge. p.

Samuel constituit filios suos iudices super Israel. -Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v. m. Iudices auari.

Regē petiit Israelitæ abiecientes Deum.

Offec. 9. b. 13. c. ad. 13. c.

Orat Samuel.

Regis ius.

rum, & messorum segetum, & fabros armorum & currum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi vnguetarias, & focarias, & panificas. Agros quoque vestros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis. Sed & segetes vestras & vinearum redit addecimabit, vt det eunuchis & famulis suis.

17. Seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei serui. Et clamabitis in die illa a facie regis vestri quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem. Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt, Nequaquam. rex enim erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes: & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis. Et audiuit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini. Dixit autem Dominus ad Samuelem, Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. Et ait Samuel ad viros Israel, Vadat vnusquisque in ciuitatem suam.

C A P. I X.

1. Erat vir de Benjamin, nomine Cis, filius Abi-el, filii Seor, filii Bechorath, filii Sareth, filii Aphia, filii viri Iemini, fortis robore: & erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus: & non erat vir de filiis Israel melior illo. ab humero & sursum eminebat super omnem populum.

2. Perierant autem asinae Cis patris Saul, & dixit Cis ad Saul filium suum, Tolle tecum vnum de pueris, & consurgens vade, & quaere asinas. Qui cum transissent per motem Ephraim, & per Terram-Salim, & non inuenissent, transierunt etiam per Terram-Salim, & non erant: sed & per Terram-Iemini, & minime reppererunt. Cum autem venissent in Terram-Suph, dixit Saul ad puerum qui erat cum eo, Veni, & reuertamur: ne forte dimiserit pater meus asinas, & sollicitus sit pro nobis. Qui ait ei, Ecce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra propter quam venimus. Dixitque Saul ad puerum suum, Ecce ibimus: quid feremus ad virum Dei? panis defecit in cistariis nostris: & sportulam non habemus, vt demus homini Dei, nec quicquam aliud. Rursum puer respondit Sauli, & ait, Ecce inuenta est in manu mea quarta pars statenis argenti, demus homini Dei, vt indicet nobis viam nostram. (Olim in Israel sic loquebatur vnusquisque, vadens consulere Deum, Venite, & eamus ad videntem: qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim videntis.) Et dixit Saul ad puerum suum, Optimus sermo tuus: veni, eamus. & ierunt in ciuitatem in qua erat vir Dei. Cumque ascenderent cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis, Num hic est videntis? Quae respondentes, dixerunt illis, Hic est: ecce ante te. festina nunc: hodie enim venit in ciuitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso: ingredientiens urbem, statim inuenietis eum antequam ascendat excelsum ad vescendum. neque enim comesturus est populus donec ille veniat. Quia ipse benedicet hostiae, & deinceps comedent qui vocati sunt. nunc ergo conscendite, quia hodie reperietis eum. Et ascenderunt in ciuitatem. cumque ambularet in medio urbis, apparuit Sa-

muel egrediens obviam eis vt ascenderet in excelsum. Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis ante vnam diem quam veniret Saul, dicens, Hac ipsa hora, quae nunc est, cras mittam virum ad te de Terra-Beniamin, & vnges eum ducem super populum meum Israel: & saluabit populum meum de manu Philistinorum: quia respexi populum meum. venit enim clamor eorum ad me.)

17. Cumque aspexisset Samuel Saulem, Dominus dixit ei, Ecce, vir quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo. Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portae, & ait, Indica, oro, mihi, vbi est domus videntis? Et respondit Samuel Sauli, dicens, Ego sum videntis. ascende ante me in excelsum, vt comedas mecum hodie, & dimittam te mane: & omnia quae sunt in corde tuo, indicabo tibi.

20. Et de asinis quas nudius tertius perdidisti, ne sollicitus sis, quia inuenta sunt. & cuius erunt optima quaeque Israel: nonne tibi & omni domui patris tui? Respondens autem Saul, ait, Nunquid non filius Iemini ego sum de minima tribu Israel, & cognatio mea nouissima inter omnes familias de tribu Benjamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum? Assumens itaque Samuel Saulem & puerum eius, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum qui fuerat inuitati. erant enim quasi triginta viri. Dixitque Samuel coco, Da partem quam dedi tibi, & praecipere vt reponeres seorsum apud te. (Leuauit autem cocus armum, & posuit ante Saul.) dixitque Samuel, Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria seruatum est tibi, quando populum vocavi. & comedit Saul cum Samuele in die illa. Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est cum Saule in solario: strauitque Saul in solario, & dormiuit.

21. Cumque mane surrexissent, & iam dies luceret, vocauit Samuel Saulem in solario, dicens, Surge, vt dimittam te. Et surrexit Saul: egressique sunt ambo, ipse videlicet & Samuel. Cumque descenderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul, Dic puero vt antecedeat nos, & transeat: tu autem subsiste paulisper, vt indicem tibi verbum Domini. CAP. X.

1. Vlit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius, & deosculatus est eum, & ait, Ecce vnxit te Dominus super haereditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum eius qui in circuitu eius sunt. & hoc tibi signum, quia vnxit te Deus in principem. Cumque abieris hodie a me, inuenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel in finibus Benjamin, in Meridie, dicentque tibi, Inuentae sunt asinae, ad quas ieras perquirendas: & intermissis pater tuus asinis, sollicitus est pro vobis, & dicit, Quid faciam de filio meo? Cumque abieris inde, & ultra transieris, & veneris ad quercum Thabor, inuenient te tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, vnus portans tres haedos, & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini. Cumque te salutauerint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum. Post haec venies in collem Dei, vbi est statio Philistinorum. Et cum ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam, & citharam, ipsosque prophetantes. Et insiliet in te Spiritus Do-

Samueli praecipit Deus vt Saulem vngat in regem. act. 13. c.

Samuel per Spiritum Dei cognoscit Saulem.

Saull indicat Samuel asinas inuentas, & ipsam regem futurum. comedatis. (Vet. Di. o. Ge. p. Cöpl.)

Samuel & loco & cibo honorat Saulem.

Vet. Ge. o. p. Compl.

Lucet et. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. & (Vet. Compl.)

Dei. (Vet. Cöpl. Ge. p.

Saul vngitur in regem super Israel. act. 13. c. ofsee 9. d.

Vet. Ge. o. Complut. S.

Cum. (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. Signa quibus credit Saul se a Deo vinctum in regem.

Ibi. (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. o.

Prophetae laudat Deo canentes instrumentis musicis.

Spiritus Dei innotat corda.

Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Vet. Di. o. Ge. p. o. s. Compl. Gentium more regem voluit habere.

Saul filius Cis quarit asinas patris. Seor, (Hebraice. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Vni. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Pueri suauis vadit ad Samuelem.

Propheta, olim dicebatur videntis.

Saul consultat videntem, ascendit.

Propheta. (Vet. Ge. p.

benedicti. (prae. temp. (Vet. Ge. p. comedunt. (prae. te. (Vet. Di. o. Ge. p. Samuel occurrit Sauli. Illi. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

mini, & prophetabis cū eis, & mutaberis in virum alium? Quando ergo euenerint signa hæc omnia tibi, fac quæcūque inuenerit manus tua, quia Dominus tecum est. Et descendes ante me in Galgala: (ego quippe descēdam ad te) vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas: septem diebus expectabis, donec veniam ad te, & ostendam tibi quid facias. Itaque cū auertisset humerum suum vt abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud, & uenerunt omnia signa hæc in die illa. Veneruntque ad prædictū collem, & ecce cuneus prophetarum obuius ei: & insiluit super eum Spiritus Domini, & prophetauit in medio eorum. Videntes autem omnes qui nouerant eum heri & nudius tertius, quod esset cum prophetis, & prophetaret, dixerunt adinuicem, Quænam res accidit filio Cis? num & Saul inter prophetas? Responditque alius ad alterū, dicens, Et Cis pater eius? Propterea uersum est in prouerbiū, NUM ET SAUL INTER PROPHETAS? Cessauit autem prophetare, & uenit ad excelsum. Dixitque patruus Saul ad eum, & ad puerum eius, Quod abistis? Qui responderunt, Quære asinas: quas cum non reperissemus, uenimus ad Samuelē. Et dixit ei patruus suus, Indica mihi quid dixerit tibi Samuel.

Et ait Saul ad patruum suū, Indicauit nobis quia inuētæ essent asinæ. De sermone autem regni nō indicauit ei quem locutus fuerat ei Samuel. Et conuocauit Samuel populū ad Dominū in Maspha. Et ait ad filios Israel, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ego eduxi Israel de Aegypto, & erui uos de manu Aegyptiorum, & de manu omniū regum qui affligebant uos. Vos autem hodie proiecistis Dominū Deum uestrum qui solus saluauit uos de uniuersis malis & tribulationib⁹ uestris: & dixistis, Nequaquam, sed regem cōstitue super nos. Nunc ergo state coram Domino per tribus uestras, & per familias. Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, & cecidit fors super tribum Benjamin. Et applicuit tribum Benjamin & cognationes eius, & cecidit fors super cognationem Metri, & peruenit usque ad Saul filium Cis. Quæsierunt ergo eum, & non est inuentus illi. Et consuluerunt post hæc Dominum utrum uenturus esset illuc. Responditque Dominus, Ecce absconditus est domi. Cucurrerūt itaque, & tulerunt eum inde: stetitque in medio populi, & altior fuit uniuerso populo ab humero & sursum. Et ait Samuel ad omnem populum, Certe uidetis quem elegit Dominus; quoniam non sit similis illi in omni populo. & clamauit omnis populus, & ait, uiuat rex.

Locutus est autem Samuel ad populū legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino: & dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam. Sed & Saul abiit in domum suam in Gabaa: & abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda. Filii uero Belial dixerūt, Nū saluare nos poterit iste? Et despexerunt eū, & non attulerūt ei munera: ille enim dissimulabat se au-

dire. **C A P. X I.**
I factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit aduersum Iabes-Galaad. Dixeruntque omnes uiri Iabes ad Naas, Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi. Et respondit ad eos Naas Ammonites, In hoc feriā uobiscum fœdus, vt erua-

nium uestrum oculos dextros, ponamque uos oprobrium in uniuerso Israel. Et dixerunt ad eum seniores Iabes, Concede nobis septem dies, vt mitamus nuntios ad uniuersos terminos Israel: & si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.

Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saulis: & locuti sunt uerba hæc audiente populo; & leuauit omnis populus uocem suam, & fleuit. Et ecce Saul ueniebat, sequēs boues de agro, & ait, Quid habet populus quod plorat? Et narrauerunt ei uerba uirorum Iabes. Et insiluit Spiritus Domini in Saul, cum audisset uerba hæc, & iratus est furor eius nimis. Et assumens utrumque bouē, cœcidit in frustra, misitque in omnes terminos Israel per manū nuntiorum, dicens, Quicumque non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bob⁹ eius. Inuastit ergo timor Domini populū, & egressi sunt quasi uir vnus. Et recensuit eos in Bezece: fueruntque filiorum Israel trecenta millia: uirorum autem Iuda triginta millia. Et dixerunt nuntiis qui uenerāt, Sic dicetis uiris qui sunt in Iabes Galaad, Cras erit uobis salus, cum incaluerit sol. Uenerunt ergo nuntii, & annuntiauerunt uiris Iabes: qui lætati sunt. Et dixerunt, Mane exhibimus ad uos: & facietis nobis omne quod placuerit uobis.

Et factum est, cum dies crastinus uenisset, constituit Saul populū in tres partes: & ingressus est media castra in uigilia matutina, & percussit Ammon usque dum incalesceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter. Et ait populus ad Samuelē, Quis est iste qui dixit, Saul num regnabit super nos? Date uiros, & interficiemus eos. Et ait Saul, Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel. Dixit autem Samuel ad populū, Venite, & eamus in Galgala, & inuouemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolauerūt ibi victimas pacificas coram Domino: & lætatus est ibi Saul, & cuncti uiri Israel nimis.

C A P. X I I.
Ixit autem Samuel ad uniuersum Israel, Ecce audiui uocem uestram iuxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui super uos regem: & nunc rex graditur ante uos. Ego autē senui, & incanui, (porrò filii mei uobiscū sunt.) itaque conuersatus coram uobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem. Ecce præstō sum, Non quimini de me coram Domino, & coram christo eius, utrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum, si quempiā calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquā munus accepi: & contemnā illud hodie, restituamque uobis. Et dixerunt, Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. Dixitque ad eos, Testis est Dominus aduersum uos, & testis christus eius in die hac, quia non inuenistis in manu mea quippiam. Et dixerunt, Testis.

Et ait Samuel ad populū, Dominus qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de Terra Aegypti, adest. Nūc ergo state, ut iudicio cōtendam aduersum uos coram Domino de omnib⁹ misericordiis Domini, quas fecit Dominus uobiscum, & cum patribus uestris. Quomodo Iacob ingressus est in Aegyptum, & clamauerūt patres uestri ad Dominum: & misit Dominus Moy-

Deus (Vet. Ge. p. Compl.
 Cor Saulis immutat Deus. Prophetas Sap. I.
 Del. (Vet. Di. o. G. s. p.
 J. 29. d.
 quis pater eorum (Vet. Ge. p. I. Di. l. o. Compl. Prophetia, Del donum. Prouerbiū.
 Docet populum Samuel quā grauiter peccatit petiō regē.
 Vet. Di. o. V.
 Sorte & signo externo, indicat Deus se eligere Saulem in regem. tribus. (Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l. cognatio (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. o. l. p.
 Inuitus Saul constituitur rex.
 uiuat rex. I. a. c.
 corda tangit Deus.
 uero (Vet. M. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.
 Vet. B. Compl. Di. o. Ge. p. Naas Ammonites obsidet Iabes Galaad.

Iabes petunt auxiliū à Saule.
 Saul Spiritus Del accēsus, promittit Iabesitis auxiliū.
 Del (Vet. Cōpl. Ge. p.
 Timor Del. 330000, bellatorum.
 Viri Iuda.
 Saul occidit Ammonitas.
 ex (Vet. Compl. J. 29. d.
 Vindictā prohibet Saul, & uictoria Deo tribuit.
 Innuatio regni Saulis.
 Samuel iudex innocēs & integer etiā populū testamēto.
 Boni iudicis sine principis exemplum. ecci. 46. d.
 Arguit Samuel populū ingrati tudinis erga Deū, & pro Deo rege hominem regem petierit. Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Gene. 46. a.

Indicum 4.1.
 -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. m. Cöpl.
 -Vet. Cöpl. Ge. p.

sen & Aaró, & eduxit patres vestros de Aegypto, & collocavit eos in loco hoc. Qui obliti sunt Domini Dei sui, & tradidit eos in manus Sifaræ magistri militiæ regis Hasor, & in manu Philisthinorum, & in manu regis Moab, & pugnaverunt aduersum eos. Postea autem clamauerunt ad Dominum, & dixerunt, Peccauimus quia dereliquimus Dominum, & seruiuimus Baalim & Astaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorú nostrorum, & seruiemus tibi. Et misit Dominus Ierobáal & Badá & Samson, & Barac, & Iephthé & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, & habitastis confidenter. Videntes autem quod Naas rex filiorú Ammon venisset aduersum vos, dixistis mihi, Nequaquam, sed rex imperabit nobis: cum Dominus Deus vester regnaret in vobis. Nunc ergo prætor est rex vester, quem elegistis & petistis: ecce dedit vobis Dominus regem. Si timueritis Dominum, & serueritis ei, & audieritis vocé eius, & non exasperaueritis os Domini, eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum. Si autem non audieritis vocé Domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus Domini super vos, & super patres vestros. Sed & nunc state, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro. Nunquid non messis tritici est hodie: inuocabo Dominum, & dabit voces, & pluias: & scietis & videbitis quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem.

Deus miraculo cogit dura corda interi peccatum. Lex.

Oratio.
 Euangeliú pronocat ad penitentiam & fidem in Deum.

Propter misericordias suas parcat Deus.

Oratio. Via recta.

Seruidé: Deo in veritate, toto corde.
 -Vet. Di. l. Ge. l.
 -Vet. Di. o. l. Ge. p. o.

Percutitur Philisthai a Saule & Ionatha. j. 15. d.

Auté (Vet. Ge. p. Philisthaiis rursum cögregatis, pauli Israelite abduunt se in caernas.

Et clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces, & pluias in illa die. Et timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem. Et dixit vniuersus populus ad Samuelem, Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non moriamur. addidimus enim vniuersis peccatis nostris malum, vt peteremus nobis regem. Dixit auté Samuel ad populum, Nolite timere, (vos fecistis vniuersum malum hoc: veruntamen nolite recedere à tergo Domini, sed seruite Domino in omni corde vestro. Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neq; eruent vos, quia vana sunt.) Et non derelinquet Dominus populum suum, propter nomen suum magnum: quia iurauit Dominus facere vos sibi populum. Absit autem à me hoc peccatum in Domino, vt cessem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam. Igitur timete Dominum, & seruite ei in veritate & ex toto corde vestro. vidistis enim magnifica, quæ in vobis gesserit Dominus. Quod si perseueraueritis in malitia: & vos & rex vester pariter peribitis. CAP. XIII.

Ilius vnus anni erat Saul cū regnare cepisset, duobus autem annis regnavit super Israel. & elegit sibi Saul tria millia de Israel: & erant cum Saul duo millia in Machmas, & in mote Beth-el: mille autem cum Ionatha in Gabaa Benjamin. porro cæterum populum remisit vnumquenque in tabernacula sua. Et percussit Ionathas stationem Philisthinorú, quæ erat in Gabaa. quod cum audissent Philisthim, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens, Audiât Hebræi.

Et vniuersus Israel audiuit huiuscemodi famam, Percussit Saul stationem Philisthinorum: & erexit se Israel aduersus Philisthim. Clamauit ergo populus post Saul in Galgala. Et Philisthim cögregati sunt ad præliandum contra Israel, triginta

millia curruum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut arena quæ est in litore maris plurima. & ascendentes castrametati sunt in Machmas ad Orietem Beth-aue. Quod cum vidissent viri Israel se in arcto positos (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis, & in abditiis, in petris quoque, & in antris, & in cisternis. Hebræi autem transferunt Iordanem in terram Gad & Galgad. Cumque adhuc esset Saul in Galgala, vniuersus populus perterritus est, qui sequebatur eum. Et expectauit septem diebus iuxta placitum Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo Saul, Afferte mihi holocaustum, & pacifica. & obtulit holocaustum. Cumque compleisset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul obuiam ei, vt saluaret eum. Locutusque est ad eum Samuel, Quid fecisti? Respondit Saul, Quia vidi quod populus dilaberetur à me, & tu non veneras iuxta placitos dies, porro Philisthim congregati fuerant in Machmas: dixi, Nunc descendunt Philisthim ad me in Galgala, & faciem Domini non placui. Nece sitate compulsus, obtuli holocaustum Domino. Dixitque Samuel ad Saul, Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequaquam regnum tuum ultra consurgit: quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum: & præcepit ei Dominus vt esset dux super populum suum, eo quod non seruaueris quæ præcepit Dominus. Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa Benjamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obuiam populo, qui expugnabat eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Benjamin. Et recensuit Saul populum, qui inuenti fuerat cum eo, quasi sexcentos viros. Et Saul & Ionathas filius eius, populisque qui inuentus fuerat cum eis, erat in Gabaa Benjamin: porro Philisthim confederat in Machmas. Et egressi sunt ad præliandum de castris Philisthinorum tres cunei. vnus cuneus pergebat contra viam Ephraim ad Terram Saul. Porro alius ingrediebatur per viam Beth-horon. tertius autem verterat se ad iter termini in Terra-Sabaa imminentis valli Seboim contra desertum. Porro faber ferrarius non inueniebatur in omni Terra-Israel. cauerant enim Philisthim, ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam. Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthim, vt exacueret vnusquisque vomerem suum, & ligonem, & securim, & tridentem, & sarculum. Retusa itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & securium, vsque ad stimulum corrigendum. Cumque venisset dies prælii, non est inuentus ensis & lancea in manu totius populi qui erat cum Saule & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filio eius. Egressa est autem statio Philisthim, vt transcenderet in Machmas.

T accidit in quadam die vt diceret Ionathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum, Veni, & transeamus ad stationem Philisthinorum, quæ est trans locum illum. patri autem suo hoc ipsum non indicauit. Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malogranato, quæ erat in agro Gabaa: & erat populus cū eo quasi sexcentorum virorum. Et Achias filius Achitob fratris

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Saul elatus, relinquitur à suis.

Saul contra præceptum Dei, non ex peccato Samuel le sacrificat, unde & abicitur à Deo.

-Vet. Cöpl. Ge. o. l. p. Di. o. l.

Regni Davidis prædicatur.

Act. 7. d.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Philisthaii descendunt contra Israelitas. prædidam (Vet. Ge. p. l. o. Di. o. l. Ephraim (Vet. Ge. p. Di. o. Sual. (Vet. Ge. p. o. Vet. Di. o. Ge. p. o. Compl. Africa i Philisthinorum carere gladiis & armis Israelitæ.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. Compl.

Fiducia in Deo Ionathas armigero comite perfligat Philisthaios.

Magrô (Vet. Ge. p. Di. o. V.

i 4. d.

I-chabod filii Phinees, qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat ephod. sed & populus ignorabat quod esset Ionathas. Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philistinorum, eminentes petrae ex utraque parte, & quasi in modum dentium scopuli hinc inde praerupti, nomen vni Boses, & nomen alteri Sene. vnus scopulus prominens ad Aquilonem ex aduerso Machmas, & alter ad Meridiem contra Gabaa. Dixit autem Ionathas ad adolescentem armigerum suum, Veni, transcamus ad stationem incircumfororum horum, si forte faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile saluare vel in multis, vel in paucis. Dixitque ei armiger suus, Fac omnia quae placet animo tuo: perge quod cupis, & ero tecum vbicunque volueris. Et ait Ionathas, Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque apparuerimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos, Manete, donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos. Si autem dixerint, Ascendite ad nos: ascendamus ad eos, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris, hoc erit nobis signum. Apparuit igitur vterque stationi Philistinorum: dixeruntque Philisthim, En Hebraei egredjuntur de cauernis, in quibus absconditi fuerant. Et locuti sunt viri de statione ad Ionathan, & ad armigerum eius, dixeruntque, Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem. & ait Ionathas ad armigerum suum, Ascendamus, sequere me: tradidit enim Dominus eos in manus Israel. Ascendit autem Ionathas manibus & pedibus reptas, & armiger eius post eum. itaque cum vidissent faciem Ionathae, alii cadebant ante Ionathan, alios armiger eius interficiebat sequens eum.

Et facta est plaga prima, qua percussit Ionathas & armiger eius, quasi viginti virorum in media parte iugeri, quam par bouum in die arare consuevit. Et factum est miraculum in castris, & per agros, sed & omnis populus stationis eorum, qui ierant ad praedandum, obstupuit, & conturbati sunt castris, & accidit quasi miraculum a Deo. Et respererunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Beniamin, & ecce multitudo prostrata, & huc illucque diffugiens. Et ait Saul populo qui erat cum eo, Requirite, & videte quis abierit ex nobis. cumque requisissent, repertum est non adesse Ionathan, & armigerum eius. Et ait Saul ad Achiam, Applica arcam Domini. (Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israel.) Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philistinorum: crescebatque paulatim & clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem, Contrahe manum tuam. Conclamauit ergo Saul, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt vsque ad locum certaminis: & ecce versus fuerat gladius vniuscuiusque ad proximum suum, & caedes magna nimis. Sed & Hebraei qui fuerant cum Philisthim heri & nudius tertius, ascenderantque cum eis in castris, reuersi sunt vt essent cum Israel & iis qui erant cum Saul & Ionathae. Omnes quoque Israelitae qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quod fugissent Philisthaei, sociauerunt se cum suis in praelio. Et erant cum Saul, quasi decem millia virorum. Et saluauit Dominus Deus in die illa Israel. pugna autem peruenit vsque ad Beth-auen. Et viri Israel sociati sunt sibi in die il-

la: adiurauit autem Saul populum, dicens, Maledictus vir qui comederit panem vsque ad vesperam, donec vlciscar de inimicis meis. Et non manducauit vniuersus populus panem: omnique Terrae vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum ad os suum: timebat enim populus iuramentum. 27. Porro Ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum: extenditque summitatem virgae, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis: & conuertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi eius. Respondensque vnus de populo, ait, Iure iurando constrinxit pater tuus populum, dicens, Maledictus vir qui comederit panem hodie, (defecerat autem populus.) Dixitque Ionathas, Turbauit pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei: eo quod gustauerim paululum de melle isto. Quanto magis si comedisset populus de praeda inimicorum suorum, quam reperit: nonne maior plaga facta fuisset in Philisthim? Percusserunt ergo in die illa Philisthaeos a Machmis vsque in Aialo. Defatigatus est autem populus nimis, & versus ad praedam tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauerunt in terra: comeditque populus cum sanguine. Nuntiauerunt autem Sauli dicentes quod populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. qui ait, Prauaricati estis: voluite ad me iam nunc saxum grande. Et dixit Saul, Dispergimini in vulgus, & dicite eis vt adducat ad me vnusquisque bouem suum & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. adduxit itaque omnis populus vnusquisque bouem in manu sua vsque ad noctem, & occiderunt ibi. Aedificauit autem Saul altare Domino: tuncque primum coepit aedificare altare Domino. Et dixit Saul, Irruamus super Philisthaeos nocte, & vastemus eos vsquedum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum. dixitque populus, Omne quod bonum tibi videtur in oculis tuis, fac. & ait sacerdos, Accedamus huc ad Deum. Et consuluit Saul Dominum, Num persequar Philisthim? Si trades eos in manus Israel: & non respondit ei in die illa. Dixitque Saul, Applicate huc vniuersos angulos populi: & scitote, & videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. Viuit Dominus Saluator Israel, quia si per Ionathae filium meum factum est, absque retractatione morietur. ad quod nullus contradixit ei de omni populo. Et ait ad vniuersum Israel, Separamini vos in partem vnā, & ego cum Ionathae filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad Saul, Quod bonum tibi videtur in oculis tuis, fac. Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel, Domine Deus Israel da indicium, quid est quod non responderis seruo tuo hodie. Si in me aut in Ionathae filio meo est iniquitas haec, da ostensionem. aut si haec iniquitas est in populo tuo da sanctitatem. Et deprehensus est Ionathas & Saul, populus autem exiuit. Et ait Saul, Mittite sortem inter me, & inter Ionathae filium meum. & captus est Ionathas. Dixit autem Saul ad Ionathan, Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait, Gustans gustauit in summitate virgae, quae erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior. Et ait Saul, Haec faciat mi-

Iuramento astrin-
git Saul populum,
ne quicquam gu-
stet ante victoriam

Ionathas edidit
paterni ignarum,
mel degustat.

Populus fatiga-
tus comedit car-
nes, quarum torus
sanguis non efflu-
xerat: quod fecit
contra Dei praece-
ptum. deut. 12

Altare Domino
aedificat Saul.

Domini. (Vet.
Ge. p.)

-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. Compl.

Saul consulit
Dominum contra
Philisthaeos.
Dei. (Vet. Cöpl.
Ge. p.)

-Vet. Di. o. l. Ge.
l. p. V. Compl.

-Vet. Ge. o. Di. o.
Compl.

Ionathas quem
pater occidere
vult, ob degusta-
tum mel, a po-
pulo liberatur.

Victoria, Dei est.

B

-Vet. Di. o. l. Ge.
p. o.Signo vult cer-
tor reddi Iona-
thas de victoria
Dei.-Vet. Di. o. l. Ge.
l. p. o.* (Vet. Ge. p.
censpecto Iona-
tha exterriti dif-
fugiunt Philis-
thim.-Vet. Compl. Di.
o. l. Ge. o. l. p. V.Legendum est
quod refert e-
nim ingerum. l.
-Vet. Ge. l. p. Di.
o. l. V.
est terra. (Vet.
Ge. o. l. p. Compl.Persequitur Saul
Philisthaeos.Dei. (Vet. Cöpl.
Ge. p. l.)reboabat. (Vet.
Ge. p. Di. o. s.)cum Israele qui
erat. (Vet. Di. o.)-Vet. Cöpl. Di. o.
Ge. o.
Victoria, Deo tri-
buitur.
-Vet. Cöpl. Ge. p.
l. o. Di. l.

lz. iij.

hi Deus, & hæc addat, quia morte moriëris Ionathas. Dixitque populus ad Saul, Ergone Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? Hoc nefas est: viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus est hodie. liborauit ergo populus Ionathas, vt non moreretur. Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthim: porrò Philisthim abierunt in loca sua. Et Saul cõfirmato regno super Israel, pugnabat per circuitũ aduersum omnes inimicos eius, contra Moab, & filios Ammon, & Edõ, & reges Soba, & Philisthæos: & quocunq; se verterrat, superabat. Congregatõque exercitu percussit Amalec, & eruit Israel de manu vastatorum eius. Fuerunt autem filii Saul, Ionathas, & Iessui, & Melchi-sua: Et nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol. Et nomẽ vxoris Saul, Achinoam filia Achimaas. Et nomen principis militiæ eius Abner, fili' Ner, patruelis Saul. Porrò Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel. Erat autem bellum potens aduersum Philisthæos omnibus diebus Saul. Nam quencunq; viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

C A P. X V.

T dixit Samuel ad Saul, Me misit Dominus, vt vngerem te in regem super populum eius Israel: nunc ergo audi vocẽ Domini; Hæc dicit Dominus exercituum, Recensui quæcunq; fecit Amalec Israeli, quomodo restitit ei in via cum ascenderet de Aegypto. Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire vniuersa eius: non parcas ei, & non cõcupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro vsque ad mulierẽ, & paruulum atq; lactentẽ, bouem & ouem, camelũ & asinum. Præcepit itaque Saul populo, & recensuit eos quasi agnos: ducenta millia peditum, & decem millia virorum Iuda. Cumque venisset Saul vsque ad ciuitatem Amalec, tetendit insidias in torrente. Dixitque Saul Cinæo, Abite, recedite, atque discedite ab Amalec: ne forte inuoluam te cum eo. tu enim fecisti misericordiã cum omnibus filiis Israel, cũ ascenderent de Aegypto. & recessit Cinæus de medio Amalec. Percussitq; Saul Amalec ab Heuila, donec venias ad Sur, quæ est eregione Aegyp̃ti. Et apprehendit Agag regem Amalec viuũ: omne autem vulgus interfecit in ore gladii. Et pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouium & armëtorum, & vestibus, & arietibus, & vniuersis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. quicquid ergo vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.

Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens, Pœnitet me quòd constituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit. Contristatusque est Samuel, & clamauit ad Dominum tota nocte. Cũque de nocte surrexisset Samuel, vt iret ad Saul mane, nuntiatum est Samueli, eo quòd venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicem triumphalem, & reuersus transisset: descendissetque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum Domino de initiis prædarum quæ at tulerat ex Amalec. Et cũ venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul, Benedictus tu Domino, impleui verbum Domini. Dixitque Samuel, Et quæ est hæc

vox gregũ quæ resonat in auribus meis, & armentorum quam ego audio? Et ait Saul, De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ouibus & armëtis vt immolaretur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus. Ait autem Samuel ad Saul, Sine me, & indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte. dixitque ei, Loquere. Et ait Samuel, Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribub' Israel factus es, vnxitque te Dominus in regem super Israel? & misit te Dominus in viã, & ait, Vade, & interfice peccatores Amalec, & pugnabis' cõtra eos vsque ad internecionem eorum. Quare ergo non audisti vocem Domini: sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini? Et ait Saul ad Samuelem, Imò audiui vocem Domini, & ambulauit in via per quã misit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci. Tulit autem de præda populus oues & boues primitias eorũ quæ cæsa sũt, vt immolet Domino Deo suo in Galgalis. Et ait Samuel, Nũquid vult Domin' holocausta & victimas, & nõ potius vt obediatur voci Domini? MELIOR EST ENIM OBEDIENTIA QVÀ MVICTIMAE: & auscultare, magis quàm offerre adipem arietũ. Quoniã quasi peccatum arioladi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quòd abiicisti sermonem Domini, abiicit te Dominus ne sis rex. Dixitq; Saul ad Samuelẽ, Peccaui, quia præuaricatus sum sermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorũ. Sed nunc porta quæso peccatum meum, & reuerte me vt adorem Dominum. Et ait Samuel ad Saul, Non reuertar tecum, quia proiecisti sermonem Domini, & proiecit te Dominus ne sis rex super Israel. Et conuersus est Samuel vt abiret: ille autẽ apprehedit summitatem pallii ei, quæ & scissa est. Et ait ad eum Samuel, Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te. Porro Triumphator in Israel nõ parcat, & pœnitidine nõ flectetur: neque enim homo est vt agat pœnitentiã. At ille ait, Peccaui: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel, & reuerte mecum, vt adorem Dominum Deum tuum. Reuersus ergo Samuel secutus est Saul: & adorauit Saul Dominũ. Dixitque Samuel, Adducite ad me Agag regem Amalec. & oblatus est ei Agag pinguis simus tremês. Et dixit Agag, Siccine separat amara mors? Et ait Samuel, Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. & in frustra concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis. Abiit autem Samuel in Ramatha, Saul verò ascendit in domũ suã in Gabaã. Et non vidit Samuel vltrã Saul vsque ad diem mortis suæ: verũtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quòd cõstituisset regem Saul super Israel.

C A P. X V I.

Ixitque Dominus ad Samuelem, Vsquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum ne regnet super Israel? imple cornu tuũ oleo, & veni, vt mittã te ad Isai Bethlehemi-ten: prouidi enim in filiis eius mihi regem. Et ait Samuel, Quomodo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. & ait Dominus, Vitulum de armëto tolles in manu tua, & dices, Ad immolandum

Operatus cũ Deo Ionathas dicitur, per quẽ Deo occidit Philisthæos.

Saulis bella.

Saulis filii.

Achinoam. Abner.

Saul viros robustos sibi adiugit.

Jubet Deus vt Saul deleat Amalec vsque ad internecionem.

Exod. 17 c.

Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl.

Cinæo misericordis fit misericordia.

Peccat Saul, prædã ex Amalecitis referuans & regem Agag, cõtra Dei præceptum.

vero (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l.)

Pœnitere Dei.

Orat Samuel pro Saule. Samuel cũ Saule exposulat quòd cõtra præceptũ Dei prædã referuasset, & regem Agag.

Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl.

5. 13. a.

pugna (impera. Vet. Ge. p.)

tuo (Vet. Ge. p. Compl.) Obedire nos præcepit suis ma- uult Deus quàm victimas ipsi offerre. eccles. 4. d. ofsee 6. c. math. 9. b.

Saul abiicitur à Deo. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Saul confiretur peccatum suũ.

Auferetur regnũ Israel Sauli, & datur Dauidi. Deus nunquam pœnitidine dabitur.

Samuel occidit Agag regem Amalec. - Vet. Di. o. v.

Saulis (Vet. Ge. p.) Samuel lugebat Saulem.

Samuelem timidum mittit Deus ad vngendũ Dauidem.

Domino veni. Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostendam tibi quid facias, & vnges quencunque monstrauero tibi. Fecit ergo Samuel sicut locutus est ei Dominus: venitque in Beth-lehē, & admirati sunt seniores ciuitatis, occurrentes ei, dixeruntque, Pacificusne est ingressus tuus? Et ait, Pacificus: ad immolandum Domino veni, sanctifica mini, & venite mecum vt immolem. sanctificauit ergo Isai & filios eius, & vocauit eos ad sacrificiū.

b. Cumq; ingressi essent, vidit Eliab, & ait, Num coram Domino est christus eius? Dixit Dominus ad Samuelem, Ne respicias vultum eius, neque altitudinem staturæ eius: quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico. homo enim videt ea quæ parent, Dominus autē intuetur cor.

c. Et vocauit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit, Nec hunc elegit Dominus.

9. Adduxit autem Isai Samma. de quo ait, Etiā hūc non elegit Dominus. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai, Nō elegit Dominus ex istis. dixitque Samuel ad Isai, Numquid iam completi sunt filii? Qui respondit, Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues. Et ait Samuel ad Isai, Mitte, & adduc eum: nec enim discubemus prius quā hūc ille veniat. Misit ergo, & adduxit eum. erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie. Et ait Dominus, Surge, & vnge eum: ipse est enim. Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius: & di rectus est Spiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps: surgensque Samuel abiit in Ramatha.

14. Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitat eum spiritus nequam, à Domino. Dixeruntque serui Saul ad eū, Ecce spiritus Dei malus exagitat te. Tubeat dominus noster rex, & serui tui qui coram te sunt, quærent hominem scientem psallere cithara: vt quādo arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu sua, & leuius feras. Et ait Saul ad seruos suos, Prouidete ergo mihi aliquem bene psallentē, & adducite eum ad me. Et respondens vnus de pueris, ait, Ecce vidi filiū Isai Bethlehemitem scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus est cum eo. Misit ergo Saul nuntios ad Isai, dicens, Mitte ad me Dauid filiū tuum, qui est in pascuis. Tulit itaque Isai asinum plenum panibus, & lagenam vini, & hœdum de capris vnum, & misit per manū Dauid filii sui Saul. Et venit Dauid ad Saul, & stetit coram eo: at ille dilexit eū nimis, & factus est eius armiger. Misitque Saul ad Isai, dicens, Stet Dauid in conspectu meo: inuenit enim gratiā in oculis meis. Igitur quādoq; spiritus Domini malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharā, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat. recedebat enim ab eo spiritus malus.

C A P. X V I I.

c. Congregantes autem Philisthim agmina sua in prælium, conuenerunt in Socho Iudæ: & castrametati sunt inter Socho & Azeca in finibus Dommim. Porro Saul & filii Israel congregati venerūt in Vallem-terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra Philisthim. Et Philisthim stabant super montē ex parte hac, & Israel stabat super montē ex altera parte: vallisq; erat inter eos. Et egressus est vir spu-

rius de castris Philisthinorū nomine Goliath, de Geth, altitudinis sex cubitorū & palmi: & cassis ærea super caput eius: & lorica hamata induebatur. porrò pondus lorice eius, quinque millia siclorū æris erat. Et ocreas æreas habebat in crurib: & clypeus æreus tegebat humeros eius. Hastile autē hastæ eius erat quasi liciatorium texentium. ipsum autem ferrum hastæ eius sexcentos siclos habebat ferri: & armiger eius antecedebat eum. Stansque clamabat aduersum phalangas Israel, & dicebat eis, Quare venistis parati ad præliū? Nunquid ego non sum Philisthæus, & vos serui Saul? eligite ex vobis virum, & descendat ad singulare certamen.

9. Si quiuerit pugnare mecū, & percusserit me, erimus vobis serui: si autē ego præualero, & percussero eum, vos serui eritis, & seruietis nobis. Et aiebat Philisthæus, Ego exprobraui agminib: Israel hodie, Date mihi virū, & ineat mecum singulare certamen. Audiens autem Saul, & omnes Israelitæ sermones Philisthæi huiuscemodi, stupebant, & metuebant nimis. Dauid autem erat filius viri Ephrathæi, de quo supra dictum est, de Beth-lehem Iuda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex, & grandæuus inter viros. Abierunt autem tres filii eius maiores post Saul in præliū: & nomina trium filiorū eius qui perrexerunt ad bellum, Ellab primogenitus, & secundus Abinadab, tertius quoque Samma. Dauid autem erat minimus. tribus ergo maioribus secutis Saulem, abiit Dauid, & reuersus est à Saul, vt pasceret gregem patris sui in Beth-lehē.

16. Procedebat vero Philisthæus mane & vespere, & stabat quadraginta diebus. Dixit autē Isai ad Dauid filium suum, Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem panes istos, & curre in castra ad fratres tuos, & decem formellas casei has deferes ad tribunum: & fratres tuos visitabis, si recte agāt: & cū quibus ordinati sunt, discet Saul autē, & illi, & omnes filii Israel, in Valle-terebinthi pugnabant aduersum Philisthim. Surrexit itaque Dauid mane, & commendauit gregē custodi: & onustus abiit, sicut præceperat ei Isai: & venit ad locum Magala, & ad exercitum qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine. Direxerat enim acie Israel, sed & Philisthim ex aduerso fuerant præparati. Derelinquens ergo Dauid vasa quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locū certaminis, & interrogabat si omnia recte ageretur erga fratres suos. Cūq; adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascēdes, Goliath nomine, Philisthæus, de Geth, de castris Philisthinorum: & loquēte eo hæc eadē verba audiuit Dauid. Omnes autem Israelitæ, cum vidissent virū, fugerunt à facie eius, timentes eum valde. Et dixit vnus quispiam de Israel, Num vidistis virum hūc qui ascendit? ad exprobandum enim Israeli, ascēdit. Virum ergo qui percusserit eū, ditabit rex diuitiis magnis, & filiam suā dabit ei, & domum patris eius faciet absque tributo in Israel. Et ait Dauid ad viros qui stabant secum, dicens, Quid dabitur viro qui percusserit Philisthæum hunc, & tulerit opprobrium de Israel? quis est enim hic Philisthæus incircuncisus qui exprobrauit aciem Dei viuētis? Referebat autē ei populus eundem sermonem, dicens, Hæc dabuntur viro qui percussit eum. Quod cum audisset Eliab frater eius ma-

Goliath quilibet & arma ipsius.

Goliath super pronocat ad singulare certamine.

Timidi israelitæ.

Isai quis.

16. a.

Tres filii Isai bel-latores. 16. a.

Dauid humilis & abiecius. Dauid pascit greges patris.

Dei prouidentia mittitur Dauid ab Isai ad fratres

Dauid currit ad castra.

Præliū percipienti Goliath.

Acies pluri. nunt. Vet. Ge. p. o. l. d. o. l. v. Dauid spiritu tractus quartæ occasiōe vt à rege vocatur cōtra Goliath.

Prætextu sacrificii vngit Samuel Dauidem.

Et (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Homines iuxta faciem iudicant. p. al. 7. c.

Cor intuetur Deus.

Dauid pulcher vngitur. reg. 7. b. p. al. 7. d. 8. b.

A. R. 7. f. 13. d. Spiritus sanctus in Dauid.

Deus immittit spiritū malū in Saulem.

- Vet. Di. o. Ge. p. v. Filites queritur pro Saule. Dei (Vet. Ge. p. Compl.

Dauid laudatur.

Dauid armiger Saulis.

Psallente Dauid recedit spiritus à Saule.

Dei arripiebat (Vet. Di. l. Ge. l. p.

Philisthim congregantur contra Iudæm. Socho (Vet. Ge. p.

Dauid, fratris in uidiâ & cõmune liam cõtemnit.

Dauidis fides, & Saulis diffidẽtia.

Dauidis fides ex perta Dei adiutorii contra E leonẽ & vrsũ, nõ diffidit ad futurũ ei cõtra Goliath. ecci 47. a.

- Vet. Cõpl. Di. o. l. Ge. o. l. p.

* quia (Vet. Ge. p. o. Di. l.)

Dauid reiectis armis Saulis, Dei potentia confusus. p. dicit cõtra Philisthæũ cõ baculo & lapidib.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Maledicit Goliath Dauid.

Arma Dauid, potentia Dei.

* Hodie dabit (Vet. Ge. p. o. Di. l.) Omnia agit Dauid vt glorificetur Deus: Israel etũ in gẽribus. - Vet. Compl. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Deus absque gladio saluat.

Interficiuntur Goliath, & caput eius abscinditur. - cucurrit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

- Vet. Di. o. Ge. o. p. Philisthæũ (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

ior, loquente eo cū aliis, iratus est cõtra Dauid, & ait, Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oues illas in deserto: ego noui superbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia vt videres prælium, descendisti. Et dixit Dauid, Quid feci: nunquid non verbum est? Et declinavit paululum ab eo ad aliũ: dixitque eundem sermonẽ. & respondit ei populus verbum sicut prius. Audita sunt autem verba quæ locutus est Dauid, & annũtiata in conspectu Saul. Ad quem quũ fuisset adductus, locutus est ei, Non cõcitat cor cuiusquam in eo: ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersus Philisthæum. Et ait Saul ad Dauid, Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare aduersus eũ: quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua. Dixitque Dauid ad Saul, Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo vel vrsus, & tollebat arietẽ de medio gregis. Et persequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum. Et illi cõsurgabant aduersum me, & apprehendebam mētum eorũ, & suffocabam, interficiebamque eos. Nã & leonẽ & vrsũ interfeci ego seruus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircuncisus, quasi vnus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi: quoniam quis est iste Philisthæus incircuncisus? quĩ ausus est maledicere exercitui Dei viuentis. Et ait Dauid, Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrsũ, ipse me liberabit de manu Philisthæi huius. Dixit autem Saul ad Dauid, Vade, & Dominus tecum sit. Et induit Saul Dauid vestimentis suis, & imposuit galeã æream super caput eius, & vestiuit eũ lorica. Accinctus ergo Dauid gladio eius super vestẽ suã, cõcepit tẽtare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinẽ. Dixitque Dauid ad Saul, Nõ possum sic incedere, quia non vsum habeo. Et deposuit eã, & tulit baculum suum quẽ semper habebat in manibus: & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in perã pastorem quam habebat secum, & fundam manu tulit: & processit aduersum Philisthæum. Ibat autẽ Philisthæus incedens & appropinquans aduersum Dauid, & armiger eius ante eum. Cũque inspexisset eum Philisthæus, & vidisset Dauid, despexit eum, erat autem adolescens rufus, & pulcher aspectu. Et dixit Philisthæus ad Dauid, Nũquid ego canis sum, quod tu venis ad me cū baculo? Et maledixit Philisthæus Dauid in diis suis. Dixitque ad Dauid, Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli & bestiis terræ. Dixit autem Dauid ad Philisthæum, Tu venis ad me cū gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadauera castrorum Philisthæi hodie volatilibus cæli, & bestiis terræ: vt sciat omnis terra quia est Dominus Deus in Israel. Et nõuerit vniuersa ecclesia hæc quia non in gladio, nec in hasta saluat Dominus: ipse enim est bellum, & tradet vos in manus nostras. Cũ ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret contra Dauid, festinauit Dauid, & occurrit ad pugnam ex aduerso Philisthæi. Et misit manũ suam in peram, tulitque vnum lapidẽ, & funda iecit, & circũducens percussit eum in fronte: & infixus est lapis in fronte eius,

& cecidit in faciem suam super terrã. Præualuitque Dauid aduersum Philisthæum in funda & lapide, percussumque Philisthæũ interfecit. Cũque gladium non haberet in manu Dauid, cucurrit, & stetit super Philisthæum, & tulit gladium eius, & eduxit eũ de vagina sua: & interfecit eum, præciditque caput eius. Videntes autem Philisthæi, quod mortuus esset fortissimus eorũ, fugerunt. Et consurgentes viri Israel & Iuda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos vsquedum venirent in vallem, & vsque ad portas Accaron, cecideruntque vulnerati de Philisthæi in viã Saraim, & vsque ad Geth, & vsque ad Accaron. Et reuertentes filii Israel postquam persecuti sunt Philisthæos, inuasert castra eorum. Assumens autem Dauid caput Philisthæi, attulit illud in Ierusalem: arma verò eius posuit in tabernaculo suo. Et eo autem tempore quo viderat Saul Dauid egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ suæ, De qua stirpe descendit hic adolescens? Dixitque Abner, Viuit anima tua, rex, si nouerit. Et ait rex, Interroga tu, cuius filius sit iste puer. Cũque regressus esset Dauid, percussio Philisthæo, tulit eum Abner, & introduxit corã Saule, caput Philisthæi habentem in manu suã. Et ait ad eum Saul, De qua progenie es ò adolescens? Dixitque Dauid, Filius serui tui Isai Bethlehemitæ ego sum. CAP. XVIII. T factum est: cum compleisset loqui ad Saul, anima Ionathæ conglutinata est animæ Dauid, & dilexit eũ Ionathas quasi animam suam. Tulitque eum Saul in die illa, & non cõcessit ei vt reuerteretur in domum patris sui. Inierunt autem Dauid & Ionathas fœdus: diligebat enim eũ quasi animã suam. Nam expoliavit se Ionathas tunica qua erat indutus, & dedit eã Dauid, & reliqua vestimẽta sua vsque ad gladium & arcum suum, & vsque ad balthæum. Egrediebatur quoque Dauid ad omnia quæcunque misisset eum Saul, & prudenter se agebat: posuitque eum Saul super viros belli, & acceptus erat in oculis vniuersi populi, maximẽque in cõspectu famulorum Saul. Porro cum reueteretur percussio Philisthæo Dauid, & ferret caput eius in Ierusalem, egressæ sunt mulieres de vniuersis vrbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympanis lætitiæ & in sistris. Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicentes, Percussit Saul mille, & Dauid decẽ millia. Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste: dixitque, Dederunt Dauid decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei superest, nisi solũ regnũ? Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid à die illa, & deinceps. Post diem autem alteram, inuasit spiritus Dei malus Saul, & prophetauit in medio domus suæ: Dauid autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies. Tenebatque Saul lanceam, & misit eam, putans quod confingere posset Dauid cum pariete: & declinavit Dauid à facie eius secundò. Et timuit Saul Dauid, eo quod Dominus esset cum eo, & à se recessisset. Amouit ergo eum Saul à se, & fecit eum tribunum super mille viros: & egrediebatur, & intrabat in cõspectu populi. In omnibus quoque viis suis Dauid prudenter agebat, & Dominus erat cum eo. Vidit itaque Saul quod prudens esset nimis, & cõ-

1. Mach. 4. d. f. sal. 77. d.

Fugientes Philisthæi occiduntur ab Israelitis.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. fuerit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Caput Goliath in Ierusalem delatum.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Abner (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Dauid coram Saule. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. m.

Iniit fœdus Dauid & Ionathas amicitissimi.

Dauid prudens amat a ppro.

Mulieres occurrunt Sauli & Dauidi cum tympanis. ecci 47. a. - Vet. Di. o. Ge. p. o. Compl.

Inuaditur Saul à spiritu malo.

Fallit Dauid.

Saul tentat occidere Dauid, & quare.

Dauid prudens cū quo De' erat, diligitur à ppro.

pit cauere eum.^b Omnis autem Israel & Iuda diligebat Dauid: ipse autem ingrediebatur & egrediebatur ante eos.⁷ Dixitque Saul ad Dauid, Ecce filia mea maior Merob, ipsam dabo tibi uxorem: tantummodo esto vir fortis, & praeliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens, Non sit manus mea in eo, sed sit super eum manus Philistinorum.⁸ Ait autem Dauid ad Saul, Quis ego sum, aut quæ est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut fiam gener regis? Factum est autem tempus cum deberet dari Merob filia Saul Dauid, data est Hadrieli Molathitæ vxor.²⁰ Dilxit autem Dauid Michol filiam Saul alteram, & nūtiatum est Saul, & placuit ei.²¹ Dixitque Saul, Dabo eam illi, ut fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philistinorum. Dixitque Saul ad Dauid, In duabus rebus gener meus eris hodie. Et mādauit Saul seruis suis, Loquimini ad Dauid clam me, dicentes, Ecce places regi, & omnes serui eius diligunt te: nunc ergo esto gener regis. Et locuti sunt serui Saul in auribus Dauid omnia verba hæc: & ait Dauid, Num parum videtur vobis generum esse regis? ego autem sum vir pauper & tenuis.²⁴ Et renuntiauerunt serui Saul, dicentes, Huiuscemodi verba locutus est Dauid. Dixit autem Saul, Sic loquimini ad Dauid, Non habet rex sponsalia necesse, nisi tantum centum præputia Philistinorum, ut fiat vltio de inimicis regis. Porro Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philistinorum. Cūmq; renuntiaissent serui eius Dauid verba quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis Dauid, ut fieret gener regis.²⁷ Et post paucos dies surgens Dauid, abiit in Accaron cum viris qui sub eo erant. Et percussit ex Philistinim ducentos viros: & attulit eorū præputia, & annumerauit ea regi, ut esset gener eius. dedit itaque Saul ei Michol filiā suam uxorem.²⁸ Et vidit Saul, & intellexit quod Dominus esset cum Dauid: Michol autem filia Saul, diligebat eum.²⁹ Et Saul magis cepit timere Dauid: factusq; est Saul inimicus Dauid cūctis diebus. Et egressi sūt principes Philistinorū. à principio autem egressionis eorum, prudentius se gerebat Dauid, quàm omnes viri Saul, & celebre factum est nomen eius nimis.

C A P. X I X.

Locutus est autem Saul ad Ionathan filiū suum, & ad omnes seruos suos, ut occiderent Dauid. Porro Ionathas filius Saul, diligebat Dauid valde.¹ Et indicauit Ionathas Dauid, dicens, Quærit Saul pater meus occidere te: quapropter obserua te quæso mane, & manebis clam, & abscondèris.² Ego autem egrediens, stabo iuxta patrem meum in agro, vbicunque fuerit: & ego loquar de te ad patrē meum: & quodcunque videro, nūtiabo tibi.⁴ Locutus est ergo Ionathas de Dauid bona ad Saul patrem suum: dixitque ad eum, Ne pecces rex in seruum tuum Dauid, quia non peccauit tibi, & opera eius bona sunt tibi valde. Et posuit animam suam in manu sua, & percussit Philisthæum, & fecit Dominus salutē magnam vniuerso Israeli. vidisti, & lætatus es. quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens Dauid, qui est absque culpa? Quod cū audisset Saul, placatus voce Ionathæ, iurauit, Viuit Dominus, quia non occidetur. Vocauit itaque Ionathas Dauid, & indicauit ei omnia verba hæc: & introduxit Ionathas Dauid ad Saul, & fuit ante eū, sicut fue-

rat heri & nudius tertius.⁷ Motum est autē rursus bellū: & egressus Dauid, pugnavit aduersum Philistinim: percussitque eos plaga magna, & fugerunt à facie eius.⁹ Et factus est spiritus Domini malus in Saul: sedebat autē in domo sua, & tenebat lanceam: porro Dauid psallebat manu sua. Nisusque est Saul configere Dauid lancea in pariete, & declinauit Dauid à facie Saul: lancea autē castro vulnere perlata est in parietē, & Dauid fugit, & saluatus est nocte illa.¹¹ Misit ergo Saul satellites suos nocte in domum Dauid ut custodirent eum, & interficeretur mane. Quod cum annuntiaisset Dauid Michol vxor sua, dicens, Nisi saluaueris te nocte hac, cras morieris: deposuit eum per fenestram: porro ille abiit & aufugit, atque saluatus est. Tulit autem Michol statuam, & posuit eam super lectum, & pellem pilosam caprarū posuit ad caput eius, & operuit eā vestimentis.¹⁴ Misit autem Saul apparitores qui raperent Dauid: & responsum est quod ægrotaret.¹⁵ Rursumque misit Saul nuntios ut viderent Dauid, dicens, Afferte eū ad me in lecto, ut occidatur.¹⁶ Cūque venissent nuntii, inuentum est simulacrum super lectum, & pelles caprarū ad caput eius.¹⁷ Dixitque Saul ad Michol, Quare sic illuisti mihi, & dimisisti inimicum meū ut fugeret? Et respōdit Michol ad Saul, Quia ipse locutus est mihi, dicens, Dimitte me, alioquin interficiam te! & Dauid autem fugiens, saluatus est, & venit ad Samuel in Ramátha, & nūtiavit ei omnia quæ fecerat sibi Saul: & abierunt ipse & Samuel, & morati sunt in Naioth.¹⁹ Nuntiatum est autem Sauli à dicentibus, Ecce Dauid in Naioth in Ramátha.²⁰ Misit ergo Saul lictores, ut raperent Dauid: qui cū vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, & Samuelem stantem super eos, factus est etiam Spiritus Domini in illis, & prophetare cœperūt etiam ipsi. Quod cum nuntiatum esset Sauli, misit & alios nuntios: prophetauerunt autē & illi. & rursus misit Saul tertios nuntios: qui & ipsi prophetauerunt. Et iratus iracundia Saul, abiit etiam ipse in Ramátha, & venit vsque ad cisternam magnā quæ est in Socho, & interrogauit, & dixit, In quo loco sunt Samuel & Dauid? Dictumque est ei, Ecce in Naioth sunt in Ramátha.²³ Et abiit in Naioth in Ramátha, & factus est etiam super eum Spiritus Domini, & ambulauit ingrediens, & prophetauit vsquedum veniret in Naioth in Ramátha.²⁴ Et expoliauit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetauit cum cæteris coram Samuele, & cecinit nudus tota die illa & nocte. Vnde & exiuit prouerbiū, Num & Saul inter prophetas?

C A P. X X.

Vgit autem Dauid de Naioth quæ est in Ramátha, veniensque locutus est corā Ionathas, Quid feci: quæ est iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrē tuum, quia quærit animā meam? Qui dixit ei, Absit à te, nō morieris: neq; enim faciet pater meus quicquā grande vel paruum, nisi prius indicauerit mihi: hūc ergo celauit à me pater meus sermonem tantummodo: nequaquā enim erit istud.² Et iurauit rursus Dauid: & ille ait, Scit profecto pater tu quia inueni gratiā in oculis tuis, & dicet, Nesciat hoc Ionathas, ne forte tristetur. quinimō viuuit Dominus, & viuuit anima tua, quia vno tantum (ut ita dicam) gradu, ego morsque diuidimur. Et ait Io-

enim (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. v. Promissam Dauid Merob, alteri dat Saul.

Hypocrita Saul. in cū. (Vet. Ge. p.

Dilexit autē Michol filia Saul altera, Dauid. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Michol promittitur Dauid.

Saul petit à Dauid centū præputia Philistinorum, ut ab eis occidatur.

Affert ea Dauid ad regē, & accipit Michol vxorem.

Vet. Ge. p. cōpl.

Deus cum Dauid, vnde timetur à saule.

Serui (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l.

Saul iubet occidi Dauidem.

Ionathas indicat Dauidi patris infidias.

Seruis (secunda pars. Vet. Ge. p.

Saul iurat se nō occisurum Dauidem.

Peccet rex in seruum suum. (Vet. Ge. p.

Iura. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. cōpl.

Dauid percussit Philistinæ os.

Saul nititur cori fodere Dauidē psallentem.

Fugit Dauid. Michol prouidit Deū seruat Dauidem, per fenestram illum demittens. Vet. Ge. p. Di. o.

Vet. Di. o. l. Ge. p. v. Dauid fugiēs, venit ad Samuelem.

Saul, & ministri eius persequentes Dauidē, prophetauit cum prophetis.

Super nuntios Saul, (Vet. Ge. p.

Vet. Ge. p. cōpl.

Dei, (Vet. Ge. p. cōpl. ambulabat. (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.

Occidit. (Vet. cōpl. Prouerbiū. 5. 10. c.

Dauid conqueritur apud Ionathan.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Vet. Di. o. Ge. p.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Rursum inuit fœdus Ionathas cū Dauid.

nathas ad Dauid, Quodcunque dixerit mihi anima tua, faciam tibi. Dixit autem Dauid ad Ionathan, Ecce calendæ sunt crastino, & ego ex more sedere soleo iuxta regem ad vescendum: dimitte ergo me vt abscondar in agro vsque ad vesperam diei tertiæ. Si respiciēs requisierit me pater tuus, respōdebis ei, Rogauit me Dauid vt iret celeriter in Beth-léhem ciuitatem suam: quia victimæ solennes ibi sunt vniuersis contribulibus suis. Si dixerit, Bene: pax erit seruo tuo. si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia eius. Fac ergo misericordiam in seruum tuum: quia fœdus Domini me famulum tuū tecum inire fecisti. si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me. Et ait Ionathas, Absit hoc a me: neque enim fieri potest, vt si certe cognouero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi. Responditque Dauid ad Ionathan, Quis renuntiabit mihi, siquid forte responderit tibi pater tuus dure de me? Et ait Ionathas ad Dauid, Veni, & egrediamur foras in agrum. Cūque exissent ambo in agrum, ait Ionathas ad Dauid, Domine Deus Israel, si inuestigauero sententiā patris mei crastino vel perendie: & aliquid boni fuerit super Dauid, & non statim misero ad te, & notū tibi fecero, hæc faciat Dominus Ionathæ, & hæc augeat. Si autem perseuerauerit patris mei malitia aduersum te, reuelabo aurem tuam, Et dimittam te, vt vadas in pace, & sit Dominus tecum, sicut fuit cū patre meo. Et si vixero, facies mihi misericordiā Domini: si verò mortuus fuero, non auferes misericordiam tuam à domo meā vsque in sempiternum, quādo eradicauerit Dominus inimicos Dauid, vnumquenque de terra: auferat Ionathan de domo sua, & requirat Dominus de manu inimicorum Dauid. Repigit ergo Ionathas fœdus cum domo Dauid: & requisit Dominus de manu inimicorū Dauid. Et addidit Ionathas deierare Dauid, eo quod diligeret illum: sicut enim animam suam, ita diligebat eum. Dixitque ad eum Ionathas, Cras calendæ sunt, & requirēs: requiretur enim sessio tua vsque perendie. descēdes ergo festinus, & venies in locū vbi celādu es in die quando operari licet, & sedebis iuxta lapidem, cui nomē est Ezel. Et ego tres sagittas mittam iuxta eū, & iaciam quasi exercens me ad signum. Mittam quoque & puerum, dicēs ei, Vade, & affer mihi sagittas. Si dixerō puero, Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, viuit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero, Ecce sagittæ vltra te sunt. vade in pace, quia dimisit te Dominus. De verbo autem quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus inter me & te, vsque in sempiternum. Absconditus est ergo Dauid in agro, & venerunt calendæ, & sedit rex ad comedendum panem. Cūque sedisset rex super cathedram suam (secundum cōsuetudinem) quæ erat iuxta parietem, surrexit Ionathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacuūque apparuit locus Dauid. Et non est locutus Saul quicquam in die illa: cogitabat enim quod forte euenisset ei vt non esset mundus, nec purificatus. Cūque illuxisset dies secunda post calendas, rursus apparuit vacuus locus Dauid: dixitque Saul ad Ionathan filium suū, Cur non venit filius Isai nec heri, nec

hodie ad vescendum? Responditque Ionathas Sauli, Rogauit me obnixē, vt iret in Beth-léhem, & ait, Dimitte me, quoniam sacrificium solēne est in ciuitate meā, vnus de fratribus meis accersuit me: nunc ergo si inueni gratiam in oculis tuis, vadam cito, & videbo fratres meos. ob hanc causam non venit ad mensam regis. Iratus autem Saul aduersum Ionathan, dixit ei, Fili mulieris virum vltro rapiētis, nunquid ignoro quia diligis filium Isai in confusionem tuam, & in cōfusionem ignominiosæ matris tuæ? Omnibus enim diebus quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnū tuum. itaque iam nunc mitte, & adduc eum ad me: quia filius mortis est. Respondēs autem Ionathas Sauli patri suo, ait, Quare morietur? quid fecit? Et arripuit Saul lanceam vt percuteret eum: & intellexit Ionathas quod definitum esset à patre suo vt interficeretur Dauid. Surrexit ergo Ionathas à mensa in ira furoris, & nō comedit in die calendarum secunda panem. contristatus est enim super Dauid, eo quod confudisset eum pater suus. Cūque illuxisset mane, venit Ionathas in agrum iuxta placitū Dauid, & puer paruulus cum eō. Et ait ad puerum suum, Vade, & affer mihi sagittas quas ego iacio. Cūque puer cucurrisset, iecit aliam sagittam trans puerum. Venit itaque puer ad locum iaculi, quod miserat Ionathas: & clamauit Ionathas post tergum pueri, & ait, Ecce ibi est sagitta porrò vltra te. Clamauitque iterum Ionathas post tergum pueri, dicens, Festina velociter, ne steteris. collegit autem puer Ionathæ sagittas, & attulit ad dominum suum: & quid ageretur, penitus ignorabat: tantummodo enim Ionathas & Dauid rem nouerant. Dedit ergo Ionathas arma sua puero, & dixit ei, Vade, & defer in ciuitatem. Cūque abiisset puer, surrexit Dauid de loco qui vergebat ad Austrum, & cadens pronus in terram, adorauit tertio: & osculantes se alterutrum, fleuerunt pariter, Dauid autem amplius. Dixit ergo Ionathas ad Dauid, Vade in pace: quæcunque iurauimus ambo in nomine Domini, dicentes, Dominus sit inter me & te, & inter semen tuum, & semen meum vsque in sempiternum. Et surrexit Dauid, & abiit: sed & Ionathas ingressus est ciuitatem. CAP. XXI. Enit autem Dauid in Nobe ad Achi-mélech sacerdotem: & obstupuit Achi-mélech, eo quod venisset Dauid. Et dixit ei, Quare tu solus, & nullus est tecum? Et ait Dauid ad Achi-mélech sacerdotē, Rex præcepit mihi sermonem, & dixit, Nemo sciat rem, propter quam missus es à me, & cuiusmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris meis cōdixi in illum & illum locum. Nunc ergo siquid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quicquid inuenieris. Et respondens sacerdos ad Dauid, ait illi, Non habeo laicos panes ad manum, sed tātum panem sanctum: si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus manducant. Et respondit Dauid sacerdoti, & dixit ei, Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudius tertius, quādo egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum sancta. porrò via hæc, polluta est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis. Dedit ergo ei sacerdos sanctificatū panem. neque enim erat ibi panis, nisi tantum panes propositionis, qui sublati fuerant à facie Do-

Fallit Dauid Saulen.

-Vet. Di. o. l. Ge. p. v.

3 te: (Ve. Ge. o. p. signo triū sagittarum, promittit Ionathas Dauid se indicaturum voluntatem patris

-Vet. Ge. p. l. o.

addat. (Vet. Ge. p. o.)

Abscōsus Dauid, requiritur à Saule.

Ionathan excusantem Dauidē vult Saul occidere.

-Vet. Di. o. l. Ge. l. p. o.

Interficeretur Dauid. (Vet. Ge. p. o. l. Di. l. o.) Ionathas tribus missis sagittis liberat Dauidem à morte.

Post oscula data Ionathæ aufugit Dauid.

Dauid fugiēs venit in Nobe ad Achi-mélech.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Laicus panis. Panis sanctus: siue ppositionis. -Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl. s.

Dauid comedit panes propositionis. exponitur locus iste à Christo. marth. n. a.

c mini, vt ponerentur panes calidi. Erat autē ibi vir quidā de seruis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini: & nomen eius Doeg Idumæus, potentissimus pastorū Saul: hic pascebat mulas Saul. Dixit autem Dauid ad Achi-mélech, Si habes hic ad manū hastam aut gladium? da mihi, quia gladiū meum, & arma mea non tuli mecum. sermo enim regis vrgebat. Et dixit sacerdos, Ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quē percussisti in Valle-terebinthi, est inuolutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle. neque enim hic est alius absque eo. & ait Dauid, Non est huic alter similis, da mihi eum. Surrexit itaque Dauid, & fugit in die illa à facie Saul, & venit ad Achis regem Geth, dixeruntque serui Achis ad eum cum vidissent Dauid, Nunquid nō iste est Dauid rex Terræ? nōne huic catabant per choros, dicētes, Percussit Saul mille, & Dauid decem millia? Posuit autem Dauid sermones istos in corde suo, & exiit valde à facie Achis regis Geth. Et immutauit os suum coram Achis, & collabebatur inter manus eorum: & impingebat in ostia portæ, defluebantque saluæ eius in barbā. Et ait Achis ad seruos suos, Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me? An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istū, vt fureret me præsentē? ingrediatur domum meam. CAP. XXI.

A Biiit ergo Dauid inde, & fugit in speluncā Odollam. quod cum audissent fratres eius, & omnis domus patris eius, descendērunt ad eum illuc. Et cōuenerunt ad eum omnes qui erāt in angustia cōstituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps: fueruntque cū eo quasi quadringēti viri. Et profectus est Dauid inde in Maspha, quæ est Moab: & dixit ad regem Moab, Maneat oro pater meus & mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus. Et reliquit eos ante faciē regis Moab: manseruntque apud eum cunctis diebus quibus Dauid fuit in præsidio. Dixitque Gad propheta ad Dauid, Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in Terram-Iuda. & profectus est Dauid, & venit in Saltum-hareth. Et audiuit Saul quod apparuisset Dauid, & viri qui erant cum eo. Saul autem cū maneret in Gabaa, & esset in nemore quod est in Rama, hastā manu tenens, cunctique serui eius circumstantent eum, ait ad seruos suos qui assistebant ei, Audite me nunc filii Iemini: nunquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & vniuersos vos faciet tribunos, & cēturiones? Quoniā coniurastis omnes aduersum me, & non est qui mihi renuntiet, maxime cum & filius meus fœdus inierit cum filio Isai? Nō est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi: eo quod suscitauerit filius meus seruū meū aduersum me, insidiantem mihi vsque hodie. Respondens autem Doeg Idumæus qui assistebat, & erat primus inter seruos Saul, Vidi, inquit, filium Isai in Nobe apud Achi-mélech filium Achitob sacerdotem. Qui cōsuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthæi dedit illi. Misit ergo rex ad accersendum Achi-mélech sacerdotem filium Achitob, & omnē domum patris eius, sacerdotum, qui erāt in Nobe, qui vniuersi venerūt ad regē. Et ait Saul ad Achi-mélech, Audi fili Achitob. qui respondit, Præsto

c sum dominē. Dixitque ad eum Saul, Quare coniurastis aduersum me tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Dominum, vt cōsurgeret aduersum me, insidiator vsque hodie permanens? Respondensque Achi-mélech regi, ait, Et quis in omnibus seruis tuis, sicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergēs ad imperium tuū, & gloriosus in domo tua? Num hodie cœpi pro eo consulere Dominum? Absit hoc à me: ne suspicetur rex aduersum seruū suum rem huiuscemodi, in vniuersa domo patris mei. non enim sciuit seruus tuus quicquam super hoc negotio, vel modicum vel grande. Dixitque rex, Morte morieris Achi-mélech, tu, & omnis domus patris tui. Et ait rex emissariis qui circumstantabant eum, Conuertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum Dauid est: sciētes quod fugisset, & non indicauerunt mihi. Noluerunt autē serui regis extendere manus suas in sacerdotes Domini. Et ait rex ad Doeg, Conuertere tu, & irruē in sacerdotes Domini. Conuersusque Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidauit in die illa octogintaquinque viros vestitos ephod lineo. Nōbe autem ciuitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros & mulieres, & paruulos, & lactentēs, bouēque & asinū, & ouem in ore gladii. Eua-dēs autem vnus filius Achi-mélech filii Achitob, cuius nomē erat Abiathar, fugit ad Dauid, & annuntiauit ei quod occidisset Saul sacerdotes Domini. Et ait Dauid ad Abiathar, Sciebam enim in die illa, quod cum ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annuntiaret Saul: ego sum reus omnium animarum patris tui. Mane mecum, ne timeas: si quis quæserit animam meam, quæret & animā tuam, mecumque seruaberis. CAP. XXIII.

E T annuntiauerunt Dauid, dicentes, Ecce Philisthæi oppugnāt Ceilam, & diripiūt areas. Consuluit ergo Dauid Dominum, dicens, Num vadam, & percutiā Philisthæos istos? Et ait Dominus ad Dauid, Vade, & percuties Philisthæos, & Ceilam saluabis. Et dixerunt viri qui erant cum Dauid, ad eum, Ecce nos hic in Iudæa consistentes timemus: quanto magis si ierimus in Ceilam aduersum agmina Philisthinorum? Rursum ergo Dauid consuluit Dominum, qui respondēs, ait ei, Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthæos in manu tuā. Abiit ergo Dauid, & viri eius in Ceilam, & pugnavit aduersum Philisthæos, & abegit iumēta eorum, & percussit eos plaga magna: & saluauit Dauid habitatores Ceilæ. Porro eo tēpore, quo fugiebat Abiathar filius Achi-mélech ad Dauid in Ceilam, ephod secum habens descēderat. Nuntiatum est autem Sauli quod venisset Dauid in Ceilam: & ait Saul, Tradidit eum Dominus in manus meas, conclususque est introgressus urbem in qua portæ & seræ sunt. Et præcepit Saul omni populo vt ad pugnam descenderet in Ceilam, & obsideret Dauid & viros eius. Quod cum Dauid rescisset quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem, Applica ephod. Et ait Dauid, Domine Deus Israel, audiuit famam seruus tuus quod disponat Saul venire in Ceilam, vt euertat urbem propter me. Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul, sicut audiuit seruus tuus? Domine Deus Israel indica seruo tuo. Et ait Dominus,

Doeg.
- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Compl.
- Vet. Di. l. Ge. o. l. p. v. Arma requirit Dauid qui sub protectione Deierat.
- Vet. Ge. p. Ephod.
Dauid apud regem Achis infamiam simulat.
- Vet. Di. o. Ge. o. p. s.
ergo (Vet. Di. o. Ge. p. v.)
- Vet. B. Ge. o. p. Di. l.
- Hicne ingrediatur (Vet. Ge. p. Di. o. v.) Ad Dauidē latitantem ære alieno oppressi congregantur.
Fugit ad regem Moab, cum quo habitauerunt parentes ipsius.
Gad propheta monitu fugit in Bareth.
Saul suos accusat conuersionis.
Doeg Dauidis innocētis p. odor.
- Vet. Di. o. Ge. p. v. Accersit Achimélech, accusatur conuersionis à saule impio.
- Vet. Ge. p. v.

Deū, (Vet. cōpl.)
Deū, (Vet. cōpl.)
Occiduntur sacerdotes quod suscipissent Dauidē.
- Vet. Ge. p. l.
- Vet. Ge. p. o.
Nobe percussit à Saul.
Fuga Abiathar ad Dauidem.
- Ve. Di. o. Ge. l. p.
- domus (Vet. Ge. p.)
Dauid consulto bis Domino, hiberat Ceilam à Philisthæis.
Abiathar cum ephod in Ceila.
Saul descēdit contra Dauid in Ceilam.
- Deus (Vet. cōpl.) Ge. p. l. Di. o.
Consultus à Dauid Dominus respōdet eos quos ipse liberasset, tradituros ipsum Sauli nisi fugeret.

-Vet. Di o. v.

Descendet. Dixitque rursum Dauid, Si tradet me viri Ceila, & viros qui sunt mecum, in manus Saul: & dixit Dominus, Tradent. Surrexit ergo Dauid & viri eius quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumque est Sauli quod fugisset Dauid de Ceila & saluatus esset: quia ob rem dissimulauit exire. Morabatur autem Dauid in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph in monte opaco, quarebat eum tamen Saul cunctis diebus: & non tradidit eum Dominus in manus eius. Et vidit Dauid quod egressus esset Saul ut quareret animam eius. porro Dauid erat in Deserto-Ziph in sylua. Et surrexit Ionathas filius Saul, & abiit ad Dauid in syluam, & confortauit manus eius in Deo. Dixitque ei, Ne timeas: neque enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc. Percussit ergo vterque foedus coram Domino: mansitque Dauid in sylua, Ionathas autem reuersus est in domum suam. Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes, Nonne ecce Dauid latitat apud nos in locis tutissimis sylue, in Colle-Hachila, quæ est ad dexteram deserti? Nunc ergo sicut desiderauit anima tua ut descenderes, descende: nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis. Dixitque Saul, Benedicti vos à Domino, quia doluistis vicem meam. Abite ergo oro, & diligētius præparate, & curiosius agite, & cōsiderate locum vbi sit pes eius: velociter, vel quis viderit eum ibi, vbi dixistis, recogitat enim de me, quod callidè insidiet ei. Consyderate, & videte omnia latibula eius, in quibus absconditur: & reuertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum. quod si etiam in terram se obstruxerit, perscrutabor eum in cunctis millibus Iuda. At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul: Dauid autem & viri eius erant in Deserto-maon, in campestribus ad dexteram Iesimon. Iuit ergo Saul & socii eius ad quæredum eum: & nuntiatum est Dauid, statimque descendit ad petram, & versabatur in Deserto-maon. Quod cum audisset Saul, persecutus est Dauid in Deserto-maon. Et ibat Saul & viri eius ad latus montis ex parte vna, Dauid autem & viri eius erant in latere montis ex parte altera: porro Dauid desperabat se posse euadere à facie Saul: itaque Saul, & viri eius in modum coronæ cingebant Dauid, & viros eius, ut caperent eos. Et nuntius venit ad Saul, dicens, Festina, & veni, quoniam infuderunt se Philisthiim super terram. Reuersus est ergo Saul desistens persequi Dauid, & perrexit in occursum Philisthinorum. propter hoc vocauerunt locum illum Petram-diuidentem.

Moratur Dauid in solitudine Ziph.

-Vet. Di o. Ge. p. Compl.

'Deus (Vet. Ge. p. Compl. Di. o.

consolatur Ionathas Dauidem.

Percutit foedus cum Ionatha.

Proditur a Ziphæis.

-Vet. Di. I. Ge. o.

'qui (scilicet colli,

Benedictos prædicat Saul qui Dauidem perderent.

-Vet. Di. o. Ge. o. Compl. B. M. D -Vet. Di o. Ge. o. p. v.

Persequitur Saul Dauidem.

-Vet. Di o. v. Ge. p.

Immissis Philisthæis cõtra Saul liberat De Dauidem.

Dauid habitat in Engaddi.

Ipsam persequitur saul.

Latet Dauid in spelunca cū suis.

C A P. X X I I I.

A Scedit ergo Dauid inde: & habitauit in locis tutissimis Engaddi. Cumque reuersus esset Saul, postquam persecutus est Philisthæos, nuntiauerunt ei, dicentes, Ecce, Dauid in deserto est Engaddi. Assumens ergo Saul tria milia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad inuestigandum Dauid & viros eius, etiã super abruptissimas petras, quæ solis iberibus peruiæ sunt. Et venit ad caulas ouium, quæ se offerebant vianti. eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul, ut purgaret ventrem: porro Dauid & viri eius in interiori parte speluncæ latebant. Et dixerunt serui

Dauid ad eum, Ecce dies de qua locutus est Dominus ad te, Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. surrexit ergo Dauid, & præscidit oram chlamydis Saul filenter. Post hæc percussit cor suum Dauid, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul. Dixitque ad viros suos, Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hæc rem domino meo christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia christus Domini est. Viuit Dominus, quia nisi Dominus percussisset eum, aut dies eius venerit ut moriatur, aut descendens in prælium perierit: propitius mihi sit Dominus ut non mittam manum meam in christum Domini. Et confregit Dauid viros suos sermonibus istis, & non permisit eos ut confurgerent in Saul: porro Saul exurgens de spelunca, pergebat coepto itinere. Surrexit autem Dauid post eum: & egressus de spelunca, clamauit post tergum Saul, dicens, Domine mi rex. & respexit Saul post se: & inclinans se Dauid pronus in terram, adorauit, dixitque ad Saul, Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduersum te? Ecce hodie viderunt oculi tui quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus: dixi enim, Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus Domini est. Quin potius pater mi, vide & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cum præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te. animaduerte, & vide quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te: tu autem insidiaris animam meam ut auferas eam. Iudicet Dominus inter me & te, ut vlciscatur me Dominus ex te: manus autem mea non sit in te. Sicut & in proverbio antiquo dicitur, **A B IMPIIIS** egredietur impietas: manus ergo mea non sit in te. Quæ persequeris rex Israel: quem persequeris? canem mortuum persequeris, & pulicem vnum. Sit Dominus iudex, & iudicet inter me & te: & videat, & iudicet causam meam, & eruat me de manu tua. Cum autem compleisset Dauid loquens sermones huiusmodi ad Saul, dixit Saul, Nunquid vox hæc tua est fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem suam, & fleuit. Dixitque ad Dauid, Iustior tu es, quam ego: tu enim tribuisti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicasti mihi hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me? Quis enim cum inuenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie operatus es in me. Et nunc quia scio quod certissimè regnator sis, & habiturus in manu tua regnum Israel: iura mihi in Domino ne deleas seminem meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei. Et iurauit Dauid Sauli. abiit ergo Saul in domum suam: & Dauid, & viri eius ascenderunt ad tutiora loca.

C A P. X X V.

M Ortus est autem Samuel, & congregatus est vniuersus Israel, & planxerunt eum nimis, & sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Confurgensque Dauid descendit in desertum Pharan. Erat autem vir quispiam in solitudine-maon, & possessio eius in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erantque ei oues tria millia,

Dauid timens Deum, pro malo reddit bonum inimico Sauli in manus eius à Deo tradito.

-Vet. Di. o. I. Ge. o. l. p. v. Compl.

Verbis blandis prohibuit Dauid ne Saul occideretur à suis. -Vet. Di. o. I. Ge. o. p. I. Dauid ostendit misericordiam suam sauli.

Vindictam Deo referuat Dauid.

Proverbium. egredietur (pretemp. Vet. Di. o.

Saul cum fletu agnoscit Dei manum, Dauidis innocentiam, suamque iniquitatem. -Vet. Di. o. I. Ge. o. l. p. v.

'dimittit (pretemp. Vet. Di. o. Ge. o. v.

Iurat Dauid Sauli.

Moritur Samuel. ecci 46. d. -Vet. Di. o. I. Ge. o. l. p.

Nabal impius.

& mille capræ: & accidit vt tonderetur grex eius in Carmelo. Nomē autem viri illius erat Nabal: & nomen vxoris eius, Abigail. eratque mulier illa prudentissima & speciosa: porro vir eius durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleb. Cum autē audisset Dauid in deserto quod tonderet Nabal gregem suum, misit decem iuvenes, & dixit eis, Ascendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & salutabitis eū ex nomine meo pacifice. Et sic dicetis, Sit fratribus meis, & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus quæcunque habes, sit pax. Ex multis annis saluos faciēs tuos, & omnia tua. Audiui quod tonderent pastores tui greges tuos qui erant nobiscum in deserto: nūquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit quicquā eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiscū in Carmelo. Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. nunc ergo inueniant pueri tui gratiā in oculis tuis: in die enim bona venimus. quodcunque inuenerit manus tua, da seruis tuis, & filio tuo Dauid. Cūque venissent pueri Dauid, locuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine Dauid: & siluerunt. Respondens autem Nabal pueris Dauid, ait, Quis est Dauid? & quis est filius Isai? hodie increuerunt serui qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonforibus meis, & dabo viris quos nescio vnde sint? Regressi sunt itaq; pueri Dauid per viā suam, & reuersi venerunt, & annuntiauerūt ei omnia verba quæ dixerat Nabal. Tunc ait Dauid pueris suis, Accingatur vnusquisque gladio suo. & accincti sūt singuli gladiis suis, accinctusque est & Dauid ense suo: & secuti sunt Dauid quasi quadringenti viri: porro ducenti remāserunt ad sarcinas. Abigail autē vxori Nabal nuntiauit vnus de pueris suis, dicens, Ecce Dauid misit nuntios de deserto, vt benediceret domino nostro, & auersatus est eos. homines isti, boni facti fuerunt nobis, & non molesti: nec quicquā aliquādo periit omni tempore quo fuimus conuersati cum eis in deserto. Pro muro erāt nobis tam in nocte quā in die, omnibus diebus quibus pauius apud eos greges. Quam ob rem confydera, & recogita quid facias: quoniam completa est malitia aduersum virum tuum, & aduersum domū tuam, & ipse est filius belial, ita vt nemo possit ei loqui. Festinauit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos vtres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ, & centum ligaturas vixæ passæ, & ducentas massas caricarum, & posuit super asinos. Dixitque pueris suis, Præcedite me, & ecce, ego post tergum sequar vos. viro autem suo Nabal non indicauit. Cum ergo ascendisset asinum, & descendere ad radicem montis, Dauid & viri eius descendebāt in occursum eius: quibus & illa occurrit. Et ait Dauid, Verè frustra seruauī omnia quæ huius erant in deserto, & non periit quicquam de cunctis quæ ad eum pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono. Hæc faciat Deus inimicis Dauid, & hæc addat, si reliquero de omnibus quæ ad ipsum pertinent vsque mane, mingentem ad parietem. Cum autem vidisset Abigail Dauid, festinauit, & descendit de asino, & proci dit coram Dauid super faciem suam, & adorauit super terrā. Et cecidit ad pedes ei, & dixit, In me sit domine mi hæc iniquitas: loquatur obsecro an-

cilla tua in aurib' tuis, & audi verba famulæ tuæ. Ne ponat oro dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal: quoniā secundum nomen suū stultus est, & stultitiā est cum eo: ego autē ancilla tuā non vidī pueros tuos domine mi, quos misisti. Nunc ergo domine mi viuit Dominus, & viuit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguinem, & saluauit manum tuam tibi: & nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quæ-rūt domino meo malum. Quapropter suscipe benedictionem hanc, quā attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris qui sequuntur te dominū meum: aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prælia Domini domine mi tu præliaris: malitia ergo non inueniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ. Si enim surrexit aliquādo homo persequens te, vel quærens animā tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viuētium, apud Dominum Deum tuum: porro inimi corum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu & circulo fundæ. Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia hæc quæ locutus est bona de te, & constituerit te ducē super Israel, Non erit tibi hoc in singulum, & in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te vltus fueris: & cum benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillæ tuæ, & tu bene facies ei. Et ait Dauid ad Abigail, Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meū, & benedictum eloquiū tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinē, & vlciscer me manu mea. Alioquin viuit Dominus Deus Israel qui prohibuit me ne malum facerem tibi: nisi cito venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal vsque ad lucem matutinam, mingens ad parietem. Suscepit ergo Dauid de manu eius omnia quæ attulerat ei, dixitque ei, Vade pacificè in domum tuā, ecce, audiui vocem tuā, & honorauī faciem tuā. Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei cō uiuium in domo eius quasi conuiuiū regis, & cor Nabal iucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicauit ei verbū pusillum aut grande vsque mane. Diluculo autem cū digessisset vinum Nabal, indicauit ei vxor sua verba hæc, & emortuum est cor eius intrinsecus, & factus est quasi lapis. Cūque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est. Quod cū audisset Dauid mortuū Nabal, ait, Benedictus Dominus qui iudicauit causam opprobrii mei de manu Nabal, & seruū suum custodiuit à malo, & malitiā Nabal reddidit Dominus in caput eius. misit ergo Dauid, & locutus est ad Abigail, vt sumeret eam sibi in vxorē. Et venerūt pueri Dauid ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eā, dicens, Dauid misit nos ad te, vt accipiat te sibi in vxorem. Quæ conlurgens adorauit prona in terrā, & ait, Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruatorum domini mei. Et festinauit, & surrexit Abigail, & ascendit super asinū, & quinque puellæ ierūt cum ea, pedisequæ eius, & secuta est nuntios Dauid: & facta est illi vxor. Sed & Achi-noam accepit Dauid de Iezrahel: & fuit vtraque vxor eius. Saul autem dedit Michol filiam suam vxorem Dauid alio viro Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

Abigail sapientia & pulchra.

ergo (Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l. Dauid misit seruos suos ad Nabal pro cibis.

-Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

-Vet. Ge. p. Cōpl. M. B

-Vet. Ge. B.

-Vet. Ge. p.

Superba Nabal responsio seruis Dauidis.

Decebat Dauid vt vlciscatur se de impio Nabal.

-Vet. Di. o. Ge. o. p. vris (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Invidia Dauidis, à rebus fratrum etiam in necessitate abdicentis.

Abigail it obuia Dauidi cum ci-bariis.

-Vet. Ge. p. l. o. Di. l. o.

Humans Dauidis affectus.

Oratio Abigail ad Dauid.

Deus obstitit ne Dauid occideret Nabal.

Benedictio pro muneribus.

Peccatum viri transfert in se Abigail.

-Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l.

-Vet. Ge. p. l. o. Di. o. l.

-Vet. Di. o. Ge. p. o. Compl. v. Gratiar agit Deo ipse Dauid, quod prohibuerit ne Nabal occideret.

ergo (Vet. Ge. p.

Nabal ebrius.

Nabal occiditur à Deo. Gratiarū actio Dauidis, ob mortuum Nabal.

Dauid ducit Abigail in vxorem.

Achinoam.

Michol, vxor Dauid, datur Phalti -Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Cōpl. ad.

CAP. XXVI.

Ziphei produnt Dauidem Sauli.

*qui (scilicet col- lis.

Saul Dauidem persequitur.

-Ver. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. -Ver. Di. o. Ge. p. Compl.

Parit secundò Dauid inimico sauli dormienti, hastam & scyphum eius auferens.

Prudentia Del opprimitur sò- no Saul cũ suis. *Saul, (Ver. Di. o. l. Ge. p. l. v.

Dauid expro- brat Abner som- nolentiam.

*quia (Ver. Ge. p.

T venerunt Ziphei ad Saul in Gabaa, dicētes, Ecce, Dauid absconditus est in Colle-hachila, quæ est ex aduerso solitudinis. Et surrexit Saul, & descendit in Desertum-Ziph, & cum eo tria millia virorū de electis Israel, vt quæreret Dauid in Deserto-Ziph. Et castrametat^r est Saul in Gabaa-hachila, quæ erat ex aduerso solitudinis in via: Dauid autem habitabat in deserto. videns autem quòd venisset Saul post se in desertum, misit exploratores, & didicit quòd illuc venisset certissime. Et surrexit Dauid clam, & venit ad locum vbi erat Saul: cūque vidisset locum in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ eius, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum eius, ait Dauid ad Achi-melech Hethæum, & Abisai filium Saruix, fratrem Ioab, dicens, Quis descēdet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai, Ego descēdam tecū. Venerunt ergo Dauid & Abisai ad populū nocte, & inuenerunt Saul iacentē & dormientem in tētorio, & hastam fixam in terra ad caput eius: Abner autem & populum dormientes in circuitu eius. Dixitque Abisai ad Dauid, Conclisit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra, semel, & secundo opus nō erit. Et dixit Dauid ad Abisai, Ne interficias eum: quis enim extendet manū suam in christum Domini, & innocens erit? Et dixit Dauid, Viuit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eū, aut dies eius venerit vt moriatur, aut in prælium descendens perierit. Propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in christum Domini. nūc igitur tolle hastam quæ est ad caput eius, & scyphum aquæ, & abeamus. Tulit igitur Dauid hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput eius, & abierunt: & non erat quisquā qui videret, & intelligeret, & euigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos. Cūque transisset Dauid ex aduerso, & stetisset in vertice montis delonge, & esset grande interuallum inter eos, clamauit Dauid ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens, Nōne respondebis Abner? & respōdens Abner, ait, Quis es tu qui clamas, & inquietas regem? Et ait Dauid ad Abner, Nunquid nō vir tu es? & quis alius similis tui in Israel: quare ergo non custodisti dominum tuum regem? ingressus est enim vnus de turba vt interficeret regem dominum tuum. Non est bonum hoc quod fecisti: viuit Dominus quoniam filii mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum christum Domini. nunc ergo vide vbi sit hasta regis, & vbi sit scyphus aquæ, qui erat ad caput eius? Cognouit autem Saul vocem Dauid, & dixit, Nunquid vox hæc tua fili mi Dauid? Et ait Dauid, Vox mea domine mi rex. Et ait, Quam ob causam dominus meus persequitur seruum suum? quid feci: aut quod est malum in manu mea? Nunc ergo audi oro domine mi rex verba serui tui, Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium. si autem filii hominum: maledicti sunt in conspectu Domini, qui eiecerūt me hodie, vt nō habitem in hæreditate Domini, dicētes, Vade, serui diis alienis. Et nūc nō effundatur sanguis meus in terra corā Domino: quia egressus est rex Israel vt quærat pulicem vnū, sicut persequitur perdix

in montibus. Et ait Saul, Peccauit, reuertere fili mi Dauid: nequaquam enim vltra tibi malefaciam, eo quòd pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quòd stultè egerim, & ignoraui multa nimis. Et respondens Dauid, ait, Ecce hasta regis: trāseat vnus de pueris regis, & tollat eam. Dominus autem retribuēt vnicuique secundum iustitiam suam & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meā in christum Domini. Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima meā in oculis Domini, & liberet me de omni angustia. Ait ergo Saul ad Dauid, Benedictus tu fili mi Dauid: & quidem faciēs facies, & potens poteris. Abiit autem Dauid in viā suā, & Saul reuersus est in locū suū. CAP. XXVII.

T ait Dauid in corde suo, Aliquando incidam vna die in manus Saul: nōne melius est vt fugiam, & saluer in Terra-Philisthinorū, vt desperet Saul, cessetque me quætere in cūctis finibus Israel? fugiā ergo manus eius? Et surrexit Dauid, & abiit ipse, & sexcenti viri cū eo, ad Achis filiū Maoch regē Geth. Et habitauit Dauid cum Achis in Geth, ipse & viri eius, & domus eius, & duæ vxores eius, Achinoam Iezrahelitis, & Abigail vxor Nabal Carmeli. Et nuntiatum est Sauli quòd fugisset Dauid in Geth, & non addidit vltra quætere eū. Dixit autē Dauid ad Achis, Si inueni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in vna vrbiū regionis huius, vt habitem ibi: cur enim manet seruus tuus in ciuitate regis tecum? Dedit itaq; ei Achis in die illa Siceleg: propter quā causam facta est Siceleg regū Iuda, vsq; in diem hæc. Fuit autē numerus dierū quibus habitauit Dauid in regione Philisthinorū, quatuor mensū. Et ascendit Dauid, & viri eius, & agebāt prædas de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur vsque ad Terram-AEgypti. Et percutiebat Dauid omnem terram illorū, nec relinquebat viuentem virum & mulierem: tollensque oues, & boues, & asinos, & camelos, & vestes, reuertebatur, & veniebat ad Achis. Dicebat autem ei Achis, In quem iruisti hodie? Respondebat Dauid, Contra Meridiem Iudæ, & contra Meridiem Ierameel, & contra Meridiem Ceni. Virum & mulierē non viuificabat Dauid, nec adducebat in Geth, dicens, Ne fortè loquantur aduersum nos, Hæc fecit Dauid. & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitauit in regione Philisthinorum. Creditit ergo Achis Dauid, dicens, Multa mala operatus est cōtra populū suum Israel: erit igitur mihi seruus sempiternus.

CAP. XXVIII.

Actum est autem in diebus illis congregauerunt Philisthiim agmina sua, vt præpararentur ad bellum cōtra Israel: dixitque Achis ad Dauid, Sciens nunc scito quoniam me cū egredieris in castris tu & viri tui. Dixitque Dauid ad Achis, Nunc scies quæ facturus est seruus tuus. Et ait Achis ad Dauid, Et ego custodem captis mei ponam te cunctis diebus. Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israel, & sepelierunt eum in Ramatha vrbe sua. Et Saul abstulit magos & hariolos de Terra, & interfecit eos, qui pythones habebat in ventre. Congregatique sunt Philisthiim, & venerunt, & castrame-

Agnoscit Saul peccatū, & misericordiam à Dauidē sibi factam.

retribuat (Ver. Ge. p. Di. o.

Dauid in angustia cordis constitutus, fugit ad Achis regē Geth

* (Ver. Ge. p. Di. o.

*vir (Ver. Ge. p. Compl. *Dauid (Ver. Ge. p. l. Di. o. l. v.

Siceleg, ciuitas datur Dauidi in habitationem.

Dauid excurrit ad prædam Philistinos occidens.

-Ver. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Dauid fallit regem Achis.

Dauid constituitur custos regis Achis in bello.

Samuel mortuus. 3. 35. a.

Saul auferit magos & hariolos. -Ver. Di. o. Ge. o. p. Compl.

tati sunt in Sunam: congregauit autē & Saul vniuersum Israel, & venit in Gelbōe. Et vidit Saul castra Philisthiim, & timuit, & expauit cor eius nimis. Consuluitque Dominum, & non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas. Dixitque Saul seruis suis, Quærite mihi mulierem habentē pythone, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. Et dixerūt serui eius ad eum, Est mulier pythone habens, in En-dor.

7 Mutauit ergo habitum suum, vestitusque est aliis vestimentis, & abiit ipse, & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierē nocte, & ait illi, Diuina mihi in pythone, & suscita mihi quē dixerō tibi. Et ait mulier ad eum, Ecce tu nosti quāta fecerit Saul, & quomodo eraserit magos, & hariolos de terra: quare ergo insidiaris animæ meæ, vt occidar? Et iurauit ei Saul in Domino, dicēs, Viuit Dominus quia non eueniet tibi quicquā mali propter hanc rem. Dixitque ei mulier, Quē suscitabo tibi? qui ait, Samuelem mihi suscita. Cum autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul, Quare imposuisti mihi? tu es enim Saul. Dixitque ei rex, Noli timere: quid vidisti? & ait mulier ad Saul, Deos vidi ascendētes de terra.

14 Dixitque ei, Qualis est forma eius? quæ ait, Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. & intellexit Saul quod Samuel esset, & inclinauit se super faciem suam in terra, & adorauit. Dixit autē Samuel ad Saul, Quare inquietasti me vt suscitarer? & ait Saul, Coarctor nimis: siquidem Philisthiim pugnant aduersum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit neque in manu prophetarū, neque per somnia: vocaui ergo te, vt ostenderes mihi quid faciam. Et ait Samuel, Quid interrogas me, cum Dominus recesserit à te, & transferit ad æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum tuū de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid:

Quia nō obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris eius in Amalec. idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthiim: cras autem tu & filii tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philisthiim. Statimque Saul cecidit porrectus in terrā: extimuerat enim verba Samuelis, & robur nō erat in eo, quia non comederat panē tota die illa. Ingressa est itaq; mulier illa ad Saul, (cōturbatus enim erat valde) dixitque ad eū, Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, & posui animam meā in manu meā: & audiui sermōnes tuos quos locutus es ad me. Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ, & ponam coram te buccellam panis, vt comedens cōualescas, & possis iter agere. Qui renuit, & ait, Non comedam. coegerūt autem eum serui sui & mulier, & tandem audita voce eorum surrexit de terra, & sedit super lectum. Mulier autē illa habebat vitulum pascualem in domo, & festinauit, & occidit eū: tollēnsque farinam, miscuit eam, & coxit azymā: & posuit ante Saul, & ante seruos eius: qui cum comedisent, surrexerunt, & ambulauerunt per totam noctem illam.

C A P. X X I X.

1 Congregata sunt ergo Philisthiim vniuersa agmina in Aphec: sed & Israel castrametatus est super fontē qui erat in Iezrahel. Et satrapæ quidem Philisthiim incedebant in

centuriis & millibus: Dauid autē & viri eius erant in nouissimo agmine cum Achis. Dixeruntque principes Philisthiim ad Achis, Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthiim, Nūquid ignoratis Dauid, qui fuit seruus Saul regis Israel, & est apud me multis diebus vel annis? & nō inueni in eo quicquā mali ex die qua trās-fugit ad me, vsque ad diem hanc. Irati sunt autem aduersus eum principes Philisthiim, & dixerūt ei, Reuertatur vir, & sedeat in loco suo, in quo constituisti eum: & non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis aduersarius, cum præliari cōperimus: quomodo enim aliter poterit placare dominum suū, nisi in capitibus nostris? Nonne iste est Dauid cui cantabant in choris, dicentes, Percussit Saul in millibus suis, & Dauid in decē millibus suis? Vocauit ergo Achis Dauid, & ait ei, Viuit Dominus, quia rectus es tu, & bonus in conspectu meo: & exitus tuus, & introitus tuus mecum est in castris: & nō inueni in te quicquam mali ex die qua venisti ad me, vsque in diem hanc: sed satrapis non places. Reuertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos satraparū Philisthiim. Dixitque Dauid ad Achis, Quid enim feci, & quid inuenisti in me seruo tuo à die qua fui in conspectu tuo vsque in diem hanc, vt non veniam, & pugnem contra inimicos domini mei regis? Respondens autem Achis, locutus est ad Dauid, Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerunt, Non ascendet nobiscum in prælium. Igitur consurge mane, tu & serui domini tui, qui venerunt tecum: & cum de nocte surrexeritis, & cœperit dilucescere, pergit. Surrexit itaque de nocte Dauid ipse & viri eius, vt proficiscerentur mane, & reuerterentur ad Terram Philisthiim: Philisthiim autem ascenderunt in Iezrahel.

C A P. X X X.

1 Vmque venissent Dauid & viri eius in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte Australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succenderant eam igni. Et captiuas duxerant mulieres ex ea, à minimo vsque ad magnum: & non interfecerant quenquam, sed secum duxerant, & pergebant itinere suo. Cum ergo venisset Dauid & viri eius ad ciuitatē, & inuenissent eam succensam igni, & vxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captiuas, leuauerunt Dauid & populus qui erat cum eo, voces suas, & planxerunt donec deficerent in eis lachrymæ. Si quidem & duæ vxores Dauid captiue ductæ fuerant, Achinoam Iezrahelitis, & Abigail vxor Nabal Carmeli. Et contristatus est Dauid valde: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima vniuscuiusque viri super filiis suis, & filiabus. confortatus est autē Dauid in Domino Deo suo. Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech, Applica ad me ephod, & applicauit Abiathar ephod ad Dauid. Et consuluit Dauid Dominum, dicens, Persequar latrunculos hos, & cōprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus, Persequere: absque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædā. Abiit ergo Dauid ipse & sexcēti viri qui erant cum eo, & venerunt vsque ad Torrentem-besor: & lassī quidam substiterunt. Persecutus est autem Dauid ipse & quadringenti viri cū eo: substiterant enim ducenti, qui lassī trāsire

Saul Philisthiis contra se congregatis, nihil ipsi respondente Deo, pythone sam consulit.

Suscitat Samuel annuntiat Sauli mortem, & Philisthiis victoria potituros.

Ecclesi 46. d.

Saul quare abiecit se à Deo. Ira furoris Dei.

enim (Vet. Ge. p. d)

Saulis angustia & desperatio. valde (Vet. Ge. p.)

& vidit, (Vet. Ge. p.)

Dauid cum Philisthiis contra Saulem pugnaturus, ab exercitu remittitur per uidentia Del.

-Vet. Di. o. Ge. p. o.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. m. B.

1. Par. 11. d.

Dauid laudatur ab Achis.

Gentilis hic nō minit Dei veri & angeli. Ascendat (Vet. Compl.)

Dauid Siceleg succensam inuenit.

Vxores Dauidis captæ.

Lapidare.

Confortatur Dauid in Domino.

Dauid consulto Domino, persequitur Amalecitas succensos.

-Vet. Di. l. o. Ge. l. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Prædela Dei occurrit seruis Amalecitarum, qui Dauidem ducit ad eos qui succederant Siceleg.

-Vet. Compl. V.

non poterant Torrentem-befor.¹¹ Et inuenerunt virum Aegyptium in agro, & adduxerunt eum ad Dauid: dederuntque ei panem vt comederet, & biberet aquam.¹² Sed & fragmen massæ carycarum, & duas ligaturas vuz passæ. Qui cum comidisset, reuersus est spiritus eius, & refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquam tribus diebus & tribus noctibus. Dixit itaq; ei Dauid, Cuius es tu? vel vnde? & quò pergis? Qui ait, Puer Aegyptius ego sum, seruus viri Amalecitarum: dereliquit autem me dominus meus, quia ærotare cœpi nudius tertius. Siquidem nos erupimus ad Australem plagam Cerethi, & contra Iudam, & ad Meridiem Caleb, & Siceleg succendimus igni.¹³ Dixitque ei Dauid, Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait, Iura mihi per Deum, quòd non occidas me, & non tradas me in manus domini mei, & ego ducam te ad cuneum istum. Et iurauit ei Dauid.¹⁴ Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem vniuersæ terræ comedentes & bibentes, & quasi festum celebrantes diem, pro cuncta præda & spoliis quæ ceperant de Terra-Philisthiim, & de Terra-Iuda. Et percussit eos Dauid à vespere vsque ad vesperam alterius diei, & non euasit ex eis quisquam, nisi tantum quadringenti viri adolescentes, qui ascenderant camelos, & fugerant. Eruiit ergo Dauid omnia quæ tulerat Amalecitarum, & duas vxores suas eruiit. Nec defuit quicquam à paruo vsque ad magnum, tam de filiis quàm de filiabus, & de spoliis: & quæcunque rapuerant, omnia reduxit Dauid. Et tulit vniuersos greges & armenta, & minauit ante faciem suam: dixeruntque, Hæc est præda Dauid.¹⁵ Venit autem Dauid ad ducentos viros, qui lassè substiterant, nec sequi potuerant Dauid, & residere eos iusserat in Torrente-befor: qui egressi sunt obuiam Dauid, & populo qui erat cum eo. Accedens autem Dauid ad populum, salutauit eos pacifice. Respondensq; omnis vir pessimus, & iniquus de viris qui ierant cum Dauid, dixit, Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quicquam de præda quæ eruiimus: sed sufficiat vnicuique vxor sua & filii, quos cum acceperint, recedant. Dixit autem Dauid, Non sic facietis fratres mei de his quæ tradidit nobis Dominus, & custodiuit nos, & dedit latrunculos qui eruperant aduersum nos, in manus nostras. Nec audiet vos quisquam super sermone hoc. aqua enim pars erit descendens ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter diuidenti. Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum

Aegyptius meminuit Dei veri.

-Vet. Di. o. Ge. p.

Dauid, occisus Amalecitis, reducit prædam.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

quicquam (Vet. Ge. p. Di. o.)

salutare pacificè.

Præda ex æquo diuidi iubet Dauid.

& præfinitum, & quasi lex in Israel vsque in diem hanc.¹⁶ Venit ergo Dauid in Siceleg, & misit dona de præda senioribus Iuda proximis suis, dicens, Accipite benedictionem de præda hostium Domini. His qui erant in Beth-el, Et qui in Ramoth ad Meridiem, & qui in Gethel, & qui in Aroer, & qui in Sephamoth, & qui in Esthamo.¹⁷ Et qui in Rachal, & qui in vrbibus Ierameel, & qui in vrbibus Cen, Et qui in Rama, & qui in lacu Asan, & qui in Athach, Et qui in Hebron: & reliquis qui erant in his locis in quibus comoratus fuerat Dauid & viri eius.

C A P. X X X I.

Hilisthiim autem pugnabant aduersum Israel: & fugerunt viri Israel ante faciem Philisthiim, & ceciderunt interfecti in monte Gelboe. Irrueruntque Philisthiim in Saul & in filios eius, & percusserunt Jonathan & Abinadab & Melchisua filios Saul: totumque pondus prælii versum est in Saul: & consecuti sunt eum viri sagittarii, & vulneratus est vehementer à sagittariis.¹ Dixitque Saul ad armigerum suum, Euagina gladium tuum, & percute me: ne forte veniant incircuncisi isti, & interficiant me illudentes mihi. Et noluit armiger eius: fuerat enim nimio terrore perterritus. arripuit itaque Saul gladium suum, & irruit super eum. Quod cum vidisset armiger eius, videlicet quòd mortuus esset Saul, irruit etià ipse super gladium suum, & mortuus est cum eo.² Mortuus est ergo Saul, & tres filii eius, & armiger illius, & vniuersi viri eius in die illa pariter.³ Videntes autem filii Israel qui erant trans vallem & trans Iordanem, quòd fugissent viri Israelitæ, & quòd mortuus esset Saul, & tres filii eius, reliquerunt ciuitates suas, & fugerunt: veneruntque Philisthiim, & habitauerunt ibi.⁴ Facta autem die altera, venerunt Philisthiim vt expoliarent interfectos, Et inuenerunt Saul & tres filios eius iacetes in monte Gelboe. Et præciderunt caput Saul, & expoliauerunt eum armis: & miserunt in Terram Philistinorum per circuitum, vt annuntiaretur in templo idolorum, & in populis. Et posuerunt arma eius in templo Astaroth, corpus verò eius suspenderunt in muro Beth-san. Quod cum audissent habitatores Iabes-galaad, quæcunque fecerant Philisthiim Saul, Surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cadaver Saul, & cadauera filiorum eius de muro Beth-san: veneruntque viri Iabes-galaad, & cõbuserunt ea igni: & tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

Ex præda gratis catur Dauid omnibus amicis.

Harama, (Vet. Ge. o. p.)

Philisthiim occidunt Israelitas. 1. paral. 10. a.

Saul & filii eius occiduntur.

Saul seipsum occidit.

-Vet. Ge. p. o. Armiger Saulis seipsum occidit.

Israelitæ fugientes. Viri Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Philisthiim spoliato Saule, defuerunt caput in terram suam.

Iuorū (Vet. Ge. p.)

Habitatores Iabes-galaad cõbuserunt Saulem, & ossa sepeliunt. 2. reg. 2. a.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

ibi: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.) Sepultura. Ieiunium.

Secundus liber Samuelis, quem nos secundum Regum dicimus.

CAP. I.

ACTVM EST autem postquā mortuus est Saul, vt Dauid reuerteretur à cæde Amalec, & maneret in Siceleg duos dies: In die autē tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste con-

vestis cõfissa, & puluis sursum iactatus, signa luctus.

Annūtiator Dauidi mortis Saulis & Ionathæ.

scissa, & puluere cõspersus caput: & vt venit ad Dauid, cecidit super faciem suam, & adorauit: Dixitque ad eū Dauid, Vnde venis? qui ait ad eum, De castris Israel fugi. Et dixit ad eum Dauid, Quod est verbū quod factum est? indica mihi. qui ait, Fugit populus ex prælio, & multi corruētes è populo mortui sunt: sed & Saul & Ionathas filius eius interierunt. Dixitque Dauid ad adolescentem qui nuntiabat ei, Vnde scis quia mortuus est Saul & Ionathas filius eius? Et ait adolescens qui nuntiabat ei, Casu veni in montem Gelbœ, & Saul incumbebat super hastam suam: porrò currus & equites appropinquabant ei, & cõuersus post tergum suum, vidēnsque me, vocauit. cui cum respondissem, Adsum: Dixit mihi, Quisnam es tu? & aio ad eum, Amalecites ego sum. Et locutus est mihi, Sta super me, & interfice me: quoniam tenēt me angustix, & adhuc tota anima mea in me est. Stansque super eū, occidi illum: sciebam enim quòd viuere non poterat post ruinam: & tuli diadema quod erat in capite eius, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc. Apprehendens autē Dauid vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erāt cum eō, & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vsque ad vesperam super Saul, & super Ionathan filium eius, & super populum Domini, & super domum Israel, eo quòd corruissent gladio.

Dauidis tristitia ob mortē Saulis inimici, & Ionathæ amici. Vltus. Ieiunium.

Occidi iabet Dauid eum qui metitus fuerat se occidisse salem. Rñl. 104. b.

arçū, (Vet. cõpl. Ge. o. p. Di. L. B.)

-Vet. Di. I. G. o. l. Compl. Lamentatio Dauidis super Saul, & Ionathæ.

Dixitque Dauid ad iuuenē qui nuntiauerat ei, Vnde es tu? qui respondit, Filius hominis aduenæ Amalecitarū ego sum. Et ait ad eum Dauid, Quare non timuisti mittere manum tuam vt occideres christum Domini? Vocansque Dauid vnū de pueris suis, ait, Accedens irruē in eū. qui percussit illum, & mortuus est. Et ait ad eū Dauid, Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est aduersum te, dicens, Ego interfeci christum Domini. Planxit autē Dauid planctū huiusmodi super Saul, & super Ionathan filiū eius: (Et præcepit vt docerēt filios Iuda planctum, sicut scriptum est in Libro iustorum.)

Et ait, Consydera Israel pro his qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati. Inclyti Israel, super montes tuos interfecti sunt: quomodo ceciderunt fortes?

Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in compitis Ascalonis: ne fortē lætentur filix Philisthim, ne exultent filix incircuncisorum.

Montes Gelbœ, nec ros, nec pluuia veniant super vos, neque sint agri primitiarū: quia ibi abiectus

est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset vnctus oleo.

22. A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Ionathæ nunquā rediit retrorsum, & gladius Saul non est reuersus inanis.

23. Saul & Ionathas amabiles, & decóri valde in vita sua, in morte quoque non sunt diuisi: aquilis velociore, leonibus fortiores.

24. Filix Israel super Saul flete, qui vestiebat vos cocino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro.

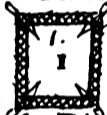
25. Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Ionatha in excelsis tuis occisus est?

26. Doleo super te frater mi Ionatha decore nittis, & amabilis super amorem mulierum.

Sicut mater vnicum amat filium suum, ita ego te diligebam?

27. Quomodo ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica?

CAP. II.

Gitur post hæc cõsuluit Dauid Dominū, dicens, Num ascendam in vnā de ciuitatibus Iuda? & ait Dominus ad eū, Ascende. Dixitque Dauid, Quò ascendam? & respondit ei, In Hebron? Ascendit ergo Dauid, & duæ vxores eius, Achi-noam Iezrahelitis, & Abigail vxor Nabal Carmeli: sed & viros qui erāt cum eo, duxit Dauid singulos cum domo sua: & manserunt in oppidis Hebron. Veneruntque viri Iuda, & vixerunt ibi Dauid, vt regnaret super domū Iuda.

-Vet. Di. I. G. o. l. p.

es (secunda persona. Vet. Ge. p. Compl.)

-Vet. Ge. p. cõpl.

Dauid cõsulit Dominū, ascendit in Hebron.

Vngitur in regē super Iudam. 1. mach. 3. f.

Benedicitur Iabene: a Dauid, quòd saulem sepelissent. 1. reg. 31. d. -Vet. Di. I. G. o. l. p.

sed (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Is-bóseth constituitur rex super Israel. 1. reg. 41. d.

Assuri, (Hebraice.)

Dauid quādiu regnauit super Iudam.

Ducunt exercitus temeritas.

Vincit viri exercitus Dauidis.

D⁶ Apprehesoque vnusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, & ceciderunt simul: vocatumque est nomen loci illius, Ager-robustorum, in Gabaon. Et ortum est bellum durum satis in die illa: fugatusque est Abner, & viri Israel a pueris Dauid. Erant autem ibi tres filii Saruiz, Ioab, & Abisai, & Asael: porro Asael cursor velocissimus fuit, quasi vnus de capreis quæ moratur in syluis. Persequebatur autem Asael Abner, & non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omitens persequi Abner. Respexit itaque Abner post tergum suum, & ait, Tunc es Asael? qui respondit, Ego sum. Dixitque ei Abner, Vade ad dexteram, siue ad sinistram, & apprehende vnũ de adolescentibus, & tolle tibi spolia eius, noluit autem Asael omittere quin vrgeret eum. Rursumque locutus est Abner ad Asael, Recede, & noli me sequi, ne forte compellar cõfodere te in terram, & leuare nõ potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum. Qui audire contempsit, & noluit declinare: percussit ergo eum Abner auersa hasta in inguine, & transfodit, & mortuus est in eodem loco: omnesque qui transibant per locum illum in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, subsistebat.

F²⁴ Persequentibus autem Ioab & Abisai fugientem Abner, sol occubuit: & venerunt vsque ad Collem aqueductus, qui est ex aduerso vallis, & itineris deserti in Gabaon. Congregatique sunt filii Benjamin ad Abner: & conglobati in vnum cuneum, steterunt in summitate tumuli vnus. Et exclamavit Abner ad Ioab, & ait, Num vsque ad interfectionem tuam mucro deficiet? an ignoras quod periculosa sit desperatio? vsquequo non dicis populo vt omittat persequi fratres suos? Et ait Ioab, Viuit Dominus, si locutus fuisses, mane recessisset populus persequens fratrem suum. Insonuit ergo Ioab buccina, & stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt vltra Israel, neque iniere certamen. Abner autem & viri eius abierunt per capestria Moab, tota nocte illa: & transierunt Iordanem, & lustrata omni Beth-horon, venerunt ad Castra. Porro Ioab reuersus omisso Abner, congregauit omnem populum: & defuerunt de pueris Dauid decem & nouem viri, excepto Asael. Serui autem Dauid percusserunt de Benjamin, & de viris qui erant cum Abner trecentos sexaginta, qui & mortui sunt.

G³ Tuleruntque Asael, & sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Beth-lehem: & ambulauerunt tota nocte Ioab, & viri qui erant cum eo, & in ipso crepusculo peruenerunt in Hebron.

C A P. I I I.

Acta est ergo longa concertatio inter domum Dauid, & inter domum Saulis: Dauid proficiens & semper seipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie. Natique sunt filii Dauid in Hebron: fuitque primogenitus eius Amnon de Achi-noam Iezrahelitide. Et post eum Cheleab de Abigail vxore Nabal Carmeli: porro tertius Absalom filius Maacha filie Tholmai regis Gessur. Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphatia, filius Abital. Sextus quoque Iethraam de Egla vxore Dauid. hi nati sunt Dauid in Hebron. Cum ergo esset prelium inter domum Saul & domum Dauid, Abner filius Ner regebat domum Saul. Fuerat autem Sauli concubina nomine Respha, filia Aia, ingressusque est ad eam Abner. Dixitque If-boseth ab Abner,

Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba If-boseth, ait, Numquid caput canis ego sum aduersum Iudam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui, & super fratres & proximos eius, & non tradidi te in manus Dauid, & tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie? Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodo iurauit Dominus Dauid, sic faciam cum eo, vt transferatur regnum de domo Saul, & eleuetur thronus Dauid super Israel, & super Iudam, a Dan vsque Bersabee. Et non potuit respondere ei quicquam: quia metuebat illum. Misit ergo Abner nuntios ad Dauid in Hebron, pro se dicentes, Cuius est terra? & vt loqueretur, Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te vniuersum Israel.

Qui ait, Optime: ego faciam tecum amicitias: sed vnam rem peto a te, dicens, Non videbis faciem meam antequam adduxeris mihi Michol filiam Saul: & sic venies, & videbis me. Misit autem Dauid nuntios ad If-boseth filium Saul, dicens, Redde vxorem meam Michol quam despondi mihi ceterum præputiis Philisthim. Misit ergo If-boseth, & tulit eam a viro suo Phaltiel, filio Laiz. Sequebaturque eam vir suus, plorans vsque Bahurim: & dixit ad eum Abner, Vade, & reuertere. qui reuersus est.

Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israel, dicens, Tam heri quam nudiustertius quærebatis Dauid vt regnaret super vos. Nunc ergo facite: quonia Dominus locutus est ad Dauid, dicens, In manu serui mei Dauid saluabo populum meum Israel de manu Philisthim, & omnium inimicorum eius. Locutus est autem Abner etiam ad Benjamin: & abiit vt loqueretur ad Dauid in Hebron omnia quæ placuerat Israeli & vniuerso Benjamin. Venitque ad Dauid in Hebron cum viginti viris: & fecit Dauid Abner & viris eius qui venerant cum eo, conuiuium. Et dixit Abner ad Dauid, Surgam, vt congregem ad te dominum meum regem omnem Israel, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, sicut desyderat anima tua. Cum ergo deduxisset Dauid Abner, & ille isset in pace, statim pueri Dauid & Ioab venerunt cæsis latronibus, cum præda magna nimis: Abner autem non erat cum Dauid in Hebron, quia iam dimiserat eum, & profectus fuerat in pacem. Et Ioab & omnis exercitus qui erant cum eo, postea venerant: nuntiatum est itaque Ioab a narrantibus, Venit Abner filius Ner ad regem, & dimisit eum, & abiit in pacem. Et ingressus est Ioab ad regem, & ait, Quid fecisti? ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & abiit & recessit? Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te vt deciperet te, & sciret exitum tuum & introitum tuum, & nosset omnia quæ agis? Egressus itaque Ioab a Dauid, misit nuntios post Abner, & reduxit eum a Cisternasira, ignorante Dauid. Cumque redisset Abner in Hebron, seorsum abduxit eum Ioab ad medium portæ, vt loqueretur ei, in dolo: & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est in vltionem sanguinis Asael fratris eius. Quod cum audisset Dauid rem iam gestam, ait, Mûdus ego sum, & regnum meum apud Deum vsque in sempiternum a sanguine Abner filii Ner? & veniat super caput Ioab, & super omnem domum patris eius: nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, & leprosus,

Abner fugatur.

vna (sum. gen. Asael persequitur ipsum Abner.

Asael velocitate sua confusus occiditur.

Ioab & Abisai persequuntur ipsum Abner. - Vet. Ge. p. l.

Deus. (Vet. Ge. p. Compl.

- Vet. Compl. Di. o. l. Ge. o. l. p. s.

viros (Vet. Ge. p. Sepelitur Asael.

Sors regni Saulis & Dauidis.

Filii Dauid in Hebron. i. paraly. . . a.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl. s.

If-boseth irascitur in Abner.

Abner sensit pro Dauid.

Abner transfugit ad Dauid. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

- Vet. Di. o. l. Ge. l. p. o. Dauid repetit Michol vxorem suam. i. Reg. ii. g. Abner reducit Michol Dauidi.

Horrorat Israelitas vt suscipiant Dauidem.

conuiuium et celebrat Dauid.

Ioab occidit ipsum Abner. i. Reg. i. a.

- Vet. Di. l. Ge. o. l. p. s.

Dauid maledicte ipsi Ioab ob occisum Abner.

Dominum (Vet. Ge. p. Compl.

& tenes fufum, & cadēs gladio, & indigēs panē. Igi-
tur Ioab & Abifai frater eius interfecerūt Abner,
eo quod occidiffet Afael fratrem eorū in Gabaon in
prælio. Dixit autē Dauid ad Ioab, & ad omnem
populum qui erat cum eo, Scindite veftimēta ve-
ftra, & accingimini faccis, & plāgite ante exequias
Abner. porrō rex Dauid fequebatur feretrum.

Occifum Abner
plangit Dauid
cum populo.

Cūque ſepeliſſent Abner in Hebrō, leuauit rex
Dauid vocē ſuam, & fleuit ſuper tumulum Ab-
ner: fleuit autem & omnis populus. Plangēſque
rex & lugens Abner, ait, Nequaquam vt mori ſo-
lent ignaui, mortuus eſt Abner. Manus tuæ liga-
tæ non ſunt, & pedes tui nō ſunt compedibus ag-
grauati: ſed ſicut ſolent cadere coram filiis iniqui-
tatis, ſic corruiffi. Congemināſque omnis popu-
lus fleuit ſuper eum. Cūque veniſſet vniuerſa
multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc
die, iurauit Dauid, dicens, Hæc faciat mihi Deus,
& hæc addat, ſi ante occaſum ſolis guſtauero pa-
nem vel aliud quicquam. Omniſque populus au-
diuit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in cō-
ſpectu totius populi. Et cognouit omne vulgus,
& vniuerſus Iſrael in die illa quoniam non actum
fuiſſet à rege vt occideretur Abner filius Ner. Di-
xit quoque rex ad ſeruos ſuos, Num ignoratis quo-
niā princeps & maximus cecidit hodie in Iſrael?

-Vet. Di. o. Ge.
o. p.

-Vet. Di. o. Ge. p.

Iurare.

Ego autē adhuc delicatus, & vnctus rex: porrō viri
iſti filii Saruiæ duri ſunt mihi: retribuatur Domini
facienti malum iuxta malitiā ſuam. CAP. IIII.

-Vet. Di. I. Ge. o.
I. p. V. Compl.
Iſrael turbatur
ob mortuum
Abner.

Vdiuit autem Iſ-bōſeth filius Saul quod
cecidiſſet Abner in Hebron, & diſſolutæ
ſunt manus eius, omniſque Iſrael pertur-
batus eſt. Duo autem viri principes latronū erant
filio Saul, nomen vni Baana, & nomen alteri Re-
chab, filii Remmon Berothitæ de filiis Beniamin:
ſiquidē & Beroth reputata eſt in Beniamin. Et fu-
gerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntque ibi ad-
uenæ vſque ad tempus illud. Erat autem Iona-
thæ filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis
enim fuit, quando venit nuntius de Saul & Iona-
thæ & Iezrahel. tollens itaque eum nutrix ſua, fu-
git: cūque feſtinaret vt fugeret, cecidit, & clau-
dus effectus eſt: habuitque vocabulum Miphibō-
ſeth. Venientes igitur filii Remmon Berothitæ,
Rechab & Baana, ingreſſi ſunt ſeruente die domū
Iſ-bōſeth: qui dormiebat ſuper ſtratum ſuū me-
ridie. Et oſtiaria domus purgans triticum, ob-
dormiuit. Ingreſſi ſunt autem domum latenter
aſſumentes ſpicas tritici, & percufferunt eum in
inguine Rechab & Baana frater eius, & fugerunt.

Baana.
Rechab.

Beroth.

Miphibōſeth fi-
lius Ionathæ.

Baana & Rechab
occidunt Iſ-bō-
ſeth.

-Vet. Ge. p. cōpl.

-Vet. Ge. p.

Cum autem ingreſſi fuiſſent domū, ille dormie-
bat ſuper lectum ſuum in conclauis, & percutien-
tes interfecerunt eum: ſublatoque capite eius, ab-
ierunt per viam deſerti tota nocte, & attulerūt ca-
put Iſ-bōſeth ad Dauid in Hebron: dixeruntque
ad regem, Ecce caput Iſ-bōſeth filii Saul inimici
tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Domi-
nus domino meo regi vltionem hodie de Saul, &
de ſemine eius. Reſpondens autē Dauid Rechab,
& Baana fratri eius filiis Remmon Berothitæ, di-
xit ad eos, Viuit Dominus qui eruit animam meā
de omni anguſtia, quoniam eum qui annuntia-
uerat mihi, & dixerat, Mortuus eſt Saul: qui puta-
bat ſe proſpera nuntiare: tenui, & occidi eum in
Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nun-
tio. Quanto magis nunc cum homines impii in-

Caput Iſ-bōſeth
qui afferunt ad
Dauidem, inſin-
cus occidit. u. ur.

Liberator Deus.
i. b.

terfecerunt virum innoxium in domo ſua, ſuper
lectum ſuū, non quæram ſanguinem eius de ma-
nu veſtra, & auferam vos de terrā. Præcepit itaque
Dauid pueris ſuis, & interfecerunt eos: præciden-
tēſque manus & pedes eorum, ſuſpenderunt eos
ſuper piſcinam in Hebron: caput autem Iſ-bōſeth
tulerunt, & ſepelierunt in ſepulchro Abner in He-
bron.

Suſpendere.

Sepelitur Iſ-
bōſeth.

C A P. V.

Venerunt vniuerſæ tribus Iſrael ad Da-
uid in Hebron, dicentes, Ecce nos os tuū,
& caro tua ſumus. Sed & heri & nudiuſter-
tius cum eſſet Saul rex ſuper nos, tu eras educens
& reducēs Iſrael: dixit autem Dominus ad te, Tu
paſces populum meum Iſrael, & tu eris dux ſuper
Iſrael. Venerunt quoque & ſeniores Iſrael ad re-
gem in Hebron, & percuffit cū eis rex Dauid fœ-
dus in Hebron coram Domino: vnixeruntque Da-
uid in regem ſuper Iſrael. Filius triginta annorū
erat Dauid, cum regnare cœpiſſet, & quadragin-
ta annis regnauit. In Hebron regnauit ſuper Iu-
dam ſeptem annis, & ſex menſibus: in Ieruſalem
autem regnauit triginta tribus annis ſuper omnē
Iſrael & Iudam. Et abiit rex, & omnes viri qui e-
rant cum eo, in Ieruſalem ad Iebuſæum habita-
torem terræ: dictūque eſt Dauid ab eis, Nō in-
gredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos, dicē-
tes, Non ingreditur Dauid huc. Cepit autem Da-
uid arcem Siō, hæc eſt Ciuitas-Dauid. Propoſue-
rat enim Dauid in die illa præmium qui percuf-
ſiſſet Iebuſæum, & tetigiſſet domatum fiſtulas, &
abſtuliſſet cæcos & claudos odiētes animam Da-
uid. idcirco dicitur in prouerbio, Cæcus & clau-
dus non intrabunt in templum. Habitauit autem
Dauid in arce Siō, & vocauit eam, Ciuitatem-
Dauid: & ædificauit per gyrum à Mello & intrin-
ſecus. Et ingrediebatur proficiens atque ſucceſcēs,
& Dominus Deus exercituū erat cū eo. Miſit
quoque Hiram rex Tyri nūtiōs ad Dauid & ligna
cedrina, & artifices lignorum, artificēſque lapidū
ad parietes: & ædificauerūt domū Dauid. Et co-
gnouit Dauid quoniam cōfirmāſſet eum Domi-
nus regem ſuper Iſrael, & quoniam exaltaſſet re-
gnum eius ſuper populum ſuum Iſrael. Accepit
ergo Dauid adhuc concubinas & vxores de Ie-
ruſalem, poſtquam venerat de Hebron: nati que
ſunt Dauid & alii filii & filię. Et hæc nomina eorū
qui nati ſunt in Ieruſalem, Samua & Sobab & Na-
than & Salomon & Iebahar & Eliſua & Nepheg &
Iaphia & Eliſama & Elioda & Eliphālet. Audie-
rūt ergo Philiffiim quod vnxiſſent Dauid in re-
gem ſuper Iſrael: & aſcenderunt vniuerſi vt quæ-
rerent Dauid. quod cum audiſſet Dauid, deſcen-
dit in præſidium. Philiffiim autē venientes, dif-
fuſi ſunt in Valle-raphaim. Et cōſuluit Dauid Do-
minum, dicens, Si aſcendam ad Philiffiim? & ſi
dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad Da-
uid, Aſcende, quia tradēs dabo Philiffiim in ma-
nu tuā. Venit ergo Dauid in Baal-pharaſim, &
percuffit eos ibi, & dixit, Diuiſit Dominus inimi-
cos meos coram me, ſicut diuidūtur aquæ. Pro-
pterea vocatum eſt nomen loci illius Baal-pharaſim.
Et reliquerunt ibi ſculptilia ſua: quæ tulit Da-
uid, & viri eius. Et addiderūt adhuc Philiffiim
vt aſcenderent, & diffuſi ſunt in Valle-raphaim.
Conſuluit autem Dauid Dominum, Si aſcendam
contra Philiffiim, & tradas eos in manus meas?

Vngitur Dauid
in regē ſuper Iſ-
rael. 1. par. 11. a.

Paſcere populū.

1. Reg. 2. c.

Dauid capit arcē
Siō.
Præmium occi-
dētī Iebuſæum.

-Vet. Ge. p. I.

Prouerbiam.

-Vet. Di. o. I. Ge.
o. I. p. V. Compl.
Ciuitas-Dauid.
Deus cū Dauid.

1. Par. 14. 3.
Domus Dauidi
confirmato ædi-
ficatur.

Ducit vxores.
Filii eius in Ie-
ruſalem nati.
1. para. 3. b.

Conſulto Domi-
no proſtigat
Philiffiim. os.
1. par. 14. b. c. d.

Eſa. 38. f.

diuidunt aqua
(ſub. aggerce
ſuos.

Rurſum perc-
cit Philiffiim.
-Vet. Ge. o. p. V.
Compl.

- Vet. Di. o. Ge. p. Qui respondit, Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex aduerso pyrorum. Et cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis praeliu: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, vt percutiat castra Philisthim. Fecit itaq; Dauid sicut praeceperat ei Dominus, & percussit Philisthim de Gabaa, vsque dum venias Gezer. CAP. VI.

Reducit Dauid arcam de domo Abinadab, negle- tam a saule. 1. paral. 13. b.

Congregauit autem rursus Dauid omnes electos ex Israel, triginta millia. Surrexit que Dauid, & abiit, & vniuersus populus qui erat cum eo de viris Iuda, vt adducerent arcam Dei, super quam inuocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in cherubim super eam. Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum nouum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem, & Ahio filii Abinadab, minabant plaustrum nouum. Cumque tulissent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei Ahio praecebat arcam Dei. Dauid autem, & omnis Israel ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & citharis, & lyris, & tympanis, & sistris, & cymbalis. Postquam autem venerunt ad Arcam-Nachor, extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calciabant boues & declinauerunt eam. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi iuxta arcam Dei. Contristatus est autem Dauid, eo quod percussisset Dominus Ozam, & vocatum est nomen loci illius, Percussio-Oza: vsque in diem hanc.

quis (sub domo).

1. Reg. 7. a.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. Ludit Dauid coram Domino in instrumentis. Oza occiditur a Deo, quod arcam attigerit: vt videtur. 1. paral. 13. b. Nachon, (Vet. Ge. p. - Vet. Di. o. Ge. p. Compl. B

9. Et extimuit Dauid Dominum in die illa, dicens, Quomodo ingredietur ad me arca Domini? Et noluit diuertere ad se arcam Domini in Ciuitatem Dauid: sed diuertit eam in domum Obed-edom Gethæi. Et habitauit arca Domini in domo Obed-edom Gethæi tribus mensibus: & benedixit Dominus Obed-edom, & omnem domum eius. Nuntiatumque est regi Dauid quod benedixisset Dominus Obed-edom, & omnia eius propter arcam Dei. Dixitque Dauid, Ibo, & reducam arcam cum benedictione in domum meam. Abiit ergo Dauid, & adduxit arcam Dei de domo Obed-edom in Ciuitate Dauid cum gaudio: Erant cum Dauid septem chori, & victima vituli. Cumque transcendissent, qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bouem & ouem & arietem. Dauid percutiebat in organo armigatis, & saltabat totis viribus ante Dominum: porro Dauid erat accinctus ephod lineo. Et Dauid, & omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini, in iubilato, & in clangore buccinae. Cumque intrasset arca Domini in Ciuitate Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem Dauid subsilentem, atque saltantem coram Domino: & despexit eum in corde suo. Et introduxerunt arcam Domini, & imposuerunt eam in loco suo in medio tabernaculi, quod tetenderat ei Dauid: & obtulit Dauid holocausta, & pacifica coram Domino. Cumque copleisset offerens holocausta & pacifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum. Et partitus est vniuersae multitudini Israel tam viro quam mulieri singulis collyridam panis vnam, & assaturam bubala carnis vnam, & simillam frictam oleo: & abiit omnis populus, vnusquisque in domum suam. Reuersusque est Da-

Ducitur arca in domum Obed-edom.

Benedictio Dei.

Ducit Dauid arcam in arcam sicut cum gaudio. 1. paralip. 13. d.

- Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl.

- Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl. B.

- Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl. - Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl.

Dauid saltantem despicit Michol.

Holocausta. Benedixit Dauid populo. holocaustum (Vet. Ge. p.

uid vt benediceret domui suae: & egressa Michol filia Saul in occursum Dauid, ait, Quam gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur vnus de scurris. Dixitque Dauid ad Michol, Viuit Dominus quia iudam, Ante Dominum qui elegit me potius, quam patrem tuum, & quam omnem domum eius, & praecepit mihi vt essem dux super populum Domini in Israel, & iudam, Et vilior fiam plus quam factus sum: & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo. Igitur Michol filia Saul non est natus filius vsque in diem mortis suae.

Michol arguit Dauidem quod coram Domino saltauerit.

- Vet. Di. o. Ge. p. Compl.

CAP. VII.

Actum est autem cum sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem vniuersaeque ab vniuersis inimicis suis, dixit ad Nathan prophetam, Videtne quod ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellicium? Dixitque Nathan ad regem, Omne quod est in corde tuo, vade fac: quia Dominus tecum est. Factum est autem in illa nocte: & ecce sermo Domini ad Nathan, dicens, Vade, & loquere ad seruum meum Dauid, Hec dicit Dominus, Nunquid tu aedificabis mihi domum ad habitandum? Neque enim habitavi in domo ex die illa, qua edu-xi Israel de Terra-Aegypti, vsque in diem hanc: sed ambulabam in tabernaculo, & in titorio. Per cuncta loca quae transiui, cum omnibus filiis Israel, nunquid loquens locutus sum ad vnam de tribubus Israel, cui praecepi vt pasceret populum meum Israel, dicens, Quare non aedificastis mihi domum cedrinam? Et nunc haec dices seruo meo Dauid, Hec dicit Dominus exercituum, Ego tuli te de pascuis sequentem greges, vt esses dux super populum meum Israel: & fui tecum in omnibus vbicunque ambulasti, & interfeci vniuersos inimicos tuos a facie tua: fecique tibi nomen grande, iuxta nomen magnorum qui sunt in terra. Et ponam locum populo meo Israel, & plantabo eum, & habitabo cum eo, & non turbabitur amplius: nec addent filii iniquitatis vt affligant eum sicut prius, Ex die qua constitui iudices super populum meum Israel: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. praedicatque tibi Dominus quod domum faciat tibi Dominus. Cumque copleti fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius. Ipse aedificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: qui si iniquum aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amoui a facie mea. Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vsque in aeternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit firmus iugiter. Secundum omnia verba haec, & iuxta vniuersam visionem istam, sic locutus est Nathan ad Dauid. Ingressus est autem rex Dauid, & sedit coram Domino, & dixit, Quis ego sum Domine Deus, & quae domus mea, quia adduxisti me hucusque? Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum: ista est enim lex adam Domine Deus.

Dauid bona intentione cogitat aedificare domum Domino. 1. paralip. 17. a.

Dauid prohibetur per Nathan, aedificare domum Domino.

filios (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l. Nihil vult Deus agi, sine verbo suo.

Commemoratio beneficiorum ostendit Deus se omnia hominibus praestare. 1. reg. 16. c.

habitabit sub eo, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

4. Reg. 8. c.

1. Reg. 1. a. r. paralip. 11. c.

Promittitur CHRISTVS qui aedificaturus erat ecclesiam. heb. 1. b.

tua (Vet. C. 6. p. Di. o. l. Ge. l. p.

Laudat fidelis Dauid benignitatem Dei, ob promissum sibi Christum.

Beneficia Dei tri-
buenda verbo &
pmissiōi & bo-
næ voluntati ei.
Misericordia
Dei, populus Is-
rael factus est
Dei populus.

Quid ergo addere poterit adhuc Dauid, vt loqua-
tur ad te? tu enim scis seruum tuū Domine Deus.

Propter verbum tuum, & secundum cor tuū fe-
cisti omnia magnalia hæc: ita vt notū faceres ser-
uo tuo. Idcirco magnificatus es Domine Deus,
quia non est similis tui, neque est Deus extra te,
in omnibus quæ audiuimus auribus nostris. Quæ
est autē vt populus tuus Israel, gens in terra, pro-
pter quam iuit Deus vt redimeret eam sibi in po-
pulum, & poneret sibi nomen, facerētque eis ma-
gnalia, & horribilia super terrā à facie populi tui,
quem redemisti tibi ex Aegypto, gentē, & deum
eius. Firmasti enim tibi populum tuum Israel in
populum sempiternū: & tu Domine Deus factus
es eis in Deus. Nūc ergo Domine Deus verbum
quod locutus es super seruum tuum, & super do-
mum eius, suscita in sempiternum: & fac sicut lo-
cutus es. Vt magnificetur nomen tuum vsque in
sempiternum, atque dicatur, Dominus Deus ex-
ercituum, Deus super Israel. & domus serui tui
Dauid erit stabilita coram Domino. Quia tu Do-
mine exercituum Deus Israel reuelasti aurem serui
tui, dicens, Domū ædificabo tibi: propterea inue-
nit seruus tuus cor suū vt oraret te oratione hac.

Nūc ergo Domine Deus, (tu es Deus, & verba tua
erunt vera: locutus es enim ad seruum tuum bo-
na hæc.) Incipe ergo, & benedic domui serui tui,
vt sit in sempiternum coram te: quia tu Domine
Deus locutus es, & benedictione tua benedicetur
domus serui tui in sempiternū. C A P. V I I I.

Actum est autem post hæc percussit Da-
uid Philisthim, & humiliavit eos, & tulit
Dauid Frænum-tributi de manu Philis-
thim. Et percussit Moab, & mensus est eos funi-
culo, coæquans terræ: mensus est autem duos funi-
culos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuifi-
candū: factusque est Moab Dauid seruiens sub tri-
buto. Et percussit Dauid Adaræzer filium Ro-
hob regem Soba, quādo profectus est vt domina-
retur super flumen Euphratē. Et captis Dauid
ex parte eius mille septingentis equitibus, & vigin-
ti millibus peditum, subneruauit omnes iugales
curruum: dereliquit autem ex eis cētum currus.

Venit quoque Syria Damasci, vt præsidium fer-
ret Adaræzer regi Soba: & percussit Dauid de Sy-
ria viginti duo millia virorum. Et posuit Dauid
præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria Da-
uid seruiens sub tributo: seruauitque Dominus Da-
uid in omnibus ad quæcūque profectus est. Et tu-
lit Dauid arma aurea, quæ habebant serui Adar-
æzer, & detulit ea in Ierusalē. Et de Bete, & de Be-
roth ciuitatib⁹ Adaræzer tulit rex Dauid æs mul-
tum nimis, de quo fecit Salomon omnia vasa æ-
rea in templo: & mare æneum, & columnas, & al-
tare. Audiuit autē Thou rex Emath, quod per-
cussisset Dauid omne robur Adaræzer, & misit
Thou Ioram filium suum ad regem Dauid, vt sa-
lutaret eū congratulās, & gratias ageret: eo quod
expugnasset Adaræzer, & percussisset eum. Hos-
tis quippe erat Thou Adaræzer, & in manu eius
erāt vasa aurea, & vasa argētea, & vasa ærea: Quæ
& ipsa sanctificauit rex Dauid Domino cum ar-
gento & auro, quæ sanctificauerat de vniuersis gē-
tib⁹ quas subegerat de Syria, & Moab, & filiis Am-
mon, & Philisthim, & Amalec, & de manubiis
Adaræzer filii Rohob regis Soba. Fecit quoq; sibi

gentibus, & diis
(Vet. Di. o. B.

vt promissiones
suas impleat, o-
rat Dauid Domi-
num.

-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. v.

& (Vet. B. Ge. o. l.
p. Di. o. l.

Dauid vincit
Philisthos.
1. par. 18. a.

percussit
Adaræzer.

Syria Dauidi
tributaria.

-Vet. Di. o. Ge.
o. p. compl.

Thou rex E-
math petit à
Dauid pacē.

Idumæa seruit
Dauid

Dauid nomen cum reuerteretur capta Syria in
Valle-salinarum, cæsis decem & octo millibus &
in Gebelem ad viginti tria millia. Et posuit in Idu-
mæa custodes, statuitque præsidium: & facta est
vniuersa Idumæa seruiens Dauid. & seruauit Do-
minus Dauid in omnibus ad quæcūque profectus
est. Et regnavit Dauid super omnem Israel: fa-
ciebat quoq; Dauid iudiciū & iustitiam omni po-
pulo suo. Ioab autem filius Saruæ erat super ex-
ercitū: porro Iosaphat filius Ahilud, erat à cōmen-
tariis: & Sadoc filius Achitob, & Achimélec filius
Abiathar, erāt sacerdotes: & Saraias, scriba. Banaias
autem filius Ioiadæ super Cerechi & Phelethi: fi-
lii autem Dauid, sacerdotes erant. C A P. I X.

Tulit Dauid, Putasne est aliquis qui re-
manserit de domo Saul, vt faciam cū eo
misericordiam propter Ionathā? Erat au-
tem Dauid de domo Saul, seruus, nomine Siba:
quem cum vocasset rex ad se, dixit ei, Tūc es Si-
ba? Et ille respondit, Ego sum seruus tuus. Et ait
rex, Nūquid superest aliquis de domo Saul, vt fa-
ciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba
regi, Superest filius Ionathæ, debilis pedibus. Vbi,
inquit, est? Et Siba ad regem, Ecce ait, in domo
est Machir filii Ammiel in Lo-dabar. Misit ergo
rex Dauid, & tulit eū de domo Machir filii Am-
miel de Lo-dabar. Cum autem venisset Miphi-
bóseth filius Ionathæ filii Saul ad Dauid, corruit
in faciem suam, & adorauit. Dixitque Dauid, Mi-
phibóseth? qui respondit, Adsum seruus tuus. Et
ait ei Dauid, Ne timeas, quia faciens faciam in te
misericordiam propter Ionathan patrem tuum,
& restituum tibi omnes agros Saul patris tui, &
tu comedes panē in mensa mea semper. Qui ado-
rans eum, dixit, Quis ego sum seruus tuus, quo-
niam respexisti super canem mortuum similem
mei? Vocauit itaque rex Sibam puerum Saul, & di-
xit ei, Omnia quæcūque fuerūt Saul, & vniuer-
sam domum eius, dedi filio domini tui. Operare
igitur ei terram tu, & filii tui, & serui tui: & infe-
res filio domini tui cibos, vt alatur: Miphibóseth
autem filius domini tui comedet semper panem
super mensam meam. Erant autem Sibæ quinde-
cim filii, & viginti serui. Dixitque Siba ad regem,
Sicut iussisti domine mi rex seruo tuo, sic faciet
seruus tuus: & Miphibóseth comedet super men-
sam meam quasi vnus de filiis regis. Habebat au-
tem Miphibóseth filium paruulum nomine Mi-
cha: omnis vero cognatio domus Sibæ seruebat
Miphibóseth. Porro Miphibóseth habitabat in Ie-
rusalem: quia de mensa regis iugiter vescabatur: &
erat claudus utroque pede. C A P. X.

Actum est autem post hæc, vt moreretur
rex filiorum Ammon, & regnavit Hanon
filius eius pro eō. Dixitque Dauid, Faciam
misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit
pater eius mecum misericordiam. Misit ergo Da-
uid, cōsolans eum per seruos suos super patris in-
teritu. Cum autē venissent serui Dauid, in ter-
ram filiorum Ammon, dixerunt principes filio-
rum Ammon ad Hanon dominum suum, Putas
quod propter honorem patris tuis miserit Dauid
ad te consolatores, & non ideo vt te inuestigaret,
& exploraret ciuitatē, & euerteret eam, misit Da-
uid seruos suos ad te. Tulit itaque Hanon seruos
Dauid, rasitque dimidiam partem barbæ eorum,
l. iiii.

-Vet. Di. o. Ge.
o. p. Compl. s.

Siba seru⁹ saul.

-Vet. Di. o. l.
Ge. o. l. p.

Misericordia
Dei, beneficiū
que ppter Deū.

Dauid Miphibó-
seth filio Iona-
thæ omnes Sau-
lis agros resti-
tuit.

Micha.

Mittit Dauid ser-
uos ad consolā-
dum Hanon.

1. Para. 19. a.
Misericordia.

Consolari.

Ignominia affo-
cti remittitur.

-Vet. Di. o. Ge. p.

& boues plurimos valde. Pauper autem nihil habebat omnino, prater ouem vna paruulam quam emerat & nuttierat, & quæ creuerat apud eum cum filiis eius simul, de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filius. Cum autem peregrinus quidam venisset ad diuitem, parces ille sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet conuiuium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ouem viri pauperis, & præparauit cibos homini qui venerat ad se. Irratus autem indignatione Dauid aduersus hominem illum nimis, dixit ad Nathan, Viuit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc. Quem reddet in quadruplum, eo quod fecerit verbu istud, & non pepererit. Dixit autem Nathan ad Dauid, Tu es ille vir qui fecisti hanc re. Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ego vixi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul, Et dedi tibi domu domini tui, & vxores domini tui in sinu tuo, dediq; tibi domu Israel & Iuda: & si parua sunt ista, adiciam tibi multo maiora. Quare ergo contempsisti verbu Domini vt faceres malu in conspectu meo? Vriam Hethæum percussisti gladio, & vxorem illius accepisti in vxore tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon. Quam ob rem non recedet gladius de domo tua vsq; in sempiternu, eo quod despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua. Itaq; hæc dicit Dominus, Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius. Tu enim fecisti abscondite: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis huius. Et dixit Dauid ad Nathan, Peccavi domino. Dixitque Nathan ad Dauid, Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen Domini: propter verbum hoc: filius qui natus est tibi, morte morietur. Et reuersus est Nathan in domu suam: percussit quoque Dominus paruulu quem peperit vxor Vriæ Dauid, & desperatus est. Deprecatusque est Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid, ieiunio, & ingressus seorsum, iacuit super terram. Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum vt surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum. Accidit autem die septima vt moreretur infans: timueruntque serui Dauid nutiare ei quod mortuus esset paruulus. dixerunt enim, Ecce cum paruulus adhuc viueret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quantomagis si dixerimus, Mortuus est puer, se affliget. Cum ergo Dauid audisset seruos suos mustitantes, intellexit quod mortuus esset infantulus: dixitque ad seruos suos, Nu mortuus est puer? qui responderunt ei, Mortuus est. Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus vntusque est: cumque mutasset vestem, ingressus est domum Domini: & adorauit, & venit in domum suam, petiuitque vt ponerent ei panem, & comedit. Dixerunt autem ei serui sui, Quis est sermo quem fecisti? propter infantem, cum adhuc viueret, ieiunasti & flebas: mortuo autem puero surrexisti, & comedisti panem. Qui ait, Propter infantem dum adhuc viueret, ieiunavi & fleui: dicebam enim, Quis scit si forte donet cum mihi Dominus, & viuat infans? Nunc autem quia

mortuus est, quare ieiuno? nunquid potero reuocare eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille vero non reuertetur ad me. Et consolatus est Dauid Berth-sabee vxorem suam: ingressusque ad eam, dormiuit eum ea: quæ genuit filium, & vocauit nomen eius Salomon, & Dominus dilexit eum. Misitque eum in manu Nathan propheta, & vocauit nomen eius Amabilis-Domino: eo quod diligeret eum Dominus. Igitur pugnabat Ioab contra Rabbath filiorum Ammon, & expugnabat vrbem regiam. Misitque Ioab nuntios ad Dauid, dicens, Dimicavi aduersum Rabbath, & capienda est vrbis-aquaru. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside ciuitate, & cape eam: ne cum a me vastata fuerit vrbis, nomini meo ascribatur victoria. Congregauit itaque Dauid omne populum, & profectus est aduersum Rabbath: cumque dimicasset, cepit eam. Et tulit diadema regis eorum de capite eius (pondo auri talentu, habes gemmas pretiosissimas) & impositu est super caput Dauid. Sed & prædam ciuitatis asportauit multa valde, populum quoque eius adducens ferrauit, & circumegit super eos ferrata carpenta: diuisitque cultris, & traduxit in typo lateru: sic fecit vniuersis ciuitatibus filiorum Ammon: & reuersus est Dauid, & omnis exercitus in Ierusalem. CAP. XIII. Actum est autem post hæc, vt Absalom filii Dauid sororem speciosissimam vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius Dauid: & deperiret in eam valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret: quia cum esset virgo, difficile ei videbatur vt quippiam inhoneste ageret cum ea. Erat autem Amnon amicus, nomine Ionadab filius Semmaa fratris Dauid, vir prudens valde. Qui dixit ad eum, Quare sic attenuaris macie fili regis, per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon, Thamar sorore fratris mei Absalom amo. Cui respondit Ionadab, Cuba super lectum tuum, & languorem simula: cumque venerit pater tuus vt visitet te, dic ei, Veniat, oro, Thamar soror mea, vt det mihi cibum, & faciat pulmentu, vt comedam de manu eius. Accubuit itaque Amnon, & quasi ægrotare cepit: cumque venisset rex ad visitandu eum, ait Amnon ad regem, Veniat, obsecro, Thamar soror mea, vt faciat in oculis meis duas sorbitiuculas, & cibum paratum capiam de manu eius. Misit ergo Dauid ad Thamar domu, dicens, Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum. Venitque Thamar in domu Amnon fratris sui (ille autem iacebat) quæ tollens farinam commiscuit, & liquefaciens, in oculis eius coxit sorbitiuculas. Tollensque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere: dixitque Amnon, Eijcite vniuersos a me. cumque eiecissent omnes, dixit Amnon ad Thamar, Infer cibum in conclau, vt vescar de manu tua. tulit ergo Thamar sorbitiuculas quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem suu in conclau. Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait, Veni, cuba mecum soror mea. Quæ respondit ei, Noli frater mi, noli opprimere me: neque enim hoc fas est in Israel: noli facere stultitiam hæc. Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi vnus de insipientibus in Israel: quin potius loquere ad regem, & non negabit me tibi. Noluit autem Amnon acquiescere precibus eius, sed præualens

Exod. 22. 2.

- Vet. Ge. o. p. Compl. Lxx.

Contemnere verbum Dei.

Pena & crux Dauidis, imposita a Deo.

J. 16. d.

Verò (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Dauidem penitet peccati. D. ex. 11. 47. b. Peccatum condonatur referuata cruce. - Vet. Di. o. l. Ge. l. p. Aegrotat infans.

Pepererat (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Dei (Vet. Copl. Orat. & ieiunat Dauid.

Mortuus infans.

118. (Vet. Ge. p.)

118. (Vet. Ge. p.)

Nascitur salomon.

Math. 1. 2.

- Vet. Compl. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Expugnatur Rabbath. 1. par. 11. p. 10. a.

Ammonitarum per grauis afflictio.

Incessus Amnon filii Dauid cum Thamar sorore Absalom.

- Vet. Ge. p. l.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Amnon expellit
ipfam Thamar
cū ingēti odio.
Amnon (Ve. Di.
o. l. Ge. o. l. p. v.

*ei (Ve. Di. o. l.
Ge. o. l. p. v.

Thamar dolēs,
cinere asperfa ca
put manet apud
Abfalom.

-Ve. Ge. p. cōpl.

Abfalom conui
uio celebrato in
tōfione ouium,
occidit fratrem
fuum Amnon.

-Ve. Di. o. l. Ge. p.

*autem (Ve. Ge. p.

-Ve. Di. o. l. Ge. o.
p. Compl.

Triftis Dauid ob
mortem Am
nonis.
-Ve. Di. o. l. Ge.
o. l. p.

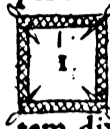
*fili (Ve. Di. o. l.
Ge. o. l. p. v.

*ore (Ve. Di. o. l.
Ge. l. p. v.

fugit Abfalom.

viribus oppreffit eam, & cubauit cū eā. Et exofam eam habuit odio magno nimis: ita ut maius effet odium quo oderat eam, amore quo antè dilexerat. dixitque ei Amnon, Surge, & vade. Quæ refpōdit, Maius est hoc malum quod nunc agis aduerfum me, quàm quod antè fecifti, expellens me. & noluit audire eā: sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit, Eiice hanc à me foras: & claude ostiū post eam. Quæ induta erat talari tunica (huiuscemodi enim filia regis virgines vestibus utebatur.) eiecit itaque eam minister illius foras: clausitque fores post eam. Quæ aspergens cinerē capiti suo, sciffa talari tunica, impositisq; manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamās. Dixit autem ei Abfalom frater suus, Nunquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nūc soror tace, frater tuus est: neque affligas cor tuū pro hac re. mansit itaque Thamar cōtabescēs in domo Abfalom fratris sui. Cum autē audisset rex Dauid verba hæc, cōtristatus est valde, & noluit contristare spiritū Amnon filii sui, quoniā diligebat eum, quia primogenitus erat ei. Porro nō est locutus Abfalom ad Amnon nec malum, nec bonū: oderat enim Abfalom Amnon, eo quòd violasset Thamar sororem suam. Factum est autē post tempus bienii, ut tonderentur oues Abfalom in Baal-hafor, quæ est iuxta Ephraim: & vocauit Abfalom omnes filios regis, venitque ad regem, & ait ad eum, Ecce tondētur oues serui tui: veniat oro rex cum seruis suis ad seruū suū. Dixitque rex ad Abfalom, Noli fili mi, noli rogare ut veniamus omnes, & grauemus te. cum autem cogeret eum, & nolisset ire, benedixit ei. Et ait Abfalom ad Dauid, Si nō vis venire, veniat obsecro nobiscum saltem Amnon frater meus. dixitque ad eū rex, Non est necesse ut vadat tecum. Coegit itaque Abfalom eū, & dimisit cū eo Amnon & vniuersos filios regis. Feceratque Abfalom cōuiuium quasi conuiuū regis. Præceperat autē Abfalom pueris suis, dicens, Obseruate cum temulētus fuerit Amnon vino, & dixero vobis, Percutite eū, & interficite: nolite timere: ego enim sum qui præcipio vobis: roboramini, & estote viri fortes. Fecerunt ergo pueri Abfalom aduersum Amnon, sicut præceperat eis Abfalom: surgentesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt. Cūque adhuc pergerent in itinere, fama peruenit ad Dauid, dicens, Percussit Abfalom omnes filios regis, & non remansit ex eis saltē vnus. Surrexit itaque rex Dauid, & scidit vestimenta sua: & cecidit super terram: & omnes serui illius qui assistebant ei, sciderunt vestimenta suā. Respondens autē Ionadab filius Semmaa fratris Dauid, dixit, Ne æsti met dominus meus rex, quòd omnes pueri regis occisi sint: Amnon solus mortuus est, quoniam in odio Abfalom erat positus ex die qua oppressit Thamar sororem eius. Nūc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens, Omnes filii regis occisi sunt: quoniam Amnon solus mortuus est. Fugit autem Abfalom, & eleuauit puer speculator oculos suos, & aspexit: & ecce populus multus veniebat per iter deuium ex latere motis. Dixit autē Ionadab ad regem, Ecce filii regis adsunt: iuxta verbum serui tui sic factū est. Cūque cessasset loqui, apparuerūt & filii regis: & intrantes leuauerunt vocem suam, & fleuerunt: sed & rex & omnes serui eius fleuerunt ploratu magno nimis. Porro Abfalom fugiens, abiit ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo Dauid filium suum Amnon multis diebus. Abfalom autem cum fugisset, & venisset in Gessur, fuit ibi tribus annis. Cessauitque rex Dauid persequi Abfalom, eo quòd cōsolatus esset super Amnon interitu.

CAP. XIII.

Intelligēs autem Ioab filius Saruiz, quòd cor regis versum esset ad Abfalom, misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem, dixitque ad eam, Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne vngaris oleo, ut sis quasi mulier iam plurimo tempore lugens mortuū: & ingrediēris ad regem, & loqueris ad eum sermones huiuscemodi. (posuit autē Ioab verba in ore ei.) Itaque cum ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, & adorauit, & dixit, Serua me rex. Et ait ad eam rex, Quid causæ habes? Quæ respondit, Heu mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus. Et ancillæ tuæ erāt duo filii: qui rixati sunt aduersum se in agro, nullusque erat qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, & interfecit eum. Et ecce confurgēs vniuersa cognatio aduersum ancillam tuā, dicit, Trade eum qui percussit fratrem suū, ut occidamus eū pro anima fratris sui quē interfecit, & deleamus hæredē: & quærunt extinguere scintillam meā quæ relicta est, ut non supersit viro meo nomen, & reliquæ super terrā. Et ait rex ad mulierem, Vade in domum tuā, & ego iubebo pro te. Dixitque mulier Thecuitis ad regē, In me domine mi rex sit iniquitas, & in domum patris mei: rex autem & thronus eius sit innocens. Et ait rex, Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & vltra nō addet ut tangat te. Quæ ait, Recordetur rex Domini Dei sui, ut non multiplicetur proximi sanguinis ad vlciscendum, & nequaquā interficiant filium meū. Qui ait, Viuit Dominus, quia non cadet de capillis filii tui super terrā. Dixit ergo mulier, Loquatur ancilla tuā ad dominū meū regem verbum. & ait, Loquerē. Dixitque mulier, Quare cogitasti huiuscemodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbū istud ut peccet, & non reducat eiectum suum. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terrā, quæ non reuertuntur: nec vult Deus perire animā, sed retractat, cogitans ne penitus pereat qui abiectus est. Nunc igitur veni ut loquar ad dominū meum regē verbū hoc præfente populo. & dixit ancilla tua, Loquar ad regē, si quo modo faciat rex verbum ancillæ suæ. Et audiuit rex verba, ut liberaret ancillam suā de manu omnium qui volebāt de hæreditate Domini delere me, & filium meū simul. Dixit ergo ancilla tua, ut fiat verbū domini mei regis sicut sacrificiū. Sicut enim angelus Domini, sic est dominus meus rex, ut nec benedictione, nec maledictione moueatur: vade & Dominus Deus tuus est tecū. Et respondens rex, dixit ad mulierē, Ne abscondas à me verbū quod te interrogo, dixitque ei mulier, Loquere domine mi rex. Et ait rex, Nūquid manus Ioab tecū est in omnib' istis? Respondit mulier, & ait, Per salutē animæ tuæ domine mi rex, nec ad sinistrā, nec ad dexterā est ex omnibus his quæ locutus est dominus meus rex: seruus enim tuus. Ioab, ipse præcepit mihi, & ipse

-Ve. Di. l. Ge. o. l. p. cunctis (Ve. Di. o. Ge. p.

Alia mulieris Thecuitidis reuocatur Abfalō.

Ezech. 18. g. 13. c.

-Ve. Di. o. l. Ge. l. p. Compl. m.

*Dei (Ve. cōpl. Ge. p.

*Dei. (Ve. cōpl. Ge. o. p.

posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc. ²⁰ Ut ver-
 terem figurâ sermonis huius, seruus enim tuus
 Ioab præcepit istud: tu autem domine mi rex, sa-
 piens es, sicut habet sapiëntiam angelus Dei, ut in-
 telligas omnia super terram. Et ait rex ad Ioab, Ec-
 ce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & reuo-
 ca puerum Absalom. Cadensque Ioab super faciẽ
 suam in terram, adorauit, & benedixit regi: & di-
 xit Ioab, Hodie intellexit seruus tuus quia inue-
 ni gratiam in oculis tuis domine mi rex: fecisti e-
 nim sermonem domine mi rex serui tui. ²¹ Surre-
 xit ergo Ioab, & abiit in Gessur, & adduxit Abso-
 lom in Ierusalem. Dixit autẽ rex, Reuertatur in
 domum suam, & faciem meam nõ videat. reuer-
 sus est itaque Absalom in domũ suam, & faciem
 regis non vidit. ²² Porro sicut Absalom, vir nõ erat
 pulcher in omni Israel, & decorus nimis: à vesti-
 gio pedis vsque ad verticẽ non erat in eo vlla ma-
 cula. Et quando tondebat capillum (semel autem
 in anno tondebat, quia grauabat eum cæsaries)
 ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pon-
 dere publico. ²³ Nati sunt autẽ Absalom filii tres:
 & filia vna, nomine Thamar, elegantis formæ.
²⁴ Mansitque Absalom in Ierusalem duobus annis,
 & faciem regis non vidit. Misit itaque ad Ioab, ve
 mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eũ.
 Cumque secundò misisset: & ille nolisset venire
 ad eum, dixit seruis suis, Scitis agrum Ioab iuxta
 agrum meũ, habentem messem hordei: ite igitur,
 & succendite eum igni. Succenderunt ergo serui
 Absalom segetem igni. Et venientes serui Ioab,
 scissis vestibus suis, dixerunt, Succenderunt serui
 Absalom partẽ agri igni. Surrexitque Ioab, & ve-
 nit ad Absalom in domũ eius, & dixit, Quare suc-
 cenderunt serui tui segetem meam igni? Et respõ-
 dit Absalom ad Ioab, Misi ad te obsecrans vt veni-
 res ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei,
 Quare veni de Gessur? meli' mihi erat ibi esse: ob-
 secro ergo vt videã faciem regis: quòd si memor
 est iniquitatis meæ, interficiat me. Ingressus ita-
 que Ioab ad regem, nuntiauit ei omnia: vocatũs-
 que est Absalom, & intrauit ad regẽ, & adorauit
 super faciem terræ corã eo: osculatũsque est rex
 Absalom.

C A P. X V.

Igitur post hæc fecit sibi Absalom currus
 & equites, & quinquaginta viros qui præ-
 cederent eum. Et mane consurgens Ab-
 falom, itabat iuxta introitum portæ in via, &
 omnem virum qui habebat negotium vt veniret
 ad regis iudicium, vocabat Absalom ad se, & di-
 cebat, De qua ciuitate es tu? Qui respondens aie-
 bat, Ex vna tribu Israel ego sum seruus tuus. Re-
 spondebatque ei Absalom, Videtur mihi sermo-
 nes tui boni & iusti, sed non est qui te audiat con-
 stitutus à rege. Dicebatque Absalom, Quis me cõ-
 stituat iudicem super terrã, vt ad me veniant om-
 nes qui habent negotium, & iustẽ iudicem? Sed &
 cum accederet ad eum homo vt salutaret illum,
 extendebat manum suam, & apprehendens, oscu-
 labatur eum. ² Faciebãtque hoc omni Israel veniẽ-
 ti ad iudiciũ vt audiretur à rege, & sollicitabat cor-
 da virorum Israel. ³ Post quadraginta autem an-
 nos, dixit Absalom ad regem David, Vadã, & red-
 dam vota mea quæ voui Domino, in Hebron. Vo-
 uens enim vouit seruus tuus, cum esset in Gessur
 Syria, dicens, Si reduxerit me Dominus in Ieru-

salem, sacrificabo Domino. Dixitque ei rex Da-
 uid, Vade in pace. Et surrexit, & abiit in Hebron.
⁴ Misit autem Absalom exploratores in vniuersas
 tribus Israel, dicens, Statim vt audieritis clangorẽ
 buccinæ, dicite, Regnabit Absalom in Hebron. Por-
 rò cum Absalom ierunt ducenti viri de Ierusalẽ
 vocati, eũtes simplici corde, & causam penitus i-
 gnorantes. ⁵ Accersuit quoque Absalom Achi-tõ-
 phel Gilonitem consiliariũ David, de ciuitate sua
 Gilo. Cumque immolaret victimas: facta est con-
 iuratio valida, populusque concurrere augebatur
 cum Absalom. ⁶ Venit igitur nuntius ad David,
 dicens, Toto corde vniuersus Israel sequitur Ab-
 falom. Et ait David seruis suis qui erãt cum eo in
 Ierusalem, Surgite, fugiamus: neque enim erit no-
 bis effugium à facie Absalom: festinate egredi, ne
 forte veniẽs occupet nos, & impleat super nos rui-
 nam, & percutiat ciuitatem in ore gladii. ⁷ Dixe-
 rũtque serui regis ad eum, Omnia quæcunque
 præceperit dominus noster rex, libenter exequi-
 mur serui tui. Egressus est ergo rex, & vniuersa do-
 mus eius pedibus suis: & reliquit rex decem mu-
 lieres concubinas ad custodiendã domum. Egres-
 susque rex & omnis Israel pedibus suis, stetit pro-
 cul à domo: & vniuersi serui ei' ambulabãt iuxta
 eũ, & legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Ge-
 thæi pugnatores validi sexcenti viri qui secuti eũ
 fuerant de Geth pedites, præcedebant regẽ. ⁹ Di-
 xit autem rex ad Ethai Gethæum, Cur venis no-
 biscum? reuertere, & habita cum rege, quia pere-
 grinus es, & egressus es de loco tuo. Heri venisti,
 & hodie compellẽris nobiscum egredi: ego autem
 vadam quo iturus sum: reuertere, & reduc tecum
 fratres tuos, & Dominus faciet tecum misericor-
 diam & veritatem, quia ostendisti gratiam & fi-
 dent. ¹⁰ Et respondit Ethai regi, dicens, Viuit Domi-
 nus, & viuit dominus meus rex: quoniam in quo-
 cunque loco fueris domine mi rex, siue in mor-
 te, siue in vita, ibi erit seruus tuus. Et ait David
 Ethai, Veni, & transi. & transiit Ethai Gethæus,
 & omnes viri qui cum eo erant, & reliqua multi-
 tudõ. Omnesque flebãt voce magna, & vniuersus
 populus transibat: rex quoque transgrediebatur
 Torrentem-cedron, & cuctus populus incedebat
 contra viam oliuæ quæ respicit ad desertũ. ¹⁴ Ve-
 nit autẽ & Sadoc sacerdos, & vniuersi Leuitæ cũ
 eo, portantes arcam foederis Dei, & deposuerũt ar-
 cam foederis Dei: & ascendit Abiathar, donec ex-
 pletus esset omnis populus qui egressus fuerat de
 ciuitate. Et dixit rex ad Sadoc, Reporta arcam Dei
 in vrbe: si inuenero gratiam in oculis Domini,
 reducet me, & ostendet mihi eam & tabernaculũ
 suum. ¹⁵ Si autem dixerit mihi, Non placet: præstõ
 sum, faciat quod bonum est corã se. Et dixit rex
 ad Sadoc sacerdotem, O videns reuertere in ciui-
 tatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Ionathã
 filius Abiathar duo filii vestri, sint vobiscum. ¹⁶ Ec-
 ce ego abscondar in cãpestribus deserti, donec ve-
 niat sermo à vobis, indicaus mihi. Reportauerunt
 ergo Sadoc & Abiathar arcam Dei in Ierusalẽ, &
 manserunt ibi. Porro David ascendebat Cliuum-
 oliuarum, scãdens & flens, nudis pedibus incedẽs,
 & operto capite, sed & omnis populus qui erat cũ
 eo, operto capite ascendebat plorans. ¹⁷ Nuntiatũ
 est autem David quòd Achi-tõphel esset in con-
 iuratione cum Absalom, dixitque David, Infatua

-Vet. Di. o. Ge. o.

-Vet. Di. o. I. Ge. o. l. p. B.

David renuit vi- dere Absalom.

Pulcher Absalõ.

Cæsaries eius.

Thamar, filia Absalom.

Absalõ messem Ioab succendit. -Vet. Di. o. I. Ge. o. p. V. Compl.

Absalom oscu- latur David.

Absalõ ambiens regnũ animos ppli sui cõcliat

-Vet. Di. o. Ge. o.

Absalom emeti- tur sacrificiũ & votũ, dum hypo- crisi & fraude re- gnum quat. -Vet. Ge. p. Di. o.

Coniuratio Ab- salom.

Regnabit (Vet. Di. o. I. Ge. l. p.

cu immolaret victimas, & facta (Vet. Di. o. I. Ge. o. l. p. Fugit David à facie Absalom.

Impellat (Vet. Cõpl. Di. o. I. Ge. o. l. p.

exequemur (su- temp. Vet. Ge. o.

-Vet. Di. o. Ge. p.

Ethai profelyt, sequitur Dauidẽ fugientem.

-Vet. Compl.

-Vet. Di. o. V. Ge. o. p. Compl. Sadoc sacerdotẽ in vrbe remittit David. -Vet. Di. o. Ge. p.

Verã sui mortifi- catio, & abnega- tio. -Vet. Ge. p.

Oratio Davidis contra Achi-tõ- phel. -Vet. Di. o. I. Ge. p. l.

Chufai remittit Dauid in Ierusalem. Deum, (Vet. Ge. p. Compl.

Ego (Vet. Ge. p. - Vet. Di. o. Ge. p. o.

Abfalom (Vet. Di. o. l. V. Ge. o. l. p.

Siba maledicti Dauidi occurrenti, dantur bona Miphiboseph.

Vtre (Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s.

Vet. Ge. p. j. 19. e.

Semei maledicti Dauidi fugienti. 3. reg. 1. b.

Vet. Ge. p.

Mortificata voluntas Fides. Dauid inturiam q. a Deo esset, no. viciscitur.

nunc (Vet. Di. o. Ge. p. l. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. Compl. Afflictio.

Vet. Di. o. Ge. o. l. p. refocillatus est. Vet. Ge. p.

quæso Domine consilium Achi-tophel. Cumque ascenderet Dauid summitatē montis in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chufai Arachites, scissa veste, & terra pleno capite. Et dixit ei Dauid, Si veneris mecum, eris mihi oneratus autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Abfalō, Seruus tuus sum rex, patere me viuere: sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus tuus: dissipabis consilium Achi-tophel. Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbū quodcunque audieris in domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar sacerdotibus. Sūt enim cum eis duo filii eorum Achimaas filius Sadoc, & Jonathan filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis. Veniente ergo Chufai amico Dauid in ciuitatem, Abfalom quoque ingressus est Ierusalem.

CAP. XVI.

Umque Dauid transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseph, in occursum eius, cū duobus asinis, qui onerati erant ducētis panibus, & centum alligaturis vuz passæ, & cētum massis palatharū, & duob' vtribus vini. Et dixit rex Sibæ, Quid sibi volunt hæc? Responditque Siba, Domine mi rex, asini, domesticis regis vt sedeant, & panes & palathæ ad vescendum pueris tuis, vinum autem vt bibat siquis defecerit in deserto. Et ait rex, Vbi est filius domini tui? Responditque Siba regi, Remāsit in Ierusalem, dicens, Hodie restituet mihi domus Israel regnū patris mei. Et ait rex Sibæ, Tua sint omnia quæ fuerunt Miphiboseph. Dixitque Siba, Oro vt inueniam gratiam coram te domine mi rex. Venit ergo rex Dauid vsque Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & maledicebat. Mittebatque lapides contra Dauid, & contra vniuersos seruos regis Dauid: omnis autē populus, & vniuersi bellatores à dextro & à sinistro latere regis incedebant. Ita autem loquebatur Semei cum malediceret regi, Egredere, egredere vir sanguinum, & vir belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul: quoniam inuasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Abfalom filii tui: & ecce premunt te mala tua, quoniā vir sanguinum es. Dixit autē Abisai filius Saruiz, regi, Quare maledicit canis hic moriturus domino meo regi? vadam, & amputabo caput eius. Et ait rex, Quid mihi & vobis est filii Saruiz? dimitte eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid: & quis est qui audeat dicere quare sic fecerit? Et ait rex Abisai, & vniuersis seruis suis, Ecce filius meus, qui egressus est de vtero meo, quærit animam meam: quanto magis hic filius lemini maledicet mihi? dimittite eum vt maledicat iuxta præceptū Domini, si fortè respiciat Dominus afflictionē meam, & reddat mihi Dominus bonū pro maledictione hac, die hodiernā. Ambulabat itaque Dauid, & socii eius per viam cum eo: Semei autem per iugum mōtis ex latere, contra illū gradiebatur, maledicens, & mitens lapides aduersum eum, terramque spargens. Venit itaque rex Dauid, & vniuersus populus cū eo lassus, & refocillati sunt ibi. Abfalom autem & omnis popul' eius ingressi sunt Ierusalem, sed & Achi-tophel cū eo. Cum autē venisset Chu-

sai Arachites amicus Dauid ad Abfalom, locutus est ad eum, Salue rex, salue rex. Ad quem Abfalō, Hæc est, inquit, gratia tua ad amicū tuum? quare non iuisti cum amico tuo? Responditque Chufai ad Abfalom, Nequaquam: quia illius ero quē elegit Dominus, & omnis hic popul' & vniuersus Israel, & cum eo manebo. Sed vt & hoc inferā, cui ego seruiturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi. Dixit autem Abfalom ad Achi-tophel, Inite consilium, quid agere debeamus. Et ait Achi-tophel ad Abfalom, Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendum domum: vt cum audierit omnis Israel quod foedaueris patrē tuum, roborentur tecum manus eorum. Tetenderunt ergo Abfalom tabernaculum in solario, ingressusque est ad concubinas patris sui coram vniuerso Israel. Consiliū autē Achi-tophel, quod dabat in diebus illis, quasi siquis consuleret Deum: sic erat omne cōsiliū Achi-tophel & cum esset cum Dauid, & cum esset cum Abfalom.

CAP. XVII.

Ixit ergo Achi-tophel ad Abfalom, Eligā mihi duodecim millia virorum, & cōsurgens persequar Dauid hac nocte. Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cūque fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiam regem desolatū. Et reducam vniuersum populū, quomodo vnus homo reuerti solet: vnum enim virum tu quæris: & omnis populus erit in pace. Placuitque sermo eius Abfalō, & cunctis maioribus natu Israel. Ait autem Abfalom, Vocate Chufai Arachitē, & audiamus quid etiā ipse dicat. Cūmq; venisset Chufai ad Abfalom, ait Abfalom ad eū, Huiusmodi sermonē locut' est Achi-tophel: facere debemus an nō? quod das cōsiliū? Et dixit Chufai ad Abfalom, Nō est bonum consilium quod dedit Achi-tophel hac vice. Et rursus intulit Chufai, Tu nosti patrem tuū, & viros qui cum eo sunt esse fortissimos & amaro animo, veluti si vrsa raptis catulis in saltu sæuiat. Sed & pater tu' vir bellator est, nec morabitur cū populō. Forsitan nunc latitat in foueis, aut in vno quo voluerit loco: & cum ceciderit vnus quilibet in principio, audiet quicumque audierit, & dicet, Facta est plaga in populo qui sequebatur Abfalō. Et fortissimus quisque, cuius cor est quasi leonis, pauore soluetur: scit enim omnis populus Israel fortem esse patrē tuum, & robustos omnes qui cū eo sunt. Sed hoc mihi videtur rectum esse cōsiliū, Congregetur ad te vniuersus populus Israel, à Dan vsque Berfabee, quasi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum. Et irruemus super eum in quocūque loco inuentus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram: & non relinquemus de viris qui cum eo sunt, ne vnum quidē. Quod si vrbe aliquam fuerit ingressus, circundabit omnis Israel ciuitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, vt non reperiatur ne calculus quidem ex ea. Dixitque Abfalō, & omnes viri Israel, Melius est consilium Chufai Arachitæ, cōsilio Achi-tophel. Domini autem nutu dissipatum est consilium Achi-tophel vtile, vt induceret Dominus super Abfalom malum. Et ait Chufai Sadoc & Abiathar sacerdotibus, Hoc & hoc modo cōsiliū dedit Achi-tophel Abfalom, & senioribus Israel:

Chufai iuxta Dauidis cōsiliū dedit ad Abfalom.

Consilium Achi-tophel. Abfalom cū concubinis patris cōcumbit. 11. o.

Consiliū Achi-tophel.

Vet. Ge. p. Di. o.

Dissipatur à Deo cōsiliū Achi-tophel per Chufai.

Ipsa, (Vet. Ge. p. M.

Vet. Di. l. Ge. p. Consiliū Chufai.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Chufai, consiliū Achi-tophel Dauidi aperit.

& ego tale & tale dedi consilium. Nunc ergo mit tite cito, & nuntiate Dauid, dicentes, Ne moreris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dila tione transgredere: ne forte absorbeatur rex, & om nis populus qui cum eo est. Monathan autem & Achi maas stabant iuxta Fontem-rogel: abiit ancilla & nuntiauit eis: & illi profecti sunt, vt referrent ad regem Dauid nuntium: non enim poterant videri, aut introire ciuitate. Vidit autem eos quidam puer, & indicauit Abfalom: illi vero cocito gradu ingressi sunt domum cuiusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descende runt in eum. Tulit autem mulier, & expandit ve lamen super os putei, quasi siccans ptisanas: & sic latuit res. Cumque venissent serui Abfalom in do mum ad mulierem, dixerunt, Vbi est Achimaas & Ionathan? Et respondit eis mulier, Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. at hi qui quaerebant, cum non reperissent, reuersi sunt in Ieru salem. Cumque abiissent, ascenderunt illi de pu teo, & pergentes nuntiauerunt regi Dauid, & dixe runt, Surgite, & transite cito fluuium: quoniam huiusmodi dedit consilium contra vos Achi tophel. Surrexit ergo Dauid, & omnis populus qui cum eo erat, & transierunt Iordanem, donec dilu cesceret antequam denudaretur verbum: & ne vnus quidem residuus fuit, qui non transisset fluuium. Porro Achi tophel videns quod non fuisset factum consilium suum, strauit asinum suum, surrexitque & abiit in domum suam & in ciuitatem suam: & disposita domo sua, suspensio interiit, & sepultus est in sepulchro patris sui. Dauid autem venit in castra, & Abfalom transiit Iordanem, ipse & om nes viri Israel cum eo. Amasam vero constituit Abfalom pro Ioab super exercitum: Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Ietra de Israeli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Sar uia, quae fuit mater Ioab. Et castrametatus est Is rael cum Abfalom in Terra-Galaad. Cumque ve nisset Dauid in Castra, Sobi filius Naas de Rabath filiorum Ammon & Machir filius Amiel de Lo da bar, & Berzellai Galaadites de Rogelim, obtulerunt ei stratoria & tapetia, & vasa fictilia, frumentum & hordeum, & farinam & polentam, & fabam & len tem, & frixum oleo cicerum. Et mel & butyrum, oues & pingues vitulos: dederuntque Dauid, & populo qui cum eo erat, ad vescendum. suspicati enim sunt populum fame & siti fatigari in deserto. c. l. x. v. i. i. Gitur considerato Dauid populo suo co nstituit super eos tribunos & centuriones, Et dedit populi tertiam partem sub manu Ioab, & tertiam partem sub manu Abisai filii Sar uia fratris Ioab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitque rex ad populum, Egre diar & ego vobiscum. Et respondit populus, Non exibis: siue enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit: siue media pars ceciderit e no bis, non satis curabunt: quia tu vnus solus pro decem millibus computaris: melius est igitur vt sis nobis in vrbe praesidio. Ad quos rex ait, Quod vo bis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebaturque populus per turmas suas centeni & milleni. Et praecipit rex Ioab & Abi sai & Ethai, dicens, Seruate mihi puerum Abfalom. Et omnis populus audiebat praecipientem regem cunctis principibus pro Abfalom. Itaque egressus

est populus in caput contra Israel, & factum est praelium in saltu Ephraim. Et caesus est ibi popu lus Israel ab exercitu Dauid, factaque est plaga ma gna in die illa, viginti millium. Fuit autem ibi pra elium dispersum super faciem omnis terrae, & mul to plures erant quos saltus consumpserat de popu lo, quam hi quos vorauerat gladius in die illa. Accidit autem vt occurreret Abfalom seruis Da uid, sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput eius quercui: & illo suspensio inter caelum & terram, mulus cui infederat, pertransiit. Vidit au tem hoc quispiam, & nuntiauit Ioab, dicens, Vidit Abfalom pendere de quercu. Et ait Ioab viro qui nuntiauerat ei, Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, & ego dedissem tibi decem argenti ci clos, & vnum baltheum. Qui dixit ad Ioab, Si ap penderes in manibus meis mille argenteos, nequa quam mitterem manum meam in filium regis: audientibus enim nobis praecipit rex tibi, & Abi sai, & Ethai, dicens, Custodite mihi puerum Abfa lom. Sed & si fecissem contra animam meam au dacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, & tu stares ex aduerso. Et ait Ioab, Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Abfa lom: cumque adhuc palpitaret haerens in quercu, cucurrerunt decem iuvenes armigeri Ioab, & per cutientes interfecerunt eum. Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini. Et tulerunt Abfalom, & proiecerunt eum in saltu, in foueam grandem, & comportauerunt super eum aceruum lapidum magnum nimis: omnis autem Israel fugit in tabernacula sua. Porro Abfalom crexerat sibi, cum adhuc viueret, titulum, qui est in Valle-regis: dixerat enim, Non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei. Vocauitque titulum nomine suo, & appellatur, Manus Abfa lom: vsque ad hanc diem. Achimaas autem filius Sadoc, ait, Curram, & nuntiabo regi quia iudicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum eius. Ad quem Ioab dixit, Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia: hodie nolo te nuntiare: filius enim regis est mortuus. Et ait Ioab Chusi, Vade, & nuntia regi quae vidisti. adorauit Chusi Ioab, & cucurrit. Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab, Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Ioab, Quid vis currere fili mi? veni huc, non eris boni nuntii baiulus. Qui respondit, Quid enim si cucurrero? & ait ei, Curre. curras ergo Achimaas per viam compendii, transiit Chusi. Dauid autem sedebat inter duas por tas: speculator vero qui erat in fastigio portae su per murum, eleuans oculos, vidit hominem cur rentem solum. Et exclamans, indicauit regi: dixit que rex, Si solus est, bonus est nuntius in ore eius. Properante autem illo, & accedente propius, vidit speculator alterum hominem currentem, & vo ciferas in culmine, ait, Apparet mihi alter homo currens solus. dixitque rex, Et iste bonus est nun tius. Speculator autem, Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filii Sadoc. Et ait rex, Vir bonus est: & nuntium portas bonum, ve nit. Clamans autem Achimaas, dixit ad regem, Sal ue rex. & adorans regem coram eo pronus in ter

Achimaas & Ionathan absconditi in puteo, falluntur serui Abfalom.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl. 3.

Achi tophel li queo mortem sibi conciscit.

Abfalom persequitur Dauid.

Amasa.

Prouidentia Dei, tibi afferunt ad Dauidem in deserto.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. M.

Præparat Dauid exercitum contra Abfalom.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.

Dauid praecipit ne occidatur Abfalom.

Vincitur exercitus Abfalom.

Abfalom de quercu pendens confoditur a Ioab.

Monumentum Abfalom.

Chusi nuntiat Dauidi victoriam, & mortuum Abfalom.

-Vet. Di. o. Ge. p.

ram, ait, Benedictus Dominus Deus tuus, qui con-
 clusit homines qui leuauerunt manus suas contra
 dominum meum regem. Et ait rex, Estne pax pue-
 ro Absalom? Dixitq; Achimaas, Vidi tumultum
 magnum, cum mitteret Ioab seruus tuus, o rex,
 me seruum tuum: nescio aliud. Ad que rex, Transi,
 ait: & sta hic. Cumque ille transisset, & starec, appa-
 ruit Chusi: & veniens ait, Bonum apporto nuntium
 domine mi rex: iudicauit enim pro te Dominus
 hodie de manu omnium qui surrexerunt contra
 te. Dixit autem rex ad Chusi, Estne pax puero Ab-
 salom? cui respondens Chusi, Fiant, inquit, sicut
 puer, inimici domini mei regis, & yniuersi qui co-
 surgunt aduersus eum in malum. Contristatus
 itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & fleuit.
 Et sic loquebatur, vadens, Fili mi Absalom, Ab-
 salom fili mi: quis mihi tribuat vt ego moriat pro
 te Absalom fili mi, fili mi Absalom? **C A P. XII.**
 Nuntiatum est autem Ioab quod rex fle-
 ret, & lugeret filium suum. Et versa est vi-
 ctoria in luctum in die illa omni populo:
 audiuit enim populus in die illa dici, Dolet rex
 super filio suo. Et declinauit populus in die illa in-
 gredi ciuitatem, quomodo declinare solet popu-
 lus versus, & fugiens de prælio. Porro rex operuit
 caput suum, & clamabat voce magna, Fili mi Ab-
 salom, Absalom fili mi. Ingressus ergo Ioab ad
 regem in domum, dixit, Confudisti hodie vultus
 omnium seruorum tuorum qui saluam fecerunt
 animam tuam, & animam filiorum tuorum & fi-
 liarum tuarum, & animam vxorum tuarum, &
 animam concubinarum tuarum. Diligis odiētes
 te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie
 quia non curas de ducibus tuis, & de seruis tuis:
 & verè cognoui modò, quia si Absalom viueret,
 & omnes nos occubuissemus, tunc placeret tibi.
 Nunc igitur surge, & procede: & alloquēs satiffac
 seruis tuis: iuro enim tibi per Dominum, quod si
 non exieris, ne vnus quidem remansurus sit tecum
 nocte hac: & peius erit hoc tibi, quam omnia ma-
 la quæ venerunt super te ab adolescentia tua vs-
 que in præsens. Surrexit ergo rex, & sedit in porta:
 & omni populo nuntiatum est quod rex sederet
 in porta: venitque vniuersa multitudo coram re-
 ge, Israel autem fugit in tabernacula sua. Omnis
 quoque populus certabat in cunctis tribubus Is-
 rael, dicēs, Rex liberauit nos de manu inimicorū
 nostrorū, ipse saluauit nos de manu Philisthino-
 rū: & nūc fugit de terra propter Absalom: Absalō
 autem quem vniximus super nos, mortuus est in
 bello: vsquequo siletis, & non reducitis regem? Et
 consiliū totius Israel venit ad regē. Rex verò Da-
 uid misit ad Sadoc & Abiathar sacerdotes, dicens,
 Loquimini ad maiores natu Iuda, dicentes, Cur
 venitis nouissimi ad reducendum regem in domū
 suam? Sermo autem omnis Israel peruenerat ad
 regem in domo eius, quia dixerat rex, Hæc dice-
 tis ad populum Iuda, Fratres mei vos, os meum,
 & caro mea vos: quare nouissimi reducitis regem?
 Et Amasa dicite, Nonne os meū, & caro mea es?
 Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magi-
 ster militiæ fueris coram me omni tempore pro
 Ioab. Et inclinauit cor omnium virorum Iuda,
 quasi viri vnus: miseruntque ad regem, dicentes,
 Reuertere tu, & omnes serui tui. Et reuersus est
 rex: & venit vsque ad Iordanem, & omnis Iuda ve-

nit vsque in Galgala, vt occurreret regi, & tradu-
 ceret eum Iordanē. Festinauit autem Semei fili-
 us Gera filii Iemini de Bahurim, & descendit cum
 viris Iuda in occursum regis Dauid. Cum mille vi-
 ris de Bēiamin, & Siba puer de domo Saul: & quin-
 decim filii eius, ac viginti serui erant cum eo: & ir-
 rumpentes Iordanem, ante regem. Trāsierunt va-
 da, vt traducerent domum regis, & facerent iuxta
 iussionem eius. Semei autem filius Gera prostrat
 coram rege, cum iam transisset Iordanem. Dixit
 ad eum, Ne reputes mihi domine mi iniquitatē,
 neque memineris iniuriarum serui tui in die qua
 egressus es domine mi rex de Ierusalē, neque po-
 nas rex in corde tuo. Agnosco enim seruus tuus
 peccatum meum: & idcirco hodie primus veni de
 omni domo Ioseph, descēdi que in occursum do-
 mini mei regis. Respondens verò Abisai filius Sar-
 uia, dixit, Nunquid pro his verbis non occidetur
 Semei, quia maledixit christo Domini? Et ait Da-
 uid, Quid mihi & vobis filii Saruia: cur efficimini
 mihi hodie in satā? ergone hodie interficietur vir
 in Israel: an ignoro hodie me factum regem super
 Israel? Et ait rex, Semei, Non morieris, iurauitque
 ei. Miphibōseth quoque filius Saul descēdit in
 occursum regis illotis pedibus, & intōsa barba: ve-
 stesq; suas nō lauerat à die qua egressus fuerat rex,
 vsq; ad diē reuersionis eius in pacē. Cumque oc-
 currisset regi, dixit ei rex, Quare non venisti me-
 cum Miphibōseth? Et respōdens ait, Domine mi
 rex, seruus meus contēpsit me: dixique ei ego fa-
 mulus tuus vt sterneret mihi asinum, & descen-
 dens abirem cum rege: claudus enim sum seruus
 tuus. Insuper & accusauit me seruum tuū ad te
 dominum meum regem: tu autē domine mi rex,
 sicut angelus Dei es, fac quod placitū est tibi. Ne-
 que enim fuit domus patris mei, nisi morti obno-
 xia domino meo regi: tu autem posuisti me ser-
 uum tuum inter conuiuas mensæ tuæ: quid ergo
 habeo iustæ querelæ: aut quid possum vltra vociferari
 ad regem? Ait ergo ei rex, Quid vltra loquē-
 ris: fixum est quod locutus sum: tu & Siba diuidi-
 te possessiones. Responditque Miphibōseth regi,
 Etiam cuncta accipiat, postquā reuersus est domi-
 nus meus rex pacifice in domū suam. Berzellai
 quoque Galaadites, senex valde, descendens de Ro-
 gelim, traduxit regem Iordanem, paratus etiam
 vltra fluuium prosequi eum. Erat autem Berzel-
 lai Galaadites senex valde, id est octogenarius, &
 ipse præbuit alimenta regi, cum moraretur in
 Castris: fuit quippe vir diues nimis. Dixit itaque
 rex ad Berzellai, Veni mecum, vt requiescas secu-
 rus mecum in Ierusalem. Et ait Berzellai ad regē,
 Quot sunt dies annorum vitæ meæ, vt ascendam
 cum rege in Ierusalem? Octogenarius sum hodie:
 nunquid vigēt sensus mei ad discernendum sua-
 ue aut amarum? aut delectare potest seruum tuū
 cibus aut potus? vel audire possum vltra vocē can-
 torum atque cantatricū? quare seruus tuus sit one-
 ri domino meo regi? Paululum procedam famu-
 lus tuus ab Iordane tecum: non indigeo hac vicif-
 tudine. Sed obsecro vt reuertar seruus tuus, & mo-
 riar in ciuitate mea, & sepeliar iuxta sepulchrum
 patris mei & matris meæ. Est autem seruus tuus
 Chamaam, ipse vadat tecum domine mi rex, & fac
 ei quicquid tibi bonū videtur. Dixit itaque ei rex,
 Mecum transeat Chamaam, & ego faciā ei quic-

Semei occurrit Dauidi.
 Veni rogat semei, & iurat ei rex se nō occisurum eum. i. 16. c.
 Miphibōseth regi occurrit.
 Ierusalem (Vet. B. Ge. p. l. o. v. d. l. o. l.)
 Ascendens (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Compl. i. 16. a.)
 Berzellai vir nobilis & diues nō vult sibi quicquā repēdi pro beneficiis suis et ga regē. i. 17. g. - Vet. Di. l. Ge. l. p. Compl.
 & (Vet. V. Di. o. l. Ge. p.)
 procedat (Vet. Ge. p.)
 Chamaam filius Berzellai comitatur regem.

Dauid accepto nuntio mortis Absalom, plāgit.

Ioab consolatur regem sientem Absalom filium.

Fili ml. (Vet. Di. o.)

Dauid sedet in porta ciuitatis in signū luctus depōsiti.

Inrepat populus stulticiā suā. Absalō constituit regem. - Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl. Iudam hortatur Dauid ne in reducendo ipso sit postremus.

- Vet. Di. o. Ge. o. p. 5.

Amasa constituitur princeps pro Ioab.

Iuda reduct regem.

Reg. 1. b. - Vet. Di. o. Ge. p. o.

quid tibi placuerit : & omne quod petieris à me, impetrabis. Cumque transisset vniuersus populus & rex Iordanem, restitit: osculatus est rex Berzel lai, & benedixit ei: & ille reuersus est in locū suū.

4° Trāsiuit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cū eo: omnis autem populus Iuda traduxerat regē, & media tantum pars affuerat de populo Israel. Itaque omnes viri Israel concurrentes ad regem, dixerunt ei, Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda, & traduxerunt regē & domum eius Iordanem, omnesque viros Dauid cum eo? Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israel, Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? nunquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt? Et respondit vir Israel ad viros Iuda, & ait, Decem partibus maior ego sum apud regem, magisque ad me pertinet Dauid, quam ad te: cur fecisti mihi iniuriā, & non mihi nuntiatū est priori, vt reducerem regē meum? durius autem responderunt viri Iuda viris Israel.

C A P. X X. **C**cidit quoque vt ibi esset vir belial nomine Seba filius Bochri, vir Iemineus: & cecinit buccina, & ait, Non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Isai: reuertere in tabernacula tua Israel. Et separatus est omnis Israel à Dauid, secutusque est Seba filium Bochri: viri autem Iuda adhæserunt regi suo à Iordane vsque Ierusalem. Cumque venisset rex in domū suam in Ierusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domū, & tradidit eas in custodiam, alimēta eis præbens: & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ vsque in diem mortis suæ in viduitate viuentes. Dixit autem rex Amasæ, Cōuoca mihi omnes viros Iuda in diem tertium, & tu adesto præsens. Abiit ergo Amasæ vt conuocaret Iudā, & moratus est extra placitum quod ei cōstituerat rex. Ait autem Dauid ad Abisai, Nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri, quam Absalom: tolle igitur seruos domini tui, & persequere eum, ne forte inueniat ciuitates munitas, & effugiat nos. Egressi sūt ergo cū eo viri Ioab, Cerethi quoque, & Phelethi: & omnes robusti exierūt de Ierusalem ad persequendum Seba filium Bochri. Cumque illi essent iuxta lapidem grandem qui est in Gabaon, Amasæ veniens occurrit eis. porro Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente vsque ad ilia, in vagina, qui fabricat leui motu egredi poterat, & percutere. Dixit itaque Ioab ad Amasam, Salue mi frater. & tenuit manu dextera mentū Amasæ, quasi osculans eum. Porro Amasæ nō obseruauit gladium, quē habebat Ioab: qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terrā, & mortuus est, nec secundum vulnus apposuit. Ioab autem, & Abisai frater eius persecuti sunt Seba filiū Bochri.

Inter ea quidam viri, cum stetissent iuxta caudauer Amasæ, de sociis Ioab, dixerūt, Ecce qui esse voluit pro Ioab comes Dauid. Amasæ autē conuersus sanguine, iacebat in media via. vidit hoc quidam vir quod subsisteret omnis populus ad videndum eum, & amouit Amasam de via in agrū: operuitque eum vestimento, ne subsisterent transientes, propter eū. Amoto ergo illo de via, trāsiit bat omnis vir sequens Ioab ad persequendum Seba filium Bochri. Porro ille transierat per omnes

tribus Israel vsque in Abelam, & Beth-maacha: omnesque viri electi congregati fuerūt ad eum. Venērunt itaque, & oppugnabāt eum in Abela, & in Beth-maacha, & circumdederūt munitiōibus ciuitatem, & obsessa est vrbs: omnis autē turba quæ erat cū Ioab, moliebatur destruere muros. Et exclamauit mulier sapiens de ciuitate, Audite, audite, dicite Ioab, Appropinqua huc, & loquar tecū. Qui cum accessisset ad eam, ait illi, Tu es Ioab? & ille respondit, Ego. ad quem sic locuta est, Audi sermones ancillæ tuæ. qui respondit, Audio. Rursumque illa, Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio, Qui interrogant, interrogent in Abela: & sic proficiebant. Nonne ego sum quæ respondeo veritatem in Israel, & tu quæris subuertere ciuitatem, & euertere matrem in Israel? quare præcipitas hæreditatem Domini? Respondensque Ioab, ait, Absit, absit hoc à me: nō præcipito, neque demolior. Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, leuauit manum suam cōtra regem Dauid: tradite illum solū, & recedemus à ciuitate. Et ait mulier ad Ioab, Ecce caput eius mittetur ad te per murū. Ingressa est ergo ad omnem populum, & locuta est eis sapienter: qui abscissum caput Sebæ filii Bochri proiecerunt ad Ioab. & ille cecinit tuba, & recesserunt ab vrbe, vnusquisque in tabernacula sua: Ioab autē reuersus est Ierusalē ad regem. Fuit ergo Ioab super omnē exercitum Israel: Banaias autem filius Ioiadæ super Cerethæos & Phelethæos. Aduram verò super tributa: porro Iosaphat filius Ahilud, à commentariis. Siua autem, scriba. Sadoc verò & Abiathar, sacerdotes. Ira autē Iairites erat sacerdos Dauid.

C A P. X X I. **A**cta est quoque fames in diebus Dauid tribus annis iugiter: & cōsuluit Dauid oraculum Domini. Dixitque Dominus, Propter Saul, & domum eius sanguinum, quia occidit Gabaonitas. Vocatis ergo Gabaonitis rex, dixit ad eos. (Porro Gabaonitæ non erant de filiis Israel, sed reliquæ Amorrhæorū: filii quippe Israel iurauerant eis, Et voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israel & Iuda.) Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas, Quid faciam vobis? & quod erit vestri piaculum, vt benedicatis hæreditati Domini? Dixeruntque ei Gabaonitæ, Non est nobis super argento & auro quæstio, sed contra Saul, & contra domum eius: neque volumus vt interficiatur homo de Israel. ad quos rex ait, Quid ergo vultis vt faciam vobis? Qui dixerunt regi, Virum qui attriuit nos & oppressit inique, ita delere debem, vt ne vnus quidē residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus Israel. Dentur nobis septem viri de filiis eius, vt crucifigamus eos Domino in Gabaon Saul quondam electi Domini. & ait rex, Ego dabo. Pepercitque rex Miphiboseth filio Ionathæ filii Saul, propter iusuradum quod fuerat inter Dauid, & inter Ionathan filium Saul. Tulit itaque rex duos filios Respha filiz Aia, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphiboseth: & quinque filios Michol filiz Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi. Et dedit eos in manū Gabaonitarū: qui crucifixerunt eos in monte coram Domino: & ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei. Tollens autē Respha filia Aia, cilicium, sub-

-Vet. Di. I. Ge. o. Lp. Compl. Oculum.

Israel cum Iuda contēdit, q non fuerit vocat' ad reducendū regē.

Seba separat Israel à Dauid.

-Vet. Ge. p.

Isa (Vet. Ge. p.)

Concubinas suas decem includit Dauid.

Amasæ cōuocat Iudā cōtra Sebā.

Abisai persequitur Sebā.

-Vet. Ge. p.

Ioab dolose interficit Amasam.

-Vet. Ge. p. Lp. Di.

Seba persequitur Ioab.

fuerant (Vet. Compl. Obsidetur Abela.

Deut. 10. 6.

Caput Sebæ traditur Ioab.

Ordo aulae Dauid. I. 5. d.

Fames triū annorum, ob violatā à Saule cū Gabaonitis fidē, sedatur morte septē filiorū Saulis.

-Vet. M.

Iofue 9. 6.

-Vet. Ge. p.

-Vet. Di. o. Ge. p.

Dauid præstat iuramentū quod Ionathæ iurauerat i. reg. 16. 8. Domini (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V.)

Septem filii Saul suscipiuntur.

Respha materne viscera.

strauit sibi supra petra ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de caelo: & non dimisit aues lacere eos per diem, neque bestias per noctem. Et nuntiata sunt Dauid quae fecerat Respha, filia Aia, concubina Saul. Et abiit Dauid, & tulit ossa Saul, & ossa Ionathae filii eius a viris Iabes-Galaad, qui furati fuerant ea de platea Beth-san, in qua suspenderant eos Philisthim cum interfecissent Saul in Gelboe, & asportauit inde ossa Saul, & ossa Ionathae filii eius: & colligentes ossa eorum, qui affixi fuerant, sepelierunt ea cum ossibus Saul, & Ionathae filii eius in Terra-Beniamin, in Latere, in sepulchro Cis patris eius: feceruntque omnia quae praeceperat rex, & repropitiatus est Deus terrae post haec. Factum est autem rursus praelium Philistinorum aduersum Israel, & descendit Dauid & serui eius cum eo, & pugnant contra Philisthim. Deficiente autem Dauid, Iesbi-benob, qui fuit de genere arapha, (cuius ferrum hastae trecentas uncias appedebat, & accinctus erat ense nouo,) nisus est percutere Dauid. Praesidiusque ei fuit Abisai filius Saruiae, & percussit Philisthaem interfecit. tunc iurauerunt viri Dauid, dicentes, iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel. Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philisthaeos: tunc percussit Sobochai de Hufathi, Saph de stirpe arapha de genere gigantum. Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philisthaeos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitaris Beth-lehemites Goliath Gethaem, cuius hastile hastae erat quasi licitorium texentium. Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, id est vigintiquatuor, & erat de origine arapha. Et blasphemauit Israel: percussit autem eum Ionathan filius Samaa fratris Dauid.

22 Hi quatuor nati sunt de arapha in Geth, & ceciderunt in manu Dauid, & seruatorum eius.

Canticum Dauid pro liberatione ab omnibus inimicis.

1. **O**cutus est autem Dauid Domino verba carminis huius, in die qua liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul. Et ait,

Dominus petra mea, & robur meum, & saluator meus.

2. **D**eus Dominus fortis meus sperabo in eum: scutum meum & cornu salutis meae: eleuator meus, & refugium meum: saluator meus, de iniquitate liberabis me.

3. **L**audabilem inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero.

4. **Q**uia circumdederunt me contritiones mortis: torrentes belial terruerunt me:

5. **F**unes inferni circumdederunt me: praenerunt me laquei mortis:

6. **I**n tribulatione mea inuocabo Dominum, & ad Deum meum clamabo: & exaudiet de templo sancto suo vocem meam, & clamor meus veniet ad aures eius.

7. **C**ommota est & contremuit terra, fundamenta montium concussa sunt & conuulsata, quoniam iratus est eis.

8. **A**scendit fumus de naribus eius, & ignis de ore eius vorauit: carbones succensis sunt ab eo.

9. **E**t inclinavit caelos, & descendit: & caligo sub pedibus eius.

10. **E**t ascendit super cherubim, & volauit: & lapsus est

super pennas venti.

11. **P**osuit tenebras in circuitu suo latibulum: cribrans aquas de nubibus caelorum.

12. **P**rae fulgore in conspectu eius, nubes succensi sunt carbones ignis.

13. **T**onabit de caelo Dominus, & excelsus dabit vocem suam.

14. **M**isit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgur, & consumpsit eos.

15. **E**t apparuerunt effusiones maris, & reuelata sunt fundamenta orbis ab increpatione Domini, ab inspiratione spiritus furoris eius.

16. **M**isit de caelo, & assumpsit me, & extraxit me de aquis multis.

17. **L**iberauit me ab inimico meo potentissimo, & ab his qui oderant me: quoniam robustiores me erant.

18. **P**raeuenit me in die afflictionis meae, & factus est Dominus firmamentum meum.

19. **E**t eduxit me in latitudinem: liberauit me, quia complacui ei.

20. **R**etribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum munditiam manuum mearum reddet mihi.

21. **Q**uia custodiui vias Domini, & non egi impietatem a Deo meo.

22. **O**mnia enim iudicia eius in conspectu meo, & praeccepta eius non amoui a me.

23. **E**t ero perfectus coram eo, & custodiam me ab iniquitate mea.

24. **E**t restituet mihi Dominus secundum iustitiam meam: & secundum munditiam manuum mearum, in conspectu oculorum suorum.

25. **C**um sancto sanctus eris, & cum robusto perfectus.

26. **C**um electo electus eris, & cum peruerso peruertens.

27. **E**t populum pauperem saluum facies, oculisque tuis excelsos humiliabis.

28. **Q**uia tu lucerna mea Domine, & tu Domine illuminabis tenebras meas:

29. **I**n te enim curram accinctus, in Deo meo transiliam murum:

30. **D**eus, immaculata via eius, eloquium Domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.

31. **Q**uis est Deus praeter Dominum: & quis Deus fortis, praeter Deum nostrum?

32. **D**eus qui accinxit me fortitudine, & conplanauit perfectam viam meam,

33. **C**oaequans pedes ceruis, & super excelsa mea statuens me.

34. **D**ocens manus meas ad praelium, & componens quasi arcum aereum brachia mea.

35. **D**edisti mihi clypeum salutis tuae, & mansuetudo mea multiplicauit me.

36. **D**ilatabis gressus meos subtus me, & non deficiet tali mei.

37. **P**ersequar inimicos meos, & conteram, & non conuertar donec consumam eos.

38. **C**onsumam eos & confringam, vt non consurgant: cadent sub pedibus meis.

39. **A**ccinxisti me fortitudine ad praelium, incuruasti resistentes mihi subtus me.

40. **I**nimicos meos dedisti mihi dorsum: odietes me, & disperdam eos:

41. **C**lamabunt, & non erit qui saluet, ad Dominum, & non exaudiet eos.

42. **D**elebo eos vt puluerem terrae: quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam.

Pluvia immissa declarat Deus factam remissionem

Dauid sepelitur ossa Saulis & Ionathae.

1. Reg. 31. c.

Quatuor indigna bella Dauid contra Philisthaeos.

Iesbi-benob interficitur

1. Paralip. 30. c. Saph.

Vet. Compl. Goliath.

II III

Canticum Dauid pro liberatione ab omnibus inimicis.

Psal. 17. a.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Compl.

Vet. Ge. o. p.

Vet. Ge. p. l. o.

Vorabit: fut. t. b. Vet. Ge. l. o. Di. l. v.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Compl.

Vet. c. 6. pl. Di. o. Ge. o. p. v.

Cum Vet. Di. o. l. Ge. o. p. l. v.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

accingit Vet. Di. o. Ge. l. p.

tua Vet. v.

Incuruabis Vet. Ge. p. l. Compl.

Abiectio Iudaeorum & Gentium electio. ⁴⁴Saluabis me à contradictionibus populi mei: custodies ME IN CAPVT GENTIVM: populus quem ignoro, seruiet mihi.

⁴⁵Filii alieni resistent mihi, auditu auris obediunt mihi.

⁴⁶Filii alieni defluerunt, & contrahentur in angustiis suis.

⁴⁷Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltabitur Deus fortis salutis meae.

⁴⁸Deus qui das vindictas mihi, & deiicis populos sub me.

⁴⁹Qui educis me ab inimicis meis, & à resistentibus mihi eleuas me: à viro iniquo liberabis me.

⁵⁰Propterea confitebor tibi Domine in Gentibus, & nomini tuo cantabo.

⁵¹Magnificanti salutem regis sui, & facienti misericordiam christo suo Dauid, & semini eius in sempiternum.

CAP. XXXIII.

ABc autem sunt verba nouissima quae dixit Dauid filius Isai: dixit vir cui constitutum est de christo Dei Iacob, egregius psalter Israel, Spiritus Domini locutus est per me, & sermo eius per linguam meam. Dixit Deus Israel mihi, locutus est Fortis Israel, Dominator hominum, iustus dominator in timore Dei. Sicut lux aurorae oriente sole, mane absque nubibus rutilat, & sicut pluuuis germinat herba de terra. Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum aeternum iniret mecum firmum in omnibus atque mutuum. cuncta enim salus mea, & omnis voluntas: nec est quicquam ex ea quod non germinet. Præuaricatores autem quasi spinæ euellentur vniuersi: quæ non tolluntur manibus. Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque succensæ comburentur usque ad nihilum.

¹Hæc nomina fortium Dauid. Dauid sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. Post huc Eleazar filius Patruu-eius Ahohites inter tres fortes, qui erat cum Dauid quando exprobrauerunt Philisthiim, & congregati sunt illuc in prælium. Cumque ascendissent filii Israel, ipse stetit & percussit Philisthæos donec deficeret manus eius, & obrigesceret cum gladio: fecitque Dominus salutem magnam in die illa: & populus qui fugerat, reuersus est ad caesorum spolia detrahenda. Et post hunc, Semma filius Age de Arari: & congregati sunt Philisthiim in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. cumque fugisset populus à facie Philisthiim, stetit ille in medio agri, & tutus est eum, percussitque Philisthæos: & fecit Dominus salutem magnam. Nec non & ante descenderant tres, qui erant principes inter triginta, & venerant tempore messis ad Dauid in speluncam Odollam: castra autem Philisthinorum erant posita in Valle-gigantum. Et Dauid erat in præsidio: porro statio Philisthinorum tunc erat in Beth-léhem. Desyderauit ergo Dauid aquam de lacu, & ait, O si quis mihi daret potum aquam de cisterna quæ est in Beth-léhem iuxta portam. Iruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam de cisterna Beth-léhem, quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid: at ille noluit bibere, sed libauit eam Domino, dicens, Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: num san guinem hominum istorum qui profecti sunt, &

animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. hæc fecerunt tres robustissimi. Abisai quoque frater Ioab filius Saruiz, princeps erat de tribus: ipse est qui leuauit hastam suam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus, & inter tres nobilior, eratque eorum princeps, sed usque ad tres primos non peruenerat. Et Banaias filius Ioiadæ viri fortissimi, magnorum operum de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, & ipse descendit, & percussit leonem in media cisterna in diebus niuis. Ipse quoque interfecit virum Aegyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Aegyptii, & interfecit eum hasta sua: hæc fecit Banaias filius Ioiadæ. Et ipse nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores: verumtamen usque ad tres non peruenerat: fecitque eum sibi Dauid auricularium, à secreto. Afael frater Ioab inter triginta, Elehanan filius Patruu-eius de Beth-léhem, Semma de Harodi, Elica de Harodi, Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecuá, Abi-ezer de Anathoth, Mo bonnai de Hufati, Selmô Ahohites, Maharai Netophathites, Heled filius Baana, & ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin, Banaias Pharathonites, Heddai de Torrente-Gaas, Abi-albô Arbathites, Azmaueth de Bero mi, Eliaba de Salaboni. Filii Iassen, Ionathan, Semma de Orodi, Abiam filius Sarar Ararites, Eliphélet filius Aabai filii Machati, Eliam filius Achitô phel Gelonites, Hefraï de Carmelo, Pharaï de Arbi, Igaal fili Nathan de Soba, Bonni de Gad, Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Ioab filii Saruiz, Ira Iethrites, Gareb & ipse Iethrites, Vrias Hethæus: omnes triginta septem.

CAP. XXXIII.

T addidit furor Domini irasci contra Israel, commouitque Dauid in eis dicentem ad Ioab, Vade, numera Israel & Iudam.

²Dixitque rex ad Ioab principem exercitus sui, Perambula omnes tribus Israel à Dan usque Bersabee, & numera populum, ut sciam numerum eius. Dixitque Ioab regi, Adugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re huiusmodi?

⁴Obtinuit autem sermo regis verba Ioab, & principum exercitus: egressusque est Ioab, & principes militum à facie regis, ut numerarent populum Israel. Cumque pertransissent Iordanem, venerunt in Aroer ad dexteram vrbs, quæ est in Valle-Gad, & per Iazer transierunt in Galaad, & in terram inferiori Hadsi, & venerunt in Dan syluestria. Circuncuntque iuxta Sidonem, transierunt prope moenia Tyri, & omnem terram Heuzi & Chananaei, veneruntque ad Meridiem Iuda in Bersabee.

⁸Et lustrata vniuersa terra affuerunt post novem menses & viginti dies, in Ierusalem. Dedit ergo Ioab numerum descriptionis populi regi, & inuenta sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Iuda quingenta millia pugnatorum. Percussit autem cor Dauid eum, postquam numeratus est populus: & dixit Dauid ad Dominum, Peccavi valde in hoc factis: sed precor Domine ut transferas iniquitatem serui tui, quia stulte egi nimis. Surrexit itaque

Laus Dei inter gentes, post prædicatum Christi. Rom. 15. b. Magnificans salutes regis sui, & faciens. Vet. B. Compl. Ge. o. Nouissima verba Dauid.

Spiritus Dei locutus est per Dauidem.

Et. Vet. Ge. p.

eo. Vet. Compl.

Catalogus fortium Dauid. 1. para. 11. b. Vet. Ge. p. l.

Eleazar percussit Philisthæos.

Viri. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. C6pl.

Semma.

Victoria Deo tribuitur.

Dauid sciens non vult bibere aquam quam principes cum vitz periculo hauserat inter Philisthæos. Vet. Di. o. Ge. p. v. M. s.

Abisai. Istit. Vet. Ge. p. o.

Illis. Vet. Ge. p.

Banaias.

Orodi. Vet. Ge. p.

Bani. Vet. Ge. p.

Comouetur Dauid à Deo ut numeret populum, unde puniatur populus, contra quem iras erat ipse Deus. Vet. Di. o. l. Ge. l. p. numerate. pl. num. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. M.

80000 viri Israel.

50000 viri Iuda.

Poenitet Dauid numerati populi.

Poenitet Dauid numerati populi.

Ipſa tria ponarū genera pponantur.

Fames. Bellum. Peſtis.

Peſtem eligit.

Septuaginta millia virorum cadunt peſte.

Doleat Dauid propter ſe occidi populum, cū ipſe ſit qui peccauit.

Dauid mane, & ſermo Domini factus eſt ad Gad prophetam & videntem Dauid, dicens, Vade, & loquere ad Dauid, Hęc dicit Dominus, Trium tibi datur optio, elige vnū quod volueris ex his, vt faciam tibi. Cūque veniſſet Gad ad Dauid, nuntiavit ei, dicens, Aut ſeptem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequentur: aut certè tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. nunc ergo delibera, & vide quem respondeam ei, qui me miſit, ſermonem. Dixit autē Dauid ad Gad, Coarctor nimis: ſed melius eſt vt incidam in manus Domini (multæ enim miſericordiæ eius ſunt) quàm in manus hominum. Immiſitque Dominus peſtilentiam in Iſrael, de mane vſque ad tempus conſtitutum, & mortui ſunt ex populo à Dan vſq; ad Bethſabee ſeptuaginta millia virorum. Cūque extendiſſet manum ſuam angelus Domini ſuper Ieruſalem vt diſperderet eā, miſertus eſt Dominus ſuper afflictionem, & ait angelo percutienti populum, Sufficit: nunc cōtine manum tuam. erat autem angelus Domini iuxta aream Areuna Iebuſæi. Dixitque Dauid ad Dominum cū vididiſſet angelum cædētē populum, Ego ſum qui peccaui,

& ego iniquè egi: iſti qui oues ſunt, quid fecerūt: vertatur obſecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Venit autem Gad propheta ad Dauid in die illa, & dixit ei, Aſcende, & conſtitue altare Domino in area Areuna Iebuſæi. Et aſcendit Dauid iuxta ſermonem Gad, quē præceperat ei Dominus. Conſpiciensque Areuna, animaduertit regem & ſeruos eius tranſire ad ſe: & egreſſus adorauit regem prono vultu in terram, & ait, Quid cauſæ eſt vt veniat dominus meus rex ad ſeruum ſuum? cui Dauid ait, Vt emam à te aream, & ædificem altare Domino, & ceſſet interfectio quæ graſſatur in populo. Et ait Areuna ad Dauid, Accipiat, & offerat dominus meus rex, ſicut placet ei: habes boues in holocauſtum, & plauſtrum & iuga bouum in vſum lignorum. Omnia dedit Areuna regi: dixitque Areuna ad regem, Dominus Deus tuus ſuſcipiat votū tuum. Cui reſpōdēs rex, ait, Nequaquā vt vis, ſed emam pretio à te, & nō offerā Domino Deo meo holocauſta gratuita. emit ergo Dauid areā & boues, argenti ſiclis quinquaginta. Et ædificauit ibi Dauid altare Domino, & obtulit holocauſta & pacifica: & propitiatus eſt Dominus terræ, & cohibita eſt plaga ab Iſrael.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. ceſſat peſtis, oblatione à Dauid facta.

Gratis non accipit Dauid, aut auferit quod offerat Deo.

Liber Regum tertius: ſecundum Hebræos, primus Melachim.

CAP. I.

ſeni Dauidi frigidus datur Abiſag puella, quæ eū iacentem calefaciat.

REX Dauid ſenuerat, habebatque ætatis plurimos dies: cūque operiretur veſtibus, nō caleſcebat. Dixerunt ergo ei ſerui ſui, Quæramus domino noſtro regi adoleſcentulam virginem, & ſtet coram rege, & foueat eum, dormiatque in ſinu ſuo, & calefaciat dominū noſtrum regem. Quæſerūt igitur adoleſcētulam ſpecioſam in omnibus finibus Iſrael, & inuenerunt Abiſag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem. Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, & miniſtrabat ei, rex verò non cognouit eam. Adonias autem filius Haggith eleuabatur, dicens, Ego regnabo. fecitque ſibi currus & equites, & quinquaginta viros qui curreret ante eum. Nec corripuit eū pater ſuus aliquando, dicens, Quare hoc feciſti: erat autē & ipſe pulcher valde, ſecundus natus poſt Abſalom. Et ſermo eius cum Ioab filio Saruiæ, & cum Abiathar ſacerdote, qui adiuuabant partes Adonia. Sadoc verò ſacerdos, & Banaias filius Ioiaðæ, & Nathan propheta, & Semei, & Cerethi & Phelethi, & omne robur exercitus Dauid nō erat cum Adonia. Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & vniuerſis pinguibus iuxta Lapidē-zohelēth, qui erat vicinus Fonti-rogel, vocauit vniuerſos fratres ſuos filios regis, & omnes viros Iuda ſeruos regis. Nathan autē prophetam, & Banaiā, & robustos quoſque, & Salomonē fratrem ſuum non vocauit. Dixit itaque Nathan ad Bethſabee matrē Salomonis, Num audiſti quòd regnauerit

Adonias filius Haggith, & dominus noſter Dauid hoc ignorat? Nunc ergo veni, accipe conſilium à me, & ſalua animā tuam, filiique tui Salomonis. Vade, & ingredere ad regē Dauid, & dic ei, Nōne tu domine mi rex iuraſti mihi ancillæ tuæ, dicens, Quòd Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo: quare ergo regnat Adonias? Et adhuc ibi te loquēte cum rege, ego veniam poſt te, & complebo ſermones tuos. Ingreſſa eſt itaque Bethſabee ad regē in cubiculo: rex autem ſenuerat nimis, & Abiſag Sunamitis miniſtrabat ei. Inclinauit ſe Bethſabee, & adorauit regem. ad quam rex, Quid tibi, inquit, viſ? Quæ reſpondens ait, Domine mi rex, tu iuraſti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ, Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo. Et ecce nunc Adonias regnat, te domine mi rex ignorante. Mactauit boues & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocauit omnes filios regis, Abiathar quoque ſacerdotem, & Ioab principē militiæ, Salomonem autē ſeruum tuū non vocauit. Veruntamen domine mi rex, in te oculi reſpiciūt totius Iſrael, vt indices eis qui ſedere debeat in ſolio tuo domine mi rex poſt te. Eritque, cum dormierit dominus meus rex cum patribus ſuis, erimus ego & filius meus peccatores. Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit. Et nūtiauerunt regi, dicentes, Adeſt Nathan propheta. cūque introiſſet in conſpectum regis, & adorauit eum pronus in terram, dixit Nathan, Domine mi rex, tu dixiſti, Adonias regnet poſt me, & ipſe ſedeat ſuper thronum meum? Quia deſcendit hodie, & immolauit boues & pinguia & arietes plurimos, & vocauit vniuerſos filios regis, & principes, Abiathar quoque ſacerdotem: illiſque veſcētibus & bibentibus coram eo, & dicentibus, Viuat rex

tuo, (Vet. Ge. p. l. Di. l.)

Adonias inſcio patre, ſine Dei verbo occupat regnum, immolatis victimis.

et (Vet. Ge. p. l. Di. l.)

rei (Vet. Di. o. Ge. p. Compl. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

cōſilio Nathan, Bethſabee indicat Dauidi Adoniam regnare.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Salomon (Vet. Di. o. Ge. o. l. p. v.)

exercit (Vet. B. Ge. o. p. l. Di. o. l.)

Adonias.²⁶ Me seruum tuū & Sadoc sacerdotem, & Banaïam filium Ioiadæ, & Salomonem famulum tuū non vocauit. Nunquid à domino meo rege exiuit hoc verbū, & mihi non indicasti seruo tuo quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum? Et respōdit rex Daud, dicens, Vocate ad me Beth-sabee, quæ cum fuisset ingressa coram rege, & stetit ante eum, iurauit rex, & ait, Viuit Dominus, qui eruit animā meam de omni angustia,³⁰ quia sicut iuravi tibi per Dominū Deū Israel, dicens, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciā hodiē. Summisitque Beth-sabee in terram vultu, adorauit regem, dicens, Viuat dominus meus Daud in æternum.³² Dixit quoque rex Daud, Vocate mihi Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetā, & Banaïam filium Ioiadæ. Qui cum ingressi fuissent coram rege, dixit ad eos, Tollite vobiscū seruos domini vestri, & imponite Salomonem filiū meum super mulam meā, & ducite eum in Gihō.³⁴ Et vngat eum ibi Sadoc sacerdos, & Nathan propheta in regem super Israel: & canetis buccina, atque dicetis, Viuat rex Salomon! Et ascēdetis post eum, & venietis in Ierusalem, & sedebit super solium meū, & ipse regnabit pro me: illique præcipiam vt sit dux super Israel & super Iudam. Et respondebit Banaïas filius Ioiadæ, regi, dicens, Amē: sic loquatur Dominus Deus domini mei regis.³⁷ Quomodo fuit Dominus cū domino meo rege, sic sit cum Salomone, & sublimius faciat solium eius à solio domini mei regis Daud. Descendit ergo Sadoc sacerdos & Nathan propheta, & Banaïas filius Ioiadæ, & Cerethi, & Phelethi: & imposuerunt Salomonem super mulam regis Daud, & adduxerunt eum in Gihō. Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus, Viuat rex Salomon. Et ascendit vniuersa multitudo post eum, & populus canentiū tibiis, & lætātium gaudio magno, & insonuit terra à clamore eorum. Audiuit autem Adonias, & omnes qui inuitati fuerant ab eo, iamque cōiuuium finitum erat: sed & Ioab, audita voce tubæ, ait, Quid sibi vult clamor ciuitatis tumultuātis? Adhuc illo loquēte, Jonathan filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias, Ingredere, quia vir fortis es, & bona nuntians. Responditque Jonathan Adonias, Nequaquam: dominus enim noster rex Daud regem constituit Salomonē. Misitque cum eo Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetā, & Banaïam filium Ioiadæ, & Cerethi & Phelethi, & imposuerunt eum super mulam regis. Vnseruntque eū Sadoc sacerdos, & Nathan propheta regē in Gihō: & ascēderunt inde lætantes, & insonuit ciuitas. hæc est vox quam audistis. Sed & Salomon sedet super solium regni. Et ingressi serui regis, benedixerunt domino nostro regi Daud, dicētes, Amplificet Deus nomē Salomonis super nomen tuū, & magnificet thronum eius super thronum tuū. & adorauit rex in lectulo suo. Insuper & hæc locutus est, Benedictus Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis. Territi sunt ergo, & surrexerunt omnes qui inuitati fuerant ab Adonia, & iuit vnusquisque in viam suam. Adonias autem timens Salomonē, surrexit, & abiit in tabernaculū Domini, tenuit-

que cornu altaris. Et nuntiauerunt Salomoni, dicens, Ecce Adonias timēs regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens, Iuret mihi rex Salomon hodie quòd nō interficiat seruum suū gladiō. Dixitque Salomon, Si fuerit vir bonus, nō cadet ne vnus quidem capillus eius in terrā: sin autē malum inuentū fuerit in eo, morietur. Misit ergo rex Salomon, & eduxit eū ab altari, & ingressus adorauit regem Salomonem: dixitque ei Salomon, Vade in domum tuam.

CAP. III.

Propinquauerunt autem dies Daud vt moreretur, præcepitque Salomoni filio suo, dicens, Ecce ego ingredior viam vniuersæ terræ: confortare, & esto vir fortis. Et obserua vt custodias mandata Domini Dei tui, vt ambules in viis eius, & custodias ceremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & testimonia, sicut scriptum est in lege Moyfi: vt intelligas vniuersa quæ facis, & quocumque te verteris. Vt confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me, dicens, Si custodierint filii tui vias meas, & ambulauerint corā me in veritate, in omni corde suo, & in omni anima sua, nō auferetur tibi vir de solio Israel. Tu quoque nosti quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiaz, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel, Abner filio Ner, & Amasæ filio Iether: quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, & posuit cruorem prælii in baltheo suo, qui erat circa lumbos eius, & in calceamento suo quod erat in pedibus eius. Facies ergo iuxta sapientiam tuā, & non deduces canitiem eius pacificè ad inferos.

7. Sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mēsa tua: occurrerunt enim mihi quādo fugiebā à facie Absalom fratris tui. Habes quoque apud te Semei filium Gera filii Iemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibā ad Castra: sed quia descendit mihi in occursum cū transirem Iordanem, & iuravi ei per Dominū, dicens, Non te interficiam gladio. Tu noli pati eū esse innoxium. vir autē sapiens es, vt scias quæ facies ei, deducetque canos eius cum sanguine ad inferos. Dormiuit igitur Daud cum patribus suis, & sepultus est in Ciuitate-Daud. Dies autem quibus regnauit Daud super Israel, quadraginta anni sunt: in Hebron regnauit septem annis: in Ierusalem, triginta tribus. Salomon autem sedit super thronū Daud patris sui, & firmatū est regnum eius nimis.

Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Beth-sabee matrē Salomonis. Quæ dixit ei, Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit, Pacificus. Addiditque, Sermo mihi est ad te. cui ait, Loquere. Et ille, Tu, inquit, nosti quia meū erat regnū, & me præposuerat omnis Israel sibi in regem: sed translatum est regnum, & factum est fratris mei: à Domino enim constitutū est ei. Nunc ergo petitionē vnā precor à te, ne confundas faciē meam. quæ dixit ad eum, Loquere. Et ille ait, Precor vt dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quicquā potest) vt det mihi Abisag Sunamitidem vxorē.

Et ait Beth-sabee, Bene, ego loquar pro te regi. Venit ergo Beth-sabee ad regē Salomonē, vt loqueretur ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum eius, adorauitque eā, & sedit super thronum suū: positusque est thronus matri regis, quæ sedit ad dexteram eius. Dixitque ei, Petitionē vnā paruum:

tenet (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Compl.

Præcepta dat Daud filio Salomoni. - Vet. Di. o. Ge. o. l. p. - Vet. Di. o. l. Ge. o. p. - Vet. Ge. p. l. o. Di. o. l. v. - Vet. Ge. p. l. o. Di. o. l. Deut. 17. d.

viam suā, (Vet. Ge. p. Compl.

Ioab occidit præcipit.

1. Reg. 3. c. 1. Reg. 20. c.

Berzellai filiis reddi gratiam præcipit.

1. Reg. 19. f.

Semei occidit præcipit.

1. Reg. 16. b.

1. Reg. 19. d.

scies (Vet. Ge. o. l. p. Di. l. o. v. Moritur Daud. 2. c. 1. c. & 13. c.

1. Paralip. 19. f. verò (Vet. Ge. p. o.

1. Reg. 5. a.

Adonias petit Abisag in vxorē:

Daud præcipit Salomonem vngi in regem super Iudam & Israel.

veniet (Compl. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Salomon vngitur in regem.

Fugit Adonias, audiens Salomonem vnctum in regem.

- Vet. Di. o. Ge. p.

Salomon.

lam ego deprecor a te, ne confundas faciem meam. & dixit ei rex, Pete mater mea: neque enim fas est ut auertam faciem tuam. Quae ait, Detur Abisag Sunamitis Adoniae fratri tuo vxor. Responditque rex Salomon, & dixit matri suae, Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniae? postula ei & regnum: ipse est enim frater meus maior me, & habet Abiathar sacerdotem, & Ioab filium Saruiam. Iurauit itaque rex Salomon per Dominum, dicens, Haec faciat mihi Deus, & haec addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc. Et tunc uenit Dominus qui firmavit me, & collocauit me super solium Dauid patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias. Misitque rex Salomon per manum Banaia filii Ioiadae, qui interfecit eum, & mortuus est.

E Abiathar quoque sacerdoti dixit rex, Vade in Anathoth ad agrum tuum, & quidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram Dauid patre meo, & sustinisti laborem in omnibus in quibus laborauit pater meus. Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, ut impleretur sermo Domini quem locutus est super domum Heli in Silo. Venit autem nuntius ad Salomonem quod Ioab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset: fugit ergo Ioab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris. Nuntiatumque est regi Salomoni quod fugisset Ioab in tabernaculum Domini, & esset iuxta altare: misitque Salomon Banaiam filium Ioiadae, dicens, Vade, interfice eum. Et venit Banaias ad tabernaculum Domini, & dixit ei, Haec dicit rex, Egredere, qui ait, Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiauit Banaias regi sermonem, dicens, Haec locutus est Ioab, & haec locutus mihi. Dixitque ei rex, Fac sicut locutus est: & interfice eum, & sepeli, & amoue bis sanguinem innocentem, qui effusus est a Ioab, a me, & a domo patris mei. Et reddet Dominus sanguinem eius super caput eius, quia interfecit duos viros iustos, melioresque se: & occidit eos gladio, patre meo Dauid ignorante. Abner filium Ner principem militiae Israel, & Amasam filium Iether principem exercitus Iudae, & reuertetur sanguis illorum in caput Ioab, & in caput feminis eius in sempiternum: Dauid autem & semini eius, & domui & throno illius sit pax usque in aeternum a Domino. Ascendit itaque Banaias filius Ioiadae, & aggressus eum interfecit, sepultusque est in domo sua in deserto. Et constituit rex Banaiam filium Ioiadae pro eo super exercitum, & Sadoe sacerdotem posuit pro Abiathar. Misit quoque rex, & vocauit Semei, dixitque ei, Aedifica tibi domum in Ierusalem, & habita ibi: & non egredieris inde huc, atque illuc. Quacunque autem die egressus fueris, & transferis Torrentem-cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit super caput tuum. Dixitque Semei regi, Bonus sermo: sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet seruus tuus. Habitauit itaque Semei in Ierusalem diebus multis. Factum est autem post annos tres ut fugerent serui Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nuntiatumque est Semei quod serui eius essent in Geth. Et surrexit Semei, & strauit asinum suum, iuitque ad Achis in Geth ad requirendum seruos suos, & adduxit eos de Geth. Nuntiatum est autem regi Salo-

moni quod esset Semei in Geth de Ierusalem, & rediisset. Et mittens vocauit eum, dixitque illi, Nonne testificatus sum tibi per Dominum, & praedixi tibi, Quacunque die egressus fueris huc & illuc, scito te esse moriturum? & respondisti mihi, Bonus sermo quem audiui. Quare ergo non custodisti iuramentum Domini, & praecipitum quod praeeperam tibi? Dixitque rex ad Semei, Tu nosti omne malum, cuius tibi conscius est cor tuum, quod fecisti Dauid patri meo: reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum. Et rex Salomon benedictus, & thronus Dauid erit stabilis coram Domino usque in sempiternum. Iussit itaque rex Banaia filio Ioiadae: qui aggressus, percussit eum, & mortuus est.

C A P. I I I.

Confirmatum est igitur regnum in manu Salomonis, & affinitate coniunctus est Pharaoni regi Aegypti: accepit namque filiam eius, & adduxit in ciuitatem Dauid, donec compleret aedificans domum suam, & domum Domini, & murum Ierusalem per circuitum. Attamen populus immolabat in excelsis: non enim aedificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum. Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in praecipitis Dauid patris sui, excepto quod in excelsis immolabat, & accedebat thymiam. Abiit itaque Salomon in Gabaon, ut immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gabaon. Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens, Postula quod vis ut dem tibi. Et ait Salomon, Tu fecisti cum seruo tuo Dauid patre meo misericordiam magnam, sicut ambulauit in conspectu tuo in veritate & iustitia, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem super thronum, sicut est hodie. Et nunc Domine Deus tu regnare fecisti seruum tuum pro Dauid patre meo: ego autem sum puer paruulus, & ignorans egressum & introitum meum. Et seruus tuus in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari non potest praeter multitudinem. Dabis ergo seruo tuo cor docile, ut populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum & malum: quis enim poterit iudicare populum istum, populum tuum hunc multum? Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset huiusmodi rem. Et dixit Dominus Salomoni, Quia postulasti uerbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium: Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, intantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Sed & haec quae non postulasti dedi tibi, diuitias scilicet & gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus. Si autem ambulaueris in uis meis, & custodieris praecipita mea & mandata mea, sicut ambulauit pater tuus, longos faciam dies tuos. Igitur euigilauit Salomon, & intellexit quod esset somnium: cumque uenisset Ierusalem, stetit coram arca foederis Domini, & obtulit holocausta, & fecit uictimas pacificas & grande conuiuium uniuersis famulis suis.

Tunc uenerunt duae mulieres meretrices ad regem, steteruntque coram eo, quarum una ait, Obsecro mi-

teris (Vet. Ge. p.)

egressus (Vet. Ge. p. l.)

a. Paralip. 1. a. Salomon ducit filiam Pharaonis in uxorem.

Excelsa.

Dilectio Dei.

-Vet. Ge. o. l. p. V. Di. o. l. Oratio Salomonis, qua petit a Deo sapientiam sibi dari.

*eius (Vet. V. Di. l. o. Ge. o. l. p. meus (Vet. Ge. p.)

*Deus (Vet. C. pl. Ge. p. l. o.)

Exponitur hic quod Mar. 6. Primum quare regnum Dei &c. sapien. 7.

*Dauid (Vet. Ge. p. o.)

Iudicium eius de duabus meretricibus.

Occiditur Adonias.

Abiathar priuatur sacerdotio.

1. Reg. 1. f.

Interficiuntur Ioab, (Vet. Ge. p.)

*respondit (Vet. Ge. p. l. o. Di. o. l.)

1. Reg. 3. e.

1. Reg. 30. c.

Semei interficitur.

-Vet. Ge. p. o. Di. o.

domine, ego & mulier hæc habitabam in domo vna: & peperit apud eam in cubiculo. Tertia autem die postquam ego peperit, peperit & hæc: & eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus. Mortuus est autem filius mulieris huius nocte: dormiens quippe oppressit eum. Et con surgens intempestæ noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocauit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo. Cumque surrexisset mane, viderem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens clara luce, deprehendi non esse meum quem genueram. Responditque altera mulier, Non est ita ut dicis, sed filius tuus mortuus est, meus autem viuit. Ecce ratio illa dicebat, Mentiris: filius quippe meus viuit, & filius tuus mortuus est. atque in hunc modum contēdebant coram rege.

23 Tunc rex ait, Hæc dicit, Filius meus viuit, & filius tuus mortuus est: & ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, me autem viuit. Dixit ergo rex, Afferte mihi gladium. cumque attulissent gladium coram rege, Diuidite, inquit, infantem viuum in duas partes, & date dimidiā partē vni, & dimidiā partē alteri. Dixit autem mulier cuius filius erat viuus, ad regem (comota sunt quippe viscera eius super filio suo) Obsecro domine, date illi infantē viuū, & nolite interficere eum. Ecce ratio illa dicebat, Nec mihi, nec tibi sit, sed diuidatur. Respondit rex, & ait, Date huic infantē viuū, & nō occidatur: hæc est autem mater eius. Audiuit itaque omnis Israel iudicium quod iudicasset rex, & timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium.

CAP. IIII.

ERat autem rex Salomon regnans super omnem Israel: & hi principes quos habebat: Azarias filius Sadoc sacerdotis, Elihoreph & Ahia filii Sifa, scribæ: Iosaphat filius Ahilud, à commentariis. Banaias filius Ioiadæ, super exercitum: Sadoc autem & Abiathar, sacerdotes. Azarias filius Nathan, super eos qui assistebant regi: Zabud filius Nathan, sacerdos amicus regis. Et Abisfar præpositus domus: & Adoniram filius Abda super tributum. Habebat autem Salomon duodecim præfectos super omnem Israel qui præbebant annuam regi, & domui eius: per singulos enim menses in anno, singuli necessaria ministrabant. Et hæc nomina eorum: Ben-hur, in monte Ephraim. Bendeçar, in Maces, & in Salebim, & in Beth-sames & in Elon, & in Beth-hanan. Beth-hesed in Aruboth: ipsi enim erat Socho, & omnis terra Ephraim.

11 Ben-abinadab, cuius omnis Nephthad, Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem. Bana filius Ahilud regebat Thanach & Mageddo, & vniuersam Beth-san, quæ est iuxta Sarthana subter Iezrahel, à Beth-san usque Abel-mehula eregione Iecmaã.

13 Bē-gāber in Ramoth-galaad: habebat Auoth-iair filii Manasse in Galaad, ipse erat in omni regione Argob, quæ est in Basan, sexaginta ciuitatibus magnis atque muratis, quæ habebant feræ arcas. Ahinadab filius Addo præerat in Manaim. Achimãas in Nephthali: sed & ipse habebat Basemath filiam Salomonis in coniugio. Baana filius Hufi, in Aser, & in Baloth. Iosaphat filius Pharuc, in Isachar. Semei filius Ela, in Benjamin. Gaber filius Vri, in terra Galaad, & in terra Seho regis Amorrhæi, & Og regis Basan, super omnia quæ erant in

illa terra. Iuda & Israel innumerabiles, sicut arena maris in multitudine: comedentes, & bibentes atque lætantes. Salomon autem erat in ditone sua, habens omnia regna secum, à flumine Terræ Philisthiim usque ad terminum Aegypti: offerentiū sibi munera, & seruentium ei cunctis diebus vitæ eius. Erat autem cibus Salomonis per dies singulos triginta cori similæ, & sexaginta cori farinae.

23 Decē boues pingues, & viginti boues pascuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorum, caprearum, atque bubalorum, & auium altilium. Ipse enim obtinebat omnem regionem quæ erat trans Flumen, quasi à Thaphsa usque ad Gazam, & cunctos reges illarum regionum: & habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatque Iuda & Israel absque timore vllō, vnusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan usque Bersabee cunctis diebus Salomonis. Et habebat Salomon quadraginta milia præsepia equorum curulium, & duodecim milia equestriū. Nutriebantque eos supradicti regis præfecti: sed & necessaria mensæ regis Salomonis cum ingenti cura præbebant in tempore suo. Hordeum quoque, & paleas equorum & iumentorum deferebant in locum vbi erat rex, iuxta constitutum sibi. Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis: & latitudinem cordis, quasi arenam quæ est in litore maris. Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium, & Aegyptiorum. Et erat sapientior cunctis hominibus: sapientior Ethan Ezrahite, & Heman & Chalcol, & Dorda filiis Mahol: & erat nominatus in vniuersis gentibus per circuitum. Locutus est quoque Salomon tria milia parabolas: & fuerunt carmina eius quinque milia. Et disputauit super lignis à cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum quæ egreditur de pariete: & disseruit de iumentis & volucris, & reptilibus & piscibus. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, & ab vniuersis regibus terræ, qui audiebant sapientiam eius.

CAP. V.

Hirã quoque Hirã rex Tyri seruos suos ad Salomonem: audiuit enim quod ipsum venissent regem super Israel pro patre eius: quia amicus fuerat Hirã Dauid omni tempore. Misit autem Salomon ad Hiram, dicens, Tu scis voluntatem Dauid patris mei, & quia non potuit ædificare domum nomini Domini Dei sui propter bellam imminentiam per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum eius. Nunc autem requiem dedit Deus meus mihi per circuitum: & non est facta tan, neque occursum malus. Quam ob rem cogito ædificare templum nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Dauid patri meo, dicens, Filius tuus quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit domum nomini meo. Præcipe igitur ut præcidant mihi serui tui cedros de Libano, & serui mei sint cum seruis tuis: mercedem autem seruorum tuorum dabo tibi quancunque petieris: scis enim quomodo non est in populo meo vir qui nouerit ligna cedere sicut Sidonii. Cum ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valde, & ait, Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit Dauid filium sapientissimum super populum hunc plurimum. Et misit Hiram ad Salomonem, dicens, Audiui quæcunque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abietin.

Eccl. 47.c.

- Vet. Ge. l. p.

Apparatus ciborum Salomonis.

- Vet. Ge. p.

Fax sub ipso. Nullus timor.

Numerus equorum. s. par. g. f.

Dona Dei in Salomonem collata eccl. 47.c.

Sapientia Salomonis.

Numerus parabolarum & carminum.

Hirã misit seruos ut gratulentur Salomoni. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Salomō petit ligna ab Hirã in ædificationem templi. potuerit (Vet. Di. o. l. Ge. p. o.)

Dominus (Vet. Ge. p.)

i. Reg. 7. b. i. para. 11. c.

Dominus (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. o. v.)

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Hiram gentilis agnoscit nomen Dei.

enim (Vet. Cōpl. Ge. o.)

Salomonis principes & præfecti.

sacerdos (Vet. B. Di. l. o. Ge. l.)

- Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l.

præerat (Vet. Ge. l. p. o. Di. o. l.)

- Vet. Cōpl. o. l. Di. o. l.

5.3.b.

Numerus artificum.

Fueruntq. (Vet. Ge.p.

2. Paralip. 3. a.

Fabrica & forma templi.

parte (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Diurnus domus splendor Salomoni à Deo promittitur, si leges eius serauerit.

1. Reg. 7. c. 1. para. u. b.

gnis. Serui mei deponēt ea de Libano ad mare: & ego componam ea in ratibus in mari, vsque ad locum quem significaueris mihi, & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbebisque necessaria mihi, vt detur cibus domui meæ. Itaque Hirā dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, iuxta omnē voluntatem eius. Salomon autē præbebat Hiram viginti millia coros tritici in cibum domui eius, & viginti choros purissimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram per singulos annos. Dedit quoque Dominus sapiētiam Salomoni, sicut locutus est ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserunt ambo fœdus. Elegitque rex Salomon operarios de omni Israel, & erat indictio triginta millia virorū. Mittebatque eos in Libanum, decē millia per menses singulos vicissim, ita vt duobus mēsis essent in domibus suis: & Adoniram erat super huiuscemodi indictmentē. Fuerunt itaque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant: & octoginta millia latomorum in monte: absque præpositis qui præerāt singulis operibus, numero trium millium, & trecentorum præcipientium populo, & his qui faciebant opus. Præcepitque rex vt tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamentum templi, & quadrarent eos. Quos dolauerūt cæmentarii Salomonis, & cæmentarii Hiram: porrò Giblii præparauerunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

C A P. V I.

 Actum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de Terra-AEgypti, in anno quarto (mense Zio, ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, ædificare cœpit domum Domino. Domus autem quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine. Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, iuxta mensuram latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi. Fecitque in templo fenestras obliquas. Et ædificauit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi & oraculi, & fecit latera in circuitu. Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, vt non hærent muris templi. Domus autem cum ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentū non sunt audita in domo cum ædificaretur. Ostium lateris medii in pariete erat domus dextræ: & per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium. Et ædificauit domū, & consummauit eam: texit quoque domū laquearibus cedrinis. Et ædificauit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis. Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens, Domus hæc quam ædificas, si ambulaueris in præceptis meis, & iudicia mea feceris, & custodieris omnia mandata mea, gradiēs per ea: firmabo sermonem meū tibi, quem locutus sum ad

Dauid patrem tuum. Et habitabo in medio filiorum Israel, & non derelinquam populum meum Israel. Igitur ædificauit Salomon domū, & consummauit eam. Et ædificauit parietes domus intrinsecus, tabulatis cedrinis: à pauimento domus vsque ad summitatem parietum, & vsque ad laquearia, & operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit pauimentum domus tabulis abiegnis. Et ædificauitque viginti cubitorū ad posteriorem partē templi tabulata cedrina, à pauimento vsque ad superiora: & fecit interiorē domum oraculi in Sanctum sanctorum. Porrò quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi. Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens tornaturas, & iuncturas suas sabrefactas, & cælaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebatur, nec omnino lapis apparere poterat in pariete.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Oraculum autē in medio domus, in interiori parte fecerat, vt poneret ibi arcam fœderis Domini.

Oraculum.

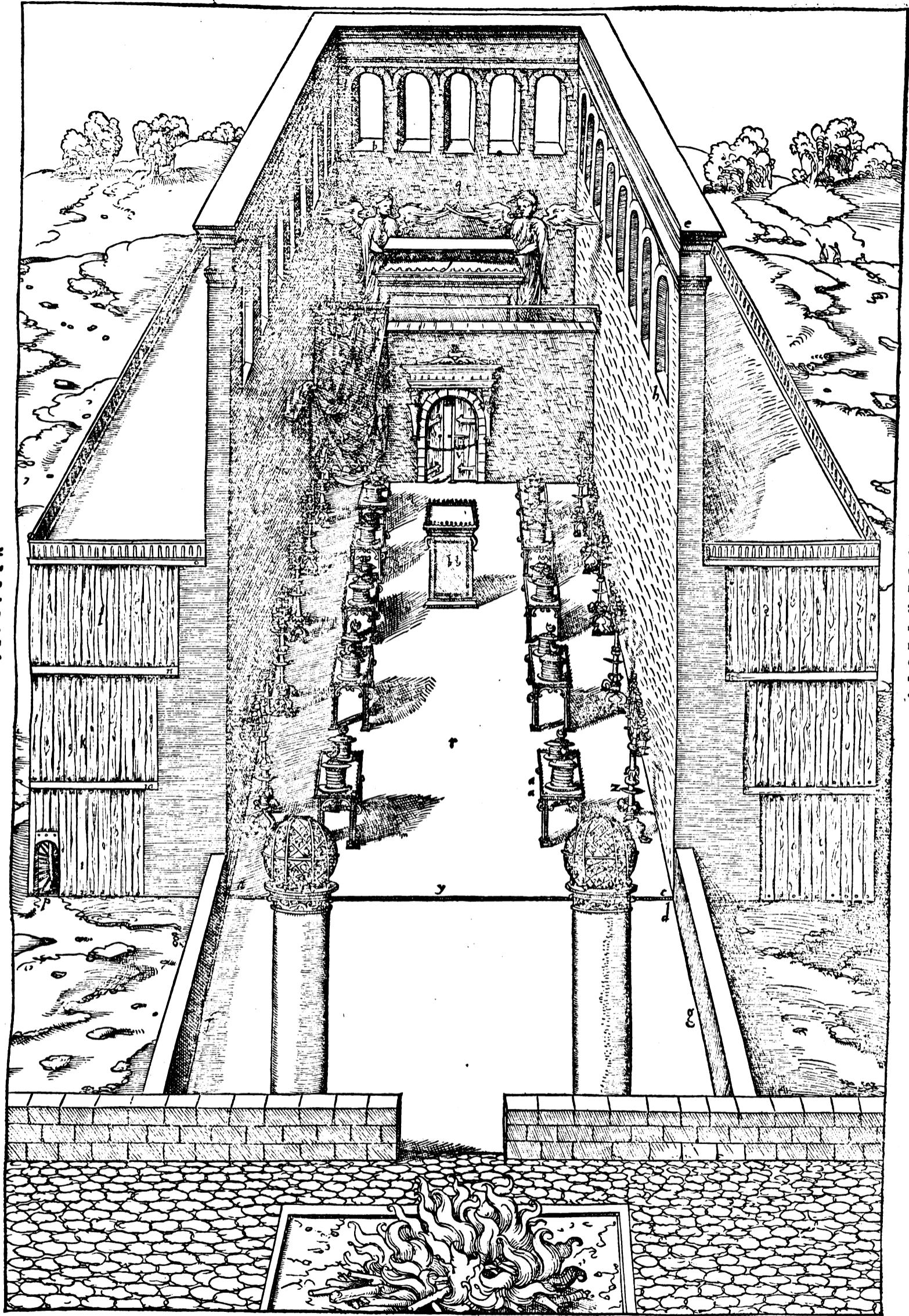
Porrò oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis: & operuit illud atque vestiuit auro purissimo. sed & altare vestiuit cedro. Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo, & affixit laminas clauis aureis. Nihilque erat in templo quod non auro tegetetur: sed & totum altare oraculi texit auro. Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis oliuarum, decem cubitorum altitudinis. Quinq; cubitorū ala cherub vna, & quinque cubitorum ala cherub altera: id est decem cubitos habentes, à summitate alæ vnus vsq; ad alæ alterius summitatem. Decem quoque cubitorum erat cherub secundus: in mensura pari, & opus vnum erat in duob; cherubim, id est altitudinem habebat vnus cherub decem cubitorum, & similiter cherub secundus. Posuitq; cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas cherubim, & tangebant ala vna parietem, & ala cherub secundi tangebant parietem alterum: alæ autē alteræ in media parte templi se inuicem contingebant. Texit quoque cherubim auro. Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis cælaturis & torno: & fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias, quasi prominentes de pariete, & egredientes. Sed & pauimentum domus texit auro intrinsecus & extrinsecus. Et in ingressu oraculi fecit duo ostiola de lignis oliuarum, postesque angulorum quinque. Et duo ostia de lignis oliuarum: & sculpsit in eis picturam cherubim, & palmarum species, & anaglypha valde prominentia, & texit ea auro: & operuit tam cherubim, quam palmas, & cætera, auro. Fecitque in introitu templi postes de lignis oliuarū quadrangulatos: & duo ostia de lignis abiegnis intrinsecus: & vtrunque ostium duplex erat, & se inuicem tenens aperiebatur. Et sculpsit cherubim, & palmas, & cælaturas valde eminentes: operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam. Et ædificauit atrium interius tribus ordinibus lapidū politorū, & vno ordine lignorū cedri. Anno quarto fundata est domus Domini in mēse Zio. Et in anno vndecimo, mense Bul (ipse est mensis octauus) perfecta est domus in omni opere suo, & in vniuersis utensilibus suis: ædificauitque eam annis septem.

-Vet. Compl.

-Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l.

Atrium interius.

TEMPLVM SINE TECTO, CVM PORTICV SVA.
OCCIDENS.

MERIDIES.

SEPTENTRIO.

O R I E N S.

- a b Longitudo LX cubitorum.
- a c Latitudo XX cubitorum.
- d e Altitudo XXX cubitorum.
- f g Porticus ante templum, XX cubitorum longitudinis, & X cubitorum latitudinis.
- h Fenestraz obliquaz, siue laxiores Intrinsicas, & extrinsicas arctaz.
- i b Tabulata per gyrum tria, siue appendices: quarum ima, quinque cubitos latitudinis habebat: media, sex: suprema, septem. Singula altitudinis quinque cubitorum.
- m n o Retractiones, siue reductiones in muro templi, quibus innitebantur capita trabium. Vocantur Gallice retraiçes. Pro quibus trabes vertit interpres.
- p Cochlea.
- q Sanctum sanctorum, siue oraculum, cuius longitudo & latitudo erant XX cubitorum.

- r altitudo autē cubitorū XX, quod dum dicimus, eam partē altitudinis intelligimus quæ solo auro erat tecta: nam alii decem cubiti erant tecti lapillis pretiosis & auro.
- s Templum, siue sanctum, pro foribus oraculi, XL cubitorum longitudinis.
- t Arca foederis.
- u Cherubim duo, X cubitorum altitudinis.
- x Ostiola, siue valuz in introitu oraculi.
- y Velum quo distinguebatur sanctum à Sancto sanctorum 1. Par. 3. Matth. 27.
- z Locus ostii templi: quod ideo non expressit pictor, ne rel quæ picturæ officeret.
- aa Candelabra decem, quinque ad dextram, & quinque ad sinistrā. 2. Paral. 4.
- bb Mensz decem.
- bb Altare thymiamatis.

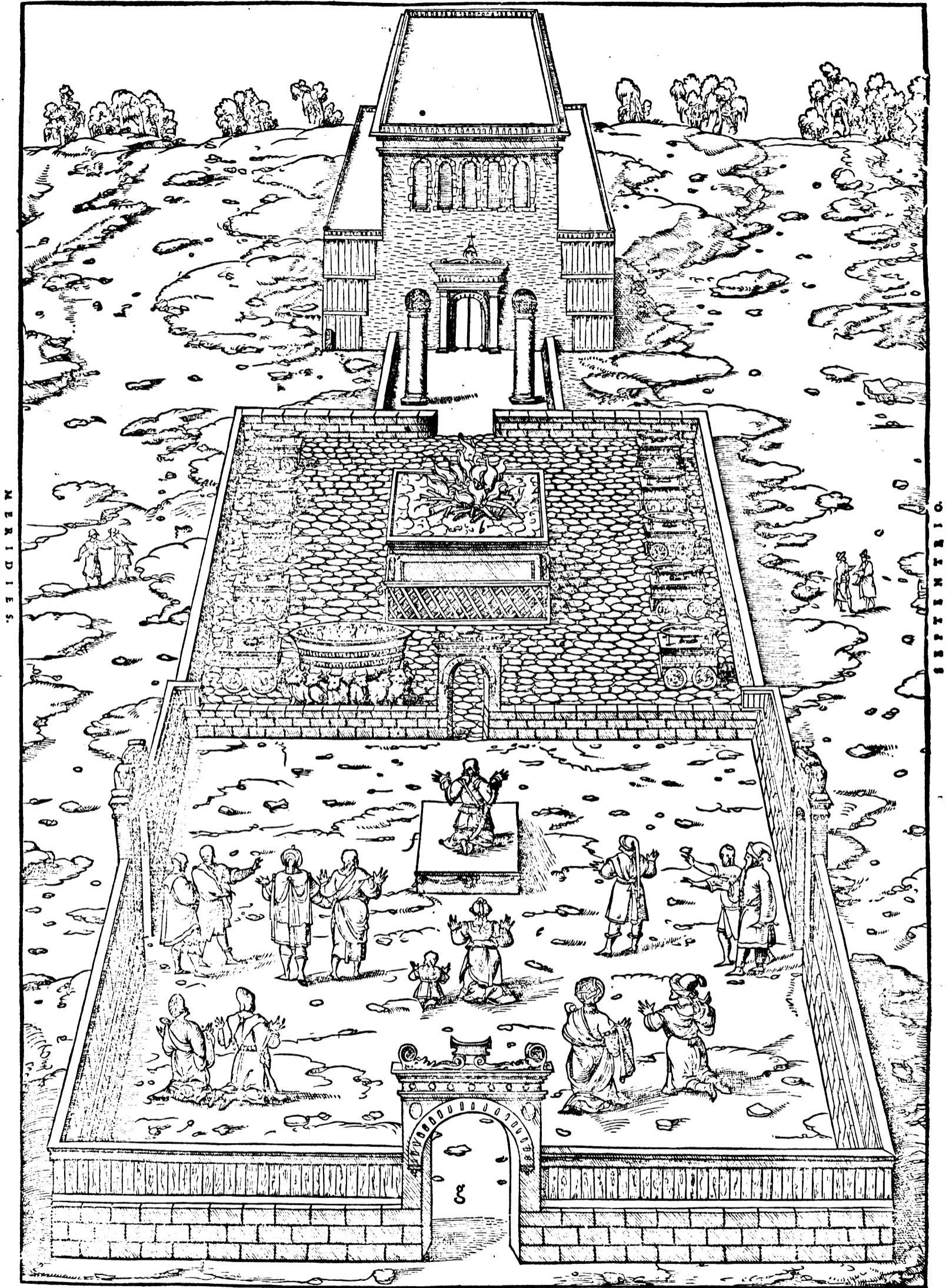
in illi.

Templum.

Regum III.

Templum tectum, cum porticu sua, atrio sacerdotum & atrio populi.

OCCIDENS.

- a Atrium interius, quod & atrium sacerdotum dicitur.
 b Altare holocausti, longitudinis & latitudinis X X cubitorum, & X altitudinis.
 c Labra, siue luteres. 2. Paralip. 4.
 d Mare. 2. Paralip. 4.
 e Atrium populi, quod basilica, siue basilica grandis, 2. Paral. 4. & 6 dicitur: & Act 3. Porticus Salomonis. Hoc atrium, nomine templi saepe intelligitur in Nouo testamento, vt Mat. 21. Act 3. In hoc atrio concionabatur CHRIS TVS, & ex eo vendentes & ementes eiecit.

O R I E N S .

- f Basis aenea, siue suggestum, longitudinis & latitudinis quinque cubitorum, & altitudinis trium. 2. Paralip. 6.
 g Porta Orientalis, quae porta Sur, 4. Reg. 11. & Porta fundamenti, 2. Paral. 23 dicitur. Hanc nonnulli putant eam esse quae Actorum tertio dicitur Porta speciosa: quod omnium portarum, Orientalis esset pulcherrima.
 h Porta Meridionalis.
 i Porta Septentrionalis.

CAP. VII.

Aedificatio domus salomonis in saltu. j. g. b.

Omnia autem suam aedificavit Salomon tredecim annis, & ad perfectum usque perduxit. Aedificavit quoque domum salutus Libani centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis: & quatuor deambulatoria inter columnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in columnas. Et tabulatis cedrinis vestiuit totam cameram, quae quadragintaquinque columnis sustentabatur. Unus autem ordo habebat columnas quindecim. Contra se inuicem positas, & eregione se respicientes, aequali spatio inter columnas, & super columnas quadrangulata ligna in cunctis aequalia. Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alteram porticum in facie maioris porticus: & columnas, & epistylia super columnas fecit. Porticum quoque solii, in qua tribunal est, fecit: & textit lignis cedrinis a pavimento usque ad summitatem. Et domuncula in qua sederetur ad iudicandum, erat in media porticu simili opere. domum quoque fecit filiae Pharaonis (quam uxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc porticum. Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normam quandam atque mensuram tam intrinsecus quam extrinsecus serrati erant: a fundamento usque ad summitatem parietum, & intrinsecus usque ad atrium maius. Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem siue octo cubitorum. Et desuper lapides pretiosi aequalis mensurae secti erant, similiterque de cedro. Et atrium maius rotundum trium ordinum de lapidibus sectis, & unius ordinis de dolata cedro: necnon & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus. Misit quoque rex Salomon, & tulit Hiram de Tyro, filium mulieris viduae de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ararium, & plenum sapientia & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex aere. Qui cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus eius. Et finxit duas columnas aereas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam unam: & linea duodecim cubitorum ambiebat columnam utranque. Duo quoque capitella fecit, quae ponerentur super capita columnarum, fusilia ex aere: quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, & quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum. Et quasi in modum retis, & catenarum sibi inuicem miro opere contextarum: utrunque capitellum columnarum fusile erat: septena versus retiacula in capitello uno, & septena retiacula in capitello altero. Et perfecit columnas, & duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella quae erant super summitatem malogranatorum: eodem modo fecit & capitello secundo. Capitella autem quae erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant, in porticu, quatuor cubitorum. Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper iuxta mensuram columnae contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi. Et statuit duas columnas in porticu templi: cumque statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine Iachin: simi-

liter erexit columnam secundam, & vocavit nomen eius Booz. Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit: perfectumque est opus columnarum. Fecit quoque mare fusile decem cubitorum a labio usque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo eius, & resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum. Et sculptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum histriatarum erant fusiles. Et stabant super duodecim boues, e quibus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem: & mare super eos desuper erat: quorum posteriora uniuersa intrinsecus latitabant. Grossitudo autem lutæris, trium vnciarum erat: labiumque eius, quasi labium calicis, & folium repandi lilii: duo millia batos capiebat, & tria millia metretas. Et fecit decem bases aeneas, quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, & quatuor cubitorum latitudinis, & trium cubitorum altitudinis. Et ipsum opus basium, intrinsecus erat: & sculpturae inter iuncturas. Et inter coronulas & plectas, leones & boues & cherubim: & in iuncturis similiter desuper: & subter leones & boues quasi lora ex aere dependentia. Et quatuor rotæ per bases singulas, & axes aerei: & per quatuor partes quasi humeruli subter lutære fusiles, contra se inuicem respectantes. Os quoque lutæris intrinsecus erat in capitis summitate: & quod forinsecus apparebat, unius cubiti erat, totum rotundum, pariterque habebat unum cubitum & dimidium: in angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant: & media intercolumnia, quadrata, non rotunda. Quatuor quoque rotæ, quae per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: una rota habebat altitudinis cubitum & semis. Tales autem rotæ erant quales solent in curru fieri: & axes earum, & radii, & canthi, & modioli, omnia fusilia. Nam & humeruli illi quatuor per singulos angulos basis unius, ex ipsa basi fusiles & coniuncti erant. In summitate autem basis erat quadam rotunditas unius & dimidii cubiti, ita fabricata, ut luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas, variasque sculpturas ex semetipsa. Sculptus quoque in tabulatis illis quae erant ex aere, & in angulis, cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, ut non cælata, sed apposita per circuitum viderentur. In hunc modum fecit decem bases, fusura una, & mensura, sculpturaque consimili. Fecit quoque decem lutæres aeneos: quadraginta batos capiebat luter unius, eratque quatuor cubitorum: singulos quoque lutæres per singulas, id est decem bases, posuit. Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad sinistram: Mare autem posuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem. Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, & amulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini. Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: & retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum. Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitello-

Booz.

Mare fusile.

Ariatarum (ita legendum. stabat (sing. nunc. Vet. Di. l.

Vet. Di. o. Ge. p. Compl. Bases aeneas

In vetustis codice oblongo s. Germani ubi legitur, sculpturae & scalpfit, per primam vocalem. Luter. Inter iuncturas (Vet. Di. l. Ge. l.

Lutæres decem aenei.

quoque (Vet. Di. l. Ge. p. lebetes (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

m. iiii.

rum qui erant super capita columnarum. Et bases decem, & luteres decem super bases. Et mare vnum, & boues duodecim subter mare. Et lebetes, & scutras, & amulas. omnia vasa quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de auricalco erant. In campestri regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochoth & Sarthan. Et posuit Salomon omnia vasa in domo Domini: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus æris. Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, & mensam super quam ponerentur panes propositionis, auream:

• Vet. Di. o. l. Ge.
• J. p. v.

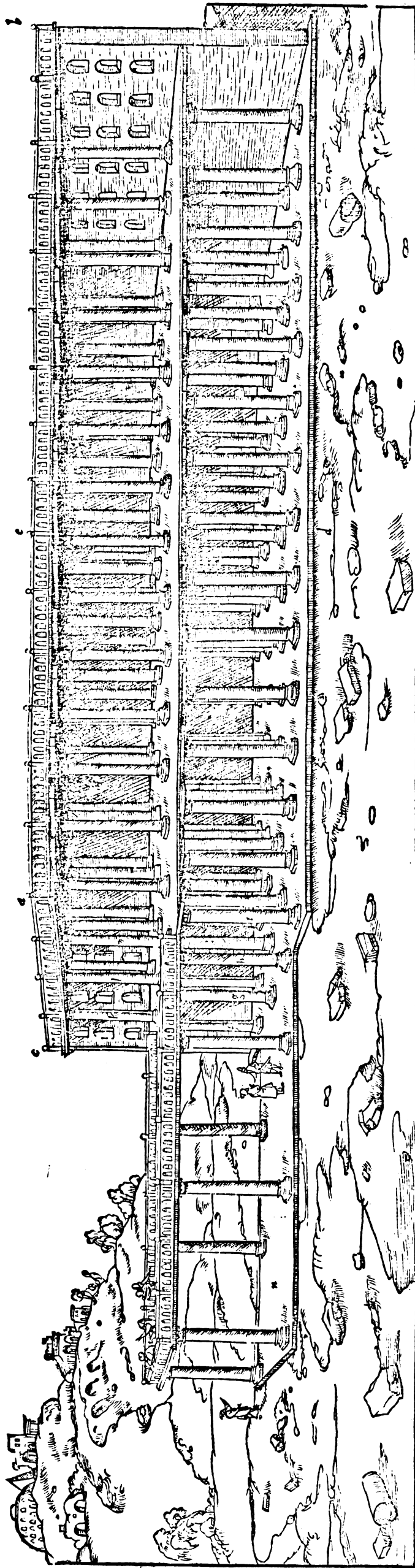
49. & candelabra aurea, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram contra oraculum ex auro puro: & quasi lili flores, & lucernas de super aureas: & forcipes aureos, Et hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro purissimo: Et cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, & ostiorum domus templi, ex auro erant. Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, & intulit quæ sanctificauerat David pater suus, argentum, & aurum, & vasa, re posuitque in thesauris domus Domini.

• Vet. Ge. p.
• primo: (Vet. Ge.)
• Di. o.

• Para. s. a.
• 1. (Vet. Ge. p.)

DVO SCHEMATA DOMVS SALTVS LIBANI, SIVE DOMVS COLUMNARVM, SIVE REGIAE RVSTICAE.

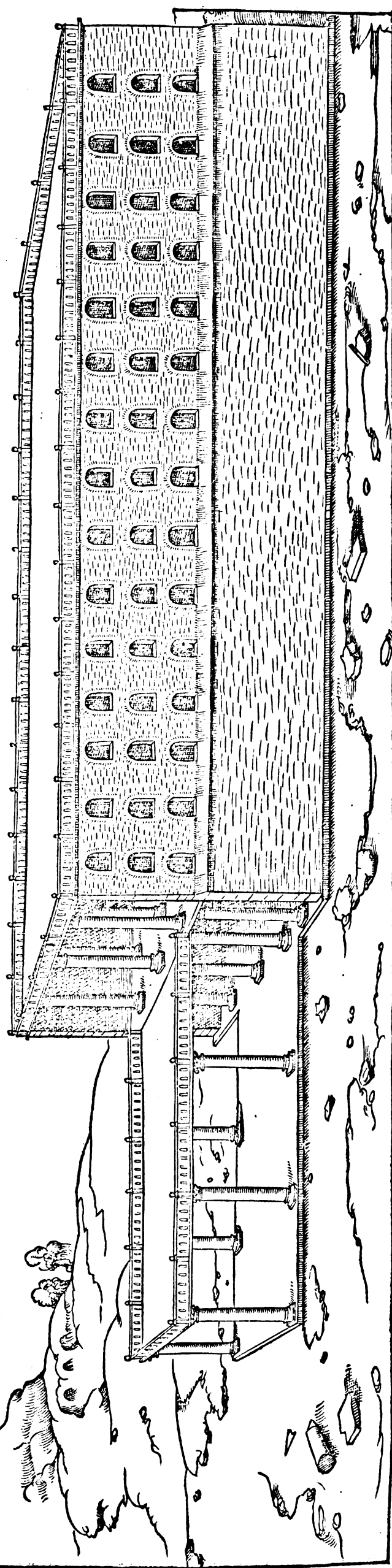
Primum schema domus saltus Libani, in quo sublato pariete, oculis tuis subiecimus 1 x illas cedrinās columnas mansionis inferioris, & x 1 y mansionis superioris.

4 b Longitudo centum cubitorum. f g h i Quatuor deambulatoria sine portibus quatuor ordinibus columnarum. l 1 m Tres ordines columnarum in superioris parte, in inferiori parte do- cedrinarum, in inferiori parte do- mns, numero sexaginta. l 1 m Tres ordines columnarum in superioris parte, numero XLV.

Secundum schema domus saltus Libani, in quo & alterum regiae ipsius, & alteros fenestrarum superioris mansionis terniones, tibi expraesimus. Erant enim in vitroque latere superioris regiae rusticae, multiples fenestrarum terniones.

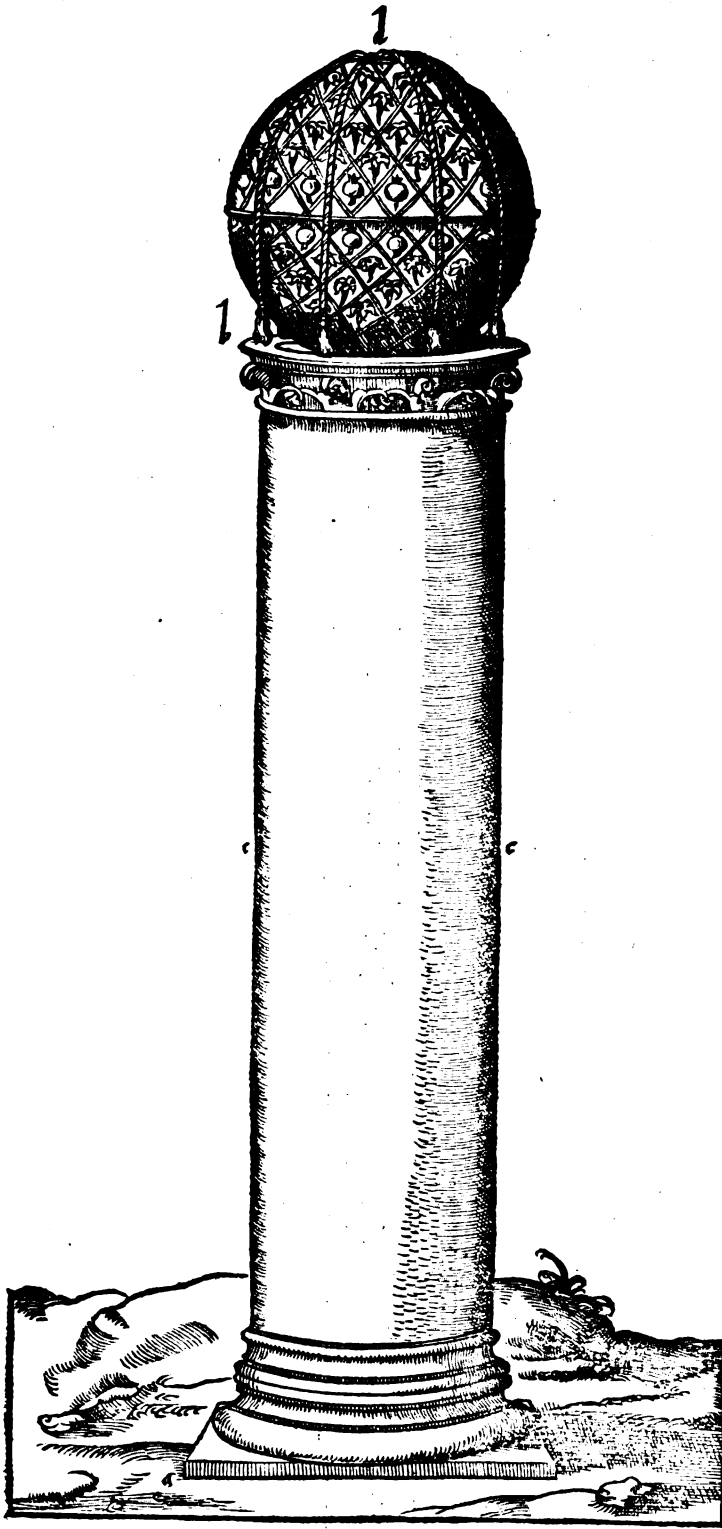
n Porticus columnarum, sine Porticus seu vestibulum domus saltus Libani, l cubitorum longitudinis, & latitudinis XXX. Porticus haec obliqua & conlata fronti domus columnarum, habebat conlata frontem vn. m d. ambulatorii causa. neque certo numero columnarum constabat, quantum illi sex adiecturae in vitroque latere quod fecimus ut intelligas eam quoque iunum columnarum numerum habuisse, in certum tamen, quod illam scriptura non expraesimat.

Absolute templo aedificauit Salomon regiam in saltu Libani, in qua per aetatem ageret. Constabat haec regia duabus mansionibus, inferior habebat 1 x columnas cedrinās, quod maius onus sustineret quam superior, quae 1 v columnis tantum constabat. Superior mansio sortita est tam copiosum fenestrarum numerum, ut illa esset opportunior ventis hinc inde excipiendis. Satus Libani in quo aedificata fuit regia haec rustica, erat prope Ierusalem. Sic autem appellatus est quod amoenitate, pulchritudine, & cedrorum copia, cum ipso Libano certare videretur. Totum aedificium regiae saltus Libani oculis tuis non subiecimus: sed tantum illius partes quae maiorem obcuritatem videbantur habere. Porticus solii seu tribunalis id est porticus in qua ius reddebat populo Salomon, pertinebat ad regiam vrbanae, non ad rusticam. Absurdum enim esset dicere, Salomonem habuisse tribunal ruri & non in Vrbe. Hanc autem porticum, & domum filiae Pharaonis quae erat Salomonis vxor, non expraesimus pictura, quod earum metrum & formam Scriptura non tradat.

Templum.

ALTERA COLVMNARVM AENEARVM VESTIBVLI TEMPLI.

- a b Altitudo, XVIII cubitorum.
c Linea, siue filum ambiens, aut rotunditas, XII cubitorum.
d Capitellum altitudinis quinque cubitorum, factum ex duobus hemisphaeris, cont-
entum retiaculo. In singulis hemisphaeris erant singuli ordines malogranatorum
sculptorum in ipsis maculis & interuallis retiaculi. reliqua vero hemisphaeriorum
portio erat sparsa liliis. A vertice autem capitelli dependebant septem funiculi.

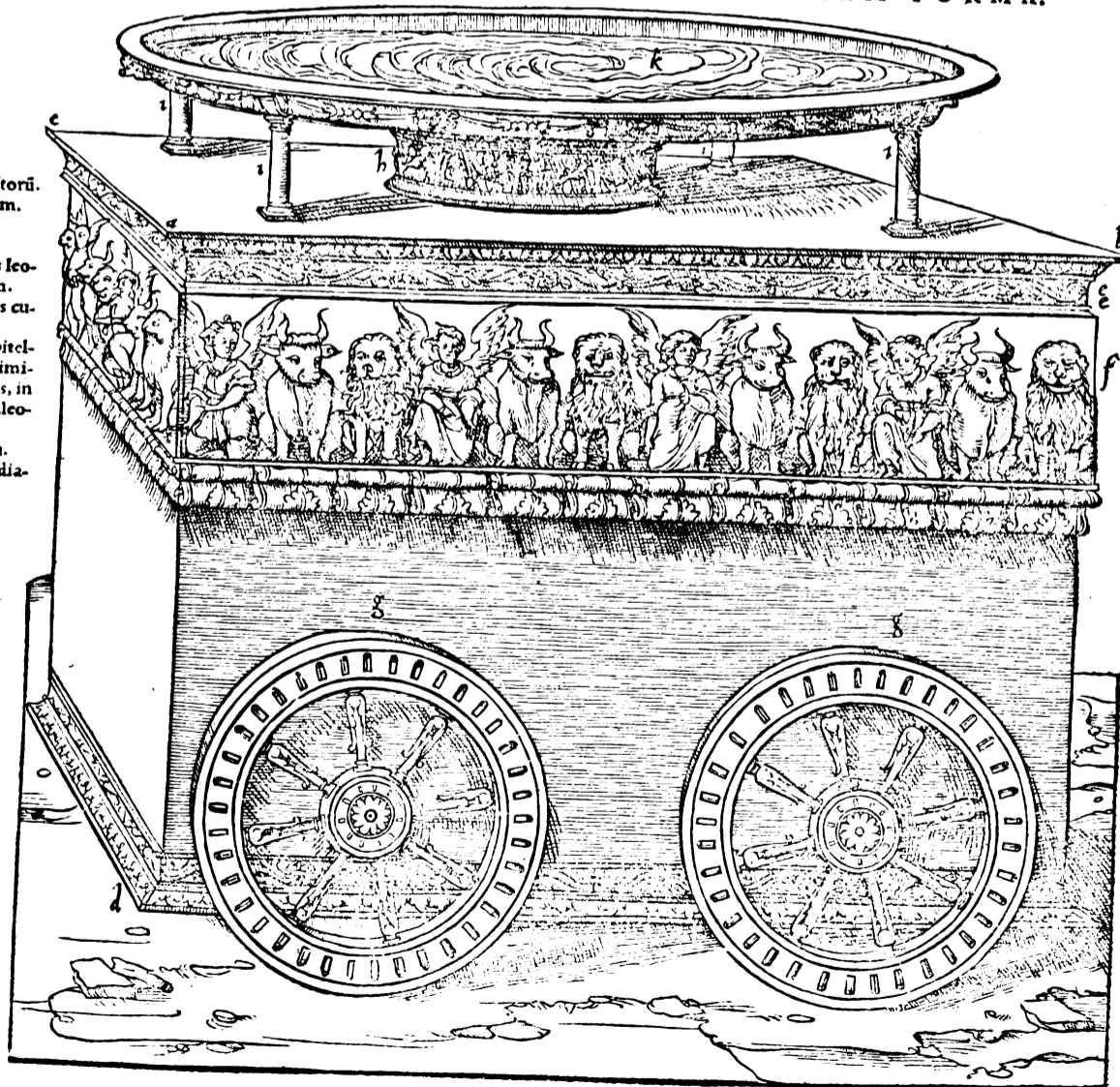
Descriptio M A R I S, id est vasis continentis aquæ vim maximam.

- a b Latitudo, X cubito- rum.
- a d Altitudo, V cubito- rum.
- e f Rotûditas, XXX cubito- rum.
- g Cincturæ ornate tu- berculis trecentis, in- silar cucurbitarû: in quibus deforma ta erant capita bo- um. 2 Paral. 4. in ca- pitibus autem illis boum erant salien tes ad educendam aquam.

LVTERIS SIVE CONCHÆ VNIVS E DECEM FORMA.

- a b Lõgitudõ basis, IIII cubitorû.
- a c Latitudo, IIII cubitorum.
- a d Altitudo, III cubitorum.
- e Prominentiæ.
- f Cinctura, in qua imagines leo- num, boum, & cherubim.
- g Rotæ quatuor, altitudinis cu- biti & semis.
- h Columella in formam capitel- li, latitudinis cubiti & dimi- dii, & dimidii altitudinis, in qua cælaturæ cherubim, leo- num, & palmarum.
- i Humerul, siue sustentacula.
- 12 Luter, IIII cubitorum in dia- metro.

1. Paral. 5. a.

Collocatur arca in templo.

*Ethaniam (Vet. Di. l. Ge. l.)

Quid ex Pentateucho fuerit in arca. Heb. 9. a. Exod. 34. d.

Nebula implet templum.

1. Par. 6. a.

*In (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

*Vet. Di. o. Ge. o. l. p. Salomon benedicit congregatio ni, post gratias agit Deo. *In manu sua (Vet. Ge. p.)

Electus David. 1. Reg. 7. a.

*Vet. Ge. p.

Promissiones suas implet Deus.

Oratio Salomonis ut exaudiantur orantes in templo. 1. Mach. a. b.

Vnc congregati sunt omnes maiores natu Israel cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israel ad regem Salomonem in Ierusalem: vt deferreret arcam foederis Domini, de ciuitate David, id est de Sion. 2. Conuenitque ad regem Salomonem vniuersus Israel in mense Bethanin. in solenni die, ipse est mensis septimus. Veneruntque cuncti senes de Israel, & tulerunt arcam sacerdotes, & portauerunt arcam Domini, & tabernaculum foederis, & omnia vasa sanctuarii quae erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Leuitae. Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel quae conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oues & boues absque aestimatione & numero. Et intulerunt sacerdotes arcam foederis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum subter alas cherubim. Siquidem cherubim expandebant alas super locum arcae, & protegebant arcam, & vultus eius desuper. Cumque eminent vultus, & apparent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus, qui & fuerunt ibi vsque in praesentem diem. In arca autem non erat aliud nisi duae tabulae lapideae quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus foedus cum filiis Israel, cum egredierentur de Terra-Aegypti. 10. Factum est autem, cum exissent sacerdotes de sanctuario, nebula impleuit domum Domini, & non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam: impleuerat enim gloria Domini domum Domini. 11. Tunc ait, Salomon, Dominus dixit vt habitaret in nebula. Aedificas aedificaui domum & habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum. Conuertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiae Israel: omnis enim ecclesia Israel stabat. 12. Ait Salomon, Benedictus Dominus Deus Israel qui locutus est ore suo ad David patrem meum, & in manibus eius perfecit, dicens, A die qua eduxi populum meum Israel de Aegypto, non elegi ciuitatem de vniuersis tribubus Israel, vt aedificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi David vt esset super populum meum Israel. 13. Voluitque David pater meus aedificare domum nomini Domini Dei Israel: Et ait Dominus ad David patrem meum, Quod cogitasti in corde tuo aedificare domum nomini meo, bene fecisti hoc ipsum mente tractans. Verum tamen tu non aedificabis mihi domum, sed filius tuus qui egredietur de renibus tuis, ipse aedificabit domum nomini meo. 14. Confirmauit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetitque pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & aedificaui domum nomini Domini Dei Israel. Et constitui ibi locum arcae, in qua foedus Domini est, quod percussit cum patribus nostris quando egressi sunt de Terra-Aegypti. 15. Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu ecclesiae Israel, & expandit manus suas in caelum. Et ait, Domine Deus Israel, non est similis tui deus in caelo desuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum & misericordiam seruis tuis qui ambulant coram te in toto corde suo. Qui custodisti seruo tuo David patri meo, quae locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfecisti, vt haec

dies probat. Nunc igitur Domine Deus Israel, coram seruo tuo David patri meo quae locutus es ei, dicens, Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui viam suam, vt ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo. Et nunc Domine Deus Israel firmetur verba tua quae locutus es seruo tuo David patri meo. Ergone putandum est quod verum Deus habitet super terram? si enim caelum, & caeli caelorum te capere non possunt, quanto magis domus haec quam aedificaui? Sed respice ad orationem serui tui, & ad preces eius Domine Deus meus: audi hymnum & orationem quam seruus tuus orat coram te hodie. Vt sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum de qua dixisti, Erit nomen meum ibi: vt exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te seruus tuus. Vt exaudias deprecationem serui tui & populi tui Israel, quodcumque orauerint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in caelo: & cum exaudieris, propitius eris. Si peccauerit homo in proximum suum, & habuerit aliquod iuramentum quo teneatur astrictus: & venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuam, Tu exaudies in caelo: & facies, & iudicabis seruos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum, & retribuens ei secundum iustitiam suam. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agentes poenitentiam, & confitentes nomini tuo venerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo hac: Exaudi in caelo, & dimitte peccatum populi tui Israel, & reduces eos in terram quam dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit caelum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto poenitentiam egerint nomini tuo, & a peccatis suis conuersi fuerint propter afflictionem suam: Exaudi eos in caelo, & dimitte peccata seruorum tuorum, & populi tui Israel: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluuiam super terram quam dedisti populo tuo in possessionem. 17. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut arugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, vniuersa infirmitas, Cuncta deuotio, & imprecatio quae acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognouerit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac, Tu exaudies in caelo in loco habitationis tuae, & repitiaberis, & facies vt des vnicique secundum omnes vias suas, sicut videris cor eius (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum). Vt timeant te cunctis diebus quibus viuunt super faciem terrae quam dedisti patribus nostris. Insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum (Audiatur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum extentum vbique) cum venerit ergo, & orauerit in hoc loco, Tu exaudies in caelo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena: vt discant vniuersi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, & probent quia nomen tuum inuocatum est super domum hanc quam aedificaui. Si egressus fuerit populus tuus ab bellum contra inimicos suos, per viam, quocumque

1. Reg. 7. b. e.

*Vet. Di. l. Ge. l.

Deut. 11. b.

Iuramentum.

Bellum.

Pluuia.

*tuam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.) Fames. Pestis. Arugo.

Coram Deo solus nouit.

Alienigena.

Nomen Dei ubique auditum.

Bellatores orantes viam.

Peccatores oēs.
1. par. 6. g. 1. iohā.
1. d. eccles. 7. c.

Populus capti-
us ductus.

Confessio.

miseris eos, orabunt te contra viam ciuitatis quā elegisti, & contra domum quam ædificauisti nomini tuo, & exaudies in cælo orationes eorū, & preces eorum, & facies iudiciū eorum. Quod si peccauerint tibi (non est enim homo qui nō peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captiui ducti fuerint in terram inimicorum longè vel prope, & egerint pœnitentiā in corde suo in loco captiuitatis, & cōuersi deprecati te fuerint in captiuitate sua, dicentes, Peccauimus, iniquè egimus, impiè gessimus. Et reuersi fuerint ad te in vniuerso corde suo, & tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captiui ducti fuerint: & orauerint te contra viam terræ suæ quā dedisti patribus eorum, & ciuitatis quam elegisti, & templi quod ædificauisti nomini tuo: exaudies in cælo, in firmamento solii tui orationes eorū, & preces eorum, & facies iudicium eorū: & propitiaberis populo tuo qui peccauit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum quibus præuaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis qui eos captiuos habuerint, vt misereantur eis. Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti de Terra-Ægypti, de medio fornacis ferreæ. Vt sint oculi tui aperti ad deprecationē serui tui, & populi tui Israel, & exaudias eos in vniuersis pro quibus inuocauerint te.

¶ Tu enim separasti eos tibi in hæreditatem de vniuersis populis terræ, sicut locutus es per Moysen seruum tuum, quando eduxisti patres nostros de Ægypto Domine Deus? Factum est autē, cum cōpleisset Salomon orās Dominum omnem orationem, & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: vtrūque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum. Stetit ergo, & benedixit omni ecclesiæ Israel voce magna, dicens, Benedictus Dominus qui dedit requiē populo suo Israel, iuxta omnia quæ locutus est: non cecidit ne vnus quidē sermo ex omnibus bonis quæ locutus est per Moysen seruum suum. Sit Dominus Deus noster nobiscum sicut fuit cū patribus nostris, non derelinquēs nos, neque proiciēs.

¶ Sed inclinet corda nostra ad se, vt ambulemus in vniuersis viis eius, & custodiamus mādāta eius, & ceremonias eius, & iudicia quæcunque mandauit patribus nostris. Et sint sermones mei isti quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, vt faciat iudicium seruo suo, & populo suo Israel per singulos dies: & sciant omnes populi terræ quia Dominus ipse est Deus, & non est vltra absque eo. Sit quoque cor nostrum perfectū cum Domino Deo nostro, vt ambulemus in decretis eius, & custodiamus mandata eius, sicut & hodie. Igitur rex & omnis Israel cum eo, immolabāt victimas coram Domino. Mactauitque Salomon hostias pacificas, quas immolauit Domino, boum vigintiduo millia, & ouium centum viginti millia: & dedicauerunt templum Domini rex & filii Israel. In die illa sanctificauit rex mediū atrii quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocaustum ibi, & sacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocaustum, & sacrificium, & adipem pacificorum. Fecit ergo Salomon in tempore illo festiuitatem celebrem, & omnis Israel cū eo, multitudo magna ab introitu Emath vsque ad

salomon rarus
sum benedicit
omni israel.

vt (vet. compl.
Geo.

Mactantur vi-
ctimæ.

Dedicatur tem-
plum.
oēs (vet. G. p.

Festus ingens ce-
lebritas.

Riuum-Ægypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus & septē diebus, id est quatuordecim diebus. Et in die octaua dimisit populos: qui benedicentes regi profecti sunt in tabernacula sua lætantes, & alacri corde super omnibus bonis quæ fecerat Dominus Dauid seruo suo, & Israel populo suo.

C A P. I X.

Actum est autē cum perfecisset Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & omne quod optauerat & voluerat facere. Apparuit ei Dominus secundò sicut apparuerat ei in Gabaon. Dixitque Dominus ad eum, Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuā, quam deprecatus es coram me: sanctificauisti domū hanc quam ædificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erūt oculi mei & cor meū ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaueris coram me, sicut ambulauit pater tuus, in simplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia quæ præcepi tibi, & legitima mea & iudicia mea seruaues: Ponam thronū regni tui super Israel in sempiternum, sicut locutus sum Dauid patri tuo, dicens, Non auferetur vir de genere tuo de solio Israel. Si autem auersione auersi fueritis vos & filii vestri, non sequētes me, nec custodiētes mandata mea, & ceremonias quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis deos alienos, & adoraueritis eos: Auferam Israel de superficie terræ quā dedi eis, & templum quod sanctificauisti nomini meo proiciam à conspectu meo, eritque Israel in proverbium, & in fabulam cūctis populis. Et domus hæc erit in exemplum: omnis qui transierit per eam, stupebit & sibilabit, & dicet, Quare fecit Dominus sic terræ huic & domui huic? Et respondebūt, Quia dereliquerūt Dominum Deum suum, qui eduxit patres eorum de Terra-Ægypti, & secuti sunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerūt eos: idcirco induxit Dominus super eos omne malum hoc. Expletis autem annis viginti postquā ædificauerat Salomon duas domos, id est domū Domini & domum regis, (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurū iuxta omne quod opus habuerat: tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in Terra-Galilææ.

¶ Et egressus est Hiram de Tyro, vt videret oppida quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei, & ait, Hæcine sunt ciuitates quas dedisti mihi, frater? & appellauit eas Terram-chabul, vsque in diē hanc. Misit ergo Hiram ad regem Salomonem cētum viginti talenta auri. Hæc est summa expensarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificandam domum Domini & domū suam, & Mello, & murū Ierusalem, & Hefer, & Mageddo, & Gazer.

¶ (Pharao rex Ægypti ascendit, & cepit Gazer, succēditque eam igni: & Chananæum qui habitabat in ciuitate, interfecit, & dedit eam in dotem filię suæ vxori Salomonis. Ædificauit ergo Salomon Gazer, & Beth-horon inferiore, & Baalath & Palmiram in terra solitudinis. Et omnes vicus qui ad se pertinebant, & erant absque muro, muniuit, & ciuitates curruum, & ciuitates equitum, & quodcunque ei placuit vt ædificaret in Ierusalem, & in Libano & in omni terra potestatis suæ. Vniuersum populum qui remanserat de Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebusæis, qui non sunt de filiis Israel: Horum filios, qui reman-

Deus secūdo per quietē apparuit Salomoni. 2. parallelip. 7. c. 1. 3. a.

Dauid (vet. Ge. 0. p.

2. Reg. 7. b. c. 1. par. 22. b. a.

Deut. 29. d. 1. c. 1. c.

Salomon dat oppida Hiræ regi. 1. par. 8. a.

rex (vet. Ge. p.

200 talenta auri. quoque (vet. Di. 0. l. Ge. l. p. o. 1. vet. Ge. p. o.

Gazer succensa, Chananæo occiso.

Gazer, Beth-horon, Baalath, Palmira.

Facit Salomon Chananæos & reliquos tributarios.

Salomon.

serant in terra, quos scilicet non potuerat filii Israel exterminare: Fecit Salomon tributarios, vsq; in diem hanc. De filiis autem Israel non constituit Salomon seruire quenquam, sed erant viri bellatores, & ministri eius & principes & duces, & prefecti curruum & equorum. Erant autem principes super omnia opera Salomonis prepositi, quingenti quinquaginta qui habebant subiectum populum, & statutis operibus imperabant. ²⁴ Filia autem Pharaonis ascendit de Ciuitate-Dauid in domum suam quam edificauerat ei Salomon: tunc edificauit Mellio. Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, & pacificas victimas super altare quod edificauerat Domino, & adolebat thymiana coram Domino, perfectumque est templum. ⁶ Classem quoque fecit rex Salomon in Amon-gaber, quae est iuxta Ailath in litore Maris-rubri, in Terra-Idumaea. ⁷ Misitque Hiram in classe illa seruos suos viros nauticos & gnaros maris, cum seruis Salomonis. Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem.

C A P. X.

Sed & regina Saba audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tettare eum in aenigmatibus. Et ingressa Ierusalem multo cum comitatu, & diuitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad regem Salomonem, & locuta est ei vniuersa quae habebat in corde suo. Et docuit eam Salomon omnia verba quae proposuit: non fuit sermo qui regem posset latere, & non responderet ei. Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & domum quam edificauerat, & cibos mensae eius, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta quae offerebat in domo Do-

mini: non habebat ultra spiritum. Dixitque ad regem, Verus est sermo quem audiui in terra mea super sermonibus tuis, & super sapientia tua: Et non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui quod media pars mihi nuntiata non fuerit: maior est sapientia, & opera tua, quam rumor quem audiui. Beati viri tui, & beati serui tui hi, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuiisti, & posuit te super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel in sempiternum: & constituit te regem, ut faceres iudicium & iustitiam. Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas: non sunt allata ultra aromata tam multa, quam ea quae dedit regina Saba regi Salomoni. ¹¹ Sed & classis Hiram, quae portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gemmas pretiosas. Fecitque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, & domus regiae, & citharas lyrasque cantoribus: non sunt allata huiusmodi ligna thyina, neque visa vsque in praesentem diem. ¹⁵ Rex autem Salomon dedit Reginae Saba omnia quae voluit, & petiuit ab eo: exceptis his quae vltro obtulerat ei munere regio. Quae reuersa est, & abiit in terram suam cum seruis suis. ¹⁴ Erat autem pondus auri quod offerebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri: Excepto eo quod afferebant viri, qui super vectigalia erant, & negotiatores, vniuersique scruta vendentes, & omnes reges Arabiae, ducesque terrae. ¹⁶ Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti vnius. ¹⁷ Et trecentas peltas ex auro probato: trecentaque minae auri vnam peltam vestiebant: posuitque eas rex in domo saltus Libani. ¹⁸ Fecit etiam Rex Salomon thronum de ebore grande: & vestiuit eum auro fuluo nimis. Qui habebat sex gradus: & summitas throni rotunda erat in parte posteriori: & duae manus hinc atque inde tenentes sedile: & duo leones stabant iuxta manus singulas. Et duodecim leu culi stantes super sex gradus hinc atque inde: non est factum tale opus in vniuersis regnis. ²¹ Sed & omnia vasa, de quibus potabat rex Salomon, erant aurea: & vniuersa suppellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentum, nec alicuius pretii putabatur in diebus Salomonis, quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum & argentum, & dentes elepha-

550 praefecti.

2. Para. s. b. c.

- Vet. Ge. p. Mellio. Salomonis oblationes.

Mittit classem causa auri.

450 talenta auri

Regina Saba venit ad audiendam sapientiam salomonis. 2. para. 9. a. matth. 12. d. luc. 11. d.

- Vet. Di. o. Ge. o. p.

proposuerat: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Dat salomon munera.

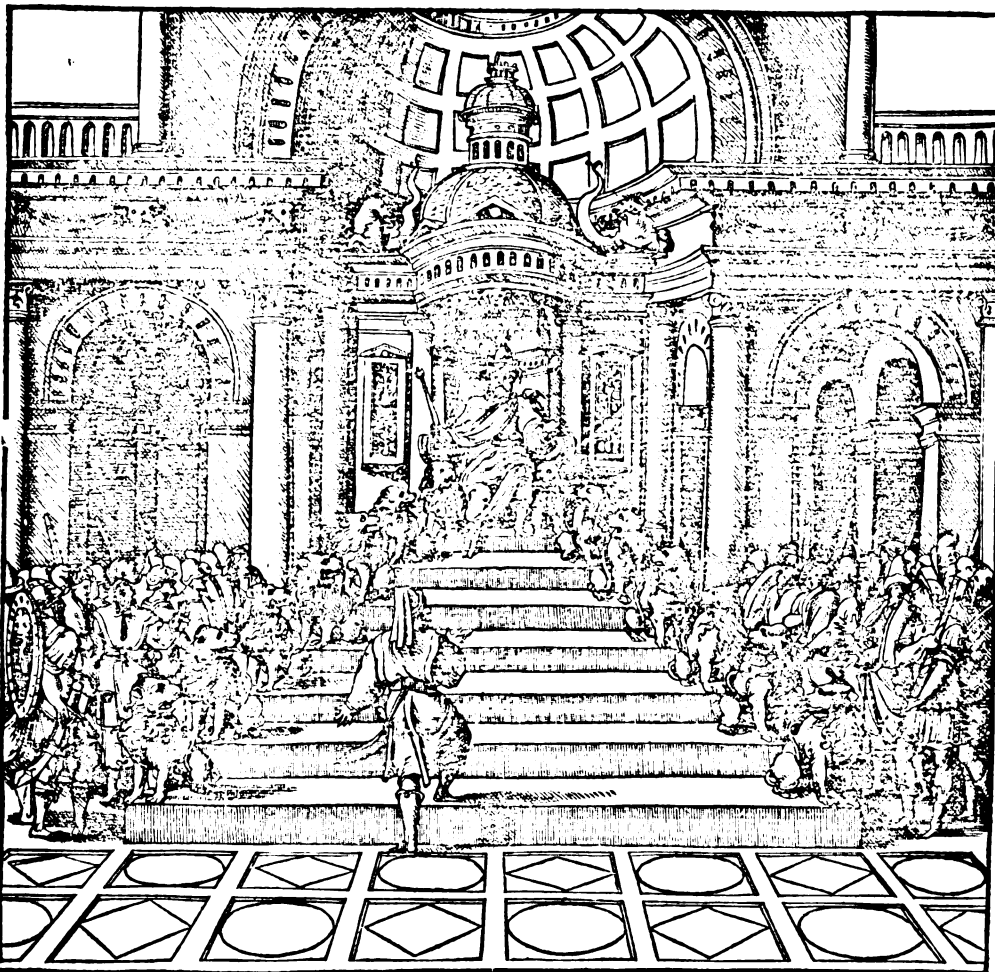
Census pecuniae Salomonis annuus. afferebatur (Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l. 666 talenta auri.

100 scuta.

Thronus Salomonis.

Omnia vasa aurea.

Argentum nihil estimatum tempore Salomonis.

torum, & simias, & pauos.²³ Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ diuitiis & sapientiâ. Et vniuersa terra desyderabat vultu Salomonis, vt audiret sapientiam eius, quam dederat Deus in corde eius. Et singuli deferebant ei muna, vasa argentea & aurea, vestes & arma bellica, aromata quoque, & equos, & mulos, per annos singulos. Congregauitq; Salomon currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & disposuit eos per ciuitates munitas, & cum rege in Ierusalem. Fecitque vt tanta esset abundantia argenti in Ierusalem, quanta & lapidum: & cedroru præbuit multitudinem quasi sycomoros, quæ nascuntur in cæpestribus. Et educebantur equi Salomoni de Aegypto & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & statuto pretio perducebant. Egrediebatur autem quadriga ex Aegypto sexcentis siclis argenti, & equus ceterum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos venundabant.

C A P. X I.

R Ex autem Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, filia quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, & Cethæas: de gentibus super quibus dixit Dominus filiis Israel, Non ingredie mini ad eas, neque de illis ingredietur ad vestras: certissime enim auertent corda vestra vt sequamini deos earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore. Fueruntque ei vxores quasi reginæ septingentæ, & concubinæ trecentæ: & auertunt mulieres cor eius. Cumque iam esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres vt sequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius. Sed colebat Salomon Astarthen deam Sidoniorum, & Chamos deum Moabitarum, & Moloch idolum Ammonitaru. Fecitque Salomon quod non placuerat coram Domino, & non adimpleuit vt sequeretur Dominu, sicut Dauid pater eius. Tunc ædificauit Salomõ phanũ Chamos idolo Moab, in monte qui est contra Ierusalem, & Moloch idolo filiorum Ammon. Atque in hunc modum fecit vniuersis vxoribus suis alienigenis quæ adolebant thura & immolabant diis suis. Igitur iratus est Dominus Salomoni, quod auersa esset mens eius à Domino Deo Israel, qui apparuerat ei secundõ, Et præceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, & non custodiuit quæ mandauit ei Dominus. Dixit itaque Dominus Salomoni, Quia habuisti hoc apud te, & nõ custodisti pactum meum, & præcepta mea quæ mandauit tibi, disrumpens scindam regnũ tuum, & dabo illud seruo tuo. Verũtamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrẽ tuum: de manu filii tui scindam illud, nec totum regnum auferam, sed tribum vnã dabo filio tuo propter Dauid seruum meum, & Ierusalem quam elegi. Suscitauit autem Dominus aduersarium Salomoni Adad Idumæum de semine regio, qui erat in Edom. Cum enim esset Dauid in Idumæa, & ascendisset Ioab princeps militiæ ad sepeliendum eos qui fuerant interfecti, & occidisset omne masculinum in Idumæa (sex enim mensibus ibi moratus est Ioab, & omnis Israel, donec interimeret omne masculinum in Idumæa) fugit Adad ipse, & viri Idumæi

de seruis patris eius cũ eo, vt ingrederetur Aegyptum: erat autem Adad puer paruulus. Cumque surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntque secum viros de Pharan, & introierunt Aegyptum ad Pharaonem regẽ Aegypti: qui dedit ei domum, & cibos constituit, & terram delegauit. Et inuenit Adad gratiam coram Pharaone valde, intantum vt daret ei vxorem, sororem vxoris suæ germanam Taphnes reginæ. Genuitque ei soror Taphnes Genubath filium, & nutriuit eum Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud Pharaonem cũ filiis eius. Cumque audisset Adad in Aegypto, dormisse Dauid cum patribus suis, & mortuum esse Ioab principẽ militiæ, dixit Pharaoni, Dimitte me, vt vadam in terram meam. Dixitque ei Pharao, Qua enim re apud me indiges, vt quæras ire ad terram tuam? At ille respondit, Nulla: sed obsecro te vt dimittas me. Suscitauit quoque ei Deus aduersarium Razon filium Eliada, qui fugerat Adaræzer regẽ Soba dominum suum: & cõgregauit contra eum viros, & factus est princeps latronum cum interficeret eos Dauid: abieruntque Damascum, & habitauerunt ibi, & constituerunt eum regem in Damasco. Eratque aduersarius Israeli cunctis diebus Salomonis: & hoc est malum Adad, & odium contra Israel, regnauitque in Syria. Ieroboam quoque filius Nabat, Ephrathæus, de Sareda, seruus Salomonis (cuius mater erat nomine Serua, mulier vidua) leuauit manum contra regem. Et hæc est causa rebellionis aduersus eũ, quia Salomon ædificauit Mello, & cõsequauit voraginem ciuitatis Dauid patris sui. Erat autem Ieroboam, vir fortis & potens: vidensque Salomon adolecẽtem bonæ indolis & industrium, constituerat eum præfectũ super tributa vniuersæ domus Ioseph. Factũ est igitur in tempore illo, vt Ieroboam egrederetur de Ierusalem, & inueniret eũ Ahias Silonites propheta, in via, opertus pallio nouo: erant autem duo tantum in agro. Apprehensque Ahias pallium suum nouum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes. Et ait ad Ieroboam, Tolle tibi decem scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Israel, Ego scindam regnũ de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus. Porro vna tribus remanebit ei propter seruum meum Dauid, & Ierusalem ciuitatem quam elegi ex omnibus tribubus Israel: Eo quod dereliquerit me, & adorauerit Astarthẽ deam Sidoniorum, & Chamos deũ Moab, & Moloch deum filiorum Ammon: & non ambulauerit in viis meis vt faceret iustitiam coram me, & præcepta mea, & iudicia sicut Dauid pater eius. Nec auferam omne regnũ de manu eius, sed duccem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ, propter Dauid seruum meum quem elegi, qui custodiuit mandata mea & præcepta mea. Auferam autem regnũ de manu filii eius, & dabo tibi decem tribus: filio autem eius dabo tribum vnã, vt remaneat lucerna Dauid seruo meo cunctis diebus coram me in Ierusalem ciuitate quam elegi vt esset nomen meum ibi. Te autem assumam, & regnabis super omnia quæ desyderat anima tua, erisq; rex super Israel. Si igitur audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaueris in viis meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea & præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus

1400 currus.
200 equites.

Deut. 17 d.
eccl. 47 c.

Amore exacer-
tus Salomõ ido-
latriam fert
in terra sancta.
Exod. 34. b.

-Vet. Ge. p.
700 vxores Sa-
lomonis.
300 concubinæ.

Astarthe.
-Vet. Ge. l. Di. o.
1. p.

chamos.
Moloch.

Vxores quidem
sacrificauerunt
idolis, non Sa-
lomon.
Iratu Deus Sa-
lomonis: quod cõ-
tra præcepta fe-
cerit.
3. g. a. 3.
3. 6. b.

Salomonis reg-
nũ diuidendũ.

3. 12. d.

Suscitat Domi-
nus Adad aduer-
sariũ Salomoni.
3. Reg. 11. d.

Adad fugit à fa-
cie Dauidis vastã
tis Idumæam.

Adad reuertitur
in Israel.

Razon aduersã-
rius Dauidi su-
scitatus à Deo.

Ieroboam rebel-
lis Salomonis.

Ahias propheta
tradit decem tribus
Ieroboam.

*Eccet (Vet. Ge. 3.
1. Di. o. l.)

meus:ero tecum,& ædificabo tibi domum fidelē, quomodo ædificaui Dauid domum, & tradam tibi Israel:& affligam semen Dauid super hoc, veruntamen non cūctis diebus.^{1o} Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam: qui surrexit & aufugit in Aegyptum ad Sefac regem Aegypti, & fuit in Aegypto vsque ad mortē Salomonis.^{2o} Reliquū autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & sapiētia eius: ecce vniuersa scripta sunt in Libro verborū dierum Salomonis.^{3o} Dies autem quos regnavit Salomon in Ierusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.^{4o} Dormiuitque Salomon cū patribus suis, & sepultus est in Ciuitate Dauid patris sui, regnavitque Roboam filius eius pro eo.

Fugit Ieroboam Salomonem.

-Vet. Di. o. Ge. p. Moritur Salomon.

Regnat Roboam.

Roboam constituitur rex à populo. 1. par. 10. a. -Vet. Di. o. l. V. Ge. o. l. p.

Petit populus à Roboam vt tributum à Salomone indictum minuat.

Consilium senū.

consiliū iuuenū.

Eccli 47. d.

Roboam secutus consilium iuuenum, duris verbis cum populo agit.

5. 11. f.

Scissio regni Israel.

-Vet. Di. l. Ge. p.

Roboam regnat super Iudam.

CAP. XII.

Enit autē Roboam in Sichem: illuc enim cōgregatus erat omnis populus Israel ad constituendum eum regem. At verò Ieroboam filius Nabat, cum adhuc esset in Aegypto profugus à facie regis Salomonis, audita morte eius, reuersus est de Aegypto. Miseruntque, & vocauerunt eū: venit ergo Ieroboam, & omnis multitudo Israel, & locuti sunt ad Roboam, dicentes, Pater tuus durissimum iugū imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de iugo grauissimo quod imposuit nobis, & seruiemus tibi. Qui ait eis, Ite vsq; ad tertiuū diem, & reuertimini ad me. Cūque abiisset populus, iniit cōsiliū rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre eius, cum adhuc viueret, & ait, Quod datis mihi consilium, vt respondeam populo huic? Qui dixerunt ei, Si hodie obedieris populo huic, & seruiaris, & petitioni eorū cesseris, locutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi serui cūctis diebus. Qui dereliquit consilium senum quod dederant ei, & adhibuit adolescentes qui nutriti fuerāt cum eo, & assistebant illi, dixitque ad eos, Quod mihi datis consilium, vt respondeam populo huic, qui dixerūt mihi, Leuius fac iugum quod imposuit pater tuus super nos? Et dixerunt ei iuuenes qui nutriti fuerāt cum eo, Sic loquere populo huic, qui locuti sunt ad te, dicentes, Pater tuus aggrauauit iugum nostrū, tu releua nos: sic loqueris ad eos, Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Et nunc pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrū: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.^{1o} Venit ergo Ieroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens, Reuertimini ad me die tertia. Responditque rex populo dura, Derelicto consilio seniorum quod ei dederāt, Et locutus est eis secundum consilium iuuenum, dicens, Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autem addam iugo vestro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus. Et non acquieuit rex populo: quoniam auersatus fuerat eū Dominus, vt suscitaret verbum suum quod locutus fuerat in manu Ahia Silonitæ, ad Ieroboam filiū Nabat. Videns itaque populus quod nolisset eos audire rex, respondit ei, dicens, Quæ nobis pars in Dauid: vel quæ hæreditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nūc vide domum tuam Dauid. & abiit Israel in tabernacula sua. Super filios autē Israel, quicumque habitabant in ciuitatibus Iuda,

regnavit Roboam. Misit ergo rex Roboam Aduram qui erat super tributa: & lapidauit eum omnis Israel, & mortuus est. porro rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Ierusalem, recessitque Israel à domo Dauid, vsque in præsentem diem.^{2o} Factū est autē, cum audisset omnis Israel quod reuersus esset Ieroboam, miserunt, & vocauerunt eum congregato cœtu, & constituerunt eum regem super omnem Israel, nec secutus est quispiam domum Dauid præter tribum Iuda solam.^{3o} Venit autem Roboam Ierusalem, & cōgregauit vniuersam domum Iuda, & tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorū, & bellatorum, vt pugnarent contra domū Israel, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis. Factus est autē sermo Domini ad Semeiam virum Dei dicens, Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad omnē domum Iuda, & Benjamin, & reliquos de populo, dicens, Hæc dicit Dominus, Non ascendetis, neque bellabitis cōtra fratres vestros filios Israel: reuertatur vir in domum suam. à me enim factum est verbum hoc. audierunt sermonem Domini, & reuersi sunt de itinere sicut eis præceperat Dominus.^{5o} Aedificauit autē Ieroboam Sichem in monte Ephraim, & habitauit ibi: & egressus inde ædificauit Phanuel. Dixitque Ieroboam in corde suo, Nunc reuertetur regnum ad domum Dauid, si ascēderit populus iste vt faciat sacrificia in domo Domini in Ierusalem: & cōuertetur cor populi huius ad dominum suum Roboam regem Iuda, interficiēntque me, & reuertentur ad eum. Et excogitato consilio, fecit duos vitulos aureos, & dixit eis, Nolite vltra ascendere in Ierusalem, ecce dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Aegypti. Posuitque vnum in Beth-el, & alterū in Dan. Et factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum, vsque in Dan. Et fecit phana in excelsis, & sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Leui. Constituitque diē solennem in mense octauo, quintadecima die mensis, in similitudinem solennitatis quæ celebratur in Iuda. Et ascendēs, altare similiter fecit in Beth-el, vt immolaret vitulis quos fabricatus fuerat: cōstituitque in Beth-el, sacerdotes excelsorum quæ fecerat. Et ascendit super altare quod extruxerat in Beth-el, quintadecima die mensis octauī, quem finxerat de corde suo, & fecit solennitatem filiis Israel, & ascendit super altare, vt adoleret incensum.

CAP. XIII.

Ecce vir Dei venit de Iuda in sermone Domini in Beth-el, Ieroboam stante super altare, & thus iacientē. Et exclamauit contra altare in sermone Domini, & ait, Altare, altare, hæc dicit Dominus, Ecce filius nascetur domui Dauid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorū, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum super te incendet. Deditque in illa die signum, dicens, Hoc erit signum quod locutus est Dominus, Ecce altare scindetur, & effundetur cinis qui in eo est. Cūque audisset rex sermonem hominis Dei quem in clamauerat contra altare in Beth-el, extendit manū suam de altari, dicens, Apprehēdite eum. & exaruit manus eius quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad se. Altare quoque scissum est, &

Aduram lapidatur.

Ieroboam regnat super Israel.

Roboam debetatur Deo, ne bellet cōtra fratres Israelitas.

1. Par. 11. a. Dei (Vet. Ge. p. Compl.

Sichem. Ieroboam beneficium Dei immemor, facit duos vitulos aureos, quos omni diuino honore dignatur. 5. 11. f.

Exod. 32. b.

1. Par. 11. c.

celebratur (Vet. Ge. p. Di. o. B.

Ieroboam sacrificans vitulis, increpatur à propheta.

Iosias rex pronuntiat. 4. Reg. 23. d.

signum.

Extensa manus Ieroboam in prophetam, arcecit.

effusus est cinis de altari, iuxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone Domini. Et ait rex ad virum Dei, Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, vt restitatur manus mea mihi. Orauit vir Dei faciem Domini, & reuersa est manus regis ad eum, & facta est sicut prius fuerat. Locutus est autem rex ad virum Dei, Veni mecum domum vt prandeas, & dabo tibi munera. Responditque vir Dei ad regem, Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniã tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto. Sic enim mādaturū est mihi in sermone Domini præcipiētis, Non comedes panem, neque bibes aquã, nec reuertēris per viã qua venisti. Abiit ergo per aliam viam, & non est reuersus per iter quo venerat in Beth-el. Prophetes autē quidam senex habitabat in Beth-el, ad quem venerunt filii sui, & narrauerunt ei omnia opera quæ fecerat vir Dei illa die in Beth-el, & verba quæ locutus fuerat ad regem, & narrauerūt patri suo. Et dixit eis pater eorum, Per quam viam abiit? Ostenderūt ei filii sui viam per quam abierat vir Dei qui venerat de Iudã: & ait filiis suis, Sternite mihi asinū, qui cum strauissent, ascēdit. Et abiit post virū Dei, & inuenit eum sedentem subtus terebinthum: & ait illi, Tu ne es vir Dei qui venisti de Iudã? respondit ille, Ego sum. Dixitque ad eum, Veni mecum domum, vt comedas panem. Qui ait, Non possum reuerti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto. Quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens, Non comedes panem, & nō bibes aquã ibi, nec reuertēris per viã qua ieris. Qui ait illi, Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicēs, Reduc eum tecum in domum tuã, vt comedat panem, & bibat aquã. fefellit eum, Et reduxit secum: comedit ergo panem in domo eius, & bibit aquam. Cūque sederent ad mēsam, factus est sermo Domini ad prophetam qui reduxerat eum. Et exclamauit ad virū Dei, qui venerat de Iudã, dicens, Hæc dicit Dominus, Quia non obediēs fuisti ori Domini, & nō custodisti mandatū quod præcepit tibi Dominus Deus tuus: Et reuersus es, & comedisti panē, & bibisti aquam in loco in quo præcepit tibi ne comederes panē, neque biberes aquam, nō inferetur cadaver tuū in sepulchrum patrum tuorū. Cūque comedisset & bibisset, strauit asinum suum propheta quē reduxerat. Qui cum abiisset, inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadaver eius proiectum in itinere: asinus autē stabat iuxta illū, & leo stabat iuxta cadaver. Et ecce, viri transeūtes viderunt cadaver proiectum in via, & leonē stantem iuxta cadaver. Et venerunt, & diulgauerūt in ciuitatē in qua propheta ille senex habitabat. Quod cū audisset propheta ille qui reduxerat eū de via, ait, Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & cōfregit eum, & occidit iuxta verbum Domini quod locutus est ei. Dixitque ad filios suos, Sternite mihi asinum, qui cum strauissent, & ille abiisset, inuenit cadaver eius proiectū in via, & asinum & leonem stantēs iuxta cadaver: nō comedit leo de cadauere, nec læsit asinum. Tulit ergo propheta cadaver viri Dei, & posuit illud super asinum, & reuersus intulit in ciuitatē prophetæ senis, vt plan-

gerent eum. Et posuit cadaver eius in sepulchro suo: & planxerunt eū, Heu, heu mi frater. Cūque planxissent eum, dixit ad filios suos, Cū mortuus fuero, sepeliteme in sepulchro in quo vir Dei sepultus est: iuxta ossa eius ponite ossa meã. Profe- cto enim veniet sermo quem prædixit in sermone Domini cōtra altare quod est in Beth-el, & cōtra omnia phana excelsoꝝ quæ sunt in vrbibus Samariæ. Post verba hæc non est reuersus Ieroboam de via sua pessima, sed ecōtrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsoꝝ: quicūque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsoꝝ. Et propter hanc causam peccauit domus Ieroboam, & euersa est, & deleta de superficie terræ.

C A P. X I I I I.

IN tempore illo ægrotauit Abia filius Ieroboam. Dixitque Ieroboam vxori suæ, Surge, & commuta habitum, ne cognoscaris quod sis vxor Ieroboam: & vade in Silo, vbi est Ahias propheta, qui locutus est mihi quod regnaturus essem super populum hunc. Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid euenturū sit puero huic. Fecit vt dixerat, vxor Ieroboam: & cōsurgens abiit in Silo, & venit in domū Ahia: at ille non poterat videre, quia caligauerāt oculi eius præ senectute. Dixit autē Dominus ad Ahiam, Ecce vxor Ieroboam ingreditur, vt consulat te super filio suo qui ægrotat: hæc & hæc loqueris ei. cum ergo illa intraret, & dissimularet se esse quæ erat, audiuit Ahias sonitum pedū eius introeuntis per ostium, & ait, Ingredere vxor Ieroboam, quare aliam te esse simulat? ego autē misus sum ad te durus nuntius. Vade, & dic Ieroboam, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem super populū meum Israel: Et scidi regnū domus Dauid, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciēs quod placitum esset in conspectu meo. Sed operatus es male super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos & cōstiles, vt me ad iracundiam prouocares, me autem proiecisti post corpus tuum. Idcirco ecce ego inducam mala super domum Ieroboam, & percutiam de Ieroboam mingentem ad parietē, & clausum, & nouissimū in Israel: & mundabo reliquias domus Ieroboam, sicut mūdari solet fimus vsque ad purum. Qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes: qui autē mortui fuerint in agro, vorabūt eos aues cæli: quia Dominus locutus est. Tu igitur surge, & vade in domū tuã: & in ipso introitu pedum tuorū in vrbem, morietur puer, & planget eum omnis Israel, & sepeliet: iste enim solus inferetur de Ieroboam in sepulchrum, quia inuentus est super eo sermo bonus a Domino Deo Israel, in domo Ieroboam. Constituēt autē sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Ieroboam in hac die, & in hoc tempore: & percutiet Dominus Deus Israel, sicut moueri solet arundo in aqua: & euellet Israel de Terra bona hac, quam dedit patribus eorū, & ventilabit eos trans Flumen: quia fecerunt sibi lucos, vt irritarent Dominū. Et tradet Dominus Deus Israel propter peccata Ieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israel. Surrexit itaq; vxor Ieroboam,

Planctus. - Vet. Ge. p.

Sepultura.

Ieroboam impius nō conuertitur.

Vxor Ieroboam consultit Ahiam prophetā super filio suo ægrotato.

Et. n. f.

Ieroboam se funditus euersurū ppter idololatriã prædicat Deo per prophetam. Laudatur Dauid à Deo.

Signum, mortuus Abia.

ad Dominum Deum (Vet. Di. o. Ge. o. p.)

Israel periturus propter idololatriam.

- Vet. Di. l. Ge. o. l. p.

n. i.

Orante propheta, restituitur manus Ieroboam. Orauitque (Vet. Ge. o. l. p. Di. l. v.)

Propheta nihil suscipit à contemne verbum Dei.

Médax ppheta. venit filius suus, & narrauit (Vet. Di. o. l. v. Ge. p.)

- Vet. Compl. Et (Vet. Ge. p.)

Dixit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Propheta verbo Dei inobediens, occiditur à leone immisso à Deo.

- Vet. Ge. p. pheta (dati) Vet. Ge. p. Di. o. l. v. Ge. p. i. r. o. i. d. e. t. i. a. D. e. i. Non fortuna, occidit à leone propheta seruatur à asino & leone ipso.

Sepelitur propheta. ppheta senex, (Vet. Di. l. Ge. o. l. p.)

Abia, filius Ieroboam moritur.

Moritur Ieroboam.

Ve. Di. o. Ge. o. p. Regnat Nadab. 1. Par. 11. d.

Idololatria Iudz.

Sefac, rex Aegypti, diripit domum Domini.

2. 10. c.

Moritur Roboam.

Abiam impius regnat super Iudam. Abfalom, filius Salomonis hic dicitur Abefsalom. 1. par. 11. d.

Laus Davidis.

1. Reg. 11. a. Roboam (Vet. Compl. Di. o. l. Ge. o. l. p. 1. Par. 13. a.

Moritur Abiam.

Succedit plus Afa. 1. par. 14. a.

& abiit, & venit in Thersa: cumque illi ingredere-
 tur limen domus, puer mortuus est, & sepelierunt
 eum. Et planxit eum omnis Israel iuxta sermonem
 Domini, quem locutus est in manu serui sui Ahiaz
 propheta. Reliqua autem verborum Ieroboam,
 quomodo pugnaverit, & quomodo regnaverit,
 ecce scripta sunt in Libro verborum dierum regum
 Israel. Dies autem quibus regnavit Ieroboam, vi-
 gintiduo anni sunt: & dormiuit Ieroboam cum pa-
 tribus suis: regnavitque Nadab filius eius pro eo.
 Porro Roboam filius Salomonis regnavit in Iuda:
 quadraginta & vnus anni erat Roboam, cum
 regnare coepisset: decem & septem annos regna-
 uit in Ierusalem ciuitate, quam elegit Dominus
 vt poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus
 Israel. Nomen autem matris eius Naama Amma-
 nitis. Et fecit Iudas malum coram Domino, & ir-
 ritauerunt eum super omnibus quae fecerant pa-
 tres eorum in peccatis suis quae peccauerunt. Aedi-
 ficauerunt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos
 super omnem collem excelsum, & subter omnem
 arborem frondosam. Sed & effoeminati fuerunt in
 terra, feceruntque omnes abominationes Gentium,
 quas attriuit Dominus ante faciem filiorum Israel.
 In quinto autem anno regni Roboam, ascendit
 Sefac rex Aegypti in Ierusalem, & tulit the-
 sauros domus Domini, & thesauros regios, & vni-
 uersa diripuit: Scuta quoque aurea quae fecerat Sa-
 lomon: pro quibus fecit rex Roboam scuta aerea,
 & tradidit ea in manum ducum scutariorum, &
 eorum qui excubabant ante ostium domus regis.
 Cumque ingrederetur rex in domum Domini,
 portabant ea qui praecundi habebant officium: &
 postea reportabant ad armamentarium scutario-
 rum. Reliqua autem sermonum Roboam, & om-
 nia quae fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum
 dierum regum Iuda. Fuitque bellum inter Ro-
 boam & Ieroboam cunctis diebus. Dormiuitque
 Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum
 eis in Ciuitate-David: nomen autem matris eius
 Naama Ammanitis: & regnavit Abiam filius eius
 pro eo.

C A P. X V.

Igitur in octauodecimo anno regni Iero-
 boam filii Nabat, regnavit Abiam super
 Iudam. Tribus annis regnavit in Ierusa-
 lem: nomen matris eius Maacha filia Abefsalom.
 Ambulauitque in omnibus peccatis patris sui, quae
 fecerat ante eum: nec erat cor eius perfectum cum
 Domino Deo suo, sicut cor David patris eius. Sed
 propter David dedit ei Dominus Deus suus lucer-
 nam in Ierusalem, vt suscicaret filium eius post
 eum, & statueret Ierusalem: Eo quod fecisset Da-
 uid rectum in oculis Domini, & non declinasset
 ab omnibus quae praeeperat ei, cunctis diebus vi-
 tae suae, excepto sermone Vriae Hethaei. Attamen
 bellum fuit inter Abiam & Ieroboam omni tempo-
 re vitae eius. Reliqua autem sermonum Abiam, &
 omnia quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro
 verborum dierum regum Iuda? Fuitque praeli-
 um inter Abiam & inter Ieroboam. Et dormiuit Abiam
 cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate-
 David: regnavitque Afa filius eius pro eo. In an-
 no ergo vicesimo Ieroboam regis Israel regnavit
 Afa rex Iuda: & quadraginta & vno anno regna-
 uit in Ierusalem. nomen matris eius Maacha, fi-
 lia Abefsalom. Et fecit Afa rectum ante conspectum

Domini, sicut David pater eius: & abstulit effo-
 minatos de terra, purgavitque vnuerfas sordes ido-
 lorum, quae fecerant patres eius. Insuper & Ma-
 cham matrem suam amouit, ne esset princeps in
 sacris Priapi, & in luco eius quem consecrauerat:
 subuertitque specum eius, & cofregit simulachrum
 turpissimum, & combussit in Torrente-cedron:
 excelsa autem non abstulit. Veruntamen cor Afa
 perfectum erat cum Domino Deo suo cunctis die-
 bus suis: & intulit ea quae sanctificauerat pater suus,
 & vouerat, in domum Domini, argentum & au-
 rum, & vasa. Bellum autem erat inter Afa & Baafa
 regem Israel cunctis diebus eorum. Ascendit quo-
 que Baafa rex Israel in Iudam, & aedificauit Ra-
 ma, vt non posset quispiam egredi vel ingredi de
 parte Afa regis Iudae. Tollens itaque Afa omne ar-
 gentum & aurum quod remanserat in thesauris do-
 mus Domini, & in thesauris domus regiae, dedit
 illud in manus seruorum suorum: & misit ad Ben-
 adad filium Tabremon filii Hezion, regem Syriae,
 qui habitabat in Damasco, dicens, Foedus est in-
 ter me & te, & inter patrem meum & patrem tuum:
 ideo misi tibi munera, argentum & aurum: & pe-
 to vt venias, & irritum facias foedus quod habes cum
 Baafa rege Israel, & recedat a me. Acquiescens Ben-
 adad regi Afa, misit principes exercitus sui in ciui-
 tates Israel, & percusserunt Ahion & Dan & Abel-
 domum-maacha, & vniuersam Cenneroth, om-
 nem scilicet Terram-Nephthali. Quod cum au-
 disset Baafa, intermisit aedificare Rama, & reuer-
 sus est in Thersa. Rex autem Afa nuntium misit in
 omnem Iudam, dicens, Nemo sit excusatus. Et tu-
 lerunt lapides de Rama, & ligna eius, quibus aedi-
 ficauerat Baafa, & extruxit de eis rex Afa, Gabaa-
 Benjamin, & Maspha. Reliqua autem omniu sermo-
 num Afa, & vniuersae fortitudines eius, & cuncta quae
 fecit, & ciuitates quas extruxit, nonne haec scripta
 sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Verum-
 ten in tempore senectutis suae doluit pedes. Et dor-
 miuit cum patribus suis, & sepultus est cum eis in
 Ciuitate-David patris sui. regnavitque Iosaphat fi-
 lius eius pro eo. Nadab vero filius Ieroboam re-
 gnauit super Israel anno secundo Afa regis Iuda:
 regnavitque super Israel duobus annis. Et fecit
 quod malum est in conspectu Domini, & ambulauit
 in viis patris sui, & in peccatis eius quibus peccare
 fecit Israel. Insidiatus est autem ei Baafa filius Ahiaz
 de domo Issachar, & percussit eum in Gebbethon,
 quae est vrbs Philistinorum: siquidem Nadab, & om-
 nis Israel obsidebant Gebbethon. Interfecit ergo il-
 lum Baafa in anno tertio Afa regis Iuda, & regna-
 uit pro eo. Cumque regnasset, percussit omnem do-
 mum Ieroboam: non dimisit ne vnquam quidem animam
 de semine eius, donec deleteret eum iuxta verbum Do-
 mini quod locutus fuerat in manu serui sui Ahiaz
 Silonitis. Propter peccata Ieroboam quae peccaue-
 rat, & quibus peccare fecerat Israel: & propter de-
 lictum quo irritauerat Dominum Deum Israel. Re-
 liqua autem sermonum Nadab, & omnia quae opera-
 tus est: nonne haec scripta sunt in Libro verborum
 dierum regum Israel? Fuitque bellum inter Afa &
 Baafa regem Israel cunctis diebus eorum. Anno tertio
 Afa regis Iuda regnavit Baafa filius Ahiaz, super
 omnem Israel in Thersa vigintiquatuor annis. Et fe-
 cit malum coram Domino, ambulauitque in viis Iero-
 boam, & in peccatis eius quibus peccare fecit Israel.

-Vet. Ge. p.

Bellum inter Afa & Baafa, Rama aedificatur.

Afa, missis muneribus, petit auxilium a Ben-adad.

Ben-adad oppugnat Israelicem.

Destruitur Rama.

Gabaa-Beniamin. Maspha.

Fortitudinis generis casus. Vet. Ge. p.

Moritur Afa.

Afa (Vet. Ge. p.) Iosaphat succedit Afa. Nadab impius.

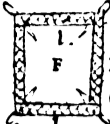
Baafa occidit Nadab, regnavitque pro eo.

Domus Ieroboam destruitur.

2. 14. c.

CAP: XVI.

Iehu prädicit Baafa interitū propter idololatriam.

Actus est autem sermo Domini ad Iehu filium Hanani contra Baafa, dicens: Pro eo quod exaltaui te de puluere, & posui te ducem super populum meū Israel, tu autē ambulasti in via Ieroboam, & peccare fecisti populū meū Israel, vt me irritares in peccatis eorum: Ecce, ego demetā posteriora Baafa, & posteriora domus eius: & faciam domum tuam sicut domum Ieroboā filii Nabat. Qui mortuus fuerit de Baafa in ciuitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cæli. Reliqua autem sermonum Baafa, & quæcunq; fecit, & prælia eius: nōne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? Dormiuit ergo Baafa cum patribus suis, sepultusque est in Therfa: & regnauit Ela filius eius pro eo. 7. Cū autem in manu Iehu filii Hanani prophetæ, verbū Domini factum esset contra Baafa, & contra domum eius, & contra omne malum quod fecerat coram Domino ad irritandum eum in operibus manuum suarū, vt fieret sicut domus Ieroboam: ob hāc causam occidit eum, hoc est Iehu filium Hanani, prophetam. 8. Anno vicesimosexto Afa regis Iuda regnauit Ela filius Baafa super Israel in Therfa duobus annis. Et rebellauit contra eū seruus suus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Therfa bibens, & temulentus, in domo Arfa præfecti Therfa. Irruens ergo Zambri, percussit, & occidit eum anno vicesimo septimo Afa regis Iuda, & regnauit pro eo. Cūq; regnasset, & sedisset super solium eius, percussit omnē domum Baafa, & non dereliquit ex ea mingētem ad parietem, & propinquos & amicos eius. Deleuitque Zambri omnem domum Baafa, iuxta verbū Domini quod locutus fuerat ad Baafa in manu Iehu prophetæ. Propter vniuersa peccata Baafa, & peccata Ela filii eius, qui peccauerunt, & peccare fecerunt Israel, prouocātes Dominū Deum Israel in vanitatibus suis. Reliqua autem sermonum Ela, & omnia quæ fecit, nōne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? 15. Anno vicesimoseptimo Afa regis Iuda, regnauit Zambri septem diebus in Therfa: porrò exercitus obsidebat Gebbethon vrbes Philistinorum. 16. Cūq; audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militiæ super Israel in die illa, in castris. 17. Ascendit ergo Amri, & omnis Israel cum eo de Gebbethon, & obsidebant Therfa. Videns autem Zambri quod expugnāda esset ciuitas, ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia: & mortuus est. In peccatis suis quæ peccauerat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Ieroboam, & in peccato eius quo fecit peccare Israel. Reliqua autem sermonum Zambri, & insidiarum eius, & tyrannidis, nōne hæc scripta sunt in Libro verborū dierum regum Israel? Tunc diuisus est populus Israel in duas partes: media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, vt constitueret eum regem: & media pars Amri. Præuoluit autem populus qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filiū Gineth: mortuusque est Thebni, & regnauit Amri. 23. Anno tricesimo primo Afa regis Iuda regnauit Amri super Israel, duodecim annis: in Therfa regnauit sex annis.

3. 15. g.

1. Para. 16. a.

Baafa mortuo, succedit Ela.

- Vet. Ge. p. Cōpl.

Zambri occidit Elam.

4. Reg. 1. g.

Zambri regnās pro Ela, dicit domum Baafa.

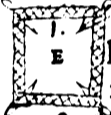
contēpto Zābri, eligitur Amri.

Zambri succendit scipsum.

Thebni.

24. Emitque montem Samariz à 'Somer' duobus talentis argenti: & ædificauit eum, & vocauit nomē ciuitatis, quam extruxerat, nomine Semer domini montis Samariz. Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, & operatus est nequiter super omnes qui fuerunt ante eum. Ambulauitque in omni via Ieroboam filii Nabat, & in peccatis eius quibus peccare fecerat Israel: vt irritaret Dominum Deum Israel in vanitatibus suis. Reliqua autem sermonum Amri, & prælia eius quæ gessit, nōne hæc scripta sunt in Libro verborum dierū regum Israel? Dormiuitque Amri cum patribus suis, & sepultus est in Samaria: regnauitq; Achab filius eius pro eo. 29. Achab verò filius Amri, regnauit super Israel anno tricesimo octauo Afa regis Iuda. Et regnauit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti & duobus annis. Et fecit Achab filius Amri malū in conspectu Domini super omnes qui fuerunt ante eum. Nec suffecit ei vt ambularet in peccatis Ieroboam filii Nabat: insuper duxit vxorem Iezabel filiam Eth-baal regis Sidoniorum: & abiit, & seruiuit Baal, & adorauit eum. 32. Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificauerat in Samaria, & plantauit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritās Dominū Deum Israel super omnes reges Israel, qui fuerunt ante eum. 34. In diebus eius ædificauit Hiel de Beth-el, Iericho: in Abiram primitiuo suo fundauit eam, & in Segub nouissimo suo posuit portas eius: iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Iosue filii Nun.

CAP: XVII.

T dixit Elias Thefbites de habitatorib' Galaad, ad Achab, Viuit Dominus Deus Israel, in cuius cōspectu sto, si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Et factum est verbum Domini ad eum, dicens, Recede hinc, & vade contra Orientē, & abscondere in Torrente-carith, qui est contra Iordanem, & ibi de torrente bibes: coruisq; præcepi vt pascāt te ibi. Abiit ergo, & fecit iuxta verbū Domini: cūq; abiisset, sedit in Torrente-carith, qui est contra Iordanem. Corui quoque deferebant ei panem & carnes mane, similiter panem & carnes vesperi, & bibebat de torrente. Post dies autē aliquantos siccatu est torrens: non enim pluerat super terram. Factus est ergo sermo Domini ad eum, dicens, Surge, & vade in Sareptha Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ vt pascat te. Surrexit, & abiit in Sareptha Sidoniorū. Cūq; venisset ad portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua colligēs ligna, & vocauit eā, dixitque ei, Da mihi paululum aquæ in vase, vt bibam. Cūq; illa pergeret vt afferret, clamauit post tergū eius dicens, Affer mihi obsecro & buccellā panis in manu tua. Quæ respondit, Viuit Dominus Deus tuus, quia nō habeo panem, nisi quātum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululū olei in lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciā illud mihi & filio meo, vt comedamus, & moriamur. Ad quam Elias ait, Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: veruntamen mihi primum fac de ipsa farinula subcinericium panem paruulum, & affer ad me: tibi autem, & filio tuo facies postea. Hæc autē dicit Dominus Deus Israel, Hydria farinæ nō deficiet, nec lecythus olei minuetur vsq; ad diē in qua Dominus daturus est pluuiā super n. ii.

Samariz mon. 'Semer' (Vet. Ge. p.)

Moritur Amri.

Achab impius succedit Amri.

Duxit vxorem Iezabel.

Reedificatur Iericho.

Iosue 6. d.

Elias famē prädicit ipsi Achab. Eccl. 48. a. Jac. 5. d.

Vt fugiat hortatur Eliam Deus.

Prouidētia rō. Elias pascit coruis.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Mittitur ad mulierē Sarepthanam pauperriam. Luc. 4. d.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

faciem terræ. Quæ abiit, & fecit iuxta verbū Eliæ: & comedit ipse, & illa, & domus eius: & ex illa die hydria farinæ non defecit, & lecythus olei nō est imminutus, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Eliæ. Factum est autē post verba hæc, ægrotavit filius mulieris matrisfamilias, & erat languor fortissimus, ita vt nō remaneret in eo halitus. Dixit ergo ad Eliam, Quid mihi & tibi vir Dei? ingressus es ad me, vt rememoraretur iniquitates meæ, & interficeres filiū meum? Et ait ad eam Elias, Da mihi filium tuum. Tulitque eū de sinu eius, & portavit in cœnaculū vbi ipse manebat, & posuit super lectulum suum, & clamavit ad Dominū, & dixit, Domine Deus meus, etiā ne viduam apud quam ego vtcūque sustentor, afflixisti, vt interficeres filium eius? Et expādit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus, & clamavit ad Dominū, & ait, Domine Deus meus reuertatur obsecro anima pueri huius in viscera eius. Et exaudiuit Dominus vocē Eliæ: & reuersa est anima pueri intra eū, & reuixit. Tulitque Elias puerum, & deposuit eum de cœnaculo in inferiorem domū, & tradidit matri suæ, & ait illi, En viuit filius tuus. Dixitque mulier ad Eliam, Nūc in isto cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbū Domini in ore tuo verum est. CAP. XVIII.

Ost dies multos factum est verbū Domini ad Eliam, in anno tertio dicens, Vade, & ostende te Achab, vt dem pluuiam super faciem terræ. Iuit ergo Elias vt ostēderet se Achab: erat autē fames vehemēs in Samaria. Vocauitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ. (Abdias autē timebat Dominum Deum valde, nam cum interficeret Iezabel prophetas Domini, tulit ille cētum prophetas, & abscondit eos quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & paut eos pane & aqua.) Dixit ergo Achab ad Abdiam, Vade in terram ad vniuersos fontes aquarū, & in cunctas valles: si fortē possimus inuenire herbam, & saluare equos & mulos, & non penitus iumenta intereāt. Diuiseruntque sibi regiones, vt circuirent eas: Achab ibat per viam vnam, & Abdias per viam alteram seorsum. Cūque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cum cognouisset eum, cecidit super faciem suā, & ait, Non tu es, domine mi, Elias? Cui ille respondit, Ego. Et dixit, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias. Et ille, Quid peccaui, inquit, quoniam trades me seruum tuum in manu Achab, vt interficiat me? Viuit Dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnū, quod non miserit dominus meus te requirens: & respondentibus cunctis, Non est hic: adiurauit regna singula & gentes, eo quod minime reperireris. Et nunc tu dicis mihi, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias. Cūque recessero à te, Spiritus Domini asportabit te in locum quem ego ignoro: & ingressus nūtiabo Achab, & non inueniens te, interficiet me: seruus autē tuus timet Dominū ab infantia suā. Nūquid nō indicatum est tibi domino meo quid fecerim cū interficeret Iezabel prophetas Domini, quod absconderim de prophetis Domini cētum viros, quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & pauperim eos pane & aqua? Et nunc tu dicis, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias: vt interficiat me? Et dixit Elias, Viuit Dominus exercituum, ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo ei. Abiit ergo

Abdias in occursum Achab, & indicauit ei: veni- que Achab in occursum Eliæ. Et cū vidisset eū, ait, Tūc es ille qui cōturbas Israel? Et ille ait, Nō ego turbauit Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim. Veruntamen nunc mitte, & congrega ad me vniuersum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos, qui comedunt de mēsa Iezabel. Misit Achab ad omnes filios Israel, & congregauit prophetas in monte Carmeli. Accedens autem Elias ad omnem populum Israel, ait, Vt- quequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum. Et ait rursus Elias ad populum, Ego remansi propheta Domini solus: prophetæ autem Baal, quadringenti & quinquaginta, prophetæque lucorū quadringenti viri sunt. Dentur nobis duo boues, & illi eligant sibi bouem vnum, & in frustra cædentes ponant super ligna, ignem autem non supponant: & ego faciam bouem alterum, & imponā super ligna, ignem autem non supponam. Inuocate nomina deorum vestrorum, & ego inuocabo nomē Dei mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. respondens omnis populus ait, Optima propositio quā locutus est Elias. Dixit ergo Elias prophetis Baal, Eligite vobis bouem vnum, & facite primi, quia vos plures estis: & inuocate nomina deorū vestrorum, ignemque non supponatis. Qui cum tulissent bouem quem dederat eis, fecerūt: & inuocabant nomē Baal de mane vsque ad meridiem, dicentes, Baal exaudi nos. & nō erat vox, nec qui responderet: trāsiliēbantque altare quod fecerant. Cūque esset iam meridies, illudebat illis Elias, dicens, Clamate voce maiore: deus enim est, & forsità loquitur, aut in diuerso forio est, aut in itinere, aut certe dormit, vt excitetur. Clamabant ergo voce magna, & incidebāt se iuxta ritum suū cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine. Postquam autem transit meridies, & illis prophetantibus venerat tempus quo sacrificiū offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respōdebat. nec attendebat orantes. Dixit Elias omni populo, Venite ad me. & accedente ad se populo, curauit altare Domini quod destructum fuerat. Et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorum Iacob, ad quem factus est sermo Domini, dicens, Israel erit nomē tuum. Et ædificauit de lapidibus altare in nomine Domini: fecitque aqueductum, quasi per duas aratiunculas in circuitu altaris, & cōposuit ligna: diuisitque per membra bouem, & posuit super ligna, & ait, Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustū, & super ligna. rursūque dixit, Etiam secūdo hoc facite. qui cum fecissent secūdo, ait, Etiam tertio id ipsum facite. fecerūtque tertio. Et currebant aquæ circum altare, & fossa aqueductus repleta est. Cūque iam tempus esset vt offerretur holocaustū, accedens Elias propheta, ait, Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel, ostēde hodie quia tu es Deus Israel, & ego seruus tuus, & iuxta præceptū tuū feci omnia verba hæc. Exaudi me Domine, exaudi me: vt discat populus iste quia tu es Dominus Deus, & tu conuertisti cor eorum iterum. Cecidit autē ignis Domini, & vorauit holo-

Elias missus à Deo, cōfidenter arguit Achab.

870. falsi ppheta: Elias Dei ppheta sine commilitone.

Elias corripit falsos pphetas, quod Deo & Baalim seruiret: ostēdēs Deum Israel, esse verū Deum. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Zelus Eliæ pro Deo. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

Domini: (Vet. Di. o. Ge. o. p. s. Exaudire per ignem. - Vet. Di. o. Ge. o. p. s.

Irridet Elias Baal.

Altare restituit, & offert holocaustum.

Gen. 32. f.

Oratio Eliæ.

igne de celo misso qui cōsumpsit holocaustū, ostēdit Deus se, verū esse Deum.

Oratione Eliæ suscitatur filius hospitiæ suæ. - eius (Vet. Ge. p.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Elias mittitur ad Achab. Providentia Dei etiam erga ingratos. Abdias dispensator domus Achab, mittitur ad inuestigandam herbam. - Vet. Di. o. Ge. p.

Achab querit herbam.

- Va. Di. o. Ge. o. p. Abdias timēs vitæ suæ, non vult renūciare Achab adesse Eliam. - tradis (Vet. Ge. o. p.

caustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque & aqua quæ erat in aquæductu lambæ. Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait, Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.

40 Dixitque Elias ad eos, Apprehendite prophetas baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis, quos cum apprehendissent, duxit eos Elias ad Torrentem-cifon, & interfecit eos ibi. Et ait Elias ad Achab, Ascende, comede, & bibe: quia sonus multæ pluuiæ est. Ascendit Achab, vt comederet & biberet: Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terrâ posuit faciem suam inter genua sua,

42 & dixit ad puerum suum, Ascende, & prospice contra mare. qui cum ascendisset, & contemplatus esset, ait, Non est quicquã. & rursus ait illi, Reuertere septem vicibus. In septima autem vice, Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascēdebat de mari. qui ait, Ascende, & dic Achab, Iunge currum tuum, & descende, ne occupet te pluuia.

44 Cumque se verteret huc atque illuc, ecce cæli cõ tenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluuia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in Iezrahel, & manus Domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

C A P. XXI.

Vntiauit autem Achab Iezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidisset vnuerfos prophetas Baal gladio. Misitque Iezabel nuntium ad Eliam, dicens, Hæc mihi faciãt dii, & hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animã vnus ex illis: Timuit ergo Elias, & surgens abiit quocumque eum ferebat voluntas: venitque in Bersabee Iuda, & dimisit ibi puerum suum, & perrexit in desertum viam vnus diei. Cumque venisset, & sederet subter vnã iuniperũ, petiuit animæ suæ vt moreretur, & ait, Sufficit mihi Domine, tolle animã meam: neque enim melior sum quã patres mei. Proiecitque se, & obdormiuit in vmbra iuniperi: & ecce angelus Domini tetigit eum, & dixit illi, Surge, & comede. Respexit, & ecce ad caput suum subcineritius panis, & vas aquæ; comedit ergo, & bibit, & rursus obdormiuit. Reuersusque est angelus Domini secundo, & tetigit eum, dixitque illi, Surge, comede: grãdis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset, comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsque ad montem Dei Horeb. Cumque venisset illuc, mansit in spelunca: & ecce sermo Domini ad eum, dixitque illi, Quid hic agis Elia?

At ille respondit, Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum Domini filii Israel: altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærent animã meam vt auferant eam. Et ait ei, Egredere, & sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transiit, & spiritus grãdis, & fortis subuertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in cõmotione Dominus. Et post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis. Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & egressus stetit in ostio speluncæ, & ecce vox ad eum, dicens, Quid hic agis Elia? Et ille respondit, Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituũ, quia dere-

liquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærent animã meam vt auferant eam. Et ait Dominus ad eum, Vade, & reuertere in viã tuam per desertũ in Damascũ: cumque perueneris illuc, vnges Hazael regem super Syriam. Et Iehu filiũ Namsi vnges regem super Israel: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abel-meula, vnges prophetã pro te. Et erit, quicumque fugerit gladiũ Hazael, occidet eum Iehu: & quicumque fugerit gladium Iehu, interficiet eũ Eliseus. Et derelinquã mihi in Israel septem milia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal, & omne os quod non adorauit eũ osculans manum. Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim iugis boum, & ipse in duodecim iugis boum arantibus vnus erat: cumque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum. Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, & ait, Osculer, oro, patrem meum, & matrẽ meam, & sic sequar te. dixitque ei, Vade, & reuertere: quod enim meum erat, feci tibi. Reuersus autem ab eo, tulit par bouũ, & macauit illud: & in aratro bouũ coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: cõsurgensque abiit, & secutus est Eliam, & ministrabat ei. CAP. XX.

Orrò Ben-adad rex Syriæ, cõgregauit omnem exercitum suum, & trigintaduos reges secum, & equos, & currus: & ascendens pugnabat contra Samariã, & obsidebat eam. Mittensque nuntios ad Achab regem Israel in ciuitatem, ait, Hæc dicit Ben-adad, Argentum tuum & aurum tuum meum est: & vxores tuæ, & filii tui optimi, mei sunt. Responditque rex Israel, Iuxta verbum tuum domine mi rex, tuus sum ego, & omnia meã. Reuertentesque nuntii, dixerunt, Hæc dicit Ben-adad, qui misit nos ad te, Argentũ tuũ, & aurum tuum, & vxores tuas, & filios tuos dabis mihi. Cras igitur hac eadem hora mittam seruos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam, & domum seruorũ tuorum: & omne quod eis placuerit, ponet in manibus suis, & auferent. Vocauit autem rex Israel omnes seniores terræ, & ait, Anim aduertite & videte quoniam insidietur nobis. misit enim ad me pro vxoribus meis, & filiis, & pro argento & auro: & nõ abnuũ. Dixeruntque omnes maiores natũ, & vnuerfus populus ad eum, Non audias, neque acquiescas illi. Responditque nuntiis Ben-adad, Dicite domino meo regi, Omnia propter quæ misisti ad me seruũ tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum. reuersusque nũtii retulerunt ei. Qui remisit, & ait, Hæc faciant mihi dii, & hæc addant, si suffecerit puluis Samariæ pugillis omnis populi qui sequitur me. Et respõdens rex Israel, ait, Dicite ei, Ne gloriatur accinctus æque vt discinctus. Factum est autem cum audisset Ben-adad verbum istud, bibeat ipse & reges in vmbraulis, & ait seruis suis, Circundate ciuitatem. & circumdederunt eam.

Et ecce propheta vnus accedens ad Achab regem Israel, ait ei, Hæc dicit Dominus, Certè vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce, ego tradam eam in manum tuã hodie: vt scias quia ego sum Dominus. Et ait Achab, Per quem? dixitque ei, Hæc dicit Dominus, Per pedisequos principũ prouinciarum. & ait, Quis incipiet præliari? ille

Inbetur inungere Hazael, Iehu, & Eliseum in vltionem idololatriæ Israel.

4. Reg. 9. a. cccli. 48. s.

Rom. 11. a. vniuersorum; (Vet. Ge. p. l.)

Eliseus ex agrimultura ad prophetiam vocatur à Deo. - Vet. Di. o. l. Ge. 1. p. v.

Eliseus, relictis omnibus, sequitur vocatẽ Deũ, ministratque Elia.

Obsidetur Samaria.

Obsidebat (Vet. Cõpl. M. Di. o. l. p. Ge. o. l.) obsidit (Vet. Cõp. Achab desperans submittit se Ben adad.)

Respondit itaque (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

-Vet. Di. l. Ge. l. p.

Prophetam misit Deus ad Achab, in desperatis rebus promittens salutem.

Elias interficit omnes prophetas baal.

Impetrat pluuiam.

-Vet. Di. l. Ge. l. p.

Elias auertit Achab proficiscẽti Iezrahel.

Iezabel persequitur Eliam.

-Vet. Di. l. Ge. o. l. p. -Vet. Ge. p.

Elias fugit Iezabelem.

Mors optat Elias.

Ab angelo pacificatur. -Vet. Ge. p. Di. o. Et (Vet. Ge. p.)

Elias ieiunium.

Queritur se solũ ex prophetis Dei relictum esse.

Rom. 11. a. tuum (Vet. Di. o. Ge. l. p. v.)

Signa Dei adstantis. transiit. (Vet. Ge. p. Di. o.)

Achab iuxta Dei verbum, vincit Ben-adad, quem conuertit in fugam.

dixit, Tu. Recensuit ergo pueros principum provinciarum, & reperit numerum ducentorum trigintaduorum: & recensuit post eos populum, omnes filios Israel, septem millia: & egressi sunt meridie. Ben-adad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, & reges trigintaduo cum eo, qui ad auxilium eius venerant. Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. misit itaque Ben-adad. Qui nuntiaverunt ei, dicentes, Viri egressi sunt de Samaria. At ille ait, Siue pro pace veniunt, apprehendite eos viuos: siue ut praelientur, viuos eos capite. Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur. Et percussit vnusquisque virum qui contra se veniebat: fugeruntque Syri, & persecutus est eos Israel. fugit quoque Ben-adad rex Syriæ in equo cum equitibus suis. Necnon egressus rex Israel percussit equos & currus: & percussit Syriam plaga magna nimis. Accedens autem propheta ad regem Israel, dixit ei, Vade, & confortare, & scito, & vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te. Serui vero regis Syriæ dixerunt ei, Dii montium sunt dii eorum, ideo superauerunt nos: sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos. Tu ergo verbum hoc fac, Amoue reges singulos ab exercitu tuo, & pone principes pro eis: Et instaure numerum militum qui ceciderunt de tuis, & equos secundum equos pristinos, & currus secundum currus quos ante habuisti, & pugnabimus contra eos in campestribus, & videbis quod obtinebimus eos. credidit consilio eorum, & fecit ita. Igitur postquam annus transierat, recensuit Ben-adad Syros, & ascendit in Aphec, ut pugnaret contra Israel. Porro filii Israel recesserunt, & acceptis cibariis profecti ex aduerso, castraque metati sunt contra eos, quasi duo parui greges caprarum: Syri autem repleuerunt terram. Et accedens vnus vir Dei, dixit ad regem Israel, Hæc dicit Dominus, Quia dixerunt Syri, Deus mortuum est Dominus, & non est Deus vallium: dabo omnem multitudinem hanc gradem in manu tua, & scietis quia ego sum Dominus. Dirigebantque septem diebus ex aduerso hi, atque illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusseruntque filii Israel de Syris ceterum millia pedum, in die vna. Fugerunt autem Syri qui remanserunt in Aphec, in ciuitate: & cecidit murus super vigin tiseptem millia hominum qui remanserant. porro Ben-adad fugiens ingressus est ciuitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum. Dixeruntque ei ferui sui, Ecce, audiuius quod reges domus Israel clementes sint. ponamus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediamur ad regem Israel: forsitan saluabit animas nostras. Accinxerunt saccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis. veneruntque ad regem Israel, & dixerunt ei, Seruus tuus Ben-adad dicit, Viuat, oro te, anima mea. & ille ait, Si adhuc viuit frater meus est. Quod acceperunt viri pro omnibus: & festinantes rapuerunt verbum ex ore eius, atque dixerunt, Frater tuus Ben-adad viuit. & dixit eis, Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Ben-adad, & leuauit eum in currum suum. Qui dixit ei, Ciuitates quas tulit pater meus a patre tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego foederatus

cos (Vet. Di. L. Ge. o. p.)

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Propheta prænuntiat Achab rursus Ben-adad præliaturum contra eum. Blaphemia.

Verò (Vet. Di. o. l. Instaurato exercitu rursus præliatur contra Israhel Ben-adad.

Propheta annuntiat ipsi Achab victoria de Syris. - Vet. Ge. p. Cadit exercitus Ben-adad ob blaphemiam.

- Vet. Ge. o. l. Di. o. l. p. v. remanserant (Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l.)

Ben-adad miser cordiam orat ab Achab.

Achab non agnosces Deivictoria, seruat Ben-adad contra Deum præceptum. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. M.

recedam a te. pepigit ergo foedus, & dimisit eum.

Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad so- Achab sententia sua se iugulat. cium suum in sermone Domini, Percute me. at ille noluit percutere. Cui ait, Quia noluisti audire vocem Domini, ecce, recedes a me, & percutiet te leo. cumque paululum recessisset ab eo, inuenit eum leo, atque percussit. Sed & alterum inueniens virum, dixit ad eum, Percute me. qui percussit eum, & vulnerauit. Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutauit aspersione pulueris os & oculos suos. Cumque rex transisset, clamauit ad regem, & ait, Seruus tuus egressus est ad præliandum cominus: cumque fugisset vir vnus, adduxit eum quidam ad me, & ait, Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes. Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subito non com paruit. Et ait rex Israel ad eum, Hoc est iudicium tuum, quod ipse decreuisti. At ille statim abster sit puluerem de facie sua, & cognouit eum rex Israel quod esset de prophetis. Qui ait ad eum, Hæc dicit Dominus, Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. Reuersus est igitur rex Israel in domum suam, audire contentens, & furibundus venit in Samariam. CAP. XXI.

Ost verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Iezrahelita, qui erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Samariæ. Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens, Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi ortum olerum, quia vicina est, & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium quantum digna est. Cui respondit Naboth, Propitius sit mihi Dominus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi. Venit ergo Achab in domum suam indignus, & frendens super verbo quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicens, Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum. Et proiciens se in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem. Ingressa est autem ad eum Iezabel vxor sua, dixitque ei, Quid est hoc, unde anima tua contristata est? & quare non comedis panem? Qui respondit ei, Locutus sum Naboth Iezrahelita, & dixi ei, Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. & ille ait, Non dabo tibi vineam meam. Dixit ergo ad eum Iezabel vxor eius, Grandis autoritatis es, & bene regis regnum Israel: surge, & comede panem, & æquo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelita. Scripsit itaque literas ex nomine Achab, & signauit eas annulo eius, & misit ad maiores natu, & optimates qui erant in ciuitate eius, & habitabant cum Naboth.

Achab sententia sua se iugulat.

- Vet. Ge. p.

22. f.

Naboth vineam suam denegat regi Achab. - Vet. Ge. p. l. Di. L. Compl. quæ scilicet vinea.

Tristatur Achab

Impia Iezabelis consolatio.

- Vet. Di. o. Ge. p.

Iezabel submissis filiis reitibus lapidari iubet Naboth.

Literarum autem hæc erat sententia, Prædicate ieiunium, & sedere facite Naboth inter primos populi, & submittite duos viros filios belial contra eum, & falsum testimonium dicant, Benedixit Deum & regem, & educite eum, & lapidate, sicque moriatur. Fecerunt ergo ciues eius maiores natu & optimates qui habitabant cum eo in vrbe, sicut præceperat eis Iezabel, & sicut scriptum erat in literis quas miserat ad eos, Prædicauerunt ieiunium, & sedere fecerunt Naboth inter primos populi. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet vt viri diabolici, dixerunt contra eum

restimonium coram multitudine, Benedixit Na both Deum & regem . quam ob rem eduxerunt eum extra ciuitatem , & lapidibus interfecerunt .

Achab approbat factum a Iezabel vxore sua.

* & (Vet. Ge. p. o. Di. o.

Miseruntque ad Iezabel, dicentes, Lapidatus est Naboth, & mortuus est. Factum est autem, cum au disset Iezabel lapidatum Naboth, & mortuum, lo cuta est ad Achab, Surge, posside vineam Naboth Iezrahelitarum, qui noluit tibi acquiescere, & dare eam accepta pecunia: non enim viuit Naboth, sed mor tuus est. Quod cum audisset Achab, mortuum vi delicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineam Naboth Iezrahelitarum, vt possideret eam.

Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens, Surge, & descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descen dit, vt possideat eam, & loqueris ad eum, dicens, Hec dicit Dominus Deus, Occidisti, insuper & possedisti. & post hac addes, Hec dicit Dominus, In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Na both, lambent quoque sanguinem tuum. Et ait Achab ad Eliam, Num inuenisti me inimicum ti bi? Qui dixit, Inueni, eo quod venundatus sis, vt faceres malum in conspectu Domini. Hec dicit Dominus, Ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum, & vltimum in Israel. Et dabo domum tuam sicut domum Iero boam filii Nabat, & sicut domum Baasa filii Ahia: quia egisti vt me ad iracundiam prouocares, & peccare fecisti Israel. Sed & de Iezabel locu tus est Dominus, dicens, Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Si mortuus fuerit Achab in ciui tate, comedent eum canes: si autem mortuus fue rit in agro, comedent eum volucres caeli. Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu Domini: concita uit enim eum Iezabel vxor sua, & abominabilis fa ctus est, intantum vt sequeretur idola quae fece rant Amorrhaei, quos consumpsit Dominus a facie filiorum Israel. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit ci licio carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens, Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filii sui inferam ma lum domui eius.

Elias increpat Achab, praedicat illi mortem.

- Vet. Compl. Ge. p. o.

* inimice mihi (Vet. Ge. p. l. Di. l. * ei (Vet. Ge. p.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. s. Compl. 4. Reg. 9. b.

Et ait Dominus, Ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum, & vltimum in Israel. Et dabo domum tuam sicut domum Iero boam filii Nabat, & sicut domum Baasa filii Ahia: quia egisti vt me ad iracundiam prouocares, & peccare fecisti Israel. Sed & de Iezabel locu tus est Dominus, dicens, Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Si mortuus fuerit Achab in ciui tate, comedent eum canes: si autem mortuus fue rit in agro, comedent eum volucres caeli. Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu Domini: concita uit enim eum Iezabel vxor sua, & abominabilis fa ctus est, intantum vt sequeretur idola quae fece rant Amorrhaei, quos consumpsit Dominus a facie filiorum Israel. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit ci licio carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens, Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filii sui inferam ma lum domui eius.

3. 1. g.

3. 1. a.

Praedicat & mor tem Iezabel. 4. Reg. 9. g.

Et ait Dominus, Ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum, & vltimum in Israel. Et dabo domum tuam sicut domum Iero boam filii Nabat, & sicut domum Baasa filii Ahia: quia egisti vt me ad iracundiam prouocares, & peccare fecisti Israel. Sed & de Iezabel locu tus est Dominus, dicens, Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Si mortuus fuerit Achab in ciui tate, comedent eum canes: si autem mortuus fue rit in agro, comedent eum volucres caeli. Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu Domini: concita uit enim eum Iezabel vxor sua, & abominabilis fa ctus est, intantum vt sequeretur idola quae fece rant Amorrhaei, quos consumpsit Dominus a facie filiorum Israel. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit ci licio carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens, Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filii sui inferam ma lum domui eius.

Agit penitentiam.

* ambulabat (Vet. Ge. l. o. p. Di. l. v.

4. Reg. 9. f.

Iosaphat petit ab Achab suppetias aduersus Ramoth-Galaad. 2. Paralip. 18. a.

Et ait Dominus, Quis decipiet Achab regem Israel, vt ascendat, & cadat in Ramoth-Galaad? & dixit vnus verba huiusmodi, & alius aliter. Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait, Ego decipiam illum. cui locutus est Dominus, In quo? Et ille ait, Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus, Decipies, & praualebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michasam in maxillam, & dixit, Mene ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi? Et ait Michasas, Visurus es in die illa quando ingrediens in cubiculum intra cubiculum, vt abscondaris. Et ait rex Israel, Tollite Michasam, & maneat apud Amon principem ciuitatis, & apud Ioas filium amelech, & dicite eis, Hec dicit rex, Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis & aqua angustiae, donec reuertar in pace. Dixitque Michasas, Si reuersus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait, Audite populi, omnes.

* & sicut populus meus, & populus tuus: & sicut equi mei, ita & equi tui. (Vet. Ge. p. 400. p. s. d. o. p. h. e. t. e. s. u. m. b. e. l. l. i. u. m. c. o. n. t. r. a. R. a. m. o. t. h. G. a. l. a. a. d.

Iosaphat requirit verbum Dei.

Transierunt igitur tres anni absque bello in ter Syria & Israel. In anno autem tertio, descendit Iosaphat rex Iuda ad regem Israel. Dixitque rex Israel ad seruos suos, Ignoratis quod nostra sit Ramoth-Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriae? Et ait ad Iosaphat, Veniesne mecum ad praeliandum in Ramoth-Galaad? Dixitque Iosaphat ad regem Israel, Sicut ego sum, ita & tu: populus meus, & populus tuus vnus sunt: & equites mei, equites tui. Dixitque Iosaphat ad regem Israel, Quare, oro te, hodie sermonem Domini. Congregauit ergo rex Israel prophetas, quadringentos circiter viros, & ait ad eos, Ire debeo in Ramoth-Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt, Ascende, & dabit eam Dominus in manu regis. Dixit autem Iosaphat, Non est hic propheta Domini quispiam, vt interrogemus per eum. Et ait rex Israel ad Iosaphat, Remansit vir vnus, per quem possumus in terrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michasas filius Iemla. cui Iosaphat ait, Ne loquaris ita rex. Voca uit ergo rex Israel eunuchum quendam, & dixit ei, Festina adducere Michasam filium Iemla. Rex autem Israel, & Iosaphat rex Iuda sedebant vnus quisque in solio suo vestiti cultu regio, in area iuxta ostium portae Samariae, & vniuersi prophetae prophetabant in conspectu eorum. Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait, Hec dicit Dominus, His ventilabis Syriam, donec deleas eam. Omnesque prophetae similiter prophe tabant, dicentes, Ascende in Ramoth-Galaad, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis. Nuntius vero qui ierat vt vocaret Michasam, lo cutus est ad eum dicens, Ecce sermones propheta rum ore vno regi bona praedicant: sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona. Cui Michasas ait, Viuit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar. Venit itaque ad regem, & ait illi rex, Michasas, ire debemus in Ramoth-Galaad ad praeliandum, an cessare? cui ille respon dit, Ascende, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis. Dixit autem rex ad eum, Iterum atque iterum adiuro te, vt non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini. Et ille ait, Vi di cunctum Israel dispersum in motibus quasi oves non habentes pastorem: & ait Dominus, Non ha bet isti dominum: reuertatur vnusquisque in domum suam in pace. Dixit ergo rex Israel ad Iosaphat, Nunquid non dixi tibi quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum? Ille vero addens, ait, Propterea audi sermonem Domini, Vidi Do minum sedentem super solium suum, & omnem exercitum caeli assistentem ei a dextris & a sinistris. Et ait Dominus, Quis decipiet Achab regem Israel, vt ascendat, & cadat in Ramoth-Galaad? & dixit vnus verba huiusmodi, & alius aliter. Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait, Ego decipiam illum. cui locutus est Dominus, In quo? Et ille ait, Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus, Decipies, & praualebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michasam in maxillam, & dixit, Mene ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi? Et ait Michasas, Visurus es in die illa quando ingrediens in cubiculum intra cubiculum, vt abscondaris. Et ait rex Israel, Tollite Michasam, & maneat apud Amon principem ciuitatis, & apud Ioas filium amelech, & dicite eis, Hec dicit rex, Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis & aqua angustiae, donec reuertar in pace. Dixitque Michasas, Si reuersus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait, Audite populi, omnes. Ascendit itaque rex Israel, & Iosaphat rex Iuda in Ramoth-Galaad. Dixit itaque rex Israel ad Iosaphat, Sume arma, & ingredere praelium, & induere vestibus tuis. porro rex Israel mutauit habitum suum, & ingressus est bellum. Rex autem Syriae praecerat principibus curruum trigintaduobus, dicens, Non pugnabitis contra minorem & maiorem

saphat, Remansit vir vnus, per quem possumus in terrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michasas filius Iemla. cui Iosaphat ait, Ne loquaris ita rex. Voca uit ergo rex Israel eunuchum quendam, & dixit ei, Festina adducere Michasam filium Iemla. Rex autem Israel, & Iosaphat rex Iuda sedebant vnus quisque in solio suo vestiti cultu regio, in area iuxta ostium portae Samariae, & vniuersi prophetae prophetabant in conspectu eorum. Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait, Hec dicit Dominus, His ventilabis Syriam, donec deleas eam. Omnesque prophetae similiter prophe tabant, dicentes, Ascende in Ramoth-Galaad, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis. Nuntius vero qui ierat vt vocaret Michasam, lo cutus est ad eum dicens, Ecce sermones propheta rum ore vno regi bona praedicant: sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona. Cui Michasas ait, Viuit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar. Venit itaque ad regem, & ait illi rex, Michasas, ire debemus in Ramoth-Galaad ad praeliandum, an cessare? cui ille respon dit, Ascende, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis. Dixit autem rex ad eum, Iterum atque iterum adiuro te, vt non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini. Et ille ait, Vi di cunctum Israel dispersum in motibus quasi oves non habentes pastorem: & ait Dominus, Non ha bet isti dominum: reuertatur vnusquisque in do mum suam in pace. Dixit ergo rex Israel ad Iosaphat, Nunquid non dixi tibi quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum? Ille vero addens, ait, Propterea audi sermonem Domini, Vidi Do minum sedentem super solium suum, & omnem exercitum caeli assistentem ei a dextris & a sinistris. Et ait Dominus, Quis decipiet Achab regem Israel, vt ascendat, & cadat in Ramoth-Galaad? & dixit vnus verba huiusmodi, & alius aliter. Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait, Ego decipiam illum. cui locutus est Dominus, In quo? Et ille ait, Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus, Decipies, & praualebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michasam in maxillam, & dixit, Mene ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi? Et ait Michasas, Visurus es in die illa quando ingrediens in cubiculum intra cubiculum, vt abscondaris. Et ait rex Israel, Tollite Michasam, & maneat apud Amon principem ciuitatis, & apud Ioas filium amelech, & dicite eis, Hec dicit rex, Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis & aqua angustiae, donec reuertar in pace. Dixitque Michasas, Si reuersus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait, Audite populi, omnes. Ascendit itaque rex Israel, & Iosaphat rex Iuda in Ramoth-Galaad. Dixit itaque rex Israel ad Iosaphat, Sume arma, & ingredere praelium, & induere vestibus tuis. porro rex Israel mutauit habitum suum, & ingressus est bellum. Rex autem Syriae praecerat principibus curruum trigintaduobus, dicens, Non pugnabitis contra minorem & maiorem

Michasam vniu. Del prophetam odit Achab, quod vera dicat.

Sedecias falsus ppheta imitatur veros pphetas.

* & (Vet. Ge. p. l. o. Di. l. o. Propheta Deiver bu Dei loquitur.

Ironia Michasae & imitatio pscen dopphetaru.

Praedicat disper gendum populum in filio, & Achab occidendum.

Deus opera pscen dopphetaru, seducit interdum eos qui verbum illius oderunt.

Percutitur Michasas propheta.

* Appellatiuum nomen est, non proprium, filium amelech, id est filium regis. Incarceratur Michasas.

Achab pugnat contra Ramoth-Galaad, iuxta verbum Dei occiditur.

quempiam, nisi contra regem Israel solum. Cum ergo vidissent principes curruum Iosaphat, suspicati sunt quod ipse esset rex Israel, & impetu facto pugnabāt cōtra eum: & exclamauit Iosaphat. ³³ Intellexeruntque principes curruū quod nō esset rex Israel, & cessauerunt ab eo. Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regē Israel inter pulmonem & stomachum. At ille dixit aurigæ suo, Verte manum tuam, & eije me de exercitu, quia grauius vulneratus sum. Cōmissum est ergo prælium in die illa, & rex Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere: fluebat autem sanguis plaga in sinum curruis, & præco insonuit in vniuerso exercitu antequā sol occumberet, dicēs, Vniuersus quisque reuertatur in ciuitatem*, & in terrā suā. ³⁷ Mortuus est autē rex, & perlatus est in Samariā: sepelieruntque regem in Samariā. Et lauerūt currum eius in piscina Samariæ, & linxerūt canes sanguinem eius, & habenas lauerūt, iuxta verbū Domini quod locutus fuerat. Reliqua autē sermonum Achab, & vniuersa quæ fecit, & domus eburnea quam ædificauit, cūctarūque vrbium quas extruxit, nōne hæc scripta sunt in libro sermonum dierū regum Israel? Dormiuit ergo Achab cum patribus suis, & regnauit Ochozias filius eius pro eo. Iosaphat verō filius Afa regnare cœperat super Iudam anno quarto Achab regis Israel. ⁴² Trigintaquinque annorū erat cū regnare cœpisset,

& viginti quinque annis regnauit in Ierusalē: nomē matris eius Azuba filia Salai. Et ambulauit in omni via Afa patris sui, & non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in cōspectu Domini. ⁴⁴ Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis. Pacemque habuit Iosaphat cū rege Israel. Reliqua autem verborū Iosaphat, & opera eius quæ gessit, & prælia, nōne hæc scripta sūt in libro verborum dierum regum Iudæ? Sed & reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Afa patris eius, abstulit de terrā. Nec erat tunc rex constitutus in Edom. Rex verō Iosaphat fecerat classes in mari, quæ nauigarent in Ophir propter aurum: & ire non poterant, quia contractæ sunt in Afion-gaber. Tūc ait Ochozias filius Achab ad Iosaphat, Vadant serui mei cum seruis tuis in nauibus. & noluit Iosaphat. Dormiuitque Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid patris sui: regnauitque Iorā filius eius pro eo. Ochozias autem filius Achab regnare cœperat super Israel in Samaria, anno septimodecimo Iosaphat regis Iudæ, regnauitque super Israel duobus annis. Et fecit malum in conspectu Domini, & ambulauit in via patris sui & matris suæ, & in via Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel. Seruiuit quoque Baal, & adorauit eum, & irritauit Dominū Deum Israel, iuxta omnia quæ fecerat pater eius.

-vet. Compl. Achab moritur.

*Iud (vet. Ge. p.)

8. u. e.

Ochozias, rex Israel. Iosaphat pius.

Iosaphat misit in Ophir p. auro.

Iosaphat moritur.

Succedit Ioram. Ochozias imp.

Quartus Regum liber: secundum Hebræos, Melachim secundus.

C A P. I.

Defectio Moabitarum & lapsus Ochozias e coenaculo, pōne sunt idololatriæ ei.

RAE VARIATVS est autē Moab in Israel, postquam mortu' est Achab. Ceciditque Ochozias per cancellos coenaculi sui quod habebat in Samaria, & ægrotauit: misitque nuntios, dicens ad eos, Ite,

consulte Beel-zebub deū Accaron, vtrum viuere queam de infirmitate mea hac? Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thefbiten, dicens, Surge, & ascende in occursum nuntiorū regis Samariæ, & dices ad eos, Nunquid non est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beel-zebub deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dominus, De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. & abiit Elias. Reuersique sunt nuntii ad Ochoziam, qui dixit eis, Quare reuersi estis? At illi responderunt ei, Vir occurrit nobis, & dixit ad nos, Ite, reuertimini ad regem qui misit vos, & dicetis ei, Hæc dicit Dominus, Nunquid quia non erat Deus in Israel, mittis vt consulatur Beel-zebub deus Accaron? Idcirco de lectulo super quē ascendisti non descēdes, sed morte morieris. Qui dixit eis, Cuius figuræ & habitus est vir ille qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc? At illi dixerunt, Vir pilosus, & zona pellicea

Eliam admonētē vt Deū Israel consulat, querit vt interficiat.

* & (vet. Ge. o.)

veditus Elias.

accinctus renibus, qui ait, Elias Thefbites est. ⁹ Misitque ad eum quinquagenarium principē, & quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascēdit ad eum: sedentique in vertice mōtis, ait, Homo Dei, rex præcepit vt descendas. Respondensque Elias, dixit quinquagenario, Si homo Dei sum, descēdat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cælo, & deuorauit eum & quinquaginta qui erāt cum eo. Rursumque misit ad eum principem quinquagenariū alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi, Homo Dei, hæc dicit rex, Festina, descende. ¹² Respondēs Elias, ait, Si homo Dei ego sum, descēdat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de cælo, & deuorauit illum, & quinquaginta eius. Iterum misit principē quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum venisset, curauit genua contra Eliam, & precatus est eum, & ait, Homo Dei, noli despiciere animā meam & animas seruorum tuorum qui mecū sunt. Ecce descēdit ignis de cælo, & deuorauit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cum eis erāt: sed nunc obsecro vt miserearis animæ meæ. Locutus est autē angelus Domini ad Eliam, dicens, Descēde cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & descēdit cum eo ad regem, Et locutus est ei, Hæc dicit Dominus, Quia misisti nuntios ad cōsulendum Beel-zebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel à quo posses interrogare sermonē, ideo

Quinquagenarii ad Eliā misit cōsumuntur igne.

* ego (vet. Ge. p. B.)

* De (vet. Ge. p. l. Di. o.)

Elias increpat Ochoziam.

de lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Mortuus est autem iuxta sermonem Domini quem locutus est Elias, & regnavit Ioram frater eius pro eo, anno secundo Iorae filii Iosaphat regis Iudae: non enim habebat filium. Reliqua autem verborum Ochoziae quae operatus est, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel?

CAP. III.

Actum est autem: cum leuare vellet Dominus Eliam per turbine[m] in caelum, ibat Elias & Elifeus de Galgalis. Dixitque Elias ad Elifeum, Sede hic, quia Dominus misit me usque in Beth-el. Cui ait Elifeus, Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinqua te. Cumque descenderent Beth-el, egressi sunt filii prophetarum, qui erant in Beth-el, ad Elifeum, & dixerunt ei, Nunquid nosti quia hodie Dominus tollet dominum tuum a te? qui respondit, Et ego novi: silete. Dixit autem Elias ad Elifeum, Sede hic, quia Dominus misit me in Iericho. & ille ait, Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinqua te. Cumque venissent Iericho, accesserunt filii prophetarum qui erant in Iericho, ad Elifeum, & dixerunt ei, Nunquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum a te? & ait, Et ego novi: silete. Dixit autem ei Elias, Sede hic, quia Dominus misit me usque ad Iordanem. qui ait, Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter, & quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt e contra, longe: illi autem ambo stabant super Iordanem. Tulitque Elias pallium suum, & involuit illud, & percussit aquas, quae divisae sunt in utranque partem, & transierunt ambo per siccum. Cumque transissent, Elias dixit ad Elifeum, Postula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar a te. dixitque Elifeus, Obsecro ut fiat in me duplex Spiritus tuus. Qui respondit, Rem difficile postulasti: attamen si videris me, quando tollar a te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit.

Cumque pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diviserunt utrunque: & ascendit Elias per turbine[m] in caelum, Elifeus autem videbat, & clamabat, Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga eius. Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes. Et leuavit pallium Eliae, quod ceciderat ei: reuersusque stetit super ripam Iordanis, & pallio Eliae quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt divisae: & dixit, Vbi est Deus Eliae, etiam nunc percussitque aquas, & divisae sunt huc atque illuc, & transit Elifeus. Videntes autem filii prophetarum qui erant in Iericho e contra, dixerunt, Requieuit Spiritus Eliae super Elifeum. Et venientes in occursum eius, adorauerunt eum prout in terram, dixeruntque illi, Voce, cum seruis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & quaerere dominum tuum, ne forte tulerit eum Spiritus Domini, & proiecerit eum in vnum montium, aut in vnam vallium. qui ait, Nolite mittere. Coegeruntque eum donec acquiesceret, & diceret, Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cum quaesissent tribus diebus, non inveniunt. Et reuersi sunt ad eum: at ille habitabat in Iericho, & dixit eis, Nunquid non dixi vobis, Nolite mittere? Dixerunt quoque viri ciuitatis ad Eli-

seum, Ecce habitatio ciuitatis huius optima est, sicut tu ipse domine prospicis: sed aquae pessimae sunt, & terra sterilis. At ille ait, Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud sal. quod cum attulissent, Egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait, Haec dicit Dominus, Sanauit aquas has, & non erit ultra in eis mors, neque sterilitas. Sanatae sunt ergo aquae usque in diem hanc, iuxta verbum Elisei quod locutus est. Ascendit autem inde Elifeus in Beth-el: cumque ascenderet per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes, Ascende calue, ascende calue. Qui cum respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: egressique sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros. Abiit autem inde in montem Carmeli, & inde reuersus est in Samariam.

CAP. IIII.

Oratio vero filii Achab regnavit super Israel in Samaria anno decimo octavo Iosaphat regis Iudae. regnavitque duodecim annis. Et fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus & mater: tulit enim statuas baal quas fecerat pater eius. Verumtamen in peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, adhuc sit, nec recessit ab eis. Porro Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & soluebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum velleribus suis. Cumque mortuus fuisset Achab, prauaricatus est foedus quod habebat cum rege Israel. Egressus est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit vniuersum Israel. Misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens, Rex Moab recessit a me, veni mecum contra eum ad praelium. Qui respondit, Ascenda: qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus: & equi mei, equi tui. Dixitque, Per quam viam ascendemus? at ille respondit, Per desertum Idumaeae. Perrexerunt igitur rex Israel, & rex Iuda, & rex Edom, & circuierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui & iumentis quae sequeretur eos. Dixitque rex Israel, Heu heu heu, congregauit nos Dominus tres reges, ut traderet in manu Moab. Et ait Iosaphat, Estne hic propheta Domini, ut deprecemur Dominum per eum? Et respondit vnus de seruis regis Israel, Est hic Elifeus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. Et ait Iosaphat, Est apud eum sermo Domini. descenditque ad eum rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. Dixit autem Elifeus ad regem Israel, Quid mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui, & matris tuae. & ait illi rex Israel, Quare congregauit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab? Dixitque ad eum Elifeus, Vivit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non vultum Iosaphat regis Iudae erubescerem, non attedissem quidem te, nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalterem. Cumque caneret psalteres, facta est super eum manus Domini, & ait, Haec dicit Dominus, Facite alueum torrentis huius fossas & fossas. Haec enim dicit Dominus, Non videbitis ventum, neque pluuiam: & alueus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familiae vestrae, & iumenta vestra. Parumque est hoc in conspectu Domini: insuper tradet etiam Moab in manus vestras. Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem urbem electam, & vniuersum lignum fructiferum succidatis, cunctosque fontes

Moritur Ochozias.
succedit Ioram frater eius.

Elifeus Eliae iudicidius comes ibat (sing. num. Vet. Ge. p. Quae loca adierit Elias priusquam veto illo vehemētissimo raperetur in caelum.

Elias diuidit aquas pallio.

Duas partes gratiae Eliae petit Elifeus, non rotam aut maiorem.

Rapitur in caelum Elias.

Eccl. 4. a.

Elifeus pallio Eliae diuidit aquas.

Vet. Ge. p.

eam (Vet. Ge. p.

Quatuor Eliae non inueniuntur.

Vet. Ge. p.

Aquae mortificatae, immisso per Elifeum sale. salubres redduntur. (Vet. Ge. p. o. l. Di. p. l.

Pueri Elisei irridentes, lacerantur. i. mach. 2. f. (Vet. Ge. p. o. l. Di. l. o.

Ioram, filius Achab, impius.

Mesa rex Moab tributarius regi Israel.

Tribus regibus Israel, Iuda & Edom, pugnavit contra Moab, deficiunt aquae. (Vet. Ge. p. Elifeus pluuia eis praenuntiat, & de Moab. a victoriam.

Vet. Di. l. d. c. J. p. v.

Psaltere canente prophetarum Eliseus.

aquarum obthurbabitis, & omnē agrum egregiū operietis lapidibus. Factum est igitur mane, quando sacrificiū offerri solet, & ecce, aquæ veniebant per viam Edom, & repleta est terra aquis. Vniuersi autem Moabitæ audientes quod descendissent tres reges vt pugnarent aduersum eos, conuocauerunt omnes qui accincti erant baltho desuper, & steterunt in terminis. Primoque mane surgentes, & orto iam sole ex aduerso aquarum, viderunt Moabitæ ecōtra aquas rubras, quasi sanguinem, dixeruntque, Sanguis gladii est: pugnaverunt reges contra se, & cæsi sunt mutuo: nunc perge ad prædā Moab. Perrexeruntque in castra Israel: porro consurgens Israel, percussit Moab: at illi fugerunt corā eis, venerunt igitur qui vicerant, & percusserunt Moab, Et ciuitates destruxerunt: & omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleuerunt: & vniuersos fontes aquarum obthurerunt: & omnia ligna fructifera succiderunt, ita vt muri tantum fictiles remanerent: & circumdata est ciuitas à fūdibulariis, & magna ex parte percussa. Quod cum vidisset rex Moab, præualuisse scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladios, vt irruperent ad regē Edom: & nō potuerunt. Arripiēsq; filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murū: & facta est indignatio magna in Israel, statimq; recesserunt ab eo, & reuersi sunt in terram suam.

C A P I T U L U M IIII.

Mulier autem quædā de vxoribus prophetarum clamabat ad Elifeum, dicens, Seruus tuus vir meus mortuus est, & tu nōsti quia seruus tuus fuit timēs Deum: & ecce creditor venit vt tollat duos filios meos ad seruiendū sibi. Cui dixit Elifeus, Quid vis vt faciam tibi? dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit, Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea, nisi parū olei quo vngar. Cui ait, Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca. Et ingredere, & claude ostium tuum, cum intrinsecus fueris tu & filii tui: & mitte inde in omnia vasa hæc: & cum plena fuerint, tolles. Fuit itaque mulier, & clausit ostiū super se & super filios suos: illi offerebant vasa, & illa infundebat. Cūque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum, Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit, Non habeo. Stetitque oleum. Venit autē illa, & indicauit homini Dei. & ille, Vade, inquit, vende oleū, & redde creditori tuo: tu autem & filii tui viuite de reliquo. Facta est autem quædam dies, & transibat Elifeus per Sunam ciuitatem: erat autem ibi mulier magna quæ tenuit eum vt comederet panem: cūque frequenter inde transiret, diuertebat ad eam vt comederet panem. Quæ dixit ad virum suū, Animaduerto quod vjr Dei sanctus est iste, qui trāsit per nos frequenter, faciamus ergo ei cœnaculū paruum, & ponamus ei in eo lectulum, & mēsam, & sellam, & candelabrum: vt cum venerit ad nos, maneat ibi. Facta est ergo dies quædā, & veniēs diuertit in cœnaculum, & requieuit ibi. Dixitque ad Giezi puerum suum, Voca Sunamitidem istā. Qui cum vocasset eam, & illa stetit corā eo, dixit ad puerum suum, Loquere ad eam, Ecce, sedule in omnib' ministrasti nobis, quid vis vt faciam tibi: nunquid habes negotium, & vis vt loquar regi, siue principi militiæ: quæ respondit, In medio populi mei habito. Et ait, Quid ergo vult vt faciā

ei: dixitque Giezi, Ne quæras: filium enim nō habet, & vir eius senex est. Præcepit itaque vt vocaret eam: quæ cum vocata fuisset, & stetit ante ostium, dixit ad eam, In tempore isto, in hac eadē hora, si vita comes fuerit, habebis in vtero filium. at illa respondit, Noli quæso domine mi vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ. Et cōcepit mulier, & peperit filium in tempore, & in hora eadem qua dixerat Elifeus. Creuit autem puer. & cum esset quædam dies, & egressus isset ad patrem suum, ad messores, ait patri suo, Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero, Tolle, duc eum ad matrem suam. Qui cum tulisset, & duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua vsque ad Meridiem, & mortuus est. Ascendit autem, & collocauit eum super lectulum hominis Dei, & clausit ostium: & egressa vocauit virum suum, & ait, Mitte mecum, obsecro vnum de pueris, & asinam, vt excurram vsque ad hominem Dei, & reuertar. Qui ait illi, Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calendæ, neque Sabbathum. quæ respondit, Vadam. Strauitque asinam, & præcepit puero, Mina, & prope-ra, ne mihi morā facias in eundo: & hoc age quod præcipio tibi. Profecta est igitur, & venit ad virum Dei in mōtem Carmeli: cūque vidisset eam vir Dei e contra, ait ad Giezi puerum suum, Ecce Sunamitis illa. Vade ergo in occursum eius, & dic ei, Rectēne agitur circa te, & circa virū tuum, & circa filium tuum? Quæ respondit, Rectē. Cūque venisset ad virum Dei in montem, apprehēdit pedes eius: & accessit Giezi vt amoueret eam. & ait homo Dei, Dimitte illam: anima enim eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi. Quæ dixit illi, Nunquid petiui filiū à domino meo: nunquid non dixi tibi, Ne illudas me. Et ille ait ad Giezi, Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si saltauerit te quispiā, non respondeas illi: & pones baculum meū super faciem pueri. Porro mater pueri ait, Viuit Dominus, & viuit anima tua, non dimittam te. surrexit ergo, & secutus est eam. Giezi autem præcesserat ante eos, & posuerat baculū super faciem pueri: & non erat vox, neque sensus: reuersusque est in occursum eius, & nuntiauit ei, dicens, Nō surrexit puer. Ingressus est ergo Elifeus domum, & ecce, puer mortuus iacebat in lectulo eius: ingressusque clausit ostium super se, & super puerum: & orauit ad Dominum. Et ascendit, & incubuit super puerum: posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius: & incuruauit se super eū, & calefacta est caro pueri. At ille reuersus, deambulabat in domo, semel huc atque illuc: & ascendit, & incubuit super eū: & oscitauit puer septies, aperuitque oculos. Et ille vocauit Giezi, & dixit ei, Voca Sunamitidem hanc. quæ vocata, ingressa est ad eum. qui ait, Tolle filium tuum. Venit illa, & corruit ad pedes eius, & adorauit super terrā: tulitque filium suum, & egressa est, & Elifeus reuersus est in Galgala. Erat autem fames in terra, & filii prophetarum habitabant coram eo, dixitque vni de pueris suis, Pone ollam grandem, & coque pulmentum filiis prophetarum. Et egressus est vnus in agrum vt colligeret herbas agrestes: inuenitque quasi vitem syluestre, & collegit ex ea co-

Vincuntur Moabitæ.
ascēdissent (vet.
Ge. p. o. Di. o. l.
- Vet. Di. l. Ge. o.
l. p. v. B.

Rex eorū sacrificat filium suū.

Panperculæ viduæ dat Deus oleū per Elifeū, cuius ope res alienum dissoluit.
Dominū: (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Mulier diues suscipit hospitio Elifeum.
- Vet. Di. l. Ge. o. l. p.

Elifeus hospite sterili impetrat à Deo filiū pro ministerio.

el (vet. Ge. p. filio mortuo, hospita currit ad Elifeum. - - Vet. Ge. l. p.

Giezi cum baculo suo mittit Elifeus ad suscitandum puerum. Neminē per viā salutare. luc. io.

Oratione Elifei suscitatur filius hospite.

Elifeus amarum pulmentum dulce reddidit.

locyntidas agri, & impleuit pallium suum, & reuerfus cōscidit in ollam pulmenti: nesciebat enim quid esset. Infuderunt ergo sociis, vt comederēt: cūmque gustassent de coctiōe, clamauerunt, dicētes, Mors in olla vir Dei. Et non potuerūt comedere. At ille, Afferte, inquit, farinam. cūmque tulissent, misit in ollam, & ait, Infunde turbæ, vt comedant. & non fuit amplius quicquam amaritudinis in olla. Vir autē quidā venit de Baal-Salisa defensus viro Dei, panes primitiarum, & viginti panes hordeaceos, & frumentum nouum in pera sua. at ille dixit, Da populo, vt comedat. Responditque ei minister eius, Quantum est hoc, vt apponā coram centū viris? rursū ille ait, Da populo, vt comedat: hęc enim dicit Dominus, Comedent, & supererit. posuit itaque coram eis, qui comederunt, & superfuit iuxta verbum Domini.

C A P. V.

N Aamā princeps militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud dominum suum, & honoratus: per illum enim dedit Dominus salutem Syriæ: erat autē vir fortis & diues, sed leprosus. Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, & captiuam duxerant de Terra-Israel puellā paruellā, quæ erat in obsequio vxoris Naaman. Quæ ait ad dominam suam, Vtinam fuisset dominus meus ad prophetam qui est in Samaria: profectō curasset eum à lepra quam habet. Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, & nuntiauit ei, dicens, Sic & sic locuta est puella de Terra-Israel. Dixitque ei rex Syriæ, Vade, & mittam literas ad regē Israel, qui cum profectus esset, & tulisset secum decē talenta argenti, & sex millia aureos, & decem mutatoria vestimētorum. Detulit literas ad regem Israel, in hęc verba, Cum acceperis epistolā hanc, scito quōd miserim ad te Naaman seruu meū, vt cures eum à lepra sua. Cūmque legisset rex Israel literas, scidit vestimēta sua, & ait, Nunquid Deus ego sum, vt occidere possim, & viuificare, quia iste misit ad me, vt curē hominem à lepra sua: animaduertite, & videte quōd occasiones quærat aduersum me. Quod cum audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem Israel vestimenta sua, misit ad eum, dicens, Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, & sciat esse prophetam in Israel. Venit ergo Naaman cum equis & curribus, & stetit ad ostium domus Elisei. Misitque ad eum Eliseus nūtiū, dicens, Vade, & lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis. Iratus Naaman recedebat, dicens, Putabam quōd egrederetur ad me, & stās inuocaret nomen Domini Dei sui, & tāgeret manu sua locū lepræ, & curaret me. Nūquid non meliores sunt Abana & Pharphar fluiui Damasci omnibus aquis Israel, vt lauer in eis, & munder?

Cum ergo vertisset se, & abiret indignās, accesserūt ad eum serui sui, & locuti sunt ei, Pater, & si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras: quāto magis quia nunc dixit tibi, Lauare, & mundaberis. Descendit, & lauit in Iordane septies iuxta sermonem viri Dei, & restituta est caro eius, sicut caro pueri paruuli, & mundat⁹ est. Reuersusque ad virum Dei cum vniuerso comitatu suo, venit, & stetit corā eo, & ait, Verē scio quōd non sit alius Deus in vniuersa terra, nisi tantum in Israel. obsecro itaque vt accipias benedictionē à

seruo tuo. At ille respondit, Viuit Dominus ante quem sto, quia nō accipiā. cūmque vim faceret, penitus non acquieuit. Dixitque Naaman, Vt vis: sed, obsecro, concede mihi seruo tuo, vt tollam onus duorum burdonum de terra: nō enim faciet vltra seruus tuus holocaustum, aut victimam diis alienis, nisi Domino. Hoc autē solum est de quo deprecheris Dominum pro seruo tuo, Quando ingreditur dominus meus templum Remmon, vt adoret: & illo innitente super manū meam, si adorauero in tēplo Remmon, adorante eo in eodem loco, vt ignoscat mihi Dominus seruo tuo pro hac re. Qui dixit ei, Vade in pace. abiit ergo ab eo electo tempore. Dixitque Giezi puer viri Dei, Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, vt non acciperet ab eo quæ attulit: viuit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid.

Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cum vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum eius, & ait, Rectēne sunt omniā? Et ille ait, Rectē. dominus meus misit me ad te, dicēs, Modo venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum; da eis talētum argēti, & vestes mutatorias duplicēs. Dixitque Naaman, Melius est vt accipias duo talenta. & coegit eum, ligauitque duo talenta argēti in duobus sacis, & duplicia vestimēta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portauerunt coram eo. Cūmque venisset iam vesperi, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abierūt. Ipse autem ingressus, stetit coram domino suo. & dixit Eliseus, Vnde venis Giezi? Qui respōdit, Non iuit seruus tuus quōquam. At ille ait, Nōne cor meū in præsenti erat, quādo reuersus est homo de curru suo in occursum tui? nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas & oues & boues & seruos & ancillās. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, vsque in sempiternum. & egressus est ab eo quasi nix leprosus.

C A P. VI.

D Ixerunt autem filii prophetarum ad Eliseum, Ecce, locus in quo habitamus coram te, angustus est nobis: Eamus vsque ad Iordanem, & tollant singuli de sylua materias singulas, vt ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. qui dixit, Ite. Et ait vnus ex illis, Veni ergo & tu cum seruis tuis. respondit, Ego veniā. Et abiit cum eis. cūmque venissent ad Iordanem, cædebāt ligna. Accidit autem, vt cum vnus materiā succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamauitque ille, & ait, Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam. Dixit autem homo Dei, Vbi cecidit? at ille monstrauit ei locum. præcidit ergo lignū, & misit illuc: natauitque ferrum. Et ait, Tolle. qui extēdit manū, & tulit illud. Rex autē Syriæ pugnabat contra Israel, cōsiliūmque iniecit cum seruis suis, dicens, In loco illo & illo ponamus insidias. Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens, Caue ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in insidiis sunt. Misit itaque rex Israel ad locum quem dixerat ei vir Dei, & præocupauit eum, & obseruauit se ibi non semel neque bis. Conturbatumque est cor regis Syriæ pro hac re: & conuocatis seruis suis, ait, Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israel? Dixitque vnus seruorum eius, Nequaquam do-

* & misit (Ve. Ge. p. o. Di. o.)

• paucis panibus plurimi hic saturantur precibus Elisei. - Vet. Ge. p.

* ante (Vet. Ge. p. Naaman Syrus per Elisei curatur à lepra, ad gloriam Dei Israelis.

Captus in gloriam Dei.

* terræ (Vet. M. Ge. o. p. l. Di. o. l. Giezi mendacis munera accipit, quæ reuerat dominus eius in gloriam Dei.

Giezi cum liberis suis lepra percipitur.

* leprosus quasi nix. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Eliseus ferrū securis natare facit, virtute verbi Dei.

* tollamus (Vet. Ge. p.)

* Heu (Vet. Ge. g.)

Lauatur Naa D mā in Iordane, & sanatur. Iu. 4. c. - Vet. Ge. p. l. o. Di. l.

Confitetur Deus Israel, & adoratur. - Vet. Di. o. l. Ge. l. p. Eliseus nō accipit munera, ne videatur Dei donum veni. d. cre.

Syri molliuntur insidias aduersus Israel: quod indicat Deus regi Israel per prophetam.

mine mi rex, sed Elise⁹ propheta qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba quæcūque locutus fueris in cōclauī tuō. Dixitque eis, Ite, & videte vbi sit: vt mittam, & capiam eum. annuntiauerunt ei, dicētes, Ecce in Dothain. Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cum venissent nocte, circumdederunt ciuitem. Confurgens autem diluculo minister viri Dei, egressus est, viditque exercitum in circuitu ciuitatis, & equos & currus: nuntiauitque ei, dicens, Heu heu heu domine mi, quid faciemus? At ille respōdit, Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quā cum illis. Cūmq; orasset Eliseus, ait, Domine, aperi oculos pueri huius, vt videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mōs plenus equorum, & curruum igneorū, in circuitu Elisei. Hostes vero descēderunt ad eū: porrō Eliseus orauit ad Dominum, dicens, Percute, obsecro, gentem hāc cæcitate. percussitque eos Dominus, ne viderent, iuxta verbum Elisei. Dixit autē ad eos Eliseus, Non est hęc via, neque ista est ciuitas: sequimini me, & ostendam vobis virum quem quæritis. duxit ergo eos in Samariam. Cūque ingressi fuissent in Samariā, dixit Eliseus, Domine aperi oculos istorum, vt videant. aperuitque Dominus oculos eorum, & viderunt se esse in mediō Samariæ. Dixitque rex Israel ad Eliseum, cū vidisset eos, Nunquid percutiam eos pater mi? Et ille ait, Nō percuties: neque enim cepisti eos gladio, & arcu tuo, vt percutias: sed pone panem, & aquā coram eis, vt comedant, & bibant, & vadant ad dominū suū.

27. Appositāque est eis ciborum magna præparatio, & comederūt, & biberūt, & dimisit eos, abieruntque ad dominum suum: & vltra non venerunt la trones Syriæ in Terram-Israel. Factum est autē post hęc, cōgregauit Ben-adad rex Syriæ, vniuersum exercitum suum, & ascendit, & obsidebat Samariam. Factāque est fames magna in Samaria: & tandiu obsessa est, donec venūdaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi sterco ris columbarum, quinque argēteis. Cūque rex Israel transiret per murum, mulier quædam exclamauit ad eū, dicens, Salua me domine mi rex.

27. Qui ait, Non: te saluet Dominus: vnde te possum saluare: de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex, Quid tibi vis? quæ respondit, Mulier ista dixit mihi, Da filium tuum, vt comedamus eū hodie, & filiū meum comedemus crās. Coximus ergo filium meum, & comedimus. dixitque ei die altera, Da filium tuum vt comedamus eū. quæ abscondit filium suum. Quod cum audisset rex, scidit vestimenta sua, (& trāsibat per murū: viditque omnis populus ciliciū, quo vestit⁹ erat ad carnē intrinsecus. Et ait rex, Hęc mihi faciat Deus, & hęc addat, si steterit caput Elisei filii Saphat super ipsum hodie. Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cū eo. præmisit itaq; virū: & antequā veniret nūtius ille, dixit ad senes, Nūquid scitis quod miserit filius homicidæ hic, vt præcidatur caput meum? videte ergo cum venerit nuntius, claudite ostium, & nō sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum domini eius post eum est? Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius, qui veniebat ad eum. Et ait, Ecce, tātum malum a Domino est: quid amplius expectabo a Domino?

Dixit autem Eliseus, Audite verbū Domini, Hęc dicit Dominus, In tēpore hoc cras modi⁹ similæ vno statere erit, & duo modii hordei statere vno, in porta Samariæ. Respon dēs vnus de ducibus, super cuius manū rex incumbebat, homini Dei, ait, Si Dominus fecerit etiam cataractas in cælo, nunquid poterit esse quod loqueris? Qui ait, Videbis oculis tuis, & inde non comedes? Quatuor ergo viri erāt leprosi iuxta introitum portæ: qui dixerunt adinuicē, Quid hīc esse volumus donec moriamur? Siue ingredi voluerimus ciuitatem, fame moriemur: siue manserimus hīc, moriendū nobis est: venite ergo, & trās fugiamus ad castra Syriæ. si pepercerint nobis, viuemus: si autem occidere voluerint, nihilominus moriemur. Surrexerunt ergo vesperi vt venirent ad castra Syriæ. cūque venissent ad principium castrorum Syriæ, nullum ibidem reppererunt. Si quidem Dominus sonitū audiri fecerat in castris Syriæ, curruum, & equorum, & exercitus plurimi: dixeruntque ad inuicem, Ecce mercede cōduxit aduersum nos rex Israel reges Gethæorum, & Aegyptiorum, & venerunt super nos. Surrexerūt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tētoria sua, & equos & asinos in castris, fugeruntq; animas tātum suas saluare cupientes. Igitur cū venissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt vnum tabernaculum, & comederūt & biberunt: tuleruntque inde argentum, & aurum, & vestes, & abierunt, & absconderunt: & rursum reuersi sunt ad aliud tabernaculum, & inde similiter auferētes absconderunt. Dixeruntque ad inuicē, Non rectē facimus: hęc enim dies boni nūtiū est. Si tacuerimus, & noluerimus nuntiare vsque mane, sceleris arguemur: venite, eamus, & nūtiemus in aula regis. Cūque venissent ad portam ciuitatis, narrauerūt eis, dicentes, Iuimus ad castra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominem, nisi equos, & asinos alligatos, & fixa tentoria. Ierunt ergo portarii, & nuntiauerūt in palatio regis intrinsecus. Qui surrexit nocte, & ait ad seruos suos, Dico vobis quid fecerint nobis Syri, Sciunt quia fame laboramus, & idcirco egressi sunt de castris, & latitant in agris, dicentes, Cum egressi fuerint de ciuitate capiemus eos viuos, & tunc ciuitatem ingredi poterimus. Respondit autē vnus seruorum eius, Tollamus quinque equos, qui remanserunt in vrbe (quia ipsi tantum sunt in vniuersa multitudine Israel, alii enim consumpti sunt) & mittentes, explorare poterimus. Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Syrorū, dicens, Ite, & videte. Qui abierunt post eos vsque ad Iordanem: ecce autem omnis via plena erat vestibus, & vasis, quæ proiecerant Syri cum turbarentur: reuersique nuntii indicauerunt regi. Et egressus populus diripuit castra Syriæ: factusq; est modius similæ statere vno, & duo modii hordei statere vno, iuxta verbum Domini. Porrō rex ducem illum, in cuius manū incubuerat cōstituit ad portam: quem conculcauit turba in introitu portæ, & mortuus est, iuxta quod locutus fuerat vir Dei, quando descēderat rex ad eū. Factumq; est secū dum sermonē viri Dei, quem dixerat regi, quando ait, Duo modii hordei statere vno erūt, & modius similæ statere vno, hoc eodem tēpore cras in

Mittit rex Syriæ qui capiāt Eliseū annuntiauerūtque (Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l.)

Eheu (Vet. Ge. p.)

Elise⁹ fidens Deo nihil timet. Protegitur Eliseus a Deo. (Vet. M. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Syri percussit cæcitate, introducitur in mediā Samariam.

Rex Israel syros hostes suos conuiuio excipit authore Eliseo.

Panis pro omni genere ciborū.

Syri obsident Samariam.

Fames in Samaria. Caput asini quāti emptum.

Stercus colūbinū ignis excita: di causa venditur.

Mulier coquit filium.

Ioram minatur mortem Eliseo.

Ioram agnoscit apud Eliseū Deū authorem esse famis.

Eliseus præcicit Samaritis abundantiā.

Incredulus dux verbo Dei.

Fugantur syri a Deo. audire (adlū) Vet. Ge. p. Di. o. l. Vet. Ge. p. o. Sine hominum manu, Dominus ab obsidione & fame liberat Israel. Hethæorū (Vet. Ge. p. l. o. Di. o. l.)

Leprosi annuntiant providentiam Dei Israelitis.

Dei ordinationē nō agnoscit.

Dux qui verbo Dei incredulus fuerat, conculcatur a turba. incubat (Vet. Di. o. Ge. p. v. verbum (Vet. Ge. p.)

porta Samariae quando responderat dux ille viro Dei, & dixerat, Etia si Dominus fecerit cataractas in caelo, nuquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei, Videbis oculis tuis, & inde non comedes. Euenit ergo ei sicut praedictum erat, & coculcauit eum populus in porta, & mortuus est. CAP. VIII.

Elifeus autem locutus est ad mulierem cuius viuere fecerat filium, dicens, Surge, vade, tu & domus tua, & peregrinare vbi cum que repereris: vocabit enim Dominus famem, & veniet super terram septem annis. Quae surrexit, & fecit iuxta verbum hominis Dei: & vadens cum domo sua, peregrinata est in terra Philisthim diebus multis. Cumque finiti essent anni septem, reuersa est mulier de terra Philisthim: & egressa est vt interpellaret regem pro domo sua & pro agris suis. Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens, Narra mihi omnia magnalia quae fecit Elifeus. Cumque ille narraret regi quomodo mortuum suscitasset, apparuit mulier cuius viuificauerat filium, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis: dixitque Giezi, Domine mi rex, haec est mulier, & hic est filius eius quem suscitauit Elifeus. Et interrogauit rex mulierem: quae narrauit ei vera esse. Deditque ei rex eunuchum vnum, dicens, Restitue ei omnia quae sua sunt, & vniuersos redditus agrorum a die qua reliquit terram, vsque ad praesens. Venit quoque Elifeus Damascum, & Ben-adad rex Syriae aegrotabat: nuntiaueruntque ei, dicentes, Venit vir Dei huc. Et ait rex ad Hazael, Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens, Si euadere potero de infirmitate mea haec?

Ben-adad aegrotus consulit Elifeum. **C**uiusdam mulieris traditur possessio propter Elifeum. **D**ixitque ei Elifeus, Vade, dic ei, Sanaberis: porro ostendit mihi Dominus quia morte morietur. Stetitque cum eo, & conturbatus est vsque ad suffusionem vultus: fleuitque vir Dei. Cui Hazael ait, Quare dominus meus flet? at ille dixit, Quia scio quae factururus sis filiis Israel mala, Ciuitates eorum munitas igne succendes, & iuuenes eorum interficies gladio, & paruulos eorum elides, & praegnantas diuides. Dixitque Hazael, Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciam rem istam magna? & ait Elifeus, Ostendit mihi Dominus te regem Syriae fore. Qui cum recessisset ab Eliseo, venit ad domum suam: qui ait ei, Quid dixit tibi Elifeus? At ille respondit, Dixit mihi, recipies sanitatem. Cumque venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquam, & expandit super faciem eius: quo mortuo regnavit Hazael pro eo. Anno quinto Ioram filii Achab regis Israel, regnavit Ioram filius Iosaphat rex Iudae. Triginta duorum annorum erat cum regnare coepisset, & octo annis regnavit in Ierusalem. Ambulauitque in viis regum Israel, sicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab erat vxor eius: & fecit quod malum est in conspectu Domini. Noluit autem Dominus disperdere Iudam propter Dauid seruum suum, sicut promiserat ei, vt daret illi lucernam, & filiis eius cunctis diebus.

Fugit Iehu. **G**reg. 7. b. **H**azael imprudens suffocat Ben-adad, & pro eo regnat. **I**oram filius Iosaphat super Iudam. **J**ehu interfectus Ioram regem Israel, & Ochoziam regem Iuda. **K**onstituit Iehu regem Iudae. **L**obna. **M**ortuo Ioram succedit Ochozias filius eius. **N**arrauit Ioram & Ochoziam contra Hazael. **O**mnis exercitus cum eo: & surrexit nocte, percussitque Idumaeos qui eum circundederat, & principes curruum, populus autem fugit in tabernacula sua. Recessit ergo Edom ne esset sub Iuda, vsque ad diem hanc. tunc recessit & Lobna in tempore illo. Reliqua autem sermonum Ioram, & vniuersa quae fecit; nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iudae? Et dormiuit Ioram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Ciuitate-David, & regnavit Ochozias filius eius pro eo. Anno duodecimo Ioram filii Achab regis Israel regnavit Ochozias filius Ioram regis Iudae. Vigintiduorum annorum erat Ochozias cum regnare coepisset, & vno anno regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Athalia filia Amri regis Israel. Et ambulauit in viis domus Achab: & fecit quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit. Abiit quoque cum Ioram filio Achab, ad praeliandum contra Hazael regem Syriae in Ramoth-Galaad, & vulnerauerunt Syri Ioram, qui reuersus est vt curaretur, in Iezrahel: quia vulnerauerunt eum Syri in Ramoth praeliandam contra Hazael regem Syriae. Porro Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit inuisere Ioram filium Achab, in Iezrahel, quia aegrotabat ibi. CAP. IX.

Elifeus autem propheta vocauit vnum de filiis prophetarum, & ait illi, Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth-Galaad: Cumque veneris illuc, videbis Iehu filium Iosaphat filii Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & introduces in interius cubiculum. Tenensque lenticulam olei, fundes super caput eius, & dices, Haec dicit Dominus, Vni te regem super Israel, aperiensque ostium, & fugies, & non ibi subsistes. Abiit ergo adolescens puer prophetae in Ramoth-Galaad, & ingressus est illuc: ecce autem principes exercitus sedebant, & ait, Verbum mihi ad te o princeps. Dixitque Iehu, Ad quem ex omnibus nobis? at ille dixit, Ad te o princeps. Et surrexit, & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput eius, & ait, Haec dicit Dominus Deus Israel, Vni te regem super populum Domini Israel, & percutes domum Achab domini tui, & vlciscar sanguinem seruorum meorum prophetarum, & sanguinem omnium seruorum Domini de manu Iezabel. Perdammque omnem domum Achab: & interficiam de domo Achab mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israel. Et dabo domum Achab, sicut domum Ieroboam filii Nabat, & sicut domum Baasa filii Ahia. Iezabel quoque comedet canes in agro Iezrahel, nec erit qui sepeliat eam, aperuitque ostium & fugit. Iehu autem ingressus est ad seruos domini sui: qui dixerunt ei, Rectene sunt omnia? quid venit infanus iste ad te? qui ait eis, Nostis hominem, & quid locutus sit? At illi responderunt, Falsum est, sed magis narra nobis. qui ait eis, Haec & haec locutus est mihi: & ait, Haec dicit Dominus, Vni te regem super Israel. Festinauerunt itaque, & vnusquisque: tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt, Regnavit Iehu. Coniurauit ergo Iehu filius Iosaphat filii Namsi contra Ioram: porro Ioram obsederat Ramoth-Galaad, ipse & omnes

Eliseus autem propheta vocauit vnum de filiis prophetarum, & ait illi, Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth-Galaad: Cumque veneris illuc, videbis Iehu filium Iosaphat filii Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & introduces in interius cubiculum. Tenensque lenticulam olei, fundes super caput eius, & dices, Haec dicit Dominus, Vni te regem super Israel, aperiensque ostium, & fugies, & non ibi subsistes. Abiit ergo adolescens puer prophetae in Ramoth-Galaad, & ingressus est illuc: ecce autem principes exercitus sedebant, & ait, Verbum mihi ad te o princeps. Dixitque Iehu, Ad quem ex omnibus nobis? at ille dixit, Ad te o princeps. Et surrexit, & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput eius, & ait, Haec dicit Dominus Deus Israel, Vni te regem super populum Domini Israel, & percutes domum Achab domini tui, & vlciscar sanguinem seruorum meorum prophetarum, & sanguinem omnium seruorum Domini de manu Iezabel. Perdammque omnem domum Achab: & interficiam de domo Achab mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israel. Et dabo domum Achab, sicut domum Ieroboam filii Nabat, & sicut domum Baasa filii Ahia. Iezabel quoque comedet canes in agro Iezrahel, nec erit qui sepeliat eam, aperuitque ostium & fugit. Iehu autem ingressus est ad seruos domini sui: qui dixerunt ei, Rectene sunt omnia? quid venit infanus iste ad te? qui ait eis, Nostis hominem, & quid locutus sit? At illi responderunt, Falsum est, sed magis narra nobis. qui ait eis, Haec & haec locutus est mihi: & ait, Haec dicit Dominus, Vni te regem super Israel. Festinauerunt itaque, & vnusquisque: tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt, Regnavit Iehu. Coniurauit ergo Iehu filius Iosaphat filii Namsi contra Ioram: porro Ioram obsederat Ramoth-Galaad, ipse & omnes

Prædicenti Eliseo famem septem annorum, sumam tuis credula fugit in Aegyptum.

Reuersa mulier traditur possessiones propter Elifeum.

Vet. Di. o. Ge. o. p. M. S.

Ben-adad aegrotus consulit Elifeum.

Flet Elifeus.

Hazael praedicit quae mala ipse futurus esset Israeli.

Hazael imprudens suffocat Ben-adad, & pro eo regnat. Regnat Ioram filius Iosaphat super Iudam. 2. para. 21. b. & Iosaphat regis Iuda (vet. B. Ge. p. o. l. Di. l.)

1. Reg. 7. b.

Edom recedit a Iuda, constituto sibi regem.

omnes currus (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Lobna.

Mortuo Ioram succedit Ochozias filius eius. 2. Para. 22. a.

Bellum Ioram & Ochoziam contra Hazael.

vulnerauerunt (vet. Ge. p. Di. o. Rama (vet. Ge. p. l. Di. o. l.)

CAP. IX.

Iehu vngitur in regem Israel. 3. Reg. 19. c.

Fuga.

3. Reg. 11. f. Iezabel Achab. (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. S.)

3. Reg. 15. g.

3. Reg. 16. a.

Iehu constituitur rex. egressus (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.)

Iehu interfecit Ioram regem Israel, & Ochoziam regem Iuda. 3. r. g.

nis Israel contra Hazael regem Syria. Et reuersus fuerat vt curaretur in Iezrahel, propter vulnera, quia percusserat eum Syri, praeliantē contra Hazael regem Syria. Dixitque Iehu, Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de ciuitate, ne vadat, & nuntiet in Iezrahel. Et ascendit, & profectus est in Iezrahel: Ioram enim agrotabat ibi, & Ochozias rex Iuda descenderat ad visitandum Ioram.

D Igitur speculator qui stabat super turrim Iezrahel, vidit globum Iehu venientis, & ait, Video ego globum. dixitque Ioram, Tolle currum, & mitte in occursum eorum, & dicat vadens, Rectene sunt omnia? Abiit ergo qui ascēderat currum, in occursum ei, & ait, Hęc dicit rex, Pacatane sunt omnia? Dixitque Iehu, Quid tibi & paci? transi, & sequere me. Nuntiauit quoq; speculator, dicēs, Venit nuntius ad eos, & non reuertitur. Misit etiam currum equorum secundum: venitque ad eos, & ait, Hęc dicit rex, Nunquid pax est? Et ait Iehu, Quid tibi & paci? transi, & sequere me. Nuntiauit autem speculator, dicēs, Venit vsque ad eos, & nō reuertitur: est autem incessus quasi incessus Iehu filii Namsi: praeceps enim graditur. Et ait Ioram, Iungite currum. iunxeruntque currum eius, & egressus est Ioram rex Israel, & Ochozias rex Iuda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Iehu, & inuenerūt eum in agro Naboth Iezrahelita. Cūque vidisset Ioram Iehu, dixit, Pax est Iehu? at ille respōdit, Quæ pax? adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ, & veneficia ei multa vigent. Conuertit autem Ioram manum suā, & fugiens ait ad Ochoziam, Insidia Ochozia. Porro Iehu tetendit arcum manu, & percussit Iorā inter scapulas: & egressa est sagitta per cor eius, statimq; corruit in curru suo. Dixitq; Iehu ad Bada- cer ducē, Tolle, proiice eū in agro Naboth Iezrahelita: memini enim (quādo ego & tu sedentes in curru sequebamur Achab patrē huius) quod Dominus onus hoc leuauerit super eum, dicens, Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum eius, quem vidi heri, ait Dominus, reddā tibi in agro isto, dicit Dominus. Nūc ergo tolle, & proiice eum in agrum iuxta verbum Domini. Ochozias autem rex Iuda videns hoc, fugit per viā domus horti: persecutusque est eum Iehu, & ait, Etiam hunc percutite in curru suo, & percusserunt eum in ascēsu Gaber qui est iuxta Ieblaam: qui fugit in Mageddo, & mortuus est ibi. Et imposuerunt eum serui eius super currum suum, & tulerunt in Ierusalem: sepelieruntque eum in sepulchro cum patribus suis in Ciuitate-Dauid.

E Anno vndecimo Iorā filii Achab regis Israel, regnauit Ochozias super Iudam, venitque Iehu in Iezrahel. Porro Iezabel introitu ei⁹ audito, depinxit oculos suos sibi, & ornauit caput suum, & respexit per fenestram ingredientem Iehu per portam, & ait, Nunquid pax potest esse Zambri, qui interfecit dominum suum? Leuaūque Iehu faciem suam ad fenestram, & ait, Quæ est ista? Et inclinauerunt se ad eum duo vel tres eunuchi, & dixerūt, Hęc est illa Iezabel. At ille dixit eis, Præcipitate eam deorsum. Et præcipitauerūt eam, aspersusque est sanguine paries, & equorum vngulæ conculcauerunt eam. Cūque introgressus esset vt comederet, biberetque, ait, Ite, & videte maledictam illam, & sepelite eam: quia filia regis est.

Iunge (sing. nu. Vet. Di. o. Ge. o. p. Iunxitque (Vet. Ge. p.

3 Reg. 21. E

-Vet. Ge. p. Gur (Hebraice.

-Vet. Di. o. l. Ge. p. o. l.

Præcipitata Iezabel moritur.

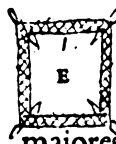
3 Reg. 16. c.

-Vet. Compl. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Comeditur à canibus iuxta verbum Dei.

3c. Cūque issent vt sepelirent eam, non inuenerūt nisi caluariam, & pedes, & summas manus. Reuersique nuntiauerunt ei. & ait Iehu, Sermo Domini est, quem locutus est per seruum suū Eliam Thesbiten, dicens, In agro Iezrahel comedent canes carnes Iezabel, & erunt carnes Iezabel sicut sterco super faciem terræ in agro Iezrahel, ita vt prætereuntes dicant, Hęcine est illa Iezabel?

3. R. g. 21. f.

C. A. P. X. Rant autem Achab septuaginta filii in Samaria: scripsit ergo Iehu literas, & misit in Samariā, ad optimates ciuitatis, & ad maiores natu, & ad nutritios Achab, dicens, Statim vt acceperitis literas has (qui habetis filios domini vestri, & currus, & equos, & ciuitates firmas, & arma) Eligite meliorē, & eum qui vobis placuerit de filiis domini vestri, & eum ponite super solium patris sui, & pugnate pro domo domini vestri. Timuerunt illi vehementer, & dixerunt, Ecce duo reges nō potuerūt stare corā eo, & quomodo nos valebimus resistere? Miserunt ergo præpositi domus, & præfecti ciuitatis, & maiores natu, & nutritii, ad Iehu, dicentes, Serui tui sumus, quæcūque iusseris faciemus, nec cōstituemus nobis regem: quæcūque tibi placent, fac. Rescripsit autem eis literas secundo, dicens, Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras, in Iezrahel. (porro filii regis, septuaginta viri, apud optimates ciuitatis nutriebantur.) Cūque venissent literæ ad eos, tulerūt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Iezrahel. Venit autem nuntius ad eum, & indicauit ei, dicens, Attulerunt capita filiorum regis. qui respondit, Ponite ea ad duos acervos iuxta introitū portæ vsque mane. Cūque diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem populum, Iusti estis: si ego coniu-raui contra dominum meum, & interfeci eum, quis percussit omnes hos? Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus Domini in terram, quos locutus est Dominus super domū Achab, & Dominus fecit quod locutus est in manu serui sui Eliæ. Percussit igitur Iehu omnes qui reliqui erant de domo Achab in Iezrahel, & vniuersos optimates eius, & notos & sacerdotes, donec non remaneret ex eo reliquæ. Et surrexit, & venit in Samariam: cūque venisset ad Cameram-pastorum, in viā inuenit fratres Ochozia regis Iuda, dixitque ad eos, Quinam estis vos? qui responderūt, Fratres Ochozia regis sumus, & descendimus ad salutandos filios regis, & filios regionæ. Qui ait, Comprehendite eos viuos, quos cum comprehendissent viuos, iugulauerunt eos in cisterna iuxta Cameram, quadragintaduos viros, & non reliquit ex eis quenquam. Cūque abisset inde, inuenit Ionadab filiū Rechab in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait Iehu ad eū, Nunquid est cor tuū rectū cum corde meo, sicut cor meū cū corde tuo? & ait Ionadab, Est. Si est, inquit: da mihi manum tuam. qui dedit ei manum suam. at ille leuaui eum ad se in currum. Dixitque ad eū, Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino, & impositum in curru suo, duxit in Samariam: & percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria, vsque ad vnum, iuxta verbum Domini.

Iehu occidit septuaginta filios Achab, & omne domū Achab, vt cōpleretur verbum Domini.

-Vet. Di. o. Ge. o. p.

3. Reg. 21. g.

Occidit & fratres Ochozie regis.

-Vet. M. Ge. p. l. o. Di. o. l.

Ionadab filius Rechab pius iugit ipse Iehu ad delendā idolatriam. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. -Vet. M. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Omnes sacerdot-
es baal, astutia
Iehu interficiu-
tur. 3. reg. 16. g.

ni quod locutus est per Eliam. ¹⁷ Congregavit er-
go Iehu omnem populum, & dixit ad eos, Achab
coluit baal parum, ego autem colā cum amplius.

¹⁸ Nunc igitur omnes prophetas baal, & vniuersos
seruos eius, & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad
me: nullus sit qui non veniat, sacrificiū enim grā-
de est mihi baal: quicūq; defuerit, non viuēt. (por-
rō Iehu faciebat hoc insidiosē, vt disperderet cul-
tores baal.) ¹⁹ Et dixit, Sanctificate diem solennem
baal. vocauitq; ²⁰ Et misit in vniuersos terminos Is-
rael, & venerūt cuncti serui baal: nō fuit residuus
ne vnus quidem qui non veniret. & ingressi sunt
templum baal: & repleta est domus baal, à sum-
mo vsque ad summū. Dixitque his qui præerant
super vestes, Proferte vestimenta vniuersis seruis
baal. & protulerunt eis vestes. Ingressusque Iehu,
& Ionadab filius Rechab templum baal, ait cultoribus
baal, Perquirite, & videte ne quis fortē vobiscum
sit de seruis Domini, sed vt sint serui baal soli.

erant (vet. Di. o.
1. Ge. o. l. p. v.

Ingressi sunt igitur vt facerent victimas & ho-
locauit: Iehu autē præparauerat sibi foris octo-
ginta viros, & dixerat eis, Quicūque fugerit de ho-
minib' his quos ego adduxero, in manus vestras,
anima eius erit pro anima illius. Factum est autē:
cum completum esset holocaustum, præcepit Ie-
hu militibus & ducibus suis, Ingridimini, & per-
cutite eos, nullus euadat. Percusseruntque eos in
ore gladii, & proiecerunt, milites & duces: & ierūt
in ciuitatem templi baal, Et protulerūt statuam
de phano baal, & cōbuserunt. Et cōminuerunt
eam. Destruerunt quoque ædem baal, & fecerūt
pro ea latrinas, vsque in diē hanc. Deleuit itaque
Iehu baal de Israel. Veruntamen à peccatis Iero-
boā filii Nabat, qui peccare fecit Israel, non reces-
sit, nec dereliquit vitulos aureos qui erāt in Beth-
el & in Dan. ²² Dixit autem Dominus ad Iehu,
Quia studiose egisti quod rectū erat, & placebat
in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo
fecisti cōtra domū Achab: filii tui vsque ad quar-
tam generationem sedebunt super thronū Israel.

Baal cōminuitur.
Ex eius templo
latrinas facit Ie-
hu.

Mercedem tēpo-
ralem dat Deus
Ipsi Iehu.

3. reg.

²³ Porrō Iehu non custodiuit vt ambularet in lege
Domini Dei Israel in toto corde suo: nō enim re-
cessit à peccatis Ieroboam, qui peccare fecerat Is-
rael. ²⁴ In dieb' illis cœpit Dominus tædere super
Israel: percussitque eos Hazael in vniuersis finibus
Israel. A Iordane cōtra Orientalem plagam, om-
nem Terram-Galaad & Gad & Ruben & Manaf-
se, ab Aroer quæ est super Torrentem-Arnon, &
Galaad & Basan. Reliqua autem verborum Iehu,
& vniuersa quæ fecit, & fortitudo ei, nōnne hæc
scripta sunt in Libro verborū dierum regum Is-
rael? Et dormiuit Iehu cum patribus suis, sepelie-
runtque eum in Samaria: & regnavit Ioachaz fi-
lius eius pro eō. Dies autem quos regnavit Iehu
super Israel, viginti & octo anni sunt in Samaria.

Israel percussitur
ab Hazael.

Iehu moritur.
Succedit Ioa-
chaz.

C A P. X I.

Athalia verò mater Ochoziæ, videns mor-
tuum filium suum, surrexit, & interfecit
omne semen regium. Tollens autem Io-
saba filia regis Ioram, soror Ochoziæ, Ioas filium
Ochoziæ, furata est eum de medio filiorum re-
gis qui interficiebantur, & nutricem eius, de tricli-
nio: & abscondit eum à facie Athaliæ, vt nō inter-
ficeretur. Erātque cū ea sex annis clam in domo
Domini: porrō Athalia regnavit super terram sep-
tem annis. Anno autem septimo misit Ioia-

-vet. cōpl. Di. o.
1. Ge. o. l. p. v.
1. Para. 13. a.

da, & assumens centuriones, & milites introduxit
ad se in templū Domini, pepigitque cum eis fœ-
dus: & adiurans eos in domo Domini, ostendit eis
filium regis, & præcepit illis, dicens, Iste est sermo
quem facere debetis, Tertia pars vestrum introeat
sabbatho, & obseruet excubias domus regis. Ter-
tia autem pars sit ad portam Seir: & tertia pars sit
ad portam quæ est post habitaculum scutariorū:
& custodietis excubias domus, messa. Duæ verò
partes è vobis, omnes egredientes sabbatho, custo-
diant excubias domus Domini circa regē. Et val-
labitis eum, habentes arma in manibus vestris: si-
quis autem ingressus fuerit septum templi, inter-
ficiatur: eritisque cum rege introeunte & egredie-
te. Et fecerunt cēturiones iuxta omnia quæ præ-
ceperat eis Ioiada sacerdos: & assumētes singuli vi-
ros suos, qui ingrediebantur sabbathum, cum his
qui egrediebantur è sabbatho, venerunt ad Ioiada
sacerdotem. Qui dedit eis hastas, & arma re-
gis David, quæ erant in domo Domini. Et stete-
runt singuli habētes arma in manu sua à parte tē-
pli dextera, vsque ad partē sinistram altaris, & æ-
dis, circum regē. Produxitque filium regis, & po-
suit super eum diadema & testimoniū: fecerunt-
que cum regem, & vixerūt: & plaudentes manu
dixerunt, Viuat rex. ¹ Audiuit autem Athalia vo-
cem populi currentis: & ingressa ad turbas in tem-
plum Domini, vidit regem stantem super tribu-
nal iuxta morē, & cantores & turbas, prope eum,
omnemque populum terræ lætātem, & canentē
tubis: & scidit vestimenta sua, clamauitque, Cōiu-
ratio, cōiuratio. Præcepit autem Ioiada cēturio-
nibus qui erant super exercitū, & ait eis, Educite
eam extra septa templi, & quicumque eam secu-
tus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos,
Nō occidatur in templo Domini. Imposuerunt-
que ei manus, & impegerunt eā per viam introi-
tus equorū, iuxta palatium, & interfecta est ibi.

Ioas sit rex.

sur: (vet. Ge. p.

sabbatho (vet.
Ge. p. Di. o.

Occiditur Atha-
lia.

turbas (vet. Di. o.
Ge. o. l. p. v. cōpl.

sacerdos (vet.
Ge. p.

regis (vet. Ge. p.

Fœdus in quo
Ioas & populus
promittit se ob-
sequuturos Deo,
& populo se mo-
rigerū fore regi
Domini (vet.
Cōpl. Ge. o. l.
p. Di. o. l.
Mathan sacer-
dos baal interfi-
citur.

Lætitia.

Ioas pius habuit
magistrū religi-
onis Ioiadā sū-
mū sacerdotem.

Iubet Ioas sacer-
dotes instaurare
templum.

² Pepigit ergo Ioiada fœdus inter Deum & regē,
& inter populum, vt esset populus Domini, & in-
ter regem & populum. Ingressusque est omnis po-
pulus terræ templum baal, & destruxerunt aras
eius, & imagines contriuerūt validē: Mathan quo-
que sacerdotem baal, occiderunt coram altari. Et
posuit sacerdos custodias in domo Domini. Tulit-
que centuriones, & Cerethi & Phelethi legio-
nes, & omnē populum terræ, deduxeruntque re-
gem de domo Domini: & venerunt per viam por-
tæ scutariorum in palatium, & sedit super thro-
num regum. Lætatusque est omnis populus ter-
ræ, & ciuitas conqueiuit. Athalia autem occisa est
gladio in domo regis. Septemque annorum erat
Ioas, cum regnare cœpisset.

Anno septimo Iehu regnavit Ioas: quadra-
ginta annis regnavit in Ierusalem. nomē
matris eius Sebia, de Ber-sabeē. Fecitque
Ioas rectum coram Domino cunctis diebus qui-
bus docuit eum Ioiada sacerdos. veruntamen ex-
celsa non abstulit: adhuc enim populus immola-
bat, & adolebat in excelsis incensum. Dixitque
Ioas ad sacerdotes, Omnem pecuniam sanctorū
quæ illata fuerit in templum Domini à præter-
eūtibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam
sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum
Domini: Accipiant illā sacerdotes iuxta ordinem
suum, & instaurent sartatecta domus, siquid ne-

Anno septimo Iehu regnavit Ioas: quadra-
ginta annis regnavit in Ierusalem. nomē
matris eius Sebia, de Ber-sabeē. Fecitque
Ioas rectum coram Domino cunctis diebus qui-
bus docuit eum Ioiada sacerdos. veruntamen ex-
celsa non abstulit: adhuc enim populus immola-
bat, & adolebat in excelsis incensum. Dixitque
Ioas ad sacerdotes, Omnem pecuniam sanctorū
quæ illata fuerit in templum Domini à præter-
eūtibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam
sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum
Domini: Accipiant illā sacerdotes iuxta ordinem
suum, & instaurent sartatecta domus, siquid ne-

Ioas, sacerdotibus non curantibus templum instaurari, curat ipse.

cessarium viderint instauratione. Igitur usque ad vicesimum tertium annum regis Ioas, non instaurauerunt sacerdotes sartatecta templi. Vocauitque rex Ioas Ioiadam pontificem & sacerdotes, dicens eis, Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrum, sed ad instauracionem templi reddite eam.

Prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam a populo, & instaurare sartatecta domus.

Et tulit Ioiada pontifex gazophylacium vnum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud iuxta altare ad dextram ingredienriū domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes qui custodiebant ostia omnem pecuniam quæ deferebatur ad templum Domini. Cumque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis & pontifex, effundebantque, & numerabant pecuniam quæ inueniebatur in domo Domini: Et dabant eam iuxta numerum atque mensuram in manu

eorum qui præerant cæmentariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmentariis iis qui operabantur in domo Domini. Et sartatecta faciebant: & in iis qui cædebant saxa, & vt emerent ligna & lapides qui excidebantur: Ita vt impleretur instauratio domus Domini in vniuersis quæ indigebant expensa ad muniendam domum. Veruntamen non fiebant ex eadem pecunia hydriae templi Domini, & fuscinulae & thuribula & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia quæ inferebatur in templum Domini.

Iis enim qui faciebant opus, dabatur, vt instauraretur templum Domini: & non fiebat ratio iis hominibus qui accipiebant pecuniam vt distribuissent eam artificibus, sed in fide tractabant eam. Pecuniam verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.

Tunc ascendit Hazael rex Syriae, & pugnabat contra Geth, cepitque eam: & direxit faciem suam vt ascenderet in Ierusalem. Quam obrem tulit Ioas rex Iuda omnia sanctificata, quæ consecrauerat Iosaphat, & Ioram, & Ochozias patres eius reges Iuda, & quæ ipse obtulerat: & vniuersum argenteum quod inueniri potuit in thesauro templi Domini, & in palatio regis: misitque Hazaeli regi Syriae, & recessit ab Ierusalem.

Reliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

Surrexerunt autem serui eius, & coniurauerunt inter se, percusseruntque Ioas in domo-mello in descensu Sella. Iosachar namque filius Semaath, & Iozabad filius Somer serui eius, percusserunt eum, & mortuus est: & sepelierunt eum cum patribus suis in Ciuitate-David, regnauitque Amasias filius eius pro eo.

Ioas interficitur a duobus seruis suis.

Succedit Amasias.

anno vicesimo tertio Ioas filii Ochozias regis Iudæ, regnauit Ioachaz filius Iehu super Israel in Samaria, decem & septem annis: Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, & non declinauit ab eis: Iratusque est furor Domini contra Israel, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriae, & in manu Ben-adad filii Hazael, cunctis diebus.

Orante rege, liberat eos Deus.

Deprecatus est autem Ioachaz faciem Domini, & audiuit eum Dominus: vidit enim angustiam Israel, quia attriuerat eos rex Syriae: & dedit Dominus saluatorem Israeli, & li-

beratus est de manu regis Syriae: habitaueruntque filii Israel in tabernaculis suis sicut heri & nudius tertius. Veruntamen non recesserunt a peccatis domus Ieroboam qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulauerunt: siquidem & lucus permansit in Samaria. Et non sunt derelicti Ioachaz de populo, nisi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriae, & redegerat quasi puluerem in tritura areæ.

Ver. Ge. p. l. Di. l.

Reliqua autem sermonum Ioachaz, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? Dormiuitque Ioachaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in Samaria: regnauitque Ioas filius eius pro eo.

Mortuo Ioachaz, succedit Ioas filius.

Anno tricesimo septimo Ioas regis Iuda regnauit Ioas filius Ioachaz super Israel in Samaria sedecim annis. Et fecit quod malum est in conspectu Domini: non declinauit ab omnibus peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulauit. Reliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, quomodo pugnauerit contra Amasiam regem Iuda, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? Et dormiuit Ioas cum patribus suis: Ieroboam autem sedit super solium eius, porrò Ioas sepultus est in Samaria cum regibus Israel.

Ioas mortuo regnat Ieroboam.

Eliseus ægrotus prædicit regi Ioas quoties victor futurus esset contra Syros.

Eliseus autem ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est: descenditque ad eum Ioas rex Israel, & flebat coram eo, dicebatque, Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga eius. Et ait illi Eliseus, Affers arcum & sagittas, cumque attulisset ad eum arcum & sagittas, Dixit ad regem Israel, Pone manum tuam super arcum, & cum posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas manibus regis. Et ait, Aperi fenestram Orientalem, cumque aperuisset, dixit Eliseus, Iace sagittam, & iecit. & ait Eliseus, Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam: percutesque Syriam in Aphec, donec consumas eam. Et ait, Tolle sagittas, qui cum tulisset, rursus dixit ei, Percute iaculo terram, & cum percussisset tribus vicibus, & stetit, Iratus est vir Dei contra eum, & ait, Si percussisses quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem: nunc autem tribus vicibus percutes eam.

Moritur Eliseus.

Mortuus est ergo Eliseus, & sepelierunt eum latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipso anno. Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in sepulchro Elisei. Iquod cum tetigisset ossa Elisei, reuixit homo, & stetit super pedes suos. Igitur Hazael rex Syriae afflixit Israel cunctis diebus Ioachaz: & misertus est Dominus eorum, & reuersus est ad eos propter pactum suum quod habebat cum Abraham & Isaac & Iacob: & noluit disperdere eos, neque proiicere penitus, usque in præsens tempus.

Ad contactum ossu Elisei, suscitatur mortuus.

Eccli 48. b. Promissionum suarum memor misereatur Israelis Deus.

Mortuus est autem Hazael rex Syriae, & regnauit Ben-adad filius eius pro eo. Porrò Ioas filius Ioachaz, tulit vrbes de manu Ben-adad filii Hazael, quas tulerat de manu Ioachaz patris sui iure prælii: tribus vicibus percussit eum Ioas, & reddidit ciuitates Israel.

Hazael rex Syriae moritur, regnat Ben-adad pro eo.

Anno secundo Ioas filii Ioachaz regis Israel regnauit Amasias filius Ioas regis Iuda: Viginti quinque annorum erat cum regnare cepisset: viginti autem & nouem annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Ioadan,

Amasias rex Iuda interficit occisores patris sui. 1. para. 35. a.

autem Ver. Ge. p.

de Ierusalem. Et fecit rectum corā Domino, veruntamen non vt David pater eius. iuxta omnia quæ fecit Ioas pater suus fecit. Nisi hoc tātū quod excelsa non abstulit: adhuc enim populus adolebat & immolabat incensum in excelsis. Cumq; obtinisset regnum, percussit seruos suos qui interfecerant regē patrem suum: filios autem eorum qui occiderant, non occidit, iuxta quod scriptum est in libro legis Moyſi, sicut præcepit Dominus, dicens, ¶ Non morientur patres pro filiis, neque filii pro patribus: sed vnusquisq; in peccato suo morietur. Ipse percussit Edom in Valle-Salinarū, decem millia, & apprehendit Petram in prælio, vocauitque nomen eius 'Iezechel,' vsque in præsentem diem. Tunc misit Amasias nuntios ad Ioas filium Ioachaz, filii Iehu regis Israel, dicens, Veni, & videamus nos. Remisitque Ioas rex Israel ad Amasiam regem Iuda, dicens, Carduus Libani misit ad cedrum, quæ est in Libano, dicēs, Da filiam tuam filio meo vxorē. transieruntque bestia salus, quæ sunt in Libano, & conculcauerunt carduum. Percutiens inualuisti super Edom, & subleuauit te cor tuum: contētus esto gloria, & sede in in domo tua: quare prouocas malum, vt cadas tu & Iudas tecum. Et non acquieuit Amasias: ascenditque Ioas rex Israel, & viderunt se, ipse & Amasias rex Iuda in Beth-sames oppido Iudæ. Percussitque est Iuda coram Israel, & fugerūt vnusquisque in tabernacula sua. Amasiam verò regem Iuda filium Ioas filii Ochozia, cepit Ioas rex Israel in Beth-sames, & adduxit eum in Ierusalem: & interrupit murum Ierusalem, à porta Ephraim vsque ad portam anguli, quadringētis cubitis. Tulitque omne aurum & argentum, & vniuersa vasa quæ inuenta sunt in domo Domini, & in thesauris regis, & obsides, & reuersus est in Samariā. Reliqua autem verborum Ioas quæ fecit, & fortitudo eius qua pugnavit contra Amasiam regē Iuda, nōne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel. Dormiuitque Ioas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cum regibus Israel: & regnavit Ieroboam filius eius pro eo. Vixit autem Amasias, filius Ioas, rex Iuda, postquā mortuus est Ioas filius Ioachaz regis Israel vigin-tiquinque annis. Reliqua autē sermonū Amasie, nōne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierū regum Iuda. Factaque est contra eum coniuratio in Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Miseruntque post eum in Lachis, & interfecerūt eum ibi. Et asportauerunt in equis, sepultusque est in Ierusalē cum patribus suis in Ciuitate-David. Tulit autem vniuersus populus Iudæ Azariam annos natum sedecim, & constituerunt eum regem pro patre eius Amasia. Ipse ædificauit Ailam, & restituit eam Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus suis. Anno quintodecimo Amasie filii Ioas regis Iuda, regnavit Ieroboam filii Ioas regis Israel in Samaria, quadraginta & vno anno: & fecit quod malum est coram Domino. Non recessit ab omnibus peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel. Ipse restituit terminos Israel ab introitu Emath, vsque ad Mare-solitudinis, iuxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per seruū suum Ionam filium Amathi prophetā qui erat de Geth quæ est in Opher. Vidit enim Dominus afflictionē Israel amarā nimis, & quod cō-

sumpti essent vsque ad clausos 'carceris' & extremos, & nō esset qui auxiliaretur Israel. Nec locutus est Dominus vt deleret nomē Israel de sub celo, sed saluauit eos in manu Ieroboam filii Ioas. Reliqua autem sermonum Ieroboam, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius qua præliat est, & quomodo restituit Damascum, & Emath Iudæ in Israel: nōne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel. Dormiuitque Ieroboam cum patribus suis regibus Israel, & regnavit Zacharias filius eius pro eo.

C A P. X V.
Anno vicesimo septimo Ieroboam regis Israel regnavit Azarias filius Amasie regis Iudæ. Sedecim annorū erat, cum regnare cœpisset, & quinquaginta duob' annis regnavit in Ierusalē: nomē matris eius Iechelia, de Ierusalē. Fecitque quod erat placitū corā Domino, iuxta omnia quæ fecit Amasias pater eius. Verūtamen excelsa non est demolitus: adhuc popul' sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis. Percussit autem Dominus regē, & fuit leprosus vsq; in diem mortis suæ, & habitabat in domo libera seorsum: Ioatham verò filius regis gubernabat palatiū, & iudicabat populū terræ. Reliqua autem sermonū Azarie, & vniuersa quæ fecit, nōne hæc scripta sūt in Libro verborū dierum regum Iuda. Et dormiuit Azarias cū patribus suis: sepelieruntque eū cū maiorib' suis in Ciuitate-David, & regnavit Ioatham filius eius pro eo. Anno tricesimo octauo Azarie regis Iudæ, regnavit Zacharias filius Ieroboam super Israel in Samaria, sex mensibus. Et fecit quod malum est corā Domino, sicut fecerant patres eius: non recessit à peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel. Coniurauit autē contra eum Sellū filius Iabes: percussitque eū palam, & interfecit, regnavitque pro eo. Reliqua autē verborū Zacharie, nōne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierū regū Israel. Iste est sermo Domini quem locutus est ad Iehu, dicēs, Filii tui vsq; ad quartam generationē sedebūt de te super thronum Israel, factūmque est ita. Sellum filius Iabes regnavit tricesimonono anno Azarie regis Iudæ: regnavit autē vno mense in Samaria. Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa: venitque in Samariā, & percussit Sellum filiū Iabes in Samaria, & interfecit eū, regnavitque pro eo. Reliqua autē verborum Sellum, & cōiuratio eius per quā tetendit insidias: nōne hæc scripta sunt in Libro sermonū dierum regū Israel. Tunc percussit Manahem Thapsam, & omnes qui erāt in ea, & terminos eius de Thersa: noluerāt enim aperire ei: & interfecit omnes prægnātes eius, & scidit eas. Anno tricesimonono Azarie regis Iudæ regnavit Manahē filius Gadi, super Israel decē annis in Samaria. Fecitque quod erat malū coram Domino: nō recessit à peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel cūctis diebus eius. Veniebat Phul rex Assyriorū in Thersam, & dabat Manahē Phul mille talenta argenti, vt esset ei in auxilium, & firmaret regnum eius. Indixitque Manahē argentū super Israel cunctis potentibus & diuitibus, vt daret regi Assyriorū, quinquaginta siclos argēti per singulos: reuersusque est rex Assyriorum, & non est moratus in Thersa. Reliqua autem sermonū Manahem, & vniuersa quæ fecit, nōne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierū regum Israel.

*immolabat & adolebat (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. 8

Deut. 24. c. ezech. 18. c. *moriatur (Vet. Amasias percussit Edom. Di. o. l. Ge. o. l. p.

*Iezechel (Vet. Di. o. Ge. p. Capitur à Ioas rege Israel.

D

Diripiuntur à Ioas templi Domini.

Ioas moritur. B

Succedit Ieroboam filius eius.

*quindecim (Vet. Ge. p.

Occiditur Amasias.

Azarias filius eius cōstituitur. rex 1. par. 26 a.

*Elath, (Vet. Ge. p.

Per Ieroboam liberat Deus Israel eum ab afflictionibus.

*propheta (Vet. Ge. p. *Hepher, (Hebraice.

*carcere (Vet. Ge. p. Di. o.

Zacharias succedit Ieroboam patri suo.

Azarias rex Iudæ, leprosus.

1. Para. 26. d.

Moritur Azarias, pro quo regnat Ioatham.

Zacharias occiditur à Sellum.

Promissio facta Iehu, impleta. 1. ro. f.

Sellum regnat pro Zacharia.

Sellū interficitur à Manahem.

Thapsa ciuitas percuitur.

Prægnantes occidit.

Manahem rex Israel.

terra (Vet. cōpl.

*terra (Vet. cōpl.

O. h.

Mortuo Manahem succedit Phaccia.

Et dormiuit Manahem cum patribus suis: regnauitq; Phaccia filius eius pro eo. Anno quinquagesimo Azariæ regis Iudæ regnauit Phaccia filius Manahem super Israel in Samaria, biennio: & fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel. Coniurauit autem aduersus eum Phacee filius Romeliæ, dux eius, & percussit eum in Samaria in turre domus regis iuxta Argob, & iuxta Ariph: & cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, & interfecit eum, regnauitque pro eo.

Phaccia interficitur à Phacee.

Arif: (Vet. Ge. l. Di. l.)

Reliqua autem sermonum Phaccia, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Iudæ, regnauit Phacee filius Romeliæ super Israel in Samaria, viginti annis. Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel. In diebus Phacee regis Israel venit Theglath-phalasar rex Assur, & cepit Aiô, & Abel-domum-Maacha, & Ianoe, & Cedee, & Asor, & Galaad, & Galilæam, & vniuersam terram Nephthali: & transtulit eos in Assyrios. Coniurauit autem, & tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliæ, & percussit eum, & interfecit: regnauitque pro eo vicesimo anno Ioathâ filii Ozias.

Phacee, rex Israel.

Phacee interficitur ab Osee.

Ioathâ rex Iuda. 1. para. 37. a.

Reliqua autem sermonum Phacee, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? Anno secundo Phacee filii Romeliæ regis Israel, regnauit Ioatham filius Ozias regis Iudæ. Viginti quinque annorum erat cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius, Ierusa filia Sadoc. Fecitque quod erat placitum coram Domino: iuxta omnia quæ fecit Ozias pater suus operatus est. Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificauit portam domus Domini sublimissimam. Reliqua autem sermonum Ioatham, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iudæ? In diebus illis cœpit Dominus mittere in Iudam Rasin regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ. Et dormiuit Ioatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Ciuitate-David patris sui, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

Fecerat (Vet. Ge. l. o. l. v.)

Mortuo Ioathâ succedit Achaz.

Achaz idololatra consecrat filium in igne. 2. para. 28. a.

Inno decimosextimo Phacee filii Romeliæ, regnauit Achaz filius Ioatham regis Iudæ. Viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut Dauid pater eius. Sed ambulauit in via regum Israel: insuper & filium suum consecrauit, transferens per ignem secundum idola Gentium, quæ dissipauit Dominus coram filiis Israel. Immolabat quoque victimas, & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso. Tunc ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel ad præliandum in Ierusalem: cumque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum. In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ Ailâ Syriæ, & eiecit Iudæos de Ailâ: & Idumæi & Syri venerunt in Ailâ, & habitauerunt ibi usque in diem hanc. Misit autem Achaz nuntios ad Theglath-phalasar regem Assyriorum, dicens, Seruus tuus, & filius tuus ego sum: ascende, & saluum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel, qui consurrexerunt aduersum me. Et cum collegisset argentum & aurum quod inueniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera. Qui & acquieuit voluntati eius: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastauit eam: & transtulit habitatores eius Cyrenen, Rasin autem interfecit. Perrexitque rex Achaz in occursum Theglath-phalasar regi Assyriorum in Damascum. cumque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriam sacerdotem exemplar eius, & similitudinem iuxta omne opus eius. Extruxitque Vrias sacerdos altare: iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz, de Damasco, ita fecit sacerdos Vrias donec veniret rex Achaz de Damasco. Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud: ascenditque, & immolauit holocausta, & sacrificium suum, & libauit libamina, & fudit sanguinem pacificorum quæ obtulerat super altare. Porro altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: posuitque illud ex latere altaris ad Aquilonem. Præcepit quoque rex Achaz Vriæ sacerdoti, dicens, Super altare maius offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium eius, & holocaustum vniuersi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorum: & omnem sanguinem holocausti, & vniuersum sanguinem victimæ super illud effundes: altare verò æreum erit paratum ad voluntatem meam. Fecit igitur Vrias sacerdos iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz. Tulit autem rex Achaz cælatas bases, & lutem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pauimentum stratum lapide. Musach quoque fab bathi, quod ædificauerat in templo: & ingressum regis exterius, cœuertit in templum Domini propter regem Assyriorum. Reliqua autem verborum Achaz & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iudæ? Dormiuitque Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate-David, & regnauit Ezechias filius eius pro eo.

C A P. X V I.

Inno decimosextimo Phacee filii Romeliæ, regnauit Achaz filius Ioatham regis Iudæ. Viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut Dauid pater eius. Sed ambulauit in via regum Israel: insuper & filium suum consecrauit, transferens per ignem secundum idola Gentium, quæ dissipauit Dominus coram filiis Israel. Immolabat quoque victimas, & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso. Tunc ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel ad præliandum in Ierusalem: cumque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum. In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ Ailâ Syriæ, & eiecit Iudæos de Ailâ: & Idumæi & Syri venerunt in Ailâ, & habitauerunt ibi usque in diem hanc. Misit autem Achaz nuntios ad Theglath-phalasar regem Assyriorum, dicens, Seruus tuus, & filius tuus ego sum: ascende, & saluum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel, qui consurrexerunt aduersum me. Et cum collegisset argentum & aurum quod inueniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera. Qui & acquieuit voluntati eius: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastauit eam: & transtulit habitatores eius Cyrenen, Rasin autem interfecit. Perrexitque rex Achaz in occursum Theglath-phalasar regi Assyriorum in Damascum. cumque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriam sacerdotem exemplar eius, & similitudinem iuxta omne opus eius. Extruxitque Vrias sacerdos altare: iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz, de Damasco, ita fecit sacerdos Vrias donec veniret rex Achaz de Damasco. Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud: ascenditque, & immolauit holocausta, & sacrificium suum, & libauit libamina, & fudit sanguinem pacificorum quæ obtulerat super altare. Porro altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: posuitque illud ex latere altaris ad Aquilonem. Præcepit quoque rex Achaz Vriæ sacerdoti, dicens, Super altare maius offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium eius, & holocaustum vniuersi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorum: & omnem sanguinem holocausti, & vniuersum sanguinem victimæ super illud effundes: altare verò æreum erit paratum ad voluntatem meam. Fecit igitur Vrias sacerdos iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz. Tulit autem rex Achaz cælatas bases, & lutem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pauimentum stratum lapide. Musach quoque fab bathi, quod ædificauerat in templo: & ingressum regis exterius, cœuertit in templum Domini propter regem Assyriorum. Reliqua autem verborum Achaz & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iudæ? Dormiuitque Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate-David, & regnauit Ezechias filius eius pro eo.

Ierusalē obsidetur à Rasin & Phacee. c. 1. 7. a. in Ierusalē ad præliandum: (Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l.)

Vet. Compl. Achaz petit auxiliū à rege Assyriorum.

uum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel, qui consurrexerunt aduersum me. Et cum collegisset argentum & aurum quod inueniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera. Qui & acquieuit voluntati eius: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastauit eam: & transtulit habitatores eius Cyrenen, Rasin autem interfecit. Perrexitque rex Achaz in occursum Theglath-phalasar regi Assyriorum in Damascum. cumque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriam sacerdotem exemplar eius, & similitudinem iuxta omne opus eius. Extruxitque Vrias sacerdos altare: iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz, de Damasco, ita fecit sacerdos Vrias donec veniret rex Achaz de Damasco. Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud: ascenditque, & immolauit holocausta, & sacrificium suum, & libauit libamina, & fudit sanguinem pacificorum quæ obtulerat super altare. Porro altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: posuitque illud ex latere altaris ad Aquilonem. Præcepit quoque rex Achaz Vriæ sacerdoti, dicens, Super altare maius offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium eius, & holocaustum vniuersi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorum: & omnem sanguinem holocausti, & vniuersum sanguinem victimæ super illud effundes: altare verò æreum erit paratum ad voluntatem meam. Fecit igitur Vrias sacerdos iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz. Tulit autem rex Achaz cælatas bases, & lutem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pauimentum stratum lapide. Musach quoque fab bathi, quod ædificauerat in templo: & ingressum regis exterius, cœuertit in templum Domini propter regem Assyriorum. Reliqua autem verborum Achaz & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iudæ? Dormiuitque Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate-David, & regnauit Ezechias filius eius pro eo.

Achaz (Vet. Ge. p.) Damascus vastatur.

Rasin interficitur.

Achaz in gratia regis Assyriorum, ablato Dei cultu, diis Syriæ sacrificat.

Vet. Di. o. Ge. o. p.

Mortuo Achaz, regnat Izichias.

Osee rex Israel regi Assyriorum tributarius.

Samaria capturatur à rege Assur 7. 18. c.

Hala (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Causa captiuitatis Israel, idololatria.

Inno duodecimo Achaz regis Iudæ, regnauit Osee filius Ela in Samaria super Israel nouem annis. Fecitque malum coram Domino: sed non sicut reges Israel qui ante eum fuerunt. Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Osee seruus, reddebaturque illi tributa. Cumque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quod rebellare nitens, misisset nuntios ad sua regem Aegypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, & vincitum misit in carcerem. Peruagatusque est omnem terram: & ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis. Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israel in Assyrios: posuitque eos in Hailâ, & in Habor iuxta fluuium Gozan, in ciuitatibus Medorum. Factum est enim, cum peccassent filii Israel Domino Deo suo, qui eduxerat eos de Terra-Aegypti, de manu Pharaonis regis Aegypti, coluerunt deos alienos. Et ambulauerunt iuxta ritum Gentium quas consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israel, & regum Israel: quia similiter fecerant.

C A P. X V I I.

⁹ Et irritauerunt filii Israel verbis non rectis Dominum Deum suum: & edificauerunt sibi excelsa in cunctis vrbibus suis à Turre-custodù vsque ad Ciuitatem-munitam. Feceruntque sibi statuas & lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignum nemorosum: Et adolebant ibi incensum super aras in morem Gentium quas transtulerat Dominus à facie eorum: feceruntque verba pessima irritantes Dominum. Et coluerunt immudities de quibus præcepit eis Dominus ne facerent verbu hoc.

¹³ Et testificatus est Dominus in Israel & in Iuda per manum omnium prophetarum & videntium, dicens, Reuertimini à vis vestris pessimis, & custodite præcepta mea & ceremonias, iuxta omnem legem quam præcepi patribus vestris: & sicut misi ad vos in manu seruatorum meorum prophetarum. Qui non audierunt, sed indurauerunt ceruicem suam iuxta ceruicem patrum suorum, qui noluerunt obedire Domino Deo suo. Et abiecerunt legitima eius, & pactum quod pepigit cum patribus eorum, & testificationes quibus cõtestatus est eos: secuti sunt que sunt vanitates, & vanè egerunt: & secuti sunt Gentes quæ erant per circuitu eorum, super quibus præceperat Dominus eis vt non facerent sicut & illæ faciebant. Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei sui: feceruntque sibi conflatiles duos vitulos, & lucos, & adorauerunt vniuersam militiã cæli: seruiueruntque baal. Et cõsecrauerunt filios suos, & filias suas per igne: & diuinationi inseruiebant & auguriis: & tradiderunt se vt facerent malum coram Domino, vt irritarent eum. Iratusque est Dominus vehementer Israeli, & abstulit eos à conspectu suo, & non remansit nisi tribus Iuda tantummodo. Sed nec ipse Iuda custodiuit mandata Domini Dei sui: veruntamen ambulauit in erroribus Israel, quos operatus fuerat. Proiecitque Dominus omne semen Israel, & afflixit eos, & tradidit eos in manu diripientium, donec proiiceret eos à facie sua: Iuxta eo iam tempore, quo scissus est Israel à domo Dauid, & constituerunt sibi regem Ieroboam filium Nabat: separauit enim Ieroboam Israel à Domino, & peccare eos fecit peccatu magnum. Et ambulauerunt filii Israel in vniuersis peccatis Ieroboam quæ fecerat: & non recesserunt ab eis, vsquequo Dominus auferret Israel à facie sua, sicut locutus fuerat in manu omnium seruatorum suorum prophetarum: translatusque est Israel de terra sua in Assyrios, vsque in diem hanc.

²⁴ Adduxit autem rex Assyriorum viros de Babylone, & de Cutha, & de Ahaiath, & de Emath, & de Sepharuaim: & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filiis Israel: qui possederunt Samariã, & habitauerunt in vrbibus eius. Cumque ibi habitare cõpissent, non timebant Dominum: & immisit eis Dominus leones qui interficiebant eos. Nuntiatumque est regi Assyriorum, & dictum, Gentes quas transtulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ, & immisit in eos Dominus leones: & ecce, interficiunt eos, eo quod ignorent ritum Dei terræ. Præcepit autem rex Assyriorum, dicens, Ducite illuc vnum de sacerdotibus, quos inde captiuos adduxistis, vt vadat, & habitet cum eis: & doceat eos legitima Dei terræ. Igitur cum venisset vnus de sacerdotibus his qui captiui ducti fuerat de Samaria, habitauit in Beth-el, & docebat eos quomodo coleret Domi-

⁹ operauerunt (Vet. Di. o. Ge. o. p.)
¹³ præceperat (Vet. Ge. p.)
 Iere. 33. b.
 testificatus (Vet. Ge. p.)
 vituli auri.
 filios cõsecrant per ignem. Diuinationes. diuinationibus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)
 veru (Vet. Ge. p. Compl.)
 Reg. 11. c.
 Ieroboam.
 Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.
 Iere. 33. b.
 Assyriis habitantibus Samariã p. israelitis, immittit Deus leones. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. Aua, (Vet. Ge. p.)
 in eos (Vet. Ge. p.)
 Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

num. Et vnaquæque gens fabricata est deum suu: posueruntque eos in phanis excelsis quæ fecerant Samariæ, gens & gens in vrbibus suis in quibus habitabat. Viri enim Babylonii fecerunt Socoth-benoth: viri autem Cuthæi fecerunt Nergel: & viri de Emath fecerunt Asima. Porro Heuzæi fecerunt Nebahaz & Tharthac. Hi autem qui erant de Sepharuaim, comburebant filios suos igni, Adramelech & Anamelech diis Sepharuaim: Et nihilominus colebant Dominu: fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excelsorum, & ponebant eos in phanis sublimibus. Et cum Dominu coleret, diis quoque suis seruiebant iuxta consuetudinem Gætium, de quibus translati fuerat Samariam. Vsque in presentem diem morem sequuntur antiquum: non timet Dominum, neque custodiunt ceremonias eius, atque iudicia & legem & mandatù quod præceperat Dominus filiis Iacob, quem cognominauit Israel: & percusserat cum eis pactum, & mandauerat eis, dicens, Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, neque colatis eos, & non immoletis eis. Sed Dominum Deum vestrum qui eduxit vos de Terra-Aegypti in fortitudine magna, & in brachio extento: ipsum timete, & illum adorate, & ipsi immolatè. Ceremonias quoque, & iudicia & legem & mandatù quod scripsit vobis, custodite, vt faciatis cunctis diebus: & non timeatis deos alienos. Et pactum quod percussit vobiscum, nolite obliuisci: nec colatis deos alienos, sed Dominum Deum vestru timete, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum. Illi vero non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant. Fuerunt igitur gætes istæ timentes quidem Dominum, sed nihilominus & idolis suis seruientes: nam filii eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in presentem diem.

CAP. XVIII.

A Nno tertio Osee filii Ela regis Israel, regnauit Ezechias filius Achaz regis Iuda. Vigintiquinque annorum erat cum regnare cõpisset: & vigintinouem annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Abisa filia Zachariæ. Fecitque quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius. Ipse dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem æneum, quem fecerat Moyses: siquidem vsque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum: vocauitque nomen eius Nohestan. Et in Domino Deo Israel sperauit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in his qui ante eum fuerunt: & adhæsit Domino, & non recessit à vestigiis eius, fecitque mandata eius quæ præceperat Dominus Moysi. Vnde & erat Dominus cum eo, & in cunctis ad quæ procedebat, sapieter se agebat. rebellauit quoque contra regem Assyriorum, & non seruiuit ei. Ipse percussit Philisthæos vsque ad Gazam, & omnes terminos eorum, à Turre-custodum vsque ad Ciuitatem-munitam. Anno quarto regis Ezechiz, qui erat annus septimus Osee filii Ela regis Israel, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, & oppugnauit eam. Et cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiz, id est nono anno Osee regis Israel, capta est Samaria: & transtulit rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocauitque eos in Haila, & in Habor fluuiis Gozan

Varu Gætium dli.
 Socoth-benoth.
 Nergel.
 Asima.
 Nebahaz.
 Tharthac.
 Adramelech.
 Anamelech.
 Deo & demonibus seruiant.
 Gen. 32. f.
 Deus timendus, adorandus, & ei immolandum.
 Pacti Dei mentores.
 Deo & idolis seruiunt. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.
 Regnat Ezechias pius post impiu Achaz patre. 2. par. 39. a.
 Abi (Vet. Ge. o. p.)
 Serpens Moysi æneus constringitur, quæ adorabat populus. Num. 21. c. Laus Ezechiz.
 Nehustan (Vet. Ge. p. Vet. Di. l. Ge. o. l. p.)
 Salmanasar capta Samaria transtulit Israel in Assyrios.
 5. 17. a.
 Haila, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Iu. Ezechias.

Ezechias se submittit regi Assyriorum. 1. para. 32. a. ca. 36. a. eccl. 48. c.

Sennacherib minatur Ezechiam.

Blasphemia.

-Vet. Di. L. o. Ge. o. p. l.

Sennacherib blasphemus pbris afficit Deum viuentem.

in ciuitatibus Medorum: Quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactum eius: omnia quæ præceperat Moyses seruus Domini, non audierunt, neque fecerunt. Anno quatuordecimo regis Ezechiae, ascendit Sennacherib rex Assyriorum, ad vniuersas ciuitates Iuda munitas: & cepit eas. Tunc misit Ezechias rex Iuda, nuntios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens, Peccaui, recede à me: & omne quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiae regi Iudæ, trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri. Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, & in thesauris regis. In tempore illo cõfregit Ezechias valuas templi Domini, & laminas auri quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum. Misit autem rex Assyriorum Tharthan, & Rab-saris, & Rab-facen de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida, Ierusalem: qui cum ascendissent, venerunt Ierusalem, & steterunt iuxta aqueductum piscinæ superioris, quæ est in via Agri-fullonis. Vocaueruntque regem: egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciae præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahel filius Asaph, à commentariis. Dixitque ad eos Rab-faces, Loquimini Ezechiae, Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum, Quæ est ista fiducia qua niteris? Forsitan inisti cõsiliu, vt præpares te ad prælium. In quo confidis, vt audeas rebellare? an speras in baculo arundineo atque confracto, Aegypto, super quem si incubuerit homo, comminutus ingredietur manum eius, & perforabit eam? Sic est Pharaon rex Aegypti, omnibus qui cõfidunt in se. Quod si dixeritis mihi, In Domino Deo nostro habemus fiduciam: nonne iste est cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria: & præcepit Iudæ & Ierusalem, Ante altare hoc adorabitis in Ierusalem? Nunc igitur transite ad dominum meum regem Assyriorum, & dabo vobis duo millia equorum, & videte an habere valeatis ascensores eorum.

Et quomodo potestis resistere ante vnum satrapam, de seruis domini mei minimis? An fiduciam habes in Aegypto propter currus & equites? Nunquid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum, vt demolirer eum? Dominus dixit mihi, Ascende ad terram hanc, & demolire eam. Dixerunt autem Eliacim filius Helciae, & Sobna scriba, & Ioahel, Rab-faci, Precamur vt loquaris nobis seruis tuis Syriacè: siquidem intelligimus hæc linguam: & non loquaris nobis Iudaicè audiente populo qui est super murum. Responditque eis Rab-faces, dicens, Nunquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, vt loquerer sermones hos, & non potius ad viros qui sedent super murum, vt comedant stercora sua, & bibant vrinam suam vobiscum? Stetit itaque Rab-faces, & exclamauit voce magna Iudaicè, & ait, Audite verba regis magni, regis Assyriorum. Hæc dicit rex, Non vos seducat Ezechias: non enim poterit eruere vos de manu mea. Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum, dicens, Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur ciuitas hæc in manu regis Assyriorum.

Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum, Facite mecum quod vobis est vtile, & egredimini ad me: & comedet vnusquisque de vinea sua, & de ficu sua: & bibetis aquas de cisternis vestris, Donec veniam, & trãfferam vos in terram

quæ similis est terræ vestræ, in terrâ fructiferâ, & fertilem vini, terram panis & vinearum, terram oliuarum, & olei ac mellis: & viuetis, & non moriemini. nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens, Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerunt dii Gentium terram suam de manu regis Assyriorum? Vbi est deus Emath & Arphad? vbi est deus Sepharuaim, Ana & Aua? nunquid liberauerunt Samariam de manu mea? Quinam illi sunt in vniuersis diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, vt possit eruere Dominus Ierusalem de manu mea? Tacuit itaque populus, & non respondit ei quicquam: siquidem præceptum regis acceperant vt non responderent ei. Venitque Eliacim filius Helciae, præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahel filius Asaph, à commentariis, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiauerunt ei verba Rab-facis.

Væ cum audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, & opertus est sacco, ingressusque est domum Domini. Et misit Eliacim præpositum domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Esaiam prophetam filium Amos. Qui dixerunt, Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiae dies iste: venerunt filii vsque ad partum, & vires non habet parturiens. Si forte audiat Dominus Deus tuus vniuersa verba Rab-facis, quæ misit rex Assyriorum dominus suus, vt exprobraret Deum viuentem, & argueret verbis quæ audiuit Dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquiis quæ reperta sunt. Venerunt ergo serui regis Ezechiae ad Esaiam. Dixitque eis Esaias, Hæc dicetis domino vestro, Hæc dicit Dominus, Noli timere à facie sermonum quos audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me. Ecce ego immittam ei spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur in terram suam, & deiiciam eum gladio in terra sua. Reuersus est ergo Rab-faces, & inuenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: audierat enim quod recessisset de Lachis. Cumque audisset de Tharaca rege Aethiopiae, dicentes, Ecce egressus est vt pugnet aduersum te: & iret contra eum: misit nuntios ad Ezechiam, dicens, Hæc dicite Ezechiae regi Iuda, Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas, Non tradetur Ierusalem in manus regis Assyriorum. Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges Assyriorum vniuersis terris, quomodo vastauerunt eas: num ergo solus poteris liberari? Nunquid liberauerunt dii Gentium singulos, quos vastauerunt patres mei, Gozan videlicet, & Haran, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thelassar? Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex ciuitatis Sepharuaim, Ana & Aua? Itaque cum accepisset Ezechias literas de manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino, & orauit in conspectu eius, dicens, Domine Deus Israel, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omnium terrarum: tu fecisti caelum & terram. Inclina aurem tuam & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, qui misit vt exprobraret nobis Deum viuentem. Verè Domine dissipauerunt reges Assyriorum Gentes, & terras omnium. Et miserunt deos eorum in ignem: non enim erant dii, sed opera manuum hominum

C A P. X I X.

Mittit Ezechias nuntios ad Esaiam, ob Sennacherib. ca. 37. a. ci. (Vet. Ge. p.)

ci. (Vet. Ge. p.)

Promittit Deus victoriam Ezechiae, & regis Assyriae mortem prædicat.

Blasphemia Sennacherib.

tu (Vet. Compl.)

Petit Ezechias auxiliu contra regem Assur, vt cognoscatur Deus Israel esse Deus solus.

-Vet. Compl.

-Vet. Ge. p.

ex ligno & lapide, & perdidit eos. Nunc igitur Domine Deus noster, saluos nos fac de manu eorum, vt sciant omnia regna terræ quia tu es Dominus Deus solus. Misit autē Esaias filius Amos ad Ezechiam, dicens, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audiui. Iste est sermo quem locutus est Dominus de eo, Spreuit te, & subannauit te virgo filia Sion; post tergum tuum caput mouit, filia Ierusalem. Cui exprobraſti, & quem blasphemasti: contra quem exaltaſti vocem tuam, & eleuaſti in excelsum oculos tuos: contra Sæctum Israel. Per manum seruorum tuorum exprobraſti Domino, & dixiſti, In multitudine currum meorum ascendi excelsa montium, in summitate Libani, & succidi sublimes cedros ei; & electas abietes illius. Et ingressus sum vsque ad terminos eius, & saltum Carmeli eius ego succidi. Et bibi aquas alienas, & siccaui vestigijs pedum meorum omnes aquas clausas. Nunquid non audisti quid ab initio fecerim? ex diebus antiquis plasmaui illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinam collium copugnantiu ciuitates munitæ. Et qui sedent in eis, humiles manu: contremuerunt & confusi sunt, facti sunt velut foenum agri, & virens herba tectorum, quæ arefacta est antequam veniret ad maturitatem. Habitaculum tuum, & egressum tuu, & introitum tuu, & viam tuam ego præsciui, & furorem tuum contra me. Insanisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas: ponã itaque circum in naribus tuis, & camum in labijs tuis, & reducã te in viam per quam venisti. Tibi autē Ezechia hoc erit signum, Comede hoc anno quæ repereris: in secundo autem anno quæ sponte nascuntur: porrò in tertio anno seminate & metite: plantate vineas, & comedite fructu earum. Et quodcunque reliquum fuerit de domo Iudæ, mittet radicem deorsum, & faciet fructu sursum. De Ierusalem quippe egredientur reliquæ, & quod saluetur de monte Sion: zelus Domini exercituu faciet hoc. Quã ob rem hæc dicit Dominus de rege Assyriorum, Non ingredietur vrbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabit eam munitio. Per viam qua venit, reuertetur: & ciuitatem hæc non ingredietur, dicit Dominus. Protegamque vrbem hanc, & saluabo eã propter me, & propter Dauid seruu meum. Factu est igitur in nocte illa, venit angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centu octogintaquinque millia. cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum. Et recedens abiit, & reuersus est. Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Niniue. cumque adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech & Sarasar filii eius percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Armeniorum, & regnauit Asar-haddon filius eius pro eo.

cius, (Vet. Di. l. Ge. l. p.)

Esaias consolatur Ezechiam, victoriam nuntians.

E

Signum futuræ victoriæ.

Fructus (Vet. Cöpl.)

Propter seipsum & promissiones suas saluat Deus.

Angelus Domini occidit exercitu Sennacherib. tob. 1. d. cccxi. 48. d. cfa. 37. g. 1. mac. 7. f. 1. mac. 8. e.

Occiditur Sennacherib à filiis suis.

AEgrotanti Ezechia prædicit Esaias mortem. 2. par. 31. f. cfa. 38. a. cclli. 48. d. -Vet. Ge. p.

Oratio Ezechias.

Ambulare in veritate.

fletus.

fletu magno. Et antequam egrederetur Esaias mediam partem atrii, factus est sermo Domini ad eum, dicens, Reuerte, & dic Ezechia duci populi mei, Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Audiui orationem tuam, vidi lachrymam tuam: & ecce, sanaui te, die tertio ascendes templum Domini. Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & ciuitatem hanc, & protegam vrbem istam propter me, & propter Dauid seruum meum. Dixitque Esaias, Afferte massam ficorum. Quam cum attulissent, & posuissent super hunc, curatus est. Dixit autem Ezechias ad Esaiam, Quod erit signum quia Dominus me sanabit, & quia ascensus sum die tertia templum Domini? Cui ait Esaias, Hoc erit signum à Domino, quod facturus sit Dominus sermonem quem locutus est: vis vt ascendat vmbra decem lineis, aut vt reuertatur totidem gradibus? Et ait Ezechias, Facile est vmbra crescere decem lineis: nec hoc volo vt fiat, sed vt reuertatur retrorsum decem gradibus. Inuocauit itaque Esaias propheta Dominum, & reduxit vmbra per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus. In tempore illo misit Merodach Baladan filius Baladan rex Babyloniorum, literas & munera ad Ezechiam: audierat enim quod ægrotasset Ezechias. Lætatus est autem in aduentu eorum Ezechias, & ostendit eis domu aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, vngueta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstrasset eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua. Venit autem Esaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei, Quid dixerunt viri isti: aut vnde venerunt ad te? cui ait Ezechias, De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone. At ille respondit, Quid viderunt in domo tua? ait Ezechias, Omnia quæcunque sunt in domo mea, viderunt: nihil est enim quod non monstrauerim eis in thesauris meis. Dixit itaque Esaias Ezechia, Audi sermonem Domini, Ecce dies veniet, & auferetur omnia quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui vsque in diem hæc, in Babylonem: non remanebit quicquam, ait Dominus. Sed & de filiis tuis qui egredientur ex te, quos generabis tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. Dixit Ezechias ad Esaiam, Bonus sermo Domini, quem locutus es: sit tantum pax & veritas in diebus meis. Reliqua autem sermonum Ezechia, & omnis fortitudo eius, & quomodo fecerit piscinam, & aqueductum, & introduxerit aquas in ciuitatem, non hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iudæ: Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, & regnauit Manasses filius eius pro eo. CAP. XXXI. Vodecim annorum erat Manasses cum regnare cœpisset, & quinquagintaquinque annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Haphsiba. Fecitque malum in conspectu Domini iuxta idola Gentium, quas deleuit Dominus à facie filiorum Israel. Conuersusque est, & ædificauit excelsa quæ dissipauerat Ezechias pater eius: & erexit aras baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israel: & adorauit omnem militiam cæli, & coluit eam. Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus, In Ierusalem ponã

Tempus vite Ezechia prædicitur.

& (Vet. B. Cöpl. Ge. p. -Vet. Ge. p.)

Propter se & promissa saluat Deus

Dixit (Vet. Di. l.)

Signum futuræ victoriæ accipit Ezechias in horoscopo.

an (Vet. Di. l. Ge. o. l. p. v.)

Recipit munera à rege Merodach. cfa. 39. a. Berodach (Vet. Di. l. Ge. o. l. p.)

verbu (v. l. quicquam) Vet. Cöpl. Ge. p.

monstraret (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Increpatur ab Esaiâ ob obsecratos thesauros. -Vet. Di. o. Ge. o. l. p. quæ (Vet. Di. l. Ge. o. l. -Vet. Di. l. Ge. o. l. p.)

Captiuitatem Babylonicam prædicit eum

tollent, (Vet. Di. l. Ge. o. l. p. Dixitque (Vet. Ge. o. -Vet. Di. l. Ge. o. Pacè & promissu vite tempus XV annorum petit.

Moritur. Succedit Manasses.

Implus Manasses instaurat idola. 2. par. 33. a.

1. Reg. 7. b. o. xi.

D

I

Iu. Manasses. Amon. Iofias.

Deo atria. nomen meum. Et extruxit altaria vniuersæ militiæ cæli in duobus atriis templi Domini, & traduxit filium suum per ignem: & ariolatus est, & obseruauit auguria, & fecit pythones, & aruspices multiplicauit, vt faceret malum coram Domino, & irritaret eum. Posuit quoque idolum luci quem fecerat, in tēplo Domini, super quo locutus est Dominus ad Dauid, & ad Solomonem filium eius, In templo hoc & in Ierusalem quā elegerunt ianitores templi a populo, deturque fabricis per præpositos domus Domini: qui & distribuunt eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi: Lignariis videlicet & cæmentariis, & iis qui interrupta componunt: & vt emantur ligna, & lapides de lapidinis ad instaurandum tēplum Domini. Veruntamen non supputetur eis argētum quod accipiunt, sed in potestate habeant, & in fide. Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam, Librum legis reperi in domo Domini. Deditque Helcias volumē Saphan scribæ, qui & legit illud. Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renūtiavit ei quod præceperat, & ait, Conflauerunt serui tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini: & dederunt vt distribuere fabris ac præfectis operū tēpli Domini. Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens, Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cum legisset Saphan coram rege, & audisset rex verba libri legis Domini, scidit vestimenta sua. Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Michæ, & Saphan scribæ, & Asaiæ seruo regis, dicens, Ite, & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Iuda, de verbis voluminis istius quod inuētum est: magna enim ira Domini succēsa est contra nos: quia nō audierunt patres nostri verba libri huius, vt facerent omne quod scriptum est nobis. Ierunt itaque Helcias sacerdos, & Ahicā, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem vxorem Sellum filii Thecæ, filii Araas custodis vestium, quæ habitabat in Ierusalē, in Secunda: locutique sunt ad eā. Et illa respondit eis, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Dicite viro qui misit vos ad me, Hæc dicit Dominus, Ecce ego adducam mala super locum istum, & super habitatores eius, omnia verba legis quæ legit rex Iuda: quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: & succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur. Regi autem Iuda qui misit vos vt consulere-tis Dominū, sic dicetis, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Pro eo quod audisti verba voluminis, & perterritum est cor tuum, & humiliatus es corā Domino, auditis sermonibus cōtra locum istum, & habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem & in maledictū: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus: Idcirco colligam te ad patres tuos, & colligēris ad sepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala quæ introducturus sum super locum istum.

Impletur (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Moritur Manasses.

Amon impius D patris impius filius regnat pro Manasse.

Iaceba (Vet. Ge. p.)

Tenerat (Vet. Ge. p. o. l. Di. o. l. v.)

A seruis interfectur Amon.

Iofias, filius Amon, constituitur rex.

Iofias plus. a para. 34. a.

Adala. (Vet. Ge. p.)

erat corā Domino, & ambulauit per omnes vias Dauid patris sui: non declinauit ad dexteram, siue ad sinistram. Anno autem octauodecimo regis Iosif, misit rex, Saphan filiū Assia, filii Mesulam scribam templi Domini, dicens ei, Vade ad Helciam sacerdotem magnum, vt conficetur pecunia quæ illata est in templum Domini, quā collegerunt ianitores templi a populo, deturque fabricis per præpositos domus Domini: qui & distribuunt eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi: Lignariis videlicet & cæmentariis, & iis qui interrupta componunt: & vt emantur ligna, & lapides de lapidinis ad instaurandum tēplum Domini. Veruntamen non supputetur eis argētum quod accipiunt, sed in potestate habeant, & in fide. Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam, Librum legis reperi in domo Domini. Deditque Helcias volumē Saphan scribæ, qui & legit illud. Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renūtiavit ei quod præceperat, & ait, Conflauerunt serui tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini: & dederunt vt distribuere fabris ac præfectis operū tēpli Domini. Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens, Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cum legisset Saphan coram rege, & audisset rex verba libri legis Domini, scidit vestimenta sua. Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Michæ, & Saphan scribæ, & Asaiæ seruo regis, dicens, Ite, & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Iuda, de verbis voluminis istius quod inuētum est: magna enim ira Domini succēsa est contra nos: quia nō audierunt patres nostri verba libri huius, vt facerent omne quod scriptum est nobis. Ierunt itaque Helcias sacerdos, & Ahicā, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem vxorem Sellum filii Thecæ, filii Araas custodis vestium, quæ habitabat in Ierusalē, in Secunda: locutique sunt ad eā. Et illa respondit eis, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Dicite viro qui misit vos ad me, Hæc dicit Dominus, Ecce ego adducam mala super locum istum, & super habitatores eius, omnia verba legis quæ legit rex Iuda: quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: & succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur. Regi autem Iuda qui misit vos vt consulere-tis Dominū, sic dicetis, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Pro eo quod audisti verba voluminis, & perterritum est cor tuum, & humiliatus es corā Domino, auditis sermonibus cōtra locum istum, & habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem & in maledictū: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus: Idcirco colligam te ad patres tuos, & colligēris ad sepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala quæ introducturus sum super locum istum.

in domo (Vet. Di. l. Ge. l. p.)

vet. Di. l. Ge. l. p.

Deuteronomis reperitur.

vet. Di. l. Ge. o. l. p. v.

præfectis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Iofias consulit Dominū per Holdam pphetidē, de libro Deuteronomis neglecto a patribus. Michala, (Vet. Ge. p.)

Iofias credulus verbis Del. exauditor.

fletus.

Iofias legit Deuteronomium coram populo. a para. 34. f.

C A P. X X I I.

octo annorum erat Iofias cum regnare cœpisset, & triginta vno anno regnauit in Ierusalē. Nomen matris eius Idida, filia Phadaia de Besecath. Fecitque quod placitum

C A P. X X I I.
Trenuntiauerunt regi quod dixerat. Qui misit: & congregati sunt ad eum omnes senes Iuda & Ierusalem. Ascenditque rex templū Domini, & omnes viri Iuda, vniuersique qui habitabant in Ierusalem cum eo sacerdotes & prophetæ, & omnis populus a paruo vsque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia ver-

ba libri foederis, qui inuentus est in domo Domini. Stetitque rex super gradum: & foedus percussit coram Domino, ut ambularent post Dominum & custodirent praecipua eius, & testimonia, & caeremonias in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba foederis huius, quae scripta erant in libro illo: acquieuitque populus pacto. Et praecipit rex Helciae pontifici, & sacerdotibus secundi ordinis, & ianitoribus, ut proiceret de templo Domini omnia vasa quae facta fuerant baal, & in loco, & vniuersa militiae caeli: & combussit ea foris Ierusalem in Coualle-cedron, & tulit puluerem eorum in Beth-el. Et deleuit aruspices quos posuerant reges Iuda ad sacrificandum in excelsis per ciuitates Iuda, & in circuitu Ierusalem: & eos qui adolebant incensum Baal, & Soli & Lunae, & duodecim signis, & omni militiae caeli. Et efferrit lucum de domo Domini foras Ierusalem in Conualle-cedron: & combussit eum ibi, & redegit in puluerem, & proiecit super sepulchra vulgi. Deltruxit quoque aediculas effoeminatorum, quae erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci. Congregauitque omnes sacerdotes de ciuitatibus Iuda: & cotaminauit excelsa, vbi sacrificabant sacerdotes, de Gabaa usque Bersabee: & destruxit aras portarum in introitu ostii Iosue principis ciuitatis, quod erat ad sinistram portae ciuitatis. Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Ierusalem: sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum.

Thopheth. Cotaminauit quoque Thopheth, quod est in Coualle-filii-Ennom: ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem, Moloch. Abstulit quoque equos quos dederant reges Iudae, Soli, in introitu templi Domini, iuxta exedram Nathan-melech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis combussit igni. Altaria quoque quae erant super tecta coenaculi Achaz, quae fecerant reges Iuda, & altaria quae fecerat Manasses in duobus atriis templi Domini, destruxit rex: & cucurrit inde, & dispersit cinerem eorum in Torrentem-cedron.

Excelsa. Excelsa quoque quae erant in Ierusalem ad dexteram partem Montis-offensionis, quae aedificauerat Salomō rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offensionis Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex. Et cotriuit statuas, & succidit lucos: repleuitque loca eorum ossibus mortuorum. Insuper & altare quod erat in Beth-el, & excelsum quod fecerat Ieroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: & altare illud excelsum destruxit atque combussit, & cominuit in puluerem, succiditque etiam lucum.

Ossa mortuorum. Et conuersus Iofias, vidit ibi sepulchra quae erant in monte: misitque, & tulit ossa de sepulchris, & combussit ea super altare, & posuit illud iuxta verbum Domini quod locutus est vir Dei, qui praedixerat verba haec. Et ait, Quis est titulus ille quem video? responderuntque ei ciues vrbs illius, Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Iuda, & praedixit verba haec quae fecisti super altare Beth-el. Et ait, Dimittite eum, nemo commoueat ossa eius. & intacta manserunt ossa illius, cum ossibus prophetae qui venerat de Samaria. Insuper & omnia phana excelsorum, quae erant in ciuitatibus Samariae, quae fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Iofias: & fecit eis secundum om-

nia quae fecerat in Beth-el. Et occidit vniuersos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria: & combussit ossa humana super ea: reuersusque est Ierusalem. Et praecipit omni populo, dicens, Facite Phasē Domino Deo vestro, secundum quod scriptum est in libro foederis huius. Nec enim factum est Phasē tale a diebus iudicum: qui iudicauerunt Israel, & omnium dierum regum Israel, & regum Iudae, sicut in octauodecimo anno regis Iosiae factum est Phasē istud Domino, in Ierusalem. Sed & pythones & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes quae fuerant in terra Iuda, & Ierusalem, abstulit Iofias: ut statueret verba legis, quae scripta sunt in libro quae inuenit Helcias sacerdos in templo Domini. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua iuxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi. Verumtamen non est auersus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam: propter irritationes quibus prouocauerat eum Manasses. Dixit itaque Dominus, Etiam Iudam auferam a facie mea, sicut abstuli Israel: & proiciam ciuitatem hanc quam elegi, Ierusalem, & domum de qua dixi, Erit nomen meum ibi. Reliqua autem sermonum Iosiae, & vniuersa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iudae? In diebus eius ascendit Pharaō Nechao rex Aegypti contra regem Assyriorum ad flumen Euphraten: & abiit Iofias rex Iudae in occursum eius: & occisus est in Mageddo cum vidisset eum. Et portauerunt eum serui sui mortuum de Mageddo: & pertulerunt in Ierusalem, & sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus terrae Ioachaz filium Iosiae: & vnixerunt eum, & constituerunt eum regem pro patre suo. Vigintitrium annorum erat Ioachaz cum regnare coepisset, & tribus mensibus regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Amital, filia Ieremiae de Lobna. Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quae fecerant patres eius. Vinxitque eum Pharaō Nechao in Reblatha, quae est in terra Emath, ne regnaret in Ierusalem: & imposuit mulctam terrae centum talentis argenti, & talento auri. Regemque constituit Pharaō Nechao Eliacim filium Iosiae, pro Iosia patre eius, vertitque nomen eius Ioacim: porro Ioachaz tulit, & duxit in Aegyptum. Argentum autem, & aurum dedit Ioacim Pharaoni, cum indixisset terrae per singulos, ut conferretur iuxta praecipitum Pharaonis: & vnumquenque iuxta vires suas, exegit, tam argentum quam aurum de populo terrae: ut daret Pharaoni Nechao. Vigintiquinque annorum erat Ioacim cum regnare coepisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Zebida filia Phadaia de Rumā. Et fecit malum coram Domino iuxta omnia quae fecerant patres eius.

C A P. X I I I I:

In diebus eius ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & factus est ei Ioacim seruus tribus annis: & rursus rebellauit contra eum: Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldaeorum & latrunculos Syriae, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon: & immisit eos in Iudam, ut disperderet eum iuxta verbum Domini quod locutus fuerat per seruos suos propheta-

Opera (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Occidit omnes sacerdotes baal.

Celebrat Phasē. 2. par. 35. a. 3. c. d. r. 1. a.

Pythones. Arioli.

Laus Iosiae.

Toto corde conuersus ad Deū.

Praedicatur hic euerfio Iuda, de qua 7. 24. a.

Occidit Iofias 2. Par. 35. a. Necho (Vet. Ge. p. sic in sequētib. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M.

Succedit filius eius Ioachaz. 2. Para. 36. c.

Capitur Ioachaz a Pharaone. Rebla, (Vet. Ge. p.

Substituitur Eliacim filius Iosiae.

Zebuda (Vet. Ge. p.

Ioacim fit seruus regi Babylonis.

Factum est autē hoc per verbum Domini cōtra Iudam, vt auferret eum coram se propter peccata Manasse vniuersa quæ fecit. Et propter sanguinem innoxium quem effudit, & impleuit Ierusalem cruore innocentium: & ob hanc rem noluit Dominus propitiari. Reliqua autem sermōnū Ioachim, & vniuersa quæ fecit, nōne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda. Et dormiuit Ioachim cū patribus suis: & regnauit Ioachin filius eius pro eo. Et vltra non addidit rex Aegypti vt egrederetur de terra sua: tulerat enim rex Babylonis à riuo Aegypti, vsque ad fluuiū Euphrātem omnia quæ fuerāt regis Aegypti. Decem & octo annorum erat Ioachin cum regnare cōpisset: & tribus mensibus regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Nohestha filia Elnathan de Ierusalem. Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat pater eius. In tempore illo ascenderunt serui Nabuchodonosor regis Babylonis in Ierusalem, & circumdata est vrbs munitioibus. Venitq; Nabuchodonosor rex Babylonis ad ciuitatem cum seruis suis vt oppugnaret eam. Egressusque est Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipse & mater eius, & serui eius, & principes eius, & eunuchi eius: & suscepit eum rex Babylonis anno octauo regni sui. Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regis: & concidit vniuersa vasa aurea quæ fecerat Salomon rex Israel in templo Domini iuxta verbum Domini. Et trāstulit omnem Ierusalē, & vniuersos principes, & omnes fortes exercitus, decem millia, in captiuitatem, & omnem artificem & inclusorem: nihilque relictum est, exceptis pauperibus populi terræ. Trāstulit quoque Ioachin in Babylonem, & matrem regis, & vxores regis, & eunuchos regis: & iudices terræ duxit in captiuitatem de Ierusalem in Babylonem. Et omnes viros robustos, septem millia, & artifices & inclusores mille, omnes viros fortes & bellatores: duxitque eos rex Babylonis captiuos in Babylonem. Et constituit Matthiam patrum eius pro eo: imposuitque nomen ei Sedeciam. Vice simū & primum annum ætatis habebat Sedecias cū regnare cōpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius erat Amital, filia Ieremiæ de Lobna. Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Ioachim. Trāscabatur enim Dominus contra Ierusalem & contra Iudam, donec proiiceret eos à facie sua: recessitque Sedecias à rege Babylonis.

C A P. X X V.

Actum est autem anno nono regni eius, mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus eius in Ierusalē, & circumdederunt eam: & extruxerunt in circuitu eius munitioes. Et clausa est ciuitas atque vallata, vsque ad vndecimum annū regis Sedecias. Nona die mēsis, præualuitque fames in ciuitate, nec erat panis populo terræ. Et interrupta est ciuitas: & omnes viri bellatores nocte fugerūt per viam portæ, quæ est inter duplicem murum ad hortū regis (porrò Chaldæi obsidebāt in circuitu ciuitatem) fugit itaque Sedecias per viam quæ ducit ad campestria solitudinis. Et persecutus est exercitus Chaldæorum, regem, comprehenditque eum in planitie Iericho: & omnes bellatores qui erant cū eo, dispersi sunt,

& reliquerunt eum. Apprehensum ergo regē duxerunt ad regē Babylonis in Reblátha: qui locutus est cū eo iudicium. Filios autē Sedecias occidit coram eo, & oculos eius effudit: vinxitque eum catenis, & abduxit in Babylonem. Mense quinto, septima die mēsis, (ipse est annus nonusdecimus regis Babylonis) venit Nabuzardan princeps exercitus, seruus regis Babylonis, in Ierusalem. Et succendit domum Domini, & domum regis: & domos Ierusalem, omnemque domum combussit igni. Et muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorum, qui erat cum principe militum. Reliquam autem populi partē, quæ remanserat in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus trāstulit Nabuzardan princeps militiæ. Et de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolās. Columnas autem æreas, quæ erant in templo Domini, & bases, & mare æreum quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & transtulerunt æs omne in Babylonem. Ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & scyphos, & mortariola, & omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, tulerunt. Necnon & thuribula, & phialas: quæ aurea, aurea: & quæ argentea, argentea, tulit princeps militiæ: id est columnas duas, mare vnum, & bases quas fecerat rex Salomon in templo Domini, non erat pondus æris omnium vasorum. Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna vna: & capitellum æreum super se altitudinis trium cubitorum: & retiaculum, & malograna ta super capitellum columnæ, omnia ærea: similem & columna secūda habebat ornatum. Tulit quoque princeps militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secūdam, & tres ianitores. Et de ciuitate eunuchum vnum qui erat præfectus super bellatores viros: & quinque viros de his qui steterant coram rege, quos reperit in ciuitate: & Sopher principē exercitus, qui probabat tyrones de populo terræ: & sex viros e vulgo, qui inuenti fuerant in ciuitate. Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regē Babylonis in Reblátha. Percussitque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblátha in terra Emath: & trāslatus est Iuda de terra sua. Populo autem qui relictus erat in terra Iuda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahicam filii Saphan. Quod cum audissent omnes duces militum, ipsi & viri qui erant cum eis, videlicet quod constituisset rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliam in Maspha, Ismahel filius Nathaniae & Iohanān filius Carée, & Saraia filius Thanehumeth Netophathites, & Iezonias filius Maachathi, ipsi & socii eorum. Iurauitque Godolias ipsis & sociis eorum, dicens, Nolite timere seruire Chaldæis: manete in terra, & seruite regi Babylonis, & bene erit vobis. Factum est autem in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniae filii Elisama de semine regio, & decem viri cum eo: percusseruntque Godoliam, qui & mortuus est: sed & Iudæos & Chaldæos qui erant cū eo in Maspha. Cōsurgensque omnis populus à paruo vsq; ad magnum, & principes militum venerūt in Aegyptū timentes Chaldæos. Factū est verò in anno tricesimo septimo trāsmigrationis Ioachim regis Iudæ, mēse duodecimo, vicesima septima die mēsis:

Moritur. Succedit Ioachin.

Nehusta (Vet. Ge. p.

Ierusalē obsidetur à Babyloniis danic. 1. a.

quum serui eius oppugnarēt (Vet. Ge. p. Ioachin se tradit regi Babyloniū.

Ierusalem & Ioachin transfertur in Babylonem.

Eth. 2. a.

eius (Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. p.

substituitur ei Mathanias, qui & Sedecias. iere. 37. a. & 52. a. Mathania (Vet. Ge. o. 1. p. Di. o. 1.

Rebellante Sedecia, Ierusalē obsidetur à Nabuchodonosor. iere. 39. a. & 52. a.

Fames.

Sedecias captur.

Filii eius occiduntur. Effodiuntur oculi Sedecias.

Succenditur Ierusalem & templum. psal. 77. b. o. (Vet. Ge. p. magnam (Vet. Ge. p.

Iere. 37. d.

Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. p. 3 Reg. 7. b. iere. 52. e. 3. para. 3. d.

Sexaginta (Vet. Ge. p. Compl.

Godolias præfectus super eos qui remanserāt in Ierusalē, occiditur. iere. 40. b. c.

Ioachin eductus
de carcere, exalta-
tur, & nutritur
à rege Babyloni-
nis.

subleuauit Euil-merodach rex Babylonis anno quo regnare cœperat, caput Ioachin regis Iuda de carcere. Et locutus est ei benigne: & posuit thronum eius super thronum regum qui erant cum eo in Babylone. Et mutauit vestes eius quas ha-

buerat in carcere, & comedebat panem semper in conspectu eius cunctis diebus vitæ suæ. Annona quoque constituit ei sine intermissione quæ & datur ei à rege per singulos dies omnibus diebus vitæ suæ.

B. HIERONYMI IN LIBRUM PARALIPOMENON PRÆFATIO.

SI SEPTUAGINTA interpretum, pura, & vt ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superflue me, Chromati episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres vt Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascentis ecclesiæ roborauerat fidem: iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria, & germana illa, antiquaque translatio corrupta sit, atque violata: nostri arbitrii putas, aut è pluribus iudicare quid verum sit, aut nouum opus in veteri opere condere, illudentibusque Iudæis, cornicum (vt dicitur) oculos configere. Alexandria & Aegyptus in septuaginta suis Hefychium laudat authorem. Constantinopolis vsque Antiochia, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has prouinciæ Palæstinos codices legunt: quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgauerunt. totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solum exemplaria composuit quatuor editionum, e regione singula verba describens, vt vnus dissentiens, statim cæteris inter se consentientibus arguatur: sed, quod maioris audaciæ est, in editione septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant: & post septuaginta cellulas, quæ vulgo sine authore iactantur, singulas cellulas aperuere, hocque in ecclesiis legitur quod septuaginta nescierunt: cur me non suscipiant Latini mei, qui inuoluta editione veteri ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, & quod his maius est, Apostolis authoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Euangelio, Ex Aegypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazareus vocabitur: & Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, & nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: cæteraque his similia in Hebræorum libris inueniri. Certe Apostoli & Euangelistæ, septuaginta interpretes nouerant: & vnde eis hæc quæ in septuaginta interpretibus non habentur? CHRISTVS Dominus noster vtriusque testamenti conditor, in Euangelio secundum Iohannem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit scriptura: flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique scriptum est, quod Saluator scriptum esse testatur. Vbi scriptum est: Septuaginta non habent: apocrypha nescit ecclesia. Ad Hebræos igitur reuertendum est vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor: & obrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores & defensores, cum in aliis probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum authore mutetur. Cæterum memini editionem septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam, tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum quos in conuentu fratrum semper edissero. Et quod nunc DIBRE HAIAMIM, id est verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, vt inextricabiles moras, & syluam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem apertius, & per versusum cola digererem, mihimet ipsi & meis iuxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt cæterorum.

AD DOMNIONEM ET ROGATIANVM IN LIBRUM PARALIPOMENON PRÆFATIO B. HIERONYMI.

QUOMODO Græcorum historias magis intelligunt qui Athenas viderint: & tertium Virgilio librum qui à Troade per Leucaten, & Acrocerania, ad Siciliam, & inde ad ostia Tyberis nauigauerint: ita sanctam scripturam lucidius intuebitur qui Iudæam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias, locorumque, vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: vt circumiremus prouinciam, quam vniuersæ CHRISTI ecclesiæ sonant. Fateor enim mi Domnion & Rogatiane charissimi, nunquam me in diuinis voluminibus, propriis viribus credidisse: nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum. quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique, cum à me nuper literis flagitassetis, vt vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tyberiadem quendam legis doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice (vt aiunt) vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Libere enim vobis loquor: ita in Græcis & Latinis codicibus hic nomen liber vitiosus est, vt non tam Hebræa quam Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit. Nec hoc septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerunt: sed scriptorum culpæ ascribendum, dum de emendatis in emendata scriptitant: & sæpe tria nomina, subtractis è medio syllabis, in vnum vocabulum cogunt: vel e regione vnum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt plerique existimant: sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant: & oblique sub interpretatione & figura eorum, quædam narratur historia: de quibus in Regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Quæ vtiq; in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud Hebræos, Paralipomenon liber, vnus sit: & apud illos vocatus DIBRE HAIAMIM, id est verba dierum: qui propter magnitudinem apud nos diuisus est. quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes secent, cum vnus à suo authore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quod frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum (vt dixi) significantias sonant. Ad extremum quod omnis eruditio scripturarum in hoc continetur: & historia quæ vel prætermittæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leuiter, hæc per quædam verborum compendia explicetur. Orationum itaque vestrarum adiutus auxilio, nisi librum beneuolis placitum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque (vt ait Plinius) malunt contemnere plerique, quam discere. Siquis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem, textumque sermonis: & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbiunque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi verò obelus, transuersa scilicet virga præposita est, illic signatur quid septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

Liber Paralipomenon primus: Hebraice, Dibre haiamim.

Adam.
Abraham.
Isaac.
Jacob.

CAP. I.

Breuis repetitio totius genealogie Adam usque ad filios Esau & Iacob. gen. 1. b. 4. d. 5. b.

Filii Iapheth. gen. 10. a.

Cham.

Nemrod. ge. 10. b.

Philisthim. Filii Chananaan.

*Sineum (Hebr. *Hamathum. (Vet. Ge. o. l. Sem. ge. 10. d. 11. b. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. *Mofoch. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Phaleg.

Ictan.

Filii Abraham. gen. 11. d. Filii Ismahelis. gen. 25. b.

*etur. (Vet. Ge. 30. c.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. Gen. 25. a.

Isaac. gen. 25. c.

Filii Esau. gen. 36. b.

*Homam. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

*Dison. (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. Reges Edom. D

DAM, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Iared, Henoah, Mathusale, Lamech, Noe, Sem, Cham, & Iapheth. § Filii Iapheth: Gomer & Magog & Madai & Iauan, Thubal, Mofoch, Thiras. Porro filii

Gomer: Ascenez & Riphath & Thogorma. Filii autem Iauan: Elisa & Tharsis, Cethim & Dodanim. § Filii Cham: Chus & Mesraim & Phut & Chananaan. Filii autem Chus: Saba & Heuila, Sabatha & Regma & Sabathaca. Porro filii Regma: Saba & Dadan. § Chus autem genuit Nemrod: iste cepit esse potens in terra. Mesraim vero genuit Ludim & Anamim & Laabim & Nephtuim, Phetrusim quoque, & Casluim; de quibus egressi sunt Philisthim & Caphtorim. Chananaan vero genuit Sidonem primogenitum suum, Hethæum quoque, & Iebusæum & Amorrhæum & Gergesæum, Heuæumque, & Aracæum, & Asinæum, Aradium quoque, & Samaræum, & Hemathæum. § Filii Sem: AElam & Assur & Arphaxad & Lud & Aræ. § Filii Aram: Hus & Hul & Gether & Mes. Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipse genuit Heber. § Porro Heber nati sunt duo filii, nomen vni Phaleg, quia in diebus eius diuisa est terra: & nomen fratris eius Iectan. Iectan autem genuit Elmodad & Saleph & Asarmoth & Iare, Adoram quoque & Vzai & Decla, Hebal etiam & Abimael & Saba, necnon & Ophir & Heuila & Iobab. omnes isti, filii Iectan. § Sem, Arphaxad, Sale, Heber, Phaleg, Ragau, Serug, Nachor, Thare, Abram, iste est Abraham. § Filii autem Abraham, Isaac & Ismahel. Et hæ generationes eorum, § Primogenitus Ismahelis, Nabaioth & Cedar & Adbeel & Mabsam & Masma & Duma, Massa, Hadad & Them, Tachur, Naphis, Cedma. hi sunt filii Ismahelis. Filii autem Ceturæ concubinae Abraham, quos genuit: Zamran, Iectan, Madan, Madian, Iefboc, & Sue. Porro filii Iectan: Saba, & Dadan. § Filii autem Dadan: Assurim & Latussim & Laomim. § Filii autem Madian: Epha & Epher & Henoah & Abida & Eldaa. omnes hi, filii Ceturæ. § Genuit autem Abraham Isaac: cuius fuerunt filii Esau & Israel. § Filii Esau: Eliphaz, Rahucl, Iehus, Ihelom & Core. Filii Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, Gatham, Cenez, Thamna, Amalec. Filii Rahucl: Nahath, Zара, Samma, Meza. Filii Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Aua, Dison, Efer, Disan. § Filii Lotan: Hori, Aho-himam. Soror autem Lotan fuit Thamna. § Filii Sobal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi & Onam. Filii Sebeon: Aia & Ana. Filii Ana: Dison. § Filii Dison: Hamran, & Efeban & Iethran & Charan. Filii Efer: Bajaan & Zauan & Iacan. Filii Disan: Hus & Aran. Isti sunt reges qui imperauerunt in Terra-

Edom, antequam esset rex super filios Israel. Bale filius Beor: & nomen ciuitatis eius, Denaba. Mortuus est autem Bale, & regnauit pro eo Iobab filius Zare de Bosra. Cumque & Iobab fuisset mortuus, regnauit pro eo Hufam de Terra-Themanorum. Obiit quoque & Hufam, & regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madiam in Terra-Moab: & nomen ciuitatis eius Auiti. Cumque & Adad fuisset mortuus, regnauit pro eo Semla de Masrea. Sed & Semla mortuus est, & regnauit pro eo Saul de Rohoboth, quæ iuxta amnem sita est. Mortuo quoque Saul, regnauit pro eo Balanan filius Achobor. Sed & hic mortuus est, & regnauit pro eo Adad: cuius urbis nomen fuit Phau, & appellata est vxor eius Meetabel filia Matred filie Mezaab. Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse ceperunt: dux Thamna, dux Alua, dux Ietheth, dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon, dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar, dux Magdiel, dux Hirai. hi duces Edom. CAP. II.

Filii autem Israel: Ruben, Simeon, Leui, Iuda, Issachar, & Zabulon, Dan, Ioseph, Benjamin, Nephthali, Gad & Aser. § Filii Iuda: Her, Onan, & Sela. hi tres, nati sunt ei de filia Sue Chananitidis. Fuit autem Her primogenitus Iuda, malus coram Domino, & occidit eum. § Tamar autem nurus eius peperit ei Phares & Zarah. omnes ergo filii Iuda, quinque. Filii autem Phares: Hefron & Hamul. Filii quoque Zaræ: Zamri & Ethan & Eman, Chalchal quoque, & Darda, simul quinque. Filii Charmi: Achar, qui turbauit Israel, & peccauit in furto anathematis. Filii Etha: Azarias. Filii autem Hefron qui nati sunt ei: Ierameel & Ram & Calubi. § Porro Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson principem filiorum Iuda. Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz. Booz vero genuit Obed, qui & ipse genuit Isai. Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Aminadab, tertium Simmaa, quartum Nathanael, quintum Raddai, sextum Asom, septimum Dauid. quorum sorores fuerunt, Saruia & Abigail. Filii Saruia: Abisai, Ioab & Asael, tres. Abigail autem genuit Amasa, cuius pater fuit Iether Ismahelites. Caleb vero filius Hefron accepit vxorem nomine Azuba, de qua genuit Ierioth: fueruntque filii eius Iaser & Sobab & Ardon. Cumque mortua fuisset Azuba, accepit vxorem Caleb, Ephratha: quæ peperit ei Hur. Porro Hur genuit Vri: & Vri genuit Beseleel. § Post hæc ingressus est Hefron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cum esset annorum sexaginta: quæ peperit ei Segub. Sed & Segub genuit Iair, & possedit viginti tres ciuitates in Terra-Galaad. Cepitque Gessur & Aram oppida Iair, & Canath & viculos eius sexaginta ciuitatum. omnes isti, filii Machir patris Galaad. Cum autem mortuus esset Hefron, ingressus est Caleb ad Ephratha. Habuit quoque Hefron vxorem Abia, quæ peperit ei Ashur patrem Thecuz. § Nati sunt autem

*Bala (Hebraice.

Phai, Hebraice.

Filii Iacob. gen. 29. 5. 30. a. 35. c.

Filii Iudæ. gen. 38. a. 46. b. 7. 4. a. matth. 1. a.

*Chananitide. (Vet. Compl.

*Chalchol (Heb. *Dara. (Vet. Compl. Di. o. 10. 7. a.

Hefron. *Calubai. (Hebr. Ruth. 4. d.

Filii Isai sue Iesse. 1. r. eg. 16. b. & 17. b. *Aminadab. (Vet. M.

Filii Saruia.

Caleb filius Hefron.

Iair.

Ierameel. filii Ierameel primogeniti Hefron, Ram primogenitus eius, & Buna & Aran, & Afom & Achia. Duxit quoque uxorem alteram Ierameel, nomine Atara, quae fuit mater Onan. Sed & filii Ram primogeniti Ierameel, fuerunt Moos, Iamin & Acar.

¹ Onam autem habuit filios Semei & Iadan. Filii autem Semei: Nadab & Abifur. Nomen vero uxoris Abifur, Abihail quae peperit Ahobban, & Molid. Filii autem Nadab fuerunt Saled, & Apphaim. Mortuus est autem Saled absque liberis. Filius vero Apphaim, Iefi: qui Iefi, genuit Sefan. Porro Sefan genuit Ohola. Filii autem Iadan fratris Semei: Iether & Ionathā: sed & Iether mortuus est absque liberis. Porro Ionathan genuit Phaleth & Ziza. isti fuerunt filii Ierameel primogeniti Elrom.

² Sefan autem non habuit filios, sed filias: & seruum Aegyptium, nomine Ieraa. Deditque ei filiam suam uxorem: quae peperit ei Ethei. Ethei autem genuit Nathan, & Nathan genuit Zabab, Zabab quoque genuit Ophlal, & Ophlal genuit Obed, Obed genuit Iehu, Iehu genuit Azariam, Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elasa, Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum, Sellum genuit Itamiam, Itamia autem genuit Elisama. Filii autem Caleb fratris Ierameel: Mesa primogenitus eius, ipse est pater Ziph: & filii Maresa patris Hebron.

³ Porro filii Hebron, Core & Taphua & Recem & Samma. Samma autem genuit Raham patrem Iercaam, & Recem genuit Sammai. Filius Sammai, Maon: & Maon pater Beth-sur. Epha autem concubina Caleb peperit Harā & Mofa & Gezez. porro Haran genuit Gezez. Filii autem Iahaddai: Regom & Ioathā & Gefan & Phalet & Epha & Saaph.

⁴ Concubina Caleb Maacha, peperit Saber & Tharana. Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filia vero Caleb, fuit Achsa. Hi erant filii Caleb, filii Hur primogeniti Ephratha, Sobal pater Cariath-iarim, Salma pater Beth-lehem, Hariph pater Beth-gader. Fuerunt autem filii Sobal patris Cariath-iarim, qui videbat dimidium Requietionum. Et de cognatione Cariath-iarim, Iethrei & Aphuthei & Semathei & Maserei. Ex his egressi sunt Saraitz & Esthaolitz. Filii Salma: Beth-lehem, & Netophathi, Coronae domus Ioab, & dimidium Requietionis Sara. Cognationes quoque scribarum habitatum in Iabes, Canetes atque Resonates, & In-tabernaculis-commorantes. Hi sunt Cinai, qui venerunt de Calore patris domus Rechab.

C A P. I I I.

D Auid vero hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron: primogenitum Amnon ex Achinoam Iezrahelide: secundum Daniel de Abigail Carmelitide, Tertium Absalom filium Maacha filiae Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith, Quintum Saphatiam ex Abital, sextum Iethrahā de Egla uxore sua. Sex ergo nati sunt ei in Hebron, ubi regnavit septē annis & sex mensibus. triginta autem & tribus annis regnavit in Ierusalem. Porro in Ierusalem nati sunt ei filii Simmaa & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor de Beth-sabee filia Ammiel, Iebaar quoque & Elisua & Eliphabet & Noge & Nepheg & Iaphia, necnon Elisama & Eliada & Eliphélet, novem. Omnes hi, filii Dauid, absque filiis concubinarum: habueruntque sororem Thamar. Filii autem Salomonis, Roboam: cuius Abia filius, genuit Afa. De hoc quoque natus est Iosaphat pater Ioram: qui Ioram genuit Ochoziam, ex quo ortus est Ioa: & huius Amasias filius, genuit Azaria. Porro Azariae filius Ioathā, procreavit Achaz patrem Ezechiae, de quo natus est Manasses. Sed & Manasses genuit Amon patrem Iosia. Filii autem Iosia fuerunt, primogenitus Iohanan, secundus Ioacim, tertius Sedecias, quartus Sellum. De Ioacim natus est Iechonias & Sedecias. Filii Iechoniae fuerunt: Asir, Salathiel, Melchiram, Phadaia, Seneser & Iecemia, Sama & Nadab. De Phadaia orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum. Hafabam quoque & Ohol & Barachiam, & Hafadiam, Iosabheled, quinque. Filius autem Hananiae Phaltias pater Ieseia, cuius filius Raphaia. huius quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cuius filius fuit Sechenias. Filius Secheniae, Semeia: cuius filii Hattus & Iegaal, & Baria & Naaria & Saphat, & Sefa, sex numero. Filius Naariae, Elioenai & Ezechias & Ezricā, tres. Filius Elioenai, Oduia & Eliafub & Pheleia & Accub & Iohanā & Dalaia & Anani, septem.

C A P. I I I I.

F ilii Iuda: Phares, Hefron & Charmi & Hur & Sobal. Raia vero filius Sobal genuit Iahath, de quo nati sunt Ahumai & Laad. haec generationes Sarathi. Ista quoque stirps Etam: Iezrahel & Iesema & Iedebos. Nomen quoque sororis eorum, Afalephuni. Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hofa, isti sunt filii Hur primogeniti Ephratha patris Beth-lehe. Assur vero patri Thecuā erāt duae uxores, Hala & Naara. Peperit autem ei Naara, Oozam & Hopher & Themani & Ahasdari, isti sunt filii Naara. Porro filii Hala: Sereeth, & Sahar & Ethnan. Cos autem genuit Anob & Soboba, & cognationem Aharehel filii Arum. Fuit autem Iabes inclytus praefratribus suis, & mater eius vocavit nomen illius Iabes, dicens, Quia peperit eum in dolore. Inuocavit vero Iabes Deum Israel, dicens, Si benedicens benedixeris mihi, & dilataueris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me a malitia non opprimi. Et praestitit Deus quae precatus est.

¹ Caleb autem frater Sua, genuit Mahir, qui fuit pater Esthon. Porro Esthon genuit Beth-rapha & Pheffe & Tehinna patrem urbis Naas. hi sunt viri Rechab. Filii autem Cenez: Othoniel & Saraia. Porro filii Othoniel, Hathath & Maonath. Maonath genuit Ophra. Saraia autem genuit Ioab patrem Vallis-artificum: ibi quippe artifices erant.

² Filii vero Caleb filii Iephong: Hir & Ela & Naham. Filii quoque Ela: Cenez. Filii quoque Ialeleel: Ziph & Zipa, Thiria & Afrahel. Et filii Ezra: Iether & Mered & Epher & Ialon, genuitque Mariam & Sammai & Iesba patrem Esthamo. Uxor quoque eius Iudaia, peperit Iared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Icuthiel patrem Zanoc. hi autem filii Bethiae filiae Pharaonis, quam accepit Mered. Et filii uxoris Odaiae sororis Naham patris Ceila, Garmi, & Esthamo qui fuit de Machathi. Filii quoque Simon: Amon & Rimma filius Hanan, & Thilon. Et filii Iesi: Zoheth & Benzoheth. Filii Sela, filii Iudae: Her pater Lecha, & Laada pater Maresa: & cognationes domus operatum byssum in Domo-Iuramenti. Et Qui-starefecit-solē, virique Mendacii, & Securus & Incen-

nuit Afa. De hoc quoque natus est Iosaphat pater Ioram: qui Ioram genuit Ochoziam, ex quo ortus est Ioa: & huius Amasias filius, genuit Azaria. Porro Azariae filius Ioathā, procreavit Achaz patrem Ezechiae, de quo natus est Manasses. Sed & Manasses genuit Amon patrem Iosia. Filii autem Iosia fuerunt, primogenitus Iohanan, secundus Ioacim, tertius Sedecias, quartus Sellum. De Ioacim natus est Iechonias & Sedecias. Filii Iechoniae fuerunt: Asir, Salathiel, Melchiram, Phadaia, Seneser & Iecemia, Sama & Nadab. De Phadaia orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum. Hafabam quoque & Ohol & Barachiam, & Hafadiam, Iosabheled, quinque. Filius autem Hananiae Phaltias pater Ieseia, cuius filius Raphaia. huius quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cuius filius fuit Sechenias. Filius Secheniae, Semeia: cuius filii Hattus & Iegaal, & Baria & Naaria & Saphat, & Sefa, sex numero. Filius Naariae, Elioenai & Ezechias & Ezricā, tres. Filius Elioenai, Oduia & Eliafub & Pheleia & Accub & Iohanā & Dalaia & Anani, septem.

C A P. I I I I.

F ilii Iuda: Phares, Hefron & Charmi & Hur & Sobal. Raia vero filius Sobal genuit Iahath, de quo nati sunt Ahumai & Laad. haec generationes Sarathi. Ista quoque stirps Etam: Iezrahel & Iesema & Iedebos. Nomen quoque sororis eorum, Afalephuni. Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hofa, isti sunt filii Hur primogeniti Ephratha patris Beth-lehe. Assur vero patri Thecuā erāt duae uxores, Hala & Naara. Peperit autem ei Naara, Oozam & Hopher & Themani & Ahasdari, isti sunt filii Naara. Porro filii Hala: Sereeth, & Sahar & Ethnan. Cos autem genuit Anob & Soboba, & cognationem Aharehel filii Arum. Fuit autem Iabes inclytus praefratribus suis, & mater eius vocavit nomen illius Iabes, dicens, Quia peperit eum in dolore. Inuocavit vero Iabes Deum Israel, dicens, Si benedicens benedixeris mihi, & dilataueris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me a malitia non opprimi. Et praestitit Deus quae precatus est.

¹ Caleb autem frater Sua, genuit Mahir, qui fuit pater Esthon. Porro Esthon genuit Beth-rapha & Pheffe & Tehinna patrem urbis Naas. hi sunt viri Rechab. Filii autem Cenez: Othoniel & Saraia. Porro filii Othoniel, Hathath & Maonath. Maonath genuit Ophra. Saraia autem genuit Ioab patrem Vallis-artificum: ibi quippe artifices erant.

² Filii vero Caleb filii Iephong: Hir & Ela & Naham. Filii quoque Ela: Cenez. Filii quoque Ialeleel: Ziph & Zipa, Thiria & Afrahel. Et filii Ezra: Iether & Mered & Epher & Ialon, genuitque Mariam & Sammai & Iesba patrem Esthamo. Uxor quoque eius Iudaia, peperit Iared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Icuthiel patrem Zanoc. hi autem filii Bethiae filiae Pharaonis, quam accepit Mered. Et filii uxoris Odaiae sororis Naham patris Ceila, Garmi, & Esthamo qui fuit de Machathi. Filii quoque Simon: Amon & Rimma filius Hanan, & Thilon. Et filii Iesi: Zoheth & Benzoheth. Filii Sela, filii Iudae: Her pater Lecha, & Laada pater Maresa: & cognationes domus operatum byssum in Domo-Iuramenti. Et Qui-starefecit-solē, virique Mendacii, & Securus & Incen-

¹ Iada. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
² (Vet. Ge. l. Di. o.)
³ Iada (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
⁴ (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
⁵ Icamia, Icamia (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
⁶ Filii Caleb filii Hebron.
⁷ autē (Vet. Ge. l. Epha.)
⁸ Maacha.
⁹ Achsa.
¹⁰ Thuthel (Heb.)
¹¹ Filii Dauid. (Reg. 3. a.)
¹² Beth-sua (Vet. M.)
¹³ Elisama (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.)
¹⁴ Reges Iuda a Salomone, usque ad Sedeciam.

Filii Iosia.
 Marth. i. b.
 Hofama (Hebr.)
 (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
 Genealogia filiorum Iuda. 3. a. b. gen. 3. d. & 4. b.
 Cognationes (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.)
 Assur.
 Iabes.
 Oratio Iabes.
 Caleb filius Iephone. Filii quoque (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.)
 Amnon & Rimma (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
 Filii Sela. ge. 3. a.

*reuerſi (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

dés, qui principes fuerūt in Moab, & Qui reuerſæ sunt in Lahé. hæc autē verba vetera. Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus & in Sepibus, apud regem in operibus eius, cōmoratīque sunt ibi.

Genealogia filiorū Simeon. gen. 46. b.

Filii Simeon: Namuel & Iamin, Iarib, Zara, Saul. Sellum filius eius, Mabsam filius eius, Masma filius eius. Filii Masma: Hamuel filius eius, Zachur filius eius, Semei filius eius. Filii Semei sedecim, & filiarum sex: fratres autem eius non habuerūt filios multos, & vniuersa cognatio non potuit adæquare summam filiorum Iudæ. Habitauerūt autem in Ber-sabee & Molada & Hagar-fuhal & in Bala, & in Afom, & in Tholad, & in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg, & in Beth-marchaboth, & in Hagar-fusim, & in Beth-berai, & in Saarim. hæc ciuitates eorū vsque ad regem Dauid. Villæ quoque eorum: Etam & Aen, Remmon & Thochen & Afan, ciuitates quinque. Et vniuersi viculi eorū per circuitum ciuitatum istarum vsque ad Baal. hæc est habitatio eorū, & sedium distributio. Mosobab quoque & Iemlech, & Iosa filius Amasæ, & Iael, Iehu filius Iosabæ filii Saraïæ filii Asiel, Et Blioenai & Iacoba & Isuhaiia & Afaia & Adiel & Ismiel & Banaia. Ziza quoque filius Sephei filii Alon filii Idaia filii Semri filii Samaia. Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer. Et profecti sunt vt ingrederentur in Gad vsque ad Orientem vallis, & vt quærerent pascua gregibus suis. Inueneruntque pascuas haberes & valde bonas, & terram latissimam & quietā & fertilē in qua antè habitauerāt de stirpe Cham.

Habitatio eorū.

* (Vet. Ge. l. o. l. Di. o. l.)

Hi ergo venerunt quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechie regis Iuda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inuenti fuerant ibi, & deleuerunt eos vsque in præsentem diem: habitaueruntque pro eis, quoniam haberrimas pascuas ibidem repperunt. De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam & Naariam & Raphaiam & Oziel filios Iesi: & percusserunt reliquias quæ euadere potuerāt, Amalecitarū, & habitauerunt ibi pro eis vsque ad diem hanc.

Cham stirps detecta à filiis Simeon.

De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam & Naariam & Raphaiam & Oziel filios Iesi: & percusserunt reliquias quæ euadere potuerāt, Amalecitarū, & habitauerunt ibi pro eis vsque ad diem hanc.

Amalecitarum percussio à filiis Simeon.

Hi quoque Ruben primogeniti Israel ipse quippe fuit primogenitus eius: sed cū violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph filii Israel, & nō est ille reputatus in primogenitum. Porro Iudas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt: primogenita autem reputata sunt Ioseph filii ergo Ruben primogeniti Israel: Enoch & Phallu, Efron & Charmi. Filii Iael: Samaia filius eius, Gog filius eius, Semei filius eius, Micha filius eius, Reia filius eius, Baal filius eius, Beera filius eius, quem captiuū duxit Thelgath-phalnasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben. Fratres autem eius, & vniuersa cognatio eius quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Iehiel & Zachariam. Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii Iael, ipse habitauit in Aroer vsque ad Nebo & Beelmeon. Cōtra Orientālē quoque plagam habitauit vsque ad introitum erēmi & flumen Euphratē. Multū quippe iumentorum numerum possidebāt in Terra-Galaad. In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerūt illos, habitauerunt-

Genealogia Ruben. ge. 35. d. 49. a. Regnum datum Iudæ, & ius duplicis portionis ipsi Ioseph.

Illic quoque Ruben primogeniti Israel ipse quippe fuit primogenitus eius: sed cū violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph filii Israel, & nō est ille reputatus in primogenitum. Porro Iudas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt: primogenita autem reputata sunt Ioseph filii ergo Ruben primogeniti Israel: Enoch & Phallu, Efron & Charmi. Filii Iael: Samaia filius eius, Gog filius eius, Semei filius eius, Micha filius eius, Reia filius eius, Baal filius eius, Beera filius eius, quem captiuū duxit Thelgath-phalnasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben. Fratres autem eius, & vniuersa cognatio eius quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Iehiel & Zachariam. Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii Iael, ipse habitauit in Aroer vsque ad Nebo & Beelmeon. Cōtra Orientālē quoque plagam habitauit vsque ad introitum erēmi & flumen Euphratē. Multū quippe iumentorum numerum possidebāt in Terra-Galaad. In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerūt illos, habitauerunt-

Gen. 46. b. exod. 6. c. num. 26. a.

Filii ergo Ruben primogeniti Israel: Enoch & Phallu, Efron & Charmi. Filii Iael: Samaia filius eius, Gog filius eius, Semei filius eius, Micha filius eius, Reia filius eius, Baal filius eius, Beera filius eius, quem captiuū duxit Thelgath-phalnasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben. Fratres autem eius, & vniuersa cognatio eius quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Iehiel & Zachariam. Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii Iael, ipse habitauit in Aroer vsque ad Nebo & Beelmeon. Cōtra Orientālē quoque plagam habitauit vsque ad introitum erēmi & flumen Euphratē. Multū quippe iumentorum numerum possidebāt in Terra-Galaad. In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerūt illos, habitauerunt-

Beera.

Beera filius eius, quem captiuū duxit Thelgath-phalnasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben. Fratres autem eius, & vniuersa cognatio eius quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Iehiel & Zachariam. Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii Iael, ipse habitauit in Aroer vsque ad Nebo & Beelmeon. Cōtra Orientālē quoque plagam habitauit vsque ad introitum erēmi & flumen Euphratē. Multū quippe iumentorum numerum possidebāt in Terra-Galaad. In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerūt illos, habitauerunt-

Habitatio filiorum Ruben.

Beera filius eius, quem captiuū duxit Thelgath-phalnasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben. Fratres autem eius, & vniuersa cognatio eius quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Iehiel & Zachariam. Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii Iael, ipse habitauit in Aroer vsque ad Nebo & Beelmeon. Cōtra Orientālē quoque plagam habitauit vsque ad introitum erēmi & flumen Euphratē. Multū quippe iumentorum numerum possidebāt in Terra-Galaad. In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerūt illos, habitauerunt-

Agareni interfecit.

In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerūt illos, habitauerunt-

que pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga quæ respicit ad Orientem Galaad. Filii verò Gad eregione eorū habitauerūt in Terra-Basan vsque Selchā: Ioel in capite, & Sapham secūdus: Ianai autem & Saphat in Basan. Fratres verò eorum secundum domos cognationum suarum, Michael & Mosollam & Sebe & Iorai & Iachan & Zie & Heber, septem. Hi filii Abihail, filii Huri, filii Iara, filii Galaad, filii Michael, filii Iefesi, filii Ieddo, filii Buz. Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, principes domus in familiis suis. Et habitauerunt in Galaad & in Basan & in viculis eius, & in cunctis suburbanis Saron, vsque ad terminos. Omnes hi, numerati sunt in diebus Ioatham regis Iuda, & in diebus Ieroboam regis Israel. Filii Ruben & Gad & dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes, & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad prælia, quadragintaquatuor millia, & septingenti sexaginta procedentes ad pugnam. Dimicauerunt contra Agarenos: Ituræi verò, & Naphtis, & Nodab præbuerunt eis auxilium. Traditque sunt in manus eorū Agareni, & vniuersi qui fuerant cum eis, quia Deum inuocauerunt cum præliaretur: & exaudiuit eos, eo quod credidissent in eum. Ceperuntque omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ouium ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, & animas hominum centum millia: vulnerati autem multi corruerūt. fuit enim bellum Domini: habitaueruntque pro eis vsque ad transmigratiōem. Filii quoque dimidiæ tribus Manasse possederunt terram à finibus Basan vsque Baal, Hermon & Sanir, & montem Hermon. ingens quippe numerus erat. Et hi fuerant principes domus cognationis eorum, Ephraim, Iefi, & Eliel, & Ezriel, & Ieremia, & Odoia, & Iediel viri fortissimi & potentes, & nominati duces in familiis suis. Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populorū terræ, quos abstulit Deus coram eis. Et suscitauit Deus Israel spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Thelgath-phalnasar regis Assur: & transtulit Ruben & Gad, & dimidiam tribū Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluuium Gozan, vsque ad diem hanc.

Filiorum Gad habitatio.

*Ahi filius (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.) princeps (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Ruben, Gad, & Manasse filii, quales.

Orantes in fide, dum præliantur, vincunt Agarenos.

spolia optima.

*Dei (Vet. Cōpl. Bellum Dei.)

Filiorum dimidiæ tribus Manasse, habitatio.

*fuerunt (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.) & (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Ruben, Gad, & dimidia tribus Manasse, veniunt in potestatem Assyriorum, ob idolatriam.

Filii Leui. gen. 46. b. 23. b. Filii Caath. Filii Aaron.

Azarias.

Iosedec.

Exod. 6. c. Gerson.

que pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga quæ respicit ad Orientem Galaad. Filii verò Gad eregione eorū habitauerūt in Terra-Basan vsque Selchā: Ioel in capite, & Sapham secūdus: Ianai autem & Saphat in Basan. Fratres verò eorum secundum domos cognationum suarum, Michael & Mosollam & Sebe & Iorai & Iachan & Zie & Heber, septem. Hi filii Abihail, filii Huri, filii Iara, filii Galaad, filii Michael, filii Iefesi, filii Ieddo, filii Buz. Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, principes domus in familiis suis. Et habitauerunt in Galaad & in Basan & in viculis eius, & in cunctis suburbanis Saron, vsque ad terminos. Omnes hi, numerati sunt in diebus Ioatham regis Iuda, & in diebus Ieroboam regis Israel. Filii Ruben & Gad & dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes, & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad prælia, quadragintaquatuor millia, & septingenti sexaginta procedentes ad pugnam. Dimicauerunt contra Agarenos: Ituræi verò, & Naphtis, & Nodab præbuerunt eis auxilium. Traditque sunt in manus eorū Agareni, & vniuersi qui fuerant cum eis, quia Deum inuocauerunt cum præliaretur: & exaudiuit eos, eo quod credidissent in eum. Ceperuntque omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ouium ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, & animas hominum centum millia: vulnerati autem multi corruerūt. fuit enim bellum Domini: habitaueruntque pro eis vsque ad transmigratiōem. Filii quoque dimidiæ tribus Manasse possederunt terram à finibus Basan vsque Baal, Hermon & Sanir, & montem Hermon. ingens quippe numerus erat. Et hi fuerant principes domus cognationis eorum, Ephraim, Iefi, & Eliel, & Ezriel, & Ieremia, & Odoia, & Iediel viri fortissimi & potentes, & nominati duces in familiis suis. Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populorū terræ, quos abstulit Deus coram eis. Et suscitauit Deus Israel spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Thelgath-phalnasar regis Assur: & transtulit Ruben & Gad, & dimidiam tribū Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluuium Gozan, vsque ad diem hanc.

Illic Leui: Gerson, Caath, & Merari. Filii Caath: Amram, Isaac, Hebron, & Oziel. Filii Amram: Aarō, Moyses & Maria. Filii Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar. Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abiſue. Abiſue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi. Ozi genuit Zariaam, & Zariaas genuit Meraioth. Porro Meraioth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas. Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Iohanā. Iohanā genuit Azariam: ipse est qui sacerdotio functus est in domo, quā ædificauit Salomon in Ierusalem. Genuit autē Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum. Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam. Azarias genuit Saraiam, & Saraias genuit Iosedec. Porro Iosedec egressus est, quando transtulit Dominus Iudam & Ierusalem per manus Nabuchodonosor. Filii ergo Leui: Gerson, Caath, & Merari. Et hæc nomina filiorū Gerson: Lobni, & Semei. Filii Caath:

Illic Leui: Gerson, Caath, & Merari. Filii Caath: Amram, Isaac, Hebron, & Oziel. Filii Amram: Aarō, Moyses & Maria. Filii Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar. Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abiſue. Abiſue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi. Ozi genuit Zariaam, & Zariaas genuit Meraioth. Porro Meraioth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas. Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Iohanā. Iohanā genuit Azariam: ipse est qui sacerdotio functus est in domo, quā ædificauit Salomon in Ierusalem. Genuit autē Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum. Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam. Azarias genuit Saraiam, & Saraias genuit Iosedec. Porro Iosedec egressus est, quando transtulit Dominus Iudam & Ierusalem per manus Nabuchodonosor. Filii ergo Leui: Gerson, Caath, & Merari. Et hæc nomina filiorū Gerson: Lobni, & Semei. Filii Caath:

Generaciones Leui. cognationes (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. Gerson. caath. Merari. Cantores. Heman de Caath. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. Afaph de Gersom. Ethan de Merari. Leuitæ. Del. (vet. Ge. o. l. Aaron. Filii Aaron. Habitacula filiorum Aaron. Caleb habitatio. Iosue n. b. Ciuitates filiorum Aaron. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. M. Caath. Gersom.

Amram, & Isaac, & Hebron, & Oziel. Filii Merari: Moholi & Musi. Hæ autem 'generationes' Leui secundum familias eorum. Gerson, Lobni filius eius, Iahath filius eius, Zamma filius eius. Ioah filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius, Iethrai filius eius. Filii Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius. Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius. Thahath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. Filii Elcana, Amasai, & Achimoth. Et Elcana, filii Elcana, Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius. Filii Samuel: primogenitus Vasseni, & Abia. Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius eius, Semei filius eius, Oza filius eius, Sammaa filius eius, Haggia filius eius, Asaia filius eius. Isti sunt quos constituit Dauid super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca: & ministrabant coram tabernaculo testimonii, canentes donec ædificaret Salomon domum Domini in Ierusalem: stabant autem iuxta ordinem suum in ministerio. Hi vero sunt qui assistebant cum filiis suis, de filiis Caath, Heman cantor filius Ioel, filii Samuel, filii Elcana, filii Ieroham, filii Eliel, filii Thohu, filii Suph, filii Elcana, filii Ioel, filii Mahath, filii Amasai, filii Elcana, filii Iohel, filii Azariæ, filii Sophonijæ, filii Thahath, filii Asir, filii Abiasaph, filii Coræ, filii Isaac, filii Caath, filii Leui, filii Israel. Et frater eius Afaph, qui stabat à dextris eius, Afaph filius Barachizæ, filii Samael, filii Michael, filii Basaiæ, filii Melchizæ, filii Athanai, filii Zara, filii Adaiæ, filii Ethan, filii Zamma, filii Semei, filii Ieth, filii Gersom, filii Leui. Filii autem Merari fratres eorum, ad sinistras: Etha filius Cusi, filii Abdi, filii Maloch, filii Hasabizæ, filii Amasizæ, filii Helcizæ, filii Amasai, filii Boni, filii Somer, filii Moholi, filii Musi, filii Merari, filii Leui. Fratres quoque eorum Leuitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini. Aaron vero, & filii eius adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum: & ut precaretur pro Israel iuxta omnia quæ præceperat Moyses seruus Dei. Hi sunt autem filii Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius eius, Abisue filius eius, Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zarahia filius eius. Meraioth filius eius, Amarias filius eius, Achitob filius eius, Sadoc filius eius, Achimaas filius eius. Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum scilicet Aaron, iuxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sorte contigerant. Dederunt igitur eis Hebron in terra Iuda, & suburbana eius per circuitum: agros autem ciuitatis, & villas, Caleb filio Iephone. Porro filiis Aaron dederunt ciuitates ad confugiendum, Hebron & Lobna, & suburbana eius, Iether quoque & Esthemo cum suburbanis suis, sed & Helon & Dabir cum suburbanis suis, Asan quoque & Bethsemes & suburbana earum. De tribu autem Benjamin: Gabee & suburbana eius, & Almath cum suburbanis suis, omnes ciuitates, tredecim, cum suburbanis suis, per cognationes suas. Filiis autem Caath residuis de cognatione sua dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem vrbes decem. Porro filiis Gersom per cognationes suas de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, &

de tribu Manasse in Basan, vrbes tredecim. Filiis autem Merari per cognationes suas de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte ciuitates duodecim. Dederunt quoque filii Israel Leuitis ciuitates, & suburbana earum. Dederuntque per sortem, ex tribu filiorum Iuda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin, vrbes has quas vocauerunt nominibus suis, Et his qui erant de cognatione filiorum Caath, (fueruntque ciuitates in terminis eorum de tribu Ephraim.) Dederunt ergo eis vrbes ad confugiendum, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim: & Gazer cum suburbanis suis, Tecmaam quoque cum suburbanis suis, & Beth-horon similiter, Necnon & Helon cum suburbanis suis, & Geth-remmon in eundem modum. Porro ex dimidia tribu Manasse, Aner & suburbana eius, Balaam & suburbana eius: his videlicet qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant. Filiis autem Gersom de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Gaulon in Basan, & suburbana eius, & Astaroth cum suburbanis suis. De tribu Issachar, Cedès & suburbana eius, & Dabereth cum suburbanis suis, Ramoth quoque & suburbana eius, & Anem cum suburbanis suis. De tribu vero Aser, Masal cum suburbanis suis, & Abdon similiter, Asach quoque & suburbana eius, & Rohob cum suburbanis suis. Porro de tribu Nephthali, Cedès in Galilæa & suburbana eius, Hamon cum suburbanis suis, & Caria-thaim, & suburbana eius. Filiis autem Merari residuis: de tribu Zabulon, Remmon & suburbana eius, & Thabor cum suburbanis suis. Trans Iordanem quoque ex aduerso Iericho contra Orientem Iordanis, de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, & Iassa cum suburbanis suis, Cademoth quoque & suburbana eius, & Mephath cum suburbanis suis. Necnon & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & suburbana eius, & Manaim cum suburbanis suis, Sed & Hesebon cum suburbanis suis, & Iezer cum suburbanis suis.

Porro filii Issachar: Thola, & Phua, Iasub & Simeron, quatuor. Filii Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel, & Iemai, & Iessem, & Samuel, principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus Dauid, vigintiduo millia sexcenti. Filii Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michael, & Obadia, & Ioel, & Iesia, quinque: omnes principes. Cum eis per familias, & populos suos, accincti ad praelium, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerunt vxores, & filios. Fratres quoque eorum per omnem cognationem Issachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia numerati sunt. Filii Benjamin: Bela, & Bechor, & Iadihel, tres. Filii Bela: Esbon & Ozi & Oziel & Ierimoth & Vrai, quinque principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi: numerus autem eorum, vigintiduo millia & triginta quatuor. Porro filii Bechor: Zamira, & Ioas, & Eliézer, & Elioenai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. omnes hi, filii Bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, viginti millia & ducenti. Porro filii Iadihel: Balan. Filii autem Balan: Iehus, & Benjamin, & Aod, & Chanaana, & Zetha, & Tharsis, Ahisachar. Omnes hi, filii Iadihel, principes co-

Merari.
Caath.
Vrbes confugit. Iosue 21. b.
Aalon (Hebr.
Gersom.
Hacoc (vet Ge. l.
Merari.
Genealogie filiorum Issachar. Gen. 46. b.
Cumque (vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.
Beniamin. Gen. 46. c.
Ira (Hebraice.

gnationum suarum, viri fortissimi, decem & septem millia, & ducenti ad praelium procedentes.

Nephthali. Fili (vet. M.)

Machir.

12. Sepham quoque & Hapham filii Hir: & Hasim filii Aher. 13. Filii autem Nephthali: Iafiel, & Guni, & Iefer, & Sellum, filii Bala. 14. Porro filius Manasse, Esriel: concubinamque eius Syra peperit Machir patrem Galaad. Machir autem accepit uxorem filii sui Hapthim & Sapham: & habuit sororem nomine Maacha: nomen autem secundi, Salphaad, natamque sunt Salphaad filiam. Et peperit Maacha uxor Machir filium, vocauitque nomen eius Phares: porro nomen fratris eius, Sares: & filii eius, Vla, & Recem. 15. Filius autem Vlam, Badan. hi sunt filii Galaad, filii Machir, filii Manasse. Soror autem eius Regina peperit Virum-decorum, & Abiezer, & Mohola. Erant autem filii Semida: Ahin & Sechem, & Leci, & Aniam. 16. Filii autem Ephraim: Suthala, Bared filius eius, Thahath filius eius, Elada filius eius, Thahath filius eius, & huius filius Zabad, & huius filius Suthala, & huius filius Ezer & Elad: occiderunt autem eos viri Geth indigenae, quia descenderant ut inuaderent possessiones eorum. Lixit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres eius ut consolarentur eum. Ingressusque est ad uxorem suam: quam concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Beria, eo quod in malis domus eius ortus esset. Filia autem eius fuit Sara, quam edificauit Beth-horon inferiorem & superiorem, & Ozen-sara. Porro filius eius Rapha, & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaan, qui genuit Laadan: huius quoque filius Ammiud, qui genuit Elisama. De quo ortus est Nu, qui habuit filium Iosue. Possessio autem eorum & habitatio, Beth-el cum filiabus suis, & contra Orietem Noran, ad occidentalem plagam Gazer & filiarum eius, Sichem quoque cum filiabus suis, usque ad Asa cum filiabus eius. Iuxta filios quoque Manasse Beth-san & filias eius, Thanach & filias eius, Maggedo & filias eius, Dor & filias eius: in his habitauerunt filii Ioseph, filii Israel. Filii Afer: Iemna, & Iesua, & Iessui, & Baria, & Sara soror eorum.

Ephraim.

Occisi filii Ephraim.

Beria.

Aia (sic legunt quidam codices Hebraei. Alii. Aza)

Afer filii. Gen. 46. b.

Hebraice p Beth

Genealogia filiorum Beniamin. gen. 46. c. 7. b. Bela (Hebraice.)

17. Et Zabadia, & Mosollam, Et Hezeki, & Heber, Et Iesamari, & Iezlia, & Iobab filii Elphaal. Et Iacim, & Zechri, & Zabd, Et Elioenai, & Selethai, & Eliel, Et Adaia, & Baraia, & Samarath filii Semei. Et Iephphan, & Heber, & Eliel, Et Abdon, & Zechri, & Hanan, Et Hanania, & Aelan, & Anathothai, Et Iephdaia, & Phauuel filii Sefac. Et Samsari, & Sohoria, & Otholia, Et Iersia, & Elia, & Zechri, filii Ieroha.

18. Hi patriarchae, & cognationum principes, qui habitauerunt in Ierusalem. In Gabaon autem habitauerunt Abi-gabaon, & nomen uxoris eius Maacha. Filiusque eius primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadai, Gedor quoque, & Abio, & Zacher, & Macelloth. Et Macelloth genuit Samaa: habitaueruntque ex aduerso fratrum suorum in Ierusalem cum fratribus suis. Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul: porro Saul genuit Ionathan, & Melchi-sua, & Abinadab, & Esbaal. Filius autem Ionathan, Merib-baal: & Merib-baal genuit Michai. Filii Michai, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz. Et Ahaz genuit Ioadai: & Ioadai genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: porro Zamri genuit Mofa, Et Mofa genuit Banaa, cuius filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel.

19. Porro Asel sex filii fuerunt, his nominibus, Ezricam, Bochrui, Ismahel, Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi, filii Asel. Filii autem Esac fratris eius, Vlam primogenitus, & Iehus secundus, & Eliphale tertius. Fueruntque filii Vlam viri robustissimi, & magno robore tendentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes, usque ad centum quinquaginta millia. omnes hi, filii Beniamin.

20. Filii autem Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Barfaith. Heber autem genuit Iephlat, & Somer, & Hotham, & Suaa sororem eorum. Filii Iephlat: Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filii Iephlat. Porro filii Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram. Filii autem Helem fratris eius: Supha, & Iemna, & Selles, & Amal. Filii Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, & Iamra, Bozor, & Hod, & Samma, & Salusa, & Iethran, & Berai. Filii Iether: Iephonne, & Phaspha, & Ara. Filii autem Olla: Aree, & Haniel, & Resia. Omnes hi filii Afer, principes cognationum, electi atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum aetatis quae apta esset ad bellum, vigintisex millia.

21. Beniamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbel secundum, Abara tertium, Nohaa quartum, & Rapha quintum. Fueruntque filii Bale: Addar, & Gera, & Abiud, & Abisue quoque, & Naaman, & Ahoe, sed & Gera, & Sephuphan, & Huram. Hi sunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manahath. Naaman autem & Achia, & Gera ipse transtulit eos, & genuit Oza & Ahihud. Porro Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Husim & Bara uxores suas. Genuit autem de Hodes uxore sua, Iobab, & Sebia, & Mofa, & Molchom, Iehus quoque & Sechia, & Marma. hi sunt filii eius principes in familiis suis. Mehusim vero genuit Achitob, & Elphaal. Porro filii Elphaal: Heber, & Misaam, & Samad: hic edificauit Ono, & Lod, & filias eius, Baria autem & Sama principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugauerunt habitatores Geth. Et Abio, & Sefac, & Ierimoth, Et Zabadia, & Arod, & Heder, Michael quoque & Iespha, & Ioha filii Barja. Et Zabadia, & Mosollam, Et Hezeki, & Heber, Et Iesamari, & Iezlia, & Iobab filii Elphaal. Et Iacim, & Zechri, & Zabd, Et Elioenai, & Selethai, & Eliel, Et Adaia, & Baraia, & Samarath filii Semei. Et Iephphan, & Heber, & Eliel, Et Abdon, & Zechri, & Hanan, Et Hanania, & Aelan, & Anathothai, Et Iephdaia, & Phauuel filii Sefac. Et Samsari, & Sohoria, & Otholia, Et Iersia, & Elia, & Zechri, filii Ieroha.

nuit autem de Hodes uxore sua, Iobab, & Sebia, & Mofa, & Molchom, Iehus quoque & Sechia, & Marma. hi sunt filii eius principes in familiis suis.

11. Mehusim vero genuit Achitob, & Elphaal. Porro filii Elphaal: Heber, & Misaam, & Samad: hic edificauit Ono, & Lod, & filias eius, Baria autem & Sama principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugauerunt habitatores Geth. Et Abio, & Sefac, & Ierimoth, Et Zabadia, & Arod, & Heder, Michael quoque & Iespha, & Ioha filii Barja. Et Zabadia, & Mosollam, Et Hezeki, & Heber, Et Iesamari, & Iezlia, & Iobab filii Elphaal. Et Iacim, & Zechri, & Zabd, Et Elioenai, & Selethai, & Eliel, Et Adaia, & Baraia, & Samarath filii Semei. Et Iephphan, & Heber, & Eliel, Et Abdon, & Zechri, & Hanan, Et Hanania, & Aelan, & Anathothai, Et Iephdaia, & Phauuel filii Sefac. Et Samsari, & Sohoria, & Otholia, Et Iersia, & Elia, & Zechri, filii Ieroha.

12. Hi patriarchae, & cognationum principes, qui habitauerunt in Ierusalem. In Gabaon autem habitauerunt Abi-gabaon, & nomen uxoris eius Maacha. Filiusque eius primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadai, Gedor quoque, & Abio, & Zacher, & Macelloth. Et Macelloth genuit Samaa: habitaueruntque ex aduerso fratrum suorum in Ierusalem cum fratribus suis. Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul: porro Saul genuit Ionathan, & Melchi-sua, & Abinadab, & Esbaal. Filius autem Ionathan, Merib-baal: & Merib-baal genuit Michai. Filii Michai, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz. Et Ahaz genuit Ioadai: & Ioadai genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: porro Zamri genuit Mofa, Et Mofa genuit Banaa, cuius filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel.

13. Porro Asel sex filii fuerunt, his nominibus, Ezricam, Bochrui, Ismahel, Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi, filii Asel. Filii autem Esac fratris eius, Vlam primogenitus, & Iehus secundus, & Eliphale tertius. Fueruntque filii Vlam viri robustissimi, & magno robore tendentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes, usque ad centum quinquaginta millia. omnes hi, filii Beniamin.

14. Niuersus ergo Israel dinumeratus est: & summa eorum scripta est in Libro regum Israel, & Iuda: translataeque sunt in Babylonem propter delictum suum. Qui autem habitauerunt primi in possessionibus, & in urbibus suis: Israel, & sacerdotes, & Leuitae, & Nathinae. Comorati sunt in Ierusalem de filiis Iuda, & de filiis Beniamin, de filiis quoque Ephraim, & Manasse.

15. Othei filius Ammiud, filius Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Iuda. Et de Siloni: Asaia primogenitus, & filii eius. De filiis autem Zara: Iehuel, & fratres eorum, sexcenti nonaginta.

16. Porro de filiis Beniamin: Salo filius Mosollam, filii Oduia, filii Asana. Et Iobania filius Ieroham: & Ela filius Ozi, filii Mochori: & Mosollam filius Saphatiae, filii Rabuel, filii Iebaniae. Et fratres eorum per familias suas, nongenti quinquaginta sex. omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum. De sacerdotibus autem: Iedaia, Ioiarib, & Iachin: Azarias quoque filius Helciae, filii Mosollam, filii Sadoe, filii Meraioth, filii Achitob, pontifex domus Dei. Porro Adaias filius Ieroham, filii Phassur, filii Melchiae: & Maasai filii Adiel, filii Iezra, filii Mosollam, filii Mosollamith, filii Em-

Abitob. (vet. D.) o. l. Ge. o. l.

7. 9. f.

Nomina generis Saul. 1. reg. 14. 5. 7. 9. 5.

Filii Vlam.

- Vet. Compl.

De sacerdotibus, Leuitisque & officii eorum.

III (vet. copl.)

mer³. Fratres quoque eorū principes per familias
 c suas, mille septingenti sexaginta, fortissimi robo-
 re ad faciendum opus ministerii in domo Dei. De
 Leuitis autem: Semeia filius Hasub filii Ezricam,
 filii Hasebia de filiis Merari. Bacbacar quoque car-
 pentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filii
 Zechri, filii Afaph, & Obdia filius Semeia filii Ga-
 lal, filii Idithun: & Barachia filius Afa, filii Elca-
 na, qui habitauit in atriiis Netophati. Ianitores au-
 tem: Sellum, & Accub, & Telmon, & Ahiman: &
 frater eorū Sellum princeps. Usque ad illud tem-
 pus, in porta regis ad Orientem, obseruabant per
 vices suas de filiis Leui. Sellum verò filius Core fi-
 lii Abiasaph, filii Core, cum fratribus suis, & do-
 mo patris sui, hi sunt Coritæ super opera ministe-
 D rii, custodes vestibulorum tabernaculi: & familiae
 eorum per vices castrorum Domini custodientes
 introitum. Phinees autem filius Eleazari, erat dux
 eorum coram Domino. Porro Zacharias filius Mo-
 sollamia, ianitor portæ tabernaculi testimonii.
 Omnes hi electi in ostiarios per portas, ducenti
 duodecim: & descripti in villis propriis: quos con-
 stituerunt Dauid, & Samuel videns, in fide sua tam
 David & Samuel
 videns quæ ordi-
 nauerint.
 iplos, quàm filios eorū in ostiis domus Domini, &
 in tabernaculo vicibus suis. Per quatuor vetos e-
 rant ostiarii: id est ad Orientem, & ad Occidentem,
 & ad Aquilonem, & ad Austrum. Fratres autem eo-
 rum in viculis morabantur, & veniebant in sabba-
 this suis de tempore vsque ad tempus. His quatuor
 Leuitis creditus erat omnis numerus ianitorum,
 & erant super exedras, & thesauros domus Domi-
 ni. Per gyrum quoque templi Domini moraban-
 tur in custodiis suis: vt cum tempus fuisset, ipsi ma-
 ne aperirent fores. De horum grege erant & super
 vasa ministerii: ad numerum enim & infereban-
 tur vasa, & efferebantur. De ipsis & qui credita ha-
 bebant utensilia sanctuarii, præerant similia, & vi-
 no, & oleo, & thuri, & aromatibus. Filii autem sa-
 cerdotum vnguenta ex aromatibus conficiebant.
 Et Mathathias Leuites primogenitus Sellum Co-
 ritæ, præfectus erat eorum quæ in sartagine frige-
 bantur. Porro de filiis Caath fratribus eorum, su-
 per panes erant propositionis, vt semper novos per
 singula sabbatha præpararent. Hi sunt principes
 cantorum per familias Leuitarum, qui in exedris
 morabantur, vt die ac nocte iugiter suo ministe-
 rio deseruirent. Capita Leuitarum, per familias
 suas principes, mauerunt in Ierusalem. In Gabaon
 autem comorati sunt pater Gabaon Ichiel, & no-
 men vxoris eius Maacha. Filius primogenitus eius
 Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab, Ge-
 dor quoque, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth.
 Porro Macelloth genuit Samaam: isti habitau-
 erunt eregione fratrum suorum in Ierusalem, cum
 fratribus suis. Ner autem genuit Cis: & Cis ge-
 nuit Saul: & Saul genuit Jonathan, & Melchisua,
 & Abinadab, & Esbaal. Filius autem Jonathan,
 Meribbaal: & Meribbaal genuit Michaa. Porro fi-
 lii Michaa, Phithon & Melech, & Tharaa, & Ahaz.
 Ahaz autem genuit Iara: & Iara genuit Alamath,
 & Azmoth, & Zamri. Zamri autem genuit Mo-
 sa. Mosa verò genuit Banaa: cuius filius Raphaia,
 genuit Elasa: de quo ortus est Asef. Porro Asef sex
 filios habuit his nominibus, Ezricam, Bochrū, Is-
 mahel, Saria, Obdia, Hanan. hi sunt filii Asef.

Hilisthiim autem pugnabant contra Israel,
 fugeruntque viri Israel Palæstinos, & ce-
 ciderunt vulnerati in monte Gelboe. Cum
 que appropinquassent Philisthæi persequentes Saul
 & filios eius, percusserunt Jonathan, & Aminadab,
 & Melchisua filios Saul. Et aggrauatum est præ-
 lium contra Saul, inueneruntque eum sagittarii,
 & vulnerauerunt iaculis. Et dixit Saul ad armige-
 rum suum, Euagina gladium tuum, & interfice
 me: ne forte veniant incircuncisi isti, & illudant
 mihi. noluit autem armiger eius hoc facere, ti-
 more perterritus: arripuit ergo Saul ensē, & ir-
 ruit in eum. Quod cum vidisset armiger eius, vi-
 delicet mortuum esse Saul, irruit etiā ipse in gla-
 dium suum, & mortuus est. Interiit ergo Saul, &
 tres filii eius, & omnis domus illius pariter concidi-
 dit. Quod cum vidissent viri Israel qui habitabant
 in campestribus, fugerunt: & Saul ac filii eius mor-
 tuis, dereliquerunt vrbes suas, & huc illucque di-
 spersi sunt: veneruntque Philisthiim, & habitau-
 erunt in eis. Die igitur altero detrahentes Philis-
 thiiim spolia cæforum, inuenerunt Saul, & filios
 eius iacentes in monte Gelboe. Cumque spoliaf-
 sent eum, & amputassent caput, armisque nudaf-
 sent, miserunt in terram suam, vt circūferretur,
 & ostēderetur idolorum templis & populis: arma
 autem eius consecrauerunt in phano dei sui, &
 corpus affixerunt in templo Dagon. Hoc cum
 audissent viri Iabes-Galaad, omnia scilicet quæ
 Philisthiim fecerant super Saul, Consurrexerunt
 D singuli virorū fortium, & tulerunt cadauera Saul
 & filiorum eius: attuleruntque ea in Iabes, & sepe-
 lierunt ossa eorum subter quercum quæ erat in
 Iabes, & ieiunauerunt septem diebus. Mortuus
 est ergo Saul propter iniquitates suas, eo quod
 præuaricatus sit mandatum Domini quod præce-
 perat, & non custodierit illud: sed insuper etiam
 pythonissam consuluerit, nec sperauerit in Do-
 mino, propter quod interfecit eum, & transtulit
 regnum eius ad Dauid filium Isai. C A P. XI.

Congregatus est igitur omnis Israel ad Da-
 uid in Hebron, dicens, Os tuum sumus &
 caro tua. Heri quoque & nudius tertius cū
 adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas & intro-
 ducebas Israel: tibi enim dixit Dominus Deus tuus,
 Tu pasces populum meum Israel, & tu eris prin-
 ceptus super eum. Venerunt ergo omnes maiores na-
 tu Israel ad regem in Hebron, & iniit Dauid cum
 eis fœdus coram Domino: vixeruntque eum re-
 gem super Israel, iuxta sermonem Domini quæ
 locutus est in manu Samuel. Abiit quoque Da-
 uid, & omnis Israel in Ierusalē, hæc est Iebus, vbi
 erant Iebusæi habitatores Terræ. Dixeruntque qui
 habitabant in Iebus ad Dauid, Nō ingredieris huc.
 porro Dauid cepit arcem Sion, quæ est Ciuitas-
 Dauid, dixitque, Omnis qui percusserit Iebusæum
 in primis, erit princeps & dux. ascendit igitur pri-
 mus Ioab filius Saruia, & factus est princeps. Ha-
 bitauit autem Dauid in arce, & idcirco appellata
 est Ciuitas-Dauid. Aedificauitque urbem in cir-
 cuitu à Mello, vsque ad gyrum: Ioab autem reli-
 qua vrbe extruxit. Proficiebatque Dauid vadēs &
 crescens, & Dominus exercituum erat cum eo.
 Hi principes virorum fortium Dauid, qui ad-
 iuuerunt eum vt rex fieret super omnem Israel,

Pugnās Saul cō-
 tra philisthæos
 occiditur cum fi-
 liis. i. reg. 31. a.

Abinadab, (vet.
 Ge. l. Di. o. l.)

Saul seipsum
 interfecit.

Philisthiim spo-
 liato saule, de-
 ferit caput eius
 in terram suā.

caput (vet. Di. o.
 l. Ge. o. l.)
 Galaaditæ sepe-
 liunt saule, & fi-
 lios ipsius.

Ierusalem.
 Saul quare occi-
 sus à Deo.

i. reg. 15. c.

i. reg. 21. b.

Vngitur Dauid
 in regem.
 i. reg. 3. a.

Pascere populū.

Ierusalēni quæ
 est Iebus.

Arx sion capitur
 à Dauid.
 Iebusæum percu-
 sissent præmiū.

Deus cū Dauid.

Catalogus for-
 tium Dauid.
 i. reg. 31. a.

Sellum.

Phinees.
 Zacharias.

Dauid & Samuel
 videns quæ ordi-
 nauerint.

Panes propo-
 sitionis.

i. 2. a.

Familia Saul.
 i. 2. d.

iuxta verbum Domini quod locutus est ad Israel.
I Et iste numerus robustorum Dauid: Iesbaam fi-
 lius Hachamoni princeps inter triginta: iste leua-
 uit hastam suam super trecentos vulneratos vna
 vice.¹² Et post eum Eleazar filius Patruī-eius Aho-
 hites, qui erat inter tres potentes. iste fuit cum Da-
 uid in Phes-domim, quando Philisthiim congregati sunt ad locum illum in prælium: & erat ager
 regionis illius plenus hordeo, fugerátque populus
 à facie Philisthinorum.¹³ Hi steterunt in medio a-
 gri, & defenderunt eū: cumque percussissent Phi-
 listhæos, dedit Dominus salutem magnam popu-
 lo suo.¹⁴ Descenderunt autē tres de triginta prin-
 cipibus ad petram, in qua erat Dauid, ad spelun-
 cam Odollam, quando Philisthiim fuerát castra-
 metati in Valle-raphaim. Porro Dauid erat in præ-
 sidio, & statio Philisthinorū in Beth-léhem.¹⁵ Desy-
 derauit igitur Dauid aquam, & dixit, O siquis da-
 ret mihi aquam de cisterna Beth-léhem, quæ est
 in porta.¹⁶ Tres ergo isti per media castra Philisthi-
 norum perrexerunt, & hauserūt aquam de cister-
 na Beth-léhem, quæ erat in porta, & attulerūt ad
 Dauid vt biberet: qui noluit, sed magis libauit il-
 lam Domino, dicens, Absit vt in conspectu Dei
 mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum
 bibam: quia in periculo animarum suarum attu-
 lerunt mihi aquam. & ob hanc causam noluit bi-
 bere. hæc fecerūt tres robustissimi.¹⁷ Abisai quo-
 que frater Ioab ipse erat princeps trium, & ipse le-
 uauit hastam suam contra trecentos vulneratos,
 & ipse erat inter tres nominatissim.¹⁸ Et inter tres
 secundus inclutus, & princeps eorum: verūtamen
 vsque ad tres primos non peruenerat.¹⁹ Banaias fi-
 lius Ioiadæ viri robustissimi, qui multa opera per-
 petrarat, de Cabsael: ipse percussit duos ariel Mo-
 ab: & ipse descendit, & interfecit leonem in media
 cisterna tēpore niuis. Et ipse percussit virū Aegy-
 ptium, cuius statura erat quinque cubitorum, &
 habebat lanceam vt liciatoriū textentium: descen-
 dit igitur ad eum cū virga, & rapuit hastam quā
 tenebat manu, & interfecit eum hasta suā. Hæc fe-
 cit Banaias filius Ioiadæ, qui erat inter tres robu-
 stos nominatissim.²⁰ Inter triginta primus, verūtamen
 ad tres vsque nō peruenerat: posuit autem
 eum Dauid ad auriculam suam.²¹ Porro fortissi-
 mi viri in exercitu, Ahasel frater Ioab, & Elchan-
 nan filius Patruī-eius de Beth-léhem.²² Sammoth
 Arorites, Helles Phalonites.²³ Ira filius Acces The-
 cuites, Abiezer Anathothites.²⁴ Sobbochai Husathi-
 tes, Ilai Ahohites, Maharai Netophathites, Heled
 filius Baana Netophathites.²⁵ Ethai filius Ribai de
 Gabaath filiorū Benjamin, Banaia Pharatonites.
 32. Hurai de Torrente-Gaas, Abiel Arbathites. Az-
 moth Bauramites, Eliaba Salabonites.²⁶ Filij Assem
 Gezonites, Ionathan filius Sage Ararites.²⁷ Ahiam
 filius Sachar Ararites, Eliphai filius Vri.²⁸ Hopher Me-
 cherathites, Ahia Phelonites.²⁹ Hefro Carmelites,
 Naarai filij Azbai.³⁰ Ioel frater Nathan, Mibahar
 filius Agarai.³¹ Selec Ammonites, Naharai Berothi-
 tes armiger Ioab filij Saruia.³² Ira Iethræus, Gareb
 Iethræus. Vrias Hethæus, Zabad filius Oholi.³³ Adina
 filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & cū
 eo triginta.³⁴ Hanan filius Maacha, & Iosaphat Ma-
 thanites.³⁵ Ozia Astarothites, Samma & Iehiel filij
 Hotham Arorites.³⁶ Jedihel filius Samri, & Ioha fra-
 ter eius Thofaites.³⁷ Eliel Mahumites, & Ieribai &

Iesbaam.
 Eleazar.
 victoria Deo tri-
 buitur.
 -Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l.
 Dauid sitiens nō
 vult bibere aquā
 quæ in periculo vi-
 tæ hauserant.
 Abisai.
 Banaias.
 vir robustissi-
 mus, (Vet. Ge. l.
 Di. l.)
 Gigas à Banaias
 occisus.
 -Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. v.
 Pax.
 Adiutor Dauid,
 Deus.
 1. Reg. 19. b.
 -Vet. Di. o. Ge. l.
 millia (ve. cōp.)
 Numerus eorū
 qui erāt cum Da-
 uide vt cōstitue-
 rent eū regem.

Iosia filii Elnaem, & Iethma Moabites. Eliel &
 Obed, & Iasiel de Masobia. CAP. XII.
I quoque venerunt ad Dauid in Siceleg,
 cum adhuc fugeret Saul filium Cis, Qui
 erant fortissimi & egregii pugnatōres, tē-
 dētes arcum, & vtraque manu fundis saxa iacien-
 tes, & dirigētes sagittas: de fratribus Saul ex tribu
 Benjamin. Princeps Abiezer, & Ioas filij Samaa Ga-
 baathites: & Iaziel & Phallet filij Azmoth, & Bara-
 cha & Iehu Anathothites. Samaias quoque Gabao-
 nites fortissimus inter triginta & super triginta.
 Jeremias & Icheziel & Iohanān & Iezabad Gade-
 rothites. Et Eluzai & Ierimuth, & Baalia, & Sama-
 ria & Saphatia Haruphites. Elcana & Iesia & Aza-
 reel & Ioezer & Iesbaam de Carehim. Ioela quo-
 que & Zabad filij Ieroham de Gedor. Sed & de
 Gaddi transfugerūt ad Dauid, cum lateret in de-
 serto, viri robustissimi, & pugnatōres optimi, te-
 nentes clypeum & hastam: facies eorum quasi fa-
 cies leonis, & veloces quasi capræ in montibus.
 9. Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius, Mas-
 mana quartus, Jeremias quintus, Echi sextus, Eliel
 septimus, Iohanān octauus, Elzebad nonus, Iere-
 mias decimus, Machbanai vndecimus. Hi de filiis
 Gad principes exercitus: nouissimus, centū militi-
 bus præerat, & maximus mille. Isti sunt qui trās-
 ierunt Iordanem mense primo, quando inunda-
 re consuevit super ripas suas: & omnes fugauerūt
 qui morabantur in vallibus ad Orientalem plagā
 & Occidentalem. Venerunt autem & de Benia-
 min & de Iuda ad præsidium in quo morabatur
 Dauid. Egressusque est Dauid obuiam eis, & ait,
 Si pacificè venistis ad me vt auxiliemini mihi, cor
 meū iungatur vobis. si autē insidiamini mihi pro-
 aduersariis meis, cum ego iniquitatē in manibus
 non habeam, videat Deus patrum nostrorū, & iu-
 dicet. Spiritus verò Domini induit Amasai princi-
 pem inter triginta, & ait, Tui sumus o Dauid, &
 tecū fili Isai. Pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis.
 te enim adiuuat Deus tuus. Suscepit ergo eos Da-
 uid, & cōstituit principes turmæ. Porro de Ma-
 nasse transfugerunt ad Dauid, quando veniebat
 cum Philisthiim aduersus Saul, vt pugnaret: & nō
 dimicauit cum eis, quia inito consilio remiserūt
 eum principes Philisthinorum, dicentes, Periculo
 capitis nostri reuertetur ad dominū suum Saul.
 20. Quando igitur reuersus est in Siceleg, transfuge-
 runt ad eū de Manasse, Ednas, & Iozabad, & Iedi-
 hel, & Michael & Ednas & Iozabad, & Eliu, & Sa-
 lathi, principes militū in Manasse. Hi præbuerunt
 auxiliū Dauid aduersus latrunculos: omnes enim
 erant viri fortissimi, & facti sunt principes in ex-
 ercitu. sed & per singulos dies veniebāt ad Dauid
 ad auxiliandum ei, vsque dum fieret grandis nu-
 merus, quasi exercitus Dei. Iste quoque est nu-
 merus principum exercitus, qui venerunt ad Da-
 uid, cum esset in Hebron, vt trāsferrent regnum
 Saul ad eum, iuxta verbū Domini. Filij Iuda por-
 tantes clypeum & hastā, sex millia octingenti ex-
 pediti ad prælium. De filiis Simeon virorum for-
 tissimorum ad pugnādum, septem millia centū.
 26. De filiis Leui, quatuor millia sexcenti. Ioiada quo-
 que princeps de stirpe Aaron, & cum eo tria mil-
 lia septingenti. Sadoc etiam puer egregius indolis,
 & domus patris eius, principes vigintiduo. De filiis
 autē Benjamin fratribus Saul, tria millia. magna

Qui transfugerunt
 ad Dauid, cū ad-
 huc fugeret Saul.
 -Vet. M. Ge. l. o.
 Di. o. l.
 -Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. v.
 Pax.
 Adiutor Dauid,
 Deus.
 1. Reg. 19. b.
 -Vet. Di. o. Ge. l.
 millia (ve. cōp.)
 Numerus eorū
 qui erāt cum Da-
 uide vt cōstitue-
 rent eū regem.

enim pars eorū adhuc sequebatur domum Saul.
 30 Porro de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis. Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomina sua venerunt vt constiteret regem Dauid. De filiis quoque Issachar viri eruditi qui nouerant singula tempora, ad præcipiendum quid facere deberet Israel, principes ducenti: omnis autem reliqua tribus, eorum consilium sequebatur. Porro de Zabulon qui egrediebantur ad prælium, & stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxiliū, non in corde duplici. Et de Nephthali, principes mille: & cum eis instructi clypeo & hasta, triginta & septem millia. De Dan etiā, præparati ad prælium, vigintiocto millia sexcenti. Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie prouocantes quadraginta millia. Trans Iordanem autē de filiis Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centū viginti millia. Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, vt constituerent regem Dauid super vniuersum Israel: sed & omnes reliqui ex Israel, vno corde erant vt rex fieret Dauid. Fueruntque ibi apud Dauid tribus diebus comedentes & bibentes. præparauerant enim eis fratres sui. Sed & qui iuxta eos erant, vsque ad Issachar & Zabulon & Nephthali, afferebant panes in asinis, & camelis, & mulis, & bobus ad vescendum: farinam, palathas, vnam passam, vinum, oleum, boues, arietes ad omnem copiam. gaudium quippe erat in Israel.

Numerus exercitus Dauidis
 322222.

Reducitur arca de Cariath-iarim.

egreditur (prætemp. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

1. Reg. 6. a.

Vet. Ge. l. Di. l.

Abinadab (Hebraic.)

Oza occisus à Deo, quod arcam strigisset. numc. 4. b.

31 Nunc autem consilium Dauid cum tribunis & centurionibus, & vniuersis principibus, & ait ad omnem cœtum Israel, Si placet vobis, & à Domino Deo nostro egredietur sermo quē loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in vniuersas regiones Israel, & ad sacerdotes & Leuitas qui habitant in suburbanis vrbium, vt congregentur ad nos, Et reducamus arcam Dei nostri ad nos: non enim requisuimus eam in diebus Saul. Et respondit vniuersa multitudo vt ita fieret: placuerat enim sermo omni populo. Congregauit ergo Dauid cunctum Israel à Sihor Aegypti, vsque dum ingrediaris Emath, vt adduceret arcam Dei de Cariath-iarim. Et ascendit Dauid & omnis vir Israel ad collem Cariath-iarim, qui est in Iuda, vt afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim, vbi inuocatum est nomē eius. Imposueruntque arcam Dei super plaustrum nouū, de domo Aminadab. Oza autē, & frater eius minabant plaustrum. Porro Dauid & vniuersus Israel, ludebant coram Deo omni virtute, in canticis & in citharis, & psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis. Cum autē peruenissent ad Aream-chidon, tetendit Oza manum suam, vt sustentaret arcam: bos quippe lasciuens, paululum inclinauerat eam. Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eū, eo quod tetigisset arcam: & mortuus est ibi corā Deo. Cōtristatusque est Dauid, eo quod diuississet Dominus Ozam: vocauitque locū illum, Diuisio Ozæ, vsque in præsentē diem.
 32 Et timuit Deum tunc tēporis, dicens, Quomodo possum ad me introducere arcam Dei? Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est in Ciuitate Dauid, sed auertit in domum Obed-edom

Gethæ. Mansit ergo arca Dei in domo Obed-edom tribus mensibus: & benedixit Dominus domui eius, & omnibus quæ habebat. CAP. XIII.

33 Misit quoque Hiram rex Tyri nūcios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices parietum lignorumque, vt ædificarent ei domū. Cognouitque Dauid eo quod confirmasset eum Dominus in regem super Israel, & subleuatum est regnum suum super populum eius Israel. Accepit quoque Dauid alias vxores in Ierusalem: genuitque filios & filias. Et hæc nomina eorum qui nati sunt in Ierusalem: Samua & Sobab, Nathan & Salomon, Iebahar, & Elisua, & Eliphælet, Noga quoque, & Napheg, & Iaphia, Elisama, & Baal-iada, & Eliphælet. Audiētes autem Philisthiim eo quod vnctus esset Dauid in regem super vniuersum Israel, ascenderunt omnes vt quærerēt eum: quod cū audisset Dauid, egressus est obuiā eis. Porro Philisthiim venientes, diffusi sunt in Valle-raphaim.
 34 Consuluitque Dauid Dominum, dicens, Si ascendam ad Philisthæos, & si trades eos in manu mea? & dixit ei Dominus, Ascende, & tradā eos in manu tuā. Cūque illi ascendissent in Baal-pharasm, percussit eos ibi Dauid, & dixit, Diuisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut diuiditur aqua. & idcirco vocatū est nomē illius loci, Baal-pharasm. Dereliqueruntque ibi deos suos, quos Dauid iussit exuri. Alia autē vice Philisthiim iruerunt, & diffusi sunt in valle. Consuluitque rursum Dauid Deum: & dixit ei Deus, Non ascendas post eos, recede ab eis, & venies contra illos ex aduerso pyrorum. Cūque audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. egressus est enim Deus ante te, vt percutiat castra Philisthiim. Fecit ergo Dauid sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philistinorum, de Gabaon vsque Gazera. Diulgatumque est nomē Dauid in vniuersis regionibus, & Dominus dedit pauorē eius super omnes gētes. CAP. XV.

35 Ecit quoque sibi domos in Ciuitate Dauid: & ædificauit locum arcæ Dei, tetenditque ei tabernaculū. Tunc dixit Dauid, Illicitum est vt à quocunque portetur arca Dei, nisi à Leuitis: quos elegit Dominus ad portandum eam, & ad ministrandum sibi vsque in æternum.
 36 Congregauitque vniuersum Israel in Ierusalem, vt afferretur arca Dei in locum suum quē præparauerat ei. Necnon & filios Aaron & Leuitas. De filiis Caath, Vriël princeps fuit: & fratres eius centū viginti. De filiis Merari, Afaiā princeps: & fratres eius ducēti viginti. De filiis Gersom, Ioel princeps: & fratres eius cētum triginta. De filiis Elisaphan, Semeias princeps: & fratres eius ducenti. De filiis Hebron, Eliel princeps: & fratres eius octoginta.
 37 De filiis Oziel, Aminadab princeps: & fratres eius centum duodecim. Vocauitque Dauid Sadoc & Abiathar sacerdotes, & Leuitas, Vriël, Afaiā, Ioel, Semeiam, Eliel, & Aminadab: Et dixit ad eos, Vos qui estis principes familiarū Leuitarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israel ad locum qui ei præparatus est: ne vt à principio, quia nō eratis præsentēs, percussit nos Dominus: sic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus. Sanctificati sunt ergo sacerdotes & Leuitæ, vt portarēt arcam Domini Dei Israel.
 38 Et tulerunt filii Leui arcam Dei, sicut præceperat p. i.

Hiram mittit ligna & artifices, ad extructionē domus Dauidis. 1. reg. 5. b.

Dauid accepit vxores genuitque liberos.

et (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

Dauid consulto Domino vincit Philisthæos. 1. reg. 5. c. d.

Rursum præliate Deo, debellat eos.

Reddit Deus formidolosum Dauidem.

Soli Leuitæ arcæ gestare debebāt numc. 4. a. b.

Domini (Vet. Compl.)

1. 1. d.

Arca reducitur à Leuitis cum canticis.

Nume. 4. b.

Moyſes iuxta verbum Domini, humeris ſuis, in vectibus. Dixitque Dauid principibus Leuitarum, vt cōſtituerent de fratribus ſuis cantores in organis muſicorū, nablis videlicet, & lyris & cymbalis, vt reſonaret in excelsis ſonitus lætitiæ. Conſtitue rūtque Leuitas: Heman filium Ioel, & de fratribus eius Aſaph filium Barachiz. de filiis verò Merari, fratribus eorum: Ethan filium Caſaiæ. Et cū eis fratres eorum, in ſecūdo ordine, Zachariam & Ben & Iaziel & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab & Banaïam & Maafiam & Mathathiã & Eliphalu & Maceniam & Obed-edom & Iehiel, ianitores.

Cantores, Heman, Aſaph, Ethan.

Porro cantores, Heman, Aſaph, & Ethan: in cymbalis æneis concrepantes. Zacharias autē & Oziel, & Semiramoth & Iahiel & Ani & Eliab & Maafias & Banaïas in nablis arcana cantabant. Porro Mathathias & Eliphalu & Macenias & Obed-edom & Iehiel & Ozaziu: in citharis pro octaua canebant epinicion. Chonenias autem princeps Leuitarū, prophetiæ præerat, & ad præcinēdam melodiam: erat quippe valde ſapiens. Et Barachias & Elcana: ianitores arcæ. Porro Sebenias & Ioſaphat & Nathanael & Amaſai & Zacharias & Banaïas & Eliēzer ſacerdotes, clangebāt tubis coram arca Dei. & Obed-edom & Iehias erāt ianitores arcæ. Igitur Dauid & omnes maiores natu Iſrael, & tribuni, ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obed-edom cū lætitiã. Cūque adiuuiſſet Deus Leuitas qui portabāt arcam fœderis Domini, immolabātur ſeptem tauri & ſeptem arietes. Porro Dauid erat indutus ſtola byſſina, & vniuerſi Leuitæ qui portabant arcã, cantoresque, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: Dauid autem indutus erat ephod lineo. Vniuerſiſque Iſrael deducebant arcam fœderis Domini in iubilo, & ſonitu buccinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis & citharis concrepantes. Cūque perueniſſet arca fœderis Domini uſque ad Ciuitatem-Dauid, Michol filia Saul proſpiciens per fenestrã, vidit regem Dauid ſaltantem atque ludentem, & deſpexit eum in corde ſuo.

Lætitiã ingēs in reducenda arca. s reg. 6. c. - Vet. Di. l. Ge. l.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

* etiam (Vet. Ge. l. Di. o.)

Dauid ſaltās deſpicitur à Michol.

Collocata arca, bene præcatur populo Dauid. 1. reg. 6. d.

Benedicere in nomine Domini.

Conſtituit qui laudent deum in instrumentis muſicis.

* Del. (Vet. Cōpl.

Laudat Dominum. pſal. 104. b. ſa. 11. a.

Laudatus Deus.

- 11. Quærite Dominum, & virtutem eius: quærite faciem eius ſemper.
- 12. Recordamini mirabilium eius quæ fecit: ſignorū illius, & iudiciorum oris eius.
- 13. Semen Iſrael ſerui eius: filii Iacob electi eius.
- 14. Ipſe Dominus Deus noſter: in vniuerſa terra iudicia eius.
- 15. Recordamini in ſempiternum pacti eius: ſermonis quem præcepit, in mille generationes,
- 16. Quem pepigit cum Abraham: & iuramenti illius cum Iſaac.
- 17. Et conſtituit illud Iacob in præceptum: & Iſrael in pactum ſempiternum,
- 18. Dicens, Tibi dabo Terram-Chanãan, funiculum hæreditatis veſtræ.
- 19. Cum eſſent pauci numero, parui, & coloni eius.
- 20. Et tranſierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.
- 21. Non dimiſit quenquam calumniari eos: ſed increpauit pro eis reges,
- 22. Nolite tãgere chriſtos meos: & in prophetis meis nolite malignari.
- 23. Cantate Domino omnis terra: annuntiate ex die in diem ſalutare eius:
- 24. Narrate in Gentibus gloriam eius: & in cūctis populis mirabilia eius.
- 25. Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis ſuper omnes deos.
- 26. Omnes enim dii populorum, idōla: Dominus autem cælos fecit.
- 27. Confefſio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco eius.
- 28. Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domino gloriam & imperium.
- 29. Date Domino gloriam nomini eius, leuate ſacrificium, & venite in cōſpectu eius: & adorate Dominum in decōre ſancto.
- 30. Cōmoueatur à facie eius omnis terra: ipſe enim fundauit orbem immobilem.
- 31. Lætentur cæli, & exultet terra: & dicant in nationibus, Dominus regnauit.
- 32. Tonet mare, & plenitudo eius: exultent agri, & omnia quæ in eis ſunt.
- 33. Tunc laudabūt ligna ſaltus coram Domino: quia venit iudicare terram.
- 34. Cōfitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum miſericordia eius.
- 35. Et dicite, Salua nos Deus ſaluator noſter: & congrega nos, & erue de Gentibus, vt confiteamur nomini ſancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.
- 36. Benedictus Dominus Deus Iſrael ab æterno uſque in æternum: & dicat omnis populus, Amen, & hymnum Deo.
- 37. Dereliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini Aſaph & fratres eius: vt miniſtrarent in cōſpectu arcæ iugiter per ſingulos dies, & vices ſuas.
- 38. Porro Obed-edom, & fratres eius ſexaginta octo: & Obed-edom filium Idithun, & Hoſa conſtituit ianitores. Sadoc autem ſacerdotem, & fratres eius ſacerdotes, corã tabernaculo Domini in excelfo quod erat in Gaba: vt offerret holocauſta Domino ſuper altare holocautomatis iugiter, mane & veſpere, iuxta omnia quæ ſcripta ſunt in lege Domini, quã præcepit Iſraeli. Et poſt eū Heman & Idithun, & reliquos electos, vnūquenq; vocabulo

Querēdas De.

Iſraelitz. populus Dei.

Promiſſiones.

Cuſtodit De. populum ſuum quem vniuit. pſal. 95. a.

Predicandus Deus.

- Vet. Ge. o. l. Di. o. l.

Laus Deo.

Exultandum in Deo.

Bonus. Miſericors.

Orandus ſaluator.

* Domino (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

suo, ad confitendum Domino, Quoniam in æternum misericordia eius. Heman quoque & Idithun canentes tuba, & quatientes cymbala: & omnia musicorum organa ad canendum Domino: filios autem Idithun fecit esse portarios. Reuersusque est omnis populus in domum suam: & Dauid, ut benediceret etiam domui suæ. CAP. XVII.

C Vm autem habitaret Dauid in domo sua, dixit ad Nathan prophetam, Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem foederis Domini sub pellibus est. Et ait Nathan ad Dauid, Omnia quæ in corde tuo sunt fac: Deus enim tecum est. Igitur nocte illa factus est sermo Domini ad Nathan, dicens, Vade, & loquere Dauid seruo meo, Hæc dicit Dominus, Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum: Neque enim mansi in domo ex eo tempore quo eduxi Israel de Terra Ægypti usque ad diem hanc: sed fui semper mutans loca tabernaculi, & in tentorio manens cum omni Israel. Nunquid locutus sum saltem vni iudicum Israel, quibus præceperam ut pascerent populum meum, & dixi, Quare non ædificastis mihi domum cedrinam? Nunc itaque sic loqueris ad seruum meum Dauid, Hæc dicit Dominus exercituum, Ego tuli te, cum in pascuis sequereris gregem: ut esses dux populi mei Israel. Et fui tecum quocumque perrexisti: & interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi nomē quasi vnus magnorum qui celebrantur in terra. Et dedi locum populo meo Israel: plantabitur, & habitabit in eo, & ultra non commouebitur: nec filii iniquitatis atterent eos, sicut à principio. Ex diebus quibus dedi iudices populo meo Israel, & humiliavi vniuersos inimicos tuos. annuntio ergo tibi, quod ædificaturus sit tibi Dominus domum. Cumque impleueris dies tuos ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis: & stabiliam regnum eius. Ipse ædificabit mihi domum, & firmabo solium eius usque in æternum. EGO ERO EI IN PATREM, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te fuit. Et statuam eum in domo mea, & in regno meo usque in sempiternum: & thronus eius erit firmissimus in perpetuum. Iuxta omnia verba hæc, & iuxta vniuersam visionem istam, sic locutus est Nathan ad Dauid. Cumque venisset rex Dauid, & sedisset coram Domino, dixit, Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, ut præstares mihi talia? Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, ideoque locutus es super domum serui tui etiam in futurum: & fecisti me spectabilem super omnes homines Domine Deus. Quid ultra addere potest Dauid, cum ita glorificaueris seruum tuum, & cognoueris eum? Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, & nota esse voluisti vniuersa magnalia? Domine non est similis tui: & non est alius Deus absque te, ex omnibus quos audiuius auribus nostris. Quis enim est alius, ut populus tuus Israel, gens vna in terra, ad quam perrexit Deus, ut liberaret, & faceret populum sibi, & magnitudine sua, atque terroribus eiiceret nationes à facie eius, quem de Ægypto liberarat? Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum usque in æternum, & tu Domine factus es Deus eius. Nunc igitur Domine, sermo quem lo-

cutus es famulo tuo, & super domum eius, confitemetur in perpetuum, & fac sicut locutus es. Permaneatque, & magnificetur nomen tuum usque in sempiternum: & dicatur, Dominus exercituum Deus Israel, & domus Dauid serui eius permanens coram eo. Tu enim Domine Deus meus reuelasti auriculam serui tui, ut ædificares ei domum: & idcirco inuenit seruus tuus fiduciam ut oret coram te. Nunc ergo Domine tu es Deus: & locutus es ad seruum tuum tanta beneficia? Et cepisti benedicere domui serui tui, ut sit semper coram te: te enim Domine benedicente, benedicta erit in perpetuum. CAP. XVIII.

F Actum est autem post hæc, ut percuteret Dauid Philisthim, & humiliaret eos, & tolleret Geth & filias eius de manu Philisthim: percuteretque Moab, & fieret Moabitæ serui Dauid, offerentes ei munera. Eo tempore percussit Dauid etiam Adaræzer regem Soba regionis Hemath, quando perrexit ut dilataret imperium suum usque ad flumen Euphratem. Cepit ergo Dauid mille quadrigas eius, & septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum: subneruauitque omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis quas reseruauit sibi. Superuenit autem & Syrus Darmascenus, ut auxilium præberet Adaræzer regi Soba: sed & huius percussit Dauid viginti duo millia virorum. Et posuit milites in Darmasco, ut Syria quoque seruiret sibi, & offerret munera. adiuuitque eum Dominus in cunctis ad quæ perrexit. Tulit quoque Dauid pharetras aureas, quas habuerant serui Adaræzer: & attulit eas in Ierusalem. Necnon de Tebath & Chun urbibus Adaræzer æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea. Quod cum audisset Thou rex Hemath, percussisse videlicet Dauid omnem exercitum Adaræzer regis Soba, Misit Adoram filium suum ad regem Dauid, ut postularet ab eo pacem, & congratularetur ei quod percussisset, & expugnasset Adaræzer: aduersarius quippe erat Thou Adaræzer. sed & omnia vasa aurea, & argentea, & ænea Consecrauit Dauid rex Domino, cum argento & auro quod tulerat ex vniuersis gentibus, tam de Idumæa & Moab, & filiis Ammon, quam de Philisthim & Amalec. Abisai vero filius Saruæ percussit Edom in Vallis salinarum, decem & octo millia: & constituit in Edom præsidium, ut seruiret Idumæa Dauid: saluauitque Dominus Dauid in cunctis ad quæ perrexit. Regnavit ergo Dauid super vniuersum Israel, & faciebat iudicium atque iusticiam cuncto populo suo. Porro Ioab filius Saruæ erat super exercitum, & Iosaphat filius Ahilud à cõmentariis. Sadoc autem filius Achitob, & Achi-melech filius Abiathar, sacerdotes: & Susa, scriba. Banaias quoque filius Ioiaðæ super legiones Cerethi & Phelethi: porro filii Dauid, primi ad manum regis. CAP. XIX.

A Ccidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret Hanon filius eius pro eo. Dixitque Dauid, Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi pater eius gratiam. Misitque Dauid nuntios ad consolandum eum super morte patris sui, qui cum peruenissent in terram filiorum Ammon, ut consolarentur Hanon, dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon, Tu forsitan putas quod Dauid ho-

Deo: (Vet. Cõpl. Di. I.

Non vult Dominus domum sibi construi à Dauid. 1. reg. 7. a.

Dei: (Vet. G. p. I. Di. I.

-Vet. Di. I. Ge. o. l. Sine verbo suo, nihil vult agi Deus. Pascere populū.

B Cõmemoratio beneficiorū, ostendit Deus se omnia omnibus præstare, & à nemine quicquam accipere.

Promittitur IESVS CHRISTVS qui ædificaturus erat ecclesiam.

Laudat Dauid benignitatem Dei, ob promissum sibi Christum.

Autem (Vet. Ge. I. Di. I.

Misericordia Dei populo Israel factus Dei populus.

Orat Dauid Deus ut promissiones suas præstet.

Benedictio Dei.

Visti à Dauid Philisthim. 1. reg. 4. a.

Moabitæ tributarii. Adaræzer percussit à Dauid.

Syria tributaria Dauidi.

Aditor Dauidis, Deus.

Thou rex Hemath petit à Dauid pacem.

Idumæa seruit Dauidi.

Dauid custoditur à Deo.

Abimélech. (Vet. Compl.

Dauid misit seruos ad consolandum Hanon. 1. reg. 10. a. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Compl. Misericordia, Consolari.

Ignominia affecti remittuntur.

noris causa in patrem tuum, miserit qui consolarentur te: nec animaduertis quod vt explorent, & inuestigent, & scrutentur terram tuam venerint ad te serui eius. Igitur Hanon pueros Dauid decaluauit & rasit, & præcidit tunicas eorum à natibus vsque ad pedes, & dimisit eos. Qui cū abiissent, & hoc mādassent Dauid, misit in occursum eorum (grandē enim contumeliam sustinuerant) & præcepit vt manerent in Iericho, donec cresceret barba eorum, & tunc reuerterentur.

B

Ammonites cū Syris congregatur contra Dauidem.

Videntes autem filii Ammon quod iniuriam fecissent Dauid, tam Hanon, quàm reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, vt conducerent sibi de Mesopotamia, & de Syria-Maacha, & de Soba currus & equites. Conduxeruntque trigintaduo millia curruum, & regem Maacha cum populo eius, qui cum venissent, castrametati sunt eregione Medaba. filii quoque Ammon congregati de vrbibus suis, venerunt ad bellum. Quod cum audisset Dauid, misit Ioab & omnem exercitum virorum fortium. Egressique filii Ammon, direxerunt aciem iuxta portam ciuitatis: reges autem qui ad auxilium eius venerant, separatim in agro steterunt. Igitur Ioab intelligens bellum ex aduerso, & post tergum, contra se fieri, elegit viros fortissimos de vniuerso Israel, & perrexit cōtra Syrum.

Ammonites & Syri vincuntur à Dauid.

C

Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui: & perrexerunt contra filios Ammon. Dixitque, Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: si autem superauerint te filii Ammon, ero tibi in præsidium. Confortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri: Dominus autem quod in conspectu suo bonum est faciat. Perrexit ergo Ioab, & populus qui cum eo erat, contra Syrum ad prælium: & fugauit eos.

Deo omnia committuntur.

Facet. (Vet. Ge. l. Di. l.)

Porrò filii Ammon videntes quod fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem eius, & ingressi sunt ciuitatem, reuersusque est etiam Ioab in Ierusalem. Videns autem Syrus quod cecidisset coram Israel, misit nuntios, & adduxit Syrum qui erat trans Fluuium: Sophach autem princeps militiæ Adarèzer, erat dux eorum. Quod cum annuntiatum esset Dauid, congregauit vniuersum Israel, & transiit Iordanem, irruitque in eos, & direxit ex aduerso aciem, illis contra pugnātibus.

Sophach princeps exercitus Adarèzer, occiditur à Dauid cum exercitu.

Fugit autem Syrus Israel: & interfecit Dauid de Syris septem millia curruum, & quadraginta millia peditum, & Sophach exercitus principem. Videntes autem serui Adarèzer se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad Dauid, & serui erunt ei: noluitque vltra Syria auxilium præbere filiis Ammon.

Syri, serui Dauidis.

Rabba vrbs destruitur. 2. reg. 10. a.

Actum est autem post anni circulum, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, cōgregauit Ioab exercitum & robur militiæ, & vastauit terrā filiorum Ammon: perrexitque, & obsedit Rabba: porrò Dauid manebat in Ierusalem, quando Ioab percussit Rabba, & destruxit eam. Tulit autē Dauid coronā Melchom de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentū, & pretiosissimas gemas, fecitque sibi inde diadema: manubias quoque vrbis plurimas tulit. Populum autē qui erat in ea, eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpēta trāsire, ita vt dissecarētur & contererētur. Sic fecit Dauid cunctis vrbibus filiorum Ammon: & reuersus est cum

Ammonitarum grauis afflictio.

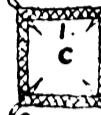
omni populo suo in Ierusalem. Post hæc, initū est bellum in Gazer aduersum Philisthæos: in quo percussit Sobochai Hufathites, Saphai, de genere raphaim, & humiliavit eos. Aliud quoque bellū gestum est aduersum Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Beth-lehemites fratrem Goliath Gethæi, cuius hastæ lignū erat quasi liciatorium texentium. Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, senos habēs digitos, id est simul vigintiquatuor: qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus. Hic blasphemauit Israel: & percussit eum Ionathan filius Samaa fratris Dauid. Hi sunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & seruorū eius. CAP. XXI.

Philisthæi vincitur à Dauid. 2. reg. 21. d.

Lehemites gigas occiditur.

Lehemite (Vet. Ge. o. Di. o.)

Gigas habens 24 digitos percussus à Ionathan.

onsurrexit autē satan cōtra Israel: & incitauit Dauid vt numeraret Israel. Dixitque Dauid ad Ioab, & ad principes populi, Ite, & numerate Israel à Ber-sabee, vsque Dan: & affer te mihi numerum, vt sciam. Responditque Ioab, Augeat Dominus populū suum centuplū, quàm sunt: nōne domine mi rex, omnes serui tui sunt? quare hoc querit dominus meus, quod in peccatū reputetur Israeli? Sed sermo regis magis præualuit: egressusque est Ioab, & circuiuit vniuersum Israel: & reuersus est Ierusalem. Deditque Dauidi numerum eorum quos circuierat: & inuentus est omnis numerus Israel, mille millia, & centum millia virorum educentium gladium: de Iuda autem quadringenta septuaginta millia bellatorum. Nam Leui & Benjamin non numerauit: eo quod Ioab inuitus exequeretur regis imperiū.

Dauid auctore diabolo numerat populū. 2. reg. 24. a.

Displicuit autem Deo quod iustum erat: & percussit Israel. Dixitque Dauid ad Deum, Peccaui nimis vt hoc facerem: obsecro aufer iniquitatem serui tui, quia insipienter egi. Et locutus est Dominus ad Gad videntē Dauidis, dicens, Vade, & loquere ad Dauid, & dic ei, Hæc dicit Dominus, Trium tibi optionem do: vnum quod volueris elige, & faciā tibi. Cūque venisset Gad ad Dauid, dixit ei, Hæc dicit Dominus, Elige quod volueris:

Poenitet Dauid numerasse populū.

Vet. Ge. l. Ipsi erit pona rā genera proponuntur.

Aut tribus annis pestilentiam: aut tribus mēsis te fugere hostes tuos, & gladium eorum nō posse euadere: aut tribus diebus gladiū Domini, & mortem versari in terra, & angelum Domini interficere in vniuersis finibus Israel: nunc igitur vide quid respondeam ei qui misit me. Et dixit Dauid ad Gad, Ex omni parte me angustix premūt: sed melius mihi est vt incidā in manus Domini, quia multæ sunt miserationes eius: quàm in manus hominum. Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel: & ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum. Misit quoque angelum in Ierusalem, vt percuteret eam: cūque percuteretur, vidit Dominus, & misertus est super magnitudine mali. Et imperauit angelo qui percutiebat, Sufficit, iā cesset manus tua. Porrò angelus Domini stabat iuxta areā Ornan Iebusæi. Leuansque Dauid oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter cælum & terrā, & euaginatū gladium in manu eius, & versum cōtra Ierusalem, & ceciderunt tam ipse, quàm maiores natu vestiti ciliciis, proni in terrā. Dixitque Dauid ad Deū, Nōne ego sum qui iussi vt numeraretur populus? Ego qui peccaui, ego qui malū feci: iste grex quid cōmeruit? Domine Deus meus vertatur obsecro manus tua in me, & in domū patris mei: populus autē tuus nō percutiatur.

famis. (Vet. Ge. 6. p.)

pestilentia elegit.

Miserationes Dei. Septuaginta millia virorum cadunt peste.

Dolet Dauid populū suū percussit, cum ipse sit qui peccauerit.

cessat pestis ob-
lato à Dauide
holocausto.

Angelus autē Domini præcepit Gad vt diceret Dauidi vt ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Iebusæi. Ascendit ergo Dauid iuxta sermonem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini. Porro Ornan cū suspexisset, & vidisset angelum, quatuorque filii eius cū eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum. Igitur cum veniret Dauid ad Ornan, cōspexit cum Ornan, & processit ei obuiam de area, & adorauit eū pronus in terram: Dixitque ei Dauid, Da mihi locū areæ tuæ, vt ædificem in ea altare Domino: ita vt quantum valet argenti accipias, & cesset plaga à populo. Dixit autē Ornan ad Dauid, Tolle, & faciat dominus meus rex quodcunque ei placet: sed & boues do in holocaustū, & tribulas in ligna, & triticū in sacrificium, omnia libēs præbebo. Dixitque ei rex Dauid, Nequaquā ita fiet, sed argētum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gratuita. Dedit ergo Dauid Ornan pro loco, siclos auri iustissimi pōderis sexcētōs. Et ædificauit ibi altare Domino, obtulitque holocausta, & pacifica: & inuocauit Dominū, & exaudiuit eū in igne de cælo super altare holocausti. Præcepitque Dominus angelo: & cōuertit gladium suū in vaginam. Protinus ergo Dauid, videns quōd exaudisset eū Dominus in area Ornan Iebusæi, immolauit ibi victimas. Tabernaculū autē Domini, quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelso Gabaon. Et nō præualuit Dauid ire ad altare, vt ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium angeli Domini.

Angelo cōspecto
terretur Ornan.

Gratis non acci-
piat, aut vi auferat
Dauid quod Deo
offerat.

Tabernaculū &
altare holocausto-
rum in Gabaon.
1. Par. 3. a.

Dauid præparat
necessaria ad æ-
dificationem do-
mus Dei.

Dixitque Dauid, Hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustum Israel: Et præcepit vt congregaretur omnes profelyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cædendos lapides & poliendos, vt ædificaretur domus Dei. Ferrum quoque plurimum ad clauos ianuarum, & ad cōmissuras atque iuncturas præparauit Dauid: & æris pōdus innumerabile. Ligna quoque cedrina nō poterant æstimari, quæ Sidonii & Tyrii deportauerunt ad Dauid. Et dixit Dauid, Salomon filius meus puer paruulus est & delicatus: domus autē quam ædificare volo Domino, talis esse debet vt in cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. & ob hanc causam, ante mortē suam omnes præparauit impelas. Vocauitque Salomonem filium suū: & præcepit ei vt ædificaret domum Domino Deo Israel. Dixitque Dauid ad Salomonē, Fili mi, voluntatis meæ fuit vt ædificare domū nomini Domini Dei mei. Sed factus est sermo Domini ad me, dicens, Multum sanguinē effudisti, & plurima bella bellasti: nō poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine corā me. Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciā enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitū: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacē, & otū dabo in Israel cunctis diebus eius. Ipse ædificabit domū nomini meo: & ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in patrē: firmaboque solium regni eius super Israel in æternū. Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecum, & prosperare, & ædifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te. Deditque tibi Dominus prudentiā & sensum, vt regere pos-

deportauerant
(Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Inbet Dauid B
Salomoni vt æ-
dificet domum
Domini.

Cur Dauid tem-
plum nō potuit
ædificare.

quare Salomon
sic dicitur.

1. Reg. 7. b. heb. 1.
2. 3. reg. 5. a.

Exhortatur c
Dauid Salomo-
nem vt Deum
timeat.
Det quoq. (Vet.
Di. o. l. Ge. l. v.)

sis Israel, & custodire legē Domini Dei tui. Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata, & iudicia quæ præcepit Dominus Moysi vt doceret Israel: confortare, & viriliter age, ne timeas, neque paueas. Ecce ego in paupertate mea præparauī impensas domus Domini, auri talenta centū millia, & argenti mille millia talentorū: æris verò, & ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides præparauī ad vniuersa impendia. Habes quoque plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificesque lignorum, & omnium artium ad faciendum opus prudentissimos. In auro & argento & ære & ferro, cuius non est numerus. surge igitur, & fac, & erit Dominus tecum. Præcepit quoque Dauid cunctis principibus Israel, vt adiuuarent Salomonem filium suum: Cernitis, inquit, quōd Dominus Deus vester vobiscū sit, & dederit vobis requiē per circuitum, & traderit omnes inimicos vestros in manus vestras, & subiecta sit terra coram Domino, & coram populo eius. Præbete igitur corda vestra & animas vestras vt queratis Dominū Deum vestrum: & consergite, & ædificate sanctuarium Domino Deo: vt introducatur arca fœderis Domini, & vasa Domini consecrata, in domum quæ ædificatur nomini Domini.

CAP. XXIII.
Igitur Dauid senex & plenus dierum, regē constituit Salomonem filium suum super Israel: Et cōgregauit omnes principes Israel, & sacerdotes atque Leuitas. Numeratique sunt Leuitæ à viginti annis, & supra: & inuenta sunt triginta octo millia virorū. Ex his electi sunt, & distributi in ministeriū domus Domini vigintiquatuor millia: præpositorum autem & iudicū, sex millia. Porro quatuor millia ianitores: & totidem psaltes canētes Domino in organis quæ fecerat ad canendum. Et distribuit eos Dauid per vices filiorum Leui, Gerson videlicet, & Caath, & Merari. Filii Gerson: Leedā, & Semei. Filii Leedā: princeps Iahiel & Zethan, & Ioel, tres. Filii Semei: Salomith & Hoziel & Aran, tres: isti principes familiarum Leedan. Porro filii Semei: Leheth, & Ziza, & Iaus, & Baria: isti filii Semei, quatuor. Erat autem Leheth prior, Ziza secundus: porro Iaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcirco in vna familia, vnāque domo computati sunt. Filii Caath: Amram & Isaar, Hebron & Oziel, quatuor. Filii Amram, Aaron & Moyses. separatusque est Aaron vt ministraret in sancto sanctorum, ipse & filii eius in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundum ritum suum, ac benediceret nomini eius in perpetuum. Moysi quoque hominis Dei filii annumerati sunt in tribu Leui. Filii Moysi: Gerson & Eliézer. Filii Gerson: Subuel primus. Fuerunt autem filii Eliézer: Rohobia primus: & non erant Eliézer filii alii. porro filii Rohobia multiplicati sūt nimis. Filii Isaar: Salomith primus. Filii Hebron: Ieriāu primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecmaam quartus. Filii Oziel: Micha primus, Iesia secundus. Filii Merari: Moholi & Musi. filii Moholi: Eleazar & Cis. Mortuus est autem Eleazar, & non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filii Cis fratres earū. Filii Musi: Moholi & Eder & Ierimoth, tres. Hi filii Leui in cognationibus & familiis suis, principes per vices, & numerum capitum singu-

Vet. Di. l. Ge. l.

Corda ad querē-
dum Deum.

Deo (Vet. cōpl.)

Dauid senex re-
gem constituit
Salomonem.

Numerat Leui-
tas, & eisdē offi-
cia assignat.
triginta (Vet.
Ge. o.)

1. 6. a.

Gerson.

Leheth, (Hebr.)

Ziza (Hebraice.)

Caath familia.

Exod. 3. a. 6. c.

Heb. 5. b.

Moysi familia.

Exod. 2. d.

Merari familia.

lorum qui faciebant opera ministerii domus Domini à viginti annis, & supra.²⁹ Dixit enim Dauid, Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, & habitationem Ierusalem vsque in æternum. Nec erit officii Leuitarum vt vltra portent tabernaculum, & omnia vasa eius ad ministrandum. Iuxta præcepta quoque Dauid nouissima supputabitur numerus filiorum Leui à viginti annis & supra.³⁰ Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in vniuersis operibus ministerii templi Domini.³¹ Sacerdotes autè, super panes propositionis, & ad similitæ sacrificium, & ad lagana, & azyma, & sarta gineth, & ad torrendum & super omne pondus atque mensuram.³² Leuitæ verò vt stent mane ad confitendum, & canendum Domino: similitérque ad vesperam, Tam in oblatione holocaustorum Domini, quàm in Sabbathis & Calendis & solennitatibus reliquis iuxta numerum & ceremonias vniuscuiusque rei, iugiter coram Domino. Et custodiant obseruationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarii, & obseruatione filiorum Aaron fratrum suorum, vt ministrèt in domo Domini.

C A P. X X I I I.

Porrò filiis Aaron hæ partitiones erant. filii Aarò: Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar.¹ Mortui sunt autè Nadab & Abiu ante patrem suum absque liberis: sacerdotioque functus est Eleazar & Ithamar.² Et diuisit eos Dauid, id est Sadoc de filiis Eleazari, & Ahimélech de filiis Ithamar secundum vices suas & ministerium.³ Inuentique sunt multo plures filii Eleazar in principibus viris, quàm filii Ithamar. Diuisit autem eis, hoc est filiis Eleazar principes per familias sedecim: & filiis Ithamar per familias & domos suas octo.⁴ Porrò diuisit vtrasque inter se & familias fortibus: erant enim principes sanctuarii, & principes domus Dei tã de filiis Eleazar, quàm de filiis Ithamar.⁵ Descripsitque eos Semeias filius Nathanael scriba Leuites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimélech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium & Leuitarum: vnam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar: & alteram domum, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar.⁶ Exiuit autem sors prima Ioiarib, secunda Iedei, tertia Harim, quarta Seorim, quinta Melchia, sexta Maimam, septima Accos, octaua Abia, nona Iesua, decima Sechenia, undecima Eliasib, duodecima Iacim, tredecima Hoppa, decimaquarta IIsbaab, decimaquinta Belga, decimasexta Emmer, decimasextima Hezir, decima octaua Aphses, decimanona Apheceia, vicesima Hezeciel, vicesimaprime Iachin, vicesimasecunda Gamul, vicesimatertia Dalaiâu, vicesima quarta Maaziâu. Hæ vices eorum secundum ministeria sua, vt ingrediantur domum Domini & iuxta ritum suum sub manu Aaron patris eorù: sicut præceperat Dominus Deus Israel.²⁰ Porrò filiorum Leui, qui reliqui fuerant, de filiis Amram erat Subael: & de filiis Subael, Iehedeia.²¹ De filiis quoque Rohobia princeps Iesia. Isarij verò filius Salemoth: filiùsque Salemoth Iahath, Filiùsque eius Ieriâu primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecmaam quartus. Filius Oziel, Micha: filius Micha, Sami.²² Frater Micha, Iesia: filiùsque Iesia,

Del. (Vet. Cöpl.

feruentem simi lam. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Assignat Dauid officia filiis Aaron. Leui. 10. a.

& (Vet. Compl.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Sors. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

phetia, (Vet. Ge. l.

Zacharias,²³ Filii Merari: Moholi & Musi. filius Oziâu: Bennò. Filius quoque Merari: Oziâu & Soam & Zacchur & Hebrì. Porrò Moholi fili: Eleazar, qui nõ habebat liberos. Filius verò Cis, Ierameel. Filii Musi: Moholi, Eder & Ierimoth. Isti filii Leui secundum domos familiarum suarum. Miseruntque & ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron coram Dauid rege, & Sadoc, & Ahimélech, & principibus familiarum sacerdotalium & Leuitarum, tam maiores, quàm minores. omnes sors æqualiter diuidebat.

C A P. X X V.

Igitur Dauid & magistratus exercitus congregauerunt in ministerium filios Asaph & Heman & Idithun: qui prophetarent in citharis, & psalteriis, & cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi officio seruietes. De filiis Asaph: Zacchur & Ioseph & Nathania & Asarela: filii Asaph, sub manu Asaph prophetantes iuxta regem. Porrò Idithun: filii Idithun, Godolias, Sori, Ieseias, & Hasabias, & Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudates Dominum. Heman quoque: filii Heman, Bocciâu, Mathaniâu, Oziel, Subuel, & Ierimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthi-ézer, & Iesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth. Omnes isti filii Heman videtes regis in sermonibus Dei, vt exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios quatuordecim, & filias tres. Vniuersi sub manu patris sui ad cantandù in templo Domini distributi erant, in cymbalis, & psalteriis, & citharis, in ministeria domus Domini iuxta regem: Asaph videlicet, & Idithun & Heman. Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octoginta octo. Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tã maior quàm minor, doctus pariter & indoctus. Egressaque est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph. Secunda Godolia, ipsi & filiis eius, & fratribus eius duodecim. Tertia Zachur, filiis & fratribus eius duodecim. Quarta Isari, filiis & fratribus eius duodecim. Quinta Nathania, filiis & fratribus eius duodecim. Sexta Bocciâu, filiis & fratribus eius duodecim. Septima Iseela, filiis & fratribus eius duodecim. Octaua Iesia, filiis & fratribus eius duodecim. Nona Mathania, filiis & fratribus eius duodecim. Decima Semeia, filiis & fratribus eius duodecim. Undecima Azareel, filiis & fratribus eius duodecim. Duodecima Hasabia, filiis & fratribus eius duodecim. Tertiadecima Subael, filiis & fratribus eius duodecim. Quartadecima Mathathia, filiis & fratribus eius duodecim. Quintadecima Ierimoth, filiis & fratribus eius duodecim. Sextadecima Hanania, filiis & fratribus eius duodecim. Septimadecima Iesbacassa, filiis & fratribus eius duodecim. Octauadecima Hanani, filiis & fratribus eius duodecim. Nonadecima Mellothi, filiis & fratribus eius duodecim. Vicesima Eliatha, filiis & fratribus eius duodecim. Vicesimaprime Othir, filiis & fratribus eius duodecim. Vicesimasecunda Geddelthi, filiis & fratribus eius duodecim. Vicesimatertia Mahazioth, filiis & fratribus eius duodecim. Vicesimaquarta Romemthi-ézer, filiis & fratribus eius duodecim.

C A P. X X V I.

Iuisiones autem ianitorum. de Coritis Melemlia, filius Core, de filiis Asaph. Filii Me-

Sors.

Ordinantur cantores, corumque vices & fortes.

Asaph.

phetatis (gen. casus. Vet. Cöpl. Idithun.

Heman.

videtes (gen. casus. Vet. Cöpl. Di. l. Ge. l. B.

Del (Vet. Cöpl.

Ordinantur ianitores templi: & quæ porta cuique sit assignanda.

selemia: Zacharias primogenitus, Iadihel secundus, Zabadias tertius, Iathanael quartus, AElam quintus, Iohanah sextus, Elieoenai septimus. Filii autem Obed-edom: Semeias primogenitus, Ioab secundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus, Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octauus: quia benedixit illi Dominus. Semeia autem filio eius nati sunt filii, praefati familiarum suarum: erant enim viri fortissimi. Filii ergo Semeia: Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, & fratres eius viri fortissimi: Eliu quoque, & Samachias. Omnes hi, de filiis Obed-edom: ipsi & filii, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexaginta duo de Obed-edom. Porro Meselemia filii, & fratres eorum robustissimi, decem & octo. De Hosa autem, id est de filiis Merari: Semri princeps, (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eum pater eius in principem.) Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi filii, & fratres Hosa, tredecim. Hi diuisi sunt in ianitores, ut semper principes custodiarum, sicut & fratres eorum ministrarent in domo Domini. Missae sunt ergo sortes ex aequo, & paruis & magnis per familias suas in vnamquamque portarum. Cecidit ergo fors Orientalis, Selemia: porro Zachariae filio eius, viro prudentissimo, & erudito; sortito obtigit plaga Septentrionalis. Obed-edom vero & filii eius, ad Austrum: in qua parte domus, erat seniorum concilium. Saphim, & Hosa ad Occidentem, iuxta portam quae ducit ad viam ascensionis: custodia contra custodiam. Ad Orientem vero, Leuitae sex: & ad Aquilonem, quatuor per diem: atque ad Meridiem similiter in die, quatuor: & ubi erat concilium, bini & bini. In cellulis quoque ianitorum ad Occidentem quatuor in via: bini quoque per cellulas. Haec sunt diuisiones ianitorum filiorum Core, & Merari. Porro Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum. Filii quoque Ledan, filii Gersonni: de Ledan principes familiarum, Ledan & Gersonni, Iehieli. Filii Iehieli: Zatham, & Joel fratres eius super thesauros domus Domini. Amramitis, & Isaacitis, & Hebronitis & Ozihelitis. Dubael autem filius Gersom, filii Moysi, praepositus thesauris. Frater quoque eius Eliezer, cuius filius Rahabias, & huius filius Esaias, & huius filius Iora, huius quoque filius Zechri, & huius filius Selemith. Ipse Selemith, & fratres eius super thesauros sanctorum, quae sanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & ceteriones, & duces exercitus. De bellis, & manubiis praeriorum, quae conservauerant ad instauracionem & supellectilem templi Domini. Haec autem vniuersa sanctificauit Samuel videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Saruiae: omnesque sanctificauerant ea per manum Selemith, & fratrum eius. Isaacitis vero praerat Chonenias, & filiis eius ad opera forissecus super Israel ad docendum & iudicandum eos. Porro de Hebronitis Hafabias, & fratres eius viri fortissimi, mille septingenti praerant Israeli trans Iordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, & in ministerium regis. Hebronitarum autem princeps fuit Ieria secundum familias & cognationes eorum. quadragesimo anno regni Dauid recensiti sunt: & inuenti sunt viri fortissimi in Iazer Galaad. Fratres quoque eius robu-

stioris aetatis, duo millia septingenti principes familiarum: praeposuit autem eos Dauid rex Rubenitis & Gaditis, & dimidia tribui Manasse, in omne ministerium Dei & regis. CAP. XXVII.

Illi autem Israel secundum numerum suum, principes familiarum, tribuni & ceteriones, & praefati, qui ministrabant regi iuxta turmas suas, ingredientes & egredientes per singulos menses in anno: vigintiquatuor millibus singuli praerant. Primae turmae in primo mense Iesboam praerat filius Zabdiel: & sub eo vigintiquatuor millia. De filiis Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo. Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus vigintiquatuor millium. Dux quoque turmae tertiae in mense tertio, erat Banaias filius Ioiahae sacerdos: & in diuisione sua viginti quatuor millia. Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, & super triginta, praerat autem turmae ipsius Amizabad filius eius. Quartus, mense quarto, Azahel frater Ioab, & Zabadias filius eius post eum: & in turma eius vigintiquatuor millia. Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Iezerites: & in turma eius vigintiquatuor millia. Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecutes: & in turma eius vigintiquatuor millia. Septimus, mense septimo, Helles Phallonites de filiis Ephraim: & in turma eius vigintiquatuor millia. Octauus, mense octauo, Sobochai Husathites de stirpe Zarathi: & in turma eius vigintiquatuor millia. Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites de filiis Iemini: & in turma eius vigintiquatuor millia. Decimus, mense decimo, Marai, & ipse Netophathites de stirpe Zarathi: & in turma eius vigintiquatuor millia. Undecimus, mense undecimo, Banaias Pharathonites de filiis Ephraim: & in turma eius vigintiquatuor millia. Duodecimus, mense duodecimo, Haldai Nerophathites de stirpe Gothonieli: & in turma eius vigintiquatuor millia. Porro tribus praerant in Israel, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha. Leuitis, Hafabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc. Iuda, Eliu frater Dauid: Issachar, Amri filius Michael. Zabulonitis, Iesmaias filius Abdia: Nephthalitibus, Ierimoth filius Ozriel. Filiis Ephraim, Osée filius Ozaziu: dimidia tribui Manasse, Ioel filius Phadaia. Et dimidia tribui Manasse in Galaad, Iaddo filius Zachariae: Benjamin autem, Iasiel filius Abner. Dan vero, Ezriel filius Ieroha. hi principes filiorum Israel. Noluit autem Dauid numerare eos a viginti annis inferius: quia dixerat Dominus ut multiplicaret Israel quasi stellas caeli. Ioab filius Saruiae coeperat numerare, nec compleuit: quia super hoc ira Dei irruerat in Israel: & idcirco numerus eorum qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis Dauid. Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. his autem thesauris qui erant in vrbibus, & in vicis, & in turribus praefidebat Ionathan filius Ozia. Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terram, praerat Ezri filius Chelub. Vinearumque cultoribus, Semeias Romathites: cellis autem vinariis, Zabdias Aphonites. Nam super oliueta & ficeta, quae erant in campis tribus, Balanan Gederites: super apothecas autem olei, Ioas. Porro armentis quae pascebantur in Sa-

Deus. (Vet. Cóp.)

autem (Vet. Ge. I. Di. L. Sortes.)

praefati thesaurorum.

frater (Vet. Ge. I. Di. L.)

fratres (Vet. Ge. I. Di. L.)

omnes qui (Vet. Ge. I. Di. L. o. l. Isaacitis.)

De diuisione populis in duodecim turmas, & praefatis earum.

exercitus (Vet. Compl.)

millia. (Vet. Ge. I. o. l.)

sacerdotis (Vet. B. Ge. I. Compl.)

et. a. -Vet. Di. o. l. o. e. I. V.

praefati substantia Dauidis.

Ramathites: (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.) Saphonites: (Hebraico)

p. iiii.

ron, præpositus fuit Setai Saronites: & super bo- ues in vallibus, Saphat fili' Adli. Super camelos ve- rò, Vbii Ismahelites: & super asinos, Iadias Mero- nathites. Super oues quoq; Iaziz Agareus. omnes hi, principes substatiæ regis Dauid. 2ª Jonathan au- tem patruus Dauid, cõsiliarius, vir prudens & lite- ratus: ipse & Iahiel filius Hachamoni, erãt cum fi- liis regis. Achitophel etiã cõsiliarius regis, & Chu- sai Arachites amicus regis. Post Achitophel fuit Ioiada filius Banaia, & Abiathar: princeps autem exercitus regis erat Ioab. CAP. XXVII.

Officiali Dauidis.

Dauid hortatur populum & Salomonẽ filiũ ad ædificationem templi Dei.

Frater.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

1. Reg. 7. b.

Sap. 9. b.

vestri: (Secundæ perf. Vet. Compl.

Deo corde perfe- cto seruendum.

Cordium scruta- tor, Deus, psal. 7.

Quærite Deum.

Dat descriptionem tẽpli, & ne- cessaria ad ædifi- cationem.

Dei (Vet. Cõpl.

ad opera (Vet. Di. l. Ge. o. l.

Onuocauit igitur Dauid omnes principes Israel, duces tribuũ, & præpositos turmarum, qui ministrabãt regi: tribunos quoq; & centuriones, & qui præerant substatiæ, & possessionibus regis: filiosque suos cũ eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Ieru- salem. Cũque surrexisset rex, & stetisset, ait, Au- dite me fratres mei, & populus meus: Cogitavi vt ædificare domũ in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellũ pedum Domini Dei nostri: & ad ædificandum, omnia præparauit. Deus autem dixit mihi, ¶ Non ædificabis domũ nominij meo, eo quod sis vir bellator, & sanguinẽ fuderis. Sed elegit Dominus Deus Israel me de vniuersa domo patris mei, vt essem rex super Israel in sempiternum. De Iuda enim elegit principes: porrò de do- mo Iuda, domũ patris mei: & de filiis patris mei, placuit ei vt me eligeret regem super cunctũ Is- rael. ¶ Sed & de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meũ, vt sederet in throno regni Domini super Israel, b. Dixitque mihi, Salomon filius tuus ædificabit do- mum meã, & atria mea: ipsum enim elegi mihi in filiũ, & ego ero ei in patrẽ. Et firmabo regnum eius vsq; in æternũ, si perseverauerit facere præce- pta mea & iudicia, sicut & hodie. Nunc ergo corã vniuerso cœtu Israel audiẽte Deo nostro, custo- dite & perquirite cuncta mãdata Domini Dei no- stri: vt possideatis Terram bonã, & relinquatis eã filiis vestris post vos vsque in sempiternũ. Tu au- tem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & ser- uĩ ei corde perfecto, & animo voluntario. Omnia enim corda scrutatur Dominus, & vniuersas mẽ- tium cogitationes intelligit. Si quæsieris eũ, inue- nies: si autẽ dereliqueris eũ, proiciet te in æternũ. 10. Nunc ergo quia elegit te Dominus vt ædificares domũ sanctuarii, cõfortare & perface. 11. Dedit au- tem Dauid Salomoni filio suo descriptionẽ porti- cus, & templi, & cellariorũ, & cœnaculũ, & cubicu- lorum in adytis, & domus propitiationis, Nec non & omniũ quæ cogitauerat atriorum & exedrãrũ per circuitum in thesauros domus Domini & in thesauros sanctorũ: Diuisionũque sacerdotaliũ & Leuiticarum, in omnia opera domus Domini, & in vniuersa vasa ministerii tẽpli Domini. Aurũ in pòdere per singula vasa ministerii: argẽti quo- que pondus pro vasorum & operum diuersitate. 12. Sed & in candelabra aurea, & ad lucernas eorũ, au- rum pro mensura vniuscuiusque cãdelabri & lu- cernarum: similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorum, pro diuersitate mẽsuræ, pon- dus argenti tradidit. Aurũ quoque dedit in men- sas propositionis pro diuersitate mensarũ: simili- ter & argẽtum in alias mensas argẽteas. Ad fuscina- las quoque, & phialas, & thuribula ex auro pu-

rissimò, & leunculos aureos pro qualitate men- suræ pòdus distribuit, in leunculum & leunculum: similiter & in leones argenteos diuersum argenti pòdus separauit. Altari autẽ in quo adoletur incẽ- sum, aurũ purissimũ dedit: & vt ex ipso fieret simi- litudo quæ adrigæ cherubim extendẽtium alas, & velãtium arcam fœderis Domini. Omnia (inquit) venerũt scripta manu Domini ad me, vt intelli- gerem vniuersa opera exẽplaris. 2^a. Dixit quoque Dauid Salomoni filio suo, Viriliter age, & cõfor- tare, & fac: ne timeas, & ne paueas. Dominus enim Deus meus tecũ erit, & non dimittet te, nec dere- linquet donec perficias omne opus ministerii do- mus Domini. Ecce diuisiones sacerdotũ & Leui- tarum, in omne ministeriũ domus Domini: assi- stunt tibi, & parati sunt, & nouerũt tam principes quàm populus omnia præcepta tua. CAP. XXIX. Ocutusque est Dauid rex ad omnẽ eccle- siam, Salomonem filiũ meum vnũ elegit Dominus, adhuc puerũ & tenellũ: opus enim grande est, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo. Ego enim totus viribus meis præparauit impẽsas domus Domini Dei mei. Au- rum ad vasa aurea, & argẽtum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, & diuersorum colo- rum, omnẽque pretiosum lapidem, & marmor- parium abundantissimẽ. Et super hæc quæ obtuli in domũ Dei mei, de peculio meo aurum & argẽ- tum do in tẽplum Dei mei, exceptis his quæ præ- parauit in ædem sanctam. Tria millia talenta auri de auro Ophir: & septem millia talentorũ argenti probatissimi: ad deaurandos parietes tẽpli. Et vbicun- que opus est aurũ, de auro: & vbicun- que opus est argentum, de argento, opera fiant per manus artificum: & si quis sponte offert, impleat manum suã hodie, & offerat quod voluerit Domino. Pol- liciti sunt itaque principes familiarũ, & proceres tribuum Israel, tribuni quoque & centuriones, & principes principũ possessionũ regis. Dederũt- que in opera domus Domini auri talẽta quinque millia, & solidos decem millia: argenti talenta de- cem millia, & æris talenta decẽ & octo millia: fer- ri quoque cẽtum millia talentorũ. Et apud quen- cun- que inuenti sunt lapides, dederunt in thesau- ros domus Domini, per manũ Iahiel Gersonitis. 7. Latatusque est populus, cum vota spõte promit- terent: quia corde toto offerebãt ea Domino: sed & Dauid rex lætatus est gaudio magno. 10. Et be- nedixit Domino coram vniuersa multitudine: & ait, Benedictus es Domine Deus Israel patris no- stri ab æterno in æternũ. Tua est Domine magni- ficentia, & potentia, & gloria, atque victoria, & ti- bi laus: cuncta enim quæ in cœlo sunt, & in terra, tua sunt, tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes. Tuæ diuitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omniũ: in manu tua virtus & potẽtia, in manu tua magnitudo & imperium omnium. 13. Nũc igitur Deus noster cõsitemur tibi, & lauda- mus nomen tuũ inclytum. Quis ego, & quis popu- lus meus, vt possimus hæc tibi vniuersa promitte- re? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepi- mus, dedimus tibi. Peregrini enim sumus corã te & aduenæ, sicut omnes patres nostri. ¶ Dies nostri quasi vmbra super terrã, & nulla est mora. Domi- ne Deus noster, omnis hæc copia quã parauimus

Exemplar tem- pli accepit à Deo Dauid.

Dei (Vet. Compl.

facere (Ve. B. Di. o. l. Ge. o. l. v. Quæ Dauid ciuf- que principes ob- tulerunt in tem- pli ædificationẽ. Deus, (Vet. Cõpl. Di. o. l. Ge. o. l. v. Domino. (Vet. Compl. Ge. o. l. Ge. o. l. v. autem (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Vet. Ge. l. Di. l.

- Vet. Di. l. Ge. l.

Dei (Vet. Cõpl. Ge. l. Di. l.

Tua (Vet. Ge. o. l. Di. l.

Dauidis gratia- rũ actio & ora- tio.

Deo damus quod ab eo prius acce- pimur. Dies nostri. Sap. 1. b.

vt ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia. Scio Deus me quod probes corda, & simplicitate diligas, unde & ego in simplicitate cordis mei læt' obtuli vniuersa hæc: & populum tuum, qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mens ista permaneat. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, vt custodiat madata tua, testimonia tua, & ceremonias tuas, & faciat vniuersa: & ædificet ædem, cuius impensas parauit. Præcepit autem Dauid vniuersæ ecclesiæ, Benedicite Domino Deo patrum suorum: & inclinauerunt se, & adorauerunt Deum, & deinde regem. Immolaueruntque victimas Domino: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, & vniuerso ritu abundantissime in omnem Israel. Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia. &

Cor rectum & simplex aspicit Deum.

Petit à Deo Dauid vt perpetuo donet israeli rectam mentem.

vt laudet Deum hortatur Dauid populum.

vestro. (Ve. cōpl.

Domini. (Vet. Compl. Di. o. l. Ge. l. o.

comedere & bibere coram Domino in lætitia.

vnxerunt secundò Salomonem filium Dauid. vnixerunt autem eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem. Sed itque Salomon super solium Domini in regem pro Dauid patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israel. Sed & vniuersi principes & potentes, & cuncti filii regis Dauid dederunt manum, & subiecti fuerunt Salomoni regi. Magnificauit ergo Dominus Salomonem super omnem Israel: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israel. Igitur Dauid filius Isai regnavit super vniuersum Israel. Et dies quibus regnavit super Israel, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnavit septem annis, & in Ierusalem annis triginta tribus. Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, & diuitijs, & gloria. Et regnavit Salomon filius eius pro eo. Gesta autem Dauid regis priora & nouissima scripta sunt in libro Samuelis videtis, & in libro Nathan propheta, atque in volumine Gad videntis: vniuersaque regni eius & fortitudinis, & temporum quæ trāsierunt sub eo, siue in Israel, siue in cunctis regnis terrarum.

Secundò vngitur Salomon. 3. reg. 1. e.

Tēpus regni Dauidis. 3. reg. 2. c.

Mortuar Dauid, cui succedit Salomon.

Libri Nathan & Gad prophetarū

Secundus liber Paralipomenon: Hebraice, Dibre haiamim.

C A P. I.

CONFORTATUS est ergo Salomon filius Dauid in regno suo & Dominus erat cum eo, & magnificauit eum in excelsum. Præcepitque Salomon vniuerso Israeli, tribunis, & centurionibus, & ducibus, & iudicibus omnis Israel, & principibus familiarum: Et abiit cum vniuersa multitudine in excelsum Gabaon, vbi erat tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moyses famulus Dei, in solitudine. Arcam autem Dei adduxerat Dauid de Cariath-iarim in locum quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi tabernaculum, hoc est in Ierusalem. Altare quoque æneum, quod fabricatus fuerat Beseleel filius Uri filii Hur, ibi erat coram tabernaculo Domini: quod & requisivit Salomon, & omnis ecclesia. Ascenditque Salomon ad altare æneum, coram tabernaculo fœderis Domini, & obtulit in eo mille hostias. Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens, Postula quod vis, vt dem tibi. Dixitque Salomon Deo, Tu fecisti cum Dauid patre meo misericordiam magnam: & constituisti me regem pro eo. Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus, quem pollicitus es Dauid patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est, quam puluis terræ. Da mihi sapientiam & intelligentiam, vt ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum dignè, qui tam grandis est, iudicare? Dixit autem Deus ad Salomonem, Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti diuitias, & substantiam, & gloriam, neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos: petisti autem sapientiam & sci-

Oblatio Salomonis in Gabaon. 3. reg. 3. a.

Deus eius (Vet. Compl.

Tabernaculum in Gabaon. Dei. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. Domini. (Vet. Compl. Ezo. 3. a.

Deus hortatur Salomonem, vt ab ipso petat quod velit.

Salomon petit à Deo sapientiam & scientiam ad dirimendas litas populi. 1. par. 12. b. sapien. 9. b.

tiam, vt iudicare possis populum meum, super quem constitui te regem. Sapientia & scientia data sunt tibi: diuitias autem, & substantiam, & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus nec ante te, nec post te fuerit similis tui. Venit ergo Salomon ab excelsu Gabaon in Ierusalem coram tabernaculo fœderis, & regnavit super Israel. Cōgregauitque sibi currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos esse in vrbibus quadrigarum, & cum rege in Ierusalem. Præbuitque rex argentum & aurum in Ierusalem quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus multitudine magna. Adducebantur autem ei equi de Aegypto, & de Coa à negotiatoribus regis, qui ibant, & emebant pretio, quadrigam equorum sexcentis argenteis, & equum centum quinquaginta: similiter de vniuersis regnis Cethæorum, & à regibus Syriæ emptio celebrabatur.

3 Reg 10. d. Numerus currum & equitū Salomonis.

Argentū, auri, & cedrorum maxima copia Ierusalem. regnate Salomonis. 3. reg. 10. d. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Hethæorum, (Vet. V.

Artifices Salomonis.

Mittit Salomon ad Hiram regem Tyri p lignis & artificibus. 3. reg. 5. a.

C A P. II.

Creuit autem Salomon ædificare domum nomini Domini, & palatium sibi. Et numerauit septuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui caderent lapides in montibus, præpositosque eorum tria millia sexcentos. Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens, Sicut egisti cum Dauid patre meo, & misisti ei ligna cedrina, vt ædificaret sibi domum, in qua & habitauit: sic fac mecum vt ædificem domum nomini Domini Dei mei, vt consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fuminganda aromata, & ad propositionem panum sempiternam, & ad holocausta mane & vespere, sabbathis quoque, & neomenijs, & solennitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quæ mandata sunt Israeli. Domus enim quam ædificare cupio, magna est: magnus est enim Deus noster super omnes deos. Quis ergo poterit præualere, vt ædificet ei dignam domum? si cælum, & cæli cæ-

Tēplum ædificatū, vt in eo thūs Deo incenderetur.

lorum capere eum nequeunt: quantus ego sum, vt possim ædificare ei domum? sed ad hoc tantum, vt adoleatur incensum coram illo? Mitte ergo mihi virum eruditum, qui nouerit operari in auro & argento, ære & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculperæ cælaturas cum his artificibus quos mecum habeo in Iudæa & Ierusalem, quos præparauit Dauid pater meus. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinca de Libano: scio enim quod serui tui nouerint cædere ligna de Libano, & erunt serui mei cum seruis tuis, vt parètur mihi ligna plurima. domus enim quam cupio ædificare, magna est nimis & incluta. Præterea operariis qui cæsuri sunt ligna, seruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, olei quoque sata viginti millia.

* & vini viginti millia metretas, (Vet. Compl. Hira promittit ligna Salomonis. Regē sapientem constituit super populū à se dilectum Deus.

Dixit autem Hiram rex Tyri per literas, quas miserat Salomoni, Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum. Et addidit, dicens, Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cælum & terram, qui dedit Dauid regi filium sapientem & eruditum & sensatum atque prudentem, vt ædificaret domum Domino, & palatium sibi. Misi ergo tibi virum prudentem & scientissimum Hiram patrem meum, filium mulieris de filiabus Dan: cuius pater fuit Tyrius, qui nouerit operari in auro & argento, ære & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque & hyacintho, & bysso & coccino: & qui sciat cælare omnem sculpturam, & adinuenire prudenter quodcumque in opere necessarium est cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei Dauid patris tui. Triticum ergo, & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es domine mi, mitte seruis tuis. Nos autem cædemus ligna de Libano, quot necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe: tuum autem erit transferre ea in Ierusalem. Numerauit igitur Salomon omnes viros profelytos qui erant in terra Israel, post dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius: & inuenti sunt centum quinquaginta tria millia & sexcenti. Fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia qui lapides de montibus cæderent: tria autem millia, & sexcentos præpositos operum populi.

Numerus artificum.

Templū ædificatur 3. reg. 6. a.

1 Reg. 24. 1. par. 2. d.

Coepit Salomon ædificare domum Domini in Ierusalem, in Monte-moria, qui demonstratus fuerat Dauid patri eius, in loco quem parauerat Dauid in area Ornan Iebusæi. Coepit autem ædificare mense secundo, anno quarto regni sui. Et hæc sunt fundamenta quæ iecit Salomon, vt ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cubitos viginti. Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur in longum iuxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porro altitudo centum viginti cubitorum erat: & deaurauit eam intrinsecus auro mundissimo. Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis, abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per totum: sculpsitque in ea palmas, & quasi catenulas se inuicem complectentes. Strauit quoque pauimentum templi pretiosissimo marmore, decore multo. Porro aurum erat probatissimum, de cuius laminis texit domum, & trabes eius, & postes, & parietes, & ostia: & cælauit cherubim in parietibus. Fecit quoque domum

Sanctifactorum: longitudinem iuxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis. Sed & clauos fecit aureos, ita vt singuli clauis siclos quinquagenos appenderent: coenacula quoque texit auro. Fecit etiam in domo Sanctifactorum cherubim duos, opere statuario: & texit eos auro. Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur, ita vt vna ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub. Similiter cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebatur parietem: & ala eius altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat. Igitur alæ vtriusque cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum erant versæ ad exteriorem domum. Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, & bysso: & intexuit ei cherubim. Ante fores etiam templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porro capita earum, quinque cubitorum. Necnon & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit. Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, vnam à dextris, & alteram à sinistris: eam quæ à dextris erat, vocauit Iachin: & quæ ad laeuam, vocauit Booz.

Fecit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis. Mare etiam æneum fusile decem cubitis à labio vsque ad labium, rotundum per circuitum: quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum eius. Similitudo quoque boum erat subter illud: & decem cubitis quædam extrinsecus cælaturæ, quasi duobus versibus labium maris circuibat. boues autem erant fusiles. Et ipsum mare super duodecim boues impositum erat, quorum tres respiciebant ad Aquilonem, & alii tres ad Occidentem: porro tres alii Meridiem, & tres qui reliqui erant, Orientem, habentes mare superpositum: posteriora autem bouum erant intrinsecus sub mari. Porro vastitas eius habebat mensuram palmi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilii: capiebaturque tria millia metretas. Fecit quoque conchas decem: & posuit quinque à dextris, & quinque à sinistris, vt lauarent in eis omnia quæ in holocaustum oblaturi erant: porro in mari sacerdotes lauabantur.

Fecit autem & candelabra aurea decem, secundum speciem quam iusserat fieri: & posuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris. Necnon & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris: phialas quoque aureas centum. Fecit etiam atrium sacerdotum, & basilicam grandem: & ostia in basilica, quæ texit ære. Porro mare posuit in latere dextro contra Orientem ad Meridiem. Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & compleuit omne opus regis in domo Dei. Hoc est, columnas duas: & epistylia, & capita, & quasi quædam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia. Malogranata quoque quadringenta, & retiacula duo, ita vt bini ordines malogranatorum singulis retiaculis

Math. 27. f.

Iere. 51. e. f.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Fabrica Mo altaris holocausti. 3. reg. 7. c. d. e.

Mare fusile. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

alium (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Boues XII fusiles.

Conchæ decem.

Candelabra decem. iussa erant (Vet. Di. l. Ge. o. l. Mensæ decem.

Phialæ centum. Atrium sacerdotum. Basilica grandis quæ & atrium maius seu atrium populi.

ingerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum. Bases etiã fecit & cõchas, quas superposuit basibus. Mare vnũ, boues quoque duodecim sub mari. Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hirã pater eius in domo Domini ex ære mundissimo. In regione Iordanis fuit ea rex in argillosa terra inter Socoth, & Saredatha. Erat autem multitudo vasorum innumerablem, ita vt ignoraretur pondus æris. Fecitq; Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureum: & mensas, & super eas panes propositionis. Candelabra quoque cum lucernis suis vt lucerent ante oraculum iuxta ritum, ex auro purissimo. Et florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos. Omnia de auro mundissimo facta sunt. Thymiamateria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola ex auro purissimo. & ostia cælauit templi interioris, id est in Sancta sanctorum: & ostia templi forinsecus aurea. Sicque cõpletum est omne opus quod fecit Salomon in domo Domini.

Altare thymiamatis aureum.

Thymiamateria (Vet. Ge. l. o. v.)

Sanctosancorum (Vet. Di. o. l. Ge. l.)

In domo (Vet. Ge. l.)

Salomon infert quæ dicauerat pater, in tẽplũ Dei, & arcam in locum suum. 1. reg. 7. 8. 4. a.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

Arca infertur in sanctosancorum.

Quid in arca. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. V. Compl.)

Sacerdotes (Vet. Di. l. o. Ge. o. l. V. M.)

Bonus & misericors Deus.

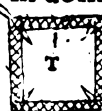
Gloria Domini templũ replet.

C A P. V.

Intulit igitur Salomon omnia quæ vouerat Dauid pater suus, argentũ & aurum, & vniuersa vasa posuit in thesauris domus Dei. Post quæ congregauit maiores natu Israel, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis Israel, in Ierusalem: vt adducerent arcam fœderis Domini de Ciuitate-Dauid, quæ est in Sion. Venerunt itaque ad regem omnes viri Israel in die solenni mensis septimi. Cũque venissent cuncti seniorum Israel, portauerunt Leuitæ arcã, & intulerunt eam, & omnem paraturã tabernaculi. Porrò vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo, portauerunt sacerdotes cum Leuitis. Rex autem Salomon, & vniuersus cœtus Israel, & omnes qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes & boues absque villo numero: tãta enim erat multitudo victimarum. Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est ad oraculum templi, in Sancta sanctorum subter alas cherubim: Ita vt cherubim expanderent alas suas super locum in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegeret cum vectibus suis. Vectium autem quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum: si verò quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi vsque in præsentem diẽ. Nihilque erat aliud in arca nisi duæ tabulæ lapideæ, quæ posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Aegypto. Egressis autem sacerdotibus de sanctuario (omnes enim sacerdotes qui ibi potuerat inueniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tẽpore vices, & ministeriorum ordo inter eos diuisus erat:) tam Leuitæ, quàm cãtores, id est & qui sub Asaph erant, & qui sub Heman, & qui sub Idithun, filii, & fratres eorum vestiti byssinis, cymbalis, & psalteriis, & citharis cõcrepabant, stantes ad Oriẽtalem plagam altaris, & cum eis cantores cœtum viginti canentes tubis. Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublimẽ tollentibus, lóge sonitus audiebatur: ita vt cũ Dominum laudare cœpissent, & dicere, Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternũ misericordia eius: impleretur domus Dei nu-

ber, herpossent sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. compleuerat enim gloria Domini domum Dei.

C A P. V I.

Vnc Salomon ait, Dominus pollicitus est vt habitaret in caliginẽ: Ego autem ædificaui domum nomini ei, vt habitaret ibi in perpetuum. Et conuertit rex faciẽ suam, & benedixit vniuersæ multitudini Israel (nam omnis turba stabat intenta) Et ait, Benedictus Dominus Deus Israel, qui quod locutus est Dauid patri meo, opere compleuit, dicens, A die qua eduxi populũ meum de Terra-Aegypti, non elegi ciuitatem de cunctis tribubus Israel vt ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quenquam alium virũ, vt esset dux in populo meo Israel: Sed elegi Ierusalem vt sit nomẽ meum in ea, & elegi Dauid, vt cõstituerem eum super populum meum Israel.

Salomon benedicit congregatiõni, 3. reg. 8. b.

Gratias agit Deo, quod promissione Dauid factam compleuerit.

Cũque fuisset voluntatis Dauid patris mei, vt ædificaret domum nomini Domini Dei Israel, dixit Dominus ad eum, Quia hæc fuit volũtas tua, vt ædificares domum nomini meo, bene quidem fecisti huiuscemodi habere voluntatem: sed nõ tu ædificabis mihi domum, veruntamen filius tuus qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit domum nomini meo. Cõpleuit ergo Dominus sermonem suum, quem locutus fuerat: & ego surrexi pro Dauid patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificaui domũ nomini Domini Dei Israel. Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini quod pepigit cum filiis Israel. Stetit ergo coram altari Domini ex aduerso vniuersæ multitudinis Israel, & extendit manus suas. Siquidem fecerat Salomon basim æneam, & posuerat eam in medio basilicæ, habentẽ quinque cubitos longitudinis, & quinque latitudinis, & tres cubitos altitudinis: stetitq; super eã: & deinceps flexis genibus contra vniuersam multitudinem Israel, & palmis in cælum leuatis, ait, Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cælo & in terra: qui custodis pactum & misericordiam cum seruis tuis qui ambulant corã te in toto corde suo. Qui præstitisti seruo tuo Dauid patri meo quæcunque locutus fueras ei: & quæ ore promiseras, opere complesti, sicut & præsens tempus probat. Nunc ergo Domine Deus Israel, imple seruo tuo patri meo Dauid quæcunque locutus es, dicens, Nõ deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui vias meas, & ambulauerint in lege mea, sicut & tu ambulasti coram me. Et nunc Domine Deus Israel, firmetur sermo tuus quem locutus es seruo tuo Dauid. Ergone credibile est vt habitet Deus cum hominibus super terram? Si cælum & cæli cælorum non te capiunt: quanto magis domus ista quam ædificaui? Sed ad hoc tantũ facta est, vt respicias orationem serui tui, & obsecrationem eius Domine Deus me: & audias preces quas fudit famulus tuus corã te. Vt aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum in quo pollicitus es vt inuocetur nomen tuum: & exaudires orationem quam seruus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israel. Quicumq; orauerit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est de cælis, & propitiare. Si peccauerit quispiam in proximum suum, & iurare contra eum paratus venerit, seque male-

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Basis ænea.

Basilica.

Cubito: (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.)

Oratio Salomonis vt exaudiantur orantes in tẽplo. 2. mac. 1. b.

Promissiones & misericordie Dei, diligentibus ipsum. viam suam, (Vet. Di. l. Ge. o. l. Compl.)

fundit: (Vet. Di. o. Compl.)

inuocaretur (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

Iuramentum.

Bellum.

sc(Vet. Cōpl. v.

Pluua. - Vet. Dlo. l. Ge. o. l.

Deor Deus.

J. 10. b. Fames. Pestilentia.

Corda solus De nouit.

Alienigena.

- Vet. Dlo. l. Ge. o. l. M. Compl. Bellatores orates victoriam.

Tu exaudies (Vet. Dlo. l. Ge. l.

Peccatores omnes. 3. reg. 8. c. eccles 7. c. i. iohann. 1. d.

Confessio.

Tu exaudies (Vet. Dlo. l. Ge. l.

Psal. 139. c.

Salus. - Vet. Dlo. l. Ge. o. l. auertas (Vet. v. Dlo. Ge. o.

dicto constrinxerit coram altari in domo ista: Tu audies de cælo, & facies iudicium seruatorum tuorum. ita vt reddas iniquo viam suam in caput proprium, & vlciscaris iustum, retribuens ei secundum iustitiam suam. Si superatus fuerit populus tuus Israel ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conuersi egerint poenitentiam, & obsecrauerint nomen tuum, & fuerint deprecati in loco isto: Tu exaudies de cælo, & propitiare peccato populi tui Israel, & reduc eos in terram quam dedisti eis, & patribus eorum. Si clauso cælo pluua non fluxerit propter peccata populi tui, & deprecati te fuerint in loco isto, & confessi nomini tuo, & conuersi a peccatis suis, cum eos afflixeris, exaudi de cælo Domine, & dimitte peccata seruis tuis & populi tui Israel, & doce eos viam bonam per quam ingrediatur, & da pluuiam terram quam dedisti populo tuo ad possidendum. Fames si orta fuerit in terra, & pestilentia, ærugo & aurugo, & locusta, & bruchus, & hostes vastatis regionibus, portas obsederint ciuitatis, omnisque plaga, & infirmitas presserit. Si quis de populo tuo Israel fuerit deprecat, cognoscens plagam, & infirmitatem suam, & expanderit manus suas in domo hac: Tu exaudies de cælo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde unicuique secundum vias suas quas nosti eum habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filiorum hominum.) Vt timeant te, & ambulent in viis tuis cunctis diebus, quibus viuunt super faciem terram quam dedisti patribus nostris. Externum quoque qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum extentum, & adorauerit in loco isto: Tu exaudies de cælo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta pro quibus inuocauerit te ille peregrinus: vt sciant omnes populi terram nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israel, & cognoscant quia nomen tuum inuocatum est super domum hanc quam edificauimus nomini tuo. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra aduersarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam in qua ciuitas hac est quam elegisti, & domus quam edificauimus nomini tuo. Vt exaudias de cælo preces eorum, & obsecrationem, & vlciscaris. Si autem peccauerint tibi (neque enim est homo qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captiuos duxerint eos in terram longinquam, vel certe quæ iuxta est. Et conuersi in corde suo in terra ad quam captiui ducti fuerant, egerint poenitentiam, & deprecati te fuerint in terra captiuitatis suæ, dicentes, Peccauimus, iniquè fecimus, iniuste egimus. Et reuersi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captiuitatis suæ ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terram suam quam dedisti patribus eorum, & vrbis quam elegisti, & domus quam edificauimus nomini tuo. Vt exaudias de cælo, hoc est de firmo habitaculo tuo preces eorum, & facias iudicium, & dimittas populo tuo quauis peccatori. Tu es enim Deus meus, aperiantur quasi oculi tui, & aures tuas intentas sint ad orationem quæ fit in loco isto. Nunc igitur confurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: sacerdotes tui Domine Deus induantur salutem, & sancti tui lætentur in bonis. Domine Deus meus ne auerferis faciem christi

tu: memento misericordiarum Dauid serui tui.

C A P. V I I.

Umque cõpleisset Salomon fundens preces, ignis descendit de cælo, & deuorauit holocausta & victimas: & maiestas Domini impleuit domum. Nec poterat sacerdotes ingredi templum Domini, eo quod impleisset maiestas Domini templum Domini. Sed & omnes filii Israel videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pavementum stratum lapide, adorauerunt: & laudauerunt Dominum, Quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Rex autem, & omnis populus immolabant victimas coram Domino. Mactauit igitur rex Salomon hostias, bouum vigintiduo millia, arietum cetum viginti millia: & dedicauit domum Dei rex & vniuersus populus. Sacerdotes autem stabant in officiis suis: & Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid rex ad laudandum Dominum, Quoniam in æternum misericordia eius, hymnos Dauid canentes per manus suas: porro sacerdotes caneant tubis ante eos, cunctisque Israel stabat. Sanctificauit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta & adipem pacificorum: quia altare æneum quod fecerat, non poterat sustinere holocausta & sacrificia & adipem pacificorum. Fecit ergo Salomon solennitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath vsque ad Torrentem Aegypti. Fecitque die octauo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus, & solennitatem celebrasset diebus septem. Igitur in die vicesimo tertio mensis septimi, dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus Dauidi, & Salomoni, & Israeli populo suo. Compleuitque Salomon domum Domini, & domum regis, & omnia quæ disposuerat in corde suo vt faceret in domo Domini, & in domo sua, & prosperatus est. Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait, Audiui orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificii. Si clausero cælum, & pluua non fluxerit, & mandauero & præcepero locustas vt deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum. Conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit poenitentiam a viis suis pessimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius qui in loco isto orauerit. Elegi enim, & sanctificauimus locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaueris coram me, sicut ambulauit Dauid pater tuus, & feceris iuxta omnia quæ præcepi tibi, & iustitias meas, iudiciaque seruaueris: suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum Dauid patri tuo, dicens, Non auferetur de stirpe tua vir, qui non sit princeps in Israel. Si autem auersi fueritis, & dereliqueritis iustitias meas, & præcepta mea quæ proposui vobis, & abeueritis serueritis diis alienis, & adoraueritis eos: Euellam vos de terra mea quam dedi vobis, & domum hanc quam sanctificauimus nomini meo, proiciam a facie mea,

Misericordia.

Ignis deuorat sacrificium in dedicatione templi. 3. mach. 1. c.

Bonus & misericors Deus.

3. Reg. 4. 6.

Misericordia Dei.

- Vet. Dlo. l. Ge. o. l. M. Fit ingens solennitas.

3. Reg. 9. 2.

Exaudit Dominus orationem Salomonis.

Pluua.

Locusta.

Pestilentia.

Poenitentia.

Sanare terram.

Conuertere ad idola.

& tradam eam in parabolam, & in exēplū cun-
ctis populis. Et domus ista erit in prouerbiū vni-
uersis transeuntibus: & dicent stupentes, Quare fe-
cit Dominus sic terræ huic, & domui huic? Respō-
debuntque, Quia dereliquerunt Dominum Deū
patrum suorum, qui eduxit eos de Terra-AEgy-
pti, & apprehēderunt deos alienos, & adorauerūt
eos, & coluerunt: idcirco venerunt super eos vni-
uersa hæc mala.

C A P. V I I I.

E Xpletis autem viginti annis postquam æ-
dificauit Salomon domū Domini & do-
mum suam: ciuitates quas dederat Hirā
Salomoni, ædificauit, & habitare ibi fecit filios Is-
rael: Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eā.

4 Et ædificauit Palmiram in deserto, & alias ciuita-
tes munitissimas ædificauit in Emath: Extruxit-
que Beth-horon superiorem, & Beth-horon infe-
riorem, ciuitates muratas habentes portas & ve-
ctes & seras: Balaath etiam & omnes vrbes firmis-
simas, quæ fuerunt Salomonis, cunctasque vrbes
quadrigarum, & vrbes equitum. omnia quæcun-
que voluit, fecit rex Salomon atque disposuit, æ-
dificauit in Ierusalem & in Libano, & in vniuersa

terra potestatis suæ: Omnem populum qui dereli-
ctus fuerat de Hethæis, & Amorrhæis, & Phere-
zæis, & Heuæis, & Iebusæis, qui non erant de stir-
pe Israel: De filiis eorū, & de posteris quos nō in-
terfecerant filii Israel, subiugauit Salomon in tri-
butarios, vsque in diem hanc: Porro de filiis Israel
non posuit vt seruiret operibus regis: ipsi enim e-
rāt viri bellatores, & duces primi & principes qua-
drigarum & equitum eius. Omnes autem princi-
pes exercitus regis Salomonis fuerūt ducēti quin-
quaginta, qui erudiebant populum. Filiam ve-
rō Pharaonis transtulit de Ciuitate-Dauid in do-
mum quam ædificauerat ei. Dixit enim rex, Nō

C habitabit vxor mea in domo Dauid regis Israel,
eo quod sanctificata sit: quia ingressa est in eam ar-
ca Domini. Tunc obtulit Salomon holocausta
Domino super altare Domini, quod extruxerat
ante porticū: Vt per singulos dies offerretur in eo
iuxta præceptum Moyſi, in sabbathis, & in Calen-
dis, & in festis diebus ter per annum, id est in So-
lennitate azymorum & Solennitate hebdomada-
rum, & in Solennitate tabernaculorum: Et consti-
tuit iuxta dispositionē Dauid patris sui officia sa-
cerdotum in ministeriis suis: & Leuitas in ordine
suo, vt laudarent, & ministrarent coram sacerdo-
tibus iuxta ritum vniuscuiusque diei: & ianitores
in diuisionibus suis per portam & portā: sic enim
præceperat Dauid homo Dei: Nec prætergressi
sunt de mandatis regis tam sacerdotes, quàm Le-
uitæ, ex omnibus quæ præceperat, & in custodiis
thesaurorum. Omnes impēsas præparatas habuit
Salomon, ex eo die quo fundauit domum Domi-
ni, vsque in diem quo perfecit eam. Tunc abiit Sa-
lomō in Asiō-gaber & in Ailath ad oram Maris-
rubri, quæ est in Terra-Edom. Misit ergo ei Hi-
ram per manus seruorum suorum naues, & nau-
tas gnaros maris, & abierunt cum seruis Salomo-
nis in Ophir: tuleruntque inde quadraginta quin-
quaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Sa-
lomonem.

C A P. I X.

R Egina quoque Saba cum audisset famam
Salomonis, venit vt tentaret eum in æni-
gmatibus, in Ierusalem: cum magnis opi-

bus & camelis, qui portabant aromata & auri plu-
rimum, gemmasque pretiosas. cumque venisset
ad Salomonem, locuta est ei quæcunque erant in
corde suo. Et exposuit ei Salomō omnia quæ pro-
posuerat; nec quicquam fuit quod non perspicuū
ei fecerit. Quæ postquam vidit, sapiētiam scilicet
Salomonis, & domum quam ædificauerat, necnō
& cibaria mensæ eius, & habitacula seruorū, & of-
ficia ministrorum eius & vestimenta eorum, pin-
cernas quoque & vestes eorū, & victimas quas im-
molabat in domo Domini: non erat præ stupore
vltrā in ea spiritus: dixitque ad regem, Verus est
sermo quem audieram in terra mea de virtutib⁹
& sapientia tuā: Non credebam narrātibus, donec
ipsa venissem, & vidissent oculi mei: & probassem
vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse narra-
tam: vicisti famam virtutibus tuis. Beati viri tui,
& beati serui tui, hi qui assistunt corā te omni tē-
pore, & audiunt sapientiam tuam. Sit Dominus
Deus tuus benedict⁹, qui voluit te ordinare super
thronum suum regem Domini Dei tui. quia dili-
git Deus Israel, & vult seruare eum in æternum:
idcirco posuit te super eum regem, vt facias iudi-
cia atque iustitiam. Dedit autem regi centum vi-
ginti talēta auri, & aromata multa nimis, & gem-
mas pretiosissimas: non fuerunt aromata talia, vt
hæc quæ dedit regina Saba regi Salomoni. Sed
& serui Hiram cum seruis Salomonis attulerunt
aurum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas pre-
tiosissimas. De quibus fecit rex, de lignis scilicet
thyinis, gradus in domo Domini & in domo re-
gia: citharas quoque & psalteria cantoribus: nun-
quā visa sunt in Terra-Iuda ligna talia. Rex au-
tem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ vo-
luit, & quæ postulauit, & multo plura quàm attu-
lerat ad eū: quæ reuersa, abiit in terram suam cū
seruis suis. Erat autē pondus auri quod affereba-
tur Salomoni per singulos annos, sexcēta sexagin-
ta sex talenta auri. Excepta ea summa quam lega-
ti diuersarū Gentium, & negotiatores afferre con-
sueuerant, omnesque reges Arabiæ, & satrapæ ter-
rarum, qui comportabant aurū & argentum Sa-
lomonis: Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas
aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in
singulis hastis expendebantur. Trecenta quoque
scuta aurea trecentorum aureorum quibus tegeban-
tur singula scuta: posuitque ea rex in armamēta-
rio, quod erat consitum nemore. Fecit quoque
rex solium ebugneum grande: & vestiuit illud au-
ro mundissimo. Sex quoque gradus, quibus ascen-
debatur ad solium: & scabellum aureum, & bra-
chiola duo altrinsecus, & duos leones stantes iu-
xta brachiola: sed & alios duodecim leunculos stā-
tes super sex gradus ex vtraque parte. non fuit ta-
le solium in vniuersis regnis. Omnia quoque va-
sa conuiuii regis erant aurea: & vasa domus saltus
Libani ex auro purissimo. argētum enim in die-
bus illis pro nihilo reputabatur. Siquidē naues re-
gis ibant in Tharsis cum seruis Hirā, semel in an-
nis tribus: & deferebant inde aurum & argētum,
& ebur, & simias, & pauos. Magnificatus est igitur
Salomō super omnes reges terræ præ diui-
tiis & gloriā. Omnesque reges terrarum desidera-
bant videre faciem Salomonis: vt audirent sapien-
tiam quam dederat Deus in corde eius. Et defere-
bant ei munera, vasa argentea & aurea, & vestes,

Ædificat Salomon ciuitates quas dederat Hirā. 3. reg. 9. b.

quæ (vet. cōpl. Di. o. l. Ge. l. - vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Populi facti Salomoni tributarii.

- vet. M. Di. l. Ge. o. l.

Dauid homo Dei.

Misit Salomon in Ophir. 2. reg. 10. a. 1. Di. l.

Regina Saba venit ad audiendā sapiētiam Salomonis. 3. reg. 10. a. Mat. 22. d. Lu. 11. d.

Regē sapientem dat Deus populo à se dilecto.

Regina Saba dat Salomoni munera.

Salomon dat reginæ Saba munera.

600 auri quod importabatur ad Salomonem quotannis.

300 scuta aurea.

Vasa aurea.

Argentū tempore Salomonis nihil scibat.

Equi & equites Salomonis.

& arma, & aromata, equos & mulos, per singulos annos. Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis: & currum, equitumque duodecim millia: constituitque eos in urbibus quadrigarum, & ubi erat rex in Ierusalem. Exercuit etiam potestatem super cunctos reges à flumine Euphrate usque ad terram Philistinorum, & usque ad terminos Aegypti. Tatumque copiam prae-buit argenti in Ierusalem quasi lapidum: & cedrorum tantam multitudinem, velut sycomorū quae gignuntur in campestribus. Adducebantur autem ei equi de Aegypto, cunctisque regionibus. Reliqua autem opera Salomonis priorum & nouissimorum scripta sunt in verbis Nathan prophetae, & in libris Ahia Silonitis, in visione quoque Ado videntis, contra Ieroboam filium Nabat. Regnavit autem Salomon in Ierusalem super omnem Israel quadraginta annis. Dormiuitque cum patribus suis: & sepelierunt eum in Ciuitate-David: regnavitque Roboam filius eius pro eo.

Moritur Salomon, cui succedit Roboam.

Roboam constituitur rex.

Constitueret (Vet. Ge. I. Di. I. Populus petit sibi remitti de tributo indicto à Salomone.

Consilium senū.

Consilium iuuenū.

Vet. Di. I.

Relicto consilio seniorū respōdet populo dura, volente Deo.

scissio regni Israel.

Aduram lapidatur.

ram, qui praerat tributis, & lapidauerunt eum filii Israel, & mortuus est: porro rex Roboam cursum festinauit ascendere, & fugit in Ierusalem. Recessitque Israel à domo David usque ad diē hanc.

C A P. X I.

Actum est autem, quum audisset omnis Israel quod reuersus esset Ieroboam, miserunt, & vocauerunt eum congregato cœtu: & constituerunt eum regem super omnem Israel, nec secutus est quisquam domū David praeter tribum Iuda solam. Venit autem Roboam in Ierusalem, & conuocauit vniuersam domum Iuda & Benjamin, centum octoginta millia electorum, atque bellantium, vt dimicaret contra Israel, & conuerteret ad se regnum suum. Factusque est sermo Domini ad Semeiam hominē Dei, dicens, Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad vniuersum Israel qui est in Iuda & Benjamin. Hæc dicit Dominus, Non ascēdetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: reuertatur vnusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. qui cum audissent sermonem Domini, reuersi sunt, nec perrexerūt contra Ieroboam. Habitauit autē Roboam in Ierusalem, & ædificauit ciuitates muratas in Iuda. Extruxitque Bethlehem, & Etam, & Thecue. Beth-sur quoque, & Socho, & Odollā. necnon & Geth, & Marefa, & Ziph: sed & Aduram, & Lachis, & Azeca. Saraa quoque, & Aialon, & Hebron, quae erant in Iuda & Benjamin, ciuitates munitissimas. Cūmq; clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est olei & vini. Sed & in singulis vrbibus fecit armamentaria scutorū & hastarum: firmavitque eas summa diligentia, & imperauit super Iudam, & Benjamin. Sacerdotes autem & Leuitae qui erant in vniuerso Israel, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis, relinquentes suburbana, & possessiones suas, & transeuntes ad Iudam, & Ierusalem: eo quod abiicisset eos Ieroboam, & posterius eius, ne sacerdotio Domini fungeretur. Qui constituit sibi sacerdotes excelsorū, & dæmoniorum, vitulorumque quos fecerat. Sed & de cunctis tribubus Israel, quicumque dederant cor suum vt quærerent Dominum Deum Israel, venerunt in Ierusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum. Et roborauerunt regnum Iuda: & confirmauerunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulauerunt enim in viis David & Salomonis, annis tantum tribus. Duxit autem Roboam uxorem Mahalath, filiam Ierimoth filii David: Abihail quoque filiam Eliab filii Isai, quae peperit ei filios Ieus, & Somoriam, & Zoom. Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, quae peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith. Amauit autem Roboam Maacha filiam Absalom super omnes uxores suas, & concubinas: nam uxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit vigintiocto filios, & sexaginta filias. Constituit verò in capite, Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat, quia sapiētior fuit, & potentior super omnes filios eius, & in cunctis finibus Iuda, & Benjamin, & in vniuersis ciuitatibus muratis: praeuitque eis escas plurimas, & multas petiuit uxores.

Vet. B. Compl. Di. o. I. Ge. o. I. V. Roboam contra Ieroboam pugnaturus, à Domino per Semeiam admonetur vt incepto desistat. 2. Reg. 11. 21.

Volūstate Dei discessit regnum Israel.

Ciuitates à Roboam edificatae.

Roboam imperat super Iudam & Benjamin.

Ieroboam constituit sacerdotes dæmoniorum.

Quærerere Dominum.

Uxores aliquot Roboam.

Uxores Roboam 18, & concubinae 60.

C A P. X I I.

Tradit Dominus Iudam in manus Sefac, quod eum dereliquisset.

Umque roboratum fuisset regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Israel cum eo. Anno autem quinto regni Roboam ascendit Sefac rex Aegypti in Ierusalem (quia peccauerat Dominus) Cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Aegypto, Libyes scilicet, & Troglodytae, & Aethiopes. Cepitque ciuitates munitissimas in Iuda, & venit usque in Ierusalem. Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam, & principes Iuda, qui congregati fuerant in Ierusalem, fugientes Sefac: dixitque ad eos, Hec dicit Dominus, Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sefac. Consternatique principes Israel, & rex, dixerunt, Iustus est Dominus. Cumque vidisset Dominus quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam, dicens, Quia humiliati sunt, non disperdam eos: daboque eis pauculum auxilii, & non stillabit furor meus super Ierusalem per manum Sefac. Veruntamen seruient ei: vt sciant distantiam seruitutis meae, & seruitutis regni terrarum. Recessit itaque Sefac rex Aegypti ab Ierusalem, sublati thesauris domus Domini, & domus regis, omniaque secum tulit: & clypeos aureos quos fecerat Salomon, pro quibus fecit rex aeneos, & tradidit illos principibus scutariorum qui custodiebant vestibulum palatii. Cumque introiret rex domum Dei, veniebant scutarii, & tollebant eos: iterumque referebant eos ad armamentarium suum. Veruntamen quia humiliati sunt, auersa est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus: siquidem in Iuda inuenta sunt opera bona. Confortatus est ergo rex Roboam in Ierusalem, atque regnavit: quadraginta autem & vni anni erat cum regnare coepisset: & decem & septem annis regnavit in Ierusalem, vrbe quam elegit Dominus vt confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israel: nomen autem matris eius Naama Ammanitis. Fecitque malum, & non preparauit cor suum vt quareret Dominum. Opera vero Roboam prima & nouissima scripta sunt in libris Semeiae prophetae, & Ado videlicet, & diligenter exposita: pugnaveruntque aduersum se Roboam & Ieroboam cunctis diebus. Et dormiuit Roboam cum patribus suis: sepultusque est in Ciuitate-David. Et regnavit Abia filius eius pro eo.

Semeias comouit populum peccati.

Humiliatio populi auertit iram Dei.

Quare Israel seruiuit Sefac regi: Sefac diripit domum Dei.

Domini, (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.)

3. Reg. 14. f.

Fecit autem (Vet. Ge. l. Di. l.) cor non querens Deum.

Moriuntur Roboam: cui succedit Abia.

Abia pugnat contra Ieroboam.

3. Reg. 15. a.

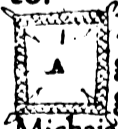
quadringenta (Vet. Ge. o. Compl. v.)

Induxit (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. v.) octingenta (Vet. Compl.)

Abia dehortatur exercitum Ieroboam a bello contra se, qui Deum docem haberet quem abiecerant.

3. Reg. 11. c.

C A P. X I I I.

Nno octauodecimo regis Ieroboam, regnavit Abia super Iudam: Tribus annis regnavit in Ierusalem: nomenque matris eius Michai, (filia Vrieli de Gabaa) & erat bellum inter Abiam & Ieroboam. Cumque iniisset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum quadraginta millia: Ieroboam construxit e contra aciem octoginta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi. Stetit ergo Abia super montem Semerom, qui erat in Ephraim, & ait, Audi Ieroboam, & omnis Israel. Num ignoratis quod Dominus Deus Israel dederit regnum David super Israel in sempiternum, ipsi & filii eius in pactum salis? Et surrexit Ieroboam filius Nabat, seruus Salomonis filii David: & rebellauit contra dominum suum. Congregatique sunt ad eum viri vanissimi, & filii belial: & praualuerunt contra Roboam filium Salomonis: porro Roboam

erat rudis, & corde pauido, nec potuit resistere eis. Nunc ergo vos dicitis quod resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David: habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos quos fecit vobis Ieroboam in deos? Et eiecistis sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Leuitas: & fecistis vobis sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicumque venerit, & initiauerit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, fit sacerdos eorum qui non sunt dii. Noster autem Dominus Deus est, quem non relinquimus: sacerdotisque ministrant Domino de filiis Aaron: & Leuitae sunt in ordine suo. Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies mane & vespere: & thymiama iuxta legis praecipita confectum, & proponuntur panes in mensa mundissima, estque apud nos candelabrum aureum, & lucernae eius, vt accendantur semper ad vespem: nos quippe custodimus praecipita Domini Dei nostri, quem vos reliquistis. Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & sacerdotes eius, qui clangunt tubis, & resonant contra vos: filii Israel nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit. Hec illo loquente, Ieroboam retro moliebatur insidias. Cumque ex aduerso hostium staret, ignorantem Iudam suo ambiebat exercitu. Respiciensque Iudas, vidit instare bellum ex aduerso & post tergum, & clamauit ad Dominum: ac sacerdotes tubis canere coeperunt. Omnesque viri Iuda vociferati sunt: & ecce, illis clamantibus perterritus Deus Ieroboam, & omnem Israel qui stabat ex aduerso Abia & Iuda. Fugeruntque filii Israel Iudam, & tradidit eos Deus in manu eorum. Percussit ergo eos Abia, & populus eius plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Israel quinquaginta milia virorum fortium. Humiliatique sunt filii Israel in tempore illo: & vehementissime confortati filii Iuda, eo quod sperassent in Domino Deo patrum suorum. Persecutus est autem Abia fugientem Ieroboam: & cepit ciuitates eius, Beth-el & filias eius: & Iesana cum filiabus suis: Ephron quoque & filias eius. Nec valuit vltra resistere Ieroboam in diebus Abia: quem percussit Dominus, & mortuus est. Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit vxores quatuordecim: procreauitque vigintiduos filios, & sedecim filias. Reliqua autem sermone Abia, viarumque & operum eius, scripta sunt diligentissime in libro Ado prophetae. C A. X I I I I.

Ormiuit autem Abia cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate-David: regnavitque Afa filius eius pro eo, in cuius diebus quieuit terra annis decem. Fecit ergo Afa quod bonum & placitum erat in conspectu Dei sui, Et subuertit altaria peregrini cultus, & excelsa, & confregit statuas, lucosque succidit. Et praecipit Iudae vt quareret Dominum Deum patrum suorum, & faceret legem, & vniuersa mandata. Et abstulit de cunctis vrbibus Iuda aras & phana, & regnavit in pace. Aedificauit quoque vrbes munitas in Iuda, quia quietus erat, & nulla temporibus eius bella surrexerant, pacem Domino largiente. Dixit autem Iudae, Aedificemus ciuitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & seris: donec a bellis quieta sunt omnia, eo quod quaesierimus Dominum Deum patrum nostrorum, & dederit nobis pacem per gyrum. aedificauerunt igitur

Sacerdotes Ieroboam, quales. 3. reg. 11. g.

Orantibus militibus Abia, Deus percussit exercitum Ieroboam.

Abia sperans in Domino, victor euadit.

quingenta (Vet. Di. l. Compl.)

Ieroboam occisus a Deo.

Abia vxores 14.

Moriuntur Abia: cui succedit Afa. 3. reg. 15. b.

autem (Vet. Di. l. Ge. o. l.)

Domini (Vet. Compl.) Afa subuertit excelsa, praecipiens Iudae vt quareret Dominum.

Pax, quaerentibus Deum.

Exercitus Afa. **H**abuit autem Afa in exercitu suo portantiu scuta & hastas, de Iuda trecenta millia: de Benjamin vero scutariorum & sagittariorum, duceta octoginta millia: omnesque isti viri fortissimi. Egressus est autem contra eos Zara AEthiops cum exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecentis: & venit vsque Marefa. Porro Afa perrexit obviam ei, & instruxit aciem ad bellum in Valle-Se-phata, quae est iuxta Marefa. Et inuocauit Dominum Deum, & ait, Domine non est apud te vlla distantia, vtrum in paucis auxiliis, an in pluribus: adiua nos Domine Deus noster, in te enim, & in tuo nomine habentes fiducia venimus contra hac multitudinem. Domine, Deus noster tu es, non praeualeat contra te homo. Exterruit itaque Dominus AEthiopes coram Afa & Iuda: fugeruntque AEthiopes. Et persecutus est eos Afa, & populus qui cum eo erat, vsque Gerara: & ruerunt AEthiopes vsque ad internecionem, quia Domino cadente contriti sunt, & exercitu illius praeliante: tulerunt ergo spolia multa. Et percusserunt ciuitates omnes per circuitum Gerara: grandis quippe cunctos terror inuaserat: & diripuerunt vrbes, & multam praedam asportauerunt. Sed & caulas ouium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reuersique sunt in Ierusalē.

omnes isti (Vet. Di. o. l. Ge. l. o. v. Zara rex AEthi- opum inuadit Afa.

Oratio Afa plena fiducia. regum 14. a.

Domino praeliante vincit AEthiopes.

Terret Deus aduersarios.

Azarias propheta praedicit regnum Israel futurum absque Deo vero, sacerdote doctore & lege. Oded (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. v. eum, (Vet. Cöpl. Ge. o. v.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. -Vet. Di. l. Ge. o. l. M.

Pella & terrores a Deo, non quarentibus eum.

Merces. Afa aufert idola, ad quae cofugiunt multi ex Israele, & Deus cum eo efficit.

Iurat populus se Deum quaesitum ex toto corde.

Azarias autem filius Obed, facto in se Spiritu Dei, Egressus est in occursum Afa, & dixit ei, Audite me Afa, & omnis Iuda & Benjamin, Dominus vobiscum: quia fuistis cum eo. Si quaesieritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis derelinquet vos. Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, & absque sacerdote absque doctore, & absque lege. Cumque reuersi fuerint in angustia sua, & clamauerint ad Dominum Deum Israel, & quaesierint eum, reperient eum. In tempore illo non erit pax egredienti & ingredienti: sed terrores vndique in cunctis habitatoribus terrarum. Pugnabit enim gens contra gentem, & ciuitas contra ciuitatem: quia Dominus coturbabit eos in omni angustia. Vos ergo confortamini, & non dissoluantur manus vestrae: erit enim merces operi vestro. Quod cum audisset Afa, verba scilicet, & prophetiam Azariae filii Oded prophetae, confortatus est, & abstulit idola de omni terra Iuda, & de Benjamin, & ex vrbibus, quas ceperat, montis Ephraim: & dedicauit altare Domini quod erat ante porticum Domini. Congregauitque vniuersum Iudam & Benjamin, & aduenas cum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israel, videntes quod Dominus Deus illius esset cum eo. Cumque venissent in Ierusalem mense tertio, anno decimoquinto regni Afa, immolauerunt Domino in die illa de manubiis & praeda quam adduxerant, boues septingentos, & arietes septem millia. Et intrauit ex more ad corroborandum foedus, vt quaerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde, & in tota anima sua. Siquis autem, inquit, non quaesierit Dominum Deum Israel, moriatur, a minimo vsque ad maximum, a viro vsque ad mulierem. Iuraueruntque Domino voce magna in iubilo, & in clangore tubae, & in sonitu buccinarum omnes qui erant in Iuda, cum execratione: in omni

C A P. X V.

enim corde suo iurauerunt, & in tota voluntate quaesierunt eum, & inuenerunt: praestititque eis Dominus requiem per circuitum. Sed & Maacha matrem Afa regis ex Augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in luco simulacrum Priapi: quod omne contriuit, & in frustra cominuens combussit in Torrete-cedron. Excelsa autem derelicta sunt in Israel: attamen cor Afa erat perfectum cunctis diebus eius. Eaque quae vouerat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini: argentum & aurum, vasorumque diuersam suppellectilem. Bellum vero non fuit vsque ad tricesimum annum regni Afa.

Maacha auiam suam imperio priuat Afa, quod idola coleret.

tricesimum quintum (Vet. Compl.

Afa, metu Baasa regis Israel inuadit eum cum Be-adad rege Syriae.

Be-adad percussit vrbes Israel.

Arguitur Afa, quod humano auxilio magis confusus sit, quam diuino.

14. c. 2. mac. 9.

Cor perfectum est Deo, & fides. Iohan. 7. f.

-Vet. Di. l. Ge. l.

Prophetam arguentem eum incarcerat Afa.

AEgrotans Afa, non quaerit Dominum, sed solum medicum.

Mortuus coburitur Afa cum ingenti pompa.

Afa succedit Iosaphat.

Anno autem tricesimo sexto regni eius ascendit Baasa rex Israel in Iudam, & muro circumdabat Rama, vt nullus tute posset egredi & ingredi de regno Afa. Protulit autem Afa argentum & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis: misitque ad Ben-adad regem Syriae, qui habitabat in Darmaeco, dicens, Foedus inter me & te est, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum & aurum, vt rupto foedere quod habes cum Baasa rege Israel, facias eum a me recedere. Quo comperto Ben-adad misit principes exercituum suorum ad vrbes Israel: qui percusserunt Ahion, & Dan, & Abel-maim, & vniuersas vrbes Nephthali muratas. Quod cum audisset Baasa, desinit aedificare Rama, & intermisit opus suum. Porro Afa rex assumpsit vniuersum Iudam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quae aedificationi praeparauerat Baasa: aedificauitque ex eis Gabaa, & Maspha. In tempore illo venit Hanani propheta ad Afa regem Iuda, & dixit ei, Quia habuisti fiducia in rege Syriae, & non in Domino Deo tuo: idcirco euasit Syriae regis exercitus de manu tua. Nonne AEthiopes & Libyes multo plures erant quadrigis & equitibus, & multitudine nimia: quos cum in Domino credidisses, tradidit in manu tua? Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & praebent fortitudinem his: qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti, & propter hoc etiam ex praesenti tempore aduersum te bella confurgent. Iratusque Afa aduersus videntem, iussit eum mitti in neruum: valde quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos. Opera autem Afa prima & nouissima scripta sunt in Libro regum Iuda & Israel. AEgrotans etiam Afa anno tricesimo nono regni sui, dolore pedum vehemetissimo, & nec in infirmitate sua quaesuit Dominum, sed magis in medicorum arte confusus est. Dormiuitque cum patribus suis: & mortuus est anno quadragesimo primo regni sui. Et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in Ciuitate-David: posueruntque eum super lectum suum plenum aromatibus & vnguentis meretriciis, quae erant pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

C A P. X V I I.

Regnauit autem Iosaphat filius eius pro eo, & inualuit contra Israel. Constituitque militum numeros in cunctis vrbibus Iuda, quae erant vallatae muris: praesidiaque disposuit in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim quas ceperat Afa pater eius. Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulauit in viis David patris sui primis: &

Iosaphat fedit Deo.

Diuitiæ & gloria fidei Deo.

Iosaphat mittit prædicatores p vniuersum Iudam, habentes librum legis.

parauit (vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

principes (plur. num. Vet. Ge. l. Di. l.)
robustissimi (Vet. Ge. o. v. Di. o.)

Iosaphat affinitate coniungitur Achab. 3. re. 22. 2.

Iosaphat cū Achab ascendit contra Ramoth-Galaad.

400 pseudo-propheta.

Iosaphat requirit verbum Dei.

Michæas solus Dei propheta, accersitur.

nō sperauit in baalim, Sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non iuxta peccata Israel. ¶ Confirmauitque Dominus regnū in manu eius: & dedit omnis Iuda munera Iosaphat: factaque sunt ei infinitæ diuitiæ, & multa gloria. ¶ Cūque sumpsisset cor eius audaciā propter vias Domini, etiam excelsa & lucos de Iuda abstulit. ¶ Tertio autem anno regni sui misit de principibus suis Ben-hail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, vt docerēt in ciuitatibus Iuda: Et cū eis Leuitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Afahel quoque & Semiramoth & Ionathan, Adoniāmque & Tobiam & Thob-adoniam Leuitas: & cum eis Elisama & Ioram sacerdotes. Docebantque populum in Iuda, habentes librum legis Domini: & circuibant cūctas vrbes Iuda, atque erudiebant populū. Itaque factus est p̄uor Domini super omnia regna terrarum quæ erant per gyrum Iuda: nec audebāt bellare contra Iosaphat. Sed & Philisthæi, Iosaphat munera deferrebāt, & vectigal argenti. Arabes quoque adducebant pecora arietum, septem millia septingentos, & hircos totidē. Creuit ergo Iosaphat, & magnificatus est vsque in sublime: atque ædificauit in Iuda domos ad instar turrium, vrbesque muratas. Et multa opera parauit in vrbeb⁹ Iuda: viri quoque bellatores, & robusti erant in Ierusalem, quorum iste numerus per domos atque familias singulorum. In Iuda princeps exercitus, Ednas dux, & cū eo robustissimorum viri trecenta millia. Post hūc Iohanan princeps, & cum eo ducenta octoginta millia. Post illum quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino, & cum eo ducenta millia virorum fortium. Hunc sequebatur robustus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia. Post istum etiam, Iozabad: & cum eo centum octoginta millia expeditorum militum. Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis quos posuerat in vrbeb⁹ muratis, in vniuerso Iuda.

CAP. XVIII.

Vit ergo Iosaphat diues & inclytus multum, & affinitate coniunctus est Achab. Descenditque post annos ad eum in Samariam: ad cuius aduentū maectauit Achab arietes, & boues plurimos ipsi & populo qui venerant cum eo: persuasitque illi vt ascēderet in Ramoth-Galaad. Dixitque Achab rex Israel ad Iosaphat regem Iuda, Veni mecū in Ramoth-Galaad. cui ille respondit, Vt ego, & tu: sicut populus tuus, sic & populus meus, tecumque erimus in bello. Dixit Iosaphat ad regem Israel, Consule obsecro impræsentiarum sermonem Domini. Congregauit igitur rex Israel prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos, In Ramoth-Galaad ad bellandum ire debemus, an quiescere? At illi, Ascende, inquit, & tradet Deus in manu regis. Dixitque Iosaphat, Nunquid non est hic propheta Domini, vt ab illo etiam requiramus? Et ait rex Israel ad Iosaphat, Est vir vnus à quo possumus quærere Domini voluntatem: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tēpore: est autem Michæas filius Iemla. Dixitque Iosaphat, Ne loquaris rex hoc modo. Vocauit ergo rex Israel vnum de eunuchis, & dixit ei, Voca cito Michæam filiū Iemla. Porro rex Israel, & Iosaphat rex Iuda vterque sedebāt in solio suo, vestiti cultu re-

gio. sedebāt autē in area iuxta portam Samariæ, omnesque propheta vaticinabantur coram eis. ¶ Sedecias verò fili⁹ Chanaana fecit sibi cornua ferrea, & ait, Hæc dicit Dominus, His ventilabis Syriam, donec conteras eā. Omnesque propheta similiter propheta bant, atque dicebant, Ascende in Ramoth-Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Dominus in manu regis. Nūtius autem qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi, En, verba omnium prophetarum vno ore bona regi annuntiat: quæso ergo te vt & sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera. Cui respondit Michæas, Vuit Dominus, quia quodcunq; dixerit mihi Deus meus, hoc loquar. Venit ergo ad regem. Cui rex ait, Michæa, ire debemus in Ramoth-Galaad ad bellandum, an quiescere? cui ille respondit, Ascēdite: cuncta enim prospera euenient, & tradentur hostes in manus vestras. Dixitque rex, Iterū, atque iterum te adiuro, vt mihi non loquaris, nisi quod verum est in nomine Domini. At ille ait, Vidi vniuersum Israel dispersum in montibus, sicut oues absque pastore: & dixit Dominus, Non habēt isti dominos: reuertatur vnusquisque in domum suā in pace. Et ait rex Israel ad Iosaphat, Nonne dixi tibi quod non propheta ret iste mihi quicquā boni, sed ea quæ mala sunt? At ille, Idcirco, ait, audite verbum Domini, Vidi Dominum sedentem in solio suo, & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris & à sinistris. Et dixit Dominus, Quis decipiet Achab regem Israel, vt ascendat & corruat in Ramoth-Galaad? Cūque diceret vn⁹ hoc modo, & alter alio: processit spiritus, & stetit corā Domino, & ait, Ego decipiā eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies? At ille respondit, Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. dixitque Dominus, Decipies, & præualebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum: & Dominus locutus est de te mala. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michææ maxillam, & ait, Per quam viā transiuit Spiritus Domini à me, vt loqueretur tibi? Dixitque Michæas, Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo, vt abscondaris. Præcepit autem rex Israel, dicens, Tollite Michæam, & ducite eum ad Amon principem ciuitatis, & ad Ioas filium Amelech. Et dicetis, Hæc dicit rex, Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicū & aquæ paucillum, donec reuertar in pace. Dixitque Michæas, Si reuersus fueris in pace, nō est locutus Dominus in me. & ait, Audite omnes populi. Igitur ascenderūt rex Israel, & Iosaphat rex Iuda in Ramoth-Galaad. Dixitque rex Israel ad Iosaphat, Mutabo habitum, & sic ad pugnam vadam: tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Israel habitu, venit ad bellū. ¶ Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicens, Ne pugnetis contra minimū, aut contra maximum, nisi contra solū regem Israel. Itaque cū vidissent principes equitatus Iosaphat, dixerunt, Rex Israel est iste. & circumdederūt eum dimicantes: at ille clamauit ad Dominū, & auxilium est ei, atque auertit eos ab illo. Cum enim vidissent duces equitatus quod non esset rex Israel, reliquerunt eum. Accidit autē vt vnus è populo sagittam in incertum iaceret, & percuteret regem q. i.

Propheta Dei verbum Dei loquitur.

Ironia Michææ & imitatio pseudo-propheta rii.

Adiurare.

Prædicit populi dispergendū, & Achab occidēdū.

Deus per spirit⁹ erroris in ore pseudo-propheta rii, seducit interdum eos qui verbum suū oderunt.

Percutitur Michæas à pseudo-propheta.

hammélech. i. regis.

Michæas incarceratur.

Conatur Achab euitare voluntatē Dei, suo cōsilio.

Iosaphat clamat ad Dominū, qui ab illo hostes auertit.

Percussus Achab moritur iuxta verbum Dei.

illum Vallis-benedictionis, vsque in presentē diē.

27 Reuerſusque est omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalē, & Iosaphat ante eos in Ierusalem, cū lætitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis. Ingressique sunt in Ierusalem cum psalteriis, & citharis, & tubis in domū Domini. Irruit autem pavor Domini super vniuersa regna terrarum, cum audissent quod pugnasſet Dominus contra inimicos Israel. Quieuitque regnū Iosaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

31 Regnauit igitur Iosaphat super Iudā, & erat trigintaquinque annorū cum regnare cœpiſſet: viginti autem & quinque annis regnauit in Ierusalem: & nomē matris eius Azuba filia Selah. Et ambulauit in via patris sui Aſa, nec declinauit ab ea, faciens quæ placita erāt coram Domino. Veruntamen excelsa non abstulit, & adhuc populus nō direxerat cor suū ad Dominum Deum patrū suorum. Reliqua autem gestorum Iosaphat priorum & nouissimorum, scripta sunt in verbis Iehu filii Hanani, quæ digessit in Libro regū Israel. Post hæc inuit amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israel, cuius opera fuerunt impiissima: & particeps fuit vt faceret naues quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Aſion-gaber. Prophe-tauit autem Eliezer filius Dodau de Mareſa ad Iosaphat, dicēs, Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, cōtritaque sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.

32 Moriuit autem Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cū eis in Ciuitate-Dauid: regnauitque Ioram fili⁹ eius pro eo. Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatia: omnes hi, filii Iosaphat regis Iuda. Deditque eis pater suus multa munera argēti, & auri, & pensationes cum ciuitatibus munitissimis in Iuda, regnum autem tradidit Ioram, eo quod esset primogenitus. Surrexit autē Ioram super regnū patris sui: cūque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Iuda. Trigintaduorum annorum erat Ioram cū regnare cœpiſſet: & octo annis regnauit in Ierusalē.

33 Ambulauitque in viis regū Israel, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achaberat vxor eius: & fecit malum in conspectu Domini. Noluit autem Dominus disperdere domum Dauid propter pactum quod inierat cum eo: & quia promiserat vt daret ei lucernam, & filiis eius omni tēpore. In diebus illius rebellauit Edom, ne esset subditus Iudæ, & constituit sibi regem. Cūque transfret Ioram cum principibus suis, & cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom qui se circumdederat, & omnes duces equitatus eius. Attamē rebellauit Edom, ne esset sub ditione Iuda, vsque ad hāc diem: eo tempore & Lobna recessit, ne esset sub manu illi. Dereliquerat enim Dominus Deum patrū suorū, insuper & excelsa fabricatus est in vrbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalem, & præuaricari Iudam. Allatae sunt autē ei literæ ab Elia propheta, in quibus scriptū erat, Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Quoniam non ambulasti in viis Iosaphat patris tui, & in viis Aſa regis Iudæ, sed incessisti per iter regū Israel, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitat⁹ fornicationem domus

Achab: insuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te, occidisti. Ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, & filiis, & vxoribus tuis, vniuersaque substantia tua: tu autē ægrotabis pessimo lāguore vteri tui, donec egrediatur vitæ tua paulatim per singulos dies. Suscitauit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philistinorum, & Arabum, qui confines sunt Aethiopicibus.

34 Et ascenderunt in terram Iuda, & vastauerunt eā: diripueruntque cunctam substantiam quæ inuenta est in domo regis, insuper & filios eius, & vxores: nec remāsit ei filius, nisi Ioachaz, qui minimus natus erat. Et super hæc omnia percussit eum Dominus alui languore insanabili. Cūque diei succederet dies, & temporū spatia voluerentur, duorum annorū expletus est circulus: & sic longa cōsumptus tabe, ita vt egeret etiā viscera sua, languore pariter, & vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundū morem combustionis, exequias, sicut fecerat maioribus eius. Trigintaduorum annorum fuit cum regnare cœpiſſet: & octo annis regnauit in Ierusalem. Ambulauitque non recte, & sepelierunt eū in Ciuitate-Dauid: verūtamen non in sepulchro regum.

CAP. XXXI.

Constituerunt autem habitatores Ierusalem Ochoziam filium eius minimū, regē pro eo: omnes enim maiores nati, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabū, qui irruerant in castra: regnauitque Ochozias filius Ioram regis Iuda. Quadraginta duorum annorū erat Ochozias cum regnare cœpiſſet, & vno anno regnauit in Ierusalem: & nomē matris eius Athalia filia Amri. Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim eius impulit eū vt impiè ageret. Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei cōsiliarii post mortem patris sui, in interitum eius.

35 Ambulauitque in consiliis eorum: & perrexit cum Ioram filio Achab rege Israel, in bellum cōtra Hazael regem Syriæ, in Ramoth-Galaad: vulneraueruntque Syri Iorā. Qui reuerſus est vt curaretur in Iezrahel: multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias fili⁹ Ioram rex Iuda, descendit vt inuiseret Ioram filium Achab in Iezrahel ægrotantem. Voluntatis quippe fuit Dei aduersus Ochoziam, vt veniret ad Ioram: & cum venisset, & egrederetur cum eo aduersum Iehu filium Namsi, quæ vnxit Dominus, vt deleret domū Achab. Cum ergo euerteret Iehu domū Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrum Ochoziæ, qui ministrabant ei, & interfecit illos. Ipsum quoque perquirens Ochoziam, cōprehendit latitantē in Samaria: adductūque ad se, occidit: & sepelierunt eum, eo quod esset filius Iosaphat, qui quæsierat Dominum in toto corde suo. nec erat vltra spes aliqua vt de stirpe quis regnaret Ochoziæ. Siquidem Athalia mater eius vidēs quod mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnē stirpem regiam domus Iorā. Porro Iosabeth filia regis tulit Ioas filium Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorum regis, cū interficerentur: absconditque eum cū nutrice sua in cubiculo lectulorum. Iosabeth autem quæ abconderat eum, erat filia regis Ioram, vxor Ioia-dæ pōtificis, soror Ochoziæ: & idcirco Athalia nō

q.ii.

Gaudium de inimicis. Gratiarū actio de victoria. Timor Dei contra inimicos. Dei. (vet. Cōpl.)

Excelsa non ablata.

Init Iosaphat amicitias cum Ochozia, propter quod reprehenditur.

Prophetare.

Moritur Iosaphat.

Filii Iosaphat.

penſationes (vet. Ge. I. Di. I.)

Regnat Iorā primogenitus Iosaphat. Occidit fratres. Israel. (vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Vxor Iorā abducit eū ad idola.

Reg. 7. b. Edom rebellis Iudæ. percussit. transfret. (vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Lobna rebellis Iudæ.

Elieus qui hoc loco Elias dicitur, missis literis ad Iorā, prædicit ei interitū, & quare.

Deus concitat Philistinū contra Ioram.

Ioram alui languore interit.

Ochozias Ioræ succedidit. 4. re. s. f.

Ochozias impi⁹.

Bellū Ochoziæ & Iorā cōtra Hazael regē Syriæ.

Volūtatē Dei Iehu Ochoziam occidit.

-vet. Di. I. Ge. o.

Athalia mater Ochoziæ occidit semē regium. 4. reg. 11. a. Iuda. (vet. Cōpl.) Ioas filius Ochoziæ absconditur.

interfecit eum. Fuit ergo cū eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super Terram.

CAP. XXIII.

A Nno autem septimo confortatus Ioiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroboham, & Ismahel filium Iohanan, Azariam quoque filium Obed, & Maasiā filium Adaiæ, & Elisaphat filiū Zechri: & inuit cū eis fœdus. Qui circumeuntes Iudam, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, & principes familiarum Israel: veneruntque in Ierusalē. Inuit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitque ad eos Ioiada, Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus, super filios Dauid. Iste est sermo quem facietis, Tertia pars vestrum qui veniunt ad sabbathum, sacerdotum, & Leuitarum, & ianitorū erit in portis: Tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portā quæ appellatur Fūdamenti: omne verò reliquū vulgus sit in atrii domus Domini. Nec quispiam alius ingrediatur domum Domini, nisi sacerdotes, & qui ministrāt de Leuitis: ipsi tantūmodo ingrediantur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus obseruet

B custodias Domini. Leuitæ autem circudent regem, habentes singuli arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cū rege & intrante & egrediente. Fecerunt ergo Leuitæ, & vniuersus Iuda iuxta omnia quæ præceperat Ioiada pontifex: & assumpserunt singuli viros qui sub se erant, & veniebant per ordinem sabbathi, cum his qui impleuerant sabbathum, & egressi erant. siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueuerant. Deditque Ioiada sacerdotes centurionibus lanceas, clypeosque & peltas regis Dauid, quas cōsecrauerat in domo Domini.

C Constituitque omnem populum tenentium pugiones a parte templi dextra, vsque ad partem templi sinistram, coram altari, & templo, per circuitum regis. Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diadema, & testimonium, dederuntque in manu eius tenendam legem: & constituerunt eū regem: vnxit quoque illum Ioiada pontifex, & filii eius: imprecati que sunt ei, atque dixerunt, Viuat rex. Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templū Domini. Cūque vidisset regem stātem super gradum in introitu, & principes, turmasque circa eū, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentē tubis, & diuersi generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimenta sua, & ait, Insidiæ, insidiæ. Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones & principes exercitus, dixit eis, Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. præcepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini. Et imposuerunt ceruicibus eius manus: cūque intrasset portā equorum domus regis, interfecerunt eam ibi. Pepigit autem Ioiada fœdus inter se, vniuersumque populum & regem, vt esset popul⁹ Domini. Itaque ingressus est omnis populus domum baal, & destruxerunt eam: & altaria ac simulachra illius confregerunt: Mathan quoque sacerdotem baal interfecerunt ante aras. Constituit autem Ioiada præpositos in domo Domini, sub manibus sacerdotum & Leuitarum,

quos distribuit Dauid in domo Domini: vt offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Moysi, in gaudio & canticis, iuxta dispositionē Dauid. Constituit quoque ianitores in portis domus Domini, vt non ingrederetur eam immundus in omni re. Assumpsitque centuriones & fortissimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descēdere regem de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocauerunt eum in solio regali. Latatusque est omnis populus Terræ, & vrbs quieuit: porrò Athalia interfecta est gladio.

CAP. XXIII.

S Eptem annorum erat Ioas cum regnare cœpisset: & quadraginta annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Sebia de Ber-labee. Fecitque quod bonum est corā Domino cunctis diebus Ioiadæ sacerdotis. Accepit autē ei Ioiada vxores duas, è quib⁹ genuit filios & filias.

4. Post quæ placuit Ioas vt instauraret domū Domini. Congregauitque sacerdotes & Leuitas, & dixit eis, Egredimini ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerso Israel pecuniam ad sartatecta templi Dei nostri, per singulos annos, festinatōque hoc facite: porrò Leuitæ egere negligētius. Vocauitque rex Ioiadam principē, & dixit ei, Quare tibi nō fuit curæ vt cogeres Leuitas inferre de Iuda & de Ierusalem pecuniā quæ constituta est à Moysē seruo Domini, vt inferret eā omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonii? Athalia enim impiissima, & filii eius destruxerunt domum Dei, & de vniuersis quæ sanctificata fuerant in templo Domini, ornauerunt phanum baalim. præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntque eam iuxta portam Domini forinsecus. Et prædicatū est in Iuda & Ierusalem vt deferrent singuli pretium Domino, quod constituit Moyses seruus Dei super omnem Israel, in deserto. Latati que sunt cuncti principes, & omnis populus: & ingressi con-

c tulerunt in arcam Domini, atque miserunt, ita vt impleretur. Cūque tempus esset vt deferret arcam coram rege per manus Leuitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur scriba regis, & quem primus sacerdos constituerat: ef fundebantque pecuniam quæ erat in arca: porrò arcam reportabant ad locum suum: sicque faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pecuniā. Quā dederunt rex & Ioiada his qui præerant operibus domus Domini: at illi conduce-

D bāt ex ea cæsores lapidum, & artifices operum singulorum, vt instauraret domum Domini: fabros, quoque ferri & æris: vt quod cadere cœperat, fulciretur. Egeruntque hi qui operabatur industriè, & obducebatur parietū cicatrix per manus eorū: ac suscitauerunt domum Domini in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt. Cūque cōplessent omnia opera, detulerunt corā rege & Ioiada reliquam partē pecuniæ: de qua facta sunt vasa tēpli in ministeriū ad holocausta, phialæ quoque, & cætera vasa aurea & argētea: & offerebantur holocausta in domo Domini iugiter cūctis dieb⁹ Ioiadæ. Senuit autē Ioiada plenus dierū, & mortuus est cū esset cētū triginta annorum. Sepelieruntque eum in Ciuitate-Dauid cum regibus, eo quod fecisset bonum cū Israel, & cum domo eius. Postquā autē obiit Ioiada, ingressi sunt principes Iuda,

Ioas filius Ocho-
ziaz vngitur in
regē. 4. reg. 11. a.
Ierohā, (Vet. Di.
o. l. Ge. o. l. v.)

ergo (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. v.)

egressuri (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.)

Del. (Vet. Cōpl.)

Vet. Compl.

Athalia iussu Ioiadæ pontificis interficitur.

Destruit populus domū baal.

Ioas præceptorē Ioiada legē (Vet. nat. 4. reg. 11. a.)

Ioas instaurat tēplū Domini.

vestri, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

destruxerunt (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

ornauerunt (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

domus (Vet. Compl.)

Exod. 30. b.

Vet. Compl.

Del. (Vet. Cōpl.)

Mortuus Ioiada, quo mortuo declinat Ioas ad idololatriam.

& adorauerunt regem : qui delinitus obsequiis eorum, acquieuit eis. Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, seruiueruntque lucis & sculprilibus: & facta est ira Domini contra Iudam & Ierusalem propter hoc peccatum. Mittebatque eis prophetas, ut reuerteretur ad Dominum: quos protestantes, illi audire nolebant. Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Ioiadae sacerdotem: & stetit in conspectu populi, & dixit eis, Haec dicit Dominus Deus, Quare transgredimini praecipitum Domini, quod vobis non proderit: & dereliquistis Dominum, ut dereliqueret vos? Qui congregati aduersus eum, miserunt lapides iuxta regis imperium, in atrio domus Domini. Et non est recordatus Iosias rex, misericordiae quam fecerat Ioiada pater illius secum, sed interfecit filium eius. Qui cum moreretur, ait, Videat Dominus & requirat. Cumque euolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriae: venitque in Iudam & Ierusalem, & interfecit cunctos principes populi, atque vniuersam praedam miserunt regi in Damascum. Et certe cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem: eo quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Iosias quoque ignominiosa exercuere iudicia. Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis: surrexerunt autem contra eum serui sui, in ultionem sanguinis Zachariae filii Ioiadae sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelieruntque eum in Ciuitate-David, sed non in sepulchris regum. Insidiati vero sunt ei Zabad filius Semaath Ammanitidis, & Iozabad filius Semarith Moabitidis. Porro filii eius, ac summa pecuniae quae adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei scripta sunt diligentius in Libro regum: regnavit autem Amasias filius eius pro eo.

CAP. XXV.

Igintiquinque annorum erat Amasias cum regnare coepisset, & vigintinoue annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Ioiadan de Ierusalem. Fecitque bonum in conspectu Domini, veruntamen non in corde perfecto. Cumque roboratum sibi videret imperium, iugulauit seruos qui occiderant regem patrem suum. Sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro legis Moysi, vbi praecipit Dominus, dicens, Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis: sed vnusquisque in suo peccato morietur. Congregauit igitur Amasias Iudam, & constituit eos per familias, tribunosque & ceturiones in vniuerso Iuda & Benjamin: & recensuit a viginti annis sursum, inuenitque triginta millia iuuenum qui egredierentur ad pugnam, & teneret hastam & clypeum. Mercede quoque conduxit de Israel centum millia robustorum, centum talentis argenti. Venit autem homo Dei ad illum, & ait, O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel: non est enim Dominus cum Israel & cunctis filiis Ephraim. Quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est & adiuuare, & in fugam conuertere. Dixitque Amasias ad hominem Dei, Quid ergo fiet de centum talentis quae dedi militibus Israel? Et respondit ei homo Dei, Habet Dominus vnde tibi dare possit multo his pluram. Separauit itaque Amasias exercitum qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reuer-

teretur in locum suum: at illi contra Iudam vehementer irati, reuersi sunt in regionem suam. Porro Amasias confidenter eduxit populum suum, & abiit in Vallem-salinarum, percussitque filios Seir, decem millia. Et alia decem millia virorum ceperunt filii Iuda, & adduxerunt ad praeruptum cuiusdam petrae, praecipitaueruntque eos de summo in praecipitum, qui vniuersi crepuerunt. At ille exercitus, quem remiserat Amasias, ne secum iret ad praeruptum, diffusus est in ciuitatibus Iuda, a Samaria vsque ad Beth-horon, & interfecit tribus millibus, diripuit praedam magnam. Amasias quoque post caedem Idumaeorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum.

Quam ob rem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei, Cur adorasti deos qui non liberauerunt populum suum de manu tua? Cumque haec ille loqueretur, respondit ei, Num consiliarius regis es? quiesce, ne interficiam te. discedensque propheta, Scio, inquit, quod cogitauerit Deus occidere te, qui & fecisti hoc malum, & insuper non acquieuisti consilio meo. Igitur Amasias rex Iuda inuito pessimo consilio, misit ad Iosias filium Ioachaz filii Iehu regem Israel, dicens, Veni, videamus nos mutuo. At ille remisit nuntios, dicens, Carduus qui est in Libano misit ad cedrum Libani, dicens, Da filiam tuam filio meo uxorem: & ecce, bestiae quae erant in sylua Libani transierunt, & conculcauerunt carduum. Dixisti, Percussisti Edom: & idcirco erigitur cor tuum in superbia, sede in domo tua, cur malum aduersum te prouocas, ut cadas & tu & Iudas tecum? Noluit audire Amasias, eo quod Domini esset voluntas ut traderetur in manus hostium propter deos Edom. Ascendit igitur Iosias rex Israel, & mutuos sibi praebuere conspectus: Amasias autem rex Iuda erat in Beth-sames Iudae. Corruitque Iudas coram Israel, & fugit in tabernacula sua. Porro Amasiam regem Iuda filium Iosias filii Ioachaz, cepit Iosias rex Israel in Beth-sames, & adduxit in Ierusalem: destruxitque murum eius a porta Ephraim vsque ad portam anguli, quadringentis cubitis. Omne quoque aurum, & argentum, & vniuersa vasa quae repperat in domo Dei, & apud Obed-edom, in thesauris etiam domus regiae, necnon & filios obsidum reduxit in Samariam. Vixit autem Amasias filius Iosias rex Iuda, postquam mortuus est Iosias filius Ioachaz rex Israel, quindecim annis. Reliqua autem sermonum Amasiae priorum & nouissimorum scripta sunt in Libro regum Iuda & Israel. Qui postquam recessit a Domino, tetenderunt ei insidias in Ierusalem. Cumque fugisset Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi. Reportatisque super eum, sepelierunt eum cum patribus suis in Ciuitate-David.

CAP. XXVI.

Mnis autem populus Iuda, filium eius Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo. Ipse aedificauit Aialath, & restituit eam ditioni Iudae, postquam dormiuit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat Ozias cum regnare coepisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. Fecitque quod erat rectum in oculis Domini, iuxta omnia quae fecerat Amasias pater eius. Et exquisiuit Dominum in diebus Zachariae intelligentis & videntis Deum: cumque require-

- Vet. Di. l. Ge. o. l. M. Iussu Iosias interfectus Zacharias propheta a Deo missus.

Matth. 23. d. Syri numero pauci vincunt Iudam, eo quod Dominum reliquissent.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Compl. Iosias interimitur a seruis suis.

Regnavitque (Vet. Ge. l. Di. l.)

Amasias non magnus, regnavit pro Iosias patre suo. 4. reg. 14. 2.

Ioiadan (Vet. V.)

Amasias occidit seruos interfectores patris sui.

Den. 14. c. 4. reg. 4. b. ezech. 11. c.

Amasias congregat exercitum.

trecenta (Vet. Compl.)

Monetur Amasias, ne viribus humanis fidat.

Percussit Amasias Idumaeos. Auxit (Vet. Compl.)

Amasias adorat deos Idumaeorum. Verum (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.)

Corripitur a Domino.

quia (Vet. Ge. o. v.) Voluntate Dei traditur Amasias in manus hostium.

autem (Vet. Compl.)

In (Vet. Di. o.) Occiditur Amasias.

Ozias pius constituitur rex pro Amasia. 4. reg. 14. 6.

Deum (Vet. Di. l.) Querere Deum.

q. iiii.

Iu. Ozias. Ioatham. Achaz. Verba dierum.

Pugnat contra Philisthim. ret Dominum, direxit eum in omnibus. Denique egressus est, & pugnavit contra Philisthim, & destruxit murum Geth, & murum Iabnia, murumque Azoti: edificavit quoque oppida in Azoto, & Philisthim. Et adiuvit eum Deus contra Philisthim, & contra Arabes qui habitabant in Gurbal, & contra Ammonitas. Appendebantque Ammonitæ munera Ozia: & divulgatum est nomen eius usque ad introitum Aegypti, propter crebras victorias. **A** Edificavit quoque Ozias turre in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas, in eodem muri latere, firmavitque eas. Extruxit etiam turre in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora tam in campestribus, quam in eremi vastitate: vineas quoque habuit & vinitores in montibus, & in Carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus. **E** exercitus Ozia. Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad prælia sub manu Iehiel scribæ, Maasiaque doctoris, & sub manu Hananiae qui erat de ducibus regis. Omnisque numerus principum per familias, virorum fortium, duorum millium sexcentorum. Et sub eis uniuersus exercitus trecentorum & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra aduersarios dimicabant. **P** Præparavit quoque eis Ozias, id est cuncto exercitui, clypeos & hastas & galeas & loricas, arcusque, & fundas ad iaciendos lapides. Et fecit in Ierusalem diuersi generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum, ut mitterent sagittas, & saxa gradia: egressumque est nomen eius procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum. **S** Sed cum roboratus esset, eleuatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis. **S** Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi, restiterunt regi, atque dixerunt, Non est tui officii Ozia, ut adoleas incensum Domino: sed sacerdotum, hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloria hoc a Domino Deo. **I** ratumque Ozias, & tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus: statimque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis. Cumque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui sacerdotes: viderunt lepram in fronte eius, & festinato expulerunt eum: sed & ipse perterritus acceleravit egredi, eo quod sensisset ilico plagam Domini. Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suæ, & habitauit in domo separata plene lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini. **P** porro Ioatham filius eius rexit domum regis, & iudicauit populum terræ. Reliqua autem sermonum Ozia priorum & nouissimorum scripsit Esaias filius Amos, propheta. Dormiuitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eo quod esset leprosus: regnavitque Ioatham filius eius pro eo. **C** A P. X X V I I.

I gintiquinque annorum erat Ioatham cum regnare cepisset, & sedecim annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Ierusa filia Sadoc. Fecitque quod rectum erat coram Do-

mino iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus: excepto quod non est ingressus templum Domini: & adhuc populus delinquebat. Ipse edificavit portam domus Domini excelsum: & in muro Ophel multa construxit. Vrbes quoque edificavit in montibus Iuda: & in saltibus castella, & turre. Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos: dederuntque ei filii Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filii Ammon in anno secundo & tertio. Corroboratusque est Ioatham, eo quod direxisset vias suas coram Domino Deo suo. Reliqua autem sermonum Ioatham, & omnes pugnae eius, & opera, scripta sunt in Libro regum Israel & Iuda. Vigintiquinque annorum erat cum regnare cepisset, & sedecim annis regnavit in Ierusalem. Dormiuitque Ioatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate-David: & regnavit Achaz filius eius pro eo. **C** A P. X X V I I I.

I ginti annorum erat Achaz cum regnare cepisset: & sedecim annis regnavit in Ierusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater eius. Sed ambulavit in viis regum Israel, insuper & statuas fudit baalim. Ipse est qui adoleuit incensum in Valle-ben-ennom: & lustravit filios suos in igne iuxta ritum Gethi, quas interfecit Dominus in aduentu filiorum Israel. Sacrificabat quoque, & thymiamata succedebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso. Tradiditque eum Dominus Deus eius in manus regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Darnasum: manibus quoque regis Israel traditus est, & percussus plagam grandi. Occiditque Phacee filius Romeliae, de Iuda centum viginti millia in die vno, omnes viros bellatores: eo quod reliquissent Dominum Deum patrum suorum. Eodem tempore occidit Zechri vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezriam ducem domus eius, Elcanam quoque secundum a rege. Ceperuntque filii Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam. **E** a tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded: qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis, Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Iudam, tradidit eos in manus vestras, & occidistis eos atrociter, ita ut ad caelum pertingeret vestra crudelitas. Insuper filios Iuda, & Ierusalem vultis vobis subiicere in seruos, & ancillas, quod nequaquam factum opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro. Sed audite consilium meum, & reducite captiuos quos adduxistis de fratribus vestris: quia magnus furor Domini imminet vobis. Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Ioathan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasias, filius Hadali, contra eos qui veniebant de prælio. Et dixerunt eis, Non introducetis huc captiuos, ne peccemus Domino. quare vultis adicere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israel. Dimiseruntque viri Israel bellatores prædam, & uniuersa quæ ceperat coram principibus & omni multitudine. Steteruntque viri quos supra memorauimus: & apprehendentes captiuos, omnesque

Pugnat contra Philisthim.
In (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. v.)
A Edificavit quoque Ozias turre in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas, in eodem muri latere, firmavitque eas.
Ozias agriculturæ deditus.
Exercitus Ozia.
Ozias contra Deum præcepta usurpans officium sacerdotum percussit lepra.
A sacerdotibus corripitur rex.
4. Reg. 16. 6.
Ioatham, filius Ozia.
Iudicabat (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)
Moritur Ozias.
Regnat plus Ioatham, filius Ozia.
4. Reg. 16. 6.

Vincit Ammonitas.
Dirigere vias in conspectu Dei.
Moritur Ioatham, succedit Achaz.
Impietates Achaz regis Iuda. 4. Reg. 16. 6.
Phacee occidit bellatores Iuda.
Israelitæ vultu quibus Iuda.
Oded propheta arguit filios Israel crudelitatis in Iudam.
Amasias (Vet. Ge. l. Di. l.)
Remittit Israel captiuos Iuda. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

qui nudi erant, vestierunt de spoliis: cumque vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, vniuersi que propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicumque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposuerunt eos iumentis, & adduxerunt Jericho Ciuitatem-palmarum ad fratres eorum, ipsique reuersi sunt in Samariam.

*cos (Vet. Cöpl. B.

Iuda affligitur ab Idumæis & Philistinæis propter impietatem regis sui.

Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum, postulans auxilium. Veneruntque Idumæi, & percusserunt multos ex Iuda, & ceperunt prædam magnam. Philistinæi quoque diffusi sunt per vrbes campestris, & ad Meridiem Iudæ: ceperuntque Beth-sames, & Aialon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo cum viculis suis: & habitauerunt in eis. Humiliauerat enim Dominus Iudam propter Achaz regem Iuda, eo quod nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominum.

Adduxitque contra eum Thelgathphalnar regem Assyriorum, qui & afflixit eum, & nullo resistente vastauit. Igitur Achaz spoliata domo Domini, & domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera: & tamen nihil ei profuit. Insuper & tempore angustiarum suarum auxit, contemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz. Immolauit diis Darnascei victimas, percussoribus suis, & dixit, Dii regum Syriæ auxiliatur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi. cum contrario ipsi fuerint ruinæ ei, & vniuerso Israel. Direptis itaque Achaz omnibus vasibus domus Dei, atque contractis, clausit ianuas templi Dei: & fecit sibi altaria in vniuersis angulis Ierusalem. In omnibus quoque urbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam prouocauit Dominum Deum patrum suorum. Reliqua autem sermonum eius, & omnium operum suorum priorum, & nouissimorum scripta sunt in Libro regum Iuda & Israel.

Immolat Achaz diis Darnascei, frustra sperans auxilium ab eis.

-Vet. Compl. Domini: (Vet. Compl. M.

Moritur Achaz.

Dormiuitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Ierusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israel. Regnauitque Ezechias filius eius pro eo. CAP. XXXI.

Tempio Achaz succedit plus Ezechias. 4. reg. 18. a.

Igitur Ezechias regnare cepit, cum viginquinque esset annorum, & viginouè annis regnavit in Ierusalem: Nomen matris eius Abia, filia Zachariæ. Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius. Ipso anno & mense primo regni sui aperuit valuas domus Domini, & instaurauit eas. Adduxitque sacerdotes, atque Leuitas, & congregauit eos in plateam Orientalem.

Instaurat templum Dei. Ipse (nominatus. Vet. Ge. I.

Oratio Echez ad Leuitas, qua docet populum a flagitiis propter neglectum Dei cultum. retrorsum. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. v.

Dixitque ad eos, Audite me Leuitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, & auferite omnem immunditiam de sanctuario. Peccauerunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: auerterunt facies suas à tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum. Clauerunt ostia quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas: incensumque non adoleuerunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel. Concitatus est itaque furor Domini super Iudam & Ierusalem: tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris. En, corruerunt patres nostri gladiis: filii nostri, & filiarum nostrarum, & coniuges captiuarum ductæ sunt propter hoc scelus. Nunc ergo placet mihi vt ineamus fœdus cum Domino Deo Israel, & auertat à nobis furo

rem iræ suæ. Filii mei nolite negligere: vos elegit Dominus vt stetis coram eo, & ministretis illi, cotatisque eum, & cremetis ei incensum. Surrexerunt ergo Leuitæ: Mahath filius Amasai, & Ioel filius Azariæ, de filiis Caath: porro de filiis Merari, Cis filius Abdi, & Azarias filius Ialalcel: de filiis autem Gerson, Ioab filius Zemina, & Eden filius Ioab: At verò de filiis Elisaphan, Samri & Iahiel: de filiis quoque Asaph, Zacharias & Mathanias: Necnon de filiis Heman, Iahiel & Semei: sed & de filiis Idithun, Semeias & Oziel. Congregaueruntque fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt iuxta mandatum regis & imperium Domini, vt expiarent domum Dei. Sacerdotes quoque ingressi templum Domini, vt sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intro repererant in vestibulo domus Domini: quam tulerunt Leuitæ, & asportauerunt ad Torrentem-cedron foras. Cœperunt autem prima die mensis primi mûdare, & in die octauo eiusdem mensis ingressi sunt porticum domus templi Domini: expiaueruntque templum diebus octo, & in die sextadecima mensis eiusdem, quod cœperant impleuerunt. Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei, Sanctificauimus omnem domum Domini, & altare holocausti, vasque eius, necnon & mensam propositionis cum omnibus vasibus suis, & cunctamque templi supellectilem, quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam præuaricatus est: & ecce exposita sunt omnia coram altari Domini.

c

d

e

Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunauit omnes principes ciuitatis, & ascendit in domum Domini: obtuleruntque simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Iuda: dixitque sacerdotibus filiis Aaron vt offerret super altare Domini. Mactauerunt igitur tauros, & susceperunt sanguinem sacerdotes, & fuderunt illum super altare: mactauerunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt: immolauerunt agnos, & fuderunt super altare sanguinem: Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & vniuersa multitudo: imposueruntque manus suas super eos. Et immolauerunt illos, sacerdotes, & asperserunt sanguinem eorum coram altari pro piaculo vniuersi Israelis: pro omni quippe Israel præceperat rex vt holocaustum fieret, & pro peccato. Constituit quoque Leuitas in domo Domini cum cymbalis & psalteriis, & citharis secundum dispositionem Dauid regis, & Gad videntis, & Nathan propheta: siquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum eius. Steteruntque Leuitæ tenentes organa Dauid, & sacerdotes tubas. Et iussit Ezechias vt offerrent holocausta super altare: cumque offerretur holocausta, cœperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diuersis organis, quæ Dauid rex Israel repererat, cœcrepare. Omni autem turba adorante, cætores, & ii qui tenebant tubas, erant in officio suo, donec cœpleretur holocaustum. Cumque finita esset oblatio, incuruatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adorauerunt. Præcepitque Ezechias, & principes Leuitas, vt laudarent Dominum sermonibus Dauid & Asaph videntis: qui laudauerunt Deum magna lætitia, & incuruato genu adorauerunt. Ezechias autem etiam hæc addidit, Implestis manus

Leuitæ & sacerdotes mandant domum Dei.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Ezechias cum principibus ciuitatis accedit in templum sacrificaturus.

immolauerunt (Vet. Di. l. Ge. l.

-Vet. Di. l. Ge. l.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

canunt Deo laudes.

Hymni Dauidis & Asaph videntis.

*cos (Vet. Ge. l. Di. l. v.

q. iiii.

Laudes.

vestras Domino, accedite, & offerite victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergo vniuersa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mente deuota. Porro numerus holocaustorum quae obtulit multitudo, hic fuit, Tauros sexaginta, arietes centum, agnos ducetos. Sanctificaueruntque Domino boues sexcentos, & oues tria millia. Sacerdotes vero pauci erant, nec poterant sufficere vt pelles holocaustorum detraherent: vnde & Leuitae fratres eorum adiuuerunt eos, donec impleretur opus, & sanctificarentur antistites: Leuitae quippe faciliori ritu sanctificantur, quam sacerdotes. Fuerunt ergo holocausta plurima, adipis pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cultus domus Domini. Latatusque est Ezechias, & omnis populus, eo quod ministerium Domini esset expletum. derepente quippe hoc fieri placuerat.

Numerus holocaustorum. Septuaginta, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Del. (Vet. Cöpl.)

Phase in su Ezechias celebratur.

Misit quoque Ezechias ad omnem Israel & Iudam: scripsitque epistolas ad Ephraim & Manassen vt venirent ad domum Domini in Ierusalē, & facerent phase Domino Deo Israel. Inito ergo consilio regis, & principū, & vniuersi cœtus Ierusalē, decreuerunt vt facerent phase mense secundo. Non enim occurrerant facere in tempore suo: quia sacerdotes qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Ierusalem. Placuitque sermo regi & omni multitudini. Et decreuerunt vt mitterent nuntios in vniuersum Israel de Ber-sabee vsque Dan., vt venirent & facerent phase Domino Deo Israel, in Ierusalem: multi enim nō fecerant sicut lege praescriptum est. Perrexeruntque cursores cū epistolis ex regis imperio, & principum eius, in vniuersum Israel & Iudam iuxta id quod rex iusserat, praedicantes, Filii Israel reuertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israel: & reuertetur ad reliquias quae effugerunt manus regis Assyriorum. Nolite fieri sicut patres vestri & fratres qui recesserunt a Domino Deo patrum suorum, & tradidit eos in interitum, vt ipsi cernitis. Nolite indurare ceruices vestras, sicut patres vestri, tradite manus vestras Domino, & venite ad sanctuarium eius quod sanctificauit in aeternum: seruite Domino Deo patrum vestrorum, & auertetur a vobis ira furoris eius. Si enim vos reuersi fueritis ad Dominū, fratres vestri, & filii habebunt misericordiam coram dominis suis qui illos duxerunt captiuos, & reuertentur in terrā hanc: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & non auertet faciem suam a vobis, si reuersi fueritis ad eum. Igitur cursores pergebant velociter de ciuitate in ciuitatem per terram Ephraim & Manasse, vsque ad Zabulon, illis irridentibus & subsannantibus eos. Attamen quidam viri ex Aser & Manasse & Zabulon acquiescentes consilio, venerunt Ierusalem. In Iuda vero facta est manus Domini, vt daret eis cor vnum vt facerent iuxta praescriptum regis & principum, verbum Domini. Congregatique sunt in Ierusalem populi multi, vt facerent Solennitatem azymorum in mense secundo. Et surgentes destruxerunt altaria quae erant in Ierusalem: atque vniuersa, in quibus idolis adolebatur incensum, subuertentes, proiecerunt in torrentem cedron. Immolauerunt autē phase quarte decima die mensis secundi. sacerdotes quoque,

ne. dum cōgregatus erat (Vet. Ge. l. Di. l.)

Exhortatio ad Israelē vt reuertatur ad Deum.

Manus tradere Deo. - Vet. Ge. o. l. Di. o. l. M.

Irridēt Israelitae exhortantē regē vt ad Deum conuertentur.

Del. (Vet. Cöpl.) Cor conuertit Deus.

Cōgregatur populi multē ad celebrandū phase.

C A P. X X X.

atque Leuitae tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini. Steteruntque in ordine suo iuxta dispositionē & legem Moyse hominis Dei: sacerdotes verò suscipiebant effundendū sanguinem de manibus Leuitarum. Eo quod multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Leuitae phase his qui non occurrerant sanctificari Domino. Magna etiam pars populi de Ephraim & Manasse & Issachar & Zabulō, quae sanctificata nō fuerat, comēdit Phase, nō iuxta quod scriptum est: & orauit pro eis Ezechias, dicens, Dominus bonus propitiabitur cunctis qui in toto corde requirūt Dominum Deum patrum suorum: & non imputabit eis quod minus sanctificati sunt.

Ezechias orat pro populo non sanctificato.

20. Quae exaudiuit Dominus, & placatus est populo. 21. Feceruntque filii Israel qui inuēti sunt in Ierusalē, Solennitatem azymorum septē diebus in laetitia magna, laudātes Dominū per singulos dies, Leuitae quoque & sacerdotes per organa, quae suo officio congruebant. Et locutus est Ezechias ad cor omnium Leuitarum qui habebāt intelligentiam bonam super Domino: & comederūt septem diebus Solennitatis immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorum.

22. Placuitque vniuersae multitudini vt celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio. Ezechias autem rex Iuda praebuerat multitudini mille tauros, & septem millia ouium: principes verò dederāt populo tauros mille, & oues decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo. Et hilaritate perfusa omnis turba Iuda tam sacerdotum & Leuitarum, quam vniuersae frequentiae quae venerat ex Israel: profelytorum quoque de terra Israel, & habitantium in Iuda. Factaque est grādis celebritas in Ierusalem, qualis a diebus Salomonis filii David regis Israel in ea vrbe non fuerat. Surrexerūt autem sacerdotes atque Leuitae benedicentes populo: & exaudita est vox eorum, peruenitque oratio in habitaculum sanctum caeli.

enim (Vet. Ge. l. Di. l.)

Benedicant Leuitae populo.

C A P. X X X I.

Vniuersae hae fuissent ritē celebrata, egressus est omnis Israel, qui inuentus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerūt simulachra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt: nō solum de vniuerso Iuda & Benjamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus euerterent: reuersique sunt omnes filii Israel in possessiones & ciuitates suas. Ezechias autem constituit turmas sacerdotales, & Leuiticas per diuisiones suas: vnūquenque in officio proprio, tam sacerdotum videlicet, quam Leuitarum, ad holocausta & pacifica, vt ministrarent & confiterentur, canerentque in portis castrorum Domini. Pars autem regis eorum erat, vt de propria eius substantia offerretur holocaustū mane semper & vespere, Sabbathis quoque, & Calendis, & Solennitatibus ceteris, sicut scriptū est in lege Moyse. Praecipit etiam populo habitantium Ierusalē, vt darent partes sacerdotibus & Leuitis, vt possent vacare legi Domini. Quod cum percubruisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israel, frumētū, vini, & olei, mellis quoque: & omnium quae gignit humus decimas obtulerunt. Sed & filii Israel & Iuda, qui habitabant in vrbibus Iuda, obtulerūt decimas bouum & ouium, decimasque sanctorum quae vouerant

Celebrato phase, populus simulachra, lucos, & excelsa demolitur.

Ezechias sacerdotes constituit & Leuitas.

Confiteri & laudare Deum. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. M.

Domini. (Vet. Compl. V. Sacerdotibus dari iubet decimas, vt verbo Dei libentius vacent.

Decimarum singulis multitudo.

Domino Deo suo: atque vniuersa portantes, fecerunt acervos plurimos. Mense tertio coeperunt acervorum iacere fundamenta, & mense septimo compleuerunt eos. Cumque ingressi fuissent Ezechias & principes eius, viderunt acervos, & benedixerunt Domino ac populo Israel. Interrogauitque Ezechias sacerdotes & Leuitas cur ita iacerent acervi.

10 Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sacerdotum, dicens, Ex quo coeperunt offerri primitiae in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima: eo quod benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam cernis. Praecipit igitur Ezechias ut praepararent horrea in domo Domini. Quod cum fecissent, intulerunt tam primitias quam decimas, & quaecumque vouerant, fideliter. Fuit autem praefectus eorum, Chonenias Leuita, & Semei frater eius, secundus. Post quem Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Afael, & Ierimoth, Iozabad quoque & Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaias, praepositi sub manibus Chonenias & Semei fratris eius, ex imperio Ezechias regis & Azarias pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

Core vero filius Iemna Leuites, & ianitor Orientalis portae, praepositus erat iis quae sponte offerebantur Domino, primitiisque & consecratis in Sancta-sanctorum. Et sub cura eius Eden & Benjamin, Iesue & Semeias, Amarias quoque & Sechenias, in ciuitatibus sacerdotum: ut fideliter distribuere fratribus suis partes, minoribus atque maioribus. Exceptis maribus ab annis tribus & supra, cunctis qui ingrediebantur templum Domini, & quicquid per singulos dies conducebant in ministerio atque obseruationibus iuxta diuisiones suas. Sacerdotibus per familias, & Leuitis a vicesimo anno & supra, per ordines & turmas suas, vniuersaque multitudini tam vxoribus quam liberis eorum veriusque sexus, fideliter cibi de his quae sanctificata fuerant praebantur. Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana urbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuere vniuerso sexui masculino, de sacerdotibus & Leuitis.

Fecit ergo Ezechias vniuersa quae diximus in omni Iuda: operatusque est bonum & rectum, & verum coram Domino Deo suo in vniuersa cultura ministerii domus Domini, iuxta legem & ceremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque, & prosperatus est.

CAP. XXXII.

1 Ost quae & huiusmodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum: & ingressus Iudam, obsedit ciuitates munitas, volens eas capere. Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Ierusalem. Inito cum principibus consilio, virisque fortissimis, ut obturarent capita fontium qui erant extra urbem, & hoc omnium decernente sententia. Congregauit plurimam multitudinem, & obturauerunt cunctos fontes, & riuum qui fluebat in medio terrae, dicentes, Ne veniant reges Assyriorum, & inueniant aquarum abundantiam. Aedificauit quoque agens industrie omnem murum qui fuerat dissipatus, & extruxit turrem desuper, & forinsecus alterum murum: instaurauitque Mello in Ciuitate-David, & fecit vniuersi generis armaturam & clypeos. Constituitque principes bellatorum in exercitu. Et conuocauit vni-

uersos in platea portae ciuitatis, ac locutus est ad eos, dicens, Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec pauceatis regem Assyriorum, & vniuersam multitudinem quae est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quam cum illo.

2 Cum illo enim est brachium carneum, nobiscum Dominus Deus noster qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. confortatusque est populus huiusmodi verbis Ezechias regis Iuda. 3 Quae postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum seruos suos in Ierusalem (ipse enim cum vniuerso exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnem populum qui erat in urbe, dicens, Haec dicit Sennacherib rex Assyriorum, In quo habentes fiduciam, sedetis obsessi in Ierusalem? Num Ezechias decepit vos, ut tradat morti in fame & siti, affirmans quod Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum? Nunquid non iste est Ezechias qui destruxit excelsa illius, & altaria, & praecipit Iudae & Ierusalem, dicens, Coram altari vno adorabitis, & in ipso comburetis incensum? An ignoratis quae ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? nunquid praualuerunt dii gentium, omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea? Quis est de vniuersis diis gentium, quas vastauerunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu? Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atque regionum liberare populum suum de manu mea, & de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de hac manu mea.

4 Sed & alia multa locuti sunt serui eius contra Dominum Deum, & contra Ezechiam seruum eius. 5 epistolas quoque scripsit plenas blasphemiae in Dominum Deum Israel, & locutus est aduersum eum; Sicut dii gentium caeterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechias eruere non poterit populum suum de manu ista. Insuper & clamore magno, lingua Iudaeica, contra populum qui sedebat in muris Ierusalem, personabat, ut terreret eos, & caperet ciuitatem. Locutusque est contra Deum Israel, sicut aduersum deos populorum terrae, opera manuum hominum.

6 Orauerunt igitur Ezechias rex, & Esaias filius Amos prophetae, aduersum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in caelum. Et misit Dominus angelum suum, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum. Reuersusque est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum dei sui, filii qui egressi fuerat de utero eius, interfecerunt eum gladio. Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Ierusalem, de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & praestitit ei quietem per circuitum. Multi etiam deferebant hostias, & sacrificia Domino in Ierusalem, & munera Ezechias regi Iuda: qui exaltatus est post haec coram cunctis gentibus. 7 In diebus illis aegrotauit Ezechias usque ad mortem, & orauit Dominum: exaudiuitque eum, & dedit ei signum. Sed non iuxta beneficia quae acceperat, retribuit, quia eleuatum est cor eius: & facta est contra eum ira, & contra Iudam & Ierusalem. Humi-

Sennacherib per nuntios conatur auertere populum a fiducia in Deum.

Blasphemia Sennacherib.

regnum (vet. Ge. I. Di. I.)

-vet. Ge. I. Di. I.

Ierusalem, (vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. Oratio Ezechias & Esaias. Angelus Assyrios percussit.

-vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

Sennacherib a filiis suis occiditur.

Aegrotat Ezechias, 4. reg. 10. 4. ca. 36. a.

Ezechias ingratus in Deum.

-vet. Compl.

Deo, (vet. c. 6. pl.)

conducebat (sing. num. vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

fecitque (vet. M. Ezechias toto corde querens Deum prosperatur.

Dei, (vet. c. 6. pl.)

Sennacherib inuadit Iudam. 4. reg. 18. c. 12. 36. a.

fluebat (sing. num. vet. Di. o. l. Ge. l. v. m.)

Ezechias paratis omnibus in aduersarios, adhortatur populum ad fiduciam in Deum.

liatusque est postea, eo quod exaltatus fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiae.⁷ Fuit autem Ezechias diues, & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti & auri & lapidis pretiosi, aromatum, & armorum vniuersi generis, & vasorum magni pretii. Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & praecepta omnium iumentorum, caulisque pecorum, & vrbes sex aedificauit sibi. habebat quippe greges ouium & armentorum innumerabiles, eo quod dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.⁸ Ipse est Ezechias qui obthurauit superiorē fontem aquarum Gihon, & auertit eas subter ad Occidentem Urbis-David: in omnibus operibus suis fecit prospere quae voluit.⁹ Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, vt interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus vt tentaretur, & nota fieret omnia quae erant in corde eius.¹⁰ Reliqua autem sermonum Ezechiae, & misericordiarum eius scripta sunt in visione Esaiæ filii Amos, prophetae, & in Libro Regum Iuda & Israel.¹¹ Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum David: & celebrauit eius exequias vniuersus Iuda, & omnes habitatores Ierusalem: regnauitque Manasses filius eius pro eo. CAP. XXXIII.

Dodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset: & quinquagintaquinque annis regnauit in Ierusalem.¹ Fecit autem malum coram Domino, iuxta abominaciones Gentium, quas subuertit Dominus coram filiis Israel: Et conuersus, instaurauit excelsam quae demolitus fuerat Ezechias pater eius: costruxitque aras baalim, & fecit lucos: & adorauit omnem militiam caeli, & coluit eam.² Aedificauit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus, In Ierusalem erit nomen meum in aeternum. Aedificauit autem ea cuncto exercitui caeli, in duobus atrijs domus Domini. Transiitque fecit filios suos per ignem, in Valle-ben-ennom: obseruabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inferuebat: habebat secum magos & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino, vt irritaret eum. Sculptile quoque, & costatile signum posuit in domo Domini, de qua locutus est Dominus ad David, & ad Salomonem filium eius, dicens, In domo hac, & in Ierusalem quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. Et mouere non faciam pedem Israel de terra quam tradidi patribus eorum: ita dumtaxat si custodierint facere quae praecepi eis, cunctamque legem, & ceremonias atque iudicia quae mandauit per manum Moysi. Igitur Manasses seduxit Iudam & habitatores Ierusalem, vt faceret malum super omnes Gentes quas subuerterat Dominus a facie filiorum Israel.¹⁰ Locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius: & attendere noluerunt. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntque Manassen, & vincum catenis, atque compedibus duxerunt in Babylonem.¹² Qui postquam coangustatus est, orauit Dominum Deum suum: & egit poenitentiam valde coram Deo patrum suorum.¹³ Deprecatusque est eum, & obsecrauit intente: & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum Ierusalem in regnum suum. & cogno-

uit Manasses quod Dominus, ipse esset Deus.¹⁴ Post haec aedificauit murum extra Ciuitatem-David, ad Occidentem Gihon, in coualle: ab introitu portae piscium per circuitum vsque ad Ophel, & exaltauit illum vehementer: constituitque principes exercitus in cunctis ciuitatibus Iuda munitis. Et abstulit deos alienos, & simulachrum de domo Domini: aras quoque quas fecerat in monte domus Domini, & in Ierusalem: & proiecit omnia extra urbem.¹⁵ Porro instaurauit altare Domini, & immolauit super illud victimas, & pacifica, & laudes: praecipitque Iudae vt seruiret Domino Deo Israel.¹⁶ Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.¹⁷ Reliqua autem gestorum Manasse, & obsecratio eius ad Deum suum: verba quoque videntium qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.¹⁸ Oratio quoque eius & exauditio, & cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam in quibus aedificauit excelsam, & fecit lucos, & statuas, antequam ageret poenitentiam, scripta sunt in Sermonibus Hozai.¹⁹ Dormiuit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua: regnauitque pro eo filius eius Amon.²⁰ Vigintiduum annorum erat cum regnare coepisset: & duobus annis regnauit in Ierusalem.²¹ Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: & cunctis idolis quae Manasses fuerat fabricatus, immolauit, atque seruiuit. Et non est reueritus faciem Domini, sicut reueritus est Manasses pater eius: & multo maiora deliquit. Cumque coniuirassent aduersus eum serui sui, interfecerunt eum in domo sua.²² Porro reliqua populi multitudo, caesis iis qui Amon percusserant, constituit regem Iosiam filium eius pro eo. CAP. XXXIII.

Sexto annorum erat Iosias cum regnare coepisset: & triginta & vno anno regnauit in Ierusalem.¹ Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulauit in viis David patris sui: non declinauit: neque ad dexteram, neque ad sinistram. Octauo autem anno regni sui, cum adhuc esset puer, coepit quaerere Deum patris sui David: & duodecimo anno postquam regnare coeperat, mundauit Iudam & Ierusalem ab excelsis, & lucis, simulachrisque, & sculptilibus.² Destrueruntque coram eo aras baalim: & simulachra quae superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit: & super cumulos eorum qui eis immolare consueuerant, fragmenta dispersit.³ Ossa praeterea sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundauitque Iudam & Ierusalem. Sed & in urbibus Manasse, & Ephraim, & Simeon vsque Nephthali cuncta subuertit. Cumque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contriussit in frustra, cunctaque delubra demolitus esset de vniuersa terra Israel, reuersus est in Ierusalem.⁴ Igitur anno octauodecimo regni sui, mundatam iam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eselae, & Maasiam principem ciuitatis, & Ioha filium Ioachaz, a commentariis: vt instaurarent domum Domini Dei sui. Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnum: acceptaque ab eo pecunia, quae illata fuerat in domum Domini, & quam congregauerant Leuitae, & ianitores de Manasse, & Ephraim, & vniuersis reliquiis Israel, ab omni quoque Iuda, & Ben-iamin, & habitatoribus Ierusalem,

Diues Ezechias.

o Vet. Compl.

o Vet. Cöpl.

Derelictus a Deo Ezechias, tentatusque, & quare.

Mortuo Ezechia, regnat Manasses.

4. Reg. 21. a. Manasses instaurat excelsam, quae demolitus fuerat Ezechias.

1. Reg. 7. b.

Duo atria.

o Dei. (Vet. Cöpl. 1. Reg. 7. b. 1. Reg. 8. b.)

o Vet. Ge. 1. Di. o. l. v.

Manasses ducitur captiuus in Babylonem, & quare.

Afflictus Manasses sine intermissione orans casu dicitur.

Immolat Manasses victimas & laudes. Seruire Deo.

Oratio Manasse.

Mortuo Manasse, regnat Amon impius.

Amon (Vet. B. Di. 1. o. Ge. l.)

Interficiuntur a seruis suis.

Iofias constituitur rex.

Iofias pius. 4. Reg. 22. a.

Iofias querens Deum, idola subuertit.

o Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. M.

o tumulos (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.)

Iubet instaurari templum Domini.

o acceptamque ab eo pecuniam, (Vet. Di. l. Ge. o. l.)

10. tradiderunt in manibus eorum qui præerant operariis in domo Domini, vt instauraret templum, & infirma quæque sarcirent. 11. At illi dederunt eam artificibus, & cæmentariis: vt emerent lapides de lapidinis, & ligna ad commissuras ædificii, & ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Iudæ. Qui fideliter cuncta faciebant. erant autem præpositi operantium, Iabath & Abdias de filiis Merari: Zacharias & Mosollam de filiis Caath, qui vrgebant opus: omnes Leuitæ scientes organis canere. Super eos verò, qui ad diuersos vsus onera portabant, erant scribæ, & magistri de Leuitis, ianitores. 12. Cumque efferrent pecuniam quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos librum legis Domini, qui datus fuerat per manum Moysi. 13. Et ait ad Saphan scribam, Librum legis inueni in domo Domini: & tradidit ei. 14. At ille intulit volumen ad regem, & nuntiauit ei, dicens, Omnia quæ dedisti in manu seruatorum tuorum, ecce complentur. 15. Argentum quod repertum est in domo Domini, cõflauerunt: datumque est præfectis artificum, & diuersa opera fabricantium. Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos huc librum. Quem cum rege præsentem recitasset, audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua: & præcepit Helciæ, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Michæ, Saphan quoque scribæ, & Afaz seruo regis, dicens, 16. Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquis Israel & Iuda, super vniuersis sermonibus libri istius qui repertus est: magnus enim furor Domini stil lauit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, vt facerent omnia quæ scripta sunt in isto volumine. Abiit ergo Helcias, & hi qui simul à rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filii Thecuath, filii Hasra custodis vestium: quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba quæ supra narrauimus. At illa respõdit eis, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Dicite viro qui misit vos ad me, Hæc dicit Dominus, Ecce, ego inducã mala super locum istum, & super habitatores eius, cunctaque maledicta quæ scripta sunt in libro hoc, quæ legerunt coram rege Iudæ. Quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt diis alienis, vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum suarum: idcirco stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur. Ad regem autem Iuda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Quoniã audisti verba voluminis, atque emol litum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Domini super his quæ dicta sunt contra locum huc, & habitatores Ierusalem, reueritusque faciẽ meã, scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me: ego quoque exaudiui te, dicit Dominus. Iam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius. 17. Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat. At ille cõuocatis vniuersis maioribus natu Iudæ, & Ierusalem, Ascendit in domum Domini, vnaque omnes viri Iudæ & habitatores Ierusalem, sacerdotes & Leuitæ, & cunctus populus à minimo vsque ad maximum. quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis. Et stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, vt ambularet post eum, & custodiret

præcepta, & testimonia, & iustificationes eius in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo quod legerat. 18. Adiurauit quoque super hoc omnes qui reperti fuerant in Ierusalem & Benjamin: & fecerunt habitatores Ierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum. 19. Abstulit ergo Iofias cunctas abominaciones de vniuersis regionibus filiorum Israel: & fecit omnes qui residui erant in Israel, seruire Domino Deo suo. Cunctis diebus vitæ eius non recesserunt à Domino Deo patrum suorum. CAP. XXXV. 1. Egit autem Iofias in Ierusalem phase Domino, quod immolatum est quartadecima die mensis primi. Et constituit sacerdotes in officiis suis: hortatusque est eos vt ministrarent in domo Domini. Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est, Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificauit Salomon filius Dauid rex Israel: nequaquam enim eam ultra portabitis: nunc ergo ministrate Domino Deo vestro, & populo eius Israel. Et præparate vos per domos & cognationes vestras in diuisionibus singulorum, sicut præcepit Dauid rex Israel, & descripsit Salomon filius eius. Et ministrate in sanctuario eius per familias turmasque Leuiticas, & sanctificati immolate phase: fratres etiã vestros, vt possint iuxta verba quæ locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparate. Dedit præterea Iofias omni populo qui ibi fuerat inuentus in solennitate phase, agnos & hœdos de gre gibus, & reliqui pecoris triginta millia, bouum quoque tria millia: hæc de regis vniuersa substantia. Duces quoque eius sponte quod vouerant, obtulerunt tam populo, quam sacerdotibus & Leuitis. Porro Helcias & Zacharias & Iahiel principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum phase, pecora cõmixtim duo millia sexcenta, & boues trecentos. Chonenias autem, & Semeias etiam, & Nathanael fratres eius: necnon Hasabias, & Iehiel, & Iofabad principes Leuitarum, dederunt cæteris Leuitis ad celebrandum phase quinque millia pecorum, & boues quingentos. Præparatumque est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Leuitæ quoque in turmis iuxta regis imperium. Et immolatum est phase: asperseruntque sacerdotes manu sua sanguinem: & Leuitæ detraxerunt pelles holocaustorum. 2. Et separauerunt ea vt darent per domos & familias singulorum, & offerretur Domino, sicut scriptum est in libro Moysi, de bobus quoque fecerunt similiter. 3. Et assauerunt phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est: pacificas verò hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis: & festinato distribuerunt vniuersæ plebi sibi autem, & sacerdotibus postea parauerunt. nam in oblatione holocaustorum & adipum, vsque ad noctem sacerdotes fuerunt occupati: vnde Leuitæ sibi, & sacerdotibus filiis Aaron parauerunt nouissimis. Porro catores filii Afaph stabant in ordine suo, iuxta præceptum Dauid, & Afaph, & Heman, & Idithun prophetarum regis Dauid. Ianitores verò per portas singulas obseruabant, ita vt nec pucto quidẽ discederet à ministerio: quam ob rem & fratres eorum Leuitæ parauerunt eis cibos. 4. Omnis igitur cultura Domini rite cõpleta est in die illa, vt facerent phase, & offerrent holocausta super altare Domini, iuxta præceptum regis Iofias. 5. Feceruntque filii Israel qui reperti fuerant ibi, phase

D
Deuteronomiũ
reperitur in tẽ
plo.
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. v. m.
Saphan affert ip
sum ad regem.

Rex audito Deu
teronomio, ma
gno terrore con
cussus, consulit
Deum per pro
phetam.

Olda propheta
dis respõdit.

Del. (Vet. cõpl.
Ge. l. Di. l.)

Fletus regis.

Iofias legit Deu
teronomium co
ra omni popu
lo. 4. reg. 23. a.

Percussit fœdus
coram Domino.

- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. v.

Iofias celebrat
phase. 4. reg. 23.
e. q. c. i. d. i. a.

autem (Vet. Di.
o. l. Ge. o. l. v.)

- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. v.

- Vet. Di. l. Ge. l.

Del. (Vet. cõpl.)

propheta (Vet.
Compl.
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. v. m.)

Iu. Iofias. Ioachaz. Sedecias. Verba dierum.

in tēpore illo, & Solennitatē azymorum septē diebus. Non fuit phasē simile huic in Israel, à diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquā de cūctis regibus Israel fecit phasē sicut Iofias, sacerdotibus, & Leuitis, & omni Iudæ, & Israel qui repertus fuerat, & habitātib; in Ierusalē. **O**ctauodecimo anno regni Iofias, hoc phasē celebratū est. ^{20.} Postquā instaurauerat Iofias tēplum, ascēdit Nechao rex Aegypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Euphratē: & processit in occursum ei⁹ Iofias. ^{21.} At ille missis ad eum nūtiis, ait, Quid mihi & tibi est rex Iuda? nō aduersum te hodie venio, sed contra aliam pugno domū, ad quam me Deus festinatō ire præcepit: desine aduersum Deum facere, qui mecū est, ne interficiat te. ^{22.} Noluit Iofias reuerti, sed pręparauit cōrra eum bellū: nec acquieuit sermonibus Nechao ex ore Dei; **V**erū perrexit vt dimicaret in campo Mageddō. ^{23.} Ibique vulneratus à sagittariis, dixit pueris suis, Educite me de prælio, quia oppidō vulneratus sum. ^{24.} Qui trāstulerunt eū de curru in alterū currum, qui sequebatur eum more regio: & asportauerūt eū in Ierusalem, mortuūque est: & sepultus in mausoleo patrū suorū: & vniuersus Iuda & Ierusalem luxerūt eum, Ieremias maximē: cuius omnes cātōres atque cantatrices, vsque in præsētē diem lamentationes super Iosiam replicāt, & quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur in lamentationibus. ^{25.} Reliqua autem sermonum Iofias & misericordiarum eius, quæ lege pręcepta sunt Domini, & opera quoque illius prima & nouissima, scripta sunt in Libro regum Iuda & Israel. **C A P. XXXVI.**

Mlit ergo populus terræ, Ioachaz filium Iofias: & cōstituit regē pro patre suo in Ierusalem. ^{1.} Vigintitriū annorū erat Ioachaz cū regnare cōpisset: & tribus mēsibus regnauit in Ierusalem. ^{2.} Amouit autē eum rex Aegypti cū venisset in Ierusalē, & cōdemnauit terrā cētum talētis argēti, & talēto auri. ^{3.} Cōstituitque pro eo regem, Eliacim fratrē eius, super Iudam & Ierusalem: & vertit nomē eius Ioacim. ipsum verō Ioachaz tulit secū, & abduxit in Aegyptum. ^{4.} Viginti quinque annorū erat Ioacim cū regnare cōpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalē: fecitque malum corā Domino Deo suo. ^{5.} Cōtra hunc ascēdit Nabuchodonosor rex Chaldæorū: & vinctum catenis duxit in Babylonem. ^{6.} Ad quā & vasa Domini trāstulit, & posuit ea in templo suo. ^{7.} Reliqua autem verborū Ioacim, & abominationum eius quas operatus est, & quæ inuenta sunt in eo, cōtinentur in Libro regū Iuda & Israel. regnauit autē

Ioachin filius eius pro eo. ^{8.} Octo annorū erat Ioachin cum regnare cōpisset: & tribus mēsibus, ac decē diebus regnauit in Ierusalem, fecitque malum in cōspectu Domini. ^{9.} Cūque anni circulus volueretur, misit Nabuchodonosor rex nuntios, qui & adduxerunt eū in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasīs domus Domini. regem verō constituit Sedeciā patrū eius super Iudam & Ierusalem. ^{10.} Viginti & vnius anni erat Sedecias cū regnare cōpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalem. ^{11.} Fecitque malum in oculis Domini Dei sui: nec erubuit faciē. ^{12.} Ieremiæ prophetæ loquētis ad se ex ore Domini. ^{13.} A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiurauerat eū per Deū: & induit crucem suā & cor, vt non reuerteretur ad Dominū Deū Israel. ^{14.} Sed & vniuersi principes sacerdotū & populus, pręuaricati sunt iniquē iuxta vniuersas abominationes Gētium: & polluerūt domum Domini, quā sanctificauerat sibi in Ierusalem. ^{15.} Mittebat autē Dominus Deus patrū suorū ad illos, per manū nuntiorum suorū, de nocte cōsurgens, & quotidie cōmonens: eo quod parceret populo & habitaculo suo. ^{16.} At illi subfannabāt nuntios Dei, & paruipēdebāt sermones ei⁹, illudebantque prophetis: donec ascenderet furor Domini in populū eius, & esset nulla curatio. ^{17.} Adduxit enim super eos regem Chaldæorū, & interfecit iuvenes eorum gladio in domo sanctuarii sui: nō est miserus adolescētis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem: sed omnes tradidit in manibus eius. ^{18.} Vniuersaque vasa domus Domini tam maiora, quā minora, & thesauros tēpli, & regis, & principum trāstulit in Babylonem. ^{19.} Incēderunt hostes domū Dei, destruxeruntque murū Ierusalem: vniuersas turres combusserunt, & quicquid pretiosum fuerat, demoliti sunt. ^{20.} Siquis euaserat gladiū, ductus in Babylonem seruiuit regi & filiis eius, donec imperaret rex Persarum. ^{21.} Et cōpleretur sermo Domini ex ore Ieremiæ: & celebraret terra sabbatha sua: cūctis enim diebus desolationis egit sabbathū, vsque dum cōplerentur septuaginta anni. ^{22.} Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonē Domini, quem locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritū Cyri regis Persarum: qui iussit prędicari in vniuerso regno suo, etiā per scripturam, dicēs, Hæc dicit Cyrus rex Persarum, Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli: & ipse pręcepit mihi vt ædificarem ei domū in Ierusalem, quæ est in Iudæa: quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

Iofias nolēs acquiescere Nechao regi, verba Dei loquētis, vulneratus inserit. 4. reg. 23. f.

Zach. 12. d.

Populus lugēt Iosiam.

I Israel & Iuda. (Vet. Di. o. l. Ge. l. Succedit Ioachaz, qui ducitur in Aegyptū. 4. reg. 23. f. Dimouetur ē regno.

Cōstituitur Eliacim, qui & Ioacim. matt. 1. b.

Abducitur in Babylonem.

Inuenta (Vet. Ge. l. Di. l.

Ioachin abductus in Babylonē, surrogatur; Sedecias. 4. reg. 24. d. Iere. 37. a.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

fratrem (Vet. Ge. l. Di. l.

Ierem. 39. a.

Deum sollicitē monentem per nuntios, contēnit populus.

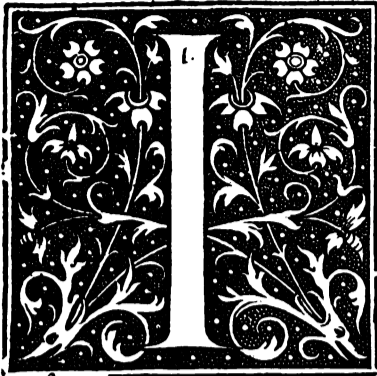
Ierusalem & tēplum destruitur, & populus ducitur in Babylonem.

Vt (Vet. Ge. l. Di. l. v.

Cyrus remittit populum in Ierusalem. Ier. 31. c. & 29. c. 1. e. d. r. 1. a.

Esdrae liber primus.

CAP. I.

IN ANNO primo Cyri regis Persarū, vt cōpleretur verbū Domini ex ore Ieremīz, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarū: & traduxit vocē in omni regno suo, etiā per scripturam, di-

cens, Hęc dicit Cyrus rex Persarum, Omnia regna terrę dedit mihi Dominus Deus cęli, & ipse pręcepit mihi vt ędificarem ei domum in Ierusalem; quę est in Iudęa. Quis est in vobis de vniuerso populo eius? Sit Dominus illius cū ipso. Ascendat in Ierusalem quę est in Iudęa, & ędificet domum Domini Dei Israel (ipse est Deus) qui est in Ierusalem. Et omnes reliqui in cunctis locis vbicunque habitant, adiuuent eum viri de loco suo, argento & auro, & substātia, & pecoribus, excepto quod voluntarię offerūt templo Dei, quod est in Ierusalem. Et surrexerunt principes patrum de Iuda & Benjamin, & sacerdotes & Leuitę, & omnis cuius Deus suscitauit spiritum, vt ascenderet ad ędificandum templum Domini, quod erat in Ierusalem: Vniuersique qui erant in circuitu, adiuuerunt manus eorū in vasis argenteis & aureis, in substantia & iumentis, in supellectili, exceptis his quę spōte obtulerāt. Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quę tulerat Nabucho donosor de Ierusalem, & posuerat ea in templo Dei sui. Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filii Gazabar, & annumeravit ea Sassabasar principi Iudę. Et hic est numerus eorum, Phialę aureę triginta, phialę argenteę mille, cultri vigintinouē, scyphi aurei triginta, scyphi argentei secundi, quadringēti decē: vasa alia mille. Omnia vasa aurea & argentea, quinque millia quadringēta: vniuersa tulit Sassabasar cum his qui ascendebant de transmigratione Babylo-

CAP. II.

nis in Ierusalem. I sunt autem prouincię filii, qui ascenderunt de captiuitate quā transtulerat Nabuchodonosor rex Babylo-

nis, & reuersi sunt in Hierusalem & Iudęam, vnusquisque in ciuitatem suam. Qui venerunt cū Zorobabel, Iesua, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belsan, Mesphar, Begai, Rehū, Baana. Numerus virorū populi Israel: Filii Pharos, duo millia cētū septuagintaduō. Filii Sephatia, trecēti septuaginta duō. Filii Area, septingēti septuagintaquinq; Filii Phahath-moab, filiorū Iosue Ioab duo millia octingēti duodecim. Filii AElam, mille ducēti quinquagintaquatuo. Filii Zethua, nōgēti quadragintaquinque. Filii Zachai, septingēti sexaginta. Filii Bani, sexcēti quadragintaduō. Filii Bēbai, sexcenti vigintitres. Filii Azgad, mille ducēti vigintiduō. Filii Adonicā, sexcēti sexagintafex. Filii Beguai, duo millia quinquagintafex. Filii Adin, quadringēti quinquagintaquatuo. Filii Ater, qui erant ex Ezechia, nonaginta octo. Filii Befai, trecēti vigintitres. Filii Iora, centum duodecim.

10. Filii Hasum, ducēti vigintitres. Filii Gebbar, nongēti quinque. Filii Beth-lēhem, centū vigintitres. 22. Viri Netupha, quinquagintafex. Viri Anathoth, cētum vigintiocto. Filii Azmaueth, quadragintaduō. Filii Cariath-iarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres. Filii Rama & Gabaa, sexcenti vigintivnus. Viri Machmas, centum vigintiduō. Viri Beth-el & Hai, ducenti vigintitres. 29. Filii Nebo, quinquagintaduō. Filii Megbis, centum quinquagintafex. Filii AElam alterius, mille ducēti quinquagintaquatuo. Filii Harim, trecēti viginti. Filii Lod-hadid & Ono, septingenti vigintiquinque. Filii Iericho, trecēti quadragintaquinque. Filii Senaa, tria millia sexcēti triginta. 31. Sacerdotes: Filii Iadaia in domo Iesue, nongēti septuagintatres. Filii Emmer, mille quinquagintaduō. Filii Phehur, mille ducēti quadragintafep-tem. Filii Harim, mille decē & septem. Leuitę: Filii Iesue & Cedmiel filiorū Odouię septuagintaquatuo. Cātōres: Filii Asaph, centum vigintiocto. Filii Ianitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: vniuersi cētum trigintanouē. Nathinai: filii Siha, filii Hasupha, filii Tabbaoth, filii Ceros, filii Sias, filii Phadō, filii Lebana, filii Hagaba, filii Accub, 46. Filii Hagab, filii Semlai, filii Hana, filii Gaddel, filii Gaher, filii Raaiā, filii Rasin, filii Necoda, filii Gazā, filii Aza, filii Phasea, filii Besed, filii Asena, filii Munim, filii Nephusim, filii Bacbuc, filii Hacunpha, filii Harhuk, filii Besluth, filii Mahida, filii Harā, filii Bercos, filii Sisara, filii Thema, filii Nasia, filii Hatipha, filii seruorum Salomonis, filii Sotai, filii Sophéreth, filii Pharudā, filii Iala, filii Dercon, filii Geddel, filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Asebaim filii Amī. Omnes Nathinai, & filii seruorū Salomonis, trecēti nonaginta duō. Et hi qui ascēderunt de Thel-mela, Thel-harfa, Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum & semen suum, vtrum ex Israel essent. Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcēti quinquagintaduō. Et de filiis sacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem, & vocatus est nomine eorū. Hi quęsierunt scripturam genealogię suę, & nō inueniunt, & eiecēti sunt de sacerdotio. Et dixit Atherfatha eis vt non comederēt de Sanctofanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus. 47. Omnis multitudo quasi vir vnus, quadragintaduomillia trecēti sexaginta: Exceptis seruis eorum & ancillis, qui erant septem millia trecēti triginta septem: & in ipsis cantores atque cantatrices ducenti. Equi eorum sexcenti trigintafex. muli eorum, ducēti quadragintaquinque. Cameli eorū, quadringenti trigintaquinque. asini eorum, sex millia septingenti viginti. Et de principibus patrū cum ingrederentur tēplum Domini quod est in Ierusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo. Secundū vires suas dederunt impensas operis, auri solidos quadraginta millia & mille, argenti mnas quinque millia, & vestes sacerdotales centum. Habitauerunt ergo sacerdotes, & Leuitę, & de populo, & cantores, &

*nonaginta-quinq. (Ve. Di. o. l. Gc. o. V.

Sacerdotes.

Leuitę.

Cantores. Ianitores.

Nathinai.

Genealogia.

* Vet. Di. o. l. Gc. o. V. M. Compl.

* Septingēti (Ve. Compl.

* Xaginta (Ve. Compl.

Cyrus a Deo inspiratus remittit populum in Ierusalem ad ędificandam tēplum. Iere. 23. c. & 29. c. 2. paral. 36. d. 3. esdrae 1. a.

* Deus (Vet. Gc. o. Di. o. l. Compl.

Ascendunt ad ędificationem templi, quorum Deus corda mouit.

Reddit Cyrus vasa templi quę abstulerat Nabuchodonosor.

Numerus reuerentium de captiuitate. 2. esdrae 7. b. 3. esdrae 5. a.

* Iudam, (Vet. Gc. o. Di. l. o.

ianitores, & Nathinæi in vrbibus suis, vniuersū- que Israel in ciuitatibus suis.

CAP. III.

Amque venerat mensis septimus, & erant filii Israel in ciuitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir vnus in Ierusalem.

Et surrexit Iosue filius Iosedec, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius: & ædificauerunt altare Dei Israel, vt offerrent in eo holocaustomata, sicut scriptū est in lege Moyfi viri Dei. Collocauerunt autē altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum: & obtulerunt super illud holocaustum Domino mane & vesperē. Feceruntque Solennitatem tabernaculorum, sicut scriptū est:

& holocaustum diebus singulis per ordinē secundum præceptum, opus diei in die sud. Et post hæc holocaustum iuge, tam in Calendis, quā in vniuersis Solennitatibus Domini quæ erāt consecratæ, & in omnibus in quibus vltro offerebatur munus Domino.

A primo die mensis septimi cœperūt offerre holocaustum Domino: porro templum Dei nondum fundatum erat. Dederunt autem pecunias latomis & cæmētariis: cibum quoque, & potum, & oleum Sidoniis, Tyriisque, vt deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Ioppen, iuxta quod præceperat Cyrus rex Persarum eis.

Anno autē secundo aduētus eorum ad templum

Dei in Ierusalem, mense secundo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & reliqui de fratribus eorum sacerdotes, & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalē: & constituerunt Leuitas à viginti annis, & suprā, vt vrgerent opus Domini. Stetitque Iosue & filii eius & fratres eius, Cedmiel & filii eius, & filii Iuda, quasi vir vnus, vt instarent super eos qui faciebant opus in templo Dei: filii Henadad, & filii eorum, & fratres eorum Leuitæ. Fundato igitur à cæmētariis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & Leuitæ filii Asaph in cymbalis, vt laudarent Deum per manus Dauid regis Israel. Et concinebant in hymnis, & confessione Domino, Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius super Israel. omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eo quod fundatū esset templum Domini. Plurimi etiam de sacerdotibus & Leuitis & principes patrum, & seniores qui viderant templum prius cum fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, eleuabāt vocem.

Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: cōmixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAP. IIII.

Vdierūt autem hostes Iudæ & Benjamin, quia filii captiuitatis ædificaret templum Domino Deo Israel. Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrū, dixerunt eis, AEdificemus vobiscum, quia ita vt vos quærimus Deū vestrum: ecce nos immolauimus victimas à diebus Asor-haddā regis Assur, qui adduxit nos huc.

Et dixit eis Zorobabel, & Iosue, & reliqui principes patrum Israel, Non est vobis & nobis vt ædificemus domum Deo nostro: sed nos ipsi soli ædificabimus Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarū.

Factum est igitur vt populus terræ

impediret manus populi Iudæ, & turbaret eos in ædificando. Conduxerunt autē aduersus eos consiliatores, vt destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarū, & vsque ad regnū Darii regis Persarum. In regno autē Assueri ipse est Artaxerxes, in principio regni eius scripserunt

accusationem aduersus habitatores Iudæ & Ierusalē. Et in diebus Artaxerxis scripsit beselam Mithridates, & Tabeel, & reliqui qui erāt in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum. epistola autem accusationis scripta erat Syriacè, & legabatur sermone Syro. Reum Beel-teem, & Samsai scriba scripserunt epistolam vnā de Ierusalem Ar

taxerxi regi, huiuscemodi, REVM BEEL-TEEM, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorū, Dinæi, & Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi, Brachuæi, Babylonii, Susanechæi, Dieui, & AElamitæ. Et cæteri de gētibus quas trāstulit Asenaphar magnus & gloriosus, & habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans Flumen in pacē. (Hoc est exemplar epistolæ, quā miserunt ad eum) Artaxerxi regi, serui tui, viri qui sunt trans Fluum, salutē dicunt. Notum sit regi quia Iudæi qui ascēderunt à te ad nos, venerūt in Ierusalem ciuitatē rebellem & pessimā: quam ædificant extruentes muros eius, & parietes componentes. Nunc igitur notum sit regi quia si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri eius instaurati, tributum, & vectigal, & annuos redditus non dabunt, & vsque ad reges hæc noxa perueniet. Nos autem memores salis quod in palatio comedim: & quia læsiones regis videre nefas ducimus: idcirco misimus & nuntiauimus regi vt recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & inuenies scriptum in commentariis: & scies quoniam vrbs illa, vrbs rebellis est, & nocens regibus & prouinciis, & bella

concantantur in ea ex diebus antiquis: quā ob rē & ciuitas ipsa destructa est. Nūciamus nos regi quoniam si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem trans Fluum nō habebis. Verbum misit rex ad Reum Beel-teem, & Samsai scribam, & ad reliquos qui erant in consilio eorū habitatores Samariæ, & cæteris trans Fluuium, salutē dicēs & pacem.

ACCUSATIONEM, quam misistis ad nos, manifestē lecta est corā me. & à me præceptum est, & recensuerunt, inueniuntque quoniā ciuitas illa à diebus antiquis aduersum reges rebbat, & seditiones & prælia concitantur in ea. Nam & reges fortissimi fuerunt in Ierusalē: qui & dominati sunt omni regioni quæ trans Fluum est. Tributum quoque, & vectigal, & redditus accipiebant. Nunc ergo audite sententiam, Prohibeatis viros illos, vt vrbs illa non ædificetur, donec si forte à me iussum fuerit. Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges. Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est corā Reum Beel-teem & Samsai scriba, & cōsiliariis eorū: & abierūt festini in Ierusalem, ad Iudæos, & prohibuerūt eos in brachio & robore. Tūc intermissum est opus domus Domini in Ierusalē, & nō fiebat vsque ad annum secundū regni Darii regis Persarum.

PHETAUERUNT autem Aggæus propheta, & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Iudæos qui erāt in Iuda & Ierusalem, in nomine Dei Israel. Tunc surrexerūt Zorobabel

Iosue & Zorobabel ædificant altare. 3. ed. 5. c.

Celebratur Solennitas tabernaculorum.

Instauratur templum.

Domini (Vet. Compl.)

Laus & gratiarum actio populi ob fundatum templum.

Impeditur ædificatio templi. 3. ed. 5. g.

Reus sacrificium (Vet. Di. I.)

Domino (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

3. Ed. 2. d. -Vet. Di. o. l. Ge. o.

Reum Beel-teem & Samsai epistola ad regem Artaxerxem.

concantant (Vet. Di. I.)

ACCUSATIO, (Vet. Di. o. l. Ge. o. V. M.)

-Vet. Di. o. l. Ge. I.

Del (Vet. Compl. Di. I.)

Adhortatione Aggæi & Zachariæ reedificatur templum. 3. ed. 6. a.

Dux Thathanai conatur inhibere ædificationem, sed frustra.

Oculus Dei

Epistola Thathanai ad Dariu regem: qua eum conuulit super ædificatione templi.

filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec: & coeperunt ædificare templum Dei in Ierusalem, & cum eis propheta Dei adiuuantes eos. In ipso autem tempore venit ad eos Thathanai qui erat dux trans Flumen, & Schar-buzanai, & consilarii eorum: sicque dixerunt eis, Quis dedit vobis consilium ut domum hanc ædificaretis, & muros eius instauraretis? Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum authorum ædificationis illius? Oculus autem Dei eorum factus est super senes Iudæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, & tunc satisfaceret aduersus accusationem illam. Exemplar epistolæ quæ misit Thathanai dux regionis trans Flumen, & Schar-buzanai, & consiliarios eius Arphasachai qui erant trans Flumen, ad Dariu regem. Sermo, quæ miserant ei, sic scriptus erat, DARIO REGI PAX OMNIS. Notum sit regi isse nos ad Iudæam prouinciam, ad domum Dei magni: quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusque illud diligenter extruitur, & crescit in manibus eorum. Interrogauimus ergo senes illos, & ita diximus eis, Quis dedit vobis potestatem ut domum hanc ædificaretis, & muros hos instauraretis? Sed & nomina eorum quæsiuimus ab eis, ut nuntiaremus tibi: scripsimusque nomina eorum virorum qui sunt principes in eis. Huiuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes, Nos sumus serui Dei, cæli & terræ, & ædificamus templum quod erat extructum ante hos annos multos: quodque rex Israel magnus ædificauerat & extruxerat. Postquam autem ad iracundiam prouocauerunt patres nostri Deum cæli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi: domum quoque hanc destruxit, & populum eius transtulit in Babylonem. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictum ut domus Dei ædificaretur. Nam & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Ierusalem, & asportauerat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Salsabasar vocabulo, quæ & principem constituit. Dixitque ei, Hæc vasa tolle, & vade: & pone ea in templo, quod est in Ierusalem: & domus Dei ædificetur in loco suo. Tunc itaque Salsabasar ille venit, & posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem, & ex eo tempore usque nunc ædificatur, & necdum completum est. Nunc ergo si videtur regi bonum, recenseat in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, vtrumnam à Cyro rege iussum fuerit ut ædificaretur domus Dei in Ierusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAP. VII.

Vnc Darius rex præcepit: & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone: & inuentum est in Ecbatani, quod est castrum in Medena prouincia, volumen vnum, talisque scriptus erat in eo commentarius, ANNO PRIMO Cyri regis, Cyrus rex decreuit ut domus Dei ædificaretur, quæ est in Ierusalem, in loco vbi immolantur hostias, & ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta, ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis nouis: sumptus autem de domo regis dabuntur. Sed & vasa templi Dei aurea & argen-

Darius Cyri decretum de templo extruendo inueniens, iubet & ipse templum extrui. 3. ed. 6. e.

Tramolent (fuit) tēp. Vet. Di. lo. Ge. o.

tea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Ierusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddatur, & referantur in templum in Ierusalem in locum suum, quæ & posita sunt in templo Dei. Nunc ergo Thathanai dux regionis quæ est trans Flumen, Schar-buzanai, & consilarii vestri Apharsachai, qui estis trans Flumen, procul recedite ab illis, & dimittite fieri templum Dei illud à duce Iudæorum & à senioribus eorum, & domus Dei illa ædificetur in loco suo. Sed & à me præceptum est quid oporteat fieri à presbyteris Iudæorum illis, ut ædificetur domus Dei, scilicet ut de arca regis, id est de tributis quæ dantur de regione trans Flumen, studiose sumptus dentur viris illis, ne impediatur opus. Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos in holocaustum Deo cæli, frumentum, sal, vinum, & oleum, secundum ritum sacerdotum qui sunt in Ierusalem, detur eis per singulos dies: ne sit in aliquo querimonia. Et offerant oblationes Deo cæli, orentque pro vita regis, & filiorum eius. A me ergo positum est decretum, ut omnis homo qui hanc mutauerit iussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eodem: deus autem eius publicetur. Deus autem qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam ut repugnet, & dissipet domum Dei illam, quæ est in Ierusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiose impleri volo. Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen, & Schar-buzanai, & consilarii eius, secundum quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt. Seniores autem Iudæorum ædificabant, & prosperabatur iuxta prophetiam Aggæi propheta, & Zachariæ filii Addo: & ædificauerunt & construxerunt, iubente Deo Israel, & iubente Cyro & Dario, & Artaxerxe regibus Persarum: Et compleuerunt domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis. Fecerunt autem filii Israel sacerdotes & Leuitæ, & reliqui filiorum transmigrationsis, dedicationem domus Dei in gaudio. Et obtulerunt in dedicatione domus Dei, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israel, duodecim, iuxta numerum tribuum Israel. Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Leuitas in vicibus suis super opera Dei in Ierusalem, sicut scriptum est in libro Moyse. Fecerunt autem filii Israel transmigrationsis, Pascha, quartadecima die mensis primi, purificati enim fuerant sacerdotes & Leuitæ quasi vnus: omnes mundi ad immolandum Pascha vniuersis filiis transmigrationsis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibi. Et comederunt filii Israel qui reuersi fuerant de transmigrationsis, & omnes qui se separauerant à coinquinatione Gethim terræ ad eos, ut quæreret Dominus Deus Israel. Et fecerunt Solennitatem azymorum septem diebus in lætitia: quonia lætificauerat eos Dominus, & conuerterat cor regis Assur ad eos, ut adiuuaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israel.

OST hæc autem verba in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Saraia, filii Azaria, filii Helcia, filii Sellum, filii Sado, filii Achitob, filii Amaria, filii Azaria, filii Maraioth, filii Zarahia, filii Ozi, filii Bocci, filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron sacer-

domus Dei illa ædificent (Vet. Di. o. l. Ge. o. v.)

Templum abfoluitur. 3. ed. 7. a.

Dedicatur templum.

Num. 3. b. a. b. celebratur Pascha.

Cor Assur conuersum à Deo in auxilium Israelis.

Esdras edicto regis Artaxerxis sumptis comitibus ascendit Ierusalem. 3. ed. 8. a.

dotis ab initio. Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israel: & dedit ei rex secundum manū Domini Dei eius super eum, omnem petitionem eius: Et ascenderunt de filiis Israel, & de filiis sacerdotum, & de filiis Leuitarum, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ierusalem anno septimo Artaxerxis regis: Et venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis: Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mēsis quinti venit in Ierusalem, iuxta manū Dei sui bonam super se. Esdras autem parauit cor suum, vt inuestigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israel præceptum & iudicium. Hoc est autem exemplar epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domini, & ceremoniis eius in Israel.

ARTAXERXES rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæli doctissimo, salutem. A me decretum est, vt cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Ierusalem, tecum vadat: A facie enim regis, & septem consiliatorum eius missus es, vt vi sites Iudæam, & Ierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua: & vt feras argentum & aurum quod rex & consiliatores eius sponte obtulerūt Deo Israel, cuius in Ierusalem tabernaculum est. Et omne argentum & aurum quodcunque inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de sacerdotibus qui sponte obtulerint domui Dei sui quæ est in Ierusalem, liberè accipe, Et studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri quod est in Ierusalem. Sed & siquid tibi & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis, iuxta voluntatem Dei vestri facite. Vasa quoque quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Ierusalem. Sed & cætera quibus opus fuerit in domum Dei tui quantūcunque necesse est vt expendas, dabis de thesauro, & de fisco regis, & à me. Ego Artaxerxes rex statui atq; decreui omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, vt quodcunque petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cæli, absque mora detis. Vsq; ad argēti talenta centum, & vsque ad frumētī coros centum, & vsque ad vini batos centum, & vsque ad batos olei centum, sal verò absque mensura. Omne quod ad ritū Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne fortè irascatur contra regnum regis, & filiorum eius. Vobis quoque notū facimus de vniuersis sacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal & tributū, & annonas non habeatis potestātē imponendi super eos. Tu autem Esdra secundum sapientiā Dei tui, quæ est in manu tua, cōstitue iudices & præsi des, vt iudicent omni populo qui est trās Flumē, his videlicet qui nouerunt legē Dei tui, sed & imperitos docete liberè. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, iudicium erit de eo, siue in mortem, siue in exilium, siue in condēnationem substantiæ eius, vel certe in carcerem. Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis vt glorifica-

ret domū Domini quæ est in Ierusalem. Et in me inclinauit misericordiam suam corā rege & consiliatoribus eius, & vniuersis principibus regis potētibus: & ego cōfortatus manu Domini Dei mei quæ erat in me, cōgregaui de Israel principes qui ascenderent mecum.

CAP. VII.

I sunt ergo principes familiarū & genealogia eorum qui ascenderunt mecum in regno Artaxerxis regis, de Babylone. De filiis Phinees, Gersom. De filiis Ithamar, Daniel. De filiis David, Hattus. De filiis Secheniæ, & de filiis Pharos, Zacharias: & cum eo numerati sunt viri centum quinquaginta. De filiis Phahat-moab, Elioenai filius Zarehe: & cum eo ducenti viri. De filiis Secheniæ, filius Ezechiel: & cum eo trecenti viri. De filiis Adan, Abed filius Ionathan: & cum eo quinquaginta viri. De filiis Alam, Esaias filius Athaliæ: & cū eo septuaginta viri. De filiis Saphatiz, Zebedia filius Michael: & cū eo octoginta viri. De filiis Ioab, Obedia filius Iahiel: & cum eo ducenti decem & octo viri. De filiis Selomith, filius Iosphiæ: & cum eo centum sexaginta viri. De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai: & cum eo viginti octo viri. De filiis Azgad, Iohanān filius Ecctan: & cum eo centum & decem viri. De filiis Adoniam, qui erant nouissimi, & hæc nomina eorum, Eliphelet, & Iehiel, & Samaias: & cum eis sexaginta viri. De filiis Begui, Vthai, & Zachur: & cum eis septuaginta viri. Cōgregaui autem eos ad fluuiū qui decurrit ad Ahaua, & mansimus ibi tribus diebus: quæsiuēque in populo, & in sacerdotibus de filiis Leui, & non inueni ibi. Itaque misi Eliēzer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterū Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mosollam principes: & Ioarib, & Elnathan sapientes. Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiæ loco: & posui in ore eorū verba quæ loquerētur ad Eddo, & fratres eius Nathinæos in loco Chasphiæ, vt adducerēt nobis ministros domus Dei nostri. Et adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos, virum doctissimum de filiis Moholi filii Leui, filii Israel, & Sarabiam & filios eius, & fratres eius decem & octo, & Hasabiam, & cū eo Esaiam de filiis Merari, fratresque eius, & filios eius viginti. Et de Nathinæis quos dederat Dauid, & principes ad ministeria Leuitarum, Nathinæos ducentos viginti. omnes hi suis nominibus vocabantur.

Et prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuium Ahaua, vt affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filiis nostris, vniuersæque substantiæ nostræ. Erubui enim petere regem auxilium & equites, qui defenderēt nos ab inimico in via. quia dixeramus regi, Manus Dei nostri est super omnes qui quærunt eum in bonitate: & imperium eius & fortitudo eius, & furor super omnes qui derelinquunt eum. Ieiunauimus autem, & rogauimus Deum nostrum pro hoc, & euenit nobis prosperè. Et separaui de principibus sacerdotum duodecim, Sarabiam, & Hasabiam, & cum eis de fratribus eorum decem. Appēdique eis argentum & aurum, & vasa consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores eius, & principes eius, vniuersisque Israel eorum qui inuenti fuerant: & appēdi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centū, auri centum talenta: & cra-

Qui cum Esdra ascenderint Ierusalem. Esdr. s. c.

Esdras doctor legis.

Edictum Artaxerxis.

ARTAXERXES rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæli doctissimo, salutem. A me decretum est, vt cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Ierusalem, tecum vadat: A facie enim regis, & septem consiliatorum eius missus es, vt vi sites Iudæam, & Ierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua: & vt feras argentum & aurum quod rex & consiliatores eius sponte obtulerūt Deo Israel, cuius in Ierusalem tabernaculum est. Et omne argentum & aurum quodcunque inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de sacerdotibus qui sponte obtulerint domui Dei sui quæ est in Ierusalem, liberè accipe, Et studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri quod est in Ierusalem. Sed & siquid tibi & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis, iuxta voluntatem Dei vestri facite. Vasa quoque quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Ierusalem. Sed & cætera quibus opus fuerit in domum Dei tui quantūcunque necesse est vt expendas, dabis de thesauro, & de fisco regis, & à me. Ego Artaxerxes rex statui atq; decreui omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, vt quodcunque petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cæli, absque mora detis. Vsq; ad argēti talenta centum, & vsque ad frumētī coros centum, & vsque ad vini batos centum, & vsque ad batos olei centum, sal verò absque mensura. Omne quod ad ritū Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne fortè irascatur contra regnum regis, & filiorum eius. Vobis quoque notū facimus de vniuersis sacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal & tributū, & annonas non habeatis potestātē imponendi super eos. Tu autem Esdra secundum sapientiā Dei tui, quæ est in manu tua, cōstitue iudices & præsi des, vt iudicent omni populo qui est trās Flumē, his videlicet qui nouerunt legē Dei tui, sed & imperitos docete liberè. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, iudicium erit de eo, siue in mortem, siue in exilium, siue in condēnationem substantiæ eius, vel certe in carcerem. Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis vt glorifica-

D

E

Nathinæi.

Prædicato ieiunio orant à Deo viā suam dirigit. Vt. Compl.

Gratias agit Deo Esdras.

r. i.

Artaxerxes.

tères aureos viginti, qui habebat solidos millenos: & vasa æris fulgentis optimi duo, pulchra vt aurum. Et dixi eis, Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum quod sponte oblatum est Domino Deo patrum nostrorum. Vigilate & custodite, donec appendatis coram principibus sacerdotum, & Leuitarum, & ducibus familiarum Israel in Ierusalem, in thesaurum domus Domini. Susceperunt autem sacerdotes & Leuitæ pondus argenti, & auri, & valorum, vt deferrent Ierusalem in domum Dei nostri. Promouimus ergo à flumine Ahava, duodecimo die mensis primi, vt pergeremus Ierusalem: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberavit nos de manu inimici & insidiatoris in via. Et venimus Ierusalem, & mansimus ibi tribus diebus. Die autem quarta appesum est argentum, & aurum, & vasa in domo Dei nostri per manum Meremoth filii Vriæ sacerdotis: & cū eo Eleazar filius Phinees: cūque eis Iozabed filius Iosue, & Noadaia filius Bennoi Leuitæ. Iuxta numerum & pondus omnium, descriptumque est omne pondus in tempore illorum. Sed & qui venerat de captiuitate filii transmigrations, obtulerunt holocausta Deo Israel, vitulos duodecim pro omni populo Israel, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato duodecim, omnia in holocaustum Domino. Dederunt autem edicta regis satrapis, qui erant de conspectu regis & ducibus trans flumen, & eleuauerunt populum & domum Dei.

C A P. I X.

Quam autem hæc completa sunt, accesserunt ad me principes, dicentes, Non est separatus populus Israel & sacerdotes & Leuitæ, à populis terrarum, & de abominationibus eorum, Chananæi videlicet, & Hethæi & Pherezæi, & Iebusæi, & Ammonitarum, & Moabitaram, & Aegyptiorum, & Amorrhæorum. tulerunt enim de filiabus eorum sibi, & filiis suis: & commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum. Manus etiam principum, & magistratum fuit in transgressione hac, prima. Cūque audissem sermonem istum, scidi pallium meum & tunicam, & euelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens. Conuenerunt autem ad me omnes qui timebant verbum Dei Israel, pro transgressione eorum qui de captiuitate venerat: & ego sedebam tristis, vsque ad sacrificium vespertinum. Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curuaui genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum. Et dixi, Deus meus confundor & erubescor leuare faciem meam ad te: quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerunt vsque ad cælum. A diebus patrum nostrorum, sed & nos ipsi peccauimus grauiter vsque ad diem hanc, & in iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi & reges nostri & sacerdotes nostri in manum regum terrarum, & in gladium, & in captiuitatem, & in rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac. Et nunc quasi parum & ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deum nostrum, vt dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis pax illius in loco sancto eius, & illuminaret oculos nostros Deus noster: & daret nobis vitam modicam in seruitute nostram. Quia serui sumus, & in seruitute nostra non dereliquit

nos Deus noster: & inclinavit super nos misericordiam coram rege Persarum, vt daret nobis vitam, & sublimaret domum Dei nostri, & extrueret solitudines eius, & daret nobis spem in Iuda & Ierusalem. Et nunc quid dicemus Domine Deus noster post hæc? Quia dereliquimus mandata tua, quæ præcepisti in manu seruatorum tuorum prophetarum, dicens, Terra ad quam vos ingredimini vt possideatis eam, terra immunda est iuxta immunditiam populorum, cæterarumque terrarum, abominationibus eorum qui repleuerunt eam ab ore vsque ad os in coinquinatione sua. Nunc ergo filias vestras ne detis filiis eorum, & filias eorum ne accipiat filii vestris: & non quærat pacem eorum, & prosperitatem eorum vsque in æternum: vt confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & hæredes habeatis filios vestros vsque in seculum. Et post omnia quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis, & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberaisti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutem sicut est hodie, vt non conuerteremur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia iungeremus cum populis abominationum istarum: Nunquid iratus es nobis vsque ad consummationem, ne dimitteres nobis reliquias ad salutem? Domine Deus Israel iustus es tu: quoniam derelicti sumus, qui saluæmur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro, non enim stari potest coram te super hoc.

C A P. X.

Ic ergo orate Esdra, & implorate Deum, & flete, & iacente ante templum Dei, collectus est ad eum de Israel cœtus grandis nimis virorum & mulierum & puerorum: & fleuit populus fletu multo. Et respondit Sechenias filius Iehiel de filiis AElam, & dixit Esdræ, Nos præuaricati sumus in Deum nostrum, & duximus vxores alienigenas de populis terræ: & nunc si est pœnitentia in Israel super hoc, percutiamus fœdus cū Domino Deo nostro, vt proiciamus vniuersas vxores, & eos qui de his nati sunt, iuxta voluntatem Domini, & eorum qui tenent præceptum Domini Dei nostri: secundum legem fiat. Surge, tuum est discernere, nosque erimus tecum: confortare, & fac. Surrexit ergo Esdras, & adiurauit principes sacerdotum & Leuitarum, & omne Israel, vt facerent secundum verbum hoc: & iurauerunt. Et surrexit Esdras ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Iohanan filii Eliafib, & ingressus est illuc: panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum qui venerat de captiuitate. Et missa est vox in Iuda & in Ierusalem omnibus filiis transmigrations, vt congregarentur in Ierusalem. Et omnis qui non venerit in tribus diebus iuxta consilium principum & seniorum, auferetur vniuersa substantia eius, & ipse abiicietur de cœtu transmigrations. Conuenerunt igitur omnes viri Iuda & Benjamin in Ierusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vicesima die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato & pluuiis. Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos, Vos transgressi estis, & duxistis vxores alienigenas, vt adderetis super delictum Israel. Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum eius: & separamini à populis terræ, & ab vxori-

Sept. Vet. Compl.
-Ve. Di. o. l. Ge. o.

Deut. 7. a.

-Vet. Compl.

Populum peccati poenitet, & vxores alienigenas se abiicit. Esdr. 8. g. eo. (Vet. Ge. o. Compl.

-Vet. Di. l. j.

timens (Vet. M. Di. o. l. Ge. o. V.

Esdr. 9. a.

confessio Deo.

vestrorum: (Vet. Di. l. o.

thesauris (Vet. Compl.

Deus dux itinervis Esdræ.

descriptum est (Vet. Di. o. Compl.

A Egrè fert Esdras quod populus Israeliticus connubia iniicit cum Gentibus. Esdr. 8. e.

Esdræ Esdræ confitentis peccata sua & populi.

-Ve. Di. o. l. Ge. o.

pro (Vet. Di. l.

-Vet. Di. l.

ad (Compl. B.

proxillus (Vet. V. Compl.

in seruitute nostra: (Vet. M. Compl. Ge. o.

bus alienigenis. Et respondit vniuersa multitudo, dixitque voce magna, Iuxta verbū tuum ad nos, sic fiat. Veruntamen quia populus multus est, & tēpus pluuiæ, & nō sustinemus stare foris, & opus non est diei vnius vel duorum (vehementer quippe peccauimus in sermone isto) cōstituantur principes in vniuersa multitudine: & omnes in ciuitatibus nostris qui duxerunt vxores alienigenas, veniant in temporibus statutis, & cum his seniores per ciuitatē & ciuitatē, & iudices eius, donec auertatur ira Dei nostri à nobis super peccato hoc. Igitur Ionathā filius Azahel, & Iaazia filius Thecuz steterunt super hoc, & Mesollam & Sebethai Leuites adiuuerunt eos: feceruntque sic filii transmigrationis. Et abierunt Esdras sacerdos, & viri principes familiarum in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua: & sederunt in die primo mensis decimi, vt quærent rem. Et cōsummatis sunt omnes viri qui duxerūt vxores alienigenas, vsque ad diem primam mensis primi. Et inuēti sunt de filiis sacerdotum, qui duxerāt vxores alienigenas. De filiis Iosue filii Iosedec, & fratres eius, Maasia & Eliézer & Iarib & Godolia. Et dederunt manus suas vt eiicerēt vxores suas, & pro delicto suo arietem de ouibus offerrent. Et de filiis Emmer, Hanani & Zebedia. Et de filiis Harim, Maasia & Elia & Semeia, & Iehiel & Ozias. Et de filiis Phehur,

Eliognai, Maasia, Ismahel, Nathanael, Iozabed & Elasa. Et de filiis Leuitarum, Iozabed & Semei & Celaia, (ipse est Calita.) Phathaia, Iuda & Eliézer: Et de cātoribus, Eliasib. Et de ianitoribus, Sellum & Telem & Uri. Et ex Israel, de filiis Pharos, Remeia & Iezia & Melchia & Miamin & Eliézer & Melchia & Banca. Et de filiis AElam, Mathania, Zacharias & Iehiel & Abdi & Jerimoth & Elia. Et de filiis Zethua, Elioenai, Eliasib, Mathania & Jerimoth & Zabad & Azizā. Et de filiis Bebai, Iohanan, Hanania, Zabbai, Athala. Et de filiis Bani, Mosollā & Melluch & Adaia, Iasub & Saal & Ramoth. Et de filiis Phabath-moab, Edna & Chalal, Bananias & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui & Manasse. Et de filiis Herem, Eliézer, Iesue, Melchias, Semeias, Simeon, Benjamin, Maloch, Samaria. Et de filiis Hasom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse, Semei. De filiis Bani, Maaddi, Amram & Vel, Banca & Badaias, Cheliau, Vania, Marimuth & Eliasib, Mathanias, Mathanai, & Iasub & Bani & Bennui, Semei & Salmias & Nathan & Adaias, & Mechnedebai, Sifai, Sarai, Ezrel, & Selemiau, Semeria, Sellum, Amaria, Ioseph. De filiis Nebo, Iehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Ieddu, & Ioal, & Banaia. Omnes hi acceperant vxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres que pepererant filios.

Amixerant (Vet. Di. l. o.)

Liber Nehemiæ, qui & Esdræ secundus dicitur.

C A P. I.

VERBA Nehemiæ filii Hecheliæ. & factum est in mense Casleu, anno vicefimo, & ego eram in Sufis castris: & venit Hanani vnus de fratribus meis, ipse, & viri Iuda: & interrogauī eos de Iudeis qui remanserant, & supererāt de captiuitate, & Ierusalem. Et dixerunt mihi, Qui remanserūt, & derelicti sunt de captiuitate ibi in prouincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Ierusalem dissipatus est, & portæ eius cōbustæ sunt igni. Cumque audissem verba huiuscemodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis: & ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cæli. Et dixi, Quæso Domine Deus cæli fortis, magne atque terribilis, qui custodis patrum, & misericordiam cum his qui te diligūt, & custodiunt mādata tua, Fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui aperti, vt audias orationem serui tui, quam ego oro corā te hodie, nocte & die pro filiis Israel seruis tuis: & confiteor pro peccatis filiorum Israel, quibus peccauerūt tibi: & ego, & domus patris mei peccauimus, vanitate seducti sumus, & non custodiimus mandatum tuum, & ceremonias, & iudicia quæ præcepisti Moyfi famulo tuo. Memento verbi quod mādisti Moyfi seruo tuo, dicens, Cum transgressi fueritis, ego disperdā vos in populos. Et si reuertamini ad me,

Nehemias pincerna regis Artaxerxis, pro populo afflicto qui de Ierusalem supererat, Deum orat.

Ex (Vet. Di. l. Gc. o.)

Ieiunium & oratio. Dani. 9. a. Promissio custodiens præcepta.

vet. Di. l.

Uspergam (Vet. Di. o. l. Gc. o. v.)

& custodiatis præcepta mea, & faciatis ea: etiam si abducti fueritis ad extrema cæli, inde congregabo vos, & reducam in locum quem elegi, vt habitaret nomē meum ibi. Et ipsi serui tui, & populus tuus, quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida. Obsecro Domine, sit auris tua attendens ad orationem serui tui, & ad orationem seruorum tuorum qui volunt timere nomen tuum: & dirige seruum tuum hodie: & da ei misericordiam ante virum hunc. ego enim eram pincerna regis.

Reuertētiū ad se, & peccata agnoscētiū, miseretur Deus.

C A P. II.

Actum est autem in mense Nisan, anno vicefimo Artaxerxis regis, & vinum erat ante eum, & leuauī vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem eius. Dixitque mihi rex, Quare vultus tuus tristis est, cū te ærotum non videam? nō est hoc frustra: sed malum nescio quod in corde tuo est. & timui valde, ac nimis. Et dixi regi, Rex in æternum viue: quare non mœreat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ eius cōbustæ sunt igni. Et ait mihi rex, Pro qua re postulas: & orauī Deum cæli. Et dixi ad regem, Si videtur regi bonum, & si placet seruus tuus ante faciem tuam, vt mittas me in Iudæam ad ciuitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam. Dixitque mihi rex, & regina quæ sedebat iuxta eum, vsque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reuertaris: & placuit ante vultum regis, & misit me: & cōstitui ei tempus. Et dixi regi, Si regi videtur bonū, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, vt traducāt me, donec veniam in Iudæam:

Nehemias impetratis literis à rege Artaxerxe, venit Ierusalem.

Oratio.

r. ii.

7 Et epistolam ad Asaph custodē saltus tegis, vt det mihi ligna, vt tegere possim portas templi, turre domus, & muros ciuitatis, & domum quam ingressus fuero. & dedit mihi rex iuxta manū Dei mei bonam mecum. 8 Et veni ad duces regionis trans Flumen, dedique eis epistolas regis. miserat autem rex mecum principes militum, & equites.

9 Et audierunt Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites: & cōtristati sunt afflictione magna, quod venisset homo qui quæreret prosperitatem filiorum Israel. Et veni Ierusalem, & eram ibi tribus diebus: Et surrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicaui cuiquam quid Dominus dedisset in corde meo vt facerem in Ierusalem: & iumentum non erat mecum, nisi animal cui sedebam. Et ingressus sum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam stercoreis: & consyderabam murum Ierusalem dissipatum, & portas eius consumptas igni. Et transiui ad portam fontis, & ad aquæductum regis, & non erat locus iumento cui sedebam, vt transiret.

14 Et ascendi per torrentem nocte, & cōsyderabam murum: & reuersus veni ad portam vallis, & redi. Magistratus autem nesciebant quò abiissem, aut quid ego facerem: sed & Iudæis & sacerdotibus, & optimatibus, & magistratibus, & reliquis qui faciebant opus, vsque ad id loci nihil indicaueram. Et dixi eis, Vos nostis afflictionē in qua sumus, quia Ierusalem deserta est, & portæ eius consumptæ sunt igni: venite, & ædificemus muros Ierusalem, & non simus vltra opprobrium. Et indicaui eis manū Dei mei quòd esset bona mecum, & verba regis quæ locutus esset mihi: & aio, Surgamus, & ædificemus. & confortatæ sunt manus eorum in bono. Audierunt autem Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites, & Gosem Arabs: & subsannauerunt nos, & despexerunt, dixeruntque, Quæ est hæc res quam facitis? nunquid cōtra regem vos rebellatis? Et reddidi eis sermonem, dixique ad eos, Deus cæli ipse nos iuuat, & nos serui eius sumus: surgamus, & ædificemus: vobis autem non est pars, & iustitia, & memoria in Ierusalem.

C A P. I I I.

T surrexit Eliasib sacerdos magnus, & fratres eius sacerdotes: & ædificauerunt portam gregis: ipsi sanctificauerunt eam, & statuerunt valuas eius, & vsque ad turrim centum cubitorum sanctificauerunt eam, vsque ad turrim Hananeel. Et iuxta eum ædificauerunt viri Iericho, & iuxta eos ædificauit Zachur filius Amri.

3. Portam autem piscium ædificauerunt filii Asnaa: ipsi texerunt eam, & statuerunt valuas eius, & seras, & vectes. Et iuxta eos ædificauit Marimuth filius Vriæ, filii Accus. & iuxta eum ædificauit Mosollam filius Barachia, filii Mesezebel: & iuxta eos ædificauit Sadoc filius Baana. Et iuxta eos ædificauerunt Thecueni: optimates autem eorum non supposuerunt colla sua in opere Domini Dei sui.

b. Et portam veterē ædificauerunt Ioiada filius Phæsa, & Mosollam filius Besodia: ipsi texerunt eam, & statuerunt valuas eius, & seras & vectes: Et iuxta eos ædificauerunt Melchias Gabæonites, & Iadon Meronathites, viri de Gabæon & Maspha, pro duce qui erat in regione trans Flumē. Et iuxta eum ædificauit Eziel filius Araia aurifex: & iuxta eum ædificauit Ananias filius pigmentarii: & dimise-

runt Ierusalem vsque ad murum plateæ latioris: Et iuxta eum ædificauit Raphaia filius Hur, princeps vici Ierusalem: Et iuxta eum ædificauit Iedaia filius Haromaph contra domū suam: & iuxta eum ædificauit Hattus filius Hasebonia. Mediā partem vici ædificauit Melchias filius Herem, & Hasub filius Phahath-moab, & turrim furnorum. Et iuxta eos ædificauit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Ierusalem, ipse & filia eius. Et portam vallis ædificauit Hanum, & habitatores Zanoe: ipsi ædificauerunt eam, & statuerunt valuas eius, & seras & vectes, & mille cubitos in muro, vsque ad portam sterquilini. Et portam sterquilini ædificauit Melchias filius Rechab, princeps vici Beth-acharam: ipse ædificauit eam, & statuit valuas eius, & seras & vectes. Et portam fontis ædificauit Sellum filius Chol-hoza, princeps pagi Maspha: ipse ædificauit eam, & texit, & statuit valuas eius, & seras, & vectes, & muros piscinæ Siloe in hortū regis, & vsque ad gradus qui descendunt de Ciuitate-Dauid. Post eum ædificauit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ partis vici Beth-sur, vsque contra sepulchrum Dauid, & vsque ad piscinam quæ grandi opere constructa est, & vsque ad domum fortium. Post eum ædificauerunt Leuitæ, Rehum filius Benni: post eos ædificauit Hasebias princeps dimidiæ partis vici Ceila in vico suo. Post eum ædificauerunt fratres eorum Bauai filius Henadad, princeps dimidiæ partis Ceila. Et ædificauit iuxta eum Azer filius Iosue, princeps Maspha mensuram secundam, contra ascensum firmissimi anguli. Post eum in monte ædificauit Baruch filius Zachai mensuram secundam, ab angulo vsque ad portam domus Eliasib sacerdotis magni. Post eum ædificauit Merimuth filius Vriæ filii Hattus mensuram secundam, à porta domus Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib. Et post eum ædificauerunt sacerdotes viri de campestribus Iordanis. Post eos ædificauit Benjamin & Hasub contra domum suam: & post eos ædificauit Azarias filius Maasæ filii Anania contra domum suam. Post eum ædificauit Bennui filius Henadad mensuram secundam, à domo Azaria vsque ad flexuram, & vsque ad angulum. Post eum ædificauit Phalel filius Ozi contra flexuram, & turrim quæ eminent de domo regis excelsa, id est in atrio carceris: post eum Phadaia filius Pharos. Nathinæi autem habitabant in Ophel, vsque contra portam aquarum, ad Orientem, & turrim quæ prominebat. Post eos ædificauerunt Thecueni mensuram secundam eregione, à turre magna & eminenti vsque ad murum templi. Sursum autem ad portam equorum ædificauerunt sacerdotes, vnusquisque contra domum suam. Post eos ædificauit Sadoc filius Emmer contra domum suam. & post eum ædificauit Semaia filius Sechenia, custos portæ Orientalis. Post eum ædificauit Hanania filius Selemia, & Hanu filius Seleph sextus mensuram secundam: post eum ædificauit Mosollam filius Barachia, contra gazophylacium suum. Post eum ædificauit Melchias filius aurificis, vsque ad domū Nathinæorum, & scuta vendentium contra portam iudicalem, & vsque ad cœnaculum anguli. Et inter cœnaculum anguli in porta gregis ædificauerunt artifices & negotiatores.

Man^o Dei bona.

Deus me^o (Vet. Cōp. Di. o. l. Ge. o.)

Nehemias cōsyderat ruinas vr-bis.

Ædificant muros Ierusalem.

Catalogus eorū qui muros ædificauerunt.

eam (Vet. Di. o. Ge. o. V.)

eos (Vet. Di. l.)

Vet. Compl. Ge. o. Di. o.

eos (Vet. Di. l.)

eam (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

Sela (Hebraice.)

eam (Vet. Cōp. Di. o. l. Ge. o.)

Haccus (Vet. Di. l.)

eam (Vet. Di. o. l. V. Ge. o.)

eam (Vet. Di. o. l. V. Ge. o.)

eam (Vet. Di. l. V)

à porta (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

scuta (Vet. Cōp.)

vsque ad (Vet. Di. l. o. Ge. o. V.) aurificis (Vet. Compl.)

C A P. I I I I.

Sanaballat & Tobias murorum aedificationem prohibent.

F Actum est autem, cum audisset Sanaballat quod aedificarem murum, iratus est valde: & motus nimis subsannauit Iudaeos, Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum, Quid Iudaei faciunt imbecilles? num dimittent eos gentes? num sacrificabunt, & complebunt in vna die? nunquid aedificare poterunt lapides de aceruis pulueris, qui combustis sunt? Sed & Tobias Ammanites proximus eius, ait, Aedificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum. Et dixit Nehemias, Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: couerte opprobrium super caput eorum, & da eos in despectionem in terra captiuitatis. Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur: quia irriserunt aedificantes. Itaque aedificauimus murum, & coniunximus totum vsque ad partem dimidiam: & prouocatum est cor populi ad operandum. Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitae, & Azotii, quod obducta esset cicatrix muri Ierusalem, & quod coepissent interrupta concludi, irati sunt nimis. Et congregati sunt omnes pariter vt venirent, & pugnarent contra Ierusalem, & molirentur insidias. Et orauimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos. Dixit autem Iudas, Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus aedificare murum. Et dixerunt hostes nostri, Nesciant & ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

12 Factum est autem venientibus Iudaeis qui habitabant iuxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos, statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcibus.

13 Et perspexi atque surrexi: & aio ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi, Nolite timere a facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, & vxoribus vestris, & domibus vestris. Factum est autem, cum audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipauit Deus consilium eorum. & reuersi sumus omnes ad muros, vnusquisque ad opus suum. Et factum est a die illa, media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum: & lanceae, & scuta, & arcus, & loricae: & principes post eos in omni domo Iudaei aedificantium muros, & portantium onera, & imponentium: vna manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium. Aedificantium enim vnusquisque gladio erat accinctus renes. & aedificabant, & clangebant buccina iuxta me. Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi, Opus grande est & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero. In loco quocunque audieritis clangorem tubae, illuc concurrite ad nos. Deus noster pugnabit pro nobis. Et nos ipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas ab ascensu aurorae, donec egrediantur astra. In tempore quoque illo dixi populo, Vnusquisque cum puero suo maneat in medio Ierusalem, & sint vobis vices per noctem, & diem, ad operandum. Ego autem & fratres mei & pueri mei, & custodes qui erant post me, non deponebamus

Oratio Nehemias contra inimicos. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. m. Compl.

Ammonites, (Vet. Compl.)

Oratio.

Armati aedificant muros Ierusalem.

In muro, (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

Nobis (Vet. B. Compl.)

vestimenta nostra: vnusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

C A P. V.

E factus est clamor populi, & vxorū eius, magnus aduersus fratres suos Iudaeos. Et erant qui dicerent, Filii nostri & filiae nostrae multae sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & viuamus. Et erant qui dicerent, Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponamus: & accipiamus frumentum in fame. Et alii dicebant, Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros & vineas. Et nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostrae sunt: & sicut filii eorum, ita & filii nostri. ecce nos subiugamus filios nostros, & filias nostras in seruitute, & de filiabus nostris sunt famulae, nec habemus vnde possint redimi, & agros nostros & vineas nostras alii possident. Et iratus sum nimis, cum audissem clamorem eorum secundum verba haec: Cogitauitque cor meum, & increpauī optimates & magistratus, & dixi eis, Vsurasne singuli a fratribus vestris exigatis? & congregaui aduersum eos concionem magnam, & dixi eis, Nos, vt scitis, redemimus fratres nostros Iudaeos qui venditi fuerant Gentibus, secundum possibilitatem nostram: & vos igitur vendite fratres nostros, & redimemus eos: & siluerunt, nec inuenerunt quid responderet. Dixique ad eos, Non est bona res quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis a Gethibus inimicis nostris? Et ego & fratres mei, & pueri mei, comodauimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in comune istud, & alienum concedamus quod debetur nobis. Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliueta sua, & domos suas: quin potius & centesimam pecuniae, frumenti, vini & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis. Et dixerunt, Reddemus, & ab eis nihil quaeremus: sicque faciemus vt loqueris. & vocaui sacerdotes, & adiuraui eos vt facerent iuxta quod dixeram. Insuper excussi sinum meum, & dixi, Sic excutiat Deus omnem virum qui non compleuerit verbum istud, de domo sua & de laboribus suis: sic excutiat, & vacuus fiat. & dixit vniuersa multitudo, Amen: & laudauerunt Deum. fecit ergo populus sicut erat dictum. A die autem illa qua praeceperat rex mihi vt essem dux in terra Iuda, ab anno vicesimo vsque ad annum tricesimum secundum Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas quae ducibus debebantur, non comedimus. Duces autem primi, qui fuerunt ante me, grauauerunt populum, & acceperunt ab eis in pane, & vino, & pecunia quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorum depresserant populum: ego autem non feci ita, propter timorem Dei: quin potius in opere muri aedificauī, & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant. Iudaei quoque & magistratus centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de Gethibus quae in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant. Parabatur autem mihi per dies singulos bos vnus, arietes sex electi, exceptis volatilibus: & inter dies decem vina diuersa, & alia multa tribuebam: insuper & annonas ducatus mei non quaesui. valde enim attenuatus erat populus. Memento mei Deus meus in bonum secundum omnia quae feci populo huic.

Populus laborans fame, vixit cogitauerit.

meum (Vet. B. Compl. Di. l. Ge. o. v.)

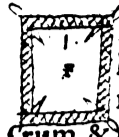
Nehemias vixit prohibet. veditis (Vet. Di. l. Alia. B. v. legunt venditis, vestros, (Vet. Compl. B. Ge. o.)

Domnum. (Vet. Compl.)

Dux Nehemias, aliena non rapit, sua non repetit, ne affligat populum, & non habetibus dat vicium. fuerant (Vet. Di. l. v.)

C A P. V I.

Rursus impeditur ædificatio.

-Vet. Di. I. Ge. o.

Viculis (Ve. M. B.)

Epistola Sanaballat ad Nehemiam.

Responsio Nehemias.

Nehemias non deterretur ab opere ppter pcedo prophetas.

Deus (Vet. Cöpl.)

Deus (Vet. Ge. o. Di. o. I. Compl.)

Extructio muro applicantur custodes per Nehemiam. ecclli 49 d.

Actum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Gosslem Arabs, & cæteri inimici nostri, quod ædificassem ego murum, & nõ esset in ipso residua interruptio (vsque ad tempus autem illud valuas non posueram in portis) miserunt Sanaballat, & Gosslem Arabs ad me, dicentes, Veni, & percutiamus fœdus pariter in vitulis in Campo-onõ. ipsi autem cogitabant vt facerent mihi malum. Misi ergo ad eos nuntios, dicens, Opus grande ego facio, & nõ possum descẽdere: ne fortẽ negligatur, cum venero, & descendero ad vos. Miserunt autem ad me secundũ verbum hoc, per quatuor vices: & respõdi eis iuxta sermonem priorem. Et misit ad me Sanaballat iuxta verbum prius quinta vice puerum suũ, & epistolam habebat in manu sua scriptã hoc modo, IN GENTIBVS auditum est, & Gosslem dixit quod tu, & Iudæi cogitetis rebellare: & propterea ædifices murũ, & leuare te velis super eos, regem: propter quam causam, & prophetas posueris qui prædicent de te in Ierusalem, dicẽtes, Rex in Iudæa est: Auditurus est rex verba hæc: idcirco nunc veni, vt ineamus consilium pariter. Et misi ad eos, dicens, Non est factum secundum verba hæc quæ tu loqueris: de corde enim tuo tu componis hæc. Omnes enim hi terrebat nos, cogitãtes quod cessarẽt manus nostræ ab opere, & quiesceremus. quam ob causam magis confortauimus manus meas. Et ingressus sum domum Semaia filii Dalaia filii Metabeel secretõ. qui ait, Tractemus nobiscum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas ædis: quia vêturi sunt vt interficiãt te, & nocte venturi sunt ad occidendum te. Et dixi, Num quisquam similis mei fugit? & quis vt ego, ingrediatur templum, & viuet: non ingrediar. Et intellexi quod Deus non misisset eũ: sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias & Sanaballat conduxissent eum. Acceperat enim pretiũ, vt territus facerem, & peccarem, & haberent malum quod exprobrarent mihi. Memẽto mei Domine pro Tobia & Sanaballat, iuxta opera eorum talia: sed & Noadia propheta, & cæterorum prophetarum qui terrebant me. Completus est autem murus vicesimo quinto die mensis Elul, quinquagintaduobus diebus. Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri, vt timerent vniuersæ gentes quæ erant in circuitu nostro, & coniderent intra semetipsos, & scirent quod a Domino factũ esset opus hoc. Sed & in diebus illis multæ optimatum Iudæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam, & a Tobia veniebant ad eos. Multi enim erant in Iudæa habentes iuramentum eius, quia gener erat Sechenia filii Aræa: & Iohanã filius eius acceperat filiã Mosollam filii Barachia. Sed & laudabant eum corã me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epistolas vt terreret me.

C A P. V I I.

Ostquam autem ædificatus est murus, & posui valuas, & recensui ianitores, & cãtores, & Leuitas: præcepi Hanani fratri meo, & Hanania principi domus de Ierusalẽ (ipse enim quasi yir verax & timens Deum plus cæteris videbatur) & dixi eis, Non aperiãtur portæ Ierusalem vsque ad calorem solis. Cũque adhuc assisterẽt, clausæ portæ sunt, & oppilata: & posui custodes

de habitatoribus Ierusalẽ, singulos per vices suas, & vnumquenque contra domum suam. Ciuitas autẽ erat lata nimis & grandis, & populus paruus in medio eius, & non erant domus ædificata. Deus autem dedit in corde meo, & congregaui optimates, & magistratus & vulgus, vt recenserem eos: & inueni librum census eorum qui ascenderant primum, & inuentum est scriptum in eo, Isti filii prouinciæ, qui ascenderunt de captiuitate migrantium, quos transfulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reuersi sunt in Ierusalem, & in Iudæam, vnusquisque in ciuitatẽ suam. Qui venerant cum Zorobabel, Iosue, Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardocheus, Belsan, Mespharath, Begoai, Nahum, Baana. Numerus virorũ populi Israel. Filii Pharos, duo millia centum septuagintaduõ. Filii Saphatia, trecẽti septuagintaduõ. Filii Area, sexcenti quinquagintaduõ. Filii Phahath-moab filiorum Iosue & Ioab, duo millia octingenti decẽ & octo. Filii AElam, mille octingenti quinquagintaquatuor. Filii Zethua nongenti quadragintaquinque. Filii Zachai, septingenti sexaginta. Filii Bannui, sexcenti quadraginta octo. Filii Bebai, sexcenti vigintiocto. Filii Azgad, duo millia trecenti vigintiduõ. Filii Adonicam, sexcenti sexaginta septem. Filii Beguai, duo millia sexaginta septẽ. Filii Adin, sexcenti quinquagintaquinque. Filii Ater, filii Hezechia, nongentiocto. Filii Hasem, trecẽti vigintiocto. Filii Belsai, trecenti vigintiquatuor. Filii Hareph, cẽtũ duodecim. Filii Gabaon, nonagintaquinque. Filii Beth-lẽhem & Netupha, centũ octoginta octo. Viri Anathoth, centũ vigintiocto. Viri Beth-azmoth, quadragintaduõ. Viri Cariath-iarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres. Viri Rama & Nebo, sexcenti vigintivnus. Viri Machmas, cẽtum vigintiduõ. Viri Beth-el & Hai, cẽtum vigintitres. Viri Nebo alterius, quinquagintaduõ. Viri AElam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor. Filii Harem, trecẽti viginti. Filii Iericho, trecenti quadragintaquinque. Filii Lod-hadid & Ono, septingenti vigintivnus. Filii Senaa, tria millia nongenti triginta. Sacerdotes: Filii Idaia in domo Iesua, nongenti septuagintatres. Filii Emmer, mille quinquagintaduõ. Filii Phas hur, mille ducẽti quadraginta septẽ. Filii Aren, mille decẽ & septẽ. Leuitæ: Filii Iosue & Cedmiel filiorum Oduia, septuagintaquatuor. Cantores: Filii Asaph, centũ quadraginta octo. Ianitores: Filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: cẽtum triginta octo. Nathinæ: Filii Soha: filii Hasupha, filii Tebbaoth, filii Ceros, filii Sias, filii Phadon, filii Lebana, filii Hagaba, filii Selma, filii Hanan, filii Geddel, filii Gaher, filii Raasia, filii Rasin, filii Necoda, filii Gezem, filii Aza, filii Phafed, filii Belsai, filii Munim, filii Nephussim, filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur, filii Besloth, filii Mahida, filii Harsa, filii Berços, filii Sisara, filii Thema, filii Nasia, filii Hatipha, filii seruorũ Salomonis, filii Sotai, filii Sophereeth, filii Pharida, filii Iahala, filii Darcon, filii Ieddel, filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erat ortus ex Sabaim filio Amon. Omnes Nathinæ, & filii seruorum Salomonis, trecẽti nonagintaduõ. Hi sunt autem qui ascenderunt de Thelmeia, Thel-harsa, Cherub, Addon, & Emmer: & non potuerunt indicare do-

Numeratur populus e captiuitate reuerfus. i. e. dr. 1. a.

venerunt (Vet. Di. o. I. Ge. o.)

ducẽti (Vet. Cöpl.) octingenti (Vet. Cöpl. Di. o. I. Ge. o.)

nonaginta (Vet. Ge. o. Di. I. V.)

Geba, (Hebr.)

mum patrum suorum, & semen suum, vtrum ex Israel essent. Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda sexcenti quadragintaduobus. Et de sacerdotibus, filii Habia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem: & vocatus est nomine eorum. Hi quæsierunt scripturam suam in censu, & non inuenerunt: & eieciti sunt de sacerdotio. Dixitque Atherfatha eis vt non manducarent de sanctis sanctorum, donec staret sacerdos doctus & eruditus. Omnis multitudo quasi vir vnus quadragintaduobus millia sexcenti sexaginta: Absque seruis & ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti trigintasetem: & inter eos cantores, & cantatrices, duceti quadragintaquinque. Equi eorum, septingenti trigintafex: muli eorum, duceti quadragintaquinque. Cameli eorum, quadringenti trigintaquinque: asini, sex millia septingenti viginti.

sexcenti (Vet. V.)

HVCVSQVE REFERTVR QVID IN COMMENTARIO SCRIPTVM FVERIT: EXIN NEHEMIAE HISTORIA TEXITVR.

7° Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Atherfatha dedit in thesaurum, auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta. Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duomilia ducentas. Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duomilia, & tunicas sacerdotales sexagintasetem. Habitaauerunt autem sacerdotes & Leuitæ, & ianitores & cantores, & reliquum vulgus, & Nathinæi, & omnis Israel in ciuitatibus suis. CAP. VIII.

populo congregato, legit Esdras legem, scriba officium præstans.

E venerat mensis septimus: filii autem Israel erant in ciuitatibus suis. Congregatusque est omnis populus quasi vir vnus ad plateam, quæ est ante portam aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ vt afferret librum legis Moyfi, quæ præceperat Dominus Israeli. Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi. Et legit in eo aperte in platea quæ erat ante portam aquarum, de mane vsque ad mediam diem, in conspectu virorum, & mulierum, & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad librum. Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & steterunt iuxta eum Mathathias, & Semeia, & Ania,

& Vria, & Helcia, & Maasia, ad dextram eius: & ad sinistrâ, Phadaia, Misael, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam. Et aperuit Esdras librum coram omni populo: super vniuersum quippe populum eminebat. & cum aperuisset eum, stetit omnis populus. Et benedixit Esdras Domino Deo voce magna: & respondit omnis populus, Amen, amene: eleuans manus suas. & incuruati sunt, & adorauerunt Deum proni in terram. Porro Iosue, & Bani & Serebia, Iamin, Accub, Sebthai, Odia, Maasia, Celita, Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia, Leuitæ, silentium faciebant in populo ad audientiam legem: populus autem stabat in gradu suo.

magna: (Vet. Di.)

dominum (Vet. Compl.)

Et legerunt in libro legis Dei distincte, & aperte ad intelligendum: & intellexerunt cum legeretur.

scribituram c populū ob audiam legē, solatur Nehemias.

9. Dixit autem Nehemias (ipse est Atherfatha) & Esdras sacerdos & scriba, & Leuitæ interpretantes

vniuerso populo, Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus, cum audiret verba legis.

vestro. (Vet. Compl.)

10. Et dixit eis, Ite, comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparauerunt sibi, quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari. gaudium etenim Domini est, fortitudo nostra. Leuitæ autem silentium faciebant in omni populo, dicentes, Tacete, quia dies sanctus est, & nolite dolere. Abiit itaque omnis populus, vt comederet, & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiā magnam: quia intellexerant verba quæ docuerat eos. Et in die secundo congregati sunt principes familiarum vniuersi populi, sacerdotes & Leuitæ ad Esdras scribā, vt interpretaretur eis verba legis. Et inuenerunt scriptum in lege, præcepisse Dominum in manu Moyfi, vt habitet filii Israel in tabernaculis, in die solenni, mense septimo: & vt prædicent, & diuulgent vocem in vniuersis vrbibus suis, & in Ierusalem, dicentes, Egredimini in montem, & afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemorosi, vt fiant tabernacula, sicut scriptum est. Et egressus est omnis populus, & attulerunt. Feceruntque sibi tabernacula vnusquisque in domo suo, & in atriis suis, & in atriis domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim. Fecit ergo vniuersa ecclesia eorum qui redierant de captiuitate, tabernacula, & habitauerunt in tabernaculis: non enim fecerant à diebus Iosue filii Nun taliter filii Israel, vsque ad diem illum: & fuit lætitia magna nimis. Legit autem

ei qui non præparauit (Vet. Di. o. l.)

vestra. (Vet. Cōp.)

lætitia in Ierusalem, cognita Dei voluntate per legem.

Iosue Esdræ celebrat populus festum tabernaculorum.

Esdras in libro legis Dei per dies singulos, à die primo vsque ad diem nouissimum. & fecerunt solennitatem septem diebus, & in die octauo collectam iuxta ritum.

Vet. Di. o. l. Ge. o. M.

Legitur liber legis. Vet. Ge. o. M. Di. o. l. v.

CAP. IX.

In die autem vicesimoquarto mensis huius conuenerunt filii Israel in ieiunio, & in faciebus, & humus super eos. Et separatim est semen filiorum Israel ab omni filio alienigena: & steterunt, & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrum suorum. Et consurrexerunt ad standum: & legerunt in volumine legis Domini Dei sui, quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum. Surrexerunt autem super gradum Leuitarum Iosue, & Bani, & Cedmiel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamauerunt voce magna ad Dominum Deum suum. Et dixerunt Leuitæ Iosue, & Cedmiel, Bonni, Hasbunia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia, Surgite, benedicite Domino Deo nostro ab æterno vsque in æternum: & benedicant nomini gloriæ tuæ excelsæ in omni benedictione & laude. Tu ipse Domine, solus tu fecisti cælum, & cælum cælorum, & omnem exercitum eorum: terram, & vniuersam quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu viuificas omnia hæc, & exercitus cæli te adorat. Et dixit Esdras, Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abram, & deduxisti eum de Igne Chaldæorum: & posuisti nomen eius Abraham. Et inuenisti cor eius fidele coram te, & percussisti cum eo foedus, vt dares ei terram Chananæi, Hethæi, & Heuzi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebuzæi, & Gergesæi, vt dares semini eius: & implesti verba tua, quoniam iustus es. Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Aegypto: clamoremque eorum audisti super Mare rubrum.

Populus penitens, uxores alienigenas abiicit. g. cidr. 9. c.

Confessio peccati.

vestro (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

Laudat & benedicit Deum Nehemias.

Beneficia Dei et gratia Israelitum. Vet. Di. o. l. Ge. o. M. Dominus (Vet. Di. l. Gen. ii. d.)

r. iiii.

Nehemias.

10 Et dedisti signa atque portenta in Pharaone, & in vniuersis seruis ei, & in omni populo terræ illius: cognouisti enim quia superbe egerat cōtra eos: & fecisti tibi nomen, sicut & in hac die. Et mare diuisisti ante eos, & transferunt per mediū maris in sicco: persecutores autē eorum proiecisti in profundū, quasi lapidem in aquas validas. Et in columna nubis ductor eorū fuisti per diem, & in columna ignis per noctem: vt appareret eis via per quā ingrediebatur. Ad montem quoque Sinai descendisti, & locutus es cum eis de cælo: & dedisti eis iudicia recta, & legem veritatis, ceremonias, & præcepta bona. Et sabbathum sanctificatū tuum ostendisti eis, & mādāta, & ceremonias, & legē præcepisti eis in manu Moysi serui tui. Panem quoque de cælo dedisti eis in fame eorū, & aquā de petra eduxisti eis sitiētibus: & dixisti eis vt ingrederentur & possiderent terram super quā leuasti manum tuā vt traderes eis. Ipsi verò, & patres nostri superbe egerunt, & indurauerunt ceruices suas, & non audierunt mādāta tua. Et noluerunt audire: & non sunt recordati mirabiliū tuorum quæ feceras eis: & indurauerunt ceruices suas, & dederūt caput vt conuerterētur ad seruitutem suam, quasi per conuentionem. tu autē Deus propitijs, clemēs, & misericors, longanimis, & multæ miserationis nō dereliquisti eos. Et quidem cū fecissent sibi vitulum cōstatilem, & dixissent, Ilte est deus tuus, qui eduxit te de Aegypto: feceruntque blasphemias magnas. Tu autem in misericordijs tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis nō recessit ab eis per diem, vt duceret eos in viā: & columna ignis per noctē, vt ostenderet eis iter per quod ingrederentur. Et Spiritum tuū bonum dedisti qui doceret eos, & māna tuum nō prohibuisti ab ore eorum, & aquā dedisti eis in siti. Quadraginta annis pauisti eos in deserto, nihilque eis defuit: vestimenta eorum nō inueterauerunt, & pedes eorum non sunt attriti. Et dedisti eis regna & populos: & partitus es eis sortes: & possederūt terrā Sehon: & terram regis Hesebon, & terrā Og regis Basan. Et multiplicasti filios eorū sicut stellas cæli, & adduxisti eos ad terrā de qua dixeras patribus eorū vt ingrederentur & possiderent. Et venerūt filii, & possederūt terram, & humiliasti corā eis habitatores terræ, Chanaanos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorū, & populos terræ, vt facerēt eis sicut placebat illis. Ceperūt itaque vrbes munitas & humum pinguem, & possederūt domos plenas cunctis bonis: cisternas ab eis fabricatas, vineas, & oliueta, & ligna pomifera multa: & comederūt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundauerunt delicijs in bonitate tua magna. Prouocauerūt autem te ad iracūdiam, & recesserunt à te, & proiecerūt legem tuā post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos vt reuerterentur ad te: feceruntque blasphemias grādes. Et dedisti eos in manū hostium suorū, & afflixerūt eos: & in tēpore tribulationis suæ clamauerunt ad te, & tu de cælo audisti, & secūdam miserationes tuas multas dedisti eis saluatores, qui saluarent eos de manu hostium suorum. Cumque requieuisent, reuersi sunt vt facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorū suorum, & possederunt eos. Conuersique sunt, & clamauerunt ad te: tu autem de cælo exaudisti, & liberaisti

eos in misericordijs tuis, multis tēporibus. Et conuertatus es eos vt reuerterentur ad legē tuam: ipsi verò superbe egerunt, & non audierunt mandata tua, & in iudicijs tuis peccauerunt, quæ faciet homo, & viuet in eis: & dederunt humerum recedentem, & ceruicem suam indurauerunt, nec audierunt. Et protraxisti super eos annos multos, & cōuertatus es eos in Spiritu tuo per manum prophetarum tuorū: & non audierunt, & tradidisti eos in manum populorū terrarum. In misericordijs autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dereliquisti eos, quoniam Deus miserationum, & clemēs es tu. Nunc itaque Deus noster, magne, fortis & terribilis, custodiens pactū & misericordiā, ne auertas à facie tua omnē laborē qui inuenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros, & omnem populū tuum à diebus regis Assur, vsque in diem hāc. Et tu iustus es in omnibus quæ venerūt super nos: quia veritatem fecisti nobis, nos autē impiē egimus. Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mādāta tua, & testimonia tua quæ testificatus es in eis. Et ipsi in regnis suis bonis, & in bonitate tua multa quam dederas eis, & in terra latissima & pingui quam tradideras in conspectu eorum, non seruiunt tibi, nec reuersi sunt à studijs suis pessimis. Ecce nos ipsi hodie serui sumus: & terra quam dedisti patribus nostris vt comederēt panem eius, & quæ bona sunt eius, & nos ipsi serui sumus in ea. Et fruges eius multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporib⁹ nostris dominantur, & iumentis nostris secūdam uoluntatem suam, & in tribulatione magna sumus. Super omnibus ergo his nos ipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signant principes nostri, Leuitæ nostri, & sacerdotes nostri.

CAP. X.

Signatores autē fuerūt, Nehemias, Athersatha filius Hachelai, & Sedecias, Saraias, Azarias, Ieremias, Phephur, Amarias, Melchias, Hattus, Sebenia, Melluch, Harem, Merimuth, Obdias, Daniel, Genthon, Baruch, Mosollā, Abia, Miamin, Maazia, Belgai, Semaia: hi sacerdotes. Porro Leuitæ, Iosue filius Azania, Bennui de filiis Henadad, Cedmiel: & fratres eorū, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan, Micha, Rohob, Hasebia, Zachur, Serebia, Sabania, Odaia, Bani, Bani-nū. Capita populi, Pharos, Phahath-moab, Aelā, Zethu, Bani, Bōni, Azgad, Bēbai, Adonia, Begoai, Adin, Ater, Hezecia, Azur, Odaia, Hafum, Befai, Hareph, Anathoth, Nebai, Megphas, Mosollam, Hazir, Meszabel, Sadoc, Ieddua, Pheltia, Hanan, Anaiā, Osce, Hanania, Hasub, Alohes, Phalea, Sobec, Rehum, Maasia, Echaia, Hanan, Anan, Mel-luch, Haram, Baana: Et reliqui de populo, sacerdotes, Leuitæ, ianitores, & cātores, Nathinai, & omnes qui se separauerūt de populis terrarum ad legem Dei, vxores eorum, filii eorū, & filia eorum, omnes qui poterant sapere spondētes pro fratribus suis, optimates eorum, & qui ueniebāt ad pollicendum & iurandum vt ambularēt in lege Domini, quam dederat in manu Moysi serui sui, vt facerent & custodirent vniuersa mādāta Domini Dei nostri, & iudicia eius & ceremonias eius. Et vt non daremus filias nostras populo terræ, & filias

Ingratitudo, & peccatū populī.

Misericordia Dei, & beneficia in populū Israel, & ipsius Israelis rebellio.

Spiritus Dei, doctor.

alij (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

Insuper Deus & verax.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. M. Confessio.

Percutitē populū fœdus cum Domino.

Signatores fœderis.

* & (Vet. Compl. Quic populis in fœd. re Deo promiserit. Dei. (Vet. Compl. Di. o. l. Ge. o. Dei. (Vet. Di. o. l.)

eorum nō acciperemus filiis nostris. Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad vsum, per diem sabbathi vt vendant, non accipiemus ab eis in sabbatho, & in die sanctificato. Et demittemus annum septimum, & exactionem vniuersæ manus. Et statuemus super nos præcepta, vt demus tertiam partem sili per annū ad opus domus Dei nostri, Ad panes propositionis, & ad sacrificiū sempiternum, & in holocaustū sempiternum in sabbathis, in Calēdis, in solennitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: vt exoretur pro Israel, & in omnem vsum domus Dei nostri. ³⁴Sortes ergo misimus super oblationem lignorum inter sacerdotes, & Leuitas, & populum, vt inferrentur in domū Dei nostri per domus patrum nostrorū, per tempora, à temporibus anni vsque ad annū: vt arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moyse. Et vt afferremus primogenita terræ nostræ, & primitiua vniuersi fructus, omnis ligni ab anno in annum, in domo Domini. Et primitiua filiorum nostrorum, & pecorū nostrorum sicut scriptum est in lege, & primitiua bouum nostrorum, & ouium nostrarum, vt offeratur in domo Dei nostri, sacerdotibus qui ministrant in domo Dei nostri. Et primitias ciborum nostrorum, & libaminum nostrorū, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque, & olei afferemus sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partē terræ nostræ Leuitis: ipsi Leuitæ decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operum nostrorum. Erit autem sacerdos fili⁹ Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum, & Leuitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domo thesauri. Ad gazophylacium enim deportabunt filii Israel, & filii Leui primitias frumenti, vini, & olei: & ibi erūt vasa Domini sanctificata, & sacerdotes, & cantores, & ianitores, & ministri, & non dimittemus domum Dei nostri.

C A P. X I.

Abitauerunt autem principes populi in Ierusalem: reliqua verò plebs misit sorte, vt tolleretur vnā partē de decem qui habitaturi essent in Ierusalem ciuitate sancta, nouē verò partes in ciuitatibus. Benedixit autem populus omnibus viris qui se sponte obtulerant vt habitarent in Ierusalem: Hi sunt itaque principes provinciarū qui habitauerunt in Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda: Habitauit autē vnusquisque in possessione sua, in vrbibus suis, Israel, sacerdotes, Leuitæ, Nathinæi, & filii seruorum Salomonis. Et in Ierusalem habitauerunt de filiis Iuda, & de filiis Benjamin. de filiis Iuda, Athaias filius Aziam, filii Zachariæ, filii Amariæ, filii Saphatiæ, filii Malael: de filiis Phares, Maasia filius Baruch, filius Chol-hoza, filius Hazaia, fili⁹ Adaia, filius Ioarib, filius Zachariæ, filius Silonitis. omnes hi, filii Phares, qui habitauerunt in Ierusalem, quadringenti sexaginta nouem viri fortes. Hi sunt autem filii Benjamin: Sellu filius Mosollam, filius Ioed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Masia, filius Etheel, filius Esai. Et post eum Gebbái, Sellai: nongenti vigintiocto. Et Ioel filius Zechri præpositus eorum, & Iudas filius Senua super ciuitatem secundus. Et de sacerdotibus, Idaia filius Ioarib, Iachin, Saraia filius Helciæ, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob principes domus

Dei. Et fratres eorum facientes opera templi: octingenti vigintiduo. & Adaia filius Ieroham, filius Phelēlia, filius Amfi, filius Zachariæ, filius Phehur, filius Melchiæ, & fratres eius principes patrū: ducenti quadragintaduo. Et Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosolla-moth, filius Emmer. Et fratres eorum potentes nimis: centum vigintiocto. & præpositus eorum Zabdiel filius potentium. Et de Leuitis Semeia filius Hasub, filius Azaricam, filius Hasabia, filius Boni: Et Sabbathai, & Ioabed, super omnia opera quæ erant forinsecus in domo Dei, à principibus Leuitarum. Et Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Asaph princeps ad laudandum, & ad confitendum in oratione, & Becbecia secundus de fratribus eius, & Abda filius Sammua, filius Galal, fili⁹ Idithun. omnes Leuitæ in ciuitate sancta, ducenti octoginta quatuor. Et ianitores, Accub, Telmon, & fratres eorum, qui custodiebant ostia: centū septuagintaduo. Et reliqui ex Israel sacerdotes & Leuitæ in vniuersis ciuitatibus Iuda, vnusquisque in possessione suā. Et Nathinæi qui habitabant in Ophel, & Siaha, & Gafpha de Nathinæis. Et episcopus Leuitarum in Ierusalem, Azzi filius Bani, filius Hasabiæ, filius Mathaniæ, filius Michæ. De filiis Asaph, catores in ministerio domus Dei. Præceptum quippe regis super eos erat, & ordo in cantoribus per dies singulos. Et Phathahia filius Mesezebel de filiis Zara filii Iuda in manu regis, iuxta omne verbum populi. Et in domibus per omnes regiones eorum, de filiis Iuda habitauerunt in Cariath-arbe & in filiabus eius, & in Dibon & in filiabus eius, & in Cabseel & in viculis eius, & in Iesue, & in Molada, & in Beth-phaleth, & in Hasersual. Et in Ber-sabee, & in filiabus eius, & in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus eius. Et in Remmon, & in Saraa, & in Ierimuth, Zanoa, Odollam & in villis earum, Lachis & in regionibus eius, Azeca & in filiabus eius. Et manserunt in Ber-sabee vsque ad Vallem-Ennom. Filii autem Benjamin, à Geba, Mechmas, & Hai, & Beth-el, & filiabus eius: Anathoth, Nob, Anania, Acor, Rama, Gethaim, Hadid, Seboim, & Neballat, & Ono-valle-artificum. Et de Leuitis portiones Iudæ & Benjamin.

C A P. X I I.

I sunt autem sacerdotes & Leuitæ qui ascenderūt cum Zorobabel filio Salathiel, & Iosue: Saraia, Ieremias, Esdras, Amaria, Melluch, Hattus, Sebenias, Rehum, Merimuth, Addo, Genthon, Abia, Miamin, Madia, Belgæ, Semeia, & Ioarib, Idaia, Sellu, Amoc, Helcias, Idaia. Isti principes sacerdotū, & fratres eorum in diebus Iosue. Porro Leuitæ, Iesua, Bennui, Cedmiel, Sarebia, Iuda, Mathanias, super hymnos ipsi & fratres eorum: & Becbecia atque Hanni, & fratres eorum vnusquisque in officio suo. Iosue autem genuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Ioiada, & Ioiada genuit Ionathan, & Ionathan genuit Ieddo. In diebus autem Ioacim erāt sacerdotes & principes familiarum: Saraia, Maraia: Ieremias, Hanania: Esdra, Mosollam: Amaria, Iohanai: Milicho, Ionathan: Sebenia, Ioseph: Haran, Edna: Maraioth, Helci: Adaia, Zacharia: Genthon, Mosollam: Abia, Zechri: Miamin & Moadia, Phelti: Belgæ, Sammua, Semaia, Ionathai: Ioarib, Mathanai: Iodaiæ, Azzi: Sellai, Celai: Amoc,

Vet. Compl. B.

offertur (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

Vet. Di. o. l. Ge. o. v. Compl.

Qui inaugurata Ierusalem habitauerunt in ea. tollent (Vet. Ge. o. Di. p. l.)

o. d. (Vet. Ge. o. Compl.)

principes (Vet. Ge. o. v.)

Loed. (Vet. Di. o. l.)

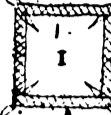
Numerantur sacerdotes & Leuitæ qui cum Zorobabel venerūt Ierusalem.

Vet. Di. l.

Nehemias.

Heber: Helcia, Hasebia: Idaiæ, Nathanael. ²²Leuitæ in diebus Eliasib, & Ioiada, & Iohanen, & Ieddo scripti principes familiarum, & sacerdotes in regno Darii Persæ: Filii Leui principes familiarum, scripti in libro Verborum dierum, & vsque ad dies Ionathan filii Eliasib. ²³Et principes Leuitarum, Hasebia, Serebia & Iesue filius Cedmiel: & fratres eorum per vices suas, vt laudarent & confiterentur iuxta præceptum Dauid viri Dei, & obseruarent æque per ordinem Mathania, & Bebecia, Obedia, Mosollam, Telmon, Accub, custodes portarum & vestibulorum ante portas. Hi in diebus Ioachim filii Iosue, filii Iosedec, & in diebus Nehemæ ducis, & Esdræ sacerdotis scribæque. ²⁷In dedicatione autem muri Ierusalem requisierunt Leuitas de omnibus locis suis, vt adducerent eos in Ierusalém, & facerent dedicationem & lætitiã in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, psalteriis, & citharis. Congregati sunt autem filii cantorum, de campesribus circa Ierusalém, & de villis Netuphati, & de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaueth: quoniam villas ædificauerunt sibi cantores in circuitu Ierusalem. Et mundati sunt sacerdotes & Leuitæ, & mundauerunt populum, & portas, & murum. ³¹Ascendere autem feci principes Iuda super murum, & statui duos magnos choros laudantium: & ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilini. ³²Et iijt post eos Ofaia, & media pars principum Iuda, & Azarias, Esdras, & Mosollam, Iuda, & Benjamin, & Semeia, & Ieremias. Et de filiis sacerdotum in tubis Zacharias filius Ionathan, filius Semeiæ, filius Mathania, filius Michaia, filius Zechur, filius Asaph. Et fratres eius Semeia & Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, & Iuda, & Hanani, in vasis cantici Dauid viri Dei: & Esdras scriba ante eos in porta Fontis. & contra eos ascenderunt in gradibus ciuitatis Dauid in ascensu muri super domum Dauid, & vsque ad portam aquarum ad Orientem. ³⁷Et chorus secundus gratias referentiũ ibat ex aduerso, & ego post eum, & media pars populi super murum & super turrim furnorum, & vsque ad murum latissimum. Et super portam Ephraim, & super portam antiquam, & super portam piscium & turrim Hananeel, & turrim Emath, & vsq; ad portam gregis: & steterunt in porta custodia. Steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratum meorum. ⁴⁰Et sacerdotes, Eliacim, Maasia, Miamin, Michæa, Elioenai, Zacharia, Hanania in tubis, Et Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Iohanen, & Melchia, & Aelam, & Ezer, & clare cecinerunt cantores, & Iezraia præpositus. Et immolauerunt in die illa victimas magnas, & lætati sunt: Deus enim lætificauerat eos lætitiã magna: sed & vxores eorum & liberi gauisi sunt, & audita est lætitiã Ierusalém procul. ⁴⁵Recesuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri, ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, vt introferrent per eos principes ciuitatis in decore gratiarum actiones, sacerdotes & Leuitas: quia lætificatus est Iuda, in sacerdotibus, & Leuitis astantibus. Et custodierunt obseruationem Dei sui, & obseruationem expiationis, & cantores, & ianitores iuxta præceptum Dauid, & Salomonis filii eius. Quia in diebus Dauid, & Asaph ab exordio erant principes constituti câ-

torum in carmine laudantium, & contentium Deo. Et omnis Israel in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemæ dabat partes cantoribus, & ianitoribus per dies singulos, & sanctificabant Leuitas: & Leuitæ sanctificabant filios Aaron. CAP. XIII.

In die autem illo lectum est in volumine Moysi audiente populo: & inuentum est scriptum in eo, quod non debeant introire Ammonites & Moabites in ecclesiam Dei, vsque in æternũ: eo quod non occurrerint filiis Israel cum pane & aqua, & conduxerint aduersum eos Balaam ad maledicendum eis: & couertit Deus noster maledictionem in benedictionem. Factum est autem, cum audissent legem, separauerunt omnem alienigenã ab Israel. Et super hoc erat Eliasib sacerdos qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proximus Tobia. Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini & olei, partes Leuitarum, & cantorum, & ianitorum, & primitias sacerdotales. ¹In omnibus autem his nõ fui in Ierusalem: quia anno tricesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem: & in fine dierum rogavi regem. ⁷Et veni in Ierusalem, & intellexi malum, quod fecerat Eliasib Tobia vt faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei. Et malum mihi visum est valde. & proieci vasa domus Tobia foras de gazophylacio. Præcepitque, & emundauerunt gazophylacium: & retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium & thus. ¹⁰Et cognoui quod partes Leuitarum nõ fuissent datæ: & fugisset vnusquisque in regionem suam de Leuitis, & cantoribus, & de his qui ministrabant. ¹¹Et egi causam aduersum magistratũ, & dixi, Quare dereliquimus domum Dei? Et congregaui eos, & feci stare in stationibus suis. Et omnis Iuda apporabat decimam frumenti, vini & olei in horrea. Et constituimus super horrea Selemiã sacerdotem, & Sadoc scribam, & Phadaiam de Leuitis, & iuxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathania: quoniam fideles comprobati sunt, & ipsis creditæ sunt partes fratrum suorum. Memento mei Deus meus pro hoc, & ne deleas miserationes meas quas feci in domo Dei mei, & in ceremoniis eius. ¹⁵In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in Sabbatho, portantes acervos, & onerantes super asinos vinũ, & vvas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Ierusalem die Sabbathi. & contestatus sum vt in die qua vendere liceret, venderent. Et Tyrii habitauerunt in ea, inferentes pisces, & omnia venalia: & vendebant in Sabbathis filiis Iuda & Ierusalem: & obiurgauit optimates Iuda, & dixi eis, Quare est hæc res mala quam vos facitis, & prophanatis die Sabbathi? Nunquid nõ hæc fecerunt patres nostri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super ciuitatem hanc? & vos additis iracundiam super Israel violando Sabbathum? Factum est autem, cum quieuisset portæ Ierusalem in die Sabbathi, dixi: & clausurunt ianuas, & præcepi vt non aperirent eas vsque post Sabbathum: & de pueris meis constitui super portas, vt nullus inferret onus in die Sabbathi. Et manserunt negotiatores, & vendentes vniuersa venalia foris Ierusalém semel & bis: Et contestatus sum eos, & dixi eis, Quare manetis ex aduerso muri: si secundò hoc feceritis, manum mittam in vos. itaque ex tempore

Dedicatur murus.

Recesentur custodes thesaurorum.

Salomonis. (Vet. Di. 1. Ge. V.)

Iuxta legem separantur alienigenæ. Dent. 17. 2.

Dantur Leuitis partes.

Nehemias reprehendit transgressores Sabbathi.

Vet. Di. (Vet. C. 6. pl. Di. 1.)

Dixi quoque
(Vet. DL. l. Ge.
1. v.

Increpat Iu-
dæos ducentes
uxores alienige-
nas.

3 Reg. 3. b.

illo non venerunt in Sabbatho. Dixique Leuitis vt mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem Sabbathi. & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum. Sed & in diebus illis vidi Iudæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Et filii eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebant loqui Iudaicè, & loquebantur iuxta linguam populi & populi. Et obiurgavi eos, & maledixi. & cecidi ex eis viros, & decaluavi eos, & adiuravi in Deo vt non darent filias suas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filios suos, & sibimetipsis, dicens, Nunquid non in huiusmodi re peccauit Salomon rex Israel? & certe in gentibus mul-

tis non erat rex similis ei: & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deus regem super omnem Israel: & ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ. Nunquid & nos inobediētes faciemus omnne malū grande hoc, vt prauaricemur in Deo nostro, & ducamus uxores peregrinas? De filiis autem Ioiada filii Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quē fugavi à me. Recordare Domine Deus meus aduersum eos qui pollunt sacerdotium, iusque sacerdotale & Leuiticum. Igitur mundaui eos ab omnibus alienigenis: & constitui ordines sacerdotū, & Leuitarum, vnumquēque in ministerio suo: & in oblatione lignorū in temporibus constitutis, & in primitiis. memento mei Deus meus in bonum. Amen.

Liber Esdræ tertius, qui inter apocrypha ponitur.

CAP. I.

4 Reg. 23. e.
1 paral. 31. a.

FECIT Iosias Pascha in Ierosolymis Domino, & immolauit pascha quartadecima luna primi mensis, statuens sacerdotes per vices dierum stolis amictos in templo Domini: & dixit Leuitis sacris seruis Israel, vt sanctificaret se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo, quæ ædificauit Salomon filius Dauid rex. Non erit vobis tollere super humeros eam. & nunc deseruite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israel, ex parte secundum pagos & tribus vestras, secundum scripturam Dauid regis Israel, & secundum magnificentiam Salomonis filii eius, omnes in templo, & secundum particulam principatus paternæ vestram eorum qui stant in conspectu fratrum filiorum Israel. Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundum præceptum Domini, quod datum est Moyse. Et donauit Iosias in plebe quæ inuenta est, ouium, agnorum, & hœdorum, & caprarum triginta millia, vitulos tria millia. hæc de regalibus data sunt secundum promissionem populo: & sacerdotibus in Pascha, oues numero duo millia, ac vituli centum. Et Iechonias, & Semeias, & Nathanael fratres, & Hasabias, & Oziel, & Corabai in pascha, oues quinque millia, vitulos quingentos. Et hæc cum fierent eleganter, steterunt sacerdotes & Leuitæ, habentes azyma per tribus. Et secundum partes principatus patrum, in conspectu populi offerebant Domino, secundum ea quæ in libro Moyse scripta sunt: & assauerunt pascha igni prout oportebat: & hostias coxerunt in emolis, & in ollis cum beneuolentiâ: & attulerunt omnibus qui erant ex plebe: & post hæc parauerunt sibi & sacerdotibus. Sacerdotes enim offerebant adipem, vique dum finita esset hora: & Leuitæ parauerunt sibi, & fratribus suis filiis Aaron. Et sacri cantores filii Asaph erant per ordinem secundum præceptum Dauid, & Asaph, & Zacharias, & Ieddimus,

Amo 13. vt 3.
reg. 7. f.

qui erat à regē. Et ostiarii per singulas ianuas, ita vt non prauaricaretur vnusquisque suam: fratres enim illorū parauerunt illis. Et cōsummata sunt quæ pertinebant ad sacrificiū Domini. In illa die egerunt pascha, & offerebant hostias super Domini sacrificium, secundum præceptum regis Iosias. Et egerunt filii Israel, qui inuenti sunt in tempore illo, pascha: & diem festum azymorum per dies septem: & non est celebratum pascha tale in Israel, à temporibus Samuel prophetæ: & omnes reges Israel non celebrauerunt tale Pascha, quale egit Iosias, & sacerdotes, & Leuitæ, & Iudæi, & omnis Israel, qui inuenti sunt in commoratione Ierosolymis. Octauodecimo anno, regnante Iosia, celebratum est pascha. Et directæ sunt opera Iosias in conspectu Domini sui in corde pleno metuētis: & quæ circa illum quidem conscripta sunt in pristinis temporibus de eis qui peccauerunt, quique irreligiosi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui nõ quæsierunt verba Domini super Israel. Et post omnem actum hunc Iosias, ascendit Pharao rex Aegypti, veniens in Charcamis ab itinere super Euphratem, & exiit obuiam illi Iosias. Et misit rex Aegypti ad Iosiam, dicens, Quid mihi & tibi est rex Iudæ? Non sum missus à Domino vt pugnem contra te: super Euphratem enim bellum meum est, festinans descendere. Et non est reuersus Iosias super currum: sed expugnare eum conabatur, non attendens verbum prophetæ ex ore Domini: sed constituit ad eum bellum in campo Maggedo. & descenderunt principes ad regem Iosia. Et dixit rex pueris suis, Amouete me à prælio: in firmatus sum enim valde. & statim amouerunt eum pueri ipsius de acie: & ascendit super currum secundarium suum: & perueniens Ierosolymam, vita functus est: & sepultus est in paterno sepulchro. Et in tota Iudæa lugebant Iosiam: & qui præsidebant, cum vxoribus lamentabant eum vsque in hunc diem. Et datum est hoc fieri semper in omne genus Israel. Hæc autem præscripta sunt in libro historiarum regū Iudæ: & singula gesta actus Iosias, & eius gloria, & intellectus eius in lege Domini: quæque gesta sunt ab eo, & quæ non scripta sunt in libro regum Israel & Iudæ. Et assumentes,

qui erant ex gente Iechoniam filium Iosia, constituerunt regē pro Iosia patre suo, cum esset annorum trigintatriū. Et regnavit super Israel mē-
 sibus tribus. & amovit eū rex AEgypti, ne regnaret in Ierosolymis: & multavit gentem argenti talenta centum, & auri talentum vnum. Et constituit rex AEgypti Ioachim fratrem ipsius, regē Iudæ & Ierusalem: & alligavit magistratus Ioacim, & Zaracelem fratrem suum, & apprehendens reduxit in AEgyptum. Annorū erat Ioacim vigin-
 tiquinque, cum regnare cōpisset in terra Iuda & Ierusalem: & fecit malum in conspectu Domini.
 4^a Post hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & alligans eum in æreo vinculo, perduxit in Babyloniā: & sacra vasa Domini accepit Nabuchodonosor, & tulit, & consecrauit in templo suo in Babyloniā. Nam de immunditia illius, & ir-
 religiositate scriptum est in libro temporum regum. Et regnavit Ioachim filius eius pro eō. Cum autem cōstitutus esset rex, erat annorum decem & octo. Regnavit autem menses tres, & dies decē in Ierusalem, & fecit malum in conspectu Domini: & post annum mittens Nabuchodonosor, trāsmigrauit eum in Babyloniā simul cum sacris vasis Domini. Et constituit Sedeciam regem Iuda, & Ierusalem, cum esset annorū viginti vnus. regnavit autē annis vndecim. Et fecit malū in cōspe-
 ctu Domini, & non est veritus à verbis quæ dicta sunt ab Ieremia propheta ex ore Domini: & adiu-
 ratur à rege Nabuchodonosor, periurās discessit: & indurata ceruice sua, & corde suo, transgressus est legitima Domini Dei Israel. Et duces populi Domini multa iniquè gesserunt, & impiè egerūt super omnes immunditias Gentium: & polluerūt templum Domini, quod sanctum erat in Ierosolymis. Et misit Deus patrum ipsorū per angelum suum reuocare eos, propter quod parceret illis, & tabernaculo suo. Ipsi verò subsannabant in angelis suis: & qua die locutus est Dominus, erant illi dentes prophetis eius. Qui vsque ad iracundiā cōcitatus est super gentē suam, propter irreligiositatem suam, & præcepit ascendere reges Chaldæorum. Hi occiderunt iuvenes eorū in gladio, in circuitu sancti templi eorum, & non pepercerunt iuveni, & seni, & virgini, & adolescētī. sed omnes traditi sunt in manus ipsorū: & omnia sacra vasa Domini, & regales apothecas refumentes, tulerunt in Babyloniā: & incēderunt domum Domini, & demolierunt muros Ierusalem: & turre eius incēderunt igne, & consummauerūt omnia honorifica eius, & ad nihilū redegerunt, & reliquos à gladio duxerunt in Babylonem. & erant serui illius vsque dum regnarent Persæ. In repletionem verbi Domini in ore Ieremiæ: quousque benigne ageret terra sabbatha sua, omni tempore desertionis suæ sabbathizavit in applicatione annorū septuaginta septem.

C A P. I I.

Regnante Cyro rege Persarum in cōsum-
 matione verbi Domini in ore Ieremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & prædicavit in toto regno suo simul per scripturam, dicēs, Hæc dicit Cyrus rex Persarum, Me constituit regem orbi terrarum Dominus Israel, Dominus excelsus, & significavit mihi ædificare domum sibi in Ierusalem, quæ est in Iudæa. Siquis est ex genere vestro, dominus ipsius a-

scendat cum eo in Ierusalem. Quotquot ergo circa loca habitant, adiuvent eos qui sunt in loco ipso, in auro & argento, in dationibus cum equis & iumentis, cumque aliis quæ secundum vota apponuntur in ædem Domini quæ est in Ierusalē.
 5. Et stantes principes tribuum, pagorum, & Iudææ ex tribu Benjamin, & sacerdotes, & Leuitæ, quos excitavit Dominus ascendere, & ædificare domum Domini, quæ est in Ierusalem, & qui erant in circuitu eorum, adiuuerunt in omni auro & argento eius, & iumentis, & votis compluribus multi quorum sensus excitatus est. Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quæ trāstulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Ierusalem, & consecrauit ea idolo suo. & proferens ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius. Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro præsi Iudææ. horum autem hic numerus: Libatoria argentea duo millia quadringēta, athiscæ argenteæ triginta, phialæ aureæ triginta, item argenteæ, duo millia quadringentæ, & alia vasa mille. omnia autem vasa aurea & argentea, quinque millia octingenta sexaginta. Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captiuitate Babylonis venerant in Ierosolymam. In Artaxerxis autem regis Persarum temporibus scripserunt ei de his qui habitabant in Iudæa & Ierusalem, Balsamus, & Mithridatus, & Sabelli, & Rathimus, Balthemus, Samelius scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & cæteris locis, subiectam epistolam regi Artaxerxi.
 6. Domine, pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabelli scriba, & reliqui curiæ tuæ iudices in Cœlesyria & Phœnicē. Et nunc notum sit domino regi quoniam Iudæi qui ascēderunt à vobis ad nos, venientes in Ierusalem ciuitatem refugam & pessimam, ædificāt furnos eius, & statuunt muros, & templum suscitant. Quod si ciuitas ista, & muri cōsummati fuerint, non tantum tributa non sustinebunt pendere, sed etiā regibus resistent. Et quia id agitur circa templum, rectè haberi arbitrati sumus non despiciere hoc ipsum: sed notum facere domino regi, vt si videbitur, rex, quæratur in libris patrum tuorum, & inuenies in admonitionibus scripta de his, & scies quoniam ciuitas ista fuit refuga, & reges & ciuitates cōcutiens, & Iudæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno: ob quam causam ciuitas ista deserta est. Nunc ergo notum facimus domine rex, quoniam si ciuitas hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fuerint, descensu tibi non erit in Cœlesyriam & Phœnicem. Tūc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia, & Balthemo, & Sabellio scribæ, & cæteris constitutis, & habitantibus in Syria & Phœnicē, ea quæ subiecta sunt: **L E G I** epistolam quam misisti mihi. Præcepi ergo inquiri, & inuentum est quoniam ciuitas illa est ab æuo regibus resistens, & homines refugæ, & prælia in ea efficiētes, & reges fortissimi erant in Ierusalem dominantes, & tributa exigentes à Cœlesyria & Phœnicē. Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare ciuitatē, & prohibere nequid ultra hæc fiat: sed nec procedant in plurimum, ex quo sunt malitiæ, ita vt regibus molestia importetur. Tūc recitatis his quæ à rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus, & Sabellius scriba, & qui cum his constituti erant iungentes festinanter venerūt in Ierusalem cum

Ierem. 39.

Ierem. 39. c. & 39. c.

1. Paral. 36. d. 1. c. d. r. 1. a.

1. E. d. r. 4. a.

equitatu, & turba, & agmine: cœperuntque ædificantes prohibere: & vacabant ab ædificatione templi in Ierusalem, usque secundo anno regni Darii regis Persarum.

CAP. III.

R Ex Darius fecit cœnam magnam omnibus vernaculis suis, & omnibus magistratibus Mediæ & Persidis, & omnibus purpuratis, & prætoribus, & consulibus, & præfectis sub illo ab India usque, Aethiopiâ, centum vigintiseptem prouinciis. Et cum manducassent & bibissent, & satiati reuerterentur, tunc Darius rex ascendit in cubiculum suum, & dormiuit, & expergescitus est. Tunc illi tres iuuenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri: Dicamus vnusquisque nostrum sermonem qui præcellat: & cuiuscumque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darii dona magna, purpura cooperiri, & in auro bibere, & super aurum dormire, & currum aureo fræno, & cydarim byssinam, & torquem circa collum: & secundo loco sedebit à Dario propter sapientiâ suam, & cognatus Darii vocabitur. Tunc scribentes singuli suum verbum signauerunt, & posuerunt subtus cervical Darii regis, & dixerunt, Cumq; surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra: & quodcunque iudicauerit rex è tribus, & magistratus Persidis, quoniâ verbum eius sapientius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptum est. Vnus scripsit, Forte est vinum. Alius scripsit, Fortior est rex. Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem vincit veritas. Et cû surrexisset rex, acceperunt scripta sua, & dederunt illi, & legit. Et mittens vocauit omnes magistratus Persarum, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos: & sederunt in concilio: & lecta sunt scripta coram ipsis. Et dixit, Vocate adulescetes, & ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt: & dixit illis, Indicate nobis de his quæ scripta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini, & dixit, Viri, quàm præualet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud: seducit mentem. Itemque regis & orphani facit mentem vanam. item serui ac liberi, pauperis ac diuitis, & omnem mentem conuertit in securitatem & iucunditatem, & nõ meminit omnem tristitiam & debitum, & omnia præcordia facit honesta, & non meminit regem, nec magistratum, & omnia per talenta loqui facit. Et non meminerunt, cum biberunt, amicitiam, nec fraternitatē: sed non multum post sumunt gladios: & cum à vino meriserint & surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt.

24 O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAP. IIII.

E T inchoauit sequens dicere, qui dixit de fortitudine regis: O viri, num præcellunt homines, qui terram & mare obtinēt, & omnia quæ in eis sunt? Rex autē super omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcunque dixerit illis, faciunt. Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliunt montes, & muros, & tyrras. Iugulantur, & iugulāt, & regis verbum non prætereunt. nam si vicerint, afferunt regi omnia quæcunque prædati fuerint. Similiter & alii omnes, & quotquot non militant, nec pugnant, sed colunt terram: rursum cû fuerint metentes, afferunt tributa regi: & ipse vnus solus si dixerit, Occidite, occidunt: dixerit, Remittite, remittunt: dixerit, Percu-

tite, percutiunt: dixerit, Exterminare, exterminati dixerit, Aedificate, ædificati: dixerit, Excidite, excidunt: dixerit, Plantate, plantant: & omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt, & super hoc ipse recumbit, & bibit, & dormit. Hi autem custodiunt in circuitu eum, & non possunt ire singuli, & facere opera sua, sed in dicto obaudiētes sunt ei. Viri, quomodo non præcellit rex, qui sic diffamatur? Et tacuit. Tertius qui dixerat de mulieribus & veritate, (hic est Zorobabel,) cœpit loqui, Viri, non magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo, qui dominatur eorum? Nonne mulieres genuerunt regem, & omnem populam qui dominatur mari & terræ: & ex illis nati sunt, & ipsæ educauerunt eos qui plantauerunt vineas ex quibus vinum fit? Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum, & ipsæ faciunt gloriam hominibus, & non possunt homines separari à mulieribus. Si cōgregauerint aurum & argentum, & omnem rem speciosam, & viderint mulierem vnâ bono habitu & bona specie, omnia hæc relinquentes in eâ intendunt, & aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt magis quàm aurum & argētum, & omnem rem pretiosam. Homo patrem suum relinquit qui enutriit illum, & suam regionem, & ad mulierem se coniungit. Et cum muliere remittit animam: & neque patrem meminit, neque matrem, neque regionem. Et hinc oportet vos scire, quoniam mulieres dominantur vestri. Nonne doletis? Et accipit homo gladium suum: & vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare nauigare & flumina, & leonem videt, & in tenebris ingreditur: & cû furtum fecerit, & fraudes, & rapinas, amabili suæ affert. Et iterum, diligit homo uxorem suam magis, quàm patrem aut matrem. Et multi demetes facti sunt propter uxores suas: & serui facti sunt propter illas, & multi perierunt, & iugulati sunt, & peccauerunt propter mulieres. Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones verentur tangere eum. Videbam tamen Apemen filiam Bezacis mirifici cœcubinam regis sedentem iuxta regem ad dexteram, & auferentem diadema de capite eius, & imponentem sibi, & palmis cædebat regem de sinistra manu. Et super hæc aperto ore intuebatur eam: & si arriserit ei, ridet. nam si indignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiam. O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum: quis ista agit? Et tunc rex, & purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoauit loqui de veritate,

34 O viri, nonne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum: & velox cursus solis cōuertit in gyro cælum in locum suum in vna die.

35 Nonne magnificus est qui hæc facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus? Omnis terra veritatem inuocat, cælum etiam ipsam benedicit, & omnia opera mouentur & tremunt eam, & nõ est cum ea quicquam iniquum. Vinum iniquum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua illorum omnia opera, & nõ est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt: & veritas manet, & inualefcit in æternum, & viuif, & obtinet in seculâ seculorum. Nec est apud eam accipere personas, neque differentias: sed quæ iusta sunt facit omnibus, iniustis ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius. Et non est in iudi-

filii Manei, filii Nasiffim, filii Accufu, filii Agista, filii Azui, filii Paur, filii Phafalo, filii Meedda, filii Phufa, filii Caree, filii Barc, filii Saree, filii Cocfi, filii Nasith, filii Agisti, filii Pedon. Salomō filii ei filii Afophot, filii Phazida, filii Celi, filii Dedon, filii Gaddahel, filii Sephegi, filii Aggia, filii Sachareth, filii Sabathen, filii Caroneth, filii Malfith, filii Amæ, filii Sasus, filii Addus, filii Suba, filii Eura, filii Rahotis, filii Phasphat, filii Malmor. omnes sacro feruientes, & pueri Salomonis, quadringenti octoginta duo. Hi sunt filii qui ascenderūt à Thel-mela, Thel-harfa: principes eorum, Carmellam, & Careth: & non poterant edicere ciuitates suas & progenies suas, quemadmodum sint ex Israel. Filii Dalari, filii Tubal, filii Nechodaici. Ex sacerdotibus, qui fungebantur sacerdotio, & non sunt inuēti filii Obia, filii Achifos, filii Addin, qui accepit uxore ex filiabus Phargeleu: & vocati sunt nomine eius. & horum quæ sita est generis scriptura in pædatura, & nō est inuēta, & prohibiti sunt sacerdotio fungi. Et dixit illis Nehemias & Astharas, Ne participetur sancta, donec exurgat pontifex doctus in ostensionem & veritate. Omnis autem Israel erat, exceptis seruis & ancillis, quadragintaduo millia trecenti quadraginta. Serui horū & ancillæ, septem millia trecenti triginta septem. Cantores & cantatrices, ducenti sexagintaquinque. Cameli, quadringenti trigintaquinque. Equi, septem millia triginta sex. Muli, ducēta millia quadragintaquinque. Subiugalia, quinque millia viginti quinque. Et de præpositis ipsis per pagos, dum venirent in templum Dei, quod erat in Ierusalē, innouare & suscitare templum in loco suo, secundum suam virtutem: & dari in templum thesaurum operū sacrum auri mnas duodecim millia, & mnas argenti quinque millia, & stolas sacerdotales centum. Et habitauerunt sacerdotes & Leuitæ, & qui exierant de plebē in Ierusalem & in regione: & sacri cantores, & ostiarii, & omnis Israel in regionibus suis. Instante autem septimo mense, cumque essent filii Israel vnusquisq; in suis rebus, conuenerunt vnanimis in atrium, quod erat ante ianuam Orientalem. Et stantes Iesus filius Iosede, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & huius fratres, parauerunt altare, vt offerrent super illud holocaustomata, secundū quæ in libro Moyfi hominis Dei scripta sunt. Et conuenerūt ibi ex aliis nationibus terræ, & crexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes terræ: & offerrebant hostias, & holocaustomata Domino matutina. Et egerūt scenopegiam, & diem solennem, sicut præceptum est in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat: & post hæc oblationes institutas, & hostias sabbathorum, & neomeniarum, & dierum solēnium omnium sanctificatorū. Et quotquot vouebant Domino à neomenia septimi mensis, coeperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatum. Et dederunt pecuniam lapidariis & fabris, & potum & pabula cum gaudio. Et dederūt carra Sidoniis & Tyriis, vt trāueherent illis de Libano trabes cedrinæ, & facerēt rates in Ioppe portu, secundum decretum quod scriptum erat eis à Cyro rege Persarum. Et in secundo anno venientes in templum Dei in Ierusalem, mense secūdo inchoauit Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosede, & fratres ipsorum, &

sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalem: & fundauerunt templum Dei nouilunio secundi mensis secundi anni, cum venissent in Iudæam & Ierusalem. Et statuerunt Leuitas à viginti annis, super opera Domini: & stetit Iesus & filius eius, & fratres omnes Leuitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini. Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Leuitæ filii Afaph, habentes cymbala, collaudantes Dominum, & benedicentes secundum David regem Israel. Et cantabant canticum cum Domino, quoniam dulcedo ei, & honor in secula super omnem Israel. Et omnis populus tuba cecinerūt, & proclamauerunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini. Et venerūt ex sacerdotibus & Leuitis, & præfidentibus secundum pagos senioribus, qui viderāt pristinam domum: & ad huius ædificationē cum clamore & planctu magno, & multi cum tubis & gaudio magno: tantum vt populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnificē, ita vt longe audiretur. Et audierunt inimici tribus Iudæ, & Benjamin: & venerūt scire quæ esset vox tubarū. Et cognouerūt, quoniam qui erant ex captiuitate ædificant templū Domino Deo Israel. Et accedentes ad Zorobabel & Iesum, præpositos pagorum, dixerūt eis, AEdificabimus vnā vobiscum? similiter enim audiimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus à diebus Abazareth regis Assyriorum, qui transmigravit nos huc. Et dixit illis Zorobabel, & Iesus, & principes pagorum Israel, Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri. nos enim soli ædificabimus Domino Israel. secundum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum. Gentes autē terræ incubentes his qui sunt in Iudæa, & leuantes opus ædificationis & insidias, & populos adducētes, prohibebant eos ædificare, & aggressuras exercentes impedierunt, ne consummaretur ædificium omni tēpore vitæ Cyri regis, & protraxerunt structuram per biennium vsque ad Darii regnū.

CAP. VI.

In secundo autem anno regni Darii prophetauit Aggæus, & Zacharias filius Addin propheta apud Iudæam & Ierusalem in nomine Dei Israel super eos. Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosede, inchoauerunt ædificare domum Domini, quæ est in Ierusalem: cū adessent eis propheta Domini, & adiuuarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius, & dixerunt eis, Quo præcipiente vobis domum hæc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? & qui sunt structores qui hæc ædificant? Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erāt ex captiuitate à Domino seniores Iudæorum, & non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & responsum acciperetur. Exemplū epistolæ quam miserūt Dario: **S**ISENNES subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales ei in Syria & Phœnice præfides, regi Dario salutē. Omnia nota sint domino regi, quod cum venissemus in regionem Iudæam, & introissemus in Ierusalem, inuenimus ædificantes domum Dei magnam: & templum ex lapidibus politis, & magnis & pretiosis materiis in

1. Esd. 2. c.

1. Paral. 13. b.

1. Esd. 4. a.

1. Esd. 7. a.

1. Esd. 3. a.

1. Esd. 5. a. Nehem. 5.

Leuit. 13. f.

1. Esd. 3. b.

Esd. 4. b. c.

parietibus: & opera illa instanter fieri, & suffragare & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria quam diligentissime perfici. Tunc interrogauimus seniores, dicentes, Quo permittente vobis edificatis domum istam, & opera hæc fundatis? Ideo autem interrogauimus eos, ut notum faceremus tibi homines & prepositos: & nominum scripturam prepositorum postulauimus illos: at illi responderunt nobis, dicentes, Nos sumus serui Domini, qui fecit cælum & terram, & edificabatur hæc domus ante annos istos multos a rege Israel magno & fortissimo, & consummata est. Et quoniam patres nostri exacerbantes erant, & peccauerunt in Deum Israel, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniae, regis Chaldaeorum: & domum istam demolientes incenderunt, & populum captiuum duxerunt in Babyloniem. In primo anno regnante Cyro rege Babyloniae, scripsit Cyrus rex domum hæc edificare: & illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodonosor de domo quæ est in Ierusalem, & consecrauerat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel, & Salmanasar subregulo: & preceptum est eis ut offerrent hæc vasa, & reponerent in templo, quod erat in Ierusalem, & ipsum templum Dei edificare in loco suo. Tunc Salmanasar subiecit fundamenta domus Domini, quæ est in Ierusalem: & exinde usque nunc edificatur, & non accepit consummationem. Nunc ergo si iudicatur a te o rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis quæ sunt in Babylonia: & si inuentum fuerit consilio Cyri regis ceptam esse structuram domus Domini, quæ est in Ierusalem, & iudicatur a domino rege nostro, scribat de his nobis. Tunc Darius rex precepit inquiri in bibliothecis, & inuentus est in Ec-bathanis oppido, quod est in Media regione, locus vnus in quo scripta erant ista.

A N N O P R I M O regnante Cyro rege Cyrus precepit domum Domini quæ est in Ierusalem edificare, vbi incendebant igni assiduo: cuius altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo eiusdem regionis, & meniano vno nouo: & impendia dari de domo Cyri regis: & sacra vasa domus Domini tam aurea quam argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quæ est in Ierusalem, vbi erant posita, ut ponantur illis. Et precepit curam agere Sisennem subregulum Syriae, & Phoenicis, & Satrabuzanem, & sodales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phoenice praesides, ut abstinerent se ab eodem loco. Et ego quoque precepi in totum edificare: & prospexi, ut adiuuent eos qui sunt ex captiuitate Iudæorum, donec consummetur templum ædis Domini: & a vexatione tributorum Coelestriae & Phoenicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel prefecto, ad tauros, & arietes, & agnos: similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalem, dictauerunt consumi quotidie sine vlla dilatione: ut offerantur libationes summo Deo, pro rege & pueris eius, & orent pro ipsorum vita: & denuntietur, ut quicumque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreuerint, accipiat lignum de suis propriis, & suspen-

dantur, & bona ipsorum regi ascribantur. Propterea & Dominus, cuius nomen inuocatum est ibi, exterminet omnem regem & gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut male tractare domum Domini illam quæ est in Ierusalem.

34 Ego Darius rex decreui quam diligentissime secundum hæc fieri.

CAP. VII.

Vnc Sisennes subregulus Coelestriae & Phoenicis, & Satrabuzanes, & sodales obsecuti his quæ a Dario rege erant decreta, insistebant sacrosanctis operibus diligentissime, cooperantes cum senioribus Iudæorum principibus Syriae, & prosperata sunt sacrosancta opera, prophetantibus Aggæo & Zacharia prophetis: & consummauerunt omnia per preceptum Domini Dei Israel, & ex consilio Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Persarum. Et consummata est domus nostra usque ad tertiam & vice simam diem mensis Adar, sexto anno Darii regis. Et fecerunt filii Israel, & sacerdotes & Leuitæ, & cæteri qui erant ex captiuitate, qui appositi sunt secundum ea quæ scripta sunt in libro Moyse: & obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducetos, agnos quadringentos, & hœdos pro peccatis vniuersi Israel duodecim, secundum numerum tribuum Israel: & steterunt sacerdotes & Leuitæ amicti stolis per tribus super omnia opera Domini Dei Israel secundum librum Moyse, & ostiarii per singulas ianuas. Et egerunt filii Israel cum his qui erant ex captiuitate illius phase quartadecima luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Leuitæ. Omnes filii captiuitatis non sunt simul sanctificati, quia Leuitæ omnes simul sanctificati sunt: & immolauerunt phase vniuersi filii captiuitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibi metipsis. Et manducauerunt filii Israel, qui erant ex captiuitate omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terræ quærentes Dominum: & celebrauerunt diem festum azymorum septem diebus epulantes in conspectu Domini, quoniam conuertit consiliū regis Assyrionum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israel.

CAP. VIII.

Post hunc regnante Artaxerxe Persarum rege accessit Esdras filius Azariae, filii Helciae, filii Solome, filii Sadoc, filii Achitob, filii Ameri, filii Azahel, filii Bocci, filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazari, filii Aaron primi sacerdotis: Hic Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba & ingeniosus in lege Moyse, quæ data est a Domino Deo Israel docere & facere: & dedit ei rex gloriam, quod inuenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in conspectu eius. Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israel, & sacerdotibus, & Leuitis, & sacris cantoribus templi, & ostiariis, & seruis templi in Ierusalem. Anno septimo regnante Artaxerxe in quinto mense, (hic annus septimus est regni,) exeuntes de Babylonia nouilunio quinti mensis, venerunt Ierosolymam iuxta preceptum illius secundum prosperitatem itineris a Domino ipsorum datam eis. In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne pretermitteret quicquam eorum, quæ essent ex lege Domini & preceptis, & docendo vniuersum Israel omnem iustitiam & iudiciū. Accedentes autem, qui scribebant scripta Artaxerxis regis, tradiderunt scriptum quod obuene-

1. Reg. 6. a.

4. Reg. 14. 35.

1. Esdr. 5. e.

1. Esdr. 6. a.
2. Esdr. 4. e.

1. Esdr. 6. c.

1. Esdr. 7. a.

rat ab Artaxerxe rege ad Esdrā sacerdotem, & lectorem legis Domini, cuius exemplum subiectū est. ^{1.º} Rex Artaxerxes Esdrā sacerdoti & lectori legis Domini salutem: Humanior ego iudicās in beneficiis, præcepi eis qui desyderāt ex gēte Iudæorum sua sponte, & ex sacerdotibus, & Leuitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in Ierusalē.

^{2.º} Siqui ergo cupiunt ire tecum, conueniāt, & proficiantur sicut placuit mihi & septē amicis meis consiliariis, vt visitent ea quæ aguntur secundum

^{3.º} Iudæam & Ierusalem, obseruantes sicut habes in lege Domini, & ferant munera Domino Deo Israel, quæ voui ego & amici Ierusalē, & omne aurum & argentum, quod inuentū fuerit in regione Babylonix Domino in Ierusalem cum illo,

^{4.º} quod est donatum pro ipsa gente in templū Domini eorum quod est in Ierusalem: vt colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ his sunt congruentia, vt offerant hostias Domino super altare Domini ipsorum quod est in Ierusalem. Et omnia quæcūque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua secundum præceptū Domini Dei tui: & sacrosancta vasa, quæ data sūt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in Ierusalem, & cætera quæcūque tibi subuenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio: cum volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice secundum voluntatem Domini. Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodib' thesaurorum Syriæ & Phœnicis, vt quæcūque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Domini, diligenter detur ei vsque ad argenti talenta centum, similiter & auri: & vsque ad frumētī modios centum, & vini amphoras centū, & alia quæcūque abundant sine taxationē. Omnia secundū legem Dei fiant Deo altissimo, ne forte exurgat ira in regno regis, & filii, & filiorū eius. Vobis autem dicitur, vt omnibus sacerdotibus, & Leuitis, & sacris cantoribus, & seruis templi, & scribis templi huius nullum tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem obicere eis quicquam. Tu autem Esdra secundū sapientiam Dei cōstitue iudices & arbitros in tota Syria & Phœnicē: & omnes qui legem Dei tui non nouerunt, docē: vt quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur, siue morte, siue cruciati, siue etiā pecuniæ multatione vel abductione. Et dixit Esdras scriba, Benedictus Deus patrum nostrorū, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum suam quæ est in Ierusalem, & me honorificauit in conspectu regis, & cōsiliariorum, & amicorum, & purpuratorum eius: & ego constās animo factus sum secundum opitulationem Domini Dei mei, & cōgregaui ex Israel viros, vt simul ascenderent mecum. Et hi sunt præpositi secundum suas patrias, & principatus portionales eorum qui mecum ascēderunt de Babylonia in regno Artaxerxis. Et ex filiis Phares, Gersomus: ex filiis Siemarjth, Amenus: filiorū Dauid, Acchus filius Scecilix: ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reuersi sunt viri centum quinquaginta: ex filiis ductoris Moabilionis Zaraci, & cū ipso viri ducenti quinquaginta: ex filiis Zachues, Iechonias, Zechoeli, & cum ipso viri ducenti quinquaginta: ex filiis Sala, Maasias Gotholix, & cū ip-

so viri septuaginta: ex filiis Saphatix, Zarias Micheli, & cum ipso viri octoginta: ex filiis Iob, Abdias Ieheli, & cū ipso viri ducēti duodecim: ex filiis Baniæ, Salimoth, filius Iosaphix, & cum ipso viri centum sexaginta: ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducentiocto: ex filiis Ezead, Iohannes Eccetan, & cum ipso viri centumdecem: ex filiis Adonicam ipsis postremis, & hæc sunt nomina eorum, Eliphala filius Gebel, & Semeias, & cū ipso viri septuaginta. Et congregaui eos ad fluiū qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo, & recognoui eos. Et ex filiis sacerdotum & Leuitarū nō inueni illic. Et misi ad Eleazarum, & Eccelon, & Masman, & Maloban, & Enaathan, & Samea, & Ioribum, Nathan, Enuagan, Zachariam, & Mosolamum ipsos ductores & peritos: & dixi eis vt venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacii. Et mandauī eis vt dicerent Loddeo & fratribus eius, & illis qui erant in gazophylacio, vt mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerēt in domo Domini Dei nostri: & adduxerūt nobis secundum manum validā Domini Dei nostri viros peritos: ex filiis Moholi, filii Leui, filii Israel, Sebian, & filios & fratres, qui erant decē & octo: Abiam & Amin ex filiis filiorum Chananxi, & filii eorum viri viginti. Et ex his qui tēplo seruiebant, quos dedit Dauid, & ipsi principes ad operationē Leuitis templo seruientium ducenti viginti. Omnia nomina significata sunt in scripturis. Et voui illic ieiunium iuuenibus in conspectu Dei, vt quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscum erant, & filiis, & pecoribus propter insidias.

^{5.º} Erubui enim petere à rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia contra aduersarios nostros.

^{6.º} Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu. Et iterum deprecati sumus Dominum Deum nostrum secundum hæc: quem & propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo nostro. Et separaui ex plebis præpositis, & sacerdotibus templi viros duodecim, & Sedebiam, & Afannam, & cū eis ex fratribus eorum viros decem, & appendi eis aurum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donauerat rex, & cōsiliarii eius, & principes, & omnis Israel. Et cum appendissem, tradi argenti talenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum, & vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splendentia, duodecim, auri speciem reddenti, & dixi eis, Et vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est Domino Deo patrum nostrorū.

^{7.º} Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præpositis, & sacerdotibus, & Leuitis, & principibus ciuitatum Israel in Ierusalem, in pastophorio domus Dei nostri. Et hi qui susceperūt sacerdotes & Leuitæ aurum & argentū & vasa, intulerunt in Ierusalē in templū Domini. Et promouimus à fluiuo Thia, die duodecima mensis primi, vsquequo introiuimus in Ierusalē. Et cum factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum, & argentum traditum est in domo Domini Dei nostri Marimoth filio Iori sacerdoti: & cum ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Iosadus filius Iesu, & Medias, & Banni, filius Leuitæ ad numerum, & ad pondus vniuersa. Et scriptum est

f. i.

pondus ipsorum eadem hora. Qui autē venerunt ex captiuitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israel, tauros duodecim pro omni Israel, arietes octoginta sex, agnos septuagintaduos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute vaccas duodecim, omnia in sacrificium Domini. Et relegerunt praecepta regis regalibus dispensatoribus, & subregulis Coelestriae, & Phoenicis: & honorificauerunt gentem, & templum Domini. Et consummatis his, accesserunt ad me praepositi, dicentes, ¶ Non segregauerunt genus Israel, & principes, & sacerdotes, & Leuitas, & alienigenas gentes, & nationes terrae immunditias suas à Chanaanais & Hethais & Pherezais, & Iebuzais & Moabitis & Aegyptiis & Idumais: coniuncti enim sunt filii eorum & ipsi, & filii eorum: & mistum est semen sanctum alienigenis gentibus terrae: & participes erant praepositi, & magistratus iniquitatis eius ab initio ipsius regni. Et mox ut audiui ista, conscidi vestimenta & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis & barbam, sedi dolens & moerens. Et conuenerunt quotquot tunc mouebantur in verbo Domini Dei Israel ad me lugentem super iniquitatem istam: & sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum. Et consurgens à ieiunio, conscissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingeniculans & extendens manus ad Dominum, dicebam, Domine confusus sum, & reueritus sum ante faciem tuam. Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostrae exaltatae sunt usque ad caelum: quoniam à temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato usque ad diem hunc. Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris regibus terrae in gladium & captiuitatem, & deprædationem cum confusione usque in hodiernum diem. Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem, & nomen in locum sanctificationis tuae, detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore seruitutis nostrae. Et cum seruiremus, non fuimus derelicti à Domino Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum, & clarificare templum Domini Dei nostri, & aedificare deserta Sijon, dare nobis stabilitatem in Iudaea & Ierusalem. Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc? Transgressi enim sumus praecepta tua, quae dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum, dicens, ¶ Quoniam terra, in quam introistis possidere hæreditatem eius, terra polluta est coinquinationibus alienigenarum terrae, & immunditiæ illorum repleuerunt eam totam immunditia sua. Et nunc filias vestras non coniungetis filiis eorum, & filias eorum non accipietis filiis vestris: & non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, ut inualescentes manducetis optima terrae, & hæreditatem distribuatis filiis vestris usque in æuum. Et quae contingunt nobis, omnia sunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra. Et dedisti nobis talem radicem, & rursum reuersi sumus transgredi legitima tua, uti commisceremur immunditiæ alienigenarum gentium terrae huius. Nonne irascēris nobis perdere nos, quoad usque non relinquatur radix & nomen nostrum? Domine Deus Israel verax

es. derelicta est enim radix usque in hodiernum diem. Ecce, nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. non est enim adhuc stare ante te in his. ¶ Et cum adorando confiteretur Esdras flens, humi prostratus ante templum, congregati sunt ante eum ex Ierusalem turba magna valde, viri & mulieres & iuuenes & iuenculæ. fletus enim erat magnus in ipsa multitudine. Et cum clamasset, Iechonias Ieheli ex filiis Israel, dixit Esdras, Nos in Dominum peccauimus, quod collocauimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gentibus terrae: & nunc es super omnem Israel. In his ergo sit iusiurandum à Domino expellere omnes uxores nostras quae ex alienigenis sunt, cum filiis earum. Sicut tibi decretum est à maioribus secundum legem Domini exurgens explicata. Ad te enim spectat negotium, & nos tecum sumus. viriliter fac. Et exurgens Esdras adiurauit principes sacerdotum & Leuitas, & omnem Israel facere secundum hæc: & iurauerunt.

C A P. I X.

T exurgens Esdras ab ante atrium templi, abiit in pastophorium Ionathæ filii Nabsabi: & hospitatus illic non gustauit panem, nec aquam bibit super iniquitatem multitudinis. Et facta est prædicatio in omni Iudaea, & in Ierusalem omnibus qui erant ex captiuitate in Ierusalem congregati, ut quicumque non occurreret biduo vel triduo diei secundum iudicium assidendum seniorum, tolleretur facultates suae, & ipse alienus iudicaretur à multitudine captiuitatis. Et congregati sunt omnes qui erant ex tribu Iuda, & Bèiamin in tribus diebus in Ierusalem. hic mensis est nonus, dies mensis vicesimus. Et sedit omnis multitudo in area templi tremetes propter hyemem præsentem. Et exurgens Esdras dixit illis, Vos iniquè fecistis, collocantes vobis in matrimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Israel: & nunc date confessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum: & perficite voluntatem ipsius, & discedite à gentibus terrae, & ab uxoribus alienigenis. Et clamauit omnis multitudo, & dixerunt voce magna, Sicut dixisti, faciemus. sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, & non possumus insubdiati stare: & hoc opus non est nobis vnius diei, neque bidui: multum enim in his peccauimus: stent praepositi multitudinis, & omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot habent uxores apud se alienigenas, & assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & iudices, usquequo soluant iram Domini negotii huius. Ionathas autem filius Ezeli, & Ozias Thecam susceperunt secundum hæc: & Bosoramus, & Leuis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum illis. Et steterunt secundum hæc omnia vniuersi qui erant ex captiuitate. Et elegit sibi viros Esdras sacerdos principes magnos de patribus eorum secundum nomina: & confederunt nouilunio mensis decimi examinare negotium istud. Et determinatum est de viris qui habebant uxores alienigenas, usque ad neomeniam primi mensis: & inuenti sunt ex sacerdotibus permisti qui habebant alienigenas uxores. Ex filiis Iesu filii Iosedec, & fratribus eius, Mascas, & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus: & iniecerunt manus ut expellerent uxores suas, & ad litandum in exorationem arietem pro ignorantia sua: & ex filiis Semmeri, Mascas & Esses

1. Esd. 9. a.

1. Esd. 9. b.

Deute. 18.

Deut. 7. 4. 11. d.

1. Esd. 10. a.

1. Esd. 10. a.

1. Esd. 10. d.

& Ieelech Azarias² & ex filiis Fosere, Limofias, Hismaenis, & Nathance, Iuffio, Reddus, & Talfas.
²³ & ex Leuitis, Iorabdu, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, & Coluas, & Elionas³ & ex sacris cantoribus, Eliasib, Zaccarus³ & ex ostiariis, Salmus, & Tolbanes² & ex Israel, ex filiis Foro, Ozi, & Remias & Geddias & Melchias & Michelus, Eleazarus & Iammebias & Banna⁷ & ex filiis Iolamam, Chamas & Zacharias & Iezrelus & Ioddius & Erimoth & Helias² & ex filiis Zathoim, Eliadas & Liasumus, Zochias & Larimoth & Zabdis & Tebedias² & ex filiis Zebes, Iohannes & Amanias & Zabdius & Emens² & ex filiis Banni, Olamus & Maluchus & Ieddeus & Iasub & Azabus & Ierimoth¹ & ex filiis Addin, Naathus & Moofias & Cale⁹ & Raanas, Maafcas, Mathathias & Beseel & Bonn⁹ & Manasses² & ex filiis Nuac, Noneas & Afeas & Melchias & Sameas & Simon, Benjamin & Malchus & Marras² & ex filiis Afom, Carianeus, Mathathias & Bānus & Eliphalach & Manasses & Seme² & ex filiis Banni, Ieremias & Moadias & Abramus & Iohel & Baneas & Pelias & Ionas & Marimoth & Eliasib & Mathaneus & Eliasib & Orizas & Dielus & Semedius & Zambris & Iosephus² & ex filiis No bei, Idelus & Mathathias & Sabadus & Zecheda, Sedmi & Iessei, Baneas. omnes isti coniunxerunt sibi vxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis. Et inhabitauerunt sacerdotes & Leuitæ: & qui erant ex Israel in Ierusalem, & in tota vna regione nouilunio mensis septimi⁷. & erant filii Israel in commorationibus suis. Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab Oriente portæ sacræ: & dixerunt Esdræ pontifici, & lectori, vt afferret legem Moyfi, quæ tradita est à Domino Deo Israel. Et attulit Esdras potifex legem omni multitudini eorum à viro vsque ad mulierem, & omnib⁹ sacerdotibus audire legem noui-

lunio mensis septimi⁴. Et legebat in area, quæ est ante sacram portam templi, à prima luce vsque ad vesperam coram viris & mulieribus. & dederunt omnes sensum ad legem. Et stetit Esdras sacerdos, & lector legis super ligneum tribunal, quod fabricatum erat. Et steterunt ad eum Mathathias, & Salmus, Ananias, Azarias, Vrias, Ezechias, & Balsam⁹ ad dexteram: & ad sinistram Faldeus, Misael, Malachias, Abusthas, Sab⁹, Nabadias, & Zacharias. Et assumpsit Esdras librum coram omni multitudine: (presidebat enim in gloria in conspectu omnium.) Et cum absoluisset legem, omnes erecti steterunt: & benedixit Esdras Dominum Deum altissimum, Deum Sabaoth omnipotentem. Et respodit omnis populus, Amen. Et eleuatis sursum manibus procidentes in terram, adorauerunt Dominum. Iesus & Banaeus & Sarebias & Iaddimus & Accubus & Sabbathæus & Calithes & Azarias & Ioradus & Ananias & Philias Leuitæ, qui docebant legem Domini, & in multitudine legebant legem Domini, & præferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem. Et dixit Atharathes Esdræ pontifici, & lectori, & Leuitis, qui docebant multitudinem, dicens, Dies hic sanctus est Domino. & omnes flebant, cum audissent legem. Et dixit Esdras, Digressi ergo manducate pinguisima quæque, & bibite dulcissima quæque, & mittite munera his qui non habent. Sanctus enim est hic dies Domini, & nolite mœsti esse. Dominus enim clarificabit vos. Et Leuitæ denuntiabant in publico omnibus, dicens, Dies hic sanctus est, nolite mœsti esse. Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his qui non habebant, vt epularentur. Magnificè enim sunt exaltati verbis quibus edocti sunt. Et congregati sunt vniuersi in Ierusalem celebrare lætitiā, secundum testamentum Domini Dei Israel.

Liber Esdræ quartus, qui inter apocrypha ponitur.

CAP. I.

LIBER Esdræ prophætæ secundus, filii Sarei, filii Azarei, filii Helciæ, filii Sadania, filii Sadoch, filii Achitob, filii Achiz, filii Phinees, filii Heli, filii Ameriæ, filii Afiei, filii Marimoth, filii Arna, filii Oziæ, filii Borith, filii Abisei, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron ex tribu Leui, qui fuit captiuus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Persarū. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Vade, & nuntia populo meo facinora ipsorum, & filii eorū iniquitates, quas in me admiserunt, vt nuntient filiis filiorum: quia peccata parentum ipsorum in illis creuerunt. Obliti enim mei sacrificauerunt diis alienis. Nonne ego eduxi eos de Terra-Aegypti de domo seruitutis? Ipsi autem irritauerunt me, & consilia mea spreuerunt. Tu autem

excute comam capitis tui, & proiice omnia mala super illos: quoniā non obedierunt legi meæ. Populus autē est indisciplinatus. Vsquequo eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli? Reges multos propter eos subueri, Pharaonem cum pueris suis, & omnem exercitum eius percussi. Omnes gentes à facie eorū perdididi, & in Oriente prouinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipauī, & omnes aduersarios eorū interfeci. Ty vero loquere ad eos, dicens, Hæc dicit Dominus: Nēpe ego vos per mare transmeaui, & plateas vobis initio munitas exhibui: ducem vobis dedi Moysen, & Aaron sacerdotem. Lucem vobis per columnam ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autē mei obliti estis, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus omnipotēs: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, & illic murmurastis: & non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorū vestrorū, sed adhuc nunc vsque murmurastis. Vbi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? Nonne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad me, dicens, Vt quid nos in deserto

f.ii.

istud adduxisti interficere nos? meli⁹ nobis fuerat seruire AEgyptiis, quàm mori in deserto hoc. Ego doluigemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem angelorum māducastis. Nonne cū sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in saturitate? Propter æstus folijs arborum vos texti. Diuisi vobis terras pingues: Chananæos, & Pheræos, & Philisthæos à facie vestra proieci: quid faciã vobis adhuc? dicit Dominus. Hęc dicit Dominus omnipotens: In deserto cū essetis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemãtes nomen meũ, non ignem vobis pro blasphemis dedi, sed mittēs lignum in aquam, dulce feci flumē. Quid tibi faciã Iacob? Noluiſti obedire Iuda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meũ, vt custodiãt legitima meã. Quoniã me dereliquisti, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis à me misericordiam, non miserebor. Quando inuocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidiã. Non quasi me dereliquisti, sed vosipſos dicit Dominus. Hęc dicit Dominus omnipotens, Nonne ego vos rogavi, vt pater filios, & vt mater filias, & vt nutrix paruulos suos? vt essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum: & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem?

Ita vos collegi, vt gallina pullos suos sub alas suas. Modo autem quid faciã vobis? Proiciam vos à facie meã. Oblationē cum mihi attuleritis, auertam faciem meã à vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias & circuncisiones repudiaui. Ego mihi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eorũ, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus. Hęc dicit Dominus omnipotēs, Domus vestra deserta est. Proiciam vos sicut ventus stipulã, & filii procreationem non facient: quoniam mandatũ meum neglexerunt, & quod malum est corã me, fecerunt.

Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, faciẽt quæ præcepi. Prophetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatum eorum. Testor populi venientis gratiam, cuius paruuli exultant cū lætitia, me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quæ dixi. Et nũc frater aspice, quæ gloria: & vide populum venientem ab Oriente, quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Iacob, & Osee, & Amos, & Micheã, & Ioel, & Abdia, & Ionã, & Naum, & Habacuc, Sophonia, Aggæi, Zacharia, & Malachia, qui & angelus Domini vocatus est.

C A P. I I.

Hęc dicit Dominus, Ego eduxi populum istum de seruitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia. Mater quæ eos generauit, dicit illis: Ite filii, quia ego vidua sum & derelicta. Educaui vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & quod malũ est coram eo fecistis. Modo autem quid faciã vobis? Ego vidua sum & derelicta: ite filii, & petite à Domino misericordiam. Ego autem te pater testem inuoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamentũ meum seruare, vt des eis confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat. Dispergantur in gentes nomi-

na eorum, deleantur à terra: quoniam spreuerũt sacramentum meum. Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ, quorũ terra iacet in piceis glebis & aggerib⁹ cinerum. sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens.

Hęc dicit Dominus ad Esdrã, Nuntia populo meo, quoniã dabo eis regnũ Ierusalem, quod daturus eram Israel. Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaueram illis. Lignum vitæ erit illis in odore vnguenti, & nõ laborabunt, neque fatigabũtur. Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, vt immoretur. Iam paratũ est vobis regnum: vigilate. Testare cælum & terram. Contriui enim malum, & creauĩ bonũ, quia viuo ego dicit Dominus. Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quoniam te elegi dicit Dominus. Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos: quoniam cognoui nomē meum Israel. Noli timere mater filiorum, quoniam te elegi dicit Dominus. Mittã tibi adiutorium pueros meos Esaiã & Ieremiã, ad quorum consilium sanctificaui, & parauĩ tibi arbores duodecim grauatas variis fructibus, & totidē fontes fluentes lac & mel: & montes imensos septem, habentes rosam & liliũ, in quibus gaudio implebo filios tuos. Viduã iustifica, pupillo iudica, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti, cõ fractum & debilem cura, claudũ irridere noli, tutare mæcum, & cæcum ad visionē claritatis meæ admittē. Senem & iuuenem intra muros tuos serua: mortuos vbi inueneris signã comenda sepulchro, & dabo tibi primã sessionem in resurrectione meã. Pausa & quiesce popul⁹ meus, quia veniet requies tuã. Nutrix bona nutri filios tuos, confirma pedes eorũ. Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo.

Noli fatigari. Cũ enim venerit dies pressuræ & angustia, alii plorabunt & tristes erunt: tu autē hilaris & copiosa eris. Zelabũt gētes, & nil aduersus te poterũt, dicit Dominus. Manus meæ tegēt te, ne filii tui gehennã videant. Iucũdare mater cū filiis tuis, quia ego te eripiã, dicit Dominus. Filios tuos dormientes memorare, quoniã ego eos educã de laterib⁹ terræ, & misericordiã cum illis faciã: quoniã misericors sum, dicit Dominus omnipotens.

Amplectere natos tuos vsquedũ venio, & præstē illis misericordiã: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea nõ deficiet. Ego Esdras præceptum accepi à Domino in mōte Oreb, vt irem ad Israel: ad quos cū venirem, reprobauerũt me, & respuerunt mandatũ Domini. Ideoque vobis dico gētes, quæ auditis & intelligitis, Expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniã in proximo est ille qui in fine seculi adueniet. Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatē temporis. Fugite vmbra seculi huius: accipite iucũditatē gloriæ vestræ. Ego testor palã saluatorē meum. Cõmendatum donũ accipite & iucundamini, gratias agentes ei qui vos ad cælestia regna vocauit. Surgite, & state, & videte numerum signatorũ in cõuiuio Domini. Qui se de vmbra seculi transtulerũt, splendidas tunicas à Domino acceperunt. Recipe Sion numerũ tuum, & conclude candidatos tuos qui legem Do-

Sapient. 16. c.
Num. 20. b.

Esa. 5. b.

Exod. 15. d.

Exod. 17. b.

Esa. 1. d.

Matth. 23. b.

Esa. 66. a. ofce 2. a.

Gene. 19. c.

Exod. 15.

Tob. 10. d.

Malac. 1. e.

mini compleuerunt. Filiorū tuorum quos optabas plenus est numerus. Roga imperium Domini, vt sanctificetur popul⁹ tuus qui vocatus est ab initio. Ego Esdras vidi in mōte Siō turbam magnā, quam numerare non potui, & omnes canticis colaudabant Dominum. Et in medio eorū erat iuuenis statura celsus, eminentior omnibus illis, & singulis eorū capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur. ego autē miraculo tenebar. Tunc interrogauī angelum, & dixi, Qui sunt hi Domine? Qui respondens, dixit mihi, Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalē sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei. Modo coronantur, & accipiunt palmas. Et dixi angelo, Ille iuuenis quis est, qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit? Et respondens dixit mihi, Ipse est filius Dei, quem in seculo confessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterūt. Tunc dixit mihi angelus, Vade, annuntia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAP. IIII.

Anno tricesimo ruina ciuitatis erā in Babylone, & conturbatus sum super cubiculo meo recubens, & cogitationes meæ ascendebāt super cor meum: quoniam vidi desertionem Sion, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone. & vētilatus est spiritus meus valde, & cœpi loqui ad Altissimum verba timorata, & dixi, O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti terram, & hoc solus, & imperasti populo, & dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum figmentum manū tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est viuens coram te, & induxisti eum in paradiso, quem plātauerat dextera tua antequam terra aduentaret:

Et huic mandasti diligere viam tuam, & præteriuit eam, & statim instituisti in eo mortē, & in nationibus eius, & natæ sunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes quarum nō est numerus. Et ambulauit vnaquæque gens in volūtate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua.

Iterum autem in tēpore induxisti diluuium super inhabitantes seculum, & perdidisti eos. Et factum est in vnoquoque eorum, sicut Adæ mori, sic his diluuium. Dereliquisti autem vnum ex his. Noe cū domo sua, & ex eo iusti omnes. Et factū est, cum cœpissent multiplicari, qui habitabāt super terram, & multiplicauerunt filios, & populos, & gentes multas: & cœperunt iteratō impietatem facere plus quā priores. Et factum est, cum iniquitatem facerēt coram te, elegisti tibi virum ex his cui nomen erat Abrahā. Et dilexisti eū, & demonstraisti ei soli volūtatem tuam, & disposuisti ei testamentū æternum, & dixisti ei vt non vnquā derelinqueres semen ei⁹. Et dedisti ei Isaac: & Isaac dedisti Iacob & Esau. Et segregasti tibi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est Iacob in multitudine magna. Et factum est cum educeres semē eius ex Aegypto, adduxisti super montem Sina.

Et inclinasti cælos, & statuisti terram, & commouisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & conturbasti seculū, & transiit gloria tua portas quatuor ignis & terræ motus, & spiritus & gelu, vt dares semini Iacob legē, & generationi Israel diligentia. Et non abstulisti ab eis cor malignū, vt faceret lex tua in eis fructum. Cor enim malignum baiulās

primus Adam transgressus & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt. Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis: & discessit quod bonū est, & mansit malignum. Et transferunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi seruum nomine Dauid, & dixisti ei ædificare ciuitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes. Et factum est hoc annis multis, & dereliquerunt qui habitabant ciuitatem, in omnibus facientes sicut fecit Adā & omnes generationes eius. vtebantur enim & ipsi corde maligno. Et tradidisti ciuitatem tuam in manibus inimicorum tuorum. Nunquid meliora faciunt, qui habitant Babylone: & propter hoc dominabitur Sion? Factum est, cum venissem huc, & vidissem impietates, quarum non est numerus: & delinquentes multos vidit anima mea hoc tricesimo anno, & excessit cor meum: quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impiæ agentibus, & perdidisti populum tuum, & conseruasti inimicos tuos, & nō significasti. Nihil mihi quomodo debeat derelinqui via hæc. Nunquid meliora facit Babylone, quā Sion? aut alia gens cognouit te præter Israel: aut quæ tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Iacob? Quarū merces nō comparuit, neque labor fructificauit. Pertransiens enim pertransiui in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum. Nūc ergo pondera in statéra nostras iniquitates, & eorum qui habitant in seculo: & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel. Aut quādo non peccauerunt in conspectu tuo, qui habitant terram: aut quæ gens sic obseruauit mandata tua? Hos quidem per nomina inuenies seruasse mandata tua: Gentes autē non inuenies.

Trespondit ad me angelus, qui missus est ad me, cui nomē Vriel, & dixit mihi, Excedēs excessit cor tuum in seculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi. Et dixi, Ita Domine me⁹. Et respondit mihi, & dixit, Tres vias missus sum ostēdere tibi, & tres similitudines proponere coram te: de quibus mihi si renuntiaueris vnā ex his, & ego tibi demonstrabo viam quam desyderas videre, & docebo te vnde sit cor malignū. Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Vade, pondera mihi ignis pondus, aut mēsurā mihi flatū venti, aut reuoca mihi diem quæ præteriiit. Et respondi, & dixi, Quis natorū poterit facere, vt me interrogas de his? Et dixit ad me, Si essem interrogās te, dicēs, Quātæ habitationes sunt in corde maris, aut quātæ venæ sunt in principio abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamentū, aut qui sunt exitus paradisi: diceres mihi fortassis, In abyssum non descēdi, neque in infernum adhuc, neque in cælum vnquam ascendi. nunc autē non interrogauī te nisi de igne, & vēto, & die, per quem trāsiisti, & a quibus separari non potes: & nō respondisti mihi de eis. Et dixit mihi, Tu quæ tua sunt, tecum coadulescentia, non potes cognoscere: & quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam, & iam exterius corrupto seculo intelligere corruptionem euidentem in facie meā? Et dixi illi, Melius erat nos non esse, quā adhuc viuētes viuere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua rē. Et respondit ad me, & dixit, Proficiscēs profectus sum ad syluam lignorum campi,

f.iii.

Apoc. 7. c.

1. Reg. 16. ca. regum, 1. a.

Jerem. 10. d.

Gene. 2. b.

Gene. 6. b.

Gene. 7. b.

1. Pet. 1. d.

Gene. 12. 15.

Ge. 22. 4. 10. 9. b.

Gene. 25. c.

1. Mo. 19. deu. 4. b.

Gene. 1. d.

Indic. 9. a. 1. par. 1. 25. c.

8 & cogitauerunt cogitationem¹⁴ & dixerunt, Venite, & eamus, & faciamus ad mare bellum, vt recedat coram nobis, & faciamus nobis alias syluas.
 15 Et similiter fluctus maris & ipsi cogitauerunt cogitationem, & dixerunt, Venite ascendentes, debellemus syluas campi, vt & ibi, consummemus nobismetipsis aliam regionem¹⁶. Et factus est cogitatus syluæ in vanum. venit enim ignis, & consumpsit eam¹⁷. Similiter & cogitatus fluctuum maris. stetit enim arena, & prohibuit eos¹⁸. Si enim esses iudex horum, quem inciperes iustificare, aut quem condemnare? Et respondi, & dixi, Vtique vanâ cogitationem cogitauerunt. terra enim data est syluæ, & mari locus portare fluctus suos¹⁹. Et respondit ad me, & dixit, Bene tu iudicasti: & quare non iudicasti tibi metipsi²⁰? Quemadmodum enim terra syluæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodo possunt: & qui super cælos, quæ super altitudinem cælorum²¹. Et respondi, & dixi, Deprecor te Domine, vt mihi detur sensus intelligendi: non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranscunt per nos quotidie, propter quid Israel datus in opprobriū Gentibus: quem dilexisti populum, datus est tribus impiis, & lex patrum nostrorū in interitum deducta est, & dispositiones scriptæ nusquā sunt²²: & pertransiimus de seculo, vt locustæ, & vita nostra stupor & pavor: & nec digni sumus misericordiam consequi²³. Sed quid faciet nomini suo quod inuocatum est super nos? Et de his interrogauit. Et respondit ad me, & dixit, Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam festinans festinat seculum pertransire²⁴, & non capit portare quæ in futuris temporibus iustis repromissa sunt: quoniam plenum iniustitia est seculum hoc & infirmitatibus²⁵. De quibus autem interrogas, dicam: seminatum enim est malum, & necdum venit destructio ipsius²⁶. Si ergo non inuersum fuerit quod seminatum est: & discesserit locus vbi seminatum est malum, non veniet vbi seminatum est bonum.
 30 Quoniam gramē seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generauit vsque nunc, & generat vsque cum veniat arca²⁷. Aestimam autem apud te gramen mali seminis, quantum fructum impietatis generauit: quando secata fuerint spicæ, quarū non est numerus, quā magnam aream incipient facere²⁸. Et respondi, & dixi, Quomodo, & quando hæc? Quare modici & mali anni nostri? Et respondit ad me, & dixit mihi, Nō festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum. nam excelsus tuus multus²⁹. Nōne de his interrogauerunt animæ iustorū in promptuariis suis, dicentes, Vsq̄quo spero sic? & quando veniet fructus aræ mercedis nostræ? Et respondit ad ea Ieremiel archangelus, & dixit, Quando impletus fuerit numerus seminum in vobis, quoniam in statéra pōderauit seculum, & mensura mensurauit tēpora, & numero numerauit tēpora, & non cōmouit, nec excita-
 35 uit vsquedum impleatur prædicta mensura³⁰. Et respondi, & dixi, O Dominator Domine, sed & nos omnes pleni sumus impietate³¹. Et ne forte propter nos non impleatur iustorū aræ, propter peccata inhabitantium super terram³². Et respondit ad me, & dixit, Vade, & interroga prægnantem, siquādo

Esa. 55. c. Ioan. 3. c.
 2. corinth. 3. b.

impleuerit nouem mēses suos, adhuc poterit matrix eius retinere partū in semetipsa³³. Et dixi, Non potest, Domine. Et dixit ad me, In inferno promptuaria animarum matrici assimilata sunt. Quæ admodum enim illa festinat quæ parit, effugere necessitatem partus: sic & hæc festinat reddere ea quæ commendata sunt. Ab initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis videre³⁴. Et respondi, & dixi, Si inueni gratiā ante oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus sum, demonstra mihi, si plusquam præteritum sit habet venire, aut plura pertransierunt supra quā futurū est³⁵. Quid pertransiuit, scio: quid autem futurum sit, ignorō. Et dixit ad me, Sta super dexteram partem, & demonstrabo tibi interpretationem similitudinis³⁶. Et steti, & vidi: & ecce fornax ardens transit coram me. & factum est, cum transiret flamma, vidi: & ecce superauit fumus³⁷. Post hæc transit corā me nubes plena aquæ, & immisit pluuiam impetu multam. & cum transisset impetus pluuiæ, superauerūt in ea guttæ³⁸. Et dixit ad me, Cogita tibi: sicut crescit pluuiam amplius quā guttæ, & ignis quā fumus: sic superabūdauit quæ transiuit mēsurā. Superauerūt autē guttæ, & fumus³⁹: & orauit, & dixi, Putas viuo vsq̄ in diebus illis: vel quid erit in diebus illis? Respondit ad me, & dixit, De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua non sum missus dicere tibi: sed nescio. C A P. V.

E signis autem: ecce dies veniet, in quibus apprehendentur qui inhabitant terram in censu multo: & abscondetur veritatis via: & sterilis erit à fide regio: & multiplicabitur iniustitia super hanc quam ipse tu vides, & super quam audisti olim: & erit imposito vestigio quam nunc vides regnare regionē, & videbunt eam desertam⁴⁰. Si autem tibi dederit Altissimus viuere, videbis post tertiam tubam, & relucescet subito sol noctu, & luna ter in die: & de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem suam, & populi commouebuntur: & regnabit, quem non sperat qui inhabitat super terram, & volatilia commigrationem facient: & mare Sodomiticū pisces reiiciet, & dabit vocem noctu, quam non nouerant multi: omnes autem audient vocē eius: & chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur: & bestię agrestes transmigrabunt, & mulieres menstruatæ parient monstra⁴¹, & in dulcibus aquis salæ inuenientur, & amici omnes semetipsos expugnabūt: & abscondetur tunc sensus, & intellectus separabitur in promptuarium suum⁴²: & quæretur à multis, & nō inuenietur: & multiplicabitur iniustitia & incontinentia super terram⁴³. Et interrogabit regio proximam suā, & dicet, Nunquid per te pertransiit iustitia iustum faciens? Et hoc negabit⁴⁴. Et erit in illo tempore, & sperabunt homines, & non impetrabunt: laborabunt, & non dirigentur viæ eorum⁴⁵. Hæc signa dicere tibi permissum est mihi: & si oraueris iterū & ploraueris, sicut & nunc, & ieiunaueris septem diebus, audies iterato horū maiora⁴⁶. Et euigilaui, & corpus meum horruit valde: & anima mea laborauit, vt deficeret⁴⁷: & tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortauit me, & statuit me super pedes⁴⁸. Et factum est in nocte secūda, & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi, Vbi eras: & quare vultus tuus tristis⁴⁹? An nescis, quoniam tibi creditus est

Math. 24. a.

est Israel in regione transmigrationis eorum? Exurge ergo, & gusta panem, & nō derelinquas nos, sicut pastor gregem suū in manibus luporum malignorum. Et dixi ei, Vade à me, & non appropies ad me. Et audiuit, vt dixi: & recessit à me. & ego ieiunavi diebus septem ululans & plorans, sicut mihi mādauit Vriel angelus. Et factum est post dies septem, & iterum cogitationes cordis mei molestæ erant mihi valde: & resumpsit anima mea spiritum intellectus: & iterum cœpi loqui coram Altissimo sermones, & dixi, Dominator Domine, ex omni sylua terræ, & omnibus arboribus eius, elegisti vineam vnicam: & ex omni terra orbis, elegisti tibi foueam vnam: & ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium vnum: & ex omnibus abyssis maris, replesti tibi riuum vnū: & ex omnibus ædificatis ciuitatib⁹, sanctificasti tibimetipsi Sion: & ex omnibus creatis volatilibus, nominasti tibi columbam vnam: & ex omnibus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi ouem vnam: & ex omnibus multiplicatis populis, acquisiisti tibi populū vnum: & ab omnibus probatā legem donasti huic, quæ desyderasti populō. Et nūc Domine, vt quid tradidisti vnum pluribus? Et præparasti super vnā radicem alias, & disperdidisti vnicū tuum in multis: & conculcauerunt eum, qui contradicebant sponsonibus tuis, quique tuis testamentis nō credebant. Et si odiens odisti populū tuum, tuis manibus debet castigari. Et factum est, cum locutus essem sermones, & missus est angelus ad me, qui antè venerat ad me præterita nocte, & dixit mihi, Audi me, & instrua me: & intende mihi, & adiciam corā te. Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessu mentis factus es pro Israel: an plus dilexisti eum, quā qui eum fecit? Et dixi ad eum, Non Domine, sed dolēs locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnē horam, quærentem apprehēdere semitam Altissimi, & inuestigare partem iudicii eius. Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Domine? Ad quid nascebar, aut quare nō fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum, vt non viderē laborem Iacob, & defatigationem generis Israel? Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdū venerant, & collige mihi dispersas guttas, & reuirida mihi aridos flores: & aperi mihi clausa prōptuaria, & produca mihi inclusos in eis flatus: demonstra mihi vocis imaginem, & tunc ostendam tibi laborem, quem rogas videre. Et dixi, Dominator Domine, quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cū hominibus habitationem non habet? Ego autē inspiens: & quomodo potero dicere de his, quibus me interrogaisti? Et dixit ad me, Quo modo non potes facere vnum de his quæ dicta sunt: sic non poteris inuenire iudicium meum, aut in fine charitatem, quā populo promissi. Et dixi, Sed ecce Domine, tu prope es his qui in finem sunt: & quid facient, qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos? Et dixit ad me, Coronæ assimilabo iudicium meum. Sicut nō nouissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas. Et respondi, & dixi, Nec poteris facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnum, vt celerius iudicium tuum ostendas. Et respondit ad me, & dixit, Non potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere seculum eos qui in eo creandi sunt, in vnum. Et dixi, Quo mo-

do dixisti seruo tuo, quoniam viuificans viuificasti à te creatam creaturam in vnum, & sustinebat creatura: poterit & nūc portare præsentem in vnū. Et dixit ad me, Interroga matricē mulieris, & dices ad eam, Et si paris, quare per tempus? Roga ergo eam, vt det decem in vnū. Et dixi, Non vtique poterit, sed secundum tempus. Et dixit ad me, Et ego dedi matricem terræ his qui seminati sunt super eam per tēpus. Quemadmodum enim infans non parit ea, quæ senū sunt: sic ego disposui à me creatum seculum. Et interrogauit, & dixi, Cū iam dederis mihi viam, loquar corā te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc iuuenis est: iam senectuti appropinquat. Et respondit ad me, & dixit, Interroga eam quæ parit, & dicet tibi. Dices enim ei, Quare quos peperisti, nūc non sunt similes his qui ante te, sed minores statura? Et dicet tibi & ipsa, Alii sunt qui in iuuentute virtutis nati sunt: & alii qui sub tempore senectutis deficiente matrice sunt nati. Considera ergo & tu, quoniam minori statura estis præ his qui ante vos: & qui post vos, minori quā vos, quasi iam senescentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis prætereūtes. Et dixi, Rogo Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, demonstra seruo tuo per quem visites creaturam tuam.

C A P. V I.

Et dixit ad me, Initio terreni orbis, & antequam starent exitus seculi, & antequam spirarent conuentiones ventorū, & antequam sonarent voces tonitruum, & antequam splēderent nitores coruscationum, & antequam confirmarentur fundamenta paradisi, & antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur motæ virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militiæ angelorum, & antequam extollerentur altitudines aeris, & antequam nominarentur mensuræ firmamentorū, & antequam æstuant camini in Sion, & antequam inuestigaretur præsentem anni, & antequam abalienarentur eorum qui nūc peccant adinuentiones, & cōsignati essent qui fidem thesaurizauerūt: tunc cogitavi, & facta sunt per me solum, & non per alium: & finis per me, & non per alium. Et respondi, & dixi, Quæ erit separatio temporum: aut quando prioris finis, & sequentis initiū? Et dixit ad me, Ab Abraham vsque ad Isaac: quando nati sunt ab eo Iacob & Esau. Manus Iacob tenebat ab initio calcaneum Esau: finis enim huius seculi Esau, & principium sequentis Iacob. Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli quærere. Et respondi, & dixi, O Dominator Domine, si inueni gratiā ante oculos tuos, oro vt demonstrates seruo tuo finem signorum tuorum, quorū partem mihi demonstraisti nocte præcedenti. Et respondit, & dixit ad me, Surge super pedes tuos, & audi vocem plenissimam sonitus. Et erit sicut cōmotio, nec commouebitur locus, in quo stes super eum. Ideo cum loquitur, tu nō expaueas, quoniam de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur: quoniā de ipsis sermo tremiscit & commouetur. scit enim quoniam finē eorum oportet cōmutari. Et factum est, cum audissem, surrexi super pedes meos: & audiui, & ecce vox loquens, & sonus eius sicut sonus aquarum multarū, & dixit, Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam, vt visitem habitantes in terra: & quādo in-

Gene. 35. e.

f. iiii.

quirere incipiam ab eis qui iniuste nocuerunt iniustitia sua, & quando suppleta fuerit humilitas Sion. & cum supersignabitur seculum quod incipiet pertransire, hæc signa faciam, Libri aperientur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt simul: 21. & anniculi infantes loquentur vocibus suis: & prægnantes immaturos parient infantes triū & quatuor mensium, & uiuent, & suscitabuntur. Et subito apparebunt seminata loca non seminata, & plena promptuaria subito inuenientur vacua: & tuba canet cum sono, quam cum omnes audierint, subito expauescent. Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos ut inimici, & expauescet terra cum his: & venæ fontium stabunt, & non decurrent in horis tribus. Et erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis quibus prædixi tibi, ipse saluabitur, & videbit salutare meum, & finem seculi vestri. Et videbunt qui recepti sunt homines, qui mortem non gustauerunt à natiuitate sua, & mutabitur cor inhabitantium, & conuertetur in sensum alium. Delebitur enim malum, & extinguetur dolus. Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostēdetur veritas quæ sine fructu fuit diebus tantis. Et factum est cum loqueretur mihi, & ecce paulatim intuebar super eum ante quem stabam, & dixit ad me hæc, Veni tibi ostendere tēpus venturæ noctis. Si ergo iterum rogaueris, & iterum ieiunaueris septem diebus, iterum tibi renūtiabo. C horum maiora per diem quam audiui. Audita est enim vox tua apud Altissimum. vidit enim fortis directionem tuam, & prouidit pudicitiam, quam à iuuetute tua habuisti: & propter hoc misit me demonstrare tibi hæc omnia, & dicere tibi, Cōfide, & noli timere, & noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana, ut non properes à nouissimis temporibus. Et factum est post hæc, & fleui iterum: & similiter ieiunavi septem diebus, ut suppleam tres hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi. Et factum est in octaua nocte, & cor meum turbabatur iterato in me, & cœpi loqui coram Altissimo. In illa mabatur enim spiritus meus valde, & anima mea anxiebat, & dixi, O Domine, loquens loquutus es ab initio creaturæ in primo die, dicens, Fiat cælum & terra: & tuum verbum opus perfectum. Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silētium, sonus vocis hominis nodum erat abs te. 4. Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appareret opus tuum. Et die secundo creasti spiritum firmamenti, & imperasti ei ut diuideret & diuisionem faceret inter aquas, ut pars quædam sursum recederet, pars verò deorsum maneret. Et tertia die imperasti aquis congregari in septima parte terræ: sex verò partes siccasti & conseruasti, ut ex his sint coram te ministrantia seminata à Deo, & culta. Verbum enim tuum processit, & opus statim fiebat. Processit enim subito fructus multitudinis immensus, & concupiscētia gustus multiformes, & flores colore immutabili, & odores odoramenti inuestigabilis. & die tertia hæc facta sunt. Quarta autem die imperasti fieri solis splendorem, lunæ lumē, stellarum dispositionem, & imperasti eis, ut deseruiret futuro plasmato homini. Quinto autem die dixisti septimæ parti, ubi erat aqua congregata, ut procrearet animalia, & volatilia, & pisces: & ita fiebat aqua mutata, & sine anima quæ Dei nutu iuebatur, animalia faciebat,

Gen. 1. a.

Deut. 4. c.

Gen. 1. c.

vt ex hoc mirabilia tua nationes enarrēt. Et tunc conseruasti duas animas: nomen vni vocasti Henoch, & nomen secundæ vocasti Leuiathan, & separasti ea ab alterutro. non enim poterat septima pars, ubi erat aqua cōgregata, capere ea. Et dedisti Henoch vnā partem quæ siccata est tertio die, ut habitet in ea: ubi sunt montes mille. Leuiathan autem dedisti septimam partem humidam, & seruasti eam, ut fiat in deuorationem quibus vis, & quādo vis. Sexto autem die imperasti terræ, ut crearet coram te iumēta, & bestias, & reptilia: & super his Adam, quem cōstituisti ducē super omnibus factis quæ fecisti, & ex eo educimur nos omnes, quemque elegisti populū. Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti seculū. Residuas autem gentes ab Adam natas dixisti eas nil esse, & quoniā saluæ assimilatae sunt, & quasi stillididū de vase simillasti abundantiam eorum. Et nunc Domine, ecce istæ gentes quæ in nihilum deputatae sunt, cœperunt dominari nostri, & deuorare: nos autem populus tuus, quem vocasti primogenitum vnigenitum æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum. & si propter nos creatum est seculum, quare non hæreditatem possidemus cum seculo: vsquequo hæc?

C A P. V I I.

Factum est, cum finissem loqui verba hæc, missus est ad me angelus qui missus fuerat ad me primis noctibus, & dixit ad me, Surge Eldra, & audi sermones quos veni loqui ad te. Et dixi, Loquere Deus meus. Et dixit ad me, Mare positum est in spatioso loco, ut esset altum & immensum: erit autem ei introitus in angusto loco positus, ut esset similis fluminibus. Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari eius: si non transferit angustum, in latitudinem quomodo venire poterit? Item aliud, Ciuitas est ædificata, & posita in loco campestri: est autem plena omnium bonorum: introitus eius angustus & in præcipiti positus, ut esset à dextris quidē ignis, à sinistris aqua alta. Semita autem est vna sola inter eos posita, hoc est inter ignem & aquam, ut non capiat semita, nisi solummodo vestigium hominis. Si autem dabitur ciuitas homini in hæreditatem, si nunquam ante positum periculum pertrāsierit, quomodo accipiet hæreditatem suam? Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est & Israel pars. Propter eos enim feci seculum: & quando transgressus est Adam constitutiones meas, iudicatum est quod factum est. Et facti sunt introitus huius seculi angusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autem & mali, & periculorum pleni, & labore magnopere fulti. nam maioris seculi introitus spatiosi & securi, & facientes immortalitatis fructum. Si ergo ingrediētes non fuerunt ingressi qui viuunt, angusta & vana hæc non poterunt recipere quæ sunt reposita. Nunc ergo quare tu conturbaris, cum sis corruptibilis: & quid moueris tu, cum sis mortalis? Et quare non accepisti in corde tuo quod est futurum, sed quod in presenti? Respondi & dixi, Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua, quoniam iusti hæreditabunt hæc, impii autem peribunt: iusti autem ferent angusta, sperantes spatiosa. qui enim impiè gesserunt, & angusta passi sunt, & spatiosa non videbunt. Et dixit ad me, Non est iudex super Deum, neque intelligēs super Altissimū. Pereunt enim multi præ-

Deut. 3. a.

sententes, quia negligitur quæ anteposita est Dei lex.

21. Mandans enim mādauit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viuerent, & quid obseruantes non punirentur. Hi autē non sunt persuasi, & contradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen vanitatis, & proposuerunt sibi circūuentiones delictorū, & superdixerunt Altissimo non esse, & vias eius non cognouerunt, & legem eius spreuerunt, & sponſiones eius abnegauerunt, & in legitimis eius fidem non habuerunt, & opera eius non perfecērunt. Propter hoc Esdra vacua vacuis, & plena plenis. Ecce tempus veniet, & erit quando venient signa quæ prædixi tibi, & apparebit sponsa, & appareſcens ostendetur quæ nunc subducitur terrā: & omnis qui liberat⁹ est de prædictis malis, ipse videbit mirabilia mea. Reuelabitur enim filius meus **I E S V S** cum his qui cum eo sunt, & iucundabuntur qui relictī sunt in annis quadringētis. Et erit post annos hos, & morietur filius meus **C H R I S T V S**, & omnes qui spiramentū habent homines: & conuertetur seculum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus iudiciis, ita ut nemo derelinquatur. Et erit post dies septem, & excitabitur quod nondum vigilat seculum, & morietur corruptū. & terra reddet quæ in ea dormiūt, & puluis qui in eo silentio habitāt, & promptuarīa reddent quæ eis cōmendatæ sunt animæ.

33. Et reuelabitur Altissimus super sedem iudicii, & pertransibunt miseriæ, & longanimitas congregabitur. Iudicium autem solum remanebit, veritas stabit, & fides conualeſcet, & opus subsequetur, & merces ostendetur, & iustitiæ vigilabunt, & iniustitiæ non dominabuntur. Et dixi, Primus Abraham propter Sodomitas orauit, & Moyses pro patribus qui in deserto peccauerunt, & qui post eum pro Israel in diebus Achaz, & Samuelis, & Dauid pro conſractione, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem, & Elias pro his qui pluuiā acceperunt, & pro mortuo ut viueret, & Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis. Si ergo modo quādo corruptibile increuit, & iniustitia multiplicata est, & orauerunt iusti pro impiis: quare & nunc sic non erit? Et respondit ad me, & dixit, Præſens seculum non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc orauerunt pro inualidis. Dies enim iudicii erit finis temporis huius, & initium temporis futuræ immortalitatis, in quo transiit corruptela: soluta est intemperantia, abscissa est incredulitas: creuit autem iustitia, orta est veritas. Tunc enim nemo poterit saluare eum qui periit, neque demergere qui vicit. Et respondi, & dixi, Hic est sermo meus primus & nouissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cum iam dedisset, coercere eum ut non peccaret. Quid enim prodest hominibus in præſenti viuere in tristitia, & mortuos sperare punitione? O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti, non est factus solius tuus casus, sed & noster qui ex te aduenimus. Quid enim prodest nobis si promissum est nobis immortale tempus: nos autem mortalia opera egimus? Et quoniam prædicta est nobis perennis spes: nos verò pessimi vani facti sumus. Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securitatis: nos verò male cōuersati sumus. Et quoniā reposita est gloria Altissimi protegere eos qui tarde cōuersati sunt: nos autē pef-

simis viis ambulauimus. Et quoniam ostendetur paradisus, cuius fructus incorruptus perseuerat, in quo est securitas & medela: nos verò non ingrediemur: in ingratis enim locis cōuersati sumus.

33. Et quoniam super stellas fulgebunt facies eorum qui abstinentiam habuerunt: nostræ autem facies super tenebras nigræ. non enim cogitauimus viuentes quando iniquitatem faciebamus, quod incipiemus post mortem pati. Et respondit, & dixit, Hoc est cogitamentum certaminis quod certabit qui super terram natus est homo, ut si victus fuerit, patiat⁹ quod dixisti: si autem vicerit, recipiet quod dico: quoniam hæc est vita quam Moyses dixit cum viueret, ad populum, dicens, Elige tibi vitam, ut viuas. Non crediderunt autem ei, sed nec post eum prophetis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos, quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum est gaudiū super eos, quibus persuasa est salus. Et respondi, & dixi, Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quod misereatur his qui nondum in seculo aduenerunt, & quod misereatur illis qui cōuersionem faciunt in lege eius, & longanimis est: quoniam longanimitatē præstat his qui peccauerunt quasi suis operibus, & munificus est, quoniā quidem donare vult pro exigentiis, & multæ misericordie: quoniā multiplicat magis misericordias his qui præſentes sunt: & qui præterierunt, & qui futuri sunt. Si enim non multiplicauerit misericordias suas, non viuificabitur seculum cū his qui inhæreditabant in eo, & donat: quoniam si non donauerit de bonitate sua, ut alleuentur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies milleſima pars viuificari hominum, & iudex si non ignouerit his qui curati sunt verbo eius, & deleuerit multitudinem contentionū: non fortassis derelinquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

CAP. VIII.

Et respondit ad me, & dixit, Hoc seculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos. Dicam autem coram te similitudinem Esdra. Quomodo autē interrogabis terrā, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit: sic & actus præſentis seculi. Multi quidem creati sunt, pauci autem saluabuntur. Et respondi, & dixi, Absorbe ergo anima sensum, & deuora quod sapit: cōuenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodo viuere. O Domine, si non permittes seruo tuo, ut oremus corā te, & des nobis semē cordi, & sensui culturā, vnde fructus fiat, vnde viuere possit omnis corruptus, qui portabit locū hominis. Solus enim es, & vna plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es, & quomodo nūc in matrice plasmatum est corpus, & præſtas membra: cōseruatur in igne & aqua tua creatio: & nouem mēſibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata est: ipsum autem quod seruat, & quod seruatur, vtraque seruabuntur: seruataque quandoque iterum reddit matrix, quæ in ea creauerunt. Imperasti enim ex ipsis mēbris, hoc est mamillis præbere lac fructui mamillarū, ut nutriatur id quod plasmatum est vsque in tempus aliquod, & postea disponas eum tuæ misericordie. Enutristi eum tua iu-

Gen. 9. d.
Exod. 31. e.

1. Reg. 24.

1. Paral. 6. c.

3. Reg. 17. a.

4. Reg. 18. 19.

Rom. 1. b.

Deut. 30. d.

Rom. 1. a.

Matth. 10. b. 21. b.

stitia, & erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo intellectu: & mortificabis eum, ut tuam creaturam: & uiuificabis eum, ut opus tuum. Si ergo perdidisti eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu facile est ordinari, ut & id quod fiebat seruarietur. Et nunc Domine dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autem tuo, ob quem doleo: & de hereditate tua, propter quam lugeo: & propter Israel, propter quem tristis sum: & de Iacob, propter quem doleo: ideo incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitamus terram. Sed audiui celeritatem iudicis qui futurus est. Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meum, & loquar coram te.

20. Initium verborum Esdræ priusquam assumeretur: & dixi, Domine qui inhabitas seculum, cuius oculi eleuati in superna & aere: & cuius thronus inestimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui astat exercitus angelorum cum tremore, quorum seruatio in vento & igni conuertitur: cuius verbum verum, & dicta perseverantia: cuius iussio fortis, & dispositio terribilis: cuius aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & veritas testificatur: exaudi orationem serui tui, & auribus percipe precationem figmenti tui. Dum enim uiuo, loquar: & dum sapio, respondebo. Nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veritate seruiunt. Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt. Nec cogites qui in conspectu tuo false conuersati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem cognouerunt. Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: sed respicias eos qui legem tuam splendide docuerunt. Nec indigneris eis qui bestiis peiores iudicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua iustitia confidunt, & gloria. Quoniam nos & patres nostri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors vocaberis. Si enim desideraueris ut nostri misereris, tunc misericors vocaberis, nobis autem non habentibus opera iustitiae. Iusti enim, quibus sunt opera multa reposita, ex propriis operibus recipiunt mercedem.

34. Quid est enim homo, ut ei indigneris: aut genus corruptibile, ut ita amarus sis de ipso. In veritate enim nemo de genitibus est qui non impiè gessit, & de confitentibus qui non deliquit. In hoc enim annuntiabitur iustitia tua, & bonitas tua Domine, cum misertus fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum. Et respondit ad me, & dixit, Recte locutus es aliqua: & iuxta sermones tuos sic & fiet. Quoniam non verè cogitabo super plasma eorum qui peccauerunt ante mortem, ante iudicium, ante perditionem: sed iucundabor super iustorum figmentum, & memorabor peregrinationis quoque, & saluationis, & mercedis receptionis.

40. Quo modo ergo locutus sum, sic & est. Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plantationes multitudinis plantat, sed non in tempore omnia quae seminata sunt, saluantur, sed nec omnia quae plantata sunt, radicabunt: sic & qui in seculo seminati sunt, non omnes saluabuntur. Et respondi, & dixi, Si inueni gratiam, loquar. Quo modo semen agricolae si non ascenderit, aut non acceperit pluuiam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluuiarum sic perit & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu

ei imago nominatus: quoniam similitus es ei, propter quem omnia plasmasti, & similitus semini agricolae. Non irascaris super nos, sed parce populo tuo, & miserere hereditati tuae. tu autem creaturae tuae misereris. Et respondit ad me, & dixit, Quae sunt praesentia praesentibus, & quae futura futuris.

47. Multum enim tibi restat, ut possis diligere meam creaturam super me: tibi autem frequenter & ipsi proximaui, iniustus autem nunquam. Sed & in hoc mirabilis es coram Altissimo, quoniam humiliasti te sicut decet te: & non iudicasti te, ut inter iustos plurimum glorificeris. Propter quod miseriarum multarum & miserabilium efficiuntur eis qui habitant seculum in nouissimis: quia in multa superbia ambulauerunt. Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriam. Vobis enim apertus est paradysus, plantata est arbor vitae, praeparatum est futurum tempus, praeparata est abundantia, aedificata est ciuitas, probata est requies, perfecta est bonitas & perfecta sapientia. Radix mali signata est a vobis: infirmitas, & tinea a vobis abscondita est: & in infernum fugit corruptio in obliuione. Transierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis. Noli ergo adiacere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt. Nam & ipsi accipientes libertatem, spreuerunt Altissimum, & legem eius contempserunt, & vias eius dereliquerunt. Adhuc autem iustos eius conculcauerunt, & dixerunt in corde suo non esse Deum: & quidem scientes quoniam moriuntur. Sicut enim vos suscipiet quae praedicta sunt: sic eos sitis & cruciatus, quae praeparata sunt. non enim voluit hominem disperdi. Sed & ipsi qui creati sunt, conquinauerunt nomen eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui praeparauit eis vitam. Quapropter iudicium meum modo appropinquat. Quae non omnibus demonstraui, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi, Ecce nunc Domine demonstrasti mihi multitudinem signorum, quae incipies facere in nouissimis: sed non demonstrasti mihi quo tempore.

C A P. I X.

Respondit ad me, & dixit, Metiens metire tempus in semetipso: & erit, cum videris, quando transierit pars quaedam signorum quae praedicta sunt, tunc intelliges quoniam ipsum est tempus, in quo incipiet Altissimus visitare seculum quod ab eo factum est. Et quando videtur in seculo motio locorum, & populorum turbatio, tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus a diebus qui fuerunt ante te ab initio. Sicut enim omne quod factum est in seculo initium habet, pariter & consummationem, & consummatio est manifesta: sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis & virtutibus, & consummationes in actu & in signis. Et erit, omnis qui saluus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua, & per fidem, in qua credidistis, relinquetur de praedictis periculis, & videbit salutare meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam sanctificauit me a seculo. Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in contemptum. Qui enim non cognouerunt me, viuentes beneficia consecuti: & qui fastidierunt legem meam, cum adhuc erant habentes libertatem, & cum adhuc esset eis apertus poenitentiae locus non intel-

Rom. 11. d.

1. Reg. 9. g. 1. paral. 6. e.

Genes. 4. a.

Matth. 10. b.

Psal. 119.

Matth. 24. 2.

1. Timot. 1. b.

lexerunt, sed spreuerunt: hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere. Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impii cruciabuntur: sed inquire quomodo iusti saluabuntur, & quorum seculum, & propter quos seculum, & quando. Et respondi, & dixi, Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam: quoniam plures sunt qui pereunt, quam qui saluabuntur: sicut multiplicatur fluctus super guttam. Et respondit ad me, & dixit, Qualis ager, talia & semina: & quales flores, tales & tincturæ: & qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniam tempus erat seculi. Et nunc cum essem parans his qui nunc sunt, antequam fieret seculum, in quo habitaret: & nemo mihi contradixit, tunc enim quisque, & nunc creator in mundo hoc parato, & messe indeficienti, & lege inuestigabili corrupti sunt mores eorum.

Et consideravi seculum, & ecce erat periculum propter cogitationes quæ in eo aduenerunt. Et vidi, & peperci ei valde: & seruavi mihi acinum de botro, & plantationem de tribu multræ. Pereat ergo multitudo quæ sine causa nata est, & seruetur acinus meus, & plaratio mea: quia cum multo labore perfecit. Tu autem si adhuc intromittas septē dies alios, sed non ieiunabis in eis: bis in campum florum, vbi domus non est ædificata: & māducabis solummodo de floribus campi, & carnem nō gustabis, & vinum non bibes, sed solummodo flores. Deprecare Altissimum sine intermissione, & veniam, & loquar tecum. Et profectus sum, sicut dixit mihi in campum, qui vocatur Ardath, & sedi ibi in floribus. & de herbis agri manducaui, & facta est esca earum mihi in saturitatem. Et factum est post dies septem, & ego discumbebam supra fœnum, & cor meum iterum turbabatur sicut antea. Et apertum est os meum, & inchoavi dicere coram Altissimo, & dixi, O Domine, te nobis ostendens ostensus es patribus nostris in deserto, quod nō calcatur: & infructuoso, quando erāt exeuntes de Aegypto: & dicens dixisti, Tu Israel audi me, & semen Iacob intēde sermonibus meis.

Ecce enim ego semino in vobis legem meam, & faciet in vobis fructū, & glorificabimini in eo per seculum. Nam patres nostri accipiētes legem, nō seruauerūt, & legitima mea tua nō custodierunt, & factus est fructus legis nō parēs: nec enim poterat, quoniā tuus erat. Nam qui acceperūt, perierunt, non custodientes quod in eis seminatū fuerat. Et ecce, cōsuetudo est, vt cum acceperit terra semen, vel nauem mare, vel vas aliquod escam vel potum: cum fuerit exterminatū id, in quo seminatū est, vel in quod missum est: simul id quod seminatū, vel missum est, vel quæ suscepta sunt; exterminantur, & suscepta iam nō manent apud nos. sed nobis sic nō factum est. Nos quidem qui legem accepimus peccantes periimus, & cor nostrum quod suscepit eam: nam lex non perit, sed permansit in suo labore. Et cum loquerer hæc in corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierem in dextera parte. & ecce hæc lugebat, & plorabat cum voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta eius discissa, & cinis super caput eius. Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, & cōuersus sum ad eam, & dixi ei, Vt quid fles? & quid dolens animo? Et dixit ad me, Dimitte me Domine meus, vt defleam me, & adiiciam dolorem: quoniam

4. Esdr. 9. a.
matth. 10. c.Exod. 19. d. 24. a.
deut. 4. b.

Exod. 32. f.

Esa. 49. 22. th.
mot. 1. a.

4. Esdr. 10. d.

niam valde amaro sum animo, & humiliata sum valde. Et dixi ei, Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad me, Sterilis fui ego famula tua, & non peperci, habens maritum annis triginta. Ego enim per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos triginta deprecor Altissimum nocte ac die. Et factū est, post triginta annos exaudiuit me Deus ancillam tuam, & vidit humilitatem meam, & attēdit tribulationi meæ, & dedit mihi filium: & iucundata sum super eum valde ego, & vir meus, & omnes ciues mei, & honorificabamus valde Fortem. Et nutriui eum cum labore multo. Et factum est, cum creuisset, & venisset accipere vxorem, feci diem epuli.

C A P. X.

Et factum est, cum introisset filius meus in thalamo suo, cecidit, & mortuus est: & euertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes ciues mei ad consolandum me, & quieui vsque in alium diem vsque nocte. Et factum est, cum omnes quieuissent vt me consolarentur vt quiescerem: & surrexi nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc campo: & cogito iam non reuertere in ciuitatem, sed hic consistere: & neque māducare, neque bibere, sed sine intermissione lugere, & ieiunare vsque dū moriar. Et dereliqui sermones in quibus eram, & respondi cum iracundia ad eam, & dixi, Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrū, & quæ nobis contingūt? Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata est, & luget validissime. Et nunc quoniam omnes lugemus, & tristes sumus: quoniam omnes contristati sumus, tu autem contristaris in vno filio? Interroga enim terram, & dicet tibi: quoniam hæc est, quæ debeat lugere casum tantorum super eam germinantium.

Et ex ipsa ab initio omnes nati, & alii veniūt: & ecce, penē omnes in perditionem ambulāt, & exterminium fit multitudo eorum. Et quis ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit, quā tu, quæ pro vno doles? Si autem dicis mihi, Quoniam non est planctus meus similis terræ: quoniam fructum ventris mei perdidit, quem cum mœroribus peperci, & cum doloribus genui: terra autem secūdam viam terræ, abiitque in ea multitudo præfens, quo modo euenit: & ego tibi dico, Sicut tu cum labore peperisti, sic & terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam. Nunc ergo retine apud te metipsam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerūt casus. Si enim iustificaueris terminum Dei, & cōsiliū suū recipies in tempore, & in talibus collaudaberis. Ingredere ergo in ciuitatem ad virum tuum. Et dixit ad me, Non faciam, neque ingrediar ciuitatem, sed hic moriar. Et apposui adhuc loqui ad eam, & dixi, Noli facere hunc sermonē, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Ierusalem. Vides enim quoniam sanctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrum demolitum est, & templum nostrum destructum est, & psalterium nostrum humiliatum est, & hymnus cōticuit, & exultatio nostra dissoluta est, & lumen candelabri nostri extinctum est, & arca testamenti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata sunt, & nomen quod inuocatum est super nos, penē prophanatum est: & liberi nostri cōtumeliam passi sunt, & sacerdo-

Heb. 11. f. & 12. a.

tes nostri succensi sunt, & Leuitæ nostri in captiuitatem abierunt, & virgines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres nostræ vim passæ sunt, & iusti nostri rapti sunt, & paruuli nostri perditii sunt, & iuuenes nostri serui erunt, & fortes nostri inuallidi facti sunt: & quod omnium maius, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua. nam & tradita est in manibus eorum qui nos oderunt. Tu ergo excute tuam tristitiam multam, & depone abs te multitudinem dolorum, vt tibi repropitietur Fortis, & requiæ faciet tibi Altissimus requiectionem laborum. Et factum est, cum loquebar ad eam, facies eius fulgebat subito & species, coruscus fiebat visus eius, vt essem pauens valde ad eam, & cogitare quid esset hoc. Et ecce, subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, vt comoueretur terra à mulieris sono. & vidi: & ecce, amplius mulier non comparebat mihi, sed ciuitas edificabatur, & locus demonstrabatur de fundamentis magnis: & timui, & clamaui voce magna, & dixi, Vbi est Vriel angelus, qui à principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis huius, & factus est finis meus in corruptionem, & oratio mea in improprium. Et cum essem loquens ego hæc, ecce venit ad me, & vidit me: & ecce eram positus vt mortuus, & intellectus meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam, & confortauit me, & statuit me super pedes meos, & dixit mihi, Quid tibi est? & quare conturbatus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? & quare conturbaris? Et dixi, Quoniam dereliquisti me, & ego quidem feci secundum sermones tuos, & exiui in campum: & ecce vidi, & video quod non possum enarrare. Et dixit ad me, Sta vt vir, & commonebo te. Et dixi, Loquere Domine meus tu in me, noli me derelinquere, vt non frustra moriar, quoniam vidi quæ non sciebam, & audio quæ non scio.

3b. Aut nunquid sensus meus fallitur, & anima mea somniat? Nunc ergo deprecor te, vt demonstres sermo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me, & dixit, Audi me, & doceam te, & dicam tibi de quibus times: quoniam Altissimus reuelauit tibi mysteria multa. Vidit rectam viam tuam, quoniam sine intermissione contristabar pro populo tuo, & valde lugebas propter Sion. Hic ergo intellectus visionis quæ tibi apparuit ante paululum. Quam vidisti lugentem, inchoasti consolari eam. Nunc autem iam speciem mulieris non vides, sed apparuit tibi ciuitas edificari: & quoniam enarrabat tibi de casu filii sui, hæc absolutio est. Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion: & quoniam dixit tibi quam & nunc conspicias, vt ciuitatem edificatam.

45. Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter quod erant anni scilicet triginta, quando non erat in ea adhuc oblatio oblata. Et factum est post annos triginta, edificauit Salomon ciuitatem, & obtulit oblationes: tunc fuit quando peperit sterilis filium. Et quod tibi dixit, quoniam nutriuit eum cum labore, hoc erat, habitatio in Ierusalem. Et quoniam dixit tibi, quod filius meus veniens in suo thalamo mortuus esset, & contigisset ei casus, hoc erat, quæ facta est ruina Ierusalem.

49. Et ecce, vidisti similitudinem eius: & quoniam filium lugeret, inchoasti consolari eam: & de his quæ contigerunt, hæc erant tibi aperienda. Et nunc videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es,

4. Efd. 4. b.

4. Efd. 9. c.

& quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem gloriæ eius, & pulchritudinem decoris eius. Propterea enim dixi tibi vt maneres in campo vbi domus non est edificata. Sciebam enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi ostendere hæc: propterea dixi tibi vt venires in agrum vbi non est fundamentum edifici. Nec enim poterat opus edifici hominis sustineri in loco, vbi incipiebatur Altissimi ciuitas ostendi. Tu ergo noli timere, neque expauescat cor tuum: sed ingredere, & vide splendorem & magnitudinem edifici, quantum capax est tibi visus oculorum videre: & post hæc audies quantum capit auditus aurium tuum audire. Tu enim beatus es præ multis, & vocatus es apud Altissimum sicut & pauci. Nocte autem quæ in crastinum futura est, manebis hic: & ostendet tibi Altissimus eas visiones supremorum, quæ faciet Altissimus his qui habitant super terram à nouissimis diebus. Et dormiui illam noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

C A P. X I.

T vidi somnium, & ecce ascēdebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennarum, & capita tria. Et vidi, & ecce expandebat alas suas in omnem terram, & omnes veteri cæli insufflabant in eam, & colligebantur. Et vidi, & de pennis eius nascebatur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant in pennaculis minutis & modicis. Nam capita eius erant quiescentia, & dimidium caput erat maius aliorum capitum, sed ipsa quiescebat cum eis. Et vidi, & ecce aquila volauit in pennis suis, & regnauit super terram, & super eos qui habitant in ea. Et vidi, quoniam subiecta erant ei omnia sub cælo, & nemo illi contradicebat, neque vnus de creatura quæ est super terram. Et vidi, & ecce surrexit aquila super vngues suos, & misit vocem penis suis, dicens, Nolite omnes simul vigilare, dormite vnusquisque in loco suo, & per tempus vigilate. Capita autem in nouissimo seruentur. Et vidi, & ecce vox non exibat de capitibus eius, sed de medietate corporis eius. Et numeravi contrarias pennas eius, & ecce ipsæ erant octo. Et vidi, & ecce à dextera parte surrexit vna penna, & regnauit super omnem terram. Et factum est cum regnaret, venit ei finis, & non apparuit locus eius: & sequens exurrexit, & regnabat. ipsa multum tenuit tempus. Et factum est cum regnaret, & veniebat finis eius, vt non appareret sicut prior. Et ecce vox emissa est illi, dicens, Audi tu quæ tanto tempore tenuisti terram: hæc annuntio tibi antequam incipias non apparere. Nemo post te tenebit tempus tuum, sed nec dimidium eius. Et leuauit se tertia, & tenuit principatum sicut & priores: & non apparuit & ipsa. Et sic contingebat omnibus aliis singularim principatum gerere, & iterum nusquam comparere. Et vidi, & ecce in tempore sequentes pennæ erigebantur à dextera parte, vt teneret & ipsa principatum: & ex his erant quæ tenebant, sed tamen statim non comparebant. Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed non tenebant principatum. Et vidi post hæc, & ecce non compareuerunt duodecim pennæ, & duo pennaculi: & nihil supererat in corpore aquilæ, nisi duo capita quiescentia & sex pennaculi. Et vidi, & ecce sex pennaculis diuisæ sunt duæ, & manserunt sub capite quod est ad dexteram partem. Nam quatuor manserunt in loco suo. Et vidi, & ecce subalares cogitabant se erigere & tenere

e principatus. ²⁶ Et vidi, & ecce vna erecta est, sed statim non comparuit. Et secundæ velocius, quam priores non comparuerunt. Et vidi, & ecce duæ quæ superauerunt apud semetipsas cogitabant & ipsæ regnarunt: & in eo cum cogitarent, ecce vnum quiescentium capitum quod erat medium, euigilabat. hoc enim erat duorum capitum maius. Et vidi quoniam cõpleta sunt duo capita secundum: & ecce cõuersum est caput cum his qui cū eo erant, & comedit duas subalares quæ cogitabāt regnare. Hoc autem caput perconterruit omnē terram, & dominabatur in ea his qui habitant terram cum labore multo, & potētatum tenuit orbis terrarum super omnes alas quæ fuerūt. Et vidi post hæc, & ecce medium caput subito nõ comparuit, & hoc sicut alæ. Superauerunt autem duo capita, quæ & ipsa similiter regnauerunt super terram, & super eos qui habitant in ea. Et vidi, & ecce, deuorauit caput à dextera parte illud quod à læuā. Et audiui vocem dicentem, mihi, Conspice cõtra te, & cõsidera quod vides. Et vidi, & ecce sicut leo concitatus de sylua rugiens: & vidi quoniam emittebat vocem hominis ad aquilam. Et dixit, dicens, Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altissimus tibi. Nonne tu es qui superasti de quatuor animalibus, quæ fecerant regnare in seculo meo, & vt per eos veniret finis temporum eorum. Et quartus veniens deuicit omnia animalia quæ transierunt, & potentatu tenuit seculum cū tremore multo, & omnem orbem cū labore pessimo, & inhabitauit tot tēporibus orbem terrarum cum dolore. Et iudicasti terram non cum veritate. Tribulasti enim mansuetos, & læsisti quiescentes, & dilexisti mendaces, & destruxisti habitationes eorum qui fructificabant, & humiliasti muros eorum qui te non nocuerūt. ⁴³ Et ascendit cõtumelia tua, vsque ad Altissimum, & superbia tua ad Fortem. Et respexit Altissimus superba tempora, & ecce finita sunt, & scelera eius completa sunt. Propterea non appareas tu aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennacula tua pessima, & capita tua maligna, & yngues tui pessimi, & omne corpus tuum vanum, vti refrigeretur omnis terra, & reuertatur libera de tua vi, & speret iudiciū & misericordiam eius qui fecit eam. CAP. XII.

Factum est, dum loqueretur leo verba hæc ad aquilam, & vidi: & ecce quod superauerat caput, & non comparuerūt quatuor alæ illæ quæ ad eum transierunt, & erectæ sunt, vt regnarent: & erat regnum eorum exile, & tumultu plenum. Et vidi, & ecce ipsa non apparebant, & omne corpus aquilæ incendebatur, & expauescebat terra valde, & ego à tumultu & excessu mentis, & à magno timore vigilauit, & dixi spiritui meo. Ecce tu præstitisti mihi hoc in eo, quod scrutaris vias Altissimi. Ecce adhuc fatigatus sum animo, & spiritu meo inualidus sum valde, & nec modica est in me virtus à multo timore, quam expaui nocte hac. Nunc ergo orabo Altissimum, vt me cõfortet vsque in finem. Et dixi, Dominator Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, & si iustificatus sum apud te præ multis, & si certè ascendit deprecatio mea ante faciem tuā, confortata me, & ostēde seruo tuo mihi interpretationem & distinctionem visus horribilis huius, vt plenissime cõsoleris animam meam. Dignum enim me habuisti ostendere mihi tēporum nouissima.

Et dixit ad me, Hæc est interpretatio visionis huius, Aquilam quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnū quod visum est in visione. Danieli fratri tuo. Sed nõ est illi interpretatum, quoniam ego nūc tibi interpretor. Ecce dies veniunt, & exurget regnum super terram, & erit timor acrior omnium regnorum quæ fuerunt ante eum. Regnabunt autem in ea reges duodecim, vnus post vnus. Nam secundus incipiet regnare, & ipse tenebit amplius tempus præ duodecim. Hæc est interpretatio duodecim alarum quas vidisti. Et quæ audisti vocē quæ locuta est, non de capitibus eius exeuntem, sed de medio corporis eius, hæc est interpretatio, quoniam post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, & periclitabitur vt cadat: & nõ cadet tunc, sed iterum constituetur in suum initium. Et quoniam vidisti subalares octo cohærentes alis eius, hæc est interpretatio, exurgent in ipso octo reges, quorum erunt tempora leuia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis perient. Appropinquante autem tempore medio, quatuor seruabuntur in tempore, cum incipiet appropinquare tempus eius vt finiatur: duæ verò in finem seruabuntur. Et quoniam vidisti tria capita quiescētia, hæc est interpretatio, in nouissimis eius suscitabit Altissimus tria regna, & reuocabit in ea multa, & dominabuntur terram: & qui habitant in ea, cū labore multo super omnes qui fuerunt ante hos: propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ. Isti enim erūt qui recapitulabūt impietates eius, & qui perficient nouissima eius. Et quoniam vidisti caput maius non apparens, hæc est interpretatio eius, quoniam vnus ex eis super lectum suum morietur, & tamen cum tormentis. ²⁷ Nam duo qui perseuerauerint, gladius eos comedet. Vnius enim gladius comedet qui cum eo: sed tamē hic gladio in nouissimis cadet. Et quoniam vidisti duas subalares traiciētes super caput quod est in dextera parte, hæc est interpretatio, hi sunt quos conseruauit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile, & turbationis plenum. Sicut vidisti & leonem, quem vidisti de sylua euigilantem & rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguētem eam, & iniustitias ipsius per omnes sermones eius sicut audisti: hic est ventus quem seruauit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorum, & arguet illos, & incutiet coram ipsis descriptiones eorum. Statuet enim eos in iudicio viuos: & erit, cū arguerit eos, tūc corripiet eos. Nam residuum populum meum liberabit cū miseria, qui saluati sunt super fines meos, & iucūdabit eos quoadusque veniet finis dies iudicii, de quo locutus sum tibi ab initio. Hoc somnium quod vidisti, & hæc interpretationes. Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretum hoc. Scribe ergo omnia ista in libro quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito: & docebis ea sapientes de populo tuo, quorum corda scis posse capere & seruare secreta hæc. Tu autem adhuc sustine hinc alios dies septē, vt tibi ostendatur quicquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi. Et profectus est à me. Et factū est, cū audisset omnis populus quoniam pertransierunt septem dies, & ego non fuisset reuersus in ciuitatem, & congregauit se omnis à minimo vsque ad maximum: & venit ad me, & dixerūt mihi dicentes, Quid peccauimus tibi, & quid iniuste

egimus in te, quoniam derelinquēs nos sedisti in loco hoc. Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus & nauis saluata à tempestate. Aut nō sufficiunt nobis mala quæ cōtingunt? Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat melius si essemus succensi & nos cum incendio Sion? Nec enim nos sumus meliores eorum qui ibi mortui sunt. & plorauerunt voce magna. Et respondi ad eos, & dixi, Confide Israel, & noli tristari tu domus Iacob. Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri in tentatione. Ego enim non dereliqui vos, neque excessi à vobis: sed veni in hunc locum, vt deprecarer pro desolatione Sion, vt quærerem misericordiam pro humilitate sanctificationis vestræ. Et nūc ite vnusquisque vestrum in domum suam, & ego veniam ad vos post dies istos. Et profectus est populus, sicut dixi ei, in ciuitatem: ego autem sedi in cāpo septem diebus, sicut mihi mandauit, & manducabam de floribus solummodò agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

CAP. XIII.

ET factū est post dies septem, & somniaui somniū noctē. & ecce, de mari ventus exurgebat, vt conturbaret omnes fluctus eius. Et vidi, & ecce, conualecebat ille homo cum millibus cæli: & vbi vultum suum vertebat vt consyderaret, tremebant omnia quæ sub eo videbantur: & vbicunque exhibat vox de ore eius, ardescebant omnes qui audiebant voces eius, sicut quiescit terra quando senserit ignem. Et vidi post hæc, & ecce cōgregabatur multitudo hominum, quorum nō erat numerus, de quatuor ventis cæli, vt debellarent hominem qui ascenderat de mari. Et vidi, & ecce sibi metipsi sculpsert montē magnū, & volauit super eum. Ego autē quæsiui videre regionem, vel locū vnde sculptus esset mons, & non potui. Et post hæc vidi, & ecce, omnes qui congregati sunt ad eum, vt expugnarent eum, timebant valde: tamen audebant pugnare. Et ecce, vt vidit impetum multitudinis venientis, non leuauit manum suam, neque phramæam tenebat, neque ali quod vas bellicosum, nisi solummodò vt vidi, quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis, & de labiis eius spiritus flammæ, & de lingua eius emittebat scintillas & tempestates, & cōmissa sunt omnia simul, hic flatus ignis, & spiritus flammæ, & multitudo tempestatis: & concidit super multitudinem in impetu, quæ præparata erat pugnare, & succendit omnes, vt subito nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodò puluis, & fumi odor: & vidi, & extimui. Et post hæc vidi ipsum hominem descendentem de monte, & vocantem ad se multitudinem aliam pacificam, & accedebat ad eū vultus hominum multorū quorūdam gaudentium, quorūdam tristantium: aliqui verò alligati, aliqui adducentes ex eis qui offerebātur. & ægrotauit à multitudine pauoris, & expergefactus sum, & dixi, Tu ab initio demōstrasti seruo tuo mirabilia hæc, & dignū me habuisti vt susciperes deprecationē meam: & nūc demonstra mihi adhuc interpretationem somnii huius. Sicut enim existimo in sensu meo, væ qui derelicti fuerūt in diebus illis: & multo plus væ his qui nō sunt derelicti. Qui enim nō sunt derelicti, tristes erant.

18. Intelligo nūc quæ sunt reposita in nouissimis diebus, & occurrent eis, sed & his qui derelicti sunt.
 19. Propter hoc venerūt enim in pericula magna, & necessitates multas, sicut ostendunt somnia hæc.
 20. Attamen facilius est periclitantē venire in hunc, quàm pertrāsire, sicut nubē à seculo, & nūc videre quæ cōtingunt in nouissimo. Et respondit ad me, & dixit, Et visionis interpretationē dicam tibi: & de quibus locutus es, adaperiam tibi. Quoniam de his dixisti qui derelicti sunt, hæc est interpretatio.
 23. Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodiuit. qui in periculo inciderūt, hi sunt qui habēt opera & fidem ad Fortissimum. Scito ergo quoniam magis beatificati sunt, qui derelicti super eos qui mortui sunt. Hæ interpretationes visionis, quia vidisti virum ascendentem de corde maris, ipse est quem conseruat Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: & ipse disponet, qui derelicti sunt. Et quoniam vidisti de ore eius exire, vt spiritum, & ignē, & tempestatem: & quoniam non tenebat phramæam, neque vas bellicosum: corruptit enim impetus eius multitudinem, quæ venerat expugnare eū. hæc est interpretatio. Ecce dies veniūt, quando incipiet Altissimus liberare eos qui super terram sunt: & veniet in excessu mentis super eos qui inhabitant terram. Et alii alios cogitabūt debellare: ciuitas ciuitatem, & locus locum, & gens aduersus gentem, & regnum aduersus regnum. Et erit, cum fient hæc, & contingent signa quæ antè ostendi tibi: & tunc reuelabitur filius meus, quem vidisti, vt virum ascendentem. Et erit quando audierint omnes gentes vocem eius: & derelinquet vnusquisque in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum: & colligetur in vnum multitudo innumerabilis, sicut volentes venire, & expugnare eum. Ipse autē stabit super cacumen mōris Sion. Sion autem veniet, & ostendetur omnibus parata & ædificata, sicut vidisti mōtem sculpi sine manibus. Ipse autem filius meus arguet quæ adinuenerunt gentes, impietates eorum has quæ tempestatem appropinquauerunt propter mala cogitamenta eorum & cruciamenta, quibus incipiēt cruciari: quæ assimilata sunt flammæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni assimilata est.
 39. Et quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificam, hæc sunt decem tribus, quæ captiuæ factæ sūt de terra sua in diebus Osee regis, quem captiuum duxit Salmanasar rex Assyriorum: & transtulit eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam. Ipsi autem sibi dederūt consilium hoc vt derelinquerent multitudinem gentium, & proficiscerēt in vltiorem regionem, vbi nūquam inhabitauit genus humanum: vel ibi obseruare legitima sua, quæ non fuerant seruantes in regione sua. Per introitus autem angustos fluminis Euphraten introierunt. Fecit enim eis tunc Altissimus signa, & statuit venas fluminis vsquequo transirent. Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni vnus & dimidii: nam regio illa vocatur Arsareth. Tunc inhabitauerūt ibi vsque in nouissimo tempore: & nunc iterum cum cœperint venire, iterum Altissimus statuet venas fluminis, vt possint trāsire: propter hæc vidisti multitudinem cū pacē. Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inueniun-

Matth. 24.

4. Reg. 17. a.

Exo. 14. c. ioc. 3. d.

41. tur intra terminum meum. Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinē earum, quæ collectæ sunt gentes, proteget eos qui superauerunt populum: & tunc ostendet eis multa plurima portenta. Et dixi ego, Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi virum ascendētem de corde maris. Et dixit mihi, Sicut nō potes hæc vel scrutari, vel scire quæ sunt in profundo maris: sic nō poterit quisque super terram videre filiū meum, vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore diei. Hæc est interpretatio somnii quod vidisti, & propter quod illuminatus es hīc solus. 42. dereliquisti enim tuam, & circa meā vacasti legem, & quæsisisti. Vitam enim tuam disposuisti in sapientia, & sensum tuum vocasti matrem: & propter hoc ostendi tibi merces apud Altissimū. erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar, & exponā tibi graua & mirabilia. Et profectus sum, & transii in cāpū, multum glorificans & laudans Altissimum de mirabilibus quæ per tempus faciebatur: & quoniam gubernat ipsum, & quæ sunt in temporibus illata, & sedi ibi tribus diebus. CAP. XI III.

E factum est tertio die, & ego sedebā sub quercu. & ecce, vox exiuit contra me de rubo, & dixit, Esdra Esdra. Et dixi, Ecce ego Domine. & surrexi super pedes meos. Et dixit ad me, Reuelās reuelatus sum super rubum, & locutus sum Moyse, quando populus meus seruebat in Aegypto, & misi eum, & eduxi populum meum de Aegypto, & adduxi eum super mōtem Sina, & detinebam eum apud me diebus multis: & enarraui ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta & finem: & præcepi ei, dicens, Hæc in palām facies verba, & hæc abscondes. Et nunc tibi dico, Signa quæ demonstraui, & somnia quæ vidisti, & interpretationes quas tu vidisti, in corde tuo reponere ea: tu enim recipieris ab omnibus, conuerteris residuus cum consilio meo & cum similibus tuis, vsquequo finiatur tempora. quoniā seculum perdidit iuuentutem suam, & tempora appropinquant senescere. Duodecim enim partibus diuisum est seculum, & transierunt eius decima & dimidium decimæ partis: supersunt autem eius post mediū decimæ partis. Nunc ergo dispone domū tuam, & corripe populum tuum, & consolare humiles eorū, & renuntia iam corruptelæ, & dimitte abs te mortales cogitationes, & proiice abs te pondera humana, & exue te iam infirmam naturam, & reponere in vnam partem molestissima tibi cogitamenta, & festina transmigrare à temporibus his: quæ enim vidisti nunc contigisse mala, iterum horū deteriora facient. Quātum enim inualidum fiet seculum à senectute, tantum multiplicabuntur super inhabitantes mala. Prolongauit enim se magis veritas, & appropinquauit mendacium, iam enim festinat venire, quam vidisti visionem. Et respōdi, & dixi coram te Domine, Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripiam præsentem populum: qui autē iterum nati fuerint, quis commonebit? Positum est ergo seculum in tenebris, & qui inhabitant in eo sine lumine. Quoniam lex tua incēsa est, propter quod nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ incipient opera. Si enim inueni in te gratiam, immitte in me spiritum sanctum, & scribam omne quod factum est in seculo ab initio, quæ erāt in lege tua scripta,

vt possint homines inuenire semitā: & qui voluerint viuere in nouissimis, viuant. Et respondit ad me, & dixit, Vadens cōgrega populum, & dices ad eos vt non quærant te diebus quadraginta. Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiā, Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scribendum velociter: & venias huc, & ego accendam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur quoadusque finiantur quæ incipies scribere. Et tunc perfectis quædam palām facies, quædam sapiētibus absconse trades: in crastinum enim hac hora incipies scribere. Et profectus sum, sicut mihi præcepit, & congregaui omnē populum, & dixi, Audi Israel verba hæc. Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Aegypto, & liberati sunt inde: & acceperunt legem vitæ, quam nō custodierūt, quam & vos post eos transgressi estis: & data est vobis terra in sortem, & terra Sion, & patres vestri, & vos iniquitatem fecistis, & nō seruaistis vias quas præcepit vobis Altissimus: & iustus iudex cū sit, abstulit à vobis in tēpore quod donauerat. Et nunc vos hīc estis, & fratres vestri introrsum vestrum sunt.

34. Si ergo imperaueritis sensui vestro, & erudieritis cor vestrum, viui cōseruati eritis, & post mortem misericordiam cōsequemini. Iudicium enim post mortem veniet, quando iterum reuiuiscemus: & tunc iustorum nomina parebunt, & impiorū facta ostēdentur. Ad me igitur nemo accedat nūc, neque requirat me vsque dies quadraginta. Et accepi quinque viros, sicut mandauit mihi, & profecti sumus in campum, & mansimus ibi. Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocauit me, dicens, Esdra aperi os tuum, & bibe quo te potauero. Et aperui os meū, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. hoc erat plenum sicut aqua: color autē eius vt igni similis. Et accepi, & bibi: & in eo cum bibissem, cor meū cruciabatur intellectu, & in pectus meum increfcebat sapientia. nam spiritus meus conseruabatur memoria. Et apertum est os meū, & nō est clausum amplius. Altissimus dedit intellectum quinque viris, & scripserunt quæ dicebantur excessiones noctis quas nō sciebāt. Noctē autem māducabant panem, ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam. Scripti sunt autem per quadraginta dies libri ducētiquatuor.

45. Et factum est cum cōpleuissent quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens, Priora que scripsisti, in palām pone, & legāt digni & indigni: nouissimos autem septuaginta cōseruabis, vt tradas eos sapiētibus de populo tuo. in his enim est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Et feci sic.

CAP. X V.
Ecce loquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ, quos immisero in os tuū, dicit Dominus: & fac vt in charta scribantur, quoniam fideles & veri sunt. Ne timeas à cogitationibus aduersum te, nec turbent te incredulitates dicentium. Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur. Ecce ego induco, dicit Dominus, super orbē terrarum mala, gladiū, & famem, & mortem, & interitum: propter quod superpolluit iniquitas omnem terram, & adimpleta sunt opera nociua illorū. Propterea dicit Dominus, Tam non silebo de impietatibus eorū quæ irreligiosè agunt, nec sustinebo in his quæ iniquè

Genes. 47. a.
Deut. 4. s.

Ab. 7. g.

Ezech. 3. a.
apoc. 10. b.

Matth. 14. a.
1. ioh. 1. c.

exercēt: ecce sanguis innoxius & iustus clamat ad me, & animæ iustorū clamant perseuerāter. Vindicans vindicabo illos dicit Dominus, & accipiam omnē sanguinem innoxium ex illis ad me. Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, iam nō patiar illum habitare in Terra-AEgypti: sed educam eū in manu potētī & brachio excelso, & percutiām plaga sicut prius, & corrūpam omnē terrā eius. Lugebit Agyptus, & fundamenta eius plaga, verberata, & castigatione quas inducet ei Deus. Lugebūt cultores operantes terrā, quoniam deficient semina eorū ab vredine & grandine, & à sydere terribili. Vx seculo, & qui habitant in eo: quia appropinquauit gladius & cōtritio eorum, & exurget gens cōtra gētem ad pugnam, & rhōphæa in manibus eorū. Erit enim inconstabilitio hominibus, & alii aliis inualescētes non curabūt regem suum, & principes viæ gestorū suorum in potētia sua. Cōcupiscet enim homo in ciuitatē ire, & non poterit. Propter superbiam enim eorum ciuitates turbabuntur, domus exterētur, homines metuēt.

19 Non miserebitur homo proximū suum ad irritū faciēdum domos eorum in gladiū, ad diripiendas substantias eorū propter famem panis & tribulationem multā. Ecce ego conuoco, dicit Deus, omnes reges terræ ad me verēdum, qui sunt ab Oriēte, & ab Austro, ab Euro, & à Libano, ad cōuertendos in se, & reddere quæ dederūt illis: sicut faciunt vsque hodie electis meis, sic faciam & reddā in sinu eorum. Hæc dicit Dominus Deus. Non parcat dextera mea super peccatores, nec cessabit rhōphæa super effundētes sanguinem innoxiiū super terram. Exiit ignis ab ira eius, & deuorauit fundamenta terræ, & peccatores quasi stramen incēsum.

24 Vx eis qui peccāt, & non obseruāt mandata mea: dicit Dominus. Nō parcā illis. Discedite filii à potestate. nolite cōtaminare sanctificationē meam, quoniam nouit Dominus omnes qui delinquent in illum, propterea tradidit eos in mortē & in occisionē. Iam enim venerunt super orbē terrarum mala, & manebitis in illis. non enim liberabit vos Deus, propter quod peccastis in eū. Ecce visio horribilis, & facies illius ab Oriēte. Et exiēt nationes draconū Arabum in curribus multis, & sicut flatus, eorū numerus fertur super terram, vt iam timeant & trepidēt omnes qui illos audiēt. Carmo nīi insaniētes in ira, & exiēt vt apri de sylua, & adueniēt in virtute magna, & cōstabunt in pugnam cum illis, & vastabūt portionē terræ Assyriorū. Et post hæc superualescent dracones natiuitatis suæ memores, & cōuertent se cōspirātes in virtute magna ad persequendos eos. Isti turbabuntur & silebunt in virtute illorū, & conuertēt pedes suos in fugam, & à territorio Assyriorum subleffor obfidebit eos, & consumet vnum ex illis, & erit timor & tremor in exercitu illorū, & contētio in reges ipsorū. Ecce nubes ab Oriēte, & à Septētrione vsq; ad Meridianum, & facies earū horrida valde, plena iræ & procellæ, & collident se inuicem, & collident sydus copiosum super terrā, & sydus illorū, & erit sanguis à gladio vsque ad vētrem, & fimus hominis vsque ad substramē cameli, & erit timor & tremor multus super terrā, & horrebunt qui videbūt iram illam, & tremor apprehendet illos: & post hæc mouebūtur nimbi copiosi à Meridiano & Septētrione, & portio alia ab Occidentē, & su-

perinualescent venti ab Oriente, & recludēt eam, & nubem quā suscitauit in ira, & sydus ad faciendam exterritationē ad Oriētalem ventum & Occidētem violabitur: & exaltabūtur nubes magnæ & validæ plenæ iræ, & sydus, vt exterreāt omnem terrā, & inhabitātes eam, & infundent super omnem locū altum & eminentē sydus terribile, ignē & grādinem, & rhōphæas volātes, & aquas multas, vt etiā impleantur omnes cāpi, & omnes riui plenitudine aquarum multarū, & demolientur ciuitates, & muros, & mōtes, & colles, & ligna sylvarum, & fœnum pratorum, & frumēta eorū. Et trāsibunt constantes vsque Babylonem, & exterēt eam: cōuenient ad ipsam, & circuibūt eam, & effundent sydus & omnē iram super eam, & subibit puluis & fumus vsque in cælum, & omnes in circuitu lugebūt eam, & qui sub ea remanserint, seruiēt his qui exterruerūt. Et tu Asia cōcors in spem Babylonis, & gloria personæ eius: vx tibi misera propter quod assimilasti ei, & ornasti filias tuas in fornicatione ad placēdum & gloriandū in amatoribus tuis, qui tecum cupierūt semper fornicari.

Odibilem imitata es in omnibus operibus eius, & in adinuentionibus eius: propterea dicit Deus. Immittā tibi mala, viduitatē, paupertatē, & famem, & gladium, & pestem, ad deualtādas domos tuas à violatione, & morte, & gloria virtutis suæ. Sicut flos siccat, cum exurget ardor qui emissus est super te, infirmaberis vt paupercula plagata & castigata à mulieribus, vt nō possint te suscipere potentes & amatores. Nunquid ego sic zelabor te, dicit Dominus, nisi occidisses electos meos in omni tempore, exaltās percussione manuum, & dicēs super mortem eorum, cum inebriata esses. Exorna speciem vultus tui. Merces fornicationis tuæ in sinu tuo, propter hoc redditionem accipies. Sicut facies electis meis, dicit Dominus: sic faciet tibi Deus, & tradet te in malū. Et nati tui fame interient: & tu rhōphæa cades, & ciuitates tuæ cōterentur, & omnes tui in campo gladio cadent. Et qui sunt in montibus, fame peribunt, & manducabunt carnes suas, & sanguinē bibent à fame panis & siti aquæ. Infœlix per maria venies, & rursū accipies malū. Et in transitu allident ciuitatem occisam, & exterent aliquam portionem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabūt, rursū reuertētes ad Babylonem subuersam. Et demolita, eris illis pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis: & deuorabunt te & ciuitates tuas, terram tuam & mōtes tuos, omnes syluas tuas & lignum fructiferū igni comburent. Filios tuos captiuos ducent, & cēsum tuum in prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAP. XVI.

AE tibi Babylon & Asia, vx tibi Agypte & Syria. Præcingite vos faccis & ciliciis, & plangite filios vestros, & dolete: quoniā appropinquauit contritio vestra. Immissus est vobis gladius, & quis est qui auertat illum? Immissus est in vobis ignis, & quis est qui extinguat illum? Immissa sunt vobis mala, & quis est qui repellat ea?

Nunquid repellat aliquis leonem esurientē in sylua, aut extinguet ignem in stipula mox quando cœperit ardere? Nunquid repellat aliquis sagittā à sagittario forti missam? Dominus fortis immittit mala, & quis est qui repellat ea? Exiit ignis ex iracūdia eius, & quis est qui extinguat eū? Coruscabit,

& quis non timebit? Tonabit, & quis non pauebit?
 11 Dominus cōminabitur, & quis nō funditus con-
 teretur à facie ipsius? Terra tremuit & fundamen-
 ta eius: mare fluctuat de profundo, & fluctus eius
 disturbabuntur, & pisces eius à facie Domini, & à
 gloria virtutis eius: quoniā fortis dextera eius quæ
 arcum tēdit: sagittæ eius acutæ quæ ab ipso mittū-
 tur, non deficiēt cum cōeperint mitti in fines ter-
 ræ. Ecce mittūtur mala, & non reuertētur, donec
 veniant super terrā. Ignis succenditur, & nō extin-
 guetur, donec cōsumat fundamenta terræ. Quē-
 admodū non redit sagitta missa à valido sagitta-
 rio: sic non reuertētur mala quæ missa fuerint in
 terram. Væ mihi, væ mihi: quis me liberabit in il-
 lis diebus? Initium dolorū & multi gemitus, initium
 famis & multi interitus, initium bellorū & formi-
 dabunt potestates, initium malorum & trepidabunt
 omnes. In his quid faciā cum venerint mala? Ecce
 fames & plaga & tribulatio & angustia missa sunt
 flagella in emendationē, & in his omnibus se non
 cōuertent ab iniquitatibus suis, neque flagellorū
 memores erunt semper. Ecce, erit annonæ vilitas
 super terrā, sic vt putent sibi esse directam pacem,
 & tunc germinabunt mala super terrā, gladius, fa-
 mes, & magna cōfusio. A fame enim plurimi qui
 inhabitant terrā interient, & gladius perdet cæte-
 ros qui superauerint à fame, & mortui sicut ster-
 cora proiciuntur, & non erit qui consoletur eos.
 derelinquetur enim terra deserta, & ciuitates eius
 deiiciētur. Non derelinquetur qui colat terram,
 & qui seminet eam. Ligna dabunt fructus, & quis
 vindemiabit illā? Vua matura fiet, & quis calcabit
 illā? erit enim locis magna desertio. Cupiet enim
 homo hominē videre, vel vocem eius audire. Re-
 linquentur enim de ciuitate decē, & duo de agro
 qui absconderint se in densis nemoribus, & scissu-
 ris petrarū. quēadmodum derelinquuntur in oli-
 ueto & singulis arboribus tres aut quatuor oliuæ,
 31 aut sicut in vinea vindemiata racemi relin-
 quuntur ab his qui diligēter vineam scrutātur: sic relin-
 quētur in diebus illis tres aut quatuor ab scrutan-
 tibus domos eorū in rhōphā. Et relinquetur ter-
 ra deserta, & agri eius inueterabunt, & viæ eius &
 omnes semitæ eius germinabunt spinas, eo quod
 nō transient homines per eam. Lugebūt virgines
 non habētes sponfos, lugebūt mulieres nō haben-
 tes viros, lugebunt filia earū non habētes adiuto-
 rium. Sponsi earū in bello consumētur, & viri ea-
 rum in fame exterētur. Audite verò ista, & cogno-
 scite ea serui Domini. Ecce verbū Domini, excipi-
 te illud: ne diis credatis de quibus dicit Dominus,
 38 Ecce appropinquāt mala, & non tardant. Quem-
 admodum prægnās cum parit in nono mense fi-
 lium suū, appropinquāte hora partus eius ante ho-
 ras duas vel tres, dolores circumeūt vētrem eius,
 & prodeunte infante de ventre nō tardabunt vno
 puncto: sic non morabūtur mala ad prodeundum
 super terrā, & seculum gemit, & dolores circūte-
 nebunt illud. Audite verbū, plebs mea: parate vos
 in pugnā, & in malis sic estote, quasi aduenæ ter-
 ræ. Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit, quasi
 qui perditurus. Qui mercatur, quasi qui fructum
 non capiat: & qui ædificat, quasi non habitaturus.
 44 Qui seminat, quasi qui non metet: sic & qui vineā
 putat, quasi non vindemiaturus. Qui nubunt, sic
 quasi filios nō facturi: & qui non nubūt, sic quasi

vidu. Propter quod qui laborant, sine causa labo-
 rant. Fructus enim illorum alienigenæ metent, &
 substantiam illorū rapiant, & domos euertent, & fi-
 lios eorū captiuabunt, quia in captiuitate & fame
 generāt natos suos. Et qui negotiantur in rapina,
 quātum diu exornant ciuitates & domos suas, &
 possessiones & personas suas, tātō magis adzela-
 bor eos super peccata sua, dicit Dominus. Quo modo
 zelatur fornicaria mulierē idoneam, & bonā val-
 de, sic zelabitur iustitia iniquitatem cum exornat
 se, & accusat eam in facie, cū venerit qui defendat
 exquirētem omne peccatū super terrā. Propter
 ea nolite similari ei, nec operibus eius, quoniā ad-
 huc pusillū, & tolletur iniquitas à terra, & iustitia
 regnabit in vos. Non dicat peccator se nō peccas-
 se: quoniam carbones ignis cōbūret super caput
 eius qui dicit, Non peccaui corā Domino Deo &
 gloria ipsius. Ecce Dominus cognoscet omnia o-
 pera hominū, & adinuationes illorum, & cogita-
 tiones illorū, & corda illorū. Dixit enim, Fiat ter-
 ra, & facta est: fiat cælum, & factū est. Et in verbo
 illius stellæ fundatæ sunt, & nouit numerū stella-
 rum. Qui scrutatur abyssum, & thesauros illarū:
 qui mētus est mare, & cōceptum eius. Qui cōclu-
 sit mare in medio aquarū, & suspēdit terram su-
 per aquas verbo suo. Qui extēdit cælum quasi ca-
 merā, super aquas fundauit eū. Qui posuit in de-
 serto fontes aquarū, & super verticem montiū la-
 cus adēmittēdum flumina ab eminenti petra, vt
 potaret terrā. Qui fluxit hominem, & posuit cor-
 suum in medio corporis, & misit ei spiritū, vitā, &
 intellectum, & spiramē Dei omnipotētis qui fecit
 omnia, & scrutinat omnia abscondita in absconditis ter-
 ræ. Hic nouit adinuationem vestrā, & quæ cogita-
 tis in cordibus vestris, peccātes, & volentes occul-
 tare peccata vestra. Propter quod Dominus scru-
 tinando scrutinauit omnia opera vestra, & tradu-
 cet vos omnes, & vos cōfusi eritis cū processerint
 peccata vestra corā hominibus, & iniquitates erūt
 quæ accusatores stabunt in die illō. Quid facietis:
 aut quomodo abscondetis peccata vestra corā Deo
 & angelis eius? Ecce iudex Deus, timete eū. Desi-
 nite à peccatis vestris, & obliuiscamini iniquitates
 vestras iam agere eas in sempiterno, & Deus edu-
 cet vos, & liberabit de omni tribulatione. Ecce e-
 nim incenditur ardor super vos turbæ copiosæ, &
 rapiant quosdam ex vobis, & cibabūt idōlis occi-
 sos: & qui cōsenserint eis, erunt illis in derisum, &
 in improprium, & in conculcationē. erit enim lo-
 cis locus, & in vicinas ciuitates exurrectio multa
 super timentes Dominū. Erunt quasi infāni, nemi-
 ni parcentes ad diripiēdum & deuastādum adhuc
 timentes Dominū: quia deuastabunt & diripient
 substantias, & de domibus suis eos eiicient. Tunc
 parebit probatio electorum meorū, vt aurū quod
 probatur ab igne. Audite dilecti mei, dicit Domi-
 nus: Ecce adsunt dies tribulationis, & de his libe-
 rabo vos. Ne timeatis, nec hæsitetis: quoniā Deus
 dux vester est. Et qui seruat mandata & præcepta
 mea, dicit Dominus Deus, ne præponderent vos
 peccata vestra, ne superleuent se iniquitates ve-
 stræ. Væ qui constringuntur à peccatis suis, & ob-
 teguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodum
 ager constringitur à sylua, & spinis tegitur semita
 eius per quam non transit homo, & excluditur,
 & mittitur ad deuorationem ignis.

Ecclesi. 13. c.
Iuc. 16. c.

Gènes. i. a.

Psal. 146.

t. i.

MIRARI non desino exactlonis vestrae instantiam. Exigitis enim vt librum Chaldaeo sermone conscriptum, ad Latinum sty- lum traham, librum vtique Tobiae: quem Hebraei de catalogo diuinarum scripturarum secantes, his quae hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebraeorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Pharisaeorum displicere iudicio, & episcoporum iussionibus deser- uire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldaeorum lingua sermoni Hebraico, vtriusque linguae peritissimum loquacem reperiens, vnus diei labore arripui: & quicquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario sermonibus Latinis exposui. Ora- tionibus vestris mercedem huius operis compensabo, cum gratum vobis didicero me, quod iubere estis dignati, compleisse.

Liber Tobiae.

CAP. I.

TOBIAS ex tribu & ciuitate Nephthali, quae est in superioribus Galilaeae supra Naasson, post viam quae ducit ad Occidentem, in sinistro habens ciuitate Sephet: cum captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captiuitate tamen positus, viam veritatis non deseruit, ita vt omnia quae habere poterat, quotidie concaptiuis fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret. Cumque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile ges- sit in opere. Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboam fecerat rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium: & pergebat in Ierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiua sua, & decimas suas fideliter offerens, ita vt in tertio anno proselytis & aduenis ministraret omnem decimationem. Haec & his similia secundum legem Dei puerulus obseruabat. Cum vero factus fuisset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua: genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei, quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato. Igitur cum per captiuitatem deuenisset cum uxore sua & filio in ciuitatem Ninuien, cum omni tribu sua: & cum omnes ederent ex cibis gentium, iste custodiuit animam suam, & nunquam contaminatus est in escis eorum. Et quonia memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis: & dedit illi potestatem quocumque vellet, ire, habens libertatem quaecumque facere voluisset. Pergebat ergo ad omnes qui erant in captiuitate, & monita salutis dabat eis. Cum autem venisset in Rages ciuitatem Medorum, & ex his quibus honoratus fuerat a rege, habuisset decem talenta argenti: & cum in multa turba generis sui Gabelum egen- tem videret qui erat ex tribu eius, sub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti. Post multum vero temporis mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Israel exosos haberet in conspectu suo, Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, diuidebatque unicuique, prout poterat, de facultatibus suis. Esurientes alebat, nudisque vestimenta praebat, & mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat. Denique cum reuersus esset rex Sennacherib fugiens a Iudaea plagam, quam circa eum fecerat Deus propter

blasphemiam suam, & iratus multos occideret ex filiis Israel, Tobias sepeliebat corpora eorum. At ubi nuntiatum est regi, iussit eum occidi, & tulit omnem substantiam eius. Tobias vero cum filio suo, & cum vxore fugiens, nudus latuit, quia mul- ti diligebant eum. Post dies vero quadragintaquinque occiderunt regem filii ipsius: & reuersus est Tobias in domum suam, omnisque facultas eius restituta est ei.

CAP. II.

Ost haec vero cum esset dies festus Domini, & factum esset pradium bonum in domo Tobiae, dixit filio suo, Vade, & adduc aliquos de tribu nostra timetes Deum, vt epulen- tur nobiscum. Cumque abiisset, reuersus nuntia- uit ei vnus ex filiis Israel iugulatum iacere in pla- tea. Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, ieiunus peruenit ad corpus: tollensque illud portauit ad domum suam occulte, vt dum sol occubuisset, caute sepeliret eum. Cumque oc- cultasset corpus, manducauit panem cum lactu & tremore, memorans illum sermonem quem dixit Dominus per Amos prophetam, Dies festi vestri conuertetur in lamentationem & luctum. Cum ve- ro sol occubuisset, abiit, & sepeliuit eum. Arguebant autem eum omnes proximi eius, dicentes, Iam huius rei causa interfici iussus es, & vix effugisti mortis imperium, & iterum sepelis mortuos. Sed Tobias plus timens Deum quam regem, rapiebat corpo- ra occisorum, & occultabat in domo sua, & me- diis noctibus sepeliebat ea. Contigit autem, vt quadam die fatigatus a sepultura, veniens in do- mum suam, iactasset se iuxta parietem, & obdor- misset: & ex nido hirundinum dormienti illi cali- da stercora inciderent super oculos eius, fieretque caecus. Hanc autem tentationem ideo permisit Do- minus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiae eius, sicut & sancti Iob. Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum, quod plaga caecitatis eueniret ei: sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus die- bus vitae suae. Nam sicut beato Iob insultabant re- ges: ita isti parentes & cognati eius irridebant vitam eius, dicentes, Vbi est spes tua, pro qua elemosy- nas & sepulturas faciebas? Tobias vero increpabat eos, dicens, Nolite ita loqui, quoniam filii sancto- rum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo. Anna vero vxor eius ibat ad opus textri- num quotidie: & de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferebat. Vnde factum est, vt haedum caprarum accipiens detulisset domum. Cuius cum vocem balantis vir eius audisset, dixit, Videte ne forte furtiuus sit: reddite eum do-

Tobias captiuus inter Assyrios viam veritatis non deseruit.

3-Reg. 17.2.

Misericors Tobias.

Fugit idola. 3-Reg. 12.6.

Exod. 22. d. deut. 12.2.

Ducit uxorem Annam, ex qua Tobiam generat. num. 36. c.

Filium infantulum docet Deum.

Genes. 43.

Inuenit gratiam coram Salmanasar.

Succurrit Gabelo egenti.

Charitas Tobiae in fratres.

4-Reg. 19. g. ezech. 42. d. eia. 2. g. 1. mach. 7. f. 2. mach. 8. c.

4-Edr. 3. c.

Tobias fugit facie Sennacherib. Nouertitur.

4-Reg. 19. g. 2. paral. 2. c.

Tobias inuitat timentes Deum ad prandium.

Relictis conuiuiis, tollit corpus mortuum in domum vt sepeliat.

Amos 8. c. 1. mach. 1. d.

Arguitur Tobias a propinquis. 3. r. d.

Efficitur caecus in exemplum patientiae posteris.

Tobiam parentes irridet, quos increpat.

Vxor Tobiae textrix.

Innocentia Tobiae. Deut. 22. a.

CAP. IIII.

minis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Ad hæc vxor eius irata respōdit, Manifestè vana facta est spes tua, & elemosynæ tuæ modo apparuerūt. Atque his, & aliis huiusmodi verbis exprobrabat ei.

Vnc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lachrymis, dicens, Iustus es Domine, & omnia iudicia tua iusta sunt: & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & iudicium. Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum. Quoniam non obediimus præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem, & captiuitatem, & mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos. Et nunc Domine magna iudicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & non ambulauimus synceriter coram te. Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecū, & præcipe in pace recipi spiritum meum. expedit enim mihi mori magis quam viuere. Eadē itaque die contigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorum, & ipsa audiret improperium ab vna ex ancillis patris sui, quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos mox vt ingressi fuissent ad eam. Er go cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens, Amplius ex te non videamus filium, aut filiam super terrā, interfecitrix virorum tuorum. Nunquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: sed in oratione persistens cum lachrymis deprecabatur Deum, vt ab isto improperio liberaret eam.

Factum est autem die tertia, dum compleret orationem, benedicēs Dominum, dixit, Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum: qui cum iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his qui inuocant te. Ad te Domine faciem meam cōuerto, ad te oculos meos dirigo. Peto Domine vt de vinculo improperii huius absoluas me, aut certè desuper terram eripias me. Tu scis Domine quia nunquam concupiui virum, & mundam seruauī animam meam ab omni concupiscentia. Nunquam cum ludentibus miscui me: neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere. Et aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan mihi non fuerunt digni: quia forsitan viro alii conseruasti me. Non est enim in hominis potestate cōsiliū tuum. Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quod vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in corruptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum, exultationem infundis. Sit nomen tuum Deus Israel benedictū in secula. In illo tempore exauditæ sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei, & missus est angelus Domini sanctus Raphael, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

Gitur cum Tobias putaret orationē suam exaudiri vt mori potuisset, vocauit ad se Tobiam filium suum, dixitque ei, Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo quasi fundamentum construe. Cum acceperit Deus animam meam, corpus meū sepeli: & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius. memor enim esse debes quæ & quanta pericula passa sit propter te in vtero suo. Cum autem & ipsa compleuerit tempus vitæ suæ, sepelias eam circa me. Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & caue ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri. Ex substātia tua fac elemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vilo paupere: ita enim fiet vt nec à te auertatur facies Domini. Quo modo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguū libeter impertiri stude. Præmium enim bonū tibi thesaurisas in die necessitatis, quoniam elemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit corā summo Deo, elemosyna omnibus facientibus eam. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione: & præter vxorem tuam nūquam patiaris crimen scire. Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercennarii tui apud te omnino non remaneat. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Panem tuum cum esurientibus & egenis comedet: & de vestimētis tuis nudos teget. Panem tuū, & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus. Consiliū semper à sapiente perquire. Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant. Indico etiā tibi fili mi dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses, Gabelo, in Rages ciuitate Medorum, & chirographum eius apud me habeo: & ideo perquire quomodo ad eū peruenias, & recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographum suum. Noli timere fili mi: pauperē quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

CAP. V.

Vnc respondit Tobias patri suo, & dixit, Omnia quæcunque præcepisti mihi faciā pater. Quomodo autem pecuniam hanc requirā, ignoro. ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neque viam, per quā pergatur illuc, aliquādo cognoui. Tunc pater suus respondit illi, & dixit, Chirographum quidem illius apud me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet. Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salua mercede sua: dum adhuc viuo, vt recipias eam. Tunc egressus Tobias, inuenit iuuenē splendidum, stantem, præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum. Et ignorans quod angelus Dei esset, salutauit eum, & dixit, Vnde te habemus bone iuuenis?

Exhortatio Tobie ad filium cum iam se moriturum putaret.

Mater honoranda. eccl. 7. c. exod. 10. b.

Deus in corde habendus.

Elemosyna. luc. 14. c. prouer. 3 b. eccl. 4. a. & 14. b. Eccl. 35. a.

Eccl. 24. c.

Eccl. 19. c.

Fornicatio. 1. thesal. 4. a.

Superbia.

Genes 3.

Merces operarii. leui. 19. c. deut. 24. c. Matth. 7. b.

Efuriens. luc. 14. c.

Sepultura.

Consiliū.

Benedicendus Deus.

Pecuniam Gabelo mutuata sub chirographo indicat. 5. 1. c.

Paupertas cum timore Dei. Rom. 8. d.

Tobias missus à patre in Rages ad Gabelū, querit socium itineris.

Occurrit ei Raphael quem ad patrem introducit.

Vxor exprobrat ei elemosynas. iob. 26.

Oratio Tobie ad Deum.

Deut. 28. c.

Sara filia Raguelis patitur improperium ab ancilla patris sui.

Oratio Saræ cū ieiunio, vt ab improperio liberetur.

Innocētia Saræ.

Castitas.

Dei cōsiliū contra hominis potestatem.

Eodem tempore exaudiuntur preces Tobie & Saræ.

t. ii.

Tobias.

B At ille respondit, Ex filiis Israel. Et Tobias dixit ei, Nosti viam quæ ducit in regionem Medorum? **C** Cui respōdit, Noui, & omnia itinera eius frequenter ambulavi, & mansi apud Gabelum fratrem nostrum qui moratur in Rages ciuitate Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis. Cui Tobias ait, Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nuntiem patri meo. **10** Tunc ingressus Tobias, indicauit vniuersa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogauit vt introiret ad eum. Ingressus itaque salutauit eum, & dixit, Gaudium tibi sit semper. Et ait Tobias, Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video? Cui ait iuuenis, Forti animo esto: in proximo est vt à Deo cureris. Dixit itaq; illi Tobias, Nunquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum? & cum redieris, restituum tibi mercedem tuam. Et dixit ei angelus, Ego ducam, & reducam eum ad te. Cui Tobias respondit, Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu? Cui Raphael angelus dixit, Genus quæris mercennarij: an ipsum mercenarium qui cum filio tuo eat? Sed ne forte sollicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiæ magni filius. Et Tobias respondit, Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quòd voluerim cognoscere genus tuum. Dixit autem illi angelus, Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam filium tuum. Respondens autem Tobias, ait, Bene ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & angelus eius comitetur vobiscum. Tunc paratis omnibus quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo & matri suæ, & ambulauerunt ambo simul. Cùmque profecti essent, cœpit mater eius flere, & dicere, Baculum senectutis nostræ tulisti, & trāsmisisti à nobis. Nunquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum. Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias computaremus hoc, quòd videbamus filium nostrum. Dixitque ei Tobias, Noli flere, saluus perueniet filius noster, & saluus reuertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum. Credo enim quòd angelus Dei bonus comitetur ei, & bene disponat omnia quæ circa eum geruntur, ita vt cum gaudio reuertatur ad nos. Ad hanc vocem cessauit mater eius flere, & tacuit.

C A P. V I.

Rosectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit prima mansione iuxta fluuium Tigris. Et exiuit vt lauaret pedes suos, & ecce piscis immanis exiuit ad deuorandum eum. Quem expauescens Tobias, clamauit voce magna, dicēs, Domine, inuadit me. Et dixit ei angelus, Apprehende branchiam eius, & trahe eum ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in siccum, & palpitare cœpit ante pedes eius. Tunc dixit ei angelus, Exentera hunc piscem: & cor eius, & fel, & iecur repone tibi. sunt enim hæc necessaria ad medicamenta vtiliter. Quod cum fecisset, assauit carnes eius, & secum tulerunt in via: cætera salierunt quæ sufficerent eis, quousque peruenirent in Rages ciuitatem Medorum. Tunc interrogauit Tobias angelum, & dixit ei, Obsecro te Azaria frater, vt dicas mihi, quod remedium habebunt ista quæ de pisce seruari iussisti? Et respondens angelus, dixit ei, Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita

vt vltra non accedat ad eos. Et fel valet ad vngendos oculos in quibus fuerit albugo, & sanabuntur. **10** Et dixit ei Tobias, Vbi vis vt maneamus? Respondensque angelus, ait, Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque foeminam vllam habet aliam præter eam. Tibi debetur omnis substantia eius, & oportet eam te accipere coniugem. Pete ergo eam à patre eius, & dabit tibi eam in vxore. Tunc respondit Tobias, & dixit, Audio quia tradita est septē viris, & mortui sunt: sed & hoc audiui, quia dæmonium occidit illos. **15** Timeo ergo, ne forte & mihi hæc eueniat: & cum sim vnicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos. Tunc angelus Raphael dixit ei, Audi me, & ostendam tibi qui sunt quibus præualere potest dæmonium. Hi nanque qui coniugiū ita suscipiunt, vt Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos. Tu autē cum acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies cōtinens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea. Ipsa autem nocte, incenso iecore piscis, fugabitur dæmonium. Secunda verò nocte, in copulatione sanctorum patriarcharum admittēris. Tertia autē nocte benedictionem consequēris, vt filii ex vobis procreentur incolumēs. Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, vt in semine Abraham benedictionem in filiis consequaris.

C A P. V I I.

Ingressi sunt autem ad Raguelem, & susceperunt eos Raguel cum gaudio. Intuensque Tobias Raguel, dixit Annæ vxori suæ, Quam similis est iuuenis iste consobrino meo? Et cū hæc dixisset, ait, Vnde estis iuuenes fratres nostri? At illi dixerunt, Ex tribu Nephthali sumus, ex captiuitate Niniue. Dixitque illis Raguel, Nostis Tobias fratrem meum? Qui dixerunt, Nouimus. Cùmque multa bona loqueretur de eo, dixit angelus ad Raguelem, Tobias, de quo interrogas, pater istius est. Et misit se Raguel, & cū lachrymis osculatus est eum, & plorans supra collum eius, dixit, Benedictio sit tibi fili mi, quia boni & optimi viri filius es. Et Anna vxor eius, & Sara ipsorum filia lachrymata sunt. Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietem, & parari cōuiuium. Cùmque hortaretur eos discumbere ad prandium, Tobias dixit, Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram filiam tuam. Quo audito verbo Raguel, expauit sciens quid eueniret illis septē viris qui ingressi sunt ad eam: & timere cœpit ne forte & huic similiter cōtingeret. Et cum nutaret, & nō daret petenti vllum respōsum, dixit ei angelus, Noli timere dare eam isti, quoniam huic timēti Deum debetur cōiunx filia tua: propterea alius non potuit habere illam. **12** Tunc dixit Raguel, Non dubito quòd Deus precēs & lachrymas meas in cōspectu suo admiserit. **14** Et credo quoniam ideo fecit vos venire ad me, vt ista coniungeretur cognationi suæ. Secundum legem Moyfi: & nūc noli dubium gerere quòd tibi eam tradam. Et apprehēdens dexteram filia suæ, dextræ Tobia tradidit, dicens, Deus Abraham,

Tobias patri permittit angelus sanitatem.

Angelo comite proficitur Tobias.

3.10.2.

Flet mater, quæ pater cōsolatur.

Tobias inuasus à pisce liberatur ab angelo.

Angeli monitu referuat sibi cor piscis, fel, & iecur.

Rogatus angelus à Tobias ad quæ medicamenta hæc conferat declarat.

Num. 27. 2. 36. Hortatur Raphael Tobias ad coniugium Saræ.

Docet eum (ang.) scire nuptiarum.

3.14.2. b.

Ingreditur Raphael & Tobias domum Raguelem, à quo benignissime suscipiuntur.

Tobias petit filiam Raguelem sibi dari in vxore.

Eam tradit ei Raguel.

Num. 36. 2.

Benedictio conjugalis.

D & Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit, & ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. Et accepta charta, fecerunt conscriptionem coniugii. Et post hæc epulati sunt, benedicentes Deum. Vocauitque Raguel ad se Annam uxorem suam, & præcepit ei vt præpararet alterum cubiculum. Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lachrymata est. Dixitque ei, Forti animo esto filia mea: Dominus cæli det tibi gaudium pro tædio quod perpessa es.

C A P. V I I I.

Postquam verò cœnauerunt, introduxerunt iuuenem ad eam. Recordatus itaque Tobias sermonum angeli, protulit de cassidili suo partem iecoris, posuitque eam super carbones viuos. Tunc Raphael angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud in deserto superioris Aegypti. Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei, Sara, leurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secūdum cras: quia his tribus noctibus Deo iungimur: tertia autem transacta nocte in nostro erimus cōiugio. Filii quippe sanctorum sumus, & non possumus ita cōiungi sicut gentes quæ ignorant Deum. Surgentes autem pariter, instanter orabāt ambo simul, vt sanitas daretur eis.

Tobias introduxit ad Saram, assistit partem iecoris.

Raphael ligat dæmonium.

Tobias hortatur Saram ad orationem. 1. Corinth. 7. 4.

Oratio Tobias.

Genes. 1. b. Coniugium propter prolem.

Oratio Sara.

Raguel parat sepulchrum Tobias, quem putabat mortuum.

Ancilla nuntiat Tobias incole mem.

Gratias agit Domino Raguel & vxor eius.

Tabet Raguel parari cōiugium.

Dimidiam partem possessionis suæ dat Tobias.

Dixitque Tobias, Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te cæli & terræ, maræque & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ quæ in eis sunt. Tu fecisti Adam de limo terræ, dedisti que ei adiutoriū Heuam. Et nūc Domine tu scis quia non luxuriæ causā accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in secula seculorum. Dixit itaque Sara, Miserere nobis Domine, miserere nobis, & consenescamus ambo pariter sani. Et factum est circa pullorum cantum, accersiri iussit Raguel seruos suos, & abierunt cum eo pariter vt foderent sepulchrum. Dicebat enim, Ne fortè simili modo euenerit ei, quo & cæteris illis septem viris qui sunt ingressi ad eam. Cūque parassent fossam, reuersus Raguel ad vxorē suam, dixit ei, Mitte vnam ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, vt sepeliam eum antequam illucescat dies. At illa misit vnam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos saluos & incolumes, secum pariter dormientes. Et reuersa, nuntiauit bonū nuntium: & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet & Anna vxor eius, & dixerūt, Benedicimus te Domine Deus Israel, quia non contigit quemadmodum putabamus. Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti à nobis inimicum persequentem nos. Misertus es autem duobus vnicis. Fac eos Domine plenius benedicere te: & sacrificium tibi laudis tuæ, & suæ sanitatis offerre, vt cognoscat vniuersitas gentium quia tu es Deus solus in vniuersa terra. Statimque præcepit seruis suis Raguel, vt replerent terrā fossam quam fecerant, priusquam elucesceret. Vxori autem suæ dixit vt instrueret cōiuium, & præpararet omnia quæ in cibos erant iter agētibus necessariā. Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidit fecit, & parari epulas omnibus vicinis suis, cūctisque amicis. Et adiurauit Raguel Tobias, vt duas hebdomadas moraretur apud se. De omnibus autem quæ possidebat Raguel, dimidiam partē dedit Tobias, & fecit hanc scripturam, vt pars dimidia quæ supererat post obitum eorum, Tobias d

minio deueniret.

C A P. I X.

Vnc vocauit Tobias angelum ad se, quem quidem hominem existimabat: dixitque ei, Azaria frater, peto vt auscultes verba mea. Si me ipsum tradam tibi seruū, non ero condignus prouidentia tuā. Tamen obsecro te vt assumas tibi animalia siue seruitia, & vadas ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum: reddasque ei chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eū venire ad nuptias meas. Scis enim ipse quoniam numerat pater meus dies: & si tarda uero vna die plus, contristatur anima eius. Et certe vides quomodo adiurauit me Raguel, cuius adiuramentum spernere nō possum. Tunc Raphael assumens quatuor ex seruis Raguelis, & duos camelos, in Rages ciuitatem Medorum perrexit: & inueniens Gabelum, dedit ei chirographum suū, & recepit ab eo omnem pecuniam. Indicauitque ei de Tobias filio Tobias, omnia quæ gesta sunt: fecitque eum secum venire ad nuptias. Cūque ingressus esset domum Raguelis, inuenit Tobiasam dicumbentem: & exiliens, osculati sunt se inuicē: & fleuit Gabelus, benedixitque Deum, & dixit, Benedicat te Deus Israel, quia filius es optimi viri, & iusti, & timētis Deum, & eleemosynas facientis: & dicatur benedictio super vxorem tuam, & super parentes vestros. & videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorum, vsque in tertiam & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum à Deo Israel, qui regnat in secula seculorū. Cūque omnes dixissent Amen, accesserunt ad conuiuium: sed & cum timore Domini nuptiarum cōuiuium exercebant.

Angelus rogatus Tobias pergit ad Gabelum.

Raphael reddit Gabelo chirographum ipsius, & ab eodem pecuniam recipit.

Venit Gabelus cum angelo ad Tobias nuptias.

Coniugium nuptiale cū timore Dei.

C A P. X.

Vm verò moras faceret Tobias, causa nuptiarum, sollicitus erat pater eius Tobias, dicens, Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus est ibi? Putasne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam? Cœpit autem contristari nimis ipse & Anna vxor eius cum eo: & cœperūt ambo simul flere, eò quòd die statuto minime reuerteretur filius eorū ad eos. Flebat igitur mater eius irremediabilibus lachrymis, atque dicebat, Heu heu me fili mi, vt quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatiū vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ? Omnia simul in te vno habentes, te non debuimus dimittere ire à nobis. Cui dicebat Tobias, Tace, & noli turbari: sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille cum quo misimus eum. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circumspectabat & circuibat vias omnes per quas spes remeandi videbatur, vt procul videret eum, si fieri posset, venientem. At verò Raguel dicebat ad generū suum, Mane hîc, & ego mittam nuntiū salutis de te ad Tobiasam patrē tuum. Cui Tobias ait, Ego noui quia pater meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis. Cūque verbis multis rogaret Raguel Tobias, & ille eū nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & saluum atque gaudentem dimisit eum à se, dicens, Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducātque vos incolumes, & inueniatis omnia recte circa parentes vestros, & vi

Tobias pater cū vxore contristatur ob moram filii.

Lamentatio matris Tobias.

Sollicitudo eiusdem pro filio.

Raguel dimittit à se Tobiasam vnam cum vxore.

t.iii.

Tobias.

deant oculi mei filios vestros priusquam moriar. Et apprehendentes parentes, filiam suam, osculati sunt eam, & dimiserunt ire: monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & seipsam irreprehensibilem exhibere.

C A P. X I.

Cumque reuerteretur, peruenerunt ad Charan quæ est in medio itinere contra Ninuen, vndecimo die: Dixitque angelus, Tobias frater, scis quæadmodum reliquisti patrem tuum.

Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu insequatur iter nostrum familiæ, simul cum coniuge tua, & cum animalibus. Cumque hoc placuisset ut irent, dixit Raphael ad Tobiam, Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt. Anna autem sedebat secus viam quotidie in supercilio montis, vnde respicere poterat de longinquo. Et dum ex eodem loco specularetur aduentum eius, vidit alonge, & ilico agnouit venientem filium suum: currensque nuntiavit viro suo, dicens, Ecce venit filius tuus. Dixitque Raphael ad Tobiam, At ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum. Statimque lini super oculos eius ex felle isto piscis, quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperiuntur oculi eius, & videbit pater tuus lumen cæli, & in aspectu tuo gaudebit. Tunc præcurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuntius adueniens, blandimento suæ caudæ gaudebat. Et cõsurgens cæcus pater eius, cœpit offendens pedibus currere: & data manu puero, occurrit obuiam filio suo. Et suscipiens osculatus est eum cum vxore sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio. Cumque adorassent Deum, & gratias egissent, cõsederunt. Tunc sumens Tobias de felle piscis, liniuit oculos patris sui. Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam: & cœpit albugo ex oculis eius, quasi membrana oui, egredi. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, statimque visum recepit. Et glorificabant Deum, ipse videlicet & vxor eius, & omnes qui sciebant eum. Dicebatque Tobias, Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, & tu saluasti me: & ecce, ego video Tobiam filium meum. Ingressa est etiã post septem dies Sara vxor, filii eius, & omnis familia & pecora sana, & cameli, & pecunia multa vxoris, sed & illa pecunia quam receperat à Gabelo, & narrauit parentibus suis omnia beneficia Dei quæ fecisset circa eum per hominem qui eum duxerat. Veruntamen Achior & Nabath consobrini Tobie, gaudentes ad Tobiam, & cõgratulantem ei de omnibus bonis quæ circa illum ostenderat Deus. Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gauisi sunt.

C A P. X I I.

Tunc vocauit ad se Tobias filium suum, dixitque ei, Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum? Respondens Tobias, dixit patri suo, Pater, quam mercedem dabimus ei: aut quid dignum poterit esse beneficiis eius? Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, vxorem ipse me habere fecit, & dæmonium ab ea ipse cõpescuit, gaudium parentibus eius fecit, meipsum à deuoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumem cæli, & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare? Sed peto te pater mi, ut roges eum, si forte di-

gnabitur medietate de omnibus quæ allata sunt, sibi assumere. Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eum in partem: & rogare cœperunt ut dignaretur dimidiã partem omnium quæ attulerant, acceptam habere. Tunc dixit eis occulte, Benedicite Deum cæli, & coram omnibus viuentibus confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam. Etenim sacramentum regis abscondere, bonum est: opera autem Dei reuelare & cõfiteri, honorificum est. Bona est oratio cum ieiunio: & elemosyna magis quam thesauros auri recodere, quoniam elemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam æternam.

Qui autem faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt anime suæ. Manifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam à vobis occultum sermonem. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prædium tuum: & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te. Et nunc misit me Dominus ut curarem te, & Saram vxorem filii tui à dæmonio liberarem. Ego enim sum Raphael angelus vnus ex septem, qui astamus ante Dominum. Cumque hæc audissent, turbati sunt, & tremetes ceciderunt super terram in faciem suam. Dixitque eis angelus, Pax vobis, nolite timere. Etenim cum essem vobiscum, per voluntatem Dei eram: ipsum benedicite, & cantate illi.

Videbar quidem vobiscum maducare, & bibere: sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor. Tempus est ergo ut reuertar ad eum qui me misit: vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia eius. Et cum hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, & ultra eum videre non potuerunt. Tunc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum: & exurgentes narrauerunt omnia mirabilia eius.

Aperiens autem Tobias seniore os suum, benedixit Dominum, & dixit, Magnus es Domine in æternum, & in omnia secula regnum tuum: quoniam tu flagellas, & saluas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam. Confitemini Domino filii Israel, & in conspectu gentium laudate eum: quoniam ideo dispersit vos inter gentes, quæ ignorant eum, ut vos enarretis mirabilia eius, & faciatis scire eos quia non est alius Deus omnipotens præter eum. Ipse castigauit nos propter iniquitates nostras, & ipse saluabit nos propter misericordiam suam. Aspici te ergo quæ fecit nobiscum, & cum timore & tremore confitemini illi: regemque seculorum exaltate in operibus vestris. Ego autem in terra captiuitatis meæ confitebor illi: quoniam ostendit maiestatem suam in gentem peccatricem. Conuertimini itaque peccatores, & facite iustitiam coram Deo, credentes quod faciat vobiscum misericordiam suam. Ego autem, & anima mea in eo lætabitur. Benedicite Dominum omnes electi eius: agite dies lætitiæ, & confitemini illi. Ierusalem ciuitas Dei, castigauit te Dominus in operibus manuum tuarum. Confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum seculorum, ut reedificet in te tabernaculum suum, & reuocet ad te omnes captiuos, & gaudeas in omnia secula seculorum. Luce splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te. Natio-

neque enim deus vnus, peccatum, misericordia, conuersio misericordia, eiusdem propheta de reduenda captiuitate in ierusalem. Eia. 60. a. mans. 8. a. a. 2. a.

angelus, pax. Genes. 17. a. 29. a. ind. 3. c. Deut. 32. f. 1. reg. 2. a. sapient. 16. b. Deus vnus, peccatum, misericordia.

angelus, pax. Genes. 17. a. 29. a. ind. 3. c. Deut. 32. f. 1. reg. 2. a. sapient. 16. b. Deus vnus, peccatum, misericordia.

Parêtes Sara do cent eã officium vxoris probæ.

Tobias, familia cum vxore relicta in medio itinere, præcedit cum angelo.

Admonetur ab angelo Tobias de felle. Anna specularans aduentum filii, tandè venientem agnoscit.

Osculum.

Præcurrit canis quasi nuntius.

Suscipit Tobias filium cum osculo.

Gratiarum actio. Filius patris oculos liniit ex felle piscis, & visum recipit.

Benedictio & laus Deo.

Post septem dies venit Sara.

Cõgratulantur consobrini Tobias.

Tobias filius patris commemorat beneficia à Raphael in secolata.

Tobias pater, & filius eius offerunt Raphaeli dimidiam partem bonorum suorum.

Aperit eis Raphael omnem gestam rei & conditionis suæ veritatem.

Oratio. Ieiunium. Elemosyna.

3. 2. a.

Oportet eum qui Deo gratus est, cõtatione pbari.

Angelus. Pax.

Genes. 17. a. 29. a. ind. 3. c.

Benedicit Tobias senior Dominum.

Deut. 32. f. 1. reg. 2. a. sapient. 16. b.

Deus vnus, peccatum, misericordia.

Conuersio misericordia.

Eiusdem propheta de reduenda captiuitate in ierusalem.

Eia. 60. a. mans. 8. a. a. 2. a.

nes ex lōgīquo ad te venient: & munera deferentes, adorabūt in te Dominū, & terrā tuam in sanctificationem habebunt. Nomen enim magnum inuocabunt in te. Maledicti erunt qui contempserint te: & condemnati erunt omnes qui blasphemauerint te: benedictique erūt qui edificauerint te. Tu autem lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominū. Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pacē tuā. Anima mea benedic Dominum, quoniam liberauit Ierusalem ciuitatem suam a cunctis tribulationibus eius, Dominus Deus noster. Beatus ero, si fuerint reliquiae seminis mei ad videndam claritatē Ierusalem. Portae Ierusalem ex sapphiro & smaragdo edificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorū eius. Ex lapide cādido, & mundo omnes plateae eius sternentur: & per vicos eius halleluia cantabitur. Benedictus Dominus, qui exaltauit eam, vt sit regnum eius in secula seculorum super eam. Amen. CAP. XIII.

T consummati sunt sermones Tobiae. & postquā illuminatus est Tobias, vixit annis quadragintaduobus, & vidit filios nepotum suorum. Completis itaque annis centum duobus, sepultus est honorificē in Niniue. Quinquaginta nanque & sex annorum lumen oculorum amisit: sexagenarius verō recepit. Reliquum verō vitæ suae in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pacē. In hora autem mortis suae vocauit ad se Tobiam filium suum, & septem iuuenes filios suos nepotes suos, dixitque

eis, Propē erit interitus Niniue, non enim excidit verbum Domini: & fratres nostri qui dispersi sunt à terra Israel, reuertentur ad eam. Omnis autem deserta terra eius replebitur, & domus Dei, quae in ea incensa est, iterum reaedificabitur: ibique reuertentur omnes timentes Deum, & relinquent gentes idola sua, & venient in Ierusalem, & inhabitabunt in ea, & gaudebūt in ea omnes reges terrae, adorantes Regē Israel. Audite ergo filii mei patrem vestrū: seruite Domino in veritate, & inquirite vt faciatis quae placita sunt illi: & filiis vestris mādāte vt faciant iustitias & eleemosynas, vt sint memores Dei, & benedicant eum in omni tēpore in veritate, & in tota virtute sua. Nūc ergo filii audite me, & nolite manere hīc: sed quacunque die sepelleritis matrem vestram circa me in vno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros vt exeat hinc. Video enim quia iniquitas eius finem dabit ei. Factum est autem post obitum matris suae, Tobias abscessit ex Niniue cum vxore sua, & filiis, & filiorum filiis, & reuersus est ad soceros suos. Inuenitque eos incolumes in senectute bona: & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum: & omnem hæreditatem domus Raguelis ipse percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum suorum. Et completis annis nonagintanouem in timore Domini cum gaudio sepelierunt eum. Omnis autē cognatio eius, & omnis generatio eius in bona vita, & in sancta cōuersatione permansit, ita vt accepti essent tam Deo, quā hominibus, & cunctis habitatibus in terra.

1. Esdr. 3. 6.

Exhortatio ad seruiendū Deo. deut. 6. c. 1. reg. 7. c. 10. 24. c.

Tobias iunior post obitum matris reuertitur ad soceros.

Moritur 99. a. p. no. aetatis suae.

HIERONYMI PRAEFATIO IN LIBRUM IVDITH.

A PVD Hebraeos, liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius auctoritas ad roboranda illa quae in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum synodus Nicena in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, ac quieui postulationi vestrae, imò exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quā ex verbo verbum transferēs. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputaui: sola ea, quae intelligentia integra in verbis Chaldaeis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam praeconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceat, & insuperabilem superaret.

Liber Iudith.

CAP. I.

ARPHAXAD itaq; rex Medorum subiugauerat multas gētes imperio suo, & ipse edificauit ciuitatē potētissimam, quā appellauit Ecbatana. Ex lapidibus quadratis & sectis fecit muros eius in altitudinē cubitorū septuaginta, & in latitudinem cubitorum triginta: turre vero eius posuit in altitudinem cubitorum centum. Per quadrum verō earum laterum vicenorum pedum spatio tēdebatur, posuitque portas eius in altitudinē turrium. Et gloriabatur quasi potens in potētia exercitus sui, & in gloria quadrigarum suarum. Anno igitur duodecimo regni sui, Nabuchodonosor rex Assyriorū, qui regnabat in Niniue ciuitate magna, pugnavit contra Arphaxad: & obtinuit eum in campo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphrāten, & Tigrin, & Iadason in cāpo Erioch regis Ellicorum.

Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, & cor eius eleuatum est: & misit ad omnes qui habitabāt in Cilicia, & Damasco, & Libano: & ad gētes quae sunt in Carmelo, & Cedar, & inhabitantes Galilzā in cāpo magno Esdrelon: & ad omnes qui erant in Samaria & trans flumen Iordanem vsque ad Ierusalem, & omnem terram Iesse, quousque perueniatur ad terminos Aethiopiae. Ad hos omnes misit nuntios Nabuchodonosor rex Assyriorum: qui omnes vno animo contradixerunt, & remiserunt eos vacuos, & sine honore abiecerunt. Tunc indignatus Nabuchodonosor rex ad omnem terram illam, iurauit per thronū & regnum suum quod defenderet se de omnibus regionibus his.

CAP. II.

Anno tertiodecimo Nabuchodonosor regis, vicesima & secunda die mensis primi, factum est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorū, vt defenderet se. Vocauitque omnes maiores natu, omnesque dūces, & belatores suos, & habuit cū eis mysterium cōsiliū sui. Dixitque cogitationē suam in eo esse vt omnem terrā suo subiugaret imperio. Quod dictum cum

Nabuchodonosor totum orbē sibi subici per Holofernem mandat.

t. iiii.

Apoc. 2. c.

Aetas Tobiae senioris.

Tobias moriturus, ad se vocat filium & nepotes: quibus praedicit Niniue destructionem, & Ierusalem restaurationem.

Arphaxad contra Nabuchodonosor pugnavit, vincitur.

Iudith.

placuisse omnibus, vocauit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militie sue, & dixit ei, Egredere aduersum omne regnum Occidentis: & contra eos precipue qui contempserunt imperium meum. **B** Non parcat oculus tuus ulli regno, omnemque urbem munitam subiugabis mihi. Tunc Holofernes vocauit duces, & magistratus virtutes Assyriorum: & dinumerauit viros in expeditione, sicut precepit ei rex, centum viginti millia peditum pugnatorum, & equites sagittarios duodecim millia. Omnemque expeditionem suam fecit preire in multitudine innumerabilium camelorum, cum his quae exercitibus sufficerent copiose: bouum quoque armata, gregesque ouium, quorum non erat numerus. **C** Frumentum ex omni Syria in transitu suo parari constituit. Aurum vero & argentum, de domo regis assumpsit multum nimis. Et profectus est ipse & omnis exercitus, cum quadrigis & equitibus, & sagittariis: qui cooperuerunt faciem terrae, sicut locustae. **D** Cumque pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui sunt a sinistro Ciliciae: ascenditque omnia castella eorum, & obtinuit omnem munitionem. Effregit autem ciuitatem opinatissimam Melothi, praedauitque omnes filios Tharsis & filios Imahel, qui erant contra faciem deserti, & ad Austrum terrae Cellon. Et transiit Euphratem, & venit in Mesopotamiam: & fregit omnes ciuitates excelsas quae erant ibi, a torre Mambre, usquequo perueniatur ad mare: & occupauit terminos eius, a Cilicia usque ad fines Iapheth, qui sunt ad Austrum. Abduxitque omnes filios Madian, & praedauit omnem locupletationem eorum, omnesque resistetes sibi occidit in ore gladii. Et post haec descendit in campos Damasci in diebus messis, & succendit omnia fata, omnesque arbores & vineas fecit incidere: & cecidit timor illi super omnes inhabitantes terram. **CAP. III.**

Tunc miserunt legatos suos vniuersarum urbium, ac prouinciarum reges ac principes, Syriae scilicet & Mesopotamiae, & Syriae Sobal, & Libyae, atque Ciliciae, qui venientes ad Holofernem, dixerunt, Desinat indignatio tua circa nos. Melius est enim ut viuentes seruiamus Nabuchodonosor regi magno, & subditi simus tibi, quam morietes cum interitu nostro ipsi seruitutis nostrae dana patiamur. Omnis ciuitas nostra, omnisque possessio, omnes montes, & colles, & campi, & armata bouum, gregesque ouium & caprarum, equorumque & camelorum, & vniuersae facultates nostrae atque familiae in conspectu tuo sunt: sint omnia nostra sub lege tua. Nos etiam & filii nostri, serui tui sumus. Veni nobis pacificus dominus, & utere seruitio nostro, sicut placuerit tibi. Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, & obtinuit omnem ciuitatem, & omnem inhabitantem terram. De vniuersis autem urbibus assumpsit sibi auxilios viros fortes, & electos ad bellum. Tatumque metus prouinciis illis incubuit, ut vniuersarum urbium habitatores principes, & honorati simul cum populis exirent in obviam venienti, excipientes eum cum coronis, & lampadibus ducetes choros in tympanis & tibiis. Nec ista tamen facientes, ferocitate eius pectoris mitigare potuerunt. Nam & ciuitates eorum destruxit, & lucos eorum excidit. **D** Praecepit enim illi Nabuchodonosor rex, ut omnes deos terrae exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur deus ab his nationibus quae potuissent

sent Holofernem potentia subiugari. **4** Pertransiens autem Syriam Sobal, & omnem Apameam, omnemque Mesopotamiam, venit ad Idumaeos in terram Gabaa, accepitque ciuitates eorum, & sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari precepit vniuersum exercitum virtutis suae. **CAP. IIII.**

Tunc audientes haec filii Israel, qui habitabant in terra Iuda, timuerunt valde a facie eius. Tremor etiam & horror inuasit sensus eorum, ne hoc faceret Ierusalem & templo Domini, quod fecerat caeteris ciuitatibus & templis earum. **3** Et miserunt in omnem Samariam per circuitum usque Iericho, & praecupauerunt omnes vertices montium. Et muris circudederunt vicos suos, & congregauerunt frumenta in praeparationem pugnae. Sacerdos etiam Eliachim scripsit ad vniuersos qui erant contra Esdrelon, quae est contra faciem capii magni, iuxta Dothain, & vniuersos per quos viae transitus esse poterat, ut obtinerent ascensus montium, per quos via esse poterat ad Ierusalem, & illic custodiret ubi angustum iter esse poterat inter montes. Et fecerunt filii Israel secundum quod constituerat eis sacerdos Domini Eliachim. Et clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiuniis & orationibus, ipsi & mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes ciliciis, & infantes prostrauerunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio. **D** Et clamauerunt ad Dominum Deum Israel vnanimiter, ne darentur in praedam infantes eorum, & uxores eorum in diuisionem, & ciuitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierent in opprobrium gentibus. Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuiuit omnem Israel, allocutusque est eos, dicens, Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiuniis & orationibus in conspectu Domini. **4** Memores estote Moysei serui Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit. Sic erunt vniuersi hostes Israel, si perseueraueritis in hoc opere quod coepistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, manebant in conspectu Domini, ita ut etiam hi qui offerebant Domino holocausta, praecincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, & erat cinis supra capita eorum, & ex toto corde suo omnes orabant Deum, ut visitaret populum suum Israel. **CAP. V.**

Nuntiatumque est Holoferni principi militie Assyriorum, quod filii Israel praepararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent: & furore nimio exarsit in iracundia magna: vocauitque omnes principes Moab & duces Ammon, & dixit eis, Dicite mihi quis sit populus iste, qui montana obsidet: aut quae, & quales, & quantae sint ciuitates eorum: quae etiam sit virtus eorum, aut quae sit multitudo eorum, vel quis rex militie illorum: & quare praeparauerunt se omnibus qui habitant in Oriente, isti contempserunt nos, & non exierunt in obviam nobis, ut susciperent nos cum pace. **3** Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait, Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto, qui in montanis habitat, & non egredietur verbum falsum ex ore meo. Populus iste ex progenie Chaldaeorum

Filii Israel Holofernem timentes, hortatu Eliachim Domini implorant.

Oratio continua in tribulatione cum ieiunio.

Oratione viduae Amalec. c. 17. d.

Holofernes interrogat de progenie Iudeorum.

Achior narrat Holoferni omnia quae Deus egerit cum populo Israelitico. j. a. b.

Reges se vltro Holoferni dedunt: attamen eundem aras subuertit.

est. hic primū in Mesopotamia habitauit, quoniam noluerūt sequi deos patrū suorum, qui erāt in terra Chaldæorū. Deserentes itaq; ceremonias patrum suorū, quæ in multitudine deorū erant, vnum Deum cæli coluerunt, qui & præcepit eis vt exirent inde, & habitarent in Charan. Cūque operuisset omnem terram fames, descenderrunt in Aegyptum, illicque per quadringentos annos sic multiplicati sunt, vt dinumerari eorum nō posset exercitus. Cūq; grauaret eos rex Aegypti, atque in ædificationib; vrbium suarum in luto & latere subiugasset eos, clamauerūt ad Dominum suum, & percussit totam terram Aegypti plagis variis. Cūque eiecissent eos Aegypti a se, & cessasset plaga ab eis, & iterum eos vellent capere, & ad suum seruitium reuocare, fugientibus his Deus cæli mare aperuit, ita vt hinc inde aquæ quasi murus solidarentur, & isti pede sicco fundum maris perambulando transirent. In quo loco dum innumerabilis exercit; Aegyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, vt non remaneret vel vnus qui factum posteris nūtiaret.

14 Egressus etiam mare rubrum, deserta Sina mōtis occupauerunt, in quibus nunquā homo habitare potuit, vel filius hominis requieuit. Illic fōtes amari obdulcati sunt eis ad bibendū, & per annos quadraginta annonā de cælo cōsecuti sunt. Vbicūque ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, & vicit. Et nō fuit qui insultaret populo isti, nisi quādo recessit a cultu Domini Dei sui. Quotiescunque autem præter ipsum Deum suum, alterū coluerunt, dati sunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium. Quotiescunque autem poenituerūt se recessisse a cultura Dei sui, dedit eis Deus cæli virtutem resistendi. Denique Chananzum regē, & Iebuszum, & Pherezum, & Hethzum, & Heuzum, & Amorrhzum, & omnes potentēs in Hebron prostrauerunt, & terras eorum & ciuitates eorum ipsi possederunt: & vsque dum non peccarent in cōspectu Dei sui, erant cū illis bona. Deus enim illorum odit iniquitatem. Nam & ante hos annos cum recessissent a via quā dederat illis Deus, vt ambularēt in ea, exterminati sūt præliis a multis nationib;, & pluriimi eorū captiui abducti sunt in terram non suā. Nuper autē reuersi ad Dominum Deum suū, ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderūt montana hæc omnia, & iterum possident Ierusalem, vbi sunt sancta sanctorum. Nunc ergo mi domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in cōspectu Dei eorū, & ascendamus ad illos: quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, & subiugati erunt sub iugo potentie tue. Si verò non est offensio populi huius coram Deo suo, non poterimus resistere illis: quoniam Deus eorū defendet illos, & erimus in opprobrium vniuersæ terræ. Et factum est cū cessasset loqui Achior verba hæc, irati sūt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum, Quis est iste, qui filios Israel posse dicat resistere regi Nabuchodonosor & exercitibus eius, homines inermes, & sine virtute, & sine peritia artis pugnæ? Vt ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: & cum capti fuerint potentēs eorum, tūc cum eisdem gladio transfuerberabitur: vt sciat omnis

gens quoniam Nabuchodonosor deus terræ est, & præter ipsum alius non est.

C A P. V I.

Actum est autem cū cessassent loqui, indignatus Holofernes vehemēter, dixit ad Achior, Quoniam prophetaisti nobis, dicēs, quod gēs Israel defendatur a Deo suo, vt ostēdam tibi quoniam non est deus, nisi Nabuchodonosor: cum percusserimus eos omnes sicut hominem vnum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & omnis Israel tecum perditione disperiet: & probabis quoniā Nabuchodonosor dominus sit vniuersæ terræ. tūcque gladi; militiae meæ transiet per latera tua, & confixus cades inter vulneratos Israel, & nō respirabis vltrā, donec extermineris cum illis. Porro autem si prophetiā tuam veram existimas, non cōcidat vultus tuus: & pallor qui faciem tuam obtinet, abscedat a te, si verba mea hæc putas impleri nō posse. Vt autē no ueris quia simul cū illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorū populo sociaberis: vt dum dignas mei gladii poenas exceperint, ipse simul vltioni subiaceas. Tūc Holofernes præcepit seruis suis vt comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam, & traderent eum in manus filiorum Israel. Et accipientes eum serui Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cū appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fundibularii. Illi autem diuertentes a latere montis, ligauerunt Achior ad arborem manibus & pedib;, & sic vincitū de restibus dimiserunt eum, & reuersi sunt ad dominum suum. Porro filii Israel descēdentes de Bethulia, venerunt ad eum: quem soluentes duxerunt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid rerum esset quod illū vincitū Assyrii reliquissent. In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, & Charmi, qui & Gothoniel. In medio itaque seniorum, & in cōspectu omnium, Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eū, & quemadmodum ipse Holofernes iratus iusserit eum Israelitis hac de causa tradi: vt dum vicerit filios Israel, tunc & ipsum Achior diuersis iubeat interire suppliciis, propter hoc quod dixisset, Deus cæli defensor eorum est. Cūque Achior vniuersa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciē, adorantes Dominum, & communi lamentatione & fletu vnanimis preces suas Domino effuderunt, dicentes, Domine Deus cæli & terræ, intue re superbiam eorū, & respice ad nostrā humilitatem, & faciem sanctorum tuorum attende, & ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te: & præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias. Finito itaque fletu, & per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior, dicentes, Deus patrum nostrorum, cuius tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, vt eorum magis tu interitum videas. Cū verò Dominus Deus noster dederit hæc libertatem seruis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: vt sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnib; conuerferis nobiscum. Tunc Ozias, finito consilio, suscepit eum in domum suam, & fecit ei coenam magnam. Et vocatis omnibus presbyteris, simul expleto ieiunio refecerunt. Postea verò cō

Blasphemia.

Iratus Holofernes iubet Achior rem tradi Iudeis, & Deum confessus esset.

j. n. e.

Achior a seruis ligatur ad arborem.

Soluitur a Iudeis, benignèq; ab eis suscipitur.

Oratio Israelis.

Orant Iudei auxiliū contra Holofernem.

Iudith.

uocatus est omnis populus, & per totam noctem intra ecclesiam orauerunt petentes auxilium à Deo Israel.

C A P. V I I.

Holofernes ascēdit contra Bethuliam. s. a. b.

Holofernes autem altera die præcepit exercitijs suis vt ascenderent contra Bethuliam. Erant autem impedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorum illorum quos occupauerat captiuitas, & abducti fuerat de prouincijs, & vrbibus vniuersæ iuuentutis. Omnes parauerunt se pariter ad pugnam contra filios Israel, & venerunt per crepidinem montis vsque ad apicem, qui respicit super Dorhain, à loco qui dicitur Belma vsque ad Chelmon, qui est contra Efdrelon. ⁴ Filii autem Israel, vt viderunt multitudinem illorum, prostrauerunt se super terram, mitentes cinerem super capita sua, vnanimis orantes vt Deus Israel misericordiam suam ostēderet super populum suum. Et assumentes arma sua bellica, sederunt per loca quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, & erant custodiētes ea tota die & nocte. ⁶ Porro Holofernes, dum cubauit per gyrum, reperit quod fons qui influebat, aquæ ductum illorum à parte Australi extra ciuitatem dirigeret, & incidi præcepit aquæ ductum illorum. Erant tamen non longè à muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam ad refocillandum potius, quàm ad potandum. Sed filii Ammon & Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes, Filii Israel non in lancea, nec in sagitta cōfidunt, sed montes defendunt illos, & muniunt illos colles in præcipitio constituti. Vt ergo sine cōgressione pugne possis superare eos, pone custodes fontium, vt non hauriant aquam ex eis, & sine gladio interficies eos, vel certe fatigati tradent ciuitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse. Et placuerunt verba hæc coram Holoferne, & coram satellitibus eius, & cōstituit per gyrum cetenarios per singulos fontes.

Filii Israel implorant à Deo auxilium.

Holofernes constituit custodes fontium, ne hauriant filii Israel.

Et ues Bethuliam oblitim Holoferni tradere volunt.

Exod. 7. a.

¹¹ Cumq; ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita vt non esset intra ciuitatem unde satiarentur vel vna die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie. Tunc ad Oziam cōgregati omnes viri, & feminae que, iuuenes, & paruuli, omnes simul vna voce dixerunt, Iudicet Deus inter nos & te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacifice cum Assyrijs, & propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum. Et ideo non est qui adiuuet, cum proster namur ante oculos eorum in siti & perditione magna. Et nunc congregate vniuersos qui in ciuitate sunt, vt sponte tradamus nos omnes populo Holofernis. Melius est enim vt captiui benedicamus Dominum viuētes, quàm moriamur, & simus opprobrium omni carni, cum viderimus vxores nostras & infantes nostros mori ante oculos nostros.

Oratio vehemens cum fletu & confessione peccati.

Psal. 109. a.

¹⁷ Contestamur hodie cælum & terram, & Deum patrum nostrorum, qui vlciscitur nos secundum peccata nostra, vt iam tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, vt sit finis noster breuis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis. Et cum hæc dixissent, factus est fletus & ululatus magnus in ecclesia omnibus, & per multas horas vna voce clamauerunt ad Deum, dicentes, Peccauimus cum patribus nostris, iniuste egimus,

iniquitatem fecimus. Tu quia pius es, miserere nostri: aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te populo qui ignorat te, vt non dicant inter gentes, Vbi est Deus eorum? Et cum fatigati his clamoribus, & his fletibus lassati siluissent, exurgens Ozias, infusus lachrymis, dixit, Aequo animo estote fratres, & hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam. Forsitā enim indignatione suam abscondet, & dabit gloriam nomini suo. Si autem transactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti estis.

Differri per quinque dies suadet Ozias.

C A P. V I I I.

I factum est, cum audisset hæc verba Iudith vidua quæ erat filia Merari, filii Idox, filii Ioseph, filii Ozia, filii Elai, filii Iamnor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchiaz, filii Enan, filii Nathania, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben: & vir eius fuit Mannasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ. Instabat enim super alligantes manipulos in campo, & venit æstus super caput eius, & mortuus est in Bethulia ciuitate sua, & sepultus est illic cum patribus suis. Erat autem Iudith relicta eius vidua iam annis tribus, & mensibus sex. Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vite suæ, præter sabbatha, & neomenias, & festa domus Israel. Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat diuitias multas, & familiam copiosam, ac possessiones armentis bouum & gregibus ouium plenas. Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde: nec erat qui loqueretur de illa verbū malum. Hæc itaque cum audisset quoniam Ozias promississet quod

Reprehendit Iudith sacerdos quinto die ciuitate tradere volentes, & misericordiam Dei terminā statuit.

274.

transacto quinto die traderet ciuitatem, misit ad presbyteros Chabri & Charmi. Et venerunt ad illam, & dixit illis, Quod est hoc verbum, in quo cōsensit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyrijs, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Et qui estis vos, qui tentatis Dominum? Non est iste sermo qui misericordiam prouocet: sed potius qui iram excitet, & furorem accēdat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam eius fufis lachrymis postulemus: non enim quasi homo, sic Deus comminabitur: neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideo humiliemus illi animas nostras: & in spiritu constituti humiliato, seruiētes illi dicamus fletes Domino, vt secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum cito misericordiam suam: vt sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiā de nostra humilitate gloriemur, quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum qui dereliquerunt Deum suum, & adorauerunt deos alienos: pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in cōfusionem inimicis suis. nos autem alterum deum nescimus præter ipsum. Expectemus humiles consolationem eius, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum: & humiliabit omnes gentes, quæcūque insurgunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus noster. Et nunc fratres quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet

Iudic. a. b. 4. a. b.

Adhortatur sacerdotes vt populum ad patientiam animam exemplo patrum.

anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorū erigite, vt memores sint quia tētati sunt patres nōstri, vt probarentur si verē colerent Deum suum.

1. Paral. 32. f.

Gene. 22. a.

Gene. 28. b.

1. Corinth. 10. b.

Rom. 8. d.

consilium Iudith in vltione inimicorum.

1. 10. b.

Intrat Iudith secretū cubilū: & cilicio induta & cinere cōspersa, Deū orat, cōmemorans beneficia ipsius & promissiones, quib⁹ eū puocet ad misericordiā. Gene. 24. b. Gene. 34. d.

Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses: & omnes qui placuerūt Deo, per multas tribulationes transferunt fideles. Illi autē qui tentationes non susceperūt cum timore Domini, & impatientiam suā, & improprium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt; exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt. Et nos ergo nō vlscamur nos pro his quæ patimur: sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi serui corripimur, ad emēdationem, & non ad perditionem nostrā euenisse credamus. Et dixerunt illi Ozias & presbyteri, Omnia quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis vlla reprehensio. Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timens Deū. Et dixit illis Iudith, Sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis: ita quod facere disposui, probate si ex Deo est: & orate, vt firmū faciat Deus consilium meū.

Stabitis vos ad portam nocte ista, & ego exeam cū abra mea: & orate, vt sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suū Israel. Vos autem nolo vt scrutemini actum meum: & vsque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrū. Et dixit ad eam Ozias princeps Iudæ, Vade in pace, & Dominus sit tecum in vltionem inimicorum nostrorū. & reuertentes abierunt.

C A P. I X.

Vibus ascendentibus, Iudith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suū: & prosterbens se Domino, clamabat ad Dominum, dicēs, Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt femur virginis in confusionem: & dediti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captiuitatem: & omnem prædam in diuisione seruis tuis qui zelauerunt zelū tuū: subueni quæso te Domine Deus meus mihi viduæ. Tu enim fecisti priora, & illa, post illa cogitasti: & hoc factū est quod ipse voluisti. Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua iudicia in tua prouidentia posuisti. Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Aegyptiorum videre dignatus es, quando post seruos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine bellatorum. Sed aspexisti super castra eorum, & tenebræ fatigauerunt eos. Tenuit pedes eorum abyssus, & aquæ operuerunt eos. Sic fiant & isti Domine qui confidunt in multitudine sua, & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis gloriantur, & nesciunt quia tu ipse es Deus noster qui cōteris bella ab initio, & Dominus nomen est tibi. Erige brachium tuum, sicut ab initio: & alide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua qui promittunt se violare sancta tua, & polluere tabernaculum nominis tui, & deiicere gladio suo cornu altaris tui. Fac Domine, vt gladio proprio ei⁹ superbia amputetur, & capiatur laqueo oculorū suorum in me, & percu-

ties cum ex labiis charitatis meæ. Da mihi in animo constantiam, vt contemnam illum: & virtutem, vt euertam illum. Erit enim hoc memoriale nominis tui, cum man⁹ fœminæ deiecerit eū. Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus volūtas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium, & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. De⁹ cælorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem. Memento Domine testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo consilium corrobora, vt domus tua in sanctificatione tua permaneat: & omnes gentes agnoscant quia tu es Deus, & nō est alius præter te.

Indic. 4. d. 5. d. 2. Para. 14. c. 16. b. 10. a. Iudic. 7. a.

C A P. X I.

Actum est autem, cum cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco, in quo iacuerat prostrata ad Dominum: vocauitque abram suam, & descendēs in domum suam, abstulit à se cilicium, & exiit se vestimētis viduitatis suæ, & lauit corpus suum, & vnxit se myrto optimo, & discriminauit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis iucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, & lilia, & in-aures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornauit se. Cui etiam Dominus contulit splendore: quoniam omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, vt incomparabili decōre omniū oculis appareret. Imposuit itaque abram suæ alcopam vini, & vas olei, & polentā, & palathas, & panes, & caseū, & profecta est. Cūque venissent ad portam ciuitatis, inuenerūt expectatē Oziam, & presbyteros ciuitatis. Qui cū vidissent eam, stupētes mirati sunt nimis pulchritudinem eius. Nihil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire, dicentes, Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, & omne consiliū tui cordis sua virtute corroboret, vt glorietur super te Ierusalē, & sit nomen tuum in numero sanctorum & iustorum. Et dixerunt hi qui illic erāt, omnes vna voce: Fiat fiat. Iudith verò orans Dominū, transiuit per portas ipsa & abra eius. Factum est autem, cum descenderet mōtem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorū, & tenuerunt eam, dicētes, Vnde venis: aut quò vadis? Quæ respōdit, Filia sum Hebræorum, ideo ego fugi à facie eorum, quoniam futurū agnouī quòd dentur vobis in deprædationem, pro eo quòd cōtemnentes vos, noluerunt vltro tradere seipso, vt inuenirent misericordiam in conspectu vestro. Hac de causa cogitavi mecum, dicēs, Vadam ad faciē principis Holofernīs, vt indicem illi secreta illorū, & ostendam illi quo aditu possit obtinere eos: ita vt non cadat vir vnus de exercitu eius. Et cum au dissent viri illi verba eius, consyderabāt faciē eius: & erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem eius mirabantur nimis. Et dixerunt ad eam, Conseruasti animam tuam, eò quòd tale reperisti consilium, vt descenderes ad dominum nostrum. Hoc autem scias, quoniam cum steteris in cōspectu eius, bene tibi faciet, & eris gratissima in corde eius. Duxeruntque illam ad tabernaculū Holofernīs, annuntiantes eam. Cūque intrasset

Oratione absoluta, Iudith exornat se, vt Holofernē vincat in Dei gloriam.

Pulcherrima Iudith.

alcoperam, vel alcopytinam

1. s. d.

Deprehensa ab exploratoribus deducitur ad Holofernem.

1. 3. c.

Iudith.

ante facie eius, statim captus est in suis oculis Holofernes. Dixeruntque ad eum satellites eius, Quis contemnat populum Hebræorum qui tam decoras mulieres habent, ut nō pro his merito pugnare contra eos debeamus? Videns itaque Iudith Holofernem sedentē in conopæo, quod erat ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapidib⁹ pretiosis intextum: & cum in faciem eius intendisset, adorauit eum, prosternens se super terram. & eleuauerunt eam serui Holofernis, iubente domino suo.

Holofernes ad se adducta Iudith cōfortat, querēs quare veniret.

Iudith timoris causam aditū Holoferni aperiens, illi imponit.

8. a.

C A P. X I.

Vnc Holofernes dixit ei, AEquo animo esto, & noli pauere in corde tuo: quoniā ego nunquam nocui viro qui voluit seruire Nabuchodonosor regi. Populus autem tuus si non contempsisset me, non alleuisssem læceam meam super eum. Nunc autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab illis, & placuit tibi ut venires ad nos? Et dixit illi Iudith, Sume verba ancillæ tuæ: quoniā si secut⁹ fueris verba ancillæ tuæ, perfectā rem faciet Dominus tecū. Viuit enim Nabuchodonosor rex terræ, & viuit virt⁹ eius quæ est in te ad correptionem omnium animarū errantium: quoniam non solum homines seruiūt illi per te, sed & bestię agri obtēperant illi. Nuntiatur enim animi tui industria vniuersis gentibus, & indicatum est omni seculo quoniam tu solus bonus & potens es in omni regno eius, & disciplina tua omnib⁹ prouinciis prædicatur. Nec hoc latet quod locutus est Achior, nec illud ignoratur quod ei iusseris euenire. Constat enim Deum nostrum sic peccatis offensum, ut mandauerit per prophetas suos ad populum, quod tradat eum pro peccatis suis? Et quoniam sciūt se offendisse Deum suū filii Israel, tremor tuus super ipsos est. Insuper etiā fames inuasit eos, & ab ariditate aquæ iam inter mortuos computantur. Denique hoc ordināt, ut interficiant pecora sua, & bibāt sanguinem eorū: & sancta Domini Dei sui quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitauerunt impēdere, & volunt consumere quæ nec manibus deberent cōtingere. ergo quoniam hæc faciunt, certum est quod in perditionem dabuntur. Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, & misit me Dominus hæc ipsa nuntiare tibi.

14 Ego enim ancilla tua Deum colo, etiā nunc apud te: & exiet ancilla tua, & orabo Deum, & dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, & veniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Ierusalem, & habebis omnem populum Israel, sicut oues quibus non est pastor, & non latrabit vel vnus canis contra te, quoniā hæc mihi dicta sunt per prouidentiam Dei. Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi. Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & coram pueris eius, & mirabātur ad sapientiam eius, & dicebant alter ad alterū, Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum. Et dixit ad illam Holofernes, Benefecit Deus qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris. & quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu in domo Nabuchodonosor magna eris, & nomen tuum nominabitur in vniuersa terra.

C A P. X I I.

Vnc iussit eam introire vbi repositi erant thesauri eius, & iussit illic manere eam, & constituit quid daretur illi de conuiuio suo. Cui respondet Iudith, & dixit, Nunc non poterō manducare ex his quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autē quæ mihi detuli, manducabō. Cui Holofernes ait, Si deseript tibi ista quæ tecū detulisti, quid faciemus tibi? Et dixit Iudith, Viuit anima tua domine meus, quoniā non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc quæ cogitavi. Et induxerunt illam serui eius in tabernaculū quod præceperat. Et petiit dum introiret, ut daretur ei copia nocte & ante lucem egrediēdi foras ad orationē, & deprecādi Dominum. Et præcepit cubiculariis suis, ut sicut placeret illi, exiret & introiret ad adorandū Deum suum per triduū. Et exhibat noctibus in vallē Bethulæ, & baptizabat se in fonte aquæ. Et ut ascēdebat, orabat Dominum Deū Israel, ut dirigeret viam ei⁹ ad liberationē populi sui. Et introiēs, mūda manebat in tabernaculo, vsque dum acciperet escā suam in vesperē. Et factū est in quarto die Holofernes fecit cœnā seruis suis, & dixit ad Vagao eunuchum suū, Vade, & suade Hebræam illam ut sponte consentiat habitare mecū. Fœdum est enim apud Assyrios, si fœmina irrideat virū agendo, ut immunis ab eo trāseat. Tunc introiuit Vagao ad Iudith, & dixit, Nō vereatur bona puella introire ad dominum meū, ut honorificetur ante faciem eius, ut manducet cum eo, & bibat vinum in iucūditatē. Cui Iudith respondit, Quæ ego sum, ut contradicam domino meo? Omne quod erit ante oculos ei⁹ bonum & optimum, faciam. Quicquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ. Et surrexit, & ornauit se uestimento suo, & ingressa stetit ante faciem eius. Cor autem Holofernis concussum est: erat enim ardens in concupiscentia eius. Et dixit ad eā Holofernes, Bibe nūc, & accumbe in iucunditate: quoniā inuenisti gratiam coram me. Et dixit Iudith, Bibam domine, quoniā magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis. Et accepit, & manducauit, & bibit coram ipso ea quæ parauerat illi ancilla ei⁹.

20 Et iucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita sua.

Holofernes iubet Introducti Iudith in locū thesaurorum.

Gen. 41. f. daniel. 11. b. tob. 1. b.

Petit Iudith sibi dari facultatem nocte & ante lucē foris orandi.

Mittitur Vagao ad Iudith ut suadeat ei consentire Holoferni.

Venit Iudith ad Holofernem.

Ebrius Holofernes.

C A P. X I I I.

T autem sero factū est, festinauerunt serui illius ad hospitia sua, & cōclusit Vagao ostia cubiculi, & abiit. Erāt autem omnes fatigati a vino. Erātque Iudith sola in cubiculo.

4 Porro Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus. Dixitque Iudith puellæ suæ ut staret foris ante cubiculum, & obseruaret. Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lachrymis, & labiorū motu in silentio, dicēs, Confirma me Domine Deus Israel, & respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut sicut promissisti, Ierusalem ciuitatem tuam erigas: & hoc quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam. Et cum hæc dixisset, accessit ad columnā, quæ erat ad caput lectuli eius, & pugionem eius qui in ea ligatus pendebat, exoluit.

9 Cūque euaginasset illū, apprehēdit comā capitatis eius, & ait, Confirma me Domine Deus in hac hora. & percussit bis in ceruicē eius, & abscidit ca-

Holoferne ebrietate sopito, & puella ostiū obseruante, Iudith caput eius percussit, & clauibus suis defert. Ecclesiastici 11.

1. Reg. 17. 1. 2. Reg. 7.

put eius, & abstulit conopœum eius à columnis, & euoluit corpus eius truncum. Et post pusillum exiuit, & tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, & iussit vt mitteret illud in peram suam. Et exierunt duæ, secundum consuetudinem suã, quasi ad orationem, & transferunt castra: & gyrantes vallem, venerunt ad portam ciuitatis. Et dixit Iudith alonge custodibus murorũ, Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus qui fecit virtutem in Israel. Et factũ est, cum audissent viri vocẽ eius, vocauerunt presbyteros ciuitatis. Et occurrerunt ad eam omnes, à minimo vsque ad maximum: quoniam sperabant eam iam non esse venturã. Et accendentes luminaria congryauerunt circa eã vniuersi: illa autem ascendens in eminentiorem locũ iussit fieri silẽtium. Cũque omnes tacuissent, dixit Iudith, Laudate Dominum Deum nostrũ qui non deseruit sperantes in se: & in me ancilla sua adimpleuit misericordiam suam, quam promisit domui Israel: & interfecit in manu mea hostem populi sui in hac nocte. Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens, Ecce caput Holofernis principis militiæ Assyriorum: & ecce conopœum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, vbi per manũm fœminæ percussit illũ Dominus Deus noster. Viuit autem ipse Dominus, quoniam custodiuit me angelus eius & hinc eũtem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem: & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati reuocauit me vobis gaudentem in victoria sua, in euasione mea, & in liberatione vestrà. Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Vniuersi autem adorãtes Dominum, dixerunt ad eam, Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilũ redegit inimicos nostros. Porro Ozias princeps populi Israel, dixit ad eã, Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulierib⁹ super terrã. Benedictus Dominus qui creauit cælum & terrã, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorũ, qui hodie nomen tuum ita magnificauit, vt non recedat laus tua de ore hominum qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus nõ pepercisti animæ tuæ propter angustias & tribulationem generis tui, sed subuenisti ruinæ ante conspectum Dei nostri. Et dixit omnis populus, Fiat fiat. Porro Achior vocatus venit, & dixit ei Iudith, De⁹ Israel, cui tu testimoniũ dedisti quod vlciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorũ incidit in hac nocte in manu meã. Et vt probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ Deum Israel cõtempnit, & tibi interitum minabatur, dicens, Cum captus fuerit populus Israel, gladio perforari præcipiam latera tuã. Videns autem Achior caput Holofernis, angustiat⁹ præ pauore cecidit in faciem suam super terrã, & æstuauit anima eius. Postea verò quam resumpto spiritu recreatus est, proci-dit ad pedes ei⁹, & adorauit eã, & dixit, Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniã in omni gente quæ audierit nomen tuũ, magnificabitur super te Deus Israel.

CA P. X I I I I.
Ixit autem Iudith ad omnem populum, Audite me fratres: Suspẽdite caput hoc super muros nostros: & erit, cum exierit

sol, accipiat vnusquisque arma sua, & exite cũ impetu: non vt descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes. Tũc exploratores necesse erit vt fugiant ad principem suum excitadum ad pugna. Cũque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & inuenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor. Cũq; cognoueritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus cõteret eos sub pedibus vestris. Tunc Achior videns virtutem quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputii sui, & appositus est ad populum Israel, & omnis successio generis eius vsque in hodiernum diem. Mox autẽ vt ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque vnusquisq; vir arma sua, & egressi sunt cũ grandi strepitu & vlulatu. Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt. Porro hi qui in tabernaculo erãt veniẽtes, & ante ingressum cubiculi perstrepetes, excitandi gratia, inquietudinẽ arte moliebantur, vt nõ ab excitatibus, sed à sonantibus Holofernes euigilaret. Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrãdo aperire. Sed cum venissent ei⁹ duces ac tribuni, & vniuersi maiores exercitus regis Assyriorũ, dixerunt cubiculariis, Intrate, & excitate illum, quoniã egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium. Tunc ingressus Vagao cubiculũ eius, stetit ante cortinã, & plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illũ cum Iudith dormire. Sed cum nullum motum iacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, & eleuans eã, vidensque cadauer absq; capite Holofernis in suo sanguine tabefactum iacere super terram, exclamauit voce magna cum fletu, & scidit vestimenta sua. Et ingressus tabernaculum Iudith, non inuenit eam, & exiit foras ad populũ, & dixit, Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor. ecce enim Holofernes iacet in terra, & caput eius non est in illo. Quod cum audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, & intolerabilis timor & tremor cecidit super eos, & turbati sunt animi eorũ valde. Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CA P. X V.

Vmque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consiliũ ab eis, & solo tremore & metu agitati, fugã præsidium sumunt, ita vt nullus loqueretur cũ proximo suo, sed inclinato capite, relicto omnib⁹, euadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audierant fugientes per vias camporum & semitas collium. Videntes itaque filii Israel fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntque clangẽtes tubis, & vlulantes post ipsos. Et quoniam Assyrii non adunati, in fugam ibant præcipites: filii autem Israel vno agmine persequentes, debilitabant omnes quos inuenire potuissent. Misit itaque Ozias nũtios per omnes ciuitates & regiones Israel. Omnis itaque regio, omnisque vrbs, electam iuuentutem armatã misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladii, quousque peruenirent ad extremitatem finium suorum. Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam quam fugientes Assyrii reliquerant, abstule-

Achior relicta gentilitate, credit Deo, & circumciditur.

Iudith facta armorũ strepitu Assyrios impetũt.

Vagao Holoferne mortuũ apprehendit.

Holoferne mortuo Assyrii fugam capiunt.

Filii Israel spoliis Assyriorum ditantur.

Hortatur Iudith populũ ad laudem Dei ob partã victoriã de Holoferne.

Esai. 104. a. & 106. a.

Caput Holofernis in muro suspenditur. Machab. 5. c.

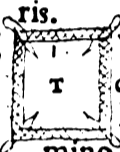

Iudith.

runt, & onustati sunt valde. Hi verò qui victores reuerfi sunt ad Bethuliam, omnia quæ erant illorum abstulerunt secum, ita vt non esset numerus in pecoribus, & iumentis, & vniuersis mobilibus eorum, vt à minimo vsque ad maximū omnes diuites fierent de prædationibus eorū. ⁹ Ioachim autem summus pontifex, de Ierusalem venit in Bethuliam cum vniuersis presbyteris suis, vt videret Iudith. Quæ cum exisset ad illū, benedixerunt eam omnes vna voce, dicentes, Tu gloria Ierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri, quia fecisti viriliter, & cōfortatum est cor tuum, eo quòd castitatē amaueris, & post virum tuum, alterū nescieris: ideo & manus Domini confortauit te, & ideo eris benedicta in æternum. Et dixit omnis populus, Fiat, fiat. Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum à populo Israel. Porro autem vniuersa quæ Holofernus peculiaria fuisse probata sunt, dederunt Iudith in auro, & argento, & vestibus, & gemmis, & omni supellectili, & tradita sunt omnia illi à populo. Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & iuuenibus, in organis, & citharis.

Benedicitur Iudith à pontifice & populo.

Iudith Domino laudem canit ob victoriam.

Vnc cantauit canticum hoc Domino, Iudith, dicens, Incipite Domino in tympanis, cātate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmū nouum, exultate & inuocate nomen eius.

3. Dominus contere bella, Dominus nomē est illi.
4. Qui posuit castra sua in medio populi sui, vt eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.
5. Venit Assur ex mōtibus ab Aquilone in multitudine fortitudinis suæ: cuius multitudo obthurauit torrētes, & equi eorū cooperuerūt valles.
6. Dixit se incēsurū fines meos, & iuuenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædā, & virgines in captiuitatem.
7. Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus foeminae, & cōfodit eum.
8. Non enim cecidit potēs eorum à iuuenibus, nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes imposuerunt se illi, sed Iudith filia Merari in specie faciei suæ dissoluit eum.
9. Exiit enim se vestimēto viduitatis, & induit se vestimēto lætitiæ in exultatione filiorum Israel.
10. Vnxit faciem suam vnguēto, & colligauit cincinnos suos mitra, accepit stolam nouam ad decipiendum illum.
11. Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo

3.7.c

3.10.d

- eius captiuam fecit animā eius, amputauit pugioe ceruicem eius.
11. Horruerunt Persæ constantiam eius, & Medii adaciam eius.
12. Tunc vlulauerunt castra Assyriorum, quando aparuerunt humiles mei, arescentes in siti.
13. Filii puellarum compunxerunt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos, perierunt in prælio à facie Domini Dei mei.
14. Hymnum cātemus Domino, hymnum nouum cantemus Deo nostro.
15. Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo potest.
16. Tibi seruiat omnis creatura tua: quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ.
17. Montes à fundamentis mouebuntur cum aquis, petrae sicut cera liquefcent ante faciem tuam.
18. Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.
19. Væ genti insurgēti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicii visitabit illos.
20. Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, vt vrantur & sentiant vsque in sempiternum.
22. Et factum est post hæc, omnis populus post victoriam venit in Ierusalem adorare Dominum: & mox vt purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones suas. Porro Iudith vniuersa vasa bellica Holofernus quæ dedit illi populus, & conopœum quod ipsa sustulerat de cubili ipsi, obtulit in anathema obliuionis. Erat autem populus iucundus secundum faciem sanctorum, & per tres menses gaudium huius victoriæ celebratū est cum Iudith. Post dies autem illos vnusquisque rediit in domum suam, & Iudith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat vniuersæ terræ Israel. Erat etiā virtuti castitas adiuncta, ita vt non cognosceret virum omnibus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir eius.
27. Erat autem diebus festis procedens cū magna gloria. Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit abram suam liberam, & defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia. Luxitque illam omnis populus diebus septem.
30. In omni autem spatio vitæ eius non fuit qui perturbaret Israel, & post mortem eius annis multis. Dies autem victoriæ huius festiuitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore vsque in præsentem diem.

Gene. 1. psal. 118.

Parta victoria venit omnis populus Ierusalem ad adorandum.

1. Reg. 4. b.

Iudith moritur

Gene. 10. b.

Hieronymi in librum Esther præfatio.

LIBRUM Esther variis translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiuis Hebræorum reuelans, verbum è verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum funibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem o Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspiciate: vt possitis agnosce re, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fidei testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus. Deo enim placere curantes, minas hominū penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum, qui eiusmodi sunt, serui christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio vsque ad Teth literā fecimus diuersis in locis, volentes scilicet septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studiose lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicū, ordinem prosequi, etiam in septuaginta editione maluimus.

Liber Esther.

CAP. I.

Assuerus conuiuiū parat principibus suis, ut potentia & gloria suam omnibus ostentet.

IN DIEBUS Assueri qui regnavit ab India usque; Aethiopia super ceterum vigintiseptem provincias: quando sedit in solio regni sui, Susa civitas regni eius exordium fuit: Tertio igitur anno imperii sui

fecit (Vet. Di. o. l. Ge. o. v.)

fecerat grande conuiuium cunctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclitis, & praefectis provinciarum coram se, ut ostenderet diuitias gloriae regni sui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiae suae, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus. Cumque implerentur dies conuiuii, inuitavit omnem populum qui inuentus est in Susa a maximo usque ad minimum: & iussit septem diebus conuiuium praeparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu confitum erat. Et pendebant ex omni parte tentoria aerei coloris, & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atque purpureis qui eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei, super pavementum smaragdino & pariostratum lapide, dispositi erant: quod mira varietate pictura decorabat. Bibebant autem qui inuitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vasibus cibi inferebantur. Vinum quoque, ut magnificentia regia dignum erat, abundans & praecipuum ponebatur. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum: sed sicut rex statuerat, praeponebat mensis singulos de principibus suis, ut sumeret unusquisque quod vellet. Vasthi quoque regina fecit conuiuium foeminarum in palatio, ubi rex Assuerus manere consueverat. Itaque die septimo, cum rex esset hilarior, & post nimiam potationem incaluisse mero, praecipit Mauman & Bazatha, & Harbona & Bagatha & Abgatha & Zethar & Charchas, septem eunuchis qui in conspectu eius ministrabant, ut introducerent reginam Vasthi coram rege, posito super caput eius diademate, ut ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde. Quae renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, venire contempsit. Unde iratus rex, & nimio furore succensus, interrogavit sapientes qui ex more regio semper ei adhererebant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges, ac iura maiorum: erant autem primi & proximi, Charsena & Sethar & Admatha & Tharsis & Mares & Marsana & Mamuchan, septem duces Persarum, atque Medorum qui videbant faciem regis, & primi post eum residere soliti erant) cui sententiae Vasthi regina subiaceret, quae Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, facere noluisse. Responditque Mamuchan, audiente rege, atque principibus, Non solum regem laesit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes qui sunt in cunctis provinciis regis Assueri. Egredietur enim sermo reginae ad omnes mulieres, ut continent viros suos, & dicant, Rex Assue-

Vasthi regina iussu regis accessit, recusat ad eum venire.

Vasthi pulchra.

Rex, sapientum consilio eam repudiat.

aderant, (Vet. Compl. Di. o. l.)

rus iussit ut regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit. Atque hoc exemplo omnes principum coniuges Persarum atque Medorum, paruipendent imperia maritorum. Unde regis iusta est indignatio. Si tibi placet, egrediatur edictum a facie tua, & scribatur iuxta legem Persarum atque Medorum, quam praeteriri illicitum est, ut nequaquam ultra Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius, altera quae melior est illa, accipiat. Et hoc in omne (quod latissimum est) provinciarum tuarum diuulgetur imperium, & cunctae uxores tam maiorum quam minorum deferant maritis suis honorem. Placuit consilium eius regi & principibus: fecitque iuxta consilium Mamuchan, & misit epistolas ad universas provincias regni sui, ut quaeque gens audire & legere poterat, diuersis linguis & literis, esse viros principes ac maiores in domibus suis: & hoc per cunctos populos diuulgari. C. A. II.

Is itaque gestis, postquam regis Assueri indignatio deferbuerat, recordata est Vasthi, quae fecisset, vel quae passa esset: dixeruntque pueri regis, ac ministri eius, Querantur regi puellae virgines ac speciosae, & mittantur qui considerent per universas provincias puellas speciosas & virgines: & adducant eas ad civitatem Susa, & tradant eas in domum foeminarum sub manu Egei eunuchi, qui est praepositus & custos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & caetera ad usus necessaria: & quaecumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnat pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita ut suggererant, iussit fieri. Erat vir Iudaeus in Susa civitate, vocabulo Mardocheus, filius Iair, filii Semei, filii Cis, de stirpe Iemini qui translatus fuerat de Ierusalem Ieo tempore quo Iechoniam regem Iuda, Nabuchodonosor rex Babylonis traxerunt, qui fuit nutritius filiae fratris sui Edissae, quae altero nomine vocabatur Esther: & utrumque parentem amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuusque patre eius ac matre, Mardocheus sibi eam adoptavit in filiam. Cumque percrebuisse regis imperium, & iuxta mandatum illius multae pulchrae virgines adducerentur Susa, & Egeo traderentur eunuchis: Esther quoque inter caeteras puellas ei tradita est, ut seruaretur in numero foeminarum. Quae placuit ei, & inuenit gratiam in conspectu illi. Et praecipit eunuchis ut acceleraret mundum muliebre, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam, quam pedisequas eius ornaret atque excoleret. Quae noluit indicare ei populum & patriam suam. Mardocheus enim praeeperat ei, ut de hac re omnino reticeret: qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus, in qua electae virgines seruebantur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret. Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, ut intraret ad regem, expletis omnibus quae ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur: ita duntaxat, ut sex mensibus oleo ungerentur myrrino, & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatibus uterentur. Ingredientesque ad regem, quicquid postulasset ad ornatum pertinens, accipiebant: & ut eis pla-

Et (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

Edictum regis de imperio virorum in uxores. rex (Vet. Di. o. l. Ge. l.)

ita (Vet. Di. o. l. Ge. o.) recordatus (mascul. g. Vet. Compl. Di. o. l.) & (Vet. Ge. l. v. Di. o. l.)

Queruntur regi Assuero puellae, inter quas erat Esther.

Mardocheus adoptat Esther in filiam.

4. Reg. 14. d.

pulchra Esther.

Esther cum caeteris pulchris puellis seruetur in domo regis.

myrrino, (Vet. Compl.)

cuerat, cōpositæ, de triclinio foeminarum ad regis cubiculum transibant. Et quæ intrauerat vespere, egrediebatur mane, atque inde in secundas ædes deducebantur quæ sub manu Safagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem ultra redeundi, nisi uolisset rex, & eâ venire iussisset ex nomine. Euo luto autem tempore per ordinem, instabat dies quo Esther filia Abihail fratris Mardochæi, quam sibi adoptauerat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæsiuit muliebrem cultum, sed quæcunque uoluit Egeus eunuchus custos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur. Ducta est itaq; ad cubiculum regis Assueri mense decimo qui uocatur Tebeth, septimo anno regni eius. Et adamauit eam rex plus quam omnes mulieres, habuitque gratiam & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite ei, fecitque eam regnare in loco Vasthi. Et iussit conuiuium præparari permagnificum cunctis principibus, & seruis suis pro coniunctione, & nuptiis Esther: & dedit requiem uniuersis prouinciis, ac dona largitus est iuxta magnificentiam principalem.

Cumque & secundo quærentur virgines & congregarentur, Mardochæus manebat ad ianuam regis: necdum prodiderat Esther patriam & populum suum, iuxta mandatum eius. Quicquid enim ille præcipiebat, obseruabat Esther: & ita cuncta faciebat ut eo tempore solita erat quo eam paruulam nutrebat. Eo igitur tempore quo Mardochæus ad regis ianuam morabatur, irati sunt Bagathan & Thares duo eunuchi regis qui ianitores erant, & in primo palatii limine residebant: uolueruntque insurgere in regem, & occidere eum. Quod Mardochæum non latuit: statimque nuntiauit reginæ Esther: & illa regi ex nomine Mardochæi qui ad se rem detulerat. Quæsitum est, & inuentum: & appensus est uterque eorum in patibulo. Et iussit rex ut in libro memoriali scriberetur, ut pro uita sua aliquid repensaret ei: mandatumque est historiis, & annalibus traditum coram rege.

CAP. III.

Post hæc rex Assuerus exaltauit Aman filium Amadathi qui erat de stirpe Agag: & posuit solium eius super omnes principes quos habebat. Cunctique serui regis qui in foribus palatii versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator. solus Mardochæus non flectebat genu, neque adorabat eum. Cui dixerunt pueri regis qui ad fores palatii residebant, Cur præter ceteros non obseruas mandatum regis? Cumque hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nuntiauerunt Aman, scire cupientes utrum perseveraret in sententia. dixerat enim eis se esse Iudæum. Quod cum audisset Aman, & experimento probasset quod Mardochæus non flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valde. Et pro nihilo duxit in unum Mardochæum mittere manus suas. audierat enim quod esset gentis Iudææ: magisque uoluit omnem Iudæorum, qui erant in regno Assueri perdere nationem. Mense primo (cuius uocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est fors in urnam, quæ Hebraicè dicitur phur, coram Aman, quo die & quo mense gens Iudæorum de-

beret interfici: & exiuit mensis duodecimus qui uocatur Adar. Dixitque Aman regi Assuero, Est populus per omnes prouincias regni tui dispersus, & à se mutuo separatus, nouis utens legibus & ceremoniis, insuper & regis scita contemnens. Et optime nosti quod non expediat regno tuo ut insolescat per licetiam? Si tibi placet, decerne ut pereat, & decem millia talentorum appedam arcariis gazæ tuæ. Tulit ergo rex anulum quo utebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudæorum. Dixitque ad eum, Argentum quod tu polliceris, tuum sit: de populo age quod tibi placet. Vocati que sunt scribæ regis mense primo, Nisan, tertiadecima die eiusdem mensis: & scriptum est, ut iusserat Aman, ad omnes satrapas regis, & iudices prouinciarum, diuersarumque gentium, ut quæque gens legere poterat, & audire pro uarietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & literæ signatæ ipsius annulo, missæ sūt per cursores regis ad uniuersas prouincias, ut occiderent atque delerent omnes Iudæos, à puero usque ad senem, paruulos & mulieres, uno die, hoc est tertiodecimo mensis duodecimi qui uocatur Adar, & bona eorum diriperent. Summa autem epistolarum hæc fuit, ut omnes prouinciae scirent & pararent se ad prædictam diem. Festinabant cursores qui missi erant regis imperium explere: statimque in Susan pependit edictum, rege & Aman celebrante conuiuium, & cunctis Iudæis qui in urbe erant, fletibus.

CAP. IIII.

Væ cum audisset Mardochæus, scidit uestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti: & in platea media ciuitatis uoce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui. Et hoc eiulatu usque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum, indutum sacco aut lam regis intrare. In omnibus quoque prouinciis, oppidis ac locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, plangens ingens erat apud Iudæos, ieiunium, ululatus, & fletus, sacco & cinere multis prostrato utentibus. Ingressæ autem sunt puellæ Esther & eunuchi, nuntiaueruntque ei. Quod audiens consternata est: & uestem misit, ut ablato sacco indueret eam: quam accipere noluit. Accitoque Athach eunuchus, quem rex ministrum ei dederat, præcepit ei ut iret ad Mardochæum, & disceret ab eo cur hoc faceret. Egressusque Athach, iuit ad Mardochæum & inuenit eum stantem in platea ciuitatis, ante ostium palatii: qui indicauit ei omnia quæ acciderant, quomodo Aman promississet ut in thesauros regis pro Iudæorum nece inferret argentum. exemplar quoque edicti quod pendeat in Susan, dedit ei ut reginæ ostenderet, & mone-ret eam ut intraret ad regem, & deprecaretur eum pro populo suo. Regressus Athach, nuntiauit Esther omnia quæ Mardochæus dixerat. Quæ respondit ei, & iussit ut diceret Mardochæo, Omnes serui regis, & cunctæ quæ sub ditione eius sunt, norunt prouinciam, quod siue uir, siue mulier non uocatus, interius atrium regis intrauerit, absque ulla cunctatione statim interficiatur: nisi forte rex auream uirgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atque ita possit uiuere. Ego igitur quomodo ad regem intrare poterò quæ triginta iam diebus non sum uocata ad eum? Quod cum audisset Mardochæus, rursus mandauit Esther, dicens, Ne putes

deducebatur (sing. num. Vet. Di. l. Ge. l.)

Esther ad regem introducit: quæ præ cæteris illi placet, regina efficitur.

D

C

D

Bagathâ & Thares insidiâtes uirtutis regis suspenduntur.

præsidebant: (Ve. Ge. o. Di. o. l. v.)

- Vet. Ge. o. Di. o. l. Compl. v.

Aman exaltatus à rege solus Mardochæus non adoratur.

præsidebant. (Ve. Ge. o. Di. o. l.)

Videns Aman se contemptum à Mardochæo, omnium Iudæorum interitum ab Assuero impetrat.

* autem (Vet. Ge. o. Di. l.)

- Vet. Geo. Di. l.

Iustus Mardochæi ob iam præratam Iudæorum necem.

Indueret eum (Vet. Ge. o. Di. l. Petit Esther à Mardochæo per eunuchum casam Iudæus.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. v.

Mardochæus suadet ipsi Esther ut regem pro populo deprecetur

quod animam tuam tantum liberet, quia in domo regis es præ cunctis Iudæis. Si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur Iudæi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis nouit vtrum idcirco ad regnum veneris, ut in tali tempore parareris? Rursumque Esther hæc Mardocheo verba mandauit, Vade, & congrega omnes Iudæos, quos in Susa repereris, & orate pro me. Non comedetis, & non bibetis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti & periculo. Tuit itaque Mardocheus, & fecit omnia quæ ei Esther præceperat.

C A P. V.

Die autem tertio induta est Esther regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus regis, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super solium suum in consistorio palatii, contra ostium domus. Cumque vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis eius, & extendit contra eam virgam auream quam tenebat manu: quæ accedens, osculata est summitatem virgæ eius. Dixitque ad eam rex, Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi. At illa respondit, Si regi placet, obsecro ut venias ad me hodie, & Aman tecum ad conuiuium quod parauit. Statimque rex, Vocate, inquit, cito Aman, ut Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad conuiuium quod eis regina parauerat. Dixitque ei rex, postquam vinum biberat abundanter, Quid petis ut detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. Cui respondit Esther, Petitio mea, & preces sunt istæ: Si inueni in conspectu regis gratiam, & si regi placet ut det mihi quod postulo, & meam impleat petitionem: Veniat rex & Aman ad conuiuium quod parauit eis, & cras aperiam regi voluntatem meam. Egressus est itaque illo die Aman lætus & alacer. Cumque vidisset Mardocheum sedentem ante fores palatii, & non solum non assurrexisset sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suæ, indignatus est valde. Et dissimulata ira reuersus in domum suam, conuocauit ad se amicos suos, & Zares uxorem suam. Et exposuit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorumque turbam, & quanta cum gloria super omnes principes & seruos suos rex eleuasset. Et post hæc ait, Regina quoque Esther nullum alium vocauit ad conuiuium cum rege, præter me; apud quam etiam cras cum rege pranfurus sum. & cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quandiu video Mardocheum Iudæum sedentem ante fores regias.

Dixitque ei Zares uxor eius, & cæteri amici, Iube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos: & dic mane regi ut appendatur super eam Mardocheus, & sic ibis cum rege lætus ad conuiuium. Placuit ei consilium, & iussit excelsam præparari crucem. **C A P. VI.** Octem illam duxit rex in somnium, iussitque sibi afferri historias & annales priorum temporum. Quæ cum illo præsentem legerentur, ventum est ad illum locum ubi scriptum erat quomodo nutiasset Mardocheus insidias Bagathan & Thares eunuchorum, regem Assuerum iugulare cupientium. Quod cum audisset rex, ait,

Quid pro hac fide honoris ac præmii Mardochei consecutus est? Dixerunt ei serui illius ac ministri, Nihil omnino mercedis accepit. Statimque rex, Quis est, inquit, in atrio? (Amam quippe interius atrium domus regis intrauerat, ut suggereret regi, & iuberet Mardocheum affigi patibulo quod ei fuerat præparatum.) Responderunt pueri, Aman stat in atrio. Dixitque rex, Ingrediatur. Cumque esset ingressus, ait illi, Quid debet fieri viro, quæ rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans quod nullum alium rex, nisi se, vellet honorare, respondit, Homo quem rex honorare cupit, debet indui vestibus regis: & imponi super equum qui de sella regis est, & accipere regium diadema super caput suum. Et primus de regibus principibus ac tyrannis teneat equum eius: & per plateam ciuitatis incedens, clamet & dicat, Sic honorabitur, quencunq; voluerit rex honorare. Dixitque ei rex, Festina: & sumpta stola & equo, fac ut locutus es, Mardocheo Iudæo qui sedet ante fores palatii. Caue ne quicquam de his quæ locutus es prætermittas. Tulit itaque Aman stolam & equum, indutumque Mardocheum, in plateam ciuitatis, & impositum equo præcedebat, atque clamabat, Hoc honore condignus est, quencunq; rex voluerit honorare. Reuersusque est Mardocheus ad ianuam palatii: & Amam festinavit ire in domum suam, lugens & operto capite: narrauitque Zares uxori suæ, & amicis omnia quæ euenissent sibi. cui responderunt sapientes quos habebat in consilio, & uxor eius, Si de semine Iudæorum est Mardocheus, ante quem cadere cœpisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu eius. Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & cito eum ad conuiuium quod regina parauerat, pergere compulerunt.

C A P. VII.

Dixitque rex & Aman, ut biberent cum regina. Dixitque ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat, Quæ est petitio tua Esther, ut detur tibi? & quid vis fieri? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. Ad quem illa respondit, Si inueni gratiam in oculis tuis, rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro. Traditi enim sumus ego & populus meus, ut coteramur, iugulemur, & pereamus: atque utinam in seruos & famulas venderemur, esset tolerabile malum, & gemens traxerem. Nunc autem hostis noster est, cuius crudelitas redundat in regem. Respondensque rex Assuerus ait, Quis est iste: & cuius potentia, ut hæc audeat facere? Dixitque Esther, Hostis & inimicus noster pessimus iste est Aman. quod ille audiens, ilico obstupuit, vultum regis ac reginæ ferre non sustinens. Rex autem iratus surrexit, & de loco conuiuii intrauit in hortum arboribus consitum: Aman quoque surrexit, ut rogaret Esther reginam pro anima sua. intellexit enim a rege sibi paratum malum. Qui cum reuersus esset de horto nemoribus consito, & intrasset conuiuii locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo iacebat Esther, & ait, Etiam reginam vult opprimere, me præsentem, in domo mea? Necdum verbum de ore regis exierat, & statim operuerunt faciem eius. Dixitque Harbona, vnus de eunuchis, qui stabant in ministerio regis: En lignum quod parauerat Mardocheo, qui locutus est pro

V. I.

Esther ad regem ingressura, iubet pro se orari. comedatis, & bibatis (Vet. Di. o. l. Ge. o. v.)

Esther intras ad regem, petit ut ipse & Aman ad conuiuium veniant.

Rursum petit ut postero die ad conuiuium veniant.

Aman iratus non se honorari a Mardocheo, parat ipsi patibulum

Placuitque (Vet. V. Compl.)

Rex annales enolues, fidelitatem Mardochei inuenit.

Mardocheum iubet rex honorari in confusione Aman.

Amam tristis præcepto regis honorat Mardocheum.

Esther in conuiuio pro sua & populi sui vita orat.

Iussu regis suspeditur Aman in patibulo quod Mardocheo parauerat.

Esther.

rege, stat in domo Aman, habes altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex, Appendite eum in eo. Suspensus est itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardocheo: & regis ira quieuit. CA. VIII.

D In illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domum Aman aduersarii Iudæorum, & Mardocheus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther quod esset patruus suus. Tulitque rex anulum quem ab Aman recipi iusserat, & tradidit Mardocheo. Esther autem constituit Mardocheum super domum suam.

B Nec his contenta, procidit ad pedes regis: fleuitque, & locuta ad eum orauit ut malitiam Aman Agagitæ, & machinationes eius pessimas, quas excogitauerat contra Iudæos, iuberet irritas fieri. At ille ex more sceptrum aureum præterdit manu, quo signum clementiæ monstrabatur. Illaque cõfurgens stetit ante eum, & ait, Si placet regi, & si inueni gratiam in oculis eius, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro ut nouis epistolis veteres Aman literæ insidiatoris & hostis Iudæorum, quibus eos in cunctis regis prouinciis perire præceperat, corrigantur. Quomodo enim potero sustinere necem & interfectionem populi mei? Responditque rex Assuerus Esther reginæ, & Mardocheo Iudæo, Domum Aman concessi Esther reginæ: & ipsum iussi affigi cruci, quia ausus est manum mittere in Iudæos. Scribite ergo Iudæis, sicut vobis placet, ex regis nomine, signantes literas annulo meo. Hæc enim consuetudo erat, ut epistolis quæ ex regis nomine mittebantur, & illius annulo signatæ erant, nemo auderet contradicere. Accititque scribis & librariis regis (erat autem tempus tertii mensis, qui appellatur Sibam) vicesima & tertia die illius scriptæ sunt epistolæ, ut Mardocheus voluerat, ad Iudæos & ad principes, procuratoresque & iudices, qui centum vigintiseptem prouinciis ab India usque ad Aethiopiã præsidebant: prouinciæ atque prouinciæ, populo & populo iuxta linguas & literas suas, & Iudæis, prout legere poterant, & audire. Ipsæque epistolæ, quæ ex regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes prouincias discurrentes, veteres literas nouis nuntiis præuenirent. Quibus imperauit rex, ut conueniret Iudæos per singulas ciuitates, & in unum præciperet congregari, ut starent pro animabus suis, & omnes inimicos suos cum coniugibus ac liberis & vniuersis domibus interficeret atque delerent. Et constituta est per omnes prouincias vna ultionis dies, id est tertiadecima die mensis duodecimi Adar. Summaque epistolæ hæc fuit, ut in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subiacebant imperio, notum fieret paratos esse Iudæos ad capiendam vindictam de hostibus suis. Egressique sunt veredarii celeres nuntia perferentes, & edictum regis pependit in Susa. Mardocheus autem de palatio, & de conspectu regis egrediens fulgebat vestibus regis, hyacinthinis videlicet & ærinis coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio atque purpureo: omnisque ciuitas exultauit, atque lætata est. Iudæis autem noua lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium. Apud omnes populos, vrbes atque prouincias, quocumque regis præcepta veniebant, mira exultatio, epulæ atque conuiuia, & festus dies: intantum ut plures alterius gen-

tis & sectæ, eorum religioni & ceremoniis iungerentur. Gradis enim cunctos Iudæici nominis terrores inuaserat.

CAP. IX.

Igitur duodecimi mensis, quem Adar vocari ante iam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Iudæis interfectio parabatur, & hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Iudæi superiores esse coeperunt, & se de aduersariis vindicare. Congregatique sunt per singulas ciuitates & oppida & loca, ut extenderet manum contra inimicos, & persecutores suos: nullusque ausus est resistere, eo quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetraret. Nam & prouinciarum iudices, & duces, & procuratores, omnisque dignitas quæ singulis locis ac operibus præerat, extollebant Iudæos timore Mardochei quem principem esse palatii, & plurimum posse cognouerant. fama quoque nominis eius crescebat quotidie, & per cunctorum ora volitabat. Itaque percusserunt Iudæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod sibi parauerant facere: intantum ut etiam in Susa quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagitæ hostis Iudæorum: quorum ista sunt nomina, Pharsandatha, & Delphon, & Esphatha, & Phoratha, & Adalia, & Aridatha, & Phermesta, & Arisai & Aridai, & Iezatha: quos cum occidissent, prædas de substantiis eorum agere noluerunt. Statimque numerus eorum qui occisi erant in Susa, ad regem relatus est. Qui dixit reginæ, In vrbe Susa interfecerunt Iudæi quingentos viros, & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in vniuersis prouinciis? Quid ultra postulas, & quid vis ut fieri iubeam? Cui illa respondit, Si regi placet, detur potestas Iudæis: ut sicut fecerunt hodie in Susa, sic & cras faciant, & decem filii Aman in patibulis suspendantur. Præcepitque rex ut ita fieret: statimque in Susa pependit edictum, & decem filii Aman suspensi sunt. Congregatis Iudæis quattordecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susa trecenti viri: nec eorum ab illis direpta substantia est. Sed & per omnes prouincias quæ ditioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt Iudæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: intantum ut septuagintaquinque millia occisorum impleverentur, & nullus de substantiis eorum quicquam contingeret. Dies autem tertiusdecimus mensis Adar vnus apud omnes interfectionis fuit, & quattodecima die cædere desierunt. Quem constituerunt esse solennem, ut in eo omni tempore deinceps vacaret epulis, gaudio atque conuiuio. At hi qui in vrbe Susa cædem exercuerant, tertiodecimo & quattodecimo die eiusdem mensis in cæde versati sunt: quattodecimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituerunt solennem epularum atque lætitiæ. Hi vero Iudæi qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quattodecimum diem mensis Adar conuiuiorum & gaudii decreuerunt, ita ut exultent in eo, & mittant sibi mutuo partes epularum & ciborum.

B Scripsit itaque Mardocheus omnia hæc, & literis comprehensa misit ad Iudæos qui in omnibus regis prouinciis morabantur, tam in vicino positos, quam procul. Ut quattodecimam & quattodecimam diem mensis Adar pro festis susciperet, & reuertente semper anno solenni celebrarent ho-

Interficiunt Iudæi inimicos suos.

penetrat. (V. Ge. o. Di. o. l.)

Decem filii Aman suspenduntur.

Dies celebris instituitur in memoriam liberationis.

Domo Aman tradita reginæ Esther, Mardocheus exaltatur.

Esther regem orat ut literæ in necem Iudæorum missæ ab Aman, fiant irritæ.

Vet. Ge. o. M. Di. o. l.

Literæ nomine regis scribuntur ad Iudæos, ut occidant hostes suos.

et quædam eorum suspenduntur.

Vet. Di. o. l.

Gaudium & lætitia Iudæorum, ob edictam regis Assueri.

Legedum aeris.

nore: quia in ipsis diebus se vlti sunt Iudæi de inimicis suis, & luctus atque tristitia in hilaritatem gaudiumque cōuersi sunt, essentque dies isti epularum atque lætitiæ, & mitterent sibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur. Susceperuntque Iudæi in solennem ritum cuncta quæ eo tempore facere coeperant, & quæ Mardocheus literis faciēda mādaueat. Aman enim, filius Amadathi stirpis Agag, hostis & aduersarius Iudæorum, cogitauit contra eos malum, vt occideret illos, atque deleret: & misit phurim, quod nostra lingua vertitur in sortem. Et postea ingressa est Esther ad regem, obsecrans vt conatus eius, literis regis irriti fierent: & malum quod contra Iudæos cogitauerat, reuerteretur in caput eius: denique & ipsum & filios eius affixerunt cruci, atque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est sortium: eo quod phur, id est fors, in vnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri huius volumine continentur: quæque sustinuerunt, & quæ deinceps immutata sunt, susceperunt Iudæi super se & semen suum, & super cunctos qui religioni eorum voluerunt copulari, vt nulli liceat duos hos dies absque solennitate transigere: quos scriptura testatur, & cætera expetunt tempora annis sibi iugiter succedentibus. Isti sunt dies, quos nulla vnquam delebit obliuio: & per singulas generationes cunctæ in toto orbe prouinciæ celebrabunt: nec est vlla ciuitas, in qua Dies phurim, id est sortium, non obseruetur a Iudæis, & ab eorum progenie, quæ his ceremoniis obligata est. Scripsitque Esther regina filia Abihail, & Mardocheus Iudæus etiam secundam epistolam, vt omni studio dies ista solennis sanciretur in posterum. Et miserunt ad omnes Iudæos, qui in centum viginti septem prouinciis regis Assueri versabantur, vt haberent pacem, & susciperent veritatem, obseruantes Dies sortium, & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerat Mardocheus & Esther, & illi obseruanda susceperunt a se, & a semine suo ieiunia, & clamores & Sortium dies, & omnia quæ libri huius, qui vocatur Esther, historia continentur.

C A P. X.

R Ex verò Assuerus omnem terram, & cunctas maris insulas fecit tributarias. Cuius fortitudo & imperium, & dignitas atque sublimitas, qua exaltauit Mardocheum, scripta sunt in libris Medorum atque Persarum: & quomodo Mardocheus Iudaici generis secundus a rege Assuero fuerit: & magnus apud Iudæos, & acceptabilis plebi fratrum suorum, quærens bona populo suo, & loquens ea quæ ad pacem seminis sui pertineret.

B Quæ habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hæc autem quæ sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & literis continentur: & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur, quod iuxta consuetudinem nostram obelo, id est vera, prænotauimus.

4. Dixitque Mardocheus, A Deo facta sunt ista. Recordatus sum somnii quod videram, hæc eadē significantis: nec eorum quicquam irritum fuit. **5.** Paruus fons qui creuit in fluuium, & in lucem, solēque conuersus est, & in aquas plurimas redundauit, Esther est, quam rex accepit uxorem, & voluit esse reginam. Duo autem dracones: ego sum, & Aman. Gentes quæ conuenerant: hi sunt qui conati sunt delere nomen Iudæorum. Gens autem mea: Israel est, quæ clamauit ad Dominum, & saluum fecit Dominus populū suum: liberauitque

nos ab omnibus malis, & fecit signa magna atque portenta inter gentes: & duas sortes esse præcepit: vnam populi Dei, & alteram cunctarum gentium: venitque vtraque fors in statutum ex illo, iam tempore diem coram Deo vniuersis gentibus: & recordatus est Dominus populi sui, ac misertus est hereditatis suæ. Et obseruabuntur dies isti in mense Adar quartadecima, & quintadecima die eiusdem mensis, cum omni studio, & gaudio in vnum cœtum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israel.

C A P. XI.

A Anno quarto regnantibus Ptolemæo & Cleopatra, attulerunt Dosithæus, qui se sacerdotem, & Leuitici generis ferebat, & Ptolemæus filius eius hanc epistolam phurim, quæ dixerunt interpretatum esse Lyfimachum Ptolemæi filium in Ierusalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud vllum fertur interpretum.

2. Anno secundo, regnante Artaxerxe maximo, prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardocheus, filius Iairi, filii Semei, filii Cis de tribu Benjamin: homo Iudæus, qui habitabat in vrbe Susis, vir magnus, & inter primos aulae regiae. Erat autē de eo numero captiuorum, quos trāstulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Ierusalem cum Iechonia rege Iudææ & hoc eius somnium fuit, Apparuerunt voces & tumultus, & tonitrua, & terræmotus, & cōturbatio super terram: & ecce duo dracones magni, paratique contra se in prælium. Ad quorum clamorem cunctæ cōcitatæ sunt nationes, vt pugnarent contra gentem iustorum. Fuitque dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis & angustiae, & ingens formido super terram. **3.** Conturbataque est gens iustorum timentium mala sua, & præparata ad mortem. Clamaueruntque ad Deum: & illis vociferantibus, fons paruus creuit in fluuium maximū, & in aquas plurimas redundauit. Lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & deuorauerunt inclytos. Quod cū vidisset Mardocheus, & surrexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet: & fixum habebat in animo, scire cupiens quid significaret somnium.

Somnium Mardochei.

5. 2. a.

4. Reg. 24. d. Iere. 24. a.

M Orabatur autem eo tempore in aula regis cum Bagatha & Thara eunuchis regis, qui ianitores erant palatii. Cūque intellexisset cogitationes eorum, & curas diligentius peruidisset, didicit quod conarentur in regem Artaxerxem manus mittere, & nuntiauit super eo regi. Qui de vtroque habita quaestione, confessos iussit duci ad mortem. Rex autē quod gestum erat, scripsit in cōmētariis: sed & Mardocheus rei memoriam literis tradidit. Præcepitque ei rex, vt in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus. Aman verò filius Amadathi bûgæus erat gloriosissimus coram rege, & voluit nocere Mardocheo, & populo eius pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Mardocheus secundò inuidias Artaxerxi stratas denudat. 5. 2. d. 6. a.

Hucusque proœmum.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, vbi scriptū est in volumine, Et disperserunt bona, vel substantias eorum, quæ in sola vulgata editione reperimus. Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

R Ex maximus Artaxerxes ab India vsque Æthiopiā, centum vigintiseptem prouinciarum principibus, & ducibus, qui eius imperio subiecti sunt, salutem. Cum plurimis gentibus imperarem, & vniuersum orbem meæ ditioni subiugassem, volui nequaquam abuti potē-

Exemplar epistolæ Artaxerxis contra Iudæos pertinens ad historiam tertii capituli.

v. ii.

5. 2. a.

F

G

30.

C

D

B

C

D

Inter (Vet. Dil. Ge. o.

Somni Mardochei enarratio.

Esther.

tiæ magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos: vt absque vlllo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerebantur. **Q**uærente autem me à consiliariis meis quomodo posset hoc impleri, vnus qui sapiëntia & fide cæteros præcallebat, & erat post regem secundus, Aman nomine; indicauit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui nouis vteretur legibus, & contra omnium gentiũ consuetudinem faciēs, regum iussa contemneret, & vniuersarũ concordiam nationũ sua dissensione violaret. **Q**uod cum didicissemus, videntes vnã gentem rebellem aduersus omne hominũ gen⁹ peruersis vti legibus, nostrisque iussionibus cõtraire, & turbare subiectarũ nobis prouinciarũ pacẽ atq; concordia: iussimus vt quoscunque Aman, qui omnibus prouinciis præpositus est, & secundus à rege, & quem patris loco colimus, monstrauerit: cũ coniugibus ac liberis deleatur ab inimicis suis, nullusque eorũ misereatur quartadecima die duodecimi mensis Adar, anni præsentis: vt nefarii homines vno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbauerant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eam locum scripta reperi, vbi legitur, Pergensque Mardocheus, fecit omnia quæ ei mandauerat Esther. Nec tamen habetur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

Oratio Mardochei pertinens ad historiam quarti capituli.

Mardocheus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum eius, & dixit, Domine Domine rex Omnipotēs, in ditone enim tua cuncta sunt posita: & nõ est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreueris saluare Israel. **T**u fecisti cælum & terram, & quicquid cæli ambitu continetur: Dominus omnium es, nec est qui resistat maiestati tuæ. Cuncta nosti, & scis quia nõ pro superbia & cõtumelia, & aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, vt non adorarem Aman superbissimum: (libenter enim pro salute Israel etiam vestigia pedũ eius deosculari paratus essem) sed timui ne honorem Dei mei trãfferem ad hominem, & ne quẽquam adorarem excepto Deo meo. Et nunc Domine rex Deus Abrahã miserere populi tui, quia volũt nos inimici nostri perdere, & hæreditatem tuam delere. Ne despicias partem tuam quam redemisti tibi de Aegypto. Exaudi deprecationem meã, & propitius esto sorti & funiculo tuo, & conuerte luctũ nostrum in gaudium, vt viuentes laudemus nomẽ tuum Domine, & ne claudas ora te canentiũ. Omnis quoque Israel pari mente & obsecratione clamauit ad Dominũ, eo quòd eis certa mors impenderet.

C A P. X I I I I.

Esther quoque regina confugit ad Dominum, pauens periculum quod imminerebat. Cũq; deposuisset vestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro vnguents variis, cinere & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliavit ieiuniis: omniaque loca in quibus antea lætari consueuerat, crinium laceratione compleuit. Et deprecabatur Dominũ Deum Israel, dicens, Domine mi, qui rex noster es solus, adiuua me solitariam, & cuius præter te nullus est auxiliator alius. Periculũ meum in manibus meis est. **A**udiui à patre meo quòd tu Domine tulisses Israel de cunctis gentib⁹, & patres nostros ex omnibus retro maioribus suis, vt possideres hæreditatem sempiternam, fecisti que eis sicut locutus es. Peccauimus in cõspectu tuo, & idcirco tradidisti nos in manus inimicorũ nostrorum: co-

Lamentatio & oratio Esther p liberatione populi sui ad historiam quarti capituli pertinens.

Deut. 4. c. 7. d.

luimus enim deos eorum: iustus es Domine. Et nunc non eis sufficit quòd durissima nos opprimunt seruitute, sed robur manuum suarũ, idolorum potentiæ deputantes, volũt tua mutare promissa, & delere hæreditatem tuã, & claudere ora laudatium te, atque extinguere gloriã templi & altaris tui, vt aperiatur ora gentiũ, & laudent idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regẽ in sempiternum. Ne tradas Domine sceptrũ tuũ his qui non sunt, ne rideant ad ruinã nostram: sed conuerte cõsilium eorũ super eos, & eũ qui in nos coepit sæuire, disperde. **M**emẽto Domine, & ostende te nobis in tempore tribulationis nostræ, & da mihi fiduciã Domine rex deorũ, & vniuersæ potestatis: tribue sermonem compositũ in ore meo in cõspectu leonis, & trãffer cor illius in odiũ hostis nostri, vt & ipse pereat, & cæteri qui ei cõsentiũt. **N**os autem libera in manu tua, & adiuua me, nullũ aliud auxilium habentẽ, nisi te Domine qui habes omnium scientiã, & nosti quia oderim gloriã iniquorum, & detester cubile incircuncisorũ, & omnis alienigenæ. Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quòd est super caput meũ in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatã, & nõ portem in diebus silentii mei, & quòd non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim vinum libaminum: & nunquã lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum vsque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham. Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum qui nullam aliam spem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me à timore meo.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

C A P. X V.

Tmãdauit ei (haud dubium quin Esther Mardocheus) vt ingrederetur ad regẽ, & rogaret pro populo suo & pro patria sua.

Iosephus Antiquit. lib. 11. ca. 6.

Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus à rege locutus est contra nos in mortem: & tu inuoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.

Necnon & ista quæ subdita sunt.

Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, & circumdata est gloria sua. Cũque regio fulgeret habitu, & inuocasset omnium rectorem & saluatorem Deum, assumpsit duas famulas: & super vnã quidem innitebatur, quasi præ deliciis & nimia teneritudine corpus suum ferre nõ sustinens: altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustinens. Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, & gratis ac nitentibus oculis tristem celabat animum, & nimio timore contractũ. Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem, vbi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibibus regis, auroque fulgens & pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectũ. Cũque eleuasset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, & in pallorẽ colore mutato, lassum super ancillulam reclinauit caput. **C**õuertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, & festinus ac metuens exiliuit de solio: & sustentans eam vlnis suis, donec rediret ad se, his verbis blandiebatur. **Q**uid habes Esther? Ego sum frater tuus, noli metuere. **N**on morieris: non enim pro te, sed pro omnibus

Quo pacto Esther ad regem intrauerit, & ad eius aspectũ terrena fuerit.

Prover. 21. a.

hæc lex constituta est. ¹⁴Accede igitur, & tange sceptrū. Cumque illa reticeret, tulit auream virgā, & posuit super collum eius, & osculatus est eam, & ait, Cur mihi non loqueris? Quæ respondit, Vidi te domine quasi angelum Dei, & cōturbatum est cor meū præ timore gloriæ tuæ. Valde enim mirabilis es domine, & facies tua plena est gratiarū. ¹⁸Cumq; loqueretur, rursus corruit, & penè exanimata est. Rex autem turbabatur, & omnes ministri eius consolabantur eam.

Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni sui provincias misit: quod & ipsum in Hebraico volumine non habetur.

C A P. X V I.

 Ex magnus Artaxerxes, ab India vsque Aethiopiā cētum vigintiseptem provinciarū ducibus ac principibus, qui nostræ iussioni obediūt, salutem dicit. Multi bonitate principū & honore qui in eos collat⁹ est, abusi sunt in superbiam: & non solum subiectos regibus nitūtur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos qui dederūt, moliantur insidias. Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis, & humanitatis in se iura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam. Et in tātum vesaniæ proruperunt, vt eos qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt vt omnium laude digni sint, mē daciōrū cuniculis conentur subuere, dum aures principum simplices, & ex sua natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt. Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia deprauentur. Vnde prouidēdum est paci omnium provinciarum. Nec putare debetis, si diuersa iubeamus, ex animi nostri venire leuitate, sed pro qualitate & necessitate tēporum, vt reipublicæ poscit vtilitas, ferre sententiam. Et vt manifesti⁹ quod dicimus intelligatis, Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusque à Persarum sanguine, & pietatem

nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis susceptus est: & tantam in se expertus humanitatē, vt pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus, post regē secundus: qui in tantum arrogantia tumorem sublatus est, vt regno priuare nos niteretur & spiritū. Nā Mardocheū, cuius fide & beneficiis viuimus, & consortem regni nostri Esther cum omni gente sua nouis quibusdā atque inauditis machinis expetiuit in mortem: hoc cogitans vt illis interfectis insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas. Nos autem à pessimo mortaliū, Iudæos neci destinatos, in nulla penitus culpa reperimus, sed econtrario iustis vtētes legibus, & filios Altissimi & maximi, semp̄que viuentis Dei, cuius beneficio & patribus nostris & nobis regnum est traditum, & vsque hodie custoditur. Vnde eas literas quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas. Pro quo scelere ante portas huius vr̄bis, id est Susan, & ipse qui machinat⁹ est, & omnis cognatio eius pendet in patibulis: nō nobis, sed Deo reddēte ei quod meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus, in cunctis vr̄bibus proponatur, vt liceat Iudæis vti legibus suis. Quibus debetis esse adminiculo, vt eos qui se ad necē eorum parauerant, possint interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar. Hæc enim diem, Deus omnipotēs, mœroris & luctus, eis vertit in gaudiū. Vnde & vos inter cæteros festos dies, hanc habetote diem, & celebrate eam cū omni lætitia, vt & in posterum cognoscatur, omnes qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere. Omnis autē provincia & ciuitas quæ noluerit solennitatis huius esse particeps, gladio & igne pereat, & sic deleatur, vt nō solum hominibus, sed etiam bestiis inuia sit in sempiternum, pro exemplo cōtemptus & inobedientiæ.

Hieronimi in librum Iob præfatio.

C O G O R per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis, qui interpretationem meam, representationem Septuaginta interpretum criminantur: quasi nō & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum ē verbo, vel sensum ē sensu, vel ex vtroque commixtum, & mediæ temperatum genus translationis expresserint: & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipue in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc duntaxat apud Græcos. Cæterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti fermē aut octingenti versus desunt, vt decurtatus & laceratus, corrosusque liber fœditatē sui publicè legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nūc verba, nunc sensus, nunc simul vtrunque resonabit. Obliquus enim etiā apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἰσχυματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: vt si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quendam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, nō paruis redemisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio. hoc vnum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod antè intellexeram. A principio itaque voluminis, vsque ad verba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porro à verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in quatuor sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo: vsque ad eū locum, vbi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri versus sunt, daſtylo, spondæoque currentes: & propter linguæ idioma, crebrò recipientes & alios pedes, non earundē syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedū solutis: quod metrici magis, quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu vsque ad finem libri, paruum comma quod remanet, prosa oratione contextitur. Quod sicut videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græci que Pindari, & Alcei, & Sapphus, vel Psalterium, vel lamentationes Ieremiæ, vel omnia fermē scripturarum cantica comprehendendi, legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiāt quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, sed vt ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certè scriptorum vitio deprauata, manifestiora nostra interpretatione fierent, & qui Hebræorū sermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipsis cunabulis inter grammaticos & rhetores & philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos post Septuaginta editionem, iam c̄n̄r̄s̄t̄i Euangelio coruscante, Iudæus Aquila & Symmachus ac Theodotio, Iudaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria saluatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἱεραγῆ habentur apud ecclesias, & explanantur v.iii.

ab ecclesiasticis viris: quomodo magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans (cuius studium fuit omnia repetere, deprauata corrigere, & sacramenta ecclesie puro & fidei aperire sermone) vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel vncialibus (vt vulgò aiunt) literis, onera magis exarata, quàm codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices quàm emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat vnusquisque quod vult: & studiosum me magis, quàm maleuolum probet.

ALIA EIVSDEM PRÆFATIO.

SI AVT fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Saluatoris volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentibus virgulisque purgare, error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, vt etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter ô fratres dilectissimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro fabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite, ac beatum Iob qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumque gaudete. Quo modo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei vniuersa reddita: ita ego in lingua nostra, vt audacter loquar, feci cum habere quæ amiserat. Igitur & vos, & vnumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem semper annexens, rogo: vt vbicumque semper præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebræicis voluminibus non haberi. Porro vbi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt. Necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant vt sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex otio meo ecclesiis CHRISTI venturum ratus, quàm ex aliorum negotio.

ARGUMENTVM IN LIBRVM IOB.

IN TERRA quidem habitasse Iob Husitidi, in sinibus Idumææ & Arabiæ fertur: & erat ei antè nomē Iobab. Et accepit vxorē Arabissam: quæ genuit filium quē vocauit Ennon. Erat autem ipse filius quidem Zaræ, de Elau filii filius: de matre verò Bosra: ita vt sit quintus ab Abraham. Et hi sunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipse regnauit. sed primus in ea regnauit Bela filius Beor: & nomen ciuitatis eiusdem, Denaba. Post hunc autem Bela, Iobab, qui vocatur Iob. Post Iob autē Husam, qui erat dux ex Themanorum regione. Et post illum regnauit Adad filius Badad, qui excidit Madian in campo Moabi: & nomen ciuitatis eius Auith.

In hoc verò libro hæc quæstio tractatur, anne etiam probis à Deo malum accidat. Hic firmissime perstat Iob, quòd Deus etiã sine causa solummodo in laudem suam puniat probos. Contra hoc opponunt se amici eius, & prolixis sermonibus volunt conuincere, Deum esse iustum, qui non corripiat vllum probum. Si verò corripiat, necessariò consequi quòd ille peccauerit. Et sic tam carnaliter sentiunt de Deo & iustitia eius, ac si ipse esset omnino quemadmodum homines sunt, & iudicia eius sicut iudicia illorum. Quamquam etiam Iob, vt qui in angustiis mortis decumberet, ex humana fragilitate nimium contra Deum loquitur, & in afflictione peccat, & tamen perstat in eo, quòd tales passionibus non meritis sit, sicut etiam verum erat. Tandem Deus iudicat, quòd quæ Iob in afflictione contra Deum locutus est, iniuste locutus sit: quod verò contra inimicos suos de innocentia sua ante afflictionem tutatus est, rectè locutus sit. Sic liber iste solum Deum iustum pronuntiat, quamuis etiam homo iustus sit etiam coram Deo. In consolationem nostri scriptus est hic liber, quòd Deus sanctos suos permittit aliquando impingere in aduersitate. nam antequam Iob incidat in angustiam mortis, laudat Deum super deprædatione bonorum suorum & morte filiorum suorum. Cum verò obuersatur ob oculos mors, & subducit se Deus, indicant verba eius, quales cogitationes subeant hominem quantumuis etiam sanctum, contra Deum in anxietate mortis: videlicet homini videtur Deus non esse Deus, sed solum iudex & iracundus tyrannus qui vim exerceat, & non curet cuiuspiam bonam vitam. Hunc librum intelligunt qui experiuntur & sentiunt quid sit pati iram Dei, & occultatam esse gratiam eius.

Liber Iob.

CAP. I.

IR ERAT in Terra-Hus, nomine Iob: & erat vir ille simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Natiq; sunt ei septem filii & tres filiar. Et fuit possessio eius septem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga bouum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis: eratque vir ille magnus inter omnes Orientales. Et ibant filii eius, & faciebant conuiuia per domos, vnusquisque in die suo. Et mittetes vocabat tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis. Cùmque in orbem trāsissent dies cōiuii, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos: consurgensque diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim, Ne forte peccauerint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. Quadam autem die, cum venissent filii Dei vt assisterent corā Domino, affuit inter eos etiam Satan. Cui dixit Dominus, Vnde venis? Qui respondens, ait, Circuiui terrā, & perambulauit eam. Dixitque

Dominus ad eum, Nunquid cōsiderasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus ac timens Deū, & recedens à malo? Cui respondens Satan, ait, Nūquid Iob frustra timet Deum? nōne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam eius per circuitum: operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terrā? Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus ad Satan. Ecce, vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. Egredisusq; est Satan à facie Domini. Cùm autē quadam die filii & filiar eius comederent & biberēt vinum in domo fratris sui primogeniti, nuntius venit ad Iob, qui diceret, Boues arabant, & asinæ nascabantur iuxta eos: & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio: & euasi ego solus, vt nuntiarem tibi. Cùmque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit, Ignis Dei cecidit è cælo, & tactas oues puerosque consumpsit: & effugi ego solus, vt nuntiarem tibi. Sed & illo adhuc loquente venit alius, & dixit, Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio: & ego fugi solus, vt nuntiarem tibi. Adhuc loquebatur ille,

sanctitas Iob.

Liberi eius & possessio.

conuiuia (Vet. Di. o. l. Ge. p. M.)

Iob post conuiuia curat liberos suos sanctificandos.

Satan sine permisso Dei non potest nocere ipsi Iob.

Satanæ natura.

Benedictio Dei.

tuam (Vet. Di. o. Ge. o.)

Boues & asinæ Iob rapiuntur à Sabæis.

Oues Iob succendantur à Deo.

Camelos ipsius abigunt Chaldæi.

Liberi occiduntur impetu viti.

• & ecce alius intravit, & dixit, Filiis tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinū in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus, vt nuntiarē tibi? Tūc surrexit Iob, & scidit vestimēta sua, & tonso capite corruēs in terrā, adorauit, & dixit, Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar il luc. Domin' dedit, Domin' abstulit: sicut Domino placuit, ita factū est: sit nomē Domini benedictū.

Ides & parletia Iob in aduersis. eccles 5. c. 1. tim. 6. b. tunicā suā, (Vet. Di. o. l. Ge. p. M. -Vet. Compl.

-Vet. Compl.

Satanæ cū Deo colloquiū, pecten tis facultatem percussendi corpus Iob.

Actum est autem quum quadā die venissent filii Dei, & starent coram Domino, venisset quoque Satan inter eos, & staret in conspectu eius; vt diceret Domin' ad Satan, Vnde venis? Qui respondens ait, Circuiui terrā, & perambulauī eam: Et dixit Dominus ad Satan, Nūquid consyderasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timēs Deum, & recedens à malo, & adhuc retinēs innocentiam? Tu autem commouisti me aduersus eū, vt affligerem eum frustra? Cui respondens Satan, ait, Pelle[m] pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: alioquin mitte manū tuam, & tæge os eius & carnē, & tunc videbis quod in faciem benedicat tibi. Dixit ergo Dominus ad Satan, Ecce, in manu tua est, veruntamen animam illius serua. 7. Egressus igitur Satan à facie Domini, percussit Iob vlcere pessimo, à planta pedis vsque ad verticem eius, qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio. 9. Dixit autem illi vxor sua, Adhuc tu permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere. Qui ait ad illā, Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non sustineamus? In omnibus his non peccauit Iob labiis suis. 11. Igitur audientes tres amici Iob omne malū quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condi-

xerant enim vt pariter venientes visitarent eum, & consolarentur. Cūque eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eū: & exclamantes plorauerunt, scissisque vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cælum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum. videbant enim dolorem esse vehementem. CAP. III.

'In facie tua (Vet. Di. l. Ge. p.

Satan percussit Iob vlcere.

Tætatur Iob ab vxore.

Prospera & aduersa à Deo. -Vet. Ge. p. suscipiamus? (Vet. Di. o. l. Ge. p. Veniūt tres amici Iob vt eū consolentur.

Ost hęc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, & locutus est, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo.

Querimonia qua Iob deplorat, & exponit amicus tristissimū rerū suarū statū, & quantos perferat cruciatūs, cuius summa est optandū sibi, vt editus in terrā non esset, aut moriatur citissimē. Vnde nascitur occasio disputationis inter Iob & suos amicos super afflictione ipsius. B. Ierem. 10. d. Illustrat (Vet. M. Di. l. Ge. p.

Dies ille vertatur in tenebras: non requirat eum Deus, desuper, & non illustretur lumine. Obscuret eum tenebræ & vmbra mortis: occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. Noctem illā tenebrosus turbo possideat: nō cōputetur in diebus anni, nec numeretur in mēsis. Sit nox illa solitaria, nec laude digna: maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare leuiathan.

8. Obtenebrentur stellæ caligine eius, expectet lucē, & non videat, nec ortum surgentis auroræ, 9. Quia non conclusit ostia vētris qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

10. Quare nō in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perii?

11. Quare exceptus genibus? cur lactatus huberibus?

12. Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem

13. Cum regibus & consulibus terræ, qui ædificāt sibi solitudines:

14. Aut cum principibus qui possident aurum, & replent domos suas argento:

15. Aut sicut abortiuum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.

16. Ibi impii cessauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore,

17. Et quondam vinciti pariter sine molestia, non audierunt vocem exactoris.

18. Paruus & magnus ipsi sunt, & seruus liber à domino suo.

19. Quare misero data est lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt,

20. Qui expectant mortem, & non venit: quasi effodientes thesaurum,

21. Gaudētq; vehementer cū inuenerint sepulchrū?

22. Viro cuius abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris?

23. Antequam comedam, suspiro: & tanquam inundantes aquæ, sic rugitus meus:

24. Quia timor quem timebā, euenit mihi: & quod verebar accidit.

25. Nōne dissimulaui? nōne silui? nōne quieui? & venit super me indignatio. CAP. IIII.

Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit,

Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies. sed conceptum sermonem tenere quis poterit?

3. Ecce, docuisti multos, & manus lassas roborasti.

4. Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua tremencia confortasti.

5. Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.

6. Vbi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum?

7. Recordare, obsecro te, quis vnquam innocens perii: aut quando recti deleti sunt?

8. Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos,

9. Flante Deo perisse, & spiritu iræ ei' esse cōsuptos.

10. Rugitus leonis & vox leonæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.

11. Tigris perii, eo quod non haberet prædam: & catuli leonis dissipati sunt.

12. Porro ad me dictū est verbū absconditū, & quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurri eius.

13. In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines,

14. Pauor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.

15. Et cum spiritus me præsentē transfiret, inhorruerunt pili carnis meæ.

16. Stetit quidam, cuius non agnoscebā vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ leonis audiui,

17. Nunquid homo, Dei cōparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir?

18. Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem.

-Vet. Di. o. l.

Caput disputationis inter Iob & amicos est, an Iob sit afflictus à Deo, ppter impietate[m] & scelera, an aliā ob causam. Quæ cōtrouersiā Deus ipse arbiter dirimit capite 18.

* (Vet. M. B. Compl.

Ex afflictionib' Iob, nititur Eliphaz pbare eū esse impii communi omnium carnalium argumente.

Aliud eiusdē argumentū à iustitia & equitate Dei.

1. Pet. 2. 8.

19. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tineas?

20. De mane vsque ad vesperam succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.

21. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

C A P. V.

Voca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere.

Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.

3. Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.

4. Longè fient filii eius à salute, & contere'tur in porta, & non erit qui eruat.

5. Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius.

6. Nihil in terra sine causa fit, & de humo non egredietur dolor.

7. Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatum.

8. Quam ob rem ego deprecabor Dominum, & Deum ponam eloquium meum.

9. Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia, absque numero.

10. Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis vniuersa.

11. Qui ponit humiles in sublime, & moerentes erigit sospitate.

12. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod ceperant.

13. Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat.

14. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.

15. Porro saluum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.

16. Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.

17. Beatus homo qui corripitur à Deo: increpatione ergo Domini ne reprobet:

18. Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt.

19. In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.

20. In fame, eruet te de morte: & in bello, de manu gladii.

21. A flagello linguæ abscondèris: & non timebis calamitatem cum venerit.

22. In vastitate & fame ridebis: & bestias terræ non formidabis.

23. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum: & bestia terræ pacifica erunt tibi:

24. Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum: & visitans speciem tuam, non peccabis.

25. Scies quoque quonia multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terræ.

26. Ingredièris in abundantia sepulchrum, sicut inferretur aceruus tritici in tempore suo.

27. Ecce, hoc vt inuestigauimus, ita est: quod auditum, mente pertracta.

C A P. V I.

Respondens autem Iob dixit, Vtinam appenderetur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas quam patior, in statera:

2. Quasi arena maris hæc grauior apparet: vnde & verba mea dolore sunt plena,

4. Quia sagittæ Domini in me sunt: quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militent contra me.

5. Nunquid rugiet onager, cum habuerit herbam: aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit?

6. Aut poterit comedi insulsam, quod non est sale conditum: aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?

7. Animæ enim esurienti etiam amara dulcia esse videntur:

8. Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.

9. Quis det vt veniat petitio mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus:

10. Et qui cepit, ipse me cõterat: soluat manum suam, & succidat me?

11. Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat: nec contradicam sermonibus Sancti:

12. Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineam: aut quis finis meus, vt patienter agam?

13. Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.

14. Ecce, non est auxilium mihi in me, & necessarii quoque mei recesserunt à me.

15. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.

16. Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui rapit in transitu in conuallibus.

17. Qui timent pruinam, irruet super eos nix.

18. Tempore quo fuerint dissipati, peribunt: & vt incaluerint, soluentur de loco suo.

19. Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.

20. Considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper.

21. Confusi sunt, quia speraui: venerunt quoque vsque ad me, & pudore cooperti sunt.

22. Nunc venistis: & modò videntes plagam meam timetis.

23. Nunquid dixi, Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi?

24. Vel, Liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me?

25. Docete me, & ego tacebo: & siquid fortè ignoraui, instruite me.

26. Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum è vobis nullus sit qui possit arguere me?

27. Ad increpandum tantum eloquia concinnastis, & in ventum verba profertis.

28. Super pupillum irrucitis, & subvertere nitimini amicicum vestrum.

29. Veruntamen quod cepistis explete: præbete aurem, & videte an mentiar.

30. Respondete obsecro absque contentione: & loquentes id quod iustum est, iudicate:

31. Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

Militia, est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarii, dies eius.

Sicut seruus desiderat umbram, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui:

3. Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi.

4. Si dormiero, dicam, quando cõsurgam: & rursus expectabo vesperam, & replebor doloribus vsque ad tenebras.

Del. (vet. cõpl. Ge. p.)

- Vet. V. Compl. Ge. p.

Iob humana patitur, optando sibi mortem.

Conqueritur se ab amicis relictum, cum præter meritum affligatur.

Speraui (plu. num. Vet. Ge. p.)

- Vet. M. Di. L. Ge. p.

Vita non esset si labore perpetuo Iob ostendit. simul ipsius vita breuitatem.

Perstat Eliphaz, nitens ostendere Iobis impletatè à sanctorum impunitate, & stultorum perditione. Verè (Vet. Cõpl. Ge. p.)

oriatur (Vet. B. M. Ge. p. Di. o. l.)

Dei. (Vet. Cõpl. ad Vet. Cõpl. B. V. Di. o. l. Ge. p.)

Argumentum sititæ Dei.

1. Corin. 1. d.

- Vet. Ge. p. V.

Commendatio crucis quæ hominè erudit & mortificat. Jacobi. 1. b.

Penam culpa sua grauiorem dicit Iob.

apparet: (Vet. M.)

6. Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris: cutis mea aruit, & contracta est.

7. Dies mei velocius transierunt, quam à texete tela succiditur, & consumpti sunt absque vlla spe.

8. Memento quia ventus est vita mea, & non reuertetur oculus meus vt videat bona,

9. Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.

^{descendit (vet. comp. B.)} 10. Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descendit ad inferos, non ascendet,

11. Nec reuertetur vltra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius.

12. Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.

13. Nunquid mare ego sum, aut cætus, quia circumdedisti me carcere?

14. Si dixero, Cõsolabitur me lectulus meus, & reuelabor loquens mecum in stratu meo:

15. Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.

16. Quam ob rem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.

17. Desperavi, nequaquam vltra iam viuã: parce mihi, nihil enim sunt dies mei.

18. Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?

19. Visitas eum diluculo, & subito probas illum: vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me vt glutinã saluam meam?

20. Peccaui, quid faciam tibi o custos hominũ? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihi metipsum grauis?

21. Cur non tollis peccatum meum, & quare nõ aufers iniquitatem meam? ecce, nunc in puluere dormiam: & si mane me quæsieris, non subsistam.

CAP. VIII.

Respondens autem Baldad Suhites, dixit, vsquequo loqueris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui?

1. Nunquid Deus supplantat iudicium? aut Omnipotens subuertit quod iustum est?

2. Etiam si filii tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ:

3. Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:

4. Si mūdus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatũ reddet habitaculum iustitiæ tuæ,

5. Intantum vt si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.

6. Interroga enim generationem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam:

7. (Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam sicut vmbra dies nostri sunt super terram)

8. Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.

9. Nunquid virere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua?

10. Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arefcit:

11. Sic viæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit:

12. Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela araneorum fiducia eius.

13. Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non consurget.

14. Humectus videtur antequam veniat sol, & in ortu suo germen eius egredietur.

15. Super acerum petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur.

16. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet, Non noui te.

17. Hæc est enim lætitiã viæ eius, vt rursus de terra alii germinentur.

18. Deus non proiciet simplicem, nec porriget manum malignis,

19. Donec impleatur risu os tuũ, & labia tua iubilo.

20. Qui oderunt te, induentur cõfusione: & tabernaculum impiorum non subsistet. CAP. IX.

Respondens Iob, ait, Verè scio quòd ita sit, & quòd non iustificetur homo cõpositus Deo.

1. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille.

2. Sapiens corde est, & fortis robore: quis resistit ei, & pacem habuit?

3. Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subuertit in furore suo.

4. Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur.

5. Qui præcipit soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo.

6. Qui extēdit cælos solus, & graditur super fluctus maris.

7. Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Austri.

8. Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.

9. Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam*.

10. Si repente interroget, quis respõdebit ei? vel quis dicere potest, Cur ita facis?

11. Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbem.

12. Quantus ergo sum ego, vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

13. Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.

14. Et cum inuocantẽ exaudierit me, nõ credo quòd audierit vocem meam.

15. In turbine enim cõteret me, & multiplicabit vulnere mea etiam sine causa.

16. Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.

17. Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas iudicii, nemo audet pro me testimonium dicere.

18. Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostẽdero, prauum me comprobabit.

19. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.

20. Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.

21. Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentem rideat.

22. Terra data est in manus impii, vultum iudicum eius operit. quòd si non ille est, quis ergo est?

23. Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.

24. Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut Aquila volans ad escam.

Iob iustitiæ Dei cõparatione, hominis iustitiã nullã declarat. cõparatus (vet. Compl.)

*resistit (vet. DL. l. Ge. p. B. V.)

*nesciunt (vet. Compl.)

*eum. (vet. Ge. p. Di. o. l.)

Baldad comatur Iob ad confessionem peccatorũ & respiciendam reuocare, idque daobus argumentis.

Primum argumentum à respiciendum benedictione. - Vet. Di. o. l. Ge. p. V.

Sal. 143. a.

Secundum à subitanea hypocritarum perditione.

21 Cum dixerō, Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor.

22 Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.

Rursum ostēdit neminem posse iudicantē Dominū no iustificari.

23 Si autē & sic impius sum, quare frustra laboravi? Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ:

31 Tamen fordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.

32 Neque enim viro qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.

33 Non est qui vtrunque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.

34 Auferat à me virgam suam, & pauor eius non me terreat:

35 Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

Tædet Iob vitam suam.

1 Edet animam meam vitam meam, dimittam aduersum me eloquiū meum, loquar in amaritudine animæ meæ.

2 Dicam Deo, Noli me condemnare: indica mihi cur me ita iudices.

3 Nunquid bonum tibi videtur, si calumniaris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuues?

4 Nunquid oculi carni tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis?

5 Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora,

6 Ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris?

7 Et scias quia nihil impiū fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit eruere.

*plasmauerunt me, & fecerunt (Ve. Ge. p. Di. o. l. Collatione priorum beneficiorū & presentis afflictionis, nimiam severitatem Dei in se ostendit. * & (Vet. Ge. p. Di. o. l.)

8 Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?

9 Memento quæso quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.

10 Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?

11 Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & nervis cōpegisti me.

12 Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum.

13 Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum memineris.

14 Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?

15 Et si impius fuero, vix mihi est: & si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.

*terrena (no. casus) Vet. M.

16 Et propter superbiam quasi lænam capies me, reuersusque mirabiliter me crucias.

17 Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam aduersum me, & pœnæ militant in me.

18 Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus essem, ne oculus me videret.

19 Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum.

Pœnitendi spatium querit.

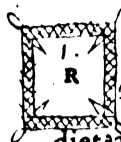
20 Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? dimitte ergo me, vt plangam paululum dolorem meum,

Descriptio mortis.

21 Antequam vadam, & non reuertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine,

*inhabitat. (Vet. Compl.)

22 Terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitans.

Espondens autem Sophar Naamathites, dixit,

Sophar iniuste Iob arguit.

1 Nunquid qui multa loquitur, non audiviet? aut vir verbosus iustificabitur?

* & (Vet. Di. o. l. Ge. p.)

3 Tibi soli tacebunt homines? & cum cæteros irriseris, à nullo confutaberis?

4 Dixisti enim, Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.

5 Atque vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi:

6 Ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex eius: & intelligeres quòd multò minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.

Deum incomprehensibilem ostendit.

7 Forsitan vestigia Dei comprehendes, & vsque ad perfectum, Omnipotentem reperies?

8 Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces?

9 Longior terra mensura eius, & latior mari.

10 Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, quis cōtradictet ei? vel quis dicere ei potest, Cur ita facis?

* Vet. Di. o. l. Ge. p. Compl.

11 Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne consyderat?

12 Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pulum onagri se liberum natum putat.

13 Tu autem firmasti cor tuum, & expādisti ad eum manus tuas.

14 Si iniquitatē quæ est in manu tua abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia,

Pœnitenti Deum misericordē pœnitenti: simul felicitas pœnitenti viri describitur.

15 Tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis.

16 Miseriæ quoque obliuiscēris, & quasi aquarū quæ præterierunt recordaberis.

17 Et quasi meridianus fulgor confurget tibi ad vesperam: & cum te cōsumptum putaueris, orieris vt lucifer.

Leuit. 16. a.

18 Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defossus securus dormies.

19 Requiesces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.

20 Oculi autē impiorū deficient, & effugiū peribit ab eis, & spes illorū abominatio animæ.

Espondens autem Iob, dixit, Ergo vos estis soli homines, & vobiscū morietur sapientia?

Iob quàm se peccator ostendit.

3 Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim hæc quæ nostis ignorat?

4 Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum: deridetur enim iusti simplicitas.

Proverb. 14. b.

5 Lampas contēpta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum.

6 Abundat tabernacula prædonū, & audacter pro-uocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum.

7 Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi.

Creatoris potestatem ex creaturis docet.

8 Loquere terræ, & respōdebit tibi, & narrabunt pisces maris.

9 Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit,

10 In cuius manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis?

11 Nonne auris verba diiudicat, & fauces comedent-

tis, saporem?

12. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.

13. Apud ipsum est sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam.

14. *¶* Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.

15. *¶* Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: si emisserit eas, subuertent terram.

16. Apud ipsum est fortitudo & sapientia: ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur.

17. *¶* Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.

18. *¶* Baltheum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum.

19. *¶* Ducit sacerdotes ignobiles, & optimates supplâtat,

20. *¶* Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.

21. *¶* Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerant releuans.

22. *¶* Qui reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.

23. *¶* Qui multiplicat gentes & perdit eas, & subuersas in integrum restituit.

24. *¶* Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos ut frustra incedant per inuium,

25. *¶* Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

CAP. XIII.

¶ Cce omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi singula.

¶ Secundum scientiam vestram & ego noui: nec inferior vestri sum.

3. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio:

4. Prius vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores peruersorum dogmatum.

5. Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes.

6. Audite ergo correptiones meas, & iudiciū labiorum meorum attendite.

7. Nunquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?

8. Nunquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini?

9. Aut placebit ei quem colare nihil potest: aut decipietur, ut homo, vestris fraudulentiss?

10. Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.

11. Statim ut se commouerit, turbabit vos: & terror eius irruet super vos.

12. Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum ceruices vestræ.

13. Tacete paulisper, ut loquar quodcūque mihi mēs suggesserit.

14. Quare lacerō carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?

15. *¶* Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: veruntamen vias meas in conspectu eius arguam,

16. *¶* Et ipse erit saluator meus: non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.

17. Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris.

18. *¶* Si fuero iudicatus, scio quod iustus inueniar.

19. Quis est qui iudicetur mecum? veniat: quare tacens consumor?

20. Duo tantum ne facias mihi, & tunc a facie tua non abscondar:

21. Manum tuam longe fac a me, & formido tua non me terreat.

22. Voca me, & ego respondebo tibi: aut certe loquar, & tu responde mihi.

23. *¶* Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.

24. *¶* Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?

25. *¶* Contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris.

26. *¶* Scribis enim contra me amaritudines, & consume re me vis peccatis adolescentiæ meæ.

27. *¶* Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti:

28. *¶* Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur a tinea.

¶ Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis.

¶ Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.

3. Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium?

4. *¶* Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?

5. Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est: constituisti terminos eius qui præteriri non poterunt.

6. *¶* Recede paululum ab eo ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarii, dies eius.

7. *¶* Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursus virescit, & rami eius pullulant.

8. *¶* Si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius,

9. *¶* Ad odorē aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primum plantatum est:

10. *¶* Homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, ubi quæso est?

11. *¶* Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuatus arefcet:

12. *¶* Sic homo cum dormierit non resurget, donec atteratur cælum non euigilabit, nec cõsurget de somno suo.

13. *¶* Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranscat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei?

14. *¶* Putasne mortuus homo rursus viuet? cūctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.

15. *¶* Vocabis me, & ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.

16. *¶* Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis.

17. *¶* Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.

18. *¶* Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo,

19. *¶* Lapidēs excuât aquæ, & alluione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes.

20. *¶* Roborasti eum paululum, ut in perpetuum transiret: immutabis faciem eius, & emittes eum.

21. *¶* Siue nobiles fuerint filii eius, siue ignobiles, non intelliget.

22. *¶* Attamen caro eius dum viuet, dolebit, & anima illius super semetipso lugebit.

*mea (Vet. B. Comp.)

Miseria vitæ humanæ describit Iob.

Psal. 10. 4.

Prophetat de refectionem.

Expectatio sustinet pios, donec impetrent quod sperant.

Proverb. 1. d. parce (Vet. Dl. O. l. Ge. p.)

Aeternæ mortis poenitentia.

Isa. 11. Sapoc. 1. b.

* & (Vet. Ge. p. Di. o.)

Mutantur status principum, ut agnoscantur dona Dei.

Ex propriis Iob verbis Iob amicos redarguit.

Agnoscentibus peccata sua salus promittitur, hypocritis vero cõdenatio.

Iob.

C A P. X V.

Eliphaz arguit Iobū de sapientia & munditia arrogantia.

Respondens autē Eliphaz Themanites, dixit, Nunquid sapiens respōdebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?

- 3 Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.
- 4 Quantum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.
- 5 Docuit enim iniquitas tua os tuū, & imitaris linguam blasphemantium.
- 6 Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.

-vet. Di. o. l. Ge. p. M.

- 7 Nunquid primus homo tu natus es, & ante omnes colles formatus?
- 8 Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia?
- 9 Quid nolti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?

Eccl. 18. b.

- 10 Et senes & antiqui sunt in nobis multo vetustiores, quā patres tui.
- 11 Nunquid grande est vt cōsoletur te Deus? sed verba tua praua hoc prohibent.
- 12 Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitās, attonitos habes oculos?
- 13 Quid tumet contra Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiusmodi sermones?
- 14 Quid est homo, vt immaculatus sit, & vt iustus appareat natus de muliere?

Eccl. 4. d.

- 15 Ecce inter sanctos eius, nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in conspectu eius:

Describit impiorum maledictio nem, quāuis est innocenti Iob falso tribuat.

- 16 Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?
- 17 Ostendam tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi.
- 18 Sapiētes confitentur, & nō abscondunt patres suos,
- 19 Quibus solis data est terra, & non trāsiuit alienus per eos.
- 20 Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius.
- 21 Sonitus terroris semper in auribus illius: & cū pax sit, ille semper insidias suspicatur.

-vet. Di. l. Ge. p.

-vet. V. B. cōpl.

- 22 Non credit quod reuerti possit de tenebris ad lucem, circumspectans vndique gladium.
- 23 Cum se mouerit ad quæredum panē, nouit quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies.
- 24 Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.
- 25 Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est.
- 26 Cucurrit aduersus eū erecto collo, & pingui ceruice armatus est.
- 27 Operuit faciē eius crassitudo, & de lateribus eius aruina dependet.
- 28 Habitauit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.
- 29 Non ditabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terra radicem suam.
- 30 Nō recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.
- 31 Non credet frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit.
- 32 Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius arecent.

arecent. (sing. num. Vet. cōpl. Di.)

- 33 Lædetur quasi vinea, in primo flore botrus eius, & quasi oliua proiciens florem suum.
- 34 Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis de-

uorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt.

- 35 Conceptit dolorem & peperit iniquitatem, & vterus eius præparat dolos.

Esa. 59. a. psal. 7. d.

C A P. X V I.

Respondens autem Iob, dixit, Audiui frequenter talia: consolatores onerosi omnes vos estis.

Auferite amicum motus Iob, suam calamitatem enarrāto, se cetera iniquitate pati ostendit.

- 36 Nunquid habebunt finem verba ventosa: aut aliquid tibi molestum est si loquaris?
- 4 Poteram & ego similia vestri loqui: atque vtinam esset anima vestra pro anima mea,
- 5 Consolarer & ego vos sermonibus, & mouerē caput meum super vos.
- 6 Roborarem vos ore meo: & mouerem labia mea, quasi parcens vobis.

- 7 Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me.
- 8 Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

quiescit (sent. tēp. Vet. Compl. M. B.)

- 9 Rugæ meæ testimoniū dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam contradicens mihi.

- 10 Collegit furorem suum in me, & comminās mihi, infremuit cōtra me dētibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.

-vet. Di. o. l. Ge. p.

- 11 Aperuerūt super me ora sua, & exprobrātes percusserunt maxillā meā, satiati sunt pœnis meis.

- 12 Conclusit me Deus apud iniquū, & manibus impiorum me tradidit.

- 13 Ego ille quondā opulentus repente cōtritus sum: tenuit ceruicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.

- 14 Circūdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, * non pepercit, & effudit in terra viscera mea.

* (Vet. Ge. p.)

- 15 Cōscidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.

- 16 Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

- 17 Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt.

- 18 Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cū haberem mundas ad Deum preces.

- 19 Terra ne operias sanguinem meum, neque inueniat in te locum latendi clamor meus.

- 20 Ecce enim in cælo testis meus, & cōscius meus in excelsis.

- 21 Verbofi amici mei, ad Deum stillat oculus meus.

- 22 Atque vtinā sic iudicaretur vir cū Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo.

- 23 Ecce enim breues anni transeunt: & semitam, per quam non reuertar, ambulo.

C A P. X V I I.

Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & solum mihi superest sepulchrum.

Contabescendo, se patietē præsolari dicit.

- 24 Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus.

- 3 Libera me, & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.

- 4 Cor eorum longè fecisti à disciplina, * propterea non exaltabuntur.

* (Vet. Di. o. l. Ge. p.)

- 5 Prædam pollicetur sociis, & oculi filiorum eius deficient.

- 6 Posuit me quasi in prouerbiū vulgi, & exemplum sum coram eis.

- 7 Caligauit ad indignationem oculus meus, & mē-

* ab indignatione (Vet. Di. o. Ge. p. V.)

bra mea quasi in nihilum redacta sunt.

7. Stupebunt iusti super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.

^{mundus, nominat. casus. (Vet. V.)} 9. Et tenebit iustus viam suam, & mundi manibus addet fortitudinem.

10. Igitur omnes vos conuertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum sapientem.

11. Dies mei transferunt, cogitationes meae dissipatae sunt, torquentes cor meum:

12. Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem,

13. Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum.

14. Putredini dixi, Pater meus es: Mater mea, & soror mea, vermibus.

15. Vbi est ergo nunc praestolatio mea, & patientiam meam quis considerat?

16. In profundissimum infernum descendent omnia mea: putasne saltem ibi erit requies mihi?

CAP. XVIII.

Respondens autem Baldad Subites, dixit, Vique ad quem finem verba iactabitis? intelligite prius, & sic loquamur.

Baldad reprehendit Iob, quod non audiat bene consules, & impilponas enarrat.

3. Quare reputati sumus ut iumenta, & sorduimus coram vobis?

^{Qui (Vet. M. Di. o. Ge. p.)} 4. Quid perdis animam tuam in furore tuo, nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo?

5. Nonne lux impii extinguetur, nec splendet flamma ignis eius?

6. Lux obtenebrescet in tabernaculo illius: & lucerna quae super eum est, extinguetur.

7. Arctabuntur gressus virtutis eius, & praecipitabit eum consilium suum.

8. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat.

9. Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis.

10. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.

11. Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent pedes eius.

^{eam (Vet. Di. o. Ge. p.)} 12. Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius,

^{vet. Di. o. Ge. p. Compl.} 13. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors.

14. Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum, quasi rex, interitus.

15. Habitent in tabernaculo illius focii eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur.

16. Deorsum radices eius siccetur, sursum autem atteratur messis eius.

^{Proverb. 2. d.} 17. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis.

^{orbe (Vet. M. Di. o. L. Ge. p. V. Cöpl. B)} 18. Expellet eum de luce in tenebras, & de vrbe transferet eum.

19. Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec vlla reliquiae in regionibus eius.

20. In die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror.

21. Haec sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum.

CAP. XIX.

Respondens autem Iob, dixit, Vique quo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?

Iob flagella sua & miseras describens, asserit se non ob impietatem eas pati.

3. En, decies confunditis me, & non erubescitis op-

primentes me.

4. Nempe etsi ignoravi, mecum erit ignorantia mea.

5. At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis.

6. Saltem nunc intelligite quia Deus non aequo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit.

7. Ecce, clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non est qui iudicet.

8. Semitam meam circunsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit.

9. Spoliavit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.

10. Destruxit me vndique, & pereo, & quasi euulsae arbori abstulit spem meam.

arboris (genit. casus, Vet. B. Ge. p. Di. o.)

11. Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum.

12. Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum.

13. Fratres meos longe fecit a me, & noti mei quasi alieni recesserunt a me.

14. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant, obliti sunt mei.

Derelictus a propinquis.

15. Inquilini domus meae, & ancillae meae sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorum.

16. Seruum meum vocavi, & non respondit, ore proprio deprecabar illum.

17. Halitum meum exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei.

18. Stulti quoque despiciebant me: & cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.

19. Abominati sunt me quondam consiliiarii mei: & quem maxime diligebam, auersatus est me.

auersatus est mihi. (Vet. Ge. p.)

20. Pelli meae, consumptis carnibus, adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.

21. Misere mini mei, misere mini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.

Dei (Vet. Cöpl.)

22. Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?

23. Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei: quis mihi det ut exarentur in libro

24. Stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpan- tur in silice?

certe (Vet. M. Cöpl. Di. o. L. Ge. p.)

25. Scio enim quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum:

Vaticiniū Iob de generali resurrectione.

26. Et rursum circūdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum:

27. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciuntur, & non alius. reposita est haec spes mea in sinu meo.

28. Quare ergo nunc dicitis, Persequamur eum, & radicem verbi inueniamus contra eum?

29. Fugite ergo a facie gladii, quoniam vltor iniquitatum gladius est: & scitote esse iudiciū.

iniquitatis (Vet. Ge. p.)

Respondens autem Sophar Naamathites, dixit, Idcirco cogitationes meae variae succedunt tibi, & mens in diuersa rapitur.

Hic dicit Sophar impios in hoc mundo florere, sed ad tempus.

3. Doctrinam qua me arguis audiam, & spiritus intelligentiae meae respondebit mihi.

4. Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram,

5. Quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritae ad instar puncti.

Iob.

6. Si ascenderit vsque ad cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit:
7. Quasi sterquilinum in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent, Vbi est?
8. Velut somnium auolans non inuenietur, transiet sicut visio nocturna.
9. Oculus qui eum viderat, non videbit: neque vltra intuebitur eum locus suus.
10. Filii eius atterentur egestate, & manus illius reddent ei dolorem suum.
11. Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.
12. Cum enim dulce fuerit in ore eius malû, abscondet illud sub lingua sua:
13. Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.
14. Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidû intrinsecus.
15. Diuitias quas deuorauit euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.
16. Caput aspidû fuget, & occidet eû lingua viperæ.
17. Non videat riuulos fluminis, torrentes mellis, & butyri.
18. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur: iuxta multitudinem adinventionum suarum, sic & sustinebit:
19. Quoniam cõfringēs nudauit pauperis domum: rapuit, & non ædificauit eam.
20. Nec est satiatus venter eius: & cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.
21. Non remasit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius.
22. Cum satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum.
23. Utinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellû suû.
24. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.
25. Eductus, & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua: vadent, & venient super eû horribiles.
26. Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius: deuorabit eum ignis qui non succenditur: affligetur relictus in tabernaculo suo.
27. Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & terra cõsurget aduersus eum.
28. Apertum erit germē domus illius, detrahetur in die furoris Dei.
29. Hæc est pars hominis impii à Deo, & hæreditas verborum eius à Domino.

C A P. X X I.

Respondens autem Iob, dixit, Audite quæso sermones meos, & agite poenitentiam.

Sustinete me, vt & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba, ridete.

Nunquid contra hominem disputatio mea est, vt merito non debeam contristari?

Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro.

Et ego quâdo recordatus fuero, pertimesco, & cõcutit carnem meam tremor.

¶ Quare ergo impii viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitiis?

¶ Semen eorum permanet coram eis, propinquorû turba, & nepotum in conspectu eorum.

¶ Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & nõ est virga Dei super illos.

10. Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, & non est priuata foetu suo.
11. Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus.
12. Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi.
13. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.
14. Qui dixerunt Deo, Recede à nobis, & scientiã viarum tuarum nolumus.
15. ¶ Quis est Omnipotens, vt seruiamus ei? & quid nobis prodest si orauerimus illum?
16. Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longè sit à me.
17. Quotiens lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris sui!
18. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbo dispergit.
19. Deus seruabit filiis illius dolorem patris: & cû reddiderit, tunc sciet.
20. Videbunt oculi eius interfectionē suam, & de furore Omnipotentis bibet.
21. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? & si numerus mensum eius dimidiatur?
22. Nunquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat?
23. Iste moritur robustus & sanus, diues & foelix,
24. Viscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur:
25. Alius verò moritur in amaritudine animæ suæ, absque vllis opibus:
26. Et tamen simul in puluere dormient, & vermes operient eos.
27. Certè noui cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.
28. Dicitis enim, Vbi est domus principis? & vbi tabernacula impiorum?
29. Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadē illum intelligere cognoscetis.
30. Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diē furoris ducetur.
31. Quis arguet corā eo viam eius? & quæ fecit, quis reddet illi?
32. Ipse ad sepulchra ducetur, & in cõgerie mortuorum vigilabit.
33. Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se omnem hominem trahet, & ante se innumerabiles.
34. Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

C A P. X X I I.

Respondens autē Eliphaz Themanites, dixit, Nunquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfectæ fuerit scientiæ?

¶ Quid prodest Deo si iustus fueris? aut quid ei confers si immaculata fuerit via tua?

¶ Nunquid timens, arguet te, & veniet tecum in iudicium,

¶ Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?

¶ Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.

¶ Aquã lasso nõ dedisti, & esurienti subtraxisti panē: In fortitudine brachii tui possidebas terrã, & potentissimus obtinebas eam.

¶ Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupilloꝝum cõ-

*abscondit (praf. temp. Vet. M. B. Compl.

*pauperes domū (Vet. Ge. p. Di. o. Compl. Eccles. 5. c.

*Gladius educa (Vet. Compl.

Impiorum prosperitatem Iob enarrat. Sic autē argumētatur, si iustitia Dei postulat vt neminē affligat, nisi aliquo scelere meritis sit: postulat etiam vt nullū sceleratū impune dimittat. Sed multi impii felicissime viuūt. Quomodo igitur concluditis me impiū, quod affligar? Ierem. 12. a. abac. 1. a.

Malach. 4. d. Quid (Vet. Di. l. Ge. p.

Eorūdem repetitum interitū describit.

*Vet. Di. o. l. Ge. p.

Rursum conatur pbare Iobū ob scelera multatum.

*Vet. Di. o. l. Ge. p.

minuisti.

10. Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.

11. Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri?

Annō (Vet. Ge. p.) 12. An cogitas quod Deus excelsior cælo sit, & super stellarum verticem sublimetur?

13. Et dicis, Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.

Verba infidelium: in Iob tamē minime cōpetētia. 14. Nubes latibulum eius, nec nostra cōsiderat, & circa cardines cæli perambulat.

15. Nunquid semitam seculorū custodire cupis, quā calcauerunt viri iniqui,

16. Qui sublati sunt ante tēpus suum, & fluuius subuertit fundamentum eorum,

17. Qui dicebant Deo, Recede à nobis: & quasi nihil possit facere Omnipotens, æstimabant eum,

18. Cum ille impleisset domos eorum bonis: quorum sententia procul sit à me.

Mal. iob. 19. Videbunt iusti & lætabuntur, & innocens subsannabit eos.

20. Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis?

Exhortatur Iobum ad respiciētiā. 21. Acquiesce igitur ei, & habeto pacē, & per hæc habebis fructus optimos.

22. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.

23. Si reuersus fueris ad Omnipotētem, ædificaberis, & longe facies iniquitatem à tabernaculo tuo.

24. Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.

25. Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.

26. Tunc super Omnipotentem deliciis afflues, & eleuabis ad Deum faciem tuam.

27. Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.

28. Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis splendet lumen.

Proverb. 29. d. - Vet. Di. o. l. M. 29. Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur.

30. Saluabitur innocēs, saluabitur autem in munditia manuum suarum. *C A P. X X I I I.*

Afferit Iob se poenitentiam & sententiam iudicis vereri: & tamen se non affligi ob peccata.

*R*espondens autem Iob, ait,

Nūc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum.

1. Quis mihi tribuat vt cognoscam & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius?

2. Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus,

3. Vt sciam verba quæ mihi respōdeat, & intelligam quid loquatur mihi.

4. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.

5. Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad victoriam iudicium meum.

6. Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.

7. Si ad sinistram, quid agam? nō apprehendam eum. si me vertam ad dexteram, non videbo illum.

8. Ipse verò scit viam meā, & probabit me quasi aurum quod per ignem transit.

9. Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.

10. A mandatis laborum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.

11. Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationem eius: & anima eius quodcumque voluit, hoc fecit.

12. Cūque expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei.

13. Et idcirco à facie eius turbatus sum: & cōsiderās eum, timore sollicitor.

14. Deus molliuit cor meum, & Omnipotens cōturbauit me.

15. Non enim perii propter imminētes tenebras, nec faciem meā operuit caligo. *C A P. X X I I I I.*

A Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.

Deus res humanas curat.

16. Alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos.

17. Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerūt pro pignore bouem viduæ.

Iob hominum iniquitates describit.

18. Subuerterunt pauperum viam, & oppreserūt pariter mansuetos terræ.

19. Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum, vigilantesque ad prædam, præparant panem liberis.

vigilantes ad (Vet. Ge. p. Di. o.)

20. Agrum non suum demetunt: & vineam eius, quæ vi oppreserint, vindemiant.

21. Nudos dimittunt homines, indumēta tollentes, quibus non est operimentum in frigore:

22. Quos imbres montium rigant: & nō habentes velamen, amplexantur lapides.

23. Vim fecerunt deprædātes pupillos, & vulgum pauperem spoliauerunt.

24. Nudis & incendentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.

-Vet. compl.

25. Inter acruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.

26. De ciuitatibus fecerūt viros gemere, & anima vulneratorū clamauit, & Deus inultum abire nōn patitur.

27. Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius: nec reuersi sunt per semitas eius.

28. Mane primo consurget homicida, interficiet egenum & pauperem: per noctē verò erit quasi fur.

cōsurgit (præf. tēp. Vet. Di. o. l. M. Compl. Interficiet (Vet. M. cōpl. Di. l. Ge. p.)

29. Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens, Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.

30. Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem.

31. Si subito apparuerit aurora, arbitrātur vmbra mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulāt.

Impiorum maledictio.

32. Leuis est super faciē aquæ: maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum.

33. Ad nimium calorem trāseat ab aquis niuium, & vsque ad inferos peccatum illius.

34. Obliuiscatur eius, misericordia: dulcedo illius, vermes: non sit in recordatione, sed cōteratur quasi lignum infructuosum.

35. Pauit enim sterilem & quæ non parit, & viduæ bene non fecit.

36. Detraxit fortes in fortitudine sua: & cū steterit, non credit vitæ suæ.

37. Dedit ei Deus locū poenitentiae, & ille abutitur eo in superbiā: oculi autem eius sunt in viis illius.

38. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferētur, & sicut summitates spicarum conterentur.

39. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

C A P. X X V.

Baldad probat,
corā Deo nem-
nē esse mūdum.

Espondens autem Baldad Suhites, dixit,
Potestas & terror apud eum est qui facit
concordiam in sublimibus suis.

3. Nunquid est numerus militum eius? & super quē
non surget lumen illius?
4. Nunquid iustificari potest homo cōparatus Deo,
aut apparere mundus natus de muliere?
5. Ecce luna etiam non splendet, & stellæ non sunt
mundæ in conspectu eius:
6. Quanto magis homo putredo, & filius hominis
vermis?

C A P. X X V I.

Iob ridet Bal-
dad.

Espondens autem Iob, dixit,
Cuius adiutor es? nūquid imbecillis? & su-
stentat brachium eius qui nō est fortis?

3. Cui dedisti consilium? forsitan illi qui non habet
sapientiā, & prudētiā tuā ostendisti plurimā.
4. Quem docere voluisti? nōnne eum qui fecit spi-
ramentum?
5. Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant
cum eis.
6. Nudus est infernus coram illo, & nullum est ope-
rimentum perditioni.
7. Qui extēdit Aquilonem super vacuum, & appen-
dit terram super nihilum.
8. Qui ligat aquas in nubibus suis, vt non erumpant
pariter deorsum.
9. Qui tenet vultum solii sui, & expandit super illud
nebulam suam.
10. Terminum circūdedit aquis vsque dum finian-
tur lux & tenebræ.
11. Columnæ cæli contremiscunt, & pauent ad nu-
tum eius.
12. In fortitudine illius repēte maria cōgregata sunt,
& prudentia eius percussit superbum.
13. Spiritus eius ornauit cælos: & obstetricate manu
eius, eductus est coluber tortuosus.
14. Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum eius: & cum
vix paruam stillam sermonis eius audierimus,
quis poterit tonitruum magnitudinis illius in-
tueri?

C A P. X X V I I.

Tuetur hic Iob
causam suam vs-
antea, & Deum
accusat.

Edidit quoque Iob, assumens parabolam
suam, & dixit,
Viuuit Deus, (qui abstulit iudicium meū,
& Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit
animam meam,)

3. Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei
in naribus meis,
4. Non loquētur labia mea iniquitatem, nec lingua
mea meditabitur mendacium.
5. Absit à me vt iustos vos esse iudicem: donec defi-
ciam, non recedam ab innocentia mea.
6. Iustificationem meam quam cœpi tenere, nō de-
feram: neque enim reprehendit me cor meum
in omni vita mea.
7. Sicut impius inimicus meus, & aduersarius meus
quasi iniquus.
8. Quæ est enim spes hypocritæ si auarè rapiat, & nō
liberet Deus animam eius?
9. Nunquid Deus audiet clamorem eius, cum vene-
rit super eum angustia?
10. Aut poterit in Omnipotente delectari, & inuoca-
re Deum omni tempore?
11. Docebo vos per manū Dei quæ Omnipotens ha-
beat, nec abscondam.
12. Ecce, vos omnes nostis, & * quid hæc sine causa

* Sit vt (Vet. Cōpl.)
Di. o. l. Ge. p.
Afflictio impio-
rum.

* vt (Vet. Ge. p.)

vana loquimini?

13. Hæc est pars hominis impii apud Deum, & hære-
ditas violentorū, quā ab Omnipotēte suscipiēt.
14. Si multiplicati fuerint filii eius, in gladio erunt, &
nepotes eius non saturabuntur pane.
15. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu,
& viduæ illius non plorabunt.
16. Si comportauerit quasi terram argētum, & sicut
lutum præparauerit vestimenta:
17. Præparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & ar-
gentum innocens diuidet.

Maledictiones
impii.

Edificauit sicut tinea domum suam, & sicut cu-
stos fecit vmbraculum.

18. Diues cum dormierit, nihil secū auferet: aperiet
oculos suos, & nihil inueniet.
19. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte oppri-
met eum tempestas.
20. Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo
rapiet eum de loco suo.
21. Et mittet super eum, & non parcat: de manu eius
fugiens fugiet.

Mal. 4.

* Emittere (Vet. V.
Cōpl. Di. l.)

Stringet super eum manus suas, & sibilabit super
illum, intuens locū eius.

Abet argentum, venarum suarum princi-
pia: & auro locus est in quo conflatur.

2. Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus
calore, in æs vertitur.
3. Tempus posuit tenebris, & vniuersorum finē ipse
conyderat, lapidem quoque caliginis, & vmbrā
mortis.

Cum res omnes
sint ab homi-
ne peruersigab-
les, solam Dei sa-
pientiam inferas
tabellæ ostendit.

4. Diuidet torrens à populo peregrinante, eos quos
oblitus est pes egentis hominis & inuios.
5. Terra de qua oriebatur panis in loco suo, igni sub-
uersa est.

* Diuidit (presē.
tēp. Vet. B. Di. o.
Cōpl.)

6. Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.
7. Semitam ignorauit auis, nec intuitus est oculos
vulturis.

* est eam oculis
(Vet. Di. o.)

8. Non calcauerunt eam filii institorum, nec per-
transiuit per eam leæna.
9. Ad silicem extendit manum suam, subuertit à ra-
dicibus montes.
10. In petris riuos excidit, & omne pretiosum vidit
oculus eius.

11. Profunda quoque fluuiorū scrutatus est, & abs-
condita in lucem produxit.

12. Sapientia verò vbi inuenitur? & quis est locus in-
telligentiæ?

13. Nescit homo pretium eius, nec inuenitur in ter-
ra suauiter viuentium.

14. Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur,
Non est mecum.

15. Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appen-
detur argentum in commutatione eius.

Sapient. 7. a.

16. Non cōferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi
sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro.

17. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec com-
mutabuntur pro ea vasa auri.

18. Excelsa & eminentia nō memorabuntur cōpara-
tione eius: trahitur autē sapientia de occultis.

19. Non adæquabitur ei topazius de Aethiopia, nec
tincturæ mundissimæ componetur.

20. Vnde ergo sapientia venit? & quis est locus intelli-
gentiæ?

21. Abscondita est ab oculis omnium viuentium, vo-
lucres quoque cæli latet.

22. Perditio & mors dixerunt, Auribus nostris audi-

uimus famam eius.

23. Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius.

24. Ipse enim fines mundi intuetur: & omnia quae sub caelo sunt respicit,

25. Qui fecit veteris pedus, & aquas appedit in mensura.

26. Quando ponebat pluuiis legem, & viam procellis sonantibus:

27. Tunc vidit illam, & enarrauit, & praeparauit, & inuestigauit.

Sapientia. 28. Et dixit homini, Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere a malo, intelligentia.

C A P. X X I X.

1. Ddidit quoque Iob, assumens parabolam suam, & dixit,

2. Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me,

3. Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris?

4. Sicut fui in diebus adolescentiae meae, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo?

5. Quando erat Omnipotens mecum: & in circuitu meo pueri mei?

6. Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei?

7. Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi?

8. Videbant me iuuenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant.

9. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.

10. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhaerebat.

11. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi:

12. Eo quòd liberafsem pauperem vociferatorem, & pupillum cui non esset adiutor.

13. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduae consolatus sum.

14. Iustitia indutus sum, & vestiui me, sicut vestimento & diademate, iudicio meo.

15. Oculus fui caeco, & pes claudò.

16. Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam.

17. Conterebam molas iniqui, & de detibus illius auferere praedam.

18. Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.

19. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea.

20. Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.

21. Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum.

22. Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum.

23. Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.

24. Si quando ridebam ad eos, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram.

25. Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen moerentiù consolator.

C A P. X X X.

1. Vnc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei:

Quanto contempta ab hominibus, & quanta maledictione a Domino tractetur, describit Iob.

N

2. Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.

3. Egestate & fame steriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate & miseria,

4. Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum:

5. Qui de conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.

6. In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terrae, vel super glaream.

7. Qui inter huiusmodi laetabatur, & esse sub sentibus delicias computabant.

8. Filii stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.

9. Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in prouerbum.

10. Abominantur me, & longè fugiunt a me, & faciem meam conspuere non verentur.

11. Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, & frænum posuit in os meum.

12. Ad dexteram orientis calamitatis meae ilico surrexerunt: pedes meos subuerterunt, & oppreserunt quasi fluctibus, semitis suis.

13. Dissipauerunt itinera mea, insidiati sunt mihi: & praeualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium.

14. Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me, & ad meas miseras deuoluti sunt.

15. Redactus sum in nihilum: 'abstulisti' quasi ventus desiderium meum: & velut nubes pertransiit salus mea.

16. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.

17. Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.

18. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicae succinxerunt me.

19. Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillae & cineri.

20. Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me.

21. Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuae aduersaris mihi.

22. Eleuasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valide.

23. Scio quia morti trades me, vbi constituta est domus omni viuenti.

24. Veruntamen non ad consumptionem meam emittis manum tuam: & si corruerint, ipse saluabis.

25. Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.

26. Expectabam bona, & venerunt mihi mala: praestolabar lucem, & eruperunt tenebrae.

27. Interiora mea efferbuerunt absque vlla requie, praeuenerunt me dies afflictionis.

28. Moerens incedebam, sine furore, consurgens, in tuba clamaui.

29. Frater fui draconum, & socius struthionum.

30. Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt praecaudate.

31. Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

C A P. X X X I.

1. Epigi foedus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.

2. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?

3. Nunquid non perditio est iniquo, & alienatio operum eius.

-Vet. Ge. p.

*abstulisti (Vet. Compl. B.)

Mors, domus omnium.

*clamaui (Vet. M. Compl. V. Di. o. l.)

Iob recitet vitam suam innocentiam.

Iob.

rantibus iniustitiam?

4. Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?

5. Si ambulavi in vanitate, & festinaui in dolo pes meus:

6. Appendat me in statéra iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.

^{secutum est oculos meos (Vet. Ge.p.)}

7. Si declinavit gressus meus de via, & si ^{secutus est oculus meus} cor meum, & si in manibus meis adhæsit macula:

8. Serâ, & ali^o comedat, & progenies mea eradicetur.

9. Si deceptum est cor meum super muliere: & si ad ostium amici mei insidiatus sum:

10. Scortum alterius sit vxor mea, & super illam incuruentur alii.

11. Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.

12. Ignis est vsque ad perditionem deuorâs, & omnia eradicans genimina.

13. Si contempsi subire iudicium cum seruo meo & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me:

14. (Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandū Deus: & cum quæsierit, quid respondebo illi?)

15. Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus est: & formauit me in vulua vnus?

16. Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci:

17. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea:

18. (Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio: & de vtero matris meæ egressa est mecum)

^{percutit, (Vet. Di. I. Ge. p.)}

19. Si despexi ^{prætereuntem}, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimēto pauperem:

20. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est:

21. Si leuaui super pupillum manū meam, etiā cum viderem me in porta superiorem:

22. Humerus meus à iūctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur.

23. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.

24. Si putauī aurum robur meum: & obrizo dixi, Fiducia mea:

25. Si lætatus sum super multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea:

26. Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem claré:

27. Et lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo,

28. Quæ est iniquitas maxima, & negatio cōtra Deū altissimum:

29. Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat: & exultaui quod inuenisset eum malum.

30. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.

31. Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius, vt saturemur?

32. Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.

33. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celauī in sinu meo iniquitatem meam:

34. Si expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium.

^{Scriptorē æternū suæ cōtrauer- sū sibi cōtingere optat Iob. Auditorē, (Vet. B. Compl. V. Ge. p. Di. o. l.)}

35. Quis mihi tribuat ^{adiutorem}, vt desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat,

36. Vt in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi?

37. Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.

38. Si aduersum me terra mea clamat, & cū ipsa fulci eius deflent,

39. Si fructus eius comedi absque pecunia, & animā agricolarum eius afflixi:

40. Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

CAP. XXXII.

Miserunt autem tres viri isti respondere Iob, eo quod iustus sibi videretur. Et iratus, indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus est autem aduersum Iob, eo quod iustum se esse diceret corā Deo. Porro aduersum amicos ei^o indignatus est, eo quod non inuenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob. Igitur Eliu expectauit Iob loquentem: eo quod seniores ^{essent} qui loquebantur. Cum autem vidisset quod tres respondere non potuissent, iratus est vehementer. Respondensque Eliu filius Barachel Buzites, dixit,

^{Finita sunt verba Iob. (Vet. Compl. Di. o. Ge. p.) Eliu tacentibus cæteris arguit Iob in sapientia.}

1. Iunior sum tempore, vos autem antiquiores: idcirco demisso capite veritus sum vobis indicare meam sententiam.

^{Te (Vet. Ge. p. Di. l.)}

2. Sperabam enim quod ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.

^{Docet nō etate, sed Spiritu Dei dare prudentiā.}

3. Sed vt video, Spiritus est in hominibus, & Inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.

4. Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium.

5. Ideo dicam, audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.

^{Scientiam. (Vet. M. V. Ge. p.)}

6. Expectaui enim sermones vestros, audiui prudentiam vestram, donec disceptaremini sermonibus vestris:

^{Vet. Di. o. l. Ge. p.}

7. Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed vt video, nō est qui possit arguere Iob, & respondere ex vobis sermonibus eius.

8. Ne forte dicatis, Inuenimus sapientiā, Deus proiecit eum, non homo.

9. Nihil locutus est mihi, & ego non secundum sermones vestros respondebo illi.

10. Extimuerūt, nec responderūt vltra, abstuleruntque à se eloquium.

^{Eloquia. (plur. nu. (Vet. Compl. Ge. p. Di. o. l.)}

11. Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec vltra responderunt:

12. Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.

13. Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus vteri mei.

14. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit.

15. Loquar, & respirabo paululum: aperiā labia mea, & respondebo.

16. Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.

17. Nescio enim quandiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.

CAP. XXXIII.

Vdi igitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta.

^{Ostendit Eliu in quo Iob peccauerit.}

1. Ecce, aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.

^{Loquetur (Vet. Compl.)}

2. Simplici corde meo sermones mei, & scientiam puram labia mea loquentur.

^{Scientiam (Vet. Compl.)}

4. Spiritus Dei fecit me, & Spiraculum Omnipotentis viuificauit me.
5. Si potes, responde mihi, & aduersus faciem meam confiste.
6. Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum.
7. Veruntamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi grauis.
8. Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui,
9. Mūdus sum ego, & absque delicto: immaculatus, & non est iniquitas in me.
10. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi.
11. Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas.
12. Hoc est ergo in quo non es iustificatus. respondebo tibi quia maior sit Deus homine.
13. Aduersus eum contendis, quod nō ad omnia verba responderit tibi?
14. Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum nō repetit.
15. Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:
16. Tunc aperit aures virorū, & erudiens eos, instruit disciplina,
17. Ut auertat hominem ab his quæ fecit, & liberet eum de superbia:
18. Eruens animam eius à corruptione: & vitā illius, ut non transeat in gladium.
19. Increpat quoque per dolorē in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.
20. Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desyderabilis.
21. Tabescet caro eius, & ossa quæ tecta fuerant, nudabuntur.
22. Appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis.
23. Si fuerit pro eo angelus loquēs vnus de similibus, ut annuntiet hominis æquitatem,
24. Miserebitur eius, & dicet, Libera eū, ut non descēdat in corruptionē: inueni in quo ei propitius.
25. Consumpta est caro eius à suppliciis, reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.
26. Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem eius in iubilo, & reddet homini iustitiam suam.
27. Respiciet homines, & dicet, Peccaui, & verè deliqui: & ut eram dignus, non recepi.
28. Liberauit animam suam ne pergeret in interitū, sed viuens lucem videret.
29. Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos,
30. Ut reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium.
31. Attēde Iob, & audi me: & tace, dum ego loquor.
32. Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim te apparere iustum.
33. Quod si non habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam.
34. Ronuntians itaque Eliu, etiam hæc locutus est,
35. Audite sapientes verba mea, & eruditi auiscultate me:
36. Auris enim verba probat, & guttur escas gustu diiudicat.
4. Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius,
5. Quia dixit Iob, Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum.
6. In iudicando enim me, mendacium est: violenta sagitta mea absque vlllo peccato.
7. Quis est vir vt est Iob, qui bibit subannationem quasi aquam,
8. Qui graditur cum operantibus iniquitatē, & ambulat cum viris impiis?
9. Dixit enim, Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.
10. Ideo viri cordati audite me, absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.
11. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis.
12. Verè enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subuertet iudicium.
13. Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem quem fabricatus est?
14. Si direxerit ad eum cor suum, spiritū illius & flatum ad se trahet:
15. Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.
16. Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquii mei.
17. Nunquid qui nō amat iudicium, sanari potest? & quomodo tu eum qui iustus est, intantum condemnas,
18. Qui dicit regi, apostata: qui vocat duces impios?
19. Qui non accipit personas principum: nec cognouit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem: opus enim manuum eius sunt vniuersi.
20. Subito morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu.
21. Oculi enim eius super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.
22. Non sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.
23. Neque enim vltra in hominis potestate est, vt veniat ad Deum in iudicium.
24. Conteret multos, innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.
25. Nouit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur.
26. Quasi impios percussit eos in loco videntium.
27. Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt,
28. Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.
29. Ipso enim concedente pacem, quis est qui condēnet? ex quo absconderit vultum, quis est qui cōtempletur eum & super gentes & super omnes homines?
30. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.
31. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.
32. Si erraui, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, vltra non addam.
33. Nunquid à te Deus expetit eam, quia displicuit tibi: tu enim cœpisti loqui, & non ego: quod si quid nosti melius, loquere.
34. Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiēs audiat me.

eloquium meū
non sit tibi gra-
ue. (Vet. Ge. p.

cum Deo nō cō-
tendendum, nec
eius opera inqui-
renda curiosius.

facit. (Vet. Ge. p.
Di. o. l.

Appropinqua-
uit. (Vet. Di. l.
Ge. p.

millib. (Vet. B.
Cōpl. Di. o. l. G. p.

Eliu probat Deū
nō esse iniquum
iudicē, quod sit
mundi iudex, &
omnium rerum
potens admini-
strator.

Ondit ipsam
Iob à Deo ini-
quē non affligi.

Deut. 10. d. 1. par.
19. c. sap. 6. b. ecccl.
35. b. rom. 1. b.
gal. 1. b. eph. 6. b.
colof. 3. d. 28. 10.
c. 1. pet. 1. c.

Mutatio regno-
rū, opus Dei est.

Malus magistra
tus malo popu-
lo datur à Deo.

35. Iob autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.

^{Quia (Vet. Di. o. l. Ge. p. addit (præf. tēp. Vet. M. V. Di. o. multiplicet sermones suos ad Deū. (Vet. Ge. p. Non Deo, sed homini vel nocet impietas, vel p. defit pietas.}

36. Pater mi, probetur Iob vsque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.

Qui addidit super peccata sua blasphemiā: inter nos interim cōstringatur, & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deū. CAP. XXXV.

Et Gitur Eliu hæc rursus locutus est, Nūquid æquā tibi videtur tua cogitatio, vt diceres, Iustior sum Deo?

3. Dixisti enim, Nō tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccauero?

4. Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.

5. Suscipe cælum & intuerere, & contemplare æthera quod altior te sit.

6. Si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies cōtra eum?

7. Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?

8. Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua.

9. Propter multitudinem calumniatorū clamabūt: & eiulabunt propter vim brachii tyrannorum.

10. Et non dixit, Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?

11. Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.

12. Ibi clamabūt, & non exaudiet, propter superbiam malorum.

13. Non ergo frustra audiet Deus, & Omnipotēs causas singulorum intuebitur.

^{Impiè sentit eum, Deū sua non curare.}

14. Etiam cum dixeris, Non considerat: iudicare coram illo, & expecta eum.

15. Nunc enim non infert furorem suum, nec viciscitur scelus valde:

16. Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat. CAP. XXXVI.

^{Rursus declarat Eliu Dei iustitiam ab operibus eius.}

Et dicens quoque Eliu, hæc locutus est, Sustine me paululū, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.

3. Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iustum.

4. Verè enim absque mēdaciō sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.

^{potens (Vet. M. f. tribuet. (fut. tē. Vet. V. Ge. p. Di. l. l. illi (Vet. Compl. Quare Dominus corripiat aut flagellet.}

5. Deus potentes non abiicit, cum & ipse sit potens. Sed non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit.

6. Non auferet à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illic eriguntur:

7. Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis,

8. Indicabit eis opera eorum & scelera eorum, quia violenti fuerunt.

9. Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat: & loquetur, vt reuertantur ab iniquitate.

10. Si audierint & obseruauerint, cōp ebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria.

11. Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia.

^{Hypocritarū iudicium confusio & desperatio.}

12. Simulatores & callidi prouocāt iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint.

13. Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effœminatos.

14. Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius.

16. Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & non habete fundamentum subter se: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.

17. Causa tua quasi impii iudicata est, causam iudiciumque recipies.

18. Non te ergo superet ira, vt aliquè opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.

19. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.

20. Ne protrahas noctem, vt ascendat populi pro eis.

21. Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cepisti sequi post miseriam.

22. Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.

23. Quis poterit scrutari vias eius? aut quis audeat ei dicere, Operatus es iniquitatem?

^{potest (Vet. M. Di. o. v.}

24. Memento quod ignores opus eius de quo cecinerunt viri.

25. Omnes homines vident eum, vnusquisque intuetur procul.

26. Ecce Deus magnus vincens sciētiam nostram: numerus annorum eius inestimabilis.

27. Qui aufert stillas pluuix, & effundit imbres ad instar gurgitum.

28. Qui de nubibus fluit, quæ prætexūt cuncta desuper.

29. Si voluerit extendere nubes quasi tentoriū suum,

30. Et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.

31. Per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus.

32. In manibus abscondit lucem, & præcipit ei vt rursus adueniat.

33. Annūtiat de ea amico suo, quod possessio eius sit, & ad eā possit ascendere. CAP. XXXVII.

^{Fideli homini cognita Dei opera.}

Et per hoc expauit cor meum, & emotum est de loco suo.

^{Ex aliis operibus probat Eliu sapientiam Dei & iudicium eius imperuigibile.}

Audiet auditionem in terrore vocis eius, & sonum de ore illius procedentem.

^{Audite (Vet. Di. o. l. Ge. p. Compl.}

3. Subter omnes cælos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.

4. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non inuestigabitur, cū audita fuerit vox eius.

5. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.

6. Qui præcipit niui vt descendat in terram, & hyemis pluuiis, & imbri fortitudinis suæ.

7. Qui in manu omnium hominum signat, vt noverint singuli opera sua.

^{ve. Di. o. l. Ge. p.}

8. Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur.

9. Ab interioribus egredietur tēpestatas, & ab Arcturo frigus.

10. Flante Deo cōcrefcit gelu, & rursus latissimè funduntur aquæ.

11. Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.

12. Quæ lustrant cuncta per circuitū quocunque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum,

^{ve. Di. o. l. Ge. p.}

13. Siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocunque loco misericordix suæ eas iusserit inueniri.

^{præcepit (Vet. Compl. B.}

14. Ausculta hæc Iob: sta, & considerata mirabilia Dei.

15. Nunquid scis quādo præcepit Deus pluuiis, vt ostenderent lucem nubium eius?

16. Nunquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?
17. Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perlata fuerit terra Austro?
18. Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.
19. Ostēde nobis quid dicamus illi: nos quippe inuoluimur tenebris.
20. Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.
21. At nunc non vident lucem: subito aer cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.
22. Ab Aquilone aurū venit, & ad Deum formidolosa laudatio.
23. Dignè eū inuenire nō possumus: magnus fortitudine & iudicio, & iustitia, & enarrari nō potest.
24. Ideo timebunt eum viri, & non audebunt cōtemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.
25. Quis dedit vehemētissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitruī,
26. Vt plueret super terram, absque homine in deserto, vbi nullus mortalium commoratur,
27. Vt impleret inuiam & desolatā, & produceret herbas virentes?
28. Quis est pluuiæ pater? vel quis genuit stillas roris?
29. De cuius vtero egressa est glacies? & gelu de cælo quis genuit?
30. In similitudinem lapidis, aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur.
31. Nunquid cōiungere valebis micātes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?
32. Nūquid producis Luciferum in tempore suo, & Vesperum super filios terræ confurgere facis?
33. Nunquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra?
34. Nunquid eleuabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?

^{ad nebula} (Vet. Ge. p. v.)

CAP. XXXVIII.

Alloquitur Dominus Iob, ostēdens ei suam insensibilitatē ex inscrutabilibus suis operibus.

1. Respondens autem Dominus Iob de turbine, dixit,
2. Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?

3. Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & responde mihi.
4. Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi, si habes intelligentiam.

5. Quis posuit mensuras eius si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?

^{dimisit} (Vet. Di. o. l. Ge. p.) 6. Super quo bases illius solidatæ sunt? aut quis demisit lapidem angularem eius,

7. Cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filii Dei?

8. Quis conclusit ostiis mare, quādo erūpebat quasi de vulua procedens,

9. Cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantia obuoluerem?

10. Circūdedi illud terminis meis, & posui vectem & ostia,

11. Et dixi, Usque huc venies, & nō procedes amplius, & hīc confringes tumentes fluctus tuos.

12. Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?

[&] (Vet. Di. o. l. Ge. p.) 13. Et tenuisti concutiens extrema terræ, ^{excussisti} (Vet. Di. o.) impios ex ea?

14. Restituetur vt lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum.

15. Auferetur ab impiis lux sua, & brachium excelsum confringetur.

^{profunda} (Vet. Di. o. l. Ge. p.) 16. Nunquid ingressus es profundum maris, & in nouissimis abyssi deambulasti?

17. Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?

^{latitudines} (Vet. Ge. p.) 18. Nunquid considerasti latitudinem terræ? indica mihi, si nosti, omnia,

19. In qua via lux habitet, & tenebrarū quis locus sit,

20. Vt ducas vnumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius.

21. Sciebas tunc quod nasciturus esses? & numerum dierum tuorum noueras?

22. Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspezisti,

23. Quæ præparauī in tempus hostis, in diem pugnae & bellie

24. Per quam viam spargitur lux, diuiditur æstus super terram?

35. Nunquid mittes fulgura, & ibunt: & reuertentia dicent tibi, Adsumus?

36. Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?

37. Quis enarrabit cælorum rationem, & cōcentum cæli quis dormire faciet?

38. Quando fundabatur puluis in terra, & glebæ cōpingebantur?

^{fundebatur} (Vet. Di. o. l. Ge. p.)

CAP. XXXIX.

1. Nunquid capies lænæ prædam, & animam catulorum eius implebis,
2. Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur?

3. Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes, eo quod non habeant cibos?

^{Psal. 146. b.} Pulli coruorum nos docent fiduciam in Deum.

4. Nūquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes ceruas obseruasti?

5. Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?

Rursus ostendit Dominus mirabilia quæ faciunt in animalibus.

6. Incuruantur ad foetum, & pariunt, & rugitus emittunt.

7. Separantur filii earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & non reuertentur ad eas.

^{reuertuntur} (præsent. temp. Vet. Ge. p.)

8. Quis dimisit onagrum liberū, & vincula eius quis soluit?

9. Cui dedi in solitudine domū, & tabernacula eius in terra falsuginis.

10. Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorē exactoris non audit.

11. Circumspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirat.

12. Nunquid volet rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum?

13. Nunquid alligabis rhinocerotam ad arandum, loro tuo? aut confringet glebas vallium post te?

14. Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?

15. Nunquid credes illi quoniam sementem reddat tibi, & aream tuam congreget?

16. Penna struthionis similis est pennis herodii, & accipitris.

^{struthionum} (Vet. Di. o. l. Ge. p.)

17. Quando derelinquit oua sua in terra, tu forsitan in puluere calefacies ea?

18. Obliuiscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.

19. Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra laborauit nullo timore cogente:

^{induratur} (Vet. Ge. p. v.)

20. Priuauit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.
21. Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum & ascensorem eius.
22. Nunquid præbebis equo fortitudinē, aut circumdabis collo eius hinnitum?
23. Nunquid suscitabis eum quasi locustas? gloria narium eius terror.
24. Terram vngula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis.
25. Contemnit pauorem, nec cedit gladio.
26. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.
27. Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tibi sonare clangorem.
28. Vbi audierit buccinam, dicit, Vah. procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatus exercitus.
29. Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum?
30. Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?
31. In petris manet, in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.
32. Inde contemplatur escam, & de longe oculi eius prospiciunt.
33. Pulli eius lambunt sanguinem: & ubicunque cadauer fuerit, statim adest.
34. Et adiecit Dominus, & locutus est ad Iob,
35. Nunquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit? utique qui arguit Deum, debet respondere ei.
36. Respondens autem Iob Domino, dixit,
37. Qui leuiter locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum.
38. Vnum locutus sum, quod vtinam non dixissem, & alterum, quibus ultra non addam. C A P. X L.
1. Respondens autem Dominus Iob de turbis, dixit,
2. Accinge sicut vir lumbos tuos: interroga bo te, & indica mihi.
3. Nunquid irritum facies iudicium meum: & condemnabis me, vt iustificeris?
4. Et si habes brachium sicut Deus, & si voce similitonas?
5. Circunda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibus:
6. Disperge superbos in furore tuo, & confunde eos: & respiciens omnem arrogantem humilia.
7. Respice cunctos superbos, & confunde eos, & contere impios in loco suo:
8. Absconde eos in puluere simul, & facies eorum demerge in foueam:
9. Et ego confitebor quod saluare te possit dextera tua.
10. Ecce, behemoth quem feci tecum, foenum quasi bos comedet:
11. Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in umbilico ventris eius.
12. Stringit caudam suam quasi cedrum, nerui testiculorum eius perplexi sunt.
13. Ossa eius velut fistulae æris, cartilago illius quasi laminae ferreae.
14. Ipse est principium viarum Dei qui fecit eum, applicabit gladium eius.
15. Huic montes herbas ferunt: omnes bestiae agri lu-

- dent ibi.
16. Sub vmbra dormit in secreto calami, in locis humentibus?
17. Protegunt vmbrae vmbrae eius, circudabunt eum salices torrentis?
18. Ecce, absorbebit fluuium, & non mirabitur: & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius.
19. In oculis eius quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares eius.
20. An extrahere poteris leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius?
21. Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius?
22. Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?
23. Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum?
24. Nunquid illudes ei quasi aui? aut ligabis eum ancillis tuis?
25. Concident eum amici, diuident illum negotiatores?
26. Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius?
27. Pones super eum manum tuam: memento belli, nec ultra addas loqui.
28. Ecce, spes eius frustrabitur eum, & videtibus cunctis precipitabitur.
- C A P. X L I.
1. On quasi crudelis suscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?
2. Et quis ante dedit mihi, vt reddam ei? omnia quae sub caelo sunt, mea sunt.
3. Non parcam ei, verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.
4. Quis reuelabit faciem indumenti eius? & medium oris eius quis intrabit?
5. Portas vultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.
6. Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus:
7. Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas:
8. Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur.
9. Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius vt palpebrae diluculi.
10. De ore eius lampades procedunt sicut tedarum ignis accensarum.
11. De naribus eius procedit fumus sicut ollae succensae, atque feruentis.
12. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.
13. In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius praecedit egestas.
14. Membra carniū eius coherentia sibi: mittet contra eum flumina, & ad locum alium non ferentur.
15. Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.
16. Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.
17. Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax:
18. Repurgabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs.
19. Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versus sunt ei lapides fundarum.

* & (Vet. Di. o. l. Ge. p. v.)

Collatio humanae imbecillitatis cum diuina potentia.

* (Vet. Di. o. l. Ge. p.)

- (Vet. Di. o. l. Ge. p. v.)

Offendit Deus potentiam suam in elephante.

* & (Vet. Ge. p. Di. o. l.)

Item in balena.

* Pone (Vet. v. Ge. p.)

Deo nullus resistere potest. Iere. 50. g. - (Vet. Di. o. l. Ge. p.)

* & (Vet. Ge. p. Di. o.)

20 Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam.

21 Sub ipso erunt radii solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.

* & (Vet. v. B. Compl.) 22 Feruere faciet quasi ollam, profundum: mare ponet quasi cum unguenta bulliunt.

23 Post eum lucebit semita, æstimabit abyssum quasi senescentem.

24 Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret.

25 Omne sublime videt, ipse est rex super uniuersos filios superbiam.

CAP. XLIII.

Respondens autem Iob Domino, dixit, Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.

3 Quis est iste qui celat consilium absque scientia? ideo insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam.

4 Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.

5 Auditum auris audiui te: nunc autem oculus meus videt te.

6 Idcirco ipse me reprehendo, & ago poenitentiam in fauilla & cinere.

7 Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem, Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, &

offerte holocaustum pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta sicut seruus meus Iob. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites: & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Iob. Dominus quoque conuersus est ad poenitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob, duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & uniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius: & comederunt cum eo panem in domo eius: & mouerunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum. Et dederunt ei unusquisque ouem unam, & in aurem auream unam. Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis quam principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ouium, & sex millia camelorum, & mille iuga bouum, & mille asinæ. Et fuerunt ei septem filii, & tres filiae. Et vocauit nomen unius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomē tertie Cornustibi. Non sunt autem inuentæ mulieres speciosæ sicut filie Iob in uniuersa terra: deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum. Vixit autem Iob post flagella hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum, usque ad quartam generationem, & mortuus est senex, & plenus dierum.

coram me rectum (Vet. B. Cöpl. v. Orat Iob pro amicis: cui duplicia restituitur.

Benedictio u. Diuitiarum Iob.

Vet. M. Di. o. l. Ge. p.

PROLOGVS B. HIERONYMI IN PSALTERIVM, QVOD SECVNDVM SEPTVAGINTA EDITIONEM CORREXIT.

PSALTERIVM Romæ dudum positus emendatum: & iuxta Septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursus videtis o Paula & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusque antiquum errorem, quam nouam emendationem valere: me cogitis ut veluti quodam nouali, scissum iam aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, ut quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Vnde consueta præfatione commoneo tam vos, quibus forte labor iste defudat, quam eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, ut quæ diligenter emendauimus, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi unusquisque vel iacentem lineam, vel radiantia signa, id est obelos, vel asteriscos. Et ubicunque viderit virgulam præcedentem, ab ea usque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum nouerit æquæ usque ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem: qui simplicitate sermonis à Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens: non ambigo multos fore qui vel inuidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quam discere: & de turbulento magis riuo, quam de purissimo fonte potare.

Liber Psalmorum, Hebraice Thehilim.

PSAL. I.

BEATUS vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentie non sedit: Sed in lege Domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.

Beati viri descripto.

Ioseph. b.

Ierem. 17. b.

Impiorum & infidelium interitus.

3. Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo, 4. Et folium eius non defluet: & omnia quæcunque faciet, prosperabuntur. Non sic impii, non sic: sed tanquam puluis quem proicit ventus à facie terræ.

6. Ideo non resurgunt impii in iudicio: neque peccatores in consilio iustorum.

7. Quoniam nouit Dominus viam iustorum: & iter impiorum peribit.

8. Mare fremuerunt Gentes: & Populi meditati sunt inania?

9. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum aduersus Dominum & aduersus christum eius.

3. Dirumpamus vincula eorum, & proiciamus à nobis iugum ipsorum.

4. Qui habitat in cælis irridebit eos: & Dominus subfannabit eos.

5. Tunc loquetur ad eos in ira sua: & in furore suo conturbabit eos.

6. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum eius.

7. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie.

Infel.

PSAL. I I.

Gentium & Iudeorum consuetudo contra Christum. ad. 4. c.

Impiorum verba exprimitur.

Eorum poena.

Rex Iudeorum & Gentium Christus resuscitatus. Ag. 13. c. heb. 1. b. j. b.

X.iiii.

Pfal.

die genui te.

8. Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatē tuā, & possessionem tuam terminos terræ.

Euangelium. apoc. 2. g. 19. c.

9. Reges eos in virga ferrea, & tanquā vas figuli confringes eos.

Ad principes exhortatio.

1. Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.

11. Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.

12. Apprehendite disciplinā: nequando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.

Beati.

13. Cum exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.

¶ Psalmus Dauid cum fugeret à facie

Absalom filii sui. 2. Reg. 15.

III.

Christi aduersarii.

Omne quid multiplicati sunt qui tribulant me: multi insurgūt aduersum me. Multi dicunt animæ meæ, Non est salus ipsi in Deo eius.

Fides & spes in tribulatione.

3. Tu autē Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

4. Voce mea ad Dominū clamaui: & exaudiuit me de monte sancto suo.

Mors & resurrectio Christi.

5. Ego dormiui, & soporatus sum, & exurrexi: quia Dominus suscepit me.

Johan. 1. d. suscipiet. Vet. Ge. ar.

6. Non timebo millia populi circumdantis me: exurge Domine, saluum me fac Deus meus.

Gratiarū actio.

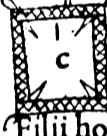
7. Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa: dentes peccatorum contriuisisti.

Salus, Benedictio.

8. Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

¶ In finē in carminibus, Psalmus Dauid. *III.*

Inuocat Deum in tribulatione.

Um inuocarem exaudiuit me Deus iustitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi: Miserere mei, & exaudi orationē meam.

3. Filii hominum vsquequo graui corde: vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?

sancti.

4. Et scitote quoniam mirificauit Dominus sanctū suum: Dominus exaudiet me cum clamaui ad eum.

Irasci. ephes. 4. f.

5. Irascimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris, compungi mini.

sacrificium.

6. Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino. multi dicunt, Quis ostendit nobis bonā?

Lumen Dei.

7. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti lætitiā in corde meo,

Lætitiā.

8. A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt.

Pax.

9. In pace in idipsum dormiam & requiescam,

10. Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.

¶ In finem, pro ea quæ hæreditatem consequitur, Psalmus Dauid. *v.*

Oratio Davidis contra saulem & sectatores eius.

Erba mea auribus percipe Domine: intellige clamorem meum. Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus,

3. Quoniā ad te orabo: Domine mane exaudies vocem meam:

4. Mane astabo tibi & videbo: quoniam nō Deus volens iniquitatem tu es:

5. Neque habitabit iuxta te malignus: neque permanent iniusti ante oculos tuos.

6. Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium.

7. Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.

8. Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

Misericordiā.

9. Domine deduc me in iustitia tua propter inimicos meos: dirige in conspectu tuo viam meam.

meo viā tuam. (Vet. Ge. L. M. V. Di. o.)

10. Quoniam non est in ore eorū veritas: cor eorum vanum est.

11. Sepulchrum patens est guttur eorū, linguis suis dolose agebant, iudica illos Deus.

J. 13. b. rom. 1. b.

12. Decidant à cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine.

13. Et lætentur omnes qui sperant in te: in æternum exultabunt, & habitabis in eis.

Lætitiā in spe.

14. Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum: quoniam tu benedices iusto

Dilectio.

15. Domine: vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos.

Voluntas Dei. (Vet. Di. o. Ge. l. v. s.)

¶ In finem in carminibus, Psalmus Dauid pro octaua. *VI.*

Omne, ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripas me.

Oratio Davidis graui aliquo morbo laborantis.

Miserere mei Domine, quoniā infirmus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

3. Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine vsquequo?

(Vet. Sa. Di. o. V. Ge. l.)

4. Conuertere Domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam,

5. Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?

6. Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meū, lachrymis meis stratum meū rigabo.

7. Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.

8. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatē: quoniam exaudiuit Dominus vocē fletus mei.

Lætitiā ob exauditā orationem. matth. 7. d. 1. d. luc. 11. f.

9. Exaudiuit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.

10. Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubescant valde velociter.

¶ Psalmus Dauid quē cantauit Domino pro verbis Chusi filii Iemini. 2. Reg. 16. d. *VII.*

Omne Deus meus in te speraui: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me:

Oratio Davidis calumniam patientis apud saulem.

2. Nequando rapiat vt leo animam meam, dum nō est qui redimat, neque qui saluum faciat.

3. Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis,

4. Si reddidi retribuētibus mihi, mala: decidam meritō ab inimicis meis inanis:

5. Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitā meam, & gloriam meam in puluerem deducat.

6. Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.

7. Et exurge Domine Deus meus in præcepto quod mandasti: & synagoga populorum circumdabit te.

8. Et propter hanc in altum regredere: Dominus iudicat populos:

9. Iudica me Domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me.

10. Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum, scrutans corda & renes Deus.

1. Para. 28. b. iere. 11. d. 17. b. 20. c.

11. Iustum adiutorium meum a Domino, qui saluos facit rectos corde.

& (Vet. Di. o.)

12. Deus iudex iustus, fortis, & patiens, nunquid irascitur per singulos dies?

Terror aduersarios respiciat. vibrabit, fur. tep. Vet. Su. Di. o. Ge. L. V.

13. Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, & parauit illum:

14. Et in eo parauit vasa mortis: sagittas suas ardentibus effecit:

Impii sibi sunt exitio. e. 2. 59. a. iob 15. d. 20. c.

15. Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorem: & peperit iniquitatem.

16. Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit.

17. Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.

Gratiarum actio.

18. Confitebor Domino secundum iustitiam eius: & psallam nomini Domini altissimi.

In fine pro torcularibus, Psalmus Dauid. VII.

1. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra! Quoniam eleuata est magnificentia tua super caelos.

Dei gloria per totum mundum, praedicato euangelio.

Math. 21. b.

2. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos: ut destruas inimicum & vltorem.

Christo facto homini omnia subiecta praeter Patrem.

3. Quoniam videbo caelos tuos opera digitorum tuorum: lunam & stellas quae tu fundasti:

4. Quid est homo, quod memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

Heb. 2. a.

5. Minuisti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum:

1. Cor. 15. d.

6. Omnia subiecisti sub pedibus eius: oves & boues vniuersas: insuper & pecora campi,

7. Volucres caeli & pisces maris, qui perambulant semitas maris.

8. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra!

In fine pro occultis filii, Psalmus Dauid. IX.

Gratiarum actio ob victoriam de aduersariis.

1. Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua, Laetabor & exultabo in te, psallam nomini tuo Altissime,

2. In conuertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur, & peribunt a facie tua.

Philisthael.

3. Quoniam fecisti iudicium meum & causam meam: sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.

Goliath.

4. Increpasti Gethes, & periit impius: nomen eorum delesti in aeternum & in seculum seculi.

Vet. Di. o. M. Ge. l.

5. Inimici defecerunt frameae in finem: & ciuitates eorum destruxisti.

6. Perit memoria eorum cum sonitu, & Dominus in aeternum permanet:

7. Parauit in iudicio thronum suum: & ipse iudicabit orbem terrae in aequitate, iudicabit populos in iustitia.

Refugium Deus in tribulatione.

8. Et factus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.

Spec.

9. Et sperent in te qui nouerunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quarentes te Domine.

10. Psallite Domino qui habitat in Sion: annuntiate inter Gentes studia eius:

11. Quoniam requirens sanguinem, eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.

Liberator Deus in aduersis.

12. Miserere mei Domine: vide humilitatem meam

de inimicis meis,

13. Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiae Sion.

14. Exultabo in salutare tuo: infixa sunt Gethes in interitu quem fecerunt:

15. In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

16. Cognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

Peccatores.

17. Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes quae obliuiscuntur Deum.

18. Quoniam non in finem obliuio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.

Pauperes afflicti Deo curae.

19. Exurge Domine, non confortetur homo: iudicetur Gentes in conspectu tuo.

20. Constitue Domine legislatorum super eos: ut sciant Gentes quoniam homines sunt.

Vet. Di. o. Ge. l. V.

Secundum Hebraeos hic incipit decimus psalmus.

21. Ut quid Domine recessisti longe, despicias in opportunitatibus, in tribulatione?

Sustinet hic Dauid personam hominis afflicti: eius iniuriam & miseriam miseratur, & queritur, auxilium indicis implorans.

22. Dum superbit impius, inceditur pauper: comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.

23. Quoniam laudatur peccator in desideriis animae suae: & iniquus benedicitur.

24. Exacerbauit Dominum peccator, secundum multitudinem irae suae non quaeret.

25. Non est Deus in conspectu eius: inquinatae sunt viae illius in omni tempore.

26. Auferuntur iudicia tua a facie eius: omnium inimicorum suorum dominabitur.

27. Dixit enim in corde suo, Non mouebo a generatione in generationem, sine malo.

28. Cuius maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolo: sub lingua eius labor & dolor.

1. 13. b. rom. 3. b.

29. Sedet in insidiis cum diuitibus: in occultis, ut interficiat innocentem:

30. Oculi eius in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua.

31. Insidiatur ut rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum

32. In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, & cadet cum dominatus fuerit pauperum.

33. Dixit enim in corde suo, Oblitus est Deus, auertit faciem suam ne videat in finem.

34. Exurge Domine Deus, & exaltetur manus tua: ne obliuiscaris pauperum.

35. Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in corde suo, Non requiret.

36. Vides, quoniam tu laborem & dolorem confyderas: ut tradas eos in manus tuas.

37. Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.

38. Contere brachium peccatoris & maligni: quaeretur peccatum illius, & non inuenietur.

39. Dominus regnabit in aeternum & in seculum seculi: peribitis Gentes de terra illius.

40. Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: praeparationem cordis eorum audiuit auris tua,

Propitudo Dei ad exaudiendum afflictos.

41. Iudicare pupillo & humili: ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.

In fine, Psalmus Dauid.

1. In Domino confido: quomodo dicitis animae meae, Transmigre in montem sicut passer?

2. Heb. 11. Expostulat Dauid cum iis, qui cum negato latitandi loco, ex omni ditione israelis depellebant: simul praedicat, cum sua in Deum fiducia, tum Dei in bonos & malos iudicium.

2. Quonia ecce peccatores intenderunt arcum: parauerunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.

Pfal.

3. Quoniam quæ perfecisti destruxerunt: iustus autem quid fecit?

Abac. 1. d.

4. Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius:

5. Oculi eius in pauperem respiciunt: palpebræ eius interrogant filios hominum.

6. Dominus interrogat iustum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.

7. Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellatum, pars calicis eorum.

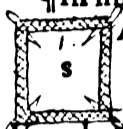
- Vet. Di. 1. Ge. 1.

8. Quoniam iustus Dominus & iustitias dilexit: æquitatem vidit vultus eius.

Heb. 12.

Queritur David concidisse vbiq iustitias & fidẽ, versutos & fraudulẽtos assentatores omnia occupare: orat vt Dominus miseratus afflictorũ, quos illi ditauerat, opem iuxta verbũ suũ, quod fallere non potest, ferat, subleuet a perditorũ collaue seruet.

In finem pro octaua, Psalmus David. x i.

Aluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniã diminutæ sunt veritates à filiis hominum.

Vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suũ: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.

Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa & linguam magniloquam.

Qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus: labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est?

5. Propter miseriam inopum & gemitum pauperũ nunc exurgam, dicit Dominus.

6. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.

7. Eloquia Domini, eloquia casta: argẽtum igne examinatum, probatũ terræ, purgatũ septuplũ.

8. Tu Domine seruabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.

9. In circuitu impii ambulant: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

Heb. 13.

Queritur David auxiliũ sibi negatum fuisse à Deo, aut certẽ dilatum.

In finem, Psalmus David. x i i.

Vsquequo Domine obliuiscẽris me in finem? vsquequo auertis faciẽ tuã à me?

Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?

3. Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me? respice, & exaudi me Domine Deus meus,

In morte: (Vet. Di. o. M.)

4. Illumina oculos meos ne vnquã obdormiam in morte: nequando dicat inimicus meus, Præua lui aduersus eum.

5. Qui tribulant me, exultabũt si motus fuero: ego autem in misericordia tua speraui.

Gratulari ad Deo de superata tentatione.

6. Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi: & psallam nomini Domini altissimi.

Heb. 14.

Querela Davidis, omnia esse corruptissima, simulq natura impiorũ exprimitur, & vnde sit impietas.

In finem, Psalmus David. x i i i.

Ixit insipiens in corde suo, Nõ est Deus.

Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonũ, non est vsque ad vnum.

3. Dominus de cælo prospexit super filios hominũ: vt videat si est intelligens aut requirens Deũ.

Rom. 3. b.

4. Omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt: nõ est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.

2. 5. c. rom. 3. b. j. 139.

5. Sepulchrum patens est guttur eorũ: linguis suis dolose agebãt, venenũ aspidum sub labiis eorũ.

2. 9. c. rom. 3. c. eia. 59. b. j. 35.

6. Quorum os maledictione & amaritudine plenu est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

7. Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerũt: non est timor Dei ante oculos eorum.

8. Nonne cognoscent omnes qui operãtur iniquitatem, qui deuorant plebẽ meam sicut escã panis?

9. Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerũt timore vbi non erat timor.

10. Quoniam Dominus in generatione iusta est. cõsiliũ inopis cõfudistis: quoniam Dominus spes eius est.

Deus (Vet. Di. a. Spes afflictorũ, Deus.

11. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum auerterit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel.

Psalmus David.

x i i i i. Heb. 15.

Omne quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in mote sancto tuo?

Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam:

Quib' oportet esse morib' prãditos veros colorũ cines, & celestis Dei marcipes.

3. Qui loquitur veritatem in corde suo, qui nõ egidolum in lingua sua:

4. Nec fecit proximo suo malum, & opprobriũ non accepit aduersus proximos suos:

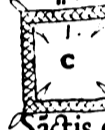
5. Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timentes autem Dominum glorificat:

6. Qui iurat proximo suo, & non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, & munera super innocentem non accepit:

7. Qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

Tituli inscriptio ipsi David.

x v. Heb. 16.

Conserua me Domine, quoniam speraui in te. dixi Domino, Deus meus es tu,

quoniam bonorum meorũ non eges. 2. Sanctis qui sunt in terra eius mirificauit omnes uoluntates meas in eis.

Comemoratio summi ill' boni, & fortitudinis quã homo habere potest in hac terra.

3. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt.

4. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5. Dominus, pars hæreditatis meæ & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.

Præditi Davidis & patrimonium. Deus.

6. Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.

7. Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum, in super & vsque ad noctem increpauerũt me renes mei.

Quod affectibus animi purissimi sit prædit' id Deo tribuit.

8. Prouidebam Dominum in conspectu meo semper: quoniã à dextris est mihi, ne commouear.

Ab. 1. d.

9. Propter hoc lætatu est cor meum, & exultauit lingua mea: in super & caro mea requiescet in spe:

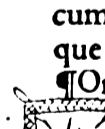
10. Quoniam nõ derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctũ tuũ videre corruptionẽ.

Resurrectio Christi. Ab. 1. c. 13. e.

11. Notas mihi fecisti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vsque in finem.

Oratio David.

x v i. Heb. 17.

Audi Domine iustitiam meam: intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.

Vehemens & ardens precatio Davidis, vt eripatur à persecutoribus suis. deprecationi meæ. (Vet. Ge. ar.

3. De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitatem.

æquitates. (Vet. Ge. ar. Di. o. v.

4. Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas.

5. Vt non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorũ ego custodiui vias duras.

6. Perfice gressus meos in semitis tuis: vt nõ moueãtur vestigia mea.

7. Ego clamaui, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.

- 8. Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te,
- 9. A resistentibus dexteræ tuæ: custodi me, vt pupilam oculi.
- 10. Sub vmbra alarum tuarū protege me à facie impiorum qui me afflixerunt.
- 11. Inimici mei animā meam circūdederūt, adipem suū concluderūt, os eorum locutū est superbiā.
- 12. Proicientes me, nunc circūdederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.
- 13. Susceperūt me sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis.
- 14. Exurge Domine, præueni eum, & supplantā eum: eripe animam meam ab impio, frameam tuā ab inimicis manus tuæ.
- 15. Domine, à paucis de terra diuide eos in vita eorū: & de absconditis tuis adimplet⁹ est venter eorū.
- 16. Saturati sunt filii: & dimiserūt reliquias suas paruulis suis.
- 17. Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: factiabor cum apparuerit gloria tua.

In finem puero Domini Dauid, qui locutus est Domino verba cantici huius, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorū eius, & de manu Saul. Et dixit,

Diligam te Domine fortitudo mea: Dominus firmamentū meum, & refugium meum, & liberator meus:

Deus meus adiutor meus: & sperabo in eum: Protector me⁹, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.

Laudās inuocabo Dominum: & ab inimicis meis saluus ero.

Circūdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

Dolores inferni circūdederunt me: præoccupauerunt me laquei mortis.

In tribulatione mea inuocaui Dominū, & ad Deū meum clamaui:

Et exaudiuit de tēplo sancto suo vocē meā, & clamor meus in cōspectu ei⁹, introiuit in aures ei⁹.

Commotā est & contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.

Ascendit fumus in ira eius: & ignis à facie eius exarsit: carbones succensi sunt ab eo.

Inclinauit cælos, & descendit: & caligo sub pedibus eius.

Et ascendit super cherubim, & volauit: volauit super pennas ventorum.

Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu eius tabernaculum eius: tenebrosa aqua in nubibus aeris.

Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt, grando, & carbones ignis.

Et intonuit de cælo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis.

Et misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.

Et apparuerunt fontes aquarum, & reuelata sunt fundamenta orbis terrarum.

Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.

Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.

Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his

qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.

Præuenierunt me in die afflictionis meæ: & factus est Dominus protector meus.

Et eduxit me in latitudinem: saluū me fecit, quoniam voluit me.

Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi:

Quia custodiui vias Domini, nec implē gessi à Deo meo:

Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli à me.

Et ero immaculatus cum eo: & obseruabo me ab iniquitate mea.

Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: & secundum puritatē manuum mearū in conspectu oculorum eius.

Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris,

Et cum electo electus eris: & cum peruerso peruertēris.

Quoniam tu populum humilem saluum facies: & oculos superbiorum humiliabis.

Quoniam tu illuminas lucernā meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas.

Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.

Deus meus impolluta via eius: eloquia Domini iugne examinata: protector est omnium sperantium in se.

Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?

Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.

Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorū: & super excelsa statuens me.

Qui docet manus meas ad prælium: & posuisti vt arcum æreum brachia mea:

Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me:

Et disciplina tuā correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit.

Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea:

Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar donec deficiant.

Confringam illos, nec poterunt stare: cadēt subtus pedes meos.

Et præcinxisti me virtute ad bellum: supplantasti insurgentes in me subtus me.

Et inimicos meos dedisti mihi dorsum: & odientes me disperdidisti.

Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret, ad Dominum, nec exaudiuit eos.

Et comminuam eos vt puluere ante faciem ventis: vt lutum platearum delebo eos.

Eripies me de contradictionibus Populi: cōstitues me in caput Gentium:

Populus quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.

Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.

Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.

Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub

Puritas Christi, quæ & nostra facta est.

Qualis est homo, talē se gerit erga illū Deus.

Sua puritate & liberationem Patri tribuit Christus.

1. Reg. 11. c.

1. Reg. 11. c.

Gentium electio.

Gratias agit Patri Christus, & reiectis aduersariis cōstituit eū in caput Gentium.

1. Reg. 11. c.

Heb. 18.

Insigne epinici est, quo Dauid celebrat victorias, & gratū sese exhibet, ostendens quātis p̄i saepe periculis immergantur, quomodo liberentur, quid agant, quomodo grati sint. Psalmus Christo & membris conueniens. Heb. 1. c.

1. Reg. 11. c. Ge. 1.

1. Reg. 11. c.

me, liberator meus de inimicis meis iracundis.

2. Et ab insurgentibus in me exaltabis me: a viro ini quo eripies me.

1. Reg. 22. d. rom. 15. b.

3. Propterea confitebor tibi in Nationibus Domine: & nomini tuo psalmum dicam,

4. Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam christo suo Dauid, & semini eius vsque in seculum.

Heb. 19.

Caeli & relique creature excellētis Dei obediūt.

In finem, Psalmus Dauid. x v i i i.

Abi enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Dies, diei eructat verbū: & nox nocti indicat scientiam.

3. Non sunt loquelæ neque sermones, quorum nō audiantur voces eorum.

Peccatorū remissio annūtiata ab apostolis. rom. 10. d.

4. In omnem terram exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorum.

5. In sole posuit tabernaculum suum: & ipse tanquā sponsus procedens de thalamo suo,

Luc. 24. g. Exultabit. fut. temp. Vet. Su.

6. Exultauit vt gigas ad currēdam viam. à summo cælo egressio eius,

7. Et occurfus eius vsque ad summum eius: nec est qui se abscondat à calore eius.

Lex Dei & Evangelium quale, & quid præstet.

8. Lex Domini immaculata, conuertens animas: testimonium Domini, fidele, sapiētiam præstans paruulis.

9. Iustitiæ Domini, rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini, lucidum, illuminans oculos.

10. Timor Domini sanctus permanēs in seculum seculi: iudicia Domini, vera, iustificata in semet ipsa.

11. Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum: & dulciora super mel & fauum.

12. Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.

13. Delicta quis intelligit: ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo:

14. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.

15. Et erunt vt complacent eloquia oris mei & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper,

16. Domine adiutor meus & redemptor meus.

Heb. 20.

Procatio est, qua populus salutē regi Dauidi ad bellū difficile & anceps proficiscenti, orauit, & gratulatio simul de salute & victoria sibi diuinitus donata.

In finem, Psalmus Dauid. x i x.

Xaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob. Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sio tueatur te.

Memor sit omnis sacrificii tui: & holocaustū tuū pingue fiat.

4. Tribuat tibi secundum cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.

5. Lætābimur in salutari tuo: & in nomine Dei nostri magnificābimur.

6. Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniam saluū fecit Dominus christum suum.

7. Exaudiat illū de cælo sancto suo: in potentatibus, salus, dextere eius.

Domini. Vet. Ge. 1. Dio. Su.

8. Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus.

9. Ipsi obligati sunt & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.

10. Domine saluum fac regē, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

Heb. 21.

In finem, Psalmus Dauid. x x.

Omne in virtute tua lætābitur rex: & su

per salutare tuum exultabit vehementer:

2. Desiderium cordis eius tribuisti ei: & voluntate labiorum eius non fraudasti eum.

3. Quoniam præuenisti eū in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.

4. Vitam petiit à te: & tribuisti ei longitudinem dierum in seculum & in seculum seculi.

5. Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriā & magnum decorem impones super eum:

6. Quoniam dabis eum in benedictionem in seculū seculi: lætificabis eum in gaudio cū vultu tuo.

7. Quoniam rex sperat in Domino, & in misericordia Altissimi: non commouebitur.

8. Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.

9. Pones eos vt clibanum ignis in tēpore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.

10. Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filiis hominum.

11. Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerūt consilia quæ non potuerunt stabilire.

12. Quoniam pones eos dorsum: in reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

13. Exaltare Domine in virtute tua: cantābimus & psallemus virtutes tuas.

In finem, pro susceptione matutina,

Psalmus Dauid. x x i.

Deus meus respice in me: quare me dereliquisti: lōgē à salute mea verba delictorum meorum.

2. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.

3. Tu autem in sancto habitas, laus Israel.

4. In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt, & liberasti eos.

5. Ad te clamauerunt, & salui facti sunt: in te sperauerunt, & non sunt confusi.

6. Ego autem sum vermis & non homo: opprobriū hominum & abiectio plebis.

7. Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & mquerunt caput,

8. Sperauit in Domino, eripiat eum: saluum faciat eum, quoniam vult eum.

9. Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ, in te proiectus sum ex utero:

10. De ventre matris meæ Deus meus es tu: ne discesseris à me:

11. Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adiuuet.

12. Circūdederūt me vituli multi: tauri pingues obfederunt me.

13. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.

14. Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.

15. Factum est cor meum tāquam cera liquefcens in medio ventris mei.

16. Aruit tāquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis: & in puluerem mortis deduxisti me.

17. Quoniam circūdederunt me canes multi: conculium malignantium obsedit me.

18. Foderunt manus meas & pedes meos, dinume-

Epitaphiū est, quo de victoria & relictis Dei beneficiis, quibus Dauid insigniter cumulatus fuerat, populus gratulari solebat: Deumque, cuius beneuolētia omnia ferebat accēpta, collaudabat.

Heb. 22. Christus se derelictum clamābat in cruce. Matth. 27. e.

Deridetur in cruce. Mat. 27. d. mar. 15. c.

Nō cessat inuocare, licet clamauerit se derelictum.

Angustia Christi in cruce.

Flagrātia Christi & vestimenta diuisa. Matth. 27. d. Iohan. 19. d.

rauerunt omnia ossa mea:

19. Ipsi vero considerauerunt, & inspexerunt me: diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

Oratio & clamor vehemens in afflictione. - Vet. Di. o. Ge. l. v. M. - Vet. Di. o. Ge. l. au.

20. Tu autem Domine ne elongaueris auxilium tuum a me: ad defensionem meam conspice.

21. Erue a fratre Deum animam meam: & de manu canis vnicam meam.

22. Salua me ex ore leonis: & a cornibus vnicornium humilitatem meam.

Gentium vocatio. heb. 2. c.

23. Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesie laudabo te.

Ad timorem patris & fiduciam hortatur Christus.

24. Qui timetis Dominum laudate eum: vniuersum semen Iacob glorificate eum.

25. Timeat eum omne semen Israel: quoniam non spreuit, neque despexit deprecationem pauperis.

26. Nec auertit faciem suam a me: & cum clamarem ad eum, exaudiuit me.

Vota, quae & laudes.

27. Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea redam in conspectu timentium eum.

Prædicatio Evangelii.

28. Edent pauperes, & saturabuntur: & laudabunt Dominum, qui requirunt eum: viuent corda eorum in seculum seculi:

Conuersio Gentium.

29. Reminiscantur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ,

30. Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familie Gentium:

31. Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium.

32. Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ: in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.

33. Et anima mea illi viuet: & semen meum seruiet ipsi.

34. Annuntiabitur Domino generatio ventura: & annuntiabunt cæli iustitiam eius populo qui nascetur, quem fecit Dominus.

- Vet. Sa. Ge. l. ar. Di. o.

Heb. 23.

Commemoratio grata fauoris & beneficiorum Dei sub allegoria pastorali. c. 40. Jerem. 23. eze. 34. ioh. 10. a. 1. pe. 1. d.

Psalmus David. xxi.

1. Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit.

2. Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuertit.

3. Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum.

4. Nam etsi ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.

5. Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. 6. Parasti in conspectu meo mesam aduersus eos qui tribulant me.

7. Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians quam præclarus est!

8. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ:

9. Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

Heb. 24.

1. Cor. 10. psal. 49. b.

Psalmus David prima sabbathi. xxxiii.

1. Omnia sunt terra, & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo.

2. Quia ipse super maria fundauit eum: & super flumina præparauit eum.

3. Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius?

4. Innocens manibus & mundo corde, qui non accipit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.

5. Hic, accipiet benedictionem à Domino, & miseri-

cordiam à Deo saluari suo.

6. Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei, Iacob.

7. Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit Rex gloriæ.

8. Quis est iste Rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.

9. Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit Rex gloriæ.

10. Quis est iste Rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ.

In finem, Psalmus David. xxxiiii.

1. De te Domine leuavi animam meam: Deus meus in te confido, non erubescam.

2. Neque irideat me inimici mei: etenim vniuersi qui sustinent te, non confundentur.

3. Confundantur omnes iniqua agentes superuacue.

4. Vias tuas Domine demonstra mihi: & semitas tuas edoce me.

5. Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui tota die.

6. Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum quæ à seculo sunt.

7. Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.

8. Secundum misericordiam tuam memento mei tu, propter bonitatem tuam Domine.

9. Dulcis & rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via.

10. Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites vias suas.

11. Vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas, requirentibus testamentum eius, & testimonia eius.

12. Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum est enim.

13. Quis est homo qui timet Dominum? legem statuit ei in via quam elegit.

14. Anima eius in bonis demorabitur: & semen eius hæreditabit terram.

15. Firmamentum est Dominus timentibus eum: & testamentum ipsius ut manifestetur illis.

16. Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.

17. Respice in me, & miserere mei: quia vnicus & pauper sum ego.

18. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me.

19. Vide humilitatem meam & laborem meum: & dimitte vniuersa delicta mea.

20. Respice inimicos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me.

21. Custodi animam meam, & erue me: non erubescam, quoniam speravi in te.

22. Innocentes & recti adhæserunt mihi, quia sustinui te.

23. Libera Deus, Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

In finem, Psalmus David. xxxv.

1. Vdica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperans non infirmabor.

2. Proba me Domine, & tenta me: vtre renes meos & cor meum.

3. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in veritate tua:

Mandat spiritus, ut omnia Christo cedant & parent.

Heb. 25. Orat fidelis ne in afflictionibus discadat à veritate.

Petit doceri à Deo.

Misericordiam Dei orat.

Docet Deus.

Misericordia. Veritas.

Parcat Deus.

Fructus cognitionis Dei.

Fidelis petit liberari ab afflictionibus.

Iohan. 15. d.

Heb. 26. Orat David in persona Christi ut defendatur ab iniuria aduersariorum, innocentiam suam obiciens.

Pfal.

- 4. Non fedi cum concilio vanitatis, & cū iniqua gerentibus non introibo.
- 5. Odiui ecclesiam malignantiū : & cum impiis non sedebo.
- 6. Lauabo inter innocentes manus meas: & circumdabo altare tuum Domine,
- 7. Vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua.
- 8. Domine dilexi decorē domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

-Vet. Di. o. su. Ge. l. v.

- 9. Ne perdas cum impiis Deus animā meam, & cū viris sanguinum vitam meam:
- 10. In quorū manibus iniquitates sunt: dextera eorū repleta est muneribus.

-Vet. su. v. Di. o.

- 11. Ego autē in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.
- 12. Pes enim meus stetit in directo: in ecclesiis benedicam te Domine.

Heb. 27.

Christi plena in Deum fiducia.

¶ Psalmus David prius quā liniretur. xxvi.

1. Dominus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo?

2. Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo?

- 3. Dum appropiant super me nocētes, vt edant carnes meas:
- 4. Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.
- 5. Si consistant aduersum me castra, nō timebit cor meum.
- 6. Si exurgat aduersum me præliū, in hoc ego sperabo.

Optat Christus cum membris suis frui Deo confortio. voluptatem (Vet. su.)

- 7. Vnam petii à Domino, hanc requiram, vt inhabitē in domo Domini omnib' diebus vitæ meæ,
- 8. Vt videam voluntatem Domini, & visitem templum eius.
- 9. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum: protexit me in abscondito tabernaculi sui:
- 10. In petra exaltauit me: & nūc exaltauit caput meū super inimicos meos:
- 11. Circuiui, & immolauī in tabernaculo eius hostiā vociferationis: cantabo & psalmum dicam Domino.

Petit à Patre Christus, ne dere linquatur in manibus aduersariorum. (Vet. Di. o. Ge. l. -Vet. Di. o.)

- 12. Exaudi Domine vocem meā qua clamaui ad te: miserere mei, & exaudi me.
- 13. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam Domine requiram.
- 14. Ne auertas faciem tuam à me, ne declines in ira à seruo tuo.

Expectandus Deus.

Heb. 28.

Petit fidelis ne percat cum impiis.

¶ Huic David, xxvii.

1. De te Domine clamabo, Deus meus ne sis leas à me: nequando taceas à me, & assimilabor descendenti in lacum.

2. Exaudi Domine vocem deprecationis meæ dum

oro ad te, dum extollo manus meas ad templū sanctum tuum.

- 3. Ne simul tradas me cum peccatoribus: & cū operantibus iniquitatem ne perdas me:

trahas (Vet. Ge. ar.)

- 4. Qui loquuntur pacē cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

- 5. Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum:

- 6. Secundum opera manuum eorū tribue illis: redde retributionem eorum ipsis:

- 7. Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum eius: destrues illos, & non edificabis eos.

- 8. Benedictus Dominus: quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ.

Gratias agit pro accepta consolatione salutis certæ. (Vet. Di. o.)

- 9. Dominus adiutor meus, & protector meus: & in ipso sperauit cor meum, & adiutus sum.

- 10. Et reffloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.

- 11. Dominus fortitudo plebis suæ: & protector saluationum christi sui est.

Orat pro populo.

- 12. Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hereditati tuæ: & rege eos, & extolle illos vsque in æternum.

¶ Psalmus David in consummatione tabernaculi. xxviii.

1. Afferte Domino filii Dei: afferte Domino filios arietum.

Heb. 29. Hortatur omnes homines ad laudem Dei.

2. Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriā nomini eius: adorete Dominum in atrio sancto eius.

- 3. Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit: Dominus super aquas multas.

Dei magnificentiam celebrat.

- 4. Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.

- 5. Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani,

- 6. Et comminuet eas tanquam vitulū Libani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium.

- 7. Vox Domini intercidentis flammā ignis: vox Domini concutientis desertum, & commouebit Dominus desertum. Cades.

- 8. Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit cōdensa: & in templo eius omnes dicent gloriam.

- 9. Dominus diluuiū inhabitare facit: & sedebit Dominus rex in æternum.

- 10. Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.

¶ Psalmus cantici in dedicatione domus David. xxxi.

1. Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.

Heb. 30. Gratias agit Christus Patri ob sui liberationem.

- 2. Domine Deus meus clamaui ad te: & sanasti me.

- 3. Domine eduxisti ab inferno animam meam: saluasti me à descendenti in lacum.

- 4. Psallite Domino sancti eius: & cōfitemini memoriz sanctitatis eius.

Exhortatio eius ad laudandū Patrem.

- 5. Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.

Ira. Vita.

- 6. Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.

Fletus. Lætitia.

- 7. Ego autem dixi in abundantia mea, Non mouebor in æternum.

Nunc prospera, nunc aduersa: nunc afflictio, nunc cōsolatio.

- 8. Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.

- 9. Auertisti faciem tuam à me , & factus sum conturbatus.
- 10. Ad te Domine clamabo, & ad Deum meum deprecabor.
- 11. Quæ utilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem?
- 12. Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annuntiabit veritatem tuam?
- 13. Audiuit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.
- 14. Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: concidisti sacco meum, & circumdedisti me lætitia:
- 15. Ut cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

Heb. 31.

Quævis in periculis fuerit, qd cogitarit, quid orarit, quid fecerit refert David, cū in deserto Maon à saule cingentur. Itē quomodo liberatus. Tā dē hortatur omnes ad studium Dei qui à se pēdes non deserit. Christo ut capiti, cōpetit: deinde membris.

In finem, Psalmus David pro extasi. x x x.
In te Domine speravi, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me.
Inclina ad me aurem tuam: accelera ut eruas me.

Esto mihi in Deum protectorem, & in domū refugii: ut saluum me facias.

Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.

Educes me de laqueo hoc: quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.

In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.

Odisti obseruantes vanitates superuacue.

Ego autem in Domino speravi: exultabo & lætabor in misericordia tua,

Quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam:

Nec conclusisti me in manibus inimici mei: statuisti in loco spatioso pedes meos.

Miserere mei Domine quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:

Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus:

Infirmata est in paupertate virtus mea, & ossa mea conturbata sunt.

Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium: vicinis meis valde, & timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt à me: obliuioni datus sum, tanquam mortuus, à corde.

Factus sum tanquam vas perditum: quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu:

In eo dum conuenirent simul aduersum me, accipere animam meam consiliati sunt.

Ego autem in te speravi Domine: dixi, Deus meus tu, in manibus tuis sortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.

Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluum me fac in misericordia tua:

Domine non confundar, quoniam inuocaui te.

Erubescant impii, & deducantur in infernum: muta fiant labia dolosa.

Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem in superbia & in abusione.

Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te,

Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filio-

Dulcedo & bonitas misericordie Dei in afflictionibus.

- rum hominum!
- 26. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.
- 27. Proteges eos in tabernaculo à contradictione linguarum.
- 28. Benedictus Dominus: quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita.
- 29. Ego autem dixi in excessu mētis meæ, Proiectus sum à facie oculorum tuorum.
- 30. Ideo exaudisti vocē orationis meæ, dum clamarem ad te.
- 31. Diligite Dominum omnes sancti eius: quoniam veritatem requirit Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.
- 32. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

Exhortatio ad diligēdū Deum.

Ipsi David intellectus.

x x x i.

Heb. 32.

Eati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.
Beatus vir cui nō imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.

Qui beati & iusti. rom. 4. a.

Impurabit (Vet. Ge. 1. Su.)

Peccator non agnoscens peccatū suū, afflictionibus cogitur fateri.

Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.

Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.

Delictum meum cognitum tibi feci: & iniustitiā meam non abscondi.

Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiā meā Domino: & tu remisisti impietate peccati mei.

Esa. 65. d.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tēpore opportuno.

Sanctus pro impietate sua orās exauditur, & gratias agit.

Veruntamen in diluuiō aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

Tu es refugium meum à tribulatione quæ circumdedit me: exultatio mea, erue me à circumdantibus me.

Intellectum tibi dabo, & instrua te in via hac qua gradieris: firmabo super te oculos meos.

Do ser noster Deus, viā docet.

Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.

In campo & fræno maxillas eorum constringe qui non approximant ad te.

Multa flagella peccatoris: sperantem autē in Domino misericordia circumdabit.

Dolor. Misericordia.

Lætamini in Domino & exultate iusti: & gloria-mini omnes recti corde.

Lætitia in Deo.

In finem, Psalmus David.

x x x i i.

Heb. 33.

Exultate iusti in Domino: rectos decet colaudatio.
Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.

Exhortatur iustos ad lætitiā & laudem Dei. laudatio. (Vet. Di. o. Ge. 1. V.)

Cantate ei canticū nouum: bene psallite ei in vociferatione.

Quia rectum est verbū Domini, & omnia opera eius in fide.

Diligit misericordiam & iudicium: misericordia Domini plena est terra.

Iudiciū & misericordia.

Verbo Domini cæli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus eorum:

Verbo Dei omnia facta.

Congregans sicut in vtre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

In vtre (Vet. Di. o.)

Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commouebantur omnes inhabitantes orbem:

Ad timorē Dei exhortatio.

Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.

Iudith 16. c.

Pfal.

10. *consilia hominum.* Dominus dissipat consilia gentium: reprobatur autem cogitationes populorum, & reprobatur consilia principum.

11. *consilia Dei.* Consilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis eius in generatione & generationem.

12. *Quis beatus populus.* Beata gens cuius est Dominus, Deus eius: populus quem elegit in hereditatem sibi.

13. De caelo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.

14. De preparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram.

15. Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

16. *Homo suis virtutibus non saluatur.* Non saluatur rex per multam virtutem: & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suae.

17. Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suae non saluabitur.

18. *Cura Dei erga sperantes in misericordia ipsius.* Ecce oculi Domini super metuentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius,

19. Ut eruat a morte animas eorum, & alat eos in fame.

20. *Exaltatio fidelium.* Anima nostra sustinet Dominum, quoniam adiutor & protector noster est.

21. Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto eius sperauimus.

22. Fiat misericordia tua Domine super nos, quæ admodum sperauimus in te.

¶ Dauidis cum immutauit vultum suum coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit. 1. Reg. 21. d.

X X X I I I.

Heb. 34.

Dauid liberatus ab Achis rege Geth gratias agit.

¶ Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.

¶ In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, & lætentur.

3. Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen eius in idipsum.

4. *Exhortatio ad laudandum Deum, & accedendum ad ipsum.* Exquisiui Dominum, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

5. Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestrae non confundentur.

6. *Eripit Deum de afflictione.* Iste pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus eius saluauit eum.

7. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos.

8. *Tonus Deus. Spes in Deum.* Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus: beatus vir qui sperat in eo.

9. Timete Dominum omnes sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum.

10. *Diuites inopes. Quærentes Deum. Timor Dei.* Diuites egerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.

11. Venite filii, audite me: timorem Domini docebo vos.

12. *1. Pet. 3. b.* Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos?

13. *Lingua custodia.* Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum.

14. *Pax querenda.* Diuerte a malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.

15. *Sollicitudo Dei pro afflictis. cccxi. d. heb. 4. c.* Oculi Domini super iustos: & aures eius in preces eorum.

16. Vultus autem Domini super facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum.

17. *Audit Deus clamorem afflictorum.* Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

18. Iuxta est Dominus iis qui tribulato sunt cor-

de: & humiles spiritu saluabit.

19. Multae tribulationes iustorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.

20. Custodit Dominus omnia ossa eorum: vnus ex his non conteretur.

21. Mors peccatorum pessima: & qui oderunt iustum delinquent.

22. Redimet Dominus animas seruatorum suorum: & non delinquent omnes qui sperant in eo.

¶ Huic Dauid. X X X I I I I.

¶ Vdica Domine nocentes me: expugna impugnantes me.

¶ Apprehende arma & scutum: & exurge in adiutorium mihi.

3. Effunde frameam, & concludere aduersus eos qui persequuntur me: dic animae meae, Salus tua ego sum.

4. Confundantur & reuertantur quærentes animam meam.

5. Auertantur retrorsum & confundantur cogitantes mihi mala.

6. Fiant tanquam puluis ante faciem venti, & angelus Domini coarctans eos.

7. Fiant viæ illorum tenebrae & lubricum: & angelus Domini persequens eos.

8. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: superuacue exprobrauerunt animam meam.

9. Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscondit apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.

10. Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur super salutari suo.

11. Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi,

12. Eripiens inopem de manu fortiorum eius: egenum & pauperem a diripientibus eum?

13. Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me:

14. Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animae meae.

15. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio,

16. Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur.

17. Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.

18. Et aduersum me lætati sunt, & conuenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignorauit.

19. Dissipati sunt nec compuncti, tentauerunt me, subsannauerunt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis,

20. Domine quando respicies? restitue animam meam a malignitate eorum, a leonibus vnicam meam:

21. Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo graui laudabo te.

22. Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi iniqui, qui oderunt me gratis & annuunt oculis.

23. Quoniam mihi quidem pacifice loquebatur: & in iracundia terrae loquentes, dolos cogitabant.

24. Et dilatauerunt super me os suum: dixerunt, Euge, euge, viderunt oculi nostri.

25. Vidisti Domine, ne fileas: Domine ne discedas a me.

26. Exurge & intende iudicio meo: Deus meus, & Dominus meus in causam meam.

27. Iudica me secundum iustitiam tuam Domine Deus

Liberator Deus. Spes in Deo.

Heb. 35.

Implorat opem Dei ut iudicet, qui causam suam agat, & eum liberet.

Fiat via. Vet. Ge. l. ar. Di. l. m. v.

Vet. Ge. l. ar. Di. l.

Vet. Di. o. Ge. l. ar. v.

Iohan. 14.

meus:& non supergaudeant mihi.

Deorabimus (Vet. Ge. l.)

28 Non dicant in cordibus suis, Euge euge animæ nostræ:nec dicant, Deorabimus eum.

magna (Vet. Ge. ar.)

29 Erubescant & reuerentur simul qui gratulantur malis meis.

Exhortatio ad læticiam.

30 Induantur confusione & reuerentia qui maligna loquuntur super me.

Iustitia Dei.

31 Exultent & lætentur qui volūt iustitiam meam: & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui volunt pacem serui eius.

Heb. 36. Impiorum cæcitas profunda.

32 Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam.

In finem, sermo Domini David x x x v.

1. Ixit iniustus vt delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius.

2. Quoniam dolose egit in conspectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.

3. Verba oris eius iniquitas & dolus: noluit intelligere vt bene ageret.

4. Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ, malitiã autem non odiuit.

Misericordia Dei abundantissima que etiã bestis omnib' puidet.

Domine in cælo misericordia tua:& veritas tua vsque ad nubes.

Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua abyssus multa.

7. Homines & iumenta saluabis Domine:(quemadmodum multiplicasti misericordiã tuã Deus!)

8. Filii autem hominum in tegmine alarum tuarū sperabunt.

9. Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ:& torrete voluptatis tuæ potabis eos.

10. Quoniam apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.

Misericordiam Dei & iustitiam petit.

11. Prætende misericordiam tuã scientibus te, & iustitiam tuam his qui recto sunt corde.

12. Non veniat mihi pes superbiæ:& manus peccatoris non moueat me.

13. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.

Heb. 37. Ne vrat bonos malorū prosperitas canit timē tibus Deum.

Psalms ipsi David x x x v i.

1. Oli æmulari in malignatibus, neque zelaueris facientes iniquitatem,

2. Quoniam tanquam fœnum velociter arelcent:& quemadmodum olera herbarum cito decident.

3. Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pascēris in diuitiis eius.

Exhortatio vt Deo hæreamus.

4. Delectare in Domino:& dabit tibi petitiones cordis tui.

5. Reuela Domino viam tuam, & spera in eo:& ipse faciet.

6. Et educet quasi lumen iustitiam tuam, & iudiciū tuum tanquam meridiem: & subditus esto Domino, & ora eum.

Nō imitādi quibus omnia prospera.

7. Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente iniustitias.

8. Define ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris.

Ira.

Male agentes, Deo fidentes.

9. Quoniã qui malignantur, exterminabūtur: sustinentes autē Dominū ipsi hæreditabunt terrã.

10. Et adhuc pusillum, & non erit peccator:& quæres locum eius, & non inuenies.

Manueti. marth. 5. a.

11. Mansueti autem hæreditabunt terrã, & delectabuntur in multitudine pacis.

Quales impli erga pios.

12. Obseruabit peccator iustum: & stridebit super eum dentibus suis.

13. Dominus autem iridebit eum: quoniam prospicit quòd veniet dies eius.

14. Gladium euaginauerūt peccatores, intenderūt arcum suum,

15. Vt decipiant pauperem & inopem, vt trucident reos corde.

deliciant (Vet. Ge. ar.)

16. Gladius eorum intret in corda ipsorum: & arcus eorum confringatur.

17. Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.

Piorū & Impiorum differentia.

18. Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iustos Dominus.

19. Nouit Dominus dies immaculorum:& hæreditas eorum in æternum erit.

20. Non confundetur in tēpore malo, & in diebus famis saturabuntur: quia peccatores peribunt.

21. Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati: deficientes quemadmodum fumus deficient.

22. Mutuabitur peccator, & non soluet: iustus autem miseretur & tribuet.

Mutuatur (præsen. temp. Ge. ar.)

23. Quia benedicentes ei hæreditabūt terram: maledicentes autem ei disperibunt.

Deus, dux & rector fidelium.

24. Apud Dominum gressus hominis dirigetur: & viam eius volet.

dirigentur: (Vet. Pl. o. v.)

25. Cum ceciderit, nō collidetur: quia Dominus supponit manum suam.

26. Iunior fui, etenim senui: & nō vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.

Fideles non derelinquuntur à Deo eccl. 1. c.

27. Tota die miseretur & commodat: & semen illius in benedictione erit.

28. Declina à malo, & fac bonum, & inhabita in seculum seculi.

Exhortatio ad opera fidei.

29. Quia Dominus amat iudiciū: & non derelinquet sanctos suos: in æternum conseruabuntur.

30. Iniusti punientur: & semen impiorum peribit.

31. Iusti autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in seculum seculi super eam.

32. Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.

Eccl. 1. c.

33. Lex Dei eius in corde ipsius: & non supplantabuntur gressus eius.

34. Considerat peccator iustum: & quærit mortificare eum.

35. Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius: nec damnabit eum cū iudicabitur illi.

36. Expecta Dominum, & custodi viam eius: & exaltabit te vt hæreditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.

37. Vidi impium superexaltatum, & eleuatū sicut cedros Libani.

Infidelis vt furus.

38. Et transiui, & ecce non erat: & quæsiui eum, & nō est inuentus locus eius.

39. Custodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.

Exhortatio ad innocentiam.

40. Iniusti autem disperibunt simul: reliquiæ impiorum interibunt.

Impiorū interibunt, & piorū sal.

41. Salus autem iustorum à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.

42. Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos à peccatoribus, & saluabit eos: quia sperauerunt in eo.

Psalms David in rememoratione, die sabathi.

1. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

Heb. 38.

2. Quoniam iniquitas mea contra te, & iniquitas tua contra me: & iniquitas mea contra te, & iniquitas tua contra me.

y.i.

Pfal.

Orat David vt remittatur peccatū, ob quod morbo correptus erat. Christo cōpetit facto pro nobis peccatū, & hostia pro peccato, confiteri conscientia terrorē, & animi angustia, & peccatum. - Vet. Di. o. Ge. l. Sa. v.

Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam.

Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorū meorum.

Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meū: & sicut onus graue grauata sunt super me.

Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.

Miser factus sum & curuatus sum vsque in finem: tota die contristatus ingrediebar:

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea.

Afflictus sum & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.

Domine, ante te omne desiderium meum: & gemitus meus à te non est absconditus.

Cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum.

Amici mei & proximi mei, aduersum me appropinquauerunt & steterunt:

Et qui iuxta me erant, de longe steterunt: & vim faciebant qui quærebant animam meam:

Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.

Ego autem tanquam surdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum.

Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.

Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies me Domine Deus meus.

Quia dixi, Nequando supergaudeant mihi inimici mei: & dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.

Quoniã ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper:

Quoniam iniquitatem meam annuntiabo: & cogitabo pro peccato meo.

Inimici autem mei viuunt, & confirmati sunt super me: & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.

Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.

Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne disceseris à me.

Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutus meæ.

In fine pro Idithun canticum David. **XXXVIII.** Ixi, Custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea.

Posui ori meo custodiam cum consisteret peccator aduersum me.

Obmutui & humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renouatus est.

Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescet ignis.

Locutus sum in lingua mea, Notum fac mihi Domine finem meum,

Et numerum dierum meorum quis est: vt sciam quid desit mihi.

Ecce mensurabiles posuisti dies meos, & substantia mea tanquam nihilum ante te.

Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens.

Veruntamen in imagine pertransit homo: sed & frustra conturbatur.

Theaurizat: & ignorat cui congregabit ea.

11. Et nunc quæ est expectatio mea: nonne Dominus? & substantia mea apud te est.

12. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti mihi:

13. Obmutui, & non aperui os meum, quoniã tu fecisti: amoue à me plagas tuas.

14. A fortitudine manus tuæ ego defeci: in increpationibus propter iniquitatem, corripuisti hominem.

15. Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius: veruntamen vanè conturbatur omnis homo.

16. Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam auribus percipe: lachrymas meas

17. Ne files: quoniã aduena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei.

18. Remitte mihi, vt refrigerer prius quam abeam, & amplius non ero.

In fine, Psalmus ipsi David. **XXXIX.** Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi.

Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto facis.

3. Et statuit super petram pedes meos, & direxit gressus meos.

4. Et immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro.

5. Videbunt multi, & timebunt: & sperabunt in Domino.

6. Beatus vir cuius est nomen Domini spes eius: & non respexit in vanitates & insanias falsas.

7. Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

8. Annuntiaui & locutus sum: multiplicati sunt super numerum.

9. Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi.

10. Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi, Ecce venio.

11. In capite libri scriptum est de me vt facerem voluntatem tuam, Deus meus: volui, & legem tuam in medio cordis mei.

12. Annuntiaui iustitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo, Domine tu scisti.

13. Iustitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi.

14. Non abscondi misericordiam tuam & veritatem tuam à concilio multo.

15. Tu autem Domine ne longè facias miserationes tuas à me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me.

16. Quoniam circumdederunt me mala quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.

17. Multiplicatae sunt super capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.

18. Complacet tibi Domine vt eruas me: Domine ad adiuuandum me respice.

19. Confundantur & reuereantur simul, qui quærunt animam meam vt auferant eam.

20. Conuertantur retrorsum & reuereantur simul qui volunt mihi mala:

21. Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi, Euge, euge.

22. Exultent & lætentur super te omnes quærētes te: & dicant semper, (Magnificetur Dominus) qui diligunt salutare tuum.

- Vet. Di. o. Ge. l. v.

Non resistit aduersariis, speras in Patre.

Comouentur - Vet. Di. o.

- Vet. Di. o. Ge. l. v.

Heb. 39. Ostendit David morbos a quo animo, & sine vlla querimonia seruos esse.

Breuitas & vanitas vite humane.

Deo fidit. Orat peccata condonari sibi.

Heb. 40. Christi gratiam actio pro liberatione.

Christus, hostis pro peccatis nostris.

Heb. 10. 4.

Iustitia qua peccator iustificatur, & misericordia dei prædicauit Christus.

Christus afflicti putat se derelictum à patre.

Orat contra aduersarios.

Exhortatio ad læticiam.

sollicitus pro filiis Ego autem mendicus sum & pauper: Dominus sollicitus est mei.

24 Adiuutor meus & protector meus tu es: Deus meus ne tardaueris.

Heb. 41. Beati qui solliciti sunt de afflictis.

In finem, Psalmus ipsi Dauid.

Beatus vir qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.

Orat Deum ut peccatum auferat & morbum.

Dominus conseruet eum, & uiuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in manum inimicorum eius.

3. Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: uniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius.

Christus orat pro peccatis nostris tanquam suis.

Ego dixi, Domine miserere mei: sana animam meam, quia peccaui tibi.

4. Inimici mei dixerunt mala mihi, Quando morietur & peribit nomen eius?

5. Et si ingrediebatur ut uideret, uana loquebatur: cor eius congregauit iniquitatem sibi.

6. Egrediebatur foras, & loquebatur: in idipsum

7. Aduersum me susurrabant omnes inimici mei: aduersum me cogitabant mala mihi.

8. Verbum iniquum constituerunt aduersum me, Nunquid qui dormit non adiciet ut resurgat?

Iuda perdidit mat. 16. b. mar. 14. b. luc. 21. b. ioh. 13. b. act. 1. c.

9. Etenim homo pacis meae in quo speraui, qui edebat panes meos: magnificauit super me supplantationem.

10. Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me: & retribuam eis.

Resurrectio christi.

11. In hoc cognoui quoniam uoluisti me: quoniam non gaudebit inimicus meus super me.

12. Me autem propter innocentiam suscepisti: & confirmasti me in conspectu tuo in aeternum.

13. Benedictus Dominus Deus Israel a seculo & usque in seculum: fiat, fiat.

Heb. 42. Dauid regno pulsus a filio, dolens se abstrahi a sacro cuncta, petique in integrum restitui. Fort. (Vet. Di. o. 34. Ge. 1. ar. 1. c.)

In finem, intellectus filiis Core.

Vemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.

Sitiuit anima mea ad Deum fontem uitum: quando ueniam & apparebo ante faciem Dei?

1. Fuerunt mihi lachrymae meae panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie, Vbi est Deus tuus?

Consolatur se, quod sit unus ex illis quos suscipit Deus.

2. Haec recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei,

3. In uoce exultationis & confessionis, sonus epulantis.

4. Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

5. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare uultus mei, & Deus meus.

6. Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonim, a monte modico.

Queritur de copia calamitatum suarum.

7. Abyssus abyssum inuocat in uoce cataractarum tuarum.

8. Omnia excelsa tua & fluctus tui super me transierunt.

9. In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius

10. Apud me, oratio Deo uitae meae: dicam Deo, Susceptor meus es,

11. Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

12. Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei:

15. Dum dicunt mihi per singulos dies, Vbi est Deus tuus? quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

16. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare uultus mei, & Deus meus.

Psalmus Dauid.

Vdica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo & doloso erue me,

x l i i.

Heb. 43. Orat afflictus ut luminari cor suum uerbo & promissionibus Dei.

1. Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

2. Emitte lucem tuam, & ueritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.

3. Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui laetificat iuuentutem meam.

4. Confitebor tibi in cithara Deus, Deus meus: quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

5. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare uultus mei, & Deus meus.

In fine pro filiis Core ad intellectum.

Deus auribus nostris audiui: patres nostri annuntiauerunt nobis Opus quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.

x l i i i.

Heb. 44. Queritur dicitur nunc patri israel a philistinis, & reliquis gentibus propter nomen Dei, uerumque religionem: nec tamen Deum, ut olim, illis adesse suis miraculis. & precatur ut uirtute sua tade exerat, subque ab iniuriis impiorum asserat. - Vet. Di. o. Ge. 1. ar.

1. Manus tua Gentes disperdidit, & plantasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos.

2. Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos,

3. Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio uultus tui: quoniam complacisti in eis.

4. Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui mandas salutes Iacob.

5. In te inimicos nostros uelilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis?

6. Non enim in arcu meo sperabo: & gladius meus non saluabit me.

7. Saluasti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos, confudisti.

8. In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in secula.

9. Nunc autem repulisti & confudisti nos: & non egredieris Deus in uirtutibus nostris.

10. Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderunt nos, diripiebant sibi.

11. Dedisti nos tanquam oues escarum, & in Gentibus dispersisti nos.

12. Vendidisti populum tuum sine pretio: & non fuit multitudo in commutationibus eorum.

13. Posuisti nos opprobrium uicinis nostris, subannatione & derisum his qui sunt in circuitu nostro.

14. Posuisti nos in similitudinem Gentibus: commotionem capitis in populis.

15. Tota die uerecundia mea contra me est, & confusio faciei meae cooperuit me

16. A uoce exprobrantis & obloquentis, a facie inimici & persequentis.

17. Haec omnia uenerunt super nos, nec oblitus sumus te: & inique non egimus in testamento tuo,

18. Et non recessit retrorsum cor nostrum: & declinasti semitas nostras a uia tua.

19. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.

20. Si oblitus sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad deum alienum,

y. ii.

in nos: (Vet. Ge. ar. Di. o. M.)

In tribulationibus a Deo derelicti, etiam in Deo sperant. - Vet. Di. o. Ge. 1. ar. M.

Pfal.

23 Nonne Deus requirit ista? ipse enim nouit abscondita cordis.

Rom. 8. g.

24 Quoniam propter te mortificamur tota die: estimati sumus sicut oues occisionis.

Procuratur ut virtutē suā tādē exerat, subseq; ab infortiis implorū asserat.

25 Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellās in finem.

26 Quare faciē tuam auertis, obliuisceris inopiae nostrae & tribulationis nostrae?

27 Quoniam humiliata est in puluere anima nostra: conglutinatū est in terra venter noster.

28 Exurge Domine adiuua nos: & redime nos propter nomen tuum.

In finem, pro iis qui commutabuntur, filiis Core ad intellectum, canticum pro dilecto.

Heb. 4. f.

Laudat filii core regē salomonē à dignitate formae, & gratia eloquentiae, fortitudine, potentia, splendore, & magnificentia cū in se, tum in cōiuge, Christi sp̄sum & ecclesiam adumbrantibus. Gladus verbi euangelii.

Rustauit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribae velociter scribentis.

X L I I I I.

29 Speciosus, forma praefiliis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in aeternum.

30 Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime,

31 Specie tua & pulchritudine tua intende prosperē, procede, & regna,

32 Propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.

Euangelii verbū cōuertens corda implorū.

33 Sagittae tuae acutae, (populi sub te cadent) in corda inimicorum regis.

34 Sedes tua Deus in seculum seculi: virga directionis virga regni tui.

Christus vnctus spiritu sancto in regem & sacerdotem.

35 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo laetitiae praefiliis sortibus tuis.

Fideles.

36 Myrrha & gutta & castia à vestimentis tuis, à domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te, filiarum regum in honore tuo,

Sponsa.

37 Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.

Sponsus fidē requirit à sponsa, & abnegationem sui.

38 Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.

39 Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.

- Vet. Di. o. Ge. 1. ar. Spōsa seipfam d & sua offert.

40 Et filiae Tyri, in muneribus vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.

41 Omnis gloria filiae regis abint, in fimbriis aureis, circumamicta varietatibus.

Credētes omnes!

42 Adducetur regi, virgines post eam: proximae eius afferentur tibi.

Iudaeis gētes successerunt.

43 Afferentur in laetitia & exultatione: adducentur in templum regis.

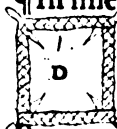
44 Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram.

Memor ero (Vet. Di. o. Ge. 1. su. M. Nomen Christi sanctificandum. Verba sponsae.

45 Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem.

46 Propterea populi confitebuntur tibi in aeternum, & in seculum seculi.

Heb. 4. 6. Gratulatio est p̄ insigni aliquo auxilio lato vrb̄i sanctae ierusalem. Couenit ecclesiae quae Deo praeside securā est in periculis.

In finem, filiis Core pro arcanis Psalmus. Deus noster refugium & virtus: adiutor in tribulationibus quae inuenerunt nos nimis.

X L V.

47 Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris.

48 Sonuerunt & turbatae sunt aquae eorum: conturbati sunt montes in fortitudine eius,

49 Fluminis impetus laetificat ciuitatem Dei: sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.

50 Deus in medio eius, non commouebitur: adiuuabit eam Deus mane diluculo.

51 Conturbatae sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.

Aduersarii delincentur.

52 Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

53 Venite, & videte opera Domini, quae posuit prodigia super terram: auferens bella usque ad finem terrae.

Rex per Christi.

54 Arcum conteret, & confringet arma: & scuta comburet igni.

55 Vacate, & videte quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

Exhortatio ad cognoscenda opera Dei.

56 Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

In finem, pro filiis Core Psalmus. Omnes gentes plaudite manibus: iubilate Deo in voce exultationis, Quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram.

X L V I.

Heb. 4. 7. Gētes prouocatur ad laudandū Deū ob misericordiā eius factā.

57 Subiecit populos nobis: & gentes sub pedibus nostris.

58 Elegit nobis hereditatem suam, speciem Iacob quam dilexit.

quem (mafc. ge. Vet. Ge. 1. v. 1. Reg. 5. c. - Vet. Di. o. su. Ge. 1. ar. v.

59 Ascendit Deus in iubilo, & Dominus in vocetubae.

60 Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite.

61 Quoniam Rex omnis terrae Deus: psallite sapienter.

62 Regnabit Deus super Gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.

Regnabit (Vet. su. v. Ge. 1. ar. v.

63 Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terrae, vehementer eleuati sunt.

Psalmus cantici, filiis Core secunda sabbathi.

X L V I I.

Agnus Dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. Fundatur exultatione vniuersae terrae mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis magni.

Heb. 4. 8. Videtur hic psalmus scriptus ob insignē aliqui vrb̄i ierusalem, Deo propugnate, vrb̄i sub cuius typo ecclesiae nascētis intell̄i describitur.

64 Deus in domibus eius cognoscetur, cum suscipiet eam.

65 Quoniam ecce reges terrae congregati sunt: conuenerunt in vnum.

- Vet. Di. o. Ge. 1. v.

66 Ipsi videtes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: tremor apprehendit eos

Comotio regū in predicatione Euangelii.

67 Ibi, dolores ut parturientis: in spiritu vehemēti commotes naues Tharsis.

68 Sicut audiimus sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in aeternum.

Christus missus iuxta promissionem Patris.

69 Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui.

70 Secundum nomen tuum Deus, sic & laus tua in finibus terrae: iustitia plena est dextera tua.

71 Latetur mons Sion, & exultet filia Iudae, propter iudicia tua Domine.

72 Circundate Sion, & complectimini eam: narrate in turribus eius.

73 Ponite corda vestra in virtute eius: & distribuite domos eius, ut enarretis in progenie altera.

Exhortatio ad laetitiam.

74 Quoniam hic est Deus, Deus noster in aeternum & in seculum seculi: & ipse reget nos in secula,

- Vet. M. Di. o. Ge. 1. ar. v.

Heb. 49. christus vocat omnes ad audiendum verbum. -Vet. D.L.O. Ge. I.

In finem, filii Core Psalmus. XLVIII. Vdite hæc omnes gentes: auribus percipite omnes qui habitatis orbem, Quique terrigenæ & filii hominum: simul in vnum diues & pauper.

3. Os meum loquetur sapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.

In parabolis christi locutus. psal. 77. mat. 13. e. christus ab ananias impetitus.

4. Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiam in psalterio propositionem meam.

5. Cur timebo in die mala: iniquitas calcanei mei circumdabit me:

Diuitie.

6. Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.

christus solus redemptor.

7. Frater non redimit, redimet homo: nõ dabit Deo placationem suam,

8. Et pretium redemptionis animæ suæ: & laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem;

9. Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes: simul insipiens & stultus peribunt.

10. Et relinquent alienis diuitias suas: & sepulchra eorum, domus illorum in æternum.

11. Tabernacula eorũ in progenie & progenie, vocationerunt nomina sua in terris suis.

12. Et homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

13. Hæc via illorum, scandalum ipsis: & postea in ore suo complacebunt.

14. Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet eos.

15. (Et dominabuntur eorũ iusti in matutino) & auxiliũ eorũ veterascet in inferno à gloria eorũ.

Resurrectio christi.

16. Veruntamen Deus redimet animam meã de manu inferi, cum acceperit me.

Exhortatio, ne percamus cum confidẽtibus in diuitiis.

17. Ne timueris cum diues factus fuerit homo: & cũ multiplicata fuerit gloria domus eius.

18. Quoniam cum interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius.

19. Quia anima eius in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cum benefeceris ei.

-Vet. Ge. ar. D. o. M.

20. Introibit vsque in progenies patrum suorum: & vsque in æternum non videbit lumen.

21. Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Heb. 50. De aduentu christi, euangelique exortu, & populi dei selectione.

Psalmus Asaph. XLIX. Deus deorum Dominus locutus est: & vocauit terram. A solis ortu vsq; ad occasum: ex Sion species decoris eius.

3. Deus manifeste veniet, Deus noster, & nõ filebit.

4. Ignis in conspectu eius exardescet: & in circuitu eius tempestas valida.

Advocabit (Vet. Sa. Ge. I.)

5. Advocavit cælum desursum: & terram discernere populum suum.

6. Congregate illi sanctos eius: qui ordinat testamentum eius super sacrificia:

7. Et annuntiabunt cæli iustitiam eius: quoniã Deus iudex est.

8. Audi populus meus, & loquar: Israel, & testificabor tibi: Deus Deus tuus ego sum.

Fiduciam sacrificiorũ relictã Deo

9. Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autẽ tua in conspectu meo sunt semper.

10. Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregebis tuis hircos:

11. Quoniam meæ sunt omnes feræ sylvarũ, iumen-

ta in montibus & boues.

12. Cognoui omnia volatilia cæli: & pulchritudo agri mecum est.

13. Si esuriero, non dicã tibi: meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius.

14. Nunquid manducabo carnes taurorum: aut sanguinem hircorum potabo?

15. Immola Deo sacrificium laudis: & redde Altissimo vota tua.

Vota, que & las des.

16. Et inuoca me in die tribulationis: & eruam te, & honorificabis me.

Innocentius De. -Vet. M. B.

17. Peccatori autẽ dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

Ab impijs non vult Deus verbũ suũ enuntiare.

18. Tu verò odisti disciplinam: & proiecasti sermones meos retrorsum.

19. Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.

20. Os tuum abundauit malitia: & lingua tua concinabat dolos.

21. Sedens, aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalũ: hæc fecisti, & tacui.

22. Existimasti iniquè quòd ero tui similis: arguã te, & statuam contra faciem tuam.

23. Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum: nequando rapiat, & non sit qui eripiat.

24. Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

sacrificiũ laudis

In finem, Psalmus David cũ venit ad eum Nathan propheta, quando intrauit ad Beth-sabee. 1. Reg. 12.

Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

L. Heb. 51. Per legẽ cognito peccato, fidelis inuocat Dei misericordiam.

3. Amplius laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.

4. Quoniam iniquitatem meã ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.

5. Tibi soli peccaui, & malũ coram te feci: ¶ vt iustificeris in sermonib; tuis, & vincas cum iudicaris.

Rom. 3. a.

6. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea.

7. Ecce enim veritatem dilexisti: incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

8. Asperges me hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor.

-Vet. Ge. I. ar. D. o. M. V. Leu. 14. & nu. 19. Pax à peccatis per christum.

9. Auditui meo dabis gaudium & lætitiã: & exultabunt ossa humiliata.

10. Auerte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.

11. Cor mundum crea in me Deus: & spiritum rectũ innoua in visceribus meis.

Cor & spiritum suum innouari petit.

12. Ne proicias me à facie tua: & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

13. Redde mihi lætitiã salutaris tui: & spiritu principali confirma me.

spiritum sanctũ petit.

14. Docebo iniquos vias tuas: & impii ad te conuertentur.

15. Libera me de sanguinib; Deus, Deus salutis meæ: & exultabit lingua mea iustitiam tuam.

16. Domine, labia mea aperies: & os meum annuntiabit laudem tuam.

Laud Deo.

17. Quoniam si voluisses sacrificiũ, dedissem vtique: holocaustis non delectaberis,

Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum, Deus non despicias.

Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion: vt ædificentur muri Ierusalem.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta: tunc imponet super altare tuum vitulos.

In finem, intellectus David, cum venit ad eum Doeg Idumæus, & annuntiavit Sauli, & dixit, Venit David in domum Abimelech.

Vid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

Tota die iniustitiã cogitavit lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum.

Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis, quam loqui æquitatem.

Dilexisti omnia verba præcipationis, lingua dolosa:

Propterea Deus destruet te in finem: euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium.

Videbunt iusti & timebunt, & super eum ridebunt: & dicet, Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum,

Sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum: & præualuit in vanitate sua.

Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi.

Confitebor tibi in seculum quia fecisti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum est: in conspectu sanctorum tuorum.

In finem, pro Amaleth intelligentia David. Ixit insipies in corde suo, Non est Deus.

Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.

Deus de cælo prospexit super filios hominum: vt videat si est intelligens, aut requirens Deum.

Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.

Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam vt cibum panis?

Deum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore vbi non erat timor,

Quoniam Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus speruit eos.

Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum conuerterit Deus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel.

In finem, in carminibus intellectus David, cum venissent Ziphæi, & dixissent ad Saul, Nonne David absconditus est apud nos?

Eus, in nomine tuo saluum me fac: & in virtute tua iudica me.

Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.

Quonia alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quæserunt animam meam: & non proposuerunt Deum ante conspectum suum.

Ecce enim Deus adiuuat me: & Dominus susceptor est animæ meæ.

Auerte mala inimicis meis: & in veritate tua disperde illos.

Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est:

Quonia ex omni tribulatione eripuisti me: & super inimicos meos despexit oculus meus.

In finem, in carminibus intellectus David. Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam: intende mihi, & exaudi me,

Contritus sum in exercitatione mea: & conturbatus sum a voce inimici, & a tribulatione peccatoris.

Quoniam declinauerunt in me iniquitates: & in ira molesti erant mihi.

Cor meum conturbatum est in me: & formido mortis cecidit super me.

Timor & tremor venerunt super me: & contexerunt me tenebræ:

Et dixi, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ: & volabo, & requiescam?

Ecce elongaui fugiens: & mansi in solitudine.

Expectabam eum qui saluum me fecit a pusillanimitate spiritus, & tempestate.

Præcipita Domine, diuide linguas eorum: quonia vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.

Die ac nocte circundabit eam super muros eius: iniquitas & labor in medio eius, & iniustitia.

Et non defecit de plateis eius vsura & dolus.

Quonia si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.

Et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.

Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus,

Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum consensu.

Veniat mors super illos: & descendat in infernum viuentes:

Quoniam nequitia in habitaculis eorum in medio eorum.

Ego autem ad Deum clamaui: & Dominus saluabit me.

Vespere, & mane, & meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet vocem meam.

Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi: quonia inter multos erant mecum.

Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est ante secula.

Non enim est illis commutatio, & non timuerunt Deum: extendit manum suam in retribuendo.

Contaminauerunt testamentum eius, diuisi sunt ab ira vultus eius: & appropinquauit cor illius.

Molliti sunt sermones eius super oleum: & ipsi sunt iacula.

Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet: & non dabit in æternum fluctuationem iusto.

Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus.

Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

In finem, pro populo qui a sanctis longè factus est, David in tituli inscriptione, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth.

Isere mei Deus, quoniam conculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me.

Conculcauerunt me inimici mei tota die: quonia multi bellantes aduersum me,

Ab altitudine diei timebo: ego verò in te sperabo.

In Deo laudabo sermones meos, in Deo speraui: non timebo quid faciat mihi caro.

Ecclesia Dei prædicatione Euangelii ædificari orat & (Vet. Ge. l. ar. Di. o. v. m. Vituli laborum laudes.

1. Reg. 2. b. - Vet. Di. o. v. 'Achi-melech. (Vet. B. Heb. 52. Describit David peruersam animam Doeg, & omnium impiorum.

Lingua dolosa: (Vet. Ge. ar. Di. o. v. Interitus Doeg. - Vet. Di. o.

Impiorum lapsus: eruditio est piis.

Filii in misericordia Dei saluantur.

Gratiarum actio.

Heb. 53. Quales sunt infideles, vide psal. 13. Dixit insipies.

Heb. 54. Inuocatio contra impios.

- Vet. Di. o. v. Ge. ar.

- Vet. Di. o. Ge. l. v.

- Vet. Su. Di. o. v. Ge. l. ar.

Agnitio beneficii accepti. - Vet. Di. o. Ge. l. ar.

Heb. 55. Petit David a Deo vt liberetur a conuersione Absalom. 2. reg. 15. 16: Christus autem ab inimicis.

Iniquitatem: (Vet. Su. Ge. ar.

Fugies Iudeos, orat contra eos.

& (Vet. Ge. ar. v.

Conqueritur de Iuda domesticus proditor. - Vet. Di. o. Ge. ar. su.

Exaudietur. saluabit (Vet. M. B. v. Di. o.

Cura rerum omnium in Deum relictæ. mat. 6. d. luc. 12. c. 1. pr. 5. b. - Vet. Su. Di. o. Ge. l. ar. v. Impiorum interitus.

1. Reg. 21. d.

Heb. 56. Orat vt a periculo presentissimo liberetur. Saulis & assentatorum ei dolos & vim apud Deum accusans.

- 5. Tota die verba mea execrābantur : aduersum me omnes cogitationes eorum, in malum.
- 6. Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneum meū obseruabunt.
- 7. Sicut sustinuerunt animam meam pro nihilo saluos facies illos: in ira populos confringes.
- 8. Deus, vitam meā annuntiaui tibi: posuisti lachrymas meas in conspectu tuo,
- 9. Sicut & in promissione tua: tunc cōuertentur inimici mei retrorsum,
- 10. In quacūq; die inuocauero te: ecce cognoui quoniam Deus meus es.
- 11. In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermone: in Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo.

Vota sua, quæ vocat laudem, Deo reddit, laudans eum.
 *laudatioes (Vet. Ge. I. M. B. V.

1. Reg. 22. & 14.
 -Vet. Ge. I. ar. Di. o.
 Heb. 57.

12. In me sunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationis tibi.
 13. Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu, vt placeam coram Deo in lumine viuentium.
 ¶ In finē, Ne disperdas, David in tituli inscriptione, cum fugeret à facie Saul regis Israel, in speluncam.

Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.
 Et in umbra alarū tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.

L V I.

- 3. Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.
- 4. Misit de cælo, & liberauit me: dedit in opprobriū conculcantes me.
- 5. Misit Deus misericordiam suam & veritatem suā, & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus.
- 6. Filii hominum, dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum, gladius acutus.
- 7. Exaltare super cælos, Deus: & in omni terrā gloria tua.
- 8. Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam.
- 9. Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam.
- 10. Paratum cor meum Deus, paratū cor meum: cantabo, & psalmum dicam Domino.
- 11. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.
- 12. Confitebor tibi in populis Domine: & psalmum dicam tibi in gentibus:
- 13. Quoniam magnificata est vsque ad cælos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua.
- 14. Exaltare super cælos Deus: & super omnem terrā gloria tua.

In omnē terrā
 (Vet. Ge. I. Di. o. V.

-Vet. M. Ge. I. ar.

-Vet. Ge. I. ar. Di. o. V.

Heb. 58.
 *recta (Vet. Di. o. Su. Argenti verō s. Ger. legit infra.

¶ In finem, Ne disperdas, David in tituli inscriptione.

Sed verē vtique iustitiā loquimini: recte iudicate filii hominum?
 Et enim in corde iniquitates operamini: in terra iniustitias manus vestræ concinnant.

L V I I.

- 4. Furor illis secundum similitudinē serpentis: sicut a pidis surdæ, & obthurantis aures suas,
- 5. Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.
- 6. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

*Ab alienati (Vet. Ge. ar.

- 7. Ad nihilum deuenient tāquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmetur.
- 8. Sicut cera quæ fluit auferetur: superēcēdit ignis, & non viderunt solem.
- 9. Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum: sicut viuentes sicut in ira absorbet eos.
- 10. Lætabitur iustus cum viderit vindictā: manus suas lauabit in sanguine peccatoris.
- 11. Et dicet homo, Si vtique est fructus iusto: vtique est Deus iudicans eos in terra.

¶ (Vet. B. V.

Eripe me de inimicis meis Deus meus: & ab insurgentibus in me libera me.
 Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salua me.

L V I I I.

- 3. Quia ecce ceperunt animam meam, irruerunt in me fortes.
- 4. Neque iniquitas mea, neque peccatum meū Domine: sine iniquitate cucurri & direxi.
- 5. Exurge in occursum meum, & vide: & tu Domine Deus virtutum, Deus Israel,
- 6. Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem.
- 7. Conuertantur ad vespem: & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.
- 8. Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labiis eorum: quoniam quis audiuit?
- 9. Et tu Domine deridebis eos: & ad nihilum deduces omnes gentes.
- 10. Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus, misericordia eius præueniet me.

Heb. 59.
 Opem cōtra hostes implorat, suā iactat innocentia, mores illorū describit, & vitiōne prædicat.

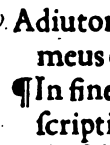
*Conuertentur (Vet. Di. o. Ge. I. ar. B.

-Vet. B. Di. o. V. -
 Ge. I. ar.

- 15. Et sciēt quia Deus dominabitur Iacob, & finium terræ.
- 16. Conuertetur ad vespem, & famem patietur vt canes: & circuibunt ciuitatem.
- 17. Ipsi dispergentur ad manducandum: si verò non fuerint saturati, & murmurabunt.
- 18. Ego autem cantabo fortitudinem tuam, & exaltabo mane misericordiam tuam:
- 19. Quia factus es susceptor meus, & refugium meū in die tribulationis meæ.
- 20. Adiutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.

*dominatur (Vet. Ge. ar.

*Et (Vet. Ge. ar.

Dominaturus es, & miserus es nobis.
 Commouisti terram, & cōturbasti eam: lana contritiones eius, quia commota est.

L I X.

- 3. Ostēdisti populo tuo dura: potasti nos vino cōmptionis.

1. Reg. 4. & 16.
 1. Para. 18.

Heb. 60.
 Gratiarū actio est pro victoriā quam cōtulit ei Dominus cōtra fortissimos hostes Syros.
 Punit De aliquādo populū suū ob peccata: at cōtra veros rursus, vtis vicibus liberat.

γ.iiii.

Pfal.

- 1. Dedisti metuentibus te significationē: vt fugiant à facie arcus:
 - 2. Vt liberentur dilecti tui: saluum fac dextera tua, & exaudi me.
 - 3. Deus locutus est in sancto suo, lætabor, & partabor Sichimam, & conuallem tabernaculorum, metabor.
 - 4. Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim fortitudo capitis mei.
 - 5. Iuda Rex meus: Moab olla spei meæ.
 - 6. In Idumæam extendam calcamentum meū: mihi alienigenæ subditi sunt.
 - 7. Quis deducet me in ciuitatem munitā: quis deducet me vsque in Idumæam?
 - 8. Nonne tu Deus qui repulisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris?
 - 9. Da nobis auxilium de tribulatione: & vana salus hominis.
 - 10. In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.
- Heb. 61.**
Oratio est qua petit liberari à grauibus periculis, & se gratum fore pollicetur.
- In finem, in hymnis Dauid.** L X.
- 1. Exaudi Deus deprecationem meam: intē de orationi meæ.
 - 2. A finibus terræ ad te clamaui: dum anxietur cor meum, in petra exaltasti me,
 - 3. Deduxisti me, quia factus es spes mea: turris fortitudinis à facie inimici.
 - 4. Inhabitabo in tabernaculo tuo in secula: protegar in velamento alarum tuarum.
 - 5. Quoniā tu Deus meus exaudisti orationē meā: dedisti hæreditatem timentibus nomen tuū.
 - 6. Dies super dies Regis adicies: annos eius vsque in diem generationis & generationis.
 - 7. Permanet in æternum in conspectu Dei: misericordiam & veritatem eius quis requiret?
 - 8. Sic psalmum dicam nomini tuo in seculum seculi: & reddam vota mea de die in diem.
- Heb. 62.**
Iustus prolicet se in Deum in aduersis.
- In finem, pro Idithun, Psalmus Dauid.** L X I.
- 1. Nonne Deo subiecta erit anima mea: ab ipso enim salutare meum.
 - 2. Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus: susceptor meus, non mouebor amplius.
 - 3. Quousque irruitis in hominem: interficitis vniuersi vos: tãquam parieti inclinato, & maceriaz depulsæ?
 - 4. Veruntamen pretium meū cogitauerunt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebāt, & corde suo maledicebant.
 - 5. Veruntamen Deo subiecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.
 - 6. Quia ipse Deus meus & saluator meus: adiutor meus, non emigrabo.
 - 7. In Deo salutare meum, & gloria mea: Deus auxilii mei, & spes mea in Deo est.
 - 8. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum.
 - 9. Veruntamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in statēris: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum.
 - 10. Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere: diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.
 - 11. Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia: quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.
- Sperandum in Deo.**
Vanitas homo.
Iniquitas. Rapina. Diuitiæ.
Potentia & misericordia. Mat. 16. d. ro. 1. b. 1. cor. 3. b. gal. 6. b.

- 1. Psalmus Dauid cum esset in deserto Idumææ. 1. Reg. 22.
 - 2. Eus Deus meus ad te de luce vigilo.
 - 3. Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea,
 - 4. In terra deserta, & inuia, & in aquosa: sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.
 - 5. Quoniā melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.
 - 6. Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo leuabo manus meas.
 - 7. Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labiis exultationis laudabit os meum.
 - 8. Sic memor fui tui super stratū meum, in matutinis meditabor in te: quia fuisti adiutor meus.
 - 9. Et in velamento alarum tuarū exultabo, adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua.
 - 10. Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ: tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.
 - 11. Rex verò lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui iurant in eo, quia obstructum est os loquutum iniqua.
- In finem, Psalmus Dauid.** L X I I.
- 1. Exaudi Deus orationem meā cum deprecor: à timore inimici eripe animā meā.
 - 2. Protexisti me à conuentu malignantiū: à multitudine operantium iniquitatem.
 - 3. Quia exacerunt vt gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram: vt sagittent in oculis immaculatum.
 - 4. Subito sagittabunt eum, & nō timebunt: firmauerunt sibi sermonem nequam:
 - 5. Narrauerunt vt absconderent laqueos: dixerunt, Quis videbit eos?
 - 6. Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes 'scrutinio.'
 - 7. Accedet homo ad cor altum: & exaltabitur Deus.
 - 8. Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum: & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
 - 9. Conturbati sunt omnes qui videbāt eos: & timuit omnis homo.
 - 10. Et annuntiauerunt opera Dei: & facta eius intellexerunt.
 - 11. Lætabitur iustus in Domino, & sperabit in eo: & laudabuntur omnes recti corde.
- In finem, Psalmus Dauid, Canticum Ieremiæ, & Ezechiæ populo transmigrations, quādo incipiebant proficisci.** L X I I I.
- 1. Decet hymnus Deus in Sion: & tibi red-detur votum in Ierusalem.
 - 2. Exaudi orationem meā: ad te omnis caro veniet.
 - 3. Verba iniquorum præualuerunt super nos: & impietatibus nostris tu propitiaberis.
 - 4. Beatus quem elegisti & assumpsisti: inhabitabit in atriis tuis.
 - 5. Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate.
 - 6. Exaudi nos Deus salutaris noster: spes omnium finium terræ, & in mari longé.
 - 7. Præparans montes in virtute tua, accinctus potentia: qui conturbas profundū maris, sonum fluctuum eius.
 - 8. Turbabuntur Gentes, & timebunt qui habitāt ter-

Fere idē cō argumēto q̄ psalmi Heb. 63. Exul Dauid magnū habet desiderium ad locū certū, quō stans petit restitui à Deo.

si (vet. Ge. ar. M. Dlo.

laudabitur omnis qui iurat (vet. Dlo. Ge. ar. V. Heb. 64.

Procatio contra delatores.

Delatorum ingenium.

'scrutinio' (vet. M. & (vet. Dlo. o. M. Ge. l. ar. Vicio eorum.

Heb. 65. Gratiarū actio est: cōtinens laudes diuinæ ob præstita beneficia populo, quā antea fuisse penuria rerum ob peccata a. reg. ii.

minos, à signis tuis: exitus matutini & vespere delectabis.

9. Vistasti terram, & inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam.

10. Flumen Dei repletum est aquis: parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius.

^{tua. (Vet. Ge. ar.}

^{Inebriasti. (Vet. v.)}

11. Riuos eius inebria, multiplica genimina eius: in stillicidiis eius lætabitur germinans.

12. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ: & campi tui replebuntur hubertate.

13. Pinguescent speciosa deserti: & exultatione colles accingentur.

14. Induti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicet.

Heb. 66.

Gratiarum actio est, qua commemorat beneficia Dei, quæ ex maximis periculis grauisimorum hostium, in statum tranquilliorum & felicitorem reduxerit.

In fine, Canticum psalmi resurrectionis. LXV.

1. Vbilate Deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius: date gloriam laudi eius.

2. Dicite Deo, Quam terribilia sunt opera tua Domine! in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

3. Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.

4. Venite, & videte opera Dei: terribilis in consiliis super filios hominum.

5. Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: tibi lætabimur in ipso.

6. Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi eius super Gentes respiciunt: qui exasperat non exaltentur in semetipsis.

7. Benedicite Gentes Deum nostrum, & auditam facite vocem laudis eius,

8. Qui posuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos.

9. Quoniam probasti nos Deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.

10. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro: imposuisti homines super capita nostra.

11. Transiuimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium.

12. Introibo in domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea,

13. Et locutum est os meum in tribulatione mea.

14. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum: offeram tibi boues cum hircis.

^{-Vet. Di. o.}

^{Ge. Lar. V. M. B.}

15. Venite, & audite: & narrabo (omnes qui timetis Deum) quanta fecit animæ meæ.

16. Ad ipsum ore meo clamaui, & exaltaui sub lingua mea.

17. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.

18. Propterea exaudiuit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.

19. Benedictus Deus qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me.

In fine, in hymnis Psalmus canticum Dauid. LXVI.

1. Eus misereatur nostri, & benedicat nobis: & illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.

2. Ut cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.

3. Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.

4. Latentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.

^{diriges. (sa. tēp. Vet. Di. o.)}

5. Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum suum.

6. Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terræ.

In fine, Psalmus canticum ipsi Dauid. LXVII.

1. Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius: & fugiant qui oderunt eum, à facie eius.

2. Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.

3. Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei: & delectentur in lætitia.

4. Cantate Deo, psalmum dicite nomini eius: iter facite ei qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.

5. Exultate in conspectu eius, turbabuntur à facie eius, patris orphanorum, & iudicis viduarum.

6. Deus in loco sancto suo: Deus qui inhabitare facit vnus moris in domo:

7. Qui educit victos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.

8. Deus cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto:

9. Terra mota est, etenim cæli distillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel.

10. Pluuiam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ: & infirmata est, tu verò perfecisti eam.

11. Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.

12. Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.

13. Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus diuidere spolia.

14. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.

15. Dum discernit cælestis reges super eam, niue dealbabuntur in Selmon: mons Dei, mons pinguis.

16. Mons coagulatus, mons pinguis: ut quid suspicamini montes coagulatos?

17. Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.

18. Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium: Dominus in eis in Sinai in sancto.

19. Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem: accepisti dona in hominibus:

20. Etenim non credentes, inhabitare Dominum Deum.

21. Benedictus Dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis, Deus salutarium nostrorum.

22. Deus noster Deus saluos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.

23. Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.

24. Dixit Dominus, Ex Basan conuertam, conuertam in profundum maris:

25. Ut intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.

26. Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.

27. Præuenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuencularum tympanistiarum.

28. In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.

29. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu:

30. Principes Iuda, duces eorum: principes Zabulon,

Heb. 68.

Gratiarum actio p victoribus, quas contulit Deus Dauid contra hostes potentissimos & ferocissimos, quales erant Ammonitæ.

Et (Vet. Di. o.)

Eph. 4. b.

Pfal.

principes Nephthali.

- 31. Manda, Deus, virtuti tuæ: confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.
- 32. A templo tuo in Ierusalem, tibi offerēt reges mu nera.
- 33. Increpa feras arundinis, cōgregatio taurorum in vaccis populorum: vt excludant eos qui probati sunt argento.
- 34. Dissipa gentes que bella volunt: venient legati ex Aegypto: Aethiopia præueniet man⁹ eius Deo.
- 35. Regna terræ cantate Deo: psallite Domino,
- 36. Psallite Deo qui ascendit super cælum cæli, ad Orientem.
- 37. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, date gloriam Deo, super Israel magnificentia eius, & virtus eius in nubibus.
- 38. Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus.

¶ In finem, pro iis qui commutabun-
tur, Dauid.

L X V I I I.

Alium me fac Deus, quoniã intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi: & non est substantia.

- 3. Veni in altitudinē maris: & tēpestas demersit me.
- 4. Laboraui clamans: rauca facta sunt fauces meæ: defecerūt oculi mei, dū spero in Deum meum.
- 5. Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui oderunt me gratis.

Propter peccatā nostra patitur Christus.

- 6. Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniuste: quæ non rapui, tunc exolvebam.
- 7. Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea à te non sunt abscondita.

Preceatur ne ob afflictiones suas auertantur fideles à se.

- 8. Non erubescant in me qui expectāt te Domine: Domine virtutum,
- 9. Non cōfundantur super me qui quærūt te, Deus Israel:

- 10. Quoniam propter te sustinui opprobriū: operuit confusio faciem meam.
- 11. Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ.

Iohan. 1. d. Rom. 15. a. Christus, satisfactio p. peccatis.

- 12. Quoniam zelus domus tuæ comēdit me: & opprobria exprobrantiū tibi, ceciderūt super me. Et operui in ieiunio animā meam: & factum est in opprobrium mihi.

Irrisiones Christo factæ.

- 13. Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.
- 14. Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta: & in me psallebant qui bibebant vinum.

Non cessat orare in angustiis.

- 15. Ego verò orationem meam ad te Domine: tēpus beneplaciti Deus.
- 16. In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ:
- 17. Eripe me de luto, vt non infigar: libera me ab iis qui oderunt me, & de profundis aquarum.
- 18. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundū: neque vrgeat super me puteus os suum.

In (vet. Di. o. Ge. 1. ar.

- 19. Exaudi me Domine quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice me.
- 20. Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.
- 21. Intende animæ meæ, & libera eam: propter inimicos meos eripe me.

- 22. Tu scis improprium meū, & confusionem meā, & reuerentiam meam:

- 23. In cōspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, improprium expectauit cor meum & miseriam.

Nemo illum consolatur.

- 24. Et sustinui qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inueni.

Matth. 27. f.

- 25. Et dederunt in escam meam fel: & in siti mea potauerunt me aceto.

Iudæorum re- na ob contemp- tum Christi. Tributionem. (Vet. Ge. ar.

- 26. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum.

- 27. Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurua.

- 28. Effunde super eos iram tuam: & furor iræ tuæ cōprehendat eos.

Act. 1. d.

- 29. Fiat habitatio eorum deserta: & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.

- 30. Quoniam quæ tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.

- 31. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: & non intrent in iustitiam tuam.

- 32. Deleantur de Libro viuientium: & cum iustis non scribantur.

- 33. Ego sum pauper & dolens: salus tua Deus suscipit me.

Laudat Christus Patrē, quod cruce glorificat sit.

- 34. Laudabo nomē Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude:

- 35. Et placebit Deo super vitulum nouellum cornua producentem & vngulas.

Exhortatio ad quærēdū Deum & laudandum.

- 36. Videant pauperes & lætētur: quærite Deum, & viuet anima vestra:

- 37. Quoniam exaudiuit pauperes Dominus: & victos suos non despexit.

- 38. Laudent illum cæli & terra, mare, & omnia reptilia in eis.

- 39. Quoniam Deus saluam faciet Sion: & ædificabuntur ciuitates Iudæ.

- 40. Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirunt eam.

- 41. Et semen seruatorum eius possidebit eam, & qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.

¶ In finem, Psalmus Dauid, in rememoratione quod saluū fecerit eum Dominus.

L X I X.

Heb. 70. Celerē opē sibi orat, vitionē de hostibus. gaudii ex sua salute san- ctis, gratiamq. se fore pollicetur. Argumento co- hætere videtur cum sequenti.

Deus in adiutorium meum intēde: Domine ad adiuuandum me, festina. Confundantur & reuereantur qui quærunt animam meam:

- 1. Auertantur retrorsum & erubescant qui volunt mihi mala.

- 2. Auertantur statim erubescantes: qui dicūt mihi, Euge, euge.

- 3. Exultent & lætentur in te omnes qui quærunt te: & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

- 4. Ego verò egenus & pauper sum: Deus adiuua me.

- 5. Adiutor meus & liberator meus es tu: Domine ne morēris.

¶ Psalmus Dauid, filiorum Ionadab, & priorum captiuorum.

L X X.

Heb. 71. Fecit Christus li- berari, vt postea Patrē laudet.

In te Domine speraui, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me, & eripe me.

- 1. Inclina ad me aurem tuam: & salua me.

- 2. Esto mihi in Deum protectore, & in locum munitum: vt saluum me facias,

- 3. Quoniam firmamentū meum, & refugium meum es tu.

- 4. Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de

manu contra legem agentis & iniqui:

6. Quoniam tu es patientia mea Domine, Domine spes mea à iuuentute mea.

7. In te confirmatus sum ex utero: de ventre matris meæ tu es protector meus:

8. In te cantatio mea semper. tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis.

9. Repletur os meum laude: ut cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.

Pro senectute ecclesia orat. In qua refrigerat charitas. Defecerit (vet. B.V.)

10. Ne proicias me in tempore senectutis: cum deficiet virtus mea, ne derelinquas me:

11. Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum,

12. Dicentes, Deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat.

13. Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum respice.

14. Confundatur & deficiat detrahentes animam meam: operiantur confusione & pudore qui querunt mala mihi.

Constantia fidei & confessionis.

15. Ego autem semper sperabo: & adiciam super omnem laudem tuam.

16. Os meum annuntiabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum.

potestas (vet. B.)

17. Quoniam non cognoui literaturam, introibo in potentiam Domini: Domine memorabor iustitiam tuam solum.

18. Deus docuisti me à iuuentute mea: & usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.

19. Et usque in senectam & senium, Deus, ne derelinquas me,

20. Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est:

21. Potentiam tuam & iustitiam tuam, Deus, usque in altissima quæ fecisti magnalia. Deus quis similis sit tibi?

- Vet. Ge. I. ar. Di. o. T. Etationibus vis, fortius fide re discimus.

22. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & conuersus viuificasti me: & de abyssi terræ iterum reduxisti me:

23. Multiplicasti magnificentiam tuam: & conuersus consolatus es me.

24. Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritate tuam, Deus: psallam tibi in cithara, sanctus Israel.

25. Exultabunt labia mea cum cantauero tibi: & anima mea quam redemisti.

26. Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cum confusi & reueriti fuerint qui querunt mala mihi.

Heb. 72. Sub typo regni salomonici orat aduenire regnum Dei per Christum.

Psalmus in Salomonem. L X X I.

1. Deus iudicium tuum regi da: & iustitiam tuam filio regis, Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.

2. Suscipiant motes pacem populo, & colles iustitiam.

3. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.

4. Et permanebit cum sole & ante lunam in generatione & generationem.

generationum. (vet. Di. o. Regni Christi æternum.

5. Descendet sicut pluuia in vellus: & sicut stillicidia stillantia super terram.

6. Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis: donec auferatur luna.

7. Et dominabitur à mari usque ad mare: & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.

8. Coram illo procident Aethiopes: & inimici eius terram lingent.

12. Reges Tharsis & insulæ munera offerent: reges Arabum & Saba dona adducent:

Gentes Iudæis vicinæ, Christo credentes. - Vet. M. B. Di. o. Ge. I. V.

11. Et adorabunt eum omnes reges terræ: omnes Gentes seruient ei.

12. Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor.

13. Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum saluas faciet.

Peccata agnoscentem liberat Christus.

14. Ex usuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.

15. Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper: tota die benedicent ei.

16. Et erit firmamentum in terra in summis montium, super extolletur super Libanum fluctus eius: & florebut de ciuitate sicut fœnū terræ.

Legendum, frumentum. fructus (vet. Ge. I. ar.

17. Sit nomen eius benedictum in secula: ante solem permanet nomen eius.

18. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.

Per Christum benedictio.

19. Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus:

Gratiarum actio.

20. Et benedictum nomen maiestatis eius in æternum, & replebitur maiestate eius omnis terra. fiat, fiat.

Defecerunt laudes David filii Iesse.

Psalmus Asaph. L X X I I.

Heb. 73.

1. Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde!

Canit in consolationem sanctorum qui felicitate impiorum videntur & offenduntur, quam infelicem ea exitum habeat: & rursum quam felicem illorum, qui hic videntur exercere in infelicitas.

2. Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei,

3. Quia zelau super iniquos, pacem peccatorum videns.

4. Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.

5. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur:

6. Ideo tenuit eos superbia, aperti sunt iniquitate & impietate sua.

7. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.

8. Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam: iniquitatem in excelso locuti sunt.

9. Posuerunt in cælum os suum: & lingua eorum transfuit in terra.

10. Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.

11. Et dixerunt, Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?

Sciuit (vet. Ge. ar.

12. Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias.

13. Et dixi, Ergo sine causa iustificauit cor meum, & laui inter innocentes manus meas:

14. Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.

15. Si dicebam, Narrabo sic: ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.

16. Existimabam ut cognoscerem hoc: labor est ante me,

17. Donec intrem in sanctuarium Dei: & intelligam in nouissimis eorum.

Interitus impiorum.

18. Veruntamen propter dolos posuisti eis: deiecisti eos dum alleuantur.

19. Quomodo facti sunt in desolationem! subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam.

20. Velut somnium surgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

21. Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt: & ego ad nihilum redactus sum, & nesciui.

Fidelem Deus instruit.

22. Vt iumentum factus sum apud te : & ego semper tecum.

23. Tenuisti manum dexteram meam:& in voluntate tua deduxisti me, & cū gloria suscepisti me.

24. Quid enim mihi est in cælo:& à te quid volui super terram?

25. Defecit caro mea & cor meum:Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

26. Quia ecce,qui elongant se à te,peribunt:perdidisti omnes qui fornicantur abs te.

27. Mihi autem adhærere Deo bonum est,ponere in Domino Deo spem meam:

28. Vt annuntiem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion.

Heb.74. ¶ Intellectus Asaph. I X X I I I.

Quærela est populi fidelis apud Deum de contra melia nominis diuini: precatur vt afferat suam gloriam, excindat hostes. Offendit truculentiã eorum qui templo vim afferebant sub Nabuchodonosor, vel Antiocho, aut Vespasiano.

¶ T quid Deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ?

¶ Memor esto congregationis tuæ, quã pot sedisti ab initio.

¶ Redemisti virgam hæreditatis tuæ:mons Sion in quo habitasti in eo.

¶ Leua manus tuas in superbias eorū in finē, quanta malignatus est inimicus in sancto!

¶ Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio solennitatis tuæ.

1. Posuerunt signa sua, signa:& non cognouerunt sicut in exitu super summum.

2. Quasi in sylua lignorum securibus exciderunt ianuas eius in idipsum: in securi & ascia deiecerunt eam.

3. Incenderunt igni sanctuariū tuum: in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

4. Dixerūt in corde suo cognatio eorū simul, Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra,

5. Signa nostra non vidimus, iam non est propheta: & nos non cognoscet amplius.

6. Vtiquequo Deus improperebit inimicus, irritat ad uersarius nomen tuum in finem?

7. Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem?

8. Deus autem rex noster ante secula: operatus est salutem in medio terræ.

9. Tu confirmasti in virtute tua mare:contribulasti capita draconum in aquis.

10. Tu cōfregisti capita draconis: dedisti eum escam populis Aethiopum.

11. Tu dirupisti fontes & torrétes: tu siccasti fluuios ethan.

12. Tuus est dies, & tua est nox:tu fabricatus es auro-ram & solem.

13. Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem & ver tu plasmasti ea.

14. Memor esto huius, inimicus impropereauit Domino: & populus inspiens incitauit nomē tuū.

15. Ne tradas bestiis animas confitentium tibi: & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.

16. Respice in testamentum tuum:quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatū.

17. Ne auertatur humilis factus confusus: pauper & inops laudabunt nomen tuum.

18. Exurge Deus, iudica causam tuam: memor esto impropriorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.

19. Ne obliuiscaris voces inimicorū tuorum: superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.

20. Ne tradas bestiis animas confitentium tibi: & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.

21. Respice in testamentum tuum:quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatū.

22. Ne auertatur humilis factus confusus: pauper & inops laudabunt nomen tuum.

23. Exurge Deus, iudica causam tuam: memor esto impropriorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.

24. Ne obliuiscaris voces inimicorū tuorum: superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.

¶ In finem, Ne corrumpas, Psalmus cantici Asaph. I X X I I I.

¶ Confitebimur tibi Deus: confitebimur, & inuocabimus nomen tuum.

¶ Narrabimus mirabilia tua: cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.

1. Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea: ego confirmaui columnas eius.

2. Dixi iniquis, Nolite iniquè agere:& delinquentibus, Nolite exaltare cornu:

3. Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui aduersus Deum iniquitatem:

4. Quia neque ab Oriēte, neque ab Occidēte, neque à desertis montibus: quoniam Deus iudex est.

5. Hunc humiliat, & hunc exultat: quia calix in manu Domini vini meri plenus misto:

6. Et inclinauit ex hoc in hoc: veruntamen fæx eius nō est exinanita: bibēt omnes peccatores terræ.

7. Ego autem annuntiabo in seculum: cantabo Deo Iacob.

8. Et omnia cornua peccatorum cōfringam:& exaltabuntur cornua iusti.

¶ In finem in laudibus, Psalmus Asaph, canticum ad Assyrios. I X X V.

¶ Otus in Iudæa Deus: in Israel magnū nomen eius.

¶ Et factus est in pace locus eius: & habitatio eius in Sion.

1. Ibi confregit potētias arcuum, scutum, gladium, & bellum.

2. Illuminans tu mirabiliter à mōtibus æternis: turbati sunt omnes insipientes corde.

3. Dormierunt somnum suum:& nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

4. Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt qui ascenderunt equos.

5. Tu terribilis es, & quis resistet tibi: ex tūc ira tua.

6. De cælo auditum fecisti iudicium: terra tremuit & quieuit

7. Cum exurgeret in iudicium Deus, vt saluos faceret omnes mansuetos terræ.

8. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.

9. Vouete, & reddite Domino Deo vestro: omnes qui in circuitu eius afferitis munera

10. Terribili & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud omnes reges terræ.

¶ In finē pro Idithun, Psalmus Asaph. I X X V I.

¶ Oce mea ad Dominū clamaui: voce mea ad Deum, & intendit mihi.

¶ In die tribulationis meæ Deum exquisiui, manibus meis nocte contra eum: & nō sum deceptus:

1. Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum:& defecit spiritus meus.

2. Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus sum, & non sum locutus.

3. Cogitauit dies antiquos:& annos æternos in mente habui.

4. Et meditatus sum nocte cum corde meo:& exercitabar, & scopebam spiritum meum.

5. Nunquid in æternum proiciet Deus, aut nō apponet vt complacitior sit adhuc?

6. Aut in finem misericordiã suam abscindet, à generatione in generationem?

Heb.75. Cōsolatur populum Dei afflictū & oppressum, vt certam spem accipiat Deum adfore: admonet interim hostes ne nimium suis viribus fidant.

Heb.76. Obtrā victoria epinicion canit, celebratque Dei victoriæ authorem.

-Vet. Ge. Lar. Di. o. B. Heb.77. Conqueritur de maxima & grauissima afflictio ne simul tamen diuina bonitate & misericordia Dei fretus, se consolatur.

* & (Vet. Di. o. Sa. V. Ge. Lar.

9. Aut obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?
 Et dixi, Nunc coepi: haec mutatio dexteræ Excelsi.
 11. Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.
 12. Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinventionibus tuis exercebor.
 13. Deus in sancto via tua: quis Deus magnus sicut Deus noster? tu es Deus qui facis mirabilia.
 14. Notam fecisti in populis virtutem tuam: redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Iacob & Ioseph.
 15. Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ: & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.
 16. Multitudo sonitus aquarum: vocem dederunt nubes.
 17. Etenim sagittæ tuæ transeunt: vox tonitruum tui in rota.
 18. Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ: commota est & contremuit terra.
 19. In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis: & vestigia tua non cognoscentur.
 20. Deduxisti sicut oves populum tuum in manu Moyfi & Aaron.
 ¶ Intellectus Asaph. LXXVII.
 Tendite popule meus legem meam: inclinate aurem vestram in verba oris mei.
 Aperiam in parabolis os meum: loquar propositiones ab initio.
 3. Quanta audiuiimus & cognouimus ea: & patres nostri narrauerunt nobis,
 4. Non sunt occultata à filiis eorum in generatione altera,
 5. Narrantes laudes Domini, & virtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit.
 6. Et suscitauit testimonium in Iacob: & legem posuit in Israel,
 7. Quanta mandauit patribus nostris nota facere ea filiis suis: vt cognoscat generatio altera,
 8. Filii qui nascetur, & exurgent, & narrabunt filiis suis,
 9. Vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius exquirant,
 10. Ne fiant sicut patres eorum, generatio praua & exasperans,
 11. Generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius.
 12. Filii Ephrem intendentes & mittentes arcum: conuersi sunt in die belli.
 13. Non custodierunt testamentum Dei: & in lege eius noluerunt ambulare.
 14. Et oblitum sunt benefactorum eius, & mirabilium eius quæ ostendit eis.
 15. Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Taneos.
 16. Interruptit mare, & perduxit eos: & statuit aquas quasi in vitro.
 17. Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis.
 18. Interruptit petram in eremo: & adaquauit eos velut in abyssu multa:
 19. Et eduxit aquam de petra: & deduxit tanquam flumina aquas.
 20. Et apposuerunt adhuc peccare ei: in iram excitauerunt Excelsum in inaquoso.
 21. Et tentauerunt Deum in cordibus suis vt peteret escas animabus suis.
 22. Et male locuti sunt de Deo: dixerunt, Nunquid

consolationem à Deo recipit fidelis.

Exod. 14. c.

Heb. 7. 8.

Carmen est historicum, commemorans opera Dei, docensq; omnes posteros quid factum sit opus. Marth. 13. c.

Admonet vt ceteris maioribus docet redire in via.

Filii docendi.

Spes.

Rebelle Iudæ.

Exod. 14. c.

Exod. 13. 14. c. 17.

Petra. psal. 104. d. exod. 17. b.

Eduxit (vet. B.)

Tentare Deum.

Num. 11. 4.

33. poterit Deus parare mensam in deserto?
 34. Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt:
 24. Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?
 25. Ideo audiuit Dominus, & distulit: & ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Israel:
 26. Quia non crediderunt in Deo, nec sperauerunt in salutari eius.
 27. Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit,
 28. Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis.
 29. Panem angelorum manducauit homo: cibaria misit eis in abundantia.
 30. Transtulit Austrum de cælo: & induxit in virtute sua Africum.
 31. Et pluit super eos sicut puluerem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata,
 32. Et ceciderunt in medio castrorum eorum, circa tabernacula eorum.
 33. Et manducauerunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis: non sunt fraudati à desiderio suo.
 34. Adhuc escas eorum erant in ore ipsorum: & ira Dei ascendit super eos,
 35. Et occidit pingues eorum, & electos Israel impediuit.
 36. In omnibus his peccauerunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus eius.
 37. Et defecerunt in vanitate dies eorum: & anni eorum cum festinatione.
 38. Cum occideret eos, quærebant eum: & reuertebantur, & diluculo veniebant ad Deum.
 39. Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est.
 40. Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua inuenti sunt ei:
 41. Cor autem eorum non erat rectum cum eo: nec fideles habiti sunt in testamento eius.
 42. Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.
 43. Et abundauit vt auerteret iram suam: & non accendit omnem iram suam:
 44. Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens.
 45. Quoties exacerbauerunt eum in deserto, in iram concitauerunt eum in inaquoso?
 46. Et conuersi sunt, & tentauerunt Deum: & sanctum Israel exacerbauerunt.
 47. Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis,
 48. Sicut posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos:
 49. Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent.
 50. Misit in eos cynomyiam, & comedit eos: & ranam, & disperdidit eos.
 51. Et dedit ærugini fructus eorum: & labores eorum locustæ.
 52. Et occidit in gradine vitæas eorum: & moros eorum in pruina.
 53. Et tradidit grandini iumenta eorum: & possessionem eorum igni.
 54. Misit in eos iram indignationis suæ: indignationem, & iram, & tribulationem: immissiones per angelos malos.

Num. 10. b.

Num. 11. a.

Credete. Sperate.

Manna. exod. 16. c. num. 11. b.

Iohann. 6. d. 1. cor. 10. a.

Num. 11. g.

Carnes.

Num. 11. g.

Infidelitas.

Quætere Deum.

Redemptor.

Lingua diligete.

Cor.

Misericors Deus.

Multiplicauit (vet. Ge. ar.)

Caro.

Plaga Aegypti.

Exod. 7. d.

Exod. 8. a. f.

Exod. 10. c.

Exod. 9. a. c.

Immissionem (sing. nu. Vet. D. 6. S. Ge. I. ar. V.)

Pfal.

* & (vet. v. 55) Viam fecit semitæ iræ suæ, * non peperit à morte animabus eorum, & iumenta eorum in morte conclusit.

Primogenita. 56 Et percussit omne primogenitū in Terra-Aegypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

Exitus ex AEG. 57 Et abstulit sicut oves populum suū: & perduxit eos tanquam gregem in deserto:

58 Et eduxit eos in spe, & non timuerūt: & inimicos eorum operuit mare.

59 Et induxit eos in montē sanctificationis suæ, mōtem quem acquisiuit dextera eius.

Iosue 13. b. 60 Et eiecit à facie eorum Gentes: & sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis:

61 Et habitare fecit in tabernaculis eorū tribus Israel.

Rebelle & idola. 62 Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsum: & testimonia eius non custodierunt.

63 Et auerterūt se, & non seruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum, conuersi sunt in arcum prauum.

64 In iram concitauerunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum prouocauerunt.

65 Audiuit Deus, & spreuit: & ad nihilum redegit valde Israel:

1. Reg. 4. a. 66 Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suū ubi habitauit in hominibus.

67 Et tradidit in captiuitatem virtutē eorum: & pulchritudinem eorum in manus inimici.

68 Et conclusit in gladio populum suum: & hæreditatem suam spreuit.

69 Iuuenes eorum comēdit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.

70 Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.

71 Et excitatus est tanquam dormiēs Dominus, tanquam potens crapulatus à vino:

72 Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.

Ephraim (vet. D. o. B.) 73 Et repulit tabernaculū Ioseph: & tribum Ephrem non elegit:

74 Sed elegit tribum Iuda, mōtem Sion quē dilexit.

75 Et ædificauit sicut vnicornium sanctificium suū in terra quam fundauit in secula.

Dauid electus. 76 Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium: de post foetantes accepit eum,

77 Pascere Iacob seruum suum, & Israel hæreditatem suam.

78 Et pauit eos in innocentia cordis sui: & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

Heb. 79. Psalmus Asaph. I X X V I I I.

Cōqueruntur de tyrannide & insuriis Israeli illatis, ab Antiocho vel Nabuchodonosor: peccata interim cōficiēs, & pro illis veniam petēs: utque finem habeat persecutio, gratos se fore promittunt.

79 Eus venerūt Gentes in hæreditatē tuam, polluerunt templum sanctum tuū: posuerūt Ierusalem in pomorū custodiā.

80 Posuerūt morticina seruorum tuorū escas volatilibus cæli: carnes sanctorū tuorū bestiis terræ.

81 Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Ierusalem: & non erat qui sepeliret.

82 Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt.

83 Vsq̄ue quo Domine irascēris in finem, accendetur velut ignis zelus tuus?

Ierem. 10. d. 84 Effunde iram tuam in Gentes quæ te non nouerūt: & in regna quæ nomē tuū nō inuocauerūt:

85 Quia comederūt Iacob, & locū eius desolauerūt.

Est. 6. d. 86 Ne memineris iniquitatum nostrarū antiquarū,

ciō anticipent nos misericordiæ tuæ: quia pauperes facti sumus nimis.

9. Adiuua nos Deus salutaris noster: propter gloriā nominis tui Domine libera nos, & propiti esto peccatis nostris propter nomen tuum:

10. Ne forte dicant in Gētibus, Vbi est Deus eorum? & innotescat in nationibus corā oculis nostris:

11. Vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est: introcat in cōspectu tuo gemitus cōpeditorū.

12. Secundum magnitudinem brachii tui posside filios mortificatorum.

13. Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improperium ipsorum quod exprobrauerunt tibi Domine.

14. Nos autem populus tuus & oues pascuæ tuæ cōfitebimur tibi in seculum,

15. In generatione & generationem annuntiabimus laudem tuam.

In finem, pro iis qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psalmus. I X X I X.

1. Vi regis Israel, intende: qui deducis velut ouem, Ioseph.

2. Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin & Manasse.

3. Excita potentiam tuā, & veni vt saluos facias nos.

4. Deus conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

5. Domine Deus virtutum, quousque irascēris super orationem serui tui?

6. Cibabis nos pane lachrymarum: & potū dabis nobis in lachrymis in mensura?

7. Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subsannauerunt nos.

8. Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

9. Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti Gentes, & plantasti eam.

10. Dux itineris fuisti in cōspectu eius, & plantasti radices eius, & impleuit terram.

11. Operuit montes vmbra eius: & arbuta eius cedros Dei.

12. Extendit palmites suos vsque ad mare: & vsque ad flumen propagines eius.

13. Vt quid destruxisti maceriatm eius, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam?

14. Exterminauit eam aper de sylua: & singularis ferus depastus est eam.

15. Deus virtutum conuertere: respice de cælo, & vide, & visita vineam istam.

16. Et perface eam quam plantauit dextera tua: & super filium hominis quem confirmasti tibi.

17. Incensa igni & suffossa, ab increpatione vultus tui peribunt.

18. Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ: & super filium hominis quem confirmasti tibi.

19. Et non discedimus à te: viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus.

20. Domine Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

In finem pro torcularibus Psalmus ipsi Asaph, quinta sabbathi. I X X X.

1. Xultate Deo adiutori nostro: iubilate Deo Iacob.

2. Sumite psalmum, & date tympanum: psalterium iucundum cum cithara.

3. Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die so-

In generatione (vet. D. o. B.)

Heb. 80.

Argumenti est de ediculis procedens. Populus Dei impiis permixtus, orat se vindictam, & pro ra Del beneficiis, sub vineæ allegoria presentis calamitatis collata, ad erigendam spem memorat.

Heb. 81.

Exhortatio est ad gratitudinē pro anni prouentibus, simulque beneficiorum Dei, quæ Israel contulit, commemoratio.

lenitatis vestrae,

Gen. 41. f.

4 Quia praeceptum in Israel est, & iudicium Deo Jacob. Testimonium in Ioseph posuit illud, cum exiret de Terra-Aegypti: linguam quam non nouerat audiuit.

Exod. 17. b.

6b Diuertit ab oneribus dorsum eius: manus eius in cophino seruiert.

7 In tribulatione inuocasti me, & liberaui te, exaudiui te in abscondito tempestatis: probaui te apud aquam contradictionis.

Exod. 30. a. Qui Deo credit, in nullo alio f. dit.

8 Audi populus meus, & cõtestabor te: Israel si audieris me, non erit in te deus recens, neque adorabis deum alienum.

9 Ego enim sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de Terra-Aegypti: dilata os tuum, & implebo illud.

10 Et non audiuit populus meus vocem meam: & Israel non intendit mihi.

Act. 14. c.

11 Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.

Baruch 3. b.

6b Si populus meus audisset me: Israel si in uis meis ambulasset:

13 Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: & super tribulantes eos misissem manum meam.

14 Inimici Domini metiti sunt ei: & erit tempus eorum in secula.

15 Et cibauit eos ex adipe frumenti: & de petra, melle saturauit eos.

Heb. 82.

Obiurgatio praecorum iudicium, quos deterret ab iniustitia, minitudo poenam: interim officium corum describens.

Psalmus Asaph. I X X X I. Eus stetit in synagoga deorum: in medio autem deos diiudicat.

1 Viquequo iudicatis iniquitatem: & facies peccatorum sumitis?

2 Iudicate egeno & pupillo: humilem & pauperem iustificate.

Proverb. 14. a.

4 Eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate.

5 Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulat: mouebuntur omnia fundamenta terrae.

Iste locus exponitur a Christo, Iohan. 10. g.

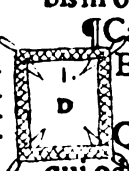
6 Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes.

7 Vos autem sicut homines moriemini: & sicut vnus de principibus cadetis.

8 Surge Deus, iudica terram: quoniam tu haereditabis in omnibus gentibus.

Heb. 83.

Preteritio est, ut Dominus succurrat populo contra tot grauissimos & poterrimos hostes. Imitatur Psalmum 20.

Canticum Psalmi Asaph. I X X X I I. Eus quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus,

1 Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te, extulerunt caput.

2 Super populum tuum malignauerunt consilium: & cogitauerunt aduersus sanctos tuos.

4 Dixerunt, Venite, & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israel ultra.

5 Quoniam cogitauerunt vnanimiter: simul aduersum te testamentum disposuerunt, tabernacula Idumaeorum & Ismahelitarum,

6 Moab, & Agareni, Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenarum cum habitantibus Tyrum.

7 Etenim Assur venit cum illis: facti sunt in adiutorium filiis Lot.

Iudic. 7. f. Iudic. 4. d.

8 Fac illis sicut Madian & Sisara: sicut Iabin in torrente Cisson.

9c Disperierunt in Endor: facti sunt ut stercus terrae.

Iudic. 7. b.

10 Pone principes eorum sicut Oreb & Zeb, & Zebec, & Salmana,

11 Omnes principes eorum: qui dixerunt, Haeredita-

te possideamus sanctuarium Dei.

12 Deus meus pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti:

13 Sicut ignis qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes:

14 Ita persequeris illos in tempestate tua, & in ira tua turbabis eos.

15 Imple facies eorum ignominia: & quarent nomen tuum Domine.

16 Erubescant & conturbentur in seculum seculi: & confundantur & pereant.

17 Et cognoscant quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus in omni terra.

Super omnem terram. (Vet. D. l. o. M.)

In finem pro torcularibus filiis Core

Psalmus.

L X X X I I I.

Heb. 84.

Vam dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.

Continet comendationem edis Domini, quam tutum sit degere in tabernaculis Dei, & hoc mire quadrat festis tabernaculorum.

2 Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

3 Etenim passer inuenit sibi domum: & turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos,

4 Altaria tua Domine virtutum, rex meus & Deus meus.

5 Beati qui habitant in domo tua Domine: in secula seculorum laudabunt te.

Vet. D. l. o. su. Ge. L. ar. v.

6 Beatus vir cuius est auxilium abs te: ascensionem in corde suo disposuit, in valle lachrymarum in loco quem posuit.

7 Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.

Benedictiones (Vet. D. l. o. su. Ge. l.)

8 Domine Deus virtutum exaudi orationem meam: auribus percipe Deus Jacob.

9 Protector noster aspice Deus, & respice in faciem christi tui:

10 Quia melior est dies vna in atris tuis super millia.

11 Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.

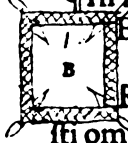
12 Quia misericordiam & veritatem diligit Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus.

Dominus (Vet. Ge. L. ar.)

13 Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia: Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te.

In finem filii Core Psalmus. I X X X I I I I.

Heb. 85.

Benedixisti Domine terram tuam: auertisti captiuitatem Iacob.

Vaticinium est de restitutione Israelis, ad eoque de regno Christi, & pro aduentu eius precatio, cuius descriptione explicitatis, quae omnia plena sunt, ubi illud obtemperat.

2 Remisisti iniquitatem plebis tuae: operuisti omnia peccata eorum.

3 Mitigasti omnem iram tuam: auertisti ab ira indignationis tuae.

4 Couerte nos Deus salutaris noster: & auerte iram tuam a nobis.

5 Nunquid in aeternum irasceris nobis? aut extendes iram tuam a generatione in generationem?

6 Deus tu conuersus viuificabis nos: & plebs tua laetabitur in te.

7 Ostende nobis Domine misericordiam tuam: & salutare tuum da nobis.

8 Audi quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam,

Misericordia & remissio peccatorum facta: unde oritur pax in cordibus.

9 Et super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.

10 Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius: ut inhabitet gloria in terra nostra.

11 Misericordia & veritas obuauerunt sibi: iustitia & pax osculatae sunt.

Pfal.

- 12. Veritas de terra orta est: & iustitia de cælo prospexit.
- 13. Etenim Dominus dabit benignitatem: & terra non frustra dabit fructum suum.
- 14. Iustitia ante eum ambulabit: & ponet in via gressus suos.

Heb. 86.

Precatio est, qua orat: primum, vt innocēter, inde ab hostib' tutus viuat, simulque potentiam Dei & bonitatem amplissime, cū sibi tū aliis exhibitam, exhibendamque memorat. Typ' Christi. 'clamabo (Vet. Di. o. Ge. 1. ar. Ioc. 1. c.

Oratio ipsi Dauid. L X X X V.

Inclina Domine aurem tuā, & exaudi me: quoniam inops & pauper sum ego.

Custodi animam meā, quoniam sanctus sum: saluum fac seruum tuum Deus meus sperantem in te.

Miserere mei Domine, quoniam ad te clamauī tota die: lætifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui.

1. Quoniam tu Domine suavis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te.

2. Auribus percipe Domine orationē meam: & intende voci deprecationis meæ.

3. In die tribulationis meæ clamaui ad te: quia exaudisti me.

4. Non est similis tui in diis Domine: & non est secundum opera tua.

Gentili vocatio.

5. Omnes gentes quascunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine: & glorificabunt nomen tuum:

6. Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus solus.

7. Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua: lætetur cor meum vt timeat nomen tuum.

Gloriatur se liberatum.

8. Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomē tuum in æternū:

9. Quia misericordia tua magna est super me: & eruiisti animam meam ex inferno inferiori.

10. Deus, iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quæsierunt animam meam: & non proposuerunt te in conspectu suo.

11. Et tu Domine Deus miserator & misericors, patiens, & multæ misericordiæ, & verax,

12. Respice in me, & miserere mei, da imperiū tuum puero tuo: & saluum fac filium ancillæ tuæ.

13. Fac mecum signum in bonum, vt videāt qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiuuisti me, & consolatus es me.

Heb. 87.

Gratia Euāgellii super Iudæos & Gentes spiritu Dei regeneratos: sub allegoria temporalis Ierusalem.

Filiis Core Psalmus canticum. L X X X V I.

Vndamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.

1. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.

2. Memor ero Raab, & Babylonis scientium me.

3. Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopiū, hi fuerunt illic.

4. Nunquid Sion dicet, Homo, & homo natus est in ea: & ipse fundauit eam Altissimus?

5. Dominus narrabit in scripturis populorū, & principum, horum qui fuerunt in ea.

6. Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

Heb. 88.

Querimonia multo vehementiss. qua extremis malis & videtur, difficulti mo morbo aliquo, aut persecutione ab inimicis, se adobrutū, ac pene extinctū queritur, nullā accipiens consolationem.

Canticum Psalmi filii Core in finem pro Maheleth ad respōdendū, intellectus Eman Ezrahitæ. L X X X V I I.

Domine Deus salutis meæ, in die clamaui & nocte coram te:

Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam:

Quia repleta est malis anima mea: & vita mea inferno appropinquauit.

4. Aestimatus sum cum descendētibus in lacum: factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber:

5. Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius: & ipsi de manu tua repulsi sunt.

6. Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis, & in vmbra mortis.

7. Super me cōfirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me.

8. Longe fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi.

9. Traditus sum, & non egrediebar: oculi mei læguerunt præ inopia.

10. Clamaui ad te Domine tota die: expādi ad te manus meas.

11. Nūquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi?

12. Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?

13. Nunquid cognoscētur in tenebris mirabilia tua: & iustitia tuā in terra obliuionis?

14. Et ego ad te Domine clamaui: & mane oratio mea præueniet te.

15. Vt quid Domine repellis orationem meam: avertis faciem tuam à me?

16. Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute meā: exaltatus autē, humiliatus sum & conturbatus.

17. In me transierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbauerunt me.

18. Circūdederunt me sicut aqua: tota die circūdederunt me simul.

19. Elongasti à me amicū & proximum: & notos meos à miseria.

Intellectus Ethan Ezrahitæ. L X X X V I I I. Heb. 89.

Miseri cordias Domini in æternum cātabo. In generatione & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

2. Quoniam dixisti, In æternum misericordia ædificabitur: in cælis præparabitur veritas tua in eis.

3. Disposui testamētum electis meis, iuravi Dauid seruo meo, Vsq̄ue in æternum præparabo semē tuum.

4. Et ædificabo in generatione & generationem sedem tuam.

5. Cōfitebūtur cæli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.

6. Quoniā quis in nubibus æquabitur Domino, similis erit Deo in filiis Dei?

7. Deus qui glorificatur in concilio sanctorum: magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt:

8. Domine Deus virtutum, quis similis tibi? potes es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.

9. Tu dominaris potestati maris: motū autem fluctuum eius tu mitigas.

10. Tu humiliasti sicut vulneratū, superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.

11. Tui sunt cæli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti: Aquilonem & mare tu creasti.

12. Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: tuum brachium cum potentia.

13. Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua: iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ.

- 16. Misericordia & veritas præcedent faciem tuã: beatus populus qui scit iubilationem.
- 16. Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur.
- 17. Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.
- 18. Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.

- 47. Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi?
- 48. Vbi sunt misericordie tuæ antiquæ Domine: sicut iurasti David in veritate tua?
- 49. Memor esto Domine opprobrii seruorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum Gentium.
- 50. Quod exprobrauerunt inimici tui Domine, quod exprobrauerunt commutationem Christi tui.

Vergetur Deus suis promissionibus, vt Christi promissum mitat. super potetem? (Vet. Ge. ar. - Vet. Di. o. Ge. B. ar. 1. Reg. 16. c. ad. 13. d. 2. firmabit (Vet. Di. o. M. V.

19. Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti, Posui adiutorium in potente: & exaltaui electum de plebe mea.

20. Inueni David seruum meum: oleo sancto meo unxi eum.

51. Benedictus Dominus in æternum: fiat fiat.

Oratio Moysi hominis Dei. 1 x x x 1 x.
 Omine, refugium factus es nobis à generatione in generationem. Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis: à seculo & in seculum tu es Deus.

Heb. 90.
 Breuitas & miseria huius vite ob peccatum. tu (Vet. Di. o. Ge. l. v. in generatione & generatione (Vet. Di. o. & (Vet. Di. o. Ge. l. vsque (Vet. Di. o. Su. Ge. l.

Inuocabit (fut. temp. Vet. Di. o. Ge. l. Su.

21. Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum confortabit eum.

22. Nihil proficiet inimicus in eo: & filius iniquitatis non apponet nocere ei.

23. Et concidam à facie ipsius inimicos eius: & odientes eum, in fugam conuertam.

24. Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu eius.

25. Et ponam in mari manum eius: & in fluminibus dexteram eius.

3. Ne auertas hominem in humilitatem: & dixisti, Conuertimini filii hominum.

4. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ quæ præterit,

5. Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habetur, eorum anni erunt.

6. Mane sicut herba trãseat, mane floreat & transcat: vespere decidat, induret, & arefcet.

7. Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.

defecimus (Vet. Ge. ar.

Peccatores punit saluator qui dicitur Deus, sed tantum propter suam misericordiam. 31.

26. Ipse inuocauit me, Pater meus es tu: Deus meus & susceptor salutis meæ.

27. Et ego primogenitum ponam illum: excelsum præregibus terræ.

28. In æternum seruabo illi misericordiam meam: & testamentum meum fidele ipsi.

29. Et ponam in seculum seculi semen eius: & thronum eius sicut dies cæli.

8. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: seculum nostrum in illuminatione vultus tui.

9. Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus.

10. Anni nostri sicut aranea meditabuntur: dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni.

11. Si autem in potentatibus, octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.

Ecclesi. 18. a.

decipiam (Vet. Ge. ar.

30. Si autem dereliquerint filii eius legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint, Si iustitias meas prophetauerint, & mandata mea non custodierint:

31. Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.

32. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea,

33. Neque prophanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.

12. Quonia superuenit mansuetudo, & corripiemur.

13. Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare?

14. Dexteram tuam sic notam fac: & eruditos corde in sapientia.

15. Conuertere Domine, vsquequo? & deprecabilis esto super seruos tuos.

16. Repleti sumus mane misericordia tua: & exultauimus, & delectati sumus in omnibus diebus nostris.

Cognita fragilitate vite humane, & peccato, orat Dei misericordiam.

1. Reg. 7. d. iohann. 12. c.

34. Semel iurati in sancto meo, si David metiar: semen eius in æternum manebit.

35. Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum: & testis in cælo fidelis.

36. Tu verò repulisti & despexisti: distulisti Christum tuum.

17. Latati sumus pro diebus quibus nos humiliasti: annis quibus vidimus mala.

18. Respice in seruos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum.

19. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

Apoc. 1. b. j. c.

37. Tu verò repulisti & despexisti: distulisti Christum tuum.

38. Auertisti testamentum serui tui: prophetauisti in terra sanctuarium eius.

39. Destruisti omnes sepes eius: posuisti firmamentum eius formidinem.

40. Diripuerunt eum omnes trãseuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis.

20. Repleti sumus mane misericordia tua: & exultauimus, & delectati sumus in omnibus diebus nostris.

17. Latati sumus pro diebus quibus nos humiliasti: annis quibus vidimus mala.

18. Respice in seruos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum.

19. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

Euertisti (Vet. Ge. ar. Di. o. v. Conqueritur ecclesia se abiecit.

41. Exaltaui dexteram deprimentium eum: lætificasti omnes inimicos eius.

42. Auertisti adiutorium gladii eius: & non es auxiliatus ei in bello.

43. Destruisti eum ab emundatione: & sedem eius in terra collidisti.

44. Minoraisti dies temporis eius: perfudisti eum confusione.

21. Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.

22. Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis eius sperabis.

23. Scuto circumdabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno,

24. A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurso & dæmonio meridiano.

25. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.

Heb. 91.
 Canit quam tuus agat, liberque à malis vniuersis, qui Deo sese solida fide commiserit.

inimicorum eius: (Vet. Ge. ar.

45. Vsquequo Domine auertis in finem: exardescit sicut ignis ira tua?

46. Memorare quæ mea substantia: nūquid enim vane constituisti omnes filios hominum?

Laus cantici David. x c.
 Vi habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Dicit Domino, Susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus sperabo in eum.

3. Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.

4. Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis eius sperabis.

5. Scuto circumdabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno,

6. A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurso & dæmonio meridiano.

7. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.

in (Vet. Ge. l. ar. Di. o.

Vehemens oratio in afflictione, Deo suas pmissiones obicit. exardescet (Vet. B. Ge. l. v. Di. o. 46.

Pfal.

8. Veruntamen oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis.

9. Quoniam tu es Domine spes mea: altissimum posuisti refugium tuum.

10. Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

Angeli. matth. 4. a. luc. 4. b. 11.

Quoniam angelis suis mandauit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis.

12. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

13. Super aspidem & basiliscum ambulabis, & concubabis leonem & draconem.

Auxilium sperantibus & credentibus.

Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.

- Vet. Di. o. v. su.

14. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum.

16. Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

Heb. 92.

sabbatho esse peccatorem laudandi Deum oportunitat: in cuius amplissima materia suppeditant considerata probe opera Domini, quibus suis mirifice adeo fuerit uehementer abicit autem & perdit impios.

Psalmus cantici in die sabbathi. x c i.

1. Nonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime:

2. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem,

3. In decachordo, *psalterio, cum cithico, in cithara.

4. Quia delectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.

5. Quam magnificata sunt opera tua Domine: nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

6. Vir insipiens non cognoscat, & stultus non intelliget hæc.

7. Cum exorti fuerint peccatores sicut foenum, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem,

8. Ut intereant in seculum seculi, (tu autem Altissimus in æternum Domine)

9. Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: & dispergetur omnes qui operantur iniquitatem.

10. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum: & senectus mea in misericordia haberi.

11. Et despexit oculus meus inimicos meos: & insurgentibus in me malignantibus, audiet auris mea.

12. Iustus ut palma florebit: sicut cedrus Libani multiplicabitur.

13. Platanus in domo Domini, in atrii domus Dei nostri plantati à Deo.

14. Adhuc multiplicabuntur in senectate haberi, & bene patientes erunt: ut annuntient

15. Quoniam rectus Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo.

16. Laus cantici ipsi Dauid in die ante sabbathum, quando fundata est terra. x c i i.

1. Dominus regnauit, decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

2. Etenim firmavit orbem terræ, qui non commouebitur.

3. Parata sedes tua ex tunc: à seculo tu es.

4. Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina vocem suam:

5. Eleuauerunt flumina fluctus suos à vocibus aquarum multarum.

6. Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis Dominus.

7. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudi-

*ab (Vet. B. Dionysianum legit in.

* & (Vet. Ge. ar. 12.

Iusti plantati à Deo.

Heb. 93.

Regnum Dei in Christo describitur, exaltato in dextera Patris.

ne dierum.

Psalmus ipsi Dauid quarta sabbathi. x c i i i.

1. Eus ultionum Dominus: Deus ultionum liberè egit.

2. Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem superbis.

3. Usquequo peccatores Domine, usquequo peccatores gloriabuntur,

4. Effabuntur & loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui operantur iniustitiam?

5. Populum tuum Domine humiliauerunt: & hereditatem tuam vexauerunt.

6. Viduam & aduenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.

7. Et dixerunt, Non videbit Dominus: nec intelliget Deus Iacob.

8. Intelligite insipientes in populo: & stulti, aliquando sapite.

9. Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?

10. Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam?

11. Dominus scit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt.

12. Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.

13. Ut mitiges ei à diebus malis: donec fodiat peccatori fouea.

14. Quia non repellet Dominus plebem suam, & hereditatem suam non derelinquet:

15. Quoad usque iustitia conuertatur in iudicium: & qui iuxta illam: omnes qui recto sunt corde.

16. Quis consurget mihi aduersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?

17. Nisi quia Dominus adiuuit me: paulominus habitasset in inferno anima mea.

18. Si dicebam, Motus est pes meus: misericordia tua Domine adiuuabat me.

19. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

20. Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto?

21. Captabunt in animam iusti: & sanguinem innocentem condemnabunt.

22. Et factus est mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adiutorium spei meæ.

23. Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos, disperdet illos Dominus Deus noster.

24. Laus cantici ipsi Dauid. x c i i i i.

1. Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro:

2. Præoccupemus faciem eius in confessione: & in psalmis iubilemus ei:

3. Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes deos:

4. Quia in manu eius sunt fines terræ: & altitudines montium ipsius sunt.

5. Quoniam ipse est mare, & ipse fecit illud: & siccam manus eius formauerunt.

6. Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum qui fecit nos: quia ipse est Dominus Deus noster,

7. Et nos populus pascuæ eius, & oves manus eius.

Heb. 94. Iudicium Dei & auxilium impiorum contra impios & afflictorum oppressore: in primis contra prauos iudices, ad consolationem & confirmationem eorum qui vim patientur.

Cathedra & de Arina scribarum & Phariseorum. *dolorum (Vet. Ge. l. ar. Di. o.

Refugium Dei in tribulatione.

Heb. 95. Exhortatur ad laudes diuinas, sed adiungenda obedientia Dei: quæ si desit, vana est omnia externa. *Præueniamus (Vet. Ge. ar.

Exhortatio vt Evangelio credamur heb. 3. b.

Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra

9. Sicut in irritatione secundum diem tētationis in deserto,

10. Vbi tentauerunt me patres vestri: probauerunt, & viderunt opera mea.

Heb. 4. a.

11. Quadraginta annis offensus fui generationi illi: & dixi, Semper hi errant corde.

12. Et isti non cognouerūt vias meas: vt iuravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

¶ Canticum ipsi Dauid ¶ quando domus ædificabatur post captiuitatem. x c v.

1. Para. 16. c.

Heb. 96.

Exhortatio vt fas & remissio peccatorum facta per Christi annūtiatur omnibus Gentibus.

¶ Canticum ipsi Dauid ¶ quando domus ædificabatur post captiuitatem. x c v. Antate Domino canticum nouum: cantate Domino omnis terra.

¶ Cantate Domino, & benedicite nomini eius: annuntiate de die in diem salutare eius.

3. Annuntiate inter Gentes gloriam eius: in omnibus populis mirabilia eius.

Eccli. 49. d.

4. Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.

5. Quoniam omnes dii Gentium, dæmonia: Dominus autem cælos fecit.

6. Confessio & pulchritudo in cōspectu eius: sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius.

7. Afferte Domino patriæ Gentium, afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius.

8. Tollite hostias, & introite in atria eius: adorate Dominum in atrio sancto eius.

9. Commoueatur à facie eius vniuersa terra: dicite in Gentibus quia Dominus regnauit.

10. Etenim correxit orbem terræ qui non commouebitur: iudicabit populos in æquitate.

11. Latentur cæli & exultet terra, commoueatur mare & plenitudo eius: gaudebūt campi, & omnia quæ in eis sunt.

12. Tunc exultabunt omnia ligna syluarū à facie Domini, quia venit, quoniam venit iudicare terrā.

13. Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

¶ Huic Dauid quando terra eius restituta est ei. x c v i.

Heb. 97.

Et hic de regno Christi quo De potentia sua mirifice in salutem suorum, & destructionem hostiū atque vanarū superditionum cecruit.

¶ Ominus regnauit, exultet terra: latentur insulæ multæ.

¶ Nubes & caligo in circuitu eius: iustitia & iudicium correctio sedis eius.

¶ Ignis ante ipsum præcedet: & inflammabit in circuitu inimicos eius.

4. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ: vidit, & commota est terra.

5. Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini: à facie Domini omnis terra.

Iudicia & gloria Dei.

6. Annuntiauerunt cæli iustitiam eius, & viderunt omnes populi gloriam eius.

Idololatra. exo. 30. a. leuit. 26. a. dent. 1. a. Adoratus Deus. heb. 1. c.

7. Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulachris suis.

8. Adorate eum omnes angeli eius: audiuit, & lætata est Sion.

9. Et exultauerūt filiz Iudæ propter iudicia tua Domine:

10. Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram, nimis exaltatus es super omnes deos.

Exhortatio ad opera. amos. 5. d. rom. 11. b. peccatorum (vet. Di. o. Ge. 1.)

11. Qui diligitis Dominum, odite malum: custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberauit eos.

12. Lux orta est iusto: & rectis corde lætitia.

13. Lætamini iusti in Domino: & confitemini memorie sanctificationis eius.

¶ Psalmus ipsi Dauid. x c v i i.

Antate Domino canticum nouum: quia mirabilia fecit.

¶ Saluauit sibi dextera eius: & brachiū sanctum eius.

3. Notum fecit Dominus salutare suum: in cōspectu Gentium reuelauit iustitiam suam.

4. Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israel:

5. Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.

6. Iubilare Domino omnis terra: cantate, & exultate, & psallite.

7. Psallite Domino in cithara, in cithara & voce psalmi: in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.

8. Iubilare in cōspectu regis Domini: moueatur mare & plenitudo eius: orbis terrarum, & qui habitant in eo.

9. Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt à conspectu Domini: quoniam venit iudicare terram.

10. Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate.

Heb. 98.

Gratiarū actio quod Deo verax miserit Christū saluatore promissum. Idē argumētum cum duobus superioribus. Liberauit eum (vet. Ge. ar. Esa. p. c. 61. b.)

Inuitatio ad lætitiā ob reuelatam Christi.

¶ Psalmus ipsi Dauid. x c v i i i.

Ominus regnauit, irascantur populi: qui sedet super cherubim, moueatur terra.

¶ Dominus in Sion magnus: & excelsus super omnes populos.

3. Confiteantur nomini tuo magno, quoniam terribile & sanctum est: & honor regis iudicium diligit.

4. Tu parasti directiones: iudicium & iustitiam in labo tu fecisti.

5. Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est.

6. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius: & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius:

7. Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos.

8. Custodiebāt testimonia eius, & præceptum quod dedit illis.

9. Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinventiones eorum.

10. Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto eius: quoniam sanctus Dominus Deus noster.

Heb. 99.

Regnat Deus noster magnus. De Christo recte intelligitur Hebræi.

Peccatis sanctorum propitius Deus, etiam ea quodam vlciscatur.

Inuitatio ad laudem.

¶ Psalmus in confessione. x c i x.

Iubilare Deo omnis terra: seruite Domino in lætitia:

¶ Introite in conspectu eius in exultatione.

3. Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos,

4. Populus eius & oues pascuæ eius. introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis: confitemini illi,

5. Laudate nomen eius: quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia eius, & vsque in generationem & generationem veritas eius.

Heb. 100.

Domino (vet. M. Di. o. Ge. 1. v. Inuitat homines, vt magno studio Deū laudent, cōueniantque in cœtum sacri, idque præcipue diebus factis.

¶ Psalmus ipsi Dauid. e.

Misericordiam & iudicium cātabo tibi Domine:

¶ Psallam, & intelligam in via immaculata quando venies ad me.

Heb. 101.

Officio pii sanctique principis fundatur se pollicetur, nepe se victurum innocenter, & malos oppressurum, & bonos euecturum.

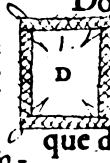
2. ii.

Pfal.

3. Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.
4. Non proponebam ante oculos meos rem iniustā: facientes prauaricationes odiui.
5. Non adhæsit mihi cor prauum: declinātem à me malignum non cognoscebam.
6. Detrahentem secreto proximo suo hunc persequebar.
7. Superbo oculo & insatiabili corde cum hoc non edebam.
8. Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulās in via immaculata, hic mihi ministrabat.
9. Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in cōspectu oculorum meorum.

10. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ: vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.

¶ Oratio pauperis cū anxius fuerit, & coram Domino effuderit precem suam. C I.

Domine exaudi orationem meam: & clamor meus ad te veniat.

Non auertas faciem tuā à me: in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me.

Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremium aruerunt.

5. Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meū: quia oblitus sum comedere panem meum.
6. A voce gemitus mei adhæsit os meū carni meæ.
7. Similis factus sum pelicano solitudinis: factus sum sicut nycticorax in domicilio.
8. Vigilauī, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.
9. Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me, aduersum me iurabant.
10. Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.
11. A facie iræ indignationis tuæ: quia eleuans allisti me.
12. Dies mei sicut vmbra declinauerunt: & ego sicut fœnum arui.
13. Tu autem Domine in æternum permanes: & memoriale tuum in generatione & generationē.
14. Tu exurgens misereberis Sion: quia tempus miserendi eius, quia venit tempus.

15. Quoniam placuerūt seruis tuis lapides eius: & terræ eius miserebuntur.

Et timebunt Gentes nomen tuū Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.

17. Quia ædificauit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.

18. Respexit in orationem humilium: & non spreuit precem eorum.

Scribantur hæc in generatione altera: & populus qui creabitur laudabit Dominum,

20. Quia prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cælo in terram aspexit:

21. Vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum:

22. Vt annuntiēt in Sion nomen Domini, & laudem eius in Ierusalem,

23. In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant Domino.

24. Respondit ei in via virtutis suæ, Paucitatem die-

rum meorum nuntia mihi.

25. Ne reuoces me in dimidio dierū meorum: in generatione & generationem anni tui.

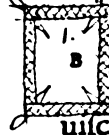
26. Initio tu Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli.

27. Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent.

28. Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiēt.

29. Filii seruatorum tuorum habitabunt: & semen eorum in seculum dirigetur.

¶ Ipsi Dauid.

Benedic anima mea Domino: & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius.

Benedic anima mea Domino: & noli oblitiscromnes retributiones eius:

3. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas.

4. Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia & miserationibus.

5. Qui replet in bonis desiderium tuum: renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.

6. Faciens misericordias Dominus: & iudicium omnibus iniuriam patientibus.

7. Notas fecit vias suas Moyssi: filiis Israel voluntates suas.

8. Miserator & misericors Dominus: longanimis & multum misericors.

9. Non in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.

10. Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

11. Quoniam secundum altitudinē cæli à terra: corroborauit misericordiam suam super timentes se.

12. Quantum distat Ortus ab Occidēte: longè fecit à nobis iniquitates nostras.

13. Quomodo misereatur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se: quoniam ipse cognouit figmentum nostrum.

14. Recordatus est quoniam puluis sumus, homo sicut fœnum dies eius: tanquam flos agri sic efflorescit.

15. Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet: & non cognoscet amplius locum suum.

16. Misericordia autem Domini ab æterno & vsque in æternum super timentes eum:

17. Et iustitia illius in filios filiorum, his qui seruant testamentum eius,

18. Et memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea.

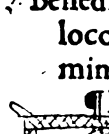
19. Dominus in cælo parauit sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.

20. Benedicite Domino omnes angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius.

21. Benedicite Domino omnes virtutes eius: ministri eius qui facitis voluntatem eius.

22. Benedicite Domino omnia opera eius: in omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino.

¶ Ipsi Dauid.

Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.

Confessionem & decorem induisti: amictus lumine sicut vestimento,

Deus sternus.

Heb. 1. c. d.

Heb. 103.

Grata & amplissima commemoratio prouidit Dauid benedicta Domini tam in omnes homines quam in se peculiariter collata.

Nam. 14. e.

Misericordia Dei.

Homo puluis.

Misericordia & iustitia Dei quibus dantur.

Christo in cælis sedenti omnia subiecta.

Ve. Di. o. Ge. l. v.

Heb. 104.

Encomium Dei sumptū ex libris Moysi de rebus originis, vt sapientia, & potētia, & bonitate summa mundi opificiū subreccerit in vltus hominū.

Heb. 102.

Querimonia est populi Dei ad extremum afflicti, siue per Babylonicos, siue per Antiochū, siue per alium hostē, precantis simul, vt Deus opē ferat. Altiori autē sensu accommodatur Christo & ecclesie.

* & (Vet. Di. o. v. Ge. ar.

petit christum pmissum mitti.

* nomē Domini. (Vet. Di. o. Ge. l. ar.

Sion, ecclesia.

* in generationē alteram: (Vet. l. 9. Di. o. Ge. ar.

* gemitum (Vet. Di. o. Ge. l.

Gentium vocē cælo.

Breuis vitæ homines.

3. **Extendens cælum sicut pellem: qui tegis aquis superiora eius.**

4. **Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulat super pennas ventorum.**

Heb. i. c. f. **Qui facis angelos tuos: spiritus: & ministros tuos ignem vrentem.**

Bellarū creatio. **Qui fundasti terram super stabilitatem suam: nō inclinabitur in seculum seculi.**

Abyssus. **7. Abyssus sicut vestimentū amictus eius: super montes stabunt aquæ:**

8. Ab increpatione tua fugient: à voce tonitru tui formidabunt.

Montes. **9. Ascendunt montes, & descendunt campi in locū quem fundasti eis.**

10. Terminum posuisti quem non transgredientur: neque conuertentur operire terram.

Fontes. **11. Qui emittis fontes in conuallibus: inter medium montium pertransibunt aquæ.**

Bestiæ agr. **12. Potabunt omnes bestiæ agrī: expectabunt onagri in siti sua.**

Aues. **13. Super ea volucres cæli habitabūt: de medio petrarum dabunt voces.**

Voces. (Vet. Ge. Lar. Di. o. V. Agricultura.) **14. Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra:**

15. Producens fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum,

educat (Vet. Ge. Lar. Di. o. V. Agricultura.) **16. Vt educas panem de terra: & vinum latificet cor hominis:**

Di. o. Ge. Lar. Oleum. **17. Vt exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.**

Arbores. **18. Saturabuntur ligna cāpi, & cedri Libani quas plantauit: illic passerēs nidificabunt.**

19. Herodii domus dux est eorum, mōtes excelsi cuius: petra refugium herinaciis.

Luna. Sol. In tēpora: (Vet. Su. Di. o. Ge. Lar. V. Nox. Bestiæ syluæ.) **20. Fecit lunam in tempore: sol cognouit occasum suum.**

21. Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertrāsibunt omnes bestiæ syluæ,

22. Catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi.

23. Ortus est sol, & cōgregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur.

24. Exhibit homo ad opus suum: & ad operationē suā vsque ad vesperum.

25. Quām magnificata sunt opera tua Domine: omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.

Marinorum creatio. **26. Hoc mare magnum, & spatiosum manibus: illic reptilia, quorum non est numerus,**

27. Animalia pusilla cum magnis: illic naues pertrāsibunt:

De vitis pro- uidet Deus ho- minibus terræ. **28. Draco iste quem formasti ad illudendum ei: omnia à te expectant vt des illis escam in tempore.**

29. Dante te illis, colligent: aperiente te manū tuam, omnia implebuntur bonitate.

30. Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.

31. Emittes Spiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ.

Cultus Dei, lau- dare eam in operibus. **32. Sit gloria Domini in seculum: lætabitur Dominus in operibus suis:**

33. Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes & fumigant.

34. Cantabo Domino in vita mea: psallam Deo meo quandiu sum.

35. **Iucundum sit ei eloquium meum: ego verò delectabor in Domino.**

36. **Deficient peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint: benedic anima mea Domino.**

Peccatores & impij.

Hallelu-ia.

C I I I I. **Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: annuntiate inter Gentes opera eius.**

Heb. 105. Adhortatio ad laudem & confessionem operum Dei erga Israelitas. 1. par. 16. c. 11.

2. Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia mirabilia eius.

3. Laudamini in nomine sancto eius: lætetur cor querentium Dominum.

4. Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem eius semper.

5. Mementote mirabilium eius quæ fecit: prodigia eius & iudicia oris eius,

6. Semen Abraham, serui eius: filii Iacob electi eius.

7. Ipse Dominus Deus noster, in vniuersa terra iudicia eius.

8. Memor fuit in seculū testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes,

9. Quod disposuit ad Abraham: & iuramenti sui ad Isaac:

10. Et statuit illud Iacob in præceptū, & Israel in testamentum æternum,

11. Dicens, Tibi dabo Terram-Chanaan, funiculum hereditatis vestræ.

12. Cum essent numero breui, paucissimi, & incolæ eius:

13. Et pertranserunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.

14. Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges,

15. Nolite tægere christos meos: & in prophetis meis nolite malignari,

16. Et vocauit famem super terram: & omne firmamentum panis contriuit.

17. Misit ante eos virum: in seruum venundatus est Ioseph.

18. Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferum pertrāsit animam eius, donec veniret verbum eius.

19. Eloquium Domini inflammauit eum: misit rex, & soluit eum: princeps populorum, & dimisit eum:

20. Constituit eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ:

21. Vt erudiret principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret:

22. Et intrauit Israel in Aegyptum, & Iacob accola fuit in Terra-Cham.

23. Et auxit populum suum vehementer: & firmavit eum super inimicos eius.

24. Conuertit cor eorum vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius.

25. Misit Moysen seruum suum: Aaron quem elegit ipsum.

26. Posuit in eis verba signorū suorum & prodigiorum in Terra-Cham.

27. Misit tenebras, & obscurauit: & non exacerbauit sermones suos.

28. Conuertit aquas eorum in sanguinem: & occidit pisces eorum.

29. Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.

Beneficiorū Dei recordatio.

Promissam Terram-Chanaan dedit Deus Israelitis. Gen. 15. c. d.

Præceptum pro promissione.

Dei erga fideles suos cura.

1. par. 16. c. d. 1. reg. 1. c.

Tentata fides & persequentis, providentiam Dei experitur.

Gen. 37. f. 39. d.

41. c.

41. c.

46. a.

Exod. 1. b. c. 3. c. 4. d. c.

7. a.

10. f.

7. d.

Exod. 8. b.

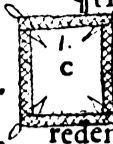
Pfal.

1. & 9. 30. **Dixit, & venit cynomyia, & cinifes in omnibus finibus eorum.**
31. **Posuit pluuias eorum grandinem: ignem comburentem in terra ipsorum.**
32. **Et percussit vineas eorum & ficulneas eorum: & contriuit lignum finium eorum.**
10. c. d. 33. **Dixit, & venit locusta & bruchus, cuius non erat numerus:**
34. **Et comedit omne fœnum in terra eorum: & comedit omnem fructum terræ eorum.**
11. d. 35. **Et percussit omne primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum.**
12. d. 36. **Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus.**
37. **Lætata est Aegyptus in profectioe eorum: quia incubuit timor eorum super eos.**
- Exod. 17. d. psal. 77. b. 38. **Expãdit nubem in protectionem eorum: & igne vt luceret eis per noctem.**
- Exod. 16. c. 39. **Petierunt, & venit coturnix: & pane cœli saturauit eos.**
- Num. 20. c. 40. **Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abierunt in sicco flumina:**
- Genes. 22. c. d. 41. **Quoniam memor fuit verbi sancti sui quod habuit ad Abraham puerum suum.**
- Iosue 3. d. 42. **Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia.**
43. **Et dedit illis regiones Gentium, & labores Populorum possederunt:**
44. **Vt custodiât iustificationes eius, & legem eius requirant.***
- *Hallelu-ia. (Vet. M.)
- Heb. 106. **Hallelu-ia. c v.**
- Judith 13. c. **Confitemini Domino quoniã bonus: quoniam in seculum misericordia eius.**
- Prouocamur ad sanctificandũ nomen Dei, & quare. Psalmus in capitulitate Baby-lonica scriptus. Eccli 43. d. Beati.
1. **Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?**
2. **Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiã in omni tempore.**
3. **Memento nostri Domine in beneplacito populi tui: visita nos in salutari tuo:**
4. **Ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lætandum in lætitia gentis tuæ: vt lauderis cum hæreditate tua.**
- Judith 7. d. b. **Peccauimus cũ patribus nostris: iniuste egimus: iniquitatem fecimus.**
- Fidelis populus agnoscens peccatum suum & patrum: quod Deo nõ crediderint, petit misericordiam.
1. **Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.**
2. **Et irritauerunt ascendentes in mare, Mare-rubrum.**
3. **Et saluauit eos propter nomẽ suum: vt notam faceret potentiam suam.**
- Exod. 14. c. 10. **Et increpuit Mare-rubrum, & exiccatum est: & deduxit eos in abyssis sicut in deserto:**
11. **Et saluauit eos de manu odientiũ: & redemit eos de manu inimici.**
- Exod. 14. g. 12. **Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex eis non remansit.**
13. **Et crediderunt verbis eius: & laudauerunt laudem eius.**
14. **Citò fecerunt, obliui sunt operum eius: & non sustinuerunt consilium eius.**
- Exod. 17. a. 15. c. **Et concupierunt concupiscentiam in deserto: & tentauerunt Deum in inaquoso:**
- Num. 11. g. 16. **Et dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem in animas eorum.**
- * & (Vet. Ge. ar. 17) **Et irritauerunt Moysen in castris: * Aaron sanctũ Domini.**
18. **Aperta est terra, & deglutiuit Dathan: & operuit super congregationem Abiron.**
19. **Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit peccatores.**
20. **Et fecerunt vitulum in Horeb: & adorauerunt sculptile.**
21. **Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.**
22. **Obliti sunt Deum qui saluauit eos, qui fecit magna in Aegypto, mirabilia in Terra-Cham: terribilia in Mari-rubro.**
23. **Et dixit vt disperderet eos: si non Moyses electus eius stetisset in confectione in conspectu eius,**
24. **Vt auerteret iram eius ne disperderet eos, & pro nihilo habuerunt terram desyderabilem:**
25. **Non crediderunt verbo eius: & murmurauerunt in tabernaculis suis: non exaudierunt vocem Domini.**
26. **Et eleuauit manum suam super eos: vt prosterneret eos in deserto,**
27. **Et vt deiceret semẽ eorum in Nationibus, & dispergeret eos in regionibus.**
28. **Et initiati sunt Beel-phegor: & comederunt sacrificia mortuorum.**
29. **Et irritauerunt eum in adinventionibus suis: & multiplicata est in eis ruina.**
30. **Et stetit Phinees, & placauit: & cessauit quassatio.**
31. **Et reputatum est ei in iustitiam in generatione & generationem, vsque in sempiternum.**
32. **Et irritauerunt eum ad Aquas-contradictionis: & vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbauerunt spiritum eius.**
33. **Et distinxit in labiis suis, Non disperdiderunt Gentes: quas dixit Dominus illis.**
34. **Et commisti sunt inter Gentes, & didicerunt opera eorum: & seruierunt sculptilibus eorum: & factum est illis in scandalum.**
35. **Et immolauerunt filios suos, & filias suas demoniis.**
36. **Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinẽ filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanãan.**
37. **Et interfecta est terra in sanguinibus, & contaminata est in operibus eorum: & fornicati sunt in adinventionibus suis.**
38. **Et iratus est furore Dominus in populum suum: & abominatus est hæreditatem suam.**
39. **Et tradidit eos in manus Gentium: & dominati sunt eorum qui oderunt eos.**
40. **Et tribulauerunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum: sæpe liberauit eos.**
41. **Ipsi autem exacerbauerunt eum in consilio suo: & humiliati sunt in iniquitatibus suis.**
42. **Et vidit cum tribularentur: & audiuit orationem eorum.**
43. **Et memor fuit testamenti sui: & poenituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.**
44. **Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos.**
45. **Saluos nos fac Domine Deus noster: & congrega nos de Nationibus:**
46. **Vt confiteamur nomini sancto tuo: & gloriemur in laude tua.**
47. **Benedictus Dominus Deus Israel à seculo & vsque in seculum: & dicet omnis populus, Fiat fiat.**
- Num. 16. c. Exod. 31. a. Exod. 31. e. Num. 14. a. Num. 31. b. Num. 30. a. Deut. 7. Deut. 30. a. Insecta (Vet. 50. Indeorum ablatio, & Dei erga illos misericordia. Orat nomina eorum qui fuerant iniquitatem.

Heb. 107.

Judith 13. c.
Redēpti, quibus facta est remissio peccatorum, inuitantur ad gratiarū actionem. In hoc psalmo varia pericula narrat Dauid, à quibus Deus mortales solet liberare.
* & Vet. Sa. Ge. l.

Hallelu-ia.

Confitemini Domino quoniā bonus: quoniam in seculum misericordia eius.

Dicant qui redēpti sunt à Domino, quos redēmit de manu inimici: * de regionibus congregauit eos

A Solis ortu & Occasu, ab Aquilone & mari.

Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt,

Esurientes & sitientes: anima eorum in ipsis defecit.

Et clamauerunt ad Dominum cū tribularentur: & de necessitatibus eorum eripuit eos.

Et deduxit eos in viam rectam: vt irent in ciuitatem habitationis.

Confiteantur Domino misericordiae eius: & mirabilia eius filiis hominum.

Quia satiauit animam inanem: & animam esuriētem satiauit bonis,

Sedentes in tenebris & vmbra mortis: vinctos in mendicitate & ferro:

Quia exacerbauerunt eloquia Dei: & consilium Altissimi irritauerunt.

Et humiliatum est in laboribus cor eorum: infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret.

Et clamauerunt ad Dominum cū tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.

Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis: & vincula eorum dirupit.

Confiteantur Domino misericordiae eius: & mirabilia eius filiis hominum.

Quia contriuit portas aëreas: & vectes ferreos confregit.

Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt.

Omnem escam abominata est anima eorū: & appropinquauerunt vsque ad portas mortis.

Et clamauerunt ad Dominum cū tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.

Misit verbum suum, & sanauit eos: & eripuit eos de interitionibus eorum.

Confiteantur Domino misericordiae eius: & mirabilia eius filiis hominum:

Et sacrificent sacrificium laudis: & annuntient opera eius in exultatione.

Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis,

Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo.

Dixit, & stetit spiritus procellae: & exaltati sunt fluitus eius.

Ascendunt vsque ad caelos, & descēdunt vsque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.

Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est.

Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur: & de necessitatibus eorum eduxit eos.

Et statuit procellam eius in auram: & siluerunt fluctus eius.

Et lætati sunt quia siluerūt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.

Confiteantur Domino misericordiae eius: & mirabilia eius filiis hominum:

Et exaltem eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum.

Posuit flumina in desertum: & exitus aquarum

c v i.

in sitim:

Terram fructiferam in saluginem, à malitia inhabitantium in ea.

Posuit desertum in stagna aquarū: & terram sine aqua in exitus aquarum.

Et collocauit illic esurientes: & constituerunt ciuitatem habitationis.

Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas: & fecerunt fructum natiuitatis.

Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis: & iumenta eorum non minorauit.

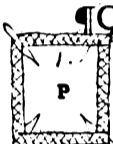
Et pauci facti sunt, & vexati sunt à tribulatione malorum & dolore.

Effusa est contentio super principes: & errare fecit eos in inuio, & non in via.

Et adiuuit pauperem de inopia: & posuit sicut oues familias.

Videbunt recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os suum.

Quis sapiens, & custodiet hæc? & intelliget misericordias Domini?

Canticum Psalmus Dauid.

c v i i.

Aratum cor meum Deus, paratum cor meū: cantabo, & psallam in gloria mea.

Exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.

Confitebor tibi in populis Domine, & psallam tibi in nationibus.

Quia magna est super caelos misericordia tua: & vsque ad nubes veritas tua.

Exaltare super caelos Deus, & super omnem terrā gloria tua: vt liberentur dilecti tui.

Saluum fac dextera tua, & exaudi me: Deus locutus est in sancto suo,

Exultabo, & diuidam Sichimam: & conuallem tabernaculorum dimetiar.

Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim susceptio capitis mei.

Iuda rex meus: Moab lebes spei meae.

In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenae amici facti sunt.

Quis deducet me in ciuitatem munitā? quis deducet me vsque in Idumæam?

Nōne tu Deus qui repulisti nos, & non exhibis, Deus, in virtutibus nostris?

Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.

In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

In finem, Psalmus Dauid.

c v i i i.

Eus laudem meā ne tacueris: quia os peccatoris, & os dolosi super me apertū est.

Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odii circumdederunt me: & expugnauerunt me gratis.

Pro eo vt me diligerent, detrahebāt mihi: ego autem orabam.

Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

Constitu super eum peccatorem: & diabolus stet à dextris eius.

Cum iudicatur, exeat cōdemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.

Fiant dies eius pauci: & episcopatum eius accipiat alter.

Fiant filii eius orphani, & vxor eius vidua.

z.iiii.

Gentium acceptio, & in opera bona directio.

10b 11. e.

Heb. 108.

Psalmus Christi est, & christiano rum, vt vides ex psal. 16. & 19. ex quibus est hic cōpositus. Vt nonnulli volunt, est gratiarum actio Dauidis pro sui liberatione à furore Saulis in spelunca Odollam.

Fortitudo (Vet. Ge. 11.)

Heb. 109.

Inachitar Dauid in Doeg, & similes assentatores Saulis, & postremo queritur de sua miseria. Christi oratio cōtra blasphematores gratia sua.

De Mōda proditor. Joh. 17. c. act. 1. d.

Iudaeorum abscisio.

Pfal.

pena & iudicium
eorum qui gra-
tia Christi detra-
hant.

- 9. Nutantes transferantur filii eius, & mendicent: & eiiciantur de habitationibus suis.
- 10. Scrutetur fœnerator omnem substãtiam eius: & diripiant alieni labores eius.
- 11. Non sit illi adiutor: nec sit qui misereatur pupillis eius.
- 12. Fiant nati eius in interitum: in generatione vna deleatur nomen eius.
- 13. In memoriã redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum matris eius non deleatur.
- 14. Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorum: pro eo quod non est recordatus facere misericordiam,
- 15. Et persecutus est hominem inopem & medicum, & compunctum corde mortificare.
- 16. Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.
- 17. Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intravit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.
- 18. Fiat ei sicut vestimentum quo operitur: & sicut zona qua semper præcingitur.
- 19. Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum: & qui loquuntur mala aduersus animam meam.

Christus ex ma-
lis liberatus, pro
se & suis simili-
ter tribulatis
misericordiam
Dei inuocat.

- 20. Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum: quia suavis est misericordia tua.
- 21. Libera me, quia egenus & pauper ego sum: & cor meum conturbatum est intra me.
- 22. Sicut umbra cum declinat, ablatus sum: & excusus sum sicut locustæ.
- 23. Genua mea infirmata sunt à ieiunio: & caro mea immutata est propter oleum.
- 24. Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & mouerunt capita sua.
- 25. Adiua me Domine Deus meus: saluum me fac secundum misericordiam tuam.
- 26. Et sciant quia manus tua hæc: & tu Domine fecisti eam.
- 27. Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur: seruus autem tuus lætabitur.
- 28. Induantur, qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.
- 29. Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum:
- 30. Quia astitit à dextris pauperis: vt saluam faceret à persequentibus animam meam.

Heb. 10.
Christi regnum
post ascensionem.
Matt. 22 d. 1. cor.
15 d. heb. 1. d. 10. c.
act. 1. f.

- Psalmus Dauid.**
- 1. Ixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis,
 - 2. Donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
 - 3. Virgã virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.
 - 4. Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex vtero ante luciferum genui te.
 - 5. Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec.
 - 6. Dominus à dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.
 - 7. Iudicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.

Christus sacerdos
heb. 5. b. 7. c.
iohan. 12. e.

Christus iudex in
Euãgelii hostes.

De torrente in via bibit: propterea exaltabit caput.

Hallelu-ia.

- 1. Confitebor tibi Domine in toto corde meo: in concilio iustorum & congregatione.
- 2. Magna opera Domini: & exquisita in omnes voluntates eius.
- 3. Confessio & magnificentia opus eius: & iustitia eius manet in seculum seculi.
- 4. Memoriam fecit mirabilium suorum, & misericors & miserator Dominus: & escam dedit timentibus se.
- 5. Memor erit in seculum testamenti sui, & virtutem operum suorum annuntiabit populo suo:
- 6. Vt det illis hæreditatem Gentium: & opera manuum eius, veritas & iudicium.
- 7. Fidelia omnia mandata eius: & confirmata in seculum seculi, & facta in veritate & æquitate.
- 8. Redemptionem misit populo suo: & mandauit in æternum testamentum suum.
- 9. Sanctum & terribile nomen eius: & initium sapientiæ, timor Domini.
- 10. Intellectus bonus omnibus facientibus eum: & laudatio eius manet in seculum seculi.

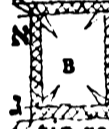
Christi glorificatio per passionem.

Heb. 11.
Creatio & re-
ceptio, Dei opera
hic magnifican-
tur.

Verax Deus in
promissionibus.

Prover. 12. & 9.
c. cœci 1. b.

Hallelu-ia, reuersionis Aggæi & Zachariæ.

- 1. Eatus vir qui timet Dominum: & in mandatis eius volet nimis.
- 2. Potens in terra erit semen eius: & generatio rectorum benedicetur.
- 3. Gloria & diuitiæ in domo eius: & iustitia eius manet in seculum seculi.
- 4. Exortum est in tenebris lumen rectis: & misericors, & miserator, & iustus.
- 5. Iucundus homo qui miseretur & commodat, & disponet sermones suos in iudicio: & quia in æternum non commouebitur.
- 6. In memoria æterna erit iustus: & ab auditione mala non timebit.
- 7. Paratum cor eius sperare in Domino, & confirmatum est cor eius: non commouebitur, & donec despiciat inimicos suos.
- 8. Dispersit, dedit pauperibus: & iustitia eius manet in seculum seculi: & cornu eius exaltabitur in gloria.
- 9. Peccator videbit, & irascetur, & dentibus suis fremet & tabescet: & defyderium peccatorum peribit.

Heb. 12.
Viri timens
Deum beatitu-
do describitur.

Hallelu-ia.

- 1. Audate pueri Dominum: laudate nomen Domini.
- 2. Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & vsque in seculum.
- 3. A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Domini.
- 4. Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria eius.
- 5. Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra?
- 6. Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem:
- 7. Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.
- 8. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum, lætantem.

Heb. 13.
Gratias Dei com-
mendat in peccatoribus, omnes
ad Dei laudem
inuitans.

Malach. 1. c.

Heb. 114.

Exod. 13. a. Exultatio de beneficiis liberationis ex Aegypto, & introductionis in terram promissam.

Hallelu-ia.

C X I I I.

I N exitu Israel de Aegypto, domus Jacob de populo barbaro: Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israel potestas eius.

3. Mare vidit & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum.
4. Montes exultauerunt vt arietes: & colles sicut agni ouium.
5. Quid est tibi mare quod fugisti: & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum:
6. Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium?
7. A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob.
8. Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.

- minus benefecit tibi:
7. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu.
 9. Placebo Domino in regione viuorum.

Hallelu-ia.

C X V.

C Redidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis. Ego dixi in excessu meo, Omnis homo mendax.

Fidelis afflictio ob veritatem à se prædicatam. 1. cor. 4. c.

3. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?
4. Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini inuocabo.
5. Vota mea Domino reddam coram omni populo eius: pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius:
6. O Domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.
7. Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo.
8. Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi eius: in atriis domus Domini, in medio tui Ierusalem.

Liberatus se se Deo permittit.

Vota sua, sine laudibus Domino reddit.

Heb. 115.

Verax Deus in promissionibus dedit Iudæis terram promissam. 10.

9. Non nobis Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam Super misericordia tua & veritate tua: nequando dicant Gentes, Vbi est Deus eorum?

11. Deus autem noster in caelo: omnia quæcunque voluit fecit.
12. Simulachra Gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum.
13. Os habent, & non loquuntur: oculos habent, & non videbunt.
14. Aures habent, & non audient: nares habent, & non odorabunt.
15. Manus habent, & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.
16. Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.

Idola Gentium describuntur. 12.

Sapient. 13. d.

Domus Israel sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.

18. Domus Aaron sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.
19. Qui timent Dominum, sperauerunt in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.
20. Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis:
21. Benedixit domui Israel, benedixit domui Aaron.
22. Benedixit omnibus qui timent Dominum, pusillulis cum maioribus.

Deus adiutor & protector spectatum in se. 17.

Imprecatio 18.

23. Adiiciat Dominus super vos: super vos & super filios vestros.

24. Benedicti vos à Domino qui fecit caelum & terram.
25. Caelum caeli Domino: terram autem dedit filiis hominum.

Baruch 1. d.

26. Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui descendunt in infernum:

Danie. 1. e.

27. Sed nos qui viuimus, benedicimus Domino ex hoc nunc & vsque in seculum.

Heb. 116.

Gratias agit Deus ipse David, quod liberauerit ipsum à Saule. Vnde 1. Reg. 31.

Hallelu-ia.

C X I I I I.

D Ilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ, Quia inclinauit aurem suam mihi: & in diebus meis inuocabo.

3. Circumderunt me dolores mortis: & pericula inferni inuenerunt me.
4. Tribulationem & dolorem inueni: & nomen Domini inuocaui,
5. O Domine libera animam meam: misericors Dominus, & iustus, & Deus noster miseretur.
6. Custodiens paruulos Dominus: humiliatus sum, & liberauit me.
7. Conuertere anima mea in requiem tuam: quia Do-

Hallelu-ia.

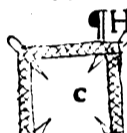
C X V I.

L Audate Dominum omnes Gentes: laudate eum omnes populi. Quoniam confirmata est super nos misericordia eius: & veritas Domini manet in æternum.

Heb. 117.

Rom. 15. c. Vaticinatur Eusegeliu etiam inter Gentes prædicandum. Iohan. 11. e.

O nfitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Dicat nunc Israel quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

Heb. 118.

Gratias agit David, quod in regem Israelis creatus sit & receptus.

3. Dicat nunc domus Aaron: quoniam in seculum misericordia eius.

4. Dicant nunc omnes qui timet Dominum: quoniam in seculum misericordia eius.

5. De tribulatione inuocaui Dominum: & exaudivit me in latitudine Dominus.

6. Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.

7. Dominus mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos.

8. Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine:

9. Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.

10. Omnes Gentes circueuerunt me: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.

11. Circundantes circumderunt me: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.

12. Circumderunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.

13. Impulsus euersus sum vt caderem: & Dominus suscepit me.

14. Fortitudo mea & laus mea, Dominus: & factus est mihi in salutem.

15. Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.

16. Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem.

17. Non moriar, sed viuam: & narrabo opera Domini.

18. Castigans castigauit me Dominus: & morti non tradidit me.

19. Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas confitebor Domino: hæc porta Domini, iusti intrabunt in eam.

Vet. Di. o. Ge. l. v. m.

Heb. 13. z.

Exod. 13. a.

Pfal.

20. Confitebor tibi quoniã exaudisti me : & factus es mihi in salutem.

christus reiectus
à iudeis. mat. 21.
d. luc. 20. c. 28. 4.
b. rom. 9. g. 1. pet.
1. a. efa. 2. d. 22.
hoc (Vet. Di. o.

Lapidem quem reprobauerunt ædificãtes, hic factus est in caput anguli.

A Domino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris.

Inuitatio ad
lætitiã ob redẽ
ptionẽ per christum
factam.

Hęc est dies quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea.

O Domine saluũ me fac, ò Domine bene prospere: benedictus qui venit in nomine Domini.

24. Benediximus vobis de domo Domini: Deus Dominus, & illuxit nobis.

25. Constituite diem solennem in condensis vsque ad cornu altaris.

26. Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te.

27. Confitebor tibi quoniam exaudisti me : & factus es mihi in salutem.

28. Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.

Heb. 119.

Hallelu-ia. Aleph . CXVIII.

Encomiũ est am
plissimum legis
& verbi diuini:
culus vis salutifera
explicatur,
& quib' hominib'
diuina illa & summa
sapiẽtia conferatur:
quãtòque studio
persequi conueniat.
Videtur autẽ Dauid
psalmũ hũc cõposuisse,
quũ in seditione
Abfolomica perdidicisset,
quanti retulerit omnẽ
vitã ex diuino præscripto
traducere.

Eati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini.

Bæti qui scrutãtur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum.

Non enim qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt.

Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.

Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiẽdas iustificationes tuas.

Tunc non confundar, cũ perspexero in omnibus mandatis tuis.

Confitebor tibi in directione cordis: in eo quòd didici iudicia iustitiæ tuæ.

Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsquequaque.

Beth

In quo corrigit adolescentior viam suã: in custodiendo sermões tuos.

In toto corde meo exquisiui te: ne repellas me à mandatis tuis.

In corde meo abscondi eloquia tua: vt non peccem tibi.

Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas.

In labiis meis pronuntiaui ònia iudicia oris tui.

In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis.

In mandatis tuis exercebor: & consyderabo vias tuas.

In iustificationibus tuis meditabor: non obliuiscar sermões tuos.

Gimel

Retribuẽ seruo tuo, viuifica me: & custodiã sermões tuos.

Reuela oculos meos: & consyderabo mirabilia de lege tua.

Incola ego sum in terra: nõ abscondas à me mã data tua.

Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.

Increpasti superbos: maledicti qui declinãt à mandatis tuis.

Aufer à me opprobrium & contemptum: quia testimonia tua exquisiui.

Etenim sederunt principes, & aduersum me lo-

quebantur: seruus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis.

Nã & testimonia tua, meditatio mea est: & consilium meum, iustificationes tuæ.

Daleth

Adhæsit pauimento anima mea: viuifica me secundum verbum tuum.

Vias meas enũtiaui, & exaudisti me: doce me iustificationes tuas.

Viam iustificationum tuarũ instrue me: & exercebor in mirabilibus tuis.

Dormitauit anima mea præ tædio: cõfirma me in verbis tuis.

Viam iniquitatis amoue à me: & de lege tua miserere mei.

Viam veritatis elegi: iudicia tua non sum oblitus.

Adhæsi testimoniis tuis Domine: noli me confundere.

Viam mandatorum tuorum cucurricum dilatasti cor meum.

He

Legem pone mihi Domine viam iustificationũ tuarum: & exquiram eam semper.

Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam: & custodiam illam in toto corde meo.

Deduc me in semitã mandatorũ tuorum: quia ipsam volui.

Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiã.

Auerte oculos meos ne videãt vanitatem: in via tua viuifica me.

Statue seruo tuo eloquium tuũ in timore tuo.

Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum: quia iudicia tua iucunda.

Ecce concupiui mã data tua: in æquitate tua viuifica me.

Vau

Et veniat super me misericordia tua Domine, salutare tuum secundum eloquium tuum.

Et respondebo exprobrantibus mihi, verbum: quia speraui in sermonibus tuis.

Et ne auferas de ore meo verbũ veritatis vsquequaque: quia in iudiciis tuis supersperaui.

Et custodiam legem tuam semper: in seculũ & in seculum seculi.

Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui.

Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, & non confundebam.

Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.

Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi: & exercebor in iustificationibus tuis.

Zain

Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.

Hęc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.

Superbi iniquè agebant vsquequaque: à lege autem tua non declinaui.

Memor fui iudiciorum tuorum à seculo Domine: & consolatus sum.

Defectio tenuit me pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam.

Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.

Memor fui nocte nominis tui Domine: & cu-

stodiu legem tuam.

56. Hæc facta est mihi, quia iustificationes tuas exquisiui.

Heth n

57. Portio mea Domine, dixi, custodire legem tuam.

58. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei secundum eloquium tuum.

59. Cogitavi vias meas: & conuerti pedes meos in testimonia tua.

60. Paratus sum, & non sum turbatus: ut custodiam mandata tua.

61. Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.

62. Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tuæ.

63. Particeps ego sum omnium timentium te: & custodientium mandata tua.

64. Misericordia tua Domine plena est terra: iustificationes tuas doce me.

Teth v

65. Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine, secundum verbum tuum.

66. Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

67. Priusquam humiliarer, ego deliqui: propterea eloquium tuum custodiui.

68. Bonus es tu: & in bonitate tua doce me iustificationes tuas:

69. Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70. Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego vero legem tuam meditatus sum.

71. Bonum mihi quia humiliasti me: ut discam iustificationes tuas.

72. Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti.

Iod v

73. Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum, ut discam mandata tua.

74. Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua supersperaui.

75. Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliasti me.

76. Fiat misericordia tua ut consoletur me, secundum eloquium tuum seruo tuo.

77. Veniant mihi miserationes tuæ, & viuam: quia lex tua, meditatio mea est.

78. Confundantur superbi quia iniuste iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

79. Conuertantur mihi timentes te: & qui nouerunt testimonia tua.

80. Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, ut non confundar.

Caph v

81. Defecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum supersperaui.

82. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum: dicentes, Quando consolaberis me?

83. Quia factus sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.

84. Quot sunt dies serui tui, quando facies de persequentibus me iudicium?

85. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non ut lex tua.

86. Omnia mandata tua veritas: iniqui persecuti sunt me, adiuua me. Iniquè, aduerb. (vet. Di. o.)

87. Paulominus consummauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.

88. Secundum misericordiam tuam viuifica me: & custodiam testimonia oris tui.

Lamed v

89. In æternum Domine verbum tuum permanet in celo.

90. In generatione & generationem veritas tua: fundasti terram, & permanet.

91. Ordinatione tua perseverat dies: quoniam omnia seruiunt tibi.

92. Nisi quod lex tua, meditatio mea est: tunc forte periissem in humilitate mea.

93. In æternum non obliuiscar iustificationes tuas: quia in ipsis viuificasti me.

94. Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam iustificationes tuas exquisiui.

95. Me expectauerunt peccatores ut perderent me: testimonia tua intellexi.

96. Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

Mem v

97. Quomodo dilexi legem tuam Domine! tota die meditatio mea est.

98. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

99. Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua, meditatio mea est.

100. Super senes intellexi: quia mandata tua quæsiui.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos: ut custodiam verba tua.

102. A iudiciis tuis non declinaui: quia tu legem posuisti mihi.

103. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!

104. A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

Nun v

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum: & lumen semitis meis.

106. Iuravi, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.

107. Humiliatus sum usquequaque Domine: viuifica me secundum verbum tuum.

108. Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & iudicia tua doce me.

109. Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus.

110. Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui.

111. Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.

112. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.

Samech v

113. Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

114. Adiutor & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperaui.

115. Declinate à me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.

116. Suscipe me secundum eloquium tuum, & viuifica me: & non confundas me ab expectatione mea.

117. Adiuua me, & saluus ero: & meditabor in iustificationibus tuis semper.

118. Spreuisti omnes discedentes à iudiciis tuis: quia Iustitiis (vet. Di. o. c. l.)

Pfal.

iniusta cogitatio eorum.

119. **D** Præuaricantes reputavi omnes peccatores terra: ideo dilexi testimonia tua.

120. **D** Cõfige timore tuo carnes meas: à iudiciis enim tuis timui.

Ain y

121. **y** Feci iudicium & iustitiam: nõ tradas me calūniantibus me.

122. **y** Suscipe seruum tuum in bonū: non calumniatur me superbi.

123. **y** Oculi mei defecerunt in salutare tuū: & in eloquium iustitiæ tuæ.

124. **y** Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam: & iustificationes tuas doce me.

125. **y** Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua.

126. **y** Tempus faciendi Domine: dissipauerūt legem tuam.

127. **y** Ideo dilexi mandata tua super aurū & topaziõ.

128. **y** Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

Phe d

129. **d** Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.

130. **d** Declaratio sermonū tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.

131. **d** Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desyderabam.

132. **d** Aspice in me, & miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum.

133. **d** Gressus meos dirige secundum eloquium tuū: & non dominetur mei omnis iniustitia.

* & (vet. D. l. o. v. su. Ge. l. ar. 134.

d Redime me à calumniis hominum: vt custodiam mandata tua.

135. **d** Faciem tuam illumina super seruum tuum: & doce me iustificationes tuas.

136. **d** Exitus aquarum deduxerūt oculi mei: quia nõ custodierunt legem tuam.

Sade y

137. **y** Iustus es Domine: & rectum iudicium tuum.

138. **y** Mādasti iustitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis.

139. **y** Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei.

140. **y** Ignitum eloquium tuum vehementer: & seruus tuus dilexit illud.

141. **y** Adolescentulus sum ego & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus.

142. **y** Iustitia tua, iustitia in æternū: & lex tua veritas.

143. **y** Tribulatio & angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est.

144. **y** Aequitas testimonia tua in æternum: intellectum da mihi, & viam.

Coph p

-vet. Ge. l. v. m. 145.

p Clamaui in toto corde meo, exaudi me Domine: iustificationes tuas requiram.

* & (vet. D. l. o. v. su. Ge. l. ar. 146.

p Clamaui ad te, saluum me fac: vt custodiā mandata tua.

-vet. D. l. o. v. su. Ge. l. ar. 147.

p Præueni in maturitate, & clamaui: quia in verba tua supersperaui.

148. **p** Præuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia tua.

149. **p** Vocem meam audi secundum misericordiam tuam Domine: & secundū iudicium tuum viuifica me.

* iniquè (vet. Ge. l. ar. 150.

p Appropinquauerunt persequentes me iniqui-

tati: à lege autem tua longè facti sunt.

151. **p** Propè es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas.

152. **p** Initio cognoui de testimoniis tuis quia in æternum fundasti ea.

Res 7

153. **7** Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.

154. **7** Iudica iudicium meum, & redime me: propter eloquium tuum viuifica me.

155. **7** Longè à peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.

156. **7** Misericordiæ tuæ multæ Domine: secundum iudicium tuum viuifica me.

157. **7** Multi qui persequuntur me, & tribulant me, à testimoniis tuis non declinaui.

158. **7** Vidi præuaricantes, & tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt.

159. **7** Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in misericordia tua viuifica me.

160. **7** Principium verborum tuorū veritas: in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ.

* & (vet. D. l. o. v. su. Ge. l. ar. 161.

Sin w

161. **w** Principes persecuti sunt me gratis: & à verbis tuis formidauit cor meum.

162. **w** Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa.

163. **w** Iniquitatem odio habui, & abominat' sum: legem autem tuam dilexi.

164. **w** Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ.

165. **w** Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scandalum.

166. **w** Expectabam salutare tuum Domine: & mandata tua dilexi.

167. **w** Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer.

168. **w** Seruaui mandata tua & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

Thau n

169. **n** Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.

170. **n** Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundum eloquium tuum eripe me.

171. **n** Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me iustificationes tuas.

172. **n** Pronuntiabit lingua mea eloquiū tuum: quia omnia mandata tua æquitas.

173. **n** Fiat manus tua vt saluet me: quoniam mandata tua elegi.

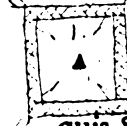
174. **n** Concupiui salutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea est.

175. **n** Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.

176. **n** Erraui sicut ouis quæ periit: quære seruū tuū, quia mandata tua non sum oblitus.

Canticum graduum.

c x i x. Heb. 120.

D Dominum cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me.

Domine libera animā meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa.

3. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?

4. Sagittæ potētis acutæ, cū carbonibus desolatoriis.

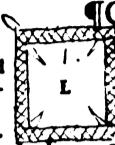
5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitauit cum habitantibus Cedar: multum in-

Cõuenit hic psal. mus argumēto psal. x i i, qui precationē Davidis cõtinet, qui persequeretur eum Saul, cõtra venenatæ linguae sc̄scinum.

cola fuit anima mea.

b. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cū loquebar illis, impugnabant me gratis.

Heb. 121. Afflictus animus leuans oculos ad Deū cū multa fiducia, vt Iosaphat. 2. par. 20. c.

Canticum graduum. c x x.
Leuau oculos meos in mōtes ynde ueniet auxilium mihi.
Auxilium meum à Domino qui fecit cælum & terram.

3. Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.

4. Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel.

5. Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam.

6. Per diem sol non uret te: neque luna per noctem.

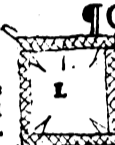
custodit (fut. temp. Vet. Di. o. Ge. ar.

7. Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.

8. Dominus custodiat introitū tuum & exitum tuū, ex hoc nunc & vsque in seculum.

Heb. 122.

Collocata arca in Sio, hortatur Dauid Israelitas vt eū locū Deo dicatū rite frequentēt. Primis uersibus declarat uota sanctorū cū pietū uenire in piorum confortiū. sequētib' arbor eorum erga inaurationem ecclesie Christi.

Canticum graduum. c x x i.
L Etatus sum in his quæ dicta sunt mihi, In domum Domini ibimus, Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Ierusalem.

3. Ierusalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio eius in idipsum.

4. Illuc enim ascēderunt tribus, tribus Domini: testimonium Israel, ad cōfiteūdū nomini Domini.

5. Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid.

6. Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem: & abundantia diligentibus te:

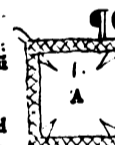
7. Fiat pax in uirtute tua: & abundantia in turribus tuis.

8. Propter fratres meos & proximos meos loquebar pacem de te:

9. Propter domum Domini Dei nostri quæ siui bona tibi.

Heb. 123.

Oratio piorum: deprecantiū Deū vt eos liberet à periculis. Hunc psalmum Dauid composuisse uidetur insite bello Ammonitarū.

Canticum graduum. c x x i i.
A De te leuau oculos meos, qui habitas in cælis.

3. Ecce, sicut oculi seruorū in manibus dominorum suorum,

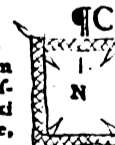
4. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.

5. Miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione,

6. Quia multū repleta est anima nostra: opprobriū abundantibus, & despectio superbis.

Heb. 124.

Gratiarū actio pro salute quam Deus cōtulit Israelitis in maximo discrimine, nimirum bello Ammonitico.

Canticum graduum Dauid. c x x i i i.
N Ipsi quia Dominus erat in nobis, dicat nūc Israel, nisi quia Dominus erat in nobis,

3. Cum exurgerēt homines in nos, forte uos deglutissent nos:

4. Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos.

5. Torrentē pertransiuit anima nostra: forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.

6. Benedictus Dominus, qui nō dedit nos in captiōnem dentibus eorum.

7. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uentantium:

8. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.

9. Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.

Canticum graduum. c x x i i i i.
Vt confidunt in Domino, sicut mōs Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Ierusalem.

Heb. 125. Deus fidentes sibi, nunquam derelinquit.

2. Mōtes in circuitu eius: & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc & vsque in seculum.

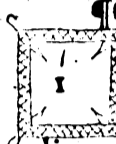
3. Quia non relinquet Dominus uirgam peccatorū super sortem iustorum: vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.

4. Benefac Domine bonis & rectis corde.

5. Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israel.

Auertit Deus à peccatis.

Impiorū perditio. Obligationes (Vet.

Canticum graduum. c x x v.
I N conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati: Tūc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione.

Heb. 125. Liberatio ex captiuitate Babylonica, diaboli, peccati & mortis: uide summa letitia.

3. Tūc dicent inter Gētes, Magnificauit Dominus facere cum eis.

4. Magnificauit Dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.

5. Conuerte Domine captiuitatem nostrā, sicut torrens in Austro.

6. Qui seminant in lachrymis, in exultatione metēt.

7. Euntes ibant & flebant, portantes semina sua.

8. Venientes autem uenient cum exultatione, portantes manipulos suos.

Fideles sequitur crux, ducens ad gloriam.

Canticum graduum Salomonis. c x x v i.
N Ipsi Dominus ædificauerit domum, in uanum laborauerunt qui ædificant eam: Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam.

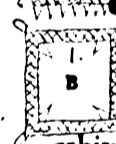
Heb. 127. Sine Dei benivolentia & auxilio, frustra esse omnē conatum.

3. Vanum est uobis ante lucē surgere: surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris.

4. Cum dederit dilectis suis somnum: ecce, hæreditas Domini, filii: merces, fructus uentris.

5. Sicut sagittæ in manu potentis: ita filii excussorū.

6. Beatus uir qui impleuit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

Canticum graduum. c x x v i i.
B Eati omnes qui timent Dominū, qui ambulabunt in uis eius: Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit.

Heb. 128. Beatus do timētis Deū in laboribus mansuum.

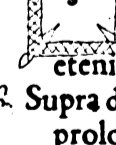
3. Vxor tua sicut uitis abundās in lateribus domus tuæ.

4. Filii tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ.

5. Ecce sic benedicetur homo qui timet Dominū.

6. Benedicat tibi Dominus ex Sion: & uideas bona Ierusalem omnibus diebus uitæ tuæ:

7. Et uideas filios filiorū tuorum, pacē super Israel.

Canticum graduum. c x x v i i i.
S A Epe expugnauerūt me à iuuetute mea, dicat nūc Israel, Sæpe expugnauerūt me à iuuetute mea: etenim non potuerunt mihi.

Heb. 129. Ostendit impios nō prauales pios, sed tādē perituros pios saluis.

3. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem suam.

4. Dominus iustus concidet ceruices peccatorū: confundantur & conuertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.

5. Fiant sicut foenum tectorū, quod priusquam euellatur exaruit:

6. De quo non implebit manum suam qui metit, &

concidit (Vet. Di. o.

implebit (Vet. Ge. ar.

Pfal.

sinum suum qui manipulos colligit.

1. Et non dixerunt qui prateribant, Benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini.

Heb. 130. clamor oppres- si & afflicti supra modum.

¶ Canticum graduum. c x x i x.

1. E profundis clamaui ad te Domine: Domine exaudi vocem meam:

2. Fiant aures tuæ intendent in vocē deprecationis meæ.

3. Si iniquitates obseruaueris Domine: Domine quis sustinebit?

vide in promissiones Dei erigitur.

4. Quia apud te propitiatio est: & propter legem tuā sustinui te Domine.

5. Sustinuit anima mea in verbo eius: sperauit anima mea in Domino

6. A custodia matutina vsque ad noctem: speret Israel in Domino.

7. Quia apud Dominum misericordia: & copiosa apud eum redemptio.

8. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

Heb. 131. Docet suo exemplo David modesti, & humiliter de se sentire.

¶ Canticum graduum David. c x x x.

1. Omine nō est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei:

2. Neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me.

Tentationibus deprimitur homo.

3. Si nō humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam:

4. Sicut ablactat⁹ est super matre sua, ita retributio in anima mea.

spe.

5. Speret Israel in Domino, ex hoc nunc & vsque in seculum.

Heb. 132.

¶ Canticum graduum. c x x x i.

1. Ememento Domine David, & omnis mansuetudinis eius,

2. Sicut iurauit Domino, votū vouit Deo Iacob:

describit studiū suū David, quo cupiuit tēplum Domino edificare. 2. reg. 7. quod tū nō edificauit alter decernēte Domino. Canit⁹ præterea sibi oraculo indicatū, sion selem fore domus Domini. i. eccles. 1. & regni æterni Christi.

3. Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascēdero in lectum strati mei,

4. Si dederō somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem,

5. Et requiem temporibus meis: donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.

6. Ecce audiuiamus eam in Ephratha: inuenimus eā in campis syluæ.

tabernacula (pl. nu. Ve. Di. Ge. l.

7. Introibimus in tabernaculū eius: adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius.

1. Paral. 6. g.

8. Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.

9. Sacerdotes tui induantur iustitiā: & sancti tui exultent.

10. Propter David seruum tuum, nō auertas faciem Christi tui.

De Christo promissio. 1. Reg. 7. c. luc. 1. c. 28. a. c.

11. Iurauit Dominus David veritatē, & non frustrabitur eum, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

12. Si custodierint filii tui testamentū meum, & testimonia mea hæc quæ docebo eos:

13. Et filii eorum vsque in seculum sedebūt super sedem tuam.

14. Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi.

15. Hæc requies mea in seculum seculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam.

16. Viduam eius benedicēs benedicam: pauperes eius faturabo panibus.

17. Sacerdotes eius induam salutaris: & sancti tui exultatione exultabunt.

18. Illuc producam cornu David, paraui lucernam Christo meo.

Luc. 1. g. mal. 3. illic (Ver. Di. Ge. Lar.

19. Inimicos eius induā confusione: super ipsum autem effloreat sanctificatio mea.

Luc. 1. b.

¶ Canticum graduum David. c x x x i i.

1. Ecce quā bonum & quā iucundū habitare fratres in vnum:

2. Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron,

Heb. 133. cōcordia fratrum iherosolimitanorum, eorum Dei colentium, commendatur.

3. Quod descendit in oram vestimēti eius: sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

4. Quoniā illic mandauit Dominus benedictionē, & vitam vsque in seculum.

¶ Canticum graduum. c x x x i i i.

1. Ecce nunc benedicite Domino omnes serui Domini,

2. Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri,

Heb. 134. Cohæret sententia cum superiori, psalmo. q. d. cū Dominus fuerit illis qui colunt eum, inicitiam agite, laudate, &c.

3. In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Domino.

4. Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram.

¶ Hallelu-ia. c x x x i i i i.

1. Audate nomē Domini, laudate serui Domini,

2. Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

Heb. 135. Inuitamur ad celebrandū Dominum ex contemplatione potētiæ & bonitatis eius.

3. Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini eius, quoniam suaue est.

4. Quoniam Iacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem sibi.

5. Quia ego cognoui quod magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus diis.

6. Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis.

7. Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluuiam fecit.

Ierem. 10. c.

8. Qui producit ventos de thesauris suis: qui percussit primogenita Aegypti ab homine vsque ad pecus.

Exod. 12. d.

9. Emisit signa & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonem, & in omnes seruos eius.

10. Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes,

Nume. 22. e. g.

11. Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Basan, & omnia regna Chanæan.

12. Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatē Israel populo suo.

Iosue 24. c.

13. Domine nomē tuum in æternum: Domine memoriale tuū in generationem & generationē.

Deus æternus

14. Quia iudicabit Dominus populum suū, & in seruis suis deprecabitur.

15. Simulachra Gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum.

idola vana.

16. Os habent, & non loquētur: oculos habent, & nō videbunt.

sapient. 14. d.

17. Aures habent, & non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.

18. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

19. Domus Israel benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.

Exhortatio ad Dei laudem.

20. Domus Leui benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.

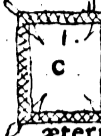
21. Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Ierusalem.

Heb. 136.

Inhortatio ad laudandā Dei æternā misericordiam, quā suis operibus testat' est, & testatur.

Hallelu-ia.

C X X X V.

Confitemini Domino quoniā bonus: quoniam in æternum misericordia eius. Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum misericordia eius.

3. Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius.

4. Qui facit mirabilia magna solus: quoniā in æternum misericordia eius.

Gene. 1. Qui fecit cælos in intellectu: quoniā in æternum misericordia eius.

1. Qui firmavit terram super aquas: quoniā in æternum misericordia eius.

1. Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternū misericordia eius.

8. Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia eius.

9. Lunam & stellas, in potestatem noctis: quoniā in æternum misericordia eius.

Exod. 11. d. 10. Qui percussit Aegyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia eius.

Exod. 13. d. 11. Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia eius.

12. In manu potenti & brachio excelso: quoniam in æternum misericordia eius.

13. Qui diuisit Mare-rubrum in diuisiones: quoniam in æternum misericordia eius.

14. Et eduxit Israel per medium eius: quoniā in æternum misericordia eius.

Exod. 14. g. 15. Et excussit Pharaonem & virtutem eius in Mari-rubro: quoniam in æternū misericordia eius.

16. Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia eius.

17. Qui percussit reges magnos: quoniam in æternū misericordia eius.

Num. 11. c. 18. Et occidit reges fortes: quoniam in æternum misericordia eius.

19. Schon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum misericordia eius.

Num. 21. g. 20. Et Og regem Basan: quoniam in æternum misericordia eius.

Iosue 12. c. 21. Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniā in æternum misericordia eius.

22. Hæreditatem Israel seruo suo: quoniam in æternum misericordia eius.

23. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternum misericordia eius.

24. Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniā in æternum misericordia eius.

25. Qui dat escam omni carni: quoniam in æternum misericordia eius.

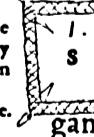
26. Confitemini Deo cæli: quoniam in æternum misericordia eius.

27. Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius.

Heb. 137.

Quam luctuosum fuerit Israelis exiliū Babylonici, hic ostenditur. - Vet. Di. & V. Ge. Iar.

Psalms David propter Ieremiā. C X X X V I.

Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sio: In salicibus in medio eius suspēdimus organa nostra:

3. Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum,

4. Et qui abduxerunt nos, Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

5. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

6. Si oblitus fuero tui Ierusalē, obliuioni detur dextera mea.

7. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui,

8. Si non proposuero Ierusalem in principio lætitiæ meæ.

9. Memor esto Domine filiorum Edom, in die Ierusalem:

10. Qui dicunt, Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.

11. Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

12. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram.

Idamæorum interitus.

Babyloniorum ruina.

Esa. 13. c. Tuos (Vet. Di. o. Ge. Iar. Su.)

Heb. 138.

Affirmat David se laudaturū Deū cuius beneficio ad regiam dignitatem sit euectus, sublato Saule.

Ipsi David. C X X X V I I.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.

In conspectu angelorum psallam tibi: adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo

3. Super misericordia tua & veritate tua: quoniam magnificasti super omne, nomen sanctum tuū.

4. In quacunque die inuocauero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.

5. Confiteatur tibi Domine omnes reges terræ, quia audierunt omnia verba oris tui:

6. Et cantent in viis Domini: quoniā magna est gloria Domini.

7. Quoniam excelsus Dominus: & humilia respicit, & alta a longe cognoscit.

8. Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & saluum me fecit dextera tua.

9. Dominus retribuet pro me: Domine misericordia tua in seculum, opera manuum tuarum ne despicias.

In finem psalmus David. C X X X V I I I.

Domine, probasti me, & cognouisti me: tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam.

2. Intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meam & funiculum meum inuestigasti.

3. Et omnes vias meas præuidisti: quia nō est sermo in lingua mea.

4. Ecce Domine tu cognouisti omnia, nouissima & antiqua tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.

5. Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.

6. Quò ibo à Spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam?

7. Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

8. Si sumptero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris:

9. Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.

10. Et dixi, Forsitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in deliciis meis.

11. Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.

12. Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de utero matris meæ.

Heb. 139.

Coram Deo iudice negat se regnū Saulis affectare: & odiū in Doeg, & alios adulatorum confitetur, iustum odium quidem propter impietatem ipsorum. magnifice interim disserit de prouidentia Dei circa singulos homines.

Deus ubique præsens. Amos 9. a.

Nemo occultari potest Deo.

Pfal.

- 13. Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognosce[n]t nimis.
- 14. Non est occultatum os meum à te quod fecisti in occulto: & substātia mea in inferiorib[us] terræ.
- 15. Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, & nemo in eis.
- 16. Mihi autē nimis honorificati sunt amici tui De[us]: nimis confortatus est principatus eorum.
- 17. Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabūtur: exurrexi, & adhuc sum tecum.
- 18. Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum declinate à me,
- 19. Quia dicitis in cogitatione, accipient in vanitate ciuitates suas.
- 20. Nonne qui oderunt te Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam?
- 21. Perfecto odio oderā illos: inimici facti sunt mihi. Proba me De[us], & scito cor meum: interroga me, & cognosce semitas meas:
- 22. Et vide si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

Heb. 140. Precatio Dauidis in persecutio[n]e Saulis, vt non dolis Do[mi]ni & delationib[us] aliorū opprimatur, sed potius autu[m] si occidant, cum sint incurabiles. Rom. 3. b. 5. 13. b. Lingua sua (Vet. M. Di. o. Ge. l. 4.

In finem, Psalmus Dauid. cxxxix. Ripe me Domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me: Qui cogitauerunt iniquitates in corde, tota die constituebant prælia.

Acuerunt linguas suas sicut serpentes: venenum aspidum sub labiis eorum.

Custodi me Domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.

- 1. Qui cogitauerunt supplantare gressus meos: absconderunt superbi laqueum mihi:
- 2. Et funes extenderunt in laqueum, iuxta iter scandalum posuerunt mihi.
- 3. Dixi Domino, Deus meus es tu: exaudi Domine vocem deprecationis meæ.
- 4. Domine Domine virtus salutis meæ: obumbrasti super caput meum in die belli.
- 5. Ne tradas me Domine à desiderio meo peccatori: cogitauerunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur.
- 6. Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos.
- 7. Cadent super eos carbones: in ignem deiicies eos, in miseris non subsistent.
- 8. Vir linguosus non dirigetur in terra: virum iniustum mala capient in interitu.
- 9. Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis, & vindictam pauperum.
- 10. Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

Heb. 141. Rursū orat Dauid, ne Saulis persecutio[n]ibus ita frangatur, vt loquatur, aut tentet aliquid turpe: deinde vt discrimina tollantur oppressis impijs.

Psalmus Dauid. cxli. Domine clamaui ad te, exaudi me: intēde voci meæ, cum clamaero ad te. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

- 1. Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.
- 2. Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis,
- 3. Cum hominibus operantibus iniquitatem: & nō communicabo cum electis eorum.
- 4. Corripiet me iustus in misericordia, & increpa-

bit me: oleum autem peccatoris nō impinguet caput meum.

- 5. Quoniā adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum: absorpti sunt iuncti petre iudices eorum.
- 6. Audient verba mea quoniā potuerunt: sicut crassitudo terræ erupta est super terram.
- 7. Dissipata sunt ossa nostra secus infernum: quia ad te Domine, Domine oculi mei, in te speraui, non auferas animam meam.
- 8. Custodi me à laqueo quem statuerunt mihi: & à scandalis operantium iniquitatem.
- 9. Cadent in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

Intellectus Dauid, cum esset in spelunca oratio.

Oce mea ad Dominū clamaui, voce meā ad Dominum deprecatus sum: Effundo in conspectu eius orationē meā, & tribulationem meam ante ipsum pronūtio.

- 10. In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognouisti semitas meas,
- 11. In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueū mihi.
- 12. Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognosceret me.
- 13. Perii fuga à me: & non est qui requirat animam meam.
- 14. Clamaui ad te Domine, dixi, Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium.
- 15. Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.
- 16. Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.
- 17. Educ de custodia animam meam, ad confitendū nomini tuo: me expectāt iusti, donec retribuās mihi.

Psalmus Dauid, quando persequeretur eum Absalom filius eius.

Domine exaudi orationem meam: aurib[us] percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua iustitia.

- 1. (Et non intres in iudiciū cum seruo tuo: quia nō iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.)
- 2. Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terra vitam meam:
- 3. Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi, & anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.
- 4. Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.
- 5. Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi:
- 6. Velociter exaudi me Domine, defecit spirit[us] me[us].
- 7. Non auertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.
- 8. Auditam fac mihi mane misericordiam tuā: quia in te speraui.
- 9. Notam fac mihi viam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.
- 10. Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.
- 11. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectā: propter nomen tuum Domine viuificabis me, in æquitate tua

Reg. 14. Heb. 142. Petie eripi è captis discrimine, simul docem quid agendam sit plus in periculo.

Reg. 17. Heb. 143. Eludē argumētū psalmi cū superiore. Oratio enim est Dauidis delitescētis in spelunca.

Recordatus misericordiarū Dei in sanctos, petie auxiliū in sūe.

Petie doceri à Deo.

13. Educes de tribulatione animam meam: & in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos.
 14. Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego seruus tuus sum.

- Vet. Di. o. Ge. l. ar. M. V. B.

Heb. 144. ¶ Psalmus David aduersus Goliath. CXLIII.

Gratiarum actio pro felicissimo statu regni Iſraelici, sublato saule & domitis philistinis.

Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad praelium, & digitos meos ad bellum.

Tabdit (Vet. M. 3)

Misericordia mea & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus:

Protektor meus, & in ipso speraui: qui subdis populum meum sub me.

Domine quid est homo, quia innotuisti ei: aut filius hominis, quia reputas eum?

Homo vanitati similis factus est: dies eius sicut umbra prætereunt.

Domine inclina cælos tuos, & descende tange montes, & fumigabunt.

Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.

Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum:

Quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.

Deus canticum nouum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.

Salus regum & victoria à Deo. dat (Vet. Di. 6) redemit David seruum suum (Vet. Di. o.)

Quidam salutem regibus: qui redemisti David seruum tuum de gladio maligno: eripe me,

Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis:

Quorum filii sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua,

Filiæ eorum compositæ: circumornatæ ut similitudo templi.

Præptuariorum eorum plena: eructantia ex hoc in illud.

Oves eorum foetoræ, abundantes in egressibus suis: boues eorum crassæ.

Non est ruina maceriarum, neque transitus, neque clamor in plateis eorum.

Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus cuius Dominus Deus eius.

Heb. 145. Laus Dei est à virtutibus & operibus ipsius: à quo ut omnia sunt condita, ita conseruantur & gubernantur ab eo.

¶ Laudatio ipsi David. CXLIII.

Benedicam te Deus meus Rex: & benedicam nomini tuo in seculum, & in seculum seculi.

Per singulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in seculum, & in seculum seculi.

Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non est finis.

Generatio & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam pronuntiabunt:

Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur, & mirabilia tua narrabunt:

Et virtutem terribilium tuorum dicent, & magnitudinem tuam narrabunt.

Memoriâ abundantis suauitatis tuæ eructabunt: & iustitia tuæ exultabunt.

Miserator & misericors Dominus: patiens & misericors.

Suauis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.

Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi:

Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur: Ut notâ faciant filiis hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiam regni tui.

Regnum tuum regnum omnium seculorum: & dominatio tua in omni generatione & generatione.

Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos.

Oculi omnium in te sperant Domine: & tu das escam illorum in tempore opportuno.

Aperisti tuam manum: & implesti omne animal benedictione.

Iustus Dominus in omnibus viis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum: omnibus inuocantibus eum in veritate.

Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.

Custodit Dominus omnes diligentes se: & omnes peccatores disperdet.

Laudationem Domini loquetur os meum: & benedicat omnis caro nomini sancto eius in seculum, & in seculum seculi.

¶ Halleluia. Aggæi & Zachariæ. CXLIV.

Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quandoiu fuero.

Nolite confidere in principibus: neque in filiis hominum, in quibus non est salus.

Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in Domino Deo ipso: qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt.

Qui custodit veritatem in seculum, facit iudicium iniuriarum patientibus: dat escam esurientibus.

Dominus soluit compeditos: Dominus illuminat cæcos.

Dominus erigit elisos: Dominus diligit iustos.

Dominus custodit aduenas, pupillum & viduam suscipiet: & vias peccatorum disperdet.

Regnabit Dominus in secula Deus tuus Sion, in generatione & generationem.

¶ Halleluia. CXLV.

Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus Deo nostro: sit iucunda decoraque laudatio.

Ædificans Ierusalem Dominus: dispersiones Iſraelis congregabit.

Qui sanat contritos corde: & alligat contritiones eorum.

Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocans.

Magnus Dominus noster, & magna virtus eius: & sapientiæ eius non est numerus.

Suscipiens mansuetos Dominus: humilias autem peccatores usque ad terram.

Præcinit Dominus in confessione: psallite Deo nostro in cithara,

Qui operit cælum nubibus, & parat terræ pluuiam.

Qui producit in montibus foenum, & herbam seruituti hominum.

Qui dat iumentis escam ipsorum: & pullis coruorum inuocantibus eum.

Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibiis viri beneplacitum erit ei:

Beneplacitum est Domino super timetes eum, &

- Vet. Di. o. Ge. af.

Inuocantes Deum exaudientur.

Laus Deo.

Heb. 146. Cõuenit cõ psalmo 118. & 144. vt sic gratiarum actio, saulis subiecta tyrannide ac Philistinorum. Docet interim in solo Deo sperari salutis sigendam. - Vet. M. Ge. l.

Act. 14. e. apoc. 14. b.

Viam (Vet. Di. o. Ge. l. ar.)

Heb. 147.

Laus Dei accommodata spei succedenda, q. e. Baby lonia reditura sint Iſraelites in patriam.

vocat. (Vet. M.)

Prouidetia Dei.

Timetes Deum.

aa. i.

in eis qui sperant super misericordia eius.

¶ Hallelu-ia.

CXLVII.

Auda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion: Quoniam confortauit feras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te.

- 3. Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti saturat te.
- 4. Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit sermo eius.
- 5. Quidat niuem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.
- 6. Mittit crystallū suam sicut buccellas: ante faciem frigoris eius quis sustinebit?
- 7. Emitteret verbum suum, & liquefaciet ea: flabit spiritus eius, & fluent aquæ.
- 8. Qui annuntiat verbū suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israel.
- 9. Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit eis. Hallelu-ia.

¶ Hallelu-ia.

CXLVIII.

Audate Dominum de cælis: laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius.

- 3. Laudate eum sol & luna: laudate eum omnes stellæ & lumen.
- 4. Laudate eum cæli cælorum: & aquæ omnes quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini.
- 5. Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mādauit, & creata sunt.
- 6. Statuit ea in æternum & in seculum seculi: præceptum posuit, & non præteribit.
- 7. Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyssi:
- 8. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarū, quæ faciunt verbum eius:
- 9. Montes & omnes colles, ligna fructifera, & omnes cedri.
- 10. Bestiæ, & vniuersa pecora, serpentes, & volucres pennatæ:

11. Reges terræ, & omnes populi, principes, & omnes iudices terræ:

12. Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus, laudēt nomen Domini: quia exaltatum est nomen eius solius.

13. Confessio eius super cælum & terram: & exaltauit cornu populi sui.

14. Hymnus omnibus sanctis eius: filiis Israel populo appropinquanti sibi. Hallelu-ia.

¶ Hallelu-ia.

CXLIX.

Antate Domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum. Lætetur Israel in eo qui fecit eum: & filii Sion exultent in rege suo.

3. Laudēt nomen eius in choro, in tympano & psalterio psallant ei:

4. Quia beneplacitum est Domino in populo suo, & exaltauit mansuetos in salutem.

5. Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.

6. Exultationes Dei in gutture eorum, & gladii accipites in manibus eorum:

7. Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis:

8. Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis:

9. Ut faciant in eis iudiciū conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius. Hallelu-ia.

¶ Hallelu-ia.

CL.

Audate Dominum in sanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius.

Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum secundū multitudinē magnitudinis eius.

3. Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psalterio & cithara.

4. Laudate eum in tympano & choro: laudate eum in chordis & organo.

5. Laudate eum in cymbalis benesonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis: omnis spiritus laudet Dominum. Hallelu-ia.

Potētia verbi Dei describitur, & regnum Dei in terris.

Is etiā psalmus videtur accommodatus restitutioni Babylone, siue ante captiuitatem, siue in captiuitate compositus sit, sed de veræ liberationi per Christum com- petit. Daniel. 3. c. - Vet. Di. o. V. Ge. ar. l.

Deum prædicat ob liberationē Israelis, verum vt psalmus conueniat victorie Christi de vniuerso mundo: præsertim quōdo superatis vniuersis hostibus, in fine mudi solida pax dabitur populo sanctorum. - filii (Vet. Gear. l. Di. o. V. in salute. (Vet. Di. o. Exultationes (Vet. Gear.

Laus Dei ex hilarari per spiritū sanctū corde.

HIERONYMI PRÆFATIO IN LIBROS SALOMONIS.

LONGA epistola quos iungit sacerdotium: imò charta non diuidat quos CHRISTI necit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariā, Malachiam quos poscitis, scripsissem si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquū sit, me vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquā, præter vos, obnoxius sim. Itaque longa & grotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, מְשָׁלִים, quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat: מְשָׁלִים, quem Græce Ecclesiasten, Latine concionatorem possumus dicere: שִׁיר הַחַיִּים, quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertue & Parnætos Iesu filii Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: vt similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coequaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobix, & Machabzorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hæc duovolumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Sicut sanè Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissimæ commendata testæ, suum saporem seruauerint.

Liber Prouerbiorum, quem Hebræi Misle appellant.

CAP. I.

Vis & usus verbi
Dei.

ARABOLAE Salomonis filii David regis Israel ad sciendam sapientiam & disciplinam, ad intelligenda verba prudentiae, & suscipiendam eruditionem doctrinae, iustitiae, & iudicium, & æquitatem: vt detur paruulis a-

-Vet. Di. o. l. v.

stutia, & adolescenti scientia & intellectus. Audiens sapiens, sapietior erit: & intelligens, gubernacula possidebit. Animaduertet parabolam & interpretationem, verba sapientum, & ænigmata eorum. Timor Domini, principium sapientiae. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuae: vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiamur sanguini, abscondamus tendiculas contra infantem frustra: deglutiamus eum sicut infernus viuente, & integrum quasi descendente in lacum. Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis. Sortem mitte nobiscum, marsupium vnum sit omnium nostrum. Fili mi ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum a semitis eorum. Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant vt effundat sanguinem. Frustra autem iacitur rete ante oculos pennatorum. Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, & moliantur fraudes contra animas suas. Sic semitae omnis auari, animas possidentium rapiunt. Sapientia foris praedicat, in plateis dat vocem suam: in capite turbarum clamat, in foribus portarum vrbis profert verba sua, dicens, Vtque quo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quae sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt scientiam. Conuertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea. Quia vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subfannabo, cum vobis id quod timebatis aduenierit. Cum irruerit repentina calamitas, & interit quae si tempestat ingruerit: quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non inuenient me: eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint, nec acquieverint consilio meo, & detraxerint vniuersam correptionem meam. Comedet igitur fructus viae suae, suisque consiliis saturabuntur. Aversio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Qui autem me audierit, absque terrore requiescet, & abundantiam perfruetur timore malorum sublato.

CAP. II.

Illi mi, si susceperis sermones meos, & mandata mea absconderis penes te, vt audiat sapientiam auris tua: inclina cor tuum ad

cognoscendam prudentiam. Si enim sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiae: si quaesieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam: tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei inuenies. quia Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia & scientia. Custodiet rectorum salutem, & proteget gradietes simpliciter, seruans semitas iustitiae, & vias sanctorum custodiens. Tunc intelliges iustitiam & iudicium, & æquitatem, & omnem semitam bonam. Si intrauerit sapientia cor tuum, & scientia animae tuae placuerit: consilium custodiet te, & prudentia seruat te, vt eruaris a via mala, & ab homine qui peruersa loquitur, qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas: qui laetantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis: quorum viae peruersae sunt, & infames gressus eorum. Vt eruaris a muliere aliena, & ab extranea quae molliet sermones suos, & relinquit ducem pubertatis suae, & pacti Dei sui oblita est. inclinata est enim ad mortem domus eius, & ad inferos semitae ipsius. omnes qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent semitas vitae. Vt ambules in via bona: & calles iustorum custodias. Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanent in ea. Impii vero de terra perdentur: & qui inique agunt, auferentur ex ea.

CAP. III.

Illi mi, ne obliuiscaris legis meae, & praecipua mea cor tuum custodiat. Longitudinem enim dierum, & annos vitae, & pacem apponent tibi. Misericordia & veritas te non deserant, circunda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui: & inuenies gratiam & disciplinam bonam coram Deo & hominibus. Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiae tuae. In omnibus viis tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos. Ne sis sapiens apud te ipsum: time Deum, & recede a malo. sanitas quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum.

Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da pauperibus: & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt. Disciplinam Domini, fili mi, ne abiicias: nec deficias cum ab eo corripis. quem enim diligit Dominus, corripit: & quasi pater in filio complacet sibi. Beatus homo qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia. melior est acquisitio eius negotiatione auri & argenti, primi & purissimi fructus eius. pretiosior est cum opibus sapientia: & omnia quae desiderantur huic non valent comparari. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra illius diuitiae & gloria. Via eius via pulchra, & omnes semitae illius pacificae. Lignum vitae est his qui apprehederint eam: & qui tenuerint eam, beati. Dominus sapientia fundauit terram, stabiliiuit caelos prudentia. Sapientia illius eruperunt abyssi, & nubes rore concrescunt. Fili mi, ne effluant haec ab oculis tuis. Custodi legem meam atque consilium meum: & erit vita animae tuae, & gratia faucibus tuis. tunc ambu-

aa. ii.

sapientia, scientia,
& intelligentia,
dona Dei sunt.sapientia ab im-
piorum via, & cor-
ruptione liberat,
& dirigit in viam
Dei.

-Vet. Ge. o.

Piorum vita, & im-
piorum interitus.

Iob 11. d.

Verbum afferit vi-
tam.

Deut. 8. 3.

Misericordia &
veritas.

Fiducia in Deum.

Rom. 12. d.

Timor Dei.

'Dominum. (Vet.

Compl. Di. o. l.

Ge. o.

Honoratus Deus.

tob. 4. b. luc. 14. c.

-Vet. Di. o. l. Ge.

o. l. Compl.

Correctio Dei est

laetitia ferenda.

heb. 12. b. apo. 3. d.

Sapientiae laus.

'Vetere expla-

ria Ge. o. l. Di. o.

l. legit prudent-

iam, accusatio ca-

sae: vnde consue-

tus scriptores

corrupte affluit,

per a proximam

vocalem, pro

effluit per e so-

cudam scripsisse.

'argenti, & auro

primo (Vet. Ge. l.

-Vet. Di. o. Ge. o.

l. v.

'tenuerit eam, bea-

tus. (Vet. Di. o. l.

Ge. o. l. v.

Sequitur verbum

Dei, & est con-

suetudo, omnia pipe-

ra pollicetur.

-Vet. Di. o. l. Ge.

o. l. v.

-Vet. Di. o. l. v.

-Vet. Di. o. l. v.

Illecebris pecca-
torum non ac-
quiescendum.

Esa. 59. b.

Conqueritur e
sapientia se ab
omnibus contem-
ni: & exitum con-
temptorum praedi-
cit.'cupiant. (Vet.
Ge. o.

Esa. 6. b. iere. 7. c.

Moneat sapientiam
amplectenda, quae
timore & scientia
Domini do-
cet.

labris fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget. si dormieris, nō timebis: quiesces, & suavis erit somnus tuus. ne paueas repētino terrore, & irruētes tibi potētiās impiorum. Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris. Noli prohibere benefacere eum qui potest: si vales, & ipse benefac. Nec dicas amico tuo, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi: cum statim possis dare. Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam. Ne contendas aduersus hominem frustra, cum ipse tibi nihil mali fecerit. ¶ Ne emuleris hominem iniustum, nec imiteris vias eius: quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius.

Egestas à Domino in domo impii: habitacula autem iustorum benedicentur. ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam. Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exultatio, ignominia.

C A P. I I I I.

Vdite filii, disciplinam patris, & attendite: vt sciatis prudentiā. Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquat. Nam & ego fili⁹ fui patris mei, tenellus, & vni-genitus coram matre mea: & docebat me, atque dicebat, Suscipiat verba mea cor tuum, custodi praecepta mea, & viues. Posside sapientiam, posside prudentiā: ne obliuiscaris, neque declines à verbis oris mei. Ne dimittas eam, & custodiet te: dilige eam, & conseruabit te. Principium sapientiae, posside sapientiam, & in omni possessione tua acquire prudentiam. arripe illam, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus. dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inelyta proteget te. Audi fili mi, & suscipe verba mea, vt multiplicentur tibi anni vitae. Viam sapientiae monstrabo tibi, & ducam te per semitas aequitatis: quas cum ingressus fueris, non artabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum. Tene disciplinam, ne dimittas eā: custodi illam, quia ipsa est vita tua. Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via. Fuge ab ea, nec trāseas per illam: declina & desere eam.

non enim dormiunt nisi cum malefecerint: & nō rapitur somnus ab eis nisi supplantauerint. comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt. Iustorum autem semita, quasi lux splendēs, procedit & crescit vsque ad perfectā diem. Via impiorum tenebrosa: nesciunt vbi corruant. Fili mi, auisculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuam. Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui: vita enim sunt inuentibus ea, & vniuersae carni sanitas. Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit.

Remoue à te osprauum, & detrahētia labia sint procul à te. Oculi tui recta videāt, & palpebrae tuae praecedant gressus tuos. Dirige semitas pedibus tuis, & omnes viae tuae stabiliuntur. Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram: auerte pedem tuū à malo. vias enim quae à dextris sunt, nouit Dominus: peruersae verò sunt quae à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

C A P. V.

Illi mi, attende ad sapientiam meam, & prudentiae meae inclina aurem tuam: vt custodias cogitationes, & disciplinam labia tua conseruent. Ne intenderis fallaciae mulieris.

fauus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. nouissima autē illius amara quasi absinthium, & lingua eius acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descendunt in mortē, & ad inferos gressus eius penetrant. Per semitam vitae non ambulant, vagi sunt gressus eius & inuestigabiles. Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei. Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques forib⁹ domus eius. Ne des alienis honorem tuū, & annos tuos crudeli. ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis quādo consumpseris carnes tuas & corpus tuum, & dicas, Cur de testatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meū, nec audiui vocem docentium me, & magistris non inclinaui aurē meā? Penē fui in omni malo, in medio ecclesiae & synagoga. Bibere aquā de cisterna tua, & fluēta putei tui. Deriuētur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.

Sit vena tua benedicta, & lætare cū muliere adulescentiae tuae: cerua charissima, & gratissimus hinnulus. hubera eius inebrient te in omni tempore, in amore eius delectare iugiter. Quare seduceris fili mi ab aliena, & foueris in sinu alterius? Respicit Dominus viam hominis, & omnes gressus eius considerat. Iniquitates suae capiūt impium, & funibus peccatorū suorum constringitur. Ipse morietur, quia nō habuit disciplinam, & in multitudine stultitiae suae decipietur.

C A P. V I.

Illi mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneū animam tuā, illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manū proximi tui. Discurre, festina, suscita amicū tuum: ne dederis somnū oculis tuis, nec dormitēt palpebrae tuae. Eruere quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis. Vade ad formicā opiger, & considera vias eius, & discere sapientiam: quae cū non habeat ducem, nec praceptorē, nec principem, parat in aestate cibū sibi, & congregat in messe quod comedat. ¶ Vsq̄ue quo piger dormies, quando cōsurges è somno tuo? Paululum dormies, paululū dormitabis, paululū cōferes manus tuas vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet vt fōs messis tua, & egestas lōge fugiet à te. Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tēpore iurgia seminat. huic extēplo veniet perditio sua, & subito cōteretur, nec habebit vltra medicinā. Sex sunt quae odit Dominus, & septimū detestatur anima eius, Oculos sublimes, Linguā mendacem, Manus effundentes innoxiiū sanguinem, Cor machinās cogitationes pessimas, Pedes veloces ad currendū in malū, Proferentē mendacia testē fallacē, Et eū qui seminat inter fratres discordias. Conserua fili mi, praeppta patris tui, & ne dimittas legem matris tuae. Liga eam in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Cum ambulaueris, gradientur tecum: cū dormieris, custodiant te, & euigilās loquere cum eis: (quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitae increpatio disciplinae,) Vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneae. Non concu-

ruinas (Vet. Compl.

Præcepta de charitate.

Qui non imitandi. psal. 16.

Impiorum maledictio, & piorū benedictio.

Exaltatio. (Vet. Compl.

Sapientia, cuiusque fructum, & viam quædam dicit.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

A via impiorum declinādū suadet

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

De custodia verbi Dei.

Cor.

Os.

Oculi.

Incessus. semita (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

-Hi duo versus nō legūtur in editione Complutensi.

Scortationē vitandam monet.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. B.

Stillas (Vet. Di. o. l. v. l.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Prodigalitate prohibet.

Propriis laboribus vult nos viuere. cōfy aliū impertiri.

Vxor diligendā.

A scortatione dhortatur. Job 34. c.

vias (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Sponforem instruit. manū (Vet. Compl. Di. l. Ge. o. l.

Excitatur piger ad laborem.

J. 24. d.

-Vet. Di. l. o. Ge. o. l.

-Vet. Compl.

Arguitur schismaticus, & iniquiorum author apud Deum detestabilis.

Oculi.

Lingua.

Manus.

Cor.

Pedes.

Testis falsus.

Adhortatur ad contemplationem verbi Dei, quo retrahimur à scortatione. ca (plu. na. Vet. Di. o. Ge. o. l. v. Compl.

Adultera fugienda.

piscat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. pretium enim scorti vix est vnus panis: mulier autem viri, pretiosam animam capit.

Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non comburantur platee eius? sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam. Non grandis est culpa cum quis furat' fuerit. furatur enim vt esuriem impleat animam: deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suae tradet, & liberabit se. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam: turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur. quia zelus & furor viri non parcat in die vindictae, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAP. VII.

Illi mi, custodi sermones meos, & precepta mea reconde tibi. Fili, honora Dominum, & valebis: praeter eum vero ne timueris alienum. Serua mandata mea, & viues: & legem meam quasi pupillam oculi tui. liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui. Dic sapientiae, soror mea es: & prudentiam voca amicum tuam: vt custodiat te a muliere extranea, & ab aliena quae verba sua dulcia facit. De fenestra enim domus meae per cancellos prospexi iuuenem. Et video paruulos, considero recordem iuuenem, qui transit per plateas iuxta angulum, & prope viam domus illius graditur in obscuro, ad uesperascente die, in noctis te nebris & caligine. Et ecce occurrit illi mulier ornata meretricio, praeparata ad decipiendas animas, garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumque deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens, Victimam pro salute deuoui, hodie reddidi vota mea. Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi. Intextui funibus lectulum meum, strauit tapetibus pictis ex Aegypto. Aspersi cubile meum myrrha, & aloe, & cinnamomo. Veni, inebriemur huberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies. Non est enim vir in domo sua, abiit via longissima. sacculum pecuniae secum tulit: in die plenae lunae reuersurus est in domum suam. Irretiuit eum multis sermonibus, & blanditiis laborum protraxit illum. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuius, & ignorans & nescit quod ad vincula stultus trahatur: donec transfigat sagitta iecur eius: velut si auis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animae illius agitur. Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei. Ne abstrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quiq; interfecti sunt ab ea. Via inferi domus eius, penetrantes interiora mortis.

CAP. VIII.

Vnquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam? In summis excelsisque verticibus supra viam, in medijs semitis stans, iuxta portas ciuitatis in ipsis foribus loquitur, dicens, O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Intelligite paruuli astutiam, & insipientes animaduertite. Audite, quoniam de

rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, vt recta praedicent. Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium. Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis prauum quid, neque peruersum: recti sunt intelligentibus, & aequi inuenientibus scientiam. Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligit. Melior est enim sapientia cunctis opibus pretiosissimis: & omne desiderabile, ei non potest comparari. Ego sapientia habito in consilio, & eruditus inter sum cogitationibus. Timor Domini odit malum: arrogantiam, & superbiam, & viam prauam, & os bilingue detestor. Meum est consilium & aequitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me, diligo: & qui mane vigilauerint ad me, inuenient me. Mecum sunt diuitiae & gloria, opes superbae & iustitia. Melior est enim fructus meus auro & lapide pretioso, & genimina mea argento electo. In viis iustitiae ambulo, in medio semitarum iudicii, vt ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret a principio. Ab aeterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant. Necdum montes graui mole constiterant, ante omnes colles ego parturiebar: adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terrae. Quando praeparabat caelos, aderam: quando certa lege & gyro vallabat abyssos: quando aethera firmabat fursum, & librabat fontes aquarum. quando circundabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terrae, Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore: & luens in orbe terrarum: & deliciae meae, esse cum filiis hominum. Nunc ergo filii audite me, Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abiicere eam. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostii mei. Qui me inuenierit, inueniet vitam, & hauriet salutem a Domino: qui autem in me peccauerit, laedet animam suam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem.

CAP. IX.

Sapientia aedificauit sibi domum, excidit columnas septem. Immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam. Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem, & ad moenia ciuitatis, Siquis est paruulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est, Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Relinquit infantiam, & viuite, & ambulate per vias prudentiae. Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculam generat. Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te. Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere. Principium sapientiae, timor Domini: & scientia, sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitae. Si sapiens fueris, tibi metipsum eris: si autem illudor, aa.iii.

Contagio ma. D. li.

Mochi grauius peccant, quam famelici fures.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

Exhortatio ad sapientiam & observationem preceptorum. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. ca. (plu. num. Vet. Di. l.

Sapientia, verbum Dei adhaerendum monet, B quotichnas scortorum vitium, -Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

donec illucescat dies, & fruamur cupitis amplexibus. (Vet. Di. o. l. Ge. l.

ignorat, (Vet. Ge. l. -Vet. Ge. l. Di. l.

Sapientia scilicet commendat.

-Vet. Di. l. Ge. o. Exeplar o. s. Di. legit, cunctis pretiosissimis gemmis.

vigilant (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

superba (Vet. Compl.

ambulabo, (Vet. Compl.

Sapient. g. b.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

Sapientia omnes ad se inuitat.

Timor Dei. Et. a. psal. 110. d. oculi i. b.

inuestigator malorum est, opprimetur ab eis.
Qui confidit in diuitiis suis, corruet: iusti autem quasi virens folium germinabunt.

Qui conturbat domum suam, possidebit ventos:
& qui stultus est, seruiet sapienti.

Fructus iusti lignum vitæ: & qui suscipit animas sapiens est.

1. Pet. 4. d.

¶ Si iustus in terra recipit, quanto magis impius & peccator?

CAP. XII.

¶ Vi diligit disciplinam, diligit sciētiam: qui autem odit increpationes, insipiens est.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

¶ Qui bonus est, hauriet sibi gratiam à Domino: qui autem cōfidit in cogitationibus suis, impiè agit.

Non roborabitur homo ex impietate: & radix iustorum non commouebitur.

Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus eius quæ confusione res dignas gerit.

Cogitationes iustorum, iudicia: & consilia impiorum, fraudulenta.

Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorū liberabit eos.

Verte impios, & non erunt: domus autem iustorum permanebit.

¶ Doctrina sua noscitur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.

Eccli 10. d.

¶ Melior est pauper & sufficiens sibi, quàm gloriosus & indigens pane.

Nouit iustus iumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.

Eccli 10. d.

¶ Qui operatur terram suā, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

¶ Qui suauis est in vini moderationib⁹, in suis mutationibus relinquit contumeliam.

- demoratiōnis, sic LXX.

Desiderium impii monumentum est pessimorū: radix autem iustorum proficiet.

Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugit autem iustus de angustia.

¶ De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis, & iuxta opera manuum suarū retribuetur ei.

Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiēs est, audit consilia.

Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.

Index (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

¶ Qui quod nouit loquitur, iudex iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

Est qui promittit, & quasi gladio pungitur cōscientiæ: lingua autem sapientium sanitas est.

Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, cōcinnat linguam mendacii.

Dolus, in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.

Non contristabit iustū quicquid ei acciderit: impii autem replebuntur malo.

¶ Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

Homo versutus celat scientiam: & cor insipientiū prouocat stultitiam.

Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet.

Mœror in corde viri humiliabit illum, & sermone bono lætificabitur.

¶ Qui negligit damnum propter amicū, iustus est: iter autem impiorum decipiet eos.

Non inueniet fraudulentus lucrum: & substantia

hominis erit auri pretium.

In semita iustitiæ, vita: iter autem deuium ducit ad mortem.

CAP. XIII.

¶ Ilius sapiens, doctrina patris: qui autem illosor est, non audit cum arguitur.

De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem impiorum iniqua.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. prauaricatorū (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

¶ Qui custodit os suum, custodit animā suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.

Iustitia custodit innocētis viam: impietas autem peccatorem supplantat.

¶ Est quasi diues, cum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in multis diuitiis sit.

Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ: qui autē pauper est, increpationem non sustinet.

Lux iustorum lætificat: lucerna autem impiorū extinguetur.

Inter superbos semper iurgia sunt: qui autē agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.

¶ Substantia festinata minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.

1. M. C.

Spes quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ desiderium veniens.

¶ Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurū obligat: qui autem timet præceptū, in pace versabitur.

¶ Animæ dolosæ errant in peccatis: iusti autem misericordes sunt & miserantur.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

Lex sapiētis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.

Astutus omnia agit cum consilio: qui autē fatuus est aperit stultitiam.

Nuntius impii cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.

Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinā: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.

¶ Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos qui fugiunt mala.

¶ Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.

Peccatores persequitur malum: & iustis retribuetur bona.

Bonus relinquit hæredes filios & nepotes: & custoditur iusto substantia peccatoris.

¶ Multi cibi in noualibus patrum: & alii congregantur absque iudicio.

¶ Alli (Vet. Ge. l. Di. o. l.)

¶ Qui parcit virgæ, odit filium suū: qui autem diligit illum, instanter erudit.

¶ Suz (Vet. Di. l. Ge. l.)

Iustus cōedit, & replet animā suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAP. XIII.

¶ Sapiens mulier ædificat domum suam: insipiens extructam quoque manibus destruet.

Iob 14. a.

Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicietur ab eo qui infami graditur via.

¶ Dominū (Vet. Compl.)

In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientū custodiunt eos.

¶ Vbi non sunt boues, præsepe vacuum est: vbi autē apparent plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

¶ Testis fidelis non mentietur: profert autem mendacium.

aa. iiii.

dacium dolosus testis.
 Quærit derisor sapientiam, & non inuenit: doctri-
 na prudentium facilis.
*nescito (Vet. Di. l. Ge. l.) Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiæ.
*imprudētia (Ve. V. Di. o. l. Ge. o. l.) Sapientia callidi, est intelligere viam suam: & prudentia stultorum errans.
 Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia.
B Cor quod nouit amaritudinē animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus.
*verd (Vet. Di. l. Ge. l.) Domus impiorum delebitur: tabernacula iustorum germinabunt.
 Est via quæ videtur homini iusta: nouissima autē eius deducunt ad mortem.
 Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat.
 Viis suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.
 Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.
*Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Filio doloso nihil erit boni: seruo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigitur via eius.
 Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit & confidit.
 Impatiēs operabitur stultitiam: & vir versutus odiosus est.
c Possidebunt paruuli stultitiā: & expectabunt astuti scientiam.
 Iacebunt mali ante bonos: & impii ante portas iustorum.
*est (Vet. B. M. V. Compl.) Etiam proximo suo pauper odiosus erit: amici vero diuitum multi.
 Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.
*Vet. Ge. l. Di. l. Compl. Qui credit in Domino, misericordiam diligit.
 Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.
*Vet. Ge. l. Di. l. In omni opere bono erit abundantia: vbi autē verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.
 Corona sapiētum, diuitiæ eorum: fatuitas stultorum imprudentia.
 Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.
 In timore Domini fiducia fortitudinis, & filiis eius erit spes.
D Timor Domini fōs vitæ, vt declinet à ruina mortis.
 In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.
*prudentia (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.) Qui patiens est, multa gubernatur sapientia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.
j. 17. a. Vita carnū, sanitas cordis: putredo ossū, inuidia.
*expellitur (Vet. Di. l. Ge. l.) Qui calumniatur egentē, exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis.
 In malitia sua repellitur impius: sperat autem iustus in morte sua.
*quoque (Ve. Di. o. l. Ge. o. B.) In corde prudentis requiescit sapiētia, & indoctos quosque erudiet.
 Iustitia eleuat gentem: miseros autem facit populos peccatum.
 Acceptus est regi minister intelligens: iracūdiam eius inutilis sustinebit.
 Esponsio mollis frangit iram: sermo durus suscitatur furorem.
R Lingua sapientum ornat scientiam: os fa-

tuorum ebullit stultitiam.
 In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.
 Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autē immoderata est, conteret spiritum.
 Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autē custodit increpationes, astutior fiet.
*Vet. Ge. o. Di. l. Compl. In abundanti iustitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.
 Domus iusti plurima fortitudo: & in fructibus impii conturbatio.
B Labia sapientum disseminabunt scientiā: cor stultorum dissimile erit.
Ecclesi 34. c. Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota iustorum placabilia.
 Abominatio est Domino via impii: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.
*Vet. Di. l. Ge. o. Compl. Doctrina mala deserentium viam vitæ: qui increpationes odit, morietur.
 Infernus & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?
 Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur.
j. 17. d. Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deicitur spiritus.
*quærit (præf. tē. Vet. Ge. l. Di. l.) Cor sapientis quæret doctrinam: & os stultorum pascitur imperitia.
 Omnes dies pauperis, mali: securus mens quasi iuge conuiuium.
c Melius est parū cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles.
 Melius est vocari ad olera cū charitate: quàm ad vitulum saginatum cum odio.
 Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.
*pigrorum (Vet. Compl.) Iter impiorum quasi sepes spinarum: via iustorum absque offendiculo.
 Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.
 Stultitia gaudiū stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.
 Dissipantur cogitationes vbi non est cōsiliū: vbi verò sunt plures consiliiarii, confirmantur.
 Lætatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.
 Semita vitæ super eruditum, vt declinet de inferno nouissimo.
D Domum superbōrum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.
 Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.
*Vet. Cōpl. Di. l. Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam: qui autem odit munera, viuere.
j. 16. a. Per misericordiā & fidē purgatur peccata: per timorem autē Domini declinat omnis à malo.
*Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. *meditatur (Vet. Ge. o. l.) Mens iusti meditabitur obedientiam: os impiorum redundat malis.
*sapiētiā (Vet. Compl.) Longè est Dominus ab impiis: & orationes iustorum exaudiet.
 Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.
 Auris quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientum commorabitur.
 Qui abiicit disciplinā, despicit animā suā: qui autē acquiescit increpationibus, possessor est cordis.
 Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam

præcedit humilitas. CAP. XVI.

Omnis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.

Omnes viæ hominis patent oculis eius: spirituum ponderator est Dominus.

Reuela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum.

Abominatio Domini est omnis arrogans: etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.

Initium viæ bonæ, facere iustitiâ: accepta est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias.

Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo.

Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.

Melius est parum cum iustitia, quàm multi fructus cum iniquitate.

Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius.

Diuinitio in labiis regis, in iudicio non errabit os eius.

Pondus & statéra iudicia Domini sunt: & opera eius omnes lapides sæculi.

Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam iustitia firmatur solium.

Voluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, dirigetur.

Indignatio regis, nuntii mortis: & vir sapiens placabit eam.

In hilaritate vultus regis, vita: & clemètia eius quasi imber serotinus.

Posside sapiètiã, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.

Semita iustorũ declinat mala, custos animæ suæ seruat vitam suam.

Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltabitur spiritus.

Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis.

Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.

Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, maiora reperiet.

Fons vitæ, eruditio possidentis: doctrina stultorũ, fatuitas.

Cor sapientis erudiet os eius, & labiis eius addet gratiam.

Fauus mellis composita verba, dulcedo animæ: sanitas ossium.

Est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem.

Anima laborãtis laborat sibi, quia compulit eum os suum: vir insipiens fodit malum, & in labiis eius ignis ardescit.

Homo peruersus suscitatur lites, & verbosus separat principes.

Vir iniquus lætat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam.

Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua perficiet malum.

Corona dignitatis senectus quæ in viis iustitiæ reperietur.

Melior est paciẽs, viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.

Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.

Elior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio.

Seruus sapiens dominabitur filiis stultis, & inter fratres hæreditatem diuidet.

Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.

Malus obedit linguæ iniquæ: & fallax obtemperat labiis mendacibus.

Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

Corona senum, filii filiorum: & gloria filiorum, patres eorum.

Non decet stultum verba composita, nec principem labium mentiens.

Gemma gratissima, expectatio præstolantis: quocumque se vertit, prudenter intelligit.

Qui celat delictũ, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos.

Plus proficit correctio apud prudentem, quàm ceterum plagæ apud stultum.

Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

Expedit magis vix occurrere raptis fœtib, quàm fatuo confidenti sibi in stultitia sua.

Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.

Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, iudiciũ deserit.

Qui iustificat impium, & qui cõdemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum.

Quid prodest stulto habere diuitias, cũ sapientiã emere non possit?

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui euitat discere, incidet in mala.

Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur.

Stultus homo plaudet manibus suis, cum spopõderit pro amico suo.

Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui exaltat os suum, quærit ruinam.

Qui peruersi cordis est, non inueniet bonũ: & qui vertit linguam, incidet in malum.

Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exiccat ossa.

Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iudicii.

In facie prudẽtis lucet sapientiã: oculi stultorum in finibus terræ.

Ira patris filius stultus, & dolor matris quæ genuit eum.

Non est bonum, damnum inferre iusto, nec percutere principem qui recta iudicat.

Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus.

Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si cõpresserit labia sua, intelliges.

Casiones quærit qui vult recedere ab amico: omni tẽpore erit exprobrabilis.

Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius.

Impius cũ in profundum venerit peccatorũ, contẽnit: sed sequitur eum ignominia & opprobriũ.

vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

5. 15. d.

faculi. (Vet. Ge. o. Di. o. Compl.)

diligetur. (Vet. Compl.)

viam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Cõpl.)

exaltatur (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

percipiet. (Vet. Ge. o. l. Di. l.)

& (Vet. Di. l. Ge. l. Compl.)

14. b. D nouissimũ eius ducit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

impus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

perficit (præsen. tẽp. Vet. Ge. o. l. Di. o.)

Ecclesi 10. d.

5. 14. d.

correctio (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Rom. 12. d. 1. pet. 3. b. 1. thes. 5. d.

Esa. 5. e.

vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. v. s.

vet. Di. o. l. Ge. o. l.

ossium (suum.) (Vet. Compl. inuenit (præf. tẽp. Vet. Compl. M. B.)

5. 15. b.

Ecclesi 1. c. 8. a.

Iacob. 1. c.

Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redūdans fons sapientiæ.

-Vet. Di. l. Ge. l. Accipere personam impij in iudicio non est bonum, vt declines à veritate iudicii.

Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat.

B Os stulti contritio eius, & labia ipsius ruina animæ eius.

Verba bilinguis, quasi simplicia, & ipsa perueniūt vsque ad interiora ventris.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. Compl. s. Pigrum deiicit timor: animæ autem effœminatorem esurient.

Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

'ipsum (Vet. Ge. l. Turris fortissima nomen Domini: ad ipsam currit iustus, & exaltabitur.

Substantia diuitis vrbs roboris eius, & quasi murus validus circumdans eum.

Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

Ecdi. n. a. **C** Qui prius respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.

Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum verò ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

'prudens (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Cor prudentis possidebit scientiam, & auris sapientium quærit doctrinam.

Donum hominis dilatat viam eius, & ante principes spatium ei facit.

Iustus prior est accusator sui: venit amicus eius, & inuestigabit eum.

Contradictiones comprimit fors, & inter potentes quoque diiudicat.

Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma: & iudicia quasi vrbes vrbum.

D De fructu oris viri replebitur venter eius, & gemina labiorum ipsius saturabunt eum.

'mann (Vet. Di. l. Ge. o. Mors & vita in manibus linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus eius.

Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum, & hauriet iucunditatem à Domino.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. Compl. v. Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & insipiens.

Cum obsecrationibus loquitur pauper, & diues effabatur rigide.

Vir amicabile ad societatem magis amicus erit, quàm frater.

C A P. XIX.

-Vet. Di. l. Cóp. s. -Vet. Ge. o. l. Di. o. l. v. **M** Erior est pauper qui ambulat in simplicitate sua, quàm diues torquens labia sua, & insipiens.

Vbi non est scientia, animæ non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

Stultitia hominis supplantat gressus eius: & cõtra Deum feruet animo suo.

Diuitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi quos habuit separantur.

Dan. 13. g. Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.

Multi colunt personam potētis, & amici sunt dona tribuentis.

Fratres hominis pauperis oderunt eum, insuper & amici procul recesserunt ab eo.

B Qui tantum verba sectatur, nihil habebit: qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, & custos prudentiæ inueniet bona.

Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur

mendacia peribit.

Non decet stultum diuitiæ, nec seruum dominari principibus.

Doctrina viri per patientiã noscitur, & gloria eius est iniqua prætergredi.

Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas eius.

Dolor patris filius stultus: & tecta iugiter perstillantia, litigiosa mulier.

Domus & diuitiæ dantur à parentibus, à Domino autem proprie vxor prudens.

C Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.

Qui custodit mādatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam mortificabitur.

Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis, & visitationem suam reddet ei.

Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam.

Qui enim impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.

Audi consilium, & suscipe disciplinã, vt sis sapiens in nouissimis tuis.

Multæ cogitationes in corde viri: volūtas autem Domini in æternum permanebit.

D Homo indigēs misericors est: & melior est pauper iustus, quàm vir mendax.

Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessimi.

Abcondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.

¶ Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget sapientiam.

Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infœlix.

Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermone scientiæ.

Testis iniquus deridet iudicium: & os impiorum deuorat iniquitatem.

Parata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutietes stultorum corporibus.

C A P. XX.

L Vxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicūque his delectatur, non erit sapiens.

Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui prouocat eum, peccat in animam suam.

Honor est homini qui separat se à cõtentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.

Propter frigus piger arare noluit: medicabit ergo ætate, & non dabitur illi.

Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inueniet?

Iustus qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquit.

B Rex qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo.

¶ Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum à peccato?

¶ Pondus & pondus, mensura & mensura, vtrūque abominabile est apud Deum.

Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius.

Aurem audientem & oculum videntem, Dominus fecit vtrunque.

'delictæ. (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. Cóp. l.

'vias suas (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

J. s. b. 'disciplinæ. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

'est (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

'derelinquet. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

1. Ioan. 2. a. 3. reg. 8. c. 3. par. 6. g.

Ecdi. 7. c.

'Dominum. (Vet. Compl.

Noli diligere somnū, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.

Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cū recesserit, tunc gloriabitur.

c Est aurum, & multitudo gemmarum: vas autem pretiosum labia scientiæ.

j 27 c ¶ Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo.

Suavis est homini panis mendacii, & postea impletur os eius calculo.

¶ Cogitationes 'consilii' roborantur, & gubernaculis tractanda sunt bella.

Bi qui reuelat mysteria, & ambulat fraudulēter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.

¶ Qui maledicit patri suo & matri, extinguetur 'lumen' eius in mediis tenebris.

Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit.

¶ Ne dicas, Reddā malum 'pro malo': expecta Dominum, & liberabit te.

Abominatio est apud Dominum pondus & pondus, statēra dolosa non est bona.

A Domino diriguntur gressus viri: quis autē hominum intelligere potest viam suam?

¶ Ruina est homini 'deuotare' sanctos: & post, vota 'retractare.'

Dissipat impios rex sapiens, & incuruat super eos fornicem.

Lucerna Domini spiraculum hominis, qui inuestigat omnia secreta ventris.

Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.

Exultatio iuuenum fortitudo eorum, & dignitas senum canities.

Liur vulneris absterget mala, & plagæ in secretioribus ventris.

C A P. X X I.
Icut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocūque voluerit, inclinabit illud.

Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

Facere 'misericordiam' & iudicium magis placet Domino, quā victimæ.

Exaltatio oculorum 'est' dilatatio cordis, lucerna impiorum peccatum.

Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger 'in egestate est.

¶ Qui cōgregat thesauros lingua mendacii, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.

¶ Peruersa via viri, aliena est 'à Deo': qui autem mūdus est, rectum opus eius.

¶ Melius est sedere in angulo domatis, quā cum muliere litigiosa, & in domo communi.

Anima impii desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

¶ Multato pestilente sapientior erit paruulus: & si sceleretur sapientem, sumet scientiam.

Excogitat iust' de domo impii, vt detrahat impios 'à malo.'

¶ Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

Munus absconditum extinguit iras: & domum in sinu indignationem maximam.

Gaudium iusto est facere iudicium: & pauor ope-

rantibus iniquitatem.

c Vir qui errauerit in via 'doctrinæ, in cœtu gigantū commorabitur.

¶ Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinū & pinguia, non ditabitur.

¶ Pro iusto dabitur impius: & pro 'recto' iniquus.

¶ Melius est habitare in terra deserta, quā cū muliere rixosa & iracunda.

Thesaurus desiderabilis, & oleū in habitaculo iusti: & imprudens homo dissipabit illud.

¶ Qui sequitur iustitiā & misericordiā, inueniet vitam, iustitiam & gloriam.

¶ Ciuitatem fortium ascendit sapiēs, 'destruxitque' robur fiduciæ eius.

¶ Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

d Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

Desideria occidunt pigrū: noluerunt enim quicquam manus eius operari: tota die concupiscit & desiderat: qui autem iustus est tribuet, & non cessabit.

¶ Hostiæ impiorum abominabiles, 'quæ' offerūtur ex scelere.

¶ Testis mendax peribit: vir obediens 'loquetur' victoriam.

¶ Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

¶ Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

C A P. X X I I.

¶ Elius est nomen bonum, quā diuitiæ multæ: super argentum enim & aurū, gratia bona.

¶ Diues & pauper obuauerunt sibi: vtriusque operator est Dominus.

¶ Callidus videt malū, & abscondit se: innocens pertransit, & afflictus est damno.

¶ Finis modestiæ timor Domini, diuitiæ & gloria & vita.

¶ Arma & gladii in via 'superbi': custos autē animæ suæ longè recedit ab eis.

¶ Prouerbiū est, Adolescēs iuxta viam suā, etiam cum senuerit, non recedet ab eā.

¶ Diues pauperibus imperat: & qui accipit mutuū, seruus est foenerantis.

¶ Qui seminat iniquitatē, metet 'mala,' & virga iræ suæ consummabitur.

d ¶ Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.

¶ 'Victoriam & honorem acquirat qui dat munera: animam autem aufert accipientium.'

¶ Eiiice derisorem, & exibe cum eo iurgium; cessabuntque causæ & contumeliæ.

¶ Qui diligit cordis mūditiā, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.

¶ Oculi Domini custodiunt scientiam, & supplantantur verba iniqui.

¶ Dicit piger, Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

¶ Fouea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.

c ¶ Stulticia colligata est in corde pueri, & virga disciplinae fugabit eam.

¶ Qui calūniatur pauperē, vt augeat diuitias suas,

'à via (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

'rectis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Eccl. 25. e. j. 25. d)

'detrahit (Vet. Compl.)

Esa. 7. d. 'quia (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

'loquitur (Vet. Ge. o. l. Di. l.)

Eccles. 7. a. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

'peruersi (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

'mala (Vet. Di. l.)

Eccl. 10. c.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. s.

'consilii (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Exod. 11. c. lcu. 20. b. mat. 15. a. 'Lucerna (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

1. 17. c. ro. n. d. D. 1. pet. 3. b. 1. thes. 5. d. -Vet. Ge. o.

'deuotare (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. C. o. pl. 'traçare (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

'iustitiam (Vet. Compl.)

'& (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.)

'semper (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Compl.

1. 19. d.

'in malū (Vet. Di. l. Ge. l.)

-Vet. Di. o. l. Compl.

dabit ipse ditiori, & egebit.
 Fili mi, inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor tuum ad doctrinam meam: quæ pulchra erit tibi cum seruaueris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis.

-Vet. Ge. l.

Vt sit in Domino fiducia tua, vnde & ostendam eam tibi hodie.

Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cogitationibus & scientia.

Vt ostenderem tibi firmitatem & eloquia veritatis, respondere ex his illis qui miserunt te.

*responderes (Vet. Di. o. l. Ge. l.)

Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: neque conteras egenum in porta, quia iudicabit Dominus causam eius, & configet eos qui confixerunt animam eius.

Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso: ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.

Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vadent se offerunt pro debitis. si enim non habes vnde restituas,

*tuis (Vet. Di. o. l. Ge. l.)

Quid causæ est vt tollat operimentum de cubili tuo? Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles. CAP. XXIII.

Vando sederis vt comedas cum principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam:

Et statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam.

Ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacii.

Noli laborare vt diteris: sed prudentiæ tuæ pone modum.

*volabunt (Vet. Ge. l.)

Ne erigas oculos tuos ad opes quas non potes habere: quia faciet sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt in cælum.

Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius: quoniam in similitudine arioli & coniectoris æstimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi: & mens eius non est tecum.

Cibos quos comederas euomes, & perdes pulchros sermones tuos.

In auribus insipientium ne loquaris: quia despiciet doctrinam eloquii tui.

Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introcas: propinquus enim illorum fortis est: & ipse iudicabit contra te causam illorum.

Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuæ ad verba scientiæ.

2. 13. d. eccl. 10. a.

Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur. tu virga percutes eum: & animam eius de inferno liberabis.

Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum: & exultabunt renes mei, cum locuta fuerint recta labia tua.

1. 24. a.

Non æmuletur cor tuum peccatores, sed in timore Domini esto tota die: quia habebis spem in nouissimo, & præstolatio tua non auferetur.

Audi fili mi, & esto sapiens, & dirige in via animam tuam.

Noli esse in conuiuibus potatorum, nec in comestationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur, & vestiatur panis dormitatio.

Audi patrem tuum qui genuit te: & ne contenas cum senuerit mater tua.

Veritatem eme, & noli vendere: sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.

Exultat gaudio pater iusti qui sapientem genuit, lætabitur in eo. gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet quæ genuit te.

Præbe fili mi cor tuum mihi, & oculi tui vias meas custodiant. fouea enim profunda est meretrix, & puteus angustus aliena insidiatur in via quasi latro, & quos incautos inuenerit interficiet.

*viderit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. B.)

Cui vixit? cuius patri vixit? cui rixit? cui foueas? cui sine causa vulnera? cui suffossio oculorum? nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?

*suffossio (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. S.)

Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenderit in vitro color eius: ingreditur blæde, & in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.

*red (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa.

Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo.

Et dices, Verberauerunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi. Quando euigilabo, & rursus vina reperiam? CAP. XXIII.

Emuleris viros malos, nec desideres esse cum eis: quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.

1. 13. b.

Sapientia ædificabitur domus, & prudentia roborabitur. in doctrina replebuntur cellaria, vniuersa substantia pretiosa & pulcherrima.

Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robustus & validus.

Quia cum dispositione inicitur bellum: & erit salus vbi multa consilia sunt.

Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum. Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.

Cogitatio stulti peccatum est: & abominatio hominum detractor.

Si desperaueris lapsus in die angustiarum: imminuetur fortitudo tua.

*lassus (Vet. Di. o. l. Ge. l.)

Erue eos qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.

Psalm. 124.

Si dixeris, Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini iuxta opera sua.

Comede fili mi mel, quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi tuo: sic & doctrina sapientiæ, animæ tuæ: quæ cum inueneris, habebis in nouissimis spem, & spes tua non peribit.

Ne insidieris, & queras impietatem in domo iusti, neque vastes requiem eius. septies enim in die cadet iustus, & resurget: impii autem corruent in malum.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. S. V. Compl.

Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuum: ne forte videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.

Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris impios, quoniam non habent futurorum spem mali, & lucerna impiorum extinguetur.

Time Dominum fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiscearis: quoniam repente consurget perditio eorum: & ruinam vtriusque quis nouit?

Hæc quoque sapientibus,

Cognoscere personam in iudicio, non est bonum.

Leuit. 19. d. deut. 1. c. eccl. 1. 4. a.

Qui dicunt impio, Iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus. qui arguunt eum, laudabuntur, & super ipsos veniet benedictio.

Labia deosculabitur, qui recta verba respondet. Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam.

D Ne sis testis frustra contra proximum tuum, nec lactes quenquam labiis tuis.

¶ Ne dicas, Quo modo fecit mihi, sic faciam ei: & reddam unicuique secundum opus suum.

i. 10. b.
- Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Per agrum hominis pigri transui, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.

¶ Usquequo piger dormies? usquequo de somno confurges? Parum inquam dormies, modicum dormitabis, pauillum manus conferes, ut quiescas: & veniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus.

i. 6. b.
- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

Hæ quoque parabola Salomonis, quas transtule-

R V N T V I R I E Z E C H I A E R E G I S I V D A . C A P . X X V .

Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum inuestigare sermonem.

Cælum sursum, & terra deorsum, & cor regum inscrutabile.

Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum: aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius.

Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris: melius est enim ut dicatur tibi, Ascende huc: quam ut humiliaris coram principe, quæ viderunt oculi tui.

Ne proferas in iurgio cito: ne postea emendare non possis, cum dehonestaueris amicum tuum.

B Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reueles: ne forte insultet tibi cum auerit, & exprobrare non cesset.

¶ Gratia & amicitia liberat, quas tibi serua, ne exprobrabilis fias.

Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.

In auris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem & aurem obedientem.

Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei qui miserit eum, animam ipsius requiescere facit.

Nubes & ventus, & pluuia non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.

¶ Patientia lenietur princeps: & lingua mollis confringet duritiam.

C Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi: ne forte satiatus euomas illud.

Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, ne quando satiatus oderit te.

Iaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

Dens putridus, & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiarum.

Et amittit pallium in die frigoris, acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.

¶ Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi.

¶ Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi.

D Ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.

¶ Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.

Aqua frigida animæ sitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.

Fons turbatus pede, & vena corrupta, iustus cadens coram impio.

legendum quæ, in accusatiue singulari.

- Vet. Di. l. Ge. o. l. Compl.

misit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

i. 14. a

et (Vet. Compl. Di. o. l. Ge. o. l. - Vet. Di. l. Ge. o. l. Compl.)

si esurierit (Vet. Ge. l. o. l. Di. o. l.)

i. 11. b

¶ Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur a gloria. Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

Eccl. 3. e

C A P . X X V I .

¶ Quomodo nix in æstate, & pluuia in messe: sic indecens est stulto gloria.

Sicut avis ad alta transuolans, & passer quod libet vadens: sic maledictum frustra prolatum in quempiam superueniet.

illa (Vet. Di. o. l. Ge. l.)

Flagellum equo, & camus asino, & virga in dorso imprudentium.

Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.

Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.

Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum.

B Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola.

Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem.

¶ Quomodo si spina nascatur in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum.

Iudicium determinat causas: & qui imponit stulto silentium, iras mitigat.

¶ Sicut canis qui reuertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam.

i. Pet. 2. d

Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

+ Dicit piger, Leo est in via, & leæna in itineribus. sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.

C Abscondit piger manus sub ascella sua, & laborat si ad os suum eas conuerterit.

i. 19. d

Sapientior sibi stultus videtur septem viris loquentibus sententias.

piger (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit & impatiens, & commiscetur rixæ alterius.

- Vet. Ge. o.

Sicut noxius est qui mittit sagittas, & lanceas in mortem: ita vir qui fraudulenter nocet amico suo: & cum fuerit deprehensus dicet, Ludes feci.

Cum defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtracto iurgia conualescunt.

¶ Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: sic homo iracundus suscitatur rixas.

Eccl. 3. b

D Verba susurrionis quasi simplicia, & ipsa perueniunt ad intima cordis.

¶ Quomodo si argenteo sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.

verbis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Labiis suis intelligitur inimicus, cum in corde tra-

Stauerit dolos. quādo submiserit vocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitiae sunt in corde illius.

Qui operit odium fraudulenter, reuelabitur malitia eius in consilio.

Eccles 10. b
eccles 17. d.

Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.

Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.

CAP. XXVII.

E gloriaris in crastinū, ignorans quid superuentura pariat dies.

Eccles 11. b.

Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua.

Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior.

Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati spiritus ferre quis poterit?

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. b.

Corruptio. (Vet. Di. l. Ge. l. o.)

Melior est manifesta correctio quā amor absconditus.

Meliora sunt vulnera diligentis, quā fraudulenta oscula odientis.

Iob 6. b.

Anima saturata calcabit fauum: & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet.

Sicut avis transmigras de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

Vnguento & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici consiliis anima dulcoratur.

Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris: & domū fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuae.

Melior est vicinus iuxta, quā frater procul.

Stude sapientiae fili mi, & laetifica cor meum, vt possim exprobranti respondere sermonem.

Astutus vidēs malū, absconditus est, paruuli trāscentes sustinuerunt dispendia.

I. i. o. c.

Tolle vestimentum eius qui spondit pro extra neo, & pro alienis aufer ei pignus.

Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.

Tecta peritillantia in die frigoris, & litigiosa mulier comparatur: qui retinet eam, quasi qui ventum tenet, & oleum dexteræ suae euacuat.

Vocet. (Vet. Di. l. Ge. o. l. Compl.)

Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.

Qui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui cultos est domini sui, glorificabitur.

I. Cor. 1. d.

Quomodo in aquis resplendet vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

Infernus & perditio nunquam implentur, similiter & oculi hominum insatiabiles.

Eccles 14. b.

Quo modo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurū: sic probatur homo ore laudantis.

Vet. Di. o. l. Ge. o. Compl.

Cor iniqui inquirit mala, cor autem rectum inquirit scientiam.

Si contuderis stultum in pila, quasi ptisanas feriente desuper pilo, nō auferetur ab eo stultitia ei.

Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera. non enim habebis iugiter potestatem, sed corona tribuetur tibi in generatione & generationem.

Vet. Di. o. Ge. o. l.

Aperta sunt prata, & apparuerunt herbae virentes, & collecta sunt foena de montibus.

I. Timoth 6. b
Vet. Ge. o. l. Di. o. l.

Agni sunt ad vestimentum tuum: & hordei, ad a-

gri pretium.

Sufficiat tibi lac caprarum incibus tuos, & in necessaria domus tua, & ad victum ancillis tuis.

CAP. XXVIII.

Vgit impius nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

Propter peccata terrae multi principes ei: & propter hominis sapientiam & horum scientiam quae dicuntur, vita ducis longior erit.

Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbro vehementi in quo paratur fames.

Qui derelinquit legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia.

Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quā diues in prauis itineribus.

Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem commessatores pascit, confundit patrem suum.

Qui coaceruat diuitias vsuris & foenore liberali, in pauperes congregat eas.

Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet, & simplices possidebunt bona eius.

Vet. Compl.

Sapiens sibi videtur vir diues: pauper autem prudens scrutabitur eum.

In exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impiis ruina hominum.

Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

Beatus homo qui semper est pauidus: qui verò metis est durae, corruet in malum.

Leo rugiens, & vsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit auaritiam, longi fiet dies eius.

Hominem qui calumniatur animae sanguinem, si vsque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

Qui ambulat simpliciter, saluus erit: qui peruerfis graditur viis, concidet semel.

Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate.

I. i. b.
eccles 10. d.

Vir fidelis mulrum laudabitur: qui autem festinat ditari, non erit innocens.

I. i. b.

Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit, iste & pro buccella panis deserit veritatem.

Vir qui festinat ditari, & aliis inuidet, ignorat quod egestas superueniet ei.

Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum magis, quā ille qui per linguam blandimenta decipit.

Qui subtrahit aliquid à patre suo, vel à matre, & dicit hoc non esse peccatum: particeps homicidae est.

Vet. Di. o. Ge. o. l. v.

Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat: qui verò sperat in Domino, saluabitur.

saluabitur. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse laudabitur.

saluabitur. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.)

Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

Cum surrexerint impii, abscondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur iusti.

C A P. X X I X.

v Iro qui corripientem dura ceruice contēnit, repētinus ei superueniet interitus: & cum sanitas non sequetur.

^{sequitur.} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. B.

In multiplicatione iustorum lætabitur vulgus: cū impii sumpserint principatum, gemet populus.

Vir qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: ¶ qui autem nutrit scortum, perdet substantiā.

^{Luc. 11. 4. scorta.} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Rex iustus erigit terram, vir avarus destruet eam. Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.

Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus, & iustus laudabitur atque gaudebit.

^{laudabit.} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

Nouit iustus causam pauperum, impius ignorat scientiam.

B Homines pestilentes dissipant ciuitatem, sapiētes verò auertunt furorem.

Vir sapiens si cū stulto contenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem.

Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem quærunt animam eius.

Totum spiritum suum profert stultus: sapiēs differt & reseruat in posterum.

Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.

Pauper & creditor obuauerunt sibi: vtriusque illuminator est Dominus.

Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

^{correctio.} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. C.

Virga atque correctio tribuit sapientiam: puer autē qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera, & iusti ruinas eorum videbunt.

Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

Cū prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui verò custodit legem beatus est.

Seruus verbis non potest erudiri: quia quod dicit intelligit, & respondere contemnit.

Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quàm illius correctio.

^{correctio.} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. C.

Qui delicate à pueritia sua nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem.

^{Job 11. 4.}

D Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior.

Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria.

^{partitur.} (Vet. Di. l. Ge. l.

Qui cum fure participat, odit animam suam: adiurantem audit, & non indicat.

Qui timet hominem, cito corruet: qui sperat in Domino, subleuabitur.

Multi requirunt faciem principis, & iudicium à Domino egreditur singulorum.

Abominantur iusti virum impium: & abominantur impii eos qui in recta sunt via.

^{Ve. Di. o. Ge. o. l. Ge. o. l. Compl.}

Verbum custodiens filius, extra perditionē erit.

C A P. X X X.

Verba Congregantis filii Vomentis.

Isio quam locutus est vir Cum quo est

v Deus, & Qui Deo secū morante Cōfortatus, ait,

Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum. Non didici sapientiam, & noui scientiam sanctorū. Quis ascendit in cælum,

atque descendit: quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ? quod nomen est eius, & quod nomen filii eius, si nosti?

¶ Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est omnibus sperantibus in se: ¶ ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inueniaris que mendax.

^{Psal. 18. c. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Deut. 4. a. & 22. d.}

B Duo rogauit te, ne deneges mihi antequam moriar, Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me: Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria: ne forte satiatus illiciar ad negādum, & dicam, Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei.

Ne accuses seruum ad dominum suum: ne forte maledicat tibi & corruas.

Generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.

Generatio quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis.

Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrectæ.

Generatio quæ pro dentibus gladios habet, & cōmandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

Sanguisugæ duæ sunt filix, dicentes, Affer, Affer.

C Tria sunt insaturabilia; & quartum quod nunquam dicit Sufficit, Infernus: & Os vuluæ, & Terra quæ nō satiatur aqua: Ignis verò nunquam dicit Sufficit.

Oculum qui subsannat patrē, & qui despicit partum matris suæ, suffodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filix aquilæ.

^{effodiant.} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. filii.) (Vet. Di. o. Ge. o. l. V. M.

Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro, Viam aquilæ in cælo, Viā colubri super terram, Viam nauis in medio mari, & Viā viri in adolescentia.

^{legendum, adolescentula.}

Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit, Non sum operata malū.

Per tria mouetur terra, & quartum quod non potest sustinere, Per seruum cum regnauerit: Per stultum cū saturatus fuerit cibo: & Per odiosam mulierem cum matrimonio fuerit assumpta: & Per ancillam cum fuerit hæres dominæ suæ.

^{-Vet. Di. l. Ge. o. l. Compl. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. in matrimoniu (Vet. Di. l.}

D Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapiētibus: Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: Lepusculus plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum: Regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

^{quæ præparant (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. V. suum.) (Vet. B. V.}

Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartum quod incedit foeliciter: Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum: Gallus succinctus lūbos suos, & Aries, Nec est rex qui resistat e.

^{-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. apparuit (Vet. Di. l. Ge. l.}

Et qui stultus apparuerit postquam eleuatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.

Qui autem fortiter premit hubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehemēter emungit, elicit sanguinem: & qui prouocat iras, prouoducit discordias.

& conserui ea cuncti generis arboribus. Et extruxi mihi piscinas aquarum, vt irrigarē syluam lignorum germinantiū. Possedi seruos & ancillas, multamque familiam habui: armenta quoque & magnos ouium greges vltra omnes qui fuerunt ante me in Ierusalē. Coaceruavi mihi argentū & aurum, & substantias regū & prouinciarum. Feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorū hominū, scyphos, & 'vrceolos' in ministerio ad vina fundenda. Et supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in Ierusalē. sapientia quoque perseverauit mecū. Et omnia quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his quæ preparaueram: & hanc ratus sum partem meam, si vterer labore meo. Cūque me conuertissem ad vniuersa opera quæ fecerāt manū meā, & ad labores in quibus frustra sudauerā, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole. Transiui ad cōtemplandam sapientiam, errorēque & stultitiam (quid est, inquam, homo vt sequi possit regem factorē suū?) & vidi quòd tantum præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris. ¶ Sapiētis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat. Et didici quòd vnus vtriusque esset interitus. Et dixi in corde meo, Si vnus & stulti & meus occasus erit: quid mihi prodest quòd maiorē sapientiæ dedi operam? Locutusque cum mēte mea, animaduerti quòd hoc quoque esset vanitas. Nō enim erit memoria sapientis similiter vt stulti in perpetuum, & futura tempora obliuione cūcta pariter operient: moritur doctus similiter vt indoctus. Et idcirco tædūt me vitæ meæ videntem mala vniuersa esse sub sole, & cuncta vanitatē & afflictionē spiritus. Rursus detestatus sum omnē industriā meam, qua sub sole studiosissime laboraui, habitu rus hæredem post me, quē ignoro vtrū sapiens an stultus futurus sit: & dominabitur in laboribus meis quibus desudauī & sollicitus fui. & est quicquā tam vanū? Vnde cessauī, renunciauitque cor meū vltra laborare sub sole. Nam cum alius laboraret in sapientia & doctrina & sollicitudine, homini otioso quæ sita dimittit. & hoc quoque vanitas & magnū malum. Quid enim proderit homini de vniuerso labore suo & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est? Cūcti dies eius doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctē mente requiescit. & hoc nōne vanitas est? Nōne melius est comedere, & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est. Quis ita deuorabit, & deliciis affluet vt ego? Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiā & scientiam, & 'intelligentiā': peccatori autem dedit afflictionem & curam superflua, vt addat & cōgreget & tradat ei qui placuit Deo. sed & hoc vanitas est & cassa sollicitudo mentis.

CAP. III.

Mnia tempus habent, & suis spatiis transeunt vniuersa sub cælo.

Tempus nascendi, & tempus moriendi. Tempus plantandi, & tempus euellēdi quod plantatum est.

Tempus occidendi, & tempus sanandi.

Tempus destruendi, & tempus ædificandi.

Tempus flendi, & tempus ridendi.

Tempus plangendi, & tempus saltandi.

Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi. Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.

Tempus acquirendi, & tempus perdendi.

Tempus custodiendi, & tempus abiiciendi.

Tempus scindendi, & tempus consuendi.

Tempus tacendi, & tempus loquendi.

Tempus dilectionis, & tempus odii.

Tempus belli, & tempus pacis.

Quid habet amplius homo de labore suo? Vidi afflictionem quā dedit Deus filiis hominū, vt distendatur in ea. Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundū tradidit disputationi eorū, vt nō inueniat homo opus quod operatus est Deus ab initio vsq; ad finē. Et cognoui quòd nō esset melius nisi lætari, & facere bene in vita sua. Omnis enim homo qui comedit & bibit, & videt bonū de labore suo, hoc donū Dei est. Didici quòd omnia opera quæ fecit Deus, perseverēt in perpetuū. non possumus eis quicquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus vt timeatur. Quod factū est, ipsum permanet: quæ futura sunt, iam fuerunt: & Deus instaurat quod abiit. Vidi sub sole in loco iudicii impietatē, & in loco iustitiæ iniquitatē. Et dixi in corde meo, Iustum & impiū iudicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit. Dixi in corde meo de filiis hominum, vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis. Idcirco vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua vtriusq; conditio. sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius. cūcta subiacent vanitati. Et omnia pergunt ad vnum locū: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur. Quis nouit si spiritus filiorum Adā ascendat sursum, & si spiritus iumentorum descendat deorsum? Et deprehendi nihil esse melius quā lætari hominem in opere suo, & hanc esse partē illius. Quis enim eum adducet, vt post se futura cognoscat?

CAP. IIII.

Erti me ad alia, & vidi calūnias quæ sub

sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resi-

stere eorum violentiæ, cūctorum auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos, quā viuētes: & for-

liciores vtroq; iudicaui qui necdū natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. Rursum contempla-

tus sum omnes labores hominū, & industrias animaduerti patere inuidiæ proximi. & in hoc ergo

vanitas, & cura superflua est. Stultus cōplicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens, Melior est

pugillus cum requie, quā plena vtraque manus cum labore, & afflictione animi. Cōsideratis reperi & aliā vanitatē sub sole. vnus est, & secundum

non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiatur oculi eius diuitiis: nec

recogitat, dicēs, Cui laboro, & fraudo animā meā bonis: in hoc quoq; vanitas est, & afflictio pessima.

Melior est ergo duos esse simul, quā vnum: habent enim emolumentum societatis suæ: si vnus

ceciderit, ab altero fulcietur. vā soli: quia cum ceciderit, non habet subleuantē se. Et si dormierint duo, fouebuntur mutuo: vnus quomodo calefiet? Et si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistūt ei: funiculus triplex difficile rūpitur. Melior est puer pauper & sapiens rege sene & stulto, qui nescit præuidere in posterum. Quòd de carce

bb.i.

Calumnie innocentium.

Labores hominum superflui.

Solitarii molestia vana.

Resisteret (vet. pl. o. Compl.

vrceos (vet. Di. o. l. Ge. o.

Alia vanitas, sapientia, & stulti vnū esse cūctum.

ja. a. prou. 17. d.

ergo (vet. Di. o. l. Ge. o. l.

lætitia (vet. Di. o. l. Ge. l. o. Cōpl.

Omnia suo prosequuntur tempore, atque trāsēunt.

Ecclesiastes.

re, catenisq; interdū quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia consumatur. Vidi cunctos viuentes qui ambulant sub sole cum adulescente secundo qui consurget pro eo. Infinitus numerus est populi omniū qui fuerūt ante eum: & qui postea futuri sunt, nō lātabūtur in eo. sed & hoc vanitas & afflictio spiritus. Custodi pedē tuū ingrediens domum Dei, & appropinqua vt audias. **¶** Multo enim melior est obedientia, quā stultorum victimā, qui nesciunt quid faciunt mali.

Obediētia, victimā præferēda. i. reg. 15. c. ofec 6. c. - Vet. Di. l.

Non temerē apud Deum pronuntiandum.

Inuenitur (præf. tēp. Di. o. l. G. o. l. Votum. deut. 13. d. Deo (Vet. Cōpl.

Dei prouidentia non neganda.

Nō mirandum de egenorū oppressione.

Auarus. Impletur (præf. temp. Vet. Ge. l.

Securitas laborantis.

Molestia diuitis. iob 20. c.

Iob 1. d. 1. m. 6. b.

Auari diuitis calamitas.

Filios. (Vet. Di. l. Ge. l.

C A P. V.

N E temerē quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super terram, idcirco sint pauci sermones tui. Multas curas sequūtur somnia, & in multis sermonibus inuenietur stultitia. **¶** Siquid vouisti Deo, ne moris reddere displicet enim ei infidelis & stulta promissio. sed quodcunque voueris redde. multoque melius est nō vouere, quā post votum promissa non reddere. Ne dederis os tuum vt peccare facias carnem tuam. neque dicas corā angelo, Non est prouidentia: ne fortē iratus Deus contra sermones tuos dissipet cuncta opera manuum tuarum. Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri: tu verò Deū time. Si videris calumnias egenorum & violenta iudicia, & subuerti iustitiam in prouincia, nō mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii, & insuper vniuersæ terræ rex imperat seruienti. Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructū non capiet ex eis. & hoc ergo vanitas. Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit diuitias oculis suis? Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multum comedat: saturitas autem diuitis non finit eum dormire. **¶** Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: diuitiæ conseruatæ in malum domini sui. Pereunt enim in afflictione pessima generauit filium, qui in summa egestate erit. **¶** Sicut egressus est nudus de vtero matris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas: quomodo venit, sic reuertetur. Quid ergo prodest ei quod laborauit in ventum? Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque tristitia. Hoc itaque visum est mihi bonum vt comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo quo laborauit ipse sub sole numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus, & hæc est pars illius. Et omni homini cui dedit Deus diuitias, atque substantiam, potestatemque ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei. Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eo quod Deus occupet deliciis cor eius.

C A P. VI.

E t & aliud malū quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines, Vir cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus vt comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. hoc vanitas, & miseria magna est. Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non vtatur bonis

substantiæ suæ, sepulturæque careat: de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortiuus. Frustra enim venit, & pergit ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius. Non vidit solem, neque cognouit distantiam boni & mali: etiam si duobus millibus annis vixerit, & nō fuerit perfruitus bonis: nōne ad vnū locum properant omnia? Omnis labor hominis in ore eius: sed anima eius nō implebitur. Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi vt pergat illuc vbi est vita?

Melius est videre quod cupias, quā desiderare quod nescias. sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus. Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: & scitur quod homo sit, & non possit contra fortiorem se in iudicio contēdere. Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

C A P. VII.

Vid necesse est homini maiora se querere, cū ignoret quid conducat sibi in vita sua numero dierū peregrinationis suæ, & tempore quod velut vmbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit? **¶** Melius est nomē bonum, quā vnguenta pretiosa: & dies mortis die natiuitatis. Melius est ire ad domum luctus, quā ad domum conuiuii. in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens homo cogitat quid futurum sit. Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. Cor sapientium vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia. Melius est à sapiente corripī, quā stultorum adulatione decipi: quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. sed & hoc vanitas. Calūnia conturbat sapiētem, & perdet robur cordis illius. Melior est finis orationis, quā principium.

Viribus suis maiora non querenda.

Proverb. 11. 2. Quæ inter multa magis dignanda.

- Vet. Di. o. Ge. l. V. M. futurus (Vet. Di. l. Ge. l.

Melior est patiens arrogante. Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit. Ne dicas, Quid putas causæ est quod priora tempora meliora fuere, quā nūc sunt? stulta enim est huic iuscemodi interrogatio. Vtilior est sapientia cū diuitiis, & magis prodest videntibus solem. Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo. Consydera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille desperxit. In die bona fructu bonis, & malam diem præcaue. sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iustas querimonias. Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: iustus perit in iustitia sua, & impius multo viuit tēpore in malitia sua. Noli esse iustus multum: neque plus sapias, quā necesse est, ne obstupescas. Ne impiè agas multum: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo. Bonum est te sustentare iustum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit. Sapientia confortauit sapientem, super decem principes ciuitatis. **¶** Non est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.

Ira vitanda.

Alia vanitas.

Legendam est illum,

Nemo à peccato purus. 3. reg. 8. c. 1. para. 6. g. pro. verb. 10. b. 1. iohan. 1. d.

Sed & cunctis sermonibus qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne fortē audias seruū maledicentem tibi. scit enim conscientia tua quia & tu crebro maledixisti aliis. Cuncta tentavi in sapientia. Dixi, Sapiens efficiar: & ipsa longius recessit à me multo magis quā erat: & alta profunditas, quis inueniet eam? Lustravi vniuer-

sa animo meo, vt scirem & consyderarem, & quærerem sapientiam & rationem, & vt cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium: & inueni amariorem mortem mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius. qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capiatur ab illa.

Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes, vnū & alterum, vt inuenirem rationem, quam adhuc quærit anima mea, & non inueni. Virum de mille vnum reperi: mulierem ex omnibus nō inueni. Solummodo hoc inueni, quod fecerit Deus hominem rectū: & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus.

CAP. VIII.

Vis talis vt sapiens est? & quis cognouit solutionem verbi? sapientia hominis lucet in vultu eius, & potentissimus faciem illius commutabit.

¶ Ego os regis obseruo, & præcepta iuramenti Dei. Ne festines recedere à facie ei, neque permanas in opere malo: quia omne quod voluerit faciet: & sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquā potest, Quare ita facis? Qui custodit præceptum, non experietur quicquā mali. Tempus & responsionem cor sapientis intelligit. Omni negotio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio: quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuntio. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente bello, neque saluabit impietas impium. Omnia hæc consyderauī, & dedi cor meum in cunctis operibus quæ fiunt sub sole: Interdum dominatur homo homini in malum suum. Vidi impios sepultos: qui etiam cum adhuc viuerent, in loco sancto erant, & laudabatur in ciuitate quasi iustorum operum. sed & hoc vanitas est. Btenim quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore vllō filii hominū perpetrant mala. Attamen peccator ex eo quod centies facit malum, & per patientiam sustentatur: ego cognoui quod erit bonum timentibus Deum qui veretur faciem eius. Non sit bonum impio, nec prolongetur dies eius, sed quasi vmbra transeant qui non timent faciem Domini. Est & alia vanitas, quæ fit super terram. sunt iusti quibus mala proueniūt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impii qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. sed & hoc vanissimum iudico. Laudauī igitur lætitiā, quod non esset homini bonū sub sole, nisi quod comederet, & biberet atque gauderet: & hoc solum secū auferret de labore suo omnibus diebus vitæ suæ quos dedit ei Deus sub sole. Et apposui cor meū vt scirē sapientiā, & intelligerē 'dissensionem' quæ versatur in terra. est homo qui diebus & noctibus somnū non capit oculis. Et intellexi quod omnium operū Dei nullā possit homo inuenire rationem eorum quæ fiunt sub sole: & quanto plus laborauerit ad quærendum, tātō minus inueniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAP. IX.

Mnia hæc tractauī in corde meo, vt curiosē intelligerē: Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorū in manu Dei: & tamen nescit homo vtrū amore, an odio dignus sit: sed omnia in futurū seruantur incerta, eo quod vni-

uersa æquē eueniant iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolati victimas, & sacrificia contemnti. sicut bonus, sic & peccator: vt periurus, ita & ille qui verum deierat. Hoc est pessimum inter omnia quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt. vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos 'deducuntur'. Nemo est

qui semper viuat, & qui huius rei habeat fiduciam: melior est canis viuus leone mortuo. Viuentes enim sciunt se esse morituros, mortui verò nihil nouerunt amplius, nec habent vltra mercedem: quia obliuioni tradita est memoria eorum. Amor quoque, & odium, & inuidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc seculo, & in opere quod sub sole geritur. Vade ergo, & comede in lætitiā panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuū, quia Deo placent opera tua. Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat. Perfructe vitam cum vxore quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ. hæc est enim pars in vita, & in labore tuo quo laboras sub sole. Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erūt apud inferos, quod tu properas. Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec vellocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam: sed tempus, casumque in omnibus. Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo superuenerit. Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, & probauī maximam: Ciuitas parua, & pauci in ea viri. venit contra eam rex magnus, & vallauit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio. Inuentusque est in ea vir pauper & sapiens, & liberauit urbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis. Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis cōtempta est, & verba eius non sunt audita? Verba sapientium audiuntur in silentio, plus quàm clamor principis inter stultos. ¶ Melior est sapientia, quàm arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet.

CAP. X.

Vscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti: pretiosior est sapientia parua quæ gloria ad tempus stultitia. Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius. Sed & in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat. Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.

Est malū quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie principis: positum stultum in dignitate sublimi, & diuites sedere deorsum. Vidi seruos in equis: & principes ambulantes super terram quasi seruos. ¶ Qui fodit foueam, incidet in eā: & qui dissipat sepē, mordebit eū coluber. Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. Si retusum fuerit ferrū, & hoc nō vt prius, sed hebetatū fuerit, multo labore exacuatur, & post industriā sequetur sapientia.

bb.ii.

Amara mulier
sola Dei gratia
vitatur.Prouerb. 17. d.
Os regis obseruandum.

Alia vanitates.

Del. (Vet. D.L.
Ge. l. compl.

In lætitiā viuendum.

'in diebus (Vet.
D.L. Ge. l.'dissensionem
(Vet. D.L. Ge. l.
M. V.)
Opera Dei ab homine
imperue-
stigabilia.Per iustitiā opo-
rū nescit homo
amore, an odio
dignus sit.'deducuntur. (Vet.
D.L. Ge. M.Videndum in lætitiā
laritate.Filiis hominis
insperatus.
'sicut (Vet. D.L. Ge. l.
Ge. l.
'Vet. D.L. Ge. l. V.
Sapientia com-
mendatio.

Sapient. 6. a.

sapientis & stulti
differentia.
'& gloria parua
ad Æc. (Vet. D.L. Ge. l.
Ge. l.

Alia vanitas.

Prouerb. 26. d.
eccl. 17. d.

Ecclesiastes.

Detrahor occul-
tus cui similia.

C Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit. Verba oris sapientis, gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum. Initium verborum eius stultitia, & nouissimum oris illius error pessimus. Stultus verba multiplicat: ignorat homo quid ante se fuerit: & quid post se futurū sit quis ei poterit indicare? Labor stultorum affliget eos: qui nesciunt in urbem pergere.

Sub rege puero
infelicitas: sub
nobili verò, pro-
speritas.

D Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt. Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam. In pigritiis

humiliatur (Ve-
Ge. l.
In risum (Ve-
M. V.
vinetes, legēdū.

'humiliabitur' contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus. In risu faciunt panē, & vinum ut epulētur 'bibētes': & pecuniæ obediūt omnia. In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti: quia & aues cæli portabūt vocem tuam, & qui habent pennas, annuntiabunt sententiam. **C A P. X I.**

qui habet pen-
nas, annuntiabit
(Ve. Di. o. l. Ge. l.

pauperibus bene
faciendum.

M Itte panem tuum super transeuntes aquas: quia post tempora multa inuenies illum.

partem (Ve. Di.
o. l. Ge. l. Compl.

D Da partes septem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram. Si repletæ fuerint nubes, imbrem super terrā effundent. Si ceciderit lignū ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. Qui obseruat ventum, non seminat: & qui confyderat nubes, nunquā metet. Quo modo ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnātis: sic nescis opera Dei qui fabricator est omniū. Mane semina semen tuū, & vesper ne cesset man' tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud: & si utrūque simul, melius erit. Dulce lumē, & delectabile est oculis videre solem. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi tēporis, & dierum multorum: qui cū venerint, vanitatis arguētur præterita. Lætare ergo iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in viis cordis

Omnia committēda diuine pro-
videntiæ.

sementem tuā,
(Ve. Di. o. l. Ge. l.

an (Ve. Di. l. Ge. l.

lætatus
(Ve. Di. l.

D

tui, & in intuitu oculorum tuorum, & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudiciū. Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua. Adolescentia enim, & voluntas vana sunt.

voluptas (Ve.
Di. o. l. Ge. l.
Compl.
Cogitādas Deo
à teneris annis.

C A P. X I I.

M Emento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tēpus afflictionis tuæ, & appropinquent anni, de quibus dicas, Non mihi placēt, antequam tenebrescant sol, & lumen, & stellæ, & luna, & reuertantur nubes post pluuiam: quando commouebūtur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina. Et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molētis, & consurgēt ad vocē volucris, & obsurdescent omnes filie carminis. Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur cappar: quoniam ibit homo in domū æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes. Antequam rūpatur funiculus argenteus, & recurat vitta aurea, & cōteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam. Et reuertatur puluis in terram suam vnde erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. Vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.

-Ve. Di. o. v.
tenebrescent (Ve.
Di. o. l. Ge. l.
& lana, & stella,
(Ve. Di. o. l. Ge. l.

C Cūque esset sapientissim' Ecclesiastes, docuit populum, & enarravit quæ fecerat: & inuestigans composuit parabolas multas. Quæsiuit verba vtilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos. Verba sapientium, sicut stimuli, & quasi clauis in altum defixi, quæ per magistrorum consiliū data sunt à pastore vno. His amplius fili mi ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis: frequēsq; meditatio, carnis afflictio est. Finem loquendi, pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obserua: hoc est omnis homo. Cūcta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum sit.

-Ve. Di. l. Ge. l.

tonclium (Ve.
Di. l. Ge. l.

enim (Ve. Di. o.
l. Ge. l.
& (Ve. Di. o. l.
Ge. l.
abscondite, (Ve.
Compl. s.

Canticum canticorum Salomonis, quod hebraice dicitur Sir hassirim.

E C C L E S I A. C A P. I.

Hoc canticum totum est mysticū Christi erga spōsam suam Ecclesiam, ac rursus spōsæ erga Christi incomprensibilis amoris plenissimum. **Oculus (Ve. Cōp.**

-Ve. Cōpl. Ge. l.

SCVLETUR me oculo oris sui: quia meliora sunt hube ra tua vino, Fragrātia vnguentis optimis: oleum effusum nomē tuum: ideo adolescentulæ dilexerūt te. Trahe me: post te curremus in odorem

meam non custodiui. Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodaliū tuorum.

C Christus. Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres egredere, & abi post vestigia gregū tuorum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilauit te amica mea. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collum tuum sicut monilia. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.

-Ve. M. Di. o. Ge. l.

E C. Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorē suū. Fasciculus myrrhæ dilect' meus mihi, inter hubera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis En-gaddi.

C H. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.

E C. Ecce tu pulcher es dilectē mi, & decorus: lectulus noster floridus. Tigna domorum nostrarū cedrina, laquearia nostra cypressina.

vnguentorum tuorum: introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus & lætabimur in te, memores huberum tuorum super vinum: recti diligūt te. Nigra sum, sed formosa filia Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me confyderare quòd fusca sim, quia decolorauit me sol, filii matris meæ pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem vineis: vineam

B

Cant. Canticorum.

D ta plenissima. Genæ illius sicut areolæ aromatum consistæ à pigmentariis: labia eius lilia distillantia myrrham primâ. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis: venter eius eburneus, distinctus sapphis. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas: species eius vt Libani, electus vt cedri. Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis. talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Ierusalem.

A D O L. Quò abiit dilectus tuus ô pulcherrima mulier? quò declinavit dilectus tuus, & quæremus cum tecum?

CAP. VI. EC.

^{-Vet. Di. o. l. Ge. l. v.}

D Ilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt ibi pascatur in hortis, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

CH. Pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Ierusalem: terribilis vt castrorum acies ordinata. Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut greges ouium quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis foetibus, & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis. Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adulescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ: viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicauerunt: reginæ & concubinæ, & laudauerunt eam. Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?

^{grex (Vet. Di. o. l. Ge. l. v.)}

B **C** **E** c. Descendi in hortum nucum, vt viderem poma conuallium, & inspicerem si florisset vinea, & germinassent mala punica. Nesciui: anima mea conturbauit me propter quadrigas Ami-nadab. Reuertere, reuertere Sunamitis: reuertere reuertere, vt intueamur te. Quid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum?

^{conuallium, vt (Vet. Di. o. l. Ge. l. v.)}

<sup>Sulamitis: (Vet. Di. o. l. Ge. l. v.)
Sulamite, (Vet. Di. o. l. Ge. l. v.)</sup>

C **A** D O L. Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

CH. Vineam pulchram sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! iucturæ feminum tuorum sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis. Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis: venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus liliis. Duo hubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capræ. Collum tuum sicut turris eburnea: oculi tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. Caput tuum vt Carmelus: & comæ capitis tui, sicut purpura regis iuncta canalibus. Quam pulchra es, & quam decora charissima in deliciis! Statura tua assimilata est palmæ, & hubera tua bo-

^{vinæ, (Vet. Di. o. l. Ge. l. v.)}

D **E** c. Soror nostra parua, & hubera non habet. quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?

tris: Dixi, Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius: & erunt hubera tua sicut botri vineæ: & odores tui sicut odor malorum. Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque, & dentibus illius ad ruminandum.

^{odor oris (Vet. Compl. B. -Vet. Di. o. l. Ge. l. Compl.)}

D **E** c. Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi hubera mea. Mâ dragoræ dederunt odorem: in portis nostris omnia poma: noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi.

CAP. VII. EC.

Q Vis mihi det te fratrem meum, sugentem hubera matris meæ, vt inueniam te solum foris, & deosculer, & iam me nemo despiciat? Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos filiæ Ierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam donec ipsa velit.

^{-Vet. Di. o. l. Ge. l. M. V. Compl. -Vet. Di. o. l. Ge. l. Compl.}

B **A** D O L. (Quæ est ista quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?) sub arbore malo suscitauit te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

C **H.** Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia fortis est vt mors, dilectio: dura sicut infernus, æmulatio: lampades eius, lampades ignis, atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eum.

^{poterunt (Vet. Di. o. l. Ge. l.)}

E c. Soror nostra parua, & hubera non habet. quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?

^{despiciet eam. (plu. numero, & feminino genere. Vet. M. B. Ge. l. Di. l. Compl.)}

A D O L. Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

D **E** c. Ego murus: & hubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

CH. Vineam Pacifico, in Ea quæ habet populos: tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu eius mille argenteos. Vineam meam coram me est: mille tui Pacifici, & ducenti his qui custodiunt fructus eius. Quæ habitas in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam.

^{Pacifico, (vocat. nus. Vet. Compl.)}

E c. Fuge dilecte mi, & assimilare capræ, hinnuloque ceruorum super montes aromatum.

Liber Sapientia.

C A P. I.

DILIGITE iustitiā, qui iudicatis terrā. quærite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illū: quoniam inuenitur ab his qui non tentant illum: apparet autē eis qui fidem habēt in illum. peruersæ

enim cogitationes separant à Deo: probata autem virtus corripit insipientes. quoniam in maluolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictū, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate. Benignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit maledictū à labiis suis: quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor. Quoniam Spiritus Domini repleuit orbem terrarū: & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripies iudicium. In cogitationibus enim impii interrogatio erit: sermonum autē illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur. Custodite ergo vos à murmuratione quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ. quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem quod mentitur, occidit animam.

Nolite zelare mortē in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum. Quoniam Deus mortē non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim, vt essent, omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra. Iustitia enim perpetua est, & immortalis: iniustitia autē, mortis est acquisitio. impii autem manibus & verbis accerserunt illam: & æstimantes illam amicā, defluerunt, & sponsones posuerunt ad illā: quoniam morte digni sunt qui sunt ex parte illius.

C A P. I I.

Ixerunt enim impii cogitantes apud se non recte, Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuimus: quoniam fumus, afflatus est in naribus nostris: & sermo, scintillæ ad cōmouendum cor nostrū: quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transibit vita nostra tanquam vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis & à calore illius aggrauata: & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorū. Umbra enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniam cōsignata est, & ne-

mo reuertitur. Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter. Vino pretioso & vnguētis nos impleamus, & non prætereant nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescāt: nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo vestrum exors sit luxuriæ nostræ: vbique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est fors nostra. Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduæ, nec veterano, nec reueramur canos multi temporis. Sit autem fortitudo nostra, lex iniustitiæ. quod enim infirmum est, inutile inuenitur. Circuueniamus ergo iustum, quoniam inutile est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Factus est nobis in translationem cogitationum nostrarum: grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutata sunt viæ eius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tanquam ab immunditiis, & præfert nouissima iustorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erūt nouissima illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, vt sciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius. Hæc cogitauerunt, & errauerunt: excæcauit enim illos malitia eorum. Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem sperauerūt iustitiæ, nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum. Quoniam Deus creauit hominem inextinguibilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.

C A P. I I I.

Vstorū autem animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis.

Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio, exitus illorum. Et ab itinere iusto abierūt in exterminium, & quod à nobis est iter exterminii: illi autē sunt in pace. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorū immortalitate plena est. In paucis vexati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum. Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum & pax est electis eius. Impii autem secundum quæ cogitauerunt, correptionem habebūt: qui neglexerunt iustū, & à Domino recesserunt. Sapientiam enim, & disciplinam qui abiicit, infoc-

bb.iiii.

3. Reg. 3. a

Esa. 56. a.

Quomodo Deus
quærendus, & à
quibus inuenia-
tur.

2. Paral. 35. a.

De Spiritu
sancto. iere. 4. e

Galat. 5. c.

maledicum (Gr.

Esa. 6. a. iere. 23. d.
a. c. 7. f3. Reg. 1. g.
matth. 6. a.
hebr. 4. b.Dominū (Vet.
G. l.Murmuratio vi-
tanda, & detra-
ctio.Mors
Deut. 4. c.

Ezech. 18. 33. c.

Iustitia & ini-
stia.
-Ve. Di. o. l. Ge. l.

7. 15. a.

-Ve. Di. o. l. Ge. l.

-Ve. Di. o. l. Ge. l.
Verba impiorū
de hominis fine.
Job 7. matth. 22.
b. 3. cor. 15. d.extincta (Vet.
Di. o. l. Ge. l.

2. Par. 19. d.

Esa. 2. b. 56. d.
7. b.Cōsiliū Iudæo-
rum aduersus
Christum.
matth. 27. c.
veterani reue-
reamur (Vet. Di.
o. l. Ge. l.

Iohan. 7. a

Esa. 59. c

Matth. 17. c
psal. 11. a

Iero. 11. d

Rom. 1. c

Gen. 1. d. 2. b. 5. a.
eccli. 17. a.
in integritate,
Gr.
Gen. 3. a.Martyrum feli-
citas. deut. 33. a

7. 5. a. heb. 11. f.

1. Pet. 1. c. roma. 8. c
2. cor. 5. a
Et (Ve. Ge. l. Di. l.
Exod. 16. a
deut. 8. aMatth. 13. f.
1. corin. 15. c.
-Vet. Ge. l. M.Matth. 19. c.
1. cor. 6. aImpiorum præ-
mia. matth. 15. d.

Esa. 14. a.
Luc. 13. d.
Galat. 4. d.
Esa. 56. b.

c lix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum. Mulieres eorum insensatae sunt, & nequissimi filii illorum. Maledicta creatura eorum: quoniam foelix est sterilis & incoinquinata quae nesciuit torum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctorum, & spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit aduersus Deum nequissima. dabitur enim illi fidei donum electum, & fors in templo Dei acceptissima. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quae non concidit radix sapientiae. Filii autem adulterorum in consumptione erunt, & ab iniquo toro semen exterminabitur. Et si quidem longae vitae erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit nouissima senectus illorum. Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem. Nationes enim iniquae, dirae sunt summationis.

Nationis (Vet. Di. o. confirmaciones. (Vet. Di. o. De casta generatione fidelium.

C A P. I I I I.

adulterinae plationes (Gr.

Iere. 17. b. mala. 1. a. matth. 7. c.

Non estimanda senectus annorum numero.

Heb. 11. a.

Impiorum condemnatio, & iustorum mors.

o Quam pulchra est casta generatio cum claritate! immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota est, & apud homines. Cum praesens est, imitatur illam: & desiderant eam cum se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorum certaminum praemium vincens. Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, & spuria vitulina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt. Et si in ramis in tempore germinauerint: infirmiter posita a vento commouebuntur, & a nimietate ventorum eradicabuntur. B Confringentur enim rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti. Ex iniquis enim omnes filii qui nascuntur, testes sunt nequitiae aduersus parentes in interrogatione sua. Iustus autem si morte praecipitatus fuerit, in refrigerio erit. Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata. canis autem sunt sensus hominis: & aetas senectutis, vita immaculata. Placens Deo factus dilectus, & viuens inter peccatores tractatus est. raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & inconstancia concupiscentiae transuertit sensum sine malitia. Consummatus in breui expleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima illi: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. populi autem videntes, & non intelligentes, nec ponentes in praecordiis talia. Quoniam gratia Dei & misericordia in sanctos eius, & respectus in electos illius. Condemnat autem iustus mortuus viuos impios, & iuuentus celerius consummata longam vitam iniusti. Videbunt enim finem sapientis, & non intelliget quid cogitauerit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus. Videbunt enim, & contemnent eum: illos autem Dominus irridebit. & erunt post haec decedentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam dirumpet illos inflatos sine voce, & commouebit illos a fundamentis, & usque ad supremum desolabuntur: & erunt gementes, & memoria illorum periet. Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traduent illos ex aduerso iniquitates ipsorum.

Vnc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbantur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatae salutis, gementes praegustia spiritus: dicentes intra se, poenitentiam agentes, & praegustia spiritus gemetes, Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est. Ergo errauimus a via veritatis, & iustitiae lumen non luxit nobis, & sol intelligentiae non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuntius praecurrens: & tanquam nauis quae pertransit fluctuantem aquam: cuius, cum praeterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam carinae illius in fluctibus: aut auis quae transuolat in aere, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum: & scindens per vim itineris aerem, commotis alis transuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur itineris illius. aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aer continuo in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius: sic & nos nati continuo desiuimus esse, & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt: quoniam spes impii tanquam lanugo est, quae a vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quae a procella dispergitur: & tanquam fumus qui a vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis vnus diei praetereuntis. Iusti autem in perpetuum viuunt, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum. Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quonia dextera sua teget eos, & in brachio sancto suo defendet illos. Et accipiet armaturam zeus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certum. sumet scutum inexpugnabile aequitatem: acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibunt directe emissiones fulgurum, & tanquam a bene curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient. Et a petrosa ira plenae mittentur grandines, excandescent in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet illos: & ad eremum perducet omnem terram iniquitatis illorum, & malignitas euertet sedes potentium.

Constantia iustorum contra persecutores, & bonorum gemitas & poenitentia. Matth. 19. c.

1. 3. a.

Spes Impiorum vana. 1. par. 30. c. 1. sapient. 2. b.

Tanquam (Vet. B. Prouerb. 30. b.

Prouer. 10. d. n. a. Iob 8. a. psal. 1. b. iacoba. b.

Sanctorum beatitudo. psal. 39. a. 114.

psal. 17. - Vt. Di. o. l. Ge. l. Armatura Christi ad iudicium. Ephes. 6. b.

Iniquitas (Vet. Di. l.

Magnates ad iustitiam, & sapientiam hortatur. eccles. 9. d. prouerb. 16. d.

Rom. 13. a.

C A P. V I.
Elior est sapientia, quam vires: & vir prudens, quam fortis. Audite ergo reges, & intelligite, discite iudices finium terrae. Praebete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est a Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes

scrutabitur: quoniam cū essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrende & cito apparebit vobis: quoniam iudicium durissimū in his qui præsumunt fiet. ¶ Exiguus enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. ¶ Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, qui est omnium dominator: nec verebitur magnitudinem cuiusquā, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autē fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, vt discatis sapientiam, & non excidatis. Qui enim custodierint iustitiam, iuste iudicabuntur: & qui didicerint iusta, inuenient quid respondeant. Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinā. Clara est, & quæ nunquam marcescit sapiētia, & facile videtur ab his qui diligūt eam, & inuenitur ab his qui quærent illam. Præoccupat qui se concupiscunt, vt illis se prior ostendat. Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inueniet. Cogitare ergo de illa, sensus est consummatus: & qui vigilauerit propter illam, cito securus erit. Quoniam dignos se, ipsa circuit quærens, & in viis ostendet se illis hilariter, & in omni providentia occurret illis. Initium enim illius verissima est disciplinæ concupiscentia. Cura ergo disciplinæ, dilectio est: & dilectio, custodia legum illius est: custodia autem legum consummatio incorruptionis est: incorruptio autem, facit esse proximum Deo. Cōcupiscentia itaque sapientia deditur ad regnum perpetuum. ¶ Si ergo delectamini sedibus, & sceptris o reges populi, diligite sapientiam, vt in perpetuum regnetis. diligite lumen sapientia omnes qui præestis populis. Quid est autem sapientia, & quemadmodum facta sit, referam: & non abscondam à vobis sacramenta Dei, sed ab initio natiuitatis inuestigabo, & ponam in lucem scientiam illius, & non præteribo veritatem: neque quidem cum inuidia tabescente iter habebō: quoniam talis homo non erit particeps sapientia. Multitudo autem sapientium, sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens stabilimentum populi est. Ergo accipite disciplinam per sermones meos, & proderit vobis. CAP. VII.

¶ Vm quidem & ego mortalis homo, similis omnib⁹, & ex genere terreno illius qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro, decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento fomni conueniente. Et ego natus accipi communem aerē, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emi si plorans. in inuolumentis nutritus sum, & curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. ¶ Vnus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus. Propter hoc optaui, & datus est mihi sensus: & inuocaui, & venit in me spiritus sapientia. & præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius. ¶ nec comparaui illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Super salutem, & speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illa: quō-

niam inextinguibile est lumen illius. ¶ Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illi⁹, & lætatus sum in omnibus: quoniam antecedebat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est. Quā sine fictione didici, & sine inuidia cōmunico, & honestatem illius non abscondo. Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitia Dei, propter disciplinæ dona commendati. Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna horum quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientia dux est, & sapientium emēdator. ¶ In manu enim illius & nos, & sermones nostri, & omnis sapiētia, & operū scientia disciplina. Ipse enim dedit mihi horum quæ sunt, scientiam veram, vt sciam dispositionem orbis terrarum & virtutes elementorum, initium & consummationem & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & cōsummationes temporum, morum mutationes, & diuisiones temporum, anni cursus, & stellarū dispositiones, naturas animalium, & iras bestiarū, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias 'virgultorum' & virtutes radicum, & quæcunque sunt absconsa & improuisa, didici. omnium enim artifex docuit me sapientia. Est enim in illa spiritus intelligentia, sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinat⁹, certus, suavis, amans bonum, acutus, qui nihil vetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutē, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mūdus, subtilis. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapiētia: attingit autem vbique propter suā munditiam. Vapores enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei syncera: & ideo nihil inquinatum in eam incurrit. ¶ candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Et cū sit vna, omnia potest: & in se permanens omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se trāsfert, amicos Dei & prophetas constituit. Neminem enim diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat. Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarū, luci comparata inuenitur prior. Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia. CAP. VIII.

¶ Ttingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Hanc amari, & exquisiui eam à iuuentute mea, & quæsiui sponsam mihi eā assumere, & amator factus sum formæ illius. Generositatem illius glorificat, contubernium habens Dei: sed & omnium Domin⁹ dilexit illam. doctrix enim est disciplina Dei, & electrix operum illius. Et si diuitia appetuntur in vita: quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia? Si autem 'sensus' operatur: quis horum quæ sunt, magis quàm illa est artifex? Et si iustitiā quis diligit: labores huius magnas habent virtutes: sobrietatem enim, & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Et si multitudinem scientia desiderat quis: scit præterita, & de futuris æstimat: scit verutias sermonū, & dissolutiones argumentorū: signa & monstra scit antequā fiant, & euetus temporum & seculorū. Proposui ergo hanc adducere

Eccl. 10. a

Dent. 10. d.
1. para. 19. c.
Iob 34. b.
eccl. 31. b.
rom. 1. b.
galat. 1. b.
ephe. 6. b.
coloss. 1. d.
act. 10. e.
1. pet. 1. e.

Sapientia se offert quærentibus se.

Nume. 17. c.
1. reg. 14. c.
1. reg. 1. a.

Rex sapiens, populi stabilimentum.

Eadem orationis conditio.

Iob 10. e.

Iob 1. c.
1. timoth. 6.
Sapientia commendatio.

Iob 28. c.

1. Reg. 3. b.
math. 6. d.

1. 3. a.

'mutationem omnium, morū (Vet. Di. Ge. l.

'arborū (Vet. Ge. l. Di. l. Græcū leg. plantarum.

firmus, (Gr.

Hcb. 1. a.

Perferat in laudibus sapientia.

'prudentia (Gr.

mihiad conuiuendum : sciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tædii mei. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & honorem apud seniores iuuenis: & acutus inueniar in iudicio, & in conspectu potentium admirabilis ero, & facies principum mirabuntur me. tacentē me sustinebunt, & loquentem me respicient, & sermocinante me plura, manus ori suo imponent. Præterea habebo per hanc, immortalitatem: & memoriam æternam his qui post me futuri sunt relinquam. Disponam populos: & nationes mihi erunt subditæ. Timebūt me audientes reges horrendi: in multitudine videbor bonus, & in bello fortis. Intras in domum meam, conuiescam cum illa. non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiā & gaudium. Hæc cogitās apud me, & cōmemorans in corde meo quoniam immortalis est in cogitatione sapientiæ, & in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honestas sine defectioe, & in certamine loquelæ illius sapiētia, & præclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quærens, vt mihi illam assumerem. Puer autē eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam. Et cū essem magis bonus, veni ad corpus incoquinatum. Et vt sciui quoniam aliter non possem esse continēs, nisi Deus det, & hoc ipsum 'erat summa sapiētia', scire cuius esset hoc donum: adii Dominum, & de precatus sum illū, & dixi ex totis præcordiis meis,

C A P. I X.

D Eus patrum meorum, & Domine misericordiam, qui fecisti omnia verbo tuo, & sapientia tua constituisti hominem, vt dominaretur creaturæ quæ à te facta est, vt disponat orbem terrarum in æquitate & iustitia, & in directione cordis iudicium iudicet: da mihi sediū tuarum assitricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis: quoniam seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicii & legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominū, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur. Tu elegisti me regem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum, & filiarum. & dixisti me ædificare templū in monte sancto tuo, & in ciuitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui quod præparasti ab initio: & tecum sapientia tua, quæ nouit opera tua, quæ & affuit tūc cum orbem terrarum faceres, & sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid directū in præceptis tuis. Mitte illam de cælis sanctis tuis & à sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit & mecū laboret, vt sciam quid acceptum sit apud te. scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia. Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuum iuste, & ero dignus sediū patris mei. Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? Cogitationes enim mortaliū timidæ, & incertæ prouidentia nostræ. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animā: & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Et difficile æstimamus quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore. Quæ autē in cælis sunt, quis inuestigabit?

Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctū tuum de altissimis: & si correctæ sint semitæ eorum qui sunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines? Nam per sapientiam sanati sunt, quicumque placuerunt tibi Domine à principio.

C A P. X.

A E C, illum qui primus format' est à Deo pater orbis terrarum, cū solus esset creatus, custodiuit, & eduxit illum à delicto suo. Et eduxit illum de limo terræ, & dedit illi virtutem continēdi omnia. Ab hac vt recessit iniustus in ira sua, per iram homicidii 'fraternitas' deperit. Propter quod cum aqua deleret terram, sanauit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum gubernans. Hæc & in cōsensu superbiæ, cum se nationes extulissent, sciuit iustū, & conseruauit sine querela Deo, & in filiis misericordiam fortem custodiuit. Hæc, iustum à pereū tibus impiis liberauit fugientem, descēdente igne in pētapolim. quibus in testimonium nequitia fumi gubunda constat deserta terra, & incerto tēpore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis. Sapiētiam enim prætereuntes non tantū in hoc lapsi sunt vt ignorarent bona: sed & insipientia suæ reliquerūt hominibus memoriam, vt in his quæ peccauerunt, nec latere potuissent. Sapientia autem hos qui se obseruant, à doloribus liberauit. Hæc autē, profugum iræ fratris iustum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum, honestauit illum in laboribus, & compleuit labores illius. In fraude circunuenientium illum affuit illi, & honestum fecit illum. Custodiuit illum ab inimicis, & à seductoribus tutauit illum, & certamen forte dedit illi vt vinceret, & sciret quoniā omniū potentior est sapientia. Hæc, venditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum: descēditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos qui eum deprimebant: & mendaces ostendit qui maculauerunt illum, & dedit illi claritatē æternam. Hæc, populum iustum, & semen sine querela liberauit à nationibus quæ illum deprimebant. Intrauit in animam serui Dei, & stetit contra reges horrendos in portētis & signis. Et reddidit iustis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem. & transtulit illos per Mare-rubrum, & transuexit illos per aquā nimiam. Inimicos autē illorum demersit in mare, & ab altitudine inferiorum eduxit illos. Ideo iusti tulerunt spolia impiorū, & decantauerunt, Domine, nomen sanctum tuum, & victricem manum tuam laudauerunt pariter. quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

C A P. X I.

I rexit opera eorum in manibus prophetæ sancti. Iter fecerunt per deserta, quæ non habitabantur: & in locis desertis fecerunt casus. Steterunt contra hostes, & de inimicis se vindicauerunt. Siterunt, & inuocauerūt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de lapide duro. Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum, à defectioe potus sui: in eis, cū abundarent filii Israël, lætati sunt. Per hæc, cum

Immortalitas
(Vet. Di. o. l. Ge. l.
Cognitione Gr.

Castitas non nisi
à Deo.
'erat sapientia,
(Vet. Di. o. l. Ge. l.

Oratio Salomonis
pro sapiētia
habenda.
'parentum, (Vet.
Ge. l.

Reg. 3. b.

Psal. 115. b.

1. Par. 28. b. 1. pa-
ral. 1. b.

Prout sc. ioh. 1. a.

Esa. 40. d. rom.
1. d. 1. cor. 1. d.

Sapientia laus
liberatione co-
rū quos ab ini-
tio hucaque in-
nauit.

Gene. 1. d.
-Ve. Di. o. l. Ge. l.
Gene. 1. b.
Gene. 4. b.
'fraternitas
(Vet. Di. l. Ge. l.
Gene 7. b.

Gene. 11. a.

'misericordia
(ablatius. Vet.
Di. l. Ge. l.
Gene. 39. e.

Gene. 18. b.

Gen 37. f. a. d. 7. b.

Gene. 41. f.

Exod. 1. b.

Exod. 3. b.

'dic. (ablatius.
Vet. M.
Exod. 14. e.
psal 77. b.
-Vet. Ge. l.

Exod. 11. e.

Exod. 15. a.

Exod. 16. a.

'habitatur. (Vet.
M. B. Ge. l.
'fixerūt (Vet. Di.
o. l. Ge. l.
Exod. 17. c.
Numc. 10. b.

illis deessent, bene cum illis actum est. Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti iniustis. Qui cum minueretur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperatè: ostendens per sitim quæ tunc fuit, quæ admodum tuos exaltares, & aduersarios illorum necares. ¶ Cum enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierunt quemadmodum cum ira iudicati impij tormenta paterentur. Hos quidem tãquam pater monens probasti: illos autem tanquam durus rex interrogans condemnasti. Absentes enim & presentes similiter torquebantur. Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum. Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus. Quem enim in expositione praua proiectum deriserunt, in finem euentus mirati sunt: ¶ non similiter iustis faciens. Pro cogitationibus autem insensatis iniquitates illorum, quod quidam errantes colebant multos serpentes, & bestias superuacuas, immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam: vt scirent quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. ¶ Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creauit orbem terrarum ex materia inuisa, immittere illis multitudinem versorum, aut audaces leones: aut noui generis ira plenas, aut ignotas bestias, aut vaporem igneum spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes: quarum non solum læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere. Nam & sine his vno spiritu poterant occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per Spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura & numero & pondere disposuisti. Multum enim valere tibi soli supererat semper: & virtuti brachij tui quis resistet? Quoniam tanquam momentum statèræ, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani, qui descendit in terram. ¶ Et misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter poenitentiam. Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses: aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur? Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

C A P. X I I.

Quam bonus, & suauis est Domine Spiritus tuus in omnibus! Ideoque eos qui exerrant partibus, corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris: vt relicta malitia, credant in te Domine. ¶ Illos enim antiquos inhabitatores Terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti, quoniã odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & sacrificia iniusta, & filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & deuoratores sanguinis, & authores parètes animarum inauxiliatarum perdere voluisti à medio sacramento tuo per manus parentum nostrorum, vt dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra. Sed & his tãquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, vt illos paulatim exterminarent. Nò quia impotens eras in bello sub-

icere impios iustis, aut bestiis sæuis, aut verbo duro simul exterminare: ¶ sed partibus iudicandis dabas locum poenitentia, non ignorans quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam nõ poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum: semen enim erat maledictum ab initio. nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum. ¶ Quis enim dicet tibi, Quid fecisti: aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes quas tu fecisti? Nò enim est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus, vt ostendas quoniam nõ iniuste iudicas iudicium. Neque rex, neque tyrannus in conspectu tuo inquireret de his quos perdidisti. Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis: ipsum quoque qui non debet puniri, condemnas, & exterum æstimas à tua virtute. Virtus enim tua, iustitiæ initium est: & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis. Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum qui te nesciunt, audaciã traducis. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. subest enim tibi cum volueris, posse. Docuisti enim populum tuum per talia opera, quoniã oportet iustum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam iudicandis dabas locum in peccatis poenitentia. Si enim inimicos seruorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, & liberaisti, dans tempus & locum per quæ possent mutari à malitia: cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta & conuentiones dedisti bonarum promissionum? Cum ergo das nobis disciplinã, inimicos nostros multipliciter flagellas: vt bonitatem tuam cogitemus iudicantes: & cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam. Vnde & illis qui in vita sua insensatè & iniuste vixerunt, per hæc quæ coluerunt, dedisti summa tormeta. ¶ Etenim in erroris via diutius errauerunt, deos æstimantes hæc quæ in animalibus sunt superuacua, infantium insensatorum more viuentes. Propter hoc tanquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti. Qui autem ludibriis & increpationibus non sunt correcti: dignum Dei iudiciũ experti sunt. in his enim quæ patiebantur, moleste ferebant, in quibus patientes indignabatur, per hæc quos putabant deos, in ipsis, cum exterminarentur videntes, illum quæ olim negabant se nosse, verum Deum agnouerunt: propter quod & finis condemnationis eorum veniet super illos.

C A P. X I I I.

Ani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videtur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes agnouerunt quis esset artifex, ¶ sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam, rectores orbis terrarum deos putauerunt. Quorum & si specie delectati deos putauerunt: sciant quanto his dominator eorum speciosior est. speciei enim generator hæc omnia constituit. Aut si virtutem, & opera eorum mirati sunt: intelligant ab illis quoniam qui hæc fecit, fortior est illis. à magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit crea-

Exod.7.d.

Deut.4.a.

Exod.7.d.

Exod.7.d.

J.ii.e.

Leuit.16.d. J.16.a. Jere.2.c.

Sec. (Vet. Di. o. l. Ge. l. v.)

Sec. perat. præf. t. e. (Vet. Ge. l.)

Quæ, fca. g. (Vet. Ge. l. Di. o. l. De. misericors. rom. 2. a. Sed (Vet. Di. o. l. Ge. l.)

Nihil sine Deo stabile.

Quam sit in omnibus benignus Dominus.

Deu. 9. a. u. d. 18. b.

à medio sacramento tuo (Vet. Di. o. l. Ge. l. - Vet. Di. o. l. Ge. l.)

Exo. 23. d. deu. 7. d.

Cum Deo nõ cõtendendum. rom. 9. d. in cõspectu tuu (Vet. Di. l. Ge. l.)

1. Pet. 5. b.

iudicasti (Vet. Ge. l.)

aut (Vet. Ge. l. Di. o. l.)

- Vet. Di. l. Ge. l. Dat. Deus locu poenitentia.

1. 11. c. rom. 11. c.

inreparationis (Vet. Ge. l. - correpti: (Vet. Ge. l. Di. l. o.)

Vanos eos esse ostendit, qui Deu ex suis operibus non possunt cognoscere. Rom. 1. b. Deut. 4. c. 17. b.

- Vet. Di. o. l. Ge. l.

Creator per creaturas cognoscendus.

B tor horum videri. sed tamen adhuc in his minor est querela: & hi enim fortasse errant, Deū quærentes, & volentes inuenire. ¶ Etenim cum in operibus illius cōuerſentur, inquirunt: & perſuaſum habent quoniam bona ſunt quæ vidētur. Iterum autem nec his debet ignoſci. Si enim tantum potuiſſent ſcire, vt poſſent æſtimare ſeculum: quomodo huius Dominum non facilius inuenerunt? Infœlices autem ſunt, & inter mortuos ſpes illorum eſt, qui appellauerunt deos opera manuum hominū, aurum & argentum, artis inuentionem, & ſimilitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ. ¶ Aut ſi quis artifex faber de ſylua lignum rectum ſecuerit, & huius docte eradat omnem corticē, & arte ſua vſus diligenter fabricet vas vtile in conuerſationē vitæ, reliquiis autem eius operis ad præparationem eſcæ abutatur: & reliquum horum quod ad nullos vſus facit lignum curuum, & verticibus plenum ſculpat diligenter per vacuitatem ſuam, & per ſcientiam ſuæ artis figuret illud, & aſſimilet illud imagini hominis, aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorem illius, & omnē maculam quæ in illo eſt perliniēs terra: & faciat ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud, & confirmans ferro, ne fortē cadat proſpiciens illi, ſciens quoniam nō poſteſt adiuuare ſe. imago enim eſt, & op⁹ eſt illi adiutorium. Et de ſubſtantia ſua, & de filiis ſuis, & de nuptiis votum faciens inquirit. Non erubeſcit loqui cū illo qui ſine anima eſt: ¶ & pro ſanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adiutorium inutilem inuocat: & pro itinere petit ab eo qui ambulare non poſteſt: & de acquirendo, & de operando, & de omniū rerum euentu petit ab eo qui in omnibus eſt inutilis.

C A P. X I I I.

I Terum alius nauigare cogitans, & per ferros fluctus iter facere incipiens, ligno portante ſe fragilius lignum inuocat. Illud enim cupiditas acquirēdi excogitauit, & artifex ſapiētia fabricauit ſua. Tua autem Pater, prouidentia ab initio cuncta gubernat: quoniam ¶ dediſti & in mari viam, & inter fluctus ſemitā firmiſſimam, oſtendens quoniam potens eſt ex omnibus ſanare, etiam ſi ſine rate aliquis adeat mare. Sed vt nō eſſent vacua ſapiētia tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas ſuas, & tranſeuntes mare per ratem liberati ſunt. ¶ Sed & ab initio cum perirent ſuperbi gigātes, ſpes orbis terrarum ad ratem confugiens, remiſit ſeculo ſemen natiuitatis, quæ manu tua erat gubernata. Benediētum eſt enim lignum, per quod fit iuſtitia. ¶ Per man⁹ autem quod fit idōlum, malediētum eſt & ipſum, & qui fecit illud: quia ille quidē operatus eſt: illud autem cū eſſet fragile, Deus cognominatus eſt. ¶ Similiter autē odio ſunt Deo, impi⁹ & impietas eius. Etenim quod factū eſt, cū illo qui fecit, tormenta patietur. Propter hoc & in idōlis nationū nō erit reſpect⁹: quoniā creaturæ Dei in odium factæ ſunt, & in tentationē animæ hominū, & in muſcipulā pedibus inſipientiū. Initiū enim fornicationis, eſt exquiſitio idōlorum: & adinuentio illorū, corruptio vitæ eſt. neq; enim erant ab initio, neq; erunt in perpetuum. Superuacuitas enim hominum hæc adinuenit in orbem terrarū: & ideo

breuis illorum finis eſt inuentus. Acerbo enim luctu dolēs pater, cito ſibi rapti filii fecit imaginem: & illū qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nūc tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra & ſacrificia. Deinde interueniente tempore, conualeſcente antiqua cōſuetudine, hic error tanquam lex cuſtoditus eſt, & tyrannorum imperio colebātur figmenta. Et hos quos in palām homines honorare non poterant, propter hoc quod lōgē eſſent, è longinquo figura eorum allata, euidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: vt illum qui aberat, tãquam præſentem colerēt ſua ſollicitudine. Prouexit autem ad horum culturā & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia. Ille enim volens plus placere illi qui ſe aſſumpſit, elaborauit arte ſua, vt ſimilitudinem in melius figuraret. Multitudo autem hominum abducta per ſpeciem operis, eum qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æſtimauerunt. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui, aut regibus deſeruietes homines, in communicabile nomen lapidibus, & lignis impoſuerunt. Et non ſufecerat erraſſe eos circa Dei ſciētiam, ſed & in magno viuentes inſcientiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant. ¶ Aut enim filios ſuos ſacrificantes, aut obſcura ſacrificia faciētes, aut inſaniæ plenas vigilias habentes: neque vitam, neque nuptias mundas iam cuſtodiuunt, ſed & alius aliū per inuidiam occidit, aut adulterans contriſtat: & omnia cōmiſta ſunt, ſanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio & infidelitas, turbatio & periurium, tumultus bonorū, Dei immemoratio, animarū inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio mœchiæ & impudicitia. Infandorum enim idōlorum cultura, omnis mali cauſa eſt, & initium & finis. Aut enim dum lætantur, inſaniunt: aut certē vaticinantur falſa, aut viuunt iniuſtē, aut peierant citō. Dum enim confidunt in idōlis quæ ſine anima ſunt, male iurantes noceri ſe non ſperant. Vtraque ergo illis euenient dignē, quoniā male ſenſerūt de Deo, attendentes idōlis, & iurauerunt iniuſtē in idōlo contemnentes iuſtitiam. Non enim iurātium eſt virtus, ſed peccantium poena perambulat ſemper in iuſtorum præuaricationem.

C A P. X V.

V autem Deus noſter, ſuauiſ & verus eſt, & in miſericordia diſponens omnia. Etenim ſi peccauerimus, tui ſumus, ſcientes magnitudinem tuam: & ſi non peccauerimus, ſcimus quoniam apud te ſumus computati. Noſſe enim te, cōſummata iuſtitia eſt: & ſcire iuſtitiam, & virtutem tuam radix eſt immortalitatis. Non enim in errorem induxit nos hominū malæ artis excogitatio, nec vmbra picturæ labor ſine fructu, effigies ſculpta per varios colores, cuius aſpectus inſenſato dat concupiſcētiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem ſine anima. Malorum amatores, digni ſunt morte, qui ſpem habēt in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligūt, & qui colunt. ¶ Sed & figulus mollem terram premēs laborioſe fingit ad vſus noſtros vnumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda ſunt in vſum vaſa, & ſimiliter quæ his ſunt cōtraria. horum autem vaſorū quis ſit vſus, iudex eſt figulus. Et cum labore vano Deum fingit de eodem luto: ille qui

Rom. 1.c.

potuerunt (Vet. Ge. 1. Di. o. 1.)

Infelicitas idolatrarum.

Eſa. 44. b. ierc. 10. a.

-Vet. Di. 1. Ge. 1.

-Vet. Ge. 1.

In cultores idolorum.

Pſal. 115. a. baruch 6. a.

-Vet. Di. o. 1. Ge. 1. Exod. 14. d.

Gen. 6. b. 7. b.

Pſal. 115. baruch 6. Idōlum malediētum, & fabricator eius.

Pſal. 7. a.

animis (Vet. Di. o. 1. Ge. 1.)

hominum aduenit (Vet. Di. 1. Ge. 1.)

Idōla vnde traxerint originem.

-Vet. Di. 1. Ge. 1.

antiqua (Vet. Di. o. 1. Ge. 1. v.)

-Vet. Di. o. 1. Ge. 1.

-Vet. Di. 1. Ge. 1.

adducta (Vet. Di. o. 1. Ge. 1. b.)

exiſtimauerūt (Vet. Di. 1. Ge. 1.)

Quæ mala procedunt ex idolatria. deut. 10. b. ierc. 7. a. 19. a.

-Vet. Di. o. 1. Ge. 1. v.

mœchia & impudicitia. (Vet. Ge. 1. Di. 1.)

idolo (Vet. Di. o. 1. Ge. 1.)

Vox fidelium qui Dei miſericordiam laudant, cuius gratia nō ſeruiunt idōlis.

-Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1.

ſubſtantio iſo lolatrarū. rom. 9. d.

paulo antè de terra factus fuerat, & post pusillum reducit se vnde acceptus est, repetitus animæ debitum quam habebat. Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus & argentariis: sed & ærarios imitatur, & gloriam præfert, quoniam res superuacuas fingit. Cinis est enim cor eius, & terra superuacua spes illius, & luto vilior vita eius: quoniam ignorauit qui se finxit, & qui inspirauit illi animam quæ operatur, & qui insufflauit ei spiritum vitalem. Sed & æstimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere vndecunque etiam ex malo acquirere. Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terræ materia fragilia vasa, & sculptilia fingit. Omnes enim insipientes, & infœlices supra modum animæ superbi sunt, inimici populi tui, & imperantes illi: quoniam omnia idola nationum deos æstimauerunt, quibus neque oculorum visus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandum. homo enim fecit illos: & qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Ne mo enim sibi similem homo poterit Deum fingere. Cum enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his quos colit: quia ipse quidem vixit, cum esset mortalis, illi autem nunquam. Sed & animalia miserima colunt: insensata enim comparata his, illis sunt deteriora. Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspiceret. Effugerunt autem Dei laudem, & benedictionem eius.

CAP. XVI.

Ropter hæc & his similia passi sunt digne tormēta, & per multitudinem bestiarum exterminati sunt. Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum, quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui nouum saporē, escam parans eis ortyometra: vt illi quidem concupiscentes escam propter ea quæ illis ostēsa & missa sunt, etiam à necessaria concupiscentia auerterentur: hi autem in breui inopes facti, nouam gustauerunt escam. Oportebat enim illis sine excusatione quidem superuenire interitum exercētibus tyrannidem: his autem tantum ostendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur. Etenim cum illis superuenit sæua bestiarum ira, morsibus peruersorum colubrorum exterminabantur. Sed non in perpetuum ira tua permansit, sed ad correctionem in breui turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuæ. Qui enim conuersus est, non per hoc quod videbat sanabatur, sed per te omnium saluatorem. in hoc autē ostendisti inimicis tuis quia tu es qui liberas ab omni malo. Illos enim locustarum, & muscarum occiderunt morsus, & non est inuenta sanitas animæ illorum: quia digni erant ab huiusmodi exterminari. Filios autem tuos, nec draconum nec venenatorum vicerunt dentes. misericordia enim tua adueniens sanabat illos. In memoria enim sermonum tuorum exterminabantur, & velociter sanabantur, ne in altam incidentes obliuio nem non possent tuo vti adiutorio. Etenim neque herba, neq; malagma sanauit eos, sed tuus Domine sermo, qui sanat omnia. Tu es enim Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis

ad portas mortis & reducis. Homo autem occidit quidem per malitiam animam suam, & cum exierit spiritus, non reuertetur, nec reuocabit animam quæ recepta est. sed tuam manum effugere impossibile est. Negantes enim te nosse impii, per fortitudinem brachii tui flagellati sunt: nouis aquis, & grandinibus, & pluuiis persecutionem passi, & per ignem consummati. Quod enim mirabile erat: in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat. vindex est enim orbis iustorum. Quodam enim tempore mansuetabatur ignis, ne combureretur quæ ad impios missa erant animalia: sed vt ipsi videntes, scirent quoniam Dei iudicio patiuntur persecutionem. Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis exardescebat vndique, vt iniquam terram nationem exterminaret. Pro quibus angelorum esca nutriti populum tuum, & paratum panem de cælo præstitisti illis sine labore omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Substantiam enim tuam & dulcedinem tuam quam in filios habes ostendebas: & deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat conuertebatur. Nix autem, & glacies sustinebant vim ignis, & non tabescebant: vt scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine & pluua coruscans. Hoc autem iterum, vt nutrentur iusti, ignis etiam suæ virtutis oblitus est. Creatura enim tibi factori deseruiens, exardecit in tormentum aduersus iniustos: & lenior fit ad benefaciendum pro his qui in te confidunt. Propter hoc & tunc omnia transfigurata omnium nutriti gratiæ tuæ deseruiebant ad voluntatem eorum qui à te desiderati sunt: vt scirent filii tui, quos dilexisti Domine, quoniam non natiuitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos qui in te crediderint conseruat. Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat: vt notum omnibus esset quoniam oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad orientem lucis te adorare. Ingrati enim fides tanquam hybernalis glacies tabescet, & disperiet tanquam aqua superuacua. CAP. XVII.

Agna sunt enim iudicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua, propter hoc indisciplinata animæ errauerunt. Dum enim persuasum habent iniqui, posse dominari nationi sanctæ: vinculis tenebrarum, & longæ noctis compositi, inclusi sub tectis, fugitui perpetuæ prouidentia iacuerunt. Et dum putant se latere in obscuris peccatis: tenebroso obliuionis velamento dispersi sunt pautes horredè, & cum admiratione nimia turbati. Neque enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & personæ tristes illis apparentes, pauorem illis præstabant. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec siderum lympidæ flammæ illuminare poterat illam noctem horrendam. Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus: & timore percussus illius quæ non videbatur, faciei, æstimabant deteriora esse quæ non videbantur: & magicæ artis appositæ erant derisus, & sapiētia gloria correptio cum contumelia. Illi enim qui promittebant timores, & perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant. Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabat: transitu anima-

Te dicit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

C

Psal. 119. b. & 114. c.

D

Pena Mololatra rum. per his (Vet. Di. o. l. Ge. l.)

Nume. 11. g.

Nume. 11. b.

*Et (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.) *mofris (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Exod. 10. 2. f. apoc. 9. b.)

*Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

*examinabatur, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.) *saluabatur, (Vet. Ge. l. Di. o.)

Deut. 2. f. 1. reg. 2. a. tob. 13. a. Tu enim vitæ (Vet. Ge. l.)

Iudicia Dei. exod. 9. c.

*iniquæ (Vet. Di. o. B.) De missione manæ. exod. 16. c. n. me. 11. b. psal. 77. c. iohan. 6. d.

*Substantia enim tua, dulcedinem (Vet. Di. l. Ge. l. M.) ostendebat: (Vet. Ge. l. Di. l.) Exod. 9. c.

*Vet. Di. o. l. Ge. o. l. *excidescit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

*in (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

Non in solo pane viuunt homines. deu. 3. 2. mat. 4. 4.

*ortum (Vet. B.)

*spes (Vet. B.)

De magnitudine iudiciorum Dei: qui peris mirabilibus impios affligebat. Exod. 10. f.

Exod. 7. d. & s. b.

*Vet. Di. o. B.

*gloria (Vet. Ge. l. Di. l.)

Lib. Sapientiæ.

lium, & serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant, & aerem quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre. Frequenter enim præoccupant pessima, redarguente conscientia. Cû sit enim timida nequitia, dat testimoniû condénationis. semper enim præsumit sæua perturbata cõsciencia. Nihil enim est timor, nisi præsumptionis adiutorium, proditio cogitationis auxiliiorum. Et dum abintus minor est expectatio, maiorem computat scientiam eius causæ de qua tormentum præstat. Illi autem qui in potentem venerunt noctem, & ab infimis & ab altissimis inferis superuenientem eundem somnum dormientes, aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebãt traductione. subitaneus enim illis, & insperatus timor superuenerat. Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus. Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset: ineffugibilem sustinebat necessitatem. Vna enim catena tenebrarû omnes erant colligati. Siue spiritus sibilans, aut inter spissos arborû ramos auium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentis nimiû, aut sonus validus præcipitarû petrarû, aut ludentium animalium cursus inuisus, aut mugientiû valida bestiarû vox, aut resonans de altissimis montibus echo: deficientes faciebant illos præ timore. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus cõtinebatur. Solis autem illis superposita erat grauis nox, imago tenebrarû, quæ superuentura illis erat. Ipsi ergo sibi erant grauiore tenebris.

C A P. X V I I.

Antis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem inimici audiebant, sed figuram non videbant: & quia non & ipsi eadem perpeffi erant, magnificabant te: & qui ante læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebãt tibi: & vt esset differentia, donum petebant. Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem sine læsura boni hospitii præstitisti. Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebãt sanctos filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen seculo dari. Cû cogitarent iustorum occidere infantes: & vno exposito filio, sed libera to, in traductionem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, & pariter illos perdidisti in aqua valida. Illa enim nox ante cognita est à patribus nostris: vt verè scientes quibus iuramentis crediderunt, animæ quiores essent. Suscepta est autem à populo tuo sanitas quidem iustorum, iniustorum autem exterminatio. Sicut enim læsisti aduersarios nostros: sic & nos prouocãs magnificasti. Abscon se enim sacrificabant iusti pueri bonorum, & iustitiam legem in concordiam disposuerunt: similiter & bona & mala recepturos iustos, patri omnium decantantes laudes. Resonabat autem inconueniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium. Simili autem poena seruus cum domino afflictus est, & popularis homo regi similia passus. Similiter ergo omnes vno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum viui sufficiebant: quoniã vno momento quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est. De omnibus enim nõ credentes pro

pter beneficia, tunc cum primum fuit exterminium primogenitorum, sponponderunt populum Dei se esse. Cum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu mediû iter haberet, omnipotens sermo tuus Domine exiliis de cælo à regalibus sedibus, durus debellator in mediã exterminii terrã profiliuit, gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & vsque ad cælum attingebat stans in terra. Tunc continuò visus somniorum malorum turbauerunt illos, & timores superuenerunt insperati. Et alius alibi proiectus semiuuius, propter quã moriebatur causam demonstrabat mortis. Visiones enim quæ illos turbauerunt, hæc præmonebãt, ne inscii quare mala patiebantur, perirent. Tetigit autem tunc & iustos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed nõ diu permansit ira tua. Propterans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutum orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus. Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armatura potentia, sed verbo illum qui se vexabat subiecit, iuramenta parentum, & testamentum commemorans. Cum enim iam aceruatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputauit impetum, & diuisit illam quæ ad viuos ducebat viam. In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parietum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius scripta erat. His autem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit. erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

C A P. X I X.

Mpiis autem vsque in nouissimû sine misericordia ira superuenit. Præsciebat enim & futura illorum: quoniam cum ipsi reuerfi essent, & permisissent vt se educerent, & cû magna solitudine præmississent illos, consequebantur illos poenitentia actus. Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientia: & quos rogantes proiecerant, hos tanquam fugitios persequerentur. ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum quæ acciderant commemorationem amittebant, vt quæ deerant tormētis, repletet punitio: & populus quidem tuus mirabiliter trãsfret, illi autem nouam mortem inuenirent. Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deseruiens tuis præceptis, vt pueri tui custodirentur illi læsi. Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua quæ ante erat, terra arida apparuit, & in Mari rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio: per quem omnis natio transiit quæ tegebatur tua manu, videtes tua mirabilia & mostra. Tanquam enim equi depauerunt escam, & tanquã agni exultauerunt magnificantes te Domine, qui liberaisti illos. Memores enim erãt adhuc eorum quæ in incolatu illorum facta fuerãt, quemadmodum pro natione animalium produxit terra muscas, & pro piscibus eructauit fluuius multitudinem ranarum. Nouissime autem viderunt nouam creaturam auium, cum ad ducti concupiscentia postulauerunt escas epulationis. In allocutione enim desiderii ascendit il-

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

condénata. (Vet. Ge. l. Di. l.)

ignorantiam (sic Græca. at codex S. D. o. legit conscientia. B. verò potentiam. impotentē vere (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

De luce Israelitarum eos præcedente. exo. 10. f. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. -Vet. Gr. Basilic. se exemplar legit, te Deum, Exod. 14. e. psal. 77. b. & 104. d.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. B. Afflictio impiorum Aegyptiorum. exod. 1. c. & 1. b. & (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

Exod. 14. f. g.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

concordia (Vet. Di. l. Ge. l. ablativus. patrū iam (Vet. Gr. exemplar s. Ger. l. & Di. o. l. legunt, patri iam. Exod. 13. d. e.)

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

-Vet. Di. l. Ge. l.

Interitus populi Israelitici: pro quo Aarõ deprecatus est.

Numc. 16. g.

propugnac. (Vet. Di. l. Ge. l.)

Exod. 28. h.

De interitu Aegyptiorum, & Hebræorum liberatione. (Vet. Di. o. Ge. o. B.)

Exod. 14. a.

in d. (Vet. Ge. l.)

liberabas (Vet. Ge. l.)

eduxit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Exod. 16. c. num. 11. g.)

11. a.

lis de mari ortygetra, & vexationes peccatoribus superuenerūt, non sine illis quæ antè facta erant argumentis per vim 'fluminum.' iustè enim patiebātur secundum suas nequitias. Etenim detestabiliorè inhospitalitatem instituerunt. alii quidem ignotos non recipiebant aduenas, alii autem bonos hospites in seruitutem redigebant. Et non solum hæc, sed & alius quidem respectus illorum erat: quoniam inuiti recipiebant extraneos. Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem vfi erant 'instituti,' sæuissimis afflixerunt doloribus. **P**ercussi sunt autem cæcitate: sicut illi in foribus iusti cū subitanis cooperti essent tenebris, vnusquisque transitum ostii sui quærebat. In se enim

elementa dum conuertūtur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonū custodiunt: vnde æstimari ex ipso visu certò potest. Agrestia enim in aquatica cōuertebantur: & quæcunq; erant natantia, in terram transibant. Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, & aqua extinguentis naturæ obliuiscatur. Flammæ e contrario, corruptibilium animalium non vexauerūt carnes coambulantium, nec dissoluebant illam quæ facile dissoluebatur, sicut glacies bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, & honorasti, & non despexisti in omni tempore, & in omni loco assistens eis.

Ecclesiasticus siue Sapiaentia Iesu filii Sirach.

PROLOGVS.

Multorum nobis & magnorum per Legem & Prophetas aliosq; qui secuti sūt illos, sapiētia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israelē doctrinæ & sapiētiæ causa: quia non solum ipsos loquētes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & discētes & scribētes doctissimos fieri. Auus meus Iesus, postquam se amplius dedit ad diligētiam lectōnis Legis, & Prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horū quæ ad doctrinam & sapiētiā pertinent: vt desiderantes discere, & illorum periti fieri, magis magisque attendāt animo, & cōfirmentur ad legitīmā vitam. Hortor itaq; ve-

nire vōs cum benevolentia, & attentiori studio lectōnem facere: & veniam habere in illis in quibus videmur sequentes imaginem sapiētiæ, & deficere in verborum compositione. Nam deficiunt & verba Hebraica quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solum hæc, sed & ipsa Lex, & Prophetæ, cæteraque aliorum librorū non paruam habent differentiam quando inter se dicuntur. Nam in octauo & tricesimo anno temporibus Ptolemæi Euergetis regis, postquā perueni in Aegyptum: & cum multū tēporis ibi fuisset, inueni ibi libros relictos nō paruæ, neq; contemnendæ doctrinæ. Itaque bonū & necessarium putavi & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinā in spatio temporis ad illa quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volūt animū intendere, & discere quemadmodū oporteat instituire mores qui secūdam legem Domini proposuerint vitam agere.

Ecclesiasticus.

CAP. I.

Omnis sapiētia à Domino Deo est, & cū illo fuit semper, & est ante æuū. Arē nā maris, & pluuiæ guttas, & dies seculi quis dinumerauit? altitudinē cæli, & latitudinē terræ, & profundum abyssi quis dimēsus est? Sapiētiā Dei præcedētē omnia, quis inuestigauit? **P**rior omnium creata est sapiētia, & intellectus prudentiæ ab æuo. Fons sapiētiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Radix sapiētiæ, cui reuelata est, & astutias illi? quis agnouit? Disciplina sapiētiæ cui reuelata est, & manifestata? & multiplicationē ingressus illius quis intellexit? **V**nus est altissimus creator omnium, omnipotens, & rex potens, & metuendus nimis, sedens super thronum illius & dominās Deus. Ipse creauit illam in Spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit, & mensus est. Et effudit illā super omnia opera sua, & super omnem carnem secūdam datum

suum, & præbuit illam diligentibus se. **T**imor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis. Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiā & gaudium in' lōgitudinem dierum. **T**imenti Dominū bene erit in extremis, & in die defunctōnis suæ benedicetur. Dilectio Dei, honorabilis sapiētia. Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnaliū suorum. **I**nitium sapiētiæ, timor Domini, & cū fidelibus in vulua cōcreatus est, & cū electis foeminis graditur, & cum iustis & fidelibus agnoscitur. Timor Domini, scientiæ religiositas. Religiositas custodiet, & iustificabit cor, iucūditatem atque gaudium dabit. Timenti Dominum bene erit, & in diebus cōsolationis illius benedicetur. Plenitudo sapiētiæ est, timere Deum, & plenitudo à fructibus illius. Omnem domum illius implebit à generationibus, & receptacula à thesauris illius. Corona sapiētiæ, timor Domini, replēs pacem, & salutis fructum: & vidit, & dinumerauit eā. vtraque autem sunt dona Dei. Scientiam, & intellectū prudentiæ sapiētia compartietur: & gloriā tenentiū se, exultat. Radix sapiētiæ est, timere Dominum: rami illius longæui. In thesauris sapiē-

Timor sue religio Domini.

& (vet. Gr.)

Prover. 1. 2. 9. c. psal. 110. d.

consummationis (vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

& (vet. Gr.)

fulminū. (vet. Græca.)

Instituta. (vet. Di. o. l. Ge. o. l. Gen. 19. c.)

Sapiētia à Deo procedit. 3. Reg. 3. b. 4. c. Job 28. b. iaco. 1. d.

Commētiatio sapiētiæ. Rom. 11. d.

vet. Di. o. l. Ge. o. l.

faciem tuam ab egeno. Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram: & non relinquantur tibi retro maledicere. maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. exaudiet autem eum qui fecit illum. Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum. Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacifice in mansuetudine. **L**ibera eum qui iniuriam patitur, de manu superbi: & non acide feras in anima tua. In iudicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum: & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis quam mater. Sapientia filiis suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & præbit in via iustitiæ, & qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilauerint ad illam, complectetur placorem eius. Qui tenuerint illam, vitam hæreditabunt: & quod introibit, benedicet Deus. Qui seruiunt ei, obsequentes erunt Deo: & eos qui diligunt illam, diligit Deus. Qui audit illam, iudicabit gentes: & qui intuetur illam, permanebit confidens. Si crediderit ei, hæreditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illorum: quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum. Timorem & metum, & probationem inducet super illum, & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet eum in cogitationibus suis, & credat animæ illius. Et firmabit illum, & iter adducet directum ad illum, & lætificabit illum, & denudabit abscondita sua illi, & thesaurizabit super illum scientiam & intellectum iustitiæ. Si autem oberrauerit, derelinquet eum, & tradet eum in manus inimici sui. **F**ili, conserua tēpus, & deuita à malo. Pro anima tua ne confundaris dicere verum. est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam. Ne accipias faciem aduersus faciem tuam, nec aduersus animam tuam mendacium. Ne reuereris proximum tuum in casu suo. **N**ec retineas verbum in tempore salutis: non abscondas sapientiam tuam in decore suo. In lingua enim sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati, & firmamentum in operibus iustitiæ. Non contradicas verbo veritatis villo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere. **N**on confundaris confiteri peccata tua, & ne subiciaste omni homini pro peccato. Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluminis. Pro iustitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Noli citatus esse in lingua tua: & inutilis, & remissus in operibus tuis. **N**oli esse sicut leo in domo tua, euertens domesticos tuos, & opprimens subiectos tibi. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

C A P. V.

Oli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris, **E**st mihi sufficiens vita. nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis. **N**e sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui: & ne dixeris, **Q**uomodo potui? aut quis me subiiciet propter facta mea? Deus enim vindicatis vindicabit. **N**e dixeris, **P**eccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens reditor. **D**e propitiato peccatorum noli esse sine

metu, neque adicias peccatum super peccatum. Et ne dicas, **M**iseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. **M**iserordia enim, & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius. **N**on tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. **N**oli anxius esse in diuitiis iniustis: non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ. **N**on ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam. sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua. **E**sto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & iustitiæ. **E**sto mansuetus ad audiendum verbum Dei, ut intelligas: & cum sapientia proferes responsum verum. **S**i est tibi intellectus, responde proximo: si autem sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris. **H**onor & gloria in sermone sensati: lingua verò imprudentis subuersio est ipsius. **N**on appellêris susurrro in vita tua, & lingua tua ne capiaris, & confundaris. **S**uper furem enim est confusio & poenitentia, & deuoratio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia & contumelia. **I**ustificatus pusillum, & magnum similiter.

C A P. V I.

Oli fieri pro amico inimicis proximo: improperium enim, & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. **N**on te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquantur velut lignum aridum in eremo. anima enim nequam disperdet qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in sortem impiorum. **V**erbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat. **M**ulti pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi vnus de mille. **S**i possides amicum, in tentatione posside eum, & ne facile credas ei te ipsum. **E**st enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. **E**t est amicus qui conuertitur ad inimicitiam: & est amicus qui odium & iram & conuitia denudabit. **E**st autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis. **A**micus si permanserit fixus, erit tibi quasi coequalis, & in domesticis tuis fiducialiter aget. si humiliauerit se contra te, & a facie tua absconderit se, vnanimem habebis amicitiam bonam. **A**b inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende. **A**micus fidelis, protectio fortis: qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum. **A**mico fidelis nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. **A**micus fidelis, medicamentum vitæ & immortalitatis: & qui metunt Dominum, inueniunt illum. **Q**ui timet Deum, æquè habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius. **F**ili, à iuuentute tua excipe doctrinam, & usque ad canos inuenies sapientiam. **Q**uasi is qui arat, & qui seminat, accede ad eam, & sustine bonos fructus illius. **I**n opere enim ipsius exiguum laborabis, & cito edes de generationibus illius. **Q**uam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors. **Q**uasi lapidis virtus pro-

Index m. B. misericors erga paupillos. gen. 14. c. exod. 1. b.

Redit ad sapientiam commendationem.

Tandem. (Ver. Ge. o. l. Di. o. l.)

Tentatio sequitur studiosos sapientiam.

Tēpus. rom. 11. b

Veritas.

Mendacium.

Proverb. 14. b

Sapientia.

Veritas.

Peccatum.

Potens.

Iustitia.

Lingua.

Seruitia fugienda

Anaritia. ag. 30. e.

Diuitiis non fi-

dicendum. Lac. 13. b.

Superbia.

Cōceptus Dei. B

Remissio peccati. prouerb. 10. 2.

Propitiato peccato (Ver. Di. o. l. B. Ge. o.)

J. 11. a. J. 16. b.

Diuitiis. prouer. 10. a. 11. a. czech. 7. d.

Inconstancia.

Lingua. Via Domini.

Sermo. iacob. 1. b.

profer (Ver. Di. l. Ge. l.)

Lingua. Susurrro. -Ver. Di. l. Ge. o. l.

Bilinguis.

Superbia. rom. 11. c. phil. 2. a. comedet, perdet, relinquens. (in futuro. Ver. Di. o. l. Ge. o. l.)

Verbum dulce. J. 10. b. gratiosa (Ver. Di. o. l. Ge. l.)

De amicitia vera. deut. 13. b. 33. b. mich. 7. a. mat. 10. c.

J. 37. a.

Inuenient (Ver. B. Compl.)

Doctrinam ample dandam suadet

J. 31. d.

batio erit in illis, & non demorabuntur proicere illam. Sapientia enim doctrinæ secundum nomen est eius, & non est multis manifesta. quibus autē cognita est, permanet vsque ad conspectum Dei. Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abiicias consilium meum. iniice pedem tuum in cōpedes illius, & in torques illius collū tuum. Subiice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis ei. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserua vias eius. Inuestiga illam, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam. in nouissimis enim inuenies requiem in ea, & conuertetur tibi in oblectationem. Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ. decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutis. Stola gloriæ indues eam, & coronam gratulationis impones tibi. Fili, si attenderis mihi, disces eam: & si accommodaueris animum tuum, sapiens eris. Si inclinaueris aurē tuam, excipies doctrinā: & si dilexeris audire, sapiens eris. In multitudine presbyterorum prudentiū sta, & sapientiæ illorū ex corde coniungere, vt omnem narrationē Dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiāt à te. Et si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus ostiorū illius exterat pes tuus. Cogitatum tuū habe in præceptis Dei, & in mādati illi maxime assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

C A P. V I I.

Oli facere mala, & non te apprehendent. Discede ab iniquo, & deficient mala abs te. Fili, non semines mala in sulcis iniustitiæ, & non metes ea in septuplum. Noli quære re ab homine ducatum, neque à rege cathedrā honoris. Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est: & penes regē noli velle videri sapiens. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumperere iniquitates: ne fortē extimescas faciem potētis, & ponas scandalū in agilitate tua.

Nō pecces in multitudine ciuitatis, nec te immitas in populū, neque alliges duplicia peccata: nec enim in vno eris immunis. Noli esse pusillanimis in animo tuo. Exorare, & facere eleemosynam ne despicias. Ne dicas, In multitudine munerum nōtorū respiciet Deus, & offerēte me Deo altissimo, munera mea suscipiet. Nō irrideas hominē in amaritudine animæ: est enim qui humiliat & exaltat, circumspector Deus. Noli amare mendacium aduersus fratrem tuum, neque in amicū similiter facias. Noli velle mētiri omne mendaciū: assiduitas enim illi nō est bona. Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo. Non te reputes in multitudine indisciplinatorum. Memento iræ, quoniam non tardabit.

Humilia valde spiritum tuū: quoniam vindicta carnis impii, ignis & vermis. Noli præuaricari in amicū pecuniam differētem, neque fratrem charissimum auro spreueris. Noli discedere à muliere sensata & bona, quā sortitus es in timore Domini: gratia enim verecundiæ illius super aurum. Non lædas seruum in veritate operātem, neque mercenarium dantem animam suā. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defra-

des illum libertate, neq; inopem derelinquas illū. Pecora tibi sunt: attēde illis: & si sunt vtilia, perseuerēt apud te. Filii tibi sunt: erudi illos, & curua illos à pueritia illorū. Filia tibi sunt: serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuā ad illas. Trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam. Mulier si est tibi secundū animā tuam, non proicias illā: & odibili nō credas te in toto corde tuo. Honora patrē tuū, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. Memēto quoniā nisi per illos nat⁹ nō fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi. In tota anima tua time Dominū, & sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: & ministros eius ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachiis. Da illis partem, sicut mādatum est tibi, primitiarum & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis. Datum brachiorum tuorum & sacrificiū sanctificationis offeres Domino, & initia sanctorum: & pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propitiatio, & benedictio tua. Gratia datus in conspectu omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam. Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

C A P. V I I I.

On litiges cum homine potente, ne fortē incidas in manus illius. Non contendas cum viro locuplete, ne fortē contra te cōstituat litem tibi. multos enim perdidit aurum & argentū, & vsque ad cor regum extendit, & conuertit. Non litiges cū homine linguato, & non strues in ignem illi ligna. Non cōmunicēs homini indocto, ne male de progenie tua loquatur.

Ne despicias hominē auertentem se à peccato, neq; impropere ei. memēto quoniam omnes in corruptione sumus. Ne spernas hominē in sua senectute: etenim ex nobis senescunt. Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniā omnes morimur, & in gaudiū volumus venire. Ne despicias narrationē presbyterorū sapientū, & in prouerbiis eorū conuersare. ab ipsis enim discēs sapientiā, & doctrinā intellectus, & seruire magnatis sine querela. Non te prætereant narratio seniorum: ipsi enim didicerūt à patribus suis. quoniam ab ipsis discēs intellectū, & in tempore necessitatis dabis responsum. Non incēdas carbones peccatorū arguens eos, & ne incēdaris flāma ignis peccatorū illorū. Ne contra faciē stes contumeliosus, ne sedeat quasi insidiator ori tuo. Noli scenerari homini fortiori te: quod si sceneraueris, quasi perditū habe. Non spōdeas super virtutē tuam: quod si spōderis, quasi restituēs cogita. Nō iudices contra iudicē: quoniam secundū quod iustū est, iudicat. Cū audace non eas in via, ne fortē grauet mala sua in te: ipse enim secundū voluntatem suā vadit, & simul cū stultitia illi peries. Cū iracundo nō facias rixam, & cū audace non eas in desertū: quoniam quasi nihil est ante illū sanguis, & vbi non est adiutorium, elidet te. Cum fatuis consilium nō habeas. non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent. Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariet. Non omni-

Matth. 11. d.

Salutaris. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Superpones. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. - Vet. Di. l. Ge. l.

i. s. a.

Psal. 1. a.

Peccata diligenter esse fugienda. discident. (Vet. Di. o.

Psal. 14. eccles. 7. c. iob. 9. a. c. luc. 12. b.

j. n. d.

1. Reg. 11. b. arare. (Gr.

De familia & re domestica.

Leuit. 19. c.

Deut. 25. a.

i. s. b.

Tob. 4. a.

Deut. 12. e.

Leuit. 2. a. a. nume. 18. b. c.

Tob. 1. d.

Rom. 12. b.

Matth. 27. d.

Matth. 1. c.

j. q. a.

Galat. 6. a. a. corinth. 1. b.

corruptio. (Vet. Ge. o. l. Di. o. Leuit. 19. g.

i. s. e.

dare. (Gr.

j. 19. a.

Gene. 4. b.

Prouerb. 22. d. ca. 3. a.

Eccli. 9. c. 37. a. b.

homini cor tuum manifestes: ne forte inferat tibi gratiam falsam, & conuitietur tibi. **CAP. IX.**

Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequæ. Non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne in-

grediatur in virtute tua, & confundaris. Ne respicias mulierem multiuolam: ne forte incidas in laqueos illius. Cū saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius. Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius. Ne des fornicariis animam tuam in vilo: ne perdas te, & hæreditatē tuam. Noli circūspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circūspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi sterçus in via ab omnibus prætereuntibus conculcabitur. Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti sunt. colloquium enim illius quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere ne sedas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum: & non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionē. Ne derelinquas amicū antiquum: nouus enim non erit similis illi. Vinum nouum, amicus nouus: veterascet, & cum suauitate bibes illud. Non zeles gloriam, & opes peccatoris: non enim scis quæ futura sit illius subuersio. Non placeat tibi iniuria iniustorum, sciens quoniam vsque ad inferos non placebit impius.

Longè abesto ab homine potestatem habēte occidendi, & non suspicaberis timorem mortis. & si accesseris ad illum, noli aliquid cōmittere, ne forte auferat vitam tuam. Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis. Secundum virtutē tuam caue te à proximo tuo, & cū sapientibus & prudentibus tracta. Viri iusti sint tibi coniuuæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio, & in sensu sit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altissimi. In manu artificū opera laudabūtur, & principes populi in sapientia sermonis sui, in sensu verò seniorum verbum. Terribilis est in ciuitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.

CAP. X.
Vdex sapiēs iudicabit populum suum, & principatus sensati stabilis erit. Secundū iudicē populi, sic & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. Rex insipiēs perdet populū suum: & ciuitates inhabitabuntur per sensum prudentium. In manu Dei potestas terræ: & execrabilis omnis iniquitas gentium, & vtilem rectorē suscitabit in tēpore super illā. In manu Dei potestas hominis, & super faciem scribæ imponet honorem suum. Omnis iniuriæ proximi ne memineris, & nihil agas in operibus iniuriæ. Odibilis corā Deo est & hominibus superbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium. Regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos. Auaro autē nihil est scelestius. Quid superbit terra & cinis? Nihil est iniquius, quàm amare pecuniā. hic enim & animam suā venalē habet: quoniam in vita sua proiecit intima sua. Omnis potentatus breuis vita: lāguor prolixior gra-

uat medicum. Breuem languorem præcidit medicus: sicut & rex hodie est, & cras morietur. Cum enim morietur homo, hæreditabit serpētes, & bestias, & vermes. Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo: quoniā ab eo qui fecit illū, recessit cor eius. quoniā initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & subuertet eum in finem. Propterea exhonoraui Dominus conuentus malorum, & destruxit eos vsque in finem. Sedes ducum superborū destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium evertit Dominus, & perdidit eas vsque ad fundamētum. arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum, à terra. Memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu. Nō est creata hominibus superbia: neque iracūdia nationi mulietum. Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exhonorabitur, quod præterit madata Domini. In medio fratrum rector illorum in honore: & qui timēt Dominū, erunt in oculis illius, Gloria diuitum, honoratorum, & pauperū, timor Dei est: non despiciere hominem iustum pauperē, & non magnificare virum peccatorem diuitem. Magnus est iudex, & potens est in honore: & nō est maior illo qui timet Deum. Seruo sensato liberi seruiunt: & vir prudens & disciplinatus nō murmurabit correptus, & inscius non honorabitur. Noli extollere te in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tēpore angustia. Melior est qui operatur, & abūdat in omnibus, quàm qui gloriatur, & eget pane. Fili, in mansuetudine serua animā tuam, & da illi honorē secundum meritum suū. Peccantem in animam suam quis iustificabit: & quis honorificabit exhonorātem animam suam? Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suū: & est homo qui honorificatur propter subilitiam suam. Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in subilitia: & qui gloriatur in subilitia, paupertatem vereatur.

CAP. XI.
Apietia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum confedere illū faciet. Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. breuis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius. In vestitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniā mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & inuisa opera illius. Multi tyranni sederunt in throno, & insuspiciabilis portauit diadema. Multi potētes oppressi sunt valide, & gloriosi traditi sunt in manus alterorū. Priusquam interroges, ne vituperes quenquā: & cū interrogaueris, corripe iustē. Priusquam audias ne respōdeas verbum, & in medio seniorum ne adicias loqui. De ea re, quæ te nō molestat, ne certeris: & in iudicio peccantium ne consistas. Fili, ne in multis sint actus tui: & si diues fueris, non eris immunis à delicto. si enim secutus fueris, non apprehendes: & non effugies, si præcurreris. Est homo laborans, & festinans, & dolens impius, & tanto magis non abundabit. Est homo marcidus egēs recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate: & oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eū ab humili-

cc.ii.

Vxor.
Meretrix fugiens
Gen. 6. a.
Prouerb. 5. a.
Matth. 5. c.
Gen. 34. c. 1.
reg. 11. a. indith
10. 11. 12.
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. V. M.
Amicus.
Iudic. 9. a. 2. reg.
15. d.
1. 9. c. 37. a.
Iubus.
Sermo. 3. reg. 3.
Principes (Vet.
Di. o. l. Ge. o. l. V.
De rectoribus.
Prouerb. 19. b.
1. Reg. 10. a.
In tempus (Vet.
Di. o. l. Ge. o. l.
Leuit. 19. c.
Superbia.
Ierem. 17. a.
Daniel. 4. c.
Auarus.

fic (Vet. Di. o. l.
Ge. o. l.
Superbia.
Timor Dei.
Prouerb. 17. a.
2. Reg. 11. b.
Prouerb. 11. b.
Gen. 41. f. dan. 6. a
Iohan. 7. c.
Act. 12. d.
Superbia.
1. Reg. 11. f.
Ierem. 6. c.
Deut. 13. b. 17. b.
Iosue 7. c. 22. c.
Prouerb. 18. c.
Sermo. 1. (Ve.
Di. l.
Mat. 19. c. i. tim.
6. b.
Prouerb. 10. c.
Iob 42. e.

Job 1. c. 22. v. 8.
 litate ipsius, & exaltauit caput eius: & mirati sunt in illo multi, & honorauerunt Deum. ¶ Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas, à Deo sunt. Sapientia: & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio, & via bonorum apud ipsum.

Luc. 14. c.
 Error & tenebræ peccatoribus concreta sunt: qui autem exultant in malis, consenscunt in malo. Datio Dei permanet iustis, & profectus illius successus habebit in æternum. Est qui locupletatur parçè agendo, & hæc est pars mercedis illius in eo quòd dicit, ¶ Inueni requiem mihi, & nunc māducabo de bonis meis solus, & nescit quòd tempus prætereat, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur. ¶ Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mādatorum tuorum veterasce. Ne manseris in operibus peccatorum: confide autem in Deo, & mane in loco tuo. Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem. Benedictio Dei in mercedem iusti festinat, & in honore veloci processus illius fructificat. Ne dicas, Quid est mihi opus, & quæ erūt mihi ex hoc bona? Ne dicas, Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor? ¶ In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum: quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicuique secundum vias suas. Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius. Ante mortem ne laudes hominem ququam: quoniam in filiis suis agnoscitur vir. Non omnem hominem inducas in domum tuā. multæ enim sunt insidiæ dolosi. Sicut enim eructant præcordia foetētium, & sicut perdix inducitur in caueam, & vt caprea in laqueum: sic & cor superbiorum, & sicut 'prospector' videns casum proximi sui. Bona enim in mala conuertens insidiatur, & in electis imponet maculam. A scintilla enim vna augetur ignis, & ab vno doloso augetur sanguis: homo verò peccator sanguini insidiatur. Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala: ne fortè inducat super te subsannationē in perpetuum. Admitte ad te alienigenam, & subuertet te in turbine, & abalienabit te à viis propriis. **C A P. X I I.**

Luc. 14. c.
 I bene feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. Benefac iusto, & inuenies retributionē magnam: & si non ab ipso, certè à Domino. Nō est enim ei bene qui assiduus est in malis, & elemosynas nō danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. ¶ Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: & impiis, & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ. Da bono, & non receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dare, ne in ipsis potentior te sit. nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quæcunq; feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam. Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus. In bonis viri, inimici illius: in tristitia, & in malitia illius, amicus agnitus est. Nō credas inimico tuo in æternum. sicut enim æramētum, æruginat nequitia illius. & si humiliatus vadat curuus, adiace animum tuum, & custodi te ab illo. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conuersus stet in loco tuo: ne fortè conuersus in

Math. 10. c.
 locum tuum, inquirat cathedram tuam, & in nouissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris. Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis: sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. Vna hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non supportabit. ¶ In labiis suis indulcat inimic⁹, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam. In oculis suis lachrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. & si incurrerint tibi mala, inuenies eum illic priorem. In oculis suis lachrymatur inimicus, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas. Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

Deut. 7. a.
 Vi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: ¶ & qui communicauerit superbo, induet superbiā. Pondus super se tollet, qui humiliori se communicat: & ditiori te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam: quando enim se colliserint, cōfringetur. Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te. Si habes, cōuiuet tecum, & euacuabit te, & ipse non dolebit super te. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi omnia bona, & dicet, Quid opus est tibi? Et cōfudet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in nouissimo deridebit te: & postea vidēs derelinquet te, & caput suum mouebit ad te. Humiliare Deo, & expecta manus eius. Attēde, ne seductus in stultitiam humiliaris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Aduocat⁹ à potētiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. Ne improbus sis, ne impinguaris: & ne lōgè sis ab eo, ne eas in obliuionē. Ne retineas ex æquo loqui cū illo: nec credas multis verbis illius. ex multa enim loquela tētabit te, & subridēs interrogabit te de absconditis tuis. Immitis animus illius conseruabit verba tua: & non parçet de malitia, & de vinculis. Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas. Audiens verò verba illa, quasi in somnis vide: & vigilabis. Omni vita tuā dilige Deū, & inuoca illum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi cōiungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. ¶ Si communicabit lupus agno aliquando: sic peccator iusto. Quæ cōmunicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars bona diuiti ad pauperē? Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua diuitū, sunt pauperes. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio diuitis pauper. Diues cōmotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cū ceciderit, expelletur: & à notis. Diuiti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & iustificauerunt illum. humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensate, & nō est datus ei locus. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent. pauper locutus est, & dicunt, Quis est hic? & si offenderit, subuertent illū.

Deut. 7. a.
 Bona est substantia, cui non est peccatū in conscientia, & nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis immutat faciem illius, siue in bona, siue

Deut. 7. a.
 I bene feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. Benefac iusto, & inuenies retributionē magnam: & si non ab ipso, certè à Domino. Nō est enim ei bene qui assiduus est in malis, & elemosynas nō danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. ¶ Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: & impiis, & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ. Da bono, & non receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dare, ne in ipsis potentior te sit. nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quæcunq; feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam. Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus. In bonis viri, inimici illius: in tristitia, & in malitia illius, amicus agnitus est. Nō credas inimico tuo in æternum. sicut enim æramētum, æruginat nequitia illius. & si humiliatus vadat curuus, adiace animum tuum, & custodi te ab illo. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conuersus stet in loco tuo: ne fortè conuersus in

Deut. 7. a.
 locum tuum, inquirat cathedram tuam, & in nouissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris. Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis: sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. Vna hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non supportabit. ¶ In labiis suis indulcat inimic⁹, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam. In oculis suis lachrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. & si incurrerint tibi mala, inuenies eum illic priorem. In oculis suis lachrymatur inimicus, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas. Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

Deut. 7. a.
 Vi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: ¶ & qui communicauerit superbo, induet superbiā. Pondus super se tollet, qui humiliori se communicat: & ditiori te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam: quando enim se colliserint, cōfringetur. Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te. Si habes, cōuiuet tecum, & euacuabit te, & ipse non dolebit super te. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi omnia bona, & dicet, Quid opus est tibi? Et cōfudet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in nouissimo deridebit te: & postea vidēs derelinquet te, & caput suum mouebit ad te. Humiliare Deo, & expecta manus eius. Attēde, ne seductus in stultitiam humiliaris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Aduocat⁹ à potētiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. Ne improbus sis, ne impinguaris: & ne lōgè sis ab eo, ne eas in obliuionē. Ne retineas ex æquo loqui cū illo: nec credas multis verbis illius. ex multa enim loquela tētabit te, & subridēs interrogabit te de absconditis tuis. Immitis animus illius conseruabit verba tua: & non parçet de malitia, & de vinculis. Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas. Audiens verò verba illa, quasi in somnis vide: & vigilabis. Omni vita tuā dilige Deū, & inuoca illum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi cōiungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. ¶ Si communicabit lupus agno aliquando: sic peccator iusto. Quæ cōmunicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars bona diuiti ad pauperē? Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua diuitū, sunt pauperes. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio diuitis pauper. Diues cōmotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cū ceciderit, expelletur: & à notis. Diuiti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & iustificauerunt illum. humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensate, & nō est datus ei locus. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent. pauper locutus est, & dicunt, Quis est hic? & si offenderit, subuertent illū.

Deut. 7. a.
 Bona est substantia, cui non est peccatū in conscientia, & nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis immutat faciem illius, siue in bona, siue

Deut. 7. a.
 I bene feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. Benefac iusto, & inuenies retributionē magnam: & si non ab ipso, certè à Domino. Nō est enim ei bene qui assiduus est in malis, & elemosynas nō danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. ¶ Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: & impiis, & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ. Da bono, & non receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dare, ne in ipsis potentior te sit. nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quæcunq; feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam. Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus. In bonis viri, inimici illius: in tristitia, & in malitia illius, amicus agnitus est. Nō credas inimico tuo in æternum. sicut enim æramētum, æruginat nequitia illius. & si humiliatus vadat curuus, adiace animum tuum, & custodi te ab illo. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conuersus stet in loco tuo: ne fortè conuersus in

Deut. 7. a.
 locum tuum, inquirat cathedram tuam, & in nouissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris. Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis: sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. Vna hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non supportabit. ¶ In labiis suis indulcat inimic⁹, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam. In oculis suis lachrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. & si incurrerint tibi mala, inuenies eum illic priorem. In oculis suis lachrymatur inimicus, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas. Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

Deut. 7. a.
 Vi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: ¶ & qui communicauerit superbo, induet superbiā. Pondus super se tollet, qui humiliori se communicat: & ditiori te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam: quando enim se colliserint, cōfringetur. Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te. Si habes, cōuiuet tecum, & euacuabit te, & ipse non dolebit super te. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi omnia bona, & dicet, Quid opus est tibi? Et cōfudet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in nouissimo deridebit te: & postea vidēs derelinquet te, & caput suum mouebit ad te. Humiliare Deo, & expecta manus eius. Attēde, ne seductus in stultitiam humiliaris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Aduocat⁹ à potētiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. Ne improbus sis, ne impinguaris: & ne lōgè sis ab eo, ne eas in obliuionē. Ne retineas ex æquo loqui cū illo: nec credas multis verbis illius. ex multa enim loquela tētabit te, & subridēs interrogabit te de absconditis tuis. Immitis animus illius conseruabit verba tua: & non parçet de malitia, & de vinculis. Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas. Audiens verò verba illa, quasi in somnis vide: & vigilabis. Omni vita tuā dilige Deū, & inuoca illum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi cōiungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. ¶ Si communicabit lupus agno aliquando: sic peccator iusto. Quæ cōmunicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars bona diuiti ad pauperē? Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua diuitū, sunt pauperes. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio diuitis pauper. Diues cōmotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cū ceciderit, expelletur: & à notis. Diuiti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & iustificauerunt illum. humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensate, & nō est datus ei locus. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent. pauper locutus est, & dicunt, Quis est hic? & si offenderit, subuertent illū.

Deut. 7. a.
 Bona est substantia, cui non est peccatū in conscientia, & nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis immutat faciem illius, siue in bona, siue

locum tuum, inquirat cathedram tuam, & in nouissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris. Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis: sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. Vna hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non supportabit. ¶ In labiis suis indulcat inimic⁹, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam. In oculis suis lachrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. & si incurrerint tibi mala, inuenies eum illic priorem. In oculis suis lachrymatur inimicus, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas. Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

C A P. X I I I.
 Vi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: ¶ & qui communicauerit superbo, induet superbiā. Pondus super se tollet, qui humiliori se communicat: & ditiori te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam: quando enim se colliserint, cōfringetur. Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te. Si habes, cōuiuet tecum, & euacuabit te, & ipse non dolebit super te. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi omnia bona, & dicet, Quid opus est tibi? Et cōfudet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in nouissimo deridebit te: & postea vidēs derelinquet te, & caput suum mouebit ad te. Humiliare Deo, & expecta manus eius. Attēde, ne seductus in stultitiam humiliaris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Aduocat⁹ à potētiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. Ne improbus sis, ne impinguaris: & ne lōgè sis ab eo, ne eas in obliuionē. Ne retineas ex æquo loqui cū illo: nec credas multis verbis illius. ex multa enim loquela tētabit te, & subridēs interrogabit te de absconditis tuis. Immitis animus illius conseruabit verba tua: & non parçet de malitia, & de vinculis. Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas. Audiens verò verba illa, quasi in somnis vide: & vigilabis. Omni vita tuā dilige Deū, & inuoca illum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi cōiungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. ¶ Si communicabit lupus agno aliquando: sic peccator iusto. Quæ cōmunicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars bona diuiti ad pauperē? Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua diuitū, sunt pauperes. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio diuitis pauper. Diues cōmotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cū ceciderit, expelletur: & à notis. Diuiti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & iustificauerunt illum. humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensate, & nō est datus ei locus. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent. pauper locutus est, & dicunt, Quis est hic? & si offenderit, subuertent illū.

C A P. X I I I.
 Bona est substantia, cui non est peccatū in conscientia, & nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis immutat faciem illius, siue in bona, siue

locum tuum, inquirat cathedram tuam, & in nouissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris. Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis: sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. Vna hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non supportabit. ¶ In labiis suis indulcat inimic⁹, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam. In oculis suis lachrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. & si incurrerint tibi mala, inuenies eum illic priorem. In oculis suis lachrymatur inimicus, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas. Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

C A P. X I I I.
 Vi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: ¶ & qui communicauerit superbo, induet superbiā. Pondus super se tollet, qui humiliori se communicat: & ditiori te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam: quando enim se colliserint, cōfringetur. Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te. Si habes, cōuiuet tecum, & euacuabit te, & ipse non dolebit super te. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi omnia bona, & dicet, Quid opus est tibi? Et cōfudet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in nouissimo deridebit te: & postea vidēs derelinquet te, & caput suum mouebit ad te. Humiliare Deo, & expecta manus eius. Attēde, ne seductus in stultitiam humiliaris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Aduocat⁹ à potētiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. Ne improbus sis, ne impinguaris: & ne lōgè sis ab eo, ne eas in obliuionē. Ne retineas ex æquo loqui cū illo: nec credas multis verbis illius. ex multa enim loquela tētabit te, & subridēs interrogabit te de absconditis tuis. Immitis animus illius conseruabit verba tua: & non parçet de malitia, & de vinculis. Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas. Audiens verò verba illa, quasi in somnis vide: & vigilabis. Omni vita tuā dilige Deū, & inuoca illum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi cōiungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. ¶ Si communicabit lupus agno aliquando: sic peccator iusto. Quæ cōmunicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars bona diuiti ad pauperē? Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua diuitū, sunt pauperes. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio diuitis pauper. Diues cōmotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cū ceciderit, expelletur: & à notis. Diuiti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & iustificauerunt illum. humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensate, & nō est datus ei locus. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent. pauper locutus est, & dicunt, Quis est hic? & si offenderit, subuertent illū.

C A P. X I I I.
 Bona est substantia, cui non est peccatū in conscientia, & nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis immutat faciem illius, siue in bona, siue

locum tuum, inquirat cathedram tuam, & in nouissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris. Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis: sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. Vna hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non supportabit. ¶ In labiis suis indulcat inimic⁹, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam. In oculis suis lachrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. & si incurrerint tibi mala, inuenies eum illic priorem. In oculis suis lachrymatur inimicus, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas. Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

C A P. X I I I.
 Vi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: ¶ & qui communicauerit superbo, induet superbiā. Pondus super se tollet, qui humiliori se communicat: & ditiori te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam: quando enim se colliserint, cōfringetur. Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te. Si habes, cōuiuet tecum, & euacuabit te, & ipse non dolebit super te. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi omnia bona, & dicet, Quid opus est tibi? Et cōfudet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in nouissimo deridebit te: & postea vidēs derelinquet te, & caput suum mouebit ad te. Humiliare Deo, & expecta manus eius. Attēde, ne seductus in stultitiam humiliaris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Aduocat⁹ à potētiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. Ne improbus sis, ne impinguaris: & ne lōgè sis ab eo, ne eas in obliuionē. Ne retineas ex æquo loqui cū illo: nec credas multis verbis illius. ex multa enim loquela tētabit te, & subridēs interrogabit te de absconditis tuis. Immitis animus illius conseruabit verba tua: & non parçet de malitia, & de vinculis. Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas. Audiens verò verba illa, quasi in somnis vide: & vigilabis. Omni vita tuā dilige Deū, & inuoca illum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi cōiungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. ¶ Si communicabit lupus agno aliquando: sic peccator iusto. Quæ cōmunicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars bona diuiti ad pauperē? Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua diuitū, sunt pauperes. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio diuitis pauper. Diues cōmotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cū ceciderit, expelletur: & à notis. Diuiti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & iustificauerunt illum. humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensate, & nō est datus ei locus. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent. pauper locutus est, & dicunt, Quis est hic? & si offenderit, subuertent illū.

C A P. X I I I.
 Bona est substantia, cui non est peccatū in conscientia, & nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis immutat faciem illius, siue in bona, siue

locum tuum, inquirat cathedram tuam, & in nouissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris. Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis: sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. Vna hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non supportabit. ¶ In labiis suis indulcat inimic⁹, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam. In oculis suis lachrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. & si incurrerint tibi mala, inuenies eum illic priorem. In oculis suis lachrymatur inimicus, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas. Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

C A P. X I I I.
 Vi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: ¶ & qui communicauerit superbo, induet superbiā. Pondus super se tollet, qui humiliori se communicat: & ditiori te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam: quando enim se colliserint, cōfringetur. Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te. Si habes, cōuiuet tecum, & euacuabit te, & ipse non dolebit super te. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi omnia bona, & dicet, Quid opus est tibi? Et cōfudet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in nouissimo deridebit te: & postea vidēs derelinquet te, & caput suum mouebit ad te. Humiliare Deo, & expecta manus eius. Attēde, ne seductus in stultitiam humiliaris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Aduocat⁹ à potētiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. Ne improbus sis, ne impinguaris: & ne lōgè sis ab eo, ne eas in obliuionē. Ne retineas ex æquo loqui cū illo: nec credas multis verbis illius. ex multa enim loquela tētabit te, & subridēs interrogabit te de absconditis tuis. Immitis animus illius conseruabit verba tua: & non parçet de malitia, & de vinculis. Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas. Audiens verò verba illa, quasi in somnis vide: & vigilabis. Omni vita tuā dilige Deū, & inuoca illum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi cōiungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. ¶ Si communicabit lupus agno aliquando: sic peccator iusto. Quæ cōmunicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars bona diuiti ad pauperē? Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua diuitū, sunt pauperes. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio diuitis pauper. Diues cōmotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cū ceciderit, expelletur: & à notis. Diuiti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & iustificauerunt illum. humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensate, & nō est datus ei locus. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent. pauper locutus est, & dicunt, Quis est hic? & si offenderit, subuertent illū.

C A P. X I I I.
 Bona est substantia, cui non est peccatū in conscientia, & nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis immutat faciem illius, siue in bona, siue

locum tuum, inquirat cathedram tuam, & in nouissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris. Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis: sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. Vna hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non supportabit. ¶ In labiis suis indulcat inimic⁹, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam. In oculis suis lachrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. & si incurrerint tibi mala, inuenies eum illic priorem. In oculis suis lachrymatur inimicus, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas. Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

in mala. Vestigium cordis boni, & faciem bonam difficile inuenies, & cum labore. CAP. XIII.

Eatus || vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti.

Fœlix qui non habuit animi sui tristitiam, & non exiit à spe sua. || Viro cupido & tenaci, sine ratione est substantia, & homini liuido ad quid aurum? Qui aceruat ex animo suo iniuste, aliis congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur. Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? & non iucundabitur in bonis suis. Qui sibi inuidet, nihil est illo nequius, & hæc redditio est malitiæ illius: & si bene fecerit, ignoranter, & non volens facit, & in nouissimo manifestat malitiam suam.

Nequã est oculus liuidi, & auertens faciem suã, & despiciens animam suã. Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis: non satiabitur, donec consumat auerfaciens animam suam. || Oculus malus ad mala: & non satiabitur pane indigens, & in tristitia erit super mensam suam. Fili, si habes, bene fac tecũ, & Deo dignas oblationes offer. Memor esto: quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamentum enim huius mudi morte morietur. || Ante mortem benefac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigen da pauperi. Non defrauderis à die bono, & particula bonæ diei non te prætereat.

Nonne aliis relinques dolores & labores tuos in diuisione fortis? Da & accipe, & iustifica animam tuam. Ante obitum tuum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos inuenire cibum. || Omnis caro sicut fœnum veterascet, & sicut foliũ fructificans in arbore viridi. Alia generantur, & alia deiiciuntur: sic generatio carnis & sanguinis. alia finitur, & alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cũ illo. Et omne opus electũ iustificabitur: & qui operatur illud, honorabitur in illo. || Beat' vir qui in sapietia morabitur: & qui in iustitia sua meditabitur: & in sensu cogitabit circumspectionem Dei.

Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconditis suis intelligens, vadens post illam quasi inuestigator, & in viis illius consistens: qui respicit per fenestras illius, & in ianuis illius audiens: qui requiescit iuxta domum illius, & in parietibus illius figens palũ statuet casulam suam ad manus illius, & requiescent in casula illius bona per æuũ: statuet filios suos sub tegmine illius, & sub ramis eius morabitur: protegetur sub tegmine illius à seruore, & in gloria eius requiescet.

CAP. XV.

Vi timet Deum, faciet bona: & qui contines est iustitiæ, apprehedet illã, & obuiabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate suscipiet illũ. || Cibabit illum pane vitæ & intellectus, || & aqua sapietia salutaris potabit illũ, & firmabitur in illo, & non flectetur: & continebit illũ, & nõ confundetur: & exaltabit illũ apud proximos suos, & in medio ecclesiæ aperiet os eius, & adimplebit illũ spiritu sapietia & intellectus, & stola gloriæ vestiet illũ. Iucunditate & exultatione thesaurizabit super illũ, & nomine æterno hæreditabit illũ. Homines stulti nõ apprehendēt illã, & homines sensati obuiabunt illi. homines stulti non videbũt eam: longe enim abest à superbia & dolo. viri mēdaces nõ erunt illius memores: & viri veraces inueniētur in illa, & successum habebunt vsq; ad inspectionē Dei.

Non est speciosa laus in ore peccatoris, quia nõ est à Domino missus: quoniã à Deo profecta est sapientia. sapietia enim Dei astabit laus, & in ore fidei abundabit, & dominator dabit eam illi. Non dixeris, Per Deum abest. quæ enim odit ne feceris. Non dicas, Ille me implanauit: non enim necessari sunt ei homines impii. Omne execrumentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum. || Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adiecit mandata & præcepta sua. || si volueris mandata seruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam seruare. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. || Ante hominem vita & mors: bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi: quoniã multa sapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes sine intermissione. || Oculi Domini ad timentes eum, & ipse agnoscit omnem operam hominis. Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spatiũ peccandi. non enim cõcupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

E iucunderis in filiis impiis, si multiplicentur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis. Non credas vitæ illorum, & ne respexeris in labores eorum. Melior est enim vnus timens Deum, quàm mille filii impii. Et vtile est mori sine filiis, quàm relinquere filios impios. Ab vno sensato inhabitabitur patria, & à tribus impiis deseretur. Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum audiuit auris mea. || In synagoga peccantium exardebit ignis, & in gente incredibili exardescet ira. || Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suæ virtuti: & non pepercit peregrinationi illorum, sed percussit eos, & execratus est eos præ superbia verbi illorum. Non misertus est illis gentem totam perdens, & extolentem se in peccatis suis. || Et sicut sexcenta milia pedum qui congregati sunt in duritia cordis sui: & si vnus fuisset ceruicatus, mirũ si fuisset immunis. misericordia enim & ira est cum illo. Potens exoratio, & effundens iram secundum misericordiam suam: sic correctio illius hominem secundum opera sua iudicat. Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit sufferentia misericordiam facientis. Omnis misericordia faciet locum vnicuique secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis ipsius. Non dicas, A Deo abscondar, & ex summo quis operis mei memorabitur? in populo magno non agnoscar: quæ est enim anima mea. in tam immensa creatura? || Ecce, cælum, & cæli cælorum, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius cõmouebuntur, mōtes simul, & colles, & fundamenta terræ: & cũ cõspexerit illa Deus, tremore concutiētur. Et in omnib' his insensatum est cor: & omne cor intelligitur ab illo: & vias illi' quis intelligit, & procellã quam nec oculus videbit hominis? Nam plurima illius opera sunt in absconditis: sed opera iustitiæ eius quis enūtiabit? aut quis sustinebit? Longè enim est testamentum à quibusdã, & interrogatio hominum in cõsumatione est. Qui minoratur corde, cogitat inania: & vir imprudens & erras cogitat stulta. Audi

cc.iii.

1.9. c. 2. b.

1.17. c. b.

Proverb. 17. e.

1.4. a. tob. 4. b. luc. 16. b.

boni boni (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

1.4. a. tob. 4. b. luc. 16. b.

1.17. c. b.

1.17. c. b.

1.17. c. b.

1.17. c. b.

1.17. c. b.

1.17. c. b.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. B.

Gen. 1. d.

Marth. 19. c.

facere. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. 1.17. c. b.)

1.17. c. b. heb. 4. c.

1.17. c. b.

1.17. c. b.

Gen. 6. a.

Gen. 19. e. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Nume. 14. c. 16. f.

correctio (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

1.17. c. b. Ge. o. l.

1.17. c. b.

-Vet. Ge. l.

omnium (Vet. Ge. l. o.)

me fili, & disce disciplinā sensus, & in verbis meis
 D attende in corde tuo, & dicam in æquitate disci-
 plinam, & scrutabor enarrare sapiētiam. & in ver-
 bis meis attende in corde tuo, & dico in æquitate
 spiritus virtutes quas posuit Deus in opera sua ab
 initio, & in veritate enuntio scientiam eius. *In iu-
 dicio Dei opera eius ab initio, & ab institutione
 *hominum ipsorum distinxit partes illorum, &
 initia eorum in gentibus suis. Ornauit in æter-
 num opera illorum, nec esurierunt, nec labora-
 uerunt, & non destiterūt ab operibus suis. Vnus-
 quisque proximum sibi non angustiabit vsque in
 æternum. Non sis incredibilis verbo illius. Post
 hæc Deus in terram respexit, & impleuit illā bo-
 nis suis. Anima autem omnis vitalis denuntiabit
 ante faciem ipsius, & in ipsa iterum reuersio illo-
 rum.

*Et (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Gene. 1. d. 2. b. 1. a.

Eus ¶creauit de terra hominem, & secun-
 dum imaginem suā fecit illum. Et iterum
 conuertit illum in ipsam, & secundum se

C A P. X V I I.

vestiuit illum virtute. Numerum dierum & tem-
 pus dedit illi, & dedit illi potestatem eorū quæ sunt
 super terrā. Posuit timorem illius super omnem
 carnem, & dominatus est bestiarū & volatiliū.

¶Creauit ex ipso adiutorium simile sibi: cōsiliū
 & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis ex-
 cogitandi: & disciplina intellectus repleuit illos.
 Creauit illis scientiam spiritus, sensu impleuit cor
 illorum, & mala & bona ostendit illis. Posuit ocu-
 lum ipsorum super corda illorum ostendere illis
 magnalia operum suorum, vt nomen sanctifica-
 tionis collaudent: & gloriari in mirabilibus illius,

B * & magnalia enarrent operum eius. Addidit illis
 disciplinam, & legem vitæ hæreditauit illos. ¶Te-
 stamentum æternum constituit cum illis, & ius-
 titiam & iudicia sua ostēdit illis. Et magnalia ho-
 noris eius vidit oculus illorum, & honorem vocis
 audierunt aures illorum, & dixit illis, Attendite ab
 omni iniquo. ¶Et mandauit illis vniciq; de pro-
 ximo suo. Viæ illorum coram illo sunt semper,
 nō sunt absconsæ ab oculis ipsius. ¶In vnamquan-
 que gentem præposuit rectorem: & pars Dei Is-
 rael facta est manifesta. Et omnia opera illorum
 velut sol in conspectu Dei: & oculi eius sine inter-
 missione inspiciētes in viis eorum. Non sunt abs-
 consa testamenta propter iniquitatem illorum,
 & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.

C ¶Eleemosyna viri quasi sacculus cū ipso, & gra-
 tiam hominis quasi pupillam conseruabit: & pos-
 tea resurget, & retribuet illis retributionem, vni-
 cuique in caput ipsorum, & conuertet in inferiores
 partes terræ. ¶Poenitentibus autem dedit viam
 iustitiæ, & confirmauit deficientes sustinere, &
 destinauit illis sortem veritatis. Conuertere ad
 Dominum, & relinque peccata tua: precare ante
 faciem Domini, & minue offendicula. Reuerte-
 re ad Dominum, & auertere ab iniustitia tua, &
 nimis odito execrationem: & cognosce iustitias &
 iudicia Dei, & sta in sorte propositionis, & ora-
 tionis Altissimi Dei. In partes vade seculi sancti,
 ¶cum viuis & dantibus confessionem Deo. Non
 demoreris in errore impiorum. ante mortē con-
 fiteri. A mortuo quasi nihil, perit cōfessio. Con-
 fiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis, & lau-
 dabis Deum, & gloriaberis in miserationibus il-
 lius. Quam magnā misericordia Domini, & pro-

pitatio illius conuertentibus ad se! Nec enim o-
 mnia possunt esse in hominibus, quoniam non est
 immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ
 placuerunt. Quid lucidius sole? & hic deficiet. Aut
 quid nequius quàm quod excogitauit caro & san-
 guis? & hoc arguetur. Virtutem altitudinis cæli ipse
 conspiciat: & omnes homines terra & cinis.

C A P. X V I I I.

Vi viuit in æternū, ¶creauit omnia simul.

Q Deus solus iustificabitur, & manet inui-
ctus rex in æternum. Quis sufficit enar-
rare opera illius? Quis enim inuestigabit magna-
lia eius? Virtutem autem magnitudinis eius quis
enuntiabit? aut quis adiiciet enarrare misericor-
diam eius? Non est minuere, neque adiicere, nec
est inuenire magnalia Dei. Cum consummaue-
rit homo, tunc incipiet: & cum quieuerit, opera-
bitur. Quid est homo, & quæ est gratia illius? &
quid est bonum, aut quid nequam illius? ¶Nume-
rus dierum hominum, vt multum centum anni:
quasi guttæ aquæ maris deputati sunt: & sicut cal-
cul⁹ arenæ, sic exigui anni in die xui. Propter hoc
patiens est Deus in illis, & effundit super eos mise-
ricordiam suam. Vidit præsumptionem cordis eo-
rum quoniā mala est, & cognouit subuersionem
illorum quoniam nequā est. ideo adimpleuit propi-
tiationē suam in illis, & ostendit eis viam æqui-
tatis. Misericordia hominis circa proximum suum:
misericordia autem Dei super omnem carnem.
Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi
pastor gregem suum. Misereatur excipiens do-
ctrinam miserationis, & qui festinat in iudiciis e-
ius. Fili, in bonis nō des querelā, & in omni da-
to non des tristitiam verbi mali. Nonne ardorem
refrigerabit ros? sic & verbum melius, quàm da-
tum. Nonne ecce verbum super datum bonum?
C sed vtrunque cum homine iustificato. Stultus
acriter improperebit, & datus indisciplinati tabe-
scere facit oculos. Ante iudicium para iustitiam
tibi, & antequam loquaris disce. Ante languo-
rem adhibe medicinam, & ante iudicium inter-
roga te ipsum, & in conspectu Dei inuenies propi-
tiationem. Ante languorē humilia te, & in tem-
pore infirmitatis ostende conuersationem tuam.
¶Non impediaris orare semper, & ne vetēris vs-
que ad mortē iustificari: quoniā merces Dei ma-
net in æternum. Ante orationē præpara animam
tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.
¶Memento ire in die cōsummationis, & tēpus re-
tributionis in conuersatione facies. ¶Memento
paupertatis in tempore abundantiae, & necessita-
tem paupertatis in die diuitiarum. A mane vs-
que ad vesperam immutabitur tempus, & hæc om-
nia citata in oculis Dei. Homo sapiens in om-
nibus metuit, & in diebus dilectorum attendet ab
inertia. Omnis astutus agnoscit sapientiā, & inue-
nienti eam dabit cōfessionem. Sensati in verbis &
ipsi sapienter egerunt, & intēlexerunt veritatem
& iustitiam, & implorauerūt prouerbia & iudicia.
¶Post concupiscentias tuas non eas, & a volunta-
te tua auertere. Si præstes animæ tuæ cōcupiscentias
eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Ne
oblecteris in turbis nec immodicis: assidua enim
est commissio illorum. Ne fueris mediocris in
contentione ex fœnore, & non est tibi nihil in se-
culo: eris enim inuidus vitæ tuæ.

978
-Vet. Ge. o. l. d. l. m.

Gene. 1. a.

Psal. 29. a.

*effudit (Vet. Di. l. Ge. l.)

*Misereatur excipiens (Gr.)

* & vtrunque (Vet. Ge. l. d. l.)

1. Corin. 13. d.

Luc. 18. 1. thes. 5. d.

7. b. conuersione b. ciei. (Vet. Di. l. Ge. l.) 7. n. c. necessitatem (Vet. Ge. o.) mutatur (Vet. Di. l.) metuet. (Vet. Ge. l. Di. l.)

*infillauerunt (Gr.) Rom. 6. b. 17. d.

*sacculo: (Gr.)

novum magnificum
Sacrificatio de
Homonis.

Gene. 1. d.

*uum (Gr.)

*vt (Vet. Di. l. Ge. o.) Deut. 4. 1. 9.

-Vet. Ge. l.

Exod. 20. 21. 22. 13.

Rom. 13. a.

Deut. 4. 6. 10. c. -Vet. Ge. l. Di. l.

*super (Vet. Ge. l. Di. l.) Oblonga D. & G. legunt per j. 29. b.

Matth. 23. c.

*interiores (Vet. Ge. l. Di. l.) Ad. 3. c.

Ierem. 3. c. cōrogauit (Vet. Di. l. Ge. l.)

*eius (Vet. Di. l. Ge. l.) Refer te (Vet. Di. l. Ge. l.) -Vet. Di. l. Ge. l.

Psal. 6. a. c. f. a. 38. d. -Vet. Di. l. Ge. l.

-Vet. Di. l. Ge. o. l.

CAP. XIX.

Perarius ebrius non locupletabitur : & qui spernit modica, paulatim decidet. ¶ Vinū & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos: & qui se iugit fornicariis, erit nequam. putredo & vermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero anima eius. ¶ Qui credit cito, leuis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper habebitur. Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionē, minuetur vita: & qui odit loquacitatē, extinguit malitiam. Qui peccat in animam suam, pœnitebit: & qui iucudatur in malitia, denotabitur. Ne iterum verbum nequam & durum, & non minoraberis. Amico & inimico noli narrare sensum tuū: & si est tibi delictū, noli denudare. audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendēs peccatū odiet te, & sic aderit tibi semper. ¶ Audisti verbū aduersus proximum tuū? commoriatur in te, fidēs quoniā non te dirumpet. A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infixā femori canis, sic verbum in corde stulti. ¶ Corripe amicū, ne fortē non intellexerit, & dicat, Non feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximū, ne fortē non dixerit: & si dixerit, ne fortē iteret. Corripe amicum: sæpe enim fit commissio. Et nō omni verbo credas. est qui labitur lingua sua, sed non ex animo. ¶ Quis est enim qui nō deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam comminēris. Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa time re Deum, & in omni sapientia dispositio legis. Et non est sapientia nequitiae disciplina: & non est cogitatus peccatorum prudentia. Est nequitia, & in ipsa execratio: & est insipiens, qui minuitur sapientia. Melior est homo qui minuitur sapientia, & deficiēs sensu in timore Dei, quā qui abundat sensu, & transgreditur legem Altissimi.

Est solertia certa, & ipsa iniqua: & est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. ¶ Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. & est iustus qui se nimium submittit à multa humilitate: & est iustus qui inclinat faciem suam, & fingit se non videre quod ignoratum est: & si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si inuenerit tēpus malefaciendi, malefaciet. Ex visu cognoscitur vir, & ab occurſu faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis, & risus dentiū, & ingresſus hominis enuntiant de illo.

CAP. XX.

St correptio mēdax in ira contumeliosi: & est iudiciū quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudēs. Quā bonum est arguere, quā irasci! & cōfitementem in oratione nō prohibere. ¶ Cōcupiscentia spadonis deuirginauit iuenculā: sic qui facit per vim iudiciū iniquum. Quā bonū est correptū manifestare pœnitentiā! sic enim effugies voluntariū peccatum. ¶ Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendum. Est autē tacens, & non habēs sensum loquelæ: & est tacens, sciens tempus apti temporis. ¶ Homo sapiens tacebit vsque ad tempus: lasciuus autem, & imprudēs non seruat tēpus. Qui multis vtitur verbis, lædet animam suam: & qui potestati sibi sumit iniu-

stē, odietur. Est processio in malis viro indisciplinato, & est inuentio in detrimentum. Est datū quod non est vtile: & est datum, cuius retributio duplex. Est propter gloriā minoratio: & est qui ab humilitate leuabit caput. Est qui multa redimat modico pretio, & restituēs ea in septuplum.

¶ Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratia autem fatuorum effundentur. Datus insipientis non erit vtilis tibi: oculi enim illius septēplices sunt. ¶ Exigua dabit, & multa improperebit: & apertio oris illius inflammatio est. Hodie fœneratur quis, & cras expetit: & odibilis est homo huiusmodi. Fatuo non erit amicus, & non erit gratia in bonis illius. qui enim edūt panem illius: falsæ linguæ sunt. Quoties, & quāti irridebunt eū? Neque enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum.

Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pavimento cadens: sic casus malorum festināter venient. Homo acharis quasi fabulavana, & in ore indisciplinatorū assidua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illā in tempore suo. Est qui vetatur peccare præ inopia, & in requie sua stumulabitur. Est qui perdet animā suam præ confusione, & ab imprudēti persona perdet eam: personæ autem acceptione perdet se. Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis. ¶ Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assidue erit. Potior fur quā assiduitas viri mēdaci. perditionem autē ambo hæreditabūt. Mores hominum mendacium sine honore: & confusio illorum, cum ipsis sine intermissione. Sapiens in verbis producit seipsum, & homo prudens placebit magnatis. ¶ Qui operatur terrā suam, in altabit aceruum frugū: & qui operatur iustitiam, ipse exaltabitur: qui verò placet magnatis, effugiet iniquitatem. ¶ Exenia & dona excæcant oculos iudicū, & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum. Sapientia abscoſa & thesaurus inuisus: quæ utilitas in vtriusque? Melior est qui celat insipientiā suam, quā homo qui abscondit sapientiam suā.

CAP. XXI.

Illi, peccasti? nō adicias iterum: sed & de pristinis deprecare vt tibi dimittātur. Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad illa, suscipient te. Dentes leonis dentes eius, interficiētes animas hominum. Quasi rôphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.

Obiurgatio, & iniuriæ annullabunt substantiā: & domus quæ nimis locuples est, annullabitur superbia: sic substantia superbi eradicabitur. ¶ De precatio pauperis ex ore vsq; ad aures eius perueniet, & iudiciū festinatō adueniet illi. Qui odit correptionem, vestigiū est peccatoris: & qui timet Deū, conuertetur ad cor suum. Notus à longē potēs lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso. Qui ædificat domum suam in pēdiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hyeme. ¶ Stupa collecta synagoga peccantiū, & consummatio illorum flamma ignis. Via peccantium cōplantata lapidibus, & in finem illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.

Qui custodierit iustitiā, cōtinebit sensum eius. Cōsummatio timoris Dei sapiētia & sensus. Nō erudietur, qui nō est sapiens in bono. Est autē insipientia quæ abundat in malo: & nō est sensus vbi

cc.iii.

Gene. 19. 5. 1. Reg. 11. 2.

10. Luc. 22. c.

1. 21. d. 17. c. d.

1. carnis, (Vet. Ge. o. Di. o. Leuit. 19. d. mat. 22. b. Luc. 17. a.

1. Vet. Ge. 1. Di. 1. 5. 14. a. & 7. 35. b. Iacob. 3. a.

1. Vet. Ge. 1. Di. 1.

1. Vet. Ge. 6. 1. Di. 1. v.

1. Matth. 6. b.

1. 31. a.

1. 30. c.

1. 7. d.

1. Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. v. 1. 31. a.

1. Seruabunt (Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1.)

1. 6. d.

1. 18. c. & 7. 41. c.

1. Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. v.

1. Ingratus (Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1.)

1. 35. d.

1. Producet (Vet. B. Ge. o. 1. Di. o. 1. Gene. 41. f. daniel. 1. 5. 1. Proverb. 1. b. & 18. c.

1. Xenia (Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. Exo. 1. 23. a. deut. 16. d. 7. 41. c.

1. 5. b. 7. b. 14. c. Mal. 40. Luc. 15. c.

1. Exod. 3. b. 11. c.

1. Mendaci (Vet. Di. o.)

1. 16. a.

1. Cōplantata (Vet. M. in fine (Vet. Di. 1. Ge. 1. custodit (Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1.)

*abundat (vet. Ge. o. l. Di. l.)

j 33. a.

*ad se (vet. B. Di. o.)

i. 19. d.

Judæ c.

Leuit. 16. d. j. 28. c.

-vet. Di. o. l. Ge. o. l.

*in contumeliam fit (vet. Ge. o. l. Di. o. l.)

*attendenti, (vet. Di. l. Ge. l.)

*qui enumerat stulto, & in fine dicit, (vet. Di. o. l. Ge. o. l. j 38. b.)

*sensu, (vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Gene. 50. b.

i. 12. c.

Prover. 27. a.

-ve. Ge. l. Di. o. l.

-vet. Di. o. l. Ge. o. l.

*pall (vet. Ge. l. Di. l.)

*est amaritudo. Scientia sapientis tanquã inundatio abundabit, & cõsilium illius sicut fons vitæ permanet. ¶ Cor fatui quasi vas contractũ, & omnem sapientiam non tenebit. Verbum sapiens quodcũque audierit sciens laudabit, & *adiiciet: audiuit luxuriosus, & displicebit illi, & proiciet illud post dorsum suum. Narratio fatui quasi sarcina in via. nã in labiis sensati inuenietur gratia.

Os prudentis quæritur in ecclesia, & verba illius cogitabunt in cordibus suis. Tanquam domus ex terminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarrabilia verba. Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manum dextram. ¶ Fatuus in risu exaltat vocem suã: vir autem sapiens vix tacitè ridebit. Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro. Pes fatui facilis in domum proximi: & homo peritus confundetur à persona potentis. Stultus à fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit. Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens grauabitur contumelia. Labia imprudentum stulta narra- bunt: verba autem prudentium statèra pondera- buntur. In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum. ¶ Dum maledicit impius diabolus: maledicit ipse animam suam.

¶ Sufurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui permanserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

C A P. X X I I.

N lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius.

De stercore boum lapidatus est piger: & omnis qui tetigerit eum, excutiet manus. Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autè fatua in deminoratione fiet. Filia prudens hæreditas viro suo. nam quæ confundit, contumelia est genitoris. Patrem & virum confundit audax, & ab impiis nõ minorabitur: ab vtrisque autem in- honorabitur. Musica in luctu importuna narra- tio: flagella & doctrina in omni tempore sapietia.

Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testã.

Qui narrat verbũ non audiẽti, quasi qui excitat dormientem de graui somno. Cum dormiẽte loquitur, qui enarrat stulto sapientiã: & in fine narra- tionis dicit, Quis est hic? ¶ Supra mortuũ plora, defecit enim lux eius: & supra fatuũ plora, defi- cit enim sensus eius. Modicum plora supra mor- tuum, quoniam requieuit. Nequissimi enim ne- quissima vita, super mortem fatui. ¶ Luctus mor- tui septem dies: fatui autem, & impii omnes dies vitæ illorum. ¶ Cum stulto ne multum loqua- ris, & cũ insensato ne abieris. Serua te ab illo, vt nõ molestiam habeas, & non coinquinaberis peccato illius. Defleete ab illo, & inuenies requiẽ, & nõ acce- diaberis in stultitia illius. Super plumbum quid grauabitur? & quod illi aliud nomẽ, quàm fatuus? ¶ Arenam & salem, & massam ferri facilius est fer- re, quàm hominem imprudentem, & fatuum, & impium. Sicut loramentum ligneum colliga- tum fundamento ædificii non dissoluetur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilii. Cogitatus sensati in omni tẽpore vel metu non depra- uabitur. Sicut ornat arenosus in pariete limpi- do, & sicut palea in excelsis, & cæmenta sine im- pensa posita contra faciem venti non permane- bunt: sic & cor timidum in cogitatione stulti cõ-

tra impetum timoris non resistet. Sicut cor trepi- dum in cogitatione fatui, omni tempore nõ me- tuet: sic & qui in præceptis Dei permanet semper.

Pungens oculus, deducit lachrymas: & qui pu- git cor, profert sensum. Mittens lapidem in vo- latilia, deiiciet illa: sic & qui cõuitiatur amico, dis- soluit amicitiam. Ad amicum etsi produxeris gla- dium, nõ desperes: est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, non timeas. est enim concor- datio: excepto conuitio, & improprio & superbia & mysterii reuelatione, & plaga dolosa. in his om- nibus effugiet amicus. Fidem posside cum ami- co in paupertate illius, vt & in bonis illius læteris. In tempore tribulationis illius permane illi fide- lis, vt & in hæreditate illi coheres sis. Ante ignẽ camini vapor & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ.

Amicum salutare non confundaris. à facie il- lius non me abscondam: & si mala mihi euenerint per illum, sustinebo. Omnis qui audiet, cauebit se ab eo. ¶ Quis dabit ori meo custodiã, & super la- bia mea signaculum certum, vt non cadam in ip- sis, & lingua mea perdat me?

C A P. X X I I I.

Omne pater & dominator vitæ meæ ne derelinquas me in cogitatu, & cõsilio eor- um: nec sinas me cadere in illa exprobra- tione. Quis superponit in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiæ, vt ignora- tionibus eorum non parcant mihi, & non appare- ant delicta eorum, & ne adincrescant ignorantia meæ, & multiplicet delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conspectu aduersariorũ meorum, & gaudeat inimicus meus? Domine pa- ter, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogi- tatu illorum. Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium prauum auerte à me. Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendat me, & animæ irreuerenti & infrunitæ ne tradas me.

Doctrinam oris audite filii: & qui custodierit il- lam, non periet labiis, nec scandalizabitur in ope- ribus nequissimis. In vanitate sua apprehenditur peccator, & superbus & maledictus scandalizabi- tur in illis. ¶ Iurationi nõ assuescat os tuum. mul- ti enim casus in illa. Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis. Si cut enim seruus interrogatus assiduè, à liuore nõ minuitur: sic omnis iurans, & nominans, in toto à peccato non purgabitur. Vir multum iurans im- plebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. Et si frustraerit fratrem, delictum illius super ipsum erit: & si dissimulauerit, delinquit du- pliciter: & si in vacuum iurauerit, non iustificabi- tur. replebitur enim retributione domus illius.

Est & alia loquela contraria morti, non inue- niatur in hæreditate Iacob. Etenim à misericor- dibus omnia hæc auferentur, & in delictis non vo- lutabuntur. ¶ Indisciplinosa loquelæ non assue- scat os tuum: est enim in illa verbum peccati. Memento patris & matris tuæ, in medio enim magnatorum consistis: ne fortè obliuiscatur te Deus in conspectu illorum, & assiduitate tua in- fatuatus, improprium patiaris, & maluisses non nasci, & diem natiuitatis tuæ maledicas. ¶ Homo

1. Cor. 14. c. h. 4. c.

*proximo (vet. Di. l. Ge. l.)

Psal. 140. a. *ab ipso, (vet. Ge. l. Di. l.)

-vet. Ge. o. Di. o. l. Exemplar Ge. l. sic legit, ne derelinquas me, nec sinas me cadere inter illos qui superponunt in cogitatu &c. in (vet. M.)

-vet. Di. o. l. Ge. o. l.

-vet. Di. o. M.

*apprehenditur (vet. Ge. l. Di. l. maledictus (vet. Ge. l. Di. l. Exod. 20. d. matth. j. d. j. 27. d.)

-vet. Di. o. l. Ge. o. l.

*peffima (vet. Di. l.)

*volutabit (vet. Ge. o. l. Di. o. l. Ephes. j. a. Indisciplinate (vet. Ge. l. Di. l.)

2. Reg. 16. b.

assuetus in verbis impropertii, in omnibus diebus suis non erudietur. Duo genera abundat in peccatis, & tertium adducit iram & perditionem: Anima calida quasi ignis ardens non extinguetur, donec nec aliquid glutiat: Et homo nequam in ore carnis suae non desinet donec incendat ignem: Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finem. ¶ Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens, Quis me videt? tenebrae circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Et non intellexit, quoniam omnia videt oculus illius: quoniam expellit a se timorem Dei huiusmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum: & non cognovit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditis partibus. Domino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic & post perfectum respicit omnia. Hic in plateis civitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur: & ubi non speravit, apprehendetur. Et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini. ¶ Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hereditatem ex alieno matrimonio. ¶ primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit: & secundo virum suum dereliquit: tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi. Haec in ecclesiam adducetur, & in filios eius respicietur. Non tradent filii eius radices, & rami eius non dabunt fructum. derelinquet in male dictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur. Et agnoscent qui derelicti sunt, quoniam nihil melius est, quam timor Dei: & nihil dulcius, quam respicere in mandatis Domini. Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

CAP. XXXIII.

Laus sapientiae. Sapientia laudabit animam suam, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloriabitur, & in ecclesiis Altissimi aperiet os suum, & in conspectu virtutis illius gloriabitur, & in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sancta admirabitur, & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens, Ego ex ore Altissimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam. Ego feci in caelis ut oriretur lumen indeficiens, & sicut nebula texi omnem carnem. Ego in altissimis habitavi, & thronus meus in columna nubis. Gyrum caeli circuiui sola, & profundum abyssi penetraui, & in fluctibus maris ambulavi, & in omni terra steti. Et in omni populo, & in omni gente primatum habui: & omnium excellentium & humilium corda virtute calcaui, & in his omnibus requiem quaesivi, & in hereditate Domini morabor. Tunc praecipit, & dixit mihi creator omnium: & qui creavit me, requieuit in tabernaculo meo, & dixit mihi, In Iacob inhabita, & in Israel hereditare, & in electis meis mitte radices. ¶ Ab initio & ante secula creata sum, & usque ad futurum seculum non desina: & in habitatione sancta coram ipso ministraui. Et sic in Sion firmata sum, & in civitate sanctificata similiter requieui, & in Ierusalem potestas mea. Et radicaui in populo honorificato, & in par-

tes Dei mei hereditas illius, & in plenitudine sanctorum detentio mea. Quasi cedrus exaltata sum in Libano: & quasi cypressus in monte Sion: quasi palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio rosae in Iericho. Quasi oliua speciosa in campis, & quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in plateis. Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa, dedi suavitatem odoris: & quasi storax & galbanus, & vngula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vapori habitationem meam, & quasi balsamum non mistum odor meus. Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiae. Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris: & flores mei fructus honoris & honestatis. Ego mater pulchrae dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctae spei. In me gratia omnis vitae & veritatis, in me omnis spes vitae & virtutis. Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & a generationibus meis implemini. Spiritus enim meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & fauam. Memoria mea in generationes seculorum. ¶ Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient. Qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt. Qui elucidant me, vitam aeternam habebunt. haec omnia liber vitae, & testamentum Altissimi, & agnitio veritatis. Legem mandavit Moyses in praecipis iusticiarum, & hereditatem domui Iacob, & Israel promissiones. Posuit David puero suo excitare regem ex ipso fortissimum, & in throno honoris sedentem in sempiternum. ¶ Qui implet quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus novorum. ¶ Qui adimplet quasi Euphrates sensum: qui multiplicat quasi Iordanis in tempore messis. Qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Gehon in die vindemiae. Qui perficit primus scire ipsam, & infirmior non inuestigabit eam. A mari enim abundabit cogitatio eius, & consilium illius in abyso magna. Ego sapientia effudi flumina. Ego quasi trames aquae immensa de fluuio, ego quasi fluuius Dorix, & sicut aqueductus exiui de paradiso. Dixi, Rigabo hortum plantationum, & inebriabo partus mei fructum. Et ecce factus est mihi trames abundans, & fluuius meus appropinquavit ad mare. quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam usque ad longinquum. Penetrabo omnes inferiores partes terrae, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino. Adhuc doctrinam quasi prophetiam, effundam, & relinquam illam quaerentibus sapientiam, & non desinam in progenies illorum usque in aeternum sanctum. ¶ Videte quoniam non soli mihi laboravi, sed omnibus exquirentibus veritatem.

CAP. XXXV.

In tribus placitum est spiritui meo, quae sunt probata coram Deo & hominibus. ¶ Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes. Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde animae illorum, Pauperem superbum: & Diuitem mendacem: & Senem fatuum & insensatum. Quae in iuventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua inuenies? Quam speciosum canitiei iudicium, & presbyteris cognoscere consilium! Quam speciosa veteranis sapientia, & gloriosus intelle-

testabit (Vet. Ge. 1. 01. 1. Esa. 19. c.

Intelligit, (Vet. Ge. o. l.

Leuit. 10. b. deut. 11. c.

Exod. 10. c. in virum suum deliquit. (Gr.

derelinquet (Vet. Ge. 1. Di. o. l.

Laus sapientiae.

terra. (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.

Proverbia. s. c. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Exod. 31. a.

Psal. 131. b.

Deut. 34. a.

Iohan. 15. a.

vitz (Vet. Di. o. l. Ge. o.

Iohan. 6. d.

Exod. 10. a. 14.

Gene. 1. b. deut. 4. a. 19. b. Iosue. 3. d.

abundavit (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.

vorax (Vet. Ge. l. Graeci exemplar legit *δολος*, id est fossa. meum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. pratus (Vet. Di. o. l. Ge. l. fortasse pro prati.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

J. 39. c.

Gene. 13. b. Rom. 12. a. Gen. 1. d. j. 40. d. 1. cor. 6. c.

& (Vet. Ge. l. o. Di. o. l.

ctus, & consilium! Corona senum multa peritia: & gloria illorum timor Dei. Nouem insuspici-
 bilia cordis magnificauit, & decimum dicam in lin-
 gua hominibus, Homo qui iucundatur in filiis, vi-
 uens & videns subuersionem inimicorum suorum.

3.14.2.19. c. iac. 3. a

Beatus qui habitat cum muliere sensata, & qui
 lingua sua non est lapsus, & qui non seruiuit indi-
 gnis se. Beatus qui inuenit amicū verum, & qui
 enarrat iustitiam auri audienti. Quam magnus
 qui inuenit sapientiam & scientiā! sed non est su-
 per timētem Dominum. timor Dei super omnia
 se superposuit. beatus homo, cui donatum est ha-
 bere timorem Dei: qui tenet illum, cui assimilabi-
 tur: Timor Dei initium dilectionis eius: fidei autē
 initium agglutinandum est ei. Omnis plaga tri-

stitia cordis est: & omnis malitia nequitia mulie-
 ris. Et omnem plagam, & nō plagam videbit cor-
 dis: & omnem nequitiam, & non nequitiam mu-
 lieris: & omnem obductum, & non obductum o-
 dientium: & omnem vindictam, & non vindictam
 inimicorum. Non est caput nequius super ca-
 put colubri: & nō est ira super iram mulieris. ¶ Cō-
 morari leoni & draconi placebit, quā habuit
 cum muliere nequam. Nequitia mulieris immu-
 rat faciem eius: & obcæcabit vultū suum tāquam
 vrsus: & quasi faccū ostendet in medio proximo-
 rum*. Ingeuit vir eius, & audiens suspirauit mo-
 dicum. Breuis omnis malitia super malitiam mu-
 lieris, fors peccatorum cadat super illam. Sicut a-
 scēsus arenosus in pedibus veterani, sic mulier lin-
 guata homini quieto. ¶ Ne respicias in mulieris spe-
 ciem, & non concupiscas mulierem in specie. Mu-
 lieris ira, & irreuerentia, & confusio magna. Mu-
 lier si primatum habeat, cōtraria est viro suo. Cor
 humile, & facies tristis, & plaga mortis, mulier ne-
 quam. Manus debiles, & genua dissoluta, mulier
 quæ non beatificat virum suum. ¶ A muliere ini-
 tium factum est peccati, & per illam omnes mo-
 rimur. Nō des aquæ tuæ exitum, nec modicum:
 nec mulieri nequam veniam prodeundi. Si non
 ambulauerit ad manum tuā, confundet te in cō-
 spectu inimicorū. A carnibus tuis abscinde illam
 ne semper te abutatur.

Mulier mala.
 Prouerb. 21. 0

* eius (Vet. Ge. o. l.
 Di. o. l.

7. 42. b. 1. reg. 12. a.
 13. a.

Gen. 3. b.

Vxor bona.

Infideli (Vet. Ge.
 1. Di. l.
 Iudith 16.

Afferndæ filie.
 7. 42. b.
 vtatur (Vet. Di.
 o. l. Ge. o. l.
 oculis (Vet. Di. o.
 Ge. o.

¶ Cōmorari leoni & draconi placebit, quā habuit
 cum muliere nequam. Nequitia mulieris immu-
 rat faciem eius: & obcæcabit vultū suum tāquam
 vrsus: & quasi faccū ostendet in medio proximo-
 rum*. Ingeuit vir eius, & audiens suspirauit mo-
 dicum. Breuis omnis malitia super malitiam mu-
 lieris, fors peccatorum cadat super illam. Sicut a-
 scēsus arenosus in pedibus veterani, sic mulier lin-
 guata homini quieto. ¶ Ne respicias in mulieris spe-
 ciem, & non concupiscas mulierem in specie. Mu-
 lieris ira, & irreuerentia, & confusio magna. Mu-
 lier si primatum habeat, cōtraria est viro suo. Cor
 humile, & facies tristis, & plaga mortis, mulier ne-
 quam. Manus debiles, & genua dissoluta, mulier
 quæ non beatificat virum suum. ¶ A muliere ini-
 tium factum est peccati, & per illam omnes mo-
 rimur. Nō des aquæ tuæ exitum, nec modicum:
 nec mulieri nequam veniam prodeundi. Si non
 ambulauerit ad manum tuā, confundet te in cō-
 spectu inimicorū. A carnibus tuis abscinde illam
 ne semper te abutatur.

C A P. X X V I.

Mulieris bonæ beatus vir: numerus enim an-
 norū illorum duplex. Mulier fortis oble-
 ctat virum suū, & annos vitæ illius in pa-
 ce implebit. Pars bona, mulier bona, in parte bo-
 na timentium Deum, dabitur viro pro factis bo-
 nis: diuitis autem, & pauperis cor bonum, in omni
 tempore vultus illorum hilaris. A tribus timuit
 cor meum, & in quarto facies mea metuit, Dela-
 turam ciuitatis: & collectionem populi: & calum-
 niam mendacem: super mortem omnia grauia:
 dolor cordis & luctus, mulier zelotypa. In mu-
 liere zelotypa flagellum linguæ, omnibus cōmu-
 nicans. Sicut boum iugum quod mouetur, ¶ Ita &
 mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui apprehendit
 scorpionem. Mulier ebriosa, ira magna: &
 contumelia, & turpitudine illius non tegetur. For-
 nicatio mulieris in extollentia oculorū, & in pal-
 pebris illius agnossetur. ¶ In filia non auertente
 se, firma custodiam: ne inuenta occasione abuta-
 tur se. Ab omni irreuerentia oculorum eius caue,
 & ne mireris si te neglexerit. sicut viator sitiens ad
 fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bi-
 bet, & contra omnem palum sedebit, & contra o-

mnem sagittam aperiet pharetrā, donec deficiat.

Gratia mulieris sedulæ delectabit virum suum,
 & ossa illius impinguabit. Disciplina illius datum
 Dei est. Mulier sensata & tacita, non est immuta-
 tio eruditæ animæ. Gratia super gratiam mulier
 sancta, & pudorata. Omnis autem pōderatio non
 est digna continentis animæ. Sicut sol oriens mū-
 do in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in
 ornamentum domus eius. lucerna splendens su-
 per candelabrum sanctum, & species faciei super æ-
 tatem stabilem. Columnæ aureæ super bases ar-
 genteas, & pedes firmi super plantas stabiles mulie-
 ris. Fundamēta æterna supra petram solidam,
 & mādāta Dei in corde mulieris sanctæ. In duo-
 bus contristatum est cor meū, & in tertio iracun-
 dia mihi aduenit, Vir bellator deficiēs per inopiā:
 & vir sensatus contemptus: & qui transgreditur à
 iustitia ad peccatum, Deus parauit eum ad rom-
 phæam. Duæ species difficiles & periculosa mi-
 hi apparuerunt, Difficile exiit negotians à ne-
 gligentia: & non iustificabitur caupo à peccatis
 labiorum.

C A P. X X V I I.

¶ Ropter inopiam multi deliquerūt: & qui
 quærit locupletari, auertit oculum suū.

Sicut in medio compaginis lapidum pa-
 lus figitur: sic & inter medium venditionis & em-
 ptionis angustiabitur peccatis. Cōteretur cū delin-
 quente delictū. Si non in timore Domini tene-
 ris te instanter, cito subuertetur domus tua. Si-
 cut in percussura cribri remanebit puluis: sic apo-
 ria hominis in cogitatu illi. ¶ Vasa figuli probat
 fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.

¶ Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum il-
 lius: sic verbum ex cogitatu cordis hominis. An-
 te sermonem non laudes virum: hæc enim tenta-
 tio est hominum. Si sequaris iustitiam, apprehendes
 illam: & indues quasi podērem honoris, &
 inhabitabis cū ea: & proteget te in sempiternum,
 & in die agnitionis inuenies firmamentum. Vo-
 latilia ad sibi similia conueniunt: & veritas ad eos
 qui operantur illam, reuertetur. Leo venationi
 insidiatur semper: sic peccata operantibus iniqui-
 tates. Homo sensatus in sapientia manet sicut sol:
 nā stultus sicut luna mutatur. In medio insen-
 satorum serua verbum temporis: in medio autem
 cogitatum assiduus esto. ¶ Narratio peccatum
 odiosa, & risus illorum in delictis peccati. Lo-
 quela multum iurans, horripilationem capiti sta-
 tuet: & irreuerentia ipsius obthuratio aurium. Ef-
 fusio sanguinis in rixa superbiorum: & maledictio
 illorum auditus grauis. ¶ Qui denudat arcana a-
 mici, fidem perdit, & non inueniet amicum ad a-
 nimum suum. Dilige proximum, & coniungere
 fide cum illo. Quod si denudaueris abscondita illius,
 non persequeris post eum. Sicut enim homo qui
 perdit amicum suum: sic & qui perdit amicitiam
 proximi sui. Et sicut qui dimittit auem de manu
 sua: sic qui dereliquisti proximum tuum, & non
 eum capies. non illū sequaris, quoniam longe ab-
 est: effugit enim quasi caprea de laqueo, quoniam
 vulnerata est anima eius. vltra eum non poteris
 colligare, & maledicti est concordatio. Denudare
 autem amici mysteria, desperatio est animæ infœ-
 lici. ¶ Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo
 eum abiiciet: in conspectu oculorum tuorū con-
 dulcabit os suum, & super sermones tuos admi-

* deceptio: (Gr.

1. Tim. 6. b. pr.
 uerb. 23. a.

* stercus: (Ve. G. l.
 Di. l.
 Prouerb. 27. c.
 1. pet. 2. b.

Matth. 7. b.

* sanctus (Vet. Di.
 o. l. Ge. o. l.

2. 2. b.

7. 29. b. 2. d.

* persequaris (Ve.
 Di. l.

- Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l.

Prouerb. 10. b.

rabitur. Nouissime autem peruertet os suum, & in verbistuis dabit scandalum. Multa odiui, & nō coꝛquai ei, & Dominus odiet illum. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet: & plaga dolosa dolosi diuidet vulnera. ¶ Et qui foueā fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo suo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo. Facienti nequissimum consiliū, super ipsum deuoluetur, & nō agnoscat unde adueniat illi. Illusio & improprium superbiorum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi. Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autē consumet illos antequam moriantur. Ira & furor vtraque execrabilia sunt, & vir peccator contuens erit illorum.

CAP. XXVII.

¶ Vi vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit.

Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. ¶ Homo homini referuat iram, & à Deo querit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, referuat iram: & propitiationē petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? Memento nouissimorū, & desine inimicari. Tabitudo enim, & mors imminet in mādati eius. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo. Memorare testamentū Altissimi, & despice ignorantiam proximi. ¶ Abstine te à lite, & minues peccata. homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam. Secundum enim ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. Certamē festinatū incendit ignem: & lis festinans effundit sanguinē: & lingua testificans adducit mortē. Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si expueris super illā, extinguetur. vtraque ex ore proficiscuntur. ¶ Sufurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacē habentes. Lingua tertia multos commouit, & disperfit illos de gente in gentem: ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissoluit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & priuauit illas laboribus suis. qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum in quo requiescat. ¶ Flagelli plaga liuorem fecit: plaga autem linguæ comminuet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam. Beatus qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiā illius non transiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non est ligatus: iugum enim illius, iugum ferreum est: & vinculum illius, vinculum æreum est. Mors illius, mors nequissima: & utilis potius inferus, quā illa. Perseuerantia illius non permanebit: sed obtinebit vias iniustorum, in flamma sua non comburet iustos. Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos. Sepi aures tuas spinis, & linguā nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Aurum tuum & argētum tuum confla, & verbis tuis facito statēram, & frēnos ori tuo rectos: & attende ne fortē labaris in lingua, &

cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAP. XXIX.

¶ Vi facit misericordiā, fœneratur proximo suo: & qui præualeat manu, mandata seruat. Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde proximo in tempore suo. Cōfirma verbum, & fideliter age cū illo: & in omni tēpore inuenies quod tibi necessarium est. Multi quasi inuentionem æstimauerunt fœnus, & præstiterunt molestiam his qui se adiuuerunt. Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam. Et in tempore redditionis postulabit tēpus, & loquetur verba tædii & murmurationum, & tempus causabitur. si autem potuerit reddere, aduersabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inuentionem: si autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis, & cōiuitia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam. Multi non causa nequitie non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt. Veruntamen super humilem animo fortior esto, & pro elemosyna nō trahas illum. Propter mandata assume pauperem: & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuū. Perde pecuniā propter fratrem & amicum tuū: & non abscondas illam sub lapide in perditionem. ¶ Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis, quā aurum. ¶ Cōclude elemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. ¶ Elemosyna viri quasi sacculus cū ipso, & gratiam hominis quasi pupillam cōseruabit: & postea resurget, & retribuet illis retributionem vniciuique in caput illorum. Super scutū potētis, & super lanceam, aduersus inimicum tuum pugnabit. Vir bonus fidē facit proximo suo: & qui perdidit confusionem, derelinquet sibi. Gratiam fideiussoris ne obliuiscaris: dedit enim pro te animam suam. Repromissorem fugit peccator & immundus. Bona repromissoris sibi adscribit peccator: & ingratus sensu, derelinquit liberatē se. Vir repromittit de proximo suo: & cū perdidit reuerentiam, derelinquetur ab eo. Repromissio nequissima multos perdidit diligentes, & commouit illos quasi fluctus maris. Viros potentes gyrās migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis. Peccator transgrediens mandatū Domini, incidet in promissionem nequam: & qui conatur multa agere, incidet in iudicium. Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas. ¶ Initiū vitæ hominis, aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem. Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quā epulæ splendida in peregrine domicilio. Minimum pro magno placeat tibi, & improprium peregrinationis non audies.

Vita nequam hospitandi de domo in domum: & vbi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os. Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos, & ad hæc amara audiet, Trāsi hospes, & orna mensam: & quæ in manu habes, ciba cæteros. Exi à facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meæ, hospitio mihi factus est frater. Grauius hæc homini habenti sensum, Corruptio domus, & improprium fœneratoris.

vet. Di. o.
Prouerb. 26. d.
eccles. 10. b.
vet. Di. o. l. Ge.
o. l. v. M.

Deut. p. e. rom.
11. d.

Matth. 6. d.
marc. 11. c.

1. a. a.

Immittet (vet.
Ge. o.

1. a. b.

nec habitabit cū
reque. (vet. Ge. l.
Di. l.

& (vet. Ge. l. o.
Di. l.

Leuit. 6. d.

accidit (vet. Di.
l. Ge. l.
aduersatus solp.
de, (vet. Ge. o. l.
Di. o. l.

mādatum (vet.
Di. o. l. Ge. o. l.

Tobias 4. b.

Daniel. 4. d. Inc.
11. fa. & 10. a.
cordet (vet. Di. o.
l. Ge. o. l.
17. c.

pro (vet. Ge. l.
Di. l.

Fideltassio.

derelinquet, su.
temp. (vet. Di. o.
l. Ge. o. l.

dirigētes, (vet.
Di. o. l. Ge. o. l.
Græca legūt, di.
uites.

1. 19. d.

super minimū
& magnū (vet.
Di. l. Ge. l.

castigatio libe-
rorum. prouer.
13. d. & 13. b.

Qui diligit filium suū, assiduatur illi flagella, ut lætetur in nouissimo suo, & nō palpet proximorum ostia. Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur. Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorū gloriabitur in illo. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus. similem enim reliquit sibi post se. In vita sua vidit, & lætat^o est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. reliquit enim defensorē domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam. Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera eius. Equus indomit^o euadet durus, & fili^o remissus euadet præceps. Lacta filium, & pauentem te faciet: lude cum eo, & contristabit te. Non corrideas illi: ne doleas, & in nouissimo obstupescant dentes tui. Non des illi potestatem in iuuentute, & ne despicias cogitatus illius. Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera ei^o dum infans est: ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudine illius offēdas. Melior est pauper sanus & fortis viribus, quàm diues imbecillus & flagellat^o malitiæ. **C** Salus animæ in sanctitate iustitiæ, & melior est omni auro & argēto: & corpus validum, quàm census immensus. Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamētum super cordis gaudium. Melior est mors, quàm vita amara: & requies æterna, quàm læguor perseverans. Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositæ sepulchro. Quid proderit libatio idolo: nec enim māducabit, nec odorabitur. sic qui effugatur à Domino, & portans mercedes iniquitatis. Videns oculis & ingemiscens, sicut spado complectens virginem, & suspirans. Tristitiam non des animæ tuæ, & nō affligas te ipsum in consilio tuo. Iucunditas cordis, hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio viri, est longæuitas. Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine, & congrega cor tuum in sanctitate eius, & tristitiam longe expelle à te. Multos enim occidit tristitia, & nō est utilitas in illa. Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus. Splendidū cor, bonum in epulis est: epulæ enim illius diligenter fiunt.

Vigilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius aufert somnū. Cogitatus præscientiæ auertit sensum, & infirmitas grauis sobriam facit animam. Laborauit diues in cōgregatione substantiæ, & in requie sua replebitur bonis suis. Laborauit pauper in diminutione victus, & in fine inops fit. Qui aurum diligit, non iustificabitur: & qui insequitur cōsumptionem, replebitur ex ea. Multi dati sunt in auri casus, & facta est in specie ipsius perditio illorū. Lignum offensionis est aurum sacrificantium. vñ illis qui scētantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo. Beatus diues, qui inuentus est sine macula: & qui post aurū non abiit, nec sperauit in pecunia & thesauris. Quis est hic, & laudabimus eum: fecit enim mirabilia in vita sua. Qui probatus est in illo, & perfectus inuentus est, & erit illi gloria æter-

Deut. 6. a.

* euadet (Vet. Ge. 1. o. Di. o. l.)

1. 7. e.

Daniel. 14. b.

1. 10. a. 11. d. Prouerb. 12. d. 15. b. 17. d.

Prouerb. 14. d.

1. Corinth. 7. b.

Luc. 6. d. 3. a. a.

* Quis (Vet. Di. l. Ge. o. l.)

na: qui potuit transgredi, & non est trāsgressus: & facere mala, & non fecit. ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & elemosynas illius enarrabit omnis ecclesia sanctorum. Supra mensam magnā sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior. Nō dicas, 'si multa' sunt quæ super illā sunt. Memento quoniam malus est oculus nequā. Nequius oculo quid creatum est: ideo ab omni facie sua lachrymabitur, cum viderit. Ne extendas manum tuam prior, & inuidia contaminatus erubescas. Ne comprimaris in conuiuio vini. Intellige quæ sunt proximi tui ex teipso. Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur: & non cum manducas multum, odio habearis. Cessa prior, causa disciplinæ: & noli nimius esse, ne fortè offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuā: nec prior poscas bibere. Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera, & tortura viro infrunito: somnus sanitatis in homine parco. dormiet vsque in mane, & anima illius cum ipso delectabitur. Et si coactus fueris in edendo multum, surge è medio, & vomere: & refrigerabit te, & nō adduces corpori tuo infirmitatē. Audi me fili, & ne spernas me: & in nouissimo inuenies verba mea. In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi. Splendidum in panibus benedicent labia multorum: & testimonium veritatis illius fidele. In nequissimo pane murmurabit ciuitas: & testimonium nequitia illius verū est. Diligentes in vino noli prouocare: multos enim exterminauit vinum. Ignis probat ferrū durum: sic vinum corda superbiorū arguet in ebrietate potatum. A Equā vita hominibus, vinum in sobrietate: si bibas illud moderatè, eris sobri^o. Quæ vita est 'quæ minuitur vino?' Quid defraudat vitam? Mors. Vinum in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatē, ab initio. Exultatio animæ & 'corporis' vinum moderatè potatum. Sanitas est animæ & corpori sobrius potus. Vinum multum potatū, irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ vinum multum potatum. Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera. In conuiuio vini non arguas proximum: & nō despicias eum in iucunditate illius: verba improprietatis nō dicas illi, & non premas illū in repetendo.

C A P. X X X I I.
Ectorem te posuerunt: noli extolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis. Curam illorum habere, & sic consydera, & omnicura tua explicita recumbe: ut læteris propter illos, ut ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem cōsequaris corrogationis. Loquere maior natu: decet enim te. primū verbum diligenti scientiam, & non impediās musicam. Vbi auditus non est, non effundas sermonem, & importunè noli extolli in sapientia tua. Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio musicorum in cōuiuio vini. Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi: sic numerus musicorum in iucūdo & moderato vino. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Adolescēs loquere in tua causa vix cum necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsū tuum. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens. In

* Simulata (Vet. Di. o. l. Ge. l.)

* Vet. Di. o. Ge. l. Matth. 7. a.

1. 37. d.

Rom. 11. b.

Prouerb. 12. a.

Judith 13. a.

* Psal. 103. b. prouer. 31. a.

* quæ minuitur Vinum. (Vet. Ge. o.)

* cordis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

1. 20. a.

Deut. 17. d.

Rom. 11. b.

* (Vet. Di. l. Ge. o. l.)

* maior (Gr.)

Eccles 3. a. 3. 10. d.

* Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M.

Job 31. a.

medio magnatorum loqui non præsumas: & vbi sunt senes, non multum loquaris. Ante grandinē præbit coruscatio: & ante verecundiā præbit gratia, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Et hora surgēdi non tetrices: præcurre autem prior in domum tuam, & illic auocare, & illic ludere, & age conceptiones tuas, & nō in delictis & verbo superbo. Et super his omnibus benedicito Dominum qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis. Qui timet Dominū, excipiet doctrinā eius: & qui vigilauerint ad illum, inuenient benedictionem illius. Qui quærit legem, repletur ab ea: & qui insidiosē agit, scandalizabitur ab ea. Qui timent Dominum, inueniēt iudicium iustum, & iustitias quasi lumen accendent: Peccator homo vitabit correptionem, & secundum voluntatem suam inueniēt comparationem. Vir consilii non disperdet intelligētiam, alienus & superbus non pertimescet timorem, etiam postquā fecit cū eo sine consilio, & suis insectationibus arguetur. Fili, sine cōsilio nihil facias, & post factū non poenitebis. In via ruinæ non eas, & non offendas in lapides: nec credas te viæ laboriosæ, ne ponas animæ tuæ scādalum. Et à filiis tuis caue, & à domesticis tuis attende. In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ. hoc est enim conseruatio mandatorū. Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui confidit in illo, non minorabitur.

CAP. XXXIII.

Imenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum cōseruabit, & liberabit à malis. Sapiens nō odit mandata & iustitias, & non illidetur quasi in procella nauis. Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis. Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, & sic deprecatus exaudietur, & conseruabit disciplinam, & tunc respōdebit. ¶ Præcordia fatui quasi rota carri: & quasi axis versatilis cogitatus illius. Equus emissarius, sic & amicus subsannator, sub omni suprasedēte hinnit. Quare dies diem superat, & iterum lux lucem, & annus annū à sole? A Domini scientia separati sunt factō sole, & præceptum custodiēte, per Dei sapientiam diuiduntur. Et immutauit tempora, & dies festos ipsorum, & in illis dies festos celebrauerunt ad horam. Ex ipsis exaltauit & magnificauit Deus, & ex ipsis posuit in numerū dierum, & omnes homines de solo, & ex terra vnde creatus est Adam. In multitudine disciplinæ Domini separauit eos, & immutauit vias eorum. Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit: & ex ipsis maledixit & humiliauit, & conuertit illos à separatione ipsorum. ¶ Quasi lutum figulis in manu ipsius, plasmare illud & disponere. Omnes viæ eius secundum dispositionē eius: sic homo in manu illius qui se fecit, & reddet illi secundum iudicium suum. ¶ Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum iustum peccator: & sic intueri in omnia opera Altissimi, duo contra duo, & vnum contra vnum. Et ego nouissimus euigilauit, & quasi qui colligit acinos post vindemiatores. In benedictione Dei & ipse sperauit: & quasi qui vindemiat, repleui torcular. ¶ Respice quoniam nō mihi soli laborauit, sed omnibus exquirētibus disciplinam. Audite me magnati, & omnes populi, & rectores ecclesiæ auribus per-

cipite. Filio & mulieri, fratri & amico non des potestatem super te in vita tuā: & nō dederis alii possessionem tuam: ne forte poeniteat te, & deprecaris pro illis. Dum adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro. melius est enim vt filii tui te rogent, quā te respicere in manus filiorū tuorum. In omnibus operibus tuis præcellens esto. Ne dederis maculam in gloriā tuam. In die cōsummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hæreditatem tuam: Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus seruo. Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus illi, & quærit libertatem. Iugum & lorū curuant collum durum, & seruum inclināt operationes assidua. Seruo maleuolō tortura & cōpedes, mitte illum in operationem, ne vacet. multam enim malitiam docuit otiositas. in opera constitue eum: sic enim concedet illum. Quod si non obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifies super omnē carnem. Verum sine iudicio nihil facias graue. ¶ Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta: quoniam in sanguine animæ comparasti illum. Si læseris eum iniuste, in fugam conuertetur. & si extollens discesserit: quē quæras, & in qua via quæras illum, nescis.

CAP. XXXIII.

Ana spes, & mendacium viro insensato, & somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit vmbra, & persequitur ventū: sic & qui attendit ad visa mendacia. hoc secundum hoc visio somniorum. Ante faciem hominis similitudo alterius hominis. Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicetur? Diuinatio erroris & auguria, mendacia & somnia malefacientium, vanitas est. Et sicut parturientis, cor tuū phantasias patitur: nisi ab Altissimo fuerit emissā visitatio, ne dederis in illis cor tuū. multos enim errare fecerūt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Sine mendacio cōsummabitur verbum legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur. Qui non est tētatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autē in multis factus est, multiplicat malitiā. Qui tentatus non est, qualia scit? qui implanatus est, abundabit nequitia. Multa vidi enarrando, & plurimas verborum cōsuetudines. Aliquoties vsque ad mortem periclitatus sum horū causa, & liberatus sum gratia Dei. Spiritus timentiu Deum quæritur, & in respectu illius benedicetur. spes enim illorum in salutem illos, & oculi Dei in diligentes se. Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipse est spes eius. Timentis Dominū beata est anima eius. Ad quem respicit, & quis est fortitudo eius? Oculi Domini super timentes eum, protector potētis, firmamētum virtutis, tegimen ardoris, & vmbra culum meridiani, deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & illuminās oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem. ¶ Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, & nō sunt beneplacitæ subsannationes iniustorum. Dominus solus sustinētibus se in via veritatis & iustitiæ. ¶ Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorū eorū propitiabitur peccatis.

Serui quomodo tractandi.

E.7.c.
-Vet. Di. o. l.
Ge. l.-Vet. Di. o. l.
Ge. o. l.-Vet. Di. o. l.
Ge. o. l.

Proverb. ii. d.

Proverb. ij. b.

D Qui offert sacrificium ex substátia pauperū, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. Panis egentium, vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. Vnus ædificās, & vnus destrues: quid prodest illis, nisi labor? Vnus orās, & vnus maledicēs: cuius vocem exaudiet Deus? Qui baptizatur a mortuo, & iterum tãgit eum, quid proficit lautio illi? Sic homo, qui ieiunat in peccatis suis: & iterum eadem faciēs, quid proficit humiliado se? orationē illius quis exaudiet? **C A P. X X X V.**

Vi conseruat legem, multiplicat orationē.

Q Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate: & propitiationem litare sacrificiis super iniustitias. & deprecatio pro peccatis, recedere ab iniustitia. Retribuet gratiam, qui offert similitudinem: & qui facit misericordiam, offert sacrificium. Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. Non apparebis ante conspectum Domini vacuus. Hæc enim omnia propter mandatū Dei fiunt. Oblatio iusti impinguat altare, & odor suauitatis est in conspectu Altissimi. Sacrificium iusti acceptum est, & memoriā eius non obliuiscetur Dominus. Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum. In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas. Da Altissimo secundum datum eius, & in bono oculo adinuentionem facito manuum tuarum: quoniam Dominus retribuens est, & septies tantū reddet tibi. Noli offerre munera praua: non enim suscipiet illa. Et noli inspicere sacrificium iniustum: quoniam Dominus iudex est, & non est apud illum gloria personæ. Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet. Non despiciet preces pupilli: nec viduā, si effundat loquelam gemitus. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt vsque ad cælum, & Dominus exauditor delectabitur in illis. Qui adorat Deum in oblectatione, suscipietur: & deprecatio illius vsque ad nubes propinquabit. Oratio humiliatis se, nubes penetrabit: & donec propinquet, non consolabitur: & nō discedet, donec Altissimus aspiciat.

D Et Dominus non elongabit, sed iudicabit iustos, & faciet iudiciū: & fortissimus nō habebit in illis patientiam, vt contribulet dorsum ipsorū: & gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinē superbiorum: & sceptrā iniquorum cōtribulet, donec reddat hominibus secundum actus suos: & secundum opera Adæ, & secundum præsumptionem illius, donec iudicet iudiciū plebis suæ, & oblectabit iustos misericordia sua. Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis. **C A P. X X X V I.**

M Iserere nostri Deus omniū, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationū tuarum, & immitte timorē tuum super gentes quæ non exquisierunt te: vt cognoscant quia non est Deus nisi tu, vt enarrēt magnalia tua. Alleua manum tuam super gentes alienas, vt videāt potentiam tuam. Sicut enim in conspectu eorum

sanctificatus es in nobis, sic in cōspectu nostro magnificaberis in eis: vt cognoscant te, sicut & nos cognouimus quoniam non est Deus præter te Domine. Innoua signa, & immuta mirabilia. Glorifica manum, & brachium dextrum. Excita furorē, & effunde iram. Extolle aduersariū, & afflige inimicum. Festina tempus, & memento finis, vt enarrant mirabilia tua. In ira flammæ deuoretur qui saluatur: & qui pessimant plebem tuam, inueniāt perditionem. Contere caput principum, & inimicorum dicentium, Non est alius præter nos. Cōgrega omnes tribus Iacob: & cognoscant quia nō est Deus, nisi tu, vt enarrant magnalia tua: & hæreditabis eos, sicut ab initio. Miserere plebi tuæ, super quam inuocatum est nomen tuum: & Israel, quem coæquasti primogenito tuo. Miserere ciuitati sanctificationis tuæ Ierusalē, ciuitati requiei tuæ. Reple Sion inenarrabilibus virtutibus tuis, & gloria tua populum tuum. Da testimonium quia ab initio creaturæ tuæ sunt, & suscita preces, quas locuti sunt in nomine tuo prophetæ priores. Da mercedem sustinētibus te, vt prophetæ tui fideles inueniātur: & exaudi orationes seruorum tuorum. Secundum benedictionem Aaron da populo tuo, & dirige nos in viam iustitiæ: vt sciant omnes qui habitant terram, quia tu es Deus conspector seculorum. Omnem escam manducabit venter, & est cibus cibo melior. Fauces contingūt cibum ferre, & cor insensatum verba mendacia.

D Cor prauum dabit tristitiā, & homo peritus resistet illi. Omnem masculum excipiet mulier: & est filia melior filia. Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiā hominis superducit desiderium. Si est lingua curationis, est & mitigationis & misericordiæ: non est vir illius secundum filios hominum. Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem: adiutorium secundū illum est, & columna vt requies. Vbi non est sepes, diripietur possessio: & vbi non est mulier, ingemiscit egens. Cui credit, qui non habet nidum: & deflectens vbicunque obscurauerit, quasi succinctus latro exiliens de ciuitate in ciuitatem? **C A P. X X X V I I.**

Mnis amicus dicet, Et ego amicitiam copulauī. sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest vsque ad mortē? Sodalis autem, & amicus ad inimicitiam conuertentur. O præsumptio nequissima, vnde creata es cooperire aridam malitia, & dolositate illius? Sodalis amico coniuuandabitur in oblectationibus, & in tempore tribulationis aduersarius erit. Sodalis amico condolet causā ventris, & cōtra hostem accipiet scutum. Non obliuiscaris amici tui in animo tuo, & nō immemor sis illius in operibus tuis.

Noli consiliari cum socero tuo, & a zelantibus te absconde consilium. Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso. A consiliario serua animam tuam. prius scito quæ sit illius necessitas: (& ipse enim animo suo cogitabit) ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi, Bona est via tua. & stet econtrario videre quid tibi eueniat. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum iniusto de iustitia, & cum muliere de his quæ æmulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de traiectione, cum emptore de venditione, cum viro liuido de gratiis agendis, cum impio

Deut. 14. c. 3. 7. c.

Num. 19. b.

1. Pet. 1. d.

Iere. 7. c.
-Ve. Di. l. Ge. o. l.

Philip. 4. c.

Exod. 15. b. & 14. c. deut. 16. d.

Genes. 4. a.

1. Cor. 9. b.

Tob. 4. b.

Leuit. 11. c. deut. 15. d.

Deut. 10. d. 1. par. 19. c. Job 34. b. c. sapien. 6. b. rom. 1. b. gal. 1. b. eph. 6. b. coloss. 3. d. act. 10. c. 1. pet. 1. c.

Thren. 3. d.
'conrogabitur: (Ve. Di. l. Ge. l.)

'quousque (Ve. Di. o. l.)

Iere. 10. d.

-Ve. Di. o. l. Ge. o. l.

Exod. 4. f.

verbis (Ve. Di. o. l. Ge. o. l.)

Num. 6. d.

'& (Ve. Di. o. l. Ge. o. l.)

Iere. (Ve. Ge. o. l. 1. Cor. 1. b.)

Amicitia:

7. 6. b. 'contocundatur (Ve. Di. o. l. Ge. o. l.)

7. 8. c. 9. e.

'ca (Ve. Ge. l. Di. l.)

de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agrario de omni opere, cū operario annuali de cōsummatione anni, cum seruo pigro de multa operatione. non attendas his in omni consilio.

Sed cum viro sancto assiduus esto, quēcunque cognoueris obseruantem timorem Dei, cuius anima est secundum animam tuam, quicunque titubauerit in tenebris, non condolebit tibi. Et cor boni cōsiliū statue tecum: non est enim tibi aliud pluris illo. Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quā septem circūspectores sedentes in excelso ad speculādum. Et in his omnibus deprecare Altissimum, vt dirigat in veritate viam tuam. Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnē actum consilium stabile. Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum & malum, vita & mors: & dominatrix illorū est assidua lingua. Vir peritus multos erudiuit, & animæ suæ suavis est. Qui sophisticē loquitur, odibilis est: in omni re defraudabitur. non est enim illi data à Domino gratia: omni enim sapientia defraudatus est. Est sapiēs, animæ suæ sapiēs: & fructus sensus illius laudabilis. Vir sapiens plebem suam erudit, & fructus sensus illius fideles sunt. Vir sapiens implebitur benedictionibus, & videntes illum laudabunt. Vita viri in numero dierū: dies autē Israel innumerabiles sunt.

Sapiens in populo hæreditabit honorē, & nomē illius erit viuens in æternū. Fili, in vita tua tenta animam tuam: & si fuerit nequam, non des illi potestati. Non enim omnia omnibus expediunt, & nō omni animæ omne genus placet. Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. in multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad cholera. Propter crapulam multi obierūt: qui autē abstiens est, adiiciet vitam.

CA P. XXXVII. Onora medicum propter necessitatē. etenim illum creauit Altissimus. A Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet donationē. Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatorum collaudabitur. Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens nō abhorrebit illam. Nōne à ligno indulgata est aqua amara? Ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedit hominibus scientiam Altissimus, honorari in mirabilibus suis. In his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmēta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis, & nō consummabuntur opera eius. Pax enim Dei super faciem terræ. Fili, in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te. Averte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum. Da suauitatē & memoriam simlaginis, & impingua oblationem, & da locum medico. etenim illū Dominus creauit: & non discedat à te, quia opera eius sunt necessaria. Est enim tempus quando in manus illorum incurras: ipsi verò Dominum deprecabuntur, vt dirigat requiem eorum & sanitatem, propter conuersationem illorum. Qui delinquit in conspectu eius qui fecit eū, incidet in manus medici. Fili, in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundum iudicium cōtege corpus illius, & nō despicias sepulturā illius. Propter delaturam autem amarē fer luctum illius vno die, &

consolare propter tristitiam, & fac luctum secundum meritū eius vno die, vel duobus propter de tractionem. A tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutem, & tristitia cordis flectit ceruicē. In abductione permanet tristitia: & substantia inopis secundum cor eius. Ne dederis in tristitia cor tuū, sed repelle eam à te: & memento nouissimorū, noli obliuisci. neque enim est cōuersio, & huic nihil proderis, & te ipsum pessimabis. Memor esto iudicii mei: sic enim erit & tuum. mihi heri, & tibi hodie. In requie mortui requiescere fac memoriam eius, & consolare illum in exitu spiritus sui. Sapiētiam scribe in tēpore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapientiam percipiet: quia sapientia replebitur. Qui tenet aratrum, & qui gloria tur in iaculo, stimulo boues agitat, & conuersatur in operibus eorum, & enarratio eius in filiis taurorum. Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia eius in sagina vaccarū. Sic omnis faber & architectus qui noctem tāquam diem transigit, qui sculpsit signaculo sculptilia, & assiduitas eius variat picturam: cor suum dabit in similitudinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus. Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem, & consyderans opus ferri, vapor ignis vret carnes eius, & in calore fornacis cōcertatur. vox mallei innouat aurem eius, & cōtra similitudinem vasis oculus eius. Cor suum dabit in cōsummationem operum, & vigilia sua ornabit imperfectionem. Sic figulus sedens ad opus suum, conuertens pedibus suis rotam, qui in solitudine positus est semper propter opus suum, & innumera est omnis operatio eius. In brachio suo formabit lutum, & ante pedes suos curuabit virtutem suam. cor suum dabit vt consummet linitionem, & vigilia sua mūdabit fornacem. Omnes hi in manibus suis sperauerunt, & vnusquisque in arte sua sapiens est. sine his omnibus non ædificatur ciuitas. Et nō inhabitabunt, nec inambulabūt, & in ecclesiam non transilient. Super sellam iudicis non sedebunt, & testamentum iudicii nō intel ligent, neque palām faciēt disciplinam & iudiciū, & in parabolis non inueniētur: sed creaturam xui confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis accommodantes animam suam, & cōquirentes in lege Altissimi.

CA P. XXXIX. Apientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in prophetis vacabit. Narrationem virorum nominatorum cōseruabit, & in versutias parabolarū simul introibit. Occulta prouerbiorum exquiret, & in absconditis parabolarum cōuerfabitur. In medio magnatorum ministrabit, & in conspectu præsidis apparebit.

Et in terram alienigenarum gētium pertransiet. bona enim, & mala in omnibus tentabit. Cor suū tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum qui fecit illum, & in cōspectu Altissimi deprecabitur. Aperiet os suū in oratione, & pro delictis suis deprecabitur. Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum: & ipse tanquā imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Domino. Et ipse diriget cōsiliū eius & disciplinam, & in absconditis suis consiliabitur. Ipse palām faciēt disciplinam doctrinæ suæ, & in lege testamenti Domini gloriabitur. Collaudabūt multi sapiētiam eius, & vsque in seculum non delebitur. Non recedet memoria eius, & nomen

Proverb. 12. b. 19. b. & 17. d.

1. Reg. 12. c.

Exod. 18.

Qui quum titubauerit in tenebris, condolebit (Gr.)

1. Pet. Di. o. l. Ge. a. l.

Gr. d. l. s.

Temperantia

1. Cor. 6. c. 10. 1. 3. b.

1. Pet. Di. o. l. Ge. a. l. 1. 3. b.

Medicinz commendatio.

Exod. 17. d. 4. reg. 4. c.

1. Pet. Di. o. l. Ge. a. l. 1. 3. b.

1. Pet. Di. o. l. Ge. a. l. 1. 3. b.

j. 44. b.

- Vet. Ge. l. o.

Gen. 1. d. mar. 7. d.

Gen. 7. d.
- Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Gen. 7. d.

Exod. 14. e.
- Vet. Di. l. Ge. l.

Rom. 8. d.

i. 39. d.
- Vet. Di. o. l. Ge. o. l.
1. Timot. 4. a. D

- Vet. Ge. l. o. Di. o. l.

j. 40. d.

*necessitatem
(Vet. Ge. l.)

*in (Vet. Di. l. Ge. l.)
Gen. 1. d.

*adinuētio (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
*a presidente (Gr. & Vet. B.)
*in terra & cinere: (Vet. Di. o.)

*mors (Vet. Ge. l. Di. l.)
- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

eius requiretur à generatione in generationē. ¶ Sapientiam eius enarrabunt gentes, & laudem eius enūtiabit ecclesia. Si permāserit nomen eius, derelinquet plus quàm mille: & si requieverit, proderit illi. Adhuc consiliabor, vt enarrem: vt furore enim repletus sum. In voce dicit, Obaudite me diuini fructus, & quasi rosa plantata super riuos aquarum fructificate. Quasi Libanus odorem suauitatis habete. Florete flores, quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus suis. Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum, & in canticis labiorū, & citharis, & sic dicetis in confessione, ¶ Opera Domini vniuersa bona valde. ¶ In verbo enim eius stetit aqua, sicut congeries: & in sermone oris illius, sicut exceptoria aquarum: quoniam in præcepto ipsius placor fit, & non est minoratio in salute ipsius. Opera omnis carnis coram illo, & nō est quicquā absconditū ab oculis eius. A seculo vsque in seculum respicit, & nihil est mirabile in cōspectu eius. Nō est dicere, Quid est hoc, aut quid est istud: omnia enim in tempore suo quærentur. Benedictio illius quasi fluuius inundabit: & quo modo cataclysmus aridā inebriauit, sic ira ipsius gentes quæ nō exquisierunt eum, hæreditabit. ¶ Quo modo conuertit aquas in siccitatem, & siccata est terra, & viæ illius viis illorum directæ sunt: sic peccatorib' offensiones in ira eius. ¶ Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala. ¶ Initiū necessariæ rei vitæ hominū, aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus vuz, & oleum, & vestimentum. ¶ Hæc omnia sanctis in bona: sic & impiis & peccatoribus in mala conuertentur. Sunt spiritus qui ad vindictā creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua: & in tempore consummationis effundent virtutem: & furorem eius qui fecit illos, confundent. ¶ Ignis, grādo, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt. bestiarū dentes, & scorpīi, & serpentes, & romphæa vindicans in exterminium impios. In mandatis eius epulabuntur, & super terram in necessitate præparabuntur, & in temporibus suis non præteriet verbum. Propterea ab initio confirmatus sum, & consiliatus sum, & cogitavi, & scripta dimisi. ¶ Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrauit. Nō est dicere, Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur. Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

C A P. X L I.

Ccupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugū graue super filios Adam à die exitus de vêtre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium. Cogitationes eorum, & timores cordis, adinuētionēs expectationis, & dies finitionis: residentes super sedē gloriosam, vsque ad humiliatum in terrā & cinere: Ab eo qui vititur hyacintho, & portat coronā; vsque ad eum qui operitur lino crudo, furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perseuerans, & contentio, & in tempore refectio in cubili somnus noctis immutat scientiā eius. Modicum autem tanquam nihil in requie, & ab eo in somnis, quasi in die respectus, conturbatus est in visu cordis sui, tanquam qui euaserit

in die belli, in tēpore salutis suæ exurrexit, & admirās ad nullum timorem. Cum omni carne, ab homine vsque ad pecus, & super peccatores septuplum: ¶ ad hæc mors, sanguis, contentio, & romphæa, oppressiones, fames, & contritio, & flagella: super iniquos creata sunt hæc omnia, ¶ & propter illos factus est cataclysmus. ¶ Omnia enim quæ de terra sunt, in terrā conuertentur, ¶ & omnes aquæ in mare cōuertentur. Omne munus, & iniquitas delebitur, & fides in seculum stabit. Substantiæ iniustorum sicut fluuius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluuiā personabunt. In aperiendo manus suas, lætabitur: sic præuaricatores in consummatione tabescent. ¶ Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, & radices immundæ super cacumen petræ sonant. Super omnem aquā viriditas, & ad oram fluminis ante omne fœnum euelletur. Gratia sicut paradysus in benedictionibus, & misericordia in seculo permanet. ¶ Vita sibi sufficientis operarii cōdulcabitur, & in ea inuenies thesaurū. Filii, ædificatio ciuitatis confirmabit nomē: ¶ & super hanc mulier immaculata cōputabitur. Vinum & musica lætificant cor, & super vtraque dilectio sapientiæ. ¶ Tibiæ & psalteriū suauem faciunt melodiam, & super vtraque lingua suavis. Gratiam & speciem desiderabit oculus tuus, & super hoc virides fationes. Amicus & sodalis in tempore conuenientes, & super vtrosque mulier cum viro. Fratres in adiutorium in tempore tribulationis, & super eos misericordia liberabit. Aurum & argētum est constitutio pedū: & super vtrunque consilium beneplacitū. Facultates & virtutes exaltāt cor: & super hæc timor Domini. Nō est in timore Domini minoratio, & nō est in eo inquirere adiutorium. Timor Domini sicut paradysus benedictionis, & super omnem gloriam operuerunt illum. Fili, in tēpore vitæ tuæ ne indigeas: melius est enim mori, quàm indigere. Vir respiciēs in mensam alienam, nō est vita eius in cogitatione victus. alit enim animā suam cibus alienis. Vir autem disciplinatus, & eruditus custodiet se. In ore imprudentis condulcabitur inopia, & in ventre eius ignis ardebit.

C A P. X L I.

Mors quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis: viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valēti accipere cibum! O mors bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili qui perdit sapientiam. Noli metuere iudicium mortis: memento quæ ante te fuerunt, & quæ superuētura sunt tibi: hoc iudicium à Domino omni carni. & qui superuenient tibi in beneplacito Altissimi, siue decem, siue centum, siue mille anni. Non est enim in inferno accusatio vitæ. Filii abominationū sunt filii peccatorum, & qui cōuersantur secus domos impiorum. ¶ Filiorum peccatorū periet hæreditas, & cū semine illorum assiduitas opprobrii. De patre impio querūtur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrio. Væ vobis viri impii, qui dereliquistis legem Domini altissimi. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. ¶ Omnia quæ de terra sunt, in terram conuertentur: sic impii à maledicto in perditionem. Luctus hominum in corpore ipso-

i. 39. d.

Gen. 7. d.
Gen. 9. d. j. 41. b.
- Vet. Di. l. Ge. l.
Eccles. 1. b.

i. 41.

1. Timoth. 4. b.
Philip. 4. b.

i. 31. a.

*Tibia (Vet. Ge. l. Di. o. l.)

*constituet pedū
(Vet. Ge. o. l. Di. o. l.)

Gen. 9.
*quid superueniet
(Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

i. 4. c.

i. 40. b.

rum, **I**nomē autem impiorū delebitur. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quā mille thesauri pretiosi & magni. Bonae vitæ numerus dierum: bonum autem nomen permanebit in ævum. Disciplinā in pace conseruate filii. sapientia enim abscondita, & thesaurus inuisus, quæ utilitas in vtrisque? **M**elior est homo qui abscondit stultitiam suam, quā homo qui abscondit sapientiam suam. Veruntamen reuertimini in his quæ procedūt de ore meo. Non est enim bonum omnem irreuerentiā obseruare: & non omnia omnibus bene placent in fide. Erubescite à patre & à matre de fornicatione: & à præfidente & à potente de mendacio: à principe & à iudice de delicto: à synagoga & plebe de iniquitate: à socio & amico de iniustitia: & de loco in quo habitas: de furto, de veritate Dei, & testamento: de discubitu in panibus, & ab obfuscatione dati & accepti: à salutantibus de silentio: à respectu mulieris fornicariæ: & ab auersione vultus cognati. **N**e auertas faciem tuam à proximo tuo, & ab auferendo partem, & non restituēdo. Ne respicias mulierem alieni viri, & ne scruteris ancillam eius, neque steteris ad lectum eius. **C**auē ab amicis de sermonibus improprietatis: & cum dederis, ne improprietes. **N**on duplices sermonem auditus de reuelatione sermonis absconditi, & eris verè sine confusione, & inuenies gratiam in conspectu omnium hominum.

C A P. X L I I.

E pro his omnibus confundaris. **N**e accipias personā, vt delinquas: De lege Altissimi, & testamento, & de iudicio iustificare impium, & de verbo sociorum & viatorum, & de datione hæreditatis amicorum, de æqualitate statæ & ponderum, de acquisitione multorum & paucorum, de corruptione emptionis & negotiatorum, & de multa disciplina filiorum, & seruo pessimo latus sanguinare. Super mulierem nequam bonū est signum. Vbi manus multæ sunt, claude: & quodcunque trades, numera & appēde: datum verò, & acceptum omne describe. De disciplina insensati & fatui, & de senioribus qui iudicātur ab adolescentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in conspectu omnium virorum. Filia patris abscondita est: vigilia & sollicitudo eius auferit somnum, ne fortè in adolescentia sua adultera efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat: nequādo polluat in virginitate sua, & in paternis suis grauida inueniatur: ne fortè cum viro commorata trāsgrediatur, aut certè sterilis efficiatur. Super filiam luxuriosā cōfirma custodiam: nequādo faciat te in opprobrium venire inimicis, à detractioe in ciuitate, & obiectione plebis, & confundat te in multitudine populi. **O**mni homini noli intendere in specie: & in medio mulierum noli commorari. de vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior est enim iniquitas viri, quā mulier benefaciēs, & mulier confundens in opprobrium. Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi annuntiabo, in sermonibus Domini opera eius. Sol illuminans per omnia respexit, & gloria Domini plenū est opus eius. Nonne Dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quæ confirmavit Dominus omnipotens stabiliri in gloria sua? Abyssum, & cor hominum inuestigauit: & in astutia eorum excogi-

tauit. Cognouit enim Dominus omnem scientiā, & inspexit in signum æui, annuntians quæ præterierunt & quæ superuentura sunt, reuelans vestigia occultorum. **N**on præterit illum omnis cogitatus, & non abscondit se ab eo vllus sermo. Magnalia sapientiæ suæ decorauit qui est ante seculum vsque in seculum, neque adiectum est neque minuentur, & non eget alicuius consilio. **Q**uam desiderabilia omnia opera eius, & tanquam incensilla quæ est considerare! Omnia hæc viuunt, & manent in seculum, & in omni necessitate omnia obaudiunt ei. Omnia duplicia, vtrum contra vnū, & non fecit quicquam deesse. Vniuscuiusque confirmavit bona. Et quis satiabitur videns gloriam eius?

C A P. X L I I I.

Letitudinē firmamētum pulchritudo eius est, species cæli in visione gloriæ. Sol in aspectu annuntians in exitu, vas admirabile opus Excelsi. In meridiano exuret terram, & in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? fornacem custodiens in operibus ardoris. **T**ripliciter sol exurens montes, radios igneos exuffians & refulgēs, radiis suis obæcat oculos. **M**agnus Dominus qui fecit illum, & in sermonibus eius festinauit iter. **E**t luna in omnibus in tēpore suo, ostensio temporis, & signum æui. **A** luna signum diei festi, luminare quod minuitur in consummatione. Mensis secundum nomen eius est crescens mirabiliter in consummatione. **V**as castrorum in excelsis, in firmamēto cæli resplendent gloriose. **S**pecies cæli gloria stellarum mundum illuminās in excelsis Dominus. In verbis sanctis stabūt ad iudicium, & non deficient in vigiliis suis. **V**ide arcum, & benedic eum qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo. **G**yravit cælum in circuitu gloriæ suæ, manus Excelsi aperuerūt illum. **I**mperio suo accelerauit niuem, & accelerat coruscationes emittere iudicii sui. **P**ropterea aperti sunt thesauri, & euolauerunt nebulae sicut aues. In magnitudine sua posuit nubes, & contracti sunt lapides grandinis. In conspectu eius commouebūtur mōtes, & in voluntate eius aspirauit Notus. **V**ox tonitruū eius verberauit terram, tempestas Aquilonis, & congregatio spiritus: & sicut auis deponēs ad sedendum, aspergit niuem, & sicut locusta demergens descensus eius. **P**ulchritudinem candoris eius admirabitur oculus, & super imbrem eius expauescit cor. **G**elu sicut salem effundet super terram: & dum gelauerit, fiet tanquam cacumina tribuli. **F**rigidus ventus Aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua, super omnem congregationem aquarū requiescet, & sicut lorica induet se aquis. **E**t deuorabit mōtes, & exuret desertum, & extinguet viride sicut ignem. **M**edicina omnium in festinatione nebulæ: & ros obuians ab ardore venienti humilem efficiet eū. **I**n sermone eius siluit vêtus, & cogitatione sua placauit abyssum, & plantauit illum Dominus **I E S V S**. **Q**ui nauigāt mare, enarrant pericula eius: & audientes auribus nostris admirabimur. **I**lluc præclara opera, & mirabilia: varia bestiarum genera, & omnium pecorū, & creatura beluarum. **P**ropter ipsum confirmatus est itineris finis, & in sermone eius composita sunt omnia. **M**ulta dicemus, & deficiemus in verbis, cōsummatio autem sermonum ipse est in omnibus. **G**loriantes ad quid valebimus: ipse enim

dd. i.

Proverb. 22. c
occultus. (Vet. Di. l. Ge. l. 2. 10. d.
reuerentini (Vet. Ge. l.
Marth. 2. c.
-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.
i. 2. c. 10. b.
-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.
i. 19. b.
Leuit. 19. c. dent. 1. c. & 14. d. prou. 24. c. iacobi 1. 2.
-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.
corruptione (Vet. Di. l. Ge. l.
i. 23. d.
Gen. 3. b.

1ob 41. a. c. f. a. 19. c.
minuentur. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.
exuret. (Vet. Di. o.
Gen. 1. b.
Ezod. 11. a.
-Vet. Di. l. Ge. l.
exardescere (Vet. Di. l. Ge. l. Gen. 9. b.
Esa. 40. c.
acumina (Vet. Di. l.

Psal. 95. a. Omnipotēs super omnia opera sua. ¶ Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipsius. Glorificantes Dominum quantumcunque potueritis, superualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes Dominum, exalte illum quantum potestis. maior enim est omni laude. Exalantes eum: replemini virtute. Ne laboratis: non enim comprehendetis ¶ Quis videbit eū, & enarrabit? & quis magnificabit eum sicut est ab initio? Multa abscondita sunt maiora his: pauca enim vidimus operum eius. Omnia autem Dominus fecit, & piē agentibus dedit sapientiam.

CAP. XLIII.

Audemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Multam gloriā fecit Dominus magnificentia sua à seculo. Dominantes in potestatibus suis homines magni virtute, & prudentia sua præditi nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum, & imperantes in præsentī populo, & virtute prudentiæ populis sanctissima verba. In pueritia sua requirētes modos musicos, & narrantes carmina scripturarum. Homines diuites in virtute pulchritudinis studiū habentes: pacificantes in domibus suis. Omnes isti in generationibus gētis suæ gloriā adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus. Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum. & sunt quorum non est memoria: ¶ perierūt quasi qui non fuerint, & nati sunt quasi non nati, & filii ipsorum cum ipsis. Sed illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defecerunt: cum semine eorum permanent bona, hæreditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorū: & filii eorum propter illos vsque in æternum manent: semen eorum, & gloriā eorum non derelinquetur. Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum viuit in generationem & generationem. ¶ Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nūtiat ecclesia. ¶ Henoeh placuit Deo, & translatus est in paradysum, vt det gentibus sapientiam. ¶ Noe inuentus est perfectus, iustus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio. Ideo dimissum est reliquum terræ, cum factum est diluuium. ¶ Testamenta seculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluuiū omnis caro.

¶ Abraham magnus pater multitudinis gentiū, & non est inuentus similis illi in gloria, qui conseruauit legem Excelsi, & fuit in testamento cum illo. ¶ In carne eius stare fecit testamentum, & in tentatione inuentus est fidelis. ¶ Ideo iureiurando dedit illi gloriā in gente sua, crescere illū quasi terræ cumulum, & vt stellas exaltare semen eius, & hæreditare illos à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos terræ. ¶ Et Isaac eodē modo fecit propter Abraham patrem eius. Benedictionem omnium gentium dedit illi Dominus, & testamentum suum confirmauit super caput Iacob. ¶ Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæreditatem, & diuisit illi partem in tribubus duodecim. Et conseruauit illi homines misericordiæ inuenientes gratiam in oculis omnis carnis.

CAP. XLV.

¶ Hæctus Deo & hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est. Similem illum fecit in gloria sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorū, & in verbis suis

monstra placauit. ¶ Glorificauit illum in cōspectu regum, & iussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriā suam. ¶ In fide & lenitate ipsius sanctū fecit illum, & elegit eum ex omni carne. Audiuit enim eum, & vocē ipsius, & induxit illum in nubem. ¶ Et dedit illi cor ad præcepta, & legem vitæ & disciplinæ docere Iacob testamentum suum, & iudicia sua Israel. Excelsū ¶ fecit Aaron fratrem suum, & similem sibi de tribu Leui. Statuit ei testamentum æternum, & dedit illi sacerdotiū gentis, & beatificauit illum in gloria: & circumcinxit eum zona iustitiæ, & induit eum stolam gloriæ, & coronauit eum in vasis virtutis. ¶ Circumpedes & femoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro, dare sonitū in incessu suo, auditum facere sonitum in tēplo in memoriā filiis gentis suæ. ¶ Stolam sanctam auro & hyacintho, & purpura, opus textile, viri sapientis iudicio & veritate præditi. Torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarij sculptis in memoriā secundum numerum tribuum Israel. ¶ Corona aurea super mitram eius expressa signo sanctitatis, & gloria honoris, & opus virtutis, desiderio oculorū ornata. Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia vsque ad originem. Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tātum filii ipsius soli, & nepotes eius per omne tempus. Sacrificia ipsius consummata sunt igne quotidie. ¶ Cōpleuit Moyses manus eius, & vnxit illum oleo sancto. Factum est illi in testamentum æternum, & semini eius sicut dies cæli fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum suū in nomine suo. Ipsum elegit ab omni viuente, offerre sacrificium Deo, incensum, & bonum odorem in memoriā placere pro populo suo: & ¶ dedit illis in præceptis suis potestatem, in testamentis iudiciorum docere Iacob testimonia, & in lege sua lucem dare Israel. ¶ Quia contra illum steterunt alieni, & propter inuidiam circumdederunt illum homines in deserto qui erāt cum Dathan & Abiron, & cōgregatio Core in iracundia. Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt in impetu iracundiæ. Fecit illis monstra, & consumpsit illos in flamma ignis. ¶ Et addidit Aaron gloriā, & dedit illi hæreditatē, & primitias frugū terræ dimisit illi. Panem ipsius in primis parauit in satietatem. nam & sacrificia Domini edent, quæ dedit illi, & semini eius. ¶ Cæterum inter gentes non hæreditabit, & pars non est illi in gente. ipse est enim pars eius, & hæreditas. ¶ Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitatio eum in timore Domini: & stare in reuerentia gentis: i bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo Israel. Ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorū & gētis suæ, vt sit illi & semini eius sacerdotii dignitas in æternum. Et testamentum Dauid regi filio Iessæ de tribu Iuda, hæreditas ipsi & semini eius, vt daret sapientiam in cor nostrum iudicare gentem suam in iustitia: ne abolerentur bona ipsorum, & gloriā ipsorum in gentem eorum æternam fecit.

CAP. XLVI.

¶ Ortis in bello Iesus Naue ¶ successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomē suum, maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgētes hostes, vt cōsequeretur hæreditatē Israel. ¶ Quam gloriā adeptus est

Exod. 6. 7. a.
Exod. 16. c. num. 12. a.
- Vet. Di. l. Ge. l.
Exod. 19. b. m. coram scripta. (Vet. Di. l. Ge. l.)
Exod. 4. d. eius. (Vet. Di. l. Ge. o. l.)
gloria. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
Exod. 12. f.
Stola sancta. (Vet. Di. o. Ge. a.)
Coronæ auro expressam. (Vet. Di. o. Ge. a.)
desideria. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
consumpta. (Vet. Di. o. l. Ge. l.)
Leuit. 8. a.
placare. (Vet. Di. l. Ge. o. l.)
- Vet. Ge. l. Di. l. Deut. 17. e. 12. a. malach. 1. a. Num. 16. a.
Num. 17. b.
dilectus. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
ipsius. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
Deut. 12. b. 12. a. in terra. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Num. 14. c. 1. mach. 1. f.)
regis. (Vet. Ge. l. o.)
Iof. 11. c.
Num. 17. d. det. 14. b. Iof. 1. a.
Iof. 2.

Psal. 101. a.
potentibus. (Vet. Ge. o.)
Exod. 19. e.
peritia. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
in scriptura. (Vet. Di. l. Ge. l.)
Gen. 7. d.
defuerunt. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)
i. 39. b.
Gen. 5. c. heb. 11. a. i. 49. c.
penitentiam. (Vet. Ge. o. l. Di. l. Gen. 6. b. 7. a. heb. 11. b.)
Gen. 9. b.
Gen. 12. a. 15. a. 17. a.
Gen. 22. d. gal. 3. b.
Gen. 21. c.
Yemen. (Vet. Di. l. Ge. l. o.)
Gen. 16. a. in. (Vet. Di. l. Ge. o. l.)
Gen. 38. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l.
Gen. 18. c. 19. 30. Iof. 18. 19.
Exod. 11. a. 28. 7. c.

^{in tollendo} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

^{perduxit} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Iosue 10. c.)

Num. 14. c.

Num. 16. g. deut. 1. c.

Iosue 14. c.

^{ut viderent} (Vet. Di. l. Ge. o. l.)

J. 44. c.

^{permanens} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

1. Reg. 10. a. 16. c.

^{Dominus} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

1. Reg. 7. c.

1. Reg. 11. z.

1. Reg. 15. a.

1. Reg. 18. a.

1. Reg. 14. a.

1. Reg. 17. d.

^{cum} (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

1. Reg. 17. f.

1. Reg. 12. b.

1. Reg. 1. c.

1. Par. 16. a.

Extollendo manus suas, & iactando contra ciuitates romphæas: Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus percussit. Aut non in iracundia eius impeditus est sol, & vna dies facta est quasi duo? Inuocauit Altissimum potentem in oppugnando inimicos vndique, & audiuit illum magnus & sanctus Deus in saxo gradinis virtutis valde fortis. Impetum fecit contra gētem hostilem, & in descensu perdidit contrarios, vt cognoscant gentes potentiā eius, quia contra Deum pugnare non est facile: & secutus est à tergo potētes. Et in diebus Moyſi misericordiam fecit ipse & Caleb filius Iephone, stare cōtra hostem, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ. Et ipsi duo cōstituti, à periculo liberati sunt à numero sexcentorum millium peditum inducere illos in hæreditatem, in terram quæ manat lac & mel. Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & vsque in senectutem permansit illi virtus, vt ascēderet in excelsum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hæreditatem: & viderunt omnes filii Israel quia bonum est obsequi sancto Deo. Et iudices singuli suo nomine, quorum nō est corruptū cor, qui non auersi sunt à Domino, vt sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo, & nomen eorum permaneat in æternum, permanente ad filios illorum sanctorum virorū gloria. Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Domini, renouauit imperium, & vnxit principes in gente sua. In lege Domini cōgregationem iudicauit, & vidit Deum Iacob, & in fide sua probatus est propheta. Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum lucis, & inuocauit Dominum omnipotentem in oppugnando hostes circumstantes vndique, in oblatione viri inuiolati. Et intonuit de cælo Dominus, & in sonitu magno auditam fecit vocem suam, & contriuit principes Tyrriorum, & omnes duces Philistiim. Et ante tempus finis vitæ suæ & seculi, testimonium præbuit in conspectu Domini, & christi, pecunias & vsque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusauit illum homo. Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis.

CAP. XLVII.

Ost hæc surrexit Nathan propheta in diebus Dauid. Et quasi adeps separatus à carne, sic Dauid à filiis Israel. Cum leonibus lusit quasi cum agnis: & in vrsis similiter fecit sicut in agnis ouium in iuuentute sua. Nunquid non occidit gigantem, & abstulit opprobrium de gente? In tollendo manum in saxo fundæ deiecit exultationem Goliæ, vbi inuocauit Dominū omnipotentem, & dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gētis suæ. Sic in decem millibus glorificauit eum, & laudauit eum in benedictionibus Domini, in offerendo illi coronam gloriæ. Cotriuit enim inimicos vndique, & extirpauit Philistiim cōtrarios vsque in hodiernum diem: cotriuit cornu ipsorum vsque in æternum. In omni opere dedit confessionē Sancto, & Excelso in verbo gloriæ. De omni corde suo laudauit Dominum, & dilexit Deum qui fecit illum, & dedit illi contra inimicos potētiā: & stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum

dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora vsque ad consummationem vitæ, vt laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent mane Dei sanctitatem. Christus purgauit peccata ipsius, & exaltauit in æternū cornu eius: & dedit illi testamētum regum, & sedem gloriæ in Israel. Post ipsum surrexit filius sensatus, & propter illum deiecit omnem potentiā inimicorum. Salomon imperauit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, vt conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatē in sempiternum, quemadmodum eruditus est in iuuentute sua. Et impletus est quasi flumen sapientia, & terram rexit anima sua. Et replesti in comparationibus ænigmata: ad insulas longe diuulgatū est nomen tuum, & dilectus es in pace tua. In cantilenis & prouerbis, & comparationibus, & interpretationib' miratæ sunt terræ, & in nomine Domini Dei tui est cognomen, Deus Israel. Collegisti quasi aurichalcum aurū, & vt plumbum cōplesti argentum, & inclinasti femora tua mulieribus. Potestatem habuisti in corpore tuo. Dediti maculam in gloria tua, & prophanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & in cæteris stultitiam tuam, vt faceres imperium bipartitum, & ex Ephraim imperare imperium durum. Deus autem nō derelinquet misericordiam suā, & non corrūpet, nec delebit opera sua, neque perdet à stirpe nepotes electi sui: & semen eius qui diligit Dominum, non corrūpet. Dedit autem reliquum Iacob, & Dauid de ipsa stirpe. Et finem habuit Salomon cum patribus suis. Et dereliquit post se de semine suo gentis stultitiam, & imminutum à prudentia Roboam, qui auertit gentem consilio suo, & Ieroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israel, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima redundauerunt peccata ipsorum. Valde enim auerterunt illos à terra sua. Et quæsiuit omnes nequitias, vsque dum perueniret ad illos defensio, & ab omnibus peccatis liberauit eos.

CAP. XLVIII.

Tsurrexit Elias propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat. Qui induxit in illos famem, & imitantes illum inuidia sua, pauci facti sunt. non enim poterant sustinere præcepta Domini. Verbo Domini contuit cælum, & deiecit à se ignem terræ. sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi? Qui sustulisti mortuum ab inferis, de sorte mortis, in verbo Domini Dei. Qui deiecisti reges ad perniciem, & confregisti facile potentiam ipsorum, & gloriosos delicto suo. Qui audis in Sina iudicium, & in Horeb iudicia defensionis. Qui vngis reges ad poenitentiam, & prophetas facis successores post te. Qui receptus es in turbine ignis in curru equorum igneorum. Qui inscriptus es in iudiciis temporū lenire iracundiam Domini, cōciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Iacob. Beati sunt qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt. nam nos vita viuimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum. Elias qui in turbine testus est, & in Elisæo completus est spiritus eius: in diebus suis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum. Nec superauit illum verbum aliquod, & mortuum prophetauit corpus eius.

dd. ii.

4. Reg. 1. 6. 7. 11. **C** In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est. In omnibus istis non poenituit populus, & non recesserunt a peccatis suis. Usque dum eiectioni sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram. & relicta est gens perpauca; & princeps in domo David. Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alii autem multa commiserunt peccata.

4. Reg. 18. c. **E**zechias muniuit ciuitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & edificauit ad aquam puteum. In diebus ipsius ascendit Sennacherib, & misit Rablacen, & sustulit manum suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus factus est potentia sua. Tunc mota sunt corda, & manus ipsorum: & doluerunt quasi parturientes mulieres. Et inuocauerunt Dominum misericordem, & expandentes manus suas, extulerunt ad caelum: & sanctus Dominus Deus audiuit cito vocem ipsorum. Non est commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis suis, sed purgauit eos in manu Esaias sancti prophetae.

4. Reg. 19. 5. 10. bis 1. d. c. 17. g. 1. mach. 7. f. & 1. mach. 8. c. **D** Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos angelus Domini. nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via David patris sui, quam mandauit illi Esaias propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei. In diebus ipsius retrorsum rediit sol, & addidit regi vitam. Spiritu magno vidit vltima, & consolatus est lugentes Sion, usque in sempiternum. Ostendit futura & abscondita antequam euenirent.

C A P. X L I X.

4. Reg. 22. a. 29. 1. par. 14. a. **E**moriam in compositione odoris factam opus pigmentarii. In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria, & ut musica in conuiuio vini. Ipse est directus diuinitus in poenitentia gentis, & tulit abominationes impietatis. Et gubernauit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroborauit pietatem. Praeter David, & Ezechiam, & Iosiam, omnes peccatum commiserunt. nam reliquerunt legem Altissimi, reges Iuda, & contempserunt timorem Dei. Dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigenae genti. Incenderunt electam sanctitatis ciuitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Ieremiae. Nam male tractauerunt illum, qui a ventre matris consecratus est propheta, euertere & erucere, & perdere, & iterum edificare, & renouare. Ezechiel qui vidit conspectum gloriae, quam ostendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. Et duodecim prophetarum Iossa pullulent de loco suo. nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis. Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu Israel. Et Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis edificauerunt domum, & exultauerunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam. Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis Henoch. nam & ipse receptus est a terra. Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. Seth & Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

4. Reg. 23. b. **I**ncenderunt electam sanctitatis ciuitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Ieremiae. Nam male tractauerunt illum, qui a ventre matris consecratus est propheta, euertere & erucere, & perdere, & iterum edificare, & renouare. Ezechiel qui vidit conspectum gloriae, quam ostendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. Et duodecim prophetarum Iossa pullulent de loco suo. nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis. Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu Israel. Et Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis edificauerunt domum, & exultauerunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam. Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis Henoch. nam & ipse receptus est a terra. Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. Seth & Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

1. reg. 16. b. 1. reg. 1. b. **E**zechiel qui vidit conspectum gloriae, quam ostendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. Et duodecim prophetarum Iossa pullulent de loco suo. nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis. Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu Israel. Et Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis edificauerunt domum, & exultauerunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam. Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis Henoch. nam & ipse receptus est a terra. Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. Seth & Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

1. 46. c. **I**ssa pullulent de loco suo. nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis. Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu Israel. Et Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis edificauerunt domum, & exultauerunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam. Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis Henoch. nam & ipse receptus est a terra. Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. Seth & Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

Agg. 1. d. 1. c. 1. d. 3. a. 3. c. 1. d. 3. a. Zach. 3. a. 1. c. 1. d. 3. b. Agg. 1. c. 1. a. a. **D** Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos angelus Domini. nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via David patris sui, quam mandauit illi Esaias propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei. In diebus ipsius retrorsum rediit sol, & addidit regi vitam. Spiritu magno vidit vltima, & consolatus est lugentes Sion, usque in sempiternum. Ostendit futura & abscondita antequam euenirent.

Nehem. 7. a. 1. c. 1. d. 3. a. 1. c. 1. d. 3. a. **D** Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos angelus Domini. nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via David patris sui, quam mandauit illi Esaias propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei. In diebus ipsius retrorsum rediit sol, & addidit regi vitam. Spiritu magno vidit vltima, & consolatus est lugentes Sion, usque in sempiternum. Ostendit futura & abscondita antequam euenirent.

1. Machab. 3. 4. **I**mon Oniaz filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsi domum, & in diebus suis corroborauit templum. Templum etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex aedificatio & excelsi parietes templi. In diebus ipsius remanuerunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt supra modum. Qui curauit gentem suam, & liberauit eam a perditione. Qui praeualuit amplificare ciuitatem, qui adeptus est gloriam in conuersatione gentis: & ingressum domus & atrii amplificauit. Quasi stella matutina in medio nebulae, & quasi luna plena in diebus suis lucet. Et quasi sol refulgens, sic ille effulsi in templo Dei. Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriae, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quae sunt in transitu aquae, & quasi thus redolens in diebus aetatis. Quasi ignis effulgens, & thus ardens in igne. Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso. Quasi oliua pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriae, & vestiri eum in consummatione virtutis. In ascensu altaris sancti, gloriam dedit sanctitatis amictum. In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, & ipse stans iuxta aram. Circa illum corona fratrum: & quasi plantatio cedri in monte Libano, sic circa illum steterunt quasi rami palmae, & omnes filii Aaron in gloria sua. Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israel, & consummationem fungens in ara, amplificare oblationem excelsi regis. Porrexit manum suam in libatione, & libauit de sanguine vuae. Effudit in fundamento altaris odorem diuinum excelso principi. Tunc exclamauerunt filii Aaron, in tubis productilibus sonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram Deo. Tunc omnis populus simul properauerunt, & ceciderunt in faciem super terram adorare Dominum Deum suum, & dare preces omnipotenti Deo excelso. Et amplificauerunt psallentes in vocibus suis, & in magna domo auctus est sonus suauitatis plenus. Et rogauit populus Dominum excelsum in precibus, usque dum perfectus est honor Domini, & munus suum perfecerunt. Tunc descendens, manus suas extulit in omnem congregationem filiorum Israel dare gloriam Deo a labiis suis, & in nomine ipsius gloriarum. & iterauit orationem suam, volens ostendere virtutem Dei. Et plus orauit Deum omnium, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies nostros a ventre matris nostrae, & fecit nobiscum secundum suam misericordiam. det nobis iucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus nostris in Israel per dies sempiternos: credere Israel nobiscum esse Dei misericordiam, ut liberet nos in diebus suis. Duas gentes odit anima mea: tertia autem non est gens, quam oderim: qui sedent in monte Seir, & Philisthim: & stultus populus qui habitat in Sichimis.

populum. (Gr. excelsi) (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.) **P**eruidet (Vet. Di. l. Ge. l.)

ponet. (Vet. Ge. o. l.) **D** Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos angelus Domini. nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via David patris sui, quam mandauit illi Esaias propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei. In diebus ipsius retrorsum rediit sol, & addidit regi vitam. Spiritu magno vidit vltima, & consolatus est lugentes Sion, usque in sempiternum. Ostendit futura & abscondita antequam euenirent.

4. Reg. 22. a. 29. 1. par. 14. a. **E**moriam in compositione odoris factam opus pigmentarii. In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria, & ut musica in conuiuio vini. Ipse est directus diuinitus in poenitentia gentis, & tulit abominationes impietatis. Et gubernauit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroborauit pietatem. Praeter David, & Ezechiam, & Iosiam, omnes peccatum commiserunt. nam reliquerunt legem Altissimi, reges Iuda, & contempserunt timorem Dei. Dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigenae genti. Incenderunt electam sanctitatis ciuitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Ieremiae. Nam male tractauerunt illum, qui a ventre matris consecratus est propheta, euertere & erucere, & perdere, & iterum edificare, & renouare. Ezechiel qui vidit conspectum gloriae, quam ostendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. Et duodecim prophetarum Iossa pullulent de loco suo. nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis. Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu Israel. Et Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis edificauerunt domum, & exultauerunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam. Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis Henoch. nam & ipse receptus est a terra. Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. Seth & Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

4. Reg. 23. b. **I**ncenderunt electam sanctitatis ciuitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Ieremiae. Nam male tractauerunt illum, qui a ventre matris consecratus est propheta, euertere & erucere, & perdere, & iterum edificare, & renouare. Ezechiel qui vidit conspectum gloriae, quam ostendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. Et duodecim prophetarum Iossa pullulent de loco suo. nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis. Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu Israel. Et Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis edificauerunt domum, & exultauerunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam. Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis Henoch. nam & ipse receptus est a terra. Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. Seth & Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

1. reg. 16. b. 1. reg. 1. b. **E**zechiel qui vidit conspectum gloriae, quam ostendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. Et duodecim prophetarum Iossa pullulent de loco suo. nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis. Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu Israel. Et Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis edificauerunt domum, & exultauerunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam. Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis Henoch. nam & ipse receptus est a terra. Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. Seth & Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

1. 46. c. **I**ssa pullulent de loco suo. nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis. Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu Israel. Et Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis edificauerunt domum, & exultauerunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam. Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis Henoch. nam & ipse receptus est a terra. Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. Seth & Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

Agg. 1. d. 1. c. 1. d. 3. a. 3. c. 1. d. 3. a. Zach. 3. a. 1. c. 1. d. 3. b. Agg. 1. c. 1. a. a. **D** Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos angelus Domini. nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via David patris sui, quam mandauit illi Esaias propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei. In diebus ipsius retrorsum rediit sol, & addidit regi vitam. Spiritu magno vidit vltima, & consolatus est lugentes Sion, usque in sempiternum. Ostendit futura & abscondita antequam euenirent.

Nehem. 7. a. 1. c. 1. d. 3. a. 1. c. 1. d. 3. a. **D** Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos angelus Domini. nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via David patris sui, quam mandauit illi Esaias propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei. In diebus ipsius retrorsum rediit sol, & addidit regi vitam. Spiritu magno vidit vltima, & consolatus est lugentes Sion, usque in sempiternum. Ostendit futura & abscondita antequam euenirent.

Oratio Iesu filii Sirach. C A P. L I. **O**nfitebor tibi Domine rex, & collaudabo te Deum saluatorem meum. Confitebor no-

mini tuo: quoniam adiutor & protector factus es mihi, & liberaſti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labiis operantium mendacium, & in conſpectu aſtantium factus es mihi adiutor. Et liberaſti me ſecundum multitudinem miſericordiæ nominis tui à rugientibus, præparatis ad eſcam, de manibus quærentium animam meam, & de portis tribulationum quæ circumdederunt me: à preſſura flâmæ, quæ circumdedit me, & in medio ignis non ſum æſtuatus, de altitudine ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mēdaci, à rege iniquo, & à lingua iniuſta. Lau dabit vſque ad mortem anima mea Dominum. Et vita mea appropinquas erat in inferno deorſum, circumdederunt me vndique, & non erat qui adiuuaret: reſpiciens eram ad adiutorium hominū, & nō erat: Memoratus ſum miſericordiæ tuæ Domine, & cooperationis tuæ quæ à ſeculo ſūt: quoniam eruis ſuſtinētes te Domine, & liberaſ eos de manibus gentium. Exaltaſti ſuper terram habitationem meam, & pro morte defluente deprecatus ſum. Inuocaui Dominum patrē Domini mei, vt nō derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore ſuperborum ſine adiutorio. Laudabo nomen tuum aſſiduè, & collaudabo illud in conſeſſione, & exaudita eſt oratio mea. Et liberaſti me de perditione, & eripuisti me de tempore iniquo. Propterea conſitebor, & laudem dicam tibi, & benedicā nomini Domini. Cum adhuc iunior ſum, prius quàm oberrarem, quæſiui ſapientiam palam in oratione mea: ante tēpus postulabam pro illa,

& vſque in nouiſſimis inquiram eam, & florebit tanquam præcox vua. Lætatum eſt cor meum in ea, ambulauit pes meus iter rectum, à iuuentute mea inueſtigabam eam. Inclinaui modicè aurem meam, & excepi illam. Multam inueni in meipſo ſapientiam, & multum profeci in ea. Danti mihi ſapientiam, dabo gloriam. Conſiliatus ſum enim vt facerem illam: zelatus ſum bonum, & non confundar. Colluctata eſt anima mea in illa, & in faciendo eam confirmatus ſum. Manus meas extendi in altum, & in ſapientia eius luxit anima mea, & ignorantias meas illuminauit. Animam meam direxi ad illam, & in agnitione inueni eam. Poſſedi cum ipſa cor ab initio: propter hoc nō derelinquar. Venter meus cōturbatus eſt quæredō illam: propterea bonam poſſidebo poſſeſſionem. Dedit enim mihi Dominus linguam mercedem meā, & in ipſa laudabo eum. Appropiate ad me indocti, & congregate vos in domum diſciplinæ. quid adhuc retardatis? & quid dicitis in hiſ: animæ veſtræ ſitiūt vehemēter. Aperui os meū, & locutus ſum, ¶ Comparate vobis ſine argento ſapientiam, & collum veſtrum ſubiicite iugo, & ſuſcipiat anima veſtra diſciplinam. in proximo eſt enim inuenire eam. ¶ Videte oculis veſtris quia modicū laboraui, & inueni mihi multam requiem. Aſſumite diſciplinā in multo numero argenti, & copioſum aurū poſſidete in ea. Lætetur anima veſtra in miſericordia eius, & non confundemini in laude ipſius. Operamini opus veſtrum ante tēpus, & dabit vobis mercedem veſtram in tempore ſuo.

Eſaie 55. a.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

i. 6. c.

Ad Paulam & Eustoichium in translationem

ESAIÆ EX HEBRAICA VERITATE, HIERONYMI PRAEFATIO.

NEMO CVM prophetas verſibus viderit eſſe deſcriptos, metro eos exiſtimet apud Hebræos ligari, & aliquid ſimile habere de Pſalmis vel operibus Salomonis: ſed quod in Demosthene & Tullio ſolet fieri, vt per cola ſcribantur & commata, qui vti que proſa, & non verſibus conſcripſerunt. Nos quoque vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam, nouo ſcribēdi genere diſtinxiſimus. Ac primum de Eſaia ſciendum, quod in ſermone ſuo diſertus ſit: quippe vt vir nobilis & vrbane eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio ruſticitatis admiſtum. Vnde accidit, vt præ cæteris, ſtorem ſermonis eius, translatio non potuerit conſeruare. Deinde etiam hoc adiiciendum: quod non tam propheta dicendus ſit, quàm euangelista. Ita enim vniuerſa CHRISTI, eccleſiæ que myſteria ad liquidum proſecutus eſt, vt non putes eum de futuro vaticinari, ſed de præteritis hiftoriam texere. Vnde cōiicio noluiſſe tunc temporis Septuaginta interpretes fidei ſuæ ſacramenta perſpicuè Ethnicis proderere: ne ſanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ, cum hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abſcondita. Nec ignoro quanti laboris ſit prophetas intelligere: nec facile quempiam poſſe iudicare de interpretatione, niſi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere moribus plurimorū, qui ſtimulante inuidia, quod conſequi non valent, deſpiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominus hoc à faſtidioſis lectoribus precor, vt quomodo Græci poſt Septuaginta trãſlatores Aquilam & Symmachum, & Theodotionem legūt, vel ob ſtudioſum doctrinæ ſuæ, vel vt Septuaginta magis ex collatione eorum, intelligant: ſic & iſti ſaltem vnum poſt priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & poſtea deſpiciant: ne videantur, non ex iudicio, ſed ex odii præſumptione ignorata damnare. Prophetavit autem Eſaias in Ieruſalem, & in Iudæa, necdum decem tribubus in captiuitatē ductis: ac de vtroque regno, nunc commiſtum, nunc ſeparatim textit oraculum. Et cum interdum ad præſentem reſpiciat hiftoriam, & poſt Babylonix captiuitatem reditum populi ſignificet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentium, & aduentu CHRISTI eſt. Quem quanto plus amatis o Paula & Eustoichium, tanto magis ab eo pēſite, vt pro obrectatione præſenti qua me indefinenter æmuli laniant, ipſe mihi mercedem reſtituat in futuro: qui ſcit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione ſudaſſe, ne Iudæi de falſitate ſcripturarum eccleſiæ ſuæ diutius inſultarent.

ARGUMENTVM IN PROPHETIAM ESAIÆ.

ESAIAS in Ieruſalem nobili genere ortus eſt, ibique prophetavit. Sub Manaffe rege ſectus in duas partes, occubuit. Sepultusque eſt ſub Quercu-Rogel, iuxta tranſitum aquarum, quas olim Ezechias rex iacto obſtruxerat puluere.

dd. iiii.

Prophetia Esaiaæ.

C A P. I.

Quo tempore prophetauerit Esaiaæ.

VISIO ESAIAE filii Amos, quã vidit super Iudam & Ierusalẽ in diebus Oziã, Ioatham, Achaz, & Ezechia regũ Iuda. Audite celi, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est, Filios e nutriui, & exaltaui:

Ingratitudo Iudæorum.

- Vet. Ge. o. p.

Omni genere peccatorũ p. reussi Iudæi, non sunt reuerũ ad Deũ.

J. s. d.

Pauci apostoli, & si qui per illos crediderunt, relictũ.

Rom. 9. f.

Gen. 19. c.

Iere. 6. c. amos 5. f. Ceremonias & cultum Iudæorum, quibus studebant, relictũ Dominus. nostri (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Cõpl. p. o. plenus sum holocausto arietũ, & adipe (Vet. Ge. p. o. veneritis (Vet. Ge. p. Compl. D. offeratis (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l.

J. 19. a.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Verus Dei cultus. 1. pet. 3. d.

Pœnitentibus remisso: non pœnitentibus exitũ.

- Vet. Cõpl. Ge. p. - Vet. Ge. o. Cõpl.

Deplorat peccata Ierusalẽ.

Inobedientes, (Vet. Ge. l.

ip̃si autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filii sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum Israel, ab alienati sunt retrorsum. Super quo percusiã vos vltra, addentes præuaricationem: omne caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas. vulnus, & liuor, & plaga tumens: non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Terra vestra deserta: ciuitates vestrae succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni deuorant: & desolabitur sicut in vastitate hostili. Et derelinquetur filia Sion vt umbraculum in vinea, & sicut turgurium in cucumerario, & sicut ciuitas quæ vastatur. Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorrha similes essemus. Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legẽ Dei vestri: populus Gomorrhæ. Quò mihi multitudinem vicimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorũ & agnorum & hircorũ nolui. Cum veniretis ante cõspectum meũ, quis quæsiuit hæc de manibus vestris, vt ambularetis in atrijs meis? ne offeratis vltra sacrificiũ frustra: incensum abominatio est mihi. Neomeniam, & sabbathum, & festiuitates alias non feram, iniqui sunt cõctus vestri. Calendæ vestras, & solennitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens. Et cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis: & cũ multiplicaueritis orationem, non exaudiam. manus enim vestrae sanguine plenæ sunt. Lauamini, mudi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersẽ, discite benefacere: quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduã. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana, alba erunt. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis: gladius deuorabit vos, quia os Domini locutum est. Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij! iustitia habitauit in ea, nunc autem homicidã. Argẽtum tuum versum est in scoriam: vinum tuum mistũ est aquã. Principes tui infideles, socii furum. om-

nes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant: & causa viduæ non ingreditur ad illos. Propter hoc, ait Dominus Deus exercituum fortis Israel, Heu ego consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. Et conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam, & auferam omne stannum tuum. Et restituum iudices tuos vt fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus. post hæc vocaberis Ciuitas iusti, vrbs fidelis. Sion in iudicio redimetur, & reducent eam in iustitiã: & conteret scelestos, & peccatores simul: & qui dereliquerunt Dominum, confumentur. Confundentur enim ab idolis quibus sacrificauerunt: & erubescetis super hortis quos elegeratis, cum fueritis velut quercus defluentibus folijs, & velut hortus absque aquã. Et erit fortitudo vestra vt fauilla stupæ, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur vtrunque simul, & non erit qui extinguat.

Ierem. 5. g.

Ingemiscit sententiam latus in impios: pradicatque, cõseruatis piis, Ierusalẽ in pristinum statum restituẽdã. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

C A P. I I.

Erubum quod vidit Esaiaæ filius Amos super Iudam & Ierusalem. Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles: & fluent ad eum omnes gentes. Et ibunt populi multi, & dicent, Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exhibit lex, & verbum Domini de Ierusalẽ. Et iudicabit Gentes, & arguet populos multos: & conflagant gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebunt vltra ad prælium. Domus Iacob venite, & ambulem in lumine Dei nostri. Proiecisti enim populum tuũ domum Iacob: quia repleti sunt vt Olim, & augures habuerunt vt Philistiim, & pueris alienis adhæserunt. Repleta est terra argento & auro: & non est finis thesaurorum eius: & repleta est terra eius equis: & innumerabiles quadrigæ eius. Et repleta est terra eius idolis: opus manuum suarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum. Et incuruauit se homo, & humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis. Ingredere in petram, & abscondere in fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria maiestatis eius. Oculi sublimis hominis humiliati sunt, & incuruabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus solus in die illa. Quia dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem, & humiliabitur. Et super omnes cedros Libani sublimes & erectas, & super omnes quercus Basan. Et super omnes montes excelsos, & super omnes colles eleuatos. Et super omnẽ turrim excelsam, & super omnem murum munitum. Et super omnes naues Tharsis, & super omne quod visu pulchrũ est. Et incuruabitur omnis sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum: & eleuabitur Dominus solus in die illa: & idola penitus conterentur. Et introibunt in speculas petrarum, & in voragine terræ à facie formidinis Domini, & à gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram. In die illa proiciet homo idola argenti sui, & simulachra auri sui, quæ

Mõs, ecclesia prima in Ierusalẽ. Mich. 4. a.

Gentium Ingressus in ecclesiam. (Vet. Ge. o. Di. o. Doctõr Christi.

Ecclesia non contendit.

Lumen Dei Domini. (Vet. Compl. Di. o. l. Ge. o. p. Abicctio Iudæorum. (Vet. Ge. p. eius (Vet. Cõpl.

Exaltatio Dei in puniẽdis Iudæis

Sublimes (Vet. Di. l. Ge. l.

Iudicium generale.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Luc. 13. d. ofee 16. b. apoc. 9. b.

fecerat sibi vt adoraret, talpas & vespertiliones. Et ingredietur scissuras petrarum, & in cauernas saxorū à facie formidinis Domini, & à gloria maiestatis eius, cū surrexerit percutere terrā. Quiescite ergo ab homine, cuius spiritus in naribus eius est: quia excelsus reputatus est ipse. CAP. III.

Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet à Ierusalem & à Iuda validū & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ: & fortem, & virum bellatorem, iudicē, & prophetam, & ariolum, & senem: Principem super quinquaginta, & honorabilem vultu, & consiliarium, & sapientem de architectis, & prudentem eloquii mystici. Et dabo pueros principes eorum, & effeminati dominabuntur eis. Et corruet populus, vir ad virum, & vnusquisque ad proximum suum: tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem. Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui, & dicet, Vesti mētum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tuā. Respondebitque in die illa, dicens, Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me principem populi? Ruit enim Ierusalem, & Iudas concidit: quia lingua eorum, & adinventiones eorum cōtra Dominum, vt prouocarēt oculos maiestatis eius. Agnitio vultus eorum respōdebit eis: & peccatum suum quasi Sōdōma prædicauerunt, nec absconderunt, vā animæ eorum: quoniā reddita sunt eis mala. Dicite iusto quoniā bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedit. Vā impio in malum: retributio enim manū eius fiet ei. Populum meū exactores sui spoliauerūt, & mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad iudicandum Dominus, & stat ad iudicandos populos. Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus eius: vos enim depasti estis vineam meam, & rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum cōmolitis, dicit Dominus Deus exercituum. Et dixit Dominus Deus, Pro eo quod eleuatæ sunt filia Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum, ibant & plaudebāt, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant: Decaluaabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorū, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, Et mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & in aures, Et annulos, & gemmas in fronte pendētes, & mutatoria, & palliola, & linreamina, & acūs, Et specula, & sindones, & vittas, & theristrā. Et erit pro suauitate odoris fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui in præliō. Et mœrebunt atque lugebunt portæ eius, & desolata in terra se-
debit.

Et apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa, dicētes, Panem nostrum comedemus, & vestimētis nostris operiemur: tātummodo inuocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum. In die illa erit germen Domini in magnificētia, & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio hjs qui saluati fuerint de Israel. Et erit: omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Ierusalem. Si abluerit Dominus lōdem filiarum Sion, & sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicii & spiritu ardoris. Et creabit Dominus super omnē locum montis Sion, & vbi inuocatus est, nubē per diem, & fumū & splendorem ignis flammantis in nocte. Super omnem enim gloriam protectio. Et tabernaculum erit in vmbaculum diei ab æstu, & in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuia.

Entabo dilecto meo canticū patruelis mei vineæ suæ: Vineam factam dilecto meo in cornu filio olei. Et sepiuit eam, & lapides elegit ex illa, & plantauit vineam electam, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea: & expectauit vt faceret vvas, & fecit labruscas. Nunc ergo habitatores Ierusalem, & viri Iuda, iudicate inter me & vineam meam. Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectaui vt faceret vvas, & fecit labruscas? Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ, Auferam sepem eius, & erit in direptionem; diruam maceriā eius, & erit in conculcationem. Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent super eam vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem. Vineam autem Domini exercituum, domus Israel est: & vir Iuda, germen eius delectabile: & expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor. Vā qui cōiungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci. nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum, Nisi domus multæ desertæ fuerint grādes & pulchræ, & absque habitatore. Decem enim iugera vinearum facient lagunculam vnā, & triginta modii sementis facient modios tres. Vā qui cōsurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vespēram, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in cōniuiis vestris: & opus Domini nō respicitis, nec opera manuum eius cōsideratis. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia nō habuit scientiam, & nobiles eius interierūt fame, & multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatauit infernus animā suam, & aperuit os suum absque vilo termino: & descendent fortes eius, & populus eius, & sublimēs gloriosusque eius ad eū. Et incuruabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur. Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia. Et pascentur agni iuxta ordinem suum, & deserta in hubertatem versa aduenæ comedent. Vā qui trahitis iniquitatē in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustrī peccatum.

Qui dicitis, Festinet, & citò veniat opus eius, vt videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israel, & sciemus illud. Vā qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponētes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Vā qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes: Vā qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri for-

ctus terræ sublimis, & exultatio hjs qui saluati fuerint de Israel. Et erit: omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Ierusalem. Si abluerit Dominus lōdem filiarum Sion, & sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicii & spiritu ardoris. Et creabit Dominus super omnē locum montis Sion, & vbi inuocatus est, nubē per diem, & fumū & splendorem ignis flammantis in nocte. Super omnem enim gloriam protectio. Et tabernaculum erit in vmbaculum diei ab æstu, & in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuia.

Entabo dilecto meo canticū patruelis mei vineæ suæ: Vineam factam dilecto meo in cornu filio olei. Et sepiuit eam, & lapides elegit ex illa, & plantauit vineam electam, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea: & expectaui vt faceret vvas, & fecit labruscas. Nunc ergo habitatores Ierusalem, & viri Iuda, iudicate inter me & vineam meam. Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectaui vt faceret vvas, & fecit labruscas? Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ, Auferam sepem eius, & erit in direptionem; diruam maceriā eius, & erit in conculcationem. Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent super eam vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem. Vineam autem Domini exercituum, domus Israel est: & vir Iuda, germen eius delectabile: & expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor. Vā qui cōiungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci. nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum, Nisi domus multæ desertæ fuerint grādes & pulchræ, & absque habitatore. Decem enim iugera vinearum facient lagunculam vnā, & triginta modii sementis facient modios tres. Vā qui cōsurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vespēram, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in cōniuiis vestris: & opus Domini nō respicitis, nec opera manuum eius cōsideratis. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia nō habuit scientiam, & nobiles eius interierūt fame, & multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatauit infernus animā suam, & aperuit os suum absque vilo termino: & descendent fortes eius, & populus eius, & sublimēs gloriosusque eius ad eū. Et incuruabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur. Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia. Et pascentur agni iuxta ordinem suum, & deserta in hubertatem versa aduenæ comedent. Vā qui trahitis iniquitatē in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustrī peccatum.

Qui dicitis, Festinet, & citò veniat opus eius, vt videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israel, & sciemus illud. Vā qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponētes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Vā qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes: Vā qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri for-

sancti, quibus dimissa peccata.

fortes (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Ecclesie securitas.

Parabola de iudæis assumptis in populū Dei. Ier. 2. d. mat. 21. d.

eam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Relictio Iudæorum.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Vinea enim (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.) Germen.

Auaritia vineæ Dei.

hæc Domini exercituum, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. p. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.)

Ebrietas.

Conniuium.

Captiuus quare Iudæi.

Pœna ebriorū.

Deus sublimis & sanctus propter iudicium.

Pasci verbo.

Perseuerantes in peccatis.

Verbum Dei dantes.

Sapientes sibi. prouerb. 9. d. rom. 12. d. Ebrii.

Ne in Christi abiectione offendantur quis.

Excidiū Ierofolymitanū, ob Christi mortem. Deus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

irruet (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

respondebit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

respondit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Auaritia sacerdotū & principum.

Apoc. 1. b.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

Mulierum Ierofolymitanarum ruina. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Virorum raritas in excidiō Ierofolymitano.

Christi incarnationis gaudium fidelium.

Proph.

Iniustitia propter munera.

Exterminatio Iudæorum ob abiectionē legis Dei.

A Babylonis Iudæi destructi, & quomodo.

Viso, qua describit Esaias miseris se authoritatem. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Apoc. 4. c. - Vet. Ge. l. Di. l.

Agnoscit peccatum propheta.

Signo & verbo remissionē peccatorum confequitur.

tetigit (tertia perso. refertur ad calculum. Vet. Di. o. Ge. o. Mittitur ut annuntiet cecitate & illuminationē populi. mat. 13. b. mar. 4. b. luc. 8. b. ioh. 1. f. ad. 1. f. rom. 11. b.

Vastati Iudæi Romanis.

Reliquie Iudæorum saluandæ.

Ierusalem obsidetur ab Rasin & Phacee. 4. Reg. 16. a.

tes ad miscendam ebrietatem. ²³ Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorū quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israel blasphemauerūt. Ideo iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorū quasi steruus in medio platearum. in his omnibus nō est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extēta. Et eleuabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet. Non est deficiens, neque laborans in eo: non dormitabit, neque dormiet, neque soluetur cingulum renūm eius, nec rumpeatur corrigia calceamenti eius. Sagittæ eius acutz, & omnes arcus eius extēti. Vngulæ equorum eius vt filex, & rotæ eius quasi impetus tempestatis. Rugitus eius vt leonis, rugiet vt catuli leonum: & frēdet, & tenebit prædam, & amplexabitur, & non erit qui eruat. Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris: aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine eius.

C A P. V I.

In anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatū: & plena erat domus a maiestātē eius: & ea quæ sub ipso erant replebāt templum. Seraphim stabant super illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri. duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant, Sanctus sanctus Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. Et commota sunt superliminaria cardinū a voce clamātis, & domus repleta est fumo. Et dixi, Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem Dominū exercituum vidi oculis meis. Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum, & dixit, Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. Et audiui vocem Domini dicentis, Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi, Ecce ego, mitte me. Et dixit, Vade, & dices populo huic, Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionē, & nolite cognoscere. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne fortē videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum. Et dixi, Vsq̄quo Domine? Et dixit, Donec desolentur ciuitates absq; habitatore, & domus sine homine: & terra relinquetur deserta. Et lōgē faciet Dominus homines, & multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ. Et adhuc in ea decimatio, & conuertetur, & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus quæ expandit ramos suos: semē sanctum erit id, quod steterit in ea.

C A P. V I I.

Et factum est in diebus Achaz filii Ioathā, filii Ozia regis Iuda, ascēdit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romelia rex Israel, in Ierusalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debellare eam. Et nuntiauerūt domui Da-

uid, dicentes, Requieuit Syria super Ephraim, & commotum est cor eius, & cor populi eius: sicut mouetur ligna sylvarum a facie venti. Et dixit Dominus ad Esaiā, Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Iasub filius tuus, ad extremum aquæ ductus piscinæ superioris in via Agrifullonis. Et dices ad eum, Vide vt fileas: noli timere, & cor tuum ne formidet a duabus caudis titionum fumigantium istorum in ira furoris Rasin regis Syriæ, & filii Romelia: eo quod cōsiliū inierit contra te Syria in malum, Ephraim, & filius Romelia, dicētes, Ascendamus ad Iudam, & suscitemus eum, & auellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio eius filium Tabeel. Hæc dicit Dominus Deus, Non stabit, & non erit istud: sed caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rasin: & adhuc sexaginta & quinque anni, & desinet Ephraim esse populus: & caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romelia. Si nō credideritis, nō permanebitis. Et adiecit Dominus loqui ad Achaz, dicens, Pete tibi signū a Domino Deo tuo in profundum inferni, siue in excelsum supra. Et dixit Achaz, Non petam, & non tentabo Dominum. Et dixit, Audite ergo domus Dauid, Nūquid parum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum, Ecce, virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malū, & eligere bonum. Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra quam tu detestaris a facie duorum regum suorum. Adducet Dominus super te, & super populū tuum, & super domum patris tui dies qui non veniūt a diebus separationis Ephraim a Iuda cum rege Assyriorum. Et erit in die illa: sibilabit Dominus muscæ quæ est in extremo fluminū AEgypti, & api quæ est in terra Assur: & venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cauernis petrarum, & in omnibus frutetis, & in vniuersis foraminib. In die illa radet Dominus in nouacula conducta in his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam vniuersam. Et erit in die illa: nutriet homo vaccam boum, & duas oves, & præ hubertate lactis comedet butyrum. butyrum enim & mel māducahit omnis homo qui relictus fuerit in medio terræ. Et erit in die illa: omnis loc' vbi fuerint mille vites, mille argenteis, in spinas & in vepres erūt. Cum sagittis & arcu ingredientur illuc: vepres enim, & spinæ erunt in vniuersa terrā. Et omnes montes qui in sarculo sarriētur, non veniet illuc terror spinarum & veprium, & erit in pascua bouis, & in conculcationē pecoris.

C A P. V I I I.

Et dixit Dominus ad me, Sume tibi librū grandem, & scribe in eo stylo hominis, Veliciter spolia detrahe, citō prædare. Et adhibui mihi testes fideles Vriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachia: & accessi ad prophetisam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me, Voca nomē eius, Accelera spolia detrahere, Festina prædari. Quia antē quā sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ corā rege Assyriorum. Et adiecit Dominus loqui ad me adhuc, dicēs, Pro eo quod abiecit populus iste

Promittit Deus se liberaturum Achaz cum populo suo a tunc re regum Rasin & Phacee, sicut regni Damasci & Israel prædici.

& Vet. Di. o.

Admonetur credere in promissum a Deo auxiliū, & huius promissionis signū querere.

Promittitur CHRISTVS. mat. 1. d. luc. 1. c. vocabit (Vet. Di. o. Ge. o. p. Antē christum natam, regnum Israel destructi.

Regni Iudæ destructio ab Assyriis.

4. Reg. 19.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Descriptio solitudinis futura.

Antē natiuitatē Christi, quæ prædatorē & redemptorē nostrū vocat, Israelitæ destructi ab Assyriis.

Iudæ destructio ab Assyriis.

B aquas Siloe, quæ vadunt cum filatio, & assumpsit magis Rafin, & filium Romelia: propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes & multas, regem Assyriorum, & omnem gloriam eius: & ascendet super omnes riuos eius, & fluet super vniuersas ripas eius, & ibit per Iudam, inundans, & transiens vsque ad collum veniet. Et erit extensio alarū eius, implens latitudinem terræ tuæ ô Emmanu-el. ¶ Congregamini populi, & vincimini, & audite vniuersæ procul terræ: confortamini & vincimini, accingite vos & vincimini. Inite consiliū, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiscum Deus. ¶ Hæc enim ait Dominus ad me (sicut in manu forti, erudiuit me, ne irem in via populi huius, dicens, Nō dicatis, coniuratio omnia enim quæ loquitur populus iste, coniuratio est: & timorē eius ne timeatis, neque paueatis. Dominum exercituū ipsum sanctificate: ipse pauor vester, & ipse terror vester.)

¶ Et erit vobis in sanctificationem, ¶ in lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum & in ruinam habitantibus Ierusalem. ¶ Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur. ¶ Liga testimonium, signa legē in discipulis meis.

¶ Et expectabo Dominum qui abscondit faciem suā à domo Iacob, & præstolabor eum. ¶ Ecce, ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum, & in portētum Israel à Domino exercituū, qui habitat in monte Sion. ¶ Et cū dixerint ad vos, Quærite à pythouibus, & à diuinis qui strident in incantationibus suis: Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem pro viuis à mortuis? Ad legē magis, & ad testimonium. Quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. Et transibit per eam, & corruet, & esuriet: & cum esurierit, irascetur, & maledicet regi suo, & Deo suo, & suscipiet sursum. Et ad terram intuebitur: & ecce tribulatio & tenebræ & dissolutio, & angustia, & caligo persequens, & non poterit auolare de angustia sua. **C A P. I X.**

Primo tēpore alleuiata est terra Zabulon & terra Nephthali, & nouissimo aggrauata est via maris trans Iordanem Galilææ Gentium. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnā: habitātibus in regione vmbre mortis lux orta est eis. Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiā. lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando diuidūt spolia. Iugū enim oneris ei, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mistum sanguine, erit in combustionem & cibus ignis. **P A R V V L V S** enim **N A T V S** est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius: & vocabitur nomen eius Admirabilis, Cōsiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: super soliū David, & super regnum eius sedebit: vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia à modo & vsque in sempiternum. zelus Domini exercituū faciet hoc. ¶ Verbum misit Dominus in Iacob, & cecidit in Israel. Et sciet omnis populus Ephraim, & habitātes Samariam, in superbia & magnitudine cordis

dicentes, Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus. Et eleuabit Dominus hostes Rafin super eum, & inimicos eius in tumultū vertet: Syriam ab Oriente, & Philisthiim ab Occidente: & deuorabunt Israel toto ore. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extēta: & populus non est reuersus ad percutiētem se, & Dominum exercituū non inquisierunt. ¶ Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam, incuruantem & deprauantem die vnā. Longæuus & honorabilis, ipse est caput: & propheta docens mē dadium, ipse est cauda. Et erūt, qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificātur, præcipitati. Propter hoc super adolescentulis eius nō lætabitur Dominus: & pupillorum eius, & viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est & nequam, & vniuersum os locutum est stultitiā. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extēta. Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem & spinam vorabit: & succedet in densitate saltus, & conuoluetur in superbia fumi. In ira Domini exercituū conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non parcet. Et declinabit ad dexteram, & esuriet: & comedet ad sinistram, & non saturabitur: vnusquisque carnem brachii sui vorabit: Manasses Ephraim, & Ephraim Manassen, & simul ipsi contra Iudam. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extēta. **C A P. X.**

VAE qui condunt leges iniquas: & scribentes, iniustitiā scripserunt: vt opprimerēt in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humiliū populi mei: vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis: ad cuius confugietis auxilium? & vbi derelinquetis gloriam vestram? ne incurruemini sub vinculo, & cū interfectis cadatis? Super omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extēta. **V**æ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eius indignatio mea. Ad gentem fallacē mittam eum, & contra populum furoris mei mādabo illi, vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum. Ipse autem nō sic arbitrabitur, & cor ei nō ita existimabit: sed ad conterendum erit cor eius, & ad interuentionē gentium non paucarum. Dicet enim, Nunquid nō principes mei simul reges sunt? Nūquid non vt Charcamis, sic Calano: & vt Arphad, sic Emath? nunquid non vt Damascus, sic Samaria? Quo modo inuenit manus mea regna idōli, sic & simulachra eorum de Ierusalem & de Samaria? Nūquid non sicut feci Samariæ & idōlis eius, sic faciam Ierusalem & simulachris ei? ¶ Et erit: cum impleuerit Dominus cuncta opera sua in monte Sion & in Ierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorū eius. Dixit enim, In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorum, & principes eorum deprædati sum, & detraxi quasi potēs in sublimi residentes. Et inuenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur oua quæ derelicta sunt, sic vniuersam terram ego congregaui: & nō fuit qui moueret per-

Interitū Assyrio
rū prædicat
propheta ad
confortationē
plorū.
fida in
Deo, non in
humano auxilio.
Iudæorū ruina
ob incredulitatem
in Christum.
Luc. 1. c. rom. 9. g.
1 pet. 1. b.
Auxiliū à Deo.
hebr. d.
-vet. Di. o. l. Ge. l.
Verbum Dei
interrogādū, quod
sequantur.
requirit (vet.
Di. l. Ge. l. o. p.
-vet. Di. l. Ge. l.
Fama negligentiū
verbum Dei.
-ve. Di. o. l. Ge. l.
-vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p.
Gentes suscipiūt
Euangelium.
Lætitia.
Iudic. 7. f.
Christus.
Iohan. 3.
Regnū Christi.
Nomina Christi.
Regnū Christi.
Pax.
-vet. M. Compl.
Di. l. Ge. o. l.
Euersio decem
tribuum Israel
ob superbiā eorum
in Deum.

Caput & cauda.
refraznātē (vet.
Di. o. l. Ge. o. l. p.
-vet. Di. o. l. Ge.
o. l.
-vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p.
Legū cōditores
iniquos alloquuntur.
Deus Iudæos
interfecturus
ministerio Assyrio-
rum vtitur.
eorū (vet. Di. o.
l. Ge. o. l. p. v.
Assyrii, quibus
fuerat vsus vt
instrumentis, red-
dit afflictionē,
ne gloriantur
aliquid ex se
fuisse.
4. Regum 19. g.
17. g.

nam, & aperiret os, & ganniret) Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea? aut exaltabitur ferra contra eum a quo trahitur? quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus qui utique lignum est. Propter hoc mittet Dominator Dominus exercituum in pinguis eius tenuitatem: & subtus gloriam eius succesa ardebit quasi combustio ignis. Et erit lumen Israel in igne, & Sanctus eius in flamma: & succendetur, & deuorabitur spina eius, & vepres in die vna. Et gloria saltus eius, & carmeli eius ab anima vsque ad carnem consumetur, & erit terrore profugus. Et reliquiae ligni saltus eius prae paucitate numerabuntur, & puer scribes eos. Et erit in die illa: non adiciet residuum Israel, & hi qui fugerint de domo Iacob, inniti super eo qui percutit eos: sed innotetur super Dominum sanctum Israel, in veritate. Reliquiae conuertentur, reliquiae, inquam, Iacob ad Deum fortent. Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris, reliquiae conuertentur ex eo, consummatio abbreviata inudabit iustitiam. Consummationem enim, & abbreviationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terrae. Propter hoc, haec dicit Dominus Deus exercituum, Noli timere populus meus habitator Sion, ab Assur: in virga enim percutiet te, & baculum suum leuabit super te in via Aegypti. Adhuc enim paululum modicumque, & consummabitur indignatio mea, & furor meus super scelus eorum. Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, iuxta plagam Madian in Petra-Oreb, & virgam suam super mare, & leuabit eam in via Aegypti. Et erit in die illa: auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & computrescet iugum a facie olei. Veniet in Aiath, transibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa sua. Transierunt cursim, Gaba sedes nostra: obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit. Hinni voce tua filia-Gallim, attende Laifa, paupercula Anathoth. Migravit Medemena: habitatores Gabim confortamini. Adhuc dies est, vt in Nobestetur: agitabit manum suam super montem filiae Sion, & collem Ierusalem. Ecce, dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabuntur. Et subuertentur codensa saltus eius ferro: & Libanus cum excelsis cadet.

CAP. XI.

Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiae & pietatis. Et replebit eum spiritus timoris Domini: non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet. Sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in aequitate pro mansuetis terrae: & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et erit iustitia cingulum laborum eius: & fides cinctorum renum eius. Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hodo accubabit: vitulus, & leo, & ovis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. Vitulus & vrsus pascentur: simul requiescent catuli eorum: & leo quasi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab hubere super foramina aspidis: & in cauerna reguli, qui ablatus fuerit, manum suam mittet. Non nocent

bunt, & non occident in vniuerso Monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquae maris operientis. In die illa radix Iesse, qui stat in signum Populorum, ipsum Gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum.

Et erit in die illa: adiciet Dominus secundum manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyriis, & ab Aegypto, & a Phethros, & ab Aethiopia, & ab AElam, & a Sennaar, & ab Emath, & ab insulis maris. Et leuabit signum in Nationes, & congregabit profugos Israel, & dispersos Iuda colliget a quatuor plagis terrae. Et auferetur zelus Ephraim, & hostes Iuda peribunt. Ephraim non amulabitur Iudam, & Iudas non pugnabit contra Ephraim. Et volabunt in humeros Philisthim per mare, simul praedabuntur filios Orientis: Idumaea & Moab praecipit manus eorum, & filii Ammon obedientes erunt. Et desolabit Dominus linguam maris Aegypti, & leuabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum, in septem riuis, ita vt transeant per eum calceati. Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyriis: sicut fuit Israel in die illa qua ascendit de Terra-Aegypti.

CAP. XII.

Et dices in die illa, Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: conuersus est furor tuus, & consolatus es me.

Ecce Deus saluator meus, fiducialiter agam, & non timebo: quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris.

Et dicetis in die illa, Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis ad inuentiones eius: mementote quoniam excelsum est nomen eius.

Cantate Domino, quoniam magnifice fecit: annuntiate hoc in vniuersa terra.

Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israel.

CAP. XIII.

Onus Babylonis, quod vidit Esaias filius Amos.

Vper montem caliginosum leuate signum, exaltate vocem, leuate manum, & ingrediantur portas duces. Ego madaui sanctificatis meis, & vocaui fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea. Vox multitudinis in montibus, quasi populorum frequentium, vox sonitus regum gentium congregatarum: Dominus exercituum praecipit militiae belli. Venientibus de terra procul, a summitate caeli: Dominus, & vasa furoris eius, vt disperdat omnem terram. Ululate, quia prope est dies Domini: quia vastitas a Domino veniet. Propter hoc omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet, & conteretur. Torsiones & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt: vnusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustae vultus eorum. Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & irae, furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam stellae caeli, & splendor earum non expandet lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendet in lumine suo. Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. Pretiosior erit

in ignem, (Vet. Ge. o. l. in flamma: (Vet. Compl.

Iudaei post percussum Assyrii soli Deo confidentes.

Iudaei pauci saluati. rom. 9. f.

j. is. f.

Consolatur Deus Iudam, q. breuis futura sit eius afflictio, persecutorisq. eius puniendi. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Iudic. 7. g.

Varii rumores de aduentu Sennacherib in Ierusalem.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. Interitus Sennacherib.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. M.

Christus nascitur ex radice Iesse. act. 13. d.

Arma Christi regis.

1. Theff. 1. c. Virga. Spiritus. Iustitia. Fides. Opera & fructus Euangelii. j. 6. d.

foramine (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. cauernam (Vet. Di. o.

Scientia Domini operientis. (Vet. Compl. Di. l. Ge. o. l. p. Vocatio Gentium rom. 15. c.

Vera reductio Iudae & Israelin. a captiuitate ad Euangelium.

Apostoli adductes omnes ad Euangelium.

Exod. 14.

Christianorum gratiarum actio per Dei misericordiam per Christum facta.

Exod. 15. a. psal. 117. c. Deus, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

Babylon destructa praedicitur.

& (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. praecipit (Vet. Ge. l.

quasi (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

venit, (Vet. Di. l. Ge. l. p. M.

Ezech. 32. b. Iocel. 3. c. matth. 24. c. mar. 13. c. Iuc. 21. c.

c vir auro, & homo mundo obrizo. Super hoc, cæ-
lū turbabo: & mouebitur terra de loco suo, pro-
pter indignationem Domini exercituum, & pro-
pter diem iræ furoris eius. Et erit quasi damula fu-
giens, & quasi ovis: & non erit qui cōgreget: vnus-
quisque ad populum suum conuertetur, & singu-
li ad terram suā fugient. Omnis qui inuentus fue-
rit, occidetur: & omnis qui superuenerit, cadet
in gladio. Infantes eorum allidētur in oculis eo-
rum: diripiētur domus eorum, & vxores eorum
violabuntur. Ecce ego suscitabo super eos Medos,
qui argentum non quærāt, nec aurum velint: sed
sagittis paruulos interficiant, & lactantibus vte-
ris non misereantur, & super filios non parcat o-
culuseorū. Et erit Babylon illa gloriosa in regnis,
inclita in superbia Chaldæorum, sicut subuertit
Dominus Sodomam & Gomorrhā. Non habi-
tabitur vsque in finē, & non fundabitur vsque ad
generationem & generationem: nec ponet ibi ten-
toria Arabs, nec pastores requiescent ibi. Sed re-
quiescent ibi bestię, & replebuntur domus eorū
draconibus. Et habitabunt ibi struthiones, & pilosi
saltabunt ibi: & respondebunt ibi vlulā in ædibus
ei, & sirenes in delubris voluptatis: propē est vt ve-
niat tempus eius, & dies eius non elongabuntur.

CAP. XIII.

Miseretur enim Dominus Iacob, & eliget
adhuc de Israel, & requiescere eos faciet
super humum suam: adiungetur aduena
ad eos, & adhærebit domui Iacob. Et tenebūt eos
populi, & adducent eos in locum suū: & possidebit
eos domus Israel super terrā Domini in seruos &
ancillas: & erūt capiētes eos qui se ceperāt, & sub-
iicient exactores suos. Et erit in die illa: cum re-
quiē dederit tibi De⁹ a labore tuo, & a cōcussione
tua, & a seruitute dura qua antē seruisti, sumes pa-
rabolam istā cōtra regē Babylonis, & dices, Quo-
modo cessauit exactor, quieuit tributum? Cōtri-
uit Dominus baculum impiorum, virgam domi-
nantium, cædentem populos in indignatione pla-
ga insanabili, subiicientē in furore gentes, & per-
sequentem crudeliter. Conquieuit & siluit omnis
terra, gauisa est & exultrauit. Abietes quoque lata-
tæ sunt super te, & cædri Libani. Ex quo dormisti,
non ascendit qui succidat nos. Infernus subter te
conturbatus est in occursum aduentus tui, susci-
tauit tibi gigantes: omnes principes terræ surre-
xerunt de soliis suis, omnes principes nationum.

vniuersi respondebunt, & dicent tibi, Et tu vulne-
ratus es sicut & nos, nostri similis effect⁹ es. Detra-
cta est ad inferos superbia tua, cōcidit cadauer
tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum
tuum erunt vermes. Quomodo cecidisti de cæ-
lo Lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terrā,
qui vulnerabas gētes: qui dicebas in corde tuo, In
cælum conscendam, super astra Dei exaltabo so-
lium meum, & sedabo in monte testamenti, in la-
teribus Aquilonis. Ascendam super altitudinē nu-
bium, similis ero Altissimo. Veruntamen ad infer-
num detrahēris in profundum lacu. Qui te vide-
rint, ad te inclinabūtur, teque prospicient, Nun-
quid iste est vir qui conturbauit terram, qui con-
cussit regnā: qui posuit orbem desertum, & vrbes
eius destruxit, vincētis eius non aperuit carcerem?
Omnes reges Gentiu vniuersi dormierunt in glo-
ria, vir in domo sua. Tu autem proiectus es de se-

pulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obuo-
lutus cum his qui interfecti sunt gladio, & descen-
derunt ad fundamenta lacu, quasi cadauer putri-
dum. Non habebis consortium neque cum eis in
sepultura: tu enim terram disperdidisti, tu popu-
lum occidisti: non vocabitur in æternum semen
pessimorum. Præparate filios eius occisioni in ini-
quitate patrum suorum: non consurgent, nec hæ-
reditabunt terram, neque implebunt faciem or-
bis ciuitatum. Et consurgam super eos, dicit Do-
minus exercituum: & perdam Babylonis nomen,
& reliquias, & germen, & progeniem: dicit Do-
minus. Et ponam eam in possessionem ericii, & in pa-
ludes aquarū, & scopabo eam in scopa terens, di-
cit Dominus exercituum. Iurauit Dominus ex-
ercituum dicens, Si non vt putauī, ita erit: & quo-
modo mente tractauī, sic eueniet, Vt contera A-
syr̄ium in terra mea, & in montibus meis concul-
cem eum, & auferetur ab eis iugum eius, & onus
illius ab humero eorum tolletur. Hoc consilium
quod cogitauī super omnem terrā, & hæc est ma-
nus extenta super vniuersas gentes. Dominus ex-
ercituum decreuit: & quis poterit infirmare? & man⁹
eius extenta: & quis auertet eam? In anno quo
mortuus est rex Achaz, factū est onus istud. Ne
læteris Philisthæa omnistu, quoniam comminu-
ta est virga percussoris tui: de radice enim colubri
egredietur regulus, & semen eius absorbēs volu-
crem. Et pascetur primogeniti pauperum, & pau-
peres fiducialiter requiescēt: & interire faciam in
fame radicem tuam, & reliquias tuas interficiam.
Vlula porta, clama ciuitas: prostrata est Philisthæa
omnis: ab Aquilone enim fumus veniet, & nō est
qui effugiat agmen eius. Et quid respondebitur
nuntiis gentis? Quia Dominus fundauit Sion, &
in ipso sperabunt pauperes populi eius. CAP. XV.
Nus Moab, quia nocte vastata est Ar-
Moab, conticuit: quia nocte vastatus est Mu-
rus-Moab, conticuit. Ascendit domus &
Dibon ad excelsa in planctum: super Nabo, & su-
per Medaba, Moab vlulabit: in cunctis capitibus
eius caluitiū, & omnis barba radetur. In triuis eius
accincti sunt sacco: super tecta eius, & in platēis e-
ius omnis vlulatus, descendet in fletum. Clama-
bit Hesebon & Eleale, vsq; Iasa audita est vox eo-
rum. super hoc expediti Moab vlulabunt, anima
eius vlulabit sibi. Cor meum ad Moab clamabit,
vctes eius vsque ad Segor vitulam cōsternantē.
per ascensum enim Luith flens ascendet, & in via
Oronaim clamorem contritionis leuabūt. Aquæ
enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba,
defecit germen, viror omnis interijt. Secundum
magnitudinem operis & visitatio eorum: ad tor-
rentem salicum ducent eos. Quoniam circuibit cla-
mor terminum Moab: vsque ad Gallim vlulatus
eius, & vsque ad Puteum-Elim clamor eius. Quia
aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim
super Dibon additamēta: his qui fugerint de Mo-
ab leonem, & reliquias terræ. CAP. XVI.
(Mitte agnum Domine dominatorē ter-
ræ, de Petra-deserti ad montē filiæ Sion.)
Et erit: sicut auis fugiens, & pulli de nido
auolantes, sic erunt filiæ Moab in transcensu Ar-
non. In consilium, coge cōsiliū: pone quasi no-
ctem vmbra tuam in Meridie: absconde fugiē-
tes, & vagos ne prodas. Habitabūt apud te profugi

Psal. 136. b.

Interficiēt. (Ve.
F. Ge. p. cōpl. v.
lactantibus D
vter (Vet. Di. o. l.
Ge. o. l. p.
miserabuntur,
(Vet. Cōpl. B. v.
parce. Vet. Ge.
p. v.
Gene. 19. c.

Reuersio Iuda-
orū ex captiuita-
te, & Babylonio-
rum afflictio.

Nabuchodon-
for ab Israele ir-
ridetur.
Dominus (Vet.
Di. o. l. Ge. o. l. p.
Cōpl. B

-Vet. Di. o. Ge. o.
V. M.

-Ve. Di. o. l. Ge.
o. l. p.

Mors regis Ba-
bylonis similis
auroræ de cælo
cadenti & obscu-
ratæ.

& (Vet. Cōpl.

*tuam (Vet. B.
Cōpl.
*tuam (Vet. B.
Cōpl.

Iuramento affir-
mat se perditurū
Sennacherib
& Assyrios.

*enim (Vet. Di. o.
l. Ge. o. l.

Excidium Pala-
sthorū ab Eze-
chia factū, q. lu-
dā oppressissent.
s. paral. 28.

*effugiet (Vet. B.

*ipsa (Vet. M. Di.
o. l. Cōpl.
Moabiturū rui-
na prædicatur.

Iere. 49. f. cze. 7. e
& (Vet. B. cōpl.

*vlulat, (Vet. Ge.
l. o. p. Di. l.
*descendit (Vet.
Di. o. Ge. l. p.

*contemnantem,
id est trimā (Ve.
B. Di. l.

Moab à Deo pni-
t' ob perfidā,
Immiscordā-
m, & arrogan-
tiam suam.
-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p.

Proph.

mei: Moab esto latibulum eorum à facie vastatoris: finitus est enim puluis, consummatus est miser, defecit qui conculcabat terram. Et præparabitur in misericordia foliū, & sedebit super eum in veritate in tabernaculo, David iudicans & quærens iudiciū, & velociter reddēs quod iustū est. ^b Audiuimus superbiam Moab, superb^o est valde: superbia eius & arrogantia eius, & indignatio eius, plusquā fortitudo eius. ^c Idcirco ululabit Moab ad Moab, vniuersus ululabit: his qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas. Quoniā suburbana Hesebon deserta sunt, & vineam Sabama domini Gentium exciderunt, flagella eius: vsque ad Iazer peruenerunt, errauerunt in deserto, propaggines eius relictæ sunt, transierūt mare. Super hoc plorabo in fletu Iazer, vineam Sabama: inebriabo te lachryma mea Hesebon, & Eleale: quoniam super vindemiam tuam, & super messem tuam vox calcantium irruit. ^d Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit neque iubilabit: Vinum in torculari non calcabit qui calcare consueuerat: vocem calcantium abstuli. ^e Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris. Et erit: cū apparuerit quod laborauit Moab super excelsis suis, ingreditur ad sancta sua vt obsecret, & nō valebit. Hoc verbum quod locutus est Dominus ad Moab extunc. ^f Et nunc locutus est dicens, In tribus annis quasi anni mercenarii auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur in eo sicut racemus paruus & modicus, nequaquam multus.

CAP. XVII.

^o Nus Damasci. Ecce Damascus desinet esse ciuitas, & erit sicut aceruus lapidū in ruina. Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & nō erit qui exterreat. ¹ Et cessabit adiutorium ab Ephraim, & regnum à Damasco: & reliquix Syriæ, sicut gloria filiorū Israel erunt, dicit Dominus exercituum. ² Et erit in die illa: attenuabitur gloria Iacob, & pingues carnes eius emarcescent. ³ Et erit sicut congregans in messe, quod restiterit, & brachium eius spicas leget: & erit sicut quærens spicas in valle Raphaim. ⁴ Et relinquetur in eo sicut racem^o, & sicut excussio oleæ duarum vel trium oliuarum in summitate rami, siue quatuor aut quinque in cacuminibus eius fructus eius, dicit Dominus Deus Israel. ⁵ In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, & oculi eius ad sanctum Israel respicient: & non inclinabitur ad altaria quæ fecerunt manus eius: & quæ operati sunt digiti eius non respicient, lucos & delubra. ⁶ In die illa erunt ciuitates fortitudinis eius derelictæ sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt à facie filiorum Israel, & eris deserta. ⁷ Quia oblita es Dei saluatoris tui, & fortis adiutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem infidelem, & germen alienum seminabis. ⁸ In die plantationis tuæ labrusca, & mane semētuum florebit: ablata est messis in die hæreditatis, & dolebit grauiter. ⁹ Væ multitudo populorum multorum, vt multitudo maris sonantis: & tumultus, turbarum, sicut sonitus aquarum multarum. ¹⁰ Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur sicut puluis montium à facie venti, & sicut turbo corā tempestate. ¹¹ In tēpore vespe-

ræ, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet. hæc est pars eorum qui vastauerunt nos, & fors diripientium nos.

CAP. XVIII.

^o AE terræ cymbalo alarum quæ est trans flumina AEthiopiæ, quæ mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas. ¹ Ite angeli veloces ad gentem conuulsam, & dilaceratam: ad populum terribilem, post quem non est alius: ad gentem expectantem & cōculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius: ad montem nominis Domini exercituum, mōtem Sion. ² Omnes habitatores orbis qui moramini in terra, cum eleuatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis: quia hæc dicit Dominus ad me, Ego quiescam, & considerabo in loco meo sicut Meridiana lux clara est, & sicut nubes roris in die messis. ³ Ante messem enim tot^o effloruit, & immatura perfectio germinabit, & præcidentur ramuscūli eius falcibus: & quæ derelicta fuerint, abscedentur, & excutiētur. ⁴ Et relinquentur simul auibus montium, & bestiis terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres, & omnes bestix terræ super illum hyemabunt. ⁵ In tēpore illo deferetur munus Domino exercituum à populo diuulso & dilacerato: à populo terribili, post quem non fuit alius à gente expectante, expectante & conculcata, cuius diripuerunt flumina terram eius, ad locum nominis Domini exercituum montem Sion.

CAP. XIX.

^o Nus AEgypti. Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingreditur AEgyptum, & cōmouebuntur simulachra AEgypti à facie ei⁹, & cor AEgypti tabescet in medio eius. ¹ Et concurrere faciam AEgyptios aduersus AEgyptios: & pugnabit vir cōtra fratrem suum, & vir contra amicum suum, ciuitas aduersus ciuitatem, regnum aduersus regnum. ² Et dirumpetur spiritus AEgypti in visceribus eius, & consiliū eius præcipitabo: & interrogabunt simulachra sua, & diuinos suos, & pythones, & ariolos. ³ Et tradā AEgyptum in manu dominorum crudelium, & rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus exercituum. ⁴ Et arefcet aqua de mari, & fluuius desolabitur atque siccabitur. ⁵ Et deficient flumina: attenuabuntur, & siccabūtur riui aggerum. ⁶ Calamus & iuncus marcescet, nudabitur alueus riuū à fonte suo: & omnis sementis irrigua siccabitur, arefcet, & non erit. ⁷ Et mœrebunt piscatores, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandentes rete super faciē aquarum emarcescēt. ⁸ Confundentur qui operabantur linum, plectētes & textentes subtilia. ⁹ Et erunt irrigua eius flaccētia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces. ¹⁰ Stulti principes Taneos, sapientes consiliarii Pharaonis dederunt consiliū insipientis, quomodo dicetis Pharaoni, Filius sapientium ego, filius regum antiquorum? ¹¹ Vbi nūc sunt sapientes tui? annuntient tibi, & indicent quid cogitauerit Dominus exercituum super AEgyptū. ¹² Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerunt principes Memphes, deceperunt AEgyptum, angulum populorum eius. ¹³ Dominus miscuit in medio eius spiritū vertiginis: & errare fecerunt AEgyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomens. ¹⁴ Et nō erit AEgypto opus quod faciat caput & caudā incuruantem & refrænātem. ¹⁵ In die illa erit AEgyptus

Ierem. 48. e.

Ierem. 48. e.

Dominus, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Vastitas Damascenis ab Assyriis.

Cōtra decē trib⁹ Damascenis confoederatas prophetat. ¹ Pinguedo carnis eius marcescet. (Vet. B. Ge. p. l. d. l.)

Calamitas cogit reuerti ad Deum.

respiciet, (sing. num. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.) ^c Indxi quare destrui. ¹ erit (tertia perso. Vet. Di. l. Ge. o. p.)

fidellem, (Vet. B. Di. l. Ge. o. p.)

Ruinā Assyriorum prædicat. ¹ multitudini (Vet. B. Compl.)

Vocatio Gētiā.

qui (Vet. B. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

expedit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.) ¹ Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M.

efflorescit, (Vet. M.)

AEgyptiorū vastatio ab Assyriis.

Deus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

& (Vet. Ge. p.)

Cōsiliū humāni contra Dominū nihil potest.

dicitis (Vet. M. Di. o.)

In sapientia AEgyptios.

Spiritus mendaces.

quasi mulieres, & stupebunt, & timebunt à facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse mouebit super eam. Et erit terra Iuda Aegypto in festiuitatem: omnis qui illius fuerit recodatus, pauebit à facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitauit super eam. In die illa erunt quinque ciuitates in terra Aegypti, loquentes lingua Chanáan, & iurantes per Dominum exercituum: Ciuitas solis vocabitur vna. In die illa erit altare Domini in medio terræ Aegypti, & titulus Domini iuxta terminum eius: & erit in signum & in testimonium Domino exercituum in terra Aegypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis saluatorem & propugnato-rem qui liberet eos. Et cognoscetur Dominus ab Aegypto, & cognoscetur Aegyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis & in muneribus: & vota uocabunt Domino, & soluent. Et percuciet Dominus Aegyptum plaga, & sanabit eam, & reuertentur ad Dominum, & placabitur eis, & sanabit eos. In die illa erit via de Aegypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Aegyptum, & Aegyptius in Assyrios, & seruient Aegyptii Assur. In die illa erit Israel tertius Aegypto & Assyrio: benedictio in medio terræ, cui benedixit Dominus exercituum, dicens, Benedictus populus meus Aegypti, & opus manuum mearum Assyrio, hæreditas autem mea Israel.

C A P. X X.

N anno quo ingressus est Thartan in Azotum, cum misisset eum Sargon rex Assyriorum, & pugnasset contra Azotum, & cepisset eam: in tempore illo locutus est Dominus in manu Esaia filii Amos, dicens, Vade, & solve sacco de lúbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic vadens nudus, & discalceatus. Et dixit Dominus, Sicut ambulauit seruus meus Esaia nudus, & discalceatus, trium annorum signum & portentum erit super Aegyptum & super Aethiopiã: sic minabit rex Assyriorum captiuitatem Aegypti, & transmigratiõnem Aethiopiæ, iuuenem & senem, nudam & discalceatam discopertis natibus ignominiam Aegypti. Et timebunt, & confundentur ab Aethiopiã spe sua, & ab Aegypto gloria sua. Et dicet habitator insule huius in die illa, Hæcine erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, ut liberaret nos à facie regis Assyriorum! & quomodo effugere poterimus nos?

C A P. X X I.

Nus deserti maris. Sicut turbines ab Aphricõ ueniunt, de deserto venit, de terra horribili. Visio dura nuntiata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: & qui depopulator est, vastat. Ascende AElam, obside Medæ: omnem gemitum eius cessare feci. Propterea repleti sunt lúbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corruicũ audirem, conturbatus sum cum viderem. Emarcuit cor meum, tenebræ stupefecerunt me: Babylon dilecta mea, posita est mihi in miraculum. Pone mensam, contemplare in specula: comedentes & bibentes surgite principes, arripite clypeum. Hæc enim dixit mihi Dominus, Vade, & pone speculatorem: & quodcumque uiderit, annuntiet. Et uidit currum duorum equitum, ascensorem asini, & ascensorem cameli: & contem- platus est diligenter multo intuitu. Et clamauit ut leo, Super speculam Domini ego sum, stans iu-

giter per diem: & super custodiã meam ego sum, stans totis noctibus. Ecce, iste uenit ascensor vir bigæ equitum, & respondit, & dixit, Cecidit, cecidit Babylon, & omnia sculptilia deorum eius contrita sunt in terram. Tritura mea, & filia areæ meæ, quæ audiui à Domino exercituum Deo Israel, annuntiaui uobis. Onus Duma. Ad me clamat ex Seir, Custos quid de nocte? custos quid de nocte? Dixit custos, Venit mane & nox: si quæritis, quærite: conuertimini, & uenite! Onus in Arabia. In saltu ad uesperam dormietis, in semitis Dedanita. Occurrentes sitiienti ferte aquã, qui habitatis terram Austri: cum panibus occurrere fugienti. A facie enim gladiorum fugerunt, à facie gladii imminuentis, à facie arcus extenti, à facie grauis prælii: quoniam hæc dicit Dominus ad me, Adhuc in uno anno, quasi in anno mercenarii, & auferetur omnis gloria Cedar. Et reliquæ numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Israel locutus est.

Nus uallis uisionis. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti & tu omnis in teeta? clamoris plena, urbs frequens, ciuitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio: nec mortui tui mortui in bello. Cuncti principes tui fugerunt simul, durèque ligati sunt: omnes qui inueniti sunt, uincti sunt pariter, procul fugerunt. Propterea dixi, Recedite à me, amare flebo: nolite incumbere ut consolemini me super vastitate filiarum populi mei. Dies enim interfectionis & conculcationis, & fletuum Domino Deo exercituum in ualle uisionis, scrutans murum, & magnificus super montem. Et AElam sumpsit pharetram, currum hominis equitis, & parietem nudabit clypeus. Et erunt electæ ualles tuæ plenæ quadrigarum, & equites ponent sedes suas in porta. Et reuelabitur operimentum Iudæ, & uidebitis in die illa armamentarium domus salutis. Et scissuras ciuitatis. Dauid uidebitis, quia multiplicatæ sunt: & congregastis aquas piscinæ inferioris, & domos Ierusalem murastis, & destruxistis domos ad muniendum murum. Et lacum fecistis inter duos muros, & aquam piscinæ ueteris: & non suspexistis ad eum qui fecerat eam, & operatorem eius de longe non uidistis. Et uocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad platum, ad caluitium, & ad cingulum sacci: & ecce, gaudium & lætitia occidere uictulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere uinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Et reuelata est in auribus meis uox Domini exercituum, Si dimittetur iniquitas hæc uobis donec moriamini: dicit Dominus Deus exercituum. Hæc dicit Dominus Deus exercituum, Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnath præpositum templi, & dices ad eum, Quid tu hic aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrũ, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi. Ecce, Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinacæ, & quasi amictum sic subleuabit te. Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam & spatiosam: ibi morieris, & ibi erit cursus gloriæ tuæ, ignominia domus domini tui. Et expellam te de statione tua: & de ministerio tuo deponam te. Et erit in die illa: uocabo seruum meum Eliacim filium Helciæ, & induam illum tunica tua,

panorem: (Vet. B. Compl.)

Aegyptii conuertit ad Christum.

Laudatur Christus ab Aegyptiis.

Cruz.

Et in Assyria & in Aegypto Christiani. Gentes Israel æquales.

Assyrius, (Vet. Compl. M. Di. o.)

Aegyptiorum & Aethiopiæ captiuitas prædicitur. Auertarium quasi 18 & 19 captiuis.

Nudum & discalceatum (Vet. Di. o. p. v. ad Vet. Cõpl. B.)

Ecce hæc (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

De Urbe Baby lon prædicitur.

Habac. 2. a. - Vet. Di. l. Ge. l. o. p. v. M. Compl.

Ierem. 31. a. apoc. 14. b.

Filius (Vet. Cõpl.)

Idumæa ruina.

- Vet. Di. o. Ge. l. p. Arabum ruina.

Obsidio urbis Ierusalem à Nabuchodonosor.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

Nudum (præ. tẽp. Vet. B. Cõpl. Di. o. l. Ge. p.)

uidebitis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

ad (Vet. Compl.)

vocabit (Vet. Ge. p. Compl. Di. o.)

Sapient. 2. b. r. cõf. 19. d. j. 26. d.

Sobnath interit prædicitur, qui cõstruxit cõs-nacherib contra Ezechiã domini suum.

Eliacim à Deo uocatur, substituitur in locum Sobnath.

Proph.

Apo. 3. b. Job 11. b

Paxilli sine Sob-
pne interitus.

Tyri excidium.

& cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius: & erit quasi pater habitantibus Ierusalem, & domui Iudae. Et dabo clauem domus David super humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat. Et figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriae domui patris sui. Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris eius, vasorum diuersa genera, omne vas paruulum a vasis craterarum usque ad omne vas musicorum. In die illa, dicit Dominus exercituum, auferetur paxillus qui fixus fuerat in loco fideli: & frangetur, & cadet, & peribit quod pependerit in eo, quia Dominus locutus est.

CAP. XXIII.

Nus Tyri. Ululate naues maris, quia vasta est domus unde venire consueperant: de terra Cethim reuelatum est eis. Tace-te qui habitatis in insula: negotiatio Sidonis trans fretantes mare, repleuerunt te. In aquis multis semen Nili, messis fluminis fruges eius: & facta est negotiatio Gentium. Erubescet Sidon, ait enim mare, fortitudo maris, dicens, Non parturui, & non peperui, & non enutriui iuuenes, nec ad incrementum perduxi virgines. Cum auditum fuerit in Aegypto, dolebunt cum audierint de Tyro. Transite maria, ululate qui habitatis in insula. Nunquid non vestra haec est, quae gloriabatur a diebus pristinis in antiquitate sua: ducent eam pedes sui longe ad peregrinandum. Quis cogitauit hoc super Tyrum quondam coronatam, cuius negotiatores principes, institores eius inclyti terrae. Dominus exercituum cogitauit hoc, ut detraheret superbiam omnis gloriae, & ad ignominiam deduceret vniuersos inclytos terrae. Transi terram tuam quasi flumen, filia maris, non est cingulum ultra tibi. Manum suam extendit super mare, conturbauit regna: Dominus mandauit aduersus Chanaan, ut contereret fortes eius, & dixit, Non adicies ultra ut glorieris, calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim consurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi. Ecce, terra Chaldaeorum talis populus non fuit, Assur fundauit eam: in captiuitatem traduxerunt robustos eius: suffoderunt domos eius, posuerunt eam in ruinam. Ululate naues maris, quia deuastata est fortitudo vestra. Et erit in die illa: in obliuione eris o Tyre septuaginta annis, sicut dies regis vnus: post septuaginta autem annos erit Tyro quasi caticum meretricis. Sume tibi citharam, & circui ciuitatem meretrix obliuioni tradita: bene cane, frequenta caticum, ut memoria tui sit. Et erit post septuaginta annos, visitabit Dominus Tyrum, & reducet eam ad merces suas: & rursus fornicabitur cum vniuersis regnis terrae super faciem terrae. Et erunt negotiationes eius, & mercedes eius sanctificatae Domino, non condentur, neque reponentur: quia his qui habitauerint coram Domino, erit negotiatio eius, ut manducent in saturitatem, & vestiantur usque ad vetustatem.

CAP. XXIII.

Ecce, Dominus dissipabit terram, & nuda bit eam, & affliget faciem eius, & disperget habitatores eius. Et erit sicut populus, sic sacerdos: & sicut seruus, sic dominus eius: & sicut ancilla, sic domina eius: sicut emes, sic ille qui vendit: sicut foenerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui repetit, sic qui debet. Dissipatione

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. & (Ve. Ge. l. Di. l.)

Post 70 annos Tyri reparatio promittitur. Christo creditur. negotiatio (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v. merces (Vet. Compl. B.

Euerio terrae sanctae praedictur ob Christi non receptum ab eis. Osee 4. b. -Vet. Ge. p. o. Di. o.

dissipabitur terra, & direptione praedabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc. Luxit, & defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, & infirmata est altitudo populi terrae. Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt foedus sempiternum. Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores eius. Ideoque insanient cul- tores eius, & relinquentur homines pauci. Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui laetabantur corde. Cessauit gaudium tympanorum, quieuit sonitus laetantium, conticuit dulcedo citharae. Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio bibentibus illam. Attrita est ciuitas vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte. Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis laetitia, translatum est gaudium terrae. Relicta est in vrbe solitudo, & calamitas opprimet portas. Quia haec erunt in medio terrae, in medio populorum, quo modo si pauca oliuae quae remanserunt, excutiantur ex olea, & racemi cum fuerit finita vindemia. Hi leuabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hincient de mari. Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum: in insulis maris nomen Domini Dei Israel. A finibus terrae laudes audiimus, gloriam iusti. Et dixi, Secretum meum mihi, secretum meum mihi, vae mihi: praearicantes praearicati sunt, & praearicatione transgressorum praearicati sunt. Formido, & fouea, & laqueus super te qui habitator es terrae. Et erit: qui fugerit a facie formidinis, cadet in foueam: & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo: quia cataractae de excelsis apertae sunt, & concutientur fundamenta terrae. Confractioe confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commouebitur terra: agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum vnus noctis: & grauibit eam iniquitas sua, & corruet, & non adiciet ut resurgat. Et erit: in die illa visitabit Dominus super militiam caeli in excelsis: & super reges terrae qui sunt super terram. Et congregabuntur in congregatione vnus fascis in lacum, & claudetur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur. Et erubescet luna, & confundetur sol, cum regnauerit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

CAP. XXV.

Omine Deus meus es tu, & exaltabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles amen. Quia posuisti ciuitatem in tumultum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum: ut non sit ciuitas, & in sempiternum non aedificetur. Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentium robustarum timebit te. Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua, spes a turbine, vmbraculum ab aestu. Spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem. Sicut aestus in siti, tumultum alienorum humilia bis: & quasi calore sub nube torrente propaginem fortium marcescere facies. Et faciet Dominus exuium pinguium, conuiuium vindemiae, conuiuium pinguium medullatorum, vindemiae defatae. Et praecipitabit in monte isto faciem vinculi

-Vet. Di. o. Ge. o. p.

Jerem. 48. g. voce (Vet. B. M. Compl. Di. o. l. Ge. o. l. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Gratias adis vationem synagoga & populi Iudaei describit propheta. rumulum. (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. compl.

-Vet. Di. o. Ge. o. l. p.

c colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes. Præcipitabit mortem in sempiternum: & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de vniuersa terra: quia Dominus locutus est. Et dicet in die illa, Ecce Deus noster iste, expectabimus eum, & saluabit nos: iste Dominus, sustinimus eum, & exultabimus, & lætabimur in salutarum eius. Quia requiescet manus Domini in morte isto: & triturabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in plastro. Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum: & humiliabit gloriam eius cum allisione manuum eius. Et munimenta sublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram usque ad puluerem.

C A P. X X V I.

In die illa cantabitur canticum istud in terra Iuda, Urbs fortitudinis nostræ: Sio saluator, ponetur in ea murus & antemurale.

- 2. Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem.
- 3. Vetus error abiit: seruabis pacem: pacem, quia in te sperauimus.
- 4. Sperastis in Domino in seculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.
- 5. Quia incuruabit habitantes in excelsis, ciuitatem sublimem humiliabit: humiliabit eam usque ad terram, detrahet eam usque ad puluerem.
- 6. Conculcabit eam pes, pes pauperis, gressus egenorum.
- 7. Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum.
- 8. Et in semita iudiciorum tuorum Domine sustinimus te: nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ.
- 9. Anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritu meo in precordiis meis de mane vigilabo ad te: cum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discunt habitatores orbis.

10. Misereamur impio, & non discet iustitiam facere, in terra sanctorum iniqua gessit: & non videbit gloriam Domini.

11. Domine, exaltet manus tua, ut non videant: videant, & confundantur zelantes populi, & ignis hostes tuos deuoret.

12. Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis.

13. Domine Deus noster possederunt nos domini absque te, tantum in te recordemur nominis tui.

14. Morientes non viuunt, gigantes non resurgunt: propterea visitaisti & contriuisisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.

15. Indulxisti genti Domine, indulxisti genti: nunquid glorificatus es: elongasti omnes terminos terræ.

16. Domine, in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.

17. Sicut quæ concepit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus a facie tua Domine.

18. Concepimus, & quasi parturimus, & peperimus spiritum salutis: iustitiam non fecimus in terra, ideo non ceciderunt habitatores terræ.

19. Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, & laudate qui habitatis in puluere: quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum de-

trahes in ruinam.

20. Vade populus meus, intra in cubacula tua, claudes ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.

21. Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet ultra interfectos suos.

C A P. X X V I I.

In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & gradi & forti, super leuiathan serpentem veterem, & super leuiathan serpentem tortuosum, & occidet cetum qui in mari est.

2. In die illa vinea meri cantabit ei: Ego Dominus qui seruo eam, repente propinabo ei: ne forte visitetur contra eam, nocte & die seruet eam. Indignatio non est mihi: quis dabit me spinam, & veprem in prælio: gradiat super eam, succendam eam pariter. An potius tenebo fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi: Qui ingreditur impetu ad Iacob, florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine. Nunquid iuxta plagam percutientis se percussit eum: aut sicut occidit interfectos eius, sic occisus est. In mensura contra mensuram cum abiecta fuerit, iudicabis eam: meditatus est in spiritu suo duro per diem æstus.

3. Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Iacob: & iste omnis fructus ut auferatur peccatum eius, cum posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt lucus & delubra. Ciuitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet summitates eius. In siccitate messis illius conteretur: mulieres venientes, & docentes eam: non est enim populus sapiens, propterea non miserebitur eius qui fecit eum: & qui formauit eum, non parcat ei. Et erit in die illa percutiet Dominus ab alueo fluminis usque ad torrentem Aegypti, & vos congregabimini vnus & vnus filii Israel. Et erit in die illa clagetur in tuba magna, & venient qui perdit fuerant de terra Assyriorum, & qui eieci erant de terra Aegypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

C A P. X X V I I I.

Ve corona superbia, ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis eius, qui erant in vertice vallis pinguiſſimæ, errantes a vino. Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus grandinis: turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terram spatiosam. Pedibus conculcabitur corona superbia ebriorum Ephraim. Et erit flos decedens gloriæ exultationis eius, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem Autumni: quod cum aspexerit videns, statim ut manu tenuerit, deuorabit illud.

5. In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ & fertum exultationis residuo populi sui: & spiritus iudicii sedenti super iudicium, & fortitudo reuertentibus de bello ad portam. Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt. sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus. Quæ docebit scientiam: & quem intelligere faciet auditum: abla-

Apoc. 7. d. 11. b. fideles, impii iudeis multatis, quibus inuoluti sunt multiis malis, seruabuntur per Christum. expectauimus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Cöpl. v. - Vet. Di. o. l. D Ge. o. l. Compl.

Ecclesia Christi describitur. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

pes (Vet. Ge. l. o.)

Impiorum castitas, flagella non videntium. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. B. V.

Et (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Fax fidelibus. Opera bona operatur Deus in nobis.

Tribulationibus compellit Deus ire ad se.

salutes non (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl. B. D)

solatio in afflictionibus, & exhortatio ad patientiam.

Mkh. 1. a.

Regna omnia sub aduentu Christi destructa à Romanis, & partem totum orbem.

tenebit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. egredietur impetu à (Vet. B. Compl.

iudicabit (Vet. Compl. Di. o. B. meditata (Vet. M. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

messes illius terentur: (Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl. ca: (Vet. M.

Prædicatio Euangelii. Fides Gentium.

Inuehitur Esaias in Israelitas qui vino & deliciis & luxuriis vacabant.

in sacerdotes & prophetas verbi Dei contemptores.

Proph.

In Iudeos prophetarum subfannatores. Euagelii prædicatio. 1. cor. 14. d.

Perditio illorum verbi Dei.

Impiorum securitas.

Mal. 17. d. mat. 21. d. a. 4. b. 1. p. tri 1. a. Christus creditibus salus. Rom. 10. c.

Afflictio non recipiendus Christum.

1. Reg. 1. d. 1. para. 14. a. sicut (vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. p. v. lofue 10. c. - Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. p. v. B. M. - Vet. Ge. 1. Exhortatio ad penitentiam. Saluandi pauci. De piorum afflictione, inter quos alii magis, alii minus affliguntur.

Destructio Ieru.

tos à lacte, auullos ab huberibus. Quia Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. In loquela enim labii, & lingua altera loquetur ad populum istum: cui dixit, Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audire. Et erit eis verbum Domini, Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiatur. Propter hoc audite verbum Domini viri illufores, qui dominamini super populum meum qui est in Ierufale. Dixistis enim, Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, nõ veniet super nos: quia posuimus mē daciūm spem nostram, & mendacio protekti sumus. Idcirco hæc dicit Dominus Deus, Ecce, ego mittam in fundamētis Sion lapidem, lapidē probatum, angularē, pretiosum, in fundamento fundatum. Qui crediderit, non festinet. Et ponam in pondere iudicium, & iustitiam in mēfura: & subuertet grādo spem mendacii: & protectionem, aquæ inundabunt. Et delebitur fœdus vestrum cū morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcatione. Quandocunque pertransierit, tollet vos: quoniam mane diluculo pertrāsibit in die & in nocte, & tātummodo sola vexatio intellectū dabit auditui. Coangustatum est enim stratum, ita vt alter decadat: & pallium breue vtrunque operire non potest. Sicut enim in Monte-diuisio-num stabit Dominus: sic in valle quæ est in Gabaon irascetur: vt faciat opus suum, alienum est opus ei: vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo. Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra. consummationem enim & abbreviationem audiui à Domino Deo exercituum super vniuersam terram. Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite, & audite eloquium meum. Nunquid tota die arabit arans vt serat, proscindet & sarriet humū suā? Nonne cum adæquauerit faciem eius, seret gith, & cyminum sparget, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & milium, & viciam in finibus suis? Et erudiet illum in iudicio, Deus suus docebit illum. Non enim in ferris triturbabitur gith, nec rota plaustrī super cyminum circuibit: sed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo. Panis autem comminuetur: verum non in perpetuū triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plaustrī, nec vngulis suis comminuet eum. Et hoc à Domino Deo exercituum exiuit, vt mirabile faceret consilium, & magnificaret iustitiam.

C A P. X X I X.

AE Ariel, Ariel ciuitas quam expugnauit Dauid. additus est annus ad annum, solēnitates euolutæ sunt. Et circūvallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel. Et circūdabo quasi sphærā in circuitu tuo, & iaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam. Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuū mussitabit. Et erit sicut puluis tenuis multitudo ventilantiū te: & sicut fauilla per-

transiens multitudo eorum qui contra te præualuerunt: eritque repente cōfestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flāma ignis deuorantis. Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium gentium, quæ dimicauerunt contra Ariel, & omnes qui militauerunt, & obsederunt, & præualuerunt aduersus eam. Et sicut somniat esuriens & comedit, cū autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit, & postquā fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium gentium quæ dimicauerunt contra montem Sion. Obstupescite, & admiramini, fluctuate & vacillate: inebriamini, & non à vino: mouemini, & non ab ebrietate. Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis: claudet oculos vestros: prophetas & principes vestros qui vident visiones, operiet. Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati: quem cum dederint scienti literas, dicent, Lege istū: & respōdebit, Non possum, signatus est enim. Et dabitur liber nescienti literas, diceturque ei, Lege: & respōdebit, Nescio literas. Et dixit Dominus, Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem eius longè est à me, & timuerunt me mandato hominū & doctrinis. Ideo ecce ego addam, vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentiū eius abscondetur. Vx qui profundi estis corde, vt à Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicūt, Quis videt nos, & quis nouit nos? Peruersa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo, Non fecisti me. & figmentum dicat fictori suo, Non intelligis. Nonne adhuc in modico & in breui conuertetur Libanus in charmel, & charmel in saltum reputabitur? Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt. Et addent mites in Domino lætitiā, & pauperes homines in Sancto Israel exultabunt. Quoniam defecit qui præualebat, cōsummatus est illufor, & succissi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem, qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentē in porta supplantabāt, & declinauerunt frustra à iusto. Propter hoc, hæc dicit Dominus ad domum Iacob, qui redemit Abraham, Non modò confundetur Iacob, nec modò vultus eius erubescet: sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Iacob, & Deum Israel prædicabunt, & scient errantes spiritu intellectū, & musitatores discant legem.

C A P. X X X.

AE filii desertores, dicit Dominus, vt faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & nõ per spiritum meum, vt adderetis peccatum super peccatum. qui ambulatis vt descendatis in AEgyptum, & os meum nõ interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra AEgypti. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusione, & fiducia in vmbra AEgypti in ignominia. Ierant enim in Tani principes tui, & nuntii tui vique ad Hanes peruenerunt. Omnes confusi sunt

Excusatio Iudeorum, nequid intelligerēt eorum quæ prædicabāt propheta.

Iudei relecti doctinas hominū mandato Dei præferentes mat. 17. a. marc. 7. b.

1. Corinth. 1. c.

Abdit. 1. c.

Eccli. 17. c. In eos qui se peccatores non agnoscunt.

Regnū Euangelii à Iudeis superbis ad Gætas cæcas cōuersam.

Gætes prædicantes gratiā Christi.

In Iudeos qui spiritus Dei cōfiliis, suæ prudentiæ innitebāt, in creaturis spem habentes cōtra sēnacherib.

vmbra (vet. Di. o. 1. Ge. 1. o. p. B. Brat (vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. p. 2.

super populo qui eis prodesse nõ potuit: non fuerunt in auxilium, & in aliquam vtilitatem, sed in confusionem, & in opprobrium. ^b Onus iumentorum Austri. In terra tribulationis & angustie, leæna & leo ex eis, vipera & regulus volans portantes super humeros iumentorum diuitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos ad populum qui eis prodesse non poterit. ¹ Aegyptus enim frustra & vanè auxiliabitur: ideo clamaui super hoc, Superbia tantum est, quiesce. Nunc ² ingressus scribe ei super buxum, & in libro diligenter exara illud, & erit in die nouissimo in testimonium vsque in æternum. ³ Populus enim ad iracundiam prouocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei. ⁴ Qui dicunt videntibus, Nolite videre: & aspicientibus, Nolite aspicere nobis ea quæ reata sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores. ⁵ Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israel. ⁶ Propterea hæc dicit Dominus noster sanctus Israel, Pro eo quod reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & innixi estis super eo: propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, veniet contritio eius. ⁷ Et cominuetur, sicut conteritur lagena figuli contritione perualida: & non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fouea. ⁸ Quia hæc dicit Dominus Deus Israel, Si reuertamini & quiescatis, salui eritis: in silentio, & in spe erit fortitudo vestra. ⁹ Et nolistis: & dixistis, Nequaquam, sed ad equos fugiemus. ideo fugietis. ¹⁰ Et super veloces ascendemus. ideo velocius erunt, qui persequetur vos. ¹¹ Mille homines à facie terroris vnus & à facie terroris quinque, fugietis, donec relinquimini quasi malus naui in vertice montis, & quasi signum super collem. ¹² Propterea expectat Dominus vt misereatur vestri: & ideo exaltabitur parcens vobis: quia Deus iudicii Dominus: beati omnes qui expectant eum. ¹³ Populus enim Sion habitabit in Ierusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim vt audierit, respõdebit tibi. ¹⁴ Et dabit vobis Dominus panem artum, & aquam breuem: & nõ faciet auolare à te vltra doctorem tuum: & erunt oculi tui videtes præceptorem tuum. ¹⁵ Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis, Hæc est via, ambulate in ea: & non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram. ¹⁶ Et contaminabis laminas sculptiliu argenti tui, & vestimentum conflatilis auri tui, & disperges ea sicut immunditiã menstruatã: Egredere, dices ei. ¹⁷ Et dabitur pluuia semini tuo, vbicunque seminaueris in terra, & panis frugum terræ erit huberrimus & pinguis. ¹⁸ Pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiosus: & tauri tui, & pulli asinorum qui operantur terram, commistum migma comedet sicut in area ventilatum est. ¹⁹ Et erunt super omnem montem excelsum, & super omnem collem eleuatum riuus currentium aquarum in die interfectionis multorum cum ceciderint turrets. ²⁰ Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum in die qua alligauerit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanauerit. ²¹ Ecce nomen Domini venit de longin-

quo, ardens furor eius, & grauis ad portandum: labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans. Spiritus eius velut torrens inundans vsque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, & frænũ erroris quod erat in maxillis populorum. ²² Canticum erit vobis sicut vox sanctificatæ solennitatis, & lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia, vt intret in motem Domini ad fortem Israel. ²³ Et auditam faciet Dominus gloriã vocis suæ, & terrorem brachii sui ostendet in cominatione furoris, & flamma ignis deuorantis: alidetur in turbine & in lapide grandinis. ²⁴ A voce enim Domini pauebit Assur virga percussus. ²⁵ Et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis: & in bellis præcipuis expugnabit eos. ²⁶ Præparata est enim ab heri Tophet, à rege præparata, profunda & dilatata. Nutrimenta eius, ignis & ligna multa: flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

C A P. XXXI.

VAE qui descendunt in Aegyptum ad auxilium, in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt: & super equitibus, quia præualidi nimis: & nõ sunt confisi super sanctum Israel, & Dominum non requisierunt. Ipse autem sapiens adduxit malum, & verba sua non abstulit: & consurget contra domum pessimorum, & contra auxilium operantium iniquitatem. ² Aegyptus, homo, & non Deus: & equorum, caro, & nõ spiritus: & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium, simulque omnes consumentur. ³ Quia hæc dicit Dominus ad me, Quomodo si rugiat leo, & catulus leonis super prædam suam, cum occurrerit ei multitudo pastorum, à voce eorum non formidabit, & à multitudine eorum non pauebit: sic descendet Dominus exercituum vt prælietur super montem Sion, & super collem eius. ⁴ Sicut aues volantes, sic proteget Dominus exercituum Ierusalem, protegens & liberans, transiens & saluans. ⁵ Conuertimini sicut in profundum recesseratis filii Israel. ⁶ In die enim illa abiiciet vir idola argenti sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ in peccatum. ⁷ Et cadet Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non à facie gladii, & iuuenes eius vectigales erunt: & fortitudo eius à terrore transibit, & pauebunt fugientes principes eius: dixit Dominus, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Ierusalem.

C A P. XXXII.

ECCE, in iustitia regnabit rex, & principes in iudicio præerunt. Et erit vir sicut qui absconditur à vento, & celat se à tēpestate, sicut riuus aquarum in siti, & vmbra petre prominentis in terra desertã. Non caligabunt oculi videntium, & aures audientium diligenter auscultabunt. Et cor stultorum intelliget scientiã, & lingua balborum velociter loquetur & plane. ² Nõ vocabitur vltra is qui insipiens est, princeps: neque fraudulentus appellabitur maior. ³ Stultus enim factus loquetur, & cor eius faciet iniquitatẽ, vt perficiat simulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter, & vacuam faciat animam esurientis, & potum sitienti auferat. ⁴ Fraudulenti vasa pessima sũt: ipse enim cogitationes concinnabit ad perdendos mites in sermone mēdaciũ, cũ loqueretur

cc.i.

^B Iudæi auxiliium petentes ab Aegyptiis percuti à bellis in itinere.

^C ergo (Vc. V. parum: oblongum autē legit, igitur.

^C Prophetas Iudæi prohibet verbum Dei annuntiare.

^C Poena in relictis verbis Dei, sperantes ab hominibus auxiliũ. - Vet. M. B. Cõpl. Sc. p.

^D sanctus (Vet. Dl. o. l. Ge. o. l. p. Cõpl. v.

^E Promittit Deus misericordiã cooperans ad ipsum.

^E arduum, (Vet. Compl.

^F Assyriorum exitum prædicatur.

¹ vox (Vet. Dl. l. Ge. p. Compl.

² Describitur infernus.

³ Eos qui spe in Deum relicta, confugit ad humanam auxiliũ, perituros prædicat cũ suo auxilio.

⁴ Exhortatio ad fiduciam in Deum.

⁵ Potentia Dei cadit hostis, nõ nostris viribus.

⁶ Quale sit regnũ Christi, & conditiones regni bene instituti.

⁷ concinnant (Vet. Dl. o. l. Ge. o. l. p.

Proph.

pauper iudiciū? Princeps verò, ea quæ digna sunt principe cogitabit, & ipse super duces stabit. Mulieres opulentæ surgite, & audite vocem meam: filiarum confidentes percipite auribus eloquiū meum. Post dies enim & annos vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio vltra non veniet. Obstupescite opulentæ, conturbamini confidentes: exuite vos, & confundemini, accingite lumbos vestros. Super hubera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertilis. Super humū populi mei spinæ & vepres ascendent: quanto magis super omnes domos gaudii ciuitatis exultantis. Domus enim dimissa est, multitudo vrbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas vsque in æternum, gaudium onagrorum, pascua gregū. Donec effundatur super nos Spiritus de excelso: & erit desertū in charmel, & charmel in saltum reputabitur. Et habitabit in solitudine iudicium, & iustitia in charmel sedebit. Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentiū, & securitas vsque in sempiternū. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulētā. Grando autē in descensione saltus, & humilitate humiliabitur ciuitas. Beati qui seminatis super omnes aquas, immittētes pedē bouis & asini. C. A. XXXIII.

AE qui prædaris, nōne & ipse prædaberis? & qui spernis, nōne & ipse sperneris? cum cōsummaueris deprædationem, deprædaberis: cum fatigatus desieris contēnere, contemneris. Domine, miserere nostri: te enim expectamus. esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis. A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes. Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cum fossæ plenæ fuerint de eo. Magnificatus est Dominus, quoniam habitauit in excelso: impleuit Sion iudicio & iustitia. Et erit fides in temporibus tuis: diuitiæ salutis sapientia & scientia: timor Domini ipse est thesaurus eius. Ecce, videntes clamabunt foris, angeli pacis amarè flebunt. Dissipatæ sunt viæ, cessauit transiens per semitam, irritum factum est pactum, proiecit ciuitates, non reputauit homines. Luxit, & elanguit terra: confusus est Libanus, & obsurdit: & factus est Saron sicut desertum: & concussa est Basan, & Carmelus. Nunc cōsurgam, dicit Dominus, nunc exaltabor, nunc sublimabor. Concipietis ardorē, & parietis stipulam: spiritus vester vt ignis vorabit vos. Et erunt populi quasi de incendio cinis: spinæ congregatæ igni cōburentur. Audite qui longè estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam. Conteriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas: Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante: quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? Qui ambulat in iustitiis & loquitur veritatem, qui proiecit auaritiā ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum: iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longe. Cor tuum meditabitur timorem: vbi est literatus: vbi legis verba ponderas? vbi doctor par-

uulorum? Populum imprudentem non videbis, populum alti sermonis: ita vt non possis intelligere disertitudinem linguæ eius, in quo nulla est sapientia. Respice Sion ciuitatem solennitatis nostræ: oculi tui videbunt Ierusalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquā transferri poterit: nec auferentur clauis eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur: quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluuioꝝ riuu latissimi, & patētes: non transibit per eum naus remigū, neque trieris magna transgredietur eum. Dominus enim iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse saluabit nos. Laxati sunt funiculi tui, sed nō praualebunt: sic erit malus tuus, vt dilatare signum nō queas. Tunc diidentur spolia prædarū multarum: claudi diripient rapinam. Nec dicet vicinus, Elanguit populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAP. XXXIII.

CCedite Gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra, & plenitudo eius, orbis, & omne germen eius. Quia indignatio Domini super omnes Gentes, & furor super vniuersam malitiam eorum: interfecit eos, & dedit eos in occisionem. Interfecti eorum proiicientur, & de cadaueribus eorum ascendet foetor: tabescent montes à sanguine eorum. Et tabescet omnis militia cælorum, & complicabuntur sicut liber cæli: & omnis militia eorum defluet sicut defluit folium de vinea & de ficu. Quoniam inebriatus est in cælo gladius meus: ecce super Idumæā descendet, & super populum interfectionis meæ ad iudicium. Gladius Domini repletus est sanguine, in crassatus est adipe, de sanguine agnorum & hircorum, & de sanguine medullatorum arietum: victima enim Domini in Bosra, & interfectio magna in terra Edom. Et descendent vnicornes cum eis, & tauri cum potētibus: inebriabitur terra eorum sanguine, & humus eorum adipe pinguiū: quia dies vltionis Domini, annus retributionum iudicii Sion. Et conuertentur torrentes eius in picem, & humus ei in sulphur: & erit terra ei in picem ardentem. Nocte & die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus eius: à generatione in generationem desolabitur, in secula seculorū non erit transiens per eam. Et possidebunt illam onocrotalus, & ericius, & ibis, & coruus habitabūt in ea: & extendetur super eam mensura, vt redigatur ad nihilum & perpendiculum in desolationem. Nobiles eius non erunt ibi: regem potius inuocabunt, & omnes principes eius erunt in nihilum. Et orientur in domibus eius spinæ & vrticæ, & paliurus in munitioibus eius: & erit cubile draconum, & pascua struthionum. Et occurrent dæmonia, onocentaurus, & pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiē. Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos, & circumfodit, & fouit in vmbra eius: illuc congregati sunt milui, alter ad alterum. Requirit diligenter in libro Domini, & legite: vnum ex eis non defuit, alter alterum non quæsiuit. quia quod ex ore meo procedit, ille mandauit, & spiritus eius ipse congregauit eam. Et ipse misit eis sortem, & manus eius diuisit eam illis in mensuram: vsque in æternum possidebunt eam, in generatione & generationem habitabunt in ea.

Ierusalem proterxit Deus, ne i Sennacherib v. daretur.

In ecclesia peccati remissio.

Afflicto Gētili omnium, & maxime Idumæorū à Nabuchodonosor, quod transiitū Israelitis negarint, cū rediret ex Aegypto. Militiam (Vet. Cōpl. Di. l. Ge. l.

-Ve. Di. l. Ge. l.

j. 6. a.

Iudæorū destructio. post aduentum Christi.

-Vet. Di. l. Ge. l. p. v. annū (Vet. M. Di. o. l. Ge. l. o. p. c

confundimini. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Spina (Vet. M. Ge. p.

1. 19. f.

Regnum Christi describitur, regnū summæ pacis & securitatis.

Esias pphetat aduersus Sennacherib.

Orat Dei auxiliū propheta. expectauimus. (Vet. Ge. o. l. p. Di. l. v. Assyrii vastauit.

Exaltatū Deum prædicat, prædicens regnū Christi. (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v.

Calamitatē Israelis prædicat, & liberationē.

subleuabor. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Suam potētiam omnib⁹ notam esse vult Deus.

Psal. 14. a. c. veritates. (Vet. Di. l. Ge. l. p.

1. Corinth. 1. a.

CAP. XXXV.

Lætitia & cōsolatio p̄mittitur credentibus in Christum.

L Etabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi liliū. Germinās germinabit, & exultabit lætabunda & laudans: gloria Libani data est ei, decor Carmeli & Saron: ipsi videbunt gloriam Domini, & decōrē Dei nostri. Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate. Dicite, Pusillanimes confortamini, & nolite timere. ecce Deus vester ultionē adducet retributionis: Deus ipse veniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorū, & aures surdorum patebunt. Tūc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum: quia scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine. Et quæ erat arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quib' prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci. Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur: non trāsibit per eam pollutus, & hæc erit vobis directā via, ita vt stulti non errent per eā. Non erit ibi leo, & mala bestia non ascēdet per eam, nec inuenietur ibi: & ambulabunt qui liberati fuerint. Et redempti à Domino, conuertentur, & venient in Sion cū laude: & lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium & lætitiā obtinebūt, & fugiet dolor & gemitus.

CAP. XXXVI.

4. Reg. 19. c. 1. p. 2. Quia frequēter meminit liberationis ierusalē, p̄sequitur historiā: vt ostendat vera fuisse sua vaticinia.

T factum est: in quartodecimo anno regis Ezechia, ascendit Sennacherib rex Assyriorū, super omnes ciuitates Iuda munitas, & cepit eas. Et misit rex Assyriorum Rabfacen de Lachis in Ierusalem, ad regem Ezechiam in manu graui, & stetit in aquæductu piscinæ superioris in via Agri-fullonis. Et egressus est ad eū Eliacim filius Helcia, qui erat super domū, & Sobna scriba, & Ioahē filius Asaph à commētariis. Et dixit ad eos Rabfacer, Dicite Ezechia, Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum, Quæ est ista fiducia qua confidis? aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti à me? Ecce confidis super baculum arundineum cōfractum istum, super Aegyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eā: sic Pharaō rex Aegypti omnibus qui confidunt in eo. Quod si responderis mihi, In Domino Deo nostro confidimus: nōne ipse est cui' abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Iudæ & Ierusalem, Coram altari isto adorabitis? Et nunc trade te domino meo regi Assyriorū, & dabo tibi duo millia equorū, nec poteris ex te præbere ascensores eorum. Et quomodo sustinebis faciem iudicis vnus loci ex seruis domini mei minoribus? Quod si confidis in Aegypto, in quadrigis, & in equitibus: & nunc nunquid sine Domino ascendi ad terram istam vt disperderem eam? Dominus dixit ad me, Ascende super terram istam, & disperde eam. Et dixit Eliacim, & Sobna, & Ioahē ad Rabfacen, Loquere ad seruos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Iudaicē in auribus populi qui est super murum. Et dixit ad eos Rabfacer, Nūquid ad dominum tuum & ad te, misit me dominus meus, vt loquerer omnia verba ista: & non potius ad viros qui sedent in muro, vt comedant stercore sua, & bibant vrinam pedum suorum vobiscum? Et stetit Rabfacer, & clamauit voce magna Iudaicē, & dixit, Audite verba regis magni, regis Assyriorum. Hæc di-

Sennacherib probris afficit Deū viuentem.

xit rex, Non seducat vos Ezechias, quia nō poterit eruere vos. Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens, Eruens liberabit nos Dominus, nō dabitur ciuitas ista in manu regis Assyriorum. Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum, Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite vnusquisque vineam suam, & vnusquisque ficum suam: & bibite vnusquisque aquam cisternæ suæ, donec veniam & tollam vos ad terram quæ est vt terra vestra, terram frumenti & vini, terram partum & vinearum. Nec conturbet vos Ezechias, dicens, Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerunt dii Gentium vnusquisque terram suam de manu regis Assyriorum? Vbi est deus Emath & Arphad? vbi est deus Sepharuaim, nunquid liberauerunt Samariam de manu mea? Quis est ex omnib' diis terrarū istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, vt eruat Dominus Ierusalem de manu mea? Et siluerunt, & non responderūt ei verbum. Mandauerat enim eis rex, dicens, Ne respondeatis ei. Et ingressus est Eliacim filius Helcia qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioahē filius Asaph à commentariis, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiauerunt ei verba Rabfacis.

Blasphemia Sennacherib.

-Vet. Di. o. Ge. o. Compl. B. M.

CAP. XXXVII.

T factum est: cum audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, & obuolutus est sacco, & intrauit in domum Domini. Et misit Eliacim qui erat super domum, & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Esaia filium Amos prophetam, & dixerunt ad eum, Hæc dicit rex Ezechias, Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiae dies hæc: quia venerunt filii vsque ad partum, & virtus non est pariedi. Si quo modo audiat Dominus Deus tuus verba Rabfacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemadum Dominum Deum videntem, & exprobandum sermonibus quos audiuit Dominus Deus tuus: leua ergo orationē pro reliquiis quæ repertæ sunt. Et venerūt serui regis Ezechia ad Esaia, & dixit ad eos Esaia, Hæc dicit domino vestro, Hæc dicit Dominus, Ne timeas à facie verborū quæ audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me. Ecce, ego dabo ei spiritum: & audiet nūtiū, & reuertetur ad terram suam, & corruere eum faciā gladio in terra sua. Reuersus est autem Rabfacer, & inuenit regem Assyriorum præliantē aduersus Lobnam. Audierat enim quia profectus esset de Lachis, & audiuit de Tharaca rege Aethiopiae, dicentes, Egressus est vt pugnet contra te. Quod cū audisset, misit nuntios ad Ezechiam dicens, Hæc dicitis Ezechia regi Iudæ, loquentes, Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens, Non dabitur Ierusalem in manū regis Assyriorum. Ecce, tu audisti omnia quæ fecerunt reges Assyriorum omnibus terris quas subuerterunt, & tu poteris liberari? Nunquid eruerunt eos dii Gentium, quos subuerterunt patres mei Gozam & Haran, & Reseph, & filios Eden, qui erāt in Thalassar? Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex vrbis Sepharuaim, Ana & Aua? Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum, & legit eos, & ascendit in domum Domini, & expandit eos coram Domino. Et orauit Ezechias ad Dominum, dicens, Domine exerce.

4. Reg. 19. 2. Misit nuntios Ezechias ad Esaia ob Sennacherib.

-Vet. Di. o. Ge. o. Compl. B.

-Vet. Di. o. Ge. o. l. p. v. Compl.

Promittit Deus victoriā Ezechia.

Blasphemia Sennacherib.

Ezechias (Vet. Di. o. Ge. o. l. p. Oratio Ezech. w.

cc. ii.

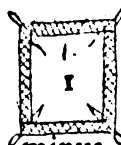
cituum Deus Israel, qui sedes super Cherubim: tu es Deus solus omnium regnorum terræ, tu fecisti cælum & terram. Inclina Domine aurem tuâ, & audi: aperi oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, quæ misit ad blasphemadum

Deum viuentem. Verè enim Domine desertas fecerunt reges Assyriorum terras, & regiones earû.

19 Et dederunt deos earum igni: non enim erât dii, sed opera manuum hominû, lignum & lapis, & cõminuerunt eos. Et nunc Domine Deus noster salua nos de manu eius: vt cognoscât omnia regna terræ quia tu es Dominus solus. Et misit Esaias filius Amos ad Ezechiam, dicēs, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Pro quibus rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum, hoc est verbum quod locut⁹ est Dominus super eû, Despexit te, & subsannauit te, virgo filia Sion: post te caput mouit, filia Ierusalem. Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltaisti vocem, & leuasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israel.

20 In manu seruatorum tuorum exprobrasti Domino: & dixisti, In multitudine quadrigarum mearum ego ascendam altitudinem montium, iuga Libani: & succidam excelsa cedrorum eius, & electas abietes illius, & introibo altitudinem summitatis eius, saltum Carmeli eius. Ego fodi, & bibi aquâ, & exijcaui vestigio pedis mei omnes riuos aggerum. Nunquid non audisti quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmaui illud: & nunc adduxi, & factum est in eradicationem collium cõpugnantium, & ciuitatum munitarum. Habitatatores earum breuiata manu contremuerunt, & confusi sunt: facti sunt sicut fœnum agri, & gramen pascuæ, & herba tectorum quæ exaruit antequam maturesceret. Habitationem tuam, & egressum tuum, & introitum tuum ego cognoui, & insaniam tuâ contra me. Cum fureres aduersum me, superbia tua ascendit in aures meas: ponam ergo circulum in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, & reducam te in viâ per quam venisti. Tibi autè hoc erit signum, Comede hoc anno quæ sponte nascuntur, & in anno secûdo pomis vescere: in anno autem tertio seminate & metite, & plantate vineas, & comedite fructû earû. Et mittet id quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, radicem deorsum, & faciet fructum sursum: quia de Ierusalem exhibût reliquiæ, & saluatio de monte Sion: zelus Domini exercituû faciet istud.

21 Propterea hæc dicit Dominus de rege Assyriorû, Non intrabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi sagittam: & non occupabit eam clypeus, & non mit tet in circuitu eius aggerem. In via qua venit, per eâ reuertetur, & ciuitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus. Et protegam ciuitatè istam, vt saluem eam propter me, & propter Dauid seruum meû. Egressus est autem angel⁹ Domini, & percussit in castris Assyriorum centû octogintaquinque millia. Et surrexerunt mane, & ecce omnes ca dauera mortuorum. Et egressus est, & abiit: & reuersus est Sennacherib rex Assyriorum, & habitauit in Niniuè. Et factum est, cû adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramélech, & Sarâsar filii eius percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Ararat, & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsq; ad mortem: & introiuit ad eum Esaias filius Amos propheta, & dixit ei, Hæc dicit Dominus, Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Et conuertit Ezechias faciẽ suam ad parietem, & orauit ad Dominum, & dixit, Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulauerim corâ te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno. Et factum est verbum Domini ad Esaiam, dicens, Vade, & dic Ezechia, Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Audi ui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. ecce, ego adilciam super dies tuos quindecim annos, & de manu regis Assyriorum eruam te & ciuitatem istam, & protegam eâ. Hoc autem tibi erit signum à Domino quia faciet Dominus verbû hoc quod locutus est. Ecce ego reuerti faciã vmbra linearû, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat.

9. Scriptura Ezechia regis Iuda cum ægrotaasset, & conualuisset de infirmitate sua.

10 Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi: quæsiui residuum annorû meorû.

11 Dixi, Non videbo Dominum Deum in terra viuentium, non aspiciam hominem vltra & habitatorem quietis.

12 Generatio mea ablata est, & conuoluta est à me quasi tabernaculum pastorû: præcisâ est velut à texente, vita mea: dum adhuc ordiner, succidit me: de mane vsque ad vesperam finies me.

13 Sperabam vsque ad mane, quasi leo sic contriuit omnia ossa mea: de mane vsque ad vesperam finies me.

14 Sicut pullus hirûdinis sic clamabo, meditabor vt columba: attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum: Domine vim patior, responde pro me.

15 Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerim? recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

16 Domine si sic viuatur, & in talib⁹ vita spiritus mei, corripies me, & viuificabis me.

17 Ecce, in pace, amaritudo mea amarissima: tu autè eruisti animam meam vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt qui descêdunt in lacum, veritatem tuam.

19 Viuens viuens ipse cõfitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam.

20 Domine saluum me fac, & psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

21 Et iussit Esaias vt tollerent massam de figis, & captaplastaret super vulnus, & sanaretur. Et dixit Ezechias, Quod erit signum quia ascendâ in domum Domini?

IN tempore illo misit Merodach Baladan filius Baladan rex Babylonis, libros & munerâ ad Ezechia: audierat enim quod ægrotasset, & cõualuisset. Lætatus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & vnguenti

Ægrotat Ezechias. 4. reg. 20. a. 2. para. 32. 6.

Accipit signû sanitatis in horoscopo.

Lachrymâ tuâ. (Vet. M. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Canticum Ezechie.

Responde. (Vet. p. Compl.)

Vet. D. l. Ge. o. l. p. M. Compl.

Vet. Ge. o. l. M.

Ezechias recipit munera à rege Merodach. 4. reg. 20. c.

Domine (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. Compl.)

(Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.) Esaias cõsolatur Ezechia, vistoria prænuntians.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M.

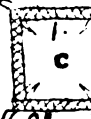
In viam (Vet. Ge. o. p.)

4. Reg. 19. 8. tob. 1. d. ecci. 48. d. 1. mach. 7. f. 1. mach. 8. c. Angelus Domini occidit exercitû Sennacherib.

Occiditur Sennacherib. Asarhaddon regnat pro eo.

B optimi, & omnes apothecas supellectilis suæ, & vniuersa quæ inuenta sunt in thesauris eius. Non fuit verbum quod non ostenderet eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua. Introiuit autem Esaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei, Quid dixerunt viri isti, & vnde venerunt ad te? Et dixit Ezechias, De terra longinqua venerunt ad me de Babylone. Et dixit Esaias, Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias, Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res quam non ostenderim eis in thesauris meis. Et dixit Esaias ad Ezechiam, Audi verbum Domini exercituum. Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui vsque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quicquam, dicit Dominus. Et de filiis tuis qui exhibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. Et dixit Ezechias ad Esaiam, Bonum verbum Domini quod locutus est. Et dixit, Fiat tantum pax & veritas in diebus meis.

C A P. X I.

Consolamini consolamini popule meus, dicit Deus vester: loquimini ad cor Ierusalem, & aduocate eam: quonia completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis. Vox clamatis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aspera in vias planas. Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est. Vox dicentis, Clama. Et dixi, Quid clamabo? Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo. Verè fœnum est populus: exiccatum est fœnum, & cecidit flos: verbum autem Domini nostri manet in æternum.

9 Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem: exalta, noli timere. Dic ciuitatibus Iudæ, Ecce Deus vester: ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce, merces eius cum eo, & opus illius coram illo. Sicut pastor, gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit. Quis mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit: quis appedit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera? Quis adiuuit spiritum Domini: aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? Cum quo iniit consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudiuit eum scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi? Ecce, Gentes quasi stilla stulæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ecce, insulæ quasi puluis exiguus. Et Libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia eius non sufficient ad holocaustum. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei. Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei? Nunquid sculpsit conflabit faber? aut artifex auro figurabit illud, & laminis argenteis argenteus? Forte lignum & imputribile elegit: artifex sapiens quærit quomodo statuat simulachrum quod non moueatur. Nunquid non scietis? nunquid non

audistis? nunquid non annuntiatum est vobis ab initio? nunquid non intellexistis fundamenta terræ? Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores eius sunt quasi locustæ: qui extendit velut nihilum cælos, & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum. Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint, iudices terræ velut inane fecit: quidē neque plantatus, neque satus, neque radicans in terra truncus eorum: repente flauit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos. Et cui assimilastis me, & adæquastis, dicit Sanctus? Leuate in excelsum oculos vestros, & videte quis creauit hæc: qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis, & roboris, virtutisque eius neque vnum reliquum fuit? Quare dicis Iacob, & loqueris Israel, Abscondita est via mea à Domino, & à Deo meo iudicium meum transiit? Nunquid nescis, aut non audisti, Deus sempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ, & non deficiet, neque laborabit, nec est inuestigatio sapientiæ eius? Qui dat lasso virtutem: & his qui non sunt, fortitudinem, & robur multiplicat. Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinē, assument pennas sicut Aquilæ, currēt & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.

C A P. X I I.

Accedant ad me insulæ, & Gentes mutent fortitudinem: accedant, & tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus. Quis succitauit ab Oriēte iustum, vocauit eum vt sequeretur se: dabit in conspectu eius Gentes, & reges obtinebunt: dabit quasi puluerē gladio eius, sicut stipulam vento raptam arcui eius. Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus eius non apparebit. Quis hæc operatus est & fecit, vocas generationes ab exordio? Ego Dominus, primus & nouissimus ego sum. Viderunt insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerunt, appropinquauerunt, & accesserunt. Vnusquisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicet, Confortare. Confortauit faber ærarius percutiēs malleo, eum qui cudebat tunc temporis, dicens glutino, Bonum est: & confortauit eum clavis, vt non moueatur. Et tu Israel serue meus, Iacob quem elegi, semen Abraham amici mei, in quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis ei vocaui te, & dixi tibi, Seruus meus es tu, elegi te, & non abieci te.

10 Ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines, quia ego Deus tuus: confortauit te, & auxiliatus sum tibi, & suscepi te dextera iusti mei. Ecce confundentur & erubescunt omnes qui pugnant aduersum te: erunt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt tibi. Quæres eos, & non inuenies: viros rebelles tuos, & erunt quasi non sint: & veluti consumptio hominis bellantis aduersum te: quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicēsq; tibi, Ne timeas, ego adiuui te. Noli timere vermī Iacob, qui mortui estis ex Israel: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, & redemptor tuus sanctus Israel. Ego posui te quasi plaustrum triturans nouum, habens rostra serrantia: triturabis montes, & comminues: & colles quasi puluerem pones. Ventilabis eos, & ventus tollet, & turbo disperget eos: & tu exultabis in Domino, in sancto Israel lætaberis. Egeni, & pauperes

ec.iii.

Inrepat ab Esaiâ ob ostētos thesauros.

-Vet. M. Cōpl. C. Di. o.

Lætitia & remissio peccatorum per Christum.

Malitia (de lege) gēdū ex Hebræo

Johannes Baptista annuntiat Christum. Mat. 3. a. mar. 1. a. Luc. 3. a. ioh. 1. c.

Hominis fragilitas. ecci. 14. c. iac. 1. b. 1. pet. 1. d.

Iohan. 11. e.

Dei (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. Verbum Dei, Christi aduentus, quæ (scm. gen. Hebraice.

Pastor, Christus. Iohan. 10. b. ecci. 34. f. 37. f. Dei potentia & benignitas.

Rom. 11. d. 1. cor. 1. d. sap. 9. c.

Scientiam, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Gentium imbecillitas.

In idololatrias. ec. 17. d.

Conflavit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. Artifex (Vet. Cōpl. M. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Scietis (Vet. Ge. o.

plantatos, neq; fatos, neq; radicato in terra trisco (Vet. Ge. p.

Inrepat eos qual dicit se Deo non esse curæ.

transibit (Vet. B. Cōpl. Di. o. l. Ge. l. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Dixit Deus cū populis & Gētib; de potētia & misericordia sua, tanquā corā iudicib; causam agens.

*(Vet. Ge. o. p.

J. 44. a. 48. b. apo. 1. d. 22. c.

Conspiratio omnium ad fabricandum idōlum.

moueretur. (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Cōsolatur plor, vt constanter ferat aduersa, prædicatq; Deū illis in omnib; assueturam.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. homines bellites (Vet. Cōpl.

Proph.

quærent aquas, & non sunt: lingua eorum siti a-
ruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel nõ
derelinquam eos. Aperiam in supinis collibus flu-
mina, & in medio camporum fontes: ponam de-
sertum in stagna aquarum, & terram inuiam in
riuos aquarum. Dabo in solitudinem cedrum, &
spinam, & myrtum, & lignum oliuæ: ponã in de-
serto abietẽ, vlmum, & buxum simul: Vt videant,
& sciant, & recogitent, & intelligant pariter quia
manus Domini fecit hoc, & Sanctus Israel crea-
uit illud. Propere facite iudicium vestrum, dicit
Dominus: afferte, siquid forte habetis, dixit rex Ia-
cob. Accedant, & nuntient nobis quæcunque ven-
tura sunt: priora quæ fuerunt nuntiate: & ponemus
cor nostrum, & sciemus nouissima eorũ, & quæ
ventura sunt indicate nobis. Annuntiate quæ ven-
tura sunt in futurũ, & sciemus quia dii estis vos.
bene quoque aut male, si potestis, facite: & loqua-
mur, & videamus simul. Ecce, vos estis ex nihilo,
& opus vestrum ex eo quod non est: abominatio
est qui elegit vos. Suscitauit ab Aquilone, & ve-
niet ab Ortu solis: vocabit nomen meum, & addu-
cet magistratus quasi lutum, & velut plastes con-
culcans humum. Quis annuntiauit ab exordio, vt
sciamus: & à principio, vt dicamus, Iustus es? non
est neque annuntians, neque prædicens, neque au-
diens sermones vestros. Primus ad Sion dicit, Ec-
ce adsum, & Ierusalem euangelistam dabo. Et vi-
di, & non erat neque ex istis quisquam qui iniret
consilium, & interrogatus responderet verbum.
Ecce omnes iniusti, & vana opera eorum, ventus
& inane simulachra eorum.

Ecce seruus meus, suscipiam eum: electus
meus, || cõplacuit sibi in illo anima mea:
dedi Spiritum meũ super eum, iudiciũ
Gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet
personam, nec audietur vox eius foris. Calamum
quassatum non conteret, & linum fumigans non
extinguet: in veritate educet iudicium. Non erit
tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iur-
diciũ: & legem eius insulæ expectabunt. Hæc di-
cit Dominus Deus creans cælos, & extendens eos:
firmans terrã, & quæ germinant ex ea: dans flatũ
populo qui est super eam, & spiritum calcantibus
eam. Ego Dominus vocaui te in iustitia, & appre-
hendi manum tuã, & seruaui te. Et dedi te in fœ-
dus Populi, in lucem Gætium. Vt aperires oculos
cæcorum, & educeres de conclusione vincitum, de
domo carceris sedetes in tenebris. Ego Dominus,
hoc est nomen meũ: || gloriam meã alteri non da-
bo, & laudem meam sculptilibus. Quæ prima fue-
runt, ecce venerunt: noua quoque ego annuntio:
antequã oriantur, audita vobis faciam. Cantate
Domino canticum nouum, laus eius ab extremis
terræ, qui descenditis in mare, & plenitudo eius:
insulæ, & habitatores earum. Subleuetur desertũ
& ciuitates eius: in domibus habitabit Cedar: lau-
date habitatores Petræ, de vertice montiũ clama-
bunt. Ponent Domino gloriam, & laudem eius in
insulis nuntiabunt. Dominus sicut fortis egredie-
tur, sicut vir præliator suscitabit zelum: vocife-
rabitur, & clamabit: super inimicos suos conforta-
bitur. Tacui semper, silui, patiens fui, sicut par-
turiens loquar: dissipabo, & absorbebo simul. De-
sertos faciam montes, & colles: & omne gramen
eorũ exiccabo: & ponam flumina in insulas, & sta-

gna arefaciam. Et educam cæcos in viã quam ne-
sciunt: & in semitis quas ignorauerunt, ambula-
re eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucẽ,
& praua in recta. hæc verba feci eis, & non dereli-
qui eos. Conuersi sunt retrorsum: confundantur
cõfusione, qui confidunt in sculptili, qui dicunt cõ-
flatili, Vos dii nostri. Surdi audite, & cæci intue-
mini ad videndum. Quis cæcus, nisi seruus meus?
& surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis cæ-
cus, nisi qui vñundatus est? & quis cæcus, nisi ser-
uus Domini? Qui vides multa, nõne custodies?
qui apertas habes aures, nõne audies? Et Domi-
nus voluit vt sanctificaret eum, & magnificaret le-
gem, & extolleret. Ipse autem populus direptus, &
vastatus: laqueus iuuenum omnes, & in domibus
carcerum absconditi sunt: facti sunt in rapinam,
nec est qui eruat: in direptionẽ, nec est qui dicat,
Redde. Quis est in vobis qui audiat hoc, attendat,
& auscultet futura. Quis dedit in direptionem Ia-
cob, & Israel vastatibus? nõne Dominus ipse, cui
peccauimus? Et noluerunt in viis eius ambulare,
& non audierunt legem eius. Et effudit super eũ
indignationem furoris sui, & forte bellum, & cõ-
bussit eum in circuitu, & non cognouit: & succen-
dit eum, & non intellexit.

Et nunc hæc dicit Dominus creans te Ia-
cob, & formãs te Israel: noli timere, quia
redemi te, & vocaui te nomine tuo: meus
es tu. Cum transferis per aquas, tecum ero, & flu-
mina non operient te: cum ambulaueris in igne,
non comburẽris, & flãma non ardebit in te. Quia
ego Dominus Deus tuus sanctus Israel saluator
tuus, dedi propitiationem tuam Aegyptum, &
Aethiopiam & Saba pro te. Ex quo honorabilis fa-
ctus es in oculis meis, & gloriosus: ego dilexi te, &
dabo homines pro te, & populos pro anima tua.
Noli timere, quia ego tecũ sum: ab Oriente ad-
ducam semen tuum, & ab Occidente congregabo
te. Dicam Aquiloni, Da: & Austro, Noli prohibe-
re, affer filios meos de longinquo, & filias meas
ab extremis terræ. Et omnẽ qui inuocat nomen
meum, in gloriam meam creauit eum, formauit
eum, & feci eum. Educ foras populum cæcum,
& oculos habentem: surdum, & aures ei sunt.
Omnes gentes congregatæ sunt simul, & colle-
ctæ sunt tribus: quis in vobis annuntiet istud, &
quæ prima sunt, audire vos faciet: dent testes eo-
rum, & iustificentur, & audiant, & dicant, Verẽ.
Vos testes mei, dicit Dominus, & seruus meus quẽ
elegi: vt sciatis, & credatis mihi, & intelligatis quia
ego ipse sum. ante me non est formatus deus, &
post me non erit. Ego sum, ego sum Dominus,
& non est absquẽ me saluator. Ego annuntiaui, &
saluaui: auditum feci, & non fuit in vobis alienus.
vos testes mei, dicit Dominus, & ego Deus. Et
ab initio ego ipse, & non est qui de manu mea
eruat: operabor, & quis auertet illud? Hæc di-
cit Dominus redemptor vester, sanctus Israel,
Propter vos emisi in Babylonem, & detraxi ve-
stes vniuersos, & Chaldæos in nauibus suis glori-
antes. Ego Dominus sanctus vester, creans Israel
rex vester. Hæc dicit Dominus, qui dedit in ma-
ri viam, & in aquis torrentibus semitam. Qui edu-
xit quadrigã & equum, agmẽ & robustum, simul
obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi
linũ, & extincti sunt. Ne memineritis priorum,

Supremis (Ve. V.)

Idolõrũ virõ in
annuntiandis fu-
turis, irridetur
à Deo.

Deus solõ qui fa-
tura prænũtiat,
Christi aduẽ. G
tũ prædicat dæ-
monibus maxi-
me terribilem.
Omnes sunt pec-
catores, & Chri-
sto iustificat ore-
gent.

Christus Patri
placet.
Matth. 11. b.

Lenitas Christi.

Deus.

Christus, fœdus
nostrum.
J. 49. b.

Gloria & laus
Dei. J. 48. b.

Orientalis Chri-
sto credentes.

* (Ve. Di. o.)

Fidelibus in
afflictione etiã si
nullũ appareat
auxiliũ, tamen
iuuantur.

ducam (Ve. Di.
o. l. Ge. l. o. p.)

Increpantur in-
creduli Iudæi.

Auiliũ aduẽ. A-
repti à Deo la-
dæi.

Promittit Chri-
stus se liberato-
rẽ futurũ ec-
clesiæ suæ: quam
redemit.

* (Ve. Di. o. l. Ge.
o. l. p.)

Gentium voca-
tio in Dei glo-
riam.

Testimonio oĩ
niũ populorum
probat Deus se
Deũ verũ, & ido-
la vana. Ideõ: u
bi soli fidẽdũ.
nos (Ve. Di. o. l.
Ge. o. l. p. Compl.

Osee 13. b.

Commemorata
reduetione tu-
dæorũ ex capti-
uitate Babyloni-
ca, redit ad liber-
tatẽ per Christi
nobis partã. Gẽ-
tes in vñã ecclẽ-
siã suam congre-
gantur.

2. Cor. 4. d. apoc. 21. b.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Cultus externus fide destitutus reicitur.

Christus factus homo, per quem remittuntur nobis peccata. Nulla in nobis iustitia.

* (Vet. Compl.

Iere. 30. g. 46. g. Dimissis peccatis, abundantia donorum spirituum promittitur.

Deus praedicat suam potentiam. 2. 41. b. j. 48. b. apoc. 1. d. 11. c.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Idolorum nulla potentia.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Sapient. 13. c.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

& antiqua ne intueamini. ¹⁹ Ecce ego facio noua, & nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in inuio flumina. ²⁰ Et glorificabit me bestia agri, dracones & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, ut darem potum populo meo, electo meo. ²¹ Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit. Non me inuocasti Iacob, nec laborasti in me Israel: non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti me: non te seruire feci in oblatione, nec laborem tibi praebui in thure. ²² Non emisti mihi argento calamum, & adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Veruntamen seruire me fecisti in peccatis tuis, praebuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. ²³ Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. ²⁴ Reduc me in memoriam, & iudicemur simul: narra siquid habes ut iustificeris. ²⁵ Pater tuus primus peccauit, & interpretes tui praerariati sunt in me. ²⁶ Et contaminaui principes sanctos, & dedi ad internecionem Iacob, & Israel in blasphemiam.

C A P. X L I I I.

E nunc audi Iacob serue meus, & Israel quem elegi. ¹ Hec dicit Dominus faciens & formans te, ab utero auxiliator tuus: non time re serue meus Iacob, & rectissime quem elegi. ² Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam. ³ Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta praeterfluentes aquas. ⁴ Iste dicet, Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Iacob. & hic scribet manu sua, Domino: & in nomine Israel asimilabitur. ⁵ Hec dicit Dominus rex Israel, & redemptor eius Dominus exercituum, Ego primus, & ego nouissimus, & absque me non est Deus. ⁶ Quis similis mei? ⁷ Vocet & annuntiet: & ordinem exponat mihi, ex quo constitui mihi populum antiquum: ventura & quae futura sunt annuntient eis. ⁸ Nolite timere, neque conturbemini: extunc audire te feci, & annuntiaui: vos estis testes mei. ⁹ Nunquid est Deus absque me, & formator quem ego non nouerim? ¹⁰ Plaster idoli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis. ipsi sunt testes eorum, quia non vident neque intelligunt, ut confundantur. ¹¹ Quis formauit deum, & sculptile confluuit ad nihil utile? ¹² Ecce, omnes participes eius confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: conuenient enim omnes, stabunt & pauebunt, & confundentur simul. ¹³ Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, & in malleis formauit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suae: esuriet & deficiet, non bibit aquam, & lassescet. ¹⁴ Artifex lignarius extendit normam, formauit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornauit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitatem in domo. ¹⁵ Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum quae steterat inter ligna saltus: plantauit pinum, quae pluuia nutriuit. ¹⁶ Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est deum, & adorauit: fecit sculptile, & curuatus est ante illud. ¹⁷ Medium eius combussit igni, & de medio eius carnes coxit & comedit: coxit pulmentum, & saturatus est, & calefactus est, & dixit, Vah, calefactus sum, vidi focum. ¹⁸ Reliquum autem

eius deum fecit & sculptile sibi: curuatur ante illud, & adoratur illud, & obsecrat, dicens, Libera me: quia deus meus es tu. ¹⁹ Nescierunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt, ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo. ²⁰ Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant, Medietatem eius combussit igni, & coxi super carbones eius panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo eius idolum faciam, & ante truncum ligni procidam. ²¹ Pars eius cinis est: cor insipiens adorabit illud, & non liberabit animam suam, neque dicet, Fortem medacium est in dextera mea. ²² Memento horum Iacob & Israel, quoniam seruus meus tu: formauit te, seruus meus es tu Israel, non obliuiscaris me. ²³ Deleui ut nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua: reuertere ad me, quoniam redemi te. ²⁴ Laudate caeli, quoniam misericordiam fecit Dominus: iubilate extrema terra: resonate montes laudationem, saltus & omne lignum eius: quoniam redemit Dominus Iacob, & Israel gloriabitur. ²⁵ Hec dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex utero, Ego sum Dominus faciens omnia, extendens caelos solus, stabiliens terram, & nullus mecum. ²⁶ Irrita facies signa diuinorum, & ariolos in furorem vertens. ²⁷ Conuertes sapientes retrorsum: & scientiam eorum stultam faciens. ²⁸ Suscitans verbum serui sui, & consilium nuntiorum suorum complens. ²⁹ Qui dico Ierusalem, Habitaberis: & ciuitatibus Iudae, Aedificabimini, & deserta eius suscitabo. ³⁰ Qui dico profundo, Desolare, & flumina tua arefaciam. ³¹ Qui dico Cyro, Pastor meus es: & omnem voluntatem meam compleris. ³² Qui dico Ierusalem, Aedificaberis: & templo, Fundaberis.

C A P. X L V.

N Ec dicit Dominus christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, ut subiiciam ante faciem eius Gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portae non claudentur. ² Ego ante te ibo: & gloriosos terrae humiliabo: portas aereas conteram, & vestes ferreas confringam. ³ Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: ut scias quia ego Dominus qui voco nomen tuum Deus Israel. ⁴ Propter seruum meum Iacob, & Israel electum meum, & vocaui te nomine tuo: assimilauit te, & non cognouisti me. ⁵ Ego Dominus, & non est alius: extra me non est Deus: accinxi te, & non cognouisti me. ⁶ Ut sciant hi qui ab ortu solis, & qui ab Occidente quoniam absque me non est. ⁷ Ego Dominus, & non est alter: formans lucem, & creans tenebras: faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia haec. ⁸ **R**orate caeli desuper, & nubes pluant iustum: aperiat terra, & germinet saluatorem: & iustitia oriatur simul. ⁹ Ego Dominus creauit eum. ¹⁰ Vae qui contradicit satori suo, testa de sarnis terrae. ¹¹ Nunquid dicit lutum figulo suo, Quid facis, & opus tuum absque manibus est? ¹² Vae qui dicit patri, Quid generas? & mulieri, Quid parturis? ¹³ Hec dicit Dominus sanctus Israel plastes eius, Ventura interroga me: super filios meos, & super opus manuum mearum mandasti mihi. ¹⁴ Ego feci terram: & hominem super eam creauit: ego, & manus meae tederunt caelos, & omni militiae eorum mandaui. ¹⁵ Ego suscitaui eum ad iustitiam, & omnes vias eius dirigam: ipse aedificabit ciuitatem meam, & captiuitatem meam dimittet, non in pretio, neque in

* (Vet. Ge. p.

adorauit (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. M.

Populo Dei dimissa peccata.

Gratiarum actio. - Vet. Di. o. l. Ge. p.

Potentiam suam Deus inculcat, & sua beneficia commemorat.

De restituendis Iudaeis per Cyrum, propheta Esaias.

In (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v. amplius: (Vet. Ge. o. l. p. Compl.

Indel petunt Christum.

Impii offensi in factis Dei, quod populus eius affligatur. - factori (Vet. B. V. Rom. 9. d. Iere. 18. a.

mandate (Vet. B. Compl. M. V. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Cyros a Deo missus ut reduceret captiuos Iudaeos.

Cyru pro-
mittitur impe-
riū etiā in alias
Gentes.

Iudæi reducēdi
ē captiuitate.

Insultatio in
Babylonios.

Fidem requirit
Deus in suas p-
missiones promit-
tentis salutem.

Rom. 14. b. phil-
lip. 2. b.

Confractus (Ve-
Gompl. B. V.
Idola Babyloni-
orum destruc-
ta.

Deus ad sui co-
gnitionē filios
Israel vocat, vt
ei omnia acce-
pta ferat, nō ido-
lis: promittens
per Cyri libera-
tionem.

artificem, (Vet.
Di. o. l. Ge. o. l. p.
v.
Baruch 6. c.

confundimini:
(Vet. Ge. l.

auem, (Vet. B.
Compl. Di. o. l.
Ge. o. l. p. v.
Infideles promit-
te salutē nō cre-
dentes.

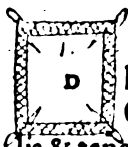
Israeli (Vet. M.
Di. o. l. Ge. l. p.

c muneribus, dicit Dominus Deus exercituum. Hæc dicit Dominus, Labor Aegypti, & negotiatio Aethiopiae, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: Post te ambulabunt, vinciti manicis pergēt, & te adorabunt, teque deprecabūtur: Tantum in te est Deus, & non est absque te Deus.

Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator. Confusi sunt, & erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem fabricatores errorum. Israel saluatus est in Domino salute æterna: non confundemini, & non erubescetis vsque in seculum seculi. Quia hæc dicit Dominus, (creans cælos, ipse Deus formans terram, & faciens eam, ipse plastes eius: non in vanum creauit eam: vt habitaretur formauit eam. ego Dominus, & nō est alius.)

Non in abscondito locutus sum, in loco terræ tenebroso: non dixi semini Iacob, Frustra querite me. ego Dominus loquens iustitiam, annuntians recta. Congregamini, & venite, & accedite simul qui saluati estis ex Gentibus: nescierunt qui leuant lignum sculpturæ suæ, & rogāt Deum nō saluantem. Annuntiate, & venite, & consiliamini simul: quis auditū fecit hoc ab initio, extunc prædixit illud? nunquid non ego Dominus, & non est vltra Deus absque me? Deus iustus & saluans non est præter me. Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ: quia ego Deus, & non est alius. In memetipso iuravi, egredietur de ore meo iustitiæ verbum, & non reuertetur: quia mihi curuabitur omne genu, & iurabit omnis lingua, ergo in Domino. Dicet, meæ sunt iustitiæ & imperium: ad eum venient, & confundentur omnes qui repugnant ei. In Domino iustificabitur & laudabitur omne semen Israel.

Onis factus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulachra eorum bestiis & iumentis, onera vestra graui pondere vsque ad lassitudinem. Contabuerunt, & contrita sunt simul: non potuerunt saluare portantem, & anima eorum in captiuitatem ibit. Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Israel, qui portamini à meo vtero, qui gestamini à mea vulua. Vsque ad senectam ego ipse, & vsque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & saluabo. Cui assimilastis me, & adæquastis & comparastis me, & fecistis similem? Qui confertis aurum de sacco, & argentum statera ponderatis: conducentes artificem, vt faciat deum: & procidunt & adorant. Portant illum in humeris gestantes, & ponentes in loco suo, & stabit, ac de loco suo non mouebitur. sed & cum clamauerint ad eum, non audiet: de tribulatione non saluabit eos. Mementote istud, & confundamini: redite præuaricatores ad cor. Recordamini prioris seculi, quoniam ego sum Deus, & non est vltra Deus, nec est similis mei: Annuntians ab exordio nouissimum, & ab initio quæ necdum facta sunt, dicens, Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet: Vocans ab Oriente iustum, & de terra longinqua virum volūtatis meæ. & locutus sum, & adducam illud: creauit, & faciam illud. Audite me duro corde, qui longè estis à iustitia: propè feci iustitiam meam, non elongabitur: & salus mea nō morabitur. Dabo in Sion salutem, & in Israel gloriam meam.

Ascende, sede in puluere virgo filia Babylon, sede in terra: non est solium filiarum Chaldæorum, quia vltra nō vocaberis molis & tenera. Tolle molam, & mole farinam: denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina. Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum: vltionem capiam, & non resistet mihi homo. Redemptor noster, Dominus exercituum nomen illius, sanctus Israel. Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorum: quia nō vocaberis vltra domina regnorum. Iratus sum super populum meum, contaminaui hæreditatem meam, & dedi eos in manum tuam: nō posuisti eis misericordias: super senem agrauasti iugum tuum valde. Et dixisti, In sempiternum ero domina. nō posuisti hæc super cor tuum, neque recordata es nouissimi tui. Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo, Ego sum, & nō est præter me amplius: non sedeo vidua, & ignorabo sterilitate. Venient tibi duo hæc subito in die vna, sterilitas, & viduitas. vniuersa venerunt super te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem. Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti, Non est qui videat me. Sapientia tua & scientia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo, Ego sum, & præter me non est altera. Veniet super te malum, & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare: veniet super te repetè miseria quæ nescies. Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid profit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent, & saluent te augures cæli, qui contemplabatur sidera, & supputabant menses, vt ex eis annuntiarent ventura tibi. Ecce, facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos: non liberabunt animam suam de manu flammæ: non sunt prunæ quibus calefiant, nec focus, vt sedeant ad eum. Sic facta sunt tibi in quibuscunque laboraueras: negotiatores tui ab adolescentia tua, vnusquisque in via sua errauerunt, non est qui saluet te.

Vdite hæc domus Iacob, qui vocamini nomine Israel, & de aquis Iuda existis, qui iuratis in nomine Domini, & Dei Israel recordamini non in veritate neque in iustitia. De ciuitate enim sancta vocati sunt, & super Deum Israel constabiliti sunt: Dominus exercituum nomen eius. Priora extunc annuntiaui, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea: repente operatus sum, & venerunt. Sciui enim quia durus es tu, & nervus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea. Prædixi tibi extunc: antequam venirent indicaui tibi, ne fortè diceres, Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea, & conflabilia mandauerunt ista. Quæ audisti, vide omnia: vos autè num annuntiaſtis? Audita feci tibi noua extunc, & conseruata sunt quæ nescis: nunc creata sunt, & nō extunc: & ante diem, & non audisti ea, ne fortè dicas, Ecce ego cognoui ea. Neque audisti, neque cognouisti, neque extunc aperta est auris tua. scio enim quia præuaricans præuaricaberis, & transgressorem ex vtero

Regni Babyloni destruc-
ta.

Nahum 3. b.

Imperium Babyloniis auferat, & fuerit inuoluntaricordes aduersus Israel.

Apo. 18. b. j. f.

In Iudæos hypocritas, nomine quidem in Deo gloriâtes, facti autè donegites.

Iudæorum gē obdinata.

Expectat nos deus ad penitentiam, ut glorificetur obsecratu opulum.

43.b.

43.b.44.a.

Esse verba co- loantis populi in captivitate.

-Vet. Di. I. Ge. o. l. p. Compl.

Exod. 17. b.

Num. 30. b.

3. 17. d.

Ecclesias ex Gen- tibus congrega- tas, sub nomine insularum allo- quitur Christus.

3. 17. e. gloriabor. (Vet. Di. o. l. Ge. l. o. p. v.)

-Vet. Di. I. Ge. l. o. p. non (Vet. Cōp. v.)

CHRISTVS etiam salus Gen- tium. 3. 43. b. ad. 3. 5. Ecce (Vet. Di. o. l. Ge. l.)

1. Cor. 6. a. Tēpus aduen- tus Christi à Deo constitutum, ut miseretur po- puli sui.

Apoc. 7. d.

portabit (Vet. Compl. Ge. p.)

vocaui te? Propter nomē meū longē faciam fu-
 rorem meum: & laude mea infrēnabo te, ne in-
 tereas. Ecce excoxi te, sed non quasi argētum, ele-
 gi te in camino paupertatis. Propter me, propter
 me faciam, vt non blasphemet: & gloriam meam
 alteri non dabo. Audi me Iacob, & Israel quē ego
 voco. Ego ipse, ego primus, & ego nouissimus. Ma-
 nus quoque mea fundauit terram, & dextera mea
 mensa est cælos: ego vocabo eos, & stabunt simul.
 14 Cōgregamini omnes vos, & audite: quis de eis an-
 nuntiauit hæc: Dominus dilexit eum, faciet volū-
 tatē suam in Babylone, & brachium suū in Chal-
 dæis. Ego ego locutus sum, & vocaui eum: adduxi
 eum, & directā est via eius. 16 Accedite ad me, & au-
 dite hoc: nō à principio in abscondito locutus sum:
 ex tēpore antequam fieret, ibi eram, & nunc Do-
 minus Deus misit me, & spiritus eius. 17 Hæc dicit
 Dominus Deus redēptor tuus sanctus Israel, Ego
 Dominus Deus tuus docens te vtilia, gubernās te
 in via qua ambulās. 18 Vtinam attendisses mandata
 mea: facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia
 tua sicut gurgites maris, & fuisset quasi arena se-
 men tuum, & stirps vteri tui vt lapilli eius: non in-
 terisset, & non fuisset attritum nomen eius à facie
 meā. Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis,
 in voce exultationis annuntiate: auditum facite
 hoc, & efferte illud vsque ad extrema terrā. Dici-
 te, Redemit Dominus seruum suum Iacob. Non
 sitierunt in deserto, cū educeret eos: aquam de pe-
 tra produxit eis, & scidit petrā, & fluxerunt aquæ.
 22 Non est pax impiis, dicit Dominus. CAP. XLIX.
 Vidite insulæ, & attendite populi delonge:
 Dominus ab vtero vocauit me, de ventre
 matris meæ recordatus est nominis mei.
 Et posuit os meum quasi gladium acutum: in vm-
 bra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sa-
 gittam electam: in pharetra sua abscondit me. Et
 dixit mihi, Seruus me es tu Israel, quia in te glo-
 rificabor. Et ego dixi, In vacuū laboraui, sine cau-
 sa, & vanē fortitudinē meā cōsumpsi: ergo iudiciū
 meū cum Domino, & opus meū cū Deo meo. Et
 nūc hæc dicit Dominus, formās me ex vtero seruū
 sibi, vt reducam Iacob ad eū, & Israel ad eū cōgre-
 gabitur: & glorificatus sum in oculis Domini, &
 Deus meus factus est fortitudo mea. Et dixit, Pa-
 rum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Ia-
 cob, & fæces Israel conuertendas. 24 Dedi te in lu-
 cem Gētium, vt sis salus mea vsque ad extremum
 terræ. Hæc dicit Dominus redemptor Israel, san-
 ctus eius, ad contemptibilem animam, ad abomi-
 natam gentem, ad seruum dominorum: Reges vi-
 debunt, & consurgent principes, & adorabūt pro-
 pter Dominum, quia fidelis est, & sanctum Israel
 qui elegit te. 25 Hæc dicit Dominus, In tempo-
 re placito exaudiui te, & in die salutis auxiliatus
 sum tui: & seruaui te, & dedi te in foedus Populi,
 vt suscitares terram, & possideres hæreditates dis-
 sipatas: vt diceres his qui vincti sunt, Exite: & his
 qui in tenebris, Reuelamini. Super vias pascetur,
 & in omnibus planis pascua eorum. Non esuriēt,
 neque sitiēt, & non percutiet eos ætus & sol: quia
 miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum
 potabit eos. Et ponā omnes mōtes meos in viam,
 & semitæ meæ exaltabuntur. Ecce isti delonge ve-
 nient, & ecce illi ab Aquilone & Mari, & isti de ter-
 ra Australi. Laudate cæli, & exulta terra, iubilare

montes laudem: quia consolatus est Dominus po-
 pulum suum, & pauperum suorum miseretur.
 14 Et dixit Sion, Dereliquit me Dominus, & Do-
 minus oblitus est mei. Nunquid obliuisci potest
 mulier infantē suum, vt non misereatur filio vte-
 ri sui: & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliui-
 scar tui. Ecce, in manibus meis descripsi te: muri
 tui coram oculis meis semper. Venerunt structo-
 res tui: destruentes te, & dissipantes à te exhibunt.
 18 Leua in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti
 congregati sunt, venerunt tibi: viuo ego, dicit Do-
 minus, quia omnibus his, velut ornamento vestiē-
 ris, & circundabis tibi eos quasi sponsa. Quia deser-
 ta tua, & solitudines tuæ, & terra ruinae tuæ nunc
 angusta erunt præ habitatoribus, & longē fugabū-
 tur qui absorbebāt tē. Adhuc dicēt in auribus tuis
 filii sterilitatis tuæ, Angustus est mihi locus, fac
 spatium mihi vt habitem. Et dices in corde tuo,
 Quis genuit mihi istos? ego sterilis, & non pariens,
 transmigrata & captiua: & istos quis enutriuit? ego
 destituta & desolata: & isti vbi hic erāt? Hæc dicit
 Dominus Deus, Ecce, leuabo ad Gentes manum
 meam, & ad populos exaltabo signum meum. Et
 afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super hu-
 meros portabunt. Et erunt reges nutritii tui, & re-
 ginæ nutrices tuæ: vultu in terra demisso adora-
 bunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Et
 scies quia ego Dominus, super quo non confun-
 dentur qui expectant eum. 24 Nunquid tolletur à
 forti, præda: aut quod captū fuerit à robusto, sal-
 uum esse poterit? Quia hæc dicit Dominus, Equi-
 dem & captiuitas à forti tolletur: & quod ablatum
 fuerit à robusto, saluabitur. Eos verò qui iudicau-
 erunt te, ego iudicabo, & filios tuos ego saluabo. Et
 cibabo hostes tuos carnib⁹ suis: & quasi musto, san-
 guine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro quia
 ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis,
 Iacob. CAP. I.
 Hæc dicit Dominus, Quis est hic liber re-
 pudii matris vestræ, quo dimisi eam? aut
 quis est creditor meus, cui vēdidi vos? ecce
 enim in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sce-
 leribus vestris dimisi matrem vestram. Quia veni,
 & non erat vir: vocaui, & nō erat qui audiret. nun-
 quid abbreviata & paruula facta est manus mea, vt
 non possim redimere? aut non est in me virtus ad
 liberandum? Ecce, in increpatione mea desertum
 faciam mare, ponam flumina in siccum: compu-
 trescent pisces sine aqua, & morientur in siti. In-
 duam cælos tenebris, & saccum ponam operimē-
 tum eorum. Dominus dedit mihi linguam eru-
 ditam, vt sciam sustentare eum qui lassus est, ver-
 bo: erigit mane, mane erigit mihi aurem, vt audiā
 quasi magistrum. Dominus Deus aperuit mihi au-
 rem, ego autem non contradico, retrorsum non
 abii. Corpus meum dedi percutientibus, & genas
 meas vellentibus: faciem meam non auerti ab in-
 crepantibus, & conspuentibus in me. Dominus
 Deus auxiliator meus, ideo non sum cōfusus: ideo
 posui faciem meam vt petram durissimam, & scio
 quoniam non confundar. Iuxta est qui iustificat
 me, quis contradicet mihi? stemus simul: quis est
 aduersarius meus? accedat ad me. Ecce Dominus
 Deus, auxiliator meus: quis est qui condēnet me?
 Ecce omnes quasi vestimentum cōterentur, tinea
 comedet eos. Quis ex vobis timēs Dominum, au-

Conqueritur ec- clesia se à Deo derelictam: quā cōsolatur Domi- nus, promittens gentiū multitu- dinem.

3. 60. a.

Sola: (Vet. Ge. l. p. B. Di. l. Cōpl. Verba Patris p- mittentis se ex omnibus Genti- bus electos addu- turum in Ecclē- siam.

Ecclesia obli- cte Deo vim hostiū, à quibus se eam liberaturū ipse promittit.

Indel reieci à Deo, quod Chris- tum non rece- pissent.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M.

Potentia Dei nō minuitur.

3. 59. a.

Christus di- fertus.

Christi obe- dientia.

Christus conspu- tus, & alapis ce- sus. mat. 26. g.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. B.

Christus inno- cens, victor.

Inimicis Christi poenitentibus ve- ma pmittitur.

Proph.

diens vocem serui sui, qui ambulauit in tenebris, & non est lumen ei: speret in nomine Domini, & iruitur super Deum suum. Ecce vos omnes accedentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

C A P. L I.

A Videte me qui sequimini quod iustum est, & queritis Dominum: attendite ad petram vnde excisi estis, & ad cauernam laci de qua praeclii estis: Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quam peperit vos: quia vnum vocaui eum, & benedixi ei, & multiplicauimus eum: Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas eius: & ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum Domini:

B gaudium & letitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis: Attendite ad me popule meus, & tribus mea me audite: quia lex a me exiit, & iudicium meum in lucem Populorum requiescet. Prope est iustus meus, egressus est saluator meus, & brachia mea populos iudicabunt: me insulae expectabunt, & brachium meum sustinebunt: Leuate in caelum oculos vestros, & videte sub terra deorsum: quia caeli sicut fumus liquefcent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores eius sicut haec interibunt: Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet. Audite me qui scitis iustum, populus meus lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis: Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum: Consurge consurge, induere fortitudinem brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus seculorum. nunquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem?

D Nunquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam, vt transirent liberati? Et nunc qui redempti sunt a Domino, reuertentur, & venient in Sion laudantes, & letitia sempiterna super capita eorum, gaudium & letitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus: Ego ego ipse consolabor vos: quis tu vt timeas ab homine mortali, & a filio hominis, qui quasi foenum ita arefcet? Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit caelos, & fundauit terram: & formidasti iugiter tota die a facie furoris eius qui te tribulabat, & parauerat ad perdendum: vbi nunc est furor tribulantis? Cito veniet gradiens ad aperendum, & non interficiet vsque ad internecionem, nec deficiet panis eius: Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumescunt fluctus eius, Dominus exercituum nomen meum: Posui verba mea in ore tuo, & in vmbra manus meae protexi te, vt plantes caelos, & fundes terram: & dicas ad Sion, Populus meus es tu: Eleuare, eleuare, consurge Ierusalem, quam bibisti de manu Domini calicem irae eius: vsque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti vsque ad faeces. Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis quos genuit: & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filiis quos enutriuit: Duo sunt quae occurrerunt tibi: quis contristabitur super te? vastitas & contritio, & fames & gladius, quis consolabi-

C tur te? Filii tui proiecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut bestia illaqueata: pleni indignatione Domini, increpatione Dei tui: Idcirco audi hoc paupercula & ebria non a vino: Haec dicit dominator tuus Dominus, & Deus tuus, qui pugnavit pro populo suo, Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meae, non adicies vt bibas illum ultra: Et ponam illum in manu eorum qui te humiliauerunt, & dixerunt animae tuae, Incuruare, vt transeamus: & posuisti vt terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.

C A P. L I I.

C Onsurge, consurge, induere fortitudinem tua Sion, induere vestimentis gloriae tuae Ierusalem ciuitas Sancti: quia non adiciet ultra vt pertrahat per te incircumcisus & immundus. Excutere de puluere consurge, sede Ierusalem: solve vincula colli tui, filia Sion: Quia haec dicit Dominus, Gratis vendidisti, & sine argento redimemini: Quia haec dicit Dominus Deus, In Aegyptum descendit populus meus in principio, vt colonus esset ibi: & Assur absque vlla causa calumniatus est eum: Et nunc quid mihi est hic, dicit Dominus: quonia ablatus est populus meus gratis? Dominatores eius inique agunt, dicit Dominus, Iugiter tota die nomen meum blasphematur: Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Quam pulchri super montes pedes annuntiantis & praedicantis pacem: annuntiantis bonum, praedicantis salutem, dicentis Sion, Regnabit Deus tuus: Vox speculatorum tuorum leauerunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt cum conuerterit Dominus Sion.

Gaudete, & laudate simul deserta Ierusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Ierusalem: Parauit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium: & videbunt omnes fines terrae salutare Dei nostri: Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere: exite de medio eius, mundamini qui fertis vasa Domini: Quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis: praecedet enim vos Dominus, & congregabit vos Deus Israel: Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde: Sicut obstupuerunt super te multi: sic inglorius erit inter viros aspectus eius, & forma eius inter filios hominum: Iste asperget Gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: quia quibus non est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt.

C A P. L I I I.

Vis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est? Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum: Despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus eius & despectus, vnde nec reputauimus eum: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum a Deo & humiliatum.

Ipsa autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostrae super eum, & liuore eius sanati sumus: Omnes nos quasi oves errauimus, vnusquisque in

oryx illaqueatus
(Vet. B. Compl.)

Finē tribulatio-
nis praenūtiat
& falsis doctoribus
& prophetis factum
olim in captiuitate
Babylonica.

Gen. 46. 2

Rom. 1. d. iere.
36. 2.

De praedicatoribus
missis ad euangelizandum.
rom. 10. c. nahum 1. d.
Regnauit (Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl.)

Laus ob remissionem
per Christum.

Psal. 97. a.

Opera, post sedem
in Christum.
1. Cor. 6. d.

De Christi passione
& glorificatione.

Rom. 9. c.

Quod non omnes
obediunt Euangelio.
Ioh. 11. f.
rom. 10. d.
ascendit (Vet. M.)

Marc. 9. b.
Afflictio Christi
pro peccatorum
nostrorum satisfactione.

Mat. 9. c. 1. pet. 1. d.

1. Cor. 15. a.

Omnes peccatores
omnibus
Christo opus.

accidentes (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl. v.)

Fideles adhortatur
Deus ad fidem
& patientiam exemplo
Abraham, qui
putant se desertos.

Christus, expectatio
Gentium.

Psal. 36. c.

Aufer timorem
humanum a fidelibus.

Exod. 14. c.

1. 49. a.

Docet in quanta
miseria agat Ierusalem,
praedicturus beneficium
liberationis eius.

1. 47. b.

viam suā declinavit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se, obmutescet, & non aperiet os suum. De angustia & de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit: quia abscissus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussus est. Et dabit impios pro sepultura, & diuitem pro morte sua: eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore eius. Et Dominus voluit contere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur. Pro eo quod laboravit anima eius, videbit & saturabitur: in scientia sua iustus cavuit ipse iustus servos meos multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo dispersiam ei plurimos, & fortium diuidet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.

CAP. LIIII.

Lauda sterilis quæ non parit: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii desertæ magis quàm eius quæ habebat virum, dicit Dominus. Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. Ad dexteram enim, & ad lævam penetrabis: & semen tuum Gentes hæreditabit, & ciuitates desertas inhabitabit. Noli timere, quia non confundèris, neque erubescès: nõ enim te pudet, quia confusio adolescentiæ tuæ obliuisceris, & opprobrii viduitatis tuæ nõ recordaberis amplius. Quia dominabitur tui qui fecit te, Dominus exercituum nomen eius: & redemptor tuus sanctus Israel, Deus omnis terræ vocabitur. Quia vt mulierem derelictam, & mœrentem spiritu vocavit te Dominus, & vxorem ab adolescentia abiecit, dixit Deus tuus. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia semperpiterna misertus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus. Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui iuravi ne induceré aquas vltra supra terram: sic iuravi vt non irascar tibi, & non increpem te. Montes enim commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ nõ mouebitur: dixit miserator tuus Dominus. Paupercula tepestata conuulsa, absque vlla consolatione, Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in saphiris, & ponam iaspides propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles. Vniuersos filios tuos doctos à Domino: & multitudinem pacis filiis tuis. Et in iustitia fundaberis: recede procul à calumnia, quia nõ timebis: & à pauore, quia non appropinquabit tibi. Ecce, accola veniet, qui non erat tecum, aduena quondam tuus adiungetur tibi. Ecce, ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, & profertentem vas in opus suum, & ego creavi interfectorem ad disperdendum. Omne vas quod fictum est contra te, nõ dirigetur: & omnem linguam resistentem tibi in iudicio, iudicabis. Hæc est hæreditas seruorum Domini, & iustitia eorum apud me, dicit Dominus.

Mnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite & comedite: venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra. Incline aurem vestram, & venite ad me: audite, & viuere anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum misericordias Dauid fidelis. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gētibus. Ecce, gentem quam nesciebas, vocabis: & gentes quæ te nõ cognouerunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israel: quia glorificauit te. Querite Dominum dum inueniri potest, inuocare eum dum propè est. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neque via vestra, via meæ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltata sunt via meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Et quomodo descendit imber, & nix de cælo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen ferenti, & panem comedenti. Sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini: montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu. Pro saluincula ascendit abies, & pro vitica crescet myrtus: & erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

CAP. LVII.

Hæc dicit Dominus, Custodite iudiciū, & facite iustitiam: quia iuxta est salus mea vt veniat, & iustitia mea vt reueletur. Beatus vir qui facit hoc, & filius hominis qui apprehendet istud: custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum.

Et non dicat filius aduenæ, Qui adhæret Domino, dicens, Separatione diuidet me Dominus à populo suo. Et nõ dicat Eunuchus, Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis, Qui custodierint sabbatha mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum. Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Et filios aduenæ qui adhærent Domino vt colant eum, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos: omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, & tenentem fœdus meum: Adducam eos in motem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo: quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis. Ait Dominus Deus qui congregat dispersos Israel, Adhuc congregabo ad eum congregatos eius. Omnes bestię agri venite ad deuorandum, vniuersæ bestię saltus. Speculatores eius cæci omnes, nescierunt vniuersi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes

CAP. LV.

Eccl. 31. d.
Exhortatur ad audiendum verbū Domini.

Ab. 19. c.

Fideles. (plu. nu.
Vet. Di. o. l. Ge. o.
l. v. compl. M. .

Penitentia.

Misericordia.

Verbū Dei prædicatū fructificans.

Læticia.

Saluincula ascendit
(Vet. Di. l. Ge. o.
compl. B.

Sapientia. a.
Adhortatur ad iudiciū & iustitiam & sabbatificum.

Consolatur propheta psclytos, qui in numerū Iudæorum recepti, desperabant se saluatum iri, quod de semine Abraham non essent.

Math. 21. b. mar. 11. c. luc. 19. g.

Inuehitur in episcoporum impietatem.

Math. 26. f. 23. s. f.

Christi innocentia. 1. pet. 2. d. 1. iohan. 3. a.

Iustitia nostra
CHRISTVS
Iustificabit. (Vet.
Ge. l. o. Di. o. l.
seruus meus
(Vet. V.

Marc. 16. c. luc. 11. d.

Plures ex Gentibus Christo credentes quàm ex Iudæis. luc. 13. d. gala. 4. d.
Lætare. (Vet. Ge. l. o.
habet. (Vet. M. Ge. o. l.

Promissionem suam de regno Christi confirmat Deus, ne quid timeamus.

Luc. 1. e.

Gen. 9. b.

Noe. (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. l.

Consolatio qua magnificentia, securitas, & felicitas regni Christi docetur.

Christiani à Deo docti. iohan. 6. c.

Proph.

Ierem. 6.c.

& amantes somnia. Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam: omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisque ad auaritiam suam, à summo vsque ad nouissimum. Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.

CAP. LVII.

Sapientia. b.

Iustorum finis incognitus.

Pax eorum & requies. Impii vocantur ad iudiciū, quibus multa scelera obiciuntur.

Iustus perit, & non est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiae colliguntur, quia non est qui intelligat: à facie enim malitiae collectus est iustus. Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulauit in directione sua. Vos autem accedite huc filii auguratrice, semen adulteri, & fornicariae. Super quem iurastis? super quem dilatastis os, & eiecistis linguam? nūquid non vos filii scelesti, semen mēdax? qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes paruulos in torrentibus subter eminentes petras? In partibus torrentis pars tua, haec est fors tua: & ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium. nūquid super his non indignabor? Super montem excelsum & sublimē posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti, vt immolares hostias. Et post ostiū, & retro postem posuisti memoriale tuum: quia iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuū, & pepigisti cum eis foedus: dilexisti stratum eorum manu aperta. Et ornasti te regio vnguento, & multiplicasti pigmenta tua: misisti legatos tuos procul, & humiliata es vsque ad inferos.

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

V

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

V

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

In multitudine viae tuae laborasti: non dixisti, Quiescam, vitam manus tuae inuenisti, propterea non rogasti. Pro quo sollicita timuisti, quia mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? quia ego tacēs, & quasi non videns, & mei oblita es. Ego annūtiabo iustitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi? Cum clamaueris liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura. Qui autem fiduciam habet mei, haereditabit terram, & possidebit montem sanctum meum. Et dicam, Viam facite, praebete iter, declinate de semita, auferite offendicula de via populi mei. Quia haec dicit Excelsus, & sublimis habitans aeternitatem: & sanctum nomē eius in excelsis & in sancto habitans, & cū cōtrito & humili spiritu: vt viuificet spiritum humiliū, & viuificet cor cōtritorum. Non enim in sempiternū litigabo, neque vsque ad finē irascar: quia spiritus à facie mea egredietur, & flatu ego faciam. Propter iniquitatem auaritia eius iratus sum, & percussi eum: abscondi à te faciē meam, & indignatus sum: & abiit vagus in via cordis sui. Vias eius vidi, & sanauit eum, & reduxi eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus eius. Creauit fructum laborum pacem, pacem ei qui longē est & qui propē, dixit Dominus, & sanauit eum. Impii autem quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum. Non est pax impiis, dicit Dominus meus.

CAP. LVIII.

Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annūtia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Me etenim de die in diem quaerunt, & scire vias meas volunt: quasi gens quae iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiae, & appropinquare Deo volunt. Quare ieiunauimus, & non aspexisti: humiliuimus animas

Sperantibus in Domino, vitae aeternae hereditas promittitur. j. 61. d.

Quare mali percussi. - Vet. Compl. M. B. Ge. o. p.

i. 44. d. dicit Deus meus impiis. (Vet. Ge. o. l. p. Di. o. l. Instigat praedicator ut liberet hypocritam humanorum operum redarguant.

- Vet. M. Di. l. Ge. o. p. l. Murmurant hypocritae.

nostras, & nescisti? Ecce, in die ieiunii vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce, ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiē. nolite ieiunare sicut vsque ad hanc diem, vt audiatur in excelsis clamor vester. Nunquid tale est ieiuniū quod elegi, per diē affligere hominem animam suam? nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? nūquid istud vocauit ieiunium, & diē acceptabilem Domino? Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi: dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui cōfracti sunt liberos, & omne onus dirumpe. Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam. cum videris nudū, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit faciē tuā iustitia tua, & gloria Domini colliget te. Tūc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet, Ecce adsum, si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitem, & loqui quod non prodest. Cum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris: orietur in tenebris lux tua, & tenebrae tuae erūt sicut meridies. Et requiem tibi dabit Dominus Deus tuus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit: & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cuius non deficient aquae. Et aedificabuntur in te deserta seculorum: fundamenta generationis & generationis suscitabis: & vocaberis Aedificator sepium, auertens semitas in quietem. Si auerteris à sabbatho pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaueris sabbathum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaueris eum dum non facis vias tuas, & non inuenietur voluntas tua vt loquaris sermonem. Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terrae, & cibabo te hereditate Iacob patris tui. os enim Domini locutū est.

Ecce, non est abbreviata manus Domini vt saluare nequeat, neque aggravata est auris eius vt non exaudiat: Sed iniquitates vestrae diuiserunt inter vos & Deum vestrū, & peccata vestra absconderunt faciē eius à vobis ne exaudiret. Manus enim vestrae pollutae sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem factur. Non est qui inuocet iustitiam, neque est qui iudicet verē: sed confidunt in nihili, & loquuntur vanitates: conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem. Oua aspidum ruperunt, & telas araneae texuerunt: qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum. Telae eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum. Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem innocētē: cogitationes eorum cogitationes inutiles: vastitas & contritio in viis eorum. Viam pacis nescierunt, & non est iudicium in gressibus eorum. Semitae eorum incuruatae sunt eis: omnis qui calcatur in eis, ignorat pacē. Propter hoc elongatum est iudicium à vobis, & non apprehendet vos iustitia: expectauimus lucem, & ecce tenebrae: splendorem, & in tenebris ambula-

Ieiuniū impleturam, & ieiuniū Dei.

Zach. 7. b.

vocabis (Vet. B. Compl. Di. o. l. Ge. l. o. p.

Ezech. 18. b. math. 23. c. - Vet. Ge. p.

- Vet. Compl. Di. l. o. Ge. l. p.

i. 61. a.

Sabbathum Dei.

Num. 11. c. 3. ro. 2. Nostra culpa sit, vt neque saluet nos Dominus, neque exaudiat.

i. 1. d. Iniquitates nostras recenset propheta.

1ob 11. d.

Proverb. 13. rom. 1. c.

Peccata causa sit exccationis nostrae.

nobis. (Vet. Compl. B. nos) (Vet. Cōp. B.

uimus. ¹⁰Palpauimus sicut cæci, parietem, & quasi absque oculis attrectauimus: impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui. ¹¹Rugimus quasi vrsi omnes, & quasi columbæ meditates gememus. expectauimus iudicium, & non est: salutem, & elógata est à nobis. ¹²Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ coram te, & peccata nostra responderunt nobis: quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognouimus, peccare & mentiri contra Dominum: & auersi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, vt loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacii. ¹³Et conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longè stetit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi. ¹⁴Et facta est veritas in obliuionem: & qui recessit à malo, prædæ patuit: & vidit Dominus, & malum apparuit in oculis eius, quia nõ est iudicium. ¹⁵Et vidit Deus, quia non est vir: & apertus est, quia non est qui occurrat: & saluauit sibi brachium suum, & iustitia eius ipsa confirmauit eum. ¹⁶Indutus est iustitia vt lorica, & galea salutis in capite eius: indutus est vestimentis vltionis, & opertus est quasi pallio zeli. ¹⁷Sicut ad vindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, & vicissitudinem inimicis suis: insulis vicem reddet. ¹⁸Et timebunt qui ab Occidente, nomen Domini: & qui ab Ortu solis, gloriam eius: cum venerit quasi fluuius violentus, quem spiritus Domini cogit. ¹⁹Et venerit Sion redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit Dominus. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, à modo & vltique in sempiternum.

C A P. L X.

¹Verge, illuminare Ierusalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. ²Quia ecce tenebræ operiet terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. ³Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. ⁴Leua in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longe venient, & filia tuæ de latere surgent. ⁵Tunc videbis, & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo Gentium venerit tibi. ⁶Inundatio camellorum operiet te, dromedarii Madiam & Ephraim: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes. ⁷Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi: offerentur super placabili altari meo, & domum maiestatis meæ glorificabo. ⁸Qui sunt isti, qui vt nubes volat, & quasi columbæ ad fenestras suas? Me enim insulæ expectabunt, & naues Maris in principio, vt adducam filios tuos de longe: argentum eorum, & aurum eorum cum eis nomini Domini Dei tui, & sancto Israel, quia glorificauit te. ⁹Et ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim meâ percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui. ¹⁰Et aperientur portæ tuæ iugiter: die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo Gentium, & reges earum adducantur. ¹¹Gens enim & regnum quod non seruiert tibi,

peribit: & Gentes solitudine vastabuntur. ¹²Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus & pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meæ, & locum pedum meorum glorificabo. ¹³Et venient ad te curui filii eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te Ciuitatem Domini, Sion sancti Israel. ¹⁴Pro eo quod fuisti derelicta & odio habitata, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam seculorum, gaudium in generationem & generationem. ¹⁵Et fuges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & scies quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. ¹⁶Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum: & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pacem, & præpositos tuos iustitiam. ¹⁷Non audietur vltra iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio. ¹⁸Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. ¹⁹Non occidet vltra sol tuus, & luna tua nõ minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui. ²⁰Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum. ²¹Minimus erit in mille, & paruulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore eius subito faciam istud.

C A P. L X I.

¹Spiritus Domini super me, eo quod vnxi super me: ad annuntiandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem: vt prædicarem annu placabilem Domino, & diem vltionis Deo nostro: vt consolarer omnes lugentes: vt ponerem fortitudinem lugentibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini ad glorificandum. ²Et ædificabunt deserta à seculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas, dissipatas in generationem & generationem. ³Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra: & filii peregrinorum, agricolæ & vitatores vestri erunt. ⁴Vos autem sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria eorum superbitis. ⁵Pro confusione vestra duplici & rubore laudabunt partem eorum: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis. ⁶Quia ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocaustum: & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis. ⁷Et scietur in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus. ⁸Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis: & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsam decoratam corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. ⁹Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat: sic Dominus Deus germinabit iustitiam, & laudem coram vniuersis Gentibus.

Docet comparatione malorum que passa est ecclesia, quanta bona sit habitura annuntiato Euangelio.

Apoc. 21. g. 22. a. sol. Luna.

Luc. 4. c. Christus sine vinctus missus ad prædicationem Euangelii. Dominus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

1. 3. d.

Ministri verbi etiam ex Gentibus.

sacerdotes doctores.

earum (Vet. Di. o. l. Ge. l. p. C. o. p. l.) Profectus populi, gaudii ministrorum verbi.

Vet. Di. l. Ge. l. p.

holocausto: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Exultatio ecclesie prædicantis dona & beneficia que à Deo est acceptura per Christum.

Proph.

CAP. LXII.

Propheta nō cef-
fat orare donec
venierit Christus
saluator & iusti-
ficator.

Propter Sion non tacebo, & propter Ieru-
salem non quiescam, donec egrediatur vt
splendor Iustus eius, & Saluator eius vt lam-
pas accedatur. Et videbunt Gentes Iustum tuum,
& cuncti reges inclytum tuū: & vocabitur tibi no-
men nouū, quod os Domini nominauit. Et eris
corona gloriæ in manu Domini, & diadema regi-
ni in manu Dei tui. Non vocaberis vltrā Dereli-
cta: & terra tua non vocabitur amplius Desolata:
sed vocaberis Voluntas mea in ea: & terra tua inha-
bitabitur: quia complacuit Domino in te: & terra
tua inhabitabitur. Habitabit enim iuuenis cū vir-
gine, & habitabunt in te filii tui. Et gaudebit spon-
sus super spōsam, & gaudebit super te Deus tuus.

nominabis. (Ve-
Di. o. Cōpl. Ge. p.
Ecclesiæ nomen
nouum, in qua
Dei volūtas fit.

inhabitata: (Ve-
B. Compl.
Ecclesiæ dilecta
à Deo.

Episcopi & mini-
stri vigilantes in
verbo.

Fructū verbi qđ
docent ministri.

Cui reminiscimini Domini, ne taceatis, & ne de-
tis silentium ei, donec stabiliat, & donec ponat Ie-
rusalem laudē in terra. Iurauit Dominus in dex-
tera sua, & in brachio fortitudinis suæ, Si dederō
tritium tuum vltrā cibum inimicis tuis: & si bibe-
rint filii alieni vinum tuū in quo laborasti? Quia
qui cōgregabunt illud, comedent, & laudabūt Do-
minum: & qui cōportant illud, bibēt in atrijs san-
ctis meis. **D** Transite, transite per portas, præparate
viam populo, planum facite iter, & eligite lapides,
& eleuate signū ad Populos. Ecce Dominus audi-
tum fecit in extremis terræ. **D** dicite filiæ Sion, Ec-
ce saluator tuus venit, ecce merces eius cū eo, &
opus eius corā illo. Et vocabunt eos Populus san-
ctus, redēpti à Domino. Tu autē vocaberis, Quæ-
sita ciuitas, & non derelicta.

ī. 17. d.

Christi aduentus.
Matth. 21. a.
zach. 9. b.

Christum redēpti
tē in celos viciis
hostibus admiri-
ratur propheta.

Apoc. 19. c.

Christus respon-
det se sanguine
inimicorū asper-
sum, quos solus
vicit.

redemptionis
(Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. v. compl.

Propheta cōme-
morat beneficia
Dei erga Israël.

Tantum (Vet.
Ge. p. o.

Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p.
Exod. 14. e.

Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vesti-
bus de Bosra, iste formosus in stola sua, gra-
diēs in multitudine fortitudinis suæ? Ego
qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad sal-
uandum. Quare ergo rubrum est indumentum
tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in tor-
culari? Torcular calcaui solus, & de Gentibus non
est vir mecum: calcaui eos in furore meo, & con-
culcaui eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorū
super vestimenta mea, & omnia indumenta mea
inquinaui. Dies enim vltionis in corde meo, an-
nus retributionis meæ venit. Circumspexi, & non
erat auxiliator: quæsiui, & non fuit qui adiuuaret:
& saluauit mihi brachium meum, & indignatio
mea ipsa auxiliata est mihi. Et conculcaui popu-
los in furore meo, & inebriaui eos in indignatio-
ne mea, & detraxi in terram virtutem eorum. Mi-
serationum Domini recordabor, laudem Domi-
ni super omnibus quæ reddidit nobis Dominus,
& super multitudinem bonorū domui Israel, quæ
largitus est eis secundum indulgentiam suam, &
secundum multitudinem misericordiarum sua-
rum. Et dixit, Veruntamen populus meus est filiū
nō negantes: & factus est eis saluator. In omni tri-
bulatione eorum non est tribulatus, & angelus fa-
ciei eius saluauit eos: in dilectione sua, & in indul-
gentia sua ipse redemit eos, & portauit eos, & ele-
uauit eos cunctis diebus seculi. Ipsi autem ad ira-
cundiam prouocauerunt, & afflixerunt spiritum
sancti eius: & conuersus est eis in inimicum, & ipse
debellauit eos. Et recordatus est dierū seculi Moy-
si & Populi sui: Vbi est qui eduxit eos de Mari cū
pastoribus gregis sui? vbi est qui posuit in medio

eius spiritum sancti sui? Qui eduxit ad dexteram
Moyfen brachio maiestatis suæ: qui scidit aquas
ante eos, vt facerent sibi nomen sempiternum.

duxit. (Vet. Ge. l.
Di. l. Compl.

Faceret. (Sng. na
Vet. Di. o. l. Ge. o.
l. p. v. compl.

Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deser-
to non impingētem. Quasi animal in cāpo descen-
dēs, spiritus Domini ductor eius fuit: sic adduxi-
sti populum tuum, vt faceres tibi nomen gloriæ.

Deut. 16. d.
baruch 2. d.
conquerunt in
dxi se à Deo de-
relictos, & trad-
tos in errorem.
Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. cōpl. m. b.

Attende de cælo, & vide de habitaculo sancto
tuo & solio gloriæ tuæ: vbi est zelus tuus, & fortitu-
do tua, multumque viscerum tuorum, & miseratio
num tuarum? Super me cōtinuerunt se. Tu enim
pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israel igno-
rauit nos: tu Domine pater noster, redemptor no-
ster, à seculo nomen tuum. Quare errare nos feci-
sti Domine de viis tuis: indurasti cor nostrum, ne
timeremus te: conuertere propter seruos tuos, tri-
bus hæreditatis tuæ. Quasi nihilum possederūt po-
pulum sanctum tuū: hostes nostri conculcauerūt
sanctificationem tuam. Facti sumus quasi in prin-
cipio, cum non dominareris nostri, neque inuoca-
retur nomen tuum super nos.

Saltem pre-
cantur.

CAP. LXIII.

Vtinam dirumperes cælos, & descenderes:
à facie tua mōtes defluerēt, sicut exustio
ignis tabescerent, aquæ arderent igni, vt
notum fieret nomen tuum inimicis tuis: à facie
tua gentes turbaretur. Cum feceris mirabilia, nō
sustinebimus: descendisti, & à facie tua montes de-
fluxerunt. A seculo non audierunt, neque auri-
bus perceperunt: oculus nō vidit, Deus absque te,
quæ præparasti expectātibus te. Occurristi lætanti,
& facienti iustitiam: in viis tuis recordabuntur
tui: ecce, tu iratus es, & peccauim: in ipsis fuimus
semper, & saluabimur. Et facti sumus vt immūdi
omnes nos, & quasi pannus menstruatae vniuersæ
iustitiæ nostræ: & cecidimus quasi folium vniuersi,
& iniquitates nostræ quasi vctus abstulerūt nos.

In Iustis Iudeo-
rum persecutus
propheta, quo p
fundissimis deti-
deris sui deplo-
rat exitium.

1. Cor. 1. b.

Non est qui inuocet nomen tuum: qui cōsurgat,
& teneat te: abscondisti faciem tuam à nobis, & al-
listi nos in manu iniquitatis nostræ. Et nunc Do-
mine, pater noster es tu, nos verò lutum: & fictor
noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.

Omnes pecca-
tores.
Immūdi (Vet.
Di. o. l. Ge. o. l. p.
v. compl.

Ne irascaris Domine satis, & ne vltrā memineris
iniquitatis nostræ: ecce, respice, populus tuus om-
nes nos. Ciuitas sancti tui facta est deserta, Sion de-
serta facta est, Ierusalem desolata est. Domus san-
ctificationis nostræ & gloriæ nostræ, vbi laudaue-
rūt te patres nostri, facta est in exustionem ignis,
& omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas.

Orat Deum pro-
pheta, vt populū
suū nō abiiciat.

Psal. 74. b.

Vet. Di. o.

Nunquid desiderabis te Domine, tacebis
& affliges nos vehementer? **CAP. LXV.**
Væsierūt me qui antè non interrogabāt,
inuenerunt qui non quæsierunt me. dixi,
Ecce ego, ecce ego, ad gentem quæ nescie-
bat me, & quæ non inuocabat nomen meum. Ex-
pandi manus meas tota die ad populum incredu-
lum, qui graditur in via non bona post cogitatio-
nes suas. Populus qui ad iracundiam prouocat me
ante faciem meā semper: qui immolāt in hortis,
& sacrificant super lateres: qui habitant in sepul-
chris, & in delubris idolorū dormiunt: qui come-
dunt carnē suillam, & ius prophanū in vasis eorū.

Rom. 10. d.
Gentium vocatio.

Vet. M. B. Ge. o.
l. p. Di. o. l.
Gentes quales.

Qui dicunt, Recede à me, non appropinques mi-
hi, quia immundus es: isti fumus erunt in furore
meo, ignis ardens tota die. Ecce scriptum est corā
me: non tacebo, sed reddam & retribuam in sinu
eorum iniquitates vestras, & iniquitates patrum

Idololatæ pe-
nitenti.
sanctum (Vet. v.

vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificauerunt super montes, & super colles exprobrauerunt mihi, & remetiar opus eorum primū in sinū eorum.

Hæc dicit Dominus, Quomodo si inueniatur granū in botro, & dicatur, Ne dissipet illud, quoniā benedictio est: sic faciam propter seruos meos, vt non disperdam totum. Et educam de Iacob semē, & de Iuda possidentē montes meos: & hæreditabunt eā electi mei, & serui mei habitabunt ibi. Et erunt Campestria in caulas gregū, & vallis Achor in cubile armentorum populo meo qui requisierunt me. Et vos qui dereliquistis Dominū, qui obliuisti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mēsam, & libatis super eam, Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis: pro eo quod vocaui, & nō respōdistis mihi: locutus sum, & nō audistis, & faciebatis malum in oculis meis: & quæ nolui, elegistis. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus, Ecce, serui mei comedent, & vos esurietis: ecce, serui mei bibent, & vos sitietis. Ecce, serui mei lætabuntur, & vos confundemini. Ecce, serui mei laudabūt præ exultatione cordis: & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis. Et dimittetis nomen vestrū in iuramentum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, & seruos suos vocabit nomine alio. In quo qui benedictus est super terrā, benedicetur in Domino amen: & qui iurat in terra, iurabit in Deo amen: quia obliuioni traditæ sunt angustia priores, & quia absconditæ sunt ab oculis nostris. Ecce enim ego creo cælos nouos, & terram nouā: & nō erūt in memoria priora, & nō ascēdent super cor. Sed gaudebitis & exultabitis vsque in sempiternū in his quæ ego creo: quia ecce ego creo Ierusalem exultationē, & populum eius gaudiū. Et exultabo in Ierusalem, & gaudebo in populo meo: & nō audietur in eo vltra vox fletus & vox clamoris. Nō erit ibi amplius infans dierum, & senex qui nō impleat dies suos: quoniam puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit. Et ædificabunt domos, & habitabunt: & plantabunt vineas, & comedent fructus earum.

Non ædificabūt, & alius habitabit: non plātabūt, & alius comedet: secūdum enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inueterabunt. Electi mei nō laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione: quia semen benedictorum Domini est, & nepotes eorum cū eis. Eruntque antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. Lupus & agnus pascuntur simul, & leo & bos comedent paleas, & serpeni puluis panis eius: non nocebunt neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

C A P. L X V I.

Hæc dicit Dominus, Cælū sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum: quæ est ista domus quam ædificabitis mihi? & quis est iste locus requietionis meæ? Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt vniuersa ista, dicit Dominus. ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos? Qui immolat bouem, quasi qui interficiat virum: qui maculat pecus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est. Unde & ego eligam illusiones eorum: & quæ timebant, adducā eis: quia vocaui, & non erat qui responderet: locutus sum, & non audierunt: feceruntque malū in oculis meis, & quæ nolui elegerunt. Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum eius: dixerunt fratres vestri odientes vos, & abiicientes propter nomen meum: glorificetur Dominus, & videbimus in lætitia vestra: ipsi autem confundentur. Vox populi de ciuitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus eius, peperit masculum. Quis audiuit vnquā tale? & quis vidit huic simile? nunquid parturiet terra in die vna? aut parietur gens simul, quia parturiuit & peperit Sion filios suos? Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego qui generatio nē cæteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus. Lætamini cum Ierusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio vniuersi qui lugetis super eā, vt fugatis, & repleamini ab habere consolationis eius: vt mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria eius. Quia hæc dicit Dominus, Ecce ego declinabo super eā quasi fluium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam Gētium, quā fugetis: ad habere portabimini, & super genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Ierusalem consolabimini. Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruis eius, & indignabitur inimicis suis. Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadriga eius: reddere in indignatione furorē suū, & increpationē suam in flāma ignis: quia in igne Dominus diiudicabit, & in gladio suo ad omnē carnē, & multiplicabuntur interfecti à Domino. Qui sanctificabantur, & mundos se putabāt in hortis post ianuam intrinsecus, qui comedebāt carnē suillā, & abominationē & murem: simul consumentur, dicit Dominus. Ego autem opera eorum, & cogitationes eorum: venio vt congregem cum omnibus gentibus & linguis: & venient, & videbunt gloriā meam. Et ponā in eis signum, & mittā ex eis qui saluati fuerint, ad Gētes in mare, in Aphricam, & Lydiam tenentes sagittam: in Italiam & Græciā, ad insulas longe, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriā meam. Et annuntiabunt gloriā meam Gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Ierusalem, dicit Dominus, quo modo si inferant filii Israel munus in vase mundo in domū Domini. Et assumam ex eis in sacerdotes, & Leuitas, dicit Dominus. Quia sicut cæli noui & terra noua, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus Deus: sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum. Et erit mensis ex mēse, & sabbathum ex sabbatho: veniet omnis caro vt adoret corā facie mea, dicit Dominus. Et egrediētur, & videbunt cadauera virorum qui præuaricati sunt in me: vermīs eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni.

runt in viis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est. Unde & ego eligam illusiones eorum: & quæ timebant, adducā eis: quia vocaui, & non erat qui responderet: locutus sum, & non audierunt: feceruntque malū in oculis meis, & quæ nolui elegerunt. Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum eius: dixerunt fratres vestri odientes vos, & abiicientes propter nomen meum: glorificetur Dominus, & videbimus in lætitia vestra: ipsi autem confundentur. Vox populi de ciuitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus eius, peperit masculum. Quis audiuit vnquā tale? & quis vidit huic simile? nunquid parturiet terra in die vna? aut parietur gens simul, quia parturiuit & peperit Sion filios suos? Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego qui generatio nē cæteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus. Lætamini cum Ierusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio vniuersi qui lugetis super eā, vt fugatis, & repleamini ab habere consolationis eius: vt mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria eius. Quia hæc dicit Dominus, Ecce ego declinabo super eā quasi fluium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam Gētium, quā fugetis: ad habere portabimini, & super genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Ierusalem consolabimini. Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruis eius, & indignabitur inimicis suis. Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadriga eius: reddere in indignatione furorē suū, & increpationē suam in flāma ignis: quia in igne Dominus diiudicabit, & in gladio suo ad omnē carnē, & multiplicabuntur interfecti à Domino. Qui sanctificabantur, & mundos se putabāt in hortis post ianuam intrinsecus, qui comedebāt carnē suillā, & abominationē & murem: simul consumentur, dicit Dominus. Ego autem opera eorum, & cogitationes eorum: venio vt congregem cum omnibus gentibus & linguis: & venient, & videbunt gloriā meam. Et ponā in eis signum, & mittā ex eis qui saluati fuerint, ad Gētes in mare, in Aphricam, & Lydiam tenentes sagittam: in Italiam & Græciā, ad insulas longe, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriā meam. Et annuntiabunt gloriā meam Gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Ierusalem, dicit Dominus, quo modo si inferant filii Israel munus in vase mundo in domū Domini. Et assumam ex eis in sacerdotes, & Leuitas, dicit Dominus. Quia sicut cæli noui & terra noua, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus Deus: sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum. Et erit mensis ex mēse, & sabbathum ex sabbatho: veniet omnis caro vt adoret corā facie mea, dicit Dominus. Et egrediētur, & videbunt cadauera virorum qui præuaricati sunt in me: vermīs eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni.

Proverb. i. c. iere. 7. c. 5. 6. b.

Cōsolatur Deus eos qui propter eū affliguntur.

Exhortatur suos ad læticiam.

Pax in ecclesia.

Cōsolatio in tribulationibus.

Indicium Dei extremum. quadrigæ (vet. Di. o. l. Ge. i. o. p.)

In hypocritas.

vnam (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Vocatio Gētium per prædicationē apostolorum.

Apoc. 3. a.

vet. Di. i. o. Ge. i. p. v. Perpetuæ ferie & sabbatha apud Christianos.

Marc. 9. g.

Ex Iudæis re- liquis saluata, & vehementer multiplicata.

Infidelibus per- nas minatur.

Prover. i. c. iere. 7. c. 5. 6. b. -vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B. Compl.

Fidelium gaudia, & impiorū supplicia.

-vet. Di. i. Ge. l. Compl.

Deo (vet. B. Cōpl. Ge. l. Di. o.)

Apoc. 3. a.

Quantum gaudium in ecclesia spiritibus per Christū regeneratis.

ea (vet. Cōpl. v. B.)

inueterabūt ele- tis meis. Non (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Psal. 31. b. Incitatio ad orationem.

Regnum Christi pacatissimum.

Ad. 7. f. Non in manufas- tis templis habi- tat Deus.

quietis (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Sacrificia reicit, quæ absque misere- ricordia & fide.

IEREMIAS PROPHETA, cui hic prologus scribitur, sermone quidē apud Hebræos Esaiæ & Osæ & quibusdam aliis prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porro simplicitas eloquii, à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans milibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris utero sanctificatus: virginitate sua etangelicam virum CHRISTI ecclesie dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatem vrbs atque Iudææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est: iam decem tribus Israel Assyrii in Medos transtulerant: iam terras earum, colonie Gentium possidebant. Vnde in Iuda tantū, & in Benjamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri, versibusque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarii eius, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Cæterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quam quotidie noui aliquid scripstantem, inuidorum insaniam prouocare.

ARGUMENTVM IN IEREMIAM.

IEREMIAS Anathothites, qui est viculus, tribus ab Ierosolymis distans milibus, apud Taphnas in Ægypto à populo lapidibus obrutus occubuit. Iacet verò in eo loco sepultus, quo dudum Pharaon rex habitauerat. Et quoniam postulatione sua defugatis ab eodem loco serpentibus, Ægyptios à tactu aspidum facit esse securos, magna cum ibi religione Ægyptii venerantur.

Prophetia Ieremiæ.

CAP. I.

Ieremiæ genus, & quo tempore prophetauit. - Vet. Di. o. l. Ge. e. l. p. v. Compl.

VERBA IEREMIAE prophetae filii Helciae, de sacerdotibus qui fuerunt in Anathoth, in Terra-Beniamin: Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Iosia filii Amon regis Iuda, in tertio-decimo anno regni eius.

Et factum est in diebus Ioachim filii Iosia regis Iuda, vsque ad consummationem vndecimi anni Sedecia filii Iosia regis Iuda, vsque ad transmigrationem Ierusalem, in mense quinto. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Priusquam te formarē in utero, noui te: & antequam exires de vulua, sanctificaui te, & prophetā in Gentibus dedi te. Et dixi, A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Et dixit Dominus ad me, Noli dicere, Quia puer sum: quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis: & vniuersa quæcunque mandauero tibi, loqueris. Ne timeas à facie eorum: quia tecum ego sum vt eruam te, dicit Dominus. Et misit Dominus manum suam, & tetigit os meum: & dixit ad me, Ecce dedi verba mea in ore tuo: ecce constitui te hodie super Gentes, & super regna: vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipas, & ædifices, & plantes. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Quid tu vides Ieremiæ? Et dixi, Virgam vigilantem ego video. Et dixit Dominus ad me, Bene vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo vt faciam illud. Et factum est verbum Domini secundum ad me, dicens, Quid tu vides? Et dixi, Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Et dixit Dominus ad me, Ab Aquilone pan detur omne malum super omnes habitatores Terræ: quia ecce ego conuocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: & venient, & ponent vnusquisque solium suum in introitu portarum Ierusalem, & super omnes muros eius in circuitu, & super vniuersas vrbes Iuda. Et loquar iudicia mea cum eis super omnem malitiam eorum qui dereliquerunt me, & libauerunt diis alienis, & adorauerunt opus manuum suarum. Tu ergo ac-

Ieremiæ propheta Gentium, causatur importitiam. - Ve. Di. o. Ge. o. p.

Ieremiæ doctus à Deo, & animosus factus.

Dominus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. j. s. a.)

Contendit Deus Ieremiæ imminentem Iudæis destructionem à Babylonis.

j. 4. b. - Vet. Di. o. l. Ge. e. l. p. B. Compl.

cinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie eorum: nec enim timere te faciā vultum eorum. Ego quippe dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum super omnem terram, regibus Iuda, principibus eius & sacerdotibus, & omni populo Terræ. Et bellabunt aduersum te, & non præualebunt: quia ego tecum sum, ait Dominus, vt liberem te.

Tubetur Ieremiæ as verba Dei sine timore nuntiare Iudæis. j. 6. b.

- Vet. Di. o. l. Ge. l. p. v.

CAP. II.

Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Vade, & clama in auribus Ierusalem, dicens, Hæc dicit Dominus, Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, in terra quæ non seminatur. Sanctus Israel Domino, primitiæ frugum eius: omnes qui deuorant eum, delinquant: mala venient super eos, dicit Dominus. Audite verbum Domini domus Iacob, & omnes cognationes domus Israel. hæc dicit Dominus, Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongauerunt à me, & ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt? Et non dixerunt, Vbi est Dominus qui ascendere nos fecit de Terra-Ægypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem & inuiam, per terram sitis & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit vir, neque habitauit homo? Et induxi vos in terram carmeli, vt comederetis fructum eius & bona illius: & ingressi cõtaminastis terram meam, & hereditatem meam posuistis in abominationem. Sacerdotes non dixerunt, Vbi est Dominus? & tenentes legem nescierunt me, & pastores præuaricati sunt in me: & prophetae prophetauerunt in Baal, & idola secuti sunt. Propterea adhuc iudicio contendam vobiscum, ait Dominus: & cum filiis vestris disceptabo. Transite ad insulas Cethim, & videte: & in Cedar mittite, & considerate vehementer: & videte si factum est huiusmodi. Si mutauit gens deos suos, & certe ipsi non sunt dii. populus verò meus mutauit gloriam suam in idolum. Obstupescite cæli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus, Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas: cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.

Comemoratur Deus beneficia sua erga Iudæos.

Optima (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. M)

In sacerdotibus & prophetis Dei contemptiora.

Iudæorum malitiam arguit, & liaram gentium comparationem.

- Vet. Ge. p.

Destruunt Iudæi ob derelictam Deum, & fornicationem coram idolis.

14 Nunquid seruus est Israel, aut vernaculus? quare ergo factus est in prædam? Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem suam, posuerunt terram eius in solitudinem: ciuitates eius exustæ sunt, & non est qui habitet in eis. Filii quoque Memphæos & Taphnes constuprauerunt te vsque ad verticem.

15 Nunquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore quo ducebat te per viam? Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, vt bibas aquam fluminis?

16 Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito, & vide quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te: dicit Dominus Deus exercituum. A seculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea: & dixisti, Non seruiam. In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix? Ego autem plantaui te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo conuersa es in prauum vinea aliena? Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam borith: maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus. Quomodo dicis, Non sum polluta, post Baalim non ambulauit? vide vias tuas in conualle, scito quid feceris: cursor leuis explicans vias suas. Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui, nullus auertit eam: omnes qui quæerunt eam non deficient: in menstruis eius inuenient eam. Prohibe pedem tuum à nuditate, & guttur tuum à siti. Et dixisti, Desperauit, nequaquam faciam: adamauit quippe alienos, & post eos ambulabit. Quo modo confunditur fur quando apprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi & reges eorum, principes & sacerdotes, & prophetæ eorum, dicentes ligno, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuisti. verterunt ad me tergum, & non faciem: & in tempore afflictionis suæ dicent, Surge, & libera nos. Vbi sunt dii tui quos fecisti tibi? surgant, & liberent te in tempore afflictionis tuæ: secundum numerum quippe ciuitatum tuarum erant dii tui Iudæ. Quid vultis mecum iudicio contendere? omnes dereliquisti me, dicit Dominus. Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt: deuorauit gladius vester prophetas vestros, quasi leo vastatur heratio vestra. Videte verbum Domini, Nunquid solitudo factus sum Israeli, aut terra ferotina? quare ergo dixit populus meus, Recessimus, non veniemus ultra ad te? Nunquid obliuiscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? populus verò meus oblitus es mei diebus innumeris? Quid niteris bonam ostendere viam tuam ad quærendam dilectionem, quæ insuper & malitias tuas docuisti vias tuas? & in aliis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum & innocentum? non in fossis inueni eos, sed in omnibus quæ supra memorauit. Et dixisti, Absque peccato & innocens ego sum: & propterea auertatur furor tuus à me. Ecce, ego iudicio contendam tecum, eo quod dixeris, Non peccaui. Quam vilis facta es nimis, iterrans vias tuas? & ab Aegypto confundèris, sicut confusa es ab Assur? Nam & ab ista egredièris, & manus tuæ erunt super caput tuum: quoniam obtruit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum.

Vlgo dicitur, Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum: nunquid reuertetur ad eam ultra? nunquid non polluta, & cõtaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Leua oculos tuos in directum, & vide vbi non prostrata sis: in viis sedebas, expectans eos quasi latro insidians in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis. Quam ob rem prohibita sunt stillicidia pluuiarum, & serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluit rubescere? Ergo saltem amodo voca me, Pater meus, dux virginittatis meæ tu es. Nunquid irascèris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce, locuta es, & fecisti mala, & potuisti. Et dixit Dominus ad me in diebus Iosif regis, Nunquid vidisti quæ fecerit auersatrix Israel? abiit sibi met super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi. Et dixi cum fecisset hæc omnia, Ad me reuertere: & non est reuersa. Et vidit præuaricatrix soror eius Iudæ, quia pro eo quod mœchata esset auersatrix Israel, dimissem eam, & dedissem ei libellum repudii: & non timuit præuaricatrix Iudæ soror eius, sed abiit, & fornicata est etiam ipsa. Et facilitate fornicationis suæ contaminauit terram, & mœchata est cum lapide & ligno. Et in omnibus his non est reuersa ad me præuaricatrix soror eius Iudæ in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus. Et dixit Dominus ad me, Iustificauit animam suam auersatrix Israel, comparatione præuaricatricis Iudæ. Vade, & clama sermones istos contra Aquilonem, & dices, Reuertere auersatrix Israel, ait Dominus: & non auertam faciem meam à vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus, & non irascar in perpetuum.

13 Veruntamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum præuaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non audisti, ait Dominus. Conuertimini filii reuertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester: & assumam vos vnū de ciuitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion. Et dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina. Cumque multiplicati fueritis, & creueritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultra, Arca testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet ultra. In tempore illo vocabunt Ierusalem Solum Domini: & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Ierusalem, & non ambulabunt post prauitatem cordis sui pessimi. In diebus illis ibit domus Iudæ ad domum Israel, & venient simul de terra Aquilonis ad terram quam dedi patribus vestris.

19 Ego autem dixi, Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem, hæreditatem præclaram exercituum Gëtiarum? Et dixi, Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis. Sed quo modo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus.

21 Vox in viis audita est, ploratus & ululatus filiorum Israel: quoniam iniquam fecerunt viam suam, oblitum sunt Domini Dei sui. Conuertimini filii reuertentes, & sanabo auersiones vestras. Ecce, nos ff.i.

Deus misericors populum suum à se reiectum ob fornicationem cum idolis, reuocat ad penitentiam.

Regis Iosipiani

- Vet. Di. o. l. c. 6. Ge. o. l. p. v.

f. i. d. Decem tribus Israel à Deo reiectæ ob fornicationem cum idolis, quæ tamen imitatur eam Iudæ.

Adhortatur Israel ad penitentiam: promittens ei pastores qui veram Dei scientiam habeant.

conuersio Gëtiarum.

f. 3. b.

Esa. 5. a. mat. 23. d. Iudæos peccata eorum suam non agnoscetes, conuincit Deus peccatores esse, hypocritas & fornicatores. mibi (Vet. B. c. 6.)

f. 11. a.

Vastator. Generatio vestra, vide 3. te (Vet. Com. B. M. Di. l. G. l.)

Proph.

Reuersio If-
raelis ad Deum,
cōfiteris peccatū
suū.

venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster.
Verè mendaces erāt colles, & multitudo montū
verè in Domino Deo nostro salus Israel. Cōfusio
comēdit laborem patrum nostrorū ab adolescen-
tia nostra, greges eorum & armenta eorum, filios
eorum & filias eorum. Dormiemus in cōfusione
nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam
Domino Deo nostro peccauimus nos, & patres
nostri ab adolescentia nostra vsque ad diem hanc:
& non audiuius vocem Domini Dei nostri.

Vera pœnitētia
sue cōuersio ad
Deum.
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. Compl.

- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. Compl.
Oscro. d.
Horratur ad cir-
cūcisionem præ-
puti cordis.

Et. c.
Iudæ vastatio
prædicatur pro-
pter malitiā cor-
dis.

- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. M. Compl.

desolationem:
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. M.

nobis. - Vet. Di. l.
Ge. l. p. Comp. V.

& - Vet. Di. o. l.
Ge. o. l. p. V. M. B.

- Vet. Compl. D

Concitate Gētes
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. V.

Sapient. i. b.

cōpatitur
propheta popu-
lo, præuidēs ei
vastationem.

C A P. I I I I.
I reuertēris Israel ad me, ait Dominus,
ad me conuertere: si abstuleris offendicu-
la tua à facie mea, non commoueberis. Et
iurabis. Viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, &
in iustitia: & benedicent eū Gentes, ipsūque lau-
dabūt. Hæc enim dicit Dominus viro Iuda, & ha-
bitatori Ierusalem, ¶ Nouate vobis nouale, & noli-
te serere super spinas: circuncidimini Domino, &
auferte præputia cordium vestrorum viri Iuda,
& habitatores Ierusalem: ne fortè egrediatur vt ig-
nis indignatio mea, & succédatur, & non sit qui
extinguat, propter malitiam cogitationū vestra-
rum. ¶ Annuntiate in Iuda, & in Ierusalem audi-
tum facite: loquimini, & canite tuba in terra: cla-
mate fortiter, & dicite, Congregamini, & ingre-
diamur ciuitates munitas, leuate signum in Siō.
Confortamini, & nolite stare, quia malum ego
adduco ab Aquilone, & contritionem magnam.
Ascendit leo de cubili suo, & prædo Gentium se
leuauit: egressus est de loco suo, vt ponat terram
tuam in solitudinem: ciuitates tuæ vastabuntur,
remanētes absque habitatore. Super hoc accingi-
te vos ciliciis, plangite, & ululate: quia non est auer-
sa ira furoris Domini à vobis. Et erit in die illa, di-
cit Dominus, Peribit cor regis, & cor principum:
& obstupescunt sacerdotes, & prophetæ consterna-
buntur. Et dixi, Heu heu heu Domine Deus, er-
gōne decepisti populum istum & Ierusalē, dicens,
Pax erit vobis: ecce peruenit gladius vsque ad ani-
mam. In tempore illo dicetur populo huic & Ie-
rusalem, Ventus vrens in viis quæ sunt in deserto
viæ filia populi mei, non ad ventilandū, & ad pur-
gandum. Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nūc
ego sed loquar iudicia mea cū eis. Ecce, quasi nu-
bes ascēdet, & quasi tempestas currus eius: veloci-
res aquilis equi illius: væ nobis: quoniā vastati su-
mus. Lava à malitia cor tuum Ierusalem, vt salua
fias: vsquequo morabuntur in te cogitationes no-
xiæ? Vox enim annuntiātis à Dan, & notum faciē-
tis idolum de monte Ephraim. Dicite Gentibus,
Ecce, auditum est in Ierusalem custodes venire de
terra longinqua, & dare super ciuitates Iuda vo-
cem suam. Quasi custodes agrorum facti sunt su-
per eam in gyro: quia me ad iracundiam prouoca-
uit, dicit Dominus. ¶ Viæ tuæ, & cogitationes tuæ
fecerūt hæc tibi: ista malitia tua, quia amara, quia
tetigit cor tuum. ¶ Ventrem meum, ventrē meū
doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: nō ta-
cebo, quoniam vocē buccinæ audiuit anima mea,
clamorem prælii. Contritio super contritionem
vocata est, & vastata est omnis terra: repentē vasta-
ta sūt tabernacula mea, subito pelles meæ. Vsque-
quo videbo fugientem, audiam vocem buccinæ?
¶ Quia stultus populus meus me non cognouit: fi-
lii insipientes sunt, & vecordes: sapientes sunt vt fa-

ciant mala, bene autem facere nescierunt. Aspexi
terram, & ecce vacua erat, & nihili: & cælos, & nō
erat lux in eis. Vidi montes, & ecce mouebantur:
& omnes colles conturbati sunt. Intuitus sum, &
non erat homo: & omne volatile cæli recessit. A-
spexi, & ecce charmelus desertus: & omnes vrbes
eius destructæ sunt à facie Domini, & à facie iræ
furoris eius. Hæc enim dicit Dominus, Deserta e-
rit omnis terra, sed tamen consummationem nō
faciam. Lugebit terra, & mœrebunt cæli desuper:
eo quòd locutus sum, cogitavi, & non pœnitui
me, nec auersus sum ab eo. ¶ A voce equitis, & mit-
tentis sagittam fugit omnis ciuitas: ingressi sunt
ardua, & ascenderunt rupes: vniuersæ vrbes dereli-
ctæ sunt, & non habitat in eis homō. Tu autē va-
stata quid facies: cum vestieris te coccino, cum or-
nata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos
tuos: frustra componēris, contempserunt te ama-
tores tui, animam tuam quærunt. Vocem enim
quasi parturientis audiui, angustias vt puerperæ.
Vox filia Sion inter morientes, expandentēsq̄
manus suas: væ mihi, quia defecit anima mea pro-
pter interfectos.

C A P. V.
Circuite vias Ierusalem, & aspiciate, & cōsy-
derate, & quærite in platēis eius, an inue-
niatis virum facientem iudicium, & quæ-
rentem fidem: & propitius ero ei. Quòd si etiā Vi-
uit Dominus, dixerint: & hoc falsò iurabunt. Do-
mine oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, &
non doluerunt: attriuisisti eos, & reuerunt accipe-
re disciplinam: indurauerunt facies suas supra pe-
tram, & noluerunt reuerti. Ego autem dixi, For-
sit pauperes sunt & stulti, ignorātes viam Domi-
ni, & iudicium Dei sui. Ibo igitur ad optimates,
& loquar eis: ipsi enim cognouerunt viam Domi-
ni, iudicium Dei sui. & ecce, magis hi simul cōfre-
gerunt iugum, ruperunt vincula. Idcirco percus-
sit eos leo de sylua, lupus ad vesperā vastauit eos,
pardus vigilans super ciuitates eorum: omnis qui
egressus fuerit ex eis, capiatur, quia multæ sunt
præuaricationes eorum, confortatæ sunt auersio-
nes eorum. Super quo propitius tibi esse potero: si
lii tui dereliquerunt me, & iurant in his qui non
sunt dii: saturavi eos, & mœchati sunt, & in domo
meretricis luxuriabantur. ¶ Equi amatores in fœ-
minas, & emissarii facti sunt: vnusquisque ad vx-
orem proximi sui hinniebat. Nūquid super his nō
visitabo, dicit Dominus? & in gente tali non vici-
scetur anima mea. Ascendite muros eius, & dissi-
pate, consummationem autem nolite facere: au-
ferre propagines eius, quia nō sunt Domini. Præ-
uaricatione enim præuaricata est in me domus Is-
rael, & domus Iuda, ait Dominus. Negauerūt Do-
minum, & dixerūt, Non est ipse: neque veniet su-
per nos malum, gladiū & famem non videbimus.
¶ Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & respon-
sum non fuit in eis: hæc ergo eueniēt illis. ¶ Hæc
dicit Dominus Deus exercituum, Quia locuti es-
tis verbum istud: ecce ego do verba mea in ore
tuo in ignem, & populum istum in ligna, & vorabit
eos. Ecce ego adducā super vos gentē de lōgin-
quo domus Israel, ait Dominus: gētē robustā, gētē
antiquā, gētē cui ignorabis linguā, nec intelliges
quid loquatur. Pharetra eius quasi sepulchrū pa-
tens, vniuersi fortes. Et comedet segetes tuas, & pa-
nē tuū: deuorabit filios tuos, & filias tuas: comedet

*pœnitēbit (Vet.
Di. o.)

quærent. (fut.
temp. Vet. B. Ge.
o. p.)
intermorientes
expandentēsq̄
(Vet. Cōpl. Ge. p.)

In Iudæa nullus
iustus & fidelis
inueniatur tam in
populo, quā in
magistratu, propter
quod debuerit Dominus
parcere ciuitati.

- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. V.

Quare Iudæa va-
stata sit ab Assy-
riis.

*multiplicatæ
(Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p.)

Ezech. 12. c.
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p.

- Vet. Di. o. l. Ge.
l. p.
Describit fero-
citatē Chaldeorū,
à quibus passuri
sunt merito Iu-
dæi.
- Vet. Di. o. l. Ge.
l. p.
- Vet. Di. l. Ge. o.
l. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. 1. p. v. Iudæos quare aflixerit Deus. E j. 16. b. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. hoc (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Esa. 1. f. zach. 7. c. -Vet. Cöpl. Ge. o.

Ironica prophete adhortatio ad Iudæos, vt exercitus Chaldæorum occurrant.

Peccata propter quæ Ierusalem affligitur.

Incircuncisæ aures.

gregem tuum, & armenta tua: & comedet vineam tuam & ficum tuam: & conteret vrbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio. Veruntamen in diebus illis, ait Dominus, non faciam vos in consummationem. Quod si dixeritis, Quare fecit nobis Dominus Deus noster hæc omnia: dicentes ad eos, Sicut dereliquistis me, & seruistis deo alieno in terra vestra: sic seruietis diis alienis in terra non vestra. Annuntiate hæc domui Iacob, & auditum facite in Iuda, dicentes, Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos non videtis: & aures, & non auditis. Me ergo non timebitis, ait Dominus: & a facie mea non dolebitis. Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit: & commouebuntur, & non poterunt: & intumescunt fluctus eius, & non transibunt illud: populo autem huic factum est cor incredulum & exasperans, recesserunt & abierunt. Et non dixerunt in corde suo, Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluuiam temporaneam & serotinam in tempore suo: plenitudinem annuæ messis custodientem nobis. Iniquitates nostræ declinauerunt hæc: & peccata vestra prohibuerunt bonum a vobis: Quia inuenti sunt in populo meo impii, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicæ ad capiendos viros. Sicut decipula plena auiibus, sic domus eorum plena dolo: ideo magnificati sunt & ditati. Incrassati sunt & impinguati: & præterierunt sermones meos pessime. Causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non dixerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus: aut super gentem huiusmodi non ulciscetur anima mea? Stupor & mirabilia facta sunt in terra: prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in nouissimo eius?

C A P. V I.

Confortamini filii Benjamin in medio Ierusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacarem leuate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio magna. Speciosa & delicata assimilaui filiam Sion. Ad eam venient pastores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet vnusquisque eos qui sub manu sua sunt. Sanctificate super eam bellum: confurgite, & ascendamus in meridie: vae nobis, quia declinavit dies, quia longiores factæ sunt vmbre vesperis. Surgite, & ascendamus in nocte, & dissipemus domos eius. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Cædite lignum eius, & fundite circa Ierusalem aggerem: hæc est ciuitas visitationis, omnis calumnia in medio eius. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas & vastitas audivetur in ea, coram me semper infirmitas & plaga. Erudire Ierusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam terram inhabitabilem. Hæc dicit Dominus exercituum, Vt que ad racemum colligēt quasi in vinea reliquias Israel: conuerte manum tuam, quasi vindemiator ad cartallum. Cui loquar? & quem contestabor, vt audiat? ecce, incircuncisæ aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud. Id-

circo furore Domini plenus sum, & laboravi sustinens: effunde super paruulum furorem, & super cõcilium iuuenum simul: vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & vxores pariter: quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus. A minore quippe vsque ad maiorem omnes auaritiæ studēt: & a propheta vt que ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem filiarum populi mei cum ignominia, dicentes, Pax, pax: & non erat pax. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt. quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

Hæc dicit Dominus, State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt, Non ambulabimus. Et constitui super vos speculatores, & dixi, Audite vocem tubæ. Et dixerunt, Non audiemus.

Ideo audite Gentes, & cognoscite congregatio, quanta ego faciam eis. Audi terra, Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius: quia verba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt. Vt quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suaue olentem de terra longinqua? holocaustomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi.

Propterea hæc dicit Dominus, Ecce ego dabo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres & filii simul, vicinus & proximus peribunt. Hæc dicit Dominus, Ecce populus venit de terra Aquilonis, & gens magna confurget a finibus terræ. Sagittam & scutum arripiet: crudelis est, & non miserebitur. vox eius quasi mare sonabit: & super equos ascendent, præparati quasi vir ad prælium, aduersum te filia Sion. Audiuimus famam eius, dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio apprehendit nos, dolores vt parturientem. Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici pauor in circuitu. Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere: luctum vniuersi fac tibi planctum amarum, quia repente veniet vastator super vos. Probatores dedi te in populo meo robustum: & scies, & probabis vias eorum. Omnes isti principes declinantium, ambulantes fraudulenter, æs & ferrum: vniuersi corrupti sunt. Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum, frustra conflauit conflator: malitiæ enim eorum non sunt consumptæ. Argentum reprobū vocate eos, quia Dominus proiecit illos.

C A P. V I I.

Verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicens, Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic, Audite verbum Domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has vt adoretis Dominum. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Bonas facite vias vestras, & studia vestra: & habitabo vobiscum in loco isto. Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes, Templum Domini, templum Domini, templum Domini est. Quoniam si benedixeritis vias vestras & studia vestra: si feceritis iudicium inter virum & proximum eius, aduenæ & pupillo & viduæ non feceritis calum-

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. Compl. foris. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Cö.

Auaritia Dolus. cfa. 16. d. j. s. d.

Cura Dei erga populum.

Matth. 11. d. Populi cõceptus in Deum. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Compl.

cognosce (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. M. adduco (Vet. M.

Esa. 1. d. Sacrificia Iudæorum reicit Dominus.

& (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Rursum Babyroniorum aduentus prænuntiatur.

nos. (secundæ perso. Vet. Di. o. Ge. p. Compl. i. d. viam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. declinantes, (Vet. Compl. M. B. vt (Vet. Di. o.

Tabetur Ieremias annũciare populo verbũ Domini cõfidenti in externo templi cultu nihil iuuã

j. 16. d.

bene dixeritis (Vet. Di. o. l. Ge. l. Compl.

ff. ii.

niam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, & post deos alienos non ambulaueritis in malum vobismetipsis: habitabo vobiscum in loco isto, in terra quam dedi patribus vestris à seculo & vsque in seculum. Ecce, vos confiditis vobis in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis: furari, occidere, adulterari, iurare mendaciter, libare Baalim, & ire post deos alienos quos ignoratis. Et venistis, & stetitis coram me in domo hac, in qua inuocatum est nomen meum, & dixistis, Liberati sumus, eo quod fecerimus omnes abominaciones istas. Ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua inuocatum est nomen meum in oculis vestris: ego ego sum: ego vidi, dicit Dominus. Ite ad locum meum in Silo, vbi habitauit nomen meum à principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel.

Et nunc quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos mane confurgens, & loquens, & non audistis: & vocaui vos, & non respondistis. Faciam domui huic in qua inuocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco quem dedi vobis, & patribus vestris, sicut feci Silo. Et proiciam vos à facie mea, sicut proieci omnes fratres vestros vniuersum seminem Ephraim. Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem, & non obstitas mihi: quia non exaudiam te. Nonne vides quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierusalem? Filii colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, vt faciãt placentas reginæ cæli, & libent diis alienis, & me ad iracundiam prouocent. Nunquid me ad iracundiam prouocant, dicit Dominus? nonne semetipsos in confusionem vultus sui? Ideo hæc dicit Dominus Deus, Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur super locum istum, super viros, & super iumenta, & super lignum regionis, & super fruges terræ, & succendetur, & non extinguetur.

Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes: quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de Terra-Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum. Sed hoc verbum præcepi eis, dicens, Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via quam mandauit vobis, vt bene sit vobis. Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt in voluptatibus & in prauitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum & non in antea die qua egressi sunt patres eorum de Terra-Aegypti, vsque ad diem hanc. Et misi ad eos omnes seruos meos prophetas per diem, confurgens diluculo, & mittens. Et non audierunt me, nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam: & peius operati sunt, quam patres eorum.

Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te: & vocabis eos, & non respondebunt tibi. Et dices ad eos, Hæc est gens quæ non audiuit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: periiit fides, & ablata est de ore eorum. Tonde capillum tuum & proice, & sume in directum plantatum: quia proiecit Dominus, & reliquit generationem furoris sui, quia fecerunt filii Iuda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendi-

cula sua in domo in qua inuocatum est nomen meum, vt polluerent eam: & edificauerunt excelsa Topheth, quæ est in valle filii Ennom: vt incenderent filios suos, & filias suas igni: quæ non præcepi nec cogitavi in corde meo. Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth, & vallis filii Enno: sed vallis interfectionis: & sepelientur in Topheth, eo quod non sit locus. Et erit morticinum populi huius in cibos volucris cæli & bestiis terræ, & non erit qui abigat. Et quiescere faciam de vrbibus Iuda, & de plateis Ierusalem vocem gaudii & vocem lætitiæ, vocem sponsi & vocem sponsæ: in desolatione enim erit terra.

Topheth.

sepelientur (Ver. Di. o. l. Ge. a. i. p.)

Ezech. 26. c.

CAP. VII.

In illo tempore, ait Dominus, eiciet ossa regis Iuda, & ossa principum eius, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum qui habitauerunt Ierusalem, de sepulchris suis: Et expandent ea ad solem, & lunam, & omnem militiam cæli quæ dilexerunt, & quibus seruerunt, & post quæ ambulauerunt, & quæ quæsierunt & adorauerunt: non colligentur, & non sepelientur: in sterquilinum super faciem terræ erunt. Et residui fuerint de cognatione hac pessima in vniuersis locis quæ derelicta sunt, ad quæ eieci eos, dicit Dominus exercituum. Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus, Nunquid quæ cadit, non resurget? & qui auersus est, non reuertetur? Quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti. Attendi, & auscultauit: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat penitentiam super peccato suo, dicens, Quid feci?

Iudaici populi destructio. regu (Ver. Ge. p.)

Cadet, (Ver. Ge. o. p.) Inuitat cum Deo inuitat ad respiciendam, peccata eius emmerans.

Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium. Miluus in cælo cognouit tempus suum: turtur, & hirundo, & cicconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini. Quomodo dicitis, Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum. Confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: verbum enim Domini proiecerunt, & sapientia nulla est in eis.

Doctrina prophetarum & sacerdotum mendacium arguit, & eorum auaritiam.

Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum hæredibus: quia à minimo vsque ad maximum omnes auaritiam sequuntur: à propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium. Et sanabant contritiones filiarum populi mei ad ignominiam, dicens, Pax, pax: cum non esset pax. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quinimo confusione non sunt confusi, & erubescere nesciunt: idcirco cadent inter corruentes, in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus. Congregans congregabo eos, ait Dominus: non est vna in vitibus, & non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis quæ prætergressa sunt. Quare sedemus? conuenite, & ingrediamur ciuitatem munitam, & sileamus ibi: quia Dominus Deus noster silere nos fecit, & potum dedit nobis aquam fellis: peccauimus enim Domino. Expectauimus pacem, & non erat bonum: tempus medelæ, & ecce formido. A Dan auditus est fremitus equorum eius, à

Esa. 56. d. 6. c. Auaritia.

contritiones (Eng num. Ver. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Tempus visitationis prædicatur.

voce hinnituum pugnatorum eius comota est omnis terra. & venerunt, & deuorauerunt terram, & plenitudinem eius: vrbem & habitatores eius. Quia ecce ego

1. 14. d.

~ Vet. Ge. p. o.

* Nunquid (Ver. Compl. B. Matth. 21. b. mar. 11. c. lu. 19. g. Silo.

Mala euentura lucæis ob contemptum Prophetarum. Prouerb. 1. c. cfa. 6. b. c.

1. Reg. 4. b.

1. 14. b. Prohibet Dominus orare pro populo.

1. 44. c.

sacrificia à Iudæis non requirit potissimum E Dominus, sed vt obediãt verbo suo.

Voluntatibus (Ver. V. Ge. p.)

vos (Ver. Di. o. p. Compl. B. Propheta. 1. 16. c)

Inuitat populū ad planctum ob peccata sua & imminencia mala.

mittam vobis serpentes regulos, quibus nō est incantatio: & mordebunt vos, ait Dominus. Dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens.

10) Ecce, vox clamoris filiaē populi mei de terra longinqua, Nunquid Dominus non est in Sion: aut rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitauerunt in sculptilibus suis, & in vanitatibus alienis? Transit messis, finita est æstas: & nos saluati non sumus. Super contritione filiaē populi mei contritus sum & cōtristatus, stupor obtinuit mē. Nūquid resina nō est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiaē populi mei?

C A P. I X.

1) Vis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: & plorabo die ac nocte interfectos filiaē populi mei? Quis dabit mē in solitudine diuersorium viatorum: & derelinquam populū meum, & recedā ab eis? quia omnes adulteri sunt, & cœtus præuaricatorum.

2) Et extenderunt linguam suam quasi arcū mendacii & non veritatis: cōfortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognouerunt, dicit Dominus. Vnusquisque se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquetur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt iniquè agerent laborauerunt. Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus. Propterea hæc dicit Dominus exercituū, Ecce ego conf labo, & probabo eos: quid enim aliud faciam à facie filiaē populi mei? Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est. In ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias. Nunquid super his nō visitabo, dicit Dominus? aut in gente huiusmodi non vlciscetur anima mea? Super montes assumam fletū ac lamentum, & super speciosa deserti planctum: quoniam incensa sunt, eo quod non sit vir pertrās iens: & non audierunt vocem possidētis: à volucre cæli ysque ad pecora transmigrauerunt & recesserunt. Et dabo Ierusalem in acervos arenae, & cubilia draconum: & ciuitates Iuda dabo in desolationem, eo quod non sit habitator.

3) Quis est vir sapiens qui intelligat hoc, & ad quem verbum oris Domini fiat vt annuntiet istud, quare perierit terra, & exusta sit quasi desertū, eo quod non sit qui pertrās eat? Et dixit Dominus, Quia dereliquerūt legem meam quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulauerūt in ea: & abierūt post prauitatem cordis sui, & post Baalim, quod dixerunt à patribus suis. Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Ecce ego cibabo populum istum absynthio, & potum dabo eis aquā fellis. Et dispergam eos in gentibus, quas nō nouerunt ipsi & patres eorum: & mittam post eos gladium, donec cōsumantur. Hæc dicit Dominus exercituum, Contemplamini, & vocate lamentatrices, vt veniant: & ad eas quæ sapientes sunt, mitite, & properent: festinent, & assumant super nos lamentū: deducant oculi nostri lachrymas, & palpebræ nostræ defluant aquis. Quia vox lamentationis audita est de Sion, Quomodo vastati sumus & confusi vehementer! quia dereliquimus terrā, quoniam deserta sunt tabernacula nostra. Audite

ergo mulieres verbum Domini: & assumant aures vestrae sermonem oris eius: & docete filias vestras lamentum: & vnaquæque proximam suam plāctum: quia ascēdit mors per fenestras vestras, ingressa est domos vestras, disperdere paruulos de foris, iuuenes de plateis. Loquere, Hæc dicit Dominus, Et cadet morticinum hominis quasi stercus super faciem regionis, & quasi fœnum post tergū metentis, & non est qui colligat. Hæc dicit Dominus, Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & nō gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues in diuitiis suis: sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire & nosse me quia ego sum Dominus qui facio misericordiam & iudicium & iustitiā in terra. hæc enim placent mihi, ait Dominus.

4) Ecce dies veniēt, dicit Dominus: & visitabo super omnem qui circūcisum habet præputiū, super Aegyptum, & super Iudam, & super Edom, & super filios Ammō, & super Moab, & super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto: quia omnes gētes habent præputiū, omnis autē domus Israel incircuncisi sunt corde.

C A P. X I.

1) Vidite verbū quod locutus est Dominus super vos domus Israel. Hæc dicit Dominus, Iuxta vias Gentium nolite discere: & a signis cæli nolite metuere, quæ timent Gentes:

2) quia leges populorum vanæ sunt: quia lignum de saltu præcidit opus manus artificis in ascia. Argēto & auro decorauit illud: clavis & malleis compegit, vt non dissoluatur. In similitudinem plasmæ fabricata sunt, & non loquentur: portata tollētur, quia incedere non valent. nolite ergo timere ea, quia nec male possunt facere, nec bene. Non est similis tui Domine: magnus es tu, & magnū nomen tuum in fortitudine. Quis non timebit te o rex Gentium? tuum est enim decus: inter cunctos sapientes Gentium, & in vniuersis regnis eorū nullus est similis tui. Pariter insipientes & fatui probantur: doctrina vanitatis eorum lignum est. Argentum inuolutum de Tharsis affertur, & aurum de Ophir: opus artificis, & manus ærarii: hyacinthus & purpura indumentum eorum. opus artificum vniuersa hæc. Dominus autem Deus verus est: ipse Deus viuēs, & rex sempiternus. ab indignatione eius commouebitur terra: & non sustinebūt Gentes cōminationē eius. (Sic ergo dicetis eis, Dii qui cælos & terram non fecerunt, pereant de terra & de his quæ sub cælo sunt.) Qui facit terrā in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extēdit cælos. Ad vocem suā dat multitudinem aquarū in cælo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ: fulgura in pluuiā facit, & educit ventū de thesauris suis. Stultus factus est

3) omnis homo à scientiā suā, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniā falsum est quod cōflauit, & nō est spiritus in eis. Vana sunt, & opus risu dignū: in tēpore visitationis suæ peribunt. Nō est his similis pars Iacob: qui enim formauit omnia, ipse est: & Israel virga hæreditatis eius: Dominus exercituū nomē illi. Cōgrega de terra cōfusionē tuā, quæ habitas in obsidione: quia hæc dicit Dominus, Ecce, ego longè proiciam habitatores terræ in hac vice: & tribulabo eos, ita vt non inueniatur. Væ mihi super cōtritione mea, pessima plaga mea. Ego autē dixi, Planē hæc infirmitas mea est, & portabo illam. Tabernaculum meum vasta

ff. iiii.

*assumat auris vestra (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M.)

*nostras, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M.)

1. Cor. 1. d. g. cor. 10. d.

In Dei cognitio ne solum gloriā dum.

Incircūcisio cordis.

Non esse metuēdas syderū, constellationes.

Sapient. 14. De idolōrū imbecillitate & Dei potentia. palmae (Vet. Comp. Ge. p.)

Apoc. 15. b.

*Ophaz: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Gen. 1. a. j. p. b.

Mal. 1. 34. b.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Euerſio Chaldaeorum.

-Vet. Compl. Ierusalem culpe suæ tribuit quod patitur.

In afflictione Ierusalem videtur afflictiō Dominus.

Misus propheta super populi malicia.

-Vet. Di. o. Ge. p. v.

Psal. 17. b.

*in gentem (Vet. Di. o. Ge. l. p. v.)

Quare Ierusalem sit destructa.

j. 35. c.

Inuitat eos Dominus ad plāctū

*delecta (Vet. Compl. Di. o. l. Ge. l. p. B.)

tum est, omnes funiculi mei dirupti sunt: filii mei exierunt à me, & non subsistunt: non est qui extendat vltra tentorium meum, & erigat pelles meas. Quia stultè egerunt pastores, & Dominum non quæsierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est. Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis: vt ponat ciuitates Iuda solitudinem, & habitacula draconum. Scio Domine quia non est hominis via eius: nec viri est vt ambulet, & dirigat gressus suos. Corripe me Domine, veruntamen in iudicio: & non in furore tuo, ne fortè ad nihilum redigas me. Effunde indignationem tuam super gentes quæ non cognouerunt te, & super prouincias quæ nomen tuum non inuocauerunt: quia comederunt Iacob, & deuorauerunt eum, & consumpserunt illum, & decus eius dissipauerunt.

Pastores,
Grex.
habitu (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Dei est, hominis viam dirigere. Psal. 6. a.
Mal. 7. b.

Maledictio eorum qui non obediunt verbo pacti diuini.

præcepto (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Iubet Dominus pactum suum facere populo inculcari.

Populus Iuda partem vestigia fecerunt, deos adorant.

Dominus se non exauditurum Iudæos dicit, Ieremiam etiam prohibens pro eis orare.

deos (vet. Cöpl. Di. o. Ge. p. i. f.

Vet. Di. o. l. Ge. o. p. M. j. 14. b.

facti (præf. tēp. Vet. M. V.

Verbum quod factum est à Domino ad Ieremiam, dicens, Audite verba pacti huius, & loquimini ad viros Iuda, & ad habitatores Ierusalem, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Maledictus vir qui non audierit verba pacti huius, quod præcepi patribus vestris in die qua eduxi eos de Terra-Ægypti, de fornace ferrea, dicens, Audite vocem meam, & facite omnia quæ præcepi vobis: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum: Vt fuscitem iuramentum quod iuravi patribus vestris, daturum me eis terram fluentem lacte & melle, sicut est dies hæc. Et respondi, & dixi, Amen Domine. Et dixit Dominus ad me, Vociferate omnia verba hæc in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalem, dicens, Audite verba pacti huius, & facite illa: quia cõtestans contestatus sum patres vestros in die qua eduxi eos de Terra-Ægypti vsque ad diem hanc: mane cõsurgens contestatus sum, & dixi, Audite vocem meam: & non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt vnusquisque in prauitate cordis sui mali: & induxi super eos omnia verba pacti huius, quod præcepi vt facerent, & non fecerunt. Et dixit Dominus ad me, Inuenta est coniuratio in viris Iuda, & in habitatoribus Ierusalẽ. Reuersi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea. & hi ergo abierunt post deos alienos, vt seruirent eis: irritum fecerunt domus Israel & domus Iuda pactum meum quod pepigi cum patribus eorum. Quam obrem hæc dicit Dominus, Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non exaudiam eos. Et ibunt ciuitates Iuda, & habitatores Ierusalem, & clamabunt ad eos quibus libant, & non saluabunt eos in tempore afflictionis eorum. Secundum numerum enim ciuitatum tuarum erant dii tui Iuda: & secundum numerum viarum tuarum Ierusalem posuisti aras confusionis, aras ad libandum Baalim. Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumes pro eis laudem, & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum. Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelerum multa: nunquid carnes sanctas auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata es? Oliuam huberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocauit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ, grandis exarsit ignis in

ea, & cõbusta sunt fruteta eius. Et Dominus exercituum qui plantauit te, locutus est super te malum pro malis domus Israel & domus Iuda, quæ fecerunt sibi ad irritandum me, libantes Baalim. Tu autem Domine demonstraisti mihi, & cognoui: tu ostendisti mihi studia eorum. Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: & non cognoui quia cogitauerunt super me consilia, dicentes, Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra videntium, & nomen eius non memoretur amplius. Tu autem Domine sabaoth, qui iudicas iuste, & probas renes & corda, videam vltionem tuam ex eis: tibi enim reuelauit causam meam. Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærun animam tuam, & dicunt, Non prophetabis in nomine Domini, & non morieris in manibus nostris. Propterea hæc dicit Dominus exercituum, Ecce ego visitabo super eos: iuvenes morientur in gladio, filii eorum & filie eorum morientur in fame. Et reliquæ non erunt ex eis: inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

Vstus quidem tu es Domine, si disputem tecum: veruntamen iusta loquar ad te, Quare via impiorum prosperatur: bene est omnibus qui præuaricantur, & iniquè agunt? Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum: propè es tu ori eorum, & longè à renibus eorum. Et tu Domine nosti me, vidisti me, & probasti cor meum tecum: cõgrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis. Usquequo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur propter malitiam habitantium in ea: consumptum est animal, & volucre: quoniam dixerunt, Non videbit nouissima nostra. Si cum peditibus currens laborasti: quomodo contendere poteris cum equis? cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Iordanis? Nam & fratres tui, & domus patris tui, etiam ipsi pugnaverunt aduersum te, & clamauerunt post te plena voce: ne credas eis, cum locuti fuerint tibi bona. Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam: dedi dilectam animam meam in manum inimicorum eius. Facta est mihi hæreditas mea quasi sylua: dedit cõtra me vocem, ideo odiui eam. Nunquid auis discolor hæreditas mea mihi? nunquid auis tincta per totum? venite congregamini omnes bestie terræ, properate ad deuorandum. Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcauerunt partem meam: dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis. Posuerunt eam in dissipationem, luxstique super me. desolatione desolata est omnis terra: quia nullus est qui recogitet corde. Super omnes vias deserti venerunt omnes vastatores terræ, quia gladius Domini deuorabit ab extremo terræ vsque ad extremum eius: non est pax vniuersæ carni. Seminauerunt triticum, & spinas messuerunt: hæreditatem acceperunt, & non eis proderit: cõfundemini à fructibus vestris propter iram furoris Domini. Hæc dicit Dominus aduersum omnes vicinos meos pessimos, qui tangunt hæreditatem, quæ distribui populo meo Israel: Ecce, ego euellam eos de terra sua, & domum Iuda euellam de medio eorum. Et cum euulsero eos, conuertar, & miserebor eorum: & reducam eos,

Cõmendat Dei misericordiam qui suos in periculo deferere nõ solet. - Vet. Ge. o. D. I.

J. 17. b. 20. e.

Excidiis Iudæorum ob Christi traditum in manus Gentium.

Propheta impiorum prosperitatem admiratur: tamen Dei iustum fateatur. Iob 21. a. habac. 1. a. Terra Iudæorum vastata etiam ab amicis.

Predicit Deus Ieremias grauem afflictionem Ierusalymis. Ierem. 27. c. 6. p.

Relinquantur à Domino Iudæi.

Inachitur in pastores populi Iudæorum.

- Vet. Di. o. l. Ge. p. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M.

Vicinis Gētibz Iudæam infestibus minatur Dominus insertum.

virum ad hæreditatem suam, & virum in terram suam. Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, vt iurent in nomine meo Viuit Dominus, sicut docuerunt populum meum iurare in Baal: ædificabuntur in medio populi mei. Quod si non audierint, euellam gentem illam euulsione & perditione, ait Dominus.

C A P. X I I I.

HÆc dicit Dominus ad me, Vade, & posside tibi lumbare lineum, & pones illud super lumbos tuos, & in aquam non inferes illud: Et possedi lumbare, iuxta verbum Domini, & posui circa lumbos meos. Et factus est sermo Domini ad me secundò, dicens, Tolle lumbare quod possedisti, quod est circa lumbos tuos, & surgens vade ad Euphráten, & absconde ibi illud in foramine petræ. Et abii, & abscondi illud in Euphráte, sicut præceperat mihi Dominus. Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me, Surge, & vade ad Euphráten: & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi vt absconderes illud ibi. Et abii ad Euphráten, & fodi, & tuli lumbare de loco vbi absconderam illud: & ecce, computruerat lumbare, ita vt nulli vsui aptum esset. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Hæc dicit Dominus,

Sic putrescere faciam superbiam Iuda, & superbiam Ierusalem multam, Populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, & ambulant in prauitate cordis sui: abieruntque post deos alios, vt seruirent eis, & adorarent eos: & erunt sicut lumbare istud, quod nulli vsui aptum est. Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinaui mihi omnem domum Israel, & omnem domum Iuda, dicit Dominus: vt essent mihi in populum, & in nomē, & in laudem, & in gloriam: & non audierunt. Dices ergo ad eos sermonem istum, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te, Nunquid ignoramus quia omnis laguncula implebitur vino? Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus, Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges qui sedent de stirpe Dauid super thronum eius, & sacerdotes, & prophetas, & omnes habitatores Ierusalem, ebrietate: & dispergam eos virum à fratre suo, & patres, & filios pariter, ait Dominus: non parcā, & non concedam: neque miserebor vt non disperdam eos. Audite, & auribus percipite, Nolite eleuari, quia Dominus locutus est. Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucem, & ponet eam in vmbra mortis, & in caliginem. Quod si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiam: plorās plorabit, & deducet oculus meus lachrymā, quia captus est grex Domini. Dic regi & dominatrici, Humilia mini, sedete in terra: quoniam descendet de capite vestro corona gloriæ vestræ.

Ciuitates Austri clausæ sunt, & nō est qui aperiat: trāslata est omnis Iuda transmigratiōe perfecta. **20.** Leuate oculos vestros, & videte qui venitis ab Aquilone: vbi est grex qui dat est tibi, pecus in clytū tuū? Quid dices cū visitauerit te? tu enim docuisti eos aduersum te, & erudisti in caput tuū. nūquid non dolores apprehenderunt te, quasi mulierem parturientem? Quod si dixeris in corde tuo, Quare venerunt mihi hæc? Propter multitudinem iniquitatis tuæ reuelata sunt verecundiora tua, pol-

lutæ sunt plātæ tuæ. **23.** Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus varietatis suas: & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. **24.** Et disseminabo eos quasi stipulam quæ vento rapatur in desertum. Hæc fors tua parique mensuræ tuæ à me, dicit Dominus: quia oblita es mei, & confisa es in mendaciō. vnde & ego nudavi femora tua contra faciem tuam, & apparuit ignominia tuā, adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis tuæ: super colles in agro vidi abominaciones tuas. Væ tibi Ierusalem, non mundaberis post me: vsquequo adhuc?

C A P. X I I I I.

QUOD factum est verbum Domini ad Ieremiam de sermonibus siccitatis. Luxit Iudæa, & portæ eius corruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Ierusalem ascendit.

3. Maiores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non inuenerunt aquam, reportauerunt vasa sua vacua: confusi sunt & afflicti, & operuerunt capita sua. Propter terræ vastitatem, quia non venit pluuia in terram, confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua. Nam & cerua in agro peperit, & reliquit: quia non erat herba. Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba. Si iniquitates nostræ responderint nobis, Domine fac propter nomen tuum, quoniam multæ sunt auersiones nostræ, tibi peccauimus. Expectatio Israel, saluator noster in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum? Quare futurus es velut vir vagus, & fortis qui non potest saluare? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuocatum est super nos, ne derelinquas nos. Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit peccata eorum. Et dixit Dominus ad me, Noli orare pro populo isto in bonum. Cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocaustomata & victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio & fame & peste consumam eos. Et dixi, A, a, a, Domine Deus, Prophetæ dicunt eis, Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me, Falsi prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, & diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetat vobis. Idcirco hæc dicit Dominus de prophetis qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes, Gladius & fames non erit in Terra hæc: In gladio & fame consumantur prophetæ illi. Et populi quibus prophetant, erunt proiecti in viis Ierusalem præ fame & gladio, & non erit qui sepeliat eos, ipsi & vxores eorum, filii & filia eorum, & effundam super eos malum suum. Et dices ad eos verbum istud, Deducant oculi mei lachrymam per noctem & diem, & non taceant: quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer. Si egressus fuero ad agros: ecce, occisi gladio. & si introiero in ciuitatē: ecce, attenuati fame. Propheta quocumque & sacerdos abierunt in terram quā ignorabant.

ff.iiii.

Interitus Iudæarum præfiguratur, & eorum desperatio.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Quare assumptus Israel in populum Dei, & quare resectus.

Pronocatur ad penitentiam.

Caliginosus (Vet. B.)

Thren. i. a.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. descēdit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Apprehendit (Vet. Cōpl. B. Di. o. l. Ge. o. l. p.) causa prædictorum malorum.

3. 30. c. Coniunctio malis indelebilibus.

De siccitate futura in Iudæa.

Oratio populi penitentis misericordiam à Domino

Quare (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Vt (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

Non exauditor populus infidelis.

Oratio ieiunia.

Thren. i. d. 17. c. & 29. b.

Falsi prophete seducētes populum.

Quare fraudulentis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Thren. i. f. 1. b.

nanque (Vet. M.)

Proph.

Rursum orat populus, peccata sua agnoscens: & Deum commemoratio ne peccati sui ad parcendum inuitans.
i. s. e.
iniquitate (Vet. Ge. l. p.)

19 Nunquid proiiciens abiecasti Iudam? aut Sion abominata est anima? quare ergo percussisti nos, ita ut nulla sit sanitas? I expectauimus pacem, & non est bonum: & tempus curationis, & ecce turbatio. Cognouimus Domine impietates nostras, iniquitates patrum nostrorum, quia peccauimus tibi. Ne des nos in opprobriū propter nomē tuū, neque facias nobis cōtumeliam solii gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias fœdus tuū nobiscū.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Comp.

20 Nunquid sunt in sculptilibus Gentium qui pluūt? aut cæli possunt dare imbres nisi tu volueris? nonne tu es Dominus Deus noster, quem expectauimus? tu enim fecisti omnia hæc. **C A P. X V.**

Offendit Deus quia opere sibi displicet idololatria, & animus a penitentia alienus. Iteerit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Zach. 11. b.)

E T dixit Dominus ad me, Si steterint Moyses & Samuel corā me, non est anima mea ad populum istum: eice illos a facie mea, & egrediantur. Quod si dixerint ad te, Quod egrediemur? dices ad eos, Hæc dicit Dominus, Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladiū, ad gladiū: & qui ad famem, ad famem: & qui ad captiuitatē, ad captiuitatē. Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus, Gladiū ad occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia cæli & bestias terræ ad deuorandum & dissipandum: & dabo eos in feruorem vniuersis regnis terræ, propter Manasse filium Ezechie regis Iuda, super omnibus quæ fecit in Ierusalem. Quis enim miserebitur tui Ierusalem? aut quis cōtristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu reliquisti me, dicit Dominus: retrorsum abiisti: & extendā manum meam super te, & interficiā te: laboraui rogans. Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfeci & disperdidi populū meū, & tamē a viis suis non sunt reuersi. Multiplicatæ sunt mihi viduæ eius super arenam maris: induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie: nisi super ciuitates repente terrorem. Infirmata est quæ peperit septem, defecit anima eius: occidit ei sol, cū adhuc esset dies: confusa est, & erubuit: & residuos eius in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Dominus. Væ mihi mater mea: quare genuisti me virum rixæ, virum discordiæ in vniuersa terra? non fœneraui, nec fœneraui mihi quisquam: omnes maledicunt mihi. Dicit Dominus, Si non reliquæ tuæ in bonum, si non occurrit tibi in tempore afflictionis, & in tempore tribulationis aduersus inimicum? Nunquid fœderabitur ferrū ferro ab Aquilone, & æs? Diuitias tuas & thesauros tuos in direptionē dabo gratis in omnibus peccatis tuis, & in omnibus terminis tuis. Et adducam inimicos tuos de terra quā nescis: quia ignis succensus est in furore meo, & super vos ardebit. Tu scis Domine, recordare mei, & visita me, & tuere me ab his qui persequuntur me: noli in patientia tua suscipere me: scito quoniam sustinui propter te opprobrium. Inuēti sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiā cordis mei: quoniam inuocatum est nomen tuum super me Domine Deus exercituum. Non sedi in concilio ludentium, & gloriatus sum a facie manus tuæ: solus sedebam, quoniam cōminatione replesti me.

4. Reg. 11. a.

Causa tantorum malorum. B

Amos 9. c.

Cōsequitur se occasionē fuisse discordiæ. C

Promittitur ei auxilium. occurri (Vet. Di. o. l. Compl. Alia exēpl. Di. l. Ge. l. legitur occurrero.)

Rursum annūtiat Iudæorum vastationem. Deut. 32. c. rom. 10. d.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Iterum veluti cōquerendo, petit liberationē a sua afflictione.

3. jo. c.

18 Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium. Propter hoc hæc dicit Dominus, Si conuertēris, cōuertam te,

& ante faciem meam stabis: & si separaueris pretiosum a vili, quasi os meum eris. conuertentur ipsi ad te, & tu non conuertēris ad eos. Et dabo te populo huic in murum æreum, fortem: & bellabunt aduersum te, & non præualebunt: quia ego tecum sum ut saluem te, & eruam te, dicit Dominus. Et liberabo te de manu pessimorum, & redimam te de manu fortium. **C A P. X V I.**

Respondens Dominus propheta, offendit frangam laboria.

E T factum est verbum Domini ad me, dicens, Non accipies vxorem, & non erunt tibi filii & filia in loco isto. Quia hæc dicit Dominus super filios & filias, qui generantur in loco isto: & super matres eorum quæ genuerūt eos: & super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac. Mortibus ægrotationum morietur: non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinum super faciem terræ erunt: & gladio & fame consumētur: & erit cadauer eorum in escam volatilibus cæli, & bestiis terræ. Hæc enim dicit Dominus, Ne ingrediaris domum conuiuii, neque vadas ad plangendum, neque consolēris eos: quia abstuli pacem meam a populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes. Et morietur grandes, & parui in terra ista: non sepelientur, neque plangentur, & non se incident, neque caluitiū fiet pro eis. Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre. Et domum conuiuii non ingrediaris, ut sedeas cum eis, & comedas, & bibas. Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Ecce ego auferā de loco isto in oculis vestris, & in diebus vestris vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi & vocem sponsæ. Et cum annuntiaueris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi, Quare locutus est Dominus super nos omne malum grāde istud? quæ iniquitas nostra? & quod peccatum nostrum quod peccauimus Domino Deo nostro? Dices ad eos, Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus: & abierunt post deos alienos, & seruiērunt eis, & adorauerūt eos: & me dereliquerunt, & legem meam non custodierunt.

Iudæorum caluitatem prædicat.

B

C

D

i. s. e. idolorum cultus & legis Dei contemptum, tanta calamitatis causā esse ostendit.

3. j. f.

3. j. b. Captiuitatem Babilonicam prædicat, & populi liberationē ab ea.

venit, (Vet. Di. o. l. Ge. p.)

Vocatio Gentium.

mis terræ, & dicent, Verè mendacium possederunt patres nostri, vanitatè quæ eis non profuit. Nunquid faciet sibi homo deos, & ipsi non sunt dii? Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam: & sciēt quia nomen mihi Dominus.

CAP. XVII.

Eccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum. Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum, & lucorum suorum, lignorumque frondentium in montibus excelsis, sacrificantes in agro: fortitudinem tuam & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in vniuersis finibus tuis. Et relinquēris sola ab hæreditate tua, quam dedi tibi, & seruire te faciam inimicis tuis in terra quam ignoras: quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in æternum ardebit. Hæc dicit Dominus, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius. Erit enim quasi myricæ in deserto, & non videbit cum venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto in terra saluginis & inhabitabili.

Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit cum venerit æstus. Et erit folium eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. Prauum est cor hominis & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam, & iuxta fructum adinventionum suarum. Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit insipiens.

Solum gloriæ altitudinis à principio, locus sanctificationis nostræ. Expectatio Israel Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra describentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum. Sana me Domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero: quoniam laus mea tu es. Ecce ipsi dicunt ad me, Vbi est verbum Domini? Veniat. Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: & diem hominis non desideravi, tu scis. Quod egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit.

Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis. Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & non paueam ego: induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos. Hæc dicit Dominus ad me, Vade, & sta in porta filiorum populi mei: per quam ingrediuntur reges Iuda, & egrediuntur, & in cunctis portis Ierusalem: & dices ad eos, Audite verbum Domini reges Iuda, & omnis Iudæa, cunctique habitatores Ierusalem qui ingredimini per portas istas. Hæc dicit Dominus, Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die sabbathi: nec inferatis per portas Ierusalem. Et nolite eiicere onera de domibus vestris in die sabbathi, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbathi, sicut præcepi patribus vestris. Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam ne audirēt me,

& ne acciperent disciplinam. Et erit: si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbathi: & si sanctificaueritis diem sabbathi, ne faciatis in eo omne opus: Ingredientur per portas ciuitatis huius reges & principes, sedentes super solium David, & ascendetes in curribus & equis, ipsi & principes eorum, viri Iuda, & habitatores Ierusalem: & habitabitur ciuitas hæc in sempiternum. Et venient de ciuitatibus Iuda, in circuitu Ierusalem, & de terra Beniamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferēt oblationem in domum Domini. Si autem non audieritis me, ut sanctificetis diem sabbathi, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbathi: succendam ignem in portis eius, & deuorabit domos Ierusalem, & non extinguetur.

CAP. XVIII.

Erbum quod factum est ad Ieremiam à Domino, dicens, Surge, & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea. Et descendendi in domum figuli, & ecce, ipse faciebat opus super rotam. Et dissipatum est vas quod ipse faciebat è luto, manibus suis: conuersusque, fecit illud, vas alterum, sicut placuerat in oculis eius ut faceret. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait Dominus: ecce, sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel. Repente loquar aduersum gentem & aduersum regnum, ut eradicem & destruam & disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo quod locutus sum aduersum eam:agam & ego poenitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei. Et subito loquar de gente & de regno, ut ædificem & plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam: poenitentiam agam super bono quod locutus sum ut facerem ei.

Nunc ergo dic viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem, dicens, Hæc dicit Dominus, Ecce, ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: reuertatur vnusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra. Qui dixerunt, Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus. Ideo hæc dicit Dominus, Interrogate Gentes, Quis audiuit talia horribilia quæ fecit nimis virgo Israel? Nunquid deficiet de petra agri nix Libani? aut euelli possunt aquæ erumpentes frigida, & defluentes? Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes, & impingentes in viis suis, & in semitis seculi, ut ambularet per eas in itinere non trito: ut fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eam, obstupescet, & mouebit caput suum. Sicut vetus vres dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

Et dixerunt, Venite, & cogitemus contra Ieremiam cogitationes: (non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à sapiente, nec sermo à propheta) venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermones eius. Attende Domine ad me, & audi vocem aduersariorum meorum. Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam animæ meæ? Recordare quod steterim in conspectu tuo ut loquerer pro eis bonum,

Indiciorum p
tinacitas.

Successisti (v.
Di. l. Ge. l.
Maledicti cõfite
tes in homin.
j. 4. 2.

Benedicti, quoniam
Dominus fiducia
fuit. i. a.

Cor hominis
prauum.
omnium (vet.
Di. l. Ge. l. o. p.
Deus scrutator
cordium. apoc. 2.
f. psal. 7. c. 1. reg.
16. b.

Orat Ieremias
auxiliu à Deo.

Derelinquere
Deum.
Aque viæ.
A Domino vera
salus petenda.

Sanctificatiõ
sabbathi præci
pit.
-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. v.

* & de (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Exemplo figuli ostendit Deus in manu sua esse, cõtemptores verbi sui posse perdere. eosdẽ autẽ respicentes rãdificare.

Ro. 9. d. c. 4. b.

i. i. b. Cõuersus miser cor: ia promittitur.

Iudæis obstinatis parat Dominus exitum. Ionæ 3. d. j. 2. b. 35. c.

-Vet. Di. o. l. Ge. l. v.

j. 19. c. 49. e. & 50. c.

Conspiratio Iudæorum in Ieremiam.

Oratio Ieremias contra aduersarios, quibus mala non tã imprecat. q̃ prædicat. reddetur (vet. Di. l. Ge. l. cõp. l.

Proph.

& auerterem indignationem tuā ab eis. Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladii: fiant vxores eorū absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte: iuuenes eorum cōfodiātur gladio in præliō. Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repente: quia foderunt foueam, vt cape rent me, & laqueos abscođerunt pedibus meis. Tu autem Domine scis omne consiliū eorum aduer sum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum à facie tua nō deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui, abutere eis.

C A P. X I X.

Hæc dicit Dominus, Vade, & accipe lagūculam figuli testeam à senioribus populi, & à senioribus sacerdotum: Et egredere ad vallem filiorum Ennom, quæ est iuxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba quæ ego loquor ad te. Et dices, Audite verbum Domini reges Iuda, & habitatores Ierusalē: hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel, Ecce, ego inducam afflictionem super locum istum: ita vt omnis qui audierit illam, tinniat aures eius. Eo quod dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & liberauerunt in eo diis alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Iuda: & repleuerunt locum istum sanguine innocentum. Et ædificauerūt excelsa Baalim ad cōburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum. Propterea ecce dies venient, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iste, Topheth, & Vallis filii Ennom, sed Vallis occisionis. Et dissipabo consilium Iuda & Ierusalem in loco isto: & subuertā eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadauera eorum escam volatilibus cæli, & bestiis terræ. Et ponam ciuitatem hanc in stuporem, & in sibilum: omnis qui præterierit per eam, obstupescet, & sibilabit super vniuersa plaga eius. Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarum: & vnusquisque carnem amici sui comedet in obsidione & in angustia in qua cōcludent eos inimici eorū, & qui quærunt animas eorum. Et conteres lagunculam in oculis virorum qui ibunt tecum: & dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituum, Sic cōteram populum istum, & ciuitatem istam, sicut conteritur vas figuli quod non potest vltrā instaurari: & in Topheth sepeliētur, eo quod non sit alius locus ad sepeliendum. Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus eius: & ponam ciuitatem istam sicut Topheth. Et erunt domus Ierusalem & domus regum Iuda sicut locus Topheth, immundæ: omnes domus, in quarum domatibus sacrificauerunt omni militiæ cæli, & liberauerunt libamina diis alienis. Venit autem Ieremias de Topheth, quo miserat eum Dominus ad prophetandum: & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Ecce, ego inducam super ciuitatem hanc, & super omnes vrbes eius vniuersa mala quæ locutus sum aduersum eam: quoniam indurauerunt ceruicem suam, vt non audirent sermones meos.

C A P. X X.

Taudiuit Phassur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Do

mini, Ieremiam prophetantem sermones istos. Et percussit Phassur Ieremiam prophetam, & misit eum in neruum, quod erat in porta Benjamin superiori, in domo Domini. Cumque illuxisset in crastinum, eduxit Phassur Ieremiam de neruo. & dixit ad eum Ieremias, Non Phassur vocauit Dominus nomē tuum, sed Pauorem vndique. Quia hæc dicit Dominus, Ecce, ego dabo te in pauorē, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt. & omnem Iudam dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio. Et dabo vniuersam substantiam ciuitatis huius, & omnem laborem eius, omnēque pretium, & cunctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum eorum: & diripient eos, & tollent, & ducēt in Babylonem. Tu autem Phassur, & omnes habitatores domus tuæ ibitis in captiuitatē, & in Babylonē venis, & ibi morieris: ibique sepelietur tu, & omnes amici tui quibus prophetaisti mendaciū.

Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & inualuisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannabant me. Quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamo: & factus est mihi sermo Domini in opprobriū, & in derisum tota die. Et dixi, Non recordabor eius, neque loquar vltrā in nomine illius. & factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis: & defeci, ferre non sustinens. Audiui enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu, Persequimini, & persequamur eum: ab omnibus viris qui erant pacifici mei, & custodientes latus meum: si quo modo decipiatur, & præualeam aduersus eum, & consequamur vltionem ex eo. Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, & infirmi erūt: confundentur vehementer: quia non intellexerunt opprobriū sempiternum quod nunquam delebitur. Et tu Domine exercituum, probator iusti, qui vides renes & cor: videam quæso vltionem quam ex eis: tibi enim reuelauī causam meam. Cantate Domino, laudate Dominum: quia liberauit animā pauperis de manu malorū.

Maledicta dies in qua natus sum: dies in qua peperit me mater mea, non sit benedicta. Maledictus vir qui annuntiauit patri meo, dicens, Natus est tibi puer masculus: & quasi gaudio lætificauit eū. Sit homo ille vt sunt ciuitates quas subuertit Dominus, & non pœnituit eum: audiat clamorē mane, & vlulatum in tēpore meridiano: qui non me interfecit à vulua, vt fieret mihi mater mea sepulchrum, & vulua eius conceptus æternus. Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem & dolorem, & consumerentur in confusione dies mei.

C A P. X X I.

Verbum quod factum est ad Ieremiam à Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiz, & Sophonia filium Maasæ sacerdotem, dicens, Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur aduersum nos: si fortē faciat Dominus nobiscum, secundum omnia mirabilia sua, & recedat à nobis. Et dixit Ieremias ad eos, Sic dicetis Sedecia. Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ecce, ego conuertam vasa belli quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis aduersum regem

Prædicte Ierusalem
lymitanū exci
diū ob cōtemptū
verbi Dei: cuius
rei symbolū est
dissipatio lague
næ fictilis, quæ
semel fracta, in
staurari non po
test.
filii (vet. B. Di. o.
I. Ge. o. l. p.
loquar (fut. rēp.
vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. v.

veniant, (vet.
Ge. o. p. v.

3. 18 c. j. 49. c. &
50. c.

vniuersas
plagas (vet. Di.
I. Ge. l. o.

Ieremias ob ver
bū Dei percuetur,
& in carcerē
conicitur.

Prædicte ex illis
Babylonicam.

Oqueritur scd
sūm derisum ob
vrbum Del.
Ibbannat (vet.
II. o. l. Ge. l. p.

Volens cogitur
prædicare verbū
Dei.

Fiducia prophete
in Deum.
Istam (vet. B.
j. 2. g.

3. 11. d.

Gratias agit
ob liberationē
suā: post quā rurs
sum à rētatione
impetitur.
Iob 3. a.

quis (vet. B.

Vaticinatur se
decia captiū, &
vrl ē exuridam.

Babylonis & Chaldæos, qui obsident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio ciuitatis huius. Et debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi. Et percutiam habitatores ciuitatis huius: homines & bestiarum pestilentia magna morientur. Et post hoc, ait Dominus, dabo Sedeciam regem Iuda, & seruos eius, & populum eius, & qui derelicti sunt in ciuitate hac a peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quærentium animam eorum: & percutiet eos in ore gladii, & non flectetur, neque parces, nec miserebitur. Et ad populum hunc dices, Hæc dicit Dominus, Ecce, ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis. Qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio & fame & peste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, viuet, & erit ei anima sua quasi spoliū. Posui enim faciem meam super ciuitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni. Et domui regis Iuda, Audite verbum Domini, domus Dauid, hæc dicit Dominus, Iudicate mane iudicium, & eruite vi oppressum de manu calumniatis: ne forte egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui, extinguat propter malitiam studiorum vestrorum. Ecce, ego ad te habitatricem vallis solidæ atque campestris, ait Dominus: qui dicitis, Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos nostras? Et visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu eius: & deuorabit omnia in circuitu eius.

C A P. X X I I.

Hæc dicit Dominus: Descende in domum regis Iuda, & loquæris ibi verbum hoc, & dices, Audi verbū Domini rex Iuda, qui sedes super solium Dauid: tu & serui tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas. Hæc dicit Dominus, Facite iudicium & iustitiam: & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis inique: & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. Si enim faciētes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus huius reges sedentes de genere Dauid super thronum eius, & ascendentes currus & equos, ipsi & serui, & populus eorum. Quod si non audieritis verba hæc: in memetipso iuravi, dicit Dominus, quia in solitudine erit domus hæc. Quia hæc dicit Dominus super domum regis Iuda, Galaad, tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudine, vrbes inhabitabiles. Et sanctificabo super te interficientem virum & arma eius: & succident electas cedros tuas, & præcipitabunt in igne. Et pertransibunt gentes multæ per ciuitatem hanc: & dicet vnusquisque proximo suo, Quare fecit Dominus sic ciuitati huic grandis? Et respondebunt, Eo quod dereliquerint pactum Domini Dei sui, & adorauerint deos alienos, & seruierint eis. Nolite flere mortuū, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum qui egreditur, quia non reuertetur vltra, nec videbit terram natiuitatis suæ. Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Iosia regis Iuda, qui regnauit pro Iosia patre suo, qui egressus est de loco isto, Non reuertetur huc amplius: sed in loco

ad quem transfuli eum, ibi morietur, & terram istam non videbit amplius. Væ qui ædificat domum suam in iniustitia, & cœnacula sua non in iudicio: amicum suum opprimet frustra, & mercedem eius non reddet ei. Qui dicit, Aedificabo mihi domum latam, & cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina, pingitque sinopide. Nunquid regnabis, quoniam confers te cedro? pater tuus nunquid non comedit & bibit, & fecit iudicium & iustitiam tunc cum bene erat ei? Iudicauit causam pauperis & egeni in bonum suum. nunquid non ideo quia cognouit me, dicit Dominus? Tui verò oculi & cor ad auaritiam, & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis. Propterea hæc dicit Dominus ad Ioacim filium Iosia regem Iuda, Non plangent eum, Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei, Væ domine, & væ inclyte. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem. Ascende Libanum, & clama: & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui. Locutus sum ad te in abundantia tua: dixisti, Non audiam. hæc est via tua ab adolescentia tua: quia non audisti vocem meam. Omnes pastores tuos pascet vêtus, & amatores tui in captiuitatem ibunt: & tunc confundèris, & erubesces ab omni malitia tuâ. Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemuisti cū venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis? Viuo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Iechonias filius Ioacim regis Iuda, annulus in manu dextera mea, inde euellam eum. Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chaldæorum. Et mittam te & matrem tuam quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini: & in terram ad quam ipsi leuant animam suam, vt reuertatur illuc, & non reuertentur. Nunquid vas fictile atque contritum vir iste Iechonias? nūquid vas absque omni voluptate? quare abiecti sunt ipse & semen eius, & proiecti in terram quam ignorauerunt? Terra, terra, terra, audi sermonem Domini, hæc dicit Dominus, Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. nec enim erit de semine eius vir qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat vltra in Iuda.

C A P. X X I I I.

Væ pastoribus qui disperdunt & dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit Dominus. Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores qui pascunt populum meum, Vos disperdistis gregem meum, & eiecistis eos, & non visitastis eos: ecce ego visitabo super vos malitiā studiorum vestrorum, ait Dominus. Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecero eos illuc: & conuertam eos ad rura sua, & crescent & multiplicabuntur. Et suscitabo super eos pastores, & pascunt eos: non formidabunt vltra, & non pauebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit Dominus. Ecce, dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo Dauid germen iustum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet iudicium & iustitiam in terra. In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit cōfidenter: & hoc est nomē quod

Prophetat contra Ioacim.

Captiuitatē Iechonias, q. & Ioacim, prædicat.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Comp. M.

In principes, pōtiffices, & alios populi præfectos. ezech. 34. a.

De conuersione reliquiarū populi Iudaici ad fidem.

& (vet. Di. l.

CHRISTI veri pastoris aduentus prædicatur. j. 33. c. 4. a. b. 40. c. 45. b. ezech. 34. dan. 9. g. ioh. 1. g. deut. 33. d. illius (vet. Ge. p.

mouebitur. c. (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. j. p. a.

j. 31. a.

Regem Iuda adhortatur ad iudiciū & iustitiam.

j. 31. d.

Deut. 29. d. 3. reg. 9. b.

Quare sit Ierusalem in captiuitatem ducta.

Mors Sellū filii Iosia prædicatur

Proph.

vocabunt eum, Dominus iustus noster. Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non dicet ultra, Viuit Dominus qui eduxit filios Israel de terra Aegypti: sed, Viuit Dominus qui eduxit & adduxit semen domus Israel de terra Aquilonis, & de cunctis terris ad quas eiecerat eos illuc: & habitabunt in terra sua. Ad prophetas, Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus a vino, a facie Domini & a facie verborum sanctorum eius. Quia adulteris repleta est terra, quia a facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arua deserti: factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis. Propheta nanque & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inueni malum eorum, ait Dominus. Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim, & corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus. Et in prophetis Samariae vidi fatuitatem: & prophetabat in Baal, & decipiebant populum meum Israel. Et in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacii: & confortauerunt manus pessimorum, ut non conuerteretur vnusquisque a malitia sua: facti sunt mihi omnes ut Sodoma, & habitatores eius quasi Gomorraha. Propterea haec dicit Dominus exercituum ad prophetas, Ecce, ego cibabo eos absinthio, & potabo eos felle: a prophetis enim Ierusalem egressa est pollutio super omnem terram. Haec dicit Dominus exercituum, Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini. Dicunt his qui blasphemant me, Locutus est Dominus, Pax erit vobis. & omni qui ambulat in prauitate cordis sui, dixerunt, Non veniet super vos malum. Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audiuit sermonem eius? quis considerauit verbum illius, & audiuit? Ecce, turbo Dominicae indignationis egredietur, & tempestas erumpens: super caput impiorum veniet. Non reuertetur furor Domini usque dum faciat & usque dum compleat cogitationem cordis sui. in nouissimis diebus intelligetis consilium eius.

Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo: auertissem utique eos a via sua mala, & a cogitationibus suis pessimis. Putasne Deus e vicino ego sum, dicit Dominus, & non Deus de longe? Si occultabitur vir in absconditis: & ego non videbo eum, dicit Dominus: nunquid non caelum & terram ego implebo, dicit Dominus? Audiui quae dixerunt prophetae, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes, Somniaui, somniaui.

Usquequo istud est in corde prophetarum vaticinium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui? Qui volunt facere ut obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quae narrat vnusquisque ad proximum suum: sicut obliuiscuntur patres eorum nominis mei propter Baal. Propheta qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verum. quid paleis ad triticum, dicit Dominus. Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: & quasi malleus conterens petram? Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus:

qui furantur verba mea vnusquisque a proximo suo. Ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui assument linguas suas, & aiunt, dicit Dominus. Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus: qui narrauerunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cum ego non misissem eos, nec mandassem eis: qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.

Si igitur interrogauerit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dices, Quod est onus Domini? dices ad eos, Ut quid vobis onus? proiciam quippe vos, dicit Dominus. Et propheta & sacerdos & populus qui dicit, Onus Domini: visitabo super virum illum, & super domum eius. Haec dicetis vnusquisque ad proximum & ad fratrem suum, Quid respondit Dominus? & quid locutus est Dominus? Et onus Domini ultra non memorabitur: quia onus erit vnique sermo suus: & peruertistis verba Dei viuentis, Domini exercituum Dei nostri.

Haec dices ad prophetam, Quid respondit tibi Dominus? & quid locutus est Dominus? Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc haec dicit Dominus, Quia dixistis sermonem istum, Onus Domini: & misi ad vos, dices, Nolite dicere, Onus Domini: propterea ecce ego tollam vos portas, & derelinquam vos, & ciuitatem quam dedi vobis, & patribus vestris a facie mea. Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam aeternam, quae nunquam obliuione delebitur.

CAP. XXXIII.

Stendit mihi Dominus: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini: postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechonia filium Ioachim regem Iuda, & principes eius, & fabrum, & inclusorem de Ierusalem, & adduxit eos in Babylonem. Calathus vnus, ficus bonas habebat nimis: ut solent ficus esse primi temporis. & calathus vnus, ficus habebat malas nimis, quae comedi non poterant, eo quod essent malae. Et dixit Dominus ad me, Quid tu vides Ieremia? Et dixi, Ficus: ficus bonas, bonas valde: & malas, malas valde: quae comedi non possunt, eo quod sint malae. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Haec dicit Dominus Deus Israel, Sicut ficus haec bonae: sic cognoscam transmigrationem Iuda, quam emisi de loco isto in terram Chaldaeorum, in bonum. Et ponam oculos meos super eos ad placandum: & reducam eos in terram hanc: & aedificabo eos, & non destruam: & plantabo eos, & non euellam. Et dabo eis cor, ut sciatur me quia ego sum Dominus: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia reuertentur ad me in toto corde suo. Et sicut ficus pessimae, quae comedi non possunt, eo quod sint malae: haec dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Iuda, & principes eius, & reliquos de Ierusalem, qui remanserunt in vrbe hac, & qui habitant in Terra-Aegypti. Et dabo eos in vexationem afflictionemque omnibus regnis terrae: in opprobrium, & in parabolam, & in prouerbum, & in maledictionem in vniuersis locis ad quae eieci eos. Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem: donec confumantur de terra, quam dedi eis & patribus eorum.

Miracula pseudo-prophetarum.

Ironicae populi & pseudo-prophetarum interrogationi de onere Domini, respicit grauitatem visionis ad eum pertinere.

1.10.2

Vitio duorum calathorum ficis plenorum.

Prima visio significat partem populi a captiuitate reducendam.

1.11.4

1.19.4. Altera, Sedeciam & reliquos populi perdendos.

CAP. XXXV.

Verbum quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iudae in anno quarto Ioachim filii Iosiae regis Iuda, (ipse est annus

Captiuitate annorum praedicti Ieremias ob verbi Dei contemptu.

1.16.c.

Contra vitam pseudo-prophetarum.

Adulteris (Vet. Di. l. Ge. o. l. v.)

Eorum poena.

Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Adulteris (Vet. G. l. p. Di. o. l. v.)

1.9.c.

Admonetur populus, ne pseudo-prophetis credat

Contra pseudo-prophetas asserit Iudae captiuitate futuram. Egredietur, (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.)

1.14.c. 17.c. & 29.c.

Propheta praedicante verbum Dei, conuertit Deus corda audientium. Deus ubique.

Impleo, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.) In prophetas sub nomine Domini mendacia prophetantes:

Quod (vet. v. Alia exēpl. Di. o. l. Ge. o. l. p. legūt Quæ.

4. Reg. 17. d. 1. 18. c. 3. e.

Ostendit post 70 annos, Babylonios destruedos. j. 29. c. 1. par. 36. d. 1. c. 1. a. dan. 9. a.

Omnium gētiū destructio prædicatur.

Et (vet. M.

primus Nabuchodonosor regis Babylonis.) Et locutus est Jeremias propheta ad omnem populum Iuda, & ad vniuersos habitatores Ierusalem, dicēs, A tertio decimo anno Iosifæ filii Amon regis Iuda vsque ad diem hanc (iste tertius & vicesimus annus) factum est verbū Domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte cōsurgens & loquens: & non audistis. Et misit Dominus ad vos omnes seruos suos prophetas, confurgens diluculo, mittēnsque: & non audistis, neque inclinastis aures vestras vt audiretis, cum diceret, Reuertimini vnusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra quā dedit Dominus vobis & patribus vestris, à seculo & vsque in seculum. Et nolite ire post deos alienos, vt seruiatis eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum vestrarum, & non affligam vos. Et non audistis me, dicit Dominus: vt me ad iracundiam prouocaretis in operibus manuum vestrarum, in malum vestrum. Propterea hæc dicit Dominus exercituum, Pro eo quod non audistis verba mea, ecce ego mittam, & assumam vniuersas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum: & adducam eos super terram istam, & super habitatores eius, & super omnes nationes quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudines sempiternas. Perdāque ex eis vocem gaudii & vocem lætitiæ, vocem sponsi & vocem sponsæ, vocem molaræ & lumen lucernæ. Et erit vniuersa terra hæc in solitudinem & in stuporem: & seruient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis. Cumque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldæorum: & ponam illam in solitudines sempiternas. Et adducam super terram illam omnia verba mea quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quæcunque prophetauit Jeremias aduersum omnes gentes: Quia seruiuerunt eis, cum essent gentes multæ & reges magni: & reddam eis secundum opera eorum, & secundum facta manuum suarum. Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israel, Sume calicem vini furoris huius de manu mea: & propinabis de illo cunctis gētibus ad quas ego mittam te. Et bibent, & turbabuntur, & insanient à facie gladii quem ego mittam inter eos. Et accepi calicem de manu Domini, & propinavi cunctis gentibus ad quas misit me Dominus: Ierusalem, & ciuitatibus Iuda, & regibus eius & principibus eius: vt darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem, sicut est dies ista. Pharaoni regi Aegypti, & seruis eius, & principibus eius, & omni populo eius, & vniuersis generaliter: cunctis regibus terræ Ausitidis, & cunctis regibus terræ Philisthiim, & Acalonis, & Gazæ, & Accaron, & reliquijs Azoti, & Idumææ, & Moab, & filiis Ammon: Et cunctis regibus Tyri, & vniuersis regibus Sidonis: & regibus terræ insularū qui sunt trans mare. Et Dedan, & Thema, & Buz, & vniuersis qui attonsi sunt in comam. Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis qui habitant in deserto, Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorū: cun-

ctis quoque regibus Aquilonis de prope & de longe, vnique contra fratrem suū: & omnibus regnis terræ, quæ super faciē eius sunt: & rex Sefach bibet post eos. Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Bibite, & inebriamini, & vomite: & cadite, neque surgatis à facie gladii quē ego mittam inter vos. Cumque noluerint accipere calicē de manu tua vt bibant, dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituum, Bibetes bibetis, quia ecce, in ciuitate in qua inuocatū est nomen meū, ego incipio affligere, & vos quasi innocētes, & immunes eritis: non eritis immunes. gladium enim ego voco super omnes habitatores terræ, dicit Dominus exercituum. Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos, Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocē suam: rugies rugiet super decōrē suum: celesma quasi calcantiū, concinetur aduersus omnes habitatores terræ. Peruenit sonitus vsque ad extrema terræ: quia iudiciū Domino cum gentibus: iudicatur ipse cū omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus exercituum, Ecce afflictio egredietur de gente in gentē: & turbo magnus egredietur à summitatibus terræ. Et erunt interfecti Domini in die illa à summo terræ vsque ad summū eius: non plangētur, & non colligentur, neque sepeliētur: in sterquiliniū super faciē terræ iacebūt. Vlulate pastores, & c amate: & aspergite vos cinere optimates gregis: quia completi sunt dies vestri, vt interficiamini: & dissipationes vestræ, & cadetis quasi vasa pretiosa. Et peribit fuga à pastoribus, & saluatio ab optimatibus gregis. Vox clamoris pastorū, & vlulatus optimatū gregis: quia vastauit Dominus pascua eorum. Et cōticuerunt arua pacis à facie iræ furoris Domini.

Dereliquit quasi leo vmbraculū suū, facta est terra eorū in desolationē à facie iræ columbæ, & à facie iræ furoris Domini.

C A P. X X V I.

In principio regni Ioacim filii Iosifæ regis Iuda, factum est verbū istud à Domino, dicens, (Hæc dicit Dominus,) Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt, vt adorent in domo Domini, vniuersos sermones quos ego mādaui tibi vt loquaris ad eos: noli subtrahere verbū. (Si fortē audiant & cōuertantur vnusquisque à via sua mala: & pœniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiā studiorū eorū.) Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus, Si nō audieritis me vt ambuletis in lege mea quā dedi vobis, vt audiat sermone seruatorū meorū prophetarū, quos ego misi ad vos de nocte cōsurgens, & dirigens, & non audistis: Dabo domū istam sicut Silo, & urbē hanc dabo in maledictionē cunctis gentibus terræ. Et audierunt sacerdotes & propheta, & omnis populus Ieremiā loquentem verba hæc in domo Domini. Cumque cōplesset Jeremias loquens omnia quæ præceperat ei Dominus vt loqueretur ad vniuersum populum: apprehenderunt eū sacerdotes, & propheta, & omnis populus, dicens, Morte moriatur. Quare prophetauit in nomine Domini, dicēs, Sicut Silo erit domus hæc: & vrbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator. Et congregatus est omnis populus aduersus Ieremiā in domo Domini. Et audierunt principes Iuda verba hæc: & ascenderunt de domo regis in domum Domini, & sederunt in

1. Pet. 4. d.

1. Ier. 3. d. amos 1. 2.

Iniurat pastores Gentiū ad plangētum.

quia (vet. v.

Jeremias iniurat populum ad respiciētiam.

1. Reg. 4. b.

Comprehensus à sacerdotibus & prophetis, adducitur in iudiciū.

Proph.

introitu portæ domus Domini nouæ. Et locuti sunt sacerdotes, & propheta ad principes, & ad omnem populum dicentes, Iudicium mortis est viro huic: quia prophetauit aduersus ciuitatē istam, sicut audistis auribus vestris. Et ait Ieremias ad omnes principes, & ad vniuersum populum, dicens, Dominus misit me vt prophetarē ad domum istā, & ad ciuitatem hanc omnia verba quæ audistis.

Accusat^r coram principibus, respondet se verba Dei tantum nuntiasse.

i. 7. a.

Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali quod locutus est aduersus vos. Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris.

Veruntamen scitote & cognoscite quod si occideritis me, sanguinē innocentem tradetis cōtra vosmetipsos, & cōtra ciuitatem istam, & habitatores eius. in veritate enim misit me Dominus ad vos, vt loquerer in auribus vestris omnia verba hæc.

Principes & populus absolunt Ieremiam, inuitis sacerdotibus & prophetis ex p̄lo Ezechie qui Michæā eadem prædicatē absoluerat. Mich. 3. d.

Et dixerunt principes, & omnis populus ad sacerdotes & ad prophetas, Non est viro huic iudicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos. Surrexerūt ergo viri de senioribus terræ: & dixerūt ad omnē cœtum populi, loquentes, Michæas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechie regis Iuda: & ait ad omnem populum Iudæ, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum, Sion quasi ager arabitur: & Ierusalem in acruum lapidum erit: & mons domus Domini in excelsa sylvarum. Nunquid morte condemnauit eum Ezechias rex Iuda, & omnis Iuda? nunquid nō timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat aduersus eos? Itaque non faciamus malum grande cōtra animas nostras. Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini Vrias filius Semei de Cariath-iarim: & prophetauit aduersus ciuitatem istam, & aduersus terram hanc iuxta omnia verba Ieremiæ. Et audiuit rex Ioacim, & omnes potentes, & principes eius verba hæc: & quæsiuit rex interficere eū. Et audiuit Vrias, & timuit, fugitque, & ingressus est Aegyptum. Et misit rex Ioacim viros in Aegyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Aegyptum. Et eduxerunt Vriam de Aegypto: & adduxerunt eum ad regē Ioacim, & percussit eum gladio: & proiecit cadauer eius in sepulchris vulgi ignobilis. Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Ieremia, vt non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

Vet. Cōpl. D. l. Ge. o. 1. p. M. P.

nos facim^r (Vet. Comp. Ge. o. p. B. Vrias ppheta ab Ioacim occisus cōtra Dei voluntatem.

Et audiuit rex Ioacim, & omnes potentes, & principes eius verba hæc: & quæsiuit rex interficere eū. Et audiuit Vrias, & timuit, fugitque, & ingressus est Aegyptum. Et misit rex Ioacim viros in Aegyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Aegyptum. Et eduxerunt Vriam de Aegypto: & adduxerunt eum ad regē Ioacim, & percussit eum gladio: & proiecit cadauer eius in sepulchris vulgi ignobilis. Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Ieremia, vt non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

CAP. XXVII.

Iussu Domini Ieremias regi Iuda & vicinis regionibus mittit vincula, quibus monetur subici Nabuchodonosor.

In principio regni Ioacim filii Iosia regis Iuda, factum est verbum istud ad Ieremiā a Domino, dicens, Hæc dicit Dominus ad me, Fac tibi vincula & catenas: & pones eas in collo tuo. Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammō, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nuntiorū qui venerunt Ierusalem ad Sedeciam regem Iudæ. Et præcipes eis vt ad dominos suos loquātur, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Hæc dicitis ad dominos vestros, Ego feci terram, & homines, & iumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eā ei qui placuit in oculis meis: Et nūc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis serui mei: in super & bestias agri dedi ei, vt seruiant illi. Et seruiant ei

omnes gentes, & filio eius, & filio filii eius: donec veniat tēpus terræ eius & ipsius: & seruiant ei gentes multæ & reges magni. Gens autem & regnum quod nō seruerit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicūque non curauerit collū suū sub iugo regis Babylonis: in gladio & in fame & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: donec cōsumam eos in manu eius. Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos qui dicūt vobis, Nō seruietis regi Babylonis. Quia mendaciū prophetant vobis: vt lōge vos faciāt de terra vestra, & eiiciāt vos, & pereatis. Porro gens quæ subiecerit ceruicē suam sub iugo regis Babylonis, & seruerit ei: dimittam eā in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea. Et ad Sedeciam regem Iuda locutus sum secūdem omnia verba hæc, dicens, Subiicite colla vestra sub iugo regis Babylonis, & seruite ei, & populo eius, & viuetis. Quare moriemini tu, & populus tu? gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dominus ad gentem quæ seruire noluerit regi Babylonis. Nolite audire verba prophetarum dicētium vobis, Non seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis. Quia non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: vt eiiciant vos, & pereatis tam vos, quā prophetæ qui vaticinātur vobis. Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens, Hæc dicit Dominus, Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dices, Ecce, vasa Domini reuertentur de Babylone nunc cito. mendaciū enim prophetant vobis. Nolite ergo audire eos, sed seruite regi Babylonis, vt viuat. quare datur hæc ciuitas in solitudinem? Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, vt non veniant vasa quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Iuda, & in Ierusalem, in Babylonem. Quia hæc dicit Dominus exercituum ad columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasorum, quæ remanserunt in ciuitate hac: quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cum transferret Iechoniam filium Ioacim regem Iuda de Ierusalem in Babylonem, & omnes optimates Iuda & Ierusalem. Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Iuda & Ierusalem: in Babylonē transferentur, & ibi erūt vsque ad diē visitationis suæ, dicit Dominus: & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

Admonet populum & reges, ne pseudopphetis credant.

i. 14. c. 23. d. 13. b.

domus (Vet. Compl.

4. Reg. 24. a.

CAP. XXVIII.

Factum est in anno illo, in principio regni Sedecie regis Iuda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias (filius Azur propheta de Gabaon) in domo Domini coram sacerdotibus & omni populo, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Contriui iugum regis Babylonis. Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem. Et Iechoniam filium Ioacim regem Iuda, & omnē transmigratōnē Iudæ, qui ingressi sunt in Babylonē, ego conuertā ad locū istum, ait Dominus. conterā enim iugum regis Babylonis. Et dixit Ieremias propheta ad Hananiā prophetā in oculis sacerdotū, & in oculis omnis populi qui stabat in

Hananias ppheta factus ppheta.

domo Domini: & ait Jeremias propheta, Amē, sic faciat Dominus: suscitetur Dominus verba tua quæ prophetaſti, vt referantur vasa in domū Domini, & omnis transmigratio de Babylone ad locū istū.

veruntamen audi verbū hoc quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus vniuerſi populi. Prophe- tæ qui fuerūt ante me & ante te ab initio, & pro- phetauerūt super terras multas, & super regna ma- gna, de prælio & de afflictione, & de fame. Prophe- ta qui vaticinatus est pacē: cū venerit verbū eius, tunc ſcietur propheta quē miſit Dominus in ve- ritate. Et tulit Hananias propheta catenā de collo Jeremiæ prophetæ, & cōfregit eā. Et ait Hananias in cōſpectu omnis populi, dicens, Hæc dicit Domi- nus, Sic cōfringā iugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierū de collo omniū gentium. Et abiit Jeremias propheta in viā suam.

Et factum est verbū Domini ad Jeremiā (post- quam confregit Hananias propheta catenā de col- lo Jeremiæ prophetæ) dicens, Vade, & dices Hana- niæ, Hæc dicit Dominus, Catenas ligneas contri- uisti: & facies pro eis catenas ferreas. Quia hæc di- cit Dominus exercituum Deus Israel, Iugum fer- reum poſui super collum cunctarū gentium ista- rum, vt ſeruiāt Nabuchodonosor regi Babylonis, & ſeruiant ei: inſuper & bestias terræ dedi ei. Et di- xit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam, Audi Hanania: non miſit te Dominus, & tu confi- dere fecisti populum istum in mendacio. Idcirco hæc dicit Dominus, Ecce, ego mittā te à facie ter- ræ: hoc anno moriēris. aduerſum enim Dominū locutus es. Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

C A P. X X I X.

Hæc sunt verba libri quæ miſit Jeremias de Ierusalem ad reliquias ſeniorū trans- migrationis, & ad sacerdotes, & ad pro- phetas, & ad omnem populum quem traduxerat Nabuchodonosor de Ierusalem in Babylonem: postquam egressus est Iechonias rex, & domina, & eunuchi, & principes Iuda, & Ierusalē, & faber, & inſuſor de Ierusalem: in manu Elasa filii Saphan, & Gamariæ filii Helciæ, quos miſit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonosor regē Babylonis in Baby- lonem, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, omni transmigratiōni quam tranſtu- li de Ierusalem in Babylonem, Aedificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructū eorum. Accipite vxores, & generate filios & filias: & date filiis vestris vxores, & filias vestras date vi- ris, & pariāt filios & filias: & multiplicabimini ibi, & nolite eſſe pauci numero. Et quærite pacem ci- uitatis ad quam trāsmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax vobis.

Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Non vos ſeducant prophetae vestri qui ſunt in medio vestrum, & diuini vestri: & ne attendatis ad ſom- nia vestra quæ vos ſomniatis. Quia falſo ipſi pro- phetant vobis in nomine meo: & non miſi eos, di- cit Dominus. Quia hæc dicit Dominus, Cum cœperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni, viſitabo vos: & ſuscitabo super vos verbum meum bonum, vt reducam vos ad locū istum. Ego enim ſcio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Do- minus, cogitationes pacis & non afflictionis, vt dem vobis finem & paciētiam. Et inuocabitis me, & viuētis: & orabitur me, & ego exaudiā vos. Quæ-

retis me, & inuenietis: cum quæſeritis me in toto corde vestro. Inueniar à vobis, ait Dominus: & re- ducam captiuitatem vestrā: & congregabo vos de vniuerſis gentibus, & de cunctis locis ad quæ ex- puli vos, dicit Dominus: & reuerti vos faciam de loco ad quē transmigrare vos feci. Quia dixistis, Suscitabit nobis Dominus prophetas in Babylone, Quia hæc dicit Dominus ad regem qui ſedet super solium Dauid, & ad omnem populum habi- tatorem vrbs huius, & ad fratres vestros, qui non ſunt egreſſi vobiscum in transmigratiōnem. Hæc dicit Dominus exercituum, Ecce, mittam in eos gladium, & famem, & pestem: & ponam eos quasi ficus malas quæ comedi non poſſunt, eo quod peſ- simæ ſint. Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationem vniuer- ſis regnis terræ, in maledictionē, & in ſtuporem, & in ſibillum, & in opprobrium cunctis gentibus ad quas ego eieci eos. Eo quod non audierint verba mea, dicit Dominus: quæ miſi ad eos per ſeruos meos prophetas de nocte conſurgens & mittens: & non audistis, dicit Dominus. Vos ergo audite verbum Domini omnis transmigratio, quam e- miſi de Ierusalem in Babylonem. Hæc dicit Do- minus exercituum Deus Israel ad Achab filium Co- liæ, & ad Sedeciam filium Maasæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter, Ecce, ego tra- dam eos in manus Nabuchodonosor regis Baby- lonis: & percutiet eos in oculis vestris. Et aſſume- tur ex eis maledictio omni transmigratiōni Iudæ quæ eſt in Babylone, dicentium, Ponat te Domi- nus ſicut Sedeciam, & ſicut Achab quos nixit rex Babylonis in ignē, pro eo quod fecerint ſtultitiam in Israel, & mœchati ſunt in vxores amicorū ſuo- rum, & locuti ſunt verbum in nomine meo men- daciter quod non mandauit eis. ego ſum iudex & testis, dicit Dominus. Et ad Semeiam Nehela- miten dices, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Pro eo quod miſiſti in nomine meo libros ad omnem populum qui eſt in Ierusalem, & ad So- phoniam filium Maasæ ſacerdotem, & ad vniuer- ſos ſacerdotes, dicens, Dominus dedit te ſacerdo- tem pro Ioiade ſacerdote: vt ſis dux in domo Do- mini super omnem virum arreptitium & prophe- tantem, vt mittas eum in neruum & in carcerem. Et nunc quare non increpaſti Jeremiam Anatho- thiten, qui prophetat vobis. Quia super hoc miſit in Babylonem ad nos, dicens, Longum eſt: aedifica- te domos, & habitate: & plantate hortos, & come- dite fructus eorum. Legit ergo Sophonias ſacer- dos librum istum in auribus Jeremiæ prophetæ. Et factum est verbū Domini ad Jeremiam, di- cens, Mitte ad omnem transmigratiōnem, dices, Hæc dicit Dominus ad Semeiam Nehelamiten, Pro eo quod prophetauit vobis Semeias, & ego nō miſi eum: & fecit vos confidere in mendacio. Id- circo hæc dicit Dominus, Ecce, ego viſitabo ſu- per Semeiam Nehelamiten, & super ſemen eius: non erit ei vir ſedens in medio populi huius, & non videbit bonū quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia præuaricationem locutus eſt aduerſus Dominum.

C A P. X X X.

Hoc verbum quod factum eſt ad Jeremiam à Domino, dicens, Hæc dicit Dominus Deus Israel, dicens, Scribe tibi omnia ver- ba quæ locutus ſum ad te, in libro. Ecce enim dies

Offēdit Jeremias ſallam Hananiae prophetiæ exem- plo aliorū pro- phetarum.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. V.

Inspiratus à Do- mino Jeremias, increpat Hana- niam, mortem ei prænuuntians.

Epistola Iere- miæ miſſa ad ca- ptiuos in Baby- lonem. quem (Vet. M. propheta (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. compl. B.

Multipl. cami- ni (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. G. p.

enim (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P.

14. c.

Vet. Compl.

Prophetat redu- ctionem à capti- uitate post 70 an- nos. 7. 25. c. 1. par. 36. d. 1. efd. 1. a. dan. 9. a.

ibit: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Et (Vet. Di. o. l. Ge. l. o. p.

Suscitauit (Vet. M. Prædit regis & populi, qui re- manſerat in Ie- ruſalem, exitiū. -Vet. Di. o. Ge. l. P. V.

24. c.

Minatur duob' pſudoprophetis ſeducentibus populum.

fixit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.

Semeiz Nehela- mitæ mors præ- dicitur.

tuo (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

De regno chri- ſti, cuius figura erat liberatio à captiuitate Ba- bylonica.

Proph.

veniunt, dicit Dominus: & conuertam conuersionem populi mei Israel & Iuda, ait Dominus: & cōuertam eos ad terram quam dedi patribus eorum, & possidebunt eam. Et hæc verba quæ locutus est Dominus ad Israel & ad Iudam, Quoniam hæc dicit Dominus, Vocem terroris audiui: formido, & non est pax. Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum quasi parturientis, & conuersæ sunt vniuersæ facies in auruginem. Væ, quia magna dies illa, nec est similis eius: tēpūque tribulationis est Iacob, & ex ipsa saluabitur. Et erit in die illa, ait Dominus exercitū: conteram iugū eius de collo tuo, & vincula eius dirumpam: & nō dominabūtur ei amplius alieni. Sed seruiēt Domino Deo suo, & Dauid regi suo quem suscitabo eis. Tu ergo non timeas serue meus Iacob, ait Dominus, neque paueas Israel: quia ecce ego saluabo te de terra longinqua, & semen tuum de terra captiuitatis eorum: & reuertetur Iacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet. Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, vt saluem te. faciam enim consummationem in cunctis gentibus in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in iudicio, vt non videaris tibi innoxius. Quia hæc dicit Dominus, Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua. Non est qui iudicet iudicium tuū ad alligandam curationem tuam: vtilitas non est tibi. Omnes amatores tui obliti sunt tui, tēque nō quærent. Plaga enim inimici percussit te castigatione crudeli: propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua. Quid clamas super cōtritione tua: insanabilis est dolor tuus: propter multitudinē iniquitatis tuæ, & dura peccata tua, feci hæc tibi. Propterea omnes qui comedunt te, deuorabuntur: & vniuersi hostes tui in captiuitatem ducētur: & omnes qui te vastant, vastabuntur, cunctosque prædatores tuos dabo in prædam. Obducam enim cicatricē tibi, & à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia eiectam vocauerunt te, Sion hæc est quæ non habebat requirentem. Hæc dicit Dominus, Ecce, ego conuertam conuersionem tabernaculorum Iacob, & tectis eius miserebor, & ædificabitur ciuitas in excelso suo, & tēplum iuxta ordinem suum fundabitur. Et egredietur de eis laus, vōxque ludentiū: & multiplicabo eos, & non minuētur: & glorificabo eos, & non attenuabūtur. Et erūt filii eius sicut à principio, & cœtus eius coram me permanebit: & visitabo aduersum omnes qui tribulant eum. Et erit dux eius ex eo, & princeps de medio eius producet: & applicabo eum, & accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet cor suum, vt appropinquet mihi, ait Dominus. Et eritis mihi in populū: & ego ero vobis in Deū. Ecce, turbo Domini furor egrediens, procella ruens: in capite impiorum conquiescet. Non auertet iram indignationis Dominus, donec faciat & cōpleat cogitationem cordis sui. in nouissimo dierum intelligetis ea.

C A P. X X X I.

IN tempore illo, dicit Dominus, Ero Deus vniuersis cognationibus Israel, & ipsi erūt mihi in populū. Hæc dicit Dominus, Inuenit gratiam in deserto populus qui remanserat gladio: vadet ad requiem suam Israel. Lon-

gè Dominus apparuit mihi, Et in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans. Rursumque ædificabo te, & ædificaberis virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egrediēris in choro ludentium. Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat, nō vindemiabūt. Quia erit dies in qua clamabunt custodes in monte Samariæ in monte Ephraim, Surgite, & ascēdamus in Sion, ad Dominum Deum nostrum. Quia hæc dicit Dominus, Exultate in lætitia Iacob, & hinnite contra caput Gentium: perfonate, & canite, & dicite, Salua Domine populum tuum reliquias Israel. Ecce, ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, & prægnans & pariens simul, cœtus magnus reuertentiū huc. In fletu venient: & in precibus reducā eos: & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea: quia factus sum Israeli pater, & Ephraim primogenitus meus est. Audite verbum Domini Gentes, & annuntiate in insulis quæ procul sunt, & dicite, Qui disperfit Israel, cōgregabit eum: & custodiet eum sicut pastor gregem suum. Redimet enim Dominus Iacob, & liberabit eum de manu potentioris. Et venient, & laudabunt in monte Sion: & confluent ad bona Domini super frumento, & vino & oleo, & fœtu pecorum & armentorum: eritque anima eorū quasi hortus irriguus, & vltra non esurient. Tūc lætabitur virgo in choro, iuvenes & senes simul: & conuertā luctum eorū in gaudium, & cōsolabor eos, & lætificabo à dolore suo. Et inebriabo animā sacerdotū pinguedine: & populus meus bonis adimplebitur, ait Dominus. Hæc dicit Dominus, Vox in excelso audita est lamentationis, luctus & fletus Rachel plorantis filios suos: & nolentis cōsolari super eis, quia non sunt. Hæc dicit Dominus, Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus, & reuertentur de terra inimici. Et est spes nouissimis tuis, ait Dominus, & reuertentur filii tui ad terminos suos. Audiēs audiui Ephraim trāsmigrātem, Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuueculis indomitus. cōuerte me, & conuertar: quia tu Dominus Deus meus. Postquam enim conuertisti me, egi pœnitentiā: & postquā ostendi sti mihi, percussit femur meū. Confusus sum & erubui, quoniam sustinui opprobriū adolescentiæ meæ. Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eū: miserās miserebor eius, ait Dominus. Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuū in viā rectā, in qua ambulasti: reuerte re virgo Israel, reuerte re ad ciuitates tuas istas. Vt quequo deliciis dissoluēris filia vaga? quia creauit Dominus nouum super terrā: F O E M I N A C I R C V N D A B I T V I R V M. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Adhuc dicent verbū istud in terra Iuda, & in vrbibus eius, cū conuertero captiuitatē eorum, Benedicat tibi Dominus pulchritudo iustitiæ, mōs sanctus: & habitabūt in eo Iudas, & omnes ciuitates eius simul: agricolæ & minantes greges. Quia inebriauit animā lassam: & omnē animā esurientē saturauit. Ideo quasi de somno suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.

Ioel. 2. c. amos. c. fopho. 1. d.

B

Esa. 44. a. luc. 1. g.

Castigatione sua ostēdit Deus populū peccatorē.

ad alligandū: curationū vtilitas (Vet. Di. o. l. c. Ge. l. o. p. 5. 11. d.)

5. 11. d.

Destructio inimicorū Israelis.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Reducendum Israel racleem à captiuitate prædicat.

Dies iudicii terribilis improbis

De aduētū Christi, per quē ostēdit Deus se esse Deū Israelis saluatorem & protectorem.

-Vet. Di. o. l. c. o. l. p. Cōpl. v. 1.

misericordia (Vet. Cōpl. 8. v.)

Vocatio Genti Incolarū cōtritis & insulari.

Redemittit V. D. o. Ge. o. Com. 1.

meis (Vet. Di. o. l. p. Matth. 1. 4.)

-Vet. Oc. p. e. Di. o.

-Vet. Di. o. l. c. o. l. p. Conuerti à peccatis, est Dei donum.

Natiuitas Christi prædicat.

27 Ecce, dies veniunt, dicit Dominus: & seminabo domum Israel & domum Iuda semine hominum & semine iumentorum. Et sicut vigilavi super eos ut euellerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos ut ædificem & plantem, ait Dominus. ¶ In diebus illis non dicent ultra, Patres comederunt vnam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt. Sed vnusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo qui comederit vnam acerbam, obstupescant dentes eius.

31 Ecce, dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum, non secundum pactum quod pepigi cum patribus vestris in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de Terra-Ægypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: ¶ Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et nõ docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicēs, 'Cognosce Dominum. omnes enim cognoscent me a minimo eorum vsque ad maximum, ait Dominus: ¶ quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius. Hæc dicit Dominus qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus eius, Dominus exercituum nomen illius. Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israel deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus. Hæc dicit Dominus, Si mensurari poterint cæli sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum: & ego abiiciam vniuersum semen Israel propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.

Ecce, dies venient, dicit Dominus: & ædificabitur ciuitas Domino à turre Hananeel, vsque ad portam angularem. Et exibat ultra normam mensuræ in conspectu eius super collē Gareb: & circuibit Goatha, Et omnem vallem cadauerum, & cineres, & vniuersam regionem mortis, vsque ad torrentem Cedron, & vsque ad angulum portæ equorum Orientalis, sanctum Domini: non euellatur, & non destruetur, ultra in in perpetuum. C A P. X X X I I.

¶ Verbum quod factum est ad Ieremiam à Domino in anno decimo Sedecie regis Iuda: ipse est annus decimus octauus Nabuchodonosor: Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Ierusalem: & Ieremias propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda.

3. Clauserat enim eum Sedecias rex Iuda, dicēs, Quare vaticinaris, dicēs, Hæc dicit Dominus, Ecce ego dabo ciuitatem istam in manu regis Babylonis, & capiet eam. Et Sedecias rex Iuda non effugiet de manu Chaldæorum: sed tradetur in manus regis Babylonis: & loquetur os eius cum ore illius, & oculi eius oculos illius videbunt. Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi erit donec visitem eum, ait Dominus. si autem dimicaueritis aduersum Chaldæos, nihil prosperum habebitis. Et dixit Ieremias, Factum est verbum Domini ad me, dicens, Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens, Eme tibi agrum meum qui est in Anathoth: tibi enim cõpetit ex propinquitate vt emas. Et venit ad me Hanameel filius patrum mei secundum verbum Domini ad vestibulum carce-

ris, & ait ad me, Posside agrum meum qui est in Anathoth in terra Benjamin: quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es vt possideas. Intellexi autem quod verbum Domini esset. Et emi agrum ab Hanameel filio patrum mei qui est in Anathoth: & appendi ei argentum septem stateres, & decem argenteos. Et scripsi in libro, & signaui, & adhibui testes: & appendi argentum in statera.

¶ Et accepi librum possessionis signatum, & stipulationes, & rata, & signa forinsecus. Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasæ in oculis Hanameel patruelis mei, & in oculis testium qui scripti erant in libro emptionis, in oculis omnium Iudæorum qui sedebant in atrio carceris.

¶ Et præcepi Baruch coram eis, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc qui apertus est: & pones illos in vase fictili, vt permanere possint diebus multis. Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel, Adhuc possidebitur domus, & agri, & vineæ in terra ista. Et orauit ad Dominum postquam tradidi librum possessionis Baruch, filio Neri, dicens, Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum. Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos fortissime, magne, & potens, ¶ Dominus exercituum nomen tibi. Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam: vt reddas vnicuique secundum vias suas, & secundum fructum adinventionum eius. Qui posuisti signa & portenta in Terra-Ægypti vsque ad diem hanc, & in Israel, & in hominibus: & fecisti tibi nomē sicut est dies hæc. Et eduxisti populum tuum Israel de Terra-Ægypti, in signis, & in portentis, & in manu robusta, & in brachio extento, & in terrore magno. Et dedisti eis terram hanc, quam iurasti patribus eorum vt dares eis, terram fluentem lacte & melle. Et ingressi sunt, & possederunt eam: & non obediunt voci tuæ, & in lege tua non ambulauerunt: omnia quæ mandasti eis vt facerent, non fecerunt: & euenerunt eis omnia mala hæc. Ecce munitiones extructæ sunt aduersum ciuitatem, vt capiatur: & vrbs data est in manus Chaldæorum, & in manus regis Babylonis qui præliantur aduersum eam à facie gladii, & famis, & pestilentie: & quæcunque locutus es, acciderunt, vt tu ipse cernis. Et tu dicis mihi Domine Deus, Eme agrum argento, & adhibe testes: cum vrbs data sit in manus Chaldæorum. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens,

27 Ecce, ego Dominus Deus vniuersæ carnis: nunquid mihi difficile erit omne verbum? Propterea hæc dicit Dominus, Ecce, ego tradam ciuitatem istam in manus Chaldæorum, & in manus regis Babylonis, & capiet eam. Et venient Chaldæi præliantes aduersum urbem hanc, & succendent eam igni, & cõburent eam, & domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant diis alienis libamina ad irritandum me. Erant enim filii Israel & filii Iuda iugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israel qui vsque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.

31. Quia in furore, & in indignatione mea facta est

Ezech. 18. 2.

Omnes in peccato suo morientur.

Testamentum nouum.

coram (Vet. Di. o. M.

Heb. s. c. luc. 1. g. 2. 14. c.

Docti à Deo Christi. Ioh. 6. c. & 14. c. 14. f. Cognosce (Vet. Ge. p. V. A. 10. f. Remissio peccatorum.

Promittit Deus se non omnino abieciurum populum suum in calcem.

De reedificatione Ierusalem. veniunt. (Vet. Di. 1. Ge. 1. p. norma (norma nat. casus. Vet. Di. o. Ge. o. 1. p. M.

Conficitur Ieremias in carcere, quod ciuitatem capiendam à rege Babylonis perphetaisset.

Per agrum emptum à Ieremia iussu Domini, significatur populum reuersurum in possessionem terræ suæ.

pone (Vet. Di. Ge. 1.

Exod. 24. 4.

Vet. Di. o. 1. Ge. o. 1. M. Compl.

gg. i.

Proph.

mibi ciuitas hæc; à die qua ædificauerunt eam, vsque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo.

32 Propter malitiam filiorum Israel & filiorum Iuda, quam fecerunt ad iracundiam me prouocantes, ipsi, & reges eorum, & principes eorum, & sacerdotes eorum, & prophetae eorum, viri Iuda & habitatores Ierusalem? Et verterunt ad me terga

¹ Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

² Docerem eos diluculo, & erudirem. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. 4. Reg. ii. a.)

F & non facies: cum docerem eos & erudirem diluculo, & nolent audire ut acciperent disciplinam.

34 Et posuerunt idola sua in domo, in qua inuocatum est nomen meum, ut polluerent eam. Et ædificauerunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filii Ennom: ut initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandavi eis, nec ascendi in cor meum, ut facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Iudam. Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israel ad ciuitatem hanc, de qua vos dicitis quod tradatur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste. Ecce, ego congregabo eos de vniuersis terris ad quas eieci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi: & reducam eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter. Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum. Et dabo eis cor vnum, & viam vnam, ut timeant me vniuersis diebus: & bene sit eis, & filiis eorum post eos. Et feriam eis pactum sempiternum, & non desinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant à me. Et lætabor super eis, cum bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate in toto corde meo & in tota anima mea. Quia hæc dicit Dominus, Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande: sic adducam super eos omne bonum quod ego loquor ad eos. Et possidebunt agri in terra ista: de qua vos dicitis quod deserta sit, eo quod non remanserit homo & iumentum, & data sit in manus Chaldæorum. Agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testis adhibebitur: in terra Benjamin, & in circuitu Ierusalem, in ciuitatibus Iuda, & in ciuitatibus montanis, & in ciuitatibus campestribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrum sunt: quia conuertam captiuitatem eorum, ait Dominus.

Populus Del. ezech. ii. c.

Del donum, timor sui, ut fugetur peccata.

CAP. XXXIII.

1 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam secundum, cum adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens, Hæc dicit Dominus qui facturus est: & formaturus illud, & paraturus, Dominus nomen eius. Clama ad me, & exaudiam te: & annuntiabo tibi grandia, & firma quæ nescis.

Monetur propheta orare pro populi liberatione quam promittit Dominus. Dominus (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.)

4 Quia hæc dicit Dominus Deus Israel ad domos vrbs huius, & ad domos regis Iuda quæ destructæ sunt, & ad munitiones, & ad gladium venientium ut dimicent cum Chaldæis, & impleant eas cadaueribus hominum, quas percussi in furore meo & in indignatione mea, abscondens faciem meam à ciuitate hac propter omnem malitiam eorum. Ecce, ego obducam eis cicatricem & sanitatem, & curabo eos: & reuelabo illis deprecationem pacis & veritatis. Et conuertam conuersionem Iuda, & conuersionem Ierusalem: & ædificabo eos sicut à principio.

quos (Vet. Cöpl. Di. o.)

ei (sing. nu. Vet. Di. o. Ge. o. p.)

Israel: (Vet. Cöpl. Remittit De peccata, & benefacit populo, ad gloriam suam.)

B Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccauerunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum in quibus deliquerunt mihi, & spreuerunt me. Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus

terre quæ audierunt omnia bona quæ ego facturus sum eis: & pauebunt, & turbabuntur in vniuersis locis, & in omni pace quæ ego faciam eis. Hæc dicit Dominus, Adhuc audietur in loco isto (quæ vos dicitis esse desertum, eo quod non sit homo, nec iumentum) in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalem (quæ desolatæ sunt absque homine & absque habitatore & absque pecore) vox gaudii & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium, Confitemini Domino exercituum, quoniã bonus Dominus, quoniã in æternum misericordia eius: & portantium vota in domum Domini. reducam enim conuersionem terre sicut à principio, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus exercituum, Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, & absque iumento, & in cunctis ciuitatibus eius, habitaculum pastorum accubantium gregum. In ciuitatibus montosis, & in ciuitatibus campestribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrum sunt: & in terra Benjamin, & in circuitu Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus. Ecce dies venient, dicit Dominus: & scitabo verbum bonum quod locutus sum ad domum Israel & ad domum Iudæ. In diebus illis, & in tempore illo germinare faciam Dauid germen iustitiæ: & faciet iudicium & iustitiã in terra. In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. Quia hæc dicit Dominus, Non interibit de Dauid vir, qui sedeat super thronum domus Israel. Et de sacerdotibus & de Leuitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocausto, & incendat sacrificium, & cadat victimas omnibus diebus. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens, Hæc dicit Dominus, Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies & nox in tempore suo: Et pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, ut non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, & Leuitæ & sacerdotes ministri mei. Sicuti enumerari non possunt stellæ cæli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semine Dauid serui mei, & Leuitas ministros meos. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens, Nunquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens, Dux cognationes, quas elegerat Dominus, abiectæ sunt: & populum meum despexerunt, eo quod non sit ultra gens coram eis. Hæc dicit Dominus, Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cæli & terre non posui: quidem & semen Iacob, & Dauid serui mei proiciam, ut non assumam de semine eius principes seminis Abraham, Isaac, & Iacob. reducam enim conuersionem eorum, & miserebor eis.

audierunt: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. v. bonis: (Vet. Cöpl. B. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.)

greges: (Vet. Compl.)

De CHRISTO nascituro. i. p. a.

Ierusalem (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl. hoc est quod vocabitur eam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

De regno christi in ecclesia nisi quam finire.

arena (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

cæli (Vet. Compl.)

Minatur ciuitatem tradendam in manus regis Babylonis.

Sedecias tradendus regi Babel.

CAP. XXXIII.

1 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam à Domino (quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eius, vniuersaque regna terre quæ erant sub potestate manus eius, & omnes populi bellabant contra Ierusalem, & contra omnes vrbes eius, dicens, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Vade, & loquere ad Sedeciam regem Iuda: & dices ad eum, Hæc dicit Dominus, Ecce ego tradam ciuitatem hanc in manus regis Babylonis, & succedet eam igni. Et tu non effugies de manu eius: sed comprehensione capieris, & in manu eius traderis: & oculi tui oculos regis Babylonis

videbunt, & os eius cū ore tuo loquetur, & Babylonem introibis. Attamē audi verbum Domini Sedecia rex Iuda. Hæc dicit Dominus ad te, Nō morieris in gladio, sed in pace morieris, & secundum combustiones patrum tuorum regum priorū qui fuerunt ante te, sic comburent te: & Væ domine, plangent te: quia verbum hoc ego locutus sum, dicit Dominus. Et locutus est Jeremias propheta ad Sedeciam regem Iuda vniuersa verba hæc in Ierusalem. Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ierusalem, & contra omnes ciuitates Iuda quæ reliquæ erāt contra Lachis, & cōtra Azécha: hæ enim supererāt de ciuitatibus Iuda, vrbes munitæ. Verbum quod factū est ad Jeremiam à Domino, postquam percussit rex Sedecias fœdus cū omni populo in Ierusalem, prædicans vt dimitteret vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam, Hebræum & Hebræam liberos: & nequaquam dominarentur eis, id est in Iudæo & fratre suo. Audierūt ergo omnes principes, & vniuersus populus, qui inierāt pactum, vt dimitteret vnusquisque seruum suum & vnusquisque ancillam suam liberos, & vltra non dominarentur eis. audierunt igitur, & dimiserunt. Et conuersi sunt deinceps: & retraxerūt seruos suos & ancillas suas, quos dimiserunt liberos, & subiugauerunt in famulos & famulas. Et factum est verbum ad Jeremiā à Domino, dicens, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ego percussi fœdus cum patribus vestris in die qua eduxi eos de Terra - Aegypti, de domo seruitutis, dicens, Cum cōpleti fuerint septem anni, dimittat vnusquisque fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei, & seruiet tibi sex annis: & dimittes eum à te liberum. & non audierunt patres vestri me, nec inclinauerunt aurem suam. Et cōuersi estis vos hodie, & fecistis quod rectum est in oculis meis, vt prædicaretis libertatem vnusquisque ad amicum suum: & inistis pactum in conspectu meo, in domo in qua inuocatum est nomen meū super eam. Et reuersi estis, & cōmaculastis nomen meum: & reduxistis vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam quos dimiseratis vt essent liberi & suæ potestatis: & subiugastis eos vt sint vobis serui & ancillæ. Propterea hæc dicit Dominus, Vos nō audistis me, vt prædicaretis libertatem vnusquisque fratri suo, & vnusquisque amico suo: ecce ego prædico libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionem cūctis regnis terræ. Et dabo viros qui præuaricantur fœdus meum, & non obserauerunt verba fœderis, quibus assensu sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & transierunt inter diuisiones eius. Principes Iuda & principes Ierusalem, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terræ, qui transierūt inter diuisiones vituli: Et dabo eos in manus inimicorū suorum, & in manus quærentium animam eorū: & erit morticinū eorum in escam volatilibus cæli & bestiis terræ. Et Sedeciam regem Iuda & principes eius dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animas eorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt à vobis. Ecce, ego præcipio, dicit Dominus: & reducam eos in ciuitatem hanc, & præliabuntur aduersus eam: & capient eam, & incendunt igni: & ciuitates Iuda dabo in solitudinem, eo quod non sit

habitor.

Verbum quod factū est ad Jeremiam à Domino in diebus Ioacim filii Iosæ regis Iuda, dicens, Vade ad domū Rechabitarum: & loquere eis, & introduces eos in domum Domini in vnam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinū. Et assumpsi Iezoniam filium Jeremiæ filii Habšanæ, & fratres eius, & omnes filios eius, & vniuersam domum Rechabitarum: Et introduxi eos in domum Domini, ad gazophylacium filiorum Hanan filii Iegedelæ hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principū, super thesaurum Maasæ filii Sellum, qui erat custos vestibuli. Et posui coram filiis domus Rechabitarū scyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos, Bibite vinum. Qui responderunt, Non bibemus vinum: quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens, Non bibetis vinum vos & filii vestri vsque in sempiternum. Et domum non ædificabitis, & sementē non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciē terræ in qua vos peregrinamini. Obediuimus ergo voci Ionadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis: ita vt nō biberemus vinum cūctis diebus nostris nos & mulieres nostræ, filii & filia nostræ: & non ædificaremus domos ad habitandum: & vineam & agrum & sementē non habuimus. Sed habitauimus in tabernaculis, & obedientes fuimus iuxta omnia quæ præcepit nobis Ionadab pater noster. Cum autem ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terrā nostrā, diximus, Venite, & ingrediamur Ierusalem à facie exercitus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ: & mansimus in Ierusalem. Et factū est verbum Domini ad Jeremiam, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Vade, & dic viris Iuda & habitatoribus Ierusalem, Nunquid non recipietis disciplinam, vt obediatis verbis meis, dicit Dominus. Præualuerunt sermones Ionadab filii Rechab, quos præcepit filiis suis vt nō biberent vinum: & non biberūt vsque ad diē hanc, quia obediunt præcepto patris sui: ego autē locutus sum ad vos, de mane cōsurgens & loquēs, & non obeditis mihi. Missique ad vos omnes seruos meos prophetas, cōsurgens diluculo, mittēnsque, & dicens, Conuertimini vnusquisque à via sua pessima, & bona facite studia vestra: & nolite sequi deos alienos, neque colatis eos, & habitabitis in terra quā dedi vobis & patribus vestris: & non inclinastis aurem vestram, neque audistis me. Firmauerunt igitur filii Ionadab filii Rechab præceptū patris sui quod præceperat eis: populus autē iste non obedit mihi. Idcirco hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel, Ecce, ego adducam super Iudā & super omnes habitatores Ierusalem vniuersam afflictionē quā locutus sum aduersum illos: eo quod locutus sum ad illos, & nō audierunt: vocaui illos, & nō responderunt mihi. Domui autē Rechabitarum dixit Jeremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Pro eo quod obedistis præcepto Ionadab patris vestri, & custodistis omnia madata eius, & fecistis vniuersa quæ præcepit vobis: propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Non deficiet vir de stirpe Ionadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

Proposita Iudæis Rechabitarum obediētia, docet humana præcepta diligentius obseruari, quā diuina.

Præceptum Ionadab patris Rechabitarū.

Fecimus (Ve. Di. o. l. Ge. l. p.)

I. 18. 5. & 15. 5.

Iudæis rebellis pœnā minatur. adduco (Ve. Ge. p.)

Rechabitis obediētibus felicitatē promittit.

gg. ii.

Credebantur corpora.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Inrepat eos qui fratres libertate donatos retraherēt in seruitutē.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. dimiserunt (Vet. Di. o. l. Ge. l. o. p. Dominus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

Exod. 11. a. deut. 15. c.

vobis (Vet. Cōpl. v.

Legendū, quomodo pro quando.

Proph.

CAP. XXXVI.

scribit Baruch
discite Ieremia
volumen male-
dictiois ad-
uersus Iudam &
Israel.

E factum est in anno quarto Ioa-
chim filii Iosia regis Iuda: factum est
verbum hoc ad Ieremiam a Domino, dicens,
Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia
verba quae locutus sum tibi aduersum
Israel & Iudam, & aduersum omnes
gentes: a die qua locutus sum ad te ex
diebus Iosia usque ad diem hanc. Si forte
audiente domo Iuda vniuersa mala quae
ego cogito facere eis, reuertatur vnus-
quisque a via sua pessima: & propitius
ero iniquitati, & peccato eorum. Vocauit
ergo Ieremias Baruch filium Neriae: &
scripsit Baruch ex ore Ieremiae omnes
sermones Domini, quos locutus est ad
eum, in volumine libri. Et praecipit
Ieremias Baruch, dicens, Ego clausus
sum, nec valeo ingredi domum Domini.
Ingredere ergo tu, & lege de volumine
in quo scripsisti ex ore meo verba Domini,
audiente populo in domo Domini in die
ieiunii: insuper & audite vniuerso Iuda,
qui veniunt de ciuitatibus suis, leges eis.
Si forte cadat oratio eorum in conspectu
Domini, & reuertatur vnusquisque a via
sua pessima: quoniam magnus furor &
indignatio est, quam locutus est Dominus
aduersus populum hunc. Et fecit Baruch
filius Neriae iuxta omnia quae praeeperat
Ieremias propheta, leges ex volumine
sermones Domini in domo Domini.
Factum est autem in anno quinto Ioa-
chim filii Iosia regis Iuda, in mense
nono: praedicauerunt ieiunium in conspectu
Domini omni populo in Ierusalem, &
vniuersae multitudini quae confluxerat
de ciuitatibus Iuda in Ierusalem. Legit
que Baruch ex volumine sermones Ieremiae
in domo Domini in gazophylacio
Gamariae filii Saphan scribae, in vestibulo
superiori, in introitu portae nouae
domus Domini, audiente omni populo.
Cumque audisset Michaeas filius
Gamariae filii Saphan omnes sermones
Domini ex libro: descendit in domum
regis ad gazophylacium scribae: & ecce
ibi omnes principes sedebant, Elisama
scriba, & Dalaias filius Semeiae, &
Elnathan filius Achobor, & Gamarias
filius Saphan, & Sedecias filius
Hananiae, & vniuersi principes. Et
nuntiauit eis Michaeas omnia verba
quae audiuit, legentem Baruch ex
volumine in auribus populi. Miserunt
itaque omnes principes ad Baruch,
Iudi filium Nathaniae filii Selemiae
filii Chusi, dicentes, Volumen ex quo
legisti audiente populo, sume in manu
tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius
Neriae volumen in manu sua, & venit
ad eos. Et dixerunt ad eum, Sede, &
lege haec in auribus nostris. Et legit
Baruch in auribus eorum. Igitur cum
audissent omnia verba, obstupuerunt
vnusquisque ad proximum suum, &
dixerunt ad Baruch, Nuntiare debemus
regi omnes sermones istos. Et interrogauerunt
eum, dicentes, Indica nobis quomodo
scripsisti omnes sermones istos ex ore
eius. Dixit autem eis Baruch, Ex ore
suo loquebatur quasi legens ad me
omnes sermones istos: & ego scribebam
in volumine, atrameto. Et dixerunt
principes ad Baruch, Vade, & abscondere
tu & Ieremias, & nemo sciat vbi sitis.
Et ingressi sunt ad regem in atrium:
(porro volumen commendauerunt in
gazophylacio Elisamae scribae) &
nuntiauerunt audiente regi omnes
sermones. Misitque rex Iudi, ut
sumeret volumen: qui tollens illud de
gazophylacio Elisamae scribae, legit
audiente rege, & vniuersis principibus
qui stabant circa regem. Rex autem
sedebat in

Mittitur cum
volumine ad
populum.

Legit Baruch
volumen coram
omni populo.

legente (ablati-
ui casus. Hebrai-
ce enim legitur,
in legendo.
Acceruit ad prin-
cipes, verba eadem
legit coram eis.

Nuntiant prin-
cipes regi verba
voluminis.

Iudi accepto
volumine, & pau-
cis in eo lectis, illud
in ignem
proiecit.

domo hyemali in mense nono: & posita
erat arula coram eo plena prunis. Cumque
legisset Iudi tres pagellas vel quatuor,
scidit illud scalpello scribae: & proiecit
in ignem qui erat super arulam: donec
consumeretur omne volumen igni qui erat
in arula. Et non timuerunt, neque sciderunt
vestimenta sua rex, & omnes serui eius
qui audierunt vniuersos sermones istos.
Verumtamen Elnathā, & Dalaias, &
Gamarias contradixerunt regi ne combureret
librum: & non audivit eos. Et praecipit
rex Ieremiel filio Amelch, & Saraia filio
Ezriel, & Selemiae filio Abdeel, ut
comprehenderent Baruch scribam, &
Ieremiam prophetam: abscondit autem eos
Dominus. Et factum est verbum Domini
ad Ieremiam prophetam (postquam
combussit rex volumen, & sermones quos
scripsit Baruch ex ore Ieremiae,) dicens,
Rursum tolle volumen aliud: & scribe in
eo omnes sermones priores, qui erant in
primo volumine, quod combussit Ioa-
chim rex Iuda. Et ad Ioa-
chim regem Iuda dices, Haec dicit
Dominus, Tu combussisti volumen istud,
dicens, Quare scripsisti in eo annuntians,
Festinus veniet rex Babylonis, & vastabit
terram hanc: & cessare faciet ex illa
hominem & iumentum. Propterea haec
dicit Dominus Deus contra Ioa-
chim regem Iuda, Non erit ex eo qui
sedeat super solium David: & cadauer
eius proicietur ad aestum per diem, &
ad gelu per noctem. Et visitabo contra
eum, & contra semen eius, & contra
seruos eius iniquitates suas, & adducam
super eos & super habitatores Ierusalem,
& super viros Iuda omne malum quod
locutus sum ad eos: & non audierunt.
Ieremias autem tulit volumen aliud,
& dedit illud Baruch filio Neriae
scribae: qui scripsit in eo ex ore Ieremiae
omnes sermones libri, quem combussit
Ioa-
chim rex Iuda igni: & insuper additi
sunt sermones multo plures, quam antea
fuerant.

F

G

E regnavit rex Sedecias filius
Iosia pro Iechonia filio Ioa-
chim: quem constituit regem Nabuchodonosor
rex Babylonis in terra Iuda. Et non
obediuit ipse, & serui eius, & populus
terrae verbis Domini quae locutus est in
manu Ieremiae prophetae. Et misit rex
Sedecias Iuchal filium Selemiae, &
Sophoniam filium Maasiae sacerdotem
ad Ieremiam prophetam, dicens, Ora pro
nobis Dominum Deum nostrum. Ieremias
autem libere ambulabat in medio populi,
non enim miserat eum in custodiam
carceris. Igitur exercitus Pharaonis
egressus est de Aegypto: & audientes
Chaldaei qui obsidebant Ierusalem,
huiusmodi nuntium, recesserunt ab
Ierusalem. Et factum est verbum Domini
ad Ieremiam prophetam, dicens, Haec
dicit Dominus Deus Israel, Sic dicetis
regi Iuda, qui misit vos ad me
interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis,
qui egressus est vobis in auxilium,
reuertetur in terram suam in Aegyptum:
& rediet Chaldaei, & bellabunt
contra ciuitatem hanc: & capient eam,
& succendent eam igni. Haec dicit
Dominus, Nolite decipere animas vestras,
dicentes, Eunt abibunt, & recedent a
nobis Chaldaei: quia non abibunt. Sed
& si percusseritis omnem exercitum
Chaldaeorum qui praeliatur aduersum
vos, & relictus fuerint ex eis aliqui
vulnerati: singuli de tertorio suo
conferent, & incendunt ciuitatem
hanc igni. Ergo cum recessisset
exercitus Chaldaeorum ab Ierusalem
propter exercitum Pharaonis, egressus
est Ieremias de Ierusalem ut iret in
terram

Iussa Domini
Iudae volumine
bitur.
- Vet. Cop. Dia.
I. Ge. l. p. o.

Illud. (Vet. Dia.
I. Ge. o. l.)

- Vet. Di. o. I. Ge.
o. l. p. v.

Succedit Sedecias
Iechoniae.

Mittit ad Ieremiam
ut proloquatur.

Predicit Deus
verbis excidii.

Proficiens Ieremias
in terram
Beniamin
comprehenditur.

c Beniamin, & diuideret ibi possessionem in conspe-
ctu ciuium. Cumque peruenisset ad portam Ben-
iamin, erat ibi custos portae per vices, nomine Ie-
rias, filius Selemiae filii Hananiae: & apprehendit
Jeremiam prophetam, dicens, Ad Chaldaeos pro-
fugis. Et respondit Jeremias, Falsum est, non fugio
ad Chaldaeos. Et non audiuit eum: sed comprehen-
dit Ierias Jeremiam, & adduxit eum ad principes.

Casus in carce-
rem mittitur.

14 Quam ob rem irati principes contra Jeremiae, cae-
sum eum miserunt in carcerem qui erat in domo
Jonathan scribae: ipse enim praepositus erat super
carcerem. Itaque ingressus est Jeremias in domu-
laci & in ergastulum: & sedit ibi Jeremias diebus
multis.

Liberatur a rege
Sedecia.

16 Mittens autem Sedecias rex tulit eum: &
interrogauit eum in domo sua abscondite, & di-
xit, Putasne est sermo a Domino? Et dixit Iere-
mias, Est. Et ait, In manus regis Babylonis tradet-
ris. Et dixit Jeremias ad regem Sedeciam, Quid pec-
caui tibi & seruis tuis & populo tuo, quia misisti
me in domum carceris? Vbi sunt prophetae vestri
qui prophetauerunt vobis, & dicebant, Non veniet
rex Babylonis super vos, & super terram hanc? Nunc
ergo audi obsecro, domine mi rex, Valeat depre-
catio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in
domum Jonathan scribae, ne moriar ibi. Praecepit
ergo rex Sedecias vt traderetur Jeremias in vesti-
bulo carceris: & daretur ei torta panis quotidie,
excepto pulmento, donec consumerentur omnes
panes de ciuitate: & mansit Jeremias in vestibulo
carceris.

C A P. XXXVII.

Vdiuit autem Saphatias filius Mathan, &
Gedelias filius Phassur, & Iuchal filius Se-
lemiae, & Phassur filius Melchiae, sermo-
nes quos Jeremias loquebatur ad omnem popu-
lum, dicens, Haec dicit Dominus, Quicumque ma-
serit in ciuitate hac, morietur gladio & fame & pe-
ste: qui autem profugerit ad Chaldaeos, viuet, &
erit anima eius sospes & viuens. Haec dicit Domi-
nus, Tradendo tradetur ciuitas haec in manu ex-
ercitus regis Babylonis, & capiet eam. Et dixerunt
principes regi, Rogamus vt occidatur homo iste:
deindustria enim dissoluit manus virorum bella-
tium, qui remanserunt in ciuitate hac, & manus
vniuersi populi, loquens ad eos vniuersa verba haec.

Principum suoru
demittitur Iere-
mias in lacum.

22.2.

17 Et dixit rex Sedecias, Ecce ipse in ma-
nibus vestris est: nec enim fas est vobis quicquam
negare. Tulerunt ergo Jeremiam, & proiecerunt
eum in lacum Melchiae filii Amelech qui erat in
vestibulo carceris: & submiserunt Jeremiam in fu-
nibus in lacum in quo non erat aqua, sed lutum.
descendit itaque Jeremias in coenu. 7 Audiuit au-
tem Abde-melech Aethiops vir eunuchus qui e-
rat in domo regis, quod misissent Jeremiam in la-
cu: porro rex sedebat in porta Beniamin. Et egres-
sus est Abde-melech de domo regis, & locutus est
ad regem, dicens, Domine mi rex male fecerunt vi-
ri isti omnia quaecunque perpetrarunt contra Ie-
remiam prophetam, mittentes eum in lacum, vt
moriatur ibi fame. non sunt enim panes ultra in ci-
uitate. Praecepit itaque rex Abde-melech Aethio-
pi, dicens, Tolle tecum hinc triginta viros, & leua
Jeremiam prophetam de lacu, antequam moria-
tur. Assumptis ergo Abde-melech secum viris, in-
gressus est domum regis, quae erat sub cellario: &
tulit inde veteres pannos, & antiqua vestimenta quae

Iuxta (Vet. Di. o.
l. Ge. o. l. p.)

regem (Vet. Di. o.
l. Ge. o. l. p.)

Funibus, & in la-
cu non (Vet. Di. o.
l. Ge. o. l. p.)
Abde-melech eu-
nuchi rogatus, lu-
bet rex Jeremiam
educi e lacu.

Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. v. M.

computruerant: & submisit ea ad Jeremiam in la-
cu per funiculos. Dixitq; Abde-melech Aethiops
ad Jeremiam prophetam, Pone veteres pannos,
& haec scissa & putrida sub cubito manuum tuarum,
& super funes. fecit ergo Jeremias sic. Et extraxe-
runt Jeremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu:
mansit autem Jeremias in vestibulo carceris. 7 Et mi-
sit rex Sedecias, & tulit ad se Jeremiam prophetam
ad ostium tertium quod erat in domo Domini: & di-
xit rex ad Jeremiam, Interrogo ego te sermonem,
ne abscondas a me aliquid. Dixit autem Jeremias ad
Sedeciam, Si annuntiauero tibi, nunquid non interfici-
es me? & si consilium dederero tibi, non me audies.

D

16

E

F

G

16 Iurauit ergo rex Sedecias Jeremiae clam, dicens,
Viuat Dominus qui fecit nobis animam hanc, si
occidero te, & si tradidero in manus virorum istorum
qui quaerunt animam tuam. Et dixit Jeremias ad
Sedeciam, Haec dicit Dominus exercituum, Deus
Israel, Si profectus exieris ad principes regis Baby-
lonis, viuet anima tua, & ciuitas haec non succedet
igni: & saluus eris tu, & domus tua. Si autem non
exieris ad principes regis Babylonis, tradetur ciui-
tas haec in manus Chaldaeorum, & succendent eam
igni: & tu non effugies de manu eorum. Et dixit
rex Sedecias ad Jeremiam, Sollicitus sum propter
Iudaeos, qui transfugerunt ad Chaldaeos, ne forte
tradar in manus eorum, & illudant mihi. Respon-
dit autem Jeremias, & dixit ad eum, Non te tra-
dent. audi quae vocem Domini, quae ego loquor
ad te, & bene tibi erit, & viuet anima tua. Quod si
nolueris egredi: iste est sermo quem ostedit mihi
Dominus, Ecce omnes mulieres quae remanserunt
in domo regis Iuda, educuntur ad principes regis
Babylonis: & ipsae dicent, Seduxerunt te, & praeua-
luerunt aduersum te viri pacifici tui, demerserunt
in coeno, & in lubrico pedes tuos, & recesserunt a
te. Et omnes uxores tuae, & filii tui educuntur ad
Chaldaeos: & non effugies manus eorum, sed in ma-
nu regis Babylonis capieris: & ciuitatem hanc com-
buret ignis. Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam, Nul-
lus sciat verba haec, & non morieris. Si autem au-
dierint principes quia locutus sum tecum: & vene-
rint ad te, & dixerint tibi, Indica nobis quid locu-
tus sis cum rege, ne celes nos, & non te interficie-
mus: & quid locutus est tecum rex. Dices ad eos,
Prostravi ego preces meas coram rege, ne me re-
duci iuberet in domum Jonathan, & ibi more-
rer. Venerunt ergo omnes principes ad Jeremiam,
& interrogauerunt eum: & locutus est eis iuxta
omnia verba quae praeeperat ei rex, & cessauerunt
ab eo: nihil enim fuerat auditum. Mansit vero Ie-
remias in vestibulo carceris, vsque ad diem quo
capta est Ierusalem: & factum est vt caperetur Ie-
rusalem.

Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. v.

Subter (Vet. Ge.
o. p.)

Ostendit Jeremias
qua ratione pos-
sit euadere mor-
tem rex qui ip-
sum consulebat.

Vet. Copl. B.

Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. M.

In coenu, & in
lubricu (Vet. M.)

C A P. XXXIX.

1 Nono nono Sedeciae regis Iuda, mese deci-
mo, venit Nabuchodonosor rex Babylo-
nis, & omnis exercitus eius ad Ierusalem,
& obsidebant eam. Undecimo autem anno Sede-
ciae, mese quarto, quinta mensis aperta est ciuitas.
2 Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis,
& sederunt in porta media: Neregel, Sereser, Se-
megar-nabu, Sar-sachim, Rab-sares, Neregel, Se-
reser, Reh-mag, & omnes reliqui principes regis
Babylonis. Cumque vidisset eos Sedecias rex Iuda,
& omnes viri bellatores, fugerunt: & egressi sunt no-
cte de ciuitate per viam horti regis, & per portam
gg. iiii.

Nabuchodonosor
obsidet Ierusa-
lem. 4. reg. 25.
2. 22. 2.

nona (Vet. Copl.)

Fugit Sedecias.

Proph.

Comprehēdit. B
tur a Chaldeis.

Occiduntur filii
cius.

Execulatur.

Ieremias prote-
gitur.

Abde-melech D
ob fiduciam in
Deum liberatur
a captivitate.

Datur Ieremias
facultas profici-
scendi quò velit.

Habitat Ieremi-
as cū populo re-
lictō in Ierusa-
lem, cui præerat
Godolias.

quæ erat inter duos muros, & egressi sunt ad viâ deserti. Persecutus est autem eos exercitus Chaldæorum: & comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Ierichontinæ, & captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblátha, quæ est in Terra-Emath: & locutus est ad eum iudicia. Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblátha, in oculis eius: & omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis. Oculos quoque Sedeciæ eruit: & vinxit eum compedibus, vt duceretur in Babylonem. Domum quoque regis, & domum vulgi succenderunt Chaldæi igni: & murum Ierusalem subuerterunt. Et reliquias populi, qui remanserant in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad eum, & superfluos vulgi qui remanserant, trástulit Nabuzardan magister militum in Babylonem. Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebat, dimisit Nabuzardan magister militum in Terra-Iuda: & dedit eis vineas & cisternas in die illa. Præcepit autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Ieremia, Nabuzardan magistro militum, dicens, Tolle illum, & pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: sed vt voluerit, sic facias ei. Misit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & Nabusezbaz & Rab-sares, & Neregel, & Seréfer, & Reb-mag, & omnes optimates regis Babylonis, miserunt, & tulerunt Ieremiam de vestibulo carceris, & tradiderunt eum Godoliæ filio Ahicam filii Saphan, vt intraret in domum, & habitaret in populo. Ad Ieremiam autem factus fuerat sermo Domini, cū clausus esset in vestibulo carceris, dicens, Vade, & dic Abde-melech Aethiopi, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Ecce, ego inducã sermones meos super ciuitatem hanc in malum, & non in bonum: & erunt in conspectu tuo in die illa. Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non tradæris in manus virorum quos tu formidās. Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

C A P. X L.

¶ Ieremo qui factus est ad Ieremiam a Domino, postquam dimissus est a Nabuzardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium qui migrabāt de Ierusalem & Iuda, & ducebātur in Babylonem. Tollens ergo princeps militiæ Ieremiã, dixit ad eum, Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum, & adduxit: & fecit Dominus sicut locutus est: quia peccastis Domino, & nõ audistis vocẽ eius, & factus est vobis sermo hic. Nunc ergo ecce solui te hodie de catenis quæ sunt in manibus tuis: si placet tibi vt venias mecum in Babylonem, veni: & ponam oculos meos super te. si autem displicet tibi venire mecum in Babylonem, reside: ecce omnis terra in conspectu tuo est, quod elegeris, & quò placuerit tibi vt vadas, illuc perge. Et mecum noli venire: sed habita apud Godoliam filium Ahicam filii Saphan, quẽ præposuit rex Babylonis ciuitatibus Iudæ: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocunque placuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiæ cibaria, & munuscula, & dimisit eum. Venit autem Ieremias ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & habitauit cum eo in medio populi qui relictus fuerat in terra. Cùmque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ipsi

& socii eorum, quòd præfecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ: & quòd commendasset ei viros, & mulieres, & paruulos, & de pauperibus terræ qui nõ fuerant translati in Babylonem. Venerunt ad Godoliam in Masphath & Ismahel filius Nathaniæ, & Iohanã filius Caree, & Ionathan, & Sarcas filius Thanchumeth, & filii Ophi qui erant de Netophathi, & Iezonias filius Maachathi, ipsi & viri eorum. Et iurauit eis Godolias filius Ahicam filii Saphan, & comitibus eorum, dicens, Nolite timere seruire Chaldæis: habitate in terra, & seruite regi Babylonis, & bene erit vobis. Ecce ego habito in Masphath, vt respondeã præcepto Chaldæorum qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiam, & messem & oleum, & condite in vasis vestris: & manete in vrbibus vestris quas tenetis. Sed & omnes Iudæi qui erant in Moab, & in finibus Ammon, & in Idumæa, & in vniuersis regionibus, audito quòd dedisset rex Babylonis reliquias in Iudæa, & quòd præposuisset super eos Godoliam filium Ahicam filii Saphan: reuersi sunt inquam omnes Iudæi de vniuersis locis ad quæ profugerant: & venerunt in terram Iuda ad Godoliam in Masphath: & collegerunt vinum, & messem multam nimis. Iohanã autem filius Caree, & omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath. Et dixerunt ei, Scito quòd Baalis rex filiorum Ammon misit Ismahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam. Iohanã autem filius Caree dixit ad Godoliam seorsum in Masphath, loquens, Ibo, & percutiam Ismahel filium Nathaniæ nullo sciente: ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Iudæi qui cõgregati sunt ad te, & peribunt reliquiæ Iudæ. Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanã filium Caree, Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

C A P. X L I.

¶ factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filii Elisama de semine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath. Surrexit autem Ismahel filius Nathaniæ, & decem viri qui cum eo erant, & percusserunt Godoliam filium Ahicam filii Saphan gladio, & interfecerunt eum, quẽ præfecerat rex Babylonis terræ. Omnes quoque Iudæos qui erant cum Godolia in Masphath, & Chaldæos qui reperti sunt ibi, & viros belatores percussit Ismahel. Secundo autem die postquam occiderat Godoliam nullo adhuc sciente, venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri: rasam barbam, & scissis vestibus, & squallentes: & munera & thus habebant in manu, vt offerret in domo Domini. Egressus ergo Ismahel filius Nathaniæ in occursum eorum de Masphath, incedens & plorabat: cum autem occurrisset eis, dixit ad eos, Venite ad Godoliam filium Ahicam. Qui cum venissent ad medium ciuitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathaniæ circa medium lacu, ipse & viri qui erant cum eo. Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel, Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et cessauit: & nõ interfecit eos cum fratribus suis. Lacus autem in quẽ proiecerat Ismahel omnia cadauera virorum

& Ionathan & Illi Caree, & Sarcas (Vet. Di. o. l. Ge. o. p.)

4 Reg. 25. f.

¶ Illi Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Iohanã prædicat Godoliam duci mortem suam.

Ismahel dolo occidit Godoliam & alios complures.

quos percussit propter Godoliam, ipse est quem fecit rex Asa, propter Baasa regem Israel: ipsum repleuit Ismahel filius Nathaniae occisis. Et captiuas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath: filias regis, & uniuersum populum qui remanserat in Masphath: quos commendauerat Nabuzardan princeps militiae, Godoliam filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathaniae: & abiit, ut transiret ad filios Ammon. ¹¹ Audiuit autem Iohanam filium Caree, & omnes principes bellatorum qui erant cum eo, omne malum quod fecerat Ismahel filius Nathaniae. Et assumptis uniuersis uiris, profecti sunt ut bellarent aduersum Ismahel filium Nathaniae: & inuenerunt eum ad aquas multas quae sunt in Gabaon. Cumque uidisset omnis populus qui erat cum Ismahel, Iohanam filium Caree, & uniuersos principes bellatorum qui erant cum eo, laetati sunt. Et reuersus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath: reuersusque abiit ad Iohanam filium Caree. Ismahel autem filius Nathaniae fugit cum octo uiris a facie Iohanam, & abiit ad filios Ammon. Tulit ergo Iohanam filium Caree, & omnes principes bellatorum qui erant cum eo, uniuersas reliquias vulgi, quas reduxerant ab Ismahel filio Nathaniae de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicam: fortes viros ad praedium, & mulieres, & pueros, & eunuchos quos reduxerat de Gabaon. Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chanaan, quae est iuxta Beth-lehem: ut pergerent, & introirent Aegyptum a facie Chaldaeorum. timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniae Godoliam filium Ahicam, quem praeposuerat rex Babylonis in Terra-Iuda.

CAP. XLII.

E accesserunt omnes principes bellatorum, & Iohanam filium Caree, & Iezonias filium Oziae, & reliquum vulgus a paruo usque ad magnum: Dixeruntque ad Ieremiam prophetam, Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum pro uniuersis reliquiis istis, quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur. Et annuntiet nobis Dominus Deus tuus viam per quam pergamus, & verbum quod faciamus. Dixit autem ad eos Ieremias propheta, Audiui: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundum verba vestra. omne verbum quodcunque responderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quicquam. Et illi dixerunt ad Ieremiam, Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non iuxta omne verbum in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus.

S iue bonum est, siue malum, voci Domini Dei nostri ad quem mittimus te, obediemus: ut bene sit nobis cum audierimus vocem Domini Dei nostri. ⁷ Cum autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Ieremiam. Vocauitque Iohanam filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & uniuersum populum a minimo usque ad magnum. Et dixit ad eos, Hec dicit Dominus Deus Israel, ad quem misistis me, ut prosternerem preces vestras in conspectu eius. Si quiescentes manseritis in terra hac, aedificabo vos, & non destruam: plantabo, & non euellam: iam enim placatus sum super malo quod feci vobis. Nolite timere a facie regis Babylonis, quem vos pauidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dominus: quia

vobiscum sum ego, ut saluos vos faciam, & eruam de manu eius, & dabo vobis misericordias, & misererebor vestri, & habitare vos faciam in terra vestra. ³ Si autem dixeritis vos, Non habitabimus in terra ista: nec audiemus vocem Domini Dei nostri, dicentes, Nequaquam, sed ad Terram-Aegypti pergemus: vbi non videbimus bellum, & clangorem tubae non audiemus, & famem non sustinebimus: & ibi habitabimus. Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiae Iuda, Hec dicit Dominus Deus exercituum, Deus Israel, Si posueritis faciem vestram ut ingrediamini Aegyptum, & intraueritis ut ibi habitetis: gladius quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in Terra-Aegypti: & fames pro qua estis solliciti, adheret vobis in Aegypto, & ibi moriemini. Omnesque viri, qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur Aegyptum, ut habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet a facie mali quod ego afferam super eos. Quia haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel, Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Ierusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos, cum ingressi fueritis Aegyptum: & eritis in iusurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam ultra videbitis locum istum. Verbum Domini super vos reliquiae Iuda, Nolite intrare Aegyptum: scientes scietis quia obtestatus sum vobis hodie quia deceptis animas vestras. vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum dicentes, Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum: & iuxta omnia quaecumque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuntia nobis, & faciemus. Et annuntiaui vobis hodie, & non audistis vocem Domini Dei vestri super uniuersis pro quibus misit me ad vos. Nunc ergo scientes scietis quia gladio & fame & peste moriemini in loco ad quem voluistis intrare ut habitaretis ibi.

CAP. XLIII.

F actum est autem, cum compleisset Ieremias loquens ad populum uniuersos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba haec: dixit Azarias filius Oziae, & Iohanam filium Caree, & omnes viri superbi, dicentes ad Ieremiam, Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens, Ne ingrediamini Aegyptum, ut habitetis illic: Sed Baruch filius Neriae incitat te aduersum nos, ut tradat nos in manus Chaldaeorum, & interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem. Et non audiuit Iohanam filium Caree, & omnes principes bellatorum, & uniuersus populus, vocem Domini ut manerent in Terra-Iuda: Sed tollens Iohanam filium Caree, & uniuersi principes bellatorum uniuersos reliquiarum Iuda, qui reuersi fuerat de cunctis gentibus ad quas fuerat ante dispersi, ut habitarent in Terra-Iuda: viros & mulieres, & paruulos, & filias regis: & omnem animam quam reliquerat Nabuzardan princeps militiae cum Godolia filio Ahicam, filii Saphan: & Ieremiam prophetam, & Baruch filium Neriae. Et ingressi sunt in Terram-Aegypti, quia non obedierunt voci Domini: & venerunt usque ad Taphnis. Et factus est sermo Domini ad Ieremiam in Taphnis, dicens, Sume tibi lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, quae est sub muro lateritio in porta domus Pharaonis in Taphnis:

gg.iiii.

Iohanam persequitur Ismahel.

Consulant principes Ieremiam quid facere debeant. Osaie, (Vet. Ge. p.)

Monet reliquias populi ne proficiantur in Aegyptum.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.

posuerunt (Vet. Di. l. Ge. l. p. B.)

Vos (Vet. Ge. l. o. p. Di. o. l.)

vestrum (Vet. c. Spl. Ge. o.)

Reclamante Ieremia, Iohanam abducit reliquias populi in Aegyptum.

Osaie, (Vet. Ge. p. o.)

Vt (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V.)

Ieremias praedicat vastitatem Aegypti. - Vet. Di. l. Ge. o. l. p. V.

Proph.

cernentibus viris Iudæis. Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Ecce ego mit-
tam, & assumam Nabuchodonosor regem Baby-
lonis seruum meum: & ponam thronum eius su-
per lapides istos quos abscondi, & statuet solum
suū super eos. Veniensque percutiet Terrā-AEgy-
pti: quos in mortem, in mortem: & quos in capti-
uitatem, in captiuitatem: & quos in gladium, in
gladium. Et succendet ignem in delubris deorum
AEgypti, & comburet ea, & captiuos ducet illos:
& amicietur Terra-AEgypti, sicut amicitur pa-
stor pallio suo: & egredietur inde in pacē. Et con-
teret statuas domus Solis quæ sunt in Terra-AE-
gypti: & delubra deorum AEgypti cōburet igni.

CAP. XLIIII.

Arguit populū
idololatriæ.
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. v.

Verbum quod factum est ad Ieremiam, &
ad omnes Iudæos qui habitabāt in Terra-
AEgypti, habitātes in Magdalo, & in Taph-
nis, & in Memphis, & in terra Phathures, dicens,

2. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Vos
vidistis omne malum istud quod adduxi super Ie-
rusalem, & super omnes vrbes Iuda: & ecce deser-
tæ sunt hodie, & non est in eis habitator: propter
malitiam quam fecerūt, vt me ad iracundiā pro-
uocarent, & irent, & sacrificarent, & colerent deos
alienos quos nesciebāt & illi & vos & patres vestri.

Huius quæ odi.
(Vet. D. l. Ge. l.)

4. Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas de no-
cte confurgens, mittēnsque, & dicens, Nolite face-
re verbum abominationis huiuscemodi quā odi-
ui. Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem
suam vt conuerterentur à malis suis, & non sacri-
ficarent diis alienis. Et cōflata est indignatio mea
& furor meus: & succensa est in ciuitatibus Iuda,
& in platēis Ierusalem: & versæ sunt in solitudinē
& vastitatem secundum diem hanc. Et nunc hæc
dicit Dominus exercituum Deus Israel, Quare
vos facitis malum grande hoc contra animas ve-
stras: vt intereat ex vobis vir & mulier, paruulus &
lactēs de medio Iudæ, nec relinquatur vobis quic-
quam residuum. Prouocantes me in operibus ma-
nuum vestrarū, sacrificandō diis alienis in Terra-
AEgypti, in quam ingressi estis vt habitetis ibi: &
dispereatis, & sitis in maledictionem & in oppro-
brium cunctis gentibus terræ. Nūquid oblitus estis
mala patrum vestrarum, & mala regum Iuda, &
mala vxorum eius, & mala vestra, & mala vxorum
vestrarum, quæ fecerunt in terra Iuda, & in re-
gionibus Ierusalem. Non sunt mundati vsque ad
diem hanc: & non timuerunt, & non ambulaue-
runt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ
dedi coram vobis & coram patribus vestris. Ideo
hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Ecce
ego ponam faciem meam in vobis in malum:
& disperdam omnem Iudam. Et assumam reli-
quias Iudæ, qui posuerunt facies suas vt ingrede-
rentur Terram-AEgypti, & habitarent ibi: & con-
sumentur omnes in Terrā-AEgypti: & cadent in
gladio, & in fame: & cōsumentur à minimo vsque
ad maximum, in gladio & in fame morientur: &
erunt in iusturandum, & in miraculum, & in ma-
ledictionem, & in opprobrium. Et visitabo habi-
tatores Terræ-AEgypti, sicut visitauī Ierusalem:
in gladio, & fame, & peste. Et nō erit qui effugiat,
& sit residuus de reliquiis Iudæorum qui vadūt vt
peregrinentur in Terram-AEgypti: & reuertātur
in terram Iuda ad quā ipsi eleuant animas suas, vt

- Vet. Di. o. Ge.
p. m.

Minatur eis
exitum.
Amos 9. b.

- Vet. Ge. p. o.

*super (Vet. Cōp. B)
*super (Vet. M.
Di. o. l. Compl.
Ge. o. l. p. v.)

reuertantur & habitent ibi. non reuertentur nisi
qui fugerint. Responderunt autē Ieremiæ omnes
viri sciētes quod sacrificarēt vxores eorū diis alie-
nis: & vniuersæ mulieres quarū stabat multitudo
grandis: & omnis populus habitantium in Terra-
AEgypti in Phatures, dicētes, Sermonē quem lo-
cutus es ad nos in nomine Domini nō audiemus
ex te: sed facientes faciemus omne verbum quod
egredietur de ore nostro, vt sacrificemus reginæ
cæli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos &
patres nostri, reges nostri & principes nostri in vr-
bibus Iuda, & in platēis Ierusalem: & saturati su-
mus panibus, & bene nobis erat, malūque nō vi-
dimus. Ex eo autem tēpore quo cessauimus sacri-
ficare reginæ cæli, & libare ei libamina, indigem
omnib⁹, & gladio & fame cōsumpti sumus. Quod
si nos sacrificamus reginæ cæli, & libamus ei liba-
mina: nūquid sine viris nostris faciemus ei placen-
tas ad colendum ea, & libamina ad libādum. Et di-
xit Ieremias ad omnē populum, aduersum viros,
& aduersum mulieres, & aduersum vniuersam ple-
bem, qui respōderant ei verbū, dicēs, Nunquid nō
sacrificiū quod sacrificastis in ciuitatibus Iuda &
in platēis Ierusalem vos & patres vestri, reges vestri
& principes vestri & populus terræ, horū recorda-
tus est Dominus, & ascēdit super cor eius. Et non
poterat Dominus vltra portare propter malitiam
studiorū vestrarū, & propter abominationes quas
fecistis: & facta est terra vestra in desolationē, & in
stuporem, & in maledictū, eo quod nō sit habita-
tor, sicut est dies hæc. Propterea quod sacrificau-
eritis idōlis, & peccaueritis Domino: & nō audieri-
tis vocē Domini, & in lege & in præceptis & in te-
stimonis eius nō ambulaueritis: idcirco euenerūt
vobis mala hæc, sicut est dies hæc. Dixit autē Iere-
mias ad omnē populum & ad vniuersas mulieres,
Audite verbū Domini omnis Iuda, qui estis in Ter-
ra-AEgypti. Hæc inquit Domin⁹ exercituū Deus
Israel, dicens, Vos, & vxores vestræ locuti estis ore
vestro, & manibus vestris implestis, dicētes, Facia-
mus vota nostra quæ vouimus, vt sacrificemus re-
ginæ cæli, & libemus ei libamina. implestis vota ve-
stra, & opere perpetrastis eā. Ideo audite verbum
Domini omnis Iuda, qui habitatis in Terra-AE-
gypti, Ecce ego iuravi in nomine meo magno ait
Dominus: quia nequaquā vltra vocabitur nomen
meū ex ore omnis viri Iudæi, (dicētis, Viuit Domi-
nus Deus,) in omni Terra-AEgypti. Ecce ego vigi-
labo super eos in malū, & nō in bonū: & cōsumen-
tur omnes viri Iuda, qui sunt in Terra-AEgypti,
gladio & fame, donec penitus cōsumantur. Et qui
fugerint gladiū, reuertētur de Terra-AEgypti in
terrā Iuda, viri pauci: & scient omnes reliquiæ Iu-
da ingredientiu Terram-AEgypti, vt habitent ibi,
cuius sermo cōpleatur, meus, an illorū. Et hoc vo-
bis signū, ait Dominus, quod visitē ego super vos
in loco isto: vt sciatis quia verē cōplebūtur sermo-
nes mei contra vos in malū. Hæc dicit Dominus,
Ecce ego tradā Pharaonem Ephree regē AEgypti
in manu inimicorū eius, & in manu quærētium
animā illius: sicut tradidi Sedeciam regem Iuda in
manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici
sui, & quærētis animam eius. CAP. XLV.

Verbum quod locutus est Ieremias prophe-
ta ad Baruch filium Nerix, cum scripsis-
set verba hæc in libro ex ore Ieremiæ, an-

Cōnationes
Domini vili-
dentes, casti-
tur.

Indigimus
(Vet. B. Compl.
i. 7. 4.)

Facimus (Vet. D.
o. l. Ge. o. l.)
libādū ei libami-
na (Vet. Ge. o. p.
Rursum ponat
ei proponit.)

Dolet Baruch
hī prophetam
spiritum nō do-
gari, præsertim
cum Ieremias
set in carcere.

no quarto Ioacim filii Iosæ regis Iuda, dices, Hæc dicit Dominus Deus Israel ad te Baruch, Dixisti, Væ misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo: laboravi in gemitu meo, & requiem non inveni. Hæc dicit Dominus, Sic dices ad eum, Ecce, quos ædificavi, ego destruo: & quos plantaui, ego euello, & vniuersam terram hanc. Et tu quæristi tibi grandia: noli quærere: quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus: & dabo tibi animam tuam in salutem in omnibus locis ad quæcunque perrexeris.

CAP. XLVI.

Qvod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam contra Gentes ad Aegyptum aduersum exercitum Pharaonis Necho regis Aegypti, qui erat iuxta fluuium Euphraten in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno Ioacim filii Iosæ regis Iuda: Preparate scutum & clypeum, & procedite ad bellum. Iungite equos, & ascendite equites: state in galeis, polite laceas, induite vos loricas. Quid igitur? vidi ipsos pauidos & terga vertentes, fortes eorum caesos: fugerunt conciti, nec respexerunt: terror vndique, ait Dominus. Non fugiet velox, nec saluari se putet fortis: ad Aquilonem iuxta flumen Euphraten victi sunt, & ruerunt.

7. Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: & veluti fluuiorum, intumescit gurgites eius? Aegyptus, fluminis instar ascendit, & velut flumina mouebuntur fluctus eius: & dicet, Ascendens operiam terram: perdam ciuitatem, & habitatores eius. Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedat fortes, Aethiopia & Libyes tenentes scutum, & Lydii arripietes, & iacentes sagittas. Dies autem ille Domini Dei exercituum dies ultionis, vt sumat vindictam de inimicis suis: deuorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum: victima enim Domini Dei exercituum in terra Aquilonis iuxta flumen Euphraten. Ascende in Galaad, & tolle resinam virgo filia Aegypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi. Audierunt Gentes ignominiam tuam, & ululatus tuus repleuit terram: quia foris impegit in forte, ambo pariter conciderunt. Verbum quod locutus est Dominus ad Ieremiam prophetam, super eum quod venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis, & percussurus Terram-Aegypti: Annuntiate Aegypto, & auditum facite in Magdalo, & resonet in Memphis, & in Taphnis: dicite, Sta, & prepara te: quia deuorabit gladius ea quæ per circuitum tuum sunt. Quare computruit fortis tuus? non stetit: quonia Dominus subuertit eum. Multiplicauit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum: & dicent, Surge, & reuertamur ad populum nostrum, & ad terram natiuitatis nostræ, à facie gladii columba. Vocate nomē Pharaonis regis Aegypti tumultum, adduxit tempus. Viuo ego (inquit rex, Dominus exercituum nomē eius) quoniam sicut Thabor in montibus, & sicut Carmelus in mari, veniet. Vasa transmigrations fac tibi habitatrix filia Aegypti: quia Memphis in solitudine erit, & deseretur, & inhabitabilis erit. Vitula elegans atque formosa Aegyptus: stimulator ab Aquilone veniet ei. Mercenarii quoque eius qui versabantur in medio eius, quasi vituli saginati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt: quia dies inter-

Prædicit cladem Aegypti ab Nabuchodonosore.

fugiat (Vet. Di. o. l. Ge. l. p.)

* & (Vet. B. M. Di. o. Ge. p.) Alia Nabuchodonosoris victoria contra Aegyptios.

in solitudinem (Vet. Ge. p.)

fectionis eorum venit super eos, & tempus visitationis eorum. Vox eius quasi æris sonabit: quoniam cum exercitu properabunt, & cum securibus venient ei, quasi cadentes ligna. Succiderunt saltum eius, ait Dominus, qui supputari non potest: multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus. Confusa est filia Aegypti, & tradita in manus populi Aquilonis. Dixit Dominus exercituum, Deus Israel, Ecce, ego visitabo super tumultum Alexandria, & super Pharaonem, & super Aegyptum, & super deos eius, & super reges eius: & super Pharaonem, & super omnes qui confidunt in eo. Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus seruorum eius: & post hæc habitabitur sicut diebus pristinis, ait Dominus. Et tu ne timeas serue meus Iacob, & ne paucas Israel: quia ecce ego saluum te faciam de longinquo, & semetuum de terra captiuitatis tuæ: & reuertetur Iacob, & quiescet, & prosperabitur, & non erit qui exterreat eum. Et tu noli timere serue meus Iacob, ait Dominus: quia tecum ego sum, quia ego consumam cunctas gentes ad quas eieci te: te vero non consumam, sed castigabo te in iudicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

CAP. XLVII.

Qvod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam contra Palæstinos, antequam percuteret Pharaon Gazam, Hæc dicit Dominus, Ecce aquæ ascendent ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans: & operiet terram & plenitudinem eius, urbem & habitatores eius: clamabunt homines, & ululabunt omnes habitatores terræ strepitu pompæ armorum, & bellatorum eius, à commotione quadrigarum eius, & multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis, pro aduentu diei in quo vastabuntur omnes Philisthim, & dissipabitur Tyrus & Sidon cum omnibus reliquis auxiliis suis. depopulatus est enim Dominus Palæstinos, reliquias insulæ Cappadociæ. Venit caluitium super Gazam: conticuit Ascalon, & reliquæ vallis earum. vsquequo concideris? O mucro Domini, vsquequo non quiesces? ingredi in vaginam tuam: refrigerare, & sile. Quomodo quiescet, cum Dominus præceperit ei aduersus Ascalonem, & aduersum maritimas eius regiones, ibique condixerit illi?

CAP. XLVIII.

Deus Israel, Væ super Nabo, quoniam vastata est & confusa: capta est Cariathaim: confusa est fortis, & tremuit. Non est ultra exultatio in Moab contra Hesebon: cogitauerunt malum, Venite, & disperdamus eam de gente. ergo silens coticescet, sequeturque te gladius. Vox clamoris de Oronaim: vastitas, & contritio magna. Contrita est Moab: annuntiate clamorem paruulis eius. Per ascensum enim Luith plorans ascendet in fletu: quoniam in descensu Oronaim hostes ululatum contritionis audierunt. Fugite, saluate animas vestras: & eritis quasi myricæ in deserto. Pro eo enim quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis & in thesauris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos in transmigrations, sacerdotes eius, & principes eius simul. Et veniet prædo ad omnem urbem, & urbs nulla saluabitur: & peribunt valles, & dissipabuntur campestria, quoniam dixit Dominus,

-Vet. Compl. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. V.

* eos (Vet. Di. l. Ge. o. l. p.)

Promittitur Israel liberatio.

* Iuz: (Vet. Ge. p. Compl. Di. o.)

Palæsthorum destructio.

* ascendunt (Vet. Di. l. Ge. o. l. p.)

* habitatores: (pl. nu. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl. ululabit omnis habitator (Vet. Di. l. Ge. l.)

* quiescis? (Vet. Di. o. Ge. p. V.)

Excidiis Moabitaram.

i. 17. a.

Proph.

1) Date florem Moab, quia florens egredietur: & ciuitates eius desertæ erunt & inhabitabiles. Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter: & maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine. Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in facibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in transmigracione non abiit: idcirco permanfit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus.

12) Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mit tam ei ordinatorum & stratorum laguncularum, & sternent eum: & vasa eius exhaurient, & lagunculas eorum collident. Et confundetur Moab à Chamos, sicut confusa est domus Israel à Beth-el, in qua habebat fiduciam. Quomodo dicitis, Fortes sumus, & viri robusti ad præliandum? Vastata est Moab, & ciuitates illius succenderunt: & electi iuuenes eius descenderunt in occisionem: ait rex, Dominus exercituum nomen eius. Propè est interitus Moab, vt veniat: & malum eius velociter accurret nimis. Consolamini eum omnes qui estis in circuitu eius, & vniuersi qui scitis nomen eius: dicitis, Quomodo confraeta est virga fortis, baculus gloriosus? Descende de gloria, & sede in siti habitatio filiarum Dibon: quoniam vastator Moab ascendit ad te, dissipabit munitiones tuas. In via sta, & prospice habitatio Aroer: interroga fugientem: & ei qui euasit, dic, Quid accidit? Confusus est Moab, quoniam victus est: vlulate, & clamate, annuntiate in Arnon quoniam vastata est Moab. Et iudicium venit ad terram campestrè: super Helon, & super Iasa, & super Mephath, & super Dibon, & super Nabo, & super domum Deblathaim, & super Cariathaim, & super Beth-gamul, & super Beth-maon, & super Carioth, & super Bosra: & super omnes ciuitates terræ Moab, quæ longè & propè sunt. Abscissum est cornu Moab: & brachium eius contritum est, ait Dominus. Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est: & allidet manum Moab in vomitu suo, & erit in derisum etià ipse. Fuit enim in derisum tibi Israel: quasi inter fures reperisses eum. propter verba ergo tua quæ aduersum illum locutus es, captiuus ducetur. Relinquitte ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab: & estote quasi coluba nidificans in summo ore foraminis. Audiuius superbiam Moab (superbus est valde) sublimitatem eius & arrogantiam, & superbiam, & altitudinem cordis eius. Ego scio, ait Dominus, iactantiam eius: & quod non sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod poterat conata sit facere. Ideo super Moab eiulabo, & ad Moab vniuersam clamabo, & ad viros muri fictilis lamentates. De platea Iazer plorabo tibi vinea Sabama: propagines tuæ transferunt mare, vsque ad mare Iazer perueniunt: super messem tuam & vindemiam tuam prædo irruit. Ablata est lætitia & exultatio de Carmelo & de terra Moab: & vinum de torcularibus sustuli: nequaquam calcator vultus solitum celestis cantabit. De clamore Hesebon vsque Eleale & Iasa, dederunt vocem suam: à Segor vsque ad Oronaim vitula consternante: aqua vero Nerrim pessimæ erunt. Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelsis, & sacrificatem diis eius. Propterea cor meum ad Moab quasi tibia æris resonabit: & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibarum: quia plus fecit quam potuit, idcirco perierunt. Omne enim caput calui-

tium, & omnis barba rasa erit: in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium. Et super omnia tecta Moab, & in plateis eius omnis plantatus: quoniam cotriui Moab sicut vas inutile, ait Dominus. Quomodo victa est, & vlulauerunt: quomodo deiecit ceruicem Moab, & confusus est: eritque Moab in derisum, & in exemplum omnibus in circuitu suo. Hæc dicit Dominus, Ecce quasi Aquila volabit, & extendet alas suas ad Moab. Capta est Carioth, & munitiones comprehensæ sunt: & erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis. Et cessabit Moab esse populus: quoniam contra Dominum gloriatus est. Pauor & fouea & laqueus super te o habitator Moab, dicit Dominus. Qui fugerit à facie pauoris, cadet in foueam: & qui conscenderit de fouea, capietur laqueo. adducam enim super Moab annum visitationis eorum, ait Dominus. In umbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Sion: & deuorauit partem Moab, & verticem filiorum tumultus. Væ tibi Moab, peristi popule Chamos: quia comprehensi sunt filii tui, & filiarum tuarum in captiuitatem. Et conuertam captiuitatem Moab in nouissimis diebus, ait Dominus. Hucusque iudicia Moab.

CAP. XLIX.

AD filios Ammon. Hæc dicit Dominus, Nunquid non filii sunt Israel? aut hæres non est ei? Cur igitur hæreditate possedit Melchom, Gad: & populus eius in urbibus eius habitauit? Ideo ecce dies venient in te dicit Dominus: & auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prælii, & erit in tumultum dissipata, filiarumque eius igne succendentur, & possidebit Israel possessores suos, ait Dominus. Vlula Hesebon, quoniam vastata est Hai. clamate filiarum Rabbath, accingite vos ciliciis: plangite, & circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigracionem duceatur, sacerdotes eius, & principes eius simul.

4) Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua filia delicata: quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas, Quis veniet ad me? Ecce ego inducam super te terrorem, ait Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli à conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes. Et post hæc reuerti faciam fugientes & captiuos filiorum Ammon, ait Dominus. Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus exercituum, Nunquid non ultra est sapientia in Theman? Perijt consiliu à filiis: inutilis facta est sapientia eorum. Fugite, & terga vertite, descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem Esau adduxi super eum, tempus visitationis eius. Si vindemiatores eius venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret sibi. Ego vero discooperui Esau, reuelauì abscondita eius, & celari non poterit: vastatum est semen eius, & fratres eius, & vicini eius, & non erit. Relinque pupillos tuos, & ego faciam eos viuere: & viduarum tuarum in me sperabunt. Quia hæc dicit Dominus, Ecce, quibus non erat iudicium vt biberent calicem, bibentes bibent: & tu quasi innocens, relinquens non eris innocens, sed bibens bibes. Quia per memetipsum iuravi, dicit Dominus, quod in solitudinem, & in opprobrium, & in desertum, & in maledictionem erit Bosra: & omnes ciuitates eius

-Vet. Di. l. Ge. o. l. p.

Esa. 46

Contra Ammonitas qui occupauerant regionem Gad & Ruben.

veniant (Vet. B. Cöpl. Di. o. l. Ge. o. l. p. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. tumultum (Vet. Compl. B.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Cötra Idumæam. Hæc eadem sunt verba habet Abdias in sua prophetia contra Idumæam.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. B.

1. Reg. 12. 8.

Esa. 6. b.

ascendit (prat. temp. Vet. Ge. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Esa. 16. c.

conternantem: (Vet. B. Cöpl. f. quoq. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

-Vet. Compl. Di. o. l. Ge. l. p.

Esa. 13. a. c. 22. 7. c.

erunt in solitudines sempiternas. ¹⁴ Auditum audi-
 uia Domino, & legatus ad Gêtes missus sum, Cō-
 gregamini, & venite contra eam, & consurgamus
 in prælium. Ecce enim paruulum dedi te in Gen-
 tibus, contempibilem inter homines. Arrogantia
 tua decepit te, & superbia cordis tui: qui habitas
 in cauernis petrae, & apprehendere niteris altitu-
 dinem collis. cum exaltaberis quasi Aquila nidu-
 tuum, inde detrahā te, dicit Dominus. Et erit Idu-
 mæa deserta: omnis qui transibit per eam, stupe-
 bit, & sibilabit super omnes plagas eius. Sicut sub-
 uersa est Sodoma & Gomorra, & vicinæ eius, (ait
 Dominus) nō habitabit ibi vir, & nō incolet eam:
 filius hominis. Ecce quasi leo ascendet de superbia
 Jordanis ad pulchritudinem robustam; quia subi-
 tō currere faciā eum ad illam: & quis erit electus:
 quem præponā ei? quis enim similis me? & quis
 sustinebit me? & quis est iste pastor, qui resistat vul-
 tui meo? Propterea audite consiliū Domini quod
 iniit de Edom: & cogitationes eius quas cogitauit
 de habitatoribus Theman. Si non deiecerint eos,
 paruuli gregis, nisi dissipauerint cum eis habitacu-
 lum eorum. A voce ruinae eorū commota est ter-
 ra: clamor in Mari rubro: auditus est vocis eius.
²² Ecce quasi Aquila ascendet & auolabit: & expan-
 det alas suas super Bosram: & erit cor fortium Idu-
 mæa in die illa, quasi cor mulieris parturientis.
²³ Ad Damascum. Confusa est Emath & Arphad:
 quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt
 in mari: præ solitudine quiescere non potuit.
²⁴ Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tre-
 mor apprehendit eam: angustia & dolores tenuerunt
 eam quasi parturientem. Quomodo dereli-
 querunt ciuitatem laudabilem, urbē lætitiæ? Ideo
 cadent iuuenes eius in plateis eius: & omnes viri
 prælii conticescent in die illa, ait Dominus exer-
 cituum. Et succendam ignem in muro Damasci,
 & deuorabit moenia Ben-adad. ²⁵ Ad Cedar, & ad
 regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor rex
 Babylonis, hæc dicit Dominus, Surgite, & ascendi-
 te ad Cedar, & vastate filios Orientis. Tabernacu-
 la eorum, & greges eorum capient: pelles eorum,
 & omnia vasa eorum, & camelos eorum tollēt si-
 bi: & vocabunt super eos formidinem in circuitu
 eius. Fugite, abite vehemēter, in voraginib⁹ sede
 te qui habitatis Asor, ait Dominus: iniit enim cō-
 tra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consiliū,
 & cogitauit aduersum vos cogitationes. Consur-
 gite, & ascendite ad gentem quietam, & habitan-
 tem confidenter, ait Dominus, non ostia, nec ve-
 ctes eis: soli habitant. Et erunt cameli eorum in di-
 reptionem, & multitudo iumentorum in prædā,
 & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt at-
 tonfi in comam: & ex omni confinio eorum ad-
 ducam interitum super eos, ait Dominus. Et erit
 Asor in habitaculum draconum, deserta vsque in
 æternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam fi-
 lius hominis. ²⁴ Quod factum est verbum Domi-
 ni ad Ieremiam prophetam aduersus AElam, in
 principio regni Sedecia regis Iuda, dicens, Hæc di-
 cit Dominus exercituum, Ecce ego confringam
 arcum AElam, & fumam fortitudinem eorum.
³⁶ Et inducam super AElam quatuor ventos à qua-
 tuor plagis cæli: & ventilabo eos in omnes ventos
 istos: & non erit gēs ad quam non perueniāt pro-
 fugi AElam. Et pauere faciā AElam corā inimicis

eis suis & in conspectu quærentium animā eorū:
 & adducam super eos malum, iram furoris mei,
 dicit Dominus: & mittā pōt eos gladium, donec
 cōsumam eos. Et ponam soliu meum in AElam:
 & perdā inde reges & principes, ait Dominus. In
 nouissimis autem diebus reuerti faciā captiuos
 AElam, dicit Dominus.

C A P. L.

Verbum quod locutus est Dominus de Ba-
 bylone, & de terra Chaldæorum in ma-
 nu Ieremiae prophetae. Annuntiate in Gē-
 tibus, & auditum facite, leuate signum: prædica-
 te, & nolite celare: dicite, Capta est Babylon, cōfu-
 sus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt om-
 nia sculptilia eorum, superata sunt idola eorum.
³ Quoniam ascendet contra eā gens ab Aquilone:
 quæ ponet terram eius in solitudinem; & nō erit
 qui habitet in ea, ab homine vsq; ad pecus, & mo-
 ti sunt, & abierunt. In diebus illis, & in tempore il-
 lo ait Dominus, venient filii Israel, ipsi & filii Iu-
 da simul: ambulantes & flentes properabūt, & Do-
 minum Deum suum quæret. In Sion interroga-
 bunt viam, huc facies eorum: venient, & apponēt
 tur ad Dominum fœdere sempiterno quod nul-
 la obliuione delebitur. Grex perdit⁹ factus est po-
 pulus meus: pastores eorum seduxerunt eos, fece-
 runtque vagari in montibus: de monte in collem
 transferunt, obliui sunt cubilis sui. Omnes qui in-
 uenerunt, comederunt eos: & hostes eorum dixe-
 runt, Non peccauius: pro eo quod peccauerūt
 Domino decōri iustitiæ, & expectationi patrum
 eorum a Domino. Recedite de medio Babylo-
 nis, de terra Chaldæorum egredimini: & estote
 quasi hœdi ante greges. Quoniam ecce ego sulci-
 tabo, & adducam in Babylonem congregationē
 gentium magnarum de terra Aquilonis: & præpa-
 rabūtur aduersus eam, & inde capiētur: sagitta e-
 ius quasi viri fortis interfectoris, non reuertetur
 vacua. Et erit Chaldæa in prædam: omnes vastan-
 tes eam replebuntur, ait Dominus. Quoniam ex-
 ultatis, & magna loquimini, diripientes hæredita-
 tem meam: quoniam effusi estis sicut vituli super
 herbam, & mugistis sicut tauri. Confusa est ma-
 ter vestra nimis, & adæquata pulueri, quæ genuit
 vos: ecce nouissima erit in Gētibus, & deserta, in-
 uia, & arenis. Ab ira Domini non habitabitur, sed
 redigetur tota in solitudinem: omnis qui trāsibit
 per Babylonem, stupebit, & sibilabit super vniuer-
 sis plagis eius. Præparamini contra Babylonē per
 circuitum omnes qui intenditis arcum, debella-
 te eam, non parcatis iaculis: quia Domino pecca-
 uit. Clamate aduersus eam, vbique dedit manū,
 ceciderunt fundamenta eius: destructi sunt muri
 eius, quoniam ultio Domini est. vltionem accipi-
 te de ea: sicut fecit, facite ei. Disperdite fatorem de
 Babylone, & tenentem falcem in tempore messis:
 à facie gladii columbæ vnusquisque ad populum
 suum conuertetur, & singuli ad terram suam fu-
 gient. Grex dispersus Israel, leones eiecerunt eum:
 primus comedit eū rex Assur: iste nouissimus ex-
 ossauit eū Nabuchodonosor rex Babylonis. Pro-
 pterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Is-
 rael, Ecce, ego visitabo regem Babylonis, & terrā
 eius: sicut visitauit regem Assur: & reducam Israel
 ad habitaculum suū: & pascetur Carmelus & Ba-
 san, & in mōte Ephraim & Galaad saturabitur ani-
 ma eius. In diebus illis & in tempore illo, ait Do-

Abd. s. a.
 (vet. Di. o. l.
 s. o. l. p.

Gen. 19. c.

Job 41. a.

Contra Damascum.

Contra Cedar.

(vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. v. B.

Contra AElam
 i. Perfas.

Prædicit destru-
 tionē Babylo-
 nis, & captiuū Is-
 raelis liberatio-
 nem.

(vet. Di. l. Ge. l.
 p. o.
 eius. (vet. Di. l.
 Ge. l. p. o.
 ascendit (prat.
 temp. vet. Ge. p.

(vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. p. B. M.
 Explicata causa
 captiuitatis, re-
 dit ad liberatio-
 nem.
 (vet. Cōpl. Di.
 o. l. Ge. o. l. p.
 gregem. (vet.
 Di. o. Ge. o.
 suscito. (vet. Di.
 l. Ge. o. l. p.

Vitulus (vet. Di.
 o. l. Ge. o. l. p.

(vet. M. Ge. o. l.
 p. Di. o. l.

Carmelus (vet.
 Di. o. l. Ge. o. l. p.

minus, quæretur iniquitas Israel, & nō erit: & peccatum Iuda, & non inuenietur: quoniā propitius ero eis quos reliquero? Super terrā dominantiu ascende, & super habitatores eius visita, dissipa, & interfice quæ post eos sunt, ait Dominus: & fac iuxta omnia quæ præcepi tibi. Vox belli in terra, & contritio magna. Quomodo contractus est, & contritus malleus vniuersæ terræ: quomodo versa est in desertum Babylon in Gentibus? Illaqueavi te, & capta es Babylon, & nesciebas: inuenta es & apprehensa: quoniā Dominum prouocasti. Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa iræ suæ: quoniā opus est Domino Deo exercituum in terra Chaldæorum. Venite ad eā ab extremis terræ finibus, aperite vt exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, & redigite in aceruos, & interficite eam: nec sit quicquam reliquū.

2) Dissipate vniuersos fortes eius, descendant in occisionem: vā eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum. Vox fugientium, & eorum qui euaserūt de terra Babylonis: vt annuntiēt in Sion vltionem Domini Dei nostri, vltionē templi eius.

3) Annūtiatē in Babylonem plurimis omnibus qui tendunt arcum: consistite aduersus eam per gyrum, & nullus euadat: reddite ei secundum opus suum: iuxta omnia quæ fecit, facite illi: quia contra Dominum erecta est, aduersus sanctū Israel.

4) Idcirco cadent iuuenes eius in plateis eius: & omnes viri bellatores eius conticescent in die illa, ait Dominus. Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia veniet dies tuus, tēpus visitationis tuæ. Et cadet superbus, & corruet, & non erit qui suscitet eum: & succendam ignem in vrbibus eius, & deuorabit omnia in circuitu eius.

5) Hæc dicit Dominus exercituum, Calūniam sustinent filii Israel & filii Iuda simul: omnes qui ceperunt eos, tenent, nolūt dimittere eos. Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomē eius, iudicio defendet causam eorum, vt exterreget terram, & commoueat habitatores Babylonis. Gladius ad Chaldæos, ait Dominus: & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad sapientes eius. Gladius ad diuinos eius, qui stulti erūt: gladius ad fortes illius, qui timebūt. Gladius ad equos eius, & ad currus eius, & ad omne vulgus quod est in medio eius, & erunt quasi mulieres: gladius ad thesauros eius, qui diripientur. Siccitas super aquas eius erit, & arefcient: quia terra sculptilium est, & in portētis gloriantur. Propterea habitabunt dracones cū fatuis scariis: & habitabūt in ea struthiones: & nō inhabitabitur vltra vsque in sempiternū, nec extruetur vsque ad generationem & generationē.

6) Sicut subuertit Dominus Sodomam & Gomorrhā, & vicinas eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis. Ecce populus veniet ab Aquilone: & gens magna, & reges magni consurgent à finibus terræ. Arcum & scutum apprehendent: crudeles sunt & immisericordes: vox eorum quasi mare sonabit, & super equos ascendent: sicut vir paratus ad prælium contra te filia Babylō. Audiuit rex Babylonis famam eorū, & dissolutæ sunt manus eius: angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem. Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciam eum ad illam: & quis erit electus quem præponam ei? quis

est enim similis mei? & quis sustinebit me? & quis est iste pastor qui resistat vultui meo? Propterea audite consilium Domini quod mente concepit aduersum Babylonē: & cogitationes eius quas cogitauit super terram Chaldæorum, Nisi detraxerint eos paruuli gregum, nisi dissipatū fuerit cū ipsis habitaculum eorum. A voce captiuitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter gentes auditus est.

C A P. L I.

Ecce dicit Dominus, Ecce ego suscitabo super Babylonē & super habitatores eius, qui cor suum leuauerūt contra me, quasi ventum pestilentem. Et mittā in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & demolientur terram eius: quoniā venerunt super eam vndique in die afflictionis eius. Non tendat qui tendit arcum suum: & non ascendat loricator. nolite parere iuuenibus eius, interficite omnem malitiam eius. Et cadent interfecti in terra Chaldæorum, & vulnerati in regionibus eius. Quoniā non fuit viduatus Israel & Iuda à Domino Deo suo Domino exercituum: terra autem eorū repleta est delicto à sancto Israel. Fugite de medio Babylonis, vt saluet vnusquisque animam suam. nolite tacere super iniquitatem eius: quoniā tēpus vltionis eius est à Domino, vicissitudinē ipse retribuet ei.

7) Calix aureus Babylon in manu Domini, inebriās omnem terram: de vino eius biberunt omnes Gentes, & ideo cōmotæ sunt. Subito cecidit Babylō, & contrita est: vlulate super eam, tollite resinam ad dolorem eius, si forte sanetur. Curauimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam, & camus vnusquisque in terram suam: quoniā peruenit vsque ad cælos iudicium eius, & eleuatū est vsque ad nubes. Protulit Dominus iustitias nostras: venite & narremus in Siō opus Domini Dei nostri. Acuite sagittas, & implete pharetras: suscitauit Dominus spiritum regum Medorum: & contra Babylonem mens eius est vt perdat eam, quoniā vltio Domini est, vltio tēpli sui. Super muros Babylonis leuate signum, augete custodiam: leuate custodes, præparate insidias: quia cogitauit Dominus, & fecit quæcunque locutus est contra habitatores Babylonis. Quæ habitas super aquas multas, locuples in thesauris: venit finis tuus pedalis præcisionis tuæ. Iurauit Dominus exercituum per animam suam, Quoniā replebo te hominibus quasi bruchō, & super te celestia catabitur.

8) Qui fecit terram in fortitudine sua, & præparauit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos. Dante eo vocem multiplicantur aquæ in cælo: qui leuat nubes ab extremo terræ, fulgura in pluiam fecit: & producit ventos de thesauris suis. Stultus factus est omnis homo à sciētia: cōfusus est omnis conflator in sculptili: quia mendax est conflatio eius, nec est spiritus in eis. Vana sunt opera, & risu digna, in tempore visitationis suæ peribunt. Non sicut hæc, pars Iacob: quia qui fecit omnia ipse est, & Israel sceptrum hæreditatis eius: Dominus exercituum nomē eius. Collidis tu mihi vasa belli, & ego collidam in te Gentes, & disperdam in te regna. Et collidam in te equum, & equitē eius: & collidam in te currum, & ascensorem eius. Et collidam in te virum & mulierē, & collidam in te senem & puerum, & collidam in te iuuenem & virginem. Et collidam in te pastorem

Rursum prædicitur ruina Chaldæorum.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. B.

E

2)

3)

4)

5)

venit (præ. tēp. Vet. Ge. o. p. l. Di. o.)

Gene. 19. c. Deus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

G

venit (præ. tēp. Vet. Di. o. Ge. o. l. multi (ve. Cōpl. B. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

Iob 41. a.

Quomodo Babylon euerenda.

milliam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Compl.)

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

(Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.)

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

-Vet. Di. l. Ge. o. l. p. Compl. B. M. E. s. a. p. o. c. 24 b.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Amos 6. c.

5. 10. b.

vetum (Vet. Di. l. Ge. o. l. p.)

& gregem eius, & collidam in te agricolam & iugales eius, & collidam in te duces & magistratus. Et reddam Babylo- ni, & cunctis habitatoribus Chaldææ omne malum suum quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus. Ecce, ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis uniuersam terram: & extendam manum meam super te, & euoluam te de petris, & dabo te in montem combustionis. Et non tollent de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, sed perditus in æternum eris, ait Dominus. Leuate signum in terra: clangite buccina in montibus, sanctificate super eam Gentes: annuntiate contra illam regibus Ararat, Meni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum. Sanctifica te contra eam Gentes, reges Mediæ, duces eius, & uniuersos magistratus eius, cunctamque terram potestatis eius. Et commouebitur terra, & conturbabitur: quia euigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat terram Babylonis desertam & inhabitabilem. Cessauerunt fortes Babylonis à prælio, habitauerunt in præsiidiis: deuoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula eius, contriti sunt uetres eius.

31 Currens obuiam currenti ueniet: & nuntius obuius nuntianti: ut annuntiet regi Babylonis quia, capta est ciuitas eius à summo usque ad summum: & uada præoccupata sunt, & paludes incensæ sunt igni, & uiri bellatores conturbati sunt. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel, Filia Babylonis quasi area, tempus triturae eius: adhuc modicum, & ueniet tempus messonis eius. Comedit me, deuorauit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi uas inane: absorbit me quasi draco, repleuit uentrem suum teneritudine mea, & eiecit me. Iniquitas aduersum me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: & sanguis meus super habitatores Chaldææ, dicit Ierusalem. Propterea hæc dicit Dominus, Ecce ego iudicabo causam tuam, & uisceris uisionem tuam: & desertum faciam mare eius, & siccabo uenam eius. Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum: stupor, & sibilus, eo quod non sit habitator. Simul ut leones rugient, excutient comas ueluti catuli leonum.

32 In calore eorum ponam potus eorum: & inebriabo eos, ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant: dicit Dominus. Deducam eos quasi agnos ad uictimam, quasi arietes cum hœdis. Quomodo capta est Selaç, & comprehensa est inclita uniuersae terrae! quomodo facta est in stuporem Babylon inter Gentes? Ascendit super Babylonem mare: multitudine fluctuum eius operata est. Factae sunt ciuitates eius in stupore: terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis. Et uisitabo super Bel in Babylone, & eiiciam quod absorberat de ore eius: & non confluat ad eum ultra Gentes, siquidem & murus Babylonis corruet.

45 Egredimini de medio eius populus meus: ut saluet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini. Et ne forte mollescat cor uestrum, & timeatis auditum qui audietur in terra: & ueniet in anno auditio, & post hunc annum auditio: & iniquitas in terra, & dominator super dominatorem. Propterea ecce dies ueniunt, & uisitabo super sculptilia Babylonis: & omnis terra eius confundetur, &

uniuersi interfecti eius cadent in medio eius. Et laudabunt super Babylonem caeli & terra, & omnia quae in eis sunt: quia ab Aquilone ueniet ei prædones, ait Dominus. Et quo modo fecit Babylon ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in uniuersa terra. Qui fugistis gladium, uenite, nolite stare: recordamini procul Domini, & Ierusalem ascendat super cor uestrum. Confusi sumus, quoniam audiuius opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia uenerunt alieni super sanctificationem domus Domini. Propterea ecce dies ueniunt, ait Dominus: & uisitabo super sculptilia Babylonis, & in omni terra eius mugiet uulneratus. Si ascenderit Babylon in caelum, & firmauerit in excelso robur suum: à me uenient uastatores eius, ait Dominus. Vox clamoris de Babylone, & contritio magna de terra Chaldæorum: quoniam uastauit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea uocem magnam: & sonabunt fluctus eorum quasi aquae multae: dedit sonitum uox eorum. Quia uenit super eam, id est super Babylonem prædo, & apprehensi sunt fortes eius, & emarcuit arcus eorum: quia fortis ultor Dominus reddens retribuet. Et inebriabo principes eius, & sapientes eius, & duces eius, & magistratus eius, & fortes eius: & dormient somnum sempiternum, & non expergiscuntur, ait Rex, Dominus exercituum nomen eius. Hæc dicit Dominus exercituum, Murus Babylonis ille altissimus suffossione suffodietur, & portae eius excelsae igne comburentur, & labores Populorum ad nihilum, & Gentium in ignem erunt & disperibunt. Verbum quod præcepit Ieremias propheta, Saraia filio Neriae filii Maasiae, cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni eius: Saraia autem erat princeps prophetiae. Et scripsit Ieremias omne malum quod uenturum erat super Babylonem, in libro uno: omnia uerba hæc quae scripta sunt contra Babylonem. Et dixit Ieremias ad Saraiam, Cum ueneris in Babylonem, & uideris, & legeris omnia uerba hæc, dices, Domine tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum: ne sit qui in eo habitet ab homine usque ad pecus, & ut sit perpetua solitudo. Cumque compleueris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, & proicies illum in medium Euphratem, & dices, Sic submergetur Babylon, & non consurgat à facie afflictionis quam ego adduco super eam, & dissoluetur. Hucusque uerba Ieremiæ. CAP. LII.

¶ Ilius viginti & unius anni erat Sedecias cum regnare coepisset: & undecim annis regnauit in Ierusalem: & nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lobna. Et fecit malum in oculis Domini, iuxta omnia quae fecerat Ioachim. Quonia furor Domini erat in Ierusalem & in Iuda, usquequo proiiceret eos à facie sua: & recessit Sedecias à rege Babylonis. Factum est autem in anno nono regni eius, in mense decimo, decima die mensis: uenit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse, & omnis exercitus eius aduersus Ierusalem, & obsederunt eam, & edificauerunt contra eam munitiones in circuitu. Et fuit ciuitas obsessa, usque ad undecimum annum regis Sedeciae. Mense autem quarto, nona die mensis, obtinuit fames ciuitate: & non erant alimeta populo terrae. Et dirupta est ciuitas, & omnes uiri bellatores eius fugerunt, exieruntque de ciuitate nocte per uiam portae, quae est

Gentibus, (Vet. Ge. l. p. Compl. Di. o. l.)

eius, (Vet. Di. l. Ge. o. p. M.)

latissimus (Vet. Ge. p. B. Compl. Di. o.)

Librum suum Ieremias dat Saraia.

& (Vet. Di. l. Ge. l. o. B. M.)

Repetit captione Sedeciae, ut ueritate diuinarum promissionum ostendat. 4. reg. 24. d. 1. para. 36. b.

transeat (Vet. B. M. Compl.)

Ierusalem capturatur à Chaldæis. 7. 39. 2. 4. reg. 25. a. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Tubet Israelitas linquere Babylonem, & periculo se subducere.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Lament.

inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldæis obsidentibus urbem in gyro) & abierunt per viam quæ ducit in eremum. Persecutus est autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est iuxta Iericho: & omnis comitatus eius diffugit ab eo. Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblátha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum iudicia. Et iugulauit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis eius: sed & omnes principes Iuda occidit in Reblátha. Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem: & posuit eum in domo carceris vsque ad diem mortis eius. In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonusdecimus Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Ierusalem. Et incendit domum Domini, & domum regis, & omnes domos Ierusalem, & omnem domum magnam igne combussit. Et totum murum Ierusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldæorum qui erat cum magistro militiæ. De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo quod remanserat in ciuitate, & de perfugis qui transfugerant ad regem Babylonis, & cæteros de multitudine: transtulit Nabuzardan princeps militiæ. De pauperibus vero terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vitonores & agricolas. Colunas quoque æreas, quæ erant in domo Domini, & bases, & mare æneum quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi: & tulerunt omne æs eorum in Babylonem. Et lebetes, & creagras, & psalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vasa ærea quæ in ministerio fuerant, tulerunt. Et hydrias, & thymiamateria, & vrceos, & pelues, & candelabra, & mortaria, & cyathos: quotquot aurea, aurea: & quotquot argentea, argentea: tulit magister militiæ. Colunas duas, & mare vnum, & vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum

vasorum. De columnis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna vna: & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porro grosfitudo eius, quatuor digitorum: & intrinsecus caua erat. Et capitella super vtranque ærea: altitudo capitelli vnius, quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata supra coronam in circuitu, omnia ærea. Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia: & omnia malogranata centum, retiaculis circundabantur. Et tulit magister militiæ Saraïam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum: & tres custodes vestibuli. Et de ciuitate tulit eunuchum vnum, qui erat prepositus super viros bellatores: & septem viros de his qui videbant faciem regis, qui inuenti sunt in ciuitate: & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ, qui inuenti sunt in medio ciuitatis. Tulit autem eos Nabuzardan magister militiæ: & duxit eos ad regem Babylonis in Reblátha. Et percussit eos rex Babylonis: & interfecit eos in Reblátha in terra Emath: & translatus est Iuda de terra sua. Iste est populus quem transtulit Nabuchodonosor, in anno septimo: Iudæos tria millia & viginti tres. In anno octauodecimo Nabuchodonosor, de Ierusalem animas octingentas triginta duas. In anno vicesimo tertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Iudæorum septingentas quadragintaquinque: omnes ergo animæ, quatuor millia sexcentæ. Et factum est in tricesimo septimo anno transmigrations Ioachim regis Iuda, duodecimo mense, vicesima quinta mensis, eleuauit Euil-merodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Ioachim regis Iudæ: & eduxit eum de domo carceris. Et locutus est cum eo bona: & posuit thronum eius super thronos regum qui erant post se in Babylonem. Et mutauit vestimenta carceris eius, & comedeat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ. Et cibaria eius cibaria perpetua dabatur ei à rege Babylonis statuta per singulos dies, vsque ad diem mortis suæ cunctis diebus vitæ eius.

Occisus filiis Sedeciæ coram eo, ipse excæcatur.

Incenditur ciuitas.

*in(Vet. Di. l. Ge. p. l. o. Templum spoliatur.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

*similiter coluntur: sed & malogranata. (Vet. V. Qui in Ierusalem relictis, translatus est in Babylonem)

Rex Ioachim captus est: & carcere eductus, constitutusque in cibaria regia.

Lamentationes Ieremiæ.

Hic liber apud Hebræos est sine nomine, nisi quod prima dictione vocant eum בְּחֵן אֵל, id est Quomodo. In commentariis tamen appellant eum בְּחֵן אֵל, id est Lamentationes: & x x autem, Threnos, quod etiam Lamentationes siue fletus significat. Putant Hebræi hunc fuisse librum quem rex Iuda ab initio legit, & mox in ignem abiicit, vt Ierem. 36. legitur. Scribitur autem hoc ordine in Hebræo vt primus versus incipiat ab Aleph, secundus à Beth, & ita reliqui, seruata literarum alphabeti serie. in tertio autem capite, tres primi versus incipiunt singuli ab Aleph: tres vero sequentes, à tribus Beth, seruato ternario numero vsque ad finem alphabeti. In cuius rei memoriam Latini singulis versibus nomina, aut etiam notas literarum Hebraicarum adscripserunt: ne putes aliud subesse mysterium. Fortasse id factum fuit ab ipso auctore, vt facilius disceretur, & memoria teneretur.

ET FACTUM est, postquam in captiuitatem redactus est Israel, & Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens, & plangit lamentatione hac super Ierusalem, & amaro animo suspirans, & eiulans dixit,

C A P. I.

Q UOMODO sedet sola ciuitas plena populo: facta est quasi vidua domina Gētium! princeps prouinciarum facta est sub tributo.

Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius: non est qui conuoluetur eam ex omnibus

charis eius: omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici.

Migravit Iuda propter afflictionem, & multitudinem seruitutis: habitauit inter Gētes, nec inuenit requiem: omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias.

Vix Sion lugēt, eo quod non sint qui veniāt ad solennitatē: omnes portæ eius destructæ, sacerdotes eius gemētes: virgines eius squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt: quia Dominus locutus est super

Hæc verba apud LXX leguntur, non autem apud Hebræos.

Aleph. N

Beth. Ierem. 13. c.

Guind.

Dal. th.

He.

eam propter multitudinem iniquitatum eius: paruuli eius ducti sunt in captiuitatem ante faciem tribulantis.

Vau. **C** Et egressus est à filia Sion omnis decor eius: facti sunt principes eius velut arietes non inuenientes pasqua: & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequens.

Zain. **I** Recordata est Ierusalem dierum afflictionis suæ, & prauaricationis: omnium desiderabilium suorum quæ habuerat à diebus antiquis cum caderet populus eius in manu hostili, & non esset auxiliator: viderunt eam hostes, & deriserunt sabbatha eius.

Neth. **H** Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est: omnes qui glorificabant eam, spreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius: ipsa autem gemens, & conuersa est retrorsum.

Teth. **S** Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens consolator: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus.

Iod. **M** Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius: quia vidit Gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in ecclesiam tuam.

Caph. **O**mnis populus eius gemens, & querens panem: dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. vide Domine & considera, quoniam facta sum vilis.

Lamed. **O** vos omnes qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus: quoniam vindemiauit me, ut locutus est Dominus in die iræ furoris sui.

Mem. **D**e excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me: expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorsum: posuit me desolatam, tota die mœrore confectam.

Nun. **V**igilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ sunt, & impositæ collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Dominus in manum de qua non potero surgere.

Samech. **A**bstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocauit aduersum me tempus, ut contereret electos meos: torcular calcauit Dominus virgini filia Iuda.

Afn. Ierem. 4. c. **I**dcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longè factus est à me consolator conuertens animam meam: facti sunt filii mei perdit, quoniam inualuit inimicus.

Phe. **E**xpandit Sion manus suas, non est qui consoletur eam: mandauit Dominus aduersum Iacob, in circuitu eius hostes eius: facta est Ierusalem quasi polluta menstruis inter eos.

Sadi. **I**ustus est Dominus, quia os eius ad iracundiam prouocauit. audite obsecro vniuersi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.

Coph. **V**ocauit amicos meos, & ipsi deceperunt me: sacerdotes mei, & senes mei in vrbe consumpti sunt: quia quæsierunt cibum sibi, ut refocillarent animas suas.

Animã suã. (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. Res. **V**ide Domine quoniam tribulor, conturbatus est venter meus: subuersum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plena sum: foris interficit gladius, & domi mors similis est.

Sin. **A**udierunt quia ingemisco ego, & non est qui

consoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & fient similes mei.

Thau. **I**ngrediat omne malum eorum coram te: & vindemia eos sicut vindemiaisti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

C A P. I I.

Alph. **N**omodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion: proiecit de cælo in terram inclytam Israel: & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui!

Beth. **P**ræcipitauit Dominus nec pepercit, omnia speciosa Iacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terram, polluit regnum, & principes eius.

Guimel. **C**onfregit in ira furoris omne cornu Israel: auertit retrorsum dexteram suam à facie inimici: & succendit in Iacob quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.

Daleth. **T**etedit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis: & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filia Sion, effudit quasi ignem indignationem suam.

He. **F**actus est Dominus velut inimicus: præcipitauit Israel, præcipitauit omnia moenia eius, dissipauit munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatum & humiliatam.

Vau. **E**t dissipauit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: obliuioni tradidit Dominus in Sion festiuitatem & sabbatum: & in opprobrium & in indignationem furoris sui regem & sacerdotem.

Zain. **R**epulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ: tradidit in manu inimici muros turrium eius: vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solenni.

Heth. **C**ogitauit Dominus dissipare murum filia Sion: tetendit funiculum suum, & non auertit manum suam à perditione: luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

Teth. **D**efixæ sunt in terra portæ eius: perdidit & contriuit venter eius, regem eius & principes eius in Gentibus: non est lex, & prophetæ eius non inuenerunt visionem à Domino.

Iod. **S**ederunt in terra, conticuerunt senes filia Sion: consperferunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abiecerunt in terram capita sua virgines Ierusalem.

Caph. **D**efecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra iecur meum super contritionem filia populi mei, cum deficeret paruulus & lactens in plateis oppidi.

Lamed. **M**atribus suis dixerunt, Vbi est triticum & vinum? cum deficerent quasi vulnerati in plateis ciuitatis: cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

in sinum (Vet. Ge. l.

Mem. **C**ui comparabo te? vel cui assimilabo te filia Ierusalem? cui exaquoabo te, & consolabor te virgo filia Sion? magna est enim velut mare, contritio tua: quis medebitur tibi?

Nun. **P**rophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta: nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad penitentiam prouocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas & eiectiones.

Samech. **P**lauserunt super te manibus omnes transeutes per viam: sibilauerunt & mouerunt capita sua

caput suum (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.

Lament.

super filiam Ierusalem, Hæccine est vrbs, dicentes, perfecti decõris, gaudium vniuersæ terræ?

Aperuerunt super te os suũ omnes inimici tui: sibilauerunt & fremuerunt dentibus suis, & dixerũt, 'Deuorabimus: en ista est dies quam expectabamus, inuenimus, vidimus.

Fecit Dominus quæ cogitauit, compleuit sermonem suum quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum.

Clamauit cor eorum ad Dominum super muros filix Sion, Deduc quasi torrente lachrymas per diem & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

Confurge, lauda in nocte in principio vigiliarũ: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectũ Domini: leua ad eũ manus tuas pro anima paruulorum tuorum qui defecerũt in fame in capite omnium compitorum.

Vide Domine, & consydera quem vindemiaueris ita, ergõne comedet mulieres fructum suũ, paruulos ad mensurã palmæ: si 'occiditur' in sanctuario Domini sacerdos & propheta?

Iacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ & iuuenes mei ceciderũt in gladio: interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

Vocasti quasi ad diem solennem, qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini qui effugeret & relinqueretur: quos educaui & enutriui, inimicus meus consumpsit eos.

C A P. I I I.

No vir videns paupertatẽ meam in virga indignationis eius.

Me minauit, & 'adduxit' in tenebras, & non in lucem.

Tantum in me vertit, & conuertit manum suã tota die.

Vetustam fecit pellem meam & carnem meã, contriuit ossa mea.

Aedificauit in gyro meo, & circumdedit me felle & labore.

In tenebrosis collocauit me, quasi mortuos semperniternos.

Circumædificauit aduersum me, vt non egrediar: aggrauauit compedem meum.

Sed & cum clamarem & rogarem, exclusit orationem meam.

Conclussit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit.

Vrsus insidians factus est mihi: leo in 'abscondito.'

Semitas meas subuertit, & confregit me, posuit me desolatam.

Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signũ ad sagittam.

Misit in remibus meis filias pharetræ suæ.

Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

Repleuit me amaritudinib⁹, inebriauit me absynthio.

Et fregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere.

Et repulsa est anima mea, oblitus sum bonorũ.

Et dixi, Periit finis me⁹, & spes mea à Domino.

Recordare paupertatis & transgressionis meæ,

absynthii & fellis.

Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.

Hæc recolens in corde meo, in Deo sperabo.

Misericordiæ Domini quia non sumus cõsumpti: quia non defecerunt miserationes eius.

Noui diluculo, multa est fides tua.

Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum.

Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.

Bonum est præstolari cũ silentio salutare Dei.

Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua.

Sedebit solitarius, & tacebit: quia leuaui se super se.

Ponet in puluere os suum, si forte sit spes.

Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis.

Quia non repellet in sempiternum Dominus.

Quia si abiicit, & miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum.

Non enim humiliauit ex corde suo, & abiicit filios hominum,

Vt contereret sub pedibus suis omnes victos terræ,

Vt declinaret iudicium viri in conspectu vultus Altissimi,

Vt peruerteret hominem in iudicio suo, Dominus ignorauit.

Quis est iste qui dixit vt fieret, Domino non iubente?

Ex ore Altissimi nõ egredientur nec mala nec bona?

Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis?

Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum:

Leuemus corda nostra, cum manibus ad Dominum in cælos.

Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es.

Operuisti in furore, & percussisti: occidisti, nec pepercisti.

Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.

Eradicationem & abiectionẽ posuisti me in medio populorum.

Aperuerunt super nos os suum omnes inimici.

Formido & laqueus facta est nobis, vaticinatio & contritio.

Diuisiones aquarũ deduxit oculus meus in contritione filix populi mei.

Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quòd non esset requies,

Donec respiceret & videret 'Deus' de cælis.

Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus vrbs meæ.

Venatione ceperunt me quasi auem inimici mei gratis:

Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.

Inudauerunt aquæ super caput meũ: dixi, Periit.

Inuocaui nomen tuum Domine de lacis nouissimis.

Vocem meam audisti: ne auertas aurem tuam à singultu meo & clamoribus.

Coph. **1** Appropinquasti in die quando inuocaui te : dixi, Ne timeas.

Ret. **2** Iudicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.

Ret. **3** Vidisti Domine iniquitatem illorum aduersum me: iudica iudicium meum.

Ret. **4** Vidisti omnem furorem, vniuersas cogitationes eorum aduersum me.

Sin. **5** Audisti opprobrium eorū Domine, omnes cogitationes aduersum me:

o. l. Ge. o. l. V. **6** Labia insurgentium mihi, & meditationes eorū aduersum me tota die.

Sin. **7** Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide, ego sum psalmus eorum.

Thau. **8** Reddes eis vicem Domine, iuxta opera manuum suarum.

Thau. **9** Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

Thau. **10** Persequeris in furore tuo, & conteres eos sub cælis Domine.

o. l. M. **C A P. I I I I.**

Aleph. **1** Vomo modo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omniū platearū!

Beth. **2** Filii Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli!

Guimel. **3** Sed & lamæ nudauerunt māmam, lactauerunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.

Daleth. **4** Adhæsit lingua lactentis ad palatum eius in siti: paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

He. **5** Qui vescebatur voluptuosè, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt ster cora.

Vau. **6** Et maior effecta est iniquitas filiarum populi mei peccato Sodomorum: quæ subuersa est in momento, & non ceperunt in ea manus.

Genes. 19. c. **7** Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.

Beth. **8** Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.

Teth. **9** Melius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ.

Iod. **10** Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: facti sunt cibus earum in contritione filiarum populi mei.

Caph. **11** Compleuit Dominus furorē suum, effudit irā indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.

Lamed. **12** Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem:

Mem. **13** Propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum.

Nun. **14** Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt sanguine: cumque non possent intrare, tenuerunt lacinas suas.

15 Recedite polluti, clamauerunt eis, recedite, abite, nolite tangere: iurgati quippe sunt & commoti: dixerunt inter Gentes, Non addet vltra vt habitet in eis.

16 Facies Domini diuisit eos, non addet vt respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.

17 Cum adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad Gentem quæ saluare nos non poterat.

18 Lubricauerunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarū, appropinquauit finis noster, completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

19 Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli: super mōtes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

20 Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris: cui diximus, In vmbra tua viuemus in Gentibus.

21 Gaude & lætare filia Edom quæ habitas in terra Hus: ad te quoque perueniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

22 Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet vltra vt transmigret te: visitabit iniquitatem tuam filia Edom, discooperiet peccata tua.

ORATIO IEREMIAE. CAP. V.

1 Ecordare Domine quid acciderit nobis: intuerere & respice opprobriū nostrū. Hereditas nostra versa est ad alienos: domus nostræ ad extraneos. Pupilli facti sumus absque patre: matres nostræ quasi viduæ. Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparauimus. Ceruicibus nostris minabamur, lassus nō dabatur requies. Aegypto dedimus manū, & Assyriis: vt saturemur pane. Patres nostri peccauerunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portauimus.

2 Serui dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum. In animabus nostris afferebamus panem nobis, à facie gladii in deserto. Pellis nostra, quasi clibanus, exusta est à facie tempestatum famis. Mulieres in Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus Iudæ. Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt. Adolescentibus impudicè abusi sunt: & pueri in ligno corruerunt. Senes defecerunt de portis: iuuenes de choro psallentium. Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster. Cecidit corona capitis nostri: vix nobis, quia peccauimus. Propterea mœstum factum est in dolore cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri. Propter montem Sion quia disperit: vulpes ambulauerunt in eo. Tu autem Domine in æternum permanebis, solium tuum in generatione & generationem. Quare in perpetuum obliuisceris nostri? derelinques nos in longitudine dierum? Cōuerte nos Domine ad te, & cōuertemur: innoua dies nostros, sicut à principio. Sed proiciens repulisti nos, iratus es cōtra nos vehementer.

PREFATIO IN LIBRUM BARUCH PROPHETAE.

L I B E R iste, qui Baruch nomine prænotatur, in Hebræo canone nō habetur, sed tantū in vulgata editione: similiter & epistola Ieremiæ. Propter notitiam autem legentium hęc scripta sunt, quia multa de CHRISTO, nouissimisque temporibus indicant.

hh. i.

Prophetia Baruch.

CAP. I.

Baruch tempore quo deualata:st Ierusalē scripsit librū, quē legit co. à rege Iechon. a & vniuerso populo.

HÆC verba libri quæ scripsit Baruch filius Nerix, filii Maasix, filii Sedecix, filii Sedei, filii Helcix in Babylonia, in anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldaei Ierusalē, & succenderunt eā igni.

Et legit Baruch verba libri huius ad aures Iechonix filii Ioacim regis Iuda, & ad aures vniuersi populi venientis ad librum: & ad aures potentium filiorum regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo vsque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi. Qui audientes plorabant, & ieiunabant, & orabant in conspectu Domini. Et collegerunt pecuniam, secundum quod potuit vniuscuiusque manus: & miserunt in Ierusalem ad Ioacim filium Helcix filii Salom sacerdotem, & ad reliquos sacerdotes, & ad omnem populum qui inuenti sunt cum eo in Ierusalem, cum acciperent vasa templi Domini quæ ablata fuerant de templo, reuocare in terram Iuda decima die mensis Sibani, vasa argentea quæ fecit Sedecias filius Iosix rex Iuda, postea quàm cepisset Nabuchodonosor rex Babyloniæ Iechoniam, & principes, & cunctos potentes, & populum terræ ab Ierusalem, & duxit eos vincitos in Babylonem. Et dixerunt, Ecce, misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocaustomata, & thus, & facite mæna, & offerite pro peccato ad aram Domini Dei nostri: & orate pro vita Nabuchodonosor regis Babyloniæ, & pro vita Balthasar filii eius, vt sint dies eorum sicut dies cæli super terram: & vt det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor regis Babyloniæ, & sub vmbra Balthasar filii eius, & seruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conspectu eorum. Et pro nobis ipsi orate ad Dominum Deum nostrum: quia peccauimus Domino Deo nostro, & non est auersus furor eius à nobis vsque in hunc diem. Et legite librū istum, quē misimus ad vos recitari in templo Domini, in die solenni & in die opportuno: & dicetis, Domino Deo nostro iustitia: nobis autem confusio faciei nostræ, sicut est dies hæc, omni Iuda & habitantibus in Ierusalem, regibus nostris, & principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & patribus nostris. Peccauimus ante Dominum Deum nostrum, & non credidimus, diffidentes in eum: & non fuimus subiectibiles illi, & non audiuius vocem Domini Dei nostri, vt ambularemus in mædatis eius quæ dedit nobis. A die qua eduxit patres nostros de terra Aegypti, vsque ad diem hanc eramus incredibiles ad Dominum Deum nostrum: & dissipati recessimus, ne audiremus vocem ipsius. Et adhæserunt nobis multa mala, & maledictiones, quæ constituit Dominus Moyse seruo suo: qui eduxit patres nostros de Terra-Aegypti, dare nobis terram fluentem lac &

mel, sicut hodierna die. Et non audiuius vocem Domini Dei nostri secundum omnia verba prophetarum quos misit ad nos, & ad iudices nostros: & abiuius vnusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

CAP. II.

Ropter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum quod locutus est ad nos, & ad iudices nostros qui iudicauerunt in Ierusalem, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israel & Iuda: vt adduceret Dominus super nos mala magna quæ non sunt facta sub cælo quæadmodum facta sunt in Ierusalem, secundum quæ scripta sunt in lege Moyse, vt manducaret homo carnes filii sui, & carnes filiarum suarum. Et dedit eos sub manu regum omnium qui sunt in circuitu nostro in improprium & in desolationem, & in omnibus populis in quibus nos dispersit Dominus. Et facti sumus subtus, & non supra: quia peccauimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius. Domino Deo nostro iustitia: nobis autem & patribus nostris confusio faciei, sicut est dies hæc. Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hæc quæ venerunt super nos: & non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, vt reuerteremur vnusquisque nostrum à viis nostris pessimis. Et vigilauit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: quia iustus est Dominus in omnibus operibus suis quæ mandauit nobis: & non audiuius vocem ipsius, vt iremus in præceptis Domini quæ dedit ante faciem nostram. Et nunc Domine Deus Israel, qui eduxisti populum tuum de Terra-Aegypti in manu valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut est dies iste: peccauimus, impiè egimus, iniquè gessimus Domine Deus noster, in omnibus iustitiis tuis. Auertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci inter Gentes, vbi dispersisti nos. Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis inuenire gratiam ante faciem eorum qui nos abduxerunt: vt sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum inuocatum est super Israel, & super genus ipsius. Respice Domine de domo sancta tua in nos, & inclina aurē tuā, & exaudi nos. Aperi oculos tuos, & vide: quia non mortui qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est à visceribus suis, dabunt honorē & iustificationē Domino: sed anima quæ tristis est super magnitudinē mali, & incedit curua & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & iustitiam Domino. Quia non secundum iustitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum Domine Deus noster: sed quia misisti iram tuam, & furorē tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens. Sic dicit Dominus, Inclinate humerum vestrum, & cervicē vestrā, & opera facite regi Babyloniæ: & sedebitis in terra quam dedi patribus vestris. Quod si non feceritis, nec audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babyloniæ: defectionem vestram faciam de ciuitatibus Iuda, & a foris Ieru-

Miserunt Iudæi librū cū pecunia in Ierusalē ad reliquos fratres: vt pro ipsis orent.

- Vet. V. M. acciperet (sing. nu. Vet. V.

vinctos, & potentes, (Vet. v. - Vet. V.

j. 2. b.

Dani. 9. a.

D

Deut. 28. b.

- Vet. V.

Propter peccata iuste se pati facit Iudæi.

Israel, (Vet. V.

Deut. 28. f.

Christianorum confessio. 3. 1. c.

Dani. 9. d. Iram Dei à se auerti orat Iudæi.

Deut. 26. d. d. 61. d.

Psal. 134. d.

magnitudine, & (Vet. V. Anima esuriens & peccatrix dat gloriam Deo.

- Vet. V.

Iere. 29. b. Vult Dominus nos etiā principibus malis obtemperare. - Vet. V.

falem², & auferam à vobis vocem iucunditatis, & vocem gaudii, & vocem sponsi & vocem sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eâ.

24 Et non audierunt vocem tuam, vt operarentur regi Babylonis: & statuisti verba tua quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarū, vt transferrētur ossa regum nostrorum, & ossa patrū nostrorum de loco suo, & ecce projecta sunt in calore solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame & in gladio, & in emissione². Et posuisti templum, in quo inuocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem domus Israel & domus Iuda². Et fecisti in nobis Domine Deus noster secundum omnem bonitatem tuam, & secundum omnem miserationem tuam illam magnam: sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die qua præcepisti ei scribere legem tuam coram filiis Israel, dicens, Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna conuertetur in minimam inter Gentes, quod ego eos dispergam: quia scio quod me non audiet populus. populus est enim dura ceruice: & conuertetur ad cor suum in terra captiuitatis suæ: & scient quia ego sum Dominus Deus eorum: & dabo eis cor, & intelligent: & aures, & audient. Et laudabunt me in terra captiuitatis suæ, & memores erunt nominis mei. Et auertent se à dorso suo duro, & à malignitatibus suis: quia reminiscētur viam patrum suorum quia peccauerunt in me. Et reuocabo illos in terram quam iuravi patribus eorum Abraham, Isaac & Iacob, & dominabuntur eius: & multiplicabo eos, & non minorabuntur. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, vt sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: & non mouebo amplius populum meum filios Israel à terra quam dedi illis.

CAP. III.

T nunc Domine omnipotēs, Deus Israel, anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te: audi Domine & miserere, quia Deus es misericors, & miserere nostri: quia peccauimus ante te. Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribimus in æuam. Domine omnipotens, Deus Israel audi nunc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum, qui peccauerunt ante te, & non audierunt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala. Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuæ & nominis tui in tempore isto: quia tu es Dominus Deus noster, & laudabimus te Domine, quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, & vt inuocemus nomen tuum, & laudemus te in captiuitate nostra, quia conuertimur ab iniquitate patrum nostrorum qui peccauerunt ante te. Et ecce nos in captiuitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, & in maledictum, & in peccatum, secundum omnes iniquitates patrum nostrorum qui discesserunt à te Domine Deus noster. Audi Israel madata vitæ: auribus percipe, vt sciatis prudentiam. Quid est Israel quod in terra inimicorum es: inueterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis: deputatus es cum descendentibus in infernum. Dereliquisti fontem sapientiæ: nam si in via Dei ambulasses, habitasses vtique in pace super terram. Disce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit intellectus: vt scias simul vbi sit longiturnitas vitæ & victus, vbi

sit lumen oculorum, & pax. Quis inuenit locum eius? & quis intrauit in thesauros eius? Vbi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias quæ sunt super terram: qui in aulibus cæli ludunt, qui argentum thesaurizant & aurum in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum: qui argentum fabricant & solliciti sunt, nec est inuentio operum illorum: exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alii loco eorum exurrexerunt. Iuvenes viderunt lumen, & habitauerunt super terram: viam autem disciplinæ ignorauerunt, neque intellexerunt semitas eius, neque filii eorum susceperunt eam, à facie ipsorum longè facta est: non est audita in terra Chanæan, neque visa est in Theman. Filii quoque Agar qui exquirunt prudentiam quæ de terra est, negotiatores terræ, & Theman, & fabulatores, & exquisitores intelligentiæ: viam autem sapientiæ nescierunt, neque cōmemorati sunt semitas eius. O Israel quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius. Magnus est, & non habet finem: excelsus & immensus. Ibi fuerunt gigantes nominati illi qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum. Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ inuenierunt: propterea perierunt. Et quoniam non habuerunt sapientiā, interierunt propter suam insipientiam. Quis ascendit in cælum, & accepit eam, & deduxit eam de nubibus? Quis transfretauit mare, & inuenit illam, & attulit illam super aurum electum? Non est qui possit scire vias eius, neque qui exquirat semitas eius: sed qui scit vniuersa, nouit eam, & adinuenit eam prudentia sua: qui præparauit terram in æterno tempore, & repleuit eam bipedibus & quadrupedibus: qui emitit lumen, & vadit: & vocauit illud, & obedit illi in tremore. Stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis, & lætatae sunt: vocatae sunt, & dixerunt, Adsumus. & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas. Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum.

7 Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

CAP. IIII.

Ic liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, peruenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem. Conuertere Iacob, & apprehende eam, ambula per viam ad splendorem eius contra lumen eius. Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam gēti alienæ. Beati sumus Israel: quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis. Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israel: vñundati estis Gentibus, non in perditionem: sed propter quod in ira Dei ad iracundiam prouocastis Dominum, traditi estis aduersariis. Exacerbastis enim eum qui fecit vos, Deum æternum, immolantes dæmoniis & non Deo. Obliti enim estis eum qui nutriuit vos, & cōtristastis nutricem vestram Ierusalem. Vidit enim iracundiā à Deo venientem vobis, & dixit, Audite cōfines Siō, adduxit enim mihi Deus luctum magnum: vidi enim captiuitatem populi mei, filiorum meorum & filiarum, quam superduxit illis Aternus. Nutriui enim illos cum iucunditate: dimisi autem illos cum fletu & luctu. Nemo gaudeat super me viduam & desolatam: à multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia

hh.ii.

Leuit. 16. b. deut. 11. b.

Populū à captiuitate se reuocaturū promittit Dominus, illiq; testamentū nouū & æternum daturum.

Pergit populus in oratione iam incœpta pro sua liberatione.

Eōdemat populo prudentiam ostendens ob neglectum eius. tãta mala illi oblitisse.

Dedit illis: (vet. v.

Solut Deus sapientiæ adinuenitor.

De christo incarnato.

Legē tenetium, merces: & spernentium, pama.

Cōsolatio populi captiui.

Querimonia Ierusalē, & sub eius typo ecclesiæ.

Proph.

c declinauerunt à lege Dei. Iustitias autem ipsius nescierunt, nec ambulauerunt per vias madorum Dei, neque per semitas veritatis eius cum iustitia ingressi sunt. Veniant confines Sion, & memorentur captiuitatem filiorum & filiarum mearum, quã superduxit illis A Eternus. Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbã, & alterius linguã: qui non sunt reueriti senem, neque puerorum miserti sunt: & adduxerunt dilectos viduã, & à filiis vnicam desolauerunt. Ego autẽ quid possum adiuuare vos? Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum. Ambulate filii, ambulate: ego enim derelicta sum sola. Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis. Animã quiores estote filii, clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum inimicorum. Ego enim speravi in æternum salutem vestram: & venit mihi gaudium à Sancto super misericordia quã veniet vobis ab æterno salutari nostro. Emisi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio & iucunditate in sempiternum.

Elusdem confectio ob futurã ciuium suorum liberationem, quibus & salutis spem addit.

d Sicut enim viderunt vicinã Sion captiuitatem vestram à Deo, sic videbunt & in celeritate salutem vestram à Deo, quã superueniet vobis cù honore magno, & splendore æternõ. Filii paciẽter sustinete iram, quã superuenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed cito videbitis perditionẽ ipsius: & super ceruices ipsius ascendes. Delicati mei ambulauerunt vias asperas: ducti sunt enim vt grex direptus ab inimicis. Animã quiores estote filii, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos. Sicut enim fuit sensus vester vt erraretis à Deo: decies tantum iterum conuertentes requiretis eum. Qui enim induxit vobis mala, ipse rursus adducet vobis sempiternam iucunditatem cum salute vestra. Animã quior esto Ierusalem: exhortatur enim te qui te nominauit.

superuenit (Vet. v.)

e Nocentes peribunt, qui te vexauerunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur. Ciuitates quibus seruerunt filii tui, punientur, & quã accepit filios tuos. Sicut enim gauisa est in tua ruina, & lætata est in casu tuo: sic contristabitur in sua desolatione. Et amputabitur exultatio multitudinis eius, & gaudimonium eius erit in luctum. Ignis enim superueniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur à dæmoniis in multitudine temporis. Circumspice Ierusalem ad Orientem, & vide iucunditatem à Deo tibi venientem. Ecce enim veniunt filii tui quos dimisisti dispersos: veniunt collecti ab Oriente vsque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes in honorem Dei.

j. b.

* tibi (Vet. v.)

Inuitatur Ierusalem ad lætitiã ob reditũ sui populi, & sub illius typo ecclesia.

c Xue te Ierusalem stola luctus & vexationis tuã: & indue te decore & honore, quã à Deo tibi est sempiterna gloria. Circundato te diploide à Deo iustitiã, & impone mitram capiti tuo honoris æterni. Deus enim ostendet splendorem suum in te, qui sub cælo est. Nomina bitur enim tibi nomen tuum à Deo in sempiternum, Pax iustitiã & honor pietatis. Exurge Ierusalem, & sta in excelsis: & circumspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente sole vsque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes Dei memoria. Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te porta-

i. 4. g.

tos in honorem sicut filios regni. Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes, & conualles replere in æqualitatem terrã: vt ambulet Israel diligenter in honorem Dei. Obumbrauerunt autem & syluã, & omne lignum suauitatis Israel mandato Dei. Adducet enim Deus Israel cum iucunditate in lumine maiestatis suã cum misericordia & iustitia quã est ex ipso.

C A P. V I.

EXEMPLVM epistolã quam misit Ieremias ad abducendos captiuos in Babyloniam à rege Babyloniorũ, vt annuntiaret illis secundum quod præceptum est illi à Deo.

Ropter peccata quã peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captiui à Nabuchodonosor rege Babyloniorum. Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis & temporibus longis vsque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace. Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos & argenteos, & lapideos & ligneos in humeris portari, ostentantes metum Gentibus. Videte ergo ne & vos similes efficiamini factis alienis, & metuat, & metus vos capiat in ipsis. Visa itaque turba de retro & ab ante adorantes, dicite in cordibus vestris, Te oportet adorari Domine. Angelus autem meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras. Nam ligna ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata falsa sunt: & non possunt loqui. Et sicut virgini amanti ornamenta: ita accepto auro fabricati sunt. Coronas certè aureas habent super capita sua dii illorum: vnde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum & argentum, & erogant illud in semetipsis. Dant autem & ex ipso prostituta, & meretrices ornant: & iterum cum receperint illud à meretricibus, ornant deos suos. Hi autem non liberantur ab æruginẽ & tineã. Operis autem illis veste purpurea, extergunt faciẽ ipsorum propter puluerem domus, qui est plurimus inter eos. Scepterũ autem habet vt homo, sicut iudex regionis qui in se peccantem non interficit.

Sap. 14.

Esa. 44. b.

lingua (Vet. v.)

Habet etiam in manu gladium & securim: se autem de bello, & à latronibus non liberat. Vnde vobis notum sit quia non sunt dii. Non ergo timebitis eos. Sicut enim vas hominis cõtractum inutile efficitur: tales sunt & dii illorum. Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt puluere à pedibus introeuntium. Et sicut alicui qui regem offendit, circumseptæ sunt ianuæ, aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum: ita tutantur sacerdotes ostia clausuris & seris, ne à latronibus exponantur. Lucernas accendunt illis, & quidem multas: ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo. Corda verò eorum dicunt elingere serpentes qui de terra sunt, dum comedunt eos & vestimentum ipsorum, & non sentiunt. Nigræ fiunt facies eorum à fumo qui in domo fit. Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aues etiam, similiter & cattæ. Vnde sciatis quia non sunt dii. Ne ergo timebitis eos. Aurum etiam quod habent, ad speciem est. nisi aliquis exterferit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant. Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis. Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui co-

Esa. 46. b.

lunt ea. ²⁶Propterea si ceciderint in terram, à semet ipsis non consurgunt: neque si quis cum statuerit rectum, per semetipsum stabit, sed sicut mortuis humeri illis apponuntur. Hostias illorū vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter & mulieres eorū decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt, de sacrificiis eorū fœtæ & menstruatæ contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos. ²⁷Vnde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis, & aureis, & ligneis: & in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita, & barbâ rasam, quorū capita nuda sunt. Rugiunt autem clamantes cōtra deos suos, sicut in cœna mortui. Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, & vestiunt vxores suas & filios suos. Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni, poterūt retribuere; neque regem constituere possunt, neque auferre. Similiter neque dare diuitias possunt, neque malum retribuere. Siquis illis votum vouerit, & non reddiderit: neque hoc requirunt. ²⁸Hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiore eripiunt. Hominem cæcum, ad visum non restituant: de necessitate hominē non liberabunt. ²⁹Vidua non miserebuntur, neque orphanis beneficient. Lapidibus de monte similes sunt dii illorū, lignei & lapidei, & aurēi & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur. ³⁰Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum illos esse deos? Adhuc enim ipsis Chaldæis non honorantibus ea: qui cum audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad Bel, postulantes ab eo loqui, quasi possint sentire qui non habēt motum, & ipsi cum intellexerint, relinquunt ea: sensum enim non habent ipsi dii illorum. Mulieres autem circūdant funibus, in viis sedent, succedentes ossa oliuarum. ³¹Cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo trāseunte dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat quod ea non sit digna habita sicut ipsa, neque funis eius diruptus sit. ³²Omnia autem quæ illis fiunt, falsa sunt. ³³Quomodo æstimandum aut dicendum est illos esse deos? ³⁴A fabris autem & ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse sacerdotes. Aurifices etiam ipsi qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Nunquid ergo possunt ea quæ fabricata sunt ab ipsis, esse dii? Reliquerunt autem falsa & opprobrium postea futuris. ³⁵Nam cum superuenerit illis prælium, & mala: cogitant sacerdotes post se, ubi se abscondant cū illis. ³⁶Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dii sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiūt? ³⁷Nam cum sint lignea, & inaurata, & inargentata, sciatur postea quia falsa sunt, ab vniuersis gētibus

& regibus: quæ manifesta sunt quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum illis. ³⁸Vnde ergo notum est quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipsis est. Regem regioni non suscitant, neque pluuiam hominibus dabunt. Iudicium quoque non discernent, neque regiones liberabunt ab iniuria: quia nihil possunt, sicut corniculæ inter medium cæli & terræ. ³⁹Etenim cum inciderit ignis in domum deorum ligneorum, & argenteorum, & aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugiēt, & liberabuntur: ipsi verò sicut trabes in medio cōburentur. Regi autem & bello non resistent. ⁴⁰Quomodo ergo æstimandum est, aut recipiendū quia dii sunt? Non à furibus, neque à latronibus se liberabunt dii lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati, quibus iniqui fortiores sunt. ⁴¹Aurum & argentum, & vestimentum quo operti sunt, auferent illis, & abibunt, nec sibi auxilium ferent. Itaque melius est esse regē ostentātem virtutem suā, aut vas in domo vtile, in quo gloriabitur qui possidet illud: vel ostium in domo, quod custodit quæ in pace sunt: quàm falsi dii. ⁴²Sol quidem & luna, ac sydera, cum sint splendida & emissa ad utilitates, obaudiunt. Similiter & fulgur cum apparuerit, perspicuum est: id ipsum autem & spiritus in omni regione spirat. ⁴³Et nubes quibus cum imperatū fuerit à Deo perambulare in vniuersum orbem, perficiūt quod imperatum est eis. ⁴⁴Ignis etiam missus desuper vt consumat montes & syluas, facit quod præceptum est ei. ⁴⁵Hæc autem, neque speciebus, neque virtutibus vni eorū similia sunt. ⁴⁶Vnde neque existimandum est, neque dicendum illos esse deos, quando non possunt neque iudicium iudicare, neque quicquā facere hominibus. ⁴⁷Scientes itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos. Neque enim regibus maledicent, neque benedicent. ⁴⁸Signa etiam in cælo Gentibus non ostendunt, neque vt sol lucebunt, neque illuminabunt vt luna. ⁴⁹Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi. ⁵⁰Nulla itaque modo nobis est manifestum quia sunt dii: propter quod ne timeatis eos. ⁵¹Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dii illorum lignei, & argentei, & inaurati. ⁵²Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis auis sedet. Similiter & mortuo proiecto in tenebris similes sunt dii illorum lignei, & inaurati, & inargentati. ⁵³A purpura quoque & marmore, quæ supra illos teneāt, sciatis itaque quia non sunt dii. ⁵⁴Ipsi etiam postremo comeduntur, & erunt opprobrium in regione. ⁵⁵Melior est homo iustus qui non habet simulachra: nam erit longè ab opprobriis.

HIERONYMI IN EZECHIELEM PRAEFATIO.

EZECHIEL propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus est in Babylonē: ibique iis qui cum eo captiui fuerant, prophetauit, pœnitentibus quod ad Ieremiæ vaticinium se vitro aduersariis tradidissent, & viderent adhuc urbem Ierolimam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Tricesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex vtroque, mediè temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio non multum distat ab Hebraico. Vnde non satis miror quid causæ extiterit, vt si eisdem in vniuersis libris habemus interpretes: in aliis eadem, in aliis diuersa translulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationem nostrā: quoniam per colla scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannauerint: dicite eis quod nemo eos cōpellat vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græcè significātius dicitur, vt vocetur φιλονοιδος: hh.iii.

Prophetia Ezechielis.

CAP. I.

Quo tempore prophetauerit Ezechiel, & quo loco.

Ezechielis genus & officium.

Juxta fluium (Vet. Di. I. Ge. p. Visio quatuor animalium. B

eius (Vet. B. Di. o. I. G. p. ex (Vet. Di. o. I. Ge. p. Compl. eius (Vet. C. o. pl. M. B. quatuor (Vet. Ge. p.

Vet. Di. o. I. Ge. o. p. Compl.

visio rotarum.

FACTUM est in tricesimo anno, in quarto, in quinta mensis: cum essem in medio captiuorum iuxta fluium Chobar, aperti sunt caeli, & vidi visiones Dei: In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachin; factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldaeorum, 'secus flumen' Chobar: & facta est super eum ibi manus Domini. Et vidi, & ecce vetus turbinis veniebat ab Aquilone: & nubes magna, & ignis inuoluens, & splendor in circuitu eius: & de medio ignis quasi species electri, id est de medio ignis, & in medio earum, similitudo quatuor animalium: & hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis. Et quatuor facies vni: & quatuor pennae vni. Et pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillae quasi aspectus aeris candentis. Et manus hominis sub penis eorum in quatuor partibus: & facies & pennas per quatuor partes habebant. Iunctaeque erant pennae eorum alterius ad alterum. non reuertebantur cum incederent: sed vnumquodque ante faciem suam gradiebatur. Similitudo autem vultus eorum, facies hominis: & facies leonis a dextris ipsorum quatuor: facies autem bouis, a sinistris ipsorum quatuor: & facies aquilae desuper ipsorum quatuor. Et facies eorum, & pennae eorum extente desuper: duae pennae singulorum iungebantur, & duae tegebant corpora eorum: & vnumquodque eorum coram facie sua ambulabat: vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur: nec reuertebantur cum ambularent. Et similitudo animalium, & aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum. Haec erat visio discurrens in medio animalium splendor ignis, & de igne fulgur egrediens. Et animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Cumque aspicerem animalia, apparuit rota vna super terram iuxta animalia, habens quatuor facies. Et aspectus rotarum, & opus earum, quasi visio maris: & vna similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earum & opera, quasi sit rota in medio rotae. Per quatuor partes earum eutes ibant: & non reuertebantur cum ambularent. Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus: & totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor. Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotae iuxta ea: & cum eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotae. Quocumque ibat spiritus, illuc eute spiritu, & rotae pariter eleuabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitae erat in rotis. Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant: & cum eleuatis a terra, pariter eleuabantur & rotae, sequentes ea: quia Spiritus vitae erat in rotis. Et similitudo super capita animalium, firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, & extenti super capita eorum desuper. Sub fir-

mamento autem pennae eorum rectae alterius ad alterum: vnumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur. Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei cum ambularent: quasi sonus erat multitudinis ut sonus castrorum. cumque starent, demittebantur pennae eorum. Nam cum fieret vox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas. Et super firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper. Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis intrinsecus eius per circuitum: a lumbis eius & desuper, & a lumbis eius usque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitum. Velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluuiae, hic erat aspectus splendoris per gyrum.

Visio throni & imaginis super thronam.

CAP. II.

HAEC visio similitudinis gloriae Domini. & vidi, & cecidi in faciem meam, & audiui vocem loquentis. Et dixit ad me, Fili hominis ista super pedes tuos, & loquar tecum. Et ingressus est in me Spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos: & audiui loquentem ad me, & dicentem, Fili hominis mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatras, quae recesserunt a me: patres eorum praeparati sunt pactum meum usque ad diem hanc. Et filii dura facie & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos, Haec dicit Dominus Deus, Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quonia domus exasperata est: & scient quia propheta fuerit in medio eorum. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas: quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides: quia domus exasperata est. Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, & quiescant: quonia irritatores sunt. Tu autem fili hominis audi quaecumque loquor ad te: & noli esse exasperata sicut domus exasperata est: aperi os tuum, & comede quaecumque ego do tibi. Et vidi, & ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber: & expandit illi coram me, qui erat scriptus intus & foris: & scriptae erant in eo lamentationes, & carmen, & vox. CAP. III.

Mittitur propheta ad Israelitas: & ostenditur vultus visionis.

ipsum (Vet. Ge. o.

ET dixit ad me, Fili hominis quodcumque inueneris comede: comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israel. Et aperui os meum, & cibavit me volumine illo, & dixit ad me, Fili hominis veter tuus comedet, & viscera tua conplebuntur volumine isto quod ego do tibi. Et comedi illud: & factum est in ore meo sicut mel dulcissimum. Et dixit ad me, Fili hominis vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos. Non enim ad populum profundi sermonis, & ignotae linguae tu mitteris, ad domum Israel: neque ad populos multos profundi sermonis & ignotae linguae quorum non possis audire sermones: & si ad illos mittereris, ipsi audient te. Domus autem Israel noluit audire te: quia noluit audire me. omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde. Ecce, dedi faciem tuam valentiorē facieb' eorum, & frontem tuam duriorē frontibus eorum. Ut adaman-

Propheta palus verbo Dei, & constantia spiritus accepta, ad Israel in transmigrationem mittitur.

tem & vt silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas à facie eorum: quia domus exasperans est.

Et dixit ad me, Fili hominis omnes sermones meos quos ego loquor ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi: & vade, ingredi ad transmigracionem ad filios populi mei, & loqueris ad eos, & dices eis, Hæc dicit Dominus Deus: si fortè audiât & quiescât. Et assumpsit me Spiritus, & audiui post me vocem cõmotionis magnæ, Benedicta gloria Domini de loco suo, & vocè alarû animalium percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarum sequetium animalia, & vocem cõmotionis magnæ. Spiritus quoque leuauit me, & assumpsit me: & abii amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum, con-

fortans me. Et veni ad transmigracionem ad Aceruum nouarû frugum, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar: & sedi vbi illi sedebant: & mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum. Cũ autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis speculatorè dedi te domui Israel: & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me. Si dicete me ad impium, Morte morieris: non annuntiaueris ei, neque locutus fueris vt auertatur à via sua impia, & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.

Si autem tu annuntiaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à via sua impia: ipse quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberaſti. Sed & si conuersus iustus à iustitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur: quia non annuntiaſti ei, in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius quas fecit: sanguinè verò eius de manu tua requirant. Si autem tu annuntiaueris iusto vt non peccet iustus, & ille non peccauerit: viuens viuet, quia annuntiaſti ei, & tu animam tuam liberaſti. Et facta est super me manus Domini, & dixit ad me, Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum. Et surgens egressus sum in campum: & ecce ibi gloria Domini stabat, quasi gloria quam vidi iuxta fluuium Chobar: & cecidi in faciem meam. Et ingressus est in me Spiritus, & statuit me super pedes meos: & locutus est mihi, & dixit ad me, Ingredere, & includere in medio domus tuæ. Et tu fili hominis ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis: & non egredieris in medio eorum. Et linguam tuam adhære re faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est. Cum autè locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

Et dixi, A, a, a, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta, & morticinum & laceratum à bestiis non comedi ab infantia mea vsque nũc, & non est ingressa in os meũ omnis caro immũda.

Et dixit ad me, Ecce dedi tibi fimum bouum pro stercore humanis: & facies panem tuum in eo.

Et dixit ad me, Fili hominis, ecce conteram baculum panis in Ierusalem: & comedent panem suum in pondere, & in sollicitudine: & aquam in mensura, & in angustia bibent. Vt deficientibus pane & aqua, corruat vnusquisque ad fratrem suum, & contabescat in iniquitatibus suis.

Tertiam partem igni combures in medio ciuitatis, iuxta completionem dierum obsidionis: & assumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu eius: tertiam verò aliam disperges in ventum, & gladium nudabis post eos. Et fumes inde paruum numerum: & ligabis eos in summitate pallii tui. Et ex eis rursus tolles, & proicies eos in medio ignis, & combures eos igni: & ex eis egredietur ignis in omnem domum Israel. Hæc dicit Dominus Deus, Ista est Ierusalem, in medio Gentium posui eam, & in circuitu eius terras.

Et contempsit iudicia mea, vt plus esset impia quàm Gentes: & præcepta mea vltra quàm terræ quæ in circuitu eius sunt. Iudicia enim mea proiecerunt, & in præceptis meis non ambulauerunt. Idcirco hæc dicit Dominus Deus, Quia superastis Gentes quæ in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, & iuxta iudicia Gentium quæ in circuitu vestro sunt, non estis operati. Ideo hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in medio tui iudicia in oculis Gentium: & faciam in te quod non feci, & quibus similia vltra nõ faciam propter omnes abominationes tuas. Ideo patres

hh.iiii.

Israel super eo numero dierum quibus dormies super illud, & assumes iniquitates eorum. Ego autè dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecetos & nonaginta dies: & portabis iniquitatem domus Israel. Et cum cõpleueris hæc, dormies super latus tuum dextrum secundo: & assumes iniquitatem domus Iuda quadraginta diebus, diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi. Et ad obsidionem Ierusalem conuerteris faciem tuam, & brachium tuum erit extentum: & prophetabis aduersus eam. Ecce, circūdedi te vinculis: & non te cõuerteris à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ. Et tu sume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & viciam: & mittes ea in vas vnum, & facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum: trecentis & nonaginta diebus comedes illud. Cibus autem tuus quo vesceris, erit in pondere viginti stateres in die: à tempore vsque ad tempus comedes illud. Et aquam in mensura bibes, sextam partem hin: à tempore vsque ad tempus bibes illud. Et quasi subcineritium hordeaceum comedes illud: & stercore quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorum. Hæc dicit Dominus, Si comedent filii Israel panem suum pollutum inter Gentes ad quas eiciam eos.

Et dixi, A, a, a, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta, & morticinum & laceratum à bestiis non comedi ab infantia mea vsque nũc, & non est ingressa in os meũ omnis caro immũda.

Et dixit ad me, Ecce dedi tibi fimum bouum pro stercore humanis: & facies panem tuum in eo.

Et dixit ad me, Fili hominis, ecce conteram baculum panis in Ierusalem: & comedent panem suum in pondere, & in sollicitudine: & aquam in mensura, & in angustia bibent. Vt deficientibus pane & aqua, corruat vnusquisque ad fratrem suum, & contabescat in iniquitatibus suis.

Tertiam partem igni combures in medio ciuitatis, iuxta completionem dierum obsidionis: & assumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu eius: tertiam verò aliam disperges in ventum, & gladium nudabis post eos. Et fumes inde paruum numerum: & ligabis eos in summitate pallii tui. Et ex eis rursus tolles, & proicies eos in medio ignis, & combures eos igni: & ex eis egredietur ignis in omnem domum Israel. Hæc dicit Dominus Deus, Ista est Ierusalem, in medio Gentium posui eam, & in circuitu eius terras.

Et contempsit iudicia mea, vt plus esset impia quàm Gentes: & præcepta mea vltra quàm terræ quæ in circuitu eius sunt. Iudicia enim mea proiecerunt, & in præceptis meis non ambulauerunt. Idcirco hæc dicit Dominus Deus, Quia superastis Gentes quæ in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, & iuxta iudicia Gentium quæ in circuitu vestro sunt, non estis operati. Ideo hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in medio tui iudicia in oculis Gentium: & faciam in te quod non feci, & quibus similia vltra nõ faciam propter omnes abominationes tuas. Ideo patres

hh.iiii.

hh.iiii.

hh.iiii.

hh.iiii.

hh.iiii.

hh.iiii.

hh.iiii.

hh.iiii.

hh.iiii.

hh.iiii.

hh.iiii.

hh.iiii.

Iniquitatē (Vet. Di. o. l. Ge. p.)

Num. 14. f.

Exertū: (Vc. G. p.)

Prædicitur fames futura in captiuitate. 4. r. g. 15.

Et (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Ha, ha, ha, (Vet. Di. o. Ge. p. Puritas pphetæ.)

Declarat symbolum.

1. f. d. & 14. d. Ego (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Contabescant (Ve. B. Di. o. l. Ge. o. p. v.)

A Enigma pilorū quo significatur vastatio populū.

Nudabo (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

Co (Vet. Di. o. l. Ge. o. v. Causa iræ Dei in populum suum.)

Vet. Di. o. l. Ge. l. p.

Tul. (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Cõpl. Prædicit obscure excidiũ, vrbis & templi.)

J. n. b.

Pena pastoris 6 annuntiatũs populo sua peccata

Iniquitate (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.)

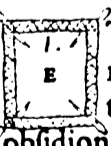
Iussu Domini in capum egressus, videt gloriam Dei.

I. n. a. Captiuitas figuratur.

Vrbis Ierusalem obsidio significatur.

Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Diuturnitas captiuitatis Israel & Iuda.

Et tu fili hominis sume tibi laterem, & pones eum coram te: & describes in eo ciuitatem Ierusalem. Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis cõtra eam castra, & pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartagine ferream, & pones eam in murum ferreum inter te & inter ciuitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem, & circūdabis eam: signum est domui Israel. Et tu dormies super latus tuum sinistrum, & pones iniquitates domus

Proph.

comedent filios in medio tui, & filii comedent patres suos & faciam in te iudicia, & ventilabo vniuersas reliquias tuas in omnem ventum. Idcirco viuo ego dicit Dominus Deus, Nisi pro eo quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis: ego quoque confringam, & non parcat oculus meus, & non miserebor. Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui: & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam verò partem tuam in omnem ventum dispergam, & gladium euaginabo post eos. Et cōplebo furorem meum, & requiescere faciā indignationem meam in eis, & consolabor: & scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cum impleuero omnem indignationem meam in eis. Et dabo te in desertum & in opprobrium gentibus quæ in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis prætereuntis. Et eris opprobrium & blasphemia, exemplum & stupor in gentibus quæ in circuitu tuo sunt, cum fecero in te iudicia in furore & in indignatione, & in increpationibus iræ, quæ ego Dominus locutus sum: Quando misero sagittas famis pessimas quæ erūt mortiferæ, & quas mittam vt disperdam vos: & famem congregabo super vos, & conteram in vobis baculum panis. Et immittam in vos famem & bestias pessimas vsque ad interneccionem: & pestilentia & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te. ego Dominus locutus sum.

AEnigma pilorum edidit Dominus.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl. in eos. (vet. Di. o. l. Ge. o. p. V. Compl.

54 d. j. 14. d.

Propter peccatum idololatriæ, populum percussurum prædicat. j 36. a.

Penitentia reliquiarum populi propheta, & liberationem.

*suis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V. Obstinatorem interitus prædicat. *manu tua, (ablatiuus Ve. Di. o. l. Ge. o. p. Compl. *qui (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V.

CAP. VII.

Factus est sermo Domini ad me, dicēs, Fili hominis pone faciem tuam ad montes Israel: & prophetabis ad eos, & dices, Mōtes Israel audite verbum Domini Dei: hæc dicit Dominus Deus montibus & collibus, rupibus & vallibus, Ecce, ego inducam super vos gladium, & disperdam excelsa vestra, & demoliar aras vestras, & confringentur simulachra vestra: & deiciam interfectos vestros ante idola vestra. Et dabo cadauera filiorum Israel ante faciem simulachrorum vestrorum: & dispergam ossa vestra circum aras vestras in omnibus habitationibus vestris. Vrbes desertæ erunt, & excelsa demolientur & dissipabuntur: & interibunt aræ vestra, & confringentur: & cessabunt idola vestra, & conterentur delubra vestra, & debebuntur opera vestra. Et cadet interfectus in medio vestri: & scietis quia ego sum Dominus. Et relinquam in vobis eos qui fugerint gladium in gentibus, cū dispersero vos in terris. Et recordabuntur mei liberati vestri in gentibus ad quas captiui ducti sunt: quia contriui cor eorū fornicans & recedens à me, & oculos eorum fornicantes post idola sua: & displicebunt sibi met super malis quæ fecerant in vniuersis abominationibus illis. Et scient quia ego Dominus non frustra locutus sum vt facerem eis malum hoc. Hæc dicit Dominus Deus, Percute manum tuam, & alide pedem tuum, & dic Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel: quia gladio, fame, & peste ruituri sunt. Qui lōgè est, peste morietur: qui autem propè, gladio corruet: & qui relictus fuerit & obfessus, fame morietur: & complebo indignationem meam in eis. Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelsa, & in cunctis summitatibus mō-

tium, & subtus omne lignum nemorosum, & subtus vniuersam quercum frondosam, locū vbi accenderūt thura redolentia vniuersis idolis suis. Et extendam manū meam super eos: & faciam terram eorum desolatam & destitutam à deserto Deblatha in omnibus habitationibus eorum: & scient quia ego Dominus.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V.

CAP. VII.

Factus est sermo Domini ad me, dicēs, Et tu fili hominis hæc dicit Dominus Deus terræ Israel, Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ: Nunc finis super te, & immittam furorem meum in te: & iudicabo te iuxta vias tuas: & ponam contra te omnes abominationes tuas. Et nō parcat oculus meus super te, & non miserebor: sed vias tuas ponā super te, & abominationes tuas in medio tui erūt: & scietis quia ego Dominus. Hæc dicit Dominus Deus, Afflictio vna, afflictio ecce venit: finis venit, venit finis, euigilauit aduersum te: ecce venit! Venit contritio super te, qui habitas in terra: venit tempus, propè est dies occisionis, & nō gloriæ montium. Nunc de propinquo effundā iram meā super te, & cōplebo furorem meū in te: & iudicabo te secundū vias tuas, & imponā tibi omnia scelera tua. Et nō parcat oculus meus, nec miserebor: sed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuas in medio tui erunt: & scietis quia ego sum Dominus percussur. Ecce dies, ecce venit: egressa est cōtritio, floruit virga, germinauit superbia. Iniquitas surrexit in virga impietatis: non ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eorū: & non erit requies in eis. Venit tēpus, appropinquauit dies: qui emit, non lætetur: & qui vendit, non lugeat: quia ira super omnē populum eius. Quia qui vedit, ad id quod vedit non reuertetur: & adhuc in viuētibus vita eorū. visio enim ad omnem multitudinē eius nō regreditur: & vir in iniquitate vitæ suæ non confortabitur. Canite tuba, præparētur omnes, & non est qui vadat ad prælium: ira enim mea super vniuersum populū eius. Gladius foris: & pestis & fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur: & qui in ciuitate, pestilentia & fame deuorabuntur. Et saluabuntur qui fugerint ex eis: & erūt in mōtibus quasi columbæ cōuallium omnes trepidi, vnusquisque in iniquitate sua. Omnes manus dissoluentur, & omnia genua fluent aquis. Et accingēt se ciliciis, & operiet eos formido: & in omni facie confusio, & in vniuersis capitibus eorū caluitium. Argentum eorum foras proicietur, & aurum eorum in sterquilinum erit. Argentum eorum & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & vētres eorum non implebuntur: quia scādalum iniquitatis eorū factū est. Et ornamentū monilium suorū in superbiam posuerūt, & imagines abominationū suarum & simulachrorū fecerūt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immūditia: & dabo illud in manus alienorū ad diripiendū, & impiis terræ in prædā, & contaminabunt illud. Et auertā faciem meā ab eis, & violabūt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorū: & quiescere faciā superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. Angustia superueniente requirent pacē, &

Finis totæ terre israel repetē turus.

*confractio (Vet. Di. o.

*iuxta (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V.

Excidi eius canes, confractio, (Vet. G. o. p.

Omni prædico destruetur populus, vt nō possit aduersariis resistere. omnē multitudinem (Vet. M.

Esa. 17. a. ler. 48. f.

Proph. 11. a. soph. 1. d. ecci. 14.

Inbetur propheta summam iminentium malorum annūtiare.

non erit. Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & quærent visionem de propheta, & lex peribit à sacerdote, & consiliū à senioribus. Rex lugebit, & principes induentur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicium eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

C A P. V I I I.

ET factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, & senes Iuda sedebant coram me, & cecidit ibi super me manus Domini Dei. Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum eius & deorsum, ignis: & à lumbis eius & sursum, quasi aspectus splendoris, & visio electri. Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei: & eleuauit me spiritus inter terram & cælum: & adduxit me in Ierusalem in visione Dei, iuxta ostium interius quod respiciebat ad Aquilonem, vbi erat statutum idolum zeli ad prouocandam æmulationem. Et ecce ibi gloria Dei Israel secundum visionem quam videram in campo. Et dixit ad me, Fili hominis, leua oculos tuos ad viam Aquilonis. Et leuaui oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris idolum zeli in ipso introitu. Et dixit ad me, Fili hominis, putasne vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, vt procul recedam à sanctuario meo: & adhuc conuersus videbis abominationes maiores. Et introduxit me ad ostium atrii: & vidi, & ecce foramen vnum in pariete. Et dixit ad me, Fili hominis, fode parietem. Et cum fodissem parietem, apparuit ostium vnum. Et dixit ad me, Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium, abominatio, & vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, & Iezonias filius Saphã stabat in medio eorum, stantium ante picturas: & vnusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulae de thure consurgebat. Et dixit ad me, Certè vides fili hominis quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris, vnusquisque in abscondito cubilis sui: dicunt enim, Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram. Et dixit ad me, Adhuc conuersus videbis abominationes maiores quas isti faciunt.

Et introduxit me per ostium portæ domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem. Et dixit ad me, Certè vidisti fili hominis: adhuc conuersus videbis abominationes maiores his. Et introduxit me in atrium domus Domini interius: & ecce in ostio templi Domini inter vestibulum & altare, quasi vigintiquinque viri dorsa habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum solis. Et dixit ad me, Certè vidisti fili hominis: nunquid leue est hoc domui Iuda, vt facerent abominationes istas quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate, conuersi sunt ad irritandum me: & ecce applicant ramum ad nares suas.

Ergo & ego faciam in furore: non parcat oculus meus, nec miserebor: & cum clamauerint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

ET clamauit in auribus meis voce magna, dicens, Appropinquauerunt visitationes vrbis, & vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua. Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem: & vnus cuiusque vas interitus in manu eius: vir quoque vnus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes eius: & ingressi sunt, & steterunt iuxta altare æreum. Et gloria Domini Israel assupta est de Cherub, quæ erat super eum ad limen domus: & vocauit virum qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis. Et dixit Dominus ad eum, Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem: & signa thau super frontes virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus quæ fiunt in medio eius. Et illis dixit audiente me, Transite per ciuitatem sequentes eum, & percutite: non parcat oculus vester neque misereamini.

Senem, adolescentulum & virginem, paruulum & mulieres interficite vsque ad internecionem: omnem autem super quam videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. Cœperunt ergo à viris senioribus, qui erant ante faciem domus. Et dixit ad eos, Contaminate domum, & implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, & percutiebant eos qui erant in ciuitate. Et cæde completa remansi ego: ruique super faciem meam, & clamans aio, Heu, heu, heu Domine Deus, ergone disperdes omnes reliquias Israel, effundens furorẽ tuum super Ierusalem. Et dixit ad me, Iniquitas domus Israel & Iuda magna est nimis valde, & repleta est terra sanguinibus, & ciuitas repleta est auersione: dixerunt enim, Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt. Igitur & meus non parcat oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum reddam. Et ecce, vir qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respondit verbum, dicens, Feci sicut præcepisti mihi.

ET vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput Cherubim, quasi lapis sapphirus, & quasi species similitudinis solii, apparuit super eum. Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait, Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus Cherubim: & imple manum tuam prunis ignis quæ sunt inter Cherubim, & effunde super ciuitatem. Ingressusque est in conspectu meo.

(Cherubim autem stabant à dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes impleuit atrium interius. Et eleuata est gloria Domini de super Cherub ad limen domus: & repleta est domus nube, & atrium repletum est splendore gloriæ Domini. Et sonitus alarum Cherubim audiebatur vsque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis. Cumque præcepisset viro qui indutus erat lineis, dicens, Sume ignem de medio rotarum quæ sunt inter Cherubim: ingressus ille stetit iuxta rotam. Et extendit Cherub manum de medio Cherubim, ad ignem qui erat inter Cherubim: & sumpsit, & dedit in manus eius qui indutus erat lineis: qui accipiens egressus est. Et apparuit in Cherubim similitudo manus hominis subtus penas eorum: & vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta Cherubim: rota vna iuxta Cherub vnum, & rota alia iuxta Cherub vnum: spe

C A P. I X.

ET clamauit in auribus meis voce magna, dicens, Appropinquauerunt visitationes vrbis, & vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua. Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem: & vnus cuiusque vas interitus in manu eius: vir quoque vnus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes eius: & ingressi sunt, & steterunt iuxta altare æreum. Et gloria Domini Israel assupta est de Cherub, quæ erat super eum ad limen domus: & vocauit virum qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis. Et dixit Dominus ad eum, Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem: & signa thau super frontes virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus quæ fiunt in medio eius. Et illis dixit audiente me, Transite per ciuitatem sequentes eum, & percutite: non parcat oculus vester neque misereamini.

Senem, adolescentulum & virginem, paruulum & mulieres interficite vsque ad internecionem: omnem autem super quam videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. Cœperunt ergo à viris senioribus, qui erant ante faciem domus. Et dixit ad eos, Contaminate domum, & implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, & percutiebant eos qui erant in ciuitate. Et cæde completa remansi ego: ruique super faciem meam, & clamans aio, Heu, heu, heu Domine Deus, ergone disperdes omnes reliquias Israel, effundens furorẽ tuum super Ierusalem. Et dixit ad me, Iniquitas domus Israel & Iuda magna est nimis valde, & repleta est terra sanguinibus, & ciuitas repleta est auersione: dixerunt enim, Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt. Igitur & meus non parcat oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum reddam. Et ecce, vir qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respondit verbum, dicens, Feci sicut præcepisti mihi.

ET vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput Cherubim, quasi lapis sapphirus, & quasi species similitudinis solii, apparuit super eum. Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait, Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus Cherubim: & imple manum tuam prunis ignis quæ sunt inter Cherubim, & effunde super ciuitatem. Ingressusque est in conspectu meo.

(Cherubim autem stabant à dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes impleuit atrium interius. Et eleuata est gloria Domini de super Cherub ad limen domus: & repleta est domus nube, & atrium repletum est splendore gloriæ Domini. Et sonitus alarum Cherubim audiebatur vsque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis. Cumque præcepisset viro qui indutus erat lineis, dicens, Sume ignem de medio rotarum quæ sunt inter Cherubim: ingressus ille stetit iuxta rotam. Et extendit Cherub manum de medio Cherubim, ad ignem qui erat inter Cherubim: & sumpsit, & dedit in manus eius qui indutus erat lineis: qui accipiens egressus est. Et apparuit in Cherubim similitudo manus hominis subtus penas eorum: & vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta Cherubim: rota vna iuxta Cherub vnum, & rota alia iuxta Cherub vnum: spe

C A P. X.

ET vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput Cherubim, quasi lapis sapphirus, & quasi species similitudinis solii, apparuit super eum. Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait, Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus Cherubim: & imple manum tuam prunis ignis quæ sunt inter Cherubim, & effunde super ciuitatem. Ingressusque est in conspectu meo.

(Cherubim autem stabant à dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes impleuit atrium interius. Et eleuata est gloria Domini de super Cherub ad limen domus: & repleta est domus nube, & atrium repletum est splendore gloriæ Domini. Et sonitus alarum Cherubim audiebatur vsque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis. Cumque præcepisset viro qui indutus erat lineis, dicens, Sume ignem de medio rotarum quæ sunt inter Cherubim: ingressus ille stetit iuxta rotam. Et extendit Cherub manum de medio Cherubim, ad ignem qui erat inter Cherubim: & sumpsit, & dedit in manus eius qui indutus erat lineis: qui accipiens egressus est. Et apparuit in Cherubim similitudo manus hominis subtus penas eorum: & vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta Cherubim: rota vna iuxta Cherub vnum, & rota alia iuxta Cherub vnum: spe

ET vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput Cherubim, quasi lapis sapphirus, & quasi species similitudinis solii, apparuit super eum. Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait, Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus Cherubim: & imple manum tuam prunis ignis quæ sunt inter Cherubim, & effunde super ciuitatem. Ingressusque est in conspectu meo.

(Cherubim autem stabant à dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes impleuit atrium interius. Et eleuata est gloria Domini de super Cherub ad limen domus: & repleta est domus nube, & atrium repletum est splendore gloriæ Domini. Et sonitus alarum Cherubim audiebatur vsque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis. Cumque præcepisset viro qui indutus erat lineis, dicens, Sume ignem de medio rotarum quæ sunt inter Cherubim: ingressus ille stetit iuxta rotam. Et extendit Cherub manum de medio Cherubim, ad ignem qui erat inter Cherubim: & sumpsit, & dedit in manus eius qui indutus erat lineis: qui accipiens egressus est. Et apparuit in Cherubim similitudo manus hominis subtus penas eorum: & vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta Cherubim: rota vna iuxta Cherub vnum, & rota alia iuxta Cherub vnum: spe

ET vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput Cherubim, quasi lapis sapphirus, & quasi species similitudinis solii, apparuit super eum. Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait, Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus Cherubim: & imple manum tuam prunis ignis quæ sunt inter Cherubim, & effunde super ciuitatem. Ingressusque est in conspectu meo.

(Cherubim autem stabant à dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes impleuit atrium interius. Et eleuata est gloria Domini de super Cherub ad limen domus: & repleta est domus nube, & atrium repletum est splendore gloriæ Domini. Et sonitus alarum Cherubim audiebatur vsque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis. Cumque præcepisset viro qui indutus erat lineis, dicens, Sume ignem de medio rotarum quæ sunt inter Cherubim: ingressus ille stetit iuxta rotam. Et extendit Cherub manum de medio Cherubim, ad ignem qui erat inter Cherubim: & sumpsit, & dedit in manus eius qui indutus erat lineis: qui accipiens egressus est. Et apparuit in Cherubim similitudo manus hominis subtus penas eorum: & vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta Cherubim: rota vna iuxta Cherub vnum, & rota alia iuxta Cherub vnum: spe

Principes induentur mœrore (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Com.)

Judicia (plu. nu. me. Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.)

Apparitio similitudinis Dei.

Vt (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl. Ezechiel in spiritu adductus est in Ierusalẽ. dan. 15. c.)

Ostendit Dominus prophetæ abominationes idolorum domus Israel, & maxime sacerdotum.

Iezonias.

Vidisti (Vet. Ge. p. o.)

Vox infidelium.

Destructio vrbis, & ciuitum cades.

Sua: (Vet. Ge. o. v.)

Del (Vet. Di. o. Ge. p.)

Scrudi signatur. exod. 12. c. apoc. 7. a.

Occiduntur non signati.

Paruos (Vet. Ge. o. Di. l.)

Querimonia prophetæ ob cædẽ populici: cuius causam reddit ei Dominus.

De viro è medi rotarum & Cherubim prunas accipiente in signum exustionis vrbis Ierusalem. - Vet. Ge. p. o. cõ. Di. o. l. - ea. (Vet. Di. o. l. Ge. p. v. Compl. Cherub: (Vet. Ge. o.)

Repetitio visionis rotarum.

cies autem rotarum erat quasi visio lapidis chrysolithi, & aspectus earum similitudo vna quatuor: quasi si sit rota in medio rotæ. Cumque ambularent, in quatuor partes gradiebantur: & non reuertebantur ambulantes: sed ad locum ad quem ire declinabat quæ prima erat, sequebantur & cæteræ, nec conuertebantur. Et omne corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu quatuor rotarum. Et rotas istas vocauit volubiles, audiente me. Quatuor autem facies habebat vnum: facies vna, facies Cherub: & facies secunda, facies hominis: & in tertio facies leonis: & in quarto facies aquilæ. Et eleuata sunt Cherubim: ipsum est animal quod videram iuxta flumini Chobar. Cumque ambularent Cherubim, ibant pariter & rotæ iuxta ea: & cum eleuaret Cherubim alas suas, vt exaltarentur de terra, non residebant rotæ, sed & ipsæ iuxta erant. Stantibus illis, stabant: & cum eleuatis eleuabatur. Spiritus enim vitæ erat in eis. Et egressa est gloria Domini à limine templi: & stetit super Cherubim. Et eleuauit Cherubim alas suas, exaltata sunt à terra coram me: & illis egredientibus, rotæ quoque subsequutæ sunt: & stetit in introitu portæ domus Domini Orientalis, & gloria Dei Israel erat super eos. Ipsum est animal quod vidi subter Deum Israel iuxta flumini Chobar: & intellexi quia Cherubim essent. Quatuor, per quatuor vultus vni, & quatuor alæ vni: & similitudo manus hominis sub alis eorum. Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram iuxta flumini Chobar, & intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

C A P. X I.

Et eleuauit me spiritus, & introduxit me ad portam domus Domini Orientalem quæ respicit ad solis ortum: & ecce, in introitu portæ vigintiquinque viri: & vidi in medio eorum Iezoniam filium Azur, & Pheltiam filium Banaïæ, principes populi. Dixitque ad me, Fili hominis, hi sunt viri qui cogitant iniquitatē, & tractant consilium pessimum in vrbe ista: dicentes, Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes. Idcirco vaticinare de eis, vaticinare fili hominis. Et irruit in me spiritus Domini, & dixit ad me, Loquere, Hæc dicit Dominus, Sic locuti estis domus Israel, & cogitationes cordis vestri ego noui. Plurimos occidistis in vrbe hac, & implestis vias eius interfectis. Propterea hæc dicit Dominus. Interfecti vestri, quos posuistis in medio eius, hi sunt carnes, & hæc est lebes: & educam vos de medio eius. Gladium metuistis, & gladium inducā super vos, ait Dominus Deus. Et eiiciam vos de medio eius, daboque vos in manum hostium, & faciam in vobis iudicia. Gladio cadetis: in finibus Israel iudicabo vos, & scietis quia ego Dominus. Hæc non erit vobis in lebetem, & vos non eritis in medio eius in carnes: in finibus Israel iudicabo vos. Et scietis quia ego Dominus: quia in præceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, sed iuxta iudicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, estis operati. Et factum est, cum prophetarem, Pheltias filius Banaïæ mortuus est: & cecidi in faciem meam clamans voce magna, & dixi, Heu, heu, heu Domine Deus: consummationem tu facis reliquiarum Israel. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis, fratres

tui, fratres tui, viri propinqui tui, & omnis domus Israel, & vniuersi quibus dixerunt habitatores Ierusalem, Luge recedite à Domino: nobis data est terra in possessione. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Quia longe feci eos in Gentibus, & quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationem modicam in terris ad quas venerunt. Propterea loquere, Hæc dicit Dominus Deus, Cōgregabo vos de populis, & adunabo de terris in quibus dispersi estis: daboque vobis humum Israel. Et ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones, cunctaque abominationes eius de illa. Et dabo eis cornum, & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum: vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiāt, faciāntque ea: & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum. Quorum autem cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus. Et eleuauerunt Cherubim alas suas, & rotæ cum eis: & gloria Dei Israel erat super ea. Et ascendit gloria Domini de medio ciuitatis, stetitque super montem qui est ad Orientem vrbis. Et spiritus leuauit me: adduxitque in Chaldæam ad transmigrationem, in visionem in spiritu Dei: & sublata est à me visio quam videram. Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini quæ ostenderat mihi.

C A P. X I I.

Factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendum, & non audiunt: quia domus exasperans est. Tu ergo fili hominis fac tibi vasa transmigrations, & transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum in conspectu eorum, si forte aspiciant: quia domus exasperans est. Et effere vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans. Ante oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris per eum. In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine effereris: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedi te domui Israel. Feci ergo sicut præceperat mihi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis per diem: & vespere perfodi mihi parietem manu: & in caligine egressus sum, & in humeris portatus in conspectu eorum. Et factus est sermo Domini mane ad me, dicens, Fili hominis nunquid non dixerunt ad te domus Israel domus exasperans, Quid tu facis? Dic ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Super ducem onus istud, qui est in Ierusalem: & super omnem domum Israel, quæ est in medio eorum. Dic, Ego portetum vestrum: quo modo feci, sic fiet illis: in transmigrationem, & in captiuitatem ibunt. Et dux qui est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodiet, vt educat eum, facies eius operietur, vt non videat oculo terram. Et extendam rete meum super eum, & capietur in sarena mea: & adducam eum in Babylonem in terram Chaldæorum: & ipsam non videbit, ibique morietur. Et omnes qui circa eum sunt, præsidium eius, & agmina eius dispergam in omnem ventum: & gladium euaginabo post eos. Et scient quia ego Dominus, quando disperfero illos in Gē

- Vet. Di. l. Ge. l. o. p.

i. i. e.

Animalium.

Cherubim.

i. i. e.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl.

Qui populū Ieru- salem seducebāt.

Contra hos vaticinatur, predicēs eorū dispersionem.

Deus, (Ve. Cōpl. Di. l. Ge. o. p.)

Mors Pheltiz, ob quā reliqui populi timet exitium.

Futuram capti- uorū reductionē audit à Domi- no.

Cordis innon- tio à Deo, vt in præceptis eius ambulemus. Ierem. 23. f. 16.

Propriis cōsiliis innitētibz mi- natur. - Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Recedit gloria Dei de Ierusalē, & propheta in spiritu reuertitur in Chaldæam.

me (Vet. Di. o. l. Ge. o. p.)

Parabola vatorū transmigratio- nis.

transmigratio- nis (Ve. Ge. p. Di. o.)

- Vet. Di. o. l. Ge. o. p. transmigratio- nis (Vet. Di. o. Ge. p.)

Expōitio para- bolæ quæ seden- tiaz regis captiui- tas significatur.

i. 17. f. 3. a.

tibus, & disseminauero eos in terris. Et relinquam ex eis viros paucos à gladio, & fame, & pestilentia: vt enarrent omnia scelera eorum in Gentibus ad quas ingredientur: & scient quia ego Dominus. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed & aquam tuam in festinatione & mœrore bibe. Et dices ad populū terræ, Hæc dicit Dominus Deus ad eos qui habitant in Ierusalem in terra Israel, Panem suū in 'solitudine' comedent, & aquam suam in desolatione bibēt: vt desoletur terra à multitudine sua, propter iniquitates omnium qui habitant in ea. Et ciuitates quæ nūc habitantur, desolatæ erunt, terræque deserta: & scietis quia ego Dominus. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, quod est prouerbium istud vobis in terra Israel: dicentium, In longum differētur dies, & peribit omnis visio. Ideo dic ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Quiescere faciam prouerbium istud, neque vulgò dicetur vltrà in Israel: & loquere ad eos quod appropinquauerint dies, & sermo omnis visionis. Nō enim erit vltrà omnis visio cassa, neque diuinationo ambigua in medio filiorum Israel. Quia ego Dominus loquar: & quodcunque locutus fuero verbum, & fiet, non prolongabitur amplius: sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, & faciam illud, dicit Dominus Deus. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, ecce domus Israel dicentium, Visio quam hic videt, in dies multos: & in tempora longa iste propheta. Propterea dic ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Non prolongabitur vltrà omnis sermo meus: verbum quod locutus fuero, cōplebitur, dicit Dominus Deus.

C A P. X I I I.

factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israel, qui prophetant: & dices prophetatibus de corde suo, Audite verbum Domini; Hæc dicit Dominus Deus, Væ prophetis insipientibus: qui sequuntur spiritum suū, & nihil vident. Quasi vulpes in deserto, prophetæ tui Israel erant. Nō ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel: vt staretis in prælio in die Domini. Vident vana, & diuinant mendacium, dicētes, Ait Dominus: cum Dominus non miserit eos: & perseverauerunt confirmare sermonem. Nūquid non visionem cassam vidistis, & diuinationē mendacem locuti estis? & dicitis, Ait Dominus: cū ego non sim locutus? Propterea hæc dicit Dominus Deus, Quia locuti estis vana, & vidistis mendaciū: ideo ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus. Et erit manus mea super prophetas qui vident vana, & diuinant mendacium: in concilio populi mei nō erunt, & in scriptura domus Israel non scribētur, nec in terram Israel ingrediētur: & scietis quia ego Dominus Deus. Eo quod deceperint populum meum, dicentes, Pax, pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietem, illi autem linebant eum luto absque paleis. Dic ad eos qui liniunt absque tēperatura, quod casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruentes, & ventum procellæ dissipantem. Siquidem ecce cecidit paries: nunquid non dicetur vobis, Vbi est litura quā liniistis? Propterea hæc dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum tēpesta-

tum in indignatione mea, & imber inūdans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in consumptione. Et destruam parietem quem liniistis absque temperamento: & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum eius: & cadet, & confumetur in medio eius: & scietis quia ego sum Dominus. Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniūt eum absque temperamento: dicamque vobis, Nō est paries, & non sunt qui liniunt eum. Prophetæ Israel qui prophetant ad Ierusalem, & vidēt ei visionē pacis: & non est pax, ait Dominus Deus. Et tu fili hominis pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetāt de corde suo: & vaticinare super eas, & dic, Hæc dicit Dominus Deus, Væ quæ consuunt puluillos sub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas: & cū caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei & fragmen panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, & viuificarēt animas quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendaciis. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad puluillos vestros quibus vos capitis animas volantes: & dirumpam eos de brachiis vestris: & dimittam animas quas vos capitis, animas ad volandum. Et dirumpam ceruicalia vestra, & liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt vltrà in manibus vestris ad prædandum: & scietis quia ego Dominus. Pro eo quod mœrere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego nō cōtristauit: & confortastis manus impii, vt non reuertetur à via sua mala, & viueret? propterea vana non videbitis, & diuinationes non diuinabitis amplius, & eruam populum meum de manu vestra: & scietis quia ego Dominus. C A P. X I I I I.

T venerūt ad me viri seniorum Israel, & sederunt corā me. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalum iniquitatis suæ statuerunt contra faciem suam: nunquid interrogatus respōdebo eis? Propter hoc loquere eis, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, & scādalu iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam interrogans per eū me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarū. Vt capiatur domus Israel in corde suo quo recesserunt à me in cunctis idolis suis. Propterea dic ad domum Israel, Hæc dicit Dominus Deus, Conuertimini, & recedite ab idolis vestris, & ab vniuersis contaminationibus vestris auertite facies vestras. Quia homo homo de domo Israel, & de proselytis quicumque advena fuerit in Israel, si alienat⁹ fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam vt interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei per me. Et ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum & in prouerbium, & disperdam eum de medio populi mei: & scietis quia ego Dominus. Et propheta cū errauerit, & locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum: & extendam manū meā super illum, & delebo eum de medio populi mei

Alia parabola E qua angustia famis & sitis significatur.

Solitudine (Ve. Cōp. Di. o. l. Ge. o. p. v. iniquitatem (Ve. Di. o. l. Ge. l. p. v. F

Prædictorū malorum acceleratio prædicitur.

Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. M.

Sermo Domini cōtra pseudoprophetas populū docentes cōsilia cordis sui. j. 14. c.

Desertis (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Sermo Domini cōtra prophetas mendaces.

quæ (sem. gen. Vet. Compl.

Propter peccata Domini populo verbum suū denegat.

Contemptores verbi sui decipit interdum Dominus per pseudoprophetas.

5. n. a.

10. Israel. Et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetæ erit: 11. Ut non erret ultra domus Israel à me, neque polluat in vniuersis prauaricationibus suis: sed sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum. 12. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, terra cum peccauerit mihi, vt prauaricetur prauaricans, extendam manum meam super eam, & conteram virgâ panis eius: & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem & iumentum. 13. Et si fuerint tres viri isti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob: ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. 14. Quod si & bestias pessimas induxero super terram, vt vastem eam: & fuerit inuia, eo quod non sit pertransiens propter bestias. 15. Tres viri isti si fuerint in ea, viuo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur. 16. Vel si gladium induxero super terram illam, & dixero gladio, Transi per terram: & interfecero de ea hominem & iumentum. 17. Et tres viri isti fuerint in medio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios neque filias: sed ipsi soli liberabuntur. 18. Si autem & pestilentiam immiserero super terram illam, & effudero indignationem meam super eam in sanguine, vt auferam ex ea hominem & iumentum: Et Noe, & Daniel, & Iob fuerint in medio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. Quonia hæc dicit Dominus, Quod & si quatuor iudicia mea pessima, gladium, & famem, ac bestias malas, & pestilentiam immiserero in Ierusalem, vt interficiam de ea hominem & pecus. Tamen relinquetur in ea saluatio educentium filios & filias: ecce ipsi egredientur ad vos, & videbitis viam eorum & adinventiones eorum: & consolabimini super malo quod induxi in Ierusalem, in omnibus quæ importauit super eam. Et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum & adinventiones eorum: & cognoscetis quod non frustra fecerim omnia quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

C A P. X V.

1. Factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorû, quæ sunt inter ligna sylvarum? Nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo quodcunque vas? Ecce, igni datum est in escam, vt tranque partem eius consumpsit ignis, & medietas eius redacta est in fauillam: nunquid vtile erit ad opus? Etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis deuorauerit & combusserit, nihil ex eo fiet operis? Propterea hæc dicit Dominus Deus, Quomodo lignum vitis inter ligna sylvarum quod dedi igni ad deuorandum, sic tradam habitatores Ierusalem. Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, & ignis consumet eos: & scietis quia ego Dominus, Cum posuero faciem meam in eos, & dederero terram in viam & desolatam: eo quod prauaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

C A P. X V I.

1. Factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, notas fac Ierusalem abominationes suas, & dices, Hæc dicit Domi-

nus Deus Ierusalem, Radix tua & generatio tua de terra Chanãan: pater tuus Amorrhæus, & mater tua Chetæa. Et quando nata es, in die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec inuoluta pannis. Non pepercit super te oculus, vt faceret tibi vnũ de his, misertus tui: sed proiecta es super faciem terræ in abiectione animæ tuæ in die qua nata es. Transiens autem per te, vidi te conculcatam in sanguine tuo: & dixi tibi cum esses in sanguine tuo, viue: dixi inquam tibi in sanguine tuo, viue. Multiplicatam quasi germen agri dedi te: & multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad mundum muliebrem: hubera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit: & eras nuda, & confusione plena. Et transiui per te, & vidi te: & ecce tempus tuum, tempus amantium: & expãdi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam. Et iuraui tibi, & ingressus sum pactum tecum, ait Dominus Deus: & facta es mihi. Et laui te aqua, & emundauit sanguinem tuum ex te: & unxi te oleo. Et vestiui te discoloribus, & calceauit te hyacintho: & cinxi te bysso, & indui te subtilibus. Et ornaui te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum. Et dedi in aurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo. Et ornata es auro & argento, & vestita es bysso, & polymito, & multicoloribus: simlam & mel & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis: & profecisti in regnum. Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decore meo que posueram super te, dicit Dominus Deus. Et habes fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo: & exposuisti fornicationem tuam omni transienti, vt eius fieres. Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde consuta: & fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est. Et tulisti vasa decoris tui, de auro meo atque argento meo, quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis. Et sumpisti vestimenta tua multicoloria, & operuisti illas & oleum meum, & thymiama meum posuisti coram eis. Et panem meum quem dedi tibi, simlam & oleum & mel quibus enutriui te, posuisti in conspectu eorum in odorem suauitatis, & factum est, ait Dominus Deus. Et tulisti filios tuos & filias tuas quas generasti mihi: & immolasti eis ad deuorandum. Nunquid parua est fornicatio tua? Immolasti filios meos, & dedisti illos consecras eis. Et post omnes abominationes tuas & fornicationes non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda, & confusione plena, conculcata in sanguine tuo. Et accidit post omnem malitiam tuam (væ væ tibi, ait Dominus Deus) & ædificasti tibi lupanar, & fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis. Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ: & abominabilem fecisti decorem tuum: & diuisisti pedes tuos omni transienti, & multiplicasti omnes fornicationes tuas. Et fornicata es cum filiis Aegypti vicinis tuis magnarum carniū: & multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me. Ecce ego extendam manum meam super te, & auferam iustificationem tuam: & dabo te in animas odientium te filiarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via tua scelerata. Et fornicata es in

D Iusti non libera-
bunt impios à ma-
lis immisisti, sed
ipsi iusti tantum p-
pter iustitiam suam
liberantur.
5. 4. d. s. d.

*Deus (Vet. Di. o. l.
Ge. o. p. Compl.
consolatio eorum
qui in Babylone
transmigraverat.

vt lignum vitis
inutile igni tradi-
tur, sic Ierusa-
lém exurda dicit.
-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p. v.

*tradidi (Vet. Di.
o. l. Ge. p. v.)

Abominationes
Ierusalem enar-
raturus, primam
beneficia Dei er-
ga eam commemo-
rat.

*conculcari (Vet.
Di. o. l. Ge. o. p.)

*tuo (Vet. M.)

Arguitur ingra-
titudinis ob for-
nicationem sui
cum idolis.

*tuas (Vet. Ge. p.)

-Vet. Di. o. l. Ge.
o. p. v.

*ins tuum (Vet.
Di. l. Ge. o. p.)

filiis Assyriorum, eo quod necdum fueris expleta: & postquam fornicata es, nec sic es satiata. Et multiplicasti fornicationem tuam in Terra-Chanaan cum Chaldaeis: & nec sic satiata es. In quo munda bo cor tuum, ait Dominus Deus: cum facias omnia haec opera mulieris meretricis & procacis?

Quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viae, & excelsum tuum fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fastidio a ugens pretium, sed quasi mulier adultera quae super virum suum inducit alienos. Omnibus meretricibus datur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis ut intraret ad te vndique: ad fornicandum tecum. Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio: in eo enim quod dedisti mercedes, & mercedes non accepisti, factum est in te contrarium.

Minatur ei postquam.

Propterea meretrix audi verbum Domini. Haec dicit Dominus Deus, Quia effusum est sanguis tuus, & reuelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idola abominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum quos dedisti eis. Ecce ego congregabo omnes amatores tuos quibus commista es, & omnes quos dilexisti cum vniuersis quos oderas: & congregabo eos super te vndique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam.

i. q. b.

Et iudicabo te iudiciis adulterarum & effundentium sanguinem: & dabo te in sanguinem furoris & zelus. Et dabo te in manus eorum, & destruunt lupanar tuum, & demolientur prostibulum tuum: & denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decoris tui: & derelinquent te nudam plenamque ignominiam. Et adducent super te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladiis suis. Et comburent domos tuas igni, & facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum: & desines fornicari, & mercedes vltra non dabis. Et requiescet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus a te, & quiescat, nec irascar amplius.

4 Reg. 24.

Eo quod non fueris recordata dierum adolescentiae tuae, & prouocasti me in omnibus his: quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, & non feci iuxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis. Ecce, omnis qui dicit vulgum prouerbum, in te assumet illud, dicens, Sicut mater, ita & filia eius. Filia matris tuae es tu, quae proiecit virum suum, & filios suos: & soror sororum tuarum, quae proiecerunt viros suos & filios suos: mater vestra Chetaea, & pater vester Amorrhaeus. Et soror tua maior, Samaria, ipsa & filiae eius quae habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quae habitat a dextris tuis, Sodoma & filiae eius.

est tu (Vet. Di. Ge. o. p. Scelera aliarum gentium iustificat comparatione peccatorum Ierusalem.

Sed nec in viis earum ambulasti, neque secundum scelera earum fecisti pauxillum minus: penes scelera fecisti illis in omnibus viis tuis. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiae eius, sicut fecisti tu & filiae tuae.

causa abominationum in quas inciderunt Sodomitae. Gen. 19. f.

Ecce haec fuit iniquitas Sodomae sororis tuae, Superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant. Et eleuatae sunt, & fecerunt abominationes coram me: & abstuli eas sicut vidisti.

vidi. (Vet. Ge. p.

Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccauit: sed vicisti eas sceleribus tuis, & iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis

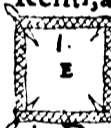
quas operata es. Ergo & tu porta confusionem tuam, quae vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis: iustificatae sunt enim a te: ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quae iustificasti sorores tuas. Et conuertam restituens eas conuersione Sodomorum cum filiabus suis, & conuersione Samariae & filiarum eius: & conuertam reuersionem tuam in medio earum, ut portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus quae fecisti, consolans eas. Et soror tua Sodoma, & filiae eius reuertentur ad antiquitatem suam: & Samaria, & filiae eius reuertentur ad antiquitatem suam: & tu, & filiae tuae reuertemini ad antiquitatem vestram.

Conuersione Ammonitarum & Moabitaram.

Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo, in die superbiae tuae, antequam reuelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriae, & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palaestinarum, quae ambiunt te per gyrum. Scelus tuum, & ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus. Quia haec dicit Dominus Deus, Et faciam tibi sicut despexisti iuramentum, ut irritum faceres pactum: & recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiae tuae: & suscitabo tibi pactum sempiternum. Et recordaberis viarum tuarum, & confundaris: cum receperis sorores tuas te maiores cum minoribus tuis: & dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo. Et suscitabo ego pactum meum tecum: & scies quia ego Dominus, ut recorderis & confundaris, & non sit tibi vltra aperire os praefusione tua, cum placatus tibi fuero in omnibus quae fecisti, ait Dominus Deus.

Iustificata Dei. Misericordia eius suscitabit per Christum.

CAP. XVII.

Factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis propone aenigma, & narra parabolam ad domum Israel: & dices, Haec dicit Dominus Deus, Aquila gradis magnarum alarum, longo memborum ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri. Summitatem frondium eius euellit: & transportauit eam in Terram-Chanaan, in vrbe negotiatorum posuit illam. Et tulit de semine terrae, & posuit illud in terra pro semine: ut firmaret radicem super aquas multas, in superficie posuit illud. Cumque germinasset, creuit in vineam latiore, humili statura, respicientibus ramis eius ad eam: & radices eius sub illa erant. facta est ergo vinea, & fructificauit in palmites, & emisit propagines. Et facta est aquila altera grandis, magnis alis, multisque plumis: & ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, ut irrigaret eam de areolis germinis sui. Quae in terra bona super aquas multas plantata est: ut faciat fructus, & portet fructum, ut sit in vineam grandem. Dic, Haec dicit Dominus Deus, Ergone prosperabitur? nonne radices eius euellet, & fructus eius distringet, & siccabit omnes palmites germinis eius, & arescet: & non in brachio grandi, neque in populo multo, ut euelleret eam radicitus? Ecce, plantata est: ergone prosperabitur? nonne cum tetigerit eam ventus vrens siccabitur, & in areis germinis sui arescet? Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Dic ad domum exasperantem, Nescitis quid ista significet? Dic, Ecce, veniet rex Babylonis in Ierusalem: & assumet regem, & principes eius, & adducet eos ad semetipsum in Babylonem. Et tollet de semine regni, ferietque cum eo foedus, & ab eo accipiet iurandum, sed & fortes terrae tollet: ut sit regnum

Parabola duarum aquilarum significat Sedeciam, contra insurrexerunt relictis amicitia Nabuchodonosor, se ad regem Aegypti transulisse, & ideo perulisse. auulit (Vet. C6. pl. v. B. in vrbe (Vet. Ge. o. M. Di. o. l.

-Vet. C6. pl. Di. o. l. Ge. o. p. v.

fructu (Vet. Di. Ge. o. p. v. M.

Expositio parabolae.

venit (Vet. Di. o. l. Ge. l. o. p. v. M.

Proph.

humile, & non eleuetur, sed custodiat pactū eius, & seruet illud. Qui recedens ab eo, misit nuntios ad Aegyptum, vt daret sibi equos & populū multum. Nunquid prosperabitur, vel consequetur salutem, qui fecit hæc? & qui dissoluit pactum, nunquid effugiet? **V**iuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in loco regis qui constituit eum regem, cuius fecit irritum iuramētum, & soluit pactū quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.

Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet cōtra eū Pharaō prælium: in iactu aggeris, & in extruptione vallorū, vt interficiat animas multas. Spreuerat enim iuramentum, vt solueret fœdus, & ecce dedit manum suam. & cum omnia hæc fecerit, non effugiet. Propterea hec dicit Dominus Deus, **V**iuo ego, quoniam iuramētū quod spreuit, & fœdus quod præuaricatus est, ponam in caput eius. **E**t expandam super eum rete meū, & comprehendetur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem, & iudicabo eum ibi in præuaricatione qua despexit me. **E**t omnes profugi eius cū vniuerso agmine suo, gladio cadent: residui autē in omnem ventum dispergentur: & scietis quia ego Dominus locutus sum.

Hæc dicit Dominus Deus, **E**t sumam ego de medulla cedri sublimis, & ponam: de vertice ramorum eius tenerum dispersgam, & plantabo super montem excelsum & eminentem. In monte sublimi Israel plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam: & habitabunt sub ea omnes volucres & vniuersum volatile, sub vmbra frondium eius nidificabit. **E**t scient omnia ligna regionis quia ego Dominus humiliavi lignū sublimē, & exaltaui lignum humile: & siccaui lignū viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci.

C A P. X V I I I.
Factus est sermo Domini ad me, dicēs, **Q**uid est quod inter vos parabolam vertitis in prouerbiū istud in terra Israel? dicentes, **P**atres comederunt vnam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. **V**iuo ego, dicit Dominus Deus, si erit vltra vobis parabola hæc in prouerbiū in Israel. **E**cce omnes animæ, meæ sunt: vt anima patris ita & anima filii, mea est: anima quæ peccauerit, ipsa morietur. **E**t vir si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, in montibus non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israel: & vxorem proximi sui nō violauerit, & ad mulierem menstruatam non accesserit. **E**t hominem non contristauerit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, & panem suum esurienti dedit, & nudum operuerit vestimento. **A**d vsuram non commodauerit, & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manū suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum. **E**t in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatē: hic iustus est, vita viuet, ait Dominus Deus. **Q**uod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit vnū de istis: & hæc quidē omnia nō facientē, sed in montibus comedentem, & vxorem proximi sui polluentem. **E**genum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola leuantem oculos suos, abominationem facientem. **A**d vsurā dantē & amplius accipientem: nunquid viuet? non viuet: cum vniuer-

sa hæc detestāda fecerit, morte morietur, sanguis eius in ipso erit. **Q**uod si genuerit filiū, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, & nō fecerit simile eis. **S**uper montes non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israel, & vxorē proximi sui non violauerit. **E**t virū non contristauerit, pignus non retinuerit, & rapinā nō rapuerit, panē suū esurienti dedit, & nudū operuerit vestimēto. **A** pauperis iniuria auerterit manū suā, vsuram & superabundantiam non acceperit, & iudicia mea fecerit, & in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita viuet. **P**ater eius quia calumniatus est, & vim fecit fratri, & malū operatus est in medio populi sui: ecce mortuus est in iniquitate sua.

Et dicitis, **Q**uare non portabit filius iniquitatem patris? **V**idelicet quia filius iudicium & iustitiā operatus est, omnia præcepta mea custodiuit, & fecit illa, viuet vitā. **A**nimā quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: iustitia iusti super eum erit, & impietas impii erit super eum. **S**i autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiā: vita viuet, & non morietur. **O**mnia iniquitatū eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia suā quā operatus est, viuet. **N**unquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non vt cōuertatur à viis suis, & uiuat? **S**i autem auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatē secundū omnes abominationes quas operari solet impius, nunquid viuet? omnes iustitiæ eius quas fecerat, nō recordabūtur: in præuaricatione qua præuaricatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur. **E**t dixistis, **N**on est æqua via Domini. **A**udite ergo domus Israel, **N**ūquid via mea non est æqua, & nō magis viæ vestræ prauæ sunt?

Cum enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniustitia quā operatus est morietur. **E**t cū auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam: ipse animam suā viuificabit. **C**onsyderans enim, & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est, vita viuet & non morietur. **E**t dicunt filii Israel, **N**on est æqua via Domini. **N**unquid viæ meæ non sunt æquæ, domus Israel, & non magis viæ vestræ prauæ? **I**dcirco vnumquenque iuxta vias suas iudicabo domus Israel, ait Dominus Deus. **C**ōuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinā iniquitas. **P**roiciate à vobis omnes iniquitates vestras in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouū: & quare moriemini domus Israel? **Q**uia nolo mortem morietis, dicit Dominus Deus: reuertimini, & uiuite.

C A P. X I X.
Tu fili hominis assume planctum super principes Israel, & dices, **Q**uare mater tua leuena inter leones cubauit, in medio leunculorum enutriuit catulos suos? **E**t eduxit vnū de leunculis suis, leo factus est: & didicit capere prædam, hominēque comedere. **E**t audierūt de eo Gētes, & nō absque vulneribus suis ceperunt eū: & adduxerunt eū in catenis in Terrā Aegypti. **Q**uæ cū vidisset quoniā infirmata est, & periit expecta-

3. 11. d. j. 31. a.

Zorobabel rognaturus in Ierusalem, n. p. os Iechoniz. **d**istingā, (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl.

Ab vnoquoque pœnā peccati sui esse portādā denuntiat.

obstupuerunt. (Vet. Di. o. l. Jerem. 31. c.

Iustus.

Esa. 58. b. math. 23. d.

-Vet. Di. o. Ge. o. p.

E

E

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Deut. 14. e. 4. reg. 4. b. 3. par. 25. b.

Resipiscenti, iust. promittitur.

Mal. 2. 1. j. 3. c.

Iusto se à via recta auertenti mors prædicitur.

j. 3. d.

viz Del.

viz hominis.

Ad pœnitentiā hortatur. math. 3. a.

Benignitas Dei in peccatores. j. 3. c.

Capitulus Iochab & Iochab per leunculos & leonem significatur. -Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl.

B tio eius: tulit vnū de leunculis suis, leonē cōstituit eū. Qui incedebat inter leones, & factus est leo: & didicit prādā capere, & homines deuorare! Didicit viduas facere, & ciuitates earū in desertū adducere: & desolata est terra & plenitudo eius à voce rugitus illius. Et cōuenerūt aduersus eū Gentes vndique de prouinciis, & expanderunt super eū rete suū, in vulneribus earū captus est. Et miserunt eū in caueam, in catenis adduxerunt eū ad regē Babylonis: miseruntque eum in carcerē, ne audiretur vox eius vltra super mōtes Israel. Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est: fructus eius, & frōdes eius creuerūt ex aquis multis. Et factæ sunt ei virgæ solidæ in scepra dominantium, & exaltata est statura eius inter frondes: & vidit altitudinem suam in multitudine palmium suorū. Et euulsa est in ira, in terramque proiecta: & ventus vrens siccauit fructū eius: marcuerunt, & arefactæ sunt virgæ roboris eius: ignis comēdit eam. Et nunc transplantata est in desertū, in terra inuia & sitienti. Et egressus est ignis de virga ramorum eius, qui fructū eius comēdit: & non fuit in ea virga fortis, sceptrum dominantium. Planctus est, & erit in planctum.

C A P. X X.
E factum est in anno septimo, in quinto, in decima mensis: venerunt viri de senioribus Israel vt interrogarent Dominū, & sederunt corā me: Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis loquere senioribus Israel, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Nūquid ad interrogandum me vos venistis? viuo ego quia nō respōdebo vobis, ait Dominus Deus. Si iudicas eos, si iudicas fili hominis? abominationes patrū eorū ostende eis. Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, In die quæ elegi Israel, & leuavi manū meam pro stirpe domus Iacob: & apparui eis in Terra-Aegypti, & leuavi manū meam pro eis, dicens, Ego Dominus Deus vester: in die illa leuavi manū meam pro eis, vt educerem eos de Terra-Aegypti, in terram quā prouideram eis, fluentē lacte & melle, quæ est egregia inter omnes terras. Et dixi ad eos, Vnusquisque offensiones oculorum suorū abiiciat, & in idōlis Aegypti nolite pollui: ego Dominus Deus vester. Et irritauerūt me, nolueruntque me audire: vnusquisque abominationes ocularum suorū nō proiecit, nec idōla Aegypti reliquerunt: & dixi vt effunderem indignationem meam super eos, & implem iram meā in eis, in medio Terræ-Aegypti. Et feci propter nomen meum, vt non violaretur coram Gentibus, in quarū medio erant, & inter quas apparui eis, vt educerē eos de Terra-Aegypti. Eieci ergo eos de Terra-Aegypti, & eduxi eos in desertum. Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostēdi eis, quæ faciens homo, viuet in eis. Insuper & sabbatha mea dedi eis, vt essent signū inter me & eos: & scirent quia ego Dominus sanctificans eos. Et irritauerūt me domus Israel in deserto, in præceptis meis nō ambulauerunt, & iudicia mea proiecerunt, quæ faciens homo viuet in eis: & sabbatha mea violauerunt vehemēter. dixi ergo vt effunderem furorem meum super eos in deserto, & consumerem eos. Et feci propter nomen meum, ne violaretur corā Gentibus de quibus eieci eos in conspectu earum. Ego igitur leuavi manum meam super eos in deserto, ne inducerē eos in terram quā dedi eis:

fluētē lacte & melle, præcipuā terrarū omniū: Quia iudicia mea proiecerūt, & in præceptis meis nō ambulauerunt, & sabbatha mea violauerunt: post idōla enim cor eorum gradiebatur. Et pepercit oculus meus super eos, vt nō interficerem eos: nec cōsumpsi eos in deserto. Dixi autē ad filios eorū in solitudine, In præceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec iudicia eorū custodiatis, nec in idōlis eorum polluamini. Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis ambulate, & iudicia mea custodite, & facite eā. Et sabbatha mea sanctificate, vt sint signum inter me & vos: & sciatū quia ego sum Dominus Deus vester. Et exacerbauerūt me filii, & in præceptis meis nō ambulauerunt: & iudicia mea nō custodierunt, vt facerent ea: quæ cū fecerit homo, viuet in eis: & sabbatha mea violauerunt. & cōminatus sum vt effunderē furorē meū super eos, & implem iram meā in eis in deserto. Auerti autē manū meā, & feci propter nomē meū vt non violaretur coram Gentibus, de quibus eieci eos in oculis earum. Iterum leuavi manū meā in eos in solitudine, vt dispergerem illos in nationes, & ventilarem in terras: pro quōd iudicia mea nō fecissent, & præcepta mea reprobassent, & sabbatha mea violassēt, & post idōla patrū suorū fuissent oculi eorū. Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non viuet: Et pollui eos in muneribus suis cum offerrent omne quod aperit vuluam, propter delicta sua: & scient quia ego Dominus. Quā ob rem loquere ad domum Israel fili hominis: & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Adhuc & in hoc blasphemauerunt me patres vestri, cum spreuissent me contēntes: & induxissem eos in terrā super quam leuavi manum meā vt darem eis: viderūt omnē collē excelsū, & omne lignū nemorosū, & immolauerūt ibi victimas suas: & dederūt ibi irritationē oblationis suæ, & posuerūt ibi odorē suauitatis suæ, & libauerūt libationes suas. Et dixi ad eos, Quid est excelsū ad quod vos ingredimini? Et vocatū est nomē eius Excelsū, vsq; ad hanc diē. Propterea dic ad domū Israel, Hæc dicit Dominus Deus, Certe in via patrū vestrorū vos polluimini, & post offendicula eorū vos fornicamini. Et in oblatione donorū vestrorū, cum traducitis filios vestros per ignē, vos polluimini in omnibus idōlis vestris vsque hodie: & ego respōdebo vobis domus Israel. Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia nō respōdebo vobis. Neque cogitatio mētis vestræ fiet, dicētū, Erimus sicut Gentes, & sicut cognationes terræ, vt colamus ligna & lapides. Viuo ego dicit Dominus Deus, quoniā in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vōs. Et educam vos de populis: & congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vōs. Et adducam vos in desertum populorū, & iudicabor vobiscum ibi facie ad faciem. Sicut iudicio contendi aduersum patres vestros in deserto Terræ-Aegypti: sic iudicabo vos dicit Dominus. Et subiiciam vos scepro meo, & inducam vos in vinculis fœderis. Et eligam de vobis transgressores & impios, & de terra incolātus eorum educam eos, & in terrā Israel non ingredientur: & scietis quia ego Dominus. Et vos domus Israel, Hæc dicit Dominus Deus, Singuli post idōla vestra ambulate, & seruite eis.

eorum (mafcu- gen. Ver. Di.o.l. Ge.o.p.Comp.V.

Sub metaphora vineæ euulsa dicitur calamitas synagogæ, quæ sua culpa spoliata fuit regibus.

Ofce 13 d.

In(Vet. Ge.p.

Dominus negat se responsurum rogantibus, ob peccatū ingrati- tudinis quod hic obicit.

Leuit. 18. a. tom. 10. a.

sabbathum. Exod. 10. b. 31. c. deut. 5. b.

Exod. 16 §

sciatū (Vet. Cōp. B.

Vet. Di. o. l.

Præcepta nō bona.

Excelsū (Vet. Ge. o. p.

Excelsū.

Reditum à capti- uitate promit- tit Dominus go- pulo.

Dens (Vet. Ge. p. V. Compl.

Proph.

Quod si & in hoc nō audieritis me, & nomē meū sanctum pollueritis vltra in muneribus vestris & in idōlis vestris: in monte sancto meo, in monte excelso Israel, ait Dominus Deus, ibi seruiet mihi omnis domus Israel, omnes, inquam, in terra in qua placebūt mihi: & ibi quærā primitias vestras, & initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus vestris. In odorem suauitatis suscipiam vos, cum eduxero vos de populis, & congregaero vos de terris in quas dispersi estis: & sanctificabor in vobis in oculis nationū. Et scietis quia ego Dominus, cum eduxero vos ad terrā Israel, in terram pro qua leuavi manum meam vt darē eam patribus vestris. Et recordabimini ibi viarum vestrarum, & omniū scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis: & displicebitis vobis in cōspectu vestro in omnibus malitiis vestris quas fecistis. Et scietis quia ego Dominus, cū benefecero vobis propter nomen meum, & non secundum vias vestras malas, neque secundum scelera vestra pessima domus Israel, ait Dominus Deus. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austri, & stilla ad Aphricum, & propheta ad saltum agrī meridiani. Et dices saltui meridiano, Audi verbum Domini: hęc dicit Dominus Deus, Ecce ego succendā in te ignē, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: & comburetur in ea omnis facies ab Austro vsque ad Aquilonē. Et videbit vniuersa caro quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur. Et dixi, A, a, a, Domine Deus: ipsi dicūt de me, Nūquid non per parabolas loquitur iste? C A P. XXI.

Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, pone faciem tuam ad Ierusalem, & stilla ad sanctuaria, & propheta cōtra humum Israel. Et dices terræ Israel, Hęc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te, & eiiciam gladiū meum de vagina sua, & occidam in te iustum & impium. Pro eo autem quod occidi in te iustū & impiū, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro vsque ad Aquilonem: Vt sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irreuocabilē.

Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemisce corā eis.

Cūq; dixerint ad te, Quare tu gemis? dices, Pro auditu: quia venit, & tabescet omne cor, & dissoluētur vniuersæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta genua fluēt aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dominus Deus. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, propheta, & dices, Hęc dicit Dominus Deus, Loquere, gladius gladius exacutus est & limatus. Vt cædat victimas exacutus est, vt splendeat limatus est: qui moues sceptrum filii mei, succidisti omne lignū. Et dedi eum ad læuigandum, vt teneatur manu: iste exacutus est gladius, & iste limatus est, in manu interficientis. Clama, & vlula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cūctis ducibus Israel qui fugerant: gladio traditi sunt cum populo meo, idcirco plaude super femur: quia probatus est, & hoc cum sceptrum subuerterit, & non erit, dicit Dominus Deus. Tu ergo fili hominis propheta, & percute manu ad manum, & duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic est

gladius occisionis magnæ, qui obstupescere eos facit, & corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti & limati ad fulgendum, amicti ad cædē.

Exacuere, vade ad dexteram siue ad sinistrā, quocunque faciei tuæ est appetitus. Quin & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationē meam: ego Dominus locutus sum. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Et tu fili hominis pone tibi duas vias, vt veniat gladius regis Babylonis: de terra vna egredientur ambo: & manu capiet coniecturam, in capite viæ ciuitatis coniciet.

Viam pones, vt veniat gladius ad Rabbath filiorū Ammon, & ad Iudam in Ierusalem munitissimā.

Stetit enim rex Babylonis in biuio, in capite duarum viarum, diuinationem quærens, commiscēs sagittas: interrogauit idōla, exta cōsuluit. Ad dexteram eius facta est diuinatione super Ierusalem, vt ponat arietes, vt aperiat os in cæde, vt eleuet vocem in vlulatu, vt ponat arietes contra portas, vt comportet aggerē, vt ædificet munitiones. Erūtque quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum, & sabbathorum otium imitans; ipse autē recordabitur iniquitatis ad capiendum. Idcirco hęc dicit Dominus Deus, Pro eo quod recordati estis iniquitatis vestræ, & reuelastis præuaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo, inquam, quod recordati estis, manu capiementi. Tu autem prophane impie dux Israel, cuius venit dies in tempore iniquitatis præfinitæ: hęc dicit Dominus Deus, Aufer cidarim, tolle coronā: nōne hęc est quæ humilem subleuauit, & sublimem humiliavit?

Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: & hoc non factum est, donec veniret cuius est iudicium, & tradā ei. Et tu fili hominis, propheta, & dic, Hęc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum: & dices, Mucro mucro euagina te ad occidendum, lima te vt interficias, & fulgeas. Cum tibi viderentur vana, & diuinarentur mendacia, vt dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum veniet dies in tempore iniquitatis præfinitæ. Reuertere ad vaginam tuam in locum in quo creatus es: in terra natiuitatis tuæ iudicabo te, & effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te, daboque te in manus hominum insipientium & fabricantium interitum. Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, obliuioni tradēris: quia ego Dominus locutus sum. C A P. XXI.

Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Et tu fili hominis, nōne iudicas ciuitatē sanguinum, & ostēdis ei omnes abominationes suas: & dices, Hęc dicit Dominus Deus, Ciuitas effundens sanguinem in medio sui, vt veniat tempus eius: & quæ fecit idōla cōtra semetipsam, vt pollueretur. In sanguine tuo qui à te effusus est, deliquisti: & in idōlis tuis quæ fecisti, polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium Gentibus, & irrisionē vniuersis terris. Quæ iuxta sunt & quæ procul à te, triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu. Ecce principes Israel singuli in brachio suo fuerunt in te, ad effundendum sanguinem. Patrem & matrē contumeliis affecerunt in te, aduenam calūniati

induxero (Vet. Ge. o. p. Di. o. l.)

per saltum exurrendum, incendiū vrbis significatur.

Ha, ha, ha, (Vet. Di. o. Ge. p.)

Minatur gladiū, hoc est cladē vrbis Ierolymitanae.

vt sit (Vet. Cōpl. B. Ge. o. p. V. Di. o. l.)

manum (Vet. Di. o. l. Ge. p. V.)

manū (Vet. Ge. p. De diuinatione regis Babylonis)

ambo: (Vet. Ge. p.)

Et (Vet. Ge. p. Di. o. l.)

Delectationē sedocis regis obdit.

Destructio Ammonitarum.

Post aliorū crūdē ipi Nabuchodonosor in interitum. In loco referatur ad verbū sequēs, iudicabo. (Vet. Ge. o. p. Di. l.)

Taxatur Ierolymitani crudelitatis, aliorūque scelerum. nōne iudicas (Vet. Di. l. Ge. o. p. ostēdes (Vet. Ge. o. p. Compl.)

Exponit crimina sigillatim.

sunt in medio tui, pupillum & viduam contrista uerunt apud te. Sanctuaria mea spreuisti, & sabbatha mea polluisti. Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinē, & super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui. Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam menstruatæ humiliauerunt in te. Et vnusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, & socrerurum suam polluit nefarie, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te. Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: usuram & superabundantiam accepisti, & auarē proximos tuos calūniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus. Ecce, comploxi manus meas super auaritiam tuam quam fecisti, & super sanguinem qui effusus est in medio tui.

14 Nunquid sustinebit cor tuum, aut praeualebunt manus tuæ in diebus quos ego faciā tibi: ego Dominus locutus sum, & faciā. Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciā immunditiam tuam à te. Et possidebo te in conspectu Gentium: & scies quia ego Dominus.

17 Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis, versa est mihi domus Israel in scoriā: omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis, scoria argenti facti sunt. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Eo quod versi estis omnes in scoriam, propterea ecce ego congregabo vos in medio Ierusalem congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: ut succendam in ea ignem ad conflandum. sic congregabo in furore meo & in ira mea, & requiescam: & conflabo vos. Et congregabo vos, & succendam vos in igne furoris mei, & conflabimini in medio eius. Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio eius: & scietis quia ego Dominus, cum effuderim indignationem meam super vos. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis, dic ei, Tu es terra immunda, & non compluta in die furoris. Coniuratio prophetarum in medio eius: sicut leo rugiens rapiensque prædam, animas deuorauerunt, opes & pretium acceperunt, viduas eius multiplicauerunt in medio illius. Sacerdotes eius contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam: & inter pollutum & mundum non intellexerunt: & à sabbathis meis auerterunt oculos suos, & coinquinabar in medio eorum. Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes prædam: ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & auarē sectanda lucra. Prophetæ autem eius liniebant eos absque temperamento, videntes vana, & diuinantes ei mendacium, dicentes, Hæc dicit Dominus Deus: cum Dominus non sit locutus. Populi terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant, & aduenam opprimebant calumnia absque iudicio. Et quæsiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam: & non inueni. Et effudi super eos indignationem meam, & in igne iræ meæ cōsumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

C A P. X X I I .

1 factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, duæ mulieres filia matris

vnus fuerunt. Et fornicatæ sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi subacta sunt hubera earum, & fractæ sunt māmæ pubertatis earum. Nomina autem earum Oolā maior, & Ooliba soror eius minor: & habui eas, & pepererunt filios & filias. Porro earum nomina, Samaria Oolā, & Ierusalem Ooliba. Fornicata est igitur super me Oolā, & insanipit in amatores suos, in Assyrios propinquantes, vestitos hyacintho, principes & magistratus, iuuenes cupidinis vnuerfos, equites, ascensores equorū. Et dedit fornicationes suas super eos electos filios Assyriorum vnuerfos: & in omnibus in quos insanipit, in immunditiis eorum polluta est. Insuper & fornicationes suas quas habuerat in Aegypto, non reliquit: nam & illi dormierunt cum ea in adolescentia sua, & illi confregerunt hubera pubertatis eius, & effuderunt fornicationem suam super eam. Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum insanipit libidine.

10 Ipsi discooperuerunt ignominiam eius, filios & filias eius tulerunt, & ipsam occiderunt gladio: & factæ sunt famosæ mulieres, & iudicia perpetraverunt in ea. Quod cum vidisset soror eius Ooliba, plus quam illa insanipit libidine: & fornicationem suam super fornicationem sororis suæ ad filios Assyriorum præbuit impudenter, ducibus & magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, & adolescentibus forma cunctis egregia. Et vidi quod polluta esset via vna ambarū. Et auxit fornicationes suas: cumque vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorum expressas coloribus, & accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis terræque Chaldæorum in qua orti sunt: insanipit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuntios ad eos in Chaldæa.

17 Cumque venissent ad eam filii Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima eius ab illis. Denudauit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam: & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea à sorore eius.

19 Multiplicauit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiæ suæ, quibus fornicata est in Terra-Aegyp̄ti. Et insanipit libidine super cōcubitū eorum, quorū carnes sunt vt carnes asinorum: & sicut fluxus equorū fluxus eorum. Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ, quando subacta sunt in Aegypto hubera tua, & contractæ sunt mammæ pubertatis tuæ. Propterea Ooliba, hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua: & congregabo eos aduersum te in circuitū. Filios Babylonis, & vnuerfos Chaldæos, nobiles, tyrannosque, & principes omnes filios Assyriorum, iuuenes forma egregia, duces & magistratus vnuerfos, principes principum, & nominatos ascensores equorum. Et veniet super te instructi curru & rota, multitudo populorū: lorica & clypeo & galea armabuntur cōtra te vndique: & dabo corā eis iudicium, & iudicabunt te iudiciis suis. Et ponam zelum meum in te, quem exercet tecum in furore: nasum tuū & aures tuas præcident: & quæ remanserint, gladio concidēt: ipsi filios tuos & filias tuas

ii. j.

-Vet. Di. o. l. Ge. p. Compl.

-Eius, (Vet. Di. l. l. Ge. o. p. v.)

-libidine. (Vet. Compl. V. i. 16. c.)

-Comparatione Samaritæ, fornicatione Ierusalē impudentiorē ostendit.

Jerem. i. c.

Deprauationem populi Israel ostendit.

De impla p̄cedo prophetarum & sacerdotū doctrina, & eorum inexplebili auaritia.

Principū tyrannos. mich. 3. d. i. o. p. h. 3. d.

-Eius (Vet. Compl. Ge. o. Populi flagitia.

-Vet. Di. l. Ge. o. p.

De fornicatione, id est idololatria Samaritæ & Ierusalē sub nomine Oolæ & Ooliba.

Visitatio Ierusalē prædicitur.

& Vet. M.

capient, & nouissimum tuum deuorabitur igni.
 26 Et denudabunt te vestimentis tuis, & tollent vasa
 gloriæ tuæ. Et requiescere faciam scelus tuum de
 te, & fornicationem tuam de Terra-Aegypti: nec
 leuabis oculos tuos ad eos, & Aegypti nō recorda-
 beris amplius. Quia hæc dicit Dominus Deus, Ec-
 ce ego tradam te in manus eorum quos odisti, in
 manus de quibus satiata est anima tuā. Et agent
 tecum in odio: & tollent omnes labores tuos, & di-
 mittent te nudam, & ignominia plenam, & reue-
 labitur ignominia fornicationum tuarum, scelus
 tuum & fornicationes tuæ. Fecerunt hæc tibi quia
 fornicata es post Gentes, inter quas polluta es in
 idolis earum. In via fororis tuæ ambulasti, & dabo
 calicē eius in manu tuā. Hæc dicit Dominus De-
 27 Calicem fororis tuæ bibes profundum & latum:
 eris in derisum & in subannationem quæ est ca-
 pacissima. Ebrietate & dolore repleberis: 'calice'
 mœroris & tristitiæ, 'calice' fororis tuæ Samariæ.
 34 Et bibes illū, & epotabis vsque ad fæces, & fragmē-
 ta eius deuorabis. Hubera tua lacerabis: quia ego
 locutus sum, ait Dominus Deus. Propterea hæc
 dicit Dominus Deus, Quia oblita es mei, & proie-
 cisti me post corpus tuum, tu quoque porta sce-
 lus tuum, & fornicationes tuas. Et ait Dominus
 ad me, dicens, Fili hominis, nunquid iudicas Oo-
 lam & Oolibam, & annuntias eis scelera earum?
 37 Quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus ea-
 rum, & cum idolis suis fornicatæ sunt: insuper &
 filios suos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad
 deuorandum. Sed & hoc fecerunt mihi, Pollue-
 runt sanctuarium meum in die illa, & sabbatha
 mea prophanauerunt. Cumque immolarēt filios
 suos idolis suis, & ingrederēt sanctuarium meū
 in die illa vt polluerent illud: etiam hæc fecerunt
 in medio domus meæ. Miserunt ad viros venien-
 tes de longe, ad quos nuntium miserant, itaque ec-
 ce venerunt: quibus te lauisti, & circumlinisti sti-
 bio oculos tuos, & ornata es mundo muliebrī. Se-
 disti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est an-
 te te: thymiana meum, & unguentum meum po-
 suisti super eam. Et vox multitudinis exultatis e-
 rat in ea: & in viris qui de multitudine hominum,
 adducebantur, & veniebant de deserto, posuerunt
 armillas in manibus eorum, & coronas speciosas
 in capitibus eorum. Et dixi ei quæ attrita est in a-
 dulteriis. Nunc fornicabitur in fornicatione sua
 etiam hæc. Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulie-
 rem meretricem: sic ingrediebantur ad Oolam &
 ad Oolibā mulieres nefarias. Viri ergo iusti sunt:
 hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, & iudicio
 effundentium sanguinem: quia adulteræ sunt, &
 sanguis in manibus earum, & cum idolis suis for-
 nicatæ sunt. Hæc enim dicit Dominus Deus,
 Adduc ad eas multitudinē, & trade eas in tumul-
 tum & in rapinam. Et lapidentur lapidibus popu-
 lorum, & confodiantur gladiis eorum: filios & fi-
 lias earum interficient, & domos earum igne suc-
 cendent. Et auferam scelus de terra, & discent om-
 nes mulieres ne faciant secundum scelus earum.
 49 Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata ido-
 lorum vestrorū portabitis: & scietis quia ego Do-
 minus Deus.

C A P. X X I I I.

Per ollam lique-
 factā incendium
 ierusalē probat.
 - Vet. Di. I. Ge.
 o. p.

T factum est verbū Domini ad me in an-
 no nono, in mense decimo, decima die
 mensis, dicens, Fili hominis, scribe tibi no-

men dici huius, in qua confirmatus est rex Baby-
 lonis aduersum Ierusalē hodie. Et dices per pro-
 uerbiū ad domum irritatricē parabolam, & lo-
 quēris ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Pone ol-
 lam: pone inquam, & mitte in eam aquam. Conge-
 gere frusta eius in eam, omnem partem bonā, &
 femur & armū, electa & ossibus plena. Pinguissi-
 mum pecus assume, compone quoque strues os-
 sium sub ea: efferbuit coctio eius, & discocta sunt
 ossa illius in medio eius. Propterea hæc dicit Do-
 minus Deus, Væ ciuitati sanguinū, ollæ cuius ru-
 bigo in ea est, & rubigo eius non exiuit de ea: per
 partes & per partes suas eiice eā, non cecidit super
 eā fors. Sanguis enim eius in medio eius est, super
 limpidissimam petrā effudit illum: non effudit il-
 lum super terram, vt possit operiri puluere. Vt su-
 perinducere indignationem meā, & vindicta vici-
 scerer: dedi sanguinem ei super petrā limpidissi-
 mā, ne operiretur. Propterea hæc dicit Dominus
 Deus, Væ ciuitati sanguinum, cuius ego grādem
 faciam pyram. Congere ossa quæ igne succendā:
 consumentur carnes, & coquetur vniuersa cōposi-
 tio, & ossa tabescent. Pone quoque eam super pru-
 nas vacuam, vt incalescat & liquefiat æs eius: & cō-
 fletur in medio eius inquinamentum eius, & con-
 sumatur rubigo eius. Multo labore sudatum est,
 & non exiuit de ea nimia rubigo eius, neque per
 ignem. Immunditia tua execrabilis: quia munda-
 re te volui, & non es mundata a sordibus tuis: sed
 nec mudaberis prius, donec quiescere faciā indi-
 gnationē meam in te. Ego Dominus locutus sum,
 Veni, & faciam: non transeam, nec parcam, nec
 placabor: iuxta vias tuas, & iuxta adinventiones
 tuas iudicabo te, dicit Dominus. Et factum est
 verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis, ecce
 ego tollo a te desiderabile oculorū tuorum in pla-
 ga: & non plāges, neque plorabis, neque fluent la-
 chrymæ tuæ. Ingemisce tacens, mortuorum lu-
 ctum non facies: corona tua circumligata sit tibi,
 & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec ami-
 ctu ora velabis, nec cibos lugentiū comedes. Lo-
 cutus sum ergo ad populum mane, & mortua est
 vxor mea vespere: feciq; mane sicut præceperat mi-
 hi. Et dixit ad me populus, Quare non indicas no-
 bis quid ista significet quæ tu facis? Et dixi ad eos,
 Sermo Domini factus est ad me, dicens, Loquere
 domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego
 polluā sanctuarium meum, superbiā imperii ve-
 stri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super
 quo pauet anima vestra: & filij vestri & filia vestra
 quas reliquistis, gladio cadent. Et facietis sicut fe-
 cit, Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium
 non comedetis. Coronas habebitis in capitibus ve-
 stris, & calceamenta in pedibus: non plangetis ne-
 que flebitis, sed tabescetis in iniquitatib; vestris, &
 vnusquisque gemet ad fratrem suum. Eruntque Eze-
 chiel vobis in portentum: iuxta omnia quæ fecit,
 facietis cum venerit istud: & scietis quia ego Do-
 minus Deus. Et tu fili hominis, ecce in die qua tol-
 lam ab eis fortitudinē eorum, & gaudium digni-
 tatis, & desiderium oculorū eorum super quo re-
 quiescūt animæ eorū, filios & filias eorum. In die
 illa cum venerit fugiens ad te, vt annuntiet tibi:
 27 In die inquam illa aperietur os tuum cum eo qui
 fugit, & loquēris, & non silebis vltra: erisq; eis in
 portentum, & scietis quia ego Dominus.

- Vet. Di. o. I. Ge.
 o. p. v.

Nahum 1. c. hab.
 2. c.

- Veni, (Vet. Di.
 I. V. Ge. o.

Parabola de v-
 xore Ezechielis
 mortua.

Parabolam edif-
 ferit propheta.

CAP. XXV.

T factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, pone faciem tuam contra filios Ammon: & prophetabis de eis. Et dices filiis Ammon, Audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quod dixisti Euge euge, super sanctuarium meum, quia pollutum est: & super terram Israel, quoniam desolata est: & super domum Iuda, quoniam ducti sunt in captiuitatem: Idcirco ego tradam te filiis Orietalibus in hæreditatem, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas: & ipsi bibent lac tuum. Daboque Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & scietis quia ego Dominus. Quia hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quod plausisti manu, & percussisti pede, & gausa es ex toto affectu super terram Israel: Idcirco ecce ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem Gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & ceteram: & scietis quia ego Dominus Deus.

Hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quod dixerunt Moab & Seir, Ecce sicut omnes Gentes, domus Iuda: Idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus inquam eius, & de finibus eius inclytas terræ Beth-iesimoth, & Beel-meon, & Cariathaim, Filiis Orientis cum filiis Ammon, & dabo eam in hæreditatem: vt non sit vltra memoria filiorum Ammon in Gētibus.

Et in Moab faciam iudicia: & scient quia ego Dominus. Hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quod fecit Idumæa vltionem vt se vindicaret de filiis Iuda, peccauitque delinquens, & vindictam expetiuit de eis: Idcirco hæc dicit Dominus Deus, Extendam manum meam super Idumæam, & auferam de ea hominem & iumentum, & faciam eam desertam ab Austro: & qui sunt in Dedan, gladio cadent. Et dabo vltionem meam super Idumæam per manum populi mei Israel: & facient in Edom iuxta iram meam & furorem meum: & scient vindictam meam, dicit Dominus Deus.

Hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quod fecerunt Palæsthini vindictam, & vlti se sunt toto animo, interficientes & impletes inimicitias veteres: propterea hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego extendam manum meam super Palæsthinos, & interficiam interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis: faciamque in eis vltiones magnas arguens in furore: & scient quia ego Dominus, cum dederò vindictam meam super eos.

CAP. XXVI.

T factum est in vndecimo anno, prima mēsis, factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, pro eo quod dixit Tyrus de Ierusalē, Euge, contractæ sunt portæ populorum, conuersa est ad me: implebor, deserta est. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam, ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans. Et dissipabunt muros Tyri, & destruent turre eius: & radam puluerem eius de ea, & dabo eam in limpidiſſimam petram. Siccatio lagenarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus: & erit in direptionem Gentibus. Filia quoque eius quæ sunt in agro, gladio interficientur: & sciet quia ego Dominus. Quia hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Ba-

bylonis ab Aquilone regem regum, cum equis, & curribus, & equitibus, & coetu, populoque magno. Filias tuas quæ sunt in agro, gladio interficiet: & circumdabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro: & eleuabit contra te clypeum. Et vineas & arietes temperabit in muros tuos, & turre tuas destruet in armatura sua. Inundatione equorum eius operiet te puluis eorum: à sonitu equitum & rotarum & curruum mouebuntur muri tui, cum egressus fuerit portas tuas quasi per introitum vrbs dissipata. Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio cadet, & statua tuæ nobiles in terram corruent. Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & destruent muros tuos, & domos tuas præclaras subuertent: & lapides tuos, & ligna tua & puluerem tuum in medio aquarum ponent. Et quiescere faciam multitudinem caticorum tuorum, & sonitus cithararum tuarum non audietur amplius. Et dabo te in limpidiſſimam petram, siccatio lagenarum eris, nec ædificaberis vltra: quia ego Dominus locutus sum, ait Dominus Deus.

Hæc dicit Dominus Deus de Tyro, Nunquid non à sonitu ruinae tuæ & gemitu interfectorum tuorum cum occisi fuerint, in medio tui commouebuntur insula? Et descendet de sedibus suis omnes principes maris: & auferent exuias suas, & vestimenta sua varia abiicient, & induentur stupore, in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admirabuntur. Et assumentes super te lamentum, dicent tibi, Quomodo peristi quæ habitas in mari, vrbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant vniuersi. Nunc stupebunt naues in die pauoris tui: turbabuntur insulae in mari, eo quod nullus egrediatur ex te. Quia hæc dicit Dominus Deus, Cum dederò te vrbe desolatam sicut ciuitates quæ non habitantur: & adduxero super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ: Et detraxero te cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, & collocauero te in terra nouissima sicut solitudines veteres cum his qui deducuntur in lacum, vt non habitent: porrò cum dederò gloriam in terra viuentium: In nihilum redigam te, & non eris, & requisita non inuenieris vltra in sempiternum, dicit Dominus Deus.

CAP. XXVII.

T factum est verbum Domini ad me, dicens, Tu ergo fili hominis, assume super Tyrum lamentum: & dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas, Hæc dicit Dominus Deus, O Tyre, tu dixisti, Perfecti decorem ego sum, & in corde maris sita. Finitimi tui qui te ædificauerunt, impleuerunt decorem tuum. Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt, vt facerent tibi malum. Quercus de Basan dolauerunt in remos tuos: & transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & prætoriola de insulis Italiae. Byssus varia de Aegypto texta est tibi in velum, vt poneretur in malo: hyacinthus & purpura de insulis Elifa, facta sunt operimentum tuum. Habitatores Sidonis & Aradii fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui, Senes Giblii & prudentes eius habuerunt nautas ad ministerium variae supellectilis tuæ:

ii.ii.

Quæ euentura sunt Gētibus, prædicit. Contra Ammonitas qui super ruina Ierusalē fuerant lætati.

eroc(Vet.B. Compl.

scies(Vet.Ge. p.o. Contra Moab & Seir.

Filios(Vet.Ge. e.p.B.

contra Idumæam.

Contra Palæsthinos.

Tyrus euentura prædicit, quod insultauerit destruxit Ierusalē.

Ierem. 7. 8.

Admiratio & stupor negotiatorum super vastatione Tyri. - Vet. Dio. l. Ge. o. p. v.

Insultatur propheta ad planctum ob Tyri desolationem.

Tyrus celebratæ ex frequentia & varietate negotiatorum describit.

Proph.

omnes naues maris & nautæ earum fuerunt in populo negotiationis tuæ. Persæ, & Lydii, & Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo. Filii Aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu: sed & Pigmæi qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum: ipsi compleuerunt pulchritudinem tuam. Carthaginenses negotiatores tui, à multitudine cunctarum diuitiarum: argento, ferro, stanno, plumboque repleuerunt nundinas tuas. Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi institores tui: mancipia, & vasæ ærea adduxerunt populo tuo. De domo Thogormæ, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum. Filii Dedan negotiatores tui: insulæ multæ negotiatio manus tuæ: dentes eburneos & hebeninos commutauerunt in pretio tuo. Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum, guttam, & purpuram, & scutulata, & byssum, & sericum, & chodchod proposuerunt in mercatu tuo. Iuda & terra Israel ipsi institores tui in frumento primo: balsamum, & mel, & oleum, & resinam proposuerunt in nundinis tuis. Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diuersarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi. Dan, & Græcia, & Mozel in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabricatum: stacte, & calamus in negotiatione tua. Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum. Arabia & vniuersi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis, & arietibus, & hœdis venerunt ad te negotiatores tui. Venditores Saba & Reemâ ipsi negotiatores tui: cum vniuersis primis aromatibus, & lapide pretioso & auro, quod proposuerunt in mercatu tuo. Haran, & Chene, & Eden, negotiatores tui Saba: Assur, & Chelmad venditores tui. Ipsi negotiatores tui multiphariâ, inuolucris hyacinthi, & polymitorum, gazarumque pretiosarum, quæ obuolutæ & astrictæ erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis. Naues maris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris. In aquis multis adduxerunt te remiges tui: ventus Auster contriuit te in corde maris. Diuitiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentum tuum, nautæ tui, & gubernatores tui qui tenebant supellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui qui erant in te, cum vniuersa multitudo tua quæ est in medio tui: cadet in corde maris in die ruinæ tuæ. A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes. Et descendet de nauibus suis omnes qui tenebant remum: nautæ & vniuersi gubernatores maris in terra stabunt. Et eiulabunt super te voce magna, & clamabunt amarè: & superiacient puluerem capitibus suis, & cinere conspergetur. Et radent super te caluitium, & accingentur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo. Et assument super te carmen lugubre, & plangent te, Quæ est vt Tyrus, quæ obmutuit in medio maris? Quæ in exitu negotiationum tuarum de mari, impleti populos multos: in multitudine diuitiarum tuarum, & populorum tuorum ditasti reges terræ: Nunc contrita es à mari, in profundis aquarum operum tuarum, & omnis multitudo tua quæ erat in medio tui, ceciderunt. Vniuersi habitatores insularum ob-

stupuerunt super te: & reges earum omnes tēpestate percussi mutauerunt vultus. Negotiatores populorum sibilauerunt super te: ad nihilum deducta es, & non eris vsq; in perpetuum. CAP. XXV III.

T factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus, Eo quod eleuatum est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo, & non Deus: & dedisti cor tuum quasi cor Dei. Ecce sapientior es tu Daniele: omne secretum non est absconditum à te. In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: & acquisisti aurum & argentum in thesauris tuis. In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: & eleuatum est cor tuum in robore tuo. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Eo quod eleuatum est cor tuum quasi cor Dei: idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos Gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum. Interficient & detrahent te: & morieris in interitu occisorum in corde maris. Nunquid dicens loqueris, Deus ego sum, coram interficientibus te: cum sis homo, & non Deus, in manu occidentium te? Morte incircuncisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, leua planctum super regem Tyri: & dices ei, Hæc dicit Dominus Deus, Tu signaculum similitudinis plenus sapientia, & perfectus decore. In deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, & iaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus: aurum quoque decoris tui: & foramina tua, in die qua conditus es præparata sunt. Tu Cherub extensus & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ: donec inuenta est iniquitas in te. In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & eieci te de monte Dei, & perdidisti te. Tu Cherub proteges, de medio lapidum ignitorum. Et eleuatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te: ante faciem regum dedi te, ut cernerent te. In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam: producā ergo ignem de medio tui qui comedat te, & dabo te in cinere super terram in conspectu omnium videntium te. Omnes qui viderint te in Gentibus, obstupescunt super te: nihil factus es, & non eris in perpetuum. Et factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, pone faciem tuam contra Sidonem: & prophetabis de ea, & dices, Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te Sidon, & gloriorabor in medio tui: & scient quia ego Dominus cum fecero in ea iudicia, & sanctificatus fuero in ea. Et immittam ei pestilentiam & sanguinem in plateis eius: & corruet interfecti in medio eius gladio per circuitum: & scient quia ego Dominus. Et non erit ultra domui Israel offendiculum amaritudinis, & spina dolorem inferens, vndique per circuitum eorum qui aduersantur eis: & sciēt quia ego Dominus Deus. Hæc dicit Dominus Deus, Quando congregaui domum Israel de populis in quibus dispersi

*tuo (secundæ perf. Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

*gémâ (Vet. Di. o. l. M. Ge. o. p. v.

Subita Tyri de struatio.

Planctus super eandem.

Sermo Domini contra regem Tyri ob eius superbiam.

Daniel.

*tua (Vet. Ge. p.

Inuitator propheta ad pligendum regem Tyri.

*et (Vet. Ge. o. p. Di. o. l.

*opus (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. B. Cöpl.

*nonerint (Vet. Compl. Sermo Domini contra Sidonem.

*glorificabor (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Compl. B.

Promittit Dominus filios Israel se congregaturum.

sunt, sanctificabor in eis coram Gentibus: & habitabunt in terra sua quam dedi seruo meo Iacob.

2^b Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cum fecero iudicia in omnibus qui aduersantur eis per circuitu: & scient quia ego Dominus Deus eorum.

C A P. X X I X.

I N anno decimo, decimo mense, vna die mensis, factum est verbu Domini ad me, dicens; Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem regem Aegypti: & propheta bis de eo, & de Aegypto vniuersa: Loquere, & dices, Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te Pharo rex Aegypti draco magne, qui cubas in medio fluminum tuoru: & dices, Meus est fluuius, & ego feci memetipsum. Et ponâ frænum in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuoru squamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & vniuersi pisces tui squamis tuis adhaerebunt. Et proiciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui: super faciem terræ cades, nõ colligêris, neque congregaberis: bestiis terræ, & volatilibus cæli dedi te ad deuorandum. Et scient omnes habitatores Aegypti quia ego Dominus: pro eo quod fuisti baculus arundineus domui Israel.

7 Quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te, comminutus es, & dissoluisti omnes renes eoru. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego adducam super te gladium: & interficiam de te hominem & iumentum. Et erit Terra-Aegypti in desertu & in solitudine: & sciêt quia ego Dominus: pro eo quod dixeris, Fluuius meus est, & ego feci eum. Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque Terram-Aegypti in solitudine gladio dissipatam, à turre Syenes, vsq; ad terminos Aethiopiæ. Non pertransibit eâ pes hominis, neque pes iumentum gradietur in ea: & nõ habitabitur quadraginta annis. Daboque Terram-Aegypti desertam in medio terrarum desertaru, & ciuitates eius in medio vrbium subuersarum, & erunt desolatæ quadraginta annis: & dispergam Aegyptios in nationes, & ventilabo eos in terras.

13 Quia hæc dicit Dominus Deus, Post finem quadraginta annorum congregabo Aegyptu de populis in quibus dispersi fuerant. Et reducam captiuitatē Aegypti, & collocabo eos in terra Phathures, in terra natiuitatis suæ, in terra de qua sumpti sunt: & erunt ibi in regnum humile. Et inter cætera regna erit humillima, & nõ eleuabitur vltra super nationes, & imminuam eos ne imperent Gentibus. Neque erunt vltra domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, vt fugiant & sequatur eos: & scient quia ego Dominus Deus. Et factum est in vicesimo & septimo anno, in primo, in vna mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum: omne caput decaluatum, & omnis humerus depilatus est: & merces nõ est redita ei, neque exercitui eius de Tyro, pro seruitute qua seruiuit mihi aduersus eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Ecce, ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in Terra-Aegypti, & accipiet multitudinem eius, & deprædabitur manubias eius, & diripiet spolia eius: & erit merces exer-

citui illius. Et operi pro quo seruiuit aduersus eâ, dedi ei Terram-Aegypti: pro eo quod laborauerint mihi, ait Dominus Deus. In die illo pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego Dominus.

C A P. X X X.

T factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis, propheta & dic, Hæc dicit Dominus Deus, Vlulate, væ væ diei: quia iuxta est dies, & appropinquabit dies Domini: dies nubis, tæpus Gëtium erit. Et veniet gladius in Aegyptu: & erit pauor in Aethiopia, cum ceciderint vulnerati in Aegypto, & ablata fuerit multitudo illi, & destructa fundameta eius. Aethiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chub, & filii terræ fœderis, cû eis gladio cadent.

14 Hæc dicit Dominus Deus, Et corruet fulciètes Aegyptum, & destructur superbia imperii eius: à turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum. & dissipabuntur in medio terrarum desolataram, & vrbes eius in medio ciuitatû desertarum erunt. Et scient quia ego Dominus, cû dederò igne in Aegypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores eius. In die illa egredientur nuntii à facie mea in trieribus ad conteredâ Aethiopiæ confidentiam, & erit pauor in eis in die Aegypti: quia absque dubio veniet. Hæc dicit Dominus Deus, Et cessare faciam multitudinē Aegypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. Ipse & populus eius cum eo fortissimi Gentium adducentur ad dispergendam terram: & euaginabunt gladios suos super Aegyptu, & implebunt terram interfectis. Et faciã alueos fluminum aridos, & tradã terram in manus pessimoru: & dissipabo terrã, & plenitudinem eius, in manus alienorum. ego Dominus locutus sum. Hæc dicit Dominus Deus, Et disperdam simulachra, & cessare faciã idola de Memphis: & dux de Terra-Aegypti non erit amplius: & dabo terrorē in Terra-Aegypti. Et disperdam terram Phathures, & dabo igne in Taphnis, & faciã iudicia mea in Alexandria. Et effundam indignationē meam super Pelusium robur Aegypti, & interficiam multitudinē Alexandria. Et dabo ignem in Aegypto: quasi parturiēs dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustia quotidiana. Iuuenes Heliopoleos, & Pubalti gladio cadent, & ipsæ captiue ducetur. Et in Taphnis nigrescet dies, cum cõtriuero ibi sceptrum Aegypti, & defecerit in ea superbia potentia eius: ipsam nubes operiet, filia autem eius in captiuitatem ducentur. Et iudicia faciã in Aegypto: & scient quia ego Dominus. Et factum est in vndecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factu est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis, brachium Pharaonis regis Aegypti confregi: & ecce non est obuolutum, vt restitueretur ei sanitas, vt ligaretur pannis, & fasciretur linteoilis, & recepto robore possit tenere gladium. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad Pharaonem regem Aegypti: & comminuam brachiũ eius forte, sed confractum: & deiiciam gladium de manu eius. Et dispergam Aegyptum in Gentibus, & ventilabo eos in terris. Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu eius: & confringam brachium Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie eius.

ii.iii.

Prophetat contra Pharaonem. duodecima (Ve. Compl.

Aegypti desolatione prædicit, & Aegyptioru dispersionem.

Dixerit, (Vet. Di. I. Ge. p. Compl.

Solitudines (Ve. Di. o. l. Ge. o. p.

Post 40 annos restitutum Aegyptum possidet Dominus.

-Vet. B. C. pl. Di. o. l. Ge. o. p. V. -Vet. Ge. o. p. Di. I.

Aegyptus, D. merces regis Nabuchodonosor ob laborẽ quem subit aduersus Tyrum.

-Vet. Compl. B. laborauerunt (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V.

Plagitur destructio Aegypti, & vrbium eius.

appropinquat (præf. temp. Vet. Ge. o. V. Di. o. l.

desolatariu (Vet. B. Ge. p. Di. o. l.

disperendam (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl.

Zach. 13. 4.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V.

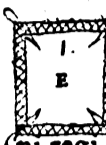
brachia (Vet. Di. o. l. Ge. o.

Proph.

25 Et confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident: & sciēt quia ego Dominus, cum dederō gladium meum in manum regis Babylonis, & extenderit eum super Terram-Aegypti. Et dispergam Aegyptum in nationes, & ventilabo eos in terras, & sciēt quia ego Dominus.

CAP. XXXI.

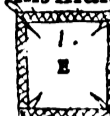
Comparatio felicitatis Pharaonis cū felicitate Assyriorum.

Et factū est in anno undecimo, tertio mēse, vna mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis dic Pharaoni regi Aegypti, & populo eius, Cui similis factus es in magnitudine tua? Ecce Assur quasi cedrus in Libano pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsūque altitudine, & inter condensas frondes eleuatum est cacumen eius. Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltauit illum: flumina eius manabant in circuitu radicū eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis. Propterea eleuata est altitudo eius super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt arbuta eius, & eleuati sunt rami eius præ aquis multis. Cūque extendisset vmbra suam, in ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia cæli, & sub frondibus eius genuerūt omnes bestię saltuū, & sub vmbaculo illius habitabat cæterus gētium plurimarum. Erātque pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbutorū suorum: erat enim radix illius iuxta aquas multas. Cedri nō fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquauerunt summitatem eius, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilātū illi, & pulchritudini eius. Quoniam speciosum feci eum, & multis condensis frondibus: & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quod sublimat⁹ est in altitudine, & dedit summitatem suam virentem atque condensam, & eleuatum est cor eius in altitudine sua: Tradidi eum in manus fortissimi Gentium, faciens faciet ei iuxta impietatem eius: & eieci eum. Et succident eum alieni & crudelissimi nationum, & proiciēt eum super montes, & in cunctis conuallibus corruent rami eius, & confringentur arbuta eius in vniuersis rupibus terræ, & recedent de vmbaculo eius omnes populi terræ, & relinquent eum. In ruina eius habitauerunt omnia volatilia cæli, & in ramis eius fuerunt vniuersæ bestię regionis.

B Quam ob rem non eleuabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram vltimam in medio filiorum hominū ad eos qui descendunt in lacum. Hæc dicit Dominus Deus, In die quando descēdit ad inferos indixi luctum, operui eū abisso: & prohibui flumina eius, & coercui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt. A sonitu ruinae eius commouit Gentes, cum deducere eum ad infernum cum his qui descendebāt in lacum: & consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atque præclara in Libano, vniuersa quæ irrigabātur aquis. Nam & ipsi cum eo descendunt ad infernum ad interfectos gladio: & brachium vniuscuiusque sedebit sub vmbaculo eius in medio nationum eius. Cui assimilatus

C es o inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce, deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimā: in medio incircuncisorum dormies, cū eis qui interfecti sunt gladio. ipse est Pharaō, & omnis multitudo ei: dicit Domin⁹ Deus. ca. xxxi.

Et factum est: duodecimo anno, in mense duodecimo, in vna mensis, factū est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis assume lamentum super Pharaonem regem Aegypti, & dices ad eum, Leoni Gētium assimilatus es, & draconi qui est in mari: & vētilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedib⁹ tuis, & conculcabas flumina earum. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Expandā super te rete meum in multitudine populorum multorū, & extrahā te in sagena mea. Et proiciā te in terram, super faciē agri abiiciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias vniuersæ terræ. Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tua. Et irrigabo terram foetore sanguinis tui super mōtes, & valles implebuntur ex te. Et operiā cum extinctus fueris, cælos: & nigrescere faciā stellas ei⁹: solem nube tegā, & luna nō dabit lumen suum. Omnia luminaria cæli mœrere faciā super te: & dabo tenebras super terrā tuam, dicit Dominus Deus, quū ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus.

D Et irritabo cor populorū multorum, cum induxero contritionē tuā in Gentib⁹ super terras quas nescis. Et stupefcere faciam super te populos multos, & reges eorum horrore nimio formidabūt super te propter vniuersas iniquitates quas operatus es, cum volare cœperit gladius meus super facies eorū: & obstupefcient repēte singuli pro anima sua in die ruinae tuæ. Quia hæc dicit Dominus Deus, Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladiis fortium deiiciā multitudinem tuam, inexpugnabiles omnes Gentes hæ: & vastabunt superbiā Aegypti, & dissipabitur multitudo eius. Et perdā omnia iumenta eius quæ erāt super aquas plurimas: & nō conturbabit eas pes hominis vkrā, neque vngula iumentorū turbabit eas. Tūc purissimas reddam aquas eorū, & flumina eorum quasi oleū adducā, ait Dominus Deus. Cū dederō Terram-Aegypti desolatā: deseretur autē terra a plenitudine sua, quādo percussero omnes habitatores eius: & sciēt quia ego Dominus. Planctus est, & plangēt eum: filia Gentiū super Aegyptum, & super multitudinē eius, plāgent eum, ait Dominus Deus. Et factū est in duodecimo anno, in quintadecima mēsis, factum est verbū Domini ad me, dicens, Fili hominis cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti: & detrahe eā ipsam, & filias Gētium robustarum ad terrā vltimā cum his qui descendūt in lacum. Quo pulchrior es: descende, & dormi cum incircuncisis. In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, & attraxerūt eam, & omnes populos eius. Loquentur ei potētissimi robustorū de medio inferni, qui cū auxiliatoribus eius descenderunt, & dormierūt incircuncisi, interfectique gladio. Ibi Assur, & omnis multitudo eius: in circuitu illius sepulchrorū: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio. Quorū data sunt se pulchra in nouissimis lacu. Et facta est multitudo eius per gyrū sepulchri eius: vniuersi interfecti, cadētque gladio, qui dederant quondā formidinē

Inbetur ppheta plāgere Pharaonem regē Aegypti.

i. ii. d. & 17. f.

Esa. 17. b. Joel. 1. c. math. 24. c.

- Vet. M. Compl. Di. o. l. Ge. p.

- Vet. B. M. Cōpl. Di. o. l. Ge. p.

tuz. (secunde perf. Vet. Compl. Valtatione Aegypti a rege Babylonis ventari prædicat.

plāget eū: filia Gētium plangent eum super (Vet. Di. b. l. Ge. o. p. v. Planctus super descensu eius ad inferos.

- Vet. Ge. o. p. Di. o. l.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

interfecti (sine cōiūctione, que Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Qui cū Aegypti descēdit ad inferos. eius: (Vet. Di. l. Ge. o. v.

Vt excellentiam Pharaonis cū Assyriorū sublimitate cōtulit, ita similit̄ ei⁹ in d. teritū prædicat.

- Vet. Cōpl. Ge. p. Di. o. l.

Omnes casū Assyrii regis gra uiter tulerunt. Induxi (Vet. V. Compl.

irrigantur (Vet. Compl. Ge. p. G.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.

suam in terra viuentium. Ibi AElam, & omnis multitudo eius per gyrum sepulchri sui. omnes hi interfecti, ruentisque gladio, qui descenderunt incircuncisi ad terram vltimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viuentiu, & portauerunt ignominiam suam cum his qui descenderunt in lacum.

In medio interfectorum posuerunt cubile eius in vniuersis populis eius: in circuitu eius sepulchrum illius. omnes hi incircuncisi interfectique gladio: dederunt enim terrorem suum in terra viuentiu, & portauerunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum. In medio interfectorum positi sunt. Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis multitudo eius: in circuitu eius sepulchra illius. omnes hi incircuncisi interfectique, & cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viuentiu. Et non dormient cum fortibus, cadentibusque, & incircuncisis qui descenderunt ad infernum cum armis suis: & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viuentium.

Et tu ergo in medio incircuncisorum contereris, & dormies cum interfectis gladio. Ibi Idumæa, & reges eius, & omnes duces eius, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircuncisis dormierunt, & cum his qui descenderunt in lacum. Ibi principes Aquilonis omnes & vniuersi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, pauentes, & in sua fortitudine confusi: quia dormierunt incircuncisi cum interfectis gladio, & portauerunt confusionem suam cum his qui descendunt in lacum. Vidit eos Pharaos, & consolatus est super vniuersam multitudinem suam, quæ interfecta est gladio, Pharaos & omnis exercitus eius, ait Dominus Deus: quia dedit terrorem suum in terra viuentium, & dormiuit in medio incircuncisorum cum interfectis gladio, Pharaos & omnis multitudo eius: ait Dominus Deus. CAP. XXXIII.

Factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis loquere ad filios populi tui, & dices ad eos, Terra cum induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ virum vnum de nouissimis suis, & constituerit eum super se speculatorem: Et ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, & annuntiauerit populo. Audiens autem quisquis ille est, sonitum buccinæ, & non obseruauerit, veneritque gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super caput eius erit. Sonum buccinæ audiuit, & non se obseruauit, sanguis eius in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam saluabit. Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina: & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Et tu fili hominis speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me. Si me dicente ad impium, Impie, morte morieris: non fueris locutus vt se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annuntiante te ad impium vt à viis suis conuertatur, non fuerit conuersus à via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porrò tu animam tuam liberasti. Tu ergo fili hominis dic ad domum Israel,

Sic locuti estis, dicentes, Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo viuere poterimus? Dic ad eos, Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini à viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israel? Tu itaq; fili hominis dic ad filios populi tui, Iustitia iusti non liberabit eum in quacunque die peccauerit: & impietas impii non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua: & iustus non poterit viuere in iustitia sua in quacunque die peccauerit. Etiam si dixerio iusto quod vita viuat, & confusus in iustitia sua fecerit iniquitatem: omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixerio impio, Morte morieris: & egerit poenitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiam, & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum: vita viuat, & non morietur. Omnia peccata eius quæ peccauit, non imputabuntur ei: iudicium & iustitiam fecit, vita viuat. Et dixerunt filii populi tui, Non est æqui ponderis via Domini, & ipsorum via iniusta est. Cum enim recesserit iustus à iustitia sua, feceritque iniquitates: morietur in eis. Et cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque iudicium & iustitiam: viuat in eis. Et dicitis, Non est recta via Domini. Vnūquēque iuxta vias suas iudicabo de vobis, domus Israel. Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostræ, venit ad me qui fugerat de Ierusalē, dicens, Vastata est ciuitas. Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere antequam veniret ad me mane, & aperto ore meo non filii amplius. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis, qui habitant in ruinosis his, super humum Israel, loquentes aiunt, Vnus erat Abraham, & hæreditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessione. Idcirco dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros leuatis ad immunditias vestras, & sanguinem funditis: nunquid terram hæreditate possidebitis? Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, & vnusquisque vxorem proximi sui polluit: & terram hæreditate possidebitis. Hæc dices ad eos, Sic dicit Dominus Deus, Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in agro est, bestiis tradetur ad deuorandum: qui autem in præsidiis & speluncis sunt, peste morietur. Et dabo terram in solitudinem & in desertum, & deficiet superba fortitudo eius: & desolabuntur montes Israel, eo quod nullus sit qui per eos transeat. Et sciēt quia ego Dominus, cum dederō terram eorum desolatam & desertam propter vniuersas abominationes suas quas operati sunt. Et tu fili hominis: filii populi tui qui loquuntur de te iuxta muros, & in ostiis domorum: & dicunt vnus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes, Venite, & audiamus quis sit sermo egrediens à Domino. Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & auaritiam suam sequitur cor eorum. Et es eis quasi canticum musicum, quod suauiter dulcique

5.18.g.

conuertimini (Vet. Compl. Vt iusto si ad peccatum se addixerit, nihil profunt priores iustitiæ ita impio respicienti, antea facta peccata non imputantur.

5.18.g.

Excidiō Ierusalē factā nunciatur.

Sermo Domini contra reliquias populi.

In derisores verborū prophetae

ii.iiii.

descendunt (Vet. V. Compl.

qui (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.

dedit terrorem meum (Vet. Di. l. Ge. o. p. v. Compl.

Admonet suos vt vatis credit: docens interim quod sit officium episcopi & subditi, cum exhortatione ad respicientiam.

se (Vet. Ge. p. o. Di. l.

saluauit. (Vet. M.

5.18.g.

Desperantes confirmat, & promissione miser cordis Dei erigit.

'audiūt (vet. Di. l. Ge. o. V. Compl. 'faciūt (ve. Cōpl. Ge. o. V. Di. l.

sono canitur: & 'audient' verba tua, & non 'facient' ea. Et cum venerit quod prædictum est (ecce enim venit) tunc scient quod prophetae fuerit inter eos.

CAP. XXXIII.

In pastores qui neglecto grege Christi quæ sua sunt quærunt. Jerem 23. a.

ET factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis propheta de pastoribus Israel: propheta, & dices pastoribus, Hæc dicit Dominus Deus, Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & quod crassum erat, occidebatis: gregem autem meum non pascebatis! Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod contractum est non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat non quæstistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potetia. Et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset pastor: & factæ sunt in deuoracionem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Errauerunt greges mei in cunctis motibus, & in vniuerso colle excelso: & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat inquam qui requireret. Propterea pastores audite verbum Domini, Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in deuoracionem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor (neque enim quæsierunt pastores mei gregem meum: sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant) propterea pastores audite verbum Domini, Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipse super pastores, requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciã vt ultra non pascant gregem meum, nec pascant amplius pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escã.

Dicit Dominus se visitaturus oves suas dissipatas, & eas congregaturum.

'eos, (vet. Di. l. Ge. p. V. -vet. Di. o. l. Ge. p. -vet. M.

Quia hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas. Sicut visitat pastor gregem suum in die quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis. Et educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israel, in riuibus, & in cunctis sedibus terræ. In pascuis huberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascetur super montes Israel. Ego pascam oves meas, & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus. Quod perierat, requiram: & quod abiectum erat, reducam: & quod contractum fuerat, alligabo: & quod pingue & forte, custodiam: & pascam illas in iudicio. Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietum & hircorum. Nonne satis vobis erat pascua bona depasci: in super & reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris: & cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbastis. Et oves meæ his quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur: & quæ pedes vestri turbauerat, hæc bibebat. Propterea hæc dicit Dominus Deus ad vos, Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue & macilentum. Pro eo quod lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris vtilabatis, omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras. Saluabo gre-

'in quos (vet. Ge. p.

Arguit quorundam ex grege militiam.

'turbalatis. (vet. Ge. p. o. Di. o.

gem meum, & non erit ultra in rapinam, & iudicabo inter pecus & pecus. Et suscitabo super eas pastorem vnum, qui pascat eas, seruum meum Dauid: ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastor. Ego autem Dominus ero eis in Deus: & seruus meus Dauid princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum. Et faciam cum eis pactum pacis, & cessare faciã bestias pessimas de terra: & qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus. Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tempore suo, & pluuiam benedictionis erunt. Et dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra sua absque timore: & scient quia ego Dominus, cum cotriuero catenas iugum eorum, & eruero eos de manu imperantium sibi. Et non erunt ultra in rapinam in Gentibus, neque bestia terræ deuorabunt eos: sed habitabunt confidenter absque villo terrore. Et suscitabo eis germen nominatum: & non erunt ultra imminuti fame in terra, neque portabunt ultra opprobrium Gentium. Et scient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipsi populus domus Israel: ait Dominus Deus. Vos autem greges mei, greges pascuæ meæ homines estis: & ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus.

CAP. XXXV.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens, Fili hominis, pone faciem tuam aduersum montem Seir, & prophetabis de eo, & dices illi, Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum meam super te, & dabo te desolatum atque desertum. Vrbes tuas demoliar, & tu desertus eris: & scies quia ego Dominus. Eo quod fueris inimicus sempiternus, & concluderis filios Israel in manus gladii in tempore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extremæ: Propterea viuo ego, dicit Dominus Deus, quonia sanguini tradam te, & sanguis te persequetur: & cum sanguinem oderis, sanguis persequetur te. Et dabo montem Seir desolatum atque desertum: & auferam de eo euntem & redeuntem. Et implebo montes eius occisorum suorum: in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecti gladio cadent. In solitudines sempiternas tradam te, & ciuitates tuæ non habitabuntur: & scietis quia ego Dominus Deus. Eo quod dixeris, Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hæreditate possidebo eas, cum Dominus esset ibi: Propterea viuo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam iuxta iram tuam, & secundum zelum tuum quem fecisti odio habens eos: & notus efficiar per eos cum te iudicauero. Et scies quia ego Dominus audiui vniuersa opprobria tua quæ locutus es de montibus Israel, dicens, Deserti: nobis ad deuorandum dati sunt. Et insurrexistis super me ore vestro, & derogastis aduersum me verba vestra: ego audiui. Hæc dicit Dominus Deus, Latente vniuersa terra, in solitudinem te redigam. Sicuti gauisus es super hæreditatem domus Israel, eo quod fuerit dissipata, sic faciam tibi: dissipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis: & scient quia ego Dominus Deus.

Verum pastorẽ Christum promittit, & cum eo pacem. iohã 1. 10. b. et 4. 40. c. daniel. 9. g.

-vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Iohan. 10. b.

Futura montis Seir, hoc est idem montium destructio, q. populum Domini afflictor.

-vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Promittit Israeli liberationem à Gethibus. i. 6. a.

CAP. XXXVI.

T autem fili hominis propheta super montes Israel, & dices, Montes Israel audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus, Eo quod dixerit inimicus de vobis, Euge, alitudines sempiternæ in hæreditate datæ sunt no-

bis? propterea vaticinare, & dic, Hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quòd desolati estis, & conculcati per circuitum, & facti in hæreditatem reliquis Gentibus, & ascēdistis super labium linguæ, & opprobrium populi: propterea montes Israel audite verbum Domini Dei, Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, torrentibus, vallibusque, & desertis, parietinis, & vrbibus derelictis, quæ depopulatæ sunt & subsannatæ à reliquis Gētibus per circuitum. Propterea hæc dicit Dominus Deus,

Quoniã in igne zeli mei locutus sum de reliquis Gētibus, & de Idumæa vniuersa: quæ dederūt terram meam sibi in hæreditatem cum gladio, & toto corde, & ex animo: & eiecerunt eam, vt vastarent: idcirco vaticinare super humum Israel, & dicis montibus & collibus, iugis & vallibus, Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, eo quòd confusionē Gentium sustinueritis. Idcirco hæc dicit Dominus Deus, Ego leuavi manum meam, vt Gentes quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusionē suam portent.

Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis populo meo Israel:

propè enim est vt veniat. Quia ecce ego ad vos, & conuertar ad vos, & arabimini, & accipietis semetem. Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domū Israel: & habitabuntur ciuitates, & ruinosa instaurabuntur. Et replebo vos hominibus & iumentis: & multiplicabuntur, & crescent: & habitare vos faciam sicut à principio, bonisque donabo maioribus quàm habuistis ab initio: & scietis quia ego Dominus. Et adducam super vos homines populum meum Israel, & hæreditate possidebunt te: & eris eis in hæreditatem, & non addes vltra vt absque eis sis. Hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quòd dicunt de vobis, Deuoratrix hominum es, & suffocans gentem tuam: propterea homines non comedes amplius, & gentem tuam non necabis vltra, ait Dominus Deus. nec auditam faciam in te amplius cōfusionem Gentium, & opprobriū populorum nequaquam portabis, & gētem tuam non amittes amplius, ait Dominus Deus.

Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Fili hominis, domus Israel habitauerunt in humo sua, & polluerunt eā in viis suis, & in studiis suis: iuxta immunditiam mēstruatæ facta est via eorum coram me. Et effudi indignationē meam super eos pro sanguine quem fuderunt super terram, & in idolis suis polluerunt eam, & dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terras: iuxta vias eorum, & adinventiones eorū iudicaui eos. Et ingressi sunt ad Gentes ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis, Populus Domini iste est, & de terra eius egressi sunt. Et peperi nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gētibus ad quas ingressi sunt. Idcirco dices domui Israel, Hæc dicit Dominus Deus,

Non propter vos ego faciā, domus Israel: sed propter nomē sanctum meū quod polluistis in Gētibus ad quas intrastis. Et sanctificabo nomē meū magnum, quod pollutum est inter Gentes, quod polluistis in medio earum: vt sciant Gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis. Tollam quippe vos de Gētibus, & cōgregabo vos de vniuersis terris, & adducam vos in terram vestram. Et effundā

super vos aquā mundam, & mūdabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos. Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini. Et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum. Et saluabo vos ex vniuersis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem. Et multiplicabo fructū ligni, & genimina agri: vt nō portetis vltra opprobrium famis in Gētibus. Et recordabimini viarū vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum: & displicebunt vobis iniquitates vestræ & scelera vestra. Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis: cōfundimini & erubescite super viis vestris, domus Israel. Hæc dicit

Dominus Deus, In die qua mūdauero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero vrbes, & instaurauero ruinosa: & terra deserta fuerit exulta, quæ quondam erat desolata in oculis omnis viatoris. Idicent, Terra illa inculta, facta est vt Hortus voluptatis: & ciuitates desertæ, & destitutæ atque subfossæ, munitæ sederūt. Et scient Gentes quæcunque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificauī dissipata, plantauīque inculta, ego Dominus locutus sim & fecerim. Hæc dicit Dominus Deus, Adhuc in hoc inueniēt me domus Israel, vt faciā eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominū, vt gregem sanctum, vt gregem Ierusalem in solēnitatibus eius: Sic erunt ciuitates desertæ, plenæ gregibus hominū: & sciet quia ego Dominus.

C A P. XXXVII.
Acta est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio cāpi qui erat plenus ossibus: & circumduxit me per ea in gyro: erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer. Et dixit ad me, Fili hominis putāsne viuēt ossa ista? Et dixi, Domine Deus tu nosti. Et dixit ad me, Vaticinare de ossibus istis: & dices eis, Ossa arida audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus ossibus his, Ecce ego intromittam in vos spiritū, & viuētis. Et dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem: & dabo vobis spiritum, & viuētis: & scietis quia ego Dominus. Et prophetaui sicut præceperat mihi: factus est autem sonitus prophetæ me, & ecce commotio: & accesserūt ossa ad ossa, vnūquodque ad iūcturam suam. Et vidi, & ecce super ea nerui, & carnes ascenderūt: & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum nō habebant. Et dixit ad me, Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad spiritū, Hæc dicit Dominus Deus, A quatuor ventis veni spiritus: & insuffla super interfectos istos, & reuiuifcant. Et prophetaui, sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & reuixerunt: steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde. Et dixit ad me, Fili hominis, ossa hæc vniuersa, domus Israel est: ipsi dicūt, Aruerūt ossa nostra, & periit spes nostra, & abscissi sumus. Propterea vaticinare, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego aperiam tumulos

Innuat De' cor nostrū, vt in præceptis eius possimus ambulare.

5.11.d.

gaudio, (Vet. B. Di. o. Ge. p. o.)

'destruat' (Vet. Compl.)

Causa afflictionis Israelis.

Esa. 54. c. rom.

Beneficia in Iudæos collata, misericordie Dei tribuenda, non eorum meritis.

Astruitur fides promissioni superiori ducto argumentum à resurrectione corporū vt à certissima. Deinde ostēdit Israelē reducendū in terram suam cū accessione Gentium.

'vixerunt' (Vet. M. Di. o. l. Ge. p.)

habitant in insulis confidenter: & scient quia ego Dominus. Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, & non polluam nomen sanctum meum amplius: & scient Gentes quia ego Dominus sanctus Israel. Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus: hæc est dies de qua locutus sum. Et egredientur habitatores de ciuitatibus Israel, & succendent & comburent arma, clypeum & hastas, arcum & sagittas, & baculos manuum, & contos: & succendent ea igni septem annis. Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igne, & deprædabuntur eos quibus prædæ fuerat, & diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.

Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel, vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem eius, & vocabitur Vallis multitudinis Gog. Et sepelient eos domus Israel, ut mudent terram septem mensibus. Sepeliet autem eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus. Et viros iugiter constituent lustrantes terram qui sepeliant, & requirant eos qui remanserant super faciem terræ, ut emundet eam: post menses autem septem quærere incipiet.

Et circuibunt peragrantes terram: cumque viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec sepeliant illud pollinctores in Valle multitudinis Gog. Nomen autem ciuitatis Amona, & mudent terram. Tu ergo fili hominis (hæc dicit Dominus Deus) Dic omni volucris, & vniuersis auibus, cunctisque bestiis agri, Conuenite, prope rate, concurrite vndique ad victimam meam quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israel: ut comedatis carnem, & bibatis sanguinem. Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum, & agnorum, & hircorum, taurorumque, & altilium, & pinguium omnium. Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima quam ego immolauis vobis: & saturabimini super mensam meam de equo, & equite forti, & de vniuersis viris bellatoribus, ait Dominus Deus. Et ponam gloriam meam in Gentibus: & videbunt omnes Gentes iudicium meum quod fecerim, & manum meam quam posuerim super eos. Et sciēt domus Israel quia ego Dominus Deus eorum à die illa & deinceps. Et sciēt Gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israel: eo quod dereliquerint me, & absconderim faciem meam ab eis, & traderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio vniuersi. Iuxta immunditiam eorum & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab illis. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Nunc reducam captiuitatem Iacob, & miserebor omnis domus Israel: & assumam zelum pro nomine sancto meo.

Et portabunt confusionem suam, & omnem præuaricationem qua præuaricati sunt in me, cum habitauerint in terra sua confidenter neminem formidantes. Et reduxero eos de populis, & congrega uero de terris inimicorum suorum, & sanctificatus fuero in eis in oculis Gentium plurimarum. Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quod transtulerim eos in nationes, & congregauerim eos super terram suam, & non dereliquerim quæquam

ex eis ibi. Et non abscondam vltra faciem meam ab eis, eo quod effuderim spiritum meum super omnem domum Israel, ait Dominus Deus. CAP. XL.

In vicesimo quinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno, postquam percussa est ciuitas: in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc. In visionibus Dei adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis: super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum. Et introduxit me illuc: & ecce vir, cuius erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mensuræ in manu eius: stabat autem in porta. Et locutus est ad me idem vir, Fili hominis, vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi: quia ut ostendantur tibi adductus es huc: annuntia omnia quæ tu vides, domui Israel. Et ecce murus forinsecus in circuitu domus vndique, & in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum & palmo: & mensus est latitudinem ædificii calamo vno, altitudinem quoque calamo vno. Et venit ad portam quæ respiciebat viam Orientalem, & ascendit per gradus eius: & mensus est limen portæ calamo vno latitudinē, id est, limen vnum calamo vno in latitudine. Et thalamum vno calamo in longum, & vno calamo in latum: & inter thalamos, quinque cubitos: & limen portæ iuxta vestibulum portæ intrinsecus, calamo vno. Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, & frontem eius duobus cubitis: vestibulum autem portæ erat intrinsecus. Porro thalami portæ ad viam Orientalem, tres hinc & tres inde: mensura vna trium, & mensura vna frontium ex vtraque parte. Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum: & longitudinem portæ tredecim cubitorum. Et marginem ante thalamos cubiti vnus: & cubitus vnus finis vtrinque: thalami autem, sex cubitorum erant hinc & inde. Et mensus est portam à tecto thalami, vsque ad tectum eius, latitudinem viginti quinque cubitorum: ostium contra ostium. Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & ad frontem atrii portæ vndique per circuitum. Et ante faciem portæ quæ pertingebat vsque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos. Et fenestras obliquas in thalamis & in frontibus eorum quæ erant intra portam vndique per circuitum: similiter autem erant & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & ante frons pictura palmarum cælata. Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pavementum stratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pavementi. Et pavementum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius. Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris vsque ad frontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem & ad Aquilonem. Portam quoque quæ respiciebat viam Aquilonis atrii exterioris, mensus est tam in longitudine quam in latitudine. Et thalamos eius tres hinc & tres inde: & frontem eius & vestibulum eius secundum mensuram portæ prioris: quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & latitudinem viginti quinque cubitorum. Fenestræ autem eius, & vestibulum, & sculpturæ secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad Orientem

Propheta ostenditur futura restauratio ciuitatis & templi.

sepulchrū Gog & ei exercitus.

ipsum cum suis in volucris & bestiis deuorantū prædicit.

-Vet. Di. o. l. Ge. p. v.

Quare domus Israel vastata. & (Vet. Cōpl. M.

Reductio à captiuitate promittitur.

536.e.

-Vet. Di. o. l. Ge. p. v. M.

Proph.

tem: & septem graduum erat ascensus eius, & vestibulum ante eam. Et porta atrii interioris contra portam Aquilonis, & Orientalem: & mensus est a porta usque ad portam centum cubitos. Et eduxit me ad viam Australem, & ecce porta quae respiciebat ad Austrum: & mensus est frontem eius, & vestibulum eius iuxta mensuras superiores. Et fenestras eius & vestibula in circuitu, sicut fenestras caeteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine viginti quinque cubitorum. Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: & vestibulum ante fores eius: & caelatae palmae erant, una hinc, & altera inde in fronte eius. Et porta atrii interioris in via Australi: & mensus est a porta usque ad portam in via Australi, centum cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem: & mensus est portam iuxta mensuras superiores. Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius hisdem mensuris: & fenestras eius, & vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis viginti quinque cubitos. Et vestibulum per gyrum longitudine viginti quinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum. Et vestibulum eius ad atrium exterius, & palmas eius in fronte: & octo gradus erant quibus ascendebatur per eam. Et introduxit me in atrium interius per viam Orientalem: & mensus est portam secundum mensuras superiores. Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius, sicut supra: & fenestras eius, & vestibula in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine viginti quinque cubitorum. Et vestibulum eius, id est atrii exterioris: & palmae caelatae in fronte eius hinc & inde: & in octo gradibus ascensus eius. Et introduxit me ad portam quae respiciebat ad Aquilonem: & mensus est secundum mensuras superiores. Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius, & fenestras eius per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine viginti quinque cubitorum. Et vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius: & caelatura palmarum in fronte eius hinc & inde: & in octo gradibus ascensus eius. Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum: ibi lauabant holocaustum. Et in vestibulo portae duae mensae hinc, & duae mensae inde: ut immoletur super eas holocaustum, & pro peccato, & pro delicto. Et ad latus exterius quod ascendit ad ostium portae quae pergit ad Aquilonem, duae mensae: & ad latus alterum ante vestibulum portae, duae mensae. Quatuor mensae hinc, & quatuor mensae inde: per latera portae octo mensae erant super quas immolabant. Quatuor autem mensae ad holocaustum, de lapidibus quadris extructae: longitudine cubiti unius & dimidii, & latitudine cubiti unius & dimidii, & altitudine cubiti unius: super quas ponent vasa, in quibus immolatur holocaustum & victima. Et labia earum palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum: super mensas autem, carnes oblationis. Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portae respicientis ad Aquilonem: & facies eorum contra viam Australem, una ex latere portae Orientalis quae respiciebat ad viam Aquilonis. Et dixit ad me, Hoc est gazophylacium quod respicit viam Meridianam, sacerdotum qui excubant in custodiis templi. Porro ga-

zophylacium quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris. isti sunt filii Sadoc, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum, ut ministrent ei. Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadratum: & altare ante faciem templi. Et introduxit me in vestibulum templi: & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portae trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde. Longitudinem autem vestibuli, viginti cubitorum: & latitudinem undecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnae erant in frontibus: una hinc, & altera inde.

CAP. XLII.

Et introduxit me in templum, & mensus est frontes sex cubitos latitudinis hinc, & sex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi. Et latitudo portae, decem cubitorum erat: & latera portae quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & mensus est longitudinem eius quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum. Et introgressus intrinsecus, mensus est in fronte portae duos cubitos: & portam, sex cubitorum: & latitudinem portae, septem cubitorum.

Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum, ante faciem templi. Et dixit ad me, Hoc est sanctum sanctorum. Et mensus est parietem domus sex cubitorum: & latitudinem lateris, quatuor cubitorum undique per circuitum domus. Latera autem, latus ad latus, bis trigintatria: & erant eminentia quae ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, ut contingerent, & non attingerent parietem templi. Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, & in coenaculum templi deferebat per gyrum: idcirco latius erat templum in superioribus: & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora, & in medium. Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatium: & latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus. Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique. Et ostium lateris ad orationem: ostium unum ad viam Aquilonis, & ostium unum ad viam Australem: & latitudinem loci ad orationem, quinque cubitorum in circuitu. Et aedificium quod erat separatum, versumque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum. paries autem aedificii, quinque cubitorum latitudinis per circuitum: & longitudo eius, nonaginta cubitorum. Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum: & quod separatum erat aedificium, & parietes eius, longitudinis centum cubitorum. Latitudo autem ante faciem domus: & eius quod erat separatum contra Orientem, centum cubitorum. Et mensus est longitudinem aedificii contra faciem eius quod erat separatum ad dorsum: ethecas ex utraque parte centum cubitorum: & templum interius, & vestibula atrii. Limina & fenestras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra unius cuiusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu: terra autem usque ad fenestras, & fenestras clausae super ostia. Et usque ad domum interiorem, & forinsecus: per omnem parietem in

cum. (Vet. C6pl.)

Dispositio reall
sicca dī tēpli, & ad
id pertinet.

-Vet. Di. o. l. Ge.
o. p. v.

* (Vet. C6pl. B.)

* eius (Vet. Di. o.
l. Ge. o. p.)

-Vet. Di. o. l. Ge. o.

* immolaretur
(Vet. Ge. o.)

* et (Vet. Di. o.)

circuitu intrinsecus, & forinsecus, ad mensuram.

8 Et fabrefacta Cherubim & palmæ: & palma inter Cherub & Cherub, duasque facies habebat Cherub.

9 Faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte: expressam

per omnem domum in circuitu. De terra usque ad superiora portæ, Cherubim & palmæ cælatae erant in pariete templi. Limen, quadrangulum: & facies sanctuarii, aspectus contra aspectum. Altaris lignei trium cubitorum altitudo: & longitudo eius, duorum cubitorum: & anguli eius, & longitudo eius, & parietes eius lignei. Et locutus est ad me, Hæc est mensa coram Domino. Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario. Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in se inuicem plicabantur: bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum. Et cælata erant in ipsis ostiis templi Cherubim, & sculptura palmarum, sicut in parietibus quoque expressa erant: quam ob rem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus. Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli: secundum latera domus, latitudinemque parietum.

CAP. XLII.

11 Et duxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatum ædificium & contra ædem vergentem ad Aquilonem. In facie longitudinis, centum cubitos ostii Aquilonis: & latitudinis quinquaginta cubitos: contra viginti cubitos atrii interioris, & contra pavementum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus iuncta porticui triplici. Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti vnus. Et ostia earum ad Aquilonem: ubi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de mediis ædificiis. Tristega enim erant, & non habebant columnas, sicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta. Et peribolus exterior, secundum gazophylacia, quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia: longitudo eius, quinquaginta cubitorum. Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris, quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi, centum cubitorum. Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori: in latitudine periboli atrii, quod erat contra viam Orientalem, in faciem ædificii separati, & erant ante ædificium gazophylacia. Et via ante faciem eorum iuxta similitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilonis: secundum longitudinem eorum, sic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum. 12 secundum ostia gazophylaciorum quæ erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viæ, quæ via erat ante vestibulum separatum per viam Orientalem ingredientibus. Et dixit ad me, Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificium separatum: hæc sunt gazophylacia sancta, in quibus vescuntur sacerdotes qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum. ibi ponent sancta sanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim sanctus est. Cū

De gazophylaciis, cæterisque ad viam sacrorum reparatis.

torum (Vet. Di. l. Compl.

autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestienturque vestimentis aliis, & sic procedent ad populum. Cūque compleisset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ quæ respiciebat ad viam Orientalem: & mensus est eam vndique per circuitum. Mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensuræ: quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum. Et mensus est contra ventum Aquilonis quingentos calamos, in calamo mensuræ per gyrum. Et ad ventum Australem mensus est quingentos calamos, in calamo mensuræ per circuitum. Et ad ventum Occidentalem mensus est quingentos calamos, in calamo mensuræ. Per quatuor ventos mensus est murum eius vndique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem quingentorum cubitorum, diuidentem inter sanctuarium & vulgi locum.

CAP. XLIII.

13 T duxit me ad portam quæ respiciebat ad viam Orientalem. Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem: & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat à maiestate eius. Et vidi visionem secundum speciem quam videram, quando venit ut disperderet ciuitatem: & species secundum aspectum quem videram iuxta fluiuium Chobar: & cecidi super faciem meam. Et maiestas Domini ingressa est templum per viam portæ quæ respiciebat ad Orientem. Et eleuauit me spiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce repleta erat gloria Domini domus. Et audiui loquentem ad me de domo, & vir stabat iuxta me. Et dixit ad me, Fili hominis, locus solii mei, & locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in æternum: Et non polluent ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi, & reges eorum in fornicationibus suis, & in ruinis regum suorum, & in excelsis. Qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, & postes suos iuxta postes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus quas fecerunt: propter quod consumpsi eos in ira mea. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum à me: & habitabo in medio eorum semper. 10 Tu autem fili hominis, ostende domui Israel templum, & confundantur ab iniquitatibus suis: & metiantur fabricam. Et erubescant ex omnibus quas fecerunt: figuram domus, & fabricæ eius exitus & introitus, & omnem descriptionem eius, & vniuersa præcepta eius, cunctumque ordinem eius, & omnes leges eius ostende eis: & scribes in oculis eorum: ut custodiant omnes descriptiones eius, & præcepta illius, & faciant ea. Ista est lex domus, in summitate montis omnes fines eius, in circuitu sancti sanctorum est. hæc est ergo lex domus. Ista autem mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum & palmum: in sinu eius erat cubitus, & cubitus in latitudine: & definitio eius usque ad labium eius, & in circuitu palmus vnus. hæc quoque erat fossa altaris. Et de sinu terræ usque ad crepidinem nouissimam duo cubiti, & latitudo cubiti vnus: & à crepidine minore usque ad crepidinem maiorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti vnus. Ipse autem ariel quatuor cubitorum: &

videt gloriam Dei intra templum à quo ante recesserat.

3, 9, a.

quem i. i. v.

idololatram filiorum Israel commemorat, propter quam consumpti sunt.

inbetur eos reuocare ad penitentiam.

omnis finis (Vet. Di. l. Ge. p. Descriptio altaris.

-Vet. Ge. o. p. Di. l. Compl.

Proph.

ab ariel vsque ad sursum, cornua quatuor. Et ariel
 E duodecim cubitorum in longitudine per duode-
 cim cubitos latitudinis: quadrangulatum æquis la-
 teribus. Et crepido quatuordecim cubitorum lon-
 gitudinis per quatuordecim cubitos latitudinis in
 quatuor angulis eius: & corona in circuitu eius di-
 midii cubiti, & sinus eius vnus cubiti per circui-
 tum: gradus autē eius versi ad Orientem. Et di-
 xit ad me, Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus,
 Hi sunt ritus altaris, in quacunque die fuerit fa-
 bricatum, vt offeratur super illud holocaustum,
 & effundatur sanguis. Et dabis sacerdotibus & Le-
 uitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad
 me, ait Dominus Deus, vt offerant mihi vitulum
 de armento pro peccato. Et assumens de sangui-
 ne eius pones super quatuor cornua eius, & super
 quatuor angulos crepidinis, & super coronam in
 circuitu: & mundabis illud & expiabis. Et tolles vi-
 tulum qui oblatu fuerit pro peccato: & combu-
 res eum in separato loco domus extra sanctuariū.
 Et in die secunda offeres hircum caprarum im-
 maculatum pro peccato: & expiabunt altare, sicut
 G expiauerunt in vitulo. Cumque compleueris ex-
 pians illud, offeres vitulum de armento immacu-
 latum, & arietem de grege immaculatum. Et of-
 feres eos in conspectu Domini: & mittent sacer-
 dotes super eos sal, & offerent eos in holocaustum
 Domino. Septem diebus facies hircum pro pecca-
 to quotidie: & vitulum de armento, & arietem de
 pecoribus immaculatos offerent. Septem diebus
 expiabunt altare, & mundabunt illud: & implebūt
 manum eius. Expletis autem septem diebus, in
 die octaua & vltra, facient sacerdotes super altare
 holocausta vestra, & quæ pro pace offerūt: & placa-
 tus ero vobis, ait Dominus Deus. CAP. XLIIII.

T conuertit me ad viam portæ sanctuarii
 exterioris, quæ respiciebat ad Orientem:
 & erat clausa. Et dixit Dominus ad me,
 Porta hæc, clausa erit: non aperietur, & vir non
 transiet per eam: quoniam Dominus Deus Israel
 ingressus est per eam, eritque clausa principi. Prin-
 ceps ipse sedebit in ea, vt comedat panem coram
 Domino: per viam portæ vestibuli ingredietur, &
 per viam eius egredietur. Et adduxit me per viam
 portæ Aquilonis in conspectu domus: & vidi, & ec-
 ce impleuit gloria Domini domū Domini: & ce-
 cidi in faciem meam. Et dixit ad me Dominus,
 Fili hominis, pone cor tuum, & vide oculis tuis, &
 auribus tuis audi omnia quæ ego loquor ad te de
 vniuersis ceremoniis domus Domini, & de cun-
 ctis legibus eius: & pones cor tuum in viis templi,
 per omnes exitus sanctuarii. Et dices ad exasperan-
 tem me domū Israel, Hæc dicit Dominus Deus,
 Sufficiāt vobis omnia scelera vestra, domus Israel:
 E co quod inducitis filios alienos incircuncisos cor-
 de & incircuncisos carne, vt sint in sanctuario meo,
 & polluāt domum meam: & offertis panes meos,
 adipem & sanguinem: & dissoluitis pactum meū
 in omnibus sceleribus vestris. Et nō seruaſtis præ-
 cepta sanctuarii mei: & posuistis custodes obserua-
 tionum mearū in sanctuario meo vobismetipsis.
 Hæc dicit Dominus Deus, Omnis alienigena in-
 circuncisus corde & incircuncisus carne non in-
 gredietur sanctuarium meum, omnis filius alie-
 nus qui est in medio filiorum Israel. Sed & Leui-
 tæ qui longè recesserunt à me in errore filiorum

Israel, & errauerunt à me post idola sua, & porta-
 uerunt iniquitatē suam: Erunt in sanctuario meo
 æditui, & ianitores portarum domus, & ministri
 domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas po-
 puli: & ipsi stabunt in conspectu eorum, vt mini-
 strent eis. Pro eo quod ministrauerunt illis in cō-
 spectu idolorum suorum, & facti sunt domui Is-
 rael in offendiculū iniquitatis: idcirco leuavi ma-
 num meam super eos, ait Dominus Deus, & por-
 tauerunt iniquitatem suam. Et nō appropinqua-
 bunt ad me, vt sacerdotio fungantur mihi, neque
 accedent ad omne sanctuarium meum iuxta san-
 cta sanctorum: sed portabunt cōfusionem suam,
 & scelera sua quæ fecerunt. Et dabo eos ianitores
 domus & in omni ministerio eius, & in vniuersis
 quæ fient in ea. Sacerdotes autem & Leuitæ fi-
 lii Sadoc, qui custodierunt ceremonias sanctuarii
 mei, cum errarent filii Israel à me, ipsi accedent
 ad me, vt ministrent mihi: & stabunt in conspectu
 meo, vt offerant mihi adipem & sanguinem, ait
 Dominus Deus. Ipsi ingredientur sanctuarium
 meum, & ipsi accedent ad mensam meam, vt mi-
 nistrēt mihi, & custodiāt ceremonias meas. Cum-
 que ingredientur portas atrii interioris, vestibus li-
 neis induentur: nec ascendet super eos quicquam
 laneum, quando ministrant in portis atrii interio-
 ris & intrinsecus. Vittæ lineæ erunt in capitibus
 eorum, & feminalia linea erūt in lumbis eorum,
 & non accingentur in sudore. Cumque egredien-
 tur atrium exterius ad populum, exuent se vesti-
 mentis suis in quibus ministrauerant, & reponent
 ea in gazophylacio sanctuarii, & vestient se vesti-
 mentis alijs: & non sanctificabunt populum in ve-
 stibus suis. Caput autem suum non radent, neque
 comam nutriunt: sed tondentes attondent capi-
 ta suā. Et vinum non bibet omnis sacerdos, quan-
 do ingressurus est atrium interius. Et viduam, &
 repudiatam non accipient vxores, sed virgines de
 semine domus Israel: sed & viduam, quæ fuerit vi-
 dua à sacerdote, accipient. Et populum meum do-
 cebūt quid sit inter sanctum & pollutum: & inter
 mundum & immundum ostendent eis. Et cū fue-
 rit controuersia, stabunt in iudicijs meis, & iudica-
 bunt: leges meas, & præcepta mea in omnibus so-
 lennitatibus meis custodient, & sabbatha mea san-
 ctificabunt. Et ad mortuum hominem nō ingre-
 dientur, ne polluantur: nisi ad patrem & matrem,
 & filium & filiam, & fratrem & sororem quæ alte-
 rum virum non habuerit: in quibus contamina-
 buntur. Et postquam fuerit emundatus, septem
 dies numerabūtur ei. Et in die introitus sui in san-
 ctuarium ad atrium interius vt ministret mihi in
 sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dominus
 Deus. Non herit autem eis hæreditas, ego hæredi-
 tas eorum: & possessionem nō dabitur eis in Israel,
 ego enim possessio eorum. Victimam & pro pecca-
 to & pro delicto ipsi comedēt: & omne votum in
 Israel, ipsorum erit. Et primitiua omnium pri-
 mogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus
 quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitiua
 ciborum vestrorum dabitur sacerdoti, vt reponat
 benedictionem domui suæ. Omne morticinū,
 & captum à bestia de auibus & de pecoribus, non
 comedent sacerdotes.

Umque cœperitis terrā diuidere sortito, se-
 parate primitias Domino sanctificatum de-

- Vet. Di. o. l. c. o. p. Quos ex sacer- tibus velit admi- ti in sanctuarii suū, præscribit, i muli & coram officium. - Vet. Di. l. c. o. p. Compl.

Vinum. Vxores. Leui. n. c.

Instructi populi sacerdotes, & lites compo- situri.

- Vet. Cōpl. Di. l. Hæreditas sacer- dotum. Deu. 18. a. nunc. 18. c.

Exod. 13. 4.

res. (Vet. Cōpl. Leui. 12. b. Ex tota terra p- missionis sepa- rantur quatuor portiones, quarum prima se- cerdotibus & ti- plo deputatur.

Ritus sacrifi- candi.

- Vet. V. Di. o. l. Ge. o. p.

- Vet. Di. o. Ge. o. p. V. M.

Quæ porta tem- pli sic clausa, o- bendit.

Reddit Domi- nus prophetam asserentem.

Inbetur populo exprobrare sua scelera.

Incircuncisus cor- de & carne.

Qui admittendi ad ministerium templi, & qui ab illo relictiendi.

terra longitudine vigintiquinque millia, & latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino eius per circuitum. Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrum. Et à mensura ista mensurabis longitudinem vigintiquinque millium, & latitudinem decem millium, & in ipso erit templum, sanctumque sanctorum. Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis. Vigintiquinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis erunt Leuitis qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia. Et possessionem ciuitatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis vigintiquinque millia, secundum separationem sanctuarii, omni domui Israel. Principi quoque hinc & inde, in separationem sanctuarii, & in possessionem ciuitatis, contra faciem separationis sanctuarii, & contra faciem possessionis vrbis: à latere Maris vsque ad Mare, & à latere Orientis vsque ad Orientem: longitudinis autem iuxta vnamquamque partem à termino Occidentali vsque ad terminum Orientalem. De terra erit ei possessio in Israel: & non depopulabuntur vltra principes populum meum: sed terram dabunt domui Israel secundum tribus eorum. Hæc dicit Dominus Deus, Sufficiat vobis principes Israel: iniquitatem & rapinas intermittite, & iudicium & iustitiam facite, separate confinia vestra à populo meo, ait Dominus Deus. Statera iusta, & ephi iustum, & batus iustus erit vobis. Ephi & batus æqualia, & vnus mensuræ erunt: vt capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: iuxta mensuram cori erit æqua libratio eorum. Siclus autem, viginti obolos habet: porro viginti sicli, & vigintiquinque sicli, & quindecim sicli, mnam faciunt. Et hæ sunt primitiæ quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextam partem ephi de coro hordei. Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est. quia decem bati implentur corum. Et arietem vnum de grege ducentorum de his quæ nutriuit Israel in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus. Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israel. Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solennitatibus, & in Calendis, & in sabbathis, in vniuersis solennitatibus domus Israel. ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica: ad expiandum pro domo Israel. Hæc dicit Dominus Deus, In primo mense, vna mensis sumes vitulum de armento immaculatum: & expiabis sanctuarium. Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrii interioris. Et sic facies in septima mensis pro vnoquoque qui ignorauit, & errore deceptus est, & expiabis pro domo. In primo mense, quartadecima die mensis erit vobis paschæ solennitas: septem diebus azyma comedentur. Et faciet princeps in die illa pro se & pro vniuerso populo terræ, vitulum pro peccato. Et in septem dierum solennitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos septem die-

bus: & pro peccato hircum caprarum. Et sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi. Septimo mense, quintadecima die mensis in solennitate faciet sicut supra dicta sunt per septem dies: tam pro peccato, quam pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

CAP. XLVI.

Hæc dicit Dominus Deus, porta atrii interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus in quibus opus fit: die autem sabbathi aperietur, sed in die Calendarum aperietur. Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum eius, & pacifica eius: & adorabit super limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur vsque ad vesperam. Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in sabbathis & in Calendis coram Domino. Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino: in die sabbathi sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum. Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus eius: & olei hin, per singula ephi. In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & sex agni, & arietes immaculati erunt. Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut inuenerit manus eius: & olei hin, per singula ephi. Cumque ingressurus est princeps, per viam vestibuli portæ ingrediatur, & per eandem viam exeat. Et cum intrabit populus terræ in conspectu Domini in solennitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, vt adoret, egredietur per viam portæ Meridianæ: porro qui ingreditur per viam portæ Meridianæ, egredietur per viam portæ Aquilonis: non reuertetur per viam portæ per quam ingressus est, sed eregione illius egredietur. Princeps autem in medio eorum erit cum ingredientibus ingrediatur, & cum egredientibus egredietur. Et in nundinis, & in solennitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: in agnis autem erit sacrificium sicut inuenerit manus eius: & olei hin, per singula ephi. Cum autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino: aperietur ei porta quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suum, & pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbathi: & egredietur, claudeturque porta postquam exierit. Et agnum eiusdem anni, immaculatum, faciet holocaustum quotidie Domino: semper mane faciet illud. Et faciet sacrificium super eo cata mane mane sextam partem ephi: & de oleo tertiã partem hin, vt misceatur similia: sacrificium Domino legitimum, iuge atque perpetuum. Faciet agnum & sacrificium, & oleum cata mane mane: holocaustum sempiternum. Hæc dicit Dominus Deus, Si dederit princeps domum alicui de filiis suis: hæreditas eius, filiorum suorum erit, possidebunt eam hæreditarie. Si autem dederit legatum de hæreditate sua vni seruorum suorum: erit illius vsque ad annum remissionis, & reuertetur ad principem: hæreditas autem eius filiis eius erit. Et non accipiet princeps de hæreditate populi per violentiam, & de possessione eorum: sed de possessione sua hæreditatem dabit filiis suis: vt non dispergatur populus meus vnusquisque à possessione sua. Et introduxit me per ingressum qui erat ex latere por-

scenop. glz.

Sacrificia sabbathi & calendarum.

(Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl. V.

Oblatio principis.

Per quas portas templum ingredi, & ex eo egredi oporteat.

reuertatur (Vet. Ge. o. V.

Vet. Compl. Ge. p. Di. I. B.

de (Vet. Di. I. Ge. o.

De spontaneo principis holocausto.

De donis eiusdem hæreditariis. donum (Vet. M. Compl. Ge. p.

Coquina sacerdotum.

Altera Leuitis.

Tertia ciuitati.

Quarta principi.

longitudinem (Vet. Di. o. I. Ge. o. p. V.

Exhortatio ad principes Israel.

De æquitate ponderis & mensuræ.

Siclus. Exod. 30. b. leui. 17. c. nume. 3. g. Mna.

De primitiis.

& decem bati, corum faciunt. (Vet. Compl. V. Di. o. I. Ge. o. p. nutriunt (Vet. Di. o. I. Ge. o. p.

De oblationibus primi mensis.

expiabitur (Vet. Di. I. Ge. p. V. G. De oblationibus paschæ.

quotidie (Vet. Di. o. I. Ge. o. p. V.

Proph.

tæ in gazophylacia sanctuarii ad sacerdotes, quæ respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem. Et dixit ad me, Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: ubi coquent sacrificium, vt non offerant in atrio exteriori, & sanctificetur populus. Et eduxit me in atrium exterius, & circūdūxit me per quatuor angulos atrii: & ecce, atriolū erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii. In quatuor angulis atrii atriola disposita: quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: mensuræ vnus quatuor erant. Et paries per circuitū ambiēs quatuor atriola: & culinæ fabricatæ erant subter porricus per gyrū. Et dixit ad me, Hæc est domus culinæ in qua coquent ministri domus Domini victimas populi.

offerat in atrio exteriori, (Vet. Compl. M. B. Di. I. Ge. o. p.)

visio aquarum & sēplo manātiū.

Et conuertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris. Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & conuertit me ad viam foras portā exteriorē, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro. Cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mēsus est mille cubitos, & traduxit me per aquam vsque ad talos. Rursūmq̄ mēsus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad genua: & mēsus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad renes. Et mēsus est mille, torrentem quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis qui non potest transuadari. Et dixit ad me, Certe vidisti fili hominis. Et eduxit me, & conuertit ad ripam torrentis. Cumque me conuertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex vtraque parte. Et ait ad me, Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exhibunt, & sanabuntur aquæ. Et omnis anima viuens quæ serpit, quocumque venerit torrentis, viuet: & erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur: & viuent omnia ad quæ venerit torrentis. Et stabunt super illa piscatores, ab En-gaddi vsque ad En-agallim siccatio sagenarum erit: plurimæ species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni, multitudinis nimis. In litoribus autem eius, & in palustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur. Et super torrentem orietur in ripis eius ex vtraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus eius: per singulos menses afferet primitiua, quia aquæ eius de sanctuario egredientur: & erunt fructus eius in cibū, & folia eius ad medicinam. Hæc dicit Dominus Deus, Hic est terminus in quo possidebitis terrā in duodecim tribubus Israel: quia Ioseph duplicem funiculum habet. Possidebitis autem eam singuli æque vt frater suus, super quā leuauī manum meam vt darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessionem. Hic est autem terminus terræ: ad plagam Septentrionalem, à mari magno via Hethalon, venientibus Sedada, Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter medium Damasci & confinium Emath, domus Thichon quæ est iuxta terminum Auran. Et erit terminus à Mari vsque ad atrium Enon terminus Damasci, & ab

Baptismi gratia.

Fructiferū: (Vet. Ge. o. v.)

Diuisio terræ Israeliticæ: abfoluitur, quæ capite 45 fuit inchoata. Paulo alia est ab ea, quam Moyses nume. 34, describit. Gen. 48. d.

terminum (Vet. B. Compl. Di. I. o. Ge. o. p.)

Aquilone ad Aquilonem, terminus Emath: plaga Septentrionalis. Porro plaga Orientalis de medio Auran & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israel, Iordanis disternans ad mare Orientale, metiemini plagam Orientalem. Plaga autem Australis Meridiana, à Thamar vsque ad aquas contradictionis Cades: & torrens vsque ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiem Australem. Et plaga Maris, mare magnū à confinio per directum, donec venias Emath: hæc est plaga Maris. Et diuidetis terram istam vobis per tribus Israel: & mittetis eam in hæreditatē vobis, & aduenis qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum: & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israel: vobiscum diuident possessionem in medio tribuum Israel. In tribu autem quacūque fuerit aduena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

& (Vet. Ge. p. o. v.)

etiam (Vet. Di. o. I. Ge. o. p. v.)

Sortes septem tribuum. ad Aquilonem (Vet. Di. o. I. Ge. o. p.) ad terminum (Vet. Di. o. Ge. p.)

Sortes septem tribuum. ad Aquilonem (Vet. Di. o. I. Ge. o. p.) ad terminum (Vet. Di. o. Ge. p.)

Reperuntur partes possessionis sacerdotum & templi.

longitudinis (Vet. Di. o. I. Ge. o. p. Compl. v.)

eis (Vet. Di. o. I. Ge. o. p. v.)

Leuitarum.

claustra.

Et conuertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris. Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & conuertit me ad viam foras portā exteriorē, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro. Cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mēsus est mille cubitos, & traduxit me per aquam vsque ad talos. Rursūmq̄ mēsus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad genua: & mēsus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad renes. Et mēsus est mille, torrentem quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis qui non potest transuadari. Et dixit ad me, Certe vidisti fili hominis. Et eduxit me, & conuertit ad ripam torrentis. Cumque me conuertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex vtraque parte. Et ait ad me, Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exhibunt, & sanabuntur aquæ. Et omnis anima viuens quæ serpit, quocumque venerit torrentis, viuet: & erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur: & viuent omnia ad quæ venerit torrentis. Et stabunt super illa piscatores, ab En-gaddi vsque ad En-agallim siccatio sagenarum erit: plurimæ species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni, multitudinis nimis. In litoribus autem eius, & in palustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur. Et super torrentem orietur in ripis eius ex vtraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus eius: per singulos menses afferet primitiua, quia aquæ eius de sanctuario egredientur: & erunt fructus eius in cibū, & folia eius ad medicinam. Hæc dicit Dominus Deus, Hic est terminus in quo possidebitis terrā in duodecim tribubus Israel: quia Ioseph duplicem funiculum habet. Possidebitis autem eam singuli æque vt frater suus, super quā leuauī manum meam vt darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessionem. Hic est autem terminus terræ: ad plagam Septentrionalem, à mari magno via Hethalon, venientibus Sedada, Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter medium Damasci & confinium Emath, domus Thichon quæ est iuxta terminum Auran. Et erit terminus à Mari vsque ad atrium Enon terminus Damasci, & ab Aquilone ad Aquilonem, terminus Emath: plaga Septentrionalis. Porro plaga Orientalis de medio Auran & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israel, Iordanis disternans ad mare Orientale, metiemini plagam Orientalem. Plaga autem Australis Meridiana, à Thamar vsque ad aquas contradictionis Cades: & torrens vsque ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiem Australem. Et plaga Maris, mare magnū à confinio per directum, donec venias Emath: hæc est plaga Maris. Et diuidetis terram istam vobis per tribus Israel: & mittetis eam in hæreditatē vobis, & aduenis qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum: & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israel: vobiscum diuident possessionem in medio tribuum Israel. In tribu autem quacūque fuerit aduena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

Sortes septem tribuum. ad Aquilonem (Vet. Di. o. I. Ge. o. p.) ad terminum (Vet. Di. o. Ge. p.)

Reperuntur partes possessionis sacerdotum & templi.

longitudinis (Vet. Di. o. I. Ge. o. p. Compl. v.)

eis (Vet. Di. o. I. Ge. o. p. v.)

Leuitarum.

claustra.

centa quinquaginta, & ad Orientem ducēta quinquaginta millia, & ad Mare ducenta quinquaginta. Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarii, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem, erunt sicut primitiæ sanctuarii: & erunt fruges eius in panes his qui seruiunt ciuitati. Seruientes autem ciuitati, operabuntur ex omnibus tribubus Israel. Omnes primitiæ, viginti quinque millium, per viginti quinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarii, & in possessionem ciuitatis. Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii, & possessionis ciuitatis eregione viginti quinque millium primitiarum vsque ad terminum Orientalem: sed & a Mari eregione viginti quinque millium vsque ad terminum Maris, similiter in partibus principis erit: & erunt primitiæ sanctuarii, & sanctuarium templi in medio eius. De possessione autem Leuitarum & de possessione ciuitatis in medio partium principis erit: in terminum Iuda, & in terminum Benjamin, & ad principem pertinebit. Et reliquis tribubus, A plaga Orientali, vsque ad plagam Occidentalem, Benjamin vna. Et contra terminum Benjamin, a plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem, Simeon vna.

29. Et super terminum Simeonis a plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem, Issachar vna. Et super terminum Issachar, a plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem, Zabulon vna. Et super terminum Zabulon, a plaga Orientali vsque ad plagam Maris, Gad vna. Et super terminum Gad, ad plagam Austri in Meridiē: & erit finis de Thamar, vsque ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra mare magnum. Hæc est terra quam mittetis in sortem tribubus Israel: & hæc partitiones earum, ait Dominus Deus. Et hi egressus ciuitatis: A plaga Septentrionali quingentos & quatuor millia mensurabis. Et portæ ciuitatis omnibus tribubus Israel: portæ tres a Septentrione, porta Ruben vna, porta Iuda vna, porta Leui vna. Et ad plagam Orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, portæ Joseph vna, portæ Benjamin vna, portæ Dan vna. Et ad plagam Meridiam, quingentos & quatuor millia metieris: portæ Simeonis vna, portæ Issachar vna, portæ Zabulon vna. Et ad plagam Occidentalem, quingentos & quatuor millia: & portæ eorum tres, portæ Gad vna, portæ Aser vna, portæ Nephthali vna. Per circuitum, decem & octo millia: & nomen ciuitatis ex illa die, Dominus ibidem.

principis.

ad Mare (Ve. Di. l. Ge. o. p.)

inter (Ve. Cöpl. Di. l.)

Sortes reliquarum tribuum.

Portæ ciuitatis in nominibus tribuum (Ve. Cöpl. Di. l. Ge. p.)

* & portæ tres, (Ve. B. Compl.)

HIERONYMI IN DANIELEM PRÆFATIO.

DANIELEM prophetam iuxta Septuaginta interpretes, Domini Saluatoris ecclesie non legunt, vtentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit, nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta interpretes easdem linguæ lineas in translatione seruire: siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldaicam linguam sciente, editus est liber: siue aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc vnum affirmare possum, quod multum a veritate discordet, & recto iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est Danielem maxime & Esdras Hebraicis quidem literis, sed Chaldaeo sermone conscriptos: & vnam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus post Quiniliani & Tullii lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguæ huius pistrinum reclusissem: & multo sudore, multoque tempore vix cepissem anhelantia stridentiaque verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impedi nouissime in Daniele: & tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verum adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cepti rursus discipulus esse Chaldaicus. Et, vt verum fatear, vsque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quam sonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, draconisque fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easque iugulante subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quendam de præceptoribus Iudæorum, cum Susannæ derideret historiam, & a Græco nescio quo eam diceret esse confictam: illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias hæc ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πίνυ πίνου, de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiā nostris hanc possumus dare: vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eum, ilico pereas: & a lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lente pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantum fuisse otii tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendii metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent. aut quod miraculum, diuinæque aspirationis indicium, vel draconem interfectum ossa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quam prophetali essent spiritu perpetrata. Cum verò ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldaicam raptum discophorum lectitaret, quærebat exemplum vbi legissemus in toto Veteri testamento quenquam sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse. Cui cum quidam e nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldaea in Iudæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse, siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro ecclesie fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter prophetas: sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura diuiditur: in legem, in prophetas, & in hagiographa: id est in quinque, & octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis differere. Quæ autem ex hoc propheta, imò contra hunc librum Porphyrius obiiciat: testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versusum millibus eius vesaniæ respondentes, nescio an curiosi lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos o Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum precibus: vt quandiu in hoc corpore sum, scribam aliquid gratum vobis, vile ecclesie, dignum posteris. Præsentium quippe iudiciis oblatrantium non satis meo: qui in vtranque partem, aut amore labuntur, aut odio.

Danielis propheta.

CAP. I.

Captiuitatē Ioa-
cim regis Iuda
refert propheta.

ANNO TERTIO RE-
gni Ioaicim regis Iu-
da, venit Nabucho-
donosor rex Babylo-
nis in Ierusalē, & ob-
sedit eā: & tradidit
Dominus in manu
eius Ioaicim regē Iu-
dæ, & partē vasorū
domus Dei: & aspor-
tauit ea in terrā Sē-

naar, in domū Dei sui, & vasa intulit in domū the-
sauri Dei sui. Et ait rex Asphenez præposito eunu-
chorū, vt introduceret de filiis Israel, & de semine
regio, & tyrānorū, Pueros in quib⁹ nulla esset ma-
cula, decoros forma, & eruditos omni sapientia,
cautos sciētia, & doctos disciplina, & qui possēt sta-
re in palatio regis: vt doceret eos literas, & linguā
Chaldæorū. Et cōstituit eis rex annonā per singu-
los dies de cibis suis, & vino vnde bibebat ipse: vt
enutriti trib⁹ annis, postea starēt in cōspectu regis.

B Fuerūt ergo inter eos de filiis Iudæ, Daniel, Ana-
nias, Misael, & Azarias. Et imposuit eis præpositus
eunuchorū, nomina: Danieli, Baltassar, Ananias, Si-
drach: Misaeli, Misach: & Azaria, Abdenago. Pro-
posuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur
de mensa regis, neque de vino potus eius: & roga-
uit eunuchorū præpositū ne cōtaminaretur. De-
dit autē Deus Danieli gratiā & misericordiā in cō-
spectu principis eunuchorū. Et ait princeps eunu-
chorū ad Danielē, Timeo ego dominū meū regē
qui cōstituit vobiscibū & potū: qui si viderit vult⁹
vestros macilētiores præ cæteris adolescētib⁹ coæ-
uis vestris, cōdemnabit caput meū regi. Et dixit

C Daniel ad Malasar, quē cōstituerat princeps eunu-
chorū super Danielē, Ananiā, Misaelē, & Azariā,
Tēta nos obsecro seruos tuos diebus decē, & dētur
nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibēdū:
& contemplare vultus nostros, & vultus puerorū
qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cū
seruis tuis. Qui audito sermone huiuscemodi, ten-
tauit eos diebus decem. Post dies autem decē ap-
paruerūt vult⁹ eorū meliores & corpulētiores præ
omnibus pueris qui vescēbātur cibo regio. Porro
Malasar tollebat cibaria, & vinū potus eorum: da-
batque eis leguminā. Pueris autem his dedit Deus
scientiā & disciplinā in omni libro & sapientia: Da-
niel autē intelligentiā omniū visionū & somnio-
rū. Cōpletis itaque diebus, post quos dixerat rex
vt introducerētur: introduxit eos præposit⁹ eunu-
chorū in cōspectu Nabuchodonosor. Cūque eis
locutus fuisset rex, nō sunt inuenti tales de vniuer-
sis, vt Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & stete-
rūt in cōspectu regis. Et omne verbū sapientiæ &
intellectus quod sciscitat⁹ est ab eis rex, inuenit in
eis decuplū super cunctos ariolos & magos qui e-
rant in vniuerso regno eius. Fuit autē Daniel vs-
que ad annum primum Cyri regis.

D Anno secūdo regni Nabuchodonosor
vidit Nabuchodonosor sōniū, & cōterri-
tus est spiritus ei⁹, & sōniū ei⁹ fugit ab eo.
Præcepit autē rex vt cōuocarētur arioli, & magi,
& malefici, & Chaldæi: vt indicarent regi somnia
sua: qui cū venissent, steterūt corā regē. Et dixit ad

eos rex, Vidi somniū: & mēte cōfusus ignoro quid
viderim. Responderuntque Chaldæi regi Syriace,
Rex in sempiternū viue: dic somniū seruis tuis, &
interpretationē eius indicabimus. Et respōdēs rex
ait Chaldæis, Sermo recessit à me: nisi indicaueri-
tis mihi somniū & coniecturā eius, peribitis vos, &
domus vestra publicabuntur. Si autē somnium &
cōiecturā eius narraueritis: præmia & dona, & ho-
norē multū accipietis à me. Somniū igitur, & inter-
pretationē eius indicate mihi. Respōderunt secun-
do, atque dixerūt, Rex somniū dicat seruis suis, &
interpretationē illius indicabimus. Respōditque

rex, & ait, Certē noui quodd tēpus redimitis, scien-
tes quod recesserit à me sermo. Si ergo somnium
non indicaueritis mihi, vna est de vobis sententia,
quod interpretationē quoque fallacē & deceptio-
ne plenā cōposueritis vt loquamini mihi donec tē-
pus pertranseat. Somniū itaque dicite mihi, vt sciā
quod interpretationē quoque eius verā loquami-
ni. Respōdentes ergo Chaldæi corā rege, dixerūt,
Non est homo super terrā, qui sermonē tuū, rex,
possit implere: sed neque regū quisquā magnus &
potēs, verbū huiuscemodi sciscitatur ab omni ari-
olo, & mago, & Chaldæo. Sermo enī quē tu qua-
ris, rex, grauis est: nec reperietur quisquā qui indi-
cet illū in conspectu regis: exceptis diis, quorū nō
est cū hominibus conuersatio. Quo audito, rex
in furore & in ira magna præcepit vt perirēt om-
nes sapiētes Babylonis. Et egressa sentētia, sapiētes
interficiēbātur: quærebāturque Daniel & socii e-
ius, vt perirēt. Tunc Daniel requisit de lege at-
que sentētia ab Arioch principe militiæ regis, qui
egressus fuerat ad interficiēdos sapiētes Babylonis.

Et interrogauit eū qui à rege potestate acceperat,
quā ob causam tam crudelis sentētia à facie regis
esset egressa. Cū ergo rē indicasset Arioch Danie-
li, Daniel ingressus rogauit regē vt tēpus daret si-
bi ad solutionē indicandā regi. Et ingressus est do-
mū suam: Ananiaque & Misaeli, & Azariæ sociis
suis, indicauit negotiū. Vt quærerēt misericordiā
à facie Dei cæli super sacramēto isto, & nō perirēt
Daniel & socii ei⁹, cū cæteris sapiētibus Babylonis.

Tūc Danieli mysteriū per visionē nocte reuelatū
est: & benedixit Daniel Deū cæli, & locut⁹ ait, Sit
nomē Domini benedictū à seculo & vsque in secu-
lū: quia sapiētia & fortitudo eius sunt. Et ipse mu-
tat tēpora & ætates: trāffert regna atque cōstituit:
dat sapiētiā sapiētibus, & scientiā intelligētibus di-
sciplinā. Ipse reuelat profunda & abscondita: & no-
uit in tenebris cōstituta: & lux cū eo est. Tibi De-
patrū nostrorū cōfiteor, tēque laudo: quia sapien-
tiā & fortitudinē dedisti mihi: & nūc ostēdisti mi-
hi quæ rogauimus te, quia sermonē regis aperuisti
nobis. Post hæc Daniel ingressus ad Arioch quē
cōstituerat rex vt perderet sapiētes Babylonis, sic
ei locutus est, Sapiētes Babylonis ne perdas: intro-
duc me in cōspectu regis, & solutionē regi narra-
bo. Tūc Arioch festinus introduxit Danielē ad re-
gē, & dixit ei, Inueni hominē de filiis trāsmigra-
tionis Iudæ, qui solutionē regi annūtiēt. Respōdit
rex: & dixit Danieli cuius nomē erat Baltassar, Pu-
tāsne verē potes mihi indicare somnium quod vi-
di, & interpretationem eius? Et respondens Da-
niel coram rege, ait, Mysterium quod rex inter-

De filiis capti-
uis iubet rex
eligi, qui do-
ceatur literas &
linguā Chaldæo-
rum.

Annona regia
eis constituitur.
de(Vet. Di. o. l.
Ge. o. v.

Daniel abstinet
à cibis regis Ba-
byloniorum.

Horū puerorū
scientia & disci-
plina.

7.6.g.

Somniū Nabu-
chodonosor.

ergo(Vet. Di. l.
Ge. o. v.
Acceritis ma-
gis, quærit ab
eis & somnium
& eius interpre-
tationem.

Respondit sine
cōfessione que
Vet. Di. o. l. Ge. o.
v.

Respondēt se nō
posse indicare.

Iubet rex om-
nes sapiētes Ba-
bylonis inter-
fici.

Petit Daniel tē-
pus sibi dari ad
questionem dī
soluendam.

Danieli reuelat
mysterium Do-
minus.
Psal. 113. d.
Gratulari actio.

Confiteri, & lau-
dare.
meorū(Vet. Di.
o. l. Ge. o.

Introducit
Daniel ad regē.

terrogat, sapientes, magi, & arioli, & aruspices nequeunt indicare regi. Sed est Deus in celo reuelans mysteria, qui indicabit tibi rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo, huiuscemodi sunt. Tu rex cogitare coepisti in stratu tuo quid esset futurum post hæc: & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt. Mihi quoque non in sapientia quæ est in me plus quam in cunctis uiuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed ut interpretatio regi, manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ scires. Tu rex uidebas, & ecce quasi statua vna grandis: statua illa magna & statura sublimis stabat contra te, & intuitus eius erat terribilis. Huius statuæ caput, ex auro optimo erat: pectus autem & brachia, de argento: porro venter & femora, ex ære. Tibiæ autem, ferreæ: pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis. Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus eius ferreis & fictilibus, & comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ aræ, quæ rapta sunt vento: nullusque locus inuentus est eis: lapis autem qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram. hoc est somnium. Interpretationem quoque eius dicemus coram te, rex. Tu rex regum es: & Deus cæli regnum & fortitudinē & imperium & gloriam dedit tibi: & omnia in quibus habitant filii hominum & bestiarum agri, volucres quoque cæli dedit in manu tua, & sub ditione tua vniuersa constituit. tu es ergo caput aureum. Et post te consurget regnum aliud minus te, argenteum: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuersæ terræ. Et regnum quartum erit velut ferreum. quomodo ferrum comminuit & domat omnia: sic comminuet & conteret omnia hæc. Porro quia vidisti pedum & digitorum partem testam figuli, & partem ferream: regnum diuisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mistum testæ ex luto. Et digitos pedum ex parte ferreos & ex parte fictiles: ex parte regnum erit solidum, & ex parte contritum. Quod autem vidisti ferrum mistum testæ ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testæ. In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnum quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet cutem, & consumet vniuersa regna hæc: & ipsum stabit in æternum. Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus ostendit regi quæ ventura sunt postea. & verum est somnium, & fidelis interpretatio eius. Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Danielem adorauit: & hostias, & incensum præcepit ut sacrificarent ei. Loquens ergo rex, ait Danieli, Vere Deus vester, Deus deorum est, & Dominus regum, reuelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum. Tunc rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis: &

præfectum & magistrum super cunctos sapientes Babylonis. Daniel autem postulauit a rege: & constituit super opera prouinciæ Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

CAP. III.

Nabuchodonosor rex fecit statuam auream altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in campo Dura prouinciæ Babylonis. Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus & iudices, duces & tyrānos, & præfectos, omnesque principes regionum, ut conueniret ad dedicationem statuæ quæ erexerat Nabuchodonosor rex. Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus & iudices, duces & tyranni, & optimates qui erant in potestatibus constituti, & vniuersi principes regionum, ut conuenirent ad dedicationem statuæ quæ erexerat Nabuchodonosor rex. Stabant autem in conspectu statuæ quam posuerat Nabuchodonosor rex, & præco clamabat valenter, Vobis dicitur populus, tribubus & linguis. In hora qua audieritis sonitum tubæ & fistulæ & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniarum, & vniuersi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream quam constituit Nabuchodonosor rex. Siquis autem non prostratus adorauerit, eadē hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Post hæc igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tubæ, fistulæ & citharæ, sambucæ & psalterii, symphoniarum, & omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus, & linguæ adorauerunt statuam auream quam constituerat Nabuchodonosor rex. Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldæi accusauerunt Iudæos, dixeruntque Nabuchodonosor regi, Rex in æternum viuere tu rex, posuisti decretum ut omnis homo qui audierit sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ & psalterii, & symphoniarum, & vniuersi generis musicorum, prosternat se, & adoret statuam auream: si quis autem non prociens adorauerit, mittatur in fornacem ignis ardentis. Sunt ergo viri Iudæi: quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream quam erexisti non adorant. Tunc Nabuchodonosor in furore & in ira præcepit ut adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectum regis. Pronuntiānsque Nabuchodonosor rex, ait eis, Verēne Sidrach, Misach, & Abdenago deos meos non colitis, & statuam auream quam constitui non adoratis? Nunc ergo si estis parati, quacunque hora audieritis sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ & psalterii & symphoniarum, omnisque generis musicorum, prosternite vos, & adorate statuam quam feci: quod si non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis est deus qui eripiet vos de manu mea? Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor, Non oportet nos de hac re respondere tibi. Ecce enim Deus noster quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, rex, liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti non adoramus. Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspe-

magistratum (Vet. Di. l. Ge. o. M.)

Brigitur a rege aurea statua, quæ adorari præcipit.

Accusantur Sidrach, Misach, & Abdenago, quod decretum regium contempserint.

Hi ad regē adducti, statuam adorare iubentur.

erexi (Vet. Ge. o.)

Recusant.

Mittitur in fornacem.

indicant (præ. tēp. (Vet. Comp. Di. o. B. V. Regi somnium indicat Daniel, & eius interpretatione)

Vet. Di. l. Ge. o. Comp.

Vet. Di. o. l. Ge. o. V.

ferrū. (Vet. Di. o. l.)

testæ (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

De regno Christi æterno.

Lapis, Christus.

Daniel a rege exaltatur.

& (Vet. Di. l. Ge. o.)

19

lzlz.ii.

Proph.

ctus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, & Abdenago. & præcepit vt succenderetur fornax septuplum quam succendi consueuerat.

20 Et viris fortissimis de exercitu suo iussit vt ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis. Et confestim viri illi vincti cum braccis suis, & tiaris, & calceamentis & vestibus, missi sunt in mediū fornacis ignis ardentis. nam iussio regis vrgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos qui miserāt Sidrach, Misach, & Abdenago, interfecit flamma ignis. Viri autem hi tres, id est Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligari.

Quæ sequuntur, in Hebræis voluminibus non reperi.

Azarie oratio, si dei & humilitatis plena.

21 Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino. Stans autem Azarias orauit sic, aperiensque os suum in medio ignis ait, Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum nomen tuum in secula: quia iustus es in omnibus quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua vera, & via tua recta, & omnia iudicia tua vera. Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia quæ induxisti super nos, & super ciuitatem sanctam patrum nostrorum Ierusalem: quia in veritate & in iudicio induxisti omnia hæc propter peccata nostra. Peccauimus enim & iniquè egimus recedentes à te: & deliquimus in omnibus. & præcepta tua non audiuius, nec obseruauimus, nec fecimus sicut præceperas nobis vt bene nobis esset. omnia ergo quæ induxisti super nos, & vniuersa quæ fecisti nobis, vero iudicio fecisti: & tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum & pessimorum, præuaricatorumque, & regi iniusto & pessimo vltra omnem terram. Et nunc non possumus aperire os: confusio, & opprobriū facti sumus seruis tuis, & his qui colebant te. Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum propter nomē tuum, & ne dissipēs testamētum tuum, neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel sanctum tuum: quibus locutus es, pollicens quòd multiplicares semen eorum sicut stellas cæli, & sicut arenam quæ est in litore maris: quia Domine imminuti sumus plus quàm omnes Gentes, sumusque humiles in vniuersa terra hodie propter peccata nostra. Et non est in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocaustum, neque sacrificiū, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarū coram te, vt possimus inuenire misericordiam tuā: sed in anima contrita, & spiritu humilitatis suscipiamur. Sicut in holocausto arietum & taurorū, & sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, vt placeat tibi: quoniā nō est cōfusio cōfidentibus in te.

D colunt (Vet. Ge. o.)

Et nūc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciē tuā. Ne cōfundas nos: sed fac nobiscū iuxta mansuetudinē tuā, & secūdū multitudinē misericordiæ tuæ. Eterue nos in mirabilibus tuis, & da gloriā nomini tuo Domine. & confundantur omnes qui ostendunt seruis tuis mala, cōfundantur in omni potentia, & robur eorum cōteratur: & sciant quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super orbem terrarum. Et nō cessabant qui miserant eos ministri regis succen-

dere fornacē, naphtha & stupa & pice & malleolis, & effundebatur flamma super fornacem cubitis quadragintanouem: & erupit, & incendit quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis. Angelus autem Domini descendit cum Azaria & sociis eius in fornacem: & excussit flammam ignis de fornacē, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quicquam molestiæ intulit. Tunc hi tres quasi ex vno ore laudabant & glorificabant & benedicebant Deū in fornace: dicentes,

Ab igni intacti Deum laudant.

72 Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis, & gloriosus & superexaltatus in secula: & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. v.

73 Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ, & superlaudabilis & supergloriosus in secula.

74 Benedictus es in throno regni tui, & superlaudabilis, & superexaltatus in secula.

'super gloriosus (Vet. Di. l.

75 Benedictus es qui intueris abyssos, & sedes super Cherubim, & laudabilis & superexaltatus in secula.

76 Benedictus es in firmamento cæli, & laudabilis & gloriosus in secula.

77 Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

78 Benedicite angeli Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

79 Benedicite cæli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Psal. 148. a.

80 Benedicite aquæ omnes quæ super cælos sunt Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

81 Benedicite omnes virtutes Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

82 Benedicite sol & luna Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

83 Benedicite stellæ cæli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

84 Benedicite omnis imber & ros Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

85 Benedicite omnis spiritus Dei Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

-Vet. Di. l.

86 Benedicite ignis & æstus Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

87 Benedicite frigus & æstas Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

'æstus (Vet. Di. o. Exemplar S. Di. latum legit cum ma.

88 Benedicite rores & pruina Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

89 Benedicite gelu & frigus Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

90 Benedicite glacies & niues Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

91 Benedicite noctes & dies Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

92 Benedicite lux & tenebræ Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

93 Benedicite fulgura & nubes Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

94 Benedicat terra Dominum, laudet & superexaltet eum in secula.

95 Benedicite mōtes & colles Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

96 Benedicite vniuersa germinantia in terra Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

- 77. Benedicite fontes Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
- 78. Benedicite maria & flumina Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
- 79. Benedicite cete, & omnia quæ mouentur in aquis Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
- 80. Benedicite omnes volucres cæli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
- 81. Benedicite omnes bestia & pecora Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
- 82. Benedicite filii hominum Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
- 83. Benedicat Israel Dominum, laudet & superexaltet eum in secula.
- 84. Benedicite sacerdotes Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
- 85. Benedicite serui Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
- 86. Benedicite spiritus & animæ iustorum Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
- 87. Benedicite sancti & humiles corde Domino, laudate & superexaltate eum in secula.
- 88. Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino, laudate & superexaltate eum in secula: quia eruit nos de inferno, & saluos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.
- 89. Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniã in seculum misericordia eius.
- 90. Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorũ, laudate, & confitemini ei, quia in omnia secula misericordia eius.

Hucusque in Hebræo non habetur: & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

Fide in Deũ G liberantur Sidrach, Misach, & Abdenago ab igne.

- Vet. Di. o. Ge. o. V. M.

Nabuchodonosor confitetur potentiam Dei, viſio miraculo.

91. Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit properè, & ait optimatibus suis, Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos: Qui respondentes regi, dixerunt, Verè rex. Respondit rex, & ait, Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait, Sidrach, Misach, & Abdenago serui Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis. Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis, contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, etiam saraballa eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset per eos. Et erumpens Nabuchodonosor, ait, Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & eruit seruos suos qui crediderunt in eum: & verbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora sua ne seruiret & ne adoraret omnem deum, excepto Deo suo. A me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus, tribus, & lingua quæcũque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach & Abdenago, dispereat, & domus eius vastetur. neque enim est alius deus qui possit ita saluare. Tunc rex promouit Sidrach, Misach, & Abdenago in prouincia Babylonis. **NABUCHODONOSOR** rex, omnibus populis, gentibus & linguis, qui habitant in vniuersa terra, pax vobis multiplicetur. Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit er

go mihi prædicare signa eius, quia magna sunt: & mirabilia eius, quia fortia: & regnum eius, quia regnum sempiternum, & potestas eius in generatione & generationem.

- Vet. M. Di. o. l. Ge. o. V. j. 7. d.

C A P. I I I I.

EGO Nabuchodonosor quietus erã in domo mea, & florens in palatio meo. somnium vidi quod perterrituit me: & cogitationes meæ in stratu meo, & visiones capitis mei conturbauerunt me. Et per me propositum est decretum, vt introduceretur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & vt solutionem somnii indicarent mihi. Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnium narraui in conspectu eorum: & solutionem eius non indicauerunt mihi donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum. Baltassar princeps ariolorum, quonia ego scio quod spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum quas vidi, & solutionem earum narra. Visio capitis mei in cubili meo, Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia. Magna arbor, & fortis: & proceritas eius contingens cælum: aspectus illius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ. Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius: & esca vniuersorum in ea. subter eam habitabant animalia & bestia, & in ramis eius conuersabantur volucres cæli: & ex ea vescebatur omnis caro. Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil & sanctus de cælo descendit. Clamauit fortiter, & sic ait, Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius: fugiant bestia quæ subter eam sunt, & volucres de ramis eius. Veruntamen germen radicem eius in terra finite, & alligetur vinculo ferreo & æreo in herbis quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, & cum feris pars eius in herba terræ. Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & septem tempora mutetur super eum. In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viuentes quoniã dominatur Excelsus in regno hominum, & cuiusque voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum. Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est. Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, cepit intra semetipsum tacitus cogitare quasi vna hora: & cogitationes eius conturbabant eum. Respondens autem rex ait, Baltassar, somnium & interpretatio eius non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit, Domine mi, somnium his qui te oderunt: & interpretatio eius hostibus tuis sit. Arborem quam vidisti sublimem atque robustam, cuius altitudo pertingit ad cælum, & aspectus illius in omnem terram: & rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestia agri, & in ramis eius commorantes aues cæli: Tu es rex, qui magnificatus es, & inualuisti: & magnitudo tua creuit, & peruenit vsque ad cælum, & potestas tua in terminos vniuersæ terræ. Quod autem vidit rex vigilè, & sanctum descendere de cælo, & dilz. iiii.

Rursum sonat Nabuchodonosor.

quem (Vet. Di. o. l. Ge. o. V.

Somnium regis Daniel interpretatur, de amissione regni, & habitatione eius cum bestiis, ac tandem eius in regnum restitutionem.

cere, Succidite arborem, & dissipate illam, attamé germen radicum eius in terra dimittite, & vinciat-
 tur ferro & ære in herbis foris, & rore cæli cōsper-
 gatur, & cum feris sit pabulum eius, donec septem
 tempora mutantur super eum: hæc est interpreta-
 tio sententiæ Altissimi, quæ peruenit super domi-
 num meum regem. Eiicient te ab hominibus, &
 cum bestiis ferisque erit habitatio tua, & fœnum
 ut bos comedes, & rore cæli infundéris: septem
 quoque tempora mutabuntur super te, donec scias
 quod dominetur Excelsus super regnum homi-
 num, & cuiuscumque voluerit det illud. Quod autem
 præcepit ut relinqueretur germen radicum eius,
 id est arboris: Regnum tuum tibi manebit postquã
 cognoueris potestatem esse cælestem. Quam ob-
 rem rex, consilium meum placeat tibi, & peccata
 tua elemosynis redime, & iniquitates tuas mise-
 ricordijs pauperum: forsitan ignoscet Deus deli-
 ctis tuis. Omnia hæc venerunt super Nabuchodo-
 nosor regem. Post finem mensium duodecim,
 in aula Babylonis deambulabat. Responditque rex,
 & ait, Nonne hæc est Babylon ciuitas magna quã
 ego ædificauit in domum regni, in robore fortitu-
 dinis meæ, & in gloria decóris mei? Cùmque ser-
 mo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit, Ti-
 bi dicitur Nabuchodonosor rex, Regnum tuum
 transibit à te, & ab hominibus eiicient te, & cum
 bestiis & feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos
 comedes, & septem tempora mutabuntur super
 te: donec scias quod dominetur Excelsus in regno
 hominum, & cuiuscumque voluerit det illud. Eadẽ
 hora sermo completus est super Nabuchodonosor,
 & ex hominibus abiectus est, & fœnum ut bos
 comedit, & rore cæli corpus eius infectum est: do-
 nec capilli eius in similitudinem aquilarum cre-
 scerent, & ungues eius quasi unguis auium. Igi-
 tur post finem dierum ego Nabuchodonosor o-
 culos meos ad cælum leuauit, & sensus meus reddi-
 tus est mihi: & Altissimo benedixi, & viuentem in
 sempiternum laudauit, & glorificauit: quia pote-
 stas eius potestas sempiterna, & regnum eius in
 generatione & generationem. Et omnes habitato-
 resterræ apud eum in nihilum reputati sunt. iux-
 ta voluntatẽ enim suã facit tã in virtutibus cæ-
 li quã in habitatoribus terræ: & non est qui re-
 sistat manui eius, & dicat ei, Quare fecisti? In ip-
 so tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad
 honorem regni mei, decorẽque perueni: & figu-
 ra mea reuersa est ad me: & optimates mei & ma-
 gistratus mei requisierunt me, & in regno meo
 restitutus sum: & magnificentia mea amplior ad-
 dita est mihi. Nunc igitur ego Nabuchodonosor
 laudo, & magnifico, & glorifico regem cæli: quia
 omnia opera eius vera, & omnes viæ eius iudicia,
 & gradientes in superbia potest humiliare.

C A P. V.

Balsasar rex fecit grande conuiuium opti-
 matibus suis mille: & vnusquisque secun-
 dum suam bibebat ætatem. Præcepit er-
 go iam temulentus vt afferrétur vasa aurea & ar-
 gentea quæ asportauerat Nabuchodonosor pater
 eius de templo quod fuit in Ierusalem: vt biberét
 in eis rex & optimates eius, vxorẽsque eius & con-
 cubinæ. Tunc allata sunt vasa aurea quæ asportaue-
 rat de templo quod fuerat in Ierusalẽ: & biberunt in
 eis rex & optimates eius, vxores & concubinæ illius.

Balsasar rex Ba-
 bylonis, abutens
 vasis repli, videt
 manum scribẽ-
 tem ad parietẽ.

4 Bibebant vinũ, & laudabant deos suos aureos & ar-
 gēteos, æreos, ferreos, ligneosque & lapideos. In eadẽ
 hora apparuerunt digiti, quasi manus homi-
 nis scribentis contra candelabrũ in superficie pa-
 rietis aulae regiae: & rex aspiciebat articulos man-
 scribentis. Tunc facies regis cōmutata est, & cogi-
 tationes eius conturbabant eũ: & cōpages renum
 eius soluebantur, & genua eius ad seinuicẽ collide-
 bantur. Exclamauit itaque rex fortiter vt introdu-
 ceret magos, Chaldæos, & aruspices. Et proloquẽs
 rex ait sapientibus Babylonis, Quicumque legerit
 scripturam hanc, & interpretationem eius mani-
 festã mihi fecerit, purpura vestietur, & torquẽ au-
 reã habebit in collo, & tertius in regno meo erit.
 Tunc ingressi omnes sapientes regis nõ potuerunt
 nec scripturam legere, nec interpretationẽ eius
 indicare regi. Vnde rex Balsasar satis conturbatus
 est, & vultus illius immutatus est: sed & optimates
 eius turbabantur. Regina autem pro re quæ acci-
 derat regi & optimatibus eius, domum conuiuui
 ingressa est: & proloquẽs ait, Rex in æternũ viue:
 non te conturbent cogitationes tuæ, neque facies
 tua immutetur. Est vir in regno tuo, qui spiritũ
 deorũ sanctorũ habet in se: & in diebus patris tui
 scientia & sapientia inuenta sunt in eo: nam & rex
 Nabuchodonosor pater tuus principẽ magorũ,
 incantatorum, Chaldæorum, & aruspicum consti-
 tuit eum, pater inquam tuus o rex: Quia spiritus
 amplior, & prudentia, intelligẽtiãque, & interpre-
 tatio somniorum, & ostẽsio secretorũ, ac solutio
 ligatorum inuenta sunt in eo, hoc est in Daniele:
 cui rex posuit nomen Baltassar. nunc itaque Da-
 niel vocetur, & interpretationem narrabit. Igi-
 tur introductus est Daniel coram rege. Ad quem
 præfatus rex ait, Tu es Daniel de filiis captiuitatis
 Iudæ, quem adduxerat pater meus rex de Iudæa?
 Audiui de te quoniam spiritum deorũ habeas: &
 scientia, intelligentiãque ac sapiẽtia ampliores in-
 uentæ sunt in te. Et nunc introgressi sunt in con-
 spectu meo sapientes magi, vt scripturam hanc le-
 geret, & interpretationẽ eius indicaret mihi: & ne-
 quiuerunt sensum huius sermonis edicere. Porro
 ego audiui de te quod possis obscura interpretari,
 & ligata dissoluere: si ergo vales scripturam lege-
 re, & interpretationem eius indicare mihi, purpu-
 ra vestiẽris, & torquem auream circa collum tuũ
 habebis, & tertius in regno meo princeps eris. Ad
 quæ respondens Daniel, ait coram rege, Munera
 tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da: scriptu-
 ram autem legam tibi, rex, & interpretationẽ ei-
 us ostendam tibi. O rex, Deus altissimus regnum
 & magnificentiam, gloriam & honorẽ dedit Na-
 buchodonosor patri tuo. Et propter magnificen-
 tiam quam dederat ei, vniuersi populi, tribus &
 linguæ tremebant, & metuebant eum. quos vole-
 bat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat: &
 quos volebat, exaltabat: & quos volebat, humilia-
 bat. Quando autẽ eleuatum est cor eius, & spiri-
 tus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est
 de solio regni sui, & gloria eius ablata est: & à filiis
 hominũ eiectus est, sed & cor eius cũ bestiis positũ
 est, & cũ onagris erat habitatio eius: fœnũ quo-
 que vt bos comedebat, & rore cæli corpus eius in-
 fectum est: donec cognosceret quod potestatem
 haberet Altissimus in regno hominũ, & quẽcũque
 voluerit suscitabit super illud. Tu quoque fili eius

Accersiti à rege
 magi, nõ valẽt
 scripturam edif-
 ferere.

-Vet. Di. o. l. Ge.
 o. v.

-Vet. Di. l. a.

Vocatur Danid.

adduxit (Vet. Di.
 o. l. Ge. o.)

scripturã legi,
 & interpreta-
 tur: rege videt
 eũ de regno de-
 turbandum.

142.

Balsasar, nō humiliasti cor tuum, cum scires hęc omnia: sed aduersum dominatorem cęli eleuatus es: & vasa domus eius allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & vxores tuę, & concubinę tuę vinum bibistis in eis: deos quoque argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porrō Deum qui habet flatum tuum in manu sua & omnes vias tuas, non glorificasti. Adcircob eo missus est articulus manus, qui scripsit hoc quod exaratum est. Hęc est autem scriptura quę digesta est: M A N E, T H E C E L, P H A R E S.

Et hęc est interpretatio sermonis. M A N E: numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. T H E C E L: appensus es in statera, & inuentus es minus habens. P H A R E S: diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis. Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo eius: & prædicatum est de eo quod haberet potestatem tertius in regno suo. Eadem nocte interfectus est Balsasar rex Chaldęus: Et Darius Medus successit in regnum, annos natus sexagintaduos. CAP. VI.

Lacuit Dario, & constituit super regnum satrapas centum viginti, vt essent in toto regno suo. Et super eos, principes tres, ex quibus Daniel vnus erat: vt satrapę illis rēderēt rationem, & rex non sustineret molestiam. Igitur Daniel superabat omnes principes & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo. Porrō rex cogitabat constituere eum super omne regnum: vnde principes & satrapę querebant occasionem vt inuenirent Danieli ex latere regni: nullamque causam, & suspicionē reperire potuerunt, eo quod fidelis esset, & omnis culpa & suspicio non inueniretur in eo. Dixerunt ergo viri illi, Non inuenimus Danieli hęc aliquam occasionem, nisi forte in lege Dei sui. Tūc principes & satrapę surreperunt regi, & sic locuti sunt ei, Dari rex, in æternū viuere cōsiliū inierunt omnes principes regni tui, magistratus & satrapę, senatores & iudices, vt decretum imperatorium exeat, & edictum, Vt omnis qui petierit aliquam petitionem a quocūque deo & homine, vsque ad triginta dies, nisi a te, rex, mittatur in lacum leonum. Nunc itaque rex confirma sententiam, & scribe decretum: vt non immutetur quod statutum est a Medis & Persis, nec præuaricari cuiquam liceat. Porrō rex Darius proposuit edictum, & statuit. Quod cum Daniel comperisset, id est constitutam legem, ingressus est domū suam: & fenestris apertis in cœnaculo suo, contra Ierusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, cōfitebaturque coram Deo suo sicut & antē facere consueuerat. Viri ergo illi curiosius inquirentes, inuenērūt Danielem orantem, & obsecrantem Deum suū.

Et accedentes locuti sunt regi super edicto, Rex, nunquid non constituisti vt omnis homo qui rogaret quenquā de diis & hominibus vsque ad dies triginta, nisi te, rex, mitteretur in lacum leonū? Ad quos respondens rex, ait, Verus est sermo iuxta decretum Medorum atque Persarum, quod præuaricari nō licet. Tunc respondentes dixerūt coram rege, Daniel de filiis captiuitatis Iudę, nō curauit de lege tua & de edicto quod constituisti: sed tribus tēporibus per diē orat obsecratione sua.

14. Quod verbum cum audisset rex, satis cōtristatus est: & pro Daniele posuit cor vt liberaret eum, & vsque ad occasum solis laborabat vt erueret illū.

15. Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt ei, Scito, rex, quia lex Medorum atque Persarū est, vt omne decretum quod constituerit rex, non liceat immutari. Tunc rex præcepit, & adduxerunt Danielem, & miserunt eum in lacum leonū. Dixitque rex Danieli, Deus tuus quem colis semper ipse liberabit te. Allatusque est lapis vnus, & positus est super os laci: quem obsignauit rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, nequid fieret contra Danielem. Et abiit rex in domum suam, & dormiuit incœnatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper & somnus recessit ab eo. Tunc rex primo diluculo confurgens, festinus ad lacum leonum perrexit: appropinquansque lacui, Danielem voce lachrymabili inclamauit, & affatus est eum, Daniel serue Dei viuentis, Deus tuus cui tu seruis semper, putasne valuit te liberare a leonibus?

Et Daniel regi respondens ait, Rex in æternum viuere, Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eo iustitia inuenta est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci. Tunc vehementer rex gauisus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductusque est Daniel de lacu, & nulla læsio inuenta est in eo, quia credidit Deo suo. Iubente autem rege adducti sunt viri illi qui accusauerūt Danielem: & in lacum leonum missi sunt, ipsi & filii, & vxores eorum: & non peruenerunt vsque ad pavementum laci, donec arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt. Tunc Darius rex scripsit vniuersis populis, tribubus, & linguis habitantibus in vniuersa terra, Pax vobis multiplicetur. A me cōstitutum est decretum, vt in vniuerso imperio & regno meo tremiscant, & paueant Deum Danielis. ipse est enim Deus viuens & æternus in secula: & regnum eius non dissipabitur, & potestas eius vsque in æternum. Ipse liberator atque saluator, faciens signa & mirabilia in cęlo & in terra: qui liberauit Danielem de lacu leonum.

Porrō Daniel perseuerauit vsque ad regnum Darii, regnūque Cyri Persę. CAP. VII. Nno primo Balsasar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: visio autem capitis eius in cubili suo: & somnium scribens, breui sermone comprehendit, summamque perstringens, ait, Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti cęli pugnabant in mari magno. Et quatuor bestię grandes ascendebant de mari diuersę inter se. Prima quasi læna, & alas habebat aquilę: aspiciebam donec euulsę sunt alę eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei. Et ecce bestia alia similis vrsō in parte stetit: & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & sic dicebat ei, Surge, comede carnes plurimas. Post hęc aspiciebā, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi auis, quatuor super se: & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei. Post hęc aspiciebā in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis: dentes ferreos habebat magnos, comedēs atq; cōminuēs, & reliqua pedibus suis conculcans: dissimilis autē erat cęteris bestiis quas viderā ante eā, & habebat cornua decē. Cōsidera-

lxlz.iiii.

Iussu regis mittitur in lacum leonum.

1. mach. 2. f. Eius liberatio, quę fidei in Deū tribuitur.

Accusatores Danielis exponuntur leonibus delaniandi.

Darius decreti publicatione Deum Danielis prædicat.

manu (Ve. Di. o. i. d.)

Visio quatuor bestiarū Danieli ostenditur.

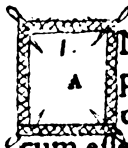
-Vet. Di. o. M. Compl. B. Interfectio Balsasar. successit Darius Medus. Daniel cōstitutur a rege princeps super satrapas.

Edicti excogitatio aduersus Danielem.

-Vet. Di. o. I. Ge. o.

Edicti pmutatio, cuius tanquam violator Daniel accusatur apud regē.

Anno tertio regni Balsasar regis, visio apparuit mihi, ego Daniel, post id quod videram in principio. Vidi in visione mea, cum essem in Susan castro quod est in AElam civitate: vidi autem in visione esse me super portam Vlai. Et leuavi oculos meos, & vidi: & ecce aries vnus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & vnum excelsius altero atque succrescens. Postea vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem: & omnes bestiae non poterant resistere ei, neque liberari de manu eius: fecitque secundum voluntatem suam, & magnificatus est. Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terrae, & non tangebatur terram: porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. Et venit vsque ad arietem illud cornutum, quem videram stantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suae. Cumque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua eius, & non poterat aries resistere ei: cumque eum misisset in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare arietem de manu eius. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque creuisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos caeli. De vno autem ex eis egressum est cornu vnum modicum: & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem. Et magnificatum est vsque ad fortitudinem caeli: & deiecit de fortitudine & de stellis, & conculcavit eas. Et vsque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Et audiui vnum de sanctis loquentem: & dixit vnus sanctus alteri nescio cui loquenti, Vsquequo visio, & iuge sacrificium, & peccatum desolationis quae facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur? Et dixit ei, Vsque ad vesperam & mane, dies duo millia trecenti: & mundabitur sanctuarium. Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, & quarerem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri. Et audiui vocem viri inter Vlai: & clamauit, & ait, Gabriel fac intelligere istam visionem. Et venit, & stetit iuxta vbi ego stabam: cumque venisset, pauces corruui in faciem meam, & ait ad me, Intellige filii hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio. Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: & tetigit me, & statuit me in gradu meo. Dixitque mihi, Ego ostendam tibi quae futura sunt in nouissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum. Ariem quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum. Porro hircus caprarum: rex Graecorum est. & cornu grande quod erat inter oculos eius: ipse est rex primus. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges, de gente eius consurgunt, sed non in fortitudine eius. Et post regnum eorum cum creuerint iniquitates, consurgit rex impudens facie, & intelligens propositiones: & roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis: & supra quam credit potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, & faciet.

visio pugnae inter arietem & hircum.

regione: (Vet. Compl. B.)

-Vet. Di. o. Lge. o. V. M.

-Vet. Di. o. Lge. o. M. B. Visionis intelligentia de consuetudine regis Persarum & regis Graecorum. j. 9. f. istam (ma. g. Vet. Di. o. Lge. o. M. B.)

De rege impudenti Antichristo.

Cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum: & tria de cornibus primis euulsa sunt a facie eius. & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia. Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius, flammam ignis: rotae eius, ignis accensus. Fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius: millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei: iudicium sedit, & libri aperti sunt. Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: & vidi quoniam interfecta esset bestia, & perisset corpus eius, & traditum esset ad comburendum igni. **D** aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas: & tempora vitae constituta essent eis vsque ad tempus & tempus. Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit: & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguae ipsi seruient: potestas eius, potestas aeterna quae non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur. **E** Horrui spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & visiones capitis mei conturbauerunt me. Accessi ad vnum de assistentibus, & veritatem quaerebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me. Haec quatuor bestiae magnae: quatuor sunt regna, quae consurgent de terra. Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum vsque in seculum & seculum seculorum. Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quae erat dissimilis valde ab omnibus, & terribilis nimis: dentes & ungues eius ferrei: comedebat & comminuebat, & reliqua pedibus suis concubabat. & de cornibus decem quae habebat in capite: & de alio quod ortum fuerat ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo quod habebat oculos, & os loquens grandia, & maius erat caeteris. Aspiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & praeualebat eis: donec venit antiquus dierum, & iudicium dedit sanctis Excelsi, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt sancti. Et sic ait, Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuersam terram, & conculcabit, & comminuet eam. Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: & alius consurgit post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit. Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit quod possit mutare tempora & leges, & tradentur in manu eius vsque ad tempus & tempora & dimidium temporis. Et iudicium sedebit, vt auferatur potentia, & conteratur, & disperat vsque in finem. Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni quae est subter omne caelum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges seruient ei & obediunt. **F** Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me, verbum autem in corde meo conseruaui.

Apoc. 4.

Luc. 1. c. mich. 4. c. 5. j. 8. 4. 8.

visionem interpretatur de quatuor mundi regnis.

De potentia & incremento Antichristi.

De regno Christi aeterno. luc. 1. c.

Et interficiet robustos, & populum sanctorum secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu eius: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur. Et visio vespere & mane, quæ dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.

27 Et ego Daniel languui, & ægrotavi per dies: cumque surrexissem, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & non erat qui interpretaretur.

C A P. I X.

In anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldæorum: Anno vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam prophetam, ut complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni: Et posui faciē meam ad Dominum Deum meum, rogare & deprecari in ieiuniis, sacco & cinere: Et oravi Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi, Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua. Peccauimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & recessimus: & declinauimus à mandatis tuis ac iudiciis. Non obediuimus seruis tuis prophetis qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terræ: Tibi Domine iustitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem & omni Israel, his qui propè sunt, & his qui procul in vniuersis terris ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccauerunt in te. Domine, nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris qui peccauerunt: Tibi autem Domino Deo nostro misericordia & propitiatio, quia recessimus à te, & non audiuius vocem Domini Dei nostri ut ambularem in lege eius quam posuit nobis per seruos suos prophetas. Et omnis Israel præuaricati sunt legem tuam, & declinauerunt ne audirēt vocem tuam: & stillauit super nos maledictio & detestatio, quæ scripta est in libro Moysei serui Dei, quia peccauimus ei. Et statuit sermones suos quos locutus est super nos & super principes nostros qui iudicauerunt nos, ut superinduceret in nos magnum malum quale nunquam fuit sub omni cælo, secundum quod factum est in Ierusalem. Sicut scriptum est in lege Moysei, omne malum hoc venit super nos: & non rogauimus faciē tuā Domine Deus noster, ut reuerteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatē tuam.

Et vigilauit Dominus super malitiam, & adduxit eam super nos: iustus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis quæ fecit: non enim audiuius vocē eius. Et nunc Domine Deus noster, qui eduxisti populum tuum de Terra Ægypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundū diem hanc, peccauimus, iniquitatem fecimus. Domine in omnem iustitiam tuam auertatur obsecro ira tua, & furor tuus à ciuitate tua Ierusalem, & à monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Ierusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Nunc ergo exaudi Deus noster orationem serui tui, & preces eius: & ostende faciē tuam su-

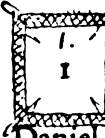
per sanctuariū tuum quod desertum est propter temetipsum. Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & ciuitatem super quam inuocatum est nomen tuum. neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciē tuam, sed in miserationibus tuis multis. Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac, ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem & super populum tuū.

Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea & peccata populi mei Israel, ut prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei: Adhuc me loquente in oratione meā, ecce vir Gabriel quem videram in visione à principio, cito volās tetigit me in tempore sacrificii vespertini. Et docuit me, & locutus est mihi, dixitque, Daniel, nūc egressus sum ut docerem te, & intelligeres. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu autem animaduerte sermonem, & intellige visionē. Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum & super urbem sanctam tuam, ut consummetur præuaricatio, & finē accipiat peccatū, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia: & vngatur Sanctus sanctorum. Scito ergo & animaduerte: ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Ierusalem, ut que ad Christum ducem, hebdomades septem & hebdomades sexaginta duæ erunt: & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexagintaduas occidetur Christus: & non erit eius populus qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmauit autem pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis: & vsque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio.

C A P. X.

Inno tertio regni Cyri regis Persarum, verbum reuelatum est Danieli cognomento Balthasar, & verbum verum, & fortitudo magna: intellexitque sermonē, intelligentia enim est opus in visione. In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neque vnguento vnctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies. Die autem vicesima & quarta mensis primi eram iuxta fluiuium magnum, qui est Tigris. Et leuaui oculos meos, & vidi: ecce vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo: & corpus eius quasi chrysolithus, & facies eius velut species fulguris, & oculi eius ut lampas ardens: & brachia eius, & quæ deorsum sunt vsque ad pedes, quasi species ariscandentis: & vox sermonū eius ut vox multitudinis. Vidi autem ego Daniel solus visionem: porrò viri qui erant mecum non viderunt, sed terror nimius irruit super eos, & fugerunt in absconditum. Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quicquam virium. Et

Daniel postulat impleri à Deo quod prorsus de redditu populi ab exilio Babylonicorum. Jer. 35. c. & 29. c.

-Vet. Di. I.

1. Esdr. 1. b.

Vera confessio.

Baruch 1. c.

Deut. 27. c.

Baruch 2. c.

Exod. 15. c.

Exauditur Daniell's oratio. & (Vet. Di. o. l. Gr. o.)

-Vet. Di. o. l. G. o. Gabriel. s. c.

visionē 70 hebdomadam edisserit ei angelus.

ergo (Vet. Di. l. v. Matth. 14. b. Ioh. ban. 1. g.)

prophetes: (Vet. Di. l. v. v. n. o. christi. Resurrectio Ierusalem sub Nehemia.)

Christi mors.

Abiectio impiorum Iudæorum.

Matth. 24. b.

Apparet Danieli vir lineis vestitus indutus. -Vet. Di. o. l.

Proph.

audiui vocem sermonum eius: & audiens iacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat terræ. Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum. Et dixit ad me, Daniel vir desideriorum intellige verba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cùmque dixisset mihi sermonē istum, steti tremens. Et ait ad me, Noli metuere Daniel: quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos. Princeps autē regni Persarū restitit mihi viginti & vno diebus: & ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. Veni autem vt docerem te quæ vêtura sunt populo tuo in nouissimis diebus: quoniam adhuc visio in diēs. Cùmque loqueretur mihi huiuscemodi verbis, deiici vultum meum ad terram, & tacui. Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea: & aperiens os meum locutus sum, & dixi ad eum qui stabat contra me, Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remansit virium. Et quomodo poterit seruus domini mei loqui cum domino meo: nihil enim in me remansit virium, sed & halitus meus intercluditur. Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, & confortauit me: & dixit, Noli timere vir desideriorum, pax tibi: confortare, & esto robustus. Cùmque loqueretur mecum, conualui, & dixi, Loquere domine mi: quia confortasti me. Et ait, Nūquid scis quare venerim ad te? & nunc reuertar, vt præliar aduersum principem Persarū. cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens. Veruntamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.

C A P. X I.

Go autem ab anno primo Darii Medj stabam vt confortaretur & roboraretur. Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimis super omnes: & cum inualuerit diuitiis suis, concitabit omnes aduersum regnū Græciæ. Surget verò rex fortis, & dominabitur potestate multa: & faciet quod placuerit ei. Et cum steterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quatuor ventos cæli: sed non in posteros eius, neque secundum potētiam illius qua dominatus est. lacerabitur enim regnū eius etiā in externos, exceptis his. Et confortabitur rex Austri, & de principibus eius: præualebit super eum, & dominabitur ditione multa enim dominatio eius. Et post finem annorum fœderabuntur: filiæque regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semē eius: & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes eius, & qui confortabant eam in temporibus. Et stabit de germine radicum eius plantatio: & veniet cum exercitu, & ingredietur prouinciam regis Aquilonis: & abutetur eis, & obtinebit. Insuper & deos eorum, & sculptilia, vasa quoque pretiosa auri & argenti, captiua ducet in Aegyptum: ipse præualebit aduersum regem Aquilonis. Et intrabit in regnum rex Austri, & reuertetur ad terram suam. Filii autem eius prouoca-

buntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum: & veniet properans & inundans: & reuertetur & concitabitur, & cōgredietur cum robore eius. Et prouocatus rex Austri egredietur, & pugnabit aduersus regem Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manus eius. Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & deiiciet multa millia: sed non præualebit. Conuertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multo maiorem quam prius: & in fine temporum annorumque veniet properans cum exercitu magno & opibus nimis. In temporibus illis multi consurgent aduersus regem Austri: filii quoque præuaricatorū populi tui extollentur vt impleant visionē, & corruent. Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet vrbes munitissimas: & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi eius ad resistendum, & non erit fortitudo. Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, & non erit qui stet contra faciem eius: & stabit in terra inclyta, & consumetur in manu eius. Et ponet faciem suam vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius, & recta faciet cum eo: & filiam fœminarum dabit ei, vt euertat illud: & non stabit, nec illius erit. Et conuertet faciem suam ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrii sui, & opprobrium eius conuertetur in eum. Et conuertet faciem suam ad imperiū terræ suæ, & impinget, & corruet, & non inuenietur. Et stabit in loco eius vilissimus, & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore nec in præliis. Et stabit in loco eius despectus, & nō tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia. Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius, & conterentur: insuper & dux fœderis. Et post amicitias, cum eo faciet dolum: & ascendet, & superabit in modico populo. Et abundantes & huberes vrbes ingredietur: & faciet quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius: rapinas & prædam & diuitias eorū dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc, vsque ad tempus. Et cōcitabitur fortitudo eius & cor eius aduersum regem Austri in exercitu magno: & rex Austri prouocabitur ad bellum multis auxiliis & fortibus nimis: & non stabunt, quia inibunt aduersus eum cōsilia. Et comedentes panem cum eo, cōterent illum, exercitusque eius opprimetur: & cadent interfecti plurimi. Duorum quoque regum cor erit vt malefaciant, & ad mensam vnam mendacium loquētur, & non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus. Et reuertetur in terram suam cum opibus multis: & cor eius aduersum testamentum sanctum, & faciet, & reuertetur in terram suam. Statuto tempore reuertetur, & veniet ad Austrum: & non erit priori simile nouissimū. Et veniet super eum trieres, & Romani, & percutietur, & reuertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarium, & faciet: reuerteturque, & cogitabit aduersum eos qui dereliquerunt testamentum sanctuarium. Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem. Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum, obtinebit & faciet. Et docti in populo docebunt pluri-

Quare ad eum missus sit declarat.

Michael.

-Vet. Di. o. l.

ergo (Vet. Ge. o.)

vaticiniū de regibus Persarum.

De regno Græciæ.

De regno Aegypti, & fœdere ei, & bello cum regno Syriæ.

argenti & auri, Ve. Di. o. l. G. o. v.

*Et (Vet. Di. o. l. Ge. o. v. De Iudæis ad regem Aegypti cō fugiētibus, quos rex Syriæ Antiochus persequitur, nobis Antichristi præfigurant. c. 19. c.)

mos: & ruent in gladio & in flamma & in captiuitate & in rapina dierum. Cumque corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo: & applicabuntur eis plurimi fraudulentè. Et de eruditis ruet, vt confitentur: & eligantur & dealbentur vsque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit. Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem deum: & aduersus Deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio. Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentiis foeminarum, nec quenquam deorum curabit, quia aduersum vniuersa confurget: deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & deum quem ignorauerunt patres eius collet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis. Et faciet vt muniat Maozim cum deo alieno quem non cognouit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet gratuito. Et in tempore præfinito præliabitur aduersus eum rex Austri: & quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus & in equibus & in classe magna: & ingredietur terras, & conteret & pertransiet. Et introibit in terram gloriosam, & multi corruent: hæc autem solæ saluabuntur de manu eius, Edom, & Moab, & principes filiorum Ammon. Et mittet manum suam in terras: & Terra-Aegypti non effugiet. Et dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus pretiosis Aegypti: per Libyam quoque, & Aethiopiã transibit. Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna vt conterat & interficiat plurimos. Et figet tabernaculum suum Apadno inter duo maria, super montem inclytum & sanctum: & veniet vsque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

C A P. X I I.

In tempore autem illo cõsurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cõeperunt vsque ad tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus, omnis qui inuetus fuerit scriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alii in vitam æternam, alii in opprobrium vt videant semper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum vsque ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia. Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alii stabant: vnus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis. Et dixi viro qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis, vsquequo finis horum mirabilium. Et audiui virum qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum eleuasset dexteram & sinistram suam in cælum, & iurasset per viuentem in æternum, quia in tempus & tempora, & dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa hæc. Et ego audiui, & non intellexi. Et dixi, Domine mi quid erit post hæc. Et ait, Vade Daniel: quia clausi sunt, signati que sermones vsque ad præfinitum tempus. Eligentur & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi: & impie agent impii, neque intelligent omnes im-

pii, porro docti intelligent. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem: dies mille, ducenti nonaginta. Beatus qui expectat & peruepit vsque ad dies mille trecentos trigintaquinque. Tu autem Daniel vade ad præfinitum: & requiesces, & stabis in sorte tua, in finem dierum.

Hucque Daniele in Hebræo volumine legimus. Quæ sequuntur vsque ad finem libri, de Theodotionis editione translata sunt.

C A P. X I I I.

Erat vir habitans in Babylone, & nomen eius Ioacim: & accepit vxorem nomine Susannam filiam Helciæ, pulchrâ nimis, & timentem Deum. parentes enim illius cum essent iusti, erudierunt filiam suam secundum legem Moyse. Erat autem Ioacim diues valde, & erat ei pomarium vicinum domui suæ: & ad ipsum confluebant Iudæi, eo quod esset honorabilior omnium. Et constituti sunt duo senes iudices in illo anno (de quibus locutus est Dominus, Quia egressa est iniquitas de Babylone à senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum). Isti frequentabant domum Ioacim, & veniebant ad eos omnes qui habebant iudicia. Cum autem populus reuertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, & deambulabat in pomario viri sui. Et videbat eam senes quotidie ingredientem, & deambulantem: & exarserunt in concupiscentiam eius, & euerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos vt non viderent cælum, neque recordaretur iudiciorum iustorum. Erant ergo ambo vulnerati amore eius, nec indicauerunt sibi vicissim dolorem suum: erubescabant enim indicare sibi concupiscentiam suam, volentes concubere cum ea. Et obseruabant quotidie sollicitius videre eam: dixitque alter ad alterum, Eamus domum, quia hora prandii est. Et egressi recesserunt à se. Cumque reuertissent venerunt in vnum: & sciscitantes abinuicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: & tunc in cõmuni statuerunt tempus quando eam possent inuenire solam. Factum est autem, cum obseruaret diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri & nudius tertius, cum duabus solis puellis, voluitque lauari in pomario. æstus quippe erat: & non erat ibi quisquam, præter duos senes absconditos, & contemplantes eam. Dixit ergo puellis, Afferte mihi oleum, & smegmata, & ostia pomarii claudite, vt lauet. Et fecerunt sicut præceperat: clauseruntque ostia pomarii, & egressæ sunt per posticum vt afferrent quæ iusserat. nesciebantque senes intus esse absconditos. Cum autem egressæ essent puellæ, surrexerunt duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt, Ecce, ostia pomarii clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tua sumus: quam ob rem assentire nobis, & commiscere nobiscum. quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum iuuenis, & ob hanc causam emiseris puellas à te. Ingemuit Susanna, & ait, Angustia sunt mihi vndique. si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus hominum, quam peccare in conspectu Domini. Et exclamauit voce magna Susanna: exclamauerunt autem & senes aduersus eam. Et cucurrit vnus ad ostia pomarii, & aperuit. Cum ergo audissent clamorem famuli domus in poma-

Antiochi elatio.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Vet. Di. o. l. Ge. o. v.

Ioacim ducit vxorẽ Susannam filiam Helciæ.

principium (Ve. Di. o. l. Ge. o. v. compl.)

Ea concupiscunt duo illi senes.

Vet. Di. o. l. Ge. v.

Prophetat mortuorum resurrectionem.

Matth. 24. c. & (Vet. Di. o. Ge. o. v. M. Doctorem claritas.)

ergo, (Vet. Di. l.)

Prophetie huius obscuritas.

Ab cisinnaditur

dixit (tert. perf. Vet. Compl. Apocal. 10. a.)

Oppressa ingemiscit & exclammat.

vestras, (Ve. Di. l.)

rio, irruerunt per posticum, vt viderent quidnam esset. Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt serui vehementer: quia nunquam dictus fuerat sermo huiusmodi de Susanna. Et facta est dies crastina. Cumque venisset populus ad Ioachim virum eius, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione aduersus Susannam, vt interficerent eam. Et dixerunt coram populo, Mittite ad Susannam filiam Helciae vxorem Ioachim. Et statim miserunt. Et venit cum parentibus, & filiis, & vniuersis cognatis suis. porro Susanna erat delicatissima, & pulchra specie. At iniqui illi iusserunt vt discooperiretur (erat enim cooperta) vt vel sic satiarentur decore eius. Flebant igitur sui, & omnes qui nouerant eam. Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput eius. Quae flens suspexit ad caelum, erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Et dixerunt presbyteri, Cum deambularem in pomario soli, ingressa est haec cum duabus puellis: & clausit ostia pomarii, & dimisit a se puellas. Venitque ad eam adolescens qui erat absconditus, & concubuit cum ea. Porro nos cum essemus in angulo pomarii, videtes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commiseri. Et illum quidem non quiuimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & aperto ostio exiliuit. hanc autem cum apprehendissemus, interrogauimus quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis: huius rei testes sumus. Creditis eis multitudo quasi senibus & iudicibus populi, & condemnauerunt eam ad mortem. Exclamauit autem voce magna Susanna, & dixit, Deus aeternae, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum testimoniū tulerunt contra me: & ecce morior, cum nihil horū fecerim quae isti malitiose composuerunt aduersum me. Exaudiuit autem Dominus vocē eius. Cumque duceretur ad mortem, suscitauit Dominus Spiritum pueri iunioris, cuius nomen Daniel. & exclamauit voce magna, Mundus ego sum a sanguine huius. Et conuersus omnis populus ad eum, dixit, Quis est iste sermo quem tu locutus es? Qui cum staret in medio eorum, ait, Sic fatui filii Israel, non iudicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel. Reuertimini ad iudicium, quia falsum testimoniū locuti sunt aduersus eam. Reuersus est ergo populus cum festinatione, & dixerunt ei senes, Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis. Et dixit ad eos Daniel, Separate illos ab inuicem procul, & diiudicabo eos. Cum ergo diuisi essent alter ab altero, vocauit vnum de eis, & dixit ad eum, Inueterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua quae operaberis prius, iudicans iudicia iniusta, innocentes opprimens & dimittens noxios, dicente Domino, Innocentem & iustum non interficies. Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait, Sub schind. Dixit autem Daniel, Recte, metitus es in caput tuum: ecce enim angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium. Et amoto eo iussit venire alium, & dixit ei, Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum. Sic faciebatis filiabus Israel, & illae timentes loquebantur vobis: sed non

filia Iuda sustinuit iniquitatem vestram. Nunc ergo dic mihi sub qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait, Sub primo. Dixit autē ei Daniel, Recte, metitus es & tu in caput tuum: manet enim angelus Domini, gladium habens, vt secet te medium, & interficiat vos. Exclamauit itaque omnis coetus voce magna, & benedixerunt Deum qui saluat sperantes in se. Et cōsurrexerunt aduersus duos presbyteros (conuicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimoniū) feceruntque eis sicut malè egerat aduersus proximam, vt facerent secundum legem Moysi: & interfecerunt eos, & saluatus est sanguis innoxius in die illa. Helcias autem, & vxor eius laudauerunt Deum pro filia sua Susanna cum Ioachim marito eius, & cognatis omnibus: quia non esset inuenta in ea res turpis. Daniel autem factus est magnus in conspectu populi à die illa, & deinceps. Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Persees regnum eius.

CAP. XIII.

Rat autem Daniel cōiuiua regis, & honoratus super omnes amicos eius. Erat quoque idōlū apud Babylonios nomine Bel: & impendebatur in eo per dies singulos, similis ar tabae duodecim, & oues quadraginta, vini que amphorae sex. Rex quoque colebat eū, & ibat per singulos dies adorare eū: porro Daniel adorabat Deū suum. Dixitque ei rex, Quare non adoras Bel? Qui respondens ait ei, Quia non colo idōla manufacta, sed viuentem Deum qui creauit caelum & terrā, & habet potestatem omniscarnis. Et dixit rex ad eum, Non videtur tibi esse Bel viuens deus? an nō vides quanta comedat & bibat quotidie? Et ait Daniel arridens, Ne erres rex, iste est enim intrinsecus luteus, & forinsecus aereus, neque comedit aliquando. Et iratus rex, vocauit sacerdotes eius, & ait eis, Nisi dixeritis mihi quis est qui comedat impensas has, moriemini. Si autem ostenderitis quoniam Bel comedat haec, morietur Daniel, quia blasphemauit in Bel. Et dixit Daniel regi, Fiat iuxta verbum tuum. Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis vxoribus & paruulis & filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Belis. Et dixerunt sacerdotes Belis, Ecce nos egrediemur foras: & tu rex pone escas, & vinum misce, & claude ostiū, & signa annulo tuo: & cū ingressus fueris mane, nisi inueneris omnia comesta à Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est aduersum nos. Confidebant autem, quia fecerant sub mensa absconditum introitum, & per illum ingrediebantur semper, & deuorabant eā. Factum est igitur, postquam egressi sunt illi, & rex posuit cibos ante Bel, praecipit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem, & cribrauit per totum tēplum coram rege: & egressi clauserunt ostium: & signantes annulo regis abierunt. Sacerdotes autem ingressi sunt nocte iuxta consuetudinem suam, & vxores, & filii eorum: & comederunt omnia, & biberunt. Surrexit autem rex primo diluculo, & Daniel cum eo. Et ait rex, Saluane sunt signacula Daniel? Qui respondit, Salua rex. Statimque cum aperisset ostium, intuitus rex mēsam, exclamauit voce magna, Magnus es Bel, & non est apud te dolus quisquam. Et risit Daniel: & tenuit regem, ne ingrederetur intro, & dixit, Ecce pauimētum, animaduerte cuius vestigia sint haec. Et dixit rex, Video vestigia virorū, & mu-

Accusatur adulteri à senibus.

D

Iussu corū adducitur coram populo.

Falsum senum testimoniū in Susannam.

E

apertis ostiis (Vet. Di. o. l. v.)

Morti adiudicatur.

Oratio eius ad Deum.

Suscitatur spiritus Danielis qui Susannā liberat. (Vet. Di. o. l. Ge. o. v.)

Exod. 23. a.

alterū, (Vet. Di. l.)

Susannae calumniatores à Daniele conuicti, lege talionis percutuntur.

proximū, (Vet. Di. o. l. Ge. o. Deut. 19. d.)

De idōlo Bel & cibo eius, quae sacerdotes vorabant.

Monitū à Daniele Rex, pactū iniit cū sacerdotibus, eorūque dolū deprehendit.

egredimur (Vet. Di. l. m. Ge. o.)

cōtēnebant (Vet. Di. l. o. Ge. o. v.)

lierū, & infantū. Et iratus est rex. Tunc apprehendit rex sacerdotes, & uxores & filios eorū: & ostenderunt ei abscondita ostiola per quæ ingrediebantur, & cōsumebant quæ erāt super mensam. Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in potestātē Danielis: qui subuertit eū, & tēplum eius. Et erat draco magnus in loco illo, & colebāt eum Babylonii.

Et dixit rex Danieli, Ecce, nunc non potes dicere quia iste non sit deus viuēs: adora ergo eū. Dixitque Daniel regi, Dominū Deum meum adoro: quia ipse est Deus viuēs: iste autē non est deus uiuens. Tu autē rex da mihi potestātē, & interficiā draconem absque gladio & fuste. Et ait rex, Do tibi. Tulit ergo Daniel picē, & adipē, & pilos, & coxit pariter: fecitque massas, & dedit in os draconis, & disruptus est draco. Et dixit Daniel, Ecce quē colebatis. Quod cū audissent Babylonii, indignati sunt vehementer: & cōgregati aduersum regē, dixerūt, Iudæus factus est rex: Bel destruxit, draconē interfecit, & sacerdotes occidit. Et dixerūt cū venissent ad regem, Trade nobis Daniele, alioquin interficiemus te & domū tuam. Vidit ergo rex quod irruerent in eū vehementer: & necessitati cōpulsus tradidit eis Daniele. Qui miserunt eum in lacū leonum, & erat ibi diebus sex. Porro in lacu erant

leones septem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oues: & tunc non data sunt eis, vt deorarent Daniele. Erat autē Habacuc propheta, in Iudæa, & ipse coxerat pulmentum, & intriuerat panes in alueolo: & ibat in campum vt ferret mesforib. Dixitque angelus Domini ad Habacuc, Ferprandium quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonū. Et dixit Habacuc, Domine, Babylonem non vidi, & lacum nescio. Et apprehendit eum angelus Domini in vertice eius, & portauit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylonem super lacum in impetu spiritus sui. Et clamauit Habacuc, dicens, Daniel serue Dei, tolle prandium quod misit tibi Deus. Et ait Daniel, Recordatus es mei Deus, & non dereliquisti diligentes te. Surgensque Daniel comedit. Porro angelus Domini restituit Habacuc confestim in loco suo.

Venit ergo rex die septimo vt lugeret Daniele: & venit ad lacum, & introspectit, & ecce Daniel sedens in medio leonū. Et exclamauit voce magna rex, dicens, Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum. Porro illos qui perditionis eius causā fuerāt, intromisit in lacum, & deuorati sunt in momento coram eo.

39

42. tunc rex ait: pauca sunt habitantes in uincula terra dei Danielis, quia ipse est saluator faciens signa & mirabilia in terra: qui liberavit Daniele de lacu leonum.

HIERONYMI IN DUODECIM PROPHETAS PRAEFATIO.

IDEM NON est ordo duodecim prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundū id quod ibi legitur, hīc quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principiis: in fine obscurior. Et vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdras scribam, legisque doctorem Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos o Paula & Eustochium admonitis volo, vnum librū esse duodecim prophetarum: Et Osee synchronum Esaiæ: Malachiam verō Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo: sub illis eos regibus prophetaffe, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos, prophetauerunt.

ALIVS PROLOGVS.

REGVLAE sunt hæc sub quibus significationibus nominū, ad quas tribus per prophetas sermo Domini dirigatur. Quotiescunque ad decē tribus tēditur prophetia, sub his nominibus designatur, id est Ephraim, Samaria, Israel, Ioseph, Iezrahel, Beth-el, Beth-auen, & interdum Iacob. Quando autē ad duas loquitur tribus, sub his nominibus sermo profertur: id est Iuda, Ierusalem, Benjamin, Domus David: & interdum Iacob. Aliquoties Israel ad totas duodecim tribus refertur. Duplex est apud Hebræos sententia de his quatuor versibus, qui in capite sunt prænotati. Plerique enim dicunt quod ab Esdra scriba in omnibus prophetis sic fuerit titulum: vt præscripto vniuscuiusque nomine prophetia cuius sit sequens, noscat. Ipse est autem Esdras qui vltimus prophetarum, Malachiæ nomine scribitur. Alii verō dicunt quod ab ipsis prophetis per Spiritum sanctum, vt cætera, sunt conscripta.

PRAEFATIO IN OSEE PROPHETAM.

TEMPORIBVS Osiæ, & Ioatham, Achaz, & Ezechiae regum Iuda, & Ieroboam filii Ioas regis Israel: Osee filius Beeri, ad prophetiam dicendam, Spiritu sancto repletus est. De memorato itaque numero regum, Achaz rex Iuda, & Ieroboam rex Israel, Dominum dereliquentes, vt historiæ regum & Paralipomenon indicant: etiam Israel idololatriæ crimen imperio ac potestate sua admittente coegerunt. Propter quod Deus ad Osee hæc locutus est, dicens, Accipe tibi vxorem fornicariam siue fornicationum: & fac tibi filios fornicationis. Fornicariam itaque, non elocati corporis meretricem, sed gentilem Deum ignorantem, appellat: quæ Dei creatoris sui amore contempto, simulachrorum se subiecit desideriis. Sed cum Dei præcepto propheta in hac re paruisset, conceptum ex ea filium, Iezrahel præcepit nominare: Deo pollicente, post breue tempus sanguinem Iezrahel in domo Iehu vindicare. cuius promissionis hæc causa est: Iehu per Elifæum in regem inuncto ad defendendum sanguinem Naboth cuius Iezrahel (quæ tunc temporis metropolis erat) quem Iezrahel Achab regis Israel vxor interemerat, sicut regum historia exponit: is cum grauiter iuxta diuinum præceptum vindicandi sanguinis causa, in omnem memorati domum desæuisset, hoc peracto Dominū dereliquisse inuenitur. cuius pronepote Ieroboam (qui lectione comprehensus est) originis suæ facta imitante, ac contra Dei præcepta & religionem cum populo Israel agente: sanguis Naboth, qui in loco certe Iezrahel fuerat profusus, in domo Iehu patris memorati Ieroboam pro peccato redundaturus significatur. Hinc factum est vt ira Dei in populo Israel per denuntiationem prophetae, processura diceretur. Domui autem Iudæ misericordia lectione comprehensa, ob hoc promissa est, quia Ezechias rex Iuda filius Achaz sublati idolis quæ tam pater eius, quam cæteri reges consecrauerant, templum Dei purgasse & purificasse monstratur.

Liber Osee prophetae.

CAP. I.

VERBUM Domini quod factum est ad Osee filium Beeri in diebus Oziæ, Ioathæ, Achaz, Ezechiae regum Iuda, & in diebus Ieroboam filii Ioas regis Israel. Præcipiū loquēdi Dominum in Osee: & dixit Dominus ad Osee,

Vade, sume tibi vxorē fornicationū, & fac tibi filios fornicationū: quia fornicās fornicabitur terra à Domino. Et abiit, & accepit Gomer filiā Debelaim: & cōcepit, & peperit ei filiū. Et dixit Dominus ad eū, Voca nomē eius Iezrahel: quoniā adhuc modicū, & visitabo sanguinē Iezrahel super domū Iehu, & quiescere faciam regnū domus Israel. Et in illa die conterā arcū Israel in valle Iezrahel. Et concepit adhuc, & peperit filiā. Et dixit ei, Voca nomē eius Absque-misericordia: quia non addam vltimā misereri domui Israel, sed obliuione obliui-

Osee, accepta vxore fornicaria, idololatriam populi significat. - Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Iehu posteritatis, & Israelitarū exitium prædicatur.

Quo tempore Osee prophetauerit.

Domine (Vet. Di. o. l. Comp.).

Proph.

c scar eorum. Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in Domino Deo suo: & nō saluabo eos in arcu & gladio & in bello & in equis & in equitibus. Et ablauctavit eā quæ erat Absque-misericordia. Et cōcepit, & peperit filiū. Et dixit ei, 'Voca nomē ei', Non-populus-meus: quia vos nō populus meus, & ego nō ero vester Deus. Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris quæ sine mēsurā est, & nō numerabitur. ¶ Et erit: in loco vbi dicitur eis, Non populus meus vos: dicitur eis, Filii Dei viuentis. Et cōgregabūtur filii Iuda, & filii Israel pariter: & ponent sibi caput vnum, & ascendent de terra: quia magnus dies Iezrahel.

CAP. III.

Icite fratribus vestris, Populus meus: & sorori vestræ, Misericordiā consecuta. Iudicate matrē vestram, iudicate: quoniā ipsa

nō vxor mea, & ego non vir eius. auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio humberum suorum: Ne forte expoliam eam nudam, & statuā eam secundum diē natiuitatis suæ: & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inuiam, & interficiam eam siti. Et filiorum illius non miserebor: quoniā filii fornicationum sunt, quia fornicata est mater eorū, confusa est quæ cōcepit eos, quia dixit, Vadā post amatores meos qui dant panes mihi & aquas meas, lanam meam & linum meum, oleum meum & potum meum. Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet. Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: & quæret eos, & non inueniet: & dicit, Vadā, & reuertar ad virum meū priorem: quia bene mihi erat tūc magis quā nunc. Et hæc nesciuit quia ego dedi ei frumētum, & vinū, & oleū, & argentū multiplicauit ei, & aurum quæ fecerūt Baal. Idcirco conuertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meū, quæ operiebant ignominiam eius. Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius: & vir non eruet eam de manu mea, & cessare faciam omne gaudium eius, solēnitatem eius, neomeniam eius, sabbathum eius, & omnia festa tempora eius.

c Et corrumpam vineam eius, & ficum eius: de quibus dixit, Mercedes hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei. & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. Et visitabo super eā dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur in aure sua & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliuiscatur, dicit Dominus.

Propter hoc, ecce ego lactabo eā, & ducam eam in solitudinem: & loquar ad cor eius. Et dabo ei vitiores eius ex eodē loco, & Vallem-Achor ad aperendam spem: & canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ de Terra-Aegypti. Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me Vir-meus: & non vocabit me vltra Baalim. Et auferam nomina Baalim de ore eius, & non recordabitur vltra nominis eorum. Et percutiā cum eis fœdus in die illa cum bestia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ: & arcum, & gladium, & bellū conteram de terra: & dormire eos faciam fideliter. Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia, & in miferationibus. Et sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego Dominus. Et erit in die illa,

exaudiā, dicit Dominus, exaudiā cælos, & illi exaudient terrā: Et terra exaudiet triticū, & vinum, & oleū, & hæc exaudiet Iezrahel. Et feminabo eā mihi in terrā, & miserebor eius quæ fuit Absque-misericordia. Et dicā Nō-populo-meo, Popul⁹-meus es tu: & ipse dicet, Deus meus es tu. CAP. III.

T dixit Dominus ad me, Adhuc vade, & dilige mulierem dilectam amico & adulteram: sicut diligit Dominus filios Israel, & ipsi respectant ad deos alienos, & diligunt vana vuarum. Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei. Et dixi ad eam, Dies multos expectabis me, non fornicaberis, & nō eris viro: sed & ego expectabo te. quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim. Et post hæc reuertentur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum, & Dauid regem suū: & pauebunt ad Dominū, & ad bonum eius nouissimo dierū. CAP. IIII.

Vdite verbum Domini filii Isrel, quia iudicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est sciētia Dei in terra. Maledictum & mendacium & homicidium & furtum & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cæli: sed & pisces maris congregabuntur. Veruntamen vnusquisque non iudicet, & nō arguatur vir: populus enim tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti. Et corruet hodie, & corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam. Contuit populus meus, eo quod non habuerit scientiam: quia tu scientiā repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis Dei tui, obliuiscar filiorū tuorum & ego. Secundum multitudinem eorum sic peccauerunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo. Peccata populi mei comedēt, & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas eorum. Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eum vias eius, & cogitationes eius reddam ei. Et comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessauerunt: quoniā Dominū dereliquerunt in non custodiendo. Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferūt cor. Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annuntiavit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo. Super capita montium sacrificabant, & super colles accēdebant thymiana: subtus quercum & populum & terebinthum, quia bona erat vmbra eius: ideo fornicabuntur filia vestra, & sponsa vestra adultera erunt. Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatae, & super sponfas vestras cum adulterauerint: quoniam ipsi cum meretricibus conuersabantur, & cum effœminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit. Si fornicaris tu Israel, non delinquat saltem Iuda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Beth-auen, neque iuraueritis, Viuit Dominus. Quoniā sicut vacca lasciuens declinauit Israel: nunc pascet eos Dominus quasi agnum in latitudine. Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum. Separatum est conuiuium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. Li-

Gentium cōuersionem repetit. Rom. 9. e. 1. pet. 1. b.

Dei erga Israelitas peccatores.

- Vet. M. Di. l. Ge. o.

* respiciunt (Vet. V. compl. Di. o.

Eorum abiectio.

Eorū ad Christum reuerſio.

Peccata populi Israelitici recensentur.

Fornicatio. Vinum. Cor.

Adhortatur Iudæa, ne vitia Israelis sequatur.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl. Iudæ abiectio.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V. Compl. D

Gentium vocatio. rom. 9. e.

Vtriusque populi coniunctio ad caput vni. Christum.

Cōuersio populi præcipit vt impiā synagogam ad penitentiam vocet.

Fornicationes eius recenset, additis minis.

Vitiam cōuersionem prænuntiat.

Pax in regno Christi.

Iustitia. Iudicium. Misericordia. Fides.

gavit eum spiritus in alis suis, & confundentur à sacrificiis suis.

C A P. V.

Vdite hoc sacerdotes, & attendite domus

A Israel, & domus regis auscultate: quia vobis iudicium est, quoniam laqueus facti

estis speculationi, & sicut rete expansum iubter Thabor. Et victimas declinastis in profundum: & ego eruditor omnium eorū. Ego scio Ephraim, & Israel non est absconditus à me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel. Non dabunt cogitationes suas vt reuertatur ad Deum

B suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognouerunt. Et respondit arrogancia Israel in facie eius: & Israel & Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Iudas cum eis. In gregibus suis & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum, & non inueniēt: ablati sunt ab eis. In Dominum præuaricati sunt, quia filios alienos genuerunt: nunc deuorabit eos mensis cum partibus suis. Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: vlulate in Beth-aiue, post tergum tuum Benjamin. Ephraim in desolatione erit in die correptionis: in tribubus Israel ostendi fidem. Facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam. Calumniam patiens est Ephraim, fractus iudicio: quoniam cepit abire post sordes. Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui Iuda. Et vidit Ephraim languorem suum, & Iudas vinculum suum: & abiit Ephraim ad Assur, & misit ad regem ultorem, & ipse non poterit sanare vos, nec soluere poterit à vobis vinculum. Quonia ego quasi læna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Iuda: ego capiam & vadam: tollam, & nō est qui eruat. Vadēs reuertar ad locū meū: donec deficiatis, & quæratīs faciem meam.

C A P. V I.

N tribulatione sua mane consurgent ad

I me, Venite, & reuertamur ad Dominum: quia ipse cepit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius.

D Sciemus, sequemurque, vt cognoscamus Dominum: quasi diluculū præparatus est egressus eius, & veniet quasi imber nobis temporaneus & serotinus terræ. Quid faciam tibi Ephraim: quid faciam tibi Iuda: misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros mane pertransiēs. Propter hoc dolauit in prophetis, & occidi eos in verbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredientur. Quia misericordiam volui, & non sacrificium: & sciētiam Dei plus quàm holocaustum. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi præuaricati sunt in me. Galaad ciuitas operatium idolum, supplantata sanguine. Et quasi fauces virorum latronum, particeps sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia scelus operati sunt. In domo Israel vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim, contaminatus est Israel. Sed & Iuda pone messem tibi, cum conuertero captiuitatem populi mei.

C A P. V I I.

Vm sanare vellem Israel, reuelata est iniquitas Ephraim & malitia Samariæ, quia operati sunt mendacium: & fur ingressus est spolians, latrunculus foris. Et ne fortè dicant in cordibus suis omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circundederunt eos adinuationes

sux, coram facie mea factæ sunt. In malitia sua lætificauerunt regem: & mendaciis suis principes. Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente: quieuit paululum ciuitas à commistione fermenti, donec fermentaretur totum. Dies regis nostri cœperunt principes furere à vino: extendit manum suam cum illisoribus. Quia applicauerunt quasi clibanum, cor suum, cum insidiaretur eis: tota nocte dormiuit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammæ. Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & deuorauerunt iudices suos: omnes reges eorum ceciderunt, non est qui clamet in eis ad me. Ephraim in populis ipse commiscebatur: Ephraim factus est subcineriti panis, qui non reuerfatur. Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. Et humiliabitur superbia Israel in facie eius: nec reuersi sunt ad Dominum Deum suum, & non quæsierunt eum in omnibus his. Et factus est Ephraim quasi columba seducta, nō habens cor: Aegyptum inuocabant, ad Assyrios abierunt. Et cum profecti fuerint, expandam super eos rete meum: & quasi volucrem cæli detraham eos, cædam eos secundum auditionem cœtus eorum. Væ eis, quoniam recesserunt à me: vastabuntur, quia præuaricati sunt in me: & ego redemi eos, & ipsi locuti sunt contra me mēdacia. Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed vlulabant in cubilibus suis: super triticum & vinū ruminabant, recesserunt à me. Et ego erudiui eos, & confortauit brachia eorum: & in me cogitauerunt malitiam. Reuersi sunt, vt essent absque iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadēt in gladio principes eorum, à furore linguæ suæ. ista subsannatio eorum in Terra-Aegypti.

C A P. V I I I.

N gutture tuo sit tuba, quasi aquila super domum Domini: pro eo quod transgressi sunt fœdus meum, & legem meam præuaricati sunt. Me inuocabunt, Deus meus cognouimus te, Israel. Proiecit Israel bonum, inimicus persequetur eum. Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui: aurum suum, & argētum suum fecerunt sibi idola, vt interirent: proiectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos: vsquequo non poterunt emundari: Quia ex Israel & ipse est: artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in araneorum telas erit vitulus Samariæ. Quia ventū seminabunt, & turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen nō faciet farinam: quod & si fecerit, alieni comedent eam. Deuoratus est Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum. Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus suis. Sed & cum mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: & quiescent paulisper ab onere regis & principum. Quia multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt ei aræ in delictum. Scribam ei multiplices leges meas quæ velut alienæ cōputatæ sunt. Hostias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus nō suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum, ipsi in Aegyptum conuertentur. Et oblitus est Israel factoris sui, & ædificauit delubra: & Iudas multiplicauit vrbes munitas, & mittā ignem in ciuitates eius, & deuorabit ædes illius.

Israelitas increpat, & maxime sacerdotes & principes. - Vet. Di. o. l. Ge. p. o. super (Vet. Di. o. l. Ge. p. v. zorum puniitio. carnaliū sacrificia subsannat. Israelis destr. tio. Auxilia hominū vana aduersus manum Dei. ego (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl. Afflictio dacti ad Deum. 1. Cor. 15. a. Cōqueritur De quod Israel plangis non emendetur. - Vet. v. Di. o. l. Ge. p. Misericordia. Matth. 9. b. 11. a. Scire Deum. Eccles. 4. d. 1. reg. 16. c. holocausta. (Ve. Di. o. l. Ge. o. p. v. Israelis peccata.

Mendacia. Adulteria. Die (Vet. Ge. p. Ebrjetas. Punittio. Isra- litæ non ex corde cōnerū ad Deū, à creaturis auxiliū sperant. - Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Israel & Iuda destruenti propter idolorū cultū. inuocabāt, (Vet. Ge. p. argentum suū, & aurū (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. - Vet. Di. o. Ge. o. p.

Proph.

C A P. I X.

Famem Israël prædicat & captiuitatem.

N Oli lætari Israël, noli exultare sicut populi: quia fornicatus es à Deo tuo, dilexisti mercedē super omnes areas tritici . Area

& torcular non pascet eos: & vinum mētietur eis. Non habitabunt in terra Domini: reuersus est Ephraim in Aegyptum, & in Assyriis pollutū comēdit. Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum quasi panis lugentium.

*comedent (Vet. Ge. p. Compl. B.

B omnes qui 'comedunt' eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini. Quid facietis in die solenni, in die festiuitatis Domini? Ecce enim profecti sunt à vastitate: Aegyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum vrtica hæreditabit, lappa in tabernaculis eorū. Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israël stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ

*multitudo (Vet. Di. o. l. Ge. p. o. v.

& 'multitudinem' amentix. Speculator Ephraim cum Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias eius, insania in domo Dei eius.

Iudic. 19.

C Profundè peccauerunt, sicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorū, & visitabit peccata eorum. Quasi uas in deserto inueni Israël: quasi prima poma ficulnæ in cacumine ei vidi patres eorum: ipsi autē intrauerunt ad Beel-phegor, & abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt. Ephraim quasi auis auolauit, gloria eorum à partu, & ab vtero, & à cōceptu. Quod & si nūtrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & vā eis, cum recessero ab eis. Ephraim (vt 'vidit') Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephraim educet ad interfectorem filios suos. Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vuluam sine liberis, & hubera arentia.

*vidi (prima pfo. Vet. Di. l. Ge. p. B. v.

D Omnes nequitix eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam adinventionum eorum de domo mea eiiciam eos: non addam vt diligam eos, omnes principes eorū recedentes. Percussus est Ephraim, radix eorum exiccata est, fructum nequaquā facient. Quod & si genuerint, interficiam amantissima vteri eorum. Abiiciet eos

2 Reg. 9. a.

'Dominus' Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.

Ingratitudo Israelis.

Eius interitus.

Plagis non emēdatur.

Vitulus quē colebat, in Assyriis translatus.

Esa. 2. d. apocal. 9. b. luc. 23. d. iudic. 10. a. b.

V Itis frōdosa Israel, fructus adæquatus est ei: secūndum multitudinē fructus sui multiplicauit altaria, iuxta hubertatem terræ

sux exhuberauit simulachris. Diuisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum. Quia nunc dicent, Non est rex nobis: nō enim timemus Dominum: & rex quid faciet nobis? Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri. Vaccas Beth-auen coluerūt habitatores Samariæ: quia luxit super eum populus eius, & æditui eius super eū exultrauerūt in gloria eius, quia migravit ab eo. Si quidem & ipse in Assur delatus est, munus regi vltori: confusio Ephraim capiet, & confundetur Israël in voluntate sua. Transire fecit Samaria regē suum quasi spumam super faciem aquæ. Et disperdentur excelsa idōli, peccatum Israel: lappa & tribulus ascendet super aras eorū: & dicent montibus, Operite nos: & collib', Cadite super nos. Ex diebus Gabaa peccauit Israël, ibi steterunt: non com-

B prendet eos in Gabaa præliū super filios iniquitatis. Iuxta desiderium meum corripiā eos: congregabuntur super eos populi, cum corripietur propter duas iniquitates suas. Ephraim vitula docta diligere tritiram, & ego transiui super pulchritudinem colli eius: ascēdam super Ephraim, arabit Iudas, confringet sibi sulcos Iacob. ¶ Seminate vobis in iustitia, & metite in ore misericordix, inno- uate vobis nouale: tempus autem requirendi Dominum, cum venerit qui docebit vos iustitiam. ¶ Araffis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii: quia cōfusus es in viis tuis, & in multitudine fortium tuorum. Cōsurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur sicut vastatus est Salmana à domo eius: qui iudicauit Baal in die prælii, matre super filios allisa. Sic fecit vobis Beth-el, à facie 'militix' nequitiarum vestrarum.

Ierem. 4. a. iustitiam, (Vet. Ge. o.

Exitium decem tribuū repetit. -Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Iudic. 9. c. vindicauit (Vet. V. B.

*malitia (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Compl. Deus beneficia sua erga Israël commemorat. pertransiit (Vet. Ge. o. p. Matt. 2. c.

Ingrati populū captiuias.

Eiusdē liberatio

Genes. 19. c.

*negatione (Vet. Compl.

*fidelis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. vana Israelis fœdiciā describit.

Exēplum Iacob proponit vt conuertatur. Genes. 31. c. Genes. 31. f.

-Vet. Di. o. Ge. o. p. Compl.

Iniquitatē corū damnat.

Pacē promittit.

prehendet eos in Gabaa præliū super filios iniquitatis. Iuxta desiderium meum corripiā eos: congregabuntur super eos populi, cum corripietur propter duas iniquitates suas. Ephraim vitula docta diligere tritiram, & ego transiui super pulchritudinem colli eius: ascēdam super Ephraim, arabit Iudas, confringet sibi sulcos Iacob. ¶ Seminate vobis in iustitia, & metite in ore misericordix, inno- uate vobis nouale: tempus autem requirendi Dominum, cum venerit qui docebit vos iustitiam. ¶ Araffis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii: quia cōfusus es in viis tuis, & in multitudine fortium tuorum. Cōsurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur sicut vastatus est Salmana à domo eius: qui iudicauit Baal in die prælii, matre super filios allisa. Sic fecit vobis Beth-el, à facie 'militix' nequitiarum vestrarum.

C A P. X I.

Icut mane transit, 'pertransit' rex Israel.

S Quia puer Israel, & dilexi eum: & Iex Aegypti vocaui filium meum. Vocauerunt eos, sic abierūt à facie eorum: Baalim immolabāt, & simulachris sacrificabant. Et ego quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachiis meis: & nescierunt quod curarem eos. In funiculis Adam trahā eos, in vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum: & declinaui ad eum vt vesceretur. Nō reuertetur in terram Aegypti, & Assur ipse rex eius: quoniam noluerunt conuer- ti. Cœpit gladius in ciuitatibus eius, & consumet electos eius, & comedet capita eorum. Et populus meus pendebit ad reditum meum: iugum autem imponetur eis simul, quod nō auferetur. Quo- modo dabo te Ephraim, protegam te Israel: quo- modo dabo te sicut Adama, ponam te vt Seboim? Conuersum est in me cor meum, pariter conturbata est pœnitudo mea. Non faciam furorem iræ meæ: non conuertar vt disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, & nō homo: in medio tui sanctus, & non ingrediar ciuitatem. Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, & formidabunt filii Maris. Et auolabunt quasi auis ex Agypto, & quasi columba de terra Assyriorum: & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus. Circūdedit me in 'negotiatione' Ephraim, & in do- lo domus Israel: Iudas autem testis descēdit cum Deo, & cum sanctis 'fidelibus'.

C A P. X I I.

E Phraim pascit vctum, & sequitur æstum: tota die mēdaciū & vastitatem multiplicat: & fœdus cum Assyriis iniiit, & oleū in Aegyptum ferebat. Iudiciū ergo Domini cum Iuda, & visitatio super Iacob: iuxta vias eius, & iuxta adinuetiones eius reddet ei. ¶ In vtero supplantauit fratrem suum: & in fortitudine sua directus est cum angelo. Et inualuit ad angelum, & confortatus est: fleuit, & rogauit eum: in Beth-el inuenit eum, & ibi locutus est nobiscū. Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale eius. Et tu ad 'Dominum' Deum tuum conuertēris: misericordiam & iudicium custodi, & spera in Deo tuo semper. Chanaan in manu eius statera dolosa, calum- niam dilexit. Et dixit Ephraim, Verūtamen diues effectus sum, inueni idōlum mihi: omnes labores mei non inueniēt mihi iniquitatē quā peccaui. Et ego Domin' Deus tuus ex Terra-Aegypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus se-

Iniquitatē corū damnat.

Pacē promittit.

Idololatriam Galaad & Galgal carpit. in (Vet. V. Galaad (Vet. C6p. B. Di. I. Ergo (Vet. C6p. B. Beneficia in Iacob collata. Gen. 28. a. Seruauit. (sub. gregē. Vc. C6p. B. Exod. 14. c. Impietate cordi rcepit & panti.

stuitatis. Et locutus sum super prophetas, & ego visionem multiplicauit, & in manu prophetarū assimilatus sum. Si Galgal idōlum, tamen frustra erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quasi acerui super sulcos agri. ¶ Fugit Iacob in regionem Syriae, & seruiuit Israel in vxorē, & in vxorem seruiuit. ¶ In propheta autem eduxit Dominus Israel de Aegypto: & in propheta seruatus est. Ad iracūdiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis eius super eum veniet, & opprobrium eius restituet ei Dominus Deus suus.

CAP. XIII.

¶ Oquente Ephraim, horror inuasit Israeli & deliquit in Baal, & mortuus est. Et nunc addiderunt ad peccandū: feceruntque sibi conflatile de argēto suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est. his ipsi dicūt, Immolate homines vitulos adorantes. Idcirco erunt quasi nubes matutina, & sicut ros matutinus praeteriens, sicut puluis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario. ¶ Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Aegypti: & deum absque me nescies, & saluator non est praeter me. Ego cognoui te in deserto, in terra solitudinis. Iuxta pascua sua adimpleri sunt, & saturari sunt: & eleuauerunt cor suum, & obliui sunt mei. Et ego ero eis quasi leaena, sicut pardus in via Assyriorum. Occurrā eis quasi vrsa raptis catulis, & dirumpam interiora iecoris eorum: & consumam eos ibi quasi leo, bestia agri scindet eos. Perditio tua Israel: tantummodo in me auxilium tuū. Vbi est rex tuus? maxime nunc saluet te in omnibus vrbibus tuis: & iudices tui, de quibus dixisti, Da mihi regem & principes. Dabo tibi regem in furore meo, & aufe-

Vet. Di. o. l. Ge. o. p. C6pl. M. V. Abominaciones Israelis ostēdit.

Existē minatur ob ingrāitudinem. Esa. 43. b.

Auxiliū a Deo. c. Rex. 1. Reg. 1. 1.

ram in indignatione mea. Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatū eius. Dolores parturientis venient ei: ipse filius nō sapiens, nūc enim non stabit in cōtritione filiorū. De manu mortis liberabo eos, de morte redimā eos: Iero mors tua, & mors, morsus tuus ero inferne, consolatio abscondita est ab oculis meis. Quia ipse inter fratres diuidet: adducet vrentem ventum Dominus de deserto ascendentem: & siccabit venas eius, & desolabit fontem eius, & ipse diripiet thesaurum omnis vas desiderabilis.

CAP. XIII.

¶ Ereat Samaria, quoniā ad amaritudinem cōcitauit Deū suum: in gladio pereat, parvuli eorū elidantur, & foetæ eius discendantur. Conuertere Israel ad Dominū Deum tuū: quoniā corruisti in iniquitate tua. Tollite vobiscum verba, & cōuertimini ad Dominum: & dicite ei, Omnē aufer iniquitatē, & accipe bonū: & redemus vitulos labiorū nostrorū. Assur nō saluabit nos, super equū nō ascēdemus: nec dicemus vltra, Dii nostri opera manū nostrarū: quia eius qui in te est, misereberis populi. Sanabo cōtritiones eorum, diligā eos spontaneē: quia auersus est furor meus ab eis. Ero quasi ros Israel, germinabit sicut liliū: & erumpet radix eius vt Libani. Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius: & odor eius vt Libani. Conuertētur sedentes in vmbra eius: vident tritico, & germinabūt quasi vinea: memoriale eius sicut vinū Libani. Ephraim quid mihi vltra idōla: ego exaudiam, & dirigā eum ego vt abietem virentem: ex me fructus eius inuentus est. Quis sapiens, & intelliget ista? intelligēs, & sciet hęc quia rectæ viæ Domini, & iusti ambulabunt in eis: prauaricatores verò corruent in eis.

Visoris moris & inferni per christum. 1. Cor. 15. 8. hebr. 2. d.

Ezech. 19. 4.

Samaria interitus.

Ad respiciendam vocat.

Vituli labiorū.

pupilli. (Vet. Ge. o. p. Di. o. l. v. Compl. Misericordiam promittit Dominus. Israeli, (Astinuo casu. Vet. Compl.

PROLOGVS IN IOEL PROPHECIAM. Ex principio commentariorum Hieronymi in Ioel.

SANCTVS IOEL apud Hebræos post Osee ponitur. Et sicut ibi sub nomine Ephraim, ad decem tribus confertur vaticinium, quæ vel Samaria, vel Israel sæpe memorantur: sic in hoc propheta omne quod dicitur, ad tribum Iuda & ad Ierusalem pertinere credendum est: & nullam omnino Israelis, id est decem tribuum, in hoc fieri mentionem. Tempora quoque quibus prophetauit, eadem debemus accipere quæ in Osee legimus, in diebus Ozia, Ioatham, & Achaz, & Ezechia regum Iuda, & in diebus Ieroboam filii Ioas regis Israel. Porro factum esse sermonem Domini, ad meritum eius refertur cui sit, non ad conditionē illius qui fieri dicitur, vt alibi legimus, Dominus factus est mihi in salutem. Auditus autem in Scripturis sanctis, non est iste qui ad aures sonat, sed qui in corde percipitur: iuxta illud quod Dominus loquitur in Euangelio, Qui habet aures audiendi, audiat. Quod autem dicitur Hebraice יִשְׁרָאֵל, Græce ἰσραηλ, Latine sonat, auribus percipite: propriè non aure, sed corde percipitur. Qui senes sunt & cælestes, audiunt spiritualiter: qui autem habitant in terra, appellanturque terreni, auribus percipiunt. Vbiunque autem hæc duo verba iuncta ponuntur: non ad simplicem tantum verborum sonum, sed ad reconditam quoque dictorum intelligentiam pertinere intelligendum est. In Genesi Lamech loquitur ad vxores suas Ada & Sella, Audite verba mea vxores Lamech: auribus percipite sermones meos: quia virum occidi in vulnus meum, & iuuenem in liuorem meum. Et Esaias, Audite cæli, & auribus percipe terra.

Prophetia Ioel.

CAP. I.

VERBUM DOMINI quod factum est ad Ioel filiū Phatuel. Audite hæc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ: si factū est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum? Super hoc filiis vestris narrate, & filii vestri filiis suis, & filii eorum generationi alteræ. Residuum erucæ comedit locusta, & resi-

duum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo. Expergiscimini ebrii, & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam periit ab ore vestro. Gens enim ascendet super terrā meam, fortis & innumerabilis: dentes eius vt dentes leonis: & molares eius vt catuli leonis. Posuit vineā meam in desertū, & ficū meam decorticauit: nudās spoliavit eā & proiecit, albi facti sunt rami eius. Plāge quasi virgo accincta sacco super virū pubertatis tuæ. Periit sacrificiū & libatio de domo Domini: luxerūt sacerdotes ministri Domini. Depopulata est regio, luxit humus: quoniam deuastatū est triticum, cōsumum est vinum, lli.

Ioel parabola pposita, destrūtionem Ierusalem, prædicat.

Hoc (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.

ascendit (Vet. Ge. o. p.

hu. (Vet. Di. o. Ge. p. Compl. B.

Proph.

C elanguit oleum. Confusi sunt agricolæ, vlulauerunt vinitores super frumeto, vino & hordeo, quia periit messis agri. Vineæ confusa est, & ficus elanguit: malogranatū, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium à filiis hominum. Accingite vos, & plāgite sacerdotes, vlulate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interiit de domo Dei vestri sacrificium & libatio. ¶ Sanctificate ieiunium, vocate cœtum, cōgregate senes, omnes habitatores terræ in domū Dei vestri: & clamate ad Dominum, A, a, a, diei: quia propè est dies Domini, & quasi vastitas à potente veniet. Nunquid non coram oculis vestris alimēta perierūt de domo Dei nostri, lætitia & exultatio? Cōputruerunt iumēta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ: quoniam confusum est triticum. Quid ingemuit animal, mugierūt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed & greges pecorū disperierunt. Ad te Domine clamabo: quia ignis comēdit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis. Sed & bestię agri quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te: quoniam exiccati sunt fontes aquarum, & ignis deuorauit speciosa deserti.

C A P. I I.

C Anite tuba in Sion, vlulate in monte sancto meo, conturbētur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia propè est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi mane expansum super montes populus multus & fortis: similis ei non fuit à principio, & post eum non erit vsque in annos generationis & generationis. Ante faciem eius ignis vorās, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eū solitudo deserti: neque est qui effugiat eum. Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: & quasi equites sic current. Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exiliēt, sicut sonitus flammæ ignis deuorantis stipulam, velut populus fortis præparatus ad prælium. A facie eius cruciabantur populi: omnes vultus redigentur in ollam. Sicut fortes currēt: quasi viri bellatores ascendent murum: viri in viis suis gradientur, & non declinabūt à semitis suis. Vniūquisque fratrem suum non coartabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed & per fenestras cadent, & nō demolientur. Urbem ingredientur, in muro currēt: domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur. ¶ A facie eius cōtremuit terra, moti sunt cæli: sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. Et Dominus dedit vocē suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia, & factentia verbum eius. ¶ magnus enim dies Domini, & terribilis valde: & quis sustinebit eum? Nūc ergo, dicit Dominus, conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu & in planctu. Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum: ¶ quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. ¶ Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionē, sacrificium & libamen Domino Deo nostro? ¶ Canite tuba in Sion, sanctificate ieiuniū, vocate cœtum, Cōgregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes: congregate paruulos, & sugentes

hubera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini: & dicent, Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hæreditatem tuam in opprobrium, vt dominētur eis nationes. quare dicūt in populis, Vbi est Deus eorū? Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo. Et respondit Dominus, & dixit populo suo, Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & nō dabo vos vltra opprobrium in Gentibus. Et eum qui ab Aquilone est, proci: faciam à vobis: & expellam eum in terram inuiam & desertam, faciem eius contra mare Oriētale, & extremum eius vsque ad mare nouissimum: & ascēdet foetor eius, & ascendet putredo eius, quia superbē egit. Noli timere terra, exulta & lætare: quoniam magnificauit Dominus vt faceret. Nolite timere animalia regionis: quia genuerunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus & vinea dederūt virtutem suā.

F Et filię Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro: quia dedit vobis doctorem iustitiæ, & descendere faciet Dominus ad vos imbrem matutinum & serotinū sicut in principio. Et implebuntur aræ frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo. Et reddā vobis annos quos comēdit locusta, bruchus, & rubigo, & cruca: fortitudo mea magna, quam misi in vos. Et comedetis vescentes, & saturabimini: & laudabitis nomen Domini Dei vestri qui fecit mirabilia vobiscum, & non confundetur populus meus in sempiternū. Et scietis quia in medio Israel ego sum: & ego Dominus Deus vester, & non est amplius: & non confundetur populus meus in æternum. Et erit post hæc: ¶ effundā de Spiritu meo super omnē carnem: & propheta-bunt filii vestri & filię vestræ: senes vestri somnia somniabūt, & iuuenes vestri visiones videbūt. Sed & super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritū meum. Et dabo prodigia in cælo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. ¶ Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinē: antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et erit: ¶ omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit: quia in monte Sion, & in Ierusalem erit saluatio, sicut dixit Dominus, & in residuis quos Dominus vocauerit.

C A P. I I I.

Q Via ecce in diebus illis & in tempore illo cō- conuertero captiuitatem Iuda & Ierusalem: Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israel, quos dispererūt in nationibus, & terram meam diuiserunt. Et super populum meū miserunt sortem: & posuerunt puerum in prostibulo, & puellam vendiderūt pro vino vt biberent. Verum quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus Palæsthorum? nunquid vltionem vos reddetis mihi? & si vlciscemini vos contra me, cito velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum. Argentum enim meum & aurū tulistis: & desiderabilia mea & pulcherrima intulistis in delubra vestra. Et filios Iuda, & filios Ierusalem vendidistis filiis Græcorum, vt longe faceretis eos de finibus suis. Ecce ego suscitabo eos de loco in quo vendidistis eos: & conuertam retributionem vestram in caput vestrum. Et vendam filios vestros

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Compl.

Adhortatur sacerdotes ad orationem & ieiunium, ob instantem calamitatē. j. a. d.

*Domini (Vet. Compl.

Planctus prophete.

Aduertum locustarū prædicat, & crudelitatem.

Matth. 13. c. mar. 13. c. luc. 21. c. excc. 32. b. eia. 13. b.

Iere. 30. b. amos 5. c. soph. 1. d. Adhorratio ad conuersionem.

Psal. 97. a. ionæ 4. a.

ionæ 3. d.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl. vestro? (Vet. Cōp. 5. 1. c.

Oratio.

Amor Dei in populum suum. Super (Vet. Cōp.

*eo? (Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.

Doctōr ecclie, Christus. filii (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Cōpl. v. -Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Compl. B.

Laus.

Misio Spiritus sancti. Ad. 2. c. eia. 44. a. Spiritū meum (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl. B.

Matth. 24. c. luc. 21. c.

Rom. 10. c. Inuocare Deū.

Promittit Dominus se iudicaturum hostes populi sui.

*in prostibulo. (Vet. Di. o. l. Ge. o. M.

*vlciscemini (Vet. Ge. o. p. v. Di. o. l.

& filias vestras in manibus filiorum Iuda, & vanū dabunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus locutus est. Clamate hæc in Gentibus, sanctificate bellum, suscite robustos: ascendant, accedant omnes viri bellatores. Cōcidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat, Quia fortis ego sum. Erūpите, & venite omnes gentes de circuitu, & cōgregamini: ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos. Confurgant, & ascendant Gētes in vallem Iosaphat: quia ibi sedeo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. Mitte falces, quoniam maturauit messis: venite, & descendite, quia plenum est torcular, exhuberant torcularia: quia multiplicata est malitia eorū. Populi populi in valle concisionis: quia iuxta est dies Domini in valle concisionis. Sol & luna obtenebrati sunt: & stellæ retraxerunt splendorem suum.

¶ Et Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam: & mouebuntur cæli & terra, & Dominus spes populi sui & fortitudo filiorum Israel. Et scietis quia ego Dominus Deus vester habitas in Sion in monte sancto meo: & erit Ierusalem sancta, & alieni non transibunt per eam amplius. ¶ Et erit in die illa: stillabunt montes dulcedinem, & colles fluēt lacte: & per omnes riuos Iuda ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem spinarum. Aegyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis: pro eo quod iniquè egerint in filios Iuda, & effuderint sanguinem innocentem in terra sua. Et Iudæa in æternum habitabitur, & Ierusalem in generationē & generationem. Et mundabo sanguinem eorum, quos non mundaueram: & Dominus commorabitur in Sion.

Prædictio verbi Dei è Sion p apo stolos Iudæos. Ierem. 31. f. Amos 1. a.

Amos 9. 8.

Ecclie æternitas.

quem (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V. M.

Hoc (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V. ascendant, ascendant (Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Vocatur omnes gentes ad hoc iudicium.

Apo. 14. d.

1. g.

P R A E F A T I O I N A M O S P R O P H E T I A M.

O Z I A S R E X cum Dei religionem sollicitè æmularetur: nimio religionis amore prouocatus, cōtra præceptum legis Moyssi arrepto thuribulo (vt in historia libri secundi Paralipomenon ostenditur) sacerdotale officium præsumere conatus est. Ob eam rem terræmotum in templo Dei exortum constat, cuius etiam Zacharias propheta meminit. Ante hunc itaque terræmotum Amos propheta temporibus prædicti regis, & temporibus Ieroboam filii Ioas regis Israel: in eas gentes quæ lectione comprehensæ sunt, iram Dei ob eas causas quas memorauit, affuturam denuntiat. Et quia idem propheta in sequentibus ait, Super tribus impietatibus & super quatuor non conuertam eum: tertio peccatorum indulgentiam Deum dare posse significat: què quarto eadem peccata admittentibus, nec pœnitentiam nec indulgentiam daturū annuntiat. Nam per ignis similitudinem, què in prædictas gentes immittendum prædixit: grauem atque irreuocabilem Dei iram ad euersionem earundem ciuitatum processuram voluit demonstrare.

A L I A P R A E F A T I O.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Amos.

H I C A M O S propheta & pastor qui sequitur Ioel, & est tertius duodecim prophetarum, non fuit pater Esaiæ propheta: quæquam & ille, propheta extiterit. Nam aliis literis ille, aliis iste apud Hebræos scribitur: quæ differentia literarum apud Latinos non habetur: & ille fortis vel robustus, hic verò populus auulsus interpretatur: quia loquitur contra decem tribus, quæ per idololatriam à cultu Dei, & à regno David erant auulsæ. Fuit autem cognatio eius ex oppido Thecue, quod sex milliariibus distat à Beth-lehem: curam gerens pecorum in latitudine camporum qui sunt proximi oppido Thecue, in quibus humo arida atque arenosa nihil omnino frugum gignitur, sed huberrimis pascuis abundant: & ideo cuncta sunt plena pastoribus, & sterilitas terræ cōpensatur pecorum multitudinem. Ex hoc numero pastorum fuit Amos, imperitus sermone, sed non scientia. Prophetauit autem eisdem temporibus quibus Ioel, Nahum, Ionas, Osec, Esaias. Sed aliquantulum exorsus est prophetare antequam Esaias. Maxime autem contra decem tribus locutus est: pauca de duabus interserens. Hunc ablatum de numero pastorum misit Dominus, vt in Samaria prophetaret: quem Amasias sacerdos frequenter plagis afflixit: tandem filius eius Ozias veete per tempora transfixit. Post hæc semiuiuus in terram suam euectus, post aliquot dies dolore vulneris expirauit: sepultusque est cum patribus suis.

Prophetia Amos.

C A P. I.

ERBA AMOS, qui fuit in pastoralibus Thecue: quæ vidit super Israel in diebus Ozia regis Iuda, & in diebus Ieroboam filii Ioas regis Israel, ante duos annos terræmotus. Et dixit, Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam: & luxerūt speciosa pastorum, & exiccatus est vertex Carmeli. Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum: eo quod triturauerint in plaustris ferreis Galaad. Et mittam ignem in domū Azael, & deuorauit domos Benadad. Et cōteram veete Damasci: & disperdam habitatorem de campo idoli, & tenetem sceptrū de domo voluptatis: & trāfferetur populus Syriæ Cyrenen, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Gazzæ, & super quatuor non cōuertam eum: eo quod transfulerint captiuitatē perfectā, vt concluderent eam in Idumæa. Et mi

tam ignem in murum Gazzæ, & deuorabit ædes eius. Et disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & cōuertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philistinorum, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non conuertam eum: eo quod concluderint captiuitatem perfectam in Idumæa, & non sint recordati fœderis fratrum. Et mittam ignem in murū Tyri, & deuorabit ædes ei. Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non conuertam eum: eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, & violauerit misericordiam eius, & tenuerit vltra furorē suum, & indignationē suam seruauerit vsque in finem. Mittam ignem in Theman, & deuorabit ædes Bosræ. Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non conuertam eum: eo quod disseuerint prægnantes Galaad ad dilatandū terminum suum. Et succendam ignem in muro Rabbath: & deuorabit ædes eius in vlulatu in die belli, & in turbine in die cōmotionis. Et ibit Melchom in captiuitatem ipse, & principes eius simul, dicit Dominus.

Deus (Vet. Cōpl. Di. o. l. Ge. o. p. contra Tyrum. cā: (Vet. Ge. o. p.

mittit (Vet. V. Contra Idumæam

contra filios Ammon;

Rabba: (Vet. M. Ge. p. Di. o. l.

Amos conditio, & eius prophetie tempus. pastoribus (Vet. Compl.

Zach. 14. a. Iere. 14. f. Ioel. 3. c.

Sermo Domini cōtra Damascū.

deuorabit (Vet. Compl. B. Ge. o. Di. o. l.

Contra Philistinæos.

cā: (Vet. Ge. o. p.

Proph.

C A P. I I.

Prophetat ad eum Moab.

A Ec dicit Dominus, Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor non conuertam eum: eo quod incenderit ossa regis Idumææ vsque ad cineré. Et mittá ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ: & disperdam iudicem de medio eius, & omnes principes eius interficiá cū eo, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Iuda, & super quatuor non conuertam eum: eo quod abiecerit legem Domini, & mādāta eius non custodierit. de ceperūt enim eos idōla sua, post quæ abierant patres eorum. Et mit tam ignem in Iudam, & deuorabit ædes Ierusalé.

Aduersum Iudæ, hoc est, regnum duarum tribuū.

Aduersū Israël, hoc est, regnum duodecim tribuum.

Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Israël, & super quatuor non conuertam eum: pro eo quod vendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calceamentis. Qui conterunt super puluerem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant: & filius ac pater eius ierunt ad puellam, vt violarent nomen sanctum meum. Et super vestimentis pignoris accubuerunt iuxta omne altare: & vinum damnatorum bibebāt in domo dei sui. ¶ Ego autem exterminauī Amorrhæum à facie eorū: cuius altitudo, cedrorum altitudo eius, & fortis ipse quasi quercus: & contriui fructū eius desuper, & radices eius subter. ¶ Ego sum qui ascende re vos feci de terra AEgypti: & duxi vos in desertum quadraginta annis, vt possideretis terram Amorrhæi. Et suscitaui de filiis vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos. nunquid non ita est filii Israel, dicit Dominus? Et propinabatis nazaræis vinum: & prophetis mandabatis, dicentes, Ne prophetetis. Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno. Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: & tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi nō saluabit animam suam: & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

Nde. 21. c. deu. 2. f.

Exod. 14. e. in deserto (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl.)

C A P. I I I.

Vdite verbum quod locutus est Dominus super vos, filii Israël: super omnem cognationem quam eduxi de terra AEgypti, dicens, Tantummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras. Nunquid ambulabūt duo pariter, nisi conuenerit eis? Nunquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? nunquid dabit catus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? Nunquid cadet auis in laqueum terræ, absque aucupe? nunquid auferetur laqueus de terra, antequam quid ceperit? Si clanget tuba in ciuitate, & populus non expauescet? si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit? Quia non faciet Dominus Deus verbum, nisi reuelauerit secretum suū ad seruos suos prophetas. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? Auditū facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ AEgypti: & dicite, Congregamini super montes Samariæ, & videte infanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus eius. Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus: thesaurizantes iniquitatem, & rapinas in ædibus suis. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Tribulabitur & circuietur terra: & detrahe-

Domū Israel ingrati tudinis arguit, æquissima in eam flagella prænantians.

Inuitantur alienigenæ, vt videat æquitatē iudiciorū Dei aduersus Israël.

tur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ. Hæc dicit Dominus, Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filii Israel qui habitāt in Samaria, in pla ga lectuli, & in Damasci grabbato. Audite, & cōtestamini in domo Iacob, dicit Dominus Deus exercituum: quia in die cum visitare cœpero præuaricationes Israel, super eum visitabo & super altaria Beth-el: & amputabuntur cornua altaris, & cadēt in terrā. Et percutiam domum hyemalem cū domo æstiuæ: & peribūt domus eburnæ, & dissipabūtur ædes multæ, dicit Dominus. C A P. I I I I.

in Damasco grabbati. (Vet. Di. o. l. Ge. o. p.)

Vdite verbū hoc vaccæ pingues, quæ estis in mōte Samariæ: quæ calumniam facitis egenis, & cōfringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris, Afferte, & bibemus. Iurauit Dominus Deus in sancto suo, quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis feruentibus. Et per aperturas exhibitis altera contra alteram, & proiciemini in Armon, dicit Dominus. Venite ad Beth-el, & impic agite: ad Galgalam, & multiplicare præuaricationē: & offerte mane victimas vestras, tribus diebus decimas vestras. Et sacrificate de fermento laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate: sic enim voluistis filii Israel, dicit Dominus Deus.

Sub typo vacca rum pinguiū in primates inuehitur, eorū pomus prædicens.

Eorum idololatriā subfannat.

fermentato (Vet. Compl. M. Lau.)

Vnde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis vrbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & non estis reuersi ad me, dicit Dominus. Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent vsque ad messem: & plui super vnam ciuitatem, & super alterā ciuitatem non plui: pars vna compluta est, & pars super quā non plui, aruit. Et venerunt duæ & tres ciuitates ad vnam ciuitatem vt biberent aquam, & non sunt satiatæ: & non redistis ad me, dicit Dominus. Percussi vos in vento vrente & in aurugine, multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum, oliueta vestra & ficeta vestra comēdit eruca: & non redistis ad me, dicit Dominus. Misi in vos mortē in via AEgypti, percussi in gladio iuuenes vestros, vsque ad captiuitatem equorum vestrorum: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras: & nō redistis ad me, dicit Dominus. Subueriti vos, sicut subuertit Deus Sodomam & Gomorrhā, & facti estis quasi torris raptus ab incendio: & non redistis ad me, dicit Dominus. Quapropter hæc faciam tibi Israel: postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israel. Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsā terræ: Dominus Deus exercituum nomen eius.

Fame percuss, non sunt cōuersi ad Deum.

Gen. 19. c.

Adhortatio ad fiduciam in Deo post perpe. mala.

C A P. V.

Vdite verbum istud quod ego leuo super vos, plactum, domus Israel. Cecidit, & nō adiciet vt resurgat virgo Israel: proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam. Quia hæc dicit Dominus Deus, Vrbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: & de qua egrediebantur cētum, relinquentur in ea decem in domo Israel. Quia hæc dicit Dominus Deus domui Israel, Quærite me, & viuētis. Et nolite quærere Beth-el, & in Galgalam nolite intrare, & in Ber-sabee non transibitis: quia Galgala captiua ducetur, & Beth-el erit inutilis. Quærite

casum Israelis luget.

Ad respiciētiū vocat. - Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V. Compl.

Dominum, & viuite: ne forte comburatur vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, & non erit qui extinguat Beth-el. Qui conuertitis in absynthium iudicium, & iustitiam in terra relinquitis. Faciētem Arcturum, & Orionem, & conuertentem in mane tenebras, & diem in noctem mutantem: qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ: Dominus nomen est eius. Qui subridet vastitatem super robustum, & depopulationem super potentem affert. Odio habuerunt corripientem in porta: & loquentem perfecte abominati sunt. Idcirco pro eo quod diripiebatis pauperē, & prædam electam tollebatis ab eo: domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum. Quia cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes iusti accipientes munus, & pauperes deprimētes in porta. Ideo prudēs in tempore illo tacebit, quia tempus malum est. Quærite bonum, & non malum, vt viuatis: & erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis.

¶ Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta iudiciū: si forte misereatur Dominus Deus exercituum reliquiis Ioseph. Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator, In omnibus platēis planctus: & in cunctis quæ foris sunt, dicitur væ væ: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos qui sciunt plangere. Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus. ¶ Væ desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux. Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus: & ingrediatur domū, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber. Nunquid non tenebræ dies Domini, & nō lux: & caligo, & nō splendor in ea? ¶ Odi, & proieci festiuitates vestras: & non capiam odorem cœtuū vestrorum. Quod si obtuleritis mihi holocaustomata, & munera vestra, non suscipiam: & vota pinguium vestrorum non respiciam. Aufer à me tumultum carminum tuorum: & cantica lyræ tuæ non audiam. Et reuelabitur quasi aqua iudiciū, & iustitia quasi torrens fortis. ¶ Nunquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israel? Et portastis tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorum vestrorū, sydus dei vestri Rempham, figuras quas fecistis vobis adorare eas, quæ fecistis vobis. Et migrare vos faciam trās Damascum, dicit Dominus, Deus exercituum nomē eius.

CAP. VI.

¶ AE vobis qui opulenti estis in Sion, & cōfiditis in monte Samarizæ: optimates capita populorum, ingrediētes pompaticè domum Israel. Transite in Chalanne, & videte, & ite inde in Emath magnam: & descendite in Geth Pa læsthinorū, & ad optima quoque regna horum: si latior terminus eorum termino vestro est. Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis folio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterii: sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Ioseph. Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur fa-

ctio lasciuientium. ¶ Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum, Deceptor ego superbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam ciuitatem cum habitatoribus suis. Quod si reliqui fuerint decē viri in domo vna: & ipsi morientur. Et tollet eum propinquus suus, & comburet eum, vt efferat ossa de domo: & dicet ei qui in penetralibus domus est, nunquid adhuc est penes te? Et respondebit, Finis est. Et dicet ei, Tace, & nō recorderis nominis Domini. Quia ecce Dominus mandauit, & percutiet domum maiorem ruinis, & domum minorem scissionibus. Nunquid currere queūt in petris equi, aut arari potest in bubalis, quoniam conuertistis in amaritudinem iudicium, & fructum iustitiæ in absynthium? Qui lætamini in nihili: qui dicitis, Nunquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua? Ecce enim suscitabo super vos domus Israel, dicit Dominus Deus exercituum, gētem: & conterent vos ab introitu Emath, vsque ad torrentem deserti.

CAP. VII.

¶ Ecce ostendit mihi Dominus Deus: & ecce sicut locustæ in principio germinantiū serotini imbris, & ecce serotinus post tonforē gregis. Et factum est: cum consummasset comedere herbam terræ, dixi, Domine Deus propitius esto obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? Misertus est Dominus super hoc: Nō erit, dicit Dominus Deus. Hæc ostēdit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat iudicium ad ignem Dominus Deus, & deuorauit abyssum multam, & comedit simul partem. Et dixi, Domine Deus, quiesce obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dicit Dominus Deus. Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu eius trulla cæmentarii. Et dixit Dominus ad me, Quid tu vides Amos? Et dixi, Trullam cæmentarii. Et dixit Dominus, Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel: non adiiciam vltra superinducere eum. Et demolientur excelsa idōli, & sanctificationes Israel desolabuntur: & confurgam super domum Ieroboam in gladio. Et misit Amasias sacerdos Beth-el ad Ieroboam regem Israel, dicens, Rebellaui contra te Amos in medio domus Israel: non poterit terra sustinere vniuersos sermones eius. Hæc enim dicit Amos, In gladio morietur Ieroboam, & Israel captiuus migrabit de terra sua. Et dixit Amasias ad Amos, Quid vides, gradere, fuge in terram Iuda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi. Et in Beth-el non adiicies vltra vt prophetes: quia sanctificatio regis est, & domus regni est. Respōditque Amos, & dixit ad Amasiam, Non sum propheta, & non sum filius prophetæ: sed armentarius ego sum vellicans sycomoros. Et tulit me Dominus Deus cum sequer gregem: & dixit Dominus ad me, Vade, propheta ad populum meum Israel. Et nunc audi verbum Domini, Tu dicis, Non prophetabis super Israel, & non stillabis super domum idōli. Propter hoc hæc dicit Dominus, Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filii tui & filiz tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israel captiuus migrabit de terra sua.

Iurat Dominus se impleturum quæ contra Israel proposuit. Iere. xi. b.

diem nocte mutantem: (Vet. M. j. g. b.)

Odium populi In prophetas, ob quod, & pauperū oppressione, et insolentia præ nuntiat. Soph. i. c.

Exhortatio ad opera bona.

Rom. xi. b. psal. 96. d.

Dies Domini mala describit. Iere. 30. b. ioel. 1. c. Soph. i. c.

Festiuitates & sacrificia eorum abiicit. Esa. i. d.

AA. 7. e.

dei vestri, quæ fecistis vobis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. 5.)

Aduersus optimates Israel phetar. Iuc. 6. d. -Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.

quæque (Vet. Di. o. l. Ge. o. p.)

Per locustam vides Amos totius Israelis assumptione, oratione sua eam auertit. Confusione regis. (Vet. B. Compl.)

Alia plaga quæ icidē reuocat.

Abiectio populi per trullam cæmentarii designata. -Vet. Compl. Ge. o. Di. o.

Obstitit Amasias propheta Dei.

Qui (Vet. M. B. Compl. Ge. p. o. Di. o.)

Amos de se testimonium reddit, prophetans aduersum Amasiam, & populi captiuitatem prænuntians. -Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.

Proph. Amos.

CAP. VIII.

Finis regni Israel ostenditur.

H **A**Ec ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vncinus pomorum. Et dixit, Quid tu vi des Amos? Et dixi, Vncinum pomorum.

In pauperum B oppressores.

*messis, (Vet. Cóp.

*In superbia (Vet. Ge. p. M.

Acerbitatem calamitatis Israelicae describit. *Deus, (Vet. Cóp. Tob. a. b. i. mach. 1. c.

*Vet. Compl. D M. Di. o. l. Ge. o. p. v. Famé verbi Dei prophetat.

Duarum tribuū & tépli euersionem prænúciat.

*eis qui fugient, (Vet. Ge. o. p.

Et dixit Dominus ad me, Venit finis super populum meum Israel: non adiciam vltra vt pertranscam eum. Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur, in omni loco proiicietur: silentiú. Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes, Quando transibit messis, & vñundabimus merces: & sabbathum, & aperiemus frumentum: vt imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus statéras dolosas, Vt possideamus in argento egenos & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus? Iurauit Dominus in superbiám Iacob, Si oblitus fuero vsque ad finem omnia opera eorum. Nūquid super isto non commouebitur terra, & lugebit omnis habitator eius: & ascēdet quasi fluuius vniuersus, & eiicietur, & defluet quasi riuus AEgypti? Et erit in die illa, dicit Dominus * occidet sol in meridie, & tenebescere faciam terram in die luminis. ¶ & conuertam festiuitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrú sacco, & super omne caput caluitium: & ponam eam quasi luctum vnigeniti, & nouissima eius quasi diem amarum. Et ecce, dies veniunt, dicit Dominus: & emittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. Et commouebuntur à Mari vsque ad Mare, & ab Aquilone vsque ad Orientem: circuibunt quærétes verbum Domini, & non inuenient. In die illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti. Qui iurant in delicto Samaritæ, & dicunt, Viuit deus tuus Dan, & viuit via Ber-sabee. & cadent, & non resurgent vltra.

CAP. IX.

V Idi Dominum stantem super altare: & dixit, Percute cardinem, & commoueantur superliminaria: auaritia enim in capite omnium, & nouissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis: fugient, & non saluabitur

ex eis qui fugerit. ¶ Si descenderint vsque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint vsque in cælum, inde detraham eos. Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferá eos: & si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos. Et si abierint in captiuitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: ¶ & ponam oculos meos super eos in malum, & non in bonú. **B** Et Dominus Deus exercituum qui tágit terram, & tabescit: & lugebunt omnes habitantes in ea: & ascēdet sicut riuus omnis, & defluet sicut fluuius AEgypti. Qui ædificat in cælo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundauit: ¶ qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen eius. Nunquid non vt filii AEthiopum vos estis mihi, filii Israel, ait Dominus? nunquid non Israel ascendere feci de terra AEgypti: & Palæstinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene? Ecce oculi Domini Dei super regnum peccans, & conterá illud à facie terræ: verú tamen conterens non coteram domum Iacob, dicit Dominus. Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur in cribro: & non cadet lapillus super terram. In gladio moriétur omnes peccatores populi mei: qui dicunt, Non appropinquabit, & non veniet super nos malum. In die illa ¶ suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit: & reædificabo aperturas murorum eius, & ea quæ corruerant instauro: & reædificabo eum sicut in diebus antiquis. Vt possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eo quod inuocatum sit nomen meum super eos: dicit Dominus faciens hæc. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & comprehendet arator messorem, & calcator vix mittenté semen: & stillabunt montes dulcedinē, & omnes colles culti erunt. ¶ Et conuertam captiuitatem populi mei Israel: & ædificabunt ciuitates desertas, & inhabitabunt, & plantabunt vineas, & bibent vinum earú: & facient hortos, & comedent fructus eorum. Et plantabo eos super humú suam: & non euellam eos vltra de terra sua quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.

Manna Dei nemo potest credere. psal. 108.

ierem. 44. c.

*tabescit: (Vet. Ge. o. p. Di. o. l.

i. c.

Israelis ingrati tudinem carps.

Ecclesie instauratio. AG. 15. c.

ioel. 3. d.

PROLOGVS IN ABDIAE PROPHECIAM.

IACOBI patriarcha habuit fratrem Esau: qui ob coctionem rufam, propter quam vendidit primogenita, Edom Hebræa lingua appellatus est, quod Latine rufus dicitur. Is memoratum fratrem suum, qui Israel nomen acceperat, graui odio commotus interimere conatus est. Qua de causa omnes qui populum Israel, id est filios patriarchæ Iacob, prædicti Esau odium imitati, persecuti sunt: Esau & Edom appellati sunt. Et quia populus Israel de captiuitate Chaldæorum per Cyrum regem Persarum nutu Dei reuocatus in Ierusalem, ab alio regno grauitè afflictus atque oppressus est: ideo hoc regnum, quod more Esau, prædictum populum persecutum est, per denuntiationem Abdixæ prophætæ increpatur, quod non Dei indignatione, sed sua virtute populum superatum gloriabatur. de quo regno olim per Dauid in psalmo centesimo trigesimo sexto dictum est, Memorare Domine filiorum Edom in die Ierusalem. Nam reliqua lectione comprehensa, futurum in Gentes iudicium ob causas lectione comprehensas: regnumque Dei in populo Israel significatur. Hebræi hunc dicunt esse, qui sub rege Samariæ Achab, & impiissima Iezabel, pavi centum prophetas in specubus, qui non curauerunt genu ante Baal: & de septem millibus erat, quos Elias arguitur ignorasse. Sepulchrum quoque eius vsque hodie cum mausoleo Elisei prophætæ & Baptistæ Iohannis, in Sebaste venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur. Hanc Herodes rex Iudææ, Antipatri filius, in honorem Augusti Cæsaris Græco nomine vocauit Augustam. Hic igitur quia ceterum prophetas pauerat, accepit gratiam prophetalem: & de duce exercitus, fit dux ecclesiæ. Tunc in Samaria paruam gregem pauerat: nunc in toto orbe **C**H R I S T I pascit ecclesias. & **φ**ε_ρυ_νο_νς, sicut in Actis Apostolorum Stephanus martyrio coronatus: ita & hic, seruus appellatus est Domini.

istud ex principio commentariorum Hieronymi in Abdiam.

Prophetia Abdiæ.

CAP. I.

Abdias accipit legationem à Domino aduersus Edom. Jerem. 49. c.

ISIO ABDIÆ. Hæc dicit Dominus Deus ad Edom, Audium audiuius à Domino, & legatum ad Gêtes misit, Surgite, & confurgamus aduersus eum in prælium. Ecce paruum dedi te in

Gentibus: contemptibilis tu es valde. Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum: qui dicit in corde tuo, Quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum: inde detraham te, dicit Dominus. Si fures introissent ad te, si latrones per noctem: quomodo conticuisses? nonne furati essent sufficientia sibi: si vindemiatores introissent ad te, nunquid saltem racemum reliquissent tibi? Quomodo scrutati sunt Esau, inuestigauerunt abscondita eius: vsque ad terminum miserunt te omnes viri foederis tui: illuserunt tibi: inualuerunt aduersum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non est prudentia in eo. Nunquid non in die illa dicit Dominus, perdam sapientes de Idumæa, & prudentiam de monte Esau? Et timebunt fortes tui à Meridie, ut intereat vir de monte Esau. Propter interfecionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Iacob, operiet te confusio, & peribis in æternum. In die cum stares aduersus eum, quando capiebant alieni exercitum

'dicit in corde suo, (tert. peis. Ve. Di. o. l. Ge. o. p. Contra fiduciam eius in diuitias.' Jerem. 49. c.

In amicos.

In prudentiam carnis. c. 19. c.

Esauis Edom causa præcipua. - Vet. Di. l. Ge. p.

eius, & extranei ingrediebantur portas eius, & super Ierusalem mittebant sortem: tu quoque eras quasi vnus ex eis. Et non despicias in die fratris tui, in die peregrinationis eius: & non lætaberis super filios Iuda, in die perditionis eorum: & non magnificabis os tuum in die angustiarum. Neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neque despicias & tu in malis eius in die vastitatis illius: & non emittèris aduersus exercitum eius in die vastitatis illius. Neque stabis in exitibus, ut interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos eius in die tribulationis. Quoniam iuxta est dies Domini super omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi, retributionem tuam conuertam in caput tuum. Quomodo enim bibisti super montem sanctum meum, bibent omnes gentes iugiter: & bibent & absorbebunt, & erunt quasi non sint. Et in monte Sion erit saluatio, & erit sanctus: & possidebit domus Iacob eos qui se possederant. Et erit domus Iacob ignis, & domus Ioseph flamma, & domus Esau stipula: & succedentur in eis, & deuorabunt eos: & non erunt reliquæ domus Esau, quia Dominus locutus est. Et hæreditabunt hi qui ad Austrum sunt, montem Esau, & qui in campestribus Philisthiim: & possidebunt regionem Ephraim & regionem Samariæ: & Benjamin possidebit Galaad. Et transmigratio exercitus huius filiorum Israel, omnia loca Chanæorum vsque ad Saréptam: & transmigratio Ierusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit ciuitates Austri. Et ascendent saluatores in montem Sion iudicare montem Esau: & erit Domino regnum.

'conuertet (Vet. Di. l. Ge. o. p. bibisti (plu. nu. Vet. M. Di. o. Ge. p. V. Prophetia de Christo & ecclesia. Destructor Esau ab Israelitis.'

- Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V.

PROLOGVS IN PROPHETIAM IONAE.

Ex proœmio commentariorum Hieronymi in Ionam.

IONAM sanctum Hebræi affirmant filium fuisse mulieris viduæ Sareptanæ, quem Elias propheta mortuum suscitauit: matre postea dicente ad eum, Nunc cognoui quia vir Dei es tu: & verbum Dei in ore tuo veritas est. Ob hæc etiam causam ipsum puerum sic vocauit, Amathi. Amathi enim in nostra lingua, veritatem sonat. Et ex eo quod verum Elias locutus est: ille qui suscitatus est, filius esse dicitur veritatis. Ideo de veritate columba nascitur: quia Ionas columbam sonat. In condemnationem autem Israel Ionas ad Gentem mittitur: quod Ninive agente poenitentiam, illi in malitia perseverant. Temporibus quippe Ieroboam filii Ioas regis Israel, qui Deo derelicto, cum populo suo in Samaria idolis sacrificabat, Ionam prophetam fuisse, quartus liber Regum indicat. Is cum prophetia illuminante peccatores ciuitatis Ninive Dei misericordiam consecuturos videret: ne falsa prædicare videretur, ad denuntiationem interitum eiusdem ciuitatis ire nolebat. Nam sicut Deus ad Abraham de impietate Sodomorum & Gomorrhæorum locutus est, clamor Sodomorum & Gomorrhæorum peruenit ad me: ita & de Ninive dicitur, Eo quod ascenderit clamor malitiæ eius ad Deum. Et quia sententia Dei de Sodomis facta, minime reuocata est: ita & Ionas aduersum Niniven prolatam sententiam reuocari nolebat: diuinæ dispensationis ignarus, qui salutem hominum ad se conuertendum magis vult, quam interitum. Hoc illi acciderat, quod & sancto Eliseo, qui filium Sunamitidis mulieris, mortuum ignorauit. Ideo à conspectu Dei fugere se Ionas putabat, humanum aliquid passus, dicente Dauid, Quod ibo à spiritu tuo: & à facie tua quò fugiam?

Ionæ prophetia.

CAP. I.

Ionas missus in Ninuen ad prædicandum, fugit.

FACTVM EST verbum Domini ad Ionam filium Amathi, dicens, Surge, & vade in Ninuen ciuitatem grædem, & prædica in ea quia ascendit malitia eius coram me. Et surrexit Ionas, ut fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Ioppen, & inuenit nauem euntem in Tharsis: & dedit nauulum eius,

& descendit in eam, ut iret cum eis in Tharsis à facie Domini. Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri. Et timuerunt nautæ, & clamauerunt viri ad deum suum: & miserunt vasa quæ erant in naui in mare, ut alleuiaretur ab eis: & Ionas descendit ad interiora nauis, & dormiebat sopore graui. Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei, Quid tu sopore deprimeris? surge, inuoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus. Et dixit vir ad collegam suum, Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit fors super Ionam.

Orta tempestas ob eius inobedientiam, in mare præcipitatur.

II, iiii.

Proph. Ionæ.

C Et dixerunt ad eum, Indica nobis cuius causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua? & quo vadis? vel ex quo populo es tu? Et dixit ad eos, Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare & aridam. Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum, Quid hoc fecisti? Cognouerunt enim viri quod à facie Domini fugeret: quia indicauerat eis Ionas. Et dixerunt ad eum, Quid faciemus tibi, & cessabit mare à nobis? quia mare ibat, & intumescibat super eos. Et dixit ad eos, Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis: scio enim ego quoniam propter me tēpestas hæc grandis venit super vos. Et remigabant viri, vt reuenterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumescibat super eos. Et clamauerunt ad Dominum, & dixerunt, Quæsumus Domine, ne percamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocetem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti. Et tulerunt Ionam, & miserunt in mare: & stetit mare à feruore suo. Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolauerunt hostias Domino, & vouerunt vota.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.

-Vet. B. M. Ge. o. p. Di. o. l.

-Vet. Di. o. l. Ge. o.

Hostia.

Vota.

Ionas à pisce absorptus. Matth. 12. c. 16. 2. Luc. 11. d. 1. corint. 15. a.

Elusidè cæticum. Psal. 119. a.

Psal. 66. a.

-Vet. Compl. Di. l. o. Ge. o. p. v. Iubente Domino euomit piscis Ionam. Rursum iubetur prædicare Ninuuiis.

CAP. I I.

T præparauit Dominus piscem grandem, vt deglutiret Ionam: & erat Ionas in ventre piscis tribus diebus & tribus noctibus. Et orauit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis. Et dixit, Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exau disti vocem meam.

B Et proiecasti me in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt. Et ego dixi, Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum: veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum.

C Circumderunt me aquæ vsque ad animam, abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium descendi, terræ veces concluserunt me in æternum: & subleuabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus. Cū angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

D Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcūque voui reddam pro salute mea Domino. Et dixit Dominus pisci: & euomit Ionam in aridam.

CAP. I I I.

T factum est verbum Domini ad Ionam secundo, dicens, Surge, & vade in Niniuen ciuitatem magnam: & prædica in ea prædicationem quam ego loquor ad te. Et surrexit Io-

nas, & abiit in Niniuen iuxta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum. **B** Et cœpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnus: & clamauit, & dixit, Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in Dominum: & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorem. Et peruenit verbum ad regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens, Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam: nec pascantur, & aquam non bibant. Et operientur saccis homines & iumenta, clament ad Dominum in fortitudine: & conuertatur vir à via sua mala & ab iniquitate quæ est in manibus eorum. **D** Quis scit si conuertatur, & ignoscatur Deus: & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Et vidit Deus opera eorum quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitiam quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

Eius prædicatio.

Niniuitarum resipiscencia. Matth. 12. d. Luc. 11. e. in Deum. (Vet. Compl. Ge. p.)

& (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Cöpl. Deum. (Vet. Di. o. l. Ge. p. v. Cöpl.

Iere. 18. b. Joel. 1. 2.

Misericordiam consequuntur.

Malitia (ablat. casus. Vet. Ge. p.)

CAP. I I I I.

T afflictus est Ionas afflictione magna, & iratus est: & orauit ad Dominum, & dixit, Obsecro Domine, nunquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupauit vt fugerem in Tharsis. Scio enim quia tu Deus clemens & misericors es, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super malitia. Et nunc Domine tolle quæso animam meam à me: quia melior est mihi mors quam vita. Et dixit Dominus, Putasne bene irasceris tu? Et egressus est Ionas de ciuitate, & sedit contra Orientem ciuitatis: & fecit sibi vmbra, & sedebat subter illud in vmbra, donec videret quid accideret ciuitati. Et præparauit Dominus Deus hederam, & ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput eius, & protegeret eum, laborauerat enim: & lætatus est Ionas super hederam, lætitia magna. Et parauit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit hederam, & exaruit. Et cum ortus fuisset sol, præcepit Dominus vento calido & vrenti: & percussit sol super caput Ionæ, & æstuabat: & petiuit animæ suæ vt moreretur, & dixit, Melius est mihi mori, quam viuere. Et dixit Dominus ad Ionam, Putasne bene irasceris tu super hederam? Et dixit, Bene irascor ego vsque ad mortem. Et dixit Dominus, Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti vt cresceret, quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte periit: Et ego non parciam Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & iumenta multa?

Affligitur Ionas quod sermo contra Niniuen non fuerit impletus.

Psal. 119. a. Joel. 1. 2.

Increpatur à Domino.

Per hederam Niniuenam eius iracundiam ostendit Dominus.

Deus (Vet. Cöpl.)

PROLOGVS IN MICHAELAE PROPHETIAM.

TEMPORIBVS Ioatham & Achaz & Ezechiz regum Iuda, Michæam prophetam ad hanc prophetiam Spiritu sancto repletum fuisse, lectio ipsa demonstrat. Sed de supradicto numero regum, Ioatham & Ezechiam Deo ob religionem placuisse, historia libri quarti Regum, & secundi Paralipomenon indicat. Achaz verò relicto Deo, idola Samaritæ, quibus etiam filios suos in sacrificium igni concremandos obtulerat, coluisse constat. Quam ob rem, Deus Samariam, quæ reges Israel & Iuda memoratorum simulachrorum superfectione sefellera, increpans, indignationem suam in eam processuram cominatus est. Populo etiam Israel præuaricatori, & principibus eius, qui eundem populum fallaci suasionem ad colenda idola impulerant, verbis in sequentibus, captiuitatem & interitum ætuturum denuntiat.

Michææ prophetia.

C A P. I.

Quo tempore prophetarit Michæas. comminatio in regnum Israël. & Iudæi.

Esa. 26. d.

egreditur (præf. temp. Vet. Di. o. Ge. p.)

VERBUM DOMINI quod factum est ad Michæam Morasthitem, in diebus Iotham, Achaz, & Ezechie regum Iudæ: quod vidit super Samariam & Ierusalém. ¶ Audite populi omnes, & attendat terra & plentitudo eius: & sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo. Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: & descendet, & calcabit super excelsa terræ. Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera à facie ignis, sicut aquæ quæ decurrunt in præceps. In scelere Iacob omne istud, & in peccatis domus Israel. quod scelus Iacob: nonne Samaria? & quæ excelsa Iudæ? nonne Ierusalem? & ponam Samariam quasi acrum lapidum in agro cum platur vinea: & detraham in vallem lapides eius, & fundamenta eius reuelabo. Et omnia sculptilia eius concidentur, & omnes mercedes eius comburentur igne, & omnia idola eius ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & usque ad mercedem meretricis reuertentur. Super hoc planctum, & ululabo: vadam spoliatus & nudus: faciam planctum velut draconum, & luctum quasi struthionum: Quia desperata est plaga eius, quia venit usque ad Iudam, tetigit portam populi mei usque ad Ierusalem. In Geth nolite annuntiare, lachrymis ne ploretis: in domo Pulueris puluere vos conspergite. Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa, quæ habitat In exitu: planctum Domus vicinæ accipiet ex vobis, quæ stetit sibi. Quia infirmata est in bonum quæ habitat In amaritudinibus: quia descendit malum à Domino in portam Ierusalem. Tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis, principium peccati est filie Sion, quia in te inuenta sunt scelera Israel. Propterea dabit emissarios super Hæreditatem Geth: domos Mendacii in deceptionem regibus Israel. Adhuc hæredem adducam tibi quæ habitas in Marefa: usque ad Odollá veniet gloria Israel. Decaluare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata caluitium tuum sicut Aquila: quoniam captiui ducti sunt ex te.

C A P. I I.

Peccata populi recenset, ob quæ flagella prænuuntiat. Deum (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.)

In Philistinos.

AE qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Dominum est manus eorum. Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum & domum eius, virum & hæreditatem eius. Idcirco hæc dicit Dominus, Ecce ego cogito super familiam istam malum: vnde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est. In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suauitate, dicentium, Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet à me, quum reuertatur qui regiones nostras diuidat: Propter hoc non erit tibi mittens funiculum fortis in coetu Domini Israel. Ne loquamini loquentes, Non stillabit super istos, non comprehendet confusio. Dicit domus Iacob, Nunquid abbreviatus est Spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes eius? Nonne verba mea bona sunt cum eo qui rectè graditur? Et e contrario populus meus in aduersarium consurrexit, de super tunicam pallii sustulistis: & eos qui transibant simpliciter, conuertitis in bellum. Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum: à paruulis earum tulistis laudem meam in perpetuum. Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem: propter immunditiam eius corrumpetur putredine pessima. Vtinam non essem vir habens spiritum, & mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit super quæ stillatur populus iste. Congregatione congregabo Iacob totum te: in vnum conducam reliquias Israel, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum, tumultuabuntur à multitudine hominum. Ascendet enim pandens iter ante eos: diuidet, & transibunt portam, & egredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

C A P. I I I.

T dixi, Audite principes Iacob, & duces domus Israel, Nunquid non vestrum est scire iudicium, qui odio habetis bonum, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum de super eis, & carnem eorum de super ossibus eorum? Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum de super excoriauerunt: & ossa eorum confregerunt, & conciderunt sicut in lebe, & quasi carnem in medio ollæ. Tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos: & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis. Hæc dicit Dominus super prophetas qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificat super eum prælium. Propterea nox vobis provisione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione: & occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies. Et confundetur qui vident visiones, & confundentur diuini: & operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei. Veruntamen ego repletus sum fortitudine Spiritus Domini, iudicio & virtute: vt annuntiet Iacob scelus suum, & Israel peccatum suum. Audite hæc principes domus Iacob, & iudices domus Israel: qui abominamini iudicium, & omnia recta peruertitis. (Qui edificatis Sion in sanguinibus, & Ierusalem in iniquitate. ¶ Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant; & propheta eius in pecunia diuinabant: & super Dominum requiescebant, dicentes, Nunquid non Dominus in medio nostrum? non venient super nos mala.) Propter hoc, causa vestri, Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem quasi acruus lapidum erit, & mons templi in excelsa sylvarum.

C A P. I I I I.

T in nouissimo dierum erit mos domus Domini præparatus in vertice montium,

-Vet. Di. l. Ge. p. Compl.

diuidet, (plur. num. Vet. Di. l. Ge. o. p. B.)

Contra principem tyrannidem.

Contra pseudo-prophetas.

Prophetæ Dei autoritas.

Rursum in primatum scelera.

Ezech. 21. f. foph. 2.

Ierusalém destruetio. Jerem. 26. f.

erit (Vet. Cōpl. B. Di. o. Ge. o. Prophetia de Christo, ecclesia, & verbo Dei. Esa. 1. a.)

Proph.

& sublimis super colles: & fluent ad eum populi. Et properabunt gentes multæ, & dicent, Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Ierusalém. Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum: & concidet gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens aduersus gentem gladium, & non discent ultra belligerare. Et sedebit vir subtrus vineam suam, & subtrus ficum suam, & non erit qui deterreat: quia os Domini exercituum locutus est. Quia omnes populi ambulabunt vnusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & ultra. In die illa dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam quam eieceram, colligam, & quam afflixeram, consolabor. Et ponam claudicantem, in reliquiis: & eam quæ laborauerat, in gentem robustam: & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & usque in æternum. Et tu turris gregis, nebulosa filia Sion usque ad te veniet: & veniet potestas prima regnum filie Ierusalem. Nunc quare mœrore contraheris: nunquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem? Dole, & satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies usque ad Babylonem, ibi liberaberis: ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum. Et nunc congregata sunt super te gentes multæ: quæ dicunt, Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus noster. Ipsi autem non cognouerunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium eius: quia congregauit eos quasi foenum aræ. Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino vniuersæ terræ.

C A P. V.

Vnc vastaberis filia latronis: obsidione posuerunt super nos, in virga percutiet maxillam iudicis Israel. **E T T V B E T H - L E H E M** Ephrata, paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel: & egressus eius ab initio a diebus æternitatis. Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet: reliquias fratrum eius conuertentur ad filios Israel. Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & conuertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ. Et erit iste pax: Assyrius quum venerit in terram nostram, & quando calcauerit in domibus nostris: & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines. Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis eius: & liberabit ab Assur, quem venerit in terram nostram, & quum calcauerit in finibus nostris. Et erunt reliquias Iacob in medio populorum multorum quasi ros a Domino, & quasi stilla super herbam quæ non expectat virum, & non prestolatur filios hominum. Et erunt reliquias Iacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis sylvarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cum transierit, & conculcauerit, & ceperit, non est qui eruat. Et exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt. Et erit in

die illa, dicit Dominus: auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas. Et perdam ciuitates terræ tuæ, & destruiam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & diuinationes non erunt in te. Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis ultra opera manuum tuarum. Et euellam lucos tuos de medio tui: & conteram ciuitates tuas. Et faciam in furore & in indignatione ultionem in omnibus gentibus quæ non audierunt.

C A P. V I.

Vdite quæ Dominus loquitur, Surge, contende iudicio aduersum motes, & audiatur colles vocem tuam. Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia iudicium Domini cum populo suo, & cum Israel diiudicabitur. Popule me quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi. Quia eduxi te de Terra-AEgypti, & de domo seruentium liberaui te: & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam? Popule meus memento quæso quid cogitauerit contra te Balach rex Moab: & quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim usque ad Galgalam, ut cognosceres iustitias Domini. Quid dignum offeram Domino? curuabo genu Deo excelso: nunquid offeram ei holocaustomata & vitulos anniculos? Nunquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi o homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat a te, Vtiq; facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Vox Domini ad ciuitatem clamat, & salus erit timetibus nomen eius: audite tribus, & quis approbabit illud? Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena. Nunquid iustificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa? In quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum. Et ego ergo cepi percutere te perditione super peccatis tuis. Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non saluabis: & quos saluaueris, in gladium dabo. Tu seminabis, & non metes: tu calcabis oliuam, & non vnges oleo: & mustum, & non bibes vinum. Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab: & ambulasti in voluptatibus eorum, ut dare te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum, & opprobrium populi mei portabitis.

C A P. V I I.

AE mihi, quia factus sum sicut qui colligit in Autumno racemos vindemiæ: non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desiderauit animam meam. Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur. Malum manuum suarum dicunt bonum: princeps postulat, & iudex in reddendo est: & magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbauerunt eam. Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum. Nolite credere amico: & nolite confidere in duce: ab ea quæ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui. Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurget aduersus matrem suam, nurus

A vero Isaac auferri Deus omnem carnem filii clam.

Adhortatio ad audiendum Dei iudicium aduersus ingrati Israel.

Exod. 11. c.

Nume. 22. 21.

Vet. Di. 1. Ge. 0. p. V.

Quæ sacrificia requirit Dominus.

Israelis impietates arguit. Tuum. (Vet. Di. 0. l. Ge. 0. p.)

Dent. 32. d. 1. b.

Voluntatis (Vet. Ge. p.)

Impiorum multitudinem, & veritatem plorum in gentem pacem.

Contra veritatem propinquum quidem & quidem consurgit. (Vet. Di. 0. l. Ge. p.)

Israelitarum vocatio in regnum Christi. - Vet. Cöpl. Di. l. Ge. 0. p. V. Sopho. 3. d.

Enc. 1. c. dan. 7. C Ecclesie confirmatio aduersus hostes. filia (Vet. Ge. 0. Di. l.)

Imminens vrbis Ierusalém vastatio Christus dux. Mat. 2. a. ioh. 7. f.

* (Vet. Cöpl. B.)

Reliquiarum Israel exaltatio.

- Vet. Ge. p.

aduersus socrū suam: & inimici hominis domesti-
ci eius. Ego autem ad Dominum aspiciā, expe-
ctabo Deum saluatorem meum: audiet me Deus
meus. Ne læteris inimica mea super me, quia cē-
cidi: cōsurgā quum federo in tenebris, Dominus
lux mea est. Iram Domini portabo, quoniam pec-
caui ei: donec causam meā iudicet, & faciat iudi-
cium meū: educet me in lucem, videbo iustitiam
eius. Et aspiciet inimica mea, & operietur confu-
sione, quæ dicit ad me, Vbi est Domin⁹ Deus tuus?
Oculi mei videbunt in eam: nūc erit in conculca-
tionem, vt lutum platearum. Dies vt ædificentur
macerix tuæ: in die illa longè fiet lex. In die illa &
vsque ad te veniet Assur, & vsque ad ciuitates mu-
nitas: & à ciuitatibus munitis vsque ad flumen, &
ad mare de mari, & ad montem de monte. Et ter-
ra erit in desolationem propter habitatores suos,
& propter fructū cogitationum corū. Pisce po-

pulum tuum in virga tua, gregē hæreditatis tuæ,
habitantes solos in saltu, in medio Carmeli: pascē-
tur Basan & Galaad iuxta dies antiquos. Secundū
diem' egressionis tuæ de Terra-AEgypti ostendā
ei mirabilia. Videbunt gētes, & confundentur su-
per omni fortitudine sua: ponent manū super os,
aures eorum surdæ erunt. Lingēt puluerem sicut
serpentes, velut reptilia terræ proturbabuntur de
ædibus suis: Dominum Deum nostrum desidera-
bunt, & timebunt te. ¶ Quis deus similis tui, qui au-
fers iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum
hæreditatis tuæ: non immittet vltra furorem suū,
quoniam volens misericordiam est. Reuertetur,
& miserebitur nostri, deponet iniquitates nostras:
& proiciet in profundum maris omnia peccata
nostra. Dabis veritatem Iacob, misericordiam A-
braham: quæ iurasti patribus nostris à diebus an-
tiquis.

Ecclesie prosperitas.
dies (vet. Di. o. l. Ge. e. p.)
Spe promissio-
nū Dei ipsam cō-
firmat.
Act. 10. g.

PROLOGVS IN PROPHETIAM NAHV M.
Ex proœmio commentatorū Hieronymi in Nahum.

NAHV M prophetam ante aduentum regis Assyriorum, qui populum Israel captiuum in suam regionem transfulerat, fuisse, Hebræorum traditio confirmat. Siquidem in fine huius lectionis, prædicti regis aduentum, idem propheta annuntiare monstratur. Sed cum habitatores Niniue, Iona interitum ciuitatis prædicante ne diuina ira denuntiaturum interitum sustinerent, peccatorum & impietatis poenitentia egissent, accepta Dei misericordia, grauioribus se criminibus implicauerūt. Qua de causa memoratus prophe-
ta Spiritu sancto plenus, iudicium Dei annuntians, ita locutus est, Deus zelās, & vlciscens Dominus est, &c. Iam enim decē tribus ab Assyriis deductæ fuerant in captiuitatem sub Ezechia rege Iuda: sub quo etiam nunc in consolationem populi transmigrati aduersum Niniuen visio cernitur. Nec erat parua consolatio, tam his qui iam Assyriis seruebant, quam reliquis qui sub Ezechia de tribu Iuda & Benjamin ab eisdem hostibus obsidebantur, vt audirent Assyrios quoque à Chaldæis esse capiendos: sicut in sequentibus libri huius demonstrabitur. Sciendum autem est quod Niniue in nostra lingua de Hebræo, speciosam sonat. Speciosus autē, hic mundus dicitur. Vnde & apud Græcos νόμος ab ornatu nomen accepit. Et quicquid nunc aduersum Niniuen dicitur: de mundo figuratim prædicari sentiamus. Quam ob causam & assumptio quam Septuaginta interpretantur νόμος, & Aquila ἄρμα interpretatus est, apud Hebræos נשׁוּב ponitur, id est graue onus: eo quod eam aduersus quam videtur, premat, nec sinat eleuare ceruicem. Simulque hoc attendendum, quod hæc ipsa vel assumptio, vel onus, vel pondus prophetæ, visio sit. Non enim loquitur propheta in insidias, vt Montanus & Prisca, Maximillaque delirant: sed quod prophetat, liber est visionis intelligentis vniuersa quæ loquitur: & pondus hostium facientis suo populo visionem. De consummatione itaque mundi secundum ἀναγοράν, ὁ Paula & Eustochium, in consolationem sanctorum propheta textitur: vt quæcunque in mundo vident, quasi prætereuntia & caduca contemnant, & præparēt se ad iudicii diem, vbi vltor aduersum veros Assyrios affuturus est Dominus.

Prophetia Nahum.

C A P. I.

QVINTVS NINIVE, Liber visionis Nahū Elcesæi. Deus æmulator, & vlciscēs Dominus, vlciscēs Dominus & habens furorē: vlciscēs Dominus in hostes suos, & irascēs ipse inimicis suis. Domin⁹ patiens, & magnus

fortitudine, & mundans non faciet innocentem: Dominus in tēpestate & turbine viæ eius, & nebula puluis pedum eius. Increpans mare & exiccans illud: & omnia flumina ad desertum deducēs: Infirmatus est Basan, & Carmelus, & flos Libani elāguis. Montes commoti sunt ab eo, & colles desolati sunt: & contremuit terra à facie eius, & orbis, & omnes habitates in eo. Ante faciē indignationis eius quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius? indignatio eius effusa est vt ignis: & petrx dissolutæ sunt ab eo. Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis: & sciens sperātes in se. & in diluuiō prætereunte consummationē faciet loci eius: & inimicose eius persequentur tenebræ. Quid cogitatis contra Dominum? consummationē ipse faciet: non consurget duplex tribulatio. Quia sicut

spinæ seinuicem complectuntur: sic conuiuū eorum pariter potantium, consumentur quasi stipula ariditate plena. Ex te enim exhibit cogitans contra Dominum malitiam: mente pertractans præuaricationē. Hæc dicit Dominus, Si perfecti fuerint: & ita plures, sic quoque attondentur, & pertransibit: afflixit te: & non affligā te vltra. Et nūc conteram virgā eius de dorso tuo, & vincula tua dirumpam. Et præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo ampli⁹: de domo Dei tui interficiam sculptile & conflatile, ponam sepulchrum tuum, quia inhonorat⁹ es. ¶ Ecce super montes pedes euangelizantis & annuntiantis pacem: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua: quia non adiciet vltra vt pertranscat in te be lial, vniuersus interiit.

C A P. I I.

Scēdit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutē valde: Quia reddidit Dominus superbiam Iacob, sicut superbiam Israel: quia vastatores dissipauerunt eos, & propagines eorum corruperūt. Clypeus fortium eius ignitus, viri exercitus in coccineis: igneæ habentæ currus in die præparationis eius, & agitatores consopiti sunt. In itineribus conturbati sunt, quadrigæ collisæ sunt in plateis: aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrētia. Recor-

Matth. 10. c. suā in Deū fiduciam ostendit in persona sanctorum.

Prædicat Nahū Dei vindictā in Assyrios, & bonitatem in Iudæos.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.

Liberationē ab Assyriis pmittit.

Esa. 51. b. rom. 10. c.

Victoriā chaldæorū aduersū Assyrios describit.

Conturbatæ sunt quadrigæ. (Vet. Ge. o.)

Proph. Nahum.

dabitur fortium suorū, ruent in itineribus suis: ve lociter ascendēt muros eius, & præparabitur vmbra culū . Portæ fluuiorū apertæ sunt, & templū ad solū dirutum . Et miles captiuus abductus est: & ancillæ eius minabantur, gemētes vt columbæ, murmurantes in cordib' suis. Et Niniue quasi piscina aquarū aquæ eius: ipsi verò fugerūt: state sta te, & nō est qui reuertatur. Diripite argentū, diripite aurum: & non est finis diuitiarū ex omnibus vasis desiderabilibus. Dissipata est, & scissa, & dilacerata: & cor tabescēs, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omniū eorum sicut nigredo ollæ. ¶ Vbi est habitaculū leonum, & pascua catulorū leonum: ad quā iuit leo, vt ingrederetur illuc: catulus leonis, & non est qui exterreat? Leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit lænis suis: & impleuit præda speluncas suas, & cubile suū rapina. Ecce ego ad te, dicit Domin' exercituū: & succendam vsque ad fumum quadrigas tuas, & leuculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur vltra vox nuntiorum tuorum. CAP. III.

AE|ciuitas sanguinū, vniuersa mēdaciū dilaceratione plena: non recedet à te rapina. Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ feruentis, & equitis ascēdētis: Et micantis gladii, & fulgurātis hastæ, & multitudinis interfectæ, & grauis ruinæ: nec est finis cadauerū, & corruēt in corporibus suis. Propter multitudinē fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficiis suis: ¶ Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum: & reuelabo pudēda tua in facie tua, & ostēdam in Gētibus nuditatē tuam, & regnis ignomi-

niam tuam. Et proiciā super te abominationes, & contumeliis te afficiam, & ponā te in exemplum. Et erit: omnis qui viderit te, resiliet à te, & dicet, Vastata est Niniue: quis comouebit super te caput? vnde quæra consolatorē tibi? Nunquid melior es abs' Alexandria populorū, quæ habitat in fluminib' aquæ in circuitu eius: cuius diuitiæ, mare: aquæ, muri ei'. A Ethiopia fortitudo eius, & Aegyptus, & nō est finis: Africa & Libyes fuerūt in auxilio tuo. Sed & ipsa in transmigratiōe ducta est in captiuitatē: paruuli eius elisi sunt in capite omnium viarū, & super inclitos eius miserunt sortē, & omnes optimates eius confixi sunt in compedi bus. Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quæres auxiliū ab inimico. Omnes munitiones tuæ sicut ficus cū grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in os comedentis. Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis ad apertionem pandētur portæ terræ tuæ, deuorabit ignis vectes tuos. Aquā propter obsidionem hauri tibi, extruc munitiones tuas: intra in lutū & calca, subigēs tene laterē. Ibi comedet te ignis: peribis gladio, deuorabit te vt bruchus: cōgregare ergo vt bruchus, multiplicare vt locusta. Plures fecisti negotiationes tuas, quàm stellæ sint cæli: bruchus expansus est, & auolauit. Custodes tui quasi locustæ: & paruuli tui quasi locustæ locustarū quæ confidunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & auolauerūt, & non est cognitus locus earū vbi fuerint. Dormitauerunt pastores tui rex Assur, sepeliētur principes tui: latitauit popul' tuus in mōtib', & nō est qui congreget. Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transiit malitia tua semper?

PROLOCVS IN PROPHETIAM HABACVC.

Ex proœmio commentariorum Hieronymi in Habacuc.

QUATVOR prophetæ in duodecim prophetarū volumine continentur: è quibus tres in principio, ἡμμε, id est pōdus, titulū habent, Nahū, Habacuc, & Malachias. Porro Zacharias, in medio & circa finē duos huiuscemodi ponit titulos: è quibus vnus est, Onus verbi Domini in terra Adrach & Damasci requiei eius. alter in fine, Onus verbi Domini super Israel. De Nahum, orationibus tuis iam liber editus est: de Zacharia & Malachia, si vita comes fuerit, differetur. Nūc Habacuc habemus in manibus, qui vel ex eo quod amabilis Domini est, vocatur amplexatio. vel quod in certamen & luctū & (vt ita dicam) amplexū cum Deo cōgreditur: amplexātis, id est luctātis, fortitudo est nomen. Nullus enim tam audaci voce ausus est Deum ad disceptationē iustitiæ prouocare, & dicere ei, Cur in rebus humanis, & in mūdi istius *καταστάσει* tanta rerū versatur iniquitas? Vociferabor ad te vim patiens: & non saluabis: Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborē videre? Lacerata est lex, & non peruenit vsque ad finē iudicium: quia impius præualet aduersum iustum: ideo egreditur iudiciū perversum. Vides quod temeraria vox sit, & quodāmodo blasphemantis, creatorē suum ad iudicium prouocare: & vas fragile aduersus figulum, cur tale vel tale factū sit, disputare? Necnon & hoc animaduertendū, quod assumptio vel pondus, quæ grauius esse iā diximus, prophetæ visio est: & aduersum Montani dogma perversum, intelligit quod videt: nec vt amēs loquitur: nec more infantium forminarum dat sine mente sonū. Vnde & Apostolus iubet vt si prophetantibus aliis, alii fuerit reuelatum, taceant qui prius loquebantur. Et statim, Non est, inquit, dissensionis Deus, sed pacis. Ex quo intelligitur, cum quis voluntate reticet, & alteri locū dat ad loquendum, posse & loqui & tacere cū velit. qui autē in *καταστάσει*, id est inuitus loquitur: nec tacere, nec loqui in sua potestate habet. Illud quoque discite (quia femel à me violentur exigit, vt quasi quosdā gradus & scalas ad altiora nitenti, historiam tibi interpreter) prophetiā esse cōtra Babylonē & Nabuchodonosor regem Chaldæorū: vt quomodo prior propheta Nahū, quæ Habacuc sequitur, vaticiniū habuit contra Niniuen & Assyrios, qui vastauerūt decē tribus, quæ vocantur Israel: ita Habacuc prophetiā habeat aduersus Babylonē & Nabuchodonosor: à quibus Iuda & Ierusalē, templūque subuersa sunt. Et vt scias eo tempore fuisse Habacuc, quo iam duæ tribus quæ vocabantur Iudas, ductæ erant in captiuitatē, Daniel docere te poterit: ad quem in lacū leonum Habacuc cū prandio mittitur: quāquam apud Hebræos hæc ipsa non legatur historia. Igitur siue quis recipiat scripturā illam, siue non recipiat: vtrūque pro nobis est. Aut enim recipit: & iam post factam rem liber Habacuc textitur: aut nō recipit, & quasi propheta scribit quæ ventura cognoscit. Interim secundū literā causatur aduersum Deum propheta: cur Nabuchodonosor templum Dei vastet & Iudam: cur Ierusalē quondā vrbs Domini, destruat: quare clamet populus, & nō exaudiatur, vociferetur ad Dominū oppressus à Chaldæis, & non saluetur. quare etiā ipse propheta vel populus, ex cuius persona nunc loquitur, ad hoc vixerit, & hucusque perductus sit, vt iniquitatē hostiū & suum laborē videat: cur iniustitia præualeat aduersum se. Et hoc dicit præmentis angustia, nesciens aurū in igne conflare, & tres pueros de camino ignis puriores exisse, quàm intrauerant. Sed & hoc generaliter accipere potest, & taces conculcante impio iustiorē se: Hæc autem loquitur, nesciens iudicia Dei inuestigabilia, & profundū diuitiarū sapientiz & sciētiæ eius, quod nō ita videat Deus, vt videt homo. homo tantū præsentia respicit: Deus futura & æterna cognoscit. Et quomodo si ægrotus & æstuans febribus aquam frigidā postulet, & dicat ad medicū, Vim patior, crucior, vr̄or, exanimor, vsquequo medice clamabo, & non exaudies? Et respondeat ei sapientissimus ac clementissimus medicus, Scio quo tempore dare debeā quod postulas: & non misereor modo, quia misericordia ista crudelitas est, & voluntas tua contra te petit. Ita & Deus noster sciens clemētiæ suæ pondera atque mensuras, interdū non exaudit clamantem: vt eum probet, & magis prouocet ad rogandum, & quasi igne excoctum, iustiorē & puriorem faciat. Quod intelligens Apostolus secundū id quod misericordiam consecutus est à Domino, ait, Sed nō deficimus in tribulationibus. Et benedicit Dominum in omni tēpore: & scit quod qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit: & gloriatur in labore & dolore. Et cum Ieremia dicit, Tribulationem & miseriam inuocabo: vt quomodo alius inuocat Deum, sic sanctus vir & bellator inuictus ad exercendum se & probandum, tribulationem & miseriam venire desiderat.

Eorū superbiā irridet. cfa. 13. b.

eius, (Vet. D.L.I. Ge. p.)

Niniue vrbem sanguinū euerendā prædicat. Ezech. 24. b. habacuc 2. c. feruentes, & equites ascēdētis: Et micantis gladii, & fulgurantes hastæ, & multitudines interfectæ, & graues ruinæ: (Vet. D.L.I. Ge. p.)

Esa. 47. c.

-Vet. D.L.I. Ge. o. p. V.

Huius vastationē cōfirmando repetit proposito exemplo Alexandria. -Vet. B. Compl.

Vires carnis quibus innitebatur, subfannat.

-Vet. D.L.I. Ge. o. p.

Istud ex principio cōmētariorū Hieronymi in Habacuc.

Prophetia Habacuc.

C A P. I.

In persona sanctorum pie cogitur prophetarum, & mali iustos persequantur.

QUO quod vidit Habacuc propheta. Viquequo Domine clamabo, & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis? Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborē, videre prædā & iniustitiam cōtra me?

rabitur: qui dilatauit quasi infernus animā suam: & ipse quasi mors, & nō adimpletur: & congregauit ad se omnes gentes, & coaceruauit ad se omnes populos. Nunquid non omnes isti super eum parabolam sument, & loquelam ænigmatum eius: & dicetur, Væ ei qui multiplicat nō sua: viquequo & aggrauat contra se densum lutū? Nunquid nō repente confurgent, qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinā eis: Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis: propter sanguinem hominis & iniquitatem terræ ciuitatis, & omnium habitantium in ea. Væ qui congregat auaritiā malam domui suæ, vt sit in excelsō nidus eius, & liberari se putat de manu mali. Cogitasti confusionē domui tuæ, concidisti populos multos, & peccauit anima tua. Quia lapis de pariete clamabit: & lignum quod inter iuncturas ædificiorū est, respondebit. Væ qui ædificat ciuitatem in sanguinibus, & præparat urbē in iniquitate. Nunquid non hæc sunt à Domino exercitū? Laborabunt enim populi in multo igne: & gentes in vacuū, & deficiēt. Quia replebitur terra, vt cognoscāt gloriam Domini, quasi aquæ operietes mare. Væ qui potū dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians: vt aspiciat nuditatē eius. Repletus es ignominia præ gloria: bibe tu quoque, & cōsopire: circūdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominie super gloriam tuam. Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominis & iniquitate terræ, & ciuitatis, & omnium habitantium in ea. Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus conflatile & imaginem falsam? quia sperauit in figmēto fictor eius vt faceret simulachra muta. Væ qui dicit ligno, Expergiscere: Surge, lapidi tacenti. nūquid ipse docere poterit? Ecce, iste coopertus est auro & argento: & omnis spiritus non est in visceribus eius. Dominus autem in templo sancto suo: sileat à facie eius omnis terra.

Superbia impios confundit.

Auaritia.

Ezech. 24. b. nahum 3. a.

Ebrietas.

Contra idolorū cultum.

Psal. 10. b.

C A P. I I I.

Ratio Habacuc pro ignorantibus.

o Domine audiui auditionem tuam, & timui: Domine opus tuum in medio annorum, viuifica illud: in medio annorum notū facies: cum iratus fueris, misericordie recordaberis.

Ex concepto timore, prophetie suæ magnitudinem ostēdit Habacuc.

Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan. operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra.

Christi aduentus, & victoria aduersus peccatū, mortem & infernū. Semper (Vet. Ge. o. M.)

Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius.

Stetit, & mensus est terram: aspexit, & dissoluit Gentes, & contriti sunt mōtes seculi: incuruati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis eius.

Pro iniquitate vidi tentoria Aethiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.

Nunquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua, quia ascēdis super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio?

quia ascēdis (Vet. Di. o. Ge. 2.)

C A P. I I.

Vper custodiam meā stabo, & figam gradum super munitionem: & contemplanbor, vt videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me. Et respondit mihi Dominus, & dixit, Scribe visum, & explana eū super tabulas: vt percurrat qui legerit eum. Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. si moram fecerit, expecta illū: quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce, qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso: iustus autem in fide sua viuet. Et quo modo vinum potantem decipit: sic erit vir superbus, & non deco-

vet. Di. o. l. Ge. o. p. Compl. M.

chaldæos suscitatos esse à Domino ostendit ad iustorū correctionem. Act. 13. f.

torum ruina.

Querelam repetit.

parcet. (Vet. Di. o. l. Ge. p. V. M.) Responsonē expectat à Domino.

Inbetur confidere.

Fidei efficacia. Esat. 1. a. ioh. 3. d. rom. 1. b. heb. 10. b. gal. 3. b.

Proph.

Suscitans suscitabis arcum tuum, iuramenta tribubus quæ locutus es: fluuios scindes terræ.

Viderunt te, & doluerunt montes, gurges aquarum transiit, dedit abyssus vocem suam, altitudinis manus suas leuauit.

c Sol & luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum ibunt, in splendore fulgurantis hastæ tuæ.

vet. Di. o. l. Ge. o. p.

In fremitu conculcabis terram, & in furore obstupefacies Gentes.

Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo: percussisti caput de domo impii, denudasti fundamentum usque ad collum. Semper. Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorum eius, venientibus ut turbo ad dispergendum me: exultatio eorum, sicut eius qui deuorat pauperem in abscondito.

d Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum.

Audiui, & conturbatus est venter meus, à voce contremuerunt labia mea: ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat: ut requiescam in die tribulationis, ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

Rursum quia magna sunt: audiuit. docet ad vocem. ut Dio. l. Ge. o. p.

Ficus enim non floreat, & non erit germen in vineis: mentietur opus oliuæ, & arua non afferent cibum: abscindetur de ouili pecus, & non erit armentum in præsepibus.

Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo.

Deus Dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos quasi ceruorum: & super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem.

PROLOGVS IN SOPHONIAE PROPHETIAM. Ex principio commentariorum Hieronymi in Sophoniam.

TRADUNT Hebræi, cuiuscunque prophetæ pater aut auus ponatur in titulo, ipsos quoque prophetas fuisse. Vnde & Amos vnus de duodecim prophetis qui dixerat, Non sum propheta, nec filius prophetæ, sed pastor caprarum vellicans sycomoros: patris nomen in titulo non habet. Hoc si verum est, Sophonias propheta, nomine (ut ita dicam) prophetico, & gloriosa maiorum suorum stirpe generatus est: habuit enim patrem Chusi, auum Godoliam, proauum Amariam, atauum Ezechiam: & talem quadrigam ipse velut extremus auriga compleuit. Nomen Sophoniæ, alii speculam: alii arcanum Domini transfulerunt. Siue igitur specula, siue absconditum Domini interpretetur: vtrunque prophetæ conuenit. Dicitur enim ad Ezechielem, Fili hominis Speculatorem te posui domui Israel. Iste ergo propheta qui erat in specula & in sublimibus constitutus, & nouerat mysteria Domini: filius erat Chusi qui interpretatur humilitas. Habebat quoque auum Godoliam, qui dicitur magnitudo Domini: & proauum Amariam, qui & ipse veritur in sermone Domini: & atauum Ezechiam, qui sonat fortitudo Domini. De fortitudine itaque Domini natus est sermo Domini: & de sermone Domini nata est magnitudo Domini: & de magnitudine nata est humilitas: ut cum peruenit aliquis ad perfectum, dicat, Quia non sum dignus vocari apostolus. Et illud in psalmis, Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei. Iosiam regem Iudæ, cuius temporibus Sophonias propheta fuisse inuenitur, Deo præ omnibus regibus Iudæ placuisse, historia quartilibri Regum & secundi Paralipomenon demonstrat. Iosias simulachra quæ pater suus Amon, vel auus Manasses in templo Dei collocauerat, deiecit & minuisse monstratur. In quibus etiam serpentem æreum à Moyse factum: quem errori inductus populus, superstitione idolorum de tentus, admiserat. Idem custodisse Pascha: & intermissis temporibus multis solus celebrasse monstratur. Ideo Deus per prophetam temporibus memorati regis quæ prouentura erant ostendens gentibus quidem lectione comprehensis affuturum iudicium: populo verò Israel salutem: & ciuitati Ierusalem restaurationem tunc temporis tribuendam textu lectionis denuntiauit.

Sophonias propheta.

CAP. I.

VERBUM DOMINI quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filii Godolias, filii Amarias, filii Ezechias, in diebus Iosias filii Amon regis Iudæ. Congregans congregabo omnia à facie terræ, dicit Dominus: congregans hominem & pecus, congregans volatilia cæli & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines à facie terræ, dicit Dominus.

De rerum omnium consumptione prophetat.

Cominatur Iudæ ob idololatriciam.

Et extendam manum meam super Iudam & super omnes habitantes Ierusalem: & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina ædituorum cum sacerdotibus: & eos qui adorant super tecta militiam cæli, & adorant, & iurant in Domino, & iurant in Melchom: Et qui auertuntur de post tergum Domini, & qui non quæsierunt Dominum, nec inuestigauerunt eum. Silete à facie Domini Dei: quia iuxta est dies Domini, quia præparauit Dominus hostiam, sanctificauit vocatos suos. Et erit: in die hostiæ Domini visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrina: Et visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen in die illa, qui complent domum Domini Dei sui iniquitate &

dolo. Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta piscium, & ululatus à secunda, & contritio magna à collibus. Ululate habitatores pilæ: conticuit omnis populus Chanæan, disperierunt omnes inuoluti argento. Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in facibus suis: qui dicunt in cordibus suis, Non faciet bene Dominus, & non faciet male. Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum: & ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum. Iuxta est dies Domini magnus, iuxta est & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustias, dies calamitatis & miserie, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis. Dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas & super angulos excelsos. Et tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci, quia Domino peccauerunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora. Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consumptionem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

Amos 5. c.

De die visitis Domini in Iudæos.

Iere. 30. Joel. 2. c. Amos 5. c.

Ezech. 7. a.

J. 3. b.

CAP. II.

Onuenite, congregamini gens non amabilis: Priusquam pariat iussio quasi puluerem transcurem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat su-

Omnes gentes ad resipiscendum vocat.

vet. Compl.

Uet. Vet. Cōpl.
D. o. Ge. p.
Uet. Di. o. l.
G. o. p. v.

prophetat ad B
erium Philis-
thinos.

Adertum Mo-
abitas & filios
Ammon.

Uet. Di. o. l. Ge.
o. p. Compl. B.

Adertus A E-
thiopes, Assyrios
& Ninuen.

U. 144.

Toti Ierosoly-
mam arguit, &
p. p. p. r. c. o.
r. e. i. u. s.

Erech. u. f.
mich. j. d.

per vos 'ira' indignationis Domini. Quærite Do-
minum omnes mansueti terræ, quia iudiciū eius
estis operati: quærite iustū, quærite māsuetum: si
quo modo abscondamini in die furoris Domini.
Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum,
Azotum in Meridie eiicient, & Accaron eradica-
bitur. Væ qui habitatis funiculū maris, gēs per-
ditorum: verbū Domini super vos Chanāan ter-
ra Philisthinorū, & disperdā te, ita vt non sit inha-
bitator. Et erit funiculus maris requies pastorū &
caulæ pecorū. Et erit funiculus eius qui remāserit
de domo Iuda, ibi pascentur: in domibus Ascalo-
nis ad vesperā requiescent: quia visitabit eos Do-
minus Deus eorū, & aduertet captiuitatē eorum.

Audiui opprobriū Moab, & blasphemias filio-
rum Ammon: quæ exprobrauerūt populo meo,
& magnificati sunt super terminos eorū. Propter
ea viuo ego, dicit Dominus exercituū De^s Israel,
quia Moab vt Sodoma erit, & filii Ammon quasi
Gomorrha, siccitas spinarū & acerui salis, & deser-
tum vsq; in æternū: reliquix populi mei diripient
eos, & residui gētis meæ possidebunt illos. Hoc e-
nim eis eueniet pro superbia sua: quia blasphema-
uerunt, & magnificati sunt super populū Domi-
ni exercituum. Horribilis Dominus super eos, &
attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt eū vi-
ri de loco suo, omnes insulæ Gentiuū. Sed & vos
Aethiopes interfecti gladio meo eritis. Et extēdet
manum suā super Aquilonē, & perdet Assur: & po-
net Speciosā in solitudinē & in inuium & quasi
desertum. Et accubabūt in medio eius greges, o-
mnes bestix Gētium: & onocrotalus & ericius in
liminib⁹ eius morabūtur: vox cātantis in fenestra,
coruus in superliminari, quoniā attenuabo robur
eius. Hæc est ciuitas gloriosa habitās in cōfidētia:
quæ dicebat in corde suo, Ego sum, & extra me
nō est alia amplius. quomodo facta est in desertū
cubile bestix: omnis qui transit per eam, sibilabit,
& mouebit manum suam.

C A P. I I I.

AE prouocatrix & redempta ciuitas, co-
lumba. Nō audiuit vocē, & non suscepit
disciplinā: in Domino non est confisa, ad
Deum suū non appropinquauit. Principes eius in
medio eius quasi leones rugientes: iudices eius lu-
pi vespere, nō relinquebant in mane. Prophetæ e-
ius vesani, viri infideles: sacerdotes eius polluerunt
sanctum, iniuste egerūt contra legē. Dominus iu-

stus in medio eius nō faciet iniquitatē: mane ma-
ne iudiciū suum dabit in lucē, & non abscondetur:
nesciuit autē iniquus confusionē. Disperdidi Gen-
tes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias
eorū, dum non est qui trāseat: desolatæ sunt ciui-
tates eorū, non remanente viro, neque vlllo habi-
tatore. Dixi, Attamen timebis me, suscipies disci-
plinā: & non peribit habitaculum eius propter o-
mnia in quibus visitaui eā: veruntamen diluculo
surgentes corruerunt omnes cogitationes suas.
Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die re-
surrectionis meæ in futurū, quia iudiciū meū vt
congregē Gentes, & colligam regna: & effundā su-
per eos indignationē meam, omnē iram furoris
mei: in igne enim zeli mei deuorabitur omnis ter-
ra. Quia tunc reddā populis labium electū, vt in-
uocent omnes nomen Domini, & seruiant ei hu-
mero vno. Ultra flumina Aethiopiæ, inde suppli-
ces mei filii disperforū meorum deferent munus
mihi. In die illa nō confunderis super cunctis ad-
inventionibus tuis, quibus præuaricata es in me:
quia tunc auferā de medio tui magniloquos su-
perbiæ tuæ, & nō adicies exaltari amplius in mō-
te sancto meo. Et derelinquā in medio tui popu-
lum pauperē & egenum: & sperabunt in nomine
Domini. Reliquix Israel non faciēt iniquitatem,
nec loquētur mendaciū, & non inuenietur in ore
eorū lingua dolosa: quoniā ipsi pascentur & accu-
babūt, & non erit qui exterreat. Lauda filia Sion,
iubila Israel: lætare, & exulta in omni corde filia
Ierusalē. Abstulit Dominus iudicium tuum, auer-
tit inimicos tuos: rex Israel Domin⁹ in medio tui,
non timebis malum vltra. In die illa dicetur Ieru-
salem, Noli timere: Sion, non dissoluātur manus
tuæ. Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse
saluabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dile-
ctione tua, & exultabit super te in laude. Nugas
qui à lege recesserāt, cōgregabo, quia ex te erant:
vt non vltra habeas super eis opprobriū. Ecce ego
interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore
illo: & saluabo claudicantē, & eam quæ eiecta fue-
rat cōgregabo: & ponā eos in laudem & in nomē,
in omni terra cōfusionis eorum: In tempore illo
quo adducam vos, & in tempore quo cōgregabo
vos: dabo enim vos in nomē, & in laudem omni-
bus populis terræ, cum conuertero captiuitatem
vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

Ultima Israelis
conuersio post
Gentium pleni-
tudinem.

I. I. d.

In nomine (Vet.
Di. o. l. Ge. o. p. v.)

Vet. Di. o. Ge.
o. p.

PROLOCVS IN PROPHECIAM AGGÆI.

IEREMIAS propheta ob causam periurii Sedecix regis (vt historia libri secūdi Paralipomenon indicat) qui fidem promissam Nabuchodonosor regi Chaldæorum non seruauerat, populū Israel refert cū memorato rege Ierusalem, expugnata Ierusalē, capti-
uum in Babylonē fuisse perductū. Sed cū memoratus populus multis temporibus idōlis seruiendo, & effusione sanguinis innocen-
tum se grauiter impiasset: volens Deus generationē vniuersam eiusdem populi ob causas memoratas penitus deperire, septuaginta
annorū captiuitatem eundem populū in regno Chaldæorum statuit sustinere: ac ratione, vt completo numero annorū, nouus popu-
lus à memoratis peccatis immunis ad renouationē Ierusalem perueniret. Sexagesimo itaque secundo anno, regno Chaldæorū sub-
uerso, cui adhuc octo anni restabant ad regnandū, quod etiā sexta visio Danielis ostēdit: cū propter causam sacrilegii, quod in eadē
visione continetur, fuisset extinctum, Darius qui Medis imperabat, vt septima visio Danielis ostēdit, memoratorū regno successit.
Cuius primo anno regni, vt decima visio Danielis manifestat, Daniel supputatis annis videns appropinquare tēpus reuersionis, quæ
per Ieremiam fuerat promissa, orans tam pro se, quā pro populo, eandē promissionem à Deo postulabat impleri. Cui per Gabrie-
lem archangelū in eadem visione iuxta preces eiusdē, vniuersa completa esse, Deus dixit. Nam moriēte supraddito Dario rege Me-
dorum, & succedente in regno, Cyro rege Persarū: promissione Dei completa, per eundem regē populū Israel in Ierusalem redu-
ctum, historia secūdi libri Paralipomenon, & initiū Esdræ prophetæ confirmant. Cūque à populo Israel & senioribus templum
Dei ædificari cōpisset: mortuo Cyro rege, ac regnante Dario rege Persarū, qui memorato Cyro successerat: vicinæ Gētes ciuitatis Ie-
rusalem, (vt idem Esdras refert) restorationē templi & ciuitatis resistendo impedire cōperunt. Qua ratione deterritus populus Is-
rael, reparationem supradditi templi Domini necdum iuxta promissionem concessam esse credebat. Propter quod in secundo anno
regni memorati Darii regis Persarū, Aggæus propheta à Deo missus, Zorobabel qui de tribu erat Iuda, qui potestatem regni susce-
pturus erat, & Iesum filium Ioseduc summum sacerdotem admonet, vt credant completo numero annorū tempus restorationis Ie-
rusalem aduenisse: hoc etiam addito, ne incredulitatem populi vellēt imitari, de quo Deus per eum dixit, Populus hic dicit, Nondū
venit tempus vt ædificetur domus Dei. Omnia autem quæ textu huius prophetæ cōtinentur, reuersionem populi, ædificationē tem-
pli, renouationem ciuitatis, obseruantiam sacerdotalem, & interitum regnorum gentium exterarum significant.

Aggæi prophetia.

C A P. I.

Incepit Aggæus Iudeos qui neglecto templo, propria ædificia curabant. i. c. d. r. 6. a.

vestris (Ve. Di. o.

Incomoda eorū ob dilationē operis recenset. Deut. 18. d. Mich. 6. d.

Zorobabel & D Iesus sacerdos, excitati à Domino, opus aggrediuntur. * Domini (Vet. Ge. p. Compl.

* Domini (Vet. Cōpl. Di. o. l. Ge. o. p.

Futurū dicit, ut gloria secundū templi maior sit, quā fuerit prioris, ob christi aduentum.

IN ANNO secundo Darii regis, in mense sexto, in die vna mensis: factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ ad Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda, & ad Iesum filium Iosedec sacerdotē magnū, dicens, Hæc ait Dominus exercituum, dicens, Populus iste dicit, Nondum venit tēpus domus Domini ædificandæ. Et factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens, Nunquid tempus vobis est vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta? Et nunc hæc dicit Dominus exercituum, Ponite corda vestra super vias vestras. ¶ Seminaſtis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculū pertusum. Hæc dicit Dominus exercituum, Ponite corda vestra super vias vestras, ascēdite in montem, portate ligna, & ædificate domū: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus. Respexistis ad amplius, & ecce factū est minus: & intulistis in domum, & exufflaui illud: quam ob causam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domū suā. Propter hoc super vos prohibiti sunt cæli ne darent rorē, & terra prohibita est ne daret germē suū: & vocaui siccitatē super terrā, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum, & quæcunque profert humus, & super homines, & super iumenta, & super omnem laborē manuum. Et audiuit Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec sacerdos magnus, & omnes reliquiæ populi vocem * Dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos: & timuit populus à facie Domini. Et dixit Aggæus nuntius Domini de nuntiis Domini, populo dicens, Ego vobiscum sum, dicit Dominus. Et suscitauit Deus spiritum Zorobabel filii Salathiel ducis Iuda, & spiritum Iesu filii Iosedec sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebāt opus in domo Domini exercituum Dei sui.

C A P. I I.

IN die vicesima & quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darii regis, In septimo mense, vicesima & prima mēsis: factum est verbū Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens, Loquere ad Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda, & ad Iesum filium Iosedec sacerdotem magnū, & ad reliquos populi, dicens, Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua prima? & quid vos videtis hanc nunc? nunquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?

Et nūc cōfortare Zorobabel, dicit Dominus: & cōfortare Iesu filii Iosedec sacerdos magne, & cōfortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite (quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum) verbum quod placuit vobiscū cū egredere mini de Terra-AEgypti: & Spiritus meus erit in medio vestrum: nolite timere. Quia hæc dicit Dominus exercituum, ¶ Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam. Et mouebo omnes gentes, ET VENIET DESIDERATVS cunctis gentibus: & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Meum est argentum: & meū est aurum, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quā primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum. In vicesima & quarta noni mensis, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Aggæum prophetam, dicens, Hæc dicit Dominus Deus exercituum, Interroga sacerdotes legē, dicens, Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate eius panem, aut pulmentū, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: nunquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes, dixerunt, Non. Et dixit Aggæus, Si tetigerit pollutus in anima, ex omnibus his, nūquid contaminabitur? Et responderūt sacerdotes, & dixerūt, Contaminabitur. Et respondit Aggæus, & dixit, Sic populus iste, & sic gēs ista ante faciem meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorū: & omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erūt. Et nunc ponite corda vestra, à die hac & supra antequam poneretur lapis super lapidem in templo Domini, Cum accederetis ad aceruū viginti modiorum, & fierent decem: & intraretis ad torcular vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti: ¶ Percussi vos vento vrente, & aurugine, & grandine omnia opera manuum vestrarū: & non fuit in vobis qui reuerteretur ad me, dicit Dominus. Ponite corda vestra ex die ista & in futurum, à die vicesima & quarta noni mensis: à die qua fundamenta iacta sunt templi Domini, ponite super cor vestrū, Nunquid iam semen in germine est: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatū & lignum oliuæ nō floruit? Ex die ista benedicā.

Et factum est verbū Domini secūdō ad Aggæū, in vicesima & quarta mensis, dicens, Loquere ad Zorobabel ducem Iuda, dicens, Ego mouebo cælum pariter & terram. Et subuertā solium regnorum, & conteram fortitudinem regni Gentium: & subuertam quadrigam & ascēsores eius: & descendent equi, & ascensores eorum, vir in gladio fratris sui. ¶ In die illa, dicit Dominus exercituum, assumam te Zorobabel filii Salathiel serue meus, dicit Dominus: & ponam te quasi signaculū, quia te elegi, dicit Dominus exercituum.

* pepigi (Vet. B. Compl. V.

Heb. 11. g.

Sacrificia eorū, & opera omnia polluta adferit.

* Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V.

Vt opus templi negligens erant aduerbia omnia: ita reuerentibus se benedicturū promittit Dominus.

Exod. 10. c. 9. o.

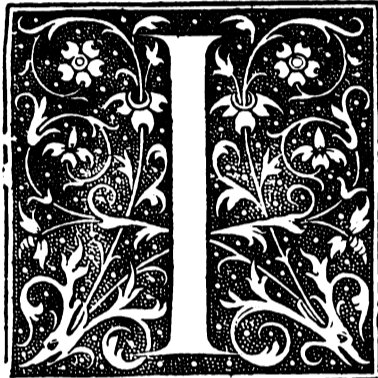
Prophetia de Christo sub typo Zorobabel.

Eccli 49. c.

SECUNDO anno Darii regis Medorum Aggaeus & Zachariam prophetaffe, lectiones eorundem declarant. Sed hac de causa Aggaeus Zachariae in ordine prophetarum praelatus esse videtur, quod cum duobus mensibus, ut praedictorum lectiones ostendunt, in prophetia praecessisse inuenitur, & ad reparationem templi praeepto Dei populum animasse, ut Esdras refert, dicens, In secundo anno Darii regis Persarum prophetauerunt Aggaeus & Zacharias filius Addo prophetae, super Iudaeos qui erant in Iuda & Ierusalem, super Israel in nomine Dei Israel super eos. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, & principes eius: inchoaueruntque aedificare domum Dei, quae est in Ierusalem. Quibus cum adessent prophetae, exhortatione sua adiuuerunt eos. Nam & populum Israel ab imitatione patrum delictorum, per suam admonitionem idem propheta cupiens reuocare, verbis lectione comprehensis usus est, Vidi nocte: & ecce vir ascenderat super equum rubeum, &c. Vidit propheta virum equo rubeo sedentem, & stantem in medio myrteti vmbrosi: cuius visionis haec solutio est: Vir ascendens equum rubeum, licet angelus intelligatur: tamen quia praedicti coloris equum conscendere visus est, vindictam sanguinis in eam gentem significat afferendam, quae populum Israel in captiuitatem redegerat. Nam & Esaias propheta, per ruborem vestimentorum, inter Gentes vindictam cum sanguine a Deo proferendam demonstrans, his verbis usus est, dicens, Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra, &c. Stantem vero in medio myrteti vmbrosi quod dixit: laetitiam populo affuturam, per myrteti significationem voluit designari. Eius ligni Moyses in Leuitico cum faceret mentionem, ait, Accipietis die prima fructus ligni speciosi, ut laetitiam populi, per bene olentis ligni & speciosi vmbra culum demonstraret. Sed hanc visionem quae liberationem populi, & vindictam de aduersariis affuturam demonstrat, ob hoc noctu propheta se vidisse memorauit, quia populum Israel in prima liberatione de Terra-Aegypti, noctu discessisse constabat: cuius exempli quia praesens populus aliquam partem in se retinere videbatur, liberatio eiusdem ac reditus captiuitatis de terra Chaldaeorum per noctem prophetae est reuelata.

Prophetia Zachariae.

C A P. I.

IN MENSE octauo, in anno secundo Darii regis factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiae filii Addo prophetam, Iratus est Dominus super patres vestros iracundia. & dices ad eos,

Hac dicit Dominus exercituum, ¶ Conuertimini ad me, ait Dominus exercituum: & conuertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Ne sitis sicut patres vestri, ¶ ad quos clamabant prophetae priores, dicentes, Hac dicit Dominus exercituum, Conuertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis. & non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus. Patres vestri ubi sunt? & prophetae nunquid in sempiternum viuunt? Verumtamen verba mea & legitima mea quae mandauit seruis meis prophetis, nunquid non comprehenderunt patres vestros, & conuersi sunt, & dixerunt, Sicut cogitauit Dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, & secundum adinventiones nostras fecit nobis. In die vicecima & quarta vndecimi mensis Sabat, in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiae filii Addo prophetam, dicens, Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta quae erant in profundo: & post eum equi rufi, varii, & albi. Et dixi, Quid sunt isti, Domine mi? & dixit ad me angelus Domini qui loquebatur in me, Ego ostendam tibi quid sint haec. Et respondit vir qui stabat inter myrteta, & dixit, Isti sunt quos misit Dominus, ut perambulent terram. Et responderunt angelo Domini, qui stabat inter myrteta, & dixerunt, Perambulauimus terram, & ecce omnis terra habitatur & quiescit. Et respondit angelus Domini, & dixit, Domine exercituum usquequo tu non misereberis Ierusalem & urbium Iuda, quibus iratus es, iste iam septuagesimus annus est? Et respondit Dominus angelo qui loquebatur in me verba bona, ver-

ba consolatoria. Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me, ¶ Clama, dicens, Hac dicit Dominus exercituum, Zelatus sum Ierusalem & Sion zelo magno. Et ira magna ego irascor super Gentes opulentas: quia ego iratus sum parum, ipsi vero adiuuerunt in malum. Propterea hac dicit Dominus, Reuertar ad Ierusalem in misericordis: domus mea aedificabitur in ea, ait Dominus exercituum: & perpendiculum extendetur super Ierusalem. Adhuc clama dicens, Hac dicit Dominus exercituum, adhuc affluent ciuitates meae bonis: & consolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Ierusalem. Et leuavi oculos meos, & vidi: & ecce quatuor cornua. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me, Quid sunt haec? & dixit ad me, Haec sunt cornua quae ventilauerunt Iudam, & Israel, & Ierusalem. Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros. Et dixi, Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicens, Haec sunt cornua quae ventilaerunt Iudam per singulos viros, & nemo eorum leuauit caput suum: & venerunt isti deterrere ea, ut deiiciant cornua Gentium quae leuauerunt cornu super terram Iuda ut dispergerent eam.

C A P. I I.

¶ Leuavi oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu eius funiculus mensurum. Et dixi, Quod tu vadis? & dixit ad me, Ut metiar Ierusalem, & videam quanta sit latitudo eius, & quanta longitudo eius. Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occursum eius. Et dixit ad eum, Curre, loquere ad puerum istum, dicens, Absque muro habitabitur Ierusalem praeter multitudinem hominum & iumentorum in medio eius. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius. O, o, fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus: quonia in quatuor ventos caeli disperfi vos, dicit Dominus. O Sion fugite quae habitas apud filiam Babylonis, Quia hac dicit Dominus exercituum, Post gloriam misit me ad Gentes quae spoliauerunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei: Quia ecce ego leuo manum meam super eos, & erunt praedae his qui seruibat sibi: & cognoscetis quia Dominus exercituum misit me. Lauda, & laetare mm. i.

Iudaeorum liberatione promittit j. s. a.

In aduersarios populi Dei.

Instauratio Ierusalem promittitur.

Dispergi reuocantur.

Fuge (Vet. Di. o. l. Ge. o. p.)

Eius: (Vet. c. o. p.)

Monet populum ut conuertatur ad Dominum, & parentum scelera vitet. -Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v. Compl.

dicens, (Vet. Ge. o. p. Di. o. l. C. o. p.)

Malach 3 a.

Esa. 21. c. 31. v. 4. d. iere. 3. c. 22. v. 18. g. 10. a. 33. c. 1. c. 14. a. iocel. 2. c.

Christum praefigurat & apostolos.

-Vet. Compl. Di. l. Ge. p.

-Vet. Di. l. Ge. p.

Proph.

Aduentus Christi,
& Gentium ingref-
sus in ecclesiam. D

filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus. Et applicabuntur Gentes multae ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & scies quia Dominus exercituum misit me ad te. Et possidebit Dominus Iudam partem suam in terra sanctificata: & eliget adhuc Ierusalem. Sileat omnis caro a facie Domini: quia consurrexit de habitaculo sancto suo.

C A P. I I I.

De ignominia
& gloria Christi
sub typo Iesu
sacerdotis.
- Vet. Di. l. Ge. p.
v.

T ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini: & satan stabat a dextris eius, ut aduersaretur ei. Et dixit Dominus ad satan, Increpet Dominus in te satan: & increpet Dominus in te, qui elegit Ierusalem: nunquid non iste torris est, erutus de igne? Et Iesus erat indutus vestibus sordidis: & stabat ante faciem angeli. Qui respondit, & ait ad eos qui stabant coram se, dicens, Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum, Ecce, abstuli a te iniquitatem tuam, & indui te mutatoris.

Dixit, Ponite cidarim mundam super caput eius. & posuerunt cidarim mundam super caput eius, & induerunt eum vestibus: & angelus Domini stabat. Et contestabatur angelus Domini Iesum, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum, Si in viis meis ambulaueris, & custodiam meam custodieris: tu quoque iudicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his qui nunc hic assistunt. Audi Iesu sacerdos magne, tu & amici tui qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt. ecce enim ego

De Christo propheta. luc. 1. g.

D D V C A M S E R V V M M E V M O R I E N T E M. Quia ecce lapis quem dedi coram Iesu: super lapidem unum septem oculi sunt. ecce ego cælabo sculpturam eius, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius in die una. In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum suum subter vineam, & subter ficum.

C A P. I I I I.

Visio candelabri auri.

T reuersus est angelus qui loquebatur in me: & suscitauit me, quasi virum qui suscitatur de somno suo. & dixit ad me, Quid tu vides? Et dixi, Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius: & septem lucernæ eius super illud: & septem infusoria lucernis quæ erant super caput eius. Et duæ oliuæ super illud: una a dextris lapidis, & una a sinistris eius. Et respondi, & aio ad angelum qui loquebatur in me: dicens, Quid sunt hæc, domine mi? Et respondit angelus qui loquebatur in me, & dixit ad me, Nunquid nescis quid sunt hæc? & dixi, Non, domine mi. Et respondit, & ait ad me, dicens, Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens, Non in exercitu, nec in robore: sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituum. Quis tu mos magne coram Zorobabel? in planu: & educet lapidem primarium, & exequabit gratiam gratiæ eius. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Manus Zorobabel fundauerunt domum istam, & manus eius perficient eam: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Quis enim despexit dies paruos? & lætabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. septem isti: oculi sunt Domini, qui discurrunt in vniuersam terram. Et respondi, & dixi ad eum,

* & septem (Vet. Ge. p.

Eius expositio, in qua multa de Christo & ecclesia habentur.

Quid sunt duæ oliuæ istæ ad dexteram candelabri, & ad sinistram eius? Et respondi secundo, & dixi ad eum, Quid sunt duæ spicæ oliuarum, quæ

B sunt iuxta duo rostra aurea, in quibus sunt sufforia ex auro? Et ait ad me, dicens, Nunquid nescis quid sunt hæc? Et dixi, Non domine mi. Et dixit, Isti sunt duo filii olei splendoris, qui assistunt dominatori vniuersæ terræ.

- Vet. Compl.

C A P. V.

T conuersus sum, & leuavi oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans. Et dixit ad me, Quid tu vides? Et dixi, Ecce, ego vido volumen volans: longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum. Et dixit ad me, Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur: & omnis iurans, ex hoc similiter iudicabitur. Educâ illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius & lapides eius. Et egressus est angelus qui loquebatur in me: & dixit ad me, Leua oculos tuos, & vide quid est hoc quod egreditur. Et dixi, Quidnam est? Et ait, Hæc est amphora egrediens. & dixit, Hæc est oculus eorum in vniuersa terra. Et ecce talengum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedes in medio amphoræ. & dixit, Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os eius. Et leuavi oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milui: & leuauerunt amphoram inter terram & cælum. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me, Quod istæ deferunt amphoram? Et dixit ad me, Vt ædificetur ei domus in terra Sênâar, & stabiliatur, & ponatur ibi super basim suam.

Visio libri volantis, maledictionem furum & Dei nomine abuten-tium significantis. - Vet. Ge. p. D.L.

* eam. (Vet. Compl. Di. l. B. Visio amphoræ qua Iudæa trahitur in Babylone designatur.

* hic (Vet. Di. o. Ge. p. V. Compl.

C A P. V I.

T conuersus sum, & leuavi oculos meos, & vidi: & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium: & montes ærei. In quadriga prima equi rufi, in quadriga secunda equi nigri: in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varii & fortes. Et respondi, & dixi ad angelum qui loquebatur in me, Quid sunt hæc, domine mi? Et respondit angelus, & ait ad me, Isti sunt quatuor venti cæli, qui egrediuntur ut stent coram dominatore omnis terræ. In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: & albi egressi sunt post eos: & varii egressi sunt ad terram Austri. Qui autem erant robustissimi, exierunt, & quærebant ire & discurrere per omnem terram. & dixit, Ite, & perambulate terram. & perambulauerunt terram. Et vocauit me, & locutus est ad me, dicens, Ecce, qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Sume a transmigratione ab Holdai, & a Tobia, & ab Idaia: & veniestu in die illa, & intrabis domum Iosæ filii Sophoniæ, qui venerunt de Babylone. Et sumes aurum & argentum, & facies coronas: & pones in capite Iesu filii Iosedec sacerdotis magni, & loqueris ad eum, dicens, Hæc ait Dominus exercituum, dicens, Ecce vir oriens nomen eius: & subter eum orietur, & ædificabit templum Domino. Et ipse extruet templum Domino: & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super folio suo: & erit sacerdos super folio suo, & consiliū pacis erit inter

Per quatuor quadrigas, quatuor regnorum successionem describit.

* & (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V.

- Vet. Di. o. Ge. o. p.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Figura regni & sacerdotii christi.

Luc. 1. g.

illos duos. Et coronæ erunt Helem, & Tobia, & Idaia, & Hen filio Sophonia, memoriale in templo Domini. Et qui procul sunt, venient, & ædificabunt in templo Domini, & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

C A P. V I I.

T factum est in anno quarto Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, in quarta mensis noni, qui est Casleu. Et miserunt ad domum Dei Sarasar & Rogom-melech, & viri qui erant cum eis, ad deprecandam faciem Domini: vt diceret sacerdotibus domus Domini exercituum & prophetis, loquentes, Nunquid flendum est mihi in quinto mense, vel sanctificare me debeo: sicut iam feci multis annis? Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens, Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens, Cum ieiunaretis, & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos: nunquid ieiunium ieiunastis mihi? & cum comedistis & bibistis: nunquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis? Nunquid non sunt verba quæ locutus est Dominus in manu prophetarum priorum, cum adhuc Ierusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa, & vrbes in circuitu eius, & ad Austrum & in campestribus habitaretur? Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens, Hæc ait Dominus exercituum, dicens, Iudicium verum iudicate: & misericordiam & miserationes facite vnusquisque cum fratre suo. Et viduam & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniari: & malum vir fratri suo non cogitet in corde suo. Et noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentes: & aures suas aggrauauerunt, ne audirent.

E t cor suum posuerunt vt adamantem, ne audirent legem & verba quæ misit Dominus exercituum in Spiritu suo sancto per manum prophetarum priorum: & facta est indignatio magna à Domino exercituum. Et factum est sicut locutus sum, & sicut non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum. Et dispersi eos per omnia regna quæ nesciunt: & terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens & reuertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

C A P. V I I I.

T factum est verbum Domini exercituum, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum, Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam. Hæc dicit Dominus exercituum, Reuersus sum ad Sion: & habitabo in medio Ierusalem: & vocabitur Ierusalem Ciuitas veritatis, & Mons Domini exercituum, mons sanctificatus. Hæc dicit Dominus exercituum, Adhuc habitabunt senes, & anus in plateis Ierusalem: & viri baculus in manu eius præ multitudine dierum. Et plateæ ciuitatis complebuntur infantibus & puellis ludentibus in plateis eius. Hæc dicit Dominus exercituum, Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis, nunquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum? Hæc dicit Dominus exercituum, Ecce ego saluabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis. Et adducam eos, & habitabunt in medio Ierusalem: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum in veritate & in iustitia. Hæc

dicit Dominus exercituum, Cõfortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum in die qua fundata est domus Domini exercituum, vt templum ædificaretur. Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces iumentorum erat, neque introeunti neque exeunti erat pax præ tribulatione: & dimisi omnes homines vnusquemque contra proximum suum. Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquias populi huius, dicit Dominus exercituum, sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cæli dabunt rorem suum: & possidere faciam reliquias populi huius vniuersa hæc. Et erit: sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Iuda & domus Israel: sic saluabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestræ. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Sicut cogitavi vt affligerem vos, cum ad iracundiam prouocassent patres vestri me, dicit Dominus, & non sum misertus: sic conuersus cogitavi in diebus istis vt benefaciã domui Iuda & Ierusalẽ: nolite timere. Hæc sunt ergo verba quæ facietis, ¶ Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: veritatem & iudicium pacis iudicate in portis vestris. Et vnusquisque malum contra amicũ suum ne cogitetis in cordibus vestris: & iuramentum mendax ne diligatis. omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit Dominus. Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum, Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium & lætitiã & in solennitates præclaras: veritatem tantum & pacem diligite. Hæc dicit Dominus exercituum, Vsq̃ue quo veniant populi, & habitent in ciuitatibus multis, & vadãt habitatores vnus ad alterum, dicentes, Eamus, & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum, vadãt etiam ego. Et venient populi multi, & gentes robustæ ad quærendum Dominum exercituum in Ierusalem, & deprecandam faciem Domini. Hæc dicit Dominus exercituum, In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes, Ibimus vobiscum: audiuimus enim quoniam Deus vobiscum est.

C A P. I X.

Nº verbi Domini in terra Hadrach & Damasci requici eius: quia Dominus est oculus hominis, & omnium tribuum Israel. Emath quoque in terminis eius, & Tyrus, & Sidon: assumpserunt quippe sibi sapientiam valde. Et ædificauit Tyrus munitionem suam, & coaceruauit argentum quasi humum, & aurum vt lutum platearum. Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem eius, & hæc igni deuorabitur. Videbit Afcalon, & timebit: & Gaza, & dolebit nimis: & Accaron, quoniam confusa est spes eius: & peribit rex de Gaza, & Afcalon non habitabitur. Et sedebit separator in Azoto, & disperdã superbiã Philistinorum. Et auferã sanguinem eius de ore eius, & abominationes eius de medio dentium eius: & relinquetur etiã ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Iuda, & Accaron quasi Iebusæus. Et circũdabo domum meam ex his qui militãt mihi euntes & reuertentes, & non transibit super eos vltra exactor: quia nunc vidi in oculis meis. Exulta

mm.ii.

Quæstio proponitur sacerdotibus super ieiunio & plantis.

1. Co. (Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Respondet Dominus per Zachariam ieiunia absque operibus misericordie nihil esse.

1. Co. g. a.

Iudicium. Misericordia.

Exod. 11. d. c. f. a. 1. f. Item. 6. g.

1. Vet. Di. l. Ge. o. p.

1. Co. (Vet. Di. o. l. Ge. o. v. 1. Vet. Di. o. l. Ge. o. p. M. Compl. B.

De reditu Israelitici populi in Ierusalẽ, cui prospera multa promittit Deus.

Præcepta sanctissima. Ephes. 4. f.

Concursus Gentium ad Christum.

Gentium conuersio. Dominus (Vet. Compl. Di. l. Ge. o. p.

Proph.

Christi aduentus
secentis super aſi
nam. Matt. 21. a.
Eſa. 62. d.
aſinum (Vet. Ge.
o. p. Di. l. o.
diſpergam (Vet.
Ge. o.

fatis filia Sion, iubila filia Ierusalem: **E C C E R E X**
T V S veniet tibi iustus & saluator : ipse pauper &
ascendens super asinam & super pullum filium asinae. Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Ierusalem, & dissipabitur arcus belli : & loquetur pacem Gentibus , & potestas eius a mari vsque ad mare, & a fluminibus vsque ad fines terrae. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua. Couertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi . Quoniam extendi mihi Iudam quasi arcum, impleui Ephraim : & suscitabo filios tuos Sion super filios tuos Graecia, & ponam te quasi gladium fortium . Et Dominus Deus super eos videbitur, & exibat ut fulgur iaculum eius : & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austri. Dominus exercituum proteget eos : & deuorabunt, & subiicient lapidibus fundam : & bibentes inebriabuntur quasi a vino, & replebuntur ut phialae, & quasi cornua altaris. Et saluabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi sui : quia lapides sancti eleuabuntur super terram eius. Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? **C A P. X.**

Monetur populus doctrinae veritatis petere a Domino.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. p. V. Domum Iuda & Israel se visitatum promittit Dominus & confortaturum. B

-Vet. Compl. Pl. o. Ge. o. p. V. Gentium fidelium fortitudo.

Etite a Domino pluuiam in tempore serotino, & Dominus faciet niues, & pluuiam imbris dabit eis, singulis herbam in agro. Quia simulachra locuta sunt inutile, & diuini viderunt mendacium, & somniores locuti sunt frustra, & vane consolabantur : idcirco abducti sunt quasi grex : affligentur, quia non est eis pastor. Super pastores iratus est furor meus, & super hircos visitabo : quia visitauit Dominus exercituum gregem suum domum Iuda, & posuit eos quasi equum gloriae suae in bello. Ex ipso angulus, & ex ipso paxillus, ex ipso arcus praelii, ex ipso egredietur omnis exactor simul. Et erunt quasi fortes, concalcantes lutum viarum in praelio : & bellabunt, quia Dominus cum eis : & confundentur ascensores equorum. Et confortabo domum Iuda, & domum Ioseph saluabo : & conuertam eos, quia miserebor eorum : & erunt sicut fuerunt quando non proieceram eos : ego enim Dominus Deus eorum, & exaudiam eos. Et erunt quasi fortes Ephraim, & laetabitur cor eorum quasi a vino : & filii eorum videbunt, & laetabuntur, & exultabit cor eorum in Domino. Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos : & multiplicabo eos sicut ante fuerant multiplicati. Et seminabo eos in populis, & de longe recordabuntur mei : & viuent cum filiis suis, & reuertentur. Et reducam eos de Terra Aegypti, & de Assyriis congregabo eos : & ad Terram Galaad, & Libani adducam eos : & non inuenietur eis locus. Et transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis : & humiliabitur superbia Assur, & sceptrum Aegypti recedet. Confortabo eos in Domino, & in nomine eius ambulabunt : dicit Dominus. **C A P. XI.**

Congregatio fidelium in ecclesia.

Destructionem secundi templi per Romanos praenuntiat.

Fidelium cura Christo a patre commissa.

Peri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas. Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt : Ululate quercus Basan, quoniam succisus est saltus munitus. Vox ululatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum : vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Iordanis. Haec dicit Dominus Deus meus, Pasce pecora occisionis, quae qui

possederant, occidebant, & non dolebant : & vendebant ea, dicentes, Benedictus Dominus, diuites facti sumus : & pastores eorum non parcebant eis. Et ego non parcam ultra super habitantes terram, dicit Dominus : ecce ego tradam homines, unumque in manu proximi sui, & in manu regis sui : & concident terram, & non eruam de manu eorum. Et pasca pecus occisionis propter hoc o pauperes gregis : & assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Decorem, & alteram vocavi Funiculum : & paui gregem. Et succidi tres pastores in mense uno, & contracta est anima mea in eis : siquidem & anima eorum variavit in me. Et dixi, Non pasca vos : quod moritur, moriatur : & quod succiditur, succidatur, & reliqui deuorent unusquisque carnem proximi sui. Et tuli virgam meam quae vocabatur Decus, & abscondi eam : ut irritum facerem foedus meum quod percussi cum omnibus populis. Et in irritum deductum est in die illa : & cognouerunt sic pauperes gregis qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est. Et dixi ad eos, Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam : & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me, Proiice illud ad statuarium decorum pretium quo appretiatum sum ab eis. Et tuli triginta argenteos : & proieci illos in domum Domini, ad statuarium. Et praescidi virgam meam secundam, quae appellabatur Funiculus, ut dissoluerem germanitatem inter Iudam & Israel. Et dixit Dominus ad me, Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti. Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quaeret, & contritum non sanabit, & id quod stat non enutriet : & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum dissoluet. O pastor & idolum, derelinquens gregem : gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius : brachium eius ariditate siccabitur, & oculus dexter eius tenebrensens obscurabitur. **C A P. XII.**

visio grauis in Ierusalem & Iudam.

Iere. 31. a.

abscondi (Vet. Ge. o. V. Di. o. l. Compl.

Matth. 27. a. Christus triginta argenteis venditur.

De pastore Antichristo.

De vastatione & restitutione Ierusalem.

Nus verbi Domini super Israel. Dicit Dominus extendens caelum, & fundans terram, fingens spiritum hominis in eo. Ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapulae omnibus populis in circuitu : sed & Iuda erit in obfusione contra Ierusalem. Et erit in die illa, ponam Ierusalem lapidem oneris cunctis populis : omnes qui leuabunt eum, concisione lacerabuntur : & colligentur aduersus eam omnia regna terrae. In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stupore, & ascensorem eius in amertiam : & super domum Iuda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam caecitate. Et dicent duces Iuda in corde suo, Confortentur mihi habitatores Ierusalem in Domino exercituum Deo eorum. In die illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facies ignis in foeno : & deuorabunt ad dexteram & ad sinistram omnes populos in circuitu : & habitabitur Ierusalem rursus in loco suo in Ierusalem. Et saluabit Dominus tabernacula Iuda, sicut in principio : ut non magnifice gloriatur domus David, & gloria habitantium Ierusalem contra Iudam. In die illa proteget Dominus habitatores Ierusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi David : & domus David quasi Dei, sicut angelus Domini in conspectu eius. Et erit in die illa : quaram contemere omnes Gentes quae veniunt contra Ierusalem.

faciem (Vet. M. Di. o. l. l. x. legunt lampada.

eorum (Vet. V. Compl.

De effusione Spiritus sancti in iudaeos, & eorum conuersione. ioh. 19. 8.

Paral. 31. d.

De ablutione idolorum & pseudoprophetarum. czech. 30. d.

Christus ablucens peccata.

De ablutione idolorum & pseudoprophetarum. czech. 30. d.

Prophetauerit. (sing. nu. Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.)

Matt. 16. c. marc. 14. c.

Disperdetur. (Vet. Di. o. l.)

De probatione electorum.

Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Ecclesiae vastatio sub typo Ierusalem. venit. (Vet. Copl. Vet. Di. o. l. Ge. o. p. v.)

Huius propagator Christus.

Et effundam super domum David, & super habitatores Ierusalem Spiritum gratiae & precum: & aspiciet ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum ut doleri solet in morte primogeniti. In die illa magnus erit planctus in Ierusalem, sicut plactus Adadremmon in campo Mageddon. Et planget terra, familiae & familiae seorsum: familiae domus David seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiae domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum. Familiae domus Leui seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiae Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum. Omnes familiae reliquae, familiae & familiae seorsum, & mulieres eorum seorsum.

CAP. XIII.

In die illa erit Fons patens domui David & habitantibus Ierusalem, in ablutione peccatoris & menstruatione. Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum, disperda nomina idolorum de terra, & non memorabuntur ultra: & pseudoprophetas, & spiritum immundum auferam de terra. Et erit: cum prophetauerit quisquam ultra, dicent ei pater eius & mater eius qui genuerunt eum, Non uiues: quia mendacium locutus es in nomine Domini. & confitentur ei pater eius & mater eius genitores eius cum prophetauerit. Et erit: in die illa confundentur prophetae unusquisque ex visione sua cum prophetauerit, nec operietur pallio saccino, ut mentiatur: sed dicet, Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea. Et dicetur ei, Quid sunt plagae istae in medio manuum tuarum? Et dicet, His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. Phramea suscitare super pastorem meum, & super virum coherentem mihi, dicit Dominus exercituum: percute pastorem, & dispergetur oues: & conuertam manum meam ad paruulos. Et erunt in omni terra, dicit Dominus, partes duae in eam dispergetur, & deficiet: & tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam partem per ignem, & vram eos sicut vritur argentum: & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Et dicam, Populus meus es. & ipse dicet, Dominus Deus meus.

CAP. XIII.

Cum dies Domini ueniet, dicit Dominus, & diuentur spolia tua in medio tui. Et congregabo omnes Gentes ad Ierusalem in praelium, & capietur ciuitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars ciuitatis in captiuitatem, & reliquum populi non auferetur ex urbe. Et egredietur Dominus, & praeliabitur contra Gentes illas: sicut praeliatus est in die certaminis. Et stabunt pedes eius in die illa super Montem oliuarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem: & scindetur Mons oliuarum ex media parte sui ad Orientem & ad

Occidentem praeceptu gradus valde, & separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium eius ad Meridie. Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam coniungetur vallis montium usque ad proximum: & fugietis sicut fugistis a facie terrae motus in diebus Oziae regis Iuda: & ueniet Dominus Deus meus omnesque sancti cum eo. Et erit in die illa: non erit lux, sed frigus & gelu. Et erit dies una (quae nota est Domino), non dies neque nox: & in tempore uesperis erit lux. Et erit in die illa: exhibent aquae uiuae de Ierusalem: medium earum ad mare Orientale, & medium earum ad mare nouissimum: in aestate, & in hyeme erunt. Et erit Dominus rex super omnem terram: in die illa erit Dominus unus, & erit nomen eius unum. Et reuertetur omnis terra usque ad desertum, de colle Remon ad Austrum Ierusalem: & exaltabitur, & habitabitur in loco suo, a porta Benjamin usque ad locum portae prioris, & usque ad portam angulorum: & a turre Hananeel usque ad torcularia regis. Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius: sed sedebit Ierusalem secunda. Et haec erit plaga qua percutiet Dominus omnes Gentes quae pugnaverunt aduersus Ierusalem, Tabescet caro uniuscuiusque stans super pedes suos, & oculi eius contabescunt in foraminibus suis, & lingua eorum contabescunt in ore suo. In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi sui, & conferetur manus eius super manum proximi sui. Sed & Iudas pugnabit aduersus Ierusalem, & congregabuntur diuitiae omnium Gentium in circuitu, aurum & argentum & vestes multae satis. Et sic erit ruina equi & muli & cameli & asini, & omnium iumentorum quae fuerint in castris illis, sicut ruina haec.

Et omnes qui reliqui fuerint de uniuersis Gentibus quae uenerunt contra Ierusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent regem Dominum exercituum, & celebrent festiuitatem tabernaculorum. Et erit: qui non ascenderit de familiis terrae ad Ierusalem, ut adoret regem Dominum exercituum, non erit super eos imber. Quod & si familia Aegypti non ascenderit, & non uenerit: nec super eos erit, sed erit ruina qua percutiet Dominus omnes Gentes quae non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. Hoc erit peccatum Aegypti, & hoc peccatum omnium Gentium quae non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. In die illa erit quod super frenum equi est sanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quasi phialae coram altari. Et erit omnis lebes in Ierusalem & in Iuda sanctificatus Domino exercituum: & uenient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis: & non erit mercator ultra in domo Domini exercituum in die illo.

PROLOGVS IN MALACHIAE PROPHETIAM.

DEVS per Moysen populo Israel praeeperat, sacerdotes tabernaculi sui omni corporali vitio liberos, hostias omni vitio vacuas sibi offerre. Quibus legem suam ad regendum populum ob hoc dederat, ut per sacrificiorum oblationem, internuntii Dei & hominum facti, populum praecipis caelestibus faceret obedire. Unde sacerdotes angelos Dei esse, hoc in loco Scriptura testatur. Sed quia tanti muneris gratiam continentibus, supradictus populus ac sacerdotes sacrificia vitio deturpata ipsi criminibus atque impietatibus maculati Deo offerre coeperunt: ideo per Malachiam prophetam Deus populum suum Israel increpans, ait, Dilexi vos, dicit Dominus. Et dixistis, In quo dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Iacob, dicit Dominus: & dilexi Iacob, Esau autem odio habui; Esau autem fratrem Iacob non iniqua aut spontanea voluntate odio habuit a Deo, vel sine meriti gratia Iacob dilectum, manifestum est: cum secundum praescientiam suam Esau quidem effusionem fraterni sanguinis concupiscere, Iacob autem in sui cognitione obseruandam legem desiderare cognosceret. Cuius rei gratia, supradicto usus est exemplo, dicens, Dilexi Iacob: Esau autem odio habui. Quauis ex operibus memoratorum (quorum liber Genesios meminit) in quo unusquisque eorum futurus erat proposito, manifeste constaret, ut scriptum est, Creuerunt pueri: & erat Esau homo agrestis, sciens venari: Iacob autem homo simplex, manens in tabernaculo. Nam reliqua quae lectione comprehensa sunt, praeruaricationem populi Israel in obseruandis sacrificiis Dei, increpationemque in eundem, quod deos alienos colerit, significant.

mm.iii.

Paralip. 36. d. amos 1. 2.

De uino Dei uerbo ex ecclesia manante.

Rex vnus & Dominus, Christus.

Habitabit (Vet. Ge. o. p. Di. o. l. - Vet. Di. o. l. Ge. o. p.)

De plagis hostium ecclesiae.

De ascensu Gentium ad ecclesiam.

Omnia sancta in ecclesia Dei.

Impii ex ecclesia pellendi.

Prophetia Malachia.

C A P. I.

QUOVS verbi Domini ad Israel in manu Malachia propheta, Dilexi vos, dicit Dominus: & dixistis, In quo dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Jacob, dicit Dominus? & dilexi Jacob, Esau autem odio habui, &

strarum, & assumet vos secum. Et scietis quia misi ad vos mandatum istud: ut esset pactum meum cum Leui, dicit Dominus exercituum. Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem: & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuēta in labiis eius: in pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est. Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Leui, dicit Dominus exercituum. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non seruastis vias meas, & accepistis faciē in lege. Nunquid non pater vnus omnium nostrum? nunquid non Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit vnusquisque vestrum fratrem suum, violans pactum patrum vestrorum? Transgressus est Iuda, & abominatio facta est in Israel & in Ierusalem: quia cōtaminauit Iudas sanctificationem Domini, quam dilexit, & habuerunt filiam dei alieni. Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum & discipulum de tabernaculo Jacob, & offerentem munus Domino exercituum. Et hoc rursus fecistis, Operiebatis lachrymis altare Domini, fletu & munitu, ita ut non respiciam vltra ad sacrificium, nec accipiā placabile quid de manu vestra. Et dixistis, Quam ob causam? Quia Dominus testificatus est inter te & vxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & vxor fœderis tui. Nonne vnus fecit, & residuum spiritus eius est? Et quid vnus querit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & vxorem adoleſcētiae tuæ noli despiciere. Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israel. operiet autem iniquitas vestimentum eius, dicit Dominus exercituum. custodite spiritum vestrum, & nolite despiciere. Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis, In quo eum fecim' laborare? In eo quod dicitis, Omnis qui facit malum, bon' est in cōspectu Domini, & tales ei placēt: aut certe vbi est Deus iudicii? **C A P. III.**

Eorū officium iuxta pactū Dei cum Leuitis.

Sacerdotum peccata.

In populū & sacerdotes docentes alienigenas.

habuit (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Cōpl.

tabernaculis (Vet. Di. o. l. Ge. o. p. Sacrificiorū reprobatio ob violatū ab eis cōiugii fœdus. amos 5. f.

De Iohāne Baptista præcurſore Christi. matt. 11. b. marc. 1. a. luc. 1. b. & 7. d. psal. 139.

De purgatione fidelium, & eorum sacrificiis.

De iudicio Christi aduersus impios.

-Vet. Di. l. Ge. o. p. v.

posui Seir montes eius in solitudinem, & hæreditatē eius in dracones deserti. Quod si dixerit Idumæa, Destructi sumus, sed reuertentes ædificabimus quæ destructa sunt: hæc dicit Dominus exercituum, Isti ædificabunt, & ego destruiam: & vocabuntur Termini impietatis, & Popul' cui iratus est Dominus vsque in æternum. Et oculi vestri videbunt; & vos dicetis, Magnificetur Dominus super terminum Israel. Filius honorat patrem, & seruus dominum suum: si ergo pater ego sum, vbi est honor meus? & si dominus ego sum, vbi est timor meus? dicit Dominus exercituum ad vos o sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis, In quo despeximus nomen tuum? Offertis super altare meū panem pollutum: & dicitis, In quo polluimus te? In eo quod dicitis, Mensa Domini despecta est. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum & languidū, nonne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuā, dicit Dominus exercituum. Et nunc deprecamini vultū Dei, ut miseretur vestri (de manu enim vestra factum est hoc) si quo modo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum. Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab Ortu enim solis vsque ad Occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gētibus, dicit Dominus exercituum. Et vos polluistis illud in eo quod dicitis, Mensa Domini contaminata est: & quod superponitur, contemptibile est cum igne qui illud deuorat. Et dixistis, Ecce de labore: & exufflastis illud, dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum & languidum, & intulistis munus. nunquid suscipiam illud de manu vestra, dicit Dominus? Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino: quia rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in gentibus.

C A P. I I.

Tnunc ad vos mandatum hoc o sacerdotes. Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis: quoniam non posuistis super cor. Ecce ego proiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum ve-

Ecce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meā: & statim veniet ad templum suū Dominator quem vos queritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis: ecce venit, dicit Dominus exercituum. Et quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonū. Et sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia. Et placebit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem, sicut dies seculi, & sicut anni antiqui. Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, & humiliant viduas & pupillos, & opprimunt peregrinū, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum. Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filii Jacob non estis cōsumpti. A diebus enim patrum vestrorum recessistis à legitimis meis, &

De electione Iacob & reprobatione Esau. -Vet. Di. o. l.

Rom. 9. c.

-Vet. Compl. In desertū draconis. (Vet. Di. o. l.)

De honore & timore Domini.

In sacerdotes nominis Dei contemptores.

Eorum auaritia

De munda electionum ex Gētibus hostia. psal. 12. a.

In eos qui corras victimas offererebant aut rapinas.

Sacerdotibus respicere nolentibus cōminatur. Leuit. 16. b. deut. 24. b.

non custodistis. ¶ Reuertimini ad me, & reuertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Et dixistis, In quo reuertemur? Si affliget homo Deū, quia vos configitis me? Et dixistis, In quo configimus te? In decimis, & in primitiis. Et in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota. Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si nō aperuero vobis cataractas cæli, & effuero vobis benedictionem vsque ad abundantiam, & increpabo pro vobis deuorantē, & non corrumper fructum terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum. Et beatos vos dicent omnes gentes: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum. ¶ Inualuerunt super me verba vestra, dicit Dominus. Et dixistis, Quid locuti sumus contra te? Dixistis, Vanus est qui seruit Deo: & quod emolumentū quia custodiimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram Domino exercituum? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem ædificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt Deum, & salui facti sunt. Tunc locuti sunt timētes Dominum vnusquisque cum proximo suo: Et attēdit Domi-

nus, & audiuit: & scriptus est liber monumenti coram eo timētibus Dominū, & cogitantibus nomē eius. Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculiū: & parcam eis, sicut parcit vir filio suo seruienti sibi. Et cōuertemini, & videbitis quid sit inter iustum & impiū: & inter seruientē Deo, & non seruientem ei. CAP. IIII. Cce enim dies veniet succensa quasi caminus: & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germē. ¶ Et orietur vobis timentibus nomen meum, sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: Et egrediemini, & salietis sicut vituli de armento. Et calcabitis impios, cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum in die qua ego facio, dicit Dominus exercituum. ¶ Memenote legis Moyſi serui mei, quam mandauit ei in Horeb ad omnē Israel præcepta & iudicia. ¶ Ecce ego mittam vobis Eliam prophetā, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne fortē veniam, & percutiam terram anathemate.

P R A E F A T I O I N L I B R O S M A C H A B A E O R V M .

MACHABAEORVM libri licet non habeantur in canone Hebræorū, tamen ab ecclesia inter diuinorū voluminū annotantur historias. Notant autē prælia inter Hebræorū duces, gentesque Persarū, pugnam quoque sabbathorum, & nobiles Machabæi triumphos: foedus quoque amicitiarū cum Romanorū ducibus, atque legationū. Machabæi, septē fratres ab vna matre Machabæa nomine geniti, custodientes legem, patris traditionem, non manducantes carnem porcinā: ob hoc ab Antiocho rege sauiſſimo in Antiochia martyrii gloria coronati sunt cum matre sua: atque sepulti cum magna veneratione, ibi quiescunt.

Liber primus Machabæorum.

C A P. I.

FACTVM EST, postquam percussit Alexander Philippi rex Macedo, qui primus regnavit in Græcia, egressus de terra Cethim, Darium regem Persarum & Medorum: cōstituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ: & pertransiit vsque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu eius. Et congregauit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltatum est & eleuatum cor eius: & obtinuit regiones Gentium, & tyrannos: & facti sunt illi in tributum. Et post hæc decidit in lectū, & cognouit quia moreretur. Et vocauit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti à iuuentute sua: & diuisit illis regnum suum cum adhuc viueret. Et regnavit Alexander annis duodecim, & mortuus est. Et obtinuerunt pueri eius regnum, vnusquisque in loco suo: & imposuerunt omnes sibi diademata post mortem eius, & filii eorū post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra. Et exiit ex eis radix peccati Antiochus illustris, filius Antiochi regis qui fuerat Romæ obles: & regnavit in anno centesimo tricesimo septimo regni Græcorum. In diebus illis exierunt ex Israel

fili iniqui, & suaserunt multis, dicentes, Eamus, & disponamus testamentum cum Gentibus quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. Et bonus visus est sermo in oculis eorum. Et destinauerunt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis potestatem vt facerent iustitiam Gentium. Et ædificauerunt gymnasiū in Ierosolymis secundum leges Nationum: & fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamento sancto, & iuncti sunt Nationibus, & vñundati sunt vt facerēt malum. Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & cœpit regnare in Terra-Aegypti, vt regnaret super duo regna. Et intrauit in Aegyptū in multitudine graui, in curribus & elephātis, & equitibus, & copiosa nauium multitudine: & constituit bellum aduersus Ptolemæum regem Aegypti, & veritus est Ptolemæus à facie eius, & fugit, & ceciderūt vulnerati multi. Et cōprehendit ciuitates munitas in Terra-Aegypti: & accepit spolia Terræ-Aegypti. Et conuertit Antiochus, postquā percussit Aegyptū in ceterisimo & quadragesimo & tertio anno: & ascēdit ad Israel, & ascēdit Ierosolymā in multitudine graui. Et intrauit in sanctificationē cū superbia, & accepit altare aureū, & candelabrū luminis, & vniuersa vasa eius, & mēsam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum quod in facie tēpli erat: & cominuit omnia. Et accepit argentum & aurum & vasa concupiscibilia: & accepit thesauros occultos mm.iiii.

Zacha. 1. a. Hypocritarū cæcitas nunquam peccata sua agnoscunt. cōfiximus (Vet. Di. o. Ge. p. o.)
C
Vet. Di. o. l. Ge. o. Compl. M.
aphemia imorum in Deū. b. 1. b.
D
mo fidellium cura Dei erga nos suos.

Peculium Dei. Parcit Deus.
De die aduentus Domini.
Luc. 1. g.
Exod. 10. a.
De Iohanne Baptista in Spiritu Eliz venturo. matt. 17. b. marc. 9. c. luc. 1. b.

alexandro Mace ne mortuo, re uo suscipit Antiochus.
Vet. Di. o. l. Ge. v. B. Compl.
Vet. Ge. o. Di. l.
Vetatrix (Vet. Di. o. l. Ge. o.)
Multi ex filiis Israel passi sunt cum Gentibus.

Antiochus Aegypti & Ierusalem suæ subiecit diuioni.

quos inuenit : & sublatis omnibus abiit in terram suam. Et fecit eadem hominum, & locutus est in superbia magna. Et factus est planctus magnus in Israel, & in omni loco eorū: & ingemuerunt principes & seniores, & iuuenes & virgines infirmati sunt, & speciositas mulierum immutata est. Omnis maritus sumpsit lamentum: & quæ sedebant in thoro maritali, lugebant: & commota est terra super habitates in ea, & vniuersa domus Jacob induit confusionem. Et post duos annos dierum misit rex principem tributorum in ciuitates Iuda, & venit Ierusalem cum turba magna. Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei. Et irruit super ciuitatem repente, & percussit eā plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel. Et accepit spolia ciuitatis: & succendit eā igni, & destruxit domos eius, & muros eius in circuitu: & captiuas duxerunt mulieres, & natos, & pecora possederunt. Et ædificauerunt ciuitatē Dauid muro magno, & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem: & posuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos, & cōualuerunt in ea. & posuerunt arma, & escas, & congregauerunt spolia Ierusalem, & reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum. Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolium malum in Israel: & effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminauerunt sanctificationem. Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est externa semini suo, & nati eius reliquerunt eā. Sanctificatio ei⁹ desolata est sicut solitudo, dies festi eius cōuersi sunt in luctū, sabbatha eius in opprobriū, honores eius in nihilum. Secundum gloriam eius multiplicata est ignominia eius: & sublimitas eius conuersa est in luctū. Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, vt esset omnis populus, vnus: & relinqueret vnusquisque legem suam. Et consenserunt omnes Gētes secundum verbum regis Antiochi: & multi ex Israel consenserunt seruituti eius, & sacrificauerunt idōlis, & coinquinauerunt sabbathum. Et misit rex libros per manus nuntiorum in Ierusalem, & in omnes ciuitates Iudæ: vt sequerentur leges Gentium terræ, & prohiberent holocausta & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei, & prohiberēt celebrari sabbathum, & dies solennes. & iussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israel. Et iussit ædificari aras, & templa, & idōla, & immolari carnes suillas, & pecora communia, & relinquere filios suos incircuncisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immunditiis & abominationibus, ita vt obliuiscerentur legem, & immutarēt omnes iustificationes Dei. Et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi, morerentur. Secundum omnia verba hæc scripsit omni regno suo: & præposuit principes populo qui hæc fieri cogerent. Et iusserunt ciuitatibus Iudæ sacrificare. Et cōgregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt mala super terram: & effugauerunt populum Israel in abditis, & in absconditis fugitiuorum locis. Die quintadecima mēsis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno ædificauit rex Antiochus abominandum idōlum desolationis super altare Dei, & per vniuersas ciuitates Iudæ in circuitu ædificauerunt aras: & ante ianuas

Ierusalē exulta, proprias leges cōdit, & Dei legē seruari vetat.

Idōlū erigit Antiochus super altare Dei.

domorum, & in platēis incendebant thura, & sacrificabant. & libros legis Dei cōbuserunt igni, scindentes eos: & apud quencunque inueniebantur libri testamenti Domini, & quicumque obseruabat legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum in virtute sua. Secundum hæc faciebant populo Israel qui inueniebatur in omni mense & mēse in ciuitatibus. Et quinta & vicesima die mensis sacrificabant super aram, quæ erat contra altare. Et mulieres quæ circuncidebant filios suos, trucidabantur secundū iussum, & suspendebant pueros à ceruicibus per vniuersas domos eorum: & eos qui circunciderant illos, trucidabant. Et multi de populo Israel definierunt apud se vt non māduarent immūda: & elegerunt magis mori, quàm cibus coinquinari immūdis: & noluerunt infringere legē Dei sanctā, & trucidati sunt. & facta est ira magna super populum Israel valde.

C A P. I I.

N diebus illis surrexit Mathathias filius Iohannis filii Simeonis, sacerdos ex filiis Ioarim ab Ierusalem, & confedit in monte Modin: & habebat filios quinque, Iohannem, qui cognominabatur Gaddis: & Simōnem, qui cognominabatur Thasi: & Iudam, qui vocabatur Machabæus: & Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Jonathan, qui cognominabatur Apphus. hi viderunt mala quæ fiebant in populo Iuda & in Ierusalem. Et dixit Mathathias, Væ mihi, vt quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis sanctæ, & sedere illic, cum datur in manibus inimicorū? Sancta in manu extraneorum facta sunt: tēplum eius sicut homo ignobilis. Vasa gloriæ eius captiua abducta sunt: trucidati sunt senes eius in platēis, & iuuenes eius ceciderunt in gladio inimicorum. Quæ gens non hæreditauit regnū eius, & non obtinuit spolia eius? Omnis compositio eius ablata est: quæ erat libera, facta est ancilla. Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinauerunt ea Gentes. Quo ergo nobis adhuc viuere? Et scidit vestimēta sua Mathathias, & filii eius: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valde. Et venerunt illuc qui missi erant à rege Antiocho, vt cogerent eos qui confugerant in ciuitatem Modin, immolare, & accendere thura, & à lege Dei discedere. Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias & filii eius constanter steterunt. Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathias, Princeps & clarissimus & magnus es in hac ciuitate, & ornatus filiis & fratribus. ergo accede prior, & fac iussum regis, sicut fecerunt omnes Gentes, & viri Iuda, & qui remanserunt in Ierusalem: & eris tu, & filii tui inter amicos regis, & amplificatus auro & argento, & muneribus multis. Et respondit Mathathias, & dixit magna voce, Etsi omnes gentes regi Antiocho obediunt, vt discedant vnusquisque à seruitute legis patrum suorum, & consentiant mandatis eius: ego & filii mei, & fratres mei obediemus legi patrum nostrorum. propitius sit nobis Deus: non est nobis vtile relinquere legem, & iustitias Dei. non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus, trāsgrediētes legis nostræ mandata, vt eamus altera via. Et vt cessauit loqui verba hæc, accessit quidā Iudæus in omniū oculis sacrificare idōlis super aram in ciuitate Modin se-

-Vet. Di. o. l. Ge. o. v. M.

Planctus Mathathias & filiorum eius ob desolationem ciuitatis sanctæ.

Iussi idōlis sacrificare reculant.

Zel⁹ Mathathias pro lege Dei.

cundū iussum regis: & vidit Mathathias, & doluit, & cotremuerunt renes eius, & accēsus est furor eius secundum iudicium legis, & insiliens trucidauit eum super aram: sed & virum quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit, & zelatus est legē, sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi. Et exclamauit Mathathias voce magna in ciuitate, dicens, Omnis qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me. Et fugit ipse, & filii eius in montes, & reliquerunt quæcunque habebāt in ciuitate. Tunc descenderunt multi quærentes iudicium, & iustitiam in desertum: & sederūt ibi ipsi, & filii eius, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam in undauerunt super eos mala. Et renuntiatum est viris regis, & exercitui qui erant in Ierusalem ciuitate Dauid, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipauerunt mandatum regis in loca occulta in deserto, & abiissent post illos multi. Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt aduersus eos præliū in die sabbathorū, & dixerunt ad eos, Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundum verbum regis Antiochi, & viuetis. Et dixerunt, Non exhibimus, neque faciemus verbum regis, vt polluamus diem sabbathorum. Et concitauerunt aduersus eos prælium. Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilauerunt loca occulta: dicentes, Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cælum & terra quod iniuste perditis nos. Et intulerunt illis bellum sabbathis: & mortui sunt ipsi & vxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum vsque ad mille animas hominum. Et cognouit Mathathias & amici eius, & luctū habuerunt super eos valde. Et dixit vir proximo suo, Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus aduersus Gentes pro animabus nostris & iustificationibus nostris: nunc citius disperdent nos à terra. Et cogitauerunt in die illa, dicentes, Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die sabbathorum, pugnemus aduersus eum: & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis. Tunc cōgregata est ad eos synagoga Iudæorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege: & omnes qui fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum. Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & cæteri fugerunt ad Nationes, vt euaderent. Et circuiuit Mathathias, & amici eius, & destruxerunt aras: & circunciderunt pueros incircuncisos quotquot inuenerunt in finibus Israel in fortitudine. Et persecuti sunt filios superbia: & prosperatum est opus in manibus eorum: & obtinuerunt legem de manibus Gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori. Et appropinquauerūt dies Mathathia moriendi, & dixit filiis suis, Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tēpus euerisionis, & ira indignationis. Nunc ergo o filii, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum, & mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomē æternum. Abrahamā nōne in tentatione inuentus est fidelis, & reputatum est ei ad iustitiam? Ioseph in tēpore angustia suæ

custodiuit mādatum: & factus est Dominus Aegypti. Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdoti æterni. Iesus dū impleuit verbum, factus est dux in Israel. Caleb dum testificatur in ecclesia, accepit hæreditatem. Dauid in sua misericordia consecutus est sedem regni in secula. Elias dum zelat zelum legis, receptus est in cælū. Ananias & Azarias & Misael, credētes, liberati sunt de flamma. Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum. Et ita cogitate per generationem & generationē: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur. Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius, stercus & vermis est: hodie extollitur, & cras non inuenietur: quia conuersus est in terram suā, & cogitatio eius periit. Vos ergo filii cōfortamini, & viriliter agite in lege: quia cum feceritis quæ vobis præcepta sunt in lege à Domino Deo vestro, in ipsa gloriosi eritis. Et ecce Simon frater vester, scio quod vir consilii est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater. Et Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua, sit vobis princeps militiae, & ipse aget bellum populi. Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictā populi vestri. Retribuite retributionem Gētibus, & intendite in præceptum legis. Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos. Et defunctus est anno centesimo & quadagesimo sexto: & sepultus est à filiis suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israel planctu magno.

CAP. III.

Turrexit Iudas qui vocabatur Machabæus filius eius pro eo: & adiuuabant eū omnes fratres eius: & vniuersi qui se coniūxerant patri eius, & præliabantur prælium Israel cū lætitia. Et dilatauit gloriam populo suo, & induit se lorica sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in præliis, & protegebat castra gladio suo. Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione. Et persecutus est iniquos perscrutans eos: & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis: & repulsi sunt inimici eius præ timore eius, & omnes operarii iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu eius. Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Iacob in operibus suis, & in seculum memoria eius in benedictione. Et perambulabat ciuitates Iuda, & perdidit impios ex eis, & auertit iram ab Israel. Et nominatus est vsque ad nouissimum terræ, & cōgregauit pereuntes. Et congregauit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam, ad bellādum contra Israel. Et cognouit Iudas, & exiit obuiam illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerūt. & accepit spolia eorū: & gladium Apollonii abstulit Iudas, & erat pugnās in eo omnibus diebus. Et audiuit Seron princeps exercitus Syriae quod congregauit Iudas congregationem fideiū & ecclesiam secum, & ait, Faciam mihi nomen: & glorificabor in regno, & debellabo Iudam, & eos qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis. Et præparauit se, & ascenderunt cum eo castra impiorum fortes auxiliarii, vt facerent vindictam in filios Israel. Et appropinquauerūt vsque ad Bethoron: & exiuit Iudas obuiam illis cum paucis. Vt autem viderunt exercitum venientem sibi obuiā,

Nume. 31. c.
eccl. 45. d.
iosue 1. a.Num. 14. b.
iosue 14. d.

1. Reg. 2. a.

4. Reg. 2. d.

Dan. 3. c.

Dan. 6. f.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Iudas iudæis
præfectus, Apol-
lonium & Serō
Syriae principē
interfici.Apollonius de-
bellatur.

Seron vincitur.

* Illi (Vet. Di. o. l. Ge. o. v.)

Nam. 31. b.

* Indurauerunt
(Vet. Di. o. l. Ge. o. v. M.)Die sabbathi re-
pugnare nolē-
tes intermūturConsiliū Iudæo-
rum in defen-
sionem suā aduer-
sus hostes.* Adærorū (Vet.
Ge. o. Di. l.)Mortuus
Mathathias fi-
lios legem Dei
tueri iubet ex-
plo patrum. f

Gen. 11. c.

Gen. 41. o.

^aVet. Di. o. l. Ge.
^co. v. m.
Fiducia Iudæ in
Deum.

dixerunt Iudæ, Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem hanc tantam, & tã fortem, & nos fatigati sumus ieiunio hodie: Et ait Iudas, Facile est concludi multos in manu paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cæli liberare in multis & in paucis: quoniã nõ in multitudine exercitus victoria belli, sed de cælo fortitudo est. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci & superbia, vt disperdant nos, & vxores nostras, & filios nostros, & vt spoliēt nos. nos verò pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris: & ipse Dominus conteret eos ante faciē nostram. vos autem ne timueritis eos. Vt cessauit autem loqui, insiluit in eos subito: & contritus est Seron, & exercitus eius in conspectu ipsius: & persecutus est eum in descensu Beth-horon vsque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthiim. Et cecidit timor Iudæ ac fratrum eius, & formido super omnes Gentes in circuitu eorum: & peruēnit ad regem nomen eius, & de præliis Iudæ narrabāt omnes Gentes. Vt audiuit autē rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & cōgregauit exercitum vniuersi regni sui, castra fortia valde: & aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum, & mandauit illis vt essent parati ad omnia. Et vidit quòd defecit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter dissensionem & plagã quam fecit in terra, vt tollet legitima quæ erāt à primis diebus. & timuit ne non haberet vt semel & bis in sumptus & donaria quæ dederat antè larga manu: & abundauerat super reges, qui ante eum fuerant. Et consternatus erat animo valde, & cogitauit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum. Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali, super negotia regia, à flumine Euphrate vsque ad flumen Aegypti: & vt nutriet Antiochum filium suum, donec rediret. Et tradidit ei medium exercitum & elephantos: & mandauit ei de omnibus quæ volebat, & de inhabitantibus Iudæam & Ierusalem: & vt mitteret ad eos exercitum ad conterendam & extirpandã virtutem Israel, & reliquias Ierusalem, & auferendã memoriam eorum de loco: & vt constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & sorte distribueret terram eorū. Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exiuit ab Antiochia ciuitate regni sui anno centesimo & quadagesimo septimo: & trãffretauit Euphraten flumen, & perambulabat superiores regiones. Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis: & misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum: vt venirent in terrã Iudæ, & disperderent eam secundum verbum regis. Et processerunt cum vniuersa virtute sua, & venerunt: & applicuerunt Emmaum in terra campestri. Et audierunt mercatores regionum nomē eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valde, & pueros: & venerunt in castra, vt acciperēt filios Israel in seruos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarū. Et vidit Iudas, & fratres eius quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabat ad fines eorū, & cognouerunt verba regis quæ mandauit populo facere in interi-

tum & consummationem: & dixerunt vnusquisque ad proximum suum, Erigamus deiectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris. Et congregatus est cōuentus, vt essent parati in præliū: & vt orarent & peterent misericordiam & miserationes. Et Ierusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: nõ erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: & sanctū conculcabatur: & filii alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: & ablata est voluptas à Iacob, & defecit ibi tibia & cithara. Et cōgregati sunt, & venerunt in Maspha contra Ierusalem: quia locus orationis erat in Maspha antè in Israel. Et ieiunauerunt illa die, & induerunt se ciliis, & cinerem imposuerunt capiti suo: & disciderunt vestimenta sua, & expãderunt libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulachrorum suorum: & attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias, & decimas, & suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies: & clamauerunt voce magna in cælum, dicentes, Quid faciemus istis, & quòd eos ducemus: & sancta tua conculcata sunt, & cõtaminata sūt, & sacerdotes tui facti sunt in luctum & in humilitatem: & ecce Nationes cōuenerunt aduersum nos, vt nos disperdant: tu scis quæ cogitant in nos. Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorū, nisi tu Deus adiuues nos? Et tubis exclamauerūt voce magna. Et post hæc constituit Iudas duces populi, tribunos, & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones. Et dixit his qui ædificabant domos, & sponsabant vxores, & plantabant vineas, & formidolosus, vt redirent vnusquisque in domum suam secundum legem. Et mouerunt castra, & collocauerunt ad Austrū Emmaum. Et ait Iudas, Accingimini, & estote filii potentes, & estote parati in mane: vt pugnetis aduersus Nationes has quæ conuenerunt aduersus nos disperdere nos & sancta nostra: quoniã melius est nos mori in bello, quàm videre mala gentis nostræ & sanctorum. Sicut autem fuerit voluntas in cælo, sic fiat.

C A P. I I I I.

T assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & mouerūt castra nocte, vt applicarent ad castra Iudæorum, & percuterent eos subito. & filii qui erāt ex arce, erant illis duces. Et audiuit Iudas, & surrexit ipse & potentes percutere virtutem exercituū regis, qui erāt in Emmaum. Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris. Et venit Gorgias in castra Iudæ noctu, & neminem inuenit, & quærebat eos in montibus: quoniam dixit, Fugiunt hi à nobis. Et cum dies factus esset, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorum tantum: qui tegumenta & gladios non habebant vt volebant. & viderunt castra Gentium valida, & loricatos, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad præliū.

Et ait Iudas viris qui secum erāt, Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidatis. Mementote qualiter salui facti sunt patres nostri in Mari rubro, cū sequeretur eos Pharaon cum exercitu multo. Et nūc clamemus in cælum: & miserebitur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & cōteret exercitum istum ante faciem nostram hodie: & scient omnes Gentes quia est qui redimat & liberet Israel. Et eleuauerunt alienigenæ oculos suos, & vide-

Oratio Nazaræorum.

Deut. 20. a. iudic. 7. 2.

Insidiant Gorgias occurrat Iudas.

Exod. 14. b.

^DContra Lysiam ab Antiocho exercitui præfectum pugnare statuit Iudas.

Gorgiam & exercitum eius in fugam adigit.

runt eos venientes ex aduerso. Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda. Et congressi sunt: & contritæ sunt Gentes, & fugerunt in campum. Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos usque Gezeron, & usque in campos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis usque ad tria milia virorum. Et reuersus est Iudas, & exercitus eius, sequens eum. Dixitque ad populum, Non concupiscatis spolia: quia bellum contra nos est, & Gorgias & exercitus eius prope nos in monte: sed state nunc contra inimicos nostros, & expugna eos, & sumetis postea spolia securi. Et adhuc loquente Iuda hæc, ecce apparuit pars quædam prospiciens de monte. Et vidit quod in fugam conuersi sunt, & succenderunt castra. fumus enim qui videbatur, declarabat quod factum est. Quibus illi conspectis timuerunt valde, aspicientes simul & Iudam & exercitum in campo paratum ad prælium. Et fugerunt omnes in campum alienigenarum: & Iudas reuersus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthum, & purpuram marinam, & opes magnas. Et conuersi hymnum canebant, & benedicebant Deum in cælum quoniam bonus est, quoniam in seculum misericordia eius. Et facta est salus magna in Israel in die illa. Quicumque autem alienigenarum euaserunt, venerunt, & nuntiauerunt Lysias vniuersa quæ acciderant. Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quod non qualia voluit, talia contigerunt in Israel, & qualia madauit rex. Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta milia, & equitum quinque milia, ut debellaret eos. Et venerunt in Iudæam, & castra posuerunt in Beth-horon, & occurrit illis Iudas cum decem millibus viris. Et viderunt exercitum forte, & orauit, & dixit, Benedictus es saluator Israel, qui contriuisi impetum potentis in manu serui tui Dauid, & tradidisti castra alienigenarum in manu Ionathæ filii Saul, & armigeri eius. Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, & confundatur in exercitu suo & equitibus. Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoueantur contritione sua. Deice illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes qui noverunt nomen tuum in hymnis. Et commiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysias quinque milia virorum. Videns autem Lysias fugam suorum, & Iudæorum audaciam, & quod parati sunt aut viuere aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, ut multiplicati rursus veniret in Iudæam. Dixit autem Iudas, & fratres eius, Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renouare. Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion. Et viderunt sanctificationem desertam, & altare prophanatum, & portas exustas, & in atriis virgulta nata sicut in saltu vel in montibus, & pastophoria diruta. Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum: & ceciderunt in faciem super terram, & exclamauerunt tubis signorum, & clamauerunt in cælum. Tunc ordinauit Iudas viros, ut pugnarent aduersus eos qui erant in arce, donec emundarent sancta. Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei: & mundauerunt

Iudæa inuadit Lysias, quem & debellat Iudas.

1. Reg. 17. f.

1. Reg. 14. b.

Iudas templum purificat, & altare dedicat.

sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum. Et cogitauit de altari holocaustorum quod prophanatum erat, quid de eo faceret. Et incidit illis consilium bonum, ut destruerent illud: ne forte illis esset in opprobrium, quia contaminauerunt illud Gentes, & demoliti sunt illud. Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoad usque veniret propheta, & responderet de eis. Et acceperunt lapides integros secundum legem, & edificauerunt altare nouum secundum illud quod fuit prius: & edificauerunt sancta, & quæ intra domum erant intrinsecus: & ædem, & atria sanctificauerunt. Et fecerunt vasa sancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum. Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas quæ super candelabrum erant: & lucebant in templo. Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela, & consummauerunt omnia opera quæ fecerant. Et ante matutinum surrexerunt quinta & vicesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) ceteri quadagesimo octauo anni: & obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorum nouum, quod fecerunt. Secundum tempus & secundum diem in qua contaminauerunt illud Gentes, in ipsa renouatum est in canticis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis. Et cecidit omnis populus in faciem, & adorauerunt & benedixerunt in cælum cum qui prosperauit eis. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris & laudis. Et ornauerunt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicauerunt portas & pastophoria, & imposuerunt eis ianuas. Et facta est lætitia in populo magna valde, & auersum est opprobrium Gentium. Et statuit Iudas & fratres eius & vniuersa ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo à quinta & vicesima die mensis Casleu, cum lætitia & gaudio. Et edificauerunt in tempore illo motem Sion, & per circuitum muros altos & turren firmas: nequando venirent Gentes, & conculcarent eum sicut antea fecerunt. Et collocavit illic exercitum, ut seruarent eum, & muniuit eum ad custodiendam Beth-suram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumææ. CAP. V.

Factum est, ut audierunt Gentes in circuitu quia edificatum est altare & sanctuarium sicut prius, iratæ sunt valde: & cogitabant tollere genus Iacob qui erant inter eos, & coeperunt occidere de populo, & persequi. Et debellabat Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Arabathane: quia circumsedebant Israelitas. & percussit eos plaga magna. Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum & in scandalum, insidiantes ei in via: & conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incedit turren eorum igni cum omnibus qui in eis erant. Et transiit ad filios Ammon, & inuenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheum ducem ipsorum: & commisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos: & cepit Gazer ciuitatem, & filias eius, & reuersus est in Iudæam. Et congregatæ sunt Gentes quæ sunt in Galaad, aduersus Israelitas qui erant in finibus eorum, ut tolle-

Institutio Enceniorum. Iohan. 10. c.

Iudas finitimas Gentes Iudæam perdere tentantes percussit, auxiliantibus fratribus Simone & Ionatha.

rent eos: & fugerunt in Datheman munitionem, & miserunt literas ad Iudam & fratres eius, dicentes, Cōgregatæ sunt aduersum nos Gētes per circuitum, vt nos auferant: & parant venire, & occupare munitionem in quam confugimus: & Timotheus est dux exercitus eorum. Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis. Et omnes fratres nostri qui erant in locis Tubin, interfecti sunt: & captiuas duxerūt vxores eorum, & natos, & spolia, & peremerunt illic ferè mille viros. Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alii nuntii venerunt de Galilæa cōscissis tunicis, nuntiantes secundum verba hæc: dicētes cōuenisse aduersum se à Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis vt nos consumant. Vt audiuit autem Iudas & populus sermones istos, conuenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis. Dixitque Iudas Simóni fratri suo, Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim. Et reliquit Iosephum filium Zachariæ, & Azariam duces populi cum residuo exercitu in Iudæa ad custodiam: & præcepit illis, dicēs, Præstote populo huic: & nolite bellum cōmittere aduersum Gētes, donec reuertamur. Et partiti sūt Simóni viri tria millia, vt iret in Galilæam: Iudæ autem octo millia in Galaaditim. Et abiit Simon in Galilæa, & commisit prælia multa cum Gentibus: & cōtritæ sunt Gētes à facie eius, & persecutus est eos vsque ad portā Ptolemaidis. & ceciderunt de Gētibus ferè tria millia virorum, & accepit spolia eorum, & assumpsit eos qui erant in Galilæa & in Arbatis cum vxoribus & natis & omnibus quæ erant illis, & adduxit in Iudæam cum lætitia magna. Et Iudas Machabæus & Ionathas frater eius transferunt Iordanē, & abierunt viam trium dierum per desertum. Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacifice, & narrauerunt eis omnia quæ acciderāt fratribus eorum in Galaaditide, & quia multi ex eis comprehēsi sunt in Barafa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim. hæc omnes ciuitates munitæ & magnæ. Sed & in cæteris ciuitatibus Galaaditidis tenentur cōprehensi, & in crastinum constituerunt admouere exercitum ciuitatibus his, & comprehendere, & tollere eos in vna die. Et cōuertit Iudas & exercitus eius viam in desertum Bosor repentē, & occupauit ciuitatem: & occidit omnem masculum in ore gladii, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eam igni. Et surrexerunt inde nocte, & ibant vsque ad munitionem. Et factum est diluculo, cum eleuassent oculos suos, & ecce populus multus, cuius non erat numerus, portantes scaldas & machinas vt comprehenderent munitionem: & expugnabāt eos. Et vidit Iudas quia cœpit bellum, & clamor belli ascendit ad cælum sicut tuba, & clamor magnus de ciuitate: & dixit exercitui suo, Pugnate hodie pro fratribus vestris. Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamauerunt tubis, & clamauerunt in oratione. Et cognouerunt castra Timothei quia Machabæus est, & refugerunt à facie eius: & percusserunt eos plaga magna, & ceciderūt ex eis in die illa ferè octo millia virorū. Et diuertit Iudas in Maspha, & expugnauit, & cepit eam: & occidit omnē ma-

sculum eius, & assumpsit spolia eius, & succēdit eā igni. Inde perrexit, & cepit Casbon, & Mageth, & Bosor, & reliquas ciuitates Galaaditidis. Post hæc autem verba, congregauit Timotheus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem. Et misit Iudas speculari exercitum: & renūtiauerunt ei, dicentes, Quia conuenerunt ad eum omnes Gētes quæ in circuitu nostro sunt, & exercitus multus nimis: & Arabas conduxerunt in auxilium sibi, & castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in prælium. Et abiit Iudas obuiam illis. Et ait Timotheus principibus exercitus sui, Cum appropinquauerit Iudas & exercitus eius ad torrentem aquæ: si transferit ad nos prior, nō poterimus sustinere cum: quia potens poterit aduersum nos. si verò timuerit trāsire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus aduersus illum. Vt autē appropinquauit Iudas ad torrentē aquæ, statuit scribas populi secus torrentem, & mandauit eis, dicens, Neminē hominum reliqueritis, sed veniant omnes in prælium. Et transfretauit ad illos prior, & omnis populus post eum. & contritæ sunt omnes Gentes à facie eorum, & proiecerunt arma sua, & fugerunt ad phanum quod erat in Carnaim. Et occupauit ipsam ciuitatem, & phanum succendit igni cum omnibus quæ erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem Iudæ. Et congregauit Iudas vniuersos Israelitas qui erāt in Galaaditide, à minimo vsque ad maximum, & vxores eorum, & natos, & vasa, & exercitum magnum valde, vt venirent in terrā Iudæ. Et venerunt vsque Ephrō: & hæc ciuitas magna in ingressu posita, munita valde. & non erat declinare ab ea dextra vel sinistra, sed per mediam iter erat. Et incluserunt se qui erant in ciuitate, & obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Iudas verbis pacificis, dicens, Transeamus per terram vestram, vt eamus in terram nostrā: & nemo vobis nocebit, tantum pedibus transibimus. Et nolabant eis aperire. Et præcepit Iudas prædicari in castris vt applicuerent vnusquisque in quo erat loco. & applicuerūt se viri virtutis, & oppugnauit ciuitatem illam tota die & tota nocte, & tradita est ciuitas in manu eius: & peremerunt omnem masculum in ore gladii, & eradicauit eam, & accepit spolia eius, & trāsiiuit per totam ciuitatem super interfectos. Et trāsgressi sunt Iordanem in cāpo magno, contra faciem Beth-san. Et erat Iudas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Iudæ: & ascenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerūt holocausta, quòd nemo ex eis cecidisset donec reuerterētur in pace. Et in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius in Galilæa contra faciem Ptolemaidis, audiuit Iosephus Zachariæ filius, & Azarias principes virtutis res bene gestas, & prælia quæ facta sunt, & dixit, Faciamus & ipsi nobis nomē, & eamus pugnare aduersus Gentes quæ in circuitu nostro sunt. Et præcepit his qui erant in exercitu suo, & abierunt Iamnia. Et exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiam illis in pugnam. Et fugati sunt Iosephus & Azarias vsque in fines Iudæ: & ceciderūt illo die de populo Israel ad duo millia viri, & facta est plaga magna in populo: quia non audierūt

-Vet. Di. o. l. Ge. v. B. M. Ciuitatē Ephrō euertit Iudas, ob denegatum transitum.

Iosephi & Azarias temeritas.

Iudam & fratres eius, existimantes fortiter se facturos. ipsi autē non erant de semine virorū illorū per quos sal' facta est in Israel. Et vir Iuda & fratres eius magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & Gentium omnium vbi audiebatur nomen eorum. Et conuenerunt ad eos fausta acclamantes. Et exiuit Iudas & fratres eius, & expugnabant filios Esau in terra quæ ad Austrum est, & percussit Chebron, & filias eius: & muros eius & turres succendit igni in circuitu. Et mouit castra, vt iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam. In die illa ceciderūt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prælium. Et declinavit Iudas in Azotum in terrā alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculptilia deorum ipsorum succedit igni: & cepit spolia ciuitatum, & reuersus est in terram Iuda.

C A P. V I.

T rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audiuit esse ciuitatem Elymaidem in Perside nobilissimam, & copiosam in argento & auro, templūque in ea locuples valde. & illic velamina aurea, & lorice, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo qui regnauit prim' in Græcia. Et venit, & quærebatur capere ciuitatem, & deprædari eam, & non potuit: quoniam innotuit sermo his qui erant in ciuitate. & insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum tristitia magna, & reuersus est in Babyloniam. Et venit qui nuntiaret ei in Perside, Quia fugata sunt castra quæ erant in terra Iuda: & quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Iudæorum, & inualuerunt armis & viribus, & spoliis multis quæ ceperunt de castris quæ exciderunt: & quia diruerunt abominationem quam ædificauerant super altare quod erat in Ierusalem: & sanctificationem, sicut prius circumdederunt muris excelsis: sed & Bethsuram ciuitatem suam. Et factum est, vt audiuit rex sermones istos, expauit, & cōmotus est valde: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat. Et erat illic per dies multos: quia renouata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori. Et vocauit omnes amicos suos, & dixit illis, Recessit somnus ab oculis meis, & concidi, & corruui corde præ sollicitudine: & dixi in corde meo, In quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ in qua nunc sum: qui iucundus eram, & dilectus in potestate mea? Nunc verò reminiscor malorū quæ feci in Ierusalem, vnde & abstuli omnia spolia aurea & argentea quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Iudæam, sine causā. Cognoui ergo quia propterea inuenerunt me mala ista: & ecce pereō tristitia magna in terra aliena. Et vocauit Philippum vnum de amicis suis, & præposuit eum super vniuersum regnum suum: & dedit ei diadema, & stolam suam, & anulum, vt adduceret Antiochum filium suum, & nutriret eum, & regnaret. Et mortuus est illic Antiochus rex anno centesimo quadragesimonono. Et cognouit Lysias quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium eius, quē nutriuit adolescentem: & vocauit nomen eius Eupatorem. Et hi qui erant in arce, concluderant Israel in circuitu Sactorum: & quærebāt eis mala semper & firma-

mentum Gentium. Et cogitauit Iudas disperdere eos: & conuocauit vniuersum populum, vt obsiderent eos. Et conuenerunt simul, & obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt balistas & machinas. Et exierunt quidā ex eis qui obsidebantur: & adiunxerunt se illis aliqui impii ex Israel, & abierunt ad regem, & dixerunt, Quousque non facis iudicium, & vindicas fratres nostros? Nos decreuimus seruire patri tuo, & ambulare in præceptis eius, & obsequi edictis eius: & filii populi nostri, propter hoc alienabant se à nobis. & quicumque inueniebantur ex nobis, interficiebantur, & hæreditates nostræ diripiebantur. Et non ad nos tantum extenderunt manum, sed & in omnes fines nostros. & ecce applicuerunt hodie ad arcem in Ierusalem occupare eā, & munitiorem in Bethsuram munierunt. & nisi præuenis eos velocius, maiora quàm hæc, facient, & non poteris obtinere eos. Et iratus est rex vt hæc audiuit: & conuocauit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui super equites erant. sed & de regnis aliis, & de insulis maritimis venerunt ad eum exercitus conductitii. Et erat numerus exercitus eius, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti trigintaduo docti ad prælium. Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsurā, & pugnaverunt dies multos, & fecerunt machinas: & exierunt, & succenderunt eas igni, & pugnaverunt viriliter. Et recessit Iudas ab arce, & mouit castra ad Bethzacharam contra castra regis. Et surrexit rex ante lucem, & concitauit exercitus in impetum cōtra viā Bethzacharam: & comparauerunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt: & elephantis ostenderunt sanguinem vix & mori, ad acuendos eos in prælium. & diuiserunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephātis mille viri in lorice concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati vnicuique bestie electi erāt. Hi ante tempus vbicumque erat bestia, ibi erant: & quocumque ibat, ibāt, & non discedebant ab ea. Sed & turres lignæ super eos firmæ protectes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas, viri virtutis trigintaduo, qui pugnebāt desuper: & intus magister bestie. Et residuū equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commouere, & perurgere cōstipatos in legionibus eius. Et vt refulsit sol in clypeos aureos & æreos, resplenderunt montes ab eis, & resplenderunt sicut lapides ignis. Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibāt caute & ordinate. Et commouebatur omnes inhabitantes terram à voce multitudinis eorum, & incessu turbæ, & collisione armorum. erat enim exercitus magnus valde & fortis. Et appropiauit Iudas, & exercitus eius in prælium: & ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri. Et vidit Eleazar filius Saura, vnam de bestiis loricate loricis regis, & erat eminens super cæteras bestias. & visum est ei quod in ea esset rex: & dedit se vt liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens à dextris & à sinistris, & cadebant ab eo huc atque illuc. Et iuit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, &

Obsidio arcis
Sion.Antiochi Eupatoris
aduentus in Iudæam cum
numero exercitu.

Eleazari magnanimitas.

Sub elephantis.
(vet. Dnl. Ge. o. v.)

filios Esau expugnat Iudas.

Vult, & exit (Vet. Dnl. Ge. o. v.)
Idola Gentium succendit.

Antiochus Elymaidem urbem volens deprædari a ciuib' propellitur.

Incidit in morbum.

Mortuus.
Constituitur rex filius eius Antiochus Eupator.

mortuus est illic. Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus eius, diuerterunt se ab eis. Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalem, & applicuerunt castra regis ad Iudæam & montem Sion. Et fecit pacem cum his qui erant in Bethsura: & exierunt de ciuitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbatha erant terræ. Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam seruare eam. Et conuertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic ballistas, & machinas, & ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & spicula, & scorpiones ad mittendas sagittas & fundibula. Fecerunt autem & ipsi machinas aduersus machinas eorum, & pugnaverunt dies multos. Escæ autem non erant in ciuitate, eo quod septimus annus esset: & qui remanserant in Iudæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum quæ repositæ fuerant. Et remanserunt in Sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt vnusquisque in locum suum. Et audiuit Lysias quod Philippus quem constituerat rex Antiochus cum adhuc viueret, vt nutrirer Antiochum filium suum, & regnaret, reuersus est à Perside & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia: & festinavit ire, & dicere ad regem & duces exercitus, Deficimus quotidie, & escæ nobis modica est, & locus quem obsidemus est munitus, & incubit nobis ordinare de regno. Nunc itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum: & constituamus illis vt ambulent in legitimis suis sicut prius. propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc. Et placuit sermo in conspectu regis & principum: & misit ad eos pacem facere: & receperunt illam. Et iurauit illis rex & principes: & exierunt de munitione. Et intrauit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citius iuramentum quod iurauit, & mandauit destruere murum in gyro. Et discessit festinanter, & reuersus est Antiochiam, & inuenit Philippum dominantem ciuitati: & pugnavit aduersus eum, & occupauit ciuitatem.

C A P. V I I.

Nno centesimo quinquagesimo primo exiit Demetrius Seleuci filius ab vrbe Roma, & ascendit cum paucis viris in ciuitatem maritimam, & regnauit illic. Et factum est: vt ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum & Lysiam, vt adducerent eos ad eum. Et res ei innotuit: & ait, Nolite mihi ostendere faciem eorum. Et occidit eos exercitus, & sedit Demetrius super sedem regni sui. Et venerunt ad eum viri iniqui & impii ex Israel: & Alcimus, dux eorum, qui volebat fieri sacerdos. Et accusauerunt populum apud regem, dicentes, Perdidit Iudas & fratres eius omnes amicos tuos, & nos disperdidit de terra nostra. Nunc ergo mitte virum cui credis, vt eat & videat exterminium omne quod fecit nobis in regionibus regis: & puniat omnes amicos eius & adiutores eorum. Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum vt videret exterminium quod fecit Iudas. sed & Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandauit ei facere ultionem in filios Israel. Et surrexerunt, & venerunt

cum exercitu magno in terram Iuda: & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Iudæam & ad fratres eius verbis pacificis in dolo. Et non intederunt sermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno. Et conuenerunt ad Alcimum & Bacchidem congregatio scribarum requirere quæ iusta sunt: & primi, Assidæi qui erant in filiis Israel: & exquirebant ab eis pacem. Dixerunt enim, Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos. Et locutus est cum eis verba pacifica: & iurauit illis, dicens, Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in vna die secundum verbum quod scriptum est, Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Ierusalem, & non erat qui sepeliret. Et incubuit timor & tremor in omnem populum: quia dixerunt, Non est veritas & iudicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, & iusurandum quod iurauerunt. Et mouit Bacchides castra ab Ierusalem, & applicuit in Bethzecha: & misit, & comprehendit multos ex eis qui ad se refugerant, & quosdam de populo mactauit, & in puteum magnum proiecit. Et commisit regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxiliu in adiutoriū ipsi: & abiit Bacchides ad regem. Et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui. & conuenerunt ad eum omnes qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt terram Iuda, & fecerunt plagam magnam in Israel. Et vidit Iudas omnia mala quæ fecit Alcimus & qui cum eo erant, filiis Israel, multo plus quam Gêtes: & exiit in omnes fines Iudææ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores, & cessauerunt ultra exire in regionem. Vidit autem Alcimus quod præualuit Iudas & qui cum eo erant: & cognouit quia non potest sustinere eos, & regressus est ad regem, & accusauit eos multis criminibus. Et misit rex Nicanorem, vnum ex principibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exercens contra Israel: & mandauit ei euertere populum. Et venit Nicanor in Ierusalem cum exercitu magno, & misit ad Iudam & ad fratres eius verbis pacificis cum dolo, dicens, Non sit pugna inter me & vos: veniam cum viris paucis, vt videam facies vestras cum pace. Et venit ad Iudam, & salutauerunt se inuicem pacifice: & hostes parati erant rapere Iudam. Et innotuit sermo Iudæ quoniam cum dolo venerat ad eum: & conterritus est ab eo, & amplius noluit videre faciem eius. Et cognouit Nicanor quoniam denudatum est consilium eius: & exiit obuiam Iudæ in pugnam iuxta Capharsalama. Et ceciderunt de Nicanoris exercitu, ferè quinque millia viri, & fugerunt in ciuitatem David. Et post hæc verba ascendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, & demonstrare ei holocaustomata quæ offerebantur pro rege. Et irridens, spreuit eos & pollut: & locutus est superbe, & iurauit cum ira, dicens, Nisi traditus fuerit Iudas, & exercitus eius in manus meas: continuo cum regressus fuero in pace, succendam domum istam. & exiit cum ira magna. Et intrauerunt sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris & templi: & flentes dixerunt, Tu Domine elegisti domum istam ad inuocandum nomen tuum in ea, vt esset domus orationis & obsecrationis populo tuo: fac vindictam in homine isto,

Rex suadente Lysia inuit pacem cum Iuda.

Effect (Ve. Di. o. l. Ge. o. v.

Rex fœd' violat.

Occis Antiocho & Lysia Demetrius regnat.

Rex implorans consilio mittens Bacchidem & Alcimum in Iudæam, filios Israel adfligit.

(Ve. Di. l. o.

Ve. Di. o. l. Ge. o. v.

1. Mach. 15. 2.

Post reditum Bacchidis & Alcimi mittitur Nicanorem. 1. Mach. 15. 2.

Oratio sacerdotum aduersus Nicanorem.

& exercitū eius, & cadant in gladio: memento blasphemias eorum, & ne dederis eis vt permaneant.

F Et exiit Nicanor ab Ierusalem, & castra applicuit ad Beth-horō: & occurrit illi exercit⁹ Syriæ. Et Iudas applicuit in Adarsa cum tribus millibus viris: & orauit Iudas, & dixit, ¶ Qui missi erant à rege Sennacherib, Domine, quia blasphemauerunt te, exiit angelus, & percussit ex eis cētum octoginta quinque millia: sic conterit exercitum istum in conspectu nostro hodie, & sciant cæteri quia male locutus est super sancta tua, & iudica illum secundum malitiam illius. Et commiserunt exercitus prælium tertiadecima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio. Vt autem vidit exercitus eius quia cecidisset Nicanor, proiecerunt arma sua, & fugerunt: & persecuti sunt eos viam vnius diei ab Adazer, vsquequo veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cum significationibus. & exierunt de omnibus castellis Iudææ in circuitu, & vtilabant eos cornibus, & conuertebantur iterum ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & nō est relictus ex eis nec vnus. Et acceperunt spolia eorum in prædam: & caput Nicanoris amputauerunt, & dextram eius quam extenderat superbe, & attulerunt, & suspenderunt contra Ierusalem. Et lætatus est populus valde, & egerunt diem illum in lætitia magna. Et constituit agi omnibus annis diem istam tertiadecima die mensis Adar. Et siluit terra Iuda dies paucos.

C A P. V I I I.

T audiuit Iudas nomen Romanorū quia sunt potentes viribus, & acquiescūt ad omnia quæ postulantur ab eis, & quicūque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt potentes viribus: & audierunt prælia eorum, & virtutes bonas quas fecerūt in Galatia, quia obtinuerunt eos & duxerunt sub tributum: & quanta fecerunt in regione Hispaniæ, & quod in potestatem redegerunt metalla argenti & auri quæ illic sunt, & possederunt omnem locum consilio suo & patientia: locaque quæ longe erant valde ab eis, & reges qui superuenerant eis ab extremis terræ, contriuerunt, & percusserunt eos plaga magna: cæteri autem dant eis tributum omnibus annis. Et Philippum & Persen Ceteorum regem, & cæteros qui aduersum eos arma tulerant contriuerunt in bello, & obtinuerunt eos. & Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat, habens centum viginti elephantēs, & equitatum, & currus, & exercitum magnū valde, contritum ab eis: & quia ceperunt eum viuum, & statuerunt ei vt daret ipse & qui regnarent post ipsum, tributum magnum, & daret obsides, & constitutum: & regionem Indorum, & Medos, & Lydos de optimis regionibus eorum, & acceptas eas ab eis, dederūt Eumeni regi. & quia qui erāt apud Helladam, voluerunt ire, & tollere eos: & innotuit sermo his, & miserunt ad eos ducem vnum, & pugnaverunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captiuas duxerunt vxores eorum, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorum possederunt, & destruxerūt muros eorum, & in seruitutem illos redegerunt vsque in hunc diem: & residua regna, & insulas quæ aliquando restiterant illis, exterminauerunt, & in potestatem redegerūt. Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebāt, cō-

seruauerunt amicitiam, & obtinuerūt regna quæ erant proxima, & quæ erant longe: quia quicunque audiebant nomen eorum, timebāt eos. Quibus verò vellent auxilio esse vt regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: & exaltati sunt valde. Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, vt magnificaretur in ea. Et quia Curiā fecerūt sibi, & quoti die consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, vt quæ digna sunt, gerant. Et committunt vni homini magistratū suū per singulos annos dominari vniuersæ terræ suæ: & omnes obediunt vni, & non est inuidia, neque zelus inter eos. Et elegit Iudas Eupoleum filium Iohannis filii Iacob, & Iasonem filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam & societatem: & vt auferrent ab eis iugum Græcorum, quia viderunt quod in seruitutē premerent regnum Israel. Et abierunt Romā viā multam valde, & introierunt Curiā, & dixerunt, Iudas Machabæus, & fratres eius, & populus Iudæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem & pacem, & conscribere nos socios & amicos vestros. Et placuit sermo in conspectu eorum. Et hoc rescriptum est quod rescripserunt in tabulis æreis: & miserunt in Ierusalem, vt esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis. **BENE SIT ROMANIS**, & genti Iudæorum in mari & in terra in æternum: gladiusque & hostis procul sit ab eis. Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum: auxilium feret gens Iudæorū, prout tempus dictauerit, corde pleno: & præliantibus non dabunt, neque subministrabunt triticū, arma, pecuniam, naues, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes. Similiter autem & si genti Iudæorū prius acciderit bellum, adiuuabūt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit: & adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naues, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum absque dolo. secundum hæc verba constituerunt Romani populo Iudæorum. Quod si post hæc verba hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcūque addiderint vel demiserint, rata erunt. Sed & de malis quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes, Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros, & socios Iudæos: Si ergo iterum adierint nos aduersum te, faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque. **C A P. I X.**

Interea vt audiuit Demetrius quia cecidit Nicanor & exercitus eius in prælio, apposuit & Bacchidem & Alcimum rursus mittere in Iudæam, & dextrum cornu cum illis. Et abierunt viam quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbellis: & occupauerunt eam, & premerunt animas hominum multas. In mense primo anni centesimi & quinquagesimisecondi applicuerunt exercitū ad Ierusalem: & surrexerunt, & abierunt in Berean viginti millia virorū, & duo millia equitū. Et Iudas posuerat castra in Laifa, & tria millia viri electi cū eo: & viderūt multitudinē exercitus quia multi sunt, & timuerunt valde: & multi subtraxerunt se de castris, & nō remaserunt ex eis nisi octingenti

Rescriptum Romanorum ad Iudæos.

Nicanore mortuo, rursus mittit Demetrius Bacchidem & Alcimum contra Iudæam.

virī. Et vidit Iudas quòd defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde: quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est. Et dixit his qui residui erāt, Surgamus, & eamus ad aduersarios nostros, si poterim⁹ pugnare aduersus eos. Et auertebant eum, dicentes, Nō poterimus, sed liberemus animas nostras modo, & reuertamur ad fratres nostros: & tunc pugnabimus aduersus eos: nos autē pauci sumus.

B Et ait Iudas, Absit istam rem facere, vt fugiamus ab eis: & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ. Et mouit exercitus de castris, & steterunt illis obuiā: & diuisi sunt equites in duas partes, & fundibularii & sagittarii præbant exercitum, & primi certaminis omnes potentes. Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximauit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis: exclamauerunt autē & hi qui erant ex parte Iudæ etiam ipsi, & cōmota est terra à voce exercituum, & cōmissum est prælium à mane vsque ad vesperam. Et vidit Iudas quòd firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & conuenerūt cū ipso omnes constantes corde: & cōtrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos vsque ad montem Azoti. Et qui in sinistro cornu erant, viderūt quòd cōtritum est dextrum cornu, & secuti sunt post Iudam & eos qui cum ipso erant à tergo: & ingrauatum est prælium, & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis: & Iudas cecidit, & cæteri fugerunt. Et Ionathas & Simon tulerunt Iudam fratrem suum, & sepelierunt eū in sepulchro patrum suorū in ciuitate Modin. Et fleuerunt eum omnis populus Israel planctu magno: & lugebant dies multos, & dixerunt, Quomodo cecidit potēs, qui saluum faciebat populū Israel? Et cætera verba bellorum Iudæ, & virtutum quas fecit, & magnitudinis eius, non sunt descripta. multa enim erant valde. Et factum est post obitū Iudæ emerferunt iniqui in omnibus finibus Israel, & exorti sunt omnes qui operabantur iniquitatem. In diebus illis facta est fames magna valde, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorū cum ipsis. Et elegit Bacchides viros impios, & constituit eos dominos regionis: & exquirebant & perscrutabantur amicos Iudæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat. Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit ex die qua non est visus propheta in Israel. Et congregati sunt omnes amici Iudæ, & dixerunt Ionathæ, Ex quo frater tuus Iudas defunctus est, vir similis ei non est qui exeat contra inimicos, Bacchidem, & eos qui inimici sunt gentis nostræ. Nunc itaque te hodie eligimus esse pro eo nobis in principem & ducem ad bellandum bellum nostrum. Et suscepit Ionathas tempore illo principatum, & surrexit loco Iudæ fratris sui. Et cognouit Bacchides, & quærebat eum occidere. Et cognouit Ionathas & Simō frater eius, & omnes qui cum eo erant: & fugerūt in desertum Thecuæ, & confederunt ad aquam lacus Asphar. Et cognouit Bacchides: & die sabbathorum venit ipse & omnis exercitus eius trans Iordanem: & Ionathas misit fratrem suū ducem populi, & rogauit Nabuthæos amicos suos, vt cōmodarent illis apparatus suū qui erat copiosus. Et exierūt filii Iabri ex Madaba, & cōprehenderūt Iohā-

nem & omnia quæ habebat, & abierūt habētes ea. Post hæc verba, renuntiatū est Ionathæ & Simōni fratri eius quia filii Iabri faciūt nuptias magnas, & ducūt sponfam ex Madaba filiā vnus de magnis principib⁹ Chanāan cū ambitione magna. Et recordati sunt sanguinis Iohannis fratris sui: & ascēderunt, & abscondērent se sub tegumēto montis. Et eleuauerūt oculos suos, & viderunt: & ecce tumult⁹, & apparatus multus, & spōsus processit, & amici eius, & fratres eius obuiā illis cum tympanis, & musicis, & armis multis. Et surrexerūt ad eos ex insidiis, & occiderūt eos, & ceciderūt vulnerati multi, & residui fugerūt in mōtes: & acceperunt omnia spolia eorū. & cōuersæ sunt nuptiæ in luctū, & vox musicorū ipsorū in lamentū.

E Et vindicauerunt vindictā sanguinis fratris sui: & reuersi sunt ad ripā Iordanis. Et audiuit Bacchides, & venit die sabbathorū vsque ad oram Iordanis in virtute magna. Et dixit ad suos Ionathas, Surgamus, & pugnemus contra inimicos nostros. non est enim hodie sicut heri, & nudiustertius. ecce enim bellū ex aduerso, aqua verò Iordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & saltus: & nō est locus diuertēdi. ¶ Nūc ergo clamate in cælū, vt liberemini de manu inimicorū vestrorū. Et commissum est bellū. Et extendit Ionathas manū suam percutere Bacchidē, & diuertit ab eo retro: & dissiliit Ionathas & qui cū eo erant in Iordanē, & transfatauerunt ad eos Iordanē: & ceciderūt de parte Bacchidis die illa mille viri: & reuersi sunt in Ierusalē, & ædificauerunt ciuitates munitas in Iudæa, munitiōne quæ erat in Iericho, & in Ammaum, & in Beth-horon, & in Beth-el, & Thamnata, & Phara, & Thopo muris excelsis & portis & seris. Et posuit custodiā in eis, vt inimicitias exercerēt in Israel: & muniuit ciuitatem Bethsuram, & Gazaram, & arcē, & posuit in eis auxilia, & apparatus escarū: & accepit filios principū regionis obsides, & posuit eos in arce in Ierusalem in custodiam. Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secūdo præcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris, & destrui opera prōphetarū: & cœpit destruere. In tempore illo percussus est Alcimus: & impedita sunt opera illius, & occlusum est os eius, & dissolut⁹ est paralyti, nec vltra potuit loqui verbū & mādare de domo sua. Et mortuus est Alcimus in tēpore illo cū tormento magno. Et vidit Bacchides quoniam mortuus est Alcimus: & reuersus est ad regē, & siluit terra Iuda annis duob⁹. Et cogitauerūt omnes iniqui, dicētes, Ecce Ionathas & qui cū eo sunt, in silentio habitant cōfidenter: nūc ergo adducamus Bacchidē, & cōprehendet eos omnes vna nocte. Et abierunt, & cōsiliū ei dederūt. Et surrexit vt veniret cū exercitu multo: & misit occulte epistolas sociis suis qui erant in Iudæa, vt cōprehenderēt Ionathā & eos qui cū eo erant: sed non potuerunt, quia innotuit eis cōsiliū eorū. Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant militiæ quinquaginta viros, & occidit eos. & secessit Ionathas, & Simon, & qui cum eo erāt in Bethbessen, quæ est in deserto: & extruxit dirutæ eius, & firmauerunt eam. Et cognouit Bacchides, & cōgregauit vniuersam multitudinē suā: & his qui de Iudæa erant denuntiavit. Et venit, & castra posuit desuper Bethbessen: & oppugnauit eā dies multos, & fecit machinas. Et reliquit Ionathas Simonem

Iudas interficitur.

Impii affligentes amicos Iudæ.

Ionatham fratri substituunt Iudæi.

Commendatē (vet. Di. o. l.)

Conflictus Ionathæ & Bacchidis.

Paral. 10. a.

Alcimus paralyti dissolutus interit.

Reuersus ad regem Bacchides, impiorū suorum Ionathā aggressus vincitur.

Malitia Vet. Di. o. l.

fratrem suum in ciuitate, & exiit in regionem, & venit cum numero, & percussit Odaren & fratres eius, & filios Phaseron in tabernaculis ipsorum, & coepit cedere & crescere in virtutibus. Simon vero, & qui cum ipso erant, exierunt de ciuitate, & succenderunt machinas, & pugnaverunt contra Bacchidem, & cōtritusest ab eis, & afflixerunt eū valde, quoniam consilium eius & congressus eius erat inanis. Et iratus contra viros iniquos qui ei consilium dederant vt veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem cogitauit cum reliquis abire in regionem suam. Et cognouit Ionathas: & misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, & reddere ei captiuitatem. Et libenter accepit, & fecit secundum verba eius, & iurauit se nihil facturum ei mali omnib' diebus vitæ eius. Et reddidit ei captiuitatem quam prius erat prædatus de terra Iuda: & conuersus abiit in terram suam, & non apposuit amplius venire in fines eius. Et cessauit gladius ex Israel: & habitauit Ionathas in Machmas, & coepit Ionathas ibi iudicare populum, & exterminauit impios ex Israel.

C A P. X.

T anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilis: & occupauit Ptolemaidam, & receperunt eam, & regnauit illic. Et audiuit Demetrius rex, & congregauit exercitum copiosum valde, & exiuit obuiam illi in prælium. Et misit Demetrius epistolam ad Ionathan verbis pacificis, vt magnificaret eum: dixit enim, Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro aduersum nos: recordabitur enim omnium malorum quæ fecimus in eum, & in fratrem eius, & in gentem eius. Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum socium eius, & obsides qui erant in arce iussit tradi ei. Et venit Ionathas in Ierusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi & eorum qui in arce erant: & timuerunt timore magno, quoniã audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum. Et traditi sunt Ionathæ obsides, & reddidit eos parentibus suis: & habitauit Ionathas in Ierusalem, & coepit ædificare & innouare ciuitatem. Et dixit facientibus opera, vt extruerent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem: & ita fecerunt. Et fugerunt alienigenæ qui erant in munitionibus quas Bacchides ædificauerat: & reliquit vnusquisque locum, & abiit in terram suam: tatum in Bethsura remanserunt aliqui ex his qui reliquerant legem & præcepta Dei. erat enim hæc eis ad refugium. Et audiuit Alexander rex promissa quæ promisit Demetrius Ionathæ: & narrauerunt ei prælia, & virtutes quas ipse fecit, & fratres eius, & labores quos laborauerunt, & ait, Nunquid inuenimus aliquem virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & socium nostrum. Et scripsit epistolam, & misit ei secundum hæc verba, dicens,

REX Alexander fratri Ionathæ salutem. Audiuius de te quod vir potens sis viribus, & aptus es vt sis amicus noster: & nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, vt amicus voceris regis (& misit ei purpuram, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & conferues amicitias ad nos. Et induit se Ionathas

stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die solenni scenopegiæ: & congregauit exercitum, & fecit arma copiosa. Et audiuit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis, & ait, Quid hoc fecimus, quod præoccupauit nos Alexander apprehendere amicitiam Iudæorū ad munimen sui? Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: vt sint mecum in adiutorium. Et scripsit eis in hæc verba, **R**EX Demetrius genti Iudæorum salutem. Quoniam seruastis ad nos pactum, & mansistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros, audiuius, & gauisi sumus. Et nunc perseuerate adhuc conseruare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona pro his quæ fecistis nobiscum. Et remitemus vobis præstationes multas, & dabim' vobis donationes: & nunc absoluo vos & omnes Iudæos à tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, & tertias seminis: & dimidiam partem fructus ligni quod est portionis meæ, relinquo vobis ex hodierno die & deinceps, ne accipiatur à terra Iuda & à tribus ciuitatibus quæ additæ sunt illi ex Samaria & Galilæa ex hodierna die & in totum tempus. & Ierusalē sit sancta & libera cum finibus suis: & decimæ & tributa, ipsius sint. Remitto etiam potestatem arcis quæ est in Ierusalem: & do eā summo sacerdoti, vt constituat in ea viros quoscūque ipse elegerit, qui custodiant eam. Et omnem animam Iudæorum, quæ captiua est à terra Iuda in omni regno meo relinquo liberam gratis, vt omnes à tributis soluantur, etiam pecorum suorum. Et omnes dies solennes, & sabbatha, & neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante diem solennem, & tres dies post diem solennem sint omnes immunitatis & remissionis omnibus Iudæis qui sunt in regno meo: & nemo habebit potestatem agere aliquid, & mouere negotia aduersus aliquem illorū in omni causa. Et ascribantur ex Iudæis in exercitu regis ad triginta millia virorū, & dabuntur illis copiæ vt oportet omnib' exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in munitionibus regis magni: & ex his constituentur super negotia regni quæ aguntur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis, sicut præcepit rex in terra Iuda. Et tres ciuitates quæ additæ sunt Iudææ ex regione Samariæ, cum Iudæa reputentur: vt sint sub vno, & non obediant alienæ potestati, nisi summo sacerdoti: Ptolemaida & confines eius, quas dedi donum sanctis qui sunt in Ierusalē ad necessarios sumptus sanctorum. Et ego dabo' singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quæ me cōtingūt: & omne quod reliquū fuerit, quod non reddiderāt qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus. Et super hæc quinque millia siclorum argenti, quæ accipiebant de sanctorū ratione per singulos annos: & hæc ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur. Et quicumque confugerint in templum quod est Ierosolymis, & in omnibus finibus eius, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, & vniuersa quæ sunt eis in regno meo libera habeant. Et ad ædificanda vel restauranda opera sanctorum sumptus dabuntur de ratione regis: & ad extruendos muros in Ierusalem & communiendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, & ad construendos muros in Iudæa.

nn.i.

Fodus Ionathæ cum Bacchide.

Cupit Demetri' inire pactū cum Ionatha, qui id recusans Alexandro adhaeret.

Summi sacerdotis: (Vet. Di. o. l. Ge. o. do) (Vet. Di. l. v.)

Vt audiuit autē Ionathas & populus sermones istos, non crediderunt eis, nec receperūt eos: quia // recordati sunt malitiæ magnæ quam fecerat in Israel, & tribulauerat eos valde. Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus. Et congregauit rex Alexander exercitum magnum, & admouit castra contra Demetrium. Et commiserunt prælium duo reges, & fugit exercitus Demetrii, & insecutus est eum Alexander, & incubuit super eos. Et inualuit prælium nimis, donec occidit sol: & cecidit Demetrius in die illa.

Et misit Alexander ad Ptolemæum regem Aegypti legatos secundum hæc verba dicens, **Q V O N I A M** regressus sum in regnum meum, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatū, & contriui Demetrium, & possedi regionem nostram, & commisi pugnam cum eo, & contritus est ipse, & castra eius à nobis, & sedemus in sede regni eius: & nūc statuamus adinuicem amicitiam: & da mihi filiam tuam uxorem, & ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipsi dignitatem. Et respondit rex Ptolemæus, dicens, **F O E L I X** dies in qua reuersus es ad terram patrum tuorum, & sedisti in sede regni eorum. Et nunc faciā tibi quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidā, vt videamus inuicem nos, & spondeam tibi sicut dixisti.

Et exiuit Ptolemæus de Aegypto, ipse & Cleopatra filia eius, & venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimo secundo. Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatram filiam suam: & fecit nuptias ei Ptolemaidæ, sicut reges, in magna gloria. Et scripsit rex Alexander Ionathæ, vt veniret obuiam sibi. Et abiit cum gloria Ptolemaidam: & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona: & inuenit gratiam in conspectu eorum. Et cōuenerunt aduersus eum viri pestilētes ex Israel, viri iniqui interpellantes aduersus eum: & non intendit ad eos rex. Et iussit spoliari Ionathan vestibus suis, & indui eum purpura: & ita fecerunt. Et collocauit eum rex sedere secum. Dixitque principibus suis, Exite cum eo in medium ciuitatis, & prædicate vt nemo aduersus eum interpellat de vlllo negotio, nec quisquam ei molestus sit de vlla ratione. Et factū est vt viderunt qui interpellabant gloriam eius quæ prædicabatur, & opertum eum purpura, fugerunt omnes: & magnificauit eum rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eum ducem, & participem principatū. Et reuersus est Ionathas in Ierusalem cum pace & lætitia. In anno centesimo sexagesimo quinto, venit Demetrius filius Demetrii à Creta in terram patrum suorum. Et audiuit Alexander rex, & contristatus est valde, & reuersus est Antiochiam. Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cœlesyriæ: & congregauit exercitum magnum, & accessit ad Iamnam: & misit ad Ionathan summū sacerdotem, dicens, Tu solus resistis nobis: ego autem factus sum in derisum & in opprobriū, propterea quia tu potestatem aduersum nos exerces in montibus. Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, & comparemus illic inuicem: quia mecum est virtus bellorum. Interroga & discite quis sum ego & cæteri qui

auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conuersi sunt patres tui in terra sua: & nūc quomodo poteris sustinere equitatum & exercitum tantum in campo, vbi non est lapis, neque saxum, neque locus fugiendi? Vt audiuit autem Ionathas sermones Apollonii, motus est animo: & elegit decem millia virorum, & exiit ab Ierusalem, & occurrit ei Simon frater eius in adiutoriū: & applicuerunt castra in Ioppen, & exclusit eum à ciuitate: quia custodia Apollonii Ioppe erat, & oppugnauit eam. Et exterriti qui erant in ciuitate, aperuerunt ei, & obtinuit Ionathas Ioppen.

Et audiuit Apollonius, & admouit tria millia equitum, & exercitum multum. Et abiit Azotum tanquam iter faciens, & statim exiit in campum: eo quod haberet multitudinem equitum, & consideret in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azotum, & commiserunt prælium. Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occulte. Et cognouit Ionathas quoniā insidiæ sunt post se, & circuierunt castra eius, & iecerunt iacula in populum à mane vsque ad vesperam. Populus autem stabat, sicut præceperat Ionathas: & laborauerunt equi eorum. Et eiecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionem (equites enim fatigati erant) & contriti sunt ab eo, & fugerunt. Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, & intrauerunt in Bethdagon idolum suum, vt ibi se liberarent. Et succendit Ionathas Azotum, & ciuitates quæ erant in circuitu eius, & accepit spolia eorum, & templum Dagon: & omnes qui fugerunt in illud, succendit igni. Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui succensi sunt, ferè octo millia virorū. Et mouit inde Ionathas castra, & applicuit ea Ascalonem: & exierunt de ciuitate obuiam illi in magna gloria. Et reuersus est Ionathas in Ierusalem cum suis, habētibus spolia multa. Et factū est: vt audiuit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Ionathan. Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regum: & dedit ei Accaron & omnes fines eius in possessionem.

C A P. X I.

T rex Aegypti cōgregauit exercitum, sicut arenā quæ est circa oram maris, & naues multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo. Et exiit in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei ciuitates, & occurrebant ei: quia mandauerat Alexander rex exire ei obuiam, eo quod socer suus esset. Cū autem introiret ciuitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis ciuitatibus. Et vt appropiauit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, & Azotum, & cætera eius demolita, & corpora proiecta, & eorum qui cæsi erant in bello tumulos quos fecerant secus viam. Et narrauerūt regi quia hæc fecit Ionathas, vt inuidiam facerent ei: & tacuit rex. Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria, & inuicē se salutaerunt, & dormierunt illic. Et abiit Ionathas cum rege vsque ad fluuium qui vocabatur Eleutherus: & reuersus est in Ierusalem. Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium ciuitatum vsque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrū con-

Diffidium inter Ptolemæum & Alexandrum generum suum.

5.7.b.

in Alexandro. (vet. Di. Ge. o.)

Bellū cōmittit Alexander cum Demetrio.

Demetrius interimitur.

Amicitia inter se statuunt Ptolemæus & Alexander.

Occurrēt eis Ionathas, summo afficitur honore.

Apollonius dux exercitus Demetrii cum Ionathâ congressus, ab eodem deuincitur.

filia mala. Et misit legatos ad Demetrium, dicēs,
VENI, componamus inter nos pactum, & da-
 bo tibi filiam meam quam habet Alexander, & re-
 gnabis in regno patris tui. poenitet enim me quòd
 dederim illi filiam meā: quæsiuit enim me occi-
 dere. Et vituperauit eum, propterea quòd concu-
 pierat regnum eius. Et abstulit filiam suam, & de-
 dit eam Demetrio, & alienauit se ab Alexandro,
 & manifestatæ sunt inimicitia ei⁹. Et intrauit Pto-
 lemæus Antiochiam, & imposuit duo diademata
 capiti suo, Aegypti & Asiæ. Alexander autem
 rex erat in Cilicia, illis temporibus: quia rebella-
 bant qui erant in locis illis. Et audiuit Alexander,
 & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemæus
 rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fu-
 gauit eum. Et fugit Alexander in Arabiam, vt ibi
 protegeretur: rex autē Ptolemæus exaltatus est.
 Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri, & mi-
 sit Ptolemæo. Et rex Ptolemæus mortuus est in
 die tertia: & qui erant in munitioibus, perierunt
 ab his qui erant intra castra. Et regnauit Demetri⁹
 anno centesimo septuagesimo septimo. In die-
 bus illis congregauit Ionathas eos qui erant in Iu-
 dæa, vt expugnarent arcem quæ est in Ierusalem:
 & fecerunt contra eam machinas multas. Et abie-
 runt quidam qui oderant gentem suam viri ini-
 qui ad regem Demetrium, & renuntiauerunt ei
 quòd Ionathas obsideret arcē. Et vt audiuit, irat⁹
 est: & statim venit ad Ptolemaidam, & scripsit Io-
 nathæ ne obsideret arcē, sed occurreret sibi ad col-
 loquium festinatō. Vt audiuit autē Ionathas, iuf-
 sit obsidere: & elegit de senioribus Israel, & de sa-
 cerdotibus, & dedit se periculo. Et accepit aurum
 & argentum, & vestem, & alia xenia multa, & abi-
 it ad regem Ptolemaidam, & inuenit gratiam in
 conspectu eius, Et interpellabāt aduersus eū qui-
 dam iniqui ex gente sua. Et fecit ei rex sicut fece-
 rant ei qui ante eum fuerant: & exaltauit eum in
 cōspectu omnium amicorum suorum, & statuit
 ei principatum sacerdotii, & quæcunque alia ha-
 buit prius pretiosa, & fecit eum principem amico-
 rum. Et postulauit Ionathas à rege vt immunē
 faceret Iudæam, & tres toparchias, & Samariā, &
 confines eius: & promisit ei talenta trecēta. Et cō-
 sensit rex: & scripsit Ionathæ epistolas de his om-
 nibus, hunc modum continentēs. **R**EX Demetrius
 fratri Ionathæ, salutē & genti Iudæorū. Ex-
 emplū epistolæ, quam scripsimus Lasthanē parētī
 nostro de vobis, misim⁹ ad vos vt sciretis: Rex De-
 metrius Lasthanē parenti salutem. Genti Iudæo-
 rū amicis nostris, & conseruātibus quæ iusta sunt
 apud nos, decreuimus benefacere, propter beni-
 gnitatem ipsorum quam erga nos habent. Statui-
 mus ergo, illis omnes fines Iudææ, & tres ciuita-
 tes, Lydam & Ramathā, quæ additæ sunt Iudææ
 ex Samaria, & omnes confines earum sequestrari
 omnib⁹ sacrificātibus in Ierosolymis pro his quæ
 ab eis pri⁹ accipiebat rex per singulos annos, & pro
 fructib⁹ terræ & pomorū. Et alia quæ ad nos perti-
 nebant decimarum & tributorum, ex hoc tempo-
 re remittimus eis: & areas salinarum, & coronas
 quæ nobis deferebantur, omnia ipsis cōcedimus.
 & nihil horum irritum erit ex hoc & in omne tē-
 pus. Nūc ergo curate facere horum exemplum,
 & detur Ionathæ, & ponatur in monte sancto, &
 in loco celebri. Et vidēs Demetrius rex quòd si-

luit terra in cōspectu suo, & nihil ei resistit, & di-
 misit totum exercitum suū, vnumquēque in lo-
 cum suum, excepto peregrino exercitu quem tra-
 xit ab insulis Gētiū: & inimici erāt ei omnes exer-
 citus patrū eius. Tryphon autem erat quidā par-
 tium Alexāndri prius: & vidit quoniam omnis ex-
 ercitus murmurauit contra Demetriū, & iuit ad
 Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum fi-
 lium Alexandri: & assidebat ei, vt traderet eū ipsi,
 vt regnaret loco patris sui: & enuntiauit ei quanta
 fecit Demetrius, & inimicitias exercituū eius ad-
 uersus illum. Et mansit ibi diebus multis. Et mi-
 sit Ionathas ad Demetrium regem vt eiiceret eos
 qui in arce erant in Ierusalem, & qui in præsiidiis
 erāt: quia impugnabāt Israel. Et misit Demetrius
 ad Ionathan, dicens, Non hæc tātum faciā tibi
 & gēti tuæ, sed gloria illustrabo te & gentē tuam
 cum fuerit opportunum. Nunc ergo rectē fece-
 ris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit
 omnis exercitus meus. Et misit ei Ionathas tria
 millia virorum fortium Antiochiam: & venerūt
 ad regem, & delectatus est rex in aduentu eorum.
 Et conuenerunt qui erant de ciuitate, centum vi-
 ginti millia virorum, & volebāt interficere regē.
 Et fugit rex in aulā: & occupauerunt qui erant de
 ciuitate, itinera ciuitatis, & cœperunt pugnare. Et
 vocauit rex Iudæos in auxilium, & conuenerunt
 omnes simul ad eū, & dispersi sunt omnes per ci-
 uitatem: & occiderunt in illa die centū millia ho-
 minum, & succenderunt ciuitatē, & ceperunt spo-
 lia multa in die illa, & liberauerunt regem. Et vi-
 derunt qui erāt de ciuitate quòd obtinuissent Iu-
 dæi ciuitatē sicut volebāt: & infirmati sunt men-
 te sua, & clamauerunt ad regem cum precibus, di-
 centes, Da nobis dextras, & cessent Iudæi oppu-
 gnare nos & ciuitatem. Et proiecerunt arma sua,
 & fecerunt pacem: & glorificati sunt Iudæi in con-
 spectu regis & in conspectu omnium qui erant in
 regno eius, & nominati sunt in regno: & regressi
 sunt in Ierusalē, habentes spolia multa. Et sedit
 Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in
 conspectu eius. Et mentitus est omnia quæcūque
 dixit, & abalienauit se à Ionathā, & non retribuit
 ei secundū beneficia quæ sibi tribuerat, & vexabat
 eum valde. Post hæc autē reuersus est Tryphō,
 & Antiochus cum eo puer adolescens: & regnauit,
 & imposuit sibi diadema. Et cōgregati sunt ad eū
 omnes exercitus quos dispererat Demetrius, &
 pugnaverunt contra eum: & fugit, & terga ver-
 tit. Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antio-
 chiam: & scripsit Antiochus adolescens Ionathæ,
 dicens, Constituo tibi sacerdotiū, & cōstituo te su-
 per quatuor ciuitates, vt sis de amicis regis. Et mi-
 sit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei pote-
 statem bibendi in auro, & esse in purpura, & habe-
 re fibulam aureā: & Simōnem fratrem eius consti-
 tuit ducem à terminis Tyri vsque ad fines Aegy-
 pti. Et exiit Ionathas, & perambulabat trās flu-
 men ciuitates: & congregatus est ad eum omnis
 exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem,
 & occurrerunt ei honorifice de ciuitate. Et abiit
 inde Gazam: & concluderunt se qui erant Gazæ, &
 obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu ci-
 uitatis, & prædatus est eam. Et rogauerūt Gazen-
 ses Ionathā, & dedit illis dextram: & accepit filios
 eorum obsides, & misit illos in Ierusalem: & per-
 nn.ii.

vidēs Demetri⁹
 omnia pacata, &
 misit exercitū.
 In ipsam susci-
 tat Tryphon An-
 tiochū Alexan-
 dri filium.

per Ionathā
 liberatur.

Liberatus Deme-
 trius iūctum fœ-
 dus violat.

Expulso Deme-
 trio regnat An-
 tiochus.

Bellū Ionathæ
 aduersus alienē-
 genas.

Ptolemæo mor-
 tuo regnat De-
 metrius.

Sexagesimo se-
 ptimo. (Vet. Di.
 a. l. Ge. o.)
 Demetrius cum
 Ionathā fœdus
 confirmans, Iu-
 dæam liberam
 permittit.

e ambulauit regionem vsque Damascú. Et audiuit Ionathas quòd præuaricati sunt principes Demetrii in Cades quæ est in Galilæa cum exercitu multo, volentes eum remouere à negotio regni: & occurrit illis: fratrem autem suum Simònem reliquit intra prouinciam. Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & concludit eos. Et postulauerunt ab eo dexteras accipere, & dedit illis: & eiecit eos inde, & cepit ciuitatem, & posuit in ea præsidium. Et Ionathas & castra eius applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucem vigilauerunt in campo Asor; & ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex aduerso. Insidiæ verò exurrexerunt de locis suis, & commiserunt prælium. Et fugerunt qui erant ex parte Ionathæ, omnes: & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absolomi, & Iudas filius Calphi princeps militiæ exercitus. Et scidit Ionathas vestimenta sua, & posuit terrâ in capite suo, & orauit. Et reuersus est Ionathas ad eos in prælium, & conuertit eos in fugam, & pugnaverunt.

Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reuersi sunt ad eum, & insequerantur eum cum eo omnes vsque Cades ad castra sua, & peruenerunt vsque illuc. & ceciderunt de alienigenis in die illa tria milia virorum: & reuersus est Ionathas in Ierusalem.

C A P. X I I.

confirmandi fuerit gratia, legatos Romæ & ad Spartiatas mittit Ionathas

T vidit Ionathas quia tēpus eum iuuat, & elegit viros, & misit eos Romam statuere & renouare cum eis amicitia: & ad Spartiatas, & ad alia loca misit epistolas secundum eandem formam. Et abierunt Romam, & intrauerunt curiam, & dixerunt, Ionathas summus sacerdos, & gens Iudæorum miserunt nos, vt renouemus amicitiam & societatem secundum pristinum. Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, vt deducerent eos in terram Iuda cū pace. Et hoc est exemplum epistolarum, quas scripsit Ionathas Spartiatis, **I**ONATHAS summus sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes, & reliquus populus Iudæorum, Spartiatis fratribus salutem. Iam pridē missæ erant epistolæ ad Oniam summum sacerdotem à Dario qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut scriptum continet quod subiectum est. Et suscepit Onias virum qui missus fuerat, cū honore: & accepit epistolas, in quibus significabatur de societate & amicitia. Nos enim quū nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros qui sunt in manibus nostris, maluimus mittere ad vos renouare fraternitatem & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis: multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos. Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solēnibus, & cæteris quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis quæ offerimus, & in obseruationib⁹, sicut fas est & decet meminisse fratrum. Lætatur itaque de gloria vestra. Nos autem circumdederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnaverunt nos reges qui sunt in circuitu nostro. Noluimus ergo vobis molesti esse, neque cæteris sociis, & amicis nostris in his præliis. habuimus enim de cælo auxilium, & liberati sum⁹ nos, & humiliati sunt inimici nostri. Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, & Antipatrem Iasonis filium, & misimus ad Ro-

-vet. Di. o. l. Ge. o. v.

manos renouare cum eis amicitiam & societatem pristinam. Mandauimus itaque eis vt veniant etiam ad vos, & saluent vos, & reddat vobis epistolas nostras de innouatione fraternitatis nostræ. Et nunc benefacietis respondentes nobis ad hæc. Et hoc rescriptum est epistolarum, quod misit Onias, **R**EX Spartiatarum Onias, Ionathæ sacerdoti magno salutem. Inuentum est in scriptura de Spartiatis & Iudæis quoniam sunt fratres, & quod sunt de genere Abraham. Et nunc ex quo hæc cognouimus, benefacietis scribentes nobis de pace vsque ad castra. Sed & nos rescripsimus vobis, Petora nostra, & possessiones nostræ, vestræ sunt: & vestræ, nostræ. mandauimus itaque hæc nuntiari vobis.

transierat (vet. Di. o. l. Ge. o. v.)

D Et audiuit Ionathas quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo supra quam prius, pugnare aduersus eum: & exiit ab Ierusalē, & occurrit eis in Amathite regione: non enim dederat eis spatium vt ingrederentur regionē eius. Et misit speculatores in castra eorum: & reuersi renuntiauerunt quod constituunt superuenire illis nocte. Cum occidisset autē sol, præcepit Ionathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum. Et audierunt aduersarii quod paratus est Ionathas cum suis in bello: & timuerunt & formidauerunt in corde suo, & accenderunt focos in castris suis. Ionathas autem & qui cum eo erant, non cognouerunt vsque mane: videbant autem luminaria ardentia, & secutus est eos Ionathas, & non comprehendit eos: transierunt enim flumen Eleutherum. Et diuertit Ionathas ad Arabas, qui vocabantur Zabadæi: & percussit eos, & accepit spolia eorum. Et iunxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam. Simon autē exiit, & venit vsque ad Ascalonem, & ad proxima præsidia: & declinavit in Ioppē, & occupauit eam. (audiuit enim quod vellent præsidium tradere partibus Demetrii) & posuit ibi custodes, vt custodirent eam. Et reuersus est Ionathas: & conuocauit seniores populi, & cogitauit cū eis ædificare præsidia in Iudæa, & ædificare muros in Ierusalem, & exaltare altitudine magna inter medium arcis & ciuitatis, vt separaret eam à ciuitate, vt esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant. Et conuenerunt vt ædificarent ciuitatem: & cecidit murus qui erat super torrentem ab Ortu solis, & reparauit eum qui vocatur Caphetetha: & Simon ædificauit Adiada in Sephela, & muniuit eam, & imposuit portas & seras. Et cum cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem: timens ne fortè non permetteret eum Ionathas, sed pugnaret aduersus eum, quærebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan. Et exiuit Ionathas obuiam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan. Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cum exercitu multo, vt extenderet in eum manus: & timuit. & excepit eum cum honore, & commendauit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus suis vt obedi- rent ei sicut sibi. Et dixit Ionathæ, vt quid vexasti vniuersum populum, cum bellum nobis non sit? Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos qui tecum sint, & veni mecum

Fugit Ionathas principes Demetrii.

transierant (vet. Di. o. l. Ge. o. v.)

Jonathan dolo circumentum comprehendit Tryphon.

Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia & exercitum & vniuersos præpositos negotii, & cōuersus abibo: propterea enim veni. Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Iuda. retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo.

C Vt autem intrauit Ptolemaidam Ionathas, clauferunt portas ciuitatis Ptolemenses: & comprehēderunt eum: & omnes qui cum eo intrauerant, gladio interfecerunt. Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, vt perderent omnes socios Ionathæ. At illi cum cognouissent quia comprehensus est Ionathas, & periiit, & omnes qui cum eo erant: hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium. Et videntes hi qui insequuti fuerant, quia pro anima res est illis, reuersi sunt: illi autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda, & planxerunt Ionathan, & eos qui cum ipso erant valde: & luxit Israel luctu magno. Et quæsierunt omnes Gentes quæ erant in circuitu eorum, contere eos. dixerunt enim, Non habent principem & adiuuantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAP. XIII.

Taudiuit Simon quod congregauit Tryphon exercitum copiosum, vt veniret in terram Iuda, & attereret eam. Vidēs quia in tremore populus est & in timore, ascendit Ierusalem, & cōgregauit populum: & adhortans dixit, Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei fecimus pro legibus & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus: horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, & relictus sum ego solus. Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis. Vindico itaque gentem meam, & sancta, natos quoque nostros, & vxores: quia congregatæ sunt vniuersæ Gentes contere nos inimicitia gratia. Et accensus est spiritus populi simul vt audiuit sermones istos: & responderunt voce magna dicentes, Tu es dux noster loco Iudæ & Ionathæ fratris tui. pugna prælium nostrum: & omnia quæcunque dixeris nobis, faciemus. Et congregans omnes viros bellatores, accelerauit consummare vniuersos muros Ierusalem, & muniuit eam in gyro. Et misit Ionathan filiū Absalomī, & cum eo exercitum nouum in Ioppen, & eiecit his qui erant in arce, remansit illic ipse. Et mouit Tryphon à Ptolemaida cū exercitu multo, vt veniret in terram Iuda, & Ionathas cum eo in custodia: Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi. Et vt cognouit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Ionathæ: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos, dicens, Pro argēto quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis, propter negotia quæ habuit, detinimus eum. Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios eius obsides (vt non dimissus fuerat a nobis) & remitemus eum. Et cognouit Simon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentū, & pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israel, dicentem, Quia non misit ei argētum & pueros, propterea periiit.

Et misit pueros, & centum talenta: & mētitus est, & non dimisit Ionathan. Et post hæc venit Tryphon intrā regionem, vt contereret eam, & gyrauerunt per viam quæ ducit Ador, & Simon & castra eius ambulabant in omnem locum quocunque ibant. Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, vt festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias. Et parauit Tryphon omnem equitatum, vt veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & nō venit in Galaditum. Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Ionathan, & filios eius illic. Et conuertit Tryphon, & abiit in terrā suam. Et misit Simon, & accepit ossa Ionathæ fratris sui, & sepeliuit ea in Modin ciuitate patrum eius. Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, & luxerūt eum dies multos. Et ædificauit Simon super sepulchrū patris sui & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retro & ante: & statuit septem pyramidas, vnā contra vnā patri & matri, & quatuor fratribus: & his circumposuit columnas magnas: & super columnas arma, ad memoriam æternam: & iuxta arma naues sculptas, quæ viderentur ab hominibus nauigantibus mare. hoc est sepulchrum quod fecit in Modin vsque in hunc diem. Tryphon autem cum iter faceret eū Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum. Et regnauit loco eius, & imposuit sibi diadema Asiæ, & fecit plagam magnā in terra. Et ædificauit Simon præsidia Iudææ, muniens ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & seris: & posuit alimenta in munitionibus. Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem vt faceret remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti. Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talem,

REX Demetrius Simōni summo sacerdoti & amico regum, & senioribus, & genti Iudæorum salutem. Coronam auream, & bahem quam misistis, suscepimus: & parati sumus facere vobiscum pacem magnā, & scribere præpositis regis remittere vobis quæ indulsimus. Quæcunque enim cōstituiamus, vobis constant. Munitiones quas ædificastis, vobis sint. remittimus quoque ignorantias, & peccata vsque in hodiernum diem, & coronam quā debebatis: & siquid aliud erat tributarium in Ierusalem, iam non sit tributariū. Et siqui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribātur, & sit inter nos pax. Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugū Gentium ab Israel. Et cœpit popul' Israel scribere in tabulis & gestis publicis, anno primo sub Simōne summo sacerdote, magno duce, & principe Iudæorum. In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circūdedit eam castris: & fecit machinas & applicuit ad ciuitatem, & percussit turrem vnā, & comprehendit eam. Et eruperant qui erant intra machinam, in ciuitatē: & factus est motus magnus in ciuitate. Et ascenderunt qui erant in ciuitate cum vxoribus & filiis supra murum scissis tunicis suis, & clamauerunt voce magna, postulantes à Simōne dexteras sibi dari, & dixerunt, Non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas: & seruiemus tibi. Et flexus Simō nō debellauit eos: eiecit tamen eos de ciuitate, & mundauit ædes in quib' fuerāt simulachra, & tūc intrauit in eā cum

nn.iii.

Capto Ionatha
Simō dux eligi-
tur, a quo Try-
phon pro Iona-
thæ redēptione
liberos ei' & ar-
gentū accipiens,
ipsum cū liberis
interimit.

Sepulchrum Iona-
thæ.

Occiso Antiocho
regni occupat
Tryphon.

Pacē init Deme-
tri' cū Simōne.

Simon Gazā ex-
pugnat.

o. v. Di. o. l. G. o. v.

Lib. I.

o hymnis benedicens Dominum. & eiecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros qui legem facerent: & muniuit eam, & fecit sibi habitacionem. Qui autem erant in arce Ierusalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere & vendere: & esurierunt valde, & multi ex eis fame perierunt, & clamauerunt ad Simōnem vt dextras acciperet. & dedit illis: & eiecit eos inde, & mūdauit arcem à contaminationibus, & intrauerunt in eam tertia & vicesima die secundi mensis, anno cētesimo septuagesimoprimo, cum laude & ramis palmarum, & citharis, & cinnyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israel. Et constituit vt omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia. Et muniuit mōtem templi, qui erat secus arcem, & habitauit ibi ipse, & qui cum eo erant. Et vidit Simon Iohannem filium suum, quod fortis vir prælii esset: & posuit eum ducem virtutum vniuersarū, & habitauit in Gazaris.

Arce[m] Sion occupat.

Vet. Di. o. l. Ge. o. v.

Iohannē filium ducē constituit. Vet. Di. o. l. Ge. o. v.

Demetrius ab Arsace deuincitur.

Simōne ducē summa in Israele quies.

Renouat fœdus cū Iudæis Spartiatis & Romanis.

I. s. e. d. I. 11. a.

CAP. XIII.

Nno centesimo septuagesimo secūdo cōgregauit rex Demetrius exercitum suū, & abiit in Mediam ad contrahēda sibi auxilia, vt expugnaret Tryphonem. Et audiuit Arsaces rex Persidis & Mediæ, quia intrauit Demetrius confines suos, & misit vnum de principibus suis, vt comprehenderet eum viuum. Et abiit, & percussit castra Demetrii: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam. Et siluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simōnis, & quæsiuit bona genti suæ, & placuit illis potestas eius & gloria eius omnibus diebus. Et cum omni gloria sua accepit Ioppen in portum, & fecit introitum in insulis maris. Et dilatauit fines gentis suæ, & obtinuit regionem. Et congregauit captiuitatem multam, & dominatus est Gazaræ & Bethsuræ, & arci: & abstulit immunditias ex ea, & non erat qui resisteret ei. Et vnusquisque colebat terram suam cum pace: & terra Iuda dabat fructus suos, & ligna camporū fructum suū. Seniores in platæis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & iuuenes induebant se gloriam, & stolas belli. Et ciuitatibus tribuebat alimonias, & constituēbat eas vt essent vasa munitiois quoad usque nominatum est nomē gloriæ eius vsque ad extremum terræ. Fecit pacem super terram, & lætat⁹ est Israel lætitia magna. Et sedit vnusquisque sub vite sua, & sub ficulnea sua: & non erat qui eos terreret. Defecit impugnans eos super terrā: & reges contriti sunt in diebus illis. Et confirmauit omnes humiles populi sui, & legem exquisiuit, & abstulit omnem iniquum & malum: sancta glorificauit, & multiplicauit vasa sanctorum. Et auditum est Romæ quia defunctus esset Ionathas, & vsque in Spartiatis: & contristati sunt valde. Vt audierunt autem quod Simon frater eius factus esset summus sacerdos loco ei⁹, & ipse obtineret omnem regionem, & ciuitates in ea, scripserunt ad eum in tabulis æreis, vt renouarent amicitias & societatem quam fecerant cum Iuda & Ionatha fratribus eius. Et lectæ sunt in conspectu ecclesiæ in Ierusalem. Et hoc exemplum epistolarum quas Spartiatis miserunt, SPARTIANORVM principes & ciuitates Simōni sacerdoti magno, & senioribus, & sacerdotibus, & reliquo populo Iudæorum fratribus salutē. Legati qui missi sunt ad populum nostrum, nuntiauerunt nobis de vestra gloria, & honore & lætitia: & gauisi sumus in introitu eorum. Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in conciliis populi, sic, Numenius Antiochi, & Antipater Iasonis filius, legati Iudæorum, venerunt ad nos, renouantes nobiscum amicitiam pristinā. Et placuit populo excipere viros gloriose, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, vt sit ad memoriam populo Spartiarum. Exemplum autem horum scripsimus Simōni magno sacerdoti. Post hæc autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille ad statuendam cum eis societatem. Cum autem audisset populus Romanus sermones istos, dixerunt, Quam gratiarum actionem reddemus Simōni & filiis eius? Restituit enim ipse fratres suos, & expugnauit inimicos Israel ab eis, & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion. Et hoc est exemplū scripturæ, OCTAUADECIMA die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simōne sacerdote magno in Asaramel, in conuentu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc, Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra: Simon autem Mathathie filius ex filiis Iarib, & fratres eius dederunt se periculo, & restiterunt aduersariis gentis suæ, vt starent sancta ipsorū & lex, & gloria magna glorificauerunt gentem suam. Et congregauit Ionathas gentem suā, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum. Et voluerunt inimici eorū calcare sancta, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta sanctorum. Tunc restitit Simon, & pugnavit pro gente sua, & erogauit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia: & muniuit ciuitates Iudææ, & Bethsuram quæ erat in finibus Iudææ, vbi erant arma hostiū antea: & posuit illic præsidium viros Iudæos. Et Ioppen muniuit quæ erat ad mare: & Gazaram quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocauit illic Iudæos: & quæcunque apta erant ad correptionem eorū, posuit in eis. Et vidit populus actum Simōnis, & gloriam quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum, & principem sacerdotum, eo quod ipse fecerit hæc omnia, & iustitiam, & fidem quā conseruauit genti suæ, & exquisiuit omni modo exaltare populum suū. Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius vt tollerentur Gentes de regione ipsorum, & qui in ciuitate Dauid erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati: & collocauit in ea viros Iudæos ad tutamentum regionis & ciuitatis, & exaltauit muros in Ierusalem. Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium. Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificauit eum gloria magna. Audiuit enim quod appellati sunt Iudæi à Romanis amici, & socii, & fratres, & quia susceperunt legatos Simōnis gloriose: & quia Iudæi & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum & summū sacerdotē in æternū, donec surgat propheta fidelis: & vt sit super eos dux, & vt cura esset

pulum nostrum, nuntiauerunt nobis de vestra gloria, & honore & lætitia: & gauisi sumus in introitu eorum. Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in conciliis populi, sic, Numenius Antiochi, & Antipater Iasonis filius, legati Iudæorum, venerunt ad nos, renouantes nobiscum amicitiam pristinā. Et placuit populo excipere viros gloriose, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, vt sit ad memoriam populo Spartiarum. Exemplum autem horum scripsimus Simōni magno sacerdoti. Post hæc autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille ad statuendam cum eis societatem. Cum autem audisset populus Romanus sermones istos, dixerunt, Quam gratiarum actionem reddemus Simōni & filiis eius? Restituit enim ipse fratres suos, & expugnauit inimicos Israel ab eis, & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion. Et hoc est exemplū scripturæ, OCTAUADECIMA die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simōne sacerdote magno in Asaramel, in conuentu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc, Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra: Simon autem Mathathie filius ex filiis Iarib, & fratres eius dederunt se periculo, & restiterunt aduersariis gentis suæ, vt starent sancta ipsorū & lex, & gloria magna glorificauerunt gentem suam. Et congregauit Ionathas gentem suā, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum. Et voluerunt inimici eorū calcare sancta, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta sanctorum. Tunc restitit Simon, & pugnavit pro gente sua, & erogauit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia: & muniuit ciuitates Iudææ, & Bethsuram quæ erat in finibus Iudææ, vbi erant arma hostiū antea: & posuit illic præsidium viros Iudæos. Et Ioppen muniuit quæ erat ad mare: & Gazaram quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocauit illic Iudæos: & quæcunque apta erant ad correptionem eorū, posuit in eis. Et vidit populus actum Simōnis, & gloriam quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum, & principem sacerdotum, eo quod ipse fecerit hæc omnia, & iustitiam, & fidem quā conseruauit genti suæ, & exquisiuit omni modo exaltare populum suū. Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius vt tollerentur Gentes de regione ipsorum, & qui in ciuitate Dauid erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati: & collocauit in ea viros Iudæos ad tutamentum regionis & ciuitatis, & exaltauit muros in Ierusalem. Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium. Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificauit eum gloria magna. Audiuit enim quod appellati sunt Iudæi à Romanis amici, & socii, & fratres, & quia susceperunt legatos Simōnis gloriose: & quia Iudæi & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum & summū sacerdotē in æternū, donec surgat propheta fidelis: & vt sit super eos dux, & vt cura esset

Vet. Di. o. l. Ge. o. v. eorum. (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

Secrat. Vet. Di. o. l. Ge. o. v.

g illi pro sanctis, & vt constitueret præpositos super opera eorum & super regionem & super arma & super præsidia: & cura sit illi de sanctis: & vt audiat ab omnibus, & scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione: & vt operiatur purpura & auro: & ne liceat vlli ex populo & ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut conuocare cõuentum in regione sine ipso: & vestiri purpura, & vti fibula aurea. qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum: reus erit. Et cõplacuit omni populo statuere Simõnẽ, & facere secũdum verba ista. Et suscepit Simon, & placuit ei vt summo sacerdotio fũgeretur: & esset dux & princeps gẽtis Iudæorum & sacerdotũ, & præfesset omnibus. Et scripturã istam dixerũt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorũ, in loco celebri: exemplum autẽ eorum ponere in ærario, vt habeat Simon & filii eius. **C A P. X V.**

Antiochus cum
simõne fœdus fe-
cit, & Tryphonẽ
persequitur.

¶ T misit rex Antiochus filiũ Demetrii epistolam ab insulis maris Simõni sacerdoti, & principi gentis Iudæorum, & vniuersæ genti: & erant continẽtes hunc modũ, **R E X** Antiochus Simõni sacerdoti magno, & gẽti Iudæorum salutem. Quoniam quidam pestilentes obtinuerũt regnum patrum nostrorum, volo autem vëdicare regnum, & restituere illud sicut erat antea: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naues bellicas. Volo autẽ procedere per regionem, vt vlciscar in eos qui corruerunt regionem nostram, & qui desolauerunt ciuitates multas in regno meo. Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserũt tibi ante me omnes reges, & quæcunque alia dona remiserũt tibi: & permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua: Ierusalem autem sanctam esse, & liberam, & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti, quæ tenes, maneat tibi. Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi. Cũ autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimur te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita vt manifestetur gloria vestra in vniuersa terra. Anno cẽtesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorũ, & conuenerunt ad eũ omnes exercitus, ita vt pauci relictĩ essent cum Tryphone. Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiẽs per maritimam. sciebat enim quod cõgregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus. & applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, & octo millibus equitum. & circuiuit ciuitatem, & naues à mari accesserunt: & vexabãt ciuitatem à terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi. Venit autem Nume-nius, & qui cum eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebãtur hæc, **L V C I V S** consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem. Legati Iudæorũ venerunt ad nos amici nostri, renouantes pristinam amicitiam & societate, missi à Simõne principe sacerdotum, & populo Iudæorum. Attulerũt autem & clypeum aureum mmarum mille. Placuit itaque nobis scribere regibus & regionibus, vt non inferant illis mala, neque impugnent eos,

Mittunt Roma-
ni epistolas ad
reges & regio-
nes, ad Iudæorũ
protectionem.

d & ciuitates eorum, & regiones eorum: & vt non ferant auxiliũ pugnantibus aduersus eos. Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum. Siqui ergo pestilentes fugerint de regione ipsorũ ad vos, tradite eos Simõni principi sacerdotum, vt vindicet in eos secundum legem suam. Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Arabæ, & Arfaci, & in omnes regiones, & Samplamæ & Spattiatis & Delo & Mydo & Sicioni & Cariæ, & Samũ & Paphiliã & Lyciam & Alicarnassum & Rhodum & Phaselida & Coo & Siden & Arado & Cortynam & Cnidum & Cyprũ & Cyrenen. Exemplum autem eorũ scripserunt Simõni principi sacerdotũ, & populo Iudæorum. Antiochus autẽ rex applicuit castra in Doram secundo, admouẽs ei semper manus, & machinas faciens: & conclusit Tryphonem, ne procederet: & misit ad eũ Simon duo millia virorum electorũ in auxilium, & argentũ, & aurum, & vasa copiosa: & noluit ea accipere, sed rupit omnia quæ pactus est cũ eo antea, & alienauit se ab eo. Et misit ad eum Athenobiũ vnum de amicis suis, vt tractaret cum ipso, dicẽs, Vos tenetis Ioppen, & Gazaram, & arcem quæ est in Ierusalem ciuitates regni mei: fines earum desolastis, & fecistis plagã magnã in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo. Nunc ergo tradite ciuitates quas occupastis: & tributa locorũ in quibus dominati estis extra fines Iudææ. sin autẽ, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminii quod exterminastis, & tributorum ciuitatum alia talẽta quingenta: sin autem, veniemus, & expugnabimus vos. Et venit Athenobius amicus regis in Ierusalem, & vidit gloriam Simõnis, & claritatem in auro & argẽto, & apparatus copiosum, & obstupuit: & retulit ei verba regis. Et respondit ei Simõ, & dixit ei, Neque alienam terram sumpsimus, neque alienam detinemus: sed hæreditate patrum nostrorum, quæ iniuste ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est. Nos verò tẽpus habentes, vendicamus hæreditatem patrum nostrorum. Nã de Ioppe & Gazara quæ exoptulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, & in regione nostra: horum damus talenta centum. Et non respõdit ei Athenobius verbũ. Reuersus autem cum ira ad regem, renuntiauit ei verba ista, & gloriam Simõnis, & vniuersa quæ vidit: & iratus est rex ira magna. Tryphon autem fugit nauim in Orthosiada. Et constituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi. Et mandauit illi mouere castra cõtra faciem Iudææ: & mandauit ei ædificare Cedronem, & obstruere portas ciuitatis, & debellare populum. Rex autem persequebatur Tryphonem. Et peruenit Cendebæus Iamnam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Iudæam, & captiuare populum, & interficere: & ædificare Cedronem. Et collocauit illic equites, & exercitum: vt egressi perambularent viam Iudææ, sicut constituit ei rex.

-Vet. Di. l. Ge.
o. v.

Missam à Simõ-
ne auxiliũ recu-
sans Antiochus,
pactũ rumpit.

Athenobius Ie-
gatus ab Antio-
cho ad Simõnẽ.

Cendebæũ misit
Antiochus con-
tra Iudæam.

C A P. X V I.

¶ T ascendit Iohannes de Gazaris, & nuntiauit Simõni patri suo quæ fecit Cendebæus in populo ipsorũ. Et vocauit Simõ duos filios suos seniores, Iudam & Iohannẽ, & ait illis, Ego & fratres mei, & domus patris mei expugnauimus hostes Israel ab adolescentia vsque in

Cendebæus dux
exercitus Antio-
chi, à filiis si-
mõnis profliga-
tur.
-Vet. Di. l. Ge.
o. v.

nn. iiii.

hunc diem: & prosperatum est in manibus nostris liberare Israel aliquoties. Nunc autem senui, sed estote loco meo, & fratris mei, & egressi pugnate pro gēte nostra: auxilium verò de cælo vobiscum sit. Et elegit de regione viginti millia virorū beligeratorum, & equites, & profecti sunt ad Cēdebæum: & dormierunt in Modin. Et surrexerunt mane, & abierunt in campū: & ecce exercitus copiosus in obuiam illis peditum & equitum, & fluiuis torrens erat inter medium ipsorū. Et admo-
 uit castra contra faciem eorū ipse & populus eius, & vidit populum trepidantem ad transfretādum torrentem, & transfretauit primus: & viderunt eū viri, & transierunt post eum. Et diuisit populum, & equites in medio peditū. erat autem equitatus aduersariorum copiosus nimis. Et exclamauerūt sacris tubis: & in fugam cōuersus est Cendebæus, & castra eius. & ceciderunt ex eis multi vulnerati: residui autem in munitionem fugerunt. Tūc vulneratus est Iudas frater Iohānis: Iohannes autem insecutus est eos, donec venit Cedronem quā ædificauit: & fugerūt vsque ad turres quæ erant in agris Azoti, & succendit eas igni. & ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reuersus est in Iudæā in pace. Et Ptolemæus filius Abobis cōstitutus erat dux in campo Iericho, & habebat argētum & aurum multū. erat enim gener summi sacerdotis. Et exaltatum est cor eius, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum aduersus Simōnem & filios eius vt tolleret eos. Simon autem peram-

Ptolemæus Abobi filius. Simōne cū duobus filiis in conuiuio interficit.

bulans ciuitates quæ erāt in regione Iudææ, & sollicitudinem gerens earū, descendit in Iericho ipse & Mathathias filius eius, & Iudas anno centesimo septuagesimoseptimo, mēse vndecimo, hic est mēsis Sabat. Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum dolo, quam ædificauit: & fecit eis conuiuium magnum, & abscondit illic viros. Et cum inebriatus esset Simon & filii eius, surrexit Ptolemæus cum suis, & sumserunt arma sua, & intrauerunt in conuiuū, & occiderunt eum, & duos filios eius, & quosdam pueros eius. & fecit deceptionem magnam in Israel, & reddidit mala pro bonis. Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit regi vt mitteret ei exercitum in auxiliū, & traderet ei regionem, & ciuitates eorum, & tributa. Et misit alios in Gazaram tollere Iohannem: & tribunis misit epistolas, vt venirent ad se, & daret eis argentum, & aurū, & dona. Et alios misit occupare Ierusalem, & montem tēpli. Et præcurrens quidā, nuntiauit Iohanni in Gazara quia periit pater eius, & fratres ei, & quia misit te quoque interfici. Vt audiuit autem, vehementer expauit: & comprehendit viros qui venerant perdere eū, & occidit eos: cognouit enim quia quærebant eum perdere. Et cætera sermonū Iohannis, & bellorū eius, & bonarum virtutū quibus fortiter gessit, & ædificii murorū quos extruxit, & rerum gestarum eius: ecce hæc scripta sunt in libro dierū sacerdotii eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

Iohannes vitam suam invidiantes interimis.

Liber secundus Machabæorum.

C A P. I.

FRATRIBVS qui sūt per Aegyptum Iudæis, salutem dicūt fratres qui sunt in Ierosolymis Iudæi, & qui in regione Iudæa, & pacem bonā. Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui quod locutus est ad Abraham, & Isaac, & Iacob seruatorū suorū fideliū: & det vobis cor omnibus vt colatis eū, & faciatis eius voluntatem corde magno & animo volenti. Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem. Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo. Et nunc hīc sumus orantes pro vobis. Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione & impetu qui superuenit nobis in istis annis, ex quo recessit Iason a sancta terra & a regno. Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocētem: & orauimus ad Dominū, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium & similaginem, & accēdimus lucernas, & proposuimus panes. Et nunc frequentate dies scēnopegie mensis Casleu. Anno cētesimo octogesimo octauo, populus qui est in Ierosolymis, & in Iudæa, senatūque & Iudas, Aristobolo magistro Ptolemæi regis qui est de genere

Epistola Iudæorū habitātū Ierosolymis ad eos qui in Agypto, qua super morte Antiochi Deo gratias agere eos adhortantur.

christorū sacerdotū, & his qui in Agypto sunt Iudæis, salutē & sanitatē. De magnis periculis à Deo liberati magnifice gratias agimus ipsi, vt pote qui aduersus talē regē dimicauimus. Ipse enim ebullire fecit de Perside eos qui pugnauerunt cōtra nos & sanctā ciuitatē. Nam cū in Perside esset dux ipse & cū ipso immēsus exercitus, cecidit in templo Nanæ, cōsilio deceptus sacerdotū Nanæ. etenim cum ea habitaturus venit ad locū Antiochus & amici eius, & vt acciperet pecunias multas dotis nomine. Cūmq; proposuisset eas sacerdotes Nanæ, & ipse cū paucis ingressus esset intra ambitū phani, clauerūt templum. Cū autem intrasset Antiochus, apertoque occulto aditu tēpli, mittentes lapides percusserunt ducē, & eos qui cū eo erant, & diuiserunt membratim, & capitibus amputatis foras proiecerūt. Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios. Facturi igitur quinta & vicesima die mensis Casleu, purificationē templi, necessarium duximus significare vobis: vt & vos quoque agatis diē scēnopegie, & diem ignis, qui datus est quādo Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia. Nam cum in Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tūc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultē absconderunt in valle vbi erat puteus altus & siccus: & in eo cōtutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus esset locus. Cū autē præterissent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotū illorū qui absconderāt, misit ad

-Vet. Di. o.

acciperent (plu. nu. Vet. Di. l. Ge. o. v.

De igne in puteo abscondito.

Leuit. 6. a. 10. a. 16. a.

Leuit. 23. f.

requirendum ignem : & sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, sed aquā crassam. Et iussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita. Utque hoc factum est, & tēpus affuit quo sol refulsit qui prius erat in nubilo, accēsus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. Orationem autē faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Ionatha inchoante, cæteris autem respondentibus. Et Nehemiæ erat oratio hunc habēs modum, **DOMINE** Deus omnium creator, terribilis & fortis, iustus & misericors, qui solus es bonus rex, solus præstans, solus iustus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos: accipe sacrificium pro vniuerso populo tuo Israel, & custodi partem tuam, & sanctifica. Cōgrega dispersionem nostrā, libera eos qui seruiunt Gentibus, & cōtemptos & abominatos respice: ut sciāt Gētes quia tu es Deus noster. Afflige opprimentes nos & contumeliam facientes in superbia. Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses. Sacerdotes autem psallebant hymnos, vsquequo consumptū esset sacrificium. Cum autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides maiores perfundi. Quod ut factum est, ex eis flamma accensa est: sed & ex lumine quod refulsit ab altari, cōsumpta est. Ut verò manifestata est eis, renuntiatum est regi Persarum quòd in loco in quo ignem absconderant hi qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias & qui cum eo erant, purificauerunt sacrificia. Cōsiderans autem rex, & rem diligēter examinans, fecit ei templum ut probaret quòd factum erat: & cum probasset, sacerdotibus donauit multa bona, & alia atq; alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis. Appellauit autem Nehemias hūc locum Nephthar, quòd interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

C A P. I I.
 Nuenitur autem in descriptionibus Ieremize prophete, quòd iussit eos ignem accipere qui trāsmigrabantur, sicut significatum est, & ut mandauit transmigratis, & dedit illis legem ne obliuiscerentur præcepta Domini, & ut non exerrarent mentibus videntes simulachra aurea & argentea, & ornamenta eorū. Et alia huiusmodi dicens, hortabatur ne legem amouerent à corde suo. Erat autem in ipsa scriptura quomodo tabernaculum & arcam iussit propheta diuino respōso ad se factō comitari secum, vsquequo exiit in montem, in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hæreditatem. Et veniens ibi Ieremias inuenit locum speluncæ: & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit. Et accesserūt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum: & non potuerunt inuenire. Ut autē cognouit Ieremias, culpans illos, dixit, Quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitiū fiat. Et tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit maiestas Domini, & nubes erit sicut & Moysi manifestabatur, & sicut cū Salomon petiit ut locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc. Magnifice etenim sapientiam tractabat: & ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis, & consummationis

templi. Sicut & Moyses orabat ad Dominum, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustū: sicut & Salomon orauit, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum. Et dixit Moyses, leu quòd non sit comestum quòd erat pro peccato, & cōsumptum est. Similiter & Salomon octo diebus celebrauit dedicationem. Inferebātur autem in descriptionibus & commētariis Nehemiæ hæc eadem, & qualiter construens bibliothecam congregauit de regibus libros & prophetarum & Dauid, & epistolas regū, & de donariis. Similiter autem & Iudas ea quæ didicerat per bellū quòd nobis acciderat, cōgregauit omnia, & sunt apud nos. Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis. Acturi itaque purificationem scripsimus vobis: bene ergo facietis si egeritis hos dies. Deus autem qui liberauit populum suum, & reddidit hæreditatem omnibus, & regnum & sacerdotium, & sanctificationem, sicut promisit in lege, speramus quòd cito nostri miserebitur, & congregabit de sub cælo in locum sanctum. Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgauit. De Iuda verò Machabæo, & fratribus eius, & de templi magni purificatione, & de aræ dedicatione: sed & de præliis quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium eius Eupatorem: & de illuminationibus quæ de cælo factæ sunt ad eos qui pro Iudæis fortiter fecerunt, ita ut vniuersam regionem cū pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarēt, & famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & ciuitatē liberarent, ut leges quæ abolendæ erant restituerentur, Domino cū omni tranquillitate propitio factō illis. Itēque ab Iasone Cyrenæo, quinque libris cōprehensa, tentauimus nos vno volumine breuiare. Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volētibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum: curauimus volētibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiois verò, ut facilius possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus vtilitas conferratur. Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breuiandi causa suscepimus, non facilem laborē, imò verò negotium plenum vigiliarū, & sudoris assumpsimus. Sicut hi qui præparant conuiuū, & querunt aliorum voluntati parere, propter multorū gratiam, libenter laborem sustinemus: veritatem quidem de singulis authoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam breuitati studentes. Sicut enim nouæ domus architecto de vniuersa structura curandum est: ei verò qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum, exquirēda sunt: ita æstimādum est & in nobis. Etenim intellectum colligere, & ordinare sermōnē, & curiosius partes singulas quasq; disquirere, historiæ cōgruit authori: breuitatem verò dictionis sectari, & executiones rerum vitare, breuianti concedendū est. Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantum dixisse sufficiat. Stultum etenim est ante historiam effluere: in ipsa autem historia succingi.

C A P. I I I.
 Gitur cū sancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optime custodirentur propter Oniæ pontificis dispositionem & pietatem, & animos odio habentes mala, fiebat ut & ipsi reges & principes locum

Leuit. 9. d.
 - Vet. Di. o. l. Ge. o. v. m. 2. Para. 7. a. Leuit. 10. d.
 - deciderant (Vet. V. Di. l. Ge. v.)
 Deut. 30. a.
 - (Vet. Di. l. De quinque libris Iasonis in vnum volumen digestis.
 De honore templi a regibus exhibitio. - Vet. Di. o. v.

Deut. 30. a.
 Quo pacto occul- tarit Ieremias tabernaculum, arcam, & altare in monte. Ierem. 29. b. abac. 6. a. 5. a. c.
 Deut. 34. a.
 Exod. 17. b.
 1. Reg. 8. g. 2. paral. 6. d.

summo honore dignum ducerent, & tēplum maximis muneribus illustrarent; ita ut Seleucus Assiz rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. Simon autem de tribu Benjamin præpositus templi constitutus, contendebat obsistere sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in ciuitate moliri. Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsæ filium, qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœnicis: & nuntiauit ei pecuniis innumerabilibus plenum esse ærarium Ierosolymis, & communes copias immensas esse quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile, sub potestate regis cadere vniuersa. Cūque retulisset ad regem Apollonius de pecuniis quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum qui erat super negotia eius, misit cum mandatis, ut prædictam pecuniam transportaret. Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Cœlesyriam & Phœnicem ciuitates esset peragraturus, re vera autem regis propositum perfecturus. Sed cum venisset Ierosolymam, & benignè à summo sacerdote in ciuitate esset exceptus, narrauit de dato indicio pecuniarum, & cuius rei gratia adesset aperuit: interrogabat autem si verè hæc ita essent. Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & vidualia viduarum & pupillorum: quædam verò esse Hircani Tobiz viri valde eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: vniuersa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta: decipi verò eos qui credidissent loco & tēplo, quod per vniuersum mundum honoratur, pro sui veneratione & sanctitate omnino impossibile esse. At ille pro his quæ habebat in mandatis à rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda. Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica verò per vniuersam ciuitatem erat trepidatio. Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus iactauerunt se, & inuocabant de cælo eum qui de depositis legem posuit, ut his qui deposuerant ea, salua custodiret. Iam verò qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus declarabat internum animi dolorem. circumfusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis: per quæ manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur. Alii etiam gregatim de domibus confluebant: publica supplicatione obsecrantes, pro eo quod in contemptum locus esset vêturus. Accinctæque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant: sed & virgines quæ conclusæ erant procurrebant ad Oniam, aliz autem ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant: vniuersæ autem protendentes manus in cælum, deprecabantur. erat enim misera commistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio. Et hi quidem inuocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi, his qui crediderant, cum omni integritate cōseruarentur. Heliodorus autem, quod decreuerat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium, præsens, sed Spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis euidentiam, ita ut omnes qui ausi fuerant parare ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem cōuerterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cū

impetu Heliodoro priores calces elisit. qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea. Alii etiã apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circumsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes. Subito autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt. Et is qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute: & ille quidem per diuinam virtutem iacebat mutus, atque omni spe & salute priuatus. Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum: & templum quod paulo antè timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum est. Tunc verò ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam ut inuocaret Altissimum, ut vitam donaret ei qui in supremo spiritu erat constitutus. Considerans autem summus sacerdos ne fortè rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudæis circa Heliodorum cōsummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem. Cūque summus sacerdos exoraret, iidem iuuenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro dixerunt, Oniæ sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donauit. tu autem à Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt. Heliodorus autem hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei qui viuere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu repedabat ad regem. Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magna Dei. Cum autem rex interrogasset Heliodorum quis esset aptus adhuc semel Ierosolymam mitti, ait, Siquem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum cum recipies, si tamen euaserit: eo quod in loco sit verè Dei quædam virtus. Nam ipse qui habet in cælis habitationem, visitator & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit ac perdit. Igitur de Heliodoro & ærarii custodia ita res se habet.

CAP. IIII.

Imon autem prædictus pecuniarum & patriæ delator, male loquebatur de Onia, tãquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset inceptor malorum, prouisorumque ciuitatis ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei audebat insidiatorem regni dicere. Sed cū inimicitiz intatum procederent, ut etiã per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent: considerans Onias periculum contentionis, & Apollonium insanire, utpote ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis, ad augendam malitiam Simonis ad regem se contulit, non ut ciuium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum vniuersæ multitudinis cōsiderans. videbat enim sine regali prouidentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare à stultitia sua. Sed post Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat Iasō fratrem Oniæ summum sacerdotium: adito rege promittens ei argenti talenta treceta sexaginta, & ex redditibus aliis talenta octoginta. super hoc promittebat & alia ceterum quinquaginta, si potestati eius

simon et pili the sauros prodit.

Mittitur Heliodorus ut eos auferat.

regis (vet. Di. o.)

sanatur ad omnia orationem.

magni (vet. M. Di. o. l. Ge. o. v.)

Onia Simon calumniatur.

Heliodorus percutitur à Deo.

Ambiens Iason sacerdotem, regem muneribus corrumpit.

concederetur gymnasium & ephebiæ sibi consti-
tuere, & eos qui in Ierosolymis erant, Antioche-
nos scribere. Quod cū rex annuisset, & obtinuis-
set principatum, statim ad Gentilem ritum con-
tribules suos transferre cœpit: & amotis his quæ
humanitatis causa Iudæis à regibus fuerant con-
stituta, & per Iohannem patrem Eupolemi, qui
apud Romanos de amicitia & societate fūctus est
legatione legitima, ciuium iura destituens, praua
instituta sanciebat. Etenim ausus est sub ipsa arce
gymnasium cōstituere, & optimos quosque eph-
eborum in lupanaribus ponere. Erat autē hoc non
initium, sed incrementum quoddam, & profectus
Gentilis, & alienigenæ conuersationis, propter im-
pii & non sacerdotis Iasonis nefarium & inauditū
scelus: ita vt sacerdotes iam non circa altaris offi-
cia dediti essent, sed contempto templo, & sacrifi-
ciis neglectis, festinarent participes fieri palæstræ,
& præbitionis eius iniustæ, & in exercitiis disci. &
patrios quidem honores nihil habentes, Græcas
glorias optimas arbitrabantur: quarum gratia pe-
riculosa eos contentio habebat, & eorum institu-
ta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse
cupiebant, quos hostes & peremptores habuerant.
In leges enim diuinas impie agere impune non ce-
dit: sed hoc tempus sequens declarabit. Cum au-
tem quinquennalis agon Tyri celebraretur, & rex
præfens esset, misit Iason facinorosus ab Ierosoly-
mis viros peccatores, portantes argēti didrachmas
trecentas in sacrificium Herculis, quas postulaue-
runt hi qui asportauerant ne in sacrificiis erog-
rentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus
eas deputari. sed hæc oblata sunt quidē ab eo qui
miserat in sacrificium Herculis: propter præsen-
tes autem datæ sunt in fabricā nauium triemiū.
Missio autem in Aegyptum Apollonio Mnesthei
filio propter primates Ptolemæi Philometoris re-
gis, cum cognouisset Antiochus alienum se à ne-
gotiis regni effectum, propriis vtilitatibus consu-
lens, profectus inde venit Ioppen, & inde Ierosoly-
mam. Et magnifice ab Iasone & ciuitate susceptus,
cum facularū luminibus & laudibus ingressus est,
& inde in Phœnicen exercitum conuertit. Et post
triennii tempus misit Iason Menelaum supradic-
ti Simōnis fratrem portatē pecunias regi, & de
negotiis necessariis respōsa perlaturū. At ille com-
mēdatus regi, cum magnificasset faciem potesta-
tis eius, in semetipsum retorfit summum sacerdo-
tium, superponens Iasoni talenta argenti trecēta.
Acceptisque à rege mandatis venit, nihil quidem
habens dignum sacerdotio: animos verò crudelis
tyrāni, & feræ beluæ iram gerens. Et Iason qui-
dem qui proprium fratrem captiuauerat, ipse de-
ceptus profugus in Ammanitem expulsus est re-
gionem. Menelaus autem principatum quidē ob-
tinuit: de pecuniis verò regi promissis nihil age-
bat, cum exactionem faceret Sostratus qui arci e-
rat præpositus. nam ad hunc exactio vectigalium
pertinebat: quam ob causam vtrique ad regē sunt
euocati. Et Menelaus amotus est à sacerdotio, suc-
cedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autē præ-
latus est Cypriis. Et cū hæc agerentur, contigit
Tharsēses & Mallotas seditionē mouere, eo quod
Antiochi regis concubinæ dono essent dati. Festi-
nanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffe-
cto vno ex comitibus suis Andronico. Ratus autē

Menelaus accepisse se tempus opportunum, au-
rea quædam vasa è templo furatus donauit An-
dronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas ciui-
tates. Quod cum certissime cognouisset Onias, ar-
guebat eum, ipse in loco tuto se continens Antio-
chiæ secus Daphnem. Vnde Menelaus accedēs ad
Andronicum, rogabat vt Oniam interficeret. Qui
cum venisset ad Oniam, & datis dextris cum iure-
iurando (quanuis esset ei suspectus) suasisset de asy-
lo procedere, statim eum perēmit, non veritus iu-
stitiam. Ob quam causam non solum Iudæi, sed
etiam aliæ quoque nationes indignabatur, & mo-
leste ferebāt de nece tanti viri iniusta. Sed regres-
sum regem de Ciliciæ locis adierunt Iudæi apud
Antiochiam, simul & Græci: conquerentes de ini-
qua nece Oniæ. Contristatus itaque est animo
Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericor-
diam, lachrymas fudit, recordatus defuncti sobrie-
tatem & modestiam. accensisque animis Andro-
nicum purpura exutum, per totam ciuitatem iu-
bet circūduci: & in eodem loco in quo in Oniam
impietatem commiserat, sacrilegum vita priuari,
Domino illi condignā retribuente poenā. Mul-
tis autem sacrilegiis in templo à Lysimacho com-
missis Menelai consilio, & diuulgata fama, cōgre-
gata est multitudo aduersum Lysimachum mul-
to iam auro exportato. Turbis autem insurgenti-
bus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis fe-
rē tribus millibus iniquis manibus vt cœpit, duce
quodam tyranno, ætate pariter & dementia pro-
uecto. Sed vt intellexerunt conatum Lysimachi,
alii lapides, alii fustes validos arripuere: quidā ve-
rò cinerem in Lysimachum iecere. Et multi qui-
dem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes
verò in fugam conuersi sunt: ipsum etiam sacrile-
gum secus ærarium interfecerunt. De his ergo
cœpit iudicium aduersum Menelaum agitari. Et
cum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium de-
tulerunt missi tres viri à senioribus. Et cum supe-
raretur Menelaus, promissit Ptolemæo multas pe-
cunias dare ad suadendū regi. Itaque Ptolemæus
in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gra-
tia, regem adiit, & deduxit à sententia: & Menelaū
quidē vniuersæ malitiæ reum criminibus absol-
uit: miseros autem qui etiam si apud Scythas cau-
sam dixissent, innocentes iudicarentur, hos mor-
te dānauit. Cito ergo iniustam poenam dederūt,
qui pro ciuitate, & populo, & sacris vasis causam
prosecuti sunt. Quam ob rem Tyri quoque indi-
gnati, erga sepulturam eorū liberalissimi extite-
runt. Menelaus autem propter eorū qui in poten-
tia erant, auaritiā, permanebat in potestate, cre-
scens in malitia ad insidias ciuium. C A P. V.

Odem tempore Antiochus secundā pro-
fectionem parauit in Aegyptum. Conti-
git autem per vniuersam Ierosolymorū
ciuitatē videri diebus quadraginta per aera equi-
tes discurrentes, auratas stolas habentes, & hastas
quasi cohortes armatas, & cursus equorum per or-
dines digestos, & cōgressiones fieri cominus, & scu-
torum motus, & galeatorum multitudinem gla-
diis districtis, & telorum iactus, & aureorū armo-
rum splendorem, omnisque generis loricarum.
Quapropter omnes rogabant in bonum monstra
conuerti. Sed cum falsus rumor exisset, tanquā
vita excessisset Antiochus, assumptis Iason nō mi-

peruerfa Iaso-
nis institutio.

Menelai suafu
Andronicus
Oniam dolo
interfici.

Antiochi iussa
occiditur An-
dronicus.

Lysimachum pō
pul' opprimit.

• Vet. Di. a.

Expulso Iasone
sacerdotiū occu-
pat Menelaus, à
quo Iridē detur-
batur succeden-
te Lysimacho.

Accusatus Mene-
laus corrupto
Ptolemæo ab-
soluitur.

Signa Ierosoly-
mis visa in ca-
lestibus.

Iason ciues suos
persequens tan-
dē exul perim-
tur.

Lib. II.

nus mille viris, repēte aggressus est ciuitatem: & ciuibus ad murum conuolantibus, ad vltimum apprehensa ciuitate, Menelaus fugit in arcem: Iason verò non parcebat in cæde ciuibus suis, nec cogitabat prosperitatem aduersum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium & non ciuium se trophæa capturum. Et principatum quidē non obtinuit, finem verò insidiarum suarum cōfusione accepit, & profugus iterum abiit in Ammaniten. Ad vltimū in exitiū sui conclusus ab Areta Arabum tyranno, fugiens de ciuitate in ciuitatē, omnibus odiosus vt refuga legum & execrabilis, vt patriæ & ciuium hostis, in Aegyptum extrusus est: & qui multos de patria sua expulerat, peregre periit, Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus: & qui insepultos multos abiecerat, ipse & illamētatus, & insepultus abicitur: sepultura neque peregrina vsus, neque patrio sepulchro participans. His itaque gestis, suspicatus est rex societate deserturos Iudæos: & ob hoc profectus ex Aegypto efferatis animis, ciuitatem quidem armis cepit. Iussit autē militibus interficere, nec parcere occurrentibus, & per domos ascendentes trucidare. Fiebant ergo cædes iuuenum ac seniorum, & mulierum & natorū exterminia, virginūque & paruulorum neces. Erant autē toto triduo octoginta millia interfecti: quadraginta millia vincti, non minus autem vānūdati. Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum vniuersa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor: & scelestis manibus sumens sancta vasa, quæ ab aliis regibus & ciuitatibus erant posita ad ornatum loci & gloriam, contrectabat indigne & contaminabat. Ita alienatus mēte Antiochus, non cōsiderabat quod propter peccata habitātium ciuitatem modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio. alioquin, nisi cōtigisset eos multis peccatis esse inuolutos, || sicut Heliodoros qui missus est à Seleuco rege ad expoliandum ærariū, etiam hic statim adueniens flagellatus, & repulsus vtique fuisset ab audacia. Verūm non propter locum, gentem: sed propter gentem, locū Deus elegit. Ideoque & ipse locus particeps factus est populi malorum, postea autem fiet socius bonorum: & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cū summa gloria exaltabitur. Igitur Antiochus mille & octingentis ablati de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se præ superbia terram ad nauigandum, pelagus verò ad iter agendum, deducturū propter mentis elationem. Reliquit autem & præpositos ad affligendam gētem: Ierosolymis quidē Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorē eo ipso à quo constitutus est: in Garizim autē Andronicum & Menelaum, qui grauius quàm cæteri imminēbāt ciuibus. Cūque appositus esset contra Iudæos, misit odiosum principē Apollonium cū exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vèdere. Qui cum venisset Ierosolymam, pacem simulans, quieuit, vsque ad diem sanctum sabbathi: & tunc feriatis Iudæis, arma capere suis præcepit. Omnēsque simul qui ad spectaculum processerant, trucidauit: & ciuitatē cum armatis discurrens, ingentē mul-

titudinem peremit. Iudas autē Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertū locū, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

C A P. V I.

Ed non post multum tēporis misit rex senem quendam Antiochenum, qui cōpelleret Iudæos vt se transferrent à patriis & Dei legibus: contaminare etiam quod in Ierosolymis erat templum, & cognominare Iouis Olympii: & in Garizim, prout erant hi qui locum inhabitabant, Iouis hospitalis. Pessima autē & vniuersis grauis erat malorum incurfio. nam templum luxuria & comessationibus Gētium erat plenum, & scortantiū cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se vltro ingerebant, intrò ferētes ea quæ non licebat. Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebātur. Neque autem sabbatha custodiebantur, neque dies solennes patrii seruabantur, nec simpliciter Iudæum se esse quicquam cōfitebatur. Ducebantur autē cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia. & cū Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hædera coronati Libero circuire. Decretum autem exiit in proximas Gentilium ciuitates, suggerentibus Ptolemæis, vt pari modo & ipsi aduersus Iudæos agerent, vt sacrificarent: eos autem qui nolent trāsire ad instituta Gentilium, interficerent. erat ergo videre miseriam. Dux enim mulieres delatæ sunt natos suos circuncidisse: quas infantibus ad hube-ra suspensis, cum publice per ciuitatem circumdu-xissent, per muros præcipitauerunt. Alii verò ad proximas coeuntes speluncas, & latenter sabbathi diem celebrātes, cū indicati essent Philippo, flammis succensi sunt: eo quod verebantur propter religionem & obseruantiam, manu sibimet auxiliū ferre. Obsecro autē eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescāt propter aduersos casus, sed reputent ea quæ acciderunt, nō ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere: magni beneficii est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus Dominus patienter expectat, vt eas cum iudicii dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis statuit, vt peccatis nostris in finem deuolutis, ita demū in nos vindicet. Propter quod nunquam quidē à nobis misericordiam suā amouet: corripiens verò in aduersis populum suū, non derelinquit. Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Iam autem veniendum est ad narrationem. Igitur Eleazarus vnus de primoribus scribarū, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare. At ille gloriosissimam mortem magis quàm odibilem vitā complectens, voluntarie præibat ad suppliciū. Intuens autem quēadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinavit nō admittere illicita propter vitæ amorem. Hi autem qui astabant, iniqua miseratione cōmoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secreto rogabant afferrī carnes, quibus vesci ei licebat, vt simularetur mandu- casse, sicut rex imperauerat de sacrificii carnibus: vt hoc facto à morte liberaretur. & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebāt humani-

Iudæi legē Dei relinquerē compelluntur. Templum violatur.

Monentur Iudæi res ne aduersa, quibus Dominus filios suos affligit, abhorrescant.

Eleazarus passio.

Persecutio Iudæorum per Antiochum.

Templi spoliatio per eundē.

5.5.4.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. V.

tatem. At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conuersationis actus, & secundum sanctæ & à Deo conditæ legis constituta, respondit cito: dicens præmitti se velle in infernum. Nō enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere: vt multi adolescentes, arbitantes Eleazarum nonaginta annorum trāsisse ad vitam alienigenarum: & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiātur, & per hoc maculam atque execrationē meæ senectuti cōquiram. Nam etsi in præsentī tempore supplicii hominū eripiar, sed manum Omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiam. Quam ob rem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo: adolescentibus autem exēplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis cōfestim ad supplicium trahebatur. Hi autem qui eum ducebant, & paulo antē fuerant mitiores, in iram cōuersi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabātur. Sed cum plagis perimeretur, ingemuit, & dixit, Domine qui habes sanctam sciētiam, manifestē tu scis quia cum à morte possem liberari, duos corporis sustineo dolores: secundū animā verò propter timorem tuū libenter hæc patior. Et iste quidē hoc modo vita decessit, nō solum iuuenibus, sed & vniuersæ genti memoriā mortis suæ ad exēplum virtutis & fortitudinis derelinquens. CAP. VII.

Septem fratrum
matrisque eorū
supplicia.

Ontigit autem septē fratres vnā cum matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & tauris cruciatos. Vnus autē ex illis qui erat primus, sic ait, Quid quæris, & quid vis discere à nobis: parati sum⁹ mori magis quàm patrias Dei leges præuaricari. Iratus itaque rex iussit sartagine & ollas æneas succendi. Quibus statim succensis, iussit ei qui prior fuerat locutus, amputari linguā: & cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei præscindi, cæteris eius fratribus & matre inspicientibus. Et cum iam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoueri, & adhuc spirantem torrerī in sartagine: in qua cum diu cruciaretur, cæteri vnā cum matre inuicem se hortabātur mori fortiter, dicentes, Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione cantici declarauit Moyses: Et in seruis suis consolabitur. Mortuo itaque illo primo hoc modo, sequentem deducebant ad illudēdum: & cute capitis eius cum capillis abstracta, interrogabant si māducaret prius quàm toto corpore per membra singula puniretur. At ille respondens patri voce, dixit, Non faciam. Propter quod & iste sequenti loco primi tormenta suscepit: & in vltimo spiritu constitutus, sic ait, Tu quidem scelestissime in præsentī vita nos perdis: sed Rex mūdi defunctos nos pro suis legibus, in æternæ vitæ resurrectione suscitabit. Post hūc tertius illuditur, & linguam postulatus cito protulit, & manus cōstanter extendit: & cum fiducia ait, E cælo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. ita vt rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quod tanquam nihilum duceret cru-

Deut. 32. e.

ciatus. Et hoc ita defuncto, quartum vexabāt similiter torquētes. Et cum iam esset ad mortem, sic ait, Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam nō erit. Et cum admouissent quintum, vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit, Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrū à Deo esse derelictum. tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semē tuum torquebit.

Post hunc ducebant sextum, & is mori incipiēs, sic ait, Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos hoc patimur, peccātes in Deum nostrū, & digna admiratione facta sunt in nobis. tu autē ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaueris. Supra modū autem mater mirabilis, & bonorū memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tempore cōspiciens, bono animo ferebat, propter spem quam in Deo habebat, singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: & foemineæ cogitationi masculinum animum inserens, dixit ad eos, Nescio qualiter in vtero meo apparuistis: neque enim ego spiritū & animā donauī vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi, sed enim mūdi Creator, qui formauit hominis natiuitatem, quisque omnium inuenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius. Antiochus autem contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, cū adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed & cum iuramento affirmabat se diuitem & beatum facturum, & translatum à patriis legibus amicū habiturum, & res necessarias ei præbiturum. Sed ad hæc cum adolescēs nequaquam inclinaretur, vocauit rex matrem, & suadebat ei vt adolescenti fieret in salutem. Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce, Fili mi miserere mei, quæ te in vtero nouē mensibus portauī, & lac triēnio dedi & alui, & in ætatem istam perduxī. Peto nate, vt aspicias ad cælum & terrā, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus & hominum genus: ita fiet vt non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortē, vt in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiā. Cum hæc illa adhuc diceret, ait adolescens, Quem sustinetis? nō obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen. Tu verò qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manū Dei. Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur. Et si nobis propter increpationem, & correctionē Dominus Deus noster modicū irat⁹ est: sed iterū reconciliabitur seruis suis. Tu autē ô sceleste & omniū hominū flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in seruos eius inflāmatum. nondū enim omnipotētis Dei & omnia inspicientis iudicium effugisti. Nam fratres mei modico nunc dolore sustentato, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu verò iudicio Dei iustas superbix tuæ poenas exolues. Ego autem sicut & fratres mei animam & corpus meum trado pro patriis legibus,

à te (Vet. DI. e.)

inuocās Deum maturius genti nostræ propitium fieri, tēque cum tormentis & verberibus confiteri quod ipse est Deus solus. In me verò, & in fratribus meis desinet Omnipotētis ira, quæ super omne genus nostrū iuste superducta est. Tūc rex accēsus ira, in hunc super omnes crudelius desēuit, indigne ferens se derisum. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens. Nouissime autem, post filios & mater consumpta est. Igitur de sacrificiis, & de nimis crudelitibus satis dictum est.

C A P. V I I I.

Vdas verò Machabæus, & qui cū illo erāt, introibant latenter in castella: & conuocātes cognatos, & amicos, & eos qui permāserunt in Iudaismo assumptes, eduxerunt ad se sex millia virorum. Et inuocabant Dominum vt respiceret in populum qui ab omnibus calcabatur, & misereretur tēplo quod cōtaminabatur ab impiis: misereretur etiā exterminio ciuitatis, quæ esset illico complananda, & vocem sanguinis ad se clamātis audiret: memoraretur quoque iniquissimas mortes paruulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his. At Machabæus cōgregata multitudine, intolerabilis Gētibus efficiebatur. ira enim Domini in misericordiam conuersa est. Et superueniens castellis & ciuitatibus improuisus, succēdebat eas: & opportuna loca occupās, non paucas hostium strages dabat: maxime autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis eius vbique diffundebatur. Videns autē Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prosperē, ad Ptolemæum ducem Cœlesyriæ & Phœnicis scripsit vt auxilium ferret regiis negotiis. At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicū, datis ei de permistis gētibus, armatis non minus viginti millibus, vt vniuersum Iudæorum genus deleteret, adiuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experiētissimo. Cōstituit autem Nicanor, vt regi tributum quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum de captiuitate Iudæorum suppleret: statimque ad maritimas ciuitates misit, conuocans ad coemptionē Iudaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mācipia talento distracturum, non respiciēs ad vindictam quæ eum ab Omnipotēte esset consecutura. Iudas autem vbi cōperit, indicauit his qui secum erant Iudæis, Nicanoris aduentum. Ex quibus quidam formidantes, & nō credentes Dei iustitiæ, in fugam vertebantur: alii verò siquid eis supererat vendebant, simulque Dominum deprecabantur vt eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos prius quā cominus veniret, vendiderat. & si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter inuocationem sancti & magnifici nominis eius super ipsos. Conuocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquē venientū aduersum se hostium multitudinē, sed fortiter contenderent: ante oculos habentes cōtumeliam quæ loco sancto ab his iniuste esset illata, itēque & ludibrio habitæ ciuitatis iniuriam, adhuc etiam veterum instituta conuulsa. Nam illi quidem armis confidunt, ait: simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino qui potest & venientes aduer-

sum nos, & vniuersum mundum vno nutu dele- re, cōfidimus. Admonuit autem eos & de auxiliis Dei, quæ facta sunt erga parētes: & quod sub Sen nacherib centum octogintaquinque millia perierunt: & de prælio quod eis aduersus Galatas fuit in Babylonia, vt omnes vbi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de cælo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt. His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & patria mori parati. Cōstituit itaque fratres suos duces vtrique ordini, Simōnem & Iosephum, & Ionathan, subiectis vnicuique millenis & quingentenis. Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adiutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore. Et factō sibi adiutore Omnipotēte interfecerūt super nouem millia hominum: maiorem autem partē exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere cōpulerunt. Pecuniis verò eorum qui ad emptionem ipsorum venerant, sublati, ipsos vsquequaque persecuti sunt, sed reuersi sunt hora conclusi. nam erat ante sabbathum: quā ob causam nō perseuerauerūt insequentes. Arma autem ipsorum & spolia congregantes, sabbathum agebant: benedicentes Dominum qui liberavit eos in isto die, misericordiæ initium stillans in eos. Post sabbathū verò debilibus, & orphanis, & viduis diuiserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuere. His itaque gestis, & communiter ob omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant vt in finem seruis suis recōciliaretur. Et ex his qui cum Timotheo & Bacchide erāt contra se contententes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obtinuerūt: & plures prædas diuiserunt, æquam portionem debilibus, pupillis & viduis, sed & senioribus faciētes. Et cum arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua verò spolia Ierosolymam detulerunt: & Philarchen qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virū scelestum, qui in multis Iudæos afflixerat. Et cum epinicia agerent in Ierosolymis, eos qui sacras ianuas incēderunt, id est Callisthenem, cum in quoddam domicilium refugissent, incenderunt, digna eis mercede pro impietatibus suis reddita. Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Iudæorum venditionem adduxerat, humiliatus auxilio Domini ab his quos nullos existimauerat, deposita veste gloriæ, per Mediterranea fugiēs, solus venit Antiochiam, summā infortūnitatē de interitu sui exercitus cōsecutus. Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captiuitate Ierosolymorū, prædicabat nunc protectore Deum habere Iudæos, & ob ipsum inuulnerabiles esse, eo quod sequerētur leges ab ipso constitutas. C A P. I X.

Odem tempore Antiochus inhoneste reuertebatur de Perside. Intrauerat enim in eam quæ dicitur Persopolis, & tētauit expoliare templum, & ciuitatē opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugā versi sunt: & ita contigit vt Antiochus post fugam turpiter rediret. Et cum venisset circa Ecbatanam, recognouit quæ erga Nicanorem & Timotheum gesta sunt. Elatus autem in ira, arbitrabatur se iniuriam illorum qui se fugauerant, posse in Iudæos

Iudas exercitū colligit.
- Vet. Di. o. l. Ge. o. v.

Mittitur Nicanor aduersus Iudam.

Iudas suos hortatur ad cōstantiam.

4. Reg. 19. 8. ubi
1. d. cc. li. 41. d.
cfa. 37. 8.

Vincitur Nicanor.

Profligatis hostibus agunt gratias Iudæi: pro orphanis & viduis diuisis.

Fugit ad Antiochiam Nicanor.

Antiochus Persopolin expoliare volens in fugam vertitur.

Iudæos persequens Antiochus non percutitur.

retorquere: ideóque iussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cælesti eum iudicio perurgēte, eo quòd ita superbe locutus est se venturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudæorum eam facturum. Sed qui vniuersa conspiciat Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili & inuisibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta: & quidem satis iustē, quippe qui multis & nouis cruciatibus aliorū torserat viscera, licet ille nullo modo à sua malitia cessaret. Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negotium, cōtigit illum impetu euntem de curru cadere, & graui corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutē in semetipso contestans: ita vt de corpore impii, vermes scaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus grauaretur. & qui paulo antè sydera cæli cōtingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare. Hinc igitur cœpit ex graui superbia deductus ad agnitionem sui venire, diuina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus. & cū nec ipse iam fœtorem suum ferre posset, ita ait, Iustū est subditum esse Deo, & mortalem nō paria Deo sentire. Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus. Et ciuitatem ad quam festinans veniebat vt eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congelstorum faceret, nunc optat liberā reddere: & Iudæos quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed auius ac feris diripiendos traditurū, & cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Atheniēsis facturum pollicetur: templum etiam sanctū, quod prius expoliauerat, optimis donis ornaturū, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturū: super hæc & Iudæum se futurum, & omnem locū terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem. Sed non cessantibus doloribus (superuenerat enim in eum iustum Dei iudicium) desperans scripsit ad Iudæos in modū deprecationis epistolam hæc continentem, OPTIMI S ciuibus Iudæis plurimam salutem, & bene valere, & esse fœlices, rex & princeps Antiochus. Si bene valetis, & filii vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias. Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benigne reuersus de Persidis locis, & infirmitate graui apprehensus, necessarium duxi pro communi vtilitate curam habere: non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatē. Respiciens autem quòd & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum: vt siquid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erāt, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur. Ad hæc, cōsiderans de proximo potentes quosque & vicinos temporibus insidiātes & euētum expectantes, designauit ium

meum Antiochum regem, quem sæpe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabā: & scripsi ad eū quæ subiecta sunt. Oro itaque vos, & peto memores beneficiorum publice & priuatim, vt vnusquisque conseruet fidem ad me & ad filium meum. Confido enim eum modeste & humane acturum, & sequētem propositum meum, & cōmunem vobis fore. Igitur homicida, & blasphemus pessime percussus, & vt ipse alios tractauerat, peregre in mōtibus, miserabili obitu vita functus est. Transferebat autē corpus Philippus collataneus eius: qui metuēs filiū Antiochi, ad Ptolemæum Philometorē in AEGYPTŪ abiit. CAP. X.

Achabæus autem & qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem & ciuitatem recepit: aras autem quas alienigenæ per plateas extruxerāt, itēque delubra demolitus est. & purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum & lucernas & panes propositionis posuerūt. Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: sed & siquando peccassent, vt ab ipso mitius corripentur, & non barbaris ac blasphemis hominib⁹ traderētur. Quæ die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vicesima quinta mensis, qui fuit Casleu. & cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum: recordantes quòd ante modicum temporis diem solennem tabernaculorum in mōtibus, & in speluncis more bestiarū egerant. Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei qui prosperauit mundare locum suum. Et decreuerūt communi præcepto & decreto, vniuersæ genti Iudæorū omnibus annis agere dies istos. Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit. Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus, breuiātes mala quæ in bellis gesta sunt. Hic enim suscepto regno, cōstituit super negotia regni Lysiam quendam Phœnicis & Syriæ militiæ principem. Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer, iusti tenax erga Iudæos esse constituit, & præcipue propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacifice agere cū eis. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cū frequenter proditor audiret, eo quòd Cyprū creditā sibi à Philometore deseruisset, & ad Antiochum Nobilem trāslatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finiuit. Gorgias autē cum esset dux locorū, assumptis aduenis frequenter Iudæos debellabat. Iudæi verò qui tenebāt opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebāt, & bellare tentabant. Hi verò qui erant cum Machabæo per orationes Dominum rogantes vt esset sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum: multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul nō minus viginti quinque millibus trucidauerūt. Quidam autem cum fugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatus ad repugnandum habentes: Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simone & Iosepho, itēque Zacchæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas quæ amplius perurgebant, pugnas conuersus est. Hi verò qui cum Simōne erant, cupi-

Moritur Antiochus.

Iudas Machabæus ciuitatem recipit & templum.

Eupatoris gesta narrare incipit.

Pugnant Iudæi aduersus Idumæos.

-Ver. D. 10.

ditate ducti, à quibusdam qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millib' didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere. Cum autem Machabæo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi cōgregatis accusauit quòd pecunia fratres vendidissent, aduersariis eorum dimissis. Hos igitur proditores factos interfecit, & cōfestim duas turres occupauit. Armis autem ac manibus, omnia prosperè agendo, in duabus munitio-
E nibus, plus quàm viginti millia peremit. Et Timotheus, qui prius à Iudæis fuerat superatus, conuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & cōgregato equitatu Asiatico, aduenit, quasi armis Iudæa capturus. Machabæus autè & qui cum ipso erant, appropinquante illo deprecabantur Dominū, caput terra aspergentes, lumbosque ciliciis præcincti, ad altaris crepidinem prouoluti, vt sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & aduersariis aduersaretur, sicut lex dicit. Et ita post orationem sumptis armis, longius de ciuitate procedentes, & proximi hostibus effecti, resederunt. Primo autem solis ortu vtrique commiserunt: isti quidem victoriæ & prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant. Sed cum vehemens pugna esset, apparuerunt aduersariis de cælo viri quinque in equis, frænis aureis decòri, ducatum Iudæis præstantes: ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumsèptum incolumè conferuabant: in aduersarios autem tela & fulmina iaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant. Interfecti sunt autè viginti millia quingenti, & equites sexcenti. Timotheus verò cōfugit in Gazaram præsidium munitū, cui præerat Chæreas. Machabæus autem, & qui cum eo erant, lætantes obsederunt præsidium diebus quatuor. At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebāt, & sermones nefandos iactabant. Sed cum dies quinta illucesceret, viginti iuuenes, ex his qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murū, & feroci animo incedentes turres ascendebant: sed & alii similiter ascendentes, turres, portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos viuos concremare. Per continuum autem biduum præsidio vastato, Timotheum occultantem se in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæream, & Apolophanem occiderunt. Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominū, qui magna fecit in Israel, & victoriam dedit illis.

C A P. X I.

Ed paruo post tempore, Lysias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpositus, grauitè ferens de his quæ acciderant: congregatis octoginta millibus, & equitatu vniuerso veniebat aduersus Iudæos, existimans se ciuitatem quidem captam Gētibus habitaculum facturum, templum verò in pecuniæ quæstum, sicut cætera delubra Gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium: nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrænatus in multitudine peditum, & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat. Ingressus autem Iudæam, & appropians Bethsuræ, quæ erat in angusti loco, ab Ierosolyma interuallo quinque
B stadiorum, illud præsidium expugnabat. Vt au-

tem Machabæus & qui cū eo erant, cognouerunt expugnari præsidia, cum fletu & lachrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, vt bonum angelum mitteret ad salutem Israel. Et ipse primus Machabæus sumptis armis, cæteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis. Cūque pariter prompto animo procederent, Ierosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis haltā vibrans. Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & conualuerunt animis: non solum homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare. Ibant igitur prompti, de cælo habentes adiutorem, & miseratē super eos Dominum. Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille sexcentos: vniuersos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi euaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugies euasit. Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factam erga se diminutionem, & intelligēs inuictos esse Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos: promisitque se consensurum omnibus quæ iusta sunt, & regem compulsurum amicum fieri. Annuit autè Machabæus precibus Lysias, in omnibus vtilitati cōsulens: & quæcūque Machabæus scripsit Lysias de Iudæis, ea rex cōcessit. Nam erant scriptæ Iudæis epistolæ à Lysia, siquidem hunc modum continentes, **L Y S I A S** populo Iudæorum salutem. Iohannes & Abesalom qui missi fuerant à vobis, tradentes scripta, postulabant vt ea quæ per illos significabantur, implem. Quæcūque igitur regi potuerunt perferri exposui: & quæ res permittebat, consensi. Si igitur in negotiis fidem conseruaueritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo. De cæteris autem per singula verba mandauit & istis & his qui à me missi sunt colloqui vobiscum. Bene valete. Anno centesimo quadagesimooctauo, mensis Dioscori die vicesima & quarta. Regis autem epistola, ista continebat, **R E X** Antiochus Lysias fratri salutem. Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiam, audiui-
E mus Iudæos non consensisse patri meo vt transferretur ad ritum Græcorum, sed tenere velle suū institutum, ac propterea postulare à nobis cōcedi sibi legitima sua. Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iudicauimus tēplum restitui illis, vt agerent secundum suorum maiorum consuetudinem. Bene igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis: vt cognita nostra voluntate, bono animo sint, & vtilitatibus propriis deseriāt. Ad Iudæos verò regis epistola talis erat, **R E X** Antiochus senatui Iudæorum, & cæteris Iudæis salutem. Si valetis, sic estis vt volumus: sed & ipsi bene valemus. Adiit nos Menelaus dicens velle vos descendere ad vestros qui sunt apud nos. His igitur qui comitant vsque ad diem tricesimum mensis Xanthici, damus dextras securitatis, vt Iudæis vtantur cibis, & legibus suis, sicut & prius: & nemo eorū villo modo molestiam patiatur de his quæ per ignorantiam gesta sunt. Misimus autem & Menelaū, qui vos alloquatur. Valete. Anno centesimo quadagesimooctauo, Xanthici mēsis quin-
G tadesima die. Miserunt autem etiā Romani epi-

Iudæam inuadit Timotheus, cum quo præliū commisit Iudas.

Apparuit de cælo viri quinque in auxilium Iudæorum.

-Vet. Di. I. Ge. o. M. Compl.

Timotheus interimitur.

Conatur Lysias Iudæos expugnare.

Iudæis cælitus adiutor mittitur, quo duce, Lysiam in fugam vertunt, & præliū intire cōpellunt.

Lysias epistola ad Iudæos.

permitteret, cōcessit. (Vet. Di. I.)

Regis Antiochi epistola ad Lysiam

Eiusdem epistolæ ad Iudæos.

Romanorum epistola ad populum Iudæorum.

stolam ita se habentem, **QVI NTVS** Memmius, & Titus Manilius legati Romanorum, populo Iudæorum salutem. De his quæ Lysias cognatus regis concessit vobis, & nos concessimus. De quibus autem ad regem indicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos cōferentes: vt decernamus, sicut cōgruit vobis. nos enim Antiochiā accedimus. Ideoque festinate rescribere, vt nos quoque sciamus cuius estis volūtatis. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, quindecima die mensis Xanthici.

CAP. XII.

Is factis pactionibus Lysias pergebat ad regem, Iudæi autē agriculturæ operam dabant. Sed hi qui resederant Timotheus & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon, 'superbus' & Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete. Ioppitæ verò tale quoddam flagitium perpetrarūt. rogauerunt Iudæos cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas parauerant, cum vxoribus, & filiis, quasi nullis inimicitis inter eos subiacentibus. Secundum commune itaque decretum ciuitatis, & ipsi acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cum in altū processissent, submerserunt non minus ducentos. Quam crudelitatem Iudas in suæ gentis homines factam vt cognouit, præcepit viris qui erant cum ipso: & inuocato iusto iudice Deo, venit aduersus interfectores fratrum, & portum quidem nocte succendit, scaphas exussit, eos autem qui ab igne refugerāt, gladio peremit. Et cū hæc ita egisset, discessit quasi iterum reuersurus, & vniuersos Ioppitas eradicatorus. Sed cū cognouisset & eos qui erant Iamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum Iudæis, Iamnitibus quoque nocte superuenit, & portū cum nauibus succendit: ita vt lumen ignis apparet Ierosolymis à stadiis ducentis quadraginta.

Inde cum iam abissent nouem stadiis, & iter facerent ad Timotheum, cōmiserunt cum eo Arabes quinque millia viri, & equites quingenti. Cūque pugna valida fieret, & auxilio Dei prospere cessisset, residui Arabes victi, petebant à Iuda dextras sibi dari, promittentes se pacua daturus, & in cæteris profuturos. Iudas autē arbitratus verè in multis eos vtiles, promisit pacem: dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua. Aggressus est autem & ciuitatem quandam firmam pōtibus murisque circumseptam, quæ à turbis habitabatur Gentium promiscuarum, cui nomen Caspin. Hi verò qui intus erant confidentes in stabilitate murorum & apparatu alimoniarum, remissius agebāt, maledictis lacessentes Iudam, ac blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est. Machabæus autē inuocato magno mūdi Principe, qui sine arietibus & machinis temporibus Iesu præcipitavit Iericho, irruiit ferociter muris: & capta ciuitate per Domini voluntatem innumerabiles cædes fecit, ita vt adiacens stagnum stadiorum duorum latitudinis sanguine interfectorum fluere videretur. Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos qui dicuntur Tubianæ, Iudæos: & Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio. Dositheus autem & Sosipater, qui erant duces cū Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in

præsidio, decem millia viros. At Machabæus ordinatis circum se sex millibus, & constitutis per cohortes, aduersus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos. Cognito autem Iudæ aduentu Timotheus præmisit mulieres & filios & reliquum apparatus, in præsidium quod Carnion dicitur. erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias. Cūque cohors Iudæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei qui vniuersa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita vt magis à suis deiicerentur, & gladium suorum ictibus debilitarentur. Iudas autē vehementer instabat puniēs prophanos, & prostravit ex eis triginta millia virorum. Ipse verò Timotheus incidit in partes Dositheus & Sosipatris: & multis precibus postulabat vt viuus dimitteretur, eo quod multorum ex Iudæis parentes haberet, ac fratres, quos morte eius decipi eueniret. Et cū fidem dedisset restitutum se eos secundum constitutum, illæsum eum dimiserunt propter fratrum salutem. Iudas autem regressus est à Carnion, interfectis viginti quinque millibus.

Post horum fugā & necem, mouit exercitū ad Ephron ciuitatem munitam, in qua multitudo diuersarum Gentium habitabat: & robusti iuuenes pro muris consistētes fortiter repugnabāt: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus. Sed cum Omnipotentem inuocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt ciuitatem: & ex eis qui intus erant, viginti quinque millia prostrauerunt. Inde ad ciuitatem Scytharum abierūt, quæ ab Ierosolymis sexcentis stadiis aberat. Contestantibus autē his qui apud Scythopolitas erant Iudæis, quod benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modeste secum egerint: gratias agentes eis, & exhortati etiam de cætero erga genus suum benignos esse, venerunt Ierosolymam die solēni septimanarum instante. Et post Pentecosten abierūt cōtra Gorgiam præpositum Idumææ. Exiuit autē cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis. Quibus congressis, contigit paucos ruere Iudæorum. Dositheus verò quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: & cū vellet illum capere viuum, eques quidam de Thracibus irruiit in eū, humerūque eius amputauit: atque ita Gorgias effugit in Maresā. At illis qui cū Eldrin erāt, diutius pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iudas Dominum adiutorem, & ducem bellifera: incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit. Iudas autē collecto exercitu venit in ciuitatē Odollam: & cū septima dies superueniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbathum egerūt. Et sequenti die venit cū suis Iudas, vt corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis. Inuenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Iamniam fuerunt, à quibus lex prohibet Iudæos: omnibus ergo manifestū factum est ob hanc causam eos corruisse. Omnes itaque benedixerunt iustum iudicium Domini, qui occulta fecerat manifesta. Atque ita ad preces conuersi, rogauerunt vt id quod factum erat delictum, obliuioni traderetur. At verò fortissimus Iudas hortabatur popu

Iudæos infestat Timotheus.

Super hos (Vet. Di. o. l. Ge. o. M. Ioppitarum factus in Iudæos.

Iudas in eos vicifatur.

In quos pugnavit Machabæus, cū Timotheum inuenerunt.

Iosue 6.

Infecum (Vet. Di. o. l. Ge. o. V.

Captur Timotheus, & dimititur illæsus.

Gorgiam persequitur Iudas.

Deut. 7. d.

Iudas, oblato p mortuis sacrificio, spem resurrectionis ostendit. pro peccato sacrificium. (Vet. Di. o. l. Ge. o.)

lum conseruare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorū qui prostrati sunt. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Ierofolymam offerri pro peccatis mortuorū sacrificium, bene & religiose de resurrectione cogitans. (nisi enim eos qui ceciderāt, resurrecturos speraret, superfluū videretur & vanū orare pro mortuis) & quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperāt, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

CAP. XIII.

Eupatoris aduentus in Iudæam.

A Anno centesimo quadragesimonono, cognouit Iudas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine aduersus Iudæam, & cum eo Lysiam procuratorem & præpositū negotiorum, secum habentem peditum cētum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cū falcibus trecentos. Cōmiscuit autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patria salute, sed sperans se constitui in principatum. Sed Rex regum suscitauit animos Antiochi in peccatorem: & suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, iussit (vt eis est consuetudo) apprehensum in eodem loco necari. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum vndique habens cineris: hæc prospectum habebat in præceps. inde in cinerem deiici iussit sacrilegum, omnibus eum propellētibus ad interitum. Et tali lege præuaricatorē legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum. Et quidem satis iuste. nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis & cinis erat sanctus: ipse in cineris morte damnatus est. Sed rex mente effrænatus veniebat, nequiores se patre suo Iudæis ostensurus. Quibus Iudas cognitis, præcepit populo vt die ac nocte Dominum inuocarēt, quo sicut semper, & nunc adiuuaret eos: quippe qui lege & patria, sanctoque templo priuari vererentur, ac populum qui nuper paululum respirasset, ne sineret blasphemis rursus nationibus subdi. Omnibus itaque simul id facientibus, & petentibus à Domino misericordiam cum fletu & ieiuniis per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Iudas vt se præpararent. ipse verò cum senioribus cogitauit prius quam rex admoueret exercitum ad Iudæā, & obtineret ciuitatem, exire, & Domini iudicio committere exitum rei. Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, & hortatus suos vt fortiter dimicarent, & vsque ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, & ciuibus starent: circa Modin exercitum constituit. Et dato signo suis Dei victoriæ, iuuenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuordecim millia, & maximum elephantorū cum his qui superpositi fuerant: summoque metu ac perturbatione hostium castra repleuerunt, rebusque prospere gestis abierunt. Hoc autem factum est die illucescente, adiuuante eum Domini protectione. Sed rex accepto gustu audaciæ Iudæorum, arte difficultatem locorum tentabat: & Bethsuræ quæ erat Iudæorum præsidium munitum, castra admouebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur. His autem qui intus erant, Iudas necessaria mittebat. Enuntiauit autem my-

Menelaus in-teritus.

B

C **D** **E**

Machabæus pugnaturus aduersus Eupatorem, suos ad orationem hortatur.

Quatuordecim hominum millia interfecit in castris Antiochi.

steria hostibus Rhodocus quidam de Iudaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus. Iterum rex sermonem habuit ad eos qui erant in Bethsuris. dextram dedit: accepit: abiit. commisit cum Iuda: superatus est. Vt autem cognouit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente consternatus Iudæos deprecans, subditusque eis iurat de omnibus quibus iustum visum est: & reconciliatus obtulit sacrificiū, honorauit templum, & munera posuit. Machabæum amplexatus est, & fecit eum à Ptolemaide vsque ad Gerrenos ducem & principem. Vt autem venit Ptolemaidam, grauius ferebāt Ptolemæses amicitia conuentionem, indignantes ne forte fœdus irrumperent. Tunc ascēdit Lysias tribunal, & exposuit rationē, & populum sedauit, regressusque est Antiochiam: & hoc modo regis profectio & reditus processit.

CAP. XIII.

Ed post triennii tempus cognouit Iudas & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cū multitudine valida, & nauibus per portū

Tripolis ascendisse ad loca opportuna, & tenuisse regiones aduersus Antiochum & ducem eius Lysiam. Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed volūtariē coinquinatus est temporibus commisionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare, venit ad regē Demetrium centesimo quinquagesimo anno, offerēs ei coronam auream, & palmam, super hæc & talos qui templi esse videbātur. Et ipsa quidem die siluit. Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, conuocatus à Demetrio ad cōsiliū, & interrogatus quibus rebus & consiliis Iudæi niterentur: respondit, Ipsi qui dicuntur Assidæi Iudæorum, quibus præest Iudas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones mouent, nec patiuntur regnum esse quietum. nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni: primò quidem vtilitatibus regis fidem seruans, secundò autem etiam ciuibus consulens. nam illorum prauitate vniuersum genus nostrum non minime vexatur. Sed oro' his singulis o rex cognitis, & regioni, & generi secundum humanitatē tuam promulgatam omnibus prospice. nam quandiu superest Iudas, impossibile est pacem esse negotiis. Talibus autem ab hoc dictis, & cæteri amici hostiliter se habentes aduersus Iudam, inflammauerunt Demetrium. Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Iudæam: datis mandatis vt ipsum quidem Iudam caperet viuū: eos verò qui cum illo erant, dispergeret, & cōstitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem. Tunc gentes quæ de Iudæa fugerant Iudam, congregatim se Nicanori miscebāt, miseras & clades Iudæorum, prosperitates rerum suarum existimantes. Audito itaque Iudæi Nicanoris aduentu, & conuentionum, conspersi terra rogabant eum qui populum suum constituit, in æternum custodiret, quique suam portionem signis euidētibz protegit. imperante autem duce, statim inde mouerunt, conueneruntque ad castellum Dessau. Simon verò frater Iudæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino aduentu aduersariorum. Nicanor tamen audiens virtutem comitum Iudæ, & animi magnitudinem quam pro pa-

Rhodoc' Iudæorū proditor cōprehenditur.

Antiochus cum Iudæis redit in gratiam.

Institū Domini Demetri' Nicanorem ad interficiendum Iudæos mittit.

-Vet. Di. l. Ge. o. v.

-Vet. Di. l. Ge. o. v.

E. 10. e.

Nicanor pascit init cū Iudæis: quod tamē rege impellente soluit.

trix certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat. Quam ob rem præmisit Posidonium, & Theodotium, & Matthiam, & vt darent dextras atque acciperent. Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset: omnium vna fuit sententia amicitias annuere. Itaque diem constituerunt qua secreto inter se agerent: & singulis sellæ prolatae sunt & posita. Præcepit autem Iudas armatos esse locis opportunis, ne fortè ab hostibus repete mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt. Morabatur autem Nicanor Ierosolymis, nihilque inique agebat, gregesque turbarum quæ congregatae fuerant, dimisit. Habebat autem Iudam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus. Rogauitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quiete egit, comiterque viuebant. Alcimus autem videns charitatem illorum adinuicem & conuentiones, venit ad Demetrium, & dicebat Nicanorè rebus alienis assentire, Iudamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse. Itaque rex exasperatus, & pessimis huius criminacionibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens grauius quidem se ferre de amicitiae conuentione, iubere tamen Machabæum citius vincitum mittere Antiochiam. Quibus cognitis Nicanor consternabatur, & grauius ferebat, si ea quæ conuenerant irrita faceret, nihil læsus à viro. sed quia regi resistere non poterat, opportunitatem obseruabat qua præceptum perficeret. At Machabæus videns secum austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis occultauit se à Nicanore. Quod cum ille cognouit fortiter se à viro præuentum, venit ad maximū & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum. quibus cum iuramentis dicentibus nescire se vbi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum, iurauit, dicens, ¶ Nisi Iudam mihi vincitum tradideritis, istud Dei phanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo. Et his dictis abiit. Sacerdotes autem protèdentes manus in cælum, inuocabant eum qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes, Tu Domine vniuersorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis. Et nunc Sancte sanctorum omnium Domine, conserua in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est. Razias autem quidam de senioribus ab Ierosolymis delatus est Nicanori, vir amator ciuitatis, & bene audiens: qui pro affectu, Pater Iudæorum appellabatur. Hic multis temporibus continentia propositum tenuit in Iudaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseverantia.

Volens autem Nicanor manifestare odium quod habebat in Iudæos, misit milites quingentos, vt eum comprehederent. putabat enim si illum decepisset, sese cladem Iudæis maximam illaturum. Turbis autem irruere in domum eius, & ianuam disrumpere atque ignem admouere cupientibus, cum iam comprehenderetur, gladio se petiit: eligens nobiliter mori, potius quam subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis iniuriis agi. Sed cum pro festinationem non certo

ictu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum præcipitavit semetipsum viriliter in turbas. quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediam ceruicem. Et cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cum sanguis eius magno fluxu deflueret, & grauissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit. & stans supra quandam petram præruptam, & iam exanguis effectus, complexus intestina sua, vtrisque manibus proiecit super turbas, inuocans dominatorem vitæ ac spiritus vt hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

C A P. X V.

Icanor autem vt comperit Iudam esse in locis Samariæ, cogitavit cum omni impetu die sabbathi committere bellum. Iudæis verò qui illum per necessitatem sequebantur dicentibus, Ne ita ferociter, & barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum qui vniuersa conspiciat: ille infelix interrogauit si est potens in cælo qui imperauit agi diem sabbathorū. Et respōdentibus illis, ¶ Est Dominus viuus ipse in cælo potens, qui iussit agi septimam diem. At ille ait, Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit vt consilium perficeret. Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitauerat commune trophæum statuere de Iuda. Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum, & hortabatur suos ne formidarent ad aduētum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cælo, & nunc speraret ab Omnipotente sibi affuturam victoriam. Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiā certamina quæ fecerant prius, promptiores constituit eos: & ita animis eorum erectis simul ostendebat Gentium fallaciam, & iuramentorum præuaricationem. Singulos autem illorū armauit, non clypei & hastæ munitione, sed sermonibus optimis & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod vniuersos lætificauit. Erat autem huiuscemodi visus: Oniam qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decōrum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Iudæorum. Post hoc apparuisse & alium virum ætate & gloria mirabilem, & magni decōris habitudinem circa illum. Respondentem verò Oniam dixisse, Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias propheta Dei. Extendisse autem Ieremiam dextram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem, Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo deiicies aduersarios populi mei Israel. Exhortati itaque Iudæ sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenum confortari, statuerunt dimicare & conflare fortiter: vt virtus de negotiis iudicaret, eo quod ciuitas sancta, & templum periclitaretur. erat enim pro vxoribus & filiis, itemque pro fratribus & cognatis minor sollicitudo: maximus verò & primus pro sanctitate timor erat templi. sed & eos qui in ciuitate erant, non minima sollicitudo habebat pro his qui congressuri erant. Et cum iam omnes sperarent iudicium fu-

Nicanor die sabbathi Iudam agredi tentat.

Eius blasphemia. 3. Reg. 10. Exod. 20. b.

Machabæus visione Iudæis exposita, animos eorū confortat.

Lib. II. Machab.

Oratio Machabæi.
4. Reg. 19. g. tob.
1. d. ccl. 48. d.
cfa. 37. g.

Prostrato Nicanoris exercitu,
Machabæus caput eius cum manibus præscindit iubet, & linguam particulatim auibus dari.

turū, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiarumque opportuno in loco compositi, considerans Machabæus aduentum multitudinis, & apparatus varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominū inuocauit, qui non secundum armorum potētiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam. Dixit autem inuocans hoc modo, ¶ Tu Domine qui misisti angelum tuū sub Ezechia rege Iuda, & interfecisti de castris Sennacherib centum octogintaquinque millia: & nūc dominator cælorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore, & tremore magnitudinis brachii tui, vt metuant qui cum blasphemia veniunt aduersus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita perorauit. Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis & canticis admovebant. Iudas vero, & qui cum eo erant inuocato Deo, per orationes congressi sunt: manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus trigintaquinque millia, præsentia Dei magnifice delectati. Cūque cessassent, & cum gaudio redirent, cognouerunt Nicanorem ruisse cū armis suis. Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominū benedicebant. Præcepit autem Iudas qui per omnia corpore & animo mori pro ciuibus paratus e-

rat, caput Nicanoris, & manū cum humero abscissam, Ierosolymam perferri. Quò cum peruenisset, conuocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accersit & eos qui in arce erant. Et ostēso capite Nicanoris, & manu nefaria quam extendat contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnifice gloriatus est. Linguam etiam impii Nicanoris præcisam iussit particulatim auibus dari: manum autem dementis contra templum suspēdi. Omnes igitur cæli benedixerūt Dominum, dicentes, Benedictus qui locum suum incontaminatum seruauit. Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, vt euidentis esset, & manifestū signum auxilii Dei. Itaque omnes communi consilio decreuerunt nullo modo diem istum absque celebritate præterire: habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quæ dicitur voce Syriaca, pridie Mardochæi diei. Igitur his erga Nicanorē gestis, & ex illis temporibus ab Hebræis ciuitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis. Et si quidem bene, & vt historię competit, hoc & ipse velim: si autem minus digne, concedendum est mihi. Sicut enim vinum semper bibere aut semper aquam, contrarium est, alternis autem vti delectabile: ita legentibus si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

Hieronimi in Euangelistas, ad Damasum P R A E F A T I O.

NOVVM OPVS me facere cogis ex veteri: vt post exēplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedē: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundū ad initia retrahere paruulorū. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpsit, & a salua quā semel imbibit, viderit discrepare quod lectum: non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clatritas esse sacrilegū, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere: Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verū non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeat quibus: tot enim sunt exemplaria pene quot codices. Sin autem veritas est querenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus male reddita: vel à præsumptoribus imperitiū emēdata peruersius: vel à librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata corrigimus? Neque verò ego de Veteri disputo testamento: quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam verterem, tertio gradu ad nos vsque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant: quare Theodotion inter novos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probauerunt. De Nouo nunc loquor testamēto: quod Græcū esse non dubium est: excepto apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa euangelium Christi Hebraicis literis edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, & diuersos riuulorum tramites ducit: vno de fonte querendum est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Elychio nuncupatos, paucorum hominū asserit peruersa contentio: quibus utique nec in toto Veteri instrumēto post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in Nouo profuit emēdasse: cum multarum gentium linguis scriptura antè trās lata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præfatiuncula pollicetur quatuor tantum euangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Iohannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed veterū, quæ ne multū à lectionis Latinæ cōsuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant.

ALIA EIVSDEM PRAEFATIO.

Ex proœmio commentariorum quos scripsit in Matthæum.

PLURES FUISSE qui euangelia scripserunt, Lucas euāgelista testatur, dicens, Quoniam quidē multi conati sunt ordinate narrationem rerum quæ in nobis completæ sunt: sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt sermonem, & ministraverunt ei: & perseuerant vsque in præsens tempus: sicut tradiderunt, quæ diuersarum hæresum fuere principia: vt est illud iuxta Aegyptios & Thomam & Matthiam & Bartholomæum, duodecim quoque apostolorū, & Basilidis atque Apellis ac reliquorum, quos enumerare longissimum est: cum hæc tantum impræsentiarum necesse sit dicere, exitisse quosdam qui sine Spiritu & gratia Dei conati sunt magis ordinare narrationem, quam historiam texere veritatem. Quibus iure potest illud propheticum coaptari, Vt qui prophetant de corde suo: qui ambulant post spiritum suum: qui dicunt, Hæc dicit Dominus: & Dominus nō misit eos. De quibus & Saluator in euangelio Iohannis loquitur, Omnes qui ante me venerunt, fures fuerunt & latrones. Qui venerunt, non qui missi sunt. Ipse enim ait, Veniebant, & ego non mittebam eos. In venientibus præsumptio temeritatis, in missis obsequium seruitutis est. Ecclesia autem, quæ Domini voce supra Petram fundata est: quam introduxit rex in cubiculū suum, & ad quā per foramen descensionis occulte misit manum suam, similis damulæ hūnolūque ceruorum: quatuor flumina, paradisi instar eructans: quatuor angulos & annulos habet, per quos quasi arca testamenti & custos legis Domini, lignis immobilibus vehitur. Primus omnium Matthæus est publicanus, cognomēto Leui: qui euangelium in Iudæa Hebræo sermone edidit: ob eorum vel maxime causam, qui in IESVM crediderant ex Iudæis, & nequaquam legis vmbra secedente, euangelii veritatem seruabant. Secundus Marcus, interpretis apostoli Petri, & Alexandrinæ ecclesiæ primus episcopus, qui Dominum quidem Saluatorem ipse nō vidit, sed ea quæ audierat magistrum prædicantem, iuxta fidē magis gestorum narrauit quam ordinem. Tertius Lucas medicus, natione Syrus Antiochensis: cuius laus in euangelio, qui & ipse discipulus apostoli Pauli, in Achaia Bithyniæque partibus volumen condidit, quædam altius repetens: & vt ipse in proœmio confitetur, audita magis quam visa describens. Vltimus Iohannes apostolus & euangelista, quem IESVS amavit plurimum: qui supra pectus Domini recumbens, purissima doctrinarum fluente potauit: & qui solus de cruce meruit audire, Ecce mater tua. Is cum esset in Asia, & iam tunc hæreticorum semina pullularent Cherinti, Hebionis, & cæterorū qui negant Christum in carne venisse, quos & ipse in epistola sua antichristos vocat, & apostolus Paulus frequenter percutit: coactus est ab omnibus pene tunc Asiæ episcopis, & multarum ecclesiarum legationibus de diuinitate Saluatoris altius scribere, & ad ipsum (vt ita dicam) Dei verbum, non tam audaci quam scilicet temeritate prorumpere. Vnde & ecclesiastica narrat historia, cū à fratribus cogere vt scriberet, ita facturū se respondisse, si indicto ieiunio in commune omnes Deum deprecarentur: quo expleto, reuelatione saturatus, in illud proœmium de celo veniens eructauit. In principio erat verbum: & verbum erat apud Deum: & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum. Hæc igitur quatuor euangelia multo antè prædicta, Ezechielis quoque volumē probat: in quo prima visio ita contextitur, Et in medio similitudo quatuor animalium, & vultus eorū facies hominis, & facies leonis, & facies vituli, & facies aquilæ. Prima hominis facies, Matthæum significat: qui quasi de homine exorsus est scribere, Liber generationis IESU Christi filii Dauid filii Abraham. Secunda Marcum, in qua vox leonis in eremo rugientis auditur, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Tertia vituli, quæ euangelistam Lucam à Zacharia sacerdote sumpsisse initium præfiguratur. Quarta Iohannē euangelistam, qui assumptis pennis aquilæ, & ad altiora festinās, de verbo Dei disputat. Cætera quæ sequuntur, in eundē sensum proficiunt. Crura eorū recta, & pēnati pedes: & quocūque spiritus ibat, ibant, & nō reuertebantur: & dorsa eorū plena oculis: & scintillæ ac lapides in medio discurretes, & rota in rota, & in singulis quatuor facies. Vnde & Apocalypsis Iohannis, post expositionem viginti quatuor seniorum, qui tenentes citharas & phialas, adorāt agnū Dei, introducit fulgura & tonitrua & septē spiritus discurrentes, & mare vitreum, & quatuor animalia plena oculis, dicens, Animal primum simile leoni, & secundū simile vitulo, & tertium simile homini, & quartum simile aquilæ volanti. Et post paululum, Plena erant, inquit, oculis, & requiē non habebāt, die ac nocte dicētia, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui vterus est. Quibus cūctis perspicuē ostenditur quatuor debere tantū euangelia suscipi, & omnes apocryphorum nēnias mortuis magis hæreticis quam ecclesiasticis vitiis canendas.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLĒSIATICORVM.

MATTHÆVS qui & Leui, ex publicano apostolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circuncisione crediderant, euangelium Christi Hebraicis literis verbisque composuit. Quod quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est. Porro ipsum Hebraicum habetur vsque hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissime confecit. Mihi quoque à Nazariis, qui in Berrhoca vrbe Syriæ hoc volumine vtuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod vbicumque Euangelista, siue ex persona sua, siue ex persona Domini Saluatoris, Veteris Scripturæ testimoniis vtitur, nō sequatur Septuaginta translatorū authoritatem, sed Hebraicam: è quibus illa duo sunt, Ex Aegypto vocaui filium meum. Et, Quoniam Nazareus vocabitur.

Sanctum IESV CHRISTI Euangelium secundum Matthæum.

CAP. I.

LIBER generationis
IESV Christi filii
Dauid, filii Abra-
hæ. Abrahæ genuit
Isaac. Isaac autē ge-
nuit Iacob. Iacob
autem genuit Iu-
dam & fratres eius.
Iudas autē genuit
Phares & Zaram de
Thamar. Pharesau

tem genuit Elron. Elron autē genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autē genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. Salmon autē genuit Booz de Raab. Booz autē genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autē genuit Dauid rex. Dauid autē rex, genuit Salomonem ex ea quæ fuit Uriæ. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autē genuit Abiam. Abia autē genuit Asa. Asa autē genuit Iosaphat. Iosaphat autē genuit Ioram. Iorā autē genuit Oziam. Ozias autē genuit Ioatham. Ioatham autē genuit Achaz. Achaz autē genuit Ezechiam. Ezechias autē genuit Manassen. Manasses autē genuit Amon. Amon autē genuit Iosiam. Iosias autē genuit Iechoniā & fratres eius in transmigracione Babylonis. Et post transmigracionē Babylonis, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autē genuit Zorobabel.

Zorobabel autē genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autē genuit Azor. Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autē genuit Achin. Achin autē genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autē genuit Matthan. Matthan autē genuit Iacob. Iacob autē genuit Ioseph virū Mariæ. de qua natus est IESVS qui vocatur Christus. Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid, generationes quatuordecim. & à Dauid vsque ad transmigracionē Babylonis, generationes quatuordecim. & à transmigracione Babylonis vsque ad Christum, generationes quatuordecim.

Christi autē generatio sic erat. Cū esset despōsata mater IESV Maria, Ioseph, antequam conuenirēt, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. Ioseph autem vir eius cū esset iustus, & nollet eam traducere: voluit occulte dimittere eā. Hæc autem eo cogitante, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicēs, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugē tuā. quod enim in ea natū est, de Spiritu sancto est. pariet autē filiū: & vocabis nomē eius IESVM. Ipse enim saluū faciet populū suū à peccatis eorū. Hoc autem totū factum est vt adimpleretur quod dictū est à Domino per prophetam dicentē, Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filiū: & vocabitur nomē eius Emmanu-el, quod est interpretatum Nobiscum-deus. Exurgēs autē Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus Domini, & accepit cōiugem suam. Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocauit nomē eius IESVM.

CAP. II.

Cum ergo nat' esset IESVS in Beth-léhem Iudæ in dieb' Herodis regis, ecce Magi ab Oriēte venerūt Ierosolymā, dicētes, Vbi est qui

nat' est rex Iudæorū? vidim' enim stellā ei' in Oriēte, & venim' adorare eū. Audiēs autē Herodes rex turbat' est, & omnis Ierosolyma cū illo. Et cōgregans omnes principes sacerdotū & Scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerūt ei, In Beth-léhem Iudæ. Sic enim scriptū est per prophetā, Et tu Beth-léhem Terra-Iuda, nequaquā minima es in principib' Iudæ: ex te enim exiet dux qui regat' populū meū Israel. Tūc Herodes clam vocatis Magis, diligēter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis. & mittens illos in Beth-léhem, dixit, Ite, & interrogate diligenter de puero: & cū inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego veniēs adorē eū. Qui cum audissent regē, abierūt: & ecce stella quā viderāt in Oriente, antecedebat eos, vsquedū veniens staret supra, vbi erat puer.

Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matris eius: & procidentibus adorauerunt eum: & apertis thesauris suis obtulerūt ei munera, aurum, thus, & myrrhā. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viā reuersi sunt in regionem suā. Qui cum recessissent, ecce angel' Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens, Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptū: & esto ibi vsquedū dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerū ad perdendū eum. Qui confurgens accepit puerum & matrem eius nocte: & secessit in Aegyptum: & erat ibi vsque ad obitū Herodis: vt adimpleretur quod dictū est à Domino per prophetā dicentem, Ex Aegypto vocaui filiū meū. Tūc Herodes vidēs quoniā illusus esset à Magis, iratus est valde: & mittēs occidit omnes pueros qui erāt in Beth-léhem & in omnib' finibus eius, à bimatu & infra, secūdū tēpus quod exquisierat à Magis. Tūc adimpletū est quod dictū est per Ieremiā prophetam dicentē, Vox in rama audita est, ploratus & ululatus mult', Rachel plorās filios suos, & noluit cōsolari, quia nō sunt. Defuncto autē Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto, dicēs, Surge, & accipe puerū & matrē eius, & vade in Terram-Israel. defuncti sunt enim qui quærebāt animā pueri. Qui cōfurgens, accepit puerū & matrē eius, & veniit in Terrā-Israel. Audiēs autē quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illō ire: & admonitus in somnis, secessit in Partes-Galilææ. Et veniēs habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictū est per prophetas, Quoniā Nazareus vocabitur.

CAP. III.

In diebus autē illis venit Iohānes Baptista prædicans in deserto Iudææ, & dicēs, Pœnitentiā agite: appropinquabit enim regnū cælorum. Hic est enim de quo dictū est per Esaiam prophetam dicentem, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Ipse autem Iohannes habebat vestimentū de pilis camelorū, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autē ei' erat locustæ & mel syluestre. Tunc exibat ad eū Ierosolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem: & baptizabantur ab eo in Iordane, cōfidentes peccata sua. Vidēs au-

Quod Iesus sit
Christus ille p-
m. Ihu: saluator
patribus. luc. 3. e
Gen. 21. d. 35. d.

Gen. 29. d. 32. g.

1. Paral. 2. a.

Ruth. 4. d.

1. Re. 16. a. 17. b.

2. Reg. 12. f.

1. Paral. 3. b.

1. Par. 36. a. b.

4. Reg. 21. d. 1. pa-
ral. 3. c.

4. Reg. 24. c.

1. Par. 3. c.

Christi nativitas.
Iesus (vet. Au.
Cor. Do. Pau. Di.
o. l. Ge. o. l. P. T.
v. Compl.
Deut. 24. a.

ei (vet. Au. D.

Iesus. luc. 2. c.
a. 4. b.

Esa. 7. c.

vocabunt (vet.
Di. o. l. Ge. o. l. P.
T.
Emmanu-el

Magi, primitivæ
Gentium Chri-
stum adorant.
vt, Iudææ (vet.
Pau. Cor. Au. Do.
Ge. o. l. Compl.

Mich. 4. a.
Iohan. 7. l.

reget (lat. rep.
Vet. Dio. Ge. a.
P. T.

Gal. 7. b.

Fugit Ioseph d.
Iesu & matris
Aegyptum.

furgēs (vet. D.
o. T. Ge. l.

Occis. et. a.
Herodes puer
occidit.

Iere. 9. a.

Rememtor vt
Ioseph ex Aegypto

Iohānes penitē-
tiam prædicat.
& Christum ve-
nisse. marc. 1. a.
Iuc. 3. a.
Esa. 40. d. 2. a.
1. a.
appropinquat
(vet. Ge. o. l.
Comp. Do. l. g. t.
appropinquat.
Esa. 40. a.
Iohā. 1. c.
qui dicitur (vt.
Di. o. l. Ge. o. l.
Vetus Iohan-
mar. 1. a.
Baptizant in I.
Conitio pœ-
nitent.

Pharisæi
demonstravit
Cōdā Ge. o. Di. o
Quedā Ge. I. T.
legūt offendit.
Fructus pœnitē
tiz.
Ioh. s. e.
potest (Ve. Di. o.
I. Ge. T.
Filiū Abrahæ.
securis.
Fructus.
excidit, & in
ignē mittitur.
(Ve. Di. o. T. Ge. I.
Aqua.
Spiritus sctus.
Luc. 3. d.
Ventilabrum.
suū in horreū,
(Ve. Di. o. I.
Pala.
Christus bapti
zatur.
Marc. I. b. Luc. 3. d.
Ioh. I. c.
- Vet. Au. Do.
Ipsūm. (Vet. Ge.
I. I. Christum.
Filius dilectus,
Christus.
j. 17. a. 2. pet. 1. d.
col. 1. b.
Tentatur chri
stus. mar. 1. b. lu.
4. a.
Scripturis con
vincit diabolu.
deut. s. a.
vinct (fut. tēp.
Vet. Ge. I. Cōpl.
Psal. 90. c.
mādit (su. tē.
Vet. Do. Cor. Cō.
Tentare Deum.
Deut. 6. c.
post me (Vet. Ie
gant Ge. I. Cōpl.
Pau. retro.
Adorare.
Deut. 6. c. 10. d.
Angeli.
Chri. predicat
pœnitentiā, & se
aduēnisse. marc.
1. c. Luc. 4. c. Ioh.
4. f.
- Vet. Di. o. I. Ge.
o. I. P. T.
Esa. 9. a.
viam (Vet. Ge. I.
pro iuxta viā.
Galilæa (Vet.
Compl.
Itebat (Vet. Di.
o. I. Ge. o. I. V. P.
T.
& vmbra (Vet.
Comp.
appropinqua
uit (præf. temp.
Ve. Di. o. I. Ge. I.
T. Compl.
Petri & Andree,
Iacobi & Iohā
nis vocatio.
mar. 1. a. Luc. 5. a.

tem multos Pharisæorū & Sadducæorū venientes ad baptismū suum, dixit eis, Progenies viperarū, quis demōstrabit vobis fugere à ventura irā? Facite ergo fructū dignum pœnitentiæ. Et ne velitis dicere intra vōs, Patrē habemus Abrahā. dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Iā enim securis ad radicē arborum posita est. Omnis ergo arbor quæ nō facit fructum bonū, excidetur, & in ignē mittetur. Ego quidē baptizo vos in aqua in pœnitentiā: qui autē post me venturus est (fortior me est, cui nō sum dignus calceamenta portare) ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni. Cuius vētilabrum in manu sua, & permundabit aream suā: & cōgregabit triticum in horreum suū, paleas autē cōburet igni inextinguibili. Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem, ad Iohannem, vt baptizaretur ab eō. Iohannes autem prohibebat eū, dicens, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Respōdens autem Iesus vs, dixit ei, Sine modo. sic enim decet nos implere omnē iustitiam. Tunc dimisit eum. Baptizatus autem Iesus vs, confestim ascēdit de aqua, & ecce aperti sunt ei cæli: & vidit Spiritū Dei descendentem sicut columbam, & veniētem super se. Et ecce vox de cælis dicens, Hic est Filius meus dilectus in quo mihi cōplacui. CAP. IIII. Tunc Iesus vs ductus est in desertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cū ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit. Et accedēs tentator, dixit ei, Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit, Scriptum est, Nō in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi, & dixit ei, Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim, Quia angelis suis mādavit de te, & in manibus tollent te, ne fortē offendas ad lapidem pedem tuū. Ait illi Iesus vs, Rursum scriptum est, Nō tētabis Dominum Deum tuum. Iterū assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Tūc dicit ei Iesus vs, Vade Satana: scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis: & illi soli seruiēs. Tunc reliquit eum diabolus: & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei. Cum autem audisset Iesus vs quod Iohānes traditus esset, secessit in Galilæam: & relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephthali: vt adimpleretur quod dictū est per Esaiam prophetam, Terra Zabulon & terra Nephthali, via maris trans Iordanem Galilææ Gētium: populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnā: & sedentibus in regione vmbrae mortis, lux orta est eis. Exinde cœpit Iesus vs prædicare, & dicere, Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnū cælorum. Ambulans autē Iesus vs iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simōnē qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittētes rete in mare (erāt enim piscatores) & ait illis, Venite post me: & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi cōtinuō relicti retibus secuti sunt eū. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi & Iohannem fratrem eius in naui cū Zebedæo pa-

tre eorum, reficientes retia sua: & vocauit eos. Illi autem statim relicti retibus & patre, secuti sunt eum. Et circuibat Iesus vs totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans euangeliū regni: & sanans omnem languorē & omnem infirmitatem in populō. Et abiit opinio eius in totam Syriam. & obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos. & secutæ sunt eū turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudæa, & de trans-Iordanem. CAP. V. Iudens autem Iesus vs turbas, ascendit in montem: & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suū docebat eos, dicens, Beati pauperes spiritu: quoniā ipso-rū est regnū cælorū. Beati mites: quoniā ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent: quoniā ipsi cōsolabuntur. Beati qui esuriunt, & sitiūt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur. Beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam: quoniam ipso-rum est regnū cælorū. Beati estis cū maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentiētes, propter me. Gaudete & exultate: quoniam merces vestra copiosa est in cælis. sic enim persecuti sūt prophetas qui fuerūt ante vos. Vos estis sal terræ. Quod si sal euauerit, in quo salietur? ad nihilū valet vltra, nisi vt mittatur foras, & cōculcetur ab hominibus. Vos estis lux mūdi. Nō potest ciuitas abscondi supra mōtē posita. neque accendūt lucernā, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra corā hominibus: vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrē vestrum qui in cælis est. Nolite putare quoniam veni soluere legem aut prophetas. nō veni soluere: sed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota vnum aut vnus apex nō præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui erga soluerit vnū de mādatis istis minimis, & docuerit sic homines: minimus vocabitur in regno cælorum. qui autem fecerit & docuerit: hic magnus vocabitur in regno cælorū. Dico autē vobis quia nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorū, non intrabitis in regnū cælorum. Audistis quia dictū est antiquis, Nō occides. qui autē occiderit, reus erit iudicio. Ego autē dico vobis quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autē dixerit fratri suo, raca: reus erit cōcilio. Qui autē dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis. Si ergo offers munus tuū ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuū ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniēs offeres munus tuū. Esto cōsentiens aduersario tuo cito dū es in via cū eo: ne fortē tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerē mittaris. Amen dico tibi, nō exies inde donec reddas nouissimū quadratē. Audistis quia dictū est antiquis, Nō mœchaberis. Ego autē dico vobis quia omnis qui viderit mulierē ad cōcupiscēdū eā, iā mœchat est eā in corde suo. Quod si ocu-

Prædicat Galilæis Euangeliū. Sanat infirmos.
fama (Vet. Ge. I.
- Vet. Di. o. I. Ge. o. T.
Pauperes spiritu. luc. 6. d.
Mites. psal. 37.
Lugentes.
Esurientes. esa. 65. b.
Misericordes. Mundi corde. psal. 24.
Pacifici. Ipsi (Vet. Comp. Afflictis ppter Christum, merces. 1. pet. 3. c.
- ve. Ge. o. Di. o. I. p. T. M.
1. Pet. 4. d.
sal & lux mundi, apli. mar. 9. 8. luc. 14. 8.
Ciuitas.
Lucerna. marc. 4. c. luc. 8. c. I. e.
Opera bona. Philip. 2. c.
Legē ad implet. Christus. Luc. 16. d.
Mandatorū Dei impletio. iac. 1. b.
enim (Ve. Di. o. Ge. o. I. V. T. Luc. 6. d.
Occidere quid. Exod. 10. c. deut. 5. b.
Reconciliatio sacrificialis præferatur.
reconciliare (impe-ratiuus. Vet. Cor. Pau. Ge. I. Di. o. T. Comp. Luc. 12. 8.
Adulterium. Exod. 10. c. j. 18. b. marc. 9. 8.

Euangelium

Oculi eratio.

Elus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abs te. expedit enim tibi ut pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proiice abs te. expedit enim tibi ut pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam. Dicitur autem, Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moerchari: & qui dimissam duxerit, adulterat. Iterum audistis quia dictum est antiquis, Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per caelum: quia thronus Dei est: neque per terram: quia scabellum est pedum eius. neque per Ierosolymam: quia ciuitas est magni regis. neque per caput tuum iuraueris: quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. T. Com. Manus abscissio

Vxor. deut. 24. a. j. 19. b. mar. 10. b. luc. 16. d. 1. cor. 7. b.

Non iurandum. Leuit. 19. d. exo. 30. b. deu. 5. b.

Iacob. 5. c.

Iniuria ferenda. Exod. 21. d. deut. 19. d. leuit. 24. d.

Luc. 6. e. 1. cor. 6. b. 1. thess. 5. c. 1. pet. 4. c.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. T. Deut. 15. b. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Compl. Inimici diligendi. & quare. Leuit. 19. d.

Orandum pro persequentibus. luc. 6. d. e.

* habetis: (prae. temp. Vet. Ge. l. Luc. 6. e.

Perfectio.

* qui in caelis est (Vet. Ge. l.

Eleemosyna.

* in propatulo. vel. in manifesto. (Vet. Ge. l. in palam legit. Oratio.

- Vet. Au. Do. Di. o. l. Ge. o. l. p. T.

Luc. 11. a.

F Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundatius est, a malo est? Audistis quia dictum est, Oculum pro oculo, & dentem pro dente? Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebere illi & alteram. Et ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere: dimitte ei & pallium. & quicumque te angariauerit mille passus, vade cum illo & alia duo. Qui autem petit a te, da ei: & volenti mutuari a te, ne auertaris. Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & caluniantibus vos: ut sitis filii Patris vestri qui in caelis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester caelestis perfectus est.

Tendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in caelis est. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis & in vicis, ut honorificentur ab hominibus. amen dico vobis receperunt mercedem suam.

3. Te autem faciente eleemosynam, ne sciat sinistra tua quid faciat dextra tua: ut sit eleemosyna tua in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt: putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis. scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum.

9. Sic ergo vos orabit, Pater noster qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in caelo, & in terra. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. Et di-

mitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Amen. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis Pater vester caelestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus: nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes. exterminant enim facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis quia receperunt mercedem suam. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua: ne videaris hominibus ieiunans, sed Patri tuo qui est in abscondito: & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi aerugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in caelo: ubi neque aerugo neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt nec furantur. Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Luce cerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumem quod in te est, tenebrae sunt: ipsae tenebrae quantae erunt? Nemo potest duobus dominis seruire. aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum contenet. Non potestis Deo seruire, & mammonae. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animae vestrae quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca: & corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia caeli quae non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater vester caelestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans, potest adiciere ad staturam suam cubitum vnum? Et de vestimentis quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant neque nent. Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. Si enim foenum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos modicae fidei? Nolite ergo solliciti esse, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? haec enim omnia gentes inquirunt. Scit enim Pater vester quia his omnibus indigetis. Quaerite ergo primum regnum Dei & iustitiam eius: & haec omnia adiicientur vobis.

34. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. sufficit diei malitia sua.

Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo, Frater, sine eiicium festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere festucam de oculo fratris tui. Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculet eas pedibus suis, & canes conuersi dirupant vos. Petite, & dabitur vobis: quaerite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quaerit, inuenit: & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem

j. 13. c. quia tuum est regnum & potentia, & gloria in secula seculorum. (Vet. Ge. l. Condonandum fratri. marc. 11. c. eccl. 18. a. j. n. d. Ieiunium.

Theauri. luc. 12. d.

Pauperibus subveniendum.

* enim (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T. C. pl. Lucerna. lu. 11. e. - Vet. Di. o. T. igitur (Vet. Ge. l. Corpus. Oculus.

Deus & diuitia. luc. 16. c.

Sollicitudo de vita & vestitu tollenda. luc. 12. c. 1. pet. 5. b. psal. 14. d.

Volatilia.

* vestimento (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. T. Lilia.

* autem (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. T. Fenum. * minima (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. T.

Regnum Dei. iustitia.

Non iudicandus de proximo. lu. 6. f. rom. 1. a. * vt non iudicemini. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. T. Do. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. T. Com. Mar. 4. c. luc. 6. f. cadere (Vet. Ge. l. * mensurabitur (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T. legunt metietur.

- Vet. Au. Di. o. l. C. p. Ge. o. l. p. T. Sanctum. Canes. Porci. Margaritae.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Au. V. P. M. T. Oratio continua. j. 11. c. mar. 11. c. luc. 11. b. iohan. 14. b. 16. e. i. c. 1. a.

si petierit filius suus panē, nūquid lapidē porriget ei? Aut si piscē petierit: nunquid serpentem porri- get ei? Si ergo vos cum sitis mali, nolitis bona dare filiis vestris: quanto magis Pater vester qui in cælis est, dabit bona petentibus se: ¹² Omnia ergo quæcunque vultis vt faciāt vobis homines: & vos facite illis. Hæc est enim Lex & Propheta: ¹³ Intra- te per angustam portam: quia lata porta, & spatio- sa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrāt per eam: ¹⁴ Quam angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam: & pauci sunt qui inue- niunt eam: ¹⁵ Attendite à falsis prophetis, qui ve- niunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus au- tem sunt lupi rapaces. ¹⁶ à fructibus eorum cogno- scetis eos. Nūquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autem arbor, malos fructus facit. Non potest autē arbor bona, malos fructus facere: ne- que arbor mala, bonos fructus facere: ¹⁷ Omnis ar- bor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. ¹⁸ Igitur ex fructibus eorum co- gnoscetis eos. ¹⁹ Non omnis qui dicit mihi, Domi- ne domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnū cælorum. ²⁰ Multi dicent mihi in illa die, Domine domine, nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eieci- mus, & in nomine tuo virtutes multas fecim? Et tunc confitebor illis, Quia nunquā noui vos: ²¹ dis- cedite à me omnes qui operamini iniquitatem. ²² Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea: assimilabitur viro sapiēti qui ædificauit domū suam super petram: ²³ & descendit pluuia, & vene- runt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. fundata enim erat super petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto qui ædifica- uit domum suam super arenam: ²⁴ & descendit plu- uia & venerunt flumina, & flauerunt venti, & ir- ruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna. ²⁵ Et factum est: cum consummas- set I E S V S verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina eius. Erat enim docens eos sicut potesta- tem habens, & non sicut scribæ eorum & Phari- sæi.

C A P. V I I I.

C Vm autem descendisset I E S V S de mote, secutæ sunt eum turbæ multæ: & ecce le- profus veniens, adorabat eum, dicens, Do- mine, si vis, potes me mūdare. Et extēdens I E S V S manum, tetigit eum, dicens, Volo. Mūdare. Et cō- festim mundata est lepra eius. Et ait illi I E S V S, Vi- de nemini dixeris: sed vade, ² ostēde te sacerdoti, & offer munus tuum quod præcepit Moyses, in tes- timonium illis. Cum autem introisset Caphar- naum, accessit ad eum centurio, rogās eum, & di- cens, Domine, puer meus iacet in domo paralyti- cus, & male torquetur. Et ait illi I E S V S, Ego ve- niam, & curabo eum. Et respondens centurio, ait, Domine, nō sum dignus vt intres sub tectū meū: sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Nā & ego homo sum sub potestate constitutus, ha- bens sub me milites: & dico huic, vade, & vadit: & alii, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit.

³ Audiens autem I E S V S, miratus est: & sequētibus se dixit, Amen dico vobis non inueni tantam fidē in Israël. Dico autem vobis quōd multi ab Orien-

te & Occidente venient, & recumbent cum Abra- ham & Isaac & Iacob in regno cælorum: filii autē regni eiicientur in tenebras exteriores. ibi erit fle- tus & stridor dentium. Et dixit I E S V S centurio- ni, Vade: & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. ⁴ Et cum venisset I E S V S in do- mum Petri, vidit socrum eius iacentem & febrici- tātem: & tetigit manum eius, & dimisit eā febris, & surrexit, & ministrabat ei. ⁵ Vespere autem fa- cto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & eiiciebat spiritus verbo: & omnes male habentes curauit, vt adimpleretur quod dictum est per Esa- iam prophetam, dicentem, Ipse infirmitates nos- tras accepit: & ægrotationes nostras portauit. ⁶ Vi- dens autem I E S V S turbas multas circum se, ius- sit discipulos ire trans fretū. Et accedens vnus scri- ba, ait illi, Magister, sequar te quocunque ieris. Et dicit ei I E S V S, Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidus: filius autem hominis non habet vbi ca- put suum reclinet. ⁷ Alius autem de discipulis e- ius ait illi, Domine permitte me primum ire, & se- pelire patrem meum. I E S V S autē ait illi, Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

⁸ Et ascēdente eo in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius: & ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse ve- rō dormiebat. Et accesserunt ad eū discipuli eius, & suscitauerunt eum dicētes, Domine, salua nos, perimus. Et dicit eis I E S V S, Quid timidi estis mo- dica fidei? Tunc surgens imperauit ventis & ma- ri, & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt dicētes, Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei? Et cum venisset I E S V S trans fretum in Regionem-Gerasenorum, occurrerūt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeū- tes, sæui nimis, ita vt nemo posset transire per viā illam. Et ecce clamauerunt dicētes, Quid nobis & tibi I E S V fili Dei? Venisti huc ante tempus tor- quere nos? Erat autē non longe ab illis grex mul- torum porcorum pascentis. Dæmones autem roga- bant eum dicētes, Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis, Ite. At illi exeūtes, abierunt in porcos, & ecce magno impetu abiit to- tus grex per præceps in mare: & mortui sunt in a- quis. Pastores autem fugerunt: & venientes in ci- uitate, nuntiauerunt hæc omnia, & de iis qui dæ- monia habuerant. Et ecce tota ciuitas exiit obuiā I E S V. Et viso eo, rogabant eum vt transiret à fini- bus eorum.

C A P. I X.

E T ascendens I E S V S in nauiculam, trans- fretauit: & venit in ciuitatem suam. Et ec- ce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et videns I E S V S fidem illorum, dixit paraly- tico, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se, Hic bla- sphemat. Et cum vidisset I E S V S cogitationes eo- rum, dixit, Vt quid cogitatis mala in cordibus ve- stris? Quid est facilius, dicere, Dimittuntur tibi pec- cata tua: an dicere, Surge & ambula? Vt autē scia- tis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata: tunc ait paralytico, Surge, tol- le lectum tuum, & vade in domum tuam. Et sur- rexit: & abiit in domū suā. Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deū qui dedit po- testatē talē hominibus. ⁹ Et cū transiret inde I E- S V S, vidit hominē sedentem in telónio, Matthæū

Iudeorum reie- ctio.
Fides.
in (Vet. Di. o. l. Ge. o. v. T. P. Socrus Petri sanatur. marc. i. c. luc. 4. f. Marc. i. d. lu. 4. g. Efa. 53. b. i. pet. 2. d. -Vet. Au. Di. o. l. Ge. o. p. T. V. Scriba christi sequitur. lu. 9. g. christi pauper- tas. -Vet. Di. o. l. Ge. o. p. T. Au. Do. Compl. Vocatio. Motus in mari. marc. 4. d. luc. 8. d. -Vet. Au. Di. o. l. Ge. o. p. T. Fides. -Vet. Di. o. l. Ge. o. T. Dæmoniaci sanatur. marc. 5. a. luc. 8. d. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. T. Au. Do. Dæmones in porcos abeant. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. T. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. T. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. P. T. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. P. T. Paralyticus sanatur. marc. 2. a. luc. 5. d. -enim (Vet. Ge. l. Remissio pecca- torum. -Vet. Au. Di. o. Ge. o. M. Mattheus voca- tur. marc. i. b. lu. 5. f.

Ita (Vet. Ge. l. Lex & Propheta luc. 6. e. tob. 4. c. via lata & ar- ta. luc. 13. c. Quoniam Vet. Pau. legit Quia. Falsi predicator. luc. 6. f. g. Arbor & fruct. 53. c. Facienda Dei vo- luntas. Miracula. luc. 13. e. f. psal. 6. e. 7. 35. d. luc. 13. f. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. T. Domus supra petram. luc. 6. g. rom. 2. b. iac. 1. d. christi potestas mar. i. c. luc. 4. c. -Vet. Di. o. l. Ge. o. p. T. V. M. Leprosus sana- tur. marc. i. d. luc. 5. c. Leuit. 14. a. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. T. V. Centurio ius si- des. luc. 7. a. -Vet. Di. o. l. Ge. o. p. T. Au. Gentium voca- tio. malach. 1.

Euangelium

nomine. Et ait illi, Sequere me. Et surgēs, secutus
B est eum.¹⁰ Et factum est: discumbente eo in domo,
ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbant cum IESV & discipulis eius.¹¹ Et vidētes Pharisæi, dicebant discipulis eius, Quare cū publicanis & peccatoribus māducat magister vester?
Peccatores.
Valētes & iusti.¹² At IESVS audiens, ait, Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. euntes autē discite quid est, Misericordiā volo, & non sacrificiū. Nō enim veni vocare iustos, sed peccatores.*¹⁴ Tunc accesserunt ad eum discipuli Iohannis, dicentes, Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter: discipuli autem tui non ieiunāt?¹⁵ Et ait illis IESVS, Nunquid possunt filii sponsi lugere quandiu cū illis est sponsus? Venient autem dies cum aufertur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt.¹⁶ Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimētum vetus. tollit enim plenitudinem eius a vestimento, & peior scissura fit.¹⁷ Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres. alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereūt. Sed vinum nouum in vtres novos mittunt: & ambo cōseruantur.¹⁸ Hęc illo loquēte ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum, dicēs, Domine filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuēt.¹⁹ Et surgens IESVS, sequebatur eū, & discipuli eius.²⁰ Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius.²¹ dicebat enim intra se, Si tetigero tantum vestimentum eius: salua ero.²² At IESVS conuersus & videns eam, dixit, Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora.)
Principis filia suscitatur mar. 5. b. luc. 8. f. adorauit (vet. Di. o. Ge. o. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T. M. - vet. Au. Di. o. l. T. P. V. M. Mulier a fluxu sanguinis sanatur.
Tibicines. dixit ad eos, (vet. Ge. l. Dormire. - vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. T. - illam (vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. T. Compl. Cæci duo, fide in Christum sanantur.
Mutus & dæmoniacus sanatur. j. n. b. i. arc. 3. c. luc. 11. b.
Blasphemia.
Euangelium. Infirmi.
Marc. 6. b.
Messis. luc. 10. a. Operarii. ei datur (vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. T. Au. Do. Apostollis datur gratia sanatur. marc. 3. b. luc. 6. b. c. CAP. X. T conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immūdorū vt eicerent eos, & curarent omnem lan-

guorem, & omnem infirmitatem.² Duodecim autem discipulorum nomina sunt hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus & Bartholomæus, Iacobus Zebedæi, & Iohannes frater eius, Thomas & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi & Thaddæus, Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum.
f. Hos duodecim misit IESVS: præcipiēs eis, dicēs, In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israel. Euntes autem prædicante, dicentes, Quia appropinquabit regnum cælorum. Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mūdare, dæmones eicite. gratis accepistis, gratis date.⁹ Nolite possidere aurū, neque argentū, neque pecuniam in zonis vestris: nō perā in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgā. dignus enim est operarius cibo suo.¹¹ In quacunque autem ciuitate aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis. Intrans autem in domum, salutate eam, dicentes, Pax huic domui. Et si quid fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam. si autem non fuerit digna: pax vestra reuertetur ad vos. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel ciuitate: excutite puluerem de pedibus vestris.¹⁵ Amē dico vobis, tolerabilius erit Terræ Sodomorum & Gomorrhæorū in die iudicii, quā illi ciuitati.¹⁶ Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.¹⁷ Cauete autē ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos: & ad præfides & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis & Gentibus.¹⁸ Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.²¹ Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meū. qui autem perseuerauerit vsque in finē, hic saluus erit.²³ Cū autem persequerentur vos in ciuitate ista: fugite in aliam. amen dico vobis, non consummabitis ciuitates Israel, donec veniat Filius hominis.²⁴ Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dōminum suum. Sufficit discipulo vt sit sicut magister eius: & seruo, sicut dominus eius. Si Patrem familiās Beel-zebul vocauerunt: quanto magis dōmesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod nō reueletur: & occultū, quod nō sciatur.²⁷ Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tectā. Et nolite timere eos qui occidūt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eū qui potest & animā & corpus perdere in gehennā.²⁹ Nōne duo passerēs asse vāneūt: & vnus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro?³⁰ Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.³¹ Omnis ergo qui cōfitebitur me corā hominibus, cōfitebor & ego eū corā Patre meo qui in cælis est. qui autē negauerit me corā hominibus, negabo & ego eū corā Patre meo qui in cælis est.

Apostoli qui apostolorū (vet. Di. o. l. Ge. o. l. T. Compl.

Lebberus, qui cognominat est (vet. Compl. Mittuntur ad prædicandum Euang. marc. 6. a. luc. 9. a. & 10. a. Genes. Act. 13. g. Israclita. appropinquauit (vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. T. Compl.

Aurum. Argentum.

Apostoli ingredi domum. luc. 10. c. i. tim. 1. c.

Pax. - vet. Di. o. l. Ge. o. M. T.

In relictis Euangelium. illa, (vet. cōpl. Pulueris excutio. act. 13. g.

Luc. 10. a. Prudens. simplex. afflictio.

Luc. 11. b. Loqui.

Spiritus sanctus. Frater in fratre.

-vet. Comp. Di. o. l. Ge. o. Perseuerantia.

Fuga.

Luc. 6. f. Iohan. 13. b. & 13. c. Discipulus. Magister.

Paterfamilias.

Marc. 4. c. luc. 8. c. & 11. a. reuelabitur: & occultum, quod nō sciatur. (vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. T. M. Timor.

Passeres duo.

Providētia Dei. Cap. III. act. 17. f. 1. c. g. 14. c.

Confiteri Christum. Marc. 8. d. luc. 9. c. & 11. b. act. 1. b.

par. Gladiis. d
luc. 11. f.

Diffidia.
Mich. 7. b.

Amor. luc. 14. f.

Crux. j. 16. d. luc.
9. c. 14. f. 17. g.

Perdere animâ.
Iohan. 12. d.

Recipere euâge
lism, siue apo
stolum, aut pro
phetâ. luc. 10. c.
Iohan. 13. c.

Marc. 9. f.

Prædicat Chri
stus.

Iohannes mit
tit discipulos ad
Christû. luc. 7. c.

Testimonium
Christi de Iohâ
ne.

Malac. 3. a.]

Luc. 16. d.

Diripiunt (vet.
An. Ge. l. Di. l.
Lex & pphetæ.

Elias. mala. 4. b.
Luc. 7. c.

Christus & Iohâ
nes.

Exprobrat Chri
stus ciuitatibus
infidelibus. luc.
10. e.

Corozain.
Bethsaida.

Capharnaum.
Sodomæ.

34 Nolite arbitrari quia pacem uenerim mittere in terram. non ueni pacem mittere: sed gladium. 35 Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam: & inimici hominis, domestici eius. 36 Qui amat patrem aut matrem plus quam me: non est me dignus. & qui amat filium aut filiam super me: non est me dignus. 37 Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me: non est me dignus. 38 Qui inuenit animam suam: perdet illam. & qui perdiderit animam suam propter me: inueniet eam. 39 Qui recipit uos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit. 40 Qui recipit prophetam in nomine prophetæ: mercedem prophetæ accipiet. & qui recipit iustum in nomine iusti: mercedem iusti accipiet. 41 Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli: amen dico uobis, non perdet mercedem suam.

C A P. X I.

ET factum est: cum consummasset Iesus præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde, ut doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum. 2 Iohannes autem cum audisset in uinculis opera Christi: mittens duos de discipulis suis, ait illi, Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? 3 Et respondens Iesus ait illis, Euntes renuntiate Iohanni quæ audistis & uidistis: cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. 7 Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Iohanne, Quid existis in desertum uidere? arundinem uento agitatam? Sed quid existis uidere? hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid existis uidere? prophetam? Etiam dico uobis, & plusquam prophetam. Hic est enim de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te.

11 Amen dico uobis, non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista. qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. 12 A diebus autem Iohannis Baptistæ usque nunc, regnum cælorum uim patitur, & uolenti rapiunt illud. 13 Omnes enim Prophetæ & Lex, usque ad Iohannem prophetauerunt: & si uultis recipere, ipse est Elias qui uenturus est. 14 Qui habet aures audiendi, audiat. 15 Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro: qui clamantes coequalibus dicunt, Cecinimus uobis, & non saltastis: lamentauimus, & non planxistis. Venit enim Iohannes neque manducans, neque bibens: & dicunt, Dæmoniû habet. Venit Filius hominis manducans & bibens: & dicunt, Ecce homo vorax & potator uini, publicanorum & peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia à filiis suis. 20 Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ uirtutes eius, quia non egissent poenitentiam.

21 Væ tibi Corozain, uæ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ essent uirtutes quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent. Veruntamen dico uobis: Tyro & Sidoni remissus erit in die iudicii, quam uobis. Et tu Capharnaum, nunquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes, quia si in Sodomis factæ fuissent uirtutes quæ factæ sunt in te, forte mansissent

usque in hanc diem. 24 Veruntamen dico uobis quia Terræ Sodomorum remissus erit in die iudicii, quam tibi. 25 In illo tempore respondens Iesus dixit, Confitebor tibi Pater domine cæli & terræ quia abscondisti hæc à sapientibus & Prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater: quoniam sic fuit placitum ante te. 27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. 28 Et nemo nouit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare. 29 Venite ad me omnes qui laboratis, & operati estis: & ego reficiam uos. 30 Tollite iugum meum super uos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus uestris. 31 Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.

C A P. X I I.

IN illo tempore abiit Iesus per sata, sabbatho: discipuli autem eius esurientes cœperunt uellere spicas, & manducare. Pharisæi autem uidentes, dixerunt ei, Ecce, discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbathis. At ille dixit eis, Non legistis quid fecerit Dauid quando esuriit, & qui cum eo erant: quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi sacerdotibus? Aut non legistis in lege quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathum uolunt, & sine crimine sunt? Dico autem uobis quia templo maior est hic. Si autem sciretis quid est, misericordiam uolo, & non sacrificium: nunquam condemnassetis innocentes. Dominus enim est Filius hominis, etiam sabbathi? 9 Et cum inde transisset, uenit in synagogam eorum. 10 Et ecce homo manum aridam, & interrogabant eum, dicentes, Si licet sabbathis curare? ut accusarent eum. Ipse autem dixit illis, Quis erit ex uobis homo qui habeat ouem unam: & si ceciderit hæc sabbathis in foueam, nonne tenebit & leuabit eam? Quanto magis melior est homo oue? Itaque licet sabbathis benefacere. 13 Tunc ait homini, Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est sanitati sicut altera. 14 Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant aduersus eum quomodo perderent eum. 15 Iesus autem sciens, recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curauit eos omnes: & præcepit eis ne manifestum eum facerent: ut adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, dicentem, Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam Spiritum meum super eum, & iudicium Gêtibus nuntiabit. 19 Non contendet, neque clamabit: neque audiet aliquis in plateis uocem eius. 20 arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet: donec eiciat ad uenturam iudicium: & in nomine eius Gentes sperabunt. 22 Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus: & curauit eum, ita ut loqueretur & uideret. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant, Nunquid hic est filius Dauid? Pharisæi autem audientes, dixerunt, Hic non eicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. 26 Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum diuisum contra se, desolabitur: & omnis ciuitas uel domus diuisa contra se, non stabit. Et si Satanas Satana eicit, aduersus se diuisus est. quomodo ergo stabit regnum eius? Et si ego in Beelzebub eicio dæmones: filii uestri in quo eiciunt? Ideo ipsi, iudices uestri erunt. Si autem ego in Spiritu Dei

Paruulis cogniti
tū euâg. luc. 10. d
Cōfit. or. (raf.
temp. Vet. 121. o.
I. Ge. o. l. p. v. t.
Compl.

Iohan. 6. e.

Inuitat ad se
Christus.
Iugum Christi
Iere. 6. a.

I. Iohan. 5. a.

Discipuli spicas
uellunt.
Marc. 2. d. lu. 6. a.
deut. 23. d.

- Vet. Compl.

Reg. 21. b.

Leuit. 24. b.
Num. 28. b.

Miser cordia
sacrificium.
Ofce 6. c.

Sabbathum.
erat (vet. com.
Arida manus sa
natur in sabbatho.
marc. 3. a. lu.
6. b.

Ouis.

Sabbathis bene
faciendum.

Sanat infirmos
Christus.

Esa. 48. a.

Gentium spes,
Christus.
Dæmoniacus sa
natur. marc. 3. c.
lu. 11. b. 9. d.

Blasphemia.

Regnū diuisum.

Spiritus Dei.

Euangelium

Regnum Dei.

eiicio dæmones: igitur peruēnit in vos regnū Dei.
 Aut quomodo potest quisquam intrare in domū
 fortis, & vasa ei⁹ diripere: nisi prius alligauerit for-
 tem, & tūc domū illius diripiet? Qui non est me-
 cum, contra me est: & qui non cōgregat mecum,
 spargit. Ideo dico vobis: omne peccatū & blasphem-
 ia remittetur hominibus, Spiritus autē blasphem-
 iæ non remittetur. Et quicumque dixerit verbū
 contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem
 dixerit cōtra Spiritum sanctum, non remittetur
 ei neque in hoc seculo neque in futuro. Aut facite
 arborem bonam, & fructum eius bonum: aut faci-
 te arborem malam, & fructum eius malū. siquidē
 ex fructu arbor agnoscitur. Progenies viperarū,
 quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali: Ex
 abūdātia enim cordis os loquitur. Bon⁹ homo, de
 bono thesauro cordis profert bona: & mal⁹ homo
 de malo thesauro profert mala. Dico autē vobis
 quoniā omne verbū otiosum quod locuti fuerint
 homines, reddent rationē de eo in die iudicii. Ex
 verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis cō-
 dēnaberis. Tunc responderunt ei quidā de Scri-
 bis & Pharisæis, dicentes, Magister, volumus à te
 signum viderē. Qui respondens ait illis, Generatio
 mala & adultera signum quærit, & signum nō da-
 bitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Sicut enim
 fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus no-
 ctibus: sic erit Filius hominis in corde terræ tribus
 diebus & tribus noctibus. Viri Niniuitæ surgent
 in iudicio cum generatione ista, & condemnabūt
 eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione
 Ionæ, & ecce plus quàm Ionas hic. Regina Austri
 surget in iudicio cum generatione ista, & cōdem-
 nabit eam: quia vēnit à finibus terræ audire sapi-
 entiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic.
 Cum autem immundus spiritus exierit ab homi-
 ne, ambulat per loca arida quærens requiē, & non
 inuenit. Tunc dicit, Reuertar in domum meam
 vnde exiui. Et veniens, inuenit eam vacantem, sco-
 pis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & assumit
 septem alios spiritus secum nequiores se, & intrā-
 tes habitant ibi: & fiunt nouissima hominis illius
 peiora prioribus. Sic erit & generationi huic pess-
 imæ. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater
 eius & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Di-
 xit autem ei quidā, Ecce mater tua & fratres tui
 foris stant, quærentes te. At ipse respondens dicē-
 ti sibi, ait, Quæ est mater mea, & qui sunt fratres
 mei? Et extendens manum in discipulos suos, di-
 xit, Ecce mater mea & fratres mei. Quicumque e-
 nim fecerit volūtatē patris mei qui in cælis est:
 ipse meus frater, soror, & mater est. CAP. XIII.

In illo die exiens Iesus de domo, sede-
 bat secus maris. Et congregatæ sunt ad eū
 turbæ multæ, ita vt in nauiculam ascen-
 dens sederet: & omnis turba stabat in litore, & lo-
 cutus est eis multa in parabolis, dicens, Ecce, exiit
 qui seminat, seminare semen suum. Et dum semi-
 nat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt
 volucres cæli, & comederunt ea. Alia autem ceci-
 derunt in petrosa, vbi non habebant terram mul-
 tam: & continuo exorta sunt, quia non habebant
 altitudinem terræ. Sole autem orto aestuauerūt:
 & quia non habebant radicem, aruerunt. Alia au-
 tem ceciderunt in spinas: & creuerunt spinæ, & suf-
 focauerunt ea. Alia autem ceciderunt in terram

bonam: & dabant fructum, aliud centesimum, a-
 liud sexagesimum, aliud tricesimum. Qui habet
 aures audiendi, audiat. Et accedentes discipuli di-
 xerunt ei, Quare in parabolis loqueris eis? Qui re-
 spondens, ait illis, Quia vobis datum est nosse my-
 sterium regni cælorum: illis autem non est datū.
 Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui au-
 tē non habet, & quod habet auferetur ab eo. Ideo
 in parabolis loquor eis: quia videntes non vident,
 & audientes non audiunt, neque intelligūt. Vt ad-
 impleatur in eis prophetia Esaiæ dicentis, Auditū
 audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis,
 & non videbitis. In crassatum est enim cor populi hu-
 ius, & auribus grauitate audierunt, & oculos suos
 clausērunt: nequando videāt oculis, & auribus au-
 diant, & corde intelligant, & conuertantur, & sa-
 nem eos. Vestri autem beati oculi quia vident: &
 aures vestræ quia audiunt. Amen quippe dico vo-
 bis quia multi prophetæ & iusti cupierunt videre
 quæ videtis, & non viderūt: & audire quæ auditis,
 & non audierunt. Vos ergo audite parabolā se-
 minantis. Omnis qui audit verbum regni, & non
 intelligit, venit Malus, & rapit quod seminatum
 est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus
 est. Qui autem super petrosā seminatus est: hic est
 qui verbum Dei audit, & continuo cum gaudio ac-
 cipit illud, non habet autem in se radicem, sed est
 temporalis. facta autem tribulatione & persecutio-
 ne propter verbum, continuo scandalizatur. Qui
 autem seminatus est in spinis: hic est qui verbum
 Dei audit, & sollicitudo seculi istius & fallacia diu-
 tiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.
 Qui verò in terram bonam seminatus est: hic est
 qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert,
 & facit aliud quidem centesimum, aliud autem
 sexagesimū, aliud verò tricesimum. Aliam pa-
 rabolam proposuit illis, dicens, Simile factum est
 regnum cælorum homini qui seminavit bonum
 semen in agro suo. Cum autem dormirent homi-
 nes, venit inimicus eius, & superfeminavit zizania
 in medio tritici, & abiit. Cum autē creuisset her-
 ba, & fructum fecisset, tunc apparuerūt & zizania.
 Accedentes autem serui patris familias, dixerunt
 ei, Domine, nōne bonum semen seminasti in a-
 gro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ait illis, Ini-
 micus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei,
 Visimus, & colligimus. Et ait, Nō: ne forte col-
 ligentes zizania, eradicetis simul & triticum. Sini-
 te vtraque crescere vsque ad messem: & in tempo-
 re messis dicam messoribus, Colligite primum zi-
 zania, & alligate ea in fasciculos ad comburendū,
 triticum autem congregate in horreum meum.
 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile
 est regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens
 homo seminavit in agro suo: quod minimū qui-
 dem est omnibus seminibus: cum autem creue-
 rit, maius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt
 volucres cæli veniant, & habitent in ramis eius.
 Aliam parabolam locutus est eis. Simile est re-
 gnum cælorum fermento, quod acceptum mu-
 lier abscondit in farinae satis tribus: donec ferme-
 tatum est totum. Hæc omnia locutus est Iesus
 in parabolis ad turbas: & sine parabolis non
 loquebatur eis: vt impleretur quod dictum erat
 per prophetam dicentem, Aperiam in parabolis
 os meū, eructabo abscondita à cōstitutione mūdi.

Mar. 3. d. luc. 11. b.
 Peccatum.
 Blasphemia.
 blasphemiam (no-
 minatiui casus:
 & Spiritus geni-
 tui. Vet. Di. o. l.
 T. P. Compl.

Arbor bona,
 aut mala.

Viperæ.

Luc. 6. g.

Verba bona aut
 mala.

signa quærunt
 iudici. luc. 11. d.

Resurrectionis
 signum, Ionas.
 Ionæ 1. a.

Niniuitæ.
 Ionæ 3. b.

Regina Saba. D
 3 reg. 10. a.
 1. para. 10. a.

1. pet. 1. d.

Christum vult
 mater alloqui.
 mar. 3. d. luc. 8. c.

*alloqui (Vet.
 Ge. 1. & Compl.
 legunt quæren-
 tes loqui tecū.
 Mater Christi.
 *meus & frater,
 & soror, (Vet. Di.
 o. l. Ge. o. l. T. Cō.
 Frater.
 Soror.

Parabola semi-
 nantis. marc. 4.
 a. luc. 8. a.

-Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. P. T. Au. B. M.
 Compl.

*centū, aliud ce-
 xaginta, aliud
 triginta (Vet. A. a.
 Sic paulo pa-
 Sic in para-
 bolis Christi in-
 cutus.
 *mysteria (Vet.
 Di. o. l. Ge. o. l.
 M. Compl.
 j. 3. c.

*adimpletur
 (Vet. Di. o. Ge. a.
 Cor. T. Compl.
 *dicens, (Vet. Di.
 o. T. Au. Cor.
 Esa. 6. c. marc.
 4. b. luc. 8. b. j. c.
 11. Esa. m. f. ro.
 n. b.

Prophetæ & i-
 sti. luc. 10. d.

Expositio par-
 bolæ semina-
 tis. marc. 4. b.
 luc. 8. b.

-Vet. Au. Do. D.
 o. l. Ge. o. l. M.
 Compl.
 Persecutio.

Sollicitudo.
 Diuitiarum.

Parabola ziz-
 niarum.

*igitur (Vet. Cip.
 *cum eis (Vet. Di.
 o. l. Ge. o. T. P.
 Compl.

Grano sinapis
 marc. 4. d. luc. 13. d.

Fermentum pet-
 bolæ. luc. 13. c.

In parabolis
 quare locutus
 Iesus. marc. 4.

Mal. 7. a.

Exponitur para-
bola zizaniorū.
Differe (Vet. Di.
o. T. Ge. o. Vnū
Ge. l. legit Enar-
ra.

Apoc. 14. c. d.

sapient. 3. b. dani.
7. b.

Thefaurus absco-
sus in agro.

Margarita.

sagenamisse in
mare parabola
exponitur.

-Vet. Di. o. T. Ge.
o.

Doct' ad regnū
celorum.

christus non sus-
cipitur a Naza-
reis. marc. 6. a. lu.
4. c. ioh. an. 4. f.

iohan. 6. e.

Herodis iudiciū
de iesu. marc. 6. b.
luc. 9. a.

iohannes quare
vincit. marc. 6.
c. luc. 3. d. j. 21. c.

Philippi (Vet.
Compl.

Caput sepelitur
iohanni Baptiste.

Sepelitur iohan-
nes.
-Vet. Di. o. Ge. o.
1. M.

36. Tūc dimissis turbis vēnit in domum: & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes, 'Ediffere' nobis parabolam zizaniorum agrī? Qui respondens, ait illis, Qui seminat bonum semen, est Filius hominis. Ager autem, est mundus. Bonum verò semen: hi sunt filii regni. Zizania autem: filii sunt nequam. Inimicus autem qui seminavit ea: est diabolus. Messis verò, consummatio seculi est. Messores autem: angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione seculi. Mittet Filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. Simile est regnū celorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, & prae gaudio illius vadit, & vendit uniuersa quae habet, & emit agrum illum. Iterum simile est regnum celorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia quae habuit, & emit eam. Iterum simile est regnum celorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregantur. Quam, cum impleta esset, educentes, & secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam Domine. Ait illis, Ideo, omnis scriba doctus in regno celorum, similis est homini patrifamiliæ, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Et factū est: cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde. Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent, Vnde huic sapiētia hæc, & virtutes? Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria: & fratres eius, Iacobus & Ioseph, & Simon & Iudas? & sorores eius, nonne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? Et scandalizabatur in eo. Iesus autem dixit eis, Non est propheta sine honore, nisi in patria sua & in domo sua. Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.

C A P. X I I I I.

In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesus: & ait pueris suis, Hic est Iohannes Baptista: ipse surrexit a mortuis, & ideo virtutes operatur in eo. Herodes enim tenuit Iohannem, & alligauit eum: & posuit in carcerem propter Herodiam uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Iohannes, Non licet tibi habere eam. Et volens illum occidere, timuit populum: quia sicut prophetam eum habebat. Die autem natalis Herodis saltauit filia Herodias in medio: & placuit Herodi. Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Iohannis Baptistæ. Et contristatus est rex: propter iuramentum autem & eos qui pariter recumbebat, iussit dari. Misitque, & decolla uit Iohannem in carcere. Et allatum est caput eius in disco: & datum est puellæ, & illa attulit matri suæ. Et accedentes discipuli eius, tulerunt corpus eius & sepelierunt illud, & venientes nuntiauerunt

I E S V S. Quod cum audisset Iesus, secessit inde in nauicula, in locum desertum seorsum. & cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus. Et exiens vidit turbam multam: & misertus est eis, & curauit languidos eorum. Vespere autem facto accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes, Desertus est locus, & hora iam præterit: dimitte turbas, ut euntes in castella emant sibi escas. Iesus autem dixit eis, Non habent necesse ire: date illis vos manducare. Responderunt ei, Non habemus hic nisi quinque panes & duos pisces. Qui ait eis, Afferte mihi illos huc. Et cum iussisset turbam discumbere super scænum: acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cælum benedixit & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantiū autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus & paruulis. Et statim iussit Iesus discipulos ascendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi. Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus. erat enim contrarius ventus. Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare. Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes, Quia phantasma est. & præ timore clamauerunt. Statimque Iesus locutus est eis, dicens, Habete fiduciam: ego sum, nolite timerè. Respondens autem Petrus dixit, Domine si tu es, iube me ad te venire super aquam. At ipse ait, Veni. Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam ut veniret ad Iesum. Videns verò ventum validum, timuit: & cum cœpisset mergi, clamauit, dicens, Domine, saluum me fac. Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum: & ait illi, Modicæ fidei quare dubitasti? Et cum ascendisset in nauiculam, cessauit ventus. Qui autem in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes, Verè filius Dei es. Et cum transfretassent, venerunt in Terram-Genesar. Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in uniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: & rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, salui facti sunt.

C A P. X V.

Tunc accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisei, dicentes, Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? non enim lauant manus suas cum panem manducant. Ipse autem respondens ait illis, Quare & vos transgredimini mandatū Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrē, & Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum aut matrem suam: & irritum fecistis mandatū Dei propter traditionem vestram. Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Esaias, dicens, Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est à me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum. Et conuocatis ad se turbas, dixit eis, Audite & intelligite, Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod pro-

Iesus in deserto.
marc. 6. d. e. luc.
9. b. ioh. an. 6. a.

Quinq; panibus,
& duob; piscibus
saturatur 5000.

Gratiarū actio.

Mar. 6. f. ioh. 6. b.

compulit (Vet.
Compl. B.
Orat in monte
Christus.

Apostoli iactati
fluctibus. marc.
6. f.

Fides.

Petrus infidelis
periclitatur in
mari.

ascendissent (ph.
num. Vet. Di. o. l.
P. T. Compl.

Marc. 6. g.

Fimbria vesti-
menti.

Quod man' non
lauit, reprehenduntur
apostoli.
marc. 7. a.
traditionē (Vet.
Di. o. l. Ge. o. l.
Const.
Mādata & doctri-
næ hominum.

Exod. 20. c. deut.
5. b. eph. 6. a.
Exod. 21. c. leuit.
20. b. prou. 23. c.

Esa. 29. d.

-Vet. Di. o. Ge. o.
T. Au. Const. Legi-
tur enim appou-
tūe doctrinas,
quæ sunt māda-
ta hominū, non
Dei.
Marc. 7. c.

Euangelium

cedit ex ore, hoc coinquinat hominem. ¹² Tūc accedentes discipuli eius dixerunt ei, Scis quia Pharisæi, audito verbo hoc, scandalizati sunt? At ille respondens, ait, || Omnis plantatio quā non plātauit Pater meus cælestis eradicabitur. ¹³ Sinite illos: || cæci sunt, & duces cæcorum. cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foueā cadunt. ¹⁴ || Respondens autem Petrus dixit ei, Ediflere nobis parabolam istam. At ille dixit, Adhuc & vos sine intellectu estis? Nō intelligitis quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur? Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem? de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemia. hæc sūt quæ coinquinant hominē. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

²¹ Et egressus inde IESVS secessit in Partes-Tyri & Sidonis. ²² Et ecce mulier Cananæa à finibus illis egressa clamauit, dicens ei, Misere mei Domine fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant eum dicentes, Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens, ait, Non sum missus nisi || ad oues quæ perierunt domus Israel. At illa venit, & adorauit eum, dicens, Domine, adiuua me. Qui respondens, ait, Non est bonū sumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa dixit, Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mēsa dominorum suorum.

²⁸ Tunc respondens IESVS, ait illi, O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora. ²⁹ Et cum trāsisset inde IESVS, venit secus Mare-Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos, ita vt turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabāt Deum Israel. ³² IESVS autem conuocatis discipulis suis, dixit, Misereor turbæ: quia triduo iam perseuerant mecū, & non habēt quod manducant: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficient in via. Et dicunt ei discipuli, Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam? Et ait illis IESVS, Quot habetis panes? At illi dixerunt, Septem, & paucos pisciculos. Et præcepit turbæ vt discumberent super terram. Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septē sportas plenas. Erant autē qui manducauerunt, quatuor millia hominum, extra paruulos & mulieres.

³⁹ Et dimissa turba, ascēdit in nauiculam: & vēnit in fines Magedan. CAP. XVI.

Et accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentātes: & rogauerunt eum vt signū de cælo ostenderet eis. At ille respondens, ait illis, Facto vespere dicitis, Serenū erit: rubicundum est enim cælum. Et mane, Hodie tempestas: rutilat enim triste cælum. *Faciem ergo cæli diu dicare nostis: signa autem temporum non potestis. Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophætæ. Et relictis illis, abiit. Et cum venissent disci-

puli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere.

⁶ Qui dixit illis, Intuemini & caute a fermento Pharisæorum & Sadducæorum. At illi cogitabant inter se, dicentes, Quia panes non accepimus. Sciens autem IESVS, dixit, Quid cogitatis inter vos modicæ fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini || quinque panū, & quinque millium hominum, & quot cophinos sumpsistis? neque septem panum, & || quatuor millium hominum, & quot sportas sumpsistis? Quare non intelligitis quia non de pane dixi vobis, Caute a fermento Pharisæorum & Sadducæorum? Tunc intellexerunt, quia non dixerit cauendum a fermento panum, sed a doctrina Pharisæorum & Sadducæorum. ¹³ Venit autem IESVS in partes Cæsareæ-Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens, Quem dicūt homines esse, Filium hominis?

¹⁴ At illi dixerunt, Alii Iohannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò Ieremiam, aut vnum ex prophetis. Dicit illis IESVS, Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit, Tu es Christus filius Dei viui. Respondens autem IESVS, dixit ei, Beatus es Simon Bar-Iōna: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Et ego dico tibi || quia tu es Petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clauas regni cælorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Tunc præcepit discipulis suis vt nemini dicerent quia ipse esset IESVS Christus. ²¹ Exinde cœpit IESVS ostendere discipulis suis quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati a senioribus & Scribis & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens, Absit a te Domine: nō erit tibi hoc. Qui conuersus, dixit Petro, Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. ²⁴ Tunc IESVS dixit discipulis suis, || Siquis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucē suam, & sequatur me. Qui enim voluerit animā suam saluā facere, perdet eam. qui autem perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiat? Aut quam dabit homo cōmutationem pro anima suā? Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cū angelis suis: & tunc || reddet vnicuique secundum opera eius. Amen dico vobis, sunt quidam de hīc stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.

CAP. XVII.

Et post dies sex assumpsit IESVS Petrum & Iacobum & Iohannem fratrem eius, & duxit illos in mōtem excelsum seorsum: & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimēta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes. Respondens autem Petrus dixit ad IESVM, Domine, bonum est nos hīc esse: si vis, faciamus hīc tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos: & ecce vox de nube, dicens, Hic est Filius meus dilectus in quo mihi be-

Scandalum. Plantatio quæ eradicatur. ioh. 15. a. Cæci cæcos ducēt. luc. 6. f. - Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. P. T. Marc. 7. c.

Impurū reddentia hominem. Cor. Gen. 6. a. s. d.

Cananæ filia natura. marc. 7. c.

Christus missus Iudæis. i. 10. a. ioh. 10. c.

Panis filiorum. Cane.

Fides. Sanantur infirmi. marc. 7. d.

Esa. 35. b.

4000 hominum satiatur. marc. 8. a.

- Vet. Compl. Gratiarū actio.

signū de cælo. marc. 8. b. lu. 11. g.

*Hypocritæ. (vet. Ge. l.

i. 11. c.

Ionæ. a.

Fermentū Pharisæorum. marc. 8. b. luc. 11. d.

i. 14. c. ioh. 11. in quinq. millia. (Vet. Di. l. Ge. o. p. f. i. 11. d.

Fermentum doctrina.

Opinio populi de Christo. marc. 8. c. luc. 9. c. *me (Vet. Di. l. Ge. l. p. a. n.

Christi filii. ioh. 6. g.

Fides a Deo.

Ioh. 1. f.

Petra.

Clauis. ioh. 10. c. Ligare.

- Vet. Di. o. I. Ge. l. p. T. M. solacere.

Apostolis prædicit Christi martem suam.

Abnegatio & crucis. i. 10. d. marc. 8. d. luc. 9. g. i. 17. g. ioh. 11. d.

Perdere animam.

Christus iudæis. rom. 2. a. Marc. 9. a. luc. 9. a. 27. g.

Transfiguratio Christi. marc. 8. a. luc. 9. d. *assumit (Vet. Di. o. l. Ge. an. o. T. *subducit (Vet. Di. o. l. Ge. l. an. T. M. p. legunt dicit. prætemp.

Christi dilectus. audientia. i. p. t. i. d. i. d.

Euangelium

& dicentes, Si licet homini dimittere vxorem suam quacunque ex causa? Qui respondens, ait eis, Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculinum & foeminam fecit eos? Et dixit, Propter hoc, dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. itaque iam non sunt duo: sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Dicunt illi, Quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudii, & dimittere? Ait illis, Quoniam Moyses ad duritiã cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic? Dico autem vobis quia quicumque dimiserit vxorem suã, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur. Dicunt ei discipuli eius, Si ita est causa hominis cum vxore, nõ expedit nubere.

11 Qui dixit illis, Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui seipso castrauerunt propter regnum cælorum. Qui potest capere capiat. Tunc oblatis sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpabant eos. IESVS vero ait eis, Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire. talium est enim regnum cælorum. Et cum imposuisset eis manus, abiit inde. Et ecce vnus accedens, ait illi, Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitã æternã? Qui dixit, Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mãdata. Dicit illi, Quæ? IESVS autem dixit, Non homicidiũ facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falsum testimoniũ dices, Honora patrem tuum & matrem tuam, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dicit illi adolescens, Omnia hæc custodiui a iuuetute mea: quid adhuc mihi deest? Ait illi IESVS, Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones. IESVS autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis quia diues difficile intrabit in regnum cælorum. Et iterũ dico vobis, facilius est camelum per forãm acus transire, quã diuitem intrare in regnum cælorum. Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes, Quis ergo poterit saluus esse? Aspiciens autem IESVS, dixit illis, Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus, dixit ei, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? IESVS autem dixit illis, Amen dico vobis quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit domũ vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Multi autem erunt primi, nouissimi: & nouissimi, primi.

C A P. X X.

Imile est regnum cælorum homini patrifamiliã qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa ho-

ram tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis, Ite & vos in vineam meam: & quod iustum fuerit, dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam & nonam horam: & fecit similiter. Circa vndecimam vero exiit, & inuenit alios stantes, & dicit illis, Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis, Ite & vos in vineam meam. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens a nouissimis vsque ad primos. Cum venissent ergo qui circa vndecimã horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant aduersus patrem familiã, dicentes, Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus.

13 At ille respondens, vni eorum dixit, Amice non facio tibi iniuriam: nõne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequã est quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi, primi: & primi, nouissimi. multi enim sunt vocati: pauci vero electi. Et ascendens IESVS Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, & ait illis, Ecce ascendimus Ierosolymam, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum mortẽ, & tradent eum Gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi, Dic vt sedeant hi duo filii mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem IESVS, dixit, Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quẽ ego bibiturus sum? Dicunt ei, Possumus. Ait illis, Calicem quidem meũ bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis: sed quibus paratũ est a Patre meo. Et audiẽtes decem, indignati sunt de duobus fratribus. IESVS autem vocauit eos ad se: & ait, Scitis quia principes Gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos. Nõ ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus: sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Et egrediẽtibus illis ab Iericho, secuta est eũ turba multa: & ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia IESVS transiret: & clamauerunt dicentes, Domine, miserere nostri, fili Dauid. Turba autem increpabat eos vt tacerent. At illi magis clamabãt, dicentes, Domine, miserere nostri, fili Dauid. Et stetit IESVS, & vocauit eos, & ait, Quid vultis vt faciam vobis? Dicunt illi, Domine, vt aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum IESVS, tetigit oculos eorum: & confestim viderunt, & secuti sunt eum.

C A P. X X I.

T cum appropinquaissent Ierosolymis, & venissent Beth-phage ad Montem oliueti, tunc IESVS misit duos discipulos, dicẽs eis, Ite in castellum quod contra vos est, & statim inuenietis asinam alligatã & pullum cum ea: sol-

Genes. 1. d.
-Vet. Di. o. l. T.
Ge. o. l. au. P. M.
Genes. 1. d. eph. 5.
g. 1. cor. 6. d.

Libellus repudii.
deut. 24. a.

1. p. e. marc. 10. b.
lu. 16. d. 1. cor. 7. b.

Eunuchi.

Manuũ imposi-
tio cũ oratione.
mar. 10. b. luc. 18.
c. 5. 1. a.
Paruuli.

Bon. Dens. mar.
10. b. luc. 18. d.

Mandata seruanda.
exod. 20. c.

Perfectus.
Vedere possessio-
nes.
-Vet. Di. o. l. Ge.
au. o. l. P. M. T. Au.
Theaurus.

Diues.

Salus a Deo.

Relinquere omnia,
& Christum
sequi.

Marc. 10. d. luc. 19.
f. 18. c.

Operarii conducuntur
in vineã.

-Ve. Di. o. Ge. au.
M. o. T. Au.

-Ve. Conf. Di. o.
T. Ge. au. o. M.

Oculus nequam.
1. 19. d. marc. 10. d.
luc. 13. f.

Passionẽ suam
predicit apostolus
Christus. marc.
10. c. luc. 18. c.

Zebedæi filii.
marc. 10. e.

Calix.

& (Vet. Di. o. Ge.
au. o. l. T. M.)

Marc. 10. g. lu. 18. c.

In eas. (Ve. Di. o.
l. Ge. au. o. l. T. P.
V.)

Minister noster
Christus, & Redemptor.
philip. 2. a.
Cæci duo. marc.
10. g. luc. 18. f. g.

Christus asine in-
sidens, ingreditur
Ierusalem. marc.
11. a. luc. 19. f.

uite, & adducite mihi.³ & si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos.⁴ Hoc autem factum est ut adimpleretur quod dictum est per prophetam, dicentem, **D**icite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, * sedens super asinam & pullum filium subjugalis.⁵ Euntes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis I E S V S.⁷ Et adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Plurimam autem turba strauerunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via. turbæ autem quæ præcedebant & quæ sequebantur, clamabant, dicentes, Hosanna filio David: benedictus qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis.¹⁰ Et cum intrasset Ierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens, Quis est hic? Populi autem dicebant. Hic est I E S V S propheta, à Nazareth Galilææ.¹² Et intrauit I E S V S in templum Dei: & eiciebat omnes vendentes & ementes in templo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas euerit, & dicit eis, Scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam, speluncam latronum.¹⁴ Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo: & sanauit eos. Videntes autem principes sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hosanna filio David: indignati sunt, & dixerunt ei, Audis quid isti dicunt? I E S V S autem dixit eis, Vtique. nunquam legistis, Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? Et relictis illis, abiit foras extra Ciuitatem in Bethaniam: ibique mansit. Mane autem reuertens in Ciuitatem, esuriit. Et videns fici arborem vnam secus viam, venit ad eam: & nihil inuenit in ea nisi folia tantum, & ait illi, Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.²⁰ Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes, Quomodo continuò aruit? Respondens autem I E S V S, ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle & iacta te in mare: fiet. **E**t omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.²² Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem, principes sacerdotum & seniores populi, dicentes, In qua potestate hæc facis? & quis tibi dedit hanc potestatem? Respondens I E S V S dixit eis, Interrogabo vos & ego vnũ sermonem: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio.²⁵ Baptismus Iohannis unde erat: è cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes, Si dixerimus, è cælo: dicet nobis, Quare ergo nõ credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus: timemur turbam. Omnes enim habebant Iohannem sicut prophetam.²⁷ Et respondentes I E S V, dixerunt, Nescimus. Ait illis & ipse, Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.²⁸ Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios: & accedens ad primũ, dixit, Fili, vade hodie operari in vinea mea.²⁹ Ille autem respondens ait, Nolo. Postea autem poenitentia motus, abiit.³⁰ Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait, Eo domine: & nõ iuii.³¹ Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei, Primus. Dicit illis I E S V S, Amen dico vobis quia publicani & meretrices præcedent vos in

regno Dei.³² Venit enim ad vos Iohannes in via iustitiæ: & non credidistis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei. vos autem videntes nec poenitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.³³ Aliam parabolam audite. Homo erat pater familiæ qui plantauit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregre profectus est.³⁴ Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas ut acciperent fructus eius.³⁵ Et agricolæ apprehensis seruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidauerunt. Iterum misit alios seruos plures prioribus: & fecerunt illis similiter.³⁷ Nouissimè autem misit ad eos Filium suum, dicens, Verebuntur fortè Filium meum.³⁸ Agricola autem videntes Filium, dixerunt intra se, Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius.³⁹ Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt. Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi, Malos male perdet: & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.⁴² Dicit illis I E S V S, Nunquam legistis in Scripturis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.⁴³ Ideo dico vobis quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur Genti facienti fructus eius.⁴⁴ Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum.⁴⁵ Et cum audissent principes sacerdotum & Pharisæi parabolas eius: cognouerunt quod de ipsis diceret. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

CAP. XXII.

Respondens I E S V S dixit iterum in parabolis eis, dicens, Simile factum est regnum celorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias: & nolabant venire.² Iterum misit alios seruos dicens, Dicite inuitatis, Ecce prandium meum paratum, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt: alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam: reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumeliis affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succedit.³ Tunc ait seruis suis, Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed qui inuitati erant, non fuerunt digni.⁴ Ite ergo ad exitus viarum: & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias.⁵ Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.⁶ Intrauit autem rex ut videret discumbentes: & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali: & ait illi, Amice quomodo huc intraisti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.⁷ Tunc dixit rex ministris, Ligatis manibus & pedibus eius mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium.⁸ Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.⁹ Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt ut caperent eum in sermone.¹⁰ Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo. non enim respicis personam hominum: dic ergo nobis quid tibi videtur, licet

Esa. 61. d. zach. 9. b. Iohan. 12. b. & Vet. Di. o. l. Ge. au. o. l. T. P.

Psal. 117. d.

Mar. 11. b. lu. 19. g.

Vendentes in templo. Ioh. 1. c. deu. 14. c.

Orationis domus. Esa. 56. c. Ierem. 7. b.

Pueri prospera Christo optantes.

Psal. a. b.

Ficus arefacta. Marc. 11. b.

Marc. 11. e.

Fides in oratione. I. 7. a. Ioh. 15. a. Interrogatur Christum de potentia sua. Marc. 11. d. luc. 10. a.

Baptismus Iohannis.

I. 14. a. habent (Vet. Au. Cor. Const. Do. Ge. o. l. P. Di. o. T.

Qui voluntatem Dei faciunt.

Operari (Ve. Di. o. l. Ge. au. o. l. V. T. M. P. Compl.

Publicani. Meretrices. Præcedunt vos in regnum (Vet. Di. o. l. Ge. au. o. l. Au. Const. P. T. M. Compl.

Iudæi infideles.

Vinea Dei, Iudæi, qui Christum occiderunt. Marc. 12. a. luc. 20. b. Esa. 5. a. b. iere. 1. d.

Agricolæ.

Filius occisus ab agricolis. Vet. M. Di. o. l. Ge. o. l. P. T. Au. Const. J. 16. a. 27. a. Ioh. 11. f. g.

Lapis angularis. Psal. 117. d. act. 4. b. rom. 9. g. r. pet. 2. a.

Iudæi reiecti, & assumptæ Gentes. Esa. 58. d.

Nuptiarum parabola. Luc. 14. d. a. poc. 19. b.

Gentium vocatio.

Vestis nuptialis, fides.

E. s. b. 15. f. g. j. 2. c.

Tentatur Christus à Pharisæis, de cæsa Cæsaris. Marc. 12. b. c. luc. 20. d.

Euangelium

157.
 censum dare Cæsari, an non? Cognita autem I E S V S nequitia eorum, ait, Quid me tentatis hypocritæ? ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis I E S V S, Cuius est imago hæc, & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt. In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogauerunt eum, dicentes, Magister, Moyses dixit, Siquis mortuus fuerit non habens filiū, ut ducat frater eius uxore illius, & suscitet semē fratri suo. Erant autem apud nos septē fratres: & primus uxore ducta defunctus est. & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius vsque ad septimum. Nouissime autem omnium & mulier defuncta est. In resurrectione ergo, cuius erit de septē, vxor: omnes enim habuerunt eam? Respondens autem I E S V S ait illis, Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in cælo. De resurrectione autem mortuorū non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis, Ego sum Deus Abrahamæ, & Deus Isaac, & Deus Iacob: Non est Deus mortuorum, sed viuentium. Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina eius. Pharisei autem audientes quod silentiū imposuisset Sadducæis, conuenerunt in vnum: & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum. Magister, quod est mandatum magnum in Legge? Ait illi I E S V S, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primū mandatum. Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & prophetæ. Congregatis autem Phariseis, interrogauit eos I E S V S, dicēs, Quid vobis videtur de Christo: cuius filius est? Dicunt ei, Dauid. Ait illis, Quomodo ergo Dauid in Spiritu vocat eum dominum, dicens, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Si ergo Dauid vocat eum dominum: quomodo filius eius est? & nemo poterat ei respondere verbū: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

C A P . X X I I I .

T VNC I E S V S locutus est ad turbas & ad discipulos suos, dicens, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere: dicunt enim & non faciunt. Alligant autem onera graua & importabilia, & imponunt in humeros hominum. Digito autem suo nolunt ea mouere. Omnia verò opera sua faciūt vt videātur ab hominibus. dilatant enim phylacteria sua, & magnificant simbrias. Amant autē primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus, Rabbi. Vos autē nolite vocari Rabbi. vnus est enim magister vester: omnes autem vos, fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis super terrā: vnus est enim Pater vester qui in cælis est. Nec vocemini magistri: quia magister vester, vnus est, Christus. Qui maior est vestrum, erit minister vester. Qui autem se ex-

altauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Væ autē vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: quia clauditis regnum cælorum ante homines. vos enim non intratis: nec introeuntes finitibus intrare. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: qui comeditis domos viduarū, orationes longas orantes. propter hoc, amplius accipietis iudicium. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: quia circuitis mare & aridam, vt faciatis vnū profelytum: & cum fuerit factus, facitis eum filiū gehennæ duplo quā vos. Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quicumque iurauerit per templum, nihil est: qui autem iurauerit in auro templi, debitor est. Stulti & cæci, quid enim maius est, aurum, an templum quod sanctificat aurum? Et quicumque iurauerit in altari, nihil est: quicumque autē iurauerit in dono quod est super illud, debet. Cæci, quid enim maius est, donum, an altare quod sanctificat donum? Qui ergo iurat in altari, iurat in eo & in omnibus quæ super illud sunt: & quicumque iurauerit in templo, iurat in illo & in eo qui habitat in ipso: & qui iurat in cælo, iurat in throno Dei & in eo qui sedet super eum. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: qui decimatis mentam & anethū & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: qui mundatis quod deforis est, calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. Phariseæ cæce, munda prius quod intus est, calicis & paropsidis, vt fiat & id quod deforis est, mundum. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ aforis parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorū, & omni spurcitia. sic & vos aforis quidem paretis hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocrisis & iniquitate. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumeta iustorum, & dicitis, Si fuissetus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. itaque testimonio estis vobismetipsis quia filii estis eorū qui prophetas occiderunt. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Serpentes & genimina viperarū, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? Ideo dico vobis, Ecce ego mitto ad vos prophetas & sapientes & Scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequimini de ciuitate in ciuitatem vt veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terrā, à sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiz, quæ occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationē istam. Ierusalem Ierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos quæadmodū gallina congregat pullos suos sub alas suas, & noluit. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis, Non me videbitis amodo donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

C A P . X X I I I .

E T egressus I E S V S de templo, ibat. Et accesserunt discipuli eius vt ostenderent ei ædificationes templi. Ipse autem respon-

claudere regnū cælorum.

Comedentes domos viduarum. mar. 12. d. lu. 20. g. quia (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. V. P. T.)

Profelytus.

Iurare per tēplū

1. Paralip. 6. a. 3. reg. 8. b. debet. (Ve. Di. o. l. Ge. o.)

Declinare mentā. luc. 11. d. num. 18. d.

quia (Ve. Di. l. P. Ge. o. l. Iudicium. Misericordia. Fides.

Mundantes calices. quia (Ve. Ge. o. l. Di. l. P.)

plena sunt (Ve. Ge. l. Di. l. au. Con. Pau.)

Sepulchra dealbata.

Ædificare sepulchra prophetarū quia (Ve. Di. l. Ge. o. l.)

Serpentes. - Ve. Cōpl. B. Di. l. Ge. o. l. Au. Viperæ. - Ve. Di. o. l. Ge. o. l. V. P. T. Prophetæ occis à iudæis.

Gen. 4. b. hebr. a.

1. Paral. 14. f.

Luc. 17. g.

Gallina. 4. ed. l. c. - Ve. Di. o. l. Ge. o. l. T. M. P. Cōp.

Luc. 11. e. f. cor. 1. a.

Destitutio tēplorum. mar. 13. a. luc. 21. b.

Rom. 13. c.

C
De resurrectione Christi interrogant Sadducæi. mar. 12. b. lu. 20. d. Act. 23. b. Deut. 32. b.

¶ sunt (Ve. Di. o. l. Ge. au. o. l. V. M. F. T. Pau. Cōst. Au. Exod. 3. b.)

D
Deus viuentium. Mandatū maximum. marc. 12. c. luc. 10. e.

Dilectio Dei. deut. 6. a.

Dilectio proximi. leuit. 19. d. marc. 12. c.

Interrogat Iesum Phariseos de Messia. mar. 12. d. luc. 20. d.

Mal. 109. a.

Scribæ & Pharisei, docentes populū legē Moysi, quales. 1. Efd. 8. a.

Onera graua. luc. 11. f. Act. 15. e. enim (Ve. Di. o. l. T. V.)

Deut. 6. b. 22. b. num. 15. d. Mar. 12. d. luc. 11. f. & 20. g. Salutationes. Rabbi. iacob. 3. a.

Fratres. Pater mala. 1. b. Magister. B

Minister. luc. 14. c. 18. c.

dens dixit illis, Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruat^r. ¶ Sedente autem eo super Montem-oliueti, accesserunt ad eum discipuli secretò, dicentes, Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum aduentus tui, & consummationis seculi? Et respondens eis dixit eis, ¶ Videte ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: & multos seducet. Audituri enim estis prælia & opiniones præliorum. Videte ne turbemini. oportet enim hæc fieri: sed nondum est finis: consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt pestilentia, & fames, & terræ motus per loca: hæc autem omnia, initia sunt dolorum. ¶ Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi: & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem. Et multi pseudoprophetae surgent, & seducet multos. Et quoniam abundabit iniquitas: refrigescet charitas multorum. Qui autem perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio. ¶ Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Danièle propheta, stantem in loco sancto (qui legit intelligat) tunc qui in Iudæa sunt, fugient ad montes: & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam. ¶ Vx autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Orate autem ut non fiat fuga vestra in hyeme vel in sabbatho. erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi. ¶ Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetae: & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est: nolite exire. ecce in penetralibus: nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem: ita erit & aduentus Filii hominis. Vbi cūque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. ¶ Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur: & tunc parebit signum Filii hominis in cælo. & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & maiestate. ¶ Et mittet angelos suos cū tuba & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cælorum usque ad terminos eorum. Ab arbore autem ficis discite parabolam. cū iam ramus eius tener fuerit & folia nata, scitis quia propè est æstas: ita & vos, cum videritis hæc omnia, scitote quia propè est in ianuis. Amen dico vobis quia non præteribit generatio hæc donec omnia fiant. ¶ Cælum & terra transibunt: verba autem mea non præteribunt. De die autem illa & hora nemo scit, neque angelicælorum, nisi solus Pater. Sicut autem in diebus Noe: ita erit & aduentus Filii hominis. sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubetes & nu-

ptui tradentes, usque ad eum diem quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus Filii hominis. ¶ Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur, & vnus relinquetur. duæ molentes in mola: vna assumetur, & vna relinquetur. ¶ duo in lecto: vnus assumetur, & vnus relinquetur. ¶ Vigilate ergo: quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Illud autem scitote quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. ¶ Ideo & vos estote parati: quia qua nescitis hora Filius hominis venturus est. ¶ Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, quæ constituit dominus suus super familiam suam, ut det illi cibum in tempore? ¶ Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico vobis quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, Moram facit dominus meus venire: & coeperit percutere eonseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis. ¶ Illic erit fletus & stridor dentium.

C A P. X X V.

Vnc simile erit regnum cælorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam Sponso & sponsæ. ¶ Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes. sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum: prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente Sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt. Media autem nocte clamor factus est, Ecce Sponsus venit, exite obuiam ei. ¶ Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades suas. Fatuæ autem sapientibus dixerunt, Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ extinguitur. Responderunt prudentes, dicentes, Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Dum autem irent emere, venit Sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cū eo ad nuptias, & clausa est ianua. Nouissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens, ait, Amen dico vobis nescio vos. ¶ Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. ¶ Sicut enim homo peregre proficiscens, vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Et vni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò vnum: vnicuique secundum propriam virtutem: & profectus est statim. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo. Qui autem vnum acceperat, abiens, fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. Post multum verò temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens, Domine, quinque talenta tradidisti mihi: ecce alia quinque superlucratus sum. Ait illi dominus eius, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudiū domini tui. ¶ Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait, Domine, duo talenta tradidisti mihi: ecce alia duo lucratus sum. Ait illi dominus eius, Euge serue bo-

Luc. 19. 8.
De aduentu Christi. p. 1. b. c. d.
signa consummationis seculi.
Iohan. 15. c. 16. a. 1. e. e.
Iniquitas. Charitas. Perseuerantia. Euangelii prædicatio.
Destructio Idæorum. marc. 13. b. luc. 21. d. 1. a. n. 9. 8.
cauedum ab illis qui se falsos christos dicunt. marc. 13. c. luc. 17. e.
Angell. Apoc. 1. b. 1. cor. 13. 8.
Ticus.
hæc (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T. c. 6. pl. Verbum Dei ver. 1. a. x. marc. 13. d. Tempora Noe. Luc. 17. f. Genes. 7. b.

Diluuium. Luc. 17. g. 1. theff. 4. d. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. au. T. Do. Const. Vigilandum. marc. 13. d. Fur in nocte. lu. 13. e. Seruus fidelis. Luc. 12. e. Apocal. 16. c. Malus seruus. Hypocritæ. 3. 13. f. j. 23. c. Virgines expectantes Sponsum.

-Vet. Di. l. Ge. o. l. Const. au. Vigilandum. marc. 13. d. Homo peregre proficiscens seruis talenta tradidit. luc. 19. b.

Euangelium

ne & fidelis; quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui.

Seruum nequam.

Accedens autem & qui vnū talentum acceperat, ait, Domine, scio quia homo durus es, metis vbi non seminasti, & congregas vbi non sparsisti: & timens abii, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est. Respondens autem dominus eius, dixit ei, Serue male & piger, sciebas quia meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi: oportuit ergo te committere pecuniam meā numulariis, & veniens ego recepissem vtique quod meū est cū vsurā. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decē talēta. Omni enim habēti dabitur, & abūdabit: ei autē qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo. Et inutile seruū eiicite in tenebras exteriores. illic erit fletus & stridor dentium.

5. 19. b. marc. 4. c. luc. 8. c. 19. d.

Extremum indicium quale.

Oues. Hodi.

Benedicti.

Opera misericordie. efa. 5. b. ezech. 18. b. Eccli 7. d.

Cum autē venerit Filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cū eo, tunc se debet super sedē maiestatis suae: & cōgregabuntur ante eū omnes gentes, & separabit eos abinuicē, sicut pastor segregat oves ab hōdis: & statuet oves quidē à dextris suis, hōdos autē à sinistris. Tunc dicet rex his qui à dextris eius erūt, Venite benedicti Patris mei, possidete paratū vobis regnū à cōstitutione mūdī. Esuriui enim, & dedistis mihi māducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes erā, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere erā, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicētes, Domine, quādo te vidimus esuriētē, & pauimus: sitientē, & dedimus tibi potū? quando autē te vidimus hospitē, & collegimus te: aut nudū, & cooperuimus te: aut quādo te vidimus infirmū, aut in carcere: & venimus ad te?

Et respondens rex, dicet illis, Amē dico vobis, quando fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tūc dicet & his qui à sinistris erūt, Discedite à me maledicti in ignem æternū, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi māducare: sitiui, & nō dedistis mihi potum: hospes erā, & non collegistis me: nudus, & nō operuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes, Domine, quando te vidimus esuriētē, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmū, aut in carcere: & non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens, Amen dico vobis, quando non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibūt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.

Maledicti. Psal. 6. c. 3. 7. d. luc. 17. f.

Iohan. 5. c.

Mors Christi. mar. 14. a. lu. 22. a.

Consiliū sacerdotū cōtra Christū.

Christo pedes vnguntur à muliere Iohan. 11. a. mar. 14. a.

enim (Vet. Ceiapl. B. Pauperes.

CAP. XXVI. T factum est: cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis, Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur vt crucifigatur. Tūc congregati sunt principes sacerdotum & seniores populi in atrium principis sacerdotū, qui dicebatur Caiphas: & consilium fecerunt vt Iesus dolo tenerent, & occiderent. Dicebāt autem, Non in die festo, ne fortē tumultus fieret in populo. Cum autem Iesus esset in Bethania in domo Simōnis Leprosi, accessit ad eum mulier habēs alabastrum vnguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recubentis. Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes, Vt quid perditio hęc? potuit enim istud vānūdari multo, & dari pauperibus. Sciens autem Iesus, ait illis, Quid molesti estis huic mulieri? opus bonū operata est in me: nam semper paupe-

res habetis vobiscū: me autem non semper habebitis. Mittens enim hęc vnguentū hoc in corpus meū: ad sepeliendum me, fecit. Amen dico vobis, vbi cūque prędicatū fuerit hoc Euangeliū in toto mundo, dicetur & quod hęc fecit, in memoriā eius. Tūc abiit vnus de duodecim qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotū: & ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradā? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde querebat opportunitatem vt eum traderet. Prima autē die Azymorū accesserunt discipuli ad Iesum, dicētes, Vbi vis paremus tibi comedere pascha? At Iesus dixit, Ite in Ciuitatem ad quendā: & dicite ei, Magister dicit, Tempus meum propē est, apud te facio Pascha cū discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut cōstituit illis Iesus: & paraerunt pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. Et edētibz illis dixit, Amen dico vobis quia vnus vestrum me traditurus est. Et contristati valde, cęperunt singuli dicere, Nunquid ego sum Domine? At ipse respondens, ait, Qui intingit mecū manum in paropside, hic me tradet. Filius quidem hominis vadit, sicut scriptū est de illo: vā autem homini illi per quem Filius hominis tradetur, bonū eratei, si natus non fuisset homo ille. Respondens autē Iudas qui tradidit eum, dixit, Nunquid ego sum rabbi? Ait illi, Tu dixisti. Cōnatibus autē eis, accepit Iesus panē, & benedixit, ac fregit: deditque discipulis suis & ait, Accipite, & comedite: hoc est corpus meū. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens, bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorū. Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum, cū illud bibā vobiscum nouū, in regno Patris mei. Et hymno dicto, exierūt in Montem oliueti. Tunc dicit illis Iesus, Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis. Postquā autem surrexero, pręcedā vos in Galilzā. Respondens autem Petrus, ait illi, Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquā scandalizabor. Ait illi Iesus, Amen dico tibi quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus, Etiā si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Tunc venit Iesus cum illis in villam quę dicitur Geth-semani: & dixit discipulis suis, Sedete hęc, donec vadam illuc, & orem. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cępit cōtristari & mœstus esse. Tunc ait illis, Tristis est anima mea vsque ad mortē: sustinete hęc, & vigilate mecum. Et progressus pusillum, prōcidit in faciem suā, orans, & dicēs, Pater mi, si possibile est, trāseat à me calix iste. veruntamen nō sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad discipulos suos, & inuenit eos dormiētes: & dicit Petro, Sic non potuistis vna hora vigilare mecū? Vigilate, & orate vt non intretis in tentationē. Spiritus quidem prōptus est, caro autem infirmā. Iterum secūdō abiit: & orauit, dicēs, Pater mi, si non potest hic calix trāfire nisi bibam illum: fiat voluntas tuā. Et venit iterum, & inuenit eos dormientes. erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abiit: & orauit tertio, eundem sermonem dicēs. Tunc venit ad discipulos

habetis. (Vet. Di. o. Ge. I. T. M.)

Iudas vedit Christum. marc. 14. b. luc. 22. a. dicitur (Vet. Di. o. I. Ge. o. I. M. P.)

Mittitur Apostolus vt parēt pascha mar. 14. b. lu. 22. a. - Vet. Di. o. I. Ge. I. T.

Pascha comedit Christus. mar. 14. b. luc. 22. b. Ioh. 13. b.

Psal. 40. c.

traditur. (Vet. Ge. I.)

1. Cor. 11. a.

Remissio peccatorum.

Apostoli scandalizati. marc. 14. c. luc. 22. d. Iohan. 16. a. 18. a. Zacha. 13. c.

Marc. 16. b.

Petri negatio. Iohan. 13. d.

Mar. 14. d. lu. 22. d.

Tristis Christus.

Oratio Christi.

Dormientes discipuli.

Vigilla. Oratio. Spiritus. Caro.

suos, & dicit illis, Dormite iam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, camus: ecce appropinquabit quæ me tradet. Adhuc eo loquente, ecce Iudas vnus de duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens, Quencumque osculatus fuero, ipse est: tenete eum. Et confestim accedens ad IESVM, dixit, Aue rabbi. Et osculatus est eum. Dixitque illi IESVS, Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in IESVM: & tenuerunt eum. Et ecce vnus ex his qui erant cum IESV, extendens manum, exemit gladium suum: & percutiens seruum principis sacerdotum, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi IESVS, Conuertere gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas quia non possum rogare Patrem meum: & exhibebit mihi modò plus quam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri? In illa hora dixit IESVS turbis, Tanquam ad latronem exitis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in templo: & non me tenuistis. Hoc autem totum factum est, vt adimplerentur Scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo fugerunt. At illi tenentes IESVM, duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, vbi Scribæ & seniores conuenerant. Petrus autem sequebatur eum à longe, vsque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, vt videret finem. Princeps autem sacerdotum, & omne concilium quærebant falsum testimonium contra IESVM, vt eum morti traderent: & non inuenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Nouissime autem venerunt duo falsi testes: & dixerunt, Hic dixit, Possum destruere templum Dei, & post triduum reedificare illud. Et surgens princeps sacerdotum, ait illi, Nihil respondes ad ea quæ isti aduersum te testificantur? IESVS autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi, Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius Dei. Dicit illi IESVS, Tu dixisti. Veruntamen dico vobis, à modo videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus caeli. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens, Blasphemauit: quid adhuc egemus testibus? ecce, nunc audistis blasphemiam, quid vobis videretur? At illi respondentes dixerunt, Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius: & colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem eius dederunt, dicens, Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus vero sedebat foris, in atrio: & accessit ad eum vna ancilla, dicens, Et tu cum IESV Galilæo eras? At ille negauit coram omnibus, dicens, Nescio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla: & ait his qui erant ibi, Et hic erat cum IESV Nazarenò. Et iterum negauit cum iuramento, Quia non noui hominem. Et post pusillum accesserunt qui stabant: & dixerunt Petro, Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit. Tunc cepit detestari & iurare quia non nouisset hominem. Et continuo gallus cantauit. Et recordatus

est Petrus verbi IESV quod dixerat, Prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amarè.

CAP. XXVII.

Mane autem facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus IESVM, vt eum morti traderent. Et vincitum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præfidi. Tunc videns Iudas qui eum tradidit, quod damnatus esset: poenitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus, dicens, Peccaui, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris. Et proiectis argenteis in templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum acceptis argenteis, dixerunt, Non licet eos mittere in corbanam: quia pretium sanguinis est. Consilio autem inuito emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est ager sanguinis, vsque in hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiã prophetam, dicentem, Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati quem appretiauerunt à filiis Israel: & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus. IESVS autem stetit ante præsidem, & interrogauit eum præses, dicens, Tu es rex Iudæorum? Dixit illi IESVS, Tu dicis. Et cum accusaretur à principibus sacerdotum & senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus, Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad vllum verbum: ita vt miraretur præses vehementer. Per diem autem solennem consueuerat præses populo dimittere vnum vincitum quem voluisset: habebat autem tunc vincitum insignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus, Quem vultis dimittam vobis: Barabban, an IESVM qui dicitur Christus? Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum vxor eius, dicens, Nihil tibi & iusto illi. multa enim passa sum hodie per visum propter eum. Principes autem sacerdotum & seniores persuaserunt populis vt peterent Barabban, IESVM verò perderent. Respondens autem præses, ait illis, Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt, Barabban. Dixit illis Pilatus, Quid igitur faciam de IESV qui dicitur Christus? Dicunt omnes, Crucifigatur. Ait illis præses, Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicens, Crucifigatur. Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lauit manus coram populo, dicens, Innocens ego sum à sanguine iusti huius: vos vidèritis. Et respondens vniuersus populus, dixit, Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Tunc dimisit illis Barabban: IESVM autem flagellatum tradidit eis vt crucifigeretur. Tunc milites præsidis suscipientes IESVM in prætorium, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem, & exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei: & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextra eius. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicens, Aue rex Iudæorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius. Et postquam illuserunt ei, ex-

appropinquavit quæ me tradit. (Ve. Di. l. Ge. o. l. p. E Compl. Iudas osculo Christum prodit mar. 14. c. lu. 22. c. iohan. 18. a. osculum. Auricula seruo pontificis amputata. Gladio periturus. gen. 9. a. apo. 13. c. modo. (Ve. Au. Conf. -Ve. Au. Conf. scripturæ implebitur. dz. c. fa. 13. c. d. Thren. 4. d. i. c. Ad Caipham dicitur. marc. 14. f. luc. 22. f. ioh. 18. c. Petrus sequitur. Principes. (Ve. Compl. B. Falsi testes. Iohan. 2. d. Tacet Iesus. Adiuuare. Iesus fatetur se esse Christum. i. 16. d. 1. thes. 4. d. rom. 14. b. G. cospuitur, & alapis ceditur. c. fa. 10. c. Petr. negat Christum. mar. 14. g. lu. 22. f. iohan. 18. c. -Ve. Di. l. Ge. l. 7.

Pilato vincitum Christum traditur. marc. 15. a. luc. 23. a. iohan. 18. c. Iudas suspendit seipsum. act. 1. c. corbā: (Ve. Ge. l. A. 8. l. c. Zach. 11. c. Pilato fatetur se esse regem Christum. mar. 15. a. lu. 23. a. iohan. 18. f. voluissent. (pl. num. Ve. Di. o. l. Ge. o. l. V. Compl. Vxor Pilati. Barabbā petuisti dai tibi dimitti. Marc. 15. b. luc. 23. b. iohā. 18. g. 19. c. Pilat. lauat manus tamquam innocens. Coronatur spinis Christus, illudatur & cospuitur. mar. 15. b. iohan. 19. a.

Euangelium

uerunt eum chlamydem : & induerunt eum vestimentis eius, & duxerunt eum vt crucifigerent. ³⁷ Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simônem: hunc angariauerunt vt tollerent crucem eius. ³⁸ Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est Caluariæ locus. ³⁹ Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum : & cum gustasset, noluit bibere. ⁴⁰ Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius, sortem mittentes : vt impleretur quod dictum est per prophetam dicentem, Diuiserunt sibi vestimenta mea : & super vestem meam miserunt sortem. ⁴¹ Et sedentes seruebant eum. ⁴² Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam, HIC EST IESVS REX IVDÆORVM. ⁴³ Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones : vnus à dextris, & vnus à sinistris. ⁴⁴ Prætereuntes autem blasphemabant eum: mouentes capita sua, & dicentes, 'Vah' qui destruis templum Dei, & in triduo illud reedificas, salua temetipsum: si filius Dei es, descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum illudentes eum Scribis & senioribus, dicebant, 'Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei.' ⁴⁵ Confidit in Deo: liberet nunc eum si vult: dixit enim, Quia filius Dei sum. ⁴⁶ Id ipsum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. ⁴⁷ A sexta autem hora, tenebræ factæ sunt super vniuersam Terram, vsque ad horam nonam. ⁴⁸ Et circa horam nonam clamauit IESVS voce magna, dicens, Eli, eli, lâma sabachthani: hoc est, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? ⁴⁹ Quidam autem illic stantes & audientes, dicebant, Eliam vocat iste. ⁵⁰ Et continuo currens vnus ex eis, acceptam spongiam impleuit aceto: & imposuit arundini, & dabat ei bibere. ⁵¹ Cæteri verò dicebant, Sine, videamus an veniat Elias liberans eum. ⁵² IESVS autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum. ⁵³ Et ecce velum templi scissum est in duas partes, à summo vsque deorsum. & terra mota est, & petreæ scissæ sunt, & monumeta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt. ⁵⁴ Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in Sanctam ciuitatem : & apparuerunt multis. ⁵⁵ Centurio autem & qui cum eo erant custodientes IESVM, viso terræmotu & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes, Verè filius Dei erat iste. ⁵⁶ Erant autem ibi mulieres multæ à longe, quæ secutæ erant IESVM à Galilæa, ministrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. ⁵⁷ Cum autem sero factum esset, venit quidam homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat IESV. hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus IESV. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. ⁵⁸ Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda: & posuit illud in monumento suo

nouo quod exciderat in petra. Et aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit. Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum. ⁶² Altera autem die, quæ est post Parasceuen, conuenerunt principes sacerdotum & Pharisei ad Pilatum, dicentes, Domine, recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc viuens, Post tres dies resurgam. ⁶³ Tunc iube ergo custodiri sepulchrum vsque in diem tertium: ne forte veniant discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi, Surrexit à mortuis: & erit notissimus error peior prioribus. ⁶⁴ Ait illis Pilatus, Habetis custodiam? ite, custodite sicut scitis. ⁶⁵ Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum: signantes lapidem, cum custodibus.

CAP. XXVIII.

V Espere autem sabbathi quæ lucefcit in prima sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum. ² Et ecce terræmotus factus est magnus. angelus enim Domini descendit de celo: & accedens, reuoluit lapidem, & sedebat super eum. erat autem aspectus eius sicut fulgur: & vestimenta eius, sicut nix. ³ Præ timore autem eius, exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui. Respondens autem angelus dixit mulieribus, Nolite timere vos: scio enim quod IESVM qui crucifixus est, quæritis. ⁴ Non est hic: surrexit enim, sicut dixit. venite, & videte locum vbi positus erat Dominus. ⁵ Et cito euntes, dicite discipulis eius quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam. ibi eum videbitis. ecce prædixi vobis. ⁶ Et exierunt cito de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis eius. Et ecce IESVS occurrit illis, dicens, Auete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis IESVS, Nolite timere. ite, nuntiate fratribus meis vt eant in Galilæam, ibi me videbunt. ⁷ Quæ cum abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in Ciuitatem, & nuntiauerunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes, Dicite, Quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus. ⁸ Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. ⁹ Et diuulgatum est verbum istud apud Iudæos, vsque in hodiernum diem. ¹⁰ Undecim autem discipuli abiierunt in Galilæam, in montem vbi constituerat illis IESVS. ¹¹ Et videntes eum adorauerunt: quidam autem dubitauerunt. Et accedens IESVS locutus est eis, dicens, Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. ¹² euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandauì vobis. & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.

Simon Cyrenæus.
mar. 15. b. iu. 13. d.

Crucifigitur.
marc. 15. b. luc. 23. e. iohan. 19. d.

-Vet. Di. o. Ge. o. l. au. M. Do. Cō. Au. Mal. 11. 4.

E Latrones crucifixi cum Iesu.

Blasphemia in Christum.
-Vet. Con. Iohan. 1. d.

sapient. 1. d.

Psal. 11. c.

Tenebræ.

Oratio Christi in cruce. psal. 11. a.

Acetum.

Moritur.

Velum templi. 2. paralip. 3. d.

Petreæ scissæ.

Resurrectio.

Mulieres quæ Christo ministrabant.

Ioseph sepelit Christum. marc. 15. d. luc. 24. g. iohan. 19. g.

sepulchrū Christi custoditur à militibus.

Mulieres vident sepulchrū. marc. 16. b. iohan. 20. c.

Angelus.

vestimentū. Vet. Di. o. l. Ge. au. o. l. T. M. Compl.

Surrexit Christus.

-Vet. Di. o. Ge. l.

præcedit. (Vet. Di. o. l. Ge. au. o. l. T. P.)

Christus cōspicitur à mulieribus.

Fratres.

Resurrexisset Christum nō credunt Iudæi.

Christus in Galilæa adoratur ab Apostolis.

Mittit Apostolos ad prædicandum. marc. 16. d.

Euangelium

B tolle grabbatum tuū & ambula. ¹⁰ Vt autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) tibi dico surge, tolle grabbatum tuū, & vade in domum tuam. Et statim surrexit ille: & sublato grabbato abiit inde coram omnibus, ita vt mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes, Quia nunquam sic vidimus. ¹¹ Et egressus est rursus ad mare: omnisque turba veniebat ad eū, & docebat eos. ¹² Et cum præteriret, vidit Leui Alphæi sedentem ad telonium: & ait illi, Sequere me. Et surgens secutus est eum. ¹³ Et factum est: cum accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores simul discubebant cū IESV & discipulis eius. erant enim multi qui sequebatur eum. ¹⁴ Et Scribæ & Pharisei videntes quia māducaret cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis eius, Quare cum publicanis & peccatoribus māducat & bibit magister vester? ¹⁵ Hoc audito IESVS ait illis, Non necesse habent sani, medico: sed qui malè habent. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. ¹⁶ Et erant discipuli Iohannis & Pharisei ieiunantes: & veniunt, & dicunt illi, Quare discipuli Iohannis & Phariseorum ieiunant: tui autem discipuli non ieiunant? ¹⁷ Et ait illis IESVS, Nunquid possunt filii nuptiarum quandiu Sponsus cum illis est, ieiunare? Quanto tempore habent secum Sponsum, nō possunt ieiunare. Venient autem dies cum auferetur ab eis Sponsus: & tunc ieiunabunt in illis diebus. ¹⁸ Nemo assumentum panni rudis assuit vestimēto veteri: alioquin aufert supplementum nouum à veteri, & maior scissura fit. Et nemo mittit vinū nouum in vtres veteres: alioquin dirumpet vinum vtres, & vinum effundetur, & vtres peribunt. sed vinum nouum in vtres novos mitti debet. ¹⁹ Et factū est iterum cum Dominus sabbathis ambularet per sata, & discipuli eius coeperunt progredi & vellere spicas. Pharisei autem dicebant ei, Ecce, quid faciunt discipuli tui sabbathis quod nō licet? ²⁰ Et ait illis, Nunquam legistis quid fecerit Dauid, quando necessitatem habuit & esuriit ipse & qui cum eo erant? quomodo introiuit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducauit, quos non licebat manducare, nisi solis sacerdotibus, & dedit eis? & qui cum eo erant? ²¹ Et dicebat eis, Sabbathum propter hominē factū est: & nō homo propter sabbatum. Itaque dominus est Filius hominis etiā sabbathi. **C A P. I I I.**

T introiuit iterum in synagoga: & erat ibi homo habens manum aridam. ²² Et obseruabant eum si sabbathis curaret: vt accuserent illum. ²³ Et ait homini habenti manum aridam, Surge in medium. ²⁴ Et dicit eis, Licet sabbathis benefacere, an male? animā saluam facere, an perdere? At illi tacebant. ²⁵ Et circūspiciens eos cum ira, cōtristatus super cæcitate cordis eorū, dicit homini, Extende manū tuam. Et extendit: & restituta est manus illi. ²⁶ Exeuntes autem Pharisei, statim cum Herodianis cōsiliū faciebāt aduersus eum quomodo eum perderent. ²⁷ IESVS autem cū discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à Galilæa & Iudæa secuta est eū, & ab Ierosolymis & ab Idumæa & trās Iordanem, & qui circa Tyrum, & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum. ²⁸ Et dixit IESVS discipulis suis vt in nauicula sibi deseruirent propter turbā, ne cōprimerent eū, multos enim sanabat, ita vt ir-

ruerent in eum vt illū tangerent quotquot habebant plagas. ²⁹ Et spiritus immūdi cum illū videbāt, procidebant ei: & clamabant, dicentes, Tu es filius Dei. Et vehementer cōminabatur eis ne manifestarent illū. ³⁰ Et ascendens in montem vocauit ad se quos voluit ipse: & venerūt ad eum. ³¹ Et fecit vt essent duodecim cū illo: & vt mitteret eos prædicare. ³² Et dedit illis potestatem curādi infirmitates, & eiicēdi dæmonia. ³³ Et imposuit Simōni nomen Petrus: & Iacobum Zebedæi & Iohānem fratrem Iacobi: & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filii tonitruī. ³⁴ Et Andream & Philippum & Bartholomæum & Matthæum & Thomam & Iacobum Alphæi, & Thaddæum & Simōnem Cananæum, & Iudam Iscarioten qui & tradidit illum. ³⁵ Et veniunt ad domū: & cōuenit iterum turba, ita vt nō posset neque panem manducare. ³⁶ Et cum audissent sui, exierunt tenere eum. dicebant enim, Quoniā in furorē versus est. ³⁷ Et Scribæ qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant, Quoniam Beel-zebub habet: & quia in principe dæmoniorū eiicit dæmonia. ³⁸ Et conuocatis eis, in parabolis dicebat illis, Quomodo potest satanas satanā eiicere? ³⁹ Et si regnū in se diuidatur, non potest regnum illud stare: & si domus super semetipsam dispertiat, nō potest domus illa stare: & si satanas cōsurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & nō poterit stare, sed finem habet. ⁴⁰ Nemo potest vasa fortis ingressus in domū diripere, nisi prius fortem aliget, & tunc domū eius diripiet. ⁴¹ Amen dico vobis quoniā omnia dimittentur filiis hominū peccata, & blasphemix quibus blasphemauerunt: qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, nō habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. ⁴² Quoniam dicebāt, Spiritū immundum habet. ⁴³ Et veniunt mater eius & fratres: & foris stantes miserūt ad eum vocantes eū. ⁴⁴ Et sedebat circa eū turba: & digūt ei, Ecce mater tua & fratres tui foris quærūt te. ⁴⁵ Et respōdens eis, ait, Quæ est mater mea & fratres mei? ⁴⁶ Et circūspiciens eos qui in circuitu eius sedebāt, ait, Ecce mater mea & fratres mei. ⁴⁷ Qui enī fecerit voluntatē Dei: hic, frater meus & soror mea & mater est. **C A P. I I I I.**

T iterū cœpit docere ad mare: & congregata est ad eū turba multa, ita vt nauim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terrā erat: & docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua. ⁴⁸ Audite: ecce exiit seminans ad seminandū: & dum seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt illud. ⁴⁹ Aliud verò cecidit super petrosā, vbi non habuit terram multam: & statim exortum est, quoniā non habebat altitudinem terræ: & quando exortus est sol, exarsit: & eo quod non habebat radicem, exaruit. ⁵⁰ Et aliud cecidit in spinas: & ascenderūt spinæ, & suffocauerunt illud, & fructū non dedit. ⁵¹ Et aliud cecidit in terrā bonam: & dabat fructū ascendentem & crescentem, & afferebat vnū trigesimum, & vnū sexagesimum, & vnū centesimum. ⁵² Et dicebat, Qui habet aures audiendi audiat. ⁵³ Et cū esset singularis, interrogauerunt eū hi qui cū eo erant duodecim, parabolā. ⁵⁴ Et dicebat eis, Vobis datū est nosse mysteriū regni Dei: illis autē qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt: vt vidētes videant, & nō videāt: & audiētes audiāt, & non intelligāt: nequādo cōuertatur, & dimittatur eis peccata. ⁵⁵ Et ait illis, Nescitis

Tactu Christi sanantur infirmi. Demones.

Misit Apostolos ad prædicandum. matt. 10. a. luc. 6. b. c.

Boanerges.

Matth. 9. d. luc. 11. b. possent pl. m. Vet. Di. o. l. r. r. Ge. o. l. m. Furor.

Blasphemia.

Satanas.

Regnū diuisum.

clis (Vet. Cōpl.

Blasphemia in Spiritū sanctū. matt. 12. c. luc. 12. b. 1. Iohan. 5. d.

habet (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Mater, soror, & frater Christi. matt. 12. d. luc. 8. c.

Parabola seminantis.

Matt. 13. a. luc. 8. a.

Parabola seminantis.

triginta, & vnū sexaginta, & vnū centū (Vet. Di. o. T. Ge. o. m. & j.)

Donū Dei, cognitio Euangelii. Parabolæ.

Esa. 6. c. matt. 13. b. luc. 8. b. iohan. 12. f. act. 18. f. rom. 11. b.

-Vet. Di. o. l. T. Ge. o. l. P.

Matthæi vocatio. matth. 9. a. luc. 5. f. Leui (Vet. Di. o. Ge. o. M.

& (Vet. Di. o. l. T. Ge. o. l. P. M.

dicebant (Vet. Di. o. l. T. Ge. o. l. P. -Vet. Di. o. l. T.

Peccatores. 1. timot. 1. c. Ieiunatos & afflictiones passuros Apostolos post ascensionem suam prædicit Christus. matt. 9. b. luc. 5. f. g. Sponsus.

Pannus impoluitus.

Vinum nouum.

Sabbathus enclitica discipuli spicas. matth. 12. a. luc. 6. a. -Vet. Ge. o. l. Di. o. l. T. P. M. Cōpl. -Vet. Di. o. l. T. Ge. o. Dauid. 1. reg. 21. b.

Panes propositionis.

Leuit. 24. b. -Vet. Di. o. l. Ge. o. T. P. Conf. -Vet. Di. o. l. T. Ge. o. l. P. Sabbathum.

Arida manus natur. matt. 12. a. luc. 6. b.

Ira.

consilium contra Christum.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P.

vt nauicula sibi deseruiret (Vet. Di. o. l. T. P. M. V.

Euangelium

Tabitha (Ve. Do. cōst. Di. o. T. Ge. o. l. P. o. l. P.)

manum puellæ, ait illi, **T**abitha cumi, quod est interpretatū, Puella (tibi dico) surge. Et confestim surrexit puella: & ambulabat. erat autem annorū duodecim. Et obstupuerunt stupore magno. Et præcepit illis vehementer vt nemo id sciret: & iussit dari illi manducare.

dixit (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. M.)

Prædicans Christi in patria sua, non suscipitur. matt. 13. g. lu. 4. c. iohann. 4. f.

Egreffus inde, abiit in patriam suam: & sequebantur eum discipuli sui. Et facto sabbatho cœpit in synagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicentes, Vnde huic hæc omnia? & quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes tales quæ per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber, filius Mariæ frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simônis: nonne & sorores eius hic nobiscū sunt? Et scandalizabantur in illo. Et dicebat illis IESVS, Quia nō est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. Et non poterat ibi virtutem vllam facere: nisi paucos infirmos impositis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem eorum, & circuibat castella in circuitu, docens. Et vocauit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituū immunorum. Et præcepit eis nequid tollerent in via, nisi virgam tantum: non peram, non panem, neque in zona, sed calceatos sandals, & ne induerentur duabus tunicis. Et dicebat eis, Quocunque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde. Et quicumque non receperint vos, nec audierint: exeuntes inde excutite puluerem de pedibus vestris in testimonium illis. Et exeuntes prædica-

Fabri filius & Mariæ (Ve. Ge. l. Scandalizare. Propheeta.)

Incredulitas Nazæorum.

Mittuntur Apostoli. matt. 10. a. luc. 9. a.

Virga. Act. 11. b.

Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. T. Pulueris excusio. act. 13. g.

Pœnitentia. Oleum. Iacob. 4. d. sanabat. (Ve. Di. o. Ge. o. l. P. T. Iudiciū Herodis de Christo. matt. 14. a. lu. 9. a.)

Luc. 3. d. Iohannes quare coniectus in carcerem.

Leuit. 18. c. Herodias. Herodes metuit Iohannem. (Ve. Di. o. T. Ge. o. l. P.)

In natalis suis (Ve. V. in natali suo: Di. o. T. natali suo. Saltare.

Caput Iohanni amputatū datur saltatrici.

Sepelitur Iohannes. (Ve. Di. o. T. Ge. o. l. P.)

bant vt pœnitentiam agerent: & dæmonia multa eiiciebant, & vngiebant oleo multos ægros, & sanabantur. Et audiuit rex Herodes (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat, Quia Iohannes Baptista resurrexit à mortuis: & propterea virtutes operatur in illo. Alii autē dicebant, Quia Elias est. Alii verò dicebāt, Quia propheta est, quasi vnus ex prophetis. Quo audito, Herodes ait, Quem ego decollauī Iohānem, hic à mortuis resurrexit. Ipse enim Herodes misit ac tenuit Iohannem, & vinxit eum in carcerem propter Herodiam vxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eā. Dicebat enim Iohānes Herōdi, Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes autem metuebat Iohānem, sciens eum virum iustum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat: & libenter eum audiebat. Et cū dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus & tribunis & primis Galilææ: cūque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herōdi, simulque recumbentibus: rex ait puellæ, Pete à me quod vis: & dabo tibi. & iurauit illi, Quia quicquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei. Quæ cum exisset, dixit matri suæ, Quid peti? At illa dixit, Caput Iohannis Baptistæ. Cūque introisset statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens, Volo vt protinus des mihi in disco caput Iohannis Baptistæ. Et contristatus est rex. Propter iusiurandum & propter simul discubentes noluit eam cōtristare: sed misso spiculatore præcepit afferri caput eius in disco, & decollauit eū in carcere. Et attulit caput eius in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

Quo audito, discipuli eius venerūt, & tulerunt corpus eius: & posuerunt illud in monumento. Et conuenientes Apostoli ad IESVM, renuntiauerūt ei omnia quæ egerant & docuerant. Et ait illis, Venite seorsum in desertū locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multum: & nec spatium manducandi habebant. Et ascendentes in nauim, abierunt in desertū locum seorsum. Et viderūt eos abeuntes, & cognouerūt multum: & pedestres de omnibus ciuitatibus cucurrerūt illuc, & præuenerunt eos. Et exiēs vidit turbā multam IESVS: & misertus est super eos, quia erāt sicut oues non habentes pastorem, & cœpit illos docere multa. Et cum iam hora multa fieret, accesserunt discipuli eius, dicentes, Desertus est locus hic, & iam hora præterit: dimitte illos, vt euntes in proximas villas & vicos, emāt sibi cibos quos manducant. Et respondens ait illis, Date illis manducare. Et dixerunt ei, Euntes emamus ducentis denariis panes: & dabimus illis manducare. Et dicit eis, Quot panes habetis? ite, & videte. Et cū cognouissent, dicūt, Quinque: & duos pisces. Et præcepit illis vt accūbere facerent omnes, secundum cōtubernia super viride fœnum. Et discubuerunt in partes per centenos & quinquagenos. Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus: intus in cælum benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis vt ponerēt ante eos: & duos pisces diuisit omnibus. Et māducauerūt omnes, & saturati sunt. Et sustulerūt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos: & de piscibus. Erant autē qui māducauerunt, quinque millia virorum. Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam: dum ipse dimitteret populum. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare. Et cū sero esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: & volebat præterire eos. At illi vt viderunt eum ambulātem supra mare, putauerunt phantasma esse: & exclamauerūt. Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis: & dicit eis, Cōfidite, ego sum: nolite timere. Et ascendit ad illos in nauim: & cessauit ventus. Et plus magis intra se stupebant: non enim intellexerunt de panibus. erat enim cor eorum obcæcatum. Et cum transfretassent, venerunt in Terrā-Genezareth: & applicuerūt. Cūque egressi essent de nauī, continuò cognouerunt eum: & percurrentes vniuersam regionem illam, cœperūt in grabbatis eos qui se malè habebāt circumferre vbi audiebant eum esse. Et quocunque introibat in vicos vel in villas aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam ve stimenti eius tangerent, & quot quot tangebant eum, salui fiebant.

Et conueniunt ad eum Pharisei, & quidā de Scribis, venientes ab Ierosolymis. Et cū vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperauerunt. Pharisei enim & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum: & à foro venientes, nisi baptizentur, nō comedūt. & alia multa sunt quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicū & vrceorū & aramētorū & lectorū. Et interrogabāt

pus eius: & posuerunt illud in monumento. Et conuenientes Apostoli ad IESVM, renuntiauerūt ei omnia quæ egerant & docuerant. Et ait illis, Venite seorsum in desertū locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multum: & nec spatium manducandi habebant. Et ascendentes in nauim, abierunt in desertū locum seorsum. Et viderūt eos abeuntes, & cognouerūt multum: & pedestres de omnibus ciuitatibus cucurrerūt illuc, & præuenerunt eos. Et exiēs vidit turbā multam IESVS: & misertus est super eos, quia erāt sicut oues non habentes pastorem, & cœpit illos docere multa. Et cum iam hora multa fieret, accesserunt discipuli eius, dicentes, Desertus est locus hic, & iam hora præterit: dimitte illos, vt euntes in proximas villas & vicos, emāt sibi cibos quos manducant. Et respondens ait illis, Date illis manducare. Et dixerunt ei, Euntes emamus ducentis denariis panes: & dabimus illis manducare. Et dicit eis, Quot panes habetis? ite, & videte. Et cū cognouissent, dicūt, Quinque: & duos pisces. Et præcepit illis vt accūbere facerent omnes, secundum cōtubernia super viride fœnum. Et discubuerunt in partes per centenos & quinquagenos. Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus: intus in cælum benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis vt ponerēt ante eos: & duos pisces diuisit omnibus. Et māducauerūt omnes, & saturati sunt. Et sustulerūt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos: & de piscibus. Erant autē qui māducauerunt, quinque millia virorum. Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam: dum ipse dimitteret populum. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare. Et cū sero esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: & volebat præterire eos. At illi vt viderunt eum ambulātem supra mare, putauerunt phantasma esse: & exclamauerūt. Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis: & dicit eis, Cōfidite, ego sum: nolite timere. Et ascendit ad illos in nauim: & cessauit ventus. Et plus magis intra se stupebant: non enim intellexerunt de panibus. erat enim cor eorum obcæcatum. Et cum transfretassent, venerunt in Terrā-Genezareth: & applicuerūt. Cūque egressi essent de nauī, continuò cognouerunt eum: & percurrentes vniuersam regionem illam, cœperūt in grabbatis eos qui se malè habebāt circumferre vbi audiebant eum esse. Et quocunque introibat in vicos vel in villas aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam ve stimenti eius tangerent, & quot quot tangebant eum, salui fiebant.

Et conueniunt ad eum Pharisei, & quidā de Scribis, venientes ab Ierosolymis. Et cū vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperauerunt. Pharisei enim & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum: & à foro venientes, nisi baptizentur, nō comedūt. & alia multa sunt quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicū & vrceorū & aramētorū & lectorū. Et interrogabāt

Apostoli reuertuntur à prædicatione. mat. 14. b. lu. 9. b.

Cocurrerunt. Ve. Di. o. Ge. o. l. P. T. simul cocurrerunt. Docet turbas in deserto. mat. 9. d.

Panibus quinque & duobus piscibus saturati sunt. mat. 14. b. luc. 9. b. ioh. 6. c.

Vos. (Ve. Di. l. Ge. o. l. P.)

Gratiarū actio.

Mat. 14. c. Iohann. 6. b.

Apostoli cōtristati sunt in mari. mat. 14. c.

Phantasma.

Fides.

Sanctus infirmis tactu vestimenti Christi. mat. 9. d.

Manibus nō lotis comedentes Apostoli, reprehenduntur. mat. 15. a.

Doctrina hominum de lotionibus.

Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. M.

IN diebus illis iterum cum turba multa esset cum IESU, nec haberet quod manducaret: convocatis discipulis, ait illis, Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habet quod manducet. & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via. quidam enim ex eis de longe venerunt. Et responderunt ei discipuli sui, Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Et interrogavit eos, Quot panes habetis? Qui dixerunt, Septem. Et praecepit turbam discubere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit: & dabat discipulis suis ut apponerent, & apposuerunt turbam. Et habebat pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & iussit apponi. Et manducaverunt & saturati sunt: & sustulerunt quod superauerat de fragmentis, septem sportas. Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia: & dimisit eos. Et statim ascendens nauim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha. Et exierunt Pharisei, & ceperunt conquirere cum eo, quarentes ab illo signum de caelo, tentantes eum. Et ingemiscens spiritu, ait, Quid generatio ista signum querit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum. Et dimittens eos, ascendit iterum nauim, & abiit trans fretum. Et oblitus sunt panem sumere: & nisi unum panem non habebant secum in nauim. Et praeceperat eis, dicens, Videte, & caute a fermento Phariseorum, & fermento Herodis. Et cogitabant ad alterutrum, dicentes, Quia panes non habemus. Quo cognito, ait illis IESUS, Quid cogitatis quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc caecatum habetis cor vestrum? oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? nec recordamini? Quando quinque panes fregi in quinque millia: & quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim. Quando & septem panes in quatuor millia, quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei, Septem. Et dicebat eis, Quomodo nondum intelligitis? Et veniunt Bethsaidam: & adducunt ei caecum, & rogabant eum ut illum tangeret. Et apprehensa manu caeci eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius impositis manibus suis, interrogavit eum siquid videret. Et aspiciens ait, Video homines velut arbores, ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius: & coepit videre, & restitutus est, ita ut clare videret omnia. Et misit illum in domum suam, dicens, Vade in domum tuam: & si in vicum introieris, nemini dixeris. Et ingressus est IESUS & discipuli eius castella Caesarea-Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis, Quem me dicunt esse homines? Qui responderunt illi, dicens, Alii Iohannem Baptistam, alii Eliam, alii vero quasi unum de prophetis. Tunc dicit illis, Vos vero quem me esse dicitis? Respondens Petrus ait ei, Tu es Christus. Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo. Et coepit docere eos quoniam oportet Filium hominis pati multa, & reprobari a senioribus & a summis sacerdotibus & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere. Et palam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, coepit increpare eum. Qui conuersus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens, Vade retro me satana, quoniam non sapis quae Dei sunt, sed quae sunt hominum. Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis,

Panibus septem factantur 4000 hominum. mat. 14. d. - Vet. Au. Con. Ge. o. l. Di. o. l. T. P. M.

Gratulari actio.

Signa querunt tu dei. mat. 16. a. lu. 11. 5.

Panem (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T.)

A fermento sine doctrina Phariseorum cauendum. matt. 16. b.

Iohan. 6. b.

Caecus sanatur.

Egressus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. in (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. T. Compl. Populi opinio de Christo. mat. 16. b. luc. 9. c. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. P. T. Apostolorum de Christo confessio.

De passione sua praemonet Christus Apostolos.

Satan.

pp. iiii.

eum Pharisei & Scribae, Quare discipuli tui non ambulat iuxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem? At ille respondens dixit eis, Bene prophetauit Esaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est, Populus hic, labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me: in vanum autem me colunt, docentes doctrinas & praecepta hominum. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditiones hominum, baptismata vrceorum & calicum: & similia his facitis multa? Et dicebat illis, Bene, irritum fecistis praeceptum Dei, ut traditionem vestram seruetis. Moyses enim dixit, Honora patrem tuum & matrem tuam: & Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri aut matri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit: & ultra non dimittitis eum quicquam facere patri suo aut matri, rescindentes verbum Dei per traditionem vestram quam tradidistis. & similia huiusmodi faciatis. Et aduocans iterum turbam dicebat illis, Audite me omnes, & intelligite. Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare: sed quae de homine procedunt, illa sunt quae communicant hominem. Si quis habet aures audiendi, audiat. Et cum introisset in domum a turba, interrogabat eum discipuli eius parabolam. Et ait illis, Sic & vos imprudentes estis? Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare: quia non intrat in cor eius, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas? Dicebat autem quoniam quae de homine exeunt, illa communicant hominem. Abintus enim, de corde hominum malae cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiae, nequitiae, dolus, impudicitiae, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. Omnia haec mala abintus procedunt, & communicant hominem. Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. Mulier enim statim ut audiuit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intrauit, & procidit ad pedes eius. Erat enim mulier Gethil, Syrophoenisae genere. Et rogabat eum ut demonium eiiceret de filia eius. Qui dixit illi, Sine prius saturari filios. non est enim bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa respondit, & dixit illi, Vtique Domine. nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum. Et ait illi, Propter hunc sermonem vade, exiit demonium a filia tua. Et cum abiisset domum inuenit puellam iacentem supra lectum, & demonium exiisse. Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilaeae inter medios fines Decapoleos. Et adducunt ei surdum & mutum: & deprecabantur eum ut imponat illi manus. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuens, tetigit linguam eius: & suspiciens in caelum, ingemuit: & ait illi, Ephphetha, quod est, adaperire. Et statim aperta sunt aures eius: & solutum est vinculum linguae eius, & loquebatur recte. Et praecepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis praeceperat, tanto magis plus praedicabant, & eo amplius admirabantur, dicens, Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

Hypocritae. Isa. 29. d. abest (Vet. Di. o. T. Ge. o. - Ve. Conf. Di. o. T. Ge. o. P. Praecepta hominum, praeceptis Dei praeferebant Iudei. Alla (Vet. C. o. pl. Ge. o. l. Di. o. l. Facitis (Vet. Au. Ge. o. l. Di. l. P. Pariter, ex od. 10. c. deut. 5. b. eph. 6. a. Exod. 21. c. leuit. 20. b. prou. 20. c.

Coinquinantia hominem. mat. 15. b. turbam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T. P. V. M.

Imprudens.

Cananea orat p demoniaci filia matth. 15. c.

Panis filiorum. canes.

Surdus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. P. T. Surdus mutus sanatur. matt. 15. c.

Euangelium

sequi christum. matth. 10. d. 16. d. luc. 9. c. 14. f. 17. g. iohan. 11. d. Crux. Animā perdere.

Erubescere de christo. matth. 10. d. luc. 9. c. 11. b. cōfusus. (vet. au. Di. o. l. T. Ge. o. l. P. Conf. cōfundetur. (ve. Au. Conf. Di. o. l. T. Ge. o. M. P. Matt. 16. d. lu. 9. c.

Transfiguratio christi. matth. 17. a. luc. 9. d. assumpt. (vet. Di. o. T. Ge. o. cōfusus. (vet. T. P. Au. Cor. Conf. Di. o. l. Ge. o. l. V.

Audiendus christus. matth. 17. b.

quæ. (vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. Resurrexerit. (ve. Di. o. l. Ge. o. l. V. P. M. Compl. De Elia, iohāne Baptista. mala. 4. b. oportet. (ve. Di. l. o. Ge. o. l. P. V. Compl. Efa. 11. b.

Mala. 4. b. spiritū mutum. habens sanatur. matth. 17. c. lu. 9. e

Salutatio.

Corripit apostolos incredulos christus.

aquas. (ve. Di. o. l. Ge. o. P. T.

Fides.

Siquis vult me sequi, deneget semetipsum: & tol-
lat crucem suam, & sequatur me. Qui enim vo-
luerit animam suam saluam facere, perdet eam:
& Euangeliū, saluam faciet eam. Quid enim pro-
derit homini, si lucretur mundum totum: & de-
trimentum animæ suæ faciat? Aut, quid dabit ho-
mo commutationis pro anima suā? Qui enim me
cōfessus fuerit, & verba mea in generatione ista
adultera & peccatrice: & Filius hominis cōfitebi-
tur eum cum venerit in gloria Patris sui cum an-
gelis sanctis.

C A P. I X.

T dicebat illis, Amē dico vobis, quia sunt
quidam de hīc stantibus qui non gusta-
bunt mortem, donec videant regnū Dei
veniens in virtute. Et post dies sex assumptus
I E S V S Petrum & Iacobum & Iohannem: & ducit il-
los in montem excelsum solus, & transfiguratus
est coram ipsis. Et vestimenta eius facta sunt splen-
dentia & candida nimis velut nix, qualia fullo nō
potest super terram candida facere. Et apparuit il-
lis Elias cū Moyse: & erant loquentes cum I E S V.

Et respondens Petrus, ait I E S V, Rabbi, bonum
est nos hīc esse: & faciamus tria tabernacula, tibi
vnum, & Moyse vnum, & Eliæ vnum. Non enim
sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti.

Et facta est nubes obumbrans eos: & venit vox de
nube, dicens, Hic est Filius meus charissimus: au-
dite illum. Et statim circumspicientes, neminem
amplius viderunt nisi I E S V M tantum secum. Et
descendentibus illis de mōte, præcepit illis ne cui-
quam quod vidissent, narrarent: nisi cum Filius
hominis à mortuis resurrexerit. Et verbum conti-
nuerunt apud se: conquirentes quid esset, Cum à
mortuis resurrexerit. Et interrogabant eum di-
centes, Quid ergo dicunt Pharisei & Scribæ quia
Eliam oportet venire primū? Qui respondens,
ait illis, Elias cum venerit primū, restituet omnia:
& quo modo scriptum est in Filium hominis, vt
multa patiat & contemnatur. Sed dico vobis
quia & Elias venit (& fecerunt illi quæcunque vo-
luerunt) sicut scriptum est de eo. Et veniens ad
discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos,
& Scribas cōquirentes cum illis. Et confestim om-
nis populus vidēs I E S V M, stupefactus est, & ex-
pauerunt, & accurrentes salutabāt eum. Et inter-
rogavit eos, Quid inter vos conquiritis? Et respon-
dens vnus de turba dixit, Magister, attuli filium
meum ad te habentem spiritum mutum: qui vbi-
cunque eum apprehenderit, allidit illum, & spu-
mat, & stridet dentibus, & arefcit: & dixi discipulis
tuis vt eiicerent illum, & non potuerunt. Qui re-
spondens eis, dixit, O generatio incredula, quādiu
apud vos ero? quādiu vos patiar? afferte illum ad
me. Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, sta-
tim spiritus cōturbavit illum: & elisus in terram,
volubatur spumās. Et interrogavit patrem eius,

Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit? At
ille ait, Ab infantia: & frequenter eum in ignem
& in aquam misit vt eum perderet. sed siquid po-
tes, adiuua nos, misertus nostri. I E S V S autem ait
illi, Si potes credere, omnia possibilia sunt creden-
ti. Et cōtinuū exclamans pater pueri, cum lachry-
misaiebat, Credo Domine: adiuua incredulita-
tem meam. Et cum vidisset I E S V S concurren-
tem turbam, cōminatus est spiritui immundo, di-

gens illi, Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi,
exi ab eo: & amplius ne introcas in eum. Et excla-
mans & multum discerpens eum, exiit ab eo: & fa-
ctus est sicut mortuus, ita vt multi dicerent, Quia
mortuus est. I E S V S autem tenens manum eius,
eleuauit eum: & surrexit. Et cum introisset in do-
mum, discipuli eius secreto interrogabant eum,

Quare nos non potuimus eiicere eum? Et dixit il-
lis, Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratio-
ne & ieiunio. Et inde profecti prætergredebantur
Galilæam: nec volebat quenquam scire. Do-
cebat autem discipulos suos: & dicebat illis, Quo-
niam Filius hominis tradetur in manus hominū,
& occidetur: & occisus, tertia die resurget. At
illi ignorabant verbum: & timebant interrogare
eum. Et venerunt Capharnaum. Qui cum do-
mi essent, interrogabat eos, Quid in via tracta-
batis? At illi tacebant. siquidē in via inter se dispu-
tauerant quis eorum maior esset. Et residens voca-
uit duodecim: & ait illis, Siquis vult primus esse,
erit omnium nouissimus, & omnium minister. Et
accipiens puerum, statuit eum in medio eorum.

quem cū complexus esset, ait illis, Quisquis vnum
ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo: me
recipit. & quicumque me susceperit: non me susci-
pit, sed eum qui misit me. Respondit illi Iohan-
nes, dicens, Magister, vidimus quendam in nomi-
ne tuo eiicentem demonia qui non sequitur nos,
& prohibuimus eum. I E S V S autem ait, Nolite pro-
hibere eum. Nemo est enim qui faciat virtutem
in nomine meo, & possit cito malè loqui de me.

qui enim nō est aduersum vos, pro vobis est. Quis
enim potū dederit vobis calicem aquæ frigi-
dæ in nomine meo, quia Christi estis: amē dico vo-
bis non perdet mercedem suā. Et quisquis scan-
dalizauerit vnum ex his pusillis credētibus in me:
bonum est ei magis si circūdaretur mola asinaria
collo eius, & in mare mitteretur. Et si scandaliza-
uerit te manus tua, abscide illam. bonum est tibi
debilem introire in vitam, quàm duas manus ha-
bentem ire in gehennā, in ignē inextinguibilem,

vbi vermis eorū non moritur, & ignis non extin-
guitur. Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum.
bonum est tibi claudum introire in vitam æter-
nam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennā
ignis inextinguibilis, vbi vermis eorū non mo-
ritur, & ignis nō extinguitur. Quod si oculus tuus
scandalizat te, eiice eum. bonū est tibi luscum in-
troire in regnū Dei, quàm duos oculos habentem,
mitti in gehennam ignis, vbi vermis eorum
non moritur, & ignis non extinguitur. Omnis e-
nim igne salietur: & omnis victima sale salietur.

Bonū est sal. quod si sal insulsum fuerit: in quo
illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem ha-
bete inter vos.

C A P. X.

T inde exurgens, venit in fines Iudææ vl-
tra Iordanem: & conueniunt iterum tur-
bæ ad eum: & sicut consueuerat, iterum do-
cebat illos. Et accedentes Pharisei interrogabant
eum, Si licet viro vxorem dimittere? tentantes eum.

At ille respondens dixit eis, Quid vobis præcepit
Moyse? Qui dixerūt, Moyse permisit libellum
repudiū scribere, & dimittere. Quibus respondens
I E S V S ait, Ad duritiā cordis vestri scripsit vo-
bis præceptum istud. ab initio autē creaturæ ma-
sculum & foeminam fecit eos Deus. Propter hoc

Oratio cum ieiunio. Præmonet christi apostolos pascionis suæ. matth. 17. d. luc. 9. e.

Quis maior inter apostolos. matth. 18. a. lu. 9. f. efficit. (ve. Ge. o. l. P. V. Compl.

Pueri complectur christus.

Eiicis demonia in nomine christi.

1. Cor. 11. a.

Aquā in nomine christi dare. matth. 10. d. - vet. Pau. Cor. Conf. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. Scandalizare credentem. matth. 18. luc. 17. a.

Manus & pedis abscisio. matth. 18. b.

Vermis. efa. 46. g.

Oculi eratio.

Heb. 11. b. c.

Leuit. 1. d.

Sal. matth. 9. b. lu. 24. f. Pax.

Vxor ob solā fornicationē dimittenda. matth. 19. a.

Libellus repudiū deut. 24. a.

Gene. 1. d. Genes. 1. d. 1. cor. 6. d. ephes. 5. f.

relinquet homo patrem suū & matrem: & adhæ-
rebit ad uxorem suam, & erunt duo in carne vna.
Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. **¶** Quod er-
go Deus coniunxit, homo non separet. ¹⁰ Et in do-
mo iterum discipuli eius de eodem interrogauc-
runt eum. ¹¹ Et ait illis, Quicumque dimiserit vxor-
em suam, & aliam duxerit: adulterium commit-
tit super eam. Et si vxor dimiserit virum suum, &
alii nupserit, mœchatur. ¹³ **¶** Et offerebant illi paru-
ulos, vt tangeret illos. Discipuli autem commi-
nabatur offerentibus. ¹⁴ Quos cum videret IESVS,
indignè tulit, & ait illis, Sinite paruulos venire ad
me: & ne prohibueritis eos. taliū enim est regnū
Dei. Amen dico vobis: quisquis non receperit reg-
num Dei velut paruulus, non intrabit in illud.
¹⁶ Et complexans eos, & imponens manus super il-
los, benedicebat eos. ¹⁷ Et cū egressus esset in via,
procurrens quidam genu flexo ante eum, roga-
bat eum dicens, Magister bone, quid faciā vt vitā
æternā percipiā? IESVS autē dixit ei, Quid me di-
cis bonū? Nemo bonus, nisi vnus, Deus. **¶** Præcepta
nostri, Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne fal-
sum testimoniū dixeris, Ne fraudem feceris, Ho-
nora patrem tuum & matrem? At ille respondēs
ait illi, Magister, hæc omnia obseruaui à iuuen-
tute meā. IESVS autem intuitus eum, dilexit eū,
& dixit ei, Vnum tibi deest: vade, quæcunque ha-
bes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum
in cælo: & veni, sequere me. Qui contristatus in
verbo, abiit mœrens. erat enim habēs multas pos-
sessiones. ²³ Et circumspiciens IESVS ait discipulis
suis, Quam difficile est qui pecunias habent, in regnū
Dei introibunt. Discipuli autem obstupescēbant
in verbis eius. At IESVS rursus respondens ait il-
lis, Filioli, quā difficile est cōfidentes in pecuniis,
in regnū Dei introire. ²⁵ Facilius est camelum per-
foramen acus transire, quā diuitē intrare in re-
gnum Dei. Qui magis admirabantur, dicentes ad
semetipsos, Et quis potest saluus fieri? Et intuens
illos IESVS ait, Apud homines impossibile est: sed
non apud Deum. omnia enimabilia sunt apud
Deū. ²⁸ Et cœpit ei Petrus dicere, Ecce nos di-
misimus omnia, & secuti sumus te. Respondens
IESVS ait; Amen dico vobis, nemo est qui reli-
querit domum, aut fratres, aut sorores, aut pa-
trem, aut matrē, aut filios, aut agros propter me
& propter Euangelium: qui non accipiet centies
tantum nunc in tempore hoc: domos, & fratres,
& sorores, & matres, & filios, & agros, cum perfe-
ctionibus, & in seculo futuro vitam æternam.
³¹ Multi autem erunt primi, nouissimi: & nouissi-
mi, primi. Erant autem in via ascendentes Iero-
solyam: & præcedebat illos IESVS, & stupebant:
& sequentes timebant. Et assumens iterum duo-
decim, cœpit illis dicere quæ essent ei ventura,
Quia ecce ascendimus Ierosolyam, & Filius ho-
minis tradetur principibus sacerdotum & scribis
& senioribus, & damnabunt eum morte, & tradēt
eum Gentibus, & illudent ei, & cōspuent eum, &
flagellabunt eum, & interficient eum, & tertia die
resurget. ³⁵ Et accedūt ad eum Iacobus & Iohānes
filii Zebedæi, dicētes, Magister, volumus vt quod-
cunque petierimus facias nobis. At ille dixit eis,
Quid vultis vt faciam vobis? Et dixerunt, Da no-
bis vt vnus ad dexteram tuā, & alius ad sinistram
tuam sedeamus in gloria tuā. IESVS autem ait

eis, Nescitis quid petatis. potestis bibere calicem
quem ego bibo: aut baptismo quo ego baptizor,
baptizari? At illi dixerunt ei, Possumus. IESVS au-
tem ait eis, Calicem quidem quem ego bibo bibe-
tis, & baptismo quo ego baptizor baptizabimini:
⁴⁰ sedere autem ad dexteram meā vel ad sinistram,
non est meum dare vobis, sed quibus paratū est.
⁴¹ Et audientes decem, indignati sunt de Iacōbo &
Iohanne. IESVS autem vocans eos ait illis, Scitis
quia hi qui videntur principari Gentibus, domi-
nantur eis: & principes eorum potestatem habent
ipsorum. Non ita est autem in vobis: sed quicumque
voluerit fieri maior, erit vester minister. & qui-
cunque voluerit in vobis primus esse, erit omniū
seruus. Nam & Filius hominis non venit vt mini-
straretur ei, sed vt ministraret, & daret animam
suam redemptionem pro multis. ⁴⁶ Et veniūt Ie-
richo: & proficiscente eo de Iericho, & discipulis
eius & plurima multitudine, filius Timæi Barti-
mæus cæcus, sedebat iuxta viam mendicans. Qui
cum audisset quia IESVS Nazarenus est: cœpit
clamare, & dicere, IESVS fili Dauid, miserere mei.
⁴⁸ Et cōminabantur ei multi vt taceret. At ille mul-
to magis clamabat, Fili Dauid, miserere mei. Et
stans IESVS præcepit illum vocari. Et vocant cæ-
cum, dicentes ei, Animæquior esto, surge, vocat
te. Qui proiecto vestimento suo exiliens, veniit
ad eum. Et respondens IESVS dixit illi, Quid tibi
vis faciam? Cæcus autem dixit ei, Rabbōni vt vi-
deam. IESVS autem ait illi, Vade, fides tua te sal-
uum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur eum
in via.

C A P. X F.

ET cum appropinquarent Ierosolyam &
Bethaniæ ad Montem oliuarum, mittit
duos ex discipulis suis, & ait illis, Ite in ca-
stellum quod contra vos est, & statim introeun-
tes illuc, inuenietis pullum ligatum, super quem
nemo adhuc hominum sedit: soluite illum, & ad-
ducite. Et si quis vobis dixerit, Quid facitis? dicite
quia Domino necessarius est: & continuo illum
dimittet huc. Et abeuntes inuenerunt pullum li-
gatum ante ianuā foris in biuio: & soluunt eum.
⁵ Et quidam de illic stantibus dicebant illis, Quid fa-
citis soluentes pullum? Qui dixerunt eis sicut præ-
ceperat illis IESVS: & dimiserunt eos. Et duxerunt
pullum ad IESVM: & imponunt illi vestimēta sua,
& sedit super eum. Multi autem vestimenta sua
strauerunt in via: alii autem frondes cædebant de
arboribus, & sternebant in via. Et qui præibant &
qui sequebantur clamabant, dicentes, Hosanna,
¹⁰ benedictus qui venit in nomine Domini: benedi-
ctum quod venit regnū patris nostri David: hosanna
in excelsis. ¹¹ Et introiuit Ierosolyam in tē-
plum: & circumspēctis omnibus, cum iam vespera
esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.
¹² Et alia die cum exirēt à Bethania, esuriit. Cū-
que vidisset a longe ficum habentem folia, veniit,
siquid fortè inueniret in ea. Et cū venisset ad eā,
nihil inuenit præter folia. non enim erat tempus
ficorum. Et respondens dixit ei, Iam non amplius
in æternum ex te fructum quisquam manducet.
Et audiebant discipuli eius. ¹³ Et veniūt iterum Ie-
rosolyam. Et cum introisset in tēplum, cœpit
eiicere vendentes & ementes in templo, & mensas
numulariorum, & cathedras vendentium colum-
base evertit: & non sinebat vt quisquam transferret

1. Cor. 7. b.

B

paruuli Christo offeruntur. Matth. 19. b. Luc. 18. b.

Regnū Dei, paruulorum.

Impositio manuum. Vita æterna quo modo possideatur. Matth. 19. b. Luc. 18. d. viam. (Vet. Di. l. Ge. o. l. - Vet. Di. o. T. Bonus. Deus. c. Exod. 10. c.

Diligere.

Vendere omnia.

Diuites.

Confidentes in pecuniis.

D

Vita æterna, Dei donum.

Relinquentes omnia propter Euangelium. Matth. 19. d.

persecutio. Matth. 19. d.

Mortē suā prænuntiat discipulis Christus. Matth. 20. b. Luc. 18. c. cœtura. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T.

cedebat illi petunt sedere à dextris Christi. Matth. 20. c.

F

Calix.

Baptismus.

-Vet. Conf. Di. o. T. cœperunt indignari (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. Luc. 22. c.

Minister.

Redēptor Christi: Cæcus visum recipit. Matth. 20. d. Luc. 18. f. g.

Fides.

Fides saluat.

Ingrreditur Christus Ierusalem. Matth. 21. a. Luc. 19. c.

dicebat (sing. nu me. Vet. M. Ge. o.

Iohan. 12. b.

Christus in templo. Matth. 21. b. Luc. 19. g.

Maledicitur sic infructuosus. Matth. 21. b.

Eiiciuntur vendētes & emētes. -Vet. Di. o. Ge. o. l. P. M.

Euangelium

vas per templum: & docebat, dicēs eis, Nōne scriptum est, ¶ Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus: ¶ Vos autem fecistis eā speluncam latronum. Quo audito, principes sacerdotum & Scribæ quærebant quomodo eum perderent. timebant enim eum: quoniā vniuersa turba admirabatur super doctrina eius. Et cum vespera facta esset, egrediebatur de Ciuitate. ²⁰ Et cum mane transiret, viderunt ficum aridam factam à radicibus. Et recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit. Et respōdens I E S V S ait illis, Habete fidem Dei: amen dico vobis quia quicumque dixerit huic monti, Tollere & mittere in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit quia quodcunque dixerit, fiat: fiet ei. ¶ Propterea dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. ¶ Et cū stabitis ad orandum, dimittite siquid habetis aduersus aliquem: vt & Pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis: nec Pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra. ²⁷ Et veniunt rursus Ierosolymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes & Scribæ & seniores, & dicunt ei, In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem vt ista facias? I E S V S autem respondens ait illis, Interrogabo vos & ego vnū verbum, & respondete mihi: & dicam vobis in qua potestate hæc faciam. Baptismus Iohannis, de cælo erat, an ex hominibus? Respondete mihi. At illi cogitabant secum, dicentes, Si dixerimus de cælo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis ei? Si dixerimus ex hominibus, timemus populum. omnes enim habebant Iohannem quia verè propheta esset. Et respondentes dicunt I E S V S, Nescimus. Et respondens I E S V S ait illis, Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

C A P. X I I.

ET cœpit illis in parabolis loqui, Vineā parastinauit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregre profectus est. Et misit ad agricolas in tempore seruum, vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ. Qui apprehensum eum ceciderunt: & dimiserunt vacuum. Et iterum misit ad illos alium seruum: & illum in capite vulnerauerunt, & contumeliis affecerunt. Et rursus alium misit, & illum occiderunt: & plures alios: quosdā cædentes, alios verò occidentes. Adhuc ergo vnū habens filium charissimum: & illum misit ad eos nouissimū, dicens, Quia reuerentur filiū meū. Coloni autem dixerūt adinuicem, Hic est hæres: venite, occidamus eum: & nostra erit hæreditas. Et apprehendentes eum, occiderunt: & eiecerunt extra vineam. Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam aliis. ¹⁰ Nec scripturam hæc legistis, ¶ Lapidem quē reprobauerunt ædificātes, hic factus est in caput anguli. ¶ A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Et quærebant eum tenere: & timuerunt turbam. cognouerunt enim quoniā ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo, abierūt. ¹³ Et mittunt ad eum quosdā ex Phariseis & Herodianis: vt eum caperent in verbo. Qui venientes dicunt ei, Magister, scimus quia verax es, & nō curas quenquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces. licet dare tri-

butum Cæsari: an non dabimus? Qui sciens versutiam illorum, ait illis, Quid me tentatis? afferte mihi denarium vt videam. At illi obtulerūt ei. Et ait illis, Cuius est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Respondens autē I E S V S, dixit illis, Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo. ¹³ Et venerunt ad eum Sadducæi qui dicunt resurrectionem nō esse: & interrogabant eum dicentes, Magister, ¶ Moyses nobis scripsit, vt si cuius frater mortuus fuerit, & dimiserit vxorem, & filios non reliquerit: accipiat frater eius vxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres erant, & primus accepit vxorem, & mortuus est non relicto semine. Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit semen: & tertius similiter. Et acceperunt eam similiter septem: & non reliquerūt semen. Nouissima omnium defuncta est & mulier. In resurrectione ergo cum resurrexerint, cuius de his erit vxor? septem enim habuerunt eam vxorem? Et respōdens I E S V S ait illis, Nōne ideo erratis, non sciētes Scripturas, neque virtutē Dei? Cum enim à mortuis resurrexerint, neque nubēt neque nubentur, sed sunt sicut angeli Dei in cælis. De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquit, ¶ Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viuorum. Vos ergo multum erratis. ²³ Et accessit vnus de Scribis qui audierat illos cōquirentes: & videns quoniam bene illis responderit, interrogauit eum quod esset primum omnium mandatum? I E S V S autem respondit ei, Quia primum omnium mandatum est, ¶ Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Et diliges Dominum Deum tuum ex totō corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mādatū. Secundum autem simile est illi, ¶ Diliges proximum tuum tāquam teipsum. Maius horum aliud mādatum non est. ³² Et ait illi Scriba, Bene magister, in veritate dixisti, quia vnus est Deus, & nō est alius præter eum. Et vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam seipsum: maius est omnibus holocaustibus & sacrificiis. I E S V S autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi, Non es longe à regno Dei. Et nemo iam audebat eum interrogare. Et respondens I E S V S dicebat, docens in templo, Quomodo dicunt Scribæ Christum filium esse Dauid? Ipse enim Dauid dicit in Spiritu sancto, ¶ Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos scabellū pedum tuorum. Ipse ergo Dauid dicit eum dominum: & vnde est filius eius? Et multa turba eū libenter audiuit. Et dicebat eis in doctrina sua, Cauete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutare in forō, & in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in cœnis: qui deuorant domos viduarum sub obtentu proluxæ orationis: hi accipient proluxius iudicium. Et sedēs I E S V S contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylaciū, & multi diuites iactabant multa. Cum venisset autem vidua vna pauper, misit duo minuta, quod est quadrans. ⁴³ Et conuocans discipulos suos, ait illis, Amen dico

Domus orationis. cfa. 16. c. iere. 7. b.

Ficus arida. matth. 21. c.

Fides Dei.

In oratione fides. matth. 7. a. 11. c. luc. 11. b.

Remittenda peccata fratri. mat. 6. b. eccl. 18. a.

D

Tentatur Christus à Phariseis. matth. 21. c. luc. 20. a.

Baptismus Iohannis.

-Ve. Di. o. Ge. P. I. timebant. (Vet. Pau. Cor. Di. o. T. Ge. o. P. Confl.

Vinea locata agricolis Iudæis, qui Christū occiderunt. mat. 21. d. luc. 20. b. cfa. 5. a. iere. 1. d.

Lapis reprobatus à Iudæis, Christū. psal. 117. d. cfa. 28. d. act. 4. b. rom. 9. g. 1. petr. 2. a. matth. 21. d.

B

De tributo Cæsari reddendo. mat. 22. b. luc. 20. d.

attulerunt. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. T. Rom. 13. c.

De resurrectione. matth. 22. c. luc. 10. d.

Deut. 21. b.

-Ve. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Exod. 3. b.

Primum præceptum. mat. 22. d. luc. 10. c.

Deut. 6. a. Diligite Deum. (Vet. Di. o. l. Ge. o. P. T.

Diligite proximum. mat. 22. d. rom. 13. c. gal. 5. c. iac. 1. b.

Diligite Deum & proximum præponitur sacrificiis.

Christus filius Dauid. matth. 22. d. luc. 10. g.

psal. 109. a.

A Phariseis caueendum. matth. 23. a. luc. 11. c. 10. g.

Domus quadrans mittens in gazophylacium. luc. 21. a.

vobis quoniam vidua hæc pauper, plus omnibus misit qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserunt: hæc vero de penuria sua omnia quæ habuit misit, totum victum suum.

CAP. XIII.

T cum egrederetur de templo, ait illi vnus ex discipulis suis, Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ? Et respondens Iesus, ait illi, Vides has omnes magnas ædificationes? nõ relinquetur lapis super lapidem qui nõ destruat.

Et cum sederet in Monte-oliuarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus & Iacobus & Iohannes & Andreas, Dic nobis, quando ista fient? & quod signum erit quando hæc omnia incipient consummari? Et respondens Iesus, cepit dicere illis, Videte ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego sum: & multos seducunt. Cum audieritis autem bella & opiniones bellorum, ne timueritis. oportet enim fieri: sed nondum finis. Exurget enim gens contra gentem, & regnũ super regnũ: & erunt terræ motus per loca, & fames. Initiũ dolorum, hæc. Videte autem vosmetipsos. tradent enim vos in conciliis, & in synagogis vapulabitis, & ante præsides & reges stabitis propter me, in testimonium illis. Et in omnes gentes primũ oportet prædicari Euangelium. Et cum duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. non enim vos estis loquentes: sed Spiritus sanctus. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & consurgent filii in parètes, & morte afficient eos. Et eritis odio omnibus, propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic saluus erit. Cum autem videritis abominationẽ desolationis stantem vbi non debet (qui legit, intelligat) tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montes & qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat vt tollat quid de domo sua. & qui in agro erit: non reuertatur retro tollere vestimentum suum. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Orate verò vt hyeme non fiant.

19. Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales nõ fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus vsque nunc, neque fient. Et nisi breuiasset Dominus dies, non fuisset salua omnis caro: sed propter electos quos elegit, breuiavit dies. Et tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, ecce illic: ne credideritis. Exurgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & dabunt signa & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos. Vos ergo videte. ecce prædixi vobis omnia. Sed in illis diebus post tribulationem illam sol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum, & stellæ cæli erunt decedentes, & virtutes quæ in cælis sunt, mouebuntur. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus, cum virtute multa & gloria.

27. Et tunc mittet angelos suos, & cõgregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ vsq; ad summum cæli. A ficu autem discite parabolam. Cũ iam ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia: cognoscitis quia in proximo sit æstas. Sic & vos cũ videritis hæc fieri, scitote quòd in proximo sit in ostrius. Amen dico vobis quoniam nõ transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant. Cælum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt. De

die autem illò vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater. Videte, vigilate, & orate. nescitis enim quãdo tempus sit. Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum suã: & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori præcepit vt vigilet. Vigilate ergo (nescitis enim quando Dominus domus veniat: serò, an media nocte, an gallicantu, an mane) ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.

CAP. XIV.

Rat autem Pascha & Azyma post biduũ: & quærebant summi sacerdotes & Scribæ quomodo dolo eũ tenerent & occiderent. Dicebant enim, Non in Die festo: ne fortè tumultus fieret in populo. Et cũ esset Bethaniæ in domo Simõnis Leprosi, & recumberet, venit mulier habens alabastrum vnguenti nardi spicati pretiosi: & fracto alabaistro effudit super caput eius. Erant autem quidam indigne ferentes intra semetipsos, & dicentes, Vt quid perditio ista vnguenti facta est? Poterat enim vnguentum istud vânduari plus quàm trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebat in eam. Iesus autem dixit, Sinite eã: quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me. semper enim pauperes habebitis vobiscum: & cum volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habebitis. Quod habuit hæc, fecit: præuenit vngere corpus meum in sepulturam. Amen dico vobis, vbicũque prædicatum fuerit Euangeliũ istud in vniuerso mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius. Et Iudas Iscariotes vnus de duodecim abiit ad summos sacerdotes, vt proderet eum illis. Qui audientes gauisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se duros. Et quærebat quomodo illum opportunè traderet. Et primo die Azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli, Quò vis eamus, & paremus tibi vt manduces pascha? Et mittit duos ex discipulis suis: & dicit eis, Ite in Ciuitatẽ: & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, sequimini eum: & quocunque introierit, dicite domino domus quia Magister dicit, Vbi est refectio mea, vbi pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse vobis demonstrabit coenaculum grande, stratum: & illic parate nobis. Et abierunt discipuli eius, & venerunt in Ciuitatem: & inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha. Vespere autem facto venit cũ duodecim. Et discumbentibus eis & manducantibus, ait Iesus, Amẽ dico vobis quia vnus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. At illi ceperunt contristari, & dicere ei singulatim, Nũquid ego? Qui ait illis, Vnus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catinõ. & Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi per quem Filius hominis tradetur. bonum erat ei, si non esset natus homo ille. Et manducantibus illis accepit Iesus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait, Sumite, hoc est corpus meum. Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes. Et ait illis, Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur. Amen dico vobis quia iam non bibam de hoc genimine vitis vsque in diem illum cum illud bibã (nouum) in regno Dei. Et hymno dicto exierunt in Montem-oliuarũ. Et ait eis Iesus, Omnes scãdalizabimini in me in nocte ista: quia scriptũ est, Per-

Vigilandum. Orandum. matth. 24. d.

Quatuor noctis vigilia.

Consilium sacerdotum in Christum. matth. 26. a. luc. 22. a.

populi. (Vet. Di. o. T. Ge. o.)

πιστις (Vet. Ge. l. Caput Christi vngitur à muliere. matth. 26. a. ioh. han. 12. a.)

Bonum opus.

Pauperes. habetis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. Compl.)

Iudas prodit Christum. matth. 26. b. luc. 22. a.

Pascha præparatio. matth. 26. b. luc. 22. a.

De Iuda prodito re. mat. 26. b. luc. 22. b. ioh. 13. c.

Di. o. l. Ge. o. l. P. fal. 40. c. act. 1. c.

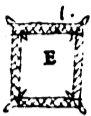
traditur. (prætemp. Vet. Ge. l. Pascha manducatio. matth. 26. b. 1. cor. 11. c. Corpus.)

Sanguis. Noui Testamentum.

Vet. Ge. o. l. Di. o. l. T. P. M. Cõpl.

Gratiarũ actio. Scandalizati a populo. ioh. 16. g. Zacha. 13. c.

destruio Ieru salem. mat. 24. a. luc. 19. g. 21. b.

signa præcedentia aduentũ Christi. Dicentes se Christum esse & saluatorem.

Persecutiones propter Euangelium.

Euangeliũ prædicandum omnibus gentibus. Matth. 10. b. Loqui.

Spiritus sanctus.

destruio Ieru salem. mat. 24. b. luc. 21. d. Dan. 9. g.

Falsorum prophetarum miracula ad seducendũ electos. matth. 24. b. luc. 21. b. c.

Ezech. 3. b. efa. 7. b. ioc. 1. c.

Aduentus Christi in iudicium.

Verbum Dei.

Euangelium

cutiã pastorem: & dispergentur oues. Sed postquã resurrexero, præcedam vos in Galilæa. Petrus autem ait illi, Et si omnes scandalizati fuerint: sed non ego. Et ait illi IESVS, Amẽ dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus. At ille amplius loquebatur, Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et veniunt in prædium cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis, Sedete hic donec orẽ. Et assumit Petrum & Iacobum & Iohannem secum: & cœpit pauere & tædere. Et ait illis, Tristis est anima mea vsque ad mortem: sustinete hic, & vigilate. Et cum processisset paululum, procidit super terram: & orabat vt si fieri posset transfret ab eo horã, & dixit, Abba, pater, omnia tibiabilia sunt: transfer calicẽ hunc à me. sed nõ quod ego volo, sed quod tu. Et venit, & inuenit eos dormientes. Et ait Petro, Simon, dormis? non potuisti vnã hora vigilare? Vigilare, & orate vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est: caro verò infirma. Et iterum abiens orauit, eundem sermonem dicens. Et reuersus, denuò inuenit eos dormientes (erant enim oculi eorum grauati) & ignorabant quid responderent ei. Et venit tertio, & ait illis, Dormite iam, & requiescite. Sufficit, venit hora, ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus. ecce, qui me tradet, propẽ est. Et adhuc eo loquente venit Iudas Iscariotes vnus de duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & lignis, missi à summis sacerdotibus & Scribis & senioribus. Dederat autem traditor eis signum, dicens, Quencũque osculatus fuero, ipse est: tenete eum, & ducite cautẽ. Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait, Aue, rabbi. & osculatus est eum. At illi, manus iniecerunt in IESVM: & tenuerunt eum. Vnus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit seruũ summi sacerdotis: & amputauit illi auriculam. Et respondens IESVS, ait illis, Tanquam ad latronẽ existis cum gladiis & lignis cõprehẽdere me? quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed vt impleantur scripturã. Tunc discipuli eius relinquentes eum, omnes fugerunt. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum. At ille reiecta sindone, nudus profugit ab eis. Et adduxerunt IESVM ad summum sacerdotem: & conuenerunt omnes sacerdotes & Scribæ & seniores. Petrus autem a longe secutus est eum vsque intrò in atrium summi sacerdotis: & sedebat cũ ministris ad ignem, & calefaciebat. Summi verò sacerdotes & omnes conciliũ quærebant aduersus IESVM testimonium, vt eum morti traderent: nec inueniebant. Multi autem testimonium falsum dicebant aduersus eum: & cõuenientia testimonia nõ erant. Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant aduersus eum, dicentes, Quoniam nos audiimus eum dicentem, Ego dissoluam templũ hoc manufactum, & post triduum aliud non manufactum ædificabo. Et non erat conueniens testimonium illorum. Exurgens autẽ summus sacerdos in medium, interrogauit IESVM, dicens, Nõ respondes quicquam ad ea quæ tibi obiiciuntur ab his? Ille autem tacebat: & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum: & dixit,

ei, Tu es Christus filius Dei? benedicti IESVS autem dixit illi, Ego sum: & videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cæli. Summus autem sacerdos scindens vestimẽta sua, ait, Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam. quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum esse reũ mortis. Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem eius, & colaphis eum cædere, & dicere ei, Prophetiza. & ministri alapis eum cædebant. Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit vnã ex ancillis summi sacerdotis: & cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait, Et tu cum IESV Nazareno eras. At ille negauit, dicens, Neque scio, neque noui quid dicas. Et exiit foras ante atrium: & gallus cantauit. Rursus autem cũ vidisset illum ancilla, cœpit dicere circumstantibus, Quia hic ex illis est. At ille iterum negauit. Et post pusillum rursus qui astabant dicebãt Petro, Verẽ ex illis es: nam & Galilæus es. Ille autem cœpit anathematizare & iurare, Quia nescio hominem istum quem dicitis. Et statim gallus iterum cantauit. Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei IESVS, Prius quã gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

CAP. XV.

Et confestim, mane cõsiliũ facientes summi sacerdotes cum senioribus & Scribis & vniuerso concilio, vincientes IESVM duxerunt, & tradiderunt Pilato. Et interrogauit eũ Pilatus, Tu es rex Iudæorum? At ille respondens, ait illi, Tu dicis. Et accusabant eum summi sacerdotes in multis. Pilatus autem rursus interrogauit eum, dicens, Non respondes quicquam? vide in quantis te accusant? IESVS autem amplius nihil respondit: ita vt miraretur Pilatus. Per diẽ autem festum solebat dimittere illis vnũ ex vincis quencunq̃ue petissent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cũ seditiosis erat vincus, qui in seditione fecerat homicidiũ. Et cum ascendisset turba, cœpit rogare: sicut semper faciebat illis? Pilatus autem respondit eis, & dixit, Vultis dimittam vobis Regẽ Iudæorũ? Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum summi sacerdotes. Pontifices autem concitauerunt turbam vt magis Barabban dimitteret eis. Pilatus autem iterum respondens, ait illis, Quid ergo vultis faciam Regi Iudæorum? At illi iterum clamauerunt, Crucifige eum. Pilatus verò dicebat illis, Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, Crucifige eum. Pilatus autẽ volens populo satisfacere, dimisit illis Barabban: & tradidit IESVM flagellis cæsum vt crucifigeretur. Milites autem duxerunt eum in atrium prætorii, & conuocant totam cohortem: & induunt eum purpura, & imponunt ei, plectetes, spineam coronam. Et cœperunt salutare eũ, Aue Rex Iudæorum. Et percutiebant caput eius arundine: & conspuebant eum. & ponentes genua, adorabant eum. Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimẽtis suis: & educunt illum vt crucifigerent eũ. Et angariauerunt prætereuntem quempiam, Simõnem Cyrenæum venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, vt tolleret crucem eius. Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum, Caluarie locus. Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit. Et crucifigentes eum diui-

*in te(Vet. Com.

Christus in orto. math. 26. d. luc. 22. d.

Oratio Christi.

Vigilare. Orare. Spiritus. Caro.

Osculo Iudas Christum tradit Iudæis. math. 26. e. luc. 22. e. ioh. 18. a. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. V. eius signum eis, (Vet. Di. o. l. T. Ge. o. l. p. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. M. T. eum: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. V. T.

Auricula amputatur Malcho.

Thren. 4. d. Fugit apostoli.

Christus coram Caipha. math. 26. f. luc. 22. f. ioh. 18. c.

Falsum testimonium in Christu. enim (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. P. T.

Johan. 2. d. per (Ve. Do. Cõf. Au. Di. o. l. Ge. o. l. V. P. T.

Et exurgens, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. T.

Tacet Christus.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. Math. 24. e. Se Christu. sine Messiam esse fecerunt. -Vet. Di. o. l. T. Ge. o.

Cõspuitur & caditur Christus.

Petrus negat Christum. math. 26. g. luc. 22. f. ioh. 18. c.

Math. 26. g. luc. 22. f. ioh. 18. c.

Math. 27. g. ioh. 18. d.

Christus coram Iudæis. math. 27. a. luc. 22. g. ioh. 18. c.

Christus, Rex Iudæorum.

Math. 27. b. luc. 23. a. ioh. 18. f.

Tacet Christus.

Barabbas.

Pilatus Christu tradit Iudæis crucifigendum.

Inuidia.

Math. 27. e. luc. 23. b. ioh. 18. g.

Coronatur spine Christu. math. 27. c. ioh. 19. a.

Cõspuitur, & irridetur.

Simõ Cyrenæus. math. 27. d. ioh. 19. d.

Math. 27. d. luc. 23. d. ioh. 19. d.

Crucifigitur Christus.

Mat. 27. d. 10. c
13. iohann. 19. d.

serunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. Erat autem hora tertia & crucifixerunt eum. Et erat titulus causae eius inscriptus, REX IUDAEORVM. Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum a dextris, & alium a sinistris eius.

Latrones.

Esa. 53. d.

conuicta in christum.
Iohann. 1. d.
V. destruit, & reedificat. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. - Vet. Do. Conf. Ge. o. l. Di. l. P.)

Et impleta est scriptura quae dicit, Et cum iniquis reputatus est. Et praetereuntes blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes, Vah qui destruis templum Dei, & in tribus diebus reedificas: saluum fac te ipsum descendens de cruce. Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant, Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Christus Rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, conuictabatur eis. Et facta hora sexta, tenebrae factae sunt per totam Terram usque in horam nonam. Et hora nona exclamauit IESVS voce magna, dicens, Eloi, eloi, lama sabachthani: quod est interpretatum, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me. Et quidam de circumstantibus audientes dicebant, Ecce, Eliam vocat. Currens autem vnus, & implens spogiam acetosae, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens, Sinite: videamus si veniat Elias ad deponendum eum. IESVS autem emissit voce magna expirauit. Et velum templi scissum est in duo, a summo usque deorsum. Videns autem centurio qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset: ait, Verum hic homo, filius Dei erat. Erant autem & mulieres de longe aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris & Ioseph mater, & Salome, & cum esset in Galilaea, sequebantur eum, & ministrabant ei: & aliae multae quae simul cum eo ascenderant Ierosolymam. Et cum iam sero esset factum (quia erat Parasceue, quod est Antefabbatum) venit Ioseph ab Arimathaea nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei: & audacter introiit ad Pilatum, & petiit corpus IESVS. Pilatus autem mirabatur si iam obiisset. Et accersito centurione, interrogauit eum si iam mortuus esset. Et cum cognouisset a centurione: donauit corpus Ioseph. Ioseph autem mercatus sindonem, & deponens eum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento quod erat excisum de petra, & aduoluit lapidem ad ostium monumen-

Tenebrae.

Mal. 1. a.

Acto potatur.

Centurionis fides.

Mulieres quae christo ministrabant victum.

Luc. 8. a.

Ioseph sepellit Christum. Matt. 27. g. Ioh. 19. g.

ti. Maria autem Magdalene & Maria Ioseph aspiciant vbi poneretur.

CAP. XVI.

T cum transisset sabbatum, Maria Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent IESVM. Et valde mane vna sabbathorum, veniunt ad monumentum, orto iam sole: & dicebant ad invicem, Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti. Et respicientes, viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida: & obstupuerunt.

Mulieres accedunt ad sepulchrum. Luc. 24. a. Iohann. 20. a.

Angeli mulieres alloquitur. Matth. 28. a. Ioh. 20. c.

Qui dicit illis, Nolite expauescere: IESVS quaretis Nazarenus, crucifixus: surrexit, non est hic: ecce locus vbi posuerunt eum. Sed ite, dicite discipulis eius & Petro quia praecedet vos in Galilaea: ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. At illae exeuntes, fugerunt de monumento. inuaserat enim eas tremor & pauor: & nemini quicquam dixerunt: timebant enim. Surgens autem IESVS mane prima sabbathi, apparuit primo Mariae Magdalene, de qua eiecerat septem daemones. Illa vadens nuntiavit his qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus. Et illi audientes quia viueret & visus esset ab ea, non crediderunt. Posthaec autem duobus ex his ambulatibus ostensus est in alia effigie, eunti bus in villam: & illi euntes nuntiauerunt caeteris: nec illis crediderunt. Nouissime autem recumbentibus illis undecim apparuit: & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis, quia iis qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. Et dixit eis, Euntes in mundum vniversum, praedicate Euangelium omni creaturae. Qui crediderit, & baptizatus fuerit: saluus erit. qui vero non crediderit: condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, haec sequentur, In nomine meo daemones eiicient, Linguis loquentur nouis, Serpentes tolerant, Et si mortiferum quid biberint, non eis nocet, Super aegros manus imponent: & bene habebunt. Et Dominus quidem IESVS postquam locutus est eis, assumptus est in caelum, & sedet a dextris Dei. Illi autem profecti praedicauerunt vbi que: Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

praecedet (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. T. Matth. 26. c. 14. c.)

Christus apparet Mariae Magdalene. (Vet. Di. o. l. Ge. o. v.)

Infidelitas. Euntes in Emmausa apparet. Luc. 24. b.

Apostoli increduli. Luc. 24. f. Iohann. 20. c. (Vet. Di. o. l. Ge. o. P. T. Matth. 28. d.)

Fides. Baptismus. Miracula. Act. 16. d.

Act. 2. a. 10. g. Act. 28. a. b. c.

Act. 7. g.

Assumptio Christi. Luc. 24. g. (Vet. Di. o. l. Ge. l. P. Compl. T.)

Cooperator Deus.

HIRONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

LUCAS medicus Antiochensis, ut eius scripta indicant, Graeci sermonis non ignarus fuit, sectator apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes: scripsit euangelium, de quo idem Paulus, Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Et ad Colossenses, Salutat vos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum, Lucas est mecum solus. Aliud quoque edidit volumine egregium, quod titulo *πραξις αποστολων* praenotatur, cuius historia usque ad biennium Romae commorantis Pauli peruenit, id est usque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum esse compositum. Igitur *πραξις* Pauli, & Theclae, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut indiuiduus comes apostoli, inter caeteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia *αυδασιν* apostoli Pauli, conuictum apud Iohannem, quod author esset libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse. quidam suspicantur quotienscunque in epistolis suis Paulus dicit, Iuxta euangelium meum, de Lucae significare volumine. & Lucam non solum ab apostolo Paulo didicisse euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, sed a caeteris apostolis, quod ipse quoque in principio sui voluminis declarat, dicens, Sicut tradiderunt nobis qui a principio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis. Igitur euangelium sicut audierat, scripsit. Acta vero apostolorum, sicut viderat composuit. Vixit octoginta & quatuor annos, uxorem non habens. Sepultus est Constantinopoli, ad quam urbem vicesimo Constantini anno, ossa eius cum reliquiis Andreae apostoli translata sunt de Achaia.

Sanctum IESV CHRISTI Euange- lium secundum Lucam.

CAP. I.

Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationes quæ in nobis completæ sunt rerum: sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt & ministri fuerunt sermonis: visum est & mihi a sequuto omnia, à principio diligenter, ex ordine tibi scribere optime Theophile, ut cognoscas eorum verborum de quibus eruditus es, veritatem.

Fuit in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elisæbeth.

Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela, & non erat illis filius: eo quod esset Elisæbeth sterilis, & amho processissent in diebus suis. Factum est autem: cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis suæ ante Deum secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret ingressus in templum Domini, & omnis multitudo populi erat orans foris: hora incensum. Apparuit autem illi angelus Domini, stans à dextris altaris incensum. Et Zacharias turbatus est, videns: & timor irruit super eum. Ait autem ad illum angelus, Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & vxor tua Elisæbeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Iohannem:

& erit gaudium tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Erat enim magnus coram Domino: & vinum & siceram non bibet: & Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ: & multos filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum: & ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: ut conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam. Et dixit Zacharias ad angelum, Vnde hoc sciam? ego enim sum senex: & vxor mea processit in diebus suis. Et respondens angelus, dixit ei, Ego sum Gabriel qui asto ante Deum: & missus sum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare. Et ecce, eris tacens & non poteris loqui vsque in diem quo hæc fiât: pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo. Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quod tardaret ipse in templo. Egressus autem non poterat loqui ad illos: & cognouerunt quod visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis: & permansit mutus. Et factum est: ut impleti sunt dies officii eius, abiit in domum suam. Post hos autem dies concepit Elisæbeth vxor eius: & occultabat se mensibus quinque, dicens, Quia sic fecit mihi Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines. In mense autem sexto missus est angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ cui nomen Nazareth, ad vir-

ginem desponsatam viro cui nomen erat Ioseph, de domo David: & nomen virginis Mariæ. Et ingressus angelus, ad eam dixit, Ave gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Et ait angelus ei, Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum.

Ecce concipies in vtero, & paries filium: & vocabis nomen eius Iesum. hic erit magnus: & filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius: & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad angelum, Quomodo fiet istud: quoniam virum non cognosco. Et respondens angelus, dixit ei, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei. Et ecce Elisæbeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis, sextus est illi quæ vocatur sterilis: quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa angelus.

Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione in ciuitatem Iudææ: & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elisæbeth. Et factum est: ut audiuit salutationem Mariæ Elisæbeth, exultauit infans in vtero eius, & repleta est Spiritu sancto Elisæbeth: & exclamauit voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo: & beata quæ credidisti: quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino. Et ait Maria,

Magnificat anima mea Dominum, Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius à progenie in progenies, timentibus eum.

Fecit potentiam in Brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis: & diuites dimisit inanes.

Suscepit Israel puerum suum, memorari misericordie suæ, Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius) in secula.

Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: & reuersa est in domum suam. Elisæbeth autem impletum est tempus pariedi: & peperit filium. Et audierunt vicini & cognati eius quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei. Et factum est: in die octauo venerunt circuncidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui, Zachariam. Et respondens mater

angelus salutata Maria, annuntiat Christi natiuitatem.

narrationem (Vet. Di. o. T. V.)

Zacharias. 1. Paral. 24. a. Elisæbeth.

Vet. Di. o. T. Do. Au. Conf.

Leuit. 16. d. Exod. 30. a.

Zachariæ pmititur filius Iohannes.

Iohannes qualis futurus.

Malac. 4. b. matth. 11. b.

Incredulus Zacharias mutus efficitur.

Gabriel.

concepit Elisæbeth sterilis.

Angelus salutata Maria, annuntiat Christi natiuitatem.

vidisset. (Vet. Ge. l. Conf.)

Esa. 7. c. Iesus. j. a. c.

Dan. 7. d. g. mich. 4. c.

Vet. Di. o. l. Ge. o. T. Filius Dei.

Maria visitat Elisæbeth.

salutatio.

credidit. (Vet. Conf. Di. o. Ge. o. T. M. ci. (Vet. Col. Di. o. Ge. o. T. M. Canticum Mariæ, quo Christi promissum venisse canit.

In generatione & generatione (Vet. Ge. l.

Esaie 51. b. Psal. 31. b. c. 19. a.

Esa. 33. a. 1. reg. 4. b.

Christus venit.

Esa. 41. b. 30. d. 54. b. Iere. 31. a. d. gen. 17. c. 1. c. Psal. 131. c.

Nascitur Iohannes Baptista.

i. b.

eius dixit, Nequaquam, sed vocabitur Iohannes.

Et dixerunt ad illam, Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine. Innuebant autem patri eius quem vellet vocari eum. Et postulas pugillarem, scripsit, dicens, Iohannes est nomen eius. Et mirati sunt uniuersi. Apertum est autem ilico os eius, & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum. Et factus est timor super omnes vicinos eorum: & super omnia montana Iudaeae diuulgabantur omnia verba haec: & posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes, Quis, putas, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo. Et Zacharias pater eius repletus est Spiritu sancto: & prophetauit, dicens,

Benedictus Dominus Deus Israel: quia uisitauit & fecit redemptionem plebi suae:

Et crexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui:

Sicut locutus est per os sanctorum qui a seculo sunt prophetarum eius,

71 Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos:

72 Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: & memorari testamenti sui sancti:

73 Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis,

74 Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi

75 In sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76 Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: praeribis enim ante faciem Domini parare uias eius,

77 Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum

78 Per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus uisitauit nos. Oriens ex alto,

79 Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis.

80 Puer autem crescebat, & confortabatur Spiritu, & erat in desertis usque in diem ostensionis suae ad Israel.

CAP. II.

Actum est autem, in diebus illis exiit editum a Caesare Augusto, ut describeretur uniuersus orbis. Haec descriptio prima, facta est a praeside Syriae Cyrino. Et ibant omnes ut profiterentur, singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph a Galilaea de ciuitate Nazareth, in Iudaeam, ciuitatem Dauid quae uocatur Bethlehem: eo quod esset de domo & familia Dauid,

ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore, praegnantem. Factum est autem: cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in praesepe: quia non erat ei locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes uigilias noctis super gregem suum. Et ecce, angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus, Nolite timere: ecce enim euangelizo uobis gaudium magnum quod erit omni populo: quia natus est uobis hodie Saluator qui est Christus Dominus in Ciuitate Dauid.

Et hoc uobis signum, Inuenietis infantem pannis inuolutum: & positum in praesepe. Et subito facta est cum angelo multitudo militum caelestium, laudantium Deum & dicentium, Gloria in altissimi-

mis Deo: & in terra pax hominibus bonae uoluntatis. Et factum est: ut discesserunt ab eis angeli in caelum, pastores loquebantur adinuicem, Trascamus usque Bethlehem, & uideamus hoc uerbum quod factum est, quod fecit Dominus & ostendit nobis. Et uenerunt festinantes: & inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positum in praesepe.

7 Videntes autem cognouerunt de uerbo quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierant, mirati sunt & de his quae dicta erant a pastoribus ad ipsos. Maria autem conseruabat omnia uerba haec, conseruens in corde suo. Et reuersi sunt pastores, glorificantes & laudantes Deum in omnibus quae audierant, & uiderant sicut dictum est ad illos. Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: uocatum est nomen eius IESVS, quod uocatum est ab angelo prius quam in utero conciperetur. Et postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi, tulerunt illum in Ierusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini, Quia omne masculinum adaperiens uuluum, sanctum Domino uocabitur. & ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israel: & Spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat a Spiritu sancto, non uisurum se mortem, nisi prius uideret Christum Domini. Et uenit in Spiritu in templum. Et cum inducerent puerum parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo: & ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum, & dixit,

29 Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace:

30 Quia uiderunt oculi mei Salutare tuum,

31 Quod paraisti ante faciem omnium populorum:

32 Lumen ad reuelationem Gentium, & gloriae plebis tuae Israel.

33 Et erat pater eius & mater eius mirantes super his quae dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem eius, Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur. & tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: haec processerat in diebus multis, & uixerat cum viro suo annis septem a uirginitate sua. Et haec uidua usque ad annos octoginta quatuor: quae non discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruans nocte ac die. Et haec, ipsa hora superueniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel. Et ut reuersi sunt in Galilaeam, in ciuitatem suam Nazareth. Puer autem crescebat, & confortabatur: plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo. Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem, in die solenni Paschae. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis in Ierosolymam secundum consuetudinem Diei festi, consummati sunt diebus cum redirent, remansit puer IESVS in Ierusalem, & non cognouerunt parentes eius. Existimantes autem illum esse in co-

*in(Vet. Di. o. T. Ge. l.

*audierant, (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. - Vet. Ge. l.

Circumcidetur Iesus. leuit. 12. a. i. c. matth. 1. c.

Puerperae Mariae purgatio. leuit. 12. b.

Exod. 13. a. num. 8. c.

Leuit. 12. c.

Simeon suscipit Christum.

canticum Simeonis.

Ruina & resurrectio, Christus. Exod. 8. c. rom. 9. g. 1. petr. 2. b.

Anna prophetissa.

Ierusalem. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

Puer Christus. Spiritu (Ve. Co. Exod. 34. c. deut. 16. a.

Iesus cum doctoribus disputat.

J. a. e. matth. 1. c. canticum Zachariae, in quo Christi promissum uenisse nuntiat. plebi (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T. C. o. p. l. Mal. 3. c. 1. d. i. c. rem. 13. a. 30. b.

Iere. 31. f. gene. 22. c. heb. 6. c. d.

Iohannis officium docere populum christum uenisse in remissione peccatorum. Malach. 4. a. i. b.

Zacha. 3. d.

consuetudo uniuersus orbis a Caesare Augusto.

in (Vet. Compl.

Nascitur Christus.

els (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T. C. o. p. l. Vigilantibus pastoribus nuntiat Christus natus.

saluator.

Angelorum canticum.

Euangelium

mitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes, regressi sunt in Ierusalem, requirentes eum. Et factum est, post triduum inuenit illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super prudentia & responsis eius. Et videntes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum, Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quaerebamus te? Et ait ad illos, Quid est quod me quaerebatis? nesciebatis quia in his quaerebat me? oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos. Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia verba haec in corde suo. Et Iesus proficiebat sapientia & aetate & gratia apud Deum & homines.

C A P. I I I.

A Nno autem quintodecimo imperii Tyberii Caesaris, procurante Pontio Pilato Iudaeam, tetrarcha autem Galilaeae Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturae & Trachonitidis regionis, & Lyfania Abilinae tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbum Domini super Iohannem Zachariae filium, in deserto. Et venit in omnem regionem Iordanis, praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum: sicut scriptum est in libro sermonum Esaiiae prophetae, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius: omnis vallis implebitur: & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa: & aspera, in vias planas: & videbit omnis caro Salutare Dei. Dicebat ergo ad turbas quae exhibant ut baptizarentur ab ipso, Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a vetura ira? Facite ergo fructus dignos poenitentiae. & ne coeperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Et interrogabant eum turbae, dicentes, Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis, Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autem & publicani ut baptizarentur: & dixerunt ad illum, Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos, Nihil amplius quam quod constitutum est vobis, faciat. Interrogabant autem eum & milites, dicentes, Quid faciemus & nos? Et ait illis, Neminem concutiatis, neque calumniam faciat: & contenti estote stipendiis vestris. Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Iohanne, ne forte ipse esset Christus: respondit Iohannes, dicens omnibus, Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni. cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam: & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha cum corripere ab illo de Herodiade uxore fratris sui, & de omnibus malis quae fecit Herodes: adiecit & hoc super omnia, & inclusit Iohannem in carcerem.

Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Iesus baptizato & orate, apertum est caelum: & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut coluba in ipsum: & vox de caelo facta est, Tu es filius meus dilectus: in te complacui mihi. Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta: ut putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph, qui fuit Matthatiae, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Hefli, qui fuit Naggê, qui fuit Mahath, qui fuit Matthatiae, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iudae, qui fuit Iohana, qui fuit Refa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosam, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, qui fuit Iesu, qui fuit Elièzer, qui fuit Iorim, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Simeon, qui fuit Iudae, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliacim, qui fuit Melcha, qui fuit Mena, qui fuit Matthata, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmô, qui fuit Naasson, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Efron, qui fuit Phares, qui fuit Iudae, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraham, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan, qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

C A P. I I I I.

Iesus autem plenus Spiritu sancto, regressus est à Iordane: & agebatur in Spiritu in deserto diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & consummatis illis esuriit. Dixit autem illi diabolus, Si filius Dei es, dic lapidi huic ut panis fiat. Et respondit ad illum Iesus, Scriptum est, Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei. Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terrae in momento temporis: & ait illi, Tibi dabo potestatem hanc uniuersam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa. Tu ergo procides: si adoraueris coram me, erunt tua omnia. Et respondens Iesus, dixit illi, Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis: & illi soli seruiens. Et duxit illum in Ierusalem, & statuit eum super pinnam templi: & dixit illi, Si filius Dei es, mitte te hinc deorsum. Scriptum est enim quod Angelis suis mandauit de te, ut conseruent te: & quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens Iesus, ait illi, Dicitum est, Non tentabis Dominum Deum tuum. Et consummata omni tentatione diabolus recessit ab illo usque ad tempus. Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in Galilaeam: & fama exiit per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum: & magnificabatur ab omnibus. Et venit Nazareth ubi erat nutritus: & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbathi in synagogam: & surrexit legere. Et traditus est illi liber Esaiiae prophetae. Et ut reuoluit librum, inuenit locum ubi scriptum erat, Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,

Baptizatur Christus. math. 3. d. marc. 1. b. iohan. 1. c.

Catalogus maiorum Christi.

Christi pueritia.

Iohannes hortatur ad respiciendum venisse.

Act. 4. 2.

Matth. 3. a. marc. 1. a.

Esa. 40. a. ioh. 1. c.

Salus Dei. Matth. 3. b. c. Viperarum. Opera respicientium.

Abraham filii à Deo. Securis.

Arborum. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. T. Comp. C. exciditur & in ignem mittitur. (praef. sem. Vet. Ge. l. 1. ioh. 3. c. Tunica. Efcæ. Publicani.

Milites.

Testimoniū Iohannis de Christo. math. 3. c. marc. 1. b. ioh. 1. d. act. 1. a. 2. a. 11. c. 19. a.

Bapt. Spūs sancti. Matth. 3. c. Triticum.

Palea.

Herodes in carcerat Iohannem. math. 14. a. marc. 6. c. Philippi. (Vet. Cō.

Christus tēatur in deserto. math. 4. a. marc. 1. b.

postea. (Vet. Cōp.

Vita in verbo Dei. deut. 8. a. vivet. (fut. temp. Vet. Di. o. l. Ge. l. T. Cor. Conf. Compl.

Adorare. -Vet. Di. o. T. P. Cor. Conf.

Seruendū Deo. Deut. 6. c. 10. d.

Psal. 90. c.

Tentare Deum. Deut. 6. c.

Iesus docet prophetas de se esse impletas. math. 4. b. marc. 1. b. iohan. 4. f.

Matth. 13. g. marc. 6. a. iohan. 4. f.

Esa. 61. a.

19. prædicare captiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere contractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intè dentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos, Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

21. Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant, Nonne hic est filius Ioseph? Et ait illis, Vtique dicetis mihi hanc similitudinem, Medice, cura teipsum: quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tuâ. Ait autem, Amen dico vobis quia nemo propheta acceptus est in patria suâ. In veritate dico vobis: multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cælum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terrâ: & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant in Israel sub Elifæo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus. Et repleti sunt omnes in synagoga, ira, hæc audientes. Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum vsque ad supercilium montis super quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitent eum. Ipse autem transiens per medium illorum, ibat. Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ: ibique docebat illos sabbathis. Et stupebant in doctrina eius: quia in potestate erat sermo ipsius. Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum: & exclamauit voce magna, dicens, Sine, quid nobis & tibi Iesu Nazarenæ venisti perdere nos? scio te qui sis, Sanctus Dei.

35. Et increpauit illum IESVS, dicens, Obmutesce, & exi ab eo. Et cum proiecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit. 36. Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur adinuicem dicentes, Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exiit? Et diulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. Surgens autem IESVS de synagoga, introiit in domum Simônis. Socrus autem Simônis tenebatur magnis febribus: & roga uerunt illum pro ea. Et stans super illam imperauit febrim: & dimisit illam. Et continuo surgens ministrabat illis. Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens curabat eos. Exhibat autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia, Quia tu es filius Dei. & increpans non sinebat ea loqui quia sciebant ipsum esse Christum. Facta autem die, egressus ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt vsque ad ipsum: & detinebant illum ne discederet ab eis. Quibus ille ait, Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei: quia ideo missus sum. Et erat prædicans in synagoga Galilææ.

Actum est autem: cum turbæ irruerent in eum vt audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth: & vidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & lauabant retia. Ascendens autem in vnâ nauim quæ erat Simônis, rogauit eum à terra reducere pusillum: & sedens, do-

cebat de nauicula turbas. Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simônem, Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. Et respondens Simon, dixit illi, Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam. rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt sociis qui erant in alia naui vt venirent & adiuuarent eos. Et venerunt & impleuerunt ambas nauiculas: ita vt penè mergerentur. Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua IESVS, dicens, Exi à me, quia homo peccator sum Domine. Stupor enim circumdederat eum & omnes qui cum illo erant, in captura piscium quæ ceperant. Similiter autem Iacobum & Iohannem filios Zebedæi, qui erant socii Simônis. Et ait ad Simônem IESVS, Noli timere: ex hoc iam, homines eris capiens. Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus secuti sunt eum. Et factum est: cum esset in vna ciuitatè, & ecce vir plenus lepra videns IESVM, & procidens in faciem suam, rogauit eum, dicens, Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum, dicens, Volo: Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. & ipse præcepit illi vt nemini diceret: sed, Vade, ostè de te sacerdoti, & offer pro emundatione tua. sicut præcepit Moyses, in testimonium illis. Perambulabat autem magis sermo de illo: & conueniebant turbæ multæ vt audirent, & curaretur ab infirmis. Ipse autem secedebat in desertum, & orabat. Et factum est in vna dierum, & ipse sedebat docens. Et erant Pharisei sedentes & legis doctores qui venerat ex omni castello Galilææ & Iudææ & Ierusalem: & virtus Domini erat ad sanandum eos. Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascèderunt supra tectum, & per tegulas summisserunt eum cum lecto in medium, ante IESVM. Quorum fidè vt vidit, dixit, Homo remittuntur tibi peccata tua. Et cœperunt cogitare Scribæ & Pharisei, dicens, Quis est hic qui loquitur blasphemias? quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Vt cognouit autem IESVS cogitationes eorum, respondens dixit ad illos, Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius, dicere, Dimittuntur tibi peccata: an dicere, Surge & ambula? Vt autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) Tibi dico, surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Et confestim confurgens coram illis, tulit lectum in quo iacebat: & abiit in domum suam, magnificans Deum. Et stupor apprehendit omnes: & magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes, Quia vidimus mirabilia hodie. Et post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Leui, sedentem ad Telonium, & ait illi, Sequere me. Et relictis omnibus, surgens secutus est eum. Et fecit ei cœuiuium magnum Leui in domo sua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum qui cum illis erant discumbentes. Et murmurabant Pharisei & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos eius, Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis? Et respondens IESVS, dixit ad illos, Non egent qui sani sunt, medico: sed qui malè habent.

Piscatores Petr' cum sociis Iacobo & Iohâne vocantur.

Piscium multitudo.

-Vet. Au. Di. o. l. Ge. o. l. T. P. M.

Peccator.

Leprosus sanatur. matth. s. a. marc. i. d. & (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. M. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

Leuit. 14. a.

In deserto orat Christus. Paralyticus sanatur. matth. 9. a. marc. 2. a.

Fides. Remissio peccatorum.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. T. B. Compl.

Christus peccata remittit.

-Vet. Di. l. o. Ge. o. l. P. T.

Vocatio. matth. 9. a. marc. 2. b.

Sanj.

qq. i.

Nazarzi scandalizantur in christo.

Propheta. Ad viduam missus Elias. 4. reg. 17. a. b. iac. 5. d.

Leprosus Naaman. 4. reg. 5. d.

Docet Christus sabbathis. matth. 4. b. marc. 1. c.

Mat. 7. d. marc. 1. c.

Dæmoniacus sanatur. marc. 1. c.

Socr' Petri sanatur à febre. matth. 8. b. marc. 1. c.

sanatur infirmi

Dæmones cõfite tur Christum. marc. 1. d.

Christus quare missus.

Christus docet de nauis. matth. 4. c. marc. 1. b.

Euangelium

Iusti.
Peccatores.
Ieiunia & affli-
ctioes Aposto-
lorum post ascen-
sionem. matth.
9. b. marc. 2. c.

32 Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. At illi dixerunt ad eum, Quare discipuli Iohannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Phariseorum: tui autem edunt & bibunt? Quibus ipse ait, Nunquid potestis filios Sponsi, dum cum illis est Sponsus, facere ieiunare? Venient autem dies: & cum ablati fuerint ab illis Sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dicebat autem & similitudinem ad illos, Quia nemo commissuram a nouo vestimento immittit in vestimentum vetus: alioquin & nouum rupit, & veteri non conuenit commissura a nouo. Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin rumpit vinum nouum vtres, & vinum effundetur, & vtres peribunt: sed vinum nouum in vtres novos mittendum est: & vtraque conseruantur. Et nemo bibens vetus, statim vult nouum. dicit enim, Vetus melius est.

Sponsus.
Commissura.

Rupit (fut. tēp.
Ve. Di. o. l. Ge. o. l.
ipit) (vet. Di. o. l.
Ge. o. l.
Vinum nouum.

Sabbatho discipuli vellunt spicas. matth. 12. a. marc. 2. d.

Actum est autem in Sabbatho secundo-
primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli eius spicas, & manducabant confricantes manibus. Quidam autem Phariseorum dicebant illis, Quid facitis quod non licet in Sabbathis? Et respondens Iesus ad eos, dixit, Nec hoc legistis quod fecit Dauid, cum esurisset ipse & qui cum illo erant? quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducauit, & dedit his qui cum ipso erant, quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus? Et dicebat illis, Quia dominus est Filius hominis, etiam sabbathi.

Leuit. 24. b.

Dauid. 1. reg. 21. d.

Leuit. 24. b.

Arida manus facta natur. mat. 12. a. marc. 3. a.

Cogitationes nouit Christus.

Sabbathis beneficium. Interrogabo (vet. Ge. l.)

-vet. Di. o. l. Ge. o. p. t. m.
In oratione pernoctat Iesus.

Appli. matth. 10. a. marc. 3. b.

sanatur infirmi

-vet. Compl.

Pauperes. mat. 9. a. Esurientes. efa. 61. c. Fientes. efa. 62. Afflicti propter Christum.

b. Factum est autem & in alio sabbatho ut intraret in synagogam, & doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. Obseruabant autem Scribae & Pharisei si in sabbatho curaret: ut inueniret unde accusarent eum. Ipse vero sciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam, Surge, & sta in medium. Et surgens stetit. Ait autem ad illos Iesus, Interrogo vos, si licet sabbathis benefacere an male: animam saluam facere, an perdere? Et circumspectis omnibus dixit homini, Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus eius. Ipsi autem repleti sunt insipientia: & colloquebantur adinuicem quidnam facerent de Iesu. Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cum dies factus esset, vocauit discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit. Simonem quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Iohannem, Philippum & Bartholomaeum, Matthaeum & Thomam, Iacobum Alphaei & Simonem qui vocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iscarioten qui fuit proditor. Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ab omni Iudaea & Ierusalē: & maritima & Tyri & Sidonis, qui venerant ut audirent eum, & sanarentur a languoribus suis. Et qui vexabantur a spiritibus immundis, curabatur. Et omnis turba quaerebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat, Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei. Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati qui nunc flētis: quia ridebitis. Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum, propter

Filium hominis. Gaudete in illa die & exultate: ecce enim merces vestra multa est in caelo. secundum haec enim faciebant Prophetis patres eorum. Veruntamen vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Vobis qui saturati estis: quia esurietis. Vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. Vobis cum benedixerint vobis omnes homines. secundum haec enim faciebant pseudoprophetis patres eorum. Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos. Benedicite maledicentibus vobis: & orate pro calumniantibus vos. Et qui te percutit in maxillam, praebat illi & alteram. Et ab eo qui auferit tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem petenti te, tribue: & qui auferit quae tua sunt, ne repetas. Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. Et si diligitis eos qui vos diligunt: quae vobis est gratia? nam & peccatores, diligentes se, diligunt. Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt: quae vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt. Et si mutuuum dederitis his a quibus speratis recipere: quae gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus foenerantur, ut recipiant aequalia. Veruntamen diligite inimicos vestros: benefacite & mutuuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. Estote ergo misericordes sicut & Pater vester misericors est. Nolite iudicare: & non iudicabimini. nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimitte, & dimittemini. Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam, & confertam & coagitatam & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis. Dicebat autem illis & similitudinem, Numquid potest caecus caecum ducere? nonne ambo in foueam cadunt? Non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit si sit sicut magister eius. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: trabem autem quae in oculo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine eiicium festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videt? Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies ut educaas festucam de oculo fratris tui. Non est enim arbor bona quae facit fructum malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum. Vnaquaeque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiatur uinum. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Quid autem vocatis me Domine, domine: & non facitis quae dico? Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos: ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini aedificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum supra petram. inundatione autem facta illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere: fundata enim erat supra petram. Qui autem audit, & non facit: similis est homini aedificanti domum suam supra terram sine fundamento: in quam illisus est fluiuius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

Merces.
Diuites. amos 6. a. ecc. 1. p. a. quia (vet. Di. o. T. Ge. l. Saturati. efa. 6. c. Ridentes. Benedicere.

prophetis (vet. Di. l. Ge. o. l. v. m. Pau. Conf. Cor. Diligendi inimici. matth. 5. g.

Perclusa maxilla. matth. 5. f. -vet. Di. o. l. Ge. o. l. Iniuria fratris. 1. corinth. 6. h. Matth. 7. b. tob. 4. c.

Matth. 5. g.

Mutuuum quomodo dandum. matth. 5. g. deut. 15. b.

Filii Dei.

Misericors. Non iudicandū. matth. 7. a. Remittendum fratri. Dandum. Mensura. matth. 7. a. marc. 4. c.

Caecus. mat. 9. b.

cadent (fut. tēp. Vet. Di. l. Ge. o. l. Discipulus. mat. 10. c. Ioh. n. 9. h. Festuca. mat. 7. a.

videt (vet. Di. o. Ge. o. l.

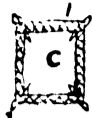
Arbor ex fructu nota. matth. 7. a.

Matth. 2. c.

Cor ex operibus notum.

Facientes voluntatem Dei. mat. 7. d. rom. 2. b. iac. 1. d.

CAP. VII.

Vm autem impleisset omnia verba sua in aures plebis, intrauit Capharnaum. Centurionis autem cuiusdam seruus malè habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus. Et cū audisset de IESV, misit ad eum seniores Iudæorū, rogans eum vt veniret, & saluaret seruum eius. At illi cum venissent ad IESVM, rogabant eum sollicitè, dicētes ei, Quia dignus est vt hoc illi præstes: diligit enim gentem nostram: & synagogam ipse ædificauit nobis. IESVS autem ibat cū illis. Et cū iam non longe esset à domo, misit ad eum centurio amicos, dicens, Domine, noli vexari. Nō enim sum dignus vt sub tectum meum intres: propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus vt venire ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic, vade, & vadit: & alii, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit.

Quo audito, IESVS miratus est: & conuersus, sequentibus se turbis dixit, Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidē inueni. Et reuersi qui missi fuerant, domum: inuenerunt seruum qui languerat, sanum. Et factum est: deinceps ibat IESVS in ciuitatem quæ vocatur Naim: & ibat cum eo discipuli eius & turba copiosa. Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris suæ: & hæc vidua erat: & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cū vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi, Noli flere. Et accessit, & tetigit loculum. Hi autē qui portabant steterunt. Et ait, Adolescens, tibi dico, surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ. Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicētes, Quia propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitauit plebem suam. Et exiit hic sermo in vniuersam Iudæam de eo, & in omnem circā regionem.

Et nuntiauerunt Iohanni discipuli eius de omnibus his: & conuocauit duos de discipulis suis Iohannes: & misit ad IESVM, dicens, Tu es qui venturus es: an alium expectamus? Cum autē venissent ad eum viri, dixerunt, Iohānes Baptista misit nos ad te, dicēs, Tu es qui venturus es: an aliū expectamus? In ipsa autem hora multos curauit à lāguoribus suis & plagis, & spiritibus malis: & cæcis multis donauit visum. Et respondens dixit illis, Eūtes renūtiatē Iohāni quæ audistis & vidistis, Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mūdantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est quicumque non fuerit scādalizatus in me. Et cum discessissent nuntii Iohannis, cœpit de Iohanne dicere ad turbas, Quid existis in desertum videre? arūdinē vento agitātam? Sed quid existis videre? hominē mollibus vestimentis indutum: Ecce, qui in veste pretiosa sunt & deliciis, in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? prophetam? Vtique: dico vobis & plusquam prophetam. Hic est de quo scriptum est, Ecce mitto angelum meum ante faciē tuam, qui præparabit viam tuā ante te. Dico enim vobis, maior inter natos mulierū propheta Iohanne Baptista nemo est: qui autem minor est in regno Dei, maior est illō. Et omnis populus audiēs & publicani, iustificauerunt Deū, baptizati baptismo Iohānis: Pharisei autē & legis periti, consiliū Dei spreuerūt in

Centurionis seruus sanatur. math. 8. a.

Sanaret (Ve. Ge. 1.

Vides centurionis.

Filius viduæ. suscitatur in Naim.

Misericordia.

Propheta.

Iohānes mittit discipulos suos ad Christum. math. 11. a.

Vt. Di. o. l. Ge. o. l. T.

Pauperes.

Beatus.

Testimonium Christi de Iohanne.

Mouerit (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. T.

Malac. 3. a.

Iustificare Deū.

semetipfos, nō baptizati ab eo. Ait autē Dominus, Cui ergo similes dicā homines generationis huius, & cui similes sunt? Similes sunt pueris sedētibz in foro, & loquentibus adinuicem, & dicentibus, Cantauimus vobis tibiis, & non saltastis: lamentauimus, & non plorastis. Venit autem Iohānes Baptista neque manducans panē, neque bibēs vinū: & dicitis, Dæmoniū habet. Venit Filius hominis manducans & bibēs: & dicitis, Ecce homo deuorator & bibens vinū, amicus publicanorū & peccatorum. Et iustificata est Sapientia ab omnibus filiis suis. Rogabat autem illū quidam de Phariseis vt manducaret cū illo. Et ingressus domum Pharisei discubuit. Et ecce mulier quæ erat in Ciuitate peccatrix, vt cognouit quod IESVS accubuit in domo Pharisei, attulit alabastrum vnguenti: & stans retro secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Vidēs autem Phariseus qui vocauerat eum, ait intra se, dicens, Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tægit eū, quia peccatrix est.

Et respōdens IESVS dixit ad illū, Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait, Magister, dic. Duo debitores erant cuidā sceneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Nō habētibus illis vnde redderēt, donauit vtrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respōdens Simon dixit, Aestimō quia is cui plus donauit. At ille dixit ei, Recte iudicasti. Et cōuersus ad mulierem dixit Simoni, Vides hanc mulierē? Intraui in domū tuam, a quam pedibz meis nō dedisti: hæc autē lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis terxit. Osculum mihi nō dedisti: hæc autē ex quo intraui nō cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meū nō vnxit: hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multū. Cui autē minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem ad illam, Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt qui simul accumbebāt, dicere intra se, Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem, Fides tua te saluam fecit: vade in pace.

Matth. 11. b.

Iohannes nō bibit vinum, Christus bibit.

Christus manducat cū Simōne.

Peccatrix rigat pedes Iesu, quod accubisset (Ve. Di. l. Ge. o. l. M.

Debtores duo.

Lanare pedes.

Osculum.

Oleo vngere caput.

Dilectio.

Remissio peccatorum.

Fides.

Docet Christus regnum Dei.

Mulieres ministrantes Christo de facultatibus suis. marc. 16. c.

Parabola seminantis. math. 13. a. marc. 4. a.

Apostolis data cognitio euāg. Esa. 6. c. math. 13. b. marc. 4. b. Ioh. 12. f. a. c. 11. f. r. o. 11. b.

T factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella prædicās & euāgelizans regnū Dei: & duodecim cū illo; & mulieres aliquæ quæ erāt curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibz, Maria quæ vocatur Magdalene, de qua septē dæmonia exierant, & Iohāna vxor Chuzæ procuratoris Herōdis, & Susāna, & aliarū multarū quæ ministrabāt ei de facultatibus suis.

Cū autē turba plurima cōueniret, & de ciuitatibus properarēt ad eū: dixit per similitudinē. Exiit qui seminat, seminare semē suū. & dū seminat, aliud cecidit secus viā, & conculcatū est, & volucres cæli comederūt illud. Et aliud cecidit supra petrā: & natū aruit, quia nō habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas: & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum, fecit fructū cētuplū. Hæc dicēs clamabat, Qui habet aures audiendi, audiat. Interrogabant autem eū discipuli eius quæ esset hæc parabola.

Quibus ipse dixit, Vobis datum est nosse mysteriū regni Dei, cæteris autem in parabolis: vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

Est autem hæc parabola, Semē, est verbum Dei.

qq. ii.

Euangelium

12 Qui autem secus viam: hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. Nam qui supra petram: qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum. & hi radices non habent: quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in spinas cecidit: hi sunt qui audierunt, & a sollicitudinibus & diuitiis & voluptatibus vitæ, eutes, suffocantur, & non referunt fructum. Quod autem in bonam terram: hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia. ¹⁶ Nemo autem lucernam accedens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen.

17 Non est enim occultum quod non manifestetur: nec absconditum quod non cognoscatur & in patetiam veniat. Videte ergo quid audiatis. Qui enim habet, dabitur illi: & quicumque non habet, etiam quod putat se habere auferetur ab illo. Venerunt autem ad illum mater & fratres eius: & non poterant adire eum præ turba. Et nuntiatum est illi, Mater tua & fratres tui stant foris, volentes te videre. Qui respondens dixit ad eos, Mater mea & fratres mei: hi sunt qui verbum Dei audiunt & faciunt. Factum est autem in vna dierum: & ipse ascendit in nauiculam, & discipuli eius: & ait ad illos, Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt. Et nauigantibus illis obdormiuit: & descendit procella venti in stagnum, & compellebantur, & periclitabantur. Accedentes autem suscitauerunt eum, dicentes, Præceptor, perimus. At ille surgens increpauit ventum & tepestatem aquæ: & cessauit, & facta est tranquillitas.

18 Dixit autem illis, Vbi est fides vestra? Qui timentes mirati sunt, adinuicem dicentes, Quis, putas, hic est, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei? Et nauigauerunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam. Et cum de nauis egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumētis. Is ut vidit Iesum, prociudit ante illum: & exclamans voce magna dixit, Quid mihi & tibi est Iesu fili Dei altissimi? obsecro te ne me torqueas. Præcipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus custoditus: & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in desertum. Interrogauit autem illum Iesus, dicens, Quod tibi nomen est? At ille dixit, Legio. quia intrauerant dæmonia multa in eum. Et rogauerunt illum ne imperaret illis ut in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos: & impetu abiit grex per præceptum in stagnum, & suffocatus est. Quod ut viderunt factum qui pascebant, fugerunt: & nuntiauerunt in ciuitatem & in villas. Exierunt autem videre quod factum est: & venerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente, ad pedes eius: & timuerunt. Nuntiauerunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione. Et rogauerunt illum omnis multitudo Gerasenorum ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebatur. Ipse autem ascē-

dens nauim, reuersus est. Et rogauit illum vir à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Iesus, dicens, Redi in domum tuam, & narra quæta tibi fecit Deus. Et abiit per vniuersam ciuitatem, prædicans quanta illi fecisset Iesus. Factum est autem: cum redisset Iesus, excepit illum turba. Erant autem omnes expectantes eum.

41 Et ecce venit vir cui nomē Iairus, & ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Iesu, rogans eum ut intraret in domum eius, quia vnica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebat. Et contigit, dum iret, à turbis cõprimebatur. Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogauerat omnem substantiam suam, nec ab vlllo potuit curari: accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius: & confestim stetit fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus, Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant, Præceptor, turbæ te comprimunt & affligunt: & dicis, Quis me tetigit? Et dixit Iesus, Tetigit me aliquis. nã & ego noui virtutem de me exiisse. Vidēs autem mulier quia non latuit, tremens venit, & prociudit ante pedes eius: & ob quam causam tetigerit eum, indicauit coram omni populo, & quemadmodum confestim sanata sit. At ipse dixit ei, Filia, fides tua saluam te fecit: vade in pace. Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei, Quia mortua est filia tua, noli vexare illum. Iesus vs autem audito hoc verbo, respõdit patri puellæ, Noli timere: crede tantum, & salua erit. Et cū venisset domum, non permisit intrare secum quendam, nisi Petrum & Iacobum & Iohannem, & patrem & matrem puellæ. Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit, Nolite flere: nõ est mortua puella, sed dormit. Et deridebatur eum, scientes quod mortua esset. Ipse autem tenens manum eius clamauit, dicens, Puella, surge. Et reuersus est spiritus eius: & surrexit continuo. Et iussit illi dare manducare. Et stupuerunt parentes eius: quibus præcepit ne alicui diceret quod factum erat.

C A P. I X.

1 Onuocatis autem Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curaret.

2 Et misit illos prædicare regnum Dei: & sanare infirmos. Et ait ad illos, Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam: neque duas tunicas habeatis. Et in qualunque domum intraueritis, ibi manete, & inde ne exeatis. Et quicumque nõ receperint vos: exeutes de ciuitate illa, etiam puluerem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos. Egressi autem circuibant per castella euangelizantes & curantes vbique.

7 Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæsitabat, eo quod diceretur à quibusdam, Quia Iohannes surrexit à mortuis: à quibusdam vero, Quia Elias apparuit: ab aliis autem, Quia propheta vnus de antiquis surrexit.

9 Et ait Herodes, Iohannē ego decollauit: quis est autem iste de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum. Et reuersi Apostoli, narrauerunt illi quæcūque fecerunt: & assumptis illis secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ. Quod cū cognouisset turbæ, secutæ sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos qui cura indigebant sanabat.

qui (Vet. Di. o. T. Tentatio. Sollicitudo. Diuitiæ. Voluptates.

Lucerna. matth. 5. b. marc. 4. c.

Matth. 10. c. marc. 4. c.

Matth. 13. b. 25. c. marc. 4. c. quomodo (Vet. Di. o. T. Ge. o. V. P. Mater & fratres Christi. matth. 12. d. marc. 3. d.

Christus ventis imperat. matth. 8. d. marc. 4. d.

complebantur. (Vet. Au. Di. o. l. Ge. o. l. P. Compl.

Dæmoniacus sanatur. matth. 8. d. marc. 1. a. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T. V. P.

regionis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Compl. Geraseni Christum reiciunt.

rogabat (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. Beneficia Dei narranda.

Iairi filia sanatur. matth. 9. c. marc. 5. b.

Mulier à fluxu sanguinis sanatur.

-Vet. Pau. Di. o. l. T.

Fides saluat.

Fidem requirit Christus.

Fletus in mortuis.

Dormire.

Apostolos misit ad prædicandum Christum. matth. 10. a. marc. 3. b. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. P. T. Matth. 10. a. marc. 6. a. b. in via. (V. C. C. P.

-Vet. Ge. l. Puluis pedum. act. 13. g.

Populi de Christo opinio. matth. 14. a. marc. 6. b.

Satiatur 5000 virorum quatuor panibus. matth. 14. b. marc. 6. d.

B ¹² Dies autem coeperat declinare. Et accedentes duodecim, dixerunt illi, ¶ Dimitte turbas, ut euntes in castella villasque quæ circa sunt, diuertant, & inueniant escas: quia hic in loco deserto sumus. Ait autem ad illos, Vos date illis manducare. At illi dixerunt, Non sunt nobis plus quam quinque panes & duo pisces: nisi forte nos edamus, & emamus in omnem hanc turbam escas. Erant autem ferè viri quinque millia. Ait autem ad discipulos suos, Facite illos discumbere per conuiuia quinquagenos. Et ita fecerunt. Et discubuerunt omnes. ¹⁶ Acceptis autem quinque panibus & duobus piscibus, respexit in cælum, & benedixit illis: & fregit, & distribuit discipulis suis ut ponerent ante turbas. Et manducauerunt omnes: & saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim. ¹⁸ Et factum est: cum solus esset orans, erat cum illo & discipuli: & interrogauit illos, dicens, **C** Quem me dicunt esse turbæ? At illi responderunt, & dixerunt, Iohannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò quia vnus propheta de prioribus surrexit. Dixit autem illis, Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit, Christum Dei. At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc: dicens, ¶ Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus sacerdotum & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere. ²³ Dicebat autem ad omnes, Siquis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam saluam facere: perdet illam. nam qui perdidit animam suam propter me: saluam faciet illam. quid enim proficit homo, si lucretur vniuersum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat. ¶ Nam qui me erubuerit & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua & Patris & sanctorum angelorum. ²⁷ ¶ Dico autem vobis verè, sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei. ³⁰ ¶ Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum & Iacobum & Iohannem, & ascendit in montem ut oraret. Et facta est, dum oraret, species vultus eius, altera: & vestitus eius, albus & refulgens. Et ecce duo viri loquebantur cum illo: erant autem Moyses & Elias, visi in maiestate: & dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem. Petrus verò & qui cum illo erant, grauati erant somno. Et euigilantes, viderunt maiestatem eius, & duos viros qui stabant cum illo. Et factum est: cum discederent ab illo, ait Petrus ad IESVM, Præceptor, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnum Eliæ. nesciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem. Et vox facta est de nube, dicens, Hic est Filius meus dilectus: ipsum audite. **E** ³⁶ Et dum fieret vox, inuetus est IESVS solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ viderant. ³⁷ Factum est autem: in sequenti die, descendentes illis de monte, occurrit illis turba multa. Et ecce vir de turba exclamauit, dicens, Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia vnicus est mihi: & ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma: & vix discedit dilanians eum. & rogavi disci-

pulos tuos ut eicerent illum: & non potuerunt. Respondens autem IESVS, dixit, O generatio infidelis & peruersa, usquequo ero apud vos & patiar vos? Adduc huc filium tuum. ⁴² Et cum accederet, elisit illum dæmonium, & dissipauit. Et increpauit IESVS spiritum immundum, & sanauit puerum: & reddidit illum patri eius. Stupebāt autem omnes in magnitudine Dei. Omnibusque miratibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos, Ponite vos in cordibus vestris sermones istos, Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos, ut non sentiret illud: & timebāt eum interrogare de hoc verbo. ⁴⁶ Intrauit autem cogitatio in eos, quiseorū maior esset. At IESVS videns cogitationes cordis illorū, apprehendit puerum: & statuit illum secus se, & ait illis, Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit. & quicumque me receperit, recipit eum qui me misit. Nā qui minor est inter vos omnes, hic maior est. ⁴⁹ Respondens autem Iohannes dixit, Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo eicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia nō sequitur nobiscum. Et ait ad illos IESVS, Nolite prohibere. qui enim non est aduersus vos, pro vobis est. ⁵¹ Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Ierusalem. Et misit nuntios ante conspectum suum: & euntes intrauerunt in ciuitatem Samari tanorum ut pararent illi. Et non receperunt eum: quia facies eius erat euntis in Ierusalem. Cum vidissent autem discipuli eius Iacobus & Iohannes, dixerunt, Domine, vis dicimus ut ignis descendat de cælo, & consumat illos? Et conuersus increpauit illos, dicens, Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis nō venit animas perdere, sed saluare. Et abierunt in aliud castellum. ⁵⁷ Factum est autem: ambulantes illis in via, dixit quidam ad illum, Sequar te quocumque ieris. Dixit illi IESVS, Vulpes foveas habet, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. ⁵⁹ Ait autem ad alterum, Sequere me. Ille autem dixit, Domine, permittite mihi primum ire, & sepelire patrem meum. Dixitque ei IESVS, Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnū Dei. Et ait alter, Sequar te Domine: sed permittite mihi primum renuntiare his qui domi sunt. Ait ad illum IESVS, Nemo mittēs manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.

C A P. X.

Post hæc autem designauit Dominus & alios septuagintaduos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatē & locū quod erat ipse venturus. Et dicebat illis, ¶ Messis quidē multa: operarii autē, pauci. Rogate ergo Dominū messis ut mittat operarios in messem. ³ Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculū, neque peram, neque calceamēta: & nemine per viā salutaueritis. ⁵ In quacunque domū intraueritis, primum dicite, Pax huic domui. & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autē, ad vos reuertetur. In eadē autem domo manete edentes & bibētes quæ apud illos sunt. ¶ dignus est enim operarius mercede sua. Nolite trāsire de domo in domū. ⁸ Et in quacunque ciuitatē intraueritis, & susceperint vos, manducate quæ ap-

qq.iii.

Infidelitas Apostolorum.

De morte sua præmonet Apostolos Christus.

De primatu contentio Apostolorum. math. 18. 2. marc. 9. c.

Pueri.

Eiciens dæmonia in nomine Christi.

illum (Vet. Ge. I. Di. o. T. Compl. nos, pro nobis (Vet. Compl. V. Samaritani nolunt Christum suscipere.

Iohan. 4. a. vindicta.

Christus saluator.

Sequens Christi ob diuitias. math. 8. c.

Domine. Et (Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. P. T. Sequens Christi euangelista omnia relinquat.

Vet. Di. o. Ge. o. I. P. T.

Manus ad aratrum. Respicere retro.

Discipuli 70.

Messis. Operarii. math. 9. d. suam. (Vet. Cōp. Di. I. Ge. o. V. Agni. Lupi. mat. 10. a. b. marc. 6. a. Saccus. Saluatio. 4. reg. 4. c.

Pax domui.

Operarius dignus cibo. math. 10. b. deut. 24. c. i. tim. 5. c.

Iohan. 6. a.

Fecerunt discubere (Vet. Au. Ge. o. Di. I.

Volgi opinio de Christo. math. 16. b. marc. 8. c.

Cōfessio Apostolorum.

Math. 17. d. marc. 8. c.

Abnegare seipsum. Crux. math. 10. d. 16. d. marc. 8. d. j. 14. f. 17. g. ioh. 11. d. Perdere animam.

Erubescere Christi. math. 10. d. marc. 8. d. i. tim. 1. b.

Math. 16. d. marc. 9. a.

Transfiguratio Christi. math. 17. a. marc. 9. a.

Audiendus Christus.

Lunaticus sanatur. math. 17. d. marc. 9. c. Illi (Vet. Ge. o. I. Di. o.

Euangelium

Appropinquauit (Vet. Ge. o. l. Di. o. T. Compl. Ciuitate ingrefsi discipuli. Puluis. act. 1. 8.

Sodomz. Matth. 11. c. Chorozaüm

Tyros. Sidon. Caphar-naum. Audiendi Apli. matth. 10. d. ioh. 13. c.

Satan subiectus Apostolis.

Gaudere.

Nomina scripta in caelis. Matth. 11. d. -ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. T. Confiteor (præf. temp. Vet. Ge. o. l. P. Di. o. l. T. M. Compl. Prudentes. Paruuli.

Beatus. mat. 13. b.

Vita æterna quomodo possideatur. matth. 22. d. marc. 12. c.

Dilectio Dei. deut. 6. a.

Iustificare seipsum. Proximus quis. suscipiens (Vet. T. M. Com.

Misericordia. Christus suscipitur a Martha.

ponuntur vobis : & curate infirmos qui in illa sunt, & dicite illis, 'Appropinquabit' in vos regnũ Dei. In quacunque autẽ ciuitatẽ intraueritis, & non susceperint vos, exeutes in plateas eius, dicite, 'Etiam puluerem qui adhæsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos. tamen hoc scitote quia appropinquauit regnum Dei.' Dico vobis quia Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi ciuitati. ¶ Væ tibi Chorozaüm, væ tibi Beth-saida: quia si in Tyro & Sidõne factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniteret. ¶ Veruntamen Tyro & Sidõni remissius erit in iudicio, quàm vobis. ¶ Et tu Caphar-naü vsque ad cælum exaltata: vsque ad infernũ demergèris. ¶ Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit: spernit eum qui misit me. ¶ Reuersi sunt autem septuagintaduõ cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis, Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem. ¶ Ecce, dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subiiciuntur: gaudete autẽ quod nomina vestra scripta sunt in cælis. ¶ In ipsa hora exultauit in Spiritu sancto, & dixit, 'Confitebor' tibi Pater, Domine cæli & terræ quod abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Etiam Pater, quoniã sic placuit ante te: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. ¶ Et cõuersus ad discipulos suos dixit, Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis quod multi Prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. ¶ Et ecce quidam Legisperitus surrexit, tentans illum, & dicens, Magister, quid faciendo vitã æternam possidebo? At ille dixit ad eum, In lege quid scriptum est: quomodo legis? Ille respondens dixit, Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnib' viribus tuis, & ex omni mête tua: & Proximum tuum sicut teipsum. Dixitque illi, Rectè respondisti: hoc fac, & viues. Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad I E S V M, Et quis est meus proximus? Suspicions autem I E S V S dixit, Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum: & plagis impositis abierunt semiuio relicto. Accidit autẽ vt sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo præteriuit. Similiter & Leuita, cũ esset secus locum, & videret eum, pertransiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est. Et appropians, alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: & imponens illum in iumentum suum duxit in stabulum, & curam ei' egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait, Curam illius habe: & quodcunque supererogaueris, ego cum reddero reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit, Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi I E S V S, Vade, & tu fac similiter. Factum est autem dum irent, & ipse intrauit in quoddam castrum: & mulier quædam Martha nomine, exce-

pit illum in domum suam? & huic erat soror nomine Maria. quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius. Martha autem satagebat circa frequẽs ministeriũ. quæ stetit, & ait, Domine, non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi vt me adiuuet. ¶ Et respondens dixit illi Dominus, Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurimã. Porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

Maria soror Marthæ audit verbum Dei.

C A P. X I.

Factum est: cum esset in quodã loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eũ, Domine, doce nos orare, sicut docuit Iohannes discipulos suos. Et ait illis, Cum oratis dicite, Pater, sanctificetur nomen tuũ. Adueniat regnum tuum. Panem nostrũ quotidianum da nobis hodiẽ. Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & nos dimittimus omni debẽti nobis. Et ne nos inducas in tentationem. ¶ Et ait ad illos, Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi, Amice cõmoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum: & ille dẽintus respondens dicat, Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi. ¶ Et si ille perseverauerit pulsans: dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatẽ tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. ¶ Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. ¶ Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem: nũquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum: nunquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis Pater vester cælestis de cælo dabit Spiritum bonũ petentibus se? ¶ Et erat eiiciens dæmonium: & illud erat mutum. Et cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus: & admiratæ sunt turbæ. Quidã autem ex eis dixerũt, In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Et alii tentãtes, signũ de cælo quærebant ab eo. Ipse autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum in se diuisum, desolabitur: & domus supra domum cadet. Si autẽ & satanas in seipsum diuisus est: quomodo stabit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub me eiicere dæmonia? Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia: filii vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi, iudices vestri erũt. Porro si in digito Dei eiicio dæmonia: profectò peruẽnit in vos regnum Dei. Cum fortis armatus custodit atrium suum: in pace sunt ea quæ possidet. Si autem fortior eo superueniens vicerit eum: vniuersa arma eius auferet in quibus cõfidebat, & spolia eius distribuet. ¶ Qui non est mecum, cõtra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. ¶ Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quæres requiem. Et nõ inueniẽs dicit, Reuertar in domũ meam vnde exiui. Et cum venerit, inuenit eã scopis mundatã. Tunc vadit, & assumit septẽ alios spiritus secũ nequiores se: & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora priorib'.

Docet Christus Apostolos orare. matth. 6. b.

& (Vet. Di. o. l. Ge. o. v. T.

Fiat volũtas tua sicut in cælo sic in terra (Vet. M. quotidie (Vet. Au. Cõf. Di. o. Ge. o. v. P. T. M. ipse (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. T. Perseuerandum in oratione.

-Vet. Pau. Ge. l.

Matth. 7. a. 21. c. mar. 11. c. ioh. 14. b. 16. c. iac. 1. a.

Matth. 7. b.

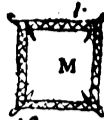
Spiritus bonus datur petentibus. -Vet. quãdã ex plaria V. P. non habent hæc verba, de cælo. Alia Di. o. Ge. o. l. T. habent de cælo: non autem cælestis. Dæmonium eiicitur. mat. 9. d. 12. b. mar. 3. c. Blasphemia. seipsum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. T. V. M. desolatur: (Vet. Di. o. T. Ge. o. cadit. (Vet. Di. o. Ge. o. T.

Digitus Dei.

auferet (Vet. Di. o. l. V. distribuit. (Vet. V.

perambulat (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. T. M.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. P. T. & ornata (Vet. P. V. -Vet. Di. o. l. Ge. o. P.

Mltis autem turbis concurrentibus ita ut se invicem conculcarent, coepit dicere ad discipulos suos, Attendite à fermento Phariseorum quod est hypocrisis. Nihil enim opertum est, quod non reueletur: neque absconditum, quod non sciatur. Quoniam quae in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aere locuti estis in cubiculis, praedicabitur in tectis. Dico autem vobis amicis meis, Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post haec non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis: timeate eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. ita dico vobis, huc timeate. Nonne quinque passeres vaneunt dipendio: & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis vos. Dico autem vobis, omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei. qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis Dei. Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemauerit, non remittetur. Cum autem inducet vos in synagogas, & ad Magistratus & potestates, nolite solliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere. Ait autem ei quidam de turba, Magister, dic fratri meo ut diuidat mecum haereditatem. At ille dixit ei, Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? Dixitque ad illos, Videte & caute ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita eius est, ex his quae possidet. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens, Hominis cuiusdam diuitis haberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se, dicens, Quid faciam, quia non habeo quod congregem fructus meos? Et dixit, Hoc faciam, Destruam horrea mea, & maiora faciam: & illic congregabo omnia quae nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animae meae, Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus, Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quae autem parausti, cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues. Dixitque ad discipulos suos, Ideo dico vobis, nolite solliciti esse animae vestrae quid manducetis: neque corpori, quid induamini? Anima plus est quam esca: & corpus plus quam vestimentum. Considerate coruos, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitando potest adiacere ad staturam suam cubitum vnum? Si ergo neque quod minimum est potestis: quid de caeteris solliciti estis? Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent. dico autem vobis nec Salomō in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis. Si autem foenum quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos, pusillae fidei? Et vos nolite quaerere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli. haec autem omnia gentes mundi quaerunt, Pater autem vester scit quoniam his indigetis. Veruntamen quaerite

Fermentum Phariseorum. matt. 16. a. marc. 8. b. circumstantibus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. T. Matth. 10. c. marc. 4. c. autem (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. T. aurem (Vet. Di. o. Ge. o. T. Amicis. Quis timendus. Passeres Deo curae. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. confiteri Christum. math. 10. d. marc. 8. d. 2. timo. 2. d. Blasphemia. math. 12. c. marc. 3. d. Afflictiones. math. 10. b. marc. 13. b. Haereditas diuidenda. Auaritia. Eccli 11. c. Dies in Deo. Sollicitudo de vita & vestitu deponenda. math. 6. c. i. petr. 5. b. psal. 54. d. Corui. Lilia. Gentes mundi.

Facit. signa petuntur in dxi. math. 12. c. Ionas 2. a. prophetarum (Vet. Comp. l. V. Regina saba. 31. reg. 10. a. 1. para. 9. a. Niniuitae. Ionas 3. b. ad praedicationem (Vet. Di. o. l. Ge. o. V. P. T. Lucerna. matt. 5. b. marc. 4. c. E. Oculus simplex. matt. 6. c. Christus illorum manducator cum Phariseo. Math. 23. c. Rapina. Iniquitas. Decima rutae. F. iudicium. Charitas. quia (hic, & in sequentibus Graece quia legitur, consentientibus Ve. exempli. Au. Ge. o. l. Di. o. Salutationes. j. 20. g. math. 23. a. marc. 12. d. apparent. (Vet. Di. o. Ge. o. V. Legisperitus. math. 23. a. Onera popululi. sapientia Dei. Gene. 4. b. 1. Paral. 24. f. clavis scientiae. quia (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. Com.

D Factum est autem: cum haec diceret, extollens vocem quaedam mulier de turba, dixit illi, Beatus venter qui te portauit, & ubera quae suxisti. At ille dixit, Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Turbis autem concurrentibus coepit dicere, Generatio haec, generatio nequa est: signum quaerit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionae. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis: ita erit & Filius hominis generationi isti. Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit illos: quia venit à finibus terrae audire sapientiam Salomonis. & ecce plus quam Salomon hic. Viri Niniuitae surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam: quia poenitentiam egerunt in praedicatione Ionae. & ecce plus quam Ionas hic. Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant. Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebrae sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum: erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te. Et cum loqueretur rogauit illum quidam Phariseus ut pranderet apud se. Iesus autem ingressus recubuit. Phariseus autem coepit intra se reputans dicere quare non baptizatus esset ante prandium. Et ait Dominus ad illum, Nunc vos Pharisei quod deforis est calicis & catini mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod deintus est, fecit? Veruntamen quod superest, date elemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis. Sed vae vobis Phariseis, qui decimatis mentam & rutam & omne olus: & praeteritis iudicium & charitatem Dei. haec autem oportuit facere, & illa non omittere. Vae vobis Phariseis, qui diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Vae vobis quia estis ut monumenta quae non parent, & homines ambulantes supra, nesciunt. Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi, Magister, haec dicens etiam contumeliam nobis facis. At ille ait, Et vobis Legisperitis vae: quia oneratis homines oneribus quae portare non possunt, & ipsi vno digito vestro non tangitis sarcinas. Vae vobis, qui aedificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos. profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem aedificatis eorum sepulchra. Propterea & Sapientia Dei dixit, Mittam ad illos Prophetas & Apostolos, & ex illis occident, & persequetur: ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi à generatione ista, à sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariae, qui periit inter altare & aedem. Ita, dico vobis, requiratur ab hac generatione. Vae vobis Legisperitis, qui tulistis clauem scientiae: ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Cum autem haec ad illos diceret, coeperunt Pharisei & Legisperiti graueriter insistere, & os eius opprimere de multis, insidiantes ei, & quaerentes aliquid capere de ore eius, ut accusarent eum.

Euangelium

Regnum Dei
Iustitia.
— Vet. An. Do.
— Const. Di. o. l. Ge.
o. l. P. T.
Vita æterna.
Elemofyna.
Matth. 6. c.
Thesaurus.

Lumbi.
Lucernæ.
— Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. M.
Expectantibus
dominum simi-
les.

Vigilare.

Fur in nocte.
matth. 24. d.

venit. (præf. F
pro futuro. sic
Vet. Di. l. Ge. o. P.
Dispensator fide-
lis. apoc. 16. c.
constituet. (Vet.
Pau. Di. l.

Seruus malus.

Seruus cogno-
scens voluntatē
domini.
— Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. P. M. T.

Ignis.

Baptisma.
Passio Christi.
Dissidia ob ver-
bum Euangeliū.
matth. 10. d.
dare. (Vet. Di. o.
l. Ge. o. l. P. V. T.

Tempus Christi.
matth. 16. a.
marc. 8. b.
& (Vet. Di. o. l. T.

Aduersarius in
via. matth. 9. d.

Crudelitate Pila-
ti narrata, Chri-
stus ad peniten-
tiam & conuer-
sionē hortatur.

primum regnum Dei & iustitiam eius: & hæc omnia adiciuntur vobis. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum: Vendite quæ possidetis, & date elemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem, in cælis: quod fur non appropriat, neque tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris: & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quâdo reuertatur à nuptiis: ut cum venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui illi, quos cum venerit dominus, inuenerit vigilantes. amen dico vobis quod præcincti se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit: beati sunt serui illi. Hoc autem scitote quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet. Ait autem ei Petrus, Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an & ad omnes? Dixit autem Dominus, Quis putas, est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore, tritici mēsuram? Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus, inuenerit ita facientem. Verè dico vobis quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo, Morā facit dominus meus venire: & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere & bibere & inebriari: veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet. Ille autem seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius: vapulabit multis, qui autem non cognouit, & fecit digna plagis: vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui cōmendauerunt multum, plus petent ab eo. Ignē veni mittere in terram: & quid volo nisi ut accendatur? Baptisma autē habeo baptizari: & quomodo coarctor, vsquedum perficiatur? Putatis quia pacem veni mittere in terram? Nō, dico vobis: sed separationem. erunt enim ex hoc, quinque in domo vna diuisi, tres in duos, & duo in tres: diuidentur pater in filium, & filius in patrem suum: mater in filiam, & filia in matrem: socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam. Dicebat autē ad turbas, Cum videritis nubem orientē ab Occasu, statim dicitis, Nimbis venit: & ita fit: & cum Austrum flantem: dicitis, Quia æstus erit: & fit. Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostis probare: hoc autē tempus quomodo non probatis? Quid autem & à vobis non iudicatis quod iustum est? Cum autem vadis cū aduersario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo: ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas.

C A P. X I I I.

Derant autem quidam ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorū sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit illis, Putatis quod hi Ga-

lilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis: sed nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decem & octo supra quos cecidit turre in Silōe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Ierusalem? Non, dico vobis: sed si penitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis. Dicebat autem & hanc similitudinem, Arborem ficu habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorē vineæ, Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac: & non inuenio. Succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat? At ille respondens dicit illi, Domine, dimitte illam & hoc anno, vsquedum fodiam circa illā, & mittam stercora: etsi quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam. Erat autē docens in synagoga eorum sabbathis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quam cum videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi, Mulier, dimissa es ab infirmitate tuā. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum. Respondens autem archisynagogus, indignas quia sabbathis curasset Iesus, dicebat turbæ, Sex dies sunt in quibus oportet operari. in his ergo venite, & curamini, & non in die sabbathi. Respondens autem ad illum Dominus dixit, Hypocritæ, vnusquisque vestrum sabbatho non soluit bouē suū, aut asinum à præsepio, & ducit ad aquarē: hanc autem filiam Abraham quam alligauit satanas, ecce, decem & octo annis, non oportuit solui à vinculo isto die sabbathi? Et cum hæc diceret, erubescerant omnes aduersarii eius: & omnis populus gaudebat in vniuersis quæ gloriose fiebant ab eo. Dicebat ergo, Cui simile est regnū Dei, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortū suū, & creuit: & factū est in arbore magnā, & volucres cæli requieuerunt in ramis eius. Et iterū dixit, Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fermento: quod acceptū, mulier abscondit in farina sata tria: donec fermentaretur totum. Et ibat per ciuitates & castella docens, & iter faciens in Ierusalem. Ait autem illi quidam, Domine, si pauci sunt qui saluatur? Ipse autem dixit ad illos, Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. Cum autē intrauerit paterfamilias, & cluserit ostiū, incipietis foris stare, & pulsare ostiū, dicentes, Domine aperi nobis: & respondens dicit vobis, Nescio vos vnde sitis: tunc incipietis dicere, Manducauimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicit vobis, Nescio vos vnde sitis, discedite à me omnes operarii iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentium: cum videritis Abraham & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei, vos autē expelli foras. Et veniet ab Oriente & Occidete & Aquilone & Austro: & accubent in regno Dei. Et ecce, sunt nouissimi qui erant primi, & sunt primi qui erant nouissimi. In ipsa die accesserunt quidam Pharisei & scribæ, dicentes illi, Exi, & vade hinc: quia Herodes vult te occidere. Et ait illis, Ite, & dicit vulpi illi, Ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die cōsumor. Verūtamē-

egeritis. (Vet. o. l. Ge. o. l. P. T. Fic' succidit non ferat fruct. — Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. T. Cop.

Mulier inclina sanatur in a. tho.

Sabbatho licet beneficere. Sabbatho. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. T. Compl.

Hypocritæ. (Vet. Di. o. l. T. V.

Ad aquarē. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. T. Compl.

Grano sinapis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. T.

Fermentum. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. T.

Angustam portam. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. T.

Clusum ostiū. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. T.

Herodes vult occidere. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. T.

Regnum Dei. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. T.

Matth. 19. d. Marc. 10. d. Erant. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. T.

Herodes vult occidere. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. T.

o.Vet. Di.o.l.Ge. o.P.M. Ierusalē destrū- tio ob contemp- tum Christum. math.23.d.

oportet me hodie & cras & sequēti die ambulare: quia nō capit Prophetā perire extra Ierusalē. Ieru- sakē Ierusalē, quæ occīdis prophetas, & lapidas eos qui mittūt ad te, quoties volui cōgregare filios tuos quemadmodum avis nidū suū sub pennis, & noluiſti? Ecce relinquetur vobis domus vestra de- ferta. Dico autem vobis quia non videbitis me do- nec veniat cū dicetis, ¶ Benedictus qui venit in no- mine Domini.

CAP. XIII.

j.u.c.f.

Hydropicus sana- tur. Intraret (Ve. Di. o.l.Ge.o.l.v.

ET factum est: cum introisset IESVS in do- mum cuiusdam principis Phariseorum sabbatho manducare panem, & ipsi obser- uabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens IESVS dixit ad Le- gisperitos & Phariseos, dicens, Si licet sabbatho cu- rare? At illi tacuerunt. Ipse verò apprehensum sa- nauit eum: ac dimisit. Et respondens ad illos dixit, Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet: & non continuo extrahet illum die sabbathi? Et non poterant ad hæc respondere illi.

sabbatho licet benefacere.

In nuptiis quo loco accubendū.

Pro. 23. a.

j.u.c. matt. 23. b.

Pauperes ad con- uuium inuitan- di. rob. 4. b. pro- uerb. 3. b.

-Vet. An. Conf. M. Ge. o. l. Di. o. l. P. Compl.

B Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos, Cū in- uitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne fortè honoratior te sit inuitatus ab illo? & veniens is qui te & illū vocauit, dicat tibi, Da huic locum. & tunc incipias cū rubore nouissimum locum tenere. ¶ sed cū vocatus fueris, vade, recum- be in nouissimo loco: vt cū venerit qui te inuita- uit, dicat tibi, Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. ¶ quia om- nis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humili- at, exaltabitur. ¶ Dicebat autem & ei qui se in- uitaauerat, Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cog- natos, neque vicinos neque diuites; ne fortè te & ipsi reuoluent, & fiat tibi retributio. sed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæ- cos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

Inuitati ad cœnā & fidē in Christi Iudæi, renuūt ve- nire. math. 23. a. apocal. 19. b. manducat (Vet. Compl.

Gētes compulsi accedūt ad fidem Christi.

Odio habere pa- rentes propter Christum. matt. 10. d.

Crux. mat. 10. d. 16. d. marc. 8. d. 27. Turrim ædifica- turus. non (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. P. M.

D Hæc cum audisset quidam de simul discumben- tibus, dixit illi, Beatus qui manducabit panem in regno Dei. At ipse dixit ei, Homo quidā fecit cœ- nam magnam: & vocauit multos. Et misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirēt, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei, Villam emi: & necesse ha- beo exire & videre illam. rogo te habe me excusa- tum. Et alter dixit, Iuga boum emi quinque: & eo probare illa, rogo te habe me excusatum. Et alius dixit, Vxorem duxi: & ideo non possum venire. Et reuersus seruus, nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit seruo suo, Exi cito in pla- teas & vicos ciuitatis: & pauperes ac debiles & cæ- cos & claudos introduc huc. Et ait seruus, Domi- ne, factum est vt imperasti: & adhuc locus est. Et ait dominus seruo, Exi in vias & sepes: & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Dico autem vo- bis quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnā meam. ¶ Ibant autem turbæ mul- tæ cum eo: & conuersus dixit ad illos, Siquis venit ad me, & non odit patrem suum & matrē, & vxor- em & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus. ¶ Et qui nō baiulat crucem suam & venit post me: non potest meus esse discipulus. Quis enim ex vo- bis volens turrim ædificare, nōne prius sedens

cōputat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad- perficiendum: ne postquam posuerit fundamen- tum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei, dicentes, Quia hic homo cœ- pit ædificare, & non potuit cōsummare? Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium re- gem, non sedens prius cogitat si possit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus ve- nit ad se? alioquin adhuc illo longe agēte, legatio- nem mittens rogat ea quæ pacis sunt? Sic ergo om- nis ex vobis qui non renūtiat omnibus quæ pos- sidet, non potest meus esse discipulus. ¶ Bonum est sal, Si autem sal quoque euauerit: in quo cōdicitur? Neque in terram, neque in sterquilinum vti- le est, sed foras mittetur. Qui habet aures audien- di, audiat.

CAP. XV.

ERant autem appropinquantes ei publica- ni & peccatores vt audirēt illum. Et mur- murabāt Pharisei & Scribæ, dicētes, Quia hic peccatores recipit, & māducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam, dicens, ¶ Quis ex vobis ho- mo qui habet centum oues: & si perdidit vnā ex illis, nōne dimittit nonagintanouem in deser- to, & vadit ad illam quæ perierat, donec inueniat eam? Et cum inuenit eam, imponit in hume- ros suos gaudens: & veniens domum conuocat a- micos & vicinos, dicens illis, Congratulamini mi- hi, quia inueni ouem meā quæ perierat? Dico vo- bis quod ita gaudium erit in cælo super vno pec- catore pœnitentiam agente, quàm super nonagin- tanouem iustis qui nō indigent pœnitentia. ¶ Aut quæ mulier habens drachmas decem: si perdidit drachmam vnā, nōne accendit lucernam, & e- uertit domum, & quærit diligenter, donec inue- niat eam? Et cum inuenit, conuocat amicas & vicinas, dicens, Congratulamini mihi, quia inue- ni drachmam quam perdideram. ¶ Ita, dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super vno pecca- tore pœnitentiam agente. ¶ Ait autem, Homo qui- dam habuit duos filios: & dixit adolescentior ex il- lis patri, Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et diuisit illis substantiam. Et non post multos dies congregatis omnibus adolescen- tior filius peregre profectus est in regionem lon- ginquam: & ibi dissipauit substantiam suam viuēdo luxuriosus. ¶ Et postquam omnia cōsummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egerē. Et abiit, & adhæsit vni ciuiū regionis illius: & misit illum in villam suam vt pasceret porcos. ¶ Et cupiebat implere ventrem suū de filiquis quas porci manducabant: & nemo illi dabat. ¶ In se autē reuersus dixit, Quanti mercenarii in domo patris mei abūdant panibus: ego autem hīc fame pe- reo. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccaui in cælum & coram te: iam nō sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnū de mer- cenariis tuis. ¶ Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longē esset, vidit illum pater ipse, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Dixit- que ei filius, Pater, peccaui in cælum & coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus. ¶ Dixit au- tem pater ad seruos suos, Cito proferte stolam pri- mam, & induite illum, & date annulum in manū eius, & calceamentum in pedes eius: & adducite vi- tulum saginatum, & occidite, & manducemus &

postea quā (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. P. V. M.

Cōgressurus rex cum hoste.

Renuntiare om- nibus quæ possi- demus.

Sal. math. 5. b. marc. 9. g. -Vet. Compl. B.

Peccatores au- diunt Christi.

Ouis perdita. math. 18. b.

Gaudiū in cælo ob peccatorem conuersum.

Drachma per- dita.

euertit (Vet. Compl.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P.

Angell.

De filio, qui con- sumptis omnib' bonis reuertit- ur ad patrem.

Gētium figura.

dissipasset. (Vet. Ge. o.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Do. Conf. Pœnitentia & couersio.

Misericordia Dei inexplicabilis et ga peccatores conuersos.

calceamēta (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. M. Compl.

Euangelium

epulemur: quia hic filius meus mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus est. Et cœperunt epulari. **F** Erat autem filius eius senior in agro. & cum ueniret, & appropinquaret domui, audiuit symphoniam & chorum: & vocauit vnum de seruis, & interrogauit quid hæc essent? Illeque dixit illi, Frater tuus uenit: & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia saluum illum recepit. Indignatus est autem: & nolebat introire. Pater ergo illius egressus cœpit rogare illum? At ille respondens dixit patri suo, **G** Ecce tot annis seruo tibi, & nūquam mandatum tuum præterui, & nūquam dedisti mihi hœdum ut cum amicis meis epularer: sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiã suam cum meretricibus, uenit, occidisti illi vitulum saginatum. **31.** At ipse dixit illi, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea, tua sunt. Epulari autem & gaudere oportebat: quia frater tuus hic, mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est.

CAP. XVI.

D Icebat autem & ad discipulos suos, Homo quidam erat diues qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocauit illum, & ait illi, Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare? Ait autem villicus intra se, Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubescō. Scio quid faciam: ut cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.

C Cōuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo, Quantum debes domino meo? At ille dixit, Centum cados olei. Dixitque illi, Accipe cautionem tuam: & sede, cito scribe quinquaginta? Deinde alii dixit, Tu uero quantum debes? Qui ait, Centum coros tritici. Ait illi, Accipe literas tuas, & scribe octoginta. Et laudauit dominus villicum iniquitatis quia prudenter fecisset: quia filii huius seculi, prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Et ego uobis dico, facite uobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. **10.** Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est. **11.** Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis: quod uerum est quis credet uobis? Et si in alieno fideles nō fuistis: quod uestrum est quis dabit uobis? Nemo seruus potest duobus dominis seruire. aut enim vnū odiet, & alterum diliget: aut vni adhærebit, & alterum contemnet. non potestis Deo seruire & mammonæ. **14.** Audiebant autem omnia hæc Pharisei qui erant auari: & deridebāt illum. Et ait illis, Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus: Deus autem nouit corda uestra. quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. **16.** Lex & Prophetæ, usque ad Iohannē, ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud uim facit. **17.** Facilius est autem cælum & terram præterire, quàm de lege vnum apicē cadere. **18.** Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. **19.** Homo quidam erat diues qui induebatur purpura & bysso: & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuã eius, ulceribus plenus: cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat. sed & canes ueniebant, & lungebant ulcera eius. Factum

est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem & diues: & sepultus est in inferno. Eleuans autē oculos suos cum esset in tormentis, uidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius: & ipse clamans dixit, Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham, Fili, recordare quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris: & in his omnibus, inter nos & uos chaos magnū firmatum est: ut hi qui uolunt hinc transire ad uos, non possint, neque inde huc transire. Et ait, Rogo ergo te pater ut mittas eum in domū patris mei. **28.** habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham, Habent Moysen & Prophetas: audiant illos. At ille dixit, Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autem illi, Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAP. XVII.

E T ait ad discipulos suos, Impossibile est ut non ueniant scandala: uæ autem illi per quem ueniunt. utilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum eius, & proiciatur in mare, quàm ut scandalizet vnum de pusillis istis.

3. Attendite uobis. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. **4.** & si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me: dimitte illi. **5.** Et dixerunt Apostoli Domino, Adauge nobis fidem. Dixit autem Dominus, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro, Eradicare & trãsplantare in mare: & obediet uobis. **7.** Quis autem uestrum habens seruum arantē aut pascentē boues, qui regresso de agro dicat illi, Statim transi, & recumbe: & non dicit, Para quod cœnem, & præcinge te & ministra mihi donec manducem & bibam, & post hæc tu manducabis & bibes? Nunquid gratiam habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperauerat? Nō puto. Sic & uos cum feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite, Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. **11.** Et factū est, dum iret in Ierusalem, trãsibat per mediam Samariam & Galilæam. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem uiri leprosi, qui steterunt à longe: & leuaerunt uocem dicentes, Iesus præceptor, miserere nostri. Quos ut uidit, dixit, Ite, ostendite uos sacerdotibus. Et factum est: dum irent, mundati sunt. **15.** Vnus autem ex illis ut uidit quia mundatus est: regressus est, cum magna uoce magnificans Deum, & cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens: & hic erat Samaritanus. Respondens autem Iesus, dixit, Nōne decem mundati sunt? & nouem ubi sunt? Non est inuentus qui rediret, & daret gloriã Deo, nisi hic alienigena. Et ait illi, Surge, uade: quia fides tua te saluum fecit. **20.** Interrogatus autem à Phariseis quando uenit regnum Dei, respondens eis dixit, Non ueniet regnū Dei cum obseruatione: neque dicet, Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnū Dei intra uos est. **22.** Et ait ad discipulos suos, Venient dies quando desideretis uidere vnum diē Filii hominis: & non uidebitis. Et dicent uobis, Ec-

Iudæorū figura.

De dispensatore delato ad dominum.

Filii seculi.

Amici de mammona iniquitatis.

Fidelis in dispensandis diuitiis.

Doob' dominis seruire. mat. 6. c.

Auari pharisei.

Iustificare se coram hominibus.

Lex & Prophetæ. matth. 11. b.

Lex. matth. 5. c.

Vxor. matth. 5. c. marc. 10. b. 1. cor. 7. b.

Diues in inferno. & (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.

-ve. Do. c. 6. Di. o. l. Ge. o. l. p.

Moyses & pphetæ audiendi.

Mortui.

Scandala. matth. 18. a. marc. 9. f.

Peccanti in nos fratri remittendum. matth. 18. b. leuit. 19. d. eccl. 19. b.

-vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Fides. matth. 17. 4. habetis (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. diceretis (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. obediret (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. p. M. Cor. -vet. Di. o. l. Ge. o. l. -ve. M. Di. o. Ge. o. l. ei. (vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Compl.

Serui inutiles sumus.

Leprosi decem nantur.

Leuit. 14. a.

Samaritanus fagnatus gratias agit Deo.

Fides. Regnū Dei quādo uenturum. respondit eis, & dixit. (ve. Di. o. l. Ge. o. l. v. p. uenit (præf. tēp. vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. p. Regnū Dei intra nos.

Falsū Christi. mat. 24. b. marc. 13. c. Dies Christi. math. 24. d. Gen. 7. b. Noe. Diluuium. Lot, & de vxore eius. gen. 19. c. - Vet. Di. o. Ge. o. l. p. i. 9. c. math. 10. d. mar. 8. d. ioh. 11. d. Matth. 14. d. i. thess. 4. d. - Vet. Ge. o. l. Orandū semper. col. 1. c. i. thess. 5. d. Vindicta electorum Dei. Fides. Confidentes in sua iustitia. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. m. Pharisei oratio. Oratio Publicani. Humilitas. 5. 14. c. math. 23. b. Factorum est regnum celorum. matt. 19. b. mar. 23. b. Vita aeterna d. quibus possidentur. math. 19. b. marc. 10. b.

ce hic, & ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. nā sicut fulgur coruscans de sub cælo, in ea quæ sub cælo sunt fulget: ita erit Filius hominis in die sua. 25. Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac. ¶ Et sicut factum est in diebus Noe: ita erit & in diebus Filii hominis. Edebant & bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias vsque in diem qua intrauit Noe in arcam: & uenit diluuium, & perdidit omnes. Similiter sicut factum est in diebus Lot: Edebant & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & edificabant: 26. qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cælo, & omnes perdidit. 27. Secundum hæc erit qua die Filius hominis reuelabitur. In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa eius in domo, ne descēdat tollere illa: & qui in agro, similiter non redcat retro. 28. Memores estote vxoris Lot. ¶ Quicumque quæserit animam suam saluam facere, perdet illam: & quicumque perdiderit illam, uiuificabit eā. 29. ¶ Dico vobis, in illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus assumetur, & alter relinquetur. 30. duæ erunt molentes in vnum: vna assumetur, & altera relinquetur. 31. duo in agro: vnus assumetur, & alter relinquetur. Respondentes dicunt illi, Vbi Domine? 32. Qui dixit illis, Vbi cunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. C A P. X V I I I. ¶ Dicebat autem & parabolam ad illos quoniam oportet semper orare & non deficere, dicens, Iudex quidā erat in quadam ciuitate, qui Deum nō timebat, & hominem non reuerbatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa: & veniebat ad eum, dicens, Vindica me de aduersario meo. Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se, Etsi Deum non timeo, nec hominem reueor: tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam: ne in nouissimo veniēs fugillet me. Ait autem Dominus, 33. Audite quid iudex iniquitatis dicit? Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte: & patientiam habebit in illis. Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Veruntamen Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra? 34. Dixit autē & ad quosdam qui in se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur cæteros, parabolam istam, dicens, Duo homines ascendebant in templum vt orarēt: vnus Phariseus, & alter Publicanus. 35. Phariseus stās, hæc apud se orabat, Deus gratias ago tibi quia nō sum sicut cæteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: 36. velut etiā hic Publicanus? 37. ieiuno bis in sabbatho: decimas do omnium quæ possideo. Et Publicanus à longe stans nolebat nec oculos ad cælum leuare: sed percutiebat pectus suum, dicens, Deus propitius esto mihi peccatori. 38. Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. ¶ quia omnis qui se exultat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. 39. Afferebant autem ad illum & infantes, vt eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpabant illos. 40. Iesus autem conuocans illos dixit, Sinite pueros venire ad me: & nolite vetare eos. 41. talium est enim regnū Dei. Amen dico vobis quicumque non acceperit regnū Dei sicut puer, non intrabit in illud. 42. Et interrogauit eum quidam princeps, dicens, Magister bone, quid faciēs vitam æternam possidebo? Dixit autem ei Iesus, Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi solus Deus.

20. Mandata nosti, Non occides, Non moechaberis, Non furtum facies, Non falsum testimoniū dices, Honora patrem tuum & matrem? Qui ait, Hæc omnia custodiui à iuuetute meā. Quo audito Iesus ait ei, Adhuc vnum tibi deest: omnia quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. His ille auditis cōtristatus est: quia diues erat valde. Videns autem Iesus illum tristem factum, dixit, Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei intrant! 25. Facilius est enim camēlū per foramen acus transire, quā diuitem intrare in regnum Dei. Et dixerūt qui audiebāt, Et quis potest saluus fieri? Ait illis, Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. 26. Ait autem Petrus, Ecce, nos dimisim⁹ omnia, & secuti sumus te. Qui dixit eis, Amen dico vobis, nemo est qui reliquit domum aut parentes, aut fratres, aut vxorē, aut filios propter regnum Dei? & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in seculo futuro vitam æternam. 31. Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis, Ecce ascendimus Ierosolymā, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur: & postquam flagellauerint occident eum, & tertia die resurget. Et ipsi si nihil horum intellexerunt: & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. 35. Factum est autem: cum appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secus viā, mendicans. Et cum audiret turbam prætereūtem, interrogabat quid hoc esset. Dixerūt autem ei quod Iesus Nazarenus transiret. Et clamauit, dicens, Iesu fili Dauid miserere mei! Et qui præibāt, increpabant eum vt taceret: ipse verò multo magis clamabat, Fili Dauid miserere mei! Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset interrogauit illum, dicens, Quid tibi vis faciā? At ille dixit, Domine vt videā. Et Iesus dixit illi, Respice: fides tua te saluum fecit. Et confestim vidit: & sequebatur illum magnificans Deū. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

C A P. X I X. ¶ T ingressus perambulabat Iericho. Et ecce vir nomine Zacchæus: & hic princeps erat publicanorū, & ipse diues, & quærebat videre Iesum quis esset: & nō poterat præ turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrens ascendit in arborem ficomorum vt videret eum: quia inde erat transiturus. Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum, Zacchæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit: & excepit illum gaudens. Et cum viderent omnes, murmura bant, dicentes quod ad hominem peccatorem diuertisset. Stans autem Zacchæus dixit ad Iesum, Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait Iesus ad eum, Quia hodie salus domui huic facta est: eo quod & ipse filius sit Abraham. Venit enim Filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. 11. Hæc illis audientibus adiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Ierusalem, & quia existimarent quod cōfestim regnum Dei manifestaretur. Dixit ergo, Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere si-

Exod. 10. c. Videre omnia & dare pauperib⁹. Dices. Salus à Deo. Sequētes Christi relicti omnib⁹. venturo (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. m. Mortē suā prædicit Christus Apostollis. math. 10. b. marc. 10. c. Cæcus visum recipit. matt. 10. d. marc. 10. g. Fides. Laus Deo. Cū Zacchæo publicano manet Christus. Dominum, (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. m. v. Salus. Filius Abraham. math. 18. b. Homo profectus ad accipiendum sibi regnū. matt. 25. b.

Euangelium

Mna seruis da-
te.

bi regnum, & reuert¹. Vocatis autem decem seruis
suis dedit eis decem mnas, & ait ad illos, Negotia-
mini dum venio¹. Ciues autem eius oderant eum:
& miserunt legationem post illum, dicentes, No-
lumus huc regnare super nos¹. Et factum est vt red-
iret accepto regno: & iussit vocari seruos, quibus
dedit pecuniam: vt sciret quantum quisque nego-
tius esset. Venit autem primus, dicens, Domine,
mna tua decem mnas acquisiuit¹. Et ait illi, Eu-
ge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris
potestatem habes super decem ciuitates¹. Et alter ve-
nit, dicens, Domine, mna tua fecit quinque mnas.

Mna recondita a
seruo nequam.

Et huic ait, Et tu esto super quinque ciuitates²⁰. Et
alter venit, dicens, Domine, ecce mna tua quam
habui reposita in sudario²¹. timui enim te, quia ho-
mo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis
quod non seminasti. Dicit ei, De ore tuo te iudico
serue nequa. sciebas quod ego homo austerus sum,
tollens quod non posui, & metes quod non semi-
naui: & quare non dedisti pecuniam meam ad men-
sam, & ego veniens cum vsuris vtique exegissem
illud²⁴. Et astantibus dixit, Auferte ab illo mnam,
& date illi qui decem mnas habet²⁵. Et dixerunt ei,
Domine, habet decem mnas²⁶. Dico autem vobis
quia omni habenti dabitur & abundabit: ab eo au-
tem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.

Illam? (Vet. Do.)

i. s. c. matth. 13. b.
1. e. marc. 4. c.
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. P. V. Const.

Inimici Christi
interficiuntur.

Veruntamen inimicos meos illos qui noluerunt
me regnare super se, adducite huc: & interficite
ante me²⁷. Et his dictis precedebat ascendens Ie-
rosolymam²⁹. Et factum est: cum appropinquasset
ad Beth-phage & Bethaniam, ad Montem qui vo-
catur oliueti, misit duos discipulos suos³⁰, dicens, Ite
in castellum quod contra vos est: in quod introeun-
tes inuenietis pullum asinae alligatum, cui nemo
vnquam hominum sedit: soluite illum, & adduci-
te³¹. Et si quis vos interrogauerit, Quare soluitis? sic
dicetis ei, Quia Dominus operam eius desiderat.

Iesus ingreditur
Ierusalem. mat.
21. a. marc. 11. a.

- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. P. Au. Const.

Abierunt autem qui missi erant: & inuenerunt si-
cut dixit illis, statem pullum³². Soluētibus autē illis
pullum, dixerunt domini eius ad illos, Quid sol-
uitis pullum³⁴. At illi dixerunt, Quia Dominus eum
necessarium habet³⁵. Et duxerunt illum ad IESVM.
Et iactantes vestimenta sua supra pullum, impo-
suerunt IESVM³⁶. Eunte autem illo substernebant
vestimenta sua in via³⁷. Et cum appropinquaret iam
ad descensum Montis-oliueti, coeperunt omnes

Iohan. 11. b.

descensum (Vet
Ge. l. Const. Ita ha-
bent. Quidam ve-
ro, Di. o. legit di-
scipulorum.
Pax.
Gloria.

Lapides.

Flens Christus
praedict destruc-
tionem Ierusalem.
j. 21. b. matth. 24.
a. marc. 13. a.

turbae descenduntium gaudentes laudare Deum
voce magna, super omnibus quas viderant virtu-
tibus³⁸, dicentes, Benedictus qui venit Rex in nomi-
ne Domini, pax in caelo: & gloria in excelsis³⁹. Et
quidam Pharisaeorum de turbis dixerunt ad illum,
Magister, increpa discipulos tuos⁴⁰. Quibus ipse ait,
Dico vobis quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.
Et vt appropinquauit, videns Ciuitatem fleuit
super illam, dicens⁴², Quia si cognouisses & tu, &
quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi. nunc au-
tem abscondita sunt ab oculis tuis⁴³. Quia venient
dies in te, & circudabunt te inimici tui vallo, & cir-
cundabunt te, & coangustabunt te vndique⁴⁴, & ad
terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt.
& non relinquent in te lapidem super lapidem: eo
quod non cognoueris tempus visitationis tuae.

visitationis
tempus.
Videntes efflu-
tur de templo.
matth. 21. b. marc.
11. b.
in illo (Vet. Di. o.
I. G. o. l. P. V. Cōp.
Esa. 16. c.
Ierem. 7. b.

Et ingressus in templum coepit eiicere venden-
tes & ementes⁴⁵, dicens illis, Scriptum est, Quia do-
mus mea, domus orationis est, Vos autem fecistis
illam, speluncam latronum⁴⁷. Et erat docens quo-

tidie in templo. Principes autem sacerdotum &
Scribae & principes plebis querebant illum perde-
re⁴⁸: & non inueniebant quid facerent illi. Omnis
enim populus suspensus erat, audiens illum.

C A P. X X.

ET factum est: in vna dierum docente illo
populum in templo & euangelizante, con-
uenerunt principes sacerdotum & Scribae
cum senioribus, & aiunt, dicentes ad illum, Dic no-
bis, in qua potestate haec facis? aut, quis est qui de-
dit tibi hanc potestatem? Respondens autem IESVS
dixit ad illos, Interrogabo vos & ego vnum verbu.
Respondete mihi⁴⁹. Baptismus Iohannis de caelo e-
rat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra se,
dicentes, Quia si dixerimus de caelo: dicet, Quare
ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex ho-
minibus: plebs vniuersa lapidabit nos: certi sunt e-
nim Iohannem prophetam esse⁵⁰. Et responderunt
se nescire vnde esset. Et IESVS ait illis, Neque ego
dico vobis in qua potestate haec facio. Coepit au-
tem dicere ad plebem parabolam hanc, Homo qui-
dam plantauit vineam, & locauit eam colonis: &
ipse peregre fuit multis temporibus⁵¹. Et in tempo-
re illo misit ad cultores seruorum, vt de fructu vine-
ae darent illi. Qui caesum dimiserunt eum inane-
m⁵². Et addidit alterum seruum mittere. Illi au-
tem hunc quoque cadentes & afficientes contume-
lia, dimiserunt inanem⁵³. Et addidit tertium mitte-
re: qui & illum vulnerantes eiecerunt⁵⁴. Dixit autē
Dominus vineae, Quid faciam? mittam Filiu meū
dilectum: forsitan cum hunc viderint, verebuntur.

De potestate in-
terrogat Christi
Pharisaei. matth.
21. c. marc. 11. d.

Baptismus Ioh-
annis.

Vinea locum
agricolis. matth.
21. d. marc. 12. a.
Iere. 1. d.

- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. P. V. M. Cōp.

Filius haeres Chri-
stus occiditur.

Quem cum vidissent coloni, cogitauerunt intra
se, dicentes, Hic est haeres, occidamus illum, vt no-
stra fiat haereditas⁵⁵. Et eiecunt illum extra vineam,
occiderunt. Quid ergo faciet illis Dominus vineae?
veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam a-
liis. Quo audito dixerunt illi, Absit. Ille autē aspici-
ens eos, ait, Quid est ergo hoc quod scriptum est,
Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic fa-
ctus est in caput anguli⁵⁶. Omnis qui ceciderit super
illum lapidem, coquassabitur: super quem autem
cecidit, comminuet illum⁵⁷. Et querebant prin-
cipes sacerdotum & Scribae mittere in illum ma-
nus illa hora: & timuerunt populum. cognouerunt
enim quod ad ipsos dixerit similitudinem hanc.

Lapis Christi
probat in Iuda
psa. 117. d. 22. 4.
rom. 9. g. 1. petri
2. c. 12. d.
Sacerdotes qua-
runt Christum
occidere.

vt (Vet. Di. o. l.)

Et obseruantes, miserunt insidiatores qui se iu-
stos simularent, vt caperent eum in sermone, &
traderent illum principatui & potestati praesidis.
Et interrogauerunt eum, dicentes, Magister, sci-
mus quia recte dicis & doces: & non accipis perso-
nam, sed viam Dei in veritate doces⁵⁸. Licet nobis tri-
butum dare Caesari, an non⁵⁹? Considerans autem
dolum illorum, dixit ad eos, Quid me tetatis? osten-
dite mihi denarium. Cuius habet imaginem & in-
scriptionem? Respondentes dixerunt, Caesaris. Et
ait illis, Reddite ergo quae sunt Caesaris, Caesari: &
quae sunt Dei, Deo⁶⁰. Et non potuerunt verbum eius
reprehendere coram plebe: & mirati in responso
eius, tacuerunt⁶¹. Accesserunt autē quidam Sad-
ducaeorum qui negant esse resurrectionem, & in-
terrogauerunt eum⁶², dicentes, Magister, Moyses
scripsit nobis, Si frater alicuius mortuus fuerit ha-
bens uxorem, & hic sine liberis fuerit, vt accipiat
eam frater eius uxorem, & suscitet semen fratri
suo⁶³. Septē ergo fratres erāt: & primus accepit vxo-
rem, & mortuus est sine filiis⁶⁴. Et sequens accepit il-

Tributum cae-
reddendi. matth.
22. b. marc. 12. b.

Rom. 9. a.

De resurrexio-
ne Christi inter-
rogat Saddu-
caeorum. matth.
22. c. marc.
12. b.
Deut. 25. b.

lam: & ipse mortuus est sine filio. Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septem: & non reliquerunt semen, & mortui sunt. Nouissime omnium mortua est & mulier. In resurrectione ergo, cuius eorum erit vxor? siquidem septem habuerunt eam vxorem. Et ait illis IESVS, Filii huius seculi nubunt, & traduntur ad nuptias: illi vero qui digni habebuntur seculo illo & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent vxores: neque ultra mori poterunt. & quales enim angelis sunt: & filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis. Quia vero resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed viuorum. omnes enim viuunt ei. Respondentes autem quidam Scribarum dixerunt ei, Magister, bene dixisti. Et amplius non audebant eum quicquam interrogare. Dixit autem ad illos, Quomodo dicunt Christum, filium esse Dauid: & ipse Dauid dicit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Dauid ergo dominum illum vocat: & quomodo filius eius est? Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis, Attendite a Scribis qui volunt ambulare in stolis, & amat salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuiis. qui deuorat domos viduarum: simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

C A P. X X I.

Respiciens autem vidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium diuites. Vidit autem & quadam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. Et dixit, Verè dico vobis quia vidua hæc pauper, plus quam omnes misit: nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit misit. Et quibusdam dicentibus de templo quod bonis lapidibus & donis ornatum esset, dixit, Hæc quæ videtis, venient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur. Interrogauerunt autem illum, dicentes, Præceptor, quando hæc erunt: & quod signum cum fieri incipient? Qui dixit, Videte ne seducamini. multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum: & tempus appropinquauit: nolite ire post eos. Cum autem audieritis prælia & seditiones, nolite terri: oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis. Tunc dicebat illis, Surget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum: & terræ motus magni erunt per loca, & pestilentia & fames, terrorisque de celo, & signa magna erunt. Sed ante hæc omnia iniicient vobis manus suas: & persequetur tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges & præfides propter nomen meum. continget autem vobis in testimonium. Ponite ergo in cordibus vestris non præmeditari quemadmodum respondeatis: ego enim dabo vobis os & sapientia: cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarii vestri. Trademini autem a parentibus & fratribus & cognatis & amicis: & morte afficient ex vobis: & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum: & capillus de capite vestro non peribit. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Cum autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalém: tunc sci-

tote quia appropinquauit desolatio eius. tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam: quia dies ultionis hi sunt, vt impleantur omnia quæ scripta sunt. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. erit enim pressura magna super Terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladii: & captiui ducentur in omnes gentes. & Ierusalem calcabitur a Gentibus: donec impleantur tempora nationum. Et erunt signa in sole & luna & stellis: & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, & rescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. nam virtutes cælorum mouebuntur: & tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate. His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra: quoniam appropinquat redemptio vestra. Et dixit illis similitudinem, Videte ficulneam & omnes arbores: cum producant iam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas. Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum Dei. Amen dico vobis quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cælum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt. Attendite autem vobis ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ: & superueniat in vos repentina dies illa. tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis. Erat autem diebus docens in templo: noctibus vero exiens, morabatur in Monte qui vocatur oliueti. Et omnis populus manebat ad eum in templo audire eum.

C A P. X X I I.

Appropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha: & quærebant principes sacerdotum & Scribæ quomodo eum interficerent: timebant vero plebè. Intrauit autem satanas in Iudam qui cognominabatur Iscariotes, vnum de duodecim: & abiit, & locutus est cum principibus sacerdotum & magistratibus, quemadmodum illum traderet eis. Et gauisi sunt: & pacti sunt pecuniam illi dare. Et spondit. Et quærebatur oportunitatem vt traderet illum sine turbis. Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha. Et misit Petrum & Iohannem, dicens, Eûtes parate nobis pascha, vt māducemus. At illi dixerunt, Vbi vis paremus? Et dixit ad eos, Ecce, introeuntibus vobis in Ciuitatem occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum in quam intrat, & dicitis patrifamilias domus, dicit tibi Magister, Vbi est diuersorium vbi pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnū stratum: & ibi parate. Euntes autem inuenerunt sicut dixit illis: & parauerunt pascha. Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo: & ait illis, Desiderio desideravi hoc pascha māducare vobiscum, antequam patiar. Dico enim vobis quia ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice gratias egit, & dixit, Accipite, & diuidite inter vos. dico enim vobis quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat. Et accepto panè gratias egit,

nubet, neq. dicit (pres. temp. p. futuro. Vet. Di. a. Ge. l. v. resurgunt mortui. Exod. 3. b.

Christus fil. Dauid. matth. 22. d. marc. 12. d. Mat. 109. a.

scribæ quales. 2. 11. f. matth. 23. a. b. marc. 12. d.

vidua supra vires liberalitas. marc. 12. d.

Matth. 24. a. marc. 13. a. 5. 19. g.

signa præcedentia consummationem seculi.

saluatores, & falsi christi.

ergo (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

Afflictiones propter Christum.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. m. An. Conf. Patientia. Destructio Ierusalem. matth. 24. b. marc. 13. b. dan. 9. g.

Extremum Iudicium. matth. 24. c. marc. 13. c. efa. 19. b. ezech. 38. b. iocel. 3. c.

Redemptio. rom. 8. d.

Æstatis signa.

Regnum Dei. Verbum Dei verax. rom. 13. d.

Crapula. Ebrietas. Cura.

Oratio.

Docet Christus in templo.

mane ibat (Vet. Ge. l.

Azymorum dies, Pascha. matth. 26. a. marc. 14. a.

Iudas vedit Christum. matth. 26. b. marc. 14. b.

Pascha paratè Apostoli. matth. 26. b. marc. 14. b.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. m. p.

Pascha comedit Christus. mat. 26. b. marc. 14. b.

Calix.

Panis.

Euangelium

Sacramenti institutio. *mat. 26. b. mar. 14. b. i. cor. 11. c.*

Nouum testamentum. De iuda proditore. *mat. 26. b. mar. 14. b. i. ioh. 13. c. psal. 40. c.*

Traditur. *vet. Ge. 1. Quis maior inter Apostolos. mat. 10. d. marc. 10. f.*

Junior. *vet. v. p. Ge. 1. d. i. o. l.*

Minister Christi.

Simō, Simō, D. *vet. Di. o. l. Ge. 1. o. l. A fatana expetiti Apostoli. Oratio Christi p. fide Petri.*

mat. 26. c. marc. 14. c.

Apostolis nihil defuit. *mat. 10. b. sacculus. Pera.*

Gladus. *scripturæ implende. e. f. a. 13. d.*

Christi in orto. *mat. 26. c. marc. 14. c. ioh. 18. a. mat. 26. d. marc. 14. d.*

Oratio Christi.

Sudat sanguine Christus.

Iudas osculo Christum tradit. *mat. 26. c. marc. 14. c. ioh. 18. a. 7.*

Auriculam Malcho amputatam Christus sanat.

& fregit: & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicens, Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Veruntamen ecce manus tradentis me, mecū est in mensa. Et quidem Filius hominis secundum quod definitum est, vadit: veruntamen vā homini illi per quem tradetur. Et ipsi cœperunt querere inter se quis esset ex eis qui hoc facturum esset. Facta est autem & contentio inter eos, quis eorū videretur esse maior. Dixit autem eis, Reges Gētium dominantur eorū: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat: vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum: vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeat super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Ait autem Dominus Simōni, Simon, ecce satanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te vt nō deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Qui dixit ei, Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire. Et ille dixit, Dico tibi Petre, non cātabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis, Quando misi vos sine sacculo & pera & calceamentis: nūquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt, Nihil. Dixit ergo eis, Sed nunc qui habet sacculū tollat, similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium. Dico enim vobis quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me, Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finem habent. At illi dixerunt, Domine, ecce duo gladii hīc. At ille dixit eis, Satis est. Et egressus ibat secundum consuetudinem in Montem oliuarū. Secuti sunt autem illum & discipuli. Et cum peruenisset ad locum, dixit illis, Orate ne intretis in tentatione. Et ipse auulsus est ab eis quantum iactus est lapidis: & positus genibus orabat, dicens, Pater, si vis, transfer calicem istum a me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Apparuit autem illi angelus de cælo confortans eum. Et factus in agonia, prolixius orabat. Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Et cum surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, inuenit eos dormientes præ tristitia. Et ait illis, Quid dormitis? surgite, orate ne intretis in tentationem. Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Iudas, vnus de duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit vt oscularetur eum. Iesus autem dixit illi, Iuda, osculo Filium hominis tradis? Videntes autem hi qui circa ipsum erant quod futurū erat, dixerunt ei, Domine, si percussimus in gladio? Et percussit vnus ex illis seruum principis sacerdotum: & amputauit auriculam eius dexteram. Respondens autem Iesus, ait, Sinite, vsque huc. Et cum tetigisset auriculam eius, sanauit eum. Dixit autem Iesus ad eos qui venerant ad se, principes sacerdotum & magistratus templi & seniores, Quasi ad latronem existis

cum gladiis & fustibus? Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me. sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.

¶ Comprehēdentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum: Petrus verò sequebatur a longē. Accenso autem igne in medio atrii, & circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum. Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & cum fuisset intuita, dixit, Et hic cum illo erat. At ille negauit eum, dicens, Mulier, non noui illum. Et post pusillum alius videns eum, dixit, Et tu de illis es. Petrus verò ait, O homo, non sum. Et interuallo facto, quasi horæ vnus, alius quidam affirmabat, dicens, Verè & hic cum illo erat. nam & Galilæus est. Et ait Petrus, Homo, nescio quid dicis. Et continuo, adhuc illo loquente, cantauit gallus. Et cōuersus Dominus respexit Petrus: & recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat. Quia prius quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et viri qui tenebant IESVM, illudebant ei, cædentes.

¶ Et velauerunt eum, & percutiebant faciem eius, & interrogauerunt eum, dicētes, Prophetiza, quis est qui te percussit? Et alia multa blasphemātes dicebant in eum. Et vt factus est dies, cōuenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes, Si tu es Christus dic nobis. Et ait illis, Si vobis dixerō, non credetis mihi: si autem & interrogauerō, non respōdebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit Filius hominis sedēs a dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes, Tu ergo es filius Dei? Qui ait, Vos dicitis, quia ego sum. At illi dixerūt, Quid adhuc desideramus testimonium: ipsi enim audiuius de ore eius.

CAP. XXXIII.

¶ Surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare, dicentes, Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. Pilatus autem interrogauit eum, dicens, Tu es Rex Iudæorū? At ille respondens ait, Tu dicis. Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum & turbas, Nihil inuenio causæ in hoc homine. At illi inualescebant, dicentes, Commouit populum, docens per vniuersam Iudæam, incipiens a Galilæa vsque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit si homo Galilæus esset. Et vt cognouit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Ierosolymis erat illis diebus. Herodes autem viso IESU, gauisus est valde. erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audiret multa de eo: & sperabat signū aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabāt autem principes sacerdotum & Scribæ constanter accusantes eum. Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illudit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erāt adinuicem. Pilatus autē conuocatis principibus sacerdotum & magistratibus & plebe, dixit ad illos, Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum: & ecce, ego coram vobis interrogās, nullam causam inuenio in homine isto: ex his in quibus eum accusatis. Sed neque Herod.

Mat. 26. f. marc. 14. f. ioh. 18. c.

Mat. 26. f. g. marc. 14. g. ioh. 18. c.

Mat. 26. g. marc. 14. g. ioh. 18. c.

Respicit Petrum Christum.

Mat. 26. c. ioh. 18. d. Flet Petrus. Illudatur & collatur Christus.

Interrogantur (Ve. Di. o. l. Ge. 1. f.)

Mat. 27. a. marc. 15. a. ioh. 18. e.

Christus se filij Dei fateatur.

Accusatur Christus corā Pilato.

Mat. 27. b. marc. 15. b.

Christus rex Iudæorū. mat. 27. b. marc. 15. a. ioh. 18. f.

Commouet (Ve. Di. l. f. Ge. 1. l.)

Christus a Pilato mittitur ad Herodem.

Herodes vult signa videre.

Tacet Christus.

Pilatus vult Christum liberare. mat. 27. c. marc. 15. h. ioh. 18. g. 19. d.

Inuenit (Ve. Di. o. l. Ge. 1. f.)

des. nam remisi vos ad illum: & ecce, nihil dignum morte actum est ei.^{1b} Emendatum ergo illum dimittam.¹⁷ Necesse autem habebat dimittere eis per Diem festum, vnum. Exclamauit autem simul vniuersa turba, dicens, Tolle hunc, & dimitte nobis Barabban.¹⁹ qui erat propter seditionem quandam factam in Ciuitate & homicidium, missus in carcerem.²⁰ Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere IESVM.²¹ At illi succlamabant, dicentes, Crucifige, crucifige eum.²² Ille autem tertio dixit ad illos, Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis inuenio in eo. corripiam ergo illum, & dimittam.²³ At illi instabant vocibus magnis postulantes vt crucifigeretur: & inualecebant voces eorum.²⁴ Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum.²⁵ Dimisit autem illis eum qui propter homicidium & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: IESVM vero tradidit voluntati eorum.²⁶ Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post IESVM.²⁷ Sequebatur autem illum multa turba populi & mulierum: quæ plangebant & lamentabantur eum.²⁸ Conuersus autem ad illas IESVS, dixit, Filia: Ierusalem, nolite flere super me: sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. quoniam, ecce, venient dies in quibus dicent, Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos. Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?²⁹ Ducebatur autem & alii duo nequam, cum eo, vt interficerentur.³⁰ Et postquam venerunt in locum qui vocatur Caluarie, ibi crucifixerunt eum: & latrones, vnum à dextris, alterum à sinistris.³¹ IESVS autem dicebat, Pater, dimitte illis. non enim sciunt quid faciunt. Diuidentes vero vestimenta eius, miserunt sortes.³² Et stabat populus expectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes, Alios saluos fecit, se saluum faciat, si hic est Christus, Dei electus. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei. dicentes, Si tu es Rex Iudæorum, saluum te fac. Erat autem & superscriptio scripta super eum literis Græcis & Latinis & Hebraicis, HIC EST REX IUDÆORVM.³³ Vnus autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens, Si tu es Christus, saluum fac te ipsum & nos.³⁴ Respondens autem alter, increpabat eum, dicens, Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es? Et nos quidem iuste, nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit.³⁵ Et dicebat ad IESVM, Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum.³⁶ Et dixit illi IESVS, Amen dico tibi, hodie tecum eris in Paradiso.³⁷ Erat autem ferè hora sexta: & tenebræ factæ sunt in vniuersam Terram vsque in horam nonam.³⁸ Et obscuratus est sol: & velum templi scissum est medium.³⁹ Et clamans voce magna IESVS, ait, Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expirauit.⁴⁰ Videns autem centurio quod factum fuerat, glorificauit Deum, dicens, Verè, hic homo iustus erat.⁴¹ Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percutiens pectora sua reuertebantur. Stabant autem omnes noti eius alonge: & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa hæc videntes.⁴² Et ecce, vir nomine Ioseph qui e-

rat decurio, vir bonus & iustus, hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei: hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus IESVS: & depositum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat.⁴³ Et dies erat Parasceues, & Sabbathum illucescebat.⁴⁴ Subsecutæ autem mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius.⁴⁵ Et reuertentes parauerunt aromata & vngueta: & Sabbatho quidem siluerunt secundum mandatum.

CAP. XXIII.

V Na autem Sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata, & inuenerunt lapidem reuolutum à monumento.¹ Et ingressæ, non inuenerunt corpus Domini IESVS.² Et factum est: dum mente cõsternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.³ Cum timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas, Quid quæritis viuentem cum mortuis? non est hic, sed surrexit. recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset, dicens, Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi: & die tertia resurget.⁴ Et recordatæ sunt verborum eius.

B 7. Et regressæ à monumento, nuntiauerunt hæc omnia illis vndecim, & cæteris omnibus.⁵ Erat autem Maria Magdalene, & Iohanna, & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc. Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista, & non crediderunt illis.⁶ Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum: & procumbens vidit linteamina sola posita, & abiit, secum mirans quod factum fuerat.⁷ Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorū sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaus:⁸ & ipsi loquebantur adinuicem de his omnibus quæ acciderant.⁹ Et factum est: dum fabularentur & secum quærerent, & ipse IESVS appropinquas ibat cum illis.¹⁰ Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.¹¹ Et ait ad illos, Qui sunt hi sermones quos confertis adinuicem, ambulantes, & estis tristes? Et respondens vnus cui nomen Cleophas, dixit ei, Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in illa, his diebus?¹² Quibus ille dixit, Quæ? Et dixerunt, De IESV Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone coram Deo & omni populo.¹³ Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel: & nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quod hæc facta sunt.¹⁴ Sed & mulieres quædam ex nostris, terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inueto corpore eius, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse qui dicunt eum viuere.¹⁵ Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt: ipsum vero non inuenerunt.¹⁶ Et ipse dixit ad eos, O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Propheta: nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?¹⁷ Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de

Sepelitur Christus
matt. 27. g. marc.
15. d. iohan. 19. g.

Mulieres.

Mulieres visitantes
sepulchrum.
marc. 16. a. iohā.
10. a.

Angeli alloquuntur
mulieres.

Matt. 27. d. marc.
9. c. 5. 9. e.

Mulieres nuntiant
Apostolis Christi
resurrexisse.

Petrus currit ad
sepulchrum.

Proficientibus
in Emmaunta
apparet Christus.
marc. 16. c.

Colloquentibus
de se adest Christus.

Infidelitas reprehenditur.

Christus interpretatur
Scripturas.

Barabbas crucifigens
Christo, voluit
liberari Iudæi.

Christus morti
adjudicatur.

Simon Cyrenensis
matt. 27. d.
mar. 15. b.

Mulieres plangentes
Christum.

Destructio Ierusalem.

1sa. 53. d. osee 10.
b. apoc. 9. b.

Crucifigitur
Christus. mat. 27.
d. marc. 15. b. iohā.
19. d.

Oratio Christi.
Ge. o. l. p. v. m.

Spei dicitur, (ve. c. 6p.

Deridetur Christus.
& (vet. Compl.

Latro blasphemans
Christum.

Temetipsum (vet.
Di. o. l. p. v. m.

quod (vet. Di. o.
l. Ge. o. l. p. v. m.
const. Cor.

Latro fidelis
saluatur.

Mortitur Christus.
Psal. 30. a.

Centurio glorificans
Deum.

Penitentia.

Johannes testatur se non esse christum.

est testimonium Iohannis, quando miserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum, Tu quis es? Et confessus est, & non negauit: & confessus est, Quia non sum ego Christus. Et interrogauerunt eum, Quid ergo? Elias es tu? Et dixit, Non sum. Propheta es tu? Et respondit, Nō. Dixerunt ergo ei, Quis es, vt respōsum demus his qui miserunt nos? quid dicis de teipso? Ait, Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini, sicut dixit Esaias propheta. Et qui missi fuerant, erant ex Phariseis. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei, Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque propheta? Respondit eis Iohannes, dicēs, Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum stetit quem vos nescitis. Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est: cuius ego non sum dignus vt soluam eius corrigiam calceamenti. Hæc in Beth-ania facta sunt trans Iordanem, vbi erat Iohannes baptizans. Altera die vidit Iohannes Iesum venientem ad se, & ait, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic est de quo dixi, Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat, & ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans. Et testimonium perhibuit Iohannes, dicens, Quia vidi Spiritum descendētem quasi columbam de cælo, & mansit super eum. Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi: & testimonium perhibui quia hic, est Filius Dei. Altera die iterum stabat Iohannes, & ex discipulis eius duo. Et respiciens Iesum ambulātem, dicit, Ecce agnus Dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum. Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis, Quid queritis? Qui dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur interpretatum, magister) vbi habitas? Dicit eis, Venite, & videte. Venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima. Erat autem Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus qui audierat à Iohanne, & secuti fuerant eum. Inuenit hic primum fratrem suum Simonem, & dicit ei, Inuenimus Messiam, quod est interpretatum, Christus. Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit, Tu es Simon filius Iohanna: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. In crastinū voluit exire in Galilæam: & inuenit Philippum. Et dicit ei Iesus, Sequere me. Erat autem Philippus à Beth-saida, ciuitate Andreæ & Petri. Inuenit Philippus Nathanael, & dicit ei, Quem scripsit Moyses in Lege, & Propheta: inuenimus Iesum filium Ioseph, à Nazareth. Et dixit ei Nathanael, A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus, Veni, & vide. Vidit Iesus Nathanael venientem ad se: & dicit de eo, Ecce verè Israelita in quo dolus non est. Dicit ei Nathanael, Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei, Prius quam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu vidi te. Respondit ei Nathanael, & ait, Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel. Respondit Iesus, & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te sub ficu, credis: maius his videbis. Et dicit ei, Amen amen dico vobis, videbitis cælum apertū, & angelos Dei ascendentes & descen-

dentes supra Filium hominis.

CAP. I I.

T die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Iesv ibi. Vocatus est autem & Iesus, & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino dicit mater Iesv ad eum, Vinum non habent. Et dicit ei Iesus, Quid mihi & tibi mulier: nondum venit hora mea? Dicit mater eius ministris, Quodcunque dixerit vobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydræ sex, positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas. Dicit eis Iesus, Implete hydras aqua. Et impleuerunt eas vsque ad summum. Et dicit eis Iesus, Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt. Vt autem gustauit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat vnde esset, ministri autem sciebant qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus, & dicit ei, Omnis homo primum bonum vinum ponit: & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ: & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post hæc descendit Capharnaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius: & ibi manserunt non multis diebus. Et propè erat Pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam: & inuenit in templo vendentes oves & boues & columbas, & numularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque & boues, & numulariorum effudit æs, & mensas subuertit. Et his qui columbas vendebant, dixit, Auferte ista hinc, & nolite facere domū Patris mei, domum negotiationis. Recordati sunt verò discipuli eius quia scriptū est, Zelus domus tuæ comedit me. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Quod signum ostendis nobis quia hæc facis? Respondit Iesus, & dixit eis, Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & sex annis ædificatū est templum hoc: & tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius quia hoc dicebat, & crediderunt Scripturæ, & sermoni quem dixit Iesus. Cum autem esset Ierosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius quæ faciebat.

24 Ipse autē Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat vt quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAP. I I I.

Rat autem homo ex Phariseis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei, Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister. nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Respondit Iesus, & dixit ei, Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuò, nō potest videre regnū Dei. Dicit ad eum Nicodemus, Quo modo potest homo nasci cum sit senex: nunquid potest in ventrem matris suæ iterato introire & renasci? Respondit Iesus, Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod natū est ex carne, caro est: & quod natū est ex Spiritu, spiritus est. Nō mireris quia dixi tibi, Oportet

rr. i.

In nuptiis aqua in vinū conuertitur christus.

Gloria Christi. Christus cū matre & discipulis in Capharnaū. hoc (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. m. Venētis effectum tur de templo.

boues & oues (Ve. Di. o. Ge. o. l. p.

Domus orationis.

Psal. 68. b.

Templum, siue corpus Christi soluedum à Iudæis. matth. 16. f. 27. e. mar. 14. f. 15. c.

Psal. 136. c. Credunt Christo multi propter miracula.

Homine nouit Christus.

Nicodemus noctu accedit ad Christū vt doceatur.

Nasci denuò. natus (Ve. Au. Di. o. l. Ge. o. l. v. p.

Iterū (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. p. legie rursum. nasci (Ve. Ge. l. Di. o. l. p. Nasci ex aqua & Spiritu sancto. - Ve. Di. o. l. Ge. o. l. Au. p. Caro.

Mat. 40. a. matt. 3. a. mar. 1. a. lu. 3. a.

Mat. 3. c. mar. 1. b. lu. 3. c. act. 1. a. 2. a. 11. c. 19. a.

Postera die videt (Ve. Di. o. Ge. l.

Agnus Dei, Christus. peccatū (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. p. Cōp. Iohānes docebat Christū venisse. Israel, (Ve. non habent in, Di. o. l. Ge. o. p. Matib. 3. d. marc. 1. b. luc. 3. d.

Vnde cognouit Iohannes Iesum esse Christum.

Agnus Dei.

Discipuli Iohannis sequuntur Christum.

Andreas.

audierat (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. v. Cōp.

Messias venit.

Simon. Iona: (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. p. Cōpl. Cephas. Philippus vocatio

Nathanael. Gene. 49. b. dent. 11. c. Esa. 40. c. 41. b. G. Ier. 23. a. eze. 34. f. 17. f. dan. 9. f.

Vides Nathanael.

modo (Ve. Cōp. l. Math. 24. c. 18. d.

Euangelium

Spiritus p[er] p[er] 1.74. a
& (vet. Di. o. l.
Ge. o. l. p.

Magister.

Ascendens in
cælum.

Serpens in deser-
to. num. 21. c.

Vita æterna.
1. Iohan. 4. b.
Dil. ctio.
Fides.

Salus.
Fides in Christi.
C[on]sol. di. o. l. Ge. o.
I. Di. o. Compl.
I. d. i. c. o. n. i.
Lux 5. 1. a.
Tenebræ.

Opera.
Mala (vet. Di. o.
I. Ge. o. l.

Christ[us] in Iudæa

d. morabatur
(vet. Di. o. l. Ge. o.
I. p. v.
I. 4. a.
Iohannes bapti-
zat.

Purificatio.

5. 1. d. e.

Iohannes docet
di. c. p. u. l. o. s. t. u. o. s.
f. e. n. o. e. s. s. e. c. h. r. i. s. t. u. m.
5. 1. c.

Sponsus.

Qui accepit (vet.
Di. o. l. Ge. o. l. p.
De' verax. rom.
3. a.

Fides, vita æter-
na. 1. Iohan. 5. b.

3. 3. c.
Baptizant disci-
puli christi.

vet. Pau. Cor.
Au. Di. o. l. Ge. o.
I. v. p. m.
Genes. 33. d. i. o. f.
24. g.
ergo (vet. Di. o.
Ge. o. l. p.

Vos nasci denuo. Spiritus ubi vult spirat: & vocem eius audis, sed nescis unde veniat aut quò vadat: sic est omnis qui natus est ex Spiritu. Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri? Respondit IESVS, & dixit ei, Tu es magister in Israel, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimoniū nostrū non accipitis. Si terrena dixi vobis, & nō creditis: quomodo si dixero vobis cælestia, credetis? Et nemo ascendit in cælum nisi qui descendit de cælo Filius hominis, qui est in cælo. Et sicut Moyses exaltauit serpētem in deserto: ita exaltari oportet Filium hominis: ut omnis qui credit in ipso, non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundū, ut Filium suū unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum, nō pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filium suum in mundū ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur. qui autem non credit, iam iudicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei. Hoc est autem iudiciū: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: erāt enim eorum mala opera. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucē, ut non arguantur opera eius. qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta. Post hæc venit IESVS & discipuli eius in Iudæam terram: & illic morabatur cum eis, & baptizabat. Erat autem & Iohannes baptizans in AEnon iuxta Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur. Nondum enim missus fuerat Iohannes in carcerem. Facta est autem quæstio ex discipulis Iohannis cum Iudæis de purificatione: & venerunt ad Iohannem, & dixerunt ei, Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Respondit Iohannes, & dixit, Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de cælo. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis quòd dixerim, Nō sum ego Christus: sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudium gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletū est. Illum oportet crescere: me autem minui. Qui deorsum venit, super omnes est. Qui de terra, de terra est, & de terra loquitur: qui de cælo venit, super omnes est. Et quod vidit & audiuit, hoc testatur: & testimonium eius nemo accipit. Qui autē accepit eius testimonium, signavit quia Deus verax est. Quē enim misit Deus, verba Dei loquitur. non enim ad mensuram dat Deus Spiritum. Pater diligit Filium: & omnia dedit in manu eius. Qui credit in Filium, habet vitam æternā: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

CAP. IIII.

Tergo cognovit IESVS quia audierunt Pharisei quòd IESVS plures discipulos facit, & baptizat, quàm Iohānes (quanquā IESVS non baptizaret, sed discipuli eius) reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæā: oportebat autem eum transire per mediam Samariam. Venit ergo in ciuitatē Samaritæ quæ dicitur Sichar: iuxta prædium quod dedit Iacob, Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. IESVS autem fatigatus ex

itinere, sedebat sic supra fontem. Hora autē erat quasi sexta. Venit autem mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei IESVS, Da mihi bibere. Discipuli enim eius abierant in ciuitatem ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu, Iudæus cum sis, bibere à me possis, quæ sum mulier Samaritana? (non enim contuntur Iudæi Samaritanis.) Respondit IESVS, & dixit ei, Si scires donū Dei, & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquā viuam. Dicit ei mulier, Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est: unde ergo habes aquam viuam? Nunquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteū, & ipse ex eo bibit, & filii eius, & pecora eius? Respondit IESVS, & dixit ei, Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterū: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, nō sitiet in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternā. Dicit ad eum mulier, Domine, da mihi hanc aquā, ut nō sitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei IESVS, Vade, voca virum tuū, & veni huc. Respondit mulier, & dixit, Non habeo virū. Dicit ei IESVS, Bene dixisti, quia non habeo virū. quinque enim viros habuisti: & nunc quē habes, non est tuus vir. hoc verē dixisti. Dicit ei mulier, Domine, video quia propheta es tu. Patres nostri in mōte hoc adorauerūt: & vos dicitis quia Ierosolymis est locus ubi adorare oportet. Dicit ei IESVS, Mulier, crede mihi quia veniet hora quando neque in mōte hoc, neque in Ierosolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est. Sed venit hora & nūc est, quando veri adoratores adorabūt Patrem in Spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eū. Spiritus est Deus: & eos qui adorant eū, in Spiritu & veritate oportet adorare. Dicit ei mulier, Scio quia Messias venit qui dicitur Christus. cum ergo venerit, ille nobis annuntiabit omniā. Dicit ei IESVS, Ego sum qui loquor tecū. Et continuo venerunt discipuli eius: & mirabatur quia cum muliere loquebatur. nemo tamen dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cum eā? Reliquit ergo hydriam suam mulier: & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus, Venite, & videte hominem qui dicit mihi omnia quæcunque feci. nunquid ipse est Christus? Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eū. Interea rogabant eum discipuli, dicentes, Rabbi, manduca. Ille autē dixit eis, Ego cibū habeo manducare quem vos nescitis. Dicebant ergo discipuli adinuicem, Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis IESVS, Meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me, ut perficiā opus eius. Nonne vos dicitis quòd adhuc quatuor menses sūt, & messis venit? Ecce dico vobis, leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat & qui metit. In hoc enim est verbum verū: quia alius est qui seminat, & alius est qui metit. Ego misi vos metere quod vos nō laborastis: alii laborauerūt, & vos in labores eorum introistis. Ex ciuitate autē illa multi crediderūt in eū Samaritanorū, propter verbū mulieris testimoniū perhibentis, Quia dixit mihi omnia quæcunque feci. Cū venissent ergo ad illum Samaritani, roga-

vet. P. Di. o. l.
Ge. o. l. Comp. M.
Potum lassus
Christus petit
à Samaritana.

Aqua viva.

Deut. 12. a.
Adoratio vera.

venit (vet. Ge. o.
4. Reg. 17. f. g.

Salus ex Iudæis.

1. Cor. 3. d.

Iesus se esse Mes-
siam fateetur Sa-
maritana.

Samaritana nō-
ciat suis Christi
venisse.

cibus Christi.

Messis.
Regiones albæ
ad messem.
Mat. 10. a. lu. 9. d.

Metere.
Seminare.

Samaritani Chri-
sto credunt.

uerunt eū vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies: & multo plures crediderunt in eum propter sermonem eius. Et mulieri dicebant, Quia non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audiimus, & scimus quia hic est verē Saluator mundi. Post duos autem dies exiit inde: & abiit in Galilæam. Ipse enim IESVS testimonium perhibuit quia propheta in sua patria honorem non habet. Cum ergo venisset in Galilæā, exceperunt eū Galilæi, cum omnia vidissent quæ fecerat Ierosolymis in Die festo. & ipsi enim venerant ad Diem festū. Venit ergo iterū in Cana Galilææ, vbi fecit aquā vinū. Et erat quidam regulus cuius filius infirmabatur, Capharnaū. Hic cum audisset quia IESVS adueniret à Iudæa in Galilæā, abiit ad eum: & rogabat eum vt descenderet, & sanaret filium eius. incipiebat enim mori. Dixit ergo IESVS ad eum, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eū regulus, Domine, descende prius quā moriatur filius meus. Dicit ei IESVS, Vade, filius tuus viuit. Credidit homo sermoni quē dixit ei IESVS, & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrunt ei: & nuntiauerunt dicentes quia filius eius viuere. Interrogabat ergo horā ab eis in qua melius habuerit. Et dixerunt ei, Quia heri hora septima reliquit eū febris. Cognouit ergo pater quia illa hora erat in qua dixit ei IESVS, Filius tuus viuit. & credidit ipse & domus eius tota. Hoc iterum secundum signum fecit IESVS, cum venisset à Iudæa in Galilæam.

CAP. V.

Ost hęc erat Dies festus Iudæorum, & ascendit IESVS Ierosolymam. Est autem Ierosolymis Probatica, piscina quæ cognominatur Hebraicē Beth-saida, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum. Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinā: & mouebatur aqua. Et qui prior descēdisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate. Erat autē quidam homo ibi, triginta & octo annos habēs in infirmitate sua. Hunc cū vidisset IESVS iacētem, & cognouisset quia iam multum tempus haberet: dicit ei, Vis sanus fieri? Respōdit ei languidus, Domine, hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit. Dicit ei IESVS, Surge, tolle grabbātum tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabbātum suū, & ambulabat. Erat autem Sabbathum in die illo. Dicebant ergo Iudæi, illi qui sanatus fuerat, Sabbathum est, non licet tibi tollere grabbātum tuum. Respōdit eis, Qui me sanū fecit, ille mihi dixit, Tolle grabbātum tuū, & ambula. Interrogauerunt ergo eū, Quis est ille homo qui dixit tibi, Tolle grabbātum tuum, & ambula? Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. IESVS enim declinavit à turba constituta in loco. Postea inuenit eum IESVS in templo, & dixit illi, Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deteri tibi aliquid cōtingat. Abiit ille homo: & nūtiavit Iudæis quia IESVS esset qui fecit eum sanū. Propterea persequiebantur Iudæi IESVM, quia hęc faciebat in Sabbatho. IESVS autem respondit eis, Pater meus vsque modō operatur: & ego operor. Propterea ergo magis quære-

bant eum Iudæi interficere: quia non solum soluebat Sabbathum, sed & Patrem suum dicebat Deū, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque IESVS, & dixit eis, Amen amen dico vobis, non potest Filius à se facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem. quæcunque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit. Pater enim diligit Filiū, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit, & maiora his demonstrabit ei opera, vt vos miremini. Sicut enim Pater suscitāt mortuos & viuificat: sic & Filius quos vult viuificat. Neque enim Pater iudicat quēquā: sed omne iudicium dedit Filiō, vt omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum. Amen amen dico vobis quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam: & in iudicium non venit: sed trāsit à morte in vitam. Amen amen dico vobis quia venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint, viuent. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso: sic dedit & Filio habere vitam in semetipso: & potestatem dedit ei iudiciū facere, quia Filius hominis est. Nolite mirari hoc: quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei: & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionē vitæ: qui verò mala egerint, in resurrectionem iudicii. Non possum ego à meipso facere quicquā. Sicut audio, iudico: & iudiciū meum iustum est. quia nō quæro voluntatem meā, sed voluntatem eius qui misit me. Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me: & scio quia verum est testimonium eius quod perhibet de me. Vos misistis ad Iohannē: & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico vt vos salui sitis. Ille erat lucerna ardens & lucens: vos autē voluistis ad horam exultare in luce eius. Ego autem habeo testimonium maius Iohanne. Opera enim quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea: ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me quia Pater misit me. & qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me. neque vocem eius vnquā audistis, neque speciem eius vidistis: & verbum eius non habetis in vobis manens: quia quem misit ille, huic vos nō creditis. Scrutimini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitā æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me: & non vultis venire ad me vt vitam habeatis. Claritatem ab hominibus non accipio. Sed cognoui vos quia dilectionem Dei non habetis in vobis. Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam abinuicem accipitis: & gloriā quæ à solo Deo est, non quæritis. Nolite putare quia ego accusaturus sum vos apud Patrem. est qui accusat vos, Moyses, in quo vos speratis. Si enim crederetis Moysi: crederetis forsitan & mihi. de me enim ille scripsit. Si autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis?

CAP. VI.

Ost hęc abiit IESVS trans Mare-Galilææ, quod est Tiberiadis: & sequebatur eū multitudo magna, quia videbāt signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. Subiit ergo in montem IESVS: & ibi sedebat cum discipulis suis.

rr.ii.

Ver. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. M. Jam (Ve. Cōpl. s. Ge. o. P. V. Di. o. l. saluator. Matt. 13. g. marc. 6. a. luc. 4. c. Christus à Galilæis suscipitur. matt. 4. b. marc. 1. b. luc. 4. c. i. a. b. filius reguli sanatur. signa petunt in dei. creditis. (Ve. Ge. l. Fides. Ierem. 17. c. Sabbathum. infirmitas ob peccata. christi filii Dei.

Christus omnia Patri tribuit. suscitare & viuificare mortuos. Iudicium. Honorificare Christum. Fides. Vita æterna. trāsit (Ve. Cōst. Di. o. Ge. o. Mortui. & vel. etiā (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. M. Iudiciū Christi. eius, (Ve. Const. Do. Matth. 21. d. Resurrectio vitæ. Voluntas. Testimoniū Patris de Christo. matt. 3. d. - Ve. Ge. o. l. Di. o. l. P. i. c. Lucerna, Iohannes. Opera Christi. Matth. 3. d. 17. a. Deut. 4. b. c. Fides. Scripturæ. dilectio Dei. accipitis (Ve. Di. o. Ge. o. l. P. Fides. Gloria ab homine. 1. cor. 4. a. im (Ve. Di. o. Ge. o. l. P. M. Moyses accusator Iudæorum. Gen. 3. c. 21. d. 49. b. deut. 18. c. Quinque panibus & duobus piscibus saturatur 5000. mat. 14. b. marc. 6. c. luc. 9. b.

Euangelium

Leuit. 23. a. deut. 16. 2.

Erat autem proximū Pascha, dies festus Iudæorū.
 Cū subleuasset ergo oculos I E S V S, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eū, dicit ad Philippū, Vnde ememus panes, vt manducent hi? Hoc autē dicebat tentans eū. ipse enim sciebat quid esset facturū. Respondit ei Philippus, Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisq; modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex discipulis ei⁹, Andreas, frater Simōnis Petri? Est puer vnus hīc qui habet quinq; panes hordeaceos, & duos pisces: sed hęc quid sunt inter tantos? Dicit ergo I E S V S, Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia. Accepit ergo I E S V S panes: & cum gratias egisset, distribuit discubentibus. similiter & ex piscibus quantū volebat. Vt autē impleti sunt, dixit discipulis suis, Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorū ex quinque panibus hordeaceis & duobus piscibus, quæ superfuerunt his qui māducauerant.
 Illi ergo homines cū vidissent quod fecerat signū, dicebant, Quia hic est verē Propheta qui venturus est in mūdum. I E S V S ergo cum cognouisset quia venturi essent vt raperent eum, & facerēt eū regem, fugit iterum in montē ipse solus. Vt autem sero factum est, descenderūt discipuli eius ad mare. Et cum ascendissent nauim, venerunt trans mare in Capharnaum. & tenebræ iam factæ erāt:
 & non venerat ad eos I E S V S. Mare autē vento magno flante, exurgebat. Cū remigassent ergo quasi stadia viginti quinq; aut triginta, vident I E S V M ambulante supra mare, & proximum naui fieri, & timuerunt. Ille autem dicit eis, Ego sum, nolite timere. Voluerūt ergo accipere eū in nauim: & statim nauis fuit ad terram quā ibant. Altera die, turba quæ stabat trās mare vidit quia nauicula alia non erat ibi nisi vna, & quia non introisset cū discipulis suis I E S V S in nauim, sed soli discipuli ei⁹ abiissent: alia verō superuenerūt naues à Tiberiade iuxta locum vbi manducauerant panem, gratias agentes Deo. Cum ergo vidisset turba quia I E S V S non esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt in nauiculas, & venerūt Capharnaum quærētes I E S V M. Et cum inuenissent eum trans mare, dixerūt ei, Rabbi, quādo huc venisti? Respondit eis I E S V S, & dixit, Amen amen dico vobis, quæritis me non quia vidistis signa, sed quia manducaistis ex panib⁹, & saturati estis. Operamini nō cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. hūc enim Pater signauit Deus.
 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus vt operemur opera Dei? Respondit I E S V S, & dixit eis, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum quē misit illē. Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi? quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptū est, Panem de cælo dedit eis manducare. Dixit ergo eis I E S V S, Amen amen dico vobis, nō Moyses dedit vobis Panē de cælo, sed Pater meus dat vobis Panem de cælo verū. Panis enim verus est qui de cælo descēdit, & dat vitam mūdō. Dixerūt ergo ad eū, Domine, semper da nobis Panem hunc. Dixit autem eis I E S V S, Ego sum Panis vitæ: qui venit ad me, nō esuriēt: & qui credit in me, nō sitiet in æternum. Sed dixi vobis quia & vidistis me, &

non credidistis. Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eū qui venit ad me, nō eiiciam foras: quia descēdi de cælo, nō vt faciā voluntatē meam, sed voluntatē eius qui misit me. Hęc est enim voluntas eius qui misit me, Patris: vt omne quod dedit mihi non perdā ex eo, sed resuscitē illud in nouissimo die. Hęc est enim volūtas Patris mei qui misit me: vt omnis qui videt Filiū, & credit in eū, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixisset, Ego sum panis viuus qui de cælo descendi: & dicebant, Nōne hic est filius Ioseph, cuius nos nouimus patrē & matrē? Quomodo ergo dicit hic, Quia de cælo descendi? Respondit ergo I E S V S, & dixit eis, Nolite murmurare in inuicem: nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eū, & ego resuscitabo eū in nouissimo die. Est scriptum in Prophetis, Erūt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit: venit ad me. Nō quia Patrem vidit quisquā, nisi is qui est à Deo: hic vidit Patrem. Amē amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternā.
 Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducauerunt māna in deserto: & mortui sunt. Hic est panis de cælo descēdēs: vt si quis ex ipso manducauerit, nō moriatur. Ego sum panis viuus, qui de cælo descēdi. Si quis māducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quē ego dabo, caro mea est pro mūdi vita. Litigabāt ergo Iudæi adinuicē, dicentes, Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandū? Dixit ergo eis I E S V S, Amen amen dico vobis, nisi māducaueritis carnē Filii hominis, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis vitā in vobis. Qui manducat meā carnē, & bibit meum sanguinē, habet vitā æternā: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea, verē est cib⁹: & sanguis meus, verē est potus. Qui manducat meā carnē, & bibit meū sanguinē, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrē: & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Hic est panis qui de cælo descēdit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Hęc dixit in synagoga docēs, in Capharnaum. Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerunt, Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? Sciens autem I E S V S apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis, Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentē vbi erat prius? Spiritus est qui viuificat: caro nō prodest quicquā. verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Sed sunt quidā ex vobis qui nō credūt. Sciebat enim ab initio I E S V S qui essent credentes, & quis traditurus esset eum. Et dicebat, Propterea dixi vobis quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. Ex hoc multi discipulorū eius abierūt retro: & iam non cū illo ambulabāt. Dixit ergo I E S V S ad duodecim, Nunquid & vos vultis abire? Respondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad quem ibimus: verba vitæ æternæ habes: & nos credimus, & cognouimus quia tu es Christus filius Dei? Respondit eis I E S V S, Nōne ego vos duodecim elegi: & ex vobis vnus diabolus est? Dicebat autem de Iudā Simōnis Iscariote: hic enim erat traditurus eum cum esset vnus ex duodecim.

Credere in Christo.
 creditis. (Ve. Ge. o. l. Di. o. Fides à Deo. Voluntas Del.
 autem (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. Cōpl. v.
 vita.
 scandalizantur in Christo. - Vet. Au. Conf. Do. P. Di. o. l. Ge. o. l. v. Matth. 13. g. Iesus (Vet. P. V. Ge. o. l. Di. o. l. Fides in Christo, à Patre est.
 & (Vet. Di. l. Ge. o. l. P. V. Compl. Efa. 44. c. Doceri à Deo.
 Matth. 11. d. Fides. Vita. Panis vitæ. Exod. 16. c. Caro Christi.
 Manducare carnē Christi, & bibere sanguinem. 1. Cor. 11. b.
 scandalum.
 3. b. Spiritus. Caro. Fides.
 nō (Ve. M. Di. o. Pater trahit ad Christum.
 Discipuli scandalizati, recedunt à Christo.
 Verba vitæ. Cōfessio Apostolorū. Matth. 16. c. Diabolus Iudæ. Iudam Simōnis Iscariotem. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

volebat. (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. Compl. V. M. Miracula quid faciunt. - Vet. Au. Conf. Di. o. l. Ge. o. l. P. Iesus (Vet. Cōpl.

Discipuli vento agitati in mari. Matth. 14. c. mar. 6. f.

Timor.

Regem cōstituerē volunt Iudæi Christum.

gratias agente Domino. (Vet. Di. o. Ge. l.

Vt saturantur quærūt Christū.

Operari cibum.

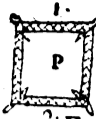
3. i. e. matt. 3. d. 17. a. Op⁹ Dei, fides in Christū. 1. ioh. 3. d.

Miracula petūt. Māna. exod. 16. c. nūc. 11. b. psal. 77. c. sapien. 16. c.

Panis verus, Christus. Dei (Ve. Au. Cōst. Di. o. l. Ge. o. l. P. M. Venire ad Christum. eccl. 14. c.

vnquā. (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. P. M.

CAP. VII.

Ost hęc autem ambulabat I E S V S in Galilęam. non enim volebat in Iudęa ambulare: quia quęrebāt eum Iudęi interficere. Erat autem in proximo Dies festus Iudęorū, **¶** Scenopegia. Dixerunt autem ad eum fratres eius, Transi hinc, & vade in Iudęam, vt & discipuli tui videāt opera tua quę facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & quęrit ipse in palām esse. si hęc facis, manifesta te ipsum mundo. Neque enim fratres eius credebant in eum. Dicit ergo eis I E S V S, Tempus meū nondum aduenit: tempus autē vestrum semper est paratum. Non potest mundus odisse vos: me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo quod opera eius mala sunt. Vos ascēdite ad Diem festū hunc: ego enim non ascēdam ad Diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est. Hęc cū dixisset, ipse mansit in Galilęa. Vt autem ascenderūt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad Diem festum, nō manifestē, sed quasi in occulto. Iudęi ergo quęrebant eū in Die festo, & dicebant, Vbi est ille? Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant, Quia bonus est. Alii autem dicebant, Non, sed seducit turbas. Nemo tamen palām loquebatur de illo, propter metū Iudęorum. Iam autē Die festo mediante, ascendit I E S V S in templum, & docebat. Et mirabantur Iudęi, dicētes, Quomodo hic literas scit, cum nō didicerit? Respondit eis I E S V S, & dixit, Mea doctrina non est mea, sed ei⁹ qui misit me. Siquis voluerit volūtatem eius facere: cognoscet de doctrina, vtrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar. Qui à semetipso loquitur, gloriā propriam quęrit: qui autē quęrit gloriā ei⁹ qui misit eum, hic verax est, & iniustitia in illo nō est.

19. Nōne Moyses dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem? Quid me quęritis interficere? Respondit turba, & dixit, Dęmoniū habes: quis te quęrit interficere? Respondit I E S V S, & dixit eis, Vnum opus feci: & omnes miramini. propterea Moyses dedit vobis circumcisionem: (non quia ex Moysē est, sed ex patribus,) & in sabbatho circumciditis hominē. Si circumcisionē accipit homo in sabbatho, vt nō soluatur lex Moysi: mihi indignamini quia totum hominē sanū feci in sabbatho? Nolite iudicare secundū faciem: sed iustū iudiciū iudicate. Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis, Nōne hic est quē quęrunt interficere? Ecce, palām loquitur, & nihil ei dicūt. Nūquid verē cognouerunt principes quia hic est Christus? Sed hęc sci mus vnde sit: Christus autē cū venerit, nemo scit vnde sit. Clamabat ergo I E S V S in tēplo docens, & dicēs, Et me scitis, & vnde sim scitis. & à meipso nō veni, sed est verus qui misit me quem vos nescitis. Ego scio eum: & si dixerō quia nescio eum, ero similis vobis mendax. sed scio eū: quia ab ipso sum, & ipse me misit. Quęrebant ergo eum apprehendere: & nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora eius. De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant, Christus cum venerit, nunquid plura signa faciet quām quę hic facit? Audierunt Pharisei turbam murmurantē de illo hęc: & miserūt principes & Pharisei ministros vt apprehenderent I E S V M. Dixit ergo eis I E S V S, Adhuc modicum tempus vobiscum sum: & vado ad eum qui me misit. Quęretis me, & nō inuenie

tis: & vbi ego sum, vos nō potestis venire. Dixerūt ergo Iudęi ad semetipsos, Quō hic iturus est, quia non inueniemus eum: nunquid in dispersionem Gentiū iturus est, & docturus Gentes? Quis est hic sermo quem dixit, Quęretis me, & nō inuenietis: & vbi sum ego, vos non potestis venire? In nouissimo autem die magno Festiuitatis stabat I E S V S: & clamabat, dicens, Siquis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me sicut dicit scriptura: ¶ flumina de ventre eius fluent aquę viuę. (Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credētes in eum. nondum enim erat Spiritus datus: quia I E S V S nondum erat glorificatus.) Ex illa ergo turba cū audissent hos sermones eius, dicebāt, Hic est verē propheta. Alii dicebant, Hic est Christus. Quidam autē dicebāt, Nunquid à Galilęa venit Christus? Nōne scriptura dicit quia ex semine David, & de Beth-lēhē castello vbi erat David, venit Christus? Dissensio itaque facta est in turba propter eū.

44. Quidam autem ex ipsis volebāt apprehendere eū: sed nemo misit super eum manus. Venerūt ergo ministri ad pōtiffices & Phariseos. Et dixerūt eis illi, Quare nō adduxistis illū? Respōderūt ministri, Nunquā sic locutus est homo, sicut hic loquitur.

47. Responderunt ergo eis Pharisei, Nunquid & vos seducti estis? nūquid ex principibus aliquis credidit in eū, aut ex Phariseis? sed turba hęc quę non nouit legē, maledicti sunt. Dixit Nicodēmus ad eos, Ille qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipsis.

51. Nūquid lex nostra iudicat hominē, nisi pri⁹ audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat? Respōderūt, & dixerūt ei, Nūquid & tu Galilęes? Scrutare scripturas, & vide quia à Galilęa propheta nō surgit.

53. Et reuersi sūt vnusquisq; in domū suā. C A. VIII.

I E S V S autem perrexit in Montem oliueti: & diluculo iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & sedens docebat eos. Adducunt autem Scribę & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam: & statuerūt eam in medio, & dixerunt ei, Magister, hęc mulier modō deprehensa est in adulterio. In lege autem Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hoc autem dicebāt tentantes eū: vt possent accusare eū. I E S V S autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terram. Cum ergo perseverarent interrogantes: erexit se, & dixit eis, Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Et iterum se inclinans scribebat in terram. Audiētes autem hęc, vnus post vnum exhibant, incipientes à senioribus: & remansit solus I E S V S, & mulier in medio stans. Erigens autem se I E S V S, dixit ei, Mulier vbi sunt qui te accusabant? nemo te condemnauit? Quę dicit, Nemo Domine. Dixit autem I E S V S, Nec ego te condemnabo. Vade, & iam amplius noli peccare.

12. Iterum ergo locutus est eis I E S V S, dicens, Ego sum lux mundi. qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitę. Dixerunt ergo ei Pharisei, Tu de teipso testimonium perhibes: testimoniū tuū non est verum. Respondit I E S V S, & dixit eis, Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: quia scio vnde veni, & quō vado: vos autem nescitis vnde venio, aut quō vado. Vos secundum carnem iudicatis: ego non iudico quēquam. & si iudico ego, iudiciū meum verum est: quia solus non sum,

Iesus fugit In-
dęos homicidas
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p.
Galilęa Iudęa,
(Vet. Ge. o.)
Scenopegia.
Leuit. 23. f.
Affines Christi
infideles.
Christus quare
odio habitus.
- Ve. Di. o. Ge. o. l.
'nondum ascēdā
(Ve. Do. Cōst. Alia
Ge. o. l. Di. o. l. le-
gunt nō ascēdo.
Iudiciū popu-
li de Christo.
Christus docet.
Patri omnia tri-
buit.
Exod. 24. a.
i. s. c.
Blasphemia.
In sabbatho li-
cet bona operari
Leuit. 23. a.
Genes. 17. b.
Iudicare deuter⁹
1. c.
Atqui ecce, (Vet.
Di. l. Ge. l. habent
Et ecce.
- Vet. An. Const.
Pau. Cor. Di. o. l.
Ge. o. l. p.
Mendax.
Hora.
Credūt multi de
turba.
Sacerdotes iubē
Christum com-
prehendi.
sacerdotum (Ve.
Compl.
cum. (Vet. Di. o.
l. Ge. o. l. p.
j. 13. d.

Gentes.
Lenit. 23. f.
Fides.
Deut. 18. c. d.
Ioel 2. g. act. 1. c.
Spiritus sanctus.
'sanctus: (Sub. da-
tus Apostolis. Ve.
Au. Const. Pau.
Exemplar Ge. l.
tantū legit, non-
dū erat Spiritus.
'fuerat (Ve. Di. o.
l. Ge. o. l. p.
Dissensio in tur-
ba ob Christum.
Michęe 5. a. mat.
2. a.
Ministri sacerdo-
tum conuersi ad
Christum.
'homo. (Ve. Ge. l.
o. v. Di. l. M.
Phariseorum
supercilium.
Nicodēmus.
i. 3. a.
Deut. 17. b. 19. d.
- Vet. Ge. o. l. p.
Do. Const.
'surrexit. (Vet.
Compl.
Docet Christi⁹ po-
pulū in templo.
Mulieri in adul-
terio deprehęte
condonatur pec-
cata.
Leuit. 20. a.
'terra. (Ve. Di. o.
l. Ge. o. l. p.
'cum (Vet. Di. o.
l. Ge. o. l. p.
Deut. 17. b.
- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. p.
Lux Christus.
1. ioh. 1. b.
'ambulabit (Vet.
Di. o. l. Ge. o. l.
Testimoniū.
Indicare.

Euangelium

sed ego & qui misit me, Pater. Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est: Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso: & testimonium perhibet de me qui misit me, Pater. Dicebant ergo ei, Vbi est pater tuus? Respondit IESVS, Neque me scitis, neque Patrem meum. si me sciretis: forsitan & Patrem meum sciretis. Hæc verba locutus est IESVS in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius. Dixit ergo iterum eis IESVS, Ego vado: & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego vado, vos non potestis venire. Dicebāt ergo Iudæi, Nunquid interficiet semetipsum, quia dicit, Quò ego vado, vos non potestis venire? Et dicebat eis, Vos deorsum estis, ego de supernis sum: vos de mundo hoc estis: ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vestris. si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro. Dicebant ergo ei, Tu quis es? Dixit eis IESVS, Principium qui & loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui & iudicare, sed qui me misit, verax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo. Et non cognouerunt quia Patrem eius dicebat Deum. Dixit ergo eis IESVS, Cum exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor. & qui me misit, mecum est: & non reliquit me solum, quia ego quæ placita sunt ei, facio semper. Hæc illo loquente multi crediderunt in eum. Dicebat ergo IESVS ad eos qui crediderunt ei, Iudæos, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis: & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. Responderunt ei, Semen Abraham sumus, & nemini seruiimus vnquā: quomodo tu dicis, Liberi eritis? Respondit eis IESVS, Amen amen dico vobis quia omnis qui facit peccatū, seruus est peccati: seruus autē non manet in domo in æternum: Filius autem manet in æternum. si ergo vos Filius liberauerit: verè liberi eritis. Scio quia filii Abraham estis: sed quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis? Ego quod vidi apud Patrem, loquor: & vos quæ vidistis apud patrem vestrum, facitis? Responderunt, & dixerunt ei, Pater noster Abraham est. Dicit eis IESVS, Si filii Abraham estis, opera Abraham facite. Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui à Deo. hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei, Nos ex fornicatione non sumus nati. Vnū patrem habemus Deum. Dixit ergo eis IESVS, Si Deus pater vester esset: diligeretis utique me. ego enim ex Deo processi, & vni: neque enim à meipso veni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis: & desideria patris vestri vultis facere. ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo. cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius. Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico: quare non creditis mihi? Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmo-

nium habes? Respondit IESVS, Ego dæmonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me. Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quærat, & iudicet. Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi, Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est & Propheta: & tu dicis, Si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Propheta mortui sunt. Quem teipsum facis? Respondit IESVS, Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus qui glorificat me, quæ vos dicitis quia Deus noster est: & non cognouistis eum, ego autem noui eum. Et si dixero quia non scio eum: ero similis vobis, mēdax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo. Abraham pater vester exultauit ut videret diem meum: & vidit, & gauisus est. Dixerunt ergo Iudæi ad eum, Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Dixit eis IESVS, Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides ut iacerent in eum. IESVS autem abscondit se, & exiit de templo. CAP. IX. T præteriens IESVS vidit hominem cæcum à natiuitate: & interrogauerunt eum discipuli eius, Rabbi, quis peccauit, hic, aut patres eius, ut cæcus nasceretur? Respondit IESVS, Neque hic peccauit, neque parentes eius: sed ut manifestentur opera Dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari: quādiu sum in mundo, lux sum mundi. Hoc cum dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex spūto, & liniuit lutum super oculos eius, & dixit ei, Vade, laua in natatoria Siloë, quod interpretatur missus. Abiit ergo, & lauit: & venit videns. Itaque vicini & qui viderant eum prius quia mendicus erat, dicebant, Nonne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alii dicebant, Quia hic est. Alii autem, Nequaquam, sed similis est ei. Ille verò dicebat, Quia ego sum. Dicebant ergo ei, Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit, Ille homo qui dicitur IESVS, lutum fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad natatorium Siloë: & laua. Et abii, & laui, & video. Et dixerunt ei, Vbi est ille? Ait, Nescio. Adducunt eum ad Phariseos qui cæcus fuerat. Erat autem sabbatum quādo lutum fecit IESVS, & aperuit oculos eius. Iterū ergo interrogabant eum Pharisei quomodo vidisset. Ille autem dixit eis, Lutū mihi posuit super oculos, & laui: & video. Dicebant ergo ex Phariseis quidam, Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant, Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schisma erat inter eos. Dicunt ergo cæco iterum, Tu, quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos? Ille autē dixit, Quia propheta est. Non crediderunt ergo Iudæi de illo quia cæcus fuisset & vidisset, donec vocauerunt parentes eius qui viderat: & interrogauerunt eos, dicentes, Hic est filius vester, quæ vos dicitis quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt? Responderunt eis parentes eius, & dixerunt, Scimus quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est: quomodo autem nunc videat nescimus: aut quis eius aperuit oculos nos nescimus: ipse interrogate: ætatē habet, ipse de se loquatur.

Deut. 17. b. 19. d.
Matt. 23. b. 1. cor.
13. a. hebr. 10. c.

Hora.
Christus Deus.

de (Vet. Di. o. l.
Ge. o. l. v.
Mundus.

Fides.
Mors.

quia (Vet. Di. o.
Ge. yero l. legit
quod.

Deus, Pater Christi.
Rom. 3. a.
eis (Vet. Ge. l. Di.
o. Const. Compl.
Crucifigendus
Christus.

Credunt Iudæi
aliquot.

Veritas liberat.

Seruus peccati.
Rom. 6. c. 1. pe. a. d.

Filius.
-Ve. Di. o. l. P. M.

Abrahæ filii.

Abrahæ filii.

Fornicatio.
Pater Iudæorum
Deus.

Diabolus pater.
1. Iohan. 3. b.

Mendacium.

quia (Ve. Di. o. l.
Ge. o. l. P.
arguit (Vet. Di.
o. P.
vos (Vet. Di. o. l.
Ge. o. l. P. M.
Verbum Dei au-
dire. 1. Ioh. 4. a.
Blasphemia in
Christum.

Seruare sermo-
nem Dei.
Mors.

Abraham.
Propheta.

vester (Vet. Cōp.

Abraham vidit
diem Christi.

Cæco nato resti-
tuitur visus.

Cæcus ad gloriā
Dei.
Operari.

Lux mundi.
Hæc (Vet. Di. o. l.
Ge. o. l. P. Cōpl.

Cæcus interroga-
tur à pharisæis.

sabbatum.

Peccator.
Increduli phari-
sæi.

Parentes cæci ti-
ment excommu-
nicationes phari-
sæorum.

Euangelium

ete, offendit: quia lux non est in eo. Hæc ait: & post hæc dicit eis, Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut à somno exuscitem eum. Dixerunt ergo discipuli eius, Domine, si dormit, saluus erit. Dixerat autem IESVS de morte eius: illi autem putauerunt quia de dormitione somni diceret. Tunc ergo IESVS dixit eis manifestè, Lazarus mortuus est: & gaudeo propter vos (ut credatis) quoniam non eram ibi, sed eamus ad eum. Dicit ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad condiscipulos, Eamus & nos, & moriamur cum eo. Venit itaque IESVS: & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. (Erat autem Bethania iuxta Ierosolyam quasi stadiis quindecim.) Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo ut audiuit quia IESVS venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat. Dicit ergo Martha ad IESVM, Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. sed & nunc scio quia quæcûque poposceris à Deo, dabit tibi Deus. Dixit illi IESVS, Resurget frater tuus. Dicit ei Martha, Scio quia resurget in resurrectione, in nouissimo die. Dicit ei IESVS, Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me: etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit, & credit in me: non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi, Vtiq; Domine, ego credidi quia tu es Christus filius Dei: viui qui in hunc mundum venisti. Et cum hæc dixisset, abiit, & vocauit Mariam sororem suam silentio, dicens, Magister adest, & vocat te. Illa ut audiuit, surrexit cito, & venit ad eum. nondum enim venerat IESVS in castellum: sed erat adhuc in illo loco vbi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cum vidissent Mariam quia cito surrexit & exiit, secuti sunt eam, dicentes, Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi. Maria ergo cum venisset vbi erat IESVS, videns eum, cecidit ad pedes eius, & dicit ei, Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. IESVS ergo ut vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu, & turbauit seipsum, & dixit, Vbi posuistis eum? Dicunt ei, Domine, veni & vide. Et lachrymatus est IESVS. Dixerunt ergo Iudæi, Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipsis dixerunt, Non poterat hic qui aperuit oculos cæcitate facere ut hic non moreretur? IESVS ergo rursus fremens in semetipso, venit ad monumentum. erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ei. Ait IESVS, Tollite lapidem. Dicit ei Martha sorore eius qui mortuus fuerat, Domine, iam foetet, quatuor triduanus est enim. Dicit ei IESVS, Nonne dixi tibi quoniam si credideris, videbis gloriam Dei? Tulerunt ergo lapidem. IESVS autem eleuatis sursum oculis dixit, Pater, gratias ago tibi quoniam audisti me. ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi, ut credant quia tu me misisti. Hæc cum dixisset, voce magna clamauit, Lazare, veni foras. Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes, institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis IESVS, Soluite eum, & sinite abire. Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit IESVS: crediderunt in eum. quidam autem ex ipsis abierunt ad Phariseos, & dixerunt eis quæ fecit IESVS. Collegerunt ergo pontifices & Pha-

risæi concilium, & dicebant, Quid facimus? quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset pontifex anni illius, dixit eis, Vos nescitis quicquam, nec cogitatis quia expedit vobis ut vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit: sed cum esset pontifex anni illius, prophetauit quod IESVS moriturus erat pro gente: & non tantum pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum. Ab illo ergo die cogitauerunt ut interficerent eum. IESVS ergo iam non in palam ambulabat apud Iudæos, sed abiit in regionem iuxta desertum in ciuitatem quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis. Proximum autem erat Pascha Iudæorum: & ascenderunt multi Ierosolyam de regione ante Pascha, ut sanctificarent seipsum. Quærebant ergo IESVM: & colloquebantur adinuicem, in templo stantes, Quid putatis quia non venit ad Diem festum istum? Dederant autem pontifices & Pharisei mandatū, ut si quis cognouerit vbi sit, indicet, ut apprehendant eum.

IESVS ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus quem suscitauit IESVS. Fecerunt autem ei cenam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus vero vnus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici, pretiosi, & unxit pedes IESVS, & extersit pedes eius capillis suis: & domus impleta est ex odore unguenti. Dixit ergo vnus ex discipulis eius Iudas Iscariotes qui erat cum traditurus, Quare hoc unguentum non vendit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum: sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat. Dixit ergo IESVS, Sinite illam, ut in diem sepulture mee seruet illud. Pauperes enim semper habebitis vobiscum: me autem non semper habebitis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quia illic est: & venerunt non propter IESVM tantum, sed ut Lazarum viderent quem suscitauit à mortuis. Cogitauerunt autem principes sacerdotum ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in IESVM. In crastinum autem turba multa quæ venerat ad Diem festum, cum audissent quia venit IESVS Ierosolyam: acceperunt ramos palmarum, & processerunt obuiam ei, & clamabant, Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel. Et inuenit IESVS asellum: & sedit super eum, sicut scriptum est, Noli timere filia Sion: ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ. Hæc non cognouerunt discipuli eius primum: sed quando glorificatus est IESVS, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei. Testimonium ergo perhibebat turba quæ erat cum eo quando Lazarus vocauit de monumento, & suscitauit eum à mortuis. Propterea & obuiam venit ei turba: quia audierunt eum fecisse hoc signum. Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos, Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit. Erant autem quidam Gentiles ex his qui ascenderant ut adorarent in Die festo: hi ergo accesserunt ad Philippum qui erat à Bethsaida Galilææ: & rogabant eum, dicentes,

hoc (Vet. Di. o. l. Dormire.
Thomas.
vt (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. p.
Martha querimonia apud Christum.
Resurrectio. i. p. e. luc. 14. c.
Vita. Fides. i. 6. d.
Fides & confessio. Martha.
-- Ve. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. m. Maria currit ad Christum.
Surgit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. m.
Martha querimonia.
Christus lachrymatur.
i. g. a. -- Ve. Di. o. l. Ge. o. l. p.
Suscitatur Lazarus.
Fides. Gloria Dei.
Oratio Christi.
Fides.
pedes & manus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p.
Iudæi quidam credunt Christo.

consilia... rorum... tra Christi... Romani...
-- (Ve. Di. o. l. o. l. p. Caiphas... Christi mor...
-- Ve. Di. o. l. nobis. Vet. l. Ge. o. l. Ca...
Iudæorum & tium salu...
Iesus fugit ad...
Ephrem.
Sanctificari...
-- Ve. v. p. d. l. Ge. o. l. Sacerdotes... Christi...
Christus... apud Martha... Lazarus... 16. a. mar. 14.
Maria soror... Martha...
Iudæi auaritia...
-- sine (Vet. Di. o. l. m. p. Pauperes...
-- habetis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. m. Compl...
Lazarus occidit...
Iesus asinus...
Matth. 21. m. 14. a. luc. 19. l. Zach. 9. b.
Cretentes ob...
Gentiles voluit... Christi...
Gentiles voluit... Christi...
Gentiles voluit... Christi...

Domine, volumus IESVM videre²². Venit Philip-
pus, & dicit Andree, Andreas rursus & Philippus
dixerunt IESVS. IESVS autem respondit eis, di-
cens, Venit hora vt clarificetur Filius hominis.

D Amen amen dico vobis, nisi Granum frumeti ca-
dens in terram, mortuum fuerit: ipsum solu man-
net. si autem mortuum fuerit, multum fructum
affert. Qui amat animam suam, perdet eam: &
qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æ-
ternam custodit eam. Siquis mihi ministrat, me
sequatur: & vbi sum ego, illic & minister meus e-
rit. Siquis mihi ministraverit, honorificabit eum
Pater meus. Nunc anima mea turbata est: & quid
dicam? Pater, saluifica me ex hac hora. Sed propter
ea veni in horam hanc? Pater, clarifica nome tuu.
Venit ergo vox de celo, dicens, Et clarificauit, &
iterum clarificabo. Turba ergo quæ stabat & au-
dierat, dicebat tonitruum esse factum. Alii autem di-
cebant, Angelus ei locutus est. Respondit IESVS, &
dixit, Non propter me hæc vox venit, sed propter
vos. Nunc iudicium est mundi: nunc princeps hu-
ius mundi eiicietur foras. Et ego si exaltatus fue-
ro à terra, omnia traham ad meipsum (hoc autem
dicebat, significans qua morte esset moriturus). Res-
pondit ei turba, Nos audiuimus ex lege quia Chri-
stus manet in æternum: & quomodo tu dicis, O-
portet exaltari Filium hominis? & quis est iste Fi-
lius hominis? Dixit ergo eis IESVS, Adhuc modic-
um Lumen in vobis est. Ambulate dum Lucem ha-
betis, vt non vos tenebræ comprehendant. & qui
ambulat in tenebris, nescit quò vadat. Dum Lucem
habetis, credite in Lucem, vt filii Lucis sitis. Hæc
locutus est IESVS: & abiit, & abscondit se ab eis.

Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non
credebant in eum: vt sermo Esaiæ impleretur quem
dixit, Domine, quis credidit auditui nostro? &
brachium Domini cui reuelatum est? Propterea
non poterant credere, quia iterum dixit Esaias,
Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eoru:
vt non videant oculis, & non intelligant corde, &
conuertantur, & sanem eos. Hæc dixit Esaias quã-
do vidit gloriam eius, & locutus est de eo. Verunta-
men & ex principibus multi crediderunt in eum:
sed propter Phariseos non confitebantur, vt è syn-
agoga non eiicerentur. dilexerunt enim gloriam
hominum magis, quàm gloriam Dei. IESVS au-
tem clamauit, & dixit, Qui credit in me, non cre-
dit in me, sed in eum qui misit me. Et qui videt me,
videt eum qui misit me. Ego Lux in mundum ve-
ni: vt omnis qui credit in me, in tenebris non ma-
neat. Et si quis audierit verba mea, & non custodie-
rit: ego non iudico eum. non enim veni vt iudicem
mundum, sed vt saluificem mundum. Qui sper-
nit me, & non accipit verba mea: habet qui iudi-
cet eum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit
eum in nouissimo die. Quia ego ex meipso non
sum locutus: sed qui misit me Pater, ipse mihi ma-
datum dedit quid dicam, & quid loquar. Et scio
quia mandatum eius vita æterna est. Quæ ergo e-
go loquor: sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

CAP. XIII.

In te diem festum Paschæ, sciens IESVS
quia venit hora eius vt trãseat ex hoc mu-
ndo ad Patrem: cum dilexisset suos qui e-
rant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna fa-
cta, (cum diabolus iam misisset in cor, vt traderet

eum Iudas Simõnis Iscariotes?) sciens quia omnia
dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad
Deum vadit: surgit à cœna, & ponit vestimenta
sua. & cum accepisset linteum, præcinxit se. Dein
de misit aquam in peluim, & cepit lauare pedes
discipulorum, & extergere linteo quo erat præcin-
ctus. Venit ergo ad Simõnem Petrum. Et dicit
ei Petrus, Domine, tu mihi lauas pedes? Respondit
IESVS, & dixit ei, Quod ego facio, tu nescis mo-
do: scies autem postea. Dicit ei Petrus, Non laua-
bis mihi pedes in æternum. Respondit ei IESVS,
Si non lauero te, non habebis partem mecum. Di-
cit ei Simon Petrus, Domine, non tantum pedes
meos, sed & manus & caput. Dicit ei IESVS, Qui
lotus est, nõ indiget nisi vt pedes lauet, sed est mu-
ndus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. Scie-
bat enim quisnam esset qui traderet eum. propterea
dixit, Non estis mundi omnes. Postquam ergo
lauit pedes eorum, accepit vestimenta sua: & cum re-
cubuisset, iterum dixit eis, Scitis quid fecerim vo-
bis? Vos vocatis me, Magister & Domine: & bene-
dicitis. sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros,
Dominus & Magister: & vos debetis alter alterius
lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quæ-
admodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Amē
amē dico vobis, nõ est seruus maior domino suo,
neque apostolus maior est eo qui misit illum. Si
hæc scitis: beati eritis si feceritis ea. Non de omni-
bus vobis dico: ego scio quos elegerim. Sed vt ad-
impleatur scriptura, Qui manducat mecum pan-
em, leuabit contra me calcaneum suum. Amodo
dico vobis, prius quàm fiat: vt cum factum fue-
rit, credatis quia ego sum. Amen amen dico vo-
bis, qui accipit siquem misero, me accipit: qui au-
tem me accipit, accipit eum qui me misit. Cum
hæc dixisset IESVS, turbatus est spiritu: & protesta-
tus est, & dixit, Amen amen dico vobis quia vnus
ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo adinuicem di-
scipuli, hæsitantes de quo diceret. Erat ergo recu-
bens vnus ex discipulis eius in sinu IESVS, quæ di-
ligebat IESVS. Innuit ergo huic Simon Petrus, &
dixit ei, Quis est de quo dicit? Itaque cum recubuis-
set ille supra pectus IESVS, dicit ei, Domine, quis
est? Respondit IESVS, Ille est cui ego intinctum pa-
nem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit
Iudæ Simõnis, Iscariotæ. Et post buccellam, in-
troiuit in eum satanas. Et dicit ei IESVS, Quod fa-
cis, fac citius. Hoc autem nemo sciuit discumben-
tium ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant,
quia oculos habebat Iudas, quod dixisset ei IESVS,
Eme ea quæ opus sunt nobis ad Diem festu:
aut egenis vt aliquid daret. Cum ergo accepisset
ille buccellam, exiuit continuo. Erat autem nox.
Cum ergo exisset, dixit IESVS, Nunc clarifica-
tus est Filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.
Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit
eum in semetipso: & continuo clarificabit eum. Fi-
lioli, adhuc modicum vobiscum sum. Quæretis me:
& sicut dixi Iudæis, Quò ego vado, vos non pote-
stis venire: & vobis dico modo. Mandatum no-
uum do vobis, vt diligatis inuicem: sicut dilexi vos,
vt & vos diligatis inuicem. In hoc cognoscent om-
nes quia discipuli mei estis, si dilectione habue-
ritis adinuicem. Dicit ei Simon Petrus, Domine,
quò vadis? Respondit IESVS, Quò ego vado;
non potes me modo sequi, sequeris autem postea.

Granum frumeti
Amare vel odio habere animam suam. matt. 10. d. 16. d. marc. 8. d. luc. 9. c. 17. g.
Ministrare christo.
Oratio Christi.
Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P.
Tonitruum. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. Angelus.
Iudicium. Christus crucifigendus.
Psal. 109. b. 116. a. csa. 40. c. czech. 37. b.
Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V.
Lumen.
Tenebræ.
Fides.
Abscondite Christus.
Iudas quare non credebant prophetæ. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Compl. Esa. 53. a. ro. 10. d.
Esa. 6. c. mat. 13. b. marc. 4. b. luc. 8. h. a. 18. f. rom. 11. b.
Principes credentes timent excõmunicari.
Gloria hominũ.
Lux.
Tenebræ.
Spernens christum.
Marc. 16. d.
Vita æterna.

mittit (Vet. Di. o. Ge. o. l.)
Petrus non vult sibi lauari pedes à Christo.
habes (Vet. Ge. l. Di. l.)
Mundi Apostoll.
& accept vestimenta sua: cum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Magister & dominus Christi. Lauare pedes.)
Seruus. j. 15. c. mat. 10. c. luc. 6. f.
Iudas. psal. 40. e. leuauit (Vet. cõ. Ge. l.)
Accipere missũ à Christo. matt. 10. d. luc. 10. c.
Preditorem suũ Iudam indicat Christus. math. 16. b. marc. 14. b. luc. 21. b.
Iohannes.
tunc (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. Satan.)
Iudas adie Phariseos.
Filioli.
i. 7. c.
Dilectio. Ienit. 19. d. math. 22. d. j. 15. b.
Discipuli Christi vnde cognoscuntur. Petrus secutus Christum & negaturus.

Christus lauat pedes Apostolorum. matt. 16. a. luc. 22. a. marc. 14. a.
Vet. Di. o. Ge. o. l.

Euangelium

Matt. 16. d. mar. 27.
14. c. luc. 11. c.

Dicit ei Petrus, Quare non possum te sequi modo: animam meam pro te ponam. Respondit ei Iesus vs, Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non catabit gallus, donec ter me neget.

CAP. XIII.

-Vet. Di. o. l. Ge. 1. p. Christi diuinitas.

Tait discipulis suis, Non turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite. In domo Patris mei mansiones multae sunt. si quod minus: dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum. Et si abiero, & praeprauero vobis locum: iterum venio, & accipiam vos ad meipsum, ut vbi sum ego, & vos sitis. Et quod ego vado scitis, & viam scitis. Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quod vadis: & quomodo possumus viam scire? Dicit ei Iesus vs, Ego sum Via, & Veritas, & Vita. nemo venit ad Patrem nisi per me. Si cognouissetis me, & Patrem meum utique cognouissetis: & a modo cognoscetis eum, & vidistis eum.

Per Christum vitam aeterna.

Via. Veritas. Vita.

cognoscitis (Ve. Ge. l.

cognouisti (Vet. P. Pater & Christi idem. vidit me, vidit (Vet. Ge. o. l. C. p. Et (Vet. Compl. credis (Vet. P. Di. o. l. Ge. l. v. C. p. l.

Fides.

Opera. Petendum in nomine Christi. j. 16. c. f. mat. 7. a. marc. 11. c. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Dilectio. Opera.

Spiritus sanctus consolator.

cognoscitis (Ve. M. Ge. o. l. Di. o. c. Christus cum suis.

Dilectio. Opera.

Dilectio. Opera.

Spiritus sanctus, doctor nostrarum.

Pax Christi.

Gaudium.

Princeps huius mundi.

ius, & in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem: & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio: surgite, eamus hinc.

Ad. 1. d.

CAP. XV.

Ego sum vitis vera: & Pater meus agricola est. Omnem palmitem in me, non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Manete in me: & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos nisi in me manseritis. Ego sum vitis: vos palmites. qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere. Siquis in me non manserit: mittetur foras sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. In hoc clarificatus est Pater meus: ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea: si praecepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea: sicut & ego Patris mei praecepta seruauit, & maneo in eius dilectione. Hae locutus sum vobis: ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur. Hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio vobis. Iam non dicam vos seruos: quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia, quaecunque audiui a Patre meo, nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: & posui vos ut ea, & fructum afferatis: & fructus vester maneat: ut quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. Hae mando vobis, ut diligatis inuicem. Si mundus vos odit: scitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis: mundus quod suum erat, diligeret. quia verum de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo: propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis, Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt: & vos persequentur. si sermonem meum seruauerunt: & vestrum seruabunt. Sed haec omnia facient vobis propter nomen meum: quia nesciunt eum qui misit me. Si non venissem & locutus fuissetem eis: peccatum non haberent. nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Qui me odit: & Patrem meum odit. Si opera non fecissem in eis quae nemo alius fecit: peccatum non haberent. nunc autem & viderunt, & oderunt & me & Patrem meum. Sed ut adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, Quia odio habuerunt me gratis. Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis qui a Patre procedit: ille testimonium perhibebit de me. & vos testimonium perhibebitis: quia ab initio mecum estis.

Vitis. Agricola. Palmes. tollit (Vet. C. p. l.

Opera a Deo. i. b. Fides purgat.

Opera nulla sine fide. arefcet, (Vet. Ge. l. C. p. l. Grace exaruit. colligunt eos, (Vet. Ge. o. l. Di. l. p. n. attunt, & ardent. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. Petendum in nomine Christi. Fructus. Dilectio Christi erga nos.

Gaudium. i. 13. d. c. p. b. e. a. i. thet. 4. b. Dilectio. -Vet. Au. Con. Di. o. l. Ge. o. l. p. v. Amici Christi. dico (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. p. Au. Seruus.

Electio. Marth. 14. d. Pater. Afflictiones propter Christum.

Electio. i. 13. b. mat. 10. c. Marth. 14. a.

Mat. 14. c. Luc. 14. 8. Spiritus sanctus.

perhibebit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Afflictiones eius gaudium.

B

C

D

27

Hae locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Absque synagoga facient vos: sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se praestare Deo. & haec faciet vobis: quia non nouerunt Patrem, neque me. Sed haec locutus sum vobis: ut cum venerit hora, eorum

CAP. XVI.

reminiſcamini, quia ego dixi vobis. Hæc autē vobis ab initio nō dixi: quia vobiscum eram. Et nūc vado ad eū qui miſit me: & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Sed quia hæc locutus ſum vobis, triftitia impleuit cor veſtrum. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadā. ſi enim non abiero, Paraclētus non veniet ad vos: ſi autē abiero, mittam eum ad vos. Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. de peccato quidem: quia non crediderunt in me. de iuſtitia verò: quia ad Patrem vado, & iā nō videbitis me. de iudicio autem: quia princeps huius mundi iam iudicatus eſt. Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare modò. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcunque audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quæcunque habet Pater, mea ſunt. Propterea dixi, Quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Modicum, & iam non videbitis me: & iterū modicum, & videbitis me: quia vado ad Patrem. Dixerūt ergo ex diſcipulis eius adinuicem, Quid eſt hoc quod dicit nobis, Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem? Dicebant ergo, Quid eſt hoc quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur. Cognito autem I E S V S quia volebant eum interrogare: & dixit eis, De hoc quæritis inter vos quia dixi, Modicum, & non videbitis me: & iterū modicum, & videbitis me. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triftitia veſtra vertetur in gaudium. Mulier cum parit, triftitiam habet, quia venit hora eius: cum autē pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudiū, quia natus eſt homo in mundū. Et vos igitur nūc quidem triftitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum: & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico vobis, ſiquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vtque modò nō petiſtis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis: vt gaudium veſtrum ſit plenum. Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis: venit hora cum iam non in prouerbiis loquar vobis, ſed palām de Patre annuntiabo vobis. in illo die in nomine meo petetis: & nō dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis. ipſe enim Pater amat vos quia vos me amaſtis, & credidiſtis quia à Deo exiui. Exiui à Patre, & veni in mūdū: iterū relinquo mūdum, & vado ad Patrem. Dicunt ei diſcipuli eius, Ecce, nunc palām loqueris, & prouerbum nullū diciſ. nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi vt quiſte interroget. in hoc credimus quia à Deo exiſti. Reſpondit eis I E S V S, Modò creditis. Ecce, venit hora, & iam venit, vt diſpergamini vnusquiſque in propria, & me ſolum relinquat: & non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt. Hæc locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis. In mūdo preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum.

te: ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam. Hæc eſt autem vita æterna, Vt cognoscant te ſolum, Deum verum, & quem miſiſti I E S V M Chriſtum. Ego te clarificaui ſuper terram: opus conſummaui quod dediſti mihi vt faciam. & nūc clarifica me tu Pater apud temetiſum, claritate quam habui prius quàm mundus fieret, apud te. Maniſtaui nomē tuum hominibus quos dediſti mihi de mūdo (tui erant: & mihi eos dediſti) & ſermonē meū ſeruauerunt. Nunc cognouerūt quia omnia quæ dediſti mihi, abs te ſunt: quia verba quæ dediſti mihi, dediſti eis: & ipſi acceperunt, & cognouerunt verè quia à te exiui, & crediderunt quia tu me miſiſti. Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt. Et mea omnia, tua ſunt: & tua, mea ſunt: & clarificatus ſum in eis. Et iam non ſum in mundo: & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi: vt ſint vnum ſicut & nos. Cū eſſem cū eis, ego ſeruabam eos in nomine tuo. Quos dediſti mihi, ego cuſtodiu: & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis, vt ſcriptura impleatur. Nūc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, vt habeāt gaudium meum impletum in ſemetipſis. Ego dediſti eis ſermonem tuum: & mūdus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo. Non rogo, vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos à Malo. De mūdo non ſunt: ſicut & ego non ſum de mundo. Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus, veritas eſt. Sicut tu me miſiſti in mundum: ita & ego miſiſi eos in mundum. Et pro eis ego ſanctifico meipſum: vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate. Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint: vt credat mundus quia tu me miſiſti. Et ego claritatem quā tū dediſti mihi, dediſti eis: vt ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus. Ego in eis & tu in me: vt ſint conſummati in vnum, & cognoscat mundus quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos ſicut & me dilexiſti. Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum: vt videant claritatem meam quā dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conſtitutionē mundi. Pater iuſte, munduſte non cognouit, ego autē te cognoui: & hi cognouerunt quia tu me miſiſti. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam: vt dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.

C A P. X V I I I.

H Aec cum dixiſſet I E S V S, egreſſus eſt cū diſcipulis ſuis trans torrentem cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe & diſcipuli eius. Sciebat autem & Iudas qui tradebat eum, locum: quia frequenter I E S V S conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis. Iudas ergo cum accipiſſet cohortem, & à pontificibus & Phariſæis miniſtros: venit illuc cū laternis & facibus & armis. I E S V S itaque ſciens omnia quæ ventura erāt ſuper ſe, proceſſit, & dixit eis, Quem quæritis? Reſponderunt ei, I E S V M Nazarenum. Dicit eis I E S V S, Ego ſum. Stabat autem & Iudas qui tradebat eū, cum ipſis. Vtergo dixit eis, Ego ſum: abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos, Quæ quæritis? Illi autem dixerūt, I E S V M Nazarenum. Reſpondit I E

Triftitia.
*ego (Vet. Comp. spiritus sand).
Peccatum. iuſtitia. iudicium. credunt (Vet. Ge. o. l. Di. o.).
B
spiritus ſanctus doctor.
videtis (Ve. Di. o.).
De aſcenſione ſua ad Patrem poſt reſurrexio nem loquitur Apoſtoliſ Chriſtus.
C
Afflictiones in prædicando Euangelio.
Mulier parlens.
D
tollit (Vet. Ge. l. rogabit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Petendum in nomine Chriſti. i. 14. b. matt. 7. a. 11. c. marc. 11. c. luc. 11. b. iac. 1. a.).
Dilectio. fides. *ego (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. v. p. Aſcenſurus Chriſtus ad Patrem).
Matth. 16. c. marc. 14. c.
Pax in Chriſto.
Afflictiones.
Oratio Chriſti ad Patrem.

Matth. 28. d.
Vita per Chriſtū omnibus. Vita æternam vnde quis conſequatur. Opus Chriſti.
*Eſſet. (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Apoſtoli. tuum (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Cōp. Verba Chriſti quæ dedit Apoſtoliſ).
Oratio Chriſti pro Apoſtoliſ.
*Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. Iudas periit. Pfal. 108. b.
Gaudium Chriſti. Apoſtoliſ odio habiti à mundo.
Sanctificare.
*Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Au. ſanctitas Chriſti, noſtra.
Oratio Chriſti pro nobis.
*Vet. Di. o. l. Ge. o. l.
Chriſti in horto. Matth. 26. c. marc. 14. c. luc. 22. d. a. Luc. 11. c.
Iudas prodit Chriſtum. matt. 26. c. marc. 14. c. luc. 22. c.

C A P. X V I I.

H Aec locutus eſt I E S V S: & ſubleuatis oculis in cælum dixit, Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, vt Filius tuus clarificet

Euangelium

s vs, Dixi vobis quia ego sum. si ergo me queritis, finite hos abire. Ve impletur sermo quem dixit, Quia quos dedisti mihi, non perdidisti ex eis quemquam. Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum: & percussit pontificis seruum, & abscidit auriculam eius dexteram. Erat autem nomen seruo, Malchus. Dixit ergo I E S V S Petro, Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum? Cohors autem & tribuni & ministri Iudæorum comprehenderunt I E S V M, & ligauerunt eum: & adduxerunt eum ad Annam primum. erat enim socer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autem Caiphæ qui consilium dederat Iudæis, Quia expedit vnum hominem mori pro populo. Sequebatur autem I E S V S Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum I E S V in atrium pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discipulus alius qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ: & introduxit Petrum. Dicit ergo Petro ancilla ostiaria, Nunquid & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille, Non sum. Stabant autem serui & ministri ad prunas, quia frigus erat: & calefaciebant se. erat autem cum eis & Petrus, stans & calefaciens se. Pontifex ergo interrogauit I E S V M de discipulis suis & de doctrina eius. Respondit ei I E S V S, Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in synagoga, & in templo quod omnes Iudæi conueniunt: & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid locutus sim ipsis: ecce, hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixisset, vnus assistens ministrorum, dedit alapam I E S V, dicens, Sic respondes pontifici? Respondit ei I E S V S, Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me cædis? (Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.) Erat autem Simon Petrus stans & calefaciens se. Dixerunt ergo ei, Nunquid & tu ex discipulis eius es? Negauit ille & dixit, Non sum. Dicit ei vnus ex seruis pontificis, cognatus eius cuius abscidit Petrus auriculam, Nonne ego te vidi in horto cum illo? Iterum ergo negauit Petrus: & statim gallus cœtauit. Adducunt ergo I E S V M ad Caipham in prætorium. Erat autem mane: & ipsi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducaret pascham. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit, Quam accusationem affertis aduersus hominem hunc? Responderunt, & dixerunt ei, Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Dixit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi, Nobis non licet interficere quemquam. Vt sermo I E S V impletur quem dixit, significas qua morte esset moriturus. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus: & vocauit I E S V M, & dixit ei, Tu es Rex Iudæorum? Respondit I E S V S, A te metipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me? Respondit Pilatus, Nunquid ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices, tradiderunt te mihi. quid fecisti? Respondit I E S V S, Regnum meum non est de hoc mundo. si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent vt non traderer Iudæis. nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus, Ergo Rex es tu? Respondit I E S V S, Tu dicis, quia Rex sum ego. Ego in hoc natus

sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. omnis qui est ex veritate, audit vocem meam. Dicit ei Pilatus, Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exiuit ad Iudæos, & dicit eis, Ego nullam inuenio in eo causam. Est autem consuetudo vobis vt vnum dimittam vobis in Pascha. vultis ergo dimittam vobis Regem Iudæorum? Clamauerunt rursum omnes, dicentes, Non hunc, sed Barabban. Erat autem Barabbas, latro.

CAP. XIX.

Tunc ergo apprehendit Pilatus I E S V M, & flagellauit. Et milites plectetes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius: & veste purpurea circumdederunt eum. Et veniebant ad eum, & dicebant, Ave Rex Iudæorum, & dabant ei alapas. Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis, Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoscatis quia nullam inuenio in eo causam. Exiuit ergo I E S V S portans coronam spineam, & purpureum vestimentum. Et dicit eis, Ecce Homo. Cum ergo vidissent eum pontifices & ministri, clamabant, dicentes, Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos: & crucifigite. ego enim non inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudæi, Nos legem habemus: & secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit. Et ingressus est prætorium iterum: & dixit ad I E S V M, Vnde es tu? I E S V S autem responsum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Respondit I E S V S, Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Et exinde querebat Pilatus dimittere eum. Iudæi autem clamabant, dicentes, Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari. Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit foras I E S V M: & sedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha. Erat autem parasceue Paschæ, hora quasi sexta: & dicit Iudæis, Ecce Rex vester. Illi autem clamabant, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt pontifices, Non habemus regem nisi Cæsarem. Tunc ergo tradidit eis illum, vt crucifigeretur. Susceperunt autem I E S V M: & eduxerunt. Et baiulans sibi crucem exiuit in eum qui dicitur Caluariæ locum, Hebraicè autem Golgotha: vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem I E S V M. Scripsit autem & titulum Pilatus: & posuit super crucem. Erat autem scriptum, I E S V S NAZARENVS REX IVDÆORVM. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt: quia prope Ciuitatem erat locus vbi crucifixus est I E S V S. Et erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Latine. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum, Noli scribere Rex Iudæorum: sed quia ipse dixit, Rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi. Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius (& fecerunt quatuor partes: vnique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo adinuicem, Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Vt scriptura impletur, dicens, Partiti sunt vestimē

Veritas.

Barabban petiit Iudæi. mat. 27. c. mar. 15. b. lu. 23. b.

ergo (vet. M. Compl.

Flagellatur Christus, & coronatur spinis. mat. 27. c. marc. 15. b.

ergo (vet. cōpl.

foras, (vet. cōpl.

Iudæi petunt Christum crucifigi. - Vet. Di. I. Ge. l. P.

nostrum (vet. cōpl. Pilatus timens interrogat Christum.

Potestas à Deo.

Peccatum Iudæi. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Compl.

- Vet. Di. o. l. Ge. l. P.

sic scribitur in Vet. exemplar. Di. o. l. Ge. o. l. P. M.

Christus crucifigendus traditur Iudæis. Mat. 27. d. marc. 15. b. luc. 23. c. eum (vet. Di. l. Ge. l. Compl. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Compl.

Titulus crucis Christi.

vestimēta Christi diuiduntur. mat. 27. d. marc. 15. b. luc. 23. c.

Psalm. 22.

i. 17. c.

Auricula Malcho abscissa.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. M. C. Christus ducitur ad Annam, deinde ad Caipham. Luc. 3. a.

Caiphæ. i. 11. f.

Petrus Iohannem sequitur ad domum Caiphæ. mat. 26. f. marc. 14. f. luc. 22. f. ille (vet. Di. l. Ge. l. P.

D calefaciebant. (vet. Ge. o. l. Caiphæ interrogat Christum.

Alapa cæsus Christus quid responderit.

Mat. 26. f. marc. 14. f. luc. 22. f.

Petrus negat Christum. mat. 26. g. marc. 14. g. luc. 22. f. g.

Christus coram Pilato. mat. 27. a. mar. 15. a. lu. 23. g. a. Caiphæ (vet. Di. o. l. Ge. l. Cōpl. B. Ad. 10. c. 11. a. b.

Mat. 26. c.

Christus rex Iudæorum. mat. 27. b. marc. 14. a. luc. 23. a.

regnum Christi. i. 36.

Rex Christus.

ta mea sibi : & in vestem meam miserunt sortem / Et milites quidem hæc fecerunt. 25 Stabant autem iuxta crucem I E S V mater eius, & soror matris eius, Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. 26 Cum vidisset ergo I E S V S matrem & discipulum itantem quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua. D
Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam. 27 Post ea sciens I E S V S quia omnia consummata sunt, ¶ vt consummaretur Scriptura, dicit, Sitio. 28 Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponetes, obtulerunt ori eius. 29 Cum ergo accepisset I E S V S acetum, dixit, Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum. 30 Iudæi ergo (quoniam Parasceue erat) vt non remaneret in cruce corpora Sabbatho (erat enim magnus dies ille Sabbathi) rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites : & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. 31 Ad I E S V M autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. 32 sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua. Et qui vidit, testimonium perhibuit : & verum est testimonium eius. Et ille scit quia vera dicit : vt & vos credatis. 33 Facta sunt enim hæc vt Scriptura impleretur, ¶ Os nõ comminuetis ex eo. 34 Et iterum alia Scriptura dicit, ¶ Videbunt in quem transfixerunt. 35 Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa, (eo quod esset discipulus I E S V, occultus autem propter metum Iudæorum) vt tolleret corpus I E S V. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus I E S V. 36 Venit autem & Nicodemus ¶ qui venerat ad I E S V M nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloes, quasi libras centum. 37 Acceperunt autem corpus I E S V, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. 38 Erat autem in loco vbi crucifixus est, hortus : & in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquam positus erat. 39 Vbi ergo propter Parasceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt I E S V M.

C A P. X X.

V Na autem Sabbathi, Maria Magdalene venit mane cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum : & vidit lapidem sublatum à monumento. 2 Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum quem amabat I E S V S : & dicit illis, Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum. 3 Exiit ergo Petrus & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum. 4 Currebant autem duo simul : & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum. 5 Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina : non tamen introiuit. 6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, 7 & sudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum. 8 Tunc ergo introiuit & ille discipulus qui venerat primus ad monumentum : & vidit, & credidit. 9 nondum enim sciebant Scripturam, quia oportuit eum à mortuis resurgere. 10 Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos. 11 Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinavit se, & prospexit in monumē

tum. 12 & vidit duos angelos in albis, sedentes, vnum ad caput & vnum ad pedes, vbi positum erat corpus I E S V. 13 Dicunt ei illi, Mulier, quid ploras? Dicit eis, Quia tulerunt Dominum meum : & nescio vbi posuerunt eum. 14 Hæc cum dixisset, conuersa est retrorsum, & vidit I E S V M stantem : & non sciebat quia I E S V S est. 15 Dicit ei I E S V S, Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei, Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eum : & ego eum tollam. 16 Dicit ei I E S V S, Maria. 17 Cōuersa illa dicit ei, Rabboni (quod dicitur magister). 18 Dicit ei I E S V S, Noli me tangere (nondum enim ascendi ad Patrem meum.) vade autem ad fratres meos, & dic eis, Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. 19 Venit Maria Magdalene annūtians discipulis, Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi. 20 Cum ergo sero esset die illo, vna sabbathorum, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli cōgregati propter metum Iudæorum : venit I E S V S, & stetit in medio, & dicit eis, Pax vobis. 21 Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus & latus. Gausi sunt ergo discipuli viso Domino. 22 Dixit ergo eis iterum, Pax vobis : sicut misit me Pater, & ego mitto vos. 23 Hæc cum dixisset, insufflauit : & dicit eis, Accipite Spiritum sanctum : ¶ quorum remiseritis peccata, remittuntur eis : & quorum retinueritis, retenta sunt. 24 Thomas autem vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit I E S V S. 25 Dixerunt ergo ei alii discipuli, Vidimus Dominum. Ille autem dixit ei, Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius : non credam. 26 Et post dies octo, iterum erant discipuli eius intus : & Thomas cum eis. Venit I E S V S ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis, Pax vobis. 27 Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum : & noli esse incredulus, sed fidelis. 28 Respondit Thomas, & dixit, Domine meus & Deus meus. 29 Dicit ei I E S V S, Quia vidisti me Thomas, credidisti : beati qui nõ viderunt, & crediderunt. 30 ¶ Multa quidem & alia signa fecit I E S V S in conspectu discipulorum suorum, quæ nõ sunt scripta in libro hoc. 31 Hæc autem scripta sunt, vt credatis quia I E S V S est filius Dei : & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.

P Ostea manifestauit se iterum I E S V S ad Mare-Tiberiadis. Manifestauit autem sic, Erant simul Simo Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat à Cana Galilææ : & filii Zebedæi, & alii ex discipulis eius duo. 2 Dicit eis Simon Petrus, Vado piscari. Dicunt ei, Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in nauim : & illa nocte nihil prendiderunt. 3 Mane autem facto stetit I E S V S in litore : non tamen cognouerunt discipuli quia I E S V S est. 4 Dixit ergo eis I E S V S, Pueri, nunquid pulmētarium habetis? Responderunt ei, Non. 5 Dicit eis, Mittite in dextram nauigii rete : & inuenietis. Miserunt ergo : & iam non valebant illud trahere præ multitudine piscium. 6 Dixit ergo discipulus ille quem diligebat I E S V S, Petro, Dominus est. Simon Petrus cum audisset quia Dominus est : tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare. 7 Alii autem discipuli nauigio venerunt (non enim longe erat à ter-

cleopæ. (Ve. Di. o. l. Ge. o. Matrè comedat Iohani Christ. affantem (Ve. Compl. sua. (Ve. Ge. o. l. Di. o. l. M. P. iam (Ve. Ge. o. f. l. Di. o. l. Compl. fil. 68. e. Potatus aceto Christ. moritur. crura latronib. franguntur. Latus Christi latus aperitur. Exod. 11. g. num. 9. b. Zach. 12. c. Ioseph ab Arimathæa. matt. 27. g. marc. 15. d. luc. 23. g. Nicodemus. 3. a. ergo (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. M. Sepelitur Christ. Maria Magdalene ad sepulchrum. marc. 16. a. luc. 24. a. Petrus & Iohannes currunt ad sepulchrum. Ap. ignorantem resurrectionem. oportet (Ve. Di. o. l. Ge. o. c. Maria Magdalene plorat ad sepulchrum. mat. 28. a. marc. 16. b.

*videt (Ve. Ge. l. Angeli. fuerat (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Iesus Magdalene alloquitur. Resurrexit Christus. Christus cōspicitur ab Ap. mar. 16. c. luc. 24. f. i. cor. 15. a. hoc (Ve. Ge. o. l. Di. o. l. P. V. Iesus (Ve. Cōpl. Et hoc (Ve. Ge. o. l. Di. o. l. P. V. Ap. datur spiritus sanctus, & clauas. Math. 18. c. Thomas figuram (Ve. Di. o. Ge. o. V. verò legit, figuram. - Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Thomas corripitur à Christo. ei (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Cōpl. Christus Deus. Credere. j. 21. g. Vita æterna. Christus (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Cōpl. Iesus est Christ. Post hæc (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. P. V. Cōpl. discipulis (Ve. Compl. Di. l. Piscatoribus Petro & aliis apparet Christus. iam (Ve. Cōpl. Ge. o. l. Di. l. o. v. Piscium multitudo. Petrus.

ra, sed quasi cubitis ducentis) trahetes rete pisciu.
 17. Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas
 positas, & piscem superpositum, & panem. Dicit
 eis I E S V S, Afferte de piscibus quos prendidistis
 nunc. Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in ter-
 ram, plenum magnis piscibus, centum quinquaginta
 tribus. Et cum tanti essent, non est scissum
 rete. Dicit eis I E S V S, Venite, pradede. Et nemo au-
 debat discumbentium interrogare eum, Tu quis
 es? scientes quia Dominus est. Et venit I E S V S, &
 accepit panem, & dabat eis, & piscem similiter. Hoc
 iam tertio manifestatus est I E S V S discipulis suis
 cum surrexisset a mortuis. Cum ergo prandis-
 sent, dicit Simoni Petro I E S V S, Simon Iohannis,
 diligis me plus his? Dicit ei, Etiam Domine: tu scis
 quia amo te. Dicit ei, Pasce agnos meos. Dicit ei
 iterum, Simon Iohannis, diligis me? Ait illi, Etiam
 Domine: tu scis quia amo te. Dicit ei iterum, Pas-
 sce agnos meos. Dicit ei tertio, Simon Iohannis,
 amas me? Contristatus est Petrus quia dixit ei ter-
 tio, amas me? & dixit ei, Domine, tu omnia nosti:
 tu scis quia amo te. Dixit ei, Pasce oves meas.

18. Amen amen dico tibi, cum esses iunior, cingebas
 te, & ambulabas ubi volebas: cum autem senueris,
 extends manus tuas, & alius te cinget, & ducet
 quod tu non vis. Hoc autem dixit, significans qua
 morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset,
 dicit ei, Sequere me. Conuersus Petrus vidit
 illum discipulum quem diligebat I E S V S, sequen-
 tem, qui & recubuit in cena super pectus eius, &
 dixit, Domine quis est qui tradet te? Hunc ergo
 cum vidisset Petrus, dixit I E S V S, Domine, hic au-
 tem quid? Dicit ei I E S V S, Sic eum volo manere
 donec veniam, quid ad te? tu me sequere. Exiuit er-
 go sermo iste inter fratres quia discipulus ille non
 moritur. Et non dixit ei I E S V S, Non moritur sed
 Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?
 24. Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet
 de his, & scripsit haec: & scimus quia verum est te-
 stimonium eius. Sunt autem & alia multa quae
 fecit I E S V S: quae si scribantur per singula, nec ip-
 sum arbitror mundum capere posse eos qui scri-
 bendi sunt, libros.

Petri mors praedicitur. 1. pet. 1. c.

Vet. Di. o. l. Ge. o. p.

Iohannes.

1. 1. c.

1. Si (Ve. Cor. c. 6. 6. v. si sic. Di. o. Don.

1. Si (Ve. Di. o. Cor. v. si sic. Ge. l. Do. Con. 8.

1. 1. o. g.

1. discensiu (Vet. Ge. l.

1. accipit (Vet. Au. dat (Vet. Di. o. Ge. o. l. p. v. Au. M. 1. resurrexisset (Vet. Di. o. l. v. p. M.

1. Amor in Christum pastoris Evangelico necessarius.

1. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. p. v.

1. 1. is: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. 1. Iesus (Vet. C. 6. p. l.

Acta Apostolorum.

C A P. I.

RIMVM quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, quae coepit I E S V S facere & docere, usque in die qua praecipies Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est: quibus & praebuit seipsum vi-
 um post passionem suam in multis argumetis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. Et couescens, praecipit eis, ab Ierosolymis ne discederent, sed expectaret promissionem Patris, Quam audistis (inquit) per os meum: quia Iohannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. Igitur qui couenerant, interrogabant eum, dicentes, Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel: Dixit autem eis, Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate: sed accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudaea, & Samaria, & usque ad vltimum terrae. Et cum haec dixisset, videntibus illis eleuatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumque intuerentur in caelum euntem illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui & dixerunt, Viri Galilaei, quid statis aspicientes in caelum? hic I E S V S qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in caelum. Tunc reuersi sunt Ierosolymam a monte qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem, Sabbathi habens iter. Et cum introissent, in coenaculum ascenderunt ubi manebat Petrus & Iohannes, & Iacobus & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomaeus & Matthaeus, Iacobus Alphaei & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi: hi omnes erant perseverantes vnanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre I E S V S, &

fratribus eius. In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum, dixit (erat autem turba hominum simul, feretum viginti) Viri fratres, oportet impleri Scripturam quam praedixit Spiritus sanctus per os David de Iuda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt I E S V M: qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sorte ministerii huius. Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera eius. Et notum factum est omnibus habitantibus Ierusalem: ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Hacel-dama, hoc est, ager sanguinis. Scriptum est enim in libro Psalmorum, Fiat commoratio eorum deserta: & non sit qui inhabitet in ea. Et episcopatum eius accipiat alter. Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt congregati, in omni tempore quo intrauit & exiuit inter nos Dominus I E S V S, incipiens a baptismo Iohannis usque in diem qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri unum ex istis. Et statuerunt duos, Ioseph, qui vocatur Barfabas, qui cognominatus est Iustus: & Mathiam. Et orates dixerunt, Tu Domine quicorda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum ministerii huius & apostolatus, de quo prauaricatus est Iudas ut abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis: & cecidit fors super Mathiam, & annumeratus est cum vndecim Apostolis.

1. Oratio Petri ad Apostolos ut pro Iuda substitueretur aliquis nominum (Vet. Ge. l. Psal. 40. c. Iohan. 18. a.

1. Iudas suspensus. matth. 27. a.

1. Hacel-dama (Vet. Ge. o.

1. Psal. 68. c. eius (Vet. Di. l. Ge. o. l. Psal. 108. b.

1. Vocatur (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

1. Oratio Apoloru.

1. Sors. Mathias.

C A P. II.

T cum completerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus est repente de caelo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispersitae linguae tanquam ignis, sed itaque supra singulos eorum: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & coeperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Erant autem in Ierusalem habitantes Iudaei, viri religiosi ex omni natione quae sub caelo est. Facta autem hac voce conuenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audie-

1. 1. 1. a. 1. spūs sanctus missus in Apostolos (Vet. Di. o. l. p. v. Au. M. 1. b. lu. 3. c. Ioh. 1. d. 1. 1. a. 7. 1. b. 19. a.

1. Apli, ebrui existimantur, accepto Spiritu sancto.

1. Luc. 24. g. Iohan. 14. d. 1. Baptismus Spiritus sancti. matth. 3. c. marc. 1. b. luc. 3. c. Ioh. 1. d. 1. 2. a. 11. c. 19. a.

1. Tempus. 1. 1. a.

1. Testes Christi Apostoli.

1. Ascensio Christi in caelum. lu. 24. g.

1. Apli in Ierusalem expectant Spiritum sanctum.

1. 1. manebant (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

1. Maria.

bat vnusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes, Nonne, ecce, omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? & quomodo nos' audiuius' vnusquisque linguam nostram, in qua nati sumus? Parthi, & Medi, & AElamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam, Phrygiam, & Paphlham, Aegyptum & partes Libyæ quæ est circa Cyrênem, & aduenæ Romani, Iudæi quoque, & Proselyti, Cretes, & Arabes: audiuius' eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Stupebant autem omnes, & mirabantur, adinuicem dicentes, Quidnam vult hoc esse? Alii autem irridentes dicebant, Quia multo pleni sunt isti. Stans autem Petrus cum vndecim, leuauit vocem suam, & locutus est eis, Viri Iudæi, & qui habitatis Ierusalém vniuersi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea. Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia: sed hoc est quod dictum est per prophetam Ioel, Et erit, in nouissimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filii vestri & filia vestra, & iuuenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt. Et quidem super seruos meos, & ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt: & dabo prodigia in cælo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & vaporē fumi. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & manifestus. Et omnis qui conuertetur in nomine Domini, saluus erit. Viri Israelitæ audite verba hæc, Iesus Nazarenus virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus & prodigiis & signis quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut scitis: hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes, interemistis, quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Dauid enim dicit in eum, Prouidebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe, Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ: & replebis me iucunditate cum facie tua. Viri fratres, liceat audere dicere ad vos de patriarcha Dauid, quoniam defunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret quia iureiurando iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius: prouidens locutus est de resurrectione Christi quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Hunc Iesus resuscitauit Deus, cuius omnes nos testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hoc donum quod vos videtis & auditis. Non enim Dauid ascendit in cælum: dicit autem ipse, Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissime sciat ergo omnis domus Israel quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Iesum, quem vos crucifixistis. His autem auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos Apostolos, Quid

faciemus viri fratres? Petrus autem ad illos, Penitentiam (inquit) agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti. Vobis enim est repromissio, & filiis vestris, & omnibus qui longe sunt, quoscunque aduocauerit Dominus Deus noster. Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos, dicens, Saluamini à generatione ista praua. Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria milia. Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia & signa per Apostolos in Ierusalém fiebant, & metus erat magnus in vniuersis. Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salui fierent quotidie in idipsum.

CAP. III.

Petrus autem & Iohannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam. Et quidam vir qui erat claudus ex utero matris suæ, baiulabatur: quæ ponebatur quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret elemosynam ab introeuntibus in templum. Is cum vidisset Petrum & Iohannem incipientes introire in templum, rogabat ut elemosynam acciperet. Intuens autem in eum Petrus cum Iohanne, dixit, Respice in nos. At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis. Petrus autem dixit, Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. Et apprehensa manu eius dextra, alleuauit eum, & protinus consolidatæ sunt bases eius & plantæ. Et exiliis stetit, & ambulabat: & intrauit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum. Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum. Cognoscebant autem illum quod ipse erat qui ad elemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt stupore & extasi in eo quod contigerat illi. Cum viderent autem Petrum & Iohannem, currunt omnes populus ad eos ad porticum quæ appellatur Salomonis, stupentes. Videns autem Petrus, respondit ad populum, Viri Israelitæ quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit Filium suum Iesum, quem vos quidem tradidistis & negastis ante faciem Pilati, iudicante illo, dimittit. Vos autem Sanctum & iustum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis: autorem verò vitæ interfecistis, quem Deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sumus. Et in fide nominis eius, hunc quæ vos vidistis & nostis, confirmauit nomen eius: & fides quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. Et nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & prin-

verò (Vet. Di. o. l. v. Penitentia. Baptismus. Remissio peccatorum.

Promissiones de Christo iudæis & Gentibus.

Doctrina Communicatio Fractio panis. Oratio.

Vnanimitas. Panis. Cordis simplicitas. Fides à Deo.

Claudus sanatur in nomine Christi.

Argentum. Aurum.

Laus Deo.

teneret (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Compl. legit tenerent.

pletate (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. cōf. M.

Math. 17. c. marc. 16. b. luc. 23. c. iohan. 18. g.

Testes resurrectionis. Fides. Videtis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Compl. Illi (Vet. Compl. Ignorantes iudici.

audimus (Vet. Di. o. l. compl.

audimus (Vet. compl.

predicatio Petro, conuersi ad Christum multi.

Ioel. 2. g.

super (Vet. Di. o. l. Ge. l.

erit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. cōpl. Rom. 10. c. Salus. Christus à Deo datus nobis in salutem.

& vos (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Resurrectio.

Mal. 15. c.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. M. Compl.

Dauid 3. re. 2. b. & (Vet. Di. o. l. Ge. l.

Mal. 15. c.

Mal. 15. c. 1. g. c.

hunc quem (Vet. Di. o. Ge. l. v.

Mal. 109. a.

Iesus, est Christus.

B cob, duodecim Patriarchas. Et Patriarchæ æmulantes, Ioseph vendiderunt in Aegyptum. & erat Deus cum eo: & eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius, & dedit ei gratiam & sapientiam in conspectu Pharaonis regis Aegyptiorum, & constituit eum præpositum super Aegyptum & super omnem domum suam. Venit autem fames in vniuersam Aegyptum & Chanáan, & tribulatio magna: & non inueniebant cibos patres nostri. Cum audisset autem Iacob esse frumentum in Aegypto, misit patres nostros primum: & in secundo cognitus est Ioseph à fratribus suis, & manifestatum est Pharaoni genus eius. Mittens autem Ioseph, accersuit Iacob patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuagintaquinque. Et descendit Iacob in Aegyptum: & defunctus est ipse & patres nostri. Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor filii Sichem. Cum autem appropinquaret tempus promissionis, quæ confessus erat Deus Abraham, creuit populus & multiplicatus est in Aegypto, quoad usque surrexit alius rex in Aegypto, qui non sciebat Ioseph. Hic circumueniens genus nostrum, afflixit patres nostros: ut exponerent infantes suos, ne uiuificaretur. Eodem tempore natus est Moyses, & fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui. Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi in filium. Et eruditus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum: & erat potens in verbis & in operibus suis. Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius ut visitaret fratres suos filios Israel. Et cum vidisset quendam iniuriam patientem, vindicauit illum: & fecit ultionem ei qui iniuriam sustinebat, percussio Aegyptio. Existimabat autem intelligere fratres quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt. Sequenti verò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace, dicens, Viri, fratres estis: ut quid nocetis alterutrum? Qui autem iniuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens, Quis te constituit principem & iudicem super nos? nunquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Aegyptium? Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est aduena in Terra-Madian, ubi generauit filios duos. Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis Sina angelus in igne flammæ rubi. Moyses autem videns, admiratus est visum. Et accedente illo ut consideraret, facta est ad eum vox Domini, dicens, Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Tremfactus autem Moyses, non audebat considerare. Dixit autem illi Deus, Solue calcamentum pedum tuorum: locus enim in quo stas, terra sancta est. Videns vidi afflictionem populi mei qui est in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & descendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Aegyptum. Hunc Moysen quem negauerunt, dicentes, Quis te constituit principem & iudicem? hunc, Deus principem & redemptorem misit, cum manu angeli qui apparuit illi in rubo. Hic eduxit illos faciens prodigia & signa in Terra-Aegypti, & in Rubro-mari, & in deserto annis quadraginta. Hic, est Moyses qui dixit filiis Israel, Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris tan-

quam me: ipsum audietis. Hic est qui fuit in ecclesia in solitudine, cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris: qui accepit verba vitæ dare nobis. Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, & auersi sunt cordibus suis in Aegyptum, dicentes ad Aaron, Fac nobis deos qui præcedant nos: Moysi enim huic qui eduxit nos de Terra-Aegypti, nescimus quid factum sit ei. Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulachro, & lætabantur in operibus manuum suarum. Couertit autem Deus, & tradidit eos seruire militiæ cæli, sicut scriptum est in libro Prophetarum, Nunquid victimas aut hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sydus dei vestri Rēpham, figuras quas fecistis, adorare eas. Et transferam vos trās Babylonē. Tabernaculum testimonii fuit cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit illis Deus, loquens ad Moysen ut faceret illud secundum formam quæ viderat. Quod & induxerunt, suscipientes patres nostri cum IESV in possessionem Gentium, quas expulit Deus, facie patrum nostrorum, usque in diebus Dauid, qui inuenit gratiam ante Deum, & petiit ut inueniret tabernaculum Deo Iacob. Salomon autem ædificauit illi domum. Sed non Excelsus in manufactis habitat, sicut per prophetam dicit, Cælum mihi sedes est: terra autem, scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus: aut quis locus requietionis meæ est? Nonne manus mea fecit hæc omnia? Dura ceruice, & incircūcis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis: sicut patres vestri, & vos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui prænuntiabant de aduentu Iusti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis: qui accepistis legem in dispositione angelorum, & non custodistis. Audientes autem hæc dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum. Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & IESVM stantem à Dextris virtutis Dei. Et ait, Ecce video cælos apertos, & Filiū hominis stantem à dextris virtutis Dei. Exclamantes autem voce magna, cōtinuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimitè in eum. Et eiicientes eum extra Ciuitatem, lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis qui vocabatur Saulus. Et lapidabant Stēphanum inuocantem, & dicentem, Domine IESV, suscipe spiritum meū. Positis autem genibus, clamauit voce magna, dicens, Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et cū hoc dixisset, obdormiuit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci eius.

CAP. VII I.

Acta est autem in illa die persecutio magna in ecclesia, quæ erat Ierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos. Curauerunt autem Stēphanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. Saulus autem deuastabat ecclesiam: per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodia. Igitur qui dispersi erant, pertransibant, euangelizantes verbū Dei. Philippus autem descendens in ciuitatē Samariæ, prædicabat illis Christū. Intendebat autē turbæ his quæ

Exod. 19. a.

Idololatre Iudæi. exod. 32. a. Moyses enim hic (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Amos 5. g.

Moloch.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Exod. 15. d. hebr. s. h.

Iosue 3. c. d.

David. 1. reg. 16. c. 2. sal. 131. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

1. Paral. 17. c. 3. Reg. 6. a.

à Philippo dicebatur, vnanimiter audientes, & videtes signa quæ faciebat. Multi enim eorū qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna, exhibant. Multi autem paralytici & claudi curati sunt. Factum est ergo gaudium magnum in illa ciuitate. Vir autem quidam nomine Simō, qui antè fuerat in ciuitate magus, seducens gentē Samariæ, dicens se esse aliquem magnum: cui auscultabāt omnes à minimo vsque ad maximum, dicentes, Hic, est virtus Dei, quæ vocatur magna.

11. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magiis suis dementasset eos. Cum verò credidissent Philippo euangelizanti de regno Dei: in nomine I E S V Christi baptizabantur viri ac mulieres. Tunc Simon & ipse credidit: & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns etiam signa & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

14. Cum autē audissent Apostoli qui erant in Ierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei: miserunt ad eos Petrum & Iohannem. Qui cum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritū sanctum. Nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini I E S V. Tūc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. Quum vidisset autem Simon quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens, Date & mihi hanc potestatem, vt cuiusque imposuero manus, accipiat Spiritū sanctum. Petrus autem dixit ad eum, Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Non est enim tibi pars, neque fors in sermone isto. cor enim tuū nō est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

24. Respondēs autem Simon, dixit, Precamini vos pro me ad Dominum vt nihil veniat super me horum quæ dixistis. Et illi quidem testificati & locuti verbum Dei, redibant Ierosolymam, & multis regionibus Samaritanorum euangelizabant.

26. Angelus autē Domini locutus est ad Philippū, dicens, Surge, & vade cōtra meridianum, ad viam quæ descēdit ab Ierusalem in Gazam: hæc est desertā. Et surgens abiit. Et ecce, vir Aethiops, eunūchus, potens Candacēs reginæ Aethiopum, qui erat super omnes gazas eius: venerat adorare in Ierusalem: & reuertebatur sedēs super currum suū, legēsque Esaiam prophetam. Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, & adiunge te ad currū istū.

30. Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Esaiam prophetam, & dixit, Putāsne intelligis quæ legis? Qui ait, Et quomodo possum, si nō aliquis ostēderit mihi? Rogauitque Philippum vt ascenderet, & sederet secum. Locus autem scripturæ quam legebat, erat hic, Tanquam ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum. In humilitate iudicium eius sublatum est. Generationem eius quis enarrabit, quoniam tollitur de terra vita eius. Respondēs autē eunūchus Philippo, dixit, Obsecro te, de quo propheta dicit hoc: de se, an de alio aliquo? Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, euangelizauit illi I E S V M.

36. Et dum irent per viam, venerunt ad quandam a-

quam: & ait eunūchus, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus, Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait, Credo Filium Dei esse I E S V M Christum. Et iussit stare currum: & descenderunt vterque in aquam, Philippus & eunūchus, & baptizauit eum. Cum autem ascendisset de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippū, & amplius non vidit eum eunūchus. Ibat autem per viam suam gaudens. Philippus autem inuētus est in Azoto: & pertrāsīens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream. CAP. I X.

Aulus autem adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: vt si quos inuenisset huius viæ viros ac mulieres, victos perduceret in Ierusalem. Et cum iter faceret, contigit vt appropinquaret Damasco: & subito circumfulsit eum lux de cælo. Et cadens in terram, audiuit vocem dicentem sibi, Saule, Saule, quid me persequeris? Qui dixit, Quis es Domine? Et ille, Ego sum I E S V S, quem tu persequeris. durum est tibi contra stimulum calcitrare. Et tremens ac stupēs dixit, Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad eum, Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicitur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes. Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum. Et erat ibi tribus diebus non videns, & nō manducauit neque bibit. Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illum in visu Dominus, Anania. At ille ait, Ecce ego sum Domine. Et Dominus ad eum, Surge, & vade in vicum qui vocatur Rectus: & quære in domo Iudæ Saulum nomine, Tarsensem. ecce enim orat. Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem & imponentem sibi manus vt visum recipiat. Respondit autē Ananias, Domine, audiui à multis de viro hoc, quāta mala fecerit factis tuis in Ierusalem. & hic habet potestatem à principibus sacerdotum alligandi omnes qui inuocant nomen tuum. Dixit autem ad eum Dominus, Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram Gentibus & regibus & filiis Israel. ego enim ostendam illi quanta oporteat eū pro nomine meo pati. Et abiit Ananias, & introiuit in domum: & imponens ei manus, dixit, Saule frater, Dominus misit me I E S V S, qui apparuit tibi in via qua veniebas: vt videas, & implearis Spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquam squamæ, & visum recepit. & surgens baptizatus est. Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis qui erant Damasci, per dies aliquot. Et continuo ingressus in synagogas, prædicabat I E S V M quoniam hic est Filius Dei. Stupebant autem omnes qui eum audiebāt, & dicebant, Nōne hic est qui expugnabat in Ierusalem eos qui inuocabāt nomen istud: & huc ad hoc venit vt victos illos duceret ad principes sacerdotum? Saulus autem multo magis conualecebat, & confundebat Iudæos qui habitabāt Damasci, affirmās quoniam hic est Christus. Cum autem implerentur dies multi, consilium fecerunt in vnum Iudæi vt eum interficerēt. Notæ autē factæ sūt.

Gaudium
Simon magus
qualis.

& nomine Iesu
Christi: Vet. (Di.
o.V. Compl.

Simon magus
baptizatur.

Baptizatur
Samaritani.

Oratio.
Spiritus sanctus.

Superuenerat,
(Vet. Compl. B.
impositio ma-
nuum.

Donum Dei pecunia non possidetur.

Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V.

Domini. (Vet. Di. o. I. Ge. o. I. M. Philippus annuntiat Christum eunūcho Candacēs reginæ.

Spiritus sanctus.

Esa. 53.

tollitur (præf. temp. Vet. G. I.

quid (Vet. Ge. I.

Fides eunūchi.

Baptizatur eunūchus. Ascendisset (Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. Compl.

Letitia fidei.

Saulus incarcerat christianos. galat. 1. c.

Saulum conuertit christianus ad se 1. cor. 15. b. a. cor. 11. a.

Vet. Ge. o. I. Di. L. o. V.

Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V.

Ananias.

Vet. Di. o. Cōpl. M.

Oratio.

Ananias timet sibi à Paulo.

Vas electum, Paulus.

Afflictiones.

Baptizata Paulus.

In synagoga (Vet. Di. o. I. Ge. o. I.

Vet. Di. o. I. Ge. o. I. Paulus prædicat Iesum esse Christum.

In Iudæa Paulo tē dūcur. 1. cor. 11. g.

Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V.

et sunt Saulo insidiae eorum. Custodiebant autem & portas die ac nocte, ut eum interficerent. Accipientes autem eum discipuli eius nocte, per murum demiserunt eum, submittentes in sporta.

-Vet. Di. o. Ge. o.

Nō creditur Paulus esse Christi discipulus.

* & (Vet. Di. o. Paulus disputat cum Gentibus.

Pax

Timor Dei.

sancti.

Aeneas paralyticus sanatur.

Yanar (Vet. Ge. o. Christiani in Lydda & Sarona

Tabitha suscitatur. Opera. Eleemosynar.

Oratio.

* suos (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Petrus apud coriariū habitat.

Cornelii centurionis integritas.

Oratio. Eleemosynar.

Inssu Dei, Cornelius accersit Petrum.

26. Cum autem venisset in Ierusalem, tentabat se iungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus. Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narrauit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine IESU. Et erat cum illis intrans & exiens in Ierusalem, fiducialiter agens in nomine Domini. Loquebatur quoque Gentibus: & disputabat cum Græcis: Illi autem quærebant occidere eum. Quod cum cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.

31. Ecclesia quidem per totam Iudæam, & Galilæam & Samariam habebat pacem, & edificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione Sancti Spiritus replebatur.

32. Factum est autem, ut Petrus dum transiret vniuersos, deueniret ad sanctos qui habitabant Lyddam. Inuenit autem ibi hominem quendam, nomine Aeneam, ab annis octo iacentem in grabbato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus, Aeneam, sanet te Dominus IESUS Christus: surge, & sterne tibi. Et continuo surrexit. Et viderunt eum omnes qui habitabant Lyddam, & Saronam: qui conuersi sunt ad Dominum. In Ioppe autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas faciebat. Factum est autem in diebus illis ut infirmata moreretur. Quam cum lauissent, posuerunt eam in cœnaculo. Cum autem propè esset Lydda ab Ioppe, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogâtes, Ne pigriteris venire usque ad nos. Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum: & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes quas faciebat illis Dorcas. Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua orauit: & conuersus ad corpus, dixit, Tabitha, surge. At illa aperuit oculos: & viso Petro resedit.

34. Dans autem illi manum, erexit eam. Et cum vocasset sanctos & viduas, assignauit eam viuam. Notum autem factum est per vniuersam Ioppen: & crediderunt multi in Dominum. Factum est autem ut dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

CAP. X.

Vir autem quidam erat in Cæsareâ, nomine Cornelius, centurio cohortis quæ dicitur Italica, religiosus ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi. Et deprecans Deum semper, is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli. At ille intuens eum, timore correptus dixit, Quis es Domine? Dixit autem illi, Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Et nunc mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem quendam qui cognominatur Petrus: hic hospitatur apud Simonem quendam coriarium, cuius est domus iuxta mare. hic dicet tibi quid te oporteat facere. Et cum discessisset angelus qui loquebatur illi, vocauit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum ex his qui illi parebant.

8. Quibus cum narraisset omnia, misit illos in Ioppen. Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora, ut oraret, circa horam sextam. Et cum e-suriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus: & vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terram,

Petro ostēditur Gentes sibi in Christum purificatas esse.

* videt (Vet. Ge. l.

12. in quo erant omnia quadrupedia & serpentina terræ, & volatilia cæli. Et facta est vox ad eum, Surge Petre: occide, & manduca. Ait autem Petrus, Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum. Et vox iterum secundo ad eum, Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.

* Quæ (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Purificatae Gentes.

* autem (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Petrus descendit ad Cornelium.

16. Hoc factum est per te. Et statim receptum est vas in cælum. Et dum intra se hæsitaret Petrus quidnam esset visio quam vidisset, ecce viri qui missi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad ianuam. Et cum vocassent, interrogabant si Simon qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium. Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei, Ecce viri tres quærunt te. Surge itaque, & descende, & vade cum eis, nihil dubitans: quia ego misi illos. Descendens autem Petrus ad viros, dixit, Ecce ego sum quem quæritis. quæ causa est propter quam venistis? Qui dixerunt, Cornelius centurio, vir iustus & timens Deum, & testimonium habes ab vniuersa gente Iudæorum, responsum accepit ab angelo sancto accersiri te in domum suam, & audire Verba abs te. Introducens ergo eos recepit hospitio. Sequenti autem die surgens, profectus est cum illis: & quidam ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eum. Altera autem die introiuit Cæsaream. Cornelius verò expectabat illos, conuocatis cognatis suis & necessariis amicis.

* accersire (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

25. Et factum est, cum introisset Petrus, obuius venit ei Cornelius: & procidens ad pedes eius adorauit eum. Petrus verò eleuauit eum, dicens, Surge, & ego ipse homo sum. Et loquens cum illo, intrauit, & inuenit multos qui conuenerant, dixitque ad illos, Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo coniungi, aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem comunem aut immundum dicere hominem: propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quæ ob causam accersistis me? Et Cornelius ait, A nudius quartana die, usque ad hanc horam, oras eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, & ait, Corneli, exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei. Mitte ergo in Ioppen, & accersi Simonem qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarii iuxta mare. Confestim ergo misi ad te, & tu bene fecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia quæcunque tibi præcepta sunt à Domino. Aperiens autem Petrus os suum, dixit, In veritate comperi quia non est personarum acceptor Deus: sed in omnigente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Verbum misit Deus filiis Israel, annuntians pacem per IESUM Christum: (hic est omnium Dominus.) Vos scitis, quod factum est verbum per vniuersam Iudæam, incipiens enim à Galilæa, post baptismum quod prædicauit Iohannes: IESUM à Nazareth quomodo vnxit eum Deus Spiritu san-

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Petrus non vult sibi secti gentes.

Mundi orauerunt Iudæi & Gentes per Christum.

* nudius quarta (Vet. Di. o. l. V.

Prædicat Petrus Christum. Deut. 10. d. 2. par. 19. c. 10. b. gal. 2. b. ephes. 6. b. col. 3. d. 1. petr. 1. c.

Luc. 4. c.

telles.

cto & virtute, qui pertransit benefaciendo & san-
 dando omnes oppressos à diabolo, quoniã Deus
 erat cū illis. Et nos testes sumus omniū quæ fecit
 in regione Iudæorum & Ierusalem, quem occide-
 runt suspendentes in ligno. Hunc Deus suscitavit
 tertia die, & dedit eum manifestū fieri non omni
 populo, sed testibus præordinatis à Deo, nobis, qui
 manducauimus & bibimus cū illo postquã resur-
 rexit à mortuis. Et præcepit nobis prædicare po-
 pulo & testificari quia ipse est qui cõstitutus est à
 Deo iudex viuorū & mortuorū. Huic omnes Pro-
 phetæ testimoniū perhibent, remissionem pecca-
 torum accipere per nomē eius omnes qui credūt
 in eū. Adhuc loquēte Petro verba hæc, cecidit Spi-
 ritus sanctus super omnes qui audiebāt verbum.
 Et obstupuerunt ex circūcisione fideles qui vene-
 rant cū Petro, quia & in Nationes gratia Spiritus
 sancti effusa est. Audiebant enim illos loquentes
 linguis, & magnificantes Deū. Tunc respondit Pe-
 trus, Nūquid aquam quis prohibere potest, vt nō
 baptizentur hi qui Spiritū sanctum acceperunt si-
 cut & nos. Et iussit eos baptizari in nomine Do-
 mini I E S V Christi. Tunc rogauerunt eum vt ma-
 neret apud eos aliquot diebus.

Index Christus.
 Propheta. iere.
 31. f. mich. 7. d.
 Remissio pecca-
 torū per fidem,
 spiritus sanctus
 super Gentes.

Baptizantur Gentes.

Correctus Petr
 ob Apstis quod
 Gentibus Chris-
 tum annuntia-
 set, ostendit fa-
 ctam esse Genti-
 bus misericor-
 diam.

vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

omne (vet. Cōp. mihi (vet. Cōp. l.

salus.

Baptizari Spiri-
 tu sancto.
 3. i. a. matth. 3. c.
 marc. 1. b. luc. 3. c.
 ioh. 1. d. j. 19. a.

Pœnitentia & conuersio Genti bus data.

Antiochenibus annuntiat Christus.

C A P. X I.

Adierunt autem Apostoli & fratres qui e-
 rant in Iudæa, quoniã & Gentes receperūt
 verbum Dei. Cū autem ascēdisset Petrus
 Ierosolymam, disceptabant aduersus illū qui erāt
 ex circūcisione, dicentes, Quare introisti ad viros
 præputiū habentes, & manducasti cū illis. Incipiens
 autem Petrus exponebat illis ordinē, dicens, Ego
 eram in ciuitate Ioppe orās, & vidi in excessu mē-
 tis meæ visionē, descendens vas quoddā velut lin-
 teum magnū, quatuor initiis summitti de cælo, &
 venit vsque ad me. In quod intuens, cōsiderabā &
 vidi quadrupedia terræ & bestias & reptilia, & vola-
 tilia cæli. Audiui autē & vocem dicentē mihi, Sur-
 ge Petre, occide & manduca. Dixi autem, Nequa
 quā Domine: quia cōmune aut immūdum nun-
 quā introiuit in os meū. Respondit autem vox se-
 cundō, de cælo, Quæ Deus mundauit, tu ne cōmu-
 ne dixeris. Hoc autem factū est per ter: & recepta
 sunt omnia rursus in cælū. Et ecce, viri tres con-
 festim astiterunt in domo in qua erā, missi à Cæ-
 saræa ad me. Dixit autē Spiritus mihi vt irem cum
 illis, nihil hæsitans. Venerunt autē mecū, & sex fra-
 tres isti: & ingressi sumus in domū viri. Narrauit
 autem nobis quomodo vidisset angelū in domo
 sua, stantem & dicentem sibi, Mitte in Ioppen, &
 accersi Simōnem qui cognominatur Petrus, qui
 loquetur tibi verba in quibus saluus eris tu & vni-
 uersa domus tuā. Cū autē cœpisssem loqui, cecidit
 Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio.
 Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dice-
 bat, Iohānes quidem baptizauit aqua, vos autem
 baptizabimini Spiritu sancto. Si ergo eādē gra-
 tiam dedit illis Deus, sicut & nobis qui credidim⁹
 in Dominum I E S V M Christum: ego quis eram
 qui possem prohibere Deū. His auditistacuerunt:
 & glorificauerunt Deum, dicentes, Ergo & Genti-
 bus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. Et illi qui-
 dem qui dispersi fuerant à tribulatione quæ facta
 fuerat sub Stéphano, perambulauerūt vsque Phœ-
 nicen & Cyprū & Antiochiām, nemini loquentes
 verbū, nisi solis Iudæis. Erant autem quidam ex
 eis viri Cyprii & Cyrenæi, qui cū introissent An-

tiochiām, loquebantur & ad Græcos, annuntian-
 tes Dominum I E S V M. Et erat manus Domini
 cum eis: multusque numerus credentium cõuer-
 sus est ad Dominum. Peruenit autem sermo ad
 aures ecclesiæ quæ erat Ierosolymis, super istis: &
 miserunt Barnabam vsque ad Antiochiām. Qui
 eum peruenisset, & vidisset gratiam Dei, gauisus
 est: & hortabatur omnes in proposito cordis per-
 manere in Domino, quia erat vir bonus, & plenus
 Spiritu sancto & fide. Et apposta est multa turba
 Domino. Profectus est autem Tarsum, vt quære-
 ret Saulum: quem cum inuenisset, perduxit An-
 tiochiām. Et annum totum cõuersati sunt ibi in
 ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita vt co-
 gnominaretur primum Antiochiæ discipuli, Chri-
 stiani. In his autem diebus superuenerunt ab Ie-
 rosolymis prophetæ Antiochiām: & surgens vnus
 ex eis nomine Agabus, significabat per Spiritum
 famem magnam futuram in vniuerso orbe terra-
 rum, quæ facta est sub Claudio. Discipuli autem
 prout quis habebat, proposuerunt in ministeriū
 mittere habitantibus in Iudæa fratribus: quod &
 fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barna-
 bæ & Sauli.

vet. Di. o. l. Ge. o. Compl.

Barnabas hortatur Antiochen-
 ses a d fidem.
 vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Christiani primi.

Agabus.
 Fames.
 Cæsare. (vet. Ge. l.
 Christiani pau-
 peres.
 singuli eorum
 (vet. Compl. Ge. l. Di. l.

C A P. X I I.

Eodem autem tempore misit Herodes rex
 manus, vt affligeret quosdam de ecclesia.
 Occidit autem Iacobum fratrem Iohan-
 nis gladio. Videns autem quia placeret Iudæis,
 apposuit apprehendere & Petrum, (erant autē dies
 Azymorum) quem cum apprehendisset, misit in
 carcerē, tradentque quatuor quaternionibus mi-
 litum ad custodiendum eum, volens post Pascha
 producere eum populo. Et Petrus quidem serua-
 batur in carcere. Oratio autē fiebat sine intermis-
 sione ab ecclesia ad Deū pro eo. Cum autē pro-
 ducturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Pe-
 trus dormiens inter duos milites, vinctus catenis
 duabus: & custodes ante ostium custodiebant car-
 cerem. Et ecce, angelus Domini astitit, & lumen
 refulsit in habitaculo: percussitque latere Petri, exci-
 tauit eum, dicens, Surge velociter. Et ceciderunt
 catenæ de manibus eius. Dixit autem angelus ad
 eum, Præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit
 sic. Et dixit illi, Circunda tibi vestimentum tuū,
 & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & ne-
 sciebat quia verum est quod fiebat per angelum:
 existimabat autem se visum videre. Transeuntes
 autem primam & secundam custodiam, venerūt
 ad portam Ferream quæ ducit ad Ciuitatē, quæ
 vltro aperta est eis. Et exeūtes processerūt vicum
 vnum: & continuo discessit angelus ab eo. Et Pe-
 trus ad se reuersus dixit, Nunc scio verē quia mi-
 sit Dominus angelum suum, & eripuit me de ma-
 nu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæo-
 rum. Cōsideransque, venit ad domū Mariæ ma-
 tris Iohannis, qui cognominatus est Marcus, vbi
 erant multi congregati & orantes. Pulsante autē
 eo ad ostium ianuæ, processit puella ad vidēdum,
 nomine Rhode. Et vt cognouit vocem Petri, præ-
 gaudio nō aperuit ianuam, sed intro currens nun-
 tiauit stare Petrū ante ianuā. At illi dixerūt ad eā,
 Insanis. Illa autē affirmabat sic se habere. Illi autē
 dicebant, Angelus eius est. Petrus autem perseue-
 rabat pulsans. Cum autem aperuissent ostiū, vi-
 derunt eum: & obstupuerunt. Annuens autem eis
 manu vt tacerent, narrauit quomodo Dominus
 s. i. i.

Herodes occidit Iacobum.

Petrus cõicitur in carcerem ab Herode.

tradēs (vet. Cōp. Ge. o. l. Di. o. l.

Orat ecclesia pro Petro.

Ab angelo liberatur Petrus.

Petrus narrat se liberatū de manu Herodis.

vet. Di. o. l. Ge. o. l. Rhode.

Angelus. -ve. Di. l. Ge. l. v.

eduxisset eum de carcere: dixitque, Nuntiate Iacobo & Fratribus hæc. Et egressus, abiit in aliū locum. Facta autem die, erat non parua turbatio inter milites quidnam factū esset de Petro. Herodes autem cum requisisset eum, & non inuenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descendensque à Iudæa in Cæsaream, ibi commoratus est. Erat autem iratus Tyriis & Sidoniis. At illi vnanimes venerūt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabāt pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo.

21. Statuto autem die Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autē acclamabat, Dei voces, & nō hominis. Cō festim autē percussit eū angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo: & consumptus à vermibus, expirauit. Verbum autem Domini crescebat & multiplicabatur. Barnabas autem & Saulus reuersi sunt ab Ierosolymis expleto ministerio, assumpto Iohāne qui cognominatus est Marcus.

CAP. XIII.

Rat autē in ecclesia quæ erat Antiochiæ, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas & Simon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahē qui erat Herodis tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus, Segregate mihi Saulū & Barnabā in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidē missi à Spiritu sancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt. Cyprus. Et cum venissent Salamīnam, prædicabant verbum Dei in synagoga Iudæorum. Habebant autem & Iohannem in ministerio. Et cum perambulassent vniuersam insulam vsque ad Paphum, inuenerunt quendam virū magum pseudopropheta, Iudæum, cui nomen erat Bar-Ieu, qui erat cū proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbum Dei. Resistebat autem illis Elymas, magus (sic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere proconsulem à fide. Saulus autē qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intus in eum, dixit, O plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas. Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solē vsque ad tempus. Et confestim cecidit in eū caligo & tenebræ, & circūiens quærebat qui ei manū daret. Tūc proconsul cum vidisset factum, credidit, admirans super doctrina Domini. Et cum à Papho nauigassent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliz. Iohannes autem discedens ab eis reuersus est Ierosolymam. Illi verò pertranscuntes Pergen, venerunt Antiochiam. Psidiz: & ingressi synagogam die Sabbathorum, sederunt. Post lectionem autem Legis & Prophetarū, miserunt principes synagoga ad eos, dicentes, Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite. Surgēs autem Paulus, & mansilentium indicēs, ait, Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite. Deus plebis Israel elegit patres nostros, & plebem exaltauit cū essent incolæ in Terra-Aegypti, & in brachio excelso eduxit eos ex eā, & per quadraginta annorū tempus eorum sustinuit in deserto. Et destruens Gentes se-

ptem in Terra-Chanaan, sorte distribuit eis terrarum, quasi post quadringentos & quinquaginta annos: & post hæc dedit iudices, vsq; ad Samuēl prophetam. Et exinde postulauerūt regem: & dedit illis Saul filiū Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscitauit illis David regem: cui testimonium perhibens dixit, Inueni David filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Huius Deus ex semine secundum promissionem eduxit Israel saluatore IESVM, prædicante Iohanne ante faciem aduentus eius baptismum poenitentia omni populo Israel. Cum impletet autem cursum suū, dicebat, Quem me arbitramini esse nō sum ego, sed ecce venit post me, cuius nō sum dignus calcamenta pedum soluerē. Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timēt Deum, vobis verbum salutis huius missum est. Qui enim habitabant Ierusalem, & principes eius hūc ignorantes, & voces Prophetarū quæ per omne Sabbathum leguntur, iudicantes impleuerūt: & nullam causam mortis inuenientes in eo, petierūt à Pilato vt interficerent eum. Cūque cōsummasset omnia quæ de eo scripta erant, deponentes eū de ligno, posuerunt eum in monumentō. Deus autem suscitauit eum à mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his qui simul ascenderāt cum eo de Galilæa in Ierusalē, qui vsque nunc sunt testes eius ad plebem. Et nos vobis annūtiamus eam quæ ad patres nostros repromissio facta est. quoniam hanc Deus adimpleuit filiis vestris, resuscitās IESVM, sicut & in psalmo secundo scriptū est, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autē suscitauit eum à mortuis, amplius iam nō reuersurum in corruptionē, ita dixit, Quia dabo vobis sancta David fidelia. Ideoque & aliās dicit, Nō dabis Sanctum tuum videre corruptionem. David enim in sua generatione cum ministrasset, volūtati Dei dormiuit, & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem. Quem verò Deus suscitauit à mortuis, non vidit corruptionem. Notū igitur sit vobis viri fratres, quia per hūc vobis remissio peccatorum annuntiat ab omnibus quibus nō potuistis in lege Moyſi iustificari. In hoc omnis qui credit, iustificatur. Videte ergo ne superueniat vobis quod dictū est in Prophetis, Videte contēptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non creditis, si quis enarrauerit vobis. Excutibus autē illis rogabant vt sequētī Sabbatho loquerētur sibi verba hæc. Cūque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Iudæorū, & colentiū Deum aduenarū Paulum & Barnabā: qui loquentes suadebant eis vt permanerēt in gratia Dei. Sequenti verò Sabbatho penē vniuersa ciuitas cōuenit audire verbū Dei. Videntes autē turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebātur, blasphēmātes. Tunc constāter Paulus & Barnabas dixerūt, Vobis oportebat primū loqui verbū Dei: sed quoniā repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus, Posui te in lucē Gentiū, vt sis in salutē vsq; ad extremū terræ. Audiētes autē Gētes gauisi sunt, & glorificabāt verbū Domini: & crediderūt quotquot erāt præordinati ad vitā æternā. Disseminabatur autē verbū Domi-

Herodes consumitur à vermibus.

Angelus. Honor Deo. Verbum Dei.

Sanctus. Iohannes Marcus.

Paulus & Barnabas: reguntur in prædicationem.

Ve. Di. o. Ge. o. l. Ieiunium. Gratio.

Salamina.

Bar-Iesu. (Vet. Di. o. l.)

Saul qui & Paulus.

Bar-Ieu magus cæcus efficitur.

Sergius Paulus credit Christo.

Iohannes Marcus.

Antiochia. Psidiz: (Ve. Cōp. Ge. l.)

Lectio legis & prophetarum.

Prædicat Paulus

Exod. 1. a. Exod. 13. d. Exod. 16. a.

Iosu. 14. a. Iudic. 3. b. 1. Reg. 8. a. 1. Reg. 9. c. 10. a. Dauid. Psal. 88. b. 1. Reg. 16. c. Esa. 11. a. Mat. 3. a. marc. 1. a. luc. 3. a. Iohannes (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. Iohan. 1. c. marc. 1. a. Matth. 17. e. marc. 16. luc. 24. Iohan. 10. I. Ge. o. l. v. Promissiones patribus factæ, implete. nostris, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Resurrectio. Psal. 138. heb. 1. b. Esa. 55. b. Psal. 118. d. Dauid. 3. Reg. 2. b. Ve. Di. o. l. Ge. o. l. M. Remissio peccatorum. & (Vet. Compl. Fides. Iustitia. contēptores. Abac. 1. b. creditis (fut. tē. Vet. Di. o. l. Ge. o. compl. Ve. Di. o. l. Ge. o. Gratia. Iudæi contradicunt Paulo. Iudicatis (Ve. Di. o. Ge. o. Compl. Aeterna vita. Gentibus prædicat Paulus. Esa. 49. b. Gentes præordinatæ credunt. gauisæ (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Cō. M.

ni per vniuersam regionē. Iudæi autē cōcitauerūt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionem in Paulum & Barnabam: & eiecerunt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedum in eos, venerunt Iconiū. Discipuli quoque replebantur gaudio & Spiritu sancto.

CAP. XIII.

Actum est autē in Iconio vt simul introirent synagogam Iudæorum, & loquerentur ita vt crederet Iudæorum & Græcorū copiosa multitudo. Qui verò increduli fuerūt Iudæi, suscitauerunt & ad iracundiam concitauerūt animas Gētium aduersus fratres. Multo igitur tēpore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dāte signa & prodigia fieri per manus eorū. Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidē erant cum Iudæis, quidam verò cum Apostolis.

Cum autem factus esset impetus Gentilium & Iudæorum cum principibus suis, vt cōtumeliis afficerent & lapidarent eos, intelligentes cōfugerūt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & vniuersam in circuitu regionem, & ibi euangelizantes erāt. Et commota est omnis multitudo in doctrina eorum: Paulus autem & Barnabas morabatur Lystris. Et quidā vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex vtero matris suæ: qui nunquā ambulauerat. Hic audiuit Paulum loquentē. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet vt saluus fieret, dixit magna voce, Surge super pedes tuos rectus. Et exiuit: & ambulabat. Turbæ autē cum vidissent quod fecerat Paulus, leuauerūt vocem suam, Lycaonicē dicentes, Dii similes facti hominibus, descenderunt ad nos. Et vocabant Barnabam, Iouem: Paulum verò, Mercurium, quoniā ipse erat dux verbi. Sacerdos quoque Iouis qui erat ante ciuitatem, tauros & coronas ante ianuas afferens, cum populis volebat sacrificare. Quod vbi audierunt Apostoli Barnabas & Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas, clamātes & dicentes, Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annūtiantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt: qui in præteritis generationibus dimisit omnes Gentes ingredi vias suas. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens, de cælo dās pluuias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitiacorda eorū. Et hæc dicentes, vix sedauerunt turbas ne sibi immolarent. Superuenerūt autē quidā ab Antiochiā & Iconio Iudæi: & persuasis turbis lapidantes Paulum, traxerūt extra ciuitatem, æstimantes eum mortuum esse. Circūdantibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem: & postera die profectus est cū Barnaba in Derbē.

Cumq; euāgelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium, & Antiochiā, confirmātes animas discipulorum, exhortantēsq; vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū Dei. Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino in quem crediderunt. Transeuntēsq; P̄sidiam, venerunt in Pamphiliā, & loquentes verbum Domini in Pergē, descenderunt in Italiā, & in-

de nauigauerunt Antiochiā, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerunt. Cum autem venissent, & congregassent ecclesiam, retulerunt quāta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei. Morati sunt autem tēpus non modicum cum discipulis.

CAP. XV.

Quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres. Quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis saluari. Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis ad Apostolos & presbyteros in Ierusalem, super hac questione. Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibāt Phœnicen & Samariā, narrantes conuersionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cum autem venissent Ierosolymam, suscepti sunt ab ecclesia & ab Apostolis & senioribus, annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis. Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum qui crediderunt, dicentes, Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque seruare Legem Moysi. Conueneruntq; Apostoli & seniores videre de verbo hoc. Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos, Viri fratres, vos scitis quoniā ab antiquis diebus Deus in nobis legit, per os meum audire Gentes verbum Euangelii, & credere. Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorū. Nunc ergo quid tētatis Deū, imponere iugū super ceruices discipulorū, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini IESU Christi credimus saluari, quemadmodum & illi. Tacuit autem omnis multitudo, & audiebāt Barnabam & Paulum narrātes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos. Et postquam tacuerūt, respondit Iacobus, dicens, Viri fratres audite me. Simon narrauit quemadmodum primū Deus visitauit sumere ex Gētibus populum nomini suo. Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptū est, Post hæc reuertar, & reedificabo tabernaculum Dauid, quod decedit, & diruta eius reedificabo, & erigam illud: vt requirant cæteri hominū Dominum, & omnes Gentes super quas inuocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc. Notū à seculo est Domino opus suū. Propter quod ego iudico, nō inquietari eos qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum, sed scribere ad eos vt abstineant à cōtaminationibus simulachrorū, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine. Moyses enim à tēporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eū prædicent in synagogis, vbi per omne Sabbathū legitur. Tūc placuit Apostolis & senioribus cū omni ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiā cum Paulo & Barnaba, Iudam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum: APOSTOLI & seniores, fratres, his qui sunt Antiochiæ & Syriæ & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutem. Quoniam audiimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandauimus: placuit nobis collectis in vnum, eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderūt

II.iiii.

Antiochia. 5.13.a.

Ostium fidei apertum Gentibus.

Falsi fratres docentes circumcissionem necessariam Christiano. Gal. 5.a.

Illis (Vet. Comp.

Gentium conuersio.

Petri oratio ad Apostolos. 5.10.b

Gentes à Deo electæ.

Spiritus sanctus.

Fides purificans corda. 1.10.g.

Iugum legis.

Gratia.

Salus.

Iacobi oratio ad Apostolos.

Prophetia de Gētibus saluandis. amos 9.c.

Lex Moysi Sabbathis lecta.

Litteræ Apostolorum.

persecutio à Iudæis. Matth. 23.b. marc. 6.b. lu. 9.a.

Gaudium.

Iudæi & Gentes aliquot conuersi ad Christum. Iconii (Vet. Cōf.

Miracula euangelii testimonio.

Afflictio.

Fugit Paulus in Lystram.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. m.

claudus sanatur.

videt.

Paulo & Barnabæ volunt Lystris sacrificare.

C

Vana idola. Psal. 145.a. apoc. 14.b.

Psal. 80.c. Gentes etiam benefecit Deus ante conuersionem. Vetræ. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Græce legitur nostra. Lapidatur Paulus. 1. cor. 11. f. & lapidato Paulo, (Vet. ex. emp. le gunt lapidantēsq; que, Di. o. l. Ge. l. existimātes (Vet. Di. l.

Fides. Tribulatio.

P̄sidiam. (Vet. Compl. Ge. l. Pergē. (Vet. Ge. l. Attalia. (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. v. cō. legit Nataliam.

animas suas pro nomine Domini nostri IESU Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem. Visum est enim Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria: ut abstinere vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione: à quibus custodientes vos, bene agitis. Valete. Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiam: & congregata multitudo tradiderunt epistolam. Quam cum legissent, gauisi sunt super consolatione. Iudas autem & Silas & ipsi cum essent prophetae, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmauerunt. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus ad eos qui miserant illos. Visum est autem Silæ ibi remanere: Iudas autem solus abiit Ierusalem. Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes, & euangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini. Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus, Reuertentes visitemus fratres per vniuersas ciuitates in quibus prædicauimus verbum Domini, quomodo se habeant. Barnabas autem volebat secum assumere & Iohannem, qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat, cum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, & non esset cum eis in opus) non debere recipi. Facta est autem dissensio, ita ut discederent abinuiçæ, & Barnabas quidem assumpto Marco nauigaret Cyprum: Paulus vero electo Sila profectus est, tradit gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.

CAP. XVI.

Eruenit autem in Derben & Lystram: & ecce, discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris viduæ fidelis, patre Gentili. Huic testimonium bonum reddabant qui in Lystris erant & Iconio fratres. Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Gentilis. Cum autem pertransirent ciuitates, tradebat eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus qui erant Ierosolymis. Et ecclesiæ quidæ confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie. Transientes autem Phrygiam & Galatiæ regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia. Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permisit eos Spiritus IESU. Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem: & visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans & deprecans eum, & dicens, Transiens in Macedoniam adiuua nos. Ut autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniã, certi facti quod vocasset nos Deus euangelizare eis. Nauigantes autem à Troade, recto cursu venimus Samothraciã, & sequenti die Neapolim: & inde Philippis: quæ est prima partis Macedoniæ ciuitatis, colonia. Eramus autem in hac vrbe diebus aliquot conferentes. Die autem Sabbathorum egressi sumus foras portã iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus quæ conuenerant. Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cuius Dominus aperuit cor intèdere his quæ

dicebantur à Paulo. Cum autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est, dicens, Si iudicatis me fidelem Domino esse, introite in domum meã, & manete. Et coegit nos. Factum est autem eunti bus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythone obuiare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsecuta Paulum & nos, clamabat dicens, Isti homines, serui Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuersus, spiritui dixit, Præcipio tibi in nomine IESU Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora. Videntes autem domini eius quia exiit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum ad principes: & offerentes eos magistratibus dixerunt, Hi homines cõturbant ciuitatè nostrã, cùm sint Iudæi: & annuntiant morem quæ non licet nobis suscipere, neque facere, cùm simus Romani. Et cucurrit plebs aduersus eos: & magistratus scissis tunicis eorum, iusserunt eos virgis cædi. Et cùm multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi vt diligenter custodiret eos. Qui cùm tale præceptum accepisset, misit eos in interiorè carcerem, & pedes eorum strinxit ligno. Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant Deum. Et audiebant eos, qui in custodia erant. Subito verò terræmotus factus est magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & vniuersorum vincula soluta sunt. Expergefactus autem custos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vincos. Clamauit autem Paulus voce magna, dicens, Nihil tibi mali feceris: vniuersi enim hic sumus. Petitoque lumine introgressus est: & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes: & producens eos foras ait, Domini, quid me oportet facere vt saluus fiã? At illi dixerunt, Crede in Dominum IESUM: & saluus eris tu, & domus tua. Et locuti sunt ei verbum Domini cùm omnibus qui erant in domo eius. Et tollens eos in illa hora noctis, lauit plagas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis domus eius cõtinuò. Cùmque perduxisset eos in domum suã, apposuit eis mensam, & lætatur est cùm omni domo sua credens Deo. Et cùm dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes, Dimitte homines illos. Nuntiauit autem custos carceris verba hæc Paulo, Quia miserunt magistratus vt dimittamini, nunc igitur exeuntes, ite in pacem. Paulus autem dixit eis, Cæsos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eiciunt? Non ita: sed veniant, & ipsi nos eiciant. Nuntiauerunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque audito quod Romani essent: & venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant vt egrederetur de vrbe. Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

CAP. XVII.

Cum autem perambulassent Amphipolim & Apolloniam, venerunt Thessaloniam, vbi erat synagoga Iudæorum. Secundum consuetudinè autem Paulus introiuit ad eos: & per Sabbathata tria disserabat eis de Scripturis, adaperiens & insinuans quia Christum oportuit pati & resurgere à mortuis: & quia hic est IESUS Christus, quem ego annuntio vobis. Et quidam

Prophetae

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Paulus prædicat Antiochiæ.

Dissidium Pauli & Barnabæ.

- Vet. Di. l. Ge. l.

Timotheus circumciditur, & quare. Cuiusdã Iudææ (Vet. Di. l. Ge. l. Compl.

Timotheus Pauli comes.

Fides.

In Asia vetatur Paulus à Spiritu euangelizare. (Vet. Di. o. l. Ge. l.

Visio Pauli vt Macedonibus euangelizet.

Ciuitas, (Vet. v. Ge. l. o. Di. l.

conferentes. (Vet. Di. o. B. Ge. o. Compl.

Mulieribus euangelizat Paulus.

Aperire cor.

Lydia baptizatur.

Pythonis Spiritum habens puella sanatur.

Diuinare.

Paulus cum Sila caditur virgis, & incarceratur.

1. Cor. II. fr. th. s. a. philip. 1. d.

Paulus cum Sila laudant Deum in carcere. Terræmotus.

Custos carceris Christo credit cõ tota familia.

Baptismus. Lætitia per fidem.

Paulus Romanus se iactat in tempore.

Thessalonensibus annuntiat Paulus Iesum esse Christum.

Credentes. ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibus multitudo magna, & mulieres nobiles non pauca: Zelantes autem Iudæi, assumptisque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: & assistentes domui Iasonis, quærebant eos producere in populum. Et cū non inuenissent eos, trahebant Iasonem & quosdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes, Quoniam hi qui urbem concitant, & huc venerunt, quos suscepit Iason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, IESVM. Concitauerunt autem plebem, & principes ciuitatis audientes hæc. Et accepta satisfactione à Iasone & à cæteris, dimiserunt eos. ¹⁰ Fratres verò confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Beroam. Qui cum venissent, in synagoga Iudæorum introierunt. (Hi autem erant nobiliores eorum qui sunt Thessalonicae, qui susceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent. Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci.) Cum autem cognouissent in Thessalonica Iudæi, quia & Beroæ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, comouentes & turbantes multitudinem. Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret vsque ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt ibi. ¹⁵ Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum vsque ad Athenas. & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, ut quamceleriter venirent ad illum: profecti sunt. Paulus autem cū Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, videns idololatricam deditam ciuitatem. ¹⁷ Disputabat igitur in synagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies ad eos qui audierant. ¹⁸ Quidam autem Epicuræi & Stoici Philosophi diserebant cum eo: & quidam dicebant, Quid vult seminuerbius hic, dicere? Alii verò, Nouorum demoniorum videtur annuntiator esse. quia IESVM & resurrectionem annuntiabat eis. Et apprehesum eum, ad Areopagum duxerunt, dicentes, Possumus scire quæ est hæc noua, quæ à te dicitur, doctrina? noua enim quædam infers auribus nostris. Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse. ²¹ Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere, aut audire aliquid noui. ²² Stas autem Paulus in medio Areopagi, ait, Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosos vos video. Præteritis enim & videns simulachra vestra, inueni & aram in qua scriptum erat, IGNORANTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. ²⁴ Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cū sit Deus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam & inspirationem & omnia: fecitque ex vno omne genus hominum, inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora & terminos habitationis eorum, quæ rere Deum si forte attrectent eum aut inueniant: quauis non longe sit ab vnoquoque nostrum. In ipso enim viuimus & mouemur & sumus, sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt, Ipsius enim & genus sumus. Genuus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare auro & argento, aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis, Diuinum esse simile. Et tempora

quidem huius ignorantie despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes vbique poenitentiam agant, eo quod statuit diem in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis. Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt, Audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exiit de medio eorum. Quidam verò viri adherentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cū eis. **CAP. XVIII.** **P**ost hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum: & inueniens quendam Iudæum, nomine Aquilam, Poticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem eius (eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos à Roma,) accessit ad eos. Et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur. (erant autem scenofactoriæ artis.) Et disputabat in synagoga per omne Sabbathum, interponens nomen Domini IESV, suadebatque Iudæis & Græcis. Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudæis esse Christum, IESVM. Contradicientibus autem eis & blasphemantibus, excutens vestimenta sua, dixit ad eos, Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam. Et migrans inde, intrauit in domum cuiusdam, nomine Titi Iusti, colentis Deum, cuius domus erat coniuncta synagoga. Crispus autem archisynagogus credidit Domino, cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo, Noli timere: sed loquere, & ne taceas, propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac ciuitate. Sedit autem ibi annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei. Gallione autem proconsole Achaie, insurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes, Quia contra Legem hic persuadet hominibus colere Deum. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudæos, Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, o viri Iudæi, recte vos sustinerem. Si verò quæstiones sunt de verbo & nominibus, legis vestrae, vos ipsi videritis: iudex ego horum nolo esse. Et minauit eos à tribunali. Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagoga, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat. Paulus verò cum adhuc sustinisset dies multos, fratribus valefaciens, nauigauit Syriam, (& cum eo Priscilla & Aquila,) qui sibi totonderat in Cenchris caput. habebat enim votum. Deuenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse verò ingressus synagoga, disputabat cum Iudæis. Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit, sed valefaciens, & dicens, Iterum reuertar ad vos, Deo volente: profectus est ab Epheso. Et descendens Cæsaream, ascendit, & salutauit ecclesiam, & descendit Antiochiam. Et facto ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galatiam regionem & Phrygiam, confirmans omnes discipulos. Iudæus autem quidam, Apollos nomine, Alexandrinus natione, vir eloquens, deuenit Ephesum, potens in Scripturis. Hic erat edoctus viam Domini: & feruens spiritu

Poenitentia.
Iudicium.
Fides.

Dionysius.
Damaris.

Cū Aquila & Priscilla manet Paulus docens Corinthios Iesum esse Christum.

Titus Iustus.

Crispus.
Corinthii.

& nullus nocere poterit tibi. (Ve. Di. o. Ge. l. o. l.)
-vet. Di. o. Ge. o. l.
Corinthios accusatur Paulus.

& (Ve. Di. o. l. Ge. o. l.)

Sosthenes percutitur.

Votum. num. 6.
c. j. a. d.
Aquila & Priscilla morantur Ephesum.

Galatiam (Ve. Di. o. l. Ge. o. l.)
Apollos potens in Scripturis docet Iesum esse Christum.
gen. re. (Ve. V. Compl.)

loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt I E S V, sciens tantum baptisma Iohannis. Hic ergo cepit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini. Cum autem vellet ire Achaïam, exhortati fratres, scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his qui crediderunt. Vehementer enim Iudæos reuincebat publice, ostendens per Scripturas, esse Christum, I E S V M.

CAP. XIX.

P Actum est autem cum Apollos esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inueniret quosdam discipulos: dixitque ad eos, Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neque si Spiritus sanctus est, audiuiimus. Ille vero ait, In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt, In Iohannis baptismo. Dixit autem Paulus, Iohannes baptizauit baptismo poenitentiae populum, dicens, in eum qui venturus esset post ipsum ut crederet, hoc est, in I E S V M. His auditis baptizati sunt in nomine Domini I E S V. Et cum imposuisset illis

manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Erant autem omnes viri ferè duodecim. Introgrossus autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans & suadens de regno Dei. Cum autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregauit discipulos, quotidie disputans in schola Tyranni cuiusdam. Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Iudæi atque Gentiles. Virtutesque non modicas quaslibet faciebat Deus per manum Pauli: ita ut etiam super languidos deferrentur à corpore eius sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur. Tentauerunt autem quidam & de circumcutionibus Iudæis exorcistis, inuocare super eos qui habebant spiritus malos, nomen Domini I E S V, dicentes, Adiuro vos per I E S V M quem Paulus prædicat. Erant autem cuiusdam Sceuæ Iudæi principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.

Respondens autem spiritus nequam dixit eis, I E S V M noui, & Paulum scio: vos autem qui estis? Et insiliens homo in eos, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, inualuit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem notum factum est omnibus Iudæis atque Gentilibus qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini I E S V. Multique credentium veniebant confitentes & annuntiantes actus suos. Multi autem ex eis qui fuerant curiosi sectati, contulerunt libros, & cõbuserunt eos coram omnibus. & computatis pretiis illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium. Ita fortiter crescebat verbum Dei & confirmabatur. His autem expletis proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaia ire Ierosolymam, dicens, Postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre. Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia. Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini. Demetrius enim

quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum: quos conuocans & eos qui huiusmodi erant opifices, dixit, Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio: & videtis, & auditis quia non solum Ephesi, sed penè totius Asiæ, Paulus hic suadens auertit multam turbam, dicens, Quoniam non sunt dii qui manibus fiunt. Non solum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, & destrui incipiet maiestas eius, quæ tota Asia & orbis colit. His auditis repleti sunt ira, & exclamauerunt dicentes, Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerunt vno animo in theatrum, rapti Gaio & Aristarcho Macedonibus comitibus Pauli. Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli. Quidam autem & de Asiæ principibus qui erant amici eius, miserunt ad eum, rogantes ne se daret in theatrum: alii autem aliud clamabant. Erat enim ecclesia cõfusa: & plures nesciebant qua ex causa conuenissent. De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo. Quem ut cognouerunt Iudæum esse, vox facta vna est omnium, quasi per horas duas clamantium, Magna Diana Ephesiorum. Et cum sedasset scriba turbas, dixit, Viri Ephesi, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum ciuitatis cultricem esse magnæ Dianæ, Iouisque prolis? Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temere agere. Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram. Quod si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent aduersus aliquem causam, conuentus forenses aguntur, & proconsules sunt, accusent inuicem. Siquid autem alterius rei queritis: in legitima ecclesia poterit absolui. Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit (de quo possumus reddere rationem) concursus istius. Et cum hæc dixisset, dimisit ecclesiam.

CAP. XX.

P Ostquam autem cessauit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus est ut iret in Macedoniam. Cum autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam: vbi cum fecisset menses tres, factæ sunt illi insidiæ à Iudæis nauigaturo in Syriam, habuitque consilium ut reuerteretur per Macedoniam.

Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi, Berœensis: Thessalonicensium vero Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbeus, & Timotheus: Asiani vero Tychicus & Trophimus. Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos Troade: nos vero nauigauimus post dies Azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, vbi demorati sumus diebus septem. Vna autem Sabbathi cum venissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis profecturus in crastinum, protraxitque sermonem vsque in mediam noctem. Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo vbi eramus congregati. Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus, super fenestram, cum mergeretur somno graui, disputate diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & subla-

Baptismus Iohannis.

Dei. (Ve. Ge. l. o.)

crediderat. (Vet. Di. l. Ge. o. l.)

Paulus docet Ephesi.

Spiritus sanctus.

Baptisma Iohannis. Matt. 3. c. Marc. 1. a. Luc. 3. c. Iohan. 1. d. 1. a. 2. a. 11. c. Baptismus Christi.

Spiritus sanctus.

Increduli. viz coram (Vet. Ge. l.)

-Vet. Di. o. Ge. o. M. V.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Miracula. Exorcistæ Iudæi à diabolo ceduntur. -Vet. Compl.

quidam Sceuæ Iudæi principis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

dilacerati (Vet. Di. o.)

confessio. Libri impii combusti. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M.

confortabatur. (Vet. Ge. l. Paulus in Asia.

-Vet. Di. o. Ge. l. Demetrius argentarius.

Diana.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Gaius Aristarchus.

Alexander.

Macedonia.

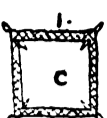
Ornati.

-Sopater. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Totam noctem Paulus sedens super fenestram disputabat cum eis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. l. s. -Vet. Di. o. l. v.)

Eutyhus sus-
tatur.
-- Vet. Ge. o. l.
Di. l.
conuenisset no-
biscum (Ve. Ge. l.
-- Vet. Ge. l.
Pentecoste. D
Pentecostes (Vet.
Compl.
Hortatur Paulus
presbyteros E-
phesiorum.
seruire Deo.
Humilitas.
Lachrymæ.
Afflictiones.
penitentia.
Fides.
Afflictiones Pauli.
Ministerium Pauli
-- Vet. Di. o. Ge. l.
consilium Dei.
Grex.
Episcopi.
Christus Deus.
Lupi.
graues (Vet. Ge.
l. Do.
vigilare.
Monere cum la-
chrymis.
ant (Ve. Ge. l. G
-- Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. V.
Laborat manibus
Paulus episcopus.
I. cor. 4. c. 1. thes. 2.
b. 1. thes. 3. b.
Dare.
Accipere.
Oratio.
oscula.

tus est mortuus. Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit super eum: & complexus dixit, Nolite turbari: anima enim ipsius in ipso est. Ascendens autem, frangensque panem & gustans, satisque allocutus est usque in lucem, & sic profectus est. Ad- duxerunt autem puerum uiuentem, & consolati sunt non minime. Nos autem ascendentes nauem, nauigauimus in Asson, inde suscepturi Paulum. sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus. Cum autem conuenissemus in Asson, assumpto eo uenimus Mitylénen. Et inde nauigan- tes, sequenti die uenimus contra Chium: & alia die applicuimus Samum: & sequenti die uenimus Milétum. proposuerat enim Paulus transnauigare Ephesum, nequa mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecosten faceret Ierosolymis. A Miléto autem mittens Ephesum, uocauit maiores natu ecclesiæ. Qui cum uenissent ad eum, & simul essent, dixit eis, Vos scitis à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter uobiscum per omne tempus fuerim, ser- uiciens Domino cum omni humilitate & lachrymis, & tentationibus quæ mihi acciderunt ex insidiis Iu- dæorum: quomodo nihil subtraxerim uobis uiliū, quominus annuntiarem uobis, & docerem uos pu- blicè & per domos, testificans Iudæis atque Genti- libus in Deum poenitentiam, & fidem in Domi- num nostrum I E S U M Christum. Et nunc ecce al- ligatus ego Spiritu, vado in Ierusalem: quæ in ea uentura sint mihi ignorans, nisi quod Spiritus san- ctus per omnes ciuitates mihi protestatur, dicens quoniam uincula & tribulationes Ierosolymis me manent. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosorem quam me, dummodo con- summam cursum meum & ministerium uerbi quod accepi à Domino I E S U, testificari Euange- lium gratiæ Dei. Et nunc ecce ego scio quia ampli- us non uidebitis faciem meam uos omnes, per quos transiui prædicans regnum Dei. Quapropter contestor uos hodierna die quia mūdus sum à san- guine omnium. Nō enim subterfugi, quominus annuntiarem omne consilium Dei uobis. Atten- dite uobis & uniuerso gregi, in quo uos Spiritus san- ctus posuit episcopos, regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intra- bunt post discessionem meam lupi rapaces in uos, non parcentes gregi. Et ex uobis ipsis exurgent uiri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se. Propter quod uigilate, memoria retinentes quo- niam per triennium nocte & die non cessauimus, cum lachrymis monens unūquenque uestrum. Et nunc commendo uos Deo & uerbo gratiæ ipsius, qui po- tens est ædificare, & dare hæreditatem in sanctifi- catis omnibus. Argentū & aurum, aut uestem nul- lius cōcupiui. Sicut ipsi scitis quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt ministra- uerunt manus istæ. Omnia ostendi uobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac me- minisse uerbi Domini I E S U, (quoniam ipse dixit,) Beatius est magis dare, quam accipere. Et cum hæc dixisset, positis genibus suis orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus factus est omnium: & procumbentes super collum Pauli osculabantur eum, dolentes maximè in uerbo quod dixerat, quoniam amplius faciē eius non essent uisuri. Et deducebant eum ad nauem.

Vm autem factum esset ut nauigarem ab- abstracti ab eis, recto cursu uenim' Cou, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et cum inuenissem nauem transfretantem in Phœnicen: ascendentes nauigauimus. Cum apparuissemus autem Cypro, relinquētes eam ad si- nistram, nauigauimus in Syriam, & uenimus Ty- rum. ibi enim nauis expositura erat onus. Inuen- tis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascēderet Ie- rosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducētibz nos omnibus cum uxoribus & filiis usque foras ciuitatem: & positis genibus in litore, orauimus. Et cum ualefecissemus inuicem, ascen- dimus nauem, illi autē redierunt in sua. Nos ue- rō nauigatione explicita, à Tyro descēdimus Pto- lemaidam: & salutatis fratribz, mansimus die una apud illos. Alia autē die profecti, uenimus Cæ- sarëam. Et intrantes domum Philippi Euangeli- stæ, qui erat unus de septem, mansimus apud eū. Huic autem erant quatuor filiæ uirgines, prophe- tates. Et cum moraremur per dies aliquot, super- uenit quidam uir à Iudæa propheta nomine Aga- bus. Is cum uenisset ad nos, tulit zonam Pauli: & alligans sibi pedes & manus dixit, Hæc dicit Spi- ritus sanctus, Virum cuius est zona hæc, sic alliga- bunt in Ierusalē Iudæi, & tradent in manus Gen- tium. Quod cum audissemus, rogabamus nos & qui loci illius erant, ne ascenderet Ierosolymam. Tunc respondit Paulus, & dixit, Quid facitis flen- tes & affligentes cor meū? Ego autem non solum alligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum pro- pter nomen Domini I E S U. Et cum ei suadere nō possemus, quieuius, dicentes, Domini uoluntas fiat. Post dies autem istos præparati, ascende- bamus in Ierusalem. Venerunt autem quidam ex di- scipulis à Cæsareā nobiscū, adducētes secū (apud quem hospitaremur) Ananem quendam Cypriū, antiquum discipulū. Et cum uenissemus Ieroso- lymam, libenter exceperunt nos fratres. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobū, omnesque collecti sunt seniores. Quos cum salu- tasset, narrabat per singula, quæ Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius. At illi cum audis- sent, magnificabant Deum, dixeruntque ei, Vides frater quot millia sunt in Iudæis qui crediderunt: & omnes æmulatores sunt legis. Audierunt autem de te quia discessionē doceas à Moysē eorum qui per Gentes sunt Iudæorum, dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consue- tudinē ingredi. Quid ergo est? Utique oportet con- uenire multitudinē: audient te superuenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis uiri qua- tuor, uotum habentes super se. His assumptis san- ctifica te cum illis: & impende in illis, ut radant capita: & scient omnes quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulans & ipse custodiens le- gem. De his autem qui crediderunt ex Gentibus nos scripsimus, iudicātes ut abstineant se ab idolis immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatio- ne. Tunc Paulus assumptis uiris, postera die purifi- catus cum illis intrauit in templum, annuntians expletionē dierum purificationis, donec offerretur pro uoquoque eorum oblatio. Dum autem septem dies consummaretur, hi qui de Asia erant

Oratio in litore.
expleta, (Vet. Di. l. v.
Philippus Euan- gelista. i. 6. b. -- Vet. Ge. l. uirgines prophe- tantes. -- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Agabus.
Paulus libens pa- titur propter Christum. enim (Vet. Di. o. l. G. o. l.
-- (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.
Iacon. Ananem (Vet. Ge. l.
Iacobi consilio Paulus purificat se more Iudaico, cū quatuor aliis
Votum.
Numc. 6. c. 1. 8. e.
ambulas (secūda persona. Ve. Cōp. Di. l. 1. 15. d. e.

ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.¹⁸ Sequenti autem nocte assistens ei Dominus ait, Constans esto. sicut enim testificatus es de me in Ierusalem, sic te oportet & Romæ testificari.¹⁹ Facta autem die collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se, dicentes, neque manducatuos, neque bibituos donec occiderent Paulum.²⁰ Erāt autem plus quàm quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant.²¹ qui accesserunt ad principem sacerdotum & seniores, & dixerunt, Deuotione deuouimus nos, nihil gustatuos, donec occidamus Paulum.²² Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, vt producat illum ad vos, tanquam aliquid certius cognituri de eo. Nos verò, prius quàm appropiet, parati sumus interficere illum.²³ Quod cū audisset filius sororis Pauli insidias, venit, & intrauit in castra, nuntiauitque Paulo.²⁴ Vocās autem Paulus ad se vnum ex centurionibus, ait, Adolescentem hunc abduc ad tribunal: habet enim aliquid indicare illi.²⁵ Et ille quidem assumens eum, duxit ad tribunal, & ait, Vincētus Paulus* rogauit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.²⁶ Apprehendens autem tribunus manum illius, secessit cum eo seorsum, & interrogauit illū, Quid est quod habes indicare mihi? Ille autem dixit, Iudæis conuenit rogare te, vt crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo.²⁷ tu verò ne credideris illis. insidiatur enim ei ex eis viri amplius quàm quadraginta, qui se deuouerunt non manducare neque bibere, donec interficiāt eū: & nunc parati sunt expectantes promissum tuum.²⁸ Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiēs ei ne cui loqueretur quoniā hęc nota sibi fecisset.²⁹ Et vocatis duobus centurionibus dixit illis, Parate milites ducentos, vt eant vsque Cæsareā, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis.³⁰ & iumenta præparate. vt imponentes Paulum, saluum perducerent ad Felicem præsidem,³¹ (timuit enim ne fortè raperent eū Iudæi, & occiderent, & ipse postea calumpniam sustineret, tanquam accepturus pecuniam) scribens ei epistolam continentem hęc, CLAVDIVS Lysias optimo præsidi Felici salutē.³² Virum hūc comprehensum à Iudæis, & incipientem interfici ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quia Romanus est: volēnsque scire causam quam obiiciebant illi, deduxi eum in conciliū eorum.³³ Quem inueni accusari de quæstionibus legis ipsorum: nihil verò dignum morte aut vinculis habentem crimen.³⁴ Et cum mihi perlatū esset de insidiis quas parauerant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus vt dicant apud te. Vale.³⁵ Milites verò, secundum præceptum sibi, asumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem.³⁶ Et postera die dimissis equitibus vt cum eo irent, reuersi sunt ad castra.³⁷ Qui cum venissent Cæsareā, & tradidissent epistolam præsidi, statuerunt ante illum & Paulum.³⁸ Cum legisset autē, & interrogasset de qua prouincia esset: & cognoscens quia de Ciliciā, Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

C A P. X X I I I I.

Ost quinque autem dies descendit princeps sacerdotum Ananias, cum senioribus quibus

dam & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem aduersus Paulum.¹ Et citato Paulo cepit accusare Tertullus, dicens, Cum in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuā prouidentiam: semper & vbique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.² Ne diutius autem te protraham, oro breuiter vt audias nos pro tua clementia. Inuenimus hunc hominem pestiferum & concitantem seditionem omnibus Iudæis in vniuerso orbe, & authorē seditionis sectæ Nazarenorum, qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum voluimus secundum legem nostram iudicare.³ Superueniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris, iubens acculatores eius ad te venire, à quo poteris ipse iudicās, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.⁴ Adiecerunt autem & Iudæi, dicens hęc ita se habere.⁵ Respondit autem Paulus, (annuente sibi præside dicere,) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciēs, bono animo pro me satisfaciam. Potes enim cognoscere quia non plus sunt mihi dies quàm duodecim, ex quo ascendi adorare in Ierusalem.⁶ & neque in templo inuenerūt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis, neque in ciuitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.⁷ Confiteor autem hoc tibi quod secundum sectā, quam dicunt hæresim, sic deseruiō patri & Deo meo, credēs omnib⁹ quæ in Lege & Prophetis scripta sunt: spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum & iniquorum.⁸ In hoc & ipse studeo sine offendiculo cōscientiam habere ad Deum, & ad homines semper.⁹ Post annos autem plures, elemosynas factururus in gētem meam veni, & oblationes, & vota in quibus inuenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu.¹⁰ Et apprehenderunt me clamantes, & dicentes, Tolle inimicum nostrum. Quidam autē ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præstesse, & accusare, siquid haberent aduersum me: aut hi ipsi dicant, siquid inuenerūt in me iniquitatis, cum stem in concilio: nisi de vna hac solummodo voce, qua clamaui inter eos stans, Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis. Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens, Cum tribunus Lysias descenderit, audiam vos.¹¹ Iussitque ceteri custodire eum, & habere requiem, nec quenquam de suis prohibere ministrare ei.¹² Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem quæ est in Christum I E S V M.¹³ Disputate autem illo de iustitia & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit, Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersiam te. simul & sperans quod pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequenter accersiens eum, loquebatur cum eo.¹⁴ Biennio autem expleto accepit successorem Felix, Portiū Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum vincētum.

C A P. X X V.

Estus ergo cum venisset in prouinciam, post triduum ascendit Ierosolymā à Cæsareā.¹ Adieruntque eum principes sacerdotum, & primi Iudæorum aduersus Paulum: &

confolatur Paulum Deus.

coniuratio contra Paulum.

vet. Di. I. Ge. I.

principes (vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. M. Compl.

coniuratio Paululo detecta.

perduc (vet. Di. o. I. Ge. o.

vocans (vet. Di. I. Ge. I.

vet. Di. o. I. Ge. o. I.

Paulus perducitur ad Felicem præsidem. conuocatis (vet. Di. o. Ge. o. V.

eum (vet. Di. o. Ge. o. V. vet. Di. o. Ge. o. I.

vet. Di. o. I. Ge. I.

vet. Ge. I. Di.

Tertullii oratoris oratio contra Paulum.

seditiones (vet. Di. o. I. Ge. o. I.

quæ & apprehendimus, à quo poteris, &c. (vet. Di. I. Ge. I. Const.

Paulus dicit causam pro se contra Tertullium.

Fides & opera Pauli.

patrio Deo (vet. Ge. I. Di. I.

conscientia.

i. s. e.

vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. Do. Const.

i. s. b.

Felix beneuolentia erga Paulū.

Felix & uxori annuntiat Paulus, Christum.

vet. Di. o. I. Ge. o. I.

Portius Felix succedit.

rogabant eum³, postulâtes gratiam aduersus eum, vt iuberet perducere eum in Ierusalem, insidias tendentes vt interficerent eum in via⁴. Festus autem respondit, seruari quidem Paulum in Cæsareâ: se autem maturius profecturum. Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum⁵. Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo aut decem, descendit Cæsareâ, & altera die sedit pro tribunali: & iussit Paulum adduci. Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum qui ab Ierolyma descenderat Iudæi, multas & graues causas obiicientes, quas non poterant probare⁶. Paulo rationem reddente, Quoniam neque in Legem Iudæorum, neque in tēplum, neque in Cæsarem quicquā peccauit. Festus autem volens gratiā præstare Iudæis, respondens Paulo, dixit, Vis Ierolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me⁷. Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæsaris sto, 'ibi' me oportet iudicari (Iudæis non nocui) sicut tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignū morte aliquid feci, non recuso mori. si verò nihil est eorum quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello⁸. Tunc Festus cum consilio locutus, respondit, Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis⁹. Et cū dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsareâ ad salutandum Festū. Et cū dies plures ibi morarētur, Festus regi indicauit de Paulo, dicēs, Vir quidā est derelictus à Felice vincētus, de quo cū essem Ierolymis, adierunt me principes sacerdotum & seniores Iudæorum, postulâtes aduersus illum damnationem. Ad quos respondi, Quia non est Romanis consuetudo dōnare aliquem hominem prius quam is qui accusatur, præsentem habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluēda crimina quæ ei obiiciuntur¹⁰. Cum ergo huc conuenissent, sine vllā dilatione in sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virum. De quo cum stetissent accusatores, nullam causam deferebant de quibus ego suspicabar malum¹¹. Quæstiones verò quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodā IESV defuncto, quem affirmabat Paulus viuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione, dicebam si vellet ire Ierolymam, & ibi iudicari de istis. Paulo autem appellante vt seruaretur Augusti cognitioni, iussi seruari eum, donec mittam eum ad Cæsarem. Agrippa autem dixit ad Festū, Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum¹². Altera autem die cū venisset Agrippa & Bernice cum multa ambitione, & introissent in auditoriū cū tribunis & viris principalibus ciuitatis, iubete Festo adductus est Paulus. Et dicit Festus, Agrippa rex, & omnes qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc hominem, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Ierolymis; petentes, & acclamâtes non oportere eum viuere amplius. Ego verò comperi, nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, iudicauit mittere. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod perduxī eum ad vos, & maximè ad te, rex Agrippa, vt interrogatione facta, habeam quid scribā. Sine ratione enim mihi videtur, mittere vincētum, & causas eius non significare.

A Grippa verò ad Paulum ait, Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tūc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere, De omnibus quibus accusor à Iudæis, rex Agrippa, æstimo me beatū, apud te cū sim defensus me hodie, maximè te sciēte omnia quæ apud Iudæos sunt, consuetudines & quæstiones. propter quod obsecro, paciēter me audias. Et quidem vitā meam à iuuentute, quæ ab initio fuit in gente mea in Ierolymis, nouerunt omnes Iudæi præsciētes me ab initio (si velint testimonium perhibere) quoniā secundum certissimam sectam nostræ religionis, vixi Phariseus. Et nunc in spe quæ ad patres nostros repromissionis facta est à Deo, sto iudicio subiectus, in quā duodecim tribus nostræ nocte & die deseruientes, sperant deuenire. De qua spe accusor à Iudæis, rex. Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitatur? Et ego quidem existimauebam me aduersus nomen IESV Nazareni debere multa contraria agere: quod & feci Ierolymis, & multos sanctorum ego in carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: & cum occiderentur, detuli sententiā. Et per omnes synagogas frequēter puniens eos, compellebam blasphemare: & amplius insaniens in eos, persequebar vsque in exteris ciuitates. In quibus dum irēm Damascum cum potestate & permisso principum sacerdotum, die media, in via, vidi, rex, de cælo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, & eos qui mecum simul erāt. Omnesque nos cum decidissemus in terram, audiui vocē loquentem mihi Hebraica lingua, 'Saul, Saul, quid me persequeris: durū est tibi cōtra stimulum calcitrare.' Ego autē dixi, Quis es Domine? Dominus autem dixit, Ego sum IESVS Nazarenus quem tu persequeris. Sed exurge & sta super pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi vt constituam te ministrum & testem eorum quæ vidisti, & eorum quibus apparebo tibi, tripiens te de populis & gentibus in quas nunc ego mitto te, aperire oculos eorum, vt conuertantur à tenebris ad lucem, & de potestate satanæ ad Deum, vt accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos per fidem quæ est in me. Vnde, rex Agrippa, non fui incredulus cælesti visioni: sed his qui sunt Damasci primum, & Ierolymis, & in omnem regionem Iudææ, & Gentibus annuntiabam vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientēs. Hac ex causa me Iudæi, cum essem in templo, cōprehensum tentabant volentes me interficere. Auxilio autem adiutus Dei, vsque in hodiernum diem sto, testificans in minori atque maiori, nihil extrā dicens quam ea quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyse, si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorū, lumen annūtiaturus est Populo & Gentibus. Hæc loquente eo & rationem reddente, Festus magna voce dixit, Insanis Paule: multæ te literæ ad insaniam conuertunt. Et Paulus, Non insanio (inquit) optime Feste: sed veritatis & sobrietatis verba loquor. Scit enim de his rex, ad quem constanter loquor, latere enim eum nihil horum arbitrō. Neque enim in angulo quicquam horum gestum est. Credis rex Agrippa Prophetis: Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum, In modico suades me Chri

- Vet. Di. o. Ge. o. l. v.

B Paulus corā Festo causam dicit.

C vbi (Vet. Di. o. Ge. o. v.

Paulus Cæsarem appellat.

Festus cū Agrippa & Bernice, negotiū Pauli tractat. demoratur, (sub. Agrippa. Vet. Ge. l.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

- Vet. Di. l. Ge. o. l.

F ad Augusti cognitionem, (Vet. Di. l. Ge. l. M.

Paulus adducitur coram Agrippa.

Festus non vult Paulum indicere causa cōdenare.

- Vet. Ge. o. l. Di. o. l.

G & hic (Vet. Ge. o. l. v.

produxi (Vet. Di. o. Ge. o. l. v.

Paulus se detulit cōtra Iudæos, & rex Agrippa.

omnesque.

Phariseus.

in quibus Ge. l. Spec.

resurrex.

i. s. a. Paulus persecutus cōuert.

cōuertit.

Saul Saul. Ge. l.

- Vet. Di. l. M. v.

Minister. Testis.

populo Ge. l. o. Ge. l. aperire oculos.

conuertit. Tenebra. Lux. Remissio peccatorum.

i. s. a. & b.

pœnitentiæ Opera.

i. s. a. - Vet. Di. o. Ge. l. scriptura. Completa prædicta Paulus.

Lumen.

Insanis. Paule. ror Paulus.

- Vet. Di. o. l. v. Ge. o. l.

propheta.

stianum fieri. Et Paulus, Opto apud Deum & in modico, & in magno: non tatum te, sed etiam omnes qui audiunt hodie, fieri tales qualis & ego sum, exceptis vinculis his. Et exurrexit rex, & praeses, & Bernice, & qui assidebant eis. Et cum secessissent, loquebantur adinuicem, dicentes, Quia nihil morte aut vinculis dignum quid fecit homo iste. Agrippa autem Festo dixit, Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Caesarem.

CAP. XXVII.

T autem iudicatum est nauigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodiiscenturioni nomine Iulio, cohortis Augustae. Ascendentes nauem Adrumetinam incipientem nauigare circa Asiae loca, sustulimus, perseverante nobiscum Aristarcho Macedoniae Thesalonicensi. Sequenti autem die venimus Sidonem. Humanè autem tractas Iulius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere. Et inde cum sustulisset, subnauigauimus Cyprum: propterea quod essent venti contrarii. Et pelagus Ciliciae & Pamphyliae nauigantes, venimus Lystram, quae est Lyciae: & ibi inueniens centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam. Et cum multis diebus tardè nauigarem, & vix deuenissemus contra Gnidum prohibente nos vento, ad nauigauimus Cretae iuxta Salmonem: & vix iuxta nauigantes, venimus in locum quendam qui vocatur Boni-portus, cui iuxta erat ciuitas Thalassea. Multo autem tempore peracto, & cum iam non esset tuta nauigatio, eo quod ieiunium iam praeterisset, consolabatur eos Paulus, dicens eis, Viri, video quoniam cum iniuria & multo damno, non solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse nauigatio. Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quam his quae a Paulo dicebantur. Et cum aptus portus non esset ad hyemandum, plurimi statuerunt consilium nauigare inde, si quo modo possent deuenientes Phoenicem, hyemare: portum Cretae respicientem ad Africum & ad Corum. Aspirante autem Austro aestimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legebant Cretam. Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroauius. Cumque arrepta esset nauis, & non posset conari in ventum, data naue flatibus, ferebamur. In insulam autem quaedam decurrentes, quae vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham. Qua sublata, adiutoriis utebantur, accingentes nauem, timetes ne in Syrtim inciderent, summissio vase sic ferebatur. Valida autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt: & tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt. Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, iam ablata erat spes omnis salutis nostrae. Et cum multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit, Oportebat quidem, o viri, audito me, non tollere a Creta, lucrique facere iniuriam hanc & iacturam. Et nunc suadeo vobis bono animo esse. amissio enim nullius animae erit ex nobis, praeterquam nauis. Astitit enim mihi hac nocte angelus Dei cuius sum ego, & cui deseruio, dicens, Ne timeas Paule, Caesari te oportet assistere: & ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum. Propter quod bono animo esto te viri: credo enim Deo quia sic erit quemadmo-

dum dictum est mihi. In insulam autem quaedam oportet nos deuenire. Sed posteaquam quartadecima nox superuenit, nauigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nauae apparere sibi aliquam regionem. Qui & summittentes bolidem, inuenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, inuenerunt passus quindecim. Timetes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri. Nautis vero quarerentibus fugere de nauis, cum misissent scapham in mare, sub obsequio quasi inciperent a proa anchoras extendere, dixit Paulus centurioni & militibus, Nisi hi in nauis manserint, vos salui fieri non potestis. Tunc absciderunt milites funes scaphae: & passi sunt eam excidere. Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens, Quartadecima die hodie expectates ieiuni permanetis, nihil accipientes. Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit. Et cum haec dixisset, sumens panem gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, cepit manducare. Animae quiores autem facti omnes, & ipsi sumpserunt cibum. Eramus vero vniuersae animae in nauis ducentae septuaginta sex. Et satiati cibo alleuiabant nauem, iactantes triticum in mare. Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quendam considerabant habentem litus, in quem cogitabant, si possent, eiicere nauem. Et cum anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum: & leuato artemone secundum aurae flatum, tendebant ad litus. Et cum incidissemus in locum dithalassum, impegerunt nauem, & proa quidem fixa, manebat immobilis: puppis vero soluebatur a vi maris. Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent: nequis cum enataisset, effugeret. Centurio autem volens seruare Paulum, prohibuit fieri: iussitque eos qui possent natate, emittere se primos, & euadere, & ad terram exire: & caeteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea quae de nauis erant. Et sic factum est ut omnes animae euaderent ad terram.

CAP. XXVIII.

T cum euasissemus, tunc cognouimus quia Mitylene, insula vocabatur. Barbari vero praestabant non modicam humanitatem nobis. Accensa enim pyra reficiebant nos omnes, propter imbrem qui imminebat, & frigus. Cum congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera a calore cum processisset, inuasit manum eius. Ut vero viderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, adinuicem dicebant, Vtique homicida est homo hic, qui cum euasit de mari, vltio non sinit eum viuere. Et ille quidem excutens bestiam in ignem, nihil mali passus est. At illi existimabant eum in tumorem conuertendum, & subito casurum & mori. Diu autem illis expectantibus & videntibus nihil mali in eo fieri, conuertentes se dicebant eum esse Deum. In locis autem illis erant praedia principis insulae, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduo benignè exhibuit. Contigit autem patrem Publii febribus & dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit, & cum orasset, & imposuisset ei manus, saluauit eum. Quo facto, omnes qui in insula habebant infirmitates,

facti praesep. Vet. Ge. l.

Paulus Romam proficiscitur.

1. Cor. 11. f.

incipientes (Vet. Di. o. v. Ge. l. Aristarcho. deuenimus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.

periculosam nauigationem praemonenti Paulo non creditur. & (Vet. Di. o. Ge. o. l. Ma. Vet. Di. o. Ge. l.

& (Vet. Di. l. Ge. l. Compl. Validè (aduerb. Vet. Di. o. Ge. o. l. v.

Paulus hortatur ad fidem in promissum a Deo auxilium. vobis, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Cöpl. v. Angelus.

vide.

Hortatur Paulus naufragium passuros.

Gratiarum actio.

Naufragium.

Barbarorum humanitas erga Paulum. Melita, (Vet. Cöpl.

Vipera non nocet Paulo.

euaserit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

aut (Vet. Compl.

spereatibus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Ma.

A febribus sanatur pater Publii.

& (Vet. Di. o. Ge. o. l.

Acta Apostolorum.

Castorum. (vet. Compl. Di. o. l. Ge. l. o.)

D Paulo occurrunt fratres.

manere (Ve. Di. o. l. Ge. o. l.)

Exponit Paulus Iudæis quare Romam perducit sit. Cōuenissent (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. plebē (vet. cōpl. Di. o. l. B. V. Ge. o. l.)

spe-

accedebant, & curabantur: qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.¹¹ Post menses autē tres, nauigauimus in naui Alexādrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castorum.¹² Et cum venissemus Syraculam, mansimus ibi triduo.¹³ Inde circumlegentes deuenimus Rhegiū: & post vnum diem flante Austro, secunda die venimus Puteolos,¹⁴ ubi inuentis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romam.¹⁵ Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis vsque ad Appii-forum, ac Tres-tabernas. Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.¹⁶ Cum autem venissemus Romam, permisum est Paulo permanere sibi cum custodiente se milite.¹⁷ Post tertium autem diem conuocauit primos Iudæorum. Cūque venissent dicebat eis, Ego, viri fratres, nihil aduersus Legem faciens, aut morem paternum, vincus ab Ierosolymis traditus sum in manus Romanorū, qui cum interrogationem de me habuissent, voluerūt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me.¹⁸ Contradicientibus autem Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem: non quasi gentem meam habēs aliquid accusare.¹⁹ Propter hanc igitur causam rogavi vos videre & alloqui. Propter spem enim Israel, catena hac circumdatus sum.²⁰ At illi dixerunt ad eum, Nos neque literas accepimus de te à lu-

dæa, neque adueniens aliquis fratrum nuntiauit, aut locutus est quid de te malum.²¹ Rogamus autē à te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est nobis quia vbique ei contradicitur.²² Cum constituissem autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi: quibus exponebat, testificans regnū Dei, suadensque eis de IESU ex Lege Moy si & Prophetis, à mane vsque ad vespertinam.²³ Et quidam credebant his quæ dicebantur: quidam verò non credebant.²⁴ Cūque inuicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo vnum verbū, Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Esaiam prophetam ad patres nostros, dicens, *Vade ad populum istū, & dic, Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicientis.*²⁵ Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauitèr audierunt, & oculos suos compreserunt: ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertātur, & sanem eos.²⁶ Notum ergo sit vobis quoniam Gētibus missum est hoc Salutare Dei, & ipsi audient.²⁷ Et cū hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se quæstionem.²⁸ Mansit autem biennio toto in suo conductu: & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino IESU Christo cum omni fiducia, sine prohibitione.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

PAVLVS Apostolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Benjamin & oppido Iudæ Gischalis fuit: quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit. à quibus ob studia Legis missus Ierosolymam, à Gamaliele viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stèphani, & acceptis à pontifice templi epistolis, ad persequendos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vaselectionis de persecutore translatus est. Cūque primū ad prædicationem eius Sergius Paulus Proconsul Cypri credidisset, ab eo quod eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & iuncto sibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertensque Ierosolymam, à Petro Iacoboque & Iohanne, Gentium apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissimè de eius conuersatione scriptum est, hoc tantum dicam, quod post passionem Domini vicesimo quinto anno, id est secundo Nerónis, eo tempore quo Festus procurator Iudææ successit Felici, Romam vincus mittitur, & biennium in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendum autem in prima satisfactione, (necdum Nerónis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrat historia) Paulum à Nerone dimissum, vt Evangelium Christi, in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dicit epistolam.) In prima mea satisfactione, nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatio completeretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissime leonem propter crudelitatem, Nerone significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberavit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suū cælestè. quod scilicet præsens sibi sentiret imminere martyriū. Nam & in eadem epistola præmiserat, Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimo quarto Nerónis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini tricesimo septimo. Scripsit autem nouem ad septem ecclesias epistolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Ephesios vnam, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnam, ad Thessalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito vnam, Philémoni vnam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter styli sermonisque distantiam: sed vel Barnabæ iuxta Tertullianum, vel Lucæ euangelistæ iuxta quosdam: vel Clementis Romanæ postea ecclesiæ episcopi, quæ aiunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone. vel certe quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiā sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputauerat, scripserat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id est suo eloquio disertissimè, vt ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum. & hanc causam esse, quod à cæteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM PAULI AD ROMANOS.

ROMANI, sunt partis Italiæ. Hi præuenti sunt a falsis apostolis: & sub nomine Domini nostri IESU Christi, in Legem & Prophetas erant inducti. Hos reuocat Apostolus ad veram & Euangelicam fidem, scribens eis à Corintho, per Phæben ministram ecclesiæ Cenchreensis.

Epistola Pauli Apostoli ad Romanos.

C A P. I.

PAVLVS seruus IESV Christi, vocatus Apostolus, ¶ segregatus in Euangeliū Dei, quod antè promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis, de Filio suo, (qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundum Spiritū sanctificationis, ex resurrectione mortuorum IESV Christi Domini nostri, per quem accepimus gratiam, & apostolatam ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius, in quibus estis & vos vocati IESV Christi: omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis & pax à Deo patre & Domino nostro, IESV Christo. ¶ Primum quidem gratias ago Deo meo per IESVM Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annūtiatur in vniuerso mūdo. Testis enim mihi est Deus, cui seruiō in spiritu meo in Euangelio Filii eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio, semper in orationibus meis, obsecrans siquo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei, veniendi ad vos. Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis, ad confirmandos vos: id est, simul cōsolari in vobis per eam quæ inuicem est, fidem vestram atque meam. Nolo autem vos ignorare fratres quia sæpe proposui venire ad vos, (& prohibitus sum vsque adhuc,) vt aliquem fructum habeam in vobis, sicut & in cæteris gentibus. Græcis ac barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum: ita (quod in me) promptū est, & vobis qui Romæ estis, euangelizare. Non enim erubescō Euāgelium. Virtus enim Dei est, in salutem omni credenti, Iudæo primū & Græco.

7. Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem: sicut scriptū est, ¶ Iustus autem ex fide viuunt. Reuelatur enim ira Dei de cælo, super omnem impietatem & iniustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent: quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis reuelauit. Inuisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta, cōspiciuntur: sempiterna quoque ei virtus & diuinitas: ita vt sint inexcusabiles. ¶ Quia cū cognouissent Deū, non sicut Deū glorificauerunt, aut gratias egerūt: sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est inspiens cor eorū. dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutauerūt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinē imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. ¶ Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis.) quia commutauerunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & seruiuerunt creaturæ potius quàm creatori, qui est benedictus in secula. Amē.

26. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominia. Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam. Similiter autem & masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserunt in desideriis suis in inuicem, masculi in masculo turpitudinem operantes, & mercedem (quam oportuit) erroris sui in semetipsis recipientes. Et sicut non probauerunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum: vt faciant ea quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidiis, contentione, dolo, malignitate, susurrone, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obediētes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordiā. Qui cum iustitiā Dei cognouissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: nō solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

C A P. I I.

Propter quod inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. ¶ In quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas. eadem enim agis quæ iudicas. Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt.

3. Existimas autem hoc o homo qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? An diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddet vnicuique secundū opera eius.

7. iis quidē qui secundum patientiā boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt: vt tam æternam. iis autem qui sunt ex contentione & qui non acquiescūt veritati, credunt autem iniquitati: ira & indignatio. Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primū & Græci: gloria autem & honor & pax omni operanti bonū, Iudæo primū & Græco. ¶ Non est enim acceptio personarum apud Deū.

12. Quicumque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. ¶ Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum: sed factores legis iustificabuntur. (cum enim Gentes quæ legem non habēt, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt: eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptū in cordibus suis, testimoniū reddente illis conscientia ipsorū, & inter se inuicē cogitationū accusantiū, aut etiam defendentiū,) in die cum iudicabit Deus occulta hominum, secundum Euangelium meum, per IESVM Christum. Si autem tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nosti voluntatem eius, & probas vtiliora instructus per legem? confidis te ipsum esse ducem cæcorum, lumē eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientiū, magistrum infantiū, habentem formam

tt. i.

A. R. 1. a.
Euangelium.

Christus.

- Vet. Cōpl. Ge. l.

Paulus missus vt doceret fidem in Christum. Vocati.

sancti.

'nostro & Domino. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Cōpl. B. Gratiarū actio.

fides Romanorū seruire Deo spiritali.

Optat Paulus vt daret Romanos.

'& (Vet. Di. o. Ge. l.

'Itaque (Vet. M. V. Cōpl. Di. l. alia. D. o. G. o. l. legitur ita. Euangelium.

Iustitia Dei.

Abac. 1. a. heb. 10. g. galat. 3. b. C. viuet. (su. temp. Vet. Cōpl. Ge. l. Ira Dei. - Vet. Ge. l. Gentes esse peccatores probat. manifestant. (Vet. Ge. l. V. Cōpl.

- Vet. Ge. l.

Ephes. 4. e.

Peccatum, poena peccati.

qui (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. M. Cōpl. mendacio: (Vet. Do. Ge. l.

- Vet. Di. l. Ge. l.

'conuenit: (Vet. Ge. l.

'homicidio, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

-- Vet. Ge. l.

Iudæos omnes esse peccatores ostendit. Matth. 7. a. 'qui (Vet. Ge. l.

Ad pœnitentiam inuitat Deus sua tolerantia. 'contemnis, ignorans (Vet. Do. Ge. o. l.

'in die (Vet. Ge. l. Di. l. Matth. 16. d. Opera.

Deut. 10. d. 2. par. 1. r. c. Job 37. b. 28. 10. c. ' & (Vet. Ge. o. l.

Matth. 7. d. Jacob. 1. d.

'Genituli, pro ablatiuis.

- Vet. Di. l.

Epist. Pauli

scientiæ & veritatis in legē. Qui ergo alium doces, te ipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non mœchadum, mœcharis: qui abominaris idôla, sacrilegium facis: qui in lege gloriaris, per præuaricationem legis Deum inhonoras. (Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.) Circûcisio quidem prodest, si legem obserues: si autem præuaricator legis sis, circûcisio tua præputium facta est. Si igitur præputium iustitias legis custodiat: nonne præputiû illius in circûcisione reputabitur? & iudicabit id quod ex natura est præputiû, legem consummans, te, qui per literâ & circûcisione præuaricator legis es. Non enim qui in manifesto, Iudæus est: neque quæ in manifesto, in carne, est circûcisio: sed qui in abscondito, Iudæus est: & circûcisio cordis, in spiritu, non litera. cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est. CAP. III.

Vid ergo amplius Iudæo est: aut quæ utilitas circûcisionis? Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei. Quid enim, si quidam illorum non crediderunt? Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? Absit. Est autem Deus verax: omnis autem homo mendax, sicut scriptum est, Ut iustificeris in sermonibus tuis: & vincas cum iudicaris. Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei comendat, quid dicemus? Nunquid iniquus est Deus qui infert iram? (secundum hominem dico.) Absit: alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum? Si enim veritas Dei in meo mendacio abudauit, in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor, & non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala, ut veniant bona: quorum damnatio iusta est. Quid ergo præcellimus eos? Nequaquam. Causati enim sumus Iudæos & Græcos, omnes sub peccato esse: sicut scriptum est, Quia non est iustus quisquam, non est intelligens, non est requirens Deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant. Venenû aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. Non est timor Dei ante oculos eorum. Scimus autem quoniam quæcunque lex loquitur, iis qui in lege sunt, loquitur: ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo: quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata à Lege & Prophetis. Iustitia autem Dei per fidem IESV Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum. non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt: & egent gloria Dei. Iustificati gratis per gratiâ ipsius, per redemptionem quæ est in Christo IESV, quem proposuit Deus propitiatorem, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore: ut sit ipse iustus, & iustificas eum qui est ex fide IESV Christi. Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem factorum? Nô:

sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. An Iudæorum Deus tantum? nonne & Gentium? Imò & Gentium: quoniam quidem vnus est Deus, qui iustificat circûcisionem ex fide, & præputium per fidem. Legem ergo destruiamus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAP. IIII.

Vid ergo dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? Si enim Abraham ex operibus legis iustificatus est: habet gloriam, sed non apud Deum. Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo: & reputatum est illi ad iustitiam. Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei. Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus. Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beat us vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Beatitudo ergo hæc in circûcisione tantum manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam. Quomodo ergo reputata est: in circûcisione, an in præputio? Non in circûcisione, sed in præputio. Et signum accepit circûcisionis, signaculû iustitiæ fidei quæ est in præputio: ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad iustitiam: & sit pater circûcisionis, non iis tantum qui sunt ex circûcisione, sed & iis qui sectantur vestigia fidei quæ est in præputio patris nostri Abrahæ. Nô enim per legem promissio Abrahæ, aut femini eius ut hæres esset mundi: sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege, hæres sunt: exinanita est fides, abolita est promissio. Lex enim iram operatur. Vbi enim nô est lex: nec præuaricatio. Ideo ex fide: ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui pater est omnium nostrum (sicut scriptum est, Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidisti, qui viuificat mortuos: & vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. qui contra spem in spem credidit: ut fieret pater multarum gentium secundum quod dictum est ei, Sic erit semen tuum, sicut stellæ cæli & arena maris. Et non infirmatus est in fide: nec considerauit corpus suum mortuum, cum iam ferè centum esset annorum, & emortuam vuluam Saræ. In repromissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia: sed confortatus est fide, dans gloriâ Deo: plenissime sciens quia quæcunque promissit Deus, potes est & facere. Ideo & reputatû est illi ad iustitiam. Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatû est illi ad iustitiam: sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit IESVM Christum Dominum nostrum à mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

CAP. V.

Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum IESVM Christum: per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus, & gloriamur, in spe gloriæ filiorum Dei. Non solum autem: sed & gloriamur in tribulationibus, scien-

Esa. 46. b. eze. 36. c. Circûcisio, Iudæi, Præputium, Gentes.

Iudæus.

Circûcisio.

Iudæos Gêribus nô esse excellentiores.

1. Timot. 2. c. euacuabit? (fut. tēp. Vet. Di. o. l. Ge. l. Compl. Verax Deus. Iohan. 3. d. Psal. 115. a. Psal. 50. a.

Vet. Di. l. Ge. l.

Iudæi peccatores sicut & Gentes. Gal. 3. d. Præcausati (Vet. Compl. Psal. 53. a.

Psal. 139. a.

Psal. 9. c.

Esa. 49. b. prou. 2. b.

Psal. 37. a. Galat. 2. d.

Opera.

Iustificatio.

Lex.

Iustitia Dei.

Peccatores oēs. Iustificatio.

Redemptio. Propitiatio, (Vet. Di. o. Ge. o. l. v.

Remissio peccatorum.

Iustus. Iustificatio. Fides. Vet. Ge. l.

Dei, Iudæi & Gentium

Iustitia, Ge. o. l.

Lex.

Abrahæ, Iustitiam.

Vet. Ge. l. l. m. Compl.

Gene. 15. b. I. a. l. a. c. o. l. Opera.

Fides.

Vet. Præ. l.

Beatitud.

Psal. 37. a.

Imputabit. Di. l. o. l. Ge. o. l. Compl.

Vet. Ge. l.

Circûcisio, Genes. 17. a.

Pater credens, Abraham.

Lex, Promissio, Fidei iustit.

Vet. Ge. l.

Gene. 12. a. Abrahæ quomodo tunc mltas. Iustitia, Ge. l. l. a. b. Do.

Vet. Ge. l. Gene. 15. b. Vet. Di. o. l. o. l.

Vet. Di. o. l. o. l. v. Iam Vet. v. Vet. Di. o. l. o. l. v.

Vet. Di. o. l. o. l. v.

Vet. Ge. l. Di. l. l. Vet. Ge. l.

Mors Christi. Redemptio.

Fides. Vet. Ge. l. Di. o. l.

Vet. Ge. l. Gratia. Ephes. 1. d. Gloria in trib.

Gloria in trib.

tes quod tribulatio patientiam operatur⁴, patientia autem probationem, probatio vero spem⁵. spes autem non confundit: ¶ quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis⁶. Vt quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori⁷? Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam⁸ cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum⁹. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius: multo magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius¹⁰. Non solum autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum IESVM Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus¹¹.¹² Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccaverunt¹³. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputatur, cum lex non esset¹⁴. Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis Adae, qui est forma futuri¹⁵. Sed non sicut delictum, ita & donum. si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei & donum, in gratia unius hominis IESV Christi in plures abundavit. Et non sicut per unum peccatum, ita & donum. nam iudicium quidem ex uno, in condemnatione: gratia autem ex multis delictis, in iustificationem. Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiae & donationis & iustitiae accipientes, in vita regnabunt per unum IESVM Christum¹⁶. Igitur sicut per unius delictum, in omnes homines in condemnationem: sic & per unius iustitiam, in omnes homines in iustificationem vitae¹⁷. Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obediendum, iusti constituentur multi. Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Vbi autem abundavit delictum, superabundavit & gratia¹⁸. ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam, per IESVM Christum Dominum nostrum.

CAP. VI.

Quid ergo dicemus? Manebimus in peccato ut gratia abundet? Absit. Si enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? An ignoratis fratres quia quicumque baptizati sumus in Christo IESV, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitae ambulemus¹. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul & resurrectionis erimus². hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato³. Qui enim mortuus est: iustificatus est a peccato⁴. Si autem mortui sumus cum Christo: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo⁵. scientes quod Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod

enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo⁶. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato: viventes autem Deo in Christo IESV⁷. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore ut obediatis concupiscentiis eius⁸. Sed neque exhibeatis membra vestra, arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viventes: & membra vestra, arma iustitiae Deo⁹. Peccatum enim vobis non dominabitur. non enim sub lege estis, sed sub gratia¹⁰. Quid ergo peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit¹¹. An nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis eius cui obedistis, siue peccati ad mortem, siue obediuntis ad iustitiam¹²? Gratias autem Deo quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinae in qua traditi estis. Liberati autem a peccato, servi facti estis iustitiae¹³. Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrae. sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiae & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiae, in sanctificationem¹⁴. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiae¹⁵. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum, mors est. Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam¹⁶. Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita aeterna in Christo IESV Domino nostro.

CAP. VII.

N ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit? Na quae sub viro est mulier: vivente viro alligata est legi. si autem mortuus fuerit vir eius: soluta est a lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro. si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro. Itaque fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit, ut fructificetis Deo. Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum quae per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificaret morti¹. nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur: ita ut serviamus in novitate Spiritus, & non in vetustate literae². Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi: nisi per legem. nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret, Non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum: peccatum reuixit. Ego autem mortuus sum: & inventum est, mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem³. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit⁴. Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum & iustum & bonum⁵. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit: sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum. Scimus enim quod lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, vanudatus sub peccato⁶. Quod enim operor, non intelligo. non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi, malum, illud facio⁷. Si autem quod nolo, illud facio:

tt. ii.

patientia. Probatio. Spes. Charitas Dei. heb. 9. d. 1. pe. 3. c. B. A. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. V. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Iustificari. Ira. Mors Christi. Vita. Gloriamur in Deo. Adam & Christi cogeruntur. C. Mors. Imputatur, cum lex non est. (Vet. Di. o. G. o. l. Pau. Adam secundus. Donum & gratia Dei. Peccatum. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. In (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Regnare. Iustitia Christi. Obediencia. Lex. (Vet. M. Ge. o. l. Di. l. Gratia. Peccatum. in morte. (Vet. Di. l. Vita aeterna. Non servilem peccato. Permanebimus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Qui (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. B. V. Vet. Di. o. Ge. o. l. V. Baptismus galat. 3. d. Resurrectio. Novitas vitae. hebr. 12. a. 1. pet. 2. a. eph. 4. e. col. 3. b. Vetus homo. B. Morte peccato. Vivere Deo.

Domino nostro (Vet. Ge. o. v. Ne regnet peccatum. Membra. Lex. Gratia. Iohan. 4. d. 2. pet. 1. d. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. obeditis, (prae temp. Vet. Ge. l. Di. l. Servi peccati. Servi iustitiae. Membra servitute Deo. Liberi iustitiae. Ve. Di. o. Ge. o. l. Mors. Servi Dei. Vita aeterna. Muller mortuo marito, libera a iure viri. 1. cor. 7. 8. Vet. Ge. l. Liberata (Vet. Ge. o. v. Vet. Ge. l. Liberati a lege servunt Deo in spiritu. Fructificemus (Vet. Di. o. alia. Di. l. Ge. o. l. fructificemus. Per legem cognitio peccati. Ex od. 1. c. deut. 5. b. 1. Timoth. 1. b. Lex spiritualis. Ve. Di. l. Ge. l. v.

Epist. Pauli

consentio legi quoniam bona est. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatū. Scio enim quia nō habitat in me, hoc est, in carne mea, bonū. Nam velle adiacet mihi: perficere autem bonū, non inuenio. Non enim quod volo, bonū, hoc facio: sed quod nolo, malum, hoc agō. Si autē quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatū. Inuenio igitur, legē, volēti mihi facere bonū, quoniam mihi malum adiacet. Condelector enim legi Dei secundum interiorē hominē: video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuitatem me in lege peccati quæ est in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per IESVM Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente seruiō legi Dei: carne autem legi peccati.

CAP. VIII.

Nihil ergo nunc dānationis est iis qui sunt in Christo IESV: qui non secundum carnem ambulant. Lex enim Spiritus vitæ in Christo IESV, liberavit me à lege peccati & mortis. Nā quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filiū suum mittēs in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carnē, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritū. Qui enim secundū carnem sunt: quæ carnis sunt sapiunt, qui verō secundum Spiritū sunt: quæ sunt Spiritus sentiūt. Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autē Spiritus, vita & pax: quoniā sapientia carnis, inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest.

Qui autē in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autē in carne non estis, sed in Spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autē Spiritum Christi non habet: hic nō est eius. Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuū est propter peccatū, spiritus verō viuit propter iustificationē. Quod si Spiritus eius qui suscitauit IESVM à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit IESVM Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritū eius in vobis. Ergo fratres, debitores sumus: non carni, vt secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis: moriemini. si autem Spiritu, facta carnis mortificaueritis: viuetis. Quicūque enim Spiritu Dei aguntur: ii sunt filii Dei. Non enim accepistis Spiritū seruitutis iterū intimore: sed accepistis Spiritū adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba, (Pater). Ipse enim Spiritus, testimoniū reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei. Si autem filii: & hæredes. hæredes quidē Dei: cohæredes autem Christi: si tamen cōpatimur, vt & cōglorificemur. Existimo enim quod non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futurā gloriā quæ reuelabitur in nobis. Nam expectatio creaturæ, reuelationem filiorū Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorū Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc. Nō solum autem illa, sed & nos ipsi primitias Spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectātes, redemptionem

corporis nostri. Spe enim salui facti sumus. Spes autem quæ videtur: non est spes. nā quod videt quis: quid sperat? Si autē quod non videmus, speramus: per patientiā expectamus. Similiter autem & Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. nam quid oremus sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis. Scimus autem quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos præsciuit: & prædestinavit cōformes fieri imaginis Filii sui: vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autē prædestinavit: hos & vocauit. & quos vocauit: hos & iustificauit. quos autē iustificauit: illos & glorificauit. Quid ergo dicem? ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illū: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat? Quis est qui condemnet? Christus IESVS qui mortuus est, imō qui & resurrexit, qui est ad dexterā Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à charitate Christi: tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est, Quia propter te mortificamur tota die: estimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eū qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instātia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo IESV Domino nostro.

CAP. IX.

Veritatem dico in Christo IESV, non mentior, testimoniū mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia mihi magna est & cōtinuus dolor cordi meo.

Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres, ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen. Non autem quod exciderit verbū Dei. Non enim omnes qui ex circumcisione sunt Israel, ii sunt Israelitæ: neque qui semē sunt Abraham, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semē. id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine. Promissionis enim verbum hoc est, Secundum hoc tempus veniam: & erit Saræ filius. Non solum autem illa: sed & Rebecca ex vno (cōcubitu habens) Isaac patris nostri.

Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, (vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictū est ei, Quia maior seruiet minori. sicut scriptū est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quid ergo dicemus: nūquid iniquitas apud Deum? Absit. Moysi enim dicit, Miserebor cui misertus sum: & misericordiam præstabo cui miserebor. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Dicit enim Scriptura Pharao-

Peccatum.

D

Internus homo.

Lex mēbrorum, siue peccati. Lex mentis.

Mens. Caro.

Damnatio.

Libertas.

Carnalis.

Spirituales.

Pax. Inimicitia est in Deum: (Vet. Ge. I. Subiicitur. (Vet. Ge. I. Caro. Spiritus Christi in nobis:

Vita (Vet. Ge. I. iustitiā. (Vet. Di. I.

Nō secundū carnem viuendum.

Spiritus sanctus in filiis Dei. 1. Timoth. 1. b.

Galat. 4. a. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. -Vet. Di. o. Ge. o. l. v. Hæredes. Cohæredes.

Tribulatio. Gloria.

Creatura.

In spe: (Vet. Di. o. Ge. l.

Adoptio filiorū. -Vet. Ge. l. Di. l. Redemptio corporis.

Spes.

Orare.

Spiritus sanctus.

Cor.

Sancti.

Diligere Deum. procedunt (Vet. Ge. l.

Vocati. Prædestinatio.

Vocatio. Iustificatio. Glorificatio.

-Vet. Ge. o. l. m.

Donatus nobis Christus.

* & (Vet. Ge. l.

Orat Christus pro nobis. Dilectio Dei erga nos propter Christum. -Vet. Di. o. l. v. Psal. 43. d.

Vtm dilectionis Dei ostendit Paulus. ad. 9. a. 1. corinth. 15. b. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Compl.

testamenta. (Vet. Di. o. l. Ge. l. & (Vet. Di. l. Ge. l. v. Christus Deus.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. m. Israelitæ. quia (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Paul. Compl. Abraham filii. Genes. 17. b. Filii promissionis. galat. 4. d. Genes. 18. b. -Vet. Ge. l. Genes. 35. c. patre nostro. (Vet. Di. o. Ge. o. l. v. Iacob. Esau. Genes. 25. c. mala. 1. a.

Misericordia Dei. exod. 33. d. cuius misericordiam. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Do.

Epist. Pauli

contigit (præ-
temp. Ve. Di. o. l.
Ge. o. l. Comp. V.
Esa. 59. d.

cæcitas ex parte contingit in Israel, donec pleni-
tudo Gentium intraret: & sic omnis Israel saluus
fieret, sicut scriptum est, Veniet ex Sion, qui eripiat,
& auertat impietatem à Jacob. Et hoc illis à
me testamentum, cum abstulero peccata eorum.

Dona.
Vocatio.

28 Secundum Euangelium quidem, inimici propter
vos: secundum electionem autem charissimi pro-
pter Patres. Sine poenitentia enim sunt dona & vo-
catio Dei. Sicut enim aliquando & vos non credi-
distis Deo, nunc autem misericordiam consecuti
estis propter incredulitatem illorum: ita & isti nunc
non crediderunt in vestram misericordiam, ut &
ipsi misericordiam consequantur. Concluserunt enim
Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur.
O altitudo diuinitatis sapientiae & scientiae Dei:
quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & in-
uestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum
Domini? Aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis
prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso,
& per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ipsi honor &
gloria in secula seculorum. Amen. CAP. XII.

Increduli oēs.
Incredulitatem:
(Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. V.)

Sapientia. e. e. e. 40.
d. l. cor. 1. d.

Ve. Di. o. l. Ge.
o. l. V. M.

Hostia Deo pla-
cens. philip. 4. d.

Bsecro itaque vos fratres per misericor-
diã Dei, ut exhibeatis corpora vestra ho-
stiam viuentem, sanctam, Deo placetem,
rationabile obsequium vestrum. Et nolite confor-
mari huic seculo: sed reformamini in nouitate sen-
sus vestri, ut probetis quæ sit voluntas Dei, bona,
& beneplacens, & perfecta. Dico enim per gratiã
quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, Nõ
plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad so-
brietatem, & unicuique sicut Deus diuisit men-
surã fidei. Sicut enim in vno corpore multa mē-
bra habemus, omnia autem membra nõ eundem
actum habent: ita multi vnum corpus sumus in
Christo, singuli autem alter alterius membra. Ha-
bentes donationes, secundum gratiam quæ data
est nobis, differentes, siue prophetiam secundum ra-
tionem fidei: siue ministerium, in ministrando: siue
qui docet, in doctrinã: qui exhortatur, in exhor-
tando: qui tribuit, in simplicitate: qui præest, in soli-
citudine: qui miseretur, in hilaritate. Dilectio, sine
simulatione. Odientes malum: adhærentes bono.

Ephes. 5. d. 1. thes.
4. a.

Sapere.
Ve. Ge. l.
1. Cor. 12. b. ephes.
4. b.

autem (Ve. Ge. l.
o. Di. o. l. V.)

Dilectio.

Amos 5. d.
Ephes. 4. a. 1. pet.
1. c.

Heb. 13. a. 1. pe. 4. c.

Prou. 3. a. efa. 5. c.

1. Pet. 3. d.
1. Cor. 8. d.

Heb. 12. d.

Ecclesi. 12. a. matth.
5. g.

Deut. 32. c. hebr.
10. a.
vindicata: (Vet.
Compl.
Ve. Di. l. V.
Const.
Prouerb. 25. c.)

Magistratibus
obediendū 1. pet.
2. c. sapien. 6. a.
ordinata: (Vet.
Ge. l. Di. l.)

Charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Ho-
nore inuicem præuenientes. Solitudine non pi-
gri. Spiritu feruentes. Domino seruientes. Spe gau-
dentes. In tribulatione patientes. Orationi instan-
tes. Necessitatibus sanctorum comunicantes. Ho-
spitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus
vos: benedicite, & nolite maledicere. Gaudere cum
gaudentibus, flere cum flentibus. In ipsum inuicem
sentientes. Non alta sapientes, sed humilibus con-
sentientes. Nolite esse prudētes apud vosmetipsos.
Nulli malū pro malo reddētes. Prouidentes bo-
na non tantum coram Deo, sed etiã coram omni-
bus hominibus. Si fieri potest, quod ex vobis est,
cum omnibus hominibus pacem habentes. Non
vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locū
iræ. scriptū est enim, Mihi vindictam: & ego re-
tribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus
tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. hoc enim fa-
ciens, carbonem ignis cogeris super caput eius. Noli
vinci à malo: sed vince in bono malū. CAP. XIII.

Mnis anima potestatibus sublimioribus
subdita sit. Non est enim potestas nisi à
Deo. quæ autē sunt, à Deo ordinata sunt.
Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resi-

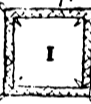
stit. Qui autem resistit, ipsi sibi damnationem ac-
quirunt. nam principes nõ sunt timori boni ope-
ris, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bo-
nū fac: & habebis laudē ex illa. Dei enim minister
est tibi in bonum. Si autem malum feceris: time.
non enim sine causã gladiū portat. Dei enim mi-
nister est: vindex in irã, ei qui malum agit. Ideo
que necessitate subditi estote: non solum propter
iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim
& tributa præstatis. ministri enim Dei sunt, in hoc
ipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debi-
ta: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal:
cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.
Nemini quicquam debeatis: nisi, ut inuicem di-
ligatis. qui enim diligit proximum, Legem imple-
uit. Nam, Non adulterabis, Non occides, Non fu-
raberis, Non falsum testimonium dices, Non con-
cupisces, & si quod est aliud mādatur: in hoc ver-
bo instauratur, Diliges proximum tuum sicut te-
ipsum. Dilectio proximi, malum non operatur.
Plenitudo ergo Legis, est dilectio. Et hoc, scientes
tempus quia hora est iam nos de somno surgere.

B

C

D

Nunc enim propior est nostra salus, quàm cū cre-
didim. Nox præcessit: dies autē appropinquabit.
Abiciamus ergo opera tenebrarū, & induamur ar-
ma lucis. Sicut in die, honestē ambulemus: nõ in
comestationibus & ebrietatibus, non in cubilibus
& impudiciis, non in contētionē & æmulatione:
sed induimini Dominū IESVM Christū, & car-
nis curã ne feceritis in desideriis. CAP. XIII.

Nfirmum autem in fide assumite: non in
disceptationibus cogitationū. Alius enim
credit se māducare, omnia: qui autem in-
firmus est, olus manducet. Is qui manducat: non
manducantem non spernat. & qui non manducat:
manducantem non iudicat. Deus enim illum as-
sumpsit. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum?
Domino suo stat aut cadit. stabit autem: potēs est
enim Deo statuere illum. Nam alius iudicat diem
inter diem: alius autem iudicat omnem diem. V-
nusquisque in suo sensu abundet. Qui sapit diem:
Domino sapit. Et qui manducat: Domino mandu-
cat. gratias enim agit Deo. Et qui non manducat:
Domino non manducat, & gratias agit Deo. Ne-
mo enim nostrū sibi viuuit: & nemo sibi moritur.

B

C

Siue enim viuimus, Domino viuimus: siue mori-
mur, Domino morimur. Siue ergo viuimus, siue
morimur: Domini sumus. In hoc enim Christus
mortuus est, & resurrexit: ut & viuorum & mor-
tuorum dominetur. Tu autem quid iudicas fra-
trem tuum? aut tu, quare spernis fratrem tuum?
Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. scri-
ptum est enim, Viuo ego, dicit Dominus, quoniã
mibi fleatetur omne genu: & omnis lingua confi-
tebitur Deo. Itaque unusquisque nostrū pro se ra-
tionem reddet Deo. Non ergo amplius inuicē iu-
dicemus. sed hoc iudicate magis, ne ponatis offen-
diculum fratri vel scandalū. Scio, & confido in Do-
mino IESU quia nihil commune per ipsum: nisi
ei qui existimat quid commune esse, illi commu-
ne est. Si enim propter cibum frater tuus contri-
statur: iam non secundum charitatem ambulas.
Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus
mortuus est. Non ergo blasphemetur bonum no-
strum. Nõ est enim regnum Dei esca & potus: sed
iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. qui

ideo necessitati
(Vet. Ge. l. V. cōp.)

Tributum. mat.
22. c.

Dilectio.

Ex od. 12. c. deut.
5. b.

Leuit. 19. d. matth.
22. d. marc. 12. c.
gal. 5. c. iacob. 2. b.
proximo (dat.
casus. Vet. Ge. l.
Somnus.

Nox.
Dies.
appropinquat.
(præ. tēp. ve. Di.
o. l. Ge. o. l. cōpl.
Opera.
Luc. 11. f.)

Inducere Christū.
gala. 5. c. 1. pet. 2. c.
Induite (Vet. Di.
o. Ge. o. l. V.)
De infirmis in
cibus, & ratione
dierum.

manducat. (Vet.
Ge. l.
De cibis.

iacob. 4. d.

Dies.

Vinere.
Mori.

& (Vet. Ge. l.)
mortuorum & vi-
uorum (Vet. Di. o. l.
Ge. o. l.)

1. Cor. 5. b.
Esa. 45. d. philip.
2. b.

Reclat. sub. sc.
(Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

1. Cor. 8. d.

Regnum Dei.

enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus. Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis sunt inuicem, custodiamus. Noli propter escam destruere opus Dei. Omnia quidem sunt munda: sed malum est homini qui per offendiculum manducat. Bonum est non māducare carnem & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur. Tu fidem quam habes, penes te metipsum habe coram Deo. Beatus qui non iudicat semetipsum in eo quod probat. Qui autem discernit si manducauerit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.

C A P. X V.

D Ebemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem. Etenim Christus non sibi placuit: sed sicut scriptum est, Improperia improperantium tibi, ceciderunt super me. Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem Scripturarum, spem habeamus.

Deus autem patientiæ & solatii, det vobis id ipsum sapere in alterutrū secundum IESVM Christum: vt vnanimis, vno ore honorificetis Deum & Patrem Domini nostri IESV Christi. Propter quod suscipite inuicem: sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei. Dico enim Christū IESVM, ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est, Propterea cōfitebor tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo cantabo.

Et iterum dicit, Latamini Gentes cum plebe eius. Et iterum, Laudate omnes Gentes Dominum: & magnificate eum omnes Populi. Et rursus Esaias ait, Erit radix Iesse: & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt. Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credēdo: vt abundetis in spe & virtute Spiritus sancti. Certus sum autem fratres mei & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita vt possitis alterutrū monere. Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte, tanquam in memoriam vos reducens: propter gratiam quæ data est mihi à Deo, vt sim minister Christi IESV in Gentibus, sanctificans Euangeliū Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta, & sanctificata in Spiritu sancto. Habeo igitur gloriā in Christo IESV ad Deū.

Non enim audeo aliquid loqui eorū quæ per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo & factis, in virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita vt ab Ierusalē per circuitum vsque ad Illyricum repleuerim Euangeliū Christi. Sic autem prædicauī Euangeliū hoc, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamētum ædificarē: sed sicut scriptum est, Quoniam quibus non est annuntiatum de eo, videbūt: & qui non audierunt de eo, intelligent. Propter quod & impediēbar plurimum venire ad vos: & prohibitus sum vsque adhuc. Nunc verò vltimus locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis iam præcedentibus annis: cum in Hispaniam proficisci cœpero, spero quod præteriens videam vos, & à vobis

deducar illuc, si vobis primū ex parte fructus fuerō. Nunc igitur proficiscar in Ierusalem ministrare Sanctis. Probauerūt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes Sanctorum qui sunt in Ierusalem. Placuit enim eis: & debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent & in carnalibus ministrare illis. Hoc igitur cum consummauero, & assignauero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hispaniam. Scio autem quoniam veniēs ad vos, in abundantia benedictionis Christi veniā.

Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum IESVM Christum, & per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad Deum, vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa, & obsequii mei oblatio accepta fiat in Ierusalem Sanctis, vt veniā ad vos in gaudio per voluntatem Dei, vt refrigerer vobiscum. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

Oratiōes fratrum per Paulus. - Vet. G. l. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. V.

C Ommēdo autem vobis Phœben sororem nostrā, quæ est in ministerio ecclesiæ quæ est in Cenchrīs: vt eam suscipiatis in Domino dignè Sanctis: & assistatis ei in quocunque negotio vestri indiguerit. etenim ipsa quoque assistit multis, & mihi ipsi. Salutate Priscam & Aquilam adiutores meos in Christo IESV qui pro anima mea suas ceruices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cunctæ ecclesiæ Gentium & domesticam ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi: qui est primitiuus ecclesiæ Asiæ in Christo IESV. Salutate Mariam, quæ multum laborauit in vobis. Salutate Andronicum & Iuliam cognatos & concaptiuos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliatum dilectissimū mihi in Domino. Salutate Vrbanum adiutorem nostrum in Christo IESV, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellen probum in Christo IESV. Salutate eos qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodiōnem cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino. Salutate Tryphænam & Tryphosam: quæ laborant in Domino. Salutate Perfidem charissimam, quæ multum laborauit in Domino. Salutate Rufum electum in Domino, & matrem eius & meā.

Prisca. Aquila. ad. n. a. g.

- Ve. Di. o. l. Ge. o. l. M. V.

In nobis. (Vet. Compl. Iuniam. (Vet. Compl.

- Ve. Di. o. l. Ge. o. l. M. V. - Ve. Ge. l. Conf. Di. l.

Salutate Afyncretum, Phlegontem, Herman, Patrobam, Hermen: & qui cum eis sunt, fratres. Salutate Philologum & Iuliam, Nereum & sororem eius & Olympiadem: & omnes qui cum eis sunt, Sanctos. Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes ecclesiæ Christi. Rogo autē vos fratres vt obseruetis eos qui dissensiones & offencula præter doctrinam, quæ vos didicistis, faciunt: & declinate ab illis. Huiuscemodi enim Christo Domino nostro non seruiūt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Vestra enim obedientia in omni loco diulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapiētes esse in bono: & simplices in malo. Deus autem pacis conterat satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri IESV Christi vobiscum. Salutat vos Timotheus adiutor meus: & Lucius, & Iason, & Sosipater cognati mei. Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino. Salutat vos Caius hospes meus & vniuersa ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius ciuitatis, &

Afyncretum. (Vet. Compl. Ge. o. l. Di. o. l.

Osculum. Propter vètrēm prædicantes.

Obedientia. In omnem locū (Vet. Ge. l. V. Di. o. l. Sapiens.

Ad. 16. a.

vniuersa ecclesiæ. gentiū casus (Vet. M. Ge. l. Di. o. l.

tt. iiii.

- Vet. Di. o. Ge. o. l. Conf. V. Tit. i. d. i. Cor. s. d. scandalum. - Vet. Di. o. Ge. o. l. M. V. Pau. infirmi ferendi. proximo placendum. Psal. 66. b. scripturarū vsus. i. Cor. i. b. christus impleuit promissiones iudicis factas. Gentibus facta misericordia. Psal. 17. d. a. reg. 11. d. Psal. 116. a. Esa. 11. c. in eo (Vet. Ge. o. l. Di. l. in (Vet. Ge. l. Minister Gentium. Paulus. - Ve. Ge. l. Conf. effecti (prat. tēp. Vet. Ge. l. Esa. p. d. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. V. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. M.

Epist. Pauli

Quartus, frater: Gratia Domini nostri IESU Christi cum omnibus vobis. Amen. Ei autem qui potens est vos confirmare iuxta Euangelium meum & prædicationem IESU Christi, secundum revelationem mysterii temporibus æternis taciti, quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei in cunctis Gentibus cogniti soli sapienti Deo,

per IESUM Christum, cui honor & gloria in secula seculorum. Amen. - Vet. Ge. I.

In codicibus Græcis in fine epistolæ sic legitur,

Ad Romanos.

Scripta fuit à Corintho, per Phœben ministrâ Cenchræensis ecclesiæ. (sub. Missa per, &c.)

Euangelium.
Mysterium.
Scripturæ.
Fides.

ARGUMENTVM IN PRIMAM EPISTOLAM PAULI AD CORINTHIOS.

CORINTHII, sunt Achaici. & hi similiter ab Apostolo audierant verbum veritatis: & subuersi sunt multifarie à falsis apostolis: quidam à philosophiæ verbosa eloquentia: alii secta legis Iudaicæ induci sunt. Hos reuocat Apostolus ad veram fidem, & Euangelicam sapientiam: scribens eis ab Ephesop per Timotheum discipulum suum.

Epistola Pauli Apostoli ad Corinthios prima.

CAP. I.

PAVLVS vocatus Apostolus IESU Christi, per voluntatem Dei, & Sosthenes frater: ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo IESU, vocatis sanctis, cum omnibus qui inuocant nomen Domini nostri

IESU Christi in omni loco, ipsorum & nostrorum: gratia vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino IESU Christo. Gratias ago Deo meo semper pro vobis, in gratia Dei quæ data est vobis in Christo IESU: quod in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo & in omni scientia, (sicut testimoniū Christi confirmatum est in vobis) ita ut nihil vobis desit in vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri IESU Christi, qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die aduentus Domini nostri IESU Christi. Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem Filii eius IESU Christi Domini nostri. Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri IESU Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab iis qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos. Hoc autem dico, quod vnusquisque vestrum dicit, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollonis, ego verò Cephæ, ego autem Christi. Diuisus est Christus: Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? Gratias ago Deo meo quod neminem vestrum baptizavi, nisi Crispum & Caium: ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis. Baptizavi autem & Stephanæ domum: cæterum, nescio si quem alium vestrum baptizauerim. Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare: non in sapientia verbi, ut non euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est: iis autem qui salui fiunt, id est nobis, Dei virtus est. Scriptum est enim, Perdam sapientiam sapientium: & prudentiam prudentium reprobabo. Vbi sapiens: vbi scriba: vbi inquisitor huius seculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Nam quia in

Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis, saluos facere credentes. Quoniam & Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam querunt: nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis, Iudæis atque Græcis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret: ut non gloriatur omnis caro in conspectu eius. Ex ipso autem vos estis in Christo IESU, qui factus est nobis sapientia & iustitia, & sanctificatio, & redemptio: ut quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

CAP. II.

Ego cum venissem ad vos fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientia, annuntians vobis testimoniū Christi. Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos: nisi IESUM Christum, & hunc crucifixum. Et lego in infirmitate & timore & tremore multo sui apud vos: & sermo meus & prædicationis mea non in persuasibilibus humanæ sapientia verbis, sed in ostensione Spiritus & virtutis: ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Sapientiam verò, non huius seculi, neque principum huius seculi, qui destruuntur: sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinauit Deus ante secula in gloriam nostram, quæ nemo principum huius seculi cognouit. si enim cognouissent: nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sicut scriptum est, Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus iis qui diligunt illum: nobis autem reuelauit Deus per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est: ita & quæ Dei sunt nemo cognouit nisi Spiritus Dei. Nos autem non spiritum huius mundi

Sapientia Dei.

Iudæi.

Gentem.

Quales vocauerit Christus.

Sapientia. a Deo. (Ve. Di. l. Ge. o. l. v. Jerem. 12. a. Iustitia. Sanctificatio. Redemptio. Jerem. 9. g. 2. cor. 10. d.

Paulus non vitatur eloquentia in prædicando. per sublimitatem (Vet. Pau. Ge. I.

Ad. 18.

1. c. 1. pet. 1. e.

Sapientiam Dei prædicat Paulus.

sed (Vet. Di. l. Ge. o. l. v. Compl. Esa. 64. b.

Spiritus Dei. deus noster.

- Vet. Ge. I.

Sanctificatio.

Inuocare Christum.

Gratia per Christum.

Reuelatio Christi.

1. Thess. 1. d. Vocatio & fides à Deo.

sectæ inter Corinthios gloriantes in hominibus, non in Christo. rom. 15. b. eadem mente, & eadem sententia. (Vet. Pau. Conf. comp. l.

Ad. 18. f.

- Vet. Pau. Conf. Gr. l. Ad. 18. c.

Baptismus.

- Vet. Ge. I. o. v.

Euangelizare. 1. Pet. 1. c. j. 2. a. Crux.

Stultitia. Dei virtus. rom. 1. c. Esa. 29. c. Sapientia mundi reiecitur. Esa. 39. c. cœquisitor (Vet. Ge. l. Pau. Conf. Di. l. v.

di accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est: ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis: sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. Stultitia enim est illi, & nõ potest intelligere: quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia: & ipse à nemine iudicatur. Sicut scriptum est, Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis instruxit eum? Nos autem sensum Christi habemus.

T ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tãquã paruulis in Christo, lac vobis potu dedi, non escam: nondum enim poteratis, sed neq; nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis. Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nõne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Cum enim quis dicat, Ego quidem sum Pauli, alius autem, Ego Apollo: nõne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus? Ministri eius cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat, Deus. Qui autem plantat & qui rigat: vnum sunt. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis. Secundum gratiam Dei quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Vnusquisque autem videat quomodo superædificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est: quod est Christus IESVS. Siquis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argenteum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: vniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Sicutius opus manserit quod superædificauit: mercedem accipiet. Sicutius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamẽ quasi per ignem. Nescitis quia templum Dei estis: & Spiritus Dei habitat in vobis? Siquis autem templum Dei violauerit: disperdet illum Deus. Templum enim Dei factum est: quod estis vos. Nemo se seducat: siquis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim, Comprehendam sapientes in astutia eorum. Et iterum, Deus nouit cogitationes sapientium quoniam vanæ sunt. Nemo itaque gloriatur in hominibus. Omnia enim vestra sunt: siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura. omnia enim vestra sunt: vos autem Christi: Christus autem Dei.

Nos æstimet homo ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. Hic iam quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inueniatur? Mihi autem pro minimo est ut à vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque meipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. qui autem iudicat me, Dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus, qui illumi-

nabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cõfilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo. Hæc autẽ fratres transfiguravi in me & Apollo, propter vos: ut in vobis discatis, ne supra quàm scriptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio. Quis enim te discernit? Quid autem habes quod nõ accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Iam saturati estis, iam diuites facti estis: sine nobis regnatis: & vtinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus. Puto enim quod Deus nos Apostolos nouissimos ostedit, tãquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum: vos autem prudentes in Christo. nos infirmi: vos autem fortes. vos nobiles: nos autem ignobiles. Vsq; in hanc horã & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & laboramus operãtes manibus nostris. maledicimur: & benedicimus. persecutionem patimur: & sustinemus. blasphemamur: & obsecramus. tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsẽma vsque adhuc. Non ut confundam vos, hæc scribo: sed ut filios meos charissimos moneam. Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo: sed non multos patres. Nam in Christo IESV, per Euangelium ego vos genui. Rogo ergo vos imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas quæ sunt in Christo IESV, sicut vbique in omni ecclesia doceo. Tanquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidã. Veniam autem ad vos cito, si Dominus voluerit: & cognoscam nõ sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutẽ. non enim in sermone est regnum Dei: sed in virtute. Quid vultis: in virga veniam ad vos: an in charitate, & spiritu mã suetudinis?

Mnino auditur inter vos fornicatio: & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut vxorẽ patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis: & non magis luctu habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iã iudicavi ut præsens, eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri IESV Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini IESV, tradere huiusmodi hominem satanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die Domini nostri IESV Christi. Nõ est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum, totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut sitis noua conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur: non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitie, sed in azymis synceritatis & veritatis. Scripsi vobis in epistola, Ne cõmisciamini fornicariis. non utique fornicariis huius mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idõlis seruiẽtibus: alioquin debueratis de hoc mundo exisse. Nunc autem scripsi vobis non commisceri, si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut avarus, aut idõlis seruiẽs, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cũ eiusmodi nec cibum sumere. Quid enim mihi de iis qui foris sunt iudicare? Nõne de iis qui intus sunt vos iudicatis? nam eos qui foris

1. Petr. 1. c.
D
examinantur. (plur. num. (Ve. Compl. - Vet. Di. o. l. Ge. o. v. Do. Const. Exod. 40. d. sap. 9. c. rom. 11. d. Domini qui instruat eum? (Vet. Di. l. Ge. o. l. v. Const. Do. Spirituales. Carnales. Paruuli in Christo. Lac. Sectas infectatur Paulus.
Carnales (Vet. Pau. Const. Ministri.
B
1. Gal. 6. b.
Agricoltura.
A Edificatio Dei.
Fundamentum Ecclesiæ.
C
qui (Vet. Di. o. Ge. o. l. v.
- Vet. Pau. Ge. l. Ignis.
Templum Dei. Spiritus factus. j. 6. d. 2. cor. 6. c. D
Sapiens.
Stultus.
Iob 5. c. Mal. 9. b. Dominus (Vet. Cõpl. Di. o. l. Ge. o. l. B. v. Non gloriandũ in hominibus.
Ministri. 1. corin. 6. a. ministeriorum (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Compl. iudicare.
& (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Cõp. v.

nobis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl.
Omnia accepta à Deo.
Ingrati Corinthii.
regnaretis, (Vet. Di. l. Ge. l. regnaremus. (Vet. Di. l. Ge. l. Pericula Apostolorũ in prædicãdo Euangelio.
Laborat manibus Paulus. 2. Th. 10. g. 1. thess. 1. b. 2. thess. 3. b.
Corruptionis modus.
Pædagogus.
Patres.
Imitatores. - Vet. Pau. Const. Do. Ge. o. l. Di. o. l. M. v.
Sermo.
Virtus siue potestias.
Fornicarius excommunicatus. leuit. 18. b.
- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.
Colof. 1. a. Excommunicatio.
hoc (Vet. Comp.
nostri (Vet. Di. o. l. B. Compl. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. - - Vet. Ge. l.
Fermentũ abiciendum. gal. 5. b. igitur (Vet. Di. l.
Pascha nostrum, Christus.
Qui excommunicandi.
- Vet. Di. l. Ge. l. Pau. Const.

Epist. Pauli

sunt, Deus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipsi.

CAP. VI.

De iudicis for-
sibus.

Vdet aliquis vestrum habens negotiū ad-
uersus alterum, iudicari apud iniquos, &
non apud Sanctos? An nescitis quoniam
Sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iu-
dicabitur mundus: indigni estis qui de minimis iu-
dicetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus?
quanto magis secularia? Secularia igitur iudicia si
habueritis: contemptibiles qui sunt in ecclesia, il-
los constituite ad iudicandum. Ad verecundiam
vestram dico. sic non est inter vos sapiēs quisquā,
qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater
cum fratre iudicio contendit: & hoc apud infide-
les? Nam quidem omnino delictum est in vobis,
quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis
iniuriam accipitis? quare non magis fraudem pa-
timini? Sed vos iniuriam facitis & fraudatis: & hoc
fratribus? An nescitis quia iniqui regnum Dei nō
possidebunt? Nolite errare: neque fornicarii, ne-
que idolis seruientes, neque adulteri, neque mol-
les, neque masculorum concubitores, neque fu-
res, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, ne-
que rapaces regnum Dei possidebunt. Et hæc ali-
quando quidem fuistis: sed abluti estis, sed sancti-
ficati estis, sed iustificati estis in nomine Domini
nostri IESU Christi, & in Spiritu Dei nostri. Om-
nia mihi licēt: sed non omnia expediunt. Omnia
mihi licent: sed ego sub nullius redigar potestate.

- Vet. Di. I. Ge. I.

Iniuria & dāna
Christianis feren-
da. mat. 5. luc. 6.
c. rom. 12. d.

1. Theff. 4. b.

Regni Dei qui
non accepturi.

- Ve. Di. o. Ge. c.
o. I. M. V.
quidā (plur. nu.
vet. Ge. I.
sanctificari.
iustificari.

has (Vet. Do. Ge.
o. Di. o. Alia Di.
I. Ge. I. legit hæc.
Scottatio fugiē
da. j. 10. e. ecclesi 37.
d.

Mēbra Christi. D

Gen. 1. d. matt. 19
a. mar. 10. a. eph.
5. 5.

- Vet. Di. o. I. Ge.
I. V.

Templum Spiritus
sancti. 1. 3. d. 1. cor.
rinth. 6. c.
est (Vet. Di. o. I.
Ge. o. I. M. V.
j. 7. d. 1. pet. 1. d.

De coniugatis.

1. Pet. 3. b.

Letitio & (Vet.
Compl.

- Vet. Di. o. I. Ge. b.
o. I. V. Cōpl. M.
- Vet. Di. o. I. Ge.
o. I. V. Compl.

De innuptis &
viduis. B
man: ant (Vet.
Ge. I. Di. o. I. V.

Matt. 5. c. 19. b.
marc. 10. b. luc.
16. d.

13. Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc &
hanc destruet. corpus autem nō fornicationi, sed
Domino: & Dominus corpori. Deus verò & Do-
minum suscitauit: & nos suscitabit per virtutem
suam. Nescitis quoniam corpora vestra, membra
sunt Christi: Tollens ergo membra Christi, faciā
membra meretricis? Absit. An nescitis quoniā qui
adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? Erunt
enim (inquit) duo in carne vna. Qui autem adhæ-
ret Domino: vnus spiritus est. Fugite fornicatio-
nem. Omne enim peccatum quodcunque fecerit
homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in
corpus suum peccat. An nescitis quoniam mem-
bra vestra, templum sunt Spiritus sancti qui in vo-
bis est, quem habetis à Deo, & nō estis vestri? Em-
pti enim estis pretio magno. Glorificate, & portate
Deum in corpore vestro.

CAP. VII.

DE quibus autem scripsistis mihi, Bonū est
homini mulierem non tangere: propter
fornicationem autem vnusquisque suam
vxorem habeat, & vnaquæque suum virum ha-
beat. Vxori vir debitum reddat: similiter autem &
vxo viri. Mulier, sui corporis potestatem non ha-
bet: sed vir. Similiter autem & vir, sui corporis po-
testatem non habet: sed mulier. Nolite fraudare
inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vace-
tis orationi: & iterum reuertimini in idipsum, ne
tentet vos satanas propter incontinentiam vestrā.
Hoc autem dico secundum indulgentiā, & nō se-
cundum imperium. Volo autem omnes vos ho-
mines esse sicut meipsum: sed vnusquisque pro-
prium donum habet ex Deo, alius quidem sic, a-
lius verò sic. Dico autem non nuptis & viduis:
bonum est illis, si sic permanerint sicut & ego.
Quod si non se continent: nubāt. melius est enim
nubere, quā vri. Illis autem qui matrimonio iū-
cti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, Vxorem

à viro nō discedere: quod si discesserit, manere in-
nuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem
non dimittat. Nam cæteris, ego dico, non Do-
minus, Siquis frater vxorem habet infidelem, &
hæc consentit habitare cum illo: non dimittat il-
lam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelē,
& hic consentit habitare cum illa: non dimittat vi-
rum. sanctificatus est enim vir infidelis per mulie-
rem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per
virum fidelem. alioquin filii vestri immūdi essent:
nunc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit:
discedat. nō enim seruituti subiectus est frater aut
soror, in huiusmodi. in pace autem vocauit vos
Deus. Vnde enim scis mulier, si virum saluum faci-
es? aut vnde scis vir, si mulierem saluam facies? ni-
si vnique sicut diuisit Dominus, vnūquenque si-
cut vocauit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus
ecclesiis doceo. Circūcisus aliquis vocatus est: nō
adducat præputium. In præputio aliquis vocatus
est: non circūcidatur. Circūcisio nihil est, & præ-
putium nihil est: sed obseruatio mandatorū Dei.
Vnusquisque in qua vocatione vocatus est: in ea
permaneat. Seruus vocatus est: nō sit tibi curæ. sed
& si potes fieri liber: magis vtere. Qui enim in Do-
mino vocatus est seruus, libertus est Domini: simi-
liter qui liber vocatus est, seruus est Christi. Pre-
tio empti estis, nolite fieri serui hominum. Vnus-
quisque ergo in quo vocatus est, frater, in hoc
permaneat apud Deum. De virginibus autem
præceptum Domini non habeo: cōsiliū autem
do, tanquam misericordiam consecutus à Deo vt
sim fidelis. Existimo enim hoc bonū esse propter
instantem necessitatem, quoniam bonum est ho-
mini sic esse. Alligatus es vxori? noli quærere solu-
tionem. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorē.
Si autem acceperis vxorem: non peccasti. Et si nu-
pserit virgo: non peccauit. tribulationem tamē car-
nis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.
Hoc itaque dico fratres, tēpus breue est: reliquū
est vt qui habent vxores, tanquam non habentes
sint. & qui flent: tanquam non flentes. & qui gau-
dent: tanquam non gaudentes. & qui emunt: tan-
quam non possidentes. & qui vtuntur hoc mūdo:
tanquam non vtantur. præterit enim figura hu-
ius mundi. Volo autem vos sine sollicitudine esse.
Qui sine vxore est: sollicitus est quæ Domini sunt,
quomodo placeat Deo. Qui autem cū vxore est,
sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat v-
xori: & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, co-
gitat quæ Domini sunt: vt sit sancta corpore & spi-
ritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mū-
di: quomodo placeat viri. Porro hoc ad vtilitatē
vestram dico: non vt laqueum vobis iniiciam, sed
ad id quod honestum est, & quod facultatē præ-
beat sine impedimento Dominū obsecrādi. Si-
quis autem turpem se videri existimat super virgi-
ne sua, quod sit superadulta, & ita oportet fieri:
quod vult faciat: nō peccat, si nubat. Nam qui sta-
tuit in corde suo firmus, non habēs necessitatem,
potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc
iudicauit in corde suo, seruare virginē suam: bene
facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem
suā, bene facit: & qui nō iungit, melius facit. Mu-
lier alligata est legi quāto tempore vir eius viu-
it. quod si dormierit vir eius: liberata est à lege, cui
autem vult nubat: tantū in Domino. Beatior au-

ne (Ve. Ge. I. Di. I.

- Vet. Di. o. I. Ge.
o. I. M. V.

Par.
nos (Ve. Pan. De.
Di. o. I. Ge. o. I. V.
Compl.

Vocatio.

Præputium.
Circūcisio.

Ephes. 4. 2.

1. 6. d. 1. pet. 1. d.

- Ve. Di. o. I. Ge. o.
I. V. B.
fratres (Vet. Ge.
I. Compl.
maneat (Vet. Di.
o. I. Ge. o. I. V.
De virginibus.
Domine (Vet.
Di. o. I. Ge. o. V.
ergo (Vet. Di. o.
I. Ge. o. I. V.

& (Vet. V. B. Di.
o. I. Ge. o.

& (Vet. Di. o. I.
Ge. I. V.

obseruandi (Ve.
Ge. o. I. Di. o. I. V.

- Vet. Ge. I.

Rom. 7. a.

- Ve. Di. o. I. Ge.
o. I. V. M. Do.
- Vet. Di. o. I. Ge.
o. I. V.

tem erit si sic permanferit secundum meum con-
silium. Puto autem quod & ego Spiritum Dei ha-
beam.

CAP. VIII.

D E iis autem quæ idolis immolantur, sci-
mus quia omnes scientiam habemus. Sci-
entia inflat: charitas verò ædificat. Siquis au-
tem se existimat scire aliquid, nondum cognouit
quemadmodum oporteat eum scire. Siquis autem
diliget Deum: hic cognitus est ab eo. De escis autem
quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idô-
lum in mundo, & quod nullus est Deus nisi vnus.

Nam etsi sunt qui dicantur dii, siue in cælo, siue
in terra (siquidem sunt dii multi, & domini mul-
ti) nobis tamen vnus Deus, Pater, ex quo omnia, &
nos in illo: & vnus Dominus, IESVS Christus per
quem omnia, & nos per ipsum. Sed non in omni-
bus est scientia. Quidam autem cum conscientia
vsque nunc idoli, quasi idolothytum manducât:
& conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur.
Esca autem nos non commendat Deo. Neque e-
nim si manducauerimus, abundabimus: neque si
non manducauerimus, deficiemus. Videte autem ne
fortè hæc licentia nostra, offendiculum fiat infir-
mis. Si enim quis viderit eum qui habet scientiã,
in idolio recumbentem: nonne conscientia eius cû
fit infirma ædificabitur ad manducandum idolo-
thyta. Et peribit infirmus in tua conscientia frater,
propter quæ Christus mortuus est. Sic autem
peccantes in fratres, & percutientes conscientiam
eorum infirmam: in Christo peccatis. Quapropter
si esca scandalizat fratrem meum: non manduca-
bo carnem in æternum, ne fratrem meum scanda-
lizem.

CAP. IX.

N on sum liber: non sum Apostolus: nonne
Christum IESVM Dominum nostrum vi-
di: nonne opus meum vos estis in Domino?
Et si aliis non sum Apostolus: sed tamẽ vobis sum.
nam signaculum apostolatus mei vos estis in Do-
mino. mea defensio apud eos qui me interrogant,
hæc est. Nunquid non habemus potestatem man-
ducandi & bibendi? Nunquid non habemus pote-
statem mulierculam sororem circumducendi, si-
cut & cæteri Apostoli & fratres Domini, & Cephas?
Aut ego solus aut Barnabas, non habemus pote-
statem hoc operandi? Quis militat suis stipendiis vn-
quam? Quis plantauit vineam: & de fructu eius non
edit? Qui pascit gregem: & de lacte gregis non man-
ducat? Nunquid secundum hominem hæc dico?
an & Lex hæc non dicit? Scriptum est enim in Le-
ge Moyse, Non alligabis os boui triturati. Nun-
quid de bobus cura est Deo: an propter nos vti-
que hoc dicit? Nã propter nos vtiq; scripta sunt,
quoniam debet in spe qui arat, arare: & qui tritu-
rat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis Spiri-
tualia seminauimus: magnum est si nos carnalia
vestra metamus? Si alii potestatis vestræ partici-
pes sunt: quare non potius nos? Sed non vsi sumus
hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod of-
fendiculum demus Euagelio Christi. Nescitis quo-
niã qui in sacrario operatur: quæ de sacrario sunt
edut: & qui altario deseruiut, cû altario participat?
Ita & Dominus ordinauit iis qui Euangelium annu-
tiant, de Euagelio viuere. Ego autem nullo horum v-
sus sum. Non autem scripsi hæc ut ita fiat in me:
bonum est enim mihi magis mori, quam ut glo-
riam meam quis euacuet. Nam & si euangelizaue-

ro, non est mihi gloria: necessitas enim mihi in-
cumbit: vix enim mihi est si non euangelizauero.
Si enim volens hoc ago: mercedem habeo. si autem
inuitus: dispensatio mihi credita est. Quæ est ergo
merces mea? Vt Euangelium prædicans, sine sum-
ptu ponam Euangelium, ut non abutar potestate
mea in Euangelio. Nam cum liber essem ex om-
nibus, omnium me seruum feci: ut plures lucrifa-
cerem. Et factus sum Iudæis tanquam Iudæus: ut
Iudæos lucrarem. iis qui sub lege sunt: quasi sub le-
ge essem (cum ipse non essem sub lege) ut eos qui
sub lege erant, lucrificerem. iis qui sine lege erant,
tanquam sine lege essem (cum sine lege Dei non
essem: sed in lege essem Christi) ut lucrificerem
eos qui sine lege erant. Factus sum infirmis infir-
mus: ut infirmos lucrificerem. Omnibus omnia
factus sum: ut omnes facerem saluos. Omnia au-
tem facio propter Euangelium: ut particeps eius
efficiar. Nescitis quod ii qui in stadio currunt, om-
nes quidem currunt: sed vnus accipit brauium?
Sic currite ut comprehendatis. Omnis autem qui
in agone contendit: ab omnibus se abstinet. & illi
quidem ut corruptibilem coronam accipiant: nos
autem incorruptam. Ego igitur sic curro, non
quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem ver-
berans: sed castigo corpus meum, & in seruitutem
redigo, ne fortè quum aliis prædicauerim, ipse re-
probus efficiar.

CAP. X.

N olo enim vos ignorare fratres quoniã pa-
tres nostri omnes sub nube fuerunt, & om-
nes mare transierunt, & omnes in Moy-
se baptizati sunt in nube & in mari: & omnes ean-
dem escam spiritalem manducauerunt, & omnes
eundem potum spiritalem biberunt. (bibebant au-
tem de spiritali, consequente eos, petra: Petra au-
tem erat Christus, sed non in pluribus eorum, be-
neplacitum est Deo. nam prostrati sunt in deser-
to. Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut non
simus concupiscentes malorum, sicut & illi con-
cupierunt. Neque idololatram efficiamini, sicut qui-
dam ex ipsis: quemadmodum scriptum est, Sedit
populus manducare & bibere, & surrexerunt lude-
re. Neque fornicemur: sicut quidam ex ipsis for-
nicati sunt, & ceciderunt vna die vigintitria mil-
lia. Neque tentemus Christum: sicut quidam eo-
rum tentauerunt, & a serpentibus perierunt. Ne-
que murmuraueritis: sicut quidam eorum mur-
murauerunt, & perierunt ab exterminatore. Hæc
autem omnia, in figura contingebant illis: scripta
sunt autem ad correptionem nostram, in quos, fi-
nes seculorum deuenerunt. Itaque qui se existi-
mat stare, videat ne cadat. Tentatio vos non appre-
hendat, nisi humana. fidelis autem Deus est, qui non
patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faci-
et etiam cum tentatione prouentum, ut possitis
sustinere. Propter quod charissimi mihi, fugite
ab idolorum cultura. Vt prudentibus loquor: vos
ipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui
benedicimus: nonne comunicatio sanguinis Christi
est: & panis quem frangimus, nonne participatio
corporis Domini est? Quoniam vnus panis, &
vnum corpus multi sumus. omnes qui de vno pa-
ne & de vno calice participamus. Videte Israel se-
cundum carnem: nonne qui edunt hostias, parti-
cipes sunt altaris? Quid ergo dico quod idolis im-
molatum, sit aliquid: aut quod idolum sit aliquid?

idolis immola-
ta.
sacrificatur. (Ve-
cõp. Di. o. l. Ge. l.
scientia.
charitas.

Vnus Deus.

illum: (Vet. Di.
o. l. Ge. o. l. V. Pau
Vnus Dominus,
Christus.
-Vet. Di. o. l. Ge.
o. V. M.

Esca.

vestra, (Vet. Di.
o. l. Ge. o. l. Cõpl.
B. V.
scadala in cibis.

Rom. 14. c.
Tentatio (Vet. Di.
o. Ge. o. l. V. Cõpl.

In Christu (Vet.
Di. l. Ge. o. M. V.
Rom. 14. d.

Prædicatoribus
Euangelii vidus
& vidus debe-
tur.
Opus Pauli.
-Vet. Ge. l.

mulierem (Vet.
M. Di. o. l. Ge. o. l.
V.
& (Vet. Di. o. l.
Ge. o. l. V. Comp.

plantat (præsen-
tép. Vet. Di. l. Ge.
l. V. Compl.

Deut. 25. a.
1. tim. 5. c.

-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. V. M.
-Vet. Di. o. l. Ge.
o. l. V. M.
Rom. 15. f.

Deut. 18. a.

-Vet. Ge. l.
altari (Vet. Di. o.
Ge. o. V.

Gratis Paulus
euangelizauit, ne
oneri esset
Christianis.

Seruus Paulus.

Præmium pro-
positum.

Num. 9. d. exod.
15. d.
Exod. 14. e.
Exod. 16. d.

Petra. exod. 17. b.
num. 10. b.

Concupiscentia.
num. 16. g.
Idololatraz.
Idolorum cultu
res (Vet. Ge. l.
Exo. 32. b.
Fornicatio. nuẽ.
25. b.

Tentare Deum.
num. 15. b.
Murmurarc.
num. 14. f. iudic.
8. c.

Tentatio.
apprehedit (præ-
ter. tēp. Vet. Cõp.

Idololatria fa-
gienda.

Calix.

Panis.
-Vet. Pau. Const.
Di. o. l. Ge. o. l. V.
nã omnes (Vet.
V.
-Vet. Di. o. Ge. o.
V. Do. Const.

Epist. Pauli

20 Sed quæ immolant Gentes: dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autē vos socios fieri dæmoniorum. Quia non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mēſæ Domini participes esse, & mēſæ dæmoniorum. 21 An æmulamur Dominum? Nūquid fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, sed nō omnia expediūt. 22 Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant. Nemo quod suum est quærat: sed quod alterius. Omne quod in macello vānit, māducate: nihil interrogantes propter conscientiam. 23 Domini est terra, & plenitudo eius. Siquis vocat vos infideliū ad cœnam, & vultis ire: omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Siquis autem dixerit, Hoc immolatum est idōlis: nolite manducare propter illum qui indicauit, & propter conscientiam: conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Vt quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? Si ego cum gratia participo: quid blasphemor pro eo quod gratias ago? Siue ergo māducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite. Sine offensione estote Iudæis & Gentibus, & ecclesiæ Dei: sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis: vt salui fiant.

C A P. X I.

Imitari Deum. **I**mitatores mei estote, sicut & ego Christi. Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. Volo autem vos scire, quod omnis viri caput, Christus est. caput autem mulieris, vir: caput verò Christi, Deus. Omnis vir orans aut prophetans velato capite: deturpat caput suum. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite: deturpat caput suum. vnū enim est acsi decaluetur. Nā & si non velatur mulier, tondeatur. Si verò turpe est mulieri tonderi aut decaluari: velet caput suum. Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam imago & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est. Nō enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Etenim nō est creatus vir propter mulierem: sed mulier propter virum. Ideo debet mulier velamē habere supra caput suum, & propter angelos. Veruntamē neque vir sine muliere: neque mulier sine viro in Domino. Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex Deo. Vos ipsi iudicate, Decet mulierem non velatam orare Deum? nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi: mulier verò si comā nutriat, gloria est illi, quoniam capilli pro velamine ei dati sunt. Siquis autem videtur cōtentiosus esse: nos talem consuetudinem nō habemus, neque ecclesia Dei. Hoc autē præcipio: non laudans quod non in melius, sed in deterius cōuenitis. Primum quidem conuenientibus vobis in ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo. Nā oportet hæreses esse: vt & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Conuenientibus ergo vobis in vnū, iam non est Dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnā præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit: alius autem ebrius est. Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendū: aut ecclesiā Dei cōtemnitis: & confunditis eos qui nō habent? Quid dicam vobis? Laudo vos in hoc: non laudō. Ego enim acce-

pi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus I E S V S in qua nocte tradebatur, accepit panem: & gratias agens fregit, & dixit, Accipite & manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicens, Hic calix, nouum testamentum est in meo sanguine. hoc facite, quotiescūque biberitis, in meam commemorationem. Quotiescūque enim manducabitis panem hunc, & calicē bibetis: mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Itaque quicumque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo: & sic, de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè: iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quod si nosmetipsos diiudicaremus: nō vtique iudicaremur. Dum iudicamur autem à Domino corripimur, vt nō cum hoc mundo damnemur. Itaque fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Siquis esurit, domi manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cætera autem, cum venero, disponam.

C A P. X I I.

De spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres. Scitis autem quoniam cum Gentes essetis, ad simulachra muta prout ducebamini, euntes. Ideo notū vobis facio, quod nemo in Spiritu Dei loquēs, dicit anathema I E S V S. Et nemo potest dicere, Dominus I E S V S: nisi in Spiritu sancto. Diuisiones verò gratiarum sunt: idem autem Spiritus. Et diuisiones ministratiōnū sunt: idem autem Dominus. Et diuisiones operationū sunt: idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio Spiritus, ad vtilitatem. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum: aliter fides in eodem Spiritu: alii gratia sanitatum, in vno Spiritu: alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hæc autē omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult. Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Etenim in vno Spiritu omnes nos in vnū baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno Spiritu potati sumus. Nā & corpus nō est vnū membrū, sed multa. Si dixerit pes, Quoniam non sum manus, non sum de corpore: non ideo non est de corpore. Et si dixerit auris, Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: non ideo non est de corpore. Si totum corpus oculus: vbi auditus? Si totum auditus: vbi odoratus? Nunc autem posuit Deus membra, vnunquodque eorū in corpore sicut voluit. Quod si essent omnia vnū membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra: vnum autē corpus. Non potest autem oculus dicere manui, Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, Non estis mihi necessarij. Sed multo magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt: & quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorē circūdamus: & quæ inho-

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. B.

De cibis. i. 6. c. eccl. 37. d. 3.

Psal. 35. a. enim (Vet. Cōp. - Vet. Di. o. l. Ge. l. V. M.

immolatum (Vet. Di. l. Ge. o. l.)

alia (Vet. Const. Ge. l.)

colof. 3. c. siue (Vet. Di. o. Ge. l. Offendiculum.

Imitari Deum.

caput viri. eph. 5. c. vir quare nō velat caput. Mulier velata & comata.

- Vet. Di. o. l. B. Ge. o. l. V. M. & (Vet. Di. o. Ge. o. l. V. Pau. Do. Const. - Vet. Di. l. Ge. l.)

Gen. 2. d.

potestatem (Vet. Di. l. Ge. o. l. V. C. Pau. Const. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Eccles. 5. a.

Ecclesia Dei non contentiosa. eccles. (Vet. Ge. l. Pau. De cœna Domini.

& (Vet. Di. o. Ge. o. l. Compl. B.

Matth. 16. c. marc. 14. c. luc. 22. b.

Iohan. 6. f. hunc (Vet. Cōp. V. Ge. o. vel (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. 1. Corinth. 11. b.

Indicari à Domino.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

Marc. 9. f.

Idem. (Vet. Ge. l. Spiritus sanctus.

Donorū distributio.

Opera.

Rom. 12. a. eph. 4. b. Mēbra varia in vno corpore.

vnam spiritum potauimus. (Vet. Di. l.)

nesta sunt nostra, abundantio-
rem honestatem habent. Honesta
autem nostra, nullius egent: sed
Deus temperavit corpus, ei cui
deerat, abundantio-rem tribuen-
do honorem: ut non sit schisma
in corpore, sed in idipsum pro
invicem sollicita sint membra.
Et si quid patitur unum mem-
brum: cõpatiuntur omnia membra.
sive gloriatur unum membrum:
congaudent omnia membra. Vos
autem estis corpus Christi, & mem-
bra de membrò. Et quosdam
quidem posuit Deus in ecclesia
primùm Apostolos, secundo
prophetas, tertio doctores, de-
inde virtutes, exinde gratias
curationum, opulationes, gubernationes,
genera linguarum, interpretationes
sermonum. Nunquid omnes
Apostoli? nunquid omnes prophetae?
nunquid omnes doctores? nunquid
omnes virtutes? nunquid omnes
gratiã habent curationum? nunquid
omnes linguis loquuntur? nunquid
omnes interpretantur? AEmu-
lamini autem charismata meliora.
Et adhuc excellentiorem viam
vobis demonstro.

CAP. XIII.

I linguis hominum loquar & angelorũ,
charitatem autem non habeo: factus
sum velut æsonans, aut cymbalum
tinniens. Et si habuero prophetiam,
& nouerim mysteria omnia, & omnẽ
scientiã, & si habuero omnẽ fidẽ
ita ut montes transferam, charitatem
autem non habuero, nihil sum. Et si
distribuero in cibos pauperum omnes
facultates meas, & si tradidero
corpus meum ita ut ardeam, charitatem
autem non habuero, nihil mihi prodest.
Charitas patiens est, benigna est.
Charitas non æmulatur, nõ agit
perperam, non inflatur, non est
ambitiosa, nõ quærit quæ sua sunt,
non irritatur, non cogitat malũ:
non gaudet super iniquitate: congaudet
autem veritati. Omnia suffert, omnia
credit, omnia sperat, omnia sustinet.
Charitas nunquam excidit: siue
prophetiæ euacuabuntur, siue
linguæ cessabunt, siue scientia
destruetur. Ex parte enim cognoscimus,
& ex parte prophetamus. Cum autem
venerit quod perfectũ est, euacuabitur
quod ex parte est. Cum essem paruulus:
loquebar ut paruulus, sapiebam ut
paruulus, cogitabam ut paruulus.
Quando autem factus sum vir: euacuavi
quæ erant paruuli. Videmus nunc per
speculum in ænigmatibus: tunc autem
facie ad faciem. Nunc cognosco ex
parte: tunc autem cognoscã sicut &
cognitus sum. Nunc autem manet, fides,
spes, charitas, tria hæc: maior autem
horum est charitas.

CAP. XIII.

Ectamini charitatem, æmulamini
spiritualia: magis autem ut prophetetis.
Qui enim loquitur lingua, nõ
hominibus loquitur, sed Deo: nemo
enim audit. Spiritus autem loquitur
mysteria: nam qui prophetat: hominibus
loquitur ad ædificationem, & exhortationem,
& cõsolationem. Qui loquitur lingua,
semetipsum ædificat: qui autem
prophetat, ecclesiam Dei ædificat.
Volo autem omnes vos loqui linguis:
magis autem prophetare. Nam maior
est qui prophetat, quàm qui loquitur
linguis: nisi forte interpretetur,
ut ecclesia ædificationem accipiat.
Nunc autem fratres, si venero ad vos
linguis loquens: quid vobis prodero,
nisi vobis loquar aut in reuelatione,
aut in scientia, aut in prophetia, aut
in doctrina? Tamen quæ sine anima
sunt vocẽ dantia, siue tibia, siue ci-

thara: nisi distinctionẽ sonituum
dederint, quomodo scietur id quod
canitur, aut quod citharizatur?
Etenim si incertã vocẽ det tuba:
quis parabit se ad bellũ? Ita & vos
per linguã nisi manifestũ sermonẽ
dederitis: quomodo scietur id quod
dicitur? eritis enim in aera loquentes.
Tã multa, utputa, genera linguarũ
sunt in hoc mũdo: & nihil sine voce
est. Si ergo nesciero virtutem vocis,
ero ei cui loquar barbarus: & qui
loquitur, mihi barbarus. Sic & vos,
quoniam æmulatores estis spirituum:
ad ædificationem ecclesiæ quærite ut
abundetis. Et ideo qui loquitur
lingua: oret ut interpretetur. Nam si
orem lingua, spiritus meus orat, mēs
autem mea sine fructu est. Quid ergo
est? Orabo spiritu, orabo & mente:
psallam spiritu, psallam & mente.
Cæterum si benedixeris spiritu: quis
supplet locum idiotæ, quomodo dicet,
Amen, super tuam benedictionem?
quoniam quid dicas, nescit. Nam tu
quidem bene gratias agis: sed alter
non ædificatur. Gratias ago Deo, quod
omnium vestrum lingua loquor. Sed
in ecclesia volo quinque verba sensu
meo loqui, ut & alios instruam: quàm
decem millia verborum in lingua. Fratres,
nolite pueri effici sensibus, sed
malitia paruuli estote, sensibus autem
perfecti estote. In lege enim scriptũ
est, Quoniam in aliis linguis & labiis
aliis loquar populo huic: & nec sic
exaudient me, dicit Dominus. Itaque
linguæ in signum sunt non fidelibus,
sed infidelibus: prophetiæ autem, non
infidelibus, sed fidelibus. Si ergo
conueniat vniuersa ecclesia in unũ,
& omnes linguis loquantur, intrent
autem idiotæ aut infideles, nõne
dicent quid insanitis? Si autem
omnes prophitent, intret autem quis
infidelis vel idiota: cõuincitur ab
omnibus, diiudicatur ab omnibus.
Occulta enim cordis eius manifesta
fiunt: & ita cadens in faciem adorabit
Deum, pronuntians quod verè Deus
in vobis sit. Quid ergo est fratres?
Cum conuenitis, vnusquisque vestrum
psallat, doctrinam habet, apocalypsin
habet, linguã habet, interpretationem
habet: omnia ad ædificationem fiant.
Siue lingua quis loquitur: secundum
duos, aut ut multum tres, & per
partes, & vnus interpretetur. Si
autem non fuerit interpres: taceat
in ecclesia, sibi autem loquatur &
Deo. Prophetæ autem duo aut tres
dicant, & cæteri diiudicent. Quod
si alii reuelatum fuerit sedenti,
prior taceat. Potestis enim omnes
per singulos prophetare: ut omnes
discant, & omnes exhortentur. Spiritus
prophetarum, prophetis subiectus est.
Non enim est dissensionis Deus,
sed pacis: sicut & in omnibus
ecclesiis sanctorũ doceo. Mulieres
in ecclesiis taceant. non enim
permittitur eis loqui, sed subditas
esse, sicut & lex dicit. Siquid autem
volunt discere, domi viros suos
interrogent. Turpe est enim mulieri,
loqui in ecclesia. An à vobis
verbum Dei processit: aut in vos
solos peruenit? Siquis videtur
propheta esse, aut spiritualis,
cognoscat quæ scribo vobis,
quia Domini sunt madata. Siquis
autem ignorat, ignorabitur. Itaque
fratres æmulamini prophetare: &
loqui linguis nolite prohibere.
Omnia autem honestè & secundum
ordinem fiant in vobis.

CAP. XV.

Otum autem vobis facio fratres
Euangelium quod prædicaui vobis,
quod & accepistis, in quo & statis,
per quod & saluamini, qua ratione
prædicaui vobis si tenetis, nisi

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Christi corpus. ecclesia. eph. 4. c.

-Vet. Di. o. Ge. o. l. v. Pau. Conf.

charitas.

-Vet. Ge. l.

paruulus.

vir.

manet. (singul.) nu. ve. Ge. l. Di. l. his (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

charitas. prophetia. loqui lingua.

Spiritus (ablativ.) Vet. Do. Conf. Pau. Ge. l.

-Vet. Ge. l.

-Vet. Ge. o. l. Di. l. v. Conf. Do.

-Vet. Ge. l.

loquor (Vet. Ge. l. Di. l.)

Orare.

Benedicere. qui (Vet. Ge. l. Conf. Pau.)

meo (Vet. Cõpl. B. v.)

Pueri malitia.

-Vet. Ge. l. Di. o. v. Efa. 3. c.

prophetia (sing. num. Vet. Ge. l.)

quod (Vet. Pau. Conf. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. m. v.

subiecti sunt. (Vet. v. Ge. l.)

-Vet. Ge. l. i. Tim. 2. d.

Gen. 4. c.

Euangelium à Paulo prædicatum. galat. 1. b.

Epist. Pauli

frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas: & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secundum Scripturas: & quia visus est Cepha: & post hoc undecim. Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt. Deinde visus est Iacob: deinde Apostolis omnibus. Nouissimè autem omnium tanquam abortiuo, visus est & mihi. Ergo enim sum minimus Apostolorum: qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum id quod sum: & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum. Siue enim ego, siue illi: sic predicauimus, & sic credidistis. Si autem Christus predicatur quod resurrexit à mortuis: quomodo quidam dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. Inuenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus aduersus Deum, quod suscitauerit Christum: quem non suscitauit si mortui non resurgunt. Nam si mortui non resurgunt: neque Christus resurrexit. Quod si Christus non resurrexit: vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum, in Christo sperantes sumus: miserabiliores sumus omnibus hominibus.

Nunc autem Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium. Quoniam quidem per hominem mors: & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Christo omnes viuificabuntur. Vnusquisque autem in suo ordine. Primitiæ Christi: deinde illi qui sunt Christi, qui in aduentum eius, crediderunt. Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum euacuauerit omnem principatû & potestatem & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Nouissimè autem inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat, Omnia subiecta sunt ei: sine dubio præter eum qui subiecit ei omnia. Cum autem subiecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subiectus erit ei qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis? ut quid & nos periclitamur omni hora? Quotidie morior, propter vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro. Si (secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephesi: quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? māducemus & bibamus: cras enim moriemur. Nolite seduci. Corruptunt mores bonos colloquia mala. Euigilate iusti: & nolite peccare. ignorantiam enim Dei quidam habent. ad reuerentiam vobis loquor. Sed dicit aliquis, Quomodo resurgunt mortui? quali autem corpore venient? Inspiciens, tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur. Et quid seminas? non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum: ut puta, tritici, aut alicuius cæterorum. Deus autem

dat illi corpus sicut vult: & unicuique seminum proprium corpus. Non omniscaro, eadem caro: sed alia hominum, alia pecorum, alia volucrum, alia piscium. Et corpora cælestia, & corpora terrestria: sed alia quidem cælestium gloria, alia autem terrestrium. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum. Seminat in corruptione: surget in incorruptione. Seminat in ignobilitate: surget in gloria. Seminat in infirmitate: surget in virtute. Seminat corpus animale: surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est. Factus est primus homo Adam, in animam viuentem: nouissimus Adam in Spiritum viuificantem. Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale. Primus homo de terra, terrenus: secundus Homo de cælo, cælestis. Qualis terrenus: tales & terreni. & qualis cælestis: tales & cælestes. Igitur sicut portauimus imaginem terreni: portemus & imaginem cælestis. Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio, incorruptelâ possidebit. Ecce mysteriû vobis dico: Omnes quidem resurgemus: sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba (canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc, induere incorruptionem: & mortale hoc, induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem: tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoria. Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis, peccatû est: virtus verò peccati, lex. Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. Ita quæ fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles: abundantes in omni opere Domini semper, scientes quod labor vester non est in Domino.

C A P. X V I.

DE collectis autem quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. Per vnâ sabbathi vnusquisque vestrum apud se seponat, recodens quod ei bene placuerit: ut non cum venero, tunc collectæ fiant. Cû autem præsens fuero: quos probaueritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem. Quod si dignum fuerit ut ego eam: mecum ibunt. Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransero. nam Macedoniam pertransibo. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hyemabo: ut vos me deducatis quocunque iero. Nolo enim vos modo in transitu videre. spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos: si Dominus permiserit. Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten. Ostium enim mihi apertum est magnum & euidentis: & aduersarii multi. Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos. opus enim Domini operatur, sicut & ego. Ne quis ergo illum spernat. deducite autem illum in pace: ut veniat ad me. expecto enim illum cû fratribus. De Apollo autem fratre, vobis notum facio quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus: & utique non fuit voluntas eius ut nunc veniret: veniet autem cum ei vacuû fuerit. Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortet

Esa. 53. b.
Iona 2. a. Ofec 9. a.
Johan. 10. e.

B
Paulo visus Christus. act. 9. a.
Ephes. 3. b.

Prædicamus, præf. temp. (Vet. Pau. Ge. o. l. Di. o. l. v. Christus primus resurrexit, & omnes per ipsum resurgent. Ergo (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Col. 1. c. apoc. 1. b. enim (Vet. Ge. l.

1. Theff. 4. d.

-- Vet. Ge. l.

D
Psal. 109. a. hebr. 1. d. 10. c. Nouissima (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Pau. Const. Psal. 1. c. hebr. 2. d.

Baptizari pro mortuis.

per (Vet. Ge. l. Compl. Di. l.

Esa. 22. a. sap. 2. b. Menander. E iuste: (Vet. cõf. Ge. l. B. Cõp. Di. l.

dicet (fut. temp. Di. l. Ge. o. Quomodo resurgant mortui. veniunt? (præf. tēp. Vet. Di. l. o. Ge. o. l. quod seminas, non (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. comp.

Voluit (Vet. Ge. l. o. Di. l. o. v.

quidem (Vet. V. verò (Vet. V.

surgit (præf. tēp. Ve. Ge. l. & infra.

Gen. 1. b. Adam duplex.

Primus & secundus homo.

- Vet. Di. o. Ge. o. l. v. Do.

Corruptum hoc induerit incorruptionem, & (Vet. Di. l. Ofec. 19. d. hebr. 1. d. Mors. Peccatum. Victoria.

1. Iohan. 5. a. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Collectæ in pauperes sanctos.

& (Vet. Di. o. Ge. l.

Timotheum commendat Paulus

Apollos. - Vet. Ge. o. l.

vigilare. Fide.

-Vet. Pau. Conf. Di. o. l. G. o. l. M. v. charitas. Stéphanz familia. -Vet. C. o. l. Di. V. l. Ge. l. M. v.

tamini omnia enim vestra in charitate fiat. Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stéphanæ & Fortunati & Achaici quoniam sunt primitiæ Achaïæ, & in ministerium sanctorum ordinauerunt seipos: vt & vos subditi sitis eiusmodi, & omni cooperanti & laboranti. Gaudeo autem in præsentia Stéphanæ & Fortunati & Achaici, quoniã id quod vobis deerat, ipsi suppleuerunt. refecerunt enim & meum spiritum & vestrum. Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt. Salutant vos omnes ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum Aquila & Priscilla cum domestica sua ecclesia, apud quos & hospitor. Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicè

-Vet. Ge. l.

-Vet. Di. l. Ge. l.

in osculo sancto. Salutatio, mea manu Pauli. Si quis non amat Dominum nostrum IESVM Christum, sit anathema, Maran atha. Gratia Domini nostri IESV Christi vobiscum. Charitas mea cum omnibus vobis in Christo IESV. Amen.

Osculum.

-Vet. Di. o. Ge. o. l.

In Græcis codicibus sequentia leguntur.

Ad Corinthios prior

Missã fuit à Philippis per Stéphanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

ARGUMENTVM IN SECUNDAM EPISTOLAM PAULI AD CORINTHIOS.

Pos actam à Corinthiis pœnitentiam, consolatoriam scribit eis epistolam Apostolus à Troade per Titum. Et collaudans eos, hortatur ad meliora: contristatos quidem eos, sed emendatos ostendens.

Epistola Pauli Apostoli ad Corinthios secunda.

CAP. I.

PAVLVS Apostolus Christi IESV per voluntatem Dei, & Timotheus frater: ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, cum omnibus sanctis qui sunt in vniuersa Achaia. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino

IESV Christo. Benedictus Deus & Pater Domini nostri IESV Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: vt possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur & ipsi à Deo quoniam sicut abundat passiones Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra. Siue autem tribulamur, pro vestra exhortatione & salute: siue consolamur, pro vestra consolatione: siue exhortamur, pro vestra exhortatione & salute quæ operatur tolerantiam earundem passionum quas & nos patimur: vt spes nostra firma sit pro vobis: scientes quod sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis. Non enim volumus ignorare vos fratres, de tribulatione nostra quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo qui suscitatur mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit & eruit in quem speramus quoniam & adhuc eripiet, adiuantibus vobis in oratione pro nobis: vt ex multarum personarum facierum, eius quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis. Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non in sapietia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos. Non enim alia scribimus vobis, quam quæ legistis & cognouistis. Spero autem quod usque in finem cognoscetis: sicut & cognouistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus, sicut & vos no-

stra in die Domini nostri IESV Christi. Et hac confidentia volui prius venire ad vos, vt secundam gratiã haberetis: & per vos transire in Macedoniã, & iterum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Iudæã. Cũ ergo hoc voluissem, nũquid leuitate vsus sum? Aut quæ cogito, secundum carnem cogito, vt sit apud me EST, & NON? Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui fuit apud vos, non est in illo EST & NON, sed est in illo EST. Dei enim Filius IESVS Christus, qui in vobis per nos prædicatus est per me & Syluanum & Timotheum, non fuit in illo EST & NON, sed EST in illo fuit. Quotquot enim promissiones Dei, sunt in illo EST: ideo & per ipsum Amen, Deo ad gloriam vestram. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos, Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Ego autem testem Deum inuocò in animam meam, quod parcens vobis, non veni vltra Corinthum. non quia dominamur fidei vestræ: sed adiutores sumus gaudii vestri. nam fide statis.

Cur Paulus non redierit Corinthum.

transire (Vet. Di. l. Ge. l.)

fit (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. -Vet. Pau. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

-Vet. Ge. l. v. Di. o. l. nostra. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. M. Di. l. autem, legit per nos. Confirmatio. Spiritus sanctus. Christum, (Vet. Ge. l. v. n. o. i. o. Signum.

CAP. I I.

Tatui autem hoc ipsum apud me ne iterum in tristitia venirem ad vos. Si enim ego contristo vos: & quis est qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me? Et hoc ipsum scripsi vobis: vt non cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est. Nam ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas: non vt contristemini, sed vt sciatis quã charitatem habeam abundantius in vobis. Siquis autem contristauit me: non me contristauit, sed ex parte, vt non onerem omnes vos. Sufficit illi qui eiusmodi est, obiurgatio hæc quæ fit à pluribus: ita vt econtrario magis donetis & cõsolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeat qui eiusmodi est. Propter quod obsecro vos vt confirmetis in illum charitatem. Ideo enim & scripsi vobis, vt cognoscam experimentum vestrum an in omnibus obedientes sitis. Cui autem aliquid donastis: & ego. Nam & ego quod donauit, siquid donauit, propter vos, in persona Christi, vt non circumueniamur à satana. non enim ignoramus cogitationes

De Corinthio ecclesiæ consentu electo: qui rescriptis receptis est.

Lachrymæ Pauli. habeo (Vet. Ge. o. l. v. -Vet. Ge. o. l. Di. l.)

-Vet. v. Di. o. Ge. o. l.

donatis: (Vet. Ge. l. v.)

tesu Christi (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

san. si.

Gratiarum actio. cph. i. a. i. petr. i. a. Consolator Deus in tribulationibus.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

in tolerantiam (Vet. Ge. o. l. & spes nostra firma est (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Añictus Paulus in Asia.

Fidendum Deo.

& (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. M. Orationes.

Sinceritas Pauli in prædicando Euangelio. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Conf. -Vet. Ge. l.

Cognoscitis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Do. Gloria Pauli.

Epist. Pauli

eius.¹² Cum venissem autem Troadem propter Euangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino: non habui requiem spiritui meo, eo quod non inuenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniã.

D Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo I E S V, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salui fiunt, & in iis qui pereunt. **14** aliis quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tã idoneus? Nō enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex synceritate, sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

C A P. III.

Incipimus iterum nosmetipsos commendare: aut nunquid egemus (sicut quidam) commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis? Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab omnibus hominibus: manifestati quod epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed Spiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum: non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti: non litera, sed Spiritu. **2** litera enim occidit: Spiritus autem viuificat. Quod si ministratio mortis literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus eius quæ euacuatur: quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis, in gloria est: multo magis abundat ministerium iustitiæ in gloria. Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. Si enim quod euacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est.

12 Habentes igitur talē spē, multa fiducia vtimur: & non sicut Moyses ponebat velamen super faciē suam, vt non intēderent filii Israel in faciē eius quod euacuatur: sed obtusi sunt sensus eorum. vt que in hodiernum enim diem, id ipsum velamen in lectiōe veteris testamenti manet non reuelatum (quoniam in Christo euacuatur) sed vsque in hodiernum diem, cū legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum. Cum autem conuersi fuerint ad Dominum: auferetur velamen. **14** Dominus autem, Spiritus est. Vbi autem Spiritus Domini: ibi libertas. Nos verò omnes, reuelata faciē, gloriam Domini specularē: in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquā à Domini Spiritu.

C A P. IIII.

I Deo habentes hanc administrationē: iuxta quod misericordiam cōsecuti sumus, non deficimus, sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. Quod si etiam opertum est Euangelium nostrum: in iis qui pereunt est opertum, in quibus Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illuminatio Euāgelii gloriæ Christi, qui est imago Dei. Non enim nosmetipsos prædicamus, sed I E S V M Christum, Dominum nostrum: nos autem, seruos vestros

per I E S V M: quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi I E S V. Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: vt sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed nō destituimur: persecutionem patimur, sed non derelinquimur: humiliamur, sed non confundimur: deicimur, sed non perimus: semper mortificationem I E S V Christi in corpore nostro circumferentes, vt & vita I E S V manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos qui viuim, in mortē tradimur propter I E S V M: vt & vita I E S V manifestetur in carne nostra mortali. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis. **13** Habentes autē eundem Spiritum fidei, sicut scriptum est, ¶ Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus propter quod & loquimur: scientes quoniam qui suscitauit I E S V M, & nos cum I E S V suscitabit & constituet vobiscum. Omnia enim propter vos: vt gratia abundans, per multos in gratiarū actione, abundet in gloriā Dei. Propter quod nō deficimus: sed licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renouatur de die in diē. **17** Id enim quod in præsentī est momentaneum & leue tribulationis nostræ: supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, nō contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ nō videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt. C A P. V.

Simus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, sed æternam in cælis. Nam & in hoc ingemiscimus, ¶ habitationem nostrā quæ de cælo est, superindui cupientes: si tamen vestiti, & non nudi inueniamur. Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: eo quod nolumus expoliari, sed superuestiri, vt absorbeat quod mortale est, à vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus Spiritus. **6** Audietes igitur semper, & scientes quoniam dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino (per fidē enim ambulamus, & nō per speciem) audemus autē, & bonam volūtatē habemus magis peregrinari à corpore, & præsentē esse ad Dominum. Et ideo contendimus, siue absentes, siue præsentē placere illi. ¶ Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi: vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum siue malum. **11** Scientes ergo timorē Domini hominibus suademus: Deo autem manifesti sumus. **13** Spero autem & in conscientiis vestris manifestos nos esse. **12** Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: vt habeatis ad eos qui in facie gloriantur, & nō in corde. Siue enim mente excedimus, Deo: siue sobrii sumus, vobis. Charitas enim Christi vrget nos: æstimantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus: vt & qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Itaque nos ex hoc neminem nouimus secundum carnem. Et si cognouimus secundum carnem Christum: sed nunc iam nō nouimus. Si-

Cognitio Euāgelii à Deo, qui (Vet. Ge. o. l.)

Afflictiones.

- Vet. Pan. Conf. Di. o. l. Ge. o. l. M. V. Mortificatio Christi.

Psal. 115. a.

Externus homo Internus. corrumpitur, præf. c. p. V. Ge. l. Di. l. V.

- Vet. Ge. l.

Domus terrestris.

Corpus Spiritale. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. V. Apoc. 16. c.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Colluctatio Spiritus & carnis.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. V. Fidei.

Placere Deo. Rom. 14. b.

excedimus, (Vet. Ge. l.)

Mors Christi. Viuere Christo.

Titus.

Odor vitæ & mortis.

Adulterare verbum Dei. (Vet. Di. o. Ge. o. l. V.)

corinthii epistola christi erant.

Cogitatio etiam à Deo.

Litera. Literæ, sed Spūs. (gen. casus. Vet. Ge. l. Conf.)

Spiritus. Lex. - Vet. M. Ge. l. Euāgelium.

vtimur: (Vet. Ge. l. Velamē Moysi. exod. 34. d.)

Obcæcati iudei.

quod (Vet. Complut. B.)

conuersus fuerit ad Deum: (Vet. Di. l. Ge. l. Spiritus, Deus. iohan. 4. c.)

Pure Euāgelium prædicat Paulus. ministratiōe: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. M. Compl.)

Euāgelium quare quibusdā incognitum.

eis (Vet. Compl. Ge. l.)

Prædicare Christi.

et. l. Cōpl.

Esa. 43. e. apoc. 11. b.

Reconciliauit nos sibi Deus.

Legatus Christi, Paulus.

Peccatum.

Iustitia Dei.

Exhortatio ad opera. (Vet. Di. I. Ge. I. V. Temp. acceptu. c. 4. 49. c.)

1. Corinth. 4. a.

Ministri Dei.

Idololatraz fugiendi.

Templum Dei. 2. cor. 3. d. 6. d.

Leuit. 16. b.

-Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. M. Esa. 52. c.

Pater, Deus. ierem. 31. a. Filii Dei.

Mundare seipsum & sanctificationem perficere.

-Vet. Ge. o. I. praxidixi (Vet. Di. o. I. Ge. I. o. V.)

mostra. (Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. M. compl. Afflictiones Paulo in Macedonia.

Titus

qua ergo in Christo noua creatura: vetera transferunt, ecce facta sunt omnia noua. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis. Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit: ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAP. VI.

Diuantes autem exhortamur, ne in vacua gratiam Dei recipiatis. (Ait enim, Tempore accepto exaudiui te: & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis.) nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiae a dextris & a sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: ut seductores, & veraces: sicut qui ignoti, & cogniti, quasi morientes, & ecce viuimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos o Corinthii, cor nostrum dilatatum est. Non angustiari in nobis: angustiari autem in visceribus vestris. Eandem autem habentes remunerationem (tanquam filiis dico) dilatamini & vos. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? Aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem conuentio Christi ad Belial? Aut quae pars fidei cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei viui: sicut dicit Deus, Quoniam inhabitabo in illis: & inambulabo inter eos: & ero illorum Deus: & ipsi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus: & immundum ne tetigeritis: & ego recipiam vos. & ero vobis in patrem: & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.

CAP. VII.

As ergo habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Capite nos. Neminem laesimus, neminem corrupimus, neminem circunuemus. Non ad condemnationem vestram dico. praxidiximus enim quod in cordibus nostris estis ad comoriendum & ad conuiuendum. Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione: superabundo gaudio in omni tribulatione vestra. Nam & cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris, pugnae: intus, timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos, Deus, in aduentu Titus. Non solum autem in aduentu eius, sed etiam in consolatione qua consolatus est in vobis,

referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram aemulationem pro me, ita ut magis gauderem. Quoniam etsi contristauit vos in epistola, non me poenitet: etsi poeniteret, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristauit: nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quae enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia, mortem operatur. Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed aemulationem, sed vindictam, in omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio. Igitur etsi scripsi vobis, non propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram quam habemus pro vobis coram Deo, ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gauisi sumus super gaudio Titus, quia resectus est spiritus eius ab omnibus vobis. Et siquid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio nostra quae fuit ad Titum, veritas facta est, & viscera eius abundantius in vobis sunt, reminiscetis omnium vestrum obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepistis illum. Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

CAP. VIII.

Optam autem facimus vobis fratres gratiam Dei quae data est in ecclesiis Macedoniae, & quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum fuit, & altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum: quia secundum virtutem (testimonium illis reddo) & supra virtutem voluntarii fuerunt, cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam & communicationem ministerii quod fit in sanctos. Et non sicut sperauimus, sed semetipsos dederunt, primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei: ita ut rogarem Titum, ut quemadmodum cepit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam. Sed sicut in omnibus abundatis fide & sermone, & scientia, & omni sollicitudine, in super & charitate vestra in nos, ut & in hac gratia abundetis. Non quasi imperans dico: sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestrae charitatis ingenium bonum comprobans. Scitis enim gratiam Domini nostri IESU Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues: ut illius inopia, vos diuites essetis. Et consilium in hoc do: hoc enim vobis vtile est, qui non solum facere, sed & velle cepistis ab anno priore: nunc vero & facto perficite: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est: secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex aequalitate in praesenti tempore, vestra abundantia, illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia, vestrae inopiae sit supplementum, ut fiat aequalitas, sicut scriptum est. Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non indiguit.

Contristati Corinthii ad poenitentiam.

1. Pet. 2. c.

ad vos (Vet. Di. I. Ge. I.)

Titus susceptus a Corinthiis.

Hortatur Paulus Corinthios ad conferendam elemosynam in vobis ecclesiae Iudaicae, exemplo Macedonum. - Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V.

in vos (Vet. Ge. I.)

- Vet. Pau. Const. Ge. I.

ingenium (Vet. Ge. I.)

Pauper Christi.

Exod. 16. d. habuit, (Vet. V. M.)

Epist. Pauli

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

-Vet. Di. o. Ge. o. l. Do. v. Lucas.

-Vet. Di. o. Ge. o. l. v. Rom. 11. d.

In vos (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

gloria (Vet. Di. l.)

Pergit Paulus hor-
tari Corinthios,
vt eleemosynas
conferat in pau-
peres Christia-
nos Iudæos.

Misi (Vet. Di. l. Ge. o. v.)

Benedictio pro
eleemosyna.

Eccl. 35. b.

Psal. 111. b.

æternum. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

In Euangelium (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Cauēdos pseud-
apostolos mo-
net, & simplici-
tatem Euangelii
custodiendam.
-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

cum, non minorauit. Gratias autem ago Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titii, quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos. Misimus etiam cum illo fratrem nostrum, cuius laus est in Euangelio per omnes ecclesias: non solum autem, sed & ordinatus est ab ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinata voluntatem nostram: deuitantes hoc, nequis nos vituperet in hac plenitudine quæ ministratur à nobis in Domini gloriam. ¶ Prouidemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probauimus in multis sæpe sollicitum esse: nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos: siue pro Tito qui est socius meus & in vobis adiutor: siue fratres nostri, Apostoli ecclesiarum, gloriæ Christi. Ostensionem ergo quæ est charitatis vestræ & nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in facie ecclesiarum.

C A P. I X.

Nam de ministerio quod fit in sanctos: ex abundanti est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum pro quo de vobis glorior apud Macedones, quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio prouocauit plurimos. Misimus autem fratres: vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in hac parte, vt (quemadmodum dixi) parati sitis: ne cum venerint Macedones mecum, & inuenerint vos imparatos, erubescamus nos (vt non dicamus vos) in hac substantia. Necessarium ergo existimaui rogare fratres vt præueniant ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse sic, quasi benedictionem, non tanquam avaritiā. Hoc autem dico, Qui parca seminat, parca & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnusquisque prout destinauit in corde suo: non ex tristitia aut ex necessitate. ¶ Hilarem enim datorem diligit Deus. Potens est autem Deus omnem gratiā abundare facere in vobis: vt in omnibus semper omnē sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est, ¶ Dispensit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ: vt in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo. Quoniam ministerium huius officii, non solum supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino, per probationem ministerii huius glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in Euangelio Christi, & simplicitate communicationis vestræ in illos, & in omnes: & in ipsorum obsecratione pro vobis, desideratium vos propter eminentem gratiā Dei in vobis. Gratias ago Deo super incenarrabili dono eius.

C A P. X.

Ipsæ autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis: rogo autem vos, ne præsens audeam per eam confidentiam qua existimor audere in quosdam: qui arbitrantur nos tanquam

secundum carnem ambulemus. In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt: sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extolentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, & in promptu habentes vlcersi omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia. Quæ secundum faciem sunt videte. Siquis confidit sibi, Christi se esse: hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est: ita & nos. Nam & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam. Vt autem non existimer tanquam terrere vos per epistolas (quoniam quidem epistolæ, inquit, graues sunt, & fortes: præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis) hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentem in facto. Non enim audemus inserere aut comparare nos quibusdam, qui seipsum commendat: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis. Nos autem non in immensum gloriabimur: sed secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus mensuram pertingendi vsque ad vos. Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos. Vsque ad vos enim peruenimus in Euangelio Christi: non in immensum gloriates in alienis laboribus: spem autem habentes crescetis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantia, etiam in illa quæ ultra vos sunt euangelizare, non in aliena regula, in iis quæ præparata sunt gloriari. Qui autem gloriatur: in Domino gloriatur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

In carne ambulantes.

Potestas Pauli in ædificatione ecclesie.

Eph. 4. d.

In abundantia, (Vet. Di. o. Ge. o. l. v.) Glorandum in Deo. 1. corinth. 1. d. ierem. 9. g.

Dominus (Vet. Ge. l. o.)

C A P. X I.

Vtinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ: sed & supportate me. Aemulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos vni Viro, virginem castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut serpens Heuam seduxit astutia sua: ita corrumpantur sensus vestri, & excidat à simplicitate quæ est in Christo. ¶ T E S V. Nā si is qui venit, alium Christum prædicat quæ non prædicauimus, aut alium spiritum accipitis quem non accepistis: aut aliud Euangelium quod non recepistis: recte pateremini. Existimo enim nihil minus fecisse à magnis Apostolis. Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia in omnibus autem manifestus sum vobis. Aut nunquid peccatum feci, meipsum humilians, vt vos exaltemini: quoniam gratis Euangelium Dei euangelizavi vobis. Alias ecclesias expoliaui, accipiens stipendia ad ministerium vestrum. Et cum essem apud vos, & egerem: nulli onerosus fui. nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres qui venerunt à Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis seruauit, & seruabo. Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achiæ. ¶ Quare? quia non diligo vos? Deus scit. Quod autem facio, & faciā: vt amputem occasionem eorum qui volunt occasionem: vt in quo gloriantur, inueniantur sicut & nos. Nā eiusmodi pseudapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.

Virgo christi. Hena. gen. 3. a.

-Vet. Di. o. Ge. o. l. m. v.

Paulus omnia prædicauit prædicanda.

manifestari sumus (Vet. Di. o.)

Stipendium (Vet. Di. l. Ge. l. o. Cōp.) Paulus non est oneri iis quibus prædicat.

Pseudapostoli.

14 & non mirum: ipse enim satanas trāfiguratur se in
 D angelum lucis. Non est ergo magnum si ministri
 eius transfigurentur velut ministri iustitiæ: quorū
 finis erit secūdam opera ipsorum. 15 Iterum dico,
 (nequis me putet insipientem esse: alioquin velut
 E insipientē accipite me, vt & ego modicū quid glo-
 rier) quod loquor, nō loquor secundum Deū, sed
 quasi in insipiētia, in hac substātia gloriæ. Quoniā
 multi gloriantur secundū carnē: & ego gloriabor.
 16 Libenter enim suffertis insipientes: cū sitis ipsi sa-
 pientes. Sustinet enim si quis vos in seruitutem re-
 digit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extolli-
 tur, si quis in faciē vos cædit. Secundū ignobilitatē
 dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In
 quo quis audet (in insipiētia dico) audeo & ego. He-
 brai sunt: & ego, Israelitæ sunt: & ego. Semē Abra-
 hæ sunt: & ego. Ministri Christi sunt, & ego (vt
 minus sapiēs dico) plus ego: in laboribus plurimis,
 in carceribus abundātius, in plagis supra modum,
 in mortibus frequenter. 17 A Iudæis quinquies, qua-
 dragenas, vna min⁹, accepi. 18 Ter virgis cæsus sum,
 F semel lapidatus sum, 19 ter naufragium feci: nocte
 & die in profundū maris fui: in itineribus sæpe,
 periculis fluminum, periculis latronum, pericu-
 lis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ci-
 uitate, periculis in solitudine, periculis in mari, pe-
 riculis in falsis fratribus, in labore & ærūna, in vi-
 giliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in
 frigore & nuditatē. præter illa quæ extrinsecus
 G sunt: instantia mea quotidiana, sollicitudo omniū
 ecclesiarū. Quis infirmatur, & ego nō infirmor?
 quis scandalizatur, & ego non vrōr. 20 Si gloriari
 oportet: quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor. De
 & Pater Domini nostri I E S V Christi, qui est bene-
 dictus in secula, scit quod non mentior. 21 Damasci,
 præpositus gentis Aretæ regis, custodiebat ciuita-
 tem Damascenorum, vt me comprehenderet: &
 per fenestram in sporta dimissus sum per murū,
 & sic effugi manuseius. CAP. XII.
 I gloriari oportet (non expedit quidē) ve-
 niam autē ad visiones & reuelationes Do-
 mini. 2 Scio hominem in Christo ante an-
 nos quatuordecim (siue in corpore, siue extra cor-
 pus, nescio: Deus scit) raptum huiusmodi vsque ad
 tertiū cælum. Et scio, huiusmodi hominē (siue in
 corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit) quo-
 niā raptus est in Paradisum: & audiuit arcana ver-
 ba, quæ nō licet homini loqui. Pro huiusmodi glo-
 riabor: pro me autem nihil, nisi in infirmitatib⁹
 meis. Nam & si voluero gloriari, non ero insipiēs:
 veritatē enim dicam, parco autē: ne quis me existi-
 met supra id quod videt in me, aut aliquid au-
 dit ex me. Et ne magnitudo reuelationū extollat
 me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus sa-
 tanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Domi-
 nū rogauī, vt discederet à me: & dixit mihi, Suffi-
 cit tibi gratia mea. nam virtus, in infirmitate perfici-
 tur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus
 meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Propter
 quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in cōtu-
 meliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in an-
 gustiis pro Christo. Cum enim infirmor: tunc po-
 tens sum. 11 Factus sum insipiens: vos me coegistis.
 Ego enim à vobis debui commendari. nihil enim
 minus feci ab iis qui sunt supra modum Apostoli:

tametsi nihil sum. 2 Signa tamē apostolatus mei fa-
 cta sunt super vos in omni patiētia, in signis & pro-
 digiis & virtutibus. 3 Quid est enim quod minus
 habuistis præ cæteris ecclesiis, nisi quod ego ipse nō
 grauauī vos? Donate mihi hanc iniuriā. Ecce, ter-
 tio hoc paratus sum venire ad vos: & nō ero grauis
 vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt: sed vos.
 Nec enim debent filii parentibus thesaurizare: sed
 parentes filiis. Ego autē libentissimē impendam &
 superimpēdar ego ipse pro animabus vestris: licet
 plus vos diligēs minus diligar. Sed esto, ego vos nō
 grauauī: sed cū essem astutus, dolo vos cepi. Nun-
 quid per aliquem eorum quos misi ad vos, circum-
 ueni vos? Rogauī Titum: & misi cum illō fratrem.
 Nunquid Titus vos circumuenit? nōne eodē Spi-
 ritu ambulauimus? nōne iisdem vestigiis? Olim
 putatis quod excusemus nos apud vos? Corā Deo,
 in Christo loquimur: omnia enim charissimi pro-
 pter ædificationem vestram. Timeo enim ne for-
 tē cū venero, non quales volo, inueniā vos: & ego
 inueniar à vobis, qualem nō vultis. ne fortē contē-
 tiones, æmulationes, animositates, dissēsiones, de-
 tractiones, susurrations, inflationes, seditiones
 sint inter vos: ne iterum cū venero, humiliet me
 Deus apud vos: & lugeā multos ex iis qui antē pec-
 cauerunt, & non egerunt pœnitentiam super im-
 munditia & fornicatione & impudicitia quam ges-
 serunt. CAP. XIII.
 Cce' tertio hoc venio ad vos: vt In ore
 E duorū vel trium testium stabit omne ver-
 bum. Prædixi enim & prædico vt præsens
 vobis, & nunc absens iis qui antē peccauerunt &
 cæteris omnibus, quoniam si venero iterum, non
 parcā. An experimētum quæritis eius qui in me
 loquitur Christus: qui in vobis nō infirmatur, sed
 potens est in vobis. Nam etsi crucifixus est ex infir-
 mitate: sed viuit ex virtute Dei. Nam & nos infir-
 mi sumus in illo: sed viuemus cum eo ex virtute
 Dei in vobis. Vosmetiplos tentate si estis in fide:
 ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetiplos
 quia Christus I E S V S in vobis est: nisi fortē repro-
 bi estis. Spero autem quod cognoscitis quia nos nō
 sumus reprobī. Oramus autem Deum vt nihil ma-
 li faciatis: non vt nos probati pareamus, sed vt vos
 quod bonum est faciatis, nos autem vt reprobī si-
 mus. Non enim possumus aliquid aduersus verita-
 tem: sed pro veritate. Gaudemus enim quoniā nos
 infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & o-
 ramus, vestram consummationē. Ideo enim hæc
 absens scribo: vt non præsens durius agam secūdm
 potestatem quam Dominus dedit mihi in ædifi-
 cationem, & non in destructionem. 11 De cætero
 fratres, gaudete: perfecti estote: exhortamini, id-
 ipsum sapite: pacem habete, & Deus pacis & dile-
 ctionis erit vobiscum. 2 Salutate in osculo
 sancto. Salutant vos omnes sancti. Gratia Domini
 nostri I E S V Christi, & charitas Dei, & cōmunica-
 tio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

Gloriatur Paulus contra pseudoapostolos se Christi ministrū

Dominum, (Ve. Ge. I.

1-Vet. Ge. I. Di. I.

Deut. 25. a. Act. 16. c. Act. 14. c. Act. 17. a. profundo (Vet. Ge. o. I.

Act. 9. d.

1-Vet. Do. Conf. Ge. o. I. Reuelationes Paulo factæ. Act. 9. a. nescio: (Ve. Conf. Do. Di. o. I. Ge. o. I. V.

1-gloriabor (Vet. Di. I. Ge. I.

1-in (Vet. Ge. I. -Vet. Ge. I.

Stimulus Paulus datus.

1-Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. M.

Gloriatur Paulus in afflictionibus. 1-Vet. Di. o. I. Ge. o. V. Conf.

1-Vet. Di. o. I. Ge. I. V.

1-Apostoli (Vet. Ge. I. Di. I. Signa Apostolo- rum, m. r. u. a. Paulus non acci- pit temporalia ab iis quib⁹ præ- dicat.

1-Vet. Di. o. I. Ge. o. I. M. V.

1-autem (Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V.

1-Vet. Di. o. I. Ge. o. I. M. V. 1-Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. Minatur Paulus Corinthiis, ni re- siuerint. Deut. 19. b. matt. 18. b. ioh. 8. c. heb. 10. c. 1-Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. 1-in vos (Vet. Ge. I.

Fides. 1-Corinth. II. E

1-cognoscetis (Ve. Ge. I. M. Di. I.

1-appaream (Ve. M. V.

1-Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. M.

1-idem (Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V.

In Græcis codicibus subscripta leguntur, Ad Corinthios secunda,

Missā fuit à Philippis Macedonia per Titum & Lucam.

GALATAE, sunt Graeci. Hi verbum veritatis primū ab Apostolo acceperunt, sed post discessum eius, tētati sunt à falsis apostolis vt in legem & circuncisionem verterentur. Hos Apostolus reuocat ad fidem veritatis, scribens eis ab Epheso.

Epistola Pauli Apostoli ad Galatas.

CAP. I.

Paulus missus à Deo ad prædicandam.

PAULVS Apostolus non ab hominibus, neque per hominē, sed per IESVM Christum, & Deum Patrem qui suscitauit eum à mortuis; & qui mecum sunt omnes fratres: ecclesiis Galatiarū; Gratia vobis & pax à Deo

* & Domino nostro (Vet. Conf. Di. o. l. Cōpl. Ge. o. l. Peccata per Christum dimissa.

Patre nostro & Domino IESV Christo, qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eriperet nos de præsentī seculo nequam, secundum voluntatem Dei & Patris nostri: cui est gloria in secula seculorum. Amen.

Galatæ abducti à fide per pseudopostolos.

Miror quod sic tā citò transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud euangelium? quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi. Sed licet nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anáthema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, Siquis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anáthema sit. Modo enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem: Christi seruus non essem. Notum enim vobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici: sed per reuelationem IESV Christi. Audistis enim conuersationem meam aliquando in Iudaismo, quoniā supra modum persequebar ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. Cum autem placuit ei qui me segregauit ex ptero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret Filium suum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus: continuo non acquieui carni & sanguini, neque veni Ierosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abij in Arabiā, & iterum reuersus sum Damascum. Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrū: & māsi apud eum diebus quindecim. Alium autem Apostolorum vidi neminem: nisi Iacōbum fratrem Domini. Quæ autem scribo vobis: ecce corā Deo, quia non mentior. Deinde veni in partes Syriæ & Ciliciæ. Eram autem ignotus facie ecclesiis Iudææ, quæ erant in Christo: tantum autem auditum habebant, Quoniam qui persequebatur nos aliquando, nunc euāgelizat fidē, quam aliquādo expugnabat. Et in me clarificabāt Deū.

Euangelium Angelus.

Placere hominibus.

Paulus doctus à Deo. I. cor. 15. a.

Paulus qualis ante conuersionē

Paulus doctus à Deo Euangelii, vbi prædicauerit.

Arabia.

Petrus.

Iacōbus.

Syria. Cilicia.

Paulus confert suam doctrinā cum Apostolis.

Einde post annos quatuordecim, iterum ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem secundū reuelationem: & contuli cum illis Euangelium

quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis qui videbantur aliquid esse: ne fortē in vacuum currerem aut cucurrissem. Sed neque Titus qui mecum erat, cum esset Gentilis, compulsus est circūcidi: sed propter subintroductos falsos fratres qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo IESV, vt nos in seruitutē redigerent. Quibus neque ad horam cessimus subiectioni: vt veritas Euangelii permaneat apud vos. Ab iis autem qui videbatur esse aliquid (quales aliquando fuerint, nihil mea interest.

Titus Gentilis, quare non circūcitus.

Libertas. Seruitas.

Subiectione (Vet. Pau.

Deus enim personam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt. Sed econtrā cum vidissent quod creditū est mihi Euangelium præputii, sicut & Petro circuncisionis (qui enim operatus est Petro in apostolatū circuncisionis: operatus est & mihi inter Gentes) & cum cognouissent gratiam quæ data est mihi, Iacōbus & Cephæ & Iohannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederūt mihi & Barnabæ, societatis: vt nos in Gentes, ipsi autem in circuncisionem: tantum vt pauperum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. Cū autem venisset Petrus Antiochiā: in faciē ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim quā venirent quidam à Iacōbo, cum Gentibus edebat: cū autē venissent, subtrahebat & segregabat se, timēs eos qui ex circuncisione erant. Et simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi: ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem quod nō recte ambularent ad veritatē Euāgelii, dixi Cephæ corā omnibus, Si tu cum Iudæus sis, Gentiliter viuis, & nō Iudaicē: quomodo Gentes cogis Iudaizare? Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus, peccatores: scientes autē quod nō iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidē IESV Christi: & nos in Christo IESV credimus, vt iustificemur ex fide Christi, & nō ex operibus legis: propter quod ex operibus legis nō iustificabitur omnis caro. Quod si quærētēs iustificari in Christo, inuenti sumus & ipsi peccatores: nūquid Christus peccati minister est? Absit. Si enim quæ destruxi, iterum hæc reedifico: præuaricatorem me constituo. Ego enim per legem, legi mortuus sum, vt Deo viuā: Christo cōfixus sum cruci. Viuo autē, iā non ego: viuio verō in me Christo. Quod autem nunc viuio in carne: in fide viuio Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Non abiicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.

Dent. 10. d. 1. par. 19. c. 10. b. 34. b. f. p. 1. c. 10. b. c. 11. b. rom. 1. b. ephe. 6. b. colof. d. ad. 10. c. 1. p. 1. c.

Vet. Di. o. l. Ge. l. Paulus, Gētium doctor.

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Petrus Iudæorum Apostolus.

Petrus à Paulo corripitur.

Barnabas

Iustificatio.

Opera. Fides. Credidim' (Vet. Ge. l.

Rom. 9. a.

edifico: (Vet. Ge. l. Lex.

Crucifigi cum Christo.

Viuere in fide.

Gratia Dei.

Insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos IESVS Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus? Hoc solum à vobis volo discere, Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Sic stulti estis, vt cum Spiritu cœperitis, nunc carne consummemini? Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vobis Spiri-

CAP. III.

Insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos IESVS Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus? Hoc solum à vobis volo discere, Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Sic stulti estis, vt cum Spiritu cœperitis, nunc carne consummemini? Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vobis Spiri-

Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Inter vos (Vet. Do. Conf.

Spiritus sanctus.

Opera legis

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Conf. Gen. 17. b. rom. 4. a. iacob. 2. d. Cognoscitis (Ve. Di. o. Ge. l. Fili Abrahæ. B Ex fide iustitia. Gen. 12. a. ecccl. 44. d.

Maledicti. Deut. 17. d.

Abc. 1. a. ro. 1. b. vinct. (fut. tēp. Ve. Compl. Di. o. Leuit. 18. a. Christus liberat de maledicto. Deut. 21. d.

Fides. Hebr. 9. d. Omef. 19.

Semen Abrahæ, Christus. Paçum Del.

Lex. Transgressionis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. A. 7. c.

'possit (Ve. v. Ge. l. Rom. 3. b.

Fides.

Lex. pædagogus.

Filii Dei. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Rom. 6. a. Christum induc. etc.

Semen Abrahæ.

Hæres paruulus

Elementa mūd.

Adoptati in filios Dei per Christum. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Do. Spiritus sanctus. Galatæ per Christum renocant ab idololatria. Cognosci à Deo.

tum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei? Sicut scriptum est, || Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ. Prouidēs autē Scriptura quia ex fide iustificat Gentes Deus: prænuñtiauuit Abrahæ, || Quia benedicetur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cū fideli Abrahā.

Quicūque enim ex operibus legis sunt: sub maledicto sunt. Scriptum est enim, || Maledictus omnis qui non permāserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est: || quia iustus ex fide viuuit. Lex autem non est ex fide: sed || Qui fecerit ea, viuuet in illis. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum (quia scriptum est, || Maledictus omnis qui pendet in ligno) vt in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo I E S V: vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem. Fratres (secundū hominem dico) tamen hominis confirmatum testamentū nemo spernit, aut superordinat. Abrahæ dictæ sunt promissiones: & semini eius. Non dicit, Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in vno, Et semini tuo, qui est Christus. Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo: quæ post quadringentos & triginta annos facta est lex, non irritum facit ad euacuandam promissionem. Nam si ex lege hæreditas, iam nō ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donauit Deus.

Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est, donec veniret semē cui promiserat: || ordinata per angelos in manu mediatoris. Mediator autē, vnus non est: Deus autē vnus est. Lex ergo aduersus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex quæ possit viuificare: verē ex lege esset iustitia.

Sed cōclūsit Scriptura omnia sub peccato: vt promissio ex fide I E S V Christi daretur credentibus.

Prius autem quā veniret fides: sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem quæ reuelāda erat.

Itaque lex, pædagogus noster fuit in Christo: vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides: iam non sumus sub pædagogo. Omnes enim filii Dei estis per fidem quæ est in Christo I E S V. Quicunque enim in Christo baptizati estis: Christū induistis. Non est Iudæus neque Græcus, nō est seruus neque liber, non est masculus neque fœmina. Omnes enim vos vnum estis in Christo I E S V. Si autē vos Christi: ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem hæredes.

C A P. IIII.

Ico autem, quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus & actoribus est vsque ad præfinitum tempus à patre: ita & nos, cum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruietes. At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege: vt eos qui sub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.

Quoniam autem estis filii Dei: misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem, Abba, Pater. Itaque iam non est seruus, sed filius. Quod si filius: & hæres per Deū. Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis qui natura non sunt dii, seruibatis. Nunc autem cum cognoueritis Deum, imō cogniti sitis à Deo: quomodo conuertimini iterū

ad infirma & egena elementa, quibus denuò seruire vultis? Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos. Timeo vos, ne fortē sine causa laborauerim in vobis. Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres, obsecro vos. Nihil me læsistis. Scitis autē quia per infirmitatē carnis euangelizauit vobis iam pridem: & tētationem vestram in carne mea, non spreuistis neque respuistis, sed sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum I E S V. Vbi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi. Ergo inimicus vobis factus sum verum dicens vobis? Emulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, vt illos æmulemini.

Bonum autem æmulamini in bono semper: & nō tantum cum præsens sum apud vos. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Vellem autem esse apud vos modo, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis? Scriptum est enim quoniam Abrahā duos filios habuit: vnum de ancilla, & vnum de libera.

Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. Vnum quidem in monte Sina, in seruitutem generans: quæ est Agab (Sina enim, mōs est in Arabia: qui coniunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem) & seruit cum filiis suis. Illa autem quæ sursum est Ierusalem, libera est: quæ est mater nostrā. Scriptum est enim, || Lætare sterilis, quæ non parit: erumpe & clama, quæ nō parturit: quia multi filii desertæ, magis quā eius quæ habet virū.

Nos autem fratres secundum Isaac, promissionis filii sumus. Sed quomodo tūc is qui secundū carnem natus fuerat, persequabatur eum qui secundū Spiritum: ita & nunc. Sed quid dicit Scriptura? || Eice ancillam & filium eius. non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

C A P. V.

Tate: & nolite iterum iugo seruitutis cōtineri. Ecce ego Paulus dico vobis quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini: à gratia excidistis. Nos enim Spiritu, ex fide, spem iustitiæ expectamus. Nam in Christo I E S V neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur. Currebatis bene: quis vos impedit veritati non obedire? Nemini consenseritis. Persuasio hæc, non est ex eo qui vocat vos. Modi cum fermentum totam massam corrumpit. Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicunque est illi. Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid persecutionem patior? Ergo euacuatum est scandalum crucis. Vt nam & abscondantur qui vos conturbant. Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus seruite inuicē. Omnis enim lex in vno sermone impletur, || Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quod si inuicem mordetis

Elementa mūd.
mca (Vet. 66 pl.
Affectus Galatarū erga Paulū.
Filioli Pauli, Galatæ.
Abrahæ filii. Gen. 16. d. Gen. 21. a.
à mōte (Vet. Do. Cōst. Di. o. Ge. o. l. Agar. Sina. Ierusalem.
Ela. 14. a.
Isaac. rom. 9. b. Carnalis spiritualem persequitur.
Gen. 21. a.
Circumcisio. A. 15. a.
Ex fide iustitia, non ex lege.
- Ve. Do. Cōst. Di. o. l. Ge. o. l. v. - Ve. Di. o. Ge. o. l. 1. Corinth. 5. b.
Libertas.
- Ve. Di. o. Ge. o. l. Dilictio. Leuit. 19. d. matt. 22. d. marc. 11. c. rom. 13. c. iacob. 1. b. c.

Epist. Pauli

- Vet. Pau. Di. o. l. Ge. o. l. Spiritu ambulandum. Rom. 13. d. 1. pet. 3. a. Caro. Spiritus.
 - docimini: (przf. tēp. Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Opera carnis. - Vet. Di. o. Ge. o. l. v.

& comeditis: videte ne ab inuicem consumamini. Dico autem in Christo: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit aduersus Spiritum: Spiritus autē aduersus carnem. hæc enim sibi inuicem aduersantur: ut non quæcunque vultis, illa faciatis. Quod si Spiritu ducemini: non estis sub lege. Manifesta sunt autē opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnū Dei non cōsequentur. Fructus autem Spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cū vitis & concupiscentiis. Si viuimus Spiritu: Spiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

Fructus spiritus.
 - Vet. Pau. Ge. l. Gloria inanis.
 Peccates quomodo corripiendi.
 Onera fratrum portanda.

C A P. V I.
 Fratres & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate: & sic adimplebitis legem Christi. Nam si quis existimat se aliquid esse, cū nihil sit: ipse se seducit. Opus autem suum probet vnusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habeat,

& non in altero. Vnusquisque enim onus suum portabit. Communicet autem is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis. Nolite errare: Deus non irridetur. Quæ enim seminauerit homo: hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua: de carne & metet corruptionem. qui autem seminat in Spiritu: de Spiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes, non deficiamus. tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dū tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Videte qualibus literis scripsi vobis mea manu. Quicūque enim volunt placere in carne: hi cogunt vos circuncidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur. Neque enim qui circunciduntur, legem custodiunt. sed volunt vos circūcidi: ut in carne vestra glorientur. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri I E S V Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundus. In Christo enim I E S V neque circuncisio aliquid valet, neque præputiū: sed noua creatura. Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei. De cætero nemo mihi molestus sit. ego enim stigmata Domini I E S V in corpore meo porto. Gratia Domini nostri I E S V Christi cum spiritu vestro fratres. Amen.

1. Corinth. 3. h. Prædicatores Euangelii alic. di. verbū, (accus. ca. sic Ve. Di. o. l. Ge. o. l.
 1. Thef. 3. c. Operari bonum. Domesticos fidei.
 - Vet. Ge. l. Circuncisio.
 Gloriat in afflictionibus propter Christum.
 Regula Christianorum.

In codicibus Græcis sic subscribitur,
 Ad Galatas
 Missa fuit à Roma.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM PAULI AD EPHESIOS.

EPHESII, sunt Asiæ. Hi accepto verbo veritatis perstiterunt in fide. Hos collaudat Apostolus, scribens eis à Roma, de carcere, per Tychicum diaconum.

Epistola Pauli Apostoli ad Ephesios.

Iesu Christi (Ve. v.
 Gratiarū actio. 1. cor. 1. a. 1. pe. 1. a.
 Benedictio.
 El. dno. sancti.
 Filii.
 Laus.
 - Vet. Ge. l. B. Redemptio. Remissio peccatorum.
 Voluntas Dei.
 Prædestinatio.

C A P. I.
 PAULVS Apostolus Christi I E S V per voluntatē Dei: omnibus sanctis qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo I E S V, Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino I E S V Christo. Benedictus Deus & Pater Domini nostri I E S V Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cælestibus, in Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē, ut essemus sancti & immaculati in cōspectu eius in charitate. Qui prædestinauit nos in adoptionē filiorū, per I E S V M Christū, in ipsum: secundū propositū voluntatis suæ, in laudē gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto Filio suo. In quo habemus redēptionē per sanguinē eius (remissionem peccatorū) secundū diuitias gratiæ eius, quæ superabūdauit in nobis in omni sapientia & prudentia, ut notū faceret nobis sacramentū voluntatis suæ, secundū beneplacitū eius, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis tēporū, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis & quæ in terra sunt, in ipso. In quo etiā nos sorte vocati sumus: prædestinati secundū propositū eius qui operatur omnia,

secundū cōsiliū voluntatis suæ: ut simus in laudē gloriæ eius nos, qui antè sperauimus in Christo: in quo & vos, cū audissetis verbū veritatis, (Euāgeliū salutis vestræ): in quo & credētes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ, in redēptionē acquisitionis, in laudē gloriæ ipsi. Propterea & ego audiēs fidē vestrā quæ est in Christo I E S V, & dilectionem in omnes sanctos: nō cesso gratias agēs pro vobis, memoriā vestri faciēs in orationib⁹ meis, ut Deus Domini nostri I E S V Christi Pater gloriæ, det vobis Spiritū sapientiæ & reuelationis, in agnitionē eius, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ sit supereminēs magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secundū operationē potētiae virtutis eius, quā operatus est in Christo, suscitās illū à mortuis, & cōstituens ad dexterā suā in cælestibus, supra omnē principatū & potestatē & virtutē & dominationē, & omne nomen quod nominatur nō solū in hoc seculo, sed etiā in futuro. Et omnia subiecit sub pedib⁹ eius: & ipsum dedit caput supra omnē ecclesiā, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

Laus gloriæ Dei
 Verbum veritatis, Euāgeliū, Spiritus sanctus.
 Fides.
 Dominus (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Dilectio. Gratiarū actio.
 In agnitione eius, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.
 Fides à Deo.
 Christus suscitatus à Patre, est in dextera Patris.
 Psal. e. Caput ecclesiæ. Corpus Christi. super omnia, ipse ecclesiæ. (Vet. cōl. Ge. l. Di. o. Compl. - Vet. Do. Const. Di. o. Ge. l. v. Peccata Gentiū. colof. 1. d. - Vet. Do. Const. Ge. o. l. M. Di. o. l.

C A P. I I.
 Et vos cōiuuificauit cū essetis mortui delictis & peccatis vestris, in quibus aliquādo ambulastis secundū seculū mūdī huius, se-

cundum principem potestatis aeris huius, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidētiā, in quibus & nos omnes aliquando conuersati sumus in desideriis carnis nostrae, facientes voluntatem carnis & cogitationū: & eramus natura filii irae sicut & ceteri. Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, (cuius gratia estis saluati,) & conresuscitauit, & confedere fecit in caelestibus in Christo IESV: vt ostenderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratiae suae, in bonitate super nos in Christo IESV. Gratia enim estis saluati per fidem (& hoc non ex vobis, Dei enim donum est) non ex operibus, vt nequis gloriatur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo IESV in operibus bonis, quae praeparauit Deus vt in illis ambulemus. Propter quod memores estote quod aliquando vos qui eratis Gētes in carne, qui dicebamini Præputium ab ea quae dicitur Circūcisio in carne, manu facta: qui eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conuersatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spēs non habentes, & sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo IESV vos qui aliquando eratis longē, facti estis propē in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriae soluens, inimicitias in carne suas legem mandatorū decretis, euacuās: vt duos condat in semetipso in vno nouo homine, faciens pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso: & veniens euangelizauit pacem vobis qui longē fuistis, & pacem iis qui propē. quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno Spiritu, ad Patrem. Ergo iam non estis hospites & aduenae: sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, superaedificati super fundamentum Apostolorū & Prophetarum, ipso summo angulari lapide IESV Christo: in quo omnis aedificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coaedificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto.

CAP. III.

Vius rei gratia ego Paulus vinctus Christi IESV, pro vobis Gētib: si tamen audistis dispensationem gratiae Dei quae data est mihi in vobis, quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in breui: prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in ministerio Christi, quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominū, sicuti nūc reuelatum est sanctis Apostolis eius & Prophetis in Spiritu, Gētes esse cohaeredes & concorporales & cōparticipes promissionis in Christo IESV per Euangeliū: cuius factus sum ego minister secundum donum gratiae Dei, quae data est mihi secundum operationem virtutis eius. Mihi enim omnium sanctorum mihi nimo, data est gratia haec, In Gētib: euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes quae sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit: vt innotescat principibus & potestatibus, in caelestibus, per ecclesiam, multiformis sapientia Dei, secundum praefinitionem seculorum, quam fecit in Christo IESV Domino nostro: in quo habemus fiduciam & ac-

cessum in confidentia, per fidem eius. Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quae est gloria vestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri IESV Christi, ex quo omnis paternitas in caelis & in terra nominatur, vt det vobis secundū diuitias gloriae suae, virtutem corroborari per Spiritum eius in interiori homine. Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quae sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum, scire etiam supereminentem scientiae charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ei autem qui potēs est omnia facere superabundanter quā petimus aut intelligimus, secundum virtutem quae operatur in vobis: ipsi gloria in ecclesia, & in Christo IESV in omnes generationes seculi seculorū. Amen. CAP. III.

Bsecro itaque vos ego vinctus in Domino, vt dignē ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus Spiritus: sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrae. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Vnus Deus & Pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Vnicuique autē nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Propter quod dicit, Ascēdens in altum, captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primū in inferiores partes terrae. Qui descendit, ipse est & qui ascendit supra omnes caelos, vt adimpleret omnia. Et ipse dedit quosdā quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verō Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatē fidei & agnitionis Filii Dei, in virū perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi: vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vito doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circunventionem erroris, veritatem autem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia, qui est caput, Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in charitate. Hoc igitur dico & testificor in Domino: vt iam non ambuletis sicut & Gētes ambulāt in vanitate sensus sui, tenebris obscuratū habentes intellectū, alienati à vita Dei per ignorantiam quae est in illis, propter caecitatem cordis ipsorū, qui desperates, semetipsos tradiderūt impudicitiae, in operationem immūditiae omnis, in auaritiā. Vos autem non ita didicistis Christum: si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in IESV, deponere vos, secundum pristinā conuersationē veterē hominem, qui corrūpitur secundū desideria erroris. Renouamini autē spiritu mentis vestrae, & induite nouū hominem qui secundum Deū creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis. Propter quod deponētes mendaciū, loquimini veritatē vnusquisque cū proximo suo: quoniam sumus inuicē membra.

Voluntates (Vet. Ge. l. Di. l.)
 Misericordia Dei à peccatis liberat Gentes.
 Ve. Cōst. Di. o. l. Ge. o. l. V. M. Gratia Dei, sal.
 Fides.
 Donum Dei. Opera.
 Gētes quales.
 Ve. M. Di. o. Ge. o. l. V. Præputium. Circūcisio. Quod (Vet. Cōst. Ge. o. l. Di. o. V.)
 Vet. Ge. l.
 Sanguis Christi.
 Pax Christi.
 Inimicitia (Vet. Ge. l.)
 Nouus homo.
 Ve. (Vet. Ge. o. l.)
 Inimicitia (Vet. Ge. l.)
 Ver Christi accessus. rom. 5. a.
 Domestici Dei. Gentes. Fundamentum Apostolorum, Christus.
 Templum Dei.
 Huius (Vet. B. V. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. Paulus, Gētium Apostolus.)
 Gētes, Christi populus.
 eius (Vet. Di. o. Ge. o. V.)
 Paulus, Gētium Apostolus. 1. cor. 15. b.
 Ve. Di. o. l. Ge. o. l. V.
 Diuitiae Christi. Mysteriū absconditum.
 nunc (Vet. Cōpl. principibus (Vet. Compl. B.)
 Sapientia Dei.

Fides.
 Orat Paulus, vt Ephesii cōfirmetur in fide.
 virtute (ablatiu) Ve. Cōp. Di. o. In interiorē hominē: (Vet. Di. o. L. Ge. o. V.)
 Gratiarū actio. rom. 16. d.
 Hortatur Paulus ad opera. 1. corinth. 7. d.
 Rom. 12. ca. 1. cor. 12. b. & (Vet. M. Corpus. Spiritus. Pater vnus. mach. 2. b.)
 Dona varia. rom. 12. a. 1. cor. 12. b. 1. cor. 10. d. Psal. 67. d.
 implet (Vet. Di. o. l. Ge. o. V. Apl. 1. cor. 12. d.)
 Propheta. Doctores ad quid constituti.
 Caput, Christus. Corpus, ecclesia.
 Non ambulādū vt Gentes. rom. 1. c.
 Vetus homo. colof. 3. b.
 Nouus homo. rom. 6. a. colof. 3. b. heb. 12. a. 1. pct. 2. a. 4. a. Mendacium. zach. 8. c.

Epist. Pauli ad Ephesios.

26. ¶ Irascimini, & nolite peccare. sol nō occidat super iracundiam vestram: nolite locum dare diabolo. **27.** Qui furabatur, iam non furetur: magis autē laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatē patienti. **29.** Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiā audientibus. **30.** Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in die redemptionis. **31.** Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. **32.** ¶ Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem sicut & Deus in Christo donauit vobis.

C A P. V.

1. ¶ Stote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi: & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiā Deo in odorem suauitatis. ¶ Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudine, aut stultiloquiū, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est idolōrum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. ¶ Nemo vos seducat inanibus verbis. propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidētiæ. Nolite ergo effici participes eorū. **2.** Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate (fructus enim lucis, est in omni bonitate, & iustitia, & veritate) probantes quid sit beneplacitum Deo: & nolite cōmunicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiūt, ab ipsis, turpe est & dicere. Omnia autem quæ arguūtur: à lumine manifestantur. omne enim quod manifestatur: lumen est. Propter quod dicit, Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus. Videte itaque fratres quomodo caute ambuletis. ¶ non quasi insipientes, sed vt sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. ¶ Propterea nolite fieri imprudētes: sed intelligētes quæ sit voluntas Dei. **3.** Et nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino: gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri I E S V Christi Deo & Patri, subiecti inuicem, in timore Christi. **22.** Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino: quoniam vir, caput est mulieris: sicut Christus, caput est ecclesiæ. Ipse, saluator corporis eius. Sed sicut ecclesia subiecta est Christo: ita & mulieres viris suis in omnibus. **26.** Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: vt illam sanctificaret, mundans eam laacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Ita & viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit: seipsum diligit. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit: sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam, quia mēbra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius. ¶ Propter hoc relin-

quet homo patrem & matrem suam: & adhærebit vxori suæ. & erunt duo in carne vnā. Sacramētum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in ecclesiā. Veruntamen & vos singuli, vnusquisque vxorem suam sicut seipsum diligit: vxor autem timeat virum suum.

C A P. V I.

1. ¶ Illi, obedite parentibus vestris in Domino. hoc enim iustum est. ¶ Honora patrem tuum & matrem tuam: (quod est mādatum primum in promissione,) vt bene sit tibi, & sis longæuus super terram. **4.** Et vos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini. ¶ Serui obedite dominis carnalibus, cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes: sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruientes sicut Domino & non hominibus. scientes quoniam vnusquisque quodcūque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber. Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum & vester Dominus, est in cælis: & personarum acceptio non est apud eum. **10.** De cætero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei: vt possitis stare aduersus insidias diaboli. quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, cōtra spiritualia nequitia, in cælestibus. Propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. **14.** Stote ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induiti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelii pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. & galeam salutis assumite: & gladium Spiritus, (quod est verbum Dei) per omnem orationē & obsecrationem orantes omni tempore in Spiritu: & in ipso vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis, & pro me, vt detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Euangelii, pro quo legatione fungor in catena ista, ita vt in ipso audeam, prout oportet me, loqui. **21.** Vt autem & vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater & fidelis minister in Domino: quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra. **23.** Pax fratribus & caritas cum fide à Deo Patre nostro, & Domino I E S V Christo. **24.** Gratia cum omnibus qui diligunt Dominum nostrum I E S V M Christum in incorruptione. Amen.

In Græcis codicibus hæc subscripta leguntur.

Scripta fuit ex vrbe Roma ad Ephesios per Tychicum.

Rafel. psal. 4. b.
 Furari. iac. 4. d.
 Sermo vitiosus.
 vel opportunitas. (Ve. Ge. l.)
 in diem. (Vet. Di. o. Ge. o. v.)
 Colof. 3. g.
 Imitatores Dei. Dilectio. ioh. 13. d. 15. b. & i. iohan. 4. d.
 Verba qualia. colof. 3. a.
 pertinent. (Vet. Compl. Ge. o.)
 quod est idolōrum seruitus. (Vet. Cōp. 1. Theff. 2. a. math. 24. a. marc. 13. a. luc. 11. b.)
 Tenebræ. Lux.
 Opera tenebrarum. & (Vet. Ge. o. l. Di. l.)
 manifestat. (Ve. Di. l.)
 Colof. 4. a.
 Rom. 12. a. 1. theff. 4. a.
 Ebrietas.
 Spiritus sanctus. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Const. o. l. v. Di. o. l. Ge. o. l. v. Gratiarū actio in corde.)
 Vxores. 1. cor. 12. a. colof. 3. c. 1. pet. 3. a.
 (Vet. Ge. l. Di. l.)
 Mariti. colof. 3. c. Ecclesiam suam mundat Christi.
 (Vet. Ge. l. v. ipfam. (Vet. Cōp. Gen. 2. d. mat. 19. a. marc. 10. a. 1. cor. 6. d.)

(Vet. Di. l. Ge. l.)
 Filii. colof. 3. d.
 Exod. 20. c. decet. 5. c. eccl. 3. b. mat. 19. a. marc. 7. d. Patres.
 Serui. colof. 3. d. tit. 2. c. 1. pet. 2. c.
 Domini.
 Deut. 10. d. 1. par. 19. c. iob. 34. b. sap. 6. b. eccl. 35. b. rom. 2. b. gal. 2. b. colof. 3. d. 2. cor. 1. c. 1. c.
 Armatura Dei. & omnibus perfectis. (Vet. Ge. l.)
 1. Theff. 5. b. 1. cor. 13. c. Gladium spiritus. Oratio.
 Colof. 4. a.
 Petit Paulus orationes fratrum. 1. theff. 5. a.
 (Vet. Pan. Do. Const. Di. o. l. Ge. o. l. v. M.)
 Tychicus.
 Pax. Caritas. Fides. (Vet. Pan. Ge. l.)

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

PHILIPPENSES, sunt Macedones. Hi accepto verbo veritatis, perstiterunt in fide, nec receperunt falsos apostolos. Hos collaudat Apostolus, scribens eis à Roma de carcere, per Epaphroditum.

Epistola Pauli Apostoli ad Philippenses.

CAP. I.

PAVLVS & Timotheus serui IESV Christi, omnibus sanctis in Christo IESV, qui sunt Philippis cum episcopis & diaconibus. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino IESV Christo. Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri. Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens super communicatione vestra in Euangelio Christi à prima die usque nunc. Confidens hoc ipsum quia qui coepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi IESV, sicut est mihi iustum, hoc sentire pro omnibus vobis: eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Euangelii, socios gaudii mei omnes vos esse. Testis enim mihi est Deus quomodo cupiam omnes vos esse in visceribus IESV Christi. Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in omni scientia & in omni sensu: ut probetis potiora, ut sitis synceres & sine offensa in diem Christi, repleti fructu iustitiae per IESVM Christum, in gloria & laudem Dei. Scire autem vos volo fratres, quia quae circa me sunt, magis ad profectum venerunt Euangelii: ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni praetorio, & in caeteris omnibus, ut plures ex fratribus in Domino, confidentes in vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui. Quidam quidem & propter invidiam & contentione: quidam autem & propter bonam voluntatem Christum praedicant. Quidam ex charitate: scientes quoniam in defensione Euangelii positus sum. Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non syncere: existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo siue per occasionem, siue per veritatem Christum annuntietur: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Scio enim quia hoc mihi proueniet ad salutem, per vestram orationem & subministrationem Spiritus IESV Christi, secundum expectationem & spem meam, quia in nullo confundar, sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, siue per mortem. Mihi enim viuere Christus est: & mori lucrum. Quod si viuere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro. Coarctor autem eduoobus: desiderium habens dissolui & esse cum Christo, multo magis melius permanere autem in carne, necessarium propter vos. Et hoc confidens, scio quia manebo & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum & gaudium fidei: ut gratulatio vestra abundet in Christo IESV in me, per meum aduentum iterum

ad vos. Tantum digne Euangelio Christi conuersamini: ut siue cum venero, & videro vos, siue absens, audiam de vobis quia statis in vno spiritu, vnanimis, collaborantes fidei Euangelii, & in nullo terreamini ab aduersariis, quae illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc à Deo: quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini, idem certamen habentes quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAP. II.

Iqua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas Spiritus, si qua viscera misericordiae: implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimis, id ipsum sentientes. nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate, superiores sibi inuicem arbitantes: non quae sua sunt singuli considerantes, sed ea quae aliorum. Hoc enim sentite in vobis quod & in Christo IESV, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequali Deo: sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem: mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum: & donauit illi nomen quod est super omne nomen: ut in nomine IESV omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & inferorum: & omnis lingua confiteatur quia Dominus, IESVS Christus: in gloria est Dei Patris. Itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis): non in praesentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis & velle & proficere, pro bona voluntate. Omnia autem facite sine murmurationibus & haesitationibus: ut sitis sine querela, & simplices filii Dei, sine reprehensione in medio nationis prauae & peruersae, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo: verbum vitae continentis ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboraui. Sed & si amulor supra sacrificium & obsequium fidei vestrae: gaudeo, & congratulor omnibus vobis. Id ipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi. Spero autem in Domino IESV, Timotheum me cito mittere ad vos: ut & ego bono animo sim, cognitis quae circa vos sunt. Neminem enim habeo tam vnanimem, qui syncera affectione pro vobis sollicitus sit. Omnes enim quae sua sunt querunt: non quae sunt IESV Christi. Experimetum autem eius cognoscite, quia sicut patri filius, mecum seruiuit in Euangelio. Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quae circa me sunt. Confido autem in Domino quoniam & ipse veniam ad vos cito. Necessarium autem existimaui, Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, vestrum autem Apo-

sancti.
Hicconis. (Vet. Ge. I.
Paulus orat pro philippensibus.
Opus bonum, fides à Deo data.
-Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. M. Charitas.
-Vet. Ge. I. o. Di. o. I. V. synceri (Vet. Cóp.
Vincula Pauli.
Christus annuntiatu à variis.
In defensionem (Vet. Ge. I. Di. o.
annuntiatu: (Vet. Ge. I.
Cupit mori Paulus, & manere propter fratres. hoc (neut. gen. Vet. Compl. magis (Vet. Ge. I. o.

conuersatio.
Pati pro Christo, donum Dei.
auditis (praef. temp. Vet. V.
Ad concordiam inuitat Paulus.
ac misericordiae: (Vet. Pau. Conf. Ge. I. V.
Contentio.
Gloria inanis.
Rom. 12. b.
Christi humilis considerandus.
Hebr. 2. b.
Rom. 14. b. c. d. Iesus. & (Vet. Di. o. G. I.
ut (Vet. Ge. o. I. Di. o. V.
Velle & perficere dat Deus. proficere. (Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V. Murmuratio. 1. pet. 4. c. Filii Dei.
Luminaria.
Immolor (Vet. Di. o. I. Ge. o. I. V.
Timotheus qualis. a. c. 16. a.
1. Cor. 13. b.
in Euangelium. (Vet. Ge. I.
Epaphroditus infirmus usque ad mortem.

Epist. Pauli

stolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos. quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mortuus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum. Nam & infirmatus est usque ad mortem: sed Deus miseratus est eius: non solum autem eius, verum etiã & mei, ne tristitiam super tristitiã haberem. Festinantius ergo misi illum: ut viso eo, iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim. Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino: & eiusmodi cum honore habetote. quoniam propter opus Christi, usque ad mortem accessit: tradens animã suã, ut impleret id quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAP. III.

DE cætero fratres mei, gaudete in Domino. eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.

Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem: nos enim sumus circuncisio, qui spiritu seruimus Deo: & gloriamur in Christo IESU, & non in carne fiduciam habentes, quanquam & ego habeam cõfidentiam in carne. Siquis alius videtur confidere in carne: ego magis, circuncisus octauo die, ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Phariseus, secundum æmulationem, persequens ecclesiam Dei: secundum iustitiã quæ in lege est, conuersatus sine que rela. Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Veruntamen existimo omnia detrimetum esse propter eminentem sciẽtiam IESU Christi Domini mei: propter quem omnia detrimetum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam: ut & inueniar in illo nõ habens meam iustitiã quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi IESU, quæ ex Deo est iustitia in fide: ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionis illius, configuratus morti eius: si quo modo occurrerem ad resurrectionem quæ est ex mortuis. Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim: sequor autem, si quo modo comprehendam in quo & comprehensus sum à Christo IESU. Fratres, ego me non arbitror comprehẽdissẽ. Vnum autem: (quæ quidem retro sunt obliuiscẽs, ad ea verò quæ sunt priora extendens meipsum) ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo IESU. Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & siquid aliter sapitis, & hoc vobis Deus reuelauit. Veruntamen ad quod peruenim, ut idem sapiamus, in eadem permaneamus regula. Imitatores mei estote fratres: & obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi: quorum finis, interitus: quorum Deus, venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Nostra autem conuersatio in cælis est: vnde

etiam Saluatorem expectamus, Dominum nostrum IESUM Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem virtutis suæ, qua etiã poscit subiicere sibi omnia.

CAP. IIII.

ITaque fratres mei charissimi & desideratissimi, gaudium meum & corona mea: sic stete in Domino charissimi. Euchodiam rogo & Syntychem deprecor, id ipsum sapere in Domino. Etiam rogo & te germane cõpar, adiuua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in Libro vitæ. Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus enim propè est. Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum. Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligẽtias vestras in Christo IESU. De cætero fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum. Gauisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando reflorulistis pro me sentire, sicut & sentiebatis: occupati autem eratis. Non quasi propter penuriã dico. ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse. Scio & humiliari, scio & abundare: (vbique & in omnibus institutus sum) & fatiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati: omnia possum in eo qui me confortat. Veruntamen bene fecistis communicantes tribulationi meæ. Scitis autem & vos Philippenses, quod in principio Euangelii, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi ecclesia comunicauit in ratione dati & accepti, nisi vos soli: quia & Thessalonicam, semel & bis in usum mihi misistis. Non quia quæro datum: sed requiro fructum abundantem in ratione vestra. Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, in odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo. Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum diuitias suas, in gloria, in Christo IESU. Deo autem & Patri nostro gloria in secula seculorum. Amen. Salutate omnem sanctum in Christo IESU. Salutant vos qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti: maxime autem qui de Cæsaris domo sunt. Gratia Domini nostri IESU Christi cum spiritu vestro. Amen.

In Græcis codicibus hæc subscripta leguntur.

Scripta est ab vrbe Roma per Epaphroditum.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAULI APOSTOLI AD COLOSSENSIS.

COLOSSENSIS, & hi, sicut Laodicenses, sunt Asiani. Et ipsi præuenti erant à pseudopostolis. Nec ad hos accessit ipse Apostolus: sed & hos per epistolam corrigit. Audierant enim verbum ab Archippo: qui & ministeriũ in eos accepit. Ergo Apostolus iam ligatus, scribit eis ab Epheso, per Tychicum diaconum, & Onesimum acoluthum.

Epistola Pauli Apostoli ad Colossenses.

C A P. I.

PAVLVS Apostolus
IESV Christi per
 voluntatem Dei, &
 Timotheus frater:
 iis qui sunt Colof-
 sis sanctis & fideli-
 bus fratribus in Chri-
 sto IESV, Gratia vo-
 bis & pax à Deo Pa-
 tre nostro. Gra-
 tias agimus Deo &
 Patri Domini nostri IESV Christi semper pro vo-
 bis orantes: audientes fidem vestram in Christo IES-
 V, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes,
 propter spem quæ reposita est vobis, in cælis, quæ
 audistis in verbo veritatis Evangelii, quod perue-
 nit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructi-
 ficat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die qua audistis
 & cognouistis gratiam Dei in veritate, sicut didi-
 cistis ab Epaphra charissimo conseruo nostro, qui
 est fidelis pro vobis minister Christi IESV, qui etiã
 manifestauit nobis dilectionem vestram in Spiri-
 tu, ideo & nos ex qua die audiuius, nõ cessamus
 pro vobis orantes & postulantes vt impleamini agni-
 tione voluntatis eius, in omni sapientia & intelle-
 ctu spiritali, vt ambuletis dignè Deo, per omnia
 placentes, in omni opere bono fructificantes, & cre-
 scentes in scientia Dei, in omni virtute confortati
 secundum potentiam claritatis eius, in omni pa-
 tientia & longanimitate cum gaudio gratias agen-
 tes Deo & Patri qui dignos nos fecit in partem sor-
 tis sanctorum, in lumine, Qui eripuit nos de pote-
 state tenebrarum, & transtulit in regnum Filii di-
 lectionis suæ, in quo habemus redemptionem, &
 remissionem peccatorum, Qui est imago Dei inuisibi-
 lis, primogenitus, omnis creaturæ: quoniã in ipso
 cõdita sunt vniuersa in cælis & in terra, visibilia &
 inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue prin-
 cipatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso
 creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ip-
 so constant. Et ipse est caput corporis ecclesiæ, qui
 est principium, primogenitus ex mortuis: vt sit in
 omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso com-
 placuit, omnem plenitudinem diuinitatis inhabi-
 tare: & per eum reconciliari omnia in ipso, pacifi-
 cans per sanguinem crucis eius siue quæ in terris,
 siue quæ in cælis sunt. Et vos cum essetis aliquã-
 do alienati & inimici sensu, in operibus malis: nõc
 autem reconciliauit in corpore carnis eius per mor-
 tem: exhibere vos sanctos, & immaculatos & irre-
 prehensibiles coram ipso: si tamen permanetis in
 fide fundati & stabiles, & immobiles à spe Euange-
 lii quod audistis, quod prædicatum est in vniuer-
 sa creatura quæ sub cælo est, cuius factus sum ego
 Paulus minister. Qui nunc gaudeo in passionibus
 pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum
 Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est
 ecclesiæ: cuius factus sum ego minister secundum
 dispensationem Dei quæ data est mihi in vobis,
 vt impleam verbum Dei, mysterium quod abscon-
 ditum fuit à seculis & generationibus, nunc autem
 manifestatum est sanctis eius, quibus voluit Deus

notas facere diuitias gloriæ sacramenti huius in
 Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ,
 quem nos annuntiauius, corripientes omnem
 hominem, & docentes in omni sapientia, vt ex-
 hibeamus omnem hominem perfectum in Chri-
 sto IESV, in quo & laboro, certando secundum
 operationem eius quæ operatur in me in virtute.

C A P. I I.

Volo enim vos scire qualem sollicitudinem
 habeam pro vobis & pro iis qui sunt Lao-
 dicæ, & quicumque non viderunt faciem
 meam in carne: vt cõsolentur corda ipsorum, in-
 structi in charitate, & in omnes diuitias plenitudi-
 nis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Patris
 Christi IESV, in quo sunt omnes thesauri sapientie
 & scientiæ absconditi. Hoc autem dico, vt ne-
 mo vos decipiat in sublimitate sermonum. Nam
 etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum:
 gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamẽ-
 tum eius quæ in Christo est, fidei vestræ. Sicut er-
 go accepistis IESVM Christum Dominum nostrum,
 in ipso ambulate, radicati & superædificati in ipso,
 & cõfirmati in fide sicut & didicistis, abundantes
 in illo in gratiarum actione. Videte ne quis vos de-
 cipiatur per philosophiam & inanem fallaciam: se-
 cundum traditionem hominum, secundum ele-
 menta mundi, & non secundum Christum, quia
 in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis cor-
 poraliter: & estis in illo repleti, qui est caput om-
 nis principatus & potestatis: in quo & circũcisi estis
 circuncisione non manufacta in expoliatione cor-
 poris carnis, sed in circuncisione Christi, cõsepul-
 ti ei in baptismo: in quo & resurrexistis per fidem
 operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis. Et
 vos cum mortui essetis in delictis & præputio car-
 nis vestræ, conuiuificauit cum illo: donans vobis
 omnia delicta, delens quod aduersus nos erat, chi-
 rographum decreti, quod erat contrarium nobis.
 & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & ex-
 polians principatus & potestates traduxit confidẽ-
 ter palam, triumphans illos in semetipso. Nemo
 ergo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte
 diei festi, aut neomeniæ, aut sabbathorum: quæ
 sunt vmbra futurorum: corpus autem Christi.
 Nemo vos seducat, volens in humilitate, & reli-
 gione angelorum, quæ non vidit ambulans, fru-
 stra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput,
 ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones
 subministratum & constructum, crescit in augmen-
 tum Dei. Si mortui estis cum Christo ab elemen-
 tis huius mundi: quid adhuc tanquam viuentes
 mundo decernitis? Ne tetigeritis, neque gustaue-
 ritis, neque contrectaueritis: quæ sunt omnia in
 interitum ipso ysu, secundum præcepta & doctri-
 nas hominum: quæ sunt rationem quidem habentia
 sapientiæ in superstitione & humilitate, & non
 ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad
 saturitatem carnis.

C A P. I I I.

Igitur si consurrexistis cum Christo: quæ
 sursum sunt querite, vbi Christus est in
 dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapi-
 te, non quæ super terram. Mortui enim estis: & vi-

& Domino Ie-
 su Christo. (Vet.
 Compl. V. Di. I.
 Gratiarum actio.

Oratio.
 Fides.
 Dillectio.
 Spes.

Epaphras.

Orat Paulus pro
 Colossensibus.

Beneficia Dei er-
 ga nos per Chri-
 stum.
 - Vet. Ge. I.

- Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. v. per langu-
 rem eius.

Iohan. I. a.

Caput ecclesiæ,
 Christus.
 I. Cor. 15. c. apoc.
 I. b.

- Ve. Const. V. M.
 Di. o. Ge. o. l.
 reconciliare. (Ve.
 Di. o. l. Ge. I. v.)

Sancti & mundi
 per Christum.

Fides.
 Spes.

Afflictiones Pau-
 li.

In vos. (Vet. Ge. I.
 Mysterium Dei re-
 velatum sanctis.

annuntiamus,
 (Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. v. M.
 omnem hominẽ
 (Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. v. Ge. Conf.)

Hortatur colof-
 senses, ne verbis
 elegantibus ab-
 ducatur à fide in
 Christum.

& (Vet. Di. I.
 Compl. B.)

I. Cor. 5. b.

- Vet. Ge. I. Conf.

- Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. v.
 in ea (Vet. Di. I.)

Circuncisio.

- Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. v.
 Fides.

Ephes. 2. a.

decretis. (Ve. G. I.)

De cibis, festis, &
 cõstitutionibus
 hominum.

- Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. v.

Matth. 24. 2.

ergo (Vet. Di. I.
 B. Compl.
 - Vet. Ge. I.)

in (Vet. Di. o. l. Ge.
 o. l. v. Compl.)

Ne tetigeris, ne-
 que gustaueris,
 neque contrectaue-
 ris: (sing. num.
 Vet. Ge. I.)

Celestia queren-
 da.

Epist. Pauli

ta vestra est abscondita cum Christo in Deo. Cum autem Christus apparuerit, vita vestra: tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Mortificate ergo membra vestra quae sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quae est simulachrorum seruitus: propter quae venit ira Dei super filios incredulitatis: in quibus ambulastis aliquando, cum viueretis in illis. Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. Nolite mentiri inuicem: expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem Dei secundum imaginem eius qui creauit illum: ubi non est masculus & femina, Gentilis & Iudaeus, circuncisio & praeputiū, Barbarus & Scytha, seruus & liber: sed omnia, & in omnibus Christi. Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam. sicut & Dominus donauit vobis: ita & vos super omnia autem haec, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis. Et pax Christi exulet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore: & grati estote. Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes & commonentes vosmetipsos, in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum. Mulieres, subditae estote viris, sicut oportet in Domino. Viri, diligite uxores vestras: & nolite amari esse ad illas. Filii, obedite parentibus per omnia. hoc enim placitum est in Domino. Patres, nolite ad indignationem prouocare filios vestros: ut non pusillo animo fiant. Serui, obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum. Quodcumque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus: scientes quod a Domino accipietis retributionem hereditatis. Domino Christo seruite: qui enim iniuriam facit, recipiet

id quod iniquè gessit: & non est personarum acceptio apud Deum.

CAP. IIII. -Vet. Ge. I.

Domini, quod iustum est & æquum, seruis præstare: scientes quod & vos Dominum habetis in caelo. Orationi instate: vigilantes in ea in gratiarum actione. Iorantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vincus sum) ut manifeste illud ita ut oportet me loqui. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt: tempus redimetes. Sermo vester semper in gratia, sale sit conditus: ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere. Quae circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus charissimus frater, & fidelis minister, & cõseruus in Domino: quem misi ad vos ad hoc ipsum ut cognoscat quae circa vos sunt, & cõsoletur corda vestra, cum Onesimo charissimo & fideli fratre qui ex vobis est: qui omnia quae hic aguntur, nota facient vobis. Salutatur vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabae (de quo accepistis mandata, Si venerit ad vos, suscipite illum) & Iesus qui dicitur Iustus: qui sunt ex Circuncisione. hi soli sunt adiutores mei in regno Dei: qui mihi fuerunt solatio. Salutatur vos Epaphras qui ex vobis est, seruus Christi IESV, semper sollicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei. Testimonium enim illi perhibeo quod habet multum laborem pro vobis, & pro iis qui sunt Laodiciae, & qui Hierapoli. Salutatur vos Lucas medicus charissimus, & Demas. Salutate fratres qui sunt Laodiciae, & Nympham, & quae in domo eius est, ecclesiam. Et cum lecta fuerit apud vos epistola haec, facite ut & in Laodicensium ecclesia legatur: & ea quae Laodicensium est, ut vobis legatur. Et dicite Archippo, Vide ministerium quod accepisti in Domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia Domini nostri IESV Christi vobiscum. Amen.

-Vet. Ge. I. Domini.
Oratio. Luc. 18. 2. 1. thess. 4. d. Ephes. 6. c. 2. thess. 3. 2.
Sapientia. ephes. 5. d. Sermo.
-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Aristarchus. Marcus. Excipite (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Iesus Iustus. Epaphras. Lucas. 1. timoth. 4. c. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. ea quae Laodiciae sunt est, vos quos legatis. (Vet. Di. l. Ge. l. Archippus. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. m. v.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Mortificanda membra. ephes. 5. a.
* & vos (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Rom. 6. a. ephes. 4. e. hebr. 12. a. 1. pet. 2. 4. a. a.
Vetus homo. Nouus homo. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Do. Conf. M. -Vet. M. Ge. o. l. Di. o. Conf. Indumenta Christianorum. ephes. 6. b.
-Vet. Ge. l. Pax.
-Vet. Di. o. Ge. o. l. v. m. Omnia propter Christum facienda. 1. corinth. 10. g. -Vet. Di. o. Ge. o. l. v. Vxoribus. ephes. 5. c. 1. pet. 3. a. Mariti. -Vet. Di. o. Ge. o. l. v. Filiis. ephes. 6. a. -Vet. Di. o. v. Patres. Serui. ephes. 6. a. tit. 2. c. 1. pet. 2. c. Sapient. 6. b. rom. 1. b.

Hæc in Græcis codicibus subscripta leguntur.

Scripta ab vrbe Roma per Tychicum & Onesimum.

ARGVMENTVM IN PRIMAM EPISTOLAM PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSIS.

THESSALONICENSIS, sunt Macedones, qui accepto verbo veritatis, perstiterunt in fide: etiam in persecutione ciuium suorum. Præterea nec receperunt falsos apostolos, nec ea quae a falsis apostolis dicebantur. Hos collaudat Apostolus, scribens eis ab Athenis per Tychicum diaconum, & Onesimum acoluthum.

Epistola Pauli Apostoli ad Thessalonicenses I.

CAP. I.

AVLVS & Siluanus & Timotheus, ecclesiae Thessalonicensium in Deo Patre nostro & Domino IESV Christo, Gratia vobis & pax. Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facien-

tes in orationibus nostris sine intermissione, memores operis fidei vestrae & laboris, & charitatis, & sustinentiae spei Domini nostri IESV Christi, ante Deum & Patrem nostrum: scientes fratres dilecti a Deo, electionem vestram quia Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerim in vobis propter vos. Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini: excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti: ita ut facti sitis forma om-

Electi Thessalonicenses. Euangelium cum afflictionibus susceptum.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. a Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. (Vet. Compl. Gratiarum actio propter fidem a Deo datam Thess.

nibus credentibus in Macedonia & in Achaia: A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia & in Achaia, sed in omni loco, fides vestra quae est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quicquam loqui. Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conuersi estis ad Deum a simulachris, seruire Deo viuo & vero, & expectare Filiu eius de caelis (quem suscitauit ex mortuis) IESVS VM, qui eripuit nos ab ira vettura. CAP. I I.

Am & ipsi scitis fratres introitum nostru ad vos quia non inanis fuit: sed ante passi multa & contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippi, fiducia habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa solitudine. Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo: sed sicut probati sumus a Deo ut crederetur nobis Euangeliu, ita loquimur.

non quasi hominibus placetes, sed Deo qui probat corda nostra. Neque enim aliquado fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione auaritia, Deus testis est: nec quaeretes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis. Cum possemus vobis oneri esse, ut Christi Apostoli: sed facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos: ita desiderantes vos, cupidum volebamus tradere vobis non solum Euangelium Dei, sed etiam animas nostras, quoniam charissimi nobis facti estis. Memores enim facti estis fratres laboris nostri & fatigationis: nocte & die operantes, nequem vestrum grauaremus, praedicauius in vobis Euangelium Dei. Vos testes estis & Deus, quam sancte & iuste, & sine querela, vobis qui credidistis fuimus: sicut scitis qualiter vnumquenque vestrum (sicut pater filios suos) deprecantes vos & consolantes, testificati sumus ut ambularetis digne Deo, qui vocauit vos in suum regnum & gloriam. Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non ut verbu hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis qui credidistis. Vos enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum Dei quae sunt in Iudaea, in Christo IESVS: quia eadem passi estis & vos a contribulibus vestris, sicut & ipsi a Iudaeis: qui & Dominu occiderunt IESVM, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur: prohibentes nos Gentibus loqui ut salui fiant, ut impleant peccata sua semper. petuenit enim ira Dei super illos vsque in finem.

Nos autem fratres desolati a vobis ad tempus horae, aspectu, non corde: abundantius festinauimus faciem vestra videre cum multo desiderio: quoniam volumus venire ad vos, ego quidem Paulus & semel & iteru: sed impediuit nos satanas. Quae est enim nostra spes, aut gaudiu, aut corona gloria: Nonne vos ante Dominum nostrum IESVM Christu estis, in aduentu eius? vos enim estis gloria nostra & gaudium. CAP. I I I.

Propter quod non sustinetes amplius, placuit nobis remanere Athenis, solis: & ministru Dei in Euangelio Christi, ad confirmandos vos & exhortados pro fide vestra: ut nemo moueatur in tribulationibus istis. ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus. Nam & cu apud vos essemus,

praedicebamus vobis passuros nos tribulationes: sicut & factum est, & scitis. Propterea & ego amplius non sustinens, nisi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentauerit vos is qui tetat, & inanis fiat labor noster. Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis bona semper, desiderantes nos videre, sicut & nos quoque vos: ideo consolati sumus fratres, in vobis, in omni necessitate & tribulatione nostra per fide vestram: quoniam nunc viuimus, si vos statis in Domino? Quam enim gratiaru actionem possumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum, nocte ac die abundantius orantes ut videamus faciem vestram, & compleamur ea quae desunt fidei vestrae?

Ipse autem Deus & Pater noster, & Dominus IESVS Christus dirigat viam nostram ad vos: vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in inuicem, & in omnes: quemadmodum & nos in vobis, ad confirmanda corda vestra sine querela, in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in aduentu Domini nostri IESVS Christi cu omnibus sanctis eius. Amen. CAP. I I I I.

Ex cetero ergo fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino IESVS: ut quemadmodu accepistis a nobis quomodo oporteat vos ambulare & placere Deo, sicut & ambulatis, ut abundetis magis. Scitis enim quae praeepta dederim vobis per Dominum IESVM. Hae est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineteis vos a fornicatione, ut sciat vnusquisque vestru vas suu possidere in sanctificatione & honore: non in possessione desiderii, sicut & Gentes quae ignorat Deum, & nequis supergrediatur neque circunueniat in negotio fratrem suu: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut praediximus vobis, & testificati sumus: non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Itaque qui haec spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.

De charitate autem fraternitatis non necesse habuimus scribere vobis: ipsi enim vos a Deo didicistis ut diligatis inuicem. Etenim illud facitis in omnes fratres in vniuersa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut abundetis magis: & operam detis ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut praecipimus vobis: & ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis. Nolumus autem vos ignorare fratres, de dormientibus ut non contristemini, sicut & ceteri qui spe non habent. Si enim credimus quod IESVS mortuus est & resurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per IESVM, adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, non praueuiemus eos qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce archangeli & in tuba Dei descendet de caelo: & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur: simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus. Itaque consolamini inuicem in verbis istis. CAP. V.

Ex temporibus autem & momentis fratres, non indigetis ut scribamus vobis. Ipsi enim

Thessalonicenses predicant Christum. & (vet. M. Fides Thessal.

penitentia.

In tribul. praedicat Paulus Thessal. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. - Ve. Di. o. l. Ge. o. l. V. Do. Const. Aq. 16. b. habuerim (vet. Di. o. puritas Pauli in praedicatione Euangelio Thessal.

Tenes (Ve. Ge. o. l.

- Vet. Di. o. l. V. Laborat Paulus manib. act 20. g. 1. cor. 4. c. 2. thess. 3. b.

- Vet. Di. l. Ge. l.

Thessal. affl. i. l.

Iudaei persecutores Pauli.

Valere (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. M. autem (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. M.

Satan.

Timotheus nuntiat Paulo fide & charitate Thess. Aq. 16. a.

- Ve. Ge. l. Di. o. l.

Orat Paulus videre Thessal.

noster (Vet. Di. o. l.

Charitas.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

Ambulare & placere Deo.

dederimus (Vet. Di. o. l. Voluntas Dei. rom. 12. a. ephes. 5. d. Fornicatio.

passione (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. V. M. B. Decipere fratres.

& (Vet. Ge. l.

Vocatio.

Spernere Pauli. - Vet. Ge. l.

habemus (Vet. Ge. l. Dilectio. ioh. 13. d. 15. b. 1. ioh. 2. b. 4. d.

Quietus. Operari manib.

De dormientibus & resurrectione.

spes.

1. Cor. 15. d. in aduentu (Vet. Di. o. l. Ge. l.

Domino (Vet. Di. o. l. Ge. l.

Secundus Christi aduentus. 1. pet. 3. c. apocal. 3. a. 16. c.

Epist. Pauli

diligenter scitis quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. cum enim dixerint, pax & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in utero habentis, & non effugient. Vos autem fratres non estis in tenebris: ut vos dies illa tanquam fur comprehendat. omnes enim vos, filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & ceteri: sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrii simus, induiti lorica[m] fidei & charitatis: & galeam, spem salutis, quoniam non posuit nos Deus in iram: sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum IESUM Christum, qui mortuus est pro nobis: ut siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum illo viuamus. Propter quod consolamini inuicem: & edificate alterutrum, sicut & facitis. Rogamus autem vos fratres ut noueritis eos qui laborant inter vos, & praesunt vobis in Domino, & monent vos: ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis. Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipi-

te infirmos, patientes estote ad omnes. Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectemini inuicem, & in omnes. Semper gaudete. Sine intermissione orate. In omnibus gratias agite. haec est enim voluntas Dei in Christo IESU in omnibus vobis. Spiritum nolite extinguere. Prophetias nolite spernere. Omnia autem probate: quod bonum est tenete. Ab omni specie mala abstinete vos. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela, in aduentu Domini nostri IESU Christi seruetur. Fidelis est qui vocauit vos: qui etiam faciet. Fratres orate pro nobis. Salutate fratres omnes in osculo sancto. Adiuro vos per Dominum ut legatur epistola haec omnibus sanctis fratribus. Gratia Domini nostri IESU Christi vobiscum. Amen.

In Graecis codicibus haec subscripta leguntur.

Ad Thessalonicenses prima, scripta fuit ex Athenis.

ARGUMENTVM IN SECUNDAM EPISTOLAM PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES.

AD THESSALONICENSES secundam scribit epistolam Apostolus: & notum facit eis de temporibus nouissimis, & de aduersarii deiectione. Scribit hanc epistolam ab Athenis, per Titum diaconum, & Onesimum acoluthum.

Epistola Pauli Apostoli ad Thessalonicenses, II.

CAP. I.

AVLVS & Siluanus & Timotheus, ecclesiae Thessalonicensium in Deo Patre nostro & Domino IESU Christo, Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino IESU Christo. Gratias agere debemus sem-

per Deo pro vobis fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas vniuscuiusque vestrum in inuicem: ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide & in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis, in exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini. si tamen iustum est apud Deum retribuere retributionem iis qui vos tribulant: & vobis qui tribulamini, requiem nobiscum, in reuelatione Domini IESU de caelo cum angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam iis qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri IESU Christi, qui poenas dabunt in interitu aeternas à facie Domini & à gloria virtutis eius, cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt: quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo. In quo etiam oramus semper pro vobis, ut dignetur vos vocatione sua Deus, & impleat omnem voluntatem bonitatis suae, & o-

pus fidei in virtute, ut clarificetur nomen Domini nostri IESU Christi in vobis, & vos in illo, secundum gratiam Dei nostri, & Domini IESU Christi.

CAP. II.

Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri IESU Christi, & nostrae congregationis in ipsum: ut non citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Ne quis vos seducat vilo modo: quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus. Num retinetis quod cum adhuc essem apud vos, haec dicebam vobis. Et nunc quid detineat scitis: ut reueletur in suo tempore. (Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat.) Et tunc reuelabitur ille iniquus: quem Dominus IESVS interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundum operationem satanae, in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt ut salui fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio: ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti à Deo, quod elegerit nos Deus primi-

Prouer. 17. c. 21. d. rom. 11. d. 1. pe. 3. b

Ecclesi. 18. c. inc. 28. a. coloss. 4. a.

Spiritus. Anima. Corpus. 1. Corinth. 1. b.

- Vet. Ge. 1.

Signa praecedentia aduentum Christi.

- Vet. Ge. 1.

Ephes. 1. b.

Antichristus.

quia (Vet. Ge. 1.)

Esa. 7. a.

Odio habentibus veritatem quale iudicium.

flecti & vocati Thessal.

vos (secundum per l. Vet. compl.

habenti. (Ve. Ge. 1. Di. 1. V. verò, legit, sicut dolor parturientis. Hortatur ad opera.

Dormire: Vigilare.

Ebrietas. Sobrietas. Lorica fidei. efa. 19. c. ephes. 6. c.

Fides. charitas. omniū (Vet. Di. o. Ge. o. l. V. Compl. Thessal. in tribulationibus. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. - Vet. Ge. 1.

tribulationem (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Pau.

Poenā incredulis Euangelio.

Oratio Pauli pro Thessal. nos fieri (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. ad quod (Vet. Ge. l. in acquisitione (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

tias in salutem, in sanctificatione Spiritus, & in fide veritatis: in qua & vocavit vos per Euangelium nostrum, in acquisitione gloriae Domini nostri IESU Christi. Itaque fratres state: & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Ipse autem Dominus noster IESVS Christus, & Deus & Pater noster qui dilexit nos, & dedit consolationem aeternam, & spem bonam in gratia: exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere & sermone bono. CAP. III.

Oratio. eph. 6. c. coloss. 4. a.

Ecetero fratres, orate pro nobis, ut sermo Dei currat & clarificetur, sicut & apud vos: & ut liberemur ab importunis & malis hominibus. non enim omnium est fides. Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos & custodiet a malo. Confidimus autem de vobis fratres in Domino, quonia quaecumque praecipimus, & facitis & facietis. Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi. Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri IESU Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem quam acceperunt a nobis. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem man-

'Domin' (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. M. -Vet. Ge. l. o. v. quae (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. praecipimus, (praeferent. temp. Vet. Ge. l. Di. l. v. in eos qui non laborant manibus.

Laborat manibus Paulus. act. 20. g. i. cor. 4. c. i. thess. 2. b.

ducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione nocte & die operantes, nequem vestrum grauaemus. Non quasi non habuerimus potestatem: sed ut nos ipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam & cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quonia si quis non vult operari, nec manducet. Audiuius enim inter vos quosdam ambulantes inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. Iis autem qui eiusmodi sunt denuntiamus, & obsecramus in Domino IESU Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducent. Vos autem fratres nolite deficere benefacientes. Quod si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate: & ne commisceamini cum illo, ut confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. Ipse autem Deus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis. Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. ita scribo. Gratia Domini nostri IESU Christi cum omnibus vobis. Amen.

'Audiuius (praeferent. temp. Vet. Ge. l.

Galat. 6. c. Excommunicatio.

'Domin' (Vet. Di. o. l. Ge. o. v.

In codicibus Graecis haec subscripta leguntur,

Missa fuit ex Athenis.

ARGUMENTVM IN PRIMAM EPISTOLAM PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEVM.

TIMOTHEVM instruit & docet de ordinatione episcopatus & diaconi, & omnis ecclesiasticae disciplinae, scribens ei a Laodicia per Tychicum diaconum.

Epistola Pauli Apostoli ad Timotheum, I.

CAP. I.

PAVLVS Apostolus IESU Christi secundum imperium Dei saluatoris nostri, & Christi IESU, spei nostrae: Timotheo dilecto filio in fide, Gratia & misericordia, & pax a Deo Patre, & Christo IESU Domino nostro.

Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi cum irem in Macedoniam, ut denuntiares quibusdam ne aliter docerent, neque intederent fabulis & genealogiis interminatis: quae quaestiones praestant magis quam aedificationem Dei, quae est in fide. Finis autem praeccepti, est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. A quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legisdoctores, non intelligentes neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant. Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime utatur. Sciens hoc, quia lex iusto non est posita, sed iniustus & non subditis, impiis & peccatoribus, sceleratis & contaminatis, patricidis & matricidis, homicidis, fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & periuris, & si quid aliud sanae doctrinae aduersatur, quae est secundum Euangelium gloriae beati Dei, quod creditum est mihi. Gratias ago ei qui me confortauit in Christo IESU Domino nostro:

AR. 16. a.

-Vet. Ge. l. o.

Fabulae. Genealogiae. Aedificatio Dei.

Charitas.

Rom. 7. c. Lex. Sciens (Vet. Cof. Ge. o. l. Di. o. l. M.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Paulus confitetur peccata sua, & Dei misericordiam. -Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Conf.

quia fidelem me existimauit, ponens in ministerio, qui prius blasphemus fui & persecutor & contumeliosus. sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Superabundauit autem gratia Domini nostri cum fide & dilectione, quae est in Christo IESU. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: quod Christus IESVS venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum: ut in me primo ostenderet Christus IESVS omnem patientiam, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam aeternam. Regi autem saeculorum immortalis, inuisibilis, soli Deo honor & gloria in saecula saeculorum. Amen. Hoc praecceptum commendo tibi fili Timothee: secundum praecedentes in te prophetias ut milites in illis bonam militiam, habens fidem & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus est Hymenaeus & Alexander: quos tradidi satanae, ut discant non blasphemare.

Christ' saluator. mat. 9. b. mar. 2. o. -Vet. Ge. l.

'deformatione (Vet. Ge. l.

Fides. Conscientia. Hymenaeus & Alexander excommunicati.

CAP. II.

Bsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt: ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo: qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, vnus & media-

Orationes pro quibus faciedz.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. M.

Epist. Pauli

Mediator Christi & saluator. - Vet. Di. o. Ge. o. l. v.

Doctor Gentium Pauli. 1. tim. 1. c.

Oratio.

Mulierum ornat. 1. pet. 3. a.

1. Corinth. 14. f.

Genes. 1. d. Gene. 3. b.

permanerint (plur. num. Vet. Di. o. G. o. l. C. o. p. Episcopi quales esse debeant. tit. 1. b. ergo (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. - Vet. Ge. l.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Diaconi.

Vxoribus Diaconorum.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Conf. D

Domus Dei.

De ultimis temporibus. 1. tim. 3. a. 1. pet. 3. a. iudae f.

cibi.

Fabulae. 1. timot. 3. b. tit. 3. c. - Vet. Di. o. Ge. l. v. Pietas.

tor Dei & hominum, homo Christus I E S V S: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus: cuius testimoniū temporibus suis confirmatum est:

In quo positus sum ego praedicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide & veritate. Volo ergo viros orare in omni loco: leuantes puras manus, sine ira & disceptatione.

9 Similiter & mulieres in habitu ornato: cum verecundia & sobrietate ornates se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa,

10 sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. 11 Mulier in silentio discat, cum omni subiectione. 12 Docere autem, mulieri non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio.

13 Adā enim primus formatus est: deinde Heua. 14 & Adam non est seductus: mulier autem seducta, in prauaricatione fuit. Saluabitur autem per filiorum generationem: si permanerit in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate. CAP. III.

Ideliseruo: || Siquis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet enim episcopum irreprehensibilem esse, vnus vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitem, doctorem, non vinolentum, non percussorem: sed modestum, non litigiosum, non cupidum: sed suae domui bene praepositum,

B filios habentem subditos cum omni castitate. Siquis autem domui suae praesse nescit: quomodo ecclesiae Dei diligentiam habebit? Non neophytus: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt: vt non in opprobrium incidat & in laqueum diaboli. 8 Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. 10 Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes. 11 Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus. Diaconi sint vnus vxoris viri: qui filiis suis bene praesint, & suis domibus. Qui enim bene ministrauerint, gradum bonum sibi acquirunt, & multam fiduciam in fide qua est in Christo I E S V. 14 Hae tibi scribo fili Timothee: sperans me ad te venire cito. Si autem tardauero: vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quae est ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. Et manifeste magnum est pietatis sacramentum quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu, apparuit angelis, praedicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. CAP. IIII.

Piritus autem manifeste dicit quia in nouissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis demoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus & iis qui cognouerunt veritatem, 4 Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. sanctificatur enim per verbum Dei & orationem. Hae propones fratribus, bonis eris minister Christi I E S V, enutritus verbis fidei & bonae doctrinae quam assecutus es. Ineptas autem & aniles fabulas deuota: exerce autem te ipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem, ad omnia utilis est, promissionem habens vitae quae nunc est, & futurae. 9 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. In hoc enim laboramus & maledicimur, quia speramus in Deum viuum qui est saluator omnium hominum, maxime fidelium. 11 Praecepta haec & doce. 12 Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. 13 Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinae. Noli negligere gratiam quae in te est: quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii. Hae meditare, in his esto: vt profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende enim tibi & doctrinae: insta in illis. Hoc enim faciens, & te ipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.

14 Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim Scriptura, || Non alligabis os boui triturati. & || Dignus est operarius mercede sua. Aduersus presbyterum accusationem non recipere: nisi sub duobus aut tribus testibus. Peccantes coram omnibus argue: vt & caeteri timorem habeant. Testor coram Deo & Christo I E S V & electis angelis eius, vt haec custodias & sine prauidicio, nihil faciens in alteram partem declinando. 22 Manus cito nemini imposueris: neque comunicaueris peccatis alienis. Te ipsum castum custodi.

23 Noli adhuc aquam bibere: sed modico vino vtere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. 24 Quorundam hominum peccata manifesta sunt, praecedentia ad iudicium: quorundam autem sequuntur. Similiter & facta bona, manifesta sunt: & quae aliter se habent, abscondi non possunt. CAP. V.

25 Vicunque sunt sub iugo serui, dominos suos

26 omni honore dignos arbitrentur: ne nomen

27 Domini inuestigetur: sicut inuestigatum est

28 Iamque tempus est, cum incipiat

29 Quia iamque tempus est, cum incipiat

30 Quia iamque tempus est, cum incipiat

31 Quia iamque tempus est, cum incipiat

32 Quia iamque tempus est, cum incipiat

33 Quia iamque tempus est, cum incipiat

34 Quia iamque tempus est, cum incipiat

35 Quia iamque tempus est, cum incipiat

36 Quia iamque tempus est, cum incipiat

37 Quia iamque tempus est, cum incipiat

38 Quia iamque tempus est, cum incipiat

39 Quia iamque tempus est, cum incipiat

40 Quia iamque tempus est, cum incipiat

quod speramus (Vet. Ge. l. Spes in Christi Presbyteri quales esse debeant.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. m.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

Senes. Iuuenes. Anus.

Viduae. discant (Vet. Ge. l.

sperant in Deo, (sic habet Ve. Ge. l. C. o. p. l. Alia. Ge. o. Di. o. l. v. Do. c. o. l. legum. sperant. Instat (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. C. o. l. Compl. Siquis, p. Siqua.

ergo (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. m. & (Vet. Di. o. Ge. o. l. v.

Presbyteri praedicantes Euangelium

Deut. 25. a. l. cor. 9. a.

Infra nabis (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. m. Mat. 10. b. l. 10. b

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. m. Compl. aliam (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. m.

quodam autem & subsequitur: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. m. Concl.

serui.

Domini & doctrina blasphemetur. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant quia fratres sunt, sed magis seruiant quia fideles sunt & dilecti, quia beneficii participes sunt. Hæc doce, & exhortare. Siquis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri IESV Christi, & ei quæ secundum pietatem est, doctrina superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ scõflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati sunt, existimantium quæstum esse pietatem. Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa & inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quæ quidam appetentes errauerunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu autem o homo Dei hæc fuge: sectare verò iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei: apprehende vitam æternam, in qua

vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus. Præcipio tibi coram Deo qui iustificat omnia, & Christo IESV qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem: vt serues mandatum sine macula, irreprehensibile vsque in aduentum Domini nostri IESV Christi: quæ suis temporibus ostendet beatus & solus potens, Rex regum & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quæ nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor & imperium in sempiternum. Amen. Diuitibus huius seculi præcipe non sublimè sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuente qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, comunicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant bonam vitam. O Timothee depositum custodi: deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

In Græcis codicibus hæc subscripta leguntur.

Scripta fuit ex Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI APOSTOLI SECVNDAM AD TIMOTHEVM.

ITEM Timotheo scribit de exhortatione martyrii, & omni regula veritatis, & quid futurum sit temporibus nouissimis, & de sua passione: scribens ei ab Vrbe.

Epistola Pauli Apostoli ad Timotheum, II.

CAP. I.

DAVLVS Apostolus IESV Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ quæ est in Christo IESV: Timotheo charissimo filio, gratia, & misericordia, & pax à Deo Patre nostro, & Christo IESV Domino nostro. Gratias ago Deo meo, cui seruiò à progenitoribus meis in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die desiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, vt gaudio implear recordationem accipiens eius fidei quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quod & in te. Propter quam causam admoneo te vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris: sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinculum eius: sed collabora Euangelio secundum virtutem Dei qui nos liberauit & vocauit. Vocacione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam, quæ data est nobis in Christo IESV ante tempora secularia: manifestata est autem nunc per illuminationem saluatoris nostri IESV Christi, qui

destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam & incorruptionem per Euangelium: in quo positus sum ego prædicator & Apostolus & magister Gentium. Ob quæ causam etiã hæc patior: sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem. Formam habeo sanorum verborum, quæ à me audisti in fide & in dilectione in Christo IESV. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis. Scis enim hoc, quod auersi sunt à me omnes qui in Asia sunt: ex quibus est Philetus & Hermogenes. Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit: sed cum Romam venisset, sollicitè me quæsiuit, & inuenit: det illi Dominus inuenire misericordiam à Deo in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu melius nosti.

CAP. II.

Tvergo fili mi, confortare in gratia quæ est in Christo IESV: & quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Labora sicut bonus miles Christi IESV. Nemo militas Deo implicat se negotiis secularibus: vt ei placeat cui se probauit. Nam & qui certat in agone, non coronabitur nisi legitime certauerit. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus accipere. Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum. Memor esto, Dominum IESVM Christum resurrexisse à mortuis, ex semine David, secundum Euangelium meum: in quo laboro vsque ad vincula, quasi male operas: sed ver

XX.i.

qui (Vet. Ge. l. Di. l. v. In quæstionibus)

Pietas. Sufficientia. Job. d. prouerb. 17. d. ecci. i. c. - Vet. Ge. l. Viuus. Vestitus.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. - Vet. Ge. l. - Vet. Ge. l. c. o. pl.

Anaritia.

Vides. Vita æterna.

*vificat (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. 34.

Iohan. 18. g. matth. 17. b.

Apocal. 17. d. 19. c.

Iohan. 1. b. i. Iohan. 1. c. - Vet. Di. o. l. Ge. o. M. Compl. Diuites seculi. Luc. 12. b.

Iohan. 1. b.

*veram (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. M. Quæstiones vitanda.

Vita per Christum.

- Vet. Di. o. l. Ge. l. v. - Vet. Di. o. l. Ge. l. v.

- Vet. Ge. l. v. - Vet. Di. o. l. Ge. l. v.

Vides Timothee.

Impositio manuum. Spirit. rom. 8. c.

Vocatio. - Vet. Di. l. Ge. l. Tit. 1. b. Opera. Salus ante tempora æterna. tit. 1. a.

1. Timoth. 2. b.

Vincens Paulus.

- Vet. Di. l. Ge. l. v. *Phygellus (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. M. Compl. Onesiphorus.

*Domino (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. - Vet. Ge. l. D. L. L.

Miles Dei. - Vet. Ge. l.

*coronatur (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Con. *percipere. (Vet. Di. o. v.

- Vet. Di. o. Ge. l. v.

Quare vincens Paulus.

Epist. Pauli ad Timoth. II.

bum Dei non est alligatum. Ideo omnia sustineo propter electos: ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo IESU, cum gloria cælesti. Fidelis sermo. Nam si commortui sumus: & cõuiuemus.

si sustinebimus: & cõregnabimus. si negauerimus: & ille negabit nos. si non credimus: ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. Hæc commune, testificans coram Deo. Noli contendere verbis (ad nihil enim vtile est) nisi ad subuersionem audientium. Solicite autem cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. Prophana autem & inaniloquia deuota. multum enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorum ut cancer serpit, ex quibus est Hymenæus & Philétus: quia à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam, & subuerterunt quorundam fidem. Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, Cognouit Dominus qui sunt eius. & Discedit ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini.

In magna autem domo, non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliâ. Siquis ergo emundauerit se ab istis: erit vas in honorem sanctificatum, & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum. Iuuenilia autem desideria fuge: sectare iustitiam, fidem, spem, & charitatem, & pacem cum iis qui inuocant Dominum de corde puro. Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuota: sciens quia generant lites. Seruum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati: nequando Deus det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem, & respiciant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

CAP. III.

Hoc autem scito, quod in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: & erunt homines seipso amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obediētes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, cæci, & voluptatum amatores magis quam Dei habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et hos deuota ex his enim sunt qui penetrant domos: & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis, semper discētes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Quemadmodum autem Iannes & Mambres resistērunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficiunt: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. Tu autem affectus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, Lystris: quales persecutio-

nes sustinui. & ex omnibus eripuit me Dominus. Et omnes qui pie volunt vivere in Christo IESU, persecutionem patientur. Mali autem homines & seductores proficient in peius: errantes, & in errorem mittentes. Tu vero permane in iis quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo didiceris, & quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in Christo IESU. Omnis enim Scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAP. IIII.

Estificor coram Deo & IESU Christo qui iudicaturus est viuos & mortuos, & per aduentum ipsius, & regnum eius: prædica verbum: in sta opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto.

Ego enim iam delibor: & tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius. Festina ad me venire cito. Demas enim me reliquit, diligens hoc seculum, & abiit Thessalonicam. Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam. Lucas est mecum solum. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi vtilis in ministerio. Tychicum autem misi Ephesum. Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas. Alexander ærarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera eius: quæ & tu deuota: valde enim resistit verbis nostris. In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur. Dominus autem mihi assistit, & confortauit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: quia liberatus sum de ore leonis: liberauit me Dominus ab omni opere malo: & saluum faciet in regnum suum cælesti: cui gloria in secula seculorum. Amen. Saluta Priscillam & Aquilam, & Onesiphori domum. Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti. Festina ante hyemem venire. Salutant te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes. Dominus IESUS Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

In codicibus Grecis hæc subscripta leguntur.

Scripta è Roma, ad Timotheum secunda, cum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM PAULI APOSTOLI AD TITVM.

TITVM commonefacit & instruit de constitutione presbyterii, & de spiritali conuersatione, & hæreticis vitandis qui in traditionibus Iudaicis credunt: scribens ei à Nicopoli.

salus.

Matt. 10. d. marc. 8. c. Rom. 3. a.

Domino. (vet. Di. o. l. Ge. l. v. - Vet. Ge. l.

Prædicandum purè. - Vet. Di. o. l. Ge. l. v.

proficient (fut. tēp. Vet. Compl. Di. l. Ge. l. v. serpet. (fut. tēp. Vet. Compl. Hymenæus & Philétus hæretici. qui (Vet. Di. o. l. Ge. l. v.

Discedat (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. M. nominat (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Do. Const.

Vasa in honorè. Vasa in contumeliâ.

Iuuenilia desideria. - Vet. Di. o. l. Ge. l. v. M. - Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Do. Const. Quæstiones stultæ vitandæ. 1. tim. 3. c. tit. 3. c.

- Vet. Ge. l.

Capti (Vet. Di. o. l. Ge. l. v.

Qualia futura nouissima tempora. 1. timoth. 4. a. 1. pet. 3. a. iuda. f.

- Vet. Di. o. l. Ge. l. Compl. M.

Exod. 7. b. Iannes. Mambres.

Persecutiones sequentibus Christum.

Ab infantia discit sacras literas Timotheus.

1. Pet. 1. d. Laus veteris testamenti. - Vet. Di. o. l. Ge. l. v. M. - corrigendū. (Vet. Ge. l. Const.

In eos quæ ad fabulas conuertuntur.

nominatiæ est.

- Vet. Ge. l.

Coloss. 4. d.

ministeriū. (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Compl.

Alexander. reddat (Vet. Ge. l. Compl. resistit (Vet. Ge. l. Di. o. l. v. cõpl. Paulus coram Nerone.

impletetur. (Vet. Di. o. v. - & (Vet. Ge. l. Di. o. l. B. Compl. liberabit autem (fut. temp. Vet. Compl. v. i. r. d. Priscam (Vet. Ge. l. v.

salutat (Gng. num. Vet. Ge. l. v.

Epistola Pauli Apostoli ad Titum.

C A P. I.

PAVLVS seruus Dei, Apostolus autē IESV Christi secundū fidem electorū Dei, & agnitionem veritatis quæ secundum pietatē est in spem vitæ æternæ, quam promisit qui non mētitur Deus, ante tempora secularia:

manifestavit autem temporibus suis Verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum saluatoris nostri Dei: Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia & pax à Deo Patre, & Christo IESV saluatore nostro. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi: Siquis sine crimine est, vnus vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut nō subditos. Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignū, sobrium, iustum, sanctum, continentem: amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, vt potēs sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Sunt enim multi etiam inobediētes, vaniloqui & seductores, maximē qui de Circuncisione sunt: quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertūt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratiā. Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta, Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium hoc, verū est. Quā ob causam increpa illos durē, vt sani sint in fide, non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auersantium se à veritate. Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia. Confitentur se nosse Deum: factis autem negant, cū sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonū reprobī.

C A P. II.

V autem loquere quæ decent sanam doctrinam. Senes, vt sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia. Anus similiter, in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino seruiētes: bene docentes, vt prudentiam doceant adolescentulas, vt viros suos ament, filios suos diligant, prudentes, castas, sobrias, domus curā habentes, benignas, subditas viris suis, vt non blasphemetur verbum Dei. Iuuenes similiter hortare vt sobrii sint. In omni-

bus teipsum præbe exemplum bonorū operum: in doctrina, in integritate, in grauitate, verbum sanum, irreprehensibile: vt is qui ex aduerso est veretur, nihil habens malum dicere de nobis. Seruos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes: non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: vt doctrinam saluatoris nostri Dei ornent in omnibus. Apparuit enim gratia Dei saluatoris nostri omnibus hominibus: erudiens nos vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriē, & iustē, & piē viuamus in hoc seculō, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & saluatoris nostri IESV Christi, qui dedit semetipsum pro nobis vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Hæc loquere, & exhortare: & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

DMone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonū paratos esse, neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos: omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, seruiētes desideriis & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odiētes inuicem. Cū autem benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri Dei: nō ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundē per IESVM Christum saluatorem nostrū: vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem, vitæ æternæ. Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona & vtilia hominibus. Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita. sunt enim inutiles & vanæ. Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Cum misero ad te Arteman aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim. ibi enim statui hymarē. Zenam legisperitum & Apollo sollicitē præmitte, vt nihil illis desit. Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad vsus necessarios: vt non sint infructuosi. Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

In Græcis codicibus hæc subscripta leguntur, Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

PHILEMONI familiares literas facit pro Onesimo seruo eius: scribens ei ab Vrbe, de carcere, per ipsum Onesimum.

fides. Veritas. pietas. Spes. Vita æterna. 1. Timoth. 3. c. filius. presbyteri quales. 1. Timoth. 3. a. & (Vet. Ge. l. falsa docētes ob lucrū, arguendi. Epimenides. D Cretenses. Iudaicæ fabulæ. Mādāta hominū Rom. 14. d. Fides. Opera. Senes. Anus. Adolescentulæ. 4. -Vet. Ge. l. Iuuenes.

Integritatē, grauitatē, (Vet. Ge. l. Serui. ephes. 6. a. colof. 3. d. 1. pet. 2. c. Christus redemptor noster secundum promissiones venit. salutaris (Vet. Ge. l. Fide mundatos opera sequitur. Opera. Peccatores saluati per misericordiam Dei, vt operentur bona. Opera. 1. tim. 3. c. Misericordia. Opera. Stulte quæstiones. 1. tim. 1. b. 2. timoth. 2. d. Hæreticus.

Epistola Pauli Apostoli ad Philemonem.

AVLVS VINCTVS Christi IESV, & Timotheus frater: Philemoni dilecto adiutori nostro, & Appia sorori charissimæ, & Archippo comilitoni nostro, & ecclesie quæ in domo tua est: Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino IESV Christo. Gratias ago Deo meo, semper memoriã tuam faciens in orationibus meis, audiens charitatem tuam & fidem quam habes in Domino IESV & in omnes sanctos: ut comunicatio fidei tuæ evidens fiat in agnitione omnis operis boni in Christo IESV. Gaudiũ enim magnũ habui & consolacionem in charitate tua, quia viscera sanctorũ requieverũt per te frater. Propter quod multam fiduciã habens in Christo IESV imperandi tibi quod ad rẽ pertinet: propter charitatẽ magis obsecro, cũ sis talis vt Paulus senex, nunc autẽ & vincetus Christi: obsecro

te pro meo filio quẽ genui in vinculis, Onesimo: qui tibi aliquãdo inutilis fuit, nunc autẽ & mihi & tibi utilis, quẽ remisi tibi. Tu autẽ illũ vt mea viscera, suscipe: quẽ ego voluerã mecũ detinere, vt pro te mihi ministraret in vinculis Euãgelii: sine consilio autẽ tuo nihil volui facere, vt ne velut ex necessitate bonũ tuum esset, sed voluntariũ. Forsitan enim ideo discessit ad horã à te, vt in æternũ illum reciperes: iã non vt seruũ, sed pro seruo charissimũ fratrẽ, maxime mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino. Si ergo habes me socium: suscipe illum sicut me. Si autem aliquid nocuit tibi aut debet: hoc mihi imputa. Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam: vt nõ dicam tibi quod & te ipsum mihi debes. Ita frater. Ego te fruar in Domino. Refice viscera mea in Christo. Cõfidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id quod dico facies. Simul & para mihi hospitium. Nam spero per orationes vestras donari me vobis. Salutatur te Epaphras concaptiuus meus in Christo IESV, Marcus, Aristarchus, Demas & Lucas adiutores mei. Gratia Domini nostri IESV Christi cum spiritu vestro. Amen.

Onesimus dicitur à Paulo Christo.
- Vet. Ge. I. Di. I. Id est (Vet. Di. o. Ge. I.
- Vet. Di. I. Ge. I. V. Con. M.
- Domino (Vet. Ge. I. V. Di. I.
- autem (Vet. Di. o. I. Ge. I. V.

* & (Vet. Cõl. Do. Ge. I. V. Compl.

charitas. Fides.

- Vet. Di. o. I. Ge. I. V. Opera. quæda. - in vobis (Vet. Ge. I.

Epistola Pauli Apostoli ad Hebræos.

C A P. I.

MULTIPHARIE multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: nouissime diebus istis locutus est nobis in Filio, quẽ constituit hæredẽ vniuersorũ, per quẽ fecit & seculũ: qui cũ sit splendor gloriæ, & figura substãtiæ eius, portansq; omnia verbo virtutis suæ, purgationẽ peccatorũ facies, sedet ad dexterã maiestatis in excelsis: tantò melior angelis effectus, quãtò differentius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit aliquando angelorũ, || Filius meus es tu, ego hodie genui te: Et rursum, || Ego ero illi in patre: & ipse erit mihi in filiũ. Et cũ iterũ introducit Primogenitũ in orbem terræ, dicit, || Et adorẽt eum omnes angeli Dei. Et ad angelos quidem dicit, || Qui facit angelos suos, spiritus: & ministros suos, flammã ignis. Ad Filiũ autem, || Thronus tuus Deus in seculũ seculi: virga æquitatis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Et, || Tu in principio Domine terram fundasti: & opera manuum tuarũ sunt cæli. Ipsi peribũt, tu autem permanebis: & omnes vt vestimentum veterascent. Et velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Ad quem autem

angelorum dixit aliquando, || Sede à dextris meis, Quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Nonne omnes, sunt administratores spiritus: in ministeriũ missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis?

Propterea abundantius oportet obseruare nos ea quæ audiuiimus: ne fortè pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus, & si omnis præuaricatio & inobediencia accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem: quæ cum initiũ accepisset enarrandi per Dominum: ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis, & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundũ suam voluntatem. Non enim angelis subiecit Deus orbem terræ futurũ, de quo loquimur. Testatus est autem in quodã loco quis, dicens, || Quid est homo quod memor es eius: aut Filius hominis quoniã visitas eum? Minuisti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarũ. || Omnia subiecasti sub pedibus eius. In eo enim quod omnia ei subiecit: nihil dimisit non subiectum ei. Nũc autem necdum videmus omnia subiecta ei. || Eũ autẽ qui modico quãtũ angeli, minoratus est, videmus IESVM propter passionem mortis gloria & honore coronatũ: vt gratia Dei, pro omnibus gustaret mortẽ. Decebat enim eũ propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriã adduxerat, authorẽ salutis eorum, per passionem

Psal. 109. a. 2. rinth. 1. d.
Angeli, Deministri.
capient (fut. t. p. Vet. Ge. I. Di. I.
Christus audient, ne puniamur - Vet. Di. o. I. Ge. I. M. V.
enarrari (Vet. Di. o. I. Ge. I. V. Par. Miracula. confirmatio. doct. maro. 16. d.
Christo omnia subiecta. - Vet. Ge. I.
Psal. 109. d.
1. Corin. 15. d. mat. 23. d.
Philipp. 2. b. Mortuus Christus pro omnibus.
passiones (Vet. Di. I. Ge. I.

* Multiphariam (Vet. Ge. I. Per prophetas locutus Deus iudeis, nunc per Christum.

Hæres.

sapient. 7. d.

Purgatio peccatorum. B. sedet (Vet. Ge. I. Christus maior angelis. Psal. 1. b.

1. Reg. 7. b.

Psal. 96. c.

Psal. 103. a. Christus Deus. Psal. 44. b.

Psal. 101. d.

* inuolues (Vet. Ge. I.

consummare. (Vet. Pau. Const. Di. o. l. Ge. l. v. sanctificator. Fratres Christi. Mal. 1. c. Mal. 17. a. Eia. 2. d. D. Ofec. 13. d. 1. cor. 15. 5. Diabolus. Pōtīfex Christus. Tētatus Christ. Apostol' noster. Christus. Pōtīfex Christus. Moyses. Nume. 12. b. Genitius pro ablativo. Domus Dei. Exhortatio ad fidem in Christi, ne peccam' exemplo Iudæorum. Mal. 94. b. Ex (Vet. Di. o. V. Nume. 14. E. -Vet. Di. o. l. Ge. l. fides in verbum Dei. vobis (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Mal. 94. d. -Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Compl. f. d. is. (Vet. Di. o. l. Ge. l. Sabbathum & Regules Del. B. Genes. 2. a.

consummari. Qui enim sanctificat & qui sanctificantur: ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens; Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesie laudabo te. Et iterum, Ego ero fides in eum. Et iterum, Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus. Quia ergo pueri comunicauerunt carni & sanguini: & ipse similiter participauit eisdem. Vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolus & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant seruituti. Nusquam enim angelos apprehendit: sed semen Abraham apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari: ut misericors fieret & fidelis pontifex ad Deum, ut reprobaret delicta populi. In eo enim in quo passus est ipse & tentatus: potens est & eis qui tentantur auxiliari.

CAP. III.

Unde fratres sancti, vocationis celestis participes, considerate Apostolum & Pontificem confessionis nostrae IESUM: qui fidelis est ei qui fecit illum, sicut & Moyses in omni domo eius. Amplioris enim glorie iste prae Moyse dignus est habitus, quanto ampliore honore habet domus qui fabricauit illum. Omnis nanque domus fabricatur ab aliquo, qui autem omnia creauit: Deus est. Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tanquam famulus, in testimonium eorum quae dicenda erant: Christus vero tanquam filius in domo sua: quae domus, sumus nos, si fiduciam & gloriam spei usque ad finem, firmam retineamus. Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus, Hodie si vocem eius audieritis, Nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, Vbi tentauerunt me patres vestri: probauerunt, & viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod infensus fui generationi huic: & dixi, Semper errant corde. Ipsi autem non cognouerunt vias meas. quibus iuravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam. Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum, incredulitatis, discedendi a Deo vivo: sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiae eius usque ad finem firmam retineamus. Dum dicitur, Hodie si vocem eius audieritis: nolite obdurare corda vestra quemadmodum in illa exacerbatione. Quidam enim audientes, exacerbauerunt: sed non vniuersi qui profecti sunt ab Aegypto per Moysen. Quibus autem infensus est quadraginta annis: Nonne illis qui peccauerunt, quorum cadauera prostrata sunt in deserto? Quibus autem iurauit non introire in requiem ipsius: nisi illis qui increduli fuerunt? Et videmus quia non potuerunt introire in requiem ipsius propter incredulitatem.

CAP. IIII.

Imeamus ergo ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex nobis deesse. Etenim & nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis, sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex iis quae audierunt. Ingrediemur enim in requiem qui credidimus: quemadmodum dixit, Sicut iuravi in ira mea & si introibunt in requiem mea: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis.

4. Dixit enim quodam loco de die septima sic, Et requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis.

Et in isto rursum, Si introibunt in requiem meam. Quonia ergo superest introire quosdam in illam, & ii quibus prioribus annuntiatum est non introierunt propter incredulitatem: iterum terminat diem quendam, hodie, in Dauid dicendo, post tantum temporis, sicut supradictum est, Hodie si vocem eius audieritis: nolite obdurare corda vestra. Nam si eis Iesus requiem praestitisset: nunquam de alia loqueretur posthac die? Itaque relinquitur sabbathismus populo Dei. Qui enim ingressus est in requiem eius: etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut & a suis Deus. Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum. Viuis est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens usque ad diuisionem animae ac spiritus, copagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo. Habentes ergo pontificem magnum qui penetrauit caelos IESUM Filium Dei: teneamus spei nostrae confessionem. Non enim habemus pontificem qui non possit copati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae eius: ut misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

CAP. V.

Mnis nanque pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum: ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. qui condolere possit iis qui ignorant & errant: quoniam & ipse circumdatus est infirmitate. & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis. Nec quisquam sumit sibi honorem: sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificauit ut pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu: ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit, Tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedec. Qui in diebus carnis suae, preces, supplicationesque ad eum qui possit illum saluum facere a morte cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex iis quae passus est, obedientiam & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis aeternae, appellatus a Deo pontifex iuxta ordinem Melchisedec. De quo nobis gratias sermo & interpretabilis ad dicendum: quonia imbecilles facti estis ad audiendum. Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis ut vos doceamini quae sint elementa exordii sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiae: paruulus enim est. Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro ipsa consuetudine exercitatos habent sensus ad discriminationem boni ac mali.

CAP. VI.

Vapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursum iacentes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptismatum doctrinae, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & iudicii aeterni. Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.

Infidelitas. 7. 3. b. Iosue veram requiem non praestitit Iudaeis. -Vet. Di. o. l. Ge. l. v. sermo Del. Eccl. 15. d. pfa. 33. c. Exhortatur ut accedamus ad Christum pontificem. -Vet. Di. o. l. Ge. l. Pau. Do. Ge. l. -Vet. Di. o. l. v. Pau. Do. Ge. l. Pōtīfex officiu. -Vet. Ge. l. Di. l. Christus pōtīfex cōstitit a patre. 1. paralip. 23. b. Mal. 1. b. Psal. 109. b. Christus orans, exauditur. * & (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. -Vet. Di. l. Ge. l. Salus Christus obedientibus. Ininterpretabilis (Vet. Di. o. l. Ge. l. Elementa. Lac. Solidus cibus. -Vet. Di. o. l. Ge. l. v. Matt. 13. d. 1. pet. 2. d. 7. 10. c.

Epist. Pauli

Deficientes à fide, nulla hostia alia expiatur quam Christi.

Terra benedicta aut maledicta. generas (Ve. Di. o. l. Ge. l. v.)

Iuramento pmissit Deus salutem, ut simus certi. Genes. 22. c.

Iuramentum. pollicitationis (Ve. Di. l. Compl. Ge. l. v.)

Spec.

Quod Christus sit sacerdos noster secundum ordinem Melchisedec. Genes. 14. d.

Abraham. Deut. 18. a. Iosue 14. a.

accipit (Ve. Ge. l.)

Leuiticum sacerdotium abrogatum.

possibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum caeleste, & participes facti sunt Spiritus sancti; gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt: rursus renouari ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes. Terra enim saepe venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis à quibus colitur: accipit benedictione à Deo: proferens autem spinas ac tribulos: reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem. Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora & viciniora salutis: tametsi ita loquimur. Non enim iniustus Deus, ut obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis & ministratis.

Cupimus autem vnūquenque vestrum eandem ostentare sollicitudinem, ad expletionem spei vsque in finem: ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum qui fide & patientia hereditabunt promissiones. Abraham namque promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret maiorem, iurauit per semetipsum, dicens, Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. Et sic loganimitate ferens, adeptus est repromissionem. Homines enim per maiorem sui iurāt: & omnis cōtrouersia eorum finis, ad cōfirmationem, est iuramentum. In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationes hereditibus immobilitatem cōsiliū sui, interposuit iusiurandum: ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deū, fortissimū solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animae tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis, vbi praecursor pro nobis introiit Iesus vs, secundum ordinem Melchisedec pontifex factus in aeternum.

C A P. V I I.

Hic enim Melchisedec, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abraham, regresso à caede regū, & benedixit ei: cui & decimas omniū diuisit Abraham. primum quidem qui interpretatur rex iustitiae: deinde autē & rex Salē, quod est rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitae habes, assimilatus autē Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum. Intuemini autem quātus sit hic, cui & decimas dedit de praecipuis Abraham patriarchae. Et quidem de filiis Leui sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere à populo secundum legem, id est à fratribus suis: quanquā & ipsi exierint de lūbis Abraham. Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc qui habebat repromissiones benedixit. Sine vlla autem contradictione, quod minus est, à meliore benedicitur. Et hīc quidem, decimas morientes homines accipiūt: ibi autem contestatur quia viuūt. Et (ut ita dictū sit) per Abraham, & Leui qui decimas accepit decimatus est. adhuc enim in lumbis patris erat, quādo obuiauit ei Melchisedec. Si ergo cōsummatio per sacerdotium Leuiticum erat (populus enim, sub ipso legē accepit) quid adhuc necessariū fuit secundum ordinem Melchisedec, alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici? Translato enim sacerdotio, necesse est ut & legis trāslatio fiat. In quo enim haec dicuntur: de alia tribu est, de qua nullus altari

præsto fuit. Manifestū est enim quod ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. Et amplius adhuc manifestum est: si secundum similitudinem Melchisedec exurgat alius sacerdos, qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitae insolubilis. Contestatur enim, Quoniam tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedec. Reprobatio quidem fit praecedentis mandati: propter infirmitatem eius & inutilitatem. nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio verò melioris spei, per quam proximamus ad Deum. Et quantum est non sine iureiurando (alii quidem sine iureiurando sacerdotes facti sunt: hic autem cum iureiurando per eum qui dixit ad illum, Iurauit Dominus, & non poenitebit eum: tu es sacerdos in aeternum) in tantum melioris testamenti sponsor factus est Iesus vs. Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberetur permanere: hic autem eo quod maneat in aeternum, sempiternum habet sacerdotium. Vnde & saluare in perpetuum potest accedens per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum pro nobis. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior caelis factus, qui non habet necessitatem quotidie (quemadmodum sacerdotes) prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi. hoc enim fecit semel, se offerendo. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitate habentes: sermo autem iurisiurandi qui post legem est, Filium in aeternum perfectum.

Capitulum autem super ea quae dicuntur, Talem habemus pontificem, qui cōsedit in dextera sedis magnitudinis in caelis: sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Deus, & non homo. Omnis enim pontifex, ad offerendum munera & hostias constituitur. vnde necesse est & hunc habere aliquid quod offerat. si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera, qui exemplari & vmbra deseruiunt caelestium. sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum, Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte. Nunc melius sortitus est ministerium quāto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitū est. Nā si illud prius culpa vacasset: non utique secūdi locus inquireretur. Vituperans enim eos dicit, Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domū Israel & super domū Iuda testamentum nouum, non secundum testamentum quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manū eorum ut educerem illos de Terra Aegypti. quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia hoc est testamentum quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & erō eis in Deū, & ipsi erunt mihi in populum, & nō docebit vnusquisque proximum suū, & vnusquisque fratrem suū, dicens, Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore vsque ad maiorem: quia propiti⁹ ero iniquitatibus eorum: & peccatorum eorum iam nō memorabor. Dicendo autē nouum: veterauit prius. Quod autem antiquatur

Christus sacerdos. sacerdotio (Ve. Compl.)

Psal. 109. c.

Psal. 109. b.

accedens (Ve. Ge. l. Di. l. Pan. Do. Cōst. Compl. Orans pro nobis Christus coram Patre. cis. (Ve. Di. o. l. Ge. l. v.)

Leuit. 16. a. Christus semel oblat⁹ p nobis

Pontifex Christus, Deus.

Dominus. (Ve. Di. o. l. Ge. l. v. M. Cōpl. Pontificis officii. Christi seipsum obtulit.

Exod. 25. d. 28. 7. f

autē (Ve. Di. o. l. Ge. l. v. M. Cōpl. Mediator noui testamenti, Christus

Nouū testamentum. Ierem. 31. c.

eorū (Ve. v. Di. o. l. Ge. l.)

& senescit: prope interitum est.

C A P. I X.

H Abiit quidem & prius, iustificationes cul-
turæ, & sanctum secularē. Tabernaculum
enim factum est primum, in quo erant,
candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ di-
citur Sancta. Post velamentum autem secundum,
tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorū: au-
reum habens thuribulum, & arcā testamenti cir-
cuntectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea
habens manna, & yirga Aaron quæ fronderat, &
tabulæ testamenti. Superque eam erant Cherubim
gloriæ obumbrantia propitiatorium. de quibus
non est modò dicendum per singula. His verò ita
compositis, in priori quidem tabernaculo semper
introibant sacerdotes, sacrificiorū officia consum-
mantes. in secundo autē, semel in anno solus pon-
tifex: non sine sanguine quem offerret pro sua &
populi ignorantia. hoc significante Spiritu sancto,
nondum propalata esse sanctorum viam, adhuc
priorē tabernaculo habente statum. quæ parabola
est temporis instantis: iuxta quam munera & ho-
stia offeruntur, quæ non possunt iuxta conscien-
tiam perfectum facere seruientem solummodo
in cibis, & in potibus, & in variis baptismatibus, &
iustitiis carnis: vsque ad tempus correctionis impo-
sitis. Christus autem assiltens pontifex futurorū
bonorū, per amplius & perfectius tabernaculum
non manufactum, id est non huius creationis: ne-
que per sanguinem hircorū aut vitulorū, sed per
propriū sanguinē introiuit semel in Sancta, æter-
na redemptione inuenta. Si enim sanguis hirco-
rum, & taurorū, & cinis vitulæ aspersus, inquina-
tos sanctificat ad emundationem carnis: quātō ma-
gis sanguis Christi qui per Spiritū sanctum semet
ipsum obtulit immaculatū Deo, emundauit con-
scientiā nostrā ab operibus mortis, ad seruien-
dum Deo viuenti. Et ideo noui testamēti media-
tor est, vt morte intercedente, in redemptionem
earum præuaricationum quæ erant sub priori te-
stamento, repromissionem accipiant qui vocati
sunt, æternæ hæreditatis. Vbi enim testamētū
est: mors necesse est intercedat testatoris. Testa-
mentum enim, in mortuis cōfirmatum est: alio-
quin nondum valet, dum viuit qui testatus est. Vn-
de nec primum quidem sine sanguine dedicatum
est. lecto enim omni mandato legis à Moysē vni-
uerso populo: accipiens sanguinem vitulorū & hir-
corū cum aqua & lana coccinea & hyssopo, ipsum
quoque librū & omnem populum aspersit, dicens,
Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos
Deus. Etiam tabernaculū & omnia vasa ministerii
sanguine similiter aspersit. Et omnia penē in san-
guine secundum legem mūdantur: & sine sangui-
nis effusione nō fit remissio. Necesse est ergo ex-
emplaria quidem cælestium, his mundari: ipsa au-
tem cælestia, melioribus hostiis quā istis. Non
enim in manufacta Sācta I E S V S introiuit, exem-
plaria verorum: sed in ipsum cælum, vt appareat
nunc vultui Dei pro nobis. Neque vt sæpe offerat
semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in
Sācta per singulos annos in sanguine alieno: alio-
quin oportebat eū frequenter pati ab origine mū-
di: nunc autem semel in cōsummatione seculorū,
ad destitutionem peccati, per hostiā suā apparuit.
Et quemadmodum statutū est hominibus semel
mori, post hoc autem iudiciū: sic & Christus se

mel oblatus est ad multorum exhaurienda pecca-
ta. secundò sine peccato apparebit omnibus expe-
ctantibus se, in salutem.

C A P. X.

V Mbram enim habens lex, futurorum bo-
norum, non ipsam imaginem rerum: per
singulos annos eisdē ipsis hostiis quas of-
ferunt indefinenter, nunquam potest accedentes
perfectos facere: alioquin cessarent offerri, ideo
quòd nullam haberent vltra conscientiam pecca-
ti, cultores semel mundati: sed in ipsis commemo-
ratio peccatorum per singulos annos fit. impossi-
bile enim est, sanguine taurorū & hircorū auferri
peccata. Ideo ingrediens mūdum dicit, Hostiā
& oblationem nolui: corpus autem aptasti mihi:
holocaustomata & pro peccato nō tibi placuerūt.
Tūc dixi, Ecce venio: (in capite libri scriptum est
de me:) Vt faciam Deum voluntatem tuā. Superius
dicens, Quia hostias, & oblationes, & holocausto-
mata, & pro peccato nolui, nec placita sunt tibi,
quæ secundum legem offeruntur: tūc dixi, Ecce
venio vt faciam Deum voluntatem tuā: aufert pri-
mum, vt sequens statuat. In quā voluntate sancti-
ficati sumus, per oblationem corporis I E S V Chri-
sti semel. Et omnis quidē sacerdos præsto est quo-
tidie ministrans, & eisdē sæpe offerens hostias quæ
nō possunt auferre peccata: hic autem vnā pro
peccatis offerens hostiā, in sempiternum sedet in
dextera Dei: de cætero expectans, donec ponan-
tur inimici eius scabellum pedum eius. Vna enim
oblatione, consummauit in sempiternum sancti-
ficatos. Cōtestatur autem nos & Spiritus sanctus.
postquam enim dixit, Hoc autem testamentum
quod testabor ad illos post dies illos, dicit Domi-
nus, Dabo leges meas in cordibus eorū, & in men-
tibus eorum superscribam eas: & peccatorum, &
iniquitatum eorum iam nō recordabor amplius.
Vbi autem horum remissio: iam non est oblatio
pro peccato. Habentes itaque fratres fiduciam
in introitu sanctorum in sanguine Christi: quā
initiauit nobis viam nouam & viuentem per vela-
men, id est, carnem suā: & sacerdotem magnū su-
per domū Dei: accedamus cum vero corde in ple-
nitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, &
abluti corpus aqua mundā, teneamus spei nostræ
confessionem indeclinabilem (fidelis enim est qui
repromisit, & cōsideremus inuicem in prouoca-
tionem charitatis & bonorū operū: non deserētes
collectionem nostrā sicut cōsuetudinis est quibus-
dā, sed cōsolantes, & tātō magis quātō videritis ap-
propinquantē diem. Voluntariē enim peccātibz
nobis post acceptā notitiā veritatis, iam non relin-
quitur pro peccatis hostiā, terribilis autē quædam
expectatio iudicii & ignis æmulatio, quæ consum-
ptura est aduersarios. Irritā quis faciens legē Moy-
si: sine vlla miseratione, duobus vel tribus testibus
moritur: quātō magis putatis, deteriora mereri
supplicia qui Filiū Dei cōculcauerit, & sanguinem
testamēti pollutū duxerit, in quo sanctificatus est,
& Spiritui gratiæ cōtumeliā fecerit. Scimus enim
qui dixit, Mihi vindictam: & ego retribuam. Et
iterum, Quia iudicabit Dominus populum suū.
Horrendum est incidere in manus Dei viuētis.
Rememoramini autem pristinos dies: in quibus
illuminati, magnū certamen sustinuiſtis passionū:
& in altero quidem opprobriis & tribulationibus
spectaculum facti: in altero autē socii taliter con-

-Vet. Di. o. l. Ge. l. v.

Lex nō sanctifi- cat. leuit. 16. c.

Sacrificia omnia reiciuntur præter solum Christū.

Psal. 99. b.

sanctificatio.

nunquam (Vet. Ge. l. Di. l.)

Psal. 109. a. 1. corinth. 15. d. Oblatio Christi sola p peccatis.

Ierem. 31. f. i. s. e.

Dando (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. M. Do.)

Accedēdū ad Chri- stum in fide.

Confessio fidel.

Charitas. Opera.

5. 6. a. Reiciētes Chri- stū, nulla hostia purgari possunt

Deut. 17. b. matt. 23. b. Iohan. 8. c. 2. corinth. 13. a.

Deut. 32. e. rom. 12. d. vindicta: (Vet. Ge. l. -Vet. Ge. l. -Vet. Di. o. Ge. l. V. M. Const. Deut. 32. e.

Tabernacula duo. Exod. 26. a. 36. a.

sanctū sanctorū. Nūc. 16. b. leui. 16.

3. Reg. 8. b. 1. para. 3. b. exod. 35. b.

Quid significa- rint duo taber- nacula. Exod. 30. b. leuit. 16. a. offerret (Vet. Di. o. Ge. l. v.)

Sacrificia veteris legis. -Vet. Di. o. Ge. l. v.

Christus sangui- ne suo nos redem- mit semel. & (Vet. Di. o. Ge. l. v.)

Sanguine Christi purgati à peccatis. leuit. 16. e. 1. Pet. 1. d. 1. Ioh. 1. d. Apocal. 1. b. emundabit (Vet. Di. o. v. Vestram (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. mortuis, (Vet. Di. o. l. Ge. l. v. M. Compl. 1. Pet. 3. c. rom. 5. b)

Testamentum. Galat. 3. b.

Vetus testamen- tū sanguine de- dicatum. Exod. 24. c.

Christus coram Patre orans pro nobis. In consummationem (Vet. Ge. l. destructionem (Vet. Di. o. Moriēdū semel. Christus p nobis mortuus. rom. 5. b. 1. pet. 3. c.

Epist. Pauli

Affl. Aides quas
sui inuenerunt lu-
dei propter
Christum. G
Pat. nra.
Abac. 1. a. rom. 1.
h. galat 3. b. a. pet.
3. d.
vicut. (fut. tēp.
Vet. Compl.
-Vet. Pau. Const.
Ge. l.
Fides.
Genes. 1. a.
Gene 4. a.
Mat. h. 13. d.
Ge. 5. c. ecci 44. c.
Deus. (Vet. Di. l.
Ge. l. v.
-Vet. Ge. l.
Ge. 6. c. ecci 44. c.
Genes. 12. a.
Ciuitas Del.
Genes. 18. a. C
Genes. 17. c.
multitudine,
(Vet. Di. o. l. v.
hac (Vet. Ge. l.
Di. l.
Genes. 22. a. ecci
44. d.
qui (Vet. Di. o. l.
Ge. l. v.
Ge. 21. b. rom. 9. b.
Genes. 17. d. f.
Genes. 48. c.
Genes. 47. g.
Genes. 50. d.
Exod. 1. a. B

uerfantium effecti. Nam & uinctis compassi estis:
& rapinam bonorum uestrorū cum gaudio susce-
pistis, cognoscentes uos habere meliorem & ma-
nentem substantiam. Nolite itaque amittere con-
fidentiam uestram, quæ magnam habet remune-
rationem. Patientia enim uobis necessaria est: ut
uoluntatem Dei facientes, reportetis promissionē.
Adhuc enim modicum aliquantumque, qui
uenturus est ueniet, & non tardabit. Iustus autem
meus, ex fide uiuit. quod si subtraxerit se: non pla-
cebit animæ meæ. Nos autem non sumus subtra-
ctionis filii in perditionem: sed fidei in acquisitionem
animæ.

CAP. XI.

I St autem fides, sperandarum substantia
rerum, argumentum non apparentium.
In hac enim testimonium consecuti sunt
senes. Fide, intelligimus aptata esse secula uerbo
Dei: ut ex inuisibilibus uisibilia fierent. Fide, pluri-
mam hostiam Abel quam Cain, obtulit Deo: per
quam testimonium consecutus est esse iustus, te-
stimonium perhibete muneribus eius Deo, & per
illam defunctus adhuc loquitur. Fide, Henoch
translatus est ne uideret mortem, & non inuenie-
batur: quia transtulit illum Dominus. ante tran-
slationem enim, testimoniū habuit placuisse Deo.
Sine fide autem impossibile est placere Deo. Cre-
dere enim oportet accedentem ad Deum quia est,
& inquiringibus se remunerator sit. Fide, Noe
responsio accepto de iis quæ adhuc non uideban-
tur: metuens, aptauit arcam in salutem domus
suæ, per quam damnauit mūdum: & iustitiæ quæ
per fidem est, hæres est institutus. Fide, qui uo-
catur Abraham, obediuit in locum exire quem ac-
cepturus erat in hæreditatem: & exiit, nesciens quod
iret. Fide, demoratus est in Terra: repromissio-
nis tanquam in aliena, in casulis habitando cum
Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eius-
dem. Expectabat enim fundamenta habentem ci-
uitatem: cuius artifex & conditor, Deus. Fide, &
ipsa Sara sterilis uirtutem in conceptione seminis
accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fi-
delem credidit esse eum qui repromiserat. Pro-
pter quod & ab vno orti sunt (& hoc emortuo) tan-
quam sydera cæli in multitudinem, & sicut are-
na quæ est ad oram maris, innumerabilis. Iu-
xta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis re-
promissionibus: sed a longe eas aspicientes & salu-
tantes, & cōfidentes quia peregrini & hospites sunt
super terram. Qui enim hoc dicunt: significant se
patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent
de qua exierunt: habebant utique tempus reuerten-
di. nunc autem meliorem appetunt, id est cælestē.
Ideo non confunditur Deus uocari Deus eorum.
parauit enim illis ciuitatem. Fide, obtulit Abra-
ham Isaac, cum tentaretur: & unigenitum offere-
bat in quo susceperat repromissiones. ad quem di-
ctum est, Quia in Isaac uocabitur tibi semen. Har-
bitrās quia & a mortuis suscitare potens est Deus.
vnde eum & in parabolam accepit. Fide, & de fu-
turis, benedixit Isaac, Iacob, & Esau. Fide, Iacob
moriens, singulos filiorū Ioseph benedixit: & ado-
rauit fastigium uirgæ eius. Fide, Ioseph mori-
ens, de profectioe filiorum Israel memoratus
est: & de ossibus suis mandauit. Fide, Moyses na-
tus, occultatus est mēsis tribus a parētibus suis:
eo quod uidissent elegantem infantem, & non ti-

muerunt regis edictum. Fide, Moyses grandis
factus negauit se esse filium filie Pharaonis: ma-
gis eligens affligi cum populo Dei, quam tempo-
ralis peccati habere iucunditatem, maiores diui-
tias æstimans, thesauro Aegyptiorum, imprope-
riū Christi. aspiciebat enim in remunerationem.
Fide, reliquit Aegyptum: non ueritus animosi-
tatem regis. inuisibilem enim tanquam uidens su-
stinuit. Fide, celebrauit Pascha, & sanguinis ef-
fusionem: ne qui uastabat primitiua, tangeret eos.
Fide, transferunt Mare rubrum tanquam per
aridam terram: quod experti Aegyptii, deuorati
sunt. Fide, muri Iericho corruerunt, circuitu
dierū septem. Fide, Rahab meretrix non periit
cum incredulis: excipiens exploratores cum pace.
Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus
enarratē de Gedeon, Barac, Samson, Iephte, Da-
uid, Samuēl, & Prophetis: qui per fidem uicerunt
regna, operati sunt iustitiā, adepti sunt repromis-
siones, obthurauerunt ora leonum, extinxerunt im-
petum ignis, effugauerunt aciem gladii, cōualue-
runt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, ca-
stra uerterunt exterorum, acceperunt mulieres de
resurrectione mortuos suos. alii autē dissentī sunt,
non suscipientes redemptionem, ut meliorem in-
uenirent resurrectionē. Alii uero ludibria & uerbe-
ra experti, insuper & uincula & carceres: lapidati
sunt, secti sunt, tētati sunt, in occisione gladii mor-
tui sunt, circuierunt in melotjs, in pellibus capri-
nis, egentes, angustiati, afflicti: quibus dignus non
erat mūdus: in solitudinibus errantes, in motibus &
spelæis, & in cauernis terræ. Et hi omnes testimo-
nio fidei probati, non acceperunt repromissionem:
Deo pro nobis melius aliquid prouidente, ut non si-
ne nobis consummarentur.

CAP. XII.

I Deoque & nos tantam habentes imposi-
tam nubem testiū: deponentes omne pon-
dus & circumstans nos peccatū, per patien-
tiam curramus ad propositū nobis certamen, aspi-
cientes in authorē fidei, & cōsummatore IESUM,
qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, cōsu-
sione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.
Recogitate enim eum qui talem sustinuit a pecca-
toribus aduersum semetipsum contradictionem:
ut ne fatigemini, animis uestris deficientes. Nondū
enim usque ad sanguinem restitistis, aduersus pec-
catum repugnantes: & obliuisti cōsolationis, quæ
uobis tanquam filiis loquitur, dicens, Filii mi, noli
negligere disciplinam Domini: neque fatigēris dū
ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, ca-
stigat: flagellat autē omnem filiū quem recipit. In
disciplina perseuerate. Tanquā filiis, uobis offert se
Deus. quis enim filius, quē non corripit pater? Quod
si extra disciplinā estis, cuius participes facti sunt
omnes: ergo adulteri, & non filii estis. Deinde patres
quidē carnis nostræ, eruditores habuim⁹, & reuere-
bamur eos: nū multo magis obtēperabimus Patri
spirituū, & uiuemus? Et illi quidē in tēpore pauco-
rum dierū, secundum uoluntatem suā erudiebāt
nos: hic autē ad id quod uile est in recipiēdo san-
ctificationē eius. Omnis autē disciplina in præsentī
quidē uidetur non esse gaudii, sed mœroris: postea
autem fructū pacatissimū exercitatis per eā, reddet
iustitiā. Propter quod remissas man⁹ & soluta
genua erigite: & gressus rectos facite pedib⁹ uestris:
ut non claudicās quis erret, magis autem sanetur.

Exod. i. c.
Exod. i. b.

Exod. 12. d.

Exod. 14. e.

Iosue 5. c.

Iosue 6. d.

Iosue 2. a.

deuicerunt (Vet.
Di. o. l. Ge. l. v.

effugerunt (Vet.
Di. o. l. Ge. l.

Hortatur ad fere-
das afflictiones
propter Christi.
rom. 6. a. colof. 3.
b. eph. 4. c. 1. pet.
2. a. 4. a.
-Vet. Di. o. l. Ge.
l. v.

sedet. (Vet. Ge. l.

-Vet. Ge. l.

Proverb. 3. b.
apocal. 3. d.

Filii Dei qui.

reddet (præf. tēp.
Vet. v. Ge. l.

Pax. Rom. 12. d.
 Sanctitas.
 E
 Fornicatio.
 Gen. 24. d.
 Gen. 26. f.
 Accedendum ad
 Christum.
 Exod. 19. b. 20. e.
 'accensibile' (Vet.
 Compt.
 'audierant' (Vet.
 Ge. 1.
 P
 Exod. 19. c.
 Ciuitas Dei,
 Ierusalem.
 'spiritus' (Vet. Ge.
 1. M.
 2)
 Audiendus
 Christus.
 Agg. a. b.
 Deut. 4. d.
 Caritas.
 - Vet. Ge. 1.
 Hospitalitas.
 Rom. 12. c. 1. petr.
 4. c.
 'latuerunt' (Vet.
 Ge. 1.
 Gen. 18. a.
 Coniugium.
 Fornicatio.
 Auaritia.
 Iosue 1. a.

14 Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimo-
 niam: sine qua nemo videbit Deum. contemplan-
 tes nequis desit gratiæ Dei: nequa radix amaritudi-
 nis sursum germinans impediatur, & per illam in-
 quinetur multi. 16 Nequis fornicator aut propha-
 nus, ut Esau: qui propter unam escam vendidit pri-
 mitiua sua. scitote enim quoniã & postea cupiens
 hæreditare benedictionem, reprobatus est: non e-
 nim inuenit poenitentia locum, quanquam cum
 lachrymis inquisisset eam. 17 Non enim accessistis
 ad tractabilem montem & accessibilem ignem, &
 turbinem, & caliginem, & procellam, & tubæ so-
 num, & vocem verborum, quam qui audierunt,
 excusauerunt se, ne eis fieret verbum. 18 Non enim
 portabant quod dicebatur, Et si bestia tetigerit
 montem, lapidabitur. Et ita terribile erat quod vi-
 debatur, Moyses dixit, Exterritus sum & tremebū-
 dus. Sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem
 Dei viuentis, Ierusalem cælestem, & multorū mil-
 lium angelorum frequentiam, & ecclesiam primi-
 tiuorum qui conscripti sunt in cælis, & iudicē om-
 nium Deum, & spiritum iustorum perfectorum,
 & testamenti noui mediatorem IESVM, & san-
 guinis asperionem melius loquentē quàm Abel.
 Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi nō ef-
 fugerunt, recusantes eum qui super terrā loque-
 batur: multo magis nos, qui de cælis loquentem
 nobis, auertimus. cuius vox mouit terrā tunc: nūc
 autē repromittit, dicens, Adhuc semel: & ego mo-
 uebo non solum terram, sed & cælum. Quod au-
 tem adhuc semel dicit: declarat mobilitatem transla-
 tionem tanquam factorum, vt maneat ea quæ
 sunt immobiliã. Itaque regnum immobile susci-
 pientes, habemus gratiam: per quam seruiamus
 placentes Deo, cum metu & reuerentiã. Etenim
 Deus noster, ignis consumens est. CAP. XIII.
 Caritas fraternitatis maneat in vobis.
 Et hospitalitatem nolite obliuisci. per hanc
 enim placuerunt quidam, angelis hospiti-
 o receptis. Mementote victorum, tanquam si-
 mul victi: & laborantium, tanquam & ipsi in cor-
 pore morantes. Honorabile connubium in om-
 nibus, & torus immaculatus. fornicatores enim
 & adulteros iudicabit Deus. Sint mores sine aua-
 ritia: contenti præsentibus. ipse enim dixit, Nō te
 deseram, neque derelinquam: ita vt cōfidenter di-

camus, Dominus mihi adiutor: non timebo quid
 faciat mihi homo. Mementote præpositorū ve-
 strorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quo-
 rum intuentes exitum conuersationis, imitami-
 nī. IESVS Christus heri & hodie: ipse & in se-
 cula. Doctrinis variis & peregrinis nolite abdu-
 ci. Optimum est enim, gratia itabilire cor, non e-
 scis quæ non profuerunt ambulātibz in eis. Ha-
 bemus altare: de quo edere non habent potestātē
 qui tabernaculo deseruiunt. Quorum enim ani-
 maliū infertur sanguis pro peccato in Sancta per
 pontificem: horum corpora cremantur extra ca-
 stra. Propter quod & IESVS, vt sanctificaret per
 suum sanguinem populum, extra portam passus
 est. Excamus igitur ad eum extra castra, imprope-
 rium eius portantes. Non enim habemus hīc ma-
 nentem ciuitatem: sed futuram inquirimus. Per
 ipsum ergo offeramus hostiã laudis semper Deo,
 id est, fructum laborum consentientium nomini
 eius. Beneficentiæ autem & communionis noli-
 te obliuisci. talibus enim hostiis promeretur De-
 us. Obedite præpositis vestris, & subiace-
 te eis. Ipse enim peruigilant quasi rationem pro animabus ve-
 stris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non
 gementes. hoc enim nō expedit vobis. Orate pro
 nobis. confidimus enim quia bonam consciētiam
 habemus: in omnibus bene volentes conuersari.
 Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo cele-
 rius restituar vobis. Deus autem pacis qui eduxit
 de mortuis pastorem magnum ouium in sangui-
 ne testamenti æterni, Dominum nostrū IESVM
 Christum, aptet vos in omni bono, vt faciatis eius
 voluntatem, faciens in vobis quod placeat coram
 se per IESVM Christum: cui est gloria in secula se-
 culorum. Amen. Rogo autem vos fratres vt sus-
 feratis verbū solatii. Etenim per paucis scripsi vo-
 bis. Cognoscite fratrem vestrum Timotheum di-
 missum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos.
 Salutate omnes præpositos vestros, & omnes san-
 ctos. Salutant vos de Italia fratres. Gratia cū omni-
 bus vobis. Amen.

Psa. 117. a.
 Præpositi.
 Fides.
 Opera.
 Doctrinæ.
 Itabilire (Ve. Ge.
 1. Compl. Di. 1.
 Altare nostrū,
 Christus.
 Leuit. 16. f.
 Hostia, Christus.
 Afflictiones.
 Mich. 2. e.
 Hostia laudis,
 fructus laborū.
 Hostia Deo pla-
 centes.
 Præpositi.
 Oratio.
 Pastor, Christus.
 Opera nostra
 grata Deo per
 Christum.
 nostrum (Ve. Di.
 o. l. Ge. 1.

In Græcis codicibus hæc subscripta leguntur,

Scripta ab Italia per Timotheum.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM
ECCLESIASTICORVM.

IACOBVS, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, vt nonnulli existimant, Ioseph, ex alia vxore: vt autem mihi
 videtur, Mariæ sororis matris Domini, cuius Iohannes in libro suo meminit, filius: post passionem Domini, statim ab Apostolis
 Ierosolymorum episcopus ordinatus, unam tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam
 sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorum
 temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans ait, Suscepit ecclesiam Ierosolymæ, post Apostolos frater Do-
 mini Iacobus, cognomento Iustus. Multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum & siceram non
 bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, nec vnguentis vnguento, nec vsus balneo. Huic soli licitum erat ingredi San-
 cta sanctorum. Siquidem vestibus lanceis non utebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo
 deprecabatur, intantum, vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longū est.
 Sed & Iosephus in vicesimo libro Antiquitatum refert, (& Clemens in septimo *στοιχεῖον*,) mortuo Festo, qui Iudæam rege-
 bat, missum à Nerōne esse successorem eius Albinum: qui cum necdum ad prouinciã peruenisset, Ananus, inquit, pontifex a-
 dolescens, Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione *αυαρχίας*, concilium congregauit, & compellens publicè Iacobū
 vt Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit. qui cum præcipitatus de pinna templi, cōfractis cruribus ad-
 huc semiuiuus tendens ad cælum manus diceret, Domine ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste, quo rudia ve-
 stimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Iosephus tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in po-
 pulo, vt propter eius necem, creditum sit subuersam esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas, Aliū
 autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebrius Acta testantur. Euange-
 lium quoque quod appellatur Secundum Hebræos, & à me nuper in Græcum, Latinumque sermonem translātū est, quo & Ori-
 genes sæpe utitur, post resurrectionem Saluatoris refert, Dominus autem cum dedisset sindonem seruo sacerdotis, iuit ad Iacō-
 bum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret

Epistola

cum resurgentem à mortuis. Rursusque post paululum. Afferre, ait Dominus, mensam & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iusto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis a dormientibus. Triginta itaque annos Ierosolymis rexit ecclesiam, id est vsque ad septimum Nerónis annum, & iuxta templum vbi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimam Hadriani notissimum habuit. Quidam nostris in Monte-oliueti eum putauerunt conditum: sed falsa eorum opinio est.

ARGUMENTVM IN EPISTOLA M CATHOLICAM IACOBI APOSTOLI.

IACOBUS Apostolus sanctum instruit clerum de cultura cælestium præceptorum, & regula catholicæ obseruantie, & de iniuriæ patientiæ maiestate, & de reuelatione plurimorum, & de mendacio magistrorum.

Epistola catholica Iacobi Apostoli.

CAP. I.

IACOBUS Dei & Domini nostri IESV Christi seruus, duodecim tribubus quæ sunt in dispersione, salutem.

2. Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationibus varias incidetis: scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habeat: ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.

Postulet autem in fide, nihil hæsitans. qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur. non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Glorietur autem frater humilis, in exaltatione sua: diues autem, in humilitate sua: quoniam sicut flos fœni transiit: exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperit: ita & diues in itineribus suis marcescet. Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Nemo cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. Nusquam verò tentatur, à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum. peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.

Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deforsum est, descensum à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ eius. Scitis fratres mei dilectissimi, Sit autem omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim viri, iustitiam Dei non operatur. Propter quod abiicientes omnem immunditiam & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras. Estote autem factores verbi, & non auditores tantum: fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. considerauit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.

25. Qui autem perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanerit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit. Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum: huius vana est religio. Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est, Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum: & immaculatam se custodire ab hoc seculo.

CAP. II.

26. Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri IESV Christi gloriæ. Etenim si introierit in conuentum vestrum vir aureum anulum habens, in veste candida: introierit autem & pauper in fordio habitu, & intédatis in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei, Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis, Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum? Audite fratres dilectissimi: nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni quod repromisit Deus diligentibus se?

27. Vos autem exhonoraistis pauperem. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos: & ipsi trahunt vos ad iudicia? Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super vos? Si tamen legem perficitis regalem secundum Scripturas, diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis? si autem personam accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores. Quicumque autem totam legem seruauerit, offendat autem in vno: factus est omnium reus. Qui enim dixit, Non moechaberis, dixit & Non occides. Quod si non moechaberis, occides autem: factus es transgressor legis. Sic loquimini, & sic facite sicut per legem libertatis incipientes iudicari. Iudicium enim sine misericordia illi qui non facit misericordiam. Superexaltat autem misericordia iudicio. Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere: opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Si autem frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano: dicat autem aliquis ex vobis, illis, Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori: quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Sed dicit quis, Tu fidem habes, & ego opera habeo. ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Tu credis quoniam vnus est Deus. Bene facis: & demones credunt, & contremiscunt. Vis autem scire homo inanis, quoniam fides sine operibus otiosa est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum

Complutensis editio legit, in legem perfectam

Lingua. Religio. Pupilli. Vidua.

Respectus personarum non habendus. leuit. 19. c. deut. 1. c. 16. d. prouerb. 24. c. eccli 4. 2. a.

mei (vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Comp. Pauperes.

Diuites.

Scriptura, (vet. Compl. leuit. 19. d. mat. 22. d. marc. 12. c. rom. 13. c. gal. 5. c. personas (vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. M. leuit. 19. c. deut. 1. c. 16. d. Mat. 5. c. Lex tota implenda.

fecerit (vet. Ge. l. v. Misericordia. Iudicium. (vet. Di. l. v. M. Comp. Fides sine operibus, non est fides. aut (vet. Di. o. l. Ge. o. l. Compl. 1. iohan. 3. c.

dicat (vet. 2. ep. Vet. Compl. Ge. o.

Demones credunt vnus esse Deum.

mortua (vet. Compl. Abrahæ opera per fidem. Gen. 22. b.

Tentationes.

Rom. 5. a.

Sapientia.

Petendum in fide mat. 7. a. 21. c. mar. 11. c. luc. 11. b. ioh. 14. b. 16. c. f.

B

Duplex animo.

Diues.

Eccl. 14. c. efa. 40. b. 1. pet. 1. d.

Tentatio. iob. 5. c.

C

Concupiscentia.

Peccatum.

Mors.

Dona à Deo.

-vet. Ge. l. Di. l. Geniti à Deo per verbum.

Ira. prouerb. 17. d.

Euangelium suscipiendum. D

Opera. mat. 7. d. rom. 2. b.

SIMON Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post episcopatum Antiochenſis eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum qui de circuncifione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo Claudi anno, ad expugnandum Simônem Magum Romam pergit, ibique vigintiſque annis cathedram ſacerdotalem tenuit, vſque ad vltimum annum Nerônis, id eſt decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus eſt, capite ad terram verſo, & in ſublime pedibus eleuatis, aſſerens ſe indignum vt ſic crucifigeretur vt dominus ſuus. Scripſit duas epiſtolas, quæ catholicæ nominantur: quarum ſecunda, à plerifque, eius eſſe negatur, propter ſtyli cum priore diſſonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius è quibus vnus Actorum eius inſcribitur, alius Euangelii, tertius Prædicationis, quartus Apocalypſis, quintus Iudicii, inter apocryphas ſcripturæ reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbiſ veneratione celebratur.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM CATHOLICAM
PETRI PRIMAM.

DISCIPVLOS Saluatoris inuicti, toto orbe diſfuſos & peregrinos in hoc ſeculo monſtrat: & præteritæ vitæ pœnitere ſuadet, & in nouam vitam proficere, tota cum ſolicitudine exhortatur Simon Petrus filius Ionæ prouinciæ Galilææ, è vico Bethſaida, frater Andreæ Apoſtoli.

Epiftola Petri Apoſtoli prima.

CAP. I

PETRVS Apoſtolus IESV Chriſti, electis aduenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ, ſecundum præſcientiam Dei Patris in ſanctificatione Spiritus, in obedientiâ & aſperſionem ſanguinis IESV Chriſti: Gratia vobis & pax multiplicetur.

¶ Benedictus Deus & Pater Domini noſtri IESV Chriſti, qui ſecundum miſericordiam ſuam magnam regenerauit nos in ſpem viuam, per reſurrectionem IESV Chriſti ex mortuis; in hæreditatē incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem, conſeruatam in cælis in vobis; qui in virtute Dei cuſtodimini per fidem in ſalutem, paratam reuelari in tempore nouiſſimo. In quo exultabitis, modicum nunc, ſi oportet, contriſtati in variis tentationibus; vt probatio veſtræ fidei multo pretioſior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem & gloriam & honorem in reuelationem IESV Chriſti: quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum. De qua ſalute exquiſerunt atque ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, ſcrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis Spiritus Chriſti: prænuntians eas quæ in Chriſto ſunt paſſiones, & poſteriores glorias: quibus reuelatum eſt quia non ſibi metiſſis, vobis autem miniſtrabant ea quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos qui euangelizauerunt vobis, Spiritu ſancto miſſo de cælo, in quem deſiderant angeli proſpicere. ¶ Propter quod ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrii, perfecti ſperate in eam quæ offertur vobis gratiam, in reuelationem IESV Chriſti, quaſi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantia veſtræ deſideriis; ſed ſecundum eum qui voca-

uit vos, Sanctum, vt & ipſi in omni cōuerſatione ſancti ſitis: quoniã ſcriptum eſt, ¶ Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum. ¶ Et ſi Patrē inuocatis eū ¶ qui ſine acceptione perſonarum iudicat ſecundū vniuſcuiuſque opus; in timore, incolatus veſtri tēpore conuerſamini. ¶ Scientes quòd non corruptilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra cōuerſatione paternæ traditionis; ¶ ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti & incontaminati, præcogniti quidem ante mundi cōſtitutionem, manifeſtati autem nouiſſimis tēporibus propter vos, qui per ipſum fideles eſtis in Deo qui ſuſcitauit eum à mortuis, & dedit ei gloriã, vt fides veſtra & ſpes eſſet in Deo. ¶ Animas veſtras caſtificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore ſimplici, ex corde inuicem diligite attentius: renati non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili per verbum Dei viui & permanētis in æternum; ¶ quia omnis caro vt fœnū: & omnis gloria eius tanquam flos fœni, exaruit fœnū: & flos eius decidit; ¶ Verbum autem Domini manet in æternum. hoc eſt autem Verbum quod euangelizatum eſt in vobis.

CAP. II

¶ Eponentes igitur omnem malitiã, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes, rationabiles, & ſine dolo lac concupiſcite: vt in eo creſcatis in ſalutem; ¶ ſi tamen guſtatis quoniam dulcis eſt Dominus. ¶ Ad quem accedentes, lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatū; & ipſi tãquam lapides viui ſuperædificamini, domos ſpirituales in ſacerdotium ſanctum, offeretes ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per IESVM Chriſtum. ¶ Propter quod cōtinet Scriptura, ¶ Ecce pono in Sion lapidem ſummum angularem, probatum, electū, pretioſum. & qui crediderit in eū, non confundetur. ¶ Vobis igitur honor credētibus: non credentibus autem ¶ lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli; & lapis offentionis, & petra ſcandali, his qui offendūt verbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt. ¶ Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuntietis

1. Corinth. 1. a. eph. 1. a. Miſericordia. Regeneratio. ſpes. Vita æterna. Fides. exultatis. (Vet. Di. o. Ge. o. l. B) Afflictiones. reuelatione. (Ve. Di. o. Ge. o. l. M. Compl. - Vet. Ge. l. exultatis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Do. Lætitia ex fide. Fides. ſalus. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Prophetæ. Afflictio. Gloria. ſibiſſis. (Ve. Di. o. l. Ge. l. v. Spiritus ſanctus. quæ. (Vet. Ge. l. o. Lumbi mentis. perfecti. (Ve. Di. l. Ge. o. l. Fo. Cōp. ſpes in Chriſto. reuelatione. (Ve. Ge. l. o. v. Di. o.

- Vet. Di. l. Ge. l. Sancti. leuit. 11. g. 19. a. 10. b. Deut. 10. d. rom. 1. b. galat. 1. b. Redempti ſigillatim ne Chriſti. 1. Cor. 6. d. & 7. d. heb. 9. d. 1. heb. 1. d. ſpec. 1. b. Fides. ſpes. in Do. (Ve. Ge. l. Renati. Caro. eſt. 40. b. eccl. 14. c. iacob. 1. b. Verbum Dei. in vos. (Vet. Ge. l. Compl. Opera. rom. 6. a. eph. 4. c. colof. 3. b. heb. 12. a. Infantes. rationabile. (neut. gen. Vet. Ge. o. l. Compl. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Lac. - Ve. Di. o. Ge. o. l. guſtatis. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Lapis viuus. Lapidis. Domus ſpirituallis. domus ſpirituallis. (Ve. Di. o. Ge. l. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. offerre. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Hoſtie. Eſa. 53. d. ro. 9. g. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. Mal. 117. d. mat. 21. d. 2. d. 4. b. eſa. 5. c. quod. (Ve. Di. o. l. ſacerdotium regale. exod. 19. a.

eius qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. Qui aliquando non populus Dei: nunc autem populus Dei, qui non consecuti misericordiam: nunc autem misericordiam consecuti. Charissimi obsecro vos tanquam advenas & peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideriis quae militant adversus animam, conversationem vestram inter Gentes habentes bonam: ut in eo quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Subiecti igitur estote omni humanae creaturae propter Deum: siue regi, quasi praecellenti: siue ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero honorum: quia sic est voluntas Dei, ut bene facientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiae, libertatem, sed sicut serui Dei. Omnes honorate. Fraternitatem diligite. Deum timete. Regem honorificate. Serui, subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Haec est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniuste. Quae enim est gratia, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinetis: haec est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro vobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, iustitiae vivamus: cuius liuore sanati estis. Eratis enim sicut oves errantes: sed conversi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum vestrarum.

CAP. III.

Imiliter & mulieres subditae sint viris suis: ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore sanctam conversationem vestram. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctae mulieres sperantes in Deo, ornabant se, subiectae propriis viris: sicut Sara obediebat Abrahamae, Dominum eum vocans: cuius estis filiae, bene facientes, & non pertimentes ullam perturbationem. Viri similiter, cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tanquam cohaeredibus gratiae vitae: ut non impediatur orationes vestrae. In fide autem: omnes unanimis, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles. Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed econtrario, benedicentes, quia in hoc vocati estis ut benedictionem hereditate possideatis.

Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos: Coerceat linguam suam a malo, & labia eius ne loquantur dolum. Declinet autem a malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam: quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala. Et quis est qui vobis nocet, si boni x-

mulatores fueritis. Sed & si quid patimini propter iustitiam: beati. Timorem autem eorum ne timeveritis, ut non conturbemini. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est, spe, & fide. Sed cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam: ut in eo quod detrahunt vobis, confundantur qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem. Melius est enim ut beneficientes (si voluntas Dei velit) pati, quam male facientes. Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis: ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, vivificatos autem Spiritu. In quo & his qui in carcere erant spiritu, veniens praedicaui: qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est octo animae saluae factae sunt per aquam. Quod & vos nunc similis formae saluos facit baptismus (non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio in Deum) per resurrectionem Iesu Christi a mortuis, qui est in dextera Dei, deglutiens mortem, ut vitae aeternae haeredes efficeremur, profectus in caelum, subiectis sibi angelis & potestatibus & virtutibus.

CAP. IIII.

Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini. quia qui passus est in carne, desit a peccatis: ut iam non desideris hominum, sed voluntate Dei quod reliquum est in carne vivat temporis. Sufficit enim praeteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam, his qui ambulaverunt in luxuriis, desideriiis, vinolentiis, comestationibus, potationibus, ebrietatibus, & illicitis idolorum cultibus. in quo admirantur non concurrentibus vobis in eadem luxuriae confusionem, blasphemantes, qui reddent rationem ei, qui paratus est iudicare vivos & mortuos. Propter hoc enim & mortuis euangelizatum est: ut iudicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in Spiritu. Omnium autem finis appropinquabit. Estote itaque prudentes: & vigilate in orationibus. Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitales inuicem sine murmuratione. Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes: sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei. Siquis loquitur: quasi sermones Dei, si quis ministrat: tanquam ex virtute, quam administrat Deus. ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum: cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Charissimi, nolite peregrinari in seruire (qui ad tentationem vobis fit,) quasi novi aliquid vobis contingat: sed comunicantes Christi passionibus, gaudete, ut & in revelatione gloriae eius gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriae, & virtutis Dei, & qui est eius Spiritus: super vos requiescet. Nemo autem vestrum patiat ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus: non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine: quoniam tempus est ut incipiat iudicium a domo Dei. Si autem primum a nobis: quis finis eorum qui non credunt Dei Euange-

Offe. 2. d. ro. 9. c. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Carnalia desideria. galat. 5. c. rom. 13. d. - Vet. Di. o. l.

Reges & principes. rom. 13. a.

Libertas

Rom. 11. c. serui. eph. 6. a. colof. 3. d. tit. 1. c.

1. corinth. 7. c. D

Pati iniuste. gloria. (Vet. Di. o. l. Ge. l. Do. Cost. patientes. (Vet. Ge. l. Di. l. nobis, nobis. (Vet. Ge. l. Compl. Christus, exemplum nostrum. 2. Efa. 13. c. 1. iohan. 3. a.

Efa. 13. b.

Vivere iustitiae.

Pastor, Christus.

Vxor. colof. 3. c. eph. 5. c.

castra. (Vet. M. Ge. l. Const. Di. o. l. 1. Timoth. 2. c.

quod est. (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Do.

Sara. gen. 18. b.

Mariti. 1. cor. 7. a.

& (Vet. Di. o. Ge. o. V. M. in fine. (Vet. Ge. l. Di. l.

Proverb. 17. c. & 11. d. rom. 11. d. 1. thes. 5. d.

Mal. 3. c.

Lingua.

Efa. 1. c. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Matth. a.

Timor.

& (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. sanctificare Christum.

- Vet. Ge. l. Di. o. l. M. Compl. Pati propter Christum. 5. 2. c.

Heb. 9. d. ro. 5. b. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

mortificatus quidem carne, vivificatus. (Vet. Di. l. Ge. l. Spiritibus, (Vet. Di. l. Ge. l.

Arca Noe. gen. 6. b. math. 24. d. luc. 17. f. nos. (Vet. C. o. pl. Cessandam a peccatis.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V.

voluntate. (dat. us. Vet. M. V. Eph. 4. c.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Do. Const. ut peregrinaretur. (Vet. Di. l. Ge. l.

- Vet. Ge. l. appropinquavit. (Vet. Di. l. Ge. l. Prudentia. Vigilia. Oratio. Charitas. Proverb. 10. b. vosmetipsos. (Vet. Di. o. G. o. l. Hospitalitas. ro. 12. c. heb. 13. a. Philip. 1. b.

Afflictiones propter Christum.

gloria. Del Spiritus in vobis requiescit. Sic legit Di. l. At Ge. l. legit gloriae & Del Spiritus in vobis requiescit.

Domus Dei.

Epistola

Prouerb. 11. d.
-Ve. Di. o. l. Ge. l.
saluatur: (Vet.
Ge. l.

lio: Et si iustus quidem vix saluabitur: impius & peccator vbi parebunt? Itaque & hi qui patiuntur secundum voluntatem Dei: fideli creatori commendent animas suas in benefactis. CAP. V.

Presbyteros hortatur.
-Vet. M.

Seniores ergo qui in vobis sunt obsecro, cōsenior & testis Christi passionum, qui & eius quæ in futuro reuelanda est, gloriæ communicator: pascite qui in vobis est gregē Dei, prouidentes non coactē, sed spontaneē secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariē: neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. Et cum apparuerit Princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. Similiter adolescentes subditi estote senioribus, omnes enim inuicem humilitatē insinuate: quia Dominus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. Humiliamini igitur sub potenti

formæ (plu. nu.)
Vet. Di. o. l. Ge. l.
Const.

Rom. 11. c.
autem (Vet. Ge. l. Di. l.)
Deus (Vet. Di. o. l. Ge. l. V.)
Iacob. 4. c.
Humilitas.

manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis: omnem sollicitudinem vestram proiciētes in eū, quoniā ipsi cura est de vobis. Sobrii estote, & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret? Cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionem ei quæ in mūdo est, vestræ fraternitati fieri. Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo IESV, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque. Ipsi gloria, & imperium in secula seculorū. Amen. Per Siluanum fidelem fratrem vobis, vt arbitror, breuiter scripsi: obsecrans & conestans hanc esse verā gratiam Dei, in qua & statis. Salutat vos ecclesia, quæ est in Babylone, collecta: & Marcus filius meus. Salutate inuicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus qui estis in Christo IESV. Amen.

Matth. 6. c. Luc.
11. c. p. al. 14. d.

-Vet. Ge. o. l. Di. l. v.
coelestia: (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Osculum.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM SECVNDAM BEATI PETRI APOSTOLI.

SIMON Petrus, per fidem, huic mundo sapientes mortuos esse declarat: eisdemque, pietatis quanta sit magnitudo, luce ipsa clarius manifestat.

Epistola Petri Apostoli secunda.

CAP. I.

simon (Ve. Ge. l.)

SIMON Petrus, seruus & Apostolus IESV Christi: iis qui cōæqualem vobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri & saluatoris IESV Christi: Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi

-Ve. Di. o. l. Ge. l.

donata est. (Vet. Di. o. l. Ge. l.)
Vocati à Deo.
quæ (Vet. Di. l. Ge. o. l.)
hæc (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. Do.)

Domini nostri: quomodo omnia nobis diuinæ virtutis suæ quæ ad vitam & pietatem, donata sunt, per cognitionem eius qui vocauit nos propria gloria & virtute, per quem maxima & pretiosa nobis promissa donauit: vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem. Vos autem curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc enim si vobiscū assint, & superent: non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri IESV Christi cognitione. Cui enim non præstō sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorū. Quapropter fratres magis satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionē faciatis. hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & saluatoris IESV Christi. Propter quod incipiam vos semper commone-re de his: & quidem scientes & confirmatos vos in præsentī veritate. Iustum autem arbitror quādiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commo-nitione: certus quod velox est depositio tabernaculi mei secundum quod & Dominus noster IESVS

Fides.
Virtus.
Scientia.
Abstinentia.
Patientia.
Pietas.
Charitas.
vobis quā ad-sint. (Vet. Const. Ge. l. Di. l.)

Opera, indicia electionis.

Tabernaculum.

Christus significauit mihi. Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum omnium memoriam faciatis. Non enim indoctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri IESV Christi virtutem & præscientiā: sed speculatores facti illi magnitudinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce de lapsa ad eum huiuscemodi à magnifica gloria, Hic est Filius meus dilectus in quo mihi complacui: ipsum audite. Et hanc vocem nos audiuius de cælo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto. Et habemus firmiorē propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris: hoc primum intelligentes quod omnis prophetia propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

Iohan. 1. f.

-Vet. Di. o. l. Ge. o. l. V. Do.
Doctrina Petri
1. corinth. 1. c. 1. a.
doctas (Vet. Cōst. Ge. l.)
præsentia: (Vet. Di. o. l. Ge. l. Do. Compl. Matth. 17. a.)

Propheta:
Lucerna.

2. Tim. 3. d.
Scripturæ (Vet. Cōst. Ge. l. Di. l.)

CAP. II.

Ferunt verò & pseudoprophetae in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, Deum negant: superducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequuntur eorū luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur: & in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. quibus iudicium iam olim non cessat: & perditio eorum non dormitat. Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudētibz inferni tractos in tartarum, tradidit cruciandos, in iudicium reseruati. Et originali mundo non pepercit, sed octauum Noe iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens. Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt ponens: & iustum Lot oppressum à nefandorum iniuria ac luxuriosa conuersatione eripuit. aspectu enim & auditu iustus erat: habitans apud eos qui de die in diem animam

De sectis & pseudoprophetais, doctis aliam salutē, quā per Christum.
Dominus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l.)

Angeli diaboli.
Iob 4. d.

Noe gen. 7. a.
Sodoma ge. 19. b.

Lot:
-Vet. Compl.

Dominus(Vet. Di.o.l.Ge.l.

Vet. Di.o.l.Ge.l. Conf.

Domino(Vet. compl.

in(Vet. Di.o.l. Ge.o.l.M.V.

coinquinationes(Vet. Ge.l.

Vet. Di.o. Ge.o. l.V.M. Num. 22. d. Balaam.

Vet. Di.l. Ge.l. v. Di.o.l. Ge.o. v. Iud. d.

Superba(Ve. Di. l. Ge.l. Do. Conf. compl.

Libertas.

Seruus. Johan. 8. d. rom. 6. c. Heb. 6. a. matth. 11. d.

Proverb. 16. b.

De nouissimis temporibus.

i uiam iniquis operibus cruciabantur. Nouit Deus pios de tētatione eripere, iniquos uero in diem iudicii reseruare cruciandos: magis autē eos qui post carnem in concupiscentia immūditāe ambulant, dominationēque contemnunt, audaces, sibi placentes: sectas non metuunt 'introducere' blasphemantes: Vbi angeli, fortitudine & uirtute cum sint maiores, non portant aduersum se execrabile iudiciū. Hi uero uelut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem, his quæ ignorant blasphemantes, in corruptione sua peribunt, percipiētes mercedem iniustitiæ, uoluptatem existimantes diei delicias, 'coinquinationes' & maculæ: deliciis affluentes, in conuiuuiis suis luxuriantes uobiscum, oculos habentes plenos adulterii, & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum in avaritia habentes, maledictionis filii: derelinquentes rectam uiam errauerunt, secuti uiam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit, correptionem uero habuit suæ uesaniæ. subigale mutum animal, in hominis uoce loquens, prohibuit prophetæ insipientiā. Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatae: quibus caligo tenebrarum reseruatur. Superbia enim uanitatē loquentes, pellicunt in desideriis carnis luxuriæ, eos qui paululum effugiunt, qui in errore conuersantur. Libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis, a quo enim quis superatus est: huius & seruus est. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri & saluatoris IESU Christi, his rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere uiam iustitiæ, quam post agnitionem, retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Cōtigit enim eis illud ueri prouerbii, Canis reuersus ad suum uomitum: & Sus lota, in uolutabro luti.

CAP. III.

Anc ecce uobis charissimi secundam scribo epistolam, in quibus uestram excito in commonitione, synceram mētem: ut memores sitis eorum quæ prædixi uerborum a san-

ctis Prophetis, & Apostolorum uestrorum, præceptorum Domini & saluatoris: hoc primum sciētes, quod ueniet in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes, Vbi est promissio aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverat ab initio creaturæ. Latet enim eos hoc uolentes, quod cæli erant prius, & terra, de aqua & per aquam, consistens Dei uerbo: per quæ ille tūc mundus aqua inundatus periit. Cæli autem qui nūc sunt, & terra eodem uerbo repositi sunt, igni reseruati in die iudicii & perditionis impiorū hominum. Vnum uero hoc nō lateat uos charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus. Nō tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimāt: sed patienter agit propter uos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reuerti. Adueniet autem dies Domini ut fur: in quo cæli magno impetu transient, elementa uero calore soluētur, terra autē & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. Cū igitur hæc omnia dissoluenda sint: quales oportet uos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quem cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent. Nouos uero cælos & nouam terram & promissa ipsius expectam, in quibus iustitia habitat. Propter quod charissimi hæc expectātes, satagite, immaculati & inuolati ei inueniri in pace. & Domini nostri IESU Christi lōganimitatem, salutem arbitremini, sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit uobis: sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quedam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Vos igitur fratres, præscientes, custodite ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate: crescite uero in gratia & in cognitione Domini nostri & saluatoris IESU Christi. ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

1. Tim. 4. a. 1. tim. 3. a. iud. f.

Ezech. n. f. De promissionibus Dei uerba impiorum.

diem(Vet. Di.o. l. Ge.o. l. v. M.

promissi, (Vet. Ge. l. M. Di. l.

Dies Domini. 1. thess. 5. a. apoc. 3. a. & 16. c.

Conuersatio.

Del. (Vet. Ge. l.

Nouus cæli. apoc. 21. a. cfa. 65. c. 66. g. Secundum promissa (Vet. Ge. o. Compl.

Rom. 1. a. -Vet. Di. o. Ge. o. 1. M.

Heb. 10. g. Epistolæ Pauli.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM IOHANNIS APOSTOLI.

RATIONEM uerbi, & quod Deus ipse sit charitas, manifestat. & susurriones fratrum nec Deum scire, nec pios fieri posse eoufque differtat, ut esse comprobet homicidas: eo quod odium, sit interfectionis occasio.

Epistola Iohannis Apostoli prima.

CAP. I.

Vita æterna per Christum.

quod fuit ab initio, quod audiuius, quod uidimus oculis nostris, quod per speximus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ, & uita manifestata est: & uidimus, & testamur, & annuntiamus uobis uitam æternam quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis: quod uidimus & audiuius, annuntiamus uobis,

ut & uos societatem habeatis nobiscum: & societas nostra sit cum Patre & cum Filio eius IESU Christo. Et hæc scribimus uobis ut gaudeatis, & gaudiū uestrum sit plenum. Et hæc est annuntiatio quam audiuius ab eo, & annuntiamus uobis, Quoniā Deus lux est: & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus: mētimur, & ueritatem nō facimus. Si autē in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce: societatem habem' adinuicē, & sanguis IESU Christi Filii eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis nō est.

-Vet. cōll. Ge. l.

Lux Deus. Iohan. 1. b.

In luce ambulandum. Sanguis Christi. heb. 9. d. 1. petr. 1. d. apoc. 1. b. Omnes peccatores. 3. reg. 8. e. 2. paral. 6. g. prouerb. 10. b. eccles. 7. c.

Epistola

9 Si confiteamur peccata nostra: fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quoniam non peccauimus: mendacem facimus eum, & verbū eius non est in nobis.

C A P. I I.

Advocatus nobis, Christus.

Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis. Sed & si quis peccauerit, advocatum habemus apud Patrem, I E S V M Christum iustum. & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata eius observamus. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit: mendax est, & in hoc veritas non est. Qui autem servat verbum eius: verè in hoc charitas Dei perfecta est. in hoc scimus quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in Christo manere: debet sicut ille ambulavit, & ipse ambulare. Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus quod habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum quod audistis. Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen iam lucet. Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit: in tenebris est vsque adhuc. Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est: qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obæcauerunt oculos eius. Scribo vobis filioli quoniam remittuntur vobis peccata vestra propter nomen eius. Scribo vobis patres quoniam cognovistis eum qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes quoniam vicistis Malignum. Scribo vobis iuvenes quoniam cognovistis Patrem. Scribo vobis quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis Malignum. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum: non est charitas Patris in eo. quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transiit, & concupiscentia eius: qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

Cognoscere Deum observare. (Ve. Di. o. l. Ge. o. l. v. cum. (Ve. M. Ge. o. l. Di. o. l. Cöpl.

ipso (Ve. Conf. Di. o. l. Ge. o. l. v. Manere in Deo.

Mandatum vetus.

Mandatum novum. Ioh. 1. 13. d. & 15. b. - Vet. Compl. Lumen, Christ.

Diligere fratrem.

Odio habere fratrem.

Remissio peccatorum. - Vet. Di. o. l. Ge. o. l.

Scriptum (Ve. Ge. l.

Scriptum vobis adolescentibus. (Ve. Ge. l. Di. l. Diligere mundum.

Libido. Avaritia. Superbia.

transit. (præf. tēp. Vet. Ge. l. M.

De antichristis.

Vnctio.

Mendax.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. Antichristus.

- Ve. Di. o. Ge. o.

Vnctio, Spiritus sanctus, docet Christianos.

Et nunc filioli manete in eo: vt cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu eius. Si scitis quoniam iustus est: scitote quoniam & omnis qui facit iustitiam, ex ipso natus est.

C A P. I I I.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filii Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum. Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas. Et scitis quia ille apparuit vt peccata nostra tolleret: & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat. & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissolvat opera diaboli. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

Natus ex Deo.

Charitas Dei.

Filii Dei.

Spec.

Sanctificatio.

Esa. 53. 1. pet. 1. 2.

Iohan. 1. 1.

Natus ex Deo.

Filii Dei.

Filii diaboli.

non facit iniquitatem. (Vet. Cöpl.

Iohan. 1. 1. b. b.

diligatis. (Ve. Ge. o. b.

Cain. gen. 4. b.

Dilectio.

Odiū.

2. 2. b. Ier. 1. 6.

In semetipso.

(Ve. Di. o. Ge. o. v.

Charitas Dei.

Iohan. 1. 1. b.

Dilectio. Iac. 1. 6.

- Vet. Di. o. l. Ge. o. b.

Iohan. 1. 1. 16.

marth. 1. 1. c.

Mandatum Dei.

Iohan. 6. 4. 17. a.

Iohan. 1. 1. 1. b.

C A P. I I I I.

Spiritus quomodo probandi.

Charissimi, nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit: manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum: homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & novit omnia. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deum. & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine Filii eius I E S V Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius: in illo manet, & ipse in eo. & in hoc scimus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem dedit nobis.

quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio. Vt diligamus alterutrum. Non sicut Cain qui ex Maligno erat: & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius, maligna erant: fratris autem eius, iusta. Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit: manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum: homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & novit omnia. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deum. & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine Filii eius I E S V Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius: in illo manet, & ipse in eo. & in hoc scimus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem dedit nobis.

Charissimi, nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit: manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum: homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & novit omnia. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deum. & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine Filii eius I E S V Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius: in illo manet, & ipse in eo. & in hoc scimus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem dedit nobis.

Charissimi, nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit: manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum: homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & novit omnia. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deum. & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine Filii eius I E S V Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius: in illo manet, & ipse in eo. & in hoc scimus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem dedit nobis.

Charissimi, nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit: manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum: homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & novit omnia. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deum. & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine Filii eius I E S V Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius: in illo manet, & ipse in eo. & in hoc scimus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem dedit nobis.

Charissimi, nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit: manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum: homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & novit omnia. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deum. & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine Filii eius I E S V Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius: in illo manet, & ipse in eo. & in hoc scimus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem dedit nobis.

Charissimi, nolite mirari fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit: manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum: homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & novit omnia. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deum. & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine Filii eius I E S V Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius: in illo manet, & ipse in eo. & in hoc scimus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem dedit nobis.

Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoscitur Spiritus Dei: Omnis spiritus qui confitetur I E S V M Christum in carne venisse, ex Deo est: & omnis spiritus qui soluit I E S V M, ex Deo non est, & hic est Antichristus de quo audistis quoniam venit, & nunc iam in mundo est.

Spiritus quomodo probandi.

Antichristus.

Epist. Iudæ.

Antichristus. tur IESVM Christum venisse in carnē: hic est seductor & Antichristus. Videte vosmetipsos, ne perdati quæ operati estis: sed ut mercedem plenam accipiat. Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi: Deum non habet. Qui permanet in doctrina: hic, Patrem & Filium habet. Siquis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite recipere eum in domum, nec a vobis ei dixerit.

Qui enim dicit illi a vobis: communicat operibus eius malignis. Ecce, prædixi vobis: ut in die Domini non confundamini. Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum. Spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: ut gaudium vestrum plenum sit. Salutant te filii sororis tuæ Electæ.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM TERTIAM IOHANNIS APOSTOLI.

GAIVM pietatis causa extollit: atque ut in ipsa pietate maneat, exhortatur. Diotrepen impietatis & superbiæ causa obiurgat. Demetrio autem bonum testimonium perhibet, cum fratribus vniuersis.

Epistola Iohannis Apostoli tertia.

SENIOR Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate. Charissime, de omnibus orationem facio prosperè ingredi & valere, sicut prosperè agit anima tua. Gavius sum valde veniētibus fratribus, & testimoniū perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas. Maiorem horum non habeo gratiam, quàm ut audiam filios meos in veritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos qui testimonium redderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ: quos, benefaciens, deduces dignè Deo. Pro

nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à Gëtibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi: ut cooperatores simus veritatis. Scripsissem forsitan ecclesiæ: sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrepes, non recipit nos. Propter hoc si venero, commoneam eius opera quæ facit: verbis malignis garris in nos, & quasi non ei ista sufficiant: neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt, prohibet, & de ecclesia eiicit. Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui bene facit, ex Deo est: qui malè facit, non videt Deum. Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus, & nosti quoniam testimonium nostrum verum est. Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum & calamum scribere tibi. Spero autem protinus te videre: & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

• Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v. m.

• ad (Vet. Ge. o. l. Di. o. v.)

Diotrepes

• vidit (Vet. Ge. o. l. Di. o. l. Demetrius.)

• Malus his non habeo gaudium, (Vet. Compl.)

• benefacies, deduces (Vet. Ge. l. Di. l. Compl. B.)

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

IUDAS frater Iacobi paruum quidem, quæ de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque reiicitur: tamen auctoritatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas Scripturas computatur.

ARGUMENTVM IN EPISTOLAM IVDÆ APOSTOLI.

IUDAS Apostolus fratres de corruptoribus viæ veritatis ita informat, ut illicitum esse dissentet de sub iugo semel erutos seruitutis, denuò operam suam officiis nauare seruilibus.

Iudæ Apostoli epistola catholica.

IUDAS IESV Christi seruus, frater autē Iacobi: his qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo IESV cōseruatis, & vocatis. Misericordia vobis, & pax & charitas adimpleatur. Charissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei. Subintroierūt enim quidā homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudiciū) impii, Domini nostri gratiā transferētes in luxuriā, & solū Dominatorē, & Dominū nostrū

IESVM Christum negantes. Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniā IESVS, populum de Terra-Aegypti saluās, secūdō eos qui nō crediderunt, perdidit. Angelos verò qui nō seruauerunt suū principatū, sed dereliquerunt suum domiciliū, in iudiciū magni Dei, vinculis æternis sub caligine reseruauit. Sicut Sodoma & Gomorra, & finitimæ ciuitates simili modo exfornicatae, & abeuntes post carnē alterā, facti sunt exemplū, ignis æterni pœnā sustinentes. Similiter & hi carnē quidē maculant, dominationē autem spernunt, maiestatem autem blasphemāt. Cū Michael archangelus, cū diabolo disputans altercaretur de Moyse corpore: non est ausus iudiciū inferre blasphemix, sed dixit, Imperet tibi Deus. Hi autem quæcunque quidem ignorāt, blasphemant: quæcunque autē naturaliter, tanquā muta animalia,

Num. 14. f.

Angel.

• Mel, (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. M. cōpl. Sodoma. Gen. 19. e.)

• Facti (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

• Michael, Zac. 3. e. cœli u. d.

• Dominus (Vet. Di. o. l. Ge. o. l. v.)

De temporibus nouissimis, & negantibus gratiam Christi. supercertare (Vet. Di. l. Ge. l.)

Dei (Vet. Ge. o. l. Di. o. l.)

quia(Vet.Dl.I. Ge.L. Cain.gen.4.b. Balaam.num. 22.d. Num.16.a. 2.pet.2.d. perierunt.(Vet. Dl.o.l.Ge.o.l.v. c. o mpl.

Enoch pphetia. Apoc.1.b. -Ve. Dl.o.Ge.o.

cum(Vet.Dl.o. l.Ge.o.l. Plal.16. superba,(Ve.Dl. l.Ge.l. Compl. Nouissima tem- pora pradipta ab Apostolis. D. 1.tim.4.a.2.tim. 3.a.2.pet.3.a.

norut, in his corrumpuntur. Væ illis, qui in via Cain abierut: & errore Balaam, mercede effusi sunt, & in contradictione Core abierut. Hi sunt in epulis suis maculae, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua quae a veteris circumferuntur, arbores autumnales, infructuosae, bis mortuae, eradicatae, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sydera errantia: quibus procella tenebrarum seruata est in aeternum. Prophetavit autem & de his septimus ab Adâ, Enoch, dicens, Ecce venit Dominus in sanctis milibus suis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios, de omnibus operibus impietatis eorum quibus impie egerunt, & de omnibus duris quae locuti sunt contra Deum peccatores impii. Hi sunt murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superbia, mirantes personas quaerunt causa. Vos autem charissimi, memores estote verborum quae praedicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesv Christi, qui di-

cebant vobis, quonia in nouissimis temporibus veniet illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes. Vos autem charissimi, superaedificantes vosmetipsos sanctissimae nostrae fidei, in Spiritu sancto orantes, vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiam Domini nostri Iesv Christi in vitam aeternam. Et hos quidem arguite iudicatos: illos vero saluate, de igne rapientes: aliis autem miseremini in timore: odietes & ea quae carnalis est, maculata tunicam. Ei autem qui potens est vobis conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriae suae immaculatos in exultatione in aduentu Domini nostri Iesv Christi, soli Deo saluatori nostro per Iesv M Christum Dominum nostrum gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omne seculum, & nunc & in omnia secula seculorum. Amen.

in nouissimo tē pore(Vet. Dl.o.l. Ge.o. Impietatū.(Vet. Dl.o.Ge.o.l.

vestra(Vet. Dl.o. l.Ge.o.l.v. Ipsos vos(Vet. Dl.o.Ge.o.l.v.M

De correptione

-Ve. Dl.l.Ge.LM

Apocalypsis Iohannis Apostoli.

CAP. I.

POCALYPSIS IESV Christi quam dedit illi Deus, palam facere seruis suis quae oportet fieri cito: & significauit, mittens per angelum suum seruo suo Iohanni, qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesv

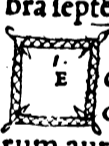
Christi, quae cumque vidit. Beatus qui legit & audit verba prophetiae huius: & seruat ea quae in ea scripta sunt. tempus enim propè est.

4-Iohannes septem ecclesiis quae sunt in Asia: Gratia vobis & pax ab eo Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, & a septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, & a Iesv Christo qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terrae, qui dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes Deo & Patri suo, ipsi gloria & imperium in secula seculorum. Amē. 7- Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terrae. etiam, amen. Ego sum alpha & omega, principium & finis, dicit Dominus Deus, Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, omnipotens. Ego Iohannes frater vester & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Iesv, fui in insula, quae appellatur Patmos, propter verbum Dei & testimonium Iesv. Fui in spiritu in dominica die, & audiui post me vocem magnam tanquam tubae dicentis, Quod vides, scribe in libro: & mitte septem ecclesiis quae sunt in Asia, Epheso, & Smyrnae, & Pergamo, & Thyatirae, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciae. Et conuersus sum, ut viderem vocem quae loquebatur mecum. Et conuersus vidi septem candelabra aurea: & in medio septem candelabrorum aureorum similem Filio hominis, vestitum podere, & praecinctum ad mammillas zona aurea. caput autem eius & capilli erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix. & o-

culi eius tanquam flamma ignis: & pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti: & vox illius tanquam vox aquarum multarum. & habebat in dextera sua stellas septem. & de ore eius gladius utraque parte acutus exibat: & facies eius, sicut sol lucet in virtute sua. Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus: & posuit dexteram suam super me, dicens, Noli timere: lego sum primus & nouissimus, & viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum, & habeo clauem mortis & inferni. Scribe ergo quae vidisti, & quae sunt, & quae oportet fieri post haec. 2o. Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. septem stellae, angeli sunt septem ecclesiarum: & candelabra septem, septem ecclesiae sunt.

stellae septem. Gladius acutus.

Christus Iohannem alloquitur. Esa. 41.b. & 44.a.

T angelo Ephesi ecclesiae scribe, Haec dicit qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum, Scio opera tua & laborem, & patientiam tuam: & quia non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt, & inuenisti eos mendaces: & patientiam habes, & sustinisti propter nomen meum, & non defecisti. Sed habeo aduersum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque vnde excideris: & age poenitentiam, & prima opera fac. sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quae & ego odi. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis, Vincenti dabo edere de ligno vitae, quod est in Paradiso Dei mei. Et angelo Smyrnae ecclesiae scribe, Haec dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & viuus. Scio tribulationem tuam & paupertatem tuam, sed diues es: & blasphemaris ab his qui se dicunt Iudaeos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanae. Nihil horum timeas quae passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem: & dabo tibi coronam vitae. Qui habet aurem,

-Ve. Ge.l.o.Dl.I. Angelus Ephesi.

-Ve. Ge.o.l.Dl.I.

Nicolaita.

Angelus Smyrnae.

Exod.3.d. Colof.1.c. 1.corinth.13.c. Heb.9.d.1.petr. 1.d.Iohan.1.d. Esa.3.c.matth. 14.c.Iudae.c. j.11.b.22.c. Iohannes in insula Patmos. candelabra septem. -Ve. Dl.l. Filius hominis.

Apocalypsis.

audiat quid Spiritus dicat ecclesiis, Qui vicerit, nō lædetur à morte secunda. Et angelo Pergami ecclesie scribe, Hæc dicit qui habet tomphæam vtraque parte acutam, Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ: tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, vbi satanas habitat.

D Sed habeo aduersus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere & fornicari. Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. Similiter pœnitentiam age. si quo minus: veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis, Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo, nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.

E Et angelo Thyatiræ ecclesie scribe, Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius similes aurichalco. Noui opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & ministeriū, & patientiam tuam, & opera tua nouissima plura prioribus. Sed habeo aduersus te pauca: quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit prophêtin, docere, & seducere seruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis. Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret: & non vult pœnitere à fornicatione sua. Ecce ego mittam eam in lectum: & qui moechantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint: & filios eius interficiam in mortem, & sciēt omnes ecclesie quia ego sum scrutans renes & corda: & dabo vnicuique vestrum secundum opera vestra. Vobis autem dico, & cæteris qui Thyatiræ estis, Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt altitudinem satanæ, quemadmodum dicunt: non mittam super vos aliud pondus tamen id quod habetis, tenete donec veniam. Et qui vicerit & custodierit vsque in finem opera mea: dabo illi potestatem super Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

CAP. III.

F T angelo ecclesie Sardis scribe, Hæc dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas, Scio opera tua: quia nomen habes quod viuas, & mortuus es. Esto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erant. Non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo. In mente ergo habe qualiter acceperis & audieris: & serua, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te. Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de Libro vitæ, & confitebor nomen eius coram Patre meo, & coram angelis eius. Qui habet aurē, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis. Et angelo Philadelphie ecclesie scribe, Hæc dicit Sanctus & Verus, qui habet clauem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Scio opera tua: ecce dedi coram te ostium apertū quod nemo potest claudere: quia modicā habes virtutem, & seruasti verbum meum, & non negasti nomen meum. Ecce

ce dabo de synagoga satanæ qui dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos: & scient quia ego dilexi te. quoniam seruasti verbum patientiæ meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem vniuersum tentare habitantes in terra. Ecce venio cito: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis. Et angelo Laodiceæ ecclesie scribe, Hæc dicit, Amen, testis fidelis & verus, qui est principium creaturæ Dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus. vtinam frigidus esses, aut calidus. sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, Quod diues sum, & locupletatus, & nullius egeo. & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias: & vestimentis albis induaris, vt non appareat confusio nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos vt videas. Ego quos amo, arguo & castigo. AEmulare ergo, & pœnitentiam age. Ecce sto ad ostium & pulso. si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuā, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

CAP. IIII.

G Ost hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo, & vox prima quam audiui tãquam tubæ loquentis mecum, dicens, Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri cito post hæc. Statim fui in spiritu: ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectui, lapidis iaspidis, & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinae. Et in circuitu sedis, sedilia vigintiquatuor: & super thronos, vigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ. Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem Spiritus Dei. Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crytallo: & in medio sedis & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum, simile leoni: & secundum, simile vitulo: & tertium animal, habens faciē quasi hominis: & quartū animal, simile aquilæ volanti. Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas in circuitu: & intus plena sunt oculis. & requiē non habebat die ac nocte, dicētia, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, Qui erat, & Qui est, & Qui vêturus est. Et cū darent illa animalia gloriam & honorē & benedictionē sedenti super thronum, viuenti in secula seculorum, procidebant vigintiquatuor seniores ante te sedentē in throno, & adorabant viuētē in secula seculorū, & mittebāt coronas suas ante thronū dicentes, Dignus es Domine Deus noster accipere gloriā & honorē & virtutē: quia tu creasti omnia,

Angelus Pergami.

* & (Vet. M. Ge. o. 1. Di. 1. Compl. Antipas.

Balaam. Numc. 14. c.

Angelus Thyatiræ.

-Vet. Ge. 1.

Iezabel.

-Ve. Ge. o. 1. Di. 1.

* in morte, (Vet. Ge. 1. 1. Reg. 16. b. psal. 7. c. iere 17. b. sua. (Vet. Cōpl. -Ve. Di. 1. Ge. o. 1.

-Ve. Di. 1. Ge. o. 1. altitudines (plura. num. Vet. Di. 1. Ge. o. 1.

* qui (Vet. Di. 1. Ge. o. 1. V. Ffal. 3. c. -Vet. Ge. 1.

Angelus sardiorum.

* inueni (præsent. temp. Ve. Ge. o. 1.

7. 16. c. 1. thes. 5. a. 1. pet. 3. c.

Angelus Philadelphorum.

clavis David Esa. 22. f. iob 11. b.

Angelus Laodiceæ. Iob. 14. a.

Prophet. 3. h. heb. 11. b.

-Vet. Di. 1. Ge. o. 1. V.

Ostium apertū in cælo.

-Vet. Di. 1. Ge. o. 1. V. * Et (Vet. V. cōpl. * & (Vet. Di. 1. Ge. o. 1. V. M. Compl. Sedes. Sardini: (Vet. Ge. 1.

Throni Seniores.

* quæ (Vet. Ge. 1. Di. 1.

Animalia plena oculis. Leo. * animal (Vet. Di. 1. Ge. o. 1. V. Vitulus. Homo. Aquila.

Esa. 6. a.

& propter voluntatem tuam erant & creata sunt.

C A P. V.

E T vidi in dextera sedentis supra thronu, Librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. Et vidi angelum fortem, & predicantem voce magna, Quis est dignus aperire Librum, & soluere signacula eius? Et nemo poterat neque in celo, neque in terra, neque sub terra aperire Librum, neque respicere illum. Et ego flebam multum quoniam nemo dignus inuentus est aperire Librum, nec videre eum. Et vnus de senioribus dixit mihi, Ne fleueris: ecce vici Leo de tribu Iuda, radix David, aperire Librum, & soluere septem signacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum, Agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram. Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno Librum.

Et cum aperuisset Librum, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odorem totorum, quae sunt orationes sanctorum: & cantabant canticum nouum, dicentes, Dignus es Domine accipere Librum, & aperire signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu & lingua & populo & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & regnabimus super terram. Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium & seniorum: & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna, Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

Et omnem creaturam quae in celo est, & super terram, & sub terra, & quae sunt in mari, & quae in eorum omnes audiui dicentes, Sedeti in throno, & Agno, benedictio & honor & gloria & potestas in secula seculorum. Et quatuor animalia dicebant, Amen. Et vigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adorauerunt viuentem in secula seculorum.

C A P. V I.

E T vidi quod aperuisset Agnus vnum de septem sigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitru, Veni, & vide. Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens vt vinceret. Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens, Veni, & vide. Et exiuit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei vt sumeret pacem de terra, & vt inuicem se interficiat. & datus est ei gladius magnus. Et cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens, Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua. Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentium, Bilbris tritici denario vno, & tres bilbres hordei denario vno, & vinum & oleum ne laeseris. Et cum aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis, Veni, & vide. Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum. & data est illi potestas super quatuor partes terrae & interficere gladio, fame, & morte, & bestiis terrae.

Et cum aperuisset sigillum quintum: vidi sub altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant. & clamabant voce magna, dicentes, Usquequo Domine, (sanctus, & verus,) non iudicas & non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra? Et datae sunt illis singulae stolae albae: & dictum est illis vt quiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conserui eorum, & fratres eorum qui interficiendi sunt sicut & illi. Et vidi, cum aperuisset sigillum sextum: & ecce terrae motus magnus factus est, & sol factus est niger tanquam succus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis: & stellae de caelo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cum a vento magno mouetur: & caelum recessit sicut liber inuolutus: & omnis mons, & insulae de locis suis motae sunt: & reges terrae, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis seruus, & liber absconderunt se in speluncis & in petris montium: & dicunt montibus & petris, Cadite super nos, & abscondite nos a facie sedentis super thronum, & ab ira Agni. Quoniam venit dies magnus irae ipsorum: & quis poterit stare?

C A P. V I I.

P OST haec vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terrae, tenentes quatuor ventos terrae ne flarent super terram, neque super mare, neque in villam arborem. Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terrae & mari: dicens, Nolite nocere terrae & mari, neque arboribus, quoad usque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Et audiui numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel. Ex tribu Iuda, duodecim millia signati. Ex tribu Ruben, duodecim millia signati. Ex tribu Gad, duodecim millia signati. Ex tribu Aser, duodecim millia signati. Ex tribu Nephthali, duodecim millia signati. Ex tribu Manasse, duodecim millia signati. Ex tribu Simeon, duodecim millia signati. Ex tribu Leui, duodecim millia signati. Ex tribu Issachar, duodecim millia signati. Ex tribu Zabulon, duodecim millia signati. Ex tribu Ioseph, duodecim millia signati. Ex tribu Benjamin, duodecim millia signati.

Post haec vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmae in manibus eorum, & clamabant voce magna, dicentes, Salus Deo nostro qui sedet super thronum, & Agno. Et omnes angeli stabant in circuitu throni & seniorum & quatuor animalium: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt Deum, dicentes, Amen: benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Amen. Et respondit vnus de senioribus: & dixit mihi, Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & vnde venerunt? Et dixi illi, Domine mi, tu scis. Et dixit mihi, Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni. Ideo sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos. Ino esurient neque sitiēt amplius, nec cadet super illos.

Libri scriptus intus & in tergo.

ve. Di. l. Ge. o. l.

dicti (vet. Ge. l. Leo de tribu Iuda.

Agnus.

Orationes sanctorum.

vet. Di. l. Ge. l.

Reges. sacerdotes. vt. regnabunt (vet. Ge. o. l. m. Di. l.

Dan. 7. c.

Sigillum apertum.

Equus albus.

Equus rufus.

Equus niger.

dicentem, (vet. Ge. l. Compl. vet. Ge. o. l.

Equus pallidus.

Mors. infernus. (vet. Ge. o. l. Di. l.

Anima interfectorum propter Christum.

vet. Ge. o. l.

Terrae motus. sol niger.

caeli (vet. Di. l. Ge. o. l.

Esa. 2. d. ofee 10. b. luc. 23. d.

Quatuor angeli tenentes ventos

ne flaret ventus (vet. Ge. l. Di. l.

neque (vet. Ge. l. Di. l.

signati serui Dei.

Innumera turba ante thronum Christi, eorum qui persecutionem passi sunt propter ipsum.

Esa. 49. c.

Apocalypsis.

sol, neque vllus æstus: quoniam Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

C A P. V I I I.

T cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo, quasi media hora. Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei: & data sunt illis septem tubæ. Et alius angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo. Et accepit angelus thuribulum aureum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua & voces & fulgura, & terræmotus magnus. Et septem angeli qui habebant septem tubas, præparauerunt se ut tuba canerent. Et primus angelus tuba cecinit, & facta est grando & ignis, mista in sanguine: & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum concremata est, & omne fœnū viride combustum est.

Et secundus angelus tuba cecinit: & tanquam mōs magnus igne ardens, missus est in mare. & facta est tertia pars maris, sanguis: & mortua est tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari, & tertia pars nauium interiit. Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit de cælo stella magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum: & nomen stellæ, dicitur Absinthium. & facta est tertia pars aquarum in absinthium: & multi hominum mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. Et quartus angelus cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret tertia, & noctis similiter. Et vidi, & audiui vocem vnius aquilæ volantis per medium cæli, dicentis voce magna, Væ, væ, væ habitantibus in terra: de cæteris vocibus trium angelorum qui erant tuba canturi.

C A P. I X.

T quintus angelus tuba cecinit, & vidi stellam de cælo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi. Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aer de fumo putei.

Et de fumo putei exierunt locustæ in terram: & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ: & præceptum est illis ne læderent fœnū terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantum homines qui non habent signum Dei in frontibus suis: & datum est illis ne occiderent eos: sed ut cruciarent mensibus quinque. & cruciatus eorum, ut cruciatus scorpionis cum percutit hominem. Et in diebus illis querent homines mortem, & non inuenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium: & super capita earum tanquam coronæ, similes auro: & facies earum tanquam facies hominum: & habebant capillos sicut capillos mulierum: & dentes earum, sicut dentes leonum erant: & habebant loricas sicut loricas ferreas, & vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum. & habebant caudas similes scorpionum: & aculei erant in

caudis earum: & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. & habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autè Apollyon: Latine habens nomen Exterminator. Væ vnum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.

Et sextus angelus tuba cecinit: & audiui vocem vnā ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei, dicentem sexto angelo qui habebat tubam, Solue quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam & diem & mensē & annū: ut occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equestris exercitus vicies milia dena millia. Et audiui numerum eorum. Et ita vidi equos in visione: & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas & sulphureas. & capita equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur.

Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne & de fumo & sulphure, quæ procedebant ex ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum, similes serpentibus, habentes capita: & in his nocent. Et cæteri homines qui non sunt occisi in his plagis, neque poenitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adoraret dæmonia & simulachra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare, & non egerunt poenitentiam ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

C A P. X.

T vidi alium angelum fortem descendentem de cælo, amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat ut sol, & pedes eius tanquam columna ignis. & habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram: & clamauit voce magna, quæ admodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas. Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, & ego scripturus eram: & audiui vocem de cælo dicentem mihi, Signa quæ locuta sunt septem tonitrua: & noli ea scribere. Et angelus quem vidi stantem super mare & super terram, leuauit manum suam ad cælum, & iurauit per viuentem in secula seculorum, qui creauit cælum & ea quæ in eo sunt: & terram, & ea quæ in ea sunt: & mare, & ea quæ in eo sunt, Quia tempus non erit amplius, sed in diebus vocis septimi angeli, cum coeperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut euangelizauit per seruos suos Prophetas. Et audiui vocem de cælo iterum loquentem mecum, & dicentem, Vade, & accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare & super terram.

Et abiit ad angelum, dicens ei ut daret mihi librum. Et dixit mihi, Accipe librum, & deuora illum: & faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. Et accipi librum de manu angeli, & deuoravi illum: & erat in ore meo tanquam mel, dulce. & cum deuorasset eum, amaricatus est venter meus, & dixit mihi, Oportet te iterum prophettare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

C A P. X I.

T datus est mihi calamus similis virgæ: & dictum est mihi, Surge, & metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo. Atrium autem quod est foris templum, eiice foras, & ne metiaris illud:

Esa. 45. c. j. 11. b.

Septē angeli tubis canentes.

-Ve. Di. l. Ge. l. Orationes sanctorum.

-Ve. Ge. o. l. Di. l.

-Ve. Ge. o. l. Di. l.

*tuba (Ve. Ge. o. Di. l. P.

*nox (Ve. Di. l. Ge. l.

*tubæ (Ve. Di. l. Ge. l.

stella.

Puteus abyssi.

Locustæ.

*cruciarentur (Ve. Di. l. Ge. o. l. M.

Esa. 1. d. ofsee 10. b. luc. 13. d.

Sapient. 16. b.

-Ve. Ge. o. l. Di. l.

Ve secundum.

Equi.

Angelus habens libellum, & pedem vnum super mare, alterum super terram. Columnæ (pl. num. Vet. Cōpl.

-Ve. Ge. l. Di. l.

Dan. 11. c.

Deuoratur liber amarum ventri.

Ezech. 1. a. -Ve. Ge. o. l.

Templum Dei ingrediuntur Gentes Christiano credentes.

Prophetæ duo.

quoniam datum est Gentibus, & Ciuitatem sanctã calcabunt mensibus quadraginta duobus: & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti sacco. Hi sunt duæ oliuæ & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes. Et si quis voluerit eos nocere: ignis exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum. & si quis voluerit eos lædere: sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudedi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescunque voluerint. Et cum finierint testimoniũ suum: bestia quæ ascendit de abyssu, faciet aduersum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritua-liter Sodoma & Aegyptus, vbi & Dominus eorũ crucifixus est. Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gētibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis. & inhabitantes terram gaudebunt super illos, & iocundabuntur: & munera mittent inuicem, quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitabant super terram. Et post dies tres & dimidium, Spiritus vitæ à Deo intrauit in eos. & steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentẽ eis, Ascendite huc. Et ascenderunt in cælum in nube: & viderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus est terræmotus magnus: & decima pars Ciuitatis cecidit: & occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem millia, & reliqui in timorẽ sunt missi, & dederunt gloriã Deo cæli. **V**æ tertium veniet cito. Et septimus angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes, Factum est regnum huius mundi Domini nostri & Christi eius, & regnabunt in secula seculorum. Amen. Et vigintiquatuor seniores qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt Deum, dicentes, Gratias agimus tibi Domine Deus noster omnipotēs, Qui es, & Qui eras, & Qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti. Et iratæ sunt Gentes, & aduenit ira tua, & tempus mortuorum, iudicari, & reddere mercedem seruis tuis prophetis & sanctis, & timentibus nomen tuũ pusillis & magnis, & exterminandi eos qui corruerunt terram. Et apertum est templum Dei in cælo: & visa est arca testamenti eius in templo eius, & facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grando magna.

C A P. X I I.

T signum magnũ apparuit in cælo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarũ duodecim: & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat. Et visum est aliud signum in cælo, & ecce draco magnus, rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus eius diademata septem, & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem quæ erat paritura: vt cum peperisset, filium eius deuoraret. Et peperit filium masculum, qui rectorus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus est filius eius ad Deũ & ad thronum eius, & mulier fugit in solitudinem vbi ha-

bebat locum paratũ à Deo, vt ibi pascat eam diebus mille ducentis sexaginta. Et factum est prælium magnũ in cælo: Michael & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnat & angeli eius: & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cælo. & proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satanas, qui seducit vniuersum orbẽ: & proiectus est in terram, & angeli eius cum illo missi sunt. Et audiui vocem magnam in cælo dicentem, Nunc facta est salus & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte: & ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonii sui, & non dilexerunt animas suas vsque ad mortem: propterea latamini cæli, & qui habitatis in eis. Væ terræ & mari: quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. Et postquã vidit draco quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem quæ peperit masculum, & data sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locum suum, vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie serpentis. Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tanquã flumen: vt eã faceret trahi à flumine. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbit flumen quod misit draco de ore suo. Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium I E S V Christi. Et stetit supra arenam maris.

C A P. X I I I.

T vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem: & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomina blasphemiarum. Et bestia quã vidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut pedes ursi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam & potestatem magnam. Et vidi vnum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis eius curata est. Et admirata est vniuersa terra post bestiam. Et adorauerunt draconem qui dedit potestatem bestie: & adorauerunt bestiam, dicentes, Quis similis bestie: & quis poterit pugnare cum ea. Et datum est ei os loquens magna & blasphemiam: & data est ei potestas facere menses quadragintaduos. Et aperuit os suũ in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant. Et est datum illi bellum facere cũ sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnẽ tribũ, & populũ, & linguam, & gentem: & adorauerunt eam omnes qui inhabitabant terram, quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi. Si quis habet aurem, audiat. Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadet: qui in gladio occiderit, oportet eũ gladio occidi. Hic est patientia & fides sanctorum. Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra: & habebat cornua duo, similia Agni, & loquebatur sicut draco. Et potestatem prioris bestie omnem faciebat in conspectu eius: & fecit terram & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis. Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.

yy.iii.

pascent(Vet. Ge. o. l. Di. l. Michael præliatur cū dracone diabolo quæ v. n. cit per Christiũ. - Vet. Ge. o. l.

Diabolus psequitur Christianos.

Bestia cū capitibus septẽ blasphemans Deũ, & affligens sanctos.

- Vet. Ge. l. Di. l.

blasphemias: (Vet. B. Compl.

Bestia à quibus adorata. inhabitat(Vet. Ge. o. l. Di. l. v. A. 4. c.

vadit: (Vet. Di. l. Ge. o. l. Gene. 9. a. matt. 26. c. Bestia cū duobus cornibus.

Væ tertium.

regnabit(Vet. Di. l. Ge. o. l. - Vet. Ge. l. seniores.

- Vet. Di. l. Ge. o.

Mulier amicta sole, quæ Christiũ peperit.

- Vet. Compl. clamat(Vet. Di. l. Ge. o. l. Draco.

habet(Vet. Ge. o. l. Di. l.

Apocalypsis.

D **T**educit (Vet. Di. L.V. Ge.o.1.) Et seduxit habitantes in terra propter signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestiarum, dicens habitantibus in terra ut faciât imaginem bestiarum quæ habet plagam gladii, & vixit. Et datû est illi ut daret spiritum imagini bestiarum, & ut loquatûr imago bestiarum: & faciet ut quicûque non adorauerint imaginem bestiarum, occidantur. Et faciet omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere charactêrem in dextera manu sua, aut in frõtribus suis. & nequis possit emere aut vendere, nisi qui habeat charactêrem, aut nomê bestiarum, aut numerum nominis eius. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiarum. Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

Agnus, & qui sequitur Agnum. **E** T vidi, & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui vocem de cælo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitruu magni: & vocem quam audiui, sicut citharodorum citharizantium in citharis suis. Et cantabant quasi canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat discere canticû, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocunque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno: & in ore eorum non est inuentum mendacium. sine macula enim sunt ante thronum Dei.

Angelus prædicans Euangelium æternum. **B** Et vidi alterum angelum volatêtem per medium cæli habentem Euangelium æternum, ut euangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum: dicens magna voce, ¶ Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicii eius: & adorare eum qui fecit cælum & terram, & mare & fontes aquarum.

Psal. 145. a. **Act. 14. c.** **Babylon cecidit. cæ. 11. c. Iere. 51. a.** **Adorat bestiam, & charactêrem eius accipiunt, quibus Deus iratus est. (Vet. Ge. o. 1. Di. 1.)** **C** Et alius angelus secutus est dicens, ¶ Cecidit cecidit Babylon illa magna: quæ à vino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. Et tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna, Siquis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit charactêrem in fronte sua, aut in manu sua: hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni. & fumus tormentorum eorum descendet in secula seculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit charactêrem nominis eius.

Mortui in Domino. **Filius hominis habet falcem, quæ messuit terram.** **Matth. 13. c.** **Ioel 3. c.** **D** Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei & fidem IESV. Et audiui vocem de cælo, dicentem mihi, Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. A modo iam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis. opera enim illorum sequuntur illos. Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Et alius angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem, Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram: & demessuit eam. Et alius angelus exiuit de tem-

in terrâ: & demessa est terra. (Vet. Ge. o. 1. Di. 1. v.)

plo quod est in cælo, habens & ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens, Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ sunt vix eius. Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnus: & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu vsque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta.

C A P. X V.

E T vidi aliud signum in cælo magnum & mirabile: angelos septem, habentes plagas septem nouissimas. quoniam in illis consummata est ira Dei. Et vidi tanquam mare vitreum mistum igne, & eos qui vicerunt bestiam & imaginem eius & numerum nominis eius stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei: & cantantes canticum Moysi serui Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens: iustæ & veræ sunt viæ tuæ Domine rex seculorum. Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia solus pius es, quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt. Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cælo: & exierunt septem angeli, habentes septem plagas, de templo: vestiti lapide mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et vnum de quatuor animalibus, dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viuientis in secula seculorum. Et impletum est templum Dei fumo à maiestate Dei, & de virtute eius: & nemo poterat introire in templum donec consummarentur septem plagæ septem angelorum.

C A P. X V I.

E T audiui vocem magnam de templo, dicentem septem angelis, Ite, & effundite septem phialas iræ Dei in terram. Et abiit primus angelus, & effudit phialam suam in terram, & factum est vulnus sæuum & pessimum in homines qui habebant charactêrem bestiarum: & in eos qui adorauerunt bestiam & imaginem eius. Et secundus angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui: & omnis anima viuens, mortua est in mari. Et tertius effudit phialam suam super flumina & super fontes aquarum: & factus est sanguis. Et audiui angelum aquarum dicentem, Iustus es Domine, Qui es, & Quieras, Sanctus, qui hoc iudicasti: quia sanguinem sanctorum & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere. digni enim sunt. Et audiui alterum dicentem, Etiã Domine Deus omnipotens vera & iusta iudicia tua. Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines & igni: & æstuaerunt homines æstu magno, & blasphemaerunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt poenitentiam, ut darent illi gloriam. Et quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestiarum: & factum est regnum eius tenebrosum, & commandauerunt linguas suas præ dolore: & blasphemaerunt Deum cæli præ doloribus & vulneribus suis, & non egerunt poenitentiam ex operibus suis. Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphrâten: & siccauit aquam eius, ut

Qui vicerunt bestiam, cantant canticum.

-Vet. Ge. 1. Di. I. Ierem. 10. a.

Angeli habentes septem plagas terræ.

line (Vet. Compl.

-Vet. Di. 1. Ge. 1.

Phialæ iræ Dei in adoratores bestiarum.

-Vet. Ge. 1. Di. 1.

-Vet. Di. 1. Ge. 1.

quia hæc (Vet. Di. 1. Ge. o. 1.

De ore bestie & montes facientes signa. -Ve. Ge. o. l. Di. l.

1. p. a. matt. 24. d. 15. luc. 12. c. 1. cor. 5. a.

præpararetur via regibus ab ortu solis¹. Et vidi de ore draconis, & de ore bestie, & de ore pseudopropheta² exire spiritus tres immundos in modum ranarum³. Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magni omnipotentis Dei. **D** Ecce venio sicut fur. Beat⁴ qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videat turpitudinem eius. Et congregabit illos in locum qui vocatur Hebraice Armageddon⁵. Et septimus angelus effudit phialam suam in aerem: & exiit vox magna de templo à throno, dicens, Factum est. Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua: & terræ motus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram, talis terræ motus sic magnus. Et facta est ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gentium ceciderunt. Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ eius. Et omnis insula fugit, & montes non sunt inuenti. Et grando magna sicut talentum, descendit de cælo in homines: & blasphemaerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

C A P. X V I I.

Meretricis magnæ mysterium & damnatio. -Ve. Di. l. Ge. o. l.

E T venit vnus de septem angelis qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens, Veni, & ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis eius. Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiarum, habentem capita septem & cornua decem. Et mulier erat circumdata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione & immunditia fornicationis eius. Et in fronte eius nomen scriptum, Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum & abominationum terræ. Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum I E S V. Et miratus sum cum viderem illam, admiratione magna. Et dixit mihi angelus, Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestie quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem. Bestia quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abyssu, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam quæ erat & non est. Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita: septem menses sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. Quinque ceciderunt, vnus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breue tempus manere. Et bestia quæ erat & non est: & ipsa octaua est, & de septem est, & in interitum vadit. Et decem cornua quæ vidisti: decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem, tanquam reges vna hora accipient post bestiam. Hi vnus consilium habent & virtutem: & potestatem suam bestie tradent. Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum. & qui cum illo sunt: vocati, & electi, & fideles. Et dixit mihi, Aquæ quas vidisti, ubi meretrix sedet: populi sunt, & gentes, & linguæ. Et

Abominationum (Vet. Ge. o. l. Di. l.)

Babylon.

Mulier ebria sanguine sanctorum.

vidissem (Vet. Ge. o. l. Di. l.)

-Vet. Ge. l. Di. l.

accipiunt (Vet. Ge. l. Di. l.)

1. Tim. 4. c. 7. 19.

decem cornua quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipsam igni concremabunt. Deus enim dedit in corda eorum vt faciant quod placitum est illi: vt dent regnum suum bestie, donec consummentur verba Dei. Et mulier quam vidisti: est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

C A P. X V I I I.

E T post hæc vidi alium angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam, & terra illuminata est à gloria eius. Et exclamauit in fortitudine dicens, Cecidit cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & odibilis. Quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes, & reges terræ cum illa fornicati sunt, & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt. Et audiui aliam vocem de cælo, dicentem, Exite de illa populus meus: vt ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiat. Quoniam peruenerunt peccata eius vsque ad cælum, & recordatus est Dominus iniquitatum eius. Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo quo miscuit vobis, miscete illi duplum. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit: tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, Sedeo regina, & vidua non sum, & luctum non videbo. Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus & fames, & igne comburetur: quia fortis est Deus qui iudicabit illam. Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii eius: longe stantes propter timorem tormentorum eius, dicentes, Væ, væ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius, merces auri & argenti & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & ferici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso & æramento, & ferro, & marmore, & cinamomum, & amomum, & odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & similia, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum. Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt à te: & omnia pingua & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient. Mercatores hominum, qui diuites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes, ac lugentes, & dicentes, Væ, væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis: quoniam vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ: & omnis gubernator, & omnes qui in lacum nauigant, & nautæ, & qui in mari operantur, longè steterunt, & clamauerunt videntes locum incendii eius, dicentes, Quæ similis ciuitati huic magnæ? Et miserunt puluerem super capita sua: & clamauerunt flentes, & lugentes, dicentes, Væ, væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habebant naues in mari de pretiis eius: quoniam vna hora desolata est. Exulta super eam

Babylonis meretricis magnæ ruina.

Esa. 21. c. 1. c. 9. a.

Deus (Vet. Ge. o.)

-ve. Di. l. Ge. o. l.

Esa. 47. b.

Dominus (Vet. Compl.)

-Vet. Ge. l.

horum (Vet. Ge. l. Di. l.)

Apocalypsis.

cælum & sancti Apostoli & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium vestrum de illa. Et sustulit vnus angelus fortis lapidem quasi molarem magnū, & misit in mare, dicens, Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna: & vltra iam non inuenietur. Et vox citharædorum & musicorum & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non inuenietur in te, amplius, & vox molæ non audietur in te amplius, & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox sponsi & spôsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes. Et in ea sanguis Prophetarum & sanctorum inuentus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.

C A P. X I X.

Post hæc audiui quasi vocem tubarum multarum in cælo dicentium, Alleluia. Laus, & gloria, & virtus Deo nostro est: quia vera & iusta iudicia sunt eius qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicauit sanguinem seruorum suorum de manibus eius. Et iterum dixerunt Alleluia. Et fumus eius ascendit in secula seculorum. Et ceciderunt seniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum sedentem super thronum, dicentes, Amen, alleluia. Et vox de throno exiit, dicens, Laudem dicite Deo nostro omnes sancti eius: & qui timetis eum pusilli & magni. Et audiui quasi vocem tubæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium, Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens. Gaudeamus, & exulemus, & demus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparauit se. Et datum est illi vt cooperiat se byssino splendenti & candido. Byssinum enim, iustificationes sunt sanctorum. Et dixit mihi, Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dicit mihi, Hæc verba Dei, vera sunt. Et cecidi ad pedes eius, vt adorarem eum. Et dicit mihi, Vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium I E S V. Deum adora. Testimonium enim I E S V, est Spiritus prophetiæ. Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus: & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis & Verax, & cum iustitia iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis: & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocabatur nomen eius, Verbum Dei. Et exercitus qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo. Et de ore eius procedit gladius ex vtraque parte acutus: vt in ipso percutiat Gentes. Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in vestimento & in femore suo scriptum, Rex regum & Dominus dominantium. Et vidi vnū angelum stantem in sole, & clamauit voce magna, dicens omnibus auibz quæ volabant per medium cæli, Venite, & congregamini ad cœnā magnam: vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum & seruorum, & pusillorum & magnorum. Et vidi bestiam & re-

ges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta: & qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt charactèrem bestię, & qui adorauerunt imaginem eius: viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis & sulphuris: & cæteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

C A P. X X.

Et vidi angelum descendentem de cælo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. & post hoc oportet illum solui modo dico tẽpore. Et vidi sedes: & sederunt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium I E S V, & propter verbum Dei, & qui non adorauerunt bestiam neque imaginem eius, nec acceperunt charactèrem eius in frontibus aut in manibus suis, & vixerunt & regnauerunt cū Christo mille annis. Cæteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet Gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuerunt castra sanctorum & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à Deo de cælo, & deuorauit eos: & diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cælum, & locus non est inuentus eis. Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius Liber apertus est, qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. Et dedit mare mortuos qui in eo erant, & infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuentus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

C A P. X X I.

Et vidi cælum nouum, & terram nouam. Primū enim cælum & prima terra abiit, & mare iam non est. Et ego Iohānes vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam, descendentem de cælo, à Deo, paratā, sicut spôsā ornatam viro suo. Et audiui vocem magnam de throno dicentem, Ecce tabernaculum Dei cū hominibus: & habitabit cum eis. & ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cum eis erit eorum Deus. & absterget Deus omnem lachrymā ab oculis eorum: & mors

Laudes Deo cantantur ob iudicium meretricis magnam. Tubarum (Vet. Ge. l. Di. l.)

serui (Vet. Di. l. Ge. o. l.) turbæ (Vet. Ge. l. Di. l.)

Nuptiæ Agni.

Mat. 22. a. lu. 14. d. Angelus nõ vult adorari. j. 22. b. ante (Vet. Ge. o. l. Di. l.)

Equus albus. Fidelis & Verax. In (Vet. Ge. o. l. Di. l.)

Esa. 63. a. vocatur (Vet. Ge. o. l. Di. l.) Verbum Del.

-Vet. Ge. o. l. Di. l. Psal. 2. c.

3. 17. d. 1. tim. 6. c. Angelus inuitas ad nuptias Dei.

Del (Vet. Ge. o. l. Di. l.)

Bestia cū suo propheta mittitur in stagnum ignis. -Vet. Ge. o. l. Di. l. Compl.

ardens sulphure: (Vet. Ge. o. l. Di. l.)

Angelus ligans demonium.

hæc (Vet. Ge. o. l. Di. l. v.) Mortui propter Christum.

-Vet. Ge. o. l. Di. l.

Resurrectio prima.

Eze. 9. c. 19. a.

Diabolus.

Sedens super thronum.

Libri operum aperti.

Iudicati secundum opera.

Mors secunda.

Cælum nouum. Esa. 65. c. 66. g. 2. Pet. 3. c. Ciuitas sancta Ierusalem.

Esa. 33. c. 7. d.

vltrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltrà, quæ prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno, Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi, Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt & vera. Et dixit mihi, Factum est. Ego sum Alpha & ω: initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis. Qui vicerit, possidebit hæc: & ero illi Deus, & ille erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mendacibus, pars illorū erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secūda. Et venit vnus de septem angelis habētibz phialas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens, Veni, & ostendam tibi sponsam, vxorem Agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum: & ostendit mihi ciuitatem sanctam Ierusalem, descendentem de cælo, habentem claritatem Dei: & lumen eius simile lapidi pretioso tanquam lapidi iaspidis, sicut crySTALLUM. Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis, angulos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorū Israel. Ab Oriente, portæ tres: & ab Aquilone, portæ tres: & ab Austro, portæ tres: & ab Occasu, portæ tres. Et murus ciuitatis habēs fundamēta duodecim: & in ipsis duodecim, nomina duodecim Apostolorum Agni. Et qui loquebatur mecū, habebat mensuram arundineam auream, vt metiretur ciuitatem & portas eius, & murum. Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tāta est quāta & latitudo: & mensus est ciuitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia, & longitudo & altitudo & latitudo eius æqualia sunt. Et mensus est murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est angeli. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa verò ciuitas aurū mundum, simile vitro mundo. Et fundamenta muri ciuitatis, omni lapide pretioso ornata. Et fundamentum primū, iaspis: secundum, sapphirus: tertium, calcedonius: quartum, smaragdus: quintū, sardonix: sextum, sardius: septimū, chrysolithus: octauum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: vndecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ, erant ex singulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est & Agnus. Et ciuitas non eget sole neque luna, vt luceant in ea. nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius est Agnus. Et ambulabunt Gentes in lumine eius: & reges terræ afferent gloriam suam & honorem in illam. Et portæ eius non claudentur per diem.

nox enim non erit illis. Et afferent gloriam & honorem Gentium in illam. Non intrabit in eam aliquod coinquatum, aut abominationem faciēs & mendacium: nisi qui scripti sunt in Libro vitæ Agni.

C A P. X X I I.

T ostendit mihi fluuiū aquæ viæ, splendidum tāquam crySTALLUM, procedentem de sede Dei & Agni. In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis Lignum vitæ, afferēs fructus duodecim, per mēses singulos reddens fructum suum, & fōlia Ligni ad sanitatem Gentium.

3. Et omne maledictum non erit amplius: sed sedes Dei & Agni in illa erunt, & serui eius seruiant illi.

4. Et videbunt faciem eius: & nomen eius in frontibus eorum. Et nox vltrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in secula seculorum. Et dixit mihi, Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit angelum suum ostendere seruis suis quæ oportet fieri cito. Et ecce venio velociter. Beat⁹ qui custodit verba prophetiæ libri hui⁹. Et ego Iohānes qui audiui, & vidi hæc. Et postquam audissem & vidissem, cecidi vt adorare ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat: & dixit mihi, Vide ne feceris: cōseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarū, & eorum qui seruiant verba prophetiæ libri huius. Deum adora. Et dicit mihi, Ne signaueris verba prophetiæ libri huius. tempus enim prope est. Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc. Ecce venio cito: & merces mea mecū est, reddere vnicuique secundum opera sua. Ego sum Alpha & ω, primus & nouissimus, principium & finis.

14. Beati qui lauāt stolas suas in sanguine Agni: vt sit potestas eorū in Ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem: foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruiantes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego IESVS misi angelum meū, testificari vobis hæc in ecclesiis. Ego sum radix & genus David, stella splendida & matutina. Et Spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat, Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquā vitæ, gratis. Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri hui⁹, Siquis apposuerit ad hæc: apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius: auferet Deus partem eius de Libro vitæ, & de ciuitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio cito. Amen. Veni Domine IESV. Gratia Domini nostri IESV Christi cum omnibus vobis. Amen.

Fluuius aquæ viæ.

& (Vet. Ge. o. l. v.)

illuminat (Vet. Ge. o. l. d. l.)

-Vet. Ge. o. l. d. l.

Angelus nō vult adorari. i. 19. b.

-Vet. Ge. o. l. d. l.

iustitiam faciat (Vet. Ge. o. l.)

Esa. 41. b. 44. a. i. b. 21. b.

-Vet. Ge. o. l. d. l.

IESVS.

Esa. 55. a.

*quia (Vet. Cōpl. Esa. 43. c. 1. cor. 5. d)

*i Deo (Vet. Ge. o. l. d. l. v.)

angelos (Vet. Di. l. Ge. o. l. v. m. compl.)

*arundinem (Vet. Ge. o. l.)

-Vet. Ge. o. l. d. l.

-Vet. Ge. l. d. l.

Esa. 60. d.

illuminat (Vet. compl.)

Esa. 60. e.

INDEX RERVM ET SENTENTIARUM Veteris & Noui testamenti.

A & a Deu. apoc. 1. b. 21 c
AA Aaron vxor, & eius filii. exod. 6 b c
AA Aaron filii. nume. 3 a. 1. paral. 6 a
AA Aaronis filii Nadab & Abiu occiduntur, quod ignem alicui offerrent. leuit. 10 a
AA Aaron eloquens refert Pharaoni verba Moyfi. exod. 4 d
AA Aaron iussu Dei, it obuiam Moyfi proficiscitur in Aegyptum. exod. 4 g
AA Aaron & Hur ad radices montis, expectat Moyse sen cum Deo loquentem. exod. 14 b
AA Aaronis & filiorum eius ornatus. exod. 28. 39 a
AA Aaron iussus ab Israelitis conflat vitulum aureum, quem ipsi adorant. exod. 32 a c
AA Aaronem obiurgat Moyses ob vitulum conflatilem. exod. 32 c
AA Aaronis & filiorum eius oblatio in die vnctionis suae. leuit. 6 c
AA Aaronis & filiorum eius consecratio. leuit. 8 a
AA Aaronis oblatio pro se & populo. leuit. 9 a
AA Aaron benedicit populo post oblationem. leuit. 9 d
AA Aaron & Maria murmurant contra Moysen, quos increpat Deus. nume. 12 a b
AA Aaronis erant oblationes & primitiae sine decimae a filiis Israel Deo oblatae. nume. 18 b
AA Aaronis hereditas Deus. nume. 18 c
AA Aaronis virgam germinare faciens Deus, ostendit eo signo eligere ipsum Aaronem in sacerdotem & ministrum: ne amplius murmuraret populus in eum tanquam non constitutum a Deo. nume. 17
AA Aaron non ingressurus terram promissionis ob infidelitatem. nume. 20 b
AA Aaron moritur iussu Dei in Mossera. num. 20 d. deut. 10 b
AA ex Aaronis domo non futuros amplius sacerdotes praedicat Deus ipsi Heli ob filiorum ipsius peccatum. 1. reg. 2 f
AA Aaronis filiorum habitacula. 1. paral. 6 d
AA Aaronis laus. ecci. 45 b
AA Abalienari a Deo. isa. 1. b. ofce 9 d
AA In Abarim monte Deus praecipit Moysen mori consecrata terra promissionis. deut. 32 g
AA Abba patrem Deum inquamamus per Spiritum eius. rom. 8 c. gal. 4 a
AA Abdemelech eunuchi rogatu iubet rex Ieremiam educi e lacu. iere. 38 b
AA Abdemelech ob fiduciam in Deum liberatur a captiuitate. iere. 39 d
AA Abdias timens Deum abscondit centum prophetas in spelunca, pane & aqua eos nutriens, quos quarebat Iezabel occidere. 3. reg. 18 a
AA Abdias timens vitae suae non vult renuntiare ipsi Achab adesse Eliam. 3. reg. 18 b
AA Abdias propheta accipit legationem a Domino aduersus Edom. abd. 1 a
AA Abdon Iudex Israel x 1 filios habuit. iudic. 12 d
AA Abel pastor ouium offerens primogenita Deo, suscipitur & gratus est: propter quod occiditur a Cain. gene. 4 a b
AA Abelis fides. heb. 11 a
AA In Abela ciuitate multi sapientes habitabant & Spiritu Dei docti, secundum quorum consiliu multi in Israel agere soliti erant: ea mulieris prudentis consilio seruantur a Deo ne destruantur a Ioab. 2. reg. 20 f g
AA Abire in via cordis sui, isa. 57 d. Abire in prauitate cordis sui, iere. 11 b. Abire in voluntatibus & prauitate cordis sui. iere. 7 c
AA Abesam iudicis Israel triginta filii & totidem filiae. iudicium 12 d
AA Abia sive Abia regnat super Iuda. 3. reg. 15 a

Abia rex Iuda pugnat contra Ieroboam. 2. para. 13 a
Abia gloriatur se habere ducem exercitus sui Deum. 2. para. 13 c
Abia speras in Domino victor euadit. 2. para. 13 d
Abia moritur, cui succedit pius Asa. 3. reg. 15 b. 2. para. 14 a
Abia filius Ieroboam mortuus plangitur ab Israele. 3. reg. 14 c
Abiathar filius Achimelech, euadit manum Saul, & fugit ad Dauidem. 1. reg. 22 d
Abiathar cum Ephod in Ceila manet cum Dauidem. 1. reg. 23 a
Abiathar adiuvat partes Adonias. 3. reg. 1 a
Abiathar priuatur sacerdotio. 3. reg. 2 d c
Abigail qualis mulier. 1. reg. 25 a
Abigail vxor Nabal, itobuiam Dauidicum cibariis. 1. reg. 25 c
Abigail oratio elegans qua incensum Dauidis animum sedauit, transferentis in se peccatum viri, vt non tam Nabali quam sibi donetur peccatum. 1. reg. 25 d
Abigail accipit in vxorem Dauid, mortuo Nabal. 1. reg. 25 g
Abiecerant sacrificia Dei Ophni & Phinees, rapiendo sibi partem suam ante quam secundum legem essent oblata & incensa. 1. reg. 2 f
Abiici a se neminem vult Deus. 2. reg. 14 d
Abimelech rex Gerar rapit vxorem Abraham. gene. 20 a
Abimelech obiurgat ipsum Abraham: quod vxorem dixisset esse sororem suam, quam reddidit ei cum muneribus. gene. 20 b c d
Abimelech timens sibi ab Abraham, quod Deus cum eo esset, ferit foedus cum ipso Abraham. gene. 21 c
Abimelech obiurgat ipsum Isaac, quod de vxore sua dixisset eam sororem esse. gen. 26 b
Abimelech inicit foedus cum Isaac, quod videat Deum esse cum ipso. gen. 26 f g
Abimelech filius Gedeonis occisus septuaginta fratribus suis, regnat super Israel. iudic. 9 a
Abimelech & Sichimitarum interitum praedicat Ioatham filius Gedeon, proposita lignorum parabola. iudicium 9 a b
Abimelech & Sichimitas immittit Deus spiritum odii. iudicium 9 c
Abimelech expugnat exercitum Gaal. iudic. 9 e
Abimelech destruit urbem Sichem interfectis habitatoribus. iudicium 9 f
Abimelech oppugnans ciuitatem Thebes occiditur a muliere. iudicium 9 g
Abimelech nolens videri occisus a muliere, iubet armigero vt ipsum confodiat. iudicium 9 g
Abinadab in Gabaa, est arca Dei quam reducit Dauid. 1. reg. 7 a. 2. reg. 6 a
Abiron, Dathan, & Core rebellio; sacerdotium sibi quaerentium. nume. 16 a b
Abisag puella pulchra dormit in sinu Dauidis senis frigidi vt eum calefaceret. 3. reg. 1 a
Abisag petit Adonias in vxorem. 3. reg. 2 c
Abisai persequitur Sebam. 2. reg. 20 b
Abisai quare inter fortes Dauid computetur. 1. reg. 23 c
Abiud cum Nadab & Aaron, & Moysen, vident Deum in monte Sinai, & qua specie. exod. 24 d
Abiu & Nadab comburuntur, quod contra praecceptum Dei ignem alienum obtulissent. leuit. 10 a. nume. 3 a
Abiactat filium suum Samuellem Anna vxor Elcan. 1. reg. 1 d
Abiactationis die celebrat conuiuium Abraham: gene. 22 a
Abiuit Dominus fordes nostras. isa. 4 b. i. cor. 6 e

Abiuntur & inuocatione & fide in IESVM. act. 22 d
Abnegatio sui quae sit, vide 2. reg. 17 f
Abnegationem nostri & crucem, hortatur Christus. matth. 16 d. mar. 8 d. luc. 9 c
Abner principi exercitus Saul, exprobrat Dauid somnolentiam. 1. reg. 16 c
Abner constituit Isboeth regem super Israel: & contra Dauidem pugnat a quo fugatur. 2. reg. 2 b c d
Abner transfodit Afaelem. 2. reg. 2 d
Abner concubitus cum Respha concubina Saulis, ob quod factus irascitur in eum Isboeth. 2. reg. 3 b
Abner data occasione per iram sentit pro Dauidem, ad ipsumque vult regnum transferri. 2. reg. 3 b c
Abner hortatur Israelitas vt Dauidem suscipiant in regem. 2. reg. 3 c d
Abner occiditur a Ioab. 2. reg. 3 e
Abner occisus plangit Dauid cum populo. 2. reg. 3 f
Abner sepelitur in Hebron, cum ingenti pompa exequiarum. 2. reg. 3 f
Abner mortuum audientes Israelitae, turbantur. 2. reg. 4 a
Abominari iubet Moyses Ammonitas & Moabitas, id est non admitti in ecclesiam & consortium Israelitarum, non autem Idumaeos & Aegyptios. deut. 23 a b
Abominatur Deus populum inobedientem praecceptis suis. leuit. 26 c
Abominatio Dei, sunt idola & imagines, quae tanquam Deum coluntur, & coram quibus inclinatur populus. deut. 7 d. 27 c
Abominationes gentium prohibet imitari Deus. leuit. 18 d
Abominationes gentium imitatur tribus Iudae. 3. reg. 14 f
Abominatio coram Deo, quod excelsum reputant homines. luc. 16 d
Abominationem stantem in loco sancto, Lucas interpretatur, Ierusalem ab exercitu circumdatam. matth. 24 b. mar. 13 b. luc. 21 d
Abram ducit Sarai in vxorem. gene. 12 d
Abram egreditur terram suam iussus a Deo. ge. 12 a
Abram & semini promittit Deus terram Chanaan. gene. 12 b. 3 d. 15 d. 17 a
Abram proficiscitur in terram Chanaan cum vxore & fratre suo Lot: ibique Deo edificat altare. gene. 12 b
Abram timens sibi ab Aegyptiis ob pulchritudinem vxoris, dicit eam esse sororem suam. gen. 12 c
Abram reddit vxorem Pharae percussus a Domino. gene. 12 d
Abram diues reuertitur ex Aegypto. gene. 13 a
Abram nolens regnare iurgia inter pastores suos & pastores fratris, amicissime separatur a fratre, & abit in terram Chanaan. gene. 13 b
Abram eripit Lot, viros item ac mulieres, quos abduxerat Chodorlahomor. gene. 14 c
Abram spolia siue praedam reuinit accipere a rege Sodomorum, vt soli Deo tribueretur gloria diuitiarum suarum. gene. 14 d
Abram dat decimas ipsi Melchisedec. gene. 14 d
Abram conquerenti se non habere filium, promittit Deus Isaac. gene. 15 a b
Abram petit signum a Deo, quo certus sit se possessurum terram Chanaan. gene. 15 b
Abram ex consensu vxoris dormit cum ancilla sua, ex qua suscipit filium Ismahelem. gene. 16 a
Abram apparet Deus, consolaturque eum. gen. 17 a
Abram appellatur Abraham, & quare. gene. 17 a
Abraham se, Ismahelem, & domesticos omnes circumcidit. gene. 17 d

- Abrahæ prædicit Deus interitum Sodomorū. gene. 18 c
- Abraham in Geraris timens sibi, dicit de vxore, quod soror sua sit. gene. 20 a
- Abraham propheta obiurgatur ab Abimelech, q̄ vxorem dixisset esse sororem. gene. 20 b c
- Abrahæ semen verum qui ex Isaac nati, quiq; filij promissionis sunt, promissioni vitæ æternæ fidentes. gene. 21 b
- Abraham eiicit Agar ancillam cum Ismahele. gene. 21 b
- Abrahæ dolenti ob Saræ de eiiciendo Ismahele verbis, præcipit De^o obedire voci Saræ. ge. 21 b
- Abraham plantat nemus in Berabece. gene. 21 d
- Abrahâ tentat Deus, probatque quanta esset ipsius fides in suas promissiones: iubens immolare Isaac, quem tamen solum habebat in quo promissio impleteretur. gene. 22 a
- Abraham offert arietem in holocaustum loco filij. gene. 22 c
- Abraham plâgit Saram mortuam: & locum sepulchri emit à filiis Heth: in quo sepelitur eam. gene. 23 a
- Abrahâ nō vult sine pecunia & gratis accipere locū sepulturæ à filiis Heth oblatum. gene. 23 c
- Abraham aliam ducit vxorem Ceturam nomine. gene. 25 a
- Abraham mittit seruum suum ad quærendam vxorem filio suo Isaac. gene. 24 a
- Abraham mortuus sepelitur in spelunca duplici. gene. 25 a
- Abraham in itineribus suis nomen Dei inuocat. gene. 22 c
- ad Abraham factæ promissionis memor De^o, adiuvat Israel in afflictionibus. 4. reg. 13 d
- propter Abraham Deus liberauit Lot. gene. 19 f
- propter Abraham multiplicauit Deus ipsum Isaac. gene. 26 c
- Abraham, Thare & Nachor seruiuerunt diis alienis in Mesopotamia: quos liberauit Deus dans eis fiduciam in ipsum. iof. 24 a
- cum Abraham erat Deus in omnibus quæ agebat. gene. 21 c
- Abrahæ hospitalitas sedentis ad ostium tabernaculi, vt si quem prætereuntem videret, inuiteret ad hospitium. gene. 18 a
- Abraham inseruit mēsa peregrinorū. gene. 18 b
- Abraham intercedit pro Sodomitis. gene. 18 c
- Abrahæ obedientia cōmendatur. gene. 22 d. 26 a
- ex Abrahæ semine ideo descendit Christus, quod voci Dei obedierit. gene. 22 d. 26 a
- Abrahæ fides. rom. 4 c. heb. 11 b
- Abrahæ filij & semen sunt, qui Christo credūt, & opera Abrahæ faciunt. matth. 3. iohan. 8 c. rom. 9 b. galat. 3 a d
- Abraham optauit videre Christi aduentū in carnem, quem & vidit. iohan. 8 g
- Abrahæ fili^o Zachæus Christo credens. luc. 19 b
- Ante Abraham Christus erat. iohan. 8 g
- Abraham filijs & familiæ præcipiebat vt custodirent viam Domini. gene. 18 c
- Abrahæ laus. eccl. 1. 44 c
- Abfalom celebrato cōiuiuo filijs regis fratribus suis in tonsione ouiu, occidit fratrem suū Amnon ob stupratam sororem. 2. reg. 13 c
- Abfalom fugit occiso Amnone. 2. reg. 13 g
- Abfalō reuocatur astu & prudentia Ioab & mulieris Thecuiidis. 2. reg. 14 a
- Abfalomis filij. 2. reg. 14 f
- Abfalomis pulchritudo. 2. reg. 14 f
- Abfalom rediit non vult videre patrem, ne factum ipsius approbare videretur. 2. reg. 14 f
- Abfalō messē Ioab succendit, & quare. 2. reg. 14 f
- Abfalō introductus osculatur a patre. 2. reg. 14 g
- Abfalom bona specie, animos populi patris sibi conciliat, voicens regna. e. votum & sacrificiū simulans. 2. reg. 15 a
- Abfalom sequitur populus infcius, simplici corde. 2. reg. 15 b
- Abfalom consilio Achitophel concumbit cum concubinis patris sui. 2. reg. 16 d
- ne Abfalom occidatur, præcipit Dauid ipsi Ioab principi exercitus. 2. reg. 18 a
- Abfalom de quercu pendens confoditur à Ioab. 2. reg. 18 b c d
- Abfalō mortuum luget Dauid, 2. reg. 18 g. quem Ioab consolatur audacter, 2. reg. 19 a
- quod Abfalom cōstituisse regem, increpat stultitiam suam populus. 2. reg. 19 b
- Abcondit Deus faciem suam à filiis Israel cōuersis ad idola. deut. 31 c
- Abcondita sua & mylteria sua, voluntatem suā manifestauit Deus Iudæis, legem suam, vt eā facerent. deut. 19 d
- Abcondita in thesauris Domini. deut. 31 c
- Abconditur Elias iussu Dei, ne ab Achab occidatur. 3. reg. 17 a
- Abcondit se populus Israel in cauernis pauidus, audito quod Philisthæi congregati essent contra ipsum. 1. reg. 13 b
- Abstinencia Moyli. exod. 34 d
- Abstinencia Eliæ. 3. reg. 19 b
- Ab buda bonis omnibus qui custodit Dei præcepta. deut. 28 a. 30 b
- Abundantia rerum omnium à Deo. deut. 8 b c
- non in Abundantia rerum temporalium est vita hominis. luc. 12 e
- propter Abundantiam rerum omnium Deo seruiendum in gaudio & cordis lætitia. deut. 28 c
- Abysli, terræ rudis & indigesta moles cū aquis confusa. gen. 1 a. 49 d. psal. 70 d. 76 d. prouerb. 3 c. 8 c. luc. 8 c. apoc. 9 a
- Abyssus, iudicia Dei. psal. 35 d
- Accaron urbem capit Iudas. iudicum, 1 d
- Accaronitæ arcā Dei eiiciūt à finibus suis, timentes sibi à Deo. 1. reg. 5 d
- Accipim^o à Deo quicquid habem^o. 1. corin. 4 b
- Accesum habet Iudæi & gentes ad Deum & gratiā eius per Christū. rom. 5 a. ephes. 2. d. 3 b
- Accinos Dauid fortitudine à Deo contra inimicos. 2. reg. 22 c
- Accipitrem non comedebant Iudæi. deut. 14 b
- Accusatur fallo Miphiboseh à Siba seruo erga Dauidem. 2. reg. 19 e
- In Aceto vt baccellā intingat ipsa Ruth, præcipit ipse Booz. ruth. 2 c
- Acetum Christo sitienti in cruce offertur. matt. 27 f. iohan. 19 f
- Achab vxorē ducit Iezabel idololatram, quæ illius animum plusquam ceteros induxit ad idololatriam: propter quam plantat lucum. 3. reg. 16 c f g
- Achab reedificat Iericho. 3. reg. 16 g
- Achab desperans multitudini exercitus se posse resistere, submittit se ipsū Benadad regi Syrorum. 3. reg. 20 a
- Achab regi, misso propheta, promittit victoriā Deus contra Benadad, tunc cū nulla esset spes victoriæ, vt cognosceretur verus Deus. 3. reg. 20 b c e
- Achab nuntiat omnia quæ fecisset Elias, quomodo sacerdotes Baal occidisset, vxori suæ Iezabel: quæ accensā persequitur ipsum Eliam. 3. reg. 19 a
- Achab regem præmonet propheta ipsum Benadad præliaturum contra ipsum. 3. reg. 20 d
- Achab nō agnoscens Dei viatoriam, seruat Benadad cōtra Dei præceptū, & cū eo fœdus inicit: propter quod misso propheta filio, Deus prænuntiat ei interitū, & populi Israhel. 3. reg. 20 f g
- Achab, denegante Naboth ei vineam suam, tristis decumbit in lecto. 3. reg. 21 a
- Achab regem increpat Elias ob occisū Naboth & vineā ipsius à se occupatam: simul prædicit ei interitum & toti familiæ. 3. reg. 21 c f
- Achab pœnitentiā & humilitate sua mouet Deū vt ad tempus quædā remittat ei, quem sciebat ab impietate non recessurum. 3. reg. 21 g
- Achab regis malitia. 3. reg. 21 g
- Achab 400 pseudopphetas consulit, in quorū ore posuerat Deus mendaciū. 3. reg. 22 a c. 2. paralip. 18 a c
- Achab & Iosaphat consulto Deo proficiuntur contra Ramoth Galaad. 3. reg. 22 a
- Achab odit Michæam vnicū Dei prophetam, eo q̄ ei veritatē diceret. 3. reg. 22 b. 2. paral. 18 d
- Achab pugnans contra Ramoth Galaad, occiditur iuxta verbum Michææ propheta, tametsi mutasset habitum. 3. reg. 22 e. 2. paral. 18 g
- Achab sanguinem lingunt canes. 3. reg. 22 f
- Achab interitus prænuntiat. 4. reg. 9 b
- Achab filio Coliæ, & Sedeciæ filio Maasæ pseudopphetis minatur Dominus. iere. 29 e
- Achab filij cum tota domo occiditur, iuxta Dei verbum. 4. reg. 10 a b c
- Acham de anathemate cōtra præceptum Dei accipiens, lapidatur, & omnia quæ illius erant, comburuntur, filij, filiz, boues, &c. iof. 7 d
- Achaz rex Iuda idololatra cōsecrat filij suum per ignem. 4. reg. 16 a. 2. para. 28 a
- Achaz petit auxilium Assyriorum, non Dei, contra aduersarios. 4. reg. 16 b. 2. para. 28 a
- Achaz, in gratiā regis Assyriorū, ablato Dei cultu, diis Syriæ sacrificat. 4. reg. 16 c. 2. para. 28 d
- Achaz promittitur à Deo auxilium, cuius promissionis iubetur signum quæret. isa. 7 a b
- Achaz moritur. 4. reg. 16 d
- Achias filius Achitob. 1. reg. 14 a b
- Achimaas cum Ionatha nuntiat Dauidi consilium Achitophel. 2. reg. 17 d c
- Achimaas currens præuenit Chusi, annuntias victoriā Dauidi. 2. reg. 18 e f g
- Ad Achimelech sacerdotem fugit Dauid in Nob. 1. reg. 21 a
- Achimelech sacerdos dat Dauidi panes propositionis. 1. reg. 21 a
- Achimelech accersitus, accusatur cōiurationis à Saule impio, quod paussset Dauidem, & arma dedisset, vnde & occiditur cum reliquis sacerdotibus. 1. reg. 22 c d
- Achinoam vxor Dauid. 1. reg. 25 g
- Achior à seruis Holofernis ligatur ad arborē, quem soluunt Iudæi, & benigne suscipiunt. iudith 6 b
- Achior relicta gentilitate credit Deo, & circumciditur. iudith 14 b
- Ad Achis regem Geth, fugit Dauid. 1. reg. 27 a
- apud Achis regem insaniam simulat Dauid, vt euadat. 1. reg. 27 d
- Achitophel cōsiliarius Dauid, stat à parte Abfalom. 2. reg. 15 b c
- Achitophel consilium, tanquam verbum Dei habitum. 2. reg. 16 d
- Achitophel consilium, nocte irruendum esse su per Dauidem cum duodecim millibus: Deus dissipat per Chusai dantem aliud quo periret Abfalom cum suis. 2. reg. 17 a b c
- Achitophel laqueo se suspendit, q̄ nō fuisset factum consiliū suū contra Dauidem. 2. reg. 17 f
- Achor vallis. iofue 7 d
- Acquisitionis populus, Christiani dicuntur à Petro, sanguine Christi redempti. 1. pet. 2 b
- Ada, altera vxor Lamech. gene. 4 d
- Adad suscitatur à Domino aduersus Salomonem. 3. reg. 11 c
- Adad Idumæus fugit à facie Davidis vastantis Idumæam, in Ægyptum, vbi vxorem ducit sororem Pharonis. 3. reg. 11 d
- Adam creat Deus, subiiciens ei omnia. gen. 1 d
- Adam in paradiso constituitur vt aret terram, cui interdicitur ligno vitæ. gene. 2 c
- Adā cūctis animalib^o nomina imponit. gen. 2 d
- Adam comedit deligno scientiæ. gene. 3 b
- Adam erubescens propter peccatum fugit conspectum Dei. gene. 3 b
- Adam reuocatur in vxorem. gene. 3 b
- Adæ pœna propter peccatum. gene. 3 c d
- Adam eiicitur à paradiso. gene. 3 d
- Adæ ætas, 930 anni. gene. 5 a
- Adæ genealogia vsque ad Esau & Iacob repetitur. 1. paral. 1 a
- Adam, nomen viro & mulieri cōmune. gen. 5 a
- Adam figura futuri Adæ Christi. rom. 5 c

- Adam primus homo, factus ut animæ beneficio viveret: et Adam posterior Christus, ut suis vitam daret spiritualem. 1. Corinth. 15 f
- per Adam peccatores sumus constituti omnes, à quo hæreditariam peccandi proclivitatem accepimus. rom. 5 b d
- Adam caelestem vitam pura referre oportet, sicut nos Adæ terreni imaginem improbis moribus expressimus. 1. Corinth. 15 f
- per Adæ omnes sumus obnoxii morti: per Christum autem, vitæ restituti. 1. Corinth. 15 c
- Adazer rex Soba percutitur à Dauide. 1. re. 8 a
- Adazer ferui victi faciunt pacem cum Dauide, & seruiunt ei. 1. reg. 10 d
- Adipem hostiarum prohibet Deus comedere. leuit. 7 c
- ut Adipem agnorum comederent introduxit Deus Israelitas in terrâ promissionis. deut. 32 b
- Adhærendum Deo fide & fiducia, non idolis aut cuiquam alii rei. deut. 10 a
- ut Adhæreamus Deo fide, hortatur Moyses, deut. 10 c. Hortatur & Iosue, iosue 22. 23 b
- Adhærentes Deo viuunt, non occiduntur ut occisuerunt qui sequuti sunt Beelphegor. deu. 4 a
- Adhortatur Deus Salomonem ut simplici corde ambulet cum populo in præceptis Moysi, ne reiciatur cum populo. 3. reg. 9 a
- Adhortatur Moyses ad seruanda præcepta Dei, demonstrata prius Dei bonitate erga populû suum. deut. 4 a
- Adinventiones suas malas sequentes derelicto Deo, conerit fames. deut. 28 b
- Adinventiones suas sequentes Israelitæ, id est ad idola conuersi, affliguntur. iudic. 2 d
- Adiurat Achab Michæam, ut ei verum loquatur. 1. reg. 22 c
- Adiurat Paulus Thessalonicenses, 1. thess. 5 d: & Timotheum, 1. timoth. 4 a
- Adiutores Pauli in prædicatione euangelii. rom. 16 a. coloss. 4 c
- Adiutores Dei, & cooperarii, apostoli in prædicatione euangelii. 1. Corinth. 3 b
- Adiutorium viri mulier. gene. 2 c
- Adolescentulæ quales esse debeant. tit. 2 a
- Adolescentes diaconi subditi sint episcopis siue presbyteris, illis ministrantes. 1. pet. 5 b
- Adolescentis modestia in loquendo. ecclesi. 31 b
- de Adolescente quodam nudo fugiente cû Christus comprehenderetur. marc. 14 e
- Adonias filius Davidis inscio patre occupat regnum, immolaris victimis. 3. reg. 1 a b
- Adonias audiens Salomonem præcepto patris constitutum regem super Iudam & Israel, fugit tenens cornua altaris, à quibus iussu Salomonis auulsus reducit in domû suâ. 3. reg. 1 f g
- Adonias petit Abisag in vxorem. 3. reg. 1 c
- Adonias occiditur. 3. reg. 1 d
- Adonibezec comprehenso abscinduntur summities manuum ac pedum, & moritur in Ierusalem. iudic. 1 a b
- Adoptare nos in filios prædestinauerat Deus ante sæcula, eph. 1. 12. v. 12; ita esset, venit Christus, galat. 4 a
- Adoptati Iudæi à Deo in peculiare gentem. ro. 9 a
- Adoptionem sui expectant fideles. rom. 9 d
- Adorandus Deus, timendus, & illi præcedendus. math. 4. b. luc. 4. deut. 6 c. 10 d
- Adorant Deum Israelitæ loquentem ad Moysen in nube in ostio tabernaculi. exod. 33 b
- Adorabât procul seniores Israel cum Aarone, non appropinquantes monti Sinai. exod. 24 a
- Adoraturus & solennem Deo cultû exhibiturus, pietatem suam testaturus, Elcana ascendit in Silo, vbi corâ Domino comedebat & bibebat cum familia. 1. reg. 12 b
- Adorât coram Domino Elcana cum vxoribus mane. 1. reg. 1 c
- Adorat David Dominum in summitate montis fugiens Abisalom. 1. reg. 15 g
- Adorat Saul Dominû, sed nõ in fide. 1. reg. 15 g
- non Adorandus deus alienus, exod. 23 c. 34 b. ne derelinquamur à Deo. 3. reg. 9 b
- Adorat populus vitulos quos fecerat Ieroboam. 3. reg. 12 g
- Adorant Idola Israelitæ ignorâtes Dei opera, & traduntur in manus hostium. iudic. 2 b
- ADORATORES vtros futuros post publicatum euangelium, prædicit Christus, qui non hostis pecudum, sed interne & mente adorarent Deum. iohan. 4 c
- Adorant apostoli Christum ascendentem in caelum. luc. 24 g
- Adorare volens Iohannes angelum, ab eo prohibitus est. apoc. 19 b. 22 b
- Adorant bestiam vniuersi, apoc. 13 a: qui non sunt scripti in libro vitæ, apoc. 13 c: eorumque plaga, apoc. 16 c
- Adorasse dicit scriptura Gedeonem audientem castra Madianitarû tradi à Deo in manû ipsi Gedeonis, id est gratias egisse Deo, & credidisse promittenti victoriam. iudic. 7 d
- Adorât, sine gratias agunt Deo filii Israel quod ipsos visitauerit, & respexerit afflictionem ipsorum. exod. 4 g
- Adorasse populum dicitur Abraham, pro egisse gratias populo cum geniculatione aut genu decoro. gene. 13 b
- Adorare pro inclinari & incuruare se corâ aliquo, honoris & reuerentiæ gratia, vitur scriptura. gene. 18 a. 33 a. 42. 43. 44
- Adorat David sine inclinari se Davidi ipse Nathan propheta, item Bethsabee. 3. reg. 1 c d
- Aduentus fuerunt Israelitæ apud Aegyptios. deut. 10 d
- Aduenis, pupillis & viduis relinquenda reliquæ messis, vindemix & oliuarum. deut. 24 d
- Aduentus iudicium non peruertendû. deut. 24 d
- Aduentus iudiciû peruertens maledictus. deut. 28 c
- Aduentus diligendi, leuiti. 19 g. non affligendi, exod. 22 c
- Aduentus non exprobrandum. leuit. 19 g. exod. 22. c. deut. 24 d
- Aduenis triennales primitiæ danda. deut. 26 a
- Aduenis præcipitur legi deuteronomiû. deu. 31 c
- de Aduentu Domini. malach. 4 a
- Aduentum Christi expectat propheta. isa. 62 a
- Aduentus Christi sedentis super sinâ. zach. 9 b
- Aduentus Christi signa. isa. 35 c
- Aduentus Christi & victoria aduersus mortem, peccatum, & infernum. habacuc 3 a
- ADVENTVM SVVM per euangelium breui toto orbi adfuturû cû maxima virtute & signis, prædicit Christus. math. 26 d. marc. 9 a. luc. 9 c
- Aduentus Domini ad iudicium, apoc. 6 d: tam inopinatus vt dies diluuii, math. 24 d. luc. 17 f. vt fur in nocte, 2. pet. 3 c. apoc. 3 a: vt fulgur exiens ab oriente & patens in occidentem, matt. 24 c. marc. 13 c. luc. 17 e
- Aduentus Domini ad iudiciû. isa. 3 c. 13 b. dan. 7 d
- Aduentus Domini qualis futurus. act. 1 b
- Aduentû Domini expectant fideles, 1. Corinth. 12. in quo gloriabuntur, 2. Corinth. 1 c
- Aduentû Domini instare dicit Iacobus. iacob. 5 b
- Aduentû suum quare tardet Dominus. 1. pet. 3 c
- Aduersarii Domini formident ipsum. 1. reg. 2 b
- Aduersarios suscitauit Deus Salomoni conuerso ad idola; Adad Idumæû, & Razon. 3. reg. 11 d e
- Aduersarios mittit Deus in Iudæa. 4. reg. 15 g. 16 a
- Ad aduersa fortiter sustinenda exhortatio ad populum Dei. psal. 4
- Adulationis perniciës. prouer. 17 a. 18 d. eccles. 7 a. isa. 3 c. habac. 2 c
- in Adulatores. prouer. 24 c
- non Adulabatur Paulus in sua prædicatione. 1. thess. 2 a
- Non Adulterandum. exod. 20 c. deut. 15 b
- Adultera fugienda. prouer. 6 c. 22 b
- Adulterum morti adiudicat Deus in historia Abimelech. gen. 26 a b
- Adulter & adultera moriantur. leuit. 18 a. 26 b. deut. 22 d
- Adulterium quæ mala consequantur. ecclesi. 23 c
- Adulterium spirituale. psal. 71, versu 26
- Adulterium vxoris quomodo deprehendere poterat maritus. nume. 5 b
- ne Adulterium committeret Pharaon cum vxore Abræ, Deus flagellat familiam Pharaonis & famulorum. gene. 12 d
- Adulterium Davidis cum Bethsabee. 1. reg. 11 a
- Adulteri nõ possident regnum Dei, 1. Corinth. 6 b. quos iudicat Dominus, heb. 13 a
- ADVOCATVS NOSTER IESVS CHRISTVS. 1. iohan. 2 a
- Aduram præfecit tributorum Roboam, lapidatur à populo. 1. reg. 11 c. 1. paral. 10 d
- Ædificata domo non habitat in ea qui præcepta Dei non seruat. deut. 28 c
- qui Ædificat domum nouam non cogebatur ire ad bellum, nisi ea dedicata. deut. 20 b
- Ædificare pro facere more scripturæ. gene. 2 d
- Ædificia Salomonis. 3. reg. 9 c
- Ædificare domum fratris, pro fratris defuncti vxorem accipere, & ex ea suscipere filium, qui fratris defuncti in nomine vocetur. deut. 25 c
- Ædificauerunt domum Israel, Rachel & Lia, ex quibus descendit omnis populus Israel. ruth. 4 c
- Ædificat Deus domos obstetricibus timentibus se, & seruauit pacem Hebræorum. exod. 1 d
- Ædificaturum se domum firmam & permanentem promittit Deus Ieroboam ambulanti iuxta præcepta sua. 3. reg. 11 g
- Ædificaturum se domum fidelem sacerdoti Sadoch prædicit Deus. 1. reg. 1 g
- Ædificauit Christus ecclesiam prædicando euangelium, & dando fidem qua susciperetur. 1. reg. 7 c
- Ædificatio Dei, docere fidem in Christû. 1. timo. 1 a
- Ædificium Dei, Christiani prædicatione adducti ad Christum. 1. Corinth. 3 b
- Ædificemus singuli singulos. 1. thess. 5 c
- Ædificantes sacerdotes Iudæi, Christum quem docere debebant populo, reiciunt. math. 23 d. marc. 12 a. luc. 20 c. act. 4 b
- de Ægroti filii Abiæ valetudine consuluit Ieroboam Abiam propheram. 3. reg. 14 a
- Ægrotat filius Davidis ex Bethsabee: pro quo ieiunans David, orat vt cum liberet Deus. 2. regum 12 d
- Ægrotat Amnon nimio amore in Thamar sororem Absalom: ægrotumque se simulat, vt cum ea dormiat. 2. reg. 13 a
- Ægrotanti Ezechix prædicit Isaias mortem. 4. reg. 20 a
- Ægyptiis illicitû edere cû Hebræis. gene. 43 g
- Ægyptii detestantur pastores ouium. gene. 46 d
- in Ægyptum descendit Abraham cum vxore sua, famem fugiens. gen. 10 c
- Ægyptum egreditur Abraham. gene. 13 a
- Ægypti fames. gene. 41 g
- Ægyptum ingreditur Iacob cum filiis. gene. 46 c
- Ægyptii deficiente pecunia, cibum pecoribus cõparant. gene. 47 d
- Ægyptios iubet Dominus spoliari. exod. 11 a
- Ægypti primogenitorum clades. exod. 11 d
- Ægyptios Iudæi spoliant vasis argenteis. exod. 12 f
- Ægyptum egrediuntur filii Israel. exod. 12 f
- de Ægyptiorum interitu, & Hebræorum liberatione. sapien. 19 a
- in Ægyptum reuertit volunt Israelitæ desperâtes se posse resistere Chanaanais. num. 14 a
- Ægyptus meminit Dei. 1. reg. 30 d
- in Ægyptum fugit Christus. math. 2 c
- ex Ægypto reuertitur Christus, monitu angeli. math. 2 d
- Ægypti cladem prædicit Ieremias. iere. 46 a
- Ægypti vastatio per regem Babylonis. ezech. 31 c
- Ægypti & vrbium eius destructio plangitur. ezech. 29 b. 30 a
- de Ægypti regno, & fœdere eius & bello cum regno Syriæ. danic. 11 b
- Ægyptii non abominandi. deut. 23 b
- Ægyptii post flagella, relictis idolis, in vno altari Christo Deum adorant. isa. 19 d

- A**gyptiorum & Aethiopum captiuis praedicitur. isa. 20 a.
- A**egyptus, merces regis Babylonis ob laborem quem subiit aduersus Tyrum. ezech. 29 d
- A**egyptiorum vastatio ab Assyriis. isa. 19 a
- A**gyptiis petit Osee rex auxilium. 4. reg. 17 a
- C**ontra Aelam sermo Domini. iere. 49 g
- A**emulator Deus, nō vult vt alii quā sibi soli fidamus. exod. 34 b. deut. 4 d. 5 a. ioseph. 14 c
- v**bi Aemulatio & contentio, ibi omne opus prauum. iacob. 3 d
- A**emulandum bonum semper. galat. 4 c
- A**emulatur Paulus Corinthios aemulatione & charitate Dei, ne diuellatur à sponso Christo. 2. corinth. 11 a
- A**emulationem Dei habentes, & zelum, sed absque iudicio. rom. 10 a
- a**d Aemulationem prouocat Iudaeos Paulus, euangelium praedicans Gentibus. rom. 11 b
- A**emulatus pro Moyse Ioseph vult solum Moysen prophetae, ceteros prohiberi: quem ipse Moyses corripit. nume. 11 f
- A**emulus Hei Samuel. 1. reg. 2 g
- A**eneas sanatur à Petro virtute Christi. act. 9 f
- A**enei caeli nō custodiētib' praepcepta. deu. 28 c
- A**enigma, vide Problema, vel Propositio.
- A**enigmatum, & rerū obscurarum quas à suis sapientibus & prudētibus carnis nō poterat scire: nempe per quid Deus recte agnoscat & rite colatur, & similia, vt corū audiat solutionē venit Saba regina ad Salomonem. 3. reg. 10 a
- A**equalitas qualis inter diuites & pauperes sanctos. 2. corinth. 8 c
- A**equitati cordis nostri ne tribuamus quod Deus det nobis vitam aeternam. deut. 9 a
- A**erugo propter peccata. 3. reg. 8 d
- A**estu percutiuntur, praepcepta Dei non custodientes. deut. 28 c
- A**in Aetate mundi vltimā incidimus. 1. corin. 9 c
- A**ethiopl' interitū minatur Domin'. i. soph. 2 d
- A**ffecti simus eodē animo alii in alios. ro. 12 d
- A**ffinitatis grad' in lege prohibiti. leuit. 18 a
- Q**uod Affligatur Israel à Madianitis, miratur & queritur Gedeon Deo. iudicum 6 c
- A**fflictiones multas minatur Deus iis qui à se fornicantur, alii fidentes quā ipsi soli. deut. 31 d. e. ioseph. 24 c
- A**ffligit tandiu nos Deus donec peccata nostra ipsi constentur. leuit. 26 f
- A**fflictione dura afflicti filii Israel non acquiescunt Moyse. exod. 6 b
- v**t Afflictionibus cognoscerēt malitiā cordis sui duxit Deus Iudaeos per desertum. deut. 8 a
- A**fflictionem populi sui videt Deus. exod. 3 b
- d**e Afflictionibus liberat Deus populum reuertentem toto corde ad se, & ei soli seruientem & fidentem. deut. 26 b. 1. reg. 7 a
- i**n Afflictionibus constituti Israelitae cōfitentur Deo peccata, quod relicto ipso seruiert diis alienis: clamātes assidue, & liberantur: tamen si dixisset Deus se non liberaturum. iudicum 10 c
- A**fflicti Bethsamitae cōfitentur Deum Israel esse Deum sanctum. 1. reg. 6 d
- A**fflictis adest Deus, & eos exaudit, exemplo Agar: quem & ipsa videntem propterea appellauit. gene. 26 d. 2 b
- A**fflictionem Agar fugientis à conspectu dominae vidēs Deus, exaudit eam: propter quod & Israheli impositum nomen. gene. 26 b c
- A**fflictorum quos afflixerat propter idola ad quae cōuersi erant, gemitus exaudiebat Deus, propter iudices quos super eos constituerat. iudicum 2 d
- a**b Afflictionibus liberat Deus Israel per impium Ieroboam. 4. reg. 14 f
- A**fflictiones tanquā à Deo suscitatas, non ab homine, libenter fert Dauid. 2. reg. 16 b c
- A**ffligitur cor Annae sterilis. 1. reg. 1 b
- A**fflictionis magnitudine coacta Anna sine fatigatione orat. 1. reg. 1 c
- A**ffligere animas. leuit. 23 c. isa. 38 b
- A**fflictis succurrendum. eccli 7 d
- i**n Afflictione Ierusalem videtur afflicta Dominus. iere. 8 g
- A**gabus propheta praedicit famem vniuerso orbi futuram, act. 11 d: & Paulum Ierolymis alligandum, act. 21 b
- A**gag rex Amalecitarum nō occiditur à Saule. 1. reg. 15 b
- A**gag regem Amalec occidit Samuel. 1. reg. 15 g
- A**gar dominam Saram irridet videns se concepisse ex Abram domino suo. gene. 16 b
- A**gar fugiens Saram dominam, consolatur ab angelo. gene. 16 a b c
- A**gar semē multiplicandū praedicit De'. ge. 16 c
- A**gar ancilla eiicitur cū filio Israhel. gen. 21 b
- A**ger non serendus diuerso semine. leuit. 19 c
- d**e Agrum vel vineā proximi laedente. exod. 22 a
- A**grorum termini non transferendi. deu. 19 d
- A**ger sanguinis. act. 1 d
- A**ger emptus à Ieremia significat populum à captiuitate reuersurum. iere. 22 b
- A**ggæi & Zachariae adhortatione reaedificatur templum. 1. esdr. 5 a
- A**ggæus Iudaeos increpat, qui neglecto templo propria aedificia curabant. aggæi 1 a
- A**ggrauare cor suū & obstinatum esse, nolle ad Deum conuerti. 1. reg. 6 b
- A**ggrauata manus Dei super aliquē dicitur quē vehementer affligat. 1. reg. 5 b
- d**e Agnis oblatio. leuit. 3 b
- A**gni paschalis edendi ritus. exod. 12 a
- A**gnus paschalis immaculatus. exod. 12 a
- A**gnus Christus redemit & abstulit peccata nostra sanguine suo. iohan. 1 d. apoc. 5 c
- A**gni visio, quem omnis terra adorat. apoc. 5 b.
- s**tantis super montem Sion, apoc. 14 a
- A**gricola Adam. gene. 3 d
- A**gricola Esau. gene. 25 d
- A**gricolā vocat Christus patrem auferentem à se omnē palmitē nō ferentem fructu. iohan. 15 a
- a**b Agricultura ad prophetiam vocatur Eliseus à Deo per Eliam. 3. reg. 19 d
- A**gricultura Dei Christiani, quos quasi agros coluerunt apostoli. 1. corinth. 3 b
- A**grippam Paulus hortatur vt Christo credat. act. 26 g
- A**hias propheta missus à Deo tradit decem tribus Ieroboam. 3. reg. 11 f
- A**hias propheta praedicit mortē filii Ieroboam, totiusque regni exitium. 2. reg. 14 b
- A**hio & Oza filii Abinadab. 2. reg. 6 a
- s**ub Alas Dei confugerat Ruth Moabitibus, & alitur. ruth. 2 c
- A**lapa percutitur 1 e s v s. iohan. 10 d
- A**lcius homo Iudaeus erat impius, quē Demetrius rex sacerdotem praefecit Iudaeis. 1. machab. 7 a b
- A**lcimi instinctu Demetrius Nicanorem aduersus Iudaeos mittit. 1. machab. 14 a
- A**lcimus paralyti dissolutus interit. 1. machab. 9 f
- A**lexander Antiochi Nobilis filius regnat in Ptolemaida. 1. machab. 10 a
- A**lexander bellum committit cum Demetrio. 1. machab. 10 d
- A**lexander & Ptolemæus rex Aegypti amicitiam inter se statuunt. 1. mach. 10 c
- A**lexandro Macedone mortuo regnum suscipit Antiochus. 1. machab. 11 a
- A**lexander ariarius aliquando fidelis, Paulo nocuit. 2. timoth. 4 c
- A**lienos deos adorātes lapidabantur. deut. 17 a
- A**lienos deos ne adoret cum populo, dehortatur Deus Salomonem. 3. reg. 9 b
- A**lienigenae separantur à populo Israel iuxta legem Deuteronomii. 2. esdr. 13 a
- A**lienigenae, adducti fama nominis Dei, orātes exaudiuntur. 3. reg. 8 e
- A**llegoria Pauli de filio Agar & Saræ. gal. 4 c
- A**lteria Deo aedificat Abram, in locis vbi ipse ei apparebat. gen. 12 b c. 13 d
- A**ltare Deo aedificat Isaac. gene. 26 f
- A**ltare praecipit sibi construi Deus à Iacob in Bethel. gene. 33 d. 35 a
- A**ltari aedificato ad radices mōris Sinai à Moyse, offeruntur holocausta ad foed' in eudū. exo. 24 a
- A**ltare terream praecipit fieri sibi Deus, & quomodo. exod. 20 d
- A**ltaris tabernaculi forma. exod. 27 a
- A**ltaris thymiamatis forma, situs, & fabricatio. exod. 30 a. 37 d. 40 c
- A**ltaris holocausti fabricatio. exod. 27 a. 38 a
- A**ltaris templi Salomonis fabricatio. 2. para. 4 a
- A**ltaris descriptio. ezech. 43 d
- A**ltare quomodo exiabat. exo. 29 f. leuit. 16 d
- s**uper Altare quod extructum erat ante tabernaculum, offerbantur hostiae & reliqua, nusquā alibi. ioseph. 12 g
- i**n Altaris dedicatione quae obrulerint singuli principes Israel. nume. 7 a
- A**ltare aedificat Moyses in memoriam interitus Amalecitarum. exod. 17 d
- A**ltare extrui iubet Moyses transmissio Iordane, & illi legem inscribi. deut. 27 a
- A**ltare immēse magnitudinis aedificatur à filiis Ruben, Gad & Manasse, in testimonium quod Dominus sit Deus. ioseph. 22 c
- A**ltare aedificat Ioseph in Hebal, super cuius lapides scribit Deuteronomium, & offert holocausta. ioseph. 8 f
- A**ltare Deus sibi extrui iubet à Gedeone, destructa ara Baal, iubetque eū nō timere. iudic. 6 e
- A**ltari aedificato Domino, Dauid offert holocaustum, & cessat peccis. 2. reg. 24 d
- A**ltaris dedicatio sub Iuda Machabæo. 1. machab. 4 c
- A**ltare Deo aedificat Samuel. 1. reg. 7 d
- A**ltare Deo aedificat Saul. 1. reg. 14 c
- A**ltare dei destructum dolens Elias, ipsum reaedificat, super quod & sacrificat coram sacerdotibus Baal. 1. reg. 18 e
- A**ltare Dei aereu destruit Achaz impius. 4. re. 16 c
- a**b Altaris cornibus euellit Adonias iussu Salomonis, qui cōtra Dei legem occupauerat regnum Dauidis. 3. reg. 1 g
- c**oram Altari occiditur Ioab iussu Salomonis. 3. reg. 2 e f
- A**lteria idolorum destruuntur à Iosia. 4. reg. 23 c
- A**ltare aedificat Aaron ipsi vitulo quem formauerat. exo. 31 b
- A**ltare Ieroboā filii Nabat destruitur. 4. reg. 23 c
- A**ltare nostrum Christus. heb. 13 b
- A**ltari olim seruiētes, victum inde habebāt: multo magis qui euangelio seruiunt. 1. corint. 9 b
- A**malecitar' occiduntur à filiis Israel orante Moyse. exod. 17 c
- A**malec percutit populum Israel. nume. 14 d
- A**malecitar' occidunt Chananeos. nume. 14 d
- A**malecitarū interitum praedicit Balaam. nume. 24 d. Praedixit & Deus, exod. 17 d
- A**malec iubet Deus occidere propter mala quae fecit in Israel. deut. 25 d
- A**malec percutitur à Saule. 1. reg. 14 g
- A**malecitas iubetur Saul ad internecionem delere: quod praepceptum non implens, reicitur à Deo. 1. reg. 15 a
- A**malecitar' percutiuntur à filiis Simeō. 1. par. 4 g
- A**man exaltatum à rege Assuero solus Mardocheus non adorat. esther 3 a
- A**man videns se contemptum à Mardocheo, omnium Iudaeorum interitum ab Assuero impetrat. esther 3 b
- A**man iussu regis suspēditur in patibulo quod Mardocheo parauerat. esther 5 d. 7 d
- A**man filii decem suspenduntur. esther 9 d
- A**maritudo auferēda à nobis. eph. 4 g. hebr. 11 d
- A**maritudo animae mulieris hospite Elisci ob filii sui mortem. 4. reg. 4 c
- A**maræ aquae dulcescunt, imposito in eas ligno quod post orationem ostēderat Moyse Deus. exod. 15 f
- A** mala pro Ioab constituitur caput exercitus

Abſalom. 2. reg. 17 f
Amasa conuocat Iudam contra Sebam : quem osculatus Ioab occidit in itinere. 2. reg. 20 b c
Amasa filius Abigail sororis Dauid. 1. paral. 2 b
Amasias succedit patri Ioas in regno Iuda. 4. regum 11 d. 2. paral. 24 g
Amasias rex Iuda occidit interfectores patris sui. 4. reg. 14 a b. 2. paral. 25 a
Amasiam monet quidam vir Dei ne viribus humanis fidat. 1. paral. 25 b
Amasias percutit Edomitas siue Idumæos. 4. regum 14 b. 2. paral. 25 d
Amasias corripitur à Domino, quòd deos Idumæorum coluerit. 2. paral. 25 e
Amasias rex Iuda voluntate Dei traditur in manus hostium. 2. paral. 25 f
Amasias capitur à Ioas rege Israel, & occiditur. 4. reg. 14 b. 2. paral. 26 f
Amasias sacerdos Bethel obſiſtit prophetæ Dei Amos. amos 7 c
Ambitioſus honorum nõ est, qui charitatem habet. 1. cor. 13 b
Ambulantes meditemur verbũ Dei. deut. 11 c
Ambulare cum Deo, diuinamque agere vitam. gene. 5 d
vt Ambulet corã se, id est vt ei soli fidat, & opera fidetis faciat, adhortatur Abrã Deus. gene. 17 a
Ambulauit coram Deo in veritate Ezechias firma fiducia in eum. 4. reg. 20 a
Ambulare in viis Dei, est custodire præcepta ipsius. 3. reg. 3 b
vt Ambulemus in viis suis petit à nobis Deus. deut. 10 c. 11 c
Ambulare in viis suis docuit Deus filios Israel. deut. 8 b
Ambulat Salomon in præceptis Dei. 3. reg. 2
vt Ambulent in viis Dei hortatur Rubenitas Ioſue. iof. 12 a
Ambulare in luce, est credere in lucẽ Christum. iohan. 12 c
Ambulare in veritate, toto corde & anima diligere Deum. 3. reg. 2 a
Ambulare in viis patris pro facere sicut pater fecerit. 1. reg. 8 a
Ambulare ipsi Deo ex aduerso, id est non facere quæ præcepit. leuit. 16 d
Ambulare ex aduerso nobis dicitur Deus quando percutit nos propter peccata. leuit. 16 d
Ambulaturum se inter Israelitas promittit Deus seruantes mandata ipsius. leuit. 26 b
vt Ambulet secum Deus petit Moyses. exod. 33 c. 34 a
Ambulare in cordis prauitate. deut. 29 c
Amantia percutit Deus non seruantes præcepta. deut. 28 c
Amici diligendi. leuit. 19 d
Amici bonũ consilium, res suauissima. prou. 17 b
Amici gratia, dñum negligendum. prou. 12 d
Amici veteres colendi. prou. 17 b. ecci 9 c
Amici arcana non denudanda. ecci 17 c
Amicis plus quàm par sit non fidendum. abd. 1 c
Amicitia vera. ecci 6 a
Amicitiam pariunt diuitiæ. prou. 19 a
Amicitiam soluunt conuicia. ecci 22 d
cum Amico potetũ caute versandum. prou. 23 a
Amicos parit comitas. prou. 18 d
Amicus verus. prou. 17 d
Amicus simulatus. ecci 37 a
Amicus verus amat etiã cum sænit. prou. 17 a
Amicus in paupertate nõ relinquendus. ecci 22 d
quomodo Amicus dignoscendus. ecci 12 b
Amicitia huius mundi, inimicitia apud Deum. iacobi 4 a
Amicos nobis paremus, bona tẽporalia pauperibus elargietes, qui recipiant nos in æterna tabernacula. luc. 16 a.
Amicos vocat Christus ap̄os, & quare. ioh. 15 b
Amicum suum Iudam Christum vocat. matt. 26 e
de eo qui Amicum noctu accedens improbitate orãdi cũ expugnat. Vide Orandũ esse sedulo.
De Amisso boue vel oue aut re altera, quæ cũ

inuenerimus, quid agendum. deut. 22 a
Ammonitæ à quo habeant originẽ. gene. 19 g
Ammonitæ prohibentur admitti in cõsortium & ecclesiam Israelitarum, & quare. deut. 23 a
Ammonitæ traduntur à Deo in manus Iephte. iud. 11 f
Ammonitæ & Moabitæ inuadunt Iosaphat. 2. paral. 10 a
Ammonitarum idolũ Moloch siue Melchom. 3. reg. 11 b. 4. reg. 23 c
Ammonitæ receperunt terras suas ab Israelitis possessas. iudicum 11 c d
Ammonitis ne bellum inferat præcipitur Israelitis. deut. 2 d
Ammonitæ præliantes contra Iabes Galaad, à quibus petierant oculos dextros, occiduntur à Saule. 1. reg. 11 a b c
Ammonitæ occiduntur à Dauide qui seruos quos ad consolandum regem ipsorum miserat, ignominia affecterant. 2. reg. 10 a b c d
Ammonitarũ grauis afflictio à Dauide facta. 2. reg. 12 g
contra Ammonitas sermo Domini. iere. 49 a
Ammonitis minatur Dominus. eze. 25 a. amos 1 d
Ammonis incestus cũ sorore Absalomis Thamar. 2. reg. 13 a
Amnon expellit ipsam Thamar cum ingenti odio, post admissum cum ea stuprum. 2. reg. 13 c
Amnon impius rex Iuda occiditur à seruis. 4. reg. 21 d
Amor proximorum Deo & hominibus gratus. ecci 15 a
Amor Iacob in Rachelem maximus. gene. 29 c
Amor Ionathæ & Dauidis. 1. reg. 18 a
Amore nimio Thamar virginis sororis Absalom ægrotat Amnon. 2. reg. 13 a
Amore mulierum idololatrarum captus Salomõ, (quas ne tãgeret prohibuerat Deus) idola colit. 3. reg. 11 a
Amare, vide Diligere. deut. 10 d
Amat Dauid filiam Saul Michol. 1. reg. 18 e
Amat Deus peregrinũ, idcirco & Iudæos amauit. deut. 10 d
vt Amemus Deum exhortatur Moyses. deut. 11 a
quos Amat Deus, arguit & castigat. heb. 12. b apoc. 3 d
qui Amat parentes plus quàm Christũ, non potest eius esse discipulus. math. 10 d
Amare in fide. tit. 3 d
Amorrhæi occiduntur à Chodorlahomor gene. 14 b
Amorrhæorũ vrbes habitat Israel. num. 21 e f g
Amorrhæi bellum inferunt Gabaonitis, quæ pacem fecissent cũ Iosue: quos Amorrhæos tradit Deus in manus ipsius. iof. 10 a b
Amorrhæi occidunt Israelitas. deut. 11 g
Amorrhæus tributarius filiis Ioseph. iudicum 1 g
Amorrhæos relictos Salomon facit sibi tributarios. 3. reg. 9 c
Amorrhæus occiditur. nume. 31 g
Amorrhæos iubet Deus penitẽ excindi. deut. 10 d
Amos conditio, & prophetiæ eius tempus. amos 1 a
Amos armætarius vellicãs sycomoros. amos 7 c
Amphoræ visio, Iudæ translationem in Babylonem designantis. zach. 5 c
Amplexatur Esau fratrem suum Iacob. gen. 33 a
Amplexatur fratrem suum Benjamin ipse Ioseph. gene. 45 d
Amplexatur patrem suum Iacob ipse Ioseph, & osculatur. gene. 46 d
Amram filius Caath, pater Moysi & Aaron. exod. 6 c
Amri eligitur in regẽ Israel, cõtempo Zambri. 3. reg. 16 d
Amri impius plus quàm illi qui eum præcesserant. 3. reg. 16 f
Amri moritur. 3. reg. 16 f
Ananias cũ vxore Sapphira moritur. act. 5 a
Ananias discipulus quidam Damasci, baptizat Paulum. act. 9 b

Ananias princeps sacerdotum percuti iubet os Pauli. act. 23 a
Anathema erat Iericho, in qua ne Infantes quidẽ, mulieres, oues & boues relinquebãtur, quin gladio omnia corruerẽt: aurũ, argentũ, æs, & ferrum Domino cõsecrata fuerunt, neque licebat quicquam sibi reseruare. iof. 6 c d
qui de Anathemate accepisset, iubet Deus comburi. iof. 7 c
de Anathemate aliquid auri & argenti acceperat Acham, quẽ iratũ Deus iubet lapidari. iof. 7 a d
Anathema sit qui Christum negat. 1. corinth. 16 d. aut docet per aliud saluari nos posse, quàm per Christum. galat. 1 b
Anathema esse pro fratribus suis optat Paulus. rom. 9 a
Ancillæ Iudæorum ex peregrinis erant, & aliis nationibus, nõ autem ex fratribus: ac possidebantur vt iumenta. leuit. 15 f
Ancilla Agar iubetur sub manu dominæ suæ humiliari. gene. 16 c
Ancillas suas dant marito suo Rachel & Lia, ex quibus suscipiunt liberos. gene. 30 a
cum Ancilla dormiens coitu seminis. leuit. 19 e
in Ancillam quæ se vendidisset fratri suo Hebræo, anno septimo donabatur libertate, onusta frumento, gregibus, & vino: aut si manere voluisset, perforabatur ei auris. deut. 15 c
in Ancillam vendita filia. exod. 21 b
cum Ancilla dormiens, quomodo puniendus. leuit. 19 e
Ancilla nũtiat ipsi Achimæas & Ionathan quid Chusai velit sciri à Dauide de consilio Achitophel. 2. reg. 17 d
ad Ancillæ vocẽ Christũ negat Petrus. math. 26 g. mar. 14 g. luc. 22 g. iohan. 18 e
Ancillam se dicit Ruth ipsius Booz, vulgari Hebræorum sermone. ruth 2 c
Ancillam Heli sacerdotis se dicit Anna humilis afflictã, qui eam ebriam dixerat. 1. reg. 1 c
Ancillam Dauidis se dicit Abigail, vt pedes seruorum lauet. 1. reg. 25 g
Ancillam Domini se esse cõfiteatur Maria. luc. 1 d
Ancillæ Agar filii non sunt Christiani. galat. 4 d
Andreas Iohannis Baptistæ discipulus, sequitur Christum, adducens fratrem suum Petrum ad ipsum. iohan. 1 f. ambõque vocantur. math. 4 c
Andronicus Oniam sacerdotem interficit. 2. macha. 4 c
Andronicus occiditur. 2. macha. 4 f
ANGELOS creauit pater per filiũ. colof. 1 c
Angeli spirituales creaturæ & igneæ naturæ & velocissimæ ministri nostri, & custodes. heb. 1 c
Angeli virtus terribilis. iudicum 13 b
Angelus Dei Moysi locutus est in rubo. act. 7 d
per Angelos lex data Moysi super mõtem Sina. act. 7 e. galat. 3 c. heb. 1 a
Angeli ascendentes & descendentes per scalam. gene. 28 c
Angeli redemptionem nostram videre cupiunt. 1. pet. 1 b
Angelum Dei nesciebant secum loqui Manue & ipsius vxor, nisi conspexissent eum ascendere in flamma ignis holocausti. iudicum 13 d
Angelus cõsolatur Agar eieciã ab Abraham & errantem in solitudine Bersabee. gen. 16 b. 21 b
Angelos tres hospitio suscipit Abrahã. gen. 18 a
Angelorum visione cõsolatur Deus ipsum Iacob. gene. 32 a
Angelus deducit seruum Abrahæ ad accipiendã vxorem filio domini sui Isaac. gene. 24 b e
Angelos venientes Sodomam, Lot suscipit hospitio. gene. 19 a
per Angelum loquitur Deus ipsi Iacob in somnis. gene. 31 b
Angeli, Iacob fugiti fratrem, apparent. gen. 28 e
cum Angelo luctatur Iacob & præualet, vt cõfident se posse fratrem vincere. gen. 32 e
Angelum Deum vocat Iacob qui per angelos protegebat ipsum. gene. 48 c

Angeli ministerio pascit deus Eliam fugientem
Iezabel, 3. reg. 19 a. ipsum præterea hortatur ne
timeat accedere ad Ochosiam, 4. reg. 1 d
Angelus clamat ad Abraham ne immolet filiū.
gene. 22 c
Angelus Israelis promittitur ductor & protector.
exod. 23 c d
Angelus dei præcedit castra Israelitarum. exod.
14 c. 27 g
Angelum se missurum præcursorem qui eūciat
Chananaum, & reliquos promittit Israelitis
deus. exod. 33 a
Angelus domini confortat Iosue. iof. 5 d
Angelus apparet Gedeoni, cumque mittit vt li-
beret Israelcm è manu Madian. iudicum 6 b
Angelus, tanquam deus à quo mittebatur nun-
tius, dicit nomen dei esse mirabile. iudicū 13 c
Angelus cū euaginato gladio obsistit ipsi Balaā
properanti ad maledicendū Israel. nume. 22 d
Angelus exprobrat Israelitis, quòd Chananaeos,
quos iusserat deus occidi, reliquerint, & fœdus
cum eis percusserint. iudicum 2 a
Angelus Raphael Tobie junioris dux. tob. 5 a
Angelus domini Iudith eūtem ad Holofernem
& redeuntem protegit. iudith 13 c
Angelus domini occidit in castris Sennacherib
185 millia virorū. 4. reg. 19 g. 2. par. 31 c. isa. 37 g
ab Angelis dei percipiuntur 70 millia virorum
peste: quam dominus facit cessare. 2. reg. 24 c
Angelus domini descēdit cum tribus pueris in
fornacem, & seruat eos. danie. 3 g
Angelum suum mittit dominus in lacū leonum
vt Daniele m protegat. danie. 6 f
Angelus edisserit Danieli visionem septem heb-
domadarum. danie. 6 f
Angelus dei promittit filium Zachariæ. luc. 1 a
Angeli Christo ministrant in deserto. matth. 4 b
marc. 1 c
Angelus Christum confortat in horto. luc. 22 e
Angelos misisset sibi pater in auxiliū, si eū Chri-
stus rogasset contra aduersarios. matth. 26 e
Angeli Christum resurrexisse nuntiant mulcri-
bus profectis ad sepulchrum. matth. 28 a. mar.
16 b. luc. 24 a. iohan. 20 c
ab Angelo percussus Herodes moritur. act. 12 d
Angeli dei ministerio educuntur apostoli è car-
cere. act. 5 d
Angelus nuntiat Philippo vt euangelii annun-
tiet cuidam eunucho. act. 8 c
Angeli ministerio Petrus carcerē exit. act. 12 a b
Angelus dei Paulo nuntiat nullum perituum
ex iis qui cum eo erant super mare. act. 27 d
Angelus Christum saluatorem natum nuntiat
pastoribus. luc. 2 b
Angolorum hymnus & laus in Christi natiuita-
te. luc. 2 b
Angeli dei gaudent super vno peccatore cōuer-
so ad Christum. luc. 15 b
Angelis lōge superior Christus probatur. heb. 2 a
Angelis Christus minor factus ad breue tempus
passionis. heb. 2 c
Angelis excellentius nomen Christum habere,
probatur. heb. 1 b
Angelos à deo missos qui contemnebant, punie-
bantur: multo magis qui Christum contem-
perint. heb. 2 a
Angelo de cælo nuntianti nobis aliā viā salutis,
q̄per solum Christum, nō credēdum. gala. 1 b
Angelum adorare volens Iohannes, ab eo pro-
hibitus est. apoc. 19 b. 22 b
Angelus dei prædicat Manue & vxori eius sterili
Samsonem ex ipsis nasciturum. iudicum 13 a
Angelū dei vidēt Manue & ipsius vxor dicunt
se deum vidisse, timentes mori. iudicum 13 d
Angelus nō vult sibi offerri holocaustum à Ma-
nue, sed deo. iudicum 13 c
ab Angelorum superstitioso cultu dehortatur
Paulus. coloss. 2 d
ob Angelos qui Christianorum cœtibus inter-
sunt, caput operiat mulier. 1. corinth. 11 b
Angeli custodes pueris cōstituti à deo. mat. 18 b

Angelus Rhode puella. act. 12 c
cum Angelis omnibus Christus venturus ad iu-
diciū, matth. 25 c. 2. thessa. 1 d. & eorum tunc
ministerium, matth. 24 c. marc. 13 c. luc. 21 c
Angelicam vitam victuri sumus in resurrectio-
ne. matth. 22 c. marc. 12 b. luc. 20 d
Angolorum variæ visiones. apoc. 7 a. 8 a. 10 a. 14
b. 15 a. 18 a. 20 a
Angolorum naturam non assumpsit Christus vt
illorum frater esset, sed hominis iuxta promif-
sionem Abrahæ factam. heb. 2 d
in Angelum lucis trāsfiguratur se satanas. 2. cor. 11 c
Angelis reprobis qui peccauerat, deus nō peper-
cit, sed in iudicium referuauit. 2. pet. 2 a. iudæ b
Angelos iudicabunt Christiani. 1. corinth. 6 a
Angeli dei meminit Achis rex Geth. 1. reg. 29 c
vt Angelum dei dicit Miphiboseth esse Dauidē,
2. reg. 19 e. Item mulier persuadēs Dauidi vt re-
duceretur Absalom, 4. reg. 14 d
vt Angelus dei, Paulus à Galatis susceptus. gala. 4 b
¶ In Angustis constitutos clamantes ad se respi-
cit deus & exaudit. deut. 26 b
in Angustis animi constitutus Dauid conquerit
cum Ionatha, 1. reg. 20 a. Fugit item ad A-
chis regem Geth, 1. reg. 27 a
in Angustis flens Anna petit sibi dari filium, vt
opprobrium sterilitatis à se auferatur. 1. reg. 1 b
Angustia spiritus afflicti Israelitæ sub Pharao-
ne. exod. 6 b
¶ Animi morbos & corporis sanat Christus. luc.
9 g
in animis nostris verbū dei reponēdum. deut. 10 c
Animā viuētem dedit deus homini postquam
ipsum formauerat. gene. 2 b
Anima omnis carnis est in sanguine. leuit. 17 c
Anima pro homine in scripturis frequenter po-
nitur. deut. 10 d
Anima auferēda à iudicibus ei qui falso suo te-
stimōnio alteri voluit auferri. deut. 19 d
Anima tota quærendus deus, illi seruiendum, &
diligendū. deut. 4 d. 10 c. 11 b
Anima tota conuersis ad se promittit deus mi-
sericordiam. deut. 30 a
Animas non vult deus perire. 2. reg. 14 d
Animarū nostrarum episcopus Christus. 1. pet. 2 d
Animas vt sanctet, venit Christus. luc. 9 g
Animam suam posuit Christus pro omnibus suis.
iohan. 10 c
Animam suam desyderat Paulus morti obicere
pro euangelio. 1. thess. 1 b
Animæ interfectorum propter verbum dei, Ioh-
hanni ostenduntur. apoc. 6 c
pro Animabus nostris rationē reddituri episco-
pi & presbyteri nostri. heb. 13 c
Animæ nostræ castificantur & purificātur obe-
diendo veritati euangelii. 1. pet. 1 d
Animas suas fidei creatori cōmendant, qui pro-
pter Christum patiuntur. 1. pet. 4 d
Animarum remigratio Iudæis credita. matth. 14
a. marc. 6 b. luc. 9 a
Animam suam si quis intulerit, nolitq; propter
Christum in periculum adducere, perdet eam.
matth. 10 d. 16 d. Qui contrā, inueniet.
Animam suam ponere in manibus suis dictum
pro se periculum obicere. iudicum 12 a. 1. reg. 19 a
Animam suā effundere coram domino, pro ora-
re & maximo affectu petere in afflictione au-
xilium. 1. reg. 1 c
¶ Animalium omnium creatio. gene. 1 d
Animalibus cunctis nomina imponit Adam, ei-
que subiiciuntur. gene. 1 d. 2 d
Animalibus prouidet deus de victu. gene. 1 d
Animalia etiam punit deus quæ fuderūt huma-
num sanguinem. gene. 9 a
Animalia bina ex omni genere masculus & fœ-
mina cum Noe ingressa arcam. gene. 7 b
Animalia prohibet deus pasci iuxta montem Si-
nai, ne moriantur, ipso cum Moyse loquente.
exod. 34 a
Animalia munda & immunda, quæ comedere
aut non comedere debebant Iudæi. deut. 14 a.

leuit. 11 a
Animalia etiam occidebantur, & infantes & mu-
lieres cum vrbs anathema erat, vt de Iericho
legimus. iof. 6 c d
Animalia omnia Ægyptiorū moriuntur. exo. 9 a
de Animalibus quæ agrum vel vineam proximi
læserint. exod. 22 a
Animalium quatuor visio. apoc. 14 c
Animalis homo, rationis suæ affectibus ductus
non percipit quæ sunt spūs diuini. 1. corint. 2 c
Animale corpus prius à nobis gestādum, quàm
spirituale recipiamus. 1. corinth. 15 f
¶ Anna vxor Elcanæ Leuitæ secunda, quam
diligit. 1. reg. 1 a
Anna vxor Elcanæ petit à domino filiū, & exo-
rat. 1. reg. 1 b c
Anna parit Samuelem. 1. reg. 1 c
Anna nō ascēdit in Silo vt adoret nisi prius abla-
tato filio Samuele quem ipsa alebat. 1. reg. 1 d
Anna vxor Elcanæ rursus parit tres filios & du-
as filias. 1. reg. 1 d
Anna Tobie junioris mater. tob. 11 a
Annas Caiphæ sacer, potifex erat anni illius in
quo Christus mortuus. iohan. 18 c
ad Annā adducitur Christus ligatus. iohan. 18 c
Annæ interrogari de discipulis & doctrina sua,
tantū de doctrina responder Christus. ioh. 18 d
de Anna prophetissa quæ Christum prædica-
bat. luc. 2 e
¶ Annuli aurei in summitate rationalis. exod. 28 d
¶ Annos distinxit deus sole, luna & stellis. ge. 1 b
Anno septimo fiebat remissio debitorū. deut. 15 a
Annus iubilus fiebat quinquagesimo quoque
anno. leuit. 25 b
¶ De Antichristi potentia & incremento. dan. 7
f. 8 f
de Antichristo, per regē Syriæ Antiochū præfi-
gurato. danie. 11 c f
de Antichristo pastore. zach. 11 d
Antichristus est qui negat Christum venisse in
carne. 1. ioh. 4 a. 2. iohan. c. qui patrem negat,
1. ioh. 2 c. Qui venturus est, & quē interficiet
deus spiritu oris sui. 1. ioh. 2 c. 1. thessa. 2 b
Antichristi multi tēpore Iohānis euāgelistæ, iū-
di Christianis tāquā ex electis essent. 1. ioh. 2 c
¶ Antiochi Eupatoris aduētus in Iudæam cum
numero exercitu. 1. macha. 6 c
Antiochi Eupatoris gesta. 1. macha. 10 b
Antiochus, radix peccati, mortuo Alexandro Ma-
cedone, regnum Græciæ suscipit. 1. macha. 1 a
Antiochus Ægyptum & Ierusalem suæ subiecit
ditioni. 1. macha. 1 c
Antiochus idolum erigit super altare dei. 1. ma-
cha. 1 g
Antiochus suadente Lysia inicit pacem cum Iu-
da. 1. macha. 5 g
Antiochus Elymaidem urbem volens deprada-
re, à ciuibus propellitur. 1. macha. 6 a
Antiochus incidens in languorem, moritur. 1.
macha. 6 a b
Antiochus Eupathor constituitur rex. 1. mac. 6 b
Antiochus cum Simōne fratre Machabæi fœdus
ferit, & Tryphonem persequitur. 1. mac. 15 a
Antiochus Nobilis Iudæos persequitur, & tem-
plum spoliat. 2. macha. 5 b
Antiochus Nobilis Persepolin expoliare volēs,
in fugam vertitur. 2. macha. 9 a
Antiochus Iudæos persequens, à domino per-
cutitur. 2. macha. 9 b
Antiochi simulata penitentia. 2. macha. 9 b
Antiochus moritur. 2. macha. 9 d
¶ Antiochiæ Paulus prædicat. act. 11 d
Antiochēses, primi dicti sunt c h r i s t i a n i.
act. 11 d
¶ Anus quales esse debeant. tit. 2 a
¶ Anos aureos mittunt Philisthæi cum arca, ad
placandum deum. 1. reg. 6 a b c
¶ Aod iudicem & liberatorem suscitatur deus
¶ Israeli seruienti regi Moab. iudicum 3 b
Aod Eglon regē Moabitarū confodit & occidit
clām in æstiuo ipsius regis comaculo. iud. 3 c

Aperit deus oculos ipsi Agar vt videat puerum cuius aqua potet Ismahelem. gen. 21 c
 Aperienda manus fratri pauperi, mutuum dando ei quo indigere videmus. deut. 15 b
 Aperire os suū deo, pro vonere positum. iud. 11 g
 Aperit vuluam deus ipsi Liæ, id est fecundam facit. gene. 29 d
Apollo vir doctus in scripturis docetur euangelium ab Aquila & Priscilla vxore. act. 18 f g
 Apollonius à Ionatha deuincitur. 1. machab. 10 f
AP O S T O L I, lux mundi. matt. 5 b. sal. terræ, matt. 5 b. marc. 9 g. luc. 14 g. Dispensatores inferiorum dei, 1. corinth. 4 a. Christi ministri, 1. corinth. 4 a. Dei adiutores & cooperatores, 1. corinth. 3 b. Testes præordinati passionis & resurrectionis Christi, quam prædicare debebant omnibus gentibus, luc. 24 g. act. 1 b. 2c. 10 f inter Apostolos se nouissimum fatetur Paulus, 1. corinth. 4 b. & apostoli nomine indignum, 1. corinth. 15 b
 Apostolorū fidem tentat Christus missa in mare tempestate. math. 8 c. marc. 4 d. luc. 8 d
 Apostoli reprehenduntur à Pharisæis quod non ieiunent. math. 9 b. marc. 2 c. luc. 5 g
 Apostolorum ieiunium & afflictionem post suā ascensionem, prædicat Christus. matt. 9 b. marc. 2 c. luc. 5 g
 Apostolis datur virtus tollēdi dæmonia, & morbos sanandi. math. 10 a
 Apostolis iuber Christus gratis impartiri euangelium. math. 10 a
 Apostoli mittuntur ad prædicandū euāgelium Indis tantum, math. 10 a: absq; omni commatu, viatico & armis, virgam tantum ferentes & sandalia, math. 10 a. marc. 6 a. luc. 9 a
 Apostolis sedulitatem cōmendat Christus, prohibens quempiam per viam salutare. luc. 10 c
 Apostoli ad P O E N I T E N T I A M exhortantur, CHRISTVM VENISSE postea annuntiant, marc. 6 b. vt erant iussi, math. 10 a
 Apostolos reuerfos quiescere iubet Christus, referentes quid egissent. marc. 6 d. luc. 9 b
 Apostolos præmonet tribulationum Christus quas ob euangelium passuri essent. math. 10 b 24 c. marc. 13 a. luc. 21 a
 Apostolis nihil deuisse rerum necessariarum ad vitam corporalem inter prædicandum, confitentur ipsi. luc. 21 d
 Apostolorum tristitiam, quandiu in sepulchro esset, Christus prædicat. iohan. 16 e
 pro Apostolis & iis qui per verbum eorum credituri erant, orat Christus. iohan. 17 b
 Apostolis subindicat Christus se proficisci ad patrem, sed per mortem. iohan. 14 a
 Apostolos docuit Christus, quæ eos doceri volebat pater. iohan. 17 b
 Apostolos dispergendos in passione sua prædicat Christus. iohan. 16 g
 Apostolis aperte de se loquitur Christ. iohā. 16 f
 Apostolorum fides & credulitas. iohan. 16 f. 17 d
 Apostoli messuerunt Iudæos, quos propheta seminauerant. iohan. 4 c
 Apostoli scripturis, & sermoni quem dixerat eis de futura sua resurrectione, credūt post resurrectionem. iohan. 2 d. 11 c
 Apostoli post resurrectionem expectantes spiritum sanctum piscantur vt prius. iohan. 21 a
 Apostolis piscantibus manifestat se Iesus post resurrectionem. iohan. 21 a
 Apostoli accepto spiritu sancto variis linguis loquuntur. act. 2 a
 Apostoli prædicat & in templo & circa domos. act. 5 g
 Apostoli coniciuntur in carcerem. act. 4 a. 5 d
 Apostoli gaudent quod digni habitū sint pro nomine Iesu contumeliam pati. act. 5 g
 Apostoli cæsi prohibentur omnino loqui in nomine Iesu. act. 5 g
 Apostolorum epistola ad gentes. act. 15 e
 Apostolos in ecclesia constituit dominus, vt dispensent euangelicam doctrinam. 1. corinth. 11 d

Apostoli veram prophetarum sermonū intelligentiam habebant. 2. petr. 1 d
 Apostoli testabantur Christum missum à patre. 1. iohan. 4 c
 Apostoli non sequebantur doctas fabulas, confictas arte humana, cum docerent Christum. 2. petr. 1 c d
 Apostolorum & prophetarum fundamentum, Christus. eph. 2 d
 Apostolis vndecim visus est Christus post resurrectionem. 1. corinth. 15 b
 Apostolorum prædicatio per totum orbem diffusa, vt nemo possit se excusare. rom. 10 d
 Apostolus noster C H R I S T V S, à patre missus. hebr. 3 a
 Apostolus gentium, Paulus, rom. 11 b. 2. timoth. 1 c. voluntate dei constitutus nomine Christi, 2. corinth. 1 a. colof. 1 a. non ab hominibus neq; per hominem, galat. 1 a. quod patientia, signis & prodigiis ostendit, 2. corinth. 12 d. quanquam apostoli iure non semper vteretur, 1. corinth. 9 a
Apparet dominus Abraham, & cōsolatur. gen. 17 a
 Apparet deus ipsi Abraham in ostio tabernaculi. gene. 17 a
 Apparet dominus ipsi Isaac fugienti fam. ge. 26 a
 Apparet deus Abraham, promittens ipsius semini terram Chanaan. gene. 12 b
 Apparet deus Moyse in flamma ignis. exod. 3 a
 Apparebant in conspectu dei Israelitæ, quando in vnum congregabantur in loco quem elegerat deus vt illic sacrificarent hostias, & audiret verbum dei ex ore Leuitarum. deut. 31 c
Non Apponit cor suū Pharao ad verba Moyse. exod. 7 d
Appropinquat nobis deus si eū oramus. deut. 4 a
 Appropinquant espedibus dei, docentur ab eo. deut. 33 a
Apriuli mense egressi filii Israel. exod. 13 a
Apupum examen cum melle reperit Samson in corpore leonis quem occiderat. iudicum 14 b
Aquæ in locum vnum verbo dei cōgregantur, mariadictæ. gene. 1 b
 Aquarum moles terræ committæ, abyssi dictæ. gene. 1 a
 Aquis verbo dei datur vis gignēdi pisces. ge. 1 c
 Aquæ diluuii altiores montibus, quos operuerat, quindecim cubitis. gene. 7 d
 Aquæ diluuii siccantur. gene. 8 a-c
 vt aquam hauriant egrediūtur puellæ ciuitatē. 1. reg. 9 b
 Aquas qui portarent constituebantur inter filios Israel. deut. 29 b
 Aquas comportant Israelitis Gabanonitæ. iof. 9 d
 Aquam emunt filii Israel à filiis Esau. deut. 2 a
 Aqua fluminis in sanguinem versa. exo. 4 b. 7 d
 Aquæ amara, quas filii Israel non poterat bibere, dulcescunt rogante Moyse. exod. 15 f
 Aquæ mortiferæ immisso per Eliseum sale, dulcescunt. 4. reg. 2 d
 Aquis populo Israel deficientibus murmurant cōtra Moysen & Aaron: quibus dantur è Petra. exod. 17 a. nume. 10 a
 Aquas dat deus è molari dente asini Samsoni sicienti, & aquas ab ipso petenti. iudicum 15 d
 Aquæ deficient regi Iuda & Israel, & duci Edom proficiscētibus contra Moabitas. 4. reg. 3 a b c
 Aquam petenti Sisara fugienti ad bibendū, dat Iahel lac. iudicum 4 c
 Aquis nostris benedicit deus, si seruiemus ei. exod. 23 c
 Aquas dat deus exercitū Iosaphat & Ioram sine pluuia & vento. 4. reg. 3 c
 ad Aquas probantur quos velle deus cum Gedeone proficisci ad bellum contra Madianitas. iudicum 7 b
 Aquam non bibit Moyse, nec comedit panem quadraginta diebus & quadraginta noctibus quibus locutus est cum deo. exo. 34 d. deut. 9 c
 Aquæ bibit Timotheus episcopus. 1. timoth. 5 d
 Aqua & pane. vide Panis. 3. reg. 22 c
 Aqua & pane pascit Abdias centum prophetas

domini, quos absconderat in spelunca ne occiderentur à Iezabel. 3. reg. 18 a
 Aqua & pane cibatur Elias. vide Panis. 3. reg. 19 a
 Aquam non vult bibere Dauid. Vide Bibere. 2. regum 23 c
 cū Aqua & pane noluerunt Ammonitæ & Moabitæ occurrere Israelitis exeuntibus Ægyptum, idcirco prohibentur admitti in æternū in consortium populi dei Israel. deut. 23 a
 Aqua & panis apponitur iussu Elisei à rege Israel exercitui quærenti ipsum Eliseum. 4. reg. 6 e
 Aquæ effundit coram deo flentes Israelitæ ieiunantes & confitētes peccatum suum. 2. reg. 7 b
 Aquæ Iordanis siccantur. iof. 3 d
 Aquas diuidit Elias pallio suo, spiritu dei plenus. 4. reg. 2 b
 Aquæ in vinū mutat Christus, & quare. iohā. 2 a
 Aquam manibus Eliæ fundebat Eliseus, id est erat ei famulus. 4. reg. 3 b
 Aqua purgantur spolia quæ igni non poterant purificari. nume. 31 d
 Aquæ contradictionis. nume. 10 b
 de Aquis tribulationum eripit deus inuocantes se. 1. reg. 22 b
 Aquæ pro populis & gentibus. apoca. 17 d
 Aquæ viæ dicuntur spiritus sanctus, quæ Christus dat omnibus credentibus iohan. 4 b. 7 f
 Aquæ lauacro. Christo consecrantur qui verbo viæ fide suscepto mundati sunt. ephes. 5 e f
Aquilam non comedebant Iudæi. deut. 24 b vt Aquila expandit alas suas deus, vt custodiret Israelitas. deut. 32 b
 Aquilæ duæ significant Sedeciam, contra iusturandum, relicta amicitia Nabuchodonosor, se ad regem Ægypti trāstulisse, & ideo periisse. ezech. 17 a
 Aquila & Priscilla hospites Pauli. 1. corinth. 16 c apud quos scenofactoriā artē exercet. act. 18 a
 Aquila tondet sibi caput in Cenchreis. act. 18 e
Aras gentium destrui præcipit deus Israelitis. exod. 24 b
 Aram Baal vt destruat Gedeon, iubet deus, quæ & destruit nocte. iudicum 6 e f
Arabum, Moabitarū scilicet & Ammonitarū (qui & Sarraceni hodie dicuntur) ruina, ob denegatam filiis Israel hospitalitatem. isa. 21 a d in Arabiam profectus Paulus. Galat. 1 d
Arad rex Chanaan aufert spolia ab Israelitis: quem & ipsi postea occidunt. nume. 21 a
Aran filius Thare, genuit Lot. gene. 11 d
 Aran moritur in Vr Chaldæorum. gene. 11 d
Arapha gigantis filii occiduntur à Dauide. 2. reg. 11 c d
Arbee quæ & Hebron. gene. 35 d
Arboreo verbo dei creantur cum fructibus & seminibus suis. gene. 1 b
 Arboreo producit è terra deus in paradiso volu pratis. gene. 2 b
 Arborum fructus in vitum hominis. gene. 2 c
 Arboreo iuxta altare dei plantari prohibet Moyse. deut. 16 d
 Arboreo ex quarum fructu vescerentur, iubet deus seruari in excidione vrbium, & non excidi: reliquis succidi. deut. 20 d
 Arboreo fructiferas præcidi præcipit deus in destructione Moabitarum. 4. reg. 3 d
 Arborum præputia auferenda. leuit. 19 e
 Arboreo fructibus replebuntur, si præcepta dei serauerimus: & contra. leuit. 26 a. deut. 28 d
 Arbor bona sit oportet prius, quàm fructus bonos ferat, math. 21 c. propterea mudauit nos deus, vt bona opera faciamus, tit. 2 d
 Arbor bona, bonos fructus facit. math. 7 c. mala, contra.
 Arbor nō facies fructū bonū, exciditur. mat. 7 e
 Arbor vitæ, arbor scientiæ boni & mali, in medio paradisi siue orti. gene. 2 b. 3 d
 de Arbore vitæ ne edat Adam, ciicitur è paradiso. gene. 3 d
 de Arbore vitæ si nō edisset Adam, immortalis futurus erat. gene. 3 d

Arcam vt faciat, in qua saluetur, præcipit deus Noe. gene. 6 c
Arcam super montes Armeniæ requiescit. gen. 8 a
Arcam qui ingredi debebant, vt saluarentur à diluui. gene. 6 c d
Arcam præcepto dei ingreditur Noe. gene. 7 a
Arcam Noe, figura baptismi. 1. petr. 3 d
Arcam ligneam parat Moyses, in quam tabulas lapideas posuit, scriptas digito dei. deut. 10 a. 3. regum 8 b
Arcam intra velum erat, quo sanctuarii suæctuarum diuidebantur. exod. 26 f
Arcæ testimonii forma. exod. 25 a b. 37 a. & eius situs. exod. 26 c. 40 b
In Arcæ latere reponi iubet Moyses librû deuteronomii. deut. 31 f
Arcæ foderis stat in medio Iordanis, donec trāseat omnis populus. iof. 3 d. Vide Iud. 20 d
Arcam portabatur à Leuitis præcedentibus populum, vt ostenderetur via: quam sequebatur populus à longe. iof. 3 a
In Arcam dei confidentes Israelitæ afferri eâ iubet ab impiis sacerdotibus Ophni & Phinees in castra: & pugnantes occiduntur, capiturque arca: à qua sibi timent Philisthiæ. 1. reg. 4 a b
Arcam dei iuxta Dagon deû Philisthinorû cōstituta, cadit & cōfringitur ipse Dagon. 1. reg. 5. a
Arcam dei eiiciunt à sinibus suis Arcaronitæ, timentes sibi à deo. 1. reg. 5 d
Arcam dei remittunt Philisthiim cum muneribus. 1. reg. 6 b c. 7 a
Quod intra Arcam dei aspexissent Bethsamitæ, percutiuntur à deo. 1. reg. 6 d
Arcam dei quiescit in domo Abinadab in Gabaa. 1. reg. 7 a
Arcam neglectam à Saule & sacerdotibus in domo Abinadab, quam in honore haberi voluerat deus, reducit Dauid pius cum ingenti læticia, super quam inuocatum erat nomen dei, id est dei promissionem habebant quod super eam sederet & exaudiret. 1. reg. 6 a. 1. paral. 13 a
Arcam dei timet Dauid in domum suam introducere, visa morte Ozæ (vide Oza) sed introduxit eam in domum Obededom, cui benedixit deus propter eam. 1. reg. 6 b
Arcam (quæ cum sacerdotibus solebat educi, vt inuocatione dei vincerent aduersarios Iudæi) cum Sadoc sacerdote & aliis iubet Dauid fugiens reduci in Ierusalem. 2. reg. 15 c f
Arcam collocatur à Salomone & principib⁹ in templo, in sancto sanctorum. 3. reg. 8 a. 2. paral. 5 b
Arcana dei non inquirenda curiosus. ecci. 3 c
Cad Archangeli vocem, & tubæ sonum mortui resurgent. 1. thess. 4 d
Cvt Architectus sapiens, Paulus fundamentum Christum, ædificatio ecclesiæ iecit. 1. corin. 3 b
Arcata via ducit ad vitam. math. 7 b
Arcus celestis in nubibus, signû dei est, nunquam futurum diluuium. gene. 9 c
Arcum & gladiatorum viribus non vult tribui deus quod Amorrhæi expulsi sint, tamen si Israelitæ egregie bellauerint: sed ipsi soli qui eos tradebat in manus ipsorum. iof. 24 c
Arcu iactis sagittis docet Eliscus regē Ioas quoties victor futurus esset cōtra Syros. 4. reg. 13 c
Ardore percutiuntur præcepta dei non custodientes. deut. 28 c
Aream hordei ventilat Booz. ruth 3 a
Areana dat aream & holocausta Dauidi pro pecunia in oblationem. 2. reg. 24 d
Argentum, aurum, æs, & ferrum in excidione Iericho, domino consecrabantur, & in thesauris domini reponebantur. iof. 6 c d
Argentum nihil æstimatum tempore Salomonis. 3. reg. 10 d
Arguenda sunt opera mala. ephes. 5 c. 2. tim. 4 a
Arguendus frater, non odiendus. leuit. 19 d
Arguit deus ipsum Laban persequentem Iacob. gene. 31 f
Arida, quæ & terra. gene. 1 b
Arido ligno, hominibus infidelibus & infructu-

osis non parceret deus. luc. 13 d
Arioli non consulendi. leuit. 19 f. deut. 18 b
Ariolos & magos aufert Dauid. 1. reg. 28 a
Arioli auferuntur à Iosia. 4. reg. 23 c
Aristarchus concaptiuus Pauli. coloss. 4 b
Aрма Dauid quibus processit contra Goliath, potentia dei: nihilominus baculum cum lapidibus habebat: sed illis non fidebat. 1. reg. 17 f
Aрма requirit Dauid, qui sub protectione dei erat, nihil tamē confidens in armis. 1. reg. 21 c
Aрма Pauli. 2. corin. 10 b
Armatura dei, fides in eum, inducenda contra diabolum. ephes. 6 b
Armentorum offerendorum ritus. leuit. 1 a
Armenta boum maledicta non seruatis præcepta. deut. 28 b
Cvt Araret terram paradisi constituit deus hominem in paradiso. gene. 2 c
Non Arandum in boue simul & asino. deut. 22 b
Araffe sodales suos in vitula sua dicit Sâson, qui rogant obnixæ vxorem ipsius, vt illa lachrymis extorqueret à Samson interpretationem ænigmati iudicum 14 d
Aromatibus conditur corpus Iacob & ipsius Ioseph. gene. 50 a d
Arphax generatio & ætas. gene. 11 b
Arphax ad pugnam contra Nabuchodonosor, vincitur. iudith 1 a
Arrabo & pignus nostræ hæreditatis, spiritus sanctus est à deo nobis datus. 2. corin. 1 d. 5 b. ephes. 1 c
Arrogantia vitanda. rom. 12 d
Arsaces Demetrium deuincit. 1. machab. 14 a
Artaxerxis epistolæ in Iudæos exemplar. esth. 13.
Artificibus Beseleel & Ooliab dat deus spiritum suum, vt excogitet omnia artificia. exod. 31 a. 35 d
De Artificibus quibus consistit ciuitas. ecci. 1. 28 c
Artifici Salomonis numerus. 3. reg. 5 c. 2. para. 2 d
Artandine quassatam, afflictos conscientia homines non comminuit aut desperare facit sua prædicatione Christus, sed erigit magis. math. 22 b
Arcem Sion capit Dauid, quam ciuitatem Dauid appellat. 1. reg. 5 b. 1. para. 11 b
Arcis Sion obsidio. 1. mach. 6 c
Arcē Siō occupat Simon frater Iudæ. 1. mac. 13 g
Asa succedit Abiæ in regno Iudæ. 3. reg. 15 b
Asa fuerit excelsa, adhortans Iudam vt dominum quæreret. 2. para. 14 a
Asa, metu Baasæ regis Israel, inuit foedus cū Benadad rege Syriæ. 3. reg. 15 d. 2. para. 15 a
Asa arguitur à propheta, quod humano auxilio magis fretus sit, quam diuino. 2. para. 16 c
Asa vincit Æthiopes domino præliante. 2. para. 14 d
Asæ regis Iudæ bellum cum Baasæ rege Israel. 3. reg. 15 c
Asæ oratio plena fiducia. 2. para. 14 c
Asæ regis mater imperio abdicatur. 2. para. 15 d
Asa senex dolet pedibus. 3. reg. 15. e
Asa moritur, cui succedit Iosaphat. 3. reg. 15 e. 2. paral. 16 d
Asacl frater Ioab persequitur Abner. 2. reg. 2 d
Asacl cursor velox confusus sua velocitate perit. 2. reg. 2 d e
Asacl sepelitur. 1. reg. 2 g
Asaaph frater Heman cator in domo domini. 1. para. 6 c
Asaarhaddo regnat pro Sænacherib. 4. reg. 19 g
Ascalonem urbem capit Iudas. iudicum 1 d
Ascensio in cælum nisi Christus. iohan. 3 b
Ascensionē suam ad patrem iubet Christus Maria Magdalene nuntiare apostolis. iohan. 20 d
Ascendit Christus in cælum. mar. 16 d. luc. 24 g. act. 1 b
Aseneth vxor Ioseph. gen. 41 f
Aser filius Iacob ex Zelpha. gene. 30 a
Aser filii. 1. par. 7 f. gene. 46 b. Et eorum hæredi-

tas. iof. 19 b
Aser benedicatur. deut. 33 d
Aser fors. iofue 19 b
Aser delicias frumenti habet. gen. 49 c. deut. 33 d
Aser non expulsos Chananæos facit tributarios. iudicum 1 f
Aseroth & Baalim idolis seruiunt Israelitæ, & à deo affliguntur. iudicum 3 a
In Asia euangelium prædicari à Paulo prohibet spiritus sanctus. act. 16 b
In Asia moratur Paulus ad tempus. act. 19 c
Asiæ euangelizat Paulus. act. 19 b
Quæ in Asia passus sit Paulus narrat. 2. corin. 1 b
Asinus vtebantur filii Ioseph. gen. 43 c d
Asinas patris sui quærit Saul. reg. 9 a
Asina Balaam loquitur. numc. 22 c
Asini caput in Samaria, fame vrgente, 800 argenteis emptum. 4. reg. 6 f
Asinus cum leone seruat corpus prophete occisum ab ipso leone. 3. reg. 13 e
Asinarû pullos equirat filii Iair triginta. iud. 10 a
Item quadraginta filii Abdon. iud. 12 d
Asini maxilla spiritu dei correptus Samson, occidit mille Philisthæos. iudicum 15 c
Asinos Israelitarum ad idola conuersorum auferunt Madianitæ. iudicum 6 a
Asina cum pullo ad Christum adducuntur, vt sedeat desuper. math. 23 a. mar. 11 a. luc. 19 c
Asor vrbs expugnatur à Iosue. iof. 11 b
Cne Aspiciat deus daritiam populi, vrat Moyses. deut. 9 d
Assuerus conuiuium parat principibus suis. esth. 1 a
Assuerus sapietia cōsilio repudiat Vasthi. esth. 1 c
Assuero regi quærantur puellæ, inter quas erat Esther, quam vxorem duxit. esth. 2 a
Assuerus rex annales euoluens, fidelitatem Mardochei inuenit. esth. 6 a
Assuerus Mardocheum honorari iubet in confusione Aman. esth. 6 b
Assur de terra Sennar egressus. gene. 10 b
Assumetur alter in die iudicii, alter relinquetur, vigilemus igitur. math. 24 d. luc. 17 g
Non Assumendû nomen dei in vanû. exod. 20 a
Assyriorum terra fertilis. 4. reg. 18 g
Assyriorum auxilium petit Achaz impius. 4. regum 16 b
Assyrii Samaritam capiunt. 4. reg. 17 a. 18 b c
Assyriorû regi se submittit Ezechias. 4. reg. 18 c
Assyrius habitantibus Samaritanis pro Israelitis, immittit deus leones. 4. reg. 17 d
Assyriis, quibus fuerat vsus vt instrumentis aduersus Iudæos, reddidit dominus afflictionē, ne gloriarentur aliquid ex se fecisse. isa. 10 c
Assyriorum ruina prædicitur. isa. 17 d. 30 f
Assyriorû superbiam irridet propheta. nahum. 1 c
Asteroth & Baalim adorant Israelitæ qui opera dei non cognouerant quæ fecerat erga patres ipsorum. iudicum 2 b. 1. reg. 7 a
Astarchen decem Sidoniorum colit Salomon. 3. reg. 11 b. 4. reg. 23 c
Astutia Rebecca in præripienda benedictione ipsi Esau. gene. 27 b
Athalia, occiso omni semine regio, regnat super Iudam, eaque tandem occiditur. 4. reg. 11 a b c. par. 21 c. 23 c
Atheniensium curiositas. act. 17 e
Atheniensibus Christû annuntiat Paulus. act. 17 e
Atrii forma, exodi 27 b. 38 b. & eius situs, exo. 40 d
Atrii templi Salomonis fabricatio. 1. para. 4 a
Auari Nabal exitium. 1. reg. 25 g
Auari diuitis calamitas. ecci. 6 a
Auaritia. prouer. 15 c. Quam odio habere debent iudices. exod. 18 c
Auaritia sacerdotum & principum. isa. 3 b
Auaritia superbis perniciofa. habacuc. 1 c
Auaritia Giezi serui Elisei. 4. reg. 5 f
Auaritiam sacerdotum arguit Ieremias. iert. 8 c
In Auarium sibi inuidentem. ecci. 1. 24 a
Auarus. ecci. 10 b

Auaritiam sequuntur filii Samuel iudices in Is-
rael. 1. reg. 8 a
Auaritia, idolorum seruitus. ephes. 5 b. coloss. 3 a
Auaritiam vt fugiamus, monet Christus. luc. 12
c. heb. 13 a
Auaritia ne nominanda quidem inter Christia-
nos. eph. 5 a
in Auaros lucri gratia, verbum dei docentes. 1.
petr. 2 a
Auari Pharisei Christum irridet avaritia ipso-
rum arguentem. luc. 16 d
Auarum se non fuisse in predicando euangelio
testem esse deum dicit Paulus. 1. thess. 2 a
Auari, & rapaces, & fures regnu dei non ingre-
dientur. 1. corinth. 6 b
Audit Samuel loquentem dominum. 1. reg. 3 b
Audit deus gemitum filiorum Israel a Pharao-
ne oppressorum, quibus promittit liberatio-
nem. exod. 6 a
non Audit populus Moysen, nec acquiescit ser-
monibus eius, sed eum reiciunt. exod. 6 b
non Audit deus populum plorantem, qui contra
voluntatem ipsius suscepisset bellum. deut. 1 g
Audienda dei vox, id est quae praecipit, opere
complenda. deut. 13 a-27 b. exod. 15 g. Etiam a
rege. 1. reg. 11 c
Audiens vocem dei, & custodiens pactum ipsius,
est dei populus. exod. 19 a
vt Audiamus Christum verbu patris annuntiā-
tem, praecipitur nobis, ne puniamur. deut. 18 c
d. math. 17 a b. marc. 9 b. luc. 9 d. 1. petr. 1 d
nolle Audire deum, id est non seruare praecpta
eius. leuit. 16 d
vt Audiamus vocem suam, conuertit nos deus
per tribulationes. deut. 4 c
non Audiunt vocem dei Israelitae, & puniun-
tur. deut. 9 d
Audire de deo nihil possumus sine praedicante.
roma. 10 c
ad Audiendum verbum diligenter Christus hor-
tatur. math. 13 a. marc. 4 a. luc. 8 c
ad Audiendum veloces, tardi ad loquendum si-
mus. iacob. 1 c
Aues verbo dei creantur, quibus datur vis ge-
nerandi. gene. 1 c
Aues mundae & immundae. leuit. 11 b c. deut. 14
Auium offerendarum ritus. leuit. 1 d
Ab auferente quae tua sunt, ne repetas. luc. 6 c
Auguria prohibentur. leuit. 19 f. deut. 18 b
Auguriis non credendum. eccli 34 a
Augurem se dicit Ioseph. gene. 44 a c
Aulae Davidis ordinatio. 1. reg. 8 d. 20 g
Auriga Israelis Elias erat. 4. reg. 1 b
Auris perforabatur seruis & ancillis qui vole-
bant remanere apud dominos suos, & no do-
nari libertate. exod. 21 a. deut. 15 c
Aures tinniturae omnibus audientibus punitionem
Heli. 1. reg. 3 c
Aures ad audiendum. mar. 13 a. marc. 4 a. luc. 8 c
Aures quae possint & velint libenter audire be-
neficia dei & magnalia erga se, dat deus iis qui
diligunt praecpta ipsius. deut. 19 a
Aurum & argentum ex quibus facta erant scul-
ptilia gentium, prohibet deus inferri in domum
ne inducerent populum ad se inclinandum co-
ram se. deut. 7 d
Auripondus singulis annis delatum ad Salomo-
nem. 3. reg. 10 c
vt Aurum habeat, mittit Salomon classem cum
classe Hiram in Ophir. 3. reg. 9 d
vt Aurum habeat, mittit Iosaphat in Ophir. 3.
reg. 22 g
Aurea omnia apud Salomonem, argentum nul-
lius pretii. 3. reg. 10 c
Aurum, argentum, & ferrum in excisione Ieri-
cho, domino consecrantur, & in thesauris do-
mini reponebantur. iof. 6 c d
siquis Aurum, argentum, & gemmas edificauerit
super Christum, quiq; ita docuerit vt per-
secutione orta immobiles permaneant homi-
nes quos docuerit, tunc apparebit cum fide-

ter verbum ministrasse. 1. corint. 3 c
absque Auro & argento mittit apostolos ad pra-
dicandum Christus, fiduciam in deum patrem
eos docens. math. 10 a. marc. 6 a. luc. 9 a
Auscultari manu deus praecptis suis quam
victimis sibi offerri. 1. reg. 15 e
Austro stante, signum aestus. luc. 12 g
Auxiliatur deus Israel contra Philisthaeos.
reg. 7 c
Auxilium nostrum a Christo. heb. 4 d
Auxilium Israel a deo. deut. 33 d
Auxiliu a deo petunt Israelitae ab ipso afflicti per
Madianitas ob idololatriam. iudicum 6 b
Axa filia Caleb petit a patre terra irriguam.
iosue 25 d. iudicum 1 c
Azarias patri Amasae substituitur. 4. reg. 14 a
Azarias rex Iuda leprosus. 4. reg. 15 a
Azarias propheta praedicat regnum Israel futu-
rum absque deo vero, sacerdote doctore, & le-
ge. 1. paralip. 17 a
Azariae qui & Abdenago, oratio, fidei & humili-
tatis plena. danic. 3 c
Azymi panes. exod. 12 b
Azymorum festum praecipitur. leuit. 23 a
Azymorum solennitas. exod. 13 b c. 34 c
in Azymis syncerioris vitae epuladum nobis ob
pascha nostrum Christu immolatus. corin. 5 c

B

Baal propheta occidit Elias. 3. reg. 18 g
Baal consecrat filios suos per ignem Iu-
dae. 4. reg. 17 c
Baal sacerdotes dolo interficit rex Iehu. 4. re. 10 d
Baal cominuitur iussu Iehu regis. 4. reg. 10 f. 11 d
ex Baal templo cloacas facit Iehu. 4. reg. 10 f
Baal domum destruit populus Israel. 1. para. 23 d
Baal sacerdotes occidit Iofias. 4. reg. 23 e
Baalarum iube deus Gedeone destruere: quam
& destruit nocte. iudicum 6 e f
Baalim & Aseroch idolis seruiunt Israelitae, &
a deo affliguntur. iudic. 2 b. 3 c. 8 g. 1. reg. 7 a
Baalpharaim locus quare sic dictus. 1. reg. 5
Baana princeps exercitus Ioboseph. 1. reg. 4 a
Baana & Rechab occidunt Ioboseph, & iude oc-
ciduntur iubente Dauid. 1. reg. 4 b
Baasa, occiso Nadab, regnat pro eo super Israe-
lem. 3. reg. 15 f
Baasa destruit domum Ieroboam iuxta quod di-
xerat deus. 3. reg. 15 g
Baasa praenuntiat interitum propheta. Iehu. 3.
reg. 16 a
Baasa idololatra, inducit Israelitae ad peccatum,
constitutus tamen a deo erat rex super Israe-
lem. 3. reg. 16 a
Baasa bellat contra Asa regem Iuda. 3. reg. 15 c
Baasa moritur, cui succedit Ela filius super Israe-
lem. 3. reg. 16 b
Babel turris edificatur. gene. 11 a
Babyloniorum deus, Socoth-benoth. 4. re. 17 e
Babyloniorum aduentus praenuntiat. iere. 6 f
Babylon omnes gentes vino irae fornicationis
suae inebriauit. apoc. 18 a
Babylon facta habitatio daemoniorum, & custo-
dia omnis spiritus immundi. apoc. 18 a
Babylon mercatores terrae virtute deliciarum
suarum ditauit. apoc. 18 a
Babylonis mercatores, erant principes terrae. apo-
calyp. 18 g
cum Babylone fornicati sunt reges terrae. apoca-
lyp. 18 a
in Babylonis beneficiis errauerunt omnes gen-
tes. apoc. 18 g
Babyloniam captiuitatem praedicat Iofias regi
Ezechiae. 4. reg. 20 d. Praedicatur & a Ieremia,
iere. 16 c. 20 a
Babylonis euersio praedicatur. isa. 17 a. 24 c. 21 a.
25 c. 47 a. 50 a. 51 a. habac. 2 c. apo. 14 a. 18 a c
Babylonem vastatam sicut mercatores & reges
terrae. apoc. 18 c.
ob Babylonis destructionem inuitantur aposto-

li & prophetae ad laetitiam apoc. 18 f
Bacchides dux Demetrii regis Iudam ingere-
mit. 1. mach. 9 b
Bacchidis & Ionathae conflictus. 1. mach. 9 d
Praeter Baculum vnum nihil habebat Iacob
cum proficisceretur ad Laban. gen. 32 c
cum Baculo suo mittit Elifus Giezi ad suscitand-
um filium hospite suae: & nihil potest effi-
cere. 4. reg. 4 c
Baculum in manibus tenebant qui agnum pa-
schalem edebant. exo. 12 b
Baculum panis se confracturum promittit deus,
id est immitturum famem non seruantibus
praecpta ipsius. leuit. 26 d
Bala ancilla traditur Racheli. gene. 29 c. eaque
concipit. gene. 30 a
Bala ciuitas quae & Segor dicitur. gene. 14 a
Balaam interpreti somniorum prohibet deus
maledicere Israelitas. nume. 22 c. iof. 24 b
Balaam non potest maledicere populo, contra
domini voluntatem. nume. 22 d
Balaam vocatus ad maledicendum benedicit
populo. nume. 23 a
Balaam propheta de futuro regno Israel. nume.
24 a
Balaam Christi aduentum praedicat. nume. 24 c
Balaam interficitur cum Madianitis. nume. 31 b
Balaam via. 1. petr. 2 c
Balac rex Moab mittit ad Balaam vt maledi-
cat Israelitis. nume. 22 a
Balac iratus in Balaam. nume. 24 b
Baldad conatur Iob ad confessionem pecca-
torum reuocare & respicientiam, idque duo-
bus argumentis. iob 8 a
Baldad reprehendit Iob, quod non audiat bene
consulentes, & impii poenas enarrat. iob 18 a
Balsasar rex Babylonis abutens vasis templi, vi-
det manum scribentem ad parietem. danic. 5 a
Balsasar interfecto, succedit Darius Medus. da-
nic. 5 g
Banaias occidit Iobab, iussu Salomonis, & con-
stituitur dux exercitus pro Iobab. 3. reg. 2 f
Banaias quare inter fortes Davidis computatur.
1. reg. 23 c
BAPTISMA VNUM. ephes. 4 a
Baptismo aquae Christo consecramur, mundati
per fidem in verbum euangelii. ephes. 5 e
Baptizati omnes, per eundem & omnibus com-
munem spiritum in vnum corpus compacti
sumus. 1. corint. 12 b
Baptizati in Moysen filii Israel in nube & mari,
ac in discipulos Moysi appositi. 1. corint. 10 a
Baptizatur Christus. math. 3 d. marc. 1 b. luc. 3 d
Baptizat aqua & signat Iohannes omnes quos
poenitet peccatorum, vitam eis innouanda esse
se docens. math. 3 b. marc. 1 a. luc. 3 a
vt Baptizaret eos quos peccati poeniteret, & ad
nouam vitam hortaretur, missus erat Iohan-
nes a deo, quem tamen Iudaei contempserunt.
math. 21 c. marc. 1 d. luc. 20 a
Baptizant discipuli Christi. Iohan. 3 c. no autem
ipse Christus. Iohan. 4 a
qui baptizatus crediderit in Christu, saluus erit.
marc. 16 d
Baptizare in nomine patris, & filii, & spiritus fan-
cti, omnes credentes in ipsum praecipit Chri-
stus apostolis. math. 28 d. marc. 16 d
non ad Baptizandum missus Paulus, sed ad euā-
gelizandum. 1. corint. 1 c
Baptizauit Paulus Crispum & Caium. 1. corin. 1 b
Baptizant apostoli in nomine Christi. act. 1 f
Baptizantur Samaritani credentes Philippo e-
uangelizanti. act. 8 b
Baptizatur multi ex Corinthiis credentes. act. 18 c
Baptizatur Eunuchus, credens Iesum esse Chri-
stum dei filium. act. 8 g
Baptizatur mulier purpuraria. act. 16 c
vt Baptizentur in nomine Iesu credentes suae
praedicationi, hortatur Petrus. act. 2 f
Baptizatur Paulus. act. 9 c
Baptizantur in nomine Iesu gentes, quae in do-

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

- mo Cornelii spiritum sanctum acceperant, credentes euangelio. act. 10 g.
- Baptizantur in nomine Iesu, qui tantum Iohannis baptismate baptizati erant, manifeste spiritum sanctum recipientes, loquentes linguis. act. 19 a
- Baptizatur cultus carceris Pauli. act. 16 f
- Baptizabantur quidam olim pro mortuis, ut cum iustis resurgeret ad vitam, superstitione tamen. 1. corint. 15 d
- qui Baptizantur in Christo, Christum induunt, filiique dei efficiuntur, & unum sunt omnes per eum. galat. 3 d
- Baptizat spiritum sancto Christus, dans spiritum sanctum credentibus. math. 3 c
- Baptismo baptizari, pro morte & tribulationes ferre. marc. 10 e. luc. 12 f
- Baptismus figuratur per arcam Noe. 1. petr. 3 d
- Baptismo significatur nobis vitam novam ordini oportere, qui consepulti Christo, peccato mortui, ab eoque liberati sumus per mortem Christi. rom. 6 a. coloss. 2 b
- Barabbam absolui petunt Iudaei, persuasi a suis sacerdotibus. math. 27 b. marc. 15 a. luc. 23 a. iohan. 18 f
- Barac filium Abinoem mittit ipsa Debora contra Sisaram ex precepto dei. iudicum 4 a
- Barac & Debora liberant populum. iud. 4 a
- Barac cum Debora gratias agunt deo ob devotione Sisaram. iudicum 5 a
- Barba non radenda in honorem defuncti. leuit. 19 f. 2 a
- Barbam non radat sacerdos aut caput. leuit. 21 a
- Barba dimidia parte rasa, & tunicis ad nates praescissis remittit Hanon servos David missos ad se in consolationem. 2. reg. 10 a: quam ignominiam viciscitur David.
- Barbari humani erga Paulum. act. 28 a
- Barnabas mittitur Antiochiam, ut videat gratiam eis factam. act. 11 c
- Barnabas & Paulus segregantur ad euangelii praedicationem. act. 13 a
- Baruch, dictate Ieremia, scribit volumine maledictionum adversus Iudam & Israel. iere. 36 a
- Baruch accersitus ad principes, verba libri legit coram eis. iere. 36 b
- Baruch pusillanimitas arguitur. iere. 45 a
- Baruch tempore quo devastata est Ierusalem scripsit librum, quem legit coram rege Iechonia, & universo populo. baruch 1 a
- Baruch liber mittitur in Ierusalem. baruch 1 b
- Basan terra gigantum. deut. 3 b
- Bases aeneae in templo Salomonis. 3. reg. 7 d
- Bathuel pater Rebeckae. gene. 22 d
- Beata ab hominibus dicitur virgo Maria, & quare. luc. 1 e
- Beatam pronuntiat Elisabeth virginem Mariam. quod credidisset angelo. luc. 1 d
- Beatius dare, quam accipere. act. 20 g
- Beati qui in Christo non scandalizantur. matt. 11 a
- Beati qui in domino moriuntur. apoc. 14 c
- Beati qui manducant panem in regno dei, qui euangelio credentes laetantur. luc. 14 d
- Beati qui legem libertatis cognitam, facto expresserint. iacobi 1 d
- Beati oculi discipulorum, Christum videntes. marci 13 c. luc. 10 d
- Beati misericordes, mundi corde, mites, pacifici, pauperes spiritu, lugentes, esurientes. math. 5 a
- Beati quibus maledicitur, & qui persecutionem patiuntur propter Christum. math. 5 a b. iacobi 1 b. 3 c
- Beati qui Christum in carne non viderunt & crediderunt. iohan. 10 g
- Beatus Petrus dicitur, cui deus revelavit Iesum esse Christum promissum. math. 16 c
- Beatus venter qui Christum portavit: beatorum qui verbum dei audit, & facit: in quo bis beata virgo. luc. 11 d
- Beatus qui verbum dei audit, & facit illud. luc. 11 d
- Beatus qui partem habet in resurrectione prima. apoc. 10 b
- Beati viri descriptio. psal. 1, versu 1
- qui Beati & iusti dicendi sint. psal. 3, versu 1
- Beatitudo timentis deum. psal. 117
- Beatitudinis descriptio. psal. 118
- Beatus quem docet deus. psal. 83, versu 11
- Beatus vir cui similis. psal. 1, versu 3
- Beatus a Christo dicitur qui novit condolere necessitatibus infirmorum. psal. 40, versu 1
- Beatus Israel qui salvetur per dominum. deut. 33 d
- Beatos praedicat regina Saba servos Salomonis, & quare. 3. reg. 10 b
- Beelphegor sequentes occisi sunt. deut. 4 a
- Beelzebub consulit Ochozias infirmus. 4. regum 1 a
- Beelzebub vim & potentiam Christi in miraculis tribuit Iudaei. math. 2 b. marc. 3 c. luc. 11 b
- Behemoth, eiusque malitia. iob 40 b
- De Bel idolo, & eius cibo, quem vorabant sacerdotes. danie. 14 a
- Bel evertit Daniel. danie. 14 d
- Belial cura Christo nulla conventio. 2. corin. 6 c
- Bellum. 2. reg. 24 b
- Bella & lites unde proveniant. iacobi 4 a
- Bellum immittit deus propter peccata populi. 3. reg. 8 d e
- Bella immittit deus non obediens verbis suis. leuit. 26 d
- qui ad bellum procedere non debeant. deut. 20 a
- ad Bellum deus non vult cum Gedeone proficisci formidolosos & timidos. iudicum 7 a
- ad Bellum non ibat qui novi mariti erant, & omni munere vacabant primo anno. deut. 24 b
- Bellius in expugnandis urbibus. deut. 20 c
- Belli tempore arbores fructiferae non succedunt, nec infantes & mulieres interficiendi. deut. 20 d
- Bellantem populum Moyses hortatur ad fidem in promissam a deo victoriam. deut. 20 a
- in Bello peccatus Iosaphat ab inimicis, clamat ad deum. 3. reg. 22 e
- ad Bellum egressurus Iudaei iubet deus ab omni re mala se custodire. deut. 23 b
- Bellaturum deum pro Israelitis dicit Iosue, si ipsi adhererent deo, mandata eius custodientes. iof. 23 c
- an Bellatur? sic contra Philisthaeos consulit David dominum. 2. reg. 5 c d
- Bellum timetis a Philisthaeis Israelitis, hortatur Samuelem vt pro ipsis oret, & bellat pro eis deus. 1. reg. 7 c
- Bellat deus pro populo suo, cuius adversarios se occisurum promittit antequam ingrederetur terram promissionis. exod. 23 f
- Bellat deus pro Iosue lapidibus occidens inimicos. iof. 10 b g
- in Bello ipse aderat deus ipsi Iosue consulens quid ageret. iof. 8 d
- Bellum antequam inferat Israelitis ipsis Amorrhais, ipsos Amorrhaeos tradiderat deus in manus ipsorum. deut. 2 e
- ad Bellum instruit Davidem deus contra Philisthaeos. 2. reg. 5 d
- Bellaturus populus Iudaicus victoriam orans contra inimicos, exauditur. 3. reg. 8 e
- Bello capit Iosue urbem Hai, consilio ipsius dei qui eam tradiderat in manus ipsius. iof. 8 a b c
- in Bellum profecto Abram, deustradit hostes in manus. gene. 14 c d
- Bellante Othoniele pro Israelitis, tradit deus hostes in manus ipsius. iudicum 3 b
- Bellante Dauide tradit deus Philisthaeos in manus ipsius. 2. reg. 5 c
- Bellante Barac cum Debora, occidit deus exercitum Sisaram. iudicum 4 c d
- Bellant Israelitis & occidunt Beniaminitas: quos scriptura dicit deum percutere & tradere in manus percutientium. iudicum 20 e
- Bellum inferre parant Israelitis Rubenitis & Gaditis putantes ipsos Rubenitas & Gaditas recessisse a domino, & alienis deis velle fidere: missa tamen prius legatione, vt an verum esset, scirent certo. iof. 22 c
- Bellum Amorrhaeorum contra Gabaonitas, quod cum Iosue pacem fecissent, iof. 10 a b. Item Heuzorum & similibus contra eundem, quos tradit ei deus, iof. 11 a b
- Bellum ne suscipiant filii Israel contra Moabitas dehortatur deus, quod ipse nihil daturus esset eis de terra Moab. deut. 2 b
- Bellans populus Israel iniussu dei contra Amalec, occiditur. nume. 24 g. deut. 1 g
- Bella gentium impiorum etiam curat deus, qui Syriae regi per Naaman impium & gentilem dedit victoriam. 4. reg. 5 a
- a Bello & fame liberat Samaritanos deus, sine hominum manu. 4. reg. 7 b c
- ad Bellum processit Gedeon contra Madianitas & Amalecitas, induitur spiritu dei. iudic. 6 g
- bellum Israelitarum contra tribum Beniamin, ob peccatum contra naturam a Gabaonitis perpetratum. iudicum 20
- Bellum Cordolahomor & aliorum regum in Sodomitas. gene. 14 b
- Bellum Philistinorum contra Israelitas, ubi Israelitis percussus a deo coram Philisthaeis. 1. reg. 4 d
- quod Bellando Israelitis vicerint Amorrhaeos, deus non vult tribui gladiis & arcibus ipsorum, sed sibi soli qui eos tradiderat in manus ipsorum. iof. 24 c
- Belli victoriam ne Israelitis tribueret suis viribus, & contra deum gloriareretur, iussit deus Gedeonem cum trecentis tantum viris aggredi Madianitas & Amalecitas. iudicum 7 a b
- Belli victoria non est in multitudine hominum vel paucitate, sed dei solius est, vt inquit Iomathas. 1. reg. 14 a
- Belli victoriam daturus deus qui lagat. 4. reg. 19 b
- Belli victoriam deo tribuit Melchisedec. gene. 14 c
- Bellum commissuro non supputanti sumptus, is similis est, qui ad fidem Christi accedens, non reputat quid se omnibus propter euangelium renuntiandum esse, etiam parentibus. luc. 14 f
- Benadad federatus cum Asa rege Iuda, oppugnat ciuitates Israel. 3. reg. 15 d
- Benadad rex Syriae regnat pro Hazaele patre. 4. regum 13 d
- Benadad rex Syriae obsidet Samariam. 3. reg. 10 a
- Benadad bibens & ebrius, contemnens deum Israel, vincitur ab Achab, conuertiturque in fugam, & liberatur Samaria. 3. reg. 20 c d
- Benadad impetrat misericordiam ab Achab. 3. regum 10 e
- Benadad non occidit ipse Achab, & peccat in dei voluntatem. 3. reg. 20 f
- Benadad a grois consulit Eliscum per Hazaelem. 4. reg. 8 c
- Benadad suffocato, regnat Hazael in Syria. 4. regum 8 d
- Benadad Hazaelis filius regnat in Syria. 4. regum 13 d
- Benedixit deus masculo & foeminae, dando vim generandi. gene. 5 a
- Benedicit dici septimae deus. gene. 2 a. exod. 10 b
- Benedicit dominus Noe. gene. 9 a
- Benedicitur Sem & Iaphet. gene. 9 d
- quomodo Benedixerit deus ipsi Abraham. gen. 24 d
- Benedictionem promittit deus ipsi Isaac. gen. 26 a
- Benedixit deus ipsi Laban propter Iacob, augens ei possessiones & greges. gen. 30 b
- Benedixit deus Samsoni, ipsum suo spiritu rorans. iudicum 13 d
- Benedictio dei super Ioseph in fructibus terrae. deut. 33 b
- Benedicit deus Sarae dando ei filium. gene. 17 c
- Benedicit dominus ipsi Iacob. gene. 35 b
- Benedicit deus, & auget bona eius qui non dat fratri quicquam ad usuram. deut. 23 d
- Benedictio Leuitis a deo data, quod fratres idolatras interfecerint. exod. 32 f
- Benedicit deus domui Phutipharis propter Ioseph. gen. 39 a

Benedicite deus operi manuum eius qui libere, etiam sine spe recipiendi, commodauerit pauperi fratri. deut. 15 b
 Benedicite populo Israel deus in omni re, & illis nihil deest. deut. 1 b
 Benediciteurum se ei pro quo orauerimus, promittit deus. nume. 6 d
 Benedicite Christus apostolis ascendens in caelum. luc. 24 g
 Benedicite Christus pueris. marc. 10 b
 Benedicite angelus ipsi Iacob. gene. 31 g
 Benedicendi populum modus. nume. 6 d
 Benedictio qua benediceretur aliquis à filiis Israel, qualis. gene. 48 d
 Benedictio populi super Salomonem unctum in regem. 1. reg. 1 f g
 Benedicite ipsi Abræ Melchisedec. gene. 14 d
 Benedicite Isaac filio suo Esau. gene. 27 f
 Benedicite Isaac Iacob filio suo, constituens illum dominum fratrum suorum: petensque à deo dari ei abundantiam frumenti & vini. gene. 27 d. 28 a
 Benediciteur Ismahel ad preces Abræ. ge. 27 e
 Benediciteur Rebeckæ parentes ipsius. gene. 24 g
 Benediciteur Laban filiabus abeuntibus cum marito Iacob. gene. 31 g
 Benediciteur Ioseph fratri suo Benjamin. gene. 43 f
 Benediciteur Iacob singulis filiis suis, & prædiciteur quæ in nouissimis temporibus ventura eis erant. gene. 49
 Benediciteur Moyses singulis tribubus Israel. deu. 33 a
 Benediciteur Moyses tabernaculo & omnibus quæ fecerant Bezeleel & Ooliab. exod. 39 g
 Benediciteur Aaron populo post oblationem. leui. 9 d
 Benediciteur tribus Leui filiis Israel, inuocantes nomen dei. deut. 10 b
 Benediciteur Iosue Rubenitis, Gaditis, & dimidiam tribui Manasse, reuertentibus ad tabernacula sua. iof. 21 b
 Benediciteur Iosue ipsi Caleb. iof. 14 d
 Benediciteur Dauid populo in nomine domini, post reductam arcam, & completis sacrificiis. 1. reg. 6 d
 Benediciteur Salomon congregationi Israel quæ comitata fuerat eum in collocanda arca in templo. 3. reg. 8 b
 Benediciteur à paupere qui vestimentum pignoris loco ab ipso acceptum, reddit ei ante solis occasum. deut. 24 b
 Benediciteur dominum seruus Abraham, gratiasque ei agit. gene. 24 c
 Benediciteur deus, siue gratias agit deo Melchisedec quod dedisset victoriam ipsi Abræ. gene. 14 d
 Benedictiones seruantibus mandata. exod. 23 c. leuit. 26 a. deut. 7 b. 11 d. 28 a
 Benedictiones in monte Garizim. deut. 27 b
 Benedictus sit à domino, Vox bene imprecatis, Hebræis frequens. ruth. 1 d. 3 b. 4 d
 Benedictioem dei orat Dauid domui suæ. 1. reg. 7 d
 Benedicendus deus post cibum deut. 8 b
 Benediciteur Christus deum patrem, & gratias agit, accipiens panes & pisces. mat. 14 b. 15 d. marc. 6 c. 8 a. luc. 9 b
 Benediciteur propheta Samuel sacrificio, antequam populus comederet. 1. reg. 9 b
 Benedicendus deus, & laudandus. 2. corint. 1 a
 Benediciteur deo siue laudat Salomon deum, eiusque gratias agit de ædificatione templi, quod impleffet promissiones suas Dauidi factas. 3. re. 8 b
 vt benedicant domino, siue laudent dominum, exhortatur Debora populum. iudic. 5 a
 Benedictio dei est abundantia frumenti, vini, & olei, & armentorum. leuit. 25 c. deut. 7 b
 Benediciteur deus panibus & aquis nostris, si seruiuerimus ei. exod. 23 c. deut. 8 d
 Benediciteur deus, & auget bona omnia diligentibus ipsum. deut. 30 d
 Benedictioem, id est terram irriguam petit sibi dari Axa à Caleb patre suo. iof. 15 d
 Benedictus à deo prædicat impius Saul, qui Da-

uidem innocentem prodiderant. 1. reg. 23 c
 Benedictum clamat Dauid deum, laudatque deum qui Salomonem constituit regem. 3. reg. 1 g
 Benedictum prædicat regina Saba Salomoni, quod deo placeret. 3. reg. 10 b
 Benedictioem vocat Iacob munus quod obtulit fratri Esau. gene. 33 b c. Vide 4. regum 5 c. 1. regum 15 e
 Benedictioem vocat Paulus id quod datur pauperibus. 2. corint. 9 b
 Benedicere sibi in corde suo, & blandiri, non timere dei maledictiones quas immisurum se non obediens verbo suo prædixit. deut. 29 c
 Benedicere pro maledicere vitur aliquando scriptura. 3. reg. 21 c. d. iob. 1 b. 2 c
 Benedicere pro salutare. gene. 47 b
 Benedictio data filiis à parentibus, non poterat auferri ab eis. gene. 27 e
 Benedictioem promittit deus Abræ proficiscēti in terram Chanaan. gene. 22 a
 Benedictioem Abræ promissam impleuit deus mittens filium suum Christum. act. 3 d
 Benedictio omnium Christus promittitur nasciturus ex femine Iacob. gene. 22 d. 28 c
 Benedicimur à deo per fidem. galat. 3 b
 Benedictus dei regnum à constitutione mundi paratum. mat. 15 c d
 Benedicti dei, ones à Christo dicuntur. mat. 25 c
 Benedicendum maledicentibus nobis. luc. 6 e. 1. petr. 3 b
 Benediciteur Paulus maledicentibus sibi. 1. cor. 4 c
 Benedictio & maledictio ex eodem ore procedunt. iacob. 3 b
 Benediciteur nobis hominibus, tunc vix. luc. 6 d
 Qui Benefacit, ex deo est. 3. iohan. d
 Benefacientes obmutescere faciamus eos qui male de nobis loquuntur. 1. petr. 2 c
 Benefaciendum omnibus, maxime domesticis fidei. galat. 6 c. & nihil inde sperandum vt filii dei simus. luc. 6 e
 Benefacere prohibet Moyses Ammonitis & Moabitibus in æternum. deut. 23 a
 Beneficia dei erga Iudæos facta, vt cognoscere tur esse vnus & solus deus. deut. 4 c
 Beneficia dei tribuenda verbo, & promissioni bonæque voluntati eius. 1. reg. 7 c
 Beneficia sua erga Iudæos commemorat deus. ierem. 2 a
 Beneficiorum commemoratione ad mandata seruanda hortatur Moyses. deut. 29 a
 Beneficiorum & afflictionum comemoratione, confirmat dominus Iudæorum fidem, ne deficiant ab eo etiam in tentatione. deut. 8 a
 Beneficiorum dei erga Israeliam commemoratio. isa. 63 b
 Beneficia sua tacere iubet Leproso Christus. mat. 13 a. marc. 1 d. luc. 5 c
 Beneficia dei consistuntur Moyses, & misericordiam quam fecit Israelitis, orans pro peccato ipsorum. nume. 14 c d
 Beneficiorum dei vt recordentur Iudæi, hortatur Moyses: vt discant semper fidere ipsi deo in quacunque tribulatione. deut. 8 a
 Beneficiis dei erga ipsos commemoratis, exhortatur Iudæos Iosue, vt ei seruiant toto corde. iofue. 24 a b c
 Beneficiorum erga Dauidem comemoratione ostendit deus omnia hominibus dedisse, & ab eis nihil accepisse. 2. reg. 7 b
 Beneficii memor Dauid, mittit seruos ad consolandum Hanon, qui cum ignominia remittuntur: quam ignominiam viciscitur Dauid. 2. reg. 10 a b c d
 Beneficia Ruth erga socrum suam Noemi reputans ipse Booz, ipsi benefacit propter ea. ruth. 1 c
 Beneuolentia Booz erga Ruth. ruth. 1 b c
 Beneuolentia Pauli erga fratres Iudæos. rom. 10 a
 Benjamin nascitur. gene. 35 c
 Benjamin tenerè diligebat Iacob. gene. 44 e
 Benjamin dat maiorem partem ipse Ioseph in conuiuio. gene. 43 g

Beniamin filii Iacob benedictio. deut. 33 b
 Beniamin filii. gene. 46 c. 1. para. 7 b
 Beniamin fors. iofue. 18 b
 Beniamin benedicitur. gene. 49 c. deut. 33 b
 Beniaminitæ negant se tradituros impios quæ vxore Leuitæ abusi fuissent: sed contrà defendunt fratres suos Gabaonitas. iudic. 20 b
 Beniaminitæ 15700 vincunt Israelitas reliquos qui numero erant 400000. iudic. 20 c
 ex Beniamin reliqui 600 tantum, alii omnes occisi à fratribus suis Israelitis. iudic. 20 g
 Beniamin tribum esse deletam magno euclatu stentes Israelitæ queruntur deo. iudic. 21 a
 Beniamin tribui datur ex Iabes Galaad 400 virgines in vxores, ne tota pereat. iudic. 21 b
 de Beniamin tribu fuit Paulus. rom. 11 a
 Benignissimus inuicem. ephes. 4 g. colof. 3 b
 Benigni sunt qui charitatem mutuam habent. 1. corinth. 13 b
 Benignitas Christi apparuit nobis. tit. 3 b
 Benignitas dei in peccatores. ezech. 18 g
 Berzellai nobilis & diues, regem pauperat fugitium: pro quo beneficio non vult sibi quicquam retribui à Dauide. 1. reg. 19 f
 Berzellai filios vt in mensa sua discubere faciat, præcipit Dauid Salomoni. 3. reg. 2 b
 Bezeleel & Ooliab artifices vocati à deo, spiritu eius implentur ad ædificationem tabernaculi. exod. 31 a. 35 d
 Bestiæ terræ creantur. gene. 1 c
 à Bestiis prægnata caro, Iudæis non comedenda. exod. 22 d
 Bestiis terræ tradit deus cadauera non seruantium mandata. deut. 28 c
 Bestiis noxiis omnis generis implentur domus Ægyptiorum. exod. 8 e
 de Bestia ascendente de abyssu, apoca. 11 b. item de mari habente septem capita, & cornua decem, apoc. 13 a. cui datum facere bellum cum sanctis & eos vincere. apoc. 13 b. quæ expugnatur tandem, apoc. 19 d
 Bestiæ adoratorum plaga. apoc. 14 b. 16 a
 cum Bestiis pugnavit Paulus. ephes. 1. corint. 15 d
 cum Bestiis Christus in deserto. marc. 1 b
 Bethel, quæ & Luza dicitur, expugnatur à filiis Ioseph. gene. 28 d. 35 b. iudic. 1 c
 in Bethel colebatur deus à Iudæis. 1. reg. 10 a
 in Bethel consulunt dominum Israelitæ pugnaturo contra Beniamin fratres. iudic. 20 c
 Beth-lehem quæ & Ephratha. gene. 35 c
 in Beth-lehem proficiscitur Ioseph cum Maria prægnante, vt censum persoluat. luc. 2 a
 in Beth-lehem parit Christum Maria. luc. 2 b
 Bethsabee pulchra accersita à Dauide, dormit cum illo, & concipit. 2. reg. 11 a
 Bethsabee plangit virum suum Vriam, & vxor Dauidi efficitur. 2. reg. 11 d
 Bethsabee filius ægrotat. 1. reg. 12 d
 Bethsabee vxorem consolatur Dauid ob filium mortuum. 2. reg. 12 f
 Bethsabee, consilio Nathan prophete, indicat Dauidi Adoniam regnare. 3. reg. 1 c
 Bethsabee ciuitati opprobrat Christus in suis infidelitatem. mat. 11 c
 Bethsabee conspecta del arca, lætantes holocausta offerunt. 1. reg. 6 c
 Bethsabee percutiuntur à deo, quod aspexissent intra arcam dei. 1. reg. 6 d
 Bethsabee percussit à deo, consentitur ipsum esse deum sanctum. 1. reg. 6
 Bethuliam obsidet Holofernes. iudic. 7 a
 Bethuliani ciues siti oppressi, Holoferni ciuitatem tradere statuunt. iudic. 7 d
 Bezec vrbs expugnatur à Iuda. iudic. 1 a
 Bibere non possunt Ægyptii aquam fluminis versam in sanguinem. exod. 7 d
 quid Bibat petunt Israelitæ à Moysæ. exo. 15 f. 17 a
 Bibit de torrente Elias, passus à coruis. 3. reg. 17 a
 Bibit & comedit. vide Comedere.
 Bibentes aquam genu ad terram flexo, noluit deus ad bellum proficisci cum Gedeone: sed

eos tantum qui manu ad os proluciente aqua lambebant. iudic. 7 b
 ne Bibat quidem propheta in domo impii le- roboam prohibet Deus, neque in domo alterius cuiusquam. 3. reg. 13 b
 Bibere non vult Dauid sitiens aquam qua principis sui cum vitæ periculo hauserant ei in fonte Philistinorum. 2. reg. 13 c
 vt Biberent vinu meracissimu, introduxit Deus Israelitas in terram promissionis. deut. 32 b
 ¶ Bigamia Lamech. gene. 4 a
 Bigamia Esau. gene. 26 g
 ¶ Bilinguis homicida. prouer. 18 b
 ¶ Blasphemia Sennacherib. 4. reg. 18 g. 19 b
 ¶ Blasphemia impiorum in Deum. malach. 3 b
 Blasphemia vitanda. ephes. 4 g. coloss. 3 b
 Blasphemus, maledicens nomini Domini, lapidatur præcepto Dei. deut. 24 b
 Blasphemie Nicanoris. 1. macha. 15 a
 Blasphemans Israelem gigas quidam occiditur à Ionatha filio Samaa. 2. reg. 21 d
 Blasphemi consules Beelzebub, consumuntur ab igne de celo. 4. reg. 1 b c
 Blasphemi Syri, putantes Deum Israelis non tantum posse in planitie quam in montibus, vincuntur ab Achab. 3. reg. 20 d c
 Blasphemi Core, Dathan, & Abiron, negantes Moysen constitutum esse ducem populi, deuorantur à terra. nume. 16 c
 Blasphemare fecerat Dauid inimicos nome Domini, adulterio suo. 2. reg. 12 d
 Blasphemia in filium hominis remissibilis: irremissibilis autem si in Spiritum sanctum fiat. matth. 12 c. marc. 3 d. luc. 6 b
 Blasphemias loquitur bestia aduersus Deum, & nomen eius. apoc. 13 b
 aduersus Blasphemias gentes oratio fidelium. ecclesi. 36 a b
 ¶ Boanerges, id est filios tonitru, vocat Christus Iacobum & Iohannem. marc. 3 b
 ¶ Bonus, solus Deus. matth. 19 c. marc. 10 c. luc. 18 d
 Bonus Saul. 1. reg. 9 a
 Bonus vir de bono thesauro cordis profert bona: malus, mala. matth. 12 c
 Bona visa sunt Deo omnia quae fecit. gen. 1 b c d
 Bonum omne ostendit Moyse Deus. exod. 33 d
 Bonum non habitat in carne nostra. rom. 7 d
 ideo non possumus saepissime perficere bonum quod volumus.
 Bonum à Deo coeptum in Colossensibus, orat Paulus vt ab eodem perficiatur. coloss. 1 b
 quod Bonum est, scemur, eique adhæreamus. rom. 12 b. galat. 4 c. 1. thes. 5 c
 Bona prudenter agenda etiã coram hominibus, ne simus eis offendiculo. rom. 12 d. 2. corin. 8 d
 Bona faciamus coram Deo. deut. 6 c
 Bonum pro malo reddit Dauid Saul inimico. 1. reg. 24 b d
 Bonum quod proposuit Iudæis Moyses, fuit diligere Deum. deut. 30 d
 Bonorum & malorum author Deus. ecclesi. 11 b. amos 3 b
 Bona temporalia communicanda ministris verbi euangelii. galat. 6 b
 Bonorum temporalium prosperitatem & integram corporis sanitatē optat Iohannes Caio distribuente bona sua pauperibus verbi ministris. iohan. 3 a
 Bonis temporalibus vt recte vtamur, monet nos Christus parabola siue historia diuitis epulonis. luc. 16 c
 vt Bonis temporalibus quæ dispensanda dedit Deus, pauperibus bene faciamus, hortatur Christus: propter quæ recipiamur ab eis in æterna tabernacula. luc. 16 a
 Bona vbi præstiterit Deus, & illi quibus præstiterit ea bona, fiduciam suam in alium collocarint quam in ipsum, & seruerint idolis, eos ipse Deus affligit. ioh. 14 c
 Bonis omnibus abundat qui custodit Dei præcepta. deut. 28 a

Bonitas Dei in gentes electas si permanserint in bonitate. rom. 11 c
 ¶ Booz è familia Elimelech, diues admodum. ruth 2 a
 Booz beneuolentia erga Ruth. ruth 2 b c
 Booz propinquus Noemi, hordei aream ventilat. ruth 3 a c
 Booz accipit Ruth in vxorem, eam recusante propinquo viri eius defuncti. ruth 4 a
 Booz dat mensuras hordei ipsi Ruth, quas deferret ad Noemi focum suam. ruth 3 d
 ¶ Bos cornupeta. exod. 21 e
 de Boue bouem occidente. exod. 21 g
 de Bobus oblatio. leuit. 3 a
 Boues Israelitarum ad idola conuersorum auferunt Madianitæ. iudicium 6 a
 Boues in frustra concissos mittit Saul in omnes terminos Israel. 1. reg. 11 b
 Boui trituranti non alligatur os: nec ministro verbi denegandus victus ab auditoribus verbi deut. 25 b. 1. corint. 9 b
 Bouem poterant Iudæi comedere. deut. 14 a
 Boum fusilium in templo Salomonis fabricatio. 2. para. 4 a
 ¶ Botrus à duobus viris portatur de terra Chanaan. nume. 13 c
 ¶ Brachiũ & potētia Dei vbiq; audita. 3. re. 8 c
 ¶ Brachium Heli & potēstatem summi sacerdotii prædicendam prædicat Deus. 1. reg. 2 g
 Brachio & fortitudini Dei tribuunt Israelitæ, quod Pharaõ submersus sit. exod. 15 d
 ¶ Vt Brauium & vitam æternam, ad quam vocauit nos Deus, assequamur, curramus cursum huius vitæ, obliuiscimus omnium præteritorum. philippen. 3 c
 ¶ Bubulã poterant Iudæi comedere. deut. 14 a
 ¶ Buccinæ clangor auditus cum daretur lex. exod. 19 c
 Buccina clangens Gedeon, tōuocat ad bellum. iudicium 6 g
 ¶ Vt Butyrum comederent introduxit Deus Israelitas in terram promissionis. deut. 32 b
 Butyrum & lac peregrinis apponit Abraham. gene. 18 b

C

Caath filii. exod. 6 c
 ¶ Caathitarum fors & vrbes. ioh. 12 a b
 ¶ Caccare extra castra præcipit Deus Israelitis, oportet quod cacassent effossa humo. deut. 23 b
 ¶ Cades ciuitas in extremis finibus Edom. nume. 20 c
 ¶ Cadiit Saul cum prophetantibus, & orantibus. 1. reg. 19 b
 Cadiit in faciem Abraham audiens promitti sibi à Deo filium in senectute. gene. 17 c
 Cadiit in faciem suam Ruth, & incuruatur, audita beneuolentia Booz. ruth 2 b
 qui Cecidit bos in foueam subleuadus. deut. 22 a
 Cadere pro mori corporaliter, frequens in scripturis. 2. reg. 3 g
 ¶ Cæci duo fide inuicta Iesum esse Messiam cōfidentes, sanantur. math. 9 d. 20 d. marc. 10 g. luc. 18 f
 Cæcum sanat Christus. marc. 8 c
 Cæcus natus in gloria Dei, visum recipit. ioh. 9 a
 narrat à quo sanatus sit: euicitur à Pharisæis: suscipitur & docetur euangelium à Christo.
 Cæcus si cæcum ducat, ambo in foueam cadunt. matth. 18 b. marc. 7 b
 Cæcum facit Deus. exod. 4 c
 Cæco non obiciendum offendiculum. leuit. 19 c. deut. 27 c
 Cæcos & claudos deos, id est idola prohibitura ne Dauid Ierusalē ingrederetur, obiciunt irridentes Iebusæi ipsi Dauidi, quos tamē cum suis dijs cæcis & claudis expugnauit. 2. reg. 5 b
 Cæcitate percutit Deus non seruantes præcepta. deut. 28 c
 Cæcitate percuti inimicos missos ad compre-

hendendum eum, orat Elifens, ad Dei gloriã. 4. reg. 6 d
 ob Cæcitate cordis Pharisæorum contristatur Christus. marc. 3 a
 ob Cæcitate cordis, alienatæ erant gentes à Christo. ephes. 4 e
 Cæcitas quare contigerit Iudæis. rom. 11 c
 ¶ Cæditur virgis Paulus cum Sylla, act. 16 c. & ter se fuisse cæsum scribit. 2. corint. 11 f
 Cæduntur apostoli, prohibeturque eis à sacerdotibus Christum prædicare. act. 5 g
 Cælores lignorum inter filios Israel. deut. 29 b
 ¶ Cælum quod & firmamentum dicitur, verbo Dei creatum. gene. 1 a
 Cælum, & cælum cæli, Dei est. deut. 10 c
 Cælum vespere rubicundum, serenitatem prænuntiat: mane rubicundum, tempestatē. mat. 16 a. marc. 8 b. luc. 12 g
 Cæli caligantes rore. deut. 33 d
 Cæli & terra, verbo dei reposita, reseruantur igni in diem iudicii ad perditionem impiorum. 2. pet. 3 b c. tunc enim ignis soluentur.
 in Cælum tertium raptus, Paulus. 2. corint. 12 a
 Cælum alloquitur Moyses, inuocaturus nomen Dei. deut. 32 a
 Cælum & terram testes inuocat Moyses, quod verum futurum sit id quod dicit contra Israelem. deut. 30 d. 31 g
 Cælum suum aperit Deus, & dat pluuiam tempore suo custodiētib; præcepta sua. deut. 28 b
 Cælum claudit Deus nõ dando pluuiam iis qui sibi non fidunt. deut. 28 b. 3. reg. 8 d
 Cælum æreum & ferreum non custodiētib; præcepta, quibus non dabuntur pluuiæ tempore suo. leuit. 26 c. deut. 28 c
 Cæli militiam adorantes lapidabantur. deut. 17 a
 Cæli militiam adorat Manasses. 4. reg. 11 a
 Cælos nouos & terram nouam expectamus, in quibus iustitia habitat. 2. pet. 3 c
 Cæli noui & terræ nouæ visio. apoc. 21 a
 in Cælis est conuersatio Christianorũ. philip. 3 d
 Cælestis fuit homo secundus Christus: cælestes & nos oportet esse. 1. corint. 15 f
 Cælestium corporum gloria alia quam terrestrium. 1. corint. 15 e
 ¶ Cæsari principibusve tributa reddēda. math. 22 b
 ¶ Cain nascitur. gene. 4 a
 Cain ægrefert munera Abel esse accepta Deo, sua autem reiciit, ob idque fratrem occidit. gene. 4 b
 Cain dehortatur Deus ab occidēdo fratre. ge. 4 b
 Cain quare occiderit fratrem. 1. iohan. 3 b c
 Cain filii. gene. 4 c
 Cain maledicitur, & desperat. gene. 4 b c
 Cain profugus habitat ad orientem. gene. 4 c
 Cain via. iudæ d
 ¶ Cainan ætas, 910 anni. gene. 5 b
 ¶ Caiphæ prophetia. iohan. 11 g
 ad Caipham Annas mittit Christum. matth. 26 f
 Caiphæ interroganti, Christum se esse fatetur IESVS. matth. 26 f
 ¶ Caii discipuli Iohannis euangelistæ charitas in fratres verbi ministros. iohan. 3 b c
 Caius hospes Pauli, rom. 16 d. Comes item Pauli cum Aristarcho. act. 19 f
 ¶ Calceamēta nõ sunt attrita Iudæis ambulantibus per desertũ quadraginta annis. deut. 29 a
 Calceamenta in pedibus comedentium agnum paschalem. exod. 12 b
 Calceamētum de pedibus soluere iubetur Moyses antequam appropiet rubo, exod. 3 b. Idem iubetur Iosue. ioh. 5 d. 6 a
 Calceamentum soluere quid significet. ruth 4 b
 ¶ Caleb & Iosue terræ promissionis laudant coram populo: quos ipse vult lapidare. num. 14 b
 Caleb promittitur terra Chanaan. nume. 14 d c. deut. 1 f
 Caleb hortatur populum vt ascendat in terram Chanaan. nume. 13 d
 Caleb sperat futurũ vt gigantes debeller, si Deu

secum fuerit. iof. 14 b
 Caleb filius Iephone sibi postulat promissam hereditatem. iofue 14 b
 Caleb fors. iofue 15 c
 Caleb habitatio. iudi. 1 d. 1. paral. 6 e
 Caleb expellit tres filios Eiac de possessione sua. iof. 15 c
 Caleb dat filia suæ Axæ irriguam terram. iudicum 1 c
 Caleb laudes. ecci 46 b
 Caleb fratris Ierameel filii. 1. paral. 2 f
 Calendarum sacrificia. ezech. 46 a
 Calix & panis quem in memoriã mortis Christi sumimus & benedicimus, signat nos pariter Christi sanguine fuisse redemptos, nõsque omnes vnum esse. 1. corinth. 10 d
 Calix pro morte & cruce. matth. 20 c. 26 d. mar. 10 c. 14 d. luc. 22 d
 Callide non agendum in subleuando proximo, id est nolle ei comodare, propterea quod non sit spes postea recipiendi. deut. 15 b
 Caluitium ne faciãt super mortuo more gentium, prohibet Deus Iudæis. deut. 14 a
 Caluum vocant Eliseum pueri irridentes, & ab vris deuorantur. 4. reg. 2 d
 Calumniam sustinet omni tempore qui præcepta Dei non seruat. deut. 28 c
 Calumnia vitanda. leuit. 19 c
 Calumniã innocentium. ecci 4 a
 Camelopardalum poterãt Iudæi comedere. deut. 14 a
 Camelum Iudæi non comedebant. deut. 14 a
 Camelorum Zebe & Salmana ornamenta aurea accipit Gedeon. iudicum 8 e
 Canana Galilææ primum miraculum fecit Christus. iohan. 1 b
 Candelabri situs in tabernaculo Moyfi, exod. 26 g. Eiusdem fabricatio, nume. 8 a. exod. 36 e
 Candelabri aurei visio, per quã multa de Christo & ecclesia intelliguntur. zach. 4 a
 Candelabrorum templi Salomonis fabricatio. 1. paral. 4 b
 Candelabrorum aureorum septẽ visio. apoc. 1 c
 Candelabri forma, exod. 35 c. d. 37 c. & eius situs, exod. 40 c
 Canibus comeditur Iezabel. 4. reg. 9 g
 Canes vocat Christus gentes. matth. 15 c. mar. 7 c
 Canes, pseudopropheta. philip. 3 a
 Canis reuersus ad vomitum, quid significet. 2. petr. 2 d
 Canem se vocat Hazael corã Eliseo, agnoscens indignitatem suam. 4. reg. 8 d
 Canendũ Deo, eique gratiã agendã. iudic. 5 a
 Canticum & gratiarum actio Annæ, ob susceptum à Deo filium. 1. reg. 2 a
 Canticum Moyfi. deut. 32 a
 Canticum Mariæ & Zachariæ. luc. 1 e f
 Cantant Moyses & filii Israel Domino, gratiãque agunt pro victoria contra Pharaonẽ. exod. 15 a
 Canticum & gratiarum actio Deborah & Barac post victum Sisaram. iudicum 5 a
 vt in Canticum siue cantilenam componat ea quæ prædixerat ei de futura Israelitarũ cum diis alienis fornicatione, & malis quæ propter ea euentura essent eis, præcipit Deus Moyfi. deut. 32 e
 vt Cantent filii Israel canticum siue cantilenam quam de futura ipsorum præuaricatione & afflictionibus eis euenturis, composuisset Moyses. præcipit Deus. deut. 32 e
 Cantandi in corde psalmi, hymni, & cantica spiritalia. ephes. 5 d
 Cantandum spiritu & mente. 1. corint. 14 c
 Cantores ordinat Dauid, eorumque vices & fortis. 1. paralip. 15 a
 Coram Cano capite confurgendum. leuit. 19 g
 Capharnaum ciuitati exprobrat Christus incredulitatem suam. matth. 11 d
 Cne Capillus quidem periturus iis qui ob Christum patiuntur. luc. 11 d

Capilli capis nostri omnes numerati. matt. 10 d
 Capillatura Absalomis. 2. reg. 14 f
 Cappadoces expellunt Heuæos, & habitant in terra ipsorum. deut. 2 e
 Capram poterant Iudæi comedere. deut. 14 a
 de Capris oblatio. leuit. 3 c
 Capream poterant Iudæi comedere. deut. 14 a
 Captiuitatem minatur Deus Iudæis nõ obediens præceptis suis. deut. 28 e f g
 de Captiuitate populum redecturũ se promittit Deus, si toto corde conuersus fuerit ad ipsum. deut. 30 a
 Captiuitatem Babylonicam prædicat Isaias ipsi Ezechia. 4. reg. 20 d
 Captiuitatem 70 annorũ prædicat Ieremias ob verbi Dei contemptum. iere. 15 a
 à Captiuitate reditum promittit Dominus populo. ezechiel. 20 f
 à Captiuitate reductionem post 70 annos prophetat Ieremias. ierem. 29 c
 Captiua mulier quomodo ducenda in vxorem. deut. 21 b
 Captiua ducta in gloriam Dei, & salutem Naaman apud Syros. 4. reg. 5 a
 Captiuos nos sibi tenet peccandi procliuas, & à mandato auertit. rom. 7 d
 Caput puluere aspergebãt Hebræi in signum magni doloris. 1. reg. 4 c
 Caput puluere conspersum, & vestis scissa, signũ luctus Iudæis. 2. reg. 1 a
 in Capite funiculus aut aliquid simile, signum subiectionis & seruitutis, vt de Benadad legitur. 3. reg. 20 e
 in Caput constituitur populus seruans mandata Dei, & non in caudam. deut. 28 b
 Caput Christi Deus. 1. corint. 2 a
 Caput ecclesiæ Christus. ephes. 4 d. colossen. 1 c. 2. reg. 22 d
 ex Capite Christo totum ecclesiæ corpus pendens, ab eodẽ spiritali dote defluẽte in singula membra augetur vsque ad perfectionẽ Deo patre dignam. coloff. 2 d
 Caput viri, Christus. 1. corint. 11 a
 Caput mulieris, vir. 1. corint. 11 a
 Caput non debet velare vir, & quare. 1. cor. 11 a
 Caput operiat mulier, saltẽ ob angelos qui Christianorum coribus intersunt. 1. corint. 11 b
 Caput Christi percutitur. matth. 27 c
 Carbones ignis succensit à Deo. 1. reg. 22 b
 Carbones ignis cõgerere super caput inimici benefaciendo. rom. 12 d
 in Carcere, pane & aqua cum angustia sustentatur Michæas Dei propheta. 3. reg. 22 a
 Carceris Pauli custos, Christo credit, & baptizatur: appositãque mensa latatur cum Paulo, & tota eius domus. act. 16 f
 in Carceribus sapius fuit Paulus. 2. corint. b. 11 e. act. 16 e
 in Carcerem coniciuntur apostoli. act. 5 d
 in Carcerem conicitur Petrus. act. 12 a
 in Carcerem cõicit Paulus Christianos. act. 8 a
 Cardines terræ fecit Dominus, terram creauit, & vniuersum mundum. 1. reg. 2 b
 Cardui Libani & cedri comparatio. 4. reg. 14 c
 Cariath-arbe quæ & Hebron, possessio fuit Caleb. iof. 14 d. 35 f. iudicum 1 b
 Cariath-baal, quæ & Cariath-iarim, vrbs in tribu Benjamin. iof. 8 c
 Cariath-iarim, quæ & Cariath-baal, vrbs in tribu Benjamin. iof. 18 c
 Cariath-senna, aliãs Dabir dicitur, vrbs in tribu Iuda. iof. 15 f
 Cariath-sepher vrbs quæ & Dabir, quã expugnauit Othoniel, cui Caleb dedit Axam filia suam in vxorem. iof. 15 d. iudicum 1 c
 Carmina Salomonis. 3. reg. 4 d
 Caro cum sanguine non edenda. gene. 9 a. leuit. 19 c. deut. 12 b
 Caro à bestiis laniata, non comedenda Iudæis. exod. 22 d
 Caro aliquid immundum tangens. leuit. 7 b

Carnes non incidendæ in honorem mortui. leuit. 19 f. 21 a
 Caro vna est maritus & vxor. gene. 2 d
 Carnes desyderat vulgus quod ascãderat de Ægypto cum filiis Israel. nume. 11 a b
 Carnes promittit Deus Israelitis vsque ad nauisam. nume. 11 d
 Carnium partem suam de sacrificio Domini vi auferunt à populo sacerdotes Ophni & Phinees. 1. reg. 2 d
 Carnibus & pane à Deo pascitur Elias fugiẽs faciem Achab. 3. reg. 17 a
 Carnes concupiscens populus punitur à Deo. nume. 11 a b g
 Caro est homo sine Dei Spiritu, carnis desyderia faciens. gene. 6 a
 Caro omnis, scõnum. 1. pet. 1 d
 Caro, pro generatione secũdum carnem, & pro homine. philipp. 3 b. 2. corint. 5 c. d. 10 b
 Caro & sanguis, pro homine. matth. 16 c. iohan. 1 c. heb. 2 c
 Carni & sanguini participauit Christus factus homo. heb. 2 c
 Caro & sanguis, homines vitii corrupti, regnũ Dei non possidebunt. 1. corint. 15 f
 à Carne & sanguine, id est à generatione parentum, non datur nobis euangeliũ cognitio: Dei enim donum est. matth. 16 c
 Carnis peccato, non luxuria solum, sed omnia peccata quæ caro nostra operatur, significatur, vt vides galat. 5 c
 Caro nihil nisi carnalia quærit. ioh. 3 a. ro. 7 c. 8 a
 Carnis prudentia, mors: cuiusque sapientia, inimica est Deo. rom. 8 a b
 in Carne nostra non habitat bonum, nisi Spiritu Dei iuuetur. rom. 7 d
 secũdũ Carnem viuẽtes morientur. rom. 8 c
 Carnis opera. galat. 5 c
 in Carne esse, pro viuere secũdum vires & conatus humanos sine Dei adiutorio, Paulus scribit. rom. 7 c
 qui in Carne sũt, Deo placere nõ possunt. ro. 8 b
 ne Carnis curas, desyderia, cupiditatesque perficiamus, hortantur Paulus & Petrus, rom. 13 d. galat. 5 c. ephes. 2 a. 1. pet. 2 c: quam cum vitiiis & concupiscentiis crucifiximus, galat. 5 d
 Carnis stimulus Paulo datus, & quare. 2. cor. 12 b
 Carnis facta mortificantur in nobis per Spiritum Dei. rom. 8 c
 Carnis viribus frustra nitimur. mahũ 3 c. abd. 1 c
 Carnis fragilitas. ecci 14 c
 Caro probat sua consilia. prou. 15 c. 21 a
 Caro fallitur sua sapientia. prou. 14 b. 16 d
 Caro impiescenti Deum sua nõ curare. iob 35 d
 Caro ita Spiritui sancto, qui in nobis est, est contraria, vt non faciamus quæ volumus. gal. 5 c
 Caro Christi, panis cibũque est, quem dat Christus ad manducandum, non vt Iudæi intelligebant, sed spiritu, credendo cum satiffecisse pro peccatis nostris, vt vitam æternam habemus. ioh. 6 e g
 Carnalia Paulus bona tẽporalia vocat. 1. cor. 9 b
 Carnales vocat Paulus Corinthios ob contentiones & æmulationes. 1. cor. 3 a
 Carnalem & maculatam tunicam odio habemus. iudæ d
 Castitas, Dei donum. sapien. 8 d
 Castitas Ioseph. gene. 39 b
 Castitas Saræ vxoris Tobia iunioris. tob. 3 e
 Castitas Iudith. iudith 8 a
 Castitas Susannæ. danie. 13 a
 Castitatis coniugalis exemplum Tobias. tob. 8 a
 Castrare seipsum, vitamque ducere coelibem, quo expeditius verbum Dei administratur, is coelibatus coniugio præstat. matth. 19 b
 Castrorum stationes ordinantur, recensitis familiarum principibus. nume. 2 a
 extra Castra venter leuandus. deut. 23 b
 qui è Castris eiiciendi. nume. 5 a
 Catenis missis per Ieremiam ad reges Edom, Moab, Ammon, Tyri & Sidonis, monentur

- subiici regi Nabuchodonosor. iere. 17 a
 Catenæ rationalis. exod. 28 c
 Cex Cathedra Moysi & in loco in quo legebatur Moyses, cum doceret populum Pharisæi, fieri quæ doceret vult Christus, eorum tamē opera imitari prohibens. math. 23 a
 Causam David iudicavit Deus, occidēdo Nabal impium. 1. reg. 25 g
 Contra Cedar sermo Domini. iere. 49 e
 Ceilam liberat à Philisthæis David consulto bis Domino. 1. reg. 32 a
 Ceilarum ingratitude ostendit Deus ipsi Daidi, qui eum tradituri erāt Sauli nisi fugisset. 1. reg. 23 b
 Celebranda memoria liberationis filii Israel. exod. 13 a
 Cellaria custodientium præcepta sua multiplicat Deus. deut. 28 a
 Cendebæus, dux exercitus Antiochi, à filiis Simonis fratris Iudæ profligatur. 1. macha. 16 a
 Centuplum & multo plura accepturi in hac vita, & vitam æternam in futura, qui vt euāgelio obedirent, reliquerūt parentes & cognatos qui eos remorabantur. matt. 19 d. marc. 10 b. luc. 28 d
 Centuriones constituuntur à Moysē super Israel, exod. 18 c d. & quales, deut. 1 c. 31 g
 Centurionis gentilis seruum ob fidem ipsius, sanat Christus. math. 8 a. luc. 7 a
 Centurio, & qui cum eo custodiebat Christum, cōfiteatur IESVM esse Christum. math. 27 f
 Cephas nomē à Christo impositum Simōni. iohan. 1 d
 Ceremonias & cultus Iudæorum, quibus ipsi fidebant, reicit Dominus. isa. 1 d. 66 a. nich. 6 a. amos 5 f
 Ceremoniæ veteris legis impostæ vsq; ad aduentum Christi in carnem. heb. 9 b c
 Ceruicis duræ populus Israel. exod. 32 c. deut. 9 b c
 Ceruicem ne induremus exhortatur Moyses. deut. 10 d
 Ceruum poterant Iudæi comedere. deut. 14 a
 Cessionis iuris propinquitatis mos in Israel. ruth 4 b
 Cectura vxor Abrahæ. gene. 25 a
 Ceturæ vxoris Abrahæ filii. gen. 25 a
 Chaldæi à Domino sulcitati ad iustorum correptionem. habacuc 1 b
 Chaldæorū ferocitate describit Ieremias. ier. 5 d
 Chaldæorum victoria aduersus Assyrios describitur. nahum 2 a
 Cham irridet patrem ebrium. gene. 9 b
 Cham pater Chananaan. gene. 9 c
 Cham filii. gene. 10 a. 1. paral. 1 d
 Cham maledicitur à patre suo Noe. gene. 9 d
 Chanaan comitatur regem Dauidem in Ierusalem reuertentem. 2. reg. 19 g
 Camos idolo Moabitarum ædificat phanum Salomon. 3. reg. 11 b. 4. reg. 13 c
 Chanaan maledicitur. gene. 19 d
 Chanaan filii, à quo Chananiæ. gene. 10 c
 Chanaan termini. gene. 10 c
 Chanaan promittitur Abrahæ & semini ipsius. gene. 12 b. 13 d. 15 b d. 17 a. 18 c
 in Chanaan mittuntur exploratores à Moysē. nume. 13 a b
 Chananiæ à quibus disseminati. gene. 9. c. 10 c. 1. paral. 1 a
 Chananiæ occidunt Israelitas. nume. 14 g
 Chananiæ qui habitabant in Sephath, occiduntur à Iuda. iudicum 1 d
 Chananzos quare paulatim Deo expulit. exo. 23 f
 Chananzos, Amorrhæos, & huiusmodi reliquerat Deus inter Israelitas, vt per eos tentaret, & exploraret Israelitas ipsos, an obedirent præceptis suis. iudicum 3 a
 Chananzos iubet Deus occidere: aliās futuros in ruinam Israelitis. nume. 33 g. deut. 20 d
 quod cum Chananiis, quos iusserat occidi, factus percusserint, increpat populum angelus Dei. iud. 2 a
 Chananzus in medio Ephraim habitat. iof. 16 d
 Chananzum habitatorem Gazer occidit Pharaō succensa vrbe. 3. reg. 9 c
 Chananzorum cor liquefit in aduentu Israelitarum, auditis mirabilibus Dei. iof. 5 a
 Chananzos expugnat Iudas cum Simeone. iudicum 1 a
 Chananzos tributarios facit Salomon. 3. reg. 9 c. 2. para. 8 b. item filii Israel. iof. 17 c
 Chananiæ tributarii filii Manasse, Ephraim, Zabulon, Azer, Nephthali. iudicum 1 g
 Chananza terra Abrahæ promittitur. gen. 13 d. 15 b. 17 b. & Isaac 16 a
 Chananza, Iesum esse Christū confitens, instanter orat vt filia sua sanetur. math. 15 c. mar. 7 c
 Charadrii non comedebant Iudæi. deut. 14 b
 CHARITAS, est Deus. 1. iohan. 4 b c
 Charitate Dei erga nos, filii Dei nominamur & sumus. iohan. 3 a
 Charitas Dei erga nos manifesta facta est, quod filium suum pro nobis impis tradidit, vt viveremus per eum. rom. 5 b. 1. iohan. 4 b
 à Charitate Dei nihil potest nos separare. ro. 8 g
 Caritas ex Deo est. 1. iohan. 4 b
 Caritas fidem & spem antecellit. 1. corinth. 13 d
 Caritas diffunditur in corda nostra per Spiritum sanctum qui datus est nobis. rom. 5 a
 vt per Charitatem & dilectionem seruirem⁹ inuicem, elegit nos Deus. ephes. 1 a
 Caritas ex corde puro, conscientia bona, & fide non ficta, ea est ad quam tota lex tendit. 1. timoth. 1 a. rom. 13 c
 qui Charitatem in Deum habet, manet in Deo, & Deus in eo. 1. iohan. 2 a. 4 c
 Charitatem perfectam habem⁹ in Deum, si odimus mundum. 1. iohan. 2 b. & mandata eius facimus. 1. iohan. 2 a. fratremque diligimus propter eum & filium. 1. iohan. 4 c
 Caritas Dei in illo non est, qui habens substantiam huius mundi, videt fratrem necessitate patientem, & non mouetur misericordia in eum, vt aliquid ei det. 1. iohan. 3 c
 Charitatem si quis nō habet, & alias omnes virtutes habeat, nihil prodest. 1. corinth. 13 a
 qui Charitatem habent, vide quales sint. 1. corinth. 13 b c
 qui Charitatem habet, nemini nocet. rom. 13 c
 Caritas operit multitudinem peccatorum in proximum, quæ alioqui, si non diligeremus, committeremus in eum. 1. petr. 4 b
 Caritas vbique prodest, præscribens quo pacto sit scientia Dei vtendum. 1. corinth. 2 a. 8
 Charitatem amplectamur, colof. 3 b. eique obediamus, qua corda purificantur. 1. petr. 1 d
 per Charitatem seruiamus inuicem, & omnia faciamus. 1. corinth. 16 c. galat. 5 b
 ad Charitatem mutuam hortatur fratres suos Ioseph. gene. 45 g
 Charitatem perpetuò debem⁹ proximo nostro. rom. 13 c
 Caritas fraternæ cōmendatur. rom. 12 c. heb. 13 a
 si Charitatem perfectam habemus in Deum, nō timebimus penas, iudicium futurum, stareq; coram eo. 1. iohan. 4 d
 Charitatem multiplicari Ephesii, Philippensibus, & Theffalonicensibus, orat Paulus. ephes. 3 c. philipp. 1 b. 1. thess. 3 d
 Charitatem in Deum & dilectionem remittendam ob graues afflictiones Iudæis tunc superuenturas prædicit Christus. math. 24 a. marc. 13 a. luc. 21 b
 Caritas amat etiam cum seruit. prouerb. 17 a
 Charitatis præcepta. prouerb. 3 d
 Charismata meliora oportet Christianū imitari. 1. corinth. 11 d
 Cherubim ante paradysum voluptatis, cū flammæo gladio, ne Adam comederet de arbore vitæ. gen. 3 d
 Cherubim forma. exod. 25 b
 Cherubim visio repetitur. ezech. 10 d
 Chirographum decreti, siue legem, mandata & decreta ceremonialia continentem, deleuit Christus, & abstulit è medio, colof. 2 c. In ephes. 2 c, dicitur lex mandatorum in decretis
 Chœrogryllus, immundum animal. leuit. 11 a. deut. 14 a
 Choreas ducunt filii Israel, adorantes vitulum aureum. exod. 32 d
 Choreas ducentes virgines in solennitate Domini, rapiunt Beniaminitæ sibi in vxores. iudicum 21 d
 CHRISTVS Deus ætern⁹, iohā. 1 a. 5 d. heb. 13 b. ante omnē creaturā genitus, colof. 1 c. cuius rei testes sunt in cælo, Pater ipse, & Spirit⁹ sanct⁹, 1. iohā. 5 b. idem testatus est Pater in baptismo ipsius & transfiguratione. matt. 3 d. 17 a
 Christus Dei patris imago. 1. corinth. 4 a. colof. 1 c. heb. 2 a
 in Christo omnes thesauri sapienæ & scientiæ reconditi. colof. 2 a
 in Christo diuinæ potestatis plenitudo habitat. colof. 1 c. 2 b
 per Christum omnia facta. iohan. 1 a
 per Christum proposuerat Deus certo tempore instaurare, & ad perfectionem adducere vniuersa in cælo & in terra. ephes. 1 b
 Christus promittitur Adæ cōtritus⁹ omnē potestatem diaboli, & peccatores liberaturus ab imperio ipsius, gen. 3 c. promittitur Abrahæ, benedicturus omnes gentes. gen. 12 a. 18 c. 21 d. Item Isaac, gen. 26 a. Etiam Iacob, gene. 28 c. Promittitur & Dauidi, 2. reg. 7 c
 Christus propheta promittitur ex natione Iudæorum, qui verbum Dei loqueretur, quicunque audire debemus loquentem verbum Dei patris. deut. 18 c d
 Christ⁹ promittitur ex virgine Maria. isa. 7 c. 9 b
 Christi venturi tempus à Deo constitutum, vt miseretur populi sui. isa. 49 c
 Christi aduentus prædicitur. nume. 24 c. isa. 40 c
 Christi regis aduentum prædicit Anna, cui Deus pater dedit imperium: & erexit cornu & potestati ipsi, qua saluatur omnes credēs. 1. reg. 1 b
 Christi aduentus signa. isa. 35 c
 Christi aduentus & victoria aduersus peccatum, mortem & infernum. habac. 3 a
 Christi aduentus sedentis super asinā zach. 9 b
 Christus Dauid dictus, ex Dauid descendens. 1. reg. 22 d
 Christi typ⁹ fuit Isaac, pro nobis à patre ad mortem traditi. gene. 22 b
 Christi figura terpens aeneus. nume. 11 c
 Christi regnum prædicitur. 1. reg. 2 b
 Christus, semen Dauid, cuius regnum æternum: vide Semen Dauidis. 2. reg. 7 c
 Christi aduentus desideratur. psal. 13, versu 11. isa. 45 b
 Christi aduentum expectat Isaias. isa. 62 a
 Christi aduentum cupierunt videre prophete multi & iusti. math. 13 c. luc. 10 d
 de Christo, ecclesia, & verbo Dei prophetiamich. 4 a. ezech. 17 f. zach. 3 d. abd. 1 f. agg. 2 d
 Christus è Iuda nasciturus. gene. 49 b. deut. 18 c.
 Christi & apostolorum præfiguratio. zach. 1 b
 Christi natiuitas prædicitur. iere. 33 c. isa. 8 a. ierem. 23 e
 CHRISTVS CONCIPIVA. math. 21 c. luc. 1 d
 Christus nascitur. math. 1 d. luc. 2 a. iohā. 1 b
 Christi incarnatio gaudium fidelium. iia. 4 a
 de Christo incarnato. baruch 3 d
 Christus per omnia fratribus similis, factus homo, passus, tentatus, & quare. heb. 2 d
 Christus circumciditur, nomēque IESVS ei imponitur. math. 1 d. luc. 2 c
 Christus sinitur Domino à parentibus. luc. 1 d
 Christus natus ex patribus Iudæorum. math. 1 a. luc. 3 c. rom. 9 a
 Christus filius fabri. math. 13 g. marc. 6 a. luc. 4 c
 Christum eis reuelatum, adorant magi Gentium primitiæ, offerentes munera. math. 2 b

- Christus Herodem persequentem fugiens, secedit in Ægyptum. math. 2 c
- Christus angeli monitu reuertitur ex Ægypto. math. 2 d
- Christus educatur in Nazareth, hincque Nazareus dicitur. math. 2 d
- Christus puer in medio doctorum. luc. 2 f
- Christus puer parentibus subiectus. luc. 2 g
- Christus præceptore docente literas non didicit. iohan. 7 b
- Christus faber à Iudæis dicitur. marc. 6 a
- CHRISTVS baptizatur. math. 3 d. mar. 1 b. luc. 3 d
- Christus actus à Spiritu sancto in desertam, ieiunat 40 diebus & 40 noctibus. math. 4 a. marc. 1 b. luc. 4 a
- Christus tentatus à diabolo, scripturis respondet. ibidem.
- Christo esurienti ministrant angeli. math. 4 a. marc. 1 c
- Christus non creditur Messias à Nazareis, cognata generis tenuitate. math. 13 g. marc. 6 a. luc. 4 c
- CHRISTVS MISSVS omnibus salutaris, ut annuntiaret euangelium, isa. 61 a. luc. 2 c. 4 g. ut per eum fideles essemus Deo, 1. pet. 1 d. ut dissolueret in nobis opera diaboli, 1. iohan. 3 b. ut nos peccatores saluos faceret, 1. timoth. 1 d. isa. 43 d. ut iustificaret, & pie viveremus in hoc seculo, expectantes vitam æternam. tit. 2 c. d. isa. 42 b. threnorum 4 d. psal. 68, versu 6. & 11.
- CHRISTVS VENIT, ut ad se saluatorem per prædicationem euangelii vocaret peccatores. math. 9 b. marc. 1 d. 2 c. luc. 5 f
- Christus tempore præfinito venit, ut daret seipsum hostiam pro peccatis, eamque misericordiam annuntiavit nobis. psal. 39, versu 8
- Christus venit ut ministraret salutem Iudæis qui perierant, dando animam suam in redemptionem. math. 15 c. 8 b. ioc. marc. 7 c. 10 c. luc. 9 g. 18 b. iohan. 3 b
- Christus venit, ut liberaret nos de potestate inimici nostri diaboli, & seruiremus ei in operibus bonis. luc. 1 g
- Christus venit ut ipse luceret in mundo, & illustraret homines sui cognitione. iohan. 12 g
- Christus venit ut perfectam legis & prophetarum obseruantiam statueret. math. 5 b
- ne Christi diectione offendantur Iudæi, admoventur. isa. 2 d
- CHRISTVS angelis minor factus ad breue tempus passionis, mox gloria & honore coronatus. heb. 2 b
- Christus angelis superior. heb. 2 a
- Christus excellentius nomen habet quam angeli. heb. 1 b
- Christus, Moysè maior. heb. 3 a
- Christus Dauide maior. math. 22 d. marc. 12 d. luc. 20 d
- Christus Salomone maior. math. 12 d. luc. 11 d
- Christus constitutus à Deo patre super omnia quæ in cælis, & quæ in terra, omniumque dæmonia potestas. iohan. 3 d. 17 a. ephes. 1 d
- Christi pater, Deus. iohan. 8 d
- Christi caput Deus. 1. corinth. 11 a
- Christus patrem nouit, & sermonem eius seruat. iohan. 8 g
- Christum nemo nouit nisi pater. math. 11 d
- cum Christo pater semper erat. iohan. 8 d
- qui Christum cognouit & vidit, patrem nouit & vidit. iohan. 14 a
- CHRISTVS VERBA PATRIS LOQUITUR. iohan. 3 d
- Christum loquentem ut audiamus, præcipit pater. math. 17 b. marc. 9 b. 1. pet. 1 d
- qui Christum loquentem non audierint, sed contempserint, vltionem non effugiet, sed peribunt animæ eorum. heb. 2 a. 12 g. act. 3 d
- CHRISTVS gratia & veritate plenus, iohan. 1 b
- principio suæ prædicationis tempus Messie impletum prædicat, regnumque Dei appro-
- pinquasse, postea ut poeniteat & conuertatur vnusquisque à via sua mala, & credat euangelio ut remissionem peccatorum habeat, hortatur. math. 4 c. 9 d. mar. 1 b
- Christus missis apostolis ad prædicandum, prædicat & ipse. math. 11 a
- Christus diebus docet in templo, noctibus orat in monte Oliueti. luc. 21 g
- Christum mane adit populus in templum, ut eum prædicantem audiat. luc. 21 g. suspensissime & attentum eum audit. luc. 19 g
- Christus de nauis prædicat. mar. 13 a. mar. 4 a. lu. 8 a
- Christus prædicans tradito sibi libro isaie, legit & interpretatur populo quod in eo de se erat scriptum, illud postea reddens ministro. luc. 4 c
- Christus palam prædicauit, nihil in occulto. iohan. 18 d
- Christi sapientiam & potentiam admiratur, qui ex patria eius erant, & turbæ eum sequentes. math. 7 d. 3 g. marc. 6 a. luc. 4 a. 6 g
- Christus sine parabolis non loquebatur turbis, & quare. math. 13 e
- Christum turbæ sequuntur. math. 8 a
- Christi aduentus & prædicatio cum summa humilitate non contendens neque clamans. mar. 1 b
- Christum de potestate ipsius interrogat sacerdotes. math. 21 c. mar. 11 d. luc. 20 a
- Christus patrem laudat, quod rudibus discipulis dedisset euangelii cognitionem: Iudæis autem qui sibi prudentes videbantur, abscondisset. math. 11 d
- Christus nuntianti Herodem ipsum velle occidere, tempus suæ passionis statutum instare prædicat, quod accelerare aut retardare nemo potuisset. luc. 13 g
- Christus matrem mandato patris non præfert, luc. 2 g. cuius cura aut amore non auocatur à prædicando euangelio, math. 12 d. marc. 3 d. luc. 8 c
- Christus suos ibi esse vult, vbi ipse fuerit. iohannis 17 d
- vbi Christus primum prædicauerit euangelium suum. isa. 9 a
- CHRISTVS spiritu ingemiscit, audiens Iudæos signa querere. mar. 8 a
- Christus copauit laborantibus, dolensque videns turbas doctrina vitæ destitutas. math. 9 d
- Christus fatigatus ex itinere. iohan. 4 a
- Christus esurit. math. 4 a
- Christus flet super Ierusalem, non cognoscentem diem adesse Messie, qui pacem illis afferbat. luc. 19 f
- Christus flet in suscitatione Lazari ob Iudæorum cæcitate, iohan. 11 d. infremit spiritu turbans seipsum.
- CHRISTVS paupertas. math. 8 c. luc. 9 g
- Christus pro nobis pauper factus, ut illius inopia diceremur. 2. corinth. 8 b
- Christo prædicanti ministrant de facultatibus suis mulieres à Galilæa. luc. 8 a
- Christus cum bestis habitat in deserto. mar. 1 c
- CHRISTVS in mansuetudine & humilitate vixit, donec eiecit iudicium ad victoriam, & apparere fecit quæ esset solida iustitia. matt. 12 b
- Christo conuiuium parat Matthæus. math. 9 b. marc. 2 c. luc. 5 f
- Christus à Phariseo inuitatus ad conuiuium, non recusat. luc. 14 a
- Christus nuptiis interest, cum Maria matre, & apostolis. iohan. 2 a
- Christus cenat apud Lazarum. iohan. 11 a
- Christum Phariseus quidam vocat ad prandium. luc. 11 f
- Christum Iudæi conuiciantur voracem & potatorem vini. math. 11 c
- Christus cum peccatoribus manducat: à Phariseis ob id reprehensus. matt. 9 b
- Christum sequuntur multi publicani & peccatores: vnde mirantur Pharisei. marc. 1 c
- Christus proficiscentibus in Emmaunta, & de ipso colloquentibus, adiungitur, luc. 24 c. quibus scripturas interpretatur.
- Christus lauat pedes discipulorum. iohan. 13 a
- Christo tanti sunt inopes & afflicti, ut sibi factum reputet quod illis sit factum. matt. 23 d
- Christus magistratui tributum pendit. matt. 17 d
- de Christo, varia apud Iudæos opinio quis esset. math. 16 b. marc. 8 c. luc. 9 c. iohan. 7 f
- Christum pars populi bonum esse dicit, pars se ductorem. iohan. 7 b
- Christus, quid videretur eis de se, interrogat Phariseos. matt. 22 d. marc. 12 d. luc. 20 d. Idem interrogat apostolos. math. 16 c
- Christum tanquam prophetam habent turbæ. math. 11 d
- CHRISTVS se à Deo esse missum, Deique filium palam prædicat. iohan. 7 d. 8 b. e. 9 g. Probat id testimonio Iohannis baptiste, & miraculis, & scripturis. iohan. 5 e. f. 10 g
- Christo testimonium perhibet qui in suscitatione Lazari aderant, eumque sequuntur. iohan. 12 c
- Christum esse Dei filium confitetur Petrus aliorum nomine. math. 16 c. marc. 8 c. luc. 9 c
- Christum promissum, exhibitum tandem cantrat Maria. luc. 1 e
- Christum venisse annuntiat Anna propheta, Deumque laudat. luc. 2 f
- Christum venisse nuntiat suis gentibus mulier Samaritana. iohan. 4 d
- Christum venisse citi clamassent lapides, quam prohiberi potuisset pueris id Christo Ierusalém ingredienti acclamantibus, cum tempus adesset. math. 21 b. marc. 11 b. luc. 19 g
- Christum venisse miraculis nequeentes Iudæi cognoscere, signa petunt. math. 16 a. marc. 8 b. luc. 11 g. iohan. 10 e
- Christum venisse, testabantur miracula quæ faciebat. math. 11 a. 12 c
- CHRISTVS Ierusalem ingreditur, sedens super pullum asinæ, & quare. math. 21 a. marc. 11 a. luc. 19 c
- SI QVIS CHRISTVM sciret vbi esset, ut indicaretur, iusserant Pharisei. iohan. 11 g
- ut Christum prædicantem comprehendat, mittunt Pharisei ministros. iohan. 7 e
- Christum querentes Iudæi apprehendere, non possunt ante tempus à Deo statutum. iohan. 7 d. 8 c
- qui Christum cõfitebatur apud Iudæos, extra synagogam fiebat, excommunicabaturve. iohan. 9 e
- Christum bonum esse, aut Messiam confiteri palam non audent turbæ: & quare. iohannis 7 b. act. 5 c
- Christus semetipsum non credit Iudæis, cognoscens quales essent. iohan. 1 d
- Christus palam non ambulat apud Iudæos post suscitatum Lazarum. iohan. 11 g
- Christus abscondit se, ne lapidetur à Iudæis. iohannis 8 g. 12 f
- Christus occulte ascendit in Ierusalem ad festum tabernaculorum. iohan. 7 a
- Christus se subducit, ne à suis Nazareis precipietur. luc. 4 c
- CHRISTVS morbos corporis & animi sanat. math. 4 d. marc. 1 b
- Christi vestimentorum sumbriis tactis sanantur infirmi. math. 14 d. marc. 6 g
- Christo venti & mare obediunt. matt. 8 c. marc. 4 d. luc. 8 d
- Christum dæmonium habere, Samaritanum esse, & virtute Beelzebub miracula operari blasphemant Iudæi: quod reicit. math. 12 c. iohan. 8 f
- Christo cum Belial nulla est conuentio. 2. corin. 6 c
- Christus satanæ potestate fortior, alioqui à potestate eius non liberaret homines. math. 12 c. marc. 3 c. luc. 11 b
- CHRISTVS sua bona voluntate dedit vitam suam pro ouibus. iohan. 10 c
- Christum mori necesse esse, prophetizauerat Caiphas. iohan. 11 g
- Christus præfinito Dei consilio traditus in mortem. act. 2 d
- Christus mirabili ardore baptizari baptismo mortis pro nobis optat. luc. 12 f

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

- Christus diligens nos peccatores, tradit semetipsum pro nobis. galat. 2 d. ephes. 5 a
- Christum à morte reuocare conatur Petrus, matt. 16 d. Idem tentat vxor Pilati. matt. 17 b vt Christum occidant, consultant sacerdotum principes. math. 26 a. marc. 14 a. luc. 22 a
- Christum vedit ludas principibus sacerdotum triginta argenteis. math. 26 b. mar. 14 b. luc. 22 a. zach. 11 c
- Christi anima tristis vsque ad mortem. math. 26 d
- Christus horrore mortis sanguinem sudat. luc. 22 c
- Christus saluum fieri à morte orat, mox mori cupit iuxta patris voluntatem. math. 26 d. iohan. 12 d
- Christus it obuiam Iudæ proditori. iohan. 18 a
- Christus comprehenditur à Iudæis. math. 26 c
- Christus petit vt abire liceat suis discipulis, & quare. iohan. 18 b
- Christus Annam de doctrina ipsum interrogantem ad publicum testimonium relegat. iohannis 18 d
- Christus impingenti sibi alapam, mansuetissimè respondet illum non bene agere, ferens nihilominus. iohan. 18 d. isa. 50 c
- Christus ne verbum quidem falsis testibus respondet. math. 26 f. 17 b. psal. 37, versu 15
- Christum illum promissum se esse confitetur Iesus Caiphæ. math. 26 f
- in Christo nulla causa mortis inuenitur Pilato. iohan. 19 a
- Christi innocentia & puritas. isa. 53 c. psalm. 17, versu 13
- Christus crucifigi petit turba persuasa à sacerdotibus. math. 27 c
- Christus illuditur. math. 27 c
- Christi corporis plagæ. psal. 22, versu 18
- Christi inimicis pœnitentibus, venia promittitur. isa. 50 d
- Christus morti adiudicatur. math. 27 c
- Christus extra portam Ierusalem patitur. heb. 13 b
- Christus ducitur ad mortem. math. 27 c
- Christum IESVM esse, regemq; Iudæorum scribit Pilatus, Iudæis contradicentibus. math. 27 c
- Christus crucifigitur ex infirmitate corporis suscepti. 2. corint. 13 b
- Christus se derelictum in cruce clamat. mat. 27 c. psal. 68, versu 5. & 85, versu 1
- in Christum opprobria Iudæorum. math. 27 c
- Christi ignominia & gloria sub typo Iesu sacerdotis zach. 3 a
- Christi mors prædicitur. danie. 9 g
- Christi mors & resurrectio. psal. 3
- de Christi passione. zach. 13 c
- Christi obedientia vsque ad mortem. isa. 50 b
- CHRISTVS MORITVR. math. 27 f: suam ostendens charitatem, rom. 5 b. semel & vnica morte satisfaciens pro peccatis nostris, rom. 4 d. 6 b. heb. 9 g. isa. 53 a: vt credentes, vitam æternam haberemus, iohan. 3 b. & posthac ei viue remus, non peccato. 2. cor. 5 c
- Christus pro PERSECUTORIBVS ORAT, luc. 23 c. Idem facit & Stephanus. act. 7 g
- Christum crucifigunt Iudæi per ignorantiam. luc. 23 c. act. 3 d. 1. corinth. 3 b
- Christi descensus ad inferos. psal. 15, versu 10.
- RESURREXIT CHRISTVS, resurgentium omnium primitiæ, quæ sequemur qui in aduentum eius credimus, 1. corinth. 15 c d. apoc. 1 b. coloss. 1 c. vt nos iustificaret. rom. 4 d
- Christi resurrectio. psal. 15, versu 11.
- Christi resurrectionis virtus. osee 6 a
- Christus post resurrectionem, misericordiam Patris, & eius veritatem annuntiat Iudæis & Gentibus. psal. 56
- Christi gratiarum actio pro admiranda eius à Deo liberatione. psal. 39, versu 1.
- Christus nuntiantibus suam resurrectionem, occurrit, vsque eam fratribus nuntiant, præcipit. math. 28 b
- Christus apparet Mariæ Magdalene post resurrectionem. marc. 16 c
- Christus quibus visus sit post resurrectionem. 1. corinth. 15 b
- Christus mortis & inferni victor. osee 13 b
- Christi triumphus. psal. 67, versu 18
- Christi exaltatio & humiliatio. isa. 52 b
- CHRISTVS ASCENDIT IN CAELVM. marc. 16 d. luc. 24 g. act. 1 b
- CHRISTVS SEDET in dextera Dei Patris. coloss. 3 a. heb. 1 a. 10 c. 12 a. act. 7 g
- Christus perficit omnia in omnibus. ephes. 4 d
- Christo regnante, sapientia huius seculi euacuatur. isa. 33 c
- CHRISTVS SECUNDO APPAREBIT, heb. 9 g. quocum & apparebimus in gloria. coloss. 3 a
- Christi iudicium. math. 3 c. malach. 3 b. sap. 5 b
- Christus inimicos suos occidi iubet. luc. 19 b. isa. 63 a
- Christo omnia subiecta, 1. corint. 15 d. ephes. 1 d. heb. 2 a. & in omnibus primatum tenet. coloss. 1 c
- per Christum data nobis à Deo victoria peccati, mortis & inferni. 1. corint. 15 g
- Christus constitutus à Deo super suam domum ecclesiam. 1. corint. 3 d. heb. 3 b
- per Christum omnia Pater reconciliavit sibi. coloss. 1 c
- Christum certo VENISSE scribit Iohannes, quem viderit & tetigerit. 1. iohan. 1 a
- Christum induisse carnem nostram, testificatur super terram, baptisimus eius, mors, sanguinisque eius effusio, & spiritus, quem moriens commendauit in manus Patris. 1. iohan. 5 b
- in Christum credentibus lætitia. isa. 35 c
- vt ad Christum ACCEDAMVS cum vero corde & fide exhortatio. heb. 4 d. 10 d
- ad Christum confugiendum. isa. 46 a
- per Christum petentes quicquam, à Deo exaudiuntur. isa. 65 d. iohan. 14 b. 16 c
- Christus pro exemplo nobis proponitur, philip. 1 a. petr. 2 d. vt eum induamus, & sequamur vestigia eius. rom. 13 d
- vt Christum sequamur exhortatio, heb. 13 b. nõ vt temporalia possideantur, math. 8 c. luc. 9 c. vt volebant qui constituturi erant eum regem. iohan. 6 c
- sicut Christus ambulauit, debemus & nos ambulare, si dicamus nos manere in ipso. 1. ioh. 2 a
- CHRISTVS corporalem suam præsentiam non semper futuram apostolis prædicit. math. 26 b
- Christus ad consummationem vsque seculi futurus cum suis. math. 28 d.
- Christus à Patre fidelium curam suscipit. zach. 1 a
- Christus magna lenitate parauit sibi regnum. isa. 42 a
- Christi regnum æternum. psal. 71, versu 5. isa. 9 b. 32 d. 33 d. 65 d. ierem. 33 d. danie. 12 g. 7 g. luc. 1 c. gene. 49 b
- in Christi regnum vocatur Israelitæ. mich. 4 b.
- Christi potentie dilatatio. zach. 9 c
- Christo & fidelibus impii non possunt nocere. psal. 90
- CHRISTVS se obuisse legationem suam, & docuisse quæ & quos volebat doceri, confitetur Patri, iohan. 17 b. euangelium annuntiavit: iam qui pereunt, sua culpa pereunt, iohan. 3 d. 12 g
- QVI CHRISTVM non diligit, anathema sit. 1. corinth. 16 d
- CHRISTVS Iudæis inseruiuit, declarans Patrem veracem in suis promissionibus: inseruiuit & Gentibus, patefaciens patris sui misericordiam. rom. 15 b
- per Christum Iudæis & Gentibus accessus ad patrem. ephes. 2 d. 3 b
- CHRISTI NOMINA. isa. 9 b
- CHRISTVS ADVOCATVS NOSTER, 1. iohan. 2 a. Vultui Dei apparatus pro nobis in cælis, heb. 9 f. & intercedens semper pro nobis apud patrem. rom. 8 g
- Christus agnus oblati pro redemptione nostra. iohan. 1 c. apoc. 5 c
- Christus APOSTOLVS NOSTER ET PONTIFEX. heb. 1 d. 3 a
- CHRISTVS caput ecclesie, cuius principatus omnis in cælis & in terra. ephes. 1 d. 4 d. coloss. 1 c. 2 b. osee 1 d
- Christus caput viri. 1. corint. 11 a
- Christus Dominus. math. 12 a. iohan. 13 b
- Christus dux Israelis ex Bethlechem nasciturus. mich. 5 a
- Christus expectatio gentium. isa. 59 b
- Christus, filius Dei altissimi. luc. 1 c d
- Christus filius hominis. math. 8 c. 12 a. 24 c. 16 a. marc. 2 b. 9 c. 10 c. 13 c. 14 c. luc. 5 c. 9 c. 18 b. 22 c. iohan. 8 c
- Christus gratie & veritatis fons. zach. 13 a
- Christus fundamentum ecclesie, apostolorum & prophetarum. 1. corinth. 3 c. ephes. 2 d
- Christus gloria & consolatio Israel. luc. 2 c d
- Christus hæres vniuersorum. heb. 1 a
- Christi hæreditas. psal. 15, versu 5
- Christus iustus. 1. iohan. 2 d
- Christus, iustitia nostra. isa. 45 b. 53 d
- Christus lapis viuus angularis reprobatus à Iudæis ædificantibus, coniungens Iudæos & Gentes in vnum populum. math. 21 d. luc. 20 b. 1. petr. 2 b. dani. 9 g
- Christus promittit se liberatorem affuturam ecclesie quam redemit. isa. 43 a
- Christus lux vera. iohan. 1 a. 8 b. 1. iohan. 1 b
- Christus, MAGISTER NOSTER VNVS. mar. 10 c. 23 a. iohan. 13 b. ioh. 1 f
- Christus MEDIATOR NOSTER. 1. timoth. 2 b. heb. 8 b. 9 d. 12 f
- Christus medicus peccatorum. math. 9 b. mar. 2 c. luc. 5 f
- Christus ostium per quod intratur ad vitam. iohannis 10 b
- Christus pastor bonus. iohan. 10 b. psal. 2. ierem. 23 a
- Christus factus pro nobis peccatum, confitetur conscientie terrorem & animi angustiam. psal. 37, versu 1
- Christus petra. 1. corint. 10 a
- Christus primogenitus inter fratres à Deo adoptatos. rom. 8 f
- Christus princeps pastorum. 1. petr. 5 a
- Christus princeps regum terræ. apoc. 1 b
- Christus ecclesie propugnator. zach. 14 a
- Christus repropitiatio & reconciliatio pro peccatis nostris. rom. 5 b. iohan. 1 a. 4 c
- Christus peccata remittendi potestatem habet. math. 9 a. marc. 2 a. luc. 5 c
- Christus vnus populi Christiani rex & pastor vnus atque æternus. psal. 2. zach. 14 c. ezech. 34 f. 37 g
- Christi regis & sacerdotis figura. zach. 6 c
- Christus regem Iudæorum se esse confitetur. math. 27 b
- Christus saluator mundi. luc. 2 b. 1. iohan. 4 c
- Christus credentibus salus. isa. 28 d
- Christus salus gentium. gen. 42 b. isa. 49 b
- Christus spes nostra, sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio. coloss. 1 d. 1. corinth. 1 d
- Christus sponus. math. 9 b
- Christus verbum vite. iohan. 1 a. 1. iohan. 1 a
- Christus via, veritas & vita. iohan. 1 a. 14 a. 1. ioh. 1 a. isa. 35 c
- Christus virga, siue flos ex radice Iesse Maria natus, & qualis rex sit futurus. isa. 11 a
- Christus vitis: Christiani, palmites. iohan. 15 a
- Christus vnctus. psal. 44, versu 9. isa. 61 a
- Christi infantuli fortitudine Damascus & Samaria expoliantur. isa. 8 a
- Christi figura, Adam. rom. 5 c
- Christus Domini, Saul. 1. reg. 26 a. 2. reg. 1 c
- Christus Dei, vnctus à Deo in regem ipse Dauid. 2. reg. 23 a
- Christos venturos libertatem promittentes Iudæis ante eorum excidium, prædicit Christus. math. 24 a

CHRISTIANI primi dii sunt Antiochen-
ses. 2. 2. 11 d
Christiani à Deo docti. isa. 54 d
Christianorum puritas ob cognitum euangeliū.
isa. 11 b
Christianorum gaudium ob liberationem suam
per Christum. isa. 9 a
Christianorum gratiarum actio, pro Dei miseri-
cordia per Christum eis facta. isa. 12 a
Chusai volentem sequi, remittit Dauid in Ie-
rusalem, vt quicquid audiret de filio Absalom
renūtiaret ei in caestribus latitanti. 2. reg. 15 g
per Chusai Deus dissipat consilium Achitophel,
quo liberetur Dauid, & pereat Absalom. 2. re-
gum 17 a b c
Chusai missis Achimaa & Ionatha, indicat Da-
uidi consilium Achitophel quale fuisset: simul
vt fugiat hortatur. 2. reg. 17 d e
Chusanrafathaim regi Syriae seruiunt Israeli-
tae propter idololatriam, qui postea traditur à
Deo in manus Othonielis iudicis. iudic. 3 b
Chusi à Ioab missus, nuntiat Dauidi victoriam
de Absalom: & ipsum Absalom mortuum. 2.
reg. 18 c f g
Ciborum coëctio præter suffocatum. gene. 9 a
Cibus Salomonis quotidianus. 3. reg. 4 c
Ciborum reliquias, saturata Ruth defert ad so-
crum suam Noemi. ruth 2 d
Cibus immundus. leuit. 11 e f
Cibus omnibus licere vesci fidelibus, ostēdit Deus
Petro per visionem. act. 10 b. rom. 14 a
Cibi creati à Deo ad percipiendum cum gratia-
rum actione. 2. timot. 4 a
Cibus sanctificatur per verbum Dei quo credi-
mus omnia nobis esse sancta: & per orationē.
1. timoth. 4 b
ob Ciborum delectum non iudicandus frater: ne
que ob cibum occasio mali ei præbenda est.
rom. 14 b d
à Cibis abstinere docētes, doctrinam demonio-
rum docent. 2. timot. 4 a
Cibus Christi. iohan. 4 d
Cibatur Dauid famelicus cum populo in deser-
to prouidentia Dei. 2. reg. 17 g
Cibaria iubet Iosue præparari, vt terram Cha-
naan ingrediatur. iof. 1 c
Ciconiam non comedebant Iudæi. deut. 14 b
Cinæi soceri Moysi, filii, habitant cum Iuda.
iudicum 1 d
Cinæo misericordii pepercit Saul cum iret contra
Amalecitas. 1. reg. 15 a
Cinæorum destructionem prædicit Balaam. nu-
meri 24 a
Cinere aspersa caput Thamar, scissa veste &
manibus super caput, dolet: clamat se eiici ab
Amnone, post stuprū secū admissum. 2. re. 13 d
Cinere capita aspergebant veteres in signum lu-
ctus, vt vides, iudith 4 d. esther 4 a. 16 c. iob 42 a.
iere. 6 g. 35 g. iohan. 3 b
Ciniphes in hominibus & iumentis. exod. 8 d
Circuncisus nullus fuerat per quadraginta an-
nos, quibus fuerant Israelitæ in desertis: idcir-
co illos qui nati fuerant in deserto, transmissio
Iordane, Iosue præcepto Dei circūcidit. iof. 5 b
Circuncisionem præcipit Abraham & semini eius
Deus, quæ signum erat quod Deus esset Deus
iporum, cui soli fiderent. gene. 17 b
qui Circūcisus nō esset, occidendus erat. gen. 17 b
Circuncidebatur infans octauo die. gene. 17 b
Circūcidit se Abraham, Ismahelem, & domesti-
cos omnes. gene. 17 d
Circūcidit Saphora filium suum, filium Moysi,
timens sibi à Deo. exod. 4 f
Circūcisio secunda sub Iosue facta, & quam ob
rem. iof. 5 a
Circūcidi petunt dolose Sichimitas filii Iacob,
antequam possint ipsis foederari. gene. 34 c
Circūcisio data patribus ante legem, in signum
promissionis eis factæ. iohan. 7 c
Circūciditur Iohannes baptista. luc. 1 f
Circūciditur Christus, nomēque I E S V S ei im-

ponitur. luc. 2 d
Circūcidi non oportere Gentes, scribūt aposto-
li. act. 15 c
Circūcidit Timotheū Paulus, & quare. act. 16 a
non Circūcidit Titum gentilem Paulus, & qua-
re. galat. 2 a
Circūcidi Galatas cogebant pseudoapostoli, &
quare. galat. 6 c
Circūcidendum præputiū cordis. deut. 10 d. 30 b
ad Circūcisionem præputiū cordis exhortatio.
iere. 4 a
Circūcisio cordis in spiritu, detractio omnium
terrenarum cupiditatum à corde & mente si-
delium, vt seruiamus Deo: vera est circūcisio,
roma. 2 d. philip. 3 a. qua circūcisione nos cir-
cūcidit Christus. coloss. 2 b. deut. 30 b
Circūuenit Laban ipsum Iacob. gene. 31 a
ne Circūueniamus in negotio fratrem. 1. thes. 4 b
Cisterne fodiente in quam bos incidit.
exod. 21 f
Ciuitas prima Henoch. gene. 4 c
Ciuitates refugii. deut. 4 g. 19 a. iof. 10
Ciuitas Dauid, quæ & arx Sion dicitur. 2. reg. 5 b.
1. para. 11 b
Ciuitatis Ierusalem portæ. ezech. 48 d
Ciuitatis portio in terra promissionis. ezech. 48
b. 45 b
Ciuitas cuius habitatores abducti sunt à fiducia
in Deum, & conuersi sunt ad idola, iubetur à
Deo comburi, & ipsos habitatores occidi. deu-
teron. 13 c d
hic Ciuitate permanentē non habemus. heb. 13 c
Ciuitas supra montem posita non potest abscon-
di. math. 5 b
Ciuitatis nouæ Ierusalem visio, apocalyp. 3 c. 21 a.
cuius artifex & conditor Deus. heb. 11 b
Clamantes ad se in afflictione respicit Deus.
deut. 16 b. 1. reg. 22 c
Clamantes ad Dominum filii Israel, in angustiis
exaudit Deus. exod. 3 b. 14 c. 1. reg. 9 c
Clamans ad Dominum populus Israel, agnoscit
peccatum & eruitur. 1. reg. 12 b
Clamare non cessant ad Deum Israelitæ, tamen si
dixisset se non liberaturum eos, cōfidentes sem-
per peccata, & penitentia agentes, & proicien-
tes idola. iudicum 10 c
Clamant ad Deum Israelitæ, ab ipso afflicti ob
idololatriam, & liberantur ab eo. exod. 2 d.
iudicum 3 b. 10 c
Clamat Moyses ad Deum pro filiis Israel, quos per-
sequeretur Pharaon. exod. 14 d
Clamat Moyses ad Deum pro aqua. exod. 17 b
Clamat ad Deum Moyses, vt dulcescant aquæ a-
maræ. exod. 15 f
Clamante Samuele pro Israelitis ad Dominum
contra Philistinos, exauditur. 1. reg. 7 c
Clamat ad Deum sitiens Samson, & dat illi aquas
è dente molari maxillæ asini, qua mille viros
occiderat. iudicum 15 d
Clamantes inimici Dauid, à Deo non exaudieban-
tur. 2. reg. 21 d
Clamor Philistinorum vsque in cælum ascen-
dens ob plagam maximam qua percutiebantur
in natibus. 1. reg. 5 d
Clamor peccatorum Sodomæ ascendens ad Deū.
gene. 18 c. 19 c
Clamat ad Dominū pauper, cui noluerimus mu-
tuum dare, & vlciscitur Deus. deut. 15 b
Clamans pauper mercenarius, cui non redditur
merces, exauditur. deut. 24 c
Clamor tollatur à nobis. ephes. 4 g
Vt Clarificetur verbū Dei, orandum. 2. thes. 3 a
Clarificatum se Christus dicit, Iuda proditore
adeunte Phariseos, mortem suam propinquā
prædicens. iohan. 13 d
Clarificari à patre apud homines per mortem &
resurrectionem suā petit Christus. iohan. 17 a
Claudit cælum Deus non dando pluuiā tis qui
non fidunt sibi. deut. 28 b
Clausos & cæcos suos deos, id est idola pro-
hibitura ne Dauid Ierusalē ingrederetur, obii-

ciunt Iebusæi ipsi Dauidi, quos cum suis diis
claudis & cæcis expugnauit. 2. reg. 5 b
Claudicat Iacob. gene. 32 g
Claud' Miphibosech accusatur à Siba seruo suo.
2. reg. 19 c
Claudum ex vtero matris fide in Christum sanāc
Petrus & Iohannes. act. 3 a
Claudicare vtraque parte, Deum Israel cum ido-
lis adorare, illi & idolis fidere. 3. reg. 18 d
Claues ligandi & soluendi promittit suis Chri-
stus. math. 16 c
Claues dantur. iohan. 10 f
CLAVES quid. iohan. 10 f
Clavis Dauid. apoc. 3 b
Clauo per tempora ipsius à Iahel fixo, occidit-
ur Sifara. iudicum 4 c
Clemens siue misericors Deus in quem vult.
exod. 33 d. 34 a
Cleopatram Ptolemæi filiam ducit vxorē A-
lexander. 1. mach. 10 c
Cia Cieros, id est sortes, vocatosque ad sortem
æternæ hereditatis ne velint dominari, pres-
byteros hortatur Petrus, sed sint exemplar gre-
gis. 1. petr. 5 a
In Cœnis primos recubitus amant pharisæi &
Scribæ. math. 23 a
Cœnæ magnæ parabola, docet Christus, Iudæos
seculi negotiis adeo fuisse implicatos, vt euan-
geliū recipere nequiverint, ideo Gentibus an-
nuntiatum. luc. 14 d
Cœna Domini cum discipulis. matt. 26 b. marc. 14
b. luc. 20 b. 1. corinth. 11 c
Cœna dominica in mortis Christi commemo-
rationem percipienda. 1. corinth. 11 f. luc. 22 f
Cœnæ dominicæ ritum tradidit Paulus Corin-
thiis vt ipse à Domino acceperat. 1. corint. 11 e
Cœnam dominicam cum tumultu agentes Co-
rinthios, arguit Paulus. 1. corint. 11 d
Cogitationum hominis imaginatio mala ab a-
dolescentia, & omni tempore. gen. 6 a. 8 d
ne Cogitare quidem aliquid boni ex nobis pos-
sumus. 1. corinth. 3 b
Cogitationes præparantur à Deo, solus est qui fa-
cit quicquid vult. 2. reg. 2 a
Cogitationes quas facturi sumus nouit Deus.
deuter. 29 f
Cogitationes cordis ne sequamur, prohibet Deus,
sed tantum quod præcepit. nume. 15 d
Cogitatio impia qua cogitabant Iudæi aliqui nō
mutuum dandum pauperi fratri propter an-
num septimum proximum, in quo non lice-
bat quæ mutuum dedissent, repetere. deut. 15 b
Cogitatio impiorum, pacem sibi promittētium,
id est non timentium maledictiones Dei, etiā
si ambulent in prauitate cordis. deut. 19 c
Cogitauerat Dauid ædificare templum nomini
Dei, & bene eum cogitasse dicit Deus. 3. reg. 8 b
Cogitationes fidelium quales esse debeant. phi-
lippen. 4 b
Cogitemus pati nos oportere sicut & Christus
passus est. 1. petr. 4 a
Cognati Pauli secundum carnē, Iudæi. rom. 9 a
Cognosci vult Deus esse Dominus. exod. 7 c
Cognoscere Deum solum, & quē misit I E S V S
CHRISTVM, Per hoc vitam æternam habe-
mus. iohan. 17 a
Cognoscimus Deum, si mandata eius facimus. 1.
iohan. 2 a
Cognosci à Deo. galat. 4 b
Cognouit Dominus qui sunt sui. 2. timoth. 2 c
Cognoscit Deus filios Israel in afflictione, eos vt
delicet esse quorum patrib' promississet terrā
Chanaan & semini eorum. exod. 2 d
Cognoscere aliquem pro ei benefacere, videtur
vt scriptura, cum Ruth dicit, Vnde mihi hoc
vt inuenirem gratiā ante oculos tuos, & nosse
me dignareris peregrinā mulierem? Et in fine
capitis dicit Noemi, Sit benedictus qui cogno-
uit te. Nisi loquatur de Ruth, quod agnita sit
à Booz propinqua. ruth 1 b d
Cognoscere vxorem, pro rem cum ea habere,
bb. i.

visitur scriptura, vt de Elcana legimus. 1. reg. 1 c.
3. reg. 1 a
¶ Coitus illiciti, & morte puniendi. leuit. 18 a.
20 b c
Coiens cum vxore patris, cum sorore sua, cum
socris sua, aut cum iumento, maledictus.
deut. 27 c d
Coiens cum iumento, moriatur. exod. 22 c
¶ Cne Colamus deos alienos. exod. 23 e
¶ Colaphis cæditur Christus. matth. 26 g
¶ Collecta siue collectio, aut contributio Domi-
ni, die septimo phase. deut. 16 b
Collectas pecuniarum in vsum pauperum sancto-
rum qua ratione velit fieri Paulus ostendit. 1.
corint. 16 a
ne Collectas deserant, hortatur Paulus. hebr. 10 c
ad Collectas faciendas in vsum pauperum, horta-
tur Paulus. rom. 15 f
¶ Colloquia mala mores bonos corrumpunt. 1.
corint. 15 e
¶ In Colubrum versa virga. Moyſi. exod. 4 a. 7 d
¶ Columba emittitur ex arca. gene. 8 b
Columbinum sterces comeditur in Samaria vr-
gente fame. 4. reg. 16 f
¶ In Columna nubis præsedebat Deus per deser-
ta populum suum, vt ostenderet viam per diem:
& in columna ignis per noctem. exod. 13 d
in Columna nubis. apparet Deus Moyſi. deute-
rono. 31 d
Columnarum tabernaculi forma. exod. 27 c
Columnarum ænearum templi Salomonis for-
ma. 3. reg. 7 b. 1. para. 17 c
¶ Comam nutrire, mulieri decorem esse docet
natura: viro, ignominiosum. 1. corint. 11 c
Coma non attondenda in rotundum in gratiam
defuncti. leuit. 19 f. 21 a
¶ Comburant omnes vrbes Benjamin Israelitæ,
ob peccatum contra naturam ab eis perpetra-
tum. iudicium 10 g
Comburitur Hai. iof. 8 d
Comburit Iosue vrbes Asor. iof. 11 c
Comburitur Iericho, & omnia quæ in ea erant.
iof. 6 e
Comburitur turris Sichem, cum 1000 homini-
bus. iudicium 9 f g
Comburenda filia sacerdotis fornicans. leuit. 21 b
Comburendus qui supra vxorem filiam, matrem
eius duxerit. leuit. 20 c
Comburi iubet Deus, qui contra Dei voluntatem
accepisset de anathemate. iof. 7 c
Comburuntur Achan lapidatus, & omnes filii, &
filia, & armenta, & iof. 7 d
Comburantur à Deo qui murmurauerant con-
tra ipsum. nume. 11 a
Comburit seipsum Zambri. 3. reg. 16 d
Comburi omnes aras, omnia idola, omnes lucos
idololatrarum præcipit Deus. deut. 12 a
Combusit simulachra idolorum pius Aſa. 3.
reg. 15 c
Comburitur Baal. 4. reg. 10 f
non Comburèdi filii in honorem deorum, more
Gentium. deut. 12 d
Coburit Abſalom segete Iobab, & quare. 2. re. 14 g
Comburitur vxor Samſon à Philisthæis, quod ip-
se illorum segetes combussisset. iudi. 15 b
Comburuntur libri eorum qui curiosa sectati fue-
rant. act. 19 a
Comburunt corpus Sanlis, filiorumq;: & ossa se-
peliunt habitatores Iabes Galaad. 1. reg. 31 d
¶ Comestuos carnes filiorum Iudæos prædicat
Deus, si non obediunt verbo ipsius. leuit. 26 e.
deut. 18 f
non Comedenda morticina. deut. 14 c
Comedere & lætari præcipit Deus Iudæis, & of-
ferre hostias in terra promissionis, & non alibi,
in vna tribu ipsorum, in tribu Leui. deut. 12 b
vt Comedamus & saturemur dat Deus frumen-
tum, vinum & oleum diligentibus se. deut. 11 b
Comedit & bibit coram Domino in Silo Elcana
cum familia adorans Dominum. 1. reg. 1 b
non Comedit Anna, sed sicut audiens sibi expo-

brari sterilitatem, quam consolatur maritus.
1. reg. 1 a
antequam Comederet populus, benedicebat Sa-
muel sacrificio. 1. reg. 9 b
ne Comedat nec bibat propheta in domo impij
Ieroboam prohibet Deus, neque in domo alte-
rius cuiusquam. 3. reg. 13 b
Comedendum in loco quem elegerit Dominus.
deut. 12 a
Comestiones vitandæ. prou. 23 b. rom. 13 b
postquam Comederunt & saturati fuerunt Israe-
litæ, conuersi sunt ad deos alienos, tribuentes
eis quod à Deo accepissent. deut. 31 e
¶ De Commodato lex. exod. 22 c
Commodandum fratri id quod indiget, sine vsu-
ra. deut. 23 d
Commodatus dicitur Samuel Domino, traditque
Heli sacerdoti in ministerium quandiu esset ip-
se Samuel in ministerio. 1. reg. 1 d. 2 d
¶ Commotio in Ierusalem, ob Christi in eam in-
gressum. mat. 21 b. mar. 11 b. luc. 19 g
¶ Communes manus, Marcus non lotas inter-
pretatur. mar. 7 a
Communio rerum omnium erat fidelibus pri-
mis. act. 2 g
Comunionis membrorum Christi gratia & iu-
cunditas. psal. 132
Comunicare Christi passionibus quid. 1. petr. 4 c
in Communicatione, fractione panis, & oratio-
nibus perseuerant primi fideles. act. 2 g
¶ Complacens Deo Dauid liberatus est ab inimi-
cis. 1. reg. 21 b
Complacuit sibi Deus in solis Israelitis suo tem-
pore, nec aliam gentem assumpsit sibi in popu-
lum. deut. 10 c
¶ Complacuit sumus Christo, mortui peccatis,
simul cum illo resurgemus. rom. 6 a
¶ Concharum templi Salomonis fabricatio. 2. pa-
ralip. 4 b
¶ Concipit Bethſabee ex Dauid. 2. reg. 11 a
Conceptum dat Deus ipsi Ruth. ruth. 4 d
¶ Concordia, res firmissima. prouer. 18 d
Cocordia viri & mulieris Deo & hominibus gra-
ta. ecclesi. 25 a
Concordia fratrum Deo & hominibus grata. ec-
clesiastici 25 a
ad Concordiam exhortatio. roman. 12 a. 15 b. 1. cor-
inth. 1 b. 2. corint. 13 d
ad Concordiam inter fideles seruandam, propria
dona singulis impartitus est Spiritus Dei. 1. cor-
inth. 12 d
Concordiam inter fideles, sacrificiis anteponit
Christus. matth. 5 d
¶ Concubinam vocat vxore scriptura, vt de vxore
cuiusdam Leuitæ videmus. iudicium 19 f & 20
Concubinarum filiis (quæ veræ quidem vxores
erant, sed non dominæ) largitur Abraham mu-
nera: eosque separat ab Isaac. gen. 25 a
Concubinas & vxores accipit Dauid in Ierusa-
lem. 2. reg. 5 c
Concubina Salomonis 300. 3. reg. 11 a
Concubinas decem quas in Ierusalem reliquerat
ad custodiendam domum, cum quibus concu-
buerat Abſalom, inclusit Dauid vsque ad diem
mortis suæ. 2. reg. 20 a
¶ Non Concupiscenda vxor proximi, & quicquid
illius est. deut. 5 b
non Concupiscendum quicquid quod sit proxi-
mi. exod. 20 c
Concupiscit carnes populus, & punitur. nume.
11 a b g
Concupiscentiæ sepulchra. nume. 11 g
Concupiscentiam peccatum esse dicit lex. rom. 7 b
Concupiscentiæ remanent in iustificatis. rom. 6 b
à Concupiscentia propria tentatur vnusquisque,
iacob. 1 b. eaque parit peccatum.
ex Concupiscentiis nostris nascuntur bella. ia-
cob. 4 a
Concupiscentia malorum vitanda. 1. corint. 10 b
ne Concupiscamus quæ sunt fratris. 2. thess. 4 c
Concupiscentiæ erga quæcunque mundi, suffo-

cant in nobis verbum euangelii. marc. 4 b
¶ Condemnationem vitæ alienæ curiosam pro-
hibet Christus. mat. 7 a
non Condemnat qui misericors est. mat. 12 a
Condemnatio in omnes homines peruenit per
vnus Adæ delictum. rom. 5 d
Condemnatio nulla iis qui sunt in Christo Iesu.
rom. 8 a
Condernare electos nemo potest, cum Iesus Chri-
stus mortuus sit pro eis. rom. 8 g
Condemnabunt Iudæorum gentem Ninivitæ
& regina Saba, vnà cum Christo. matth. 23 d.
luc. 11 d
¶ Conditio omnium eadem. sapien. 7 a
¶ Cne Confidendum in medijs tribulationibus,
exhortatio Christi. iohan. 16 g
Confidenter habitabit Israel. deut. 33 d
Confidenter habitauerunt Israelitæ quandiu so-
li Deo seruiuerunt. 1. reg. 12 c
Confidentes Israelitæ in arca Dei, quam impij sa-
cerdotes Ophni & Phinees attulerat in castra,
occiduntur, & arca capitur. 1. reg. 4 b c
¶ Confirmat Deus sermones suos & promissio-
nes si ambulauerint iuxta præcepta sua, illis
quibus aliquid promiserit. 3. reg. 2 a
¶ Confiteatur Domino, siue laudet Dominum Lia,
quod conceptum dederit ei. gen. 29 d
Confiteatur Pharaon Deum esse iustum, se autem
impium cum populo suo. exod. 9 f
Confiteatur Iethro Deum Israelis, esse solum ve-
rum Deum. exod. 18 c
Confiteatur Naamã, sanatus à lepra, Deum Israel
esse solum verum Deum. 4. reg. 5 d
donec Confiteamur peccata nostra ipsi, tandiu
affligit nos Deus. leuit. 26 f
Confiteatur peccatum Israelitæ post plagas. nũc. 21 b
Confiteatur Achan peccatum suum ipsi Iosue. iof. 7 c
Confiteatur Deo peccatum populi Moyſes, quod
condonari ei orat vehementissime. exod. 32 g
Confiteatur Israelitæ peccatum suum Deo, quod
ipso relicto seruierint idolis: petentes assidue ab
eo auxilium, & liberantur. iudicium 10 b c
Confessio peccatorum præcepta Iudæis sacerdo-
tibus. leuit. 16 e
Confessionem peccati extigit Deus antequam ex-
piari possit. nume. 5 a
Confitentur Israelitæ Deo se peccasse. 1. reg. 7 b
Confessio peccati ad Deum. 3. reg. 8 e
Confessio vera. iere. 14 d. danie. 9 b. baruch. 2 b
Confitentur peccata qui ad gregem Christi ac-
cedunt. matth. 3 a
Confiteatur actus suos multi ex credentibus qui
curiosa sectati fuerant. act. 19 d
si Confiteamur peccata nostra, fidelis Deus remit-
tet iuxta promissionem. 1. iohan. 1 d
Confiteamur alterutrum peccata nostra, & ore-
mus pro inuicem. iacob. 5 d
qui confiteatur Iesum esse Christum, Deus manet
in eo. 1. iohan. 4 c
Confiteri Iesum esse Christum, est donum Dei.
matth. 16 c
Confiteri palam Christum non audent Iudæo-
rum principes, ne à Phariseis excommunicen-
tur. iohan. 12 f
Confiteri Christum coram hominibus qui tra-
buerint, illorum pudebit & Christum coram
patre. matth. 10 d
Confitentes Christum nosse, operibus autem ne-
gantes. tit. 1 d
Confessio spei nostræ sit indeclinabilis. hebr.
4 d. 10 d
Confitentibus nomini suo, & cõuersis ad se par-
cit Deus. 3. reg. 8 d
Confessionem Dei, & laudem inter gentes futu-
ram prædicatur, post susceptum ab ipsis euan-
gelium. 2. reg. 22 d
¶ Conflantes deos ne faciant Israelitæ, prohibet
Deus. exod. 34 c. leuit. 23 a
¶ Conformes sunt imaginis filii Dei, qui crucifi-
guntur cum eo, seipsos abnegantes. rom. 8 f
¶ Confortat Deus regem Eglon, & roborat ad-

versus Israelitas idololatrias. iudicum 3 b
 Confortatur David in Deo, visa Siceleg succensa, & populo in ipsum commoto. 1. reg. 30 b
 vt Confortetur & robustus sit, id est nihil timeat aduersarios Chananeos, exhortatur De⁹ Iosue. iof. 1 b. 3 b f
 Confortantur manus Gedeonis audientis castra Madianitarum futura sua. iudicum 7 c
 vt Confortetur fidendo Dei promissioni veraci, exhortatur Moyses Israelitas. deut. 31 a
 Confortat Deus Paulum cosam Nerone. 2. timoth. 4 d
 ¶ Congregari ad populum, pro mori, & sepeliri. gene. 22. 49 a. nume. 10 d
 ¶ Coniugii confirmatio. gen. 9 a
 Coniugii sanctitatem docet Tobiam angelus Raphael. tob. 6 d
 Coniugatis & viduis vile esse dicit Paulus si exemplo suo contineant. 1. corint. 7 b
 Coniugari nuper, absoluantur primo anno à muneribus publicis. deut. 24 a b
 ¶ Coniurationis accusat suos Saul, & Achimelech sacerdotem. 1. reg. 21 b c
 Coniuratio Absalom. 2. reg. 15 b
 Coniuratio Zamri. 3. reg. 16 c
 ¶ Connubium commendatur. hebr. 13 a
 ¶ Conqueritur Moyses Deo, quod non statim liberauerit populum. exod. 5 d
 Conqueritur Iosue coram Deo populum Israel ab aduersariis superari. iofue 7 b
 ¶ Conscientia impij semper patida: iustiantem, secuta. prouerb. 28 a
 Conscientiæ tranquillitas optabilis. prou. 15 b
 Conscientiæ lætæ commendatio. prou. 17 d
 Conscientiæ, verbo enagelii eriguntur. prou. 21 d
 In Conscientiæ sincera testimonio, Pauli gloria. 2. corinth. 1 c
 vt Cōscientiam bonam habeat Timotheus, hortatur Paulus. 1. timot. 1 d
 Cōscientiæ pacem dat fides in Christum. rom. 5 a
 qui Conscientia reclamante vescitur aliquo cibo, damnatus est, quia non ex fide. rom. 14 d
 de Conscientia fratrum infirmorum in fide, non putantium sibi licere vesci quibuslibet cibis, non lædenda. 1. corinth. 8 b d. 9 f
 et si Cōscius sibi nullius fraudis sit Paulus, tamen hinc non audeat se iustum iactare. 1. corint. 4 a
 ¶ Cōsecratio Aaron sacerdotis & filiorum eius. leuit. 8 a
 Cōsecrationis sacerdotum modus. exod. 29 a
 Cōsecratio Leuitarum. nume. 8 b
 Cōsecratorum sine Nazarorum lex. nume. 6
 Cōsecrauerunt manus suas Deo Leuitæ, & oblationes Deo obtulerunt interficietes idololatrias. exod. 32 f
 ¶ Cōsepulti sumus cum Christo per baptismum in mortem. rom. 6 a
 ¶ Cōsiliū iuuenum secutus Roboam, populo dura respondet, propter quod deficit ab eo populus Israel. 3. reg. 12 b c
 Cōsiliū Achitophel timens David, orat vt dissipetur à Deo. 2. reg. 15 g
 absque Cōsilio gens Iudæorum, & sine prudentia, non præuidens interitum suum ob adorata idola. deut. 32 d
 Cōsilio Dei, quo omnia reguntur, nemo potest resistere. prouerb. 21 d
 Cōsiliū Dei extra hominis potestatem. tob. 3 d
 Cōsilia Dei nemo nouit. rom. 11 d
 Cōsilio Dei, populus audita dura responsione Roboam, deficit ab eo, & sequitur Ieroboam. 3. reg. 11 c d
 Cōsilia Dei (quod est euangelium) vt annuntiat Paulus, nihil subterfugit. act. 20 f
 Cōsiliū Pauli de virginitate & iterando matrimonio. 1. corint. 7 e g
 Cōsiliū Phariseorum & Herodianorum, vt Christum perdant. matt. 22 b. mar. 32. luc. 6 b
 Cōsilio suo excogitauit Ieroboam, vt duos vitulos aureos conflaret, & in Dan & Bethel poneret, quos tanquam deos coleret populus.

3. reg. 12 f g
 Cōsiliū impij Iezabelis in Naboth. 3. reg. 21 b
 Cōsilia hominum dissipat Deus. psal. 32, versu 10
 Cōsilia propria non sequenda. prouerb. 25 a
 Cōsiliis propriis innitentibus minatur Dominus. ezech. 11 d
 Cōsiliū senum, item iuuenum datum ipsi Roboam. 3. reg. 12 b
 Cōsiliū humanum nihil potest contra Dominum. psal. 32, versu 11. isa. 59 b
 Cōsiliū malum consulti pessimus. ecci. 17 d
 Cōsiliū Achitophel, tanquā verbum Dei habitum. 2. reg. 16 d
 Consulit Achitophel nocte irruendū super Davidem cum duodecim millibus: quod consiliū Deus ipse per Chusai dissipat, dans aliud quo pereat Absalom ipse. 2. reg. 17 a b c
 Cōsiliis Noemi vitur Ruth. ruth. 2 d. 3 a d
 ¶ Cōsolator humilium & afflictorum Deus. 2. corinth. 1 a. 7 b
 Cōsolatur Deus ipsum Iacob, custodem se illius futurum promittens vbique. gen. 28 c. 46 a
 Cōsolatur Ioseph fratres suos pauidos & timentes. gen. 45 a b. 50 d
 Cōsolatur David Bethsabæe, ob filium mortuum. 2. reg. 12 f
 Cōsolatur Israel, Christus. luc. 2 d
 Cōsolatur Christus suos aduersus externā persecutionem. iohan. 15 c
 Cōsolatur Christus apostolos mœstos & tristes ob futuram eius mortem. iohan. 14 a
 Cōsolatio æterna data Christianis. 1. thess. 2 d
 Cōsolationis & misericordiarū Deus, Deus nonster est. 2. corinth. 1 a
 Cōsolatur Paulus, & precatur eos quibus euangelizat. 1. thess. 2 c
 Cōsolemur inuicem, maxime pusillanimes. 1. thess. 4 d. 5 c
 Cōsolatur Ionathas Davidem in Deo, testificans ei Deum non derelicturum ipsam, & non traditurum in manus Saulis, verum certo constiturum in regem secundum promissionem. 1. reg. 13 c
 vt Cōsolarentur ipsum Hanon miserat David seruos: quos ille ignominia affectos remittit. 2. reg. 10 a b c d: quam ignominiam viciscitur David.
 ¶ In Cōspectu Dei apparebant Israelitæ quando in vnum congregabatur in loco quē elegerat Deus, vt illic sacrificarent hostias: & audiret verbum Dei ex ore Leuitarum. deut. 31 c
 ¶ Cōspulitur Christus. math. 26 g. 27 d. marc. 14 g. luc. 22 f
 ¶ Cōstellationes syderum non esse metuendas. iere. 10 a
 ¶ Cōsuetudo mali indelebilis. prouerb. 21 b
 Cōsuetudo sapientum, sapientes facit. prouerb. 13 d
 Cōsuetudo assidua fastidium parit. prouerb. 25 c
 ¶ Cōsulitur Deus quem velit accipere in regem ex filiis Saul. 1. reg. 10 d
 Cōsulunt Dominū Israelitæ flentes & ieiunantes vsque ad vesperam, petentes an tertio præliarentur contra Beniamin. iudicum 20 c d
 Cōsulunt Dominum viri quinque, missi à tribu Dan exploratores, vt inuenirent locum tribui Dan inter reliquas tribus. iudicum 18 b
 Cōsulunt Deum Israelitæ quem velit resciri in ducendis bellis. iudicum 1 a
 Cōsuluri Deum, olim adibant prophetas. 1. reg. 9 d
 Cōsulit Iosias Dominū per prophetissam Holdā. 4. reg. 22 c
 Cōsultus à Danide Dominus respōdet eos, quos ipse liberasset, Ceilas scilicet, tradituros ipsum Sauli, nisi fugeret. 1. reg. 23 b
 Cōsulit bis Domino, David liberat Ceilam à Philisthæis. 1. reg. 23 a
 Cōsulit Domino ascendit David in Hebron. 2. reg. 1 a
 Cōsulit Dominū ipsa Rebecca grauida. gene. 25 c
 Cōsulenti Sauli Dominum contra Philisthæos

non responderet quicquam. 1. reg. 14 f
 Consulit David Dominum an præliaturus sit contra Philisthæos. 1. reg. 5 c d
 Consulit Beelzebub Ochosias infirmus. 4. reg. 1 a
 ¶ Cōde Consummatione rerum omnium prophetia. sopho. 1 a
 ¶ Cōtemnentes Deum, non fidentes ei, & aliter quā præceperit, facientes, erunt ignobiles. 1. reg. 2 f
 ¶ Cōtentionem inter pastores suos & pastores fratris sui Lot ortam cupiens sedari Abram, se paratur à fratre. gen. 13 b
 Contentio & æmulatio, opera tenebrarum. rom. 13 d
 vbi Contentio & æmulatio, ibi omne opus prauum. iacob. 3 d
 Contentiones fugiendæ. 1. corint. 1 b. 11 c
 Contendere non solet ecclesia. 1. corint. 11 c
 Contendere verbis episcopum, prohibet Paulus. 1. timoth. 2 b
 non Contendendum cum Deo. sapien. 12 b
 ¶ Cōqui Continerere se non possunt, contrahant matrimonium. 1. corinth. 7 b
 ¶ Cōne Contristemus Spiritum sanctum, quē Deus dedit nobis. ephes. 4 f
 Contristatos epistola sua fuisse Corinthios gaudet Paulus, & quare. 2. corint. 7 b
 ¶ Cōtritiones mortis. 2. reg. 22 a
 ¶ Cōuertitur homo in alium hominē per Spiritum Dei. 1. reg. 10 b
 Cōuertitur Deus ad Israelē memor promissionum suarum ad Abraham. 4. reg. 13 d
 Cōuertit Deus populum suum ad se per tribulationes, vt audiat vocem suam. deut. 4 e
 Cōuertit ad Deum toto corde. 3. reg. 8 e
 si Cōuertatur ad Deum toto corde & anima, conuertitur & ipse ad nos. deut. 30 b
 vt Cōuertantur ad Dominum toto corde, soli ei seruiendo & fidendo, hortatur Samuel populum. 1. reg. 7 a
 C. O. N. V. E. R. T. I. T. Deus nos errantes, de tenebris ad lucem euangelicam, & ad Christum. 1. pet. 2 d. 3. reg. 18 f. Vide Cor.
 ad Cōuersionem veram adhortatio. ioe. 1 c
 Cōuersis ab impietate promittitur misericordia. isa. 55 b
 nisi Cōuertamur, & efficiamur velut paruuli & infantes, humiles demittentes nos: non possumus regnum cælorum ingredi & euangelium suscipere. math. 18 a. marc. 9 e. luc. 9 f
 Cōuersi Thessalonicenses à simulachris, vt seruirent Deo viuo & vero. 1. thess. 1 d
 Cōuersis ad se, & consentibus nomini eius parat Deus. 3. reg. 8 d
 ¶ Cōuersatio gentium ante datam eis Christi cognitionem. 1. pet. 4 a. ephes. 2 a
 de Cōuersatione nostra vana redemit nos Christus. 1. pet. 1 d
 Cōuersatio Christianorum bona, dicitur à Paulo hostia fidei & sacrificium. philip. 1 c
 Cōuersationis Christianæ summa. philipp. 4 b
 Cōuersatio Christianorum in cælis est, illuc assidue suspirantium. philip. 3 d
 Cōuersatio nostra, sancta sit & bona, inter eos maxime qui non norunt verbum Dei, & quare. 1. pet. 2 c. 1. pet. 3 c
 Cōuersationem apostolorū considerantes, imitemur fidem eorum. hebr. 13 b
 ¶ Cōuiuiz quales admittendi. ecci. 9 d
 Cōuiuiorū impietate Iob in spiritu videns, profiliis conuiuantibus sollicitus sacrificat. iob 1 a
 Cōuiuium celebrat Abraham in die ablationis filii sui Isaac. gen. 22 a
 Cōuiuium celebrat Isaac ipsi Abimelech. gene. 26 g
 Cōuiuium celebrat Laban in die nuptiarum filiarum suarum. gen. 29 c
 Cōuiuium iubet Ioseph parari fratribus. gene. 43 c d
 Cōuiuium celebrat Salomon vniuersis famulis, post acceptam sapientiam à Deo. 3. reg. 3 c
 bb. ii.

- Coniuium celebrat Abfalom in tonsione ouiu suarum, in quo occidit Amnonem. 1. reg. 13 c
- Couiuuium Pharaonis in die natalis sui. gene. 40 d
- Coniuium celebratur in die nuptiarum Samsonis. iudicum 14 c
- Couiuuium celebrat Dauid ipsi Abner. 2. reg. 3 d
- Coniuium celebrat Adonias fratribus, occupas regnum patris. 3. reg. 1 a b
- ad Couiuuium timetes Deum inuitat Tobias. tob. 2 a
- ad Coniuium inuitati, postremum locum occupent, & quare. iuc. 14 b
- Couiuuium Christo parat Matthaeus in domo sua. math. 9 b. marc. 2 c. luc. 5 f
- Couiuuium a fidelibus ob pietate fieri vult Christus, pauperes & debiles, &c. inuitari volens. luc. 14 c
- Cooperabatur Christus, apostolis praedicantibus euangeliu, eorum sermonem confirmans miraculis. marc. 16 d
- Coquere cibos in sabbatho fas non erat. exod. 16 e
- Cor fulcitur pane. iudicum 19 b
- Cor hominis prauum. iere. 17 b. gene. 6 a. 8 d
- in Cordis prauitate ambulare. deut. 19 c
- Cordis incircuncisio. iere. 9 g
- Cordis praepitium circuncidendum. deut. 10 d
- CORDIVM intima nouit Deus, caque probat & penitus inspicit. 1. reg. 16 b. 3. reg. 8 d. act. 15 b. 1. thessalon. 2 a. 1. iohan. 3 d. apoc. 2 c. ecclesi. 3 c. iere. 17 b
- Cordium consilia reuelabit Deus in die iudicii. corinth. 4 a
- ex Cordis abundantia os loquitur. luc. 6 g
- Cor bonum bona loquitur, prauum praua. math. 12 c
- de Corde exeunt male cogitationes, homicidia, &c. quae hominem sordidum reddunt, non autem quod in os intrat. math. 23 b. mar. 7 b
- Corda gentium ab idololatria purificata per fidem. act. 15 b
- Cor nostrum circuncidit Deus, & auferit ab eo omnem fiduciam quam habemus erga externa, vt illum ipsum solum diligamus. deut. 30 b
- Cordis innouatio a Deo, vt in praecipis eius ambulamus. ezech. 11 d. 36 f. iere. 23 f. 3. reg. 18 f
- vt Corda populi inclinet ad se, orat Salomon Deum. 3. reg. 8 f
- Cor Saulis immutatus Deus, & cum aliis Deo cecinit laudes. 1. reg. 10 b
- Cordis fides est ad iustitiam. rom. 10 b
- Cor a Deo aperiri oportet prius, quam quis intendat verbis praedicantium euangeliu. act. 16 c
- in Cordibus fidelium leges suas scripsit Deus iuxta promissionem. heb. 8 d. 10 c
- qui Corde puro, conscientia bona, & fide non ficta diligit, is summam totius legis habet. 1. timoth. 1 a. 1. petr. 1 d
- Cor nostru est vbi est thesaurus noster. matt. 2 c
- Cor nostrum nos no reprehendet ante Deum, si opere & veritate dilexerimus. 1. iohan. 3 d
- in Cordibus nostris psalmos cantemus, hymnos & cantica. ephes. 5 d
- in Corde nostro sit verbum Dei. deut. 6 b. 11 c
- Cor Annae exultat in Domino, ob beneficia sibi a Deo collata. 1. reg. 2 a
- in Corde orabat Anna persenerando sine fatigatione petens filium: propter quod ebria aestimatur. 1. reg. 1 b
- Corde resurrectio Christi credenda a nobis, vt salui fiamus. rom. 10 b
- a Corde, no a quantitate metitur Deus dona quae damus pauperibus, vt de vidua. marc. 12 d. luc. 21 a
- cum Corde vero & fide accedamus ad Christu. hebr. 10 d
- vt Corda nostra exhortetur Deus, & confirmet in omni opere bono & patientia, orat Paulus. 1. thess. 3 d. 2. thess. 2 d. 3 a
- de Corde puro inuocare Dominum. 2. timot. 2 d
- Cor plenu immuditia habentes Pharisei, ipsum non mundabat, sed pocula in quibus bibebat. math. 23 c
- super Cordis Phariseoru cecitate flet Christus. marc. 3 a
- ex Corde remittendum fratri peccanti in nos & poenitenti, alioqui ira Dei super nos, qui cuncta debita a nobis exigit. math. 18 c
- Corde toto quare dicitur Deo, & inuenitur. deut. 4 d
- Corde toto conuersus ad se promisit Deus misericordiam. deut. 30 a. 3. reg. 8 e
- Cordis odium prohibetur. leuit. 19 d
- Corde toto & perfecto seruendum Deo. deut. 6 c. 10 c. 11 b. 1. reg. 12 d. 2. para. 28 b
- Cor Asa perfectum coram Domino. 3. reg. 15 c
- Cor nostrum integrum & perfectum sit cum Domino. 3. reg. 8 f
- vt Corde toto seruiant Deo, hortatur Rubenitas Iosue. iof. 21 a
- Cordis nostri xquitati vel rectitudini ne tribuamus, quod Deo det nobis vita aeterna. deut. 9 a. in Corde suo poenitentiam agere, & agnoscere peccatum. 3. reg. 8 e
- Cor suum aggranare, nolle ad Deum conuerti, & consiteri ab eo esse punitiones. 1. reg. 6 b
- Corde toto ambulandum coram Deo, & misericordiam promissam praestabit. 3. reg. 8 c
- quod Corde toto ambulauerit secum, laudat Deus Dauidem. 3. reg. 14 b c
- Corde perfecto ambulauit Ezechias coram Deo. 4. reg. 20 a
- Cor auersum a Deo, quod seruit diis alienis, & alii fidit quam vero Deo. deut. 19 c
- Cor Salomonis auerterit a Deo mulieres idololatras. 3. reg. 11 a
- Cor auertentibus a Deo, vita breuis. deut. 30 d
- in Corde suo sibi benedicere, & non timere Dei maledictiones. deut. 24 c
- Cordis contriti clamor ad Deum. psal. 129
- Corde toto si conuertamur ad Deum, conuertitur & ipse ad nos. deut. 30 b
- Corde toto vt reuertatur ad Deum, id est vt ei soli seruiat & fidat, hortatur Samuel populum. 1. reg. 7 a
- Corde toto conuersus ad Deum Iosias. 4. reg. 23 c
- ad Cor couersus promittit Deus misericordiam. deut. 30 a
- in Corde ne dixerimus, propter iustitiam nostram Deum dedisse nobis vitam aeternam. deut. 9 a
- in Corde nostro ne dixerimus diuitias nobis parasse, sed Dei donum esse sentiamus. deut. 8 d
- Cor docile & intelligens, vt regat populum, petit Salomon a Deo. 3. reg. 3 b
- ne cor in superbiam eleuetur, legat rex Deuteronomium. deut. 17 d
- Cor nostru ne eleuetur, & obliuiscatur Dei, vbi ipse dederit diuitias. deut. 8 c
- Cordis gaudium prorogat vitam. ecclesi. 30 d
- ne Corda nostra grauentur crapula & ebrietate & curis huius vitae, admonet Christus. luc. 21 f
- Cor Pharaonis induratur, quo magis proponitur ei verbum Dei. exod. 9 g
- Corda nostra inclinanda ad Deum, fidendo ei soli, non alii cuiunque rei. iof. 24 f
- Cor intelligens quod beneficia & magnalia Dei erga se cognoscat, dat Deus iis qui obediunt praecipis suis. deut. 29 a
- Cordibus inobedientium verbo suo pauorem immitit Deus. leuit. 26 f
- Corda Israelitaru inclinant Sichimitae post Abimelech, que in iudicem recipiunt. iudicum 9 a
- in Cordis latitudine Deo seruendum. deut. 28 c
- Cordis latitudinem, &c. vide latitudo. 3. regu 4 d
- Cor Chananeorum liquefit in aduentu Israelitarum, auditis mirabilibus Dei. iof. 5 a
- Cor Israelitarum liquefit, videntium se superari ab aduersariis. iof. 7 a
- ad Cor ancillae suae Ruth loquitur Booz, quando quae ipsi Ruth placebant loquebatur, se nempe daturum ei vicium famelicam. ruth 2 c
- Cor ne obduremus no dando mutuum fratri in paupertatem redacto. deut. 15 b
- Cor pauidum dat Deus non custodientibus praecipia sua. deut. 28 g
- Cor Saulis expauit, audiens Philisthaeos contra se pugnare. 1. reg. 18 a
- Cor suum percussit Dauid post abscissam oram chlamydis Saulis, significans conscientiam facti, & timorem quem habebat erga Deum, indicans. 1. reg. 24 b
- Cordis sui plagam cognoscens, & manus ad Deum tendens, exanditur Salomon. 3. reg. 8 d
- vt Corda sua ponat ad verba Dei, hortatur Moyses populum. deut. 31 g
- Corda Deo praeparanda sunt, ipsi soli fidendo, si volumus erui. 1. reg. 7 a
- Cor Schon roborat sine obfirmat Deus, vt illum tradat in manus Israelitarum. deut. 15
- Cordis cogitationes ne sequamur, sed animum quod praecipit Deus faciamus. nume. 15 d
- Corda simplicium seducuntur ab Abfalom, specie boni. 1. reg. 15 c
- in Cordis simplicitate ambulauit Paulus. 1. cor. 1 c
- ex Corde simplici diligamus. 1. petr. 1 d
- Corde simplici rapuerat Abimelech uxorem Abraham, arbitratus eam ipsius esse sororem. gen. 20 b
- Cor vere pium describit propheta. psal. 103
- vt Cor Israelitarum tentaret, & probaret an sincero animo ipsum diligerent, an propter cibum, circuduxit Deus Israelitas per desertu. deut. 8 a
- Cor Iosiae territum, auditis sermonibus libri deuteronomii. 4. reg. 21 d
- quorum Corda tetigerat Deus, sequuntur Saule quem constituerat in regem. 1. reg. 10 d
- Cordis tristitia multos occidit. ecclesi. 30 d
- de Cordis custodia. prouer. 4 d
- Cor Dei ad templum Salomonis. 3. reg. 9 a
- iuxta Cor suum virum Dauid e quaesierat Deus. 1. reg. 13 c
- Cordis dolore tangi Deum dicit scriptura nostro more loquens. gen. 6 b
- Coram Domino percussus Dauid & Ionathas foedus. 1. reg. 13 c
- Coram Domino immolasse dicuntur victimas Israelitae, qui in loco ordinato a Deo in Galgala sacrificauerunt. 1. reg. 11 d
- Coram Domino Elcana cum uxore dicitur adorare, id est in loco que constituerat Dominus, vt illuc sacrificaretur populus accederet, aut oraturus. 1. reg. 1 c. Sic Dauid legitur percussisse foedus cum senioribus Israel in Hebron coram Domino. 2. reg. 5 a
- Core increpatur a Moysa, quod sacerdotium sibi vendicaret, siue quaereret. nume. 16 b
- Core cum cohorte, deglunit terra. nume. 16 c
- Core filii. exod. 6 d
- Core, Dathan, & Abiron rebellio, sacerdotium sibi vendicantium. nume. 16 a b
- Capud Coriarium quendam hospitatur Petrus. act. 9 g
- Cornelius quidam Centurio a Deo monitus, Petrum ab eo accersitum, & Christum ei euangelizantem audit, & credit. act. 10 a
- Cornu & potentia saluis nostrae Deus. 1. reg. 22 a
- Cornu Christi & potentia salutarem sublimauit Deus, cum ipsum Christum misit, propter que saluat omnes confidentes ei. 1. reg. 2 b
- Cornu suum exaltatum dicit Anna in Domino siue per Dominum, qui dederat ei filium Samuelem, vnde poterat inimicis audacter respondere & insultare. 1. reg. 2 a
- Cornua facit sibi Sedecias, vide Prophetas veros. 3. reg. 22 b
- Cornuta Moysi facies, & splendens ex consortio sermonis Domini. exod. 34 d
- Corona vitae promittitur iis quoru tolerantia variis tentationibus fuerit explorata. iacob. 1 b
- Corona iustitiae reposita apud Deum, quam reddet Paulo & iis qui diligunt aduentum Christi. 2. timoth. 4 b
- vt Coronam regni caelestis incorruptam feramus, nihil non faciendum nobis in hoc mundo. 1. corinth. 9 d

Coroná gloriæ immaculabilem accepturi qui bene pauerint gregem Christi. 1. pet. 5 b
 ¶ Corpus Christi ecclesia. ephes. 1 d
 Corpus vnum sunt in Christo omnes fideles. rom. 12 a
 vt Corpus vnū simus, hortatur Paulus. ephes. 4 a
 Corpora nostra membra sunt Christi. 1. cor. 6 d
 Corpus Domino consecratum est, non fornicationi. 1. corinth. 6 c
 Corpus anima viuens gestandum prius à nobis est, quam spirituale suscipiamus. 1. corint. 15 f
 vt Corpus nostrum seruemus purum & illibatum, hortatur Paulus. 1. thess. 4 a
 Corporum nostrorum integritate glorificandus Deus. 1. corint. 6 d
 Corpus mortis vocat Paulus suum corpus, propter peccatum quod in eo mortem operatur. rom. 7 d
 Corpus nostrum vocat Paulus tam externum, quam internum, in quo nō vult peccatum regnare. rom. 6 b
 Corpus nostrum vocat Paulus vas fictile, 1. corin. 4 b. domum terrestrem, 1. corint. 5 a. Petrus autem cum Paulo, tabernaculum, 2. corint. 5 b. 2. pet. 1 e
 dum in hoc Corpore sumus, peregrinamur & semotifumus à Domino: et si per fidem cū conspiciamus. 1. corint. 5 b
 in Corpus proprium peccat fornicator. 1. cor. 6 d
 ab hoc corpore peregrinari, ab eōve diuelli, fidelibus oportabile, vt Deo propius iungantur. 2. corint. 5 b
 ab hoc Corpore mortali, peti liberari Paulus. rom. 7 d
 Corpus suum modis omnibus subigit & castigat Paulus. 1. corint. 9 d
 Corpus nostrum corruptibile, resurget incorruptibile, præfulgens multa gloria, idque reddet Christus simile corpori suo. 1. corint. 15 f g. philip. 3 d
 Corporum cælestium gloria, alla quàm terrestrium. 1. corint. 15 c
 Corporalis exercitatio parum utilis, dum exercetur corpus vigiliis, ieiuniis, laboribus, ne insolescat: at si quis pietate & fide in Deum se exercet, vtilissimum. 1. timoth. 4 c
 ¶ Corozaim exprobrat Christus ipsius incredulitatem. math. 11 c
 ¶ Corripit Dominus iustos in bonū. iob. 2 b. 13 a
 Corripit Dominus quos diligit. 1. mach. 6 c
 Correptio fraterna. prouerb. 25 d. 27 a. 29 a. eccli. 19 b. 20 a
 Corripientes Israelitæ fratres suos Rubenitas, & Gaditas, allegant exempla & afflictiones Dei, quas infixit derelinquentibus se. iof. 22 d
 Correpti Rubenitas quàm humiliter, & amice defendunt innocentiam suam in eo de quo accusantur. iof. 22 d e
 quomodo Corripiendus sit frater peccans. gal. 6 d
 Corripiendi cū modestia ii qui veritati resistunt. 1. timot. 2 d
 ad Correctionem nostram scripta sunt quæ aduersa contigerunt Iudæis. 1. corint. 10 c
 ¶ Corrupta terra coram Deo. gene. 6 b
 ¶ Cortinaram fabricatio in tabernaculo Moysi. exod. 36 a
 ¶ Coruus emittitur ex arca. gene. 8 a
 Coruorū ministerio pascit Elias à Deo. 3. reg. 17 a
 Coruum non comedebant Iudæi. deut. 14 b
 ¶ Cōsta Adæ creat Deus mulierem. gene. 2 d
 ¶ Coturnices & man pluit Deus. exod. 16 c
 Coturnices pluit Deus populo Israel murmuranti pro carnibus. nume. 11 g
 ¶ Cozbi fornicaria occidit à Phinees. nume. 25 b
 ¶ Crapulam vt fugiamus, monet Christus. lucæ 21 f
 ¶ Crassus factus Israel & pinguis, reliquit Deum suum. deut. 32 c
 ¶ Crastinum non gloriandum. prouerb. 27 a
 ¶ Creatio hominis. gene. 1 d. eccli. 17 a
 Creator per creaturas cognoscendus. sapien. 13 b

Creatoris potētia ex creaturis docet Iob. iob. 12 a
 Creatoris laus ab operibus eius. eccli. 43 a
 ¶ Creaturā est Dei voluntati obtemperare. isa. 45 b
 Creaturis vti Dominus pro sua voluntate. isa. 45 b
 Creaturis fidentes decipiuntur. isa. 30 d
 ante Creaturā omnē genitus Christus. colof. 1 c
 Creatasunt omnia Dei voluntate, per Christum. apocalyp. 4 d. colof. 1 c
 Creatura Dei omnis, bona est, & nihil reiiciēdū, aut immundum dicendum. 1. timot. 4 b
 Creatura omnis dat gloriā agno Christo. apo. 5 d
 Creatura omnis vanitati subiecta est non volēs. rom. 8 d
 Creaturæ expectatio, reuelationem filiorum Dei expectat. rom. 8 d
 Creaturæ omni vt euangelizent, præcipit Christus apostolis. marc. 16 d
 Creaturæ vniuersæ prædicatum est euangelium. colof. 1 c
 Creatura noua, sunt omnes per fidem in Christum renati. 2. corint. 5 d. galat. 6 d
 ¶ CREDAT OFORTET I S qui ad Deum accedit. hebr. 11 b d
 Credere non possunt Deo, qui de illo nihil audierunt. rom. 10 c
 CREDVNT, qui denuo siue desursū & ex Deo nati sunt, quique hoc à deo habent, & eis datū est, matt. 13 b. 16 c. mar. 9 b. luc. 8 b. iohan. 1 b. 3. 2. i. iohan. 5 a. quibus Deus dedit sensum vt cognoscerent, 1. iohan. 5 d. qui Christo dantur à patre, ab eōve trahuntur, & ab eo audierunt, iohan. 6 d e. quos Deus aduocat prædicantibus ministris, act. 12 g. dans fidem omnibus, act. 17 g. quorū cor Deus aperit vt intendant prædicatoribus verbi, act. 16 c. qui ordinati sunt à Deo, act. 13 g. qui plantati sunt ab eo, matt. 13 b. marc. 7 b. qui semen sunt Christi, math. 13 e. qui docti sunt à Deo, iohan. 6 e. quibus ostium fidei apertum, act. 14 d. Ex his videt Dei donū esse, posse Christo credere.
 VT CREDAMVS QVOD IESVS EST CHRISTVS FILIVS DEI, VT QVE CREDENTES, VITAM HABEAMVS AETERNAM, scripserunt tam diligēter quatuor euangelistæ euangelium. iohan. 20 g
 Qui credens Iesum esse Christū promissum, baptizatus fuerit, saluus erit. marc. 16 d. 1. iohan. 5 c
 vt Credamus in ipsum qui lux erat, exhortatur Christus. iohan. 12 f
 Credēs Christo, in Deum credit: & lumine Christi purgatus à vitis, non manet in tenebris. iohan. 12 g
 qui Crediderunt, cum Christum tamen non viderint in carne, beati ab ipso pronuntiantur. iohan. 20 g
 Credens Abraham promittēti Deo filium, iustus ob id reputatur. gen. 15 b
 Credendo in Christum, iustificamur à peccatis, nobisque remittuntur peccata. act. 10 g. 13 f. galat. 2 d
 Credentibus est Christus perfectio legis ad iustificationem. rom. 10 a
 Credens Iesum esse filium Dei, hic vincit mundum. 1. iohan. 5 b
 Credentibus datur Spiritus sanctus, eoque baptizantur à Christo, signanturque: quem spiritum, Christus aquā vocat. math. 3 c. iohan. 4 b. 7 f. ephes. 1 c
 Credunt multi ex Iudæis ob suscitatum à Christo Lazarum. iohan. 12 d
 Credendo solum Deū, & quem misit Iesum Christum, datur vita æterna. iohan. 17 a
 Credentes qui essent, & in fide permansuri essent, Christus nouit. iohan. 6 g
 non Credunt Christo Iudæi, quia non sunt ex omnibus ipsius. iohan. 10 c
 Credunt Christo discipuli ipsius, aqua mutata in vinum. iohan. 1 c
 quod Credidisset Maria, beata ab Elizabeth dicitur. luc. 1 d
 Credulitas apostolorum. iohan. 16 f

Credens toto corde in Christum Eunuchus baptizatur. act. 8 g
 qui Credit Christo, signat & testificatur Deum esse veracem, & testimonium Dei recipit: quo in baptismo & transfiguratione testificatus est ipsum esse filium suum: qui non credit, mendacē Deum dicit. iohan. 3 d. 1. iohan. 5 b
 Credentes, filii Dei efficiuntur. iohan. 1 b
 Credenti omnia possibilia. marc. 9 d. deut. 7 c
 Credentes quæ signa sequantur ad confirmationem suæ prædicationis. marc. 16 d
 qui Credit Christo nō esuriet, neque sitiet. iohā. 6 d
 Credens Christo non morietur in æternum, id est non cōdemnabitur, iraque Dei nō manebit super eum. iohan. 3 b. d. 5 d. 6 e. 11 d. marc. 16 d
 Credentibus lætitia, & honor. 1. petr. 1 b. 2 b. isa. 35 a
 Credentes ingredientur in requiem Dei. heb. 4 a
 qui Crediderit, non confundetur aut pudefiet. rom. 9 g. 1. petr. 2 a
 Credentes in aduentum filii Dei, cum illo sunt resurrecturi. 1. corinth. 15 d
 Credentes accedētes ad congregationem Christianorum, consententur peccata sua. act. 19 d
 quia Credit Paulus, loquitur cum fiducia veritatem euangelicam. 1. corinth. 4 c
 non Credentibus Christus lapis factus est in officulum. 1. petr. 2 b
 etiam si non Credamus Christo, fidelis nihilominus permanet Deus in suis promissionibus. 1. timoth. 2 b
 non Credentibus & fidentibus signis quæ fecerat Israelitis, irascitur Deus. nume. 14 b
 non Credentes Deo Israelitæ, neque vocem eius audientes, puniuntur. deut. 9 d
 vt Crederet ipsum à Deo esse missum ad liberandum populū, signa & miracula faciebat Moyses quæ iusserat ei Deus. exod. 4 a b
 Credit vult Deus Moysi, tanquam ei qui cum Deo locutus sit, & solum Dei verbum docuerit. exod. 19 b
 Credit populus, signis & miraculis factis, Moysē à Deo esse missum liberatorem. exod. 14 g
 ¶ Crescit Samuel cum quo Deus erat. 1. reg. 3 d
 ¶ Cretenfēs mendaces. tit. 1 c
 ¶ Criminales ne simus. leuit. 19 d
 ¶ Crispus archifsynagogus Christo credit cum tota domo. act. 18 c
 Crispum & Caium baptizat Paulus. 1. corint. 1 b
 ¶ Ad Crucem ducitur Christus. math. 27 c. marc. 15 b. iohan. 19 a
 in Cruce se derelictum clamat Christus. psal. 22, vers. 1
 in Cruce quanta fuerit Christi angustia. psal. 22, vers. 14
 CRUX sua (tribulatio, & quicquid voluerit Deus eū pati) ferenda quotidie vnicuique Christiano, mat. 16 d. mar. 8 d. luc. 9 c. Alioquin nō ingredietur in regnum Christi, math. 20 c. marc. 10 c
 Crux & poena à Deo Dauidi imposta, propter adulterium suum. 1. reg. 22 d
 Crucem suam si quis non ferat, is Christi discipulus, ministerque verbi eius esse non potest. mat. 10 d. ecclesiastici 2 a
 Crux emendat nos. prouerb. 20 d
 Crucis id est afflictionis, quæ hominem beatificat, commendatio. iob. 5 c. prouerb. 10 c. 22 a
 in Cruce & tribulationibus quas patiebatur propter Christi verbum, gloriatur Paulus. galat. 6 d
 Crucis verbum, fidelibus Dei virtus ad salutem. 1. corinth. 1 c
 Crucifixum Christum prædicat Paulus. 1. corin. 2 d
 per Crucem Christum restituisse vitam mundo, stultum videtur Gentibus. 1. corint. 1 c d
 Crucifixerunt carnem suam cum concupiscentiis fideles. galat. 2 d
 Crux Christi quomodo euacuetur. 1. corinth. 1 c
 Crucifixus mundus Paulo, & Paulus mundo, nihil curans mundi tribulationes & glorias. galat. 6 d

Cuculum non comedebant Iudæi. deut. 14 b
Culicem excolantes Pharisei, religiosos se ostentantes in rebus nullius momenti, camelum glutiebant, negligentes fidem & misericordiam in quibus vera religio. math. 23 c
Cultus externus fide destituit, reicitur à Deo. isa. 43 d
Cultus Dei versus. isa. 1 e
Cuniculus immundum animal. leuit. 11 a
Cupiditas inexplebilis. proverb. 27 c
Cupiditas radix omnium malorum. 1. tim. 6 c
Cupiditas inanis gloriæ absit à nobis. gal. 5 d
Curiosa mulier comedit de ligno vitæ. gen. 3 b
Curiositas Dinæ. gene. 34 a
Curiositas Bethsamarum punitur. 1. reg. 6 d
Curiosos & nihil agentes. 2. thess. 3 d
Curiositas huius vitæ ut caueamus, monet Christus. luc. 21 f
Cura dei erga populum suum. iere. 6 d
Cura Dei pro Iacob, ne noceat ei Laban. gen. 31 c
Currit Elias lumbis accinctus, ut antevortat Achab in Iezrahel. 3. reg. 18 g
Cum Curribus ferreis nongentis pergit Sisara obviam Deborah, in bellum. iudicum 4 b
Currus Salomonis 1400. 3. reg. 10 d
Curribus ferratis utebantur Chananæi. iud. 1 d
Currus Israel Elias dicitur ab Eliseo, cui fuerat summa rerum tradita ad servandum populum. 4. reg. 2 b
Custodiuit Dominus populum Israel ut pupillam oculi. deut. 32 b
Custodienda præcepta Dei. exod. 15 g. deut. 13 a
Custodirent mandata sua, magna fecit Deus in populo Israel. deut. 11 b
Custodientibus præcepta sua, misericors Deus. exod. 20 a
Custodiret viam Dei præcipiebat Abraham filiis & familiæ. gene. 18 c
Custos ipsius sit Deus, optat Iacob. gen. 28 d
Custodem se futurum ipsius Iacob quocunque pergit, promittit Deus. gene. 28 c
Custodiuit Deus Davidem à malo, ne occideret Nabal impium. 1. reg. 25 g
Custodiat nos Deus orandum. nume. 6 d
Cuthæorum deus, Nergel. 4. reg. 17 e
Cygnum non comedebant Iudæi. deut. 14 b
Cyro rege Persarum permittente, reuertitur populus in Ierusalem. isa. 14 a
Cyro prosperitas magna obigit propter Israel. isa. 45 a
Cyrus rex Persarum à Deo inspiratus, remittit populum in Ierusalem ad reedificandum templum. 2. para. 16 d. 1. esd. 1 a
Cyrus reddit vasa templi, quæ abstulerat Nabuchodonosor. 1. esd. 1 b

D

Dabir vrbs, aliàs Cariath-senna. ioc. 15 f. a. aliàs Cariath-sepher. ioc. 15 c
Dabir vrbs expugnatur à Iosue, omniâque occiduntur cum rege ipsius. ioc. 10 g
Dæmonibus non offerendum. leuit. 17 b
Dæmonibus filios consecrant Israelitæ. 4. reg. 17 c
Dæmonibus immolauerunt Israelitæ, idolis quæ fecerunt. deut. 32 c
Dæmonia, fide deprecationi iuncta & ieiunio, expelluntur. math. 17 e
Dæmonia Christo prociunt. marc. 13 b
Dæmones Christum rogant, ne in abyssum eos extrudat. math. 8 d
Dæmones abeunt in porcos. math. 8 d
Dæmon prædicat Paulum & Silam seruos esse Dei, viam salutis annuntiantes. act. 16 d
Dæmones Iesum esse Christum agnoscunt, quos ne id prædicent, prohibet. math. 8 d. marc. 3 b. 5 a. luc. 4 g. 8 d
Dæmon confitetur se Iesum nosse & Paulum. act. 19 c
Dæmonium habere Christum, virtutemque ipsius eum dæmonia eicere, pars Iudæorum blasphem

mat. pars negat. math. 12 b. marc. 3 c. luc. 6 b. iohan. 8 f. 10 d
quod Dæmonia nobis in nomine Christi subdantur, ne inde gloriemur, sed quod nomina nostra scripta sunt in cælis. luc. 10 c
Dæmonibus immolant gentes. 1. corinth. 10 e
Dæmoniorum religioni se fanere testantur, quorum hostiis vescuntur. 1. corinth. 10 e
Dæmoniorum consortem non oportet Christianum esse. 1. corinth. 10 e
Dæmoniorum doctrinas quas vocet Paulus. 1. timoth. 4 a
Dæmoniacum sanat Christus. math. 12 b. marc. 3 c. luc. 11 b
Dæmoniacum inclinatum sanat Christus. luc. 13 c
Dæmoniacos duos sanat Christus. matt. 8 d. marc. 5 a. luc. 8 d
Dagoni deo suo & dæmoni tribuit Philisthiim quod traditus esset Samson in manus ipsorum iudicum 16 f
Dagon deus Philisthinorum ante arcam Dei corruit. 1. reg. 5 a
Dagonis limen non calcant sacerdotes ipsius, & quare. 1. reg. 5 b
Dalilam amat Samson, quam sæpe deludit interrogantem (impulsu Philisthinorum) quare posset minui sua fortitudo. iudicum 16 a b c
Dalila prodit ipsam Samsonem. iudicum 16 d
Damascenis vastitas futura ab Assyriis prædicitur. isa. 17 a
Damasco comminatur Dominus. amos 1 a
Damasco vastatur à rege Assyriorum. 4. reg. 16 b
Damasci prædicat Paulus Christum. act. 9 c
Damasci quæ passus sit Paulus. act. 9 d. 1. corinth. 11 g
Damaris mulier Christo credit. act. 17 g
Damnationis ministratio, lex. 1. corinth. 3 b
ne Damnemur cum mundo, iudicio Dei hinc leniter affligimur ad nostram correptionem. 1. corinth. 11 g
De damno facto. exod. 22 a
Dan vrbs quæ aliàs Lais dicebatur. iudic. 18 g
Dan filius Iacob ex Bala. gen. 30 a
Dan benedicitur. gen. 49 a. deut. 33 d
Dan possessio. ioc. 19 c
Dan viri 600, post exploratores reuersos, profisciscuntur in Lais, ubi & morantur: statuentes ibi sculptile quod fecerat Michas, cõsultato Leuita. iudicum 18 d e f g
Dan filios arctat Amorrhæus. iudicum 1 g
Dan filii. gene. 46 c. & eorum hæreditas. ioc. 19 c
Danda Deo magnificentia, confitendum est Deum esse qui magna opera faciat. deut. 32 a
Dandum, & dabitur nobis. luc. 6 f
Dare beatius, quàm accipere. act. 20 g
Dat omnia Deus. gen. 33 c
Dat Deus vrbem Iericho ipsi Iosue, & quomodo. ioc. 6 a
Datorem hilarem diligit Deus. 2. corinth. 9 b
Datus Domino Samuel ut ministraret ei in sacerdotio pro Heli. 1. reg. 1 b
Daniel, regis Iuda captiuitate refert. danie. 1 a
Daniel non vult vesci cibis regiis. danie. 1 b
Daniel regi Nabuchodonosor somnium indicat, & interpretationem. danie. 2 d
Daniel à rege exaltatur. danie. 2 g
Daniel prædicat Balsasar à regno deturbandum. danie. 5 e
Daniel constituitur à rege princeps super satrapas. danie. 6 a
Danielem accusant satrapæ tãquam violatorem edicti regii. danie. 6 c
Daniel mittitur in lacum leonum. danie. 6 c
Daniel in Deum suum fidens liberatur. danie. 6 f
Danielis accusatores exponuntur leonibus dilaniandi. danielis 6 f
Danieli ostenditur quatuor bestiarum visio. danielis 7 a
Daniel optat impleri à domino quod promissit de reditu populi à captiuitate. daniel. 9 a
Danieli visionem septem hebdomadarum edisse-

rit angelus. danie. 9 f
Daniel conicitur in lacum leonum. danie. 14 f
Danielem pascit Habacuc. danie. 14 f
Daniel è lacu leonum iubet rex educi. danie. 14 g
Darius Mædus succedit Balsasari. danie. 5 g
Darius decreti publicatione Deum Danielis prædicat. danie. 6 g
Darius Cyri decretum de templo extruendo inueniens, iubet & ipse templum extrui. 1. esd. 6 a
Dathan, Core, & Abyron rebellio, sacerdotium sibi quærentium. nume. 16 a b
David ex quibus ortus sit. ruth 4 d
Davidem regem constituit Deus super Iraellem, quod Saul contra præceptum suum egisset. 1. reg. 13 c
David pulcher. 1. reg. 16 b
Davidem vngit Samuel in regem. 1. reg. 16 b c
David vnctus in regem, pascit greges patris. 1. reg. 17 b
David accipit spiritum Domini qui à Saule recesserat. 1. reg. 16 c
Davidem mittit Isai ad Saulem cum muneribus. 1. reg. 16 d
David percussente citharam, recedit spiritus Saul à Saule: & Saulis armiger constituitur. 1. reg. 16 d
David laudatur coram Saule. 1. reg. 16 d
David minimus inter fratres, à patre suo Isai mittitur in castra Israel. 1. reg. 17 b
David spiritu tractus, vult mitti contra Goliath. 1. reg. 17 c
David contemnit inuidiam fratris. 1. reg. 17 d
Davidis fides experta Dei adiutorium contra leonem & vrsum, non diffidit ad futurum contra Goliath. 1. reg. 17 d
Davidis fides, & Saulis diffidentia. 1. reg. 17 d
David fratris inuidiam, & contumeliam contemnit, zelum dei, superbiam esse interpretantis. 1. reg. 17 d
David abiicit arma, Dei soli potentia confusus. 1. reg. 17 c
Davidis arma. 1. reg. 17 f
David omnia agit ut glorificetur Deus Israel, etiam in gentibus. 1. reg. 17 f
David lapide funda iacto, Goliath interficit. 1. reg. 17 f
David assert ad Saulem 100 præputia Philisthinorum, & accipit Michol in vxorem. 1. reg. 18 g
David cum Saule erat Deus, unde à Saule timebatur. 1. reg. 16 c. 18 g
Davidis nomen & fama celebris apud omnes. 1. reg. 18 g
David init foedus cum Ionatha. 1. reg. 18 a
David prudens, præfuit militiæ Saulis, amatur à populo. 1. reg. 18 a b c
Davidem occidi iubet Saul. 1. reg. 19 a
Davidem psallentem nititur confodere Saul. 1. reg. 19 b
David percutit Philisthæos. 1. reg. 19 b
David Saulem fugiens, ad Samuelem venit, & ad Ionathan. 1. reg. 19 c
David persequens Saul cum ministris, conuertuntur à Deo, & cum prophetis prophetant obliiti officii ad quod venerant. 1. reg. 19 d
David fallit Saulem. 1. reg. 20 a b
David in angustiis animi constitutus, conqueritur cum Ionatha amico. 1. reg. 20 a
David cum Ionatha foedus ferit. 1. reg. 20 c. 23 c
David absconditus requiritur à Saule. 1. reg. 20 d
David fugiens Saulem, venit in Nobe ad Achimelech. 1. reg. 21 a
David comedit panes propositionis. 1. reg. 21 b
Davidis exemplo, qui necessitate compulsus comedit panes propositionis, docet Christus non peccasse discipulos si ob necessitatem sabbatho spicas vulerint. math. 12 a. marc. 2 d. luc. 6 a
David requirit arma, qui sub protectione Dei erat, nihil sperans in armis. 1. reg. 21 c
David apud regem Achis, insaniam simulat. 1. reg. 21 d
ad David latitantem, ære alieno oppressi conue-

- nitunt. 1. reg. 22 a
 David Sanlem fugiens, ad regem Moab se confert. 1. reg. 22 a
 David, Gad prophetae monitu fugit in Hareth. 1. reg. 22 a
 David indicat Sauli Doeg Idumaeus. 1. reg. 22 a
 David liberat Ceila urbem, dei consilio. 1. reg. 23 a
 Davidi consulenti dominum respondetur, viros Ceila, quos ipse liberasset, tradituros ipsi Sauli, nisi fugeret. 1. reg. 23 b
 David proditur a Ziphais. 1. reg. 23 c
 Davidem consolatur Ionathas in deo, testificans ei deum impleturum quod promississet, regnum Saulis super Israel, ne desperaret in adversitatibus. 1. reg. 23 c
 Davidem persequitur Saul: quem liberat deus immissis Philisthaeis in Saul, quos omisso Davide insequitur. 1. reg. 23 d
 David habitat in Engaddi, quem persequitur Saul. 1. reg. 24 a
 David latet in spelunca cum suis. 1. reg. 24 a
 David parcat inimico Sauli, praescindens oram vestimenti eius. 1. reg. 24 b
 David docet Saulem quam misericordiam ei fecerit. 1. reg. 24 b
 David iurat Sauli, se non deleturum semen ipsius. 1. reg. 24 d
 David mittit servos ad Nabal pro cibo, quem eis denegat. 1. reg. 25 a
 David descendit, ut de impio Nabal vindictam sumat. 1. reg. 25 c
 David it obviam Abigail vxor Nabal cum cibariis. 1. reg. 25 c
 David placatur acceptis muneribus. 1. reg. 25 f
 David gratias agit deo ob occisum Nabal. 1. reg. 25 g
 David ducit Abigail in vxorem. 1. reg. 25 g
 David inimico Sauli dormienti parcat secundo, hastam & scyphum eius auferens. 1. reg. 26 a
 David obiurgat Saulem, quod eum iniuste persequatur. 1. reg. 26 c
 David in angustia cordis constitutus, fugit ad Achis regem Geth. 1. reg. 27 a
 Davidi datur Siceleg ciuitas. 1. reg. 27 b
 David in regione Philistinorum habitans, occidit Philisthaeos omnes quos potest, existimante Achis rege, quod Iudaeos occideret. 1. reg. 27 d
 David constituitur custos regis Achis in bello. 1. reg. 28 a
 David cum Philisthaeis contra Saul pugnaturus, ab exercitu dimittitur. 1. reg. 29 a
 David laudatur ab Achis rege Geth. 1. reg. 29 b
 Davidis vxores captivae. 1. reg. 30 a
 David remissus ab exercitu Philistinorum invenit succensam Siceleg. 1. reg. 30 a
 David confortatus in domino, applicato sibi Ephod, & consulto domino, Amalecitas succensos Siceleg apprehendit, eosque occidit, praedam reducens, & duas vxores suas. 1. reg. 30 b c d e
 David tristatur audita morte Saulis & Ionathae. 1. reg. 31 b
 David occidi iubet nuntium Saulis interfectorem. 1. reg. 31 c
 Davidis planctus super Saul & Ionatham. 1. reg. 31 d
 David consulto domino, reuertitur in patriam mortuo Saule. 1. reg. 32 a
 David vngitur in regem super Iudam. 1. reg. 32 a
 Davidis militum & Iphobeth constitus. 1. reg. 32 c d
 Davidis filii in Hebron nati. 1. reg. 32 a. para. 3 a
 David prohibetur aedificare domum domino. 1. reg. 32 a. para. 17 a
 Davidi redditur Michol. 1. reg. 32 c
 David plangit occisum Abner. 1. reg. 32 f
 David maledicit ipsi Iob & semini eius, propter occisum Abner ab ipso. 1. reg. 32 f
 cum Davide erat deus, ideo proficiebat & crecebat. 1. reg. 32 b
 David vngitur in regem super Israel. 1. reg. 32 a. paralip. 11 a
 David capitare Sion, quae eiusdem ciuitas dicitur. 1. reg. 32 b. para. 11 b
 Davidis filii in Ierusalem nati. 1. reg. 32 c
 David, consulto domino, profligat Philisthaeos. 1. reg. 32 d
 David aedificata sibi domo agnovit confirmatum esse suum regnum a deo. 1. reg. 32 e
 David accinctus Ephod cum populo instrumentis musicis ludit ante arcam dei, quibus testabantur cordis sui laetitia & fidem in deum. 1. reg. 32 e
 Davidem nudum saltantem coram domino despicit Michol. 1. reg. 32 e. para. 15 d
 David benedicit, beneficiaque precatur familiae suae. 1. reg. 32 f
 David cibam populum post adductam ad se arcam & completa sacrificia. 1. reg. 32 f
 David prohibetur domum aedificare domino. 1. reg. 32 f
 David laudat benignitatem dei, ob promissionem ei factam de semine post eum futuro. 1. reg. 32 g. para. 17 c
 David vincit Philisthaeos, quos facit sibi tributarios. 1. reg. 32 g. para. 18 a
 David percutit Adarzer. 1. reg. 32 g. para. 18 a
 Davidi fit Syria tributaria. 1. reg. 32 g
 David consecrat domino vasa, quae acceperat a gentibus quas occiderat. 1. reg. 32 g
 David curat negotia regni, non solum in prophanis, sed etiam in sacris. 1. reg. 32 g
 David Miphiboseth filio Ionathae omnes Saulis agros restituit. 1. reg. 32 g
 David mittit servos ad consolandum Hanon. 1. reg. 32 g. para. 19 a
 Davidis servi ignominia affecti ab Hanon, remittuntur. 1. reg. 32 g
 Davidis adulterium cum Beth-sabee. 1. reg. 32 g
 Davidi fit Beth-sabee vxor. 1. reg. 32 g
 David arguitur homicidium a Nathan, proposita illi parabola divitis & pauperis. 1. reg. 32 g
 Davidem poenitet peccati, & ei condonatur, patienter ferenti crucem sibi a deo illatam. 1. reg. 32 g. para. 16 d
 David audita morte Amnonis, scissis vestibus cum populo flens cadit in terram. 1. reg. 32 g
 David non vult videre reuocatum Absalom, ne videretur approbare factum. 1. reg. 32 g
 David nudis pedibus, flens fugit Absalom filium suum. 1. reg. 32 g
 Davidis mortificatio & abnegatio sui quae fuerit. 1. reg. 32 g
 Davidi datum regnum Israel. 1. reg. 32 g
 David Sibae dat bona Miphiboseth. 1. reg. 32 g
 David iniuriam a Semei illatam, quod a deo esset, non vlciscitur. 1. reg. 32 g
 David fugit ad regem Geth. 1. reg. 32 g
 David audito per internuntios a Chusai consilio Achitophel, fugit. 1. reg. 32 g
 Davidi elurienti cum populo, providentia dei deferuntur cibaria in deserto. 1. reg. 32 g
 David praecipit ipsi Iob ne occidatur Absalom in bello. 1. reg. 32 g
 Davidis exercitus vincit exercitum Absalom. 1. reg. 32 g
 David accepto nuntio mortis Absalom, plangit eum. 1. reg. 32 g. quem Iob audacter consolatur. 1. reg. 32 g
 David restitutus regno reducitur in Ierusalem. 1. reg. 32 g
 David sedet in porta ciuitatis in signum iustus depositi super morte Absalom, & cum gaudio suscipiendi exercitus. 1. reg. 32 g
 David osculatur ipsum Bezellai, qui alimenta ei praeberat fugitivo. 1. reg. 32 g
 David concubinas suas decem, quibuscum Absalom concubuerat, inclusit usque ad diem mortis suae, dans eis alimenta. 1. reg. 32 g
 Davidis regis officarii numerantur. 1. reg. 32 g. para. 18 d
 Davidis bella quatuor insignia contra Philisthaeos. 1. reg. 32 g. para. 20 c
 David sepelit ossa Ionathae & Saulis. 1. reg. 32 g
 Davidis canticum pro liberatione ab omnibus inimicis. 1. reg. 32 g
 Davidis fortes homines recensentur. 1. reg. 32 g. para. 11 b
 Davidis verba nouissima. 1. reg. 32 g
 per Davidem locutus est spiritus dei. 1. reg. 32 g
 Davidem commouet deus ut numeret populum, quem populum ob peccata volebat ipse deus affligere. 1. reg. 32 g. para. 21 a
 Davidi tria poenarum genera proponuntur, quia populum numerauerit. 1. reg. 32 g. para. 21 b
 David dolet occidi populum, cum ipse sit qui peccauerit. 1. reg. 32 g. para. 21 c
 qui ad David transferunt, cum adhuc fugeret Saulem. 1. para. 11 a
 David arca in tabernaculum allata, constituit ministrum coram ea. 1. para. 16 a
 David praeparat necessaria ad aedificationem domus dei, quam Salomoni iubet aedificare. 1. para. 22 a b
 David senex regem constituit Salomonem. 1. reg. 32 g. para. 23 a
 David numerat Leuitas, & eisdem officia assignat. 1. para. 23 a
 David assignat officia filiis Aaron. 1. para. 24 a
 David ordinat cantores, eorumque vices & fortes: ianitores itidem constituit, & quae porta cuiusque sit obseruanda. 1. para. 25 a. & 26 a
 qui Davidi regis praefectis & principibus ministrant. 1. para. 27 a
 David hortatur populum & Salomonem filium ad aedificationem templi dei. 1. para. 28 a
 David dat Salomoni descriptionem templi & necessaria ad aedificationem. 1. para. 28 c
 quae David, eiusque principes obtulerunt in templi aedificationem. 1. para. 29 a
 Davidi seni frigidus datur Abisag puella quae dormientem calefaceret. 1. reg. 32 g
 Davidis morituri praecipit quae dabit Salomoni filio. 1. reg. 32 g
 David moritur, cui succedit Salomon. 1. reg. 32 g. para. 29 g
 Davidis regni tempus. 1. reg. 32 g. para. 29 g
 Davidis commendatio ecclesiastici 47 a
 Davidis regnum sempiternum futurum ea conditione, si filii eius ambulassent coram deo toto corde sicut ipse David. 1. reg. 32 g
 Davidis rectum cor coram deo, excepto adulterio quod cum Beth-sabee commisit. 1. reg. 32 g. para. 15 a
 propter Davidi factas promissiones, non vult deus auferre totum regnum a Salomone, sed duas tantum tribus ei reseruat. 1. reg. 32 g
 David Christi resurrectionem praedixit. act. 2 e
 Davide maior Christus. matth. 22 d. marc. 12 b. luc. 10 b
 ¶ Debita septimo quoque anno Iudaei remittebant Iudaeo fratri, non autem peregrino. deut. 15 a
 Debitum & ius mutuae charitatis sit semper inter Christianos. rom. 13 c
 ¶ Debora nutrix Rebeckae moritur. gen. 35 b
 Debora vxor Lepidoth indicat Israel. iud. 4 a
 Debora mittit Barac ex praecipito dei, ut expugnet Sisaram. iudicium 4 a
 Debora cum Barac gratias agunt deo ob deuictum Sisaram. iudicium 4 a
 Debora & Barac canticum. iudic. 5 a
 ¶ Decalogi repetitio. deut. 10
 ¶ Decanos constituit Moyses super populum. exod. 18 d
 ¶ Decem praecipita. exod. 20 a
 Decem tribus Israel a deo reiectae ob fornicationem earum cum idolis. ierc. 3 b
 Decem tribus Israel eersionem praedicit Isaias, ob superbiam earum in deum. isa. 9 b
 contra Decem tribus Damascenis confederatas propheta. isa. 17 a
 Decem tribuum absque reuocatione deletio. osee 1 c
 ¶ Decimae, dei erant. leuit. 26 d
 Decimae frumenti, vini, & olei offerendae in loco quem elegerit deus: qui locus si remotior fuisset, vendebat decimas qui eas offerebat, bb. iiii.

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

- & pecuniis illis, cum venisset ad locum, emebat quicquid placebat ei, & comedeat in eo loco. deut. 14 c d
- Decimæ domino sanctificandæ. leuit. 27 d
- Decimæ etiam à populo, sicut & à sacerdotibus comedebantur. deut. 12 c d
- Decimæ sacerdotibus Leuitiserant pro hæreditate præstandæ. num. 18 c d
- Decimis iubet deus alere Leuitas, peregrinos, pupillos, & viduas. deut. 14 d
- Decimare mentâ & anethum iuxta legem Moy si solliciti erant Iudæi sacerdotes, misericordiâ & fidē. præcipua legis opera omittentes. Matth. 23 c. luc. 11 f
- Decimas dat Abrâ Melchisedeco sacerdoti dei. gene. 14 d
- Decimas de ose oblaturum ex omnibus quæ sibi daret, vouet Iacob. gene. 28 d
- Decimas seminum, vinearum & gregum, reges sibi etiam accipiebant. 1. reg. 8 c
- ¶ Non Decipiendus frater. leuit. 19 c
- Decipit patrem suum Michol, prouidentia dei seruans Dauidem, per fenestram cum demittendo. 1. reg. 19 c
- Deceptorus deus regem Achab nolentem audire verbum suum, immittit spiritum mendacem in os prophetarum qui ei falsa prædicerent. 3. reg. 22 c d
- ¶ Quæ decreta & mandata cõtinebat, legē aboleuit Christus, & quare. ephes. 2 c d
- ¶ Decuriones constituit Moyses super populum, & quales. deut. 1 b
- ¶ Dedicatio templi sub Salomone. 3. regum 8 g. 2. para. 6 a
- Dedicatum templum Salomonis ab ipso deo. 3. reg. 9 a
- Dedicatio templi sub Esdra. 1. esd. 6 d
- Dedicatur murus Ierusalem. 1. esd. 12 b
- Dedicatio altaris sub Iuda Machabæo. 1. machab. 4 c
- ¶ Defendunt innocentiam suam Rubenitæ, coram fratribus ipsos accusantibus. iof. 12 d
- ¶ Defuit nihil Israelitis in deserto, quod deus esset cum eis. deut. 1 b
- ¶ Pro Delicto, lex hostiæ. leuit. 7 a
- ¶ Demetrius Seleuci filius occiso Antiocho regnum occupat. 1. machab. 5 a
- Demetrius mittens Bacchidem & Alcimum in Iudæam filios Israel adsligit. 1. macha. 7 a
- Demetrius pactum inire cupit cum Ionatha, qui id recusans Alexandro adhæret. 1. macha. 10 a
- Demetrius Ptolemæo succedens, Iudæam liberam permittit. 1. machab. 11 b
- Demetrius per Ionatham liberatus, iustum cum eosædus violat. 1. machab. 11 d e f
- Demetrius Alcimi instinctu, Nicanorem ad interficiendos Iudæos mittit. 1. machab. 14 a
- Demetrius ab Arface deuincitur. 1. macha. 14 a
- Demetrii cuiusdam laus. 3. iohan. d
- ¶ De Dente molari maxillæ asini dat deus aquas Samsoni sitienti, & aquas petenti. iudic. 15 d
- Dentem excutienti, dens excutiebat. exod. 21 c
- ¶ Depositi lex. exod. 22 b
- ¶ Deposita quomodo reddendam. exod. 22 b
- ¶ Deprecabatur Aarō super cornua altaris thymiamatis. exod. 30 b
- ¶ Derelinquere, vide Relinquere.
- non Derelinquit dominus populum suū agnoscentem peccatum, promissionū suarum memor. 1. reg. 12 d
- non Derelinquit deus populum ambulantem in præceptis eius. 3. reg. 6 b
- se non Derelicturum ipsum, promittit deus Iosue. deut. 31 b
- Dereliquit deum suum Israel, in crassatus, impinguatus, & saturatus bonis terræ promissionis. deut. 32 c
- Derelictū à deo Israël queritur Gedeon. iudi. 6 c
- se Derelictum clamat Christus in cruce. matth. 27 c. luc. 23 e
- Derelicturos se, & irritum pactum suum facturos Israelitas, prædicit deus Moy si & Iosue. deut. 31 d
- Derelinquētes ipsam proiectur⁹ est deus. 3. re. 9 b
- Derelicturum se eos qui fornicati fuerint à se, & alii fiderint quàm sibi, cõminatur deus. deut. 31 d
- ¶ Descendere deum dicit scriptura, vt videat afflictionem populi sui, qui tamen vbique est, & omnia videt. exod. 3 b
- Descendisse deum vt videret turrim Babel, scriptura refert, more nostro loquens. gene. 11 a
- Descensus Christi ad inferos. psal. 15, versu 10
- ¶ In Desertum Sin veniunt filii Israel. exod. 16 a
- in Desertis locis moratur Christus, ob nimium de ipso rumorem. marc. 1 d
- ¶ Deserunt viâ dei Israelitæ, adorantes vitulum. exod. 32 b c
- ¶ Desperantes leprosi de vita, ob nimiam famem annuntiant Samaritanis prouidentiam dei. 4. reg. 7 b c
- Desperantium confirmatio. ezech. 33 c
- Desperant filii Israel de salute, & murmurant. exod. 14 c
- Desperat Cain. gen. 4 c
- ne per Desperationem, aliquâ sibi vsurpet Satanus, libenter condonat resipiscentibus Paulus, teste & approbante Christo. 1. corinth. 2 c
- ¶ Despexit deum ipse Dauid, adulterium committens cum Bethsabee. 2. reg. 12 c
- ¶ Desyderia, quæ erant in nobis ante Christi cognitionem, ne faciamus. 1. petr. 1 c. 2 c
- Desyderia iuuenilia fugienda. 2. timoth. 1 d
- ¶ Detrahunt Moy si Aaron & Maria, ob id à deo corripuntur, & Maria percutitur lepra. nume. 12 a b c
- Detrahiõ vitanda. iacob. 4 c. 1. petr. 2 a. sapient. 1 c
- Detrahens fratri, detrahit legi. iacob. 2 c
- Detrahor occultus cui similis. ecclesiastes 10 c
- Detraçtor auscultare vetat dominus. prouer. 25 d
- ¶ Denota promptitudo populi offerentis dona ad consecrationem tabernaculi. exod. 35 c
- ¶ DEVS SPIRITVS EST. iohan. 4 c
- Deus & v. apoc. 1 c. 22 c
- Deus, Christi caput. 1. corinth. 11 a
- Deus pater in Christo filio sibi cõplacet. mat. 3 d
- Deus pater in Christo, & Christus in deo patre. iohan. 14 b
- Deum se esse Christus probat scripturis & miraculis. iohan. 5 c d. 10 g
- Dei patris vox ad Christum. iohan. 11 e
- Deum nemo vidit vnquam, sed nec videre potest, nec nouit, nisi Christus. iohan. 1 b. 6 c. 1. timoth. 6 c. iohan. 4 c
- Deus vnus & pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. 1. corinth. 8 b. ephes. 4 b
- Deus non habitat in manufactis tēplis, nec manibus humanis colitur. act. 17 f
- Dei nomen. exod. 3 d
- Deus vbique est, cunctaque inuenitur. iere. 23 c
- Deo nihil occultum. eccles. 16 b. 33 c
- in Deo mouemur, viuimus & sumus. act. 17 f
- Deum nostra consyderare negant infideles. iob 22 b
- Deo omnia possibilita. genesis 18 b. matth. 19 d. marc. 10 b. luc. 1 d. 18 d.
- Deo nihil esse ab homine adiutorii Iob ostendit. iob. 26 a
- sine Deo nihil stabile. sapient. 11 d
- Dei est, creaturis vti pro sua voluntate: creaturæ autem eius voluntati obedire. isa. 45 b
- Dei sunt omnia. psal. 33, versu 1
- ex Deo omnia, & per illū, & in illum. rom. 11 d
- Deus sic omnia facit, vt mundus tamen nõ intelligat. prouer. 25 a
- Deum patrem videre petit Philippus. iohan. 14 a
- Deum patrem nouit & vidit, qui Christum nouit & vidit. iohan. 14 a
- Dei opera, optima. ecclesiastici 39 c d
- DEVS Christi, deus noster est. iohan. 20 c
- Deus, filiorum Israel erat deus, inter quos habitabat. exod. 29 g. 2. reg. 2 d. 22 c
- Deus alius non est, quàm deus Israel. deut. 4. f. 32 c. 33 d. 1. reg. 2 a
- Deum se Israelitarum dicit dominus, non esse timendos deos Amorrhæorum. iudicum 6 b
- vt Deus ipsorum esset, assumpsit deus filios Israel in populum sibi. exod. 6 b
- vt Deus ipsorum esset, eduxit deus filios Israel ex Ægypto. leuit. 11 g. 22 d
- vt Deus Israelitarum esset, eique soli fideret, pepigerat fœdus cum eis deus. gen. 17 a
- Deus vult cognosci dominus per signa sua & miracula. exod. 7 c
- vt Deus cognosceretur esse sol⁹ deus variis signis & portentis, separauit Iudæos de medio aliarum nationum in populum sibi. deut. 4 c
- Deus noster, deus decorum est, & dominus dominantium, &c. deut. 10 d. isa. 45 a
- Deus solus & verus esse ostenditur deus Israel, igne de celo misso & consumente holocaustū Eliæ. 3. reg. 18 f
- Deum Israel esse verum deum confitetur Naaman Syrus sanar⁹ à lepra per Eliseū. 4. reg. 5 c.
- Confitetur Iethro, exod. 8 c. Cõfiteatur Achab, iosue 2 c
- Deus vnus & solus est cui fidendum. 3. reg. 18 d
- præter Deum nostrum non est alius qui affligat & opituletur, inuet & liberet in afflictionibus. deut. 32 c
- Deus solus dicit Israelitarum fuit, nullo alio adiutus. deut. 32 b
- DEVS est qui omnia agit in nobis. 2. reg. 22 c
- vt Deus glorificetur etiam in gentibus, omnia agit Dauid. 1. reg. 27 f
- Deus omnia tribuit. gen. 33 c
- Deo cura est de nobis. 1. petr. 5 b
- Dei familiaritas & bonitas cum Abraham. gen. 28 c
- Deum hospitio suscipit Abraham sub persona trium angelorum. gen. 18 a
- Deus cum Isaac erat, ob id non erat illi timendum. gen. 26 c
- Deus cum Iacob in itinere. gen. 46 a
- Deus Iacob cui fidebat, & à quo cuncta expectabat. gen. 28 d. 31 a. 35 a
- Deus est cum Ioseph in cunctis ipsius operibus. gen. 39 a d
- Deus cum Caleb. iof. 14 d
- Deus erat in omnibus quæ agebat Iosue. iof. 1 c
- Deus promittit se futurum cum Gedeone in liberando Israele. iudicum 6 c
- DEVS qui liberauit nos de seruitute. deut. 5 a
- Deus vult cognosci se fuisse illam qui eduxit nos de captiuitate Pharaonis. exod. 16 a
- Deus renuit ire cum populo in terram Chanaan ob idolatriam ipsorum. exod. 33 a
- DEVS pugnat pro Israel. iof. 10 g
- Deus tradebat Israelitis inimicos ipsorum in manus, quos ipsi occidebant. deut. 2 c f g. & 3 a
- Deus est qui tradidit Amorrhæos in manus Israelitarum, vultque hoc sibi tribui, non arcui & gladio ipsorum, tamen ipsi e gregie pugnaverint. iof. 24 c
- Deus ipse tradit Philisthæos in manus Dauidis, ipso Danie nihilominus pugnante. 1. reg. 5 d
- Deus Og gigantem tradit in manus filiorum Israel: quem ipsi tanquam instrumenta occiderunt cum omni populo ipsius. deut. 2 d. 3 a
- Deus fuit qui elecit Amorrhæum & reliquos, nõ populus Israel. exod. 34 b
- Deus propter se ipsum & suas promissiones, dat victoriam Ezechiz. 4. reg. 19 g
- Deus volens sibi belli victoriam tribui, iubet Gedeonem cum trecentis viris aggredi Madianitas & Amalecitas. iudicum 7 a b
- Deus exprobrat Israel cõfidenti peccata, quod ab ipso sæpissime adiuti, ipsum tamen reliquerint, conuersi ad idola. iudicum 10 c
- DEVS qua specie visus est à Moyse, Aaron, Nadab & Abiu & senioribus Israel. exod. 24 c
- Deus, vt vir armatus tenens gladium, appareret ipsi Iosue, præcipiens solum calcamentum. iof. 5 d

Deum se vidisse dicunt Manue, & ipsius vxor, conspecto angelo in caelum ascendere, ipseque moritimet. iudic. 13 d
 Deum se non posse audire loquentem in igne, & tonitru & fulgure dantem legem, negat populus Israel: rogans sibi dari prophetam Christum qui sibi loqueretur verbum patris. exod. 19 c
DEI CULTVS VERVS. isa. 1 c
 Deus imitandus. ephes. 5 a
 Deus benedicendus, & quare. 2. corinth. 1 a
 Deum glorificant turbæ, quæ viderant paralyticum sanatum. math. 9 a
 Deo nos offeramus, & nostra omnia. rom. 6 b
 Deus timendus, adorandus, ei immolandum. 4. reg. 17 f. deut. 6 c. 19 b
 Deo curuetur omne genu. isa. 45 d
 Deo seruiendum ex toto corde. deut. 6 c. 11 b
 Deus diligendus & invocandus ad salutem. deut. 6 a. ecclesiastici 13 c
 Deus orandus in infirmitate. eccle. 38 a
 Deus toto corde quærendus in tribulatione. deuteron. 4 d
 Deo soli omnis honor & gloria. isa. 41 b
 Deo & diuitiis non possumus seruire. math. 6 c. luc. 16 c
 Deus non tentandus. deut. 6 c
 qui ex Deo est, verba dei audit. iohan. 8 f
 qui ex Deo sunt, debent sicut ille ambulavit & ipsi ambulare. 1. iohan. 1 a
 Dei sunt omnia, & vocatio, & opera, & impletio salutis nostræ, & hoc per Christum, 1. thessal. 1 d. incipiens opus bonum in nobis & perficiens, philip. 2. heb. 13 d. à quo accepim⁹ quicquid gratiæ habemus, 1. corinth. 4 c
 Deo auctori omnia referenda. 1. corinth. 11 c
 Deus est qui iustificat propter Christum. rom. 8 g
 ex Dei electione sancti iſcamur à spiritu sancto. 1. pet. 1 a
 Deus reuocauit nos ad vitam cum filio suo, & quare. ephes. 2 a
 Dei propria gloria & potentia saluamur. 1. pet. 2 a
 Dei consilium, quod est euangelium, spreuerunt Pharisei. luc. 7 c
 in Deo sumus & manemus, si charitatem habemus, & mandata eius facimus. 1. iohannis 1 a. 3 d. 4 c
 Deus noster, misericordiarum deus, & patientiæ & solatii siue consolationis. rom. 15 b. 2. corinth. 1 a
 Deus noster non mentitur. tit. 1 a
 Deus fidelis dabit vitam æternam quam promissit. heb. 10 d
 Deum non potest pœnitere donorum suorum. rom. 11 d
 Deo adherentes viuunt: qui autem idólis, pereunt. deut. 4 a
 Deus quos amat, arguit & castigat. heb. 12 b. apocalip. 3 b
 primitiæ Deo reddendæ. exod. 13 d
 Deo offert victimas ipse iacob cum proficiscitur in Ægyptum. gene. 46 a
DE O tribuit ioseph quod venditus Ægyptiis, constitutus sit princeps super Ægyptios. gene. 45 c
 Deus per spiritum erroris in ore pseudopphetarum, seducit interdū eos qui verbum summi oderunt. 3. reg. 21 c d
 Deus immittit spiritum malum inter habitatores Sichem & Abimelech, vt iste ab illis odio habeatur. iudicum 9 c
 Dei mira prouidentia & subita erga Samaritanos fame & bello afflictos. 4. reg. 7 b c
DE I benignitas in omnibus. sapien. 11 a
 Deus solus est bonus. math. 19 c. marc. 10 c. luc. 18 d
 Deus charitas est. 1. iohan. 4 c
 Dei adiutores & cooperarii in prædicatione euangelii. 1. corinth. 3 b
 cum Deo operatus dicitur Ionathas, per quem deus occiderat Philisthæos. 1. reg. 14 g
 Deus est qui cor hominis prauum conuertit & iustificat. psal. 118.

Deo impellente, cum sequimur. 1. reg. 10 d
 Deus, operum humanorum director. prouerb. 16 a b. 20 d
 à Deo dirigi viam suam petit Paulus, 1. thess. 3 d
 Deus iuxta faciem non iudicat. 1. reg. 16 b
 Deus misericors. sapien. 11 d
 Deus est qui futura prædicit, non idóla. isa. 41 b
 Deus, pacis author, non dissensionis. 1. corint. 14 f
 Deus solus pius. apoc. 15 b
 Dei potentia & benignitas. isa. 40 c
 Dei nomen, protectio nostra. prouerb. 18 b
 Deus quomodo quærendus, & à quibus inueniatur. sapien. 1 a
 Dei solius peccata remittere. mar. 2 a
 Deus absque gladio saluat. 1. reg. 17 f
 Deus solus sapiens. rom. 16 d
 Deus scrutator renū & cordium, eaque probat, & penitus inspicit. act. 15 b. 1. thess. 2 a. 1. iohan. 3 d. apoc. 2 c. iere. 7 b
 Deus solus sapientiæ adiuuentor. baruch 3 d
 Deus iniustos puniens, sanctus æstimetur. isa. 5 d
 Deus tentat Abraham vt probeat. gen. 22 a
 Deus tentat filios Israel vt cum timeat. exod. 20 c
 Deus Ezechiam derelinquit vt tentetur à nuntiis regis Babylonis. 1. paral. 31 g
 Dei agnoscunt voluntatē esse Bathuel & Laban, quod detur Rebecca ipsi Isaac. gen. 14 f
 Dei homo Moyses. deut. 33 a
DE O s alienos si adorauerimus, alii quam deo fidentes, aut nobis tribuentes quod dei est, peribimus. deut. 5 a. 6 c. 8 d. 31 c. exod. 20 a d. 34 b
 Deos nō esse qui manib⁹ sūt, docet Paul⁹. act. 19 c
 Deos siue idolopatri Laban furata erat Rachel. gen. 31 d
 Deos alienos iacob iubet familiæ vt auferant. gen. 35 a
 Deos alienos vt auferat, & soli deo seruiant toto corde, adhortatur populum Samuel. 1. reg. 7 a
 Deo & dæmonibus seruientes. 4. reg. 17 f
 Deum eligunt Israelitæ cui seruiant, reiectis idólis. iof. 14 d
 Deus huius seculi, satan à Paulo dicitur. 2. cor. 4 a
 Deum Pharaonis constituit deus Moysen, quod quæ dixisset, deus loqueretur ei per Aaron. exod. 7 a
DE O s pro iudicibus frequēter accipit scriptura. exod. 22 b d. psal. 81, versu 1
DEUTERONOMIUM, id est iteratam vel secundā legem legat rex, & quare. deut. 17 d
 Deuteronomium, legis explanatio. deut. 1 a
 Deuteronomium scribit Moyses, & tradit Leuitis, & senioribus Israel. deut. 31 b
 Deuteronomium præcipitur legi septimo quoque anno deut. 31 c
 Deuteronomii liber reponitur in latere arcæ fœderis. deut. 31 g
 Deuteronomii lectionem continuam præcipit dominus iofue. iof. 1 b
 Deuteronomium altari lapideo inscribitur à iofue. iof. 8 f
 Deuteronomium totum legit iofue omni populo Israel, præsentibus mulieribus & parvulis. iof. 8 g
 Deuteronomium reperitur in domo domini. 4. reg. 21 b. 1. paral. 34 c
 Deuteronomium legit iofias coram populo. 4. reg. 23 a. 2. paral. 34 a
CAD Dexteram Christi & ad sinistram vt sedeat, orant filii Zebedæi. math. 20 c. marc. 10 c
 à Dextris aut sinistris ne declinet à lege Moysi, hortatur deus ipsum iofue. iof. 1 b
DIabolus mulierem seducit, prouocans eam ad transgressionem præcepti dei. gen. 3 a
 Diabolus à Christo victus, caput & omnē ipsius potentiam, quam exercebat in peccatores, conterente. gen. 3 c
 Diabolus Christianis insidiatur. gen. 3 c
 Diabolus maledicatur. gen. 3 c
 Diabolum, Paulus principem aeris huius vocat, rectorem huius mundi. eph. 21
 Diabolus accusator fidelium, proicitus per Chri-

sum, apoc. 12 c. Aduersarius noster, 1. petr. 5 c
 Inimicus & hostis noster, ephes. 6 b
 Diabolus homicida, qui in veritate non permansit, mendax & pater mendacii. iohan. 8 f
 Diaboli semen sunt infideles peccatores. math. 13 e. 1. iohan. 3 b. & ad ipsius voluntatem captiui tenentur, 2. timoth. 2 d
 Diaboli imperium quod habebat super nos, destruxit morte sua Christus. heb. 2 b. & ad hoc apparuit, 1. iohan. 3 b
 Diabolum vincimus verbo dei, & fide in Christum. iohan. 2 c
 Diabolo locus non dandus. ephes. 4 f
 Diaboli filios Iudæos affirmat Christus, & quare. iohan. 8 f
 Diaboli instinctu tradit Iudas Christum. ioh. 13 a
 Diabolo & angelis eius æternus ignis paratus. math. 25 d
 Diabolica sapientia vbi inuidia & contentiones. iacob. 3 d
DIaconorum mores quales esse debeant. 1. timoth. 3 b
DIes verbo dei creatur. gen. 1 a
 Diem à nocte diuidunt luminaria à Deo creata. gen. 1 b
 Dies distinxit deus sole, luna & stellis. gen. 1 b
 Dies & nox non cessabunt. gen. 8 d
 Dies longiores vel breuiores tribuit de⁹. deut. 30 d
 Dies longa temporibus iofue. iof. 10 c
 Dies nostros implebit deus, si seruierimus ei. exod. 23 e
 Dies prolongatur à deo custodientibus præcepta ipsius. 3. reg. 3 b
 Dei iudex siue arbiter, deus. iudicum 11 c
 Dies boni. 1. petr. 3 b
 Dies mali sunt, quando occasio peccandi obicitur vbi que. ephes. 5 c
 Dies malus, dies tribulationis & persecutionis. ephes. 6 c
 quod Dies obseruarent & menses, reprehendit Paulus Galatas. galat. 4 b
 Dies obseruare. Vide Elementa mundi.
 Dierum delectum nō habet fidelis, omnes enim pietatis officii dicati sunt: infirmus in fide, discernit. rom. 14 b
 ob Dierum discrimen non iudicandus frater. rom. 14 b
 Dies vnus apud dominum, sicut mille anni. 1. petr. 3 b
 Diei sunt horæ duodecim. iohan. 11 b
 in Diem viuendum, nec curandam de craftino. math. 6 d
 Diem iudicii propinquū asserit Paulus. rom. 13 d
 Dies domini siue iudicii inopinatus vt fur. 1. thessal. 5 a
 de Die aduentus Christi ad iudicium, consolatur Thessalonicenses Paulus. 2. thessalon. 2 a. zach. 14 b
 Dies domini horrendus. 1. corinth. 5 b. sophon. 1 c. malach. 4 a. amos 5 b
 Dies salutis, dies Christi est. 2. corinth. 6 a
 Diei nouissimi aduentus. apoc. 6 d
 Die septimo cessauit deus à creando. gen. 2 a
 Die ac nocte, id est continue meditari in lege sua præcipit deus iofue. iof. 1 b
DIfficultia quatuor cognitu, & quartum penitus ignotum. prouerb. 30 c
 Difficile nihil est deo. gen. 18 b
Qui diffidens quicquam à domino postulat, nō accipiet. iacob. 1 a
DIgiti seni in manibus & pedibus cuiusdam gigantis occisi à Ionatha filio Samaa. 1. reg. 11 d
 Digno dei scriptas tabulas accipit Moyses. exod. 31 d
 Dignus & potentia dei. exod. 8 d
DIi hominum manu fabricati. deut. 4 d
 Dii gentium varii. 4. reg. 17 e
 Dii multi sunt & idóla, sed nobis vnus deus. 1. corinth. 8 b
 Dii gentium nec seipso, nec alios seruare possunt. baruch 6 b. sapien. 18 d

Dis gentium comparat Sennacherib deum nostrum. 4. reg. 18 g
 Dii alieni auferri debent ab eo qui vult dominum eligi sibi in deum. iof. 24 f
 Dii vocantur iudices in sacris literis. exod. 21 b d
 Dii, id est iudices siue magistratibus, non detrahendum. exod. 22 d
 Dii vocantur auditores verbi dei. iohan. 10 g
 Dilatat deus gressus illius cui dat de inimicis vicioriam. reg. 21 c
 De dilectione, & vera fiducia in deum abducens propheta signis vel miraculis, non audiendus, sed occidendus. deut. 13 a
DILEXIT nos prior deus, non nos eum. 1. iohan. 4 c
 Dilexit deus populos. deut. 33 a
 quod Diligat nos, videtur deus operibus tribuere, quod custodiam precepta ipsi: cum praxiderit se ideo elegisse nos quod nos dilexisset. deut. 7 b
 Dilectio dei inestimabilis erga filios Israel. osee 12
 Dilexit populum Israel deus, propterea elegit in populum. deut. 10 c
 Diligens deus Israelitas, pro maledictione quam Balaam petebat ipsi ab ipso deo dari, dedit benedictionem. deut. 23 a
 Propter dilectionem quam erga patres Iudaeos habuit deus, ideo de caelo docuit eos, & dedit eis terram promissam. deut. 4 f
 Diligitur Salomon a deo. 1. reg. 3 f
 Diligens vehementer deus mundum, dedit nobis Christum filium, ut vitam haberemus. iohan. 3 b. ephes. 2. 1. iohan. 4 c
 Diligens nos Christus, dedit animam suam pro nobis. iohan. 15 b. galat. 2 d. ephes. 5 a
 Dilectus Christus a patre, quod animam suam posuisset pro omnibus. iohan. 10 c
 ut Diligeremur a deo, & vicissim illum diligemus, euangelizauit nobis Christus. iohan. 17 d
 Diligunt deum perfecte, qui mandata eius faciunt. 1. iohan. 2 a, 3 f
 qui Diligit deum, diligat & proximum. 1. iohan. 4 d
 si deum Diligimus, natos etiam dei diligimus. 1. iohan. 5 a
 Diligentibus deum, omnia sunt ad illorum commodum, rom. 8 c. usque corona vitae promissa, iacob. 1 b. col. 3; ut suos agnoscit deus, 1. cor. 8 a
 qui deum Diligere se dicit, & fratrem odit, mendax est. 1. iohan. 4 d
 Dilectio qua fratres diligimur, a Spiritu sancto est. 1. iohan. 4 c
 Diligendi aduenz. leuit. 19 g
 Diligamus inuicem, sicut Christus dilexit nos, simplici ex corde. ro. 12 c. ephes. 5 a. philip. 1 d. 2 a. 1. thess. 4 c. 1. iohan. 3 b d. 4 b. 1. petr. 1 d
 Diligitur David a Saule. 1. reg. 16 d
 per Dilectionem supportemus inuicem. ephes. 4 a
 Diligamus opere & veritate, distribuentes temporalia nostra pauperibus fratribus. 1. iohan. 3 c
 Dilectio proximi, legis est impletio. rom. 13 c
 Dilectio non sit simulata. rom. 12 b
 qui Diligit fratrem, deus in eo manet, ex deo natus est, translatus est a morte peccati ad vitam euangelii, & euangelium lucet in eo. iohan. 2 b. 3 c. 4 b c
 Diligendi ministri verbi. 1. thess. 5 c
 Dilectione & fidem orates petamus a deo. iudaei ex Dilectione proueniunt omnia bona. heb. 6 c
 Dilectionem in Christum prius habere oportet, quam mandata eius possimus implere. iohan. 14 c d. 15 b
 Diligunt Christum, qui filii dei sunt. iohan. 8 e
 qui Diligunt Christum, gaudent eum esse apud patrem. iohan. 14 d
 Diligens Christum, diligitur a patre & ab ipso. iohan. 14 c d
 quod multum Dilexerit deum peccatrix mulier, peccata multa dimissa sunt ei. luc. 7 g
 per Dilectionem mutuam cognoscimur Christi discipuli. iohan. 13 d
 Diligit Christus Mariam & Martham, & Laza-

rum. iohan. 11 a
 an ipsum Diligeret, Christus ter Petrum interrogat, summa charitate erga Iesum opus esse pastoribus docens. iohan. 21 c
 Diligendi amici. leuit. 19 d
 Diligit Ionathas Dauidem ut animam suam. 1. regum 10 c
 Diligendi inimici. math. 5 g. prouerb. 25 c
 Diligit David inimicum suum Saulem. 1. regum 24 b. 26 a
 Diliges dominum deum, & c. primum & maximum mandatum. Secundum, Diliges proximum, math. 22 d. marc. 12 c. luc. 10 c
 Diligere deum ex toto corde, maius omnibus locustomatibus. marc. 12 c. deut. 6 a
 ad Dilectionem dei, exhortatio. 1. iohan. 4 d. iof. a 23. c. ecclesiastici 13 c
 ut Diligat deum hortatur Rubenitas Iosue. iof. 22
 ut Diligamus se perit a nobis deus. deut. 10 c. 21 c
 Diligendus deus obediendo mandatis eius. deut. 11 b
 ut Diligamus ipsum toto corde & anima circumcidit deus, & purgat cor nostrum ab omni fiducia externa. deut. 30 b
 Diligit Salomon deum. 3. reg. 3 a
 Diligentibus se misericors deus. exod. 10 a. deut. 5 a. 7 d
 Diligere deum, est vita & bonum, siue unde consequitur vita & bonum omne. deut. 30 d
 Diluuium praedicit deus ipsi Noe. gen. 6 b
 Diluuii causa. gen. 6 a
 Diluuii inundatio. gen. 7 c
 Diluuium non erit rursus. gen. 8 d
 Dimitti sibi peccatum postulant fratres Ioseph. gen. 50 c
 Dimittit Ioseph iniuriam fratribus. gen. 50 c
 Dina filia Iacob ex Lia, rapitur. gen. 34 a
 Dionysius Arcopagita Christo credit. act. 17 g
 De Diotrephe quodam, qui quod primatum gerere in ecclesia amaret, reprehenditur a Iohanne. 3. iohan. c
 Discalceati domus quae dicebatur in Israel. deut. 25 b
 Discipulum Christi fieri, tanquam malum aliquod, opprobrat Pharisaei caeco nato. ioh. 9 c
 Discipuli a ventis validis iactati in mari, Christi potentiam & suam incredulitatem experiuntur. math. 14 c. marc. 6 f. iohan. 6 b
 Discipuli Christum ire in Iudaeam dehortantur. iohan. 11 a
 Discipuli esurientes, sabbatho spicas vellunt. math. 12 a
 Discipuli indignantur effusum unguentum super caput Christi. math. 26 a. marc. 14 a. iohan. 12 a
 Discipulos fugituros, vbi viderent eum comprehendere, praedicit eis Christus: quod negant. math. 26 c. marc. 14 a. luc. 22 d
 Discipuli omnes fugiunt, videntes tribulationes Christi. math. 26 f. marc. 14 c. luc. 22 c
 ex Discipulis Christi quidam dabantur eum resurrexisse. math. 28 a
 Discipulis suis inclusis propter metum Iudaeorum, ianuis clausis ingreditur ad eos ut videret eum resurrexisse. iohan. 20 e
 Discipuli Christi sunt, qui in fide eius permanent. iohan. 8 d
 Discipuli Christi dignoscimur, si mutuam dilectionem habuerimus. iohan. 13 d
 qui Discipulus Christi esse velit, tanquam domum edificaturus, aut bellum cum altero commissurus, perpendat an a deo sibi datum sit, tribulatione oborta propter Christum posse pati, & non resilire a Christo. luc. 12 f
 Discipulus Christi, ministerque euangelii esse non potest, qui parentes &c. plus amat quam Christum. math. 10 d
 Discipulo Christi si quis vel porum aquae eo nomine dederit quod Christi sit, non perdet mercedem. math. 10 d
 Disciplinam dei & tribulationes quas infligit

nobis, ne negligamus. heb. 12 b
 qui sine disciplina dei sunt, filii eius non sunt. hebr. 12 c
 Disciplinam suam non recipientibus, id est nolentibus praecipis suis obedire, minatur deus. leuit. 26 d
 Disciplinae & correctionis vtilitas. prouerb. 13 c. 15 d. 11 a
 Disciplinam & correptionem irridet stulti. prouerb. 15 a b
 Discernere timere deum. 3. reg. 8 c
 Discenda & facienda praecipia dei. deut. 5 a
 ut Discerent timere deum, praecipit deus legi populo Deuteronomium. deut. 31 c
 Discamus timere deum, faciendo quod praecipit. deut. 14 c
 Dispendia occasionem se fuisse in Iudaea conquiretur Ieremias iere. 15 c
 Discordiarum seminatore detestatur dominus. prouerb. 6 b
 Dissidiorum amatores vbi que querunt rixandi occasionem. prouerb. 18 a
 non Dissensionis deus author est, sed pacis. 1. corinth. 14 f
 Dissensio inter Paulum & Barnabam tanta, ut discederent ab inuicem. act. 15 g
 Dispensatio euangelii Paulo credita, 1. corinth. 9 c. ideo supplicium illi paratum, si cessasset.
 Dispensatores mysteriorum dei, apostoli. 1. corinth. 4 a
 in Dispensatoribus dei, fidelitas requisita, qua solam dei gloriam spectant. 1. corinth. 4 a
 Dispensatores gratiarum & donorum dei, sunt fideles. 1. petr. 4 b
 Disputationes & quaestiones stultas de lege, vitemus. tit. 3 c
 Dissimulari Saul se audire verba impiorum nolentium ipsum recipere in regem. 1. reg. 10 d
 Dicit dominus & pauperem facit quando lubet, ut de se Anna cantat, quam ipse dominus infecundam fecerat, & postea fecundam fecit. 1. reg. 1 b
 Dives deus in omnes qui invocant illum. rom. 10 c
 Dives, ut Christus interpretatur, is est qui in diuitiis confidit. marc. 13 b
 Diuites inuitat Iacobus ad planctum. iacob. 5 a
 Diuitibus vix, & quare. luc. 6 d
 Dives in viis suis marcescet. iacob. 1 b
 in Diuites, operarios suos mercede debita fraudantes. iacob. 5 b
 in Diuites, qui pauperes Christianos ad tribunalia pertrahunt. iacob. 2 b
 Diuites sibi thesaurizant iram dei. iacob. 5 a
 Dives non honoratus ob rerum fluxarum abundantiam. iacob. 2 a
 ne Diuites fieri velimus, dehortatur Paulus, docens incommoda diuitiarum. 1. timoth. 6 b
 Diuites hortatur Paulus ad spem in deum, & opera bona in pauperes. 1. timoth. 6 d
 Diuitibus & saturis maxime cauendum ne obliuiscantur dei saluatoris. deut. 6 b c
 Dives iuuenis iussus a Christo omnia quae possideret vendere, tristis abiit. luc. 18 d
 Diuites peruenire ad euangelii cognitionem possibile est apud deum, math. 9 c. marc. 10 b. luc. 18 d. vt de Zachaeo legis in Luca, 19 a
 Diuites reddit deus mendicos: esurientes autem bonis replet. luc. 1 e
 Diuitis epulonis parabola siue historia monet nos Christus ut praesentibus bonis bene utamur, & pauperes non negligamus. scripturae praeter ea auscultandum, quid nos deceat abunde praecipiente: frustra vero & a mortuis testimonium peti. luc. 16 c
 Diuitis cuiusdam propter opes elati parabola docet Christus vitam hanc temporalem diuitiarum abundantia non consistere: sed si quis deo fidat, illi nihil deesse, etiam in egestate. luc. 12 c
 Diuites minoris facit Christus iactantes aera multa ex eo quo abundabant, in gazophylacium,

- quam mulierem duo æra minuta mittentem, etiam ex eo quod illi deerat. marc. 12 d. luc. 11 a
- Diuitis personam nõ conyderet. leuit. 19 c
- Dives delicto non caret. ecclesiastici 11 b
- Dives ille beatus qui in pecuniis spem non habet repositam. ecclesiastici 31 a
- Diuitie mendacæ odit Dominus. ecclesiastici 35 a
- Diuitis vitia. ecclesiastici 13 a
- Diuitis molestia. ecclesiastes 5 c
- Diuitis & pauperis collatio. ecclesiastici 13 d
- Diuites Abrã & Lot in pecoribus, auro & argento. gene. 13 a
- Diuites supra modum Esau & Iacob. gen. 30 d. 36 a
- Diues efficitur Isaac à Deo. gen. 26 c
- Diuitem fecit Deus Labã propter Iacob seruum suum. gene. 30 c
- Diuitias Laban tradit Deus ipsi Iacob. gen. 31 b
- Diues supra modum Booz. ruth 2 a
- Diuites in pecoribus Gad, Ruben, & dimidia tribus Manasse. nume. 32 a
- Diues Berzellai Dauidem fugitium pauperat, pro quo beneficio nõ vult sibi quicquam retribui. 2. reg. 19 f
- Diuites non secuta est Ruth, vt eis nuberet, nec pauperes: sed omnia Deo committens, eadem reperit cui nubat. ruth 3 c
- Diues mulier alit Eliseum sæpe iter habentem per domum illius. 4. reg. 4 b
- Diuitis & pauperis parabola proponitur à Nathan ipsi Dauidi. 2. reg. 12 a b
- Diuitias Isaac conficitur Abimelech à Deo esse. gene. 26 f
- Diuitiæ malè partæ, dilabuntur. prouer. 28 b
- Diuitiæ amicitiam pariunt. prouer. 19 a
- Diuitiæ à Domino, misericordia. deuter. 8 d. prouer. 10 c
- Diuitias vt acquiram, tribuit Deus vires. deu. 8 d
- Diuitias suas vult acceptas referri Deo ipse Abrã, non hominibus. gene. 14 d
- Diuitiarum & paupertatis author Dominus. prou. 22 a
- Diuitiis non fidendum. abd. 18. ecci 5 a
- Diuitias vbi dederit Deus, ne obliuiscamur ipsius esse omnia. deut. 8 c
- Diuitiarum fallacia, verbum euangelij suffocat in nobis. marc. 4 b
- Diuitias (quas alienum vocat Christus) qui non bene dispensant (quod iniquum esse in mammona iniquitatis significat) ii quia nondum illis renuntiarunt, sed fidunt, regnum euangelij nõ percipiunt. luc. 16 c
- Diuitias temporales (quas Christus mammona iniquum vocat, materies nẽpe omnis iniquitatis) vt pauperibus abunde elargiamur, adhortatur Christus, recepturis nos in æterna tabernacula: si bonis Dei vsi fuerimus ad nostram vtilitatẽ, vt villicus iniquus bonis domini sui. luc. 16 a
- Diuitias solum sapientiam petenti Salomoni dat Deus. 3. reg. 3 b
- Diuitiis & Deo non possumus seruire. math. 6 c luc. 16 c
- Diuinatores moriantur. leuit. 20 d
- Diuinatorum Ægyptiorum non possunt interpretari Somnia Pharaonis. gene. 41 b
- Diuinationibus inseruiant Israelitæ. 4. reg. 17 c
- Diuinos consulunt Philisthæi de reducenda arca Dei. 1. reg. 6 a
- Diuinos ne consulamus. deut. 18 b
- Esperare quæ participem Diuinã naturã. 1. petr. 1 a
- Diuinitatis plenitudo in Christo habitat. col. 2 a
- Diuortium non querat, qui vinculo coniugali alligatus est vxori. 1. corin. 7 c
- Docti sũt à Deo Christiani. iohan. 6 c. hebr. 8 d. 1. iohan. 5 d. isa. 54 d
- Doctor apostolorum & fidelium omnium, Spiritus sanctus. iohan. 14 d. 16 c. psal. 31, versu 10
- Doctor gentium, Paulus. 1. tim. 2 b
- Doctores constituit Christus in ecclesia, & ad quid. 1. corint. 12 d. ephes. 4 b
- Doctorem claritas. daniel. 12 b
- Docere omnia quæ præceperat illis, præcipit Christus apostolis missis ad prædicandum euangelium. math. 28 d. mar. 16 d
- qui Docet, doctrinam Dei doceat. 1. petr. 4 c
- Doceamus singuli singulos. 1. thessal. 5 c
- Doctores fugiant quæritum, quæstiones item & verborum pugnas, & prophanas vocum nouitates, vnde oriuntur inuidiæ. 1. timoth. 6 b d
- Doctores futuros qui placentia & fabulas hominibus loquerentur, prædicat Paulus. 2. timoth. 4 a
- Doctores aliud docentes quàm euangelium, quales esse soleant. 1. timoth. 6 a. 2. timoth. 6 b
- in Doctores docentes peruersa, turpis lucri gratia. tit. 1 b
- in Doctores docentes quæ sunt contra euangelium. 1. timoth. 3 b
- Doctrina Dei, donum. rom. 12 b
- Doctrina sana quæ sit. tit. 2 a
- Doctrina demoniorum quæ. 1. timoth. 4 a
- Doctrinam nouam vocant Iudæi euangelium. marc. 1 c
- Doctrinam sanam futurum vt homines non reciperent, sed magistros sibi quærentes loquentes placentia & fabulas, prædicat Paulus. 2. timoth. 4 a
- Doctrinam aliã afferentes quàm Christi, non recipiendi. 1. iohan. c
- à Doctrina in specie sublimi & probabili cauendum. coloss. 2 a
- Doctrinis variis ne abducamur, vt aliunde salutem existimemus posse consequi quàm per Christum. heb. 13 b
- ad Doctrinam nostram traditæ sunt scripturæ. rom. 15 a
- Doctrinæ Dei forma quam dedit nobis, est caritas. rom. 6 c
- Doctrinam Christi admirantur turbæ. marc. 11 c
- Doctrinæ vt infert Timotheus, hortatur Paulus. 1. timoth. 4 d
- Doctrina & veritas in rationali iudicij. exod. 18 c
- Doctrina seminanda. ecclesiastes 11 a
- Doctrinam à iuuentute amplectendam suadet. ecci 16 b
- Doctrinam suam vt pluiam stillare, & fluere vt rorem, optat Moyses. deut. 32 a
- Doctrina plenus Hiram in ædificanda domo. 3. reg. 7 b
- Doctus ad regnum cælorum, & ad prædicandum euangelium, abunde docet quæ ad rem faciunt. math. 13 g
- Docuit populum suum Israel Deus. deut. 4 f. 32 b
- Docet Deus viam bonam per quam ambulant qui conuersi ad ipsum fuerint. 3. reg. 8 d
- Docetur à Deo, qui appropinquat pedibus eius. deut. 33 a
- Docuit Israelitas Deus quadraginta annis ipsum timere, & ipsi soli fidere. deut. 8 b
- Docet Moyses Deus quid loquatur coram Pharaone. exod. 4 c
- Docet nos Deus ad prælium. 2. reg. 22 c
- vt Doceret populum Israel timere ipsum, & præcepta ipsius implere, iusserat Deus Moysi. deut. 5 d. 6 a
- vt Doceret Moyses filios Israel canticum, quod de futura ipsorum præuaricatione, & malis eis euenturis composuisset, præcipit Deus. deut. 31 e
- quæ docebant Leuitæ ex præcepto Dei, sollicite vt facerent præmonet Moyses Iudæos, ne percuterentur plaga, exemplo Mariæ sororis Aaron. deut. 24 b
- Docendi sunt filii verbum Dei. deut. 6 b. 11 c
- Docendi erant filii quare primogenita Deo offerrentur. exod. 13 c
- Doceri iubet Iosue filios, quid significarent duodecim lapides in Galgalis, in loco castrorum fixi. iof. 4 a d
- Docet filios & familiam, custodire legem Dei ipse Abraham. gen. 18 c
- Docendi filii nos esse liberatos à seruitute diaboli, vt præcepta Dei impleamus. deut. 4 b. 6 d
- Docetur Iosus rex Iuda ab Ioiada sacerdote. 4. reg. 12 a
- Docet viam bonam & rectam Samuel populum. 1. regum 12 d
- Doeg pastor Saulis gratiam Domini ambiens, & sua quærens, prodit Dauid Sauli. 1. reg. 22 b
- Doeg Idumæus impius occidit sacerdotes Domini iussu Saulis. 1. reg. 22 d
- Dolet Deum, Israelitas sic affligi. iudicum 10 d
- Dolus non erat in ore Christi. 1. petr. 2 d
- Dolus omnis absit à Christianis. 1. petr. 2 a
- Domini vnus & solus, est Deus noster. deut. 6 a. ephes. 4 a
- Dominus prope est. philip. 4 a
- Domini sunt omnia, ideo nihil impurum quod ab eo cõditum est in vsu hominum. 1. cor. 9 f
- Domino, seruiendum. rom. 12 c
- vt Dominus cognoscatur ab Ægyptiis esse Deus, signa magna fecit. exod. 7 a
- Dominum Deum non cognoscit Pharaon. exod. 5 a
- Dominus est cum homine immutato per spiritum, donoque ipsius Domini Dei. 1. reg. 10 b
- Dominus tecum virorum fortissime. Saluatio est qua saluauit angelus Gedeonem. iudic. 6 b
- Dominus vobiscum. Salutantium voces Hebræis vsitatæ, quibus respondebatur, Benedicat tibi Dominus. ruth 2 a
- Dominorum officium in seruos. ephes. 6 b. coloss. 4 a. ecclesiastici 33 d
- Dominus siquid inique gessit in seruum, non erit impunus. coloss. 3 d
- Dominum suum vocat Rebecca seruum Abraham, gene. 24 c. Item Dominum suum vocat Abraham filij Heth, vt videas modum loquendi fuisse in quotidiano sermone erga ignotos. gen. 23 a
- Dominum vxoris vocat scriptura maritum. iudicum 19 f g
- Dominus videbit, nomen montis. gen. 22 c
- Dominari populo in timore Dei. 2. reg. 23 a
- Dominari Deum Israeli vult Gedeon, non se. iudicum 8 c
- Dominum suum Esau vocat ipse Iacob. gen. 32 a
- Domus leprose conyderatio & purgatio. leuit. 14 c f g
- Domus venditio. leuit. 25 d
- Domorum Leuiticarum venditio. leuit. 25 e
- Domus Salomonis ædificatur, domus item filie Pharaonis vxoris ipsius. 3. reg. 7 a b
- Domus pulchras vbi ædificauerimus, meminerimus Dei qui dedit eas. deut. 8 c
- in Domo sedentes meditemur verbum Dei. deut. 11 c
- Domus & familie Salomonis prudens administratio per prudentes præses, doctos sacerdotes, gnaros œconomos. 3. reg. 4 a b c
- vt Domus Booz esset sicut domus Phares, imprecatur populum. ruth 4 c
- Domos ædificat Deus obstetricibus timentibus se, id est eis prouidet. exod. 1 d
- Domus Dei. gen. 35 b
- Domus Dei in Silo, Bethel. iudicum 18 g. 20 b
- Domus Domini, templum. 2. reg. 12 e
- Domum Domini prohibetur Dauid ædificare. 2. reg. 7 a b
- Domus discalceati quæ dicebatur in Israel. deut. 25 b
- Domum fidelium se ædificaturum sacerdoti Sadoe prædicat Deus. 1. reg. 2 g
- Domum fidelem & firmam se ædificaturum ipsi Ieroboam ambulanti iuxta præcepta sua promittit Deus. 3. reg. 11 g
- Domum Israel dicunt ædificasse Rachel & Lia, quæ genuerant filios Iacob, ex quibus ingens populus Israel. ruth 4 c
- Domum suam vocat Deus populum Israel. num. 12 b
- Domus Dei, vbi Deus habitat per verbum suum. gen. 28 c
- Domus Dei, ecclesia, quam ædificauit Christus conuertens corda ad euangelij susceptionem. 2. reg. 7 c

Dom^o Dei spirituales, fideles sunt. heb. 3. b. i. petr. 2. a. 4 d
 Domus orationis. math. 21 b
 Domus pro corpore nostro accepta. 1. cor. 5 a
 Domestici patrisfamilias, Christi fideles sunt. math. 10 c
 Domestici fidei maxime beneficiendū. gal. 6 c
 per Domos & publice Paulus euangelium prædicat. act. 20 d
 ¶ Dona dantur Rebecce & parentibus ipsius seruis Abraham. gen. 24 f
 Dona voluntaria exigit Deus à populo pro confectione tabernaculi. exod. 25 a. 35 a
 Dona non accipit Deus vt iudicet quenquam. deut. 10 d
 Dona quæ dedit Deus Salomoni. 3. reg. 4 d
 de Donis Dei non præsumendum, vt A. saul. 2. regum 1 d e
 D O N V M Dei est, quòd saluamur. ephes. 2 a
 Donum Dei, Christus datus pro nobis. 1. iohan. 1 b. rom. 5 c
 Donum Dei est, Christo credere. Vide Credunt qui denuo.
 Donum Dei est, impositione manuum dare Spiritum sanctum. act. 8 d
 Bonum Dei est, scripturas intelligere & interpretari, vt vides luc. 24 g. vbi Christus mentes apostolorum aperit. 1. corinth. 14 c
 Donum Dei est, ferre posse propter eum tribulationes. philip. 1 d
 Dona Dei sunt omnia quæ habemus, vt vides in parabola talentorum. math. 25 b. luc. 19 b. nihilque habemus, quod nõ acceperimus. 1. corinth. 4 b. omniaque à patre luminum descendunt, iacob. 1 c
 Dona varia dedit Christus ascendens in cælum, ad ædificationem ecclesiarum. ephes. 4 b
 Donorum suorum Deum non potest poenitere. rom. 11 d
 Donum proprium habet vnusquisq; à Deo. 1. corinth. 7 b
 Donata sunt nobis omnia diuina virtute, quæ ad veram vitam & pietatem pertinent, per fidem in Christum. 1. pet. 1 a
 Donata sunt nobis maxima promissa per Christum. 1. pet. 1 a
 Dona quæ dedit nobis Deus, agnoscimus Spiritu sancto docente. 1. cor. 2 c
 Dona quæ accepimus, diligenter in alterutrum administramus, vt in eis honorificetur Deus. 1. petr. 4 c
 Dona maiora quibus diuinitus obtigerint, ab iis maiora à Deo exiguntur. luc. 12 f
 Donationes secundum gratiam Dei differentes. rom. 12 b
 de Dono linguarum. 1. cor. 14 c d
 Donum charitatis cæteris excellētus. 1. cor. 12 d
 Donum Dei est sedere ad dexteram vel ad sinistram Christi. math. 20 c. mar. 10 c
 Dona Dei siue temporalia sunt, siue spiritualia, siquis in aliorū vsus non administrauerit, priuabitur iis, & abiicietur in gehennam, vt vides in parabola talentorum. matt. 25 c. luc. 19 c
 ¶ Dormienti Samsoni super genua Dalilæ meretricis raduntur pilis septem, & deficit ei fortitudo. iudic. 16 c
 Dormienti Sauli inimico parcat David. 1. reg. 26 a
 Dormienti & lassò, & esurienti Eliæ angelus Dei ministrat cibum. 3. reg. 9 a
 Dormituri meditemur verbum Dei. deu. 11 c
 Dormit ipsa Ruth ad pedes Booz. ruth. 3 a b c
 Dormientem Ruth secum sentiens Booz cõturbatur. ruth. 3 b
 Dormit Abisag puella in sinu Davidis senis & frigidi, vt eum calefaceret. 3. reg. 1 a
 Dormire pro mori acceptum ob resurrectionē. gen. 47 g. 3. reg. 1 c. deu. 31 b
 Dormire pro mori morte corporali. math. 9 c. 27 f. marc. 5 b. luc. 8 g. iohan. 11 b. act. 7 g
 Dormientium primitiæ, Christus resurrexit. 1. corinth. 15 c

non Dormiamus, neque negligamus & ignoremus Dominum. 1. thess. 5 a
 Dormire cum muliere, pro rem habere cū muliere. 1. reg. 12 a
 Dormiens cum ancilla quomodo puniendus. leuit. 19 c
 Dormiens cum vxore patris, cum sorore sua, cum socru sua, aut cum iumento, maledictus. deut. 27 c d
 ¶ De Drachma perdita, vide luc. 15 b
 ¶ Draconis magni & rufi signum in cælo. apoca. 12 a
 Draconis & angelorum eius prælium cum Michaele. apoc. 12 b
 Draco, qui est diabolus & satanas, ligatus. apo. 20 a
 Draconem interficit Daniel. danic. 14 c
 ¶ Duces, vide Dux.
 ¶ Duodecim apostolorum nomina. math. 10 a. marc. 3 b. luc. 6 b
 Duodecimam horam diei esse, cum responderet Christus apostolis nuntiantibus Iudæos ipsum velle occidere, aperte docuit tempus suæ passionis à patre statutum, nõ posse accelerari aut retardari, nec esse quod timere deberet quantum effent secum qui lux erat. iohan. 11 b
 ¶ Dne Duritiam populi aspiciat Deus, orat Moyfes. deut. 9 d
 ¶ Dux populi Israel, Deus. deut. 1 e
 Dux solus Israelitarum Deus, & non cum eo alie nus. deut. 32 b
 Dux noster Deus, ducens nos ad ea quæ vult fieri. deut. 32 a b
 Duces castrorum recensentur. num. 10 b
 vt Ducem super Israelitas vngat Saulem, præcipit Deus Samueli. 1. reg. 9 c
 Duces quare à regibus in prouincias mittantur, quibus oportet nos subici. 1. petr. 2 c
 Dux incredulus Eliseo per verbum Dei Samaritanis abundantiam prædicenti, occiditur. 4. regum 7 a d

E

¶ Ebrietas regibus fugienda. prouerb. 31 a
 ab Ebrietate & crapula cauendum. luc. 11 f. ephes. 5 d
 Ebrietatem damnat Salomon. prouerb. 20 a
 Ebrietatis incommoda. prouerb. 23 d. ecce 31 b c d
 Ebriosi tegnum Dei non possidebunt. 1. cor. 6 b
 Ebriosos iudicat apostolos, Spiritu sancto repletos, ii qui Christum non nouerant. act. 2 b
 Ebrius Noc irridetur à filio. gen. 9 c
 Ebrius & securus Benadad, contemptor Dei veri, fugatur à Deo per Achab. 3. reg. 10 c
 Ebrius rex Israel Ela, occiditur à seruo suo Zambri. 3. reg. 16 c
 Ebrius Amnon occiditur ab Absalom. 2. reg. 13 f
 Ebrius Nabal. 1. reg. 25 f
 Ebriam iudicat Annam Heli sacerdos, quòd orante ipsa in corde, vox ipsius non audiretur. 1. regum 1 c
 Ebria quæ doctorem impium significat virum, & doctrina sua stupidum, peribit cum sitiente discipulo. deut. 29 c
 ¶ E C C L E S I A, domus Dei, 1. timoth. 3 d. Corpus Christi, ephes. 1 d. colof. 1 d. Plenitudo Christi, in quam transfundit virtutem & beneficentiam suam abundantissime. ephes. 1 d
 Ecclesia Dei sancta. isa. 4 a
 Ecclesia, sponsa Christi. psal. 44, versu 10.
 Ecclesiarum caput, Christus. ephes. 1 d. colof. 1 d
 pro Ecclesia sua Christus seipsum tradidit, & quare. ephes. 5 c
 Ecclesia Dei tuta à peccato, morte, & inferno. isa. 11 b
 Ecclesia spe promissionum Dei confirmatur. mich. 7 d
 Ecclesia principium habuit in Ierusalem. isa. 2 a
 Ecclesiarum nascens initium. psal. 47, versu 1
 Ecclesia Christi futura ex omni natione, in qua remissio peccatorum. psal. 64, versu 1

Ecclesiam alloquitur propheta, quæ per prædicationem euangelii in toto orbe congregatur. isa. 60 a
 Ecclesias ex Gentibus congregatas, sub nomine insularum alloquitur Christus. isa. 49 a
 in Ecclesia omnes eodem verbi Dei pabulo pascuntur. isa. 55 b
 in Ecclesia, peccati remissio. isa. 33 d
 Ecclesiarum ædificatio fundamentum iactum, C H R I S T V S I E S V S. 1. corinth. 3 c
 contra Ecclesiam & fidem quam habet in Christum, non præualebunt potestates inferorum. math. 16 c
 pro Ecclesia quæ verbo apostolorum credidit, orat Christus. iohan. 17 c
 in Ecclesia fideles & infideles, vt in magna domo vasa aurea & testacea, mali & hypocrita Christianis permisti, vt docet Christus in parabola de eo qui bonum semen seminauerat, math. 13 d. 2. timoth. 2 c. ne quis miretur si qui à fide discedant.
 in Ecclesia ministrations diuersæ, cum idem sit omnium Dominus, cuius munere dispensatur. 1. corinth. 12 a
 in Ecclesia florebut senes sensibus. isa. 65 d
 in Ecclesia Dei omnia sancta. zacha. 14 d
 in Ecclesia & congregatione fidelium, taceant mulieres. 1. corinth. 14 f
 Ecclesia Dei contendere non solet. 1. corinth. 11 c
 Ecclesiis omnibus Christianorum eandem doctrinam tradidit Paulus. 1. corinth. 14 f
 Ecclesiarum Cenchreensis ministræ Phœbe. rom. 16 c
 Ecclesiarum dicatur fratris peccantis & nolentis reficere pernicia, vt à toto eorum coetu inter quos versatur, moueatur. math. 18 c. Vide regnum cælorum.
 in Ecclesiam Dei qui admittendi. deut. 23 a
 in Ecclesiam non admittuntur Moabitæ & Ammonitæ. deut. 23 a
 ex Ecclesia pellendi sunt impii. zacha. 14 d
 pro Ecclesia senescit in qua refrigescit charitas, orat Christus. psal. 70, versu 10
 Ecclesiarum descriptio sub typo ciuitatis Ierusalem. psal. 111
 Ecclesiarum Christi concordia. isa. 11 b
 Ecclesiarum nomen nouum, in qua sit Dei voluntas. isa. 62 a
 Ecclesiarum vastatio sub typo Ierusalem. zacha. 14 a
 Ecclesiarum querimonia ob suam abiectionem. psal. 88, versu 37. isa. 49 d
 Ecclesiarum propugnator Christus. zacha. 14 a
 Ecclesiarum hostibus cõminatur Dominus. zacha. 14 c
 Ecclesiarum confirmatio aduersus hostes. mich. 4 c
 Ecclesiarum instauratio. amos 9 c
 Ecclesiarum bona multa promittuntur annuntiato euangelio. isa. 60 c
 Ecclesiarum exultatio in spe promissionum Dei lætantis. isa. 61 d
 Ecclesiarum felicitas prædicatur. isa. 33 d. mich. 7 c
 Ecclesiarum æternitas. iocel. 3 d
 Ecclesiam vocat Paulus etiam fideles qui in vna domo habitant. rom. 16 a. colof. 4 d
 Ecclesiastici libri author Iesus, filius Sidrach. ecclesiastici 50 d
 ¶ Edendi & bibendi ius sumptu eorum quibus euangelizauit sibi esse ostendit Paulus. 1. corinth. 9 a
 ¶ Edom quare sic dictus. gen. 25 d
 Edom generationes. gen. 36 a
 Edom negat transitum filiis Israel per terram suam. num. 20 c
 in Edom non est rex, nisi præfectus à Davide & successoribus. 3. reg. 22 g
 Edom recedit à Iuda, & constituit sibi regem. 4. reg. 8 c. 2. paralip. 21 b
 Edomitæ percutiuntur ab Amasia. 4. reg. 14 b
 ¶ De Effeminatis, id est scortatoribus, cinædis & scortis masculis, vide 3. reg. 14 f. 15 b. 22 g. 4. reg. 23 b. prouerb. 18 b
 ¶ Effundere animam, vide Anima.
 ¶ Egenis succurrendum. prouerb. 28 d
 ¶ Egestas consumit non custodientes præce-

- pta Dei. deut. 28 c
- ¶ Eglon urbem expugnat Iosue. Iosue 10 f
- Eglon regem Moab confortat Deus aduersus Israelitas ad idola conuersos. iudicum 3 b
- Eglon regem Moabitarum confodit Arad in æstino cornaculo clam. num. 3 c
- ¶ Egredi & ingredi ante populum non poterat Moyses senio confectus. deut. 31 a
- Egressio filiorum Israel ex Ægypto. exod. 12 f
- Egressum & ingressum vocant Hebræi conuersationem hominis: quam Salomon nesciuit regere nisi sapientia Dei. 3. reg. 3 a
- ¶ Ela constituitur rex super Israel post Basam patrem. 3. reg. 16 b
- Ela occiditur à Zambri seruo suo. 3. reg. 16 c
- ¶ Elationem Corinthiorum arguit Paulus. 1. corinth. 4 b
- ¶ Elcana Lenites Ephraim duas uxores habet. 1. reg. 1 a
- Elcanæ benignitas erga uxorem. 1. reg. 1 d
- ¶ Eldad, & Medad, qui esurientes in eis Spiritu Dei, prophetant. num. 11 f
- ¶ Eleazari filii Aaron uxor & filii. exod. 6 d
- Eleazar filius Aaron moritur. ios. 24 g
- Eleazar substituitur Aaron patri suo. num. 20 d
- Eleazar percutit Philisthæos. 1. reg. 23 b
- Eleazar filius Abinadab sanctificatur, ut custodiat arcam Dei. 1. reg. 7 a
- Eleazar filius Saura occidit elephantem singulari certamine. 1. mach. 6 c
- ¶ Eleazar passio. 1. mach. 6 d
- ¶ **ELI** sumas à Deo ante mundi constitutionem per Christum, meritoque ipsius & gratia ut salutem haberemus, ut per dilectionem omnibus seruiremus, operaque bona faceremus. iohan. 15 c. ephes. 1 a. 1. thess. 1 d
- Eligimur à Deo patre pro sua uoluntate. 1. petr. 1 a
- Elegit Iudæos Deus ex omnibus populis, tantum quia eos dilexit, & quia promiserat, non propter aliquid aliud. deut. 7 b. 10 c
- Elegit Deus Iudæos ut essent ei in populum peculiarem. deut. 14 a
- Electi pauci, qui syncera fide uersentur in operibus bonis, etsi multi sint uocati ad hoc. matt. 10 b. 12 b
- per Electionem gratiæ Dei consecutus est Israel salutem, quam non potuit assequi per opera. rom. 12 a
- Electionem nostram ex gratia Dei esse, nõ ex operibus nostris, ostendit Paulus exemplo Iacob & Esau. rom. 9 c
- Electos nemo potest accusare, cum Deus sit qui iustificet. rom. 8 f
- ab Electis electus Deus iudicatur quicquid agat. 1. regum 21 c
- Electus Saul. 1. reg. 9 a
- Electus David in regem Israel à Deo. 2. reg. 6 d
- ¶ Eleemosynas ut faciamus præcipit Christus: si non aliunde, ut vendamus quæ possidemus, & necessitati proximi subueniamus. luc. 12 d
- Eleemosynas ut det ex iis quæ adessent, hortatur Christus Pharisæos, & omnia tunc illis futura erant munda, & interna & externa, ubi pro rapina, charitatem Dei: pro malitia, beneficentiã in omnes haberent. luc. 11 f
- Eleemosyna quomodo faciendâ. math. 6 a. ecci 18 b. 35 b
- Eleemosynas Paulus uocat hostiã acceptã Deo, in odorem suauem, placentem Deo, philipp. 4 d. Benedictionem item, 1. corint. 9 b. 11 c. collectas, gratiam & communionem, 2. corint. 8 a de Eleemosyna uide ecci 17 c. 19 c
- ¶ Elementa calore soluentur in die iudicii. 1. pet. 3 c
- Elementa mundi uocat Paulus ciborũ delectum, observationem dierum, galat. 4 b. quæ cū obseruarent Galatæ, tanquam ad salutem necessaria, frustra Christum eis prædicarant.
- ¶ Eleuator noster Deus. 1. reg. 21 a
- ¶ Eliacim qui & Ioachim, fratri Ioachaz substituitur. 4. reg. 14 a. 2. para. 36 a
- ¶ Elias famem prædicit futuram in Israel. 3. reg. 17 a
- Elias mittitur ad mulierem Sarephtanam, cuius filium suscitatur. 3. reg. 17 a
- Elias Dei prouidentia pascitur à coruis. 3. reg. 17 c
- Elias à Deo mittitur ad Achab, quem confidenter arguit. 3. reg. 18 a c
- Eliæ zelus pro Deo. 3. reg. 18 c
- Eliæ irridet deum Baal, & propheta eius interficit. 3. reg. 18 e
- Elias impetrat pluiam à Domino. 3. reg. 18 g
- Eliam persequitur Iezabel. 3. reg. 19 a
- Eliæ fugiēs Iezabel, esurientes mortem optat, & pascitur à Domino per angelum. 3. reg. 19 a
- Eliæ orationis efficaciam. iacob. 5 d. 3. reg. 19 a
- Eliæ ieiunius, cibo Dei per angelum missio fortis effectus, 40 diebus & 40 noctibus ambulat usque ad montem Dei Horeb. 3. reg. 19 b
- Eliæ, ostensa tempestate horrenda, & petras frã gente, inde commotione terræ, inde igni: in quibus omnibus non esset Deus, quibus tentabatur à Deo quasi ipse Deus pugnaret contra eum, recipit animam per Deum, & fortis efficitur ita ut non ultra timeat Iezabel. 3. reg. 19 b
- Eliæ iubetur inungere Hazael, Iehu, & Eliseum. 3. regum 19 c
- Eliæ increpat Achab, prædicens illi mortem, & mortem Iezabel. 3. reg. 21 e
- Eliæ uir pilosus, zona pellicea incinctus renibus. 4. reg. 1 b
- Eliæ pallio diuidit aquas Iordanis. 4. reg. 1 b
- ad Eliam missi principes quinquagenarii igne consumuntur. 4. reg. 1 d
- Eliæ increpat Ochoziam, quod contempto Deo, consuluerit Beelzebub. 4. reg. 1 d
- Eliæ suam translationem uult celare, nesciens aliis reuelatum esse de ea. 4. reg. 2 a
- Eliæ rapitur in cælum. 4. reg. 2 b
- Eliam promissum apud Malachiam Christus Iohannem Baptistam interpretatur: ad cuius prædicationem qui non respiciunt, anathemate percutiendi erant. math. 11 b
- Eliam Iohannem Baptistam uenisse, & omnia restituisse, populum ad Christum perducendo, docet Christus discipulis. math. 17 b. marc. 9 b
- Eliæ & Elisei exemplo docet Christus Nazaræos, non per ipsam primum alienis gentibusque præstari Dei beneficia, præteritis domesticis Iudæis. luc. 4 d
- ¶ Eliezer filius Moyssi nascitur. exod. 1 d. 18 a
- ¶ In Elim ueniunt filii Israel. exod. 15 d
- ¶ Elimelech Bethlehemita cum uxore Noemi, & duobus filiis, peregrinatur in regione Moabitudine, & ibi moritur. ruth 1 a
- ¶ Eliphaz unus ex amicis Iob, arguit Iob impatientiæ. iob 4 a
- Eliphaz ex afflictionibus Iob nititur probare eum esse impium communi omnium carnalium argumentis. iob 3 b
- Eliphaz argumentum aliud à iustitia Dei. iob. 4 d
- Eliphaz perstat nitens ostendere Iob impietatem, à sanctorum impunitate, & stultorum perditione. iob 5 b
- Eliphaz arguit Iob de sapientiæ & munditiæ arrogantia. iob 15 a
- ¶ Elisabeth uxor Aarõ filia Aminadab. exod. 6 d
- Elisabeth sterilis concipit, occultans se mensibus tribus. Saluatur à Maria. Parit Iohannem Baptistam. luc. 1 c d f
- ¶ Eliseum ut uingat in prophetam pro se, iubet Deus Eliæ, in uisionem idololatriæ Israel. 3. regum 19 c
- Eliseus mactatis bobus, & de sacrificio suo datis populo epulis, gratis actis sequitur Deum uocantem, nõ respiciens in sua quæ derelinquebat. 3. reg. 19 d
- Eliseus ministrat Eliæ. 3. reg. 19 d
- Eliseus ex agricultura ad prophetiam uocatur à Deo per Eliam. 3. reg. 19 d
- Eliseus petit sibi dari spiritum Eliæ duplicem, qui per eum duplo plus ageret, quàm agit per Eliam. 4. reg. 2 b
- Eliseo Spiritu Dei pleno, incurtant se propheta. 4. reg. 2 c
- Eliseus Eliæ comes indiuiduus. 4. reg. 2 a
- Eliseus pallio Eliæ diuidit aquas Iordanis. 4. regum 1 c
- Eliseum irridentes pueri lacerantur ab uersis. 4. reg. 2 d
- Eliseus sanat aquas mortiferas, immisso in eas sale. 4. reg. 2 d
- Eliseus psalter canente prophetat. 4. reg. 3 b
- Eliseus impetrat aquas exercitui Israel. 4. reg. 3 b
- Eliseus multiplicat pauperum uisum oleum. 4. reg. 4 a
- Eliseus suscipitur hospitio, & alitur à muliere diuite, sterili: cui pro ministerio impetrat Eliseus filium à Deo. 4. reg. 4 b
- Eliseus oratione fidei, suscitatur filium hospitiæ suæ mortuum. 4. reg. 4 f
- Eliseus amarum pulmentum filiorum prophetarum iniecta farina reddit dulcem. 4. reg. 4 g
- Eliseus tempore famis, multiplicatis panibus primitiarum, dat populo esurienti. 4. reg. 4 g
- Eliseus curat Naamã Syrum à lepra, ad gloriam Dei Israel. 4. reg. 5 a
- Eliseus noluit munera accipere à Naaman quem sanauerat, ne uideretur Dei denum vendere. 4. reg. 5 c
- Eliseus tamen non fuisse cum Giezi munera accipiente, omnia tamen nouerat per Spiritum Dei, quo modo egisset cum Naaman. 4. reg. 5 g
- Eliseus ferrum natarc facit, uirtute uerbi Dei. 4. regum 6 a
- Eliseus præmonet Israelitas, ut caueant sibi à Syris exercitum parantibus contra ipsam. 4. reg. 6 b
- ut Eliseum capiant, mittit rex Syrorum exercitum: quem percussit Dominus cæcitate ad preces Elisei, quemque ita cæcum duxit Eliseus in mediam Samariam. 4. reg. 6 d
- Eliseus, qui Deum secum habet, nihil timet aduersarios missos ad comprehendendum eum. 4. reg. 6 d
- Eliseus orat inimicos missos ad comprehendendum eum, percussit cæcitate à Deo, ad ipsius Dei gloriam. 4. reg. 6 d
- Eliseus non uult inimicos suos percuti à rege Israel, sed cibari, & quare. 4. reg. 6 d c
- Eliseo minatur lorã rex Iudæ mortem. 4. reg. 6 f
- Eliseus sedes in domo sua cum senibus. 4. reg. 6 g
- propter Eliseum Sunamitidi reuertenti e terra Philistiim, restituitur possessiones. 4. reg. 8 b
- per Eliseum facta miracula narrat Giezi regi. 4. reg. 8 b
- Eliseus prædicit Samaritis abundantiam. 4. reg. 7 a
- Eliseus prædicit Sunamitidi famem septem annorum. 4. reg. 8 a
- ad Eliseum mittit Benadad pro sanitate recuperanda. 4. reg. 8 c
- Eliseus flens, prædicit Hazaeli mala, quæ ipse Hazael facturus erat Israelitis. 4. reg. 8 d
- Eliseus ægrotans prophetat regi Iosias, quotiens victor futurus esset contra Syros. 4. reg. 13 e
- Eliseus moritur. 4. reg. 13 d
- ad Elisei ossium contactum suscitatur mortuus. 4. regum 13 d
- ¶ Eliu unus ex amicis Iob, docet non ætatem, sed Spiritum Dei dare prudentiam. iob 32 b
- Eliu laudat Dei æquitatem. iob. 34 a
- Eliu ostendit ipsum Iob, etsi nõ merito suo, tamē iniuste non affligi, aut citra causam. iob 34 b
- Eliu rursus declarat Dei iustitiam, ab operibus eius. iob 36 a
- Eliu probat ex aliis operibus sapientiam Dei, & iudicium eius imperuestigabile. iob 37 a
- ¶ Elon indicat Israelcm post Abesam. iudic. 11 d
- ¶ Eloquentem se non esse causatur Moyses, detrectans provinciã aedeudi Pharaonis. exod. 14 c
- Eloquens Aaron. exod. 4 d
- Eloquium Dei purum. 1. reg. 21 c
- ¶ Elymaidem urbem uolens Antiochus depræ-

dari, à cimbis propellitur. 1. mach. 6 a
Elymas magus Paulo prædicanti resistens, cæcus efficitur. act. 13 b
Emim pp's qualis, & vbi habitabat. deut. 2 b
Emmanuel dicitur Christus, per quem Deus præsentem & propitium habemus. matth. 1 d
Emmaunta proficiscuntur duo, quorum in itinere colloquia de Christo erant. luc. 24 c
Emunt, sint tanquam non possidentes. 1. corinth. 7 c
Emut David aream ab Arcuna ad ædificandū altare, nec vult gratis ab eo accipere. 2. reg. 24 d
Emor petita Dina filio suo in vxorem, occiditur à Simeone & Leui cum filio suo Sichem. gene. 34 b d
Enacim interficitur à Iosue. ioseph. 11 d
Enacim expugnantur ab ipso Caleb. iudic. 1 d
Enceniorum institutio sub Iuda Machabæo. 1. mach. 4 g
Enoch filius Cain. gene. 4 c
Enoch transfertur ad Deum. gene. 5 d
Enoch laus. eccl. 44 c. 49 d
Enoch fides. hebr. 11 a
Enoch prophetia de impiis. iudæ e
Enos filius Seth primus diuini nominis cultor. gene. 4 d
Enos ætas, 905 anni. gene. 5 b
Epænet' inter Asianos prim' creditur. ro. 16 a
Epaphra suscepit Colossenses euangelium, coloss. 1 a. Cuius sollicitudinem commendat Paulus. coloss. 4 c
Ephesiorum ciuitas, cultrix magnæ Dianæ. act. 19 g
Ephod. 1. reg. 21 c
Ephod facit Gedeon ex Inauribus & torquibus Israhelitarum ab Israel acceptis, quod fuit ipsi Gedeoni & familiæ in ruinam. iudic. 8 f
Ephod lineo accinctus Samuel, quo ceu signo publicus minister & Leuita cognosceretur, in tabernaculo ministrat coram Domino. 1. reg. 2 d
Ephod induti sacerdotes occiduntur à Saule, nihil reuerito habitum illum sacerdotalem, qui signum erat consecrationis diuinæ. 1. reg. 22 d
Ephod lineo accinct' Danid, saltat coram Domino, ducendo arcam ad se. 1. reg. 6 c
Ephraim filius Ioseph secundus. gene. 41 g
Ephraim & Manasse computari vult ipse Iacob inter filios suos, & filios suos dici. gen. 48 a
Ephraim iunior præponitur in benedictione ipsi Manasse seniori. gene. 48 c
de Ephraim regno prædicat Iacob. gene. 49 c
Ephraim fors. ioseph. 16 a
Ephraim filii. 1. para. 7 d. gene. 46 b
Ephraim & Manasse petunt sibi maiorem hæreditatem. ioseph. 17 d
contra Ephraim pugnat Iephthe. iudicium 11 b
Ephraim non expulsos Chananæos facit tributarios. iudicium 1 f
Ephraimitæ insurgunt in Gedeonem, quod eos non conuocasset vt secum præliarentur cõtra Madianitas: quos sedat benigne laudans eos, quod plus fecissent occidendo Oreb & Zeb, quam ipse. iudicium 8 a
Ephraimitæ obiurgat Iephthe, quod eos nõ vocarit ad pugna contra Ammonitas. iudicium 11 a
Ephratha quæ & Bethlehem. gene. 35 c
Ephron ciuitatem euerit Iudas. 1. mach. 5 e
Epicurei & Stoici cū Paulo disputant. act. 17 d
EPISCOPVS & curator animarum nostrarum, Christus. 1. petr. 2 d
Episcopi eccl. custodes à Deo constituti. isa. 62 c
Episcopus constitutus Timotheus per impositionem manuum presbyterii, senatus, seniorumque, & Pauli. 1. timot. 4 d. 2. timot. 1 b
Episcopus Titus alios episcopos constituit per singulas ciuitates. tit. 1 b
Episcopos quos Spiritus sanctus constituit super eccl. indifferenter vocat presbyteros Paulus. act. 20 f. tit. 1 b
Episcopus sit exemplar aliorum fidelium in conuersione, verbo, charitate, fide & castitate. 1. ti-

moth. 4 c. 1. timot. 1 c. tit. 1 b
Episcoporum est scire & docere legē. malach. 2 a b
Episcopi mores quales esse debeant, spectatque probitas. 1. timot. 3 a. 2. timoth. 1 c. 1 b c d
Episcopus quid loqui debeat, & exhortari. tit. 1 d
Episcoporum est aut virga supplicii, aut spiritu mansuetudinis suos emendare, pro ratione & modo erratorum. 1. cor. 4 d
Episcopum Paulus non vult de victu esse sollicitum, ideo ne se mundi negotiis implicet. 2. timoth. 1 b
Episcopus in quibus se exercere debeat. 1. timot. 4 b c d
Episcopum Timotheum adhuc iuuenem omnibus modis instigat Paulus, vt doceat quæ ab eo didicerat. 2. timoth. 1 a
Episcopi euangelici exemplar in castigandis erratis, se nobis exhibet Paulus. 2. corinth. 2 a
Episcopum modestiæ erga peccatores admonet Paulus, cum obsecrare, non increpare velit. 1. timoth. 5 a
Episcopi munus ne cito alicui committat, imponendo ei manus, Paulus dehortatur Timotheum. 1. timoth. 5 d
Episcopum adiurat Paulus, vt omnibus modis, vndeunque accepta occasione, quocunque tempore, pergat exequi officium suum prædicando verbum. 2. timoth. 4 a
Episcopus arguat, obsecret, increpet, in omni patientia & doctrina. 2. timoth. 4 a
Episcopus ne communicet peccatis alienis. 1. timoth. 5 d
Episcopi plures Philippis. philip. 1 a
in Episcoporum impietatem inuehitur Isaias. isa. 56 d
Epithalamium, in quo Christum sponsum, gladiumque verbi eius, conuertentem corda impiorum describit David. psal. 44. versu 1
Epistola Christi sunt Corinthii, in quorum cordibus doctrinam euangelicam scripsit Spiritus Dei, Paulo prædicante. 1. corinth. 3 a
de Epistolarum Pauli difficultate admonet Petrus. 2. petr. 3 d
Epistolam Pauli ad Romanos scripsit Tertius, dicitur Paulo. rom. 16 d
Epulabantur ac lætabantur coram Domino pater, vxor, filii, filia, serui & ancillæ offerentes hostias ei. deut. 16 c. 26 c
Epulandum nobis & exultandum ob pascha nostrum Christum pro nobis immolatum, in azymsis syncerioris vitæ. 1. corinth. 5 c
Equi albi, rufi, nigri, pallidi, visio. apoc. 6 a b c
Equi albi, & insidentis in eo, visio. apoc. 19 c
Equi & currus solis. 4. reg. 13 c
Equorum Salomonis numerus. 3. reg. 4 c
Equos ne multiplicaret sibi rex, vt reduceret populum in Ægyptum, præcipitur Israelitis. deut. 17 d
Equites Salomonis 2000. 3. reg. 10 d
non Erubescant Adam & Heua nudi, antequam peccassent. gen. 2 d
ne Erubescamus testificari Christum esse saluatorem, neque erubescamus illos, qui propter illud testimonium vinculis detinentur. 1. timoth. 1 b
non Erubescamus, si ob nomē Christi patiamur. 1. petr. 4 d
non Erubescit Christus vocare nos fratres suos. heb. 2 c
non Erubescit Paulus euangelium, rom. 1. b. neque pati pericula propter illud. 1. corinth. 1 c
Erubescit & confusio & mors animæ, peccatum sequuntur. rom. 6 d
Erudiuit filios Israel Deus timere ipsum, mandata eius seruare, & ipsi soli fidere, quadraginta annis. deut. 8 b
Erucere quenquam nemo potest de manu Domini. deut. 32 f
Erui Deus clamantes ad se. iudicium 10 c
Esaias, vide Isaias
Esau nascitur: quem diligit Isaac. gene. 25 d
Esau vendit primogenita sua fratri Iacob. gene. 25 d

de Esau & Iacob quid responderit Deus consuleti ipsum Rebeckæ. gen. 25 c
Esau gnarus venandi, & homo agricola. gen. 25 d
Esau ducit vxores irritates spiritum Isaac & Rebeckæ. gen. 26 g
Esau iussu patris it venatum. gen. 27 a
Esau benedictionē præcipit ipse Iacob. gen. 27 d
Esau seruus fratris sui Iacob constituitur. gen. 27 f
Esau filio suo benedicit Isaac. gen. 27 f
Esau odit fratrem suum Iacob, eius mortem minatur. gen. 27 f
Esau contra voluntatem patris & matris accipit vxores de filiabus Ismahelis. gen. 28 b
Esau cum quadringentis viris proficiscitur in occursum fratris sui Iacob. gen. 32 b
Esau placatur ipsi Iacob. gen. 33 a
Esau offert se comitem itineris fratri suo Iacob. gene. 33 c
Esau suscipit munus à fratre Iacob. gen. 33 c
Esau reuertitur in Seir. gen. 33 d
Esau vxores. gen. 36 a
Esau generationes. gen. 36 a. 1. paral. 1 c
Esau ditissimus. gen. 36 a
Esau filii fratres Israelitarum, habitantes in Seir: contra quos ne pugnent Israelitæ, dehortatur Moyses. deut. 2 a
ne vt Esau simus fornicatores & prophani. hebr. 11 d
Esca destinata est ventri, & venter escis: vt liceat vti his ad necessitatem. 1. corinth. 8 c
Esca nos non commendat Deo. 1. corinth. 8 c
si Esca nostra sit scandalo fratri, abstinendum. 1. corinth. 1 d
Escam spiritualem manna comederunt Iudæi, & aquam spiritualem biberant, per hæc signa Christo credentes. 1. corinth. 10 a
Esdras edicto regis Artaxerxis, sumptis comitibus, ascendit Ierosolymam. 1. esdr. 7 a
qui cum Esdra ascenderint Ierosolymam. 1. esdr. 8 a
Est & non, non fuit in sermone Pauli, immutabiliter & constanter semper annuntiauit Iesum esse Christum. 2. corinth. 1 d
EST est in promissionibus Dei, fidelisque sunt. 1. corinth. 1 d
Esther ad regem Assuerum introducitur, quæ præ cæteris illi placet, regina efficitur. esth. 1 c
Esther petit à Mardochæo per eunuchum quare ingeat. esth. 4 b
Esther ad regem ingressura iubet pro se orare. esth. 4 d
Esther intrans ad regem, petit vt ipse & Aman ad conuiuium veniant. esth. 5 a
Esther in conuiuium pro se & populo regem Assuerum orat. esth. 7 a
Esther oratio ad Deum pro liberatione populi sui. esth. 14 a
Esurienti & lasso Eliæ fugienti Iezabelem operanti mortem, ministrat angelus cibum. 3. regum 19 a
Esurienti populo panes primitiarum multiplicat Elisæus. 4. reg. 4 g
Esurit Christus, matth. 4 a. esurit populi salutem, matth. 21 b
Esurientes satiat Deus. luc. 1 e
Esuriam pati & abundare didicerat Paulus. philip. 4 c
Esuriet & sitis, & alia Pauli afflictiones. 1. cor. 4 c
Esurientibus & sitientibus iustitiam, promittit saturationem Christus, qui iudiciū facit iniuriæ patientibus. marth. 5 a
Ethai profelytus sequitur Danidem fugientem. 1. reg. 15 d
vt Ethnic' & prophanus habeatur, qui ab ecclesia & iis, inter quos versatur, admonitus, non resipuerit. matth. 18 c
EVANGELIUM, Christus mortuus pro peccatis nostris, sepultus est, & resurrexit. 1. corinth. 15 a
Euangelii diffinitio. rom. 1 b
Euangelium vita æterna est per Christum, quam promissit Deus ab æterno. ephes. 1 a. 2. timot. 1 c. tit. 1 a

- Euangelium ab aeterno celatum, per Paulū patefactum est Gentibus. coloss. 1 d
- Euangelium Christus Dei sapiētiam vocat, matt. 11 c. idem facit & Paulus, 1. corin. 2 b. simul mysterium vocat absconditum à seculis, coloss. 1 d. ministratio ē item Spiritus & iustitiae. 2. cor. 3 b
- Euangelium Paulus vocat reuelationem mysterii de salute futura per Christum, quod multis retro seculis celatum fuit. rom. 16 d
- per Euangelium saluamur. 1. corin. 15 a
- Euangelium, doctrina noua. iere. 31 f
- Euangelium in Galilaea à Christo primum praedicatum. isa. 9 a. matth. 4 e
- Euangelium Gentibus reuelatum. isa. 29 f
- Euangelium recipiunt peccatores. isa. 29 g
- Euangelij praedicatio. isa. 17 d
- Euangelij lenitas. heb. 11 c
- Euangelium pastoribus nuntiat angelus. luc. 2 b
- Euangelij praedicatione reuelatur promissio vitae aeternae facta. ephes. 1 a. tit. 1 a
- Euangelium vt **C R E D A T** quique post conuersionem, praedicat Christus. marc. 1 b
- vt Euangelium praedicaret, venit Christus. marc. 1 b
- Euangelium gratiae annuntiat pauperibus spiritu. matth. 11 a
- Euangelium quod in aurem & in tenebris audierant apostoli, palam & publice annuntiar vult Christus. matth. 10 c
- ad Euangelij praedicationem mittit Christus apostolos, praecipiens illis vt docerent omnia quae illis praeeperat, & illud suscipientes baptizaret. matth. 28 d. marc. 16 d
- Euangelium praedicandum in vniuerso orbe ante Iudaeorum destructionem, praedixerat Christus. matth. 24 b. marc. 13 a
- Euangelium omni creaturae praedicari iubet Christus, mar. 16 d. quod & factum est, coloss. 1 c
- Euangelium praedicauit Paulus ab Ierusalem vsq; ad Illyricum. rom. 15 d
- per Euangelium gloria, maiestasque Christi, qui est imago Dei patris, declaratur. 2. corin. 4 a
- Euangelium Dei quomodocumq; promouentes, etiam indigni videantur, non prohibedi tamen, vt Iohannem docuit Christus. luc. 9 f
- ab Euangelio praedicando nullius cura aut amorem nos debere auocare docet Christus, nuntiantes matrem & parentes adesse. matth. 11 d
- Euangelij minister esse non potest, qui parentes amat plus quam Christum. matth. 13 g
- Euangelij praedicatoribus victus debetur: dignus est enim operarius cibo suo. mat. 10 b. 1. cor. 9 a b
- Euangelium quam varie recipiatur, atq; in paucis suis fructus faciat, declarat Christus parabola de seminante. mat. 13 a
- Euangelio non omnes obedierunt ad praedicationem apostolorum. rom. 10 c. isa. 53 a
- Euangelio credunt quibus datum. Vide Crediti qui denno. quod Euangelium aliquibus non pateat, ipsorum infidelitate fit. 2. corin. 4 a
- ab Euangelio recedere haec faciunt, fallacia diuitiarum, concupiscentiae erga quaecumque mundi, & persecutiones. mar. 4 b
- Euangelij regnum rapiunt, qui violenti summo desiderio quærunt, omnia pro eo periclitari, & amittere amantes. mat. 11 b. luc. 16 d
- Euangelium non recipiunt, (quod verum bonum vocat Christus) qui in iniquo mammona fideles non fuerunt, adhaerentes diuitiis. luc. 16 c
- Euangelium Iudaeis sibi sapientibus incognitum, apostolis autem paruulis cognitum. mat. 11 d
- Euangelium passim enasciturum, licet sensim, docet Christus parabola seminis tacite fructificatis. marc. 4 c
- Euangelio Christi nihil nobis non posthabendum quo illud cōparemus nobis, parabolis thesauri absconditi & margaritae inuentae docemur. matth. 13 f
- Euangelio nō credunt Pharisei, neque ecclesiam ingrediuntur, id prohibentes & populū. mat. 23 b. luc. 11 g
- Euangelij praedicatione malos perturbandos, atque contra seipso concitandos praedicitur. mat. 10 d
- Euangelium suis ministris dissidia parit, gladium & mortem etiam à parētibus. mat. 10 d. vt legis act. 14 a
- qui propter Euangelium, patrem aut matrem, &c. reliquerint, quid recepturi. mat. 19 d
- Euangelium recipiunt, & pietatis opera in eo faciunt, qui vocantur, non autem alij. mat. 10 a
- ad Euangelij digna opera hortatur Paulus. philipp. 1 d
- in Euangelij Dei contemptores, horrendum Dei iudicium. 2. thess. 2 c
- Euangelium in dies magis ac magis propagatur piis operibus. coloss. 1 a
- Euangelij gratiam variis linguis praedicandam esse praedicit Isaias. isa. 28 c
- per Euangelij praedicationem ecclesia in toto orbe congregatur. isa. 60 a
- Euangelij verbo exhilarantur conscientiae. promerit. 11 d
- Euangelica inuitatio, vt qui gloriatur, in Domino gloriatur in omnibus de se diffusus. psal. 94, ver. 1
- Euangelium proponit Samuel populo coacto tonitribus & pluuuis à Deo, fateri peccatum quod commiserant petendo regem. 1. reg. 12 d
- Euangelij verbo praedicato, & corde credito praecceptum Dei impletur. deut. 10 c
- Euangelium plures scripserunt, quam quatuor, non recepti tamen ab ecclesia. luc. 1 a
- Euangelistae opus faciat episcopus. 2. timot. 4 b
- E V C H A R I S T I A E** sacramentum quomodo à Deo institutum. 1. corin. 11 c
- ob Eucharistiae sumptionem indignam infirmi multi sunt inter Christianos, & moriuntur. 1. corin. 11 g
- E**unice fidelis mater Timothei. 2. timoth. 1 b
- E**unuchi, quibus erant attriti vel amputati testiculi, non admittebantur in ecclesiam siue congregationem Israelitarum. deut. 23 a
- Eunuchi, regum serui. 1. reg. 8 c
- Eunuchus in itinere legenti Isaiam, annuntiat Philippus euangelium. act. 8 e
- Eunuchi fides, Christum esse Iesum Dei filium. act. 8 g
- Eunuchi qui seipso castrant, absque vxoribus viuentis, vt expeditius euangelizent, veri sunt eunuchi. matth. 19 b
- E**uomuit terra Chananzos habitatores suos. leuit. 18 d
- E**upatoris aduentus in Iudaeam. 2. mach. 13 a
- E**uphrates fluuius. gen. 2 c
- E**urtychum iuuenem suscitauit Paulus, act. 20
- qui se exaltant, ceteros contemnentes, humiliabuntur. luc. 18 b. Vide & luc. 14 c
- Exaltantur sicut & Christus, qui se humiliant. philip. 2 b
- Exaltauit Deus Iosue coram populo, faciens coram ipso mirabilia, quibus scirent ipsam esse cum Iosue. ios. 3 b. 4 c
- Exaltauit regnum Dauid Deus super Ierusalem. 2. reg. 5 c
- Exaltatio mea Deus, Nomen est altaris à Moyse aedificati. exod. 17 d
- N**on Exasperandus Deus. 1. reg. 21 c
- N**on Exaudiebatur inimici Dauid clamantes ad Deum. 1. reg. 22 d
- Exaudire dicitur Deus per ignem quando missio de caelo igne consumit holocaustum quod ei offertur: tunc enim signum est, illi esse acceptum holocaustum. 3. reg. 18 d
- Exaudit Deus clamorem eorum pauperum quibus vis inferitur à proximo. exod. 22 d
- Exaudit Deus innocatus in tribulatione. 2. reg. 22 a
- Exaudit Deus eos qui eum colunt, & voluntatem eius faciunt. iohan. 9 f
- Exaudit Deus vocem pueri Ismahelis quem Aggar abiecerat subter vnam arborum: exaudit gemitum afflictorum. gen. 21 b
- Exaudit Deus Liam petentem prolem sibi dari, exaudit & Rachelem. gen. 30 b
- Exaudinit Deus ipsum Iacob in die tribulationis. gen. 35 a
- Exauditur Moyses. exod. 31 c. 8. 33 d
- Exauditur Moyses pro infidelitate populi deprecans. num. 14 d
- Exauditur Moyses orans pro Israelitis qui vitulum adorauerant. deut. 9 c
- Exauditur Samuel orans pro Israelitis contra Philisthaeos. 1. regum 7 c
- Exauditur Manue orans Dominum quid ageret de filio Samsone nascituro. iudicum 13 b
- Excœcatio Dei, qua filios Heli excœcauit, ne patrem mouentem audirent. 1. reg. 2 e
- Excœcationis nostrae causa sunt peccata. isa. 59 b
- E**xcellis habitat populus ante aedificationem templi. 3. reg. 3 a
- Excelsa aedificat Ieroboam, vt in eis idola colant Israelitae. 3. reg. 12 g
- Excelsa non auferit Amasias. 4. reg. 14 a. nec Iosaphat. 3. reg. 22 f
- Excelsa dissipantur ab Ezechia, 4. reg. 18 a. Item à Iosia, 4. reg. 23 b. Et ab Asa. 1. paral. 14 a
- in Excellis etiam Salomon sacrificabat ante aedificatum templum. 3. reg. 3 a
- E**xcidium minatur Moyses Iudaeis tale, vt filios suos comedant, si non obedierint praecceptis Dei. deut. 28 e f
- E**xcommunicabantur (quod est extra synagogam fieri) apud Iudaeos, qui Christum confitebantur. iohan. 9 c
- Excommunicandi modus Pauli. 1. corin. 5 b
- Excommunicat Paulus Hymenaeum, & quare. 1. tit. 1 d
- E**xemplar quod ei monstratum erat in monte, iubetur Moyse facere tabernaculum, & omnia ad tabernaculum pertinentia. exod. 25 a b
- suo exemplo prouocat nos Deus ad sanctitatem, quod sanctus sit. leuit. 11 g. 19 a. 10 b. d. 21 b
- Exemplar nostrum sit Christus, vt quemadmodum ille fecit, & nos faciamus, nos demittentes, & ferentes quod velit. iohan. 13 b. philip. 2 a. 1. petr. 2 d
- Exemplar bonorum operum sit episcopus. tit. 2 b
- Exemplar vitae & doctrinae sit nobis Paulus, philip. 3 d. cumque vt imitemur, hortatur. 2. tim. 3 c
- Exemplar erat vetus testamentum eorum quae complenda erant in nouo. hebr. 8 a. 9 f
- E**xequiae Iacob. gen. 50 b
- E**xhortari posse, Dei donum est. rom. 12 b
- vt exhortet corda nostra Deus, orat Paulus. 2. tit. 2 d
- Exhortatio vt Christum adaeamus cum vero corde & fide, vtque opera bona faciamus. hebr. 4 d. 10 d. 12 d
- Exhortemur inuicem per singulos dies ad fidem in Christum, ne quis obdureat fallacia peccati. hebr. 3 c
- E**xistimans se esse aliquid, ob Dei dona quae habet, quod fortasse rectius aliis sentiat & intelligat, aut id genus, seipsum seducit. galat. 6 a
- E**xorcistae vulneratur à diabolo, quod sine fide tentassent eum elicere in nomine Iesu. act. 19 c
- N**on Expediunt semper omnia quae licita sunt ad necessitatem naturae. 1. corin. 6 c
- E**xperiri, vide Tentare.
- vt Experiretur an ipsum amarent Iudaei, & viam ipsius custodirent, non deleuit omnes Chananzos Deus. iudicum 2 d. 3 a
- Experientia, rerum magistra. ecclesi. 34 b
- E**xpiatio iuramenti. leuit. 5 a
- Expiatio peccati per ignorantiam. leuit. 5 a
- Expiatio tangentis immundum. leuit. 5 a
- Expiationis dies. leuit. 23 e
- Expiatio transgressionis. num. 5 a
- Expiatio peccatorum antiqua qualis. leuit. 10 f. g
- Expiatio sanctuarii, tabernaculi, altaris. leuit. 16 d
- E**xplorator vrbs Hai. ios. 7 a
- Exploratores detrahentes terrae promissionis, occiduntur à Deo. num. 14 f
- Exploratores missi ad terram Chananae, reuersi ipsa laudat, & eadem detrahunt. num. 13 a. c. d. deut. 1 d

Exploratores terræ promissionis moriuntur, præter Caleb & Iosue. num. 14 g
 Exploratores mittit Iosue in Iericho. iof. 2 a d
 ¶ Exprobrat Deus Israeli cõsueti peccata, quod à se sæpissime adiuti, ipsum reliquerint, & cõuersi sint ad idola. iudicum 10 c
 Exprobrat Christus incredulis Iudæis suam prædicationem, & miracula. rohan. 15 d
 Exprobrat Phenéna ipsi Annæ, quod facta esset à Deo sterilis. 1. reg. 1 a
 ¶ Externa opera non saluant. isa. 1 b
 ¶ Exultat Anna in Domino qui filium dedisset sibi. 1. reg. 2 a
 ¶ Ezechias pius regnat post impiú patrè suum Achaz. 4. reg. 18 a. 1. para. 28 d
 Ezechias serpentem æneum, quem populus adorabat, confregit. 4. reg. 18 a
 Ezechias se submittit regi Assyriorú. 4. reg. 18 c
 Ezechias mittit nuntios ad Isaiam ob Sennacherib. 4. reg. 19 a. isa. 37 a
 Ezechiz oratio contra Sennacherib. 4. reg. 19 b. isa. 37 c. 1. paralip. 32 c
 Ezechiz promittitur victoria contra Sennacherib. 4. reg. 19 d e
 Ezechias recipit munera à rege Berodach. 4. reg. 20 c. isa. 39 a
 Ezechias increpatur ab Isaiá, ob ostentatos thesauros legatis regis Babyloniorum. 4. reg. 20 c. isa. 39 b
 Ezechias ægrotas accipit signum sanitatis in horoscopo. 4. reg. 20 a. 2. paral. 31 f. isa. 38 a
 Ezechiz canticum. isa. 38 c
 Ezechias instaurat cuncta à maioribus in templo neglecta. 1. para. 29 a
 Ezechiz sermo ad Leuitas. 2. paral. 29 b
 Ezechiz iussu celebratur phasc. 2. para. 30 a
 Ezechias orat pro populo non sanctificato. 2. para. 30 c
 Ezechias sacerdotes constituit & Leuitas, quibus dari iubet decimas, vt verbo Dei liberius vacent. 2. para. 31 a
 Ezechiz concio adhortantis populum ad fiduciã in Deum. 1. para. 31 b
 Ezechias moritur, cui succedit Manasses. 4. reg. 20 d. 1. para. 31 g
 Ezechiz laudes. 4. reg. 18 a. ecci 48 c
 ¶ Ezechiel quo tempore prophetauerit, & quo loco. ezechie. 1 a
 Ezechielis genus & officium. ezechie. 1 a
 Ezechiel mittitur ad reuocandum populum ab errore. ezechie. 1 a
 Ezechiel passus verbo Dei, & constantia Spiritus accepta, ad Israellem in transmigratione mittitur. ezech. 3 a
 Ezechiel apparet Dei similitudo. ezechie. 8 a
 Ezechiel in spiritu adducitur in Ierusalẽ. ezechie. 8 b
 Ezechiel futuram captiuorum reductionem audit à Domino. ezechie. 11 c
 Ezechiel in spiritu reuertitur à Iudæa in Chaldæam. ezechie. 11 d
 de Ezechielis vxore mortua. ezech. 24 d
 Ezechiel videt gloriam Dei templum ingredientem à quo ante recesserat. ezechie. 43 a
 Ezechiel videt aquas è tẽplo manãtes. ezech. 47 a
 Ezechielis laudes. ecci 49 b

F

Faber ferrarius & ærarius primus Tubalcain. gene. 4 d
 Faber ferrarius deficit in Israel. 1. reg. 13 d
 Faber erat pater Christi putatius, faber & ipse Christus. math. 13 g. mar. 6 a. luc. 4 c
 ¶ Fabulæ vitæ prædicatoribus euãgelii. 1. tim. 4 b non sunt Fabulæ doctas sequuti apostoli, cum Christum annuntiarent, sed docuerunt quod viderunt. 2. pet. 1 c
 ne Fabulis quorundã prædicatorú aures præbeant, neq; genealogis interminatis. 1. timoth. 1 a
 Fabulas qui sibi loquerentur & placencia, Paulus prædicat homines aliquãdo quæsituros magi-

stros. 2. timoth. 4 b
 ne Fabulis Iudaicis, & mádatihominum auersantium à veritate attendamus, hortatur Paulus. tit. 1 d
 in Fabulam fuerunt Iudæi, quod noluerint præceptis Dei obedire. deut. 18 d
 in Fabulam Israellem futurum prædicat Deus Salomoni, si diis alienis adhæserint. 3. reg. 9 b
 ¶ Faciat hæc tibi Deus, & hoc addat. Modus adiuradi Hebræorum, id est, puniat te Deus quæ admodum illum & illum puniuit, &c. 1. reg. 3 d
 quid Facere debeamus, verba Dei impleta dant intelligentiam. deut. 29 b
 Faciendum aliis quod velimus nobis fieri. math. 7 b. luc. 6 c
 Factor noster Deus. deut. 31 c
 Factores verbi, hi apud Deum iustifunt, non auditores tantum. math. 7 d. rom. 2 b. iacob. 1 d
 ¶ Facies Dei præcedebat Israelitas. exod. 33 c
 Faciem suam abscondit Moyses, non audens aspiceret contra Deum. exod. 3 b
 Faciem Dei non potest videre Moyses, ne moriatur. exod. 33 d. 2. corinth. 3 c
 Facie ad faciem, tanquam amicus amico, loquebatur Deus Moysi. exod. 33 b. deut. 5 a
 Facie ad faciem nouerat Moyses Deum. deut. 34 d
 Facie ad faciem cognoscemus Deum, vbi contigerit perfectio eius quod ex parte est in hac vita. 1. corinth. 13 d
 Facie ad faciem videns Gedeon angelum, timet, confortaturque ab angelo. iudicum 6 e
 Faciem suam se abscondit ab iis qui ipsum dereliquissent, alii quàm sibi fidentes, comminatur Deus. deut. 31 d e
 vt Faciem suam ostendat nobis Deus, orandum. numc. 6 d
 Faciem suam ponet Deus contra fornicantem cum idolis & ariolis & magis, & occidet eum. leuit. 10 a b
 secundum Faciẽ non indicat Dominus. 1. reg. 16 b
 ¶ Fallit patrem suum Saulem Michol prouidentia Dei seruans Dauidem, per fenestram eum demittendo. 1. reg. 19 c
 Fallit Dauid Saulem. 1. reg. 20 a b
 Fallit Dauid Achis regem Philistinorum, occidens Philistinos quoscumque poterat, reputate rege quod Iudæos occideret. 1. reg. 27 d
 ¶ Falsi prophete ab operibus cognoscuntur. mat. 7 c
 à Falsis prophetis cauendum. math. 7 c
 Falsum testimonium non dicendum. exod. 20 c
 Falsum testimonium pro impio ne dixerimus. exod. 23 a
 ¶ Fama bona. prouerb. 15 d
 Fama bona vnguentis præferenda. ecci 7 a. prouerb. 22 a
 Fama bonæ habenda ratio. ecci 41 c
 per Famam bonam & infamiam vixit Paulus in officio euangelico. 2. corint. 6 b
 Fama mala Ophni & Phinees, quod stuprarent mulieres, & vi auferrent sacrificia. 1. reg. 2 c e
 ¶ Fames nõ custodiens præcepta Dei. leuit. 26 d. deut. 18 b e. 31 d
 Fames propter peccata. 3. reg. 8 d
 Fame affixit Israelitas Deus, quos & manna aluit postea, ipsis nihil tale sperantibus in desertis: & quare. deut. 8 a
 Famem fugiens Abraham descendit in Ægyptú. gene. 12 c
 Fames in Ægypto. gene. 41 g
 Famis tempore, Ioseph dat frumentum pro pecuniis, pecoribus, iumentis, & terris. gen. 47 d
 Fames trium annorum, ob violatam à Saule cũ Gabaonitis fidem. 1. reg. 11 a
 Fames. 1. reg. 14 b
 Fames vehemens in Samaria. 3. reg. 18 a
 Fames in Samaria, qua vrgente, caput asini 80 argenteis emittit, & quarta pars cabi stercoreis columbarum 5 argenteis: à qua liberantur sine hominum manu. 4. reg. 6 f. 7 b
 Fame vrgente in Samaria, mulier quædam filium coquit & comedit. 4. reg. 6 f

Fames futura in captiuitate prædicatur. ezechie. 4 b. 12 c
 Fames Israeli prædicatur, & captiuitas. ofee 9 a
 Famis & siccis futuræ præfiguratio. ezech. 4 b. 12 c
 pro Fame dat Deus diuitias ingentes ipsi Isaac. gene. 26 c
 in Fame verbo Dei promittendi credula mulier Sarephana, quicquid habet dat Eliæ esurienti, & non deficit semper quod det. 3. reg. 17 c
 Famem prædicet Eliseo credula Sunamitis fugit in Ægyptum. 4. reg. 8 a
 Famem fugiens Elimelech Bethlehemita, cum vxore Noemi peregrinatur in regione Moabide, vbi & moritur ipse. ruth 1 a
 Famelicus Dauid cum populo in deserto pascitur prouidentia Dei. 1. reg. 17 g
 Famem prædicet Elias ipsi Achab. 3. reg. 17 a
 Famis tempore amarum pulmẽtum dulce reddidit Eliseus coram filiis prophetarum, iniecta in potum farina. 4. reg. 4 g
 Fames in Ierusalem sub Sedecia rege. 4. reg. 35 a
 Famem futuram vniuerso orbi prædicat Agabus propheta. 2. cor. 11 d
 Fames verbi Dei prædicatur. amos 5 d. 8 d
 ¶ Familia curanda. prouerb. 27 d
 Familie suæ præcipiebat Abraham vt custodiret viam Dei, iudicium & iustitiam. gen. 18 c
 ¶ Farinam conspersam aufert secum populus coactus ab Ægyptiis exire. exod. 11 f
 Farina iniecta in potum, Eliseus amarum pulmẽtum dulcescere facit. 4. reg. 4 g
 ¶ Febri percutiuntur, præcepta Dei non custodientes. deut. 28 c
 à Febre sanat Christus socrum Petri, math. 8 b. & filium reguli iohan. 4 g
 ¶ Fel draconum vinum Iudæorum. deut. 32 e
 Fel germinans radix in corde infidelis. deut. 29 e
 ¶ Feminalibus utebantur Aaron & filii eius, & quare. exo. 28 g
 ¶ Ferarum omni genere, & bestiarum noxiarum replentur domus Ægyptiorum. exod. 8 d
 ¶ Feriz à Iudæis celebratur: & quid in eis offerendum. leuit. 23 a
 ¶ Fermentum non erat in oblationibus. leuit. 2 d
 Fermentum qui comedisset in celebratione phasc, moriebatur. exod. 12 c. 13 a b
 Fermenti parabola, regnum Dei, ecclesiamque eius totum orbem occupaturã prædixit Christus. math. 13 d
 Fermentum pro pestilenti doctrina, & exemplo pestifero. math. 16 a. marc. 8 b. luc. 12 a. galat. 5 b
 à Fermento Pharisæorum cauendum. math. 16 a
 Fermentum veteris malitiæ expurgandum, vt simus per nouitatem vitæ sincera conspersio. 1. corinth. 5 c
 ¶ Ferrum, aurum, & argentum in excisione Iericho, Domino consecrabantur, & in thesauris Domini reponerentur. iof. 6 c d
 Ferrum natum facit Eliseus ad gloriã Dei, & proximi vtilitatem. 4. reg. 6 a b
 Ferrum iugum minatur Moyses ceruici Iudæorum non obediendum præcepto Dei. deut. 28 c
 Ferrea terra nõ custodiens præcepta. deut. 28 c
 ¶ Festa anni tria. leuit. 23 a. exod. 23 b. deuteronomii 16 a
 Festum azymorum. exod. 24 c
 Festum expiationum. leuit. 16 f
 Festum tubarum. leuit. 23 d
 Festis singulis quid offerendum erat à Iudæis. numc. 28 a
 Festiuitates Iudæorum odit Dominus. amos 5 f
 Festum magnum in Israel in dedicatione templi. 3. reg. 8 g
 Festo die nõ capitur Christus, & quare. math. 26 a
 in Festo Paschæ ascendit Christus Ierosolymã, eliciens de tẽplo vendentes & ementes. ioh. 2 a
 ¶ Festucam in oculo fratris videtes, qui trabem in suo non vident, reprehenduntur. math. 7 a
 ¶ Fibulæ tabernaculi. exod. 26 c
 ¶ Fici parabola quid significauerit Christus. math. 24 c

- Ficus arida facta hortatur discipulos Christum ad credendum Deo, pollicens sic omnia illis fore possibilia, ubi esset opus ad confirmationem verbi. math. 21 b. marc. 11 b
- Ficus infructifera parabola minatur Iudeis Christum, si fossi & stercoreati à se, & caelesti doctrina exculti, non ferret fructus fidei. luc. 13 b
- Ficus noluit dominari ceteris arboribus. iudicum 9 b
- Quod Fide aliquando cum Domino suo coereretur adorare in templo idolorum ipse Naaman, petit sibi remitti à Deo. 4. reg. 5 e
- FIDES QVI D.** hebr. 11 a
- Fides & spes in Deum habenda. ecclesi. 1 b
- Fides, Dei promissionibus adhibenda. 2. par. 10 e
- Fides si non adhibeatur verbo Dei, nihil prodest illud audire. heb. 4 a
- sine Fide impossibile est placere Deo. heb. 11 a
- secundum Fide nostram facit nobis Deus. mat. 9 d
- Fides ex auditu verbi Dei procedit, roma. 10 c. quæ opus Dei est in nobis, ephes. 1 d. 1. thess. 2. c. cuius author & consummator Christus, & eius spiritus, 1. corint. 12 b. 1. timot. 1 c. Dei igitur donum, philipp. 1 d. 2. petr. 1 a. Vide Credunt qui denuo
- Fides non tribuenda humane eloquentiæ, sed veritati Dei, ad credendum impellenti. 1. cor. 2 a
- Fidei efficacia. habac. 2 a
- Fides Abraham in promissiones Dei. gene. 24 a
- Fide Abraham credens Deo promittenti filium, iustus reputatur. gene. 15 b
- Fides Abraham ingens, alacri animo parati immolare filium suum Isaac, quæ tamè solum habebat in quo promissio impleteretur. gen. 22 a
- Fide verbo Dei promittenti adhærens Elias patitur. 3. reg. 17 a
- Fides Elisei nihil timentis aduersarios missos ad comprehendendum eum, quod Deus secum esset. 4. reg. 6 d
- Fides Gedeonis in promissionem Dei, accepto signo in vellere corroboratur. iudic. 6 g
- Fide in Deum Ionathas, armigero solo comite, profligat Philistinæ. 1. reg. 14 b
- Fides David experta Dei adiutorium contra leonem & vulum, non diffidit ad futurum contra Goliath. 1. reg. 17 d
- Fides David, & Saulis diffidentia. 1. reg. 17 d
- Fides Danielis & sociorum eius. daniel. 3 c. 6 f
- Fides septem Machabæorum & matris eorum. 2. mach. 7 per totum.
- Fides Christi & spes in tentatione. psal. 3
- Fide Iudæorum confirmata Deus beneficiorum & afflictionum commemoratione, ne deficiant ab eo etiam in tentatione. deut. 8 a
- Fidem nostram tetat Deus miraculis. deut. 13 a
- Fides Abraham tentatur. gene. 22 a
- Fides Eliæ petentis pluiam tentatur, dum septies orat nihil diffusus. 3. reg. 18 g
- FIDES** necessaria accedenti ad Christum. heb. 11 b
- Fide & misericordia peccata purgantur. prou. 15 d
- ex Fide procedit observatio mandatorum. ecclesiasticus 31 d
- Fidem & dilectionem orantes in Spiritu sancto petamus. iude 1 f
- Fides de qua toties loquitur Paulus, ea est quæ per charitatem operatur, occultosque addit impetus ad opera. galat. 5 a
- Fides petra, fundamentum ecclesiæ, aduersus quam non præualebunt potestates inferorum. math. 16 c
- Fide purificantur, corda. act. 15 b
- Fide mandati apostoli, credentes sermonibus Christi. iohan. 5 a
- Fide renati sunt omnes, & noua creatura effecti, iustificatique. rom. 3 d. 4 c. 5 a. 1. corinth. 5 d. galat. 2 e. 3 a b. philip. 3 c. 1. petr. 1 a
- Fidei nostræ finis, est salus animarum nostrarum. 1. petr. 1 b
- Fide pacem & tranquillitatem habemus, scientes Deum nobis reconciliatum. rom. 5 a
- Fide Paulus expectat promissionem per Christum iusticiam. galat. 5 a
- Fide resurgimus à peccatis. coloss. 1 b
- Fide saluamur gratia Christi. ephes. 2 a b. 2. timoth. 3 d
- Fide cognoscimus Deum. 1. iohan. 2 a
- Fide habemus fiduciam, & accessum ad Deum Patrem. ephes. 3 b
- Fide filii Dei sumus. galat. 3 d
- Fide resistimus diabolo, eumque vincimus & mundum. 1. iohan. 2 b. 1. petr. 5 c
- Fide à Deo benedicimur. galat. 3 b
- in Fide, virtute Dei custodimur. 1. petr. 1 a
- Fide Deum conspicimus utrunque in hoc corpore, peregrinantes & semoti à Deo. 2. corint. 5 b
- Fides, constantes & perseverantes facit. rom. 5 a
- Fidei scvty m in omnibus habeamus, quod tela diaboli extinguamus. ephes. 6 c
- Fide in auditu Dei euangelium, accipitur Spiritus sanctus, & non operibus. galat. 3 a
- Fides si non habeat opera, nihil prodest otiosa est & mortua. iacob. 2 c
- Fides cooperabatur operibus Abraham. iacob. 2 d
- Fidem nos habere in Christum, evidens sit per opera bona. ad philem. 2. 1. iohan. 2 a
- Fides nostra non sit otiosa, sed per opera bona charitate in proximum se exerat. 2. pe. 1 b
- Fidem opera sequuntur, ut de Zacchæo rededente quadruplum. luc. 19 b
- Fides & charitas sunt nobis pro tiora cæ in peccatore contra diabolum. 1. thess. 5 b
- Fidem & spem antecellit charitas, quod illæ Deum tantum spectant: hæc autem etiam proximum. 1. corinth. 3 a d
- Fides & charitas, ad philem. 2: summa Christianissimi, 1. thess. 3 b
- Fides non ficta est, quæ charitatem habet. 1. tim. 1 a
- Fides, spes, & charitas permanent, etiam si contingat cætera dona aboleri. 1. corinth. 13 d
- in Fide Christi venturi, mortui PATRES veteris testamenti, expectantes promissionem hæreditatem. heb. 11 c
- Fide quid fecerint patres, & passi sint. heb. 11 f g
- Fides Abraham. heb. 11 b d
- Fidei Abraham firmitas commendatur ex eius sterilitate, & vxoris Saræ. rom. 4 c
- Fides Enoch, Abelis, Noe, Saræ, Iacob, Ioseph Moysi & Moysi parentum. heb. 11. Et ibidem multa de fide
- Fides Iohannis baptistæ, iohan. 1 c. Andree, ioh. 1 g. Nathanaelis, iohan. 1 g. Samaritanorum, iohan. 4 f. Marthæ, iohan. 11 d. Petri & ceterorum, math. 16 c. iohan. 6 g
- Fides Thessalonicensium. 1. thess. 1 c
- BIDEM** apostolorum imitemur, considerantes eorum conuersationem. heb. 13 b
- ne Fides Petri deficiat, orat Christus, & quare. luc. 22 c
- Fide alter latro pendens cum Christo, saluatur. luc. 23 f
- Fides Centurionis & eorum qui cum ipso Christum custodiebant. math. 27 f
- Fide in Christum sanant Petrus & Iohannes claudum ex utero matris. act. 3 a
- Fide remissionem peccatorum suscipit mulier peccatrix. luc. 7 g
- Fide sortem inter sanctos habemus, accepta peccatorum nostrorum remissione. act. 16 e
- Fidem in Iesum Christum docet Paulus Foclicem & Drusillam vxorem. act. 24 f
- quod Fidem Paulus conuersus euangelizaret, Deum laudant fratres. galat. 1 d
- FIDES** quæ in omnibus suis miraculis Christus exiebat, hæc erat, Credere eum præstare posse quod petebatur: ut vides de leproso, math. 8 a. & duobus cæcis, math. 9 d
- Fide filia principis synagogæ Iudæi sanatur. math. 9 c
- Fidem suam ut adiuet Christus, cum lachrymis clamat pater demoniaci. marc. 9 d
- Fidem apostolorum & sanctorum suorum tetat Christus, missa in mare tempestate. mat. 8 e
- Fide iniuncta instat Chanana petere à Christo ut filiam suam sanet. math. 15 c. marc. 7 c
- Fides in vno Centurione Gentili maior quam in Israelitis. math. 8 a. luc. 7 b
- Fide sanata est mulier sanguinis fluxum patientis. math. 9 c. marc. 5 b. luc. 8 f
- Fide sanatur filius reguli, parua tamen. ioh. 4 g
- Fide decem leprosi sanantur. luc. 17 c
- Fides Centurionis Gentilis. math. 8 a. luc. 7 a
- Fide simbriis vestimentorum Christi tactis, sanantur infirmi. math. 14 d. marc. 6 g
- Fide in Christi virtute leprosus sanatur. mat. 8 a. marc. 1 d. luc. 5 c
- Fide Petrus ambulat super aquas. math. 14 d. marc. 6 f
- Fidei pusillanimitate mergitur in mari Petrus. math. 14 d
- Fide instanter orant duo cæci Christum, ut eos sanet. math. 10 d. marc. 10 g. luc. 18 f
- Fide habens quidam infirmus pedibus, sanatur à Paulo. act. 14 a
- Fide Centurionis Gentilis seruus sanatur. mat. 8 a. luc. 7 a
- Fides si viua, solida & efficax sit, ut granum sinapis, nihil erit impossibile haberi & difficulta quæque vincet ad gloriam Christi. mat. 17 c
- Fidem requirit Christus antè, quam demoniacum sanet. marc. 9 d
- Fidem quod non habeant apostoli, exprobrat Christus. marc. 4 d
- Fide tantum iubet Christus Iairo, ut sanetur filia. luc. 8 g
- ad Fidem Christus suos hortatur, sicut arida facta. math. 21 b
- Fidem sibi ad augeri ORANT apostoli. luc. 17 b
- Fides si sit in oratione nostra, accipiemus quod petemus. math. 21 b. marc. 11 c
- Fide paralyticus sanatur à Christo, eique peccata remittuntur. mat. 9 a. marc. 2 a. luc. 5 d
- quod sine fide tentassent exorcistæ demonia eicere in nomine Iesu, vulneratur ab ipsis demonibus. act. 19 c
- Fidei hostium apertum Gentibus. act. 14 d
- Fidem, misericordiam, & iudicium præcipua legis opera deserentes Pharisei, solliciti erant decimare mentem, &c. math. 23 c. luc. 11 f
- Fide plena ACCEDAMVS in vero corde ad Christum, expectantes hæreditatem promissionem. heb. 10 d g
- Fidem habere in promissionem Dei victoriam, bellanti populo suadet Moyses. deut. 20 a
- Fides Gentium. isa. 27 d
- ad Fidei stabilitatem HORTATUR nos Paulus, 1. corin. 15 g. eosque quibus verbum prædicarat, act. 14 a
- Fidem in promissionem Dei, bellanti populo suadet Moyses. deut. 20 a
- ad Fidem in Deum prouocat populum Samuel. 1. reg. 11 d
- ad Fide in Deum adhortatur Iosaphat populum. 2. paralip. 20 d
- ad Fide & bona opera adhortatio. ps. 36, versu 3
- ad Fide exhortemur inuicem per singulos dies, & quare. heb. 3 c
- Fides Dei non est in omnibus. 2. thess. 3 a
- Fidem se non reperimus in terra eam venerit ad iudicandum, prædicat Christus. luc. 18 b
- Fide suam tentet vnusquisque, & experiatur si in illa persistat. 1. cor. 13 b: priusquam de pane illo Domini edat & poculo bibat, 1. cor. 11 f
- Fidei probatio sit tentationibus & afflictionibus. 1. petr. 1 b
- Fides explorata variis afflictionibus, patientiam operatur. iacob. 1 a
- ut in Fide persistet Timotheus, hortatur Paulus. 1. tim. 6 c
- in Fide PERSEVERANDVM. coloss. 2 c. iohan. 15 a
- QVI QUID NON FIT EX FIDE**, & ex animo bene sibi conficio, peccatum est. ro. 14 d
- Fidei hostia & sacrificium, dicitur conuersatio. ec. 1.

Christianorū bona, quæ bonus odor est Deo. philipp. 2 c
QVI FIDE ACCEPTA, acceptoque Spiritu sancto gustauerint euangelium Dei, & postea deseruerint & blasphemauerint, volentes alia hostia saluari quam Christi, iudiciū Dei expectent, & nullā misericordiam. heb. 6 b. 10 e. 2. petr. 2 d
 Fidem viam in Christum qui docet, is ædificat ædificatione Dei & doctrina. 1. tim. 1 a qui Fidē prouidētiz Dei non habent, hac vita indigni iudicātur à propheta. psal. 103, vers. 38 iuxta Fidem & iustitiā retribuit Deus vniciuque. 1. reg. 16 d
 Fides in Deum vbique tuta est. psal. 137, versu 8
 Fides, in cruce suspicit Domini bonam voluntatem, cætera fert patienter. iob 1 d
 Fides tuta nusquam reperitur. prouer. 20 a
Fidelis sacerdos Dei Sadoc, iuxta cor ipsius & animam faciens, coram vncto Dei Salomone ambulans. 1. reg. 2 g
 Fidelis propheta Dei Samuel, cuius verba omnia sortiebantur effectum. 1. reg. 3 d
 Fidelem domum se ædificaturum sacerdoti Sadoc prædicit Deus. 1. reg. 2 g
 Fidelissimus Dei seruus Moyses in regendo populo Israel, solum Dei verbū proponens eis, testimonio Dei. nume. 12 b
FIDELIS Deus permanet in suis promissis, etiam si non credamusei. 1. corint. 1 b. 2 tim. 2 b. 2. thess. 3 a. 1. iohan. 1 d. deut. 7 b. 32 a
 Fideles oēs, vnū corpus sunt in Christo. ro. 12 a
 Fideles, domus Dei dicūtur, 1. petr. 4 d. Genus electū ex Deo natū, domus spiritualis, sacerdotum regale & sanctū, & ad quid, gēs sancta, populū acquisitionis, & ad quid, 1. petr. 2 a b. Templum Dei viuentis, 2. corint. 6 c. Di lecti à Deo, iudæ a. Filioli & paruuli in Christo, infantes, adoleſcentes, iuuenes, patres, senes, 1. iohan. 2 b. Filii Dei, 1. iohan. 3 a. Vere liberi, iohan. 8 d. Sancti, ephes. 1 a
 Fideles ad quid vocati. 1. petr. 2 b. 3 b
 Fidelibus se futurum patrem promittit Deus. 2. corinth. 6 c
 Fideles Deo sunt curæ. psal. 100, versu 8
 Fideles non derelinqui à Deo, propheta expertus docet. psal. 36, versu 16
 Fideles adhortatur Deus ad fidem & patientiā, exemplo Abraham. isa. 51 a
 Fideles optant omnia prospera Christo suo, in quo se sperant per Deum saluandos. psal. 19
 Fidelis populi confessio. isa. 15 d
 Fidelis in solo Deo rege æterno sperat, non in principibus, potentia, & sapiētia huius mundi. psal. 145
 Fidelis agnoscit persecutiones esse à Deo. psal. 38, versu 1
 Fidelis calumniatoribus respōdens obseruat ne quid lingua peccet. psal. 38, versu 1
 Fidelium gaudia, & impiorum supplicia. isa. 65 c
 Fidelium oratio aduersus blasphemias gentes. eccli 36 a b
 Fidelium sermo de cura Dei erga seruos succum. malach. 3 d
 Fidelium vox qui Dei misericordiam laudant, cuius gratia non seruiunt idōlis. sapien. 15 a
 Fidelium & infidelium cōparatio. psal. 36, vers. 24
 Fidelium cōuersatio in operibus bonis. tit. 3 c d. 1. petr. 3 b. 2. petr. 3 c. Vide Cōuersatio.
 Fideles infidelibus permisti in ecclesia. 2. tim. 2 c
 Fidelibus non habendum commercium cum infidelibus. 2. corinth. 6 c
 Fideles viriliter certamen fidei euangelicæ retineant contra pseudapostolos. iudæ a
 Fideles norūt sine peccato vt quibuslibet creaturis, quas Deus creauit in vsum eorū. tit. 1 d
 Fideles permaneant in eo quod audierunt ab initio suæ vocationis. 1. iohan. 2 d
 Fidelibus ab hoc corpore peregrinari, ab eōq; diuelli, optabile, vt Deo propius iungātur. 1. corinth. 5 b

Fideles peregrini sunt & aduenæ in hoc mundo, futuram inquirentes Ierusalem, ingemiscētes in hoc corpore. 1. petr. 2 b. 2. corin. 5 a
 Fideles parati sint ad defensionē, & ad responſionem, si quis infidelis interroget eos de spe vitæ æternæ quā habent per Iesum. 1. pet. 3 c
 Fidelibus rursus se implicantibus. coinquinacionibus, facta sunt posteriora deteriora prioribus. matth. 23 d. 2. petr. 2 d
 Fideles confirmat Christus in aduentum suū. 1. corint. 1 a
 Fidelium cōgregatio facta per prædicationem Christi crucifixi. isa. 11 c
 Fidelium vnitas spiritus, quorum cor vnū & anima vna. act. 4 f
 Fideles primi pariter erant, omniāque illis cōmunia. act. 2 g
 inter Fideles primos non erat quisquam egēs. act. 4 g
Fidelitas in dispensatoribus & ministris verbi requisita, 1. corint. 4 a. vt homines doceāt omnia quæ mandauit eis Christus, matth. 18 d. euangelium nempe, marci 16 d
Fidere Deo, beatitudo est. prouer. 16 c vt Fiderēt soli Deo Iudæi, reducit in memoriā beneficia ab ipso eis collata Moyses. deut. 8 a ne Fidat quis sibi: qui stat, videat ne cadat. 1. corinth. 9 c
 ne Fideret suis viribus, stimulus carnis Paulo datus. 2. corinth. 12 b
 Fidentes in Domino benedicti. iere. 17 b
 Fidentes in homine, maledicti. iere. 17 a
 Fidentes viribus suis filii Israel vincūtur in pugna contra Beniamin. iudic. 20 c d
Fiduciam habeamus nos ingressuros in sancta sanctorū per sanguinem Christi. heb. 10 d cum Fiducia Christum adeamus. heb. 4 d
 Fiduciam habebāt Iudæi in sculptilibus & idōlis, ab eis sperantes auxilium in tribulationibus. deut. 32 e
 Fiduciam omnem in qua confidunt qui non obediunt præceptis ipsius, aufert Deus vt vrbes, muros, & cætera. deut. 28 g
 Fiducia Asæ in Deum. 2. paralip. 14 c
 Fiducia Iudæ Machabæi in Deum. 1. mach. 3 b
 Fiducia Michææ in Deum, in persona sanctorum. mich. 7 b
 Fiducia in Deum habenda. eccli 32 d
 Fiducia in verbum Dei habenda. sapien. 16 d
 Fiducia in Deum rata, est credere quod nunquam derelinquat sperantes in se. psal. 124 ad Fiduciam in Deum adhortatio post perpessa mala. amos 4 d
 Fiduciam populi sui cōfirmat Deus, commemorans præterita beneficia quæ in eū contulit. isa. 41 b
 Fiduciam in Deum nos docent pulli cornuorum. iob 39 a
 Fiduciam in vires humanas dissuadet Amasæ quidam vir Dei. 2. paralip. 25 b
 Fiduciā carnis aufert Dominus à populo suo. michææ 5 d
 Fiduciā in externo templi cultu nihil inuante, prohibet Dominus per Ieremiam. iere. 7 a
Vt Figmētum non conuerſetur aduersus sigulum, sic nec fidelis aduersus factorem conuerſi debet. rom. 9 d
Quod in Figuli manu est lutum: nos sumus in manu Dei. iere. 18 a
 vt Figulus ex eadē massa, vasa fingit in variis vsum: ita Deus ex creaturis alias in interitum, alias in gloriam suam. rom. 9 e
In Figuram & exemplū nobis est, quicquid Iudæis accidit. 1. corinth. 10 a
 Figura huius mundi præterit. 1. corinth. 7 e
Filiorum Israel seruitus, & liberatio ex Ægypto prædicitur. gene. 15 c
 Filii Iacob duodecim. gene. 35 d
 Filii Iacob mittuntur à patre in Ægyptum ad emendū frumentū tempore famis. gen. 42 a
 Filii Iacob non agnoscunt fratrem suum Io-

seph. gene. 42 b
 Filii filiorum Iacob. gene. 46 a b
 Filiorum Israel liberationem prædicit Iacob, gen. 48 d. eandē prædicit & Ioseph, gen. 50 d
 Filii Iacob ingressi in Ægyptum. exod. 1 a
 Filii Israel opprimuntur à nono Pharaone tributis & oneribus, ne crescant & multi fiant. exod. 1 b
 Filii Israel quo magis opprimuntur, eo magis multiplicantur. exod. 1 c
 Filii Israel ingemiscētes ob duram seruitutē, exaudiuntur à Deo. exod. 2 d
 Filii Israel egrediuntur Ægypto. exod. 12 f
 Filii Israel habitauerunt ccccxx annos in terra Ægypti. exod. 12 f
 Filii Israel gradiūtur per medium sicci maris. exod. 14 e
 Filios Israel quare non duxit Deus per viā terræ Philistiim. exod. 13 c
 Filii Israel efferunt ossa Ioseph ex Ægypto. exod. 13 d
 Filii Israel veniunt in Mara, & deinde in Elim. exod. 15 d
 Filii Israel veniunt in desertū Sin, murmurant pro cibo. exod. 16 a
 Filii Israel pluit Deus coturnices & manna. exod. 16 c
 Filii Israel veniunt in Raphidim, quibus ob aquæ penuriam murmurantibus, datur aqua ex petra. exod. 17 a
 Filii Israel pugnant contra Amalec. exod. 17 c
 Filii Israel veniunt ad montem Sinai. exo. 19 a
 Filii Israel ad pugnam apti numerantur. nu. 1 a
 Filii Israel mā fastidit ceteros tāt carnes. nu. 11 a b
 Filii Israel igne percutiuntur ob murmuracionem. num. 11 a
 Filii Israel flēt & murmurāt ob exploratæ terræ desperationem. num. 14 a. deut. 1 d
 Filii Israel fornicātur cū filiabus Moab. nu. 25 a
 Filii Israel terram Chanāan ingressuri, rētsum numerantur. nume. 26 a
 Filii Israel pugnant Contra Madian. num. 31 a
 Filii Israel amari à Deo, nō propter opera sua, sed ex sola electione Dei. deut. 7 b
 Filii Israel transeunt per arenam Iordanis alneum. ioseph 3 d
 Filii Israel percutiuntur à populo Hai. iof. 7 a
 Filii Israel seruiunt Eglon regi Moab. iud. 3 b
 Filii Israel fornicantur cum idōlis, & ideo traduntur in manus hostium. iudicium 3 b
 Filii Israel opprimuntur à Madian septem annis. iudicium 6 a
 Filiorum Israel idololatris, & eorum penitentia. iudicium 10 b
 Filii Israel ob incredulitatem perditū, exemplum sunt fidelibus. iudæ b
 Filiorum Iuda genealogia. gene. 38 d. & 46 b. 1. paralip. 4 a
 Filiorū Issachar genealogia. gen. 46 b. 1. par. 7 a
 Filiorum Beniamin genealogia. gen. 46 c. 1. paralip. 7 b. 8 a
FILIVM suum Samuelem lactat Anna vxor Elcanæ. 1. reg. 1 d
 Filii castigādi. eccli 30 a. pro. 13 d. 22 c. 29 c. 33 b
 Filius castigandus assidue, tamen statim non corrigatur. prouer. 19 c
 Filiis non indulgendum. eccli 30 b
 Filiis suis vt præcipiant verba Dei custodire, & implere, hortatur Iudæos Moyses. deut. 32 g
 Filii docēdi nos esse liberatos à captiuitate diaboli vt præcepta Dei implem. deut. 4 b. 6 d
 Filios doceāt parētes mysterium paschæ. exo. 12 d. 33 b
 Filii docēdi quare primogenita Deo offerantur. exod. 13 c
 Filios iubet Ioseph doceri quid significarent duodecim lapides in Galgalis locati, in loco castrorum. iof. 4 a d
 Filiis suis præcipiebat Abraham vt custodirēt viam Dei. gene. 18 c
 Filius Davidis, Salomō, traditur in manus Na-

- than propheta erudiendus. 1. reg. 11 f
 Filii inobedientis poena. deut. 21 a. prouer. 20 c
 Filius abducens à fide & fiducia in Deum, occidendus. deut. 13 b
 Filii male instituti, irridentes Eliseum, maledicti ab eo, deorantur ab vris. 4. reg. 2 d
 Filium suum vnicum immolat Abraham, fide certus Deum potuisse ei etiam effoto dare alterum, vnde descenderet Christus. gene. 22 b
 Filium Adoniam non corripit David, regnantem pro ipso contra Dei voluntatem super Israelem. 3. reg. 1 a
 Filios suos magis honorabat Heli, quam Deus: quia cum peccaret in Deum, arguebat quidem eos, sed tamen sinebat eos semper male agere, nec priuauit eos sacerdotio. 1. reg. 2 f
 Filii Heli non audiunt patrem monentem, quia eos volebat Deus occidere. 1. reg. 2 e
 Filii inobedientium præceptis Dei ducuntur in captiuitatem. deut. 18 d
 Filios iniquitatem patrum imitantes, & Deum odientes, punit Deus. deut. 5 a
 Filius indisciplinatus, patris confusio. eccli 12 a
 Filiorum Heli sacerdotis peccatum. 1. reg. 2 c quod Filios peccantes non prohibuisset Heli, punitur à Deo. 1. reg. 3 c
 Filii Samuel iudices ab eo constituti non sequuntur patrem, amantes avaritiâ & munerâ. 1. reg. 8 a
 Filii & filiae non custodiendi præcepta, rapiuntur & occiduntur. deut. 28 d
 in Filiis impiis non gaudendum. eccli 16 a
 Filiorum officium erga parentes. ephes. 6 a. colossen. 3 d
 Filium impetrat Eliseus à Deo hospiti suæ sterili pro ministris quod exhiberat erga eum. 4. reg. 4 b
 à Filiis occiditur Sennacherib. 4. reg. 19 g
 Filii septuaginta Gedeonis ex diuersis vxoribus, iudicium 8 f. quos Abimelech vsurpato regno occidit, iudicium 9 a
 Filii Abesan iudicis Israel triginta, & filiae totidem. iudicium 12 d
 Filii Abdô iudicis Israel quadraginta. iudi. 11 d
 Filiorum & filiarum carnes comesturos eos prædicatur Iudæis nõ seruatiõ præcepta. deut. 28 f
 Filios comederunt mulieres in fame Samariæ. 4. reg. 6 f
 Filii nõ comburendi in honorem deorum, more Gentium. deut. 12 d. 18 b. leuit. 20 a
 Filium suum sacrificat rex Moabitarum coram obsidentibus. 4. reg. 3 d
 Filium suum consecrat idolis Achaz per ignem. 4. reg. 16 a. 2. paralip. 28 a
 Filios suos per ignem consecrant idolis Israelitarum. 4. reg. 17 c
 Filia prudens, viro suo hæreditas. eccli 22 a
 Filia luxuriosam oportet obseruare. eccli 42 b
 Filia regis indatæ tunicis polymitis. 2. reg. 13 d
 de Filia vendita in ancillam. exod. 21 b
 Filia non prostituenda. leuit. 19 f
 Filiam suam vnicam immolat Iephte iuxta votum, quæ ei reuertenti à cæde Ammonitarum prima occurrerat. iudicium 11 g
 si Filium proprium tradidit Deus, nõ dabitur quin omnia quæ nos accipere conuenit, sumus accepturi. rom. 8 f
 Filii Abraham veri, qui fidem eius in Christum promissum imitantur. rom. 9 b
 in Filios adoptare, prædestinauerat Deus. eph. 1 a
 Filii Dei sumus per fidem in Christum. galat. 3 d iohan. 1 d
 Filii Dei sumus, sumus igitur sancti. deut. 14 a
 Filii Dei, filii Noe, & aliorum in fide Deum colentium. gene. 6 a
 Filii Dei sunt, qui spiritu Dei aguntur. rom. 8 c
 Filii resurrectionis, filii Dei sunt. luc. 20 f
 qui Filii Dei sunt, ii sunt hæredes Dei, & cohæredes Christi. rom. 8 c
 Filios Dei mundus nõ nouit, & quare. 1. ioh. 3 a
 Filii alieni & mendaces Iudæi, nolentes euangelium suscipere. 1. reg. 12 d
 Filii prodigi parabola, inexplicabilis Dei erga peccatores reuertentes misericordia & clementia docetur. luc. 15 c
 Filiorum duorum parabola, Iudæos docet Christus, ipsos fuisse qui receperunt se facturos voluntatem Dei, quam tamen non fecerunt. math. 21 c
 ¶ Fimbrias fieri per angulos vestimentorum præcipit Deus, & quare. num. 15 d. deut. 22 b
 ¶ Fingit David, & verbis aliud narrat quæ res habebat: partim vt celet consilium sacerdoti, quem timuit fortasse nõ subueniuntur in necessitate propter regis timorem: partim vt se liberet à periculo mortis. 1. reg. 21 a
 Fingit Samuel iussu Dei se immolare Deo, ne occidatur à Saule, & vngit Dauidem in regem. 1. reg. 16 a b
 ¶ Finis hominis insperatus. eccli 9 c
 in Finem seculi incidimus. 1. corinth. 9 c
 Finis omnium humanarum rerum futurus, resurrectione mortuorum peracta. 1. corinth. 15 d
 Finis omnium appropinquauit. 1. petr. 4 b
 ¶ Firmamentum, quod & cælum dicitur, verbo Dei creatur. gene. 1 a
 Firmamentum tribulatum. deut. 2. reg. 22 b
 ¶ Flagellatur præfecti filiorum Israel. exo. 5 c
 ¶ Flagellatur Christus. math. 27 c
 Flagellatur Paulus. act. 22 f
 ¶ In Flamma holocausti Manne, ascendit angelus in cælum qui ei prænunderat natiuitatem Samsonis. iudicium 13 d
 ¶ Flentem Agar & afflictam consolatur Deus per angelum. gene. 21 b
 Flet Rachel pudica, quod Iacob eam oscularetur, nesciens eum esse fratrem patris sui. gene. 29 b
 Flet Esau inter osculandum fratrem. gene. 33 a
 Flet Iacob filium suum Ioseph. gene. 37 c
 Flet Ioseph audiens fratres agnoscentes peccatum. gene. 42 e
 Flet Ioseph conspecto fratre suo Benjamin. gene. 43 g
 Flens clamat Ioseph. gene. 45 a d
 Flet Ioseph fratribus petentibus veniam. gen. 50 c
 Flent Israelitæ audientes verba exploratorum detrahentium terræ promissionis. num. 14 a
 Flet x x dies populus Aaronem mortuum. nume. 20 d
 Flet sedens vulgus promiscuum quod ascenderat ex Ægypto cum filiis Israel, desiderans carnes. nume. 11 b
 Flet populus Israel correptus ab angelo, quod non occidissent Chananeos, sed cum ipsis percussissent foedus. iudic. 2 a
 Fletu vxoris victus Sâson, aperuit propositionem quam sodalibus proposuerat: vnde iratus reuertitur ad domum patris. iudicium 14 d
 Flent Israelitæ coram Domino, quod cæsi sint à Beniaminitis. iudic. 20 c d
 Flent eiulatu magno Israelitæ, & queruntur tribum Benjamin esse deletam. iudic. 21 a
 Flet Anna audiens sibi exprobrari sterilitatem, quam consolatur maritus. 1. reg. 1 a
 Flet Israel post Dominum, quod arcæ Dei non haberent amplius secum. 1. reg. 7 a
 Flet populus Israel, audiens oculos dextros Iacobitarum peti à Naas Ammonita in foedus. 1. reg. 11 b
 Flent David & Ionathas, & in oscula ruunt, postea fugit David. 1. reg. 20 g
 cum Fletu agnoscit Saul Dei manum, Davidis innocentiâ, suamque iniquitatem. 1. re. 24 d
 Fletus David & suorum ob mortuum Saulem & Ionathan. 2. reg. 1 b
 Flet David super tumulum Abner, cum omni populo. 2. reg. 3 f
 Flens, nudis pedibus, aperto capite, fugit David. 2. reg. 15 f
 Flet David audiens mortuum Absalom. 2. reg. 18 g. quæ Iacob consolatur audacter, 1. reg. 19 a
 Flens, & ieiunans orat David ad terram prostratus, vt sanaretur filius suus ex Beth-sabee. 2. regum 12 e
 Flet David cum populo, scissis vestibus cadens in terram, audita morte Amnonis. 2. reg. 13 f
 Flet Ezechias audiens se moriturum. 4. reg. 20 a
 Flet Eliseus videns mala quæ facturus esset Hazael contra Iudæos. 4. reg. 8 d
 Flet Iosif, lecto libro Deuteronom. 4. reg. 22 d
 Flet Iesus. iohan. 11 d
 Flet Iesus Ierusalem ingrediens, quod non cognoscerent tempus adesse, in quo mittendus erat Messias, qui eos visitans, pacem afferrebat illis. luc. 19 f
 Flentes beatos prædicat Christus, & quare. luc. 6 d
 Flet amarè Petrus, quod Christum abnegasset. math. 26 g
 Flens Paulus hortatur Philippenses, vt à pseudopropheta caueant. philip. 3 d
 Flendum cum flentibus. rom. 12 d
 qui Flent, sint tanquam non flentes. 1. cor. 7 e
 Flere nos ipsos debemus potius, quàm mortem Christi, super quos aridos & infructuosos tanta mala, nisi resipuerimus, vctura sūt. luc. 23 d
 ¶ Vt flos herbæ prætereunt tam mala quàm bona huius mundi. iacob. 1 b
 ¶ Fluuii aquæ viæ visio. apoc. 12 a
 Fluuius irrigans paradysum sine ortum voluptatis. gene. 2 b
 ¶ de Fodiencie cisternam, in quam bos ceciderit. exod. 21 g
 ¶ Focundam facit Deus Liam. gene. 29 d
 vt Focundæ essent sicut Rachel & Lia, præcabatur populus virginibus nubentibus. rom. 4 c
 ¶ Fœdus, Vide Promissio & Pactum.
 Fœdus Dei cum Noe, quod ipse cum suis filiis saluaretur in arca à diluuiio. gene. 6 c
 Fœdus inuit Deus cum Noe & filiis, se nunquàm deleturum terram aquis diluuii: adiicitque signum irim in nubibus. gene. 9 b e
 Fœdus Dei cum Abraham & semine eius erat, vt esset Deus ipsorum, nec in quoquam alio fiderent. gene. 17 a
 Fœdus pangit Deus cum Abram, daturum se illi terram promissionis. gene. 15 d
 Fœdus Abraham cum Abimelech pro puteo iuramenti. gene. 21 d
 Fœdus Dei cum Israelitis, quod facturi essent quæ præcepisset. exod. 1 a. 24 b
 Fœdus Dei derelictum esse ægre fert Elias. 3. regum 19 b
 Fœdus populi Israel cum Domino Deo, quod ipse esset ei in Deum. iof. 24 f
 Fœdus inuitus populus cum Deo offert holocausta & victimas. exod. 24 a
 Fœdus Ioiadæ inter Deum, & regem, & populum, quod adhererent Domino. 4. reg. 11 d
 Fœdus Isaac cum Abimelech. gen. 26 f g
 Fœdus ineunt Iacob & Laban, neutrum alteri nociturum. gen. 31 f
 Fœdus percipiunt David & Ionathas coram Domino. 1. reg. 20 c. 23 c
 Fœdus quod cum Ionathas pepigerat David, impleuit dando Miphiboseih filio ipsius Ionathæ agros, familiam, & ad mensam suam eum collocando tanquam filium regis. 2. regum 9 c d
 ¶ Felicitate nescit vti stultus. prouer. 26 a
 ¶ Fœnum dat Deus ad pascenda iumenta diligentium se. deut. 11 b
 ¶ Non Fœnerandum fratri. deut. 23 d
 Fœnerat gentibus multis, qui seruat Dei præcepta, & à nullo fœnus accipit. deut. 28 b
 ¶ Folio volante terret Deus inobedientes verbo suo. leuit. 26 f
 ¶ Fõs siue vapor aut nubes è terra irrigas vniuersam terram ante quàm Deus plueret. ge. 2 a
 Fons quando immundus. leuit. 11 f
 Fontes Moabitarum obturari præcipit Deus. 4. regum 3 c d
 Fons gratiæ & veritatis Christus. zacha. 13 a
 cc. ii.

- Formidolosi iubentur discedere à bello.** deuteron. 20 b
Formidolosos iubet Deus reuerti ab exercitu Gedeonis ad domos suas. iudicum 7 a b
Fornax ferrea, Ægyptus. deut. 4 c
Fornicatio mulieris in quo agnoscitur. ecclesiastici 16 b
Fornicariam mulierem ducit Osee. osee 1 a
Fornicationi non est dicatum corpus, sed Domino. 1. corinth. 6 c
Fornicatione vitanda. 1. cor. 10 b. 1. the. 4 a. heb. 12 d
ad Fornicationem vitandam habeat vnusquisque uxorem suam. 1. corinth. 7 a
Fornicator in propriū corpus peccat. 1. cor. 6 d
Fornicarii regnum Dei non possidebunt. 1. corinth. 6 b. quos indicabit Deus, heb. 13 a
Fornicarii inter fideles, vitandi à fidelibus. 1. corinth. 5 d
Fornicatio ne nominanda quidem inter Christianos. ephes. 5 a
Fornicatorem quendam excommunicat Paulus. 1. corinth. 4 a. quem reuocari iubet, ne nimia tristitia absorberetur, 2. corinth. 2 b
Fornicantur Israelitæ cū filiabus Moab, sicutque idololatæ: propter quod percussuntur. nume. 25 a
Fornicationes morte puniendæ. leuit. 18 a. 20 b
Fornicatrix apud Iudæos comburebatur, vt de Thamar legimus. gene. 38 f
Fornicans virgo in domo patris, à populo lapidabatur. deut. 22 c
Fornicator Zabri occiditur à Phinees. num. 25 a
Fornicari cū diis alienis, pro diis alienis fide-re, & eos adorare derelicto Deo. exod. 34 b c. deut. 31 d. iudicum 2 c
Fornicans cū magis & ariolis occidetur à Deo. leuit. 20 a b
Fornicantur Israelitæ cum Baalim post mortem Gedeonis. iudicum 8 g
Fornicationem populi vocat Deus infidelitatem & murmurationem in ipsum. num. 14 f
ne Fornicaretur populus, id est, ne cogitationes cordis sui sequeretur, & aliud faceret quā quod præcepisset, ideo simbrias in oris vestimentorū iusserat fieri, vt semper præceptorum reminiscerentur. nume. 15 d
Fortem Deum cōstitetur Anna, quam ex sterili fœcundam fecerat, vnde liberata fuit ab opprobriis hominum exprobrantium sterilitatem. 1. reg. 2 a
Fortis noster Deus. 1. reg. 12 a. iof. 12 e
Fortissimum virorum vocat angelus Gedeonē. iudicum 6 b
Fortis Phenenna desit parere, & infirma steriliisque Anna parit multos. 1. reg. 2 a
Fortium, quos dederat Deus Dauidi, catalogus. 2. reg. 23 b
vt Fortitudo Dei ostenderetur, ideo restitit Pharao Moyfi. exod. 9 c
Fortitudo nostra Deus, qui dat victoriā ex inimicis. exod. 15 a
Fortitudo omnis aufertur non custodientibus præcepta, ita vt se non possint tueri ab inimicis. deut. 28 d
Fortitudo Samsonis minuitur, & vnde. iudicum 16 d
Fortitudo Samsonis nihil aliud quā Dei vis & potētia in ipso. nam legitur fortitudinem illi defecisse, postquam Deus recessisset ab ipso. iudicum 16 e
in Fortitudine sua nō est fortis homo, sed fortitudine Dei, sine quo nihil potest homo quātuncunq; fortis, vt de Phenenna legimus, quæ fœcunda, sterilis à Deo facta est: & sterilis Anna, fœcunda facta à Deo est. 1. reg. 2 b
Fortitudini & robori manuum ne tribuamus diuitias, sed Dei misericordiæ. deut. 8 d
in Fortitudine cibi à Deo missi per angelum, Elias x 2 diebus, & x 1 noctibus ambulat. 3. reg. 19 b
Non Fortuna, sed prouidentia Dei propheta
- inobediens verbo Dei occiditur à leone immisso à Deo.** 3. reg. 23 d e
Fortuna & casa videtur factū, quod Saul querendo asinas patris, vngatur in regem: quod tamē prouidentia diuinæ fuit. 1. reg. 9 b c d
Fortunæ & casui tribuūt sacerdotes Philisthæi, quod amarifcas haberet populus. 1. reg. 6 b
quod Fortunæ tribuitur vulgō, scriptura ad Deum defert, cum de eo qui non insidiatus occisus fuerit, dicit, Deus illū tradidit in manus eius. exod. 21 c
in Fractiōne panis, cōmunicatione, & orationib⁹ perseverāt Christiani primi. act. 27
Fragilitas. ecclesiastici 29 d
Fraterna correptio. ecclesiastici 19 b
Fratris mortui absque liberis accipiebat vxorem alter frater, qui suscitabat semen fratri defuncto. gene. 38 b. deut. 25 b
Fratris odium vitandum. leuit. 19 d
Fratrum concordia Deo & hominibus grata. ecclesiastici 25 a
Fratrum septem, qui Machabæi dicuntur, matrisque eorum supplicia. 2. macha. 7 a
Frater abducens à fide & fiducia in Deum, occidendus. deut. 23 b
Fratres Ioseph orant veniam. gene. 50 c
in Fratres suos eleuetur rex. deut. 17 d
de Fratrib⁹ Ioseph vide multa. ge. 41. 42. 43. 44
Fratres suos vocat Iacob suā familiā. ge. 31 d e
Fratris nomine cōpellat Iacob ignotos. ge. 29 a
Fratres suos vocat Dauid milites qui secum militabant. 1. reg. 30 f
Fratres, suos discipulos & apostolos vocat Christus. matth. 28 b
Fratres suos nos esse cōstitetur Christus. heb. 2 c
Fratribus Christi per omnia similis, factus homo, tentatus, &c. & quare. heb. 2 d
Fratres sunt omnes Christiani. matth. 23 a
inter Fratres à Deo adoptatos, primogenitus Christus. rom. 8 f
pro Fratribus animas ponere debemus exemplo Christi. 1. iohan. 2 b
Fratri peccanti absq; modo & numero remittendum, si eum peccati poeniteat. matt. 18 c. luc. 17 a
Frater peccans in nos nobis consciis, quomodo corripiendus. matth. 18 c
Fratre ne circūueniamus in negotio. 1. thes. 4 b
Frater non perdendus ob cibum, roma. 14 c. à carnibusque perpetuo magis abstinentium, quā eum scandalizare. 1. corinth. 8 d
Fratre suū si quis odit, in tenebris est. 1. ioh. 1 b
Fraternitatē diligamus. ro. 12 c. 1. pet. 1 d. 2 c. 3 b
Fratres siue cognati Christi nō credunt in eū, iohan. 7 a. vt videas nullam apud Deū personarum acceptionem.
Fratres Christi non credentes ei, volunt vt ostentet se mundo. iohan. 6
Fraudulētī regnum Dei non possidebunt. 1. corinth. 6 b
Fraus potius patiēda, quā iudicio contendendum. 1. corinth. 6 b
Qui neque Frigidus, neque calidus est, ipsum euomit Deus. apoc. 3 c
Frigus erat cum caperetur Iesus. iohan. 18 c
à Fructib⁹ cognoscitur arbor. mat. 7 c. luc. 6 f
Fructus iustitiæ, & fructus peccati. rom. 6 d
Fructus agrorū vt comederent, constituit Deus Israelitas in terra Israel. deut. 31 b
Fructus de terra Chanaan afferuntur ab exploratoribus. nume. 13 c
Fructus vērīs, terræ, iumentorum, & gregum, multiplicabitur seruantibus præcepta Dei. deut. 28 a
Fruct⁹ vteri comesturos Iudæos prædicat Moyses, non seruantes præcepta Dei. deut. 28 f
vt Fructificemus Deo per opera bona, liberati sumus à maledictione legis. rom. 7 a
Fructificāt morti per legē affectus nostri. ro. 7 b
Ad Frugalitatem adhortatio. prouerb. 27 d
Fruges consumuntur nō obedientibus præ-
- ceptis Dei.** deut. 28 d
Frugum collectio, festū tabernaculorū. exo. 23 c
Frumenta excutit Gedeon in arca, fugiturus Madianitas. iudic. 6 b
Fruenti abundantiam precatur Isaac à Deo dari filio Iacob. gene. 27 d
Fruentum dat Deus diligētibus se. deut. 21 b
Fugiedū præcipit Christus ministro verbi, si eum persequantur inimici. matth. 10 c
Fugiunt Paulus & Barnabas, ne lapidentur. act. 14 a
Fugam consulit Eliseus filio prophetæ, vbi ille vnxiisset Iehu super Israelē. 4. reg. 9 a b
vt Fugiat ipsum Achab, hortatur Deus Eliam. 3. reg. 17 a
Fugit Dauid ad regem Moab, cum quo habitauerunt parentes ipsius. 1. reg. 22 a
Fugit Dauid à facie Saul. 1. reg. 19 b
Fugit Dauid pedes filium suum Absalom. 2. regum 15 c
Fugiens Sifara, peruenit ad tabernacula Iahel, à qua occiditur defixo per tempora ipsius clauo. iudi. 4 c
Fugientes Philisthæi occiduntur ab Israelitis. 1. reg. 17 g
Fugit Dauid in Hareth, Gad prophetæ monitu. 1. reg. 22 a
Fugit Elias timidus ipsam Iezabelem persequentem ipsum. 3. reg. 19 a
Fugit Moyses timēs occidi à populo. num. 16 f
Fugituro Gedeoni apparet angel⁹, & cōsolatur, mittitque eum vt liberet Israelē. iudic. 6 b
Fugiunt omnes discipuli à Christo, visis tribulationibus. luc. 22 e
Fugam simulat Iosue ante populum Hai, vt de ciuitate eos extrahat, & ab insidiis occidatur. iof. 8 b
Fugantur Syri à Deo per Achab. 3. reg. 20 c
Fugit Absalō occiso Amnone fratre. 2. reg. 13 g
Fugiunt Israelitæ Philisthæos. 1. reg. 31 c
Fulgura micāt cū datur lex populo. exod. 19 c
Fumat mons super quem descenderat Deus, vt daret legem. exod. 19 c
Fumus de naribus Dei. 2. reg. 22 a
Fundamenta montium. deut. 31 d
Fundamenta orbis reuelata. 2. reg. 22 b
Fundamentū ecclesiæ, Christus Iesus. 1. cor. 3 c
Fundamētis à Paulo iactis ædificio ecclesiæ, videant alii quomodo superædificent. 1. cor. 3 c
Funiculos in quatuor angulis pallii præcipit Moyses ferat deus. deut. 22 b
Qui Furatus fuerat de anathemate, comburi iubet Deus. iof. 7 b c
Furem idolorū soceri vult occidi Iacob. ge. 31 d
Furis poena. exod. 22 a
Furem effringentem domum licet impune occidere. exod. 22 a
cum Fure non versandum. prouer. 24 d
Furum maledictio. zach. 5 a
Furtum non faciendum. exod. 20 c. leuit. 19 b
Fur qui fratrem suū Israelitā furatus fuisset & vendidisset, occidebatur. deut. 24 b. exod. 21 c
Fures & rapaces regnum Dei non possidebūt. 1. corinth. 6 b
Fures manibus laborent, vt pauperibus subueniant. ephes. 4 f
Furti arguit fratres suos Ioseph falsō, vt tentet eos. gene. 44 a c
Furti Laban arguit ipsum Iacob, quod idola sua abstulisset ei. gene. 31 d
Furis parabola hortatur Christus ad vigilandum. matth. 24 d. luc. 12 e
vt Fur in nocte, ita aduentus Christi ad iudiciū. 2. pet. 3 c. apoc. 3 a
Fures & latrones vocat Christus pastores qui ante eum, id est non credentes ei, populū suum voluerunt regere, vt Pharisei. iohan. 10 b
Furatur corda populi patris ipse Absalom, tam blandē & amice omnia agens cū eis, vt ipsis non sentientibus cogere pro ipso sentire vt esset rex. 2. reg. 15 a

¶ Furor Dei in impios non timentes maledictiones ipsius. deut. 29 c
 Furor mentis percussit Deus non seruantes precepta. deut. 28 c

G

Gaal filius Obed suscitatur Sichimitas contra Abimelech, & oppugnat ciuitatem Sichem. iudicum 9 d
 Gaal eiicitur ex Sichem, expugnato suo exercitu. iudicum 9 e
 Gaal pugnat contra Abimelech. iudicum 9 d
 ¶ Gabaa Benjamin edificatur ab Asa, rege Iuda. 3. reg. 15 e
 ¶ Gabaonitas calliditate & simulatione petunt pacem cum Iosue: cui quibus ipse inicit foedus non interrogato Domini ore. iof. 9 a b c
 Gabaonitas ligna cedunt Israelitis, & aquam comportant, maledictione perpetua constituti in ea ministeria Israelitis. iof. 9 d
 Gabaon ciuitatem oppugnant quinque reges. iofue 10 a
 Gabaonitas petunt auxilium a Iosue. iof. 10 b
 Gabaonitas voluit Saul delere, zelo quodam contra iramentum eis ab Israelitis praestitum, unde punitur Israel fame septem annorum, quae non cessat nisi suspensis & occisis prius septem filiis Saulis. 2. reg. 21 a b c
 Gabaonitas abutuntur vxore cuiusdam Leuitae. iudicum 19 f
 Gabaonitis bellum inferunt Amorrhæi, quod pacem fecissent cum Iosue. iof. 10 a b
 ¶ Gabelus venit cum Raphael ad nuptias Tobiae. tob. 9 c
 ¶ Gabriel angelus nuntiat Mariam virginem concepturam Dei filium. luc. 1 c
 ¶ Gad filius Iacob ex Zelpha. gene. 30 b
 Gad benedicitur. gene. 49 c. deut. 33 c
 Gad filii. gene. 46 b
 Gad tribui datur fors possessionis. nume. 31 f. deut. 3 b. iof. 13 c
 Gad genealogia & habitatio. 1. paral. 5 b
 Gaditas, Rubenitas, & dimidia tribum Manasse, qui deduxerant fratres suos in terram Chanaan remittit Iosue, commendans eos de obedientia praestita, & benedicens eis, praecipiens seruare legem Dei. iof. 22 a b
 Gaditis praecipit Iosue, vt armati precedat fratres suos in terram Chanaan, cui propterea obediunt. iof. 1 c. d. 4 c
 Gad propheta iratum Deum Dauidi nuntiat ob numeratum ab eo populum. 2. reg. 24 b
 Gad prophetae monitu fugit Dauid in Hareth. 1. reg. 22 a
 ¶ Galaad mons quare sic dictus. gene. 31 a
 ¶ Galatarum inconstantiam miratur Paulus, admittentium circuncisionem vt necessariam. galat. 1 a
 Galatas insensatos Paulus vocat, quod recidissent in opera legis, per ea iustitiam expectantes. galat. 3 a
 Galatis euangelizauit Paulus per multas afflictiones. galat. 4 b
 Galatarum affectus erga Paulum. galat. 4 b
 ¶ In Galgalis innouatur regnum Saulis. 1. re. 11 d
 In Galgalis castrametatur Israelitas, vbi & duodecim lapides ingentes figuntur in signum siccatae aluei. iof. 4 d
 ¶ Vt Gallina pullos, sic Christus Iudaeos sua praedicatione voluit congregare, renuentes tamen. matth. 23 d
 ¶ Galilaei Christum suscipiunt cum vidissent miracula. iohan. 4 f
 In Galilaea proficiscuntur apostoli, & ibi Christum resurrexisse vident. matth. 28 d
 ¶ Gamalielis consilium rectum pro apostolis. act. 5 f
 ¶ In Garizim monte qui ad benedicendum filiis Israel constituitur. deut. 27 b
 ¶ Gaudet Deus omnia bona conferre in populum suum audientem vocem ipsius. deut. 30 b
 In Gaudio seruientem Deo. deut. 28 c

Gaudent apostoli se affligi propter Christum. act. 5 g
 cum Gaudio rapinam bonorum suorum perferunt fideles. heb. 10 g
 Gaudet Paulus in afflictionibus. colof. 1 d
 Gaudendum Christianis quoties in varias tentationes & afflictiones inciderint. iacob. 1 a
 Gaudeamus semper in Domino ex fide & spe. rom. 12 c. philip. 3 a. 4 a. 1. thess. 5 c. 1. petr. 1 b
 Gaudet Paulus ob opera charitatis, & bonam conuersationem Philemonis, Timothei, Philippesum & aliorum. ad philem. b. 2. timot. 1 a. 1. thess. 2 d. philip. 2 c. 4 a
 ad Gaudium hortatur Philippes Paulus, quod mortem subiturus esset cum gaudio. philip. 2 c
 ad Gaudium hortatur Paulus Corinthios. 2. corinth. 13 d
 Gaudendum cum gaudentibus. rom. 12 c
 qui Gaudet, tanquam non gaudentes. 1. corint. 7 e
 Gaudent fratres Paulum ereptum e vinculis. philip. 1 d
 Gaudere voluit Christus 12 x 11 discipulos, quod nomina eorum scripta essent in caelis, non autem quod miracula facerent. luc. 10 c
 Gaudium super vno peccatore respiciente maius quam super x c i iustis, & veritate euangelii amplexis. matth. 18 b. luc. 15 a
 Gaudium mundi, cum vidisset Christum mortuum & sepultum, putantis nunquam resurrecturum. iohan. 16 e
 Gaudii extrema, luctus. prouerb. 14 b
 G A V D I V M, a Spiritu sancto proficiscitur. ro. 14 c. galat. 5 d
 Gaudium verum ex verbo euangelii est. 1. iohan. 1 b. Vtq; gauderemus, venit Christus. ioh. 17 b
 Gaudium magni mulieribus ex resurrectione Christi. matth. 28 b
 Gaudium & pacem conscientiarum, quae Christum cognouerunt, exprimit Lucas. act. 2 g
 Gaudium eunuchos post cognitum Christum. act. 8 g
 Gaudium custodis carceris Pauli cum credidisset Christo. act. 16 f
 Gaudium cordis prorogat vitam. ecepi 30 d
 cum Gaudio adducit Dauid arcam Dei in domum suam ex domo Obed-edom. 2. reg. 6 c
 ¶ Gazam urbem capit Iudas. iudic. 1 d
 ¶ Gazer urbs expugnatur a Iosue, occidunturque omnia cum rege ipsius. iof. 10 f
 Gazer succenditur a Pharaone, occiso Chanaan, quam Salomon reedificat. 3. reg. 9 c
 ¶ De Gazophylaciis, caeterisque ad usum sacrorum reparandis. ezech. 42 a
 ¶ Gedeoni apparet angelus. iudic. 6 c
 ¶ Gedeon diffidens de viribus, dicit se non posse liberare Israel. iudic. 6 c
 Gedeon enertit aram Baal. iudic. 6 e
 Gedeon, Ierobaal dictus. iudic. 6 f
 Gedeon offert holocaustum Deo, quod ipse Deus igne absumpsit, vt certo sciret se cum ipso Gedeone esse, & mittere in liberationem Israelitarum. iudic. 6 d
 Gedeonis fides in promissione Dei, signo accepto in vellere, corroboratur. iudic. 6 g
 Gedeo cum puero descendit ad castra Madianitarum, vbi circa medium noctis audit somnium interpretatem quendam, quod castra Madianitarum traditurus esset Deus in manus ipsius. iudic. 7 c d
 Gedeon cum trecentis pergit contra Madianitas innumerabiles. iudic. 7 c e f g
 Gedeon non vult Israeli dominari, sed Deum. iudicum 8 e
 Gedeo queritur Deo, Israellem affligi. iudic. 6 c
 Gedeon timet, angelo facie ad faciem conspecto, confortaturque a Deo. iudic. 6 c
 cum Gedeone se futurum in liberando Israele promittit Deus. iudic. 6 c
 Gedeonem iubet Deus destruere aram Baal. iudicum 6 e f
 In Gedeonem insurgunt Ephraimitae, quod eos non conuocasset ad pugnandum contra Ma-

dianitas: quos sedat, benigne laudas eos, plus eis tribuendo quam sibi, qui Oreb & Zeb principes Madianitarum occidissent. iudic. 8 a
 Gedeonis filii septuaginta ex diuersis vxoribus, iudic. 8 f. quos occidit Abimelech frater ex concubina. iudic. 9 a
 Gedeonis fratres a Zebee & Salmana occisi. iudicum 8 d
 Gedeoni dantur a populo aureae in aures. iudic. 8 e
 Gedeon comprehensos Zebee & Salmana reges Madianitarum occidit. iudic. 8 e
 Gedeon moritur. iudic. 8 g
 Gedeonis tempore quieuit terra Israel a bellis quadraginta annis. iudic. 8 f
 ¶ In Gehenna ignis perpetuus, vermis sine dolor & moror non moriens. marc. 9 g
 ¶ Gehon fluuius. gene. 2 c
 ¶ Gemitus filiorum Israel oppressorum auditur a Deo. exod. 2 d
 Gemitum filiorum Israel audit Deus, & promittit liberationem. exod. 6 a
 Gemitus afflictorum, quos affligebat Deus propterea, quod ad idola conuersi essent, exaudiebat Deus propter iudices a se per ipsos constitutos. iudic. 2 d
 Gemitus filiorum Dei sunt vt appareat promissa hereditas. rom. 8 d
 ¶ Genealogia Ismahelis. gene. 25 b
 Genealogia Iacob. gen. 46 b
 Genealogia filiorum Simeon. 1. paral. 4 d. gen. 46 b. exod. 6 c
 Genealogia filiorum Benjamin. gene. 46 c. 1. paralip. 7 b. 8 b
 Genealogia filiorum Iuda. 1. para. 4 a. ge. 38 d. 46 b
 Genealogia filiorum Issachar. 1. paral. 7 a
 Genealogia Adam vsque ad Esau & Iacob, repetitio breuis. 1. paral. 1 a
 ¶ Genuit nos Deus. deut. 32 c
 Generandi vim dat Deus omnibus quae super terram sunt. gene. 1 b c d. 9 b
 Generatio peruersa, infideles Israelitae. deut. 32 c
 ¶ Generum fieri regis Saulis renuit Dauid. 1. regum 18 e
 ¶ Genu vtroq; ad terram orat Salomon. 3. reg. 8 f
 Genibus curuatis procidit ante Eliam quinquagenarius missus ab Ochozia, cum quo ambulat Elias ad regem. 4. reg. 1 c
 qui Genua coram Baal non curuauerant, dereliquerat sibi Deus v 11 m diebus Eliam querentis se derelictum solum prophetam Dei. 3. reg. 19 d
 Genibus curuatis bibetes noluit Deus cum Gedeone proficisci ad bellum. iudic. 7 b
 in Genibus percuntur vlceribus qui non seruant precepta. deut. 28 d
 ¶ Gentes & populos diuisit Deus per regiones. deut. 32 a
 Gentes omnes in gloriam Dei creatae. deu. 16 d
 Gentes quare paulatim eiecit Deus de terra promissionis. deut. 7 d
 Gentes omnes delendas esse praedicit Moyses. deut. 31 a. iere. 25 c
 Gentes relictae vt in ipsis Dominus experiretur Israellem. iudic. 3 a
 Gentes duas odit Dominus. ecepi 50 d
 Gentes etiam impiis beneficia sua confert Deus, qui per Naama dedit victoriam regi Syriae. 4. reg. 5 a
 Gentium ritus non recipiendus super mortuis. deut. 14 a
 Gentium, quae in terra promissionis erat, prohibet Iudaeis societate Deus. deut. 7 a. leuit. 18 d. iof. 23 a. exod. 34 b
 ne Gentium opera imitemur, hortatur Paulus. ephes. 4 d
 Gentium more voluerunt regem habere Iudaei contra Dei voluntatem. 1. reg. 8 d
 Gentium abominationes imitatur tribus Iudae. 3. reg. 14 f
 Gentium imbecillitas. isa. 40 d

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

GENTES PECCATORES. galat. 1 c

Gentes tenebræ. ephes. 5 b
 Gentium conuersatio qualis ante cognitum Christum. ephes. 2 a
 Gentes, canes à Christo dicuntur. matth. 25 c
 Gentes diis immolant. 1. cor. 9 e
 Gentibus stultum videtur per mortem in cruce, vitam fuisse à Christo restitutam generi humano. 1. cor. 1 d
 Gentes dimisit Deus agere quod vellent, dans tamen eis pluias, &c. vsque ad tempus euangelii. act. 14 c
 Gentibus tradendus erat Christus vt crucifigeretur. luc. 18 f
 Gentes ne imitentur Christiani, quæ subiectis suis dominantur, omnibus autem se subiiciant ad seruiendum, vt Christus. matth. 20 d
 Gentes quantum abfuerint à salute ante Christum cognitum. ephes. 2 c
 Gentium expectatio & salus Christus. gene. 49 b. isa. 51 b
 Gentium electio. psal. 17, versu 48. psal. 85, versu 8
 Gentium conuersio. psal. 111, versu 8. isa. 2 a. zacha. 8 d. 9 a. 14 d
 Gentium vocatio ad Christum, quorum caput Christus. 2. reg. 22 d
 Gentium vocatio. 2. reg. 22. d. isa. 65 a. iere. 16 d. osee 1 d. psal. 2, versu 8
 Gentium vocatio per prædicationem apostolorum, isa. 66 f. in Dei gloriam, isa. 43 a
 Gentes etiã ad Christi regnum pertinent. psal. 2, versu 8
 Gentes longe sunt à Christo, & nihil ad eum pertinent. ephes. 2 c. neque sectantur iustitiã, ro. 9 e
 Gentium **INGRESSUM** in ecclesiam prædicat Christus, matt. 8 b. quæ in Christo sperare debebant, audito iudicio, euangeliove salutis, matt. 11 b. & auferre cultum idolorum suorum, iohan. 4 c. Quibus **SALUTARE** Dei missum est Christus Iesus, & quare, luc. 2 e. act. 2 f. 28 g. Et ostium fidei apertum, act. 14 d. Quasones suas esse affirmat Christus, iohan. 10 c. Adducetas etiam ante Ierosolymorum excidium ad ipsum per euangelii in toto orbe prædicationem, matth. 24 b. mar. 13 b. Nolentibus Iudæis ingredi, huius mundi negotiis nimium addictis, vt in coenæ parabola, luc. 14 d. & dolentibus se eiici qui Christum occiderant, vt in parabola patrifamilias qui vineam plantauerat, mar. 21 d. luc. 20 b. & excindi, occidive, vt in parabola nuptiarum filio regis factarum, matt. 22 a. ipsis id contra seiplos prophetantibus, iohan. 7 e. matth. 22 d
 Gentibus prædicandum euangelium prædixerant prophete, act. 15 c. sed postquam Iudæis primum fuisset prædicatum, qui filii erant, ipsæ autem canes, mat. 15 c. mar. 7 c. easque vocandas, rom. 9 e. & iustificandas per Christum. galat. 3 a
 Gentium & Iudæorum vocationem testimoniis prophetarum probat Paulus. rom. 15 c
 Gentium electio gratuita. rom. 10 d
 Gentibus ne euangelium prædicent, prohibet Christus apostolis. matth. 10 a
 ex Gentibus qui ascenderant Ierosolymam vt adorarent, petunt videre Iesum. iohan. 12 c
 Gentibus penitentiam & conuersionem dat Deus, act. 11 c. fideique ostium aperit, act. 14 d
 Gentium corda Deus purificat fide ab idololatria. act. 15 b
 Gentibus reuelat mysterium absconditum Deus, & diuitias gratiæ suæ, coloss. 1 d. adducens magos ab Oriente, qui Christum suum filium adorarent, matth. 2 a
 Gentium **INGRESSUM**, Samaritani. ioh. 4 a
 ad Gentes mittit Christus apostolos, vt prædicent, eas baptizent, & doceant seruare quæ præceperat. matth. 28 d. luc. 24 g
 ex Gentibus tradunt euangelio, quotquot præordinati sunt. act. 13 g
 Gentibus annuntiarum verbum euangelii indi-

gnabantur Iudæi, & prohibebant. iohan. 7 c. 1. thess. 2 c
 quod Gentibus nuntiasset Petrus euangelium, increpatur à cæteris apostolis. act. 11 a
 Gentes non esse à Iudæis abominandas, neque impuras æstimandas, ostenditur Petro in visione. act. 10 c
 ad Gentes Paulus à Deo electus, missus est, & ad quid, act. 9 b. 26 e. ei; cura à Deo delegata, & dispensatio credita, galat. 2 b. ephes. 3 a b
 Gentium minister Paulus, rom. 15 d. apostolus, rom. 11 b. doctor, galat. 1 c. 1. timor. 2 b. magister, 2. timoth. 1 c
 Gentibus prædicant euangelium Paulus & Barnabas iuxta Dei præceptum, reiciendis illud Iudæis. act. 13 g. 18 b
 Gentibus datur Spiritus sanctus, audito & ab eis credito euangelii verbo. act. 10 g
 ad Gentes scribunt apostoli epistolam ne circumciderentur, neque aliud legis onus paterentur sibi imponi. act. 15 e
 Gentes obrulit Deo Paulus, vt hostiam Spiritu sancto purgatam per euangelii illustrationem. rom. 15 d
 quæ in Gentium conuersione operatus est Paulus, Deo tribuit. rom. 15 d
 ad Gentium salutem vsus est Deus delicto Iudæorum, videlicet vt Gentes æmulentur Iudæi. rom. 11 b
 Gentes concines sanctis, domestici Dei, ephes. 2 d. Lux per Christum, ephes. 5 b
 Gentium populus à Paulo dicitur oleaster. ro. 11 c
 Gentes & Iudæos quomodo iunxit Deus in vnum. ephes. 2 c
 Gentes Deo per sanguinem Christi cõiunctissimæ, quæ tamen longe erant. ephes. 2 c
 Gentes per fidem in Christum, iustitiam sunt adeptæ. rom. 9 g
 Gentes populus Dei factæ. rom. 9 e
 Gentes **MONET** Paulus ne glorientur ob suam electionem, & Iudæorum abiectionem. rom. 11 c
 Gentes à radice & olea Christo excidendæ, ni permanserint in fide. rom. 11 c
 Gentium populi, quibus nouissimis euangelium prædicatum, primi ingrediuntur. luc. 13 g
 Gentes meminerint quales fuerint ante Christum cognitum. ephes. 2 c
 Gentes ex sola misericordia laudat Deum, Iudæi etiã ex promissionibus. psal. 116. rom. 15 b
 ex Gentibus plures Christo credentes, quam ex Iudæis. isa. 54 a
 Gens sancta, Christiani. 1. pet. 2 b
 ¶ Gentilis Achis rex Geth meminit Dei. 2. regum 19 c
 Gentilis Hiram agnoscit nomen Dei. 3. reg. 5 b
 Gentilis Naaman à lepra sanatur per Deum ministerium Elisei, vnde confitetur solum Deum esse in Israel. 4. reg. 5 e
 Gentilis regina Saba, nomen Dei agnoscens, venit ad Salomonem vt audiat sapientiam ipsius. 3. reg. 10 a
 ¶ in Geraris peregrinatur Abraham. gene. 20 a
 ¶ Gersam filius Moysei ex Sephora. exod. 2 d. 18 a
 ¶ Gerasenorum precibus recedit Christus ab eis. matth. 8 d
 ¶ Gersonitarum fors & vrbes. iof. 11 a c
 ¶ Gessuri in medio Israel habitant. iof. 13 b
 ¶ Geth expugnatur ab Hazael rege Syriæ. 4. regum 11 d
 ¶ Giezi famulum suum mittit Eliseus cum baculo suo, vt suscitet filium hospitis suæ: quod non potuit. 4. reg. 4 c
 Giezi cõstitis mædaciis accipit munera à Naama sanato, quæ dominus suus, ne dona Dei videre videretur, renuerat accipere, ob id lepra percussit, & posteritas ipsius. 4. reg. 5 f g
 Giezi narrat regi facta per Eliseum miracula. 4. reg. 8 b
 ¶ Gigantes Emim & Zomzommim. deut. 2 b d
 Gigantes in terra Chanaan. nume. 13 d
 Gigantes viri potentes, & Dei contemptores. gen. 6 a

Gigantes quatuor filios Arapha percussit Dauid diuersis præliis. 2. reg. 21 c d
 ¶ Gladio percussentes, gladio peribunt. mat. 26 e. apoc. 13 c
 an Gladio percussant, interrogant Christum apostoli, videntes eum comprehendi. luc. 22 e
 Gladiis carent Israelitæ astutia Philistinorum. 1. reg. 13 d
 Gladii ius. ge. 9 a. exo. 21 b c. leuit. 24 c. deut. 19 d
 Gladium quare gesserit magistratus. rom. 13 b
 Gladius vltor promittitur inobediensibus præceptis Dei. leuit. 26 d
 Gladium se immisurum Iudæis ad idola conuersis, minatur Deus. deut. 32 d
 Gladium immittit Deus in castra Madianitarum, vt ipsi in proximos suos conuertant gladios, & non in Israelitas. iudic. 7 f
 Gladium suum acere dicitur Deus, cum de inimicis se vult vleisci. deut. 32 f
 non Gladio, nec arcu suo expulerunt Israelitæ Amorrhæos, quauis pugnaverint contra eos: sed Deus ipsos expulit. iof. 24 c
 Gladius vtrinque acutus. apoc. 19 c
 Gladius spiritus assumendus, id est verbum Dei, quo debellemus diabolum hostem. ephes. 6 c
 Gladium & mortem, iurgia, &c. subortura etiam inter domesticos, patrem & filium, propter euangelium, prædicat Christus, non autem pacem. matth. 10 d
 Gladium Christus iubens apostolis emere iturus ad supplicium, figurato illo sermone docebat, quanta diuersitas futura esset illi imminetis temporis turbulenti ab illo superiore. luc. 22 d
 ¶ Gloria Domini in nube. exod. 16 b c
 Gloriæ Domini species, quasi ignis ardens in monte Sinai, apparebat Israelitis. exod. 24 d
 Gloria Domini super tectum foederis apparet Israelitis, volentibus lapidare Caleb & Iosue. nume. 14 b
 Gloria Domini implet tabernaculum. exod. 40 d. leuit. 9 d
 Gloria Domini impletur templum. 3. reg. 8 b
 Gloria Domini apparet in tabernaculo, loquentis Moysei. nume. 16 g
 Gloriã Dei sibi ostendi postulat Moyse. exo. 33 d
 Gloriam Israel vocat arcam Dei vxor Phinees. 1. regum 4 d
 Gloriam Dei videt Iſaias. isa. 6 a
 vt Gloria tota sibi tribueretur, destruxit Pharaonem cum exercitu Deus. exod. 15 b
 Gloria sua impleri terram vult Deus, puniendo infidelitatem populi. nume. 14 d
 Gloriæ Israel gladius, Deus erat. deut. 33 d
 in Gloriam suam elegit Deus populum Israel. deut. 26 d
 in Gloriam Dei omnia agit Dauid. 1. reg. 17 f
 in Gloriam Dei cedit studium & conatus impiorum. psal. 75, versu 10
 in Gloriam Dei gætes omnes creatæ. deut. 26 d
 vt gloriam Deo Israel darent, confitendo ipsum esse qui morbo natum eos percussisset, & immisisset mures, hortantur sacerdotes Philistinum. 1. reg. 6 a
 Gloriam vt det Deo, petit ab Achab Iosue, conſitendo peccatum suum. iof. 7 c
 Gloria Christi, vt gloria vnigeniti. iohan. 1 b
 Gloria Christi & maiestas per euangelium declaratur. 2. corinth. 4 a
 Gloria Dei erat, quod Christus suscitauit Lazarum. iohan. 11 c
 in Gloriã Dei & Christi Iesu infirmabatur Lazarus. iohan. 11 a
 Gloria Deo per Christum, dum per ipsum multum agnoscunt & adorant. luc. 2 b
 Gloriam Deo tribuit Abraham, dum credens eius promissionibus, credit eum veracem. rom. 4 d
 Gloriæ suæ diuitias ostendit Deus in eos, quos per misericordiam suam elegit. rom. 9 e
 Gloria soli Deo debetur, cuius voluntate creatæ sunt omnia. apoc. 4 d. philip. 4 d. iudæ g

Gloria & honor agno Christo pro nobis occiso. apoc. 5 d
in Gloriam suam excitauit Deus Pharaonem. rom. 9 d
in Gloriam Dei viuimus & morimur omnes. rom. 14 b
in Gloriā Dei faciat Christian' quicquid agat, siue manducet, siue bibat. 1. corint. 9 g
in Gloriā Christi passiones & afflictiones Pauli. philipp. 1 c
Gloriæ nostræ spes, Christus. colof. 1 d
quicquid in Gloriam Christi dicitur, à Spiritu sancto profectum est. 1. corinth. 12 a
GLORIAM futurā post tribulationes ob Christum acceptas, prædixerat Spiritus sanctus. 1. petr. 1 b
Gloria futura & in nobis reuelanda, nō sunt dignæ passiones huius vitæ. rom. 8 d. 2. cor. 4 d
Gloria Ephesiorum erat, quod Paulus pateretur tribulationes. ephes. 3 d
Gloriam ab hominibus non quæredo, Paulus euangelium prædicauit. 1. thess. 2 a
Gloriæ inanis cupiditas absit à nobis. gala. 5 d. philipp. 2 a
Gloriam hominum diligentes Iudæorum principes, non audent palam Christum confiteri. iohan. 12 f
Gloriam ab inimicem quærentes, non possunt Christo credere, & quare. iohan. 5 f g
Gloria viri, est mulier. 1. corint. 11 b
Gloriam, sapientiam solam petenti Salomoni dedit Deus. 3. reg. 3 b
Non Gloriandum in crastinum. prouer. 17 a
Gloriatur Benadad in fortitudine exercitus, & perit. 3. reg. 20 b c d e
nequis Glorietur in suis viribus. 1. corin. 11 b
ne Gloriaretur Israel contra Deum, & viribus suis tribueret, quod Madianitæ & Amalecitæ vincerentur, voluit Gedeonem cum trecentis tantum viris aggredi ipsos Madianitas. iudicum 7 a b
Gloriandū in Dei cognitione tantum. iere. 9 f
Gloriandū in solo Christo. 1. corint. 1 d. philip. 3 a. non autem in hominibus. 1. corint. 3 d
non Gloriandum ob aliquam gratiā, tanquam à Deo non acceperimus. 1. corint. 4 b
Gloriatur Paulus se tantummodo scire Christum fuisse crucifixū pro peccatoribus. 1. cor. 2 a. galat. 6 d
Gloriatur in Christo Paulus, in cuius gloriam cedebant mala quæ patiebatur. 1. corint. 15 d
Gloriatur Paulus ob fidem Thessalonicensium, 2. thess. 1 b. ob bonam vitam Corinthiorum, 1. corinth. 7 a
Gloriatio Pauli, erant ii quibus euangelizarat fide stantes. 1. thess. 2 d
Gloriatio Pauli in testimonio synceræ cōscientie. 2. corint. 1 c
Gloriatur Paulus quod gratis euāgeliū prædicarit, 1. corin. 9 b. quam gloriā nūquam à quoquam interrompendam dicit, 2. corinth. 11 c
Gloriatur in tribulationibus fide iustificati, libenter quiduis patientes. rom. 5 a
Gloriari alienis factis in euāgelico negotio nō vult Paulus. 2. corinth. 10 d
Gloriantur fideles in spe gloriæ Dei. rom. 5 a
qui Gloriatur fungēs officio euangelico, Christi nomine gloriatur. 2. corint. 10 d
Glorificari vult Deus. leuit. 10 a
vt Glorificetur, iubet Deus populum Israel castrametari in periculoso loco. exod. 14 a e
Glorificari Deus dicitur, cum cognoscitur esse solus Dominus Deus. exod. 14 c
Glorificat eum Deus, qui ipsum honorificat fiendo in eum, secundum præcepta ipsius faciendō. 1. reg. 2 f
Glorificet Deum fidelis quod patiat ob id quod fidelis sit. 1. petr. 4 d
vt Glorificetur Deus, sint opera nostra bona, matth. 5 b. idque Deum orat Paulus Philippensibus dari, philipp. 1 b

Glorificandus Deus corporum nostrorum integritate. 1. corint. 6 d
Glorificabitur Christus in sanctis suis in iudicio. 2. thess. 1 d
vt Glorificemur cum Christo, simul cū illo patiendum est. rom. 8 c
Glorificandus Deus, confitendo ipsum esse qui saluet & liberet ab omnibus. exod. 15 a
Gloriosus Deus, cui gloria omnis debetur. den. 28 f
Godolias præfectus eorum qui remanserāt in Ierusalem, populo in Babylonem translato. 4. reg. 25 f. iere. 40 b
Godolix mors. iere. 41 a
Gog aduentus à prophetis prænūtiatus. ezechic. 38 c
Gog interitus. ezech. 38 g. 39 a
Gog sepulchrum. ezech. 39 c
Goliath proceritas. 1. reg. 17 a
Goliath superbus confusus viribus, prouocat ad singulare certamen: despicit Dauidem, & ei maledicit. 1. reg. 17 a e
Goliath percipienti pollicetur Saul præmium. 1. reg. 17 c
Goliath interficitur à Dauide, caputque ipsius abscinditur. 1. reg. 17 f
Goliath caput delatū in Ierusalem. 1. reg. 17 g
Goliath Gethæus occiditur. 2. reg. 21 d
Goliath gladiū accipit Dauid ad iter. 1. reg. 21 c
Gomor quæ mensura. exod. 16 g
Gomorraha cum aliis vrbibus comburitur à Deo. gene. 19 e
Gomorrhæi diripiuntur à Chodorlahomor. gene. 14 b
Gorgias vnus ex ducibus exercitus Antiochi. 1. macha. 5 g
Grad' affinitatis in lege prohibiti. leuit. 18 a
Græci sapientiam quærun. 1. corint. 1 c
de Græciæ regno vaticinium. danie. 11 a
Grandine omnia destruit Deus in terra Ægypti. exod. 9 d e
Grano frumētī, Christo mortuo plures ad fidē suam vēturos, quā si corpore præsens semper fuisset, prædicat ipse Christus. iohan. 12 d
Gratiam inuenit Noe corā Deo, & ique placet. gene. 6 b
vt Gratiam coram magistro suo inueniat Ioseph, facit Deus, eiq; acceptus sit. gene. 39 a d
Gratiam dat Deus populo suo corā Ægyptiis, vt ei libenter comodent vasa argentea & aurea quæ auferant. exod. 11 a. 12 e f
Gratiā vt inueniat in oculis Heli, optat Anna, familiari Hebræorum sermone. 1. reg. 1 c
Gratiam inuenit ipsa Ruth coram Booz, omnē victum benigne ipsi exhibente. ruth. 2 b c
Gratiam inuenit coram Deo ipse Gedeon, quē misit vt liberaret Israel. iudic. 6 d
GRATIA DE I, redēptio, liberatio à peccatis, eorum remissio, & mandatio per Christum, vt opera bona faceremus, rom. 7 d. ephes. 1 b tit. 3 a. galat. 2 d. act. 13 f. & vita tandem æterna, rom. 6 d
de Gratia in nobis futura prophetauerant prophete. 1. petr. 1 b
Gratiam se daturum nobis per Christū, proposuerat Deus ante tempora secularia. 2. tim. 1 c
vt Gratiasu suam ostenderet, & notā nobis faceret, proposuerat Deus sua bona voluntate nos adoptare in filios per Christum: quos & mortuos reuocauit ad vitam. ephes. 1 a. 2 a b
Gratia Christi ad nos MISSA, vt ab operibus malis cessantes & desyderis, sobrie, pie, & iuste viuamus, & expectemus vitam æternam. tit. 2 c d
Gratia Christi saluamur, non operibus, eph. 2 a b. iohan. 1 b. alioqui gratia non est gratia, rom. 11 a
per Gratiam Dei, Iudæorum reliquæ saluantur. rom. 11 a
Gratia Christi nihil seruit iis qui per opera legis volunt iustificari. galat. 5 a
in Gratia Christi per euangelium nobis obla-

ta, perfecte sperandum. 1. petr. 1 c
Gratia Dei in vanum non recipienda, in pristina peccata relabendo. 2. corinth. 6 a
Gratiam Dei si quis reiecerit, aliunde volēs saluari, expectet terribile Dei iudiciū. heb. 10 c
Gratiā & pacem solent semper imprecari Paulus & Petrus iis ad quos scribunt, vt vides in omnibus eorum epistolis.
in Gratia crescimus & cognitione Iesu. 2. petr. 3 d
Gratia multiplicatur quo magis promouemur in agnitione Dei & Christi Iesu. 2. petr. 1 a
nilul Gratiæ habemus, quod à Deo non acceperimus: nō gloriandum igitur. 1. corint. 4 b
Gratiam & dona Dei, sicut dispensatores, inuicem administremus. 1. petr. 4 b
secūdm Gratiam Dei, donationes sunt in fidelibus differentes. rom. 12 b
Gratiarum varietas in Christianis, impellit ad mutuam concordiam, dum alii aliorum vicissim opem desyderant. 1. corinth. 12 d
Gratiæ Deo agendæ post cibum. deut. 8 b
GRATIAS AGIT Christus accipiens panes & pisces, matth. 14 b. 15 d. mar. 6 e. 8 a. luc. 9 b. manducaturus & bibiturus: cœnæque facta gratias agit, matth. 26 c. mar. 14 c. luc. 22 b
Gratias Deo agit Paulus panem manducaturus. act. 27 f
GRATIAE Deo semper agendæ, in iis que vigilandum pro omnibus, & in omnibus quæ accepimus per Iesum Christum. ephes. 5 a d. 1. thess. 5 c. colof. 4 a. philipp. 1 c
Gratias agit Paulus quod à peccato simus liberi, roma. 6 c. Item pro fide & charitate Thessalonicensium, 2. thess. 1 a
Gratiarum actio Christi ad patrem in suscitatione Lazari. iohan. 11 f
Gratias agit Epaphras pro conuersatione Philippensium in euangelio. philip. 1 a
Gratias agit Deo seruus Abraham, quod recto itinere perduxisset eum. gene. 24 c
Gratias agit Dauid Deo ob occisum Nabal. 1. reg. 25 g
Gratias agit Dauid Deo qui eum prohibuisset ne Nabal occideret. 1. reg. 25 f
Gratias agit Melchisedec Deo quod victoriam dedisset ipsi Abræ. gene. 14 d
Gratias agunt Moyses & filii Aarō Deo pro victoria contra Pharaonem. exod. 15 a
Gratiarum actio à filiis Israel quod ex eis nullus in bello cecidisset. nume. 31 d
Gratiarum actio Deborah & Barac post victum Sisaram. iudic. 5 a
Gratis omnia aliis communicāda, sicut Deus gratis nobis communicauit. matth. 10 a
Gratis se euāgelium prædicasse gloriatur Paulus. 1. corinth. 9 b
Gratis acceperat Elifæus dona, idcirco noluit munera accipere à Naaman. 4. reg. 5 c
Qui Gregē pascit, æquum est vt de lacte gregis manducet. 1. corint. 9 a
Greges ouium multiplicabuntur seruantibus præcepta Dei. deut. 28 a
Greges ouium maledicti non seruantibus Dei præcepta. deut. 28 b
Greges Israelitarum ad idola conuersorum vasant Madianitæ. iudicum 6 a
Gryphem non comedebāt Iudæi. deut. 14 b
Gula, libido, contentio, & æmulatio, opera sunt tenebrarum. rom. 13 d
ne Gulæ, ventriq; dediti simus vt Esau. heb. 12 d
contra Gulam oratio ecclesiastici 13 a

H

Habacuc pascit Danielem. danie. 14 f
Habacuc in persona sanctorū pie conueritur, quod mali iustos persequatur. habacuc 1 a
Quando Habitat Israel cōfidenter. deut. 33 d
Habitat Deus cum Israelitis, & nihil deest eis. deut. 1 e. & 2 b

- Habitaculū Dei firmissimum, terra Chanaā, ad quam introduxit populum suum. exod. 15 d
 in Habitaculo Dei crescit, & ædificatur per Spiritum Dei sanctum. ephes. 2 d
 Hæreditas illius qui absq; masculo mortuus sit. nume. 27 b
 Hæreditatem patrum suorum nō vult tradere Naboth regi Achab roganti eum pro pecunia. 3. reg. 21 a
 Hæreditas sacerdotū Leuitarū erat Deus, cuius sacrificia & oblationes comedeāt, nec aliā possessionem habebant. deut. 18 a. num. 18 c
 Hæreditas Dei, populus Israel. exod. 15 d. deu. 4 c. 9 d. 32 b. 33 a. 3. reg. 8 f. 10 a
 Hæreditas regni cælestis ex promissione dabitur, nō propter legis opera. gal. 3 c d. mat. 25 d
 vt Hæreditemus vitam æternā, redemit nos Christus, & regenerauit. tit. 3 b. 1. petr. 1 a
 Hæreditas vitæ æternæ seruetur nobis in cælis. 1. petr. 1 a
 Hæresis vnuerforū, Christus. heb. 1 a. luc. 20 c
 Hæredes sumus, cum per Christum filii Dei sumus. galat. 4 b
 Hæreditatem diuidere inter fratres, detrectat Christus, qui missus esset euangelium prædicare. luc. 12 b
 Hæreses esse oportet, & quare. 1. corint. 11 d
 Hæretici vitandi. tit. 3 c
 Hæresis in bonam partē, pro secta apud Paulum in Actis, qui hæresim Phariseorum exactissimam & diligentissimam vocat. act. 16 a
 Hai vrbs exploratur. iof. 7 a
 Hai populus cædit populum Israelē ob vnus Israelitæ inobedientiam. iof. 7 a
 Hai urbem tradit Deus in manus Iosue. iof. 8 a
 Hai rex comprehensus ducitur ad Iosue, quem suspendit in patibulo. iof. 8 e f
 Hai succenditur, populusque eius totus occiditur. iof. 8 d e
 Halæretum nō comedeāt Iudæi. deut. 14 b
 Hananiz prophetæ falsa propheta. iere. 28 a
 Hanon remittit seruos Dauid cum ignominia, quos miserat vt consolarentur ipsum, quam iniuriam vlciscitur Dauid. 2. reg. 10 a c
 In Haram, quæ & Charam, ciuitate moritur Thare. gene. 11 d
 Cvt Hazaelem regem Syriæ vngat, iubet Deus Elizæ, in vltionē idololatriæ Israel. 3. reg. 19 c
 Hazael consulit Elifeum an Benadad sanādus esset. 4. reg. 8 c
 Hazaeli prædicat Elifeus quæ mala facturus esset Israelitis. 4. reg. 8 d
 Hazael suffocat Benadad regē Syriæ, pro quo & regnat. 4. reg. 8 d e
 Hazael percutit Israelitas, ita volente Deo. 4. reg. 10 g
 Hazael accepta grandi pecunia à Ioas, recedit à Ierusalem. 4. reg. 11 d
 Hazael, rex Syriæ expugnat Geth. 4. reg. 12 d
 Hazael affligit Israelitas. 4. reg. 13 a
 Hazael rex Syriæ moritur. 4. reg. 13 d
 In Hebal monte construi altare iubet Moyses. deut. 27 a
 in Hebal monte erāt maledictiones. deut. 27 b
 Hebdomadarū solennitas, siue pentecostes, mense Iunio. exod. 34 c
 Hebdomadum 70 visio. danie. 9 f
 Hebdomada interdum septem annos completitur. gene. 29 f. danie. 9 g
 Heber nascitur. gene. 11 c
 Heber filii, Phaleg & Iesā. gene. 10 d. 1. paral. 1 b
 Cum Hebræis edere, Ægyptiis illicitum. gene. 43 g
 Hebræum se iactat Paulus, & quare. 2. cor. 11 e
 Hebron quæ & Arbec. gene. 35 d
 Hebron quæ & Mambre. gene. 23 d
 Hebron urbem expugnat Iosue, omniāque occidit cum rege ipsorum. iof. 10 f
 Hebron quæ & Cariath-arbe, possessio fuit Caleb. iof. 14 d. iudic. 1 d
 Hebron & Cariath-arbe vrbs succeditur à Iuda. iudic. 1 b
 Heli filii, Ophni & Phinees. 1. reg. 1 a
 Heli optat Annæ dari petitionem, quam petebat ipsa. 1. reg. 1 c
 Heli sacerdoti traditur Samuel à parentibus. 1. regum 1 d
 Heli filiorum peccatum. 1. reg. 2 c
 Heli arguitur indulgentiæ erga liberos. 1. reg. 2 c
 Heli sacerdoti factus sermo impletur cōtra domum ipsius. 3. reg. 2 e f
 Heli senex corrigit filios, permittens tamen ipsorum impietatem. 1. reg. 2 e
 ex Heli domo non defuerunt qui seruirent altari, sed in infimo sacerdotū officio. 1. reg. 2 g
 Heli audita futura sui punitione, committit se totum Dei voluntati. 1. reg. 3 d
 Heli sacerdotis filii moriuntur. 1. reg. 4 c
 Heli 98 annorum, audiens arcam Dei esse captam, moritur. 1. reg. 4 c d
 Heli iudicia reddidit Israeli 40 annis. 1. reg. 4 d
 Heliodorus mittitur ad diripiendos tēpli thesauros. 2. macha. 3 b
 Heliodorus percutitur, & ad Oniæ orationem sanatur. 2. macha. 3 e f g
 Heman constituitur à Dauid super cantores domus Domini. 1. paral. 6 c
 Hemor ad populū oratio, qua suadet eis circumcissionē, vt possint iūgi filiis Iacob. gen. 34
 Hemor petit Dinam dari filio suo in vxorem. gene. 34 b
 Hemor occiditur à Simeone & Levi. gene. 34 d
 Henoch filius Cain, à quo Henoch ciuitas. gene. 4 c
 Henoch ambulauit cū Deo, diuināq; vixit vita, translatusq; est à Deo 365 annorū. ge. 5 d
 Her nequā, ducit vxorem Thamar. gen. 38 a
 Her à Deo occiditur. gene. 38 b
 Herba verbo Dei creantur cum seminibus suis. gene. 1 b
 Hermō mons, qui & Sarion & Sanir. deut. 3 b
 Herodes innocentes occidit. mat. 2 c
 Herodem persequentē fugit Christus. mat. 2 c
 Herodis opinio de Iesu. matth. 14 a. marc. 6 b. luc. 9 a
 Herodes celebrat natalis sui diem. marc. 6 c
 Herodes ad prædicationem Iohānis multa facit. marc. 6 c
 Herodem velle eū occidere nuntianti, Christus responderet tempus suæ passionis non posse à quoquam accelerari aut retardari. luc. 13 g
 Herodem Christus vulpem vocat. luc. 13 g
 Herodes & exercitus eius Christum spernunt. luc. 22 b
 Herodes à vermibus consumptus expirat, & quare. act. 12 d
 Herodium nō comedeant Iudæi. deut. 14 b
 Hesebon, vrbs Schon regis Amorrhæorum. nume. 21 f
 Hethrō, quæ & Asor, vrbs in tribu Iuda. iof. 15 d
 Hethzoz iubet Deus penitus deleri. deu. 20 d
 Hethzoz relictos Salomō facit sibi tributarios. 3. reg. 9 c
 Heua quare sic dicta. gene. 3 d
 Heuam seducit serpens. gene. 3 a. 2. corint. 11 a
 Heuzus induratus à Deo, resistit Israeli, & occiditur. iof. 11 d
 Heuzi à Cappadocibus expulsi. deut. 2 e
 Heuzorum Deus. 4. reg. 17 f
 Heuzos iubet Deus penitus excidi. deut. 20 d
 Heuzos relictos Salomon facit sibi tributarios. 3. reg. 9 c
 Hiel reedificat urbem Iericho. 3. reg. 16 g
 In hilaritate miserendum. rom. 12 b
 Hilaritatem datorem diligit Deus. 2. cor. 9 b
 Hiram mittit ligna & artifices ad Dauid. 2. reg. 5 b. 1. paral. 14 a
 Hiram, rex Tyri, mittit ligna ad Salomonē, in ædificationem templi. 3. reg. 5 a. 2. paral. 2 a
 Hiram regi dat Salomō oppida, propter ligna & aurum quod dederat illi in ædificationem templi & domus illius, quæ oppida displicerunt ipsi Hiram. 3. reg. 9 b
 Hiram eximius artifex ætarius. 3. reg. 7 b
 Hircus emissus in deserto, peccatis populi onustus. leuit. 16 c
 In Hispaniam se profecturū promittit Paulus. rom. 15 f
 Hobab, qui & Ragucl, socer Moyfi rennit proficisci cum Moyse in terram promissionis. nume. 10 d
 Hædos non coquendus quandiu singit lac. exod. 13 d. 34 b. deut. 14 c
 Hædos vocat Christus maledictos. matth. 25 e
 Holocaustum offert Gedeon, quod igne è petra accēso absumpsit Deus, vt sciret se ab ipso Deo missum. iudic. 6 d
 Holocausti lex. leuit. 6 a
 Holocaustū deuorat ignis à Domino egressus. leuit. 9 d
 Holocausta offerunt domino Bethsamitæ propter Dei arcam. 1. reg. 6 c
 ab Holocausto à Dauide oblato cessat pestis. 2. regum 24 d
 Holocaustum à Noe oblatum, gratū habet Dominus. gene. 8 d
 Holocaustū noluit sibi angelus Dei offerri, sed ipsi Deo iudic. 13 c
 Holofernes obfidet Bethuliam. iudith 7 a
 Holofernes ad se adductam Iudith confortat, quæres quare venerit: cui Iudith causam itineris astute aperiens, imponit. iudith 11 a
 Holofernes iubet introduci Iudith in locū thesaurorum. iudith 12 a
 Holoferne ebrietate sopito, & puella ostiū obseruante, Iudith caput eius præcindit, & ad ciues suos defert. iudith 13 a
 Holofernis caput in muro Bethuliz suspenditur. iudith 14 a
 Holoferne mortuo, Assyrii fugā capiūt. iud. 16 a
 Homicidii vltor, Deus. gene. 9 a
 Homicidium Lamech. gene. 4 d
 Homicidium Cain, & pœna. gene. 4 b
 Homicida voluntarius à magistratibus occidendus. deut. 19 c
 Homicidæ quādo innocētes iudicādi. deut. 19 a
 Homicidii lex. nume. 35 b. exod. 21 b
 ob Homicidia à Iudæis perpetrata, excidiū eis prædicatur. ezech. 22 a
 Homicida diabolus. iohan. 8 f
 Homicida nō habet vitam in se manentem. 1. iohan. 3 c
 Homicida est qui fratrem suū odit. 1. iohan. 3 c
 Homicidam liberari petunt Iudæi. matth. 27 c
 Homo ad imaginem Dei factus. gen. 1 d. 5 a. 9 b. sapien. 2 d
 Homini è limo terræ formato dedit Deus animam videntem. gene. 2 b
 Homo puluis. gene. 3 d
 Homini vim generādi dat Deus, eique omnia subicit. gene. 1 d
 Homini interdicit Deus arbore sciētiz boni & mali. gene. 2 c
 Homini prouidet Deus victum. gene. 1 d
 Homo addicitur labori. gene. 3 a
 Hominem posuit Deus in paradysum siue ortum voluptatis, vt araret ipsum & custodiret. gene. 2 b c
 Hominis nomē creaturis ratione videntibus inditum. gene. 5 a
 Homini omnia subiciuntur. gene. 1 d. 9 a
 Homini adiutorium datur sibi simile. gene. 2 c
 Hominis horrores animæ experti oratio, quos & Christus expertus est. psal. 6, versu 1
 Hominis fragilitas prædicatur. isa. 40 b
 Hominis cor ex natura sua malū. gene. 6 a. 8 d
 Hominum puritas qualis. isa. 64 b
 Hominum filii vani. psal. 61, versu 9. iob. 16 d
 Hominum auxilia vana aduersus manum Dei. osee 5 d
 Hominū miseria. iob. 13 d. 35 d. ecclesiastici 40 a
 Homo in manu Dei, vt lutum in manu figuli. ecclesiastici 33 d

- Homo natura sua immundus. iob 25 b
 omnis Homo mēdax. isa. 9 d. psal. 115, versu 2
 Homines secundū faciem iudicant. 1. reg. 16 b
 Homo qualis sit, quidve sit in ipso, nouit Christus. iohan. 2 d
 Homines, natura sunt filii iræ. ephes. 2 a
 per hominem Adam mors irrepit in genus humanum. 1. corint. 15 c
 Homo primus Adam de terra terrenus erat, talisque & ipsius posterus. 1. corint. 15 f
 Homo secundus, Christus Iesus, de cælo celestis, talisque qui per ipsum renati sunt. 1. corint. 15 f
 Hominem se vocat Christus. iohan. 8 e
 Hominem exteriorē, Paulus vocat corpus nostrum, quod laboribus continuis corrumpitur. 2. corint. 4 d
 Hominem Paulus diuidit in spiritum, animā, & corpus. 1. thes. 5 d
 non Hominibus nomen dandum, sed Christo. 1. corint. 1 b
 Hominibus placere in sua prædicatione non studuit Paulus, ut propter eos circumcisionē inutilem & ciborum delectum prædicaret. gala. 1 b
 quod Hominibus altum & eximium est, apud Deum abominatio est. luc. 16 d
 ut Hominum traditiones seruent Iudæi, traditiones Dei transgrediuntur. mat. 15 a. mar. 7 a
 Hominum mandata docens, frustra Deum colit. mat. 15 a.
 Hominum traditiones quod apostoli non obseruent in lauandis manibus, reprehenduntur à Phariseis. mat. 15 a. mar. 7 a
 Homini bonum, mulierem non tangere, propter fornicationem tamen habeat vnusquisque uxorem suam. 1. corint. 7 a
 ne Hominū mandatis auserantur à veritate euangelii attendant Cretenses, hortatur Paulus. tit. 1 d
 Homo dei, Moyses. deut. 33 a. iof. 14 b
 Honorandi senes. leuit. 19 g
 Honorandi parentes. exod. 20 b. deut. 5 b
 Honorare parentes, est illis benefacere, & necessaria vitæ ministrare, Christo doctore. mat. 15 a
 Honorare parentes, præceptum Dei, quod irritū fecerat Iudæi, præceptū impletum doceret, si quis præterita parentum necessitate offerret templo. mat. 15 a. mar. 7 a
 Honor tribuendus cui debetur. rom. 13 c
 Honor credentibus in Christum. 1. pet. 2 b
 Honoremus omnes propter Deum. 1. pet. 2 d
 Honora potius quam honorē appetas. ro. 12 c
 Honorificemus regem. 1. pet. 2 c
 Honor habendus iis qui aliqua administratione rem euangelicam iuuant. 1. corint. 16 c
 cū Honore habendi tales, qualis erat Epaphroditus. philip. 2 d
 Honorificans Deum, id est fidens Deo, & secundum præcepta ipsius faciens, glorificatur ab ipso Deo. 1. reg. 2 f
 Honore prosequi Deū dicit Manue pater Samson, pro, offerre Deo holocaustū. iudic. 13 c
 Honorificat patrem Christus, Christum Iudæi inhonorant. iohan. 8 f
 qui non Honorat Christum, credendo in eum, inhonorat patrem qui eum misit. iohan. 5 d
 ut Honorificetur Deus, omnia quæ ab illo accipimus, diligenter administremus. 1. pet. 4 c
 Honorabat Heli filios suos magis quam Deū, quia cum peccaret in Deū, arguebat quidem eos, sed tamen sinebat persequere in peccatis, non priuans eos sacerdotio. 1. reg. 2 f
 Honorari vult Saul coram senioribus populi à Samuele, tanquam non peccasset in Deum. 1. reg. 15 f g
 Honoratus vir, Naaman. 4. reg. 5 a
 Horæ diei duodecim. Vide duodecim.
 Horam, rex Gazer, occidit à Iosue. iof. 10 f
 Hordei mensuras deserit Ruth ad Noemi, quas à Booz acceperat. ruth 3 d
 Horeb mons, qui & Sinai. deut. 1 a
 in Horeb Dei montem peruenit Elias, fugiens Iezabelem. 3. reg. 19 b
 Horma, ciuitas in qua Chanani habitabat in Sephath, destruitur à Iuda. iudic. 1 d
 Horrea benedicuntur seruantibus madata. deut. 28 a
 Horrea non custodientium præcepta maledicuntur. deut. 28 b
 Horrēdū incidere in manū Domini. heb. 10 e
 Horrhæi expulsi à filiis Esau. deut. 2 c
 Hofanna, salutēque, & regni eius beatum successum turbæ precantur Christo, Ierusalē ingredienti. mat. 21 a
 Hospitalitas. ecci 19 d
 Hospitalitas Abraham, Deum hospitio suscipiens sub persona trium angelorum. gene. 18 a
 Hospitalitas Loth. gene. 19 a
 Hospitalitas Iob. iob 31 b
 Hospitio suscipitur & alitur Eliseus à muliere diuite: cui sterili, pro ministerio impetrat à Deo filium. 4. reg. 4 b
 Hospitales inuicem simus sine murmuratione. 1. petr. 4 c. rom. 12 c. heb. 13 a
 Hospitalis Martha Christum in domum suscipit. luc. 10 g
 Hospites Pauli, Caius, Aquila & Priscilla. rom. 16 d. 1. corint. 16 c
 Hostia pacificorum. leuit. 7 b
 Hostia pacificorum de bobus, ovibus, agnis & capris. leuit. 3 a b c d
 Hostia pro peccato vitronco. leuit. 6 a
 Hostia pro peccatis per ignorantiam. leuit. 5 d. nume. 15 c
 Hostia quando edenda. leuit. 19 a
 Hostia vitiosa non offerenda. deut. 17 a
 de Hostia munda gentium. malach. 1 c
 Hostiæ & munera quæ offerebantur in veteri lege, Christum veterum qui seipsum hostiā offerret, significabant. heb. 9 f
 ut Hostias pro expiatione suorū & populi peccatorum sacerdotes offerrent, constituti erant: Christus seipsum hostiam obtulit. heb. 8 a
 Hostiæ & munera Christum adumbrātia, adueniente Christo luce cessauerūt. heb. 8 a. 9 c
 Hostiæ veteri testamenti sæpius offerebantur, quod conscientias à peccatis pacatas non redderent, nec ea auferret, quod præstat hostia Christi. heb. 10 a
 Hostias & oblationes reiecit Deus, vnica Christi hostia semel oblata contentus. heb. 10 b
 Hostiam seipsum semel obtulit Christus, noster sacerdos. heb. 7 d
 nulla Hostia expiabant peccatum suū, qui voluntarie euangelium deserunt, & hostiam Christum reiciunt: expectent autem terribile iudicium. heb. 6 b. 10 c
 Hostiam & sacrificiū fidei, conuersationē Philippensium bonam vocat Paulus. philip. 2 c
 Hostiam acceptam Deo in odorem suauitatis, placentem Deo, vocat Paulus beneficium & communicationem temporalium bonorū pauperibus factam. hebr. 13 c. philip. 4 d
 Hostia laudis offeratur Deo per Christū. he. 13 c
 Hostibus tradit Deus non obedientes præceptis suis. deut. 28 c
 Hostibus suis odientibus se, & fiduciam habentibus in sculptilibus & aliis huiusmodi, redditurum se vitionem promittit Deus. deut. 32 f
 ut Hostes nostri timeant nos, facit Deus, si timerimus ipsam. deut. 11 c. 28 a
 Hostes Iacob terret Deus, ne ausint ipsum recedentem persequi. gene. 35 a
 Hostes tradidit Deus in manus Abrahæ. gen. 14 d
 Hostibus suis vindictā retribuit Deus. deu. 32 f
 ne Hostes viribus suis tribuerent, & non Deo, quod Iudæos vincerent, distulit Deus affligere ipsos Iudæos. deut. 32 d
 Humanæ vitæ vanitas. psal. 38, versu 6
 Humanæ imbecillitatis cum diuina potentia collatio. iob 40 a
 ad Humanum auxiliū cōfugientes, spe in Deū relicta, perituros prædicit propheta. isa. 31 a
 Humanum timorem auferit Dominus à fidelibus. isa. 51 c
 Humilis Rubenitarum purgatio fratribus se obiurgantibus facta, in aliam partem interpretantibus altare à se ædificatum, quam fecissent. iof. 22 e
 ob Humilitatem elegit Dominus Sautem in regem super Israel. 1. reg. 15 d
 Humilitatis laus. prouer. 16 c
 Humilium oratio. ecci 35 d
 Humiliare pro affligere & occidere vitur scriptura, cum dicit Moabitas fuisse humiliatos. iudic. 3 d. 4 d
 Humiliati siue afflicti Philisthæi à Deo. 1. re. 7. d
 Humiliat & affligit Deus superbos oculos, sibi sidentes. 2. reg. 22 c
 Humiliatur & affligitur valde Israel à Madianitis. iudic. 6 a b
 Humiliati Madianitæ non audent contra Israhælem ultra bellare. iudic. 8 f
 Humiliauit semetipsum Paulus apud Corinthios, ut illos in fide exaltaret. 2. corint. 11 b
 Humiliet se sicut paruulus, & infra omnes demittat, omnibus inferuiat oportet, qui in ecclesia regnōve Christi maximus apud Deum haberi vult. mat. 18 a. mar. 9 e. luc. 9 f
 Humilibus & inferioribus se accommodare oportet. rom. 12 d
 Humiles, abiectos, & à mundo contemptos, exaltat Deus. luc. 1 e
 Humilium & afflictorum cōsolator Deus, Paulū consolatur in aduentu Titi. 2. corint. 1 a. 7 b
 Humilis & quasi abiectus habebatur Paulus, cū inter suos esset. 2. corint. 10 a
 Humiliatur Paulus, deiicitur, & veluti conculcatur, sic tamen ut non pereat. 2. corinth. 4 c
 Humilis Christianus, & variis afflictionibus pressus, gloriatur, cum hoc nomine sit sublimis apud Deum. iacob. 1 b
 qui se humiliat, exaltabitur. mat. 23 b. luc. 14 c. veluti publicanus ille, luc. 18 b
 Humiliatur Achab, audito contra se Dei verbo. 3. reg. 22 g
 Humiliatur Iosias, auditis sermonibus Deuteronomii. 4. reg. 22 d
 Humilibus dat Deus gratiam, superbis resistēs. iacob. 4 b. 1. petr. 5 b
 Humiliemur sub potētī manu Dei, omnē solitudinē nostrā proiciētes in eum. 1. pet. 5 b
 Humiliare virginē, pro dormire cū ea & corrūpere, accipit aliquādo scriptura. deu. 21 b. 22 d
 Humilis in oculis suis, & de se nihil magnifice sentiens, gloriofior est, & exaltatur à Deo. 2. regum 6 d
 ad Humilitatem cordis, exēplo suo inuitat nos Christus. mat. 11 d. Inuitat & Paulus, eiusdē Christi exemplo, philip. 2 a
 Humilitatem animi nobis infixam habeamus, ne cui nos per ignorantiam præferamus. ephes. 4 a. coloss. 3 b. 1. petr. 3 b. 5 b
 ad Humilitatē prouocat Christus parabola inuitatorum. luc. 14 b
 Humiliat Dominus & subleuat, ut de se Anna cantat, quam ipse Dominus in maximam tristitiam deduxerat, infocundam eam faciendo, vnde humilis & abiecta reputabatur à populo, quam postea subleauit focundam faciendo, & dando ei filios. 1. reg. 2 b
 Hur cum Aarone iuxta montem, ad quos referrebant, si qua populi quæstio oriebatur. exod. 24 d
 Hydopicū sanat Christus sabbatho. luc. 14 a
 Hypocrisis. prouer. 22 c. 14 b
 Hypocrisis hominum. prouer. 30 b
 Hypocrisim humanorum operum vult Dominus redargui libere à prædicatoribus. isa. 58 a
 Hypocrisim Iudæorū taxat propheta. isa. 29 d e
 contra Hypocrisim oratio. psal. 138, versu 22
 Hypocritæ murmurant quod non exaudiant

tur. isa. 58 a
 Hypocritarum spes vana. iob 8 c. 10 a. 27 a b
 Hypocritarum iudicium, confusio & desperatio. iob 36 b
 Hypocritarum cecitas nunquam peccata sua agnoscunt. malach. 3 b
 in Hypocritas Iudæos, nomine quidem in Deo gloriantes, factis autē eum negātes. isa. 48 a
 in Hypocritas qui se externis operibus sanctificant. isa. 66 e
 Hypocritas esse Iudæos, conuincit Dominus. ierem. 2 e
 Hypocrita Saul, simulat velle se dare filiā suam David, vt ipsum tradat in manus Philisthinorum. 1. reg. 18 e
 Hypocritica pœnitentia Davidis. 1. reg. 15 f
 Hyssopi fasciculus. exod. 12 d

1

I Abel primus inuenit tentoria. gene. 4. d
 Iabes Galaad habitatores percutiuntur, & cum reliquis Israelitis non profecti fuerint contra Benjamin: quorum filia traduntur reliquis ex tribu Benjamin. iudicium 21 b
 ex Iabes Galaad dantur 400 virgines filiis Benjamin in vxores, ne tribus illorum tota pereat. iudicium 21 b
 Iabes Galaad populum obsidet Gaas Ammonites, à quibus oculos dextros petit in fœdus, 1. reg. 11 a
 Iabes Galaad habitatores cõburunt corpus Saulis & filiorum, & ossa sepeliunt. 1. reg. 31 d
 Iabin rex Chanāa Israelē x x annis opprimat. iudicium 4 a
 Iacob nascitur, quē Rebecca diligit. gen. 25 d
 Iacob vir simplex. gene. 25 d
 Iacob emit primogeniturā ab Esau. gen. 25 d
 Iacob per astutiam matris præripit benedictionem Esau. gene. 27 a b c
 Iacob benedicitur à patre Isaac. gen. 27 d
 Iacob dominus fratrum suorum constituitur à patre. gene. 27 d
 Iacob nomen interpretatur ipse Esau. gen. 27 e
 Iacob filio suo præcipit Rebecca vt fugiat ad Laban, & inde vxorem accipiat: id ipsum præcipit & pater. gen. 27 g. 28 a
 Iacob proficiscitur ad Laban. gene. 28 a
 de Iacob nascitur ingens populus. gene. 28 c
 Iacob suppositis capiti lapidibus dormit: videtque scalam in somnis. gene. 28 c
 Iacob terram Chanāa promittit Deo. gen. 28 c
 Iacob aquam præbet ouibus Rachel. gene. 29 b
 Iacob seruit septem annis ipsi Laban pro Rachel, pro qua clam Lia traditur. gene. 29 b
 Iacob seruit septem annis aliis pro Rachel. gene. 29 c
 Iacob petit sibi dari Rachelē in vxorē. ge. 29 c
 Iacob plus amat Rachelē quā Liam. ge. 29 d
 Iacob ditissimus. gen. 30 d. 36 a
 Iacob pro mercede petit oues varii coloris ex vnicoloribus natas. gen. 30 c
 Iacob variat colorem gregis, instinctu & mandato Dei. gene. 30 d
 Iacob colloquitur cum vxoribus de reuertēdo in patriam. gene. 31 a
 Iacob præcipit Deo vt reuertatur in terrā suā. gene. 31 a b
 Iacob Deo tribuit, quod variauerit gregē arte. gene. 31 b
 Iacob peruenit ad patrem in Hebron. gen. 35 d
 ne in Iacob asperius quicquam dicat, admonerat Laban Deus in somnis. gen. 31 c
 Iacob præcepto Dei altare construit. gene. 35 b
 Iacob in scio focero fugit ad patrem cum vxoribus & liberis & tora substantia. gen. 31 c
 Iacob fidem, diligentiam, & laborem suū quē ceperat in seruiendo Laban, declarat. ge. 31 e
 Iacob viginti annis seruiuit ipsi Laban. ge. 31 f.
 Iacob missis nuntiis petit fauorem fratris sui Esau, quem dominum suum vocat. gen. 32 a.
 Iacob præter baculum vnum nihil haebat cū proficisceretur ad Laban. gen. 32. c.

Iacob mittit munera ad fratrem suum Esau, quibus conciliet eum sibi. gen. 32 c d
 Iacob luctatur cum angelo, & præualet, vt confidat se tam fortem, posse fratrem Esau vincere. gen. 32 e
 Iacob appellatur Israel, & quare. gen. 32 g. 35 b. 3. reg. 18 e
 Iacob, diuisis omnibus in tres turmas, occurrit fratri suo Esau. gen. 33 a
 Iacob ædificat altare Domino. gen. 33 d
 Iacob filii dolose petunt Sichimitas circuncidi, irati Dinā sororem esse corruptā. ge. 34 b c
 Iacob corripit filios suos qui occiderant Sichimitas. ge. 34 d
 Iacob iubet familiæ vt auferant deos alienos, siue idola. ge. 35 a
 ex Iacob maximus populus nasciturus. ge. 35 b
 Iacob filii. gen. 35 d. 46 a. 47 f. 1 para. 2 a
 Iacob vocatur Israel. ge. 35 b
 Iacob habitat in terra Chanaan. gen. 37 a
 Iacob tacitus considerat somnia quæ narravit Ioseph. gen. 37 b
 Iacob mittit filios in Ægyptum pro alimentis emendis. ge. 42 a
 Iacob remittit filios ad quærendum frumentum, cum pecuniis & muneribus, & Benjamin. gen. 43 a b c
 Iacob lætissimus audiēs Ioseph filium suum venire. gen. 45 g
 Iacob consolatur Deus. gene. 46 a
 Iacob proficiscitur in Ægyptum. gen. 46 a
 Iacob introductus, interrogatur à Pharaone quot annorum esset. gen. 47 b
 Iacob vult sepeliri cum patribus in Chanaan. gen. 47 g. 49 d
 Iacob recordatur promissionum Dei. gen. 48 a
 Iacob ægrotat. gen. 48 a
 Iacob benedicit filiis Ioseph. gen. 48 c
 Iacob prædicat liberationem filiorū Israel ex Ægypto. gen. 48 d
 Iacob benedicit singulis filiis suis, & prædicat quæ euentura eis essent. gen. 49
 Iacob c x l v i i annorū moritur. ge. 47 f. 49 d
 Iacob commendatio. eccl̄i 44 c
 Iacob & Esau concipit Rebecca ex vno concubitu Isaac patris nostri. rom. 9 c
 Iacob fides. hebr. 11 d
 Iacob dilecti à Deo, & Esau odio habiti exemplo, ostendit Paulus electionem nostram ex gratia Dei esse, non ex operibus nostris. ro. 9 c. ofsee 12 a. Malac. 1 a
 Iacobum & Iohannem filios Zebedæi, Boanerges vocat Christus. mar. 3 b
 Iacobi & Iohannis vocatio. matth. 4 d
 Iacobo visus Christus post resurrectionem. 1. cor. 15 b.
 Iacobus, frater Iohānis occiditur gladio. act. 12 a
 Iactantia fugienda. prou. 25 a
 Iahaziel propheta promittit Iosaphat auxilium futurum à Deo. 1. para. 20 c.
 Iahel vxor Haber Cinæi, occidit Sisaram, transfixo per tempora ipsius vsque in terram clauo. iudic. 4 c d
 Iair possessio. num. 32 g.
 Iair iudex in Israel post Thola. iudic. 10 a
 Iairi principis synagogæ filiam suscitatur Christus. mat. 9 c. marc. 5 b. luc. 8 f
 De Ianitoribus à Dauide institutis, & eorum vicibus. 1. paral. 26 a
 Iannes & Mambres ii fuerūt qui restiterūt Moysi. 2. timot. 3 b
 Iapheth filius Noe benedicitur. gene. 9 d
 Iapheth filii. gene. 10 a. 1. paral. 1 a
 Iared ætas. d c c c l x i i anni. gene. 5 a
 Iason accusatus, & Paulum & alios fratres reciperet, pecuniarū summā soluit. act. 17 b
 Iason Oniæ frater ambiens sacerdotiū, Antiochum regē muneribus corripit. 2. mac. 4 a
 Iasonis institutio peruersa. 2. macha. 4 b
 Iason ciues suos persequens, tandē exul perimitur. 2. mach. 5 a

Iasonis Cyrenæi libri quinque in vnum volumen digesti. 2. macha. 2 f
 Iauam filii. gene. 10 a
Ibin non comedebant Iudæi. deut. 14 b
Ichabod nascitur. 1. reg. 4 d
Icin Iconio prædicans Paulus multi Græcorum & Iudæorum credunt. act. 14 a
Icin Ictu oculi, & in puncto temporis resurgēt mortui. 1. corint. 15 g
Idola gentium stulta. isa. 46 a
Idola vnde traxerint originem. sapi. 14 b
 Idolorum nulla potentia. isa. 44 b
 Idolorum virtus irridetur. isa. 41 e
 de Idolorum imbecillitate & Dei potētia. ic. 10 a
 Idolum non faciendum nec sculptile. leuit. 26 a
 Idolum maledictum & fabricator eius. sap. 14 a
 Idolum nihil est, nec quicquā habet numinis. 1. cor. 8 b. 9 c
 Idolis cum templo Dei nullus est consensus. 2. corint. 6 c
 Idola fugienda. leuit. 19 a. deut. 18 b
 Idola auferit Asa. 2. par. 15 b
 in Idolorum cultores. amos 4 a. sapient. 13 d
 habac. 2 d. isa. 40 e
 Idolorū cultū, & verbi Dei contemptū, Iudæicæ calamitatis causam esse ostēditur. iere. 16 c
 Idola patris furatur Rachel. gen. 31 c
 Idola iubet Iacob auferri à familia. gene. 35 a
 Idolis non sacrificandi filii. leuit. 20 a
 Idolorum cultum auferit Asa. 3. reg. 15 b
 Idola demolitur Iosias. 4. reg. 23 b
 Idololatrarum infelicitas. sapient. 13 b
 Idololatrarum subsannatio. sapient. 35 b
 Idololatra occidendus. exod. 22 c
 in Idololatra. psal. 96, versu 7
 ex Idololatria quæ mala procedant. sap. 14 d
 Idololatria prohibetur. exod. 34 b. deut. 11 b. 18 b. leuit. 19 a
 Idololatria destruenda. deut. 12 a
 Idololatra vitentur, ne sint in ruinā & peccatum. exod. 23 d
 Idololatræ pœna. exod. 22 c. 32 f. deut. 17 a
 ob Idololatriā captiui abducti Israelitæ in Assyrios. 4. reg. 17 a b. 18 b c
 Idololatria filiorum Israel, tribuentiū suam liberationem vitulo aureo. exod. 32 a b
 Idololatra efficitur Israel ob fornicationē cum Moabiturum filiabus. nume. 25 a
 tanquam Idololatriā reputat Deus inobedientiam factam suis præceptis. 1. reg. 15 c
 Idololatræ Chananæos reliquit Deus inter Israelitas, vt essent eis in ruinā feriētibus, contra Dei præceptum, cum ipsis fœdus. iudicium 2 a
 in Idololatriam induxit ipse Ieroboā Israelē. 3. reg. 12 g. ofsee 7 a. eccl̄i 47 d
 Idololatria tribus Iudæ. 3. reg. 14 f
 Idololatria Israelitarū describitur. 4. reg. 17 c. iudicium 10 b
 Idololatria Samariæ & Ierusalē ostenditur sub nomine Oollæ & Oolibæ. ezech. 13 a
 Idololatriam carpit Dominus. ofsee 12 c
 Idololatræ abominationes ostendit Deus prophætæ, & maxime sacerdotum. ezech. 8 b
 Idololatræ populū arguit Ieremias, minaturque ei exitium. iere. 44 a
 Idololatræ tribuit populū interitū prophætæ. ezech. 6 a. 43 b
 Idololatriam omnē abiiciamus, ne exēplo Iudæorum pereamus. 1. cor. 10 b. 1. iohan. 5 b
 Idololatræ regnum Dei non possidebunt. 1. corinth. 6 b
 in Idololatra Athenienses. act. 17 f
Idolothya Christianus aliquis vescēs corā eo cui persuasum est idolum rem esse sacram, conscientiam illius lædit, confirmans illum in falsa persuasionē. 1. corint. 8 b
 Idolothya quis manducans, non eo fit sanctior, neque eo impurior si nō manducauerit. 1. corinth. 8 c
Idumæi non abominandi, & quare. deu. 23 a

Idumæa variatio prænuntiatur. amos 1 c
 Idumæa ruina. isa. 11 c
 contra Idumæam sermo Domini. iere. 49 b
 Idumæorum destructio, quod populū Domini afflixerint. ezech. 35 c
 Idumæi percussī à Dauide. 3. reg. 11 c
 Idumæa seruit Dauidi. 1. reg. 8 d
Ilebus quæ & Ierusalē, vrbs in tribu Benjamin. iof. 18 d. iudic. 19 c
 Iebusæus habitat in Ierusalem. iof. 15 g. iud. 1 d
 Iebusæos iubet Deus penitus excidi. deut. 20 d
 Iebusæos relictos Salomon facit sibi tributarios. 3. reg. 9 c
 Iebusæum occidēti proponit Dauid præmiū. 2. reg. 5 a
Ilectan & Phaleg filii Heber. 1. para. 1 b
Ilehn prophetat contra Baasa, à quo & occiditur. 3. reg. 16 a b
 Iehu vngitur in regem Israel. 3. regum 19 c. 4. reg. 9 a
 Iehu interficit Ioram regem Israel, & Ochoziam regem Iuda. 4. reg. 9 c d e
 Iehu occidit 70 filios Achab. 4. reg. 10 a
 Iehu occidit 42 fratres Ochoziæ regis. 4. re. 10 c
 Iehu simulato sacrificio interficit omnes sacerdotes Baal. 4. reg. 10 d
 Iehu regis Israel iussu comminuitur Baal. 4. regum 10 f
 Iehu cloacas facit ex templo Baal. 4. reg. 10 f
 Iehu factus contra domū Achab, probat Deus. 4. reg. 10 f
 Iehu nō ambulat corde toto cū Deo. 4. reg. 10 f
 Iehu moritur. 4. reg. 10 g
 Iehu facta promissio impletur. 4. reg. 15 c
Ieiunium quomodo fieri debeat. matt. 6 b
 quale Ieiunium optet Dominus. isa. 58 b
 qui Ieiunat, à peccato non cessans, cui similis. ecci 34 d. isa. 58 a
 Ieiunia & victimæ obstinatis nō profūt. ie. 14 b
 Ieiunia absque operibus misericordiæ nihil prodesse. zacha. 7 b
 super Ieiunio quæstio sacerdotibus proposita. zacha. 7 a
 Ieiunium orationi iunctum, bonum. tob. 12 d
 Ieiunio orationi iuncto eiicitur dæmonium. matt. 17 c
 In Ieiunio orat & deprecatur Dominū Daniel. danic. 9 a
 Ieiunantes fideles & orantes, manus Paulo & Barnabæ imponunt, & mittunt ad prædicandū. act. 13 a
 Ieiunant & orat Paulus & Barnabas. act. 14 d
 in Ieiuniis se exhibet Paulus vt Dei ministrū. 2. corint. 6 b
 Ieiuniis & obsecrationibus Domino seruit Anna prophetissa. luc. 1 f
 Ieiuniū cum oratione iungit Sara filia Raguellis. tob. 3 b
 Ieiunant filii Israel vsque ad vesperam, siētes & orantes. iudi. 20 d
 Ieiunāt filii Israel, consitētes Deo peccata sua. 1. reg. 7 b
 Ieiunium prædicat Iosaphat rex Iuda vniuerso populo, & Deum orat. 2. paral. 20 a
 Ieiunio prædicato ab Esdra, petūt viam suam dirigi qui Ierusalem ascendunt. 1. esd. 8 d
 In Ieiunio, fletu, planctu & abscissione cordis conuertamur ad Dominum. ioel. 2 c
 Ieiunium prædicant Niniuitæ, & conuertuntur ad Dominū in prædicatione Ionæ. ionæ 3 b
 Ieiunio humiliat corpus suum Esther. esth. 14 a
 Ieiunio animam suam humiliat Christ⁹. ps. 34, versu 16. psal. 68, versu 13. psal. 108, versu 13
 Ieiunavit 40 diebus, & 40 noctibus Moyses in monte Sinai, loquens cum Deo. exod. 34 d deut. 9 b c. & 10
I E I V N A T Christus 40 diebus, & 40 noctibus math. 4 a.
 Ieiunus Elias, & cibo Dei per angelum misso fortis effectus, 40 diebus & 40 noctibus ambulat vsque ad montē Dei Horeb. 3. reg. 19 b

Ieiunant vsque ad vesperam Israelitæ percussī à Beniaminitis, offerētes holocausta, & peccantes an tertio præliarentur contra Beniamin. iudicium 20 d
 Ieiunat vsque ad vesperam Dauid cum suis, audita morte Saulis & Ionathæ. 2. reg. 1 b.
 Ieiunant septem diebus viri Iabes Galaad. 1. reg. 31 d
 Ieiunat Dauid, & orat pro parulo suo percussō à Domino. 2. reg. 12 d.
 Ieiunat Achab & dormit in sacco, ambulans demisso capite, & miseretur eius Dominus. 3. reg. 11 g.
 Ieiunat omnib⁹ dieb⁹ vitæ suæ Iudith. iudith. 8 a
 Ieiunat tribus diebus & tribus noctibus Esther ingressura ad regem. esther 4 d.
 Ieiunium prædicat Iosias omni populo, & leguntur verba libri Ieremiæ. iere. 36 b
 quod non Ieiunarent apostoli, reprehenduntur à discipulis Iohannis. math. 9 b.
 Ieiunia & iustus cum precibus sibi indicturos apostolos post ablatam ab eis ipsius præsentiam, multaque aduersa experturos prædicat Christus, idcirco nolle eos tunc illis præceptis onerare. math. 9 c
 Ieiunium ad officium funeris etiam pertinebat apud antiquos. 1. reg. 31 d.
 Ieiunium indicentes impij iudices, vt fallerēt vulgus, quasi magnum aliquid admissum esset in ciuitate, innocentem Naboth, testimonio falsorū testiū lapidari iubent. 3. reg. 21 c d
 Ieiuniū suū hypocritæ obiciunt Deo. isa. 58 a
Iephte fili⁹ meretricis, patre Galaad, fugit fratres suos, & habitat in terra Tob. iudic. 11 a
 Iephte, missis nūtijs, petit ab Ammonitis quare terram Israel vastent. iudic. 11 b c.
 Iephte constituitur super Israel. iudic. 11 a b
 Iephte spiritu Dei correptus, aggreditur filios Ammon. iudic. 11 e
 Iephte vouet se Domino immolaturū quod sibi reuertenti à cædendis Ammonitis primū occurreret. iudic. 11 f
 in Iephte manus tradūtur Ammonitæ. iud. 11 f
 Iephte immolat filiam suam vnicam iuxta votum, quæ ei reuertenti à cæde Ammonitarum prima occurrerat. iudic. 11 g
 Iephte filia plangunt virgines in Israel quotannis. iudic. 11 g
 Iephte purgat se Ephraimitis, quod eos nō vocarit ad prælium cōtra Ammonitas. iud. 12 a
 Iephte pugnat contra Ephraim. iudic. 12 b
 Iephte moritur. iudic. 12 c
Ieremiæ genus. ierem. 1 a
 Ieremias quo tempore prophetauerit. iere. 1 a
 Ieremias ante conceptionē segregatus ad prophetiam: quā detrectat, causans imperitiā. iere. 2 b
 Ieremiæ dat Deus quod loquatur: & animū addit. iere. 1 b
 Ieremias prohibetur Dominum orare pro Iudæis. iere. 11 c
 Ieremiæ ostēdit Dominus fructum laboris sui. iere. 15 d
 Ieremias ob verbum Dei percutitur, & in carcerem conicitur. iere. 20 a
 Ieremias cōqueritur se esse in derisum ob Dei verbum. iere. 20 b
 Ieremias in carcerem conicitur. iere. 22 a
 Ieremias comprehensus à sacerdotibus & prophetis adducitur in iudicium. iere. 26 b
 Ieremias accusatus coram principibus, respondet se verba Dei tantum nuntiasse. iere. 26 c
 Ieremias mittit catenas ad reges Edom, Moab, Ammon, Tyri & Sidonis, quibus monentur subiici regi Nabuchodonosor. iere. 27 a
 Ieremiæ epistola missa ad captiuos in Babylonem. ierem. 29 a
 Ieremias proficiscens in terram Benjamin, cōprehenditur. iere. 37 b
 Ieremias cæsus mittitur in carcerem. iere. 37 c
 Ieremias liberatur à rege Sedecia. iere. 37 c

Ieremias principum suauis demittitur in lacū. ierem. 38 a
 Ieremiam iubet rex educi è lacu, Abdemélech eunuchi rogatu. iere. 38 b
 Ieremias ostendit regi qua ratione possit eundem morrem. iere. 38 d
 Ieremias protegitur à Nabuchodonosor. ie. 39 c
 Ieremiæ datur facultas proficiscendi quod velit. ierem. 40 a
 Ieremias habitat cum relicto populo in Ierusalem, cui præerat Godolias. iere. 40 b
 Ieremias monet reliquias populi ne proficiscantur in Ægyptum. ierem. 41 b
 Ieremias prædicat vastitatem Ægypti. iere. 43 c
 Ieremiæ persecutio. ecci 49 b
 de Ieremia, qui tabernaculum, arcam, & altare abscondit in monte. 2. mach. 2 a
In Iericho mittit Iosue exploratores. iof. 2 a
 Iericho populus terretur visis exploratoribus à Iosue missis. iof. 2 b
 Iericho vrbedat Deus in manus Iosue, & quomodo. iof. 6 a
 Iericho capitur, & omnia occiduntur. iof. 6 c
 Iericho muri, fide corruunt. heb. 11 e
 qui Iericho reedificasset, maledictus. iof. 6 d
 Iericho reedificatur ab Hiel. 3. reg. 16 g
 in Iericho habitat Eliseus. 4. reg. 2 d
Ierobaal quare vocatus est Gedeon. indi. 6 f
Ieroboam filius Nabat fit rebellis Salomoni. 3. reg. 11 e
 Ieroboam filio Nabat traduntur decem tribus per Ahiam prophetam. 3. reg. 11 f
 Ieroboam fugit à facie Salomonis. 3. reg. 11 g
 Ieroboam cum populo Israel, petunt à Roboā vt de iugo & seruitute patris remittat, sic se ei seruituros. 3. reg. 11 a
 Ieroboam constituitur rex à populo super decē tribus Israel. 3. reg. 11 e
 Ieroboā edificat Sichem & Phaniel. 3. reg. 11 f
 Ieroboam promissione Dei abiecta, constituit duos vitulos aureos in Dan & Bethel, quos tanquā deos voluit ab Israelitis adorari, ne coacti ire in Ierusalem ad adorandū, tandē conuerterentur ad Roboam: sicque peccare fecit Israelitas. 3. reg. 12 f g
 Ieroboam sacrificans vitulis suis aureis, increpatur à propheta. 3. reg. 13 a
 Ieroboam extensa manus in prophetam corripientem ipsum, arefcit: quæ eiusdem prophetæ oratione restituitur. 3. reg. 13 a
 Ieroboam nullo signo retrahitur à via sua mala. 3. reg. 13 g
 Ieroboā filius Nabat creat sacerdotes, accepta pecunia etiam ex infimis populi. 3. reg. 13 g
 Ieroboam cōstituit sacerdotes dæmoniorum, reiectis sacerdotibus Domini. 1. para. 11 c
 Ieroboam consulit Ahiam prophetam per vxorem de valitudine filii ægroti. 3. reg. 14 a
 Ieroboam se eradicaturum propter idololatriā, prædicat De⁹ vxori ipsius per prophetā Ahia: signo addito more prophetarū de puero mortituro statim vbi esset reuerfa. 3. reg. 14 b
 Ieroboam moritur. 3. reg. 14 c
 Ieroboam domus destruitur à Baasa, iuxta verbum Domini. 3. reg. 15 g
 Ieroboam idololatria. ecci 47 d
 Ieroboā Israelē ad idololatriā impulit. osee 7 a
 Ieroboā impius filius Ioas regis Israel regnat, per quem Deus Israelē liberat. 4. reg. 14 e
Ierosolymitanæ ciuitatis portæ. ezech. 48 d
 Ierosolymitanæ vrbi cladem minatur Deus. ezech. 21 a
 Ierosolymitanum excidium prædicatur ob contemptum verbi Dei. iere. 19 a
 Ierosolymitanæ vrbs exustio per virum è medio rotarum & cherubim prunas accipientē significatur. ezech. 10 a
 Ierosolymitanæ ciuitatis, & templi restauratio Ezechieli ostenditur. ezech. 40 a
 Ierosolymitana sollicitas præterita describitur, & præsens calamitas. ezech. 19 c

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

Ierolymitanarum mulierum ruina. isa. 3 c
 Ierolymitanum excidium. isa. 3 a
 in Ierolymorum excidio virorum tanta ra-
 ritas, vt vix septimæ cuique mulieri obtinge-
 ret vnus. isa. 4 a
 Ierolymis signa in cælestibus visa. 2. mac. 5 a
 Ierusalem quæ & Iebus, vrbs in tribu Benia-
 min. iof. 15 b. 18 d. iudicum 19 c
 Ierusalem expugnatur à Iuda. iudicum 1 b.
 Ierusalem captiuitas figuratur. ezech. 3 g. 4 a
 Ierusalem tradendam in manus regis Babylo-
 nis, minatur Dominus. iere. 34 a
 Ierusalem exurenda dicit Dominus. ezech. 15 a
 Ierusalem incendium per ollam liquefactam
 significatur. ezech. 24 a
 Ierusalem obsidetur ab Rasin & Phacee. isa. 7 a.
 4 reg. 16 a
 Ierusalem obsidio à Sennacherib. isa. 22 a
 Ierusalem vastatur per Sennacherib. isa. 29 a
 Ierusalem obsidetur à Babiloniis, & transfer-
 tur populus in Babylonem cum rege Ioachim.
 4. reg. 24 c. 2. para. 36 c
 Ierusalem capitur à Chaldæis. iere. 51 a.
 Ierusalem succenditur & templum. 4. reg. 25 b.
 2. para. 36 c
 Ierusalem quare in captiuitate ducta. iere. 22 b
 Ierusalem excidium factum nuntiatur prophe-
 ta. eze. 35 e
 Ierusalem destructam desent Iudæi. psal. 78,
 versu 1
 Ierusalem vastatio ac restitutio. zacha. 12 a.
 Ierusalem reedificatio sub Nehemia, à Danie-
 le prædicitur. danie. 9 g
 Ierusalem instauratio promittitur. zach. 1 c. 2 a.
 iere. 21 g
 qui Ierusalem muros, portas, & turres ædifica-
 rint. 2. esd. 3 a
 qui Ierusalem instaurata habitauerint in ea.
 2. esd. 11 a.
 Ierusalem exusta, proprias leges condit Antio-
 chus, & Dei legem seruari vetat. 1. mach. 1 d
 Ierusalem comparatione alias gentes iustifi-
 cat. ezech. 16 f.
 Ierusalem nouæ gratia describitur. psal. 86.
 Ierusalem querimonia, & sub eius typo eccle-
 sia. baruch 4 b
 Ierusalem inuitatur ad lætitiã ob reditum sui
 populi, & sub illius typo ecclesia. baruch c a.
 Ierusalem abominationes enarraturus, primùm
 beneficia Dei erga eam commemorat Eze-
 chiel. ezech. 16 a
 Ierusalem culpæ suæ tribuit quod patitur. ier. 10c
 in IERUSALEM moriturum se, non alibi, præ-
 dicit Christus. luc. 13 c
 Ierusalem Christus ingreditur. mat. 23 d
 Ierusalem tam horrendum excidium ob con-
 temptum Christum, vt non nisi fuga possit si-
 bi quis consulere, prædicitur. mat. 23 d. 24 b.
 mat. 23 b. luc. 13 g. 19 f. 21 d
 ab Ierusalem ne discedant apostoli, expectan-
 tes Spiritum sanctum promissum, iubet Chri-
 stus. luc. 24 g. act. 21 a
 Ierusalem deplorat Christus. mat. 23 d. luc. 13 g
 ab Ierusalem vsq; ad Illyricum Paulus prædi-
 cavit euangelium Christi. rom. 15 d
 Ierusalem iubetur egredi Paulus, quod non ef-
 sent recepturi euangelium. act. 21 d
 Ierusalem, ciuitas noua. apoc. 3 c
 Ierusalem nouæ visio. apoc. 21 a
 Ierusalem superna & cælestis, mater omnium
 eorum qui in lege sunt gratiæ cælestis. galat. 4
 d. hebr. 11 f
 Iesbibenob Philisthæum, cuius hasta trecentas
 vncias appedebat, interficit Abisai. 2. re. 21 d
 Iesus filius Iosedec, typus Christi. zacha. 3 a
 Iesu filii Iosedec laus. ecci. 49 c
 Iesus filius Syrach, Ecclesiastici libri author.
 ecci. 50 d
 IESVS, Christi & Messæ nomen, luc. 1 c. &
 quare sic dictus, mat. 1 c
 Iesum Gætium esse salutem reuelat Magis Do-

minus, adducens eos ad eum. mat. 2 a
 de Iesu quam opinonem habuerit Herodes.
 mat. 14 a. marc. 6 b. luc. 9 a
 Iesus non vult planè Christus prædicari, verâ-
 que gloria conspicuus esse, donec iuxta Pa-
 tris mandatū satisfecisset pro peccatis. mat.
 16 c. 17 b. marc. 9 a. luc. 9 d.
 Iesum esse Christum confiteretur Centurio, &
 qui cum eo ipsum custodiebant. mat. 27 f
 Iesum esse Christum cognoscere, Dei donum est.
 mat. 16 c
 per Iesum Christum gratia & veritas. iohã. 1 c
 ad Iesu nomen omnia se subiiciunt. philip. 2 b
 quod Iesus sit filius Dei, si quis confessus fuerit,
 in Deo manet. iohan. 4 c
 per Iesum Christum cognatio spiritualis, qua
 conglutinatur & quæ in cælis & quæ in ter-
 ra. ephes. 3 c.
 Iesu testimonium, est spiritus prophetiæ. apo-
 ca. 19 c.
 Iesum ore confiteri oportet. rom. 10 b
 Iether primogenitus Gedeonis. iudic. 8 d.
 Iethro socer Moysi. exod. 3 a.
 Iethro inuisit Moysen cum vxore & filiis ipsius
 Moysi. exod. 18 a.
 Iezabel idololatrá duxit vxorem ipse Achab,
 quæ eum induxit in idololatriam. 3. reg. 16 g.
 Iezabel occidit prophetas Domini, Abdias di-
 spensator domus ipsius abscondit eum in
 spelunca. 3. reg. 18 a
 Iezabel minatur Eliæ mortem ob occisos sacer-
 dotes Baal. 3. reg. 19 a.
 Iezabel, adulterinis literis sigillo Achab signa-
 tis, iubet senioribus Iezrahel vt occidant Na-
 both, nolentem dare vineã suam regi Achab
 pro pecunia. 3. reg. 21 c d
 Iezabelis mors prædicitur ab Elia ipsi Achab.
 3. reg. 21 f. 4. reg. 9 b
 Iezabel impia, præcipitata, moritur iuxta ver-
 bum Dei, & à canibus comeditur. 4. reg. 9 f g
 de Igne egresso, & acervos frugum combu-
 rente. exod. 22 a
 ne Ignis quidem die sabbathi succendebatur.
 exod. 35 a.
 Ignis perpetuus. leuit. 6 b.
 Ignis in nube incumbens tabernaculo per no-
 ctem. exod. 40 d. nume. 9 c
 Igne consumit holocaustum Deus à Gedeone
 sibi oblatum, certum signum ipsum à se mis-
 sum in liberationem Israelitarum. iudicum 6
 d. leuitici 9 d
 Igne de cælo misso ad comburendum holocau-
 stum Eliæ, ostendit Deus se verum esse Deum:
 cætera, idola. 3. reg. 18 c f
 Igni mixto cum grandine moriuntur homi-
 nes & iumenta in agris Ægyptiorum. exo. 9 e
 Igne sulphuris comburitur Sodoma & Go-
 morra. gen. 19 e.
 Igne comburuntur murmurantes contra Deum.
 nume. 11 a
 Igne interficiuntur rebelles in Moysen. nu. 16 e
 Igne comburuntur Nadab & Abiu, offerentes
 ignem alienum contra præceptum Dei. leuit.
 10 a. nume. 3 a
 Igne de cælo consumuntur quinquagenarii cum
 suis, missi ab Ochozia blasphemus ad Eliam.
 4. reg. 1 b c
 Igne purificantur spolia, cuiusmodi aurum, plū-
 bum, &c. num. 31 d
 de Igne in puteo recondito. 2. mach. 1 d
 per ignem ne sacrificent filios more Gentium,
 prohibet Iudæis Deus. deut. 18 b
 per Ignem idolis consecrant filios suos Iudæi.
 4. reg. 17 c
 per ignem consecrat filium suum idolis ipse
 Achaz. 4. reg. 16 a
 Ignis quo cruciatur impius, æternus est. mar. 9 g
 Ignis æternus paratus diabolo & angelis eius.
 mat. 25 d
 in Ignem mittetur, qui fide Christo non adhæ-
 rens, opera bona non fecerit. iohan. 15 a

Ignis consumpturus eos qui à veritate euân-
 gelii recedunt, eamque blasphemant. heb. 10 e
 Ignis consumens, Dominus. deut. 4 d. 9 a. heb. 11 g
 cum igne descendit Deus vt det legem. exo. 19 c
 quasi ignis ardens apparet Israelitis in monte
 Sinai species gloriæ Dei. exod. 24 d
 Ignis de ore Dei exiens. 2. reg. 22 b
 Ignis succensus in furore Dei contra Israelitas.
 deut. 32 c
 Ignem qui prædicatio euangelii est, optat Chri-
 stus accensum esse in orbe. luc. 12 f
 Igne tribulationum & aduersitatum salietur omnis
 qui offerretur & accedet ad Christum. mar. 9 g
 Ignis tribulationum probat quale sit cuiusque
 prædicatoris opus fundamento Christo su-
 perstructum. 1. corin. 3 c
 Ignea lex. deut. 33 a
 Igneos serpentes immittit Deus in populum pro-
 pter murmurationem. num. 21 b
 Igneo curru & equis igneis tollitur Elias ab E-
 liseo, & rapitur in cælum. 4. reg. 2 b
 Ignobiles erunt, id est à Deo contempti, qui
 Deum contempserint, non fidentes ei, & ali-
 ter quam ipse præceperit, facientes. 1. reg. 2 f
 Ignobilia iuxta mundum contemptaque, &
 quæ pro nihilo ducuntur, elegit Deus, aposto-
 los, & quare. 1. cor. 1 d
 Ignominia affecti serui ab Hanon, remittuntur:
 quam iniuriã viciscitur David. 2. reg. 10 a c d
 pro Ignoto habitus est Paulus, cum tamen
 maxime notus esset Deo. 2. corin. 6 b
 Illuditur Christus. mat. 27 c
 Imago aut similitudo aliqua Dei non est
 visa, quãdo dedit legem populo Israel, &
 quare. deut. 4 c
 Imagines prohibet fieri Deus vt adoremus eas,
 & coram eis incuruemur. exod. 20 a. 34 c. leui.
 26 a. deut. 4 c d. 5 a
 Imagines odit Deus quæ sunt vt adorentur. deu.
 16 d. quas qui fecerit, maledictus, deut. 27 c
 in Imaginibus & idolis fiduciam habebant Iu-
 dæi, ab eis sperantes auxilium in tribulatio-
 nibus. deut. 32 e
 Imagines idololatrarum Gætium subverti præci-
 pit Deus, cõfringi & comburi, coram quibus
 procidebant. deut. 7 a b d
 Imaginem fecerat sibi Michas, cui Lemitã præ-
 fecerat, dato stipendio: quam filii tribus Dan
 vi auferentes, sibi ipsi eam statuerunt, consti-
 tuto sacerdote Ionatham nomine: quod idolum
 durauit eis vsque ad tempus captiuitatis. iudicum 17 a b. 18 d e f g
 ad Imaginem Dei factus est homo. gen. 1 d. 9 b
 Imago Dei inuisibilis, Christus. 2. corin. 4 a.
 coloss. 1 a
 Imago est & gloria Dei vir, ideo non debet ve-
 lare caput. 1. cor. 11 b
 Imitemur Deum, vt filii charissimi. ephes. 5 a
 Imitemur bonum. 3. iohan. c
 Imitator Christi, Paulus. 1. corinth. 4 d
 vt Imitatores eius sint, adhortatur Corinthios
 Paulus. 1. corinth. 4 d
 Imitari Paulum quomodo oporteat. 2. thess. 3 b
 Imitatores Dei & Pauli facti Thessalonicenses.
 1. thess. 1 c
 Imitemur eos qui fide & patientia expectan-
 tes, hæreditabunt vitam æternam. heb. 6 c
 Immaculata via Dei. 2. reg. 22 c
 Immisericordes Socothitæ & Phanelitæ, de-
 negantes fessis militibus persequentibus Ze-
 bec & Salmana, panes. iudicum 8 e
 Immolans diis, occidatur. exod. 22 c
 Immortalis Deus. 1. timoth. 6 c
 Ad immortalitatem parauit nos Deus, dās nobis
 pignoris vice Spiritum sanctum. 1. corin. 5 a
 Immortalis futurus Adam, si de ligno vite nõ
 edisset. gene. 3 d
 Immunda animalia, quibus non erat fas Iu-
 dæis vesci. deut. 14 a. leuit. 11 a
 Immundum non tangendi lex. nume. 19 c

- Immūdū tāgēs quo modo expiatur. leui. 5 a
 Immundum ne comedit vxor Manue tēpore conceptionis suæ (vel gestationis vteri) prohibet angelus, quod Nazarū Samsonē paritura esset. iudicium 13 a
 Immunditia omnis ne nominanda quidē inter Christianos. ephes. 5 a
 ¶ Immutabuntur ad gloriæ immortalitatem, qui viui inter fideles reperientur in resurrectione. 1. corint. 15 g
 ¶ Impatiētiæ arguitur Iob. iob. 4 a
 ¶ Imperio Dei cōstituit alios iudices secū Moyse. exod. 18 d
 Imperio Dei proficiūtur Israelitæ, & manēt in loco. num. 9 c d
 Imperium Dei contemnētēs Israelitæ puniūtur. deut. 9 d
 Imperium regi suo Christo dedit Deus, constituens illum caput super ecclesiam qui eam regeret. 1. reg. 2 b
 ¶ Impii qui sint. 2. pet. 2 b c
 Impius qui nō credit Dei euangelio. 1. pet. 4 d
 Impii siue infidelis descriptio. psal. 1.
 Impii descriptio, omnia dolis, malitia, mendaciis, & diuitiis agentis. psal. 51, versu 1
 Impium se esse cōfiteatur Pharaō, Deum autē iustum. exod. 9 f
 Impium auerfatur Deus. exo. 23 a
 Impii in tenebris conuiescunt, & à Deo derelinquuntur, vt non possint fidere in ipsum, quia de fortitudine sua nimis præsumunt. 1. reg. 2 b
 Impii rident iudicium Dei. prouer. 10 c
 Impii iudicia Dei non cōsiderant. proue. 28 a
 Impii nō emendātur afflictionibus. prou. 27 d
 Impii, Dei verbum contēnunt. prouer. 29 c
 Impii nō possūt recte vtī verbo Dei. prou. 26 b
 Impii se suo cōsilio perdunt. prouer. 14 d
 Impii conscientia semper pauida. prouer. 28 a
 Impii, hypocritæ, auari, & calumniatoris iniquitates breui finiēnt. iob. 20 a
 Impii se feliciores putant seruiēdo Satanz q̄ Deo, ita eos Deo excēcare. ier. 44 c. 1. mac. 1 b
 de Impio desperato. prouer. 18 a
 Impiorum spes vana. sapien. 5 b
 Impiorum cōsilia non succedūt. prouer. 10. c
 Impiorum studium & conatus cedit in gloriā Deo. psal. 75, versu 10.
 Impiorum falsa prosperitas. psal. 43, versu 13
 Impiorum prosperitas, & eorundē repentinus interitus. iob. 21 a b
 Impiorum prosperitatem admiratur propheta, tamen Deum iustum fateatur. iere. 12 a
 Impiorum multitudinem, & verē piorum luger paucitatem propheta. mich. 7 a
 Impiorum verba de hominis sine. sapien. 2 a
 ab Impiorum via declinandum. prouer. 4 c
 Impiorū victimæ Deo abominabiles. prouer. 15 b. 21 d. eccli. 34 c
 Impiorum maledictio. iob. 24 c
 Impiorū cōdēnatio, & iustorū mors. sap. 4 c
 Impiorum gemitus, & pœnitētia in extremo iudicio. sapien. 5 a
 Impii, quorū Deus non tetigerat corda. nō suscipiunt Saulem quem Deus cōstituerat in regem. 1. reg. 10 d
 Impii Christū negantes, quales sint. iud. b d e
 Impios in nouissimis temporibus futuros prædicit Petrus. 1. pet. 3 a
 Impii, Dei iudicio semper proficiunt in pēius. 2. thess. 2 d. 2. timoth. 3 d
 Impii non ante iudiciū extirpabūt. mat. 13 f
 Impiis ciuitates Sodomorū & Gomorrhæ sint exemplo. 2. pet. 2 b
 Impiorum nouissima. psal. 72, versu 18
 Impiorum præmia. sapien. 3 b
 Impiorum cæcitas. isa. 27 b
 Impiorum cæcitatē profundissimam admittatur propheta. psal. 35, versu 1
 Impios manent supplicia. prouer. 19 d
 Impios non liberabūt iusti à malis. ezech. 14 d
 Impii præsignati ad iudicium & cōdēnationem æternam, reseruari ad iudicium cruciadi. 2. pet. 2 b. iud. a b c
 Impii, scandala à Christo dicuntur. mat. 13 f
 ¶ Impossibile est eos qui accepta fide, acceptoq; Spiritu sancto peccauerūt, id est euangelii veritatem deseruerunt & blasphemauerunt, aliqua pœnitētia reuerti, qui Christi hostiam contemnunt: expectent autem terribile iudicium. heb. 6 b. 10 e
 Impossibile est apud homines diuitem & confidentem in diuitiis, saluari: apud Deū autem possibile. mat. 19 c.
 ¶ Inaures aureæ, quas prædati fuerant Israelitæ ab Ismahelitis, datur Gedeoni. iud. 8 e
 ¶ Incantatores suis incantationibus idē faciūt quod Moyse. exod. 7 b d. 8 b
 Incantatores cū non possent suis incantationibus inducere. pediculos in hominibus, cōfidentur potētia Dei fieri quod fecerat Moyse. exod. 8 d
 Incantatores percutiuntur à Deo vlceribus & vesicis coram Pharaone. exod. 9 b
 Incantatores nulli sint. deut. 18 b
 ¶ Incarnatio Christi, gaudium fidelium. isa. 4 a
 ¶ Incedit aduersum nos Deus, quando punit nos non obediētes verbis ipsius. ier. 26 e
 ¶ Incensa, orationes sanctorum. apoc. 8 a
 ¶ Incestus Lot cum filiabus. gene. 19 g
 ¶ De Incestu custodia. prouer. 4 d
 ¶ Ine Inciderent se, & caluitium facerent morte Gentium super mortuo, prohibet Iudæis Deus. Deut. 14 a
 Incidebant se sacerdotes Baal sacrificantes ei, ita vt extiret sanguis. 3. reg. 18 e
 ¶ Incircumcisus non poterat comedere Phasce. exod. 12 g
 Incircumcisa mens inobedientium verbo Dei, & peccatores se esse nō agnoscentiū. ier. 26 f
 Incircumcisus labiis Moyse, impeditur linguæ, non eloquens. exod. 6 b d
 ¶ Inclinandā corda nostra ad Deum cōfidentō ei soli, non alii rei. iof. 24 f
 Inclinant Sichimitæ corda Israelitarum post Abimelech, quē in iudicē recipiunt. iudi. 9 a vt Inclinet corda populi ad se, orat Salomon Deum. 3. reg. 8 f
 Inclinat cælos Deus. 2. reg. 22 b.
 Inclinat se regi Dauidi Bethsabee regina, & Nathan propheta. 3. reg. 1 c.
 ¶ Inbi Inconstantia & omne opus prauum, vbi æmulatio & contentio. iacob. 3 d
 Inconstans & inæqualis est in omnibus quæ agit vir duplici animo. iacob. 1 a
 ¶ Incredulus populus Deo p̄mittētī terram, non vult ascendere ad eam. deut. 1 d.
 Incredulus ducis in verbū Dei punitur. 4. regum 7 a d
 per Incredulitatem abiecti Iudæi, Gētes vero per fidem receperunt. rom. 11 c.
 sub Incredulitate conclusit omnes Deus iudicio ineffabili, vt omnium miseretur. rom. 11 d
 Increduli non ingredientur vitam æternam, sicut nec terrā promissionis ingressi sunt qui increduli fuerunt. heb. 3 d
 Incredulitatem discipulorum suorum seuerè increpat Christus. mat. 17 c. marc. 9 c. luc. 9 c.
 Incredulitatem apostolorum cum resurrexisset non credentium, exprobrat Christus. marc. 16 c. luc. 24 f. iohan. 20 e
 Incredulitate apostolorum non est sanatus lunaticus. mat. 17 c.
 Incredulitatem suam vt adiuuet Christus, orat cum lachrymis pater dæmoniaci. marc. 9 d.
 Incredulitate Nazarorū, pauca miracula facit Christus apud eos, mat. 13 g. quā incredulitate miratur. marc. 6 a
 Incredulitatem Christus approbat proficiētibus in Emmauta. luc. 24 d
 ¶ Incrementum euangelicæ doctrinæ Deo debetur, non Paulo plantanti, neque Apollo riganti. 1. cor. 3 b
 Increpat Deus omnia opera non custodientiū præcepta sua: immittit in eos famē & esuriē. deut. 28 b
 Increpat Moyse ipsum Aaronem ob vitulum aureum. exod. 32 e
 Increpat Moyse dure tribum Ruben & Gad, quod cū fratribus se noluisent periculis obicere. nume. 32 b
 ¶ Indignatio tollēda à nobis. ephes. 4 g. col. 3 b
 ¶ Induxit peccatum super populum Israel ipse Aaron fabricando vitulum aureum. exo. 32 e
 ¶ Indulgentia Heli erga liberos. 1. reg. 2 e non Indulgendum filiis. eccli. 30 b
 ¶ Induit Adam & Heuam Deus. gen. 3 d
 Induitur Spiritu Dei Gedeo processurus ad bellū cōtra Madianitas & Amalecitas. iudic. 6 g
 Induimus Christum per baptismum, id est filii Dei efficiuntur. galat. 3 d
 Induamus Christum, sequamur vestigia eius, & ad exemplum eius viuamus, non secundū desideria carnis. rom. 13 d
 Indui virtute ex alto, pro Spiritu sanctum suscipere. luc. 24 g. act. 1 b
 ¶ Ine Induremus cor nostrū, non dādo mutuū fratri in paupertatem redacto. deut. 15 b
 Indurat quem vult Dominus. rom. 9 d
 Indurauit Deus Heneos, vt resisterent Iosue, & occiderentur. iof. 11 d
 Indurat Deus cor Pharaonis. exod. 7 a d. 8 c d g. 9 a b g. 10 a e g. 11 d. 14 a b e
 Indurat Deus cor Schon, vt ipsum tradat Israelitis. deut. 2 f
 ¶ Inebriatus Noe derideret à filio suo Cham. gene. 9 c.
 Inebriat Dauid Vriā, vt sic cū vxore ipsius dormiret ad celandum adulterium. 2. reg. 11 c
 Inebriatur se sagittas suas sanguine inimicorū, id est ipsos occisurū, minatur Deus. deut. 32 f
 ¶ Inper Infamiam & bonam famam vixit Paulus in prædicatione euangelii. 2. corint. 16 b
 ¶ Infantes reseruebantur in expugnatione vt bium. deut. 20 c
 sicut Infantes modo geniti, deponamus omnē malitiam, dolum, simulationes & inuidias. 1. pet. 2 a
 Infantibus similes, regnum Dei ingrediuntur. math. 19 b
 ¶ Infernus describitur. isa. 30 g
 ad Inferos deduxerat Dominus Annan vxorē Elcanæ, sterilem eam faciēdo, vnde ob multas quas etiam ab amicis audiebat exprobrationes, in tantam tristitiam adducta fuit vt se mortuam putaret: quam postea idem Dominus ab inferis reduxit fecundam faciēdo: vnde ex tristissima, & mortuæ simili, lætissima facta est. 1. reg. 2 b
 Inferorum potestates non præualebunt fidei Christianorum, vt eos rapiant de manu Christi. math. 16 c. iohan. 10 e
 ¶ Infideles filii Israelitæ, deserto Deo creatore, conuersi ad idola. deut. 32 c
 Infideles & timidi Israelitæ, audita superbia Goliath pronocantis ad singulare certamen. 1. regum 17 b c
 Infideles vt fumus. psal. 36, versu 37
 Infideles & malos nō esse imitādos. ps. 36, vers. 1
 Infideles de salute desperantes ob dilationē, alloquitur Dominus. isa. 46 d
 Infideles quales sint erga sanctos. ps. 36, vers. 12
 Infidelium reprobatio. psal. 15, versu 3
 Infidelium verba de cognitione Dei. iob. 22 b. ezech. 5 e
 Infidelium prosperitati non inuidendū. psal. 36, vers. 7.
 ab Infidelibus Iudæis cupit liberari Paulus. ro. 15 g
 Infideles nō norunt vtī omnibus creaturis absque peccato, cum mens eorum & conscientia immunda sit. tit. 1 d
 Infidelium mētes à Satana deo huius seculi excæcatæ, ne euangelium illis illucescat. 2. corin. 4 a
 ab Infidelium verbis resurrectionē negantiū,

cauendum est fidelibus. 1. corint. 15 d
 Infidelium non credentium euangelio quis finis, si fideles & iusti tribulationes non effugiunt. 1. petr. 4 d
 In Infideles horrendum Dei iudiciū. 2. thess. 2 c
 Infidelibus poenæ æternæ. 2. thess. 1 c
 cum Infidelibus nō habédum commercium. 2. corint. 6 c
 Infidelitas filiorum Israel, cum persequeretur eos Pharaō. exod. 14 c
 Infidelitas Moysi in Deum. num. 11 c e
 Infidelis Moyses non ingressurus est terram promissionis. num. 20 b
 Infidelitatē populi exprobrat Moyses. deu. 1 d e
 Infidelitas sacerdotum Philisthorum, dabitā tiam num Deus immisisset Philisthæis plagā, an casu accidisset. 1. reg. 6 b
 Infidelitas Iudzorum, numerum Gentium fidelium auxit. rom. 11 b
 Infidelitatis suæ admonentur apostoli, iactati tempestate maris, Christi que potentiā experiantur. mat. 14 c
 Infirma & sterilis Anna parit multos. 1. re. 2 a
 Infirmities inducit Deus vbi nō audimus vocem eius, custodientes præcepta eius. exod. 15 g. deut. 28 d
 Infirmities terræ quibus affliget terram Iudzorum Deus, non obedientium præceptis eius. deut. 29 d
 Infirmatē aufert à nobis Deus si seruiamur ei. exod. 23 e
 Infirmities non inducit Dominus in eos qui custodiunt præcepta ipsius. deut. 7 c
 in Infirmis Deus orandus. ecclesi. 38 a
 Infirmi fide & superstitiosus, ad gloriā Dei operibus vescitur, timens incidere in aliquod cibi genus interdictum. rom. 14 a b
 Infirmi fide, non contemnendi à firmioribus, si nō vescantur quouis ciborum genere, sed eorum imbecillitas toleranda, sustinendi, suscipiendi, subleuādi nec cōtentiosus disceptationibus alliciendi, sed humanitate donec proficiant. rom. 14 a. 15 a. 1. thess. 5 c
 Infirmis factus est Paulus infirmus vt eos lucrificeret. 1. corinth. 9 d
 Infirmus frater cibo nostro non perdendus, quauis sciamus licere quibuslibet vesci. 1. corinth. 8 c d
 Infirmorum fratrum conscientiam lædentes, in Christum peccamus. 1. corint. 8 d
 Infirmatur Paulus ob aliorum infirmitatem. 2. corint. 11 d
 Infirmatibus nostris cōpatitur Christus, qui per omnia tētatus fuit absque peccato. heb. 4 d
 Infirma mundi æstimatione elegit Deus, vt fortia confundat. 1. cor. 1 d
 Infirmitas virtutem perficit. 1. cor. 12 c
 Infirmus Paulus in Christo, dum illius vestigia sequēs, malis afficitur, sed ex virtute Dei potens est. 2. cor. 13 b
 in Infirmatibus propter Christum sibi complacet Paulus. 2. cor. 12 c
 cum Infirmus & maxime destitutus videtur Paulus, tum verē potens est Christi præsidis. 2. corint. 12 c
 Infirmities ob peccata immitti à Deo, ostendit sanatus paralyticus, mat. 9 a. vir item ille xxxviii annos infirmus. iohan. 5 c
 Infirmities aliquando ob nullum peccatum à Deo immittuntur, tantum vt per eas glorificetur filius eius, ei que credatur, vt de cæco nato. iohan. 9 a. de Lazaro. iohan. 11 a
 Infirmi multi sunt apud Christianos, & moriuntur multi ob indignam eucharistiæ sumptionem. 1. cor. 11 g
 Infirmus presbyteros ecclesiæ accersat, & ad quid. iacob. 5 c
 Infecunda nulla futura si seruerimus Deo. exod. 23 e
 Ingemiscunt filii Israel propter duram seruitutem, audiunturque à Deo. exod. 2 d

Ingemiscit Paulus, optans dissolui à corpore, & superindui habitationem quæ de cælo est. 2. corint. 5 a
 Ingemiscit omnis creatura, reuelationem filiorum Dei expectans. rom. 8 d
 Cetiam erga Ingratos ostendit prouidentiam suam Deus. 3. reg. 18 a
 Ingratitudo Laban in Jacob. gene. 31 a
 Ingratitudo pincernæ Pharaonis in Ioseph. gene. 40 d
 Ingratitudo filiorum Ammon in Dauid. 1. re. 10 a
 Ingratitudo Saulis in Dauid. 1. reg. 19 b
 Ingratitudo Iudzorum. ezech. 20 a
 Ingratitudo Israelis. mich. 6 a. osee 13 b
 Ingratitudinem Iudzorum deplorat propheta. isa. 1 a
 Ingratitudinis arguitur Ierusalem. ezech. 16 b
 Ingratitudinem Ceilarum ostendit Deus ipsi Dauidi qui eum tradituri erant Sauli nisi fugisset. 1. reg. 23 b
 Ingredi, more scripturæ, ponitur pro agere, vt de Dauid legitur quod ingrederetur, omniaque prospere ageret. 1. reg. 5 b
 Ingredi viā vniuersæ terræ, pro mori. 3. reg. 2 a
 Ingredi domum mariti dicebatur mulier quæ nubebat. ruth 4 c
 Inimicos persequuntur, & cadent coram iis qui seruauerint præcepta Dei. leuit. 26 b
 Inimicos custodiētibz præcepta sua, facit corrumpere Deus. deut. 28 a
 super Inimicos conuertit Deus maledictiones, si dilexerimus eum. deut. 30 b
 Inimicorum manibus tradebat Iudæos Deus ob idololatriam. deut. 32 e
 Inimicos suscitatur Deus regē Eglon & alios contra Israelē ad idōla conuersum. iudic. 3 b
 Inimicum Salomoni idololatræ suscitatur Deus Adad Idamæum. 3. reg. 11 c
 Inimicus Dauidis, Saul factus est, quod Deus esset cum illo. 1. reg. 18 g
 Inimici persequentes Dauidem, conuersi à Deo in itinere prophetant cū prophetantibus, obliuī officii ad quod ierant. 1. reg. 19 d
 ad Inimicos fugit Dauid, inter quos tutior est quàm inter Israelitas. 1. reg. 21 d
 Inimicus beneficio ad respicientiam impellendus & alendus. rom. 11 d. exo. 23 a. prouer. 25 c
 Inimici diligendi, illisque benefaciendū. mat. 5 g. luc. 6 c
 Inimici dilectionē præcipit Salomō. prou. 25 c
 de Inimici malo non gaudendum. prouer. 24 c
 ecclesi. 8 b
 Inimici Saulis mortem deslet Dauid. 2. re. 1 b
 Inimico Sauli parit Dauid, oram vestimenti eius præscindens. 1. reg. 24 b
 Inimico Sauli dormienti parit Dauid secundo, hastam & scyphū eius auferēs. 1. reg. 26 a
 Inimicū Semei vlcisci nō vult Dauid. 2. re. 16 c
 Inimicos cibo & potu reficit rex Israel, & dimittit, vincens in bono malū. 4. reg. 6 e
 Inimico non credendum. ecclesi. 11 b
 pro Inimicis orat Christus. luc. 23 e
 pro Inimicis orat Stephanus. act. 7 g
 Inimicos missos ad cōprehendendū se, percussit cecitate orat Eliseus ad Dei gloriā. 4. re. 6 d
 de Inimicis suis triumphat Dauid, quos Deus subinguerat ei. 2. reg. 22 c
 Inimici cum essemus, ignorantes Dei, & operibus malis dediti, tamen reconciliauit nos sibi Deus per mortem vni geniti sui. coloss. 1 c
 Inimici nostri inuisibiles, diaboli. ephes. 6 b
 Inimicum ne faciat iudex. leuit. 19 c
 sine Iniquitate est Deus. deut. 32 a
 Iniquitate repleta est terra. gene. 6 b
 Iniquitatem filiorum imitatorum infidelitatē patrum suorum, alii quàm soli Deo fidentiu, visitat & punit Deus. exo. 20 a. 34 a. deut. 5 a
 Iniquitates aufert Deus. exod. 34 a b
 Iniquitates hominum describit Iob. iob 24 a
 super Iniquitate aliena non gaudet qui charitatē habet, sed congaudet veritati. 1. cor. 13 b

Iniquitate abudate charitas refrigerat. mat. 24 b
 Iniqui fraudantes suos fratres, regnū Dei non possidebunt. 1. cor. 6 b
 Iniuriam propriā vlcisci prohibet Christus. matth. 5 f
 Iniuria potius patiēda, quàm iudicio contendendum cum fratre. 1. corint. 6 b
 Iniuria contemnenda. ecclesi. 10 a
 Iniuriæ ne simus memores. leuit. 19 d
 Iniuriam remittit Ioseph fratribus. gen. 50 c
 Iniurias Semei perferet Dauid, fide agnoscens eas à Deo esse suscitatas. 2. reg. 16 b c
 Iniuriam inferentem corripit Moyses. exod. 2 b
 Iniuriā patiētes filias sacerdotis defendit Moyses. exod. 2 b
 Iniuriā factā seruis suis occulto Dei, iudicio vlciscitur Dauid, quos vt consolarentur Hanon regē Ammonitarū, miserat. 2. reg. 10 a b c d
 Iniustitiā, diuersa pondera, & inæquales modios abominatur Deus. deut. 25 d
 Innocens nullus apud Deū. exo. 34 a. nu. 14 c
 Innocentem animam occidens, maledictus. deuter. 17 d
 Innocens Vrius occiditur iussu Dauid, & alii innocentes propter ipsum. 2. reg. 11 c
 Innocentiam suam testatur Samuel coram populo. 1. reg. 12 a
 Innocentia Tobiz. iob. 2 d
 Innocentium calumniæ. ecclesi. 4 a
 Innocentiam suam ostendit Iob. iob 31 a
 Innocentes occidit Herodes. matth. 2 c
 Innocentem se à Christi morte dicit Pilatus. matth. 27 c
 Inobediens Achan, qui contra voluntatem Dei tulerat de anathemate, lapidatur. iof. 7 d
 Inobediēs iudici vel sacerdoti, iuxta Dei legē iudicium danti, occidebatur. deut. 17 c
 Inobedientibus verbo Dei maledictio. deut. 28 b. ierem. 26 a. 29 b. leuit. 26 c
 Inobedientibus verbo Dei breuis vita prædicatur. deut. 30 d
 Inobediens verbo Dei propheta quidam occiditur à leone à Deo immisso. 3. reg. 13 d e
 Inobedientes Israelitæ captiui dantur in Assyrios. 4. reg. 17 b c
 Inobedientia Adæ nos peccatores constituit reddiditque Deo inobedientes, accepta ab eo peccandi procliuitate. rom. 5 d
 Infantum vocant principes Iehu filium prophetæ nuntiantem verbum Dei. 4. reg. 9 b
 Infatigabilia tria sunt, & quartum inexplebile. prouer. 30 c
 Infons non occidendus. exod. 23 a
 Instrumentis musicis Iudit Dauid cū omni populo ante arcā Dei quæ reducebant, quibus testabantur cordis sui lætitiā. 2. reg. 6 a
 Intelligentia replet Deus artifices tabernaculi, vt excogitare possint omnia opera ex auro & lignis, &c. exod. 31 a. 35 d
 vt intelligat quæ agere debeat, præcipit Deus Iosue legere legem. iof. 1 b
 vt intelligat quid agere debeat, hortatur Dauid Salomonē, vt præcepta Dei custodiat, sicut præceptum erat à Moysē. 3. reg. 2 a
 vt intelligerent Iudæi, & non adorarent idōla, opat Deus. deut. 32 d
 Intelligentia nostra, est verbum Dei. deut. 4 a
 Intelligentia, recedere à malo. iob. 28 d
 Intelligentes cor quod beneficia & magnalia Dei erga se cognoscat, non dat Deus iis qui non obediunt præceptis suis. deut. 29 a
 Interficiuntur idololatræ à Leuitis iussu Moysi. exod. 32 f
 Intercedit Abraham pro Sodomis. ge. 18 c
 INTERCESSOR noster Christus apud Patrem. rom. 8 g
 Internus homo, spiritus est per verbum Dei conceptus, qui non potest non delectari in lege. rom. 7 d
 Interpretatio somniorum, Dei est. gen. 40 b
 per Interpretem loquebatur Ioseph fratribus. gen. 41 d

Interpretandi donum flagites. à Deo, qui linguarum donum habet. 1. corint. 14 c
 Interpretatio & explanatio sermonum, à spiritu Dei datur. 1. corint. 12 b
 Interrogandus Deus in infirmitatibus, non idola. 4. reg. 1 d
 Interrogato Domini ore, Iosue init foedus cum Gabaonitis, & male redit. iof. 9 b c
 Nihil Intulimus in mandum ex iis quæ in vltus hominum condidit Deus. 1. cor. 9 f
 Inuenit gratiâ corâ Deo Moyfes. exo. 33 c d
 Inuenit ipsa Ruth gratiam corâ Booz, omnè vicium benigne ipsi exhibente. ruth. 2 b c
 Inueniunt mala multa eos qui à Deo fornicantur, alii fidentes quàm ipsi soli. deut. 31 d
 Inuenit De^o populû Israel in solitudine vasta. deut. 32 b
 Inuidi Palæsthini obturant puteos, quos foderunt serui Abraham. gene. 26 c
 Inuidet sorori suæ fecundæ Rachel infœcunda. gene. 30 a
 Inuidet filiis Israel Ægyptii, quod nimis multiplicentur. exod. 1 c
 Inuidi filii Laban ob diuitias Iacob, murmurant in eum. gene. 31 a
 Inuidia filiorû Iacob in Ioseph, propter somnia ipsius. gene. 37 b
 Inuidiâ & contumeliâ fratris contēnit David, zelum Dei interpretaris superbiâ. 2. reg. 17 d
 Inuidet Saul, Dauidi laudem victoriæ tribui. 1. reg. 18 b
 Inuidi fugiendi. prouerb. 23 a
 Inuidia sacerdotû traditur Christus. mat. 27 b
 Inuidere cuiquâ nescit, qui charitatem habet. 1. corint. 13 b
 Inuidia reiicienda à nobis. galat. 5 d. 1. per. 2 a. prouerb. 14 d
 Inuocari coeptum est nomē Domini tempore Enoch filii Adam. gene. 4 d
 Inuocat De^o in tribulatione, exaudit. 1. re. 22 a
 Inuocantes nomen Domini de corde puro, si deles. 2. tim. 2 d
 Innocantibus Deum per fidem, salus promittitur. rom. 10 c
 non Inuocant Deum verè qui in illum nō credunt. rom. 10 c
 Inuocat nomen Dei ipse Abram in peregrinatio. gene. 12 c. 13 a
 Inuocat nomen Domini Abraham in terra Philistinorum. gene. 21 d. Item Isaac. gene. 2 f
 Inuocat Iacob Deum Israel. gene. 33 d
 Inuocat nomen Domini Moyfes in monte. exod. 34 a. deut. 32 a
 Inuocato super populum suû Dei nomine, timemus hostes. deut. 28 a
 Inuocat Dominum Samson sitiens, & dat ei aquas è dente molari maxillæ asini, qua mille Philisthæos occiderat. iudic. 15 d
 Inuocat Deum ipse Samson, vt restituat sibi fortitudinem pristinam. iudic. 16 g
 Inuocare nomen Dei super aliquem, id est benedicere ei. & orare vt Deus det ei. &c. nu. 6 d
 Inuocati sunt nomē Iacob super filios Ephraim, id est nominibus patrum suorum appellati sunt, & dicti filii Iacob. gene. 48 c
 vt Innocent deos in quibus fidi sunt, dicit Israelitis Deus clamantibus ad se: exprobrans quod sapius à se liberati, cōuersi sint semper ad idola. iudic. 10 c
 Inuocantes Deum Baal, irridet Elias. 3. reg. 18 e
 Ioab occidit ipsum Abner. 2. reg. 3 e
 Ioab impius timēs perdere Davidis gratiâ impie Vriâ innocentē curat occidi. 2. re. 21 c
 Ioab prudenti consilio conciliat Absalom patri. 2. reg. 14 a
 Ioab seducit Absalom. 2. reg. 14 e
 Ioab pendente de quereu Absalom cōfodit. 2. reg. 18 b c
 Ioab (Deo ita curante) audacter corripit Dauidem impatienter lugētem filiû Absalom, ne populus cōmottus illo fietu recederet ab ipso

Dauid. 2. reg. 19 a
 Ioab sequitur Adoniam. 3. reg. 1 a
 Ioab principem iubet David Salomoni vt occidat, & quare. 3. reg. 2 a b
 Ioab occiditur iussu Salomons. 3. reg. 2 e
 Ioachaz succedit Iehu patri suo. 4. reg. 10 g
 Ioachaz traditur in manus Syrorum. 4. re. 13 a
 Ioachaz mortuo succedit Ioas fili^o ei^o. 4. re. 13 b
 Ioachaz succedit Iosifæ patri suo, & captus est à Pharaone. 4. reg. 23 f. 2. paral. 36 a
 Ioachaz & Ioacim captiuitas, per leunculos & leonem significatur. ezech. 19 a
 Ioachaz filius Iehu regnat pro patre suo Iehu super Israelem. 4. reg. 10 g. 13 a
 Ioachin succedit fratri suo Ioacim. 4. re. 24 a. 2. para. 36 b
 Ioachin sine Iechonia captiuitas prædicatur. ierem. 22 f
 Ioachin exaltatur à rege Babylonis. 4. reg. 25 g
 Ioachin captiuo constituuntur cibaria regia. iere. 52 g
 Ioacim fit seruus regis Babylonis. 4. reg. 24 a b. 2. para. 36 b
 contra Ioacim prophetat Ieremias. iere. 22 d
 Ioacim regis Iuda captiuitatē refert Daniel. danic. 1 a
 Ioas, pater Gedeonis irridet cultores Baal. iudicum 6 f
 Ioas, filius Ochoziæ absconditur ne interficiatur ab Athalia. 4. reg. 11 a. 2. paral. 22 d
 Ioas constituitur rex. 4. reg. 11 a. 2. paral. 23 a
 Ioas pius, quē docet Ioiada sacerdos, pecuniâ aufert à sacerdotibus non instaurantibus tēplum, & eam in eiusdem tēpli vsum expendit. 4. reg. 12 a
 Ioas, viuente Ioiada, legem seruat. 2. para. 24 a
 Ioas interficitur à seruis suis. 4. reg. 12 d. 2. paral. 24 g
 Ioas impius filius Ioachaz, regnat super Iudâ. 4. reg. 13 b
 Ioas rex Israel percutit Syrios. 4. reg. 13 d
 Ioas rex Israel expugnat Amasiam, & tēplum Dei spoliat. 4. reg. 14 c
 Ioas rex Israel moritur. 4. reg. 14 e
 Ioatham, filius Gedeonis minim^o, euasit manus fratris Abimelech. iudic. 9 a
 Ioathâ, proposita lignorû parabola, prædicat interitû Sichimitarû, & Abimelech. iud. 9 b
 Ioathâ regnat pro Azaria super Iudâ. 4. re. 15 b
 Ioatham filius Ozizæ regnat post eû, vincit Ammonitas, moritur. 4. re. 15 f g. 2. para. 27
 Iob sanctitas, liberi, & possessio. iob 1 a
 Iob, cōiunãtib^o filiis, vidēs in spiritu cōiuniorû impietatē, pro eis folicitus sacrificat. iob 1 a
 Iob bona omnia dissipat Satã, & eius liberos percutit, expetita facultate à Domino. iob 1 b
 Iob luctus, & eiusdem laus ad Deum in sua afflictione. iob 1 d
 ad Iob amici tres veniunt, vt eum consolētur. iob 2 b
 Iob tentatur ab vxore. iob 2 c
 Iob ostendit exemplo suo pios interdum vinci in tentatione, interdum vincere. iob 3 a
 Iob pio in impiorum iudicium cōiecto, quod verebatur malum, accidit. iob 3 d
 Iob arguitur impatientiæ per Eliphaz. iob 4 a
 Iob dicit culpa sua poenâ esse grauiorē. iob 6 a
 Iob cōqueritur se ab amicis derelictû. iob 6 c
 Iob vitam hominis non esse nisi laborem perpetuum ostendit. iob 7 a
 Iob collatione priorum beneficiorum & presentis afflictionis nimiam seueritatē Dei in se ostendit. iob 10 b
 Iob poenitendi spatium querit. iob 10 d
 Iob quàm sit patiens ostendit. iob 12 a
 Iob amicos redarguit ex propriis ipsorum verbis. iob 13 a
 Iob austeritate amicorû motus, suam calamitatem enarrando, se citra iniquitatem pati ostendit. iob 27 a
 Iob flagella sua describit, passionem Christi si-

gurans. iob 19 a
 Iob vaticinium de generali resurrectione. iob 21 d. 14 b
 Iob constantia. Iob 17 a
 Iob vitæ suæ anteaactæ felicitatē & pia gesta recēset, tacitè amicos arguēs calūniæ. iob 19 a
 Iob describit quanto contēptu ab hominibus, & quâta maledictione à Domino tractetur. iob 30 a
 Iob recēset vitæ suæ innocentiam. iob 31 a
 Iob à dæmone, vlcere percutitur. iob 2 a
 Iob hūana patitur, optâdo sibi mortē. iob 6 b
 Iob tædet vitæ suæ. iob 10 a
 Iob poenitentia cui duplicia pro ablatis restituntur. iob. 42 a
 Iob moritur. iob 42 d
 Iob patientia Christianis in exemplum proposita. iacobi 5 c
 Ioachabed, vxor Amram, mater Moyfi & Aaron. exod. 6 c
 Iohanan prædicat Godoliz duci mortē suâ. ierem. 40 d
 Iohanan persequitur Ismahelem interfectore Godoliz. ierem. 41 c
 Iohanan cû principibus & reliquo populo consulit Ieremiam, quâ facta opus sit. iere. 42 a
 Iohanan abducit reliquias populi Iudaici in Ægyptum reclamante Ieremia. iere. 43 a
 Iohana, vxor Chusæ, Christu sequitur. luc. 8 a
 Iohannes, Simonis fratris Iudæ filius, vitæ suæ insidiantes interemit. 1. mach. 26 d
 de Iohâne baptista præcurso adhortante ad susceptionem Christi. isa. 4 a. mala. 3 a
 Iohânes baptista in spû Eliæ vêturus. mata. 4 b
 Iohannis baptistæ parentes, eorûque genus & pietas & in Deum fides. luc. 1 a
 Iohânes baptista adhuc in vtero matris, sublit, salutante Maria matrem ipsius. luc. 1 d
 Iohânes baptista Spiritu sancto repletus adhuc in vtero. luc. 1 b
 ad Iohannis baptistæ nativitatem mirantur omnes vicini, & qui de ea audierunt. luc. 2 f
 Iohannes baptista circumciditur. luc. 2 f
 Iohânis baptistæ nomē à Deo illi inditû. lu. 1 b
 Iohannes baptista in desertis habitat vsque ad diem in quo prædicare cepit poenitentiam populo Israel. luc. 1 g
 Iohannis victus & vêtus, matth. 3 a. vinum & siceram non bibit. luc. 1 b
 Iohannes bapusta diuina reuelatione Christu nouit. iohan. 1 b
 Iohannes missus ante Christum, non autē fuit Christus, sed amicus sponsi gaudens ecclesiâ sponsam Christo credere. iohan. 3 d
 Iohânes miss^o à Deo in spiritu & virtute Eliæ, vt poenitentiâ prædicatâ Christu annuntiaret venisse, quem contempserunt Iudæi. mat. 11 c. marc. 11 d. luc. 1 b g. 10 a. iohan. 1 a c d
 Iohannes non potuit sibi ampliorem honorē, aliudve officium sumere, quàm quod à Deo illi erat commissum. iohan. 3 d
 Iohannes ad vitæ innovationē populum adhortatur, Christu venisse annuntians. mat. 3 a. marc. 1 a. luc. 3 a
 Iohannes baptista dat præcepta turbis, publicanis & militibus. luc. 3 b c
 Iohannes Pharisæos metu diuini iudicii ad respisceniam permouet. matth. 3 e. luc. 3 b
 Iohannis gaudium impletum, audientis Christum prædicantem. iohan. 3 d
 Iohannes baptista ceteris ambulantem ostendit discipulis, ipsum esse agnum à patre datum in expiationem peccatorum prædicans. iohan. 1 e
 Iohannes baptizat in Ænon. iohan. 3 c
 Iohânis discipuli reprehēdūt Christi discipulos quod non ieiunent. matth. 9 b. marc. 2 c. luc. 5 g
 Iohânis discipuli ægre ferūt plures irē ad Christum, quàm ad Iohannem. iohan. 3 c
 Iohannes baptista discipulos suos docuit orare. luc. 11 a

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

- Iohannes se indignū agnoscit qui Christo ministrat. iohan. 1 c
- Iohannes baptista negat se esse Christum, aut Eliam, aut prophetam. iohan. 1 c
- Iohannes baptista discipulos suos ad Christū ablegat, nolēs eos esse sibi addictos. mat. 11 a
- Iohanni Christus testimonium perhibet, admonens turbas ipsius impoenitentiz, quæ ad verbum Iohannis non respiciēnt, tanquā incertum fuisset. matth. 11 a
- Iohannes baptista testimonio Christi plusquā propheta, matth. 11 b. nullūque eo maior.
- Iohannem dæmonium habere mentiuntur Iudæi. mat. 11 c
- Iohānes nō veretur Herodē corripere. mat. 14 a
- ad Iohannis baptistæ prædicationem multa faciebat Herodes, libetēque eum audiebat. mar. 6 c
- Iohannem quare incluserit Herodes & occiderit. mat. 14 a
- Iohānes à turba habebatur propheta. mat. 21 c
- quæ Iohannes testatus erat de Christo, vera esse confitentur turbæ. iohan. 10 g
- Iohannem baptistā, Christus docet fuisse. Eliā, quē mittēdū prædixerat Malachias. mat. 11 b
- utque ad Iohannem legis mandata prædicata Iudæis & monitiones prophetarū: ab eo autem quod pœnitentiam prædicare cœpit, annuntiatū fuit regnū Dei aduenisse, Christum videlicet. mat. 11 b
- ab eo quod Iohannes pœnitentiam prædicare cœpit, magno impetu turbæ & publicani cōversū ecclesiam ingrediebantur Phariseis cōtemnentibus: quam rapiebant & ingrediebantur violenti, posthabentes omnia, ut euan-gelii participes essent. mat. 11 b
- Iohannis testimonio Christus probat se à Patre esse missum. iohan. 5 f
- Iohannes & Iacobus vocantur à Christo promittente prædicationis officium, mat. 4 d quem sequuntur.
- Iohannes & Iacobus vlciscendum putant in Samaritanos, quod Christum nolūissent reci-pere: quos reprehendit Christus. luc. 9 g
- Iohanni evangelistæ prohibenti quendā dæmonia in nomine Christi eicientem, quod non esset de comitatu ipsorum, indicat Christus non prohibendos esse qui quomocūque regnum Dei evangelium promouent, et si indigni alioquin nobis videantur. marc. 9 e luc. 9 f
- Iohanni evangelistæ indicat Christus qui eū traditurus esset. iohan. 13 c.
- Iohannes ingreditur cum Iesu in atrium An-næ pontificis. iohan. 18 c
- Iohanni commendat matrem suam Christus. iohan. 19 e
- Iohannes eucurrit cum Petro ad monumētum, qui sublatus esse corpus Christi credidit. iohan. 20 a b
- Iohannes se vera scripsisse, & quæ viderit & at-trecharit, non autē audierit tantum, affirmat, ut sibi credamus. iohan. 19 f. 21 g. iohan. 1 a
- de Iohanne quid futurum esset interrogans Petrus, præmonetur suæ mortis, & ad se nihil pertinere de Iohanne. iohan. 21 g.
- Iohānes propter verbum Dei relegatus in insulam Patmos. apocal. 1 c
- Iohannes angelum adorare volens, ab eo prohibitus est. apoc. 19 b. 22 b
- Iohannis tempore erant seductores, Christum negantes venisse in carnem. 2. iohan. b
- Iohannes se Diotrephis opera commoniturū dicit. 3. iohan. c
- Iohannes Marcus, minister Pauli & Barnabæ. 2. ct. 13 a
- Ioiada pontifex constituit Ioas filiū Ochoziæ regem super Iudam, occisa regina Athalia. 4. reg. 11 a
- Ioiada sacerdos pangit fœdus cū Ioas. 4. re. 11 d
- Ioiada moritur: quo mortuo, declinat Ioas ad idololatriam. 2. para. 24 d
- ¶ Ionadab prudens secundū carnem. 1. re. 13 a
- Ionadab filius Rechab pius iūgitur ipsi Iehu, ad delendam idololatriam. 4. reg. 10 d
- ¶ Ionas missus in Niniuen ad prædicandum, fugit à facie Domini. ionæ 1 a.
- Ionas præcipitatus in mare, absorbetur à pisce. ionæ 1 d. 2 a
- Ionā euomit piscis iubete Domino. ionæ 2 a.
- Ionas rursus iubetur ire in Niniuen. ionæ 3 a
- Iona prædicante respiciūt Niniuitæ. ionæ 3 b mat. 11 d. luc. 11 d
- Ionas affligitur, quod sermo eius contra Niniuen non fuerit impletus. ionæ 4 a
- Ionam increpat Dominus, iniustā eius iracūdiam ostendens. ionæ 4 b c d
- Ionæ signo se resurrecturum post tertium diem prædicat Christus Iudæis signa quærētib. mat. 12 c. luc. 16 a
- ¶ Ionathan, filius Gersom, sacerdos fuit Dani tarū idolo quod Michæ vi abstulerat. iu. 18 e
- ¶ Ionathan, filius Samaa fratris David occidit hominē x x 1111 habētē digitos. 1. pa. 20 d
- ¶ Ionathas, filius Saulis, armigero comite, profigat Philistæos, fiducia in Deū. 1. reg. 14 a
- Ionathas à patre occidendus ob mel degustatum, à populo liberatur. 1. reg. 14 g
- Ionatas & David ineunt fœdus. 1. reg. 18 a. 20 a.
- Ionathas indicat Dauidi Saulis insidias. 1. r. 19 a
- cū Ionata conqueritur Dauid in angustiis animi cōstitur, quē Ionathas cōsolatur. 1. re. 20 a
- Ionathas excusat Dauidē apud Saulē. 1. re. 20 e
- Ionathas promittit Dauidi se indicatum voluntatē Saulis, signo triū sagittarū. 1. re. 20 d
- Ionathas moritur. 1. reg. 31 a
- Ionathæ mors nuntiatur Dauidi. 2. reg. 1 a
- ¶ Ionathan fratrem Iudæ ducem constituunt Iudæi. 1. mach. 9 c
- Ionathæ, fratris Machabæi, bellum aduersus alienigenas. 1. mach. 11 f
- Ionathæ, confirmandi fœderis gratia, legatos Romam ad Spartiatis mittit. 1. mach. 12 a
- Ionathan dolo circūuentum cōprehendit Tryphon. 1. mach. 12 e
- Ionatha capto, Simon frater eius dux eligitur. 1. mach. 12 a
- ¶ Ioppitarum facinus in Iudæos. 1. mach. 12 a
- ¶ Ioram rex Iudæ, 3. reg. 22 g. 4. reg. 8 e. occidit fratres suos. 2. para. 21 a
- Ioram alui langore interit, cui succedit Ochozias. 2. para. 21 d. 4. reg. 8 f
- Ioram frater Ochoziæ succedit ei in regno Iſrael. 4. reg. 1 d
- Ioram filius Achab impius. 4. reg. 1 d
- Ioram minatur mortem Eliseo. 4. reg. 6 g
- Ioram filii Achab & Ochoziæ regis Iudæ bellū contra Hazaclē regem Syriæ. 4. reg. 8 g
- Ioram rex Iſrael & Ochozias rex Iudæ interficiuntur à Iehu. 4. reg. 9 c d e f
- ¶ Iordanis terra irrigua. gene. 13 c
- Iordanis aquæ siccatur, & trāsit populū. iof. 3 d
- in Iordane lauatur Naamā & sanatur. 4. re. 5 d
- ¶ Iosaphat pius succedit Aſe regi Iudæ. 3. reg. 15 f. 11 f
- Iosaphat mittit prædicatores per vniuersum Iudam. 2. para. 17 b
- Iosaphat affinitate iungitur Achab. 2. par. 18 a
- Iosaphat rex pius, requirit verbum Dei. 3. regū 22. 2. para. 18 b
- Iosaphat defēdit Michæā cōtra Achab. 3. re. 21 b
- Iosaphat pius profectus in præliū cum Ioram rege Iſrael, requirit prophetam Dei Eliseū, qui pluuiam eis prænuūtiat, & de Moabitibus victoriam. 4. reg. 3 b
- Iosaphat clamans ad Dominū, liberatur ab hostibus. 2. para. 18 g
- Iosaphat increpatur à propheta Iehu, quod auxiliū præstitit impio Achab. 2. para. 19 a
- Iosaphat exhortatio ad iudices & Leuitas. 2. para. 19 b c
- Iosaphat inuadunt Moabitæ & Ammonitæ. 2. paralip. 20 a
- Iosaphat oratio, qua proprie virtuti diffidens, ad Deum solum refugit. 2. para. 20 c
- Iosaphat inuit amicitiam cum rege Ochozia, & reprehēditur à propheta Eliezer. 2. para. 20 g
- Iosaphat moritur. 2. para. 21 a
- ¶ Ioseph nascitur ex Rachel. gene. 30 b
- Ioseph à patre dilectus accusat fratres. ge. 37 a
- Ioseph futurus princeps fratrum suorū, & parentis vtriusque ostenditur. gen. 37 b
- Ioseph fratrum suorum inuidia, mittitur in cisternam, & postea veditur Ismahelitis, item Phutiphari. gen. 37 e f g
- Ioseph vestis uncta in sanguine hœdi, deferretur ad patrem. gen. 37 g
- propter Ioseph benedicit Deus, multiplicatque omnia bona Phutipharis, tā in domo quā in agris. gene. 39 a
- Ioseph gubernat creditam sibi domum Phutipharis: cui maximē acceptus est. gen. 39 a
- cū Ioseph est Deus in omnib⁹ quæ agit. ge. 39 a
- Ioseph pulchra facie vir. gen. 39 b
- Ioseph falsō stupri accusatus à domina sua, in-carceratur. gen. 39 b
- quod Ioseph acceptus sit magistro suo, & gratiam coram ipso inueniat, Dei factum est. gene. 39 d
- Ioseph ministrat concaptiuis. gen. 40 a
- Ioseph eductus de carcere offertur Pharaoni, cui somnia interpretatur, simul cōsulit quid faciendum. gen. 41 b c d e
- Ioseph distribuit frumentum tēpore famis vniuersis venientibus in Ægyptum. gen. 41 g
- Ioseph recordatur somniorum, dure loquitur fratribus, à quibus non agnoscitur. gen. 42 b
- Ioseph mittit fratres suos in carcerem. gen. 42 c
- Ioseph epulatur cum fratribus. gen. 43 c d g
- Ioseph furti arguit fratres suos falsō, ut tentet eos. gene. 44 a c
- Ioseph consolatur fratres, quibus se agnoscentem præbet. gen. 45 a
- quod Ioseph venditus sit in Ægyptum, Dei voluntate & cōsilio factum fuisse testatur ipse Ioseph, & quare. gene. 45 b
- Ioseph occurrit patri suo in Gessen. gen. 46 c
- Ioseph patrem ægotantem visitat cum filiis. gene. 48 a
- Ioseph benedicitur. gene. 49 c. deut. 32 b
- Ioseph filii reliqui præter Ephraim & Manasse, non habebant particularem tribum, sed sub tribu Ephraim & Manasse computabantur. gen. 48 b
- Ioseph irascitur præponi in benedictione ipsū Ephraim ipsi Manasse. gen. 48 c
- Ioseph osculatur patrem morientem. gen. 50 a
- Ioseph iubente Pharaone sepelitur patrē in Chanaan cū magno comitatu & plāctu. ge. 50 b
- Ioseph fratribus iniuriam dimittit, & blande al loquitur. gen. 50 c
- Ioseph moritur, & cōditur aromatibus. ge. 50 d
- Ioseph ossa fert secum Moyses exiens terram Ægypti. exod. 13 c
- Ioseph ossa sepeliuntur in Sichem. iof. 14 g
- Ioseph filii, Manasse & Ephraim, in duas diuisi tribus, successerunt in locum Leuitarum in diuisione terræ. iof. 14 a
- Ioseph filii faciunt Amorrhæum tributarium iudicum 1 g
- Ioseph filii Iacob commendatio. eccl. 49 d
- Ioseph fides. heb. 11 d
- ¶ Ioseph ab Arimathæa, occultus Christi discipulus petis corpus ipsius à Pilato, ut illud sepeliat. matth. 17 g. iohan. 3 a. 19 g
- ¶ Ioseph cognominatus Barsabas ab apostolis, agro vendito pretium offert ad pedes apostolorum. act. 4 g
- ¶ Iosias rex prænuūtiatur, qui idololatriam Ieroboam purgaturus erat. 3. reg. 13 a
- Iosias filius Ammon constituitur rex. 4. re. 21 d
- Iosiaz cura in templo instaurado. 4. reg. 22 a. 2. paralip. 34 b
- Iosiaz fletus, audito libro Deuteronomii. 4. reg.

- 11 c d. 1. paral. 34 d
Iosias consulit Dominum per Oldam prophetissam. 4. reg. 21 c. 1. paral. 34 c
Iosias legit Deuteronomium coram populo, idola demolitur, & sacerdotes Baal occidit. 4. reg. 23 a. 2. paral. 34 a
Iosias celebrat phasc. 4. reg. 23 e. 2. paral. 35 a
Iosias nolens acquiescere regi Nechao, Dei voluntatem ei nuntianti, vulneratus interit: quem luget populus. 4. reg. 23 e. 2. paral. 35 c d
Iosia regis Iuda filius. 1. paral. 3 c
Iosia laus. 4. reg. 23 e. ecci 49 a
Iosue minister Moyfi cum ipse erat in monte. exod. 24 d
Iosue, qui & Osee, vna cum Moyse descendit de monte. exod. 31 d. num. 13 b
Iosue amulatus pro Moyse, nolens alios praeter Moysem prophetare, prohiberi petit Eldad & Medad prophetantes. num. 11 f
Iosue & Caleb terram promissionis laudant coram populo: quos ipse vult lapidare, nisi adesset Dominus. num. 14 b
Iosue ingressurus terram Chanaan, & diuisurus eam populo. deut. 1 f
Iosue praeficitur populo loco Moyfi. exod. 17 d. num. 27 d. deut. 31 a. 34 d
Iosue animat Dominus ad inuadendam terram promissam. iosue 1 a
Iosue exaltavit & magnificavit Deus coram Israelitis, faciens mirabilia coram eis, quibus cognoscerent se esse cum ipso Iosue. iosue. 3 b
Iosue temporibus nullus potuit Israelitis resistere. iosue. 1 a
Iosue praecipit Dominus continuam Deuteronomii lectionem. iosue. 1 b
Iosue mittit exploratores in Iericho. iosue. 2 a
Iosue cum populo venit ad Iordanem. iosue. 3 a
Iosue iubetur a Deo calcamentum soluere, cum ei loqueretur in Galgalis. iosue. 5 d
Ipsi Iosue dat Deus urbem Iericho, & quo modo. iosue 6 a
Iosue stertus coram Domino. iosue 7 b
Iosue dat Deus urbem Hai, consulens interim ei quid agere debeat ut capiat eam. iosue. 8 a b
Iosue benedixit populo, eique praesentibus mulieribus & paruulis legit totum Deuteronomium. iosue. 8 g
contra Iosue cogregantur Amorrhæi, Hæzi, & huiusmodi in praelium. iosue. 9 a
Iosue pugnat pro Gabaonitis contra Amorrhæos: quos tradit Deus in manus ipsius. iosue. 10 b
Iosue interficit quinque reges. iosue. 10 e
Iosue pugna contra diuersos reges. iosue. 11 a
Iosue ne vnum quidem verbum praetermisit eorum quae praeeperat ei Moyfes, quin complerit. iosue. 11 c
Iosue cum omni familia seruit Deo. iosue. 24 d
Iosue iubetur diuidere terram filiis Israel. iosue. 13 a
Iosue possessio. iosue. 19 d
Iosue dehortatur populum a commissione Gentium. iosue 23 a
Iosue foedus cum populo Israel. iosue. 24 c
Iosue, commemoratis Dei beneficiis, hortatur populum ad legis obseruantiam. iosue. 24 c
Iosue moritur. iosue. 24 g. iudic. 2 b
Iosue laudes. ecclesiastici 46 a
Iosue & Zorobabel aedificant altare. 1. esdr. 3 a
in Iosue Bethsamitæ agro requiescit, arca qua remittebant Philisthim. 1. reg. 6 c
Ira Dei saepissime, vno peccate, deservit super omnes, ut de Achan videmus. iosue. 12 d
Ira Dei deuorauit Pharaonem cum exercitu. exod. 15 b
Iram Dei timens Moyfes, ob adoratum ab Israelitis vitulum, orat. deut. 9 c
Iram furoris Dei non fecerat Dauid, id est non occiderat penitus Amalecitas iuxta praceptum Dei: ob id a Deo abiectus. 1. reg. 28 c
Ira furor Domini in idololatrias. iudic. 2 d
Ira furor Domini in murmuratores. num. 11 a
Ira furor Dei in Moysem, non exaudit eum. exo. 4 d. deut. 1 f. 3 d
Ira furor Dei in Aaronem & Mariam detrahentes Moyfi. num. 11 c
Ira furor Dei in Aaronem qui vitulum confluxerat. deut. 9 c
Ira furor Dei tradit Israelitas in manus regis Syriæ & Moab, adorantes idola. iudic. 3 a b
Ira furor Dei quod contra ipsius voluntatem aliquis tulisset de anathemate, non sedatur donec ille lapidetur. iosue. 7 a d
Ira furor Dei in Israelitas ob vitulum aureum: quam iram ut sedet, orat Moyfes. exod. 32 c
Ira furor Domini in populum infidelē, quem Moyfes oratione sua placat. num. 14 b c
Ira furor Dei in Israelitas fastidientes manum. num. 11 b
Ira furor Dei in Salomonem, quod contra suū praceptum accepisset uxores idololatrias, quae auerterunt eum ab ipso. 3. reg. 11 b
Ira furor Dei percutit Ozam, qui contra ipsius verbum praecipiens ut a sacerdotibus portaretur arca, contigerat eam casumminitatem, & non portauerat eam in humeris, sed eamibus commiserat. 1. reg. 6 b
Ira furor Dei se minatur Deus Israelitis, si dereliquerint ipsum, & alii quam ipsi siderint. deut. 31 d
Ira furor Dei claudit caelum non dando pluuiam iis qui non fidunt ei. deut. 11 b
Ira furor Dei contra populum Israel, commouet Dauidem ut numeret populum, vnde puniatur ipse populus. 1. reg. 24 a
Ira furor Dei propter peccata, tradit nos in manus hostium. 3. reg. 8 e
Ira furor Dei orat Deum ipse Gedeon secundò, petens signum in vellere. iudic. 6 g
Ira furor Dei in populum causa. deut. 19 d. ezech. 5 b
Ira furor Dei non prouocanda, inito cum demonum cultoribus consortio. 1. cor. 9 c
Ira furor Dei super incredulos. coloss. 3 b. iohan. 3 d
Ira furor Dei super incredulos Iudæos. 1. thess. 2 d
Ira furor sibi thesaurizant in nouissimis diebus diuites huius mundi. iacob. 5 a
Ira furor filii sumus natura. ephes. 2 a
Ira furor eius manere super nos non constituerat Deus, sed ut haberemus salutem per Iesum. 1. thess. 5 b
ab Ira ventura liberati sumus per Christum. 1. thess. 1 d
Ira furor abiicienda, eique cedendum mansuetudine & lenitate. rom. 12 d. ephes. 4 f g. coloss. 3 b. ecclesiastes 7 d. 11 d. proverb. 27 a
qui Ira furor fratri verbo aut signo, occidit eum. matt. 5 c
Ira furor siquis cum fratre habeat, ante orationē reconcilietur cum fratre. 1. timoth. 2 c
Ira furor viri, iustitiam Dei non efficit. iacob. 1 c
ad Ira furor tardus sit omnis homo, & ad loquendum. iacob. 1 c
ne Ira furor mutuo in itinere, fratres suos hortatur Ioseph. gen. 45 g
cum Ira furor & tristitia, ob cordis eorum cecitatem respicit Christus Phariseos. marc. 3 a
Ira furor Iacob in Laban, quod falsò furti ipsi arguisset. gen. 31 e
Ira furor Ioseph praeponi in benedictione ipsi Ephraim ipsi Manasse. gen. 48 c
Ira furor Moyfes in Deum. num. 11 c
Ira furor Moyfes ob idololatriam Israelitarum. exod. 32 d
Ira furor Moyfes contra filios Aaron, quod non comederint residuum oblationum. leuit. 10 d
Ira furor vehementer Moyfes in superbos Core, Dathan & Abiron. num. 16 c
Ira furor Spiritu Dei motus Saul, audiens Iabnitarum oculos peti a Naas Ammonite in foedus. 1. reg. 11 b
Ira furor Saul, Dauidi laudem victoriae tribuit. 1. reg. 18 b
Ira furor inimicorum praenidens & superbiam, viribus suis tribuentium victoriam suam contra Iudæos, distulit Deus affligere ipsos Iudæos. deut. 32 d
Ira furor mansuetudine vincuntur. prouer. 15 b
cum Ira furor non rixandus. ecci 8 d
cum Ira furor amicitia non ineunda. prouer. 22 d
ad Ira furoriam concitant Deum Israelitæ, derelinquentes ipsum, & seruientes Baalim & Astaroth. iudic. 2 b
ad Ira furoriam prouocauerunt Deum saepissime Iudæi. num. 11 a. 16 a. 21 a. deut. 9 b d. 32 c
Ira furor filius Enoch. gen. 4 c
Ira furor ad patres suos, pro mori, vtuntur sacrae scripturae. gen. 15 c
Ira furor ad Christum, est ei credere. iohan. 6 d
Ira furor in nubibus, Vide Arcus.
Ira furor ridentes pueri Eliseum caluum, maledicti ab eo deuorantur ab vrsis. 4. reg. 2 d
Ira furor ridetur Christus. iohan. 19 a
Ira furor ridet Elias Deum Baal. 3. reg. 18 e
Ira furor riguam terram petit sibi dari Axa in hereditatem. iosue. 15 d
Ira furor irritauerunt Deum Israelitæ, seruientes idolis, gloriam quam Deo debebant, eis tribuentes. deut. 32 c
non Irritatur, nec de vlciscendo cogitat, qui charitatem habet. 1. corinth. 13 b
Ira furor Isaac promittitur Abraham. ge. 15 a. 17 c. 18 b
ex Isaac multi populi nascituri. gene. 17 c. 21 b c. 26 a
Isaac nascitur secundum promissionem. gen. 21 a
Isaac immolatur. gene. 22 b
Isaac accipit Rebeccam in uxore. gen. 24 b. 25 c
Isaac datur possessio: filiis concubinarum dantur munera. gen. 25 a
Isaac benedicit Deus post mortem patris. ge. 25 b
Isaac famem fugiens, peregrinatur apud Abimelech. gene. 26 a
Isaac promittitur Christus. gene. 26 a
Isaac dicit uxorem esse sororem suam, timens occidi propter eam. gen. 26 b
Isaac promittitur terra Chanaan. gene. 26 a
Isaac diues, & ei pro uxore obiurgatio. ge. 26 b c
Isaac pastores pro puteis contendunt aduersus pastores Gerar. gene. 26 d
cum Isaac erat Deus. gene. 26 e
Isaac Deus multiplicat propter Abraham. ge. 26 e
Isaac, altari Deo aedificato, inuocat ipsum. ge. 26 f
Isaac expellit Abimelech. gene. 26 d f
Isaac inicit foedus cum Abimelech. gene. 26 g
Isaac praecipit Esau ut ex venatione coquat pulmentum. gene. 27 a
Isaac tristatur supra modum, Iacob praeripuisse benedictionem ipsi Esau. gene. 27 e
Isaac benedicit Iacob & Esau. gene. 27 d f
Isaac moritur, & sepelitur a Iacob & Esau. gene. 35 d
Isaac filii. 1. para. 1 c
Isaac commendatio. ecci 44 c
Isai pater Dauid. ruth 4 d
Isai mittit Dauid ad Saulem cum muneribus. 1. reg. 16 d. 17 b
Isai sine lesse filii. 1. para. 2 b
Ad Isaiam mittit Ezechias nuntios ob Sennacherib. 4. reg. 19 a
Isaias promittit Ezechiae victoriam. 4. reg. 19 b
Isaias Ezechiam increpat ob ostentatos thesauros legatis regis Babyloniorum. 4. reg. 20 c
Isaias quo tempore prophetauerit. isa. 1 a
Isaias videt gloriam Dei. isa. 6 a
Isaias mittitur ad Iudæos. isa. 6 c
Isaias cum afflatus diuino Spiritu, videret oculis prophetis gloriam filii Dei, quam olim in corpore humano habiturus esset, futurū dixit Iudæos non credituros in eum. iohan. 12 f
Isaiam legit populo Christus. luc. 3 c
Isoboseth constituitur rex super Israel. 1. reg. 2 b
Isoboseth irascitur ipsi Abner, quod dormiuisset cum concubina patris. 2. reg. 3 a
Isoboseth regem Israel occidunt Baana & Ra-chab, eiusque caput deferunt ad Dauidem, add. i.

- quo occiduntur. 2. reg. 4 b c d
 Ifbofeth sepelitur à Dauide. 2. reg. 4 d
 ¶ Ismahel qualis futurus. gen. 16 d
 Ismahel nascitur. ex Agar, & circumciditur. gene. 16 d
 pro Ismahele orat Abraham, & exauditur. gene. 17 c
 Ismahelis pueri afflicti vocem exaudit Deus. gene. 21 b
 Ismahel sagittarius ducit vxorem Ægyptiam, habitans in deserto Pharan. gen. 21 c
 cum Ismahele fuit Deus, habitans in solitudine. gen. 21 c
 Ismahel moritur. gen. 25 b
 Ismahelis genealogia. gen. 25 b. 1. para. 1 b
 ¶ Israellem vocat Deus Iacob. gen. 31 g. 35 b. 3. reg. 18 g
 Israelitas vocat seruos suos Deus. leuit. 25 g
 Israelitæ infideles volunt reuerti in Ægyptum, & quare. num. 14 g
 Israelitæ iniussu Dei præliantes contra Amalecitas, occiduntur. num. 14 a
 Israelitarum regnum quale futurum, prædicatur à Balaam. num. 23 b d. & 24 a
 Israelitæ rursus numerantur, antequam intrent terram promissionis. num. 26 a
 Israelitarum mansiones. num. 33
 Israelitas futuros idololatrias prædicat De^o Moyse & Iosue. deut. 31 d
 Israelitæ ob vnus inobedientiam occiduntur à populo Hai aduersario. iof. 7 a
 contra Israel nullus ne mutire quidem audeat. iof. 10 d
 Israelitis promissiones factæ de terra Chanaan, impletæ: & eidem pax per circuitum ab inimicis. iof. 21 d
 Israelitæ obiurgant fratres suos Rubenitas & Gaditas, putantes ipsos ædificasse altare vt su per illud sacrificarent diis alienis. iof. 22 d
 Israel eligit Dominum sibi in Deum, cui seruiat, reiectis idolis. iof. 24 d
 Israelitæ miscent connubia cum Chananæis, Amorrhæis, & huiusmodi, vnde obliuiscuntur Dei: à quo traduntur in manus inimicorum, & clamantes ab eodem liberantur ab angustiis. iudic. 3 a b
 Israelitas tradit Deus in man^o Iabin regis Chanaan. iudic. 4 a
 Israel liberatur per Deborah & Barac. iudic. 4 a
 Israelitæ ad idola conuersi opprimuntur à Madianitis septem annis. iudic. 6 a
 Israelitæ traduntur à Deo in manus Philistinorum & Amorrhæorum, quod idolis eorum ipso derelicto seruirent. iudic. 10 b
 Israelitæ omnes fornicantur in ephod Gedeonis. iudic. 8 f
 Israelitæ confitentur peccatum, assidue clamantes & petentes liberari, agentes poenitentiam proiciendo idola sua. iudic. 10 c d
 Israelitæ congregantur in Maspha, consulturi de vxore Leuitæ cuiusdam, qua abusi fuerat Gabaonitæ. iudic. 20 a b
 Israelitæ missa legatione, petunt transitum per Edom. num. 20 c
 Israelitæ c e c c m. vincuntur à Beniaminitis fratribus x x v m. d c c. iudic. 20 c
 Israelitæ iurant se non duros filias suas in vxores reliquis ex tribu Benjamin. iudic. 21 a
 Israelitarum seniores cõqueruntur se esse percussos à Deo coram Philisthæis. 1. reg. 4 a
 Israelitæ secundo cæduntur ad triginta millia. 1. reg. 4 b
 Israelitæ regem petunt, nolentes Deum regnare super se. 1. reg. 8 a b
 Israelitæ, congregatis in prælium Philisthæis, pauidi abscondunt se in cauernis. 1. reg. 13 a b
 Israelitæ carè gladiis & armis astutia Philisthinorum. 1. reg. 13 d
 Israelitæ timidi, audita victoria de Philisthæis à Deo per Ionathan data, egrediuntur è speculis, & persequuntur eos. 1. reg. 14 c
 Israelitæ timidi & infideles audita superbia Goliath. 1. reg. 17 b c
 Israelitæ turbantur audiètes mortuum Abner. 2. reg. 4 a
 Israel cum Iuda contendit, quod in reducendo rege non fuerit vocatus. 2. reg. 19 g
 Israellem separat à Dauide Seba impius vir. 2. reg. 20 a
 Israel à fame & bello liberatur sine hominum manu. 4. regum 7 b
 Israelitis annuntiant leprosi, Dei prouidentia, quam nolunt agnoscere. 4. reg. 7 c
 Israel percussus ab Hazael. 4. reg. 10 g
 Israelitæ affliguntur ab Hazael rege Syrorum. 4. reg. 13 a
 Israel traditur in manus Sefac, quod Deum reliquerit. 2. paral. 12 a
 Israeli fames prædicatur, & captiuitas. osee 1 b. 9 a
 in Israeliticum regnum & Iudaicum cõminatio. amos 2 b. michæ. 1 a. ezech. 7 a. 4. reg. 17 a
 Israelitæ captiui ducuntur in Assyrios, & quare. 4. reg. 17 a b. 18 b c
 Israeli promittit Deus liberationem à Gentibus. ezech. 36 a. iere. 46 g
 Israelitici regni finis ob peccatum idololatriæ. 4. reg. 17 a
 Israel quare vastatus sit. ezech. 39 f
 Israelitici populi interitus pro quo Aaron deprecatus est. sapien. 18 d
 Israelis impietates arguuntur. michæ. 6 b. osee 13 d. ezech. 22 d
 Israellem dispersum promittit Dominus se congregaturum. iere. 50 a. ezech. 28 g. 37 a
 Israel quare assumptus in populum Dei, & quare reiectus. iere. 13 b
 Israeli beneficia à Deo collata commemorantur. osee 11 a
 Israeli interitus prædicatur propter idololatriam. 3. reg. 14 d
 Israelis ingratiuitudo, & eius interitus. osee 10 e. amos 1 c
 Israel plagis non emendatur. osee 10 a
 Israelitæ calamitatis acerbitas describitur. amos 8 c
 Israelitarum abiectio, post quam ad Christum tandem sunt reuersi. osee 3 b
 Israelis vltima conuersio post Gentium plenitudinem. osee 2 c. sophon. 3 b
 Israelis reliquiarum exaltatio. michæ. 5 c
 Israelis vana fiducia describitur. osee 12 a
 Israellem suæ felicitati restituendum prædicat Dominus. iere. 30 a
 Israel carnalis describitur, & prophetæ eius. osee 9 b
 qui Israelitæ veri sint censendi. rom. 9 b
 ¶ Israel Dei. galat. 6 d
 ¶ ab Israele vero aufert Deus omnem carnis fiduciam. michæ. 5 d
 Israelitam verum fuisse Nathanaelè perhibet Christus. iohan. 1 g
 Israellem esse inexcusabilem probat Paulus citato testimonio Moyse & Isaïæ. rom. 10 d
 Israel asscetus est per electionem gratiæ Dei, quod non potuit per opera. rom. 11 d
 Israelitarum reliquias saluandas probat Paulus testimonio Isaïæ. rom. 9 f
 Israelis excæcatio facta, vt Gentes fidem Christi susciperent. rom. 11 c
 Israelitæ putantes se iustificari ex operibus legis, ad iustitiam veram nõ perueniunt. rom. 9 g
 ¶ Issachar filius Iacob ex Lia. gen. 30 c
 Issachar benedictio. gen. 49 b. deut. 33 c
 Issachar fors. iosue 19 b
 Issachar genealogia. gen. 46 b. 1. paral. 7 a
 ¶ Itineris Iacob comes fuit Deus. gen. 28 c. 35 a
 ¶ Itineris Iacob custos & protector Deus. gen. 28 c d
 Itineris filiorum Israel dux semper Deus die & nocte. exod. 13 d
 Iter faciètes viri quinq; è tribu Dan, missi sunt exploratores vt inuenirèt locum inter reliquas tribus, consulunt Dominum per Leuitam, an ipse dirigeret viam ipsorum. iudic. 18 a
 ¶ Iubal, citharæ & organorū inuētor. ge. 4 d
 ¶ Iubileus annus, quinquagesimo quoque anno. leuit. 25 b
 ¶ Iuda filius Liæ nascitur. gen. 29 d
 Iudæ consilio, Ioseph venditur Ismahelitis. gene. 37 f
 Iudæ coniugium. gen. 38 a
 Iudæ incestus cum Thamar nuru sua. gen. 38 c
 Iudas agnoscit culpam, constans integritatem Thamar. gen. 38 f
 Iudas se seruū offert ipsi Ioseph, vt Benjamin reducat ad patrem, quem susceperat in fidem suam. gen. 43 b. 44 g
 Iudæ filii. gen. 46 b
 Iuda super omnes fratres honorem accipit, cui regia datur potestas quæ fuerat Ruben. gen. 49 a b. deut. 33 a
 Iudæ filiorum fors. iof. 15 a b
 Iudæ filiorum genealogia. gen. 38 d. 46 b. 1. paral. 4 a. sapient. 2 a
 Iudas dux belli constituitur. iudicum 1 a
 Iudas cum Simeone expugnat Chananæos. iudicum 1 a
 maiores natu Iudæ hortatur David, ne in reducendo eo sint postremi. 2. reg. 19 b
 Iuda cum reliquis Israelitis reducit Dauidem in Ierusalem. 2. reg. 19 c
 Iudæ sola tribus sequitur Dauidem. 1. reg. 1 c. & 20 a
 Iudæ tribus idololatria. 3. reg. 14 f
 Iudæ regnum se ablaturum præ nuntiat Deus. 4. reg. 23 f
 Iudæ & Ierusalem destructio propter impietates Manasse. 4. reg. 21 b
 ¶ Iudæ cõstituit De^o principè Israelitis. iudi. 1 a
 ¶ Iuda proditore conuenitur Christus. psal. 54, versu 12
 de Iuda proditore, in cuius locum successus est Matthias. psal. 108, versu 7
 Iudæ perfidiam detestatur Christus. psalm. 40, versu 10
 Iudam proditorem futurum præmonet Christus. iohan. 6 e
 Iudæ proditori bonum, si natus non fuisset. math. 26 b
 Iudas instinctu diaboli Christum tradidit. iohan. 13 a
 Iudas proditor indignatur ob vnguentum effusum super pedes Christi. iohan. 12 a
 Iudæ suæ proditoris monet Christus. mat. 26 b
 Iudas proditor, fur erat, & oculos habens, ea quæ mittebantur portabat. iohan. 12 a
 Iudæ iubet Christus ipse vt cito perficiat prodicionem suam. iohan. 13 c
 Iudas non erat lotus: non enim susceperat fide euangelium Christi. iohan. 13 b
 Iudas pollicetur se traditurum Christum in manus principum. math. 26 b
 Iudas signum osculi dederat Iudæis, quo Christum cognoscerent. math. 26 e
 Iudas accepta cohorte & ministris à pontificibus, procedit vt Christum prodatur. iohan. 18 a
 Iudas cū sua cohorte cadit retrorsum. ioh. 18 a
 Iudas Christum osculo prodit. math. 26 e
 Iudam proditorem, amicum suum vocat Christus. math. 26 e
 Iudæ poenitet prodidisse Christum, referēt pecunias quas pro prodicione acceperat. mat. 27 a
 Iudas proditor suspendit se, & crepat medius. act. 1 c
 Iudas proditor sortitus erat idem ministerium quod apostoli. act. 1 c
 ¶ Iudas Machabæus Iudæis præfectus, Apollonium & Seron Syriæ principem interficit. 1. machab. 3 a
 Iudæ Machabæi fiducia in Deum. 1. mach. 3 b
 Iudas Machabæus contra Lyfiam pugnare statuit. 1. machab. 3 c

- Iudas Lyfiam debellat. 1. machab. 4 c
 Iudas templum purificat, & altare dedicat. 2. machab. 4 c
 Iudas Ephron civitatem evertit. 1. machab. 5 e
 Iudas oratione facta, Nicanorem interfecit. 1. machab. 7 f
 Iudas, oblato pro mortuis sacrificio, spem resurrectionis ostendit. 1. machab. 12 g
 Iudas Machabæus exercitum colligit, suos ad constantiam adhortans. 1. machab. 8 a
 Iudas Machabæus pugnaturus aduersus Eupatorem, suos ad orationem hortatur. 2. mac. 13 c
 Iudas Gentium idola succendit. 1. mach. 5 g
 Iudas interficitur à Bacchide. 1. mach. 9 b
 Iudæ substituitur Ionathas. 1. mach. 9 c
 Iudæi ex medio nationum separati à Deo per varia signa, vt ipse cognosceretur solus & vnus esse Deus. deut. 4 e
 Iudæi neruum femoris non comedunt, & quare. gen. 32 g
 cum Iudæis comedere, illicitum est Ægyptiis. gen. 43 g
 Iudæorum gens obstinata. isa. 48 a. act. 17 g. ie. 17 a
 Iudæi credentes in Christum, confitentur sibi fuisse datam terram promissionis ob solam Dei voluntatem. psal. 43, versu 1
 Iudæos fecit Deus seruire diis alienis, quod nolissent ipsi obedire. deut. 28 d
 Iudæi patrū vestigia secuti, deos adorant. ier. 11 b
 Iudæorum abiectione. 2. reg. 22 d
 Iudæorum destructionem prædicit Deus, si non fecerint omnia quæ præcepit. leuit. 26 e
 Iudæorum conspiratio in Ieremiam. iere. 18 c
 Iudæis minatur Dominus ob idololatriam. iophon. 1 a
 Iudæorum malitia arguitur aliarum Gentium comparatione. iere. 2 b
 Iudæis mala euentura ob contempum prophetarum. iere. 7 c
 Iudæorum exterminatio ob abiectionem legis Dei. isa. 5 f
 Iudæi monentur seruire regi Nabuchodonosor. iere. 27 b
 Iudææ captiuitas prophetatur. osee 8 a. amos 1 a. iere. 23 d
 Iudææ destructio ob infidelitatem regis sui Achaz & populi. isa. 7 c
 Iudæis imminentem destructionem à Babylo-niis ostendit Deus Ieremias, iere. 1 c. & Ezechielis, ezech. 5 a
 Iudas transfertur in Babylonem. 4. reg. 25 f
 Iudææ destructio per regem Assur. isa. 8 b
 Iudæa quare vastata sit ab Assyriis. iere. 5 b
 Iudæos interfecit Dominus, Assyriis vitur. isa. 10 b
 Iudæi conqueruntur se in errorem traditos. isa. 63 d
 Iudæi iuste se pati fatentur propter peccata. barchi 1 a
 Iudæorum terra vastata etiā ab amicis. iere. 11 a
 Iudæ & Israelis vnio. ezech. 37 d
 Iudæa reductio à captiuitate. osee 6 d
 Iudæorum exitum ob derelictum Deum, & fornicationem eorum cum idolis. iere. 2 c. 5 e
 Iudæorum interitus præfiguratur, & eorum dispersio. iere. 13 a
 Iudæorum reuersio in Ierusalem permittente Cyro rege Persarum. isa. 14 a
 Iudæi, quorum Deus corda mouit, ascendunt ad ædificationem templi. 1. esdr. 1 b
 Iudæorum reuertentium à captiuitate Babylo-nica numerus. 1. esdr. 2 a
 Iudæos ducentes vxores alienigenas increpat Nehemias. 2. esdr. 13 d
 Iudæorum pugna aduersus Idumæos. 2. mac. 10 c
 Iudæi omnes perierunt, præter paucos apostolos, & eos qui per illos crediderunt. isa. 1 c
 Iudæorum reliquæ saluandæ. isa. 10 c. 28 b. 65 b
 ex Iudaico populo seruandi signatur. ezech. 9 b
 Iudæorum pars petreæ Christo non credidit, & pars altera credidit. isa. 8 c
 Iudæorum abiectione & receptio. psal. 105, versu 37
 Iudæorum destructio post aduentum Christi. isa. 31 b
 Iudæorum excidium ob Christum traditum in manus Gentium. iere. 11 d
 Iudæorum excæcatio ne prophetas intelligat. isa. 29 c
 de Iudæorum & Gentium consilio contra Christum & fideles eius. psal. 2. sapien. 2. iere. 11 d
 Iudæorum & Gentiū vnio in Christo. isa. 19 d. of. 1 d
 in Iudæorum aduersarios prophetia. zacha. 1 d
 IUDÆI in gentem peculiarem à Deo adoptati, rom. 9a. deut. 4 a. quos propria Dei vocat Iohannes, iohan. 1 b
 Iudæi baptizati in Moyse, in nube & mari, ac in discipulos Moyse apposti. 1. cor. 10 a
 Iudæi circumcisi cordibus, & auribus, dura cer-nice, Spiritui sancto semper resistentes, proditores, homicidæ. act. 7 f
 Iudæi Moyse repulerunt & auersi sunt cordibus suis à Deo. act. 7 c
 non omnes Iudæi ex Ægypto egressi, terram promissam adepti sunt. 1. cor. 10 a
 ad Iudæos potissimum pertinent testamētum & pactū Dei cum patribus & legislatio. rom. 9 a
 Iudæos multos ruituros, & non credituros euangelio, prædicit Simeon. luc. 2 e
 Iudæos occisuros prophetas, doctores, & alios quos ad eos mitteret, prædicit ipse Christus. matt. 23 d. luc. 11 g
 ex Iudæorum patribus secundum carnem natus est Christus. rom. 9 a
 ex Iudæis salus. iohan. 4 c
 Iudæi, filii Dei dicuntur. matt. 25 c. marc. 7 c
 Iudæos infideles, diaboli filios nominat Christus. iohan. 8 e
 vt Iudæos oues errantes saluaret missus Christus. matt. 15 c. marc. 7 c
 Iudæis inseruiuit Christus, declarans Deum patrem veracem in suis promissionibus. rom. 15 b
 ad Iudæos primum mittit Christus apostolos, qui eis euangelium nuntiarent. matt. 10 a. act. 3 d
 à Iudæis, qui tenebræ erant, Christus non susceptus, iohan. 1 b. quia opera eorum erant mala, iohan. 3 c. & quia non erant ex omnibus, iohan. 10 e. nec ex Deo, iohan. 8 f
 Iudæi cum multa miracula vidissent, non crediderunt, & quare. iohan. 12 f
 Iudæi Christum Salomone maiorem non audiunt. matt. 12 d. luc. 11 d
 Iudæi Deum patrem se habere gloriabantur, cum Christum non diligerent, iohan. 8 e. Filios item se esse Abrahæ, volentes tamen Christum interficere, iohan. 8 e
 quod Iudæis in oculis hominum sapientibus euangelium suum asconderit pater Deus, exultat Christus. matt. 11 d
 Iudæi Christum voluit interficere, & quare. ioh. 5 d
 Iudæi volunt vt Christus aperte dicat eis an sit Messias, ioh. 10 e. aut signū faciat quo cognoscant, matt. 16 a. marc. 8 b. iohan. 6 d. ideoque vt de cruce descendat petunt, matt. 27 c
 Iudæi nisi signa & prodigia viderint, non credunt. iohan. 4 g. 1. cor. 1 d
 Iudæos non ante cognituros ipsū esse Messiam, quam crucifixisset, prædicit Christus. ioh. 8 d
 Iudæi morituri in sua infidelitate ni respiscant. luc. 13 a. iohan. 8 c
 Iudæos Christus arguit, qui receperunt se facturos Dei voluntatem, & non fecerunt: quam publicani & peccatores fecerunt. matt. 21 c
 Iudæos impoenitentia suæ arguit Christus, interrogans eos de Iohannis baptisate, cui non obtemperassent. matt. 21 c
 Iudæorum impoenitentia arguit Christus, & ipso prædicatōe non respiciet: Ninivitæ vero poenitentiam egissent ad prædicationem Ionæ. matth. 12 d
 Iudæos perdituros regnū Dei, verbo euangelii ad Gentes trāsato, docet Christus parabola paritissimilias, quivineā plantatam à se, agrico-
 lis Iudæis locauerat. matt. 21 d. luc. 10 b
 Iudæos reiiciendos in die iudicii, & ipsum noluerint recipere, prædicit Christus, sperantes interim posse se intrare, quod ipse in plateis eorum docuerit. matt. 8 b. luc. 13 e
 Iudæi inuitati ad coenam Dei, ad susceptionem euāgelii, rebus huius seculi addicti, indignos se eo fecerunt: circū missum ad Gentes abominabiles, & ad omnes orbis angulos & sepes, vt docet Christus coenæ magnæ parabola. luc. 14 d
 Iudæi excommunicabant eos qui Christum confitebantur. iohan. 9 e
 Iudæi non ingrediuntur in die paschæ prætorium, ne peccent: Christum autem verum pascha interficiunt. iohan. 18 e
 Iudæi volunt sibi credi in accusatione Christi. iohan. 18 e
 Iudæi vltionem sanguinis Christi super se petunt, cum autem crucifigi. matt. 27 c
 Iudæorum futurū excidium ob prophetas & Christum ipsum cōceptū, prædicit ipse Christus, Gentiumq; ad se vocationē, proposita parabola nuptiarū filio regis factarum. matt. 22 a
 Iudæorum calamitates præcedentes eorum excidium. matth. 24 a
 Iudæi non credunt resurrexisse Christum, suffuratos autem cum discipulos esse. matth. 28 c
 Iudæorum gentem condemnabunt Ninivitæ & regina Saba in die iudicii vnā cum Christo. matth. 12 d. luc. 11 d
 Iudæorum cultū abolendū prædicato euangelio prædicit Christus Samaritanæ. iohan. 4 c
 Iudæos cum sæpius Christus verbo euangelii vellet congregare ad se, noluerunt. matth. 23 d. luc. 13 g
 Iudæi Christum reiicientes, spiritū immundū, quē Deus ab eis eiecerat data sui cognitione, eūdem vltro accersierunt cum innumera multitudine, parato eis loco. matth. 12 d. luc. 11 d
 Iudæis solis euangelium nuntiant qui dispersi erant cum moreretur Stephanus. act. 11 c
 Iudæi & Iudæorum principes, per ignoratiam Christū crucifixerūt. luc. 23 e. act. 3 d. 1. cor. 2 b
 Iudæos peccati arguit Petrus, quod Christum authorem vitæ interfecerint. act. 3 c
 Iudæos tradidit Deus in reprobam sensum, vt nolentes eū adorare, adorarent idola. act. 7 c
 Iudæi à commercio Samaritanorum abhorrentes. iohan. 4 a
 Iudæi abominabantur Gentes, quas ne vltiā abominarentur, docet Deus Petrus. act. 10 c d
 Iudæi mirantur gratiā euangelii diffundi etiā Gentibus. act. 10 g
 Iudæi tumultum & seditionem cōmouent aduersus Paulum euangelizantem. act. 17 b c
 Iudæis reiicientibus verbum euāgelii, Paulus & Barnabas prædicat illud Gētib'. act. 13 g. 18 b
 Iudæi quibus primis prædicatum fuit euangelium, nouissimi illud recipiant: Gentes autem contra. luc. 13 f
 Iudæorum regem se esse, Christus Pilato interroganti respondet. matth. 27 b
 Iudæorum rex in morte sua prædicatur Iesus, & scribitur à Pilato, Iudæis cōtradicientibus. matth. 27 e
 Iudæi neque amico & illicibili conuictu Christi, neque seria ad respiscendum Iohannis exhortatione ad suscipiendū euangelium pellici poterunt. matth. 11 b
 Iudæorum peccatū maius peccato Pilati. ioh. 19 b
 Iudæi captiui ducuntur in omnes Gētes. luc. 21 d
 tam ex Iudæis quā ex Gētib' vocauit Deus multos ad salutem. rom. 9 c
 Iudæi Gentibus doctrinam euāgelii, & libertatem à Christo partam inuident, qua legiorum non subiiciuntur. iohan. 7 e. galat. 4 d
 Iudæos grauius accusat Paulus, qui persequuntur fideles, neq; volebant Gentibus nuntiare euangelium. 1. thess. 2 c
 Iudæi abiectione propter incredulitatē: Gentes vero d. ii.

ro per fidem suscepta. rom. 11 c
Iudæi Deo inimici propter incredulitatem ipsorum in euangelium: dilecti verò propter promissionem factam patribus, cui credentes salui fiunt. rom. 11 d
Iudæos omnes non esse abiectos; exemplo suo probat Paulus. rom. 11 a
Iudæorum delicto vsus est Dominus ad Gentium salutem, rom. 11 b. eorumque amissio est reconciliatio vniuersorum per occasionem. propter Iudæorum incredulitatem, Gentes misericordiam sunt consecutæ. rom. 11 d
Iudæorum spem erigit Paulus erga Dei misericordiam. rom. 11 a
Iudæorum genti velut & vetus cæcitas manet, vt cum legem Moysi legant, non tamen intelligant, nec Christum recipiant, quem lex promittebat: quod velum auferetur eis conuersis ad fidem. 1. cor. 3 d
Iudæorum & Gentium vocationem testimonii prophetarum probat Paulus. rom. 15 c
Iudæi recipiendi sunt à Deo, si non permanerint in incredulitate. rom. 11 c
inter Iudæos & Gentes non est vllum apud Deum discrimen: fidem respicit. rom. 10 b
Iudæos & Gentes quomodo in vnum iunxerit Christus. ephes. 2 c
quæ Iudæis acciderunt, siue aduersa, siue prospera sint, in figuram & exemplum nobis sunt. 1. cor. 10 a
Iudi accepto volumine Baruch, proiecit in ignem. iere. 36 e
Iudicium facit Deus pupillo, viduæ, & peregrino. deut. 10 d
Iudicauit Deus causam opprobrii David, occidendo ipsum Nabal qui denegauerat ei cibos, & exercitum. 1. reg. 25 g
Iudicat Moyses populi lites secundum leges Dei, à mane ad vesperam. exod. 18 b. 33 b
Iudicant lites Israelitarum seniores in radice montis Sinai. exod. 24 d
Iudicat Israellem Debora prophetis vxor Lapidoth. iudic. 4 a
Iudiciu filiorum Israel in pectore Aarõ. exod. 28 e
vt Iudicia reddat Israelitis, circuit Samuel ciuitates. 1. reg. 7 d
in Iudicio non aquiescendum plurimorum sententia, vt à vero deuictur. exod. 23 a
Iudicent populum iusto iudicio iudices. deut. 1 b c. 16 d
Iudicii æquitas. exod. 23 a. leuit. 19 c g. 24 d
non Iudicandum secundum faciem. prouer. 24 c. ecclesiastici 11 a
Iudicia ambigua, & causæ difficiliore referantur ad sacerdotes, & ad iudicem summum illo tempore constitutum. deut. 17 b
Iudicabant iuxta legem, populi controuersias sacerdotes & iudices. deut. 17 b
Iudicium aduenæ & pupilli non peruertendum. deut. 24 d. 27 c
Iudiciu peruertit filii Samuel iudices Israel, sequentes auaritiã, & accipientes munera. 1. re. 8 a
Iudiciu primu quod fecit Salomon de duarum meretricu filijs post acceptã sapientiã. 3. re. 3 c
IN D I C I O non contendendum, sed ferenda potius iniuria. matt. 5 f
quod Iudicio contendant Christiani, delicto imputat Paulus. 1. cor. 6 b
Iudicio impiorum non vult Paulus Christianorum lites dirimi in negotiis temporalibus. 1. cor. 6 a
Iudicium & iustitiam vt custodiant, præcipit Abraham familiæ. gen. 18 c
ad Iudicium & iustitiã adhortatur regem Iuda Ieremias. iere. 22 a
Iudiciu & iustitiã facit David populo. 1. reg. 8 d
Iudicia sunt omnes viæ Dei. deut. 32 a
Iudicia Dei præ oculis sepe habenda. 2. reg. 22 b
Iudiciu manu sua arrepturum se minatur Deus, & vltionem redditurum odientibus se. deut. 32 f
Iudicia Dei iusta, vera, & incomprehensibilia. rom. 11 d. apoc. 16 a

Iudicio Dei subest quicquid facimus, non hominum, siue maducemus, siue bibamus. rom. 14 b
Iudicium Dei imperuestigabile probatur ex operibus eius. iob 37 a
Iudicia Dei admiranda. sapien. 16 c
Iudicia Dei non considerant impii. prouer. 28 a
Iudicio suo grani sinit Deus nos facere quod rectum nobis videtur. psal. 80, versu 11
de Iudiciorum Dei magnitudine, qui poenis mirabilibus impios affligebat. sapien. 17 a
Iudicium sine misericordia non facientibus misericordiam. iacobi 2 c
Iudicium Dei horrendum in eos qui non credunt euangelio, 2. thess. 2 c. & auertentes fideles à veritate euangelii. galat. 5 b
Iudicium & exitium sibi adducit, quisquis indigne & sine fide in Christum, carnam dominicam percipit. 1. cor. 11 g
Iudicat omnes mortales Deus. gen. 18 c
Iudicat Deus secundum corda, non secundum faciem. 1. reg. 16 b
Iudicante Domino, ostendit Iob neminem posse iustificari. iob 9 d
IN D I C I V M suum incipit à domo sua Deus, ecclesie suæ immittens tribulationes, & affligens eã, 1. petr. 4 d. prouer. 11 d. ad correptionem nostrã, ne damnemur cum mundo, 1. cor. 11 g
Iudicare dicitur gentem aliquam Deus quam punit & affligit. gen. 15 c
Iudicaturum Deum fines terræ prædicat Anna, mittendo verbum euangelii, Christum suum & regem, cuius potentia saluarentur credentes in ipsum. 1. reg. 2 b
Iudicaturum se populum suum odientem se promittit Deus, id est vlturum se de ipsis, & seruum suorum miseretur. deut. 32 e
Iudicium Dei in filios Heli. 1. reg. 2 e
Iudicaturum se domum Heli, id est puniturum ob iniquitatem filiorum, prædicat Deus ipsi Samuelli. 1. reg. 3 c
de Iudicio Dei aduersus carnales Israelitas. osce 4 a
Iudicium Dei in hostes populi sui. ioel 3 a
Iudicat Deus seruos suos, quando afflictos liberat ab afflictionibus. 3. reg. 8 d
Iudicium populi sui facere dicitur Deus, quando dat ei victoriam de inimicis. 3. reg. 8 e
non vt Iudicaretur mundus per ipsum, missus Christus, sed vt saluaretur. iohan. 3 b
Iudicat Christus sicut audit à Patre. iohan. 5 e
non Iudicatur nec moritur qui Christum audit, & illi credit. iohan. 5 d
Iudicatus est qui Christo non credit. iohan. 3 c
Iudicabitur ab ipso sermone euangelii, quem Christus annuntiauit, qui eum spreuerit. matt. 13 c. iohan. 12 g
Iudicabitur vnusquisque secundum quod opera ipsius testata fuerint eum habuisse fidem. mat. 16 d
Iudicium extremum minatur propheta. psal. 49, versu 1
Iudiciu generale. psal. 96, versu 3. isa. 2 c. 27 a. 66 e
Iudicii dies propinquus, rom. 13 d. veniet vt sur in nocte, incertum enim est, & idcirco vigilandum, mat. 24 d. inopinatus, huius seculi hominibus curis & deliciis huius vitæ immeris vt diluuium superuenturus, mat. 24 d. luc. 17 f. quem solus Pater nouit, marc. 13 d. zach. 14 b
Iudicii extremi die, signa præcedentia in sole & luna describit Christus, quæ Matthæus explicat. matt. 24 c. marc. 13 c. luc. 21 e
ad Iudicium Christus cum angelis venturus. matt. 25 c
in die Iudicii apparebit Christus ad salutem expectantibus eum. heb. 9 g
in Iudicio reuelabit Deo cordium consilia. 1. cor. 4 a
in die Iudicii celi magno impetu transient, & ignis ardore soluentur. 2. pet. 3 c
in die Iudicii mirus erit delectus, vt ex duobus alter assumatur, alter relinquatur. math. 24 d. luc. 17 g
in Iudicio qui beati ex operibus misericordie cognoscuntur, vocabuntur ad promissam hæ

reditatem. matt. 25 c
Iudicii diuini metu ad resipiscenciam permouet Phariseos Iohannes. matt. 3 b. luc. 3 b
Iudicabunt de hoc mundo sancti. 1. cor. 6 a
Iudicaturi sunt apostoli duodecim tribus Israel vnã cum Christo in die iudicii. matt. 16 d
Iudicia vocat Deus signa & portenta quæ fecit contra Pharaonem. exod. 7 a. 12
Iudicium pro lege & statuto vel iure frequenter accipit scriptura. deut. 18 a
IN D I C A R E de homine prohibet lex, nisi cognitum sit de ipso. iohan. 7 g
Iudicare fratrem & proximum, aut spernere, prohibet Christus. matt. 7 a. luc. 6 f. iacob. 4 d
Iudicans fratrem, iudicat legem. iacob. 4 e
non Iudicandum secundum faciem. iohan. 7 c
non Iudicandi serui Christi ob liberum ciborum usum. rom. 14 a. coloss. 2 d
non Iudicandum ante tempus. 1. cor. 4 a
Iudicat omnia spiritualis cum à nemine iudicetur. 1. cor. 2 d
Iudicare seipsum non audet Paulus. 1. corint. 4 a
in Iudicium Christus venit, vt lux ipse illuminaret cæcos ad vitam, videntes autem Phariseos excæcarent. iohan. 9 g
Iudicium, regnum iustitiæ, euangelium salutis Gentibus nuntiandum esse prædicitur. matt. 12 b
Iudicium mundi proximum esse docebat Christus, cum mortem suam propinquam videret, qua tyrannus diabolus depellendus erat à dominio suo super homines. iohan. 12 e
Iudicium alienorum à fide, Deo relinquendum. 1. corinth. 5 d
Iudicio Corinthiorum aut cuiuscunque hominis probari vel improbari, Paulo pro minimo est. 1. corinth. 4 a
Iudicem Deum petit Laban an alter alteri nocuerit. gene. 31 g
Iudicis officium. exod. 23 a. leuit. 19 c. deut. 1 c
Iudici iuxta Dei legem iudicati qui nollebant superbus obedire, occidebatur. deut. 17 c
Index æquus. exod. 23 a
Index ne accipiat personas. leuit. 19 c
Iudices oportet esse misericordes erga pupillos. prouer. 3 a. ecclesiastici 4 b
Iudicibus quos scriptura vocat deos, psalm. 81, versu 1. non detrahendum, exod. 22 d
Iudicis siue principis exemplum in Samuele. 1. reg. 12 a
Iudices muneribus excæcantur. ecclesiastici 10 d
Iudices alios secum constituit Moyses, & quales. exod. 18 c
Iudices per singulas ciuitates constituntur, & quales esse debeant. deut. 1 b c. 16 d
Iudices constituit Deus super Israelitas, qui ipsos liberent in afflictionibus, quibus affligebantur, quando conuersi ad idola, adorabant ea. iudicium 2 c
Index populi à Deo constituit Othoniel, spiritum ipsius Dei habet, & iudicat populum. iudic. 3 b
propter Iudices quos constituerat, liberabat Deus populum suum ab afflictionibus, quibus eos affligebat propter idola. iudicium 2 d
Iudices in porta ciuitatis sedebant iudicantes populum. deut. 21 b
Iudicem non habentes Israelitæ, facit quisque quod sibi rectum videtur, conuertentes se ad idola. iudicium 17 c
Iudices constituit Samuel filios suos, qui auaritiã secuti, munera acceperunt, & c. 1. reg. 8 a
Iudices impii, iuxta voluntatem reginæ Iezabelis lapidantes Naboth innocentem. 3. reg. 21 c d
Index vnus est, & legislator Deus. 1. corinth. 4 a. iacob. 4 c
IN D I C I V M & mortuorum Christus, à Patre constitutus, act. 10 g. rom. 14 b. hebr. 11 f. cui dedit iudicium facere, iohan. 8 d
Iudith vidua erat in ciuitate Bethulie castissima. iudith 8 a
Iudith reprehendit sacerdotes quod misericordie Dei terminum statuisent. iudith 8 a

Iudith adhortatur sacerdotes, ut populū ad patientiam animent exemplo patrū. iudith 8 c
Iudith cōsiliū in vltionem inimicorū. iudit. 8 d
Iudith oratio pro salute populi Israel. iudit. 9 a
Iudith deprehensa ab exploratoribus Assyriorum, ducitur ad Holofernem, cui itineris causam astute aperies, illi imponit. iudit. 10 c. 11 a
Iudith petit sibi dari facultatem certo tempore orandi. iudith 12 b
Iudith caput Holofernis præscindit, & cinibus suis defert. iudit. 13 a
Iudith laudem Deo canit ob partam victoriam de Holoferne. iudith 16 a
Iudith moritur. iudith 16 a
Iugum ferreum minatur Moyses cervicibus In-dxorū non obedientiū verbo Dei. deut. 28 c
Iugum tyrannorum ferendum. iere. 27 b
IUDIVM suum suare ferendum, quod mitas & humilitas cordis est, & paupertas spiritus ad crucem parati, adhortatur Christus. matt. 11 d
Iumentum coire non facies cum alterius generis animantibus. leuit. 19 d
Iuramentum suum custodiens Deus, quo iurauerat Abraham, Isaac, & Iacob, se daturum terram Chanaan: & quia eos diligebat, elegit Deus Iudæos in populum sibi proprium. deut. 7 b. 11 b
Iuramentum quod patribus se daturum promiserat Deus, quale erat. luc. 1 g
Iuramentum quo iurauerat Abraham se daturum terram Chanaan, impleturum affirmat ipsi Isaac Deus. gen. 26 a
Iuramentum quo iurauerat Deus se daturum terram Chanaan Israelitis, impletum. iof. 1 d
Iurat De⁹ nō daturū se terrā incredulis. deu. 1 f
Iurat Esau ipsi Isaac se daturum primogenitæ. gen. 35 d
Iurat sibi mutuo Abimelech & Isaac, neutrum alteri nociturum. gen. 26 g
Iurat Iacob ipsi Laban nō nociturū ei. ge. 31 g
Iuramentum fiebat apud Iudæos manu posita sub femore eius qui exigebat iuramentum. gen. 24. a. 47 g
Iurat Ioseph patri se delaturum eum post mortem in Chanaan. gen. 47 g
Iuramentum ut compleret Deus, morantur in desertis Israelitæ, donec mortui essent bellatores quos iurauerat morituros. deut. 2 c
Iuraturi lenare manū ad cælū solebāt. deut. 32 f
Iurat Iosue cum principibus populi in nomine Domini, se nihil mali facturum Gabaonitis callidis: propter quod deprehensa licet simulatione, non audent eum contingere, timentes iram Domini. iof. 9 d
Iurant Israelitæ se non daturus filias suas in uxores reliquis ex tribu Benjamin. iudic. 21 a
Iuramento constringit Saul populum ne quicquam gustent ante victoriam, vnde accidit ut populus fatigatus comedit cum sanguine contra Dei præceptum. 1. reg. 14 d
Iurat Saul se non occisurū Dauidem. 1. reg. 19 b
Iurat Dauid Sauli se non delaturum semen ipsius. 1. reg. 24 d
Iurat Dauid se nō occisurum Semei, 1. reg. 19 d. quod iuramentū nihil veritus, moriturus mādat ut fiat cōtra Semei quod secundū Deum iustū est, ut videas iuramēta nō valere ad hoc ut non fiat quod secundū Deum fieri debet.
Iurat Dauidi Ionathas, & Ionathæ Dauid, ferientes scædus inter se. 1. reg. 20 c
Iuramentum à Saule violatum, quo iurauerat Israelitæ se nihil nocituros Gabaonitis: quare fame trium annorū punitur à Deo, nec cessat nisi morte septem filiorum Saul suspensorum ab ipsis Gabaonitis. 2. reg. 21 a b c
Iurant Israelitæ Dauidem non amplius exiturum in prælium, ne periret. 2. reg. 21 d
Iurauerat Dauid ipsi Beth-sabee, post mortem suam Salomonem regnaturum. 3. reg. 1 bc d
Iuramento astrictus proximo. 3. reg. 8 d

Iurauerat Dauid se non occisurū Semei, quem moriturus occidi præcipit ipsi Salomoni. 3. regum 2 b
Iurat Salomon se occisurum Adoniā fratrem, quem & occidit. 3. reg. 2 e
Iurauerat Deus quod Iudæos faceret sibi populum. 1. reg. 12 d
Iurat Paulus ad aliorum utilitatem. 1. cor. 1 d
Iurandum non per nomen externorum deorū, exod. 23 c. fed per nomen Dei, deu. 6 d. 10 d
Iurē Iurent per nomen idolorum, dehortatur populum Iosue. iof. 23 b
Iurandum non est frustra. deut. 5 b
Iurātibus in nomine Dei mendaciter maledictio. zacha. 5 a
Iuramenti expiatio. leuit. 5 a
Iuramenta Deo reddenda. num. 30 a
Iururādū index exigit à fure, aut aliis. exo. 22 b
Iuramentū inter homines, cōfirmatio est eorū de quibus controuersia est inter eos. heb. 2 c
Iuramento cōfirmavit promissionē suā Deus, ut impossibile sit eam non præstari. heb. 6 d
Iuramento negātem peccatum suum audierit quod viderit ipsum admisisse, si nō indicauerit, peccat. leuit. 5 a
Iuramēto & detestatione Petrus negat Christum. mat. 26 g. marc. 14 g. luc. 22 f. iohan. 18 c
Iuramentum Domini vocat Salomon, quo iurauerat se occisurum Semei, si domum egressus fuisset. 3. reg. 2 g
Iuramentum familiare Iudæis, hæc faciat mihi Deus, & hæc addat. 1. reg. 3 g
Iurandum omnino. matt. 5 f. iacob. 5 c. ecclesiastici 13 b. 27 b
Iuratur, hoc & ad omnia ea pertinet quæ illi coniuncta sunt, aut cui illud consecratum est: ut qui per cælum iurat, etiam per Deum iurat qui in eo est. matt. 23 b
Ius gladii. ge. 9 a. exo. 21 b c. leui. 24 c. deu. 19 d
Ius belli in expugnandis vrbibus. deut. 20 c
Ius publicum non violandum. prouerb. 20 b
Ius publicum Dei opus est. prouerb. 16 b
Ius regis regnaturi super Israel. 1. reg. 8 b
Iuri propinquitatis quomodo cedebat Hebræi. ruth 4 a b
Iustitiæ Dei argumenta. iob 5 b
Iustitia Dei ab operibus eius declaratur. iob 36 a. 38 a
Iustitia & mandata Dei faciendæ. deut. 27 b
Iustitiam & iudicium facit Dauid populo suo. 2. reg. 8 d
Iustitia Dauid, qui cum etiā indigeret, cū sexcētis viris abstinuit à rebus fratrum. 1. reg. 25 c
Iuxta Iustitiam & fidem retribuit Deus vnicuique. 1. reg. 16 d
Iuxta Iustitiā manuū Dauidis retribuit Deus, quem falsō accusatum tanquā occupatorem regni Saulis, Deus regem cōstituit. 2. reg. 22 b
Iustitiā corā Deo habet, & ab ipso iustus reputatur qui vestimētū à paupere, pignoris loco acceptū, reddit ipsi ante solis occasū. deu. 24 b
Iustitiæ nostræ ne tribuamus q̄ Deus det nobis hæreditatem vitæ æternæ promissā. deu. 9 a
Iuxta Iustitiam cordis & æquitatem, non tribuit quicquam Deus hominibus. deut. 9 a
Iustitiæ victimas immolare. deut. 33 c
Iustitiæ specie, quam statim populo venienti reddebat Abisalom, conciliat sibi animos populi, ut tandem regnet pro patre. 2. reg. 15 a
Iustitiæ Dei comparatione, hominis iustitiam nullam declarat Iob. iob 4 d. 9 a. 25 b
Iustitia in nobis nulla, sed nec in sanctissimis. iob 4 d. isa. 43 d
IUSTITIA nostra, Christus. 1. corint. 1 d. isa. 42 b. 45 b. 53 b
Iustitia nostra à Deo est per fidem in Christū. philip. 3 c
Iustitiam per Christum promissam, fide Paulus expectat. galat. 5 a
Iustitiæ serui facti sumus, liberati à peccato. rom. 6 d

In Iustitia legis viuet, qui quæ legis sunt perfecterit. rom. 4 d
Iustitiam ex operibus quæretes statuere, iustitiæ Dei non sunt subditi. rom. 10 a
Iustitia in cælis notis habitat. 2. pet. 3 c
Iustitiā qui facit, ex Deo natus est. 1. iohan. 2 d
Iustitia sit nobis pro lorica. ephes. 6 c
Iustitiæ cum iniustitia nullum omnino consortium. 1. corinth. 6 c
Iustitiæ liberi sunt, ipsaq; iustitia carent, quicūq; se peccatis addidit in seruitutē. rom. 6 d
Iustitiæ fructus in pace seminatur facientibus pacem. iacob. 3 d
Iustitiam Dei non efficit ira viri. iacob. 1 c
Iustitia Christiani, Phariseorum iustitiam excellat oportet. matt. 5 c
Iustitiā pati, beatū. 1. petr. 2 c. ecci 4 d
Iustificari nullum posse iudicante Domino, ostendit Iob. iob 9 b
Iustificatore Christo egent omnes. isa. 41 g
IUSTIFICARI, est saluari, redimi ab omni iniquitate, mūdari, abluī, sanctificari, regenerari & renouari per spiritum Dei, nō reputari nobis delicta nostra propter Christum, peccatāq; nobis remitti gratia Christi, ut opera bona faciamus. tit. 2 d. 3 b. act. 13 f. 1. corin. 5 d. 6 c
Iustificandas esse Gentes fide in Christum, prædixerat scriptura. galat. 3 a
Iustificamur ex fide in Christum. rom. 4 d. 5 a b. galat. 2 c. act. 13 f
Iustificari oportet prius & creari in Christo Iesu, quàm bona opera operari. luc. 7 g. tit. 1 d. ephes. 2 b
Iustificet Deus, nemo est qui electos Dei possit accusare. rom. 8 g
Iustificari hominem per opera legis, variis argumentis probat Paulus. galat. 3 a
Iustificamur per legem, frustra Christus mortuus est, qui ut nos iustificaret est mortuus. galat. 2 d
Iustificari volunt operibus legis, illis gratia Christi nihil prodest. galat. 5 a
Iustificati, debitores sunt non carni, sed spiritui Dei, ut huic obsequantur quicquid iusserit. rom. 8 c
Iustificati, pacem & tranquillitatem conscientie habent, scientes Deum illis esse reconciliatum per Christum. rom. 5 a
Iustificati, in tribulationibus gloriātur. rom. 5 a
Iustificamur, iudicamurque boni aut mali ex verbis nostris. math. 12 c
Iustificant Deū publicani, iustū & iustificatēra cōstitūt, cōsistentes peccata, & gratiā oblatā suscipiētes, Phariseis cōtemnētibus. luc. 7 e
Iustificatum, & ut vera Dei sapiētia, susceptum est euangelium à filiis suis omnibus electis à Patre. math. 11 c
Iustificare iustum dicitur Deus, quando affligit eum liberat ab affligentibus & calumniantibus. 3. reg. 8 d
Iad Iustificationem credentium, pro eis perfectæ Christus legem. rom. 10 a
Iustificatio impletur in iis qui secundum spiritum ambulant, quo credunt, per Christum se legem perfecisse. rom. 8 a
Iustificaciones sanctorum per byssum significat. apoca. 19 b
Iustus Deus. deut. 22 a
Iustum Deum cōstitetur Pharao, & se impium. exod. 9 f
Iustus & fidelis nullus est inuentus in Iudæa, propter quem debuerit Dominus parcere ciuitati. iere. 5 a
Iustus Noe inter homines suæ ætatis pessimos. gene. 6 b. 7 a
Iustus reputatur à Deo Abram, quod ipsi promittenti filium crediderit. gene. 15 b
Iustus in conspectu Dei nemo. ecci 7 a. iob 4 d. 9 a. 25 b
IUSTVS Christus est, semper faciēs quæ placita sunt Patri. 1. petr. 2 d

Iustu Christum cōsuetor vxor Pilati. matt. 26 b
 qui iusti & beati dicendi sint. psal. 31, versu 1
 Iusti quibus peccata nō est imputatum, pronocantur ad laudandam Deum. psal. 31, versu 1
 qui iustus non est, perfectam in Deo charitatē non habens, ex Deo non est. i. iohan. 3 b
 Iusto, & ei qui spiritu Dei ducitur, non est lex posita, sub lege non est, nec stimulis legis illi est opus, cum per spiritum Dei legem faciat. galat. 5 d. i. timoth. 1 b
 Iustus fide viuic. heb. 10 g. rom. 7 c
 super Iustus oculi Domini, & aures eius ad preces illorum. 1. pet. 3 d
 Iusti oratio assidua & efficax, multum valet. iacobi 5 d
 Iustum sua iustitia, quam habuit secundum legem viuendo, recusat Paulus se velle esse: sed iustitia Christi. philip. 3 b
 Iustum se nō audeat iactare Paulus, etū nullius fraudis sibi sit conficius. 1. cor. 4 a
 Iustus vix in hoc mundo saluatur, & euadit tribulationes pro nomine Christi. 1. pet. 4 d
 in eos qui iusti sibi videntur, ceteros aspernati, parabolam Pharisei & Publicani proponit Christus. luc. 18 b
 Iustu Publicanum pronūtiat Christus. luc. 18 b
 Iusti post iudicium, vt sol fulgebunt. matt. 13 f
 super Iustus & iis qui de grege Christi sunt, non est peculiare gaudium, quemadmodū super vno peccatore, qui cum onis esset electa, sed perdita, ignoras Dei, nunc respicit, & Deum agnouit, aliisque iam Domini ouibus iungitur. matt. 18 b. luc. 15 a
 Iustum si quis quod iustus sit receperit, mercedem quam fide à Deo recepturus est ille iustus, recipiet & iste. matt. 10 d
 Iustus accusator sui. prouerb. 18 c
 Iusti securitas. prouerb. 28 a
 Iusti probatio. prouerb. 17 a. ecci 2 a
 Iusti tentatione probantur. ecci 27 a
 Iusti non liberabunt impios à malis immixtis. ezech. 14 d
 Iusto se à via recta auertenti mors prædicatur. ezech. 18 f. 33 c
 Iustorum constantia aduersus persecutores. sapient. 5 a
 Iustorum oratio. prouerb. 15 d
 Iustorum canticum, securitatem magnam habentium. isa. 25 a
 Iustorum finis incognitus, & eorū pax. isa. 57 a
 Iusti iudicabunt impios. prouerb. 14 c
 Iustus non occidendus. exod. 23 a
 Iusta semper persequamur. deut. 16 d
 Iustorum liber. iosue 10 c
 ¶ Iuuenem cōsiliū secutus Roboam, populo dura respōdet: propter quod deficit ab eo populus Israel. 3. reg. 12 b c
 Iuuenes quales esse debeant. tit. 2 b
 Iuuenilia desyderia fugienda. 2. timoth. 2 d
 à Iuuentute bene faciendū. ecclesiastes 11 d. 12 a
 ¶ Ixion non comedebant Iudæi. deut. 14 b

L

Abā fratris Rebecce mira sollicitudo erga peregrinum seruum Abrahā. gene. 24 d
 Laban occurrit obuiam ipsi Iacob, eumque sanctē osculatur. gen. 29 b
 Laban dat Liam vxorem Iacob, loco Rachelis. gen. 29 c
 Laban circumuenit ipsum Iacob. gen. 31 a
 Laban insequitur Iacob fugientem. gen. 31 c
 Laban inuit foedus cum Iacob. gen. 31 f
 Laban & grefert diuitias Iacob intātum augeri. gen. 31 a
 Labā filii murmurāt ob diuitias Iacob. ge. 31 a
 ¶ Laborum fructus, laus Deo facta per Christum. hebr. 13 c
 Labii sive labri ænei forma, exod. 30 c. 38 a b. & eius situs. exod. 40 c d
 ¶ Labor est perpetuus, hominis vita. iob 7 a
 Labori homo addicitur propter peccatū Adæ,

vt victum sibi comparet. gen. 3 d. zach. 13 b
 Laborat terrā Adā eiectus de paradiso. gen. 3 d
 Laboribus propriis vult Deus nos viuere, eosq; aliis impertiri. prouerb. 5 c
 Laboris cōmendatio. ecclesiastici 7 b. 10 d. prouerb. 12 b. 13 a. 20 a. 28 c
 ad Laborē manū hortatur, eumque præcipit Paulus. 1. thess. 4 c. 2. thess. 3 c. pron. 10 a. 12 b d
 qui non Laborat, non manducet. 1. thess. 3 c
 ab eo qui manibus Laborare non vult, sed ex aliorum labore viuere, subtrahamus nos ipsos: non cum tamen æstimantes inimicum, sed corripientes vt fratrem. 2. thess. 3 b
 Laborat manibus Paulus apostolus. 1. corinth. 4 c. 1. thess. 2 b. nocte & die, ne quem grauet, & panem labore aliorum gratis manducet, 2. thess. 3 b. apud Aquilam scenofactoriæ artis peritum, act. 18 a. subuenitque necessitatibus fratrum, act. 20 g. vt eum imitemur.
 non Laborandum cuiquā vt dicitur. prou. 23 a
 Laborantis securitas. ecclesiastes 5 c
 Labore omnia florent. prouerb. 14 a
 Laborem fugiens piger mendicabit. prouerb. 20 a. 21 a
 Laborantes suo labore alendi sunt: sicut boues sua tritura. deut. 25 b
 Labores manuum comeduntur iis qui nō seruant præcepta. deut. 28 d
 Laboribus manuum nostrarum vt benedicat Deus, id est augeat, & prospera esse faciat, aliam pupillos, viduas & peregrinos. deu. 14 b
 Laborem manuum Iacob respexit Deus, non sinens eum abire à Laban sine magnis diuitiis. gen. 31 f
 Laboribus opprimi populum Dei inbet Pharaon, ne multiplicetur. exod. 5 b
 de Laboribus alienis gloriam non captat Paulus. 2. corinth. 10 d
 in Laboribus se commendat Paulus vt Dei ministrum. 2. corinth. 6 a
 Labores suos recenset Paulus 2. corinth. 11 f
 Labor operum nostrarum Christo opitulante non est futurus inanis. corinth. 15 g
 iuxta Laborem proprium ministri Dei in officio euāgelico accipient mercedem. 1. cor. 3 b
 Labores hominum superflui. ecclesiastes 4 b
 Laborem & afflictionem clamantium ad se respicit Deus. deut. 26 b
 à Laboribus suis requiescēt in posterum ex spiritu Dei sententia, quicūque in Domino moriuntur. apoc. 14 c
 Laborantes & oneratos, peccata sua iā sentientes, & spiritu pauperes, vocat ad se Christus, vt eos refocillet, pacem & animi tranquillitatē donaturus. matt. 11 d
 ¶ Lacte & melle fluens terra Chanaan. exo. 3 c vt Lac de omnibus comederent, introduxit Deus Israelitas in terram promissionis. deut. 31 b
 Lac & butyrum peregrinis apponit Abraham. gene. 18 b
 Lac dat Iahel ad bibendum ipsi Sifare fugienti Deborah. iudicum 4 c
 Lacte opus paruulis, heb. 5 d. quo Paulus pascit Corinthios adhuc paruulos in Christo, 1. corinth. 3 a
 Lac rationale, diuinum & spirituale verbum concupiscamus. 1. pet. 2 a
 Lactat filium suum Samuelem Anna vxor Elcanæ. 1. reg. 1 d
 ¶ Lachis vrbs expugnatur. iosue 10 e
 ¶ Lachrymæ, Vide Fletus.
 Lachrymis suis pedes Christi rigat peccatrix mulier. luc. 7 f
 cum Lachrymis nocte & die non cessat Paulus monere fratres. act. 20 f
 cum Lachrymis orat pater dæmoniacy incredulitatem suam à Christo iuuari. marc. 9 d
 Lætatur Deus benefacere nobis: lætatur similiter nos affligere cum non obedimus ipsius præceptis. deut. 28 g. 30 b
 Lætari iubet populum suū Deus in locum quem

elegisset ei, non autem alibi. deut. 12 b
 Lætabantur & exultabant coram Domino maritus, vxor, filii, filia, serui & ancillæ, offerentes Deo hostias. deut. 16 b c. 26 c
 Lætatur Iethro, filios Israel liberatos de manu Pharaonis. exod. 18 a
 Lætatur Anna in Deo, qui eā ex sterili fecundam fecerat. 1. reg. 2 c
 Lætatur Saul cum Israelitis, in nouato suo regno in Galgala coram Domino. 1. reg. 11 d
 Lætitia ingens, vnctō Dauid super regnum Israelis & Iudæ. 3. reg. 1 c f
 Lætitia constituto Iosae rege super Iudam. 4. regum 11 d
 in Lætitia cordis Deo seruendum. deut. 28 e
 Lætitia faciēbus quod præcepit Deus. deu. 16 c
 ¶ Laganorum oblatio. leuit. 2 a
 ¶ Lagenas vacuas complodentibus viris trecentis qui cum Gedeone erāt, tradit Deus Madianitas. iudicum 7 e
 ¶ Laici panes, quibus licebat vesci omnibus. 1. reg. 21 a
 ¶ Laici habitatores occiduntur à filiis Dan, vrbe succensa: in qua reedificata ab ipsis, habitant, vocantes eam Dan ex nomine patris ipsorum. iudicum 18 g
 ¶ Lamech duas vxores accipit. gene. 4 d
 Lamech homicidia sua cōsitetur vxoribus. gene. 4 d
 Lamech ætas, D E C L X X V I I anni. gene. 5 d
 ¶ Lamentatio Dauid super Saul & Ionathan. 2. reg. 1 c
 Lamentatione sua Iohannes nō potuit Iudæos ad poenitentiam reducere: sed nec Christus suo amabili conuictu. math. 11 b
 ¶ Laminæ sacræ forma. exod. 24 f. 39 c
 Lamina in frōte Aaron, vt placaretur illi Deus. exod. 28 f
 ¶ Languorum omne genus immissurū Deum prædicat Moyses non seruantibus præcepta ipsius. deut. 28 g
 ¶ Lad Laodicenses epistolā scripsit Paulus. col. 4 d
 ¶ Lapidēs x i i ex alueo eriguntur in monumentum siccitæ Iordanis. ios. 4 a
 Lapidēs pluit. ios. 10 c
 Lapidibus pluit Deus super Amorrhæos inimicos Iosue. ios. 10 b c
 Lapidēs onychini duo, in quibus nomina filiorum Israel sculpti. exod. 28 b. 39 b
 Lapidibus impolitis, & calce linitis, in quibus verba Dei scriberentur, præcipit Moyses construi altare. deut. 27 a
 Lapidēs duodecim ponit Iosue in medio Iordanis, vbi steterant pedes Leuitarum. ios. 4 b
 Lapidem erigit Iacob in titulum. gene. 28 d
 Lapidibus in aceruū collectis in testimonium foederis, Iacob & Laban comedunt super ipsum. gene. 31 f
 Lapidem erigit Iosue in testimonium qd populus Israel elegisset Dominum in Deum. ios. 24 f
 Lapis erigitur à Samuele in loco vbi auxilio fuerat eis Deus, in testimonium. 1. reg. 7 c d
 Lapidēs iacit cōtra Dauidem Semei. 2. reg. 16 c
 Lapidibus repleti agros pingues iubet Deus, vbi Ioram cum suis vicissent Moabitas, quod & fecerunt. 4. reg. 3 c d
 Lapidēs citi clamassent Iesū esse verū Messiam, quā potuisset prohiberi pueris id Christo Ierusalē ingredienti acclamātibus. matt. 21 b
 ¶ L A P I S viuus, Christus, reprobatus à Iudæis ædificatis & populum docentibus, angularis coniungens Iudæos & Gentes in vnum populum. math. 21 d. luc. 20 b. 1. pet. 2 b. act. 4 b. psal. 117, versu 22. daniel. 2 g
 in Lapidem Christum impegerunt Iudæi per incredulitatē, & fuit illis in ruinam. rom. 9 g
 Lapis offensionis & petra scandali, Christus, in quem offenderunt & impegerunt Iudæi nō credendo. 1. pet. 2 b
 Lapidēs vini efficiuntur, qui ad Christum accedunt, & super lapidem pretiosum Christum

- superedificatur. 1. pet. 2 a
Lapidari timet à populo Moyses. exod. 17 b
Lapidare vult populus Caleb & Iosue, quos Deus protexit. num. 14 b
Lapidatur Naboth innocens. 3. reg. 21 c d
Lapidatus est semel Paulus. 2. cor. 11 f. act. 14 c
Lapidare volunt Christum Iudæi, & quare. ioh. 8 g. 10 f
Lapidare vult populus Siceleg David. 1. reg. 30 b
Lapidatur Aduram à populo Israel. 3. reg. 12 e
Lapidatur q̄ collegit ligna in sabbatho. nu. 15 d
Lapidatur Achan qui tulerat de anathemate. iofue 7 d
Lapidabatur, sententia iudicis, filius inobediens. deut. 21 d
Lapidabatur virgo quæ corrupta fuisset in domo patris. deut. 22 c
Lapidabatur qui ex populo vel bestiis tetigisset montem Sinai. exod. 19 b
Lapidetur maledicens nomini Domini, & blasphemus. leuit. 24 b
Lapidari iubentur qui solem, lunam, vel militiam cæli adorassent. deut. 17 a
Lapidetur diuinus. leuit. 20 d
Lapidandus frater, amicus, filius vel filia, vxor vel propheta, suis miraculis abducentes à fide & fiducia in Deum. deut. 13 b c
Lapidat' qui filium idoli immolauerit. leui. 20 a
Laquei mortis. 1. reg. 21 a
Larum non comedebant Iudæi. deut. 14 b
Lassis militibus denegant panes Socothitz & Phanelitz immisericordes, propter quod à Gedeone puniuntur. iudicum 8 b c d
Lasso Davidi & suis affert Siba cibaria & vinum. 2. reg. 16 a
Latitudinem cordis dederat Deus Salomoni, id est liberum animum, quo omnia liberrime coram Deo cuncta aguntur. 3. reg. 4 d
Latrina fuit ubi templum Baal fuerat. 4. reg. 10 f
Latrones duo cum Christo crucifiguntur, à quibus impropria patitur. matt. 27 e. marc. 15 b. luc. 23 d. iohan. 19 d
Latro alter crucifixus cum Christo, alterum blasphemantem corripit, seipsum peccatores, Christum autem innocentem, confitens. luc. 23 f
Latroni peccatorem se confitenti, & petenti sui remitti, promittit regnum suum Christus. luc. 23 f
Latronibus pendentibus cum Christo franguntur crura. iohan. 19 f
Latus Christi aperitur lancea, ex quo exit sanguis & aqua. iohan. 19 f. Vide Sanguis.
Lauacro regenerationis (quod renouationem illam, quam in nobis continuò Spiritus sanctus operatur, significat) saluos nos fecit Deus, & in ecclesiam suam cooptauit. tit. 3 b
Laus nostra, Deus, quem laudare debemus, confitendo omnia nostra esse à Deo, vt filii Israel. exod. 15 a. deut. 10 d
Laus creatoris ab operibus eius. ecclesiastici 43 a
in Laudem suam elegit Deus populum Israel vt ipsum laudaret. deut. 26 d
Laus Dei inter Gentes, quæ illum tanquam saluatorem fide receperunt. 2. reg. 22 d
Laudandus Deus, qui sanguinem inimicorum suorum vlciscitur. deut. 32 f
Laudant Deum Israelitæ, quod Rubenitæ & Gaditæ fratres perseuerent incultu & timore Dei. iofue 22 g
Laudat Anna Dominum, quod liberauit eam ab opprobrio sterilitatis, dato ei filio Samuele. 1. reg. 2 a
Laudat Deum Salomon, quod iuxta promissiones patri suo Davidi factas, edificauit templum nomini Dei. 3. reg. 8 b
Laudat fidelis David benignitatem Dei ob promissum sibi Christum. 1. reg. 7 c
Laudat David Dominum post tribulationes. 2. regum 22 a
Laudant affidui Deum apostoli, & benedicunt, expectantes Spiritum sanctum. luc. 24 g
Laudat Deum plebs visis miraculis. luc. 18 g
vt Laudaretur gratuita sua beneficentia, Deus predestinauerat nos adoptare sibi in filios per Christum. ephes. 1 a b
Laudes & exultationes eorum, quibus cognitus Christus, describit Lucas. act. 2 g
Laudis hostia offerenda Deo per Christum. hebræorum 13 c
Laus Dei, vocatur hostia laudis & fructus labiorum. hebr. 13 c
Laus erit unicuique a Deo, cum in iudicio reuelauerit consilia cordium. 1. cor. 4 a
Laudes immodicæ sunt suspectæ. prouerb. 27 c
Laus in ore proprio sordescit. prouerb. 27 a
Vt Lauet se & vngat, præcipit Noemi ipsi Ruth profecturæ ad Booz, vt coram ipso inueniat gratiam. ruth 3 a
Lauatur David postquam surrexit de terra ab oratione, & vngitur. 2. reg. 12 e
Lauant pedes ex itinere suscepti hospitio. iudicum 19 e
vt Lauet pedes suos Vrias reuersus ab exercitu, iubet David. 2. reg. 11 b
Lauabant Iudæi mortuos. act. 9 g
Lazari infirmitas immissa à Deo, vt per eam Iesus glorificaretur, & cognosceretur Messias. iohan. 11 a
Lazarum suscitauit Christus. iohan. 11 e
vt Lazarum suscitatum videant, conueniunt Pharisæi in domum ipsius. iohan. 12 b
apud Lazarum cenat Christus. iohan. 12 a
Lazarum interficere consultant sacerdotum principes, & quare. iohan. 12 b
ob Lazari suscitationem multi Iudæi credunt. iohan. 16 e
Lebanum urbem expugnat Iosue, & omnia occidit cum rege ipsius. iofue 10 e
Lectus Og regis, nouem cubitorum longitudinis, & quatuor latitudinis. deut. 3 b
Lectulum, mensam, sellam, candelabrum cum cellula parat mulier quædam diues in hospitium Elisei. 4. reg. 4 b
Legatione fungens Paulus vice Christi, annuntiat verbum reconciliationis, euangelium. 2. corinth. 5 d
Legere præcipit Deus Deuteronomium ipsi Iosue, vt sciat quid agere debeat. iof. 1 b
à Leone immisso à Deo occiditur propheta quidam, qui contra Dei præceptum acceperat cibum ab alio propheta. 3. reg. 13 d e
Leones à Deo immittuntur in gentes impias Samaritanas habitantes. 4. reg. 17 d
Leonis catulum dilacerat Samson, spiritu Dei adiutus, nihil habens in manu: in cuius corpore post aliquot dies examen apum reperit & mel, quod comedit. iudic. 14 b
Leonem virtute Dei occidit David. 1. reg. 17 d
Leo, prouidentia Dei, seruat corpus prophetæ à se occisum donec sepeliatur. 3. reg. 13 e
à Leone percutitur quidam, qui inobediens nolebat percutere prophetam, quem iusserat Deus percuti. 3. reg. 20 g
Leo de tribu Iuda. apoc. 5 b
Lin Leporam versa manus Moysi. exod. 4 b
à Lepre cauendum. deut. 24 b
Lepre à lepra distinctio. leuit. 13 a
Leprosæ domus consideratio & purgatio. leuitici 14 e
Leprosi hominis mundandi lex. leuit. 14 a
à Lepre sanatus Naaman confitetur Deum Israel esse solum verum Deum. 4. reg. 5 d
Leprosi desperantes de vita ob nimiam famem annuntiant Samaritanis prouidentiam Dei. 4. reg. 7 b c
Leprosa efficitur Maria, quod Moysi fratri detraхisset. num. 12 c
Leprosus Azarias, rex Iuda, moritur. 4. reg. 15 a b
Leprosus, fide à Christo sanatur. matth. 8 a
Leprosi decem mundatis à Christo, solus alienigena gratias agit Domino reuertitur: paucos electos esse clare ostendens, & ex nouissimi primos fieri, regnumque Dei, id est euangelium, ad Gentes transferendum. luc. 17 c
Leporem Iudæi non comedebant. leuit. 11 a. deu. 14 a
Leuare manum in cælum solebant iuraturi. deu. 32 f
Leuare onus. Vide Onus. 4. reg. 9 e
Leui nascitur. gen. 29 d
Leui & Simeon occidunt Sichimitas. gen. 34 d
Leui benedictio. deu. 33 a
Leui genealogia. gene. 46 b. exo. 6 c. 1. paral. 6 a
Leui tribum elegerat Deus, vt ei essent sacerdotes in sempiternum. 1. reg. 3 f
Leuitas accepit Deus in ministerium sibi, in locum primogenitorum quæ illi debebantur. num. 3 b f. 8 a
Leui tribus constituta super tabernaculum. num. 1 g
Leuitæ arcam portant præcedentes populum. iof. 3 b
Leui tribus ministerio Domini præficatur. deu. 10 b
Leuitarum statio. nume. 3 d
Leuitarum purgatio & oblatio. leuit. 8 b
Leuitæ quototies ætatis incipiebant ministrare, quototies cessabant. nume. 8 b
Leuitarum officia iuxta cuiusque familiam. nume. 4 a. 8 a
Leuitarum portio in terra promissionis. ezech. 45 b. 48 b
Leuitæ numerantur. nume. 3 c
Leuitæ alendi. deut. 12 c. 14 d
de Leuitæ cuiusdam vxore, qua Gabaonitæ impudentissime abusi sunt. iudicum 19
Leuitæ iussu Ezechie expiant domum Dei. 2. paral. 29 c
Leuitæ & sacerdotes, qui cum Zorobabel venerint Ierusalem, numerantur. 1. esd. 12 a
Leuitas numerat David, & eiusdem officia assignat. 1. para. 23 a
Leuitis datur administratio sacrorum. nume. 3 b
Leuitis tradit Moyses Deuteronomium. deut. 31 b
Leuitis nulla datur possessio. deut. 14 d. 18 a
Leuitarum possessio, Deus. deut. 10 b
Leuitis dabantur primitiæ triennales. deu. 26 a
Leuitis præcipitur vt ex decimis decimas Deo offerant. nume. 18 d
Leuitarum possessio, sacrificia & victimæ Domini. iof. 13 b. deut. 18 a
Leuitis iubet dari Ezechias decimas, vt verbo Dei liberius vacent. 2. para. 31 a
Leuitis vrbes consignandæ. nume. 35 a. iof. 21 a
Leuitarum ædium venditio. leuit. 25 e
Leuita adolescens vndique cursans, peruenit ad Micham, à quo conducitur mercede in sacerdotem, iudicum 17 d. quem secum ducunt filii tribus Dan. iudicum 18 e
à Leuitis interficiuntur idololatæ iussu Moysi. exod. 32 f
in Leuitarum locum successerunt filii Ioseph in duas diuisi tribus, Manasse & Ephraim, in diuisione terræ. iof. 14 a
Lex ignea. deut. 33 a
Lex cum datur populo Israel, audiuntur tonitrua, micat fulgura, clangor buccinæ perstrepat, fumat mons. exod. 19 c
Legis natura conscientias terrentis ostenditur, cum populus non potest ferre vocem Dei, & petit Moysen intercedere. deut. 5 c
Legem proponit Deus populo, immittens tonitrua quibus cogatur fateri peccatum quod peccauerat petendo regem, postea consolatur. 1. reg. 12 c d
Legem explanat Moyses. deut. 1 a
Legem præcipit Moyses hereditati Dei. deut. 33 a
Legis verba, Tu es vir ille, qui hoc fecisti David. 2. reg. 12 b
in Legis sermonibus qui non permiserit, nec eos opere perfecit, maledictus sit. deut. 27 d
Legem seruatum merces, & spernentium poena. baruch 4 a
Legem suam vt nocte & die legat, vt sciat quid gerere debeat, præcipit Deus Iosue. iof. 1 b. 10 f
Lex in corde & ob oculos semper habenda. ledd. iiii.

uit. 19 d. deut. 11 c.
 ad Legem seruandā adhortatio Moyſi. deu. 4 a
 vt Legem Dei ſeruent, id eſt Deum diligant,
 ambulent in viis eius, mandata obſeruent, ei
 adhareāt, & ſeruiāt toto corde, hortatur Ru-
 benitas, Gaditas, & reliquos Iofue. iof. 21 a
 Lex holocauſti. leuit. 6 b
 Lex ſacrificii & libamentorum. leuit. 6 b
 Lex hoſtiæ pro peccato & delicto. leuit. 6 d. 7 a
 Lex ſuſcitandi ſemen fraternum. deut. 15 b
 Lex morientis in tabernaculo, & non tangen-
 di immundum. nume. 19 c
 Lex primitiarum. nume. 5 a b
 Lex purgandæ mulieris poſt partum. leuit. 12 g
 Lex zelotypiæ. nume. 5 b
 iuxta Legem iudicabant populi controuerſias
 ſacerdotes & iudices. deut. 17 b
 Lex regni. 1. reg. 8 c. 10 d
 Legem Dei relinquere compelluntur Iudæi. 1.
 mach. 6 a
 Lex Dei euangelica qualis, quidque præſtet.
 pſal. 18, verſu 8
 ante Legē peccatū erat in hominibus, ſed mor-
 tuū, quia lex nodū erat quæ peccatum oſten-
 deret, idē non reputabatur. rom. 5 b. 7 b
 abſque Lege dicit Paulus ſe aliquando vixiſſe,
 dum videlicet lex nondum ei peccatum oſ-
 tendiſſet. rom. 7 b
 Lex data per angelos in manu mediatoris. io-
 han. 1 b. 7 b. gal. 3 c
 Legiſtatio ad Iudæos pertinet. rom. 9 a
 per Legem cōgnitio peccati. rom. 3 c
 Lex poſita propter trãgreſſiones, id eſt ſubin-
 traui vt abūdaret delictū, & cōcluderet om-
 nes ſub peccato, omnes eſſe peccatores oſten-
 dens: vt ſic humiliatis & de ſe desperatis, pro-
 miſſa Abrahæ gratia & benediſtio daretur
 credentibus in Chriſtum. rom. 5 d. galat. 3 c d
 Legis carcere tandiu cuſtodiebantur Iudæi in
 eam fidem quæ reuelanda erat, ſeu in hoc vt
 fide futura liberarētur, donec veniſſet ſemē,
 Chriſtus Abrahæ promiſſus. galat. 5 c d
 Lex pædagogus ad Chriſtum, a gens & exerci-
 tans Iudæos per cognitionē peccati ad qua-
 rendum Chriſtum. galat. 3 d
 Legis aſteritas. heb. 11 f
 Lex ſancta, iuſta & bona. rom. 7 c
 Lex bona, ſiquis ea legitime vtatur. 1. tim. 1 b
 Legem bonam oſtendit, qui malum quod lex
 prohibet, non vult perpetrare. rom. 7 c
 Lex ſpiritualis, quam in ſpiritu & ex voluntate
 impleri vult Paulus. rom. 7 c
 Legem Moyſi Petrus vocat iugum quod neque
 ipſi neque patres portare potuerunt. act. 15 b
 Lex, virtus peccati & robur, per quā paſſiones
 peccatorum ſunt in nobis, 1. cor. 15 g. rom. 7 a
 occaſio peccati, rom. 7 b c. lex peccati & mor-
 tis, rom. 7 b. 8 a. lex iræ, rom. 4 c. miniſtratio
 mortis & damnationis, 2. corinth. 7 b. ibidem
 dicitur & litera. Vetus itē litera, rom. 7 b
 Legem nullum ex Iudæis facere clamat Chri-
 ſtus. iohan. 7 b
 Lex non viuificabat, nec dabat vitam æternā.
 galat. 3 d
 Lex non nitebatur fide, ſed obſervatione præ-
 ſcriptarum ceremoniarum: eas qui ſeruafſet,
 iuſtus, & tunc erat à ſupplicio apud homi-
 nes. galat. 3 b
 qui ex Legis operibus ſūt, & ex obſervatione le-
 gis pendent, maledicti ſunt: cum nullus faciat
 legem, & lex maledictos pronuntiet qui
 eam non ſeruant. galat. 3 b
 ex Legis obſervatione non iuſtificabantur Iu-
 dæi, neque immortalitas inde ſperanda eis
 erat: alioqui Chriſtus fruſtra mortuus, cum
 non aſſequeremur id per eum cuius gratia
 mortuus eſt. galat. 2 d
 Legis præceptiue Moſaici ſinis & ſcopus quis. 1.
 timoth. 1 a
 Lex & prophetæ, totaque vitæ doctrina, quam
 Deus in lege & prophetis ſuis propoſuit, con-

tinetur in primo & ſecundo mādato. matt. 22 d
 Lex omnis impletur, comprehenditurque in
 præcepto Diliges proximum. galat. 5 b
 Legis impletio, eſt proximi dilectio. rom. 13 c
 in eos qui Legem tantum docent, & nō fidem
 in Chriſtum, nec intentionem legis & ſinem,
 quæ eſt dilectio in proximum. 1. timoh. 1 a
 Lex, vmbra erat futurorum bonorū, quæ dan-
 da nobis erant per Chriſtum. heb. 10 a
 Lex & prophetæ ſabbathis legebantur in ſyna-
 gogis. act. 13 c
 qui Legis etiam minima non impleuerit, abie-
 ctus, & nullius loci erit in populo Dei: qui cō-
 trā, magnus. matt. 5 c
 ſecundum Legem debere Chriſtum mori, cla-
 mant Iudæi, & quare. iohan. 19 b
 vt eos qui ſub L E G E erant redimeret, & ab e-
 ius ſententia liberaret, ei ſauſficiendo, venit
 Chriſtus. galat. 4 a
 Legis ſinis & perfectio, Chriſtus, ad iuſtitia om-
 ni credenti. rom. 10 a
 quod Lex non poterat præſtare, per filium Dei
 impletū eſt, per quē, legē perficimus. rom. 8 a
 Legem, quæ decreta & mandata continebat,
 aboleuit Chriſtus, & quare. ephes. 2 d
 Legem abrogauit Chriſtus aduentu ſuo. 2. cor.
 3 d. act. 15 c
 Legis tranſlatio facta eſt, ceſſauitque, cū Chri-
 ſti euangelium æternum regnaret. heb. 7 b
 Legem ceſſaſſe probat Paulus, propoſito ſimili
 de hærede paruulo, & allegoria quadam de
 filiis Agar & Sara. galat. 4 a c d
 vt Legis & prophetarum perfectam obſeruan-
 tiam ſtatuere, venit Chriſtus. matt. 5 b
 Lex iniuſtis, homicidis, & id genus poſita, iux-
 ta quam puniuntur. 1. timoh. 1 b
 Leges Dei ſcriptæ in corde fidelium ab ipſo Deo.
 heb. 8 d
 Lex iuſto & fideli, qui à ſpiritu Dei ducitur, nō
 eſt poſita: neque ſub lege eſt, nec illi ſtimulis
 legis opus, cū ex animo faciat per ſpiritum
 Dei quæ ſunt legis. galat. 5 d. 1. timoth. 1 b
 per Legem ſpiritus vitæ, ſiue per ſpiritum ſan-
 ctum credentibus datum, morimur legi, ſol-
 uimur & liberamur à lege peccati & mortis,
 vt amplius nō irriter nos ſua præceptione ad
 peccatum & mortē, ſed in nouitate ſpiritus
 ſeruiamus, vltro & hilares faciamus, quod præ-
 cipit lex. rom. 7 b. 8 a. galat. 2 d
 Lex Dei iuſtificatos delectat ſecundum ſpiritum
 per verbum Dei conceptum. rom. 7 d
 Legi Dei ſeruit homo mente, carne autem le-
 gi peccati. rom. 7 d
 Legi Dei non poteſt ſubiici carnis ſapientia.
 rom. 8 b
 Legi mentis noſtræ, ſpiritu Dei nos mouenti
 ad bonū, repugnat lex membrorum noſtro-
 rū, & impetus naturæ deprauatæ. rom. 7 d
 Lex perfectæ libertatis, lex Chriſti. iacob. 1 d. 2 c
 Lex regia, dilectio proximi. iacob. 2 b
 ſi Lex quæ miniſtratio mortis eſt, ad tēpus da-
 ta & mox antiquanda, tantum habuit digni-
 tatis, multo plus habet dignitatis lex euange-
 lica, per quam ſpiritus miniſtratur nobis, &
 iuſtitia nunquam abroganda. 2. corinth. 3 c
 qui Legem totam ſeruauerit, & offenderit in
 vno, factus eſt omnium reus. iacob. 2 b
 Legiſlator vnus eſt. iacob. 4 c
 Legiſperitos alloquitur Chriſtus, qui legē Moy-
 ſi & prophetarum callebant. luc. 11 g
 Legum conditores iniquos alloquitur Iſaias.
 iſa. 10 a
 Lia infirmis erat oculis. gen. 29 b
 Lia despicit Iacob. gen. 29 d
 Lia concipit, & parit filium Ruben nomine.
 gen. 29 f
 Lia mercede conduxit à Rachele concubitum
 viri. gen. 30 b
 ſicut Lia vt eſſet ſecunda, precabatur popu-
 lus nubenti mulieri. ruth 4 c
 Libamenta terram promiſſam ingreſſis offe-

renda. nume. 15 a
 Libamentorum lex. leuit. 6 b
 ¶ In libro vitæ nomina electorum ſcripta. phi-
 lip. 4 a
 de Libro Dei deletur, qui peccauit. exod. 32 g
 de Libro quem ſcripſit, petit deleri Moyſes, aut
 Iſraelitis peccatum dimitti. exod. 32 g
 Libri ſignati ſigillis ſeptem viſio. apoc. 5 a
 Librum Iſaiæ legit Chriſtus populo Iudæorum.
 luc. 3 c
 Libri eorum, qui ante Chriſtum ab eis cognitū
 curioſa ſectati fuerāt, comburuntur. act. 19 d
 Libros ſuos afferri ſibi & membranas petit per
 literas Paulus. 2. timoh. 4 c
 Libellum repudii permittit Moyſes. deut. 24 a
 ¶ Liber ab omnibus Paulus, omnium ſe ſerui
 fecit vt multos lucrificaret. 1. corinth. 9 c
 Liber erat Paulus, ſed ſua libertate non eſt vs-
 ſus, niſi vbi ita exigebat aliorum vtilitas. 1.
 corinth. 9 a
 Liberi Chriſtiani. 1. pet. 2 c. iohan. 8 d
 de Libertate nobis parta per Chriſtum. iſa. 43 c
 Libertas euangelii. galat. 2 a
 ibi Libertas, vbi ſpiritus Chriſti, qui ſecretos ad-
 dit ſtimulos ad officia pietatis. 2. corinth. 9 d
 ne Libertas quibuſlibet veſcendi, infirmis rui-
 næ occaſionem præbeat, cauēdum. 1. cor. 8 c
 ne Libertatem qua de ſeruitute legis in ſerui-
 tutem gratiæ vocati ſumus, in occaſionē car-
 nis demus, vt caro occaſionem habeat deſy-
 deria perficiendi, ne ſit hæc libertas vela-
 men nequitie, hortantur Paulus & Petrus.
 galat. 5 b. 1. pet. 2 c
 ad Libertatem quis vocatus Domini volūate,
 ſeruus eſt Chriſti. 1. corinth. 7 d
 Liberi ſūt iuſtitie, ipſaq; iuſtitia carēt, quicūq;
 ſe peccatis addicunt in ſeruitutem. rom. 6 d.
 in Libertatem gloriæ filiorū Dei liberanda eſt
 creatura à ſeruitute corruptionis. rom. 8 d
 ¶ Liberat Deus de tribulatione innocentes ſc.
 2. reg. 4 d. 11 b
 vt Liberet Iſraelē à manu Madian, mittit Deus
 Gedeonem. iudicum 6 c
 Liberationem filiorum Iſrael prædicit Iofeph.
 gene. 50 d
 Liberationem filiorū Iſrael narrat Moyſes le-
 thro ſocero ſuo. exod. 18 c
 Liberationem filiorum Iſrael quomodo velit
 fieri, paucis docet Deus Moyſen. exod. 3 e f g
 Liberationis ſuæ ex Ægypto dies celebrandus
 à filiis Iſrael. exod. 13 a
 Liberat Deus Paulum ab ore leonis, Nerone.
 2. timoth. 4 d
 LIBERAVIT nos Chriſtus à peccato, & à ma-
 nu ſeu imperio diaboli & ſeruitute legis. luc.
 1 g. iohan. 8 d. 2. timoth. 1 c. heb. 2 d
 Liberati à peccato per Chriſtum, ſerui ſumus
 iuſtitie. rom. 6 c. galat. 4 d
 de Liberiorum cura. eccleſi 7 c
 ¶ Libido, opus tenebrarum. rom. 13 d
 Libidine hominū diluuiū ſuper terrā. gene. 6 a
 ¶ Licita ſunt omnia quæ ſunt neceſſitatis na-
 turæ, ſed non omnia expediunt. 1. cor. 6 c
 Licet omnia Chriſtiano quod ad cibos ætinet,
 ſed nō expediunt proximo ſemper. 1. cor. 6 c
 ¶ LIGARE QUID, matt. 8 c. iohan. 20 f
 Ligatus Samſon traditur Philiſthæis à tribu
 Ia. iudicum 15 b c
 ¶ Ligno ſcientiæ boni & mali interdicit Deus
 homini. gene. 2 c
 in Ligno ſuſpenſi eadem die ſepeliebantur.
 deut. 21 d
 Lignorū caſores inter populos Iſrael. deu. 19 b
 Ligna cædunt Iſraelitis Gabaonitz. iof. 9 d
 Ligna colligēs in ſabbatho, iuſſu Dei lapidatur.
 nume. 15 d
 Lignorū propoſita parabola, prædicit Iothā,
 filius Gedeonis, interitum Sichimitarum &
 Abimelech. iudic. 9 a b
 Lignum oſteſum à Deo mittit Moyſes in aquam
 amarā, & dulceſcunt. exod. 15 f

Climen Dagon non calcant sacerdotes ipsius, & quare. 1. reg. 5 b
Climites agrorum nō trāfferendi. pron. 22 d. 23 b
CLingua vna & sermo vnus in vniuersa terra post diluuium. gen. 11 a
 Lingua coercenda. 1. petr. 3 b
 de Linguae vitio. iacob. 3 a b
 de Linguarum dono, vide multa 1. corint. 14 a
 Lingua tertia. ecclesiastici 28 c
 qui Lingua non labitur, beatus. ecclesiastici 14 a. 19 c. 25 b
 Linguarum confusio. gen. 11 b
 Linguae effectus. prouerb. 15 a
 Linguae bona & mala. prouerb. 12 b. 13 a. 14 a. 18 d
 Linguae dolosae tentationem describit propheta psal. 119
 Linguae vitium peccatori peculiare. ecclesiastici 6 a
 Linguae eruditio a corde est. prouerb. 16 d
 de Linguae moderamine. prouerb. 17 d
 in Linguam venenatam. prouerb. 16 d
 Lingua lambentes, aqua manu ad os proiecta, voluit Deus cum Gedeone proficisci ad bellū. iudicum 7 b
CLites fugiendae. prouerb. 20 a
 Liti alterius ne commiscearis. prouerb. 16 c
 non Litigandum cum fortiori. ecclesiastici 8 a
 Litigare non oportet feruū Domini, & episcopum. 1. timoth. 2 d
 Lites populi iudicat Moyses iuxta praecipia Dei. exod. 33 b
CLiteras mortis suae perfert ipse Vrias. 2. re. 11 c
 Literis adulterinis, &c. vide Iezabel. 3. reg. 21 c
LITERAM quae occidit, vocat Paulus legem Moysi, quā toties legē mortis & ministrationem damnationis vocat dū per occasionem ipsa irritat ad peccatū, quod mortem generat, 2. corinth. 3 b. eadem vocat & veritatem literae, rom. 7 b. vide Lex, virtus peccati.
Lobna rebellat contra Iudam. 4. reg. 8 f
CLin Loco quē elegerit in terra promissionis, voluit Deus offerri holocausta & sacrificia à Iudaeis, non in loco quem quisque sibi elegerit. deut. 12 a
CLocustae propter peccata missae. 3. reg. 8 d
 Locustarum ē fumo putei abyssi procedētium visio. apoc. 9 a
 Locustae plaga octaua Aegypti. exod. 10 a
 Locustae visio. amos 7 a
CLoide, auia Timothei, fidelis. 2. timoth. 1 b
CLoganimitas Domini, sal^o nostra est. 1. pet. 3 d
 in Loganimitate se exhibet Paulus vt Dei ministrum. 2. corinth. 6 b
CLoquetem Deū, & praecipia dantē nō potest ferre populus Israel, timens mori. exod. 20 c
 Loquitur Deus Moysi facie ad faciem, sicut homo amico suo. exod. 33 c
 Loquutū etiam sibiipsis Deum affirmāt Aaron & Maria, & non soli Moysi, murmurantes in eum. num. 12 a
 Loquitur Christus verba quae Pater posuerat in os ipsius. deut. 18 d
 Loquens propheta in nomine Dei, quod Deus non praecipit, occidatur. deut. 18 d
 Loquitur Israel contra Deum. nume. 21 b
 ad Loquendū sit tardus omnis homo. iacob. 1 c
 Loqui verba populi in auribus Dei, pro referre ad Deum quae dixerit populus. 1. reg. 8 d
 Loquitur Booz ad cor ancillae suae Ruth, quādo placetia ipsi Ruth loquitur, nempe se daturum ei victum famelicar. ruth 1 c
 Loquacitas. ecclesiastici 20 a
CLot, filius Aran. gen. 11 d
 Lot & Abram diuites. gen. 13 a
 Lot eligit terram Sodomorum in habitationem. gen. 13 c
 Lot ab hostibus captū Abram liberat. gen. 14 c
 Lot sedet ad ostium, vt peregrinos praetereuntes hospitio suscipiat: & duos angelos suscipit. gen. 19 c
 Lot duas filias suas praeparat stupro magis obicere Sodomitis, quā peregrinis vini So-

domiticam inferri. gen. 19 b
 Lot aspectu & auditu iustus, nequibat videre & audire turpia quae perpetrabant Sodomitae. 2. petr. 2 b
 Lot praedicens interitum Sodomorum generis, ridere videtur ab eis. gen. 19 c
 Lot praecipit Deus vt Sodomam egrediatur, & saluetur cum familia. gen. 19 c
 Lot liberatus propter Abraham fratrem suum. gen. 19 f
 Lot ereptus Dei misericordia, adhuc timet, & exiēs ē Segor habitat in spelunca. gen. 19 d f
 Lot precibus, liberatur Segor ciuitas. gen. 19 c
 Lot vxor in statnam salis versa. gen. 19 c
 vxoris Lot exēplo, si quis praesentia dilexerit, volēs animae suae curam gerere, Deo vale dicit, cōuertētque se ad cadauca ista mundi. luc. 17 g
 Lot filiae de seruādo femine cōsultant. gen. 19 f
 Lot incestus cum filiabus. gen. 19 g
 Lot filiis terra Ammonitarum data in possessionem. deut. 2 b d
CLotus propter susceptū fide euāgelium, non indiget nisi vt pedes, affectus animi, subinde purgantur. iohan. 13 b
CLucas medicus. coloss. 4 d
CLucernarum forma. exo. 25 d. 37 c
 Lucernarum cōpositio, & earundem dispositio in tabernaculo foederis. leuit. 24 a. num. 8 a
 Lucernae oleum. exod. 27 d
 Lucerna nostra Deus. 2. reg. 22 c
 Lucernam Israel vocant Israelitae Dauidem & regnum ipsius. 2. regum 21 d. 3. reg. 11 f. 15 a
CLucris gratia doctores contraria Christo docentes, taxat Paulus. tit. 1 b
CLucu plātare iuxta altare Dei prohibet Moyses. deut. 16 d
 Lucos Gentium, in quibus sacrificabant idōlis, succidi iubet Deus. exod. 34 b
 Luci succiduntur ab Ezechia. 4. reg. 18 a
 Lucum idolorum comburit Iosias. 4. reg. 23 b
CLucu mulieris Thecutidis ficto, reuocatur Absalom. 2. reg. 14 a
CLudus & choreas ducunt Israelitae, adorantes vitulum aureum. exod. 32 d
 Ludit Samsō, & pro spectaculo est Philisthaeis. iudicum 16 f
 Ludit Dauid in instrumentis musicis ante arcam Dei cum populo, quibus testabatur cordis sui laetitia & fidem in Deum. 2. reg. 6 a
CLugēt Iacob Ioseph filium suum. gen. 37 g
 Lugēt populus audiens Deum non iturum secum in terram Chanaan. exod. 33 a
 Lugēt Samuel Saulē reprobatū à Deo. 1. re. 15 g
 Lugēt Dauid Amnonem filium. 2. reg. 13 g
 Lugere non vult nos Paulus de iis qui mortui sunt. 1. thess. 4 d
 Lugentibus ob magnā suam calamitatem cōsolatio promittitur. luc. 6 d
CLumbis accinctus, currit Elias vt praecipiet Achab in Iezrahel. 3. reg. 18 g
 vt Lumbos accingat, & festinet ire ad domum hospiti, iubet Eliseus Giezi. 4. reg. 4 e
 Lumbi mentis nostrae sint succincti, fidem perfectam habentes, vt iam non fornicemur à Deo. 1. petr. 1 c
 Lumbos nostros accingi iubens Christus, monet ne nos cura rerū praesentium grauemus, sed expediti expectemus aduentum. luc. 12 e
CLumen est euāgelium. act. 26 e f
 Luminaria in mundo sunt Christiani, qui sine querela & reprehensione in simplicitate viuunt, verbum vitae continentes. philip. 1 b
 Luminaria, sol, luna & stellae verbo Dei creantur. gen. 1 b
CLuna verbo Dei creatur, vt nocti praesit, & eā illuminet. gen. 1 c
 Lunae ac solis fructibus precatur Moyses benedicti Ioseph. deut. 33 b
 Lunam adorantes occidebantur. deut. 17 a
 Lunae & soli sacrificantes occiduntur à Iosia. 4. reg. 23 b

Lunae gloria alia quā solis. 1. cor. 15 f
 Lunaticus qui & daemonicus dicitur, sanatur à Christo. math. 17 b. m. marc. 9 c. luc. 9 e
CLusus sunt homicidia ducibus exercitus. 2. reg. 2 c d
CLuteres aenei in templo Salomonis. 3. reg. 7 f
CLux, quae & dies dicta est, verbo Dei creatur. gene. 1 a
LUX DEVS EST, in quo non sunt tenebrae. 1. iohan. 1 c
 Lucē Deus habitat inaccessibilem. 1. timot. 6 c
LUX CHRISTVS, omnium hominum oculos illuminans. iohan. 1 a. 8 b. 9 a. 1. iohan. 1 b
 Lux Christus, quare à Iudaeis nō receptus. ioh. 3 c
 Lux mundi, apostoli. math. 5 b
 vt Luci Christo credam^o, ipse Christus nos hortatur. iohan. 12 f
 in Luce Christo si ambulemus, consortium habemus cum ipso. 1. iohan. 1 c
 in Luce non est qui fratrem suū odit. 1. ioh. 2 b
 cum Luce societatem non habemus, si infideles sumus. 1. iohan. 1 c
 Lucis opera, omnis bonitas, iustitia & veritas. ephes. 5 b
 Lux fuerunt Gētes post cognitum Christum. ephes. 5 b
CLuxuria, luxus, & superbitas in inebriationibus & vino. ephes. 5 d
 contra Luxuriam oratio. ecclesiastici 13 a
CLuza aliās Bethel dicta. ge. 28 d. 35 b. iof. 18 b
 Luza, vrbs Chanaanae percutitur à Iuda. iud. 1 e
CLysias, dux exercitus Antiochi. 1. mach. 3 c

M

Maceda vrbs capitur à Iosue, omnēsque cum rege ipsius habitatores occidit. iosue 10 e
 Macedonibus vt euangelizet, certum signum accipit Paulus. act. 16 b
 Macedoniensium gaudium in tribulationibus abundans, & elemosynas in pauperes sanctos proponit Paulus Corinthiis in exēplū. 2. corinth. 8 a
CMaceriam & inimicitiam inter Gētes & Iudaeos sustulit Christus, & quomodo. ephes. 2 d
CMachabaeorum septem fratrum & matris eorum passio. 2. machab. 7 a
CMachati in medio Israel habitant. iof. 13 b
CMachitarum possessio. deut. 3 c. iof. 17 a
CMadianitas iubet Deus occidere, & quare. nume. 25 d
 Madianitae iussu Dei interficiuntur. nume. 31 a
 à Madianitis opprimuntur septem annis Israelitae, ad idōla conuersi. iudicum 6 a
 Madianitas tradit Deus in manus Gedeonis. iudicum 7 e. f. g
CMagi Pharaonis virgas suas vertunt in colubros. exod. 7 b
 Magi, primitiae Gētiū, Christū adorāt. matt. 2 b
CMAGISTER NOSTER VNVS Christus, math. 23 a. iohan. 13 c
 Magister Christus à Iudaeis varia passus: ne mirerentur si & varia patiātur fideles. math. 10 c
 Magistri ne vocentur inter Christianos prohibet Christus. math. 23 b
 Magistri fieri ne ambiamus, & quare. iacob. 3 a
 Magister Gentium Paulus. 2. timoth. 1 c
 Magistri mendaces describuntur quales sint, & quae tormenta eos maneant. 2. petr. 2 a
CMagistratibus Dei ministris quomodo sit parendum, tributa reddēda, & quare gladium portent, &c. rom. 13 a b c
 Magistratui tributū pedit Christus. math. 17 d
 Magistratus Deum timentes constituit Moyses iuxta consilium Iethro. exod. 18 d. deut. 1 c
 Magistratus quales esse debeāt. exo. 18 d. deut. 1 d
 Magistratus reuereri oportet. exod. 22 d. prouerb. 16 b. 17 d. 19 b. 20 a
 Magistratibus non detrahendum. exod. 22 d
 Magistratus laudandus qui fungitur suo munere. prouerb. 25 b

Magistratus non temere suscipiendus. ecclesi 7 a
 Magistratus bonus, Dei donum est. ecclesi 10 a
 Magistratus malus malo populo datur. iob 34 d
 Magistratibus malis vult Dominus etiam nos obtemperare. baruch 1 e
 Magistratus impii pauperum causas contemnant. prouerb. 29 b
 à Magistratibus occidendus voluntarius homicida. deut. 19 c
 Magnates ad iustitiam & sapientiam hortantur. sapient. 6 a
 Magnificauit Deus Iosue coram populo, siccans Iordanem ipso transeunte, quo cognosceret eum esse cum ipso Iosue, sicut cum Moyse fuerat. iof. 4 c
 Magnificari fortitudinem Dei coram populo cupit Moyses. num. 14 c
 Magnificata dicitur fuisse anima Saulis coram Dauide, quia Dauid non occidit eum. 1. reg. 26 d
 Magnifica Dei quæ gessit erga populū. 1. re. 12 d
 Magnificētia Deo dāda, & consistendū illū esse qui magna & magnifica opera faciat. deu. 32 a
 Magnificētia Dei discurrent nubes. deut. 33 d
 Magnus Deus noster. deut. 10 d
 Ad Magos non declinandum. leuit. 19 f. 20 a
 Magos & ariolos auferit Dauid. 1. reg. 28 a
 Maiestas Domini quæ & gloria, replēs tabernaculum. exod. 40 d
 Maior in ecclesia sanctorum est ille qui sicuti puer sese humiliat & demittit, omnibus inferuiens. math. 18 a. marc. 9 c. luc. 9 f
 Malaleel ætas DCCCXCv anni. gen. 5 c
 Malcho dexteram auriculam amputat Petrus. iohan. 18 b
 Maledixerat Dominus terræ quādo diluuiū immisit. gen. 8 d
 Maledicta terra quæ tribulos & spinas profert, ob Adæ peccatum. gen. 3 c d
 Maledicitur serpens, qui induxerit hominem ad peccandum. gen. 3 c
 Maledicitur Cain. gen. 4 b
 Maledicturum se maledicentibus ipsi Abræ cōminatur Deus. gen. 12 a
 Maledictus qui maledixisset Iacob. gen. 27 d
 Maledictiones quæ accidunt non seruantibus præcepta Dei. leuit. 26 c
 Maledictiones in monte Hebal. deut. 27 b
 Maledictiones impii. iob 27 c
 Maledictiones legis imprecatur Dauid ipsi Iob & semini propter occisū Abner. 1. reg. 3 f
 vt Maledicat Israelitis, mittit Balaam nuntios ad Balaam. num. 22 a
 Maledicere Israelitis non potest Balaam cōtra Dei voluntatem. num. 22 d. & 23 b
 Maledictionem quam petebat Balaam dari à Deo Israelitis, ipse Deus eam in benedictione conuersit. deut. 23 a. iof. 24 b
 Maledicit Goliath superbus Dauidi. 1. reg. 17 f
 Maledicit in nomine Domini Eliseus pueris irridētibus eū, & ab vrsis deuoratur. 4. reg. 2 d
 Maledicunt Gabaonitæ à Iosue, perpetuū constituti Israelitarū ministri, & serui in cædendis lignis & comportandis aquis. iof. 9 d
 Maledicunt Sichimitæ ipsi Abimelech. iudic. 9 d
 Maledicti qui incitabant Saulem cōtra Dauid, & quare. 1. reg. 26 c
 Maledictio non seruantibus mandata. deut. 21 d. 27 d. leuit. 26 b
 Maledictus qui non facit omnia quæ lex præcipit. galat. 3 b
 Maledictus qui pendet in ligno. deut. 21 d
 MALEDICTVS factus pro nobis Christus, maledictionem nobis debitam, ob transgressam legem, in se transferens, mortuus est in ligno. galat. 3 b
 quib⁹ Maledicitur ob Christū, merces. matt. 5 a non Maledicendum persecutoribus. rom. 12 c
 Maledicētibus nobis benedicendum. 1. petr. 3 b
 Maledicēdi sibi nō maledixit Christ⁹. 1. petr. 2 d
 Maledicenti Simeī non maledixit Dauid, sed

fide agnoscens suscitatum esse crucem illam contra se, non vult vlcisci. 2. reg. 16 b c
 Maledicētibus benedicat Paulus. 1. corinth. 4 c
 Maledicit Paulus iis qui Galatas diuerterant à veritate euāgelii, optās eos abscindi. gal. 5 b
 Maledicti regnum Dei non possidebunt. 1. corinth. 6 b
 Maledicti hædi à Christo dicuntur. math. 23 c
 Maledictos vocant Pharisæi illos qui Christo credunt. iohan. 7 g
 Maledicens nomini Domini lapidatur præcepto Dei. leuit. 24 b
 Maledicēs patri vel matri moriatur. exod. 21 c. leuit. 20 b
 Maledictione se constrinxerant Israelitæ, non daturus filias suas reliquis Beniamin in vxores. iudic. 21 c
 Maledictio Iotham, quam Sichimitis imprecatus fuerat, euenit eis, destructa vrbe ipsorum, ipsique occisus. iudic. 9 g
 Maledictionem non curat Rebecca, dum Isaac benedicat Iacob filio suo dilecto. gen. 27 b
 Malefacta beneficiis vincenda. rom. 12 d
 Malefactorem Christū clamāt Iudæi. iohā. 18 e
 ad Malefaciendū turba non sequēda. exod. 23 a
 Malefici, vide Incantatores.
 Malefici occidendi. deut. 18 b. exod. 21 c
 Malum omne contagiosum. prouerb. 6 d
 Malum faciēs in cōspectu Dei Israelitæ, id est relicta in Deū fiducia conuersi ad idōla, percutiuntur à Deo. iudicū 2 b. 3 a. b. 4 a. 6 a. 13 a
 Mala fugiāt, qui ab eis non velit apprehendi. ecclesiastici 7 a
 Malum quid esset, quid item bonum, cognouit Adā postquā comedit de fructu vetito. ge. 3 d
 Malum odio habendum. rom. 12 b
 Malum pro malo nō reddamus. prouerb. 20 c. 1. petr. 3 b. rom. 12 d
 Malū pro malo non reddit Eliseus cibans suos inimicos, & multos abire permittēs. 4. reg. 6
 Mala pro bonis non reddenda. prouerb. 17 a
 Malū pro bono reddidit Nabal Dauidi, nolens ei & exercitui eius dare cibos, qui seruasset ei⁹ pecora in agris, ne sui ea raperent. 1. reg. 25 c
 Mala quæ perfert Dauid, Deo fert accepta: deo non considerans hominem, ea perfert libenter. 2. reg. 16 b c
 Malum quod cogitauerant filii Israel vendēdo fratrem, verit Deum in bonum. gen. 50 c
 Malum consequitur ex inobediētia præceptorum Dei. deut. 30 d
 Malum & afflictionem Samariæ agnoscit Ioram esse à Deo. 4. reg. 6 g
 Malos nos esse natura nostra Christus testatur. math. 7 a. luc. 11 g. gen. 6 g
 Mali homines, seductores proficiūt in peius. 2. timoth. 3 d
 Mali & infideles, semen sunt diaboli. math. 13 e
 Mali è coetu Christianorum auferēdi. 1. cor. 5 d
 Malos & hypocritas bonis ac veris Christianis permistos, non ante iudiciū extirpandos docet Christus parabola de homine qui seminavit bonum semen. math. 13 d
 Malitia hominis multa. gen. 6 a
 Malitia omnis tollatur à nobis. ephes. 4 g. colof. 3 b. 1. petr. 2 a
 Malitia pueri efficiamur, non sensu. 1. cor. 14 d
 Malitiæ veteris fermentum à nobis expurgandum, vt pascha nostrum digne celebremus. 1. corinth. 5 c
 in Malitia perseverantes pereunt. 1. reg. 12 d
 Mambre quæ & Hebron dicitur. gen. 13 d
 Mammona iniquo amici parandi, Vide Diuitiis temporalibus.
 Mamzer, id est de scorto nat⁹, nō admittebatur in ecclesiā & coetū filiorū Israel. deu. 23 a
 Māna, cibi genus, patribus Abraham, Isaac, & Iacob incognitum. deut. 8 a c
 Man pluit filius Israel, & coturnices. exod. 16 c. nume. 11 g
 Man incalecente sole, liquefiebat, & reserua-

tum putrescebat. exod. 16 d
 Man in die sabbathi nō pluebat Deus. exo. 16 e
 Man reseruat, & quare. exod. 16 g
 Man fastidit populus Israel. nume. 11 a
 Manna deficit. iof. 5 c
 de Mannæ missione. sapien. 16 c
 Manna non erat panis verus, qui dabat vitam mundo, sed Christus. iohan. 6 d
 Manahem occidit Sellum regem Iudæamortur & ipse Manahem. 4. reg. 15 c c
 Manasses primogenitus Ioseph. gen. 41 g
 Manasse & Ephraim cōputari vult ipse Iacob inter filios suos, eosque suos dici. gen. 48 a
 Manasse benedicunt à Iacob. gen. 48 c
 Manasse dimidiæ tribui datur sors possessionis. nume. 32 a. deut. 3 b. 13 d. iof. 17 a
 Manasse dimidiæ tribus habitatio. iofue 13 d. 1. paral. 5 d
 Manasse dimidiæ tribui præcipit Iosue vt armati præcedant fratres suos in terram Chanaan, cui prompti obediunt. iof. 1 c d. 4 c
 Manasse dimidiam tribum, Gaditas & Rubenitas, qui deduxerant fratres suos in terram Chanaan, remittit Iosue, cōmendans eos de obedientia præstita, & benedicens eis, præcipiens seruare legem Dei. iof. 22 a b
 Manasse filiorum sors & hæreditas. iof. 22 b
 Manasse & Ephraim in duas diuisi tribus, successerunt in locū Leuitarum, acceperuntque eorum partem in diuisione terræ. iof. 14 a
 Manasses nō expulsos Chananzos facit tributarios. iudicium 1 f
 Manasses succedit Ezechie patri suo in regno Iudæ. 4. reg. 21 d
 Manasses impius instaurat idōla. 4. reg. 21 a. 2. para. 33 a
 Manasses ducitur captiuus in Babylonē, pœnitentiā agit, & reducitur in Ierusalē. 2. para. 33 b
 Manasses moritur. 4. reg. 21 d. 1. paral. 33 d
 Mandata seruantibus, benedictio. exod. 23 c. leuit. 26 a. deut. 28 a
 Mandata seruantibus, benedictio: non seruantibus, maledictio. deut. 11 d
 Mandatum Dei nō custodiens propheta quidā, occiditur à leone immisso à Deo. 3. reg. 13 d e
 Mandata Dei quā sollicitè meditanda, & docēda filios nostros. deut. 11 c
 Mandatū facile impletur verbo euāgelii prædicato, & corde credito. deut. 30 c
 per Mandatum facta est nobis peccandi procliuitas, & reuiscit in nobis peccandi libido. rom. 7 b c
 Mandatū Christi nouū, dilectio mutua. ioh. 13 d
 Mandata Christi implentur, si sit mutua inter nos dilectio. iohan. 14 b
 Mandata Christi seruās, ille est qui perfecte diligit Deū & cognouit eū. iohā. 14 c d. 1. ioh. 2 a
 Mandata seruādo, vitā æternam habere docet Christus. matt. 19 c. Vide Præceptū & Opera.
 Mandatorum Dei observatio prodest, non circumcisio, aut præputium. 1. corinth. 7 d
 Mandatum maximum & primum. math. 22 d
 ne Mandatis hominū auersantium à veritate euāgelii attendant Cretenses, adhortatur Paulus. tit. 1 d
 Mandragoris emit Lia à Rachel cōcubitum mariti, & concipit. gen. 30 b
 Manducare panem gratis, & sine labore manuum noluit Paulus. 2. thess. 3 b
 non Manducet, qui non laborat. 2. thess. 3 c
 Manducandi spatium non habebant apostoli præ multitudinem eūtiū ad Christum & reuertentium. marc. 6 d
 Manducet Christianus quicquid vendi solet in macello. 1. corinth. 9 f
 siue Manducet, siue bibat Christianus, aut quid aliud agat, omnia faciat in gloriam Dei. 1. corinth. 9 g
 Manducare carnem Christi, & bibere eius sanguinem, non intelligētes aliqui ex discipulis eius esse credere quod carne & sanguine ip-

- sus redempti sumus, sed iuxta Iudæorum intelligentiam intelligentes, scandalizantur, & recedunt ab eo. iohan. 6 g
- Manducat & bibit, postea ludit populus Israel immolatis hostiis vitulo aureo. exod. 32 b**
- Mane surgunt & adorant coram Domino Elcana & uxores. 1. reg. 1 c**
- Manere in Christo, est perfectam Dei charitatem habere. 1. iohan. 2 a**
- Mancamus in Christo fide vna, & in iis quæ docuit Spiritus sanctus. 1. iohan. 2 a d**
- Manere Deum in nobis, ex spiritu quem dedit nobis cognoscimus. 1. iohan. 3 d**
- Manet in nobis Deus, & nos in ipso, si præcepta eius facimus. 1. iohan. 3 d. si ite dilectionem habemus ad inuicem, & cõstemur Iesum esse filium Dei, 1. iohan. 4 c**
- Mansiones paratas suis apud Patrem, monet Christus apostolos: nec esse quod diffiderent de mercede. iohan. 14 a**
- Mansiones filiorum Israel numerantur. num. 33 a**
- Mansuetudinis commendatio. proverb. 16 c. ecclesiastici 10 b**
- Mansuetudo Christi, qua afflictos conscientia, vt calamus cassatus, sua prædicatione nõ cõminuit & desperare fecit: sed erexit & corroborauit in spe. matth. 12 b**
- Mansueti simus. ephes. 4 a**
- Mansuetudo Pauli in reprehendo. 1. corint. 4 d aut Mansuetudine, aut virga supplicii, episcoporum est suos emendare pro ratione & modo erratorum. 1. corinth. 4 d**
- Mansuetissimus Moyses super omnes homines. num. 12 b**
- Mansuetudo Davidis in maledicũ Semei. 1. re. 16 b**
- Manue, pater Sãsonis, orat Dominũ quid agere debeat de filio Sãlone nascituro Nazareo, & à quibus se abstinere debeat. iudic. 13 b**
- Manibus super caput impositis, & cinere caput aspersa Thamar, clamat ad Absalom fratrem, se eiectam ab Amnone post stuprum admissum. 2. reg. 13 d**
- Manus abscindenda à iudicibus ei qui falso suo testimonio voluit alteri abscindi. deut. 19 d**
- Manus Moyfi versa in lepram. exod. 4 b**
- Manus Ieroboã qua volebat occidere prophetam corripientem eũ, auersit: quæ ei oratione eiusdem prophetæ restituitur. 3. regum 13 a**
- Manus lauare ante panis manducatione, præceptum erat Iudæis à suis senioribus: ideõq; reprehenduntur à Phariseis apostoli. matth. 15 a. marc. 7 a**
- Manibus non lotis manducare non est peccatum. matth. 15 b. marc. 7 b**
- quod Manus non lauerit Christus pransurus, miratur Phariseus. luc. 11 f**
- Manus lauat Pilatus aqua, innocentẽ se à Christi morte ostendens. matth. 17 c**
- vt Manibus nostris operemur præcipit Paulus. 1. thess. 4 c**
- Manibus suis nocte & die laborat Paulus apud Aquilam, scenofactoris artis peritum, act. 18 a. 1. thess. 2 b. 2. thess. 3 b. 1. corinth. 4 c. subuenitque necessitatibus fratrum, act. 20 g**
- Manibus suis operetur qui fur erat, & quare. ephes. 4. f. Vide Laborare manibus.**
- Manuum nostrarũ opera fructificare facit Deus, si dilexerimus ipsum. deut. 30 b**
- Manuum fortitudini ne diuitias tribuamus, sed Dei beneficentiæ. deut. 8 d**
- ne Manui suæ & fortitudini tribueret hostes, quod vinceret Iudæos, distulit Deus ipsos Iudæos affligere. deut. 32 d**
- Manibus in cælum leuatis benedixit Christus apostolis, ascendens in cælum. luc. 24 g**
- si Manus, pes, vel oculus nos scãdalizet, & à verbo Dei auertat, abscindi ea Christus iubet, docens nos nihil tam charum & necessariũ nobis esse, quo nõ debeamus carere potius, quã in inde scãdalum pati, & à vita Christiano digna remorari. matth. 5 c. 18 b. marc. 9 g**
- Manus arida sanitati restituitur à Christo die sabbathi. matth. 12 a**
- Manu super infirmum posita ab apostolis, sanabatur. marc. 16 d**
- Manuum impositione sanat Christus infirmos. luc. 4 g**
- vt Manus eis imponeret, adducuntur pueri ad Christum. matth. 19 b**
- Manuum Moyfi impositione, repletur spiritu sapientiæ Iosue. deut. 34 c**
- Manuum impositione per Ananiam, visum recipit Paulus. act. 9 c**
- Manuum impositione donũ Spiritus sancti accipiunt, qui in nomine Iesu baptizati erant post baptismum Iohannis, & loquuntur linguis. act. 19 a**
- Manuum impositione cõfirmatur septẽ ab apostolis ordinati in ministeriũ viduarũ. act. 6 a**
- Manuum impositione post orationem factam, Spiritum sanctũ recipiunt Samaritani. act. 8 c**
- Manus Paulo & Barnabæ imponuntur segregatis ad prædicationem euangeliũ. act. 13 a**
- Manuum impositione presbyterii suæ seniorum & Pauli, Timotheus constitutus episcopus. 1. timoth. 4 d. 2. timoth. 1 b**
- Manus ne cito imponat cuiquam Timotheus, vt episcopũ eum constituat, dehortatur Paulus. 1. timoth. 5 d**
- Manus non contrahenda, sed aperienda, dando mutuum pauperi fratri. deut. 15 b**
- Manus tendere ad Deum agnoscendo peccatum. 3. reg. 8 d**
- Manus expandit in cælum oraturus Salomon. 3. regum 8 c**
- Manus extendit Moyses ad Deum, orans pro Pharaone. exod. 9 f**
- Manus leuante Moyse ad Deum, vincit Israel. exod. 17 d**
- Manũ ad cælũ leuare solebat iuraturi. deut. 32 f**
- Manus sub femore eius qui exigebat iuramentum ponebatur apud Iudæos. gen. 47 g**
- Manum suam leuare contra aliquem, est fieri ei aduersarium, & rebellare. 3. reg. 11 c**
- Manum suam extendit Absalom ei qui se ipsi incuruabat. 2. reg. 15 a**
- Manus Domini dicitur facta super aliquẽ, qui spiritu Dei & fortitudine accesus sit. 3. reg. 18 g**
- Manus Dei dicitur venire super prophetas, quãdo spiritu illuminati & confortati prædicunt, iubet, perficiunt potestate Dei, vt Deus ipse. 4. reg. 3 c**
- Manus Dei magna & potens contra Pharaonem. exod. 14 g**
- Manum Dei nemo potest euadere. amos 9 a**
- de Manu Dei nemo potest quenquam liberare. deut. 32 f**
- Manus & potentia Domini non est abbreviata, omnia semper potest. num. 11 c**
- Manus Dei super Iudæos erat, quando eos hostibus diripientibus tradiderat, & vendebatur. iudicum 2 c. Vide 1. regum 7 d**
- Manus Dei fieri dicitur in eum quem ipse affligit. 1. regum 5 c**
- in Manus Dei totum se coniecit David, fugiẽs filium, siue ad vitam, siue ad mortẽ. 2. reg. 15 f**
- in Manu Dei sunt sancti sui. deut. 33 a**
- in Mara veniunt filii Israel, vbi immisso ligno in aquas, in dulcedinẽ versæ sunt. exod. 15 d**
- Marcus, consobrinus Barnabæ. coloss. 4 b**
- Mardochei luctus ob iam paratã Iudæorum necem. esth. 4 a**
- Mardocheus suadet Esther, vt necem Iudæorũ iam paratã a rege deprecetur. esth. 4 b**
- Mardocheum iubet rex honorari in confusione Aman. esth. 6 b**
- Mardochei oratio ad Deum. esth. 13 c**
- Maria appellantur aquæ verbo Dei in vnum locum collectæ. gene. 1 b**
- in Mari medio per siccum gradiuntur filii Israel. exod. 14 c**
- Mare diuidit Moyses virga sua præcepto Dei, per cuius siccũ trãseunt filii Israel. exod. 14 d**
- Mare solitudinis, quod & mare salis. iof. 3 d**
- Maris fusilis in templo Salomonis fabricatio. 3. reg. 7 d. 2. paral. 4 a**
- Maris vitrei visio. apoc. 15 a**
- Margaritæ lapidis pretiosi parabola, Christus pretium euangeliũ memorat, & quanto cum desiderio suscipi oporteat, atque à cognoscẽtibus vim eius iam suscipiatur. matth. 13 f**
- Maria, soror Moyfi, cum cæteris mulieribus gratias agit Deo cum tympanis. exod. 15 e**
- Maria percutitur lepra, quod Moyfi fratri detraxisset. nume. 12 c**
- Maria sanatur à lepra. nume. 12 d**
- ne Mariæ sororis Moyfi exemplo percutiantur lepra Iudæi, vt facerent quæ præcepto Dei docebat Leuitæ, præmonet Moyses. deu. 24 b**
- Maria moritur in Cades. nume. 20 a**
- MARIA salutatur angelus, filiumque Dei concipit. luc. 1 c d**
- Maria Elisabeth cognatam visitat. luc. 1 d**
- Mariam Elisabeth prædicat beatam, & quare. luc. 1 d**
- Mariæ canticum, in quo Christi saluatoris sui aduentu promissiones patribus factas, impletas esse decantatur. luc. 1 c**
- Maria 123 v m parit in Bethlehem. luc. 2 a**
- Maria iubet vt quicquid filius Christus dixerit, fiat. iohan. 2 a**
- Mariæ matris Iohãnis Marci familia. act. 12 b**
- Maria, soror Marthæ & Lazari, vngit Dominum vnguento, & extergit pedes eius capillis suis. iohan. 11 a. 12 a**
- Maria S. M. occurrit Christo venienti in domũ suam. iohan. 11 d**
- Maria S. M. nihil sollicita quid Christo ministraretur in cibum, vacat audiendo verbo Christi. luc. 10 g**
- Maria S. M. effundit vnguentum super caput Christi. matth. 26 a**
- Maria Magdalene, de qua septem exierant demonia, Christum sequitur, ministratque ei de facultatibus suis. luc. 8 a**
- Maria Magdalene currit ad monumentum, vt Iesum videret, sedet ad sepulchrum cum altera Maria, & flet, & quare: quibus angeli Christum surrexisse nuntiant. iohan. 20 a c. matth. 27 g. 28 a**
- Mariam Magdalenam, ad quid fieret, interrogat Christus. iohan. 20 c**
- Mariam Magdalenã Christus resuscitatus, à cõtactu corporis sui prohibet, ei in carne præsentiam plus æquo admirantem. iohan. 20 d**
- Maria Magdalene annuntiat Christi resurrectionem apostolis. iohan. 20 e. mar. 16 c**
- de Maritorum dominatione in uxores, regis Assineri edictum. esther 1 d**
- Maritum vocat Sara, vxor Abrahæ, Dominũ. gen. 18 b**
- Martha Christum suscipit in domum suam, exemplum officiosæ charitatis. luc. 10 g**
- Martha circa multa distrahitur, diligẽter omnia administrare Christo cupiẽs: ob quã nimium sollicitã diligentia docetur ab eo, vni rei eã intẽtã esse præstitisse, audiẽdo nimirũ verbo suo, id quod Maria soror faciebat. luc. 10 g**
- Marthæ fides. iohan. 11 d**
- Martha credit Christum obrẽturum quicquid peteret à Patre. iohan. 11 c**
- Martha credit futurã resurrectionem. iohã. 11 c**
- Martyrum felicitas. sapient. 3 a**
- Masculum & feminã creauit Deus. gen. 5 a**
- Masculorũ cõcubitores regnãt in Iuda. 3. re. 14 f**
- Masculorum concubitores regnum Dei non possidebunt. 1. corinth. 6 b**
- Mascula scorta aufert Asa. 3. reg. 15 b. Item Iosaphat. 3. reg. 22 f g**
- Maspha ædificatur ab Asa rege Iuda. 3. re. 15 e**
- in Maspha cõgregatur Israelitæ, cõsultari quid facere deberet Gabaonitis, qui vxore cuiusdã Leuitæ abusi fuerant. iudicum 20 a. 1. reg. 7 b**

Matrē qui nō honorat, maledictus. deut. 27 c
Matrem & fratres cum adesse nuntiaret quidā Christo, satis docuit, nullius amorē, vel cura ab euāgelio Dei Patris prædicando quenquā auocari debere. matth. 12 d
Mater & fratres Christi, qui sint. matth. 12 d
Matrem suam commendat Christus Iohanni. iohan. 19 e
Materna viscera Resphæ erga suspensos. 2. regum 21 b
Matrimonii sancti institutio. gen. 2 d
Matrimonii commendatio. prouerb. 18 d
Matrimonii casti exemplum, Sara Tobiz vxor. tob. 3 c
Matrimonii fœd^o violātes arguuntur. malach. 2 c
Matrimonium quomodo suscipiendum sit docet Raphael Tobiam. tob. 6 d
de Matrimonio quid dicat Paulus, vide 1. corinth. 7. quod heb. 13 a commendat.
Mathan sacerdos Baal occiditur. 4. reg. 11 d
Mathanias qui & Sedecias substituitur Iochin in regno Iuda. 4. reg. 24 d
Mathathiz planctus ob desolationem Ciuitatis sanctæ. 1. mach. 2 a
Mathathias recusat idolis sacrificare. 1. mach. 2 b
Mathathiz zelus pro lege Dei. 1. mach. 2 c
Mathathias moriturus filios legē Dei tueri iubet exemplo patrum. 1. mach. 1 f
Mathias eligitur in locum Iudæ proditoris. act. 1 d
Mathæus à Christo vocatus, eum sequitur. matth. 9 a
Mathæus parat conuiuium Christo in domo sua. matth. 9 b
Mathusael nascitur. gen. 4 d
Mathusalæ ætas, DCCCCLXXI anni. gen. 5 d
Maxilla asini, spiritu Dei correptus Samson, occidit mille Philisthæos. iudicum 15 c
Maxillā percutiēti altera dāda. matt. 6 f. luc. 6 e
Medad & Eldad, requiescente in eis spiritu Dei, prophetant. num. 11 f
Mediator moyses inter Deū & populū Israel, offert legē quæ terret ipsū populū. deut. 5 a c
MEDIATOR VNVS INTER DEVM ET HOMINES, Christus Iesus. 1. timoth. 2. b. heb. 12 f
Medicina à Deo creata, & ideo non contemnenda. ecclesiastici 38 a
Medicus honorandus. ecclesiastici 38 a
à Medicis erogata omni sua substantia, mulier sanguinis profuuo laborans, non sanatur: at fide in Christum sanata est. marc. 5 c
Meditentur verbum Dei filii docti à parentibus. deut. 11 c
vt Meditetur die ac nocte in lege scripta in Deuteronomio, præcipit Deus Moysi. iof. 1 b
vt Mel de petra sugeret, cōstituit Deus Israelitas super excelsam terram. deut. 32 b
Mel comedit Samson quod inuenit in corpore leonis quem occiderat. iudicum 14 b
Mel gustās Ionathas, edicū paterni ignarus. 1. regum 14 d
Melchisedec victori Abrahæ offert munera. gene. 14 d
Melchisedec sacerdotium præfertur sacerdotio Leui: vt doceatur Christi sacerdotiū esse æternum, & excellere. heb. 7 a
Mello ædificatur à Salomone. 3. regum 9 d
Mēbrorum nostrorū concordia, ad mutuam cōcordiā hortatur fideles Paulus. 1. corin. 12 c
Mēbra nostra tam interna quā externa, ad peccandum nō sunt accōmodanda. rom. 6 b
Membra simus alter alterius. rom. 12 b
Mēbra nostra, tēplū sūt Spiritus sancti. 1. cor. 6 d
Membra corporis peccati mortificanda, nempe stuprum, immunditia, libido, &c. colof. 3 a
Meminerimus antiquorum temporum, & consideremus opera Dei. deut. 32 a
vt Memoria nulla superstit, minatur occisurum Iudæos Deus. deut. 32 d
Mendax omnis homo. isa. 9 d

Mendaci Sibæ dat David bona Miphiboseth. 2. regum 16 a
Mendacio gratiam inire volēs apud Dauidem Amalecites quidam, mentiens se Saulem occidisse, occiditur à Dauide. 1. reg. 1 b c
Mendacio conficto accipit Giezi munera, vide Giezi 4. regum 5 f g
Mendacium nō suscipiendū à iudice. exod. 23 a
Mendacem diuitem odit Dominus. ecclī 25 a
Mendaces Cretenses. tit. 1 c
Mendaces Iudæi. iohan. 7 d
Mendacii pater, diabolus. iohan. 8 f
Mēdactum & impostura est ex regno diaboli. 1. iohan. 2 c
Mendacium fugiendum. ephes. 4 f. colof. 3 b. exod. 23 a. leuit. 19 b. ecclesiastici 7 b. 20 d
Mendax est, qui negat quōd Iesus est Christus. 1. iohan. 2 c
Mēdax Spiritui sancto Ananias, cū vxore Sapphira moritur. act. 5 a
Mēdācem dicit Deum, qui non credit nos habere vitam per Christū: quod testificatus tamen est Pater. 1. iohan. 5 c
Mendaciū prophetæ cuiusdā officiosum bona intentione factum: nempe vt alterum prophetā esurietē pasceret, describitur 3. reg. 13 c
Mendacia verba vocat Pharaō, verba quæ loquebatur ei Moyses. exod. 5 b
Mendacem spiritum immittit Deus in os prophetarum vt decipiāt eos qui verbum suum contemnunt. 3. regum 22 c d
Mēdici non futuri si obediatur Deo. deut. 15 a
Mendicitas prohibetur. deut. 15 a
Mēsarū tēpli Salomonis fabricatio. 1. par. 4 b
Mensæ tabernaculi forma. exod. 25 c. 37 b
Mensæ situs. exod. 26 g. 40 b
Mense Aprili egressi sunt filii Israel. exod. 13 a
Mensis primi oblationes. ezech. 45 f
Mensis septimi diebus septem primis quid offerendum à Iudæis. num. 29 a
Menstruosa mulier. leuit. 15 c
Mēsuræ æquitas. leuit. 19 g. deut. 25 g. eze. 45 d
in qua Mensura mensi fuerint homines, remetiatur eis. marc. 4 c
Mentiri nō potest Deus: præstabit vitā æternam quam promisit. tit. 1 a. heb. 6 d
Mentiens se non accepisse de anathemate, iubetur à Deo comburi. iof. 7 b c
Mentitur Iacob cōsilio matris se primogenitū esse, vt præcipiat fratri benedictionē. ge. 27 c
Meraritarum fors & vrbes. iof. 21 a b c
Mercatores Babylonis, principes terræ. apocalip. 18 g
Mercatores terræ ditauit Babylon virtute deliciarum suarum. apoc. 18 a
Mercatores terræ flent Babylonē destruatam, & quare. apoc. 18 a
Mercenariorum merces non deneganda, sed reddenda ante solis occasum. leuit. 19 c. deut. 24 c. ecclesiastici 34 d
Mercenarius qui sui cōmodi gratia curā gregis suscepit, si vitæ periculū ingruat, fugit. io. 10 b
Merces laboris nō detinenda. deut. 24 c. 25 b
pro Mercede petit Iacob sibi dari Rachelem in vxorē, gen. 29 b. itē oues variis coloris, gen. 30 c
Mercedem tēporalem accipit Iehu à Deo, pro facto suo contra domum Achab. 4. reg. 10 f
Mercedem Iacob mutat Laban decies. gen. 31 a
Mercedē quam à Deo fide accepturus est propheta iustus, vel Christi discipulus aliquis, eandem recipiet qui illis propter Christum benefecerit. matth. 10 d
Merces sequitur eos quibus propter Christum maledicitur. matth. 5 b
Mercedē ex æquo nouissimis atque primis dat Christus: vt videas nihil vllis hominib⁹ aliter quā ex sola Dei gratia obuenerit. matt. 10 a
Mercedē accipient ministri Dei, vnusquisq; secundū laborem suū, maxime illi quorū opus (siue ii qui prædicauerunt verbū) perdurauerit in igne persecutionum. 1. corinth. 3 b d

Mercedē à Deo dari optat Booz ipsi Ruth propter opera & beneficia quæ ipsa exhibuerat erga socrum suam Noemi. ruth. 1 c
Merces prostibuli nec pretiū canis offerendum pro voto aliquo. deut. 23 c
Mercedem Abrahæ & omnium nostrū se dicit Deus. gene. 15 a
Meretrix fugienda. prouerb. 23 c
Meretrix & scortator nō sint in populo. deut. 23 c
Meretricem Dalilam amat Samson: super cuius genua cum dormiret, septem pilis (meretricis illius consilio, cui cor suum reuelauerat Samson) abrahi sunt, & defecit fortitudo ipsius. iudicum 16 a b c d
Meretricis magnæ visio, sedentis super aquas multas, apoc. 17 a. cum qua fornicati sunt reges terræ.
qui Meretrici adheret, vnū corpus efficitur cum ea. 1. corinth. 6 d
Meretrices & publicani regnum Dei ingrediuntur, & credunt euangelio: Pharisei non credunt. matth. 21 c
de Meretricū pueris, iudiciū Salomonis. 3. re. 3 d
Mergulum nō comedebant Iudæi. deut. 14 b
Merob Dauidi promissam, alteri dat Saul. 1. reg. 18 d
Mesa rex Moab tributarius regi Israel, à quo deficit mortuo Achab, ob id rex Israel cum rege Edom & Iosaphat bellat contra eum, & vincitur. 4. reg. 3 a b c
Messiz tempus accelerari desyderat fidelis. isa. 45 b
de Messie lex. leuit. 19 b. 23 d
Messis abundās, si seruaerimus præcepta Dei. leuit. 26 a
Messis primitiæ offerendæ Domino. leuit. 23 b
Messis primitiuorum festum, festum penthecostes. exod. 23 c
Messis tempore inuocatus Deus à Samuele, immittit tonitrua & pluias, quibus cogit dura corda fateri peccatū, patiedo regē. 1. reg. 12 c
Messē Iacob succēdit Absalō, & quare. 2. re. 14 g
Messis, est populus multus ad audiendum verbum Dei pronus & paratus. matth. 9 d
ad Messem mentes tam Iudæorum quā Gentium albæ, pronæque erāt, cū venisset Christus, ad susceptionem euangelii. iohan. 4 e
Messores & verbi prædicatores mercedē accepturi, cōgregantes homines ad vitā. iohā. 4 e
Metens segetes quid pauperibus relinquere debeat. leuit. 19 b. 23 d. deut. 24 d
Ne Metnamus in afflictionibus, sed speremus Dei auxiliū, cōsyderem⁹ omnia opera quæ fecit pro Iudæis in defēsiōe Iudæorū. deu. 7 c
vt cum Metu & tremore operemur salutem nostram, operaque digna salutis per Christum partæ faciamus, hortatur Paulus philip. 2 b
Micha, filius Miphiboseth. 2. reg. 9 d
Michæas vnicus Dei propheta, in diebus Achab odio habetur. 3. reg. 22 b. 2. paral. 18 b
Michæas prædicit populū dispergendū in prælio, & Achab occidendū. 3. reg. 22 c. 2. paral. 18 d
Michææ prophetæ ironica responsio, qua irridet mendacia pseudoprophetarum. 3. reg. 22 c. 2. paral. 18 d
Michæas percutitur à Sedecia in maxillam. 3. reg. 22 d. 2. paral. 18 f
Michæas conuicitur in carcerem. 3. reg. 22 d. 2. paral. 18 f
Michæas quo tempore prophetarit. michæ. 1 a
Michas Ephraimita facit sibi idōlū & sculpitile consecrato vno de filiis suis in sacerdotem. iudicum 17 a b
Michas currit post eos qui ei abstulerāt idōla: à quibus, ni tacuisset, perisset. iudic. 18 f
Michaelis & angelorum eius prælium cum dracone serpente antiquo. apoc. 12
Michael archangelus altercatus cum diabolo de corpore Moysi, nō ei maledixit: impium autem Christo maledicunt. iudæ. c

- Michol** filiam Saulis amat David, quam ipse ei promittit. 1. reg. 18 c
Michol filiam suam tradit Saul Dauidi in vxorem. 1. reg. 18 g
Michol, prouidentia Dei seruat Dauidem maritum, per fenestram illum demittens, & patrem decipiens. 1. regum 19 c
Michol vxorem suam reperit ab Isboeth Dauid, quam reducit ei Abner. 2. reg. 3 c
Michol vxor Dauid datur Phalti. 1. reg. 25 g
Michol redditur Dauidi. 2. reg. 3 c
Michol despicit Dauidē nudū, saltatē corā arca, vnde & sterilis efficitur. 2. reg. 6 c. 1. paral. 15 d
Militat suis stipendiis nemo. 1. corinth. 9 a
Militat Paulus nō ductū & arbitrio carnis, tēcti in carne se dicat ambulare. 2. corinth. 10 b
Militib⁹ dat praecepta Iohānes baptista. luc. 3 c
Militiā esse hominis vitā, Iob ostendit. iob 7 a
Milnum non comedebant Iudaei. deut. 14 b
Minimū domus patris se cōstitetur Gedeon, nec posse Israelē liberare. iudicum 6 c
Minima quatuor terrae, quae sunt sapientibus sapientiora. prouerb. 30 d
Minimus & nullius loci aut momenti in ecclesia Christi est, qui Christi mandata soluens, homines docet. math. 5 c
Ministros Dei quales esse oporteat. leuit. 21 c contra Ministros Dei qui murruratur, cōtra Deū murruratur. exod. 16 b
in Ministeriū Dei non recipiebantur, qui grandi naso, fracto pede, &c. essent. leuit. 21 c d
Ministrat Samuel in cōspectu Dei ante faciem Heli. 1. regum 2 b d. 3 a
vt Ministraret sibi in tabernaculo in sempiternum, elegerat Deus domum Aaron. 1. reg. 2 f
Ministrat Eliseus Eliae. 3. regum 19 d
de Ministerio in pauperes sanctos Christianos. rom. 15 b. 2. corint. 8 b. 9 a b
Ministerium reconciliationis per Christum factae accepit Paulus à Deo. 2. corinth. 5 d
Ministerium verbi, est euāgelii gratiae Dei annuntiatio. act. 20 e
vt MINISTER esset, venit Christus, dando animam suam pro redēptione nostra. math. 20 d. marc. 10 g
Minister sanctorum Christianorumve pōtifex, Christus in dextera Patris. hebr. 8 a
Minister euangelii, Paulus. coloss. 1 d
Ministeria varia data à Christo fidelib⁹ ad aedificationē ecclesiae, vtrq; ecclesia magis ac magis cresceret in cognitione Christi, ephes. 4 b. vt alii essent doctores, alii prophetae, &c. quibus omnibus ministri verbi significantur dati à Christo.
Ministri Dei sunt Paulus & Apollo, & huiusmodi. 1. corinth. 2 a. 4 a
Minister noui testamenti Christi inter Gentes, Paulus. rom. 15 d. 2. corinth. 3 b. coloss. 1 d
Ministram Christi se magis esse iactat Paulus, quam sint ceteri apostoli, idque certis argumentis. 2. corinth. 11 e
Ministris verbi tradit Christus praecepta. math. 10 a
Ministri verbi debent pascere gregem, non deglubere. iohan. 21 e
Ministris verbi summa charitate opus esse erga ipsum, Iesus docet, cum Petrum tertio interrogat an ipsum diligat. iohan. 21 e
Ministri verbi affectus & amor qualis esse debet at erga eos quibus euangelizatur. philip. 1 a
Minister vocatus ad praedicandum, sermones Dei praedicet. 1. petr. 4 c
Ministri verbi, si circuncisionem, aut alia quouis opera necessaria ad remissionem peccatorum, & non per solum Iesum eam dari praedicaerint, abominabiles & execrandi sunt. galat. 1 b
Ministros verbi ad persecutiones ferēdas hortatur Christus suo exēplo. math. 10 c. iohā. 12 d
Ministri verbi mortem temporalem ne timeant, sed Deum. math. 10 c
Ministris verbi nihil accidit praeter Dei voluntatem. math. 10 d
Minister verbi esse non potest, qui parentes amat plus quam Christum. math. 10 d
Ministros verbi ad prudentiā & simplicitatem hortatur Christus. math. 10 b
si Ministri verbi erubuerint praedicare Christū corā hominibus, pudebit & ipsum illorū coram Patre, negabitque suos esse. math. 10 d
Ministri verbi ne quærant quae sua sunt, sed quae Iesu Christi, philip. 2 c. nec turpe lucrum sectentur, nec quæstum, tit. 1 a. 1. timoth. 6 b
Ministri verbi est, orare vt Spiritus Dei operetur in cordibus credentiū, suūque officium solum curare, nō ministrare mentis, act. 6 a. & gratias agere, sicubi senserit verbum fecisse fructum, philip. 1 a. 1. thess. 1 a
Ministris verbi debetur cibis, math. 10 b. rom. 15 c. galat. 6 b. 1. thess. 5 c. quem praestiterunt Paulo Philippenses, philip. 4 b
Ministri verbi diligendi, 1. thess. 5 c. illisque honor habendus, 1. thess. 2 b
Ministri verbi, oneri possunt esse iis quib⁹ verbum annuntiant, accipientes ab eis victum, quod tamen non fecit Paulus. 1. thess. 2 b
Ministri verbi a Deo petendi, vt ad nos mittantur. math. 9 d
Ministram verbi quantumuis contemptum ab hominibus si quis receperit, fidemque verbis illius habens, beneficia illi impēderit, Christum suscepit & Patrem eius. math. 10 d
Minister omnium sit inter Christianos, & omnibus se subiiciat, qui dominationem super alios affectat. math. 20 d. 23 b. luc. 22 c
Ministri verbi iuxta proprium laborem, mercedem accipient. 1. corinth. 3 b
Ministrations Spiritus diuersae sunt in ecclesia, cū idem sit omnium Dominus, cuius munera dispensantur. 1. corinth. 12 a
Ministrat ecclesiae Cēchreensi Phœbe. rom. 16 a
Miphiboseph claudus, filius Ionathae. 2. re. 4 b
Miphiboseph filium Ionathae David cōsolatur, nequid sibi mali intētari timeat propter Saulis iniquitatem: agrōsque, familiam, seruos & ancillas ei dat, & ad mensam suam collocat, vt regis filius agnoscat. 2. reg. 9 c d
Miphiboseph bona dat Dauid mendaci Sibae. 2. regum 16 a
Miphiboseph claudus occurrit regi in Ierusalē reuertenti: quem falsō accusatum à Siba, iubet Dauid possessiones diuidere cum ipso Siba. 2. regum 19 d e
Mirabilia facturus Deus, iubet prius populum sanctificari. iof. 3 b
Mirabile nomen Dei. iudicum 13 c
Miracula & signa facit Deus, educit Israelē de Aegypto, dat carnes & panes, tantū vt cognoscat Deus solus. exod. 7 a. 16 a b c
Miracula vt faceret dat Deus Moyfi corā Pharaone & filiis Israel, quibus cognoscerēt ipsum à Deo missum in liberationem populi. exod. 4 a b g. 14 g
Miraculis ostendit Deus se esse cum Iosue, & cum populo Israel. iof. 3 b
Miraculum Dei grande, & prouidentia Dei ingens circa Eliam & Sarephanam mulierem esurientem. 3. reg. 17 d
Miracula quae facit Deus per suos prophetas sine praedicatorum, aut fidē faciūt verbo quod praedicat, aut per charitatem necessitati subueniunt egentium, quemadmodum sunt illa omnia quae 4. reg. 4 scribuntur.
Miracula edendi potestas data à Spiritu Dei, 1. corinth. 12 b. in confirmationem verbi, marc. 16 d. act. 14 a. heb. 2 a
Miraculis Christi glorificatur Pater. matt. 15 c. marc. 7 d
Miracula quenquam non posse facere, nisi sit Deus cum eo, affirmat Nicodemus. iohan. 3 a
Miracula nō propria virtute hominis fieri, sed Christi in caelo sedentis, docent apostoli. act. 3 b. 7 d
Miracula per se fieri ad confirmationem verbi sui orant apostoli. act. 4 f
Miraculis Christus approbatur à Deo missus. act. 2 d
Miracula Christi videntes Galilaei, Christo credunt. iohan. 4 g
Miraculis inducti multi credūt Christo. ioh. 1 d
Miraculo facto, turbae, Iesum esse filium Dauid confitentur. math. 12 b
Miraculo facto, glorificant omnes Deū. act. 4 d
Miraculo facto, qui Lydæ & Saronæ habitāt, Christo credunt. act. 9 f
Miracula nisi viderint Iudaei, non credunt. iohan. 4 g
Miraculum Christi primum in Cana Galilaeae. iohan. 2 b
Miraculorum Christi vim, Beelzebub tribuunt Pharisaei. matt. 12 b. marc. 3 c
Miracula pauca facit Christus in Nazareth, ob eorum incredulitatem. math. 13 g
Miraculis Iesum cognoscere Iudaei poterant esse se Christum. iohan. 10 e
Miraculis docet Christus se illū esse Christum promissum. math. 11 a. iohan. 5 f
Miracula multa edunt apostoli. act. 2 g. 5 c
Miracula multa operatur Deus per Paulum. act. 19 b
Miracula multa cū fecisset Iesus coram Iudaeis, non tamen crediderunt, & quare. iohan. 12 f
Miraculis in morte Christi factis, Centurio & qui cum eo erant, confitentur Iesum esse Christum. math. 27 f
quod Miracula ederent 122 discipuli, nō ob id eos gaudere voluit Christus, sed quod nomina eorū scripta essent in caelis. luc. 10 c
Miracula Christi omnia in cōspectu discipulorum facta, non sunt scripta. iohan. 20 g. 21 g
Miraculis qui se mentirentur Christum futuros, praedicat Christus. math. 24 b
Miracula pseudoprophetarum. iere. 23 f
Miraculis fidem nostram retat Deus. deut. 13 a
Miraculis & signis à vera in Deum dilectione & fiducia abducens propheta, non audiendus, sed occidendus. deut. 13 a
Miserationibus Dei cunctis minorem se cōstitetur Iacob. gene. 32 c
Miserationis multae Deus, faciens misericordiā in millia. exod. 34 a
Miseretur Deus cuius miseretur. exod. 33 d
Miseretur seruatorum suorum Deus. deut. 32 c
Miseretur Deus Israelis propter promissiones suas. 4. reg. 13 d
vt Miseretur nostri Deus, orādum. nume. 6 d
Miseretur Deus ipsi⁹ Ioseph incarcerati. ge. 39 d
Miseretur populi afflicti Deus propter iudices quos super eum cōstituebat. iudicum 2 c
Miseretur tui Deus: Benedictio est qua benedixit Ioseph fratri suo Beniamin. gen. 43 f
Miserendum in hilaritate. rom. 12 b
Miseri simus oportet in hac vita, vt verē felices efficiamur. iacob. 4 b
Miserum se vocat Paulus, ob carnem suam spiritui repugnantem. rom. 7 d
Misericors & clemens Deus. exod. 34 a
Misericors Deus diligētibus se. exo. 20 a. deu. 5 a
Misericors Deus custodiētibus praecepta ipsius. deut. 6 d
Misericors Deus non derelinquit eos omnino propter promissiones suas. deut. 4 c
Misericors Deus audit pauperem afflictum à proximo, clamantem ad se. exod. 22 d
in MISERICORDIA Deus diues est: estque Deus misericordiarum. ephes. 2 a. 2. corinth. 1 a. 2. reg. 24 c. psal. 32. versu 10. iohel 2 d
Misericordia Dei aeterna timentibus est. luc. 1 e
Misericordiae Dei commēdatio. ecci 17 d. 18 a
Misericordiae diuinæ dulcedinem commendat propheta, quae semper adest timētibus Deū. psalm. 30. versu 13
Misericordiam Dei cōmendat Dauid. 1. reg. 7 d

Magistratus non temere suscipiendus. ecci 7 a
 Magistratus bonus, Dei donum est. ecci 10 a
 Magistratus malus malo populo datur. iob 34 d
 Magistratibus malis vult Dominus etiam nos obtemperare. baruch 2 e
 Magistratus impii pauperum causas contem-
 nunt. prouerb. 29 b
 à Magistratibus occidendus voluntarius homici-
 da. deut. 19 c
 ¶ Magnates ad iustitiam & sapientiamhorta-
 tur. sapient. 6 a
 ¶ Magnificauit Deus Iosue coram populo, sic-
 cans Iordanem ipso transeunte, quo cogno-
 sceret eum esse cum ipso Iosue, sicut cum
 Moyse fuerat. iof. 4 c
 Magnificari fortitudinem Dei coram populo
 cupit Moyses. num. 14 c
 Magnificata dicitur fuisse anima Saulis coram
 Dauide, quia Dauid non occidit eum. 1. reg.
 26 d
 Magnifica Dei quæ gestit erga populū. 1. re. 12 d
 Magnificētia Deo dāda, & consistendū illū esse
 qui magna & magnifica opera faciat. deu. 32 a
 Magnificentia Dei discuntur nubes. deut. 33 d
 ¶ Magnus Deus noster. deut. 10 d
 ¶ Ad Magos non declinandum. leuit. 19 f. 20 a
 Magos & ariolos aufert Dauid. 1. reg. 18 a
 ¶ Maiestas Domini quæ & gloria, replēs taber-
 naculum. exod. 40 d
 ¶ Maior in ecclesia sanctorum est ille qui sicuti
 puer sese humiliat & demittit, omnibus in-
 seruens. matth. 18 a. marc. 9 c. luc. 9 f
 ¶ Malaleel ætas dcc. x. cv anni. gen. 5 c
 ¶ Malcho dexteram auriculam amputat Pe-
 trus. iohan. 18 b
 ¶ Maledixerat Dominus terræ quādo diluuiū
 immisit. gen. 8 d
 Maledicta terra quæ tribulos & spinas profert,
 ob Adæ peccatum. gen. 3 c d
 Maledicitur serpens, qui induxit hominem
 ad peccandum. gen. 3 c
 Maledicitur Cain. gen. 4 b
 Maledicturum se maledicentibus ipsi Abræ cō-
 minatur Deus. gen. 12 a
 Maledictus qui maledixisset Iacob. gen. 27 d
 Maledictiones quæ accident non seruantibus
 præcepta Dei. leuit. 26 c
 Maledictiones in monte Hebal. deut. 27 b
 Maledictiones impii. iob 17 c
 Maledictiones legis imprecatur Dauid ipsi Ior-
 ab & semini propter occisū Abner. 1. reg. 3 f
 vt maledicat Israelitis, mittit Balaam nuntios ad
 Balaam. num. 22 a
 Maledicere Israelitis non potest Balaam cōtra
 Dei voluntatem. num. 22 d. & 23 b
 Maledictionem quam petebat Balaam dari à
 Deo Israelitis, ipse Deus eam in benedictio-
 nem conuertit. deut. 23 a. iof. 24 b
 Maledicit Goliath superbus Dauidi. 1. reg. 17 f
 Maledicit in nomine Domini Eliseus pueris ir-
 ridētibus eū, & ab vris deuoratur. 4. reg. 2 d
 Maledicitur Gabaonitæ à Iosue, perpetuū con-
 stituti Israelitarū ministri, & serui in cæden-
 dis lignis & comportandis aquis. iof. 9 d
 Maledicit Sichimitæ ipsi Abimélech. iudic. 9 d
 Maledicti qui incitabant Saulem cōtra Dauid,
 & quare. 1. reg. 26 c
 Maledictio non seruantibus mandata. deut. 27
 d. 27 d. leuit. 26 b
 Maledictus qui non facit omnia quæ lex præ-
 cipit. galat. 3 b
 Maledictus qui pendet in ligno. deut. 21 d
 M A L E D I C T V S factus pro nobis Christus,
 maledictionem nobis debitam, ob transgres-
 sam legem, in se transferens, mortuus est in
 ligno. galat. 3 b
 quib' maledicitur ob Christū, merces. matt. 5 a
 non maledicendum persecutoribus. rom. 12 c
 Maledicētibus nobis benedicendum. 1. petr. 3 b
 Maledicēdi sibi nō maledixit Christ' 1. petr. 2 d
 Maledicenti Simeï non maledixit Dauid, sed

fide agnoscens suscitatum esse crucem illam
 contra se, non vult vlcisci. 2. reg. 16 b c
 Maledicētibus benedicat Paulus. 1. corinth. 4 c
 Maledicit Paulus iis qui Galatas diuerterant
 à veritate euāgelii, optās eos abscindi. gal. 5 b
 Maledicti regnum Dei non possidebunt. 1. co-
 rinth. 6 b
 Maledicti hōdi à Christo dicuntur. matth. 23 c
 Maledictos vocant Pharisei illos qui Christo
 credunt. iohan. 7 g
 Maledicens nomini Domini lapidatur præce-
 pto Dei. leuit. 24 b
 Maledicēs patri vel matri moriatur. exod. 21 c.
 leuit. 20 b
 Maledictione se constrinxerant Israelitæ, non
 duros filias suas reliquis Benjamin in vxor-
 es. iudic. 21 c
 Maledictio Iotham, quam Sichimitis impre-
 catus fuerat, euenit eis, destructa vrbe ipso-
 rum, ipsiſque occisis. iudic. 9 g
 Maledictionem non curat Rebecca, dum Isaac
 benedicat Iacob filio suo dilecto. gen. 27 b
 ¶ Maledicta beneficiis vincenda. rom. 12 d
 Maledictorem Christū clamāt Iudæi. iohā. 18 e
 ad Maledicendū turba non sequēda. exod. 23 a
 Maledicti, vide Incantatores.
 Maledicti occidendi. deut. 18 b. exod. 21 c
 ¶ Malum omne contagiosum. prouerb. 6 d
 Malum faciēs in cōspectu Dei Israelitæ, id est
 relicta in Deū fiducia conuersi ad idōla, per-
 cutiuntur à Deo. iudicū 2 b. 3 a. b. 4 a. 6 a. 13 a
 Mala fugiat, qui ab eis non velit apprehendi.
 ecclesiasticū 7 a
 Malum quid esset, quid item bonum, cognouit
 Adā postquā comedit de fructu vitæ. ge. 3 d
 Malum odio habendum. rom. 12 b
 Malum pro malo nō reddamus. prouerb. 20 c.
 1. petr. 3 b. rom. 12 d
 Malū pro malo non reddit Eliseus cibans suos
 inimicos, & multos abire permittēs. 4. reg. 6
 Mala pro bonis non reddenda. prouerb. 17 a
 Malū pro bono reddidit Nabal Dauidi, nolens
 ei & exercitui eius dare cibos, qui seruasset ei
 pecora in agris, ne sui ea raperent. 1. reg. 25 c
 Mala quæ perterit Dauid, Deo fert accepta: idēo
 non cōsiderans hominem, ea perfert liben-
 ter. 2. reg. 16 b c
 Malum quod cogitauerant filii Israel vendēdo
 fratrem, verit' Deus in bonum. gen. 50 c
 Malum consequitur ex inobediētia præcepto-
 rum Dei. deut. 30 d
 Malum & afflictionem Samaritæ agnoscit Ior-
 am esse à Deo. 4. reg. 6 g
 Malos nos esse natura nostra Christus testatur.
 matth. 7 a. luc. 11 g. gen. 6 g
 Mali homines, seductores proficiūt in peius. 2.
 simoth. 3 d
 Mali & infideles, semen sunt diaboli. matth. 13 e
 Mali è coetu Christianorum auferēdi. 1. cor. 5 d
 Malos & hypocritas bonis ac veris Christianis
 permittos, non ante iudiciū extirpandos do-
 cet Christus parabola de homine qui semi-
 nauit bonum semen. matth. 13 d
 ¶ Malitia hominis multa. gen. 6 a
 Malitia omnis tollatur à nobis. ephes. 4 g. co-
 los. 3 b. 1. petr. 2 a
 Malitia pueri efficiamur, non sensu. 1. cor. 14 d
 Malitiz veteris fermentum à nobis expurgan-
 dum, vt pascha nostrum digne celebremus.
 1. corinth. 5 c
 in Malitia perseverantes pereunt. 1. reg. 12 d
 ¶ Mambre quæ & Hebron dicitur. gene. 23 d
 ¶ Mammona iniquo amici parandi, Vide Di-
 uitias temporalibus.
 ¶ Mamzer, id est de scorto nat', nō admitteba-
 tur in ecclesiā & coetū filiorū Israel. deu. 23 a
 ¶ Māna, cibi genus, patribus Abraham, Isaac,
 & Iacob incognitum. deut. 8 a c
 Man pluit filius Israel, & coturnices. exod. 16 c.
 nume. 11 g
 Man incalcicante sole, liqueſcebat, & reserua-

sum putrescebat. exod. 16 d
 Man in die sabbathi nō pluebat Deus. exo. 16 e
 Man reseruatur, & quare. exod. 16 g
 Man fastidit populus Israel. nume. 11 a
 Manna deficit. iof. 5 c
 de Mannæ missione. sapien. 16 c
 Manna non erat panis verus, qui dabat vitam
 mundo, sed Christus. iohan. 6 d
 ¶ Manahem occidit Sellum regem Iudæ: mori-
 tur & ipse Manahem. 4. reg. 15 c c
 ¶ Manasse primogenitus Ioseph. gene. 41 g
 Manasse & Ephraim cōputari vult ipse Iacob
 inter filios suos, eōſque suos dici. gene. 48 a
 Manasse benedicatur à Iacob. gene. 48 c
 Manasse dimidiæ tribui datur fors possessionis.
 nume. 32 a. deut. 3 b. 13 d. iof. 17 a
 Manasse dimidiæ tribus habitatio. iofue 13 d. 1.
 paral. 5 d
 Manasse dimidiæ tribui præcipit Iosue vt ar-
 mati præcedant fratres suos in terram Cha-
 naan, cui prompti obediunt. iof. 1 c d. 4 c
 Manasse dimidiam tribum, Gaditas & Rube-
 nitas, qui deduxerant fratres suos in terram
 Chanaan, remittit Iosue, cōmendans eos de
 obedientia præſtita, & benedicens eis, præ-
 cipiens seruare legem Dei. iof. 22 a b
 Manasse filiorum fors & hæreditas. iof. 22 b
 Manasse & Ephraim in duas diuisi tribus, suc-
 ceſſerunt in locū Leuitarum, acceperuntque
 eorum partem in diuisione terræ. iof. 14 a
 Manasses nō expulsos Chananæos facit tribu-
 tarios. iudicium 1 f
 ¶ Manasses succedit Ezechie patri suo in re-
 gno Iudæ. 4. reg. 21 d
 Manasses impius instaurat idōla. 4. reg. 21 a. 2.
 para. 33 a
 Manasses ducitur captiuus in Babylonē, poenitē-
 tiā agit, & reducitur in Ierusalē. 2. para. 33 b
 Manasses moritur. 4. reg. 21 d. 2. paral. 33 d
 ¶ Mandata seruantibus, benedictio. exod. 23 c.
 leuit. 26 a. deut. 28 a
 Mandata seruantibus, benedictio: non seruanti-
 bus, maledictio. deut. 28 d
 Mandatum Dei nō custodiens propheta quidā,
 occiditur à leone immisso à Deo. 3. reg. 13 d e
 Mandata Dei quā sollicitè meditanda, & docē-
 da filios nostros. deut. 11 c
 Mandatū facile impletur verbo euāgelii præ-
 dicato, & corde creditur. deut. 30 c
 per Mandatum facta est nobis peccandi pro-
 cliuitas, & reuincit in nobis peccandi libi-
 do. rom. 7 b c
 Mandatū Christi nouū, dilectio mutua. ioh. 13 d
 Mandata Christi implentur, si sit mutua inter
 nos dilectio. iohan. 14 b
 Mandata Christi seruās, ille est qui perfecte dili-
 git Deū & cognouit eū. iohā. 14 c d. 1. ioh. 2 a
 Mandata seruādo, vitā æternam habere docet
 Christus. matt. 19 c. Vide Præceptū & Opera.
 Mandatorum Dei obseruatio prodest, non cir-
 cūſctio, aut præputium. 1. corinth. 7 d
 Mandatum maximum & primum. matth. 22 d
 ne Mandatis hominū auerſantium à veritate
 euāgelii attendant Cretenses, adhortatur
 Paulus. tit. 1 d
 ¶ Mandragoris emit Lia à Rachel cōcubitum
 mariti, & concipit. gen. 30 b
 ¶ Manducare panem gratis, & sine labore ma-
 noum noluit Paulus. 2. theſſ. 3 b
 non Manducet, qui non laborat. 2. theſſ. 3 c
 Manducandi spatium non habebant apostoli
 præ multitudinem cūctim ad Christum & re-
 uertentium. marc. 6 d
 Manducet Christianus quicquid vendi solet in
 macello. 1. corinth. 9 f
 siue Manducet, siue bibat Christianus, aut quid
 aliud agat, omnia faciat in gloriam Dei. 1.
 corinth. 9 g
 Manducare carnem Christi, & bibere eius san-
 guinem, non intelligēt aliqui ex discipulis
 eius esse credere quod carne & sanguine ip-

sus redempti sumus, sed iuxta Iudæorum intelligentiam intelligentes, scandalizantur, & recedunt ab eo. iohan. 6 g
Manducatur & bibit, postea ludit populus Israel immolatis hostiis vitulo aureo. exod. 32 b
Mane surgunt & adorant coram Domino Elcana & uxores. 1. reg. 1 c
Manere in Christo, est perfectam Dei charitatem habere. 1. iohan. 2 a
Maneamus in Christo fide viva, & in iis quæ docuit Spiritus sanctus. 1. iohan. 2 a d
Manere Deum in nobis, ex spiritu quem dedit nobis cognoscimus. 1. iohan. 3 d
Manet in nobis Deus, & nos in ipso, si præcepta eius facimus, 1. iohan. 3 d. si ite dilectionem habemus ad inuicem, & cõstemur Iesum esse filium Dei, 1. iohan. 4 c
Missiones paratas suis apud Patrem, monet Christus apostolos: nec esse quod diffiderent de mercede. iohan. 14 a
Mansiones filiorum Israel numerantur. num. 33 a
Manusuetudinis commendatio. proverb. 16 c. ecclesiastici 10 b
Manusuetudo Christi, qua afflictos conscientia, ut calamus cassatus, sua prædicatione nõ cõminuit & desperare fecit: sed erexit & corroboravit in spe. matth. 12 b
Manusueti sumus. ephes. 4 a
Mansuetudo Pauli in reprehendo. 1. corint. 4 d aut Mansuetudine, aut virga supplicii, episcoporum est suos emendare pro ratione & modo errantium. 1. corinth. 4 d
Mansuetissimus Moyses super omnes homines. num. 12 b
Mansuetudo Davidis in maledicũ Semei. 1. re. 16 b
Manue, pater Sãlonis, orat Dominũ quid agere debeat de filio Sãlone nascituro Nazareo, & a quibus se abstinere debeat. iudic. 13 b
Manibus super caput impositis, & cinere caput aspersa Thamar, clamat ad Absalom fratrem, se eiecãam ab Amnone post stuprum admissum. 2. reg. 13 d
Manus abscindenda à iudicibus ei qui falso suo testimonio voluit alteri abscindi. deut. 19 d
Manus Moysi versa in lepram. exod. 4 b
Manus Ieroboã quæ volebat occidere prophetam corripientem eũ, auerit: quæ ei oratione eiusdem prophetæ restituitur. 3. regum 13 a
Manus lauare ante panis manducatione, præceptum erat Iudæis à suis senioribus: id eo quod reprehenduntur à Phariseis apostoli. matth. 15 a. marc. 7 a
Manibus non lotis manducare non est peccatum. matth. 15 b. marc. 7 b
quod Manus non lauerit Christus pransurus, miratur Phariseus. luc. 11 f
Manus lauat Pilatus aqua, innocentẽ se à Christi morte ostendens. matth. 27 c
ut Manus nostris operemur præcipit Paulus. 1. thess. 4 c
Manibus suis nocte & die laborat Paulus apud Aquilam, scenofactoris artis peritum, act. 18 a. 1. thess. 2 b. 2. thess. 3 b. 1. corinth. 4 c. subuenitque necessitatibus fratrum, act. 20 g
Manibus suis operetur qui fur erat, & quare. ephes. 4. f. Vide Laborare manibus.
Manuum nostrarũ opera fructificare facit Deus, si dilexerimus ipsum. deut. 30 b
Manuum fortitudini ne diuitias tribuamus, sed Dei beneficentia. deut. 8 d
ne Manui suæ & fortitudini tribueret hostes, quod vinceret Iudæos, distulit Deus ipsos Iudæos affligere. deut. 31 d
Manibus in cælum leuatis benedixit Christus apostolis, ascendens in cælum. luc. 24 g
si Manus, pes, vel oculus nos scãdalizet, & à verbo Dei auertat, abscindi ea Christus iubet, docens nos nihil tam charum & necessariũ nobis esse, quo nõ debeamus carere potius, quàm inde scãdalum pati, & à vita Christiano digna remorari. matth. 5 c. 18 b. marc. 9 g

Manus arida sanitati restituitur à Christo die sabbathi. matth. 12 a
Manu super infirmum posita ab apostolis, sanabatur. marc. 16 d
Manuum impositione sanat Christus infirmos. luc. 4 g
ut Manus eis imponeret, adducuntur pueri ad Christum. matth. 19 b
Manuum Moysi impositione, repletur spiritu sapientia Iosue. deut. 34 c
Manuum impositione per Ananiam, visum recipit Paulus. act. 9 c
Manuum impositione donũ Spiritus sancti accipiunt, qui in nomine Iesu baptizati erant post baptismum Iohannis, & loquuntur linguis. act. 19 a
Manuum impositione cõfirmatur septẽ ab apostolis ordinati in ministeriũ viuuarũ. act. 6 a
Manuum impositione post orationem factam, Spiritum sanctũ recipiunt Samaritani. act. 8 c
Manus Paulo & Barnabæ imponuntur segregatis ad prædicationem euangelii. act. 13 a
Manuum impositione presbyterii siue seniorum & Pauli, Timotheus constituitur episcopus. 1. timoth. 4 d. 2. timoth. 1 b
Manus ne cito imponat cuiquam Timotheus, ut episcopũ eum constituat, dehortatur Paulus. 1. timoth. 5 d
Manus non contrahenda, sed aperienda, dando mutuum pauperi fratri. deut. 15 b
Manus tendere ad Deum agnoscendo peccatum. 3. reg. 8 d
Manus expandit in cælum oraturus Salomon. 3. regum 8 c
Manus extendit Moyses ad Deum, orans pro Pharaone. exod. 9 f
Manus leuante Moysẽ ad Deum, vincit Israel. exod. 17 d
Manũ ad cælũ leuare solebat iuratori. deut. 32 f
Manus sub femore eius qui exigebat iuramentum ponebatur apud Iudæos. gen. 47 g
Manum suam leuare contra aliquem, est fieri ei aduersarium, & rebellare. 3. reg. 11 c
Manum suam extendit Absalom ei qui se ipsi incuruabat. 2. reg. 15 a
Manus Domini dicitur facta super aliquẽ, qui spiritu Dei & fortitudine accessit sit. 3. reg. 18 g
Manus Dei dicitur venire super prophetas, quãdo spiritu illuminati & confortati prædicant, iubet, perficiunt potestate Dei, ut Deus ipse. 4. reg. 3 c
Manus Dei magna & potens contra Pharaonem. exod. 14 g
Manum Dei nemo potest euadere. amos 9 a
de Manu Dei nemo potest quenquam liberare. deut. 32 f
Manus & potentia Domini non est abbreviata, omnia semper potest. num. 11 e
Manus Dei super Iudæos erat, quando eos hostibus diripientibus tradiderat, & vendebantur. iudicum 2 c. Vide 1. regum 7 d
Manus Dei fieri dicitur in eum quem ipse affligit. 1. regum 5 c
in Manus Dei totum se coniecit David, fugiens filium, siue ad vitam, siue ad mortẽ. 2. reg. 15 f
in Manu Dei sunt sancti sui. deut. 33 a
in Mara veniunt filii Israel, vbi immisso ligno in aquas, in dulcedine versæ sunt. exod. 15 d
Marcus, consobrinus Barnabæ. coloss. 4 b
Mardochei luctus ob iam paratã Iudæorum necem. esth. 4 a
Mardocheus suadet Esther, ut necem Iudæorum iam paratã à rege deprecetur. esth. 4 b
Mardocheum iubet rex honorari in confusione Aman. esth. 6 b
Mardochei oratio ad Deum. esth. 13 c
Maria appellantur aquæ verbo Dei in vnum locum collectæ. gene. 1 b
in Mari medio per siccum gradiuntur filii Israel. exod. 14 e
Mare diuidit Moyses virga sua præcepto Dei,

per cuius siccũ trãseunt filii Israel. exod. 14 d
Mare solitudinis, quod & mare salis. iof. 3 d
Maris fusilis in templo Salomonis fabricatio. 3. reg. 7 d. 2. paral. 4 a
Maris vitrei visio. apoc. 15 a
Margaritæ lapidis pretiosi parabola, Christus pretium euangelii memorat, & quanto cum desiderio suscipi oporteat, atque à cognoscẽtibus vim eius iam suscipiatur. matth. 13 f
Maria, soror Moysi, cum cæteris mulieribus gratias agit Deo cum tympanis. exod. 15 e
Maria percutitur lepra, quod Moysi fratri detraisset. nume. 12 c
Maria sanatur à lepra. nume. 12 d
ne Mariæ sororis Moysi exemplo percutiantur lepra Iudæi, ut facerent quæ præcepto Dei docebat Leuitæ, præmonet Moyses. deu. 24 b
Maria moritur in Cades. nume. 20 a
Mariam salutatur angelus, filiumque Dei concipit. luc. 1 c d
Maria Elisabeth cognatam visitat. luc. 1 d
Mariam Elisabeth prædicat beatam, & quare. luc. 1 d
Mariæ canticum, in quo Christi saluatoris sui aduentu promissiones patribus factas, impletas esse decantatur. luc. 1 c
Maria IESVM parit in Bethlehem. luc. 2 a
Maria iubet ut quicquid filius Christus dixerit, fiat. iohan. 2 a
Mariæ matris Iohãnis Marci familia. act. 12 b
Maria, soror Marthæ & Lazari, vngit Dominum vnguento, & extergit pedes eius capillis suis. iohan. 11 a. 12 a
Maria S. M. occurrit Christo venienti in domũ suam. iohan. 11 d
Maria S. M. nihil sollicita quid Christo ministraretur in cibum, vacat audiendo verbo Christi. luc. 10 g
Maria S. M. effundit vnguentum super caput Christi. matth. 26 a
Maria Magdalene, de qua septem exierant demonia, Christum sequitur, ministratque ei de facultatibus suis. luc. 8 a
Maria Magdalene currit ad monumentum, ut Iesum videret, sed et ad sepulchrum cum altera Maria, & slet, & quare: quibus angeli Christum surrexisse nuntiant. iohan. 20 a c. matth. 27 g. 28 a
Mariam Magdalenam, ad quid fieret, interrogat Christus. iohan. 20 c
Mariam Magdalenã Christus resuscitatus, à cõtactu corporis sui prohibet, ei in carne præsentiam plus æquo admirantem. iohan. 20 d
Maria Magdalene annuntiat Christi resurrectionem apostolis. iohan. 20 e. mar. 16 c
de Maritorum dominatione in uxores, regis Assineri edictum. esther 1 d
Maritum vocat Sara, vxor Abrahæ, Dominũ. gen. 18 b
Martha Christum suscipit in domum suam, exemplum officiosæ charitatis. luc. 10 g
Martha circa multa distrahitur, diligenter omnia ministrare Christo cupiẽs: ob quã nimium sollicitã diligentia docetur ab eo, vni rei eã intẽtã esse præstitisse, audiẽdo nimirũ verbo suo, id quod Maria soror faciebat. luc. 10 g
Marthæ fides. iohan. 11 d
Martha credit Christum obtẽturum quicquid peteret à Patre. iohan. 11 c
Martha credit futurã resurrectionem. iohã. 11 c
Martyrum felicitas. sapient. 3 a
Masculum & feminã creauit Deus. gen. 5 a
Masculorum cõcubitores regnãt in Iuda. 3. re. 14 f
Masculorum concubitores regnum Dei non possidebunt. 1. corinth. 6 b
Mascula scorta aufert Asa. 3. reg. 15 b. Item Iosaphat. 3. reg. 22 f g
Maspha ædificatur ab Asa rege Iuda. 3. re. 15 e
in Maspha cõgregatur Israelitæ, cõsultari quid facere deberet Gabaonitis, qui vxore cuiusdã Leuitæ abusi fuerant. iudicum 20 a. 1. reg. 7 b

Magistratus non temere suscipiendus. ecclesi 7 a
 Magistratus bonus, Dei donum est. ecclesi 10 a
 Magistratus malus malo populo datur. iob 34 d
 Magistratibus malis vult Dominus etiam nos obtemperare. baruch 2 e
 Magistratus impii pauperum causas contemnunt. prouerb. 29 b
 à Magistratibus occidendus voluntarius homicida. deut. 19 c
 Magnates ad iustitiam & sapientiam hortantur. sapient. 6 a
 Magnificauit Dens Iosue coram populo, siccans Iordanem ipso transeunte, quo cognosceret eum esse cum ipso Iosue, sicut cum Moysse fuerat. iof. 4 c
 Magnificari fortitudinem Dei coram populo cupit Moyses. num. 14 c
 Magnificata dicitur fuisse anima Saulis coram Davide, quia Dauid non occidit eum. 1. reg. 26 d
 Magnifica Dei quæ gestit erga populum. 1. re. 12 d
 Magnificètia Deo dàda, & confitendū illū esse qui magna & magnifica opera faciat. deu. 32 a
 Magnificètia Dei discurrunt nubes. deut. 33 d
 Magnus Deus noster. deut. 10 d
 Mad Magos non declinandum. leuit. 19 f. 20 a
 Magos & ariolos aufert Dauid. 1. reg. 28 a
 Maiestas Domini quæ & gloria, replēs tabernaculum. exod. 40 d
 Maior in ecclesia sanctorum est ille qui sicuti puer sese humiliat & demittit, omnibus inferuiens. matth. 23 a. marc. 9 c. luc. 9 f
 Malaleel ætas DCCCXCV anni. gen. 5 c
 Malcho dexteram auriculam amputat Petrus. iohan. 18 b
 Maledixerat Dominus terræ quādo diluuiū immisit. gen. 8 d
 Maledicta terra quæ tribulos & spinas profert, ob Adæ peccatum. gen. 3 c d
 Maledicitur serpens, qui induxit hominem ad peccandum. gen. 3 c
 Maledicitur Cain. gen. 4 b
 Maledicturum se maledicentibus ipsi Abrahæ cōminatur Deus. gen. 12 a
 Maledictus qui maledixisset Iacob. gen. 27 d
 Maledictiones quæ accidunt non seruantibus præcepta Dei. leuit. 26 c
 Maledictiones in monte Hebal. deut. 27 b
 Maledictiones impii. iob 27 c
 Maledictiones legis imprecatur Dauid ipsi Iob & semini propter occisū Abner. 1. reg. 3 f
 vt Maledicat Israelitis, mittit Balaam nuntios ad Balaam. num. 22 a
 Maledicere Israelitis non potest Balaam cōtra Dei voluntatem. num. 22 d. & 23 b
 Maledictionem quam petebat Balaam dari à Deo Israelitis, ipse Deus eam in benedictionem conuertit. deut. 23 a. iof. 24 b
 Maledicit Goliath superbus Dauidi. 1. reg. 17 f
 Maledicit in nomine Domini Elifiscus pueris irridētibus eū, & ab vrsis denoratur. 4. reg. 2 d
 Maledicitur Gabaonitæ à Iosue, perpetuo constituti Israelitarū ministri, & serui in cædendis lignis & comportandis aquis. iof. 9 d
 Maledicūt Sichimitæ ipsi Abimelech. iudic. 9 d
 Maledicti qui incitabant Saulem cōtra Dauid, & quare. 1. reg. 26 c
 Maledictio non seruantibus mandata. deut. 11 d. 27 d. leuit. 26 b
 Maledictus qui non facit omnia quæ lex præcipit. galat. 3 b
 Maledictus qui pendet in ligno. deut. 21 d
 MALEDICTVS factus pro nobis Christus, maledictionem nobis debitam, ob transgressam legem, in se transferens, mortuus est in ligno. galat. 3 b
 quib⁹ Maledicitur ob Christū, merces. matth. 5 a
 non Maledicendum persecutoribus. rom. 12 c
 Maledicētibus nobis benedicendum. 1. petr. 3 b
 Maledicēdi sibi nō maledixit Christ⁹. 1. petr. 2 d
 Maledicenti Simeï non maledixit Dauid, sed

fide agnoscens suscitatum esse crucem illam contra se, non vult vlcisci. 2. reg. 16 b c
 Maledicētibus benedicat Paulus. 1. corinth. 4 c
 Maledicit Paulus iis qui Galatas diuerterant à veritate euāgelii, optās eos abscindi. gal. 5 b
 Maledicti regnum Dei non possidebunt. 1. corinth. 6 b
 Maledicti hœdi à Christo dicuntur. matth. 25 c
 Maledictos vocant Pharisei illos qui Christo credunt. iohan. 7 g
 Maledicens nomini Domini lapidatur præcepto Dei. leuit. 24 b
 Maledicēs patri vel matri moriatur. exod. 21 c. leuit. 20 b
 Maledictione se constrinxerant Israelitæ, non daturus filias suas reliquis Beniamin in vxores. iudic. 21 c
 Maledictio Iotham, quam Sichimitis imprecatus fuerat, euenit eis, destructa vrbe ipsorum, ipsisque occisis. iudic. 9 g
 Maledictionem non curat Rebecca, dum Isaac benedicat Iacob filio suo dilecto. gen. 27 b
 Malefacta beneficiis vincenda. rom. 12 d
 Malefactorem Christū clamāt Iudæi. iohā. 18 e
 ad Malefaciendū turba non sequēda. exod. 23 a
 Malefici, vide Incantatores.
 Malefici occidendi. deut. 18 b. exod. 22 c
 Malum omne contagiosum. prouerb. 6 d
 Malum faciēs in cōspectu Dei Israelitæ, id est relicta in Deū fiducia conuersi ad idōia, percutiuntur à Deo. iudic. 2 b. 3 a. b. 4 a. 6 a. 13 a
 Mala fugiat, qui ab eis non velit apprehendi. ecclesiasticus 7 a
 Malum quid esset, quid item bonum, cognouit Adā postquā comedit de fructu vitæ. ge. 3 d
 Malum odio habendum. rom. 12 b
 Malum pro malo nō reddamus. prouerb. 20 c. 1. petr. 3 b. rom. 12 d
 Malū pro malo non reddit Elifiscus cibans suos inimicos, & multos abire permittēs. 4. reg. 6
 Mala pro bonis non reddenda. prouerb. 17 a
 Malū pro bono reddidit Nabal Dauidi, nolens ei & exercitui eius dare cibos, qui seruasset ei⁹ pecora in agris, ne sui ea raperent. 1. reg. 25 c
 Mala quæ perferit Dauid, Deo tert accepta: idēd non considerans hominem, ea perferit libenter. 2. reg. 16 b c
 Malum quod cogitauerant filii Israel vendēdo fratrem, verus Deus in bonum. gen. 50 c
 Malum consequitur ex inobediētia præceptorum Dei. deut. 30 d
 Malum & afflictionem Samarizæ agnoscit Ioram esse à Deo. 4. reg. 6 g
 Malos nos esse natura nostra Christus testatur. matth. 7 a. luc. 11 g. gen. 6 g
 Mali homines, seductores proficiūt in peius. 2. timoth. 3 d
 Mali & infideles, semen sunt diaboli. matth. 13 e
 Mali è cœtu Christianorum auferēdi. 1. cor. 5 d
 Malos & hypocritas bonis ac veris Christianis permittos, non ante iudiciū extirpandos docet Christus parabola de homine qui seminavit bonum semen. matth. 13 d
 Malitia hominis multa. gen. 6 a
 Malitia omnis tollatur à nobis. ephes. 4 g. colof. 3 b. 1. petr. 2 a
 Malitia pueri efficiamur, non sensu. 1. cor. 14 d
 Malitiæ veteris fermentum à nobis expurgandum, vt pascha nostrum digne celebremus. 1. corinth. 5 c
 in Malitia perseverantes pereunt. 1. reg. 12 d
 Mambre quæ & Hebron dicitur. gene. 23 d
 Mammona iniquo amici parandi, Vide Diuitiis temporalibus.
 Mamzer, id est de scorto nat⁹, nō admittebatur in ecclesiā & cœtu filiorū Israel. deu. 23 a
 Māna, cibi genus, patribus Abraham, Isaac, & Iacob incognitum. deut. 8 a c
 Man pluit filius Israel, & coturnices. exod. 26 c. nume. 11 g
 Man incalcente sole, liqueſcebat, & reserua-

tum putrescebat. exod. 16 d
 Man in die sabbathi nō pluebat Deus. exo. 16 e
 Man reseruatur, & quare. exod. 16 g
 Man fastidit populus Israel. nume. 11 a
 Manna deficit. iof. 5 c
 de Mannæ missione. sapien. 16 c
 Manna non erat panis verus, qui dabat vitam mundo, sed Christus. iohan. 6 d
 Manahem occidit Sellum regem Iudæamortur & ipse Manahem. 4. reg. 15 c e
 Manasses primogenitus Ioseph. gene. 41 g
 Manasse & Ephraim cōputari vult ipse Iacob inter filios suos, eoque suos dici. gene. 48 a
 Manasse benedicatur à Iacob. gene. 48 c
 Manasse dimidiæ tribui datur fors possessionis. nume. 32 a. deut. 3 b. 13 d. iof. 17 a
 Manasse dimidiæ tribus habitatio. iofue 13 d. 1. paral. 5 d
 Manasse dimidiæ tribui præcipit Iosue vt armati præcedant fratres suos in terram Chanaan, cui prompti obediunt. iof. 1 c d. 4 c
 Manasse dimidiam tribum, Gaditas & Rubenitas, qui deduxerant fratres suos in terram Chanaan, remittit Iosue, cōmendans eos de obedientia præstita, & benedicens eis, præcipiens seruare legem Dei. iof. 22 a b
 Manasse filiorum fors & hæreditas. iof. 22 b
 Manasse & Ephraim in duas diuisi tribus, successerunt in locū Leuitarum, acceperuntque eorum partem in diuisione terræ. iof. 14 a
 Manasses nō expulsos Chananzos facit tributarios. iudicum 1 f
 Manasses succedit Ezechizæ patri suo in regno Iudæ. 4. reg. 21 d
 Manasses impius instaurat idōla. 4. reg. 21 a. 2. para. 33 a
 Manasses ducitur captiuus in Babylonē, pœnitentiā agit, & reducit in Ierusalē. 2. para. 33 b
 Manasses moritur. 4. reg. 21 d. 2. paral. 33 d
 Mandata seruantibus, benedictio. exod. 23 c. leuit. 26 a. deut. 28 a
 Mandata seruantibus, benedictio: non seruantibus, maledictio. deut. 11 d
 Mandatum Dei nō custodiens propheta quidā, occiditur à leone immisso à Deo. 3. reg. 13 d e
 Mandata Dei quā solícite meditanda, & docēda filios nostros. deut. 11 c
 Mandatū facile impletur verbo euāgelii prædicato, & corde credito. deut. 30 c
 per Mandatum facta est nobis peccandi procliuitas, & reuiuiscit in nobis peccandi libido. rom. 7 b c
 Mandatū Christi nouū, dilectio mutua. ioh. 13 d
 Mandata Christi implentur, si sit mutua inter nos dilectio. iohan. 14 b
 Mandata Christi seruās, ille est qui perfecte diligit Deū & cognouit eū. iohā. 14 c d. 1. ioh. 2 a
 Mandata seruādo, vitā æternam habere docet Christus. matth. 19 c. Vide Præceptū & Opera.
 Mandatorum Dei obseruatio prodest, non circuncisio, aut præputium. 1. corinth. 7 d
 Mandatum maximum & primum. matth. 22 d
 ne Mandatis hominū auersantium à veritate euāgelii attendant Cretenses, adhortatur Paulus. tit. 1 d
 Mandragoris emit Lia à Rachel cōcubitum mariti, & concipit. gen. 30 b
 Manducare panem gratis, & sine labore manuum noluit Paulus. 2. thess. 3 b
 non Manducet, qui non laborat. 2. thess. 3 c
 Manducandi spatium non habebant apostoli. præ multitudine cūtiū ad Christum & reuertentium. marc. 6 d
 Manducet Christianus quicquid vendi solet in macello. 1. corinth. 9 f
 siue Manducet, siue bibat Christianus, aut quid aliud agat, omnia faciat in gloriam Dei. 1. corinth. 9 g
 Manducare carnem Christi, & bibere eius sanguinem, non intelligēt aliqui ex discipulis eius esse credere quod carne & sanguine ip-

- sinus redempti sumus, sed iuxta Iudæorum intelligentiam intelligentes, scandalizantur, & recedunt ab eo. iohan. 6 g
 Manducat & bibit, postea iudit populus Israel immolatis hostiis vitulo aureo. exod. 32 b
 ¶ Mane surgunt & adorant coram Domino Elcana & uxores. 1. reg. 1 c
 ¶ Manere in Christo, est perfectam Dei charitatem habere. 1. iohan. 1 a
 Maneamus in Christo fide viva, & in iis quæ docuit Spiritus sanctus. 1. iohan. 2 a d
 Manere Deum in nobis, ex spiritu quem dedit nobis cognoscimus. 1. iohan. 3 d
 Manet in nobis Deus, & nos in ipso, si præcepta eius facimus. 1. iohan. 3 d. si ite dilectionem habemus ad inuicem, & cõstemur Iesum esse filium Dei. 1. iohan. 4 c
 Mansiones paratas suis apud Patrẽ, monet Christus apostolos: nec esse quod diffiderent de mercede. iohan. 14 a
 Mansiones filiorum Israel numerantur. num. 33 a
 ¶ Mansuetudinis commendatio. prouerb. 16 c. ecclesiastici 10 b
 Mansuetudo Christi, qua afflictos conscientia, vt calamus cassatus, sua prædicatione nõ cominuit & desperare fecit: sed erexit & corroborauit in spe. math. 12 b
 Mansuetissimus. ephes. 4 a
 Mansuetudo Pauli in reprehẽdendo. 2. corinth. 4 d aut Mansuetudine, aut virga supplicii, episcoporum est suos emẽdare pro ratione & modo errantium. 1. corinth. 4 d
 Mansuetissimus Moyses super omnes homines. num. 12 b
 Mansuetudo Davidis in maledicũ Semei. 1. re. 16 b
 ¶ Manue, pater Sãlonis, orat Dominũ quid agere debeat de filio Sãlone nascituro Nazareo, & a quibus se abstinere debeat. iudic. 13 b
 ¶ Manibus super caput impositis, & cinere caput aspersa Thamar, clamat ad Absalom fratrem, se eiecãt ab Amnone post stuprum admistum. 2. reg. 13 d
 Manus abscindenda a iudicibus ei qui falso suo testimonio voluit alteri abscindi. deut. 19 d
 Manus Moyfi versa in lepram. exod. 4 b
 Manus Ieroboã qua volebat occidere prophetam corripientem eũ, arefcit: quæ ei oratione eiusdem prophetæ restituitur. 3. regum 13 a
 Manus lauare ante panis manducationẽ, præceptum erat Iudæis a suis senioribus: ideõq; reprehenduntur a Pharisæis apostoli. math. 15 a. marc. 7 a
 Manibus non lotis manducare non est peccatum. math. 15 b. marc. 7 b
 quod Manus non lauerit Christus pransurus, miratur Pharisæus. luc. 11 f
 Manus lauat Pilatus aqua, innocẽtẽ se a Christi morte ostendens. math. 27 c
 vt Manibus nostris operemur præcipit Paulus. 1. thess. 4 c
 Manibus suis nocte & die laborat Paulus apud Aquilam, scenofactoris artis peritum, act. 18 a. 1. thess. 2 b. 2. thess. 3 b. 1. corinth. 4 c. subuenitque necessitatibus fratrum, act. 20 g
 Manibus suis operetur qui sur erat, & quare. ephes. 4. f. Vide Laborare manibus.
 Manuum nostrarũ opera fructificare facit Deus, si dilexerimus ipsum. deut. 30 b
 Manuum fortitudini ne diuitias tribuamus, sed Dei beneficentiæ. deut. 8 d
 ne Manui suæ & fortitudini tribueret hostes, quod vinceret Iudæos, distulit Deus ipsos Iudæos affligere. deut. 32 d
 Manibus in cælum leuatis benedixit Christus apostolis, ascendens in cælum. luc. 24 g
 si Manus, pes, vel oculus nos scãdalizet, & a verbo Dei auertat, abscindi ea Christi iuberet, docens nos nihil tam charum & necessariũ nobis esse, quo nõ debeamus carere potius, quam inde scãdalum pati, & a vita Christiano digna remorari. math. 5 e. 18 b. marc. 9 g
 Manus arida sanitati restituitur a Christo die sabbathi. math. 12 a
 Manu super infirmum posita ab apostolis, sanabatur. marc. 16 d
 Manuum impositione sanat Christus infirmos. luc. 4 g
 vt Manus eis imponeret, adducuntur pueri ad Christum. math. 19 b
 Manuum Moyfi impositione, repletur spiritu sapientiæ Iosue. deut. 34 c
 Manuum impositione per Ananiam, visum recipit Paulus. act. 9 c
 Manuum impositione donũ Spiritus sancti accipiunt, qui in nomine Iesu baptizati erant post baptismum Iohannis, & loquuntur linguis. act. 19 a
 Manuum impositione cõfirmatur septẽ ab apostolis ordinati in ministeriũ viduarũ. act. 6 a
 Manuum impositione post orationem factam, Spiritum sanctũ recipiunt Samaritani. act. 8 c
 Manus Paulo & Barnabæ imponuntur segregatis ad prædicationem euangeliũ. act. 13 a
 Manuum impositione presbyterii siue seniorum & Pauli, Timotheus constituitur episcopus. 1. timoth. 4 d. 2. timoth. 1 b
 Manus ne cito imponat cuiquam Timotheus, vt episcopũ eum constituat, dehortatur Paulus. 1. timoth. 5 d
 Manus non contrahenda, sed aperienda, dando mutuum pauperi fratri. deut. 15 b
 Manus tendere ad Deum agnoscendo peccatum. 3. reg. 8 d
 Manus expandit in cælum oraturus Salomon. 3. regum 8 c
 Manus extendit Moyses ad Deum, orans pro Pharaone. exod. 9 f
 Manus leuante Moyse ad Deum, vincit Israel. exod. 17 d
 Manũ ad cælũ leuare solebat iuraturi. deut. 32 f
 Manus sub femore eius qui exiebat iuramentum ponebatur apud Iudæos. gen. 47 g
 Manus suam leuare contra aliquem, est fieri ei aduersarium, & rebellare. 3. reg. 11 e
 Manum suam extendit Absalom ei qui se ipsi incuruabat. 2. reg. 15 a
 Manus Domini dicitur facta super aliquẽ, qui spiritu Dei & fortitudine accesus sit. 3. reg. 18 g
 Manus Dei dicitur venire super prophetas, quã do spiritu illuminati & confortati prædicunt, iubet, perficiunt potestate Dei, vt Deus ipse. 4. reg. 3 c
 Manus Dei magna & potens contra Pharaonem. exod. 14 g
 Manum Dei nemo potest euadere. amos 9 a
 de Manu Dei nemo potest quenquam liberare. deut. 32 f
 Manus & potentia Domini non est abbreviata, omnia semper potest. num. 11 e
 Manus Dei super Iudæos erat, quando eos hostibus diripientibus tradiderat, & vendebantur. iudicum 2 c. Vide 1. regum 7 d
 Manus Dei fieri dicitur in eum quem ipse affligit. 1. regum 5 c
 in Manus Dei totum se conicit David, fugiẽs filium, siue ad vitam, siue ad mortẽ. 2. reg. 15 f
 in Manu Dei sunt sancti sui. deut. 33 a
 ¶ In Mara veniunt filii Israel, vbi immisso ligno in aquas, in dulcedinẽ versæ sunt. exod. 15 d
 ¶ Marcus, consobrinus Barnabæ. coloss. 4 b
 ¶ Mardochei luctus obiã paratã Iudæorum necem. esth. 4 a
 Mardocheus suadet Esther, vt necem Iudæorũ iam paratã a rege deprecetur. esth. 4 b
 Mardocheum iubet rex honorari in confusione Aman. esth. 6 b
 Mardochei oratio ad Deum. esth. 13 c
 ¶ Maria appellantur aquæ verbo Dei in vnum locum collectæ. gen. 1 b
 in Mari medio per siccum gradiuntur filii Israel. exod. 14 e
 Mare diuidit Moyses virga sua præcepto Dei, per cuius siccũ trãscunt filii Israel. exod. 14 d
 Mare solitudinis, quod & mare salis. iof. 3 d
 Maris fusilis in templo Salomonis fabricatio. 3. reg. 7 d. 2. paral. 4 a
 Maris vitrei visio. apoc. 15 a
 ¶ Margaritæ lapidis pretiosi parabola, Christus pretium euangeliũ memorat, & quanto cum desiderio suscipi oporteat, atque a cognoscentibus vim eius iam suscipiatur. math. 13 f
 ¶ Maria, soror Moyfi, cum cæteris mulieribus gratias agit Deo cum tympanis. exod. 15 e
 Maria percutitur lepra, quod Moyfi fratri detraxisset. nume. 12 c
 Maria sanatur a lepra. nume. 12 d
 ne Mariæ sororis Moyfi exemplo percutiantur lepra Iudæi, vt facerent quæ præcepto Dei docebat Leuitæ, præmonet Moyses. deu. 24 b
 Maria moritur in Cades. nume. 20 a
 ¶ MARIA M salutat angelus, filiumque Dei concipit. luc. 1 c d
 Maria Elisabeth cognatam visitat. luc. 1 d
 Mariam Elisabeth prædicat beatam, & quare. luc. 1 d
 Mariæ canticum, in quo Christi saluatoris sui aduentu promissiones patribus factas, impletas esse decantatur. luc. 1 c
 Maria 12 s v m parit in Bethlehem. luc. 2 a
 Maria iubet vt quicquid filius Christus dixerit, fiat. iohan. 2 a
 ¶ Mariæ matris Iohãnis Marci familia. act. 12 b
 ¶ Maria, soror Marthæ & Lazari, vngit Dominum vnguento, & extergit pedes eius capillis suis. iohan. 11 a. 12 a
 Maria S. M. occurrit Christo venienti in domũ suam. iohan. 11 d
 Maria S. M. nihil sollicita quid Christo ministraretur in cibum, vacat audiendo verbo Christi. luc. 10 g
 Maria S. M. effundit vnguentum super caput Christi. math. 26 a
 Maria Magdalene, de qua septem exierant demonia, Christum sequitur, ministratque ei de facultatibus suis. luc. 8 a
 Maria Magdalene currit ad monumentum, vt Iesum videret, sedet ad sepulchrum cum altera Maria, & flet, & quare: quibus angeli Christum surrexisse nuntiant. iohan. 20 a c. math. 27 g. 28 a
 Mariam Magdalenam, ad quid flet, interrogat Christus. iohan. 20 c
 Mariam Magdalenã Christus resuscitatus, a cõtactu corporis sui prohibet, ei in carne præsentiam plus æquo admirantem. iohan. 20 d
 Maria Magdalene annuntiat Christi resurrectionem apostolis. iohan. 20 e. mar. 16 c
 ¶ De Maritorum dominatione in uxores, regis Assneri editum. esther 1 d
 Maritum vocat Sara, vxor Abrahæ, Dominũ. gen. 18 b
 ¶ Martha Christum suscipit in domum suam, exemplum officiosæ charitatis. luc. 10 g
 Martha circa multa distrahitur, diligẽter omnia administrare Christo cupiẽs: ob quã nimium sollicitã diligentiam docetur ab eo, vni rei eã intẽtã esse præstitisse, audiẽdo nimirũ verbo suo, id quod Maria soror faciebat. luc. 10 g
 Marthæ fides. iohan. 11 d
 Martha credit Christum obtẽturum quicquid peteret a Patre. iohan. 11 c
 Martha credit futurã resurrectionem. iohã. 11 c
 ¶ Martyrum sollicitas. sapient. 3 a
 ¶ Masculum & feminã creauit Deus. gen. 5 a
 Masculorũ concubitores regnãt in Iuda. 3. re. 14 f
 Masculorum concubitores regnum Dei non possidebunt. 1. corinth. 6 b
 Mascula scorta aufert Afa. 3. reg. 15 b. Item Iosaphat. 3. reg. 22 f g
 ¶ Maspha ædificatur ab Afa rege Iuda. 3. re. 15 e
 in Maspha cõgregatur Israelitæ, cõsultari quid facere deberet Gabaonitis, qui vxore cuiusdã Leuitæ abusi fuerant. iudicum 20 a. 1. reg. 7 b

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

- Matre** qui nō honorat, maledictus. deut. 27 c
Matrem & fratres cum adesse nuntiaret quidā Christo, satis docuit, nullius amorē vel cura ab euāgelio Dei Patris prædicando quenquā auocari debere. math. 12 d
Mater & fratres Christi, qui sint. math. 12 d
Matrem suam commendat Christus Iohanni. iohan. 19 e
Materna viscera Resphæ erga suspensos. 2. regum 21 b
Matrimonii sancti institutio. gen. 2 d
Matrimonii commendatio. prouerb. 18 d
Matrimonii casti exemplum, Sara Tobix vxor. tob. 3 c
Matrimonii foed^o violatēs arguuntur. malach. 2 c
Matrimonium quomodo suscipiendum sit docet Raphael Tobiam. tob. 6 d
de Matrimonio quid dicat Paulus, vide 1. corinth. 7. quod heb. 13 a commendat.
Mathan sacerdos Baal occiditur. 4. reg. 11 d
Mathanias qui & Sedecias substituitur loachin in regno Iuda. 4. reg. 24 d
Mathathiaz planctus ob desolationem Ciuitatis sanctæ. 1. mach. 2 a
Mathathias recusat idōlis sacrificare. 1. mach. 2 b
Mathathiaz zelus pro lege Dei. 1. mach. 2 c
Mathathias moriturus filios legē Dei tueri iubet exemplo patrum. 1. mach. 2 f
Mathias eligitur in locum Iudæ proditoris. act. 1 d
Matthæus à Christo vocatus, eum sequitur. math. 9 a
Matthæus parat conuinium Christo in domo sua. math. 9 b
Mathusael nascitur. gen. 4 d
Mathusale ætas, D C C C L X I X anni. gen. 5 d
Maxilla asini, spiritu Dei correptus Samson, occidit mille Philisthæos. iudicum 15 c
Maxillā percussit altera dāda. matt. 6 f. luc. 6 e
Medad & Eldad, requiescente in eis spiritu Dei, prophetant. num. 11 f
Mediator moyses inter Deū & populū Israel, affert legē quæ terret ipsū populū. deut. 5 a c
MEDIATOR VNVS INTER DEVM ET HOMINES, Christus Iesus. 1. timoth. 2. b. heb. 12 f
Medicina à Deo creata, & ideo non contemnenda. ecclesiastici 38 a
Medicus honorandus. ecclesiastici 38 a
à Medicis erogata omni sua substantia, mulier sanguinis profluuiū laborans, non sanatur: at fide in Christum sanata est. marc. 5 c
Meditentur verbum Dei filii docti à parentibus. deut. 11 c
ut Meditetur die ac nocte in lege scripta in Deuteronomio, præcipit Deus Moysi. iof. 1 b
Ut Mel de petra sugeret, cōstituit Deus Israelitas super excelsum terram. deut. 32 b
Mel comedit Samson quod inuenit in corpore leonis quem occiderat. iudicum 14 b
Mel gustās Ionathas, edicti paterni ignarus. 1. regum 14 d
Melchisedec victori Abrahæ offert munera. gene. 14 d
Melchisedec sacerdotium præfertur sacerdotio Leui: vt doceatur Christi sacerdotiū esse æternū, & excellere. heb. 7 a
Mello ædificatur à Salomone. 3. regum 9 d
Mēbrorum nostrorū concordia, ad mutuam cōcordiā hortatur fideles Paulus. 1. corin. 12 c
Mēbra nostra tam interna quā externa, ad peccandum nō sunt accōmodanda. rom. 6 b
Membra simus alter alterius. rom. 12 b
Mēbra nostra, replū sūt Spiritus sancti. 1. cor. 6 d
Membra corporis peccati mortificanda, nempe stuprum, immunditia, libido, &c. colof. 3 a
Meminerimus antiquorum temporum, & consideremus opera Dei. deut. 32 a
Ut Memoria nulla superfit, minatur occisurum Iudæos Deus. deut. 32 d
Mendax omnis homo. isa. 9 d
Mendaci Sibæ dat David bona Miphiboseth. 2. regum 16 a
Mendacio gratiam inire volēs apud Davidem Amalecites quidam, mentiens se Saulem occidisse, occiditur à Davide. 1. reg. 1 b c
Mendacio conficto accipit Giezi munera, vide Giezi 4. regum 5 f g
Mendacium nō suscipiendū à iudice. exod. 23 a
Mendacem diuitem odit Dominus. ecclesiastici 15 a
Mendaces Cretenses. tit. 1 c
Mendaces Iudæi. iohan. 7 d
Mendacii pater, diabolus. iohan. 8 f
Mēdaciū & impostura est ex regno diaboli. 1. iohan. 2 c
Mendacium fugiendum. ephes. 4 f. coloff. 3 b. exod. 23 a. leuit. 19 b. ecclesiastici 7 b. 20 d
Mendax est, qui negat quod Iesus est Christus. 1. iohan. 2 c
Mēdax Spiritui sancto Ananias, cū vxore Sapphira moritur. act. 5 a
Mēdacem dicit Deum, qui non credit nos habere vitam per Christū: quod testificatus tamen est Pater. 1. iohan. 5 c
Mendaciū prophetæ cuiusdā officiosum bona intentione factum: nempe vt alterum prophetā esuriētē pasceret, describitur 3. reg. 13 c
Mendacia verba vocat Pharaō, verba quæ loquebatur ei Moyses. exod. 5 b
Mendacem spiritum immittit Deus in os prophetarum vt decipiat eos qui verbum suum contemnunt. 3. regum 22 c d
Mēdici non futuri sūt obediatur Deo. deut. 15 a
Mendicitas prohibetur. deut. 15 a
Mēsarū repli Salomonis fabricatio. 1. par. 4 b
Mensæ tabernaculi forma. exod. 25 c. 37 b
Mensæ situs. exod. 26 g. 40 b
Mense Aprilis egressi sunt filii Israel. exod. 13 a
Mensis primi oblationes. ezech. 45 f
Mensis septimi diebus septem primis quid offerendum à Iudæis. num. 29 a
Menstruosa mulier. leuit. 15 c
Mēsuræ æquitas. leuit. 19 g. deut. 25 g. eze. 45 d
in qua Mensura mensi fuerint homines, remetiatur eis. marc. 4 c
Mentiri nō potest Deus: præstabit vitā æternam quam promissit. tit. 1 a. heb. 6 d
Mentiens se non accepisse de anathemate, iubetur à Deo comburi. iof. 7 b c
Mentitur Iacob cōsilio matris se primogenitū esse, vt præripiat fratri benedictionē. ge. 27 c
Meraritarum fors & vrbes. iof. 21 a b c
Mercatores Babylonis, principes terræ. apocalip. 18 g
Mercatores terræ ditauit Babylon virtute deliciarum suarum. apoc. 18 a
Mercatores terræ sicut Babylonē destructam, & quare. apoc. 18 a
Mercenariorum merces non deneganda, sed reddenda ante solis occasum. leuit. 19 c. deut. 24 c. ecclesiastici 34 d
Mercenarius qui sui cōmodi gratia curā gregis suscepit, sicut periculū ingruat, fugit. io. 10 b
Merces laboris nō detinenda. deut. 24 c. 25 b
pro Mercede petit Iacob sibi dari Rachelem in vxorē, gen. 29 b. itē oues varii coloris. gen. 30 c
Mercedem tēporalem accipit Iehu à Deo, pro facto suo contra domum Achab. 4. reg. 10 f
Mercedem Iacob mutat Laban decies. gen. 31 a
Mercedē quam à Deo fide accepturus est propheta iustus, vel Christi discipulus aliquis, eandem recipiet qui illis propter Christum benefecerit. math. 10 d
Merces sequitur eos quibus propter Christum maledicitur. math. 5 b
Mercedē ex æquo nouissimis atque primis dat Christus: vt videas nihil vllis hominib⁹ aliter quā ex sola Dei gratia obuonire. matt. 20 a
Mercedē accipient ministri Dei, vnusquisq; secundū laborem suū, maxime illi quorū opus (sive ii qui prædicauerunt verbū) perdurabit in igne persecutionum. 1. corinth. 3 b d
Mercedē à Deo dari optat Booz ipsi Ruth propter opera & beneficia quæ ipsa exhibuerat erga socrum suam Noemi. ruth 2 c
Merces prostibuli nec pretiū canis offerendum pro voto aliquo. deut. 23 c
Mercedem Abrahæ & omnium nostrū sc dicis Deus. gene. 15 a
Meretrix fugienda. prouerb. 23 c
Meretrix & scortator nō sint in populo. deu. 23 c
Meretricem Dalilam amat Samson: super cuius genua cum dormiret, septem pili (meretricis illius consilio, cui cor suum reuelauerat Samson) abrahi sunt, & defecit fortitudo ipsius. iudicum 16 a b c d
Meretricis magnæ visio, sedentis super aquas multas, apoc. 17 a. cum qua fornicati sunt reges terræ.
qui Meretrici adhæret, vnum corpus efficitur cum ea. 1. corinth. 6 d
Meretrices & publicani regnum Dei ingrediuntur, & credunt euangelio: Pharisei non credunt. math. 21 c
de Meretricū pueris, iudiciū Salomonis. 3. re. 3 d
Mergulum nō comedebant Iudæi. deut. 14 b
Merob Dauidi promissam, alteri dat Saul. 1. reg. 18 d
Mesa rex Moab tributarius regi Israel, à quo deficit mortuo Achab, ob id rex Israel cum rege Edom & Iosaphat bellat contra eum, & vincitur. 4. reg. 3 a b c
Messias tempus accelerari desyderat fidelis. isa. 45 b
De Messē lex. leuit. 19 b. 23 d
Messis abundās, si seruaerimus præcepta Dei. leuit. 26 a
Messis primitiæ offerendæ Domino. leuit. 23 b
Messis primitiuorum festum, festum penthecostes. exod. 23 c
Messis tempore innocatus Deus à Samuele, immittit tonitrua & plouias, quibus cogit dura corda fateri peccatū, patiendo regē. 1. reg. 12 c
Messē Iacob succēdit Absalō, & quare. 2. re. 14 g
Messis, est populus multus ad audiendum verbum Dei pronus & paratus. math. 9 d
ad Messē inentes tam Iudæorum quā Gentium albæ, pronæque erāt, cū venisset Christus, ad susceptionem euangelii. iohan. 4 e
Messores & verbi prædicatores mercedē accipituri, cōgregantes homines ad vitā. ioh. 4 e
Metens segetes quid pauperibus relinquere debeat. leuit. 19 b. 23 d. deut. 24 d
Metu Metuamus in afflictionibus, sed speremus Dei auxiliū, cōsiderem⁹ omnia opera quæ fecit pro Iudæis in defensione Iudæorū. deu. 7 c
ut cum Metu & tremore operemur salutem nostram, operaque digna salutis per Christum partæ faciamus, hortatur Paulus philip. 2 b
Micha, filius Miphiboseth. 2. reg. 9 d
Michæas vnicus Dei propheta, in diebus Achab odio habetur. 3. reg. 22 b. 2. paral. 18 b
Michæas prædicat populū dispergendum in præliū, & Achab occidendum. 3. reg. 22 c. 2. paral. 18 d
Michæas prophetæ ironica responsio, qua irridet mendacia pseudopphetarum. 3. reg. 22 c. 2. paral. 18 d
Michæas percussit à Sedecia in maxillam. 3. reg. 22 d. 2. paral. 18 f
Michæas conicitur in carcerem. 3. reg. 22 d. 2. paral. 18 f
Michæas quo tempore prophetarit. michæ. 1 a
Michas Ephraimita facit sibi idōlū & sculpsitile consecrato vno de filiis suis in sacerdotem. iudicum 17 a b
Michas currit post eos qui ei abstulerāt idōla: à quibus, mi tacuisset, periisset. iudic. 18 f
Michaelis & angelorum eius prælium cum dracone serpente antiquo. apoc. 22
Michael archangelus altercatus cum diabolo de corpore Moysi, nō ei maledixit: impii autem Christo maledicunt. iudæ. c

- Michol** filiam Saulis amat David, quam ipse ei promittit. 1. reg. 18 c
Michol filiam suam tradit Saul Davidi in uxorem. 1. reg. 18 g
Michol, prouidētia Dei seruat Davidem maritum, per fenestram illum demittens, & patrem decipiens. 1. regum 19 c
Michol uxorem suam repetit ab Isboeth David, quam reducit ei Abner. 1. reg. 3 c
Michol vxor David datur Phalti. 1. reg. 35 g
Michol redditur Davidi. 1. reg. 3 c
Michol despiciat Davidē nudū, saltatē corā arca, vnde & sterilis efficitur. 1. reg. 6 c. 1. paral. 15 d
Militat suis stipendiis nemo. 1. corinth. 9 a
Militat Paulus nō ductū & arbitrio carnis, tātē si in carne se dicat ambulare. 2. corinth. 10 b
Militib dat praecepta Iohānes baptista. luc. 3 c
Militiā esse hominis vitā, Iob ostendit. iob 7 a
Miluum non comedebant Iudaei. deut. 14 b
Minimū domus patris se cōstitetur Gedeon, nec posse Israelē liberare. iudicum 6 c
Minima quatuor terrae, quae sunt sapientibus sapientiora. prouerb. 30 d
Minimus & nullius loci aut momenti in ecclesia Christi est, qui Christi mandata soluens, homines docet. math. 5 c
Ministros Dei quales esse oporteat. lenit. 21 c
contra Ministros Dei qui murmurat, cōtra Deū murmurat. exod. 16 b
in Ministeriū Dei non recipiebantur, qui grandi naso, fracto pede, &c. essent. lenit. 21 c d
Ministrat Samuel in cōspectu Dei ante faciem Heli. 1. regum 2 b d. 3 a
vt Ministraret sibi in tabernaculo in sempiternum, elegerat Deus domum Aaron. 1. reg. 2 f
Ministrat Eliseus Eliā. 3. regum 19 d
de Ministerio in pauperes sanctos Christianos. rom. 15 b. 2. corint. 8 b. 9 a b
Ministerium reconciliationis per Christum factū accepit Paulus à Deo. 2. corinth. 5 d
Ministerium verbi, est euāgelii gratiā Dei annuntiatio. act. 20 c
vt **M I N I S T E R** esset, venit Christus, dando animam suam pro redēptione nostra. math. 20 d. marc. 10 g
Minister sanctorum Christianorumve pōtifex, Christus in dextera Patris. hebr. 8 a
Minister euāgelii, Paulus. coloss. 1 d
Ministeria vāria data à Christo fidelib⁹ ad aedificationē ecclesiae, vtrq; ecclesia magis ac magis cresceret in cognitione Christi, ephes. 4 b. vt alii essent doctores, alii prophetæ, &c. quibus omnibus ministri verbi significantur dati à Christo.
Ministri Dei sunt Paulus & Apollo, & huiusmodi. 1. corinth. 2 a. 4 a
Minister noui testamenti Christi inter Gentes, Paulus. rom. 15 d. 2. corinth. 3 b. coloss. 1 d
Ministrum Christi se magis esse iactat Paulus, quam sint ceteri apostoli, idque certis argumentis. 1. corinth. 11 e
Ministris verbi tradit Christus praecepta. math. 10 a
Ministri verbi debent pascere gregem, non deglubere. iohan. 21 c
Ministris verbi summa charitate opus esse erga ipsum, Iesus docet, cum Petrum tertio interrogat an ipsum diligat. iohan. 21 c
Ministri verbi affectus & amor qualis esse debet at erga eos quibus euāgelizatur. philip. 1 a
Minister vocatus ad praedicandum, sermones Dei praedicet. 1. petr. 4 c
Ministri verbi, si circuncisionem, aut alia quouis opera necessaria ad remissionem peccatorum, & non per solum Iesum eam dari praedicaerint, abominabiles & execrandi sunt. galat. 1 b
Ministros verbi ad persecutiones ferēdas hortatur Christus suo exēplo. math. 10 c. iohā. 12 d
Ministri verbi mortem temporalem ne timeant, sed Deum. math. 10 c
- Ministris** verbi nihil accidet praefer Dei voluntatem. math. 10 d
Minister verbi esse non potest, qui parentes amat plus quam Christum. math. 10 d
Ministros verbi ad prudentiā & simplicitatem hortatur Christus. math. 10 b
si Ministri verbi erubuerint praedicare Christū corā hominibus, pudebit & ipsum illorū coram Patre, negabitque suos esse. math. 10 d
Ministri verbi ne querant quae sua sunt, sed quae Iesu Christi, philip. 2 c. nec turpe lucrum sectentur, nec quæstum, tit. 1 a. 1. timoth. 6 b
Ministri verbi est, orare vt Spiritus Dei operetur in cordibus credentiū, suūque officium solum curare, nō ministrare mensis, act. 6 a. & gratias agere, sicubi senserit verbum fecisse fructum, philip. 1 a. 1. thess. 1 a
Ministris verbi debetur cibus, math. 10 b. rom. 15 c. galat. 6 b. 1. thess. 5 c. quem praestiterunt Paulo Philippenses, philip. 4 b
Ministri verbi diligendi, 1. thess. 5 c. illis que honor habendus, 1. thess. 1 b
Ministri verbi, oneri possunt esse iis quib⁹ verbum annuntiant, accipientes ab eis victum, quod tamen non fecit Paulus. 1. thess. 2 b
Ministri verbi a Deo petendi, vt ad nos mittantur. math. 9 d
Ministrum verbi quantumvis contemptum ab hominibus si quis receperit, fidemque verbis illius habens, beneficia illi impēderit, Christum suscepit & Patrem eius. math. 10 d
Minister omnium sit inter Christianos, & omnibus se subiciat, qui dominationem super alios affectat. math. 20 d. 23 b. luc. 22 c
Ministri verbi iuxta proprium laborem, mercedem accipient. 1. corinth. 3 b
Ministraciones spiritus diuersae sunt in ecclesia, cū idem sit omnium Dominus, cuius munera dispensantur. 1. corinth. 12 a
Ministrat ecclesiae Cēchrensī Phœbe. rom. 16 a
Miphiboseth claudus, filius Ionathae. 2. re. 4 b
Miphiboseth filium Ionathae David cōsolatur, nequid sibi mali intētari timeat propter Saulis iniquitatem: agrōsque, familiam, seruos & ancillas ei dat, & ad mensam suam collocat, vt regis filius agnoscat. 2. reg. 9 c d
Miphiboseth bona dat David mendaci Sibae. 2. regum 16 a
Miphiboseth claudus occurrit regi in Ierusalē reuertenti: quem falso accusatum à Siba, iubet David possessiones diuidere cum ipso Siba. 2. regum 19 d e
Mirabilia facturus Deus, iubet prius populum sanctificari. iof. 3 b
Mirabile nomen Dei. iudicum 13 c
Miracula & signa facit Deus, educit Israelē de Aegypto, dat carnes & panes, tantū vt cognoscatur Deus solus. exod. 7 a. 16 a b c
Miracula vt faceret dat Deus Moyse corā Pharaone & filiis Israel, quibus cognoscerēt ipsum à Deo missum in liberationem populi. exod. 4 a b g. 14 g
Miraculis ostendit Deus se esse cum Iosue, & cum populo Israel. iof. 3 b
Miraculum Dei grande, & providentia Dei ingens circa Eliam & Sarepthanam mulierem esurientem. 3. reg. 17 d
Miracula quae facit Deus per suos prophetas sine praedicatoribus, aut fidē faciūt verbo quod praedicat, aut per charitatem necessitati subueniunt egentium, quemadmodum sunt illa omnia quae 4. reg. 4 scribuntur.
Miracula edendi potestas data à spiritu Dei, 1. corinth. 12 b. in confirmationem verbi, marc. 16 d. act. 14 a. heb. 2 a
Miraculis Christi glorificatur Pater. math. 15 c. marc. 7 d
Miracula quenquam non posse facere, nisi sit Deus cum eo, affirmat Nicodemus. iohan. 3 a
Miracula nō propria virtute hominis fieri, sed Christi in cælo sedentis, docent apostoli. act. 3 b. 7 d
- Miracula** per se fieri ad confirmationem verbi sui orant apostoli. act. 4 f
Miraculis Christus approbatur à Deo missus. act. 2 d
Miracula Christi videntes Galilaei, Christo credunt. iohan. 4 g
Miraculis inducī multi credūt Christo. ioh. 1 d
Miraculo facto, turbæ, Iesum esse filium David consistunt. math. 12 b
Miraculo facto, glorificānt omnes Deū. act. 4 d
Miraculo facto, qui Lydæ & Saronæ habitāt, Christo credunt. act. 9 f
Miracula nisi viderint Iudaei, non credunt. iohan. 4 g
Miraculum Christi primum in Cana Galilaeae. iohan. 2 b
Miraculorum Christi vim, Beelzebub tribuunt Pharisaei. matt. 12 b. marc. 3 c
Miracula pauca facit Christus in Nazareth, ob eorum incredulitatem. math. 13 g
Miraculis Iesum cognoscere Iudaei poterant esse se Christum. iohan. 10 c
Miraculis docet Christus se illū esse Christum promissum. math. 11 a. iohan. 5 f
Miracula multa edunt apostoli. act. 2 g. 5 c
Miracula multa operatur Deus per Paulum. act. 19 b
Miracula multa cū fecisset Iesus coram Iudaeis, non tamen crediderunt, & quare. iohan. 11 f
Miraculis in morte Christi factis, Centurio & qui cum eo erant, consistuntur Iesum esse Christum. math. 27 f
quod Miracula ederet 12 x discipuli, nō ob id eos gaudere voluit Christus, sed quod nomina eorū scripta essent in cælis. luc. 10 c
Miracula Christi omnia in cōspectu discipulorum facta, non sunt scripta. iohan. 20 g. 21 g
Miraculis qui se mentirentur Christum futuros, praedicat Christus. math. 24 b
Miracula pseudoprophetarum. iere. 23 f
Miraculis fidem nostram retat Deus. deut. 13 a
Miraculis & signis à vera in Deum dilectione & fiducia abducens propheta, non audiendus, sed occidendus. deut. 13 a
Miserationibus Dei cunctis minorem se cōstitetur Iacob. gene. 32 c
Miserationis multae Deus, faciens misericordiā in millia. exod. 34 a
Miseretur Deus cuius miseretur. exod. 33 d
Miseretur seruatorum suorum Deus. deut. 32 c
Miseretur Deus Israelis propter promissiones suas. 4. reg. 13 d
vt Miseretur nostri Deus, orādum. nume. 6 d
Miseretur Deus ipsi⁹ Ioseph incarcerati. ge. 39 d
Miseretur populi afflicti Deus propter indices quos super eum cōstituebat. iudicum 2 c
Miseretur tui Deus: Benedictio est qua benedixit Ioseph fratri suo Benjamin. gen. 43 f
Miserendum in hilaritate. rom. 12 b
Miseri simus oportet in hac vita, vt verē felices efficiamur. iacob. 4 b
Miserum se vocat Paulus, ob carnem suam spiritui repugnantem. rom. 7 d
Misericors & clemens Deus. exod. 34 a
Misericors Deus diligētibus se. exo. 20 a. deut. 5 a
Misericors Deus custodiētibus praecepta ipsius. deut. 6 d
Misericors Deus non derelinquit eos omnino propter promissiones suas. deut. 4 c
Misericors Deus audit pauperem afflictum à proximo, clamantem ad se. exod. 22 d
In **M I S E R I C O R D I A** Deus diues est: estque Deus misericordiarum. ephes. 2 a. 2. corin. 1 a. 2. reg. 24 c. psal. 37. versu 10. iohel 2 d
Misericordia Dei aeterna timentibus est. luc. 1 e
Misericordiae Dei commēdatio. eccli 17 d. 18 a
Misericordiae diuinæ dulcedinem commendat propheta, quae semper adest timētibus Deū. psalm. 30. versu 13
Misericordiam Dei cōmendat David. 1. reg. 7 d

- Misericordias Dei ponit Samuel ob oculos, arguens populum ingratitude, qui contempto Deo, petierit hominem regem in protorem. 1. reg. 11 b
- Misericordiam Dei in sanctos suos laudat Christus, & iudicium in impios. psal. 61, versu 11. psal. 100, versu 1
- Misericordia Dei factum esse confitetur Lot, quod non perierit cum Sodomitis. gen. 19 d
- Misericordie Dei tribuit seruus Abraham, si dirigatur via ipsius in quaerenda vxore pro Isaac. gen. 24 b c
- Misericordiam Dei cum Dauide patre agnoscit Salomon in oratione, quod ipse sit constitutus rex pro ipso. 3. reg. 3 a
- Misericordia sua redemit Deus populum suum, & liberavit à seruitute Pharaonis. exod. 15 c. ezech. 36 c
- Misericordie Dei debentur diuitie, & alia corpori necessaria, non nostris viribus. deut. 8 d. 1. reg. 11 d
- Misericordiam Dei exuberantem admiratur propheta, qua etiam iumentis prouidet. psal. 35, versu 5
- Misericordia penitenti promittitur. deut. 30 a. 31 a. ezech. 16 g. osee 14 c. isa. 55 b
- Misericordiam promissam exhibet Deus diligentibus ipsum, & coram ipso ambulatibus. deut. 7 b, 3. reg. 8 c
- Misericordia Dei & veritas de Christo promissa. psal. 88, versu 1
- Misericordia Dei sola per sanguinem Christi liberamur à peccato. isa. 52 a
- Misericordiam suam non auferit Deus à nobis peccatoribus propter Christum. 2. reg. 7 c
- Misericordia Dei regenerati sumus. 1. petr. 1 a
- Misericordia Dei exuberanti & viscerali visitauit nos ORIENS Christus. luc. 1 g
- vt Misericors esset nobis Christus, & experientia doctoris fideliter curaret suum potissimum, carnem nostram induit. heb. 2 d
- Misericordia sua motus venit Christus, vt nos eriperet & saluaret, non propter opera quæ fecissemus. tit. 3 b
- Miserenti Deo tribuenda salus nostra, non volenti aut currenti. rom. 9 c
- Miserebitur Deus eius cui misericordiam se daturum iam præciuit. rom. 9 c
- erga Misericordiam Dei, spem Iudæorum erigit Paulus. rom. 11 a
- Misericordiam quam à Deo acceperat, proponit nobis Paulus, ne desperem. 1. timoth. 1 c
- Misericordiam consecutæ sunt Gentes, vt eas æmulantes Iudæi, misericordiam cõsequantur. rom. 11 d
- per Misericordiam Dei dicit Paulus se cõsecutum esse officium prædicandi. 2. corinth. 4 a
- Misericordiam Dei expectemus in vitam æternam. iudæ g
- Misericordiã Dei cõmendat Moyse, orat vt secum gradiatur deducendo populum. exod. 34 a
- Misericordiã Dei confitetur Moyse, orans pro populi peccato. num. 14 c d
- Misericordiã Dei dari nris suis orat Noemi vxor Elimelech. ruth 1 b
- Misericordiã Dei, siue beneficium propter Deum, cum filiis Ionathæ cupit Dauid facere, vt promissam fidem Ionathæ seruaret. 2. reg. 9 a
- Misericordiam precatur Dauid profelyto Ethai sequenti ipsum. 2. regum 15 d
- Misericordiam Dei precatur Paulus domui Onesiphori. 2. timoth. 1 d
- Misericordiam dat Deus inimicis, vt eius amici faciant misericordiam. 3. reg. 8 e f
- Misericordia potior sacrificio. matth. 9 b. 12 a. marc. 2 c. osee 6 c. prouerb. 21 a
- Misericordes simus, sicut & Deus misericors est, luc. 6 f. donates inimicis, sicut Deus cõdonauit nobis per Christum, ephes. 4 g. vt faciles simus ad subleuandam necessitatẽ alienã, coloss. 3 b
- Misericordie opera quanti faciat Christus, vt de matth. 25 d
- qui Misericors est, fratrem non condemnat. matth. 12 a
- Misericordibus misericordia promittitur. matthæi 5 a
- Misericordibus & liberalibus benedicit Deus. prouerb. 11 d. 22 b
- qui Misericordiam non fecerit, iudicium sine misericordia recipiet. iacob. 2 c
- Misericordiam, iudicium, & fidem prætereuntes Pharisei, solcite minima decimabant secundum legem: & ob id à Christo reprehensi. matth. 23 c. luc. 11 f
- Misericordia & fide peccata purgantur. prouerb. 15 d
- Misericordia Dauid erga inimicum Saulem. 1. regum 24 b
- Misericordiam sibi à Dauide factam agnoscit Saul. 1. reg. 26 d
- Misericordiã talem à Dauide optat sibi fieri Ionathas, qualem ipse Dauidi fecerat. 1. reg. 20 c
- Misericordiam cum Saule fecisse Iabentias dicit Dauid, quod sepelissent eum. 2. reg. 2 b
- Misericordiam suam erga domum Saulis approbat Abner ipsi Isboseth. 2. reg. 3 b
- Misericordibus Cinæis pepercit Saul, cum iret contra Amalecitas. 1. reg. 15 a
- Misericordiã siue beneficium reddere volens Dauid, etiã immeritis Gecibus, mittit seruos qui consolentur Hanon filium regis Ammonitarum, qui ab ipso ignominia afficiuntur. 2. reg. 10 a
- Misericordiam facere & veritatem cum aliquo, pro facere id quod quis postulet factum. gen. 47 g
- Misericordiam vt secum faciat pincerna regis, id est vt curet erga Pharaonem ipsum educi è carcere, rogat Ioseph. gen. 40 c
- ne Misericordia fieret Heuæis, sed occiderentur. indurantur à Deo. ioh. 11 d
- Misericordiam facere cum aliquo, sinere eum viuere, non occidere eum in expugnatione vrbis. iudicum 1 e
- Misericordiam sibi fieri postulat Rachab ab exploratoribus à Iosue missis, ne occidatur ipsa & familia eius. ioh. 2 c
- Misericordie laus. prouerb. 14 c. 19 c
- ¶ Misphat, dicitur aliàs Cades. gen. 14 b
- ¶ Misisse se Moysen ad gubernandum populum suum, & munus non vsurpasse, vt Core & reliqui, declarat Deus occidendo Core & reliquos. num. 16 d e
- MISSVS A DEO CHRISTVS. iohan. 8 e
- Mittitur Gedeo à Deo, vt liberet Israel: vultq; eum esse certum quod missus sit. iudicum 6 c
- Mittit Deus Rasin & Phacee contra Iudam. 4. regum 15 g. 16 a
- Mittit Christus apostolos ad annuntiandu euan-geliu, sicut & ipse à Patre missus erat vt salu te faceret. matth. 16 d. ioh. 20 e. præcipiens eis docere omnia quæ mandasset. matth. 28 d
- ¶ Mites & humiles corde esse discamus à Christo. matth. 11 d
- Mites & mansueti quid à Deo accepturi. mat. 5 a
- Mitissimus Moyses. nume. 12 a
- ¶ Mna. ezech. 45 d
- ¶ Moab filius filie maioris Lot. gen. 19 g
- ¶ Moabitæ victi ab Amorrhæis. nume. 21 f
- Moabitæ ne bellum inferant, præcipitur filiis Israel. deut. 2 b
- Moabitarum regi seruiunt Israelitæ, conuersi ad idola. iudicum 3 b
- Moabitaru decem millia occidit Aod. iudic. 3 d
- Moabitæ non admittuntur in ecclesiam Domini. deut. 23 a
- Moabitarum idolum, Chamos. 3. reg. 11 b. 4. regum 23 c
- cum Moabitaru filiabus fornicatur Israel. nu. 25 a
- Moabitaru ruina prædicatur. isa. 15 a. amos 2 a
- Moab quare à Deo punitus. isa. 16 a
- Moabitæ quos non occiderat Dauid, tributarii ei sunt. 2. reg. 8 a
- Moabitarum rex diuissimus in omnibus, tributarius regi Israel, mortuo Achab, deficit ab eo à quo vincitur. 4. reg. 3 a b
- de Moabitis victoria dedit Deus ipsi Iosaphat & Ioram. 4. reg. 3 c
- Moabitaru rex sacrificat filiu suum super murum coram obsidentibus Israelitis. 4. reg. 3 d
- ¶ Modesti simus, 1. petr. 3 b. sitq; omnib' hominibus nota nostra modestia. philip. 4 a
- ¶ Modius æqualis & verus. deut. 25 d. leuit. 19 g
- ¶ Non Mœchandum. exod. 20 c. deut. 5 b
- Mœchi grauius peccant quam fures. pron. 6 d
- Mœchus & adultera morte plectendi. leuit. 20 b
- ¶ Mœrore consumit Deus animam non obedientium præceptis suis. deut. 28 g
- ¶ Mola inferior & superior non accipienda pro pignore, id est omnia quibus commode carere non potest frater. deut. 24 b
- ¶ Molles regnu Dei nõ possidebunt. 1. corin. 6 b
- ¶ Moloch non sacrificandi liberi. leuit. 20 a
- Moloch, idolum Ammonitaru colit Salomon. 3. reg. 11 b. 4. reg. 23 c
- ¶ Vt Monere alter alterum possimus, repletos oportet nos esse omni scientia, & plenos dilectione. rom. 15 c
- Moneam' nos psalmis, hymnis & canticis. col. 3 c
- Monere nõ cessat Paulus cum lachrymis. act. 20 f
- Moneamus inquietos & inordinatos. 1. thes. 5 c
- ¶ Montem Sinai qui ex populo vel bestiis tetigisset, lapidabatur. exod. 19 b
- contra Montem Sinai prohibet Deus oues aut boues pasci, ipso loquente Moyse. exod. 34 a
- in Montibus plangit virginitatem suam filia Iephthæ ab ipso immolanda. iudicum 11 g
- in Montis vertice sedet & habitat Elias. 4. re. 1 b
- Montium deos vocant Syri, Deu Israel blasphemantes, non putantes ipsum tantu posse in vallibus quantum in montibus: propter quam blasphemiam occiduntur à Deo. 3. reg. 20 d
- super Montes septem sedet mulier. apoc. 17 c
- ¶ Monumenta aperiuntur in morte Christi. matth. 27 e
- ¶ Morbos corporis & animi sanat Christus. matth. 8 b
- Morbi ob peccata à Deo immittuntur, vt legis de paralytico. matth. 9 a. mar. 2 a. luc. 5 d. & de homine xxv 11 11 annos infirmo. ioh. 5 b
- ¶ Ne Mordeamus inuicem & detrahamus, hortatur Paulus, ne inflemur de dono nobis dato. galat. 5 b
- ¶ Mores bonos corrumpunt colloquia praua. 1. corinth. 15 e
- ¶ Morte moriendu prædicit homini Deus, vbi comedisset de fructibus arboris vitæ. gen. 2 c
- Mortis memoria amara. eccli 41 a
- Mors consequitur ex inobedientia præceptorum Dei. deut. 30 d
- Mori semel statutum est hominibus. heb. 9 g
- Mors, vitæ amaræ præferenda. eccli 30 c
- Mori præcipit Moyse Deus in monte Abarim, conspecta terra promissionis. deut. 32 g. 34 a
- Morti adiudicatur à Deo Ochozias, quod in infirmitate consuluerit Beelzebub. 4. reg. 1 a
- Mortem sibi optant filii Israel deficiente pane. exod. 16 a
- Mortuos se esse optant filii Israel, timentes sibi à gigantibus qui erant in terra Chanaan, & de Deo diffidentes. nume. 14 a
- Mortem optat Iob. iob 6 b
- Mortem optat à Deo Moyses, tædio affectus ob murmuraciones filiorum Israel. nume. 11 c
- Mori optat Elias esuriens, lassus, fugiens Iezabel. 3. reg. 19 a
- Mori timet Gedeon, conspecto facie ad faciem angelo. iudicum 6 e
- Mori timet Manue, quod Deum conspexisset quem consolatur vxor, dicens nõ timendam à Deo mortem, qui holocaustum oblatum, gratum habuisset. iudicum 13 d
- Mortis dies incertus, vigiladum itaque exem-

plo patrifamilias.luc.12 e
 Moritur Abraham.gen.25 a
 Mortuam Saram plangit Abraham.gen.23 a
 Moritur Debora.gen.35 b
 Moritur Aaron iussu Dei, ne videat terram promissionis.num.20 d
 Moritur Moyses.deut.34 b
 Moritur Iolne.iof.14 g.iudicum 2 b
 Moritur Gedeon.iudicum 8 g
 Moritur Iephthe.iudicum 11 c
 Moritur Samson simul cum Philisthoru principibus,domo columnis sustentata,super ipso cadente.iudicum 16 g
 Mors Saulis & filiorum annuntiat ipsi Sauli.1.regum 28 c
 Mors Ionathæ & Saulis nuntiatur Dauidi.2.regum 1 a
 Moritur filius Dauid ex Beth-sabee.2.reg.11 d
 Moritur Dauid.3.reg.2 c
 Moritur Salomon.3.reg.11 g
 Mors pecorum, quinta plaga Ægypti.exod.9 a
 Mors primogenitoru, decima plaga Ægypti.exod.11 b
 ad Mortem vsq; pro iustitia certadum.eccli 4 d
 Morientis in tabernaculo lex.num.19 c
 Mortui Iacob corpus vngitur iussu Ioseph.genef.50 a
 Mortuus Ioseph coditur aromatibus. gen.50 d
 Mortuoru exequis no interis sacerdos.leu.21 a
 a Morte affectus propheta a leone, plangitur ab alio propheta, & sepelitur.3.reg.13 f g
 Mortuum huius hospitis suæ iuscitat Elifeus oratione ad Deum.4.reg.4 d e f
 Mortui iuscitatur ad contactum ossium Elisei.4.reg.13 d
 a Mortuis nihil querendum est, quo firmetur fides nostra, vt bene viuamus:scripturæ sunt audiendæ.luc.16 g.1sa.8 d.deut.18 a b
 Mortuos consulit Saul contra legem, qui mortui non erant, sed demones in persona mortuorum.1.reg.28 a b
 super Mortuo ne se incidat, aut caluitu faciat more Genu,prohibet Iudæis Deus.deut.14 a
 super Mortuis tibicines tibia caneant apud Iudæos.matth.9 c
 de Mortuis in Christo, no vult nos lugere Paulus.1.thesi.4 d
 a Mortis sententia(quam contra se tulerat)liberat Deus Dauid, sed cruce premit.1.reg.11 d
 Moriantur multi inter Christianos ob indigna coenæ dominicæ sumpcionem.1.corinth.11 g
 Mors absorpta per victoriam, quando impletur.1.corinth.15 g.osee 13 d
 Mortem filii mulier Sarephana fert acceptam peccatis iuis.3.reg.17 c
 Mori quod vocamus, Christus dormire vocat.matth.9 c.act.7 g
 Morimur omnes in gloriam Dei.rom.14 b
 Morte Petri & aliorum non ipsi glorificabuntur, aut eorum nomen, sed Christus & Christi nomen:vt legis de morte Petri, qua clarificaturus erat Deum.iohan.21 f
 Morte sua Christu magnificauit Paulus.phil.1 c
 Mori optat Paulus, si expedit euangelio: eum autem viuere necessarium erat propter fideles, vt confirmarentur.philip.1 c
 Mortem cu gaudio subiturum se, si obpredicatum euangelium moriendu tunc illi fuisset, Paulus scribit Philippensibus, videns hostiam & sacrificium fidei eoru, bonam eoru conuersatione, quæ bonus odor erat Deo.philip.2 c
 Mortem suam per spiritu præcognoscens Paulus breui futuram, præmonet Timotheum vt vigilet.2.timoth.4 b
 Mortem Christi iubens imitatur Paulus, tribulationes perferens ad illius exemplum: vt ad resurrectionis gloriam perueniat, suscitatus per illum.philip.3 c
 Mors Pauli, vitæ fructum affert iis, quoru causa se periculis obicit.2.corinth.4 c
 Mortui videntur Christiani huic mudo, qui ta-

men cu Christo apud Deum viuunt.coloff.3 a
 ad Mortem hortatur Thomas reliquos apostolos.iohan.11 b
 MORTIS suæ propinquæ, futuræque resurrectionis admonet Christus discipulos, non intelligentes quid diceret.matth.16 c.17 d.20 c.iohan.7 e.14 a.16 c
 post Mortem suam plures euangelio credituros, quam si corpore præsens semper fuisset, prædicat Christus, proposita similitudine grani frumenti.iohan.12 d
 Mortem deprecatur Christus, mox voluntatem Patris adimpleri vult.matth.16 d
 quod Mori cuperet Christ' pro nobis, vide luc.12 f.vt postea euangelium ipsius prædicaretur.
 Mortem se obiturum in sublimi ligno, significat Christus.iohan.11 e
 Morti adiudicatur Christus.matth.17 c
 Moritur Christus, iohan.19 f.charitatem suam ostendens,1.iohan.3 c.vt gratia Dei esset in nobis,heb.2 b.mortem deglutiens, & destrues, vt credentes, hæredes simus vitæ æternæ.iohan.3 b.1.petr.3 d.2.timoth.1 c.destruens imperium diaboli quod habebat super nos: sic omnia trahens ad se, & a seruitute legis liberans,iohan.11 e.heb.2 d.morte vnica pro peccatis nostris satisfaciens, vt amplius in ea non relabamur,rom.6 b
 Mortuus Christus propter delicta nostra, rom.4 d. vtque redimeret a peccatis eos etiã qui sub veteri testamento peccauerant, & acciperent nobiscum hæreditatem,heb.9 d
 per Mortem vnigeniti Pater reconciliauit nos sibi,cum essemus inimici, & operibus malis dediti.coloff.1 c
 Mortuus est pro omnibus Christus, vt qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.2.corinth.5 c
 Mors, stipendium peccati debitum, quæ peruasit in omnes peccato Adæ.rom.5 b.6 d
 Mortis stimulus, peccatum.1.corinth.15 g
 Mors absorpta est per victorem Christum.1.corinth.15 g
 si Mors Christi efficax fuit pro peccatoribus, multo magis erit vita pro reconciliatis, vt in die iræ reconcilientur.rom.5 b
 si Mors per vnium Adæ delictum regnauit in omnem, multo, magis regnabunt in vita per Christum credentes in ipsum.rom.5 d
 ex Mortuis primus resurrexit Christ' glorificatus, & quare.1.corinth.15 d.coloff.1 c.apoc.1 b
 Mori cum Christo, & in mortem Christi baptizari, & cum illo sepeliri, est iustificari, & purgari a peccatis, & peccato mori: illudque occidi in nobis.rom.6 a b
 in Mortem Christi baptizamur & sepelimur, vt quiescamus ab operibus malis, & in nouitate vitæ ambulemus, bona opera facientes.rom.6 a
 Mortui sumus cum Christo ab elementis & regulis huius mudi, nec amplius his sumus obnoxii: ne permittamus nobis traditiones dari, quibus præcipiatur, ne tetigeris, ne gustaueris hoc & hoc.coloff.2 d
 Mortuum Christum & sepultum pro peccatis nostris, deinde resurrexisse secundum scripturas, prædicat Paulus.1.corinth.15 a
 Mortem & resurrectionem Christi Petrus prædicat.act.2 d
 Mori debemus pro fratribus exemplo Christi.1.iohan.3 c
 Mors secunda.apoc.20 d.11 c
 Moriuntur, qui Christo non credunt, id est(Iohãne interprete)ira Dei manet super eos.iohan.3 d
 non Mori, est vitam æternam habere, & viuere in æternum.iohan.6 e
 Mortem non vident in æternum, qui credunt.iohan.5 d.8 f.11 d
 Mortui audientes Christum fide in eum, viuunt.iohan.5 d

Morticinum non comedendum. leuit. 17 d. deut. 14 c
 Morticinum non tangendum.num.19 c
 Mortificanda membra corporis peccati, fornicatio nempe, immundicia, &c.coloff.3 a
 Mortificata Dauidis voluntas.2.reg.15 f.16 b c
 Mortificatur quotidie Christiani propter Christum.rom.8 g
 Mortificationem Christi in corpore suo circumfert Paulus exeplo Christi, pro fratribus morti quotidie expositus.2.corinth.4 c
 Mortificatam se a Domino cantat Anna vxor Elcanæ, quod eam infœcundam fecisset & sterilem, vnde multas exprobrationes cogebatur audire etiã ab amicis, quæ tristem supra modum eam reddebant, & tanquam mortuam.1.regum 2 b
 Moyse nascitur.exod.2 a
 Moyse in fiscella absconditus, iacitur in papyrionem.exod.2 a
 Moyse adoptatur a filia Pharaonis.exod.2 a
 Moyse occidit Ægyptium affligentem Hebræu. exod.2 b
 Moyse inter duos Hebræos rixantes, pacem componere nititur.exod.2 b
 Moyse exprobratur homicidium.exod.2 b
 Moyse timidus fugit Pharaonem.exod.2 c
 Moyse defendit puellas Raguel sacerdotis ab iniuria pastorum.exod.2 c
 Moyse ducit vxorem Sēphoram.exod.2 c
 Moyse inuisit fratres Israelitas oppressos a Pharaone.exod.2 d
 Moyse pascens oues lethro, videt Deum in rubo,exod.3 a
 Moyse a Deo mittitur ad filios Israel & Pharaonem oppressorem, cum quo se futurum promittit Deus.exod.3 c
 Moyse accipit signa suæ vocationis. exod.4 a
 Moyse recusat prouinciam accedendi ad Pharaonem vt liberet Israelæ populū. exod.3 d.4 c
 Moyse accepta vxore & filiis, præcepto Dei proficiscitur in Ægyptum.exod.4 e
 Moyse vult Deus occidere in diuersorio, proficiscentem in Ægyptum.exod.4 f
 Moyse cum Aarone fratre petunt a Pharaone populum Israel dimitti.exod.5 a
 Moyse & Aaron irascitur populus Israel quod magis a Pharaone opprimeretur ex quo loquuti fuerant ei.exod.5 d
 Moyse virga veritur in colubrum.exod.7 b
 Moyse conqueritur Deo, quod populum non statim liberauerit, vbi primum loquutus est Pharaoni.exod.5 d
 Moyse canticum.exod.15 a
 Moyse orate vincit filii Israel Amalec. exo.17 c
 Moyse admittit consilium Iethro soceri sui super magistratibus constituendis.exod.18 a
 Moyse ascendit montem Sinai, sanctificat populum, & prohibet ab eo montem tangi. exod.19 a.24 a
 Moyse morante in monte, pars filiorum Israel adorat vitulum.exod.21 a
 ad Moysem referebant grauiores lites iudicari. exod.18 d
 Moyse iudicat populi lites iuxta leges Dei a mane ad vesperam in ostio tabernaculi.exod.18 b.33 b
 Moyse verbis Deus vult fidem haberi, tanquam ei qui solum Dei verbum nuntiet.exod.19 b
 Moyse cu Aaron ascendit motem Sinai. exo.19 d
 Moyse testamentum vetus dedicat, sanguine populum aspergens.exod.24 c
 Moyse cu Deo in nube x.1 diebus & x.1 noctibus.exod.24 a
 Moyse descendens de monte cum duabus tabulis in manu sua, iratus eas confringit, & vitulum aureum.exod.32 d
 Moyse delibro Vitæ vult deleri, aut populo peccatum dimitti.exod.32 g
 Moyse loquitur Deus facie ad faciem in nube in ostio tabernaculi videtur cunctis. exo.33 b

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

- Moyſes poſtulat Deum eſſe ſecum in ducendo populo, & viam ſibi ab eo oſtendi. exod. 33 c
- Moyſen ſtare in petra iubet Deus, vt ipſius ſimbriam videat. exod. 33 d
- Moyſes faciem Dei videre non poteſt, & viuere. exod. 33 d
- Moyſes rurſum ſcandit montem, portans nouas tabulas ſecum. exod. 34 a
- Moyſes ſecundò deſcendit de monte, habens duas tabulas in manibus. exod. 34 d
- Moyſes annuntiat populo omnia verba quæ præceperat ei Deus in monte Sinai. exod. 34 d
- Moyſes loquens ad populum, faciem velabat. exod. 34 d
- Moyſi facies cornuta ſiue ſplēdens ex conſortio ſermonis Dei: propter quod nō audet populus ei appropinquare. exod. 34 d
- Moyſes murmurator & infidelis non vult amplius ſolus deducere populum. num. 11 c e
- Moyſes interfici ſe à Deo optat, & odio affectus ob murmuraciones populi. num. 11 c
- Moyſes optat omnes prophetare. num. 11 f
- Moyſes fideliffimus Dei teſtimonio, ſeruus in regendo populo Iſrael, proponens ei ſolum Dei verbum: cui ore ad os loquebatur Deus. num. 12 b. exod. 19 a. deut. 4 a
- Moyſes & Aaron coram populo cadunt in terram, audientes murmur ipſius. num. 14 b
- Moyſes placat Dominum iratum contra populum. nume. 14 c
- Moyſes cadit in faciem, audita rebellionē Dathan & aliorum. nume. 16 a b
- Moyſes ſe miſiſſe vt gubernaret populum ſuum, non vt Core, vſurpaſſe munus illud, declarat Deus occidēdo Core & reliquos. num. 16 d e
- Moyſes timens occidi à populo, fugit ad tabernaculum. num. 16 f
- in Moyſen murmurantes Iſraelitæ, occiduntur à Deo x i i i i m. d c c. nume. 16 g
- Moyſes & Aaron nō ſunt ingreſſuri terrā promiſſionis. num. 20 b. deut. 1 f. 3 a
- Moyſes mittit nūcios ad regē Edom. num. 20 c
- Moyſes orat Deū vt pro ſe cōſtituat principem populi Iſrael poſt mortem ſuam. num. 27 c
- Moyſi terra promiſſionis oſtenditur. deut. 3 d. nume. 27 c
- Moyſes legem explanat. deut. 1 a
- Moyſes non valens ſolus populum adminiſtrare, ſecum alios conſtituit. deut. 1 b
- Moyſes aſcendit in montem Horeb. deut. 9 b
- Moyſes fidem ſuadet bellanti populo in promiſſam à Deo victoriam. deut. 20 a
- Moyſes iubet extrui altare trāſmiſſo Iordane, & deſuper legem ſcribi. deut. 27 a
- Moyſes diſponit ſe ad mortem. deut. 31 a
- Moyſe vocato & Iſue, mandat Dominus cōponi canticum in teſtimonium futuræ præuaricationis filiorum Iſrael. deut. 31 d
- Moyſi canticum memoriter tenendum, & ore decantandum. deut. 31 e
- Moyſes ſcandit montem Abarim, conſideraturus terram promiſſam. deut. 32 g
- Moyſes moriturus benedicit ſingulis tribubus Iſrael. deut. 33 a
- Moyſes moritur & ſepelitur à Deo. deut. 34 b
- Moyſes plangitur ab Iſraelitis. deut. 34 c
- Moyſi ſepulchrū, hominibus ignotū. deut. 34 b
- Moyſi laus. eccleſiaſtici 45 a
- Moyſes impeditur linguæ. exod. 4 c
- Moyſi interpres Aaron. exod. 4 d
- Moyſi ſimilis propheta non ſurrexit in Iſrael. deut. 34 d
- Moyſi integritas in gubernando populo. numeri 16 c
- Moyſes quid egerit in monte Sinai, paucis verbis narrat. deut. 9 b c
- Moyſes medius inter populum Iſrael & Deum. deuteron. 5 c
- Moyſes mitiffimus. nume. 12 a
- Moyſes iraiſcitur quod Madianitarum mulieres ſint reſernatæ in bello. nume. 31 b
- Moyſi oculus non caligauit, ſed adhuc viridis mortuus. deut. 34 c
- Moyſi parentum fides. heb. 11 d
- Moyſi fides. heb. 11 e
- Moyſes fidelis in domo & eccleſia Domini in adminiſtrando populo Iſraelitico, omnia faciēs & docēs ſecundū verbū Domini. heb. 3 a
- Moyſi reſtiterūt Iannes & Mábres. 1 a. timo. 3 b
- per Moyſen lex data. iohan. 1 b
- Moyſes cum tabulas legis ad populum afferret, velo faciem tegebat, & quare. 2. corinth. 3 c
- Moyſi locutū fuiſſe Deum, credūt Iudæi: Chriſto locutum fuiſſe, non credunt. iohan. 9 e
- Moyſes Iudæos accuſaturus, qui Chriſto noluerunt credere, de quo ille ſcripſit, & de ventura Dei ira in incredulos. iohan. 5 g
- Moyſes & propheta, ſcriptura veteris teſtamēti. luc. 16 g
- Moyſen repulerunt Iudæi. act. 7 e
- Moyſes in ſingulis ciuitatib' legitur diebus ſabbathi. act. 15 d
- Moyſes aduentum Chriſti prædicit. act. 3 d
- Moyſes & Elias in tranſfiguratione Domini. math. 17 a
- Mofaica peccatorum conſeſſio. leuit. 16 e
- ſuper Mulam Davidis conſtitutus Salomō ducitur in Gihon, vt vngatur in regem. 3. regum 1 e
- ¶ Mulierem creat Deus è coſta Adæ. gen. 2 d
- Mulier adiutorium viri. gene. 2 c
- Mulier ſeducitur à ſerpente, & contra præceptum Dei comedit de ligno ſcientiæ boni & mali. gene. 3 a b
- à Muliere initium peccati. eccleſiaſtici 25 d
- à Muliere iniquitas viri. eccleſi 42 c
- Mulier reiicit peccatum in ſerpentem. gen. 3 b
- Mulier ſub viri poteſtate conſtituitur. gene. 3 c
- Mulieri nubenti precabatur populus vt eſſet fecunda vt Rachel & Lia. ruth 4 c
- Mulier gloria viri eſt. 1. corinth 11 b
- Mulier viro mortuo, poteſt cuiſcunq; velit nubere, eſt ſollicitior, ſi matrimonium non iteraret. 1. corinth. 7 g
- Mulierem homini bonum non rēgere: ad euitandam tamen fornicationem vnulquiſque vxorem ſuam habeat. 1. corinth. 7 a
- de Muliere, multa apud Paulum 1. corinth. 11. a
- Mulier vnaquæque virum ſuum habeat ad vitandam fornicationem. 1. corinth. 7 a
- Mulieres in eccleſia & cœtu Chriſtianorum taceant, ſubditæ viris. 1. corinth. 14 f
- Mulieres viros ſuos interrogent, ſiquid diſcere velint. 1. corinth. 14 f
- Mulierū ornatus quales eſſe debeant. ephel. 5 e
- coloff. 3 c. 1. timoth. 2 c. 3. 1. petr. 3 a
- Mulier ex viro, & propter virū creata, non contrā. 1. corinth. 11 a
- Mulierem oportet rem familiarē curare. prouerb. 12 a. tit. 2 a
- Mulieri nō dādus primatus. eccleſi 25 d. 1. tim. 2 d
- Mulieris ærumnæ ob peccatum. gene. 3 c
- Mulier viro ſux tribus nubebat olim. num. 36 c
- Mulier veſte virili ne vtatur. deut. 22 a
- de Muliere menſtruofa, & eius purgatio. leuit. 15 c d
- Mulieris poſt partum purgandæ lex. leuit. 12
- de Muliere, quā maritus ſuſpicatur adulteram. nume. 5 b
- Mulier vouens, an teneatur voto. num. 30 b c
- Mulier captiua quomodo in vxorem ducenda. deut. 21 b
- Mulier bona. eccleſiaſtici 36 d
- Mulier ſapiens domum ſuā ædificat. prou. 14 a
- Mulier ſenſata, viri beatitudo. eccleſi 25 b. 16 a
- Mulier à ſpecie non concupiſcenda. eccleſi 25 d
- Mulier nequam, plaga mortis. eccleſi 25 d
- Mulier amara, ſola Dei gratia vitatur. eccleſi 7 d
- Mulier fornicaria fugienda. eccleſi 41 d
- Mulier zelotypa & ebriofa. eccleſi 16 b
- Mulier formoſa & fatua cui comparanda. prouerb. 11 d
- Mulier litigioſa cui comparanda. prouerb. 27 c
- Mulier litigioſa fugienda. prouerb. 21 b c. 25 d
- de Muliere adultera. prouerb. 21 b
- de Muliere forti. prouerb. 31 b
- Mulieris manus abſcindenda, qua pudēda hominis apprehenderit. deut. 25 c
- Mulieris ira & nequitia. eccleſi 25 c
- Mulieris fornicatio in quo agnoſcitur. eccleſi 26 b
- Mulieris bonæ commendatio. eccleſi 26 c d
- Mulieres cohæredes gratiæ vitæ. 1. petr. 2 b
- Mulieres ieiuniis & orationibus vacantes ad oſtium tabernaculi Domini, dant ſpectula ſua vt ex illis fiat labrum æneum. exod. 38 a
- cum Mulieribus quæ ieiuniis & orationibus vacabant ante tabernaculum Domini, dormiūt ſacerdotes. 1. reg. 2 c
- Mulieres domus Abimélech concluduntur à Deo, ne parere poſſint, propter raptam ab eo vxorem Abrahæ. gen. 20 d
- Mulieribus & paruulis & viris præcipitur ſeptimo quoque anno legi Deuteronomiam. deut. 31 c
- Mulieribus præſentibus & paruulis Iſue legit Deuteronomium omni populo. iſue 8 g
- Mulieres cum Maria ſore ſua, cantant & laudant Deum cum tympanis. exod. 15 e
- Mulieres cantantes occurrunt Sauli & Davidi reuertētib; à cæde Philiftinum & Goliath. 2. reg. 18 b
- Mulieri Deborah tradit Deus hoſtes in manu. iudicum 4 b
- Mulier Iahel occidit Siſaram, deſixo per ipſius capitis tempora clauo. iudicum 4 c
- à Muliere vulneratur ipſe Abimélech: quod opprobrium timens iubet ſe occidi ab armigero. iudicum 9 g
- Mulieres reſeruabantur in expugnatione vrbium. deut. 20 c
- Mulieris Noemi amicæ dehortationes nubibus ſuis volentibus ſecum reuerti in Bethlechem. ruth 1 b
- Mulieris afflicte Annæ & triſtis gratioſa reſpoſio. 1. reg. 1 c
- Mulieris Thecutidis aſtu, & Ipſius Iob reuocatur Abſalom. 2. reg. 14 a
- Mulier pulchra & prudens Abigail. 1. reg. 25 a
- Mulier, abſcoſis Achimæa & Ionatha in puteo, & velamine cum tritico cōtuſo ori putei ſuperpoſito, fallit nuntios Abſalom. 2. reg. 17 e
- Mulieris prudentis conſilio liberat Deus ciuitatem Abelam obſeſſam à Iob. 2. reg. 20 f g
- Mulieri pauperulæ præcipit Deus, illius mouendo animum, vt Eliam eſurientem palce-ret. 3. reg. 17 b
- erga Mulierem pauperulam benignus Eliſeus multiplicat oleum, vnde illa ſatiffacit creditoribus. 4. reg. 4 a
- Mulier ſterilis, diues, alit & hoſpicio ſuſcipit Eliſeum iter habētē ſæpe per domū illius: cui ſi liū impetrat à Deo pro miniſterio. 4. reg. 4 b
- à Mulieribus mundi, id eſt qui ſanctificati erāt ſanctificatione externa legis, nō cōtacta vxore ad tēpus ne impediretur eorū deſyderiū in Deū, poterāt veſci panib' ſanctis. 1. reg. 21 a b
- Mulieri Ruth dat Deus conceptum. ruth 4 b
- Mulier virtutis, Ruth. ruth 3 c
- cum Muliere Chriſtum loqui mirantur apoſtoli. iohan. 4 d
- Mulieris pariētis exemplo propoſito, admonet Chriſtus apoſtolos quanta triſtitia afficerentur, cum eſſet in ſepulchro, quanto præterea gaudio poſt reſurrectionem. iohan. 16 e
- Mulier ſanguinis fluxum patiens, ſanatur fide in Chriſtum. math. 9 c
- Mulier quædam purpuraria baptizatur, & domus eius rota. act. 16 c
- Mulieres Chriſtum ſequuntur, de facultatibus ſuis ei miniſtrantes. luc. 8 a. quæ & aduerūt in morte ipſius. math. 27 f
- Mulieres Chriſtum ſurrexiſſe nuntiant apoſtoliſ & diſcipulis. math. 28 b

Mulieribus ipsius resurrectionem nuntiantibus occurrit Christus. math. 28 b
 Mulieribus Paulus prædicat euangelium. act. 16 a
 Mulieres nobiles non paucæ credunt Christo. act. 17 a
 Mulieres comedunt filios in fame Samariæ. 4. regum 6 f
 Mulierum Ierosolymitanarum ruina. isa. 3 c
 Mulieres per liberorum generationem saluabuntur si ipsæ permanserint in fide & dilectione. 1. tim. 2 d
 Mulieris amicitia sole visio, & eiusdem partus. apoc. 12 a
 Mulieris sedētis super bestiam coccineam visio, & eius sacramentum. apoc. 17 a b c d
 Mulierum idololatrarum amore captus Salomon, quas ne tangeret, prohibuerat Deus: idola colit, & à Deo reicitur. 3. reg. 11 a
 Mulo infidens Absalom fugiens ab exercitu, pendet de quercu. 2. reg. 18 b c
 Munda animalia & immunda. leuit. 11 a. deut. 14 a
 Mundum esse neminem coram Deo probat Baldad. iob 25 a
 Mūdabant pocula Pharisei, corda autem eorum plena erant rapina. math. 23 c
 Mundati fuerūt apostoli, & fidem haberēt sermonem quem euangelizabat Christus. ioh. 15 a
 Mundi corde Deum videbunt. math. 5 a
 Siquis Mundauerit se ab infidelitate & impiis persuasionibus, quales eorum qui resurrectionem factam mentiebantur, erit vas sanctificatum, vtile, & paratum ad omne opus bonum. 2. timoth. 2 d
 iuxta Mūditiā manuum Davidis retribuit ei Deus, cōstituendo eū regē Israelis, quē aucupatorem regni falsō criminabatur. 2. reg. 22 c
 Mundus per Christum factus. iohan. 1 a
 Mundus totus in maligno positus. 1. iohan. 5 d
 In Mundo est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, superbia vitæ. 1. iohan. 2 c
 In Mundum nihil intulimus. 1. corinth. 9 f
 Mundi huius figura transit, & concupiscentia eius. 1. corinth. 7 e. 1. iohan. 2 c
 Mundi amicitia, inimicitia est cū Deo. iac. 4 a
 Mundum ne diligam, neque ea quæ in mundo sunt. 1. iohan. 2 b
 Mūdum si quis diligit, Deū nō diligit. 1. ioh. 2 b
 pro Mundo non orat Christus. iohan. 17 b
 Mundus Deum non cognouit, nec ei fide adheret. iohan. 17 d
 Mundus non cognouit Iesum esse Christū verum lumen. iohan. 1 a
 Mūdum vincimus fide in Christū. 1. ioh. 5 a b
 quōd Mundus fideles odio habeat ne miremur, & quare. 1. iohan. 3 c
 in Mūdi ætatem vltimam incidimus. 1. cor. 9 c
 Mundo antiquo Deus non pepercit, diluuium inducens. 1. petr. 2 b
 Mundi huius regnū factū est Christi. apoc. 11 c
 Mundum iudicabunt fideles. 1. corinth. 6 a
 Munera mittit Iacob ad fratrem Esau, vt cōcellitur sibi. gen. 32 c
 Munera offert Iacob ipsi Esau. gen. 33 b
 Munera mittit Iacob ad Ioseph. gen. 43 b c
 Munera corrumpunt iudices. eccli. 20 d
 Munera quæ excæcant oculos sapientū, & verba iustorum peruertunt, ne accipiant iudices. deut. 16 d. exod. 23 b
 Munera accipiunt filii Samuel, iudices in Israel, & peruertunt iudicium. 1. reg. 8 a
 Munera accipiens vt occidat innocētē, maledictus. deut. 27 d
 Munera nō acceperat à populo iudex Samuel. 1. reg. 12 a
 Munera nō accipit Deus noster vt iudicet quæquam. deut. 10 d
 Munera non attulerunt ad Saulem regem cōstituta à Deo impii, quorum Deus nō tetigerat corda. 1. reg. 10 d
 Munera mittit ad David Thou, rex Emath, ob percussum Adarezer. 1. reg. 8 e

Munera ne accipiat propheta ab impio Ieroboam prohibet Deus, nec à quocunq; alio. 3. reg. 3 b
 Munera noluit accipere Eliseus à Naama Gentili quæ sanauerat à lepra, ne Dei donū videatur vedere quod gratis acceperat. 4. reg. 5 e
 Munera accepit Giezi cōfictō mēdacio, à Naaman sanato à lepra, quæ dominus eius ne dona Dei vendere videretur, renuerat accipere: ob id lepra percussit, & tota ipsius posteritas. 4. reg. 5 f g
 Mures aureos mittunt Philisthæi cum arca ad placandum Deum. 1. reg. 6 a b c
 Murmur Israelitarum contra Deum, petentium carnes. num. 11 a
 Murmurat Israel ob aquas amaras. exod. 15 f
 Murmurat Israel ob aquæ penuriā. exod. 17 a
 Murmurant filii Israel pro cibo. exod. 16 a
 Murmurat Moyse in Deum. num. 11 c
 Murmurant contra Moyse Aaron & Maria. num. 12 a
 Murmurat populus in Moyse, audiens in terra promissionis esse gigantes. num. 13 d. 14 a
 Murmurat contra Deum, qui contra ministros ipsius murmurat. exod. 16 b
 ex Murmurante populo in Moyse, interficitur x i i i i m. d. c. num. 16 f
 Murmurat populus Israel propter aquas. nu. 20 a
 Murmurat populus propter durū iter. nu. 21 b
 Murmurationem Israelitarum Moyse obiicit ipsis Rubenitis & Gaditis. num. 32 b
 Murmurat populus incredulus nolens ad terram ascendere. deut. 1 d e
 sine Murmurationib⁹ omnia faciam⁹. phil. 2 b
 non Murmurandum contra Deum, ne exemplo Iudæorum pereamus. 1. corinth. 10 b
 Murmuratio vitanda & detractio. sapien. 1 c
 Murmuratorib⁹ filiis Israel Deus prædicat interitum in solitudine. num. 14 e
 Murus Ierusalem dedicatur. 1. esd. 12 b
 Musach. 4. reg. 16 d
 Muscis diuersi generis implentur dom⁹ Ægyptiorum. exod. 8 e
 Mutatur homo in aliū virum à spiritu Dei. 1. reg. 10 b
 Mutui lex. exod. 22 c
 de Mutuo data pauperi pecunia. exod. 22 d
 Mutuum dare omnibus præcipitur Iudæis, & à nemine mutuum accipere. deut. 15 a
 Mutuum dandū etiam si non sit spes reddendi. deut. 15 b
 Mutuum dandum fratribus in paupertate redditis. deut. 15 b
 Mutuum dandum proximo. eccli. 29 a
 Mutuum dādum, nihil inde sperando, math. 5 f. luc. 6 e. vt simus filii Dei.
 Mutuat aliis qui seruat præcepta Dei, & à nemine mutuum accipit. deut. 18 e
 Mutuum facit Deus. exod. 4 c
 Mutus sanatur. math. 9 d
 Mutus efficitur Zacharias ob incredulitatem. luc. 1 b
 Mysterii reuelationē de salute futura per Christū, quod multis ante seculis celatū fuit, euangelium suū vocat Paulus. rom. 16 d
 Mysteriorum Dei dispensatores apostoli. 1. corinth. 4 a
 Mysterium extremæ resurrectionis. 1. cor. 15 g

N

Naaman leprosus, princeps militiæ regis Syriæ. 4. reg. 5 a
 Naaman cum ingentibus muneribus accedit ad Eliseum vt sanetur à lepra. 4. regum 5 a
 Naaman irascitur Eliseo quod pluribus ceremoniis non vteretur in sanando se, sed tantum iuberet se ablui in Iordane. 4. reg. 5 c
 Naaman lauatur in Iordane, & mūdatur à lepra: post Deum Israel, solum verum Deum confitetur. 4. reg. 5 d
 Naaman petit sibi parci à Deo, si quando sicte

cogatur cum domino suo Gentili rege adorare in templo idolorum. 4. reg. 5 e
 per Naaman Gentilem dedit Deus salutem & victoriam regi Syriæ. 4. reg. 5 a
 Naas Ammonites obsidet Iabes Galaad. 1. regum 11 a
 Nabal impiorū omnium exemplar. 1. re. 25 a
 Nabal Dauidi cibum denegat. 1. reg. 25 c
 Nabal ebrius occiditur à Deo. 1. reg. 25 g
 Naboth vineam suam denegat regi Achab. 3. reg. 18 a
 Naboth lapidatur, submissis falsis testibus à iudicibus iniquis, volentibus placere Iezabel reginæ impiæ. 3. reg. 18 c d
 Nabuchodonosor, rex Babylonis Ierusalem deuastat. 4. reg. 24 a. iere. 39 a
 Nabuchodonosor totū orbem sibi subiici per Holofernem mandat. iudith 2 a
 Nabuchodonosor iubet eligi ex filiis captiuorum Israel, qui doceantur literas Chaldæorum. dan. 1 a
 Nabuchodonosor somnium. dan. 2 a
 Nabuchodonosor statuā auream erigit, quam adorari præcipit. dan. 3 a
 Nabuchodonosor tres pueros è fornace educi iubet. dan. 3 g
 Nabuchodonosor rursus somniat, & Daniel somnium interpretatur. dan. 4 a
 Nabuchodonosor septē annis cum bestiis habitat. dan. 4 f
 Nabuchodonosor mors comparatur ruinæ Luciferi. isa. 14 d
 Nabuchodonosor plangitur ab Israele, & irridetur. isa. 14 b
 Nabuchodonosor regi monentur obedire Iudæi. iere. 27 b
 Nachor nascitur, duxit vxorē Melcha. ge. 11 c
 Nachor filii ex Melcha. gene. 11 d. 22 d
 Nadab & Abiu cum Aaronē patre vident Deū in monte Sinai in specie ardētis ignis. exod. 24 d
 Nadab & Abiu offerentes ignem alienum, cōburuntur à Deo. leuit. 10 a. num. 3 a
 Nadab, filius Ieroboam, regnat super Israel. 3. reg. 14 c
 Nadab impie agit sicut & Ieroboam. 3. reg. 15 f
 Nadab regem Israel occidit Baasa, qui pro eo regnat super Israel. 3. reg. 15 f
 Nahasson filius Aminadab princeps in tribu Iuda. num. 1 b
 Nahum prædicat Dei vindictam in Assyrios, & bonitatem in Iudæos. nahum 1 a
 Narrat Moyse liberationem filiorum Israel fecero. exod. 18 c
 Natalis sui cornam celebrat Herodes principibus suis. marc. 6 c
 Nathan propheta prædicat Deus filium Dauid Christum venturum, qui ecclesiam edificaret. 2. reg. 7 a
 Nathan propheta Dauidem adulterū arguit. 2. regum 7 a
 Nathan propheta laudes. eccli. 47 a
 Nathan propheta inclinans se Dauidi, indicat Adoniam regnare contra fas. 3. reg. 1 c
 De Nathanaele vero Israelita, & eius confessione. iohan. 1 g
 Natiuitas Samsonis prænuntiatur ab angelo Manue patri eius. iudic. 13 a
 Nature impuritatem describit Baldad. iob 25 a
 Natus ex Deo est, qui Christo credit. iohan. 1 b. 1. iohan. 5 a
 Natus ex Deo, peccatū non facit, quod semen verbi Dei & fidei in ipsum, eum cōseruit, & in dies studeat expugnare peccata. 1. ioh. 3 b
 Naufragium patitur Paulus cū suis. act. 27 g
 In Nazareth Gabriel virgini annuntiat eam concepturam Christum. luc. 1 c
 In Nazareth educatur Christus. math. 2 d. luc. 4 c. hinc Nazarenus dicitur.
 apud Nazarenos suos nulla aut pauca miracula Christus edidit: sicut nec Elias & Eliseus, ec. i.

qui Sarepthanæ viduæ & Naamæ Syro Gē-
tibus beneficia præstiterunt potius, quam suis
Iudæis. luc. 4 d
Nazareni Christum prophetam nullo honore
afficiunt. math. 13 g
Nazareni conatur Christum præcipitare. luc. 4 e
Nazaræorum lex. nume. 6 a
Nazaræus ab utero matris fuit Samson, quem
cum mater sua gestaret in utero, à vino &
immundis abstinuit, præcepto Dei. iudic. 13 a
Nazaræo Samsoni nouacula raduntur pili se-
ptem de capite, & perit fortitudo ipsius. iu-
dicam 16 d
Nazaræus Samuel. 1. reg. 1 b
¶ In Nebo mote præcipit Moyse Deus mori,
cōspecta terra promissionis. deut. 32 g. 34 a
¶ Nebula impletur templum, & gloria Dei. 3.
regum 8 b
¶ Necessitate coactus comedit David sanctifica-
tos panes, siue panes propositionis. 1. reg. 21 b
non ex Necessitate aut tristitia subueniendum
pauperibus, sed sponte & in hilaritate. 1. cor. 9 b
in Necessitatibus se commendat Paulus ut Dei
ministrum. 1. corinth. 6 a
¶ Ne Negarent Israelitæ se Dominum elegisse
in Deum, erigit Iosue lapidem in testimo-
nium. iof. 24 f
non se Negaturum Christum, quicquid acci-
disset, promittit ipsi Petrus. math. 26 c. mar.
14 c. luc. 22 c. iohan. 13 d
si Negauerimus Christum, & ille negabit nos.
2. timoth. 2 b
¶ Nchemias pincerna regis Artaxerxis. 1. esd.
2 a
Nchemias impetratis literis à rege Artaxerxe,
venit Ierusalē, eiusque muros ædificat. 1. esd. 2 a
Nchemias reprehendit transgressores sabba-
thi. 1. esd. 13 b
Nchemias increpat Iudæos ducentes vxores a-
lienigenas. 1. esd. 13 d
Nchemiæ laus. ecci. 49 d
¶ Nemrod robustus venator. gene. 10 b. 1. pa-
ralip. 1 a
¶ Nemus plantat Abraham in Bersabee. gen. 21 d
Nemus Baal consecratum, in quo ipsi Baal con-
secrabantur hostiæ, iubet Deus succidi à Ge-
deone. iudic. 6 e f
¶ Nephthali nascitur. gen. 30 b
Nephthali filii. gene. 46 c
Nephthali benedicitur. gen. 49 c. deut. 33 d
Nephthali fors. iof. 19 c
Nephthali non expulsos Chananæos facit tri-
butarios. iudic. 1 g
¶ Nervus femoris Iacob tactus ab angelo, e-
marcuit. gen. 32 f
Nerum femoris Iudæi non comedant. ge. 32 g
¶ Nicanor à Demetrio in Iudæam mittitur.
1. macha. 7 d
Nicanor die sabbathi Iudam aggredi tentat.
2. macha. 15 a
Nicanoris blasphemiam. 2. macha. 15 a
Nicanoris exercitu prostrato, Iudas caput eius
cum manibus præcindi iubet, & linguam
particulatim a uibus dari. 2. macha. 15 e
¶ Nicodemus magister in Israel, venit ad Chri-
stum nocte ut doceatur, timens suos Iudæos.
iohan. 2 a
Nicodemus cum Iosepho sepeliunt Christum.
iohan. 19 g
¶ De Nido inuento lex. deut. 22 a
¶ Ninive ædificatur. gen. 10 b
Niniven euerendam prædicat propheta ex-
plo Alexandriæ. nahum 3 a
contra Niniven. sopho. 2 d
Ninivitarum resipiscencia. ionæ 3 b
Ninivitarum misericordiā consequuntur. ionæ 3 d
Ninivitarum ad Ionæ prædicationem conuersi, Iu-
dæi Christo prædicante non sunt conuersi.
math. 23 d. luc. 22 d
¶ Nobe ciuitatem sacerdotum percutit Saul,
quod fauissent Dauidi. 1. reg. 22 d

Nobe possessio. num. 32 g
¶ Nocturnam non comedebat Iudæi. deut. 14 b
¶ De eo qui Nocturnam amicum adit, petens tres
panes. Vide Orandum esse sedulo.
Nocturna pollutio quo expiatur. deut. 23 b
¶ Non Nocuit Laban ipsi Iacob, quia Domi-
nus non permisit. gen. 31 a
¶ Noe quare sic vocatus. gene. 5 d
Noe genuit tres filios Deo acceptos. gen. 6 b
Noe prædicat Dominus diluuium. gen. 6 b
Noe præcipitur arcam ingredi. gen. 7 a b
Noe præcipitur egredi arcam. gen. 8 c
Noe ædificat altare Domino, oblatumque ho-
locustum gratum habet Deus. gen. 8 d
Noe benedicit Dominum. gen. 9 a
Noe promittit Dominus diluuium non rur-
sum immisurum se. gen. 9 b
Noe plantat vineam, & victum sibi parat ex
agricultura. gen. 9 c
Noe inebriatus, deridetur à filio suo Cham.
gen. 9 c
Noe ætas. d c c c c l. anni. gen. 9 d
Noe laus. ecci. 44 c
Noe fides. heb. 11 b
Noe arca. 1. pet. 3 d
Noe, iustitiæ præconem custodiuit Dominus,
ne periret in diluuium. 2. petr. 2 b
¶ Noema, vxor Tubalcain. gen. 4 d
¶ Noemi defuncto marito suo Elimelech, &
duobus liberis, reuertitur in patriam. ruth 1 b
Noemi lætatur natura sibi ex Ruth filium.
ruth 4 d
¶ Nomina imponit Adam cunctis animanti-
bus. gen. 2 d
Nomen matris ut plurimum solebat imponere
liberis, ut de matre Samsonis legimus, iudi-
cum 13 d. & de vxoribus Iacob, gen. 29. 30
Nomen imponunt vicinæ filio Booz, nato de
Ruth. ruth 4 d
Noemi lætatur natum sibi ex Ruth filium. ruth 4 d
Nomen patris sui violauit sacerdotis filia for-
nicans. leuit. 21 b
Nomen vel fama Iosue ubique diuulgatur, quod
cum eo esset Deus. iof. 6 d
Nominis boni habenda ratio. ecci. 41 c
Nomen Dauidis exaltauit Deus. 1. reg. 7 b
Nomen suum celebrare cupientes homines,
incipiunt ædificare turrim Babel. gen. 11 a
Nomen facit sibi Dauid, diuulgaturque fama
eius ob percussam Syriam. 1. reg. 8 d
ut Nomen Ruth celebretur ob fecunditatem,
imprecatur populus in nuptiis. ruth 4 c
¶ Nomina eorum scripta essent in cælis, vult
Christus x x suos discipulos gaudere. lu. 10 c
Nomina patrum suorum inuocata fuere super
Ephraim & Manasse, id est appellati sunt no-
mine Israel, Israelitæ, tanquam veri filii. ge. 48 c
Nomen defuncti suscitare, pro defuncti vxor-
em ducere, & ex ea generare filium qui no-
mine defuncti vocetur. ruth 4 b
Nomen impiorum delebit de sub cælo Deus,
ut nemo amplius de eis loquatur. deut. 29 c
Nomen Amalec deleri, eumque ita deleri ut
nulla ei postea extet memoria, præcipit Iu-
dæis Moyse. deut. 25 d
ut ne Nomen quidem idolorum superstit & au-
diatur in locis suis, voluit Deus omnem ido-
latriam penitus aboleri. deut. 12 a
Nomen Dei, Sum qui sum. exod. 3 d
Nomen suum magni non indicant Deos
patribus Iudæorum, Abraham, &c. exod. 6 a
Nomen Dei, protectio nostra. prouerb. 18 b
Nominis & potentia Dei fultus Dauid proster-
nit Goliath. 1. reg. 17 f
Nomen Dei sanctum & gloriosum ab omnibus
celebrari debet, quod humiles & afflictos ex-
altet, superbos deprimat. luc. 1 e
Nomen Domini inuocantes discedant ab ini-
quitate. 2. timoth. 2 c
in Nomen suum elegit Deus populum Israel,
ut apud omnes gentes nomen eius & fama

celebris esset. deut. 26 d
Nomen suum in terra promissionis voluit Deus
celebrari. deut. 12 a b
ut Nomen suum narraretur in Gentibus, plagis
variis affligit Agyptios Deus. exod. 9 c
propter Nomen suum non deserit Deus populum
suum agnoscentem peccatum. 1. reg. 12 d
Nomen Dei magnificari, Deumque notum fieri
& cognosci ab omnibus cupit Dauid. 1. re. 7 d
Nomen Dei auditum ubique. 3. reg. 8 e
Nominis Dei fama adducti alienigenæ, exau-
diuntur à Deo. 3. reg. 8 e
Nomen Dei qui tantam sapientiā dedisset Salomo-
ni, audiens regina Saba, venit ad ipsum Sa-
lomonem ut eum loquentem audiat. 3. re. 10 a
in Nomine Domini benedicit Dauid populo
post reductam arcam, completis sacrificiis.
2. reg. 6 d
in Nomine Domini maledicit Eliseus pueris
irridentibus ipsum, & ab vris deuorantur.
4. reg. 2 d
Nomen Dei ceptum est inuocari tempore He-
noch, filii Adam. gene. 4 d
Nomen Dei inuocatum super templum. 3. reg. 8 e
Nomen Dei inuocat Abram in iueneribus suis
gene. 12 c. 13 a
Nomen Dei inuocat Isaac. gene. 26 f
Nomen Dei inuocat Moyse. deut. 32 a
Nomen Dei inuocantes Leuitæ, benedicebant
filiis Israel. deut. 10 b
Nominis Dei super populum suum inuocato,
timent hostes. deut. 28 a
in Nomine Domini iurat Iosue cum principi-
bus populi, se nihil mali facturum Gabaoni-
tis callidis: propter quod deprehensa licet si-
mulatione, non audeat eos contingere, timens
iram Dei. iof. 9 d
in Nomine Domini iurauerant mutuo Dauid
& Ionathas. 1. reg. 20 g
Nomini Domini reædificat altare destructum
Elias. 3. reg. 18 e
in Nomen Domini blasphemus lapidatur præ-
cepto Dei. leuit. 24 b
Nomen Dei non assumendum frustra. exod. 20
a. deut. 5 b
per Nomen Dei iurandum, non per nomina
idolorum. exod. 23 c. deut. 6 c. 10 d
Nomen Dei inuocare super aliquem, id est be-
nedicere ei, & orare ut Deus, &c. nume. 6 d
Nomini Dei magno detractum timet Iosue, si Is-
raelitæ vincantur ab aduersariis. iof. 7 b
Nomen Dei polluebant, qui idolo Moloch co-
secrabant filios suos. leuit. 18 c. 20 a
Nomen Dei polluitur cum perjuramus. leuit. 19 c
in Nomine Dei loquens propheta quæ non
precepit Deus, occidi iubetur. deut. 18 d
¶ Nosci se dicit Ruth à Booz, qui dederat vn-
de ipsa viueret, ruth 2 b. vnde in fine capitis
dicit Noemi, Benedictus qui nouit te.
¶ Nouacula non radebantur capilli Nazaræo-
rum. nume. 6 a
Nouacula non ascendit super caput Samsonis,
quod Nazaræus futurus esset, iudicium 13 a,
nec super caput Samuelis. 1. reg. 1 b
¶ Qui non Nouerat Dominum ex Iudæis, &
opera magna quæ fecerat, conuertuntur ad
idola, fiduciam habentes eis. iudic. 1 b
Nouerat Deus Moysen ex nomine. exod. 33 c d
¶ Nouissima sua præuidere, & quid eis ob ado-
rata idola euenturum sit, optat Deus. deut. 32 d
de Nouissimis temporibus prophetauit Paulus,
& Petrus. 1. tim. 4 a. 2. tim. 3 a. 2. petr. 2 a. 3 a
Nouissima sunt deteriora prioribus illi homini
qui post cognitum euangelium, rursum se im-
plicat iniquationibus. mat. 23 d. 1. petr. 2 a
Nouissimos sibi & aliis peccatores visos, fieri
in ecclesia primos iustos & electos Dei: pri-
mos autem qui sibi & aliis carnalibus videtur in-
sti, fieri nouissimos, & haberi apud Deum pec-
catores, operibus suis, quod tantum est gratia
Dei debere putantes, dicit Christus. matt. 20 d

CNovos deos & idola constituerunt sibi Israelitae quibus sacrificauerunt. deut. 32 c
Nona creatura simus oportet nos qui Christo credimus, & omniu quae carnis sunt & mundi mortificatio nobis necessaria: non autem circuncidi, aut in praepurio manere. gala. 6 d
In Nouitate vitae ambulandum. rom. 6 a
In Nouitate spiritus Deo seruiunt, qui omnia sua opera spiritu rapiente faciunt. rom. 7 b
Nonus homo quem Deus creauit in nobis, induendus. eph. 4 c. vt in iustitia & sanctitate viuamus.
NOVVM TESTAMENTVM. ge. 3 c. he. 8 d
Nouum TESTAMENTVM. peccatoru remissio per sanguinem Christi. math. 26 c. marc. 14 c. luc. 22 b
Nouum testamentu quod fecit nobiscu Deus, est, quod daturus erat leges suas in cordibus nostris, non recordaturus peccatoru nostrorum amplius. heb. 10 c
Noui testamenti dispensationem accepit Paulus. 2. corinth. 3 b
Nox verbo Dei creatur. gen. 1 a
Nubes discurrunt, magnificentia Dei. deu. 33 d
Nubes e terra velut fons irrigas terra. ge. 2 a
In Nube Deus loquitur cum Moyses, cernentibus cunctis. exod. 33 b. 16 c
Nube operiete tabernaculum, manent in eodem loco Israelitae: recedente vero, proficiuntur. num. 9 c d. exod. 40 d
In Nube loquebatur Moyse Deus in introitu tabernaculi. nume. 11 f. 12 b
In Nubis columna apparet Deus Moyse. deu. 31 d
Nube in occasu orta, pluuiae signum. luc. 12 g
Nubis candidae visio. apoc. 14 c
Nubant qui se continere no possunt. 1. cor. 7 b
Nubant iuniores viduae. 1. timoth. 5 c
Nubere potest mulier cuiusque voluerit, viro mortuo, modo sit Christianum coniugiu. 1. corinth. 7 g
Nequs nubat prohibere, doctrina daemone. 1. timoth. 4 a
Nubunt priores quae maiores sunt aetate sorores. gen. 19 c
Nubenti Ruth precabatur populus vt esset fecunda sicut Rachel & Lia. ruth 4 c
Nudi Adam & Heua non erubescunt antequam peccassent. gen. 2 d
Nudos se esse cognoscunt Adam & Heua post peccatum. gen. 3 b
Nudus Saul, id est superioribus exterioribusve exutus vestimentis, prophetat cum prophetantibus. 1. reg. 19 d
Nudus Israel constitutus inter hostes, cum relicta fide & spe in verum Deum, adorauerunt vitulum. exod. 32 f
Nuditatem minatur Moyses Iudaeis non seruantiibus praepcepta Dei. deut. 28 e
Nueratur ad pugna apti ex filiis Isrl. nu. 1 a
Nuntii, per quos Chufai indicabat David consilium Achitophel, Dei consilio absconduntur in puteo, donec pertransissent serui Absalom illos quaerentes. 2. reg. 17 a
Nuntius a Iob nuntiat morte Virae. 1. reg. 11 c
Nuptias celebrat Laban. gen. 29 c
Nuptiae Rebeccae quato cum timore Dei celebratae fuerint, vide totum cap. 24 geneleos.
In Nuptiis interrogauerunt Rebecca voluntatem parentes ipsius. gen. 24 g
Nuptiae Samsonis celebrantur. iudic. 14 c
Nuptiarum sanctitatem docet Raphael Tobias. tob. 6 c
Nuptiis interfuit Christus cu apostolis & matre. iohan. 2 a
In Nuptiis postremus locus accipiendus, & quare. luc. 14 b
Nuptialem veste non habens, sine fide in ecclesiam Christi ingressus, conicitur in tenebras exteriores. math. 22 b
Cvt Nutriat socrum suam, colligit Ruth spicas in agro Booz. ruth 2 a
Nutrit ipsa Ruth socru suam Noemi ex spicis

quas in capo Booz collegerat, & cibis quos ab ipso Booz accipiebat. ruth 2 c d
Nutricis officio fungitur vetula Noemi, exultans datum sibi esse ex Ruth filium. ruth 4 d
Vt Nutrix fouet filios suos, ita Paulus Thessalonicenses, nihil ab eis exigens, ne quam occasionem daret recedendi a verbo. 1. thess. 2 b
Nythicorace non comedebant Iudaei. deuteronomii 14 b

Obed, filius Ruth ex Booz, pater Isai fuit patris David. ruth 4 d
Obededom Gethi natione ad Dominum conuerso benedicit Deus, propter arcae Dei quam in domo sua habebat. 1. reg. 6 b
Obediendum voci Dei. deut. 30 d. exod. 15 g
Obedientibus verbo Dei benedictio. deut. 11 d
Obedientiam verbo Domini promittit populus. exod. 24 a b
Non Obediens voci Dei Saul, abiicitur a Deo. 1. reg. 28 c
Obediri praepceptis suis maualt Deus, quam vitimas sibi offerri. 1. reg. 15 c. eccl. 4 d
Obediens Christus patri vsq; ad mortem. heb. 5 e
Obedientia Christi operatur in credentibus vt iam obedientes & iusti sint. rom. 5 d
Obedientes filii simus, sperantes perfecte in eam gratiam, quae nobis offertur per Christum. 1. petr. 1 c
Quod Obediamus euangelio & credamus, ex electione Dei est, qui ad hoc nos elegit. 1. petr. 1 a
Obediendum Deo praepicienti verbum euangelii praedicari, magis quam hominibus nocentibus. act. 5 e
Qui non Obedierit, credideritve Christo praedicanti sermonem Patris, is sermo illum iudicabit, quod sponte sua percat. iohan. 12 g
Obedientiam Corinthiorum explorat Paulus. 1. corinth. 1 c
Obedientiam Corinthiorum expertus Paulus per Titum, summopere gaudet. 1. corint. 7 d
Obedientia parentibus exhibenda. exod. 20 b. leuit. 19 a. deut. 5 b. tob. 4 a
Obedies Christus patri putatio & matri, luc. 2 g. Item Patri aeterno vsque ad mortem, philipp. 2 b
Obediens patri Ioseph. gen. 37 b
Obediamus praepositis nostris. heb. 13 c
Obedientia principibus exhibenda. exod. 22 a
Obediunt Israelitae ipsi Iosue. deut. 34 d
Obedientia Rubenitarum, Gaditarum, & dimidiae tribus Manasse erga Iosue. iof. 1 d
Obedientia Abrahamae commendatur a Deo. genes. 22 a. 26 a
Obedientiam Abrahamae, Christum quem ipsi Iudaei promiserat in benedictione Deus, voluit ex semine & familia eius Abrahamae descendere. gen. 22 d. 26 a
Non Obediens voci Dei, sed ferens de anathemate, ipse Achan occiditur. iof. 7 d
Obedierunt verbo euangelii audito Gentes. 2. regum 22 d
Obediens Deus voci Iosue, sol sedit in medio caelo, spatium vnus diei. iof. 10 c
Oblatio Aaron & filioru eius in die vnctionis suae. leuit. 6 c.
Oblatio Aaronis pro se & populo. leuit. 9 a
Oblatio peccantis per ignorantiam. nume. 15 e
Oblatio omnis fiet absque fermento. leuit. 6 c
Oblatio omnis sale sit condita. leuit. 2 d
Oblatio de bobus, ouib; agnis, capris. leuit. 3 a
Oblatio prima Aaron pro se & pplo. leuit. 9 a
Oblatio qualis esse debeat. leuit. 22 c
Oblationes singulorum ducum populi Israelitici, in dedicatione tabernaculi. nume. 7 a
Oblationes per singulas solennitates faciendae. nume. 28 a
Oblationes faciendae octo primis diebus septimi mensis. nume. 29 a
Obliti Dei, peribimus. deut. 8 d
Ne Obluiscamur Dei saluatoris nostri tempo-

re diuitiarum & saturitatis. deut. 6 b c
Ne Obluiscamur Dei, vbi diuitias & omnem rerum abundantiam dederit, summe cauentum. deut. 8 c
Oblitus Israel creatoris sui, conuersus ad idola, quib; fidebat, & affligitur. deu. 32 c. iud. 3 a b
Oblitus Dei populus traditur in manus Sifarae. 1. reg. 12 b
Obluiscitur benefactoris sui pincernae. gen. 40 d. remuiscitur eius tandem. gen. 41 b
Obsccrat Paulus, vt secundum vocationem suam viuant, & operentur fideles. eph. 4 a
Obsccratio Pauli. rom. 15 g
Obstetrices Dei timentes, cōseruant pueros Hebraeoru, quos iubebatur occidere: propter quarum factum Deus prouidet eis. exod. 1 d
Obstinatorum interitus praedicitur. eze. 6 c
Obtulit seipsum semel Christus pro expiatione peccatorum & sanctificatione nostra. hebr. 9 g. 10 c
Occasionem quaerens se vliscendi de Philisthaeis Deus, vxore accipit Samson Philisthaeam. iudic. 14 a
Occidit Deus quem vult, & viuere facit. deut. 32 e f
Occidere volens Deus filios Heli, non audierunt Patrem monentem. 1. reg. 2 e
Occidit Nabal impium Deus. 1. reg. 25 g
Occidere vult Deus Moyses in diuersorio. exo. 4 f
Occidit Deus Sifarae exercitum in conspectu Barac. iudic. 4 c
Occidere praecipit Deus Gentes quae in terra promissionis erant, ne essent in ruinam populo suo. deut. 7 c
Occidit Deus inimicos populi sui Chananeos, & antequam ingrederetur terram promissionis. exod. 23 f
Non Occidendum. gene. 9 a. exod. 20 c. deut. 5 b
Occides hominem, morte moriatur. leuit. 24 b. nume. 35
Occidens clam proximu, maledictus. deut. 27 d
Occidi eum oportet gladio, qui gladio occiderit. gene. 9 a. math. 26 c. apoc. 13 c
Se Occidisse Christu Domini mentiens Amalecita quida, occiditur a Davide. 2. reg. 1 c
Occidit multos innocentes rex Manasses, vnde Ierusalem destruitur. 4. reg. 21 c. 24 a b
Occidere cogit fratrem suu filiu Iacob. ge. 37 d
Ne Occideretur Nabal a Davide, obstitit Deus. 1. reg. 25 d e f
Occidebatur qui superbus noluisse obedire iudicio iudicum vel sacerdotum, iuxta Dei legem iudicantium. deut. 17 c
Occidi iubet Deus prophetam, miraculis abducere a fide & fiducia in Deum: item amicū, fratrem, filium, filiam, aut vxorem. deut. 13 a b
Vt Occidat innocentem qui munera accipit, maledictus. deut. 27 d
Occidit Moyses Aegyptum percutientem fratrem Hebraeorum. exod. 2 b
Occidit Amasias occisores patris sui. 4. re. 14 b
Occiditur Sennacherib a filiis. 4. reg. 19 g
Occiditur Iosias a rege Aegypti. 4. reg. 23 f
Occidit seipsum Saul, gloriae suae non oblitus occidit item seipsum armiger ipsius Saulis. 1. reg. 31 b
Si Occisi cadauer, cuius author ignorabatur, re pertu erat in agro, quomodo ciuitas propinquior cadaueri expiatur. deut. 21 a
Occidentibus hominem per imprudentia constituantur ciuitates refugii. iof. 20
Occidi Dauidem iubet Saul. 1. reg. 19 a
Occidit fratrem, qui illi irascitur, aut maledicit verbo vel signo. math. 5 c
Occidi inimicos suos non vult Elisaeus, sed cibari & dimitti. 4. reg. 6 e
Occidisse Naboth innocentem dicitur Achab, qui vxoris fructum circa mortem ipsius Naboth approbauerat. 3. reg. 21 e
Occultum quantum euangelium esset, in aeternu; & in tenebris audisset a Christo apoc. ii.

- stoli, ab eis tamē propalandū esse orbi prædicitur, quantumvis fuerit inimici. mat. 10 c
- ¶ Ochozias impius succedit Achab in regno Israel. 3. reg. 22 f
- Ochozias ægrotans consulit Beelzebub, & moritur. 4. reg. 1 a
- Ochozias ægrotans mittit tres quinquagenarios vicissim ad Bēthā, quos ignis de cælo absumpsit. 4. reg. 1 c
- Ochozias succedit patri suo Ioram in regnum Iudæ. 4. reg. 8 f
- Ochozias, rex Iuda, pugnat cum Ioram rege Israel, aduersus Hazaelem regem Syriæ. 4. reg. 8 g. 2. paral. 22 b
- Ochoziam interficit Iehu. 4. reg. 9 f
- Ochoziæ fratres x l i i occiduntur à Iehu. 4. reg. 10 c
- Ochozias Dei voluntate Ioram visitat, vt occidatur. 2. paral. 22 c
- Ochozias, filius Iosias, absconditur, ne interficiatur ab Achalia. 4. reg. 11 a. 2. paral. 22 d
- ¶ Oculis Dei omnia aperta. heb. 4 d
- Oculi Dei super templum Salomonis. 3. re. 9 a
- Oculi Dei super terram promissionis erant à principio anni vsque ad finē eius, id est fecundabat eam. deut. 31 b
- Oculum eruenti, oculus eruatur. exod. 21 e. leuitici 24 d. deut. 29 d
- Oculos eruit Philisthiim ipsi Samsoni: quem postea molere fecerunt. iudic. 16 e
- Oculos labenitarum dextros petit Naas Ammonites in fœderis signum. 1. reg. 11 a
- Oculi effodiuntur Sedeciz. 4. reg. 25 b
- Oculi Adæ & Heuæ aperiuntur, cognoscuntque se esse nudos. gen. 3 b
- Oculus delectabilē fructū videns mulier comedit contra Dei præceptum. gen. 3 b
- inter Oculos verbum Dei reponendum, vt ipsius meminerimus. deut. 11 c
- Oculi Balaam aperiuntur à Deo, vt videat angelum. nume. 22 f
- Oculos excelsos, & sibi fidētes humiliat Deus. 1. reg. 22 c
- Oculos deficientes dat Deus non custodientibus præcepta sua. deut. 28 g
- Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec cogitatione quis assequi potest, quæ præparauit Deus diligentibus se. 1. corinth. 2 b
- Oculi erutione & abscessione man⁹ dexteræ, adhortatur Christ⁹ vt caueamus ab omni quod ad peccatum potest nos pertrahere. mat. 5 d
- Oculos videntes, qui percipiant, & cognoscant ipsius beneficia & magnalia, dat Deus obedientibus præceptis ipsius. deut. 29 a
- Oculos nostros, & cogitationes cordis ne sequamur, sed tantum præcepta Dei. num. 15 d
- ¶ Oculus & mēs nostra, diuinæ bonitatis ignara sit, & ad querenda carnalia detorta, omnes alii sensus, & affectus naturæ corrupti sunt. math. 6 c
- Oculus malignus nolens mutuum dare fratri in paupertatem redacto. deut. 15 b
- in Oculis suis paruulus Saul constitutus est super Israel. 1. reg. 15 d
- ¶ Oded arguit filios Israel impietatis in Iudam. 2. paral. 27 b
- ¶ Odientes se punit Deus. deut. 5 a. 7 b. 32 f
- Odium cordis prohibetur. leuit. 19 d
- Odio habitus Christus à mundo sine causa, & quare. iohan. 7 a. 15 d
- Odio sunt omnes Christiani hominibus propter Christum. math. 10 c
- Odiētibus nos beneficiendum. luc. 6 e. math. 5 g. exod. 23 a
- Odiens seipsum diligebat Dauid. 2. reg. 19 a
- qui Odit fratrem suum, non est in luce euangelii, sed est homicida. 1. iohan. 2 b. 3 e
- Oderant Isaac Abimelech & Phicol. gene. 26 f
- Odit Esau fratrem suum Iacob ob præceptā benedictionem, eiq; mortem minatur. ge. 27 f
- Odiunt fratrem Ioseph filii Iacob. gen. 37 a
- Oderunt filios Israel Ægyptii. exod. 1 c
- Odit Ammon ipsam Thamar, post admissum cum ea stuprum. 2. reg. 13 c
- Odit Absalom ipsum Ammon propter oppressam sororem. 2. reg. 13 d
- Odit Achab Michæam, vnicum Dei prophetam, quod ei verum diceret. 3. reg. 22 b
- ab Odiētibus liberat De⁹ inuocātes se. 2. reg. 22 b
- ¶ Odiari dicitur Dominus sacrificium, quando illi est acceptum. gen. 8 d
- Odorem suauissimū non suscepturum se dicit Deus ab inobediētibus verbis suis. leuit. 26 e
- ne Odore malo offēdit De⁹ derelinqueret Israelē, iubet Moyses ipsos extra castra cacare, & effossa humo cooperire quod egressisset. de. 23 c
- ¶ Offendiculum fratri non obiciendum cibi causa. rom. 14 b
- sine Offendiculo debet Christianus se exhibere omnibus, Pauli exemplo. 1. corinth. 9 g
- ¶ Offerendarum pecudum, armentorum, auium ritus. leuit. 1 a b c d
- Offerendum Deo non dæmonibus. leuit. 17 b
- Offerendum in loco quem elegerit Dominus. deut. 12 a
- non Offerenda hostia vitiosa. deut. 17 a
- Offeritur Deo Samuel à parentibus. 1. reg. 1 d
- ¶ Officium indicis. exo. 23 a. leui. 19 g. deut. 1 c. 2. paral. 24 a
- ¶ Og, rex Basan, percutitur à filiis Israel. num. 21 g. deut. 3 a
- Og regis lectus ferreus. deut. 3 b
- ¶ Oldā prophetisā cōsulit Iosias. 2. para. 34 e
- ¶ Oleribus vescitur, qui fide infirmus est, credens nō esse fas quibuslibet vesci. rom. 14 a
- ¶ Olea noluit dominari cæteris arboribus. iudicium 9 b
- Oleum dat Deus diligentibus se. deut. 11 b
- Olei lechytus non deficit mulieri pauperi pascenti Eliam fugientem Achab. 3. reg. 17 c
- Oleo suo non vnguntur, quantumuis abundet eis, qui præceptis Dei nō obediunt. deut. 28 d
- Oleū vt fugerent de saxo durissimo, constituit De⁹ Israelitas super terrā excelsum. deu. 32 b
- Oleum fundit Iacob super lapidem quem exererat in loco, in quo locutus fuerat illi De⁹. gen. 28 d. 35 c
- Olei sancti confectio. exod. 30 c
- Oleum lucernæ. exod. 27 d
- Olea Christus, cui insitæ sunt Gentes, & factæ participes pinguedinis spiritus eius. rom. 11 c
- Olez rami naturales, Iudæi dicuntur à Paulo. rom. 11 c
- ¶ Oleaster dicitur à Paulo populus Gentium, insitus naturalibus ramis. rom. 11 c
- Oleo vngunt multos apostoli inter prædicandum, & sanantur. marc. 6 b
- Oleo vngatur à presbyteris qui infirmus est, orentque super eum, vt oratione fidei saluetur & erigatur. iacob. 5 d
- Oleo vngitur à Deo Saul, Samuelis minister io in regem Israel. 1. reg. 10 a
- ¶ Oliuarum reliquiæ relinquēdæ aduenis, pupillis & viduis. deut. 24 d
- ¶ Olla liquefacta, Ierusalem incendium designat. ezech. 24 a
- ¶ Omnipotens Deus. ge. 17 a. 35 b. 48 a. exo. 15 a. nume. 11 c
- ¶ Onan, filius Iudæ, nascitur. gene. 38 a
- ¶ Onan percutitur a Domino. gene. 38 b
- ¶ Onesimo seruo, fugiente dominum suū Philemonem: qui Romæ audito Paulo uincto, cōuersus ad Christum, remittitur ad herum. ad philem. b
- ¶ Onesiphori domui ad misericordiā Dei precatur Paulus, ob beneficia quæ in ipsum cōtulerat. 2. timoth. 1 d
- ¶ Onias, summus sacerdos. 2. mach. 4 a
- Oniam interficit Andronicus. 2. mach. 4 e
- ¶ Onocrotalū nō comedebāt Iudæi. deut. 14 b
- ¶ Oneri potuisset esse Paulus Thessalonicensibus, accipiendo ab eis victum & vestitum: quod tamen non fecit. 1. thess. 2 b
- Onus suum (quod ipse mitem esse & humilem corde interpretatur) vt feramus, hortatur Christus. math. 11 d
- Onus graue & importabile, quæ legis ceremoniæ erant, Pharisei prædicantes, illud ne digito quidem mouebant. math. 23 a
- Oneratos & laborantes, peccata sua iam sentientes & spiritu pauperes, vocat ad se Christus, vt eos refocillet, pacem & animi tranquillitatem donaturus. math. 11 d
- Onus & infirmitas fratris ferenda, non autem contemnenda. galat. 6 a
- Onus suum vnusquisque portabit. galat. 6 a
- Onus leuare super aliquem, pro prophetare aliquid contra eum. 4. reg. 9 e
- ¶ Oliab artifex à Deo vocatur, spiritu eius impletur ad ædificationem tabernaculi. exod. 31 a. 35 d
- ¶ Oolla & Ooliba. ezech. 23 a
- ¶ Operimentū tabernaculi quale. exo. 26 c. 36 b
- ¶ Ophni & Phinees, filii Heli. 1. reg. 1 a
- Ophni & Phinees, sacerdotes filii Heli, contemnentes sacrificia Domini, nondum incedentes adipe, vi auferunt partem suam. 1. reg. 2 c d
- Ophni & Phinees mortē prædicat De⁹. 1. re. 2 g
- Ophni & Phinees moriuntur in bello. 1. reg. 4 b
- ¶ In Ophir mittit Salomon classem cum seruis Hiram, vt aurum habeat. 3. reg. 9 d
- in Ophir mittit Iosaphat pro auro. 3. reg. 22 g
- ¶ Non Opprimendus vi frater est. leuit. 19 c
- nō Oppresserat populū iudex Samuel. 1. re. 12 a
- Opprimitur cūctis diebus qui non seruat præcepta. deut. 28 d
- ¶ Opera Dei perfecta. deut. 32 a
- Opera Dei bona. eccl. 39 c d
- Opera Dei non scrutanda curiosius, nec cum Deo contendendum. iob 33 b
- Opera Dei ab homine imperuestigabilia. eccl. 8 d
- Opera Dei perpetua. eccl. 3 c
- Operum Dei enarratio. eccl. 43 a
- ex Operibus suis inscrutabilibus, iusticiā suam ostendit Dominus. iob 38 a
- Opera Dei erga Israelē commemorat Moyses. deut. 11 a
- Opera Dei reuocanda in memoriā, vt in afflictionibus speremus ab eo auxiliū. deut. 7 c
- Operum Dei erga nos ne obliuiscamur, sollicitè exhortatur Moyses. deut. 4 b
- Opera Dei non suscipiuntur, neq; placent, nisi Deus suo spiritu tangat corda. 1. reg. 10 d
- Opera magna Dei quæ fecerat liberando patres è seruitute Pharaonis, Iudæi qui nō nouerāt cōuertuntur ad idōla, & seruiunt eis. iud. 2 b
- Opus creandi compleuit Deus die septimo, in eoque cessauit à creando. gene. 2 a
- OPVS DEI quod à nobis requiritur, est vt credamus in Christum. iohan. 6 d
- Opus Dei, est fides in nobis. 1. thess. 2 c
- Opus suū nouit Deus ab æterno, quid de Gentibus statuisset, & quid de Iudæis. act. 15 d
- vt Opera Dei manifestarētur, ideo sic nat⁹ fuerat cæcus natus, nō peccato parentū. ioh. 9 a
- Opere complenda præcepta Dei. deut. 5 a
- Opera legis qui nō fecerit, maledict⁹. deu. 27 d
- Op⁹ obediētiz Abrahæ vsq; adeo placuit Deo, vt Christū suū quē promiserat Adæ, voluerit nasci ex semine ipsi⁹ Abrahæ. gene. 22 d. 26 a
- Opere se cōpleturum verba Dei promittit populus. exod. 24. a b
- Opere non implens verba Dei Saul, reicitur à Deo. 1. reg. 15 c
- VT OPERA sancta, iusta & immaculata in conspectu eius operaremur per charitatē in omnes, Deus elegit nos propter Christū ante mūdi constitutionē, & liberauit per Christū de manu inimicorum nostrorū, qui venit vt nos redimeret & mundaret à peccato, vt per fidem & baptismū renasceremur, semoti à cōsortio Adæ peccatoris, & ipsi insiti.

- Luc. 1 g. ephes. 1 a. 2 b. tit. 2 d
- Opera multa bona non possunt facere Christiani, nisi cognita euangelii luce, Christo fide semper adhererint, sicut nec palme nisi in vite permanserint, ioh. 9 a. 15 a. quod matthæi 12 dicitur, Nisi quis sit bonus.
- Opera bona non possumus facere, nisi prius fide iustificemur per Christum, redimamur à peccato & mundemur. tit. 2 d
- Operatur in nobis Deus velle & perficere, opera quæ decet Christianos salutem consecutos. philip. 1 b. isa. 26 c
- Opus bonum incipit Deus in nobis & perficit. philip. 1 a. prouerb. 16 a. 20 d
- Operatio Spiritus sancti visque in variis varie agit. 1. corinth. 6 a
- Opera Christianorum operatur in eis Christus, cuius spiritus moderatur omnia in eis. gal. 3 a
- Opera nostra bona à Deo sunt, quæ dedit nobis credentibus in Christum omnia esse diuinæ potentie, quæ ad vitam & pietatē pertinent. 2. petr. 1 a
- Operatur Deus in Paulo. colof. 1 d
- Opera sua tribuit Paulus Christo, vt qui ea per ipsum fecerit. rom. 15 d
- vt Opera bona fidei faciat in nobis, quæ placeant sibi, & impleat voluntatē suam in nobis, & illis bonis operibus repleamur, quibus ipse glorificetur & laudetur, vtque in illis & sermonibus bonis nos confirmet, & exhortetur. corda nostra, orat Deum Paulus. philipp. 1 b. 1. thess. 1 a. 2. thess. 1 d. 2 d. heb. 13 d
- vt Opera bona faciant Christiani, Christo viui adherentes, faciantur à Deo Patre. ioh. 15 a
- Opera sunt expletio fidei & spei nostræ, quibus certificamur nos habere fidem & spem. philem. 2. heb. 6 c
- Opera testantur qualis homo sit. matth. 12 c
- ab Operibus deprehenduntur falsi prophetæ. matth. 7 c
- Opera sequuntur fidem, vt de Zacchæo legis. luc. 19 b
- Opera lucis, quæ sequuntur post cognitam lucem euangelii, omnis bonitas, iustitia & veritas. ephes. 5 b
- Operando bona opera, certificamus nos esse vocatos & electos. 2. petr. 1 b
- Opera ex charitate proueniunt. heb. 6 c
- Opera fidelium, & viuentium Spiritu. 1. petr. 3 b. 2. petr. 3 b
- Opera exigit Iohannes à Phariseis, quæ illos verè respiciisse comprobent. matth. 3 b
- ad Opera fidei Christus suos pronocat, vt Pater ipsius per ea glorificetur. matth. 5 b
- ad Opera quæ testentur conuersionē & poenitentiam Paulus hortatur. act. 26 e
- Opera charitatis nō habenti nihil prodest fides. iacob. 2 c
- Opera vere bona quæ fidem sequuntur, describit Lucas act. 2 g
- vt Operibus bonis demonstremus nos certissime esse vocatos & electos, hortatur Petrus: quæ si non operemur, ingrati obliuisci sumus purgationis veterum delictorum. 2. petr. 1 b
- Opera nostra sint bona, & conuersatio inter eos qui nondū ad vitam spiritus renati sunt: & quare. 1. petr. 2 c
- vt Opera digna iis qui euangelium susceperunt faciamus, hortatur nos Paulus 1. cor. 15 g. philip. 1 d
- vt Operetur salutē, operatq; salutis, siue (quod idē est) faciāt opera qualia decet eos, qui salutē cōsecuti sunt, quæ sunt, vnanimis esse, non sua querere, hortatur Paulus philip. 2 b
- ad Opera bona per dilectionem prouocemus inuicem. heb. 10 d
- Operantib; in fide & charitate abūde ministratur introitus in regnū æternū Iesu. 1. petr. 1 c
- Operibus bonis præstati ad vsum necessarios, vt non sint infructuosi qui credūt Deo. tit. 3 c d
- Operemur bonum erga omnes, maxime autem ad domesticos fidei, & eos quibus Christus cognitus. galat. 6 c
- qui Operibus fidei voluntatem Dei fecerit, is è numero credentium est. matth. 7 c
- quod in Operibus fidei permanserint Thessalonicenses & labore charitatis, gratulatur Paulus. 1. thess. 1 a
- Opus suū probet vnusquisque, & videat quā diligens sit in charitate, ad portandum alienas infirmitates, quā bonus ipse sit, non quæres quā malus sit alius: quasi idē bonus sit coram Deo habendus, quia melior sit isto malo. galat. 6 a
- Opus bonum nullum facientes aliqui, consentunt se Christum nosse, cum illis testentur reuera ipsum non nosse. tit. 1 d
- Opera bona non faciens tollitur de vite Christo, & mittitur in ignem, ioh. 15 a. nō enim est Christianus, matth. 7 c d
- Opera misericordie, quæ testimonia sūt, vt verè ones filii Dei, & hæredes regni Dei sint, qui ea operantur, quāti Christus facit. mat. 25 d
- Operibus honis si viderint Christianos abūdare si qui Christo nō credūt, gloria Dei illustrabitur, quod tales habeat discipulos. ioh. 15 b
- non propter Opera iustitiæ, quæ fecimus, liberauit nos Deus, & vocauit ad euangelium suum: nec propter ipsa motus Christus venit, sed suo proposito, gratia & misericordia. 2. timoth. 1 c. tit. 3 b
- non ex Operibus saluamur, nequis gloriatur: sed Dei dono. ephes. 2 a
- si ex Operibus saluamur, iam non ex gratia. rom. 11 a
- ex Operibus legis non datur Spiritus sanctus, sed ex eo quod Christo creditur. galat. 3 a
- Operibus suis confidentes malè habet, vt Christus det nominis qui pauca opera fecerunt æqualem mercedem cum primis, qui portauerunt pondus diei & æstus. matth. 20 b
- Opus bonorū sit exemplū episcopus. tit. 2 b
- Opera nostra sequuntur nos. apoc. 14 c
- secundum Opera vnusquisque sine personarū acceptione iudicat Christus, 1. petr. 1 c. matth. 16 d. 15 d. & iuxta ea dabit vniciq; apoc. 2 e
- Opera mala operatur diabolus in infidelibus. ephes. 9 a
- Opera diaboli operabantur Iudæi, tentantes Christum interficere. iohan. 8 e
- Opera mundi esse mala testatur Christus, idē ipsum odit. iohan. 7 a
- vt Opera diaboli destrueret, apparuit Christus. 1. iohan. 3 b
- quæ Opera coinquinant hominem. marc. 7 c
- vt Opera mala abnegantes & desyderia mundi, sobrie, iuste, & pie viuemus, iustificati sumus gratia Christi. tit. 2 c d
- qui Operatur malum, lucem odit euangelii, male sibi conscius, iohan. 3 c. vt Iudæi qui à Christo nolebant corripi.
- Opera tenebrarum abiiciamus. rom. 13 d
- Opera quæ in nobis operatur caro. galat. 5 c
- ab Operibus propriis quiescendum. isa. 30 d
- Operatur nequiter Amri inducens populum ad peccatum idololatriæ. 3. reg. 16 f
- Opera viuentium in carne. 1. petr. 4 a
- Opera mala arguenda. ephes. 5 c
- super Operantes mala, vult Dominus. 1. petr. 3 b
- vt Opera Gentium non imitemur, hortatur Paulus. ephes. 4 d
- Opera Gentium, Chananzorum, & similitum prohibet Deus imitari. leuit. 18 d
- Opera Iudæorum polluta esse asserit Dominus. agg. 2 b
- Opera idololatriarum. exod. 23 c
- Opera Israelitarum, derelinquere Deum, & seruire idolis. 1. reg. 8 b
- Operarios, verbiq; ministros mitti & extru-di nobis, hortatur Christus. vt oremus. mat. 9 d
- Operarius, cibo suo dignus. matt. 10 b
- Operariorum, qui verbū vitæ ministraverunt, merces quæ à fraude nō est reddita illis à diuitibus: aduersus hos ad Deū clamat. iac. 5 b
- Operarios subdolos vocat Paulus pseudapostolos, qui sumpta apostolorum persona, suo ventri seruiunt, prætextu euangelicæ doctrinæ. 2. corinth. 11 c
- Operarios iniquitatis reiciit à se Christus. matthæi 7 d
- Opus vnusquisque; prædicatoris probabit ignis tribulationum: inter quas si ii, quibus prædicarunt, immobiles permanserint in fide, eos bene prædicasse manifestum erit, & mercedem accipient. 1. corinth. 3 c
- Operarios, & qui opera fidei faciant in ecclesia, nisi vocet Deus, non ingrediuntur, neq; operantur. matth. 20 a
- Quid Operando, an vitam æternam habere possit, interrogat Christū quidam. mat. 19 b
- in Operibus patrum stultam confidentiam habere, dissuadet Iohannes baptista. matth. 3 b
- per Operum iustitiam nescit homo an amore vel odio dignus sit. eccles. 9 a
- vt Operemur manibus nostris, præcipit Paulus 1. thess. 4 c
- Operatur Paulus manibus suis apud Aquilam, scenofactoriæ artis peritum, act. 18 a. nocte & die, ne grauaret eos quibus euangelizabat. 1. corinth. 4 c. 1. thess. 1 b
- Opera omnia Ioseph dirigit Deus in domo magistri sui. gene. 39 a d
- Opus manuum israel benedicuntur à Deo. deut. 2 b
- Operi manuum eius qui labore, etiam sine spe recipiendi, commodauerit pauperi fratri, benedicat Deus. deut. 25 b. 23 d
- Opera manuum custodientium præcepta ipsius dirigit & multiplicat Deus. deut. 28 a
- Opera manuum nostrarum fructificare facit Deus, si dilexerimus eum. deut. 30 b
- vt Operibus manuum benedicat Deus, alamus pupillos, viduas & peregrinos. deut. 14 d
- Operibus manuum suarum, adorando idola tanquam Deum quæ fecerant suis manibus irritauerunt Deum Israelitæ. deut. 31 g
- Operibus & laboribus opprimitur populus à Pharaone. exod. 5 b
- Operariorū tēpli Salomonis numerus. 3. re. 5 d
- Operate Dauide, & egregiè pugnat, Deus ipse pugnat cū eo, & percussit Philisthæos. 2. re. 5 d
- Operatus cum Deo dicitur Ionathas, per quē ipse Deus occiderat Philisthæos. 1. reg. 14 g
- Orat Christus pro nobis, & impetrat à Patre quod propter eū petim; dari nobis. io. 16 f
- Orat Christus pro apostolis & credituris per prædicationem eorum. iohan. 17 b
- Orationes & supplicationes obtulit Christus in cruce Deo patri, & exauditus fuit. heb. 4 c
- Orat Christus pro Petro ne deficiat in tribulationibus. luc. 22 c
- Orat Christus sacerdos semper apud Patrem, pro nobis accedentibus ad eum. heb. 7 d. 9 f
- Oratione quicquid petit, à Patre se semper exaudiri affirmat Christus, iohan. 11 e. idem consistetur & Martha, iohan. 11 c
- vt Oraret pro eis adducuntur pueri ad Christum. matth. 19 b
- vt Oret pro iis qui eum amat, siquādo velint impetrare aliquid à Patre, nō fore opus prædicat Christus, cum ipsos diligat Pater ob ipsorum dilectionem in filium. iohan. 16 f
- Oraturi prius dimittant siquid habeant contra alterum: alioqui Deus nō remittet ipsius peccata. marc. 11 c
- ad Orandū spe exoradi optima, hortatur Christus, proposito de patre & filio exēplo. mat. 7 b
- in Oratione quicquid petierimus, nos obtenturos pollicetur Christus. matt. 21 b. marc. 11 b
- Orandum spiritu & mente. 1. corinth. 14 c
- Oratione siquid petierint duo vel tres congregati in nomine Christi, si poenitentem veniam orauerint, aut aliquid aliud in gloriam ipsius, obtinebunt. matth. 18 c

Oratio cordis cum multa ad Deū fiducia. psal. 24, versu 1
 Orantes pro quocumque peccato, si toto corde & anima agnoscentes peccatum conuertantur ad Deum, exaudiuntur. 3. reg. 8 d e f
 Orare Deū ausus est Dauid postquā prior Deo dignat' est ei propitiare Christū. 2. reg. 7 d
 Orationis domus, locus Christi. matth. 21 b
 Orationib' nostris omnib' adest De'. deut. 4 a
 ¶ Quid Orandum sit, nescit Christianus: sed ipse spiritus orat pro eo. rom. 8 c
 Orare docuit discipulos suos Iohannes baptista. luc. 11 a
 Orante Christo mouetur apostoli vt petant ab eo quid orarent. luc. 11 a
 Orandi modum suos docet Christus. mat. 6 b
 In Oratione vitandum multiloquium. mat. 6 a
 ORATIO CHRISTI quam docuit discipulos. matth. 6 b. luc. 11 a
 ad Orationis instantiam & perseverantiā provocat Christus. matth. 7 a
 Orandū esse sedulo, ardentem, & perseverāter, nec defatigari, Christ' nos docet parabola de eo qui noctu amicū improbitate orādi tadē expugnat, vt surgēs det illi panes mutuo. luc. 11 a. Parabola item viduæ, quæ licet nacta fuisset iniquū iudicē, & neq; Deū, neq; homines metuentē, improbitate peccādi tadē ad iudiciū sibi faciendū expugnauit. luc. 18 a
 In Oratione pernoctat Christus. luc. 6 b
 ad Orationē assiduam, ardentem, instantem in spiritu & in omni tēpore, & vt in ea vigilemus, hortantur & Paulus & Petr'. rom. 12 c. ephes. 6 c. colof. 4 a. 1. thess. 5 d. 1. petr. 4 b
 Oratio iusti assidua & efficax multum valet. iaco. 5 d
 Orat instanter Chanaan, fide Christū esse filium Dauid confitens. matth. 15 c. marc. 7 c
 in Orationibus vnanimiter perseverant apostoli cum mulierib' & Maria virgine in coenaculo. act. 1 c
 In Orationibus & communicatione & fractione panis perseverant primi fideles. act. 2 g
 Orationibus instat vidua. 1. timoth. 5 a
 Oratio sine intermissione sit ab ecclesia pro Petro incarcerato. act. 12 a
 Orat nocte & die Paul', vt possit videre faciem Thessalonicensium. 1. thess. 3 c
 Orat Deum Paul' sine intermissione, vt Thessalonicenses permaneant in operibus fidei, charitate & spe. 1. thess. 1 a
 In Oratione perstat Abraham, etsi indignus vt ipse confitetur pulvis & cinis. gene. 18 d
 Orat Anna continue doloris magnitudine & afflictionis coacta. 1. reg. 1 c
 Oratione assidua victus Deus, liberat Israelitas, quem se non liberaturum dixerat. iudic. 10 d
 Orat tota nocte Samuel pro Saule. 1. reg. 15 c
 ad Orationem hortatur Deus Salomonem, vt petat quicquid velit. 3. reg. 3 a
 Orat Christ' ter eundem sermonem. mat. 26 d
 Orans Christus, procidit in faciem suam, mortem deprecans. matth. 26 d
 Orans Christ', oculos in cælū attollit. ioh. 17 a
 Orat Christus patrem genibus ad terram positus. luc. 22 e
 Orat Paulus cum omnibus fratribus, positus in terram genibus. act. 20 g
 Orans leprosus procidit in faciem suā. mat. 8 a
 Oratur' Christus summo mane sol', secedit in desertum, & in montē ascendit. mat. 14 c. mar. 1 d. 6 f. luc. 5 c. 9 d. ioh. 6 b. diebus docebat in templo, noctibus orabat in monte Oliveti, lu. 21 g. & pernoctabat in oratione Dei, lu. 6 b
 vt Orient ascendunt in templum Petrus & Iohannes. act. 3 a
 Orat Petrus circa horam sextam in superiori parte domus. act. 10 b
 Orant multi congregati in domo Mariæ matris Iohannis, Marci. act. 12 b
 Orient in omni loco viri leuātes puras manus,

& sine ira cū fratre, & disceptatione secum, qua hæsitent num exaudiēdi sint. 1. tim. 2 c
 in Oratione extendit Moyses manus ad Deum. exod. 9 f
 Oratura Anna non bibit. 1. reg. 1 c
 Orans Salomon, vt trunq; genu ad terram ponit, sublati in cælum manibus, 3. reg. 8 f. sic Paulus, ephes. 3 c. & Christus, luc. 22 g
 Orat prostratus Moyses aquam dari populo. nume. 20 a
 Oratio videbatur, vbi egressi foras portam, iuxta flumen. act. 16 c
 Orat Paulus cum fratrib' & vxorib' & filiis in litore maris, positus in terrā genibus. act. 21 a
 Orans mulier non velato capite, aut vir velato, deturpant caput suum. 1. corinth. 11 a
 ad Orationem proficiscitur Paulus cum aliis. act. 16 d
 Orat Paulus in templo. act. 22 a
 ¶ Orat Christus patrem, vt apostolos suos, & eos qui per verbū eorū credituri erant, non externē vt Aaron: sed separet in suos vsus vt verē diuina instrumēta fiant, & verē hostiæ, dando eis verbū suum cui crederēt. ioh. 17 c
 Orat Christus saluari ex instanti periculo mortis: mox mori cupit, vt sua morte & resurrectione nomen patris sui clarum redderetur apud omnes orbis nationes. iohan. 12 d
 Oratio apostolorū qua petebant sibi dari constantiam prædicandi verbi euangelii, illudque comprobari signis & miraculis. act. 4 c
 Orādum vt spiritus bonus detur nobis à Deo, qui ad quæredum in omnibus gloriam Dei, sanctēque viuendum nos renouet & instauret. luc. 11 b
 Orat Deum Salomon, vt inclinet corda populi sui ad se. 3. re. g. 8 f
 Oratio fidelis serui Abraham, petētis à Deo viā suam dirigi. gen. 24 b
 Orat Isaac benedictiones à Deo factas Abraham dari & filio Iacob. gen. 28 a
 Orat Isaac dari sibi prolem. gen. 25 c
 Orat Iacob timēs sibi à fratre, orat inquam in illis angustiis, obiciēs Deo promissiones ei', & indignitatem suam confitens. gene. 32 b
 Orantem Liam sibi dari conceptum, exaudit Deus, exaudit & Rachelem. gene. 30 b
 Orat Dauid benedictionem Dei super domū suam. 2. reg. 7 d
 Orat Dauid peccatum sibi remitti. 2. reg. 14 b
 Oratione ad Deum, suscitatur Elias filiu hospitæ suæ mortuum. 3. reg. 17 c
 Oratione fidei suscitatur Eliseus filium hospitæ suæ. 4. reg. 4 f
 Orat Moyses gloriā Dei sibi ostendi. exod. 33 d
 Orat Elias pluuiā à Deo pronus in terrā, & posita inter genua sua facie: cui' fides tētatur, septies orando & nihil desciendo. 3. reg. 18 g
 Orat Dauid vt dissipetur consiliū Achitophel. 2. reg. 15 g
 Oratio pp'i petētis à Deo misericordiā. ier. 14 a
 Oratio apostolorū in electiōe Matthiæ. act. 1 d
 Orandum pro persequentibus. matth. 5 g
 Orat Stephanus pro inimicis. act. 7 g
 Orat Christ' persecutoribus suis peccatum dimitti, & quare. luc. 23 e
 Oremus in Spiritu sancto vt fidem habeamus & dilectionem. iudæ f
 Orant apostoli augmentum fidei sibi dari. luc. 17 b
 Orare Iudæos iubet Christus, vt nō hyeme nec sabbatho excidium eorū fiat, quo cōmodius fuga possint suæ saluti consulere. mat. 24 b
 Orare omni tempore iubet Christus, vt digni habeamur effugere omnia superuentura orbi, & stare coram filio hominis. luc. 21 g
 in Orationibus petamus à Deo quæ cupimus, gratias agentes de acceptis. philip. 4 b
 ad Orationē hortatur Christ', qua petam' ministros verbi nobis mitti & extrudi. mar. 9 d
 Orandum vt sermo euangelii currat & prædi-

catio. ephes. 6 c. coloff. 4 a. 2. thess. 3 a
 ad Orationem vt non intrent in tentationem illis imminentem, ipsum nempe abnegare, adhortatur suos Christus. matth. 16 d
 Orat nocte & die Paulus, vt possit videre faciem Thessalonicensium. 1. thess. 3 c
 Orat Paulus flexis genibus, vt Christ' habitee per fidem in cordibus Ephesorum, & corroborentur in interiori homine, &c. ephes. 3 c
 Orat Paulus vt dirigatur corda nostra in charitate Dei & patientia Christi. 2. thess. 3 a
 Orat Deū Paul', vt Thessalonicenses permaneant in operib' fidei, charitate & spe. 1. thess. 1 a
 Orat Paulus, charitatem augeri Philippēsis & Thessalonicensibus. philip. 1 b. 1. thess. 3 d
 Orat Paulus, vt Deus det cognitionem voluntatis suæ Colossensibus. coloff. 1 b
 Orat Paul' pro Ephesiis, vt Deus det eis sapientiam & reuelationē, vt ipsum cognoscāt, illuminatisq; oculis mentis eorū sciant quid ex vocatione sua eis sperandum esset, & quæ opulencia gloriæ hæreditatis, &c. ephes. 1 c d
 Orat Deū Epaphras pro Colossensibus vt persistent in verbo euangelii, & cōsummati faciant voluntatem Dei. coloff. 4 c
 Orat Moyses cōtra Core & reliquos. num. 16 c
 Orat Moyses aquam dari populo. exod. 17 b
 Orat Samson restitui sibi fortitudinem pristinam, qua se de Philisthæis viciscatur pro erutione oculorum suorum. iudic. 19 g
 Orante Moysē dulcescunt aquæ. exod. 15 f
 ad Orationem pro impietatibus suis tunc confugiunt, qui variis afflictionibus coguntur peccatum suum Deo confiteri. leuit. 26 f
 Orat Noemi misericordiam Dei & requiē dari nurius suis. ruth 1 b
 Orare vult Dominus Iudæos pro salute regis Nabuchodonosor. iere. 29 b. baruch 1 c
 Orante Moysē, & manus ad Deū leuante, vincit Israel Amalecitas. exod. 17 e
 ad Orationis præsidium confugit Iosaphat timore hostium perculsus. 2. paral. 20 a
 Orat Ezechias auxilium contra regem Assur, vt cognoscatur Deus Israelis esse solus Deus. 4. regum 19 c
 Orationem præmittit Iudas Machabæus cum hostibus congressurus. 1. macha. 4 a. 7 f. 2 macha. 15 e
 Oratione petit Elias à Deo, vt igne de cælo misso super holocaustū, ostēdat se esse solum & verū Deum quem colunt Israelitæ. 3. reg. 18 f
 Orans Samuel pro Israelitis cōtra Philisthæos, exauditur. 1. reg. 7 c
 Orat Iosue, cōqueriturq; coram Deo Israellem superari ab aduersariis, pronus in terrā vsq; ad vesperā, iacto super caput vulnere. ioh. 7 b
 Orat Moyses Deum esse secum in deducendo populo, & viam sibi ostendi. exod. 33 c
 Orat Eliseus inimicos missos ad cōprehendendum se, percuti cæcitate ad ipsi' Dei gloriā: quos ductos in mediam Samariam noluit à rege percuti, sed cibari & dimitti. 4. reg. 6 d
 Orat in corde suo perseverans & sine faugatione Anna, petens filium: nec vox illius audiebatur: propter quod ab Heli ebria iudicabatur. 1. reg. 1 b c
 Oratio Ieremiæ contra aduersarios. iere. 18 d
 Orat Ioachaz, & liberatur à seruitute Hazaelis regis Syriæ. 4. reg. 13 a
 Orat Salomon expansis manibus in cælum, vt qui in templo à se ædificato orarit, exaudiatur. 3. reg. 8 c
 Orans Moyses, omnipotentiam Dei confitetur, petitque ingredi Chanaan: & non exauditur. deut. 3 d
 ¶ Oratione suorum cupit Paulus inuari, rom. 15 b. 2. corint. 1 b. heb. 13 c. vt liberetur ab importunis & malis hominibus, 1. thess. 5 d. 2. thessal. 3 a. vt sermo Dei currat, & aperiat ei Deus ostium vt libere possit illum annuntiare, ephes. 6 c. coloff. 4 a. 2. thess. 3 a

Orationibus Christianorum sperat Paulus se
iturum ad eos. phil. d
Orat Paulus pro Timotheo. 1. timoth. 1 a
Orandum pro inuicem vt saluemur. iacob. 5 c
Orandum pro regibus & omnibus hominib.
1. timoth. 2 a
Orationum praesidio, quas pro ipso faciebant
Philippenses atque auxilio, & spiritu Dei mo-
derate negotium, sperat Paulus omnia quae
molirentur aduersarii in perniciem suam, ip-
sa sibi futura salui, siue moreretur, siue viue-
ret. philipp. 1 c
Oremus pro fratribus peccantibus non ad mor-
tem. 1. iohan. 5 c
vt Oratione fidei saluetur & erigatur infirmus,
orent super eum ecclesiae presbyteri. iac. 5 d
vt pro se Orent, nequod praedixerat, ei accide-
ret, precatur Simon magus apostolos. act. 8 d
Orat Abraham, & intercedit pro Sodomitis.
gen. 18 c
Orante Abraham, sanatur Abimelech. ge. 20 d
Oras Abraham pro Ismaele, exauditur. ge. 17 c
Oratione ipsius Lot non subuertitur Segor.
gen. 19 c
Oravit Moyses prostratus coram Deo pro Israe-
litis x l diebus & x l noctibus, obiciens Deo
suas promissiones. deut. 9 d. exod. 32 c
Orat Moyses populo infidelitatem condonari,
confiteri Dei beneficia iam collata in ipsos,
& ipsius misericordiam. nume. 14 c d
Oratione Moysi sanatur Maria ipsius soror.
nume. 12 d
vt Oret pro se, Moysen rogat Pharaon. exod. 8 b
f. g. 10 e
Orationem Moysi ad Deum implorat Israel.
nume. 21 c
vt Oret pro se, precantur Israelitae Samuelem.
1. reg. 12 d
Orat Moyses pro Aaron qui vitulum aureum
conflauerat. deut. 9 c
Orat Moyses, populo Israel peccatum dimitti-
aut se deleri de libro Dei. exod. 32 g
Oratione Moysi cessat Deus comburere Israe-
litas. nume. 11 a
Orat Moyses, ne ob Core, Dathan, & Abiron pec-
catum, pereat totus populus. nume. 16 c
Orat Aaron Moysen pro Maria sorore lepro-
sa, vt pro ea deprecetur Dominum. nume. 12 c
Orabat Aaron pro populo super cornua alta-
ris thymiamatis, sanguine pro peccato obla-
to. exod. 30 c
Orate Aaron pro populo, cessat plaga. nu. 16 g
Orat Manue pater Samsonis Dominum quid a-
gere debeat de filio nascituro Salsone Naza-
reo, & a quibus se abstinere debeat. iud. 13 b
Orat Samuel pro Israele flente. 1. reg. 7 b
Orare pro populo non cessat index Samuel, ne
peccet in Deum si cessaret. 1. reg. 12 d
vt Oret pro Israelitis Dominum aduersus Sen-
nacherib, rogat Ezechias Isaiam. 4. reg. 19 a
Oratio Elisei in periculis. 4. reg. 6 d
per Orationem & verbum Dei sanctificatur ci-
bus. 1. timoth. 4 b
Oret qui in tristitia constitutus est. iacob. 5 c
Orat Anna tristis & in angustia flens, ob steri-
litate sibi exprobrata, petens sibi dari fi-
lium. 1. reg. 1 b
Orat David pro aegrotate filio ex Beth-sabee.
2. reg. 12 d
Orante propheta manus arida Ieroboam resti-
tuitur & sanatur. 3. reg. 13 b
Orat tristis Samuel ad Dominum, audiens Is-
raelitas petere regem. 1. reg. 8 a b
Orationis Eliae efficacia. iacob. 5 d
ne Orationes eorum impediuntur, viri coha-
bent cum vxoribus secundum scientiam. 1.
corinth. 7 a. 1. petr. 3 b
Orationes sanctorum per odoramenta, & in-
censa significata. apoc. 5 c. 8 a
Orationibus & ieiuniis seruit Anna prophe-
tissa. luc. 2 f

Orationi ieiunium iungendum esse in ecclio-
ne demoniorum docet Christus. matth. 17 c
Oratio & ieiunium. act. 14 d
Orationis hora, nona erat. act. 3 a
Oratione facta repleretur Spiritu sancto aposto-
li verbum Dei cum fiducia loquentes. act. 4 a
Orationes & eleemosynae Cornelii a Deo sus-
ceptae. act. 10 a
Orationibus & ieiuniis factis, manibus Paulo im-
ponuntur, emittiturque ab apostolis ad praedi-
candum. act. 13 a
Oratione facta, per impositionem manuum Spi-
ritum sanctum recipiunt Samaritani. act. 8 c
Orationi & soli ministerio verbi instet oportet
qui ad id vocatus est, non ministerio me-
se. act. 6 b
Oratione & manuum impositione sanat Pau-
lus patrem Publii principis. act. 28 b
ad Orationem & ieiunium inuitantur sacer-
dotes. ioel 1 c
Orari non vult Deus a Moysen pro Israelitarum
idololatria, cum dicit, Dimitte me. exod. 23 c
Oratio Abigail elegans, cum incensum Dau-
dis animum sedauit. 1. reg. 25 d
Oratio Iudae ad Ioseph elegans, deprecantis fa-
ctum, & se obsidem pro fratribus dantis. ge-
ne. 44 c
Oratio Manasse regis Iudae, in fine. 2. paral.
Oratio iustorum. prouerb. 25 d
Orat qui benefacit. eccl. 35 a
Orare, pro gratias agere, dicitur Anna. 1. re. 1 d
Orator Aaron. exod. 4 d
Oraculi siue propitiatorii forma. exod. 37 a
Orbis totius desolatio describitur isa. 24 a
Orbis totius descriptio fit edito Caesaris Au-
gusti. uc. 2 a
Oreb princeps exercitus Madian, occiditur
ab Israelitis. iudicium 7 g
Organorum inuentor Iubal. gen. 4 d
Ornatus Aaron sacerdotis & filiorum eius.
exod. 28 f. 39 a
Orphanos non relicturum suos fideles, etsi
post resurrectionem a mortuis ascendat ad pa-
trem, promittit Christus, sed miserum Spi-
ritum sanctum consolatore. iohan. 14 d
Orygem poterat Iudaei comedere. deut. 14 a
Os hominis fecit Deus, dans illi verbum &
sermonem quem loquatur. exod. 4 c
Ore praedicato euangelii verbo, & corde cre-
dito, implentur mandata Dei. deut. 30 c
Ore ad os loquebatur Deus Moysi. nume. 12 b
Oris & oculorum custodia. prouerb. 4 d
in Ore Moysi erat Deus, docendo ipsum quid
loqueretur Pharaoni. exod. 4 c
in Os Christi posuit Deus verba sua, quae nar-
raret nobis. deut. 18 d
ab Ore Iosue ne recedat Deuteronomium, id
est vt continue legat, praecipit ei Deus. iof. 1 b
Os Annae dilatatum super inimicos suos ad re-
spondendum eis, & annuntiandum benefi-
cia sibi a Domino facta. 1. reg. 2 a
quae de Ore procedunt, de corde exeunt, cogita-
tiones nempe malae, furta, &c. quae coinqui-
nant & maculant hominem. matth. 15 b
Ore Domini non interrogato, Iosue fecit for-
dus cum Gabaonitis, & male cessit. iof. 9 c
Ori siue sermone Domini inobediens propheta,
occiditur a leone immisso a Deo. 3. re. 13 d e
Ori & sermonibus Iosue obediunt Rubenites,
Gadites, & dimidia tribus Manasse. iof. 1 d
Os suum aperire ad Dominum, pro vouere Deo,
positum. iudicium 11 g
Osculatur Isaac Iacob filium suum. ge. 27 d
Osculatur Rachelem Iacob osculo sancto. ge-
ne. 29 b
Osculatur ipse Laban Iacob. gen. 29 b
Osculatur filios & filias ipse Laban recedens ab
eis. gen. 31 g
Osculatur fratrem suum Iacob ipse Esau. ge. 33 a
Osculo suscipit ipse Ioseph patrem suum Iacob
venientem in Aegyptum. gen. 46 c d

Osculatur fratres suos Ioseph. gen. 45 d
Osculatur filios Ioseph ipse Iacob. gen. 48 b
Osculatur Ioseph patrem morientem. ge. 50 a
Osculatur Moysen ipse Aaron. exod. 4 g
Osculatur Moyses socerum suum venientem ad
se. exod. 18 a
Osculatur nurus suas Noemi volentes secum in
Bethlehem reuerti. ruth 1 b
Osculatur Samuel Saulem postquam vnxit cum
in regem. 1. reg. 10 a
Osculatur se alterutrum Ionathas & David, flen-
tes quod Davidi fugiendum esset. 1. reg. 20 g
Osculatur Absalom reuocatus a patre Dauide.
2. reg. 14 g
Osculatur Absalom venientem ad se populum vt
eum ad se alliciat, & rex constituitur. 2. reg. 15 b
Osculatur David ipsum Berzellai, qui ei fugi-
tium praebuerat alimenta. 2. reg. 19 g
Osculari patri petere ab Elia Eliseus, quam
sequeretur vocante Deum, postea statim re-
uersurus. 3. reg. 19 d
Osculo sancto, hoc est casto, & tanquam sym-
bolo sincere charitatis iubet Paulus Roma-
nos & alios inuicem salutare. rom. 16 c. 2. co-
rint. 13 d. 1. thess. 5 d. 1. petr. 5 d
Osculantur Paulum fratres dolentes ob ipsius
discessum. act. 20 g
Osculatur pedes Iesu mulier peccatrix, pecca-
ta sibi remitti petens. luc. 7 f
Osculi signum dederat Iudas Iudaeis, quo Chri-
stum cognoscerent. matth. 26 c
Osculo Christum prodit Iudas. matth. 26 c
qui non Osculati fuerant Baal, id est qui cultus
Dei alienum non laudant & praedicauerant,
sed soli Deo vero inharebant, dereliquerat
sibi Deus v. 1. n. n. diebus Eliae querentis se solum
relictum qui Deum verum coleret. 3. reg. 19 d
Osee qui & Iosue dicitur. nume. 13 b
Osee interficit Phacee, regnatque pro eo. 4.
regum 15 f
Osee petit auxilium ab Aegyptiis. 4. reg. 17 a
Osee rex Israel captus, vna cum regno transfer-
tur in Assyrios. 4. reg. 17 a
Osee quo tempore prophetauerit. osee 1 a
Osee accepta vxore fornicaria idololatriam
populi ostendit. osee 1 a
Osee Osse Adae mulier creatur. gene. 2 d
Os ex agno paschali nullum confringendum
erat. exod. 12 g
Ossa Ioseph secum effert Moyses exiens Aegy-
ptum. exod. 13 c
Ossa Ioseph sepeliuntur in Sichem. iof. 24 g
Ossa Saulis & filiorum sepeliunt habitatores
Iabes Galaad. 1. reg. 31 d
Ossa Saulis & Ionathae sepelit David. 2. reg. 21 c
Ossa prophetae Dei seruantur a Iosia. 4. re. 23 d
Ossa mortuorum comburuntur a Iosia. 4. reg. 23 d
Ostium, Christus: cui qui credit (quod est in-
gredi ostium) saluabitur, & ille egredietur con-
fitendo Christum, eumque docendo popu-
lum. iohan. 10 b
Othoniel capit urbem Dabir, & Axam filiam
Caleb ducit vxorem. iudic. 1 c
Othoniel iudex constitutus super Israel, ha-
bens spiritum Dei, iudicat populum, & ab ini-
micis liberat. iudic. 3 b
Othoniel iudex moritur. iudic. 3 b
Otiuum vitandum. prouerb. 20 b. 21 d
Otiuum, malorum mater. eccl. 33 d
ne Otiuo vacet populus Israel, & Deo seruiat, op-
primit ipsum Pharaon. exod. 5 d
Ouibus omnibus congregatis sub noctem,
ex putei aqua adaquabantur. gene. 29 a
in Otiuum tonsione celebrabantur conuiuia,
vt de Absalom legimus. 2. reg. 13 e
Otiuum poterant Iudaei comedere. deut. 14 a
Otiuum non habentium pastorem parabola as-
sumpta praedicat Michaeas ipsi Achab, popu-
lum Israel dispergendum in praedio, & ipsum
Achab occidendum. 3. reg. 22 c
Otiuum caulium multiplicabuntur seruicibus pra-
ec. iiii.

cepta Dei. deut. 28 a
 Oves rapiuntur ab inimicis nō custodiētium
 praecepta Dei. deut. 28 d
 Oves Israelitarum ad idōla conuerforum oc-
 cidunt, & auferunt Madianitæ. iudic. 6 a
 de Ouibus oblatio. leuit. 3 b
 Oves errantes eramus ante conuersionē no-
 stram ad Christum. 1. petr. 2 d
 Oves errantes, ludæos Christus vocat. matth.
 15 c. marc. 7 c
 Oves Christi, vocē eius audiunt, & ipse eas co-
 gnoscit, & sequitur eum, & vitam æternam
 dat eis, & non peribunt in æternum, & non
 rapiet eas quisquā de manu & potentia ip-
 sius. iohan. 10 e
 quia ex Ouibus suis non erant, non credebāt
 pars ludæorum in Christum. iohan. 10 e
 Oves Christi, Iudæi & Gētes Christiāi. ioh. 10 b c
 Oves benedicti Dei à Christo appellatur. mat-
 thæi 25 c
 Onile vnum, ecclesia vna est ex Iudæis & Gē-
 tibus congregata, quæ Christum pastorem
 habet. iohan. 10 c
 Oza & Ahio, filii Abinadab. 2. reg. 6 a
 Oza, qui neglecto Dei verbo, præcipiēs vt
 à sacerdotibus portaretur arca, temere eam
 arcam casum minitantem attigerat, & non
 eam portauerat in humeris, sed bobus com-
 miserat, occiditur à Deo. 2. reg. 6 b
 Ozias cōstituitur rex pro Amazia. 4. reg. 14
 c. 2. paral. 26 a
 Ozias pugnat contra Philistiim. 2. paral. 26 a
 Ozias agriculturæ dedit. 2. paral. 26 b
 Ozias vsurpans officium sacerdotum percuti-
 tur lepra. 2. paral. 26 c
 Ozias moritur. 2. paral. 26 c

P

Pacificus Abram, vt cesset iurgium, sepa-
 rat se à fratre. gene. 13 c
 Pacificus appellatur est Salomō. 1. para. 22 b
 Pacificus ingressus. 1. reg. 16 a
 Pacifici non possunt loqui fratri suo Ioseph
 filii Iacob. gene. 37 a
 Pacificorum hostia. leuit. 3 a. 7 b
 Pactum, Vide Fœdus
 Pactum Dei cum Noe, diluuium non rursus
 immisurum se. gene. 9 b
 Pactum Dei cum Abraham & semine ei⁹ erat
 vt esset De⁹ ipsorum, nec in quoquam alio
 fiderent. gene. 17 a
 Pactum Dei cum Israelitis. 4. reg. 17 f g
 Pacti commemoratione inuitat Deum popu-
 lus ad parcendum. iere. 14 d
 Pactum suum iubet Dominus populo sæpius
 inculcari. iere. 11 a
 Pacti sui memor Deus, afflictum Israelē nō
 deserit. 4. reg. 13 d
 Pactum Dei irritantes Iudæi, id est non ado-
 rantes Deum vt ei promiserant se facturos:
 sed ad idōla conuersi, affliguntur. iudic. 2 d
 Pactum vocat Deus circumcisionem, quæ si-
 gnum tantum erat pacti & fœderis. ge. 17 b
 Pactum Iosifæ & populi cum Deo, quod cu-
 stodirent legem. 4. reg. 13 a
 Pædagogus lex, Vide Lex pædagogus.
 Pallio suo super Eliseum misso, declarabat
 Elias Dei vocationem. 3. reg. 19 d
 Pallio suo diuidit Elias aquas, spiritu Dei ple-
 nus. 4. reg. 2 b
 Pallio Eliæ diuidit Eliseus aquas. 4. reg. 2 c
 Palmas dant Iudæi in faciē Christi. mat. 26 g
 Palpat in meridie, furore mentis percussus à
 Deo, qui nō seruat praecepta ipsius. deut. 28 c
 Pane fulcitur cor. iudic. 19 b. psal. 103 c
 Panis comedendus in sudore vultus toto vitæ
 tempore, id est acquirendus victus, & labo-
 randum vt victum habeamus. gene. 3 d
 Pane solo non viuit homo in fame, sed etiam
 fiducia quam habet in verbū Dei, quo pro-
 misit se affuturum fidenti. deut. 8 a. matth.
 4 a. luc. 4 a

Panem vt cum famulis suis comedit, præcipit
 Booz ipsi Ruth. ruth. 2 c
 Panes de celo pluit De⁹ pp̄o Israel. exo. 16 a c
 Panibus nostris & aquis benedicet Deus, si ser-
 uierimus ei. exod. 23 e
 Panem in saturitate comedemus, si seruaueri-
 mus praecepta Dei. leuit. 26 a
 Pane & carnibus pascitur ministerio corui fu-
 giens Achab Elias. 3. reg. 17 a
 Pane & aqua cibatur Eliās ab angelo, lassus &
 tristis, fugiens Iezabelem. 3. reg. 19 a
 Pane & aqua sustentatur cum angustia in car-
 cere Micheas, Dei propheta. 3. reg. 21 e
 Panib⁹ septē satiatur Christ⁹ 1111 m. hominū,
 matth. 15 d. & v m. hominum, vt doceret ni-
 hil defore sequentibus ipsum. matth. 14 b
 Panem lassus militibus denegantes Socothitæ
 & Phanelitæ, percutiuntur à Gedeone. iu-
 dicum 8 b c d
 cum Pane & aqua noluerūt Moabitæ & Am-
 monitæ occurrere Israelitis exeuntib⁹ Ægy-
 ptum, idcirco prohibentur admitti in æter-
 num in consortium Israelitarum. deut. 23 a
 Panis deest in toto orbe. gene. 47 c
 Panis nomine, omne genus cibi intelligitur
 in scripturis vt plurimum, vt vides de Abra-
 ham. gen. 18 a
 Panis laicus, & sanctus, Vide Laici, & Sanctus.
 Panes primitiarum multiplicat Eliseus, quos
 dat esurientibus. 4. reg. 4 g
 Panum oblatio. leuit. 2 a
 Panes propositionis. leuit. 24 a
 Panes propositionis comedit Dauid. 1. reg. 21 b
 Panis euangelii dādus erat Gētibus post præ-
 dicatum euangelii Iudæis primū. matth.
 15 c. marc. 7 c
 Panis vitæ, caro Christi, quā dat nobis ad mā-
 ducādum, credēdo quod eam dedit crucifi-
 gendam pro satisfactione peccatorū. ioh. 6 e
 Panis vitæ, Christus, vitam dedit mūdo. ioh. 6 d
 Panis vnus & calicis participatio in memo-
 riam corporis & sanguinis Christi, declarat
 nos omnes esse vnum corpus. 1. corinth. 9 d
 Panis quem frangimus & inter nos partimur
 iusu Christi, ostendit corpus Christi fuisse
 traditum pro nobis omnibus. 1. corinth. 9 d
 Parabola Salomonis. 3. reg. 4 d
 Parabola lignorum. iudicum 9 b
 Parabola vasorum transmirationis. ezech. 12 a
 Parabola de Iudæis assumptis in populū Dei.
 isa. 5 a
 Parabola duarum aquilarum. ezech. 17 a
 sine Parabolis nō loquebatur Christus turbis,
 & quare. matth. 13 b e
 omnes Parabolas Christus seorsum differebat
 apostolis suis. marc. 4 d
 Paradisus voluptatis. gene. 2 b
 è Paradiso eiicitur Adam. gene. 3 d
 Paralyticus fide sanatur à Christo, eique pec-
 cata remittuntur. matth. 9 a
 Equibus Paratum est sedere à dextris aut si-
 nistris Christi, illis dabitur. matth. 20 c
 Parcens Dominus ipsi Lot, & familiz eius,
 etiam cogit ipsum egredi Sodomani ne pe-
 reat. gene. 19 c
 Parcit aliquādo Dominus vni ciuitati propter
 paucos iustos, vt vides cum Abraham inter-
 cedit pro Sodomitis. gene. 18 c d
 non Parcet Deus ei qui non timuerit maledi-
 ciones ipsius. deut. 29 c
 Parentes honorandi, timendi, eis subuenien-
 dum. exod. 20 b. leuit. 19 a. deut. 5 b. prouerb.
 23 c. eec̄i 3 a. coloff. 3 d. ephes. 6 a
 Parētes honorare, est illis benefacere, & neces-
 saria vitæ ministrare, Christo doctore. matt.
 15 a. marc. 7 a
 Parentes non percutiendi, nec eis maledicen-
 dum. exod. 21 b. leuit. 20 b
 ob Parentum inhonationem mittitur popu-
 lus in exilium. ezech. 22 a
 Parentibus præcipitur vt filios mysterium pa-

schæ doceant. exod. 12 d. 13 b
 Parentib⁹ præcipitur vt filios doceant se fui-
 se liberatos à tyrannide Pharaonis. exod. 13 b
 Parētes doceant filios suos verbū Dei. deut. 11 c
 Parentes qui plus amat quā Christum, non
 potest eius esse discipulus, & minister euan-
 gelii. matth. 10 d
 Pars Dei quā accepit sibi, cū diuideret popu-
 los in regiones, est populus Israel. deut. 31 b
 Partes ex sacrificiis dat Eleana vxorib⁹ & filiis,
 quas cōderet corā Domino in Silo. 1. re. 1. a
 Parsimonia opes auget. prouerb. 13 b
 Participes Christi facti sumus, si in fide per-
 maneamus. heb. 3 c
 ne Participes simus, neq; communicemus cū
 iis qui operantur opera tenebrarum, sed eos
 arguamus potius. ephes. 5 c
 Paruulis & mulierib⁹ & viris præcipitur septi-
 mo quoq; año legi Deuteronomiū. deut. 31 c
 Paruulis & mulieribus præsentibus Iosue legit
 Deuteronomium omni populo. ioh. 8 g
 de Paruulis, Vide Puer.
 Paruulos in Christo, & nodū fide satis firmos,
 pascit Paulus lacte doctrinæ. 1. corint. 3 a
 Paruuli nō cognoscentes bonum nec malum
 ingressuri terram Chanaan. deut. 1 f
 Paruulus in oculis suis Saul, constitutus est su-
 per Israelē. 2. reg. 15 d
 Pascha quid significabat. exod. 12 d
 Pascha celebratur sub Efdra. 1. efd. 6 d
 Paschæ oblationes. ezech. 45 f
 Paschæ festum in Aprili à Iudæis celebratum.
 exod. 23 c. 34 c
 Paschalis agni edendi ritus. exod. 12 a
 in Paschæ festo solenni Ioseph & Maria quo-
 tannis ascendunt Ierusalem. luc. 2 f
 Pascha paraturos apostolos mittit Christus eos
 ad ignotum hydriam aquæ baiulantem, do-
 cens omnia sibi in manu esse, & nihil defore
 electis. matth. 26 b
 Pascha paratur Christo à discipulis. matth. 26 b
 Pascha manducat Christus cū discipulis. mar.
 26 b
 Pascha nostrū Christus pro nobis immolatus,
 ob id malitia & nequitia deponēda vt epu-
 lemur & lætemur in sinceritate & veritate
 vitæ. 1. corint. 5 c
 Pascit oues soceri Moyse. exod. 3 a
 Pascit greges patris ipse Dauid vnctus in ré-
 gem. 1. reg. 17 b
 quod Pastus fuerit semper à Deo, confisetur Ia-
 cob. gene. 48 c
 Pascit vidua pauperrima esurientē Eliam fu-
 gientem Achab, & ei multiplicantur bona à
 Deo. 3. reg. 17 b
 Pascere nolentes fessos Gedeonis milites Socothitæ
 & Phanelitæ, puniuntur à Gedeone.
 iudic. 8 b c d
 Pascitur Elias à coruis fugiēs Achab. 3. reg. 17 a
 Pascere populū Israel dicebatur Dauid, regens
 eos in innocentia cordis sui, & intelligentia
 manuum suarum. 2. reg. 5 a
 Pascere populum. 2. reg. 7 a
 vt Pascant gregē, hortatur presbyteros Petrus.
 1. petr. 5 a
 qui Pascit gregem, æquum est vt de lacte gre-
 gis manducet. 1. corint. 9 a
 Ne Passerculus quidē occiditur sine Dei vo-
 luntate. matth. 10 d
 Passio septem Machabæorum & matris eo-
 rum. 2. macha. 7 a
 Passio Eleazari. 2. macha. 6 d
 de Passione Christi. zacha. 13 c. matth. 26. 27
 Passiones huius vitæ non sunt condignæ glo-
 ria futura. rom. 8 d
 Passionib⁹ Christi cōmunicare, quid. 1. petr. 4 c
 in Passionibus exultabimus, si cognouerimus
 misericordia Dei nos regeneratos in ipē vi-
 tæ æternæ. 1. petr. 1 b
 in Passionibus gaudet Paulus, quas pro aliorū
 salute tolerat. coloff. 1 d

- Passiones Christi suas passiones vocans Paulus (sicut Christus, Saule quid me persequeris?) quas laturus erat propter Christum, adimplet ipse dum patitur ad ipsius exemplum, quod & oportet omnes Christianos facere, si velint ipsius vestigia sequi. colof. 1 d
- Passiones & affectus peccati, per legem sunt sua præceptione incitantem magis ad peccatum. rom. 7 b
- ¶ Pastorum Isaac cum pastoribus Geraræ profodiendis puteis iurgium. gene. 26 d
- Pastores ouium, filii Iacob. gene. 46 d
- Pastores ouium desertantur Ægyptii. gen. 46 d
- Pastor Christus promittitur, & cum eo pax. eze. 34 f. 37 g
- de Pastore Christo & nobis ouibus. psal. 22
- Pastoris veri nempe Christi, aduentus prædicatur. iere. 22 a
- Pastor bonus, Christus, tam Gætium quam Iudæorum. iohan. 10 b c. 1. petr. 2 d
- Pastorum princeps Christus. 1. petr. 5 a
- Pastoribus Christum saluatorem natum nuntiat angelus. luc. 2 b
- Pastores glorificant Deum ob saluatorem natum. luc. 2 c
- Pastores proficiunt Beth-lehem, ut saluatorem videant. luc. 2 c
- Pastores inuulgant & prædicant Christum natum. luc. 2 c
- Pastores sunt, qui per ostium Christum ingrediuntur, & ut Christum populo annuntient: qui contra ingrediuntur ut lucrum faciant, Christum posthabentes, fures sunt, dispergentes oues à Christo. iohan. 10 a
- Pastores populi seductores arguit Ieremias. iere. 12 c
- in Pastores gregem Domini lacerantes inuenitur Ieremias. iere. 23 a
- in Pastores qui neglecto grege Christi quæ sua sunt quærunt. ezech. 34 a
- Pastores Israël promittit Dominus, qui veram Dei scientiam habeant. iere. 3 d
- Pastoris peccatoris non castigatis poena. eze. 3 c
- Pastoris euangelici officium. ezech. 33 a
- ¶ Patrū euangelium erga filios. ephes. 6 a. colof. 3 d
- Patrem qui non honorat, maledictus. deut. 27 c
- Patri & matri non maledicendum. prouer. 20 c
- Patres pro filiis non occiduntur. deut. 24
- Patres interrogent filii opera Dei quæ fecit temporibus suis. deut. 32 a.
- à Patre & matre petit Samson eam sibi accipi in vxorem, quæ inter Philisthæas sibi placuisset. iudic. 14 a
- Patrem & matrem relinquat qui matrimonium contrahit. gene. 2 d
- Pater Ophni & Phinees sacerdotum, arguitur à Deo, quod filios à se quidam correptos sineret semper male agere, & non priuaret eos sacerdotio. 1. reg. 2 f
- Pater Dauid non corripit filium suum Adoniã se inficio regnantem. 3. reg. 1 a
- Patrem Deum solus Christus nouit, reuelans ipsum quibus vult. matth. 11 d
- Pater omnia Christo subiecit. 1. corint. 15 d
- Patrem se fidelibus futurum promittit Deus. 2. corinth. 6 d
- Patrem suum, Christus patrem nostrum esse dicit. iohan. 10 c
- ut Patrem inuocemus Deum, nihil reformidantes, misit Deus spiritum filii sui in corda nostra. galat. 4 a
- Patri spiritum obtemperandum, qui ad id quod vtile est, nos erudit. heb. 12 c
- Pater noster Deus, qui possedit nos, & purgauit nos ut essemus populus ipsius, qui fecit nos, & creauit nos. deut. 32 a
- Patrem Deum cum inuocemus, in timore conuersemur. 1. petr. 1 c
- ne Patrem nobis vocemus super terram, à quo speremus quicquam, prohibet Christus, cum vnicus sit pater noster in cælis. matth. 23 a
- Pater Christi putatius faber erat. matth. 13 g. marc. 6 a. luc. 4 c
- Pater Corinthiorum Paulus, quos Christo genuit per euangelium. 1. corint. 4 d
- Patribus locutus Deus, nunc per angelos, nunc per prophetas. heb. 1 a
- Patrem suum Eliseum vocat rex Israel. 4. reg. 6 c
- ¶ Patiens Deus, tardus ad iram. exod. 34 a. numer. 14 c
- Patiētiae & solatii Deus, Deus noster est. ro. 15 b
- Patiētia sua & longanimitate prouocat nos Deus ad poenitentiam & conuersionem. rom. 2 a. 2. petr. 3 c
- Post multam Patiētiā, tandem Deus irā suā ostendit. rom. 9 a
- Patiētiā suā ostendit Deus in Paulo, quē tanto tempore permisit male agere, postea illius misertus. 1. timoth. 1 d
- Patiētiæ exemplum & afflictionis prophetae nobis proponuntur. iacob. 5 c
- Patiētia Iob. iob. 12 a
- Patiētiæ exemplar posteris relictum, Tobias. tob. 2 b
- Patiētiæ commendatio. prouer. 16 d
- Patiētes simus & longanimes, non præcipientes ad vltionem, sufferētes inuicem. 1. thessal. 5 c. colof. 1 b. 3. iacob. 5 b
- Patiens est, & facile tolerat iniurias qui charitatem habet. 1. corinth. 13 b
- Patiētia Christianis necessaria in tribulationibus. heb. 10 g
- Patiētiā operatur fides variis afflictionibus explorata. rom. 5 a. iacob. 1 a
- Patiētia parit probationem & cognitionē voluntatis diuinæ erga nos. rom. 5 a
- Patiētiā Thessalonicensium in tribulationibus collaudat Paulus. 2. thessal. 1 b
- in Patiētiā suffert persecutiōes Paulus. 1. cor. 4 c
- Patiētiā Christianorum oportet bonis operibus exerceri. iacob. 1 a
- in Patiētiā fructum referunt, qui corde bono verbū euangelii suscipiunt: nam qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionē patiuntur: patiētia igitur opus est. luc. 8 b
- Pati Christum oportuit, & ita intrare in gloriam. hebr. 2 c
- ut Patiamur ad exemplū Christi, vocati sumus. 1. petr. 2 d. 4 a
- Pati propter iustitiam, beatum. 1. petr. 3 c
- Pati melius est benefaciētes, quā malefaciētes. 1. petr. 3 c
- non Patimur nisi ex Dei voluntate. 1. petr. 3 c
- ¶ Cin Patmos insulā relegatus Iohannes, & quare. apoc. 1 c
- ¶ Patria Christi Nazareth. matth. 13 g. marc. 6 a. luc. 4 c
- ¶ Panidum cor dat Deus non custodientibus præcepta sua. deut. 28 g
- Panidi corde iubētur discedere à bello. deu. 20 b
- ¶ Pauli patria, & præceptor, & cuius secta. act. 22 a. 23 b
- Pauli conuersatio ante conuersionem. act. 24 d. philipp. 3 b
- Paulus vas electum, præordinatus à Deo, & segregatus ex utero matris, & ad quid. act. 9 b. 22 d. galat. 1 c
- Paulus deuastat ecclesiam. act. 8 a. 9 a
- Paulus existimauerat se aduersus Iesum multa cōtraria agere: quod fecit Ierosolymis. act. 26 b
- Paulus reluctatur Deo conuertēti ipsum. act. 9 a
- Pauli conuersio ad Christum. act. 9 a
- Paulus baptizatur. act. 9 c
- Paulus à tenebris erroris ereptus, illuminante Deo, & ad quid. 2. corint. 4 b
- Paulus Christum esse filium Dei palam prædicat Damasci. act. 9 d
- Pauli conuersionem admirantur Damasceni, & quare. act. 9 d
- Paulus tentans se inungere discipulis qui Ierosolymis erant, non creditur ab eis discipulus Christi. act. 9 c
- Paulus, Barnaba narrante conuersionem ipsius, suscipitur ab apostolis. act. 9 c
- Paulus & Barnabas segregantur ad prædicandam euangelium Gentibus. act. 13 a
- Paulus, Gætium doctor, magister, apostolus, ministerque Christi inter Gentes. 1. timoth. 2 b. 2. timoth. 1 b. rom. 11 b. 7. d. galat. 2 b
- Paulus per misericordiam Dei cōsecutus est officium prædicandi euangelii, & apostolus Christi factus voluntate Dei & dono. 2. corint. 1 a. 4 a. ephes. 3 a b. colof. 1 a. 2. timoth. 1 a. tit. 1 a: nō autē ab hominibus missus, gal. 1 a. sed iuxta Dei imperium, 1. timoth. 1 a
- Paulus didicit euangelium per reuelationē Iesu Christi, nō ab hominibus, Petro, aut quocumque alio, quod probat narratione suæ historiarum. galat. 1 b c
- Paulus missus ad euangelizandum, non ad baptizandum. 1. corint. 1 c
- in Pauli conuersione, quod fidem annūtiaret, Deum laudant Christiani. galat. 1 d
- Paulo euangelii dispensatio credita, idque cogitur facere. 1. corint. 9 c
- Paulus iuxta Dei reuelationem ascēdit Ierosolymam, non auditorus sed collaturus cū apostolis euangelium quod prædicaret, ne suspicaretur qui in Iudæa erat fideles, cum nō recte docere, gala. 2 a. narras quod fecisset Deo per ministerium eius in Gentibus, act. 21 d
- Paulus nihil ducit omnia, sed ut stercora æstimat præ vna scientia, qua Christum fide cognoscebat esse saluatorem suum & suam iustitiam. philip. 3 b
- Paulus Christi ministerium se magis esse dicit, quā sint ceteri apostoli, certis argumentis. 2. corint. 10 b. 11 b e
- Paulus ad POENITENTIAM hortatur & conuersionem ad Deum, & ad opera conuersionis, act. 17 g. 26 c. cum humilitate, lachrymis & tribulationibus FIDEM IN IESVM Christum annuntians, act. 19 d. testificans hunc IESVM esse CHRISTVM, act. 18 b. nihil extra dicens quā ea quæ prophetæ PRÆDIXERANT futura & Moyses, Christum MORTVVM ET RESURREXISSE, sicque promissiones esse impletas, act. 13 c. 26 f. 1. corint. 1 d. 15 a
- Paulus Christum Thessalonicensibus prædicat. act. 17 a
- Paulus etiam in foro Christum annuntiat palam. act. 17 d
- Paulus vsque ad mediam noctem Christum prædicat iis qui in Troade erant, profecturus in crestinum. act. 20 b
- Paulus Antiochiæ prædicat. act. 11 d
- Paulus scindit tunicam, videns homines velle sibi immolare. act. 14 c
- Pauli fides & fortitudo pro grege se periculis offerentis. act. 19 f
- Paulus per triennium, nocte & die cum lachrymis non cessat monere. act. 20 f
- Paulus tribulationes & vincula non timet, dummodo euangelium annuntietur. act. 20 c
- Paulus alligari & mori paratus propter Iesum. act. 21 c
- Pauli affectus & beneuolentia erga fratres Iudæos. rom. 10 a. 11 b
- Pauli affectus & amor erga Philippenses & Corinthios. philipp. 1 a. 2. corint. 6 b
- ¶ Paulum docet Christus quanta passurus esset propter eum. act. 9 c
- Paulum consolatur & confortat Deus, adhortaturque ut imperterritus euangelium Corinthiis nuntiet. act. 18 c
- Paulo astat Deus in castris, ad constantiam ipsum exhortans. act. 23 c
- Paulum ne in naufragio timeat, consolatur Christus. act. 27 d
- ¶ Paulus hortatur ne verbum euangelii contemnat. act. 13 f
- Paulus perambulans regiones confirmat con-

- discipulos. act. 18 f
 Paulus visitat omnes ciuitates, quibus euangelium prædicat, quomodo se haberent, quas & confirmat. act. 15 f
 Paulus consolatur eos qui secum nauigabant Romam. act. 27 b
 Pauli sollicitudo pro Corinthiis, ne contentiones & æmulationes sint inter eos. 2. corinth. 12 g
 Pauli sollicitudo pro Galatis, Colloffenis, Laodicenis, & omnibus ecclesiis, qua vndiq; quotidie premitur & affligitur. galat. 4 b. colof. 2 a. 2. corinth. 11 f.
 Paulus optat tales omnes fieri, qualis & ipse erat, exceptis vinculis, act. 26 g. idem optat & quantum ad matrimonium, 1. corinth. 7 b
 ¶ Paulus prædicebatur in omnibus ciuitatibus à fratribus prophetæ donum habentibus, tribulationes eum manere in Ierusalé. act. 20 e
 Paulo prædicatur à fratribus per Spiritum sanctum ne eat in Ierusalem. act. 21 a
 Paulum alligandum Ierolymis à Iudæis, & tradendum Gentibus, prædicat Agabus propheta. act. 21 b
 Paulus spiritu alligatus, proficiscitur in Ierusalem. act. 20 e
 ¶ Paulus consilio fratrum, assumptis quatuor viris votum super se habentibus, ingressus in templum, purificat se, ne scandalo sit Iudæis. act. 21 d
 Paulus de iustitia & castitate & iudicio futuro disputat. act. 24 g
 Paulum & Barnabam deos vocat qui Lystris erant, illisq; immolassent, ni restitissent. act. 24 b c
 Paulus noctu demittitur in sporta per murum. act. 9 d
 Paulus & Barnabas eiiciuntur à Iudæis. act. 13 g
 Paulus lapidatur, act. 14 c. virgis cum Sila ceditur & incarceratur, act. 16 a. flagellatur & torquetur, act. 21 d. quos omnes labores receset 2. corinth. 11 f
 vt Paulum interficiant, consultant Iudæi. act. 9 d
 Paulus cum Græcis disputat, quem volunt occidere. act. 9 e
 Pauli os Ananias princeps sacerdotum iubet percuti. act. 23 a
 Paulus adducitur ad Fœlicem præsidem, custoditurque in prætorio Herodis. act. 23 f
 Paulus sistitur coram Festo, accusaturq; à Iudæis, ipso pro se rationem reddente. act. 22 b
 Paulum insanum esse ob multas literas Festus clamat. act. 26 g
 Paulus Dei auxilio ereptus à Gëtibus & Iudæis. act. 26 e f
 Paulum donec occiderent, quadraginta viri se denotent non manducatuos nec bibituos: quod & resciscit Paulus. act. 23 d
 Paulus comprehenditur, capiturq; à Iudæis, & cathenis alligatus ducitur in castra. act. 21 e f
 Paulus ducitur ad tribunal. act. 18 d
 ¶ Paulum iubet Deus egredi Ierusalem, & quare. act. 22 d
 Paulus prohibetur à Spiritu sancto prædicare in Asia. act. 16 b
 ¶ Paulum requiem habere iubet Lyfias tribunus, nec quenquam de suis prohiberi vult vt ei ministret. act. 24 f
 Paulus accusatus à Tertullo defendit causam suam. act. 24 c
 Paulo permittitur, causam suam defendere coram Agrippa rege. act. 26 a
 Paulus propter euangelium vincitur. colof. 4 a
 Paulus Romæ fiduciam accipit visis fratribus. act. 28 d
 Paulum permanere solum, vnico tantum adhibito milite permittunt Romani. act. 28 d
 Paulo permittitur ad amicos ire, & curam sui agere. act. 27 a
 Paulus Romæ in suo conducto per biennium prædicat Christum à mane vsq; ad vesperam, omnibus ad eum venientibus, nec ei prohibebatur. act. 28 g
 Paulus non læsus à vipera. act. 28 b
 inter Paulum & Barnabam dissensio tanta, vt discesserint ab inuicem. act. 15 g
 Paulus & Barnabas fratribus, qui Ierolymæ erant, perferunt quod discipuli seposuerant perferendum in subsidium famis. act. 11 d
 ¶ Per Paulum multa miracula operatur Deus. act. 19 b
 Paulus Eutychem iuuenem suscitatur. act. 20 b
 Paulus sanat quendam infirmum pedibus. act. 14 a
 Paulus spiritum pythonicum eiicit in nomine Iesu. act. 16 a
 Paulus oratione & manuum impositione sanat patrem Publii principis. act. 28 b
 Paulus excutiens vestimenta sua in eos qui euangelio contradicebant, Gëtibus prædicat. act. 18 b
 ¶ Paulus Romanum se dicit, quod sciret hoc ad liberationem sui facere, cum metus magnus esset in omnibus gentibus nominis Romani. act. 16 g. 12 f
 Paulus fugit ne lapidetur. act. 14 a
 Paulus coactus appellat Cæsarem. act. 18 a
 ¶ Paulus apud Aquilam exercet scenofactoriam artem. act. 18 a
 Paulus manibus suis operatur, vt necessitatibus pauperum subueniat, act. 20 g. 1. corinth. 4 c. 1. thess. 2 b. nocte & die, nequem grauet, & panem aliorum gratis manducet, 2. thess. 3 b
 Paulus modis omnibus subigit corpus suum, & quare. 1. corinth. 9 d
 Pauli esuries & stis, aliaque afflictiones ob Christum. 1. corinth. 4 c
 quid Paulo ter Dominum roganti vt à stimulo carnis liberaretur, responsum sit. 2. corinth. 12 c
 Paulus quæ incòmoda, & quas corporis necessitates & tribulationes passus sit inter prædicandum, narrat. 1. corinth. 4 b. 2. corinth. 4 b
 Paulus apud quosuis in quauis specie se vertit, vt vbique aliquos lucrifaceret. 1. corinth. 9 d
 Pauli mæuetudo in reprehendendo. 1. corinth. 4 d
 Paulus maledicentibus benedicit. 1. corinth. 4 c
 Paulus gloriatur se spiritum Dei habere, idque asserit. 1. corinth. 2 c. 7 g
 Paulus gloriatur se habere sensum Christi, & ipsum vidisse. 1. corinth. 2 d. 9 g
 Paulus gaudet in passionibus, contumeliis, necessitatibus & afflictionibus, quas propter Christum ad aliorum salutem patitur. 1. corinth. 2. corinth. 4 c. 12 c. colof. 1 d
 Paulus gloriatur quod suos per omnia morigeros reperiat. 2. corinth. 7 a
 Paulus raptus in tertium cælum. 2. corinth. 12 a
 Paulus vtique se comendat apud Corinthios, vt occasione gloriandi det eis aduersus eos qui gloriabantur se institutos fuisse ab eximiiis apostolis. 2. corinth. 5 b
 Paulus gloriatur in testimonio sinceræ còscientiæ. 1. corinth. 1 c
 Paulus vt in solo Christo gloriatur reiicit confidentiam legis, in qua vixit sine querela, de qua potuisset gloriari sicut & pseudopropheta. philip. 3 a
 ¶ Paulus in administratione euangelii nemine læsus, nec adulterina doctrina corruptus, nec ab aliquo quicquam extorsit. 1. corinth. 7 a. 11 b
 Paulus omnibus ecclesiis Christianorum eandem doctrinam tradidit. 1. corinth. 14 f
 Pauli sermo in euangelico negotio nõ fuit esset & non: sed semper sui similis, Christum solum salutarem nuntians. 2. corinth. 1 d
 Paulus euangelium humili sermone prædicauit. 1. corinth. 2 a
 Paulus euangelizauit Galatis, sed in infirmitate & imbecillitate carnis, paupertate, contemptu, & variis afflictionibus. galat. 4 b
 Paulus non semetipsum prædicat, ad suum questum aut gloriã, docens euangelium: sed Christum, nihil sua causa, sed ad Dei gloriã & ad salutem aliorum. 2. corinth. 4 b. 5 c
 Paulum nõ in vacuum cucurrisse, & laborasse prædicando euangelium, opera bona Philip-

- pensum, & vita irreprehensibilis aperte testabatur & testabuntur in iudicio. philip. 2 c
 Pauli cursus in euangelico stadio non segnus neque incertus. 1. corinth. 9 d
 Paulus ab Ierusalem vsque ad Illyricum prædicauit euangelium Christi. rom. 15 d
 Paulus Petrum nõ ambulatorem secundum veritatem euangelii reprehendit. galat. 2 c
 Paulus se minimũ apostolorum vocat, & hoc nomine indignum. 1. corinth. 4 b. 15 b
 Paulus imitator Christi. 1. corinth. 4 d
 Paulum imitentur Christiani, & eos qui ita viuunt & prædicant vt ipse vixit & prædicauit. 1. corinth. 11 a. philip. 3 d
 Paulus vita præstitit, quod verbo docuit. 1. corinth. 9 d
 qui Paulum spernit, Deum spernit. 1. thess. 4 b
 Pauli conuersatio inter Gentes quibus euangelizabat. 1. corinth. 2 a
 Paulus cupit iuari apud Deum per orationes fidelium. rom. 15 g. 2. corinth. 1 b
 Paulus etsi nihil sit sibi conscius, tamen hinc non aude se iustum iactare. 1. corinth. 4 a
 Paulo tãquam abortiuo, post resurrectionem visus Christus. 1. corinth. 15 b
 in Pauli epistolis quædam difficulta intellecta: 1. petr. 3 d
 Paulus dictabat literas interdum altero excipiente, salutationem sua manu subscribens, colof. 4 d. eam quam ad Galatas misit, totam scripsit, vt legis in fine epistolæ.
 ¶ Pauorem immittit Deus cordibus inobedientium verbo suo. leuit. 26 f
 Pauorem se immitturum in Iudæos in cubiculis ad idola conuersos, minatur Deus. deut. 32 d
 ¶ Pauperes non futuri si obediatur Deo. deut. 15 a
 Pauperes semper futuri, quibus semper aperienda manus, & eis benefaciendum. deut. 15 b
 Pauperes semper futuri inter nos. math. 26 b. iohan. 12 a
 de Pauperi mutuo data pecunia. exod. 22 d
 de in Paupertatem redacto, quomodo cum eo agendum. leuit. 25 e f. deut. 15 b
 à Paupere non auertendus oculus. ecclesi. 4 a
 Pauperes curandi in charitate. deut. 15 b
 Pauperum misereri oportet. prouer. 21 b
 Pauper factus est pro nobis Christus, & quare. 1. corinth. 8 b
 vt Pauperes non negligamus, monet nos Christus, parabola siue historia diuitis epulonis. luc. 16 c
 vt Pauperum necessitatibus subueniret, operabatur Paulus manibus suis. act. 20 g
 Pauperes & afflicti tanti Christo sunt, vt sibi factum reputet, quod illis factum sit. matt. 25 d
 Pauperibus vt abunde largiamur, qui recipiant nos in æterna tabernacula adhortatur Christus, volens nos vt ea prudetia in distribuendis suis bonis temporalibus ad utilitatem nostram qua ad suam vsus fuerat villicus iniquus. luc. 16 a
 Pauperes debiles, &c. ad cõiunia vocari debet, non diuites, &c. & quare. luc. 14 c
 Pauperum cura & viduarum delegatur septem viris Spiritu sancto plenis. act. 6 a
 Pauperes presentium quidem rerum tennes, sed fide opulentos, elegit Deus ad hereditatem regni cælestis. 1. corinth. 1 b. iacob. 2 a
 Pauperibus tribuendum prout quisq; spõte in animo suo destinauit cum hilaritate, nõ cum mœrore, veluti coactus. rom. 12 b. 2. corinth. 9 b
 de Pauperum fidelium cura habenda diligentissime monet Paulus. 2. corinth. 8 b c. 9 a b c
 vt Pauperibus Christianis qui in Ierusalé erant, aliquid à Gëtibus ministraretur, commonefaciunt Paulum Iacobus, Petrus, & alii: quod sollicitus fuit facere. galat. 2 b
 pro Pauperibus sanctis Pauli sollicitudo. 1. cor. 16 a
 Paupertati Pauli subueniunt Philippenses. philip. 4 c
 in Pauperes sanctos liberalitas Macedonum &

- Corinthiorum. rom. 15 f
 Pauperibus pignora, quibus carere non possunt, ad solis occasum reddenda. deut. 24 c
 Pauperis persona non consideranda à iudice. leuit. 14 c. exod. 23 a
 Pauperis iudicium non peruertendū. exod. 23 a
 Pauper non opprimendus. prouerb. 22 a
 in Pauperum oppressores. amos 5 c. 8 a
 Pauperum causas contemnunt impii magistratus. prouerb. 29 b
 de Pauperū oppressione nō mirādū. eccles. 5 b
 Pauperum Deo cura iubenti relinqui eis racemos in vindemia. leuit. 19 b
 Pauperi mercenario merces non deneganda, sed ante solis occasum reddenda. deut. 24 c
 Pauperem fecit & ditauit Dominus Annā, quā prius infœcundā & sterilē fecerat, postea fecundam: auferit & dat quando vult. 1. reg. 2 b
 Pauperem Dominus suscitavit de puluere, & de stercore eleuat: vt de se cantat Anna, quā ob sterilitatem à populo abiectā, & in nullo pretio habitam, ipse Dominus suscitauit, & eleuauit, dando ei filios, vnde cessauerūt exprobrationes sterilitatis. 1. reg. 2 b
 Pauperem populum, nihili se æstimantē, nec fidētem viribus propriis: sed clamantem ad Deum, ipse Deus eripit. 2. reg. 22 c
 Pauperes prophetarum discipuli. 4. reg. 6 a
 Pauperes terræ relinquuntur in Ierusalē abductis aliis omnibus in Babylonem. 4. reg. 14 d
 Pauperissima mulier Sarephana præcepto Dei pascit Eliā fugiētē Achab, & dicitur. 3. re. 17 b
 Pauperi non exprobrandum quicquam. prouerb. 14 d. 17 a
 Pauper probus diuiti improbo præferendus. prouerb. 28 a
 Pauperem superbum odit Dominus. eccles. 15 a
 Pauperes spiritus afflicti, humiles & corde cōtriti, beati quare pronuntiantur. mat. 5 a. luc. 6 d
 Pauperibus annuntiat Christus. mat. 11 a
 Paupertati subueniens Eliseus, vide 4. reg. 4 a
 Paupertas vbique contempta. prouerb. 19 c
 Paupertas odiosa. prouerb. 14 d
 Paupertas bona cum sufficientia. prouerb. 22 b
 Paupertas cum timore Dei laudabilis. prouerb. 15 b. 16 b. 17 a
 Paupertatis meminisse oportet in die abundantia. eccles. 18 c
 Paupertatis author, Deus. prouerb. 14 d. 17 a. 22 a
 in P A U P E R T A T E summa nascitur Christi. luc. 2 a
 Paupertatem suam Christus obicit scribæ cuidam eum sequi volenti, & terrena spectanti. mat. 8 a. luc. 9 g
 Pax, Pax vobis, salutantium vox Hebræis familiaris. 1. reg. 25 a. gen. 43 e. iudic. 19 e
 vt Pax ei sit, neve timeat, hortatur Gedeonem Deus facie ad faciem, angelum conspicientem. iud. 6 c
 Pax. Vade in pace, frequens sermo Hebræorū erga abeuntes. 1. reg. 1 c
 in Pace remittit Eliseus Naaman sanatum. 4. regum 5 e f
 P A C I S author D E V S. 1. thess. 5 d. 1. corin. 14 f
 ad Pacē hortatur Paulus Corinthios. 2. cor. 13 d
 Pax cum omnibus hominibus habenda quantum in nobis est, rom. 12 d. heb. 12 d. eph. 4 a. 1. petr. 3 b. cum iis qui de corde puro inuocant nomen Domini, 1. timoth. 2 d. & cum ministris verbi, 1. thess. 2 c
 Pacifici, filii Dei vocantur, illisq; fructus iustitiæ seminatur in pace. mat. 5 a. iacob. 4 a
 Pacem componere nititur Moyses inter duos Hebræos rixantes. exod. 2 b
 Pacem, gaudium, prosperitatēque veram, & foelicem rerum successum, precatur Paulus suis. rom. 5 c. eph. 1 a. 1. thess. 3 d
 Pacē à parentibus & domesticis non esse Christianis expectandā, prædicit Christus. mat. 10 d
 vt Pacem det nobis Deus, orandum. nume. 6 d
 Pacem & veritatem, id est promissum vitæ æternæ
 annorum, petit Ezechias à Domino. 4. reg. 20 d
 Pax ab inimicis, si serauerimus præcepta Dei. leuit. 26 a
 Pacē populo suo promittit Dominus. osee 12 c
 Pax sub Salomone. 3. reg. 4 c. 5 a b c
 Pax omnibus ciuitatibus Israel. iof. 21 d. 22 a
 Pax est ecclesiæ in tota Galilæa, Iudæa, & Samaria. act. 9 e
 cum Pacem & securitatem esse putarint homines, iudicii dies aderit. 1. thess. 5 a
 Pacem recipienti ciuitati parcebat. deut. 20 c
 Pacem cum Ammonitis & Moabitibus ne quaerere vnquam, Israelitis prohibet Moyses. deut. 29 a
 Pax inter Israelem & Amorrhæum. 1. reg. 7 d
 Pacem sibi promittunt ambulantes in prauitate cordis non timentes Dei maledictionē. deut. 29 c
 Pax Domini, nomen altaris à Gedeone constructi. iudic. 6 e
 Pax in cordibus per Christum. psal. 45, versu 8
 Pax in ecclesia. isaia 26 c. 66 d
 Pacem fecit Deus pater inter cælestia & terrestria per sanguinem Christi & mortem, vt iā vni Christo simul iungantur. coloss. 1 c
 Pacem Dei cum hominibus esse per Christum, clamant turbæ, ipso introeunte Ierusalem, luc. 19 f. idem canunt angeli in natiuitate ipsius. luc. 2 b. act. 10 f.
 Pacem euangelizauit Christus Gentibus & Iudæis. eph. 1 d
 Pacis nostræ author, Christus, qui fecit ex Iudæis & Gentibus vnum populum sibi, extincta inimicitia quæ inter eos erat ob ceremonialia præcepta de delectu ciborum & aliorum. eph. 2 c d
 Pacē conscientia dat fides in Christum. ro. 5 a
 Pax Christi, nulla humana ratione comprehenditur potest, custodiens nos per Christum in fide & vnanimitate. philip. 4 b
 quod Pacem suam esse Christum non intelligerent Iudæi, ob id flet super eos ipse Christus. luc. 19 f
 Pacem precatur Christus apostolis suis. luc. 24 f. iohan. 14 d. 16 f. 20 e
 Pax Christi vincat & superet in nobis, palmā ferens aduersus liuorē, superbiam, &c. coloss. 3 c
 vt in Pace abeat iubet Christi peccatrici, & mulieri sanguinis fluxum patienti: quibus peccata condonarat. luc. 7 g. 8 g
 Pax domini recipienti ministrum euangelii. mat. 10 b
 Pax & animi tranquillitas per Christum in medijs tribulationibus. iohan. 16 g
 ad Pacem & mutuam concordiam vocauit nos Deus. coloss. 3 c
 in Pacis viā vt dirigerentur pedes nostri, Christus illuxit nobis. luc. 1 g
 Peccatum Adæ, quod in omnes dimanauit. genesis 3 b
 Peccatum reicit in mulierem ipse Adam: ipsa vero in serpente. gen. 3 b c
 Peccatum per vnum Adam incepit, & natum est pertransiens in omnes homines. rom. 5 b
 ad Peccadū inducitur mulier à diabolo. gen. 3 a
 Peccatum qui facit, ex diabolo est. 1. iohan. 3 b
 Peccatum, stimulus mortis. 1. corin. 15 g
 Peccator est, qui non credit Dei euangelio. 1. petr. 4 d
 Peccat qui pauperi mercenario mercedem de negat. deut. 24 c
 Peccat qui fratri in paupertatem redacto, non vult mutuum dare propter annum septimū proximum. deut. 25 b
 Peccat qui votum quod Deo promissit, nō reddit. deut. 23 d
 Peccat Deo populum comedens cum sanguine. 1. reg. 14 e
 Peccare fecit Ieroboam Israelitas, inducens eos ad idololatriam, spreto Deo saluatore. 3. reg. 12 f g
 Peccatum dicit se committere Samuel, qui cessaret pro populo orare. 1. reg. 12 d
 Peccasse se fatetur David numerando populū, non autem peccasse populum quem numerauerat, quiq; peste percutebatur. 2. reg. 24 c
 Peccatum Ophni & Phinees filiorum Heli. 1. regum 2 c d
 qui Peccauerit, alii quā soli Deo fidens, delabitur de libro Dei quem scripsit. exod. 23 g
 ne Peccemus, consortium idololatrarum fugiendum. exod. 23 d
 Peccatum est quicquid refragante conscientia fit, & non ex fide, & omnis iniquitas. roma. 4 d. 1. iohan. 3 a. 5 d
 Peccatum non inducit quicquid est extra hominem, & in eum ingreditur. math. 15 b
 Peccatum faciens, & ab illo superatus, seruus est peccati. iohan. 8 d. 2. petr. 2 d
 Peccati serui, liberi sunt iustitiæ, quia ipsa iustitia carent. rom. 6 d
 Peccato admissio fugit Adam conspectum Dei. gene. 3 b
 à Peccato nemo immunis, ideo omnibus Christo saluatore opus. 3. reg. 8 c. prouerb. 20 b. isa. 41 g. 53 c. eccles. 7 c. 1. iohan. 1 c d
 Peccati poena, mors in totam posteritatem Adæ peruasit. rom. 5 b
 Peccatum ante legem non reputatum ab hominibus, neque peccatum esse id reputabatur, quod tamen peccatum erat, rom. 5 c. sicque mortuum erat, rom. 7 b
 Peccatum per legem cognoscitur. rom. 7 b
 Peccandi occasio est lex, cum nitamur in veritum, estque virtus & robur peccati. rom. 7 b. 1. corin. 15 g
 Peccatum sua abundantia non potuit gratiæ præualere. rom. 5 d
 Peccati fructus, confusio & erubescencia: & finis eius, mors animæ. rom. 6 d
 Peccatum grauius esse quod contra Deum committitur, quā quod contra hominem, ostendit Heli corripiens filios suos. 1. reg. 2 e
 Peccati sui poenam ab vnoquoque esse portandam. iere. 21 e. ezech. 18 a. deut. 24 c
 Peccatum inobedientiæ præceptorum Dei, est tanquam peccatum ariolandi. 1. reg. 15 e
 Peccatorum expiatio antiqua qualis. leuit. 10 f g. nume. 5 a
 Peccatorū expiatio fiebat sanguine. leuit. 17 c
 à Peccatis expiatio quo tempore. leuit. 23 e
 Peccati purgatio fiebat aqua aspersiois, facta ex cineribus vaccæ rufæ. num. 19
 Peccantis per superbiam poena. nume. 15 d
 Peccatum vitroneum quomodo expiatur. leuit. 6 a
 Peccatum per ignorantiam admissum in præcepta Dei, quomodo expiatur. leuit. 4 a. 5 d. num. 15 c
 Peccatum in ceremonias admissum quomodo expiatur. leuit. 5 c d. nume. 15 c
 pro Peccato hostiæ lex. leuit. 6 d
 Peccata verberibus emendabatur sententia iudicum. deut. 25 a
 Peccatorum antiqua cōfessio, à Deo præcepta Iudæis sacerdotibus. leuit. 16 e
 Peccata non auferebant sanguis taurorum, & hircorum, hostiæ veteris testamenti: conscientiaque peccati semper erat in mundatis, ideo sæpius offerebantur. heb. 10 a
 Peccata auferit Deus. nume. 14 c. exod. 34 a b
 à Peccatis mundantur labia Isaia ante quā mittatur ad prædicationem. isa. 6 b
 in Peccatis non perseuerandum. eccles. 21 a
 à Peccatis conuerti, Dei donum est. iere. 21 d
 Peccatum suum vt ostendat ei, vocat Adam Deus. gene. 3 b
 Peccatum suum ostendit ipsi Cain Deus, antequam maledicatur. gene. 4 b
 vt à Peccato timore deterrerentur Israelitæ, apparuit eis Deus in fulgure & tonitru. exo. 20 d
 vt Peccatum suū agnoscat populus quod pec-

cauerant petendo regem hominem protectorem, qui haecenus habuerant Deum regē & saluatore, omnib⁹ modis agit Samuel, immittit etiam tonitrua Deus. 1. reg. 10 c. 12 a
ne Peccaret Abimelech in vxorē Abrahā, continuit ipsum siue cohibuit Deus. gene. 20 b
à Peccato homicidii dehortatur Deus ipsum Cain. gene. 4 b
Peccata populi declarat Domini castigatio. ierem. 30 b
Peccati confessionem exigit Deus antequam expiari possit. num. 5 a
Peccata consentibus condonat Deus propter promissiones suas. leuit. 26 g
Peccantes agnoscentes peccatum non est deserturus Deus. psal. 88, versu 13 c
Peccatori respicienti vita promittitur. eze. 33 c
Peccata sua agnoscentibus salus promittitur, hypocritis verò condemnatio. iob 13 c
donec Peccata nostra illi cōfiteamur, & agnoscamus nos peccatores, tandiu affligit nos Deus. leuit. 26 f
Peccata non imputat Deus sanctis suis. psal. 33, versu 22
Peccata fide & misericordia purgātur. pro. 15 d
Peccatum suum agnoscit Dauid, & condonatur ei. 2. reg. 12 d
Peccatum suum consentitur Israelitæ Deo ieiunantes. 1. reg. 7 b. deut. 1 g. nume. 14 g
Peccatum suū consentitur Deo Israelitæ, quòd ipso relicto conuersi essent ad idola, clamantes assidue, etiam nolente Deo eos liberare, & liberantur. iudic. 10 c
Peccatū agnoscentes Israelitæ, quòd derelicto Deo seruissent idolis, clamant ad ipsum, & e-ruuntur. 1. reg. 12 b
Peccatum suum confitetur Achan, se furatum fuisse de anathemate. iosue 7 c
Peccatum suum agnoscit Pharao. exo. 9 f. 10 c
Peccata Gentiu ante Christum cognitū. tit. 3 b
propter Peccata populus tradebatur à Deo in manus inimicorum, non datur ei pluuia, mittitur fames, &c. 3. reg. 8 d e
Peccatis adscribunt suam afflictionem Iudæi. baruch 2 a
Peccatis suis refert acceptū infortuniū mulier Sarephana, q⁹ filius ei moriatur. 3. reg. 17 c
Peccata propter quæ Ierusalē affligitur. ier. 6 b
Peccatis eorum qui à fide & fiducia in Deum conuertunt suam fiduciam in alia, non parcit ipse Deus. ios. 24 c
propter Peccata idololatriæ Ieroboam, delendus Israel prædicitur. 3. reg. 14 d
ad Peccatum idololatriæ inducens populū Baa-asa rex, exterminatur. 3. reg. 16 a d
ob Peccatum vnus Achan, qui intulerat de anathemate, percutitur Israel à Deo, & perisset totus ni ille lapidatus fuisset. ios. 7 d. 22 d
Peccatum contra naturam à Gabaonitis exercetur, iudic. 19 e f: & à Deo interficiuntur etiā hi qui non peccauerant, iudicium 10 e
Peccatis sanctorum Deus propitius est, etsi ea quandoque vlciscatur. psal. 48, versu 6
Peccatum & iniquitas Heli nullis sacrificiis potuit expiari, quin puniretur. 1. reg. 3 c
ne Peccato vnus Core, Dathan, & Abiron, peccaret reliquus populus, orat Moyses. num. 16 c
Peccatum populo Israel dimitti postulat Moyses, aut de libro Vitæ deleri. exod. 32 g
Peccatum populo dimitti orat Moyses per Dei misericordiam. nume. 14 d
Peccatum sibi remitti orat Dauid. 2. reg. 24 b
Peccatum idololatriæ promittit se visitaturum Deus. exod. 32 g
Peccatis dimissis abundantia bonorum spiritualium promittitur. isa. 44 a
PECCATVM IN CHRISTO NON EST.
1. petr. 2 d. 1. iohan. 3 a
si nos non Peccasse dixerimus, mēdācem facimus Deum qui dixit, Omnis homo mendax: & veritas eius in nobis non est, Iesum negan-

tes pro peccatoribus mortuum. 1. iohan. 1 d
Peccatum pro nobis fecit Deus filium suū, ponens super eum iniquitates omniū nostrum, perferentem peccata nostra in corpore suo super lignum, dans illum hostiam in satisfactionem pro peccatis nostris: sic per peccatum damnauit & ademit peccatum. 2. corint. 5 d. rom. 8 a. 1. petr. 2 d
Peccata populi, peccata Christi dicuntur, propter quæ afflictus pependit in cruce, vnde misericordia facta est nobis. 2. reg. 7 c
Peccatores venit Christus vocare ad penitentiam. math. 9 b
Peccatorum purgatio & remissio ex abundantia Dei misericordia datur. luc. 1 g. marc. 2 a. per Christum, math. 1 c. & effusionem sanguinis sui, math. 26 c. marc. 14 c. luc. 22 b. act. 13 g. eph. 1 b. colof. 1 c. heb. 1 a. 9 d. 1. petr. 3 c. 1. ioh. 1 c. 2 b. apoc. 1 b. qui propitiatio est pro peccatis totius mundi, 1. iohan. 2 a. 4 c. & apparuit, induitque carnem nostram, mortuūq; peccata nostra in corpore suo ferēs vt ea destrueret, 1. iohan. 3 a. rom. 4 d. 1. petr. 2 d. & nos mundaret à vitiiis quibus hic mundus obnoxius est, galat. 1 a. 1. timoth. 1 d. credendo in ipsum, act. 10 g. qui agnus est à Patre oblatus, iohan. 1 d. vnica hostia semel oblata, nec alia superest ad liberandum nos à peccatis, heb. 9 g. 10 c. iohan. 8 d. vt bona opera sectaremur, tit. 2 d
Peccata remittendi potestatem habuit Christus, cum Deus esset. math. 9 a
vt Peccatorum remissionem per Christum accipiant turbæ, adhortatur Iohannes ad conuersionem. marc. 1 a. luc. 3 a
Peccatorum remissionem per suam mortem, omnibus gentibus prædicari debere, prædicit Christus. luc. 24 g
Peccata multa multum diligenti Deum remittuntur. luc. 7 g
Peccatori Zachæo hospitem se offert Christus. luc. 19 a
cum Peccatoribus & publicanis māducat Christus. math. 9 b
Peccatum irremissibile, peccatum in Spiritum sanctum, math. 23 c. 1. iohan. 5 d. cuiusmodi peccatum Phariseorum, pro quo non orandum dicit Iohannes, 1. iohan. 5 d
Peccatum quod non remittitur neque in hoc seculo, neq; futuro, Marcus irremissibile interpretatur. marc. 3 d.
cum ob Peccata mortui essemus, vnā cū Christo reuocauit nos Deus ad vitam, & conresuscitauit. eph. 2 b
Peccati mortis, & inferni victoria nobis à Deo per Christum data. 1. corinth. 15 g
pro Peccatoribus moriens Christus, snā in nos charitatem maximè commendauit. rom. 5 b
Peccatoribus gratiam Christi cōmendat Paulus, quam fide suscepit, cum peccator esset. 1. timoth. 1 d
vt Peccatis mortui, & carne mortificati, viuificati autem spiritu iustitiæ opera faceremus, satisfecit Christus. 1. petr. 2 d. 3 c
Peccato mortui sunt fideles per Christū, vt paulatim peccatum aboleant, & concupiscentiis eius amplius non seruiant. rom. 6 a
Peccatorum nostrorū se non recordaturū amplius propter filium, promiserat Deus: se autem daturum leges suas in cordibus nostris: idq; nouū testamentum vocat. heb. 8 d. 10 c
qui Peccata nostra sanguine Christi nō purgari existimauerit, vt existimāt qui aliunde volunt purgari: & eam gratiam contempserit, tormenta grauissima eū expectant. heb. 10 e
Peccantes voluntarie, id est qui accepta fide & Spiritu sancto venerunt ad euangelium, postea que deserunt, & de eo blasphemant, impossibile est eos aliqua hostia posse reuocari ad penitentiam, & purgari, qui hostiā Christi contemnant, iudicium autem expectent.

hebr. 6 b. 10 e
non Peccandum quia sumus sub gratia, sed iustitiæ serui facti bona operemur. rom. 6 c
Peccatorum nostrorum purgationis oblitusumus, si fides nostra non se ostendet per opera. 2. petr. 1 b
vt à Peccatorum somno surgamus, & deponamus circumstant nos peccatum, ne peccatum regnet & vincat in nostro corpore: postremo ne peccati fallacia obduretur cor nostrum in infidelitate, exhortatur Paulus, vtq; ad hoc nos inuicem exhortemur. rom. 6 b. eph. 5 c. heb. 3 c. 12 a. 1. iohan. 1. 2 a
non Peccabunt, qui in fide & charitate operantur. 1. petr. 1 c
Peccatorum multitudinē operit charitas: qui enim diligit, quō peccabit in fratre? 1. pe. 4 b
à Peccatis vitæ prioris destitit, qui propter Christū patitur ad ipsius exemplū: tribulationes enim non sinunt peccatū viuere. 1. petr. 4 a
siquis Peccauerit, Christus aduocatus noster est apud Patrem. 1. iohan. 2 a
Peccata nostra si cōfiteamur, ea remittet nobis Deus. 1. iohan. 1 d
sine Peccato & immaculatos constituere nos potest Deus. iudæ g
non Peccat qui ex Deo natus est, sed generatio Dei conferat eum. 1. iohan. 5 d
Peccatē fratrem in te, coram te, tēq; conscio, quomodo corripere debeas. mat. 18 c. gal. 6 a
qui Peccatorē conuerterit ab errore vitæ suæ, mercedē accipiet remissionē peccatorū. iaco. 5 d
Peccati fratri absq; modo & numero remittēdū, si peccati eū poeniteat. matt. 18 c. luc. 17 a
Peccans frater, ab ecclesia admonitus, nec respiscens, habeatur vt ethnicus & prophanus. math. 18 c
Peccati accusati Rubenitæ à fratribus, q⁹ reliquisset Dominum, purgāt se benignis verbis, & innocentiam suam tuentur. ios. 22 d
Peccatum suum agnoscunt filii Ioseph, quòd fratrem Ioseph vendidissent. gene. 42 d
Peccatum suum agnoscit pincerna ingrāt⁹ erga Ioseph. gene. 41 b
Peccatum suum, & misericordiam sibi à Dauide factam agnoscit Saul. 1. reg. 26 d
Peccatū suum erga Dauidē agnoscens Semei, non occiditur ab ipso Dauide. 2. reg. 19 d
Peccatū mariti in se trāffert Abigail. 1. reg. 25 e
Peccantes ab episcopis arguendi coram omnibus, vt cæteri timeant. 1. timot. 5 d
Peccatores Israelitas esse reducit eis Moyses in memoriam, ne contra Chananæos elati tanquam impios, putaret terram ipsorum propter suam iustitiam sibi tradi. deut. 9 a b
Peccati sui admonet Israelitas Moyses, quod cōmiserant adorando vitulum. exod. 32 g
pro Peccantibus fratribus non ad mortē petamus & oremus, & dabitur eis vita. 1. ioh. 5 c
erga Peccatores respicientes quanta sit Dei misericordia, docet Christi⁹ parabola filii perditū. luc. 15 c
super vno Peccatore respiscēte gaudiū mai⁹, quā super nonaginta nouem iustis, veritatem euangelii amplexis. math. 18 b. luc. 15 a
Peccatorem se agnoscens Petrus, præsentiam Christi erubescit. luc. 5 b
Peccatores non propterea iudicare debem⁹ eos de quibus sumitur supplicium, neq; sceleratiores esse qui hęc sint calamitosiores, vt iudicabat Iudæi de iis super quos ceciderat turris in Siloe, &c. luc. 13 a. sed potius colligam⁹ irā Dei nobis imminere, si nō respuerimus Peccatum Iudæorum, grauius peccato Pilati. iohan. 19 b
in Peccato suo morituros Iudæos nisi credant. dicit Christus. iohan. 8 c
Peccata peccatis accumulānt impij. 1. thess. 2 d
Peccata quorundā manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quæ abscondi non possunt: quorundam autem subsequuntur in iudicio

reuelanda. 1. timoth. 5 d
 Peccatrici mulieri condonatur peccata, quod multum dilexerit. luc. 7 f
 Peccator optat trahi à Deo. psal. 31, versu 12
 Peccasse se confitetur Iudas proditor. mat. 27 a
 qui Peccantes creduntur & affliguntur, nullam gratiam habent apud Deum. 1. petr. 2 d
 Peccatori linguæ vicium peculiare. eccl. 15 b
 ex Peccatoris ore laus reprobat. eccl. 15 b
 Peccatorum illecebris non acquiescendum. prouerb. 1 b
 Peccare in Deum renuit Ioseph. gene. 39 b
 Peccatorum subita consummatio. eccl. 11 b
 Peccatorum prosperitati non inuidendū. prouerb. 23 b. 24 a. c. psal. 36, versu 17
 Peccati nomine vocat Moyse ipsum vitulum quem adorauerant Hraelitæ. deut. 9 c
 Pecorum mors in terra Ægypti. exod. 9 a
 Pecudum offerendarum ritus. leuit. 1 c
 Peculiaris & proprius Dei populus, gens Iudeorum est. deut. 7 b. exod. 19 a
 Cū sine Pecunia nō vult Abraham accipere agrū oblatum à filiis Hemor Hethæi. gene. 23 c
 de Pecunia deposita apud amicum. exod. 22 b
 de Pecunia mutuo data pauperi. exod. 22 b
 Pecunia, nec quicquam aliud dandum ad vsum. deut. 23 d
 Pecunia ad vsum tabernaculi collecta. exod. 30 b. 38 d
 Pecuniā reddi iubet Ioseph fratribus suis, quā singuli recipiunt in ore sacrorum. gen. 42 e f g
 Pecuniā iubet Ioseph rursus poni in ore sacrorum fratrum. gene. 44 a
 Pecuniis acceptis constituit Ieroboam sacerdos omnes qui vellem. 3. reg. 13 g
 Pecuniis confidentes, à Christo vocantur diuites. marc. 10 c
 Pecunias qui habent, difficile regnū Dei ingrediuntur, credendo euangelio. marc. 10 c
 Pecunia accepta custodes testantur Iesum non resurrexisse, sed furatos eum fuisse discipulos. math. 28 c
 Pecunias refert Iudas, quas pro prodicione acceperat, mat. 27 a. quibus emitur ager in sepulturam peregrinorum.
 Pecunia vult Simon magus sibi ab apostolis dari potestatem, vt cuiusque manus imponeret, acciperet Spiritum sanctum. act. 8 d
 Cū Pediculi in hominibus & iumentis. exod. 8 d
 Cū Pedes primū lauabatur antiquitus iis qui hospitio suscipiebatur, postea apponebatur panis qui significat omne gen^o cibi. ge. 18 a. 19 a
 Pedes lauat ex itinere suscepti hospitio. iud. 19 e
 Pedes suos lauat filii Iacob ex itinere. gen. 43 f
 vt Pedes seruorum Daudi lauet, ancillam se esse dicit Abigail. 1. reg. 25 g
 Pedes Iudeorum non attriti in desertis. deut. 8 a
 Pedes factorū suorum seruat Deus, ne labatur in tentationib⁹, & in afflictionibus recedat à fiducia in ipsum, vt de se Anna cātat. 1. reg. 2 b
 Pedes nostros veloces facit ad complenda mā data sua Deus. 2. reg. 22 c
 Pedibus calcare iubet Iosue colla quinq; regū Amorrhæorum à principibus Israel. iof. 10 d
 ad Pedes Booz dormit ipsa Ruth. ruth. 3 a b c
 Pedibus nudis & flens, aufugit Dauid à facie Absalom. 2. reg. 15 c f
 Pedes doler Asa rex senex. 3. reg. 15 e
 Pedes Elisei apprehendit hospita ipsius tristis ob filium mortuum. 4. reg. 4 d
 Pedes Christi vnxit mulier in ciuitate peccatrix, peccata sibi remitti petens. luc. 7 f
 Pedes discipulorum lauat Christus, docens nos (vt ipse interpretatur) ne grauaremur mutuis officiis inuicem inseruire, qui inter nos fratres simus & conserui. iohan. 13 b
 ad Pedes Christi sedens Maria, soror Marthæ, audit verbum ipsius. luc. 10 g
 Pedes habeamus calcatos in præparationem euangelii, simulque prompti ad annuntiandum euangelium Dei, vt gloriam eius sem-

per propagemus. ephes. 6 c
 Pedibus Dei appropinquant docentur ab eo. deut. 33 a
 Cū Pellicanū non comedebant Iudæi. deu. 14 b
 Cū Pellibus siue tentoris habitat arca Dei. 2. reg. 7 a
 Cū Pentecostes festum in Iunio à Iudæis celebratum. exod. 23 c. leuit. 23 c. deut. 16 d
 diem Pentecostes Paulus cupit facere Ieroly mis. act. 20 d
 Cū Penuria rerum omnium minatur Moyse Iudæis non seruantibus præcepta Dei. deut. 28 e
 Cū Percutit Deus & affligit, simul ille est qui sanat & liberat de afflictionibus. deut. 32 e f
 Percutuntur egestate, febri, &c. qui non custodiunt præcepta Dei. deut. 28 b c
 Percussisse dicitur Dens Beniaminitas corā fratribus suis Israelitis cæteris: quos tamen ipsi Israelitæ percutiebant & occidebāt. iudi. 10 e
 Percussos se esse à Deo coram Philisthæis agnoscunt Israelitæ. 1. reg. 4 a
 Percutiens hominem, moriatur. leuit. 24 d
 Percutiens patrem, moriatur. exod. 21 c
 de Percutiente mulierē prægnantē. exod. 21 d
 de Percutiente seruum vel ancillam. exod. 21 d
 Percutitur Michæas Dei propheta à Sedecia pseudopropheta, quod argueret eum mendacii. 3. regum 22 d
 Cū Perditum bouē, vel ouē, aut aliam rem proximi si inuenerimus, seruemus apud nos donec venerit qui eam perdidit. deut. 22 a
 Cū Peregrinamur à Domino, & ab eo semoti sumus quādiu sumus in hoc corpore, et si fide à nobis conspiciatur. 2. corinth. 5 b
 Peregrinari ab hoc corpore, & ab eodem diuelli, fidelibus optabile, vt Deo propius iungantur. 2. corinth. 5 b
 Peregrinatio fuit tota vita Iacob. gene. 47 b
 Peregrinos amat Deus. deut. 10 d
 Peregrini suscipiendi. exod. 23 a. deut. 14
 Peregrini decimis alebantur. deut. 14 d
 in Peregrinū mira Laban sollicitudo. gen. 24 d
 Cū Perfecta Dei opera. deut. 32 a
 Perfecti & integri simus cū Deo, fide integra ei soli adhærentes nō idōlis. deut. 18 b. 2. reg. 22 c
 vt Perfectus sit, & integer in fide & fiducia erga se, & operibus fidei, adhortatur Deus Abraham. gene. 17 a
 Perfectio Dei imitanda. math. 5 g
 Perfect⁹ omnis est, si sit sicut magister ei⁹ Christus, tribulationes nempe perferendo. luc. 6 f
 Perfectorum est omnia videri, pauperibus dare, & Christum sequi, seipsum & omnia sua abnegare, paratumque esse ad quælibet dura, vt nihil sit nobis spei & fiduciæ in omnibus quæ possidemus. math. 19 c
 ad Perfectiōē hortatur Paulus Corinthios. 1. corin. 1 b. 14 d. 2. corin. 13 d. ephes. 6 c. 1. pet. 1 c
 vt Perfectam plebem & populum Christo pararet, missus Iohannes baptista. luc. 1 b
 ad Perfectiōē nō adducebat lex. he. 7 c. 9 c. 10 a
 Perfectus est, qui verbo non labitur. iacob. 3 a
 Perfecti sumus in Christo Iesu. colof. 1 d
 Perfectus & integer Noe, inter homines suæ ætatis. gene. 6 b
 Perfectum cor Asa coram Domino. 3. reg. 15 c
 à Perfectis perfectus Deus habetur quicquid agat. 2. regum 22 c
 Cū in Periculo ipso adest Deus filiis Israel. exod. 14 c d
 Cū Peripsema omnium se dicit Paulus. 1. cor. 4 c
 Cū non Periurandum in nomine Dei. leuit. 19 c
 Cū de Perfarum regibus vaticinium. danie. 11 a
 Cū Persecutiones à Deo esse agnoscit fidelis. psal. 38, versu 12
 de Persecutionibus inter prædicandū Dei verbum, admonet Christus, ad quas fortiter perferendas variis rationibus hortatur, maxime exemplo suo, quem Beelzebub vocauerunt. math. 10 b c
 Persecutionem patientur omnes qui piè vo-

lunt viuere in Christo Iesu. 2. timoth. 3 c
 Persecutiones, cruce & ignominias etiā à fratribus à fide recedentibus passuros apostolos præmonet Christus. math. 24 a
 Persecutiones, si vna fides non adfit, faciunt recedere à verbo Christi. marc. 4 b
 Persecutione oborta in vna ciuitate ob Dei verbum, fugiendum in aliam, & illic prædicandum. math. 10 c
 Persecutores ne timeant verbi ministri, & quare. math. 10 d
 ex Persecutiōib⁹ creptus Paul⁹ à Deo. 2. tim. 3 c
 Persecutiones fert Paulus cum patientia. 1. corinth. 4 c
 qui Persecutionē patiuntur, quod Christū, hominum iustitiam annuntient, beati. mat. 5 a
 quid in Persecutionibus responsuri sint verbi ministri persecutoribus, ne dissidentes cogitent. math. 10 d
 Persecutio magna Ieroly mis oborta in ecclesia, ita vt omnes dispergerentur per regiones. act. 8 a. 1. petri 1 a
 pro Persequentibus orandum, illisque benedicendum. math. 5 g. rom. 12 c
 Cū ad Perseuerantiam fidei hortatur Christus. iohan. 15 a
 Perseuerans in Christi fide, quantumlibet omnia persecutionum genera sæuiant, saluus erit. math. 16 c. 24 b
 Perseuerantiam dat Christus fidelibus vsq; in aduentum suum. 1. corinth. 1 a
 Cū Persona in iudicio non spectanda. leuit. 19 c. deut. 1 c. 16 d. prouerb. 24 c. eccl. 41 a
 Personā Deus non accipit. deut. 10 d. eccl. 35 c
 sine Personarum acceptione suscipit Dominus omnes, qui verbo eius obediunt. isa. 56 b
 Personā non respicit Deus, si Gentilis sit, si Iudæus, si seruus, &c. act. 10 e. galat. 2 b. ephes. 6 b. colof. 3 d. 1. petri 1 c
 qui Personam acceptat, pio pauperi diuitem impium præferendo, legem regiam de dilectione proximi infringit. iacob. 2 a b
 Cū Pestilentia immittit Deus propter inobedientiam verbi sui. leuit. 26 d. deut. 28 b. 3. reg. 8 d
 Pestem eligit Dauid, vt cum aliis occideretur à Deo, q̄ ipse numerasset populum. 2. reg. 24 c
 Pestis cessat oblatione Dauid. 2. reg. 24 d
 Cū quicquid PETIERIMVS à Deo secundum voluntatē Filii, audit nos, & habebimus quod postulamus. 1. iohan. 5 c
 quicquid Petierimus à Deo accipiemus ab eo, si cor nostrum nō reprehendit nos. 1. ioh. 3 d
 Petētib⁹ nihil denegabitur, si modo crediderint se accepturos quod petūt. mat. 21 b. marc. 11 c
 quicquid Petierint duo vel tres fideles congregati in nomine Christi, accipient. math. 18 c
 Petentes in nomine suo Patrē, obtenturos confirmat Christus, etiam si non roget pro eis: tātum diligimur à Patre. ioh. 14 b. 15 c. 16 e f
 Petamus à Deo quæ cupimus, & gratias agamus de acceptis. philip. 4 b
 quæ Petunt impij, quare nō accipiāt. iaco. 4 a
 Petenti Israeli sibi dāt aliquem qui verbum Dei annuntiaret sibi, datur Christus propheta. deut. 18 c
 Petit Samson sitiens aquas à Deo, & dat ei è molari dente maxillæ asini qua percusserat mille Philisthæos. iudic. 15 d
 Petenti Annæ dedit Deus filium. 1. reg. 1 d
 vt Petat quicquid velit à se, hortatur Deus Salomonem in somnis. 3. reg. 3 a
 Petit Eliseus spiritum Eliæ duplicem sibi dare. 4. reg. 2 b
 non Petit à nobis Deus aliud quàm vt timeamus ipsum, & ambulemus in viis eius, diligentes ipsum. deut. 10 c
 Cū Petra stare iubet Deus Moysen, vt videat faciem ipsius. exod. 33 d
 è Petra dat Deus aquam Israelitis murmurantibus. exod. 17 b. num. 20 b
 vt de Petra mel sugerēt, cōstituit Deus Israeli-

tas super excelsum terram. deut. 32 b
PETRA scandali Christus iis qui offenderunt ipsi verbo, non credendo illi. 1. petr. 2 b
Petra Christus est, in quem postea venturum fide respicientes Iudæi, ex ea potum spiritualem hausisse dicuntur. 1. corint. 10 a
Petra, aut in Christum petram fides, fundamētum ecclesiæ: qua qui nituntur, in ecclesiam Dei recipiuntur. math. 16 c
Petræ scissæ in morte Christi. math. 27 f
¶ Petrus & Iohannes, homines sine literis & idiotæ. act. 4 c
Petrus ad Christum ducitur à fratre suo Andrea, iohan. 1 f. tuncque vocatus est Cephas siue Petrus, qui prius Simon.
Petrus & Andreas vocantur à Christo ad prædicationis munus, qui cum sequuntur. math. 4 c. marc. 1 c. luc. 5 a
Petri fides, aliorumq; apostolorum duodecim. iohan. 6 g
Petrus aliorum nomine, respondet **IESVM** esse **CHRISTVM** promissum filium Dei. math. 16 c. marc. 8 c. luc. 9 c
Petrus fide ambulat super aquas, & infidelitate mergitur, ob eamque corripitur à Christo. math. 14 d. marc. 6 f
Petrus non intelligens mysterium passionis, conatur Christum à morte revocare. math. 16 d
Petro, quod ipsum negaturus esset, prædicit Christus: neganti tamen futurum, etiam si moriendum illi esset. math. 26 c. mar. 14 c. luc. 21 c. iohan. 13 d
ne Petri fides deficiat, orat Christus, & quare. luc. 22 c
Petrum nominatim obiurgat Christus, quod non potuerit vna hora vigilare secum. math. 26 d
Petrum non posse sequi ipsum euntē ad mortem, sequiturum autē postea, prædicit Christus. iohan. 13 d
Petrus auriculam Malcho abscindit. math. 16 e. iohan. 18 b
Petrus Christum à longe sequitur, cupiens videre quid de ipso fieret. math. 26 f
Petrus ad vocem ancillarum bis cum iuramento, & detestatione Christum abnegat, math. 26 g. quem cum postea Christus respexisset, flet amarè. luc. 22 g
Petrus cum Iohanne currunt ad monumentum. luc. 24 b. iohan. 20 a b
Petrum præmonet Christus, quo genere supplicii glorificaturus esset ipsum aliquando. iohan. 21 e
Petrus rogat Christum quid de Iohāne futurum esset, cuiusq; curiositas retunditur. iohan. 21 g
Petrum ter interrogat Christus an ipsum diligeret, vt doceret suos summa charitate erga ipsum Christum opus esse ei qui gregis dominici curam susciperet. iohan. 21 c
Petri sermo pro electione alterius in locum Iudæ proditoris. act. 1 c
Petrus post missum Spiritum sanctum, primus Christum prædicat, per quem remitterentur peccata. act. 2 c
Petri secunda prædicatione. act. 4 a
Petrus & Iohannes audacter affirmant sacerdotes Christum crucifixisse, cuius virtute sanatus esset claudus ille de quo eos interrogabant. act. 4 b
Petrus & Iohannes Deum potius audiendum, quam sacerdotes prohibentes Christum prædicari saluatorem, affirmant. act. 4 d
Petrus carcere exir, solutis catenis ministerio angelici, act. 12 a. idque quomodo factum sit, narrat fratribus.
Petro cura à Deo delegata vt Iudæis euangelizaret. galat. 2 b
apud Petrum moratur Paulus. galat. 1 d
Petrum reprehendit Paulus, & quare. galat. 2 c
Petro ostenditur in visione Gentes non esse impuras, cum quibus possent Iudæi conuersari,

quod eas fide purificasset Deus. act. 10. & 15 b
Petrus euangelium Gētibus nuntiat. act. 10 g. 15 b
Petrus quomodo ad Gentes diuenterit, reddit rationem cæteris apostolis. act. 11 a
Petrus incarceratur ab Herode. act. 12 a
ad Petri vmbra sanantur infirmi. act. 5 c
Petrus Aneam virtute Christi sanat. act. 9 f
Petrus Tabitham quandam suscitatur. act. 9 g
Petrus habitat apud coriarium quendam in Ioppe. act. 9 g
Petri socrum à febre sanat Christus. math. 8 b
Petrus fuit testis passionum Christi, & consors gloriæ quæ reuelabitur. 1. petr. 5 a
Petrus presbyter rogat copresbyteros. 1. petr. 5 a
¶ Phaceia regnat pro Manahem rege Israel, isque interficitur à Phacee. 4. reg. 15 e
Phaceia occiso, Phacee regnat in Israel: isque ab Ofee occiditur. 4. reg. 15 f
¶ Phaleg filius Heber. gene. 10 d. 1. para. 1 b
Phaleg generatio. gene. 11 c
¶ Phanael immisericordes, negantes panem militibus fessis persecutoribus Zebec & Salmana, occiduntur à Gedeone. iudicum 8 b d
¶ Pharaon, percussit à Deo, quod vxorē Abræ rapuisset. gene. 12 d
Pharaonis pincerna & pistor somnia vident. gene. 40 a
Pharaonis somnium de septenis bobus & totidem spicis. gene. 41 a
Pharaon narrat Ioseph sua somnia. gene. 41 c
Pharaonis somnium exponit Ioseph. gen. 41 d
Pharaon præcepit Iacob adduci in Ægyptum. gene. 45 e
Pharaonis noui tyrannis. exod. 1 b
Pharaon denegat dimittere populū Israel, quæ magis ac magis opprimit. exod. 5 a
Pharaon ideo resistit Moysi vt ostenderetur Dei fortitudo: qui tam potenti regi, vt videri volebat, resisteret. exod. 9 c
Pharaon eicit filios Israel. exod. 12 e
Pharaon insequitur Israelitas. exod. 14 f
Pharaon persequens Israelē cum exercitu submergitur. exod. 14 b f
Pharaonis filix, & vxoris Salomonis domus. 3. regum 7 b
Pharaon subrogat Eliacim qui & Ioacim, in locum fratris sui Ioachaz. 4. reg. 23 f. 2. para. 36 a
Pharaonis & Assyriorū similis interit. eze. 31 d
Pharaonicæ felicitatis cum felicitate Assyriorum comparatio. eze. 31 a
¶ Phares Iudæ nascitur à Thamar. gen. 38 g
Phares filii. gene. 46 b
sicut Phares domus, vt sit domus Ruth, precatur populus. ruth 4 c
Phares generationes recensentur. ruth 4 d
¶ Pharisæus erat Paulus, filius Pharisæi. act. 23 b
Pharisæi quid credant. act. 23 b
Pharisæi cæci. iohan. 9 g
Pharisæi exemplo suo volebant nullos Christo credere. iohan. 7 g
Pharisæi nisi baptizentur lauenturque, venientes à foro, non comedunt panem. marc. 7 a
Pharisæi & scribæ absque potestate populū docentes. math. 7 d. luc. 6 g
Pharisæos metu diuini iudicii ad resipiscentiā permouet Iohannes. math. 3 c. luc. 3 b
à Pharisæis reprehenduntur apostoli, quod non ieiunent, quodque in sabbatho spicas vellāt. math. 9 b. 12 a
Pharisæos auaros monet Christus, ne se iustos propterea iudicarent, quod tales æstimarentur ab hominibus. luc. 16 d
à Pharisæis reprehenditur Christus, quod cum publicanis & peccatoribus mādudaret. math. 9 b
Pharisæorum consilium, vt Christus comprehendatur. math. 12 b. marc. 2 a. luc. 6 b. iohā. 11 f g. 12 c
Pharisæorū causa, ne ab eis excōmunicarētur, non audent principes multi Iudæorum Christi palam confiteri, cui credebant. iohan. 12 f
secundum Pharisæorum opera ne faciant tur-

bæ, præmonet Christus. math. 23 a
Pharisæi principes ministros mittunt, qui Christum comprehendant. iohan. 7 c
Pharisæus quidam vocat Christum ad conuuiuium. luc. 7 f
Pharisæi cæcum natum interrogant quis eum sanasset. iohan. 9 c
¶ Phasæ ritu perpetuo celebrandum. exod. 12 e
Phasæ qui debebāt comedere, & quō. exod. 12 g
Phasæ Domini præcipitur. deut. 16 a. leuit. 23 a
Phasæ mundorum & immundorum. num. 9 a
Phasæ præcipitur fieri. nume. 9 a
Phasæ non prohibentur facere, qui immundi erant super mortuum. nume. 9 a b
Phasæ celebratur in Galgala. iosue 5 c
Phasæ celebratur iussu Ezechix. 2. para. 30 a
Phasæ celebrato iussu Ezechix, populus simula chra, lucos & excelsa deuoluit. 2. para. 31 a
Phasæ celebratur à Iosia rege Iuda. 4. reg. 23 e
¶ Pheltix principis populi mors. ezech. 11 c
¶ Phenēna, vxor Elcanæ altera, fecunda. 1. re. 1 a
Phenenna exprobrat Annæ quod esset sterilis à Deo facta. 1. reg. 1 a
¶ Pherezæos iubet Deus penitē excindi. deu. 10 d
Pherezæos tradit Deus in manus Iudæ, quos ipse expugnat. iudic. 1 a
Pherezæos relictos Salomon facit sibi tributarios. 3. reg. 9 c
¶ Phialarum templi Salomonis fabricatio. 2. para. 4 c
¶ Philetus & Hymenæus à veritate exciderūt, resurrectionem factam dicentes. 2. tim. 2 c
¶ Philippi vocatio. iohan. 1 f
Philippus Nathanaeli Christum venisse indicat, quem promiserant Moyses & prophete. iohan. 1 g
Philippus petit videre Deum patrem. ioh. 14 a
Philippus adhortatus ab angelo, euangelizat eunucho cuidam Candacis reginæ. act. 8 e
Philippus à spiritu raptus euangelizat ciuitatibus cunctis. act. 8 g
Philippus Samaritanis prædicat Christum. act. 8 a
Philippi euangelizata domum ingreditur Paulus, quatuor filias virgines prophetantes habentis. act. 21 b
¶ Philisthiim è quibus egressi. ge. 10 b. 1. par. 1 a
Philisthæos sexcentos occidit Samgar. iudic. 3 d
in Philisthinorum manus tradit Deus Israelē, quod relicto ipso consiliū fuissent in creaturis & idolis. iudic. 10 b
Philisthæis tradit Deus Israelitas ad idololatriam conuersos. iudic. 13 a
Philisthæos volens Deus affligere, voluit Samsonem ducere Philisthæam vxorem; quæ occasio esset destructionis illorum. iudic. 14 a
Philisthinorum segetes exurit Samson, incensis vulpium caudis, & quare. iudic. 15 a
Philisthiim excæcant Samsonem. iudic. 16 e
Philisthiim illudunt Samsoni. iudic. 16 f
Philisthiim pugna contra Israel. 1. reg. 4 a
Philisthæi asportant arcam in Azotum, collocantes eam iuxta Dagon deum suum. 1. reg. 5 a
in Philisthæorum regionem ebulliunt villæ, & nascuntur mures. 1. reg. 5 b
Philisthæi percipiuntur à Deo mariscis, ob arcam testamenti quam iuxta Dagon deum ipsorum constituerat. 1. reg. 5 c
Philisthæi remittunt arcam cū muneribus. 1. re. 6 a
Philisthæi tonante Deo de celo conteruntur ad preces Samuclis. 1. reg. 7 c
Philisthæi rursus congregantur ad prælium contra Israel. 1. reg. 13 a
Philisthæi descendunt contra Saulem in prælium: quorum astutia factū fuerat vt Israelitæ carerent gladiis & armis. 1. reg. 13 d
Philisthæos profligat Ionathas, solo armigero comite, fiducia in Deum. 1. reg. 14 a b c
Philisthæi congregantur contra Philisthæos. 2. regum 17 a
Philisthæi, occiso Goliath, cui viribus fidebāt, diffugiunt, & occiduntur à Deo. 1. reg. 17 g

Philisthæi traduntur à Deo in manus Davidis. 1. regum 23 a
 Philisthæi cōgregantur contra Saul. 1. reg. 28 a
 Philisthiim occidunt Israelitas. 1. reg. 31 a
 Philisthiim, spoliato Saule, deferunt caput eius in terram suam. 1. reg. 31 c. 1. para. 10 e
 Philisthiim audiētes Dauidem vnctum esse in regem super Israel, monent prælum cōtra ipsum, à quo percutiuntur. 2. reg. 5 c d
 Philisthæos victos facit sibi tributarios Danid. 2. regum 8 a
 Philisthorum gigantes quatuor filii Arapha occiduntur à Davide. 2. reg. 21 c d
 Philisthæi percussi ab Eleazaro, item à Semma. 2. reg. 23 b
 Philisthæos percutit Dauid. 1. reg. 19 b
 Philisthinos concitat Dominus contra Ioram. 2. para. 21 d
 ¶ Cne per Philosophiam & inanem fallaciā seducamur, & à veritate euangelii ducamur ad præcepta hominum euangelio contraria, capiendum. coloss. 1 b
 ¶ Phinees & Ophni, Vide Ophni.
 Phinees, filius Eleazari. exod. 6 d
 Phinees, filius Eleazari præpositus arcæ fœderis Dei. iudicum 20 d
 Phinees occidit Zambri & Cozbi simul fornicātes corā populo, & placatur Deus. num. 25 b
 Phinees laus. ecci 45 d
 Phinees filius Heli sacerdotis alter. 1. reg. 1 a
 ¶ Phison fluuius. gene. 2 b
 ¶ Phithom vrbs ædificatur à filiis Israel in Ægypto. exod. 1 b
 ¶ Phygellus & Hermogenes defecerunt à Paulo. 2. timoth. 1 c
 ¶ Pie volentes viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. 2. timoth. 3 c
 Pietas reges fœlices facit. prouerb. 25 a
 Pietas vel impietas non Deo, sed homini prodest, vel nocet. iob 35 a
 Pietas sperat vitam æternam. tit. 1 a
 ad Pietatem & fidem in Deū exerceamus nos ipsos. 1. timoth. 4 c
 in Pietatibus & cōuersationibus sanctis simus. 2. petri 3 c
 ¶ Piger excitatur ad laborem. prouerb. 6 a
 Piger laborem fugiens in egestate erit. prouerb. 20 a. 21 a
 Pigris lapidatio. ecci 22 a
 Pigris incommoda. prouerb. 24 b
 Pigrorum iter quale. prouerb. 15 c
 in Pigrum. prouerb. 21 d. 22 b. 26 c
 ¶ Pignus dat ludas nuri suæ Thamar, cū qua dormit: ad quam mittit vt recipiat. gen. 38 e
 Pignora quando reddenda. exo. 22 d. deut. 28 b
 Pignoris loco non accipiendum quo commode carere non potest proximus. deut. 24 b
 Pignora non vi auferenda ab iis quibus mutuauerimus aliquid. deut. 24 c
 Pignora pauperibus post solis occasum reddenda, quibus carere non possunt. deut. 24 c
 Pignoris loco non accipiendum vestimentum viduæ. deut. 24 d
 Pignus & arrabo promissæ nobis fœlicitatis, Spiritus sanctus, quo vncti & signati sumus, qui spem futuræ hæreditatis cōfirmat in nobis. 1. corinth. 1 d. 5 a
 ¶ Pilatus solitus erat in die paschæ liberare vinctum vnum Iudæis. iohan. 18 g
 Pilatus vult à Iudæis Christum cōdemnari secundum legem. iohan. 18 e
 Pilati etiā iudicio Christus innocēs. iohan. 19 a
 Pilatus Christum esse Iudæorum regem confitetur, Iudæis negantibus. iohan. 19 c
 Pilatus vult Christum cæsum dimittere, & non indicare ad mortem. iohan. 19 c
 Pilati vxor conatur Christum à morte liberare. matth. 27 b
 Pilati minus peccauit quàm Iudæi. iohan. 19 b
 ¶ Pilosus vir Elias, 4. reg. 1 b. Itē Esau, ge. 27 b
 ¶ Pinguis effectus Israel bonis & fructibus ter

re promissionis dereliquit Deum. deut. 32 e
 ¶ Piscina quæ erat Ierosolymis. iohan. 5 a
 ¶ Pisces verbo Dei creantur, daturq; eis vis gignendi. gene. 1 c
 Pisces mundi & immundi. leuit. 11 b. deut. 14 b
 ¶ Pius solus Deus. apoc. 15 b
 Pios Dominus de tentatione & afflictione eripit, vt Noe iustitiæ præconem, & Lot iustum. 1. petr. 2 b
 Pii bona promittuntur. prouerb. 10 a
 Pii, sola Dei misericordia fidunt. psal. 51 b
 ¶ Placatur Deus oratione Moyfi. exod. 32 d
 ¶ Placet Deo & hominibus Samuel. 1. re. 2 c
 quod Placeret Deo, beatum prædicat regina Saba Salomonem. 3. reg. 10 b
 vt Placeamus Deo per Christū orat ipsum Paulus, vt faciat in nobis quod placet ei. hebr. 13 d
 non vt Placeret hominibus, prædicauit Paulus euangelium, sed Deo à quo commissum ei erat. 1. thessa. 2 a
 non Placendum sibi ob cognitionem libertatis Christianæ, sed ea vtendum ad ædificationem fratris. rom. 15 a
 si hominibus Placendo, prædicasset opera legis necessaria ad salutem, Christi seruus non fuisset Paulus, qui per aliud, quàm per ipsum solum vitam annuntiasset. galat. 1 b
 ¶ Plagarum modus erat pro mensura peccati. deut. 25 a
 Plagis quadraginta verberabantur, qui iudicii sententia cædebantur. deut. 25 a
 qui sint qui Plagis multis, qui item paucis vapulabunt à Deo. lucæ 12 f
 Plagis variis affligit Ægyptios Deus, vt cognoscerent ipsum esse solum Deum, cui nō esset similis in terra Ægypti. exod. 7. 8. 9. 10. 12
 Plagæ corporis Christi. psal. 21, versu 18
 Plagam cordis cognoscere, agnoscere se peccat se. 3. regum 8 d
 ¶ Plangitur Iacob ab Ægyptiis 2 x x diebus. gene. 50 a b
 Plangit Sarā vxorē suā mortuā Abraham. ge. 23 a
 Plangit virginitatem suam filia Iephte à patre immolanda Deo. iudicum 11 g
 Plangit Dauid cū populo occisū Abner. 2. reg. 3 f
 Plangitur Moyfes ab Israelitis. deut. 34 c
 Plangitur propheta mortuus ab altero propheta. 3. regum 13 f
 Planctus, Vide Lamentatio.
 Planctus Israel ob incensos Nadab & Abiu. leuit. 10 b
 Planctus super mortuū quomodo fiebat à Iudæis. 2. reg. 3 f
 ¶ Plantauerat Deus hortum in Eden. gene. 2 b
 Plantauit populum Israelē Deus in terra promissionis. exod. 15 d
 Plantauit Deus populum suum, & dedit ei terram Israel. 2. reg. 7 b
 qui Plantat vineam, æquum est vt de fructu vineæ comedat. 1. corinth. 9 a
 Plantauit Paulus in officio euangelico, iactis Christianæ doctrinæ fundamentis. 1. cori. 3 b
 Plantatio, quam non plantauit Deus, eradicabitur, matth. 15 b. vt Pharisæi, quibus Deus fidem non dederat, vt crederent.
 ¶ In Plaustro nouo reducitur arca Dei à Philisthæis. 1. reg. 6 b c
 ¶ Plebem suam quam præsciuit Deus, eam nō repulit. rom. 11 a
 ¶ Plenitudo Christi, est ecclesia in quam transfundit virtutem & beneficentiam suam abundantissime. ephes. 1 d
 ¶ Plorans populus agnoscens peccatū. deut. 1 g
 Plorans Phaltiel, & quare. 2. reg. 3 c
 Plorandū in hac vita, vt sine fine gaudeamus. iacob. 4 d
 ¶ Plumarius Beseleel & Ooliab. exod. 35 d
 Cantequam Plueret Deus, nubes siue fons e terra irrigabat ipsam terram. gene. 2 a
 Pluit quadraginta diebus & quadraginta noctibus. gene. 7 b c

Pluit coturnices & man Deum. exod. 16 c. num. 11 f g
 Pluit lapides. iosue 10 c
 Pluuia de cælo dabatur terræ promissionis. deuter. 11 b
 Pluias temporibus suis daturus Deus seruantibus præcepta sua. leuit. 26 a. deut. 11 b. 28 b
 Pluuia & imber in puluerem vertitur non custodientibus præcepta. deut. 28 c. 11 b
 Pluuia propter peccata populi aliquando Deus non mittit. 3. reg. 8 d
 Pluuia tribus annis non dedit Deus temporibus Achab. 3. regum 17 a
 Pluuia immissa declarat Deus famem remissam. 2. reg. 21 c.
 sine Pluuia & ventis traditurum se aquas ipsi Ioram impio dicit Deus, vt vel sic agnoscerent eum. 4. reg. 3 c
 vt Pluuia stillare doctrinam suā optat Moyfes. deut. 32 a
 Pluuia orat à Deo Eljas, pronus in terram, & posita inter genua sua facie. 3. reg. 18 g
 Pluuia prænuntiat Eliseus ipsi Iosaphat & Ioram regi Israel. 4. reg. 3 b
 ¶ Polluit nomē patris sui filia sacerdotis fornicans. leuit. 21 b
 Polluebant nomen Dei qui idōlo Moloch cōsecrabant filios suos. leuit. 18 c. 20 a
 Polluitur nomē Dei cū periuramus. leuit. 19 c
 Pollutio nocturna quo expiatur. deut. 23 b
 ¶ Polymitaris Beseleel & Ooliab. exod. 35 d
 ¶ Poena homicidii. exod. 21 b. num. 35 b
 Poena furis. exod. 22 a
 Poena damni facti. exod. 22 a
 Poena talionis. gen. 9 a. exod. 21 c. leuit. 24 c. deut. 19 d
 Poena idololatæ. exod. 22 c
 Poena per superbiam peccantis. num. 5 d
 Poenæ delinquentium. deut. 25 a
 Poenarum genera tria proponit Deus Davidi, famem, bellum, & pestem, vt quod ex illis vellet, eligeret. 2. reg. 24 b
 ¶ Poenitere Deum more humano dicit scriptura, quando immutat quod fecerat, vt de Saule legitur. 1. reg. 15 c
 Poenitudine non flebitur Deus, immotum est quod statuit. 1. reg. 15 f
 Poenitet Deum fecisse hominem, vultque dele re, & quare. gene. 6 b
 Poenitet Deum mali quod miserat cōtra Israel. 2. reg. 24 c
 Poenitet Israelitas peccati, & idōla proiciunt peccantes se liberari. iudic. 10 d
 Poenitet Israelitas, Benjamin tribum esse deletam. iudic. 21 a c
 Poenitet Saulem peccati, & non parcitur ei, quia non sicut Deo. 1. reg. 15 f
 Poenitet Dauidem peccati. 2. reg. 12 d
 Poenitet Dauidē numerati populi. 2. reg. 24 b
 Poenitendi spatium querit Iob. iob 10 d
 Poenitenti peccatori vita promittitur. ezech. 33 c
 Poenitenti Deus misericors promittitur. deut. 30 a. iob 11 c. 22 c
 Poenitentia siue cōuersio vera ad Deū. iere. 4 a
 Poenitentiam agere in corde suo, & conuerti ad cor suum, & agnoscere corde peccatum, idem est. 3. reg. 8 c
 Poenitentia Iob. iob 42 a
 Poenitentia Davidis vera. 2. reg. 24 c. 12 c
 Poenitentia Pharaonis simulata. exod. 9 f
 Poenitentia Saulis simulata. 1. reg. 15 c
 Poenitentia Antiochi simulata. 2. macha. 9 b
 ad Poenitentiā expectat nos Dominus. sapiēt. 12 c. isa. 48 b
 ad Poenitentiā & conuersionē dedit Deus c xxx annos hominibus ante diluuium. gene. 6 a
 ad Poenitentiā & cōuersionē hortatur Dominus Israelitas per prophetas. 4. reg. 17 b. isa. 55 b
 ad Poenitentiam inuitat populum Ieremias. iere. 26 a
 ad Poenitentiā pp̄m pronocat Samuel. 1. re. 12 d

ad Pœnitentiam iubetur propheta reuocare filios Israel. ezech. 47 c
 Pœnitentibus siue reducētibus se ad cor suum, id est conuersis toto corde & tota anima ad se promittit Deus misericordiam. deut. 30 a
 Pœnitētes & cōuersi ad Deū confitentes nomini eius, accipiunt remissionē ab ipso. 3. re. 8 d
 Pœnitētia sua tēporali mouit Achab Dominū vt ad tempus quædā remitteret ei, quem sciebat ab impietate non recessurum. 3. reg. 21 g
PŒNITENTIAM Petrus vocat conuersionem à nequitia. act. 3 d
 Pœnitentiā dat Deus, suūmq; donum est vt cognoscamus veritatem. 2. timoth. 2 d. act. 5 e
 Pœnitentiam fieri per Christum, & remissionē peccatorum, prædicare oportet. luc. 24 d
 Pœnitentiā dedit Deus Gentibus, vt vitam æternam haberent per Christum. act. 11 c
 Pœnitentiā & vitæ inuouationem annuntiat Iohannes ad Christi susceptionē, & remissionē peccatorū, populam præparans. matt. 3 a
 ad Pœnitentiā Iohannes permonet Phariseos, metu diuini iudicii. matth. 3 c
 Pœnitent & reuertuntur multi percutientes petora sua, cum viderent Christo in cruce pēdente ea quæ fiebant. luc. 23 g
PŒNITENTIAM, & regnū cælorum appropinquasse, Iohānes, Christus, & apostoli prædicauerunt. matth. 3 a. 4 c. 10 a. marc. 6 b
 Pœnitentiā, opera pœnitētiæ, & in Christum fidē prædicat Paulus, cū humilitate & lachrymis, act. 19 d. idem facit & Petrus, act. 1 f. 3 c
 Pœnitenti fratri remittendū. matt. 18 c. luc. 17 a
 Pœnitet Iudam Christum prodidisse. matt. 27 a
 Pœnitentia Esau nihil profuit, tametsi cum lachrymis. heb. 12 c
 Pœnitentiam salutarem operatur tristitia, qua quis ob Deum offensum dolet. 1. corinth. 7 c
 ad Pœnitentiam non reuertentur, nullāq; hostia expiabant peccatum suum, qui voluntarie peccant, & deficiunt à Christo, reiciētes eius hostiā, & aliam quærentes. heb. 6 b. 10 e
PŒDERIS æquitas. leui. 19 g. deu. 25 d. ezech. 45 d
PŒDERIS iniquitatē damnat propheta. osee 12 b
PŒTIFEX nō ingrediatur ad mortuū. leu. 21 b c
PŒTIFEX à Deo cōstituebatur, vt esset mediator inter ipsū & homines doctrina & oratione, & vt offerret munera & hostias pro expiatione suorū & populi peccatorum. heb. 5 a. 8 a
PŒTIFEX noster **C H R I S T V S**, in æternum sanctorum minister, inter Deū & homines mediator in cælis, in dextra Patris à Deo Patre constitutus: qui cū super terram esset, obtulit preces & orationes Patri suo cum lachrymis pro nobis, & exaudijs fuit: qui potēst cōpati infirmitatibus nostris, tentatus per omnia absque peccato. hebr. 2 d. 3 a. 4 d. 5 b c. 6 d. 8 a
PŒTIO Pilato traditur vinct⁹ Christ⁹. mat. 27 a
C In Populos diuersos, & varias regiones diuisit & separauit Deus homines. deut. 32 a
 Populos diligit Deus. deut. 33 a
 Populorum terminos & regiones cōstituit De⁹ iuxta numerum filiorum Israel. deut. 32 a
 Populi duo in vtero Rebeckæ. gene. 25 c
 In Populum assumit Deus filios Israel sibi, vt ipse sit Deus ipsorum. exod. 6 a b. 19 a. deut. 4 a c. 7 b. 27 b. 29 b. 2. reg. 6 d. 7 b
 Populus Dei, populus Israel. 3. reg. 8 f
 Populum suum Israel plantauit Deus, & constituit in terra promissionis. 2. reg. 7 b
 Populum Dei se fore, Deoque se fide ad hæsurum promittit Israel. 4. reg. 11 d
 Populus ad radices montis stat, audiens loquentem Dominum, non ausus transgredi terminos. exod. 19 d
 Populus Israel murmurat ob laborem, punitur igne, optat carges, man fastidit. nume. 11 a b
 Populi murmur, ob exploratæ terræ desperationem, nume. 14 a. deut. 1 d
 Populus immolat in excelsis ante ædificatum templum. 3. reg. 3 a

Populi non deleti ab Israel, sunt ei tributarii. iudicum 1 f
 Populi flagitia. ezech. 22 g
 Populi contemptus in Deum. iere. 6 d
 Populis oibus Christus missus salutaris. luc. 2 c
 Populus Dei, Christiani. 1. petri 2 b
C In Porcos abeunt dæmones. matth. 8 d
 ante Porcos nō mittendæ margaritæ. matt. 7 a
C Porphyriō nō comedebat Iudæi. deu. 14 b
C Portas Gazæ vrbs sublata in humeros defert in montem Samson media nocte. iudic. 16 a
 in Porta ciuitatis sedebant iudices, vt iudicaret populum. deut. 22 b
 in Porta ciuitatis sedet Booz, in qua reddebatur iudicia. ruth 4 a
 Portas omnēmq; potentiam inimicorum suorum, semē Abrahæ Christus possedit, qui de diabolo triumphauit, afferens nos in libertatem. gene. 22 d
 Portas & vim siue potentiam inimicorū suorum vt possideat semen Rebeckæ, optant parentes. gene. 24 g
 Portæ inferi, potentiāq; diaboli non præualebit aduersus Christianum, vt eum de manu Christi rapiat. matth. 16 c. iohan. 10 e
C Portauit filios Israel Deus in humeris, sicut homo infantem, item super alas aquilarum, & assumpsit. exod. 19 a. deut. 32 b
C Possessiones vendunt Ægyptii & Chananzii vt habeant panem. gen. 47 e
 Possessio Leuitarum, Deus. deut. 10 b
C Posteriora Dei vidit Moyses, non autem faciem. exod. 33 d
C Potens Deus noster. deut. 10 d
 Potentia Dei non minuitur. isa. 50 a
 Potentia Dei cadit hostis, non nostris viribus. isa. 31 d
 Potētiā suā vult De⁹ omnib⁹ esse notā. isa. 33 b
 cū Potentiore quomodo sit versandū. ecclī 13 b
 Potentiam suam ostendit Dominus in vasa iræ quæ sustinuit in multa patientia. rom. 9 c
C Potestas omnis prouocatur vt verbo Dei subdatur, & det gloriam Deo. psal. 23
 Potestas omnis à Deo est instituta. rom. 13 a
 Potestatibus sublimioribus pareamus, & simus subiecti. rom. 13 a. 1. petri. 2 c
 Potestate vlciscendi se à Deo habere dicit Paulus aduersus omnem inobediētiā rebellii, 2. corint. 10 b. ad ædificationem tamen, non vt destruat, quā sibi auferri optat, modo sui sint virtute consummati, 2. corint. 13 c
C Potus immundus. leuit. 11 f
 Potum spiritualem biberunt Iudæi, & escā spiritualem manducauerunt, in Christum venturum credentes. 1. corinth. 10 a
P Præcepta decalogi. exod. 20 a
P Præcepta decem in duabus tabulis scripta. deut. 5 c
 Præcepta diuina scrutanda. prouerb. 3 a
 Præcepta Dei implenda. deut. 6 a. 8 a
 Præceptis suis mauleuit Deus obediri, quā vim timas sibi offerri. 1. reg. 15 e
 Præcepta Domini fiant in charitate. 2. iohan. b
 Præcepta Dei si quis seruat, in illo manet, & ipse in eo. 1. iohan. 3 d
 Præcepta Dei obseruat, qui cognoscit Deum, fidem perfectam, quæ coniuncta spei & charitati est, habens in Christum. 1. iohan. 2 a
 Præcepta Dei facientes nō derelicturus est ipse Deus. 3. regum 6 b
 Præcepta custodientibus misericors est Deus. deut. 7 b
 Præcepta implentes Israelitæ, viuebant, id est effugiebant manus Dei, non puniebantur, aut occidebantur. deut. 4 a
 vt Præcepta impleant, discētes timere Deum, præcipit Deus legi Deuteronomium omni populo. deut. 31 c
 Præcepta Dei seruantibus, promittitur benedictio: non seruantibus, maledictio. exod. 23 a. leuit. 26 a c. deut. 7 b. 28 a

quod contra Præceptum Dei fecerit, abiicitur Saul è regno. 1. reg. 13 c
 Præcepta Dei filiis inculcanda. deut. 6 d
 ad Præcepta seruāda exhortatur Moyses, beneficiorum Dei cōmemoratione. deut. 4 a. 29 a
 ad Præceptorum obseruationem hortatur Iudæos Iosue, commemoratis prius beneficiis Dei erga ipsos. iof. 24 a b c
 Præcepta Dei vt custodiat, hortatur Dauid Salomonem. 3. regum 2 a
 Præcepta Dei, ob hominum traditiones transgrediuntur Iudæi. matth. 14 a. vide dictionem Mandatum.
 Præcepta de charitate. prouerb. 3 d
 Præcepta sanctissima. zach. 8 c
 Præcepta mandata erant Israelitis, vt viuerent in eis, id est longo tempore perseuerarent in terra promissionis. deut. 32 g
 Præceptū & ritus edēdi agni paschalis. exo. 12 a
 Præceptum sabbathi. exod. 31 c
 Præcepta Domini esse, nō sua asserit Paul⁹ quæ Corinthiis præscripsit, 1. corint. 14 g. idem facit vbiq; Moyses, dicens, Hæc dicit Dominus. Præcepto Dei, Deoq; mouente cor mulieris, Elias esuriens pascitur à pauperrima. 3. re. 17 b
C PRÆCORSOR noster Christus. heb. 6 d
C Prædam diuidi ex æquo iubet Deus. nume. 31 d. deut. 20 c
 Prædam partiuntur inter se Israelitæ. iof. 11 c
 Prædam quam acquiserant cū introducerent fratres suos in terram Chanaan, diuidere inter fratres suos, postquam reuersi sunt, iubet Iosue Rubenitis, Gaditis, & dimidiā tribui Manasse. iof. 22 b
 Prædam ex æquo diuidi iubet Dauid tam iis qui præliati erant, quā qui lassī non poterant præliari. 1. reg. 30 f
 Prædā quā à Madianitis acceperant Israelitæ, in aures aureas accipit ab eis Gedeō. iudic. 8 c
 Prædam à Madianitis raptam asserunt Israelitæ ad Moysen. num. 31 b
 Prædam vrbs Hai præcipit Deus vt sibi & suis accipiat Iosue, quod & ipse facit. iof. 8 a f
 ex Præda gratificatur Dauid omnibus amicis 1. regum 30 g
C Prædestinauerat Deus ante mūdi cōstitutionē, nos redimere sanguine filii sui, & per ipsum filiū saluare, ac nos in filios per eundem adoptare, iuxta propositū volūtatē suæ, quo gratuitam suam in nos beneficentiā redderet orbi magis illustrem & dilucidā qua nos sibi reconciliauit per dilectum filium suum. ephes. 1 a. 2. timoth. 1 c. 1. petri. 1 d
 Prædestinatos vocat Paulus quos & præscitos. rom. 8 f
 Prædestinatos vocauit Deus per prædicationē apostolorum, & iustificauit per mortem filii sui. rom. 8 f
 ob Prædestinationem non est cum Deo disputandum. rom. 9 d
C Prædicatores verbi sui se missurum promittit Deus. isa. 30 c
 Prædicatores euāgelii missi, vt homines à diaboli faucibus eriperent. psal. 67, versu 12
 de Prædicatorib⁹ missis ad euāgelizādū. isa. 2 c
 Prædicaturus Isaias, prius à Domino mudatur. isa. 6 b
 ad Prædicationis officium vocantur à Christo Petrus & Andreas, Iacobus & Iohannes. matth. 4 d
 Prædicari euāgelium omni creaturæ iubet Christus. marc. 16 d
 Prædicat Christus in nauī. matt. 13 a. marc. 4 a
 Prædicauit Christus palam, nihil in occulto. iohan. 18 d
 Prædicare non possunt nisi missi. rom. 10 c
 qui Prædicat, sermones Dei prædicet. 1. pet. 4 c
 Prædicabant apostoli in templo, ignorantibus Scribis & Phariseis. act. 5 d
 Prædicat apostoli in templo & circa domos euāgelium Christi. act. 5 g

- Prædicatio apostolorum** Deus incrementum dabat verbo, præbans quos credere volebat. act. 17 g
- Prædicatio Petri secunda**, qua cōuertitur quinquæ millia hominum. act. 12. 4 a
- Prædicatio Pauli**. act. 23 c. & qualis fuerit. 1. cor. 14. 2 a
- Prædicat Anna** prophetissa Christum venisse omnibus ex Israel expectantibus redemptionem per ipsum. luc. 1 f
- Prædicare iubet Christus** demoniaco sanato suam misericordiam, & bona quæ illi fecerat. mar. 5 b
- Prædicatio Pauli** verax Dei præsidio, qui sermonem eius fecit efficacem. 2. cor. 1. d
- Prædicationis suæ** inter Gentes felicitem successum Paulus per Christum Deo adscribit. ro. 15 d
- Prædicatione rei** in specie stultæ, nepe quod Christus in cruce passus sit pro nobis, placuit Deo saluos facere credentes. 1. cor. 1 e
- Prædicatores** non desistant hortari fratres ad pietatem Christianam. 2. pet. 1 c
- Prædicatores aliud prædicantes** quam euangelium Christi, nõ recipiendi. 1. ioh. 1. c. nec aue eis dicendum.
- Prædicatores verbi Dei** debemus suscipere, & illis bona temporalia impartiri, ut cooperatores simus veritatis. 3. ioh. c
- Prædicabant apostoli** quod viderant & audierant. 1. ioh. 1 b
- Prædicatores mendaces** describuntur quales sint, & quæ tormenta eos maneat. 2. petri 2 a b c
- Prædicari Christum** quocumque modo, siue ob charitatem, siue ob inuidiam, gaudet Paulus. phil. 1 b
- Prædo vendens hominem**, moriatur. deuteron. 24 b
- Præfecti Salomonis** D 1. 3. reg. 9 d
- Prægnantē qui percussisset** rixado. exo. 21 d
- Prægnans vxor Phinees**, audiens arcæ Dei captam, incuruat se & parit. 1. reg. 4 d
- Prægnantes scinduntur à** Manahem rege Israel. 4. reg. 15 d
- Prægnantibus** vix in excidio Ierosolymorum, tã eris horrendum. mat. 23 d. 24 b
- Prælium docet Deus**. 1. reg. 21 c. psal. 17 e
- Præmiū pollicetur Saul** percussit Goliath. 1. reg. 17 c
- Præparanda Deo corda**, soli ei seruiendo & fidendo. 1. reg. 7 a
- Præpositis nostris** obediamus. heb. 13 c
- Præpositi filiorum Israel** flagellati, vociferantur ad Pharaonem. exod. 5 c
- Præputia centum Philistinorum** petit Saul à Davide, ut ea occasiõe occidatur à Philisthæis. 1. reg. 18 f
- Præputiū nihil prodest** Christiano, aut circumcisiõ, sed observatio mädatorū Dei. 1. cor. 7 d
- in Præputio si aliquis à Deo vocat⁹** sit ad Christum, ne velit circumcidi. 1. cor. 7 c
- Præputia lignorum** auferenda. leuit. 9 c
- Præscitos vocat Paulus** quos prædestinatos dicimus. rom. 8 f
- quos Præscitit Deus** ex Iudæis, hos non reputat. rom. 11 a
- in Præsepio nascitur Christus**. luc. 2 a
- Præsidendum in solitudine**. rom. 12 b
- Præuaricatio non est**, vbi non est lex: non enim reputantur tunc peccata esse peccata, neque est quod irriter ad peccatum, quod certe facit lex. rom. 4 c
- Præuidium Pharisæus** quidam Christum vocat. luc. 11 f
- Præceat Paulus** eos quibus euangelizat, & consolatur. 1. thess. 2 c. 4 a
- Præbyteros constituit Paulus** per singulas ecclesias. act. 14 d
- Præbyteros & episcopos**, pro eisdē accipit Paulus. act. 20 f. tit. 1 b
- Præbyteros quales cōstitui vult Paulus**. tit. 1 b
- Præbyteros Ephesorum** adhortatur Paulus, ut peruenirent in sincera doctrina. act. 20 d
- Præbyteros hortatur Paulus**, ut non ob turpe lucrum, sed propeñs vñtō & ex charitate, neque ceu dominum exercentes aduersus clericos, sortēs, vocatos, eosque qui ad sortem & hereditatem æternā vocati sunt, sed sic ut sint exemplaria gregis. 1. pet. 5 a
- Præbyteri qui bene præstunt**, duplici honore digni, maxime qui annuntiant verbū euangelii. 1. tim. 5 c
- aduersus Præbyterum** accusatio non recipienda, nisi sub duob⁹ aut tribus testib⁹. 1. tim. 5 d. Vide dictionem Episcopus.
- Præterio mortis Christi** redempti Christiani, nulli hominum præter illius voluntatem debent seruire. 1. cor. 6 d. 7 d
- Prætiolosus & carus** erat sermo Domini, raroque loquebatur manifeste in visione in Silo propter iniquitatē Ophni & Phinees. 1. reg. 3 a
- Prætiola dicitur fuisse anima Saulis** coram Davide, quia non occidit eum David. 1. reg. 26 d
- Præmatum tenet in omnibus Christus**. col. 1 c
- de Præmatu inter se contendunt discipuli Christi**. mat. 18 a. mar. 9 e
- Præmi nouissimi**, Vide Nouissimus.
- Præmiarum lex**. num. 5 a b
- Præmitiæ sollicitē Deo reddendæ**. exod. 22 d. 34 d. leuit. 23 b. num. 15 b
- Præmitiæ & decimæ sacerdotibus præstandæ** erant. num. 5 b. 18 b
- Præmitiæ trienales** leuitis, papillis, viduis, & aduenis dandæ. deut. 26 a
- Præmitiæ frugum** quomodo offerendæ. leui. 2 d. deut. 26 a
- de Præmitiis**. ezech. 45 d
- Præmitiarum panes** multiplicans Eliseus, dat populo esurienti. 4. reg. 4 g
- Præmitiis spiritus habentes**, etiam redemptionem omnium fidelium expectantes ingemiscunt. rom. 8 d
- ut Præmitiæ quædam eorum** qui cū spe resurrectionis dormiunt, Christus resurrexit. 1. cor. 15 c. coloss. 1 c
- Præmitiis Iudæorum**, videlicet patribus existētibus sanctis, fieri non potest quin aliqui ex eis sint sancti. rom. 11 b
- Præmogenita parvipendens**, vendit ea Esau fratri suo Iacob, leuit. edulio. gen. 25 d
- Præmogenita**, Dei erāt. exod. 13 a. 23 c. d. 34 c. leuit. 26 c. d. deut. 14 d. 15 d
- Præmogenita** quare Deo offerebatur. exo. 13 c
- Præmogenita omnia**, Dei sunt, quorum loco accepit Leuitas in ministerium tabernaculi. num. 3 b f. 8 c
- Præmogenita hominis**, pretio redimebantur. exod. 13 b
- Præmogenitum asini** mutabatur oue. exod. 13 b
- Præmogenita Ægyptiorum** moriuntur media nocte. exod. 11 b. 12 c
- Præmogenituræ ius** non dandum ex affectibus filio dilectæ vxoris suæ, qui non fuerit præmogenitus, sed exoræ suæ vxoris filio qui fuerit præmogenitus. deut. 21 c
- Præmogenitas est Christus** vniuersæ creaturæ, inter fratres ceteros à Deo adoptatos. rom. 8 f. coloss. 1 c
- Præmogenitus mortuorum** Christus, qui primus resurrexit. apoc. 1 b. 1. cor. 15 c. col. 1 c
- Præncipes**, Dei ministri sūt, & ad quid. ro. 13 a b
- Præncipum status** mutatur, ut dona Dei agnoscantur. iob. 12 c
- Præncipis in terra Ægypti**, Ioseph. gen. 42 a
- Præncipes populi**, sint sapientes, gnari & periti deut. 1 b
- ad Præncipes Israel** exhortatio. ezech. 45 c
- in Præncipes**, pauperum oppressores. amos 4 a sopho. 3 a
- Præncipes vrbis Ierusalem** arguit Dominus sopho. 3 a
- Præncipes Israel** taxat propheta. amos 6 a
- cōtra Præncipū tyrānidē**. ezech. 11 f. micha. 3 a c
- Præncipis impii**, sunt & ministri impii. prouer. 29 b. ecccl. 10 a
- Præncipi non maledicendum**. exo. 22 d. act. 23 b
- Præncipibus simus** subditi. tit. 3 a
- Præncipum exercitus** temeritas. 1. reg. 2 c d
- Præncipes huius mundi** Christum crucifixerūt per ighorantiam, nescientes sapientiā euangelicam. 1. cor. 2 b. act. 3 c
- Præncipes Iudæorum** multi credunt Christo, non audent tamen cōfiteri, & quare. ioh. 12 f
- Præncipis portio** in terra promissionis. ezech. 45 c. 48 c
- de Præncipis holocausto** spontaneo. ezech. 46 d
- Præncipis dona** hereditaria. ezech. 46 g
- Præncipes quinquagenarii** ad Eliam missi per Ochoziam igne consumuntur. 4. reg. 1 b
- Præncipū sapientiā** nõ prædicat Paulus. 1. eo. 2 b
- Præncipis pastorum**, Christus. 1. pet. 5 b
- Præncipis potestatis** aeris huius & mudi, diabolus, morte Christi pulsus à tyrannide. ioh. 12 e. ephes. 2 a
- Præncipatus omnis caput**, Christus. coloss. 2 b
- de Præncipatibus & potestatibus** demoniacis per se triumphat Christus, nos ab eis velut opima spolia reportans. coloss. 2 c
- Præncipis & Aquila**, Pauli adiutores in euangelii prædicatione. rom. 16 a
- Præncipanda omnia**, & non quodcumque genus doctrinæ sine iudicio suscipiendum, neque omni spiritui credendum: videndum est si ex Deo sint. 1. thess. 5 d. 1. ioh. 4 d
- Præncipatio spem** nostram auget, dum consyderantes nos in afflictionib⁹ nõ esse derelictos, fortius fidere discimus. rom. 5 a
- Præncipationem & cognitionem** voluntatis diuinæ erga nos, parit patientia. rom. 5 a
- Præncipemus & tenemus si simus** in fide Christi. 1. cor. 12 f. 2. cor. 13 b
- Præncipemus & intelligamus** quæ sit Dei voluntas, nempe vt sancti simus, abstinentes à fornicatione. rom. 12 a. ephes. 5 d. 1. thess. 4 a
- Præncipema** siue propositionem & obscurum sermonem proponit Samson sodalibus suis, de leone quem occiderat, ex cuius forti corpore cib⁹ duxit, id est mel, exierat. iudic. 14 c
- Præncipidit ad Dominum** Moyses orans pro Israelitis. deut. 9 c
- Præncipitalitatem** prohibet Salomon. prou. 5 b
- Præncipidia** in morte Christi. mat. 27 f
- Præncipitores** Ziphæi. 1. reg. 23 c
- Præncipit Samuel**, placens Deo & hominibus. 1. regum 2 c
- Præncip non Prohibedi** qui quocumque modo regnū Christi annuntiat, & euangeliū promouent, etsi indigni alioqui videantur, vt docet Christus nolens prohiberi eū qui in nomine ipsius dæmonia eiiceret, etsi in comitatu discipulorū suorum non esset. marc. 9 e. luc. 9 f
- Præncipioecerant** Dominum Israelitæ, petentes regem hominem protectorem, qui Deum regem saluatorem habebant. 1. reg. 10 c
- Præncipioicere sermones Dei**, pro inobedientem esse. 1. reg. 15 f
- Præncipioicit Deus** terram Chanaan. exo. 34 b
- Præncipioissionis terra** qualis. deut. 8 b. 11 b
- Præncipioissionibus Dei** credendum. 2. paral. 20 c
- Præncipioissionibus Dei** fidit Abraham. gen. 24 a
- Præncipioissiones omnes**, quibus omnia bona promiserat Deus, Iudæis impleuit: impleturus & mala quæ comminatus est derelinquentibus eis pactum suum. iof. 21 d. 23 d
- in Præncipioissionibus** verax Deus. 1. reg. 3 c
- Præncipioissiones suas** non retractat Deus, tametsi peccatores simus, tanta est eius misericordia. leuit. 26 g
- Præncipioissiones suas** quibus promiserat terram Chanaan, vt impletet Deus, introduxit Israelitas in terram Chanaan, non propter eorū iusticiam: sic nobis dat vitam æternam promissam. deut. 9 a

Promissiones suas implet De^o erga illos qui toto corde ambulauerint coram ipso. 3. regum 2 a. 8 bc
 Promissiones Dei dignis & fidelibus dantur, non autem indignis, ut videtur de Heli, à quo ablatum fuit sacerdotium ob impietatem filiorum. 1. regum 1 f
 Propter Promissiones suas ad Abraham, Isaac, & Iacob factas, omnia egit De^o erga Iudaeos. exod. 2 d. 6 a. leuit. 26 g. deut. 4 c. 7 b. 1. reg. 12 d. 1. reg. 7 c. 4. reg. 13 d. 19 g. 10 b
 Propter suas promissiones Dauidi factas non auferit Deus totum regnum Salomoni, sed duas tribus reseruat ei. 3. regum 11 f
 Promittit Deus se futurum cum Gedeone in liberando Israele. iudicum 6 c
 Promissio longae vitae honorantibus parentes. exod. 20 c
 Promissionum fidei vergetur Deus. ps. 88, versu 19
 Promissionum Dei memor Iacob, quibus promiserat se futurum semper cum eo, orat, & eas Deo obrudat. gene. 31 c
 Promissiones suas obicit Deo Moyses, orans pro peccato Israele. exod. 31 c. deut. 9 d
 Promissiones factas Abraham, impleri in Iacob precatur Isaac. gen. 18 a
 Promissiones Dei cupit Dauid impleri. 1. re. 7 d
 Promittit populus se facturum verba Dei quae praecipit. exod. 24 a b
 quod Promiserim Deo, reddendum, aut pec cabimus. deut. 23 d
PROMISSIO, Vide Fœdus.
PROMISSIO SALVTIS AETERNAE, 7. iohan. 2 d. facta ab aeterno, ante conditum mundum, reuelata temporibus suis per praedicationem euangelii. eph. 1 a. 2. timo. 1 c. tit. 1 a. 1. pet. 1 d
 Promissionem suam iuramento confirmauit Deus, ne dubitemus eam nos accepturos. heb. 6 d. isa. 54 b
 Promissiones Dei, per illum fideles sunt & stables. 2. cor. 1 d
 ex Promissione dabitur hereditas regni caelorum fidelibus, non propter opera legis quae fecerint. galat. 3 c
 Promissionis verbum Abraham & Iudaeis reliquis factum. rom. 5 a c
 Promissionis filii sunt, qui in Christum Abraham & Isaac promissum credunt. rom. 9 b
 Promissam vitam aeternae hereditatem nondum acceperunt patres veteris testamenti, ut cum eis eam & nos accipiamus. heb. 11 g
 Promissiones vitae aeternae, propria gloria & virtute Dei donantur nobis, ut ipsi soli gloriam & potentiam tribuamus. 2. pet. 1 a
 secundum Promissiones suas Deum misisse Christum saluatorem nobis, cantat Maria, idem cantat & Zacharias. luc. 1 g
 Promissiones suas Deum impleuisse, misso in terris filio docet Petrus, act. 3 b. idem docet & Paulus, act. 13 d
 Promissis Dei confirmati fideles, dent operam ut se purgent ab omni inquinamento corporis & animi. 2. cor. 7 a
 Promissionem accipient, qui patientes in tribulationibus fecerint Dei voluntate. he. 10 g
 Promissa Dei expectamus. 2. pet. 3 c
 Promittit Deus se futurum patrem fidelibus. 2. co. 6 d
 Promissio patris, Spiritus sanctus. act. 1 a. 4 c
 Promissionem sui aduentus non procrastinat ac prorogat Dominus, sicut impii existimant: sed longius spatium praescribit, quae sua est longanimitas & mansuetudo, ut respiciamus interim, nolens quaequam perire. 1. pet. 3 c d
 Promissio Dei de aeterno templo, sacerdotio, & regno in Dauidis semine Christo. psal. 103
 Promissionibus Dei patribus nostris factis confirmatur ecclesia. micha. 7 d
 Promissionum Dei veritas. psal. 104, versu 11
 Pronus in terram cadit Iosue coram Deo, cor.

querens Israele superari ab aduersariis. ioseph. 7 b
 ¶ Prophana & vaniloquia vixit episcopus, quae pertrahunt ad impietatem. 2. timo. 2 c
 ¶ Propheta olim dicebatur videns. 1. reg. 9 b
 ¶ Propheta solebat Deus aliquando respondere consulentibus se. 1. reg. 18 a
 per Prophetas hortatur Dominus Israelitas ad conversionem ab idolis. 4. reg. 17 b
 Prophetis suis in visione, vel per somnium loquebatur Deus: soli autem Moysi facie ad faciem loquutus est. nume. 12 b
 Propheta non surrexit in Israel sicut Moyses post mortem ipsius. deut. 34 d
 Propheta Dei fidelis Samuel à Deo quater hoc vocatus, ut per eum ipse loqueretur Israelitis. 1. regum 3 d
 ut Prophetam sciret esse in Israel, igitur & verum Deum, petit à rege Eliseus mitti ad se Naaman quem sanaret. 4. reg. 5 c
 Propheta Dei non potest loqui nisi quod Deo ponit in os eius, ut docet Michas. 3. reg. 22 c
 Propheta Dei autoritat. micha. 3 c
 Prophetarum commendatio. ecclesiasticus 49 c
 Propheta verbo Dei inobediens, occiditur à Leone immisso à Deo. 3. reg. 13 d e
 Prophetae magnae autoritatis viri fuerunt erga reges. 4. reg. 5 c
 Prophetae Nathan traditur Salomon erudic^o. 2. reg. 12 f
 Propheta quidam missus praecipio Dei corripuit Ieroboam de idololatria. 3. reg. 13 a
 Propheta praemonet Achab regem Syriae Benadad rursus praedicturum contra ipsum. 3. reg. 20 d
 Propheta quidam à Deo missus promittit victoriam contra Achab. 3. reg. 20 b c e
 Propheta iubetur à Deo, nihil accipere ab impio Ieroboam ne cibum quidem vel potum. 3. re. 13 b
 Prophetam Abiam consulit Ieroboam de valitudine filii sui aegroti. 3. reg. 14 a
 Propheta Domini centum abscondit Abdias in spelunca, ne occidantur ab Iezabel domina sua. 3. reg. 18 a
 Prophetae Dei esse occisos, ita ut solus esset derelictus, dolet Elias. 3. reg. 19 b
 Percussuro Ieroboam Prophetam corripientem eum, manus aescit: quae ei restituitur oratione eiusdem prophetae. 3. reg. 13 a
 Propheta cuiusdam mendacium, Vide Mendacium. 3. reg. 13 c
 Prophetae prophetauerunt de futura in nobis gratia & salute per Christum, quae non suo, sed alio tempore accideret. 1. pet. 1 b
 Prophetae multi Christum praesentem videre & audire cupierunt. matth. 13 c. luc. 10 d
 Prophetarum Spiritus praenuntiant in ipsis afflictiones & passiones Christi, & glorias quae secutura erant. 1. pet. 1 b. act. 3 d
 Prophetarum scripturae testantur remissionem peccatorum esse per Christum. act. 10 g
 iuxta Prophetarum scripta, Christum missum salutem omnibus gentibus, cantat Zacharias. luc. 1 g
 Prophetae nobis proponuntur in exemplum patientiae & afflictionis. iacob. 5 c
 Prophetarum & sanctorum sanguis in Babylone inuentus est. apoc. 18 g
 Prophetam, si quis, quia Dei propheta est, susceperit, is eandem mercedem quam fide accipitur à Deo est propheta ille, receptur^o est. mat. 10 d
 Propheta Abraham dicitur à Deo. gen. 20 b
 Propheta Moysi erat Aaron, quod Pharaoni loqueretur quae dixisset ei Moyses. exod. 7 a
 Prophetant Eldad & Medad in castris, Spiritu sancto requiescente in eis. num. 11 f
 Prophetant seniores constituti à Deo principes populi Israel cum Moysse. num. 11 f
 ut Prophetet omnis populus optat Moyses. num. 11 f

Prophetas Paulus de resurrectione, cum dicit, In verbo Domini. i. thes. 4 d
 in Prophetarum & verborum eius derisores. exo. 33 g
 in Prophetarum osotes comminatio. amos 5 c
 ob Prophetarum contumptum minatur Dominus Iudaeis. iere. 7 c
 Prophetas sine praedicatoribus prohibet Iudaei verbum Dei annuntiare. isa. 30 b
 Prophetas prophetantes, id est psalmos & verba Dei canentes, spiritum docti, in instrumentis masticis. 1. reg. 10 b
 Prophetas Eliseus psalte canente, & praenuntiat aquam exercitui Ioram impii, & Iosaphat pii, & victoriam de Moabitis. 4. reg. 3 b c
 Prophetas constituit Dominus in ecclesia, qui interpretarentur nobis scripturas. 1. cor. 12 d
 Prophetarum Spiritus, ipsis prophetis auditoribus subiectus est. 1. cor. 14 f
 Prophetas vic velato capite, deturpat caput suum. 1. cor. 12 a
 Prophetae uxori. Vide Uxor prophetarum. 4. re. 4 a
 Prophetarum filii sine discipuli pauperes, edificant domum. 4. regum 6 a
 Prophetarum quidam filius percussus & vulneratus, accedit ad Achab, à cuius ore extorquet iudicium contra seipsum, qui Benadad seruauerat, quem Deus praecipere occidi. 3. reg. 20 g
 Prophetarum filii tempore famis de victu tentantur, dum agrestes herbas sibi vitantque in cibum colligunt, & edentes, mortem in olla inueniunt. 4. reg. 4 g
 Prophetis Debora uxor Lapidoth indicat Israel. iudicum 4 a
 per Prophetissam Holdam consulit Iosias Dominum. 4. reg. 22 c
 in Prophetissas mendaces. ezech. 13 c
 Propheta nobis promittitur Christus ex Iudaeis, quem debemus audire. deut. 18 c
 Propheta falsus quomodo dignoscendus. deut. 18 d. iere. 28 a
 Propheta signis & miraculis à vera in Deum dilectione & fiducia abducens, non audiendus, sed occidendus. deut. 13 a. 18 d
 Prophetiae spiritum mendacem dat aliquando Deus propter eos qui verbo suo nolunt credere. 3. regum 22 c d
 Prophetae falsi dicitur c. 1. vnus Elias Dei propheta. 3. regum 18 c
 Prophetae falsi c. c. c. c. consulens bellum regi Achab contra Ramoth Galaad, dissuadente Michas solo Dei propheta. 3. reg. 22 a b
 Prophetas veros (qui quandoque non solum verbis, sed etiam rebus & signis prophetant) imitatur Sedecias pseudopropheta, cornua facit sibi quibus ostendat ipsum Achab percussurum Ramoth Galaad. 3. reg. 22 b
 de Prophetis falsis conqueritur Ieremias, quibus minatur Dominus exitum. iere. 14 b
 Prophetarum & sacerdotum doctrinam mendacem arguit Ieremias, & coram auaritia. ier. 8 c
 Prophetas Baal omnes occidit Elias. 3. reg. 18 g
 Prophetiam dat Deus cui vult non habitacione personae, ut videre licet de Saule: & responsione cuiusdam, qui de prophetis inter quos prophetauit Saul, dixit, Et quis pater eorum quasi diceret, non ex patre & carnis propagatione, &c. 1. reg. 20 c
 ad Prophetiam ex agriculura vocatur Eliseus à Deo per Eliam. 3. reg. 19 d
 Propheta Caiphaz. iohan. 11 g
P R O P H E T A, Dei donum est, à Spiritu Dei datum, quae non adducitur voluntate humana. rom. 12 b. 1. cor. 12 b. 2. pet. 1 b
 Prophetae Spiritus, testimonium Iesu. apoc. 19 c
 Prophetiae Spiritus, differendae gratia de mysteriis Dei, dantur etiam aliquando impiis. matth. 7 d
 Prophetiae & diuinae scripturae interpretaciones ne aspernemur. 1. thes. 5 d
 Prophetiae donum ut nobis coeingat emendationem.

1. cor. 14 a
de Prophetia dono. 1. corinth. 14
Propheticorum sermonum veram intelligentiam, quæ propria & humana interpretatione non habetur, habuerunt à Deo apostoli. 1. petr. 1 d.
Propheticæ sermones, lucerna ardens in loco caliginoso, quos non intelligit quis nisi dies Christi, dies novæ legis illucescat ei, & evangelium veri solis iustitiæ, Christi, oriatur in corde illius. 1. petr. 1 d
Propinquum se esse Ruth agnoscit Booz. ruth 3 c
Propinquitatis iuri quomodo cedebant Hebræi. ruth 4 a b
Propitiatorii forma. exod. 35 b. 37 a
Propitiatorii situs. exod. 26 g
Propitium se futurum terræ populi sui promittit Deus. deut. 32 f
PROPITIATIO pro peccatis nostris & totius mundi Christus. 1. iohan. 1 a. 4 c
Propositionis panes. leuit. 24 a
Propositionis panes, necessitate coactus comedit David. 1. reg. 21 b. mar. 1 d. luc. 6 a
Propositionem sine obscuro sermonem proponit Samson sodalibus suis de leone quem occiderat: ex cuius forti corpore, dulcedo, id est mel, exierat. iudicum 14 c
Profelytū seu advenā vnum vt faceret Pharisæi, & vt vnum Gentilem in suæ religionis consortium pertraherent, mare & terrā circuibant, gehennæ obnoxium magis reddentes eum duplo quàm ipsi essent. matt. 23 b
Prospera & adversa, à Domino. proverb. 3 b
Prosperitas impiorum, & eorundem repentinus interitus. iob 21 a b
Prosperitati infidelium non invidendum. psal. 36, versu 7
Prosteruntur Moyses & Aaron coram Deo. nume. 20 a
Prostituli merces nõ offerenda Deo. deut. 23 c
Prosector noster Deus. psal. 17 e. 26 a. 30 a. 32 d 70 a. 113 c. 143 a
Prosectorem se offert Deus ipsi Abraham. ge. 15 a
Prosector Abraham Deus prohibuit ne Abimelech adulteriū cū Sara committeret. gene. 20 b
Proverbum, Quasi Nemrod robustus vena tor coram Domino. gen. 10 b
Proverbum, Nū & Saul inter prophetas. 1. reg. 10 c. 19 d
Proverbum, Ab impiis egredietur iniquitas. 1. reg. 24 c
in Proverbum Israel futurū prædicit Deus si diis alienis adhæserit. 3. reg. 9 b.
in Proverbum fuerunt Iudæi, quod noluerint obedire præceptis Dei. deut. 28 d
Prouidentia Dei erga seruos suos. psal. 144 b. 146 b. prover. 15 a. 19 c. malach. 3 d
Prouidentia Dei erga nos ab utero matris nostræ. psal. 138, versu 1
Prouidentia Dei non neganda. eccles. 5 b
Prouidentia Dei etiam erga passeres. mat. 40 g
Prouidentia Dei negates arguit Isaias. isa. 10 d qui Prouidentia Dei fidem non habent, hac vita indigni iudicantur à propheta. psal. 103, versu 38
Prouidentia Dei etiam erga ingratos. 3. re. 18 a
Prouidentia Dei in extrema fame annuntiationibus leprosis nõ credūt Samaritani. 4. re. 7 b c
Prouidentia diuinæ omnia committenda. ecclesiastes 11 b
Prouidentia Dei factum, quod Abimelech non dormierit cum vxore Abraham. gen. 20 b
Prouidentia Dei, nihil deest populo Israel in de sentis. deut. 2 b
Prouidentia Dei mittit Isai Davidem ad fratres in castra. 1. reg. 17 b
Prouidentia Dei Michol seruat Davidem maritum, per fenestram illum demittens, & patrem decipiens. 1. reg. 19 c
Prouidentia Dei Saul cum suis opprimitur somno, à quo David auferit hastam & sceptrum. 1. reg. 26 b
Prouidentia Dei, David cum Philisthæis contra Saulem pugnaturus, ab exercitu remittitur. 1. reg. 29 a
Prouidentia Dei occurrit seruus Amalecitarum qui Davidem ducit ad eos qui succederant Siceleg. 1. reg. 30 e
Prouidentia Dei feruntur Davidi lasso & esuriēti cibaria in desertum. 1. reg. 17 g
Prouidentia Dei immixtus leo occidit prophetam inobediētem verbo Dei: mortuumque ipse leo seruat cum asino. 3. reg. 13 e
Prouidentia Dei Elias pascitur à cornis. 3. re. 17 a
Prouidentia Dei quod captiua Iudæa ducta ad Syros ad gloriam Dei & Naaman salutem. 4. reg. 5 a
Prouidentia Dei aliter in aliena terra mulier Sunamitis, ob incredulitatem suam in verbum ipsius. 4. reg. 8 a
Proximi res perditæ non negligenda. deuteron. 22 a
Proximi cura vnicuique commissa. ecclesiastes 17 b
Proximo mutuum dandum. ecclesiastes 29 a
Proximorum amor gratus Deo & hominibus. ecclesiastes 15 a
Proximorum contēptores increpantur. mala. 2 b
Proximus non infamandus. ecclesiastes 19 b
PROXIMUM nostrum agnoscamus, in quocumque inciderimus ope nostra indigentē, eumque iuuenimus pro viribus, vt docet Christus in parabola Samaritani. luc. 10 e
Proximo placendū ad eius ædificationem. roman. 15 a
quæ Proximi sunt quærat Christianus, nõ quæ sua. 1. cor. 9 f
Proximi dilectio, legis est impletio. rom. 13 c
Proximus non iudicandus à nobis. iacob. 4 d
Ad Prudentiam & simplicitatem hortatur Christus ministros verbi. math. 10 b. ad eandē omnes hortatur Petrus. 1. pet. 4 b
Prudentia & affectus Spiritus est, quod vitam se habere per Christum sentiens, pacem sequatur cum omnibus. rom. 8 a
Prudentia spiritu repleti, vt faceret vestes Aaron. exod. 28 a
sine Prudentia gens Iudæorum non præuidēs interitum ob adorata idola. deut. 32 d
Prudens David in rebus omnibus. 1. reg. 18 b c
Prudentis mulieris oratio ad Davidē, qua petit reuocari fugitiuū Absalom. 2. reg. 14 a b c d e
Prudens mulier & pulchra Abigail. 1. reg. 15 a
Prudens secundum carnem Ionadab. 2. reg. 13 a
Prudentia carnis non innitendum. abd. 1 c
Prudentia suæ innitentes, & in creaturis spē habentes, spretis Dei consiliis reprehendit Isaias. isa. 30 a
Prurigne percussit Deus non seruantes præcepta. deut. 28 c
Pfallendum Deo, eique gratia agenda. iudicum 5 a
Pfallendum Deo spiritu & mente. 1. cor. 14 c
Psalms, hymnis & canticis Deo canendum cū gratiarum actione. ephes. 5 d. colof. 3 c
Pfallente Dauide. recedit spiritus Dei malus à Saule. 1. reg. 18 c
Pfallit fide David in cithara laudem & misericordiam Dei, & recedit spiritus malus à Saule. 1. reg. 16 d
Psalte canente prophetat Elisens, & prænuntiat aquam exercitui Ioram & Iosaphat, & victoriam de Moabitibus. 4. reg. 3 b c
Psaltes queritur pro Saule agitato à spiritu Dei maligno. 1. reg. 16 c
Psaltes elegans & egregius David. 2. reg. 23 a
Cv̄t à Pseudopostolis caueat, flens Paulus exhortatur Philippenses. philip. 3 d
Pseudopostolorum quorundam suppresso nomine, elationem taxat apostolus. 1. cor. 4 d
Pseudopostolos operarios subdolos vocat Paulus, qui prætextu euangelii ventri suo seruiunt. 2. cor. 11 e
Pseudopropheta quò dignoscendus. deut. 18 d
Pseudopropheta miraculis & verbo Dei abducit nõ credendū, sed occidendus est. deut. 13 a
Pseudopropheta c c c congregantur ante Achab. 3. reg. 22 a. 2. paral. 18 a
de Pseudoprophetarum & sacerdotū doctrina & eorum inexplebili auaritia. ezech. 22 e
Pseudoprophetarum miracula. iere. 23 f
contra Pseudoprophetarum vitam. ierem. 23 b
in Pseudopropheta populum docentes consilia cordis sui. ezech. 13 a
Pseudopropheta non esse credendum. iere. 23 d
in Pseudopropheta Iudæos, qui circumcisionē & id genus docebat populum. phil. 3 a. tit. 1 c
Pseudopropheta ex Christianis subintraturos in ecclesiam post discessum suū, præmonet Paulus. act. 20 f
Pseudopropheta surrecturos ante & post Ierosolymorum excidium, prædixit Christus, qui discipulis suis aduersarentur. mat. 24 a
Ptolemæus rex Egypti & Alexander Antiochi Nobilis filius inter se amicitiam instituerunt. 1. macha. 10 e
Ptolemæi dissidium cū Alexandro genero suo. 1. macha. 11 a
Ptolemæo mortuo, regnat Demetrius. 1. macha. 11 b
Publicani & meretrices regnū Dei ingrediuntur, & euangelio credunt. mat. 21 c
Publicani Deum iustificat, iustum & iustificatam agnoscunt peccata sua confitentes, Pharisæi Dei consilium & euangelium per Christum oblatum spernunt. luc. 7 e
Publicanis ne plus exigant, quàm constitutum sit eis, præceptū dat Iohannes baptista. luc. 3 c
Publicani & Pharisæi parabola in eos qui se iustos æstimantes, cæteros aspernatur. mat. 18 b
Pudicitia pericula vitanda. ecclesiastes 9 a b
Puella vouens, an teneatur voto. num. 30 a
Pueri irridentes Elisum caluum, ab eo maledicuntur, & pereunt ab vrsis. 4. reg. 2 d
Pueris angeli custodes constituti à Deo. mat. 18 b
Pueri adducuntur ad Christum, vt eis manus imponat, quos prohibentes apostoli, reprehenduntur. mat. 19 b
Puerū amplectitur Christus, vt videamus quæ curæ sint illi pueri. marc. 9 f. 10 b
Puer efficiatur oportet in regno & ecclesia Christi, non sensu, sed malitia, demittens se infra omnes qui primus & maximus haberi vult apud Deum. mat. 18 a
Puerorum est tegnum cælorum, gratiamque illam condonationis peccatorum & participationis regni Christi illi soli recipiunt, & qui his similes euadunt. matth. 19 b
ad Puerorū maximam obseruantiam hortatur Christus, vt maximi quiscūq; eos habeat, atque offendere, & peccandi occasiōē verbouel factō dare caueat. mat. 18 a b. mar. 9 f. luc. 17 a. & quanta illorum cura sit ipsi & Patri.
Pueri Christo in templo precantur salutē, Hebræice Hofanna acclamantes. mat. 21 b. mar. 11 b
Pueritia virgis coercenda. prover. 21 c. 13 d. 23 b
Pugnator noster Deus. exod. 15 a
Pugnat pro Israelitis Deus ipsis tacentibus. exod. 14 d. deut. 3 d
Pugnare Deum contra se pro filiis Israel agnoscunt Egyptii. exod. 14 f
Pulcherrima Sarai, vxor Abræ. gen. 12 c d
Pulcherrima Rebecca. gen. 24 b
Pulchra Rachel. gen. 29 b
Pulchra mulier Abigail. 1. reg. 15 a
Pulchra Beth-sabec. 2. reg. 11 a
Pulchra Thamar, soror Absalom. 2. reg. 13 a
Pulchra Thamar, filia Absalom. 1. reg. 14 f
Pulchra Abisag. 3. reg. 1 a
Pulchra facie Ioseph expetitur à domina sua. gen. 39 a
Pulcher Saul. 1. reg. 9 a
Pulcher David. 1. reg. 16 b

Pulcher Absalom. 2. reg. 14 f
Pulchritudine mulierum idololatrarum capti
 homines à parentibus piis orti, libidinantur
 cum eis, unde diluuium. gen. 6 a
ne ob Pulchritudinem vxoris suæ occide-
 tur Isaac, dicit eam sororē suam esse. ge. 26 b
Pulicem se confitetur Dauid, quē persequa-
 tur Saul. 1. reg. 26 d
Pulvis homo. gen. 3 d. 18 d
Pulverem iactat super caput suum Iosue, & in
 terram pronus cadit coram Domino orans.
 iof. 7. b
Pulvere caput aspergebāt Hebræi dolentes. 1.
 reg. 4 c
Pulverem pedum ministri verbi excutiant in
 contemptores verbi euangelii. matt. 10 b
Pulverem pedum suorum excutiant Paulus &
 Barnabas in Iudæos, euangelium reicientes.
 act. 13 g
Une Puniretur Heli, nullis sacrificiis potuit fie
 ri. 1. reg. 3 d
Uti Pupillam oculi custodiuit Israellem Deus.
 deut. 32 b
Pupillam oculi tangit, qui Christianos tangit
 & affligit. zach. 2 b
Pupillo iudicium facit Deus. deut. 10 d
Pupilli decimis alebantur. deut. 14 d
Pupillorum oportet misereri in iudicio. eccli
 4 b. proverb. 23 a
ob Pupillorum & viduarum oppressionē ab-
 ducuntur Iudæi in exilium. ezech. 22 a
Pupillus non afficiendus damno. exodi. 22 d.
 deut. 24 d
Pupilli iudicium non pervertendum. deut. 24 d
Pupilli iudicium pervertens, maledictus. deu. 27 c
Pupillis, aduenis, & viduis relinquendæ sunt
 reliquæ messis, vindemiarum, & oliuarum. deu-
 ter. 24 d
Pupillis dabatur primitiæ triēnales. deut. 26 a
Purgatio peccatorum nostrorum facta per
 Christum. heb. 1 a
ut Purgamenta huius mundi & omnium peri-
 ptima se dicit Paulus. 1. cor. 4 c
Purificatio Leutarum. num. 8 b
Pusillanimes consolandi. 1. thess. 5 c
Puteum Bersabee foderat Abraham. gene-
 sis 21 d
Puteos quos foderant serui Abraham, obturāt
 inuidi Palæstini. gene. 26 c
Puteos Abraham, quos obstruxerant Philisthim
 refodit Isaac: alios itē plures fodit. ge. 26 d e g
in Puteo absconsi Achimaas & Ionathan, nū-
 tiantes Dauidi consilium Achitophel, fal-
 lunt nuntios Absalom. 2. reg. 17 c
Pygargū poterant Iudæi comedere. deu-
 ter. 14 a
Pythones ne consulamus. deut. 18 b
Pythones moriantur. leuit. 20 d
Pythonem habentem mulierem consulit Saul.
 1. reg. 28 a b. vide Samuelem suscitatum.
 Pythones auferuntur à Iosia. 4. reg. 23 c

Quæredus Deus toto corde, & inuenie-
 tur. deut. 4 d
Querunt Christū turbæ, non ut cre-
 dant in eum, sed ut fatientur
 pane, & nihil eis desit. iohan. 6 c
Querere sententiam Dei, dicitur populus, qui
 à iudice querit quid præcepta & leges Dei
 dicat de lite aliqua quæ acciderit. exod. 28 c
Quæ Quæstiones suscitant & rixas magis,
 quàm ædificēt, ab his doctrinis caueamus. 1.
 timoth. 1 a
Quæstiones stultas de lege, quæ contentiones
 pariunt, fugiant Christiani. 1. tim. 1 d. tit. 3 c
in Quæstionarios, quæstum ex doctrina Dei fa-
 cientes. 1. timoth. 6 a
Quæstus magnus est, esse piū & fidelem, &
 habere sufficientiam. 1. timoth. 6 b
in Quæstuarios, prætextu verbi Dei aliud docē
 tes lucri gratia. 1. timot. 6 a

Queritur Gedeon Deo Israellem à Madiani
 tis affligi. iudicium 6 c
sine Querela viuamus, ut nemo iure conqueri
 possit de nobis. philip. 2. b. 1. thess. 3 d
sine Querela euangelizauit Paulus. 1. thess. 2 b
Quies ab omnibus inimicis filiis Israel. iof.
 22 a
ut Quietus simus, monet Paulus. 1. thess. 4 c
Quinquagenarios constituit Moyses super
 populum. exod. 18 d
Quinquagenarios tres vicissim mittit ad Eliā
 Ochozias pro sanitate recuperanda, quos ignis
 de cælo absumpsit. 4. reg. 1 c

R

Rabba obsidetur à Ioab. 2. reg. 21 a
Rabbath vrbs Ammonitarum expu-
 gnatur à Dauide. 2. reg. 12 g. 1. paral. 20 a
Rabbi siue magister noster ab homi-
 nib' vocari amabat Scribæ & Pharisei: quod
 Christianis suis prohibet Christus. mat. 23 a
Rachel pascit greges ouium patris. gen. 29 a b
Rachel verecunda flet, osculata à Jacob, quem
 nesciebat fratrem esse patris sui. gen. 29 b
Rachel pulcherrima. gen. 29 b
Rachel dat marito ancillam suam in coniugium
 ut habeat liberos. gen. 30 a
Rachel conqueritur marito de infecunditate
 sua. gen. 30 a
Rachel & Lia pascunt greges suos. gen. 31 a
Rachel absconsis idolis patris, deludit ipsam. ge-
 ne. 31 c
Rachel furatur patris idola. gen. 31 c
Rachel moritur in pariedo Benjamin. gen. 35 c
Rachel filii. gen. 46 b
sicut Rachel ut esset fecunda, precabatur po-
 pulus nubenti puellæ. ruth 4 c
Radix germinans fel & absinthium in cor-
 de infidelis hominis. deut. 29 c
Radix & gen' Dauid, Christus. ro. 15 c. apoc. 22 c
Radix Iudæorum sancti patres. rom. 22 b
Raguel, sacerdos Madian. exod. 2 c
Raguel tradit Tobiz iuniori filiam suam vxorē
 rem. tob. 4 c
Raguel parat sepulchrum Tobiz. tob. 8 b
Raguel iubet parari conuiuium, datque dimi-
 diam partem possessionis suæ Tobiz. tob. 8 d
Raguel dimittit à se Tobiam vnā cum vxore.
 tob. 10 c
Rahab caupona abscondit exploratores, quos
 adiurat ut secum faciant misericordiam, si-
 cut ipsa cum eis fecerat. iof. 2 a c
Rahab cōstitit Deū Israel esse verū Deū, qui
 fecerit omnia mirabilia in Ægypto. iof. 2 b
Rahab habitatio datur in medio Israel. iof. 6 d
Rahab seruatur, & omnia quæ illius erāt in ex-
 cidione Iericho. iof. 6 d
Rahab meretrix, fide non perit cū impiis: he-
 bre. 11 e
Rahab meretrix iustificata operibus quæ fidē
 suam testabantur. iacob. 2 d
Rama ædificatur à Baasa, rege Israel, & de-
 struitur iussu Asæ. 3. reg. 15 c e
Rama incepta ædificari à Baasa, diruitur ab
 Asa. 3. regum 15 c
In Ramatha erat domus Samuelis, vbi iu-
 dicabat Israellem. 1. reg. 7 d
Ramesse datur in possessionem Iacob & fi-
 liis eius. gen. 47 c
Ramesse vrbs ædificatur à filiis Israelis in Æ-
 gypto. exod. 1 b
Rami naturalis oleæ, Iudæi dicuntur à Pau-
 lo, quibus Deus non peperit. rom. 11 c
Ramoth Galaad obsidēt Achab & Iosaphat.
 3. reg. 22 a
Ranz super omnē terrā Ægypti. exo. 8 a b
Rapiuntur bona non custodiētibz Dei præ-
 cepta. deut. 28 d
Rapiuntur virgines in Silo choreas ducentes
 in vxores reliquii Benjamin. iudic. 21 d
Raptores alienarum rerum, regnum Dei non
 possidebunt. 1. corint. 6 b

Raphael occurrit Tobiz, quem ad patrē in-
 trodicit. tob. 5 a
Raphael prouidit Tobiz patri sanitatem, to-
 biz 5 c
Raphaele comite proficiscitur Tobias iunior
 ad Gabelum. tob. 5 d
Raphael rogatus à Tobia ad quæ medicamē
 ta cor piscis, fel & iectur conferrēt, declarat.
 tob. 6 b
Raphael hortatur Tobiam ad coniugium Saræ,
 docetque eum sanctitatē nuptiarum. tob. 6 c
Raphael rogatu Tobiz pergit ad Gabelum, à
 quo reddito chirographo pecuniam recipit.
 tob. 9 a
Raphael aperit Tobiz omnem gestæ rei & cō-
 ditionis suæ veritatem. tob. 12 b
Rationale iudicii quale. exod. 28 c. 39 b
Rationis propriæ iudicio nō fidendū. deu. 12 a.
 proverb. 3 a. 12 c. 14 b
Rationem pro seipso redditurus est vnusquis-
 que ante tribunal Christi. rom. 14 b
Ratio reddenda de spe nostra in Christum, si-
 quis infidelis interroget: sed id faciamus cū
 timore & modestia. 1. petr. 3 c
Rasin rex Syriæ interficitur à rege Assyriorū.
 4. reg. 16 b
Raziz magnanimitas. 2. macha. 14 f
Razon suscitatur aduersarius à Deo cōtra Sa-
 lomone conuersum ad idola. 3. reg. 11 e
Rebecca, filia Bathuel filii Nachor. ge. 22 d
Rebecca pulcherrima. gen. 24 b. 26 b
Rebecca prompta alacritas in seruiendo pro-
 ximo. gen. 24 c
Rebecca voluntas interrogatur à parentibus,
 an velit nubere ipsi Isaac. gen. 24 g
Rebecca proficiscenti ad Isaac benedicunt pa-
 rentes ipsius. gen. 24 g
Rebecca sterilis, pro qua orat Isaac. gen. 25 c
Rebecca consulit Deum, quod duo collideren-
 tur in vtero eius. gen. 25 c
Rebecca parit Esau & Iacob. gen. 25 d
Rebecca matris consilio & astutia præcipit Ia-
 cob benedictionem Esau. gen. 27 a
Rebecca cōsulit ipsi Iacob ut in Mesopotamiā
 fugiat, ne occidatur à fratre. gen. 27 g
Rebecca ex vno concubitu Isaac patris nostri,
 Iacob & Esau concepit. rom. 9 c
Rebellis, imperio iudicis vel sacerdotis iuxta
 Dei legem iudicandis, occidebatur. deut. 17 c
Rebelle in Moysen, igne pereunt. num. 16 e
Rebellis populus Israel vult reuerti in Ægy-
 ptum. num. 14 a b
Rebelle semper fuere Deo Israelitæ, & mortui
 sunt. deut. 9 d
Rebellis populus increpatur à Moysē. name.
 10 b
Rebellio Core, Dathan & Abiron. num. 16 a
Rebellis populus Israel. deut. 31 g
Recalcitrant Israel pinguis factus, & satur
 bonis terræ promissionis. deut. 32 c
Recessit à Deo suo, reliquit Deū suum, con-
 uersus ad idola Israel, impinguatus & ineras-
 satus bonis terræ promissionis. deut. 32 c
non Recedendum à Deo, fidendo alii quàm i-
 psi soli. deut. 11 b
Recedere à tergo Dei, & seruire idolis. 1. re. 11 d
Recedente Deo à Samsone, recessit & ipsius fo-
 titudo. iudic. 16 e
Rechab, princeps exercitus Isboseth. 2. re. 4 a
Rechab & Baana occidunt Isboseth regem Is-
 rael, propter quod à Dauide occiduntur. 2. re-
 gum 4 b c d
Rechabitarum obediētia Iudæis proposita, eo-
 rum inobediētiā arguit propheta. 1. cer. 31 a
Recipere Christū, est credere in eum. ioh. 1 b
Reconciliauit nos sibi Deus per Christū, non
 imputans nobis peccata ad suam gloriam.
 rom. 5 b. coloff. 1 c. 2. corint. 5 d
Reconciliationis per Christum factæ ministē-
 rium accepit Paulus à Deo. 2. corint. 5 d
ad Recōciliationē cum fratre adhortatur Chi-

- stus.mat.5 d
 Reconciliationem cum fratre antepenit Christus sacrificiis.math.20 d.mar.10 c
 Recordatus Deus foederis sui,nō inferet amplius diluuium, secundum promissionē suam genef.9 c.
 Recordatus Deus promissionum suarum, con donat peccata confitentibus se esse peccatores.leuit.16 g
 Recordat' foederis sui Deus,vult liberare Israe lem à seruitute Pharaonis.exod.2 d.6 a
 Recordatus De' Abrahæ,id est propter ipsum Abraham,liberavit Lot.gen.19 f
 Recordatur Dominus Rachelis,faciēs eam fecundam.gen.30 b
 Recordatur Dominus Annæ,cum ei sterili dat conceptum.1.reg.1 c.
 Recordatur nostri Deus,cum afflictos à se nos liberat.1.reg.1 b
 Recordari præcipit Deus beneficiorum suorum & potētia suæ,quibus in periculis confirmemur,ne metuemus aduersarios.deut.7 c
 vt Recordentur beneficiorū Dei, Moyses hortatur Indæos.deut.8 a
 Rectoris officium.ecclesi.32 a
 Rectum coram Deo faciendum.exod.15 g
 Recta ante conspectum Dei facit Afa.3.re.15 b
 quod Rectum nobis videtur,ne faciamus: sed tatum quod præcepit nobis Deus.deu.12 a b
 Rectum quod sibi videtur,quisque facit in Israel,carēti rege & iudice, conuertunturque ad idōla.indicum 17 c
 Rectus Deus.deut.32 a
 Reddidit Deus Adonibezec id quod aliis fecerat.indicum 1 b
 Redemit Deus gentem in populum, & liberavit misericordia sua de manu Pharaonis.exod.15 c.deu.9 d.1.reg.17 d
 REDEMPTIONEM debere fieri per sanguinem Iesu Christi,erat destinatum ante mundi constitutionem,quæ nouissimis temporibus manifestata est.1.pet.1 d
 Redemptio æterna à vana nostra conuersatione & sanctificatio facta per sanguinē Christi.ephes.1 b.heb.9 c
 Redemptor omnium, Christus.1.corint.1 d.1.timoth.2 d
 in Redemptionem pro multis animam suam posuit Christus.mat.20 d.mar.10 c
 Redemptionem nostram percipiemus in die iudicii.luc.21 f
 Reductio populi à Babylone.iere.30 a
 Refugii vrbes.iof.29 a.num.35 a.deu.19 a.4 g
 Refugii ciuitates ordinantur.iof.20 g.
 Refugium nostrum Deus.2.reg.12 a.psal.9 b.17 a.45 a.93 d.143 a.iere.16 d
 Regeneratio spirituum per Christum in ecclesia.isaia.65 c
 Reges, vide Rex.
 Regina Saba venit ad audiendam sapientiā Salomonis.3.reg.10 a.2.para.9 a
 Regiones à quibus diuisæ.gene.10 a.
 in Regiones constituit Deus populos,iuxta numerum filiorum Israel.deut.32 b
 Regiones Indæorum albæ erant ad messem tunc cū Christus venisset,& pronæ ad euangelii susceptionem.iohan.4 e
 Regnabit Deus in perpetuum.exod.15 e
 Regnabat Deus super Israelitas, antequam peterent regem.1.reg.12 c
 Regnare fecerat Deus Salomonem.3.reg.3 a
 Regni lex.1.reg.8 c.10 d
 Regnum Saulis innouatur in Galgala.1.re.11 d
 Regnum suum super totum Israelē exaltatum esse à Deo & cōfirmatum cognouit David post ædificatam suam domum.2.reg.5 c
 Regnum Davidis crescit, & Saulis decrescit.2.reg.3 a
 Regnum occupat Adonias in scio patre, & præter Dei verbum.3.reg.1 a
 Regnorum mutatio opus Dni est.iob 34 b
 Regni Israelitici finis ostenditur.amos 8 a
 Regni Israel finis ob peccata.4.reg.17 a
 Regni Iuda finis prædicatur à Domino.4.reg.23 f
 Regni stabilimentum,rex sapiens.ecclesi.10 a
 de Regnis quatuor mundi.danie.7 e.
 Regnorum quatuor successio.zach.6 a
 Regnum Dei & sapientiam qua placeret Deo in gubernando populo petiit Salomon, & reliqua, diuitiæ scilicet & gloria, quæ adiecta sunt ei à Deo.3.reg.3 b
 Regnum Dei sacerdotale, populus Israel audiens vocem ipsius, & pactum custodiens.exod.19 a
 Regnum Christi describitur in benedictione Iudæ.gene.49 b
 Regni Christi descriptio, & cuiuscunque regni bene instituti.isa.32 a
 de Regno Christi incarnati prophetat Salomon, & Gentium vocatione.psal.71, versu 1
 de Regno Christi promissionem confirmat Deus.isa.54 b
 Regnum Christi æternum.isa.9 b.danie.7 g
 qui Regnare ipsum super se noluerunt, occidit iubet Christus.luc.19 d
 Regnare oportet Christum, donec ponat omnes inimicos sub pedibus suis.1.cor.15 d
 Regnum Dei nobis datum esse suo beneplacito, non ob rem aliquam docet Christus: idcirco ne timeamus hortatur.luc.12 d
 in Regnum filii sui, quo nihil habet charius, transtulit nos Dominus, per illum redemptionem & remissionem peccatorum faciens.coloss.1 b
 In Regnum Iesu Christi æternum introitus abunde suppeditatur operatibus fide & charitate.2.petr.1 c
 Regnum Christi æternum,luc.1 c.& non temporale.iohan.18 f g
 Regnum Christus suis disponit, sicut & Pater ipsi disposuit, cunctis vitæ futuræ deliciis & gloria secum pariter fruituris.luc.22 c
 Regnum Dei paratum electis à constitutione mundi, qui operibus misericordiæ testati fuerint se Dei benedictos esse.mat.25 c
 In regnum Dei per multas tribulationes intratur.2.petr.14 d
 Regno Dei digni habebimur, si tribulationes patiamur.2.thess.1 b
 Regnum Dei non consequentur, nec possidebunt qui opera faciunt ad quæ mouet eos caro, galat.5 d. qui fratres suos fraudant & circūueniunt, 1.corint.6 b. homines primæ generationis vitii corrupti, quos carnē & sanguinem vocat Christus, 1.corint.15 f
 Regnū Dei proximum esse certo nos scire vult Christus, parabola fici, cum viderimus signa ab eo prædicta.mat.24 c
 REGNUM CÆLORVM, regnum Dei, pro euangelio, cognitione euangelii, & ecclesia per euangelium congregata.mat.13 g
 Regnum cælorum appropinquasse iubentur apostoli annuntiare, & miracula operari.math.10 a.
 Regni cælorum mysteria recipiunt & intelligunt, quibus datum est à Deo. mat.13 b.mar.4 b.luc.11 b
 Regnum Dei nō constat ciborum delectu, sed iustitia, pace, & gaudio per Spiritum sanctum.rom.14 c
 Regnum Dei nō est situm in sermone, sed in virtute cælesti, quæ animos hominum Deo subiiciat.1.corint.4 d
 Regnum Dei cum virtute vêturum prædicat Christus apostolis, futurumque vt nō diu à morte sua virtute incredibili prædicaretur orbi gloriosus & saluator.mat.16 d
 Regnum Dei puerorū est, & similitū.mat.19 b.mar.10 b
 Regnū Dei nō ingreditur, nisi cui renato desuper à Spiritu sancto datum sit.iohan.3 a
 ad Regnū Dei quod quis vocetur, & in eo bona opera faciat, ex sola Dei misericordia est, vt declarat parabola patrifamilias mittētis seruos in vineam.mat.20 a
 in Regnum cælorum magno impetu intrant turbæ & publicani ab eo tēpore quo ad penitentiam hortatus est Iohānes, violenti omnia posthabentes, Phariseis contempnentibus.mar.11 b
 Regnum cælorum perperillū cum adhuc Christus prædicaret, sed quod breui ad fines vsque mundi dilatatum sit, omnibus regnis superius, iuxta parabolā grani sinapis.mat.13 e
 ad Regnum Dei multi diuini vocati, sed perpauci, tamen qui eam gratiam amplectantur, indignos se eo facientes, rebus huius seculi additi.luc.14 d
 in Regnum cælorum diuites cōfidentes in diuitiis ingredi impossibile apud homines, & possibile apud Deū.mat.19 c.mar.10 b.lu.18 e
 Regnum Christi inualiturum, & totum orbem occupaturum parabola fermenti prædicat Christus.math.13 e
 REGNUM DEI INTRA NOS EST. luc.14 e
 propter Regnum cælorum, vt illud expeditius annuntiet, si quis se castrat, & absque vxore viuit, is cælibatus coniugio præstat.mat.19 b
 Regnum Dei ante omnia queramus & iustitiā eius, dantes operam vt quamplurimi illud agnoscant.mat.6 d
 Regnum cælorum violenti posthabentes omnia rapiunt & ingrediuntur, patrē, matrem, &c.relinquentes.math.11 b
 Regnum cælorum non ingrediuntur Pharisei, & populum ingredi prohibent. math.13 b.luc.11 g
 Regnum Dei venisse, id est Christum promissum, miraculis cōprobat, quæ Spiritus sancti virtute operabatur ipse Christus.mat.12 c
 Regnum Dei quando venturum esset, Christū interrogant Pharisei, quale Davidis inter eos fuerat, regnum Dei arbitrati.luc.14 e
 Regnum Davidis Christum restitutum credebant Iudæi, videntes ipsius in Ierusalem ingressum.mar.11 c
 Regnum Israel si restitutum esset interrogant Christum apostoli.2.petr.1 a
 Regnū huius mundi, Christi factū est.apoc.11 c
 Regnum Christo dignū optat Paulus Corinthiis, & vt cum ipsis regnet.1.corint.4 b
 Regnum Dei & potestas floret deuicto diabolo accusatore Christianorum.apoc.12 c
 NEREGNET PECCATVM in nobis, obediendo concupiscentiis eius, adhortatur Paulus.rom.6 b
 Regula æqua.leuit.19 g
 REGVLAM CHRISTI qui sequitur, patet Dei super illum.galat.6 d
 in Regula eadem permaneamus, idem omnes sentientes, nullis nimirum præditiis legis opus esse, circūcisione, aut re alia externa ad æternam promissam salutem.philip.3 d
 RELIGIO MVNDA & immaculata apud Deum quæ sit.iacob.1 d
 Relinquere, Vide Derelinquere.
 non Relinquit nos Deus omnino, memor promissionum suarum.deut.4 e
 se non Relicturū Iosue promittit Deus.iof.14 b
 Relinquentes Deum, & alii quàm ipsi soli fidentes, ab ipso Deo affliguntur.iofue 24 e
 Relinquentes filii Israel Deum, & fidentes creaturis, traduntur à Deo in manus Philistinorum.iud.10 b
 quod Reliquissent Dominum Rubenitæ arbitrati filii Israel, increpant eos, quibus amice purgant se Israelitæ.iof.22 d e
 Relinquentes patrem, matrē, &c.propter Christum & euangelium, multo plura accepturi & in hoc seculo & in futuro.mat.19 d
 Reliquiæ populi Israel seruandæ.iere.22 g ff.iii.

- Reliquia Iudæorū saluata & vehemēter multiplicata. isa. 65 b
- Reliquiarum Iudaici populi cōuersio. iere. 23 a
- Reliquias Israel saluandas probat Paulus testimonio Isaia. rom. 9 f
- Reliquia Iudæorum per electionē gratiæ Dei saluantur. rom. 11 a
- Reliquias Israel esse saluatas testatur ipse Paulus, & alii apostoli ad Christū cōuersi. ro. 11 c
- Reliquias quæ illi saturata superfuert, defert Ruth ad socerū suū Noemi in victū. ruth. 2 d
- Remissio sine libertas, annus iubileus, quin quagesimo quoque anno. leuit. 25 b
- Remissio debiti anno septimo. deut. 15 a
- de Remissione peccatorum gratuita, ab apostolis & aliis prædicata per vniuersum orbē. psal. 18, versu 1
- Remissio peccatorum per Christū. act. 21 f. coloff. 1 c
- Remittendum ex corde fratribus in nos delinquentibus ex eplo Christi, coloff. 3 b. quod & Christus ipse docet parabola, sicut & ipse remittit nobis: alioqui intolerabilem ipsius irā expectem⁹, quæ nihil penitus remittēs cūcta à nobis debita exiger. mat. 6 c. 18 c. luc. 17 a
- Remittenti proximo fiet à Deo remissio. ecclesi. 28 a
- non vt Remissio sit pauperibus, qua in otio uiuant, ita subueniendū est, & iis qui largiuntur sit tribulatio & angustia, si ad inopiā ex nimia liberalitate redigantur. 2. corint. 8 c
- Renascimur per verbū Dei permanēs & æternū, quod euangelizatū est nobis. 1. pet. 1 d nisi quis sit Renatus ex aqua & Spiritu sancto, & ab eo edoctus, non potest regnum Dei ingredi, & Christo credere. iohan. 3 a
- Renati gustauerunt certe ex dono suæ regenerationis, quod suavis est Dominus. 1. pet. 2 a.
- Renati omnem malitiam & omnem dolorem, &c. deponant, & quasi modo geniti infantes lac doctrinæ verbi Dei concupiscant, lac rationabile, diuinum & spirituale, non humanum & animale, ex quo debemus adolere, & incremento spiritualis vitæ proficere in virum perfectum. 1. pet. 2 a
- Renes acincti in comedendo agnū paschalem. exod. 11 b
- Vt Renouemur per Spiritum sanctum, siue vt redimeret & mundaret à peccato, & seruiremus ei in sanctitate, iustitia & sobrietate, venit Christus. tit. 3 b
- Nisi quis RENUNTIE T omnibus quæ possidet, suum discipulum esse non posse duab⁹ similitudinib⁹ propositis docet Christus: vna de ædificaturo domum, altera de commissuro prælium, qui sumptus non prius subdixerant. si quis enim sit eius discipulus, si tribulationes oriantur, infumēda sunt omnia, facultates, amici, nomen, vita: & quicquid homo in hac vita habere potest, relinquendū potius, q̄ à verbo Dei recedendum. luc. 14 f
- De Reprobis qui post contemptam verbum euangelii, quod nequeunt recipere, magis exæcantur. mat. 13. b. mar. 4 b. luc. 8 b
- ne Reprobis efficeretur Paulus, vita præstitit quod verbo docuit. 1. cor. 9 d
- Reprobos se minime esse dicit Paulus, & quare. 2. cor. 13 c
- Reprobos se haberi optat Paulus, si modo honestate vitæ, sui probatos se ostēdat. 1. cor. 13 c
- Reptilia terræ creantur verbo Dei. gene. 1 c
- Reptile immundum. leuit. 11 f
- Repudium permittit Moyses. deut. 24 a
- Repudii libellus quare Iudæis permissus. mat. 19 a. mar. 10 a
- Repulerant Dominum Israelitæ petētes carnes. nume. 11 d
- Requiem nullam dat Deus inobedientibus præceptis suis. deut. 28 g
- Requiem promittit Moyse Deus. exod. 33 c
- Requiem se daturum populo suo ab inimicis promittit Deus. 2. reg. 7 b
- Requiem à Deo dari iuribus suis orat Noemi vxor Elimelech. ruth. 1 b
- Requies Israelitarū, terra promissionis. deu. 12 b
- Requies animabus ferentibus Christi iugum. math. 11 d
- in Requie Dei ingrediemur, si crediderimus, heb. 4 a. ad quam inuitamur.
- Requies tribulatis. 2. thess. 1 c
- Requiescent ex Spiritu Dei sententia in posterum à laborib⁹ suis, quicunque in Domino moriuntur. apoc. 14 c
- Requieuit Deus die septimo, cessauitq; à creatione. gene. 2 a
- Resipiscencia populi Israelitici. iere. 3 g
- Resipiscencia, donum Dei est. shren. 5 d
- ad Resipiscenciam exhortatio. sophon. 2 a
- ad Resipiscenciam vocat Dominus Samariam. osee 14 a
- Resipiscere omnes vult Deus, nolēs aliquos perire, idcirco patienter agit, & pro lenitate & mansuetudine sua longius spatium præscribit aduentui suo. 2. petr. 3 c
- Respha, filia Aiaz, concubina Saulis. 2. reg. 3 b
- Resphæ materna viscera erga suspensos. 2. reg. 21 b
- Respiciet super nos Deus, si serauerimus præcepta ipsius. leuit. 26 b
- Respicens Deus labores manuum Iacob, dirigit eum. gen. 31 f
- Respicit Deus filios Israel afflictos, vt eos liberet. exod. 2 d
- Respici populum Israel à Deo petit Moyses. exod. 33 c
- vt Respiciat ad populum suum petit Israel. deut. 26 d
- Respexit Deus afflictionē filiorum Israel mittendo Moysen vt eos liberaret. exod. 4 g.
- Respicere dicitur Deus populum, quando dat ei escas. ruth. 1 b
- Respicens Deus afflictionem quam patiebantur Israelitæ à Philisthæis, præcipit vngi Saul in regem. 1. regum 9 c
- Respiciēs videt afflictionem Deus, cum liberat ab afflictione, vt Annam liberauit dando ei filium quo liberauit eam ab opprobrio sterilitatis. 1. regum 1 b
- Republicæ florent regnantibus iustis. prouer. 28 b. 29 a b
- Republicas seruat, non vis, sed consilium. pro uerb. 11 b
- Resurrectionem Christi prædixit Dauid. act. 2 d
- Resurrectionem suam prædicit Christus apostolis suis. mat. 17 d
- Resurrectione se recepturū propria virtute animam suam, vitam suam, quam positurus erat pro redemptione omnium, prædicit Christus. iohan. 10 c
- Resurgunt in morte Christi corpora multa. mat. 27 f
- RESURREXIT CHRISTVS. psal. 15, versu 11. & 48, versu 16. mat. 28 a
- in Resurrectione Christi mota terra. psalm. 67, versu 9
- Resurrectionis Christi virtus. osee 6 a
- non Resurrexisset Christum, custodes sepulchri pecunia à sacerdotibus accepta testantur: sed ipsum furatos fuisse discipulos, sicque hodie credunt Iudæi. mat. 28 c
- Resurrexisset Christū secundū quod dixerat, annuntiat angeli mulieribus. luc. 24 a. ioh. 20 c
- Resuscitatum Christum adorant mulieres, & tenent pedes eius. mat. 28 b. iohan. 20 e
- Resurrexit Christus veluti quædā primitiæ eorum qui cum spe resurrectionis dormiūt. 1. corint. 15 c
- Resurrexit Christus propter iustificationem nostram. rom. 4 d
- post Resurrectionē suam Christus apparet Mariæ Magdalene. marc. 16 c
- post Resurrectionē suam quibus visus sit Christus. 1. corint. 15 b
- Resurrexisset Christum non credunt apostoli nuntiatis mulieribus, luc. 24 b. quib⁹ eam incredulitatem exprobrat. mar. 16 c. luc. 24 f. iohan. 20 e
- Resurrexisset se volens Christus discipulis ostēdere, ingreditur ad eos ianuis clausis, pacem eis precatus, & ostendens eis manus, latus, & pedes. iohan. 20 e. mar. 16 c. luc. 24 f
- Resurrexisset Christum Thomas non prius credit, quàm digitum immiserit in locum clauorum. iohan. 20 f
- Resurrexisset se Christus agnoscedum exhibuit proficiscentibus in Emmaunta, quam resurrectionem annuntiant & illi alijs. luc. 24 e
- Resuscitatus Christus, manifestat se apostolis piscantibus. iohan. 21 a
- Resurrectio Christi corde à nobis CREDEND A, vt salui siamus. rom. 10 b
- per Resurrectionē Iesu Christi nos speramus possessū iri hæreditatē vitæ æternæ. 1. pet. 1 a
- de Resurrectione Christi facta. 1. corint. 15 a
- post Resurrectionem, apostoli tunc intellexerunt quid significaret Soluite templum hoc. iohan. 2 d
- Resurrexisset Christum testatur apostoli signis & prodigijs. act. 4 g
- Resurrectio & vita, Christus. iohan. 11 c
- Resurrexisset Christū secundum scripturas prædicauit Paulus. 1. corint. 15 a. 2. timoth. 2 b
- Resurgere cum Christo, & Spiritum accipere quo transformemur ad alacriter faciendam legem. rom. 6 a
- Resurrectionis Christi ad vitam erimus participes, si illi complantati fuerimus, eisdem fructus iustitiæ per carnis mortificationem proferentes. rom. 6 a
- vt Resuscitet Christus in se credentes, voluntas Patris est. iohan. 6 d
- Resurrecturos multos Iudæos ad prædicationē euangelii dicit Simeon. luc. 2 e
- vt ad Resurrectionis gloriam perueniret Paulus resuscitatus per Christum, iubens configurabatur, complantabatur, & imitabatur mortem ipsius, tribulationes perferendo. phil. 3 c
- si Resurreximus cum Christo, terrena non sequenda, sed cælestia. coloff. 3 a
- Resurrectionis spem ostendit Macchabæus. 1. mach. 12 g
- de Resurrectione mortuorū prophetia. dani. 12 a
- Resurrectionem prophetat Iob. iob. 14 b
- Resurgent fideles omnes, quemadmodum & Christus à Deo suscitatus. 2. corint. 4 c
- de Resurrectione mortuorum futura, qualis, quomodo, & quando, 1. corint. 15 b. per totum, philip. 3 d. 1. thess. 4 d
- Resurrectio prima. apoc. 20 b
- Resurrectionem negant Sadducæi, quam confitentur Pharisei. math. 22 c. marc. 12 b. luc. 3 d. act. 23 c
- per Resurrectionem ad vitam optant fideles pro mortalitate sibi dari immortalitatem. 2. corint. 5 a
- quod Resurrectionem ex mortuis per Christū annuntiarent apostoli, coniciuntur in carcerem. act. 4 a. 5 c
- Resurrectionem prædicantem Paulum alii irident, alii rursum cupiunt audire. act. 17 g
- in Resurrectione qui bona fecerint, vitam æternam habebunt: qui verò mala, iudicabuntur. iohan. 5 e
- in Resurrectione neque nubent mulieres, neque viri ducunt eas in vxores. math. 22 c
- in Resurrectione vitam angelicam victuri. matt. 22 c
- in Resurrectione iustorum rependetur iis qui pauperibus, non diuitibus & amicis, conuiuia celebrarint. luc. 14 c
- Resurrectionem iam esse factam dicebant Philletus & Hymenæus, excidentes à veritate &

fide. 1. timoth. 1 c
 ¶ Retribuit Deus unicuique iuxta iustitiam & fidem. 1. reg. 26 d
 Retribuit Deus Davidi iuxta iustitiam manuum eius. 1. reg. 22 b
 Retribuit Deus odio persequentibus se, & eos percussit & affligit. deut. 32 f
 Retribuit Deus in tempore inimicis suis. deuteron. 32 e
 Retribui sibi quicquam non vult diues Berzelai qui Dauidem fugitiuum pauerat. 2. reg. 19 f
 ¶ Reu nascitur. gen. 11 c
 Reum Beel-teem reedificatione templi prohibet. 1. esdr. 4 b
 ¶ Reuelatus sermo Domini non fuerat Samueli, antequam quater fuisset vocatus, id est non apparuerat, nec locutus fuerat ei Deus in visione. 1. re. 3 b
 Reuelare aure alicuius, pro indicare ei aliquid. 1. reg. 20 c. 2. regum. 7 d
 Reuelare auriculam alicuius dicitur Deus, quum alloquitur, & aliquid predicat. 1. reg. 9 c
 Reuelatus est aperte Deus domui Leni in Aegypto, quam elegit sibi in sacerdotes. 1. reg. 2 f
 Reuelatio aduersus Christi ad iudicium, a fidelibus expectatur. 1. corinth. 12 a
 ne Reuelationum magnitudo Paulum extolleret, datus est illi stimulus carnis. 2. cor. 12 b
 ¶ Reuertitur ad nos Deus, si reuertamur ad ipsum. deut. 30 b
 Reuersis ad se promittit Deus misericordiam. deut. 30 a
 vt Reuertatur ad populum suum, orat Deum Moyses. num. 10 d
 ¶ Rex constituitur, vt iudicium & iustitiam faciat. 3. reg. 10 b
 Rex iustus regni stabilimentum. prouerb. 29 a b sapient. 6 d. ecclesi. 10 a
 Rex qualis esse debet. deut. 17 d. 1. reg. 12 c
 Rex ne habeat plures uxores, ne auertatur cor eius a fiducia in Deum. deut. 17 d
 Regibus ebrietas fugienda. prouerb. 31 a
 Regis ius. 1. reg. 8 b
 Regibus quinta pars soluitur ab Aegyptiis. gene. 47 f
 Regis cor in manu Dei. prouerb. 21 a
 a Regis indignatione cauendum. prouerb. 16 b sub Rege puero infelicitas, sub nobili vero, prosperitas. ecclesiastes 10 d
 Regem Iuda ad iudicium & iustitiam adhortatur Ieremias. iere. 22 a
 Regem sapientem constituit Dominus super populum quem diligit. 2. para. 1 c. 9 c
 Reges facit felices pietas. prouerb. 25 a
 Reges & principes subinde mutantur ob peccata populi. prouerb. 28 a. ecclesi. 10 a
 Rex legat Deuteronomium. deut. 17 d
 Regum salus & victoria a Deo. psal. 143, versu 11
 Regem honorificemus, & ei simus subiecti. 1. petr. 2 c
 pro Regibus & aliis principibus orandum. 1. timor. 2 a
 ad Reges & maiores populi exhortatio. psal. 2
 Rex non poterat constitui super Iudaeos, nisi Iudaeus fuisset. deut. 17 c
 Regem non habentes Israelitae, quisque quod sibi rectum videtur facit, conuertentes se ad idola. iudic. 17 c
 Regem petunt Israelitae, nolentes Deum regnare super se. 1. reg. 8 a b
 quod Regem hominem protectorem petierint, arguit Israelitas Samuel, qui ante ipsum, Deum pro rege habebant, propositis Dei misericordiis. 1. reg. 10 c. 12 b
 Rex cum populo in malitia perseverans peribit. 1. reg. 12 d
 Rex constituitur inuitus Saul. 1. reg. 10 d
 Rex Iosab docetur ab Ioiada sacerdote. 4. re. 12 a
 Regi Sauli mittit Isai lagenam vini, asinum onustum panibus, & haedum. 1. reg. 16 d
 Reges Israel pii recensentur, nepe David, Eze-

chias, & Iosias, ecclesi. 49 a. item Iosaphat & Aza. 3. reg. 15 b. 22 e
 Rex Iosias, auditus sermonibus Deuteronomii perterritus flet, & exauditur a Deo. 4. reg. 22 c d
 Regem Achab confidenter arguit peccati idololatriae Elias missus a Deo. 3. reg. 18 c
 apud Reges fuere in magna autoritate prophetae in corripiendo. 4. reg. 5 c
 Rex Israel vocat Eliseum patrem suum. 4. re. 6 e
 Rex Salomon petit a Deo sapientiam, qua regat populum. 3. reg. 3 b
 Rex Salomon hortatur populum ad orationem & custodienda Dei praecipia. 3. reg. 8 f
 Rex Salomon timetur a populo vidente sapientiam ipsius. 3. reg. 3 d
 Rex Achab odit Michaeam vnicum Dei prophetam quod ei verum diceret, & ceteros falsos prophetas amplectitur. 3. reg. 22 b
 Regi Ieroboam & aliis indocentibus populum ad idololatriam & fiduciam in aliud quam in solum Deum, mortem grauissimam minatur Deus. 3. reg. 14 b c. 16 a d
 Regem impium Ochoziam iussus Elias ab angelo Dei increpat, quod consulisset Beelzebub. 4. reg. 1 d
 Reges a filiis Israel & Iosue occisi. iof. 12 a b c d
 Reges quinque abscondi in spelunca, producti, coram Israelitis occiduntur, & suspenduntur. iof. 10 c d e
 Rex Hai comprehensus suspenditur in patibulo. iof. 8 e f
 Rex Israel, Ela nomine, ebrius occiditur a seruo suo Zamri. 3. reg. 16 c
 Reges Edom. 1. para. 1 c
 Rex seculorum immortalis, inuisibilis, &c. 1. timoth. 1 d
 Regem Iudaeorum se esse Christus Pilato interroganti respondit, nolens aduersari veritati, math. 27 b. quod negant Iudaei Pilato contrarium confitente. iohan. 19 c
 Regem vt ipsum constituerent, cognoscens Iesus turbas venturas, fugit in montem. ioh. 6 b
 Reges & sacerdotes Dei patris, Christiani a Christo constituti. apoc. 1 b. 5 c. 1. petr. 2 b
 Reges terrae fornicati sunt cum meretrice. apocal. 17 a
 ¶ Rhamnus non recusat dominari arboribus. iudicium 9 b.
 ¶ de Rhode puella. act. 12 c
 ¶ Ridet Abrabam audiens promitti sibi verum filium. gene. 17 c, ridet & Sara. ge. 18 b.
 Ridetibus nunc, vix, & quare. luc. 6 d
 ¶ Rigauit Apollo. 1. cor. 3 b
 ¶ Ritus Gentium non recipiendus super mortuos. deut. 14 a
 ¶ Rixa, opus carnis. galat. 5 d
 de Rixantibus lex. exod. 21 c
 de Rixarum suscitatione, vide prouerb. 10 b. 15 b. 17 c. 23 a. 23 d. 26 c
 inter Rixantes duos fratres Hebraeos pacem componere nititur Moyses. exod. 2 b
 ¶ Roboam regnat pro Salomone. 3. reg. 11 g
 ¶ Roboam secutus consilium iuuenum, populo dura loquitur, & priuatur regno Israel. 3. reg. 12 c. 2. para. 10 a
 Roboam dehortatur Deus, missio propheta Semeia, ne contra fratres suos Israelitas praelietur. 3. reg. 12 e f
 a Roboam deficiunt decem tribus. 2. para. 10 d
 Roboam regnum, voluntate Dei diuisum est. 2. para. 11 a
 Roboam imperat super Iudam & Benjamin. 3. reg. 12 d. 1. para. 11 a
 Roboam cum Ieroboam congressurus, a Domino per Semeiam desistere a pugna admonetur. 2. para. 11 a
 Roboam aedificat ciuitates. 2. para. 11 a b
 Roboam uxores, filii & filiae. 1. para. 11 d
 Roboam moritur. 3. reg. 14 g. 1. para. 11 d
 Roboam imprudentia & temeritas. ecclesi. 47 d
 ¶ Non Roboratur homo in fortitudine sua, ni

hil potest ex se, sed ex solo Deo qui solus fortis dat aliis fortitudinem vt possint omnia. 1. reg. 2 b
 ¶ Vt Robustus sit & confortetur, nihil timedo aduersarios, hortatur Deus ipsum Iosue. iof. 1 b
 ¶ Rogat Paulus eos quibus euangelizat. 2. thessal. 2 a
 Rogat Paulus & obsecrat Thessalonicenses, vt viuant iuxta euangelium. 1. thess. 2 c. 4 a
 ¶ Roma concubina Nachor. gene. 22 d
 ¶ Romani mittunt epistolas ad reges & regiones in Iudaeorum protectionem. 1. mac. 15 c
 Romani & Spartiatae foedus renouant cum Simone fratre Machabaei. 1. macha. 14 c
 Romanorum rescriptum ad Iudaeos. 1. mac. 8 c
 de Romano imperio vaticinium Balaam. nume. 24 d
 Romanos venturos timent Iudaei, qui accipiunt ipsorum locum & gentem. iohan. 12 f
 Romanum se dicit Paulus, quod sciret ad sui liberationem hoc facere, cum metus magnus esset in omnibus gentibus nominis Romani. act. 16 g. 22 f
 Romani neminem condemnabant indicta causa. act. 25 c
 Romanis euangelium predicandum esse per Paulum praedicitur. act. 23 d
 Romam appulit Paulus. act. 23 d
 Romani non prohibent Paulo euangelium nuntiare omnibus ad eum venientibus in domum suam, solum permanere permittentes, vnicum tantum militem adhibito. act. 28 e g
 ¶ Ros in solitudine, qui & man sive manna. exod. 16 c
 Rose caligantes caeli. deut. 33 d
 Rose super vellus descensio, terra per circuitum velleris sicca, certo cognoscit Gedeo se a Deo missum liberatorem Israel. iudicium 6 a
 Rosem caeli praecatur Isaac dari filio suo Iacob. gene. 27 d
 Rosem & pluniam non dedit Deus tribus annis temporibus Achab. 3. reg. 17 a
 Rose caeli praecatur Moyses benedici Ioseph. deut. 33 b
 vt Ros finire doctrinam suam optat Moyses. deut. 32 a
 ¶ Rotarum visio. ezech. 10 b
 ¶ Ruben nascitur. gene. 29 g
 ¶ Ruben concumbit cum concubina patris sui. gen. 35 d
 Ruben nititur liberare Ioseph de manibus fratrum suorum. gene. 37 d
 Ruben arguit fratres de peccato quod commississent vendendo fratrem. gene. 42 d
 a Ruben primogenito ablatum sacerdotium, & datum Leni: similiter regnum ad Ephraim concessit: & quare. gene. 49 a
 Ruben benedicitur. deut. 33 a
 Ruben & Simeon genealogia. gene. 46 b. exo. 6 c. 1. paralip. 5 a
 Ruben, Gad, & media tribus Manasse, diuites in pecoribus petunt sibi dari locum pecoribus suis trans Iordanem ad Orientem. nume. 32 a
 Rubenitis praecipit Moyses & Iosue vt armati praecedant fratres suos in terram Chanaan: quibus obediunt. deut. 3 c. iof. 1 c
 Ruben tribus & Gad cum dimidia tribu Manasse remittuntur in suam possessionem. iof. 22 a
 Ruben, Gad, & Manasses aedificant altare immense magnitudinis iuxta Iordanem. iof. 22 c. quare Ruben non sunt data primogenita. 1. paralip. 5 a
 Rubenitis interficiunt Agarenos, & eorum tabernacula occupant. 1. para. 5 b
 Ruben, Gad, & dimidia tribus Manasse transferuntur in Assyrios ob idololatriam. 1. paralip. 5 d
 Rubenitarum habitatio. iof. 13 b. num. 32 f. deut. 3 b. 1. paralip. 5 b
 ¶ Rubus ardens, & non comburens. exod. 3 a ff. iiii.

Ruinam præcedit exaltatio, & gloriam deie-
ctio. proverb. 18 c
in Ruinam ne essent eis, prohibet Deus popu-
lo iugere amicitias cū Chananzis, neve à fi-
be in Deum & fiducia abducerent. exo. 34 b
in Ruinam vt essent Iudæis, reliquit Chana-
nzos Deus, contra cuius præceptum ipsi Iu-
dæi cum eis fecerant fœdus. iud. 2 a
Ruituros multos Iudæos, cōtradicientibus eis
& expugnantibus Christū, prædicit Simeon.
luc. 2 e
Ruth inuenit gratiam coram oculis Booz.
ruth 2 b
Ruth colligit spicas in agro Booz, quibus nu-
triat focum suam. ruth 2 a b c d
Ruth beneficia erga focū suā Noemi, reputās
ipse Booz, propter ea ipsi benefacit. ruth 2 c
Ruth deserit reliquias ciborum suorum, quib⁹
saturata fuerat, ad focum suam Noemi in
victum. ruth 2 d
Ruth focrus suæ suasu dormit ad pedes Booz.
ruth 3 a
Ruth deserit hordei mensuras ad Noemi, quas
à Booz acceperat. ruth 3 d
Ruth ducit Booz vxorem. ruth 4 a
Ruth nubenti precabatur populus vt esset fœ-
cūda sicut Rachel & Lia fuerant. ruth 4 c
Ruth parit filium Obed. ruth 4 d

S

Saba regina venit ad audiendam sapien-
tiam Salomonis. 3. reg. 10 a. mat. 12 d
Sabbatum benedicit, sanctificatque
Deus in quo cessauerat à creādo. ge. 2 a
Sabbatum præcipitur, in quo ne ignem qui-
dem licebat accēdere. exod. 16 e. 20 b. 31 a. 34
c. 35 a. leuit. 19 a. f. 23 a. 26 a. deut. 5 b
Sabbathi sanctificatio præcipitur. iere. 17 c
Sabbatum ideo instituit Deus, quod septimo
die cessasset à creatione nouarum rerum.
exod. 20 b
Sabbatum iussit obseruari Deus in memoriā
quietis, quam præstiterat Iudæis, liberando
eos à dura seruitute Pharaonis. deut. 5 b
Sabbatum institutum vt requiescerent ani-
malia & serui. exod. 23 b
Sabbatum, signum inter Deum & homines,
quod ipse sit qui sanctificat nos: quodque se
ptimo die cessauerit à creandis nouis rebus.
exodi 31 c d
Sabbathi trāsgressores reprehendit Nehemias
2. esd. 13 b
Sabbatum dedit Deus populo in signum do-
minationis suæ. ezech. 20 b c
Sabbathi sacrificia. ezech. 46 b
Sabbathi violati increpat Deus populum suū.
exod. 16 f
in Sabbato qui collegerat ligna lapidabatur.
nume. 15 d
Sabbato pugnare nolentes Iudæi, interimū-
tur. 1. machab. 2 d
Sabbato tentat Nicanor Iudam aggredi. 2.
mach. 15 a
Sabbatum violant Iudæi vrgente necessitate
1. mach. 2 e
Sabbathū terræ septimo quoque anno. exod.
23 b. leuit. 25 a
Sabbathi, prophetas aut Moysen legere solitus
erat Christus populo in synagogis. luc. 3 c.
Sabbatum propter hominem factum non cō-
trā. mar. 2 d
Sabbato discipuli spicas vellunt. mat. 12 a
Sabbathi dominus Christus est: ideo potuit li-
berare discipulos à lege sabbathi, vt ipsis esu
rientibus liceret cibum parare eod. die. mat.
12 a. mar. 2 d. luc. 6 a
Sabbathis beneficiendū exēplo Christi, qui eo
die infirmos sanauit. mat. 12 a. mar. 3 a. lu. 6 a
Sabbathi die primo, die videlicet dominico, iu-
bet Paulus vnumquenque apud se recondi,
quod in vsum pauperum sanctorum impar-
tiri statuisset. 1. corint. 16 a

Sabbathis an infirmos curare liceat, interrogāt
Iudæi. mat. 12 a
Sabbatho Christus dæmoniacum sanat. luc. 13 c
hominē x x v 11 1 annos infirmū. ioh. 5 a.
hydropicum. luc. 14 a. cæcum natum. ioh. 9 c
quod Sabbatum solueret reprehenditur Chri-
stus, causam reddens. ioh. 5 c d e. 7 c. luc. 12 c
Sabbatho ouis delapsa in foueam, subleuatur,
quanto magis benefaciendum hominibus
sabbatho. mat. 12 a
Sabbatha perpetua apud Christianos. isa. 66 g
ad Sabbathismum, id est cessationem ab ope-
ribus malis adhortatio. isa. 56 a
in Sabbato quiescere, est à propriis operibus
nostre voluntatis abstinere. isa. 58 d
de S A B B A T H O & requie Christianorū, quā
expectant per Christum, post finitas huius
mundi tribulationes. heb. 4 b
Saccus in lumbis humiliatorū signū. 3. re. 20 c
Sacco se operit Achab, & ieiunat audito Dei
verbo contra se. 3. re. 21 g
Sacerdoti obseruanda antequā ingredi pos-
set sanctuarium. leuit. 16 a
Sacerdos non intersit mortuorum exequiis. le-
uit. 26 a
Sacerdotes cōdūt residuū oblationis. leui. 26 a
Sacerdotibus interdicitur vino quando ingre-
suri erant tabernaculum testimonii. leui. 10. b
Sacerdotū Dei cōsecrandorum motus, ritūsque
offerendi pro eis. exod. 29 g
Sacerdotes in ministerium non recipiebātur,
qui cæci, gibbi, &c. fuissent. leuit. 21 d
Sacerdos virginem ducat vxorem. leuit. 21 c
de Sacerdotibus & Leuitis, eorūque officiis.
1. paral. 9 a
ex Sacerdotibus qui admittendi in sanctuariū
præscribit Dominus, & eorū officiū. eze. 44 d
Sacerdotes nō ausi montem Sinai tangere, si-
cut nec populus. exod. 19 d
Sacerdotum & templi partes in terra promif-
sionis. eze. 48 a
Sacerdotum hæreditas erat Deus, cuius sacrifi-
ciis & oblationibus viuebant, nec aliā habe-
bant possessionem. deut. 18 a
ad Sacerdotes referebantur causæ difficiliōres
in populo, qui illum iuxta legem docebant.
deut. 17 b
Sacerdotum officium iuxta pactum Dei cum
Leuitis. malac. 2 a
Sacerdotes arcam portant, præcedentes popu-
lum. iof. 3 b
Sacerdotem iubet Moyses ante aciem bellatu-
ri populi stare, & ipsum exhortari ad fiducia
in promissam à Deo victoriam. deut. 20 a
quæ Sacerdotes Leuitæ docebant ex præcepto
Dei, solliciti vt facerent, præmonet Moyses
Iudæos, ne exemplo Mariæ Sororis Aaron,
percuterentur plaga. deut. 24 b
à Sacerdotibus accipiat rex legem, & legat vt
timeat Deum, & ne superbus eleuetur in fra-
tres. deut. 17 d
à Sacerdote Ioiada docetur Ioas, rex Iuda. 4. re-
gum 12 a
Sacerdotis Eleazari consilio Iosue regit populū
nume. 27 d
Sacerdotes Domini nolentes occidere serui
Saul, veriti Deum, Doeg impius eos occidit,
quod Dauidem pauissent. 1. reg. 22 d
Sacerdotibus præcipitur à Ioas rege templum
instaurari, quod facere negligunt. 4. reg. 22 a
Sacerdos Madian dat vnam e septē filiabus su-
is in vxorem Moysi. exod. 2 c
Sacerdotis filia formicans, exurenda. leuit. 21 b
Sacerdotes qui vellunt, acceptis pecuniis con-
stituit Ieroboam. 3. reg. 12 g. 13 g.
Sacerdotum pecunia comparat Iason. 2. mac.
14 a
quod Sacerdos Domini esset, nō occiditur Ab-
iathar à Salomone. 3. reg. 2 e
Sacerdotes ex domo Aaronis non amplius fu-
turos prædicit Deus ipsi Heli, ob filiorū ipsi⁹

peccatum. 1. reg. 2. f.
Sacerdotes Ophni & Phinees, non expectātes
vt secundum legē adeps adoleretur Domino,
vt auferebant partem suam à populo: item
dormiebant cū mulieribus excubātibus. ad-
ostium tabernaculi. 1. reg. 2 c d
Sacerdotes Ophni & Phinees sua impietate fa-
ciunt transgredi populum. 1. reg. 2 e
Sacerdotem Leuitam cōducit Micha, qui esset
sibi sacerdos pro idolo quod fecerat in do-
mo sua, iudicum 17 d. quē filii tribus Dan il-
luc profecti secum auferūt in eum vsum, iu-
dicum 18 e
absque Sacerdote doctore, & lege, regnum Is-
rael futurum prædicit Azarias. 2. para. 15 a
Sacerdotes Baal holocausta offerētes deo suo,
incidūt se cultris, ita vt sanguis exeat. 3. re. 18 e
Sacerdotes Philistinorū horrētur principes vt
missis anis, & murib⁹ aureis det Deo gloria
confitēdo ipsum esse qui marticas & mures
immississet. 1. reg. 6 a
Sacerdotes Philisthæi dubitant nū Deus immi-
sisset eis plagam, an casu accidisset. 1. re. 6 c
Sacerdotes Dagon non calcant limer ipsius. 1.
regum 5 b
Sacerdotes interficit Elias. 3. reg. 18 g
Sacerdotes Baal occiduntur. 4. reg. 10 e. f. 23 b
Sacerdotum dolum, qui Bellis cibum vorabāt,
consilio Danielis deprehendit rex Cyrus, &
occiduntur. daniel. 14 b d
Sacerdotibus datur victus à Pharaone tempo-
re famis. gene. 47 e
Sacerdotum coquinæ. ezech. 46 f
in Sacerdotes & principes. osee 5 a
in Sacerdotes & prophetas Dei contemptores.
ierem. 2 b
in Sacerdotes nominis Dei contemptores, & de-
eorum auaritia. malach. 1 c
Sacerdotum & principum auaritia. isa. 3 b
Sacerdotibus nisi respiciant, minatur Domi-
nus. malach. 2 a
Sacerdotū principes euāgelio nō credūt, mere-
trices autem & publicani credūt. matth. 21 c
Sacerdotum principes & scribæ indignātur sa-
lutem imprecari Christo à pueris & turbis,
eūque Christum prædicari. mat. 21 b
Sacerdotū principes & scribæ querūt quomo-
do Christum perdant, & quare. luc. 19 f. 20 c
Sacerdotū principes consiliū ineunt in domo
Caiphæ, vt Christum occidant. matth. 26 a
Sacerdotum inuidia Christus Pilato traditus,
matth. 27 b. quorum suasu turba petit Chri-
stum crucifigi.
à Sacerdotibus & prophetis comprehenditur
Ieremias. iere. 26 c
Sacerdotes, & quotquot erant de genere sacer-
dotali, prohibent apostolis ne amplius lo-
quantur de Iesu cuiquam hominū. act. 4 d
Sacerdotes & Leuitas alieniores fuisse à proxi-
mi dilectione & officio, quā Samaritani &
ethnici, satis docet Christus parabola Sama-
ritani. luc. 10 f
Sacerdotibus leprosum se ostendere iubet Chri-
stus qui cum sanum pronuntiarent: vt quod
Moyses eis statuerat in testimonium, legem
& ius obseruaret, ad tempus ceremonias Iu-
dæorum obseruans. mat. 8 a
Sacerdos Zacharias pater Iohannis baptistæ.
luc. 1 a
Sacerdotum multa turba obedit fidei. act. 6 c
Sacerdotium Leui trāslatum est & cessauit, si-
militer & lex. heb. 7 b
S A C E R D O S N O S T E R C H R I S T V S IN æ-
ternum, secundū ordinem Melchisedec, sem-
per viuēs in cælis ad interpellandum Patrē
pro nobis, qui semel obrulit seipsum. heb. 5.
6. 7. 8 a. psal. 109. vers. 5. gene. 14 d
Sacerdotes sunt fideles, qui offerunt spirituā-
les hostias seipsum, vt Christus seipsum, quæ
Deo acceptabiles sunt per Christum. 1. petr.
2 a. apoc. 1 b. 5 c

- Sacerdotale Dei regnū populus Israel audiens vocē ipsius, & custodiens pactum. exod. 19 a
- Sacerdotiū Domini, id est hostiæ & sacrificia populi quæ Deo offerebatur, erant Leuitarum. iof. 18 a
- ¶ Sacramentum magnum Dei reuelatū, Christum accepisse carnem nostram. 1. timo. 3 d
- Sacramentum Dei reuelatum Paulo & apostolis, nempe Gētes esse cohæredes, concorporales & comparticipes promissionis eius in Christo exhibitæ per euangelium, quod ipsis annuntiavit Paulus. colof. 1 d. ephes. 3 a
- Sacramentum cœnæ dominicæ quomodo à Deo institutum. 1. corinth. 11 e
- Sacramētum septem stellarum, apoc. 1 d. mulieris & bestiæ, apoc. 17 b
- ¶ Sacrificii, quod offerebant Aarō & filii eius, lex. leuit. 6 b
- Sacrificia dabantur sacerdotibus pro hæreditate & possessione. deut. 18 a
- de Sacrificiis omnibus dederat Deus tribui Leui ministranti ad altare. 1. reg. 2 f
- Sacrificium mane offerebatur. 4. reg. 3 c
- Sacrificaturus Domino, ascendit Elcana in Silo, dans vxoribus & filiis quod sacrificarent. 1. reg. 1 a
- Sacrificia priuata prohibet Deus, ne sibi quisque sacerdos esse audeat. leuit. 17 a
- Sacrificio Domini detrahentes Ophni & Phinees, partē suam de carnibus Domino oblati vi auferūt, non expectātes donec adeps crematus esset. 1. reg. 2 d
- Sacrificiis nullis potuit expiari iniquitas domus Heli, quin puniretur. 1. reg. 3 c
- Sacrificia Salomonis post absolutum templū. 3. reg. 8 g. 9 d
- Sacrificio simulato Iehu occidit omnes sacerdotes Baal. 4. reg. 10 e f
- Sacrificia impiorum non respicit Dominus. ecci 34 c
- Sacrificia carnaliū subleuat propheta. osee 5 b
- Sacrificia Iudæorum polluta esse asserit Dominus. aggæ. 2 b
- Sacrificia veteris legis non requirit Dominus. psal. 49, versu 8. iere. 6 e. amos 5 f
- Sacrificiorum reprobatio ob violatū ab Iudæis coniugii fœdus. malach. 2 c
- quæ Sacrificia requirit Dominus. michæ 6 b
- Sacrificio misericordia potior. math. 5 b. 9 b. 12 a. marc. 2 c. luc. 5 f
- Sacrificiis & holocaustibus omnibus maius est diligere Deum ex toto corde, & cætera. marc. 12 c
- Sacrificia fidelium. malach. 3 a
- Sacrificium Deo acceptum. psal. 50, versu 18. & psal. 49, versu 24
- Sacrificium salutare. ecci 35 a
- ¶ Sacras literas nouerat Timotheus ab infantia. 2. timoth. 3 d
- Sacrorum valorum forma. exod. 25 c
- ¶ Sadducei dicūt non esse resurrectionē mortuorum, neque angelum, neque spiritū, act. 23 b. propter quod de resurrectione Christum interrogant, math. 22 c
- ¶ Sadoc prædicitur sacerdos coram Salomone quem vnixerat Deus in regem. 1. reg. 2 g
- Sadoc sacerdos constituitur pro Abiathar. 3. regum 2 f
- ¶ Sagenæ missæ in mare parabola docet Christus, malos bonis permistos in ecciā esse, qui non ante diē iudicii segregabuntur. mat. 13 f
- ¶ Saga tabernaculi. exod. 26 b. 36 b
- ¶ Sagittarum trium signo promittit Ionathas se indicaturum voluntatem patris Saulis Dauidi. 1. reg. 20 d
- Sagittis suis Israelitas confecturum se minatur Deus. deut. 32 d
- Sagittas suas se inebriaturum sanguine inimicorum, id est eos occisurum, comminatur Deus. deut. 32 f
- Sagittas suas mittens Deus, dissipat inimicos inuocantium se. 2. reg. 22 b
- ¶ In Salis statuum verfa vxor Lot, & quare. gene. 19 f
- Sal seminavit Abimelech super solū vrbis Sichem quam destruxerat. iudicum 9 f
- Salis ardore combusturum Deum terram Iudæorum non obedientium præceptis Dei, prædicit Moyses, deut. 29 d
- Sale conditum omne sacrificium. leuit. 2 d
- Sale immisso, aquæ mortiferæ sanatur ab Eliseo. 4. reg. 2 d
- Sale condita omnis victima. marc. 9 g
- Sal terræ, apostoli. math. 5 b. marc. 9 g. luc. 14 g
- Sale sit conditus sermo noster in gratia. colo. 4 a
- ¶ Sale nascitur. gene. 11 c
- ¶ Salmanā regem Madianitarum comprehensum occidit Gedeon. iudicum 8 e
- ¶ Salmanasar, capta Samaria, Israelē transfert in Assyrios. 4. reg. 18 b
- ¶ Salomon nascitur, & diligitur à Deo. 2. re. 12 f
- Salomon traditur in manus Nathan prophete erudiendus. 2. reg. 12 f
- Salomon diligit Deum. 3. reg. 3 a
- Salomonem ambulātem per viam mādatorū Dei, nō derelictur erat ipse Deus. 3. re. 6 b
- Salomonem regnaturum post se, iurauerat Dauid ipsi Beth-sabee. 3. reg. 1 b
- Salomon vnigitur in regem super Israel. 3. reg. 1 c. 1. paralip. 23 a. 29 f
- Salomoni quæ præcepta dederit Dauid morturus. 3. reg. 2 a
- Salomoni apparet Dominus, à quo petit sapiētiam sibi dari. 3. reg. 3 a. 2. paralip. 1 c
- Salomon ducit filiam Pharaonis in vxorem. 3. reg. 3 a
- Salomonis iudicium de duabus meretricibus. 3. regum 3 c
- Salomonis parabolarum & carminum numerus. 3. regum 4 d
- Salomonis principes & præfecti. 3. reg. 4 a
- sub Salomone pax fuit perpetua. 3. reg. 4 c
- Salomonis ciborum apparatus. 3. reg. 4 c
- Salomonis equi. 3. reg. 4 c. 2. paralip. 19 f
- Salomonis libri de animalib⁹ & plātis. 3. re. 4 d
- Salomonis sapientia. 3. regum 4 d
- Salomonis artificū numer⁹. 3. reg. 5 c. 2. para. 2 d
- Salomonis templi forma. 3. reg. 6 a
- Salomonis domus ædificatio. 3. reg. 7 e
- Salomon mittit ad Hiram regem Tyri pro lignis & artificibus. 2. paralip. 2 a
- Salomon infert quæ vouerat pater in templū Dei. 3. reg. 7 g. 2. paralip. 5 a
- Salomonis oratio, vt exaudiantur orantes in templo. 3. reg. 8 c. 2. paralip. 6 c
- Salomon benedicit omni ecclesiæ Israel, & templum dedicat. 3. reg. 8 f. 2. paralip. 6 a
- Salomoni apparet Deus, adhortans eū vt simplici corde ambulet, ne ipse cū populo reiciatur. 3. reg. 9 a
- Salomon dat oppida regi Hiram. 3. regum 9 b. 2. paralip. 8 b
- Salomonis equitū & curruū numer⁹. 2. par. 1 d
- Salomon quare dicitur pacificus. 1. paralip. 22 b
- Salomoni secundo apparet Dominus. 3. reg. 9 a. 2. paralip. 7 c
- Salomon facit Chananzos tributarios. 3. reg. 9 c. 2. paralip. 8 b
- Salomon & regina Saba inuicem munera conferunt. 2. paralip. 9 c. 3. reg. 10 a
- Salomonis cēsus annuus. 3. reg. 10 c. 2. paral. 9 e
- Salomonis thronus & vasa aurea. 3. regum 10 c. 2. paralip. 9 c
- Salomonis tempore aurum nihili æstimatum. 3. regum 11 a
- Salomon Astarthen deam Sidoniorum colit. 3. reg. 11 b. 4. reg. 23 c
- Salomon Moloch idolum Ammonitarum colit. 3. reg. 11 b. 4. reg. 23 c
- Salomon ædificat phanum Chamos idolo Moabitatum. 3. reg. 11 b. 4. reg. 23 c
- Salomoni suscitatur aduersarius Adad & Razon. 3. reg. 11 c
- Salomoni sit rebellis Ieroboam. 3. reg. 11 e
- Salomon moritur. 3. reg. 11 g. 2. paralip. 9 g
- Salomonis regni scissio. 3. reg. 12 d
- quæ Salomon à Deo expetiuerit. prouerb. 30 a
- Salomonis oratio pro sapientia habenda. sapien. 9 a
- Salomonis commendatio. ecci 47 b
- Salomonem vt audiret, venit in Iudæā regina Saba: Iudæi Christum Salomone maiorem non audierunt. math. 12 d. luc. 11 d
- ¶ Salphaad filix patri in hæreditate succedit. num. 27 a. iof. 17 a
- Salphaad filix iubentur suæ tribus viris nubere. nume. 36 a
- ¶ Saltat Dauid mot⁹ spū Dei, accinctus ephod lineo in reducēdo arcam Dei ad se. 2. reg. 6 c
- Salrantem coram arca Domini Dauidē despicit Michol vxor ipsius, sapientia carnis & superba audacia. 2. reg. 6 c
- ¶ Per Saltum exurendum, incendium vrbis Ierusalem significatur. czech. 20 g
- Salutatio qua salutauit angelus Gedeonē, Dominus tecum, virorum fortissime. iudic. 6 b
- Salutare in pace. 1. reg. 10 a
- Salutat Dauid suos pacifice. 1. reg. 30 e
- Salutant se mutuo verbis pacificis Moyses & Iethro. exod. 18 a
- Salutatio angeli ad Mariam, ad quam ipsa turbatur. luc. 1 c
- ad Salutationem Mariæ, Iohannes baptista in utero matris subfiliit. luc. 1 d
- Salutare omnem sanctum & inuicem in osculo sancto vult Paulus. philip. 4 d. 1. thess. 5 d
- Salutationē sua manu solitus erat Paulus subscribere, quod signum erat, epistolam ab eo esse missam. 2. thess. 3 d
- Salutationes in foro amabant Scribæ & Pharisæi. math. 23 a
- Salutare neminem per viam iubet Christus apostolis euntibus ad prædicandum verbum, tam diligentes voluit esse, & nihil eos remorari. luc. 10 a
- ne Saluret quempiam per viam, prohibet Eliseus Giezi famulo, ne remoraretur vbi maxime festinandum erat. 4. reg. 4 e
- ¶ Saluator noster Deus, eripiens de tribulationibus. 2. reg. 22 a
- Salus nostra Deus, qui saluat sine liberat à periculis & hostibus. exod. 15 a
- Saluatur Israel per Dominum. deut. 33 d
- Saluat solus Deus à malis & tribulationibus. 1. regum 10 c
- Saluat Deus absque gladio, nihilominus tamē ipse Dauid cum baculo & lapidibus processit cōtra Philisthæos, sed illis nihil fuis. 1. regum 17 f
- non Saluatur quis propria virtute. ps. 32, ver. 16
- Salutem vocat Samson victoriam, quam dederat ei Deus de Philisthæis. iudic. 15 d
- Salutem siue victoriam etiā per gētilem Naaman dedit Deus regi Syriæ impio. 4. reg. 5 a
- Salutem promittit Deus ipsi Achab in desperatis rebus. 3. reg. 10 c e
- vt Saluaret populum multum, ne fame periret, venditus fuit Ioseph. gene. 50 d
- de Salute siue vita desperantibus Israelitis videntibus persequentem Pharaonem, promittitur præsentissimum auxilium. exod. 4 c d
- Salutē dicitur fecisse Deus, quando dedit victoriam de inimicis. 2. reg. 23 b
- Salutem & victoriam Deo tribuit Saul, non suis viribus. 1. reg. 11 d
- ¶ Saluum freri ex instanti periculo mortis, petit Christus à Patre: mox mori cupit, vt sua morte & resurrectione nomē Patris sui clarum redderetur apud omnes orbis nationes. iohan. 11 d
- Saluare animam suam si quis vulerit, & noluerit propter Christum periculo exponere, perdet eam. math. 10 d

- Saluatorē sine liberatorem Othoniēlen, & Aod
mittit Deus Israelitis clamantibus ad se de tri-
bulatione, in quam eos tradiderat ob idolo-
latrīam. iudic. 3 b
- Salutarem suum vocat Anna Deum, qui dan-
do ei filios, eam liberarat ab opprobriis quæ
patiebatur propter sterilitatem. 1. reg. 2 a
- Salutare Dei, Christus. gene. 49 c
- quod SALUTEM HABEREMVS per Chri-
stum constituerat Deus, non autem iram ei-
us super nos manere. 1. thess. 5 b
- de Salute nostra & liberatione ab inimicis no-
stris per Christum, scrutati sunt prophete, &
prophetauerunt. 1. petr. 1 b. luc. 1 g
- vt Saluos faceret peccatores venit Christus, vt
saluaret quod perierat, vt saluaretur mūdus
per ipsum. 1. timoth. 1 d. matth. 18 b. luc. 19 b.
iohan. 3 b
- Salus nostra à Deo est. psal. 3, versu 8
- Salus & spes nostra Deus. psal. 64, versu 6
- Salus vera à Deo petenda. iere. 17 b
- Salutem nostram Deus misso filio suo opera-
tus est. isa. 59 d
- Salus ex Iudæis est, à quibus descendit Chri-
stus. iohan. 4 c
- Salutis author & Saluator mūdi Christus, heb.
2 c. 1. ioha. 4 c. per quem salus fide in ipsum,
2. timoth. 3 d. quod confitentur Samaritani,
iohan. 4 f. & cantat Maria, luc. 1 e
- Salutare Dei Christus omnibus populis missus.
luc. 2 d
- qui Salui fiant fide in euāgelium Christi, Deus
eos adducit & trahit. act. 2 g
- Saluos nos fecit Deus à peccato, redemit & mū-
dauit ab eo per Christū, sua sola misericor-
dia ad hoc motus, fidem habendo in ipsum,
nō ex operibus, nequis gloriatur: & ad quid.
ephes. 2 a b. tit. 3 b
- Salutis dies, dies Christi est, in quo accepit car-
nem nostram. 1. corinth. 6 a
- Salus non est in alio aliquo quā in Christo.
act. 4 b
- Salus aeterna datur omnibus obtemperantibus
Christo. heb. 5 c
- Salus nostra nunc reſta est & latet, sed palam
fiet & reuelabitur tēpore nouissimo. 1. pet. 1 a
- vt Salutem obtineamus, conseruamur virtute
Dei in fide. 1. petr. 1 a
- Salus quam certo speramus, est galea qua ser-
uabitur caput nostrum. ephes. 6 c
- qui Saluentur an pauci sint, quidam Christum
interrogat. luc. 13 e
- Saluus erit qui credens Iesum esse Christum,
baptizatus fuerit, marc. 16 d. qui que, quan-
tumlibet dura persecutionū genera seuiant
perseuerauerit in verbo & fide Christi, matt.
10 c. 24 b. marc. 13 a. luc. 21 b
- Salus domui & familīe Zacchæi, quod Christo
credidisset. luc. 19 b
- Salutis scientia est, cognoscere peccatorum re-
missionē per abundantem Dei bonitatē, vi-
scerāq; misericordīe eius esse factā. luc. 1 g
- Saluos omnes fieri vult Deus, & ad agnitionē
venire veritatis. 1. timoth. 2 a
- Saluator omnium Deus, maxime fidelium. 1. ti-
moth. 4 c. per Iesum Christum, iudæ g. in cu-
ius potestate est salus nostra, matth. 19 d
- Saluandorum numerus paruus. luc. 13 e. isa. 28 f
- Samaritæ mons. 3. reg. 16 e
- Samaritæ & Ierusalem exitium. ezech. 23 g
- Samaritæ comparatione, fornicationem Ierusa-
lem impudentiorem ostendit. ezech. 23 b
- Samaritæ mala imprecatur Dominus, eam ad
resipiscentiam vocans. osee 14 a
- Samariā obsidet Benadad rex Syriæ. 3. reg. 10 a
- Samariam obsident Syri. 4. reg. 6 e
- Samaria capitur ab Assyriis. 4. reg. 17 a. 18 b c
- Samaritæ Deo & dæmonibus seruiūt. 4. re. 17 f
- Samaritæ gentē demētat Simō magus. act. 8 b
- Samaritani non credunt Dei providentiæ er-
ga se. 4. reg. 7 b c
- Samaritani parabola docuit Christus, vt eum
esse proximum nostrū agnoscamus, in quē-
cunque inciderimus ope nostra indigētem,
eūmq; iuueamus pro viribus. luc. 10 e
- Samaritani Iesum & eius discipulos noluerūt
recipere, quos putarent suum templum con-
ternere & petere Ierosolymam. luc. 8 f
- Samaritanæ historia, Gentium vocatio aperte
describitur. iohan. 4 a
- à Samaritana potum petit Christus, ioh. 4 a c.
cui fatetur se illū esse Messiam promissum.
- Samaritana Christum venisse nuntiat gētibus
suis. iohan. 4 d
- ex Samaritanis multi credūt in Christū, præ-
dicante muliere Samaritana: multo plures au-
tem audientes ipsum loquentem. iohan. 4 e
- à Samaritanorum cōmercio abhorrebant Iu-
dæi. iohan. 8 f
- Samaritanum esse Christum blasphemant Iu-
dæi. iohan. 8 f
- Samaritanis Christum prædicat Philippus, act.
8 a. quem cum gaudio recipiunt: & baptizan-
tur viri ac mulieres, ad quos mittuntur Pe-
trus & Iohannes, qui pro ipsis orant, vt ma-
nuū impositione Spiritū sanctum acciperēt.
- Sāgar percudit Philisthæos vomere. iudic. 3 d
- Samsai scriba reedificationem templi pro-
hibet. 1. esdr. 4 b
- Samson prænuntiatur nasciturus. iudic. 13 b
- Samson nascitur, cui benedicat Deus, spiritū
suo eum roborans. iudicium 13 d
- Samson ducit vxorem de filiabus Philisthūim.
iudicium 14 a
- Samson leonem dilacerat per spiritum Dei. in-
dicium 14 b
- Samson Sodalibus suis proponit problema. in-
dicium 14 c
- Samson vxori exponit problema. iudic. 14 d
- Sāsonis vxor ipso relicto alteri datur. iudi. 14 d
- Samson propter ablata vxorem, incensis vul-
pium caudis segetes Philisthinorum exurit.
iudicium 15 a
- Samsonis vxor comburitur à Philisthæis, quod
ipse illorum segetes combussisset. iudic. 15 a
- Sāson ligatus traditur Philisthæis à tribu Iu-
da: cuius vinculis à Spiritu Dei ruptis, maxilla
asini occidit mille Philisthæos. iudic. 15 b c d
- Sāson victoriam Deo tribuit, non viribus suis.
iudicium 15 d
- Samson ingreditur ad mulierem meretricem.
iudicium 16 a
- Samson portas Gazæ sublatas in montem de-
fert. iudicium 16 a
- Samson decipitur à Dalila. iudicium 16 b
- Samsonem excæcant Philisthūim. iudic. 16 c
- Sāsonis fortitudo minuitur, & vnde. iudic. 16 d
- Samson ludit, & pro spectaculo est Philisthæis.
iudicium 16 f
- Samson moritur cum principibus Philisthino-
rum, & reliqua multitudine. iudicium 16 g
- Sāson iudicauit Israelē viginti annis. iudi. 15 d
- Samuel nascitur: dictus Samuel, id est postu-
latus à Deo, quod mater ipsius eū à Deo po-
stulasset. 1. reg. 1 c
- Samuel offertur Deo à matre iuxta votum, &
cum quibus ceremoniis. 1. reg. 1 d
- Samuel ministrat Domino ante faciem Heli sa-
cerdotis, estque famulus Heli in ministrādo
Deo. 1. reg. 2 b d. 3 a
- Samuel proficit & crescit, placens Deo & homi-
nibus. 1. reg. 2 e
- Samuel exaltatur, & magni fit à Deo in mini-
sterio. 1. reg. 2 d
- Samuel quater vocatur à Deo vt esset prophe-
ta ipsius per quem loqueretur ad Israelitas.
1. reg. 3 a
- Samuel mane aperit ostia tabernaculi. 1. reg. 3 c
- Samueli prædicat Deus se puniturum Heli, ob
iniquitatem filiorum ipsius. 1. reg. 3 c
- Samuel indicat ipsi Heli visionem Dei de pu-
nitione ipsius Heli futura. 1. reg. 3 d
- cum Samuele erat Deus, & omnia quæ prædi-
cebantur à Deo per ipsum, eueniebant: co-
gnitūque est ab Israelitis esse propheta Dei.
1. reg. 3 d
- Samuel hortatur populum vt toto corde reuer-
tatur ad Dominum, nemini alii seruiēdo &
fidendo quā soli Domino. 1. reg. 7 a
- Samuel iudicat Israelē in Maspha. 1. reg. 7 b
- Samuel impiger circuit vrbes, vt reddat iudi-
cia Israelitis. 1. reg. 7 d
- Samuel senex constituit filios suos iudices su-
per Israelē. 1. reg. 8 a
- Samueli præcipit Deus vt Saulē vngat in re-
gem super Israelē. 1. reg. 9 c
- Samuel voluntate Dei occurrit Sauli quæren-
ti ipsum, cui indicat asinas esse inuentas. 1.
regum 9 c
- Samuel dat primum locum Sauli in conuiuio,
tanquam futuro principi: cum quo post con-
uiuium multa loquitur. 1. reg. 9 d
- Samuel vngit Saulem in regem super Israel. 1.
reg. 10 a
- Samuel omnibus modis agit vt populus iunum
grande peccatum agnoscat, quod petierint
regem hominem protectorem, qui hæte-
nus habuerant Deum regem. 1. reg. 10 c
- Samuel senex ostendit populo innocentia suā,
& quā integrē inter ipsos conuersatus sit.
1. regum 12 a
- Samuel populum arguit ingratiudinis, quod
pro Deo rege hominem regē protectorem
petierit. 1. reg. 12 b
- Samuel cum Saule expostulat, quod contra
Dei præceptum, & regem Agag, & prædam
reseruasset. 1. reg. 15 c d
- Samuel orat pro Saule tota nocte. 1. reg. 15 c
- Samuel luget Saulem reprobatum à Deo. 1. re-
gum 15 g
- Samuel occidit Agag regē Amalec. 1. reg. 15 g
- Samuel orat pro Israele contra Philisthæos, &
conteruntur à Deo. 1. reg. 7 c
- Samuelem timidum mittit Deus ad vngen-
dum Dauidem in regem. 1. reg. 16 a
- Samuel iussu Dei fingens se immolare Deo,
vngit Dauidem in regem. 1. reg. 16 a b
- Samuelis tempore Deus bellauit pro Israele cō-
tra Philisthæos. 1. reg. 7 d
- Samuel moritur. 1. reg. 25 a
- Samuelem suscitatum scriptura scribit fuisse
à pythōnisa, quia mulier & Saul cū suis il-
lic crediderunt esse, cum tamen reuera non
esset sed dæmon, qui se transmūtauerat in
personam Samuelis, quem Deus permisit ve-
ra omnia dicere Sauli vt cōfirmaretur am-
plius in errore, qui dilectionem veritatis nō
susceperat. 1. reg. 28 b c
- Samuelis laudes. ecci 46 c
- Sanctificauit Dominus sabbathū. exod. 20 b
- Sanctificari sabbathum præcipitur Iudæis.
exod. 20 d
- Sanctificare pro consecrare frequens est in Le-
uitici capite 16.
- Sanctificare aliquid Deo & vouere, aut dedica-
re, idem significant. deut. 12 d
- Sanctificantur sacerdotes accedētes ad Deum
in montem Sinai. exod. 19 d
- Sanctificatur & consecratur Eleazar filius Abi-
nadab, vt custodiat arcam Dei. 1. reg. 7 a
- Sanctificandorum sacerdotū modus, & eorum
quæ ipsorum erant. exod. 29
- Sanctificabatur tabernaculum oleo sancto.
exod. 30 c
- Sanctificabatur altare, quod super illud gloria
Dei appareret Israelitis, inde que eis loque-
retur. exod. 29 g
- Sanctificari iubet populum Deus antequam lo-
quatur ei. exod. 19 b
- Sanctificari populum præcipit Iosue, quod se-
quenti die Dominus mirabilia esset facturus
coram eis. iof. 3 b
- Sanctificari iubet Deus populū, vt sciretur quis

- de anathemate tulisset. iof. 7 c
Sanctificat Dauid, siue consecrat Domino vasa quæ acceperat à gentibus quas occiderat. 2. reg. 8 c
Sanctificatū & dedicatum templum Salomonis à Deo. 3. reg. 9 a
 à Sanctificationum esu qui abstinere debebant. leuit. 22
Sanctificare festum aliquod dicit scriptura, pro celebrare. leuit. 25 b
Sanctificari vult Deus. leuit. 10 a
Sanctificare Dominū corā populo. nume. 20 b quod non Sanctificasset Deū coram filiis Israel ad aquas cōtradictionis, præcipit Deus Moysi mori in monte Abarim, conspecta terra promissionis, sed nō ingressa. deut. 32 g. 34 a
Sanctificemus Christum in cordibus nostris, ipsum solum qui Deus est, timentes, & reuerenti timore puro & casto. 1. petr. 3 c
 vt Sanctificet Deus pater apostolos suos, & eos qui per verbum eorum credituri erant, non externe vt Aaron: sed separet in suos vsus vt vere diuina instrumenta fiant, & veræ hostiæ, dando eis verbum suum cui crederent, orat Christus. iohan. 17 c
Sanctificat seipsum Christus, & se immolat Patri, vt apostoli eius & alii quibus demandatum est negotium euāgelii prædicandi, purgati à vitiiis, puri perseuerent in ipsius prædicatione. iohan. 17 c
Sanctificatio & redemptio nostra, Christus, 1. cor. 1 d. sanguine suo sanctificauit nos, hebr. 2 c. 10 e. 13 b
Sanctificati sunt Christiani & iustificati per Spiritum Dei, & vnica Christi oblatione. 1. cor. 6 c. heb. 10 c. 1. petr. 1 a
 vt Sanctificemur & immaculati simus vult De⁹. 1. thess. 4 a
Sanctificabimus nos in hoc mundo, pia fidei opera facientes, & per Spiritum & gratiam eius nos puros seruantes, si habuerimus sp̄e futuri status nostri, & gloriose cum Christo conformitatis. 1. iohan. 3 a
Sanctificatio, fructus est iustitiæ: & finis eius, vita æterna. rom. 6 d
 vt Sanctificemur à Deo, totique simus mundi & in spiritu & in anima & in corpore, vtque in sanctitate cōfirmemur corda nostra, charitatem augeri nobis, vt tandem sine culpa inueniamur in die aduentus Dei, orat Paulus. 1. thess. 3 d. 5 d
 vt Sanctificaremur per Spiritum suum, sancti essemus & mundi, vtque sancte & immaculate in conspectu eius viueremus, per charitatem inuicem seruientes, elegit nos Deus per Christum, meritoq; ipsius & gratia ante mundi constitutionem, & etiam vocauit. ephes. 1 a. luc. 1 g. 1. petr. 1 a. 1. thess. 4 b
Sanctificator noster Deus. leuit. 20 b. 21 b c d. 22 b c d
Sanctus solus est Deus. 1. reg. 2 a
Sanctus Deus qui immunditias siue idōla non fert secum adorari. iof. 24 c
Sanctum Deum nostrum esse cōstitantur Bethsamtæ. 1. reg. 6 d
 à Sanctis sanctus Deus habetur, quicquid agat. 2. reg. 22 c
 in Sanctitate magnificus Deus. exod. 15 b
Sancti sumus Deo nostro. deut. 14 a
 vt Sanctus esset sibi populus, elegit Israelitas Deus. deut. 26 d
 vt Sancti simus Deo, sequentes præcepta ipsius præcipit Deus. nume. 15 d
Sancti vt sint, Iudæos hortatur Deus, nō comedēdo carnes à bestiis prægnustatas. exod. 22 d
Sanctus Dei populus, Israelitæ. deut. 14 c
Sancta Dei gens, populus Israel audiēs vocem ipsius, & custodiens pactum. exod. 19 a
SANCTI SUNT quos Deus iuxta propositū suum ab æterno prædestinauit. rom. 8 c
Sanctos vocat Paulus Christianos. rom. 16 a b
 ephes. 1 a. philipp. 4 d. philomenon. a b. heb. 3 a. quorum minister Christus est, sedens in dextera Patris, heb. 8 a
 vt Sanctos & spiritu purificatos exhiberet nos Deus in cōspectu suo, per mortem vnigeniti filii sui reconciliauit nos sibi. coloss. 1 c
Sancti simus in omni conuersatione nostra, quemadmodum & ille qui vocauit nos, sanctus est. 1. petr. 1 c
Sanctorum necessitatibus communicandum. rom. 12 c
 in Sanctorum subsidium collectas pecuniæ fieri iubet Paulus à Corinthiis. 1. corinth. 16 a
 vt Sanctis pauperibus succurrat Corinthii, exēplo Macedonū, à Paulo monētur. 2. corin. 8 a
 apud Sanctos Paulus vult Christianorum lites dirimi in negotiis temporalibus. 1. corin. 6 a
Sanctorum ministris & eorum cooperantibus in euangelico negotio, honor habendus. 1. corinth. 16 c
 pro Sanctis orare iubet Paulus oratione assidua & ardētī in spiritu omni tempore, etiam in ea vigilare. ephes. 6 c
 cum Sanctis bellum facere, & eos vincere, bestiæ datum. apoc. 13 b
Sancti vitam suam ob verbum promissionum Dei contempserunt. apoc. 12 c
Sancti post iudicium fulgebunt vt sol. mat. 13 f
Sanctorum felicitas. apoc. 7 d
Sanctorum orationes per odoramenta & incensa significat. apoc. 5 c. 8 a
Sanctorum iustificationes per byssinum significat. apoc. 19 b
Sanctus pro sua impietate orat. psal. 31, versu 7
Sancti in manu Dei sunt. deut. 33 a
Sanctorum suorum pedes seruat Deus, ne labantur in tentationibus, & in afflictionibus recedant à fiducia in ipsum, vt de se Anna cantat. 1. reg. 2 b
Sanctorum peccatis Deus propitius est, etsi ea quandoque vlciscatur. psal. 98, versu 6
Sanctorum beatitudo. sapient. 5 c
Sanctorum millia apparuerunt cum Deo in morte Pharan. deut. 33 a
Sancta sanctorum in quæ intrauit Iesus, cælum est. hebr. 9 f
Sanctus locus in quo per verbum suum loquitur Deus. iof. 5 d. exod. 3 b
Sanctus panis, quo secundum legem non licebat vesci nisi sacerdotibus. 1. reg. 21 a
Sanctuarium velo diuidebatur à sanctuarii sanctuariis. exod. 26 f
Sanctuarii forma. exod. 25 a
Sanctuariū ne semper ingrediatur sacerdos, nisi, &c. leuit. 16 a
Sanctuarii expiatio. leuit. 16 c
Sanctuariū Domini metuedum. leuit. 19 f. 26 a
Sanctuarium Dei, terra Chanaan, ad quam introduxit populum Israel. exod. 15 d
Sanctum Domino, verba sunt in lamina Aaronis sculpta. exod. 39 e
Sanctum doctrinæ vitæ, & margaritam verbi Dei, impugnantibus & contemptoribus nō prædicandum. matth. 7 a
Sancta iubet Moyses esse castra Iudæorū, ventrem non leuantes in eis: sed extra ea cacantes, & operientes quod egressissent, effossa humo. deut. 23 c
Sanctam sanctitatem nos hortatur Deus, quod sanctus sit. leuit. 11 g. 19 a. 20 b d. 21 b
Sanctimoniam sectemur. hebr. 12 d
Sanguis, anima est omnis carnis. leuit. 17 c
 Sanguinem ne comedant, præcipit Deus Iudæis. deut. 12 b c d. leuit. 7 e. 19 f. gene. 9 a
 Sanguinem comedentibus minatur Deus. leuit. 17 c
 Sanguinem comedens populus fatigatus, peccat contra Deum. 1. reg. 14 c
Sanguis super fermento nō immolandus. exodi 23 d. 34 c
Sanguis in superliminari. exod. 12 b
 Sanguine expiatio peccatorū fiebat. leuit. 17
 Sanguine holocausti respergit populum Moyses in memoriam fœderis, quo promittebat populus se facturum verba Dei. exod. 24 b
 sine Sanguine nihil pene expiatur in veteri testamento. hebr. 9 f
Sanguis hircorū & taurorum emūdabat eum qui attractu bestiæ mortuæ maculatus fuisset, non autem peccata auferebat. hebr. 9 d. 10 a
 Sanguine hircorum & aliorum animalium veteris testamentum dedicatum. heb. 9 c
Sanguis Christi petit à Patre remissionem peccatorum nostrorum, sanguis Abel vindictā. hebr. 12 g
 Sanguine Christi, peccatorum redemptio, remissio, mundatio facta est: & sanctificati, redēpti, mundati, loti, alpersi voluntate & electione Patris sumus, vt seruiremus Deo viuenti, & faceremus opera lucis, matth. 26 c. marc. 14 c. luc. 22 b. ephes. 1 b. hebr. 9 c d. 10 e. 13 b. 1. petr. 1 a d. 1. iohan. 1 c. apoc. 1 b
 per Sanguinem Christi, & supplicium crucis eius pacem fecit Deus inter cælestia & terrestria, vt iam vni Christo iungantur. colof. 1 c
 qui Sanguinem Christi pollutum indicauerit, per eumque peccata purgari irridens nō crediderit, aliunde quærens purgari, grauissima tormenta perferet. heb. 10 e
 Sanguinis Christi vltionem super se petunt Iudæi, ipsum autem crucifigi. matth. 27 c. marci 15 b. 23 b
Sanguis & aqua exit de latere Christi in cruce pendens, quo doceremur à morte eius omnium peccatorum expiationē esse expectandam, quod testatur sanguis: expectandum & Spiritū sanctū, aquas illas viuas, quibus electi in totum mundantur. iohan. 19 f
 contra Sanguinem proximi non standum. leuit. 19 d
Sanguinem seruorum suorum vlciscitur Deus. deut. 32 f
 Sanguine inimicorum suorū se inebriaturum sagittas suas minatur Deus, id est eos occisurum. deut. 32 f
Sanguinem hominis solum vel à bestiis vel ab homine vlciscitur Deus. gen. 9 a
Sanguis Abelis funditur à Cain, petens à Deo vltionem. gen. 4 b
Sanguinem innoxium fudit Manasses, vnde diripitur Ierusalem. 4. reg. 21 c. 24 b
Sanguinem Achab lingūt canes iuxta Dei verbum. 3. reg. 2 e. 22 f
Sanguis eius sit super eum qui maledixerit parentibus, id est moriatur. leuit. 20 b
 in Sanguinem aqua versa. exod. 4 c. 7 c
Sanguinem vocat interdum scriptura eū qui occisus fuerit. iof. 20 b
 vt Sanguinem vix biberēt meracissimum, Israelitas introduxit Deus in terrā promissionis. deut. 32 b
Sanat Deus, & de afflictionibus liberat quas infligit. deut. 32 f
Saluator noster Deus, qui sanat infirmitates quascunque. exod. 15 g
 Sanati sumus à peccatis per sanguinem Christi. 1. petr. 2 d
 Sanitate nihil præstantius. ecci 30 c
Saph gigas occiditur. 2. reg. 21 d
Saperent Iudæi, non adorantes idōla operat Deus. deut. 32 d
Sapientia nostra est verbum & præcepta Dei. deut. 4 a
 Sapientia, timor Domini. iob 28 d
 Sapientia, à Deo procedit. ecci 1 a
 Sapientia adinuentor Deus. baruch 3 d
 Sapientia Dei diues & profunda. rom. 11 d
 in Sapientia Dei quam declarat, hoc pulcherrimum spectaculum mundi non cognouerūt homines Deum. 1. corint. 1 c
 Sapientia Dei, Christus. luc. 11 g. vt matth. 23 d interpretatur.

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

Sapientia nostra Christus. 1. corinth. 1 d
 Sapientia & scientia thesauri omnes in Christo reconditi. coloss. 2 a
 SAPIENTIA DEI abscondita, EVANGELIUM, quod ab æterno suis destinata Deo, 1. corinth. 2 b. quam licet Iudæi contemnerent, iustificata tamen, & vt vera Dei sapientia suscepta à filiis suis omnibus, quotquot vt illius participes essent, à Patre erant electi, matth. 11 c. istam sapientiam loquebatur Paulus inter credentes, 1. corinth. 2 b
 Sapientia quæ è supernis est, qualis. iacob. 3 d
 Sapientia nõ ætas docet, sed Spiritus Dei. iob. 32 b
 Sapientia sermo datur nonnullis per Spiritum Dei. 1. corinth. 12 a
 Sapientiam talẽ se daturũ suis, vt aduersarii non queant resistere, promittit Christus. luc. 21 d
 Sapientia, & cor intelligens, idem. 3. reg. 3 b
 Sapientia seipsam commendat. prouerb. 8 a
 Sapientia omnes ad se inuitat. prouerb. 9 a
 Sapientia nõ inuenitur à derisoribus. prou. 14 a
 Sapientia se offert quærentibus eam. sapien. 6 b
 Sapientia conqueritur se ab omnibus contemni. prouerb. 1 c
 Sapientia, quæ est verbum Dei, commedatio: & quis sit vsus eius. prouerb. 1 a
 Sapientia laus à liberatione eorum, quos ab initio haculque sanauit. sapien. 10 a
 Sapientia commoda. ecclesi. 4 b
 Sapientia fructus. prouerb. 4 a
 Sapientiam commendat Dominus populo. baruch 3 b
 Sapientiam amplectendam monet Salomon, quæ timorem Domini doceat. prouerb. 2 a
 Sapientiam Dei solam inter res creatas esse inscrutabilem ostendit Iob. iob. 28 a
 ad Sapientiam hortatur Paulus, qua possimus cauere ab omni peccandi occasione. ephes. 5 d
 Sapientia & verbo Dei scortationem posse vitari prædicat Salomon. prouerb. 2 c
 Sapientia spiritu repletus Iosue, impositione manuum Moyssi. deut. 34 c
 cui Sapientia deest, postulet eam à Deo. iacob. 1 a
 Sapientiam perit Salomon, qua possit populum regere. 3. reg. 3 b
 Sapientia Salomonis quanta. 3. reg. 4 d
 vt Sapientiam Salomonis audiat, venit ad ipsum regina Saba. 3. reg. 10 a
 Sapientiam Salomonis videns populus, timet ipsum. 3. reg. 3 d
 Sapientia ex bona conuersatione cum mansuetudine iuncta, ostendenda. iacob. 3 c
 Sapientes oportet nos esse in bono, & simplices in malo. rom. 16 c
 Sapientum quomodo. rom. 12 a
 NE ALTVM SAPIAMVS, superbiamus, & animo efferamur, quod incredulitate fracti sint Iudæi, & à Deo reiecti, nos autẽ fide stemus: ne & nos fide excidentes frangamur vt & ipsi. rom. 11 c
 Sapientia rationem habent elementa huius mundi & humanæ traditiones, superstitionem quandam & humilitatẽ in animos hominum inducentes vsque ad læsionem corporis, cui necessaria subrahuntur. coloss. 2 d
 Sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum. 1. corinth. 3 d
 Sapientiam huius mundi quærunt Græci. 1. corinth. 3 d
 Sapientia carnis, legi Dei subiici non potest. ro. 8 b
 Sapientiam huius mundi stultã fecit Deus, vt olim prædixerat per prophetas, 1. cor. 1 c. quã præcellit: quod stultũ ab incredulis videtur. vt Sapientia huius mundi cõfunderet Deus, delegit quæ stulta erant mundi & indocta iudicio humano. id est apostolos. 1. corinth. 1 d
 Sapientes in astutia sua comprehendet Deus. 1. corinth. 3 d
 Sapientia humanæ & erudito sermoni nõ tribuenda fides nostra, sed virtuti Dei ad credendum impellenti. 1. corinth. 2 a

Sapientum cogitationes vanæ iudicio Dei. 1. corinth. 3 d
 Sapientia huius seculi Christo regnante euacuata. isa. 33 c
 Sapientis studium. ecclesiastici 39 a
 Sapientis cognitio. ecclesi. 8 a
 Sapientis est cõseruare rem familiarẽ. prou. 21 a
 Sapientis & stulti differentia. ecclesi. 10 a
 Sapientum os in corde eorum. ecclesi. 21 d
 Sapientum monita non spernenda. ecclesi. 8 b
 Sapiens audit consilia. prouerb. 13 c
 Sapiens gaudet argui. prouerb. 25 b
 Sapiens Dei legem amplectitur. ecclesi. 21 c. 33 a
 Sapiens rex, populi stabilimentum. sapien. 6 d
 Sapientis mulieris consilio seruatur ciuitas Abela, obfessa à Iob. 2. reg. 20 f g
 Sapientes sui amantes, haud fere corriguntur. prouerb. 26 b
 qui Sapiens sibi videtur esse iuxta opinionem hominum, iuxta eorundem opinionem stultus fiat vt verè sit sapiens. 1. corinth. 3 d
 Sapientem virum vocat scriptura etiam eum qui varia opera artificioso sciuerit facere ex auro, argento, lignis, &c. exod. 35 b
 Sapientia replet Deus artifices, vt sciant fabricare omnia ex argento, &c. exod. 31 a. 35 d
 Sapiens in ædificanda domo. 3. reg. 7 d
 Sapientes corde & repleti spiritu prudentia vt facerent vestes Aaron. exod. 28 a
 Sapientes Ægypti nõ possunt interpretari somnia Pharaonis. gene. 41 b
 Sapienter & prudenter ambulandum cum iis qui à Christi fide sunt alieni. coloss. 4 a
 Sarai sterilis, vxor Abram. gene. 11 d
 Sarai ob pulchritudinem ducitur ad Pharaonem, quam ipse à Deo percussus restituit Abram. gene. 12 d
 Sarai dat ancillam Agar marito, ex qua suscipit filium. gene. 16 a
 Sarai appellatur Sara. gene. 17 c
 Saræ promittitur filius Isaac. gene. 17 c. 18 b
 Sara negat se risisse. gene. 18 b
 Sara ridet sibi seni promitti filium. gene. 18 b
 Sara lactat filium suum Isaac. gene. 21 a
 Saræ pudor & verecundia. gene. 21 a
 Sara vult Ismaelẽ hereditare cum filio Isaac. gene. 21 a
 Sara vult Ismaelẽ eiici cum matre Agar, ne sit hæres cum filio Isaac. gene. 21 a
 Sara moritur, & ab Abraham plangitur. gen. 23 a
 Sara quõ dicebatur soror Abraham. gene. 20 c
 Saræ fides. hebr. 11 c
 Sara viro suo obediens, dominum eum vocabatur. gene. 18 b. 1. petr. 3 a
 Sara, filia Raguelis, patitur improperium ab ancilla patris sui. tob. 3 b
 Saræ oratio cum ieiunio. tob. 3 b
 Sara datur Tobia iuniori vxor. tob. 7 c
 Saræ parentes docent eam officium vxoris probare. tob. 10 d
 Sarephana muliere pascitur Elias præcepto Dei, cui bona multiplicantur. 3. reg. 17 b
 Sarug nascitur. gene. 11 c
 Saruæ sororis Dauid filii. 1. paralip. 2 b
 Saruæ filios timet Dauid. 2. reg. 3 g
 Saruæ filiorum consilium carnale respuit Dauid, volentũ Semei occidere, quod ipsi Dauidi maledixisset. 2. reg. 16 b. 19 d
 Satã, deus huius seculi, infidelium menses excæcat, ne euangelium illis illucescat, 2. cor. 4 a. isq; tentat à fide diuellere fideles, 1. thess. 3 b
 Satanae malitia sub nomine Behemoth reprehenditur. iob. 41 a
 Satan, à Domino expetita facultate, bona Iob omnia dissipat, & liberos ei percutit. iob. 1 b
 Satan apostolos appetuerat vt cribraret sicut triticum, sed pro eis orauit Christus, vt videas satanam nihil posse absq; Dei permisso, nec nos posse eum vitare, nisi Christus oret pro nobis. luc. 22 c
 Satanae iubet Paulus tradi Corinthium fornicatorem, non vt pereat, sed vt carne afflictus respiscat, & spiritus fiat saluus in die iudicii. 1. corinth. 5 b
 à Satana impeditur Paulus, ne eat ad Thessalonicenses. 1. thess. 2 d
 Satanas transfiguratur se interdum in angelum lucis. 2. corinth. 11 c
 Satanas ligatus soluitur. apoc. 20 a b
 Satanam Petrum vocat Christus. marc. 8 d
 in Satan erant Dauidi filii Seruæ, id est aduersarii, volentes & impellentes Dauidem vt occideretur Semei. 1. reg. 19 d
 Satiati rerum omnium abundantia, ne Dei obliuiscamur. deut. 8 c
 Saturetur dat Deus frumentum & oleum diligentibus se. deut. 11 b. leuit. 26 a
 Saturati ne obliuiscamur Dei nostri. deut. 6 b c
 Saturatus Israel bonis terræ promissionis, dereliquit Deum conuersus ad idola. deut. 32 e
 Saturis vx. & quare. luc. 6 d
 Saturata Ruh desert reliquias ciborum suorum ad focum suam Noemi esuriẽtem. ruth. 2 d
 Saul, filius Cis. 1. reg. 9 a
 Saul quærit asinas patris sui Cis. 1. reg. 9 a
 Saul cum famulo non inueniens asinas patris consulit Deum, audiens prophetam Samuelem. 1. reg. 9 b
 vt Saulem vngat in regem super Israelitas, precipit Deus Samueli. 1. reg. 9 c
 Sauli indicat Samuel, ipsum regem futurum super Israel. 1. reg. 9 c
 Saul audiens se futurum regem super Israelitas, confitetur indignitatẽ suam. 1. reg. 9 c d
 Sauli dat primum locum Samuel in conuiuium, tãquam futuro regi, cum quo multum loquitur post conuiuium. 1. reg. 9 d
 Saul ministerio Samuelis vngitur à Deo in regem super Israel. 1. reg. 10 a
 Saulis cor immutauit Deus, & cum prophetantibus psalmos & verba Dei cecinit. 1. regum 10 b. 19 d
 Saul absconderat se ne constitueretur rex. 1. regum 10 d
 Saul proceræ staturæ vir. 1. reg. 10 d
 Saul constitutus rex à Deo, despicitur ab impiis quorum Deus non tetigerat corda: Saul autem dissimulat. 1. regum 10 d
 Saul constitutus rex à Deo, sequitur boues in agro. 1. reg. 11 b
 Saul non vult vindictã sumi de iis qui ipsum nolebant acceptare in regem. 1. reg. 11 d
 Saulis regnũ innotat in Galgala. 1. reg. 11 d
 Saul duos annos regnauit super Israel. 1. regum 13 a
 Saul eligit sibi viros fortes & bellatores, confidens in ipsis. 1. reg. 13 a. 14 g
 Saul percutit Philisthæos. 1. reg. 13 a
 Saul contra præceptum Domini facit holocaustum. 1. reg. 13 b
 Saul abiicitur à Deo, quod contra Dei præceptum egerit. 1. reg. 13 c
 Saulis tentatio grauis, quod congregatis Philisthæis dilabatur populus, quod Samuel expectatus non venit, & dissidentia quasi necessitate coactus sacrificat. 1. reg. 13 b
 Saule cessante, & non audente in aduersarios impetum facere propter paucitatem exercitus, Deus insigni miraculo edit exemplum si ducit in se per Ionatham, & armigerum eius. 1. reg. 14 a b c
 Saul ædificat altare Deo. 1. reg. 14 e
 Sauli consulenti Dominum non responderet quicquam. 1. reg. 14 f
 Saul superat oes contra quos pugnat. 1. reg. 14 g
 Saulis filii. 1. reg. 14 g. 1. paral. 8 d
 Saul insus occidere Amalecitas, ita vt nihil penitus relinqueretur, referuato rege Agag, & omnibus in sacrificium Dei, grauissime peccat in Deum, à Deoque abiicitur. 1. reg. 15
 Saul agnoscit peccatum suum, & non parcitur ei, quia non fidit Deo. 1. reg. 15 f

catorem, non vt pereat, sed vt carne afflictus respiscat, & spiritus fiat saluus in die iudicii. 1. corinth. 5 b
 à Satana impeditur Paulus, ne eat ad Thessalonicenses. 1. thess. 2 d
 Satanas transfiguratur se interdum in angelum lucis. 2. corinth. 11 c
 Satanas ligatus soluitur. apoc. 20 a b
 Satanam Petrum vocat Christus. marc. 8 d
 in Satan erant Dauidi filii Seruæ, id est aduersarii, volentes & impellentes Dauidem vt occideretur Semei. 1. reg. 19 d
 Satiati rerum omnium abundantia, ne Dei obliuiscamur. deut. 8 c
 Saturetur dat Deus frumentum & oleum diligentibus se. deut. 11 b. leuit. 26 a
 Saturati ne obliuiscamur Dei nostri. deut. 6 b c
 Saturatus Israel bonis terræ promissionis, dereliquit Deum conuersus ad idola. deut. 32 e
 Saturis vx. & quare. luc. 6 d
 Saturata Ruh desert reliquias ciborum suorum ad focum suam Noemi esuriẽtem. ruth. 2 d
 Saul, filius Cis. 1. reg. 9 a
 Saul quærit asinas patris sui Cis. 1. reg. 9 a
 Saul cum famulo non inueniens asinas patris consulit Deum, audiens prophetam Samuelem. 1. reg. 9 b
 vt Saulem vngat in regem super Israelitas, precipit Deus Samueli. 1. reg. 9 c
 Sauli indicat Samuel, ipsum regem futurum super Israel. 1. reg. 9 c
 Saul audiens se futurum regem super Israelitas, confitetur indignitatẽ suam. 1. reg. 9 c d
 Sauli dat primum locum Samuel in conuiuium, tãquam futuro regi, cum quo multum loquitur post conuiuium. 1. reg. 9 d
 Saul ministerio Samuelis vngitur à Deo in regem super Israel. 1. reg. 10 a
 Saulis cor immutauit Deus, & cum prophetantibus psalmos & verba Dei cecinit. 1. regum 10 b. 19 d
 Saul absconderat se ne constitueretur rex. 1. regum 10 d
 Saul proceræ staturæ vir. 1. reg. 10 d
 Saul constitutus rex à Deo, despicitur ab impiis quorum Deus non tetigerat corda: Saul autem dissimulat. 1. regum 10 d
 Saul constitutus rex à Deo, sequitur boues in agro. 1. reg. 11 b
 Saul non vult vindictã sumi de iis qui ipsum nolebant acceptare in regem. 1. reg. 11 d
 Saulis regnũ innotat in Galgala. 1. reg. 11 d
 Saul duos annos regnauit super Israel. 1. regum 13 a
 Saul eligit sibi viros fortes & bellatores, confidens in ipsis. 1. reg. 13 a. 14 g
 Saul percutit Philisthæos. 1. reg. 13 a
 Saul contra præceptum Domini facit holocaustum. 1. reg. 13 b
 Saul abiicitur à Deo, quod contra Dei præceptum egerit. 1. reg. 13 c
 Saulis tentatio grauis, quod congregatis Philisthæis dilabatur populus, quod Samuel expectatus non venit, & dissidentia quasi necessitate coactus sacrificat. 1. reg. 13 b
 Saule cessante, & non audente in aduersarios impetum facere propter paucitatem exercitus, Deus insigni miraculo edit exemplum si ducit in se per Ionatham, & armigerum eius. 1. reg. 14 a b c
 Saul ædificat altare Deo. 1. reg. 14 e
 Sauli consulenti Dominum non responderet quicquam. 1. reg. 14 f
 Saul superat oes contra quos pugnat. 1. reg. 14 g
 Saulis filii. 1. reg. 14 g. 1. paral. 8 d
 Saul insus occidere Amalecitas, ita vt nihil penitus relinqueretur, referuato rege Agag, & omnibus in sacrificium Dei, grauissime peccat in Deum, à Deoque abiicitur. 1. reg. 15
 Saul agnoscit peccatum suum, & non parcitur ei, quia non fidit Deo. 1. reg. 15 f

- Sauli auferitur regnū Israel, & traditur Dauidi. 1. reg. 15 f
- Saulē reprobātū à Deo luget Samuel. 1. re. 15 g
- Saul dirigit aciem ad pugnandum contra Philisthæos. 1. reg. 17 a
- Saulis diffidentia. 1. reg. 17 c
- Saul de qua stirpe sit Dauid, interrogat. 1. regum 17 g
- Saul inuidus irascitur, laudem victoriæ Dauidi tribuit. 1. reg. 18 b
- Sauli & Dauidi à cæde Philisthinorum reuerentibus, occurrunt mulieres cantantes tympanis. 1. reg. 18 c
- Saulē innadit spiritus Dei malus, & pfallit Dauid. 1. reg. 18 c
- Saul tentat occidere Dauidē, & quare. 1. re. 18 c
- Saul timet Dauidem, quod Deus cum eo esset. 1. regum 18 c
- Saul promittit Dauidi Merob filiā suam, quā alteri dat. 1. reg. 18 d
- Saul hypocrita simulat velle se filiam suam dare Dauidi, vt eum traderet in manus Philisthinorum. 1. reg. 18 d e
- Saul petit à Dauide cētum præputia Philisthinorum, vt ea occasione ab eis occidatur. 1. regum 18 f
- Saul iubet occidi Dauidem. 1. reg. 19 a
- Saul nititur confodere Dauidem pfallentem. 1. reg. 19 b
- Saul & ministri persequētes Dauidem, conuersi à Deo, prophetant cum prophetis. 1. re. 19 d
- Saul suos accusat coniurationis. 1. reg. 21 b
- Saul iubet occidi sacerdotes Domini qui paue-rant Dauidem. 1. reg. 21 d
- Saul descendit contra Dauidē in Ceilā. 1. reg. 23 b
- Saul persequitur Dauidem, à quo liberat eum Deus immisissis cōtra ipsum Philisthæis, quos omisso Dauide insequutus est. 1. reg. 23 d
- Saul persequitur Dauidem: quē Saulem Deus tradit in manus Dauidis. 1. reg. 29 a b
- Saul cum fletu agnoscit Dei manū, Dauidis innocētiā, suāque iniquitatem. 1. reg. 24 d
- Sauli persequenti parcat Dauid secundū. 1. regum 26 a
- Saulē obiurgat Dauid, quod iniuste ipsum persequatur. 1. reg. 26 c
- Saul agnoscit peccatum suū, & misericordiam sibi à Dauide factam. 1. reg. 26 d
- Saul auferit magos & ariolos. 1. reg. 28 a
- Saul Philisthæis contra se congregatis, & Deo nihil respondente, pythonissam consulit. 1. reg. 28 a b. Vide Samuelem suscitatum.
- Saul quare à Deo reiectus. 1. reg. 28 c
- Saulis angustia & desperatio. 1. reg. 28 d
- Saul suæ gloriæ nondum oblitus, seipsum occidit. 1. reg. 31 b. 1. paralip. 10 a
- Saulis mors & filiorū prænuntiatur ipsi Sauli. 1. reg. 28 c
- Saulis caput deferitur in templum idolōrum à Philisthæis. 1. reg. 31 c
- Saulis mors nuntiatur Dauidi. 1. reg. 1 a
- Saul quare mortuus sit. 1. paralip. 10 d
- Saulem sepeliunt habitatores labes Galaad. 1. regum 31 d. 1. paralip. 10 d
- Saulis regnum decreuit. 2. reg. 3 a
- à Saule abstulit Deus misericordiā suā. 1. re. 7 c
- Saulis septem filii suspenduntur & occiduntur ob violatū à patre cum Gabaonitis iuramentum à filiis Israel. 2. reg. 21 a b c
- Saulis & Ionathæ ossa sepelit Dauid. 2. reg. 21 c
- ¶ Saulus qui & Paulus cōsentit morti Stephani. act. 7 g
- ¶ Scabie percussit Deus non seruantes præcepta sua. Deut. 28 c
- ¶ Ne Scādalo essent eis, & à fide Dei veri in fiducia idolōrum pellicerēt eos, præcepit Deus omnes idololatrias occidi à Iudæis. deut. 7 c
- Scandalizari, est re aliqua, aut tribulatione induci ad desertionem Christi, ne eum sequamur in fide aut fidei operib⁹, vt vides de apostolis. math. 26 c
- Scandala vocat Christus impios. math. 23 f
- ne Scandalizentur sui inter prædicandum, cum tribulationes viderent, earū præmonet Christus. iohan. 16 a
- Scandalum passuros apostolos, cum eum comprehendi viderent, prædicit Christus. math. 26 c. marc. 14 c. luc. 21 d
- Scandalum Christo Iesu obiicit Petrus, volens contra Patris voluntatem auertere ne more retur. math. 16 d
- Scandalizantur discipuli aliquot, & à Christo recedunt, & quare. iohan. 6 g
- Scandalum vitans Christus, tributum soluit. math. 17 d
- Scandalizantur Pharisei Christum audientes. math. 15 b
- si Scandalizet nos manus, pes, &c. Vide Si manus, pes, &c.
- Scandalum futurum discipulis ab iis qui à veritate euangelii deficerent ob graues afflictiones prædicit Christus. math. 24 a
- à Scandalis dehortatur Christus. math. 18 a
- qui non Scandalizatur in Christo, beatus, qui nulla re absterretur ac repellitur ne Christo Saluatori fidem habeat. math. 11 a
- Scandalizantur Nazareni in Christo, verbum euangelii nō recipientes cognita generis tenuitate, & quod literas non didicisset. matt. 13 g. marc. 6 a. luc. 4 c
- ob Scandalum aliorum Paulus animo discruciat. 2. corinth. 11 g
- ne Scandalo sit infirmis nostra vescendi quibuslibet libertas. 1. corinth. 8 c
- ¶ Scenofactoriam artem apud Aquilam exercet Paulus. act. 18 a
- ¶ Scenopægiæ oblationes. ezech. 45 g
- ¶ Schismaticus arguitur: & iurgiorum author apud Deum detestabilis. prouerb. 6 b
- Schismata vitanda. 1. corinth. 1 b
- Schismata Corinthiorū, 1. corinth. 3 b. quæ Paulus arguit, 1. corinth. 11 d
- ¶ Non Sciebat Dominum Samuel, id est nō reuelatus fuerat ei Deus, siue nō loquutus fuerat ei in visione, antequam quater eum vocasset. 1. reg. 3 b
- ¶ Sciētia sua replet Deus Beseleel, vt sciat excolitare omne artificium ex auro, lignis, &c. exod. 31 a. 35 d
- Scientia salutis, cognoscere salutē nobis prouenire ex abundantia Dei misericordia. luc. 1 g
- Scientiā Iesu Christi (quæ est scire per fidem Christū esse saluatorem) tanti facit Paulus, vt præ ea scientia, alia omnia vt stercora æstimet & detrimētum. philip. 3 b
- Scientiā euāgelicam gratulatur Paulus Corinthiis, per quā Christo crediderūt. 1. corin. 1 a
- in Scientia euangelii crescendum, charitatis officii in melius vsque proficiendo. coloss. 1 b
- ad Scientiam veritatis, & veram euangelii cognitionem multi non perueniunt, cum tamen semper discant. 2. timoth. 3 b
- secundum Scientiam oportet Dei æmulationē habere. rom. 10 a
- Scientia qua quis intelligit carnes simulachris immolatas nihil à cæteris differre carnibus, inflat, & affert contemptū proximi eā scientiam non habentis. 1. cor. 8 a. quæ ne offendat proximi, cauendum esse monet Paulus. de ligno Sciētiæ boni & mali ne comedat interdicit homini Deus. gene. 2 c
- Scientiæ boni & mali arbor sic vocata ab euentu, quod postquam comidisset fructum ex ea Adam cōtra præceptum Dei, cogniturus erat se male egisse. gene. 2 b. 3 b d
- Scientiarum dominus est Deus noster, qui non nit ex sterili fœcūdā facere, & alia omnia contra opinionem hominum. 1. reg. 2 a
- ¶ Scindunt vestimenta sua Iosue & Caleb, audientes murmurationem populi. num. 14 b
- Scindit vestimenta sua Dauid, & flet, audita morte Amnonis. 2. reg. 13 f
- Scindit vestimenta sua, operitur sacco, & ieiunat Achab audito verbo Dei contra se. 3. regum 21 g
- Scindit vestimēta sua Eliseus, nō videns Eliam abeuntem in cælum. 4. reg. 2 c
- ¶ Scintillam suam vocat vidua filium vnicum quem habet reliquum. 2. reg. 14 b
- ¶ Scortatores ne essent inter Israelitas prohibet Deus per Moysen. deut. 23 g
- Scortationem vitandam monet Salomō. prouerb. 5 a
- Scortorū technas describit Salomon: ad quas vitandas, sapientiæ adhærendum monet. prouerb. 7 a
- ¶ Scribæ cuidam terrena spectanti, obiicitupertatem suam Christus. math. 8 c. luc. 9 g
- Scribarum & Phariseorum hypocrisim & opera, quæ vt ab hominibus viderentur faciebant, reprehendit Christus. math. 23 a
- Scribere Moysen iubet Deus Amalecitarū interitum in memoriam. exod. 17 d
- Scribit Moyses verba Dei in vnū volumen quæ audierat in monte Sinai. exod. 24 a
- Scribere verba præcipit Deus Moysi, quibus cū populo Israel pepigerat fœdus. exod. 34 d
- Scripsit Deus legē, ac mādāta, quæ dedit Moysi. exod. 24 c
- Scribit rursus Deus decem verba quæ erāt in prioribus tabulis à Moysē fractis. deut. 10 a
- Scriptas digito Dei tabulas accipit Moyses. exod. 31 d
- Scribit Deuteronomium Moyses, & tradit Leuitis & senioribus Israel. deut. 31 b
- vt Scribat, & in canticum siue cantilenam cōponat Moyses ea quæ ei prædixerat de futura Israelitarum cum diis alienis fornicatione, & malis quæ propter ea euentura essent eis, præcipit Deus. deut. 31 e
- Scribi iubet Deus verbū suū in ostiis & vbique, vt ipsius reminiscamur semper. deut. 6 b
- Scribēdum Dei verbum in postibus & ianuis, vt ipsius recordemur. deut. 11 c
- Scribere solitus erat Paulus salutationē suam manu, quod signum erat epistolā ab eo esse missam. 2. thess. 3 d
- Scriptura & lex Dei concludit omnes sub peccato, & omnes esse peccatores ostendit, & impotētes ad iustitiam: sicque cogit currere ad Christum, vt detur promissio Abrahæ facta gratia, & benedictio omnibus credentibus in ipsum. galat. 3 d
- SCRIPTURARVM à quatuor Euāgelistis scriptarū ratio est, VT CRE DAMVS QVOD IESVS EST CHRISTVS, & VT credentes, vitam æternam habeamus. iohan. 20 g
- Scripturis nō credebant Iudæi, cum Christum reicerint de quo ipse loquebantur. ioh. 5 f
- Scripturas opponit diabolo tentati ipsum Christus. math. 4 a
- Scripturis probat Christus se à Patre missum. iohan. 5 f
- vt Scripturas impleret, Christum venisse, passim testantur Euāgelistæ, & epistolæ apostolorum. luc. 24 g
- Scripturas omnes quæ de ipso loquebantur in Moysē & prophetis, Christus interpretatur proficiscentibus in Emmauta, luc. 24 d. impletas eas esse docens.
- Scripturis renincit Apollo Iudæos, ostendens Iesum esse Christum. act. 18 g
- Scripturas scrutantur viri nobiles ex Thessalonicensibus qui crediderant: vt scirent an vera Paulus prædicaret. act. 17 c
- Scripturæ quanti nobis debeant, satis monet Christus in parabola diuitis epulonis, quibus qui non obtemperat, nemini obtemperaturus sit. luc. 16 g
- Scripturæ quid nobis profint, & ad quid vitiles. rom. 15 a. 2. timoth. 3 d
- Scripturas sacras nouerat Timotheus ab infantia. 2. timoth. 3 d

INDEX VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

- Scripturis prophetarum vt attendamus, & vt eas legam⁹, excitat, extimulat, & hortatur Petrus. 1. petr. 1 d. 3 a
- ab iis qui Scripturæ intelligentiam peruertunt ad sensum carnis, & ad sensum satanæ, cauedum est maxime. 2. petr. 3 d
- Scripta non sunt omnia signa quæ fecit Iesus in conspectu discipulorum. iohan. 20 g. 21 g
- Scriptura Dei scriptæ erant tabulæ testimoniis ex vtraque parte. exod. 32 d
- Scrutator renum & cordium Deus. rom. 8 e. apoc. 2 e. iere. 17 b
- Sculpule & imaginem qui fecerit vt adoret, maledictur. leuit. 27 c
- Sculpule fecerat sibi Michas pro domo sua, quod filii Dan abstulerunt, & sibi statuerunt in tribu sua vsque ad diem captiuitatis suæ. iudic. 17 a b. 18 e f g
- Scurrilitas vitanda. ephes. 5 a
- Scutum auxilii Israel, Deus. deut. 33 d
- Scutum est Deus sperantibus in se. 2. reg. 22 a c
- Scuta quæ Salomon iussit fieri. 3. reg. 10 c
- Scuta aurea quæ fecerat Salomon, aufert Sefac in Ægyptum, pro quibus Roboam reponit ærea scuta. 3. reg. 14 g
- Scyphum suū iubet Ioseph poni in ore sacci Benjamin. gene. 44 a
- Seba separat Israel a Davide. 2. reg. 20 a
- Sebam persequitur Ioab. 2. reg. 20 d
- Sebæ caput traditur Ioab. 2. reg. 20 g
- Sectæ, opus carnis. galat. 5 d
- Secta Pharisæus erat Paulus ante conuersionem. act. 24 d. 26 a
- Sectæ Christianorū vbiq; cōtradicitur. act. 28 e in Sectarum introductores. 2. petr. 2 b
- Securitatē promittit populo Israel Deus, cum nullum terræ ipsius insidiarum promittit. exod. 34 c
- Sedecias falsus propheta, vt imitaretur Dei prophetas, facit sibi cornua, quo ostendat regem Achab percussurum Ramoth Galaad. 3. reg. 22 b
- Sedecias pseudopropheta, abscondens se vbi viderit non cessisse quod prædixisset regi Achab. 3. reg. 22 d
- Sedecias, qui & Mathanias, substituitur ipsi Iochin in regno Iuda. 4. reg. 24 d. 2. paralip. 36 b
- Sedecia rebellante, Ierusalem obsidetur à Nabuchodonosor. 4. reg. 25 a
- Sedecias capitur, occiduntur filii eius, & illi effodiuntur oculi. 4. reg. 25 b. iere. 52 b
- Sedecie regis & populi qui remanserant in Ierusalem, exitum prædicit Ieremias. iere. 29 d
- Sedecias mittit ad Ieremiam, vt pro se oret. iere. 37 a
- à Sedecia rege liberatur Ieremias. iere. 37 c
- Sedecias fugit, & capitur à Chaldæis. iere. 39 a b
- Sedecie captiuitas repetitur. iere. 52 a
- Sedecie superbia, Israelitici excidii causa. ezechiel. 7 c
- Sedecie regis deiectio ostenditur. ezech. 21 f
- Sedecie regis captio præfigurata. ezech. 12 c
- Sedentes in domo meditemur verbum Dei. deut. 11 c
- Sedis in celo positæ visio. apoc. 4 a
- Seditiosos damnat Salomon. prouerb. 24 c
- Seductores proficiunt in peius. 1. timoth. 3 c nemo nos Seducat, & ruere faciat in peccatū. ephes. 5 b
- Seductos dicunt Pharisæi illos qui Christo credunt. iohan. 7 g
- vt Seducor habitus Christus, mat. 27 g. habitus & Paulus, cum veraces essent, 2. corinth. 6 b
- Seducor quis dicendus sit. 2. iohan. c
- Sedulitas domini multum emendat familiam. prouerb. 20 b
- in Segete proximi licebat spicas manu legere, non falce metere. deut. 23 d
- Segetes Philistinorum exurit Samson, incensis vulpium caudis, propter ablatam sibi vxorem, & alteri traditam. iudicum 15 a
- Segor ciuitas quæ & Bala dicitur. gene. 14 a
- Segor ob preces Lot non subuertitur. gene. 19 e
- Sehon regi Hesebon mittit nuntios Moyses, vt eis liceret per terram ipsius transire, solutis pecuniis pro cibis & aqua deut. 2 f
- Sehon occiditur ab Israelitis, cum omnibus vrbibus tradite eum Deo in manus ipsorum. deut. 2 g. nume. 21 e
- Seir mōs datus in possessionē ipsi Esau. deuteron. 2 a
- de Seir ortus Deus, apparuitque populo Israel. deut. 33 a
- Sela tertius filius Iudz. gene. 38 a
- Sella, altera vxor Lamech. gene. 4 d
- Sellū interficit Zachariam, & regnum eius occupat. 4. reg. 15 c
- Sellum filii Iosæ mors prædicitur. iere. 22 c
- Sem benedicitur. gene. 9 c
- Sem filii. gene. 10 d. 1. paralip. 1 b
- Sem generatio. gene. 11 b
- Sem & Iapheth verēcundi operiunt nudatum patrem. gene. 9 d
- Semei maledicit Davidi fugienti filiū suum Absalom. 2. reg. 16 b
- Semei rogat Davidi veniā, cui iurat rex se non occisurum eum. 2. reg. 19 d
- Semei quem iurauerat David se non occisurum, præcipit Salomoni vt occidat. 3. reg. 2 b
- Semei iussu Salomonis interficitur. 3. reg. 2 f g
- Semeie Nehelamite mors prædicitur. iere. 29 f
- Semeias propheta dehortatur Iudam & Benjamin à bello contra Israel. 3. reg. 12 f
- Sementis & messis non cessant. gene. 8 d
- Sementi in terram iactō dat Deus suum corpus, prout visum est illi. 1. corinth. 15 e
- Semen paucum colligūt de terra qui Dei præceptis non obediunt. deut. 28 d
- Semē in abundantia colligūt qui eleemosynas pauperibus fratribus præstant. 1. corinth. 9 c
- Sementis immunda. leuit. 11 f
- Seminis fratris suscitandi lex. deut. 25 b
- Semen Abrahæ maximum futurum prædicit ipsi Deus. gene. 13 d
- Semen Abrahæ verum, qui ex Isaac nati sunt, & filii promissionis sunt, promissioni vitæ æternæ fide adherentes. gene. 21 b
- Semē Abrahæ sunt per Isaac qui diuinis promissionibus credunt, ac fidem Abrahæ imitantur. rom. 9 b
- Semen Davidis, Christus, cuius regnum æternum, qui ædificauit ecclesiam, filius Dei qui tanquam peccasset, afflictus est propter peccata nostra: propter quē misericors est Pater erga nos quantumuis peccatores. 2. reg. 7 c
- Semen ex Iudæis reliquit Dominus, apostolos, & alios qui ex eis crediderunt. rom. 9 f
- Semen verbum Dei. matt. 13 c. mar. 4 b. luc. 8 b
- Seminis tacite fructificantis parabola, euangelium ita mirum in modum, præter hominum opinionem, ac ne sentientibus quidem, passim enasciturum & fructificaturum significauit Christus. marc. 4 c
- de Seminante proposita parabola, docuit Christus quā varie recipiatur verbum euangelii, atque in paucis suos fructus faciat, matt. 13 a. quā ipse exponit.
- quæ Seminauerit homo, hæc & metet, galat. 6 b. si ministris verbi temporalia sua comunicauerit, metet vitam æternam.
- Seministū vir, immūdus iudicatur. leuit. 15 a
- Semer ciuitas ædificatur. 3. regum 16 f
- Semma percuit Philisthæos. 2. reg. 23 b
- Seni Davidi frigidus datur Abisag puella quæ eum dormientem calefaciat dormiendo in sinu ipsius. 3. reg. 1 a
- Senum cōsiliū reicit Roboam. 3. reg. 12 b
- Senem non futurum in domo Heli, prædicit Deus. 1. regum 2 g
- Seniores Lxx constituit Deus duces super Israel cū Moysē, quibus cum dedisset Deus de spiritu Moysi, prophetauerūt. num. 11 d e f
- Seniores duces populi, repleti Spiritu Dei, prophetant. nume. 11 f
- Seniores Israel indicant lites populi in radice montis Sinai. exod. 24 c
- Senioribus Israel, id est potestatis tradit Moyses Deuteronomium. deut. 31 b
- Senes quales esse debeant. tit. 2 a
- Seniores obsecrandi vt patres, non increpandi. 1. timoth. 5 a
- Senem infensatum odit Dominus. ecclesi. 25 a
- Senes honorandi. leuit. 19 f
- Senes sensibus in ecclesia floreunt. isa. 65 d
- Seniorum xxxiiii visio. apoc. 4 b
- Senectus annorum numero non æstimanda. sapient. 4 b
- Senectutis commendatio. prouerb. 16 d
- Sennacherib minatur Ezechie. 4. regum 18 c. isa. 36 a
- Sennacherib blasphemia in Deum. 4. reg. 18 g. 2. paralip. 32 c. isa. 36 c d
- Sennacherib conatur auertere populum à fiducia in Deum. 2. paralip. 32 b
- Sennacherib exercitum occidit angelus Dei, & ipsum Sennacherib occidunt filii. 4. reg. 19 g. 2. paralip. 32 c. isa. 10 g
- in Senfū reprobū tradit nos Dominus ob iniquitatem nostram. isa. 57 d
- Sensum Domini nemo nouit. rom. 11 d. 1. cor. 2 d
- Sensum Christi gloriatur se habere. Paulus. 1. corinth. 2 d
- Sensum dedit nobis Deus vt cognoscamus verum Deum. 1. ioh. 5 d
- ne Senfū pueri efficiamur, sed malitia paruuli simus. 1. corinth. 14 d
- in Senfū suo abundet vnusquisque: si sentiat nullum esse delectum ciborū apud Christianos & dierum, in conscientia sua certus sit oportet, ne quum illa fluctuare cœperit, an re & sentiat necne, contra eam agat, & peccet faciēdo quod per se peccatū non est. rom. 14 a
- Separauit populum Israel Deus à cæteris populis, vt esset ei in populum. leuit. 20 d
- Sepelitur Sara in spelunca duplici. gen. 23 d
- Sepelitur Abrahā à filiis Isaac & Ismael. gen. 25 a
- Sepelitur Iacob. gen. 50 b
- Sepelitur Moyses à Deo. deut. 34 b
- Sepelitur Samuel in domo sua. 1. reg. 25 a
- Sepeliunt ossa Saulis & filiorum habitatores Iabes Galaad. 1. reg. 31 d
- quod Sepelissent Saulem Iabonitæ, benedicuntur à Davide. 2. reg. 2 b
- Sepelitur Afael. 2. reg. 2 g
- Sepelitur Aher in Hebron. 2. reg. 3 f
- Sepelitur propheta occisus à leone propter inobedientiam suam in verbum Dei. 3. reg. 13 f
- Sepeliri vult propheta in sepulchro prophete alterius à Deo per leonem occisi propter inobedientiam in verbum Dei. 3. reg. 13 g
- Sepelitur Iohannes à suis discipulis. mat. 14 b
- Sepelitur corp⁹ Christi à Iosepho Arimathæo. matth. 27 g
- Sepharuaimitarum Deus. 4. reg. 17 f
- Sephora, vxor Moysi, circumcidit filium suū, timens occidi à Deo. exod. 4 f
- Septem fratrum matrisque eorum supplicia. 2. macha. 7 a
- Septuaginta duos ablegat Christus ad prædicandum euangelium, quibus eadem mandata dat quæ dederat apostolis, luc. 10 a c. & reuertuntur.
- Sepulchri locum emit Abraham à filiis Heeth. gene. 23 a
- super Sepulchrum Rachel erexit Iacob titulum in memoriam. gen. 35 c. 1. reg. 10 a
- Sepulchrum Moysi ignoratur. deut. 34 b
- Sepulchrum hominis Dei intactum conseruari iubet Iosias. 4. reg. 23 d
- Sepulchra concupiscentiæ. num. 11 g
- Sepulchrū Christi munitur & custoditur à militibus, & quare. matth. 27 g
- Sepulchri Christi custodes, ad descēsum angeli

- Dei velut mortui effecti. math. 28 a
 Sepulchra dealbata Pharisæos vocat Christus, & quare. math. 23 c
 Sepulchra prophetarum extrahentes Pharisæi, quo se maioribus suis similes declararet, Christus interpretatus est esse testimonia quo illi testarentur se eorum filios esse qui sanctos peremissent, natura, impietate & crudelitate in euangelii Dei ministros, similes. math. 23 d
 Sequendus Deus, ipsi soli fidendo. deut. 10 a
 Sequendus Deus, timendo eum, seruiendo ei, audiendo sermones eius. 1. regum 12 c
 Sequuti sunt Deum ipse Iosue & Caleb. num. 32 b
 Sequutus est Dominum ipse Caleb, non detrahens terram, sicut & illi qui eam secum explorauerant. ioh. 14 b c
 Sequitur Caleb Dominum, verbo promissionis eius fidens, idcirco terram Chanaan ingreditur. deut. 1. f. num. 14 d
 S E Q V I vestigia Christi, est pati tribulationes, ut & ille passus est. 1. petr. 2 d
 Sequi Christum volenti Scribæ ob temporalia, Christus suam paupertatem obiicit. math. 8 c. luc. 9 g
 qui Sequi Christum vult, & crucem sine tribulationem, quæ Christi sequacibus solet accidere, ferre non vult, non potest ipse esse discipulus. math. 10 d
 Sequentibus Christum nihil de se ore ostendit ipse, D. M. hominum panibus quibusque & duobus piscibus faciens. math. 14 b. 15 d. marc. 6 d. 8 a. luc. 9 b
 Sequitur Christum multi, quos curat. math. 12 b
 Sequendum Christum qui vocatur, immobilis adhæreat Christo, nec mortui fide in Christum destituti, sint illi curæ: nec ministret mensis, qui ad euangelizandum vocatus est. math. 8 c. luc. 9 g
 Sequi deos alienos, est colere illos, fiduciam in eis habendo. deut. 28 b
 Sequētibz deos alienos, alii fidētibz quāam soli Deo, mala multa cōminatur Deus. deut. 31 e
 Cde Sergio Paulo ad fidem conuerso, Paulo apostolo prædicante. act. 13 b
 Sermo vnus omnibus terris post diluuium. gene. 12 a
 Sermone euangelii ore prædicato, & corde credito, mādātum Dei facile impletur. deut. 30 c
 Sermo Domini ad Abraham & alios, id est Locutus est Dominus Abraham & aliis. gene. 15 a
 Sermo Domini tēpore Heli erat pretiosus, raroq; Dominus loquebatur in visione in Silo propter impietate Ophani & Phinees. 1. re. 3 a
 Sermo Domini impletus contra Heli sacerdotem. 3. reg. 1 e
 in Sermone Dei, loquēte Deo, vel iussu Dei venit propheta quidam ad Ieroboam, ipsumque corripit ob vitulos aureos, per quos induxerat Israelcem in idololatriam. 3. reg. 13 a
 in Sermone Domini dixerat quidam propheta alteri ut eum percuteret, id est dixerat alteri, Dixit Deus vt percutias me. 3. reg. 10 f
 Sermonem Dei querere, pro interrogare voluntatem Dei per prophetam. 1. reg. 22 a
 Sermones Dei proiicere, pro inobedientem esse. 1. reg. 15 f
 Sermones Dei loquatur, qui loquitur populo. 1. petri 4 c
 Sermo Dei cōtra incredulos horribilis. heb. 4 c
 Sermo Pauli humilis, tamen cum diuina virtute & spiritu coniunctus. 1. corinth. 2 a
 Sermo Christianorum, est est, non non. matt. 5 f. iacob. 5 c
 Sermo Christianorum humanitatis gratiam faciat cum prudētia sale coniuncta. coloss. 4 a
 vt in Sermone & opere bono confirmet corda nostra Deus, & exhortetur, orat Paulus. 2. thess. 2 d
 Sertit Israel cōuersus ad idola, & omnia quæ seuerunt destruantur à Madianitis, & deuantur. iudicum 6 a
 Sertens callidus plus quam cetera animalia, seducit mulierem. gene. 3 a
 Sertens maledicitur. gene. 3 c
 Sertens igni immittitur in populum. num. 21 b
 Sertens æneus, Christus, ad quem qui fide suscipiunt, liberatur à morte æterna. num. 21 c
 Sertens æneus quem populus adorabat, confringitur ab Ezechia. 4. reg. 18 a
 S E R P E N S à Moysē in deserto exaltatus, quid significat. iohan. 3 b
 Serpentes, Pharisæos vocat Christus. matt. 23 d
 Sertit Iacob ipsi Laban pro Rachel & Lia filiabus ipsius. gene. 29 b c
 Sertit Iacob ipsi Laban totis viribus. gen. 31 a
 Sertiente Iacob ipsi Laban, augentur bona Laban, & ditatur supramodum. gene. 30 c
 Sertiamus inuicem per charitatem. galat. 5 b
 Sertit Idumæa Davidi. 1. reg. 8 d
 Sertitatem filiorum Israel, & eorum liberationem ex Ægypto, prædicat Deus ipsi Abraham. gene. 15 c
 Sertire Deo, offerre ei holocausta & victimas, consistendo eum esse qui solus potens solus omnia tribuat, & illi soli fidere. ioh. 21 f
 Sertitum Deo, & illi soli fidendum. exod. 13 e. deut. 6 c. 10 d. 11 b. 13 a. math. 4 b. luc. 4 b
 Sertiamus Deo cum metu & reuerētia, qui ab eo accepimus gratiam. hebr. 12 g
 Sertitum Deo in gaudio cordisq; lætitia propter rerum omnium abundantiam. deut. 28 e
 Sertitum Deo in simplicitate & veritate, non seruiendo simul alienis deis, & fiduciam habendo alii rei. ioh. 14 c
 Sertitum Deo in veritate, id est toto corde. 1. reg. 12 c d
 vt Sertiat Deo toto corde & verissimo, exhortatur Iosue populum Israeliicum, commemoratis quæ in ipsum cōtulerat beneficiis. ioh. 24 a b c
 Sertit Israel Deo tēpore Iosue & seniorum qui viderant magna Dei opera. ioh. 24 g. iudic. 2 b
 ne Sertiant idolis, & coram ipsis incuruētur, dehortatur Iosue Israelitas. ioh. 23 b
 Sertituros diis alienis prædicat Moyses Iudæis nō obedientibus præceptis Dei. deut. 4 d. 28 g
 Sertitum Baalim & Astaroth idolis Iudæ, non cognoscētes Deum ex operibus quæ fecerat erga patres ipsorum. iudic. 2 b. 3 a. 4 a
 vt Sertirent diis alienis Iudæi fecit Deus, quod nolissent ei obedire. deut. 28 d
 Sertierunt diis alienis Abraham, Thare, & Nachor, quos liberavit Deus, dans eis fidem in ipsum. ioh. 24 a
 Sertientes Deo & demonibus. 4. reg. 17 f
 vt Sertiremus Deo videnti & vero, & expectaremus salutem per Christum, cōuersi sumus à simulacris, & mundati per sanguine Christi. 1. thess. 1 d. hebr. 2 a. luc. 1 g
 Cde Sertiente diaboli liberavit nos Deus. deut. 5 a
 S E R V I T I V M D E I, operari coram eo opera sancta & iusta omnibus diebus nostris. luc. 1 g
 Sertitus circuncidi. galat. 2 a
 Sertitutus nostræ sub diabolo meminerimus, à qua liberavit nos Deus. deut. 5 b
 ne Sertitutus in quo se submittant Galatæ, & oneri legis, sub qua nō nisi seruos esse liceat & peccatores, concludantur, adhortatur Paulus. galat. 5 a
 à Sertitute legis liberavit nos Christus. heb. 2 d
 Sertiat Deus Davidē in omnibus. 2. reg. 8 b d
 vt Sertient mandata Dei, hortatur Rubemitas Iosue. ioh. 22 a
 Sertit Iudæorum ex peregrinis erant, & aliis nationibus, non autem ex fratribus: ac possidebantur vt iumenta. leuit. 25 f
 Sertit Hebræi emptitii. exod. 21 a
 Sertit & ancillæ Hebræi anno septimo libertate donandi. deut. 15 c
 de Sertis emendis. exod. 21 a
 in Sertit qui se vendidisset fratri sui Hebræo, anno septimo donabatur libertate, onustus gregebz, frumēto & vino: aut si manere vo-

Seruum se omnium fecit Paulus, ut plures la-
crificaret, cum tamē ab omnibus liber esset.
1. corinth. 9 c
Serui peccati sumus, si ab illo vincamur, & il-
lud faciamus. iohan. 8 d. 2. petr. 2 d
Serui peccati liberi sunt iustitia, & ipsa iustitia
carēt, quos sequitur immunditia & iniqui-
tas. rom. 6 d
Seruos nos diaboli, liberatos tandem per Chri-
stum fuisse, docendi sunt filii. deut. 6 d
Sesac, rex Ægypti, diripit domū Dei. 3. re. 14 g
Seth nascitur. gene. 4 d
Seth & Sem laudes. ecci. 49 d
Sueritas Detin ludæos ab electos. rom. 11 c
Siba, seruus Saulis, à Dauide vocatur. 2. re-
gum 9 a
Siba à Dauide dantur bona Miphiboseth. 2. re-
gum 4 a
Siba seruo Saulis præcipit David ut ipse cū ser-
uis & filiis colat terrā ipsi Miphiboseth filio
Ionathæ, & præbeat illi alimenta. 2. reg. 9 c d
Sicclitas futura in Iudæa. ierem. 14 a
Siceleg ciuitas datur Dauidi in habitationē.
1. reg. 27 b
Siceleg succensam inuenit David remissus ab
exercitu Philistinorum. 1. reg. 30 a
Siceram non biberūt quadraginta annis lu-
dæi in deseris, ut scirent Deum ipsorum esse
Dominum. deut. 29 b
Sichem violata Dina, peult eam sibi tradi in
vxoem. gene. 34 a
Sichem occiditur à Simeone & Levi. gen. 34 d
Sichem turris cum m. hominibus comburitur.
iudic. 9 f g
Sichimitæ circumciduntur, & in grauissimo
vulnere dolore occiduntur à Simeone &
Leui. gene. 34 c d
Sichimitæ persuasi ab Abimélech, hortantur
Israelitas omnes, ut ipsam recipiant in iudi-
cem. iudic. 9 a
inter Sichimitas & Abimélech immittit De' spi-
ritum odii. iudic. 9 c
Sichimitas oppugnat ipse Abimélech. iud. 9 e
Sichem urbem destruit Abimélech, interfectis
habitoribus. iudicam 9 f
Sichem ædificat ipse Ieroboam. 3. reg. 12 f
Siclus. exod. 30 b. ezech. 45 d
Sic Sidonem sermo Domini. ezech. 28 e
Sidoniorum idōlum Astaroth, siue Astarthe. 4.
reg. 23 c. 3. reg. 11 b
Sidrach, Misac & Abdenago mittuntur in for-
nacē quod statua adorare noluerint. dan. 3 b
Signatorum Dei vinit numerus ex omni tri-
bu Israel. apoc. 7 a
in Signa constituit Deus solem, lunam & stel-
las: quorum rationem agricolæ in agricolan-
do & serendo solent obseruare. gene. 1 b
Signum petit à Deo ipse Abrā, quo certus sit
se possessurum terram Chanaan. gene. 15 b
Signū pacti quod pepigerat Deus cum Abra-
hā & semine eius, quod ipse esset Deus ipso-
rū, cui soli fiderent, erat circumcisio. gen. 17 b
Signis testatur Deus Pharaoni, & populo Isra-
el, se esse à Deo missum in liberationem po-
puli. exod. 4 c
Signa se facturum nūquam antehac visa pro-
mittit Deus Moyfi. exod. 34 b
Signum petit Gedeon, quo sciat ipsam secum
esse, & secum loqui. iudic. 6 d
Signum petit Gedeō in vellere quo certo sciat
se à Deo missum liberatōrē Israel. iudic. 6 g
Signo confirmatur Saul, se certo esse vnctum
in regem super Israel. 1. reg. 10 a
Signo vulc certus fieri Ionathas de voluntate
Dei, nū traderet Philisthæos in manus suas,
an non. 1. reg. 14 b
Signum, quod locutus fuisset Deus per ipsum,
dat propheta ipsi Ieroboā, altare quod fece-
rat ipse Ieroboā, scissurū seipsum. 3. reg. 13 a
signum addidit Ahia propheta de morituro fi-
lio, prædicēs interitum Ieroboam. 3. reg. 14 c

Signa quæ obseruauit Elifus in suscitatione fi-
lii hospitiæ suæ. 4. reg. 4 f
Signū futuræ victoriæ datur Ezechia. 4. re. 19 f
Signum quod seruandus esset, accipit Ezechias
in horologio. 4. reg. 20 b
pro Signo suspendendum Dei verbum in ma-
nibus nostris & habendū, ut ipsius memine-
rimus. deut. 11 c
Signo trium sagietarum promittit Ionathas
Dauidi se indigentem voluntatem patris. 1.
reg. 20 d f
in Signum siccati Iordanis, transcunte populo,
eriguntur duodecim lapides in locis castro-
rum. iof. 4 a b d
Signa Ierosolymis visa in caelestibus. 2. mac. 5 a
Signo nullo retrahitur Ieroboam à via sua ma-
la & idololatria. 3. reg. 13 g
Signa petunt Iudæi & Pharisei, quo cognosce-
rēt Iesum esse Christum. math. 12 c. 16 a. luc.
11 d. 12 g. 1. corinth. 1 c
Signa sequētia credentes, ad confirmationem
Iuxæ prædicationis. marc. 16 d
Signa præcedētia diem iudicii in sole & luna,
luc. 21 e. quæ matt. 24 c, marc. 13 c explicātur.
Sileniū seruandum in tempore. prouer. 27 d
Silo dom' Dei erat. iof. 18 b. iudic. 18 g. 20 b
in Silo ascendit Elcana adoraturus, & Domino
sacrificaturus. 1. reg. 1 a
in Silo congregati filii Israel. iof. 18 a
in Silo cessauerat Deus apparere per verbū ma-
nifestum, propter impietatem Ophni & Phi-
nees. 1. reg. 3 a
in Silo capiuntur virgines in vxores filiorum
Benjamin. iudicam 21 c
Siliuanus. 1. petr. 5 d
Simeon, filius Lia, nascitur. gen. 29 d
Simeon & Levi occidunt Sichimitas. gene. 34 d
Simeon cōiicitur in carcerem donec adductus
sit Benjamin ad Ioseph. gene. 42 e
Simeon educitur è carcere. gene. 43 f
Simeon filii. gene. 46 a. exod. 6 c
Simeon & Levi nihil accipiūt inter fratres, pas-
sim habitantes incertis sedibus inter fratres.
gene. 49 a
Simeon filiorum possessio. iof. 19 a
Simeon genealogia. gen. 46 b. exo. 6 c. nu. 26 a
Simeon non prius moriturus erat quā vidit
Iesum Christum natū, luc. 2 d. quem suscipit in
vlnas, & moritur.
Simitæ oblatio. lenit. 2 a
Simitæ, sibi simili coniungitur. ecci. 13 c
Similitudinem carnis peccati habuit Christus:
quia ut peccator mortuus est, quanuis pecca-
tum non habuerit. rom. 8 a
Similitudine propōita, Nathā à Dauide extor-
quet sententiam proprio ore se condemnā-
tem. 1. reg. 12 a b
Simon, frater Iudæ, eligitur Ionatha capto.
1. macha. 13 a
Simone duce summa in Israel quies. 1. mac. 14 a
Simone cū duobus filiis interficit Ptolemæus
in conuiuio. 1. macha. 16 c
Simonis Oniæ filii commendatio. ecci. 50 a
Simoni imponit Christ' nomē Petrus. mar. 3 b
apud Simonem quendam Phariseum manda-
cat Christus. luc. 7 f
Simon magus gentē Samaritæ dementat, act.
8 b. qui tadem Christo credens, pecuniis vult
sibi dari potestatem dandi Spiritū sanctum
per impositionem manuum.
Simpler vir Iacob erat. gene. 17 d
Simplici corde rapuerat Abimélech vxorē A-
braham, nesciens ipsius esse vxorem. ge. 20 b
Simplicium corda seducit Abfalom specie bo-
ni. 2. regum 15 c
ad Simplicitem & prudentiā hortatur Chri-
stus ministros verbi. math. 10 b
in Simplicitate tribuendum. rom. 12 b
in Simplicitate cordis, & synceritate Deo di-
gna, nō per ostentationē humanæ doctrinæ
versatus est Paulus in hoc mūdo. 2. corinth. 1 c

Simplici & corde inuicem propensius diliga-
mus. 1. petr. 3 d
Simplices in malo oportet nos esse, & sapiētes
in bono. ro. 16 c. simplices filii Dei, philip. 2 b
Simplicitas cordis fidelium primorum. act. 2 g
in Simplicitate & veritate seruendū Deo, non
seruendo simul aliens diis, & fiduciam alii
rei habendo. iof. 24 c
Simplachrorum seruitus, au' ritia. colof. 3 a
Simulachrorum cultus fugiendus. act. 15 c
Simulachrorū Gētiū descriptio. pfa. 113, vers. 12
Simulat David insaniam apud regē Achis,
ut enadat. 1. reg. 21 d
Simulationes abint à Christianis. 1. petr. 2 a
Sina mons. galat. 4 d
In Sinai veniunt filii Israel. exod. 19 a
de Sinai venit Deus, apparuitq; populo Israel.
deut. 33 a
Sinapis grani parabola, indicat Christ' eccle-
siam suam, cum prædicaret paruum fuisse:
futurum autem ut breui vsque ad fines ter-
ræ dilataretur. mat. 13 c. marc. 4 d. luc. 13 d
Sion arx quare ciuitas David appellata. 1. pa-
ralip. 11 b
Sion nouæ gratia describitur. pfa. 86
Sisara, dux exercitus regis Iabin. iudic. 4 a
Sisara exercitum occidit Deus in conspectu
Barac. iudic. 4 c
Sisara fugiēs, peruenit ad tabernaculum Iahel:
à qua occiditur, truso per tempora ipsius vs-
que in terram clauo. iudic. 4 c d
in Sisara manus traditur populus Israel, obli-
tus Dei sui. 1. reg. 12 b
Sitiens Samson post occisos mille viros, da-
mat ad Deum, & dat illi aquas è dente mo-
lari maxillæ asini. iudic. 15 d
Sitiens David non vult bibere aquam quam
principes eius cum vitæ periculo hausserant
ei in fonte Philistinorum. 1. reg. 23 c
Sitiēti & famelico Dauidi cum populo in de-
serto afferuntur cibaria & potus prouidentia
Dei. 2. reg. 17 g
Sitiēti Christo in cruce offertur acerū. ioh. 19 f
Sitim minatur Moyses Iudæis non seruātibus
mandata Dei. deut. 28 e
Sitiens discipulus siue populus cum ebria, id est
& doctor impius & discipulus, vino & doctri-
na eius stupidus, peribunt. deut. 29 c
Sitiētes vitam æternam, inuitat Christus ad
fidem. iohan. 7 f
Sobach, princeps militiæ Adarezer, occidi-
tur à Dauide. 2. reg. 10 d
Sobna, præfectus domus Ezechia, reicitur à
Deo: in cuius locū substituitur Eliacim. isa. 22 e
Sobnæ interitus sub nomine paxilli. isa. 22 g
ad Sobrietatem hortantur omnes Paulus &
Petrus. 1. thes. 5 a. tit. 2 a b. 1. petr. 5 c
ad Sobrietatem sapiendum. rom. 12 a
Sobrietatis commoda. ecci. 31 b c d
Ut Societate haberemus cum Patre, Filio, &
Spiritu sancto, venisse Christum prædicant
apostoli. 1. iohan. 1 b
Societatem habere cum Deo & eius filio, est
credere in Christum. 1. iohan. 1 a
Societatem habentibus cū Christo luce, non est
ambulandum in tenebris peccati. ioh. 1 c
Socothitæ & Phanuelitæ denegāt panes mi-
lilibus Gedeonis fessis, & persequentibus Ze-
bee & Salmana: propter quod à Gedeone re-
uerso occiduntur. iudic. 8 a b c d
Socrum Petri sanat Christus. math. 8 b
Sodomitæ peccatores coram Domino. ge. 13 c
Sodomitis bellum inferunt à Chodorlahomor,
& diripiuntur. gene. 14 a
Sodomorum interitus prædicatur Abrahæ, ge-
18 c. prædicatur & fratri suo Lot, gen. 19 c
Sodomitarum libido, hominibus vt mulieribus
abutentium. gene. 19 a b
Sodoma cum aliis vrbibus comburitur à Deo.
gene. 19 e
Sodomitas quid impulerit ad peccatū. eze. 16 f

- Sodomorum & Gomorrhæorum ciuitates in cinerem redegit Deus, 2. pet. 2. b. quæ exemplo sunt impiis Christum relinquentibus, & mundum carnemque sequentibus, iudæ c. quæ in die iudicii mius punientur, quàm euangelii contemptores, matt. 10 b
- vt Sodomitæ prædicit Deus subuersurū se Iudæos, si nõ obedierint præceptis ei. deut. 19 d
- de Sodomorum & Gomorrhæorum vinea, erat vinea Iudæorum. deut. 32 e
- ¶ Sol verbo Dei creatur, vt diei præsit. gen. 1 b
- Sol ad imperium Iosue stat in medio celo, spatium vnus diei. iof. 10 c
- Solis ac lunæ fructibus precatur Moyse benedicti Ioseph. deut. 33 b
- in Sole & luna signa erūt præcedētia diē iudicii, luc. 21 e: quæ mat. 24 c. mat. 13 c explicatur
- Solis & lunæ equi. 4. reg. 23 c
- Soli & lunæ sacrificantes occidit Iosias. 4. re. 23 b
- ¶ Solennitates Iudæorum tres. exod. 23 b
- Solenni quoque die vinctus vnus liberabatur apud Iudæos. matt. 27 b
- Solennitatem celebrant vitulo aureo Israelitæ, tanquam Deo. exod. 32 b
- Solennitatem celebrat vitulis aureis quos fecerat Ieroboam. 3. reg. 11 g
- ¶ Solitudines huius seculi quantum retrahāt a susceptione verbi Dei, videt in parabola cœnæ magnæ. luc. 14 d
- Solitudines impediunt, ne qui verbum euangelii audierunt, fructum referant. luc. 8 b
- ab omni Solitudine quid māducemus & quo operiamur, dehortatur Christus, mat. 6 d. luc. 26 c. philip. 4 a. solitudinem omnem proiicientes in Deum, quoniam ipsi cura est de nobis, 1. pet. 5 b. leuit. 25 c
- Solitudinibus huius vitæ ne grauentur corda nostra, admonet Christus, & superueniat repentinus iudicii dies. luc. 21 f
- Solitudinem præsentis vitæ abiici vult Christus ab apostolis, & verbi Dei ministris, aurū, argentum, &c. ferre prohibens. matt. 10 a
- quæta Solitudine pro ecclesiis æstuanerit Paulus, 2. corint. 7 c. 11 f. coloss. 2 a. pro pauperibus sanctis, 1. corint. 16 a
- Solliciti simus seruare vnitatem spiritus vinculo pacis. ephes. 4 a
- Solliciti simus, curam omnem subinferamus, satagemusque bona opera facere, ne fides sit otiosa. 2. pet. 1 b
- Sollicitudo Dei pro Israelitis, quib⁹ nihil defuit in desertis. deut. 1 b
- Sollicitus Deus de ipso Abraham, flagellat Pharaonem, vt reddat vxorem. gen. 12 d
- ¶ Solitarii molestia vana. eccles. 4 b
- ¶ SOLVS VRSVS peccata QVIPS. matth. 18 c. iohann. 20 f
- ¶ Solus est Deus, Deus noster. deut. 32 e
- Solus Deus dux fuit Israelitarum, non adiutus ab alio. deut. 32 b
- Solus Deus saluat a malis & tribulationibus. 1. reg. 10 c
- Solus Deus bonus, luc. 18 d. solus sapiens, ro. 16 d
- Soli Deo seruendum. deut. 10 d
- per Solius Christi potētiam oportet nos saluos fieri. act. 4 b
- ¶ In Somnis videt Iacob scalam, cui innixus Deus consolatur eum. gen. 28 c
- per Somniū continet siue cohibet Deus ipsum Abimelech, ne tangat vxorē Abrahæ. ge. 20 a
- in Somnis admonet Laban Deus, ne noceat ipsi Iacob. gen. 31 c
- per Somnium hortatur Deus Salomonem, vt petat ab eo quicquid voluerit. 3. reg. 3 a
- per Somniū loquebatur prophetis Deus, num. 12 b. & respōdebat interrogātib⁹ se, 1. reg. 18 a
- Somnia duo quæ vidit, narrat Ioseph fratribus suis, quibus præmonstrabat Deus ipsam futurum principem fratrum. gen. 37 b
- Somnia pincernæ & pistoris regis Ægypti interpretatur Ioseph. gen. 40 b c d
- Somnia Pharaonis quibus fertilitas septē annorum, item septem annorum fames ostendebatur ei à Deo. gen. 41 a b
- Somnium interpretatur quidam commilitoni suo in castris Madianitarū, se tradendos esse à Deo in manum Gedeonis. iudic. 7 d
- Somnionū interpretatio, Dei est. gen. 40 b. 41 c
- Somnia non obseruanda. leuit. 19 f. deut. 18 b. eccles. 34 a
- Somniis suis, etiam veris, propheta abducens à fide & fiducia in Deū, occidendus. deut. 13 a b
- Somnum non capit Iacob, tam vigilanter seruebat Laban. gen. 31 f
- ¶ Cin Sophistas. eccles. 37 c
- ¶ Soror Abrahæ quomodo fuerit ipsius vxor Sara. gen. 20 c
- ¶ Sors Caleb. iosue 15 c
- Sortem mittit Iosue coram Deo in diuidenda terra Israelitis. iof. 28 b
- Sortem facit Deus cadere super quem vult, aut nouit fecisse quod quæritur, vt de Achan legimus. iof. 7 c d. prouerb. 16 d
- Sorte & signo externo ostendit Deus se eligere Saulem in regem. 1. reg. 10 c d
- in Sorte & peculiarem possessionem vocati sumus per Christum. ephes. 1 b
- Sortem mittunt apostoli, vt substitueretur in locū Iudæ proditoris, Barnabas an Matthias. act. 1 b
- ¶ Sosipater, comes Pauli. act. 20 a
- ¶ Sosthenem principem synagogæ percutiunt Iudæi. act. 18 d
- ¶ Species gloriæ Domini in mōte Sinai quasi ignis ardēs apparebat Israelitis. exo. 24 d
- ab omni Specie mala abstinendum esse docet Paulus, nedum ab omni malo. 1. thess. 5 d
- ¶ Spectaculum mundo se factum testatur Paulus, vt qui morti destinati sunt. 1. cor. 4 b
- ¶ De Speculis mulierum quæ ieiuniis & orationibus vacabant ad ostium tabernaculi, factū labrum æneum. exod. 38 a
- in Speculo fidei tatum, & ex scripturis, ceu per ænigma, Deum intuemur. 1. cor. 13 d
- ¶ Speluncam duplicē emit Abrahā ab Ephron in sepulturæ locum. gen. 23 b
- in Spelunca habitat Elias in Horeb fugiens Iezabelem. 3. reg. 19 b
- in Speluncas confugiunt Israelitæ ad idōla conuersi, timentes sibi à Madianitis. iudic. 6 a
- ¶ Qui spernit Paulum, non hominem spernit, sed Deum. 1. thess. 4 b
- ¶ Spes datur à Deo. 2. thess. 2 d
- Spes non est vbi res sperata videtur. rom. 8 c
- qui sperat quod non videt, per patientiam expectat. rom. 8 b
- Spes in Deo, & Christo Iesu collocanda. 1. pet. 1 d. matt. 12 b. 2. reg. 22 a
- Sperantibus in se, scutum est Deus. 1. reg. 22 c
- Sperat Ezechias in Deo. 4. reg. 18 b
- Sperans in Domino Abia, victor euadit. 2. parallel. 13 d
- Sperantib⁹ in se promittit Deus auxiliū. psal. 90
- Sperantibus in Deum, vitæ æternæ hæreditas promittitur. isa. 57 c
- Sperantium in se Deus adiutor & protector est. psal. 113, versu 17
- Spes nostra est qua speramus vitam æternam promissam. heb. 9 d
- in Spem vitæ quæ per resurrectionē Iesu Christi continget fidelibus, nos magna Dei misericordia regenerati sumus, 1. pet. 1 a. quam vt haberemus, venit Christus mundans nos à peccato, tit. 3 b
- Sicut spes vna est ad quam vocati sumus, æternæ vitæ hæreditas: sic simus vnus spiritus & vnum corpus. ephes. 4 a
- Sperandum perfecte in eam gratiam quæ offertur nobis in euangelio Christi, 1. pet. 1 c. & in ea spe perseverandum.
- Spes salutis per Christū sit nobis pro galea contra diaboli insulsum. 1. thess. 5 b
- Spes gloriæ nostræ Christus. coloss. 1 d
- Spe gaudendum. rom. 12 c
- Spe saluantur Christiani. rom. 8 d
- Spem nostram in Deum auget probatio, dum considerantes nos in afflictionibus non derelictos, fortius discimus fidere. rom. 5 a
- Spem futuræ immortalitatis confirmat in nobis Deus, dans nobis vice pignoris Spiritum suum. 2. cor. 5 a
- Spem Christianorum confirmant scripturæ, patientiam & consolationem docētes. rom. 15 a
- Spe augmentum suis optat Paulus per virtutem Spiritus sancti. rom. 15 c
- Spes in Deum non confundit, quia Spiritus testatur cordibus nostris charitatem Dei erga nos. rom. 5 a
- quod in Spe Iesu Christi permanerint Thessalonicenses in mediis tribulationibus, gratulatur Paulus. 1. thess. 1 a
- Spem Iudæorum erga Dei misericordiam erigit Paulus. rom. 11 a
- Spes nostra percipitur etiam post hanc vitam. 1. corinth. 15 c
- propter Spem futuræ liberationis in libertatem filiorum Dei, subiicitur creatura vanitati. rom. 8 d
- Spes dilata adfligit. prouerb. 13 b
- Spes impiorum vana. sapien. 3 b
- ¶ Spicas licebat manu decerere. deut. 23 d
- Spicas colligit Ruth in agro Booz, vnde nutrit Noemi locrum suam. ruth. 2 a b c d
- ¶ Spina & tribuli propter peccatum Adæ nascuntur in terra. gene. 3 d
- Spinas Christus interpretatur fallaciam diuitiarū & solitudinē seculi huius. matth. 13 c
- marc. 4 b. luc. 8 b
- Spinea corona ponitur super caput Iesu. matt. 27 c
- ¶ Spiritus Dei insufflans, siue volitans super aquas ventus. gene. 1 a
- Spiritus ventus. gene. 8 a
- Spiritus sanctus in prophetis prænuntiavit afflictiones & passionēs Christi, & securas glorias. 1. pet. 1 b
- Spiritu sancto inspirati, locuti sunt propheta. 2. pet. 1 d
- vt per Spiritum sanctum sanctificaremur, electi sumus à Deo. 1. pet. 1 a
- Spiritus sancti missio. ioel 2 g
- de Spiritus sancti effusione in Iudæos, & eorū conuersione. zacha. 12 c
- Spiritus sancti effusus in credētes. psal. 67, vers. 10
- Spiritus sanctū se misurū apostolis suis promittit Christus, quem virtutem ex alto vocat. luc. 24 g. iohann. 14 d. act. 1 b
- Spiritus sanctus datur, & eo baptizantur qui Christo credunt, matth. 3 c. quem ipse Christus aquas viuas vocat, iohann. 4 b. 7 f
- Spiritus sanctus non fuisset missus, nisi prius Christus mortuus & resuscitatus ascendisset in cælum. iohann. 7 f. 10 a
- Spiritus sanctum dat Christus apostolis, per quem ligent infideles, & soluant fideles. iohann. 20 f. 1. pet. 1 b
- Spiritus sanctus glorificato Christo datur apostolis iuxta promissionem. act. 2 a
- Spiritus sanctum recipiunt Samaritani. act. 8 c
- Spiritus sanctus datur audientibus euāgelium, & credentibus: non autem iis qui suis operibus volunt iustificari. galat. 3 a b
- Spiritus sanctus datus fidelibus, signum est eos esse ex Christi ouibus, ephes. 1 c. 4 g. qui arabo est & pignus promissæ hæreditatis, qui eam spem in nobis confirmet, 2. corinth. 1 d. 5 a. ephes. 1 c
- Spiritus Dei habitat in Christianis. 1. corint. 3 d
- Spiritus sancti gratia etiam Gētib⁹ diffunditur. act. 10 g
- qui Spiritum Dei non habet, hic non est eius. rom. 8 b

Spiritus sancti templum sunt membra nostra. 1. corinth. 6 d
 qui Spiritu Dei careat, facile ab simulachra feruntur. 1. corinth. 12 a
 Spiritum sanctum nobis datum, ne contristemus. ephel. 4 g
 Spiritu sancto dona Spiritus sancti, per quos alii datur sermo sapientie, alii scientie; &c. ne extinguamus, sed iis utamur ad utilitatem ecclesie; & non prohibeamus talia. 1. thess. 5 d
 Spiritus sanctus in nobis, & caro nostra ita sibi inuicem adhaerent, ut non faciamus quae volumus. galat. 5 c
 Spiritu sancto repletur Zacharias, arripitque etiam Spiritus; & propheta; luc. 1 f. repletur & Simeon, luc. 2 d
 Spiritu sancto repletus Iohannes baptista, cum adhuc esset in utero matris. luc. 1 b
 Spiritus non datus Christo ad mensuram. ioh. 3 d
 Spiritus Christi salutem hominibus quaerit, idemque quaerunt qui Spiritum ipsius habent. luc. 9 g
 Spiritus sanctus descendens super Christum, signum fuit Iohanni quo cognouit ipsum esse Messiam, iuxta Dei reuelationem. ioh. 1 e
 qui à Spiritu sancto nonati sunt, Spiritus sunt, & à Spiritu reguntur. ioh. 3 a
 Spiritu Dei non huius mundi, se habere asserit Paulus, & gloriatur. 1. cor. 2 c. 7 g. 2. corinth. 4 c
 qui Spiritu Dei habet, non potest execrari filium eius. 1. corinth. 12 a
 Spiritu sapientiae repletus Iosue, impositione manuum Moyfi. deut. 34 c
 Spiritu Dei induitur Gedeon, ut bellum inferat contra Madianitas, & Amalecitas. iudic. 6 g
 de Spiritu Moyfi aufert Deus, & tradit 12 x senioribus, ut sint duces populi. num. 11 d e f
 Spiritus Dei erat in Othoniele iudicante Israelem, & bellante pro ipsis. iudic. 3 b
 Spiritu Dei accensus Iephthae, filios Ammon inuadit intrepidus. iudic. 11 e
 Spiritu suo roborat Samsonem Deus. iudic. 13 d
 Spiritu Dei adiutus Saron, nihil habens in manu, dilacerat catulum leonis. iudic. 14 b
 Spiritu Dei motus Samson, occidit triginta Philisthaeos. iudic. 14 d
 Spiritu Dei correptus Samson, vinculis quibus ligabatur ruptis, occidit maxilla mille Philisthaeos. iudic. 15 c
 Spiritu Dei moros Saul, irascitur audiens labentia ruu fratru oculos dextros peti à Naas. 1. re. 11 b
 Spiritus Dei in Dauid. 1. reg. 16 c
 Spiritus Dei sanctus recedit à Saule, & inuadit eum Spiritus Domini malus. 1. reg. 16 c
 Spiritu Dei tractus Dauid, quaerit occasiones quibus mittatur contra Goliath fide firmus. 1. regum 17 c
 Spiritus sanctus in corde Samuelis agit & mouet ipsum. 1. reg. 9 c
 Spiritu suo implet Deus artifices Beseleel & Ooliab, ut omnia opera possint facere ex auro, argento, &c. exod. 31 a. 35 d
 ne à Spiritu Dei raperetur Elias, timens Abdias, non vult ipsi Achab renuntiare illum a desce. 3. reg. 18 b
 Spiritum Dei dare sapientiam, non aetatem, docet Eliu. iob. 32 b
 Spiritum suum retrahit Deus ab hominibus libidinosis, qui caro tantum erant delecteria carnis implentes. gene. 6 a
 Spiritus Dei omnia scrutatur, usque solus nouit quae sunt Dei. 1. corinth. 2 c
 Spiritus sanctus arguturus mundum, quodque Christum permiserit in infidelitate, quodque Christum iustitiam nostram non receperit: postremo quod cum videat tot miraculis potestatem diaboli esse ablatam per Christum, maluit diabolum sequi quam Christum. ioh. 16 b
 Spiritus sancti donum, est ex Spiritu sancto renasci, Christo credere, ioh. 3 a. 1. corinth. 12

b. qui in nobis testatur & suadet Christum esse verum saluatorem, 1. ioh. 5 b. qui vnctio est qua vnctus nos Deus, docens nos omnia, 1. ioh. 2 c
 Spiritus sanctus testatur conscientis nostris, quod simus filii Dei, rom. 8 c. per quem cum fiducia Deum, ut Patrem inuocamus, gala. 5 c. per quem cognoscimus Deum in nobis manere, 1. ioh. 3 d
 Spiritum sanctum dedit nobis Deus, cuius potentia stemus contra aduersarios, etiam mortem: qui facit ut inimicos diligamus, sobrii simus, ne grauentur comeda nostra crapula & ebrietate, & mente sobrii simus, non sapientes plus quam oportet. 1. timoth. 1 b
 qui Spiritum Dei sanctum habent, ab eo suscitabuntur ad vitam, ut Christus suscitatus est. rom. 8 b
 à Spiritu sancto prouenit charitas in nobis, ab eoque diffunditur in viscera nostra. rom. 5 a. 1. ioh. 4 c
 Spiritus sancti opera quae operatur in fidelibus. galat. 5 d
 si Spiritus sanctus nos ducat ad opera, non sumus sub lege, quia eam implemus, nec illius stimulis est nobis opus. galat. 5 c
 Spiritus Dei innouat corda. 1. reg. 10 b
 Spiritus Dei locutus per Dauidem. 2. reg. 23 a
 Spiritu Dei mutatus est Saul in alium virum, & prophetauit cum prophetantibus, laudans Deum cum laudantibus. 1. reg. 10 b
 Spiritu Dei facta carnis mortificantur. rom. 8 c
 si Spiritus sancti motu viuimus, spiritu & ambulemus, perseueremus, & procedamus. galat. 5 d
 Spiritus sanctus orat pro Christianis, cum nesciant quid orandum sit. rom. 8 e
 per Spiritum Dei sanctum efficitur habitaculum Dei. ephel. 2 d
 ubi Spiritus Christi, qui secretos addit stimulos ut etiam iniussi feramur ad officia pietatis, ibi libertas. 2. corinth. 3 d
 Spiritus sancti obumbratione conceptus Christus. luc. 1 d
 Spiritus sancti virtute cum Christus demonia eiceret, comprobabatur illis miraculis venisse regnum Dei, ipsumque esse Messiam promissum. matth. 12 c. mar. 3 c. luc. 11 b
 à Spiritu sancto agitur Christus, & impellitur in desertum ut tentetur. matth. 4 a
 Spiritus sancti virtute proficiscitur Christus in Galilaeam. luc. 4 c
 per Spiritum sanctum obtulit seipsum Christus. heb. 9 d
 Spiritus Dei sanctus daturus quod loquantur & respondeant ministri verbi iis qui illos persequuntur. matth. 10 c
 Spiritu facti qui in Stephano loquebatur, non possunt resistere aduersariis. act. 6 c
 Spiritus sanctus doctor apostolorum, ventura eis praenuntians, & docens eos omnia, & suggerens quaecumque dixerat eis Christus. ioh. 14 d. 16 c
 Spiritus sanctus in apostolis & fidelibus testis est confessionem & remissionem peccatorum dari per Christum. act. 5 f
 Spiritus sancti consolatione repletur ecclesia. act. 9 f
 Spiritu alligatus Paulus proficiscitur Ierusalē. act. 20 e
 Spiritus sanctus prohibet Paulum verbum euangelii annuntiare in Asia. act. 16 b
 Spiritus Iesu non permittit Paulum ire in Bithyniam. act. 16 b
 à Spiritu sancto constituti episcopi ad regendam ecclesiam Dei. act. 20 f
 Spiritus sanctus per omnes ciuitates, id est (ut ipse Paulus interpretatur act. 21 b) fratres per Spiritum Dei prophetat Paulus, vincula & afflictiones Ierosolymis manere. act. 20 e
 Spiritus sancti gratiae sunt variae, sed idē spiri-

tus eas impartitur aliis, 1. corinth. 12 a. singulisque eas diuidit prout visum est illi.
 Spiritus dona quae ad ecclesiam aedificationem faciunt, potissimum quaerenda. 1. corinth. 14 c
 Spiritus prudentia, vita & pax. rom. 8 a
 Spiritus Dei testimonio requiescent in possessu à laboribus suis quicumque in Domino moriuntur. apoc. 14 c
 Spiritus sanctus Christianis datus, ad inuidiam & zelotypiam, (ut ita loquamur) concupiscit, non ferens in illis quicquam inquinatum esse. iacob. 4 b
 eodem Spiritu afflatus Iudaei & Getae, accessum habent ad Deum per Christum. ephel. 2 d. 3 b
 Spiritus sanctus per verbum euangelii collatus nobis, vitam aeternam condonatis peccatis. 2. corinth. 3 b
 Spiritu sancto repleamur, & cātemus psalmos. ephel. 5 d
 per Spiritum sanctum Ephesios corroborari & confirmari in fide Christi & charitate, orat Deum Paulus. ephel. 3 c
 Spiritus administrationem, vocat Paulus euangelium: cui qui credit, is à Deo Spiritum sanctum accipit. 2. corinth. 3 b
 Spiritus prophetarum praedicatorum euangelium, prophetis audientibus subiecti sunt. 1. cor. 14 f
 in Spiritu notitate seruendum Deo, omnia facientes ad quae Spiritus nos mouerit. rom. 7 b
 Spiritu sancto semper reuertitur Iudaei. act. 7 f
 Spiritus bonus petendus à Deo. luc. 11 b
 Spiritum duplicem Elias petit Eliseus qui duplo plus per suam praedicationem ageret, quam per Eliam egisset. 4. reg. 2 b
 Spiritus Elias requiescit super Eliseum. 4. reg. 2 c
 Spiritum sanctum dari omni populo, ut prophetaret, optat Moyses. num. 11 f
 in Spiritum sanctum blasphemia non remittitur à Deo. matth. 12 c, marc. 3 c. luc. 6 b
 in Spiritu & veritate adorandus Deus, non sacrificiis aut hostiis pecudum, sed interne & mente. ioh. 4 c
 Spiritus vnus sumus, quem seruare sumus solliciti vinculo pacis. ephel. 4 a
 Spirituale corpus non prius recipiemus, quam animale gustauerimus. 1. corinth. 15 f
 Spiritualia seminantibus, debentur carnalia. 1. corinth. 1 b
 Spiritualibus spiritualis doctrina tradenda. 1. corinth. 2 c
 Spiritu ferentes sumus. rom. 11 c
 Spiritualis omnia diiudicat. proverb. 18 a
 Spiritum suum refocillat Samson, data sibi sitiensi aqua à Deo è molari dente asini. iudic. 15 d
 Spiritum existimant se videre apostoli, Christum post resurrectionem videntes, luc. 24 f. cum tamen spiritus carnem & ossa non habeat.
 Spiritu & mente psallendum. 1. corinth. 14 d
 Spiritum emittit Christus in cruce. matth. 27 f
 Spiritus Dei malus inuadit Saulem. 1. reg. 18 c
 Spiritu omni non credendum, probandum si ex Deo sit, si consteatur Christum in carne ventisse. 1. ioh. 4 a
 Spiritum compunctionis dedit Dominus infidelibus Iudaeis, per quos verbo Dei repugnat, ut non cognoscant misericordiam & iustitiam Dei. rom. 11 b
 Spiritus immundus quem à Iudaeis expulerat Deus, data eis sui cognitione, Christum reiciendo, eundem innumeris comitatum vltro accerserunt, parato ei loco. matth. 12 d. luc. 11 d
 Spiritum mendacii dat Deus in os prophetarum ut decipiant eos qui verbum Dei contemnunt. 3. reg. 22 c d
 Spiritum odii immittit Deus inter Abimelech & Sichimitas. iudic. 9 c
 Spiritus quidam ad vindictam creati. eccli. 39 d
 per Spiritum erroris in ore pseudoprophetarum, Deus interdum seducit eos qui verbum suum oderunt. 3. reg. 22 c. 1. para. 18 c
 Spiritus mendaces missi à Deo ut Aegyptios

decipiant. isa. 19 c
 ¶ Spolia ex æquodividi iubet Deus. num. 31 d.
 deut. 20 c
 Spolia quæ ipse ab hostibus acceperat, renuit
 accipere Abram à rege Sodomorū, ne inde
 dices indicaretur, & non à Deo. gene. 14 d
 Spoliare iubet Deus Ægyptios. exod. 11 a. 12 e
 Spoliati sunt Israelitæ ab Aaron, cum eis con-
 flavit vitulum, in quem spem suam proiece-
 runt, relicto Deo. exod. 32 e f
 ¶ Sponsa Christi ecclesia. psal. 44, versu 10
 Sponsorem instruit Salomon. proverb. 6 a 21 d
 ¶ In Sporta demissus Paulus per murū, ne cō-
 prehenderetur. 1. corinth. 11 g. act. 9 d
 ¶ qui Stat, videat ne cadat, nec sibi plus æquo
 fidat. 1. corinth. 9 c
 ¶ Statua iusta & æqua. leuit. 19 g
 ¶ Statuas prohibet fieri Moyses, quæ adoren-
 tur: quas odit Deus. deut. 16 d
 Statuas Gentium confringi præcipit Deus. exod.
 23 e. 34 b. deut. 7 a
 ¶ Stellæ verbo Dei creatæ vt nocte illuminent.
 gene. 1 c
 Stellarum septem sacramenta. apoc. 1 d
 ¶ Stephanus falsò accusatur dixisse verba blas-
 phemiz in Moysen & Deum. act. 6 e
 Stephani prædicatio, qua docet se non dixisse
 aliquid cōtra Moysen, aut legē, aut templū,
 sed potius eos contra legem & templum fe-
 cisse qui iustitiam sibi arrogantes ob exter-
 num templi cultum & legis ceremonias, nō
 impleverint eam fide in Christum. act. 7
 Stephani spiritui, qui in eo loquebatur, nō pos-
 sunt resistere adversarii. act. 6 g
 Stephanus lapidatur. act. 7 g
 Stephanus videt Iesum sedentem à dextris Pa-
 tris. act. 7 g
 Stephanus orat pro lapidantibus se. act. 7 g
 Stephani facies respundet tanquam facies an-
 geli. act. 6 g
 Stephanus moritur, cuius morti cōsentit Pau-
 lus. act. 7 g
 Stephanæ familiā baptizavit Paulus. 1. corin. 1 c
 Stephana, Fortunatus & Achaicus, primi quos in
 Achaia lucrificavit Christo Paulus. 1. corin. 16 c
 ¶ Sterilis nulla futura, si servierimus Deo. exo.
 23 e
 Sterilis Rebecca, pro qua orat Isaac maritus.
 gene. 25 c
 Sterilem facit Deus Rachelem. gen. 29 d. 30 a
 Sterilitatem opprobrio fuisse apud Iudæos, te-
 statur Elizabeth, cuius opprobrium abstulit
 Deus, dans illi conceptum. luc. 1 c
 Sterile à Deo factam fuisse, exprobrat ipsi An-
 næ Phenenna altera vxor Elcanæ. 1. reg. 1 a
 Sterilis Anna, parit tandem, infocunda facta
 Phenenna, Dei virtute. 1. reg. 2 a
 Sterili vxori Manue prænuñtiat angelus con-
 cepturā & parituram Samsonem. iudicū 13 a
 Sterili hospitæ suæ pro ministerio exhibito im-
 petrat Elifens filium à Deo. 4. reg. 4 c d e f
 ¶ Stigmata & incisiones, quæ in corporib⁹ fie-
 bant in honorem defuncti, prohibentur. le-
 vit. 19 f. 21 a
 ¶ S T I G M A T A Iesu Christi secū vbiq̄ue circū-
 ferebat Paulus, vbiq̄ue afflictiones, carceres,
 virgas, vincula, lapidationes perferens, & Chri-
 stū prædicaret: quæ ceteris notæ erāt, cuius prin-
 cipis esset ipse, in quo & glorabatur. gala. 6 d
 ¶ Quasi stillas doctrinam suam fluere & stilla-
 re optat Moyses. deut. 32 a
 ¶ Stipēdium peccatis debitum, mors. rom. 6 d
 ¶ Stoici & Epicurei cū Paulo disputāt. act. 17 d
 ¶ Stolis albis amicti in cōspectu agni, qui sint.
 apoc. 7 d
 ¶ Struthionem nō comedebāt Iudæi. deu. 14 b
 ¶ Stulti virga castigandi. proverb. 26 a
 Stulti contentionum auctores. proverb. 18 b
 Stulti placētia tantum audire volunt. prou. 18 a
 Stultis verba sapientiæ non inculcāda. prou. 23 b
 Stulto doctrina grauis est. ecclesi 12 c. 21 a

cum Stulto consilium non ineandum. ecclesi 8 d
 Stulto nihil profunt diuitiæ. prover. 17 c
 Stultorum cor in ore eorum. ecclesi 21 d
 Stultus nescit vti felicitate. prover. 26 a
 Stultus sua consilia sequitur. prover. 11 c. 13 c.
 14 b. 16 d
 Stultus est incorrigibilis. prover. 17 e
 Stultus & insipiens populus Israel, qui pro be-
 neficiis mala Deo reddidit. deut. 32 a
 Stultiloquium vitandum. ephes. 5 a
 Stultum videtur Gentibus per mortem in cruce
 vitant fuisse restitutam generi humano.
 1. corinth. 1 d
 Stultus fiat iuxta hostium opinionē qui iuxta
 eorundem sententiā sapiens sibi videtur, vt
 verē sit sapiens. 1. corinth. 3 d
 quæ Stulta & indocta videntur apud mūdum,
 delegit Deus, vt confundat sapientes huius
 mundi. 1. corinth. 1 d
 Stultā fecit Dominus sapientiā huius mūdi, vt
 olim prædixerat per prophetas. 1. corinth. 1 c
 Stultus indicatur Paulus ob Christū. 1. corin. 4 b
 Stulte se egisse fatetur David, numerādo pop-
 ulum. 1. reg. 24 b
 Stultitia est apud Deum, sapientia huius mun-
 di. 1. corinth. 3 d
 Stultitiam iudicat animalis homo ratione sua
 ductus doctrinam euangelii. 1. corin. 2 c
 ¶ Stuprū denegat Ioseph dominæ suæ. ge. 39 b
 Stuprum Sichem vlciscitur. gene. 34 d
 Stuprum Amnonis cum Thamar sorore Absa-
 lom. 1. reg. 13 a b c
 ¶ Sua, vxor Iudæ, moritur. gene. 38 c
 ¶ Sua, rex Ægypti. 4. reg. 17 a
 ¶ Subcineritios panes azymos coquunt filii Is-
 rael. exod. 11 f
 ¶ Subditi sim⁹ inuicē in timore Christi. eph. 5 e
 Subiecti simus regibus & ducibus. 1. petr. 2 c
 ¶ Subula perforabatur auris seruorum qui vo-
 lebant remanere apud dominos suos, & non
 donari libertate. deut. 15 c
 ¶ In Sudore vultus acquirendus victus quādiu
 vixerimus. gene. 3 d
 ¶ Qui sufficientiam, id est alimenta, & quibus
 regantur habent, & pietatem, ii ditissimos
 se æstimant. 1. timoth. 6 b
 Sufficientem esse in iis quæ habebat, siue pau-
 pertas esset, siue abundantia, didicerat Pau-
 lus. philip. 4 c
 Sufficientiam suam qua quicquam valuit ad
 Dei gloriam, à Deo esse fatetur Paulus. 2. co-
 rinth. 3 b
 ¶ Suffocatum prohibetur. gene. 9 a
 ¶ Sulphur super terram nō obedientium præ-
 ceptis Dei. deut. 29 d
 ¶ Sum quisum, est nomen Dei: qui per se solus
 est, qui aliis dat vt sint, & moueatur. exod. 3 e
 ¶ Sunamitis mulier verbo Dei credula, Dei
 prouidentia alitur in aliena terra. 4. reg. 8 a
 ¶ Superbi à Deo deiiciendi. isa. 29 f
 Superbi semper inter se dissentiant. prover. 13 b
 Superbo non communicandum. ecclesi 13 a
 Superbos destruit Deus. prover. 15 c
 Superbum pauperem odit Dominus. ecclesi 25 a
 Superbus à Paulo vocatur, qui euangelio non
 acquiescit. 1. timoth. 6 a
 Superbis Deus resistit, 1. petr. 5 b. iacob. 4 b. &
 eos dispergit mente cordis sui, dū omnia ip-
 sorum consilia impedit, luc. 1 e
 ne Superbe de nobis sentiamus, sed arbitremur
 omnes superiores nobis. philip. 2 a
 Superbus sacerdotibus vel iudicibus secundum
 legem Dei iudicantibus rebellis, occidendus.
 deut. 17 c
 Superbia, initium peccati. ecclesi 10 b
 Superbia impios confundit. habacuc 2 e
 contra Superbiam oratio. ecclesi 23 a
 Superbiam quorundam qui in contumeliis pri-
 mum locum accipiebant, reprimit Christus.
 luc. 14 b
 Superbiam scribarum & Phariseorū increpat

Christus. matth. 23 a
 Superbiam hostium præuidens Deus, viribus
 suis tribuetum, quod vincerent Iudæos, dis-
 tulit Deus Iudæorum afflictionem. deut. 32 d
 Superbiam inuide interpretatur frater David,
 zelum & ardorem illum quo mouebatur à
 Deo contra Goliath. 1. reg. 17 d
 Superbiæ nostræ minatur Deus. leuit. 26 c
 Superbia Core, Dathan, & Abiron, sacerdo-
 rum sibi vendicantium. nume. 16 a b c
 Superbia Sennacherib. 4. reg. 19 e f
 Superbia Israelitarum humiliatur. deut. 1 g
 Superba Nabal responsio seruis Davidis cibum
 petentibus. 1. reg. 25 b
 per Superbiā propheta loquens in nomine Dei
 quæ nō præcipit De⁹, occidi iubetur. deu. 18 d
 ¶ Superhumerales quales erant. exod. 28 b. 39 a
 ¶ Superstitionem Atheniensium reprehendit
 Paulus. act. 17 c
 ¶ Supportemus inuicē per dilectionē. eph. 4 a
 ¶ In Suris percutionent vlcibus qui non ser-
 uant præcepta. deut. 28 d
 ¶ Surdum facit Deus. exod. 4 c
 Surdo non maledicendum. leuit. 19 e
 Surdum (qui & mutus erat) sanat Christus,
 marc. 7 d
 ¶ Surgentes verbum Dei meditemur. deut. 11 e
 vt surgat contra inimicos, orat Deum Moyses,
 nume. 10 d
 non Surrexit Moyse similis propheta post eū.
 deut. 34 d
 ¶ Sus, immundum animal, quod non comede-
 bant Iudæi. leuit. 11 a. deut. 14 a
 ¶ Susanna, vxor Ioachim. danie. 13 a
 Susannam cōcupiscunt duo presbyteri, & eam
 violare conantur. danie. 13 a
 Susanna adulterii falsò accusata à senibus, mor-
 ti adiudicatur. danie. 13 c d
 Susannæ oratio ad Deum. danie. 13 e
 Susannam liberat Daniel. danie. 13 e
 Susannæ calumniatores à Daniele cōuicti, le-
 ge talionis plectuntur. danie. 13 e
 ¶ Si Susceperit quis puerum, &c. Vide Puer.
 ¶ Ut Suscitauit Christum Pater, ita & nos susci-
 tabit per virtutem suam. 1. corinth. 6 c
 in Suscitatione filii Sarephanæ mulieris variis
 affectibus & signis vitur Elias, fide accensus
 in Deum. 3. reg. 17 d
 Suscitatur filius Sarephanæ à Deo per Eliam.
 3. reg. 17 c
 in Suscitatione filii hospitiæ suæ cum oratione
 quid obseruarit Elifens. 4. reg. 4 f
 Suscitatus Samuel, Vide Samuel suscitatus.
 Suscitatur Deus saluatorem & liberatorem Israe-
 litis Othonielem iudicem. iudic. 3 b
 Suscitare Deus dicitur quæ locutus est, quando
 præstat quod promissit. 1. reg. 3 c
 Suscitandi seminis fratris lex. deut. 25 b
 ¶ Suspenditur corpus Saulis in muro à Philli-
 sthis. 1. reg. 31 d
 Suspenduntur coram Domino septē filii Saulis
 ob iuramentū à patre ipsorum violatum, quod
 Israelitæ iurauerant Gabaonitis. 1. reg. 21 c
 Suspenduntur Rechab & Baana, præcisis ma-
 nibus & pedibus. 2. reg. 4 d
 Suspendus in ligno, eadem die sepeliebatur.
 deut. 21 d
 ¶ Susurro in populo ne sit aliquis. leuit. 19 d.
 ecclesi 21 d. 28 c
 in Susurronem & delatorem. prover. 26 e
 ¶ Synagoga impia ad penitentiam vocatur.
 osee 2 a
 ¶ Syriæ Damasci milites occiduntur à Danide,
 & tributaria ei efficitur. 1. reg. 8 b
 Syri numero pauci, vincunt Iudam, eo quod
 Dominum reliquisset. 2. para. 24 f
 Syri præbentes auxilia Ammonitis cōtra Israe-
 litas, occiduntur à Danide. 2. reg. 10 c d
 Syri captinā puellam Israelitam duxerant, quæ
 Naaman duci narrauit de Elifeo. 4. reg. 5 a
 Syros inuasuros præmonet Israelitas Deus per
 gg. ii.

Eliam. 4. reg. 6 b
 Syri obfidetes Samariis, quemodo à Deo fugati:
 quoru diripiunt Samaritani castra. 4. re. 7 b c d
 Syri affligunt Israelém. 4. reg. 13 a
 Syri à Ioa rege Israel percutiendi. 4. reg. 13 c

T

Tabernaculum Dei in medio Israelis ser-
 uantis præcepta Dei. leuit. 26 b
 in Tabernaculis habitat Abram. ge. 12 b
 ad Tabernaculi confectioem exigit Deus do-
 na voluntaria à populo. exod. 25 a. 35 a
 Tabernaculi forma. exod. 26 a. 36 a
 Tabernaculum absolutum cum vasis & vesti-
 bus offerunt Israelitæ Moyfi. exo. 39 f g
 Tabernaculum erigitur. exod. 40 a
 in Tabernaculo testimonii in columna nobis
 apparet Deus Moyfi. deut. 31 d
 in Tabernaculo nullus erat quando pontifex
 sanctuarium ingrediebatur. leuit. 16 d
 Tabernaculorum festum in Octobre à Iudæis
 celebratum. exod. 23 e. leuit. 23 e f. deut. 16 c
 Tabernaculoru solennitas celebratur à populo
 è captivitate Babylonica regresso. 1. esdr. 3 b
 Tabernaculum foederis. exod. 33
 Tabernaculi expiatio. leuit. 16 d
 Tabernaculum, vocat corpus nostrum Paulus
 & Petrus. 2. corinth. 5 a. 2. petr. 1 c
 quid Tabernacula duo in lege Moyfi signifi-
 carint. heb. 9 b
 ¶ Tabitham quandam suscitatur Petrus. act. 9 c
 ¶ Tabulæ tabernaculi. exod. 26 d. 36 c
 Tabulas testimonii siue foederis accipit Moyfes
 scriptas digito Dei. exod. 32 d. deut. 3 a. 5 c
 Tabulas confringit Moyfes, videtis Israelitas ad-
 orare vitulum aureum. exod. 32 d
 Tabulas novas parare iubet Deus Moyfi. exod.
 34 a. deut. 10 a
 ¶ Taciturnitas laudatur. prouerb. 17 d. 21 d. 10 c.
 ecclesiastici 20 a
 ¶ Tactu simbriz vestimetorum Christi sanan-
 tur infirmi. math. 14 d. marc. 9 g
 ¶ Talenta auri c c c c x x afferuntur ad Salomo-
 nem ex Ophir. 3. reg. 9 d
 Talenta auri c x x columpta in ædificationem
 templi & domus Salomonis. 3. reg. 9 c
 Talentorum parabola docet nos Christus, vt ea
 quæ à Deo accepimus, siue spiritualia sint,
 siue temporalia, proximis suppeditemus, in
 primis tamen hanc dantes operam, vt Deo
 ipsos lacremur, alioqui iure in nos sænitur-
 rus. math. 25 b. luc. 19 b
 ¶ Talionis lex commedata iudiciis. gen. 9 a.
 exod. 21 c. deut. 19 d
 Talionis poena. leuit. 24 c. exod. 21 e
 ¶ Quorum Tetigerat Deus corda, sequuntur
 Saulém, quem constituerat ipse Deus in
 regem. 1. reg. 10 d
 ¶ Tectum domus muro muniendum. deut. 22 b
 super Tectum loquitur Samuel. Sauli. 1. reg. 9 d
 ¶ Temeritas infelix. prouerb. 15 c
 ¶ Quod Templum edificare nomini Domini
 cogitauerat David, benefecerat. 3. reg. 8 b
 Templi Salomonis ædificatio. 3. reg. 6 a
 Templum dedicat Salomon. 3. reg. 8 g
 Templum Salomonis. dedicatum ab ipso Deo.
 1. reg. 9 a
 qui ad Templi ministerium admittendi, & qui
 ab illo reiciendi. ezech. 44 a
 quæ Templi porta sit clausa. ezech. 44 c
 Templu quod ipse sanctificauerat, reiecturum
 se minatur Deus Salomoni, si ipse cū populo
 conuersus fuerit ad deos alienos. 3. reg. 9 b
 Templum Dei iubet Ioa instaurari. 4. reg. 12 a.
 idem facit Iosias. 4. reg. 22 a
 Tēplū Dei diripitur à Ioa rege Israel. 4. re. 14 c
 Templum Domini diripit Sefac rex Ægypti.
 3. reg. 14 g. 2. para. 2 c
 Templum Ierusalem diripitur. 4. reg. 25 b c. ier-
 em. 51 d
 Templi restaurationem negligetes arguit pro-

pheta. aggæ. 1 a
 Templi opus aggrediuntur Zorobabel & Iesus
 à Domino excitati. aggæ. 1 d
 Templi ædificatio impeditur. 1. esdr. 4 a
 Templi reedificandi dispositio, & ad id perti-
 nentium. ezech. 41 a
 Templum restaurantibus se benedicturū pro-
 mittit Dominus. aggæ. 2 c
 Templum Dei instauratur. 1. esdr. 3 b
 Templum reedificatur adhortatione Aggæi &
 Zachariæ. 1. esdr. 5 a
 Templum dedicatur sub Esdra. 1. esdr. 6 d
 Tēplū secundi gloria maior futura quàm prio-
 ris ob Christi aduentum. aggæ. 2 a
 Templi enersio prædicitur. amos 2 a
 Templi destructio per Romanos prænūtiatur.
 zach. 11 a
 Templum spoliatur Antiochus. 2. mach. 5 c
 Templum violatur. 2. macha. 6 a
 Templum ingredi & egredi per quas portas o-
 porteret. ezech. 46 c
 Templi purificatio sub Iuda Machabæo. 1. ma-
 chab. 4 e
 Templū vrbemque Ierusalem vastandā præ-
 dicit Christus. math. 24 a
 ¶ Templo eiicit Christus vendentes & emen-
 tes, sanans in eo cæcos & claudos. matt. 21 b.
 marc. 11 b. luc. 19 g. iohan. 2 c
 in Tēplo assidui Deū laudat, & benedicit apo-
 stoli, expectantes Spiritum sanctum. luc. 24 g
 in Templo vnanimis orant fideles post susce-
 ptum Spiritum sanctum. act. 2 g
 in Templum ascendunt Petrus & Iohannes vt
 orent. act. 3 a
 in Templis manufactis Deus nō habitat. act. 7
 f. 17 f. 3. reg. 8 c. isa. 66 a
 in quibus Templis habitet Deus. isa. 66 a
 Templum sanctum Dei, Christiani. 1. corinth.
 3 c. ephes. 2 d. 2. corinth. 6 c
 qui Templum Dei violauerit, à Deo disperde-
 tur. 1. corinth. 3 d
 Tēplū tabernaculi aperti in cælo visio. apo. 15 c
 Templum sunt Spiritus sancti mēbra nostra.
 1. corinth. 6 d
 Templum corporis sui destruentū ab ipsis Iu-
 dæis prædicit Christus. iohan. 2 d
 Tempora Gentium in pecuniæ quæstum erant.
 2. macha. 11 a
 ¶ Tēpora certis vicibus semper currūt. gen. 8 d
 Tēpora distinxit Deus sole, luna, & stellis. ge. 1 b
 Tēpore suo omnia proueniunt atque transeūt.
 eccles. 3 a
 vt Tēpore lēgo perseverarent in terra promif-
 sionis, præcipiebatur Iudæis custodire præ-
 cepta Dei. deut. 32 g
 Tempora antiqua interroganda, & consyde-
 randa Dei opera. deut. 32 a
 Tempora nosse vel momenta, nō est nostrum,
 quæ Deus posuit in sua potestate, quādo re-
 stitutus sit regnum Israelis veri. act. 1 b
 Tempus prædestinatum in quo mittendus erat
 Messias, impletum esse prædicat Christus,
 marc. 1 b. in quo mortuus est, rom. 5 b
 Tempus Christi, tēpus in quo constituerat Pā-
 ter saluare nos. 2. corinth. 6 a
 Tempus huius vitæ, breue. 1. corinth. 7 e
 Tempus & occasio alios Christo lucrificandi,
 omnium rerum iactura redimenda. coloss. 4
 a. ephes. 5 d
 ¶ Tenebræ super faciem abyssi. gene. 1 a
 Tenebræ palpabiles nona plaga Ægypti. exod.
 10 e
 Tenebræ per totam terram in morte Christi.
 math. 27 c
 Tenebræ non sunt in Deo. 1. iohan. 1 c
 Tenebræ erant Gentes ante cognitum Chri-
 stum: lux autem postea. ephes. 5 b
 à Tenebris qui Iudæi erant, Iesus non creditus
 Christus. iohan. 1 a
 Tenebrarum filii non sunt Christiani, sed filii
 lucis & diei. 1. thess. 5 a

Tenebrarum opera, gula, libido, contentio &
 æmulatio. rom. 13 d
 vt in Tenebris peccati non maneremus, venit
 Christus lucere in mundo, & dare sui cogni-
 tionem. iohan. 12 g
 à Tenebris errorum ereptus Paulus, & quare. 2.
 corinth. 4 b
 in Tenebris infidelitatis si ambulamus, societate
 cum luce Christo non habemus. 1. iohan. 1 c
 in Tenebris est, qui fratrem suū odit. 1. iohan. 2 b
 Tenebris cum luce nulla cōmunio. 2. corint. 6 c
 Tenebras nostras illuminat Deus. 1. reg. 22 c
 ¶ Tentat populum suum Deus. exod. 15 f
 Tentat Deus ipsum Abrahā, probatque quan-
 ta esset ipsius fides in suas promissiones, iu-
 bens immolare Isaac, quem tamen solū ha-
 bebat in quo promissio impleteretur. gen. 22 a
 vt Tētet populū suū num in lege sua ambulet,
 annon, pluit Deus panes de cælo. exod. 16 a
 vt Tētaret & probaret populum suum, & ostē-
 deret eis cor ipsorum, duxit Iudæos Deus per
 desertum. deut. 8 a
 vt Tentaret & experiretur Iudæos, an ipsum
 amarent, non deleuit Deus omnes Chana-
 næos. iudic. 2 d. 3 a
 Tentat Dominus filios Israel vt cum timeant,
 exod. 20. isa. 30 d
 Tentati patres vt probarentur. iudith 8 b. ba-
 ruch 2 a
 vt Tētetur Ezechias, derelinquitur à Domino.
 2. para. 31 b
 Tentat Deus fidem nostrā miraculis. deut. 23 a
 Tentatio grauis, quod Elias à Deo mittatur esu
 riens ad mulierē morientē fame. 3. reg. 17 b c
 Tentatio Saulis, Vide Saul, 1. reg. 13 b
 Tentatio grauis oboritur sanctis ex prosperi-
 tate impiorum. psal. 72. versu 1
 Tentatio iustos probat. ecclesi. 17 a
 Tentatione probari oportet eum qui Deo gra-
 tus est. iob. 12 c
 in Tētatione Deus expectādnus. psal. 26. versu 20
 in Tentatione pios interdum vinci, & inter-
 dum vincere ostēdit Iob exemplo suo. iob 3 a
 à Tentatione liberatus Ieremias, rursus ab ea
 illico impetitur. iere. 20 d
 Tentationibus denictis, fortius fidere discimus.
 psal. 70. versu 22
 in Tentationū noctibus puræ manus ad Deū
 leuandæ. psal. 133. versu 1
 ¶ Tentandus non est Deus. deut. 6 c
 non Tentādus Deus, matt. 4 b. neque Christus
 noster, ne pereamus Iudæorum exemplo, qui
 à serpentibus percussi sunt, 1. corinth. 10 b
 Tentant Deū Israelitæ, petentes aquā. exo. 17 a
 Tentat populum Israel Deum, dicendo, Estne
 Dominus in nobis, annon? exod. 17 b
 Tentauerunt Deum decies in solitudine Israe-
 litæ. nume. 14 d
 ¶ Tentat Gedeon an missus esset liberator Is-
 raeli, petendo signum in vellere. iudic. 6 g
 Tētarur filii Iacob à fratre suo Ioseph. ge. 42 b
 vt Tentet Salomonem, probetque an quæ de
 sapientia sibi à Deo data ferebantur, vera ef-
 sent, venit ad ipsum regina Saba. 3. reg. 10 a
 Tentat Christū Pharisei, signa petūt, periculū
 facere volentes de eius potentia. math. 16 a
 Tentat Christus Philippum. iohan. 6 a
 Tentationem significare afflictionem aliquant-
 do, vides deut. 7 c. vbi nostra tralatio habet
 plagas maximas.
 Tentatio perpetua, est hominis vita. iob 7 a
 Tentatur Iob ab vxore. iob 2 c
 Tentatur Christus à diabolo, math. 4 a. vt iis
 qui tentantur possit auxiliari, heb. 2 d. 4 d
 in Tentationibus Christi, quas à Iudæis pertu-
 lit, permanserunt apostoli. luc. 22 c
 in Tētationes varias se incidere, gaudeat Chri-
 stiani. iacob. 1 a
 Tentatur vnusquisque à propria concupiscen-
 tia, non autem à Deo. iacob. 1 b
 Tentari non sinit nos Deus ultra vires, 1. corin.

- 9 c. eripiens nos de tentatione & afflictione, 2. petri 2 b
- ne in Tentationem intrent, iugentur orare apostoli. math. 26 d
- Tentator, 1. thessa. 3 b. cessat ad tempus tentare Christum, luc. 4 b
- Tentare, Vide Experiri.
- ¶ Tentorium repertor label. gene. 4 d
- Tentorii forma, exod. 26 g. 27 b. 36 d. & eius situs, exod. 40 c
- ¶ Qui Tepidus est, nec frigidus, nec calidus, huc Deus euomet ex ore suo. apoc. 3 c
- ¶ Termini agrorum non transferendi. deut. 19 d
- Terminos proximi transferes, maledictus. deut. 27 c
- ¶ Terra mollem rudem & indigestam creauit primò Deus, aquis permistam, quam postea distinxit, & separauit ab aquis. gene. 1 a b
- Terræ dat Deus vim gignendi arbores & herbas. gene. 1 b
- Terra labii vnus. gene. 11 a
- Terra maledicta, spinas & tribulos proferes ob Adæ peccatum. gene. 3 c d
- Terram arat ipse Adam eiectus è paradiso. gene. 3 d
- Terram exercens, victum sibi parat Noe. gen. 9 c
- Terræ à quibus diuisa. gene. 10 a d
- Terram omnem Israelitarum emit Ioseph, pro qua dat frumentum. gene. 47 d
- Terræ omnis Dei est. exod. 9 f. 19 a. deut. 10 c
- Terræ fructus maledictus non custodientibus præcepta Dei. deut. 28 b d
- Terra non dat germen suum, cum Deus claudens celum non dat pluuiam iis qui non fiunt ei. deut. 11 b
- Terram Iudæorum non obedientium præceptis suis se combusturum sulphure & sale minatur Deus. deut. 29 d
- Terra ferrea & ærea non custodientibus præcepta Dei. deut. 28 c. leuit. 26 c
- Terræ fructus multiplicatur custodientibus præcepta Dei. deut. 28 a
- Terra gignet germen suum, si serauerimus præcepta Dei. leuit. 26 a
- Terræ venditio quomodo faciendâ. leuit. 25 d
- Terram Chanaan promittit Deus. exod. 34 b
- Terra promissionis qualis. deut. 8 b. 11 b
- Terram promissionis qui diuideret. num. 34 d
- Terræ diuidendæ Israelitis limites. nume. 34 a. iosue 13 a. ezech. 47 c
- Terram diuidere, nouem tribubus Israel, & dimidiæ tribui Manasse iubet Deus iosue. ios. 13 b. 14 b
- Terra sancta in qua Deus loquitur. exod. 3 a
- de Terra Israel vt secum ferat, petit Naaman ab Eliseo, super quam reuersus in patriâ adoraret verum Deum Israel. 4. reg. 5 e
- Terram aduocat Moyses vt audiat, magnificentiam Deo daturus. deut. 31 a
- ad Terram iacens Dauid, ieiunus & flens, orat vt sanetur filius suus ex Beth-sabee. 2. re. 12 d
- Terra bibens imbrem super se venientem, & non proferens fructus, reprobâ est. hebr. 6 b
- in Terram reuertetur homo. gene. 3 d
- Terræ motus in morte Christi. math. 27 f
- Terra, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur in die iudicii, 2. petri 3 c. postea terra noua, & cæli noui.
- Terrenus, homo primus fuit, tales & huius posteriori, cuius imaginem improbis moribus expressimus: nunc cælestem Christum cælesti vita referre oportet. 1. corint. 15 f
- ¶ Terret Deus aduersarios Iacob, vt nõ aufint eum persequi recedentem. gene. 35 a
- ¶ Terribilis Deus noster. deut. 10 d. 28 f
- ¶ Tertullus orator Paulum accusat. act. 24 a
- ¶ Testamentum vetus. gene. 11 b
- Testamentum vetus sanguine dedicat Moyses. exod. 24 c. heb. 9 c
- Testamenti veteris repetitio breuis à Iosue facta, vt ostendat Dei bonitatem erga Iudæos, & eos prouocet ad implenda mandata. ios. 24
- Testamentum & pactum Dei ad Iudæos potissimum pertinent. rom. 9 a
- Testamentum vetus legentes Iudæi, velatum cor habent, ita vt non intelligant, nec Christum recipiant. 2. corinth. 3 d
- Testamentum nouum promittitur, cui credentes docentur à Deo, accepta remissione peccatorum per Iesum Christum. ierem. 31 f
- Testamentum nouum & æternum promittit Dominus populo. baruch 2 g
- Testamentum vetus sanguine vitulorum dedicatum. heb. 9 e
- TESTAMENTUM Dei cum hominibus. heb. 10 c. Vide luc. 1. in canticò Zachariæ, de iururando Dei cum patribus.
- Testamentum nouum sanguine Christi dedicatum. math. 26. marc. 14 b. luc. 22 b
- vbi Testamentum, mors testatoris intercedat necesse est, hebr. 10 e. alioqui non valet testamentum.
- Testamenti noui mediator Christus. heb. 8 b
- Testamentorum hominum exemplo, Paulus confirmat testamentum Dei quod morte filii confirmauerat, irritum fieri, si per legis opera iustitiam conferri hominibus, & non per solum Christum quis prædicet: esset enim superordinare, quod ne in hominis quidè testamento fieri debet. galat. 3 c
- Testamentum nouum non in litera scripta & ceremoniis situm, sed in spiritu, qui fide in ipsum euangelium datur, qui suas leges in cordibus nostris scribit. 2. corinth. 3 b
- Testamenti noui dispensatorem constituit Deus Paulum, eum ad id ministerii reddens idoneum. 1. corinth. 9 c
- ¶ Testificatur nobis Spiritus sanctus, Christum esse verum saluatorem. 1. iohan. 5 b
- Testificatur Moyses verba ad populum, quæ faciunt. deut. 32 g
- ¶ Testimonium siue tabulas testimonii ponit Moyses in arcam. exod. 40 b
- Testimonium falsum non dicendum. exod. 20 c. deut. 5 b
- Testimonio duorum aut trium hominum statuit Paulus Corinthios absolueri vel damnare, ideo venturus tertio ad illos monet, vt se quisque præparet. 2. corinth. 13 a
- Testimonium falsum contra Iesum querentes principes sacerdotum, falsos testes reperiunt, quibus nihil respondet Iesus. math. 26 f
- Testimonium falsum pro impio ne dixerim. exod. 23 a
- in Testimonium, quod Israelitæ elegerunt Dominum in Deum, erigit Iosue lapidem. ios. 24 f
- in Testimonium contra filios Israel, præcipit Deus cantilenam à Moysè componi de futura ipsorum fornicatione, & afflictionibus propterea eis superuenturis. deut. 31 e
- in Testimonium erat filiis Israel liber Deuteronomii. deut. 31 f g
- Testimonium quod testificatus est Deus de filio suo, est nos per ipsum solum vitam æternam habere. 1. iohan. 5 c
- Testimonium Iesu, est spiritus prophetiæ. apo. 19 c
- ¶ Testiculi quibus erant attriti vel amputati, non admittebantur in ecclesiam sine cœtum Israelitarum. deut. 23 a
- ¶ Teste vno nemo occidebatur. nume. 35 d. deut. 17 b. 19 d
- Testium duorum aut trium testimonio lapidabatur idololatra. deut. 17 a b
- Teste falsum manent supplicia. prou. 19 a. 25 c
- Testis falsi poena. deut. 19 d
- Testibus falsis lapidatur Naboth. 3. reg. 21 c
- Testes falsi contra Christum & Stephanum. mat. 26 f. act. 6 c
- Teste Deo, & Saule christo Dei, fatetur populus innocentiam Samuelis. 1. reg. 12 a
- Testis Deus foderis Iacob & Laban. gene. 31 g
- Testes apostoli præordinati passionis & resurrexionis Christi, quæ annuntiare debebāt vsq; ad extremum terræ, quodq; esset verus Messias. luc. 24 g. iohan. 15 d. act. 1 b. 2 e. 10 f
- Testis Spiritus sanctus in apostolis & fidelibus, conuersionem & remissionem dari per Christum. act. 5 f
- Testes inuocat Moyses cælum & terram, verum futurum quod dicit. deut. 30 d
- Testes inuocat cælum & terram Moyses contra Israelitas. deut. 31 g
- ¶ Thamar, vxor Her. gene. 38 a
- ¶ Thamar sedet vidua in domo patris sui, do nec creuisset Sela. gene. 38 b
- Thamar accusatur fornicationis apud socerum suum. gene. 38 f
- Thamar Iudæi socii sui testimonio iusta. g. 38 f
- Thamar geminos concipit ex Iuda socero suo, Phares & Zara. gen. 38 d e g
- Thamar sororem suam violat Amnon. 2. reg. 13 a
- Thamar, filia Absalom. 2. reg. 14 f
- ¶ Thaphnes, regina Ægypti. 3. reg. 11 d
- ¶ Thapsa ciuitas percucitur à Manahen rege Israel. 4. reg. 15 c
- ¶ Thare generatio. gene. 11 d
- Thare cum Abram filio it in Aran siue Charan. gene. 11 d
- Thare genuit Abram, Nachor & Aran. ge. 11 d
- Thare moritur. gene. 11 d
- ¶ Thathanai dux frustra conatur inhibere ædificationem templi. 1. esd. 5 a
- Thathanai epistola ad regem Darium, qua consultit eum super ædificatione templi. 1. esd. 5 b
- ¶ Thau insigniatur seruandi ex populo Iudaico. ezech. 9 b
- ¶ Thebes ciuitatem oppugnans Abimelech, occiditur à muliere. iudic. 9 g
- ¶ Thebni vult populus regem constitui super se, contempto Amri, & occiditur. 3. re. 4. 16 e
- ¶ Theraphim vestem sacerdotalem facit sibi Micha cum ephod, consecraturus diis, iudic. 17 b, quam auferunt secum filii tribus Dan, iudic. 18 e
- ¶ Thefauri templi Dei in ædificationem ipsius templi seruati. 3. reg. 7 g
- Thefauros domus Dei diripit Sefac, rex Ægypti. 3. reg. 14 g
- Thefauros recondere in terra prohibet Christus, id est spem (vt interpretatur Marcus) ponere in diuitiis. math. 6 c
- Thefauri nostri sint in cælo, spem in Deo collocantes. math. 6 c
- vbi Thefaurus noster, ibi est & cor nostrum. math. 6 c
- de Thefauro cordis boni exeunt bona verba. math. 12 c
- Thefauri absconditi parabola, euangelii pretium memorat Christus, & quanto cum desiderio suscipi oporteat, atque iam à cognoscētib; vim eius suscipiatur. math. 13 f
- in Thefaurizantes, qui multa bona sibi congregant, sperantes per ea se posse famem & mortem euadere temporalem. luc. 12 c
- Thefaurum euangelii circumferebat Paulus in vase fictili, corpusculo afflictioni & cōtumeliæ obnoxio, ne beneficii sublimitatem suis viribus, sed virtuti Dei tribueret. 2. corinth. 4 b
- Thefauri omnes sapientiæ & scientiæ in Christo reconditi. coloss. 2 a
- Thefaurum suum aperit Deus, id est cælum, dando pluuiam tempore suo seruantibus præcepta. deut. 28 b
- in Thefauris Domini signatum. deut. 32 e
- Thefaurorum custodes. 2. esd. 12 d
- ¶ Thefalonicensibus Christum Paulus annuntiat. act. 17 a
- à Thefalonicensibus euangelium diuulgatum in Macedonia & Achaia. 1. thess. 1 c
- ¶ Thola iudex in Isrl post Abimelech. iud. 10 a
- ¶ Thomas audēs animi, hortatur reliquos apostolos ad mortem. iohan. 11 b
- Thomas interrogat Christum, quæ sit via ad gg. iii.

Patrem. iohan. 4 a
 Thomas non prius credit apostolis Christum
 resurrexisse nuntiatis, quam immiserit di-
 gitum in latus ipsius, &c. iohan. 20 f
 ¶ Thopheth destruitur. 4. reg. 23 c
 ¶ Thou, rex Emath, congaudet Dauidi ob per-
 cussum Adazer, mittitque ei munera. 2. re-
 gum 8 c
 Thou, rex Emath, petit à Dauide pacem. 2. reg.
 8 c. 1. para. 18 c
 ¶ Thronus Salomonis qualis. 3. reg. 10 c
 Throni magni visio. apoc. 20 d
 ¶ Thuris oblatio. leuit. 2 a
 Thuribula Bathan, Core, & Abiron extendun-
 tur in laminas. nume. 16 c
 ¶ Thymiamatis confectio. exod. 30 d. 37 d
 ¶ Tibicines mortua filia principis synagoga
 tibiis canunt. matth. 9 c
 Tibiis licet Christus iudæis cecinisset, & ami-
 co & illicibili conuictu vixisset inter eos, non
 sunt tamen pellecti ad susceptionem euan-
 gelii. matth. 11 b
 ¶ Tigris fluius. gene. 2 c
 ¶ Timendus Deus. leuit. 19 g. deut. 6 a c. 10 d. 13
 a. 1. reg. 2 b. 12 c d. 4. reg. 17 f
 Timeamus Deum, timore sincere sanctæq; co-
 lendi, puræq; venerandi, qui corpus & animã
 perdere potest in gehennam: non autem ti-
 meamus eos qui corpus occidunt, aut passio-
 nes infigunt. matth. 10 c. 1. pet. 2 c. 3 c
 Timens Deum, siue sit Gentilis, siue Iudæus, ac-
 ceptus est ei. act. 10 c
 super Timentes Deum, misericordia eius æter-
 na. lucæ 1 e
 in Timore, charitate, & fide Deum reuerendo,
 toto incolatus nostri tempore conuersamur.
 1. petri 1 c
 Timeant Deum iudices. exod. 18 c
 vt Timeat ipsum populus, optat Deus, vtque
 præcepta ipsius custodiat. deut. 5 d
 Timere Deum discamus. deut. 14 d
 vt Timere Deum discat rex, legat Deuterono-
 mium. deut. 17 d
 vt Timere Deum discerent, præcipit Deus legi
 Deuteronomium. deut. 31 c
 vt Timere Deum disceret populus Israel, appa-
 ruit ei Deus in môre Sinai siue Horeb in to-
 nitru. deut. 4 b. exod. 20 c
 Timere se erudiuit Deus filios Israel. deut. 8 b
 vt Timeant Deum, & ei toto corde seruiãt, ex-
 hortatur Iudæos Iosue, commemoratis prius
 beneficiis quæ in ipsos cõculerat. iof. 24 a b c
 Timet Deum filii Israel, videntes signa & mi-
 racula. exod. 14 g
 Timet populus auditis tonitribus & cæteris, cū
 daretur lex. exod. 19 c
 Timens Dei iram Moyses, orat pro Israelitis.
 deut. 9 c
 Timentium Dominum laus. eccl. 1 34 c
 Timoris Dei præconium prouerb. 28 c. eccl. 1
 c. 10 c
 Timor Domini. exo. 33 a. eccl. 15 a. 23 d. 25 b. 27 a
 de Timore & honore Domini. mala. 1 a
 Timore Dei reuocamur à peccatis. leuit. 19 c
 Timet Deum Adam post peccatum. gene. 3 b
 Timet Deum ipse Iacob. gene. 42 d
 Timentibus Deum obstetricibus prouidet Deus.
 exod. 1 d
 Timens verbum Dei seruus Pharaonis, ser-
 uatur à grandine omnia vastante. exod. 9 d
 Timens Deum Abdias, dispensator domus A-
 chab, abscondit centum prophetas, ne occi-
 derentur à Iezabel. 3. reg. 18 a
 Timentes Deum, & idolis seruientes. 4. reg. 17 f g
 nõ Timet Deum Pharaon, nec serui ipsius. exo. 9 f
 Timendi parentes. leuit. 19 a
 ne Timeat Abraham, hortatur Deus. gene. 17 a
 ne Timeat Isaac hortatur Dominus, quòd cum
 eo sit. gene. 16 e
 ne Timeat Iacob, consolatur eum Deus in itine-
 re Ægypti. gene. 46 a

Timere Moysen ab inimicis, non vult Deus.
 nume. 21 g
 ne Timeat ab Amorrhæis, exhortatur Deus ip-
 sum Iosue. iof. 10 b. 11 a b. 31 b f
 ne Timeat Gedeon, sed pacem habeat, angelo
 facie ad faciem conspecto, exhortatur Deus.
 iudicum 6 e
 ne Timeat populus hortatur populum Samuel
 confitentem peccatum suum. 1. reg. 13 d
 vt Timeat nos hostes nostri, faciet Deus si man-
 data eius custodierimus. deut. 11 c
 Timorem populi Israelitici dedit Deus super
 omnes populos, fecitque vt omnes populi ti-
 merent eos. deut. 2 e
 ne Timeat in media fame, hortatur mulierem
 Sarephanam Elias, Deum affuturum, & bo-
 na multiplicaturum affirmans. 3. reg. 17 b c
 Timeamus, ne relicta promissione Dei, infide-
 litate pereamus. heb. 4 a
 Timet omne animal. gene. 9 a
 Timent nocte & die qui non obediunt præce-
 ptis Dei. deut. 28 g
 abique Timore erimus, si serauerimus præce-
 pta Dei. leuit. 26 a
 Timent filii Iacob à fratre suo Ioseph. gen. 43 d
 ne Timeant hortatur Ioseph fratres suos post
 mortem patris. gene. 50 c
 Timetur Dauid à Saule, quòd Deus esset cum
 ipso. 1. reg. 18 g
 Timetur rex Salomon à populo vidente sapi-
 entiam ipsius. 3. reg. 3 d
 Timent filii Israel, videntes Pharaonem profe-
 quentem. exod. 14 c
 Timentes sibi à Philisthæis Israelitæ rogât Sa-
 muelem vt pro ipsis oret. 1. reg. 7 b
 Timentes ignem filii Israel, nõ acceperunt ad
 montem, sed Moyses locutus est eis. deut. 5 a
 Timet Dauid, percussio Oza à Deo, reputas suã
 indignitatem, & iratum contra se Deum sen-
 tiens. 2. reg. 6 b
 Timidus Iacob diuidit populum suum per tur-
 mas, mox ad orationem confugit. gen. 31 b
 Timidi Israelitæ & infideles, audita superbia
 Goliath. 1. reg. 17 b c
 Timidus Samuel nõ audens ire ad vngendum
 Dauid, coactus à Deo vngit ipsum. 1. re. 16 a
 Timidus Saul, audiens Philisthæos cõtra se pu-
 gnare. 1. reg. 28 a
 Timidus Elias fugit Iezabelem persequentem
 ipsum. 3. reg. 19 a
 Timidus Elias, nisi iussus ab angelo, non audet
 alloqui Ochoziam. 4. reg. 1 d
 Timidos iubet Deus reuerti ab exercitu Gede-
 onis, ad domos suas. iudic. 7 a b
 ¶ Timor tribuendus cui debetur. rom. 13 c
 Timor Dei inuadit populum, & obediunt Sauli.
 1. regum 11 b
 Timor Isaac, id est Deus quem colit Isaac. ge-
 nesis 31 f g
 Timorem suum mittit Deus ante aduersarios
 populi, id est incutit timorem aduersariis po-
 puli sui, vt timeant populum suum, & non
 noceant. exod. 23 e
 sine Timore vixit populus regnante Salomo-
 ne. 3. reg. 4 c
 Timorem vt abiiciant, hortatur Moyses popu-
 lum, deut. 1 d. docens eos Dei potentiam & bo-
 nitatem, deut. 1 e. 3 a
 in Timore Dei dominari populo ei. 2. reg. 23 a
 Timorem Abraham erga se cõmendat ipse De-
 us. gene. 22 c
 ne Timeant & paueant ad conspectum idolo-
 latrarum fidentes Dei promissioni, qui pro-
 miserat se eadem deleturum, exhortatur Moy-
 ses. deut. 31 a
 non Timet Elifcus videns exercitum missum à
 Syrorum rege vt eum caperent, quòd Deus
 cum eo esset. 4. reg. 6 d
 vt sine Timore Deo seruiremus, operando o-
 pera sancta & iusta omnibus diebus nostris,
 liberauit nos Christus à potestate diaboli.

lucæ 1 g
 vt Timor, diffidentiã de possidendo regno
 Dei abicit à nobis hortatur Christus, & qua-
 re. lucæ 12 d
 qui Timet iudicium futurum, penas, &c. nõ est
 perfectus in charitate erga Deum. 1. pet. 4 d
 ¶ Timotheus interimitur. 2. machab. 10 g
 de Timotheo ministro Dei in euangelio. 1. cor.
 4 d. 16 b. 2. corinth. 1 a. roma. 16 d. 1. thess. 3 a.
 philip. 2 c. quem Paulus circumcidit, & qua-
 re. act. 16 a
 ¶ Tintinnabula in pedibus tunicæ superhume-
 ralis Aaron. exod. 28 e f. 39 e
 Capud Titum iustum hospitatur Paulus. act. 18 b
 Titus Gẽtilis nõ circumciditur, & quare. gala. 2 a
 ¶ Titulum lapideum erigit Iacob in loco in quo
 locutus fuerat ei Deus. gene. 35 b
 Titulus crucis Christi. matth. 27 e. marc. 15 b. lu-
 cæ 23 c. iohan. 19 d
 ¶ Tobias captiuus inter Assyrios viam verita-
 tis non deserit. tob. 1 a
 Tobias ducit Annam vxorem, ex qua Tobiam
 generat. tob. 1 b
 Tobias charitas in Gabelum & in ceteros fra-
 tres. tob. 1 c
 Tobias fugit à facie Sennacherib. tob. 1 d
 Tobias inuitat timentes Deum ad prandium.
 tob. 2 a
 Tobias relicto conuiuio, tollit corpus mortuum
 in domum vt sepeliat, vnde à propinquis ar-
 guitur. tob. 2 a
 Tobias efficitur cæcus in exemplum patientiæ
 posteris. tob. 2 b
 Tobias innocentiã. tob. 2 d
 Tobias exprobrat vxor elemosynas. tob. 2 d
 Tobias oratio ad Deum. tob. 3 a
 Tobias exhortatio ad filium cum iam se mor-
 riturum putaret. tob. 4 a
 Tobias pecuniam Gabelo mutuatam sub chi-
 rographo, filio indicat. tob. 4 d
 Tobias iunior missus à patre in Rages ad Ga-
 belum, quarit socium itineris. tob. 5 a
 Tobias patri promittit Raphael sanitate. tob. 5 c
 Tobias iunior proficitur angelo comite. to-
 biz 5 d
 Tobias inuasus à pisce liberatur ab angelo, e-
 iusque monitu reseruat sibi cor piscis, fel, &
 iccur. tob. 6 a b
 à Tobia rogatus angelus ad quæ medicamen-
 ta cor piscis, fel, & iccur conferant, declarat.
 tob. 6 b
 Tobias petit filiam Raguelis sibi dari in vxo-
 rem. tob. 7 c
 Tobias introductus ad Saram, affat partem ie-
 coris, eamq; hortatur ad orationem. tob. 8 a
 Tobias iunioris oratio. tob. 8 b
 Tobias matris sollicitudo pro eo. tob. 10 d
 Tobiam à se dimittit Raguel vnã cum vxore.
 tob. 10 c
 Tobias relicta familia cum vxore in medio iti-
 nere, præcedit cum angelo. tob. 11 a
 Tobias pater suscipit filium suum cū gaudio,
 & visum recipit. tob. 11 c
 Tobias iunior patri commemorat beneficia à
 Raphael in se collata. tob. 12 a
 Tobias pater & filius eius offerunt Raphaeli di-
 midiam partem bonorum suorum. tob. 12 b
 Tobias moriturus prædicat filio & nepotibus
 Ninives destructionem, & Ierusalem restau-
 rationem. tob. 14 b
 Tobias senioris ætas. tob. 14 a
 Tobias iunioris exhortatio ad filios. tob. 14 c
 Tobias iunior post obitum matris reuertitur
 ad soceros, & x c 1 x anno ætatis suæ mori-
 tur. tob. 14 d
 ¶ Tonitrua dat Deus, grandinem cum igne,
 quibus homines & iumenta in agris Ægy-
 pti destruit. exod. 9 e
 Tonitrua audiuntur cum datur lex. exod. 19 c
 Tonat Dominus super aduersarios suos. 1. re. 2 b
 Tonante Domino de cælo, ad preces Samuelis

conteruntur Philistini. 1. reg. 7 c
 ¶ In Tonsione ouium celebrantur cōmūia, vt de Absalom legimus. 2. reg. 13 e
 ¶ Tonsus Ioseph præsentatur Pharaoni. ge. 41 b
 ¶ Torques aureæ Ismaelitarum dantur Gedeoni. iudic. 8 f
 ¶ Tradit Deus Iudæos in manus diripientium, quod diis alienis seruirent. iudic. 2 b. 3 a. 4 a. 6 a
 ¶ Tradit in manus Madianitarum Israellem queritur Gedeon. iudic. 6 c
 ¶ Tradit Deus hostes in manus diligentium se. deut. 20 c
 ¶ Tradit Deus regem Og in manus Israelitarū. nume. 21 g
 ¶ Tradit Deus hostes Israelitarū in manus eorū, quos ipsi tunc occidunt. deut. 2 e f g. & 3 a
 ¶ Tradit Deus vrbe Hai in manus Iosue, docens interim ipsum quo modo capturus sit eam. iosue 8 a b
 ¶ Tradit Deus Amorrhæos in manus Iosue, ios. 10 b. item Heuzos, lebuzzos, &c. ios. 11 a b
 ¶ Tradit Deus Iericho vrbe in manus Iosue, ios. 2 b d. item alias vrbes, ios. 10 e f g
 ¶ Tradit Deus Chanaanum & Pherezæū in manus Iudæ. iudic. 1 a
 ¶ Tradit Deus Amorrhæos, & reliquos in manus Israelitarū, ita vt eis quidem vtatur, & egregie pugnent: quorum tamen gladio & arcui non vult victoriā tribui, sed sibi soli. ios. 24 c
 ¶ Tradit Deus castra Madianitarū in manus Gedeonis. iudic. 7 c d f g
 ¶ Tradit ita Deus Madianitas in manū Gedeonis, vt Gedeon ministerio (quo poterat carere) vteretur, & per eum operaretur quod solus poterat facere. iudic. 7 d e f g
 ¶ Tradit Deus Cusan-rasathaim in manus Othonielis iudicis. iudic. 3 d
 ¶ Tradit Deus Ammonitas in manus Iephthæ. iudic. 11 f
 ¶ Tradit Deus Beniaminitas in manus reliquorum Israelitarum, propter scelus contra naturam ab eis perpetratum. iudic. 20 d
 ¶ Traditiones humanæ vitandæ, rom. 16 c. quales sint, coloss. 2 b
 ¶ Trahuntur à Deo Patre ad Christum, quot quot credunt. iohan. 6 e
 ¶ Tragelaphū poterant Iudæi comedere. deut. 14 a
 ¶ Transfertur Elias, & curru igneo rapitur in cælum. 4. reg. 2 b
 ¶ Transfiguratur Christus. matth. 17 a
 ¶ Transgressio mandati, propter quam omnes constituti sumus peccatores. gene. 3 b
 ¶ Transgressionum expiatio. nume. 5 a
 ¶ Transiit Iordanē populus proficiscens in terram Chanaan. iosue 3 d. 4 c
 ¶ Transiēs Deus ante populum Israel, id est deducens eos, delet omnes Gentes coram eis. deut. 31 a
 ¶ Transire ad numerum, pro recenseri. exo. 30 b
 ¶ Transitus victima, agnus paschalis. exod. 12 d
 ¶ Tria quæ bene gradiuntur. prouerb. 30 d
 ¶ per Tria mouetur terra, & quartū prorsus ferre non potest. prouerb. 30 c
 ¶ Trium puerorum canticum, & eius liberatio. daniel. 3 e g
 ¶ TRIBVLATIONES futuras iis qui Christo crederent, postea gloriam sempiternam, prædixerat Spiritus sanctus per prophetas. 1. petri 1 b
 ¶ Tribulationū quas passuri essent apostoli propter nomen suū, præmonet Christus, & quare. iohan. 16 a
 ¶ vt Tribulationes patiantur qui prædicationi præsumunt, positi sunt, & à Deo dilecti. 1. thess. 3 b
 ¶ Tribulationes pati pro Deo non possumus, nisi ipse det: Dei enim donum est. philipp. 1 d
 ¶ Tribulationes inferens Deus, à Domo sua qui sunt fideles, incipit, & eos primos affligit. 1. petri 4 d.

Tribulationem non effugient serui neque odium mundi, cum Christus Dominus nõ effugerit. iohan. 15 c
 ¶ Tribulatio magna in ecclesia sub Stephano. act. 8 a
 ¶ per Tribulationes multas oportet intrare in regnum Dei. act. 14 d
 ¶ Tribulationes & aduersitates passuros, qui ad Christum accederent, eiq; per prædicationē verbi offerrentur, præmonet ipse Christus, cum victimæ & salis meminit. marc. 9 g
 ¶ qui Tribulantur & affliguntur, non propterea peccatores, aut infeliciores iudicare debemus. lucæ 13 a
 ¶ Tribulationes sunt ad probationem nostram. 1. petri 4 c
 ¶ Tribulationes pro re digna acceptat Deus, quæ & remunerat. 2. thess. 1 b
 ¶ aduersus Tribulationes & persecutiones externas consolatur suos Christus, iohan. 15 c. 16 g. in quibus cōfidere debemus superaturos eas nos per ipsum.
 ¶ in Tribulationum incēdio & æstuatione ne simus antoniti, sed gaudeamus quod confortes simus afflictionum Christi, & crucem habeamus communem. 1. petri 4 c
 ¶ ad Tribulationes fortiter referendas exhortatio vehemens. heb. 12 a
 ¶ Tribulationes esse ferendas, exemplo nobis est Christus. 1. petri 2 d
 ¶ ne Tribulationes timeamus, neque euangelii aduersarios. philip. 1 d
 ¶ Tribulationes Christi maiores diuitias æstimauit Moyses, quàm thesaurum Ægyptiorum. hebr. 11 e
 ¶ Tribulatio patientiam parit, roma. 5 a. 12 c. & gloriæ pondus. 2. corinth. 4 d
 ¶ post Tribulationes maximas cōuertit Deus populū suum ad se. sua misericordia. deut. 4 c
 ¶ Tribulationibus cōpellit Deus ire ad se. isa. 26 c
 ¶ in Tribulationibus Deus nos perficit, vt corroborati crescamus in sui cognitione. 1. pet. 5 c
 ¶ Tribulationem patientibus, requies promittitur. 2. thess. 1 c
 ¶ à Tribulationibus solus Deus saluat, & eripit. 1. regum 10 c
 ¶ in Tribulatione respicit filios Israel Deus, & cognoscit eos esse quibus promississet liberationem à seruitute grauissima. exod. 2 d
 ¶ in Tribulatione toto corde querendus Deus, deut. 4 d
 ¶ in Tribulatione Deo fidendum. isa. 8 c
 ¶ Tribulationis tempore exaudiuit Iacob Deus. genesis 35 a
 ¶ in Tribulationibus à Deo derelicti fideles, etiā in Deo sperant. psal. 43, versu 11
 ¶ Tribulationes si sustinerimus, cōregnabimus Christo. 2. timoth. 2 b
 ¶ Tribulationes ob nomen Christi patientes, animas suas fideli creatori commendent, nihil sibi fidentes. 1. petri 4 d
 ¶ Tribulationē in omnib; patitur Paulus, at nõ angustiat, nec anxius redditur. 2. corin. 4 b
 ¶ Tribulationes & vincula nõ timet Paulus, modo euangelium nuntiet. act. 20 e
 ¶ in Tribulatione & consolatione Deo canendū. psal. 41, versu 11
 ¶ in Tribulationibus omnia Deo committenda. psal. 54, versu 14
 ¶ in Tribulatione Deum laudat Iob. iob. 1 d
 ¶ in Tribulationibus Paulus & Syllas Deū laudat, act. 16 e. & in iis gloriatur. galat. 6 d. 2. corint. 6 a. 7 a. 2. timot. 2 d
 ¶ Tribulationes Pauli, gloria erat Ephesiorum. ephes. 3 b
 ¶ per Tribulationes euangelium Paulus annuntiat Thessalonicensibus. 1. thess. 1 a. in quibus susceperunt & ipsi verbum. 1. thess. 1 c
 ¶ in Tribulatione consolatur Deus Paulū, & quare. 2. corinth. 1 a
 ¶ in Tribulationibus gloriantur fide iustificati,

libenter quiduis patientes ob talem gratiam à Deo susceptam. roma. 5 a
 ¶ in Tribulationibus exultantes Macedones laudat Paulus. 2. corinth. 8 a
 ¶ post Tribulationes laudat David Deū. 2. reg. 22 a
 ¶ quod Tribulationes libenter passi sint Iudæi, cōuersi ad Christum, propter euangelii laudantur. heb. 10 g
 ¶ in Tribulatione Pauli recedit Phygellus & Herogenes: perstat autem Onesiphorus. 2. timoth. 1 d
 ¶ in Tribulatione sunt qui eum videantur fauere euangelio, postea oppugnare incipiunt, vt Alexander ærarius: qui cauendi sunt. item qui infirmitate humana victi, occulentur, non audent palam confiteri quod credūt, ex quorum numero fuerunt qui Paulū deseruerunt, quum primum coram Nerone fisteretur. 2. timoth. 4 c
 ¶ Tribulationes & vincula Pauli tantū absque nocerent verbo euāgelii, vt per eas magis ac magis cresceret, & audaci; prædicaretur. philippen. 1 b
 ¶ Tribulationes non patiantur fideles ob homicidia, furta, &c. 1. pet. 4 d
 ¶ neque Tribulatio, neque angustia, &c. separare nos potest à dilectione Dei. rom. 8 g
 ¶ qui Tribulationes inferebant apostolis, & eos excommunicabant, arbitrabantur se obsequium præstare Deo. iohan. 16 a
 ¶ Tribulationis dies. 4. reg. 19 a
 ¶ Tribulati oratio ad Deum. psal. 41, versu 1
 ¶ Tribulatoribus poena æternæ tribulatis, requies. 2. thess. 1 c
 ¶ Ad TRIBVNAL Christi omnes fisci oportet. 2. corint. 5 c
 ¶ Tribuni constituuntur à Moysē super Israellem. exod. 18 c. deut. 1 b
 ¶ Tribuendum in simplicitate. rom. 12 b
 ¶ Lex sua Tribu filii Israel ducant vxores, mulieres similiter nubant. nume. 36 c
 ¶ Tribus Dan querit sibi possessionem inter reliquas tribus, missis exploratoribus in terrā. iudic. 18 a
 ¶ Tribus dimidiæ Manassæ habitatio. 1. para. 5 d
 ¶ Tribuum quinque sortes. ezech. 48 c
 ¶ Tribuum septem sortes. ezech. 48 a
 ¶ Tributaria erat ciuitas quæ pacem oblatā receperat, & non occidebantur. deut. 20 c
 ¶ Tributa reddenda & census, cui reddēdi sunt. matth. 26 b. luc. 20 c. rom. 13 c
 ¶ Tributum soluit Christus, ne scandalo esset, & in causa quominus euāgelio crederent quæ illud exigebant. matth. 17 d
 ¶ Trinitatis mysterium significatur in verbo Faciamus. gen. 1 d. 2 c. Item in verbo Nobis, gen. 3 d. Et in verbo Venite, gene. 11 a. Item in tribus illis hominibus quos hospitio suscepit Abraham, gene. 18 a
 ¶ Tristitia festinat mors. eccli 15 b. 30 d. 38 b
 ¶ Spiritus Tristis exiccat ossa. prouerb. 17 d. 25 c
 ¶ Tristitia afficitur iuuenis ille diues, iussus vendere omnia, & omnibus renuntiare, vt Christum sequeretur. luc. 18 d
 ¶ Tristitia afficiuntur apostoli, audientes Christum passurum. matth. 17 d
 ¶ Tristes apostoli, quod Christus suā ab eis præsentiam corporalem se abstracturum diceret. iohan. 16 a
 ¶ quantam Tristitiam habituri essent apostoli quādū in sepulchro esset ipse, proposito de muliere pariente exemplo, docet Christus. iohan. 16 e
 ¶ Tristis anima Christi est vsque ad mortem. matth. 26 d
 ¶ Tristitia afficiuntur & flent fratres, quod Paulus dixisset eos non amplius visuros faciem suam. act. 20 g. 21 b
 ¶ Tristitia afficitur Paulus ob Epaphroditū malā valetudinem. philip. 2 d
 ¶ in Tristitia constitutus aliquis, oret. iacob. 5 c
 gg. iiii.

- ne Tristitia afficeret Corinthios Paulus, eoact⁹ in eos scire, eos nō adiit iuxta promissum. 2. corinth. 2 a
- Tristitia qua quis ob Deum offensum dolet, poenitentiam salutarem operatur: quæ autē ex mundanis affectibus nascitur, mortē affert. 2. corinth. 7 c
- Tristatur Chriſt⁹ ob cæcitatem cordis Iudæorum. matc. 3 a
- non ex Tristitia, aut necessitate subueniendū pauperib⁹, sed sponte & hilariter. 2. corinth. 9 b
- quasi Tristis habitus est Paulus, cum tamē semper gauderet. 2. corinth. 6 b
- Tristatur Isaac supramodum, Iacob præripuisse benedictionem fratri Esau. gene. 27 c
- Tristatur Samuel audiens Deum irasci contra Saulem. 1. reg. 15 c
- Tristatur David, videns percussum à Deo Ozā, iratum timens contra se Deum, & suam indignitatem apud se reputans. 2. reg. 6 b
- Tristatur David, audita morte Saulis & Ionathæ. 2. reg. 1 b
- Trullæ cæmentarii visio. amos 7 b
- Tryphon dux exercitus regis Antiochi. 1. machab. 13 c
- Tubæ argenteæ & earum officia. num. 10 a
- Tubarum festum. leuit. 23 d
- Tubalcain primus qui malleo fecit opera ex ære & ferro. gene. 4 d
- Tunica Aaron. exod. 28 g
- Tunicæ lineæ filiorum Aaron. exod. 28 g
- Tunica superhumeralis. exod. 28 e. 39 d
- Tunica Samuelis, quam afferebat ei mater sua quotannis. 1. reg. 2 d
- Tunica Christi iohan. 19 e
- Tunica maculata. iudæ 3 g
- Turbatorem terræ vocat Elias Achab, quod sua idololatria effecisset, ne Deus plueret super terram Iudæ. 3. reg. 18 c
- In Turbine, igneo curru, & equis igneis rapitur in cælum Elias. 4. reg. 2 b
- Turpiloquium ex ore nostro abiiciendum. ephes. 5 a. coloff. 3 b
- Turrim Phanel subuertit Gedeon, ob denegatos fessis militibus panes. iudicum 8 d
- Turris Sichem cum m. hominibus comburitur. iudicum 9 f g
- de Turrim ædificaturo, Vide Renntiare.
- Tympanis & choris cantant Deo mulieres. exod. 15 e
- cum Tympanis & choris occurrit patri victori filia Iephte. iudicum 11 f
- Tyranni imago. prouerb. 28 c
- Tyri celebritatem ex frequentia & varietate negotiatorum describit Ezechiel. ezech. 27 a
- Tyrum euertēdam prædicit Ezechiel, quod insultauerit destructæ Ierusalem. ezech. 26 a
- V
- Vacca lactantes plastro iunctæ reducunt arcam Dei. 1. reg. 6 c
- de Vacca rufa, ex cuius cineribus aqua aspersiois fiebat pro peccato. nume. 19 g
- Vagao eunuchus miritur ad Iudith, vt suadet ei consentire Holoferni. iudith 12 c
- Vallis Achor. iosue 7 d
- Vaniloquia & prophana vitet episcopus, quæ pertrahunt ad impietatem. 2. timoth. 2 c
- Vanitati subiecta est omnis creatura non volens. rom. 8 d
- Vanitates, idola. 3. reg. 16 f
- Vanitatibus suis, id est idolis seruientes Israelitæ, prouocauerunt Deū ad iracundiam. deut. 32 c
- Vana vocat Samuel idola. 1. reg. 12 d
- Vanz sunt cogitationes sapientum, iudicio Dei. 1. corinth. 3 d
- Vasa ad vsum tabernaculi. exod. 25 c. 37 b
- Vasorum trāsmigrationis parabola. ezech. 12 a
- Vasa aurea apud Salomonem. 3. reg. 10 d
- vt Vasa aurea & testacea in magna domo & diuiri, sic in ecclesia fideles & infideles. 2. tim. 2 c
- Vasa pro corpore hominum accepta. 1. reg. 21 b
- Vasa fictilia vocat Paulus corpora nostra. 2. corinth. 4 b. quæ in sanctificatione debet vnusquisque possidere, & cauere ne peccato maculentur. 1. thess. 4 a
- Vasthi regina ob inobediēciam ab Assuero repudiatur. esth. 1 b
- Vestigal magistrato pendendum. rom. 13 c
- Vestium tabernaculi forma & vsum. exo. 26 e. 36 d
- Velum tabernaculi quale. exod. 26 f. 36 d f
- Velum templi in morte Christi scinditur. matthæi 27 e
- Velamen habebat Moyses super facie quando loquebatur ad populū, quod deponebat quando cum Deo loquebatur. exod. 34 d
- Velamen positum super cor Iudæorum, cum legunt veteris testamentum, quando auferendum. 2. corinth. 3 d
- Velamen quod erat in tabernaculo Dei, carnē Christi figurabat. heb. 10 d
- Velle & perficere operatur in nobis Deus. philipp. 2 b
- Vellere signum quærūt Gedeon sibi dari, quo certus sit se à Deo missum liberatorem Israeli. iudicum 6 g
- Venator robustus Nemrod. gene. 10 b
- Venator Esau. gene. 25 d
- de Venditionibus & emptionibus. leuit. 25
- de Venditore. ecclesi. 26 d. 27 a
- Vendere quæ possidemus, vt inde pauperib⁹ largiamur quo inopiā subleuent, iubet Christus. lucæ 12 d
- Vendere omnia quæ possidebat & dare pauperibus, iubet Christus iuueni illi confidenti in diuitiis, seque sequi. matth. 19 c. marc. 10 c. lucæ 18 d
- Vendunt fideles primi possessiones & substantias, & diuidunt egentibus. act. 2 g. 4 g
- Venduntur hostibus Iudæi ab inimicis, dereliquentes Deū, & idolis seruientes. iudic. 2 b c
- Vendiderat Deus Iudæos, & concluderat Deus inter hostes, ideo eos facile vincebāt ipsi hostes. deut. 32 e
- Vt Veniant ad se laborantes & onerati, peccata sua sentientes, vocat Christus, pacem & animi tranquillitatem eis donaturus. matth. 11 d
- Ventris fructus multiplicabitur custodientibus præcepta. deut. 28 a
- Vetrem leuare extra castra præcipitur Iudæis, aperto quod egressisset effusa humo. deu. 23 b c
- Ventris fructus maledictus non seruabit⁹ præcepta. deut. 28 b
- Vine Vento & pluuia Deus dedit impio Iorā aquas, vt vel sic conuerteretur. 4. regum 3 c
- Venundatus Achab vt faceret malum coram Deo. 3. reg. 21 f
- Verax Deus, præstans quod promiserit. exodi 34 a
- Veracem Deum in suis promissionibus prædicat Balaam. num. 23 c
- Veracem signat & testificatur Deum, qui Christo filio testificanti, & peccatorum remissionem nuntianti, credit. iohan. 3 d
- Verberibus cædebantur impii & peccatores coram iudice quadraginta plagis. deut. 25 a
- VERBUM DEI. apoc. 19 c
- Verbo Dei creatur ac benedicitur lux. gen. 1 a
- Verbum Dei irreuocabile. psal. 6, versu 11
- Verba Dei, & promissiones veræ. 2. reg. 7 d
- Verbo & promissioni Dei beneficia eius tribuenda. 2. reg. 7 c
- Verba Christi quæ euentura in eorum excidiū Iudæis prædixerat, non irrita futura monet ipse, sed proculdubio euentura ante, quàm præterisset generatio illa cui loquebatur. matth. 24 c. marc. 13 c. lucæ 21 e
- Verbum Dei, sapientia & intelligentia nostra est, per quod cognoscimus res diuinas & saluantes, & discernimus de rebus externis inter homines. deut. 4 a
- Verba Dei impleta dant intelligentiam quid agere debeamus. deut. 29 b
- ex Verbo Dei & scripturis ratio viuendi petenda. isa. 8 d
- Verbo Dei prædicato, conuertuntur corda. ierem. 23 e
- Verbo Dei scortationem posse vitari. prou. 2 c
- Verbum Dei sequentibus & eius consiliis, omnia prospera promittuntur. prouerb. 3 c
- Verbo euāgelii prædicato, & corde credito, præceptum Dei impletur. deut. 30 c
- Verbo quod procedit de ore Dei pascimur, virtutēq; & potentia sua, æque sine solito cibo nutrit nos Deus, siquādo esurire nos velit, atque per eum cibū, siue in locum cibi substituat aliud quippiā, vt patribus Man: siue nihil, vt de Mose, Elia & Christo. matth. 4 a
- Verbo Dei cui credebatur pascitur Elias, cibum non videns. 3. reg. 17 a
- Verbo Dei credula mulier Sunamitis, Dei prouidentia alitur in aliena terra. 4. reg. 8 a
- Verbo & fiducia quam habet in verbum Dei, quo promissit se fore nobis Deum qui nō derelinquet, pascitur homo in media fame, nō solo pane: vt de Israelitis legimus. deut. 8 a
- Iuxta Verbum Domini proficiuntur Israelitæ. nume. 9 c d
- Verbum Dei quomodo tractandum. deut. 6 b
- Verba Dei cū libertate iubetur Ieremias nuntiare Iudæis. iere. 1 d
- Verba sua posuerat Deus in os Christi, vt ea populo annuntiaret. deut. 18 d
- Verbum Dei annuntiat Moyses populo, cui obedit populus. exod. 19 a
- Verbum Dei quod in monte audierat, annuntiat Moyses populo. exod. 34 d
- Verbo Moysi voluit Deus credi à populo Israel in perpetuum. exod. 19 b
- Verbum Domini verū in ore Eliæ esse cognoscit mulier Sarephana post suscitatu filium suum à morte. 3. reg. 17 d
- si Verbum Dei non doceatur, perit populus. prouerb. 29 c
- Verbo Dei obediendum. 1. reg. 15. iere. 7 a
- Verbo Dei obedientibus benedictio, & nō credentibus maledictio. deut. 11 d
- Verbi Dei contemptorum poena, & perditio. isa. 28 a c. 30 c
- Verbum suum Iudæis propter peccata eorum denegat Dominus. ezech. 14 a. 20 a
- Verbum Dei nolunt audire Iudæi isa. 30 b
- Verbum Dei contemnunt impii. prouerb. 29 c
- Verbum Christi. verbum euāgelii qui audire noluerit, punietur à Deo Patre. deut. 18 d
- Verbo Dei contempto, incidit David in adulterium. 2. reg. 12 b
- Verbo Dei propheta quidā non adhærens, decipitur ab altero propheta, & ideo occiditur à leone. 3. reg. 13 c. 20 b
- Verbum Dei loquens Lot, & subuersionem Sodomorum prædicēs generis, videtur eis delirare: & perduntur cum aliis. gen. 19 c
- contra Verbum Dei bellans populus Israel, occiditur ab Amalecitis. nume. 14 g
- Verbo Dei non obediens quidā non percussit propheta quem Deus iubebat percussit, percussit à leone. 3. reg. 20 g
- Verbum suum contemnentibus dat Deus prophetas, intra quorum os immittit spiritum mendacē, vt eos decipiat. 3. reg. 22 c d. 2. para. 18 e. ezech. 14 c
- Verbo Dei proximam Samaritanis abundantiam per Eliseum annuntiantem incredulus dux occiditur. 4. reg. 7 a d
- Verbo Dei nō possūt recte vti impii. prou. 26 b
- ob Verbi Dei contemptum prædicatur Ierosolymitanis excidium. iere. 19 a
- quæ à Verbo Dei auocant, fugienda. isa. 8 d
- qui Verbo pacti diuini non obediunt, maledicti. iere. 11 a
- Verbum Dei cū mansuetudine audiendum, & idem sapienter proferendum. ecclesi. 5 c

Verbum Dei sapiens amplectitur. ecclesi. 21 c. 33 a
 Verbum Dei predicare cogitur Ieremias. ier. 20 c
 ob Verbum Dei conicitur Ieremias in carcere. iere. 20 a b
 ¶ Verbi Dei commendatio. prouerb. 30 a
 ad Verbi Dei auditum exhortatio. isa. 55 a
 Verbum Dei solum faciendum, cui nihil addendum, nec de eo quicquam minuendum. deu. 12 d
 Verbum Dei sit in corde nostro. deut. 6 b
 Verbum Dei in cordibus reponendum & in animis, suspendendum in manibus tanquam signum inter oculos: docendum ipsum filios, meditandum in domo, inter ambulandum, scribendum in ianuis & postibus. deut. 11 c
 ad Verba Dei vt corda ponat, exhortatur Moyses populum. deut. 31 g
 Verbum Dei sequendum, non declinando ad dexteram vel sinistram: nihil ei addendum, aut de eo quicquam detrahendum. deut. 5 d
 Verbum Dei semper meditandum. deut. 6 b
 Verbum Dei filios doceamus. deut. 11 c
 sine Verbo suo nihil vult Deus agi. 2. reg. 7 a
 Verbo Dei nihil addendum aut detrahendum. deut. 4 a. 12 d. prouerb. 30 a
 Verbum Dei carnali cupiditate aut iudicio non hauriendum. prouerb. 25 d
 ¶ Verbum, Christus Deus æternus, ioh. 1 a. qui caro factus est, ibidem b
 Verbum Domini manet in æternum, Petr. interpretatur de euangelio quod annuntiatum est nobis. 1. petr. 1 d
 Verbum veritatis euangelium. ephes. 1 c
 Verba vitæ æternæ. act. 5 d
 Verbum reconciliationis. 2. corinth. 5 d
 si Verbo Dei fides non adhibeatur, nihil prodest illud audire. hebr. 4 a
 per Verbum Dei æternum, quod euangelizatum est nobis renascimur. 1. petr. 1 d
 Verbo Dei vincimus malignum. 1. iohan. 2 b
 Verbo vitæ turbas destitutas videns Christus, misericordia mouetur. math. 9 d
 Verbum Dei (quod sanctum & margaritas vocat Christus) impugnantibus canibus, & contempторibus porcis non predicandum. math. 7 a. prouerb. 23 b. 25 c
 Verbum Dei audiens & faciens cui similis. mat. 7 d
 Verbum Dei per Christum ad nos missum, qui contempserint, visionem non effugient: sed grauius punientur quam Sodoma. math. 10 b. heb. 2 a
 Verbum euangelii non potest predicari absque tribulationibus. math. 10 b
 Verbum euangelii recipientibus, pax. mat. 10 b
 in Verbum euangelii recipientes, puluerem pedum extergi iubet predicatoribus Christus. mat. 10 b
 Verbum Dei in nobis non manet, si Christo non credimus. iohan. 5 f
 Verbum Christi habet & perseueret in nobis exuberanter. coloss. 3 c
 Verbum euangelii, omnibus modis, vndeunque accepta occasione, quocunque tempore predicandum. 2. timoth. 4 a
 vt Verbum euangelii currat & predicetur, clarificeturque, orandum. 1. thess. 2 a
 à Verbo euangelico per Paulum tradito abducere conantes, cauendi à fidelibus. rom. 16 c
 Verbum Dei Pauli exemplo aliorum non vitiauit humana doctrina ad suum questum, sed sincero pectore, tanquam ex Deo profectum illud tradidit Deo ipso teste, in gloriam Christi. 2. corinth. 4 a
 in Verbo veritatis se comendat Paulus vt Dei ministrum. 2. corinth. 6 b
 Verbum euangelii iam nobis semel insitum, suscipiendum, deposita omni immunditia, &c. iacob. 1 c
 ob Verbum promissionum Dei, sancti vitam suam contempserunt, apoc. 12 c. eorumque clamor ad Deum, apoc. 6 c
 Verbum Dei infidelibus Iudæis fuit in laqueum & in scandalum. rom. 11 b

Verbo Dei increduli, salutem ab alio expectantes quam à Christo, arguuntur. isa. 28 d
 ¶ De Verbo Dei viuo ex ecclesia manante. zach. 14 b
 Verbi Dei predicatio è Sion, hoc est ecclesia exitura. ioel 3 c
 Verbi sui predicatorum se missurum promittit Deus. isa. 30 e
 de Verbi Dei ministris, & aliis in ecclesia corporalia opera exercentibus. isa. 61 b
 Verbi Dei ministrorum gaudium, est profectus populi. isa. 61 c
 Verbi Dei ministris debentur temporalia ad vitæ necessitatem. roma. 15 f. 1. corinth. 9 b. deut. 17 a
 Verbum Dei rectè tractet episcopus. 1. tim. 2 c
 Verbum Dei mercede docentes reprehendit Michas. mich. 3 b
 Verbi Dei fames predicatur. amos 5 d. 8 d
 Verba à Samuele prædicta eueniebant Israel. 1. regum 3 d
 ¶ In Verbis modestia Rebecce. gen. 24 c d
 Verba iustorum peruertuntur muneribus. deu. 16 d
 Verbis blandis prohibuit David ne Saul occideretur à suis. 1. regum 24 b
 Verbum occultum non divulgandum. ecclesi. 42 a
 Verbum opportune dictum laudabile. prou. 25 b
 de omni Verbo otioso reddenda ratio in die iudicii. math. 12 c
 Verba bona exeunt de corde bono, & contra. math. 12 c
 qui Verbo non labitur, hic perfectus est. iaco. 3 a
 quod Verbo docuit Paulus, vita præstitit. 1. corinth. 9 d
 Verborum pugna vitanda. 1. timoth. 6 a
 Verbis ne contendant episcopi, & verborum pugnas vitent, & ministri Dei omnes, & prophanas vocum nouitates. 1. timoth. 6 b d. 2. timoth. 2 b
 Verba sana, quæ fidem & dilectionem in Christum doceant, sint semper in episcopo. 2. timoth. 1 b
 ¶ Verecundia Saræ. gen. 18 b. 21 a
 Verecundi Sem & Iapheth operiunt nudatum patrem, à quo benedicuntur. gen. 9 d
 ¶ Veritas Dei in explendis promissionibus suis. gen. 31 c
 Veritatem Dei commendat seruus Abraham cum gratiarum actione, quod præstitisset misericordiam Domino suo secundum promissionem. gen. 24 c
 Veritate à Domino consecuturos Iabentis dicit David, quod Saulem sepelissent. 2. reg. 2 b
 Veritatem promittunt se facturos ipsi Rahab exploratores, id est futuros veraces in promissionibus, non occisuros eam. iof. 2 c
 Veritate id est promissum vitæ tempus quindecim annorum petit Ezechias à Domino, & pacem illo tempore. 4. reg. 20 d
 Veritate & fidelitate imprecatur David profecto Ethai sequenti ipsum fugiente. 2. re. 15 d
 in Veritate ambulare, in omni corde suo & anima diligere Deum. 3. reg. 2 a
 in Veritate seruiendum Deo, & non ficto: id est prætextu seruitii Dei, alii rei fidendum. iof. 24 c. 1. reg. 12 d
 Veritas tandem vincit. prouerb. 28 d
 contra Veritatem ne propinquissimis quidem acquiescendum. mich. 7 b
 Veritas sit in iudiciis. exod. 18 c
 Veritas sit cinctorium lumborum nostrorum, vt optima fide & synceriter omnia agamus. ephes. 6 c
 Veritatem cum proximo loquamur. ephes. 4
 VERITAS CHRISTVS. iohan. 14 f
 Veritas, euangelium Christi. 1. petr. 1 c
 in Veritate nihil potest Paulus, sed omnia pro veritate. 2. corinth. 13 c
 in eos qui Veritati euangelii resistunt. 2. tim. 3 b
 Veritati resistentes cum modestia corripiendi. 2. timoth. 2 d

à Veritate exciderunt Philetus & Hymeneus dicentes resurrectionem esse factam. 1. tim. 1 c
 Veritatis doctrina à Domino petenda. zac. 10 a
 ¶ Vermis mæroris cor arrodens non moritur in gehenna. marc. 9 g
 ¶ Vero ne deuet iudex propter multorum sententiam. exod. 23 a
 ¶ Vesicæ in hominibus & iumentis. exo. 9 b
 ¶ Vespertilionem non comedebat Iudæi. deu. 14 b
 ¶ Vestimenta pellicea facit Deus ipsi Adæ & Heuæ, & eos induit. gene. 3 d
 Vestimenta non sunt attrita Iudæis ambulantibus per deserta quadraginta annis. deut. 8 a. 29 a
 Vestimentum ne esset lana linoque contextum prohibetur. deut. 22 b
 Vestimentis simbræ faciendæ. deut. 22 b
 Vestimentum viduæ non accipiendum pignoris loco. deut. 24 d
 Vestimenta sua scindit Iosue, videns Israelitas superatos ab aduersariis. iof. 7 b
 Vestimenta sua scindit Iephre confecta filia occurrente ei obuiam, quam iuxta vestimenta molare deberet. iudic. 11 f
 Vestimenta sua scindit Caiphas. math. 26 f
 Vestimenta sua non scindat pontifex super mortuum. leuit. 21 c
 Vestimenta sua lauant Israelitæ sanctificantes se. exod. 19 b
 Vestimentum auferenti, tunica danda. luc. 6 e
 Vestimenta sua Paulus excutit in Iudæos, euangelium reiicientes. act. 18 b
 Vestimenta Christi partiuntur milites. mat. 27 d
 ¶ Vestis Ioseph tincta in sanguine hœdi, fertur ad patrem. gene. 37 g
 Veste virili ne vtatur mulier, nec vir veste muliebri. deut. 22 a
 Vestis ex duobus texta non induenda. leuit. 19 c. deut. 22 b
 Vestis scissio, signum doloris. 1. reg. 4 c. 2. reg. 1 a
 Vestes suas scindunt filii Iacob, indignum factum significare volentes, more Hebræorum. gene. 44 c
 Vestibus scissis luget Iacob filium suum Ioseph. gene. 37 g
 Vestem suam discindens Ahas propheta in duodecim partes, decem partes dat ipsi Ieroboam, quibus significat eum constitutum super decem tribus Israel. 3. reg. 11 f
 Vestem non habentibus, det vnam qui duas habet. luc. 3 c
 ¶ Vestitum & victum habentes, his simus contenti. 1. timoth. 6 d
 Vestitum & viaticum petit Iacob à Deo. ge. 28 d
 Vestitum ac victum dat Deus viduæ, peregrino, & pupillo. deut. 10 d
 Vestem nuptialem, fidem videlicet in Christum non habens, conicitur in tenebras exteriores. math. 22 b
 ¶ Veteris testamenti breuis repetitio. iof. 24 a
 Vetus testamentum. gene. 11 b
 Vetus testamentum sanguine dedicat Moyses. exod. 24 c
 Vetus testamentum completum. iof. 22 g
 Vetus testamentum, sanguine hircorum & aliorum animalium dedicatum, heb. 9 c. antiquatum cum suo sacerdotio, heb. 8 a
 Vetus homo à nobis exuendus cum actibus & cupiditatibus suis, & nouus induendus, qui indies renouatur, auferente in ipso cognitione Dei. coloss. 3 b
 Vetus homo crucifigendus, vt ipsius voluntatem contemnentem, solam Dei voluntatem & gloriam eius spectemus. rom. 6 a
 in Vetusstate literæ & legis seruiunt, qui suo consilio, & suis viribus sine Spiritu Dei opera legis faciunt. rom. 7 b
 ¶ Vitæ Dei omnes, iudicia. deut. 32 a
 ¶ Vitæ Domini veræ, iustæ, & inuestigabiles. apoc. 15 b. rom. 11 d
 Vitæ Domini custodiendæ. 2. reg. 22 c

- de Via Dei recedentibus, maledictio. deut. 11 d
 de Via declinare, est à Deo recedere. deut. 31 g
 vt in Viis Dei ambulet, Salomonem hortatur
 Dauid. 3. reg. 2 a
 Viam Dei deserunt Israelitæ, adorantes vitulum. exod. 9 b c. deut. 9 c
 de Via quam ostenderat Moyses, recedunt
 Israelitæ, adorantes vitulum. exod. 32 b
 Viam bonam docet Deus eos qui à peccatis conuerſi fuerint ad eum. 3. reg. 8 d
 à Via sua mala nullo signo retrahitur impius
 Ieroboam. 3. reg. 13 g
 Via bona & recta quam docuit Samuel populum, quæ fuerit. 1. reg. 12 d
 Viam per quam ingressi erant patres, deserentes Iudæi, id est relinquentes Deum, & adorantes idola, grauissime puniuntur. iudic. 2 c
 Via dura, adinventiones, & idola quibus seruebant Israelitæ, & eis fidebat, deserto Domino. iudicium 2 d
 Via regia. nume. 21 e
VIA, CHRISTVS EST, per quæ itur ad Patrem fide in eum. ioh. 14 a
 Viam veritatis Christi, melius est non cognoscere, quam post agnitionem, retrorsum conuerſi ab eo quod nobis traditum est sancto mandato. 1. pet. 2 d
 Via arcta, illa est quæ ducit ad vitam: lata autem, ad perditionem. matth. 7 c
 Viam sibi ostendi in terram Chanaan postulat Moyses à Deo. exod. 33 c
 ne in Via deficiat, hortatur angelus Eliam vt comedat quod ei attulisset. 3. reg. 19 a
 vt Viam sciat per quæ ambulare debeat, vt inueniat asinas patris, adit prophetam Samuelem ipse Saul. 1. reg. 9 b
 Via Iacob custos Deus, & protector. gen. 28 c d
 Viam suam dirigi à Deo ad Thessalonicenses orat Paulus. 1. thess. 3 d
 Via, Vide iter. iudicium 18 a
 Viam nostram dirigit Deus. 2. reg. 22 c
 vt Viam suam dirigat, & prospera fiat, præcipit Deus Iosue legere Deuteronomium & leges suas. iof. 1 b
 Vias suas non dirigit, nec in eis foelix est qui præcepta Dei non seruat. deut. 28 c
 iuxta Vias vnus cuiusq; reddet Deus. 3. reg. 8 d
 Viam vnuerſæ terræ ingredi, pro mori. iof. 23 d. 3. reg. 2 a
Vicinis Gentibus Iudæam infestantibus, minatur Dominus interitum. ierem. 12 d
 Vicinus bonus. prouerb. 27 b
Victima omnis fide salitur in lege Moysi: sic qui ad Christum accedunt, igne tribulationum & aduersitatum. marc. 9 g
 Victimæ immolantur in fœdere quod pepigerunt inter se Iacob & Laban. gen. 31 g
 Victimæ & ieiunia obstinatis non profunt. ierem. 14 b
 Victimis præfert Deus obedientiam. 1. reg. 15 c
 Victimis iustitiæ immolare. deut. 33 c
Victoria Dei est non in multitudine hominum vel paucitate. 1. reg. 14 a
 Victoria belli Abræ, tribuitur Deo. gene. 14 d
 Victoria Deo tribuitur. 1. reg. 14 c. 2. reg. 23 b
 Victoriâ committit Iob Deo. 2. reg. 10 c
 Victoria Davidis contra Absalom. 2. reg. 18 b
 Victor est Dauid, ipso Deo pugnante & vincente. 2. reg. 5 d
 Victoriâ dat Deus mulieri Deborah de inimicis Israelitarum. iudic. 4 b
 Victoriâ tribuit Domino milites & Gedeoni. per quem Deus operabatur. iudic. 7 e f
 ipse Victoriâ Deo tribuit Samson, non viribus suis. iudicium 15 d
 Victoriâ Deo tribuit Saul. 1. reg. 11 d
 Victor Iephte reuertenti occurrit filia vnica, cum tympanis & choris. iudic. 11 f
 Victoriâ belli dedit Deus Philisthæis contra Israelitas confidentes in arca, nulla fiducia in Deum. 1. regum 4 a c
 Victoriâ dat Deus ipsi Achab contra Benadad obsidentem Samariam, vt cognosceret ipsum esse verum Deum. 3. reg. 20 b c e
 Victoriâ quomodo dedit Deus Iosaphat & ipsi Ioram de Moabitibus. 4. reg. 3 c d
 Victoriâ promittit Deus Ezechia contra Sennacherib. 4. reg. 19 b
 Victoriâ propter seipsum dat Deus Ezechia, & propter pactum suum cum Abraham. 4. regum 19 g. 20 b
Victus paradus in sudore vultus quæ diu vixerimus, ob peccatum Adæ. gen. 3 d
 Victum prouidet Deus homini & bestiis. ge. 1 d
 Victum petit Iacob à Deo. gen. 28 d
 Victum omnem Israelitarum tam in agris quam in domibus deuastant Madianitæ, quod conuersi essent ad idola. iudic. 6 a
 Victum ac vestitum dat Deus pupillo, viduæ, & peregrino. deut. 10 d
 Victum præbet Deus ministerio corui, Eliæ fugienti Achab. 3. reg. 17 a
 Victum & vestitum habentes, his contenti simus. 1. timoth. 6 d
Videre Deum non potest homo quin moriatur. exod. 33 d
 Viderunt Deum Moyses, Aaron, Nadab & Abiu, & seniores Israel, & qua specie. exod. 24 c
 Videt Moyses terram promissionis quam non ingreditur, quod Deum non sanctificasset ad aquas contradictionis. deut. 32 g. 34 a
 Vidit Iacob Deum facie ad faciem. gen. 32 g
 Videre se etiam secundum carnem cupiunt sancti. 1. thess. 2 d
 Videns olim dicebatur, qui nunc propheta. 1. regum 9 b
 Videntem facit Deus. exod. 4 c
 Videntes oculos, qui percipiant & cognoscant ipsius beneficia, & magnalia erga nos, dat Deus obedientibus præceptis ipsius. deut. 29 a
 Vidua non afficienda dano. exod. 22 d. deut. 24 d
 Viduæ alendæ. deut. 14 d
 Viduis, aduenis, & pupillis relinquendæ reliquæ messis, vindemiæ, & oliuarum. deut. 24 d
 Viduæ iudicium facit Deus. deut. 10 d
 Viduæ iudicium peruerſis, maledictus. den. 27 c
 Viduæ vestimentum non accipiendum pignoris loco. deut. 24 d
 Viduis primitiæ triennales dandæ. deut. 26 a
 Viduæ pauperulæ oleum multiplicat Elifens. 4. regum 4 a
 Viduis & orphanis hostium spolia diuidunt Iudæi. 2. mach. 8 f
 Vidua pauperima præcepto Dei pascit Eliam fugientem Achab, & eius bona multiplicatur. 3. regum 17 b
 Viduæ parabola, quæ crebris orationibus iudicium habuit à iudice iniquo, quid nos doceat Christus. Vide Orandum esse sedulo. vt Viduis ministrent, constituuntur septem diaconi ab apostolis, quos orates manuum impositione confirmant. act. 6 a
 de Viduis, quas omni auxilio destitutas suscipiebat ecclesia alendas, quibus prouidebant diaconi ex bonis ab ecclesia in pauperes collatis, quæ propter paupertatem suscipiebantur: & eas verè viduas vocat Paulus, non solum martiris, sed etiam filiis aut amicis, qui eas alere possent, destitutas. 1. timoth. 5 a
 de Viduis iunioribus. 1. timoth. 5 b
 Viduis & non coniugatis vtilis continentia. 1. corinth. 7 b
 Viduæ filium à mortuis reuocat Christus. luc. 7 b
 Viduarum domos comedebant Pharisei, oratione longa orantes. mat. 23 b. marc. 12 d. luc. 20 g
 in Viduitate permanet concubinæ Dauid decem inclusa ab eo, quod cum eis concubisset Absalom. 2. regum 20 a
Vigilare præcipit Christus omnibus, quod iudicii dies incertus sit, matth. 24 d. marc. 13 d. luc. 12 e. adiiciens parabolam furis. apoc. 3 a
 ad Vigilandum hortatur Christus discipulos. mat. 26 d. marc. 14 d. luc. 22 d
 Vigilandum esse omni tempore docet nos Christus, eundemq; ei obuiam, parabola virginum excernentium obuiam sponso. matth. 25 a
 ad Vigilantiam hortatur Paulus ob tempus salutis proximum. rom. 13 c
 Vigilandum nobis ne peccemus, sequentes quorundam ignorantiam qui resurrectionem negant. 1. corinth. 15 e
 Vigilemus & sobrii simus. 1. thess. 5 a. 1. cor. 16 c
 Vigilemus in fide, & operibus fidei, & orationibus. 1. pet. 4 b. 5 c. coloss. 4 a
 in Vigiliis se exhibet Paulus vt Dei ministrum. 2. corinth. 6 a
 Vigilare, pro viuere vita corporali. 1. thess. 5 b
Vilem se haberi ob gratiarum actionem quæ Deo suo agebat cum musicis instrumentis & saltatione, nihili facit Dauid. 2. reg. 6 d
Villici proposita parabola hortatur nos Christus, vt quæ admodum bonis temporalibus domini sui vsus est ille ad vtilitatem suam: sic nos diuitiis, quas dedit nobis Deus ad dispensandum, vtamur ad vtilitatem nostram, eas pauperibus distribuentes, qui nos recipient in æterna tabernacula. luc. 16 a
Vinctus Christus Pôtio Pilato traditur. mat. 27 a
 Vinctus Paulus, quod Christum prædicaret, salutem nuntians Gentibus. eph. 3 a. coloss. 4 a. non cessat tamen prædicare. 2. timot. 2 b
 Vinculorum suorum vt meminerint, hortatur Colossenses Paulus. coloss. 4 d
 Vinctorum meminerimus, tãquam ipsi simul vincti. hebr. 13 a
 Vinctis propter euangelium compatiendum. hebr. 10 g
Vindemia abundans, si seruauerimus præcepta Dei. leuit. 26 a
 de Vindemia lex. leuit. 19 b
 Vindemiantes quid pauperibus dimittere debeant. leuit. 19 b. deut. 24 d
Vindex Deus, si quis in negotio circumuenierit fratrem, 1. thess. 4 b. & in eos qui Christum spreuerint. hebr. 10 e
 Vindicta ad Deum pertinet. ro. 12 d. deut. 32 f
 Vindicta prohibetur. prouerb. 20 c. ecci. 17 c. 24 d. 28 a
 Vindicta retribuit Deus hostibus suis. deut. 32 f
 Vindictam prohibet Saul. 1. reg. 11 d
 Vindictam Deo reseruat Dauid. 1. reg. 24 c
 Vindictam non sumit Dauid de Semei maledicenti ei: fide agnoscens eam tentatione & crucem, à Deo suscitata contra se, nihil respiciens Semei. 2. reg. 16 b c
 Vindictas dedit Deus christo, de iis qui illum noluerunt regnare super se, fidem ipsi suscipiendo, credendo ipsum esse saluatorem promissum. 2. reg. 22 d
 Vindictam se habere in promptu dicit Paulus, aduersus omnem inobedienciam rebellium. 2. corint. 11 b
Vineam plarat Noe, vnde inebriatur. ge. 9 c
 Vineæ diuersis rerum generibus non seminanda. deut. 22 b
 de Vineam proximi lædente. exod. 22 b
 de Vineam proximi licebat ad fatietatem comedere, sed nihil efferre in vase. deut. 23 d
 Vineam nouam qui plantasset, non cogebatur ire ad bellum, nisi eam prius comunem fecisset. deut. 20 b
 qui Vineam plantat, æquum est vt de fructu eius edat. 1. corint. 9 a
 Vineæ plantata, vindemiam non comedit qui non seruat præcepta. deut. 28 c
 Vineæ Domini opera & fructus mali. isa. 5 b
 de Vineæ Sodomorum & Gomorrhæ, vineæ Iudæorum. deut. 32 e
Vinum. ecci. 19 a
 Vinum quare creatum. ecci. 3 d
 Vinum lætificat cor hominis. iud. 9 b. psal. 103 b
 Vinum dat Deus diligentibus se. deut. 21 b

- Vinum de vinea sua non bibunt, qui præceptis Dei non obediunt. deut. 28 d
- Vini abundantiam precatur Isaac à Deo dari filiis. gen. 27 d
- Vinum porrigit patri ipse Iacob. gen. 27 d
- Vinum offert Siba ad Dauidem fugientem, ut daretur lassus. 1. reg. 16 a b c
- Vinū felle mistū dant Christo bibere. mat. 27 d
- Vino interdicitur sacerdotibus quādo ingressuri erant tabernaculum testimonii. leuit. 10 b
- Vinum ne bibat, nec sicerā vxor Manue tempore conceptionis (vel gestationis vteri) prohibet angelus, quod Nazarum Samsonem paritura esset. iudicium 13 a
- Vinum & siceram non bibit Iohannes baptista. luc. 1 b
- Vinum non biberunt quadraginta annis Iudæi in desertis, ut scirent Dominum eos portare. deut. 29 b
- ut Vinū biberent meracissimū, introduxit Deus Israelitas in terram promissionis. deut. 32 b
- Vini potatorem esse Christum criminabantur Iudæi. math. 11 c
- in Vinum aquam Christus mutat. iohan. 2 a
- Vino ne inebriemur, quod ea res vitam reddat intemperantiorem, & bene agendi occasionis incuriosum. ephes. 5 d. proverb. 20 a
- ne Vino multo seruiat, siue dediti sunt diaconi. 1. timoth. 3 c. neque anus. tit. 2 a
- Vinum bibit Timotheus episcopus, sed modicum, & quare. 1. timoth. 5 d
- Vinum Iudæorum erat fel draconum. deut. 32 e
- Vir ne vtatur veste muliebri. deut. 22 a
- Viri, suæ tribus vxores accipiant. num. 36 c
- Vir quisque vxorem suam habeat ad vitadā fornicationem. 1. corinth. 7 a
- Vir caput mulieris. 1. corinth. 11 a
- de Viris, multa 1. corinth. 7. & 11 dicuntur à Paulo, quales esse debeant erga omnes, & erga vxores, quomodo eas amare, & cum illis habitare debeant, ephes. 5 c. colof. 3 c. 1. pet. 2 b. & de eorum oratione, 1. timoth. 2 c
- Viri Elcanæ benignitas erga vxorē suam Annam. 1. reg. 1 d
- Vir Elcana consolatur vxorem suam flentem, ob exprobratam ei sterilitatem. 1. reg. 1 b
- Virorum tanta raritas in excidio Ierosolymorum, ut vix septimæ cuique mulieri obtingeret vnus. isa. 4 a
- Viri quinque è cælo apparēt in auxilium Iudæ Machabæi. 2. macha. 10 f
- Vir Dei Elias. 3. reg. 17 d
- Vir Dei propheta dicitur. 1. regum 7 e. 9 a. 3. regum 11 f
- Virū Dei vocat vxor Manue angelū qui Samsonis natiuitatem prænūtiabat ei. iudic. 13 a
- Vir duplex animo, vna parte Deum respiciēs, altera mundum, is inæqualis & inconstans est in omnibus quæ agit. iacob. 1 a
- ut Vir sit, hortatur Dauid Salomonē. 3. reg. 2 a
- ut Viriliter agant & fortificentur fidendo Dei promissioni, hortatur Israelitas Moyses. deuterono. 31 a
- Virago siue vira, aut virissa dicta est mulier, quod de viro sumpta sit. gen. 2 d
- Vires tribuit Deus quibus acquiramus diuitias. deut. 8 d
- ne Viribus suis tribueret belli victoriā, & contra eum gloriaretur, iubet Deus Gedeonem cum trecētis viris aggredi Madianitas & Amalecitas. iudicium 7 a b
- Viribus & fortitudini gladiatorum & arcuū non vult Deus ut populus tribuat, quod Amorrhæos expulerit: tamen egregie pugnaerint: sed ipsi soli Deo, qui eos tradiderat in manus ipsorum. iof. 24 c
- de Viribus diffidens Gedeon, negat se posse liberare Israelem. iudicium 6 c
- Vi sacerdotes Ophni & Phinees auferūt, quod populus dare volebat, nisi prius Domino sacrificassent. 1. reg. 2 e
- Vim patiebatur regnum cælorum ab eo tempore, quo Iohannes penitentiam prædicare cepit, magno impetu turbis irruentibus & publicanis, Phariseis superciliosis contemnentibus. math. 11 b
- Virga Moyfi versa in colubrum, ut cognosceret missus à Deo. exod. 4 a
- Virga Aaron vertitur in colubrum. exod. 7 b
- Virga Aaron deuorat virgas incantatorum. exod. 7 b
- Virgam Aaronis germinare faciens Deus, ostendit se eligere ipsum Aaronem in sacerdotem & ministrum: ne amplius murmureret populus in eum, tanquam non constitutum à Deo. nume. 17
- Virga percudit petram Moyses, & exiit aqua: quam & coram Deo tenet orans. exod. 17 c
- Virgis ter cæsus est Paulus. 2. corinth. 11 f
- aut Virga supplicii, aut spiritu mansuetudinis, episcoporum est suos emendare pro ratione & modo erratorum. 1. corinth. 4 d
- Virginem vxorem ducere debebat potifex. leuit. 21 c
- Virginis constupratæ lex. exod. 21 c
- de Virgine non desponsata, corrupta à viro. deut. 22 d
- de Virgine desponsata, oppressa in agro vel in ciuitate. deut. 22 d
- Virgo quæ corrupta fuerat in domo patris, lapidabatur. deut. 22 c
- Virgines habitatorum Iabes Galaad traduntur reliquis ex tribu Benjamin. iudic. 21 b
- Virgines in Silo in solennitate Domini choreas ducentes rapiuntur à Beniaminitis in vxores. iudicium 21 d
- Virgines in bello raptæ, reseruantur à Moyses. nume. 31 c
- de Virginitate quid sentiat Paulus, an nubere, an innuptæ manere debeat: vide 1. cor. 7 c f g
- Virginum exeuntium obuiam sponso proposita parabola, vigilandum esse omni tempore docet Christus, eundemque ei obuiam, quod dies aduentus eius incertus sit. luc. 23 d
- Virginitatem suam plangit filia Iephte ab ipso immolanda Deo. iudicium 11 g
- Virginitatem filiarum quomodo testabantur parentes apud filios Israel. deut. 22 c
- Viridi ligno Christo fructus ferēti non percipit Pater, sed pro nobis omnibus illū morti tradidit, quid igitur futurum de nobis infidelibus & infructuosis. luc. 23 d
- Viperarū gemina, Phariseos vocat Christus & Iohannes. math. 3 b. 23 d
- à Viperā Paulus morsus non læditur. act. 28 b
- Vir & potētia Dei qua nos saluat, est euangelium. rom. 1 b
- Virtus Dei ad salutem est fidelibus. 1. corinth. 1 c
- in Virtute Dei se exhibet Paulus ut Dei ministrum. 2. corinth. 6 b
- cum Virtute diuina cōiunctus est sermo Pauli, alioque humilis. 1. corinth. 2 a
- Virtute Dei custodimur in fide, ut salutē quæ in tempore nouissimo reuelabitur, consequamur. 1. pet. 1 a
- Virtute indui ex alto est Spiritum sanctum suscipere. luc. 24 g. act. 1 b
- in Virtute operabatur Deus in Paulo. colof. 1 d
- Virtus in infirmitate perficitur. 2. corinth. 12 c
- Virtutes operatur in nobis Deus. galat. 3 a
- ut Virtutem sequeretur, honeste & probe viuere Ruth, imprecatur populus. ruth 4 c
- Virtutis mulier erat Ruth. ruth 3 c
- Per viscera misericordie Dei, & ex abundantie eius bonitate, peccatorum remissio. luc. 1 g
- Per Visionem loquitur Deus Abræ. gen. 15 a
- per Visionem consolatur ipsum Iacob Deus. gen. 46 a
- in Visione raro se manifestabat Deus temporibus Heli in Silo, propter impietate Ophni & Phinees. 1. reg. 3 a
- in Visione dicit Deus Samueli, se iudicaturum domum Heli. 1. reg. 3 c
- in Visione locutus Deus Nathan prophetæ. 1. regum 7 c
- Visio calathorum & eius significatio. iere. 24 a
- Visio quatuor animalium & rotarū. ezech. 1 b d
- Visio throni & imaginis super thronum. ezechielis 1 g
- Visio viginti quinque virorum & dyorum principum, quorum consilio seductus populus credebat se non iturum in captiuitate. ezechielis 11 a
- Visitat Deus peccata populi cum punit. exo. 32 g
- Visitat Deus & punit alii quam sibi fidentes. exod. 10 a
- Visitare dicitur Deus in egestate & timore populum, quando populo immittit egestatē & timorem propter inobedientiam. leuit. 26 c
- Visitasse ipsos Deum per Moysen liberado eos credit populus miraculis factis. exod. 4 g
- Vitam, vel animā viuētem, aut spiraculum vitæ dedit Deus homini quem formauerat. gene. 2 b
- Vita hominis, vapor. iacob. 4 d
- Vitæ huius tempus breue. 1. corinth. 7 e
- Vita hominis, militia. iob 7 a
- Vita hominis, vanitas. psal. 38, versu 6
- Vitæ humanæ mysteriū describit Iob. iob 14 a
- Vitæ huius breuitas & miseria ob peccatum. psal. 89, versu 1
- Vitæ propriæ tædet Iob. iob 10 a
- Vitam longiorem vel breuiorem tribuit Deus. deut. 30 d
- Vita prolongatur Ezechie. 4. reg. 20 a b
- Vitam temporalem nostram implebit Deus si seruerimus ei. exod. 23 e
- Vitam promittit Deus facientibus præcepta eius, id est penas & afflictionem effugient, eosque non occidet, ut impios solet occidere. leuit. 18 a
- Vita longior super terram diligentibus Deum & seruantibus præcepta ipsius: contra breuis inobedientibus. deut. 30 d
- Vita longa promittitur honorantibus parentes. exod. 20 c. deut. 5 b. ephes. 6 a
- Vita eorum qui non obediunt præceptis Dei, est quasi pendens ante eos. deut. 28 g
- Vitæ suæ non credit, adeo timidus est, qui præceptis Dei non obedit. deut. 28 g
- Vitam quæ promiserat, concessit Deus ipsi Caleb. iof. 14 c
- Vitam proposuit Moyses populo Israel, ut scilicet Deum diligere, unde eam consequerentur. deut. 30 d
- ad Vitam pertinentia omnia deuastant Israelitis Madianitæ, quod cōuersi essent ad idola. iudicium 6 a
- Vitam suam contempserunt sancti ob verbum promissionum Dei. apoc. 11 c
- VITA CHRISTVS, iohan. 14 a. colof. 3 a. 1. iohan. 1 a. qui mortem deglutit, ut vitæ æternæ hæredes efficeremur. 1. pet. 3 d
- Vitæ panis, qui vitæ æternæ dat Christus. lu. 6 e
- Vitam in semetipso habet Christus, sicut & Pater. Deus igitur est. iohan. 5 d
- Vita per Christum data omnibus quæ facta sunt. iohan. 1 a
- VITA ÆTERNA, cognoscere Deum solū, & quem misit IESVM CHRISTVM. iohan. 17 a
- Vita æterna nobis promissa ab æterno reuelata temporibus quæ constituerat Deus per prædicationem euangelii. ephes. 1 a. 2. timoth. 1 c. tit. 1 a. 1. iohan. 1 d
- Vita æterna datur gratia Dei, ne eā nobis adscribamur. rom. 6 d
- ut Vitam æternam daret omnibus, ideo Deus Pater Christo filio tradidit potestatem vniuersorum mortalium, iohan. 17 a. & misit eū in mundum, 1. iohan. 4 b
- ut Vitam æternā haberemus hæreditate Christus venit, redimens nos à peccato, saluans &

liberans ab eo. tit. 3 b
 Vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita est in filio. i. iohan. 5 b
 Vitam æternam annuntiabant apostoli. i. iohannis 1 a
 Vitam æternam habent, qui verbum Dei audiunt & credunt illi, & Patri qui illum misit. iohan. 5 d. i. iohan. 5 c
 Vitam æternam haberi mandata seruando, docet Christus. matth. 19 c
 Vita æterna finis est iustitiæ, & fructus eius sanctificatio. rom. 6 d
 Vita Christianorum abscondita cum Christo in Deo, qui illam habet perspectam. colof. 3 a
 Vitæ arbor in medio paradisi, gen. 2 b. de qua ne edat Adam, eiicitur e paradiso: de qua si edisset, immortalis futurus erat, genef. 3 d
 Vitis noluit dominari cæteris arboribus, iudicum 9 b
 Vitis, Christus: palmites, Christiani. iohan. 15 a
 Quos Vitare debeamus. 2. timoth. 3 a
 Vitulum aureum quem formauerat Aaron, Israelitæ adorant, ei que tribuunt liberationem suam ex Ægypto. exod. 32 a b. deut. 9 b
 Vitulos aureos constituit Ieroboam, Vide Ieroboam. 3. reg. 12 f g
 Vitul^{us} quem colebat Israel, in Assyrios trãstus. ofee 10 b
 Vitulum aureum vocat Moyfes peccatum Israelitarum. deut. 9 c
 Vitulum aureum comminuit Moyfes in puluerem, quem cum aqua potum dat Israelitis. exod. 32 e. deut. 9 c
 Vitulum in puluerem comminutum proiecit Moyfes in torrentem. deut. 9 c
 Vituli aurei. 4. reg. 17 c
 Vitulam vocat suam vxorẽ Samson. iudic. 14 d
 Viuens Deus. iof. 3 c
 Viuere facit Deus, & occidit quẽ vult. deut. 32 f
 Viuit anima tua, Asseratio Hebræis familiaris, quasi diceretur, Tam verum est quod dico, quã te viuere. 1. reg. 1 d
 Viuere nõ potest homo qui viderit faciẽ Dei. exod. 33 d
 vt Viuere possint, & non affligi aut occidi à Deo, hortatur Moyfes Iudæos ad custodiam præceptorum. deut. 4 a. 8 a
 vt Viuerent in eis, id est (vt Moyfes interpretatur) longo viueret tempore in terra promissionis, mãdabatur Iudæis præcepta Dei custodire. deut. 32 g
 Viuit homo in fame non solo pane, sed etiam fiducia quam habet in verbũ Dei, quo promissit se affuturum fidenti. deut. 8 a
 Viuendum in læticia. eccles. 8 c. 9 b
 Viuo ego, iuramentum Dei est, qui solus viuit, & viuere dat aliis. deut. 32 f. nume. 14 d
 Viuit Domin^{us}, iurantis vox, frequens Hebræis. ruth 3 c. iudicum 8 d. 2. reg. 2 f. 3. reg. 1 d. 18 c. 4. reg. 2 a
 Viuat rex. 1. reg. 10 d. 3. reg. 1 f
 quia Viuit Christus, & nos viuemus. iohã. 14 c
 Viuit Christi^{us} in Christianis, cui^{us} Spirit^{us} omnia in eis moderatur suo arbitratu. galat. 2 d
 Viuimus omnes & morimur in gloriam Dei. rom. 4 b
 qui Viuunt Christi beneficio per illum renati, non sibi, sed Christo debent viuere. 2. cor. 5 c
 Viuunt Deo in Christo Iesu, qui per opera bona alacriter Deo obediunt, Christo perficiẽte quod deest. rom. 6 b
 Viuunt omnes Deo. luc. 20 f
 Viuificauit Dominus Annam mortificatam, dando ei liberos, vnde ex tristitia maxima & pene morte, in maximam læticiam adducta fuit. 1. regum 2 b
 Vlcera in hominib^{us} & in mentis. exod. 9 b
 Vlcere pessimo percutiuntur in genib^{us} & suris qui non seruant præcepta Dei. deut. 28 d
 Vlcifici nolunt, qui spiritu Christi ducuntur. luc. 9 g

Vlciscitur Dauid, iusto Dei iudicio, iniuriã factam seruis suis, quos miserat vt consolaretur Hanon regem Ammonitarũ super morte patris. 2. reg. 10 a b c d
 Vlciscendum in Samaritanos putant Iacobus & Iohannes, quod Christũ repulissent, quos prohibet Christus. luc. 9 g
 Vltio non querenda. leuit. 19 d
 Vltionem capere pertinet ad Deum. deut. 32 e
 in Vltionis die visitaturus peccata populi sui Deus. exod. 32 g
 Vltulam non comedebant Iudæi. deut. 14 b
 Vmbra erat vetus testamentum, eorũ quæ in nouo cõplenda erant. heb. 8 a. 9 f. 10 a
 Vnanimitem cõmendant Paulus & Petrus philipp. 1 d. 2 a. 1. pet. 3 b
 Vnctionis oleum sanctum, quo non erat fas inungere corpora. exod. 30 d
 Vnctio Christi Spiritus sancti, quẽ accipiunt fideles post fidem, docet eos omnia. i. iohã. 2 d
 Vnctio Christi. daniel. 9 g
 vt Vngat Saulem in regẽ super Israelitas, præcipit Deus Sauli. 1. reg. 9 c
 Vngitur Saul à Samuele in regẽ super Israel. 1. regum 10 a
 Vngitur Dauid in regem. 1. reg. 16 c
 Vngitur Dauid in regem super Iudã. 2. reg. 2 a
 Vngitur Dauid in regẽ super Israel. 2. reg. 5 a
 Vngitur Salomon in regem. 3. reg. 1 e f
 Vngitur corpus Iacob mortui. genef. 50 a
 Vngitur Dauid postquam e terra surrexit ab oratione. 2. reg. 12 e
 non Vnguntur suo oleo, quãtũuis abũdanti, qui præceptis Dei non obediunt. deut. 28 d
 vt Vngat se lota prius præcipit Noemi ipsi Ruth profecturæ ad Booz, vt corã ipso inueniat gratiam. ruth 3 a
 Vnguentariæ regum. 1. reg. 8 c
 Vnitas fidei Christianorum ex eo pronenit, quod Christus in eis est. iohan. 17 d
 Vnitas spiritus in fideibus primis, quorũ cor vnum & anima vna erat. act. 4 f
 Vnitatem spiritus cõmendat Paulus Christianis. ephes. 4 a
 vt Vnum sint Christiani, precatur Patrem Christus, quo per eam vnitatem cognoscat mund^{us} ipsum fuisse ab ipso missum, & Christianos ab ipso esse dilectos. iohan. 17 d
 vt Vnum essent Christiani, Christus claritatem & lumen euangelii dedit eis. iohan. 17 d
 Vnum sumus omnes in Christo, siue Iudæus sit, siue Gentilis, siue mulier, &c. galat. 3 d
 Vocat Adam Deus, vt ostendat ei peccatum suum. genef. 3 b
 Vocatur quater Samuel à Deo, vt esset propheta ipsius, per quem loqueretur ad Israelitas. 1. regum 3 a
 Vocanti se Domino quid responderet, Samuel docet Heli. 1. reg. 3 b
 vt Vocaret peccatores, venit Christus. matth. 9 b. marc. 2 c. luc. 5 f
 quos Vocauit Deus, ii ad salutem accedunt. act. 2 f
 Vocati tantum verbum euangelii recipiunt, & operantur iuxta illud. matth. 20 a
 Vocat Christus ad se laborantes & oneratos, peccata sua sentientes, vt pacẽ & animi tranquillitatem eis donet. matth. 11 d
 Vocati multi ad ecclesiam Dei, vt in ea fidei opera faciant: at pauci electi, qui synceriter in ea operentur. matth. 20 b. 22 b
 Vocati Iudæi, nõ gustaturi cœnam Christi, & cognitione Christi prorsus destituẽdi, ac nihil euangelii percepturi: Gentes autem contrã. luc. 14 c
 Vocatus ad sequendum Christum, ad annuntiandum regnum Dei, immobilis adhæreat Christo, nec mortui fide in Christum destituti sint illi curæ, nec ministret mensis. mat. 8 c. luc. 9 g. act. 6 a
 Vocauit ad salutem multos Dominus, tam ex

Iudæis, quã ex Gentibus. rom. 9 c
 Vocati sumus à Deo e tenebris diaboli in admirabile lumen Dei, Christum Iesum, in sortem & peccatiarem possessionẽ, ephes. 1 b. in æternam suam gloriam, vt sancti sumus, vt virtutes & benignitates eius annuntiemus, sequamurque vestigia eius, sufferẽdo patienter tribulationes ad ipsius exemplum, vt tandem benedictionẽ hæreditate possideamus. 1. thess. 4 b. petr. 2 b d. 3 b. 5 c
 Vocati sumus à Deo propria ipsius gloria & virtute, non propter opera quæ fecissemus, sed secundum quod proposuerat ab æterno, 2. timoth. 1 c. 2. petr. 1 a. vt in parabola patris familias seruos in vineam mittentis appareret, matth. 20 a
 Vocatur per prædicationẽ euangelii, electi ad salutẽ ab æterno, vt interne per Spiritũ sanctum & fidem veram sancti simus. 2. thess. 2 d
 inter Vocatos ad fidem pauci humana sapientia præditi, pauci potentes, &c. 1. corint. 1 d
 Vocationem Gentium & Iudæorũ testimoniis prophetarum probat Paulus. rom. 15 c
 Vocationem nostram certam esse demonstramus per bona opera, quæ vocationis nostræ signa sunt. 2. petr. 1 b
 vt Vocationis nostræ brauium & præmium assequamur, vitam nimirum æternam promissam per Christum, adnitamur totis viribus. philip. 3 c
 Volatilibus cæli dat Deus cadauera non custodientium præcepta. deut. 28 c
 Propter voluntatem suam creauit Deus omnia, apoc. 4 d. & secundũ suum consilium cuncta operatur. ephes. 1 b
 Voluntati Dei, & cordi omnia beneficia tribuit Dauid, quæ acceperat ab eo. 2. reg. 7 c
 Voluntati Dei nemo potest resistere. gene. 50 c
 Voluntas Dei immutabilis. prouer. 19 c
 Voluntatem Dei frustra conatur Achab effugere suo consilio. 2. para. 18 g
 Voluntate Dei venditum se fuisse Ægyptiis testatur Ioseph. gene. 45 b. 50 c
 Voluntas Dei fuit occidere filios Heli, idcirco non audierunt patrem monentem. 1. reg. 2 e
 Voluntas Dei diuisum est regnum Roboam. 2. para. 11 a
 Voluntate Dei inuisit Ochozias Ioram, vt occidatur. 2. paral. 22 c
 Voluntate Dei traditur Amasias in manus hostium. 2. para. 25 f
 contra Voluntatẽ Dei non potest Balaam maledicere filiis Israel. nume. 22 d
 contra Voluntatem Dei accipiens Achan de anathemate, lapidatur. iof. 7 d
 Voluntati Dei se totũ committit Heli, audiens futuram sui punitionem. 1. reg. 3 d
 Voluntas Dei bona cognoscenda & facienda. rom. 12 a. ephes. 5 d
 Voluntas præscientiæ Dei potius à nobis adoranda, quã curiosus inquirenda. rom. 9 d
 non Volenti, neque currenti quicquã tribuendum, sed Deo miserenti. rom. 9 c
 iuxta Voluntatis suæ propositum, prædestinauerat nos De^{us} adoptare sibi in filios per Christum, & quare. ephes. 1 a b
 Voluntas Dei Patris est, vt qui Christum viderit, & crediderit ei, habeat per ipsum vitam æternã, & suscitetur per illum. iohan. 6 d
 Voluntas Dei fuit, quod Christus semetipsum obtulerit, vt liberaret nos à peccatis & vitiis, quibus mundus hic obnoxius est, & seruiremus ei. gala. 1 a
 vt Voluntatem suam notã faceret nobis Deus, misit filium suum, qui redimeret nos, & sanguinem suum funderet in remissionem peccatorum. ephes. 1 b. vtque eã faceret, descendit Christus. iohan. 6 d
 Voluntatem Patris implere desyderat Christ^{us}. iohan. 4 d
 Voluntatem Patris fieri vult: etiã secundũ ho-

- minem recusaret mortem Christus. mat. 26 d
 Voluntas Dei fuit & ita ei placuit, quod per Christum sanctificaremur, & purgaremur à peccatis, hebr. 10 c. vt sancti sumus & mundi, 1. thess. 4 a. 5 c. & beneficientes obmutescere faciamus imprudentium hominum ignorantiam, 1. pet. 2 c
 Voluntatem Dei faciens, manet in æternum. 1. iohan. 2 c
 Voluntatem Dei si quis cognouerit, & non fecerit, multis plagis vapulabit. luc. 12 f
 Voluntatem eius facientem, & ipsius cultorem exaudit Deus. iohan. 9 f
 Voluntatem Dei facientes, & Christi sermonem audientes, perficientes ipsum ex animo, pluris facit, & propinquiores illos agnoscit Christus, quam qui ex carne & sanguine ad eum attinebant, vt mater & fratres. matth. 12 d. marc. 3 d. luc. 11 c
 Voluntatem Dei qui fecerit, is Christianus est. matth. 7 c
 Voluntatem Dei impleverunt Iosue & Caleb. num. 32 b
 Voluntas bene agendi Christiano adiacet, exemplo Pauli, sed repugnante natura vitiata, nõ potest eam perficere, nisi Spiritu adiuvante. rom. 7 d
 vt Voluntatem Dei agnoscant Colossenses, pro eis orat Paulus. coloss. 1 b
 vt Voluntatem suã impleat in nobis Deus post vocationem suam, & opus fidei in virtute, orat Paulus, 2. thess. 1 d. hebr. 13 d. idem orat Epaphras pro Colossensibus, coloss. 4 c
 Voluntate Dei exæccati sunt Iudæi apud semetipsos prudentes, ne euangelium reciperent: & eiusdem voluntate paruuli sui discipuli nullius pretii apud homines, euangelio crediderunt. mat. 11 d
 ex Voluntate Dei & autoritate Patris, & Christi nomine, fungitur Paulus munere apostolatus. 2. cor. 1 a. ephes. 1 a
 Voluntati Dei ascribit Paulus quod Macedones sua bona temporalia impartiti sunt in subsidia pauperum. 1. corinth. 8 a
 Voluntati Dei committendum quod facturi sumus, nec fidendum vitæ nostræ quæ vapor est. iacob. 4 d
 Voluntati Dei committit Paulus suum iter ad Romanos & Corinthios, & suam cum eis comorationem. rom. 15 g. 1. cor. 4 d. 16 a
 Voluntas Dei bona in omni tribulatione spectanda. iob 1 d
 contra Voluntatem Dei bellum suscipientes Israelitæ, occiduntur. deut. 1 g
 Voluntas propria vitanda. ecci. 18 d
 Voluntaria dona exigit Deus à populo ad constructionem tabernaculi. exod. 25 a. 35 a
 Voluptates huius seculi impediunt, ne qui verbum Dei audierunt, fructum referant. luc. 8 b
 Vomere, vel (vt alii volūt) stimulo bouis percussit Samgar Philisthæos. iudic. 3 d
 Vota Deo reddenda. num. 30 a. deut. 23 d
 Vota varia, & redemptio eorundem. leuit. 27 a
 Vota qui cogantur implere. num. 30 a
 Votum vouet Iacob daturum se decimas ex omnibus quæ Deus dedisset ei. gen. 28 d
 Vouet Iephez se Domino immolaturum quod sibi reuertenti à cædendis Ammonitis, primum occurreret. iudicium 11 f
 Vouet Israel se deleturum vrbes Arad, si Deus tradidisset eum illi in manus. num. 21 a
 Voto siue iuramento constringit Saul populū, ne quicquam gustent ante victoriam, vnde accidit quod populus lassus comedit cū sanguine contra Dei præceptum. 1. reg. 14 d
 Vouet Anna, si Deus dedisset sibi filium, se illi ipsi daturam, quoadiu esset ei vsui. 1. reg. 1 b d
 Vouere Deo, pro sanctificare Deo, siue consecrare, frequens est in Leuitici capite 16
 Votum Annæ, quo vouerat daturam se filium Domino, quem dedisset sibi Dominus, non fuit perpetuum, eum dicit, Commodauit eum Domino cunctis diebus quibus fuerit commodatus Domino. nam quia Samuel Leuita erat ex Caath, à xxx anno debebat ministrare secundum legem Dei, num. 4. & à 1. anno eadem lex reddidit ipsum liberum: historia quoque hoc declarat, dum postea Samuel describit in Ramatha in possessione paterna habitant, & iudicem in Israel multis annis. 1. reg. 1 d
 Votum suum implet Anna, dando Deo filium suum Samuelem, quem ipse ei dederat. 1. regum 1 d
 Votum suum oblaturus Elcana, id est voluntariam oblationem, quod vulgo dicitur deuotionem, ascendit in Silo. 1. reg. 1 c
 Votum & sacrificium metiens Absalom, querit regnum patris. 2. reg. 15 b
 Vox Dei audienda. exod. 15 g. deut. 13 a. 27 b
 Voci Dei obediendum, vt viuamus longo tempore. deut. 30 d
 Vocem suam vt audiamus, conuertit nos Deus ad se per tribulationes. deut. 4 c
 Vocem Dei audire nolant Israelitæ, sed increduli contemnunt, & puniuntur. deut. 9 d
 Vocem suam de cælo audire fecit Iudæos Deus, docens eos. deut. 4 f. 5 c
 Vocem Dei in igne & tonitru loquentem Israelitæ ferre non valenti, datus est propheta Christus. deut. 18 c
 vt Vocem Moysi audirent, crederentque ipsum à Deo missum in liberationem populi, ligna & miracula facit Deus coram Pharaone, & populo Israel. exod. 4 c
 Vocem pueri Ismaelis exaudit Deus. gene. 21 b
 Vocem eleuant ad Deum Israelitæ, stantes, & querentes Deo, tribum Beniamin esse destruatam. iudic. 21 a
 Vox non audiebatur cum Anna oraret, quæ in corde orabat. 1. reg. 1 b c
 Vocum nouitates fugiant doctores, & questiones inutiles. 1. timoth. 6 b d
 Vpupam non comedebant Iudæi. deu. 14 b
 Vrbes dari Leuitis à Moysè præcipit Deus. num. 35 a
 Vrbes refugii, ad quas cõfugeret homicida qui insciens occidisset, dari præcipit Deus. num. 35 b
 Vrbum protector Deus. 4. reg. 19 g. 20 b
 Vrbs, cuius habitatores adducti sunt à fiducia in Deum, & conuersi ad idola, iubetur à Deo comburi, & habitatores occidi. deut. 13 c d
 Vrius optimus vir non vult tempore belli, aliis pugnantibus, cū vxore dormire. 1. reg. 11 b
 Vrius sacerdos. 4. reg. 16 c
 Vriam ab exercitu reuocat Daid vt cū vxore sua dormiat, quo celaretur ipsi Dauidis adulterium: quod nolens Vrius, inscius tamen adulterii, datus literis ad Ioab, cum eis remittitur ad exercitum, & occiditur. 2. reg. 11 b c
 Vrius propheta ab Ioacim occisus. iere. 26 f
 Vrsam occidit Daid virtute Dei. 1. reg. 17 d
 Vsuram capere poterant Israelitæ ab extraneis, non à fratribus. deut. 23 d
 Vt Vtero Nazæus fuit Samson, qui non solum abstinuit à vino & immundis, sed etiam mater eo tempore quo gestauit eum in utero abstinuit, præcepto Dei. iudic. 13 a
 Vtilitatem communem datur unicuique spiritus manifestatio, non vt aliis præemineat. 1. cor. 12 a
 Vua Iudæorum, vna fellis. deut. 32 e
 Vulpius caudis incensus, Samson segetes Philistinorum exurit, propter ceptam sibi vxorem, & alteri traditam. iudic. 15 a
 Vulpes foueas habent, Christus non habet vbi caput reclinet. mat. 8 c. 9 g
 Vulpem, Christus Herodem vocat. luc. 13 g
 Vulturem non comedebant Iudæi. deut. 14 b
 Vt Vultum suum conuertat ad nos Deus, orandum. num. 6 d
 Vuluam Annæ concluderat Deus, id est sterilem fecerat. 1. reg. 1 a
 Vxor prudens donum Dei est. prouer. 19 b
 Vxorem habeat vnusquisque ad vitandam fornicationem. 1. corinth. 7 a. & ibidem multa de vxoribus & viris.
 Vxores adollescentes, quales esse debeant. tit. 2 a
 Vxores viris sint subditæ. ephes. 5 e. coloss. 3 c. 1. petr. 3 a
 de Vxorū obedientia erga maritos, Assueri regis edictum. esther 5 d
 Vxoris probæ officium docent Saram parentes eius. tob. 10 d
 Vxor Isaac Rebecca parat cibos marito quales illa nouerat eum velle. gen. 27 b
 Vxor diligenda. ephes. 5 d. coloss. 3 c. prouer. 5 f
 Vxorem suam vehemeter amat Isaac. ge. 24 g
 Vxorem aut filios qui plus quam Christum amat, Christi discipulus & verbi minister esse non potest. mat. 10 d
 cum Vxore sua iocatur Isaac. gen. 26 b
 Vxori suæ adhæreat vir relicto vtroque parente. gen. 2 d
 inter Vxorem & virum summam, Dei constitutione, coniunctionem esse, docet Christus. matth. 19 a
 Vxorem non licet repudiare, nisi ob solam adulterii causam, mat. 5 e. 18 b. marc. 10 a. quod videtur discipulis difficile, mat. 19 b
 Vxorem ne accipiant de filiabus Chanaan filii Israel, prohibet Deus. exod. 34 b
 Vxores alienigenas ducentes arguuntur. malac. 2 b
 Vxores alienigenas à Iudæis ductas ægre fert Nehemias. 2. esd. 13 d
 Vxorem de filiabus Chanaan filio suo Isaac nõ vult dari Abraham. gene. 24 a
 Vxores Esau exasperates spiritum Isaac & Rebecca. gene. 26 g
 Vxorẽ de filiabus Heth idololatris ne accipiat Iacob timet Rebecca: quod ne faciat præcipitur ei à patre suo Isaac. gen. 27 g. 28 a
 Vxorem de filiabus Philistinum accepit Samson Dei consilio: quam aliàs non licebat accipere ex incircuncisis natam. iudicium 14 a
 Vxorẽ vt accipiat de cognatione sua, præcipit Isaac ipsi Iacob. gene. 28 a
 Vxorem ducetes, primo anno nõ ibant ad bellum, & omni munere vacabant. deut. 24 b
 Vxor patris non ducenda. deut. 22 d
 Vxores sacerdotum quales esse debebant. leuit. 21 b c
 Vxoribus suis ne appropinquent, filiis Israel præcipitur, accessuris ad montem Dei. exo. 19 c
 de Vxore non inuenta virgine, vel falso à marito accusata, quod eam virginem non inuenerit. deut. 22 b c
 Vxorem quomodo deprehendere possit maritus dormisse cum alio viro. nume. 5 b
 cum Vxore eius qui præcepta Dei non seruat, dormit alienus. deut. 28 c
 Vxores ne plures habeat rex, ne auertatur cor eius à Deo. deut. 17 d
 Vxores plures habuit Daid, Abigail, Michol, Achinoam. 1. reg. 15 g
 Vxoris lachrymis victus Samson, aperit propositionem quam sodalibus suis proposuerat: vnde iratus, relicta ea, reuertitur in domum patris, eaque alterum ducit. iudic. 14 d
 Vxori nimis credulus Phutiphaz, includit Ioseph in carcerem. gen. 39 c
 Vxor abducens à fide & fiducia in Deum, occidenda. deut. 13 b
 Vxor Pilati conatur maritum diuertere à sententia ferenda in Christum. matth. 27 b
 ab Vxore sua Iezabela cõcitatatus Achab ad malum. 3. reg. 21 g
 cum Vxore dormire non vult pius Vrius, aliis sub dio pugnantibus, & arca Dei manente in tabernaculis. 2. reg. 11 b

Vxor Lot in statuam salis versa. gene. 19 f
 Vxor Lot sit nobis exemplo, quæ retro aspiciens, salutem amisit conuersa in statuam salis: sic nos si postcognitum Christum, incipiamus amare quæ sunt mundi, & si ad ea quæ propter eum reliqueramus, conuertamur, Christus non nobis proderit, retro aspicientibus. luc. 9 g. 17 g
 Vxores Iacob consulunt ipsi ut iuxta Dei verbum faciat. gene. 31 b
 Vxor Manue timentis mori quod Dominum conspexisset, consolatur maritum suum, dicens non timendam ei esse à Deo mortem, qui holocaustum ab eo oblatum, gratum habuisset. iudic. 13 d
 Vxorem accipit Moyses Sephoram. exod. 2 d
 Vxorem suam remisit Moyses cum ingrederetur ad Pharaonem, & liberaret populum. exod. 18 a
 Vxor propheta, viduæ pauperulæ multiplicat Eliseu oleum, quo diuendito illa creditoribus satisfacit, & superest vnde viuat. 4. reg. 4 a
 Vxores duas habet Elcana, quarum alteram Annam diligit. 1. reg. 1 a
 Vxores plures habuit Gedeon, ex quibus septuaginta filios sustulit. iudic. 8 g
 propter Vxorem sibi ablatam, & alteri traditam, Samson incensus vulpium caudis segetes Philistinorum exurit. iudic. 15 a
 Vxor Samson à Philisthæis comburitur, quod ipse illorum segetes combussisset. iudic. 15 b
 in Vxorem eam sibi accipi à patre & matre vult Samson, quæ sibi inter Philisthæas placuisset. iudic. 14 a
 Vxorem ducente Samstone, celebratur conuuiuium. iudic. 14 c
 Vxor Phinees prægnans, audiens arcam Dei captam, incurat se, & parit. 1. reg. 4 d
 Vxores Davidis captiuæ. 1. reg. 30 a
 Vxores Salomonis D c c. 3. reg. 11 a
 Vxor cuiusdam Lenitæ fornicata, relicto mari-

to reuertitur in domum patris: quam vir infecutus reconciliantur inuicem: qui cum diuertissent in Gabaa, ea abusi sunt Gabaonitæ, ita ut moreretur: mortuamque in partes duodecim discidit maritus mittens duodecim tribubus Israel. iudic. 19
 Vxores & concubinas accipit Dauid in Ierusalem. 2. reg. 5 c

Z

Zabulon filius Iacob ex Lia. gen. 30 c
 Zabulon benedicitur. ge. 49 b. deu. 33 c
 Zabulon hæreditas. iof. 19 a
 Zabulon filii. gen. 46 b
 Zabulon non expulsos Chananeos facit tributarios. iudic. 1 f
 Ude Zacchæo publicano & peccatore, apud quem Christus voluit hospitari, cui salus facta ob fidem in Christum, postquam omnia restituit siquem defraudauerat. luc. 19 a
 Zacharias succedit Ieroboam patri suo: qui occiditur à Sellum. 4. reg. 14 g. 15 b c
 de Zacharia patre Iohannis baptistæ, quomodo mutus effectus, non credens Deo promittenti filium Iohannem, tandem liberatur à vinculo linguæ, & spiritu sancto repletus, propheta & Deum laudat. luc. 1 a b f
 Zachariæ canticum. luc. 1 f
 Zachariæ filii Addo, & Aggæi adhortatione reedificatur templum. 1. eisd. 5 a
 Zacharias filius Barachiz monet populum, ut conuertatur ad Dominum, & parentum scelera vitet. zach. 1 a
 Zacharias propheta filius Ioiadæ, regis Iosias infu interficitur. 2. paral. 24 f
 Zacharias succedit Ieroboam patri suo in regno Israel. 4. reg. 14 g
 Zambri occiso Ela domino suo, regnat pro eo super Israel. 3. reg. 16 c
 Zambri delet omnem familiam Baasæ iuxta sermonem Domini. 3. reg. 16 c
 Zambri concepto à populo, substituitur Amri

in regem super Israel. 3. reg. 16 d
 Zambri comburit seipsum. 3. reg. 16 d
 Zara Iudæ nascitur à Thamar. gen. 38 g
 Zeb princeps exercitus Madianitarum, occiditur ab Israelitis. iudic. 7 g
 Ude Zebedæi filii, qui à dextris & sinistris eius ut sederent petebant à Christo. matt. 20 c
 Zebee regem Madianitarum comprehensum, occidit Gedeon. iudic. 8 e
 Zebel princeps ciuitatis Sichem. iudic. 9 d
 Zelotes nomen Dei, qui non patitur ut alii si damus, quam sibi soli. exod. 20 a. 34 b
 Zelotypa mulier & ebriosa. ecci. 16 b
 Zelotypiæ lex. num. 5 c
 Zelpha ancilla Lia concipit, & parit filium Aser nomine. gen. 29 c. 30 b
 Zelus Dei in impios, non timentes ipsius maledictiones. deut. 29 c
 Zelus Moysi aduersus filios Israel, vitulum aureum colentes. exod. 32 f
 Zelus Phinees pro Deo suo in scortates. nu. 25 b
 Zelus, inuidia, & dolor Eliæ, quod derelicto Dei veri cultu, conuersus esset Israel ad idola. 3. re. 18 d
 Zelus Iehu pro Deo, quando occidit omnes sacerdotes Baal. 4. reg. 10 d e
 in Ziph deserto moratur Dauid. 1. reg. 23 b c
 Ziphæi produnt Dauidem. 1. reg. 23 c. 26 a
 Zizaniorum parabola, malos & hypocritas esse in ecclesia bonis permistos, & fidelibus docet Christus, nec ante finem mundi extirpandos. matt. 13 d
 Zomzomim, gigantes à Deo expulsos. deu. 1 d
 Zona pellicea accinctus renibus Elias. 4. regum 1 b
 Zorobabel & Iesus filius Iosedec, excitati à Domino, opus templi aggrediuntur. agg. 1 d
 Zorobabel & Iosue ædificant altare. 1. eisd. 3 a
 Zorobabel typus Christi. agg. 2 d
 Zorobabel commendatio. ecci. 49 c

F I N I S.

Hebræa, Chaldæa, Græca & Latina nomina virorum,
 MULIERVM, POPVLORVM, IDOLORVM, VRBIVM,
 fluuiorum, montium, cæterorumque locorum quæ in Bibliis leguntur, restituta,
 cum Latina interpretatione. Locorum item descriptio ex Cosmographis.

ROB. STEPHANVS TYPOGRAPHVS REGIVS CHRISTIANO LECTORI

N tibi, Christiane Lector, Hebræica propria nomina restituta, quæ in Bibliis vtriusque testamēti sparsa leguntur. In quibus
 quid præstitum sit ultra vulgatas aliorū librorum editiones, animaduerte. Primum, singula vocabula ad Hebræos codices
 examinata sunt, & restituta quæ corrupte scribebantur: ita, vt eadē sit scriptura & orthographia nominū in hoc libro, atque
 in ipsi Bibliorum locis vnde desumpta sunt. Deinde, interpretationē, quæ in Bibliis Cōpluti impressis erat, in omnibus ferē secū
 sumus. Præterea si nomen viri incidit, si femina, si populi, aut idoli: si vrbis, prouincia, regionis, fluuii, denique etiam si montis
 rarsum si vir fuit binomius aut mulier: item si ciuitas, aut locus aliquis plura habuit nomina, annotatum est. Postremo ne posthac
 tam facile ea corrupti possint, librum Bibliorum & caput singulis adscripsimus: in quo quantum laboratum à nobis fuerit, tametsi res
 nonnullis exigua videatur, tu ipse reputabis. Ad hæc nominibus quorum characteres proprii ignorabantur, quibus dictiones fuerūt
 conscriptæ, D literam adiici placuit, quæ interpretationem esse dubiam significaret. Græcis autem, G literam, quæ petitam esse à
 Græcis interpretationem admoneret. Ad hæc omnia, accessit locorum diligens descriptio ex optimis quibusque authoribus, Ptole-
 mæo, Plinio, Pomponio Mela, Strabone, Iosepho, Volaterrano: & recentioribus, Iacobo Zieglero, Vuolfgango Vuelfemburgo, &
 Andrea Althamero, viris in hac re diligentiss. Omnia emendatiora, ex doctissimorum publicis lectionibus, quam antea impressa
 sunt à nobis. Fruere igitur Lector, & vale.

אֲרֹן	A	Aron, Mons siue montanus: aut docens, siue concipiens. Filius Amram, exod. 4. d. 1. paralip. 6. a	עבריאל
אֲרֹן	A	Aaronitz, Idem, pluralis numeri.	
אֲחִיבַי	A	Aasbai, Confidens in me, vel frater circundans: aut ex Hebræo & Syro, frater senectutis. Filius Machati, 2. reg. 23. d. Heb. Ahasbai, per ח in secunda.	עברון
אָבָא	A	Abba, Pater, Syrum est. marc. 14. d. roman. 8. c. gal. 4. a	עבר
אָבָדוֹן	B	Abadon, Exterminans, vel perditio. Abyssus, apoc. 9. c	אבל
אָבָנָה	B	Abana, Lapideus, vel ædificatio: siue pater obsecro nunc. Nomen fluuii Damasci, 4. reg. 5. d	חבל
עֲבָרִים	B	Abarim, Transitus, p. n. siue transeuntes: aut furores, vel prægnantes: aut Syriace, frumēta. Mons est Moabitarum cōtra Iericho, supra Iordanem, idem ille cum montanis Arabia, in quorum vertice est mons Nebo in summitate Phasga, vbi Israelitæ castra fixerāt x l i mansione Eremi, num. 21. & 33. f. morte Mosis notus, nume. 27. c. deute. 32. Testatur Hieronymus in locis Heb. ostendi Abarim ascendētibus de Libyade in Hesebon antiquo vocabulo iuxta montem Phogor, nomen pristinum retinentē, à quo circa eum regio vsque nunc appellatur Phasga.	אבלה
	B	Abaron, Idem, singularis numeri: vel robur, aut fortitudo. D. Filius Mathathia filii Iohannis, 1. machab. 2. a	אבלמים
עֲבָרָא	B	Abda, Seruus, aut seruitus: vel ex Hebræo & Syro, nubes ista. Pater Adoniram, 3. reg. 4. a. 2. esd. 11. c	אבלמחולה
עֲבָדַי	B	Abdai, Seruus aut seruitus: vel nubes abundans. Pater Cis Leuitæ, 2. para. 29. c	אבן בורן
עֲבָדֵי	B	Abdeel, Seruus Dei, vel nubes abundantia Dei. Pater Selemiz, iere. 36. f	אבן
עֲבָדֵי מֶלֶךְ	B	Abde-melech, Seruus regis, vel seru' cōsili. Nomen Aethiopsis cuiusdam eunuchi, ierem. 38. b	אבן
עֲבָדָנִי	B	Abdenago, Seruus claritatis, vel seruus anxius, aut faciens splendorem. Nomen viri qui & Azarias dicitur, dani. 1. b	אבן
עֲבָדַי	B	Abdi, Seruus, aut seruitus, vel nubes abundans. Filius Maloch filii Azabiz, 1. para. 6. d	אבן
עֲבָדֵי	B	Abdias, Seruus Domini. Dispensator domus regis Achab, 3. reg. 18. a. Propheta item, abd. 1. a	אבן
	B	Abdiel, Seruus Dei, aut nubes abundantia Dei. Filius Guni è tribu Gad, 1. paralip. 6. a	אבן
	B	Abdon, Seruus aut nubes iudicii. Filius Michai siue Michai, 2. paral. 34. e. qui 4. reg. 22. c. Achobor dicitur. Nomen item ciuitatis in tribu Aser, ioseph. 21. c. 1. paralip. 6. g. Fuit & nomen iudicis in Israel, iudic. 12. d	אבן
	B	Abed, Seruus vel operarius. Nomen viri, 1. esd. 8. a	אבן
	B	Abel per א, Luctus. Ciuitas, quæ (vt Hieronym' inquit) duodecim à Gadaris miliaria, Orientē versus, distat, 1. reg. 6. d. 3. reg. 15. d. 4. reg. 15. f. Est & villa in septimo Philadelphia lapide, vbi lephite cum Ammonitis manum conseruit.	אבן
	B	Abel per ח in principio, Vanitas, siue anhelitus: aut Syriace, vapor. Filius Adam, gen. 4. a	אבן
	B	Abela, Luctus. Nomen vrbis, 2. reg. 20. e: quæ & אבלי Abel ibidem vocatur.	אבן
	B	Abel-main, Luctus aquarum. Ciuitas, quam, vt narrat historia Paralipomenon (2. paral. 16. b.) rex Asa per Benadab Syrum expugnauit, 3. reg. 15. f.	אבן
	B	Abel-mehula, Luctus infirmitatis, aut luctus chori, vel tympani: siue ex Hebræo & Syro, luctus venia. Nomen loci, iudic. 7. f. 3. reg. 4. b. 19. c. Hieronym' in locis Hebraicis ait vicū esse in Aulone.	אבן
	B	Abel-fatim, Luctus spinarū, luctus declinationum, aut præuaricationū: vel vallis aut planities cedrorum imputribilium. Non procul à Iordane locus in deserto ad Meridiem Moabitarum, à spinarum copia habens nomen, num. 33. f. ioel. 3. Illic fuit x l i mansio Iudæorum.	אבן
	B	Aben-bœn, Lapis pollicis, aut pollex, vel lapis in eis. Nomen loci, iof. 18. c	אבן
	B	Abes, Ouum, siue cœnosus, aut lineus. Nomen ciuitatis in tribu Issachar, iof. 19. b	אבן
	B	Abesan, Pater scuti, aut patris scutum vel arma, aut pater frigiditatis. Nomen iudicis in Israel de Beth-lehem, iudi. 12. c	אבן
	B	Abessalom, Pater pacis, siue pater cōsummationis, siue pater retributionis, aut patris pax, siue patris cōsummatio, siue patris retributio. Pater Maacha, siue Michai matris Abiam, 3. reg. 15. a. qui 2. para. 13. a, dicitur Vriel.	אבן
	B	Abgatha, Pater torcularis, vel patris torcular. Eunuchus Assueri regis Persarum, esth. 1. b	אבן

Interpretatio

אבי	Abi, Pater meus. Mater Ezechiae regis Iudae, 4. reg. 18. a. quae 2. para. 29. a. dicitur Abia.	Abiram, Pater celsitudinis, vel electionis: aut pater fraudis, vel proiectionis. Primogenitus Hiel reaedificatoris Iericho, 3. reg. 16. g	אכירם
אביה	Abia, Pater Domini, aut voluntas Domini. Mater Ezechiae regis Iudae, 2. par. 29. a. quae 4. reg. 18. a. dicitur Abi. Filius Samuelis prophetae, 1. reg. 8. a. 1. par. 6. b. Filius item Roboam, 1. para. 3. b. qui 3. reg. 14. g. dicitur Abiam. Vxor Efron filii Phafes, 1. paral. 2. c. Filius item Ieroboam, 3. reg. 14. a	Abiron, Idem. Heb. Abiram. Filius Eliab, nume. 16. a. deut. n. a	אכירם
אבי-עלבון	Abi-albon, Pater superintelligens, aut pater superaedificans: aut ex Hebraeo & Syro, pater iniuriae. Nomen viri, 2. reg. 23. d. qui 1. par. 11. f. dicitur Abiel.	Abisag, Patris ignorantia, vel patris error: siue pater apprehendens vel attingens: aut pater multiplicans. Virgo adolescentula quae calefaciebat regem David senio confectum, 3. reg. 1. a	אכישו
אביסף	Abiasaph, siue Abisaph, Pater congregans, siue pater consummans vel finiens. Filius Core, 1. para. 6. c. 9. c. exod. 6. d. Filius Elcanae, 1. para. 6. b. 9. c	Abisai, Patris munus, vel pater muneris. Filius Saruiae sororis Abigail, frater Ioab, 1. reg. 26. a. 2. reg. 10. c. 1. para. 2. b. 11. e	אכישו
אביסם	Abiam, Pater maris. Filius Roboam, 3. reg. 14. g. & 15. a. qui Abia, 1. para. 3. b. dicitur.	Abi-sue, Pater salutis, vel exclamationis: aut pater respiciens, siue pater magnificus vel potens. Filius Phinees filii Eleazar filii Aaron, 1. para. 6. a. Filius item Bela filii Benjamin filii Iacob, 1. para. 8. a	אכישור
אביתר	Abiathar, Pater excellens, aut pater residui vel remanentis: siue pater explorationis vel contemplationis, aut pater funiculi. Filius Achimelech sacerdotis, 1. reg. 22. d. & ipse Achimelech, marc. 2. d.	Abisur, Pater muri, aut pater bouis, siue pater cantatis, vel pater aspicietis, aut pater rectitudinis, Filius Semei filii Onam filii Ierameel, 1. para. 2. d	אכישור
אבידע	Abida, Pater scientiae, vel scientia patris. Filius Madian filii Abrahae, gen. 25. a	Abital, Pater roris: vel ex Hebraeo & Syro, pater umbrae. Mater Saphatiae filii David, 2. reg. 3. a. 1. para. 3. a	אכישל
אבירן	Abidan, Pater iudicii: aut ex Hebraeo & Syro, pater meus iste. Filius Gedeonis, nume. 1. a	Abitob, Pater bonitatis. Filius Mehufim, 1. paralip. 8. b	אכישוב
אביאל	Abiel, Pater meus Deus. Filius Seror, 1. reg. 9. a. Pater Ner, 1. reg. 14. g. Nomen item cuiusdam alterius, 1. par. 11. f. qui 2. reg. 23. d. dicitur Abi-albon.	Abiu, Pater ipse, vel pater est. Filius Aaron, filii Amram filii Caath filii Leui, exod. 6. d. 1. para. 6. a	אכיהו
אביעזר	Abiezer, Pater adiutorii, siue patris adiutorii, vel pater atrii, aut patris atrium. Filius Manasse, iof. 17. a. Vn' ex fortibus David, 2. reg. 23. d. 1. par. 7. d	Abiud, Pater laudis vel confessionis. Filius Bela filii Benjamin filii Iacob, 1. para. 8. a	אכיהוד
	Abiezerita, id est de familia aut cognatione Abiezer filii Manasse. Iudicium 6, Ioas pater Gedeon dicitur Abiezerita.	Abner, Patris lucerna, vel patris nouale. Nomen principis militum Saul, filius Ner patruelis Saul, 1. reg. 14. g	אכיר
אבי-גבעון	Abi-gabaon, Pater collis, siue pater calicis, vel scyphi, aut pater dorsi peccati. Pater Gabaon, cuius vxor Maacha, 1. para. 8. c	Abobi, Pater incantationis, vel absconsionis. D. Nomen viri, 1. mach. 16. c	
אביגיל	Abigail, Pater exultationis, vel patris exultatio. Nomen vxoris Nabal, 1. reg. 25. a. 30. a. Vxor David mortuo Nabal, 1. paralip. 3. a. Est & filia Naas, soror Saruiae, mater Ioab, 2. reg. 17. g. 1. para. 2. b	Abra, Ancilla vel famula. G. iudith 8. d	אכישב
אביחיל	Abihail, per ח in penultima, Pater fortitudinis, aut pater exercitus, siue pater diuitiarum, aut pater antemuralis, vel pater doloris. Pater Suriel principis Moholitarum, nume. 3. c: vbi corrupte legitur Abihaiel. Vxor item Roboam filii Salomon, 2. paralip. 11. d	Abram, Pater excelsus. Filius Thare Chaldaeus, gene. 11. d	אכישב
אביחיל	Abihail, per ה in penultima, Pater luminis vel laudis. Vxor Abisur filii Semei filii Onam, 1. par. 2. b	Abraham, Pater multitudinis. Filius Thare, sic nominatur a Deo, cum prius Abram diceretur, gen. 17. a	אכישב
אבימאל	Abilina, Lugens vel plorans, siue pater mansionis vel murmurationis. D. Nomen regionis, cui praeerat Lysias a Romanis constitutus, luc. 3. a	Abran, Transitus, aut ira, siue impraegnatio, vel nubes cantici: aut Syriace, frumentum. Nomen ciuitatis, iof. 19. c. Heb. Ebron.	אכישב
אבי-מלך	Abimael, Pater a Deo vel de Deo. Filius Iectan, gen. 10. d	Abfalom, Pater pacis, siue pater consummationis, siue pater retributionis: aut patris pax, siue patris consummatio, aut patris retributio. Filius David de Maacha, 2. reg. 3. a. 1. para. 3. a	אכישלם
	Abi-melech, Pater regis, siue regum summus, rex dignitate reliquos reges antecellens. Generale nomen est Palaesthinorum regum: perinde atque Caesar Romanorum imperatorum. Rex igitur fuit Gerar, gen. 20. a. Filius item Gedeonis, iudic. 8. g. Filius etiam Ierobeseth, 2. reg. 11. c	Abfolomi, Pater pacis, siue pater consummationis vel retributionis. D. Nomen viri, 1. mach. 11. g	
אבי-נרב	Abi-nadab, Pater spontaneus, aut pater vouetis vel voti: siue pater principis. Filius Isai patris David, 1. reg. 16. b. Filius Saul, 1. paral. 8. d. Vide etiam 1. reg. 7. a. 2. reg. 6. a. 1. para. 2. b. 9. g. 10. a. 13. c	Acan, Tribulatio, vel stridor, aut antemurale. Filius Esfer filii Seir Horraei, gen. 36. c	אכיש
אבינעם	Abinocem, Pater pulchritudinis vel iucunditatis, aut pater motionis eorum. Pater Barac ducis exercitus populi Iudaeorum, iudic. 4. a	Acar, Sterilis, siue eneruans, aut euellens, vel truncus. Filius Ram primogeniti Ierameel, 1. para. 2. d	אכיש
		Accain, Possessio, siue emptio, aut nidus. Nomen ciuitatis, iof. 15. g	אכיש
		Accaron, Sterilitas, siue eneruatio, aut euulsio, vel truncus. Nomen vrbs in tribu Dan, iere. 25. c. iof. 13. a. 15. f. 1. reg. 17. g	אכיש
		Accaronitae, Steriles, siue eneruati, aut euulsi, vel trunci. Populi, 1. reg. 5. d	אכיש
		Acces, Peruersus aut prauus. Pater Hira, 2. reg. 23. d. 1. para. 11. f	אכיש
		Accho, Compressus, vel confractus. Nomen vrbs, iudic. 1. f	אכיש
		Accos, Spina, vel aestas, aut tedium, seu vigilia, vel finis. Nomen viri, 1. para. 24. b. 1. esdr. 2. c	אכיש
		Accub, Vestigium vel supplantatio: aut prauitas,	אכיש

	vel calcaneum, siue retributio. Filius Elioenai filii Naariz, 1. para. 3. d. 9. c. 2. efd. 8. b	septimi regis in Edom, gen. 36. d	
אחאב	Achab, Frater patris, vel fratris pater, siue arula patris. Filius Amri regis Israel, 3. reg. 16. f	Achor, Turbatio. Vallis in tribu Iuda, iof. 15. ad Septétrionem Iericho haud procul à Galgal. à tumultu & turbatione Israelitici populi appellationem habens, & non ab Achan sacrilego, qui illic lapidatus est propter anathematis furtum, iof. 7. d	עכור
אכר	Achad, Amphora, vel hydria, aut scintilla. Ciuitas in qua regnavit Nemrod, gen. 10. b: quæ nunc dicitur Nisibis.	Achsa, Cõposita vel adornata, aut lasciuies: siue contrafractio vel diruptio velaminis. Filia Caleb, 1. para. 2. f. quæ iof. 15. d, & iud. 1. c, Axa scribitur.	עכסה
אכזיב	Achaia, interpretatur dolor vel tristitia. G. Græcia regio & peninsula. ipsa enim AEGæo & Ionio cingitur æquore, ab Isthmo incipit: de qua lege Plinium lib. 4. cap. 5, naturalis historia: Strabonẽ in 8. Ptolemæum lib. 3. cap. 15. rom. 15. f. 1. cor. 16. c	Achsaph, Veneficus, siue conteres vtique, aut labium vtique. Nomen vrbis in tribu Aser, iof. 11. a: quæ cap. 19. b, scribitur Axaph. Hæc Hieronymo Chafalus dicitur in octauo lapide Diocæsariæ ad radicem montis Thabor in campestribus sita.	אכשף
אכזיב	Achaicus, Dolens siue tristis. G. Nomen viri, 1. corinth. 16. c	Achzib, siue Achziba, Mendax, siue cessans, aut fluens vtique. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ; iof. 15. f. 19. b. In primo capite Michæ d legitur, Dommos mendacii in deceptionem regibus Israel. Vbi legèdum, Dommos Achzib in deceptionem siue in mendacium regibus Israel.	אכזיב
אכזיב	Achan, Conterens, siue cõturbans. Filius Charmi filii Zabdi filii Zaræ, iof. 7. a. 22. d: qui 1. para. 2. a; dicitur Achar.	Acron, Sterilitas, siue eneruatio, aut euulsio, vel truncus. Nomẽ ciuitatis in tribu Dan, quæ & Accaron appellatur, iof. 19. d	עקרן
אכזיב	Achar, Conturbans. Filius Charmi filii Zabdi filii Zaræ filii Iudæ, 1. paralip. 2. a: qui iofue 7. a, dicitur Achan.	Ada, Cõctus, vel congregatio: siue ornata, vel testificans, aut transiens, vel præda: aut Syriace, ablatâ. Altera vxor Lamech, gen. 4. d. Vxor etiã Esau, filia Elon, gen. 36. a	עדה
אחז	Achaz, Apprehendens, siue possidens, aut vidēs. Filius Ioatham regis Iuda, 4. reg. 16. a. 1. paralip. 3. c: Qui aliàs Eliezer, luc. 3. dicitur.	Adad per א, Interitus, aut nubes, vel vapor, seu fons. Nomen viri, 3. reg. 11. c	אדר
אכזיב	Achazib, Mendax, mendacium, aut cessans, siue fluens vtique. Nomen vrbis tribus Aser, iudic. 1. f: quæ Achzib, iof. 19. b, dicitur.	Adad per ה, Sonitus aut clamor, siue celeusma: seu mamilla vel dilectio. Filius Badad, rex Edom quartus, gen. 36. d	אדר
אחיה	Achia, siue Achias, Frater Domini. Filius Achitob fratris Ichabod, 1. reg. 14. a. Filius itẽ Ierameel filii Esron, 1. para. 2. d	Adada, Testimonium cõctus vel cõgregationis, aut testimonio ornata: vel testis trãstus, siue prædæ eius, genere fœminino: aut præda suæ prædæ, vel æternitas sui testimonii. Nomẽ ciuitatis in tribu Iudæ, iof. 15. d	עדרדה
אחישמעך	Achimãas, Frater consilii, vel frater cõsiliarius, aut frater ex ligno. Pater Achinoam vxoris regis Saul, 1. reg. 14. g. Filius item Sadoc sacerdotis, 2. regum 15. f. 1. para. 6. a	Adadremmon, Celeusma mali granati, siue altitudinis. Vrbs iuxta Iezrahelem, quæ hodie vocatur Maximianopolis, zach. 12. d	הדרמון
אחישן	Achiman, Frater præparatus, vel frater dextera, aut frater quid? Filius Enac, num. 13. c	Adaia siue Adaias, Testis Domini, siue ornatus vel præda Domini, aut transitus vel æternitas Domini. Filius Ethan filii Zamma, 1. par. 6. c. 8. b. 1. efd. 10. d. Filius item Ieroham, 1. paral. 9. d. Pater Idida matris Iosifæ, 4. reg. 22. a	עדיה
אחישלך	Achimélech, Frater meus rex, aut frater regis vel consilii. Nomen viri sacerdotis, 1. reg. 21. a. Item filius Abiathar, 2. reg. 8. d: qui 1. paral. 18. d, Abimélech dicitur. Achimelech dicitur Abiathar, mar. 2:	Adalia, Hauriēs, siue paupertas: aut nubes vel interitus laboris. Filius Amã filii Amádatha, esth. 9. b	אדליה
אחימות	Achimoth, Frater mortis, vel frater mortuus, vel frater dierum. Filius Elcana, 1. para. 6. b	Adam, Homo, siue terrenus, aut rufus, vel sanguineus. Nomẽ primi hominis creati à Deo, gen. 2. d. luc. 3. g. Nomen etiam commune quo vocauit Deus hominem & mulierẽ, gen. 5. a. Est & nomen vrbis, iofue 3. d	אדם
אחנעם	Achinóam, Fratris pulchritudo vel iucunditas, aut frater motionis. Nomen vxoris regis Saul, 1. reg. 14. g. Vxor item Dauid Iezrahelitis, 1. reg. 25. g. 1. paralip. 3. a	Adama, Terra, aut rufa, aut sanguinea. Vrbs Pẽtapoleos, gen. 10. c	אדמה
אחנעם	Achior, Fratris lumen, aut frater ignis. D. Dux filiorum Ammon, iudith 5. a	Adami, Homo vel humanus, siue terrenus, aut rufus, vel sanguineus: aut nubes vel vapor, siue interitus aquarum. Nomen ciuitatis, quæ & Néceb dicitur, iof. 19. c	אדמי
אחירם	Achiram, Fratris celsitudo vel elatio, aut fratris dolus vel proiectio. Filius Benjamin, num. 26. c	Adar, Pulchritudo, siue habitaculum, aut generatio. Octauus rex in Edom, gen. 36. d: qui 1. paral. 1. d, dicitur Adad.	הדר
אכיש	Achiramitæ, Idem. p. n. num. 26. c	Adar-ézer, Decor aut pulchritudo auxilii, siue habitaculum aut generatio auxilii: aut atriũ pulchritudinis siue habitaculi, vel generationis. Filius Rohob, rex Soba, 2. reg. 8. a. 3. reg. 11. e. 1. para. 18. a	הדר עוז
אחישכך	Achis, Vtique est, vel sic est. Rex Geth, 1. reg. 21. c. Filius Maoch, 1. reg. 27. a		
אחישכך	Achisamec, Frater sustentationis vel firmitatis: aut frater cõiungens. Pater Oliab, de tribu Dan, exod. 31. a		
אחיטוב	Achitob, Frater bonitatis. Pater Achias, 1. reg. 14. a. Pater Achimélech sacerdotis, 1. reg. 22. b. Pater item Sadoc, 2. reg. 8. d. 1. para. 6. a. 9. b		
אחיתפל	Achitóphel, Frater ruinæ, vel frater defectus, aut frater insipiditatis, id est rei insulsæ. Consiliarius regis Dauid, 2. regum 15. b. Pater Eliam, 2. reg. 23. d. 1. para. 27. d		
עכבור	Achobor, Mus, vel conteres siue comprimens puteũ. Filius Michai, 4. reg. 22. c. Pater itẽ Bálanaan		

Interpretatio

	Adarfa, Testificans solem vel surdum, aut testimonium arantis. D. Nomen loci, 1. mach. 7. f		Adonia, siue Adonias, Dominator dominus, aut basis Domini: vel ex Syro & Hebræo, auris Domini. Filius Dauid ex Aggith, 2. reg. 3. a. 1. para. 3. a	ארניה
	Adazer, Testis vel testimonium auxilii. D. Nomen vrbis, 1. machab. 7. g		Adoni-bézec, Domini fulgur, siue Dominus fulguris, aut Dominus in compedibus. Nomen viri, iudicum 1. a	ארני-בזק
אדבעל	Adbeel, Vapor vel nubes apud Deum vel cum Deo: siue contristari faciens Deus. Filius Ismahelis, gen. 25. b. 1. para. 1. b		Adonicâ, Dominus surrexit. Nomen viri, 1. esd. 2. a	ארניקם
אדרה	Addar, siue Addara, Pallium, siue potentia, aut magnitudo. Nomen ciuitatis, iof. 15. a. Nomen item mensis, siue lunationis duodecimæ: quâdoque integre, & aliquando pro parte nostro respondentis Februario. 1. esd. 6. c. Postremo filius Balæ filii Benjamin, 1. para. 8. a		Adoniram, Dominus excelsus, siue Dominus celsitudinis, vel elationis. Filius Abda qui erat super tributa Salomonis, 3. reg. 4. a	ארנירם
	Addi, Testis, vel testimoniû, siue ornatus, vel transitus, aut præda. Pater Melchi patris Neri, luc. 3. f		Adonis, in Hebræo est Thamuz, id est cõsumptus siue incedium: Syrum est. Nomen idoli, ezech. 8. f	תכח
עדו	Addo, Testis, siue ornatus, aut transitus, vel præda. Filius Ioah, 1. para. 6. b. Pater item Barachiz, patris Zachariæ, zacha. 1. a. Nomen prophetæ, 2. par. 9. g. Vide nehem. 12. a		Adoni-fedec, Domini iustitia, siue Dominus iustitiæ. Rex Ierusalem, iof. 10. a	ארני-צדק
אדון	Addon, Dominus, aut basis: vel Syriace, auris. Nomen loci, 2. esd. 7. e: qui Adon 1. esd. 2. c, scribitur.		Ador, Generatio, vel habitatio, aut testimoniû lucis vel ignis. D. Nomen loci, 1. mach. 13. c	הודם
	Addus, Nouitas, vel mensis, aut trituratio. D. Nomen loci, 1. mach. 13. b		Adoram, Decor eorum, aut laus vel confessio sublimis, siue clamor excelsus. Filius Iectan, gene. 10. d. 1. para. 18. c. 2. para. 10. d	
אלחנן	Adeodatus, Quod Latinum est, & in Hebræo dicitur Elhanan: & interpretatur à Deo datus, siue gratia Dei, aut misericordia vel donum Dei. Filius Saltus, 2. reg. 21. d. 1. para. 20. c		Adramélec, Palliû regis, siue magnitudo vel potetia regis vel consilii. Filius Sennacherib regis, 4. reg. 19. g. e. 37. g. Deus item Sepharuaim, 4. reg. 17. f	אדרמלך
	Adiada, Testimonium manus, siue testimoniû testimonii, aut præda manus. D.		Adria, Nomen maris contra Rauennam, quod per ostia Padi fluuii intratur, sumpto vocabulo ab Adria proxima ciuitate, quæ idem mari nomê Adriatici dedit Straboni in 5. Hoc pelagus Paulus emensus est, act. 27. e	אדריא
אדיאל	Adiel, Testimoniû Dei, siue ornatus, vel transitus Dei, aut præda vel æternitas Dei. Nomen principis, 1. para. 4. f. Filius Iezra, 1. para. 9. b. 27. c		Adrumetina. In Græco, Adramytena: & interpretatur soliditas mûda vel terâ. Adrumetû siue Adrumetiû ciuitas est Mysiæ. Est & Adramitis insula Lyciæ, & Adrumes Adrumetis, ciuitas Aphricæ. Hieronymus autem, aut si quis alius fuit author, in Catalogo locorum Acto. Apostolicorû indicat Adrumetû esse ciuitatē in Bazatio regione Aphricæ. Plinius Adrumetû vocat neutro genere, act. 27. a	אדרמטו
אדין	Adin, Deliciosus, siue voluptuosus, aut ornatus: vel Syriace, temporalis. Nomen viri, 1. esd. 2. a. 8. a		Adullam, Testimonium siue ornamentum illis, aut testimonium siue ornamentum suæ miseriz: vel transitus aut præda suæ miseriz. Nomen ciuitatis, iof. 12. d. 15. e	עדלם
אדינא	Adina, Idem. Filius Siza, 1. paral. 11. g		Aduram, Pallium eorû, siue potetia vel magnitudo eorû: aut vapor excelsus, siue nubes excelsa: aut dolor siue interitus sublimitatis. Nomen viri qui erat super tributa regis Dauid, 2. reg. 20. g. 3. re. 12. e	אדורם
אדיתים	Adichaim, Coetus siue congregationes, aut testimonia. Nomen vrbis, iof. 15. c		Aduram. In Hebræo Adoram, Fortitudo vel potetia maris, aut vapor siue interitus eleuatus, vel nubes eleuata. Nomen ciuitatis ædificatæ à Roboam, 2. para. 11. b	אדורים
אדלי	Adli, Testis mihi, siue ornatus mihi, aut transitus, vel præda, vel æternitas mihi. Nomen viri, 1. paralip. 27. d			
אדמתא	Admâtha, Nubes vel vapor mortis, siue interitus mortis, vel terrestris, aut rubens. Principis nomen, esther 1. c			
אדמים	Adommim, Terreni, vel rufi, aut sanguinei. Nomen loci, iof. 15. b. 18. c			
אדון	Adon, Dominus, aut basis: vel Syriace, auris. Nomen loci, 1. esd. 2. c: qui Addon 2. esd. 7. e, scribitur.			
יהוה	Adonai, Beatus Hieronymus, exod. 6. pro nomine Dei tetragrammaton, id est quatuor litterarum Adonai transtulit: in aliis autem locis semper interpretatus est Dominus. Notandum autem est, quod quatuor istæ literæ huius nominis, scilicet יהוה non sunt cõpactæ ad hoc, vt ex eis dictio aliqua formetur, & idcirco nomen esse ineffabile. Licet Hebræis ineffabile reuera dici putem, quod tunc reuelatum eis non fuerit trinitatis sacramentum, etsi literis fuerit adumbratum. Hinc exod. 5. dicit Deus, Et nomen meum יהוה nõ indicaui eis. Quod si in syllabas cogere, pronuntiareturque, esse, vel essentiã, aut generationē significaret. Nec ignorandum etiam quod אדוני adonai, Domini mei numero multitudinis significat, quando scribitur eisdem literis & punctis quibus pronuntiat אדוני. Præterea in trãslatione Chaldaica pro hoc nomine Dei, quod est nomê illud tetragrammaton, sæper ponitur triplex iod יי quod nõ vacat mysterio.			
			A B Aen, Oculus siue fons. Nomen ciuitatis, iof. 15. c. 1. para. 4. f. Eadem ciuitas quæ & Ain dicitur.	עין
			AEgyptia, Angustians, siue tribulans, gen. 16. a	מצרים
			AEgyptii, Angustiãtes, siue tribulantes, nu. 14. b	מצרים
			AEgyptius, Idem. f. n. exod. 2. b	מצרי
			AEgyptus, Angustiaz, siue tribulationes. AEgyptus, ad Occidẽtem Iudææ sita, Aphricæ regio est. Plinius tamen lib. 5. cap. 9. naturalis historiz, & Põponius Mela in primo, Asiæ attribuunt proxime Aphricam. hæc ab Oriente iugitur Assyriæ & mari rubro: ab Occidẽte habet Libyam, atque Cyrenen: à Meridie limitem qui Syenen ab AEthiopia dirimit, atque Oceanum: à Septẽtrione, mare magnum, Sinumque Arabicum & terram ad Syriam vsque irrigatur Nilo. authores sunt Iosephus lib. 5. cap. 11. de bel. Iudaico. Egesippus lib. 4. Inferiorẽ eius partẽ Nilus dextra læuãque diuisus, amplexu suo determinat. Ideoque insulam quidã dixerunt	מצרים

AEgyptum, ita se findete Nilo, vt triquetram ter
ræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ voca
bulo Δ, deltam appellauere AEgyptum. ita Plinius
lib. 5. cap. 9. & Strabo lib. 17. Ptolemæus lib. 4. cap.
6. Ammia. Marcel. libr. 22. Oppida insignia, Sais,
Memphis, Siene, Bubastis, Elephantis, Thebæ, Ale
xandria, Pelusium: testis Mela in 1. Canopus, Bol
bis, Sebennis, Pathmis, Mendes, Tanis. Vide Raph.
Volaterr. lib. 12. Geographiæ. Non est autem negli
gendum AEgyptum prophetis appellatâ Misraim
à Mesraim filio Cham, eiusdem appellationis. Io
sephus lib. 1. cap. 12. antiq. Iudaicarum Mesrim &
Mesraim nominatam refert. Hæc quôdam Aeria
dicta est, velut Eusebius in Chronicis annotauit.
Adde quod psal. 78. & 105. dicitur AEgyptus Châ,
quod eius filius Mesraim occupauerit AEgyptû.

עילם AElam, Adolefcens vel virgo masculini generis,
sive occultus, aut seculum. Filius Sem, gen. 10. c. Fi
lius item Sefac, 1. para. 8. c. 1. e. f. d. r. 2. a. Est & nomen
regionis Persici regni, in qua sita sunt Susa: de qua
danielis 8. c. 11. c. à qua AElamitæ, dicuntur Iu
dæi incolæ Elam aut Persæ, regionem illam habi
tantes. AElamitæ videntur poni, act. 2. pro ipsis Per
sis quod Medis vicinis coniunguntur Persæ. Scri
bendum Elam & Elamitæ.

אֵינִיָּאס AEneas, Laudatus. G. Nomen viri, act. 9. f
AEnon, Vide Enon.

כוש AEthiopia, In Hebræo dicitur Cus: & interpre
tatur nigra vel nigredo. *αιθιοπία* autem, Græce ar
dorem sive incendium significat. AEthiopum re
gio ab Indo flumine confurgens, iuxta AEgyptû,
inter Nilum & Oceanum, & in Meridie sub ipsa
solis vicinitate iacet. Gens ipsa vniuersa primum
AEtheria appellata est: deinde Atlâtia: mox à Vul
cani filio AEthiope, AEthiopia: author est Plinius
historiæ mundi lib. 6. cap. 30. Multa de hac con
gessit Raphael Volaterr. lib. 12. Geographiæ, quem
consule: Similiter Ptolemæum lib. 4. cap. 7. Pliniû
in 5. cap. 8. vbi quoque de duabus AEthiopiis cla
rissimè legis. Ezech. 29. & 30. amos 9. nahum 3. so
phonix 2. c. 1. a. 11. c.

כוש AEthiops, Hebraice Cusi, id est niger. *איθίοψ*, ar
dens, sive incensus, act. 8. c. 2. para. 14. c

כושים AEthiopes, Idem. p. n. 2. paral. 12. a

ציים AEthiopes, psal. 71. b. 73. b. In Hebræo est Siim,
& interpretatur siccitates, aut naues sive trieres, si
ue dæmones.

כשית AEthiopissa, In Hebræo dicitur Cusith, & in
terpretatur nigra. *αιθιοπίσσις* verò, ardentem vel in
censam significat, nume. 12. a

אגבוס Agabus, Locusta vel festiuitas patris. D. Nomè
prophetæ, act. 11. d. 21. b

אגג Agag, Tectum, vel solarium, quod scilicet est in
superiori parte domus. Nomen regis Amalec, 1.
reg. 15. b. esth. 3. a

אגגי Agagites, Idem. de stirpe Agag, esth. 3. a

אגרי Agar, Aduena, sive peregrina, aut ruminans vel
timens. Ancilla Abraham, gen. 16. a

אגרי Agarai, Aduena sive peregrinus, aut ruminans,
vel timens. Nomen viri, 1. para. 11. g

אגריים Agareni, Idem. Nomen populi, 1. para. 5. b

אגריים Agareni, Idem. 1. para. 27. d

אגרי Age, Vallis, sive profûditas. Pater Séma, 2. re. 23. b

אגרי Aggæus, Festiuus, sive solennis, vel gyrans. No
men prophetæ, agg. 1. a. Heb. Haggæus.

Aggi, Idem. Filius Gad filii Iacob, genesis 46. b. Heb. Haggi.

Aggitæ, Festiuitates, vel solennitates, vel gyran
tes, num. 26. b. Familiæ nomen, ab Aggi filio Gad.

Aggith, Festiua, vel solēnis, vel gyrās. Mater Ado
niæ filii Dauid, 2. reg. 3. a. 1. paral. 3. a. Heb. Haggith.

Agrippa, Latinū est, dictum ab eo quod ægros,
id est difficiles partus faciat: vel dicitur ille qui in
nascēdo prius emittit pedes. Filius Herodis Agrip
pæ illius, inter Herodes tertii, qui occidit Iacobû,
& in carcerem coniecit Petrum, act. 25. e

אחלב Ahalab, Frater cordis, sive lacteus, vel lactās, aut
adeps. Nomen vrbis, iudic. 1. f

אחרה Ahara, Frater redolēs, aut pratum odoris. Filius
Beniamin, 1. para. 8. a: qui gene. 46. c, Gera dicitur.

אחרחל Aharchel, Alter exercitus, sive nouissimus exer
citus: aut alter dolor, sive nouissimus dolor: aut
ouis fratris. Filius Arum, 1. para. 4. b

אחסבי Ahasbai, Confidens in me, vel frater circundās:
aut ex Hebræo & Syro, frater senectutis. Filius
Machati, 2. reg. 23. d

אחשתרי Ahasthari, Cursor, vel veredarius, sive festinatio
turturis, aut festinatio exploratoris, sive frater qui
explorat: vel ex Syro & Hebræo, princeps turturis,
vel princeps explorationis. Filius Ashur ex Maa
ra, 1. paralip. 4. a

אחוא Ahaua, Essentia, sive generatio. Fluuii nomen,
1. e. f. d. r. 8. f

אחוז Ahaz, Apprehendens, sive possidens, aut videns.
Filius Micha filii Meribbaal, 1. para. 8. d

אחוי Ahazi, Videns, sive apprehendens. Nomen viri,
nehem. 11. b

אחר Aher, Alter, sive posterior, aut nouissimus. No
men viri, 1. para. 7. c

אחי Ahi, Frater meus, vel fratres mei. Filius Somer
filii Heber filii Baria, 1. para. 7. g

אחיה Ahia, sive Ahias, Frater Domini. Filius Sisa, prin
ceps exercitus Salomonis, 3. reg. 4. a. 1. para. 11. g. Pa
ter Baasa, 4. reg. 9. b. Fuit & propheta quidam Silo
nites, 3. reg. 12. c

אחיאם Ahia, Frater matris, aut frater gentis. Filius Sa
rar, 2. reg. 23. d: qui 1. para. 11. g, dicitur filius Sachar.

אחיקם Ahicam, Frater resurgens, vel frater vindicans.
Filius Saphan, 4. reg. 22. c

אחי-עזר Ahi-ézer, Frater adiutorii, vel fratris adiutoriû,
aut fratris atriû. Filius Ammisaddai, princeps tri
bus suæ Dan, num. 1. a. 2. d. 7. e. 10. c. & 1. para. 12. a

אחילוד Ahilud, Frater natus, vel frater genitus. Pater
Iosaphat illius qui erat à commentariis Dauidi,
2. reg. 8. d

אחיסן Ahiman, Frater præparatus, sive frater dexte
ræ, aut frater meus quid? Nomen viri, 1. paral. 9. c.
18. d. Filius Enac, iof. 15. c. iudic. 1. b

אחי-מלך Ahi-mélech, Frater meus rex, vel frater regis si
ue cõsili. Nomen viri de filiis Ithamar, 1. par. 24. a

אחין Ahin, Frater vini, vel fratres. Filius Semidæ filii
Galaad, 1. para. 7. d. Heb. Ahian.

אחינרב Ahinadab, Frater spontaneus, aut frater vouētis
vel voti, sive frater principis. Filius Addo, 3. reg. 4. b

אחיו Ahio, Frater eius, vel fratres eius. Filius Abiga
baon, 1. paral. 8. c. Filius item Ichiel, 1. para. 9. f. Fi
lius Abinadab, 2. reg. 6. a. 1. par. 8. b

עיין Ahion, Intuitus, aut fons, vel oculus. Nomè vr
bis, 3. reg. 15. d. 4. reg. 15. f. 2. para. 16. b

אחירע Ahira, Frater iniquitatis, sive frater socii, aut fra
ter. hh. iii.

Interpretatio

	ter pastoris, vel fratrem confringens. Filius Enan, princeps tribus suæ Nephthali, num. 1. b		
אחיוד	Ahiud, Frater laudis vel confessionis. Filius Salomi, princeps tribus Aser, num. 34. d		
אחיחוד	Ahibud, Frater unitatis, siue frater acuminis, aut frater ænigmatis vel gaudii. Nomen viri, 1. par. 8. a		
אחישר	Ahisar, Frater principis, siue frater directionis vel cantici, aut frater insidians. Præpositus domus Salomonis, 3. reg. 4. a		
אחישחר	Ahisahar, Frater auroræ, siue frater matutinus, aut frater niger vel nigredinis. Filius Balan filii Iadibel filii Benjamin, 1. para. 7. c		
אחבן	Ahobban, Frater filii, vel fratris filii, siue frater intelligentiæ, aut frater ædificans, vel absconditus. Filius Abisur filii Semei filii Onam, 1. para. 2. d		
אהד	Ahod, Laudans, siue confitens. Filius Simeonis filii Iacob, gen. 46. b. Heb. Ohad: qui 1. para. 4. d, dicitur Iarib.		
אהוד	Ahod, Idem. Filius Balan filii Iadibel filii Benjamin, 1. para. 7. c		
אחוד	Ahod, Vnitas, siue gaudiū, aut ænigma, vel acumen. Nomen viri, 1. para. 8. a		
אחוח	Ahóe, Tribulus vel spina, siue fraternitas, aut hamus. Filius Bela filii Benjamin filii Iacob, 1. par. 8. a		
אחוחי	Ahohites, Frater viuus, aut tribulus vel spina mea, 2. reg. 23. b. 1. para. 27. a		
אחומי	Ahumai, Pratum aquilarum, vel frater aquarum. Filius Iahath filii Subal, 1. para. 4. a		
A I			
איה	Aia, per N, Vultur, vel heu, siue vbi est: aut insula eius. Filius Sebeon filii Seir Horraei, gen. 36. c. 1. paral. 1. c. Item pater Respha concubinæ Saulis, 2. reg. 3. b. 21. b		
עיה	Aia, per y, Aceruus. Ciuitas tribus Iudæ, 1. par. 7. f		
אילון	Aialon, Ilex vel quercus, aut fortitudo, siue ceruus. Nomen ciuitatis constructæ à Roboam, 2. para. 11. b. 1. par. 8. b. 2. para. 28. c. Vallis nomē, iof. 10. c. iud. 1. g. Ciuitas de tribu Dan data Leuitis, iof. 21. c. Ciuitas refugii, 1. para. 6. f. Filius Sellum filii Sadoc, 1. para. 6. a. Filius Amasai, filii Bori, 1. par. 6. d. Fuit & altera ciuitas in tribu Zabulon, vt in 12. d. cap. iudicum legimus iuxta Hebræum, Mortuusque est ac sepultus in Aialon in terra Zabulon.		
עית	Aiath, Hora, siue coaceruatio. Est ea vrbs Iuda aut Benjamin. cuius meminit Esaias cap. 10. g: per quã Sennacherib transiit oppugnaturus Ierusalē.		
	Aila, Vrbs quæ & Ailath, 4. reg. 14. f. 16. a: quam ædificauit Azarias, qui & Ozias dictus est.		
עילם	Ailam, Occultus, aut iuuenis, vel seculum. Filius Sefac, 1. para. 8. c		
אילות	Ailath siue Ailoth, Ilices, vel quercus, aut ceruus, vel fortitudines. Nomen ciuitatis regni Edom, ad mare rubrum, vnde ex Aegypto Indiam versus, & inde ad Aegyptū nauigatur. Hæc & Aila dicitur, quam ædificauit Ozias, qui & Azarias dictus est, 3. reg. 9. d. 2. paral. 8. d. 26. a		
עין	Ain, Oculus, siue fons. Ciuitas est in termino Iudæ ad Orientem, nume. 34. quam tribus Iuda, atque Simeonis sorte accepit, iof. 19. a. 1. par. 4. f: quæ deinceps Leuitis est tradita, iof. 21. b. Eadem vrbs dicitur Aen, iisdem consonantibus & punctis, Hieronymo Bed-hen-nim dicta.		
A L			
אלמת	Alámath siue Alámeth, Occultatio, siue iuuentus, aut secula, vel super mortem. Filius Becor filii Benjamin filii Iacob, 1. paral. 7. b. Filius item Iare,		
	1. paral. 8. d. 9. f. Vide Almath.		
	Alcimus, Fortis. G. Nomen sacerdotis impii, 1. machab. 7. a	αλκίμος	
	Alexander, Adiutor virorum vel auxiliator virilis, vel fortissimus. G. Nomen regis Macedonum, 1. mach. 1. a. mar. 15. c. Fuit & vir quidam qui recessit à fide, quæ Paulus satanæ tradidit, 1. timoth. 1. d	αλέξανδρος	
	Alexandria, Hebraice dicitur No, & interpretatur crudum siue irritatio, aut prohibitio. At Alexandria Græce, Latine dicitur adiutorium virorū, siue auxilium virile vel fortissimum. Chaldæus paraph. pro No, vertit Alexandriam. iere. 46. f. Inter Aegyptum, Aphricam, & mare quasi claustrum posita, ab Alexandro magno cōdita in parte Aphricæ, teste Plinio, lib. 5. cap. 10.		Ν
	Alexandrini, Adiutores virorum siue auxiliatores viriles, vel fortissimi. G. act. 6. c	αλεξανδρίνοι	
	Alexandrinus, Idem. G. act. 11. f. 27. a	αλεξανδρινός	
	Alian, Folia vel excelsus. Filius Sobal, 1. para. 1. c: qui gen. 36. c, Aluan dicitur.	עליון	
	Alicarnassum, Caput maritimæ habitatiōis. G.	αλικαρνασσός	
	Alicarnassus, Idem. G. Nomen loci, 1. mach. 15. d		
	Alimis, Vestibulum, vel porticus, aut fortitudo. D. Nomen ciuitatis, 1. mach. 5. c		
	Allon, Quercus vel fortis. Pater Sephei patris Ziza, 1. para. 4. f	אלון	
	Almath, Occultatio, siue iuuentus, aut secula, vel super mortem. Nomen ciuitatis in tribu Benjamin, 1. para. 6. e. Filius itē Bechor filii Benjamin, 1. paralip. 7. b. Heb. Alémeth. Vide Alámeth. Eadem vrbs quæ & Almon.	עלמת	
	Almon, Occultum, aut iuuentus, vel seculum ipsius. Ciuitas tribus Benjamin, iof. 21. b. Eadē vrbs quæ & Almath.	עלמן	
	Alohes, Incantator, aut tacens. Nomen viri, 2. esdræ 3. c	הלוחש	
	Alphæus, Millesimus, vel doctus, aut dux. D. Pater Iacobi apostoli, matth. 10. a. marc. 2. b. luc. 6. c		
	Alua, Ascensus eius, siue præuaricatio ipsius. Ciuitas Idumæorum, gen. 36. d	עלוה	
	Aluan, Superior, vel excelsus: aut Syriace, peruersus. Filius Sobal, gen. 36. c	עלון	
	Alus, Commistio siue conspersio. Nomen loci, ad quem descenderunt filii Israel à Daphca, ascendentes in terram Chanáan, num. 33. b	אלוש	
A M			
	Amaad, Populus testimonii, aut populi transitus: vel præda, siue populus æternitatis. Ciuitas tribus Aser, iofue 19. b	עמעד	
	Amadáthi, Conturbans legē, vel mensura. Heb. Ammadátha. Pater Aman, esth. 3. a	המרתא	
	Amal, Labor, aut iniquitas. Filius Helem, 1. paralip. 7. g	עמל	
	Amalec, Populus lambens: vel ex Hebræo & Syro, populus percutiens. Filius Eliphaz ex Thamna concubina, gen. 36. b. A quo Amalecitzæ.	עמלק	
	Amalecitzæ, Populi lambentes: vel ex Hebræo & Syro, populi percutientes. Nomen populi, genesis 14. a. 1. reg. 30. a	עמלקי	
	Amalecites, Idem, f. n. 1. reg. 27. c		
	Amam, Mater siue timor eorum, aut vlna siue cubitus eorum. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iofue 15. d	אמם	
	Aman, Conturbans, aut tumultuans, siue præparans. Nomen principis, esth. 3. a	המן	
	Amana, Fides siue veritas, aut credulitas, vel nu	אמנה	

	trix. Fluuius Damasci, qui & Abana dicitur, 4. reg. 5. d. Est & mons Ciliciæ, qui & Amanus dicitur, in quo oppidum Bonite est. hic à Syris (vt Plinius inquit lib. 5. cap. 22.) Ciliciam separat. Huius mentio fit cantic. 4. c	Ammiur, Populus libertatis vel foraminis, siue populus albedinis.	עמיחור
		Ammon, Populus eius. Viri nomen, 1. reg. 11. c. & 14. g. efa. 11. d	עמון
אמריה	Amaria siue Amarias, Dicit dominus, aut celsitudo domini: vel ex Syro & Hebræo, Agnus domini. Pater Godoliæ patris Chusi patris Sophoniæ prophetæ, sopho. 1. a. Filius item Meraioth filii Zairæ, 1. paral. 6. a. 2. para. 31. c	Ammon, in 19. g. geneleos, legendū Ben-ammi, quod interpretatur filius populi mei. Filius Lot ex filia sua minore.	בן עמי
עמשה	Amasa, Populus parcens, siue populum tollens, vel populum eleuans. Filius Abigail sororis Dauid, cuius Amasæ pater, Iether dicebatur, 2. reg. 17. f. 1. para. 2. b. Filius item Hadali, 2. paral. 28. b	Ammoni, Popularis. Ciuitatis nomē, 2. reg. 23. d	עמוני
אמשי	Amasai, per N in prima, Fortis vel robustus. Filius Bani filii Somer, 1. para. 6. d	Ammonitæ, Idem. p. n.	
עמשי	Amasai, per y in prima, Populi munus, vel cum munere. Filius Elcana filii Ioel filii Azariæ, 1. para. 6. c. 12. c. 15. c. Pater item Mahath, 2. para. 29. d	Ammonitæ, 2. para. 26. a: vbi dicitur, Et contra Ammonitas: interpretatur habitacula, siue afflicti, aut delinquentes, vel respondetes. Heb. Meonitæ: Ammonites, Popularis.	מעונים
אמציה	Amasia, siue Amasias, Fortitudo Domini. Pater Iofa principis, 1. para. 4. f. Filius Elciæ filii Amasai, 1. para. 6. d. Nomen item sacerdotis, amos 7. c. Denique rex Iuda filius Ioas filii Ochoziæ filii Ioram filii Achab, 4. reg. 14. a. 1. para. 3. c	Ammonitides, Populares, f. g. 3. reg. 11. a	עמוני
עמסיה	Amasias, Onus domini. Filius Zechri, 2. par. 17. d	Ammonitis, Popularis, f. g. 2. para. 24. g	עמונית
עמשי	Amassai, Populi cõculcatio. Nomen viri, 2. efd. 11. b	Amnon, Fidelis aux verax, siue nutritius, vel pædagogus, aut matris filius. Primogenitus Dauid, ex Achinoam vxore, 2. reg. 3. a. 1. para. 3. a. Filius Simonis, 1. para. 4. c	אמנון
אמית	Amathi, Verax, siue timens, aut cubitus, vel famulatus. Pater Ionæ prophetæ, 4. reg. 14. f	Amoc, Vallis, aut profunditas. Nomen viri, 2. efd. 12. a	עמוק
המלך	Amathitis, Idem. D.	Amon, Fidelis, aut verax, seu artifex, vel nutritius, aut pædagogus. Filius Manasse, rex Iuda, 4. reg. 21. d. 1. para. 3. c. 2. par. 33. d. iere. 1. a. 25. a. sopho. 1. a. matt. 1. b. Princeps item Samariæ ciuitatis, 3. reg. 22. d. 2. par. 18. f. Tertius quidā, de quo nehem. 7. f	אמון
אמן	Amélech, Rex, siue cõsiliarius. Pater Ioas, 3. reg. 22. d. 2. paral. 18. f. Fuit & alter quidam, de quo iere. 36. f. 38. b	Amona, Numerans, siue præparans, aut multitudo eius, siue tumultus eius: vel Syriace, veritas. Vrbs in terra Israel versus mare mortuum, quod est in parte Orientali Iudææ, iuxta quam Gog sepultus iacet. ezech. 39. d	חמונה
אמי	Amen, Fiat, efficiatur, vel firmum sit. aut potius, veritas. deu. 27. c. 1. corinth. 14. c	Amorrhæi, Amari, aut rebelles, vel loquaces. Populus qui Libanum mōtem à tergo Phœnicis tenet. Alius qui Galaad montem, inter flumina Iaboc & Arnonem. Alius quoque qui mōtana Pharan inter Sina & Cadesbarne, gen. 15. d	אמרי
עמינרב	Ami, Mater, aut timor, siue cubitus: vel Syriace, gens. Nomen viri, 1. efd. 2. c	Amorrhæus, Idem. f. n. Filius Chanāan, gen. 10. e	
	Aminadab, Populus spontaneus, siue populus vouēs, aut populi princeps. Filius Ram, filii Esron, filii Phares, 1. para. 2. b. Pater item Nahasson principis tribus Iuda, num. 1. a. 1. para. 2. b. ruth 4. d	Amos, per N in principio, Fortis vel robustus. Pater Esaia prophetæ, efa. 1. a	אמוץ
חמוטל	Amital, Calor roris, aut indignatio roris: vel ex Hebræo & Syro, caloris sui vmbra. Mater Ioachaz filii Iosifæ, 4. reg. 23. f. Mater item Sedeciæ fratris Ioachaz, 4. reg. 24. d. Heb. Hamutal.	Amos, per y in principio, Oneratus, vel onerās. Propheta vnus ex duodecim, amos 1. a	עמוס
עמיזבד	Amizabad, Populi dos vel dotatio. Nomen viri, 1. paral. 27. a.	Amosa, Iurgiū, vel adinuētio, siue azymum aut cõpressio. Nomē ciuitatis tribus Benjamin, iof. 18. d	חמזה
עמה	Amma, Obscurata siue cooperta: aut populus eius, siue cum ea. Ciuitas in tribu Aser, iof. 19. b	Amphipolis, Vallata vel circūdata ciuitas. G. Ciuitas Macedonia, per quā etiam Paulus profectus est, de qua Volaterranus lib. 8. Geographiæ: primū Nouemvia appellata. Stephanus Cradennam & Ariadraomū antiquitus vocatā dicit. Alia eiusdē nominis in Syria apud Euphratem à Seleuco condita, quā Turmedam Syri vocāt, Hæc Raphael Volaterranus lib. 8. titulo De Macedonia. act. 17. a	
עמונים	Ammanitæ, Populares. Legendum Ammonitæ Ammanites, Idem. f. n. 2. efd. 2. b. 2. mach. 5. a.	Ampliatius, Latinum est, à verbo Amplio, amplias. Paulo amicissimus hic fuit, rom. 16. b	
עמונית	Ammanitis, Popularis. f. g. 3. reg. 14. f	Amram, Populus excelsus, vel manipulus eorū, aut cum excelsō. Filius Caath filii Leui, exod. 6. c. 1. paral. 6. a. 23. b	עמרם
עמיאל	Ammaum, Populus abiectus, siue populus obscuratus. D. Nomen ciuitatis, 1. mach. 9. c	Amramitæ, Idem. p. n. 1. para. 26. c	
	Ammiel, Populus Dei, siue mecum Deus. Pater Bethsua matris Salomonis, 1. par. 3. b: quæ & Bethsabee dicta est. Filius item Gemalli, num. 13. a. Pater Machir de Lodabar, 2. reg. 9. a. 1. para. 26. a	Amri, per N, Amarus, vel loquēs, siue exaltatio: aut Syriacè, aries. Pater Zacchur, nehem. 3. a	אמרי
עמישדי	Ammisaddai, Populus Omnipotētis, siue mecum Omnipotēs, aut mecum deuastator. Pater Ahi-ézer principis tribus Dan, nume. 1. a	Amri, per y, Manipulus, vel dominiū, siue populus rebellis vel amarus. Princeps militia super Israel, rex tādē cõstitutus, 3. reg. 16. d. mich. 6. d. Pater Athaliæ matris Ochoziæ filii Iorā, 4. reg. 8. g. Filius Bechor filii Benjamin filii Iacob, 1. para. 7. b	עמרי
עמיהור	Ammiud, Populus laudis vel confessionis, siue mecum laus vel confessio. Pater Elisama principis tribus Ephraim, num. 1. a. Pater item Samuel principis tribus Simeon, nume. 34. d. Pater item Tholomai, 2. reg. 13. g. 1. para. 9. a	Amraphel, Loquens ruinam, aut loquēs occultum, vel loquēs iudicium. Rex Sennaar, gen. 14. a bh. iiii.	אמרפל

Interpretatio

אמצי Amfi, Fortis vel robustus. Nomen viri, 2. esd. 11. b
המתאר Amthar, Species, siue forma, vel figuratus, vel depictus, siue mortem maledicens. Nomen loci in tribu Zabulon, iof. 19. b
ענה Ana, Respondens vel cantans, siue affligens, vel pauper. Pater Oolibama vxoris Esau, gen. 36. a. Filius itē Sebeon filii Seir Horraei, gen. 36. c. 1. par. 1. c
הנע Ana, Commotio vel motus. Nomen idoli, 4. reg. 18. g. 19. c. efa. 37. c
ענב Anab, Vua: aut Syriace, nodus. Nomen ciuitatis siue montis, iof. 11. d. 15. f
אנחרת Anaharath, Ariditas, aut incēsis, vel ira, siue hinnitus, aut raucedo: vel Syriace, suffocatio. Ciuitas in tribu Issachar, iofue 19. b
ענמלך Anamēlech, Responsio aut canticum regis, siue afflictio vel paupertas regis vel cōsiliarii. Deus Sapharuaim, 4. reg. 17. f
ענמים Anamim, Fons siue oculus aquarū: aut responsio vel afflictio, seu canticū aquarum. Filius Mesraim, gen. 10. b
ענן Anan, Nubes, siue auguriū, aut diuinatio. Nomen viri, nehem. 10. a
ענני Anani, Nubes, siue auguratio, aut diuinatio. Filius Elioenai filii Naaria, 1. para. 3. d
ענניה Anania, siue Ananias, Nubes domini, aut diuinatio domini. Nomen vnus ducis regis Ozia, 2. para. 26. b. Nomen etiā ciuitatis, in qua filii Benjamin habitauerunt post Babylonicam captiuitatem, 2. esdra 11. d. Nomen item viri cuiusdam, de quo actorum 5. a
ענת Anath, Respōsio, siue canticū, aut afflictio, siue paupertas. Pater Samgar iudicis Israel, iudicū 3. d
ענתות Anathoth, Idem. p. n. Vrbs tribus Benjamin, tribus miliaribus distans à Ierusalem, patria Ieremie propheta, vna ex illis vrbibus per quas trāsit Sennacherib cum iret oppugnatum Ierusalem, efa. 10. g. iere. 1. iof. 21. b. Item filius Bechor filii Benjamin filii Iacob, 1. paral. 7. c
ענתתיה Anathothia, Responsiones, vel cantica domini, aut afflictiones, vel inopia domini. Filius Sefac, 1. paralip. 8. c
ענתתי Anathothites, Responsio, siue canticum: aut afflictio siue paupertas, iere. 29. f
אנדריז Andreas, Virilis, vel fortissimus. G. Nomen apostoli, matth. 4. c. 10. a: qui ante vocationem suam discipulus erat Iohannis Baptistæ, iohan. 1. f
אנדρόνικος Andronicus, Vir victoriosus. G. Nomen viri, 2. mach. 4. e. rom. 16. a
ענם Anem, Responsio aut canticum eorum, siue afflictio, vel paupertas eorum: aut Syriace, ouis eorum. Nomen ciuitatis, 1. paral. 6. g
ענר Aner, Responsio aut canticum lucernæ, siue affligens lucernam. Frater Mambre, gen. 14. b. Nomen item ciuitatis in tribu Manasse, 1. para. 6. f
עני Ange, Gratia, siue misericordiae vallis. D.
עני Ani, Responsio siue canticum, siue afflictus vel pauper. Nomen sacerdotis, 1. para. 15. b
עניה Ania, Responsio aut canticum domini, siue afflictus vel pauper domini. Nomen viri, 2. esdr. 8. a
עניעם Aniam, Ego populi, siue nauis populi, aut dolor, siue fortitudo populi. Filius Samidæ filii Galaad filii Machir filii Manasse, 2. para. 7. d
ענים Anim, Respondentes siue cantantes, aut afflictus siue pauperes. Nomen ciuitatis, iofue 15. f
חנה Anna, Gratiola, siue misericors, aut requiescēs,

vel donās. Altera vxor Elcanæ, 1. reg. 1. a. Heb. Hanna. Nomen item prophetissæ cuiusdam filia Phanael, de qua luc. 2. e

Annas, Affligens, vel humilians, aut respōdens. D. Nomen pontificis Iudæorum soceris Caiphæ etiam pontificis, iohan. 18. c. luc. 3. a. act. 4. a

Anob, Vua: aut Syriace, nodus. Filius Cos, 1. par. 4. b

Antilibanus, Excelsus mons ad Septentrionem Iudææ ex aduerso Libani. de quo Plinius lib. 5. ca. 20. à quo omnis regio supra Libanum ad Oriētalem plagam respiciens, Antilibanus appellatur, citra regionem Damasci quæ cecidit in sortem tribus Manasse. quibusdam videtur non esse mōtem proprium à Libano, sed iugum, aut cornu in occisum Brumalem protensum, iunctum huic circa Cæsaream Philippi: tanta verò magnitudine, vt mons proprius iustè appellari possit, iofue 1. g

Antiochia, Pro vehiculo, vel curru, id est loco currus: siue cōtra vehiculum vel currū. G. Antiochia, duæ sunt clarissimæ ciuitates: altera Syriæ Cœles, aliàs Emath, zach. 9. a. dicta: in hac discipuli primū cœperūt dici Christiani, act. 11. in qua Barnabas & Paulus sunt ordinati, act. 13. De hac multa Procopius lib. 1. de bello Persico. Strabo in 15. Altera Pisidiæ prouinciæ, de qua Plinius in 5. cap. 27. Strabo lib. 12. In hac Paulus & Barnabas prædicarunt, act. 13. gal. 2.

Antiocheni, Idem. p. n. G.

Antiochenus, Idem. f. n. G. act. 6. b

Antiochus, Idem quod Antiochia. G.

Antipas, Pro omnibus, vel cōtra oēs. G. apo. 2. d

Antipater, Pro patre, vel cōtra patrem. G. Filius Iafonis, 1. mach. 12. c

Antipatris, Palæsthinæ ciuitas nunc diruta, quæ Herodes rex Iudææ ex patris sui Antipatris nomine vocauerat. de hac Raphael Volaterr. lib. 11. Geographiæ. Ad hanc Paulus ductus est captiuus, act. 23. g

Aod, Laudans, siue confitens. Filius Gera filii Iemini, iudicum 3. b

Apamea siue Apamia, Expellens vel abigens. G.

Apadno, Ornamentum eius, siue ira iudicii eius. Nomen loci, dani. 11. g. Quo loco pro Apadno eruditiores interpretes legunt palatii sui.

Apelles, Expellens vel abigens. G. Vir commendatus à Paulo, rom. 16. b

Aphara, Vacca, siue frugifera: aut accrescens, siue irritans. Vrbs tribus Benjamin, iof. 18. d

Apharsathachæi, Diuidentes siue dilacerates paupes. Populi nomen, 1. esd. 4. b

Apharsachæi, Diuidentes, siue dilacerates, 1. esd. 5. b. 6. b

Apharsæi, Idem. Populi, 1. esdr. 4. d

Aphec, siue Apheca, Pelagus vel fortitudo, aut vigor: vel Syriace, exitus. Vrbs in tribu Manasse, iof. 12. d. 13. a. Est & vrbs in tribu Iudæ, iof. 15. f. Hieronymo in locis Hebraicis vsque ad suā etatē, castellum grande Apheca nomine, iuxta oppidum Palæsthinæ. Vrbs præterea in tribu Aser, iof. 19. b. iudic. 1. f. iuxta vicū Esron ciuitatis Iezrael, vbi dimicauit Saul in forte Aser: & vbi Philisthiim contra Israel posuerūt castra. 1. reg. 4. a. & 29. a. co loci Benadad rex Syriæ vincitur, 3. reg. 20. d

Aphia, Flans, vel exufflans, siue loquens, aut illaqueans. Filius viri Iemini, 1. reg. 9. a

ענוב

אנטיבנוס

אנטיחיא

אנטיחיס

אנטיחיס

אנטיחיס

אנטיחיס

אנטיחיס

אנטיחיס

אוד

אפאמא

אפאדנו

אפאליס

אפארה

אפארתחאי

אפארתחאי

אפארתחאי

אפארתחאי

אפיה

Aphrica iuxta Geographos, maxime Plinium in prologo tertii, tertia orbis pars est inter Asiã & Europam ad Austrum sita, incipiẽs ab Aegypto, & in Gaditano freto desinit, in qua populi habitant Mauri, Getuli, Numidæ, Garamantes, & Carthago vrbs. Mare quo cingitur Aphrica, à Septentrione Libycum, à Meridie Aethiopicum, ab Occidente Atlanticum dicimus: testis Pompo. Mela libro 2. vide Plinium lib. 5. cap. 4. historię mundi. Strabo lib. 2. Geographiæ. Hęc Aphrica eadẽ quoque Libya dicitur, Plinio teste in prologo quinti. Cuius regionis nahum 3. fit mentio, & alibi sæpe in scripturis.

פול Aphrica, efa. 66. f. in Hebræo dicitur Pul: & interpretatur casus vel ruina, aut faba.

פוט Aphrica, nahum 3. in Hebræo est Put: & interpretatur crassa vel pinguis. Syrum est.

פוצה Aphses, Comminuens, vel eripiens, aut aperiẽs, aut destruens. Nomen viri, 1. paral. 24. b

Ἀποκάλυψις Apocalypsis, Reuelatio. G.

Ἀπολλῶν

Apollo, Perdens, vel destruens. G. Vir quidã Alexandrinus, act. 18. f

Ἀπολλοφάνης

Apollophanes, Perditionem vel destructionem ostendens. G. Nomen viri, 2. mach. 12. g

Ἀπολλωνία

Apollonia, Perditio vel destructio. G. Ciuitas Macedoniæ, per quam Paulus profectus est. act. 17. a. Achedoro tantum fluuio à Thessalonica diuisa. Volater. lib. 8. Geograph. Est & altera in provincia Aphricæ quæ dicitur Pentapolis.

Ἀπολλώνιος

Apollonius, Perdens vel destruẽs. G. Nomen viri quem occidit Iudas Machabæus, 1. mach. 3. a

Ἀπολλών

Apollyon, Exterminãs, vel perdẽs, aut destruẽs. G. apoc. 9. c

Ἀπόστολος

Apostolus, Missus. G. Sic vocauit illos Christus quos misit ad prædicãdum euangeliũ suũ, luc. 6. c

אפ"ם

Apphaim, Vultus vel facies, aut furores, siue nares, vel pistores. Filius Nadab filii Semei filii Onã, 1. paralip. 2. d.

אַפְּחָיָה

Apphia, Producens vel pullulãs. G. Nomen feminae, ad philem. a

Apphus, Indignationis consiliũ, aut volans consilium, vel scrutator. D. Filius Mathathia filii Iohannis, 1. mach. 2. a

Appii forum, Hieronymus putat fuisse nomen fori Romani ab Appio quondam consule appellatum: à quo & via Appia cognominata fuerit. Verum Appii forum oppidum fuit, longius à Roma quàm Aricia distãs. quod Horatius lib. 1. Serm. Satyra 5. ostendit his verbis,

Egressum magna me excepit Aricia Roma Hospitio modico, rhetor comes Heliodorus, Græcorum linguæ doctissimus, inde forum Appi Differtum nautis, cauponibus atque malignis. Ad hanc vrberẽ Paulus venit, quum duceretur Romam. act. 28. d

אמנ

Aqueductus, Heb. Amma, Collis in tribu Benjamin, iuxta Giah & Gabæon, vbi Asael frater Ioab confossus fuit ab Abner. 2. reg. 2. f

Aquila, Latinũ est. Vir Iudæus ex poto, act. 18. a

A

R

ער

Ar, Sufcitatio, siue vigilia: aut euacuatio, vel denudatio, seu ciuitas, aut æmulus. Principalis vrbs Moabitarũ, ad Arnon sita. deut. 2. b. d. f. num. 21. d & f. Efa. 15. Ar. moab dicitur non Ar simpliciter.

ארה

Ara, Mons, aut prægnans, siue demonstratio.

Vrbs Assyriorum, cuius recordatur liber primus Para. 5. d. Hieronymus in quæst. Heb. ipsam Rages esse scribit Medorum ciuitatem, de qua Tobia 1.

Ara, Maledicẽs, aut videns. Filius Iether, 1. par. 7. g

Araas, Ira vel calor confidentiæ siue protectionis. Pater Thecuæ patris Sellũ mariti Oldæ prophetidis, 4. reg. 22. c. Heb. Harehas: qui 2. para. 34. c. dicitur Hafra.

Arab, Insidians, vel multiplicãs: aut fenestra siue locusta. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. f Araba, Idem. D. Nomen viri, 1. mach. 15. d

Arabathane, Insidiatio fortis, aut fenestræ vel locustæ fortitudo vel donũ: aut multiplicatio fortitudinis vel doni. D. Nomen ciuitatis, 1. mach. 5. a

Arabes, Vespertini, aut fideiussores, siue suaues, aut campestris, vel corui, aut salices, vel mistiones. 2. paralip. 26. a

Arabes, psal. 71. In Hebræo est Saba, id est cõuersio, siue captiuitas, aut canities, vel sessio. act. 2. b

Arabia, Vespera, aut vespertina, vel fideiussio, siue suauitas: aut coruus, siue coruina, seu desertũ, vel salix, aut commista. Regio Asiæ maioris inter Iudæam & Aegyptum, Cassio monte nobilis, quẽ Sinam esse affirmant. De hac plura Plinius lib. 5. cap. 11. & lib. 6. cap. 28. Ptolemæus lib. 5. cap. 17. Strabo lib. 16. Pomponius Mela in 2. Hęc Hieronymo authore gentes habet multas, Moabitas, Ammonitas, Idumæos, Saracenos, aliosque quamplurimos. Ezechiel. 27. huius fit mentio. Arabum regionem triplicem fecit Ptolemæus: Petreã Arabiam eam nominat, quæ suprã Palæsthinam ad Cassum montem & mare rubrum excurrit. Nomen habet à Petra vetustissimo oppido. Hanc Arabiam Strabo in 16. Nabatheam vocat. Altera Arabia deserta, quæ Fœlici à Meridie, à Septentrione Syria & Mesopotamiæ parte finitur, vt Ptolemæus lib. 5. cap. 19. scribit: hęc Sceniten, & Arabas illic Scenitas, id est vagos Nomades, & in tabernaculis habitantes nominant. Plinius lib. 5. cap. 11. & 24. & Strabo lib. 16. Tertiam Ptolemæus lib. 6. cap. 8, Fœlicem nominat, diuitẽ & beatæ cognomine inclytam, quæ peninsulæ forma inter Persicum & Arabicum sinum in Meridiẽ tenditur. de qua plura Pompo. Mela lib. 3. Geograph. Græcis (vt habet ille) Ἀραβίμων appellatur, id est fœlix, quod sit thurifera, odores creans: hęc aliàs Sabea dicta est, iob 1. psal. 72. In hac Paulus prædicauit, galat. 1.

Arabia, psal. 71. in Hebræo est Saba, id est Cõuersio, siue captiuitas, aut canities, vel sessio.

Arabs, Vespertinus, aut fideiussor, vel suauis, siue campestris, aut coruus, vel salix, seu mistio. 2. esdræ 2. d

Aracæus, Neruus: aut Syriace, fugitiuus. Filius Chanãan, genes. 10. c: qui Arcas oppidum condidit contra Tripolim in radicibus Libani situm.

Arach, Lõgitudõ, siue medicina, vel sanitas. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, genes. 10. b. Hęc & Edeßam vocari testatur Hieronymus.

Arachites, Longus vel procerus: siue sanans, aut medicina. 2. reg. 15. g

Arad, Onager: aut Syriace, draco. Ciuitas Amorrhæorum ad sortem Iuda pertinens, ad Austrum solitudini Cades vicina, in qua habitauerunt filii Obab soceris Mosi in medio Israelis. Refert Hieronymus in locis Hebraicis vsque ad suam ætatem ostendi villam ab oppido Malatis, quarto lapide

Aracæus, Neruus: aut Syriace, fugitiuus. Filius Chanãan, genes. 10. c: qui Arcas oppidum condidit contra Tripolim in radicibus Libani situm.

Arach, Lõgitudõ, siue medicina, vel sanitas. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, genes. 10. b. Hęc & Edeßam vocari testatur Hieronymus.

Arachites, Longus vel procerus: siue sanans, aut medicina. 2. reg. 15. g

Arad, Onager: aut Syriace, draco. Ciuitas Amorrhæorum ad sortem Iuda pertinens, ad Austrum solitudini Cades vicina, in qua habitauerunt filii Obab soceris Mosi in medio Israelis. Refert Hieronymus in locis Hebraicis vsque ad suam ætatem ostendi villam ab oppido Malatis, quarto lapide

Aracæus, Neruus: aut Syriace, fugitiuus. Filius Chanãan, genes. 10. c: qui Arcas oppidum condidit contra Tripolim in radicibus Libani situm.

Arach, Lõgitudõ, siue medicina, vel sanitas. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, genes. 10. b. Hęc & Edeßam vocari testatur Hieronymus.

Arachites, Longus vel procerus: siue sanans, aut medicina. 2. reg. 15. g

Arad, Onager: aut Syriace, draco. Ciuitas Amorrhæorum ad sortem Iuda pertinens, ad Austrum solitudini Cades vicina, in qua habitauerunt filii Obab soceris Mosi in medio Israelis. Refert Hieronymus in locis Hebraicis vsque ad suam ætatem ostendi villam ab oppido Malatis, quarto lapide

Aracæus, Neruus: aut Syriace, fugitiuus. Filius Chanãan, genes. 10. c: qui Arcas oppidum condidit contra Tripolim in radicibus Libani situm.

Arach, Lõgitudõ, siue medicina, vel sanitas. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, genes. 10. b. Hęc & Edeßam vocari testatur Hieronymus.

Arachites, Longus vel procerus: siue sanans, aut medicina. 2. reg. 15. g

Arad, Onager: aut Syriace, draco. Ciuitas Amorrhæorum ad sortem Iuda pertinens, ad Austrum solitudini Cades vicina, in qua habitauerunt filii Obab soceris Mosi in medio Israelis. Refert Hieronymus in locis Hebraicis vsque ad suam ætatem ostendi villam ab oppido Malatis, quarto lapide

Aracæus, Neruus: aut Syriace, fugitiuus. Filius Chanãan, genes. 10. c: qui Arcas oppidum condidit contra Tripolim in radicibus Libani situm.

Arach, Lõgitudõ, siue medicina, vel sanitas. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, genes. 10. b. Hęc & Edeßam vocari testatur Hieronymus.

Arachites, Longus vel procerus: siue sanans, aut medicina. 2. reg. 15. g

Arad, Onager: aut Syriace, draco. Ciuitas Amorrhæorum ad sortem Iuda pertinens, ad Austrum solitudini Cades vicina, in qua habitauerunt filii Obab soceris Mosi in medio Israelis. Refert Hieronymus in locis Hebraicis vsque ad suam ætatem ostendi villam ab oppido Malatis, quarto lapide

ארה
חרחם

ארב

ערביים

שבא

ערב

שבא

ערבי

ערקי

ארך

ארבי

ערד

Interpretatio

	ab Hebron 20. numeri 21. a. iudicium 1. d		
ארורי	Aradius, Maledictionis abundantia, aut descendens vel imperans. Filius Chanán, gene. 10. c	Arecon, Vacuus, siue mons lamentationis: vel mons possessionis. Nomen ciuitatis, iof. 19. d	חרקון
ארוד	Aradius, ezech. 27. b. Imperans aut descendens. Arado, Stupor, aut tremor, siue descensio, vel dominium. D. Nomen loci, 1. mach. 15. d	Ared, Imperans, siue descendens. Filius Benjamin, gene. 46. c	ארד
ארם	Aram, Celsum, aut sublimitas, seu decipiens, aut maledictio eorum. Filius Sem, gen. 10. d. à quo Armenii siue Syri Græcis, genef. 22. d. nume. 23. a. 1. para. 2. c. Vide Syria. Filius item Somer filii Heber, 1. para. 7. g	Aree, Via, siue semita, aut viator, vel odorans, siue annona, id est diurna portio. Filius Olla, 1. paral. 7. g	ארה
רם	Aram, In Hebræo Ram, filius Efron filii Phares, ruth 4. d. mat. 1. a. & luc. 3. g. interpretatur excelsus, vel sublimis, aut proiciens.	Areli, Altare, siue lux Dei, aut visio Dei. Filius Gad filii Iacob, gene. 46. b. qui & Ariel dicitur.	ארעלי
חרמה	Arama, Excelsa, siue sublimis: aut vermis, siue proiciens. Ciuitas tribus Nephthali, iof. 19. c	Areopagita, De colle Martis. G. act. 17. g	ἀρειοπαγίτης
חרן	Aran, Mons, siue montanus, aut prægnans, siue concipiens, vel cantas, aut præco. Filius Thare patris Abraham, gene. 11. d. 1. para. 23. a	Areopagus, Collis Martis. G. Authore Stephano de vrbibus, promontorium Athenis clarissima Græciæ vrbe fuit, in quo iudicia necis ferro factæ exercebantur: sic appellatus, quasi dicas vicum Martis. Nam & Iuuenalis Curiam Martis appellat. quæ de re Augustinus lib. 8. de ciuitate Dei, cap. 10. Valerius Max. lib. 2. cap. 1. de institutis antiquis. Vnde & Areopagita, iudices seuerissimi ac innocentissimi dicti sunt.	ἀρειος πάγος
ארן	Aran, Arca, siue exultans, aut maledictio eorum. Filius Dison filii Seir, & filius Ierameel primogeniti Efron, gen. 36. c. 1. paral. 1. c. 2. c: vbi legitur, Et Buna, & Aran.	Aretas, Virtuofus, aut placidus. G. Socer Herodis Tetrarchæ, Arabiæ Petræ & Damascenæ ciuitatis dominus. 2. mach. 5. b. 2. corinth. 11. g	ἀρειάδας
חרפה	Arapha, Medicina, siue relaxatio, aut gigantifsa, vel montis os, s. ab ore, aut mons hic, id est in hoc loco. Nomen viri, 2. reg. 21. c	Aréuna, Arca, vel canticum, siue exultatio: aut lux nostra, siue maledictio nunc. Viri nomen, 2. reg. 24. c: qui 1. para. 21. c, dicitur Ornan.	ארונה
אררט	Ararat, Maledictio tremoris: aut ex Hebræo & Syro, maledictio siue lux currentis. Est regio Armeniæ, aut ipsa Armenia, 4. regum 19. g. e. sa. 37. g. Mons est iuxta Boccatium maioris Armeniæ.	Argob, Gleba, vel glareæ, aut maledictio putei vel dorfi, siue lux altitudinis. Nomen regionis Basanitidis, deut. 3. b. 3. reg. 4. b. 4. reg. 15. c: quæ in partem dimidiæ tribus Manasse cecidit, vocata terra Raphaim, Trachonitis, & Basan.	ארנב
הררי	Arari, siue Ararites, Montanus. 1. paral. 11. g	Aridái, Leo abundans, aut maledictionis abundantia. Filius Aman filii Amadatha, esth. 9. b	ארירי
אררי	Ararites, Maledictus, siue maledicens, 2. reg. 23. d Arbattis, Fideiussor, vel suavis, aut mistus, vel vespertinus, siue planities. D. 1. mach. 5. c. scribe Arbathis.	Aridátha, Leonis lex, siue maledictionis lex vel ritus. Filius Aman filii Amadatha, esth. 9. b	ארדתא
ערכתי	Arbathites, Idem. 2. reg. 23. d	Arie, Leo, siue lux Domini. Nomen loci, 4. regum 15. c	אריה
ארבע	Arbee, Quatuor, siue accubatio. Nomen ciuitatis, quæ & Hebron & Mambre dicitur. gene. 23. a. 35. d	Ariel, Altare, siue leo Dei, aut lux Dei. Cap. 29. a, Esaiæ, accipitur pro ciuitate Ierusalem, in qua altare holocausti. In 43. c, verò Ezechielis, altare holocausti significat. Est itè nomen viri, 1. par. 11. c	אריאל
	Arbella, Suscitatio vetustatis, siue insidiâs ei, vel multiplicans eam, siue locusta eius. D. Terminus Iudæ, Ortum solis aspiciens, de quo Hieronymus in locis Hebraicis, Est vsq; hodie vicus Arbel trans Iordanem in finibus Pellæ ciuitatis Palæsthinæ. Et alius hoc vocabulo in campo prægrandi distans ab oppido legionis milibus nouem. Hæc Hieronymus. Strabo lib. 16.	Ariel, Altare, siue lux Dei, aut visio Dei. Nomen viri, nume. 26. b	אראל
ארבי	Arbi, Locusta, vel fenestra: siue insidiator, aut multiplicans. Nomen loci, 2. reg. 23. d	Arielitz, Idem. p. n. nume. 26. b	ארעלי
ἀρχαίος	Archelaus, Princeps populi. G. Filius Herodis illius qui innocentes occidit: rex Iudææ, matth. 2. d	Arimathæa, Leo mortuus domino, vel lux mortis domini. D. Nomen ciuitatis, matth. 27. g. Vide Ruma.	
ארבי	Archi, Longitudo, aut sanitas vel cicatrix. Nomen populi in sorte filiorum Ioseph. iof. 16. a	Arioch, Longus vel procerus, siue satietas vel ebrietas tua, aut leo tuus. Rex Ponti, gene. 14. a	אריוך
ἀρχιππος	Archippus, Princeps, vel præfectus equorum. G. Nomen viri, colof. 4. d. ad philem. a	Arisai, Sponsus: aut Syriace, colonus, siue venenum. Filius Aman filii Amadatha, esth. 9. b	אריסוי
ἀρχιτρικλινος	Architriclinus, Princeps triclinii, id est trium mensarum. G. iohan. 2. b	Aristarchus, Optimus princeps. G. Nomen viri Macedonis Thessalonicensis, act. 19. f. 27. a. colof. 4. b	ἀριστάρχης
אררון	Ardon, Imperans, siue descendens, aut maledictionis iudicium. Filius Caleb ex Azuba vxore, 1. paral. 2. c	Aristobolus, Optimus consultor, vel optimum eõsiliu. Magister Ptolemæi, 2. mach. 1. b. rom. 16. b	ἀριστοβούλος
ארה	Area, Via, siue semita, aut viator: vel odorans, siue annona, id est diurna portio. Nomen viri, 1. esdræ 2. a. 2. esdr. 6. d	Armageddon, Mons euangelii vel euangelizationis, aut mons pomorum, vel fructuû, s. electorium. D. Nomen loci, apoc. 16. c	
הרבה	Arèbba, Magna, siue multa, aut proiciens, vel litigiosa, siue mons in ea. Nomen ciuitatis, iofue 15. g	Armenia, Hebraice dicitur Ararat: siue poti' terra Ararat, vt Ararat sit nomen viri, & interpretatur maledictio tremoris: aut ex Hebræo & Syro, maledictio siue lux currentis. Nomen regionis Orientalis, (nam nomine Orientis, intelligitur Armenia, gene. 11. a) super cuius montes requieuit arca Noe, gene. 8. a. Dicitur & Aram, ab Arâ filio Sem. Sunt qui opinentur esse nomen montis, e. sa. 37. Armenii, Idem.	אררט

הרמון	Armon, Malum granatum, vel mons numerationis, aut mons præparationis, siue mons doni siue muneris. Nomen loci, amos 4. a. iuxta vet. interp. Alii sic transferunt locum, Et deiicietis palatium, dicit Dominus.	Aruboth, Cataractæ, siue fenestræ, aut insidiæ, vel locustæ. Nomen ciuitatis, 3. reg. 4. a	ערכות
ארמוני	Armoni, Aula, siue palatiû, aut maledictio numerationis, vel præparationis, aut luminis munus. Filius Saul ex Respha, 2. reg. 21. b	Arum, Excelsus siue sublimis, aut separans, siue proiciens. Pater Aharchel, 1. para. 4. b	הרום
ארנן	Arnân, Exultans, siue arca eorum, aut lux filii: vel lux aut maledictio permanens vel æterna. Filius Raphaï filii Ieseïæ filii Phaltia, 1. para. 3. d	Afa, Medicus, aut sanans, Syrum est. Filius Abiâ regis, 3. reg. 15. b. 1. paral. 3. c. Filius ite Helcana, 1. paralip. 9. c	אסא
ארנון	Arnon, Idem. Fluuius est Moabitarum, qui Iq sepho lib. 4. antiquit. Iudaic. cap. 4. de montibus Arabia fuit, ac per totam solitudinem labens, in Asphaltiten lacum erumpit, seiungens Moabidæ & Ammonitida. Hieronymo verò est rupes excelsa in limite Amorrhæorum & Moabitarum, numeri 21. c. deut. 2. e. g. iosue 12. & 13. c. iudicum 11. c. ierem. 46. Est etiam Arnon, ciuitas Moabitarum & deinceps Schon regis Amorrhæorum, nume. 21. iosue 12.	Afael, Fecit Deus, siue factura Dei. Filius Saruiæ, 2. reg. 2. d. Frater item Ioab, 2. reg. 23. d. 1. paral. 2. b. 2. para. 31. c	עשהאל
ארוד	Arod, Imperans siue descendens. Filius Gad filii Iacob, nume. 26. b	Afaia, Fecit Dominus, siue factura Domini. Seruus Iosia regis, 4. reg. 22. c. Nomen item principis, 1. paral. 4. f. 6. c. 9. a. 15. a	עשיה
ערד	Arod, Onager: aut Syriace, draco. Filius Beria, 1. paral. 8. b	Afalephuni, Vmbra vel submersio vultus, aut sonitus vel tinnitus vultus. Filia Etam, 1. para. 4. a	הצלפוני
ארודי	Arodi, Imperantes siue descendentes. Filius Gad filii Iacob, gene. 46. b	Afalia, Prope Dominum, siue ablatio vel separatio Domini. Pater Saphan scribæ, 4. reg. 22. a	אצליהו
	Aroditæ, Idem, nume. 26. b	Afan, Fumus, aut fumigans. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, ios. 15. f. 19. a. 1. reg. 30. g. 1. paral. 4. e. f. & 6. e	עשן
	Arodites, Idem, 2. reg. 23. d. vbi nunc Ararites legitur iuxta quorundam exemplarium Hebræorum lectionem.	Afana, Rubus: aut Syriace, inimicus. Pater Oduia, 1. paral. 9. b	הסנאה
ערער	Aroer, Myrica, siue suscitatio vigilie, aut vigilia vigilie, vel denudatio pellis, aut denudatio æmulis. Vrbs Moabitarum sita super ripam torrentis Arnon, extracta à filiis Gad, deut. 2. ios. 12. & 13. c. ierem. 46. Est contra Rabbath, ios. 13. c. cessit tribui Gad, iudic. 11. fit eius mentio 1. reg. 30. g. 2. reg. 24. nume. 21. 32. 33. 4. reg. 10. Est & regio circa Damascum, vel (vt alii volunt) Arnonis: cuius meminit Esaias cap. 17. a	Afaph, Congregans, siue colligens, aut finiens. Filius Barachia filii Samua, 1. para. 6. c. Pater item Zechri, 1. para. 9. c	אסף
הררי	Arorites, Montanus, 1. paral. 11. f	Afar-haddon, Ligans acumen, vel lætitiæ: aut Syriace, prohibens nouitatem vel vnitatem. Filius Sennacherib, qui post eum regnavit, 4. regum 19. g. e. f. 37. g	אסרחדן
ארפד	Arphad, Lux redemptionis, aut sternes, scilicet aliquid ad reclinandum. Nomen insulæ in Phœnicia sita nõ longè à Damasco, Plinius lib. 5. cap. 31. Pompo. Mela lib. 1. eze. 27. e. f. a. 10. b. 4. reg. 18. g. & 19. ierem. 49.	Afaramel, Beatitudo populi Dei, aut vestigium circumcisionis. D. Nomen loci, 1. mach. 14. d	אשרמלה
ארפכשד	Arphaxad, Sanans vel laxans quasi deprædationem aut quasi mammillam: vel laxans aut sanans sicut dæmon. Filius Sem, gene. 10. c. luc. 3. g. à quo Chaldæi.	Afarela, Beatitudo Dei, aut intuens fortem vel quercum, siue gressus Dei. Nomen viri, 1. para. 25. a	הצבים
ארצא	Arfa, Terra, siue volutas, aut cursus, siue maledictionis exitus. Nomen præfecti ciuitatis Thersæ, 3. reg. 16. c	Afbaim, Damulæ, vel pulchritudines, siue militiæ. Nomen viri, 2. e. f. d. 7. e	אשבל
אפ'אאס	Arfaces, Eleuans scutum, aut eleuatio scuti. G. Nomen viri, 1. mach. 15. d	Afabel, Ignis vetustatis, aut ignis defluens vel decidens. Filius Benjamin, gene. 46. c: qui 1. para. 7. b. Iadiel dicitur.	אשבל
ארתחששתא	Artaba, Genus est mensuræ, daniel. 14. a. D.	Afbelitæ, Idem. p. n. nume. 26. e	אשבל
	Artaxerxes, Lumen siue maledictio, filietium vel festinationem ponens, aut feruor lætitiæ. Generale nomen est (vt Lyrano, & Metastreni Persæ placet) regum Persarum, quemadmodum Cæsar, Romanorum imperatorum, 1. e. f. d. 4. b	Afcalon, Appesio vel statera, siue ignis infamiæ. Ciuitas ampla Palæstina, siue vt Iosephus habet lib. 5. cap. 3. Iud. antiquit. superioris Idumæa quæ Iudas expugnauit, iudic. 1. Vbi Samson triginta viros percussit, iud. 14: quæ à conditore Afcalo Hymenæi filio id nominis, Stephano teste, inuenit. Hæc secundum Egesippum lib. 3. cap. 4, septingentis viginti stadiis ab Ierosolyma distat. De qua Volater. lib. 11. Geog. ierem. 25. amos 1. sopho. 2. zach. 9. Ab hac reguli Philistinorum Afcalonitæ appellantur, iudic. 3.	אשקלון
ארתחששתא	Artaxerxes, Luminis siue maledictionis silentium, vel festinationem persuadens, aut feruor direptionis, 1. e. f. d. 4. d. 7. & 8. nehem. 2. 5. & 13.	Afcalona, Idem. D. 1. mach. 10. g	אשקלני
ארתחששתא	Arteman, Integer, vel incolumis, aut venustus. G. Nomen viri, tit. 3. c	Afcalonitæ, Idem. p. n. Populi nomen, ios. 13. a	אשכנו
		Afcenez, Ignis quasi distillans, vel quasi asperges. Filius Gomer, gene. 10. a. Populi item quos Græci Rheginos vocant, ierem. 51. c, secundum Iosephum. Eusebio autem, gentes sunt Gothicæ.	
		Afcêsus scorpionis, Heb. Maale-acerabbim. Locus tribus Iudæ, in parte Australi terræ sanctæ, iosue 15. a. iud. 1. de quo Hieronymus in locis Hebraicis qui confinium Amorrhæorû Acrabitenen dictum refert.	מעלה עקרבים
		Afebaim, Damulæ, siue pulchritudines, aut militiæ. Nomen viri, 1. e. f. d. 2. c	הצבים
		Afedoth, Effusiones, siue decliua, aut cæpestria, vel deprædationes. Nomen regionis, & ciuitatis	אשרות

Interpretatio

	in tribu Ruben, vrbs Amorrhæorum, iof. 10. g. 12. b. 13. c		
אצל	Asel, Prope, aut iuxta, siue ablatio vel separatio. Filius Elasa, filii Rapha, 1. para. 8. d. 9. g		
עצם	Asem, Os ab osse: aut fortitudo, aut clausura, scilicet oculorum, vel lignum eorum. Ciuitas in tribu Simeon, iof. 19. a. Appellatur & Azoni, 1. paral. 4. e, iisdem consonantibus & punctis.		
עצמנה	Asemona, Os nunc, ab osse: siue fortitudo nostra, vel clausura nostra, siue lignum vel consilium numerantis vel preparatis. Vrbs tribus Iudæ, iof. 15. a		
אסנה	Asena, Periculum, siue infortunium, vel rubus. Nomen viri, 1. efd. 2. c		
אשנה	Asena, Mutatio vel duplicitas, aut dormitatio, siue ignis nunc. Nomen vrbs in tribu Iuda, iof. 15. c		
אסנפר	Asenaphar, Periculum siue infortunium tauri, aut periculi incrementum. Nomen viri, 1. efd. 4. b		
אסנת	Aseneth, Periculum siue infortunium. Filia Phutipharis vxor Ioseph, gene. 41. f. 46. c		
אסיר	Aser, Vinculus, siue incarceratus: aut Syriace, prohibitus. Heb. Asir. Filius Caath filii Leui, 1. paral. 6. a. siue filius Core filii Isaac filii Caath, exod. 6. d		
אשר	Aser, Beatitudo siue felicitas. Octauus filius Iacob ex Zelpha ancilla Lia vxoris suæ, gene. 30. b. Nomen item loci, iof. 17. b. 3. reg. 4. b. Aser consequutus est sortem ad Occidentem & Australem, id est ad Austrum vergentem, gene. 49. In chartis male collocatur hæc tribus.		
אשרות	Aseroth, Nemora, siue luci, aut beatitudines, vel insidie, siue gressus. Nomen idoli, iudi. 3. a.		
אשחור	Ashur, Denigratus, siue ignis libertatis, vel albedinis, aut foraminis. Filius Efron filii Phares, ex Abia vxore, 1. para. 2. c. Pater item Thecuæ, 1. paralip. 4. a		
אסיה	Asia, Limosa, vel cœnosa. Minor pars Asiæ, quæ tertia pars orbis censetur: ista continet prouincias, Phrygiam, Pamphyliam, Ciliciam, Lycaoniam, Galatiam, Coriam, & alias, Ephesum quoque specialiter. Hæc præter Orientalem partem, qua ad Cappadociam, Syriamque progreditur, vndique mari est circumflua. Hanc suspicantur hodie Turciâ dici. Author Hieronymus. huius multa sit mentio in Actis apostolorum & epistolis Pauli.		
אסירי	Asiani, Limosi, vel cœnosi. G. act. 20. a		
עשיאל	Aziel, Fecit Deus, siue factura Dei. Filius Saraïæ filii Iosababæ, 1. para. 4. f		
אשימא	Asima, Delictum, siue positio, aut ignis maris. Nomen idoli virorum Emath, 3. reg. 17. f		
עציון גבר	Asion-gaber, Lignum viri vel robusti, aut consilium viri vel robusti. Vrbs maritima sita in litore maris rubri, id est in ea litoris parte quæ pertinet ad sinum Elamiticum, sic dictum ab Elam. Asion-gaber pertinet ad Idumæam, 3. reg. 9. In Asion-gaber castrametati sunt filii Israel egressi de Hebrona, nume. 33. d. deut. 2. b. 3. reg. 9. d. 2. para. 8. d		
אסיר	Asir, Vinculus, siue incarceratus: aut Syriace, prohibitus. Filius Iechoniae filii Ioachim filii Iosababæ, 1. paral. 3. c. Filius item Core, 1. para. 6. b		
	Asmodæus, Destructor, vel dissipator, aut delicti abundantia, vel peccatum abundans, siue ignem mensurans. D. Nomen dæmonii, tob. 3. b		
הסנאה	Asnaa, Rubus: aut Syriace, inimicus. Nomen viri, 2. efd. 3. a		
	Asphar, Plasmatio onagri, aut festinatio tauri. D. Nomen lacus in agro Thecuæ, 1. mach. 9. d		
	Asphenez, Pharetra asperionis vel distillatiois, siue magus aspersus. Præpositus eunuchorum regis Nabuchodonosor, daniel. 1. a	אשפנז	
	Asom, Festinatio eorum, siue ieiunans. Sextus filius Isai, 1. para. 2. b. Filius item Ierameel primogeniti Efron, 1. para. 2. d	אצם	
	Asom, Os ab osse, vel fortitudo: siue clausura, scilicet oculorum: aut lignum eorum. Ciuitas in tribu Simeon, 1. paral. 4. e: quæ dicitur Asem, iof. 19. a, iisdem consonantibus & punctis.	עצם	
	Afor, Nomen vrbs aut regionis sitæ in Arabia, ierem. 49. Vide Hafor.	הצור	
	Afor-haddan, Ligans acumen vel lætitiâ: aut Syriace, prohibens vnitatem vel nouitatem. Rex Asfur, 1. efd. 4. a	אסר-חרן	
	Asoth, Faciens, vel factura, aut tinea, s. vestimentorum. Filius Iephlat filii Heber, 1. para. 7. g	עשות	
	Arael, Beatitudo Dei, vel intuitus fortis, aut gressus Dei. Filius Ialeleel, 1. para. 4. c	אשראל	
	Afriel, Idem. Filius Galaad filii Machir filii Manasse, num. 26. d: qui iofue 17. a, Efriel dicitur.	אשראל	
	Afrielitæ, Idem. p. n. nume. 26. d		
	Afsem, Nomen, vel nominatus, siue positio vel positus. Nomen viri, 1. para. 11. g	השם	
	Afseim, Venationes, aut insidie, vel latera: aut Syriace, destructiones. Ciuitas in tribu Nephthali, iof. 19. c	הצרים	
	Afsidei, Milui, vel herodii, aut venantes, vel insidiantes. D. Genus hominum inter Iudæos, 1. mach. 7. b. 2. mach. 14. a		
	Afson, Appropinquatio vel approximatio. G. Complures sunt huius nominis vrbes. vna Lyciæ ciuitas maritima in edito sita promontorio, ad eum vt parum tutum sit accedere. Vnde iocus Nicostrati citharœdi, Afson eas, vt citius ad exitii terminos peruenias. Altera in AEolide. Tertia in Mysia. Quarta in Lydia. Quinta in Epiro minore, Cleanthis philosophi patria, quæ eadem & Apollonia sit dicta, suffragante & Plinio in 5. lib. cap. 30. Hæc postremam Paulus ad nauigauit, act. 20. c. & 27. c		
	Afuerus, Princeps & caput. Pater Darii regis Medorum, daniel. 9. a. 1. efd. 4. b. Heb. Ahafuerus. Hic à Metasthene Persæ Artaxerxes Afuerus vocatur.	אחשורש	
	Afsur, Insidians, siue beatus, aut aspiciens, vel gradient. Filius Sem, gen. 10. c. de terra Sennaar egressus, gene. 10. b. efa. 7. c	אשור	
	Afsuri, Beatitudo, aut intuitus, vel gressus. Nomen loci, 2. reg. 2. b	אשורי	
	Afsurim, Insidiantes, siue beati: aut aspicientes, vel gradientes. Filius Dedan filii Iecsan, gene. 25. a	אשורים	
	Afsyrii, Idem. Heb. Afsurim. Afsyrii post Euphratem loca tenent, amne tantum à Babyloniis diuisi. Herodotus eisdem populos cum Syris esse dicit: sed à Græcis Syros, à Barbaris Afsyrios vocari. In Afsyria autem fuerunt xviii regna, tam ampla & potens regio fuit. Lege Raphaellem Volater. lib. 11. Geograph. Strabonem lib. 16. Geographiæ. Afsyria est ad Orientem Terræ sanctæ.		
	Afsyrius, Idem. s. n.	אשור	
	Afstaroth, Greges, siue diuitiæ: aut faciens explorationem, seu tinea legis. Vrbs in cæptribus Moab in dimidia tribu Manasse, Og regis Basan regia, deut. 1. a. iof. 9. b. & 12. b. & 13. d. gigantum terra quos Codorlahomor interfecit, gene. 14. a. in supercilio Sodomorum sita, postremo Leuitis concessa,	עשתרות	

1. para. 6. f. Fuit & deus Palæsthorum. Iosephus lib. 6. cap. 14. Iudaic. antiqui. testis, quæ sustulerunt Iudæi Samuelis iussu, 1. regum 7. a. Est & alius quæ adorauit Salomon, 4. reg. 25. vbi עשתרת legitur: à Græcis ἀστάρτη dictū. Vide Astarte. Astaroth, idola formam ouium præ se ferentia.

עשתרת Astarothites, Greges, siue diuitiæ, aut faciès explorationem, siue tinea legis, 1. para. 11. g

עשתרת Astarte, Idem. Nomen deæ Sidoniorum, quam colebat Salomon, 3. reg. 11. a. De qua & 4. reg. 23. c. fit mentio: quo in loco Astaroth vel Astoreth legendum esset pro Astaroth.

ἀστάρτης Astyages, Ciuitatis ductor, vel dux. G. Rex Persarum, daniel. 13. g

ἀστυκρίτης Asyncritus, Incomparabilis. G. Viri nomen, roma. 16. b

אטד Atad, Ramnus, siue spinetum. Locus trans Iordanem, vbi exequias atque plactus peregerunt filii Israel super morte Iacob, tertio ab Iericho lapide, duobus milibus à Iordane: qui locus dictus est postea Planctus Aegypti, gene. 50. b. Nunc Beth-hagla, quod interpretatur locus gyri, eo quod ibi more plangentium circuierunt in funere Iacob. Hieronymus in locis Hebraicis.

עטרות Ataroth, Coronæ siue calamus inebriationis, vel saturitatis: aut ex Syro & Hebræo, consiliū inebriationis vel saturitatis. Ciuitas in tribu Gad, nume. 32. a. g. Est & nomē regionis in sorte filiorum Ioseph, iof. 16.

עטרות אדר Ataroth-addar, Coronæ siue calamus inebriationis vel saturitatis pallii siue potetiæ aut magnitudinis. Ciuitas in tribu Ephraim, iof. 16. b. 18. b

עטרה Atara, Corona. Altera vxor Ierameel primogeniti Efron filii Phares filii Iudæ, 1. para. 2. d

אטר Ater, Sinister, vel clausus. Nomen viri, 1. esd. 2. b

עתך Athach, Hora tua, siue tempus tuum. Nomen ciuitatis, 1. reg. 30. g

התך Athach, Percutiens, vel humilians, aut subiiciens. Nomen Eunuchi, esther 4. b

עתיא Athaias, Hora vel tempus Domini. Nomen viri, 2. esd. 11. a

עתיא Athalai, Hora mea, siue tempus meum vel mihi. Nomen viri, 1. esdræ 10. d

עתיא Athalia, Hora vel tēpus Domino. Mater Ochoziæ filii Ioram regis Iudæ, filia Amri regis Israel, 4. reg. 8. f. g

אתנאי Athanai, Fortis siue asininus, aut donans. Filius Zara filii Adai, 1. para. 6. c

עטר Athar, Oratio, aut deprecatio. Nomen ciuitatis in tribu Simeon, iofue 19. a

ἀθηνῶν Athenæ, Sine cumulo: vel ab Athena, id est Minerva, Mineruales. G. Ciuitas Achaia, philosophiæ dicata studiis & idolorum cultui, vbi Paulus etiam Christum prædicauit, act. 17. d. huius vrbs Piræus portus (cuius Terentius in Eunucho meminuit) septemplici muro quondam communitus fuisse describitur. Athenæ hodie sub Turcæ imperio sunt, à Barbaris corrupto vocabulo Sethniæ vocantur, Raphaelæ Volater. lib. 38. Paralipomeno authore.

ἀθηναῖοι Athenienses, Idem. G. act. 17. f

ἀθηνόβιος Athenobius, Mineruæ arcus. G. Nomen viri, 1. mach. 15. c

התרשתא Atharsatha, Dissoluens fundamentum, vel con- templans fundamentum vel potum: siue turturis

fundamentum: aut ex Hebræo & Syro, contem- plans annum vel tempus. Filius Achelai, 2. esd. 10. a: de quo & 1. esd. 2. d. 8. b

Athmatha, Lacerta vel stellio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. f. Heb. Humeta.

Attalia, Augens, vel nutriens. G. Ciuitas Pam- philiæ maritima à Ptolemæo Philadelpho ædifi- cata, iuxta Raphaelæ Volater. lib. 10. Geograph. quæ Paulus & Barnabas pertransierunt, act. 14. d

Attalus, Auctus siue nutritus. G. Nomen viri, 1. mach. 15. d

אוא Iniquitas. Nomen idoli, 4. reg. 18. g. 19. c. esd. 37. c

Augustus, Latinū est, vel ab augurio dictus, vel (vt alii volunt) ab augendo. Romanorum Imperator secundus, patre Octauio senatore genitus, Cæsaris nepos, imperauit annos 56. Hic cum quadra- gesimo secundo anno imperii sui firmissimam ve- rissimamque pacem composuisset, Christus Do- minus in Bethlehem natus est: cuius aduentui pax ista famulata est, quemadmodum scribit Eutro- pius rerum Romanarum lib. 7. cap. 2. Et lucas Euā- gelista cap. 2. a, refert ab hoc edictum exiisse, vt cē- feretur orbis vniuersus.

Auim, Iniqui, siue peruersi. Nomē ciuitatis tri- bus Benjamin, iofue 18. d

Auith, Iniqua, siue peruersa, aut tēporalis. No- men ciuitatis in qua regnauit Adad quartus rex in Edom, gene. 36. d

Aulon, authore Hieronymo in Heb. locis, non Græcum, vt quidam putant, sed Hebræum voca- bulum est. Appellatur autem vallis grandis atque campestris, in immensam longitudinem se exten- dens: quæ circundatur ex vtraque parte mōtibz sibi inuicem succedentibus & cohærentibus, qui incipientes à Libano, & vltra, vsque ad desertum Pharan perueniūt. Sūntque in ipso Aulone, id est valle cāpestri vrbes nobiles, Scythopolis, Tyberias, stagnūque prope eam: sed & Iericho, mare mor- tuum, & regiones in circuitu, per quas medi⁹ Ior- danis fluit.

Aurā, Foramen, siue libertas, aut albedo. Locus in vicinia Damasci, ezech. 47. c. Heb. Hauran.

Ausitis, Hebraice dicitur Hus, & interpretatur consilium aut lignum: aut Syriace, affixus aut affi- xio. Nomen loci, ierem. 25. e

אשא Composita vel adornata, aut lasciuiens, si- ue confractio vel diruptio velaminis. Filia Caleb, iof. 15. d. iudic. 1. c. quæ 1. para. 2. f, Achsa scribitur.

אשאפ Veneficus, siue vtique conterens. Nomē ciuitatis in tribu Aser, iofue 19. b: quæ cap. 11. a, scri- bitur Achsaph.

אזא Fortitudo, aut capra. Nomen viri, 1. esd. 2. c Azanias, Auris Domini, siue auscultatio Domi- ni, vel arma Domini. Nomen viri, 2. esd. 11. c

אזאנת-תבור Azanoth-thabor, Aures electionis siue purita- tis: aut ex Hebræo & Syro, aures cōtritionis vel cō- fractionis. Ciuitas, terminus tribus Nephthali, io- sue 19. c

אזרעל Adiutorium Dei, siue atrium Dei. No- men viri, 1. para. 12. a. 25. c

אזריאז Auxilium Domini, siue atrium Domi- ni. Filius Amasiæ regis Iudæ, 4. reg. 14. c: qui 2. pa-

חמטא

אַתְּלַיָּא

אַתְּלַאֵס

עוה

עוים

עוית

עמק
השרים

חורן

עוץ

עכסה

אכשאפ

עזא
אזניא

אזנת-תבור

עזרעל

עזריאז

Interpretatio

	ral.26.a. Ozias dicitur . Est & nomen sacerdotis, 2. para.26.c. Filius Iohanan, 2. paral.28.b. Filius item Ethan filii Zaræ filii Iuda, 1. para.2.a. Vide & 1. par. 6.a & c	
עוריקם	Azaricam, siue Azricam, Auxilium resurgentis vel vindicantis, aut fortitudo vacua. Nomen viri, 2. efd. 11.c	
חזו	Azau, Videns, aut prophetans. Filius Nachor ex Melcha, gene.22.d. Hcb. Hazo.	
עוז	Azaz, Fortis. Pater Bala, 1. para. 5.a	
עוזיהו	Azazias, Fortitudo Domini. Nomen viri, 2. paral.31.c	
אזבי	Azbai, Hyssopus mea. Nomen viri, 1. para. 11.g	
עזבי	Azbi, Derelictio siue dimissio, vel nundinatio mea.	
עזבוק	Azboc, Hircus vel fortitudo vacuitatis, aut fortis dissipatio. Nomen viri, 2. efd. 3.d	
עוקה	Azeca, Fortitudo, siue murata vel septa: aut Syriace, anulus. Ciuitas Amorrhæorum, quæ sorte cessit tribui Iuda, iof. 15.e. nche. 11. Hieronymo inter Eleutheropolim & AEliam sita: quo loci Deus grandine & lapidibus gentes perdidit, iof. 10.c. Philisthiim illic castra contra Israel fixerunt, 1. reg. 17. Hanc reparauit Roboam rex Iuda, 2. para. 11.b. & rex Babylonis eandem debellauit, ierem. 34.	
עזר	Azer, Adiutorium, siue atrium. Nomen viri, 2. efd. 3.e	
עזגר	Azgrad, Fortis exercit⁹, aut fortitudo fœlicitatis: vel ex Hebræo & Syro, fortis scissura. Viri nomē, 1. efd. 2.a. 8.b	
עזיה	Azia, Fortitudo Domini, siue hircus Domini. Nomen viri, 2. efd. 11.a	
עזיזא	Aziza, Fortitudo, aut fortis. Nomē viri, 1. efd. 10.d	
עזמות	Azmáueh, Fortis mors, siue hircus, aut fortitudo mortis. Nomen viri cuiusdam, 2. reg. 23. d: qui 1. para. 11.f, dicitur Azmoth, iisdem consonantibus & punctis, 1. efd. 2.b Azmoth, Idem. Filius Ioadæ filii Achaz, 1. paral. 8.d. 12.a. 27.c. Filius item Iore, 1. paral. 9.f. Nomen præterea cuiusdam alterius, 1. para. 11.f: qui 2. reg. 23. d, dicitur Azmáueh iisdem consonantibus & punctis. Azor, Adiutor, vel accinctus: aut Syriace, cōuerfus. D. Filius Eliacim filii Abiud, matth. 1.b	
אשרדות	Azotidæ, Hebraice dicitur Afdodioth, & interpretatur deprædatrices, siue ignis dilectionum, 2. efd. 13.d	
אשרדים	Azotii, In Hebræo dicitur Afdodim, id est deprædantes, siue ignis dilectorum vel patruorum. Genus populi in terra Chanáan contra Aquilonem, iof. 13.a	
אשרד	Azotus, Hebraice dicitur Afdod, id est deprædatio, siue ignis dilecti, aut ignis patruum. Insignis Palæsthinæ vrbs inter Afcalonem & Ioppen in tribu Dan, in qua gigantes habitauerunt, capta à Iosue duce, iof. 11. Sorte cessit tribui Iudæ, iof. 15.f. Hæc vna è quinque ciuitatibus Allophylorum, templo Dagon idóli nobilitata, 1. regum 6. Quam, vt ait Stephanus, condidit quidam è mari rubro profugus, ex nomine vxoris suæ Azes. Volaterr. lib. 11. Geograph. Cuius in scripturis multa est mentio, iere. 25. amos 1. & 2. soph. 2. zach. 9. efa. 20. a. 2. paral. 26.a. In hac Philippus prædicauit Christum, act. 8.	
עזראל	Azriel, Adiutoriū Dei, siue atrium Dei. Nomē viri, 1. paral. 12.a	
עזובה	Azuba, Derelicta, siue deserta, aut fortitudo ei⁹	
	in ea. Mater Iosaphat filia Salai, 3. reg. 22.f. Vxor itē Caleb filii Efrom filii Iuda, 1. para. 2.b. 2. para. 20.g	
	Azur, Adiutus, siue adiutor. Pater Ananiæ prophetæ, iere. 28.a. Pater item Iezoniæ, ezech. 11.a	עזור
	Azymus, In fermentatus, act. 12. a. 1. corinth. 5.c	עזמוס
	Azzi, Fortitudo mea, siue hircus meus. Nomē viri, 2. efd. 11.c	עזוי
	B	
	Aal, Idólum, aut dominans, vel subiiciēs	בעל
	aut possidens. Baal est propriè idólum Sidoniorum, 3. reg. 16. quod idólum aliter dicitur Astoreth. Accipitur etiam pro quocunque idólo, ierem. 2. Græci Martem putant, nume. 22.g. quod destruxit Gedeon, iudic. 6.e. Est & nomen loci, 1. para. 5.d. Filius item Ioel, 1. para. 5.a. Filius Abigabaō, 1. para. 8.c. Postremo filius Iahiel, 1. para. 9.f	
	Baal, In osee 10.d legitur, Vindicauit Baal: cum legendū sit, Vindicauit Arbel: & interpretatur Pugnauit Deus, siue vindicauit Deus, aut vltus est pro Deo.	ארבל
	Baala, Idólum eius, aut dominans ei, vel subiecta, aut possessa: siue in ascensione, vel in eleuatione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15.b: quæ & Cariath-iarim & Cariath-baal dicitur.	בעלה
	Baalath, Subiecta, siue possessa: aut in exaltatione, vel ascensione. Nomen ciuitatis in tribu Dan, iof. 19.a.c. Ciuitas à Salomone condita, 3. reg. 9.c	בעלת
	Baal-berith, Idólum fœderis vel pacti, aut subiciens vel possidens fœdus vel pactum. Nomen idóli, iudicum 9.a	בעל-ברית
	Baal-gad, Idólum fortunæ vel fœlicitatis, seu exercitus: aut subiciens siue possidens fœlicitatē vel exercitum: aut ex Hebræo & Syro, idólum scissuræ. Nomen montis sub monte Hermon, iof. 11.c. 13.a	בעל-גד
	Baal-hafor, Idóli atrium vel fœnum, aut possessor gratiæ vel doni. Locus est infra Ephraim vrbe Benjamin, 2. reg. 13.d	בעל-חצר
	Baal-hermō, Idólum aut author siue possessor destructionis, siue anathematis, vel retis, siue retiaculi, aut dedicati vel consecrati, deo scilicet. Mons circa Libanum in Palæsthinæ finibus, iudic. 3.a	בעל-חרמון
	Baali, Idólum meum, siue dominans mihi, aut subiciens vel possidens me, osee 2.c	בעלי
	Baaliam, Idóli dominus, id est deus idóli, vel subiciens aut possidens dominus, siue in ascensu vel in cœnaculo. Nomen viri, 1. para. 12.a	בעליה
	Baal-iada, Idólum apertum vel manifestatum, siue possessor scientiæ. Filius Dauid, 1. para. 14.b	בעל-ירע
	Baalim, Idóla, siue dominantes, aut subicientes vel possidētes. Nomen idóli, 1. reg. 7.a. 2. paral. 28.a. ierem. 2.e. Rex item filiorum Ammon, ierem. 40.d. Corrupte 2. reg. 6.a, de viris Iuda legitur: pro, de Baalim Iuda, id est de Cariath.	בעלים
	Baal-meon, Idólum habitaculi, vel idólum ex peccato, aut subiciens, siue possidens habitaculū, siue dominiū ex peccato. Ciuitas Amorrhæorū, quæ sorte obtigit filiis Ruben, nume. 32.g. iof. 13.c. Hæc eadem dicitur Beel-meon.	בעל-מעון
	Baal-pharasm, Idólum diuisionum, aut subiciens siue possidens diuisiones. Nomen loci in terra Chanáan, 2. reg. 5.d. 1. para. 14.b	בעל-פרצים
	Baal-thamar, Idólum palmæ, aut subiciens, vel possidēs palmā arborem, aut idólum cōmutationis, siue subiciens aut possidēs cōmutationem. Vicus iuxta Gabaa, in tribu Benjamin, iudic. 20.c	בעל-תמר

בענה Baana, In responsione, siue in afflictione, aut in cantico: vel Syriace, deprecatio. Filius Rémon Berrothitæ, 2. reg. 4. a. Pater item Eled, 2. reg. 23. d. Filius item Ahilud, 3. reg. 4. b

בעשא Baasa, In factura, siue in tinea, aut in compressione, vel scrutationem tollens. Nomen regis Israel, 3. reg. 15. c. 2. para. 16. a. Filius Ahia, 4. reg. 9. b

בבל Babel, Confusio siue commistio. Nomen ciuitatis, gene. 11. b: quæ Stephano Seleucia quoque dicta est.

Babylonem esse duplicem Cosmographorum consensus est: vna in Assyria, de qua 4. reg. 17. altera verò in Chaldæa, de qua 4. reg. 25. a, in cæpo Senaar, caput regni Chaldæorum, regia Nemrod, sita ad Orientem terræ Iuda, quæ à confusis labiis nomen habet, testes Moses, gene. 10. & 11. Iosephus lib. 1. cap. 9. antiq. Iudaic. Augustinus lib. 16. cap. 4. de ciuitate Dei. Plura de hac Babylone lege apud Plinium in 6. naturalis histo. cap. 26. Strabonē lib. 15. & 16. Herodotum lib. 1. Pompo. Melam libro 1. Ptole. lib. 5. cap. 25. & 6. cap. 26. Ab hac & regio circumposita, Babylonia vocatur. In hac populus Iudæorum 12 annis captiuus retentus fuit, iuxta prophetiam Ieremiæ, cap. 25, per Nabuchodonosor regem Babyloniæ transmigrare coactus, 4. reg. 25. & 2. paral. 36. Nunc Seleucia vocata Straboni lib. 16. Geograph. & Stephano de vrbibus. Ipsa Babylonia, Mesopotamiæ coniuncta est inter Euphratis ipsius conuersiones: Australior est: Syriam tamen Ptolemæo, Plinioque non excedit. author Raphael Volater. lib. 11. Geograph. Plini⁹ lib. 6. cap. 26. nat. histo. Strabo in 16. refert eam Tigri & Euphrate irrigari. Hanc Babylonem Darius rex Medorum primus omnium euertit & solo æquauit ita vt postea habitata non fuerit, esā. 13. Lege Hieronymum in eo loco. Quidam tertiam faciunt in Aegypto sitam, vel Aegypto proximam in finibus Arabiæ iuxta Heliopolin & Aphrosiopolin: Arabum lingua Chayrum illam vocant, nunc Alcayr dicitur, Soltani sedes. Ex hac vrbe diuus Petrus priorem suam scripsit epistolam, ad Christi fideles sparsos per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam & Bithyniam. Hæc à Ptolemæo tabula 3. Aphricæ cap. 5. Babylis appellatur. De hac Raphael Volater. lib. 12. Et Iosephus lib. 2. cap. 13. antiqui. Iudaic. Fortasse hæc Babylon à priore nomen accepit, vt Cōstantinopolis etiam Roma dicitur. Lege Vadianum.

Babylonia, Idem.

Babylonii, Confusi, siue commisti, 1. esd. 4. b

Bacchenor, Ebrius, vel vinosus. G.

Bacchides, Idem. G. Nomen viri, 1. mach. 7. a

Bacenor, puto idē esse nomen cum Bacchenor, & istud esse corruptum. Nomen viri, 2. mach. 12. f

בקבקר Bacbacar, Vacua, vel inanis visitatio, aut matutinatatio, vel vapulatio, aut inanis vacca. Viri nomen, 1. paralip. 9. c

בדקר Badacer, In compunctione, siue in trāffixione, aut in confossione, siue vectis frigiditatis, vel sola frigiditas. Nomen ducis exercitus Iehu, 4. reg. 9. e

בדד Badad, Solitari⁹, siue in mamilla, vel in dilectione. Pater Adad regis quarti in Edom, ge. 36. d

בדיה Badaias, Solus Dominus, vel vectis Domini. Nomen viri, 1. esd. 10. d

בדן Badan, Vectis, vel solus, aut in iudicio. Nomen viri, 1. reg. 12. b. Filius Vlam filii Sares, 1. para. 7. d

Bagatha, In torculari. Nomen eunuchi, esth. 1. b
Bagathan, In torculari, aut cibū tribuens. Nomen eunuchi, esth. 2. d

Bahalis, In lætitia, siue in arrogantia.

Bahem, In eis, vel cum eis. D. 1. mach. 13. e

Bahurim, Electi, siue iuuenes, aut in foraminibus siue in libertatibus. Nomen ciuitatis in tribu Benjamin, 2. reg. 3. c

Bala, Inueterata, siue turbata, aut defluens. Nomen ciuitatis in tribu Simeon, iof. 19. a. 1. para. 4. e. Ancilla item Rachel vxoris Iacob, gene. 29. f. Vxor item Nephthali, 1. para. 7. c

Bala, Deglutiens, siue destruens. Nomen vrbis, quæ Segor, item Saliffa, siue Vitula conternans in sacris literis dicitur, gene. 14. b. Est & filius Azaz filii Semma filii Ioel, 1. para. 5. a

Balaam, Vetustas populi, vel absque populo, siue deuoratio aut destructio eorū. Filius Beor ariolus, nume. 22. a. iof. 13. c. Est & nomen ciuitatis, 1. para. 6. f

Balaan, Inueteratus siue turbatus. Filius Esër filii Seir Horraï, gene. 36. c

Balac, Inuoluens, aut destruens, vel cum labente: aut Syriace, cum percutiēte. Filius Sephor, nume. 22. a

Baladan, Absque imperio, vel absq; iudicio, aut vetustas imperātis, vel iudicii. Nomen viri, 4. reg. 20. c. esā. 39. a

Balan, Inueteratus, siue turbatus. Filius Iadihel filii Benjamin, 1. para. 7. c

Balanan, Idōli gratia vel donum, aut possessor gratiæ vel doni. Filius Achobor, septimus rex Edom, gene. 36. d. 1. para. 27. d. Heb. Baal-hanan.

Baldad, Vetusta dilectio vel mamilla, siue inueteratus motus, aut absque motu, siue absque dilectione vel mamilla. Nomen viri, iob 8. a

Baloth, Subiectæ siue possessæ, aut in ascensione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. d

Bal-saliffa, Idōlum tertium, aut idōlū ducis vel principis, siue possessor trium, aut possessor ducatus vel principatus. Nomen loci, 4. reg. 4. g

Balsasar, Non portans angustiam, vel non thesaurizans: aut ex Syro & Hebræo, scrutator thesauri. Filius Nabuchodonosor, daniel. 5. a. f. g. 7. a. 8. a. Secundum Iosephū filius fuit Euilmerodach.

Baltassar, Absconditè thesaurizans, siue in malleatore thesaurizans, vel occulte portans angustiam. Nomen prophetæ, qui & Daniel dicebatur, daniel. 1. b. 5. c

Bamaal, In circūcisione, aut in mistione. Filius Iosaphat filii Heber filii Bariæ, 1. para. 7. g

Bamoth, Altaria vel excelsa, siue in morte. Nomen vallis, nume. 21. c

Bamoth-baal, Altaria siue excelsa idōli, aut in morte idōli. Ciuitas in tribu Dan, iof. 13. c

Banaa, In motu. Filius Mosa filii Zamri, 1. para. 8. d. 9. f

Banaia, siue Banaias, Filius Domini, aut intelligentia Domini, siue ædificatio Domini. Nomen viri, 2. reg. 23. d. Nomen principis cuiusdā, 1. paralip. 4. f. 15. b. 2. para. 31. c. Pater item Pheltiæ, ezec. 11. a. Filius Ioiaðæ, 2. reg. 8. d

Bane, Filii, aut ædificantes, siue intelligētes. Nomen ciuitatis in tribu Dan, iof. 19. d. Quāuis putē legendū Bani-barac, vt vnus ciuitatis nomen sit, non duarū, quū Hebræis iungātur hæc duæ voces.

בגתה

בגתן

בעלים

בחרים

בלה

בלחה

בלע

בלעם

בלהן

בלק

בלאדן

בלהן

בעל-חנן

בלדד

בעלות

בעל-שליש

בלשאצר

בלטשאצר

במהל

במות

במות-בעל

בנעא

בניהו

בני

Bacchides

Bacchides

Bacchides

Interpretatio

כניה	Banea, siue Baneas, Filius Domini, aut intelligētia, vel ædificatio Domini. Nomen viri, 1. efd. 10. d	
כני	Bani, Filius meus, aut ædificatio vel intelligētia mea. Nomen viri, 1. efd. 10. d. 2. efd. 9. a Banni, Idem. Nomen viri, 2. reg. 23. d. Filius Sommer filii Moholi, 1. para. 6. d	כעשיה
כנינו	Baniu, Filii nostri, aut ædificatores nostri, siue intelligentes nos. Nomen viri, 2. efd. 10. a	כשן
כערא	Bara, Incendiū, siue expurgatio, aut pastus, vel iumentum, siue insipientia, vel in vigilia. Nomen alterius vxoris Saharaim, 1. para. 8. a	כעקת
כרע	Bara, In malo, siue in socio, aut in clamore, vel in pastu, siue in constructione. Rex Sodomæ, gene. 14. a Barabbas, Filius patris vel magistri, aut filius confusionis vel ignominia. D. Nomen insignis cuiusdam latronis, matth. 27. b	
כרק	Barac, Fulgur, siue in vanum, vel in vacuū. Nomen ciuitatis in tribu Dan, iosue 19. d. Vide Bane. Filius Abinoem, iudic. 4. a	
כרכה	Baracha, Benedictio, aut genuflexio. Nomen viri, 1. para. 12. a	כחאל
כרכאל	Barachel, Benedicēs Deū, aut genu flectens Deo. Nomen viri, iob 32. a	כת
כרכיה	Barachia, siue Barachias, Benedicens Domino, aut genu flectens Domino. Pater Zachariæ prophetæ, Zach. 1. a. Filius Mosollamoth, 2. para. 28. b. Filius Zorobabel filii Phadaia, 1. para. 3. d	כז
כרד	Barad, Grando, siue in descensu, aut in imperio. Nomen loci in deserto Sur, gene. 16. d	כזומי
כראיה	Baraia, Creatura Domini, siue impinguatio aut electio Domini, siue in visione. Fili' Semei, 1. paralip. 8. b Barasa, In egestate, aut filii plasmatio, siue in cursu, vel in beneplacito. D. Nomen ciuitatis Galaad, 1. mach. 5. c	כזתא
כרד	Bared, Grando, siue in descensu, aut in imperio. Filius Suthalæ filii Ephraim, 1. para. 7. d	כזותח
כרעה	Baria, In societate, siue in malitia, aut in vlulatione, vel in pastu. Nomen viri, 1. para. 8. b	כען
כריח	Baria, Sera, vel vectis, siue fugitiuus, aut in odore. Filius Semeizæ filii Sechenizæ, 1. para. 3. d	כבי
כרעה	Baria, In malo, siue in clamore, aut in vlulatione, vel in pastu. Filius Afer filii Iacob, 1. para. 7. f. 8. b. 23. b: qui Beria gene. 46. b, dicitur, iisdem consonantibus & punctis.	כקכיה
	Barieu, Maleficus, vel magus, siue in nequitia. D. Cognomen pseudopropheta, act. 13. a	כקכוק
	Bar-iona, Filius colubæ, ex Syro & Hebræo. D. matth. 16. c	ככר
	Barnabas, Filius prophetæ, vel filius consolationis, id est plenus consolatione, aut ad consolandum valde idoneus. D. Nomen viri, act. 4. g	ככורת
	Barfabas, Filius reuerſionis, vel couerſionis, aut filius quietis, vel filius iuramenti. D. Nomen viri, act. 1. d	ככז
	Barthimæus. Beat' Hieronymus dicit corrupte legi, scribi autem debere Barſemæus: quod Syriace interpretatur fili' cæcus, vel filius cæcitatatis. D. Nomen cæci cuiusdam a natiuitate, quem Iesus sanauit, marc. 10. f	כעל-פעור
	Bartholomæus, Filius suspēdentis aquas. D. Nomen apostoli, matth. 10. a. luc. 6. c	פעור
כרוך	Baruch, Benedictus, vel genuflexus. Filius Nerizæ, ierem. 32. c	כעל-סעון
כרוזית	Barzaith, Filius anguli, aut puritas anguli, siue	כעל-צפון
	frumentum anguli. Filius Melchiel filii Barea filii Afer filii Iacob, 1. para. 7. f	כעל-סעם
	Basaia, In factura Domini. Filius Melchizæ filii Athanai, 1. para. 6. c	
	Basan, In dente, siue in ebore: aut in mutatione, vel in somno, seu in dormitatione: aut confusio vel ignominia. Regio Og regis, quæ pascuis ac nemoribus abundans, cecidit in sortem dimidia tribus Manasse, eſa. 2. c. nume. 21. g: quæ & Hauothiair deut. 3. c, dicitur, & Terra Raphaim.	
	Bascath, Massa, siue inflatio, aut in angustia, vel in effusione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ios. 15. e: appellatur & Beſecath.	
	Baschama, Confusio, vel erubescencia iræ vel caloris. D. Nomen loci, 1. mach. 13. d	
	Basemath, Aromata, vel confusio mortis, aut in desolatione, siue in positione, aut in nominibus. Altera vxor Esau, gen. 26. g. Filia item Salomonis, 3. reg. 4. b	
	Bathuel, Filiatio Dei, aut mēſura Dei, vel desertum Dei. Filius Nachor ex Melcha, gen. 22. d. Nomen ciuitatis tribus Simeon, 1. para. 4. c	
	Batus, Genus mēſuræ liquidorum, ezech. 45. d	
	Bauai, In vā, id est in luctu, vel in miseria. Syrius est. Nomen viri, 2. efd. 3. d	
	Bauramites, Eligens aquas, aut eligens quis? Vir, 1. paral. 11. f: qui 2. reg. 23. d, dicitur Beromi. Heb. Baharumi.	
	Bazata, Contemptus vel despectus, siue deprædatio, aut in oliua. Nomen eunuchi cuiuspiam, esther 1. b	
	Baziothia, Cōtemptus vel despectiones eius, siue prædæ eius: aut in oliua Domini. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ios. 15. d	
	Bean, In afflictione, vel in responsione, aut scrutatio earum: vel Syriace, deprecatio.	
	Bebai, Pupilla, siue concauus aut vacuus. Nomen viri, 1. efd. 2. a	
	Becbecia, Euacuatio vel dissipatio Domini, siue laguncula Domini. Nomen viri, nehe. 11. c	
	Becbuc, Vacuitas, aut euacuatio, vel dissipatio, siue laguncula. Nomen viri, 1. efd. 2. c	
	Becher, Primogenitus, aut primitiæ, siue in arietate. Filius Ephraim, nume. 26. d	
	Becheritzæ, Idem. p. n. nume. 26. d	
	Bechor, Idem quod Becher, iisdem consonantibus & vocalibus scriptū. Filius Benjamin, ge. 46. c	
	Bechorath, Primogenitura, vel primitiæ. Filius Aphia, 1. reg. 9. a	
	Bedan, Vectis, vel sol', siue in iudicio. Vide dictio nem Badan.	
	Beel-phegor, Idolum hiatus vel apertura. Nomen idoli Moabitarū, osee 9. c. num. 25. a. deu. 4. a	
	Beelphegor, Apertura siue hiatus. Nomen idoli, ios. 22. d. Heb. Phegor.	
	Beel-meon, siue Baal-meon, Idoli habitaculum vel idolū de peccato, aut possessio habitaculi, vel possessio ex peccato. Nomen ciuitatis, ezech. 25. b. 1. para. 5. a. Idē oppidū quod Baal-meon dicitur.	
	Beel-sephon, Idolum Aquilonis, vel idolum occultum, aut idolū speculæ, vel possessor Aquilonis vel speculationis aut secreti. Nomen loci, siue vrbis in Aegypto, exod. 14. a. num. 33. a. Iosephus libro 2. cap. 13.	
	Beel-teem, Idolū, siue possessor saporis vel gust',	

	aut rationis vel eloquii. Nomen viri, 1. efd. 4. b	Ben-hesed, Filius misericordiae, vel opprobrii. Nomen praefecti annonae Salomonis in Aruboth, 3. regum 4. a	בן חסד
בעל זבוב	Beel-zebub, Idolum muscae, vel possessor muscae. Nomen idoli Accaronitarum, 4. reg. 1. a. luc. 11. b. Alias Beel-phegor appellabatur: à Gentibus Priapus. Dicebatur idolum muscae à copia muscarum sectantium sanguinem immolatitium.	Ben-hur, Filius libertatis vel foraminis, aut albedinis. Praefectus annonae regis Salomonis in monte Ephraim, 3. reg. 4. a	בן חור
בארה	Beera, Puteus, siue explanatio vel declaratio: aut in luce eius. Filius Ioel, 1. para. 5. a	Beni, Filius meus, aut intelligentia, siue aedificatio mea. Vide Bani.	בני
בארי	Beeri, Puteus, siue explanans, aut declarans, vel in luce, siue in leone. Pater Iudith uxoris Esau, gene. 16. g. Pater item Osee prophetae, osee 1. a	Benni, Idem. Nomen viri, 2. efd. 3. d	בנימין
באר דאמת	Beer-ramath, Puteus, vel declaratio celsitudinis, aut iaculationis, siue in luce excelsa. Vrbs tribus Simeon, iof. 19. a	Beniamin, Filius dexteræ. Filius duodecimus Iacob ex Rachel uxore, ab ipsa matre Ben-oni nomen natus, gene. 35. c. Est & nomen tribus, 3. reg. 4. b	בנימין
בגוי	Begoai, In corpore meo, siue in gæte: aut Syriae, intrinsecus. Nomen loci, 2. efd. 7. b	Benjamin, 2. para. 31. c. vbi dicitur, Eden & Beniamin: legedum ex Hebraeo Miniamin, & interpretatur De dextera, siue preparatio dexteræ. Nomen viri.	בנימין
	Beguai, Idem. Nomen viri, 1. efd. 2. a	Bennoi, Aedificatio, aut filiatio, siue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. Nomen viri, 1. efd. 8. g	בני
	Begui, Idem. Nomen viri, 1. efd. 8. b	Benno, Filius eius, aut aedificatio, vel intelligentia eius. Nomen viri, 1. para. 24. d	בני
בהמות	Behemoth, Multitudinem animalium terrestrium significat. Vnde plerunque pro satanae potentia accipitur, iob. 40. a	Ben-oni, Filius doloris mei. Filius duodecimus Iacob ex Rachel, qui & Benjamin, gen. 35. c. dicitur.	בן אוני
בל	Bel, Vetustus, aut nihil, siue defluens. Nomen idoli Babyloniorum, efa. 46. a	Benoth, Filiae, siue intelligentiae, vel aedificationes. Nomen idoli Babyloniorum, 4. reg. 17. f	בנות
בלע	Bela, Destructus, siue destruens. Filius Benjamin, gene. 46. c. 1. para. 7. b. 8. a. num. 26. e. Nomen item vrbs, quæ alias Segor, gen. 14. a, dicitur, & Soar, & Salissa, teste Hieronymo. Filius item Beor, rex Edom, gene. 36. c	Bennui, Aedificatio, vel filiatio: siue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. Nomen viri, 1. efd. 10. d	בני
	Belaitæ, Idem. p. n. nume. 26. c	Ben-zobeth, Filius separationis, aut filius istius formidinis vel contritionis. Filius Iesi frater Zoheth, 1. para. 4. d	בן זוחת
בלגה	Belga, Refrigerium, vel confortatio, aut vetustas vultus. Nomen viri, 1. para. 24. b. 2. efd. 12. a	Beon, In afflictione, vel in responsione, aut in canticò, vel scrutatio earum: aut Syriae, deprecatio. Ciuitas Amorrhæorum ultra Iordanem, nume. 32. a	בען
בלגי	Belgai, Refrigerium, siue confortatio, aut vetus vallis. Nomen viri, nehem. 10. a	Beor, Incendium, vel expurgatio, aut insipiens, siue iumentum, vel pastus. Pater Bela regis Edom, gene. 36. c. Pater item Balaam arioli, nume. 22. a	בעור
בליעל	Belial, Peruersus, vel absque iugo, siue non ascendens. Pro diabolo sumitur, iudic. 19. f. 1. reg. 10. d. nahum 1. d. 2. corinth. 6. c.	Bera, Puteus, siue explanatio, vel declaratio, aut in luce eius. Nomen loci, iudic. 9. c. Filius Supha filii Helem, 1. para. 7. g	בארה
	Belma, Nihilum aut vetustas nimia. D. Nomen loci, iudith 7. a	Bercos, Filius concisionis, vel separationis. Nomen viri, 1. efd. 2. c	ברקוס
בלשן	Belsan, In lingua, aut in detractio, siue vetustas dentis, aut vetus ebur: aut Syriae, scrutans. Nomen viri, 1. efd. 2. a	Berea, Puteus eius, vel filia eius, aut declaratio eius. D. Nomen vrbs, 1. mach. 9. a	בארה
בן	Ben, Filius, vel aedificans, aut intelligens, 1. para. 15. b	Beresith, Primus liber legis sic vocatur, id est in principio: more Hebraeorum, qui libros ab eorum principiis vt plurimum denominare solent. Graece vero appellatur <i>βιβλος</i> , id est generatio, quod ibi generationes caeli & terræ continentur.	בראשית
בן אבינאב	Ben-abinadab, Filius patris spontanei, aut filius patris vuentis vel principis. Vnus praefectorum annonae Salomonis, 3. reg. 4. b	Beri, Filius meus, siue purus, vel electus, aut frumentum meum. Filius Supha filii Helem, 1. para. 7. g	ברי
בן אדאד	Ben-adad, Filius sonitus vel clamoris, aut filius dilecti aut patris, siue mamillæ. Rex Syriae, 3. reg. 15. d. iere. 49. e. Filius Tabremô, 3. reg. 15. d. 2. par. 16. a	Beria, In malo, siue in clamore, aut in vlulatione, vel in pastu. Filius Afer filii Iacob, gene. 46. b: qui 1. para. 7. f. Baria dicitur. Filius item Ephraim, 1. para. 7. c	בריעח
בן דקדק	Ben-décar, Filius compunctionis, vel transfixionis. Praefectus annonae domus Salomonis in Macces, 3. reg. 4. a	Berith, Pactum siue foedus. Nomen idoli Sichimorum, iudic. 9. f	ברית
בני יעקן	Bene-iaacan, Filii tribulationis vel laboris, aut aedificatores tribulationis vel laboris, aut intelligentes laborem vel tribulationem. Nomen loci in quo castrametati sunt filii Israel profecti de Moseroth, nume. 33. d	Bernice, Grauis victoria, vel podus victoriae. G. <i>Βερνικη</i>	בראך
בן הנם	Ben-ennom, Filius diuitiarum suarum, aut filius decipietis vel contristatis eos. Nomen vallis in tribu Benjamin, quæ alias Tophet dicitur, 2. par. 28. a. 33. a	Berodach, Creans contritionem, vel electio interitus, aut filius interitus, vel vaporis tui, siue frumentum vel puritas nubis vel vaporis tui. Rex Babyloniorum, 4. reg. 20. c: qui efa. 39. a, dicitur Merodach.	בראך
בן גבר	Ben-gaber, Filius viri, aut filius robusti, vel potentis. Nomen praefecti annonae Salomonis in Ramoth-galaad, 3. reg. 4. b		
בן חיל	Ben-hail, Filius fortitudinis vel exercitus, aut filius diuitiarum, vel antemuralis siue doloris. Nomen viri, 2. para. 17. b		

Interpretatio

ברחמי	Beromi, Filius caloris vel indignationis, aut puritas siue frumētum indignationis, vel fugiens aquam. Nomen ciuitatis, 2. reg. 23. d: quæ 1. para. 11. f, dicitur Bauramites.		
בארות	Beroth, siue Beeroth, Putei, siue explanationes vel declarationes, aut in luminibus. Vna mansio- num filiorum Israel in deserto, deut. 10. b. Item ciuitas Heuzorum, iof. 9. c, non longe ab Hai, spatio triū dierum, in tribu Benjamin, iof. 18. d. 2. reg. 4. a. Inde Beerothites, 2. reg. 23. 1. efd. 2. b		
ברתי	Beroth, Putei, siue pacta, vel puritas, aut cupressus. Nomen vrbis, 2. reg. 8. b. Heb. Berothai.		
בארתיים	Berotha, Idem. f. n. Terminus terræ Israeliticæ, ezech. 47. c		
ברתי	Berothitæ, Putei, siue explanationes, vel decla- rationes, aut in luminibus, 2. reg. 4. a		
ברתי	Berothites, Idem. f. n.		
Bappoia	Berothites, 1. para. 11. g, interpretatur Puteus siue pactum, vel puritas, aut cupressus.		
Bappoia	Berrhœa, Grauis vel ponderosa. G. Ciuitas Ma- cedoniæ ad Citarum montem, act. 17. b		
ברשא	Berrhœensis, Grauis vel ponderosus. G. act. 20. a		
ברשא	Berfa, In malo, vel in iniquitate, siue in condē- natione, aut filius respiciens. Rex Gomorrhæ, ge- nes. 14. a		
באר-שבץ	Ber-sabec, Puteus fonsve iuramenti, siue puteus saturitatis, aut puteus septimus, Finis atque ter- minus terræ Israelis ab Austro, Iosephus lib. 8. ca. 13. Iud. antiq. 1. reg. 3. & 8. Item 2. reg. 24. 3. reg. 19. 4. reg. 23. b. Hæc & in sortem filiorum Simeonis ce- cidit, iof. 19. a. 1. para. 5. c. A iuramento & percussio fœdere Abrahæ cū Abimelech rege Gerar, gene. 21, similiter Isaac cum eodem Abimelech, gen. 26, nomen habens. Beer enim fontem significat: Saba iusiurandum, vel septem, quod septem agnas Abi melech de manu Abrahæ acceperit, gen. 21. b. d. 26. g. Illic iudicabant Ioel & Abia filii Samuelis sini- stre, 1. reg. 8. a. Hanc nunc Barbari Gibelinam no- minant, authore Volater. lib. 11. Eodem loci habi- tavit aliquandiu Isaac, gene. 28. Hanc Ptolemæus Bersanā appellat. Vide Hieronymū in locis Heb. Est in finibus Iudææ & Aegypti, amos 5. b. neh. 11.		
ברולי	Berzellai, Ferreus: aut ex Syro & Hebræo, filius cōtemptus, vel despectus. Nomen viri, 2. reg. 17. g: qui regem Dauid traduxit Iordanem, 2. reg. 19. f. Pater item Hadrielis generi Saul sic vocabatur, 2. reg. 21. b		
בסי	Besai, nehem. 7. e, Conculcatio, siue contēptio, vel despectus. Nomen viri.		
בצי	Besai, Oua, siue cœnosus, vel humidus, aut in na ui. Nomen viri, 1. efd. 2. b. 2. efd. 7. c		
בעקת	Befecath, Massa, siue inflatio, aut in angustia, vel in effusione. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, 4. reg. 22. a. Eadem & Bascath dicitur.		
בסי	Befee, Conculcatio, siue contemptio, vel despe- ctus. Nomen viri, 1. efd. 2. c		
בשלם	Beselam, In pace, vel in retributione, siue deco- ctio eorum. Nomen viri, 1. efd. 4. b		
בעלאל	Beseleel, In vmbra Dei. Filius Vri filii Hur filii Caleb ex Ephratha vxore, exod. 31. a. 1. para. 2. c		
בעלות	Besluth, In vmbra, aut in assatione: vel Syriace, in oratione. Nomen viri, 1. efd. 2. c		
בסוריה	Besodia, In secreto Domini, siue in consilio Do mini. Nomen viri, 2. efd. 3. b		
בשור	Besor, Euangelizatio, siue incarnatio, aut in bo ue vel in muro. Nomen torrentis in regione Pa-		
	læsthinorum, 1. regum 30. b		
	Bete, Fiducia, vel confidētia, aut in linitione. Ci uitatis nomen, 2. reg. 8. b	בטה	
	Beten, Venter, siue terebinthus. Nomen ciuita- tis in tribu Aser, iof. 19. b	בטן	
	Beth-abara, Domus transitus aut iræ: vel Syria- ce, frumenti. D. Nomen loci trās Iordanem, ioh. 11. d. Vbi malè Beth-ania legitur.		
	Beth-acharē, Domus vineæ, siue domus cogni- tionis eorum. Nomen vici, ierem. 6. a. 2. efd. 3. c	בית-הכרם	
	Beth-hagla, Domus festiuitatis, vel reuolutio- nis eius. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. a. & in tribu Benjamin, iof. 18. d	בית-הגלה	
	Beth-anath, Domus cantici, vel respōsionis, aut domus afflictionis. Nomē ciuitatis in tribu Neph thali, iof. 19. c. iudic. 1. g	בית-ענת	
	Beth-ania, Domus obedientiæ vel afflictionis, aut domus cantici, siue domus gratiæ Domini. D. Villa in latere mōtis Oliueti, matthæi 21. b. luc. 19. e. Vbi saluator noster Lazarum suscitauit, iohan. 11. a. distās ab Ierosolymis stadiis quasi quindecim, iohan. 11. c		
	Beth-anithæ, Domus cantici, vel respōsionis, aut domus afflictionis. Dicebantur populi qui ha bitabant in Beth-anath, iudic. 1. g	בית-ענת	
	Beth-anoth, Idem. Nomen ciuitatis in tribu Iu da, iof. 15. g	בית-ענות	
	Beth-thaphua, Domus pomi, vel domus infla- tionis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. f	בית-תפוח	
	Beth-araba, Domus planitiei, siue domus suauitatis, aut domus fideiussionis, vel domus vesperti- na, aut domus salicis. Nomē ciuitatis in tribu Iu- da, iof. 15. b. g. Nomen ciuitatis in tribu Benjamin, iof. 18. d	בית-הערבה	
	Beth-arā, Domus celsitudinis, aut domus præ- gnantium, vel montium eorum. Ciuitas in tribu Gad, quam ipsi Gaditæ ædificauerunt, iof. 13. d. Ea- dem dicitur Beth-aran, nume. 32. g	בית-הרם	
	Beth-aran, Domus montis vel prægnantis, siue domus cantantis, vel præconizantis. Vrbs in tribu Gad, quæ & Beth-aram, nume. 32. g. Antea ciuitas Amorrhæorum.	בית-הרן	
	Beth-auen, Domus vanitatis vel doloris, aut do mus fortitudinis vel iniquitatis. Vrbs Chananæ terræ tribus Ephraim, in tribu Benjamin colloca ta, osee 4. d. 1. reg. 13. b	בית-און	
	Beth-azmoth, Domus fortitudinis mortis. No men ciuitatis, 2. efd. 7. c	בית-עזמות	
	Beth-bera, Domus filii eius, siue domus electa, aut domus puritatis vel frumenti eius. Nomen ci uitatis à Gedeone expugnata, iud. 7. g	בית-ברה	
	Beth-berai, Domus creatoris mei aut domus fa nitatis, vel pinguedinis, vel electionis meæ. Nomē ciuitatis, 1. para. 4. e: quam inhabitauerunt posteri Simeonis.	בית-בראי	
	Beth-besse, Domus confusionis, vel domus eru- bescentiæ. D. Nomen vrbis in deserto, 1. mach. 9. g		
	Beth-char, Domus agni, siue domus cogniti- onis, aut domus fodiens. Vrbs iuxta quam filii Is- rael percusserunt Philisthæos, 1. reg. 7. c	בית-כר	
	Beth-dagon, Domus frumēti, vel domus piscis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. e. 1. mach. 10. g. Item ciuitas in tribu Aser, iof. 19. b	בית-דגון	
	Beth-el, Domus Dei. Nomen vrbis in tribu Bé iamin, sic primū cognominatæ à Iacob, genes. 12. b. 1. paralip. 7. f. iudic. 4. a. Eadem & Luza dicta,	בית-אל	

	gene. 28. d. iudic. 1. e. Est & nomen montis, 1. reg. 13. a. . Alia est Beth-el, 3. reg. 13. a	
בית עמק	Beth-émec, Domus vallis vel profunditatis. Nomen ciuitatis in tribu Aser, iof. 19. b	
בתר	Bether, Diuisio, siue in turture, aut in exploratione, vel contemplatione: aut Syriace, posterior. Nomen montis, cantic. 2. d	
	Beth-esda, Domus effusionis, id est locus ad quæ aquæ pluuiiales confluuebant. D. Nomen piscinæ, iohan. 5. a	
בית גדר	Beth-gader, Domus muri, vel maceriz. Nomen loci, 1. para. 2. g	
בית גמול	Beth-gamul, Domus retributionis, siue domus ablactationis, aut domus cameli. Nomen ciuitatis in terra Moab, ierem. 48. d	
בית חנן	Beth-hanan, Domus gratiæ siue misericordiæ, vel doni. Nomen ciuitatis, 3. reg. 4. a	
בית חרון	Beth-horon, Domus iræ, siue domus libertatis, aut foraminis, vel albedinis. Ciuitas est terræ Chanana quæ ducta sorte, tribui Ephraim obtigit, quæ admodum legis iosue 16. 1. para. 7. Hæc Leuitis concessa est, iosue 21. A Sara filia Ephraim ædificata, 1. para. 7. e. Ipsam Salomon reparauit, 3. reg. 9. c. 2. paral. 8. a. Fit superioris simul & inferioris Beth-horon passim in Scripturis mentio, iof. 16. 18. & aliàs non raro.	
בתיה	Bethia, Filia Domini, vel mensura Domini. Filia Pharaonis vxor Mered, 1. para. 4. c	
בית השמות	Beth-iesimoth, Domus desolationum, aut domus repositionum, vel nominationum. Vrbs in cæpestribus Moabitarum, quæ sorte cessit filiis Ruben, iof. 13. c. ezech. 25. b	
בית לבנות	Beth-lebaoth, Domus leznarum, aut domus cordis, literæ, vel signi, siue domus venientibus. Nomen ciuitatis in tribu Simeonis, iof. 19. a	
בית לחם	Beth-lehê, Domus panis, siue domus belli. Beth-lehem duæ sunt: vna in tribu filiorum Zabulon, de qua iof. 19. Ex hac erat Abessan iudex populi Israelitici, iudic. 12. Alia est in tribu Iuda, ciuitas Dauid, è qua fuit Leuita, cuius vxor è illicito concubitu necarunt Gabaonitæ, iudic. 19. vbi rex Dauid habitabat, 1. reg. 16. Hæc fuit patria IESVS CHRISTO, michææ 5. matth. 2. Olim dicta Ephratha, gene. 35. c. & 48. Hanc Roboã ædificiis muniuit, 2. para. 11. Vide multa de hac apud Hieronymum in locis Heb. esd. 2. Vocatur & ciuitas Dauid, luc. 2. a. iohan. 7. g	
בית הלחמי	Beth-lehemites, Idem. 1. reg. 16. a	
בית מעכה	Beth-maacha, Domus cõpressa vel cõtrita, aut domus fixa. Ciuitas est Chanana regionis, ad quam vsque persecutus est Ioab perduellem Seba. 2. reg. 20. c	
בית מעון	Beth-maon, Domus habitaculi, vel domus ex peccato. Nomen ciuitatis in terra Moab, iere. 48. d	
בית מרכבת	Beth-marchaboth, Domus quadrigarum, siue domus amaritudinis extinctæ. Nomen ciuitatis in tribu Simeonis, iof. 19. a. 1. para. 4. e	
בית נמרה	Beth-nemra, Domus pardi, siue domus rebellionis, vel amaritudinis, aut domus commutationis. Nomen ciuitatis quæ ædificauerunt filii Gad, nume. 32. g: quæ aliàs fuerat Amorrhæorum.	
בתרון	Bethoron, Diuisio, siue in exploratione ipsius, aut filia cantici: vel Syriace, posterior. Nomen ciuitatis, 2. reg. 2. g	
	Beth-phage, Domus oris valliũ, vel domus buccæ vallis, siue domus ficuum, scilicet præcoqua-	
	rum. D. Villula in môte Oliueti, vicina Bethania, marc. 11. a: ad quam venit IESVS saluator noster, luc. 19. e	
	Beth-phalet, siue Beth-phelet, Domus liberationis siue expulsionis: aut ex Hebræo & Syro, domus vomitus. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. d. 2. esd. 11. d	בית פלט
	Beth-pheses, Domus diuisionis vel confectionis. Nomen ciuitatis in tribu Issachar, iof. 19. b	בית פזץ
	Beth-phogor, Domus hiatus, siue domus aperituræ. Ciuitatis nomen in tribu Ruben, iof. 13. c	בית פעור
	Beth-rapha, Domus sanitatis, vel medicinæ, aut domus laxationis. Filius Esthon, 1. para. 4. b	בית רפא
	Beth-sabee, Filia iuramenti, vel saturitatis, aut filia septima. Filia Eliam, vxor Vriæ, 2. reg. 11. a. 12. f: quæ & mater Salomonis, 3. reg. 1. b. 2. c. psal. 50.	בת שבץ
	Beth-saida, Domus frugum, vel cibariorũ, aut domus venatorum, vel insidiantium. D. Ciuitas Galilææ, ex qua Petrus & Andreas & Philippus apostoli, ioh. 1. g. matth. 11. e	
	Beth-sames, siue Beth-semes, Domus solis: vel ex Hebræo & Syro, domus seruitii, vel ministerii. Antè Abel dicta, Hieronymo teste in quæstionibus Heb. 2. para. 28. c. Iosephus lib. 6. cap. 1. Vrbs ad tribum Iuda, iof. 15, pertinens: quæ postea filiis Aaronis, Leuitis scilicet, est assignata, iof. 21. b. 1. reg. 6. 1. para. 6. e. 4. reg. 14. c. Est alia in tribu Nephthali, iosue 19. c: è qua pristinos habitatores non potuit expellere tribus Nephthali, iudic. 1. g. Numeratur præterea & alia Beth-semes in sorte filiorum Issachar, iof. 19. b	בית שמש
	Beth-samitæ, Idem. 1. reg. 6. c	בית השמש
	Beth-samites, Idem. 1. reg. 6. c	בית שן
	Beth-san, Domus dentis vel eboris, aut domus mutationis vel dormitionis. vel Beth-sean, id est Domus tumultus, aut domus opulentiz. Vrbs tribus Manasse in Issachar & Aser, iof. 17. c. 18. iudic. 1. cuius situm habes 3. regum 4. b. & 1. para. 8. f: quæ Stephano & Iosepho libro 5. cap. 14. antiq. Scythopolis appellatur. In hac corpus Saulis suspenderunt Philisthini, 1. reg. 31. d. Hieronymus in quæstionibus Heb. duas Beth-san fuisse scribit, 2. reg. 21. e	בית שאן
	Beth-seta, Domus deuiationis, aut domus extensionis, siue domus spinæ. Locus Palæstinz, iudicum 7. f.	בית השטה
	Beth-semes, Vide Beth-sames.	
	Beth-semitæ, Idem. iudic. 1. f	
	Beth-simoth, Domus desolationum, siue domus repositionum, vel nominationum. Eadem ciuitas quæ & Beth-iesimoth dicitur, iosue 12. a. numeri 33. f	בית השימת
	Beth-sor, Domus rupis vel fortitudinis, siue domus plasmationis, aut domus obsidionis vel vinculi. Vide Beth-sur.	בית צור
	Beth-sua, Filia saluationis vel exclamationis. Mater Salomonis, 1. para. 3. b: quæ 3. reg. 1. b, dicitur Beth-sabee, siue corrupte Bersabee.	בת שוע
	Beth-sur, Idem quod Beth-sor. Nomen ciuitatis in montanis locis sitæ in tribu Iuda, iof. 15. g: cõstructæ à Roboam, 2. para. 11. b	בית צור
	Beth-sura, Idem. D. Eadem ciuitas quæ & Beth-sur, 1. mach. 4. g	
	Bethul, Virgo. Ciuitatis nomen in tribu Simeonis, iof. 19. a	בתול
	Bethulia, Virgo Domini, aut domus parturiens Dominum. D. Nomen vrbs, iudith 6. b	

Interpretatio

Béth-zachara, Domus memoriæ vel recordationis. D. Nomen ciuitatis, 1. mach. 6. d

Beth-zecha, Domus tribulationis, siue domus compedium, aut domus conflationis: vel ex Hébræo & Syro, domus vtrius. D.

בטנים Betonim, Ventres, vel terebinthi. Ciuitas in tribu Gad, iof. 13. c

בזק Bezec, Fulgur, siue in compedibus. Chananææ vrbs regia, iudic. 1. a

Βιθυνία

Bithynia, Violenta properatio. G. Prouincia Asiæ minoris, quæ & quondam Bebrycia Solino, & deinde Mygdonia dicta est, & maior Phrygia, Iera flumine à Galatiâ determinata: habet ciuitatem eiusdem nominis. Hæc ab Heraclea Póti vsque ad os protenditur, quo ex Occidentis parte terminatur, ex Oriente Sangario flumine, ab Austro Epicteto, Ponto verò ab Aquilone. Hæc Raphael Volatèr lib. 10. Geograph. Vide Plinium lib. 5. cap. 32: Ptolemæum lib. 5. cap. 1: Strabonem lib. 12. Huius mentio est 1. Petri primo.

Βλαστὸς

Blastus, Germians, vel producens. G. Nomen viri, act. 12. d

Boanerges, Beat⁹ Hieronymus docet debere scribi Banereen, quod interpretatur filii tonitruui. Sic à Christo cognominati fuerunt Iacobus & Iohannes filii Zebedæi, marc. 3. c. Heb. Bene-reges. Aliquando autem Græci verterunt seua in a, vt in hac dictione Manasse: aliquando in o, vt in Solomon: vt sit corruptû, Boane, pro bene: vel o pronuntiatum fuerit per oa.

בקי Bocci, Vacuus, aut dissipatio, siue in vomitu. Filius Iogli, princeps tribus filiorum Dan, num. 34. d. Filius Abisue filii Phinees, 1. para. 6. a

בקהו Bocciau, Euacuatio vel dissipatio Domini. Nomen viri, 1. para. 25. a

בכרי Bochri, Primogenitus, vel primitiæ, siue in aricte. Pater Sebe, 2. reg. 20. a

Bochru, Idè. Filius Asel filii Elasa, 1. para. 8. d. 9. g

בזן Boen, Pollex, siue in eis. Lapis in tribu Iuda à filio Ruben sic appellatus, iof. 15. b. Hebræis dicitur Aben-boen, id est lapis Boen, iof. 18. c

בני Boni, Filius meus, aut ædificans, siue intelligēs. Filius Somer, 1. para. 6. d

καλοὶ κτιρίαι

Boni portus, p. n. Latinæ dictiones sunt. Ciuitas, opinor, Cretesium, cui nomen *καλλὶ ἀκτὴ*, id est pulchrum litus: cuius meminit B. Stephanus, act. 27. b

בני Bonni, AEdificans me, siue adoptans aut intelligens me. Pater Omrai, 1. para. 9. a. 2. c. d. 9. a

בוז Booz, In fortitudine, aut in hirco. Filius Salmon, filii Nahasson, cōsanguine⁹ Elimélech Bethlehemitæ, ruth 2. a. 4. d. 1. par. 2. b. Nomen item secūdæ columnæ lateris sinistri in porticu Salomonis, 3. reg. 7. c. 2. para. 3. d. tanquam dicat Salomon, in eo fortitudo, in ea domo perennitas, id est templum quod tibi ædificauit ò Domine, nunquã corruet, neque vnquã euertetur.

בורית Borith, Herba in qua est acrimonia saponis, ierem. 2. c

בוזץ Boses, Cœnũ, aut in ipso flos, siue in ipso respiciens. Nomen scopuli, 1. reg. 14. a

ספרד Bosphorus, Hebraice dicitur Sepharad, & interpretatur liber siue codex descendens vel imperās: aut finis vel consummatio descensionis vel impe-

rii. Regionis nomen, abdiæ 1. d

Bosor, Munitio, vel vindemia, siue ablatio, vel prohibitio: aut in angustia, vel in tribulatione. Filius Supha filii Helem, 1. para. 7. g. Nomen item ciuitatis Moabitarum trans Iordanem, Orientem versus, ad solitudinem nonnihil vergētis, 1. mach. 5. c. deut. 4. g. iof. 20. c. 1. paral. 6. g. De tribu Ruben Leuitis data.

Bosra, Idè. Ciuitas in Edom, gen. 36. c. esa, 34. b

Bosra, In grege eius, aut in diuitiis, siue in tinca legis, vel in tinca explorationis. Heb. Bealthara. Ciuitas de media tribu Manasse data Leuitis, iof. 21. c

Brie, In malitia, vel in societate, aut in clamore, siue in vlulatione, vel in pastu. Filius Aser filii Iacob, nume. 26. e

Breitz, Idem. p. n. num. 26. e

Buzus, Iactator. G. esth. 12. d

Bul, Germen, siue vetustas, aut defluēs. Nomen mēsis octauo, nostro Octobri respōdētis, 3. reg. 6. d

Buna, AEdificans, siue intelligens, aut adoptans. Filius Ierameel primogeniti Efron filii Phares, 1. paral. 2. d

Buz, Contemptus, siue deprædatus. Nomen loci in terra Cedar, ierem. 25. e. Filius item Nachor ex Melcha, gen. 22. d. Pater Ieddo, 1. para. 5. b

Buzi, Idem. Pater Ezechielis prophætæ, ezec. 1. a

Buzites, Idem. iob 32. a

Aath, Cōgregatio, siue ruga, aut obtusio.

Filius Leui, filii Iacob, gen. 46. b. 1. par. 6. a

Caathitz, Congregationes, siue rugæ, aut obtusiones, num. 26. f. 1. para. 6. d

Cabseel, Congregatio Dei. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. d. 2. reg. 23. c. 1. para. 11. c

Cabul, Cōpeditus, vel quasi germen, aut quasi defluens, vel quasi veterascens. Regio Galilææ est, quæ Iosepho lib. 8. cap. 5, antiquit. Iudaic. lingua Phœnicum à displicēdo, aliis à terra tenaci, ob copiam argillæ qua figuli vtuntur, nomen accepit. Hanc Salomon Hiram regi Tyri dedit, 3. reg. 9. c. Est quoque ciuitas tribus Aser, iof. 19. b

Cademoth, Antiquiores, vel priores, siue Orientales: aut incendium, vel incuruatio mortis. Nomen solitudinis, deuter. 2. e. siue nomen oppidi in possessione tribus Ruben, quod iosue 13. c, Cedimoth dicitur.

Cades, Sanctitas. Nomen vrbs in deserto Sin, in finibus Idumæorum, vt nume. 20. e. & 33. Appellatur & Fons Misphat. Quod autem legitur in fine primi capituli Deuteronomii, Sedistis ergo in Cades-barne, &c. legendum tantum in Cades.

Cades-barne, Sanctitas filii instabilis, aut sanctitas frumēti, vel puritatis commotæ vel instabilis. Est locus in deserto Paran vnde exploratores missi sunt à Mose in Terrâ sanctâ, deute. 1. iof. 14. Hic loc⁹ dicitur simpliciter Cades, num. 13. Cades-barnea, iof. 10 & 15, est nomē loci in Terra sancta potius quàm vrbs, quod in catalogo vrbiũ singulis tribub⁹ assignatarũ nulla sit vrbs quæ hoc nomē habeat.

Cadumim, Antiqui, vel priores, siue Orientales: aut antiquũ, siue Oriētale mare: aut incēdium, vel humiliatio aquarum. Nomen torrentis, iudic. 5. c

Cæsar, A cæso matris vtero dictus est: vel à Cæsarie, id est coma vel capillatura, cū qua ortus est:

בצר

בצרה
בעשתרה

בריעה

בריעוי

בול

בונה

בוז

בוז

קחת

קחתי

קבצאל

ככול

קדמות

קדש

קדש-ברנע

קדמים

vel quod cæsius, id est glaucos habuerit oculos, vt quidam volunt. Latinum est, matth. 22. b

Cæsarea, Idē. Maritima vrbs Palæsthinæ, in litore magni maris sita, quā Herodes Aſcalonita pater Herodis tetrarchæ Trachonitidis instaurauit in honorem Augusti Cæsaris, quæ prius ^{πύργος} Turris Stratonis vocabatur: de qua Iosephus lib. 1. bel. Iudaici, cap. 3. & cap. 16. Plinius lib. 1. cap. 13. Egesippus lib. 1. cap. 18. de excidio Ierosolymorum: & lib. 3. cap. 19. Similiter lib. 15. ca. 10. antiq. Iudaic. Huius fit mentio act. 9. & 10, quod in ea Cornelius Cæturio baptizat⁹ sit: & act. 21. b, quod Philippus Euāgelista domū in ea habuerit. In hac Cæsarea Herodes etiam tēplum albo marmore extruxit Augusto Cæsari. author Iosephus lib. 15. cap. 12. antiq. in qua nepos eius Herodes Agrippa ab angelo percussus est, act. 12. de hac Raphael Volaterr. lib. 11. Geograph. Alia Cæsarea, ciuitas ad radices Libani sita, iuxta Iordanis fontem, à Philippo tetrarcha Ituræ & Trachonitidis, luc. 3. filio Herodis maioris, & fratre tetrarchæ, qui Iohannem decollauit, ampliata, & in Tiberii Cæsaris honorem Cæsarea appellata: quæ mutato nomine deinceps Paneas dicta est, in prouincia Phœnices, vbi Iordanis e duobus oritur fontibus, Ior & Dan. author Hieronymus. Quam magis postea exornans Agrippa in honorem Neronis, Neroniā appellauit, velut scribit idem Iosephus lib. 18. cap. 3. antiq. Iud. & lib. 20. cap. 16. antiq. Huius fit mentio matth. 16. b. marc. 8. Raphael Volaterr. lib. 12. hanc primum Leser, deinde Dan, postremo Cæsaream, nūc Belinam vocitatam scribit. Est etiam tertia Cæsarea Cappadociæ Metropolis, cui⁹ similiter in Actis apostol. cap. 18. b, fit mentio, Profectus ab Epheso, & descēdens Cæsaream, ascendit & salutauit ecclesiā. Hebraice dicitur קאר. Vide Dor.

Caiphas, Inuestigator, vel sagax, seu vomēs ore, aut vomitus oris. D. Princeps quidam sacerdotū inter Iudæos qui fuit tempore CHRISTI, matth. 26. f. iohan. 10. f

קין Cain, Possessio, vel possessus. Filius Adā, gen. 4. a

קנין Cainan, Possessor, vel emptor, aut lamentator, vel nidus. Filius Enos, gen. 5. b. luc. 3. g

Caius, Lingua Latina prisca interpretatur Dominus. Latinum est. Nomen viri Macedoniensis, act. 19. f. Hospes Pauli, rom. 16. d

כלנו Calano, Consummatio eius, vel totus ipse. Ciuitas Babylonix, eſa. 10. b

כלב Caleb, Quasi cor, aut canis, siue canistrū. Filius Iephone, nume. 13. a. iof. 14. a. 1. reg. 25. a: qui 1. paral. 2. a, dicitur Calubai, fili⁹ Esrō filii Phares filii Iuda.

Calphi, Vox oris, vel consummatum aut perfectum os. D. Nomen viri, 1. mach. 11. g

καλιθηνος Calisthēnes, Pulchrum robur, siue pulchra potentia. G.

קליטע Calita, Refugium, siue contractio, aut vox declinans. Nomen viri, 1. esd. 10. c

כלובי Calubai, Caninus aut canistrum meum, siue totus ipse in me. Filius Esron filii Phares, 1. para. 2. a: qui ibidem f, dicitur Caleb, vt in aliis locis.

קמון Camon, Resurrectio, siue confirmatio eius. Nomen loci, iudic. 10. b

קמואל Camuel, Surrexit Deus, vel suscitauit aut cōfirmavit eū Deus. Filius Nachor ex Melca, pater Syrorū, ge. 22. d. 1. par. 27. c. Filius itē Sephtan, nu. 34. d

קנה Cana, Zelus vel æmulatio, siue possessio, aut la-

mentatio, vel nidus eius: aut canna, id est arundo. Est Cana maior, ciuitas in tribu Aſer, iof. 19. b. Est & Cana minor in tribu Zabulon, iohan. 2. a. 4. f

Cananus, Sic vocabatur Simon qui fuit vnus ex duodecim apostolis, & interpretatur zelotes, aut æmulator, vt habetur luc. 6. c. Non enim erat ex Chanāan, sed ex Cana vico Galilææ, quæ in zelum, vel æmulationem conuertitur. D.

Canath, Emptio, siue possessio, aut lamentatio. Nomen vrbs in tribu Manasse, quæ & Nobe dicitur, nume. 32. g

Candace, Possidens contritionē: aut ex Hebræo & Syro, possessio mūda vel purissima. D. Nomen commune omnibus reginis Aethiopum, act. 8. e

Caphara, Leuncula, aut propitiatio, siue linitio, vel villa, aut oppidum, siue glacies: aut Syriace, negatio. Nomen ciuitatis in tribu Benjamin, iof. 18. d. Videtur eadem quæ & Caphira dicitur.

Capharnaum, Ager pœnitentiæ, vel villa consolationis, aut propitiatio pœnitentis. D. Iuxta stagnū Genezareth vsq; hodie oppidū in Galilæa gentium situm in finibus Zabulō & Nephthali, mat. 4. c. luc. 4. in quo Christus centurionis filium sanum fecit, matth. 8. In hac Christus versatus est multum, & plurima miracula edidit, vnde & eius ciuitas appellata est, mat. 9. & 11. Egesippo in 3. cap. 26. est fōs i regiōe Genezaris, Capharnaū nomine.

Capharsalama, Ager vel villa pacis vel retributionis. D. Nomē vrbs quæ Antipatrida, 1. mac. 7. e

Caphetetha, Manus doni: aut Syriace, vinculū vel colligatio. D. Nomen muri, 1. mach. 12. e

Caphira, Leuncula, aut propitiatio, siue linitio, vel villa aut oppidum, siue glacies: aut Syriace, negatio. Nomen ciuitatis, iof. 9. c. Eadem videtur esse quæ & Caphara dicitur.

Caphthorim, Sphærulæ vel poma, aut vola vel palma turturum vel exploratorum. Nomen populorum, qui Cappadoces dicuntur, gene. 10. b

Cappadoces, In Hebræo est Caphthorim, & interpretatur sphærulæ, siue poma, aut vola vel palma turturum vel exploratorum. deut. 2. c

Cappadocia, Idē. f. n. Asiæ regio Pōtica est, Armeniæ confinis, quā ab Oriēte claudit, ab Septentrione longo litore in Euxinum expanditur, sicut angusto excursu à Meridie Ciliciam attingit, ab occasu Galatia & Paphlagonia reliqua terminata, vt Ptolemæus lib. 5. cap. 6. Nomen habet à Cappadocē amne: eius populi Cappadoces, antea Leucosyri dicti. author Plinius lib. 6. cap. 3. Strabo lib. 12. à principio. Plura Pomponius Mela lib. 1.

Carcaa, Pauimentum siue frigiditatem dissolvens. Vrbs in tribu Iuda, iof. 15. a

Carée, Caluus, siue glacies. Pater Iohanan, 4. regum 25. f

Carehim, Idem. p. n. Nomen loci, 1. para. 12. a

Caria, Capitalis. G. Nomen loci, 1. mach. 15. d

Cariath, Ciuitas, vel vocatio: aut lectio, vel occurſus. Nomē ciuitatis in tribu Bēiamin, iof. 18. d

Cariathaim, Ciuitates, aut vocationes, siue lectiones, vel occurſus. Vrbs Moabitarum in tribu Ruben, iof. 13. c. nume. 32. g. icrem. 48. a. czech. 25. b vbi olim Emim gigantes habitauerunt, gene. 14. a. 1 Inter vrbes Nephthali Leuitis concessa censetur, 1. para. 6. g. Hieronymus in ecloga describit eā iuxta Medabā urbē Arabiæ, & appellari Coraiatha.

Cariath-arbe, Ciuitas quatuor. Ciuitas in tribu קרית ארבע ii. iii.

קנה

בפירה

בפירה

בפתרים

בפתרים

בפתר

קרקעה

קרח

קרחים

קריא

קרית

קריתים

Interpretatio

	Iuda, sic dicta ab Arbea siue Arba qui illam condidit, aut illi præfuit: non autem à quatuor patriarcharum, Adam, Abrahā, Isāc, & Iacob, qui ibi sepulti sunt, sepulchris, vt quidam interpretātur, iof. 15. c. quæ & Hebron dicitur, iofue 20. c. Hoc autem nomē sortitus est gigas qui quatuor viris robore præstaret, iof. 14.		
קרית-ערים	Cariath-arim, Ciuitas ciuitatum vel oppidorū, aut ciuitas vigilantium: vel ex Hebræo & Syro, ciuitas inimicorum. Nomen viri, 2. esd. 2. b		
קרית-בעל	Cariath-baal, Ciuitas idoli, vel imperantis aut possidētis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, quæ & Cariath-iarim dicitur, iof. 15. g. 18. c. ierem. 26. f. Dicitur & Baala.		
קרית-יערים	Cariath-iarim, Ciuitas syluarum. Ciuitas Heuzorū in tribu Iuda, iof. 15. b. 26. f. quæ & Cariath-baal, & Baala dicitur, iof. 15. g. 18. c. Vno tantū miliario ab AElia, qua pergimus Diospolim, distat.		
קרית-ספר	Cariath-sépher, Ciuitas literarum. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, quæ & Dabir dicitur, iof. 15. c. & Cariath-senna, iofue 15. f. In hac ciuitate flo-ruerunt literæ vnde & nomen accepit.		
קרית-סנח	Cariath-senna, Ciuitas rubi: vel ex Hebræo & Syro, ciuitas inimicitæ. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, quæ & Dabir dicitur, iof. 15. f. & Cariath-sépher, iof. 15. c		
קריות	Carioth, Ciuitates, aut vocationes, siue lectio-nes, vel occurfus. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. d. ierem. 48. f		
כרית	Carith, Concisio siue confossio, aut extermina-tio. Nomen torrentis qui est contra Iordanem, 3. reg. 17. a		
כרמל	Carmel, Cognitio circuncisionis, vel agnus cir-cuncisus, aut teneritudo, s. illa quæ est segetū: vel coccinus. Ciuitas. Vide Charmel. Carmelites, Idem.		
כרמלית	Carmelitis, Idem, s. gen. 1. para. 3. a Carmelus, Idem. Carmelus mons est excurrens in mare Mediterraneum vnde Latine dici potest promontoriū, ierem. 46. Carmeli duo sunt mon-tes: vnus Tyriorum Ptolemaidi ad mare immi-net. Inde cognomen Carmelus maris accepit, ver-sus Ortum extensus tātum vt campum magnū, quē Esdrelon vocant, ab vno latere claudat. Ideo-que à Iosepho tribui Issachar ascriptus: finisque Zabulonitarum ad mare Galilææ, sicut Asserita-rum ad mare magnum, traditur. Ferax est admo-dum vini, iof. 19. b. In hoc Elias videns frequenter versabatur, 3. reg. 18. In hoc etiā Nabal habitauit, 1. reg. 25. Huius plurima fit mētio sparsim in pro-phetis, 1. reg. 15. esa. 33. iere. 36. amos 1. & 9. michææ 7. nah. 1. cantic. 7. Vide quoque Iosephū lib. 3. cap. 2. de bello Iudaico. Alius in Iudæa qua itur Aegy-ptum ad Meridionalem plagam, de quo esaia 29. f. & iofue 15. g. in quo ciuitas eiusdem nominis ex-tracta videtur. Quibus duobus locis posterioribus legitur Charmel. Carmon, Quasi malum granatū, vel vinea do-loris siue fortitudinis. D.		
קרנים	Carnaim, Cornua. Populi sunt ciuitatis Asta-roth, gen. 14. a. Est & nomen ciuitatis, 1. mach. 5. c Carnion, Cornu. G. Nomē præsidii, 2. mac. 12. d Carpum, Fructus, vel fructuosus. G. Nomen vi-ri, 2. timoth. 4. c Carpus, Idem.		
קרנה	Cartha, Ciuitas, siue vocatio, aut lectio, vel oc-		
	curfus: Ciuitas Leuitarū ī Zabulonia tribu, iof. 21. d Carthaginenses. In Hebræo est Tharsis: & inter-pretatur contemplatio gaudii, vel exploratio mar-moris, aut turtur gaudii, siue chrysolithus lapis, s. pretiosus, aut mare. Nomen populi, ezech. 27. c Carthan, Ciuitas, vel vocatio, aut lectio, vel oc-cursus, siue frigiditatē dans. Ciuitas refugii atque sacerdotum in tribu Nephthali, iof. 21. c Casaloth, Temeritates, siue fiducia, aut ilia. No-men ciuitatis, iof. 19. b Casbon, Numeratio, vel cogitatio, aut festinās filius. D. Nomen ciuitatis, 1. mach. 5. d Cased, Quasi dæmon, aut quasi deprædator, vel quasi mamilla, aut quasi ager. Filius Nachor ex Melcha, gen. 22. d. à quo Chaldim, id est Chaldæi. Caspin, Argentaria, siue cupiditas: aut Syriac-ce, verecundia. D. Nomen ciuitatis, 2. mach. 12. c Caskaia, Duritia aut grauitas eius, siue scandalū ipsius. Pater Ethan, 1. para. 15. b Casia, Species aromatica, vel angulus, exodi 30. c. psalmo 44. b Casis, Concisio, aut finis. Nomen vallis, iof. 18. d Casleu, Spes aut temeritas ei, siue thronus vel calix illius, aut ilia eius. Decimus mēsis nostro De-cembri quandoque respondens, zach. 7. a Caspior, Argenteus, aut desiderabilis mons. D. Nomen ciuitatis, 1. mach. 5. c Castra, Nomen proprium loci trās Iordanem non procul à monte Galaad, qui aliter dicitur Ma-hanaim, gene. 32. a. 2. reg. 2. b. c. g. 17. g. 19. f. 3. reg. 2. b. Lege infra Mahanaim. Hæc vox perperam scribi-tur in quibusdam excusis codicibus per c minuf-culum, in locis citatis. Cateth, Tædium siue contentio. Terminus Za-bulonix tribus, iof. 19. b	תרשוש קרית כסלות כשר קושיהו קציעה קצין כסלו מחנים קסת קדר קרב קרבא קרבני קדרון קהלתה	
	Cedar, Nigredo, aut tristitia. Filius Ismahelis, gen. 25. b. Arabix itē regio est Hieronymo in Aga-renorū, id est Saracenorū solitudine, à Cedar fi-lio Ismahelis, 1. para. 1. gen. 25, ita cognominata. Fe-runt quidam Cedar esse ciuitatem, quæ Iosepho Camala vocatur. Meminit Esaia cap. 60. ezech. 27. psal. 120. ierem. 2. Cedes, Sanctitas. Vrbs in tribu Iudæ, vt iof. 15. d, indicat. Alia vrbs Galilææ in montanis Nephtha-li, iof. 10. deputata fugitiuis, qui nescii homicidiū perpetrauerant, iof. 20. c. & Leuitis quoque attribu-ta, iof. 21. 1. para. 6. g Cedimoth, Antiquiores, vel priores, aut Orien-tales: siue incendium vel incuruatio mortis. No-men oppidi in possessione tribus Ruben, iof. 13. c. quod solitudo Cademoth in deut. 2. e dicitur. Cedma, Antiquus vel prior, aut Oriētalis. Filius Ismahelis, gene. 25. b Cedmiel, Antiquitatis vel prioritatis Deus, aut Orientis Deus. Nomen viri, 2. esd. 3. c Cedmonzi, Antiquiores, vel priores, aut Orien-tales. Nomen populi, gene. 15. d Cedron torrens, Id est Torrēs obscuritatis. Tor-rens erat non longe à Ierusalem situs in valle pro-funda & obscura, quæ inter Ierosolymam & mon-tem Oliuarum est, 2. regum 15. c. 4. reg. 23. a. iohā. 18. a. ierem. 31. Ceelatha, Coctus vel congregatio, siue ecclesia. Nomen loci ad quem venerunt filii Israel profe-cti de Resa, nume. 33. c		

קעילה Ceila, Dissoluens eā, siue diuidens, aut scindens eam, vel fixio eius. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. f. 1. reg. 23. a. 1. para. 4. c. 2. efd. 3. d

קליח Celaia, Vox Domini, aut alleuiatio Domini, siue torrefactio. Nomen viri, 1. efd. 10. d

קלי Celai, Leuis siue torrefactus, aut vox mea. Nomen viri, nehem. 12. a

קליטא Celita, Refugium vel cōtractio, aut vocis declinatio. Nomen viri, 2. efd. 8. b

κεχρηταις Cencreis, Milium, legumen. G. Portus Corinthiorum, ab Vrbe stadia ad 1 x x longinquus, Straboni lib. 8. rom. 16. a

כנרת Cendebæus, Zelus, vel possessio doloris, aut zeli emanatio. D. Nomen ducis, 1. mach. 15. g

כנרת Cenereth, Cithara, vel quasi lucerna. Vrbs in tribu Nephthali, iof. 19. c. Est & ad Orientem Iudææ mare, num. 34. b. deu. 3. c. iof. 13. d. Aliàs mare Tiberiadis, & lac⁹ Genezarethicus, seu Galilææ dicitur; x 1 stadiis in latitudine diffunditur, centumque in longitudine extenditur, teste Iosepho lib. 3. bel. Iudaici, cap. 18. per hūc mediū, Iordanis Iudææ amnis profluit. Porrò Ptolemæus cur ex hoc duos faciat non video. Onzelus Chaldæus Paraphrastes vocat, nume. 34. lacum istum siue mare ים־גִּינוֹסָר id est lacum Ginnosar. vnde est manifestum Matthæum & Lucā sequitos fuisse nomen Chaldæū; potius quàm Hebræum.

כנרות Ceneroth, Idē. p. n. Vrbs iuxta lacū Genezareth, iof. 12. a: quam Herodes magnificis ornauit ædificiis, atque in honorem Tiberii Cæsaris, Tiberiaden nominauit: à qua & lacus & regio circūiacens nomen inuenerunt, vt ait Iosephus libro 18. cap. 4. antiquit. Ben-adad Syriæ rex hanc cepit, 3. reg. 15. g. At Iosue n. a, Ceneroth plurale, est lacus, nō nomen vrbis: est autē plurale pro singulari: vel plura tiue vsurpatur propter loca ipsi lacui adiacentia.

קנז Cenez, Nidus iste, aut lamentatio hæc, siue possessio vel emptio hæc. Filius Eliphaz, filii Esau ex Ada vxore, gene. 36. b. Ciuitas principū Idumæorum, gene. 36. d

קניון Cenezæi, Idem. p. n. Nomen populi, gene. 15. d

קני Cenezæus, Idem. nume. 32. b

קני Ceni, Possessio, vel emptio, siue nidus, aut lamentatio. Regio Philisthinorum, 1. reg. 27. d

כפירה Cephas, Petrus: à petra. Syrū est. Sic dictus fuit Simon. Petrus frater Andreæ, ioh. 1. f. 1. corin. 15. a

כפירה Cephira, Leucula, aut propitiatio, siue lenitio, aut villa vel oppidum, siue glacies: aut Syriace, negatio. Nomen viri, 1. efd. 2. b. Est & nomen vrbis, 2. efd. 7. c. Eadem & Caphara & Caphira dicitur.

כרת Cerethi, Concisio, siue transfossio, vel exterminatio. Populi qui & Philisthiim, vt Lyra ait in libro differentiarum: siue nomen legionū aut bellatorum Dauidis, 1. reg. 30. d. 2. reg. 8. d. 15. d. 20. g. 1. paralip. 18. d

כרי Cerethi, 4. reg. 11. d, Milites siue cursores, aut arietes. Heb. Cari.

קרום Ceros, Vincinus aut incuruatio. Nomen viri, 1. efd. 2. c

כסיל Cesil, Arcturus, nomen stellæ: siue stultitia, aut ilia. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. e

קשיון Cesion, Duritia, siue stipula, aut cucumerariū. Ciuitas Levitarum in tribu Issachar, iof. 19. b

כתיס Cethim, Conterentes, siue contritio maris, aut diadema, siue aurum, vel tinctura: aut ex Syro & Hebræo, coaceruatio maris. Filius Iauan, gene. 10.

a. Ab hoc, Berofus dicit Italos esse appellatos. Interpres noster, dan. 11. c, transtulit Romanos: Vide Italia & Romani. Sunt & Græcorū insulani, Macedones, esa. 23. a. Cyprus quæ & Citium dicitur.

Cethlis, Paries est: aut ex Syro & Hebræo, caterua leæ: vel Syriace, quasi euulsus. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, iof. 15. e

Cetura, Aromatizans, vel fumigans, siue ligata. Altera vxor Abrahæ, gene. 25. a.

c h

Chabri, Socius, aut particeps, siue incantator, aut liuor. D. Nomen ciuitatis, iudith 8. b

Chabul, Compeditus, vel quasi germinans: aut quasi defluens, vel quasi veterascens. Nomen ciuitatum earum quas Salomon dedit Hirā regi Tyri in terra Galilææ, 3. reg. 9. c

Chæreas, Gaudens, vel lætus. G. Nomen viri, 2. mach. 10. g

Chalal, Consummatio, vel totalitas, aut quasi nox: vel Syriace, corona. Nomen viri, 1. efd. 10. d

Chalanne, Omnes nos, siue omnia hæc: aut cōsummatio nostra, vel sicut manēs, aut quasi murmurans. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, gene. 10. b: quæ nunc Seleucia à Seleuco rege, siue Ctesiphon dicitur, amos 6. a

Chalanus, Idem.

Chalcol, Nutriens, siue consummans omnia, aut sustinēs omnia. Filius Maol, 3. reg. 4. d. Filius item Zaræ filii Iudæ, 1. para. 2. a

Chaldæa, Quasi dæmones, aut quasi deprædatores, vel quasi mamillæ, aut quasi agri. Regio ad Orientem Iudææ inter Babyloniam & Arabiam, Tigrim & Euphratem, de qua Plini⁹ lib. 6. cap. 28. Strabo lib. 16. Volater. lib. 11. Geograph. ierem. 50. b. 51. d. Heb. Chaldim.

Chaldæi, Idem. Populi, esa. 13. d. Heb. Chaldim. In 2. paral. 36. a, pro Chaldæorum, lege Babylonis, siue Babel.

Chaldæus, Idem. f. n.

Chale, Opportunitas, vel quasi viriditas, vel quasi humiditas, aut quasi tabula. Ciuitas quam ædificauit Assur, gene. 10. b

Chali, Infirmitas, siue deprecatio, aut expectatio, vel principium, aut gemma vel monile. Ciuitas quæ terminus Afer est, iof. 19. b

Cham, Calidus, vel calor, aut niger. Filius Noe, gen. 5. d. Ab hoc sæpe in sacris literis Agypt⁹, Terra Chā dicitur, vt psal. 105. testis est Hieronymus in quæstionibus Hebraicis.

Chamaam, Sicut illi, aut similes eis, vel quasi turbatio. Nomen vrbis iuxta Beth-lehem, iere. 41. d. Proprium item nomen viri, 2. reg. 19. g

Chamos, Quasi palpans, aut quasi recedens, vel quasi auferens. Nomen idoli Moabitarum, num. 21. f. 3. reg. 11. b. 4. reg. 23. c. ierem. 48. g

Chanaan, Mercator, vel negotiator, siue contritus, vel contractus, aut recte respondens, vel recte affligens. Filius Cham, gene. 10. a. In 10. cap. Iudicū iuxta literam c, legitur Amalec & Chanaan: cum legendū sit, Amalec & Maon, quod significat habitaculum, siue delictum, aut ex peccato.

Chanaana, Mercatrix, vel negotiatrix, siue contrita, vel contracta, aut recte respondens, vel recte affligens. Pater Sedecix propheta, 3. reg. 22. d. Fili⁹ Balan filii Iadihel filii Benjamin, 1. para. 7. c

Chananza, Idem, matth. 15. c

כתליש
קטורה
ככול
ככל
ככלה
ככלב
כשרים
כלה
חלי
חם
כמהם
כמוש
כנען
כנענה

Interpretatio

	Chananæ verò, seu Terræ sanctæ limites sunt, Ad Orientem est Iordanis fluuius & magnus Eu phrates. Ad Occidētem est Aegyptus & Mare ma gnum, quod Mediterraneum dicitur. Ad Austrū, hoc est Meridiem, iacet desertum Arabiæ. Ad Aquilonem siue Septentrionem mons Libanus eminet.		intelligens, vel quasi ædificans. Ciuitas in tribu Iu da, iof. 15. e	
כנעניס	Chananæi, Mercatores siue negotiatores, aut contriti, vel contrafacti, siue recte respondentes, vel rectè affligentes. Nomē populi, quod omnes gen tes Palæsthinæ complectitur, quæ inter Iordanē sunt & mare Syriæ, Syriamque & Arabiam Pe træam, gene. 15. d		Chebron, Societas, siue participatio, aut adhæ sio, siue incantatio, vel liuor. D. 1. mach. 5. g	
	Chananæus, Idem. f. n. nume. 21. a		Chellō, Cōsummatio, vel perfectio, aut alleuiās dolorem, vel tristitiā. D. Nomen terræ, iudith 2. c	
כנענית	Chananitis, Idem. f. g. gene. 46. b		Cheleab, Totus vel omnis pater, siue consum matio vel prohibitio patris. Secundus filius Dauid de Abigail vxore Nabal Carmeli, 2. reg. 3. a	כלאב
כנני	Chanani, Præparatio, vel basis mea. Nomen vi ri, 2. esd. 9. a		Cheliáu, Omnis vel totus ipse, aut consumma tio eius, siue prohibens eum. Nomē viri, 1. esd. 10. d	כלוהו
	Characa, Inuolutio aut indumentum, siue pal lium. D. Nomen loci, 2. mach. 12. c		Chelió, Cōsummatus, siue perfectus, aut totus colúbinus. Filius Elimélech Bethlehemitæ, ruth 1. a	כליון
כרן	Charan, Quasi cātās, aut quasi clamans, siue a gnus vel cognitio eorū. Filius Difan filii Scir Hor ræi, gene. 36. c		Chelmad, Quasi docens, aut totus mensurās, si ue omne indumentū, consummatio vel cessatio mensuræ vel indumenti. Nomen vrbs, ezech. 27. e	כלמר
	Charan, Tobiz 11. a. iudith 5. b. act. 7. a, Ira, siue irascens: vel Syriace, libertas. Mesopotamiæ ciuitas ad quam Abraham concessit, vbi & Thare pater eius mortuus est, gen. 11. act. 7. à Charra Syriæ flu uio nomen inuenit Stephano. Ibi Romanus cæ sus est exercitus, & Crassus dux captus. Lucan⁹, Af syrias Latio maculauit sanguine Charras. Eadem est Charræ & Haran.		Chelmō, Exercitus præparatio vel numeratio, aut somnium eius. D. Nomen loci inter Belma & Bethuliam, iudith 7. a	
	Charcamis, Agnus quasi ablat⁹, aut agnus qua si palpans: vel ex Syro & Hebræo, ciuitas ablata. Vrbis Syriæ sita in Ripa Euphratis, esa. 10. b. ierem. 46. 2. para. 3.		Chelub, Canistrum, vel caninus. Nomen viri, 1. paralip. 27. d	כלוב
כרכמיס	Charchas, Agni cooperimentū, aut agni thro nus vel calix, vel quasi tortuosum, scilicet non pla num. Nomen eunuchi, esth. 1. c		Chēne, Basis, aut rectitudo, siue præparatio. No men vrbs, ezech. 27. e	כנה
כרכס	Charmel, Cognitio circūcisionis, vel agnus cir cuncisus, aut teneritudo, scilicet illa quæ est sege tum, vel coccinus. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, iof. 15. g. Itē locus in Moab in deserto, in sexto lapi de Chebronis contra Oriētalem plagam, esa. 29. f		Cherub, Quasi puer, vel quasi multiplicans, aut quasi pugnans, vel cognitionis aut scientiæ mul titudo. Nomē viri, 1. esd. 2. c. In 2. reg. 22. b, debet le gi Cherub, non Cherubim.	כרוכ
כרמל	Charmi, Vineæ, siue cognitio aquarū, vel agnus aquarum, aut quasi celsitudo. Filius Ruben, gene. 46. a. 1. para. 5. a. Filius item Iuda, 1. para. 4. a: qui ge nes. 46. b, dicitur Her. Filius præterea Zabdi, filii Zaræ, filii Iuda, pater Achar siue Achan, iof. 7. a. Itē nomen ciuitatis, iudith 8. b		Cherubim, Idem. p. n.	כרוכים
כרמי	Charmitæ, Idem. nume. 26. a		Cheseleth-thabor, Temeritates, siue fiducia, aut ilia electionis, vel puritatis. Nomē ciuitatis in tri bu Zabulon, iof. 19. a	כסלות תבר
כסלון	Chafelon, Fiducia, vel temeritas eius, siue ilia e ius, aut thronus mansionis, vel calix siue tegumē tum mansionis. Pater Elidad principis tribus Ben iamin, nume. 34. d		Cheslon, Fiducia aut temeritas eius, siue ilia e ius, aut thronus mansionis, vel calix seu tegumē tum mansionis. Nomen villæ in Hierosolymæ fi nibus, iof. 15. c	כסלון
כרשנא	Charsena, Agn⁹ anniculus, siue agnus dormiēs vel mutatus. Nomen viri, esth. 1. c		Chetæa, Contrafacta, siue formidolosa: aut Syriace, descendens, ezech. 16. a	חתית
כסלחיס	Chaslum, Tegumentum tabularum, vel sedes tabularum, aut spes vel temeritas vitæ. Fili⁹ Mes raim, gene. 10. b. Heb. Chasluhim. Populi nomen, qui & Philisthim, siue corrupte Palæsthini.		Chetæa, Idem. p. n. 3. reg. 11. a	חתיית
כספיה	Chasphia, Argentaria, siue cupiditas: aut Syriace, verecundia. Nomen regionis, quæ à Chaspio mari vocabulum sumpsit, vt quidam putant. Ni colaus Lyra in Babylonis regione locū esse putat, vbi plures Leuitarum post captiuitatē manserint, 1. esd. 8. c		Chidon, Iaculum, vel infortunium, siue quasi iudicans. Nomen loci, 1. para. 13. c	כידן
כבון	Chebbon, Extinguens vel extinctus, aut quasi		Chium, Aperta, vel apertura. G. Insula inter Cy cladas atque Bithyniam: cuius nomē Syra lingua masticem designat, eo quod ibi mastix gignatur. hanc aliqui Chiam appellauere à Chione Nym pha Coos, act. 20. c	כיון
			Chloe, Familiæ Corinthiorū nomē, 1. corin. 1. b	כיון
			Chobar, Fortitudo vel potētia, aut quasi filius, siue quasi puritas, vel quasi frumentum, aut iam, id est quod iam præterit. Flumē est in terra Chal dzorum, apud quod Ezechiel visionē vidit, ezech. 1. a. Hoc quidam Euphratem interpretantur: alii Aborram putant, de quo Ptolemæus & Strabo.	כבר
			Chodchod, Iaspis, aut hydria hydriæ, ezech. 27. c	כוכב
			Chodorlahomor, Quasi generatio seruitutis, aut quasi habitatio seruitutis, siue sphaerula vel ro tunditas manipuli. Rex AElamitarum, gene. 14. a	כורלעמור
			Chol-hoza, Omnis propheta, siue omnis videns aut omne pectus. Nomen viri, pater Sellon, 2. esd. 3. c. 11. a	כל חוזה
			Chonenias, Præparatio, aut firmitas, vel rectitu do Domini. Frater Semei, 2. para. 31. c	כונניהו
			Chorræi, Furores, aut libertates, seu foramina. Populi gigātes, expulsi à filiis Edō ex monte Scir, gene. 14. a: qui & Horræi, deut. 2. c, dicuntur.	כורי
			CHRISTVS, Vinctus. G.	כריסטוס
			Chub, Extinguens. Nomen gentis, ezech. 30. a	כוב

- כון** Chun, Præparatio, siue placenta: aut Syriace, fe-
nestra. Nomen vrbis, 1. para. 18. b
- כוש** Chus, AEthiops, aut niger. Filius Cham, gene.
10. a: à quo descenderunt AEthiopes.
- כושן** Chusan-rafathaim, AEthiops vel nigredo ini-
quitatum. Nomen regis Melopotamiæ, iudic. 3. a
- רשעתים** Chusai, Sensus, aut festinans, vel silens. Amicus
David, 2. reg. 15. g. 16. c. 17. a. & 1. para. 27. d
- חוש** Chusi, AEthiops, aut niger. Pater Selemiæ pa-
tris Nathaniæ patris Iudi, filius Iemini, 2. reg. 18. c.
iere. 36. d. Legitur psal. 7. a, Chusi, cum legendum
sit Chus.
- כוש** Chuza, Vidés, aut prophetás, vel visio, luc. 8. a. D.
- C I
- קבצים** Cibsaím, Congregationes. Ciuitas ex tribu E-
phraím data Leuitis, iof. 21. b
- קבצים** Cilicia, Voluens, vel reuoluta. G. Regio mariti-
ma Asiæ in sinu Issico, vbi porticus in Tharsó ce-
lebris ad Septentrioné Iudææ, de qua multa Stra-
bo lib. 14, Mela in 1, Plin. lib. 5. cap. 27, Ptolemæus
in 5. cap. 8. quam Cydnus amnis interfecat, & mós
Amanus (ita Hieronymus) à Syria Coele separat.
Vide Volaterranum lib. 11. Geograp. Ex hac Paulus
apostolus fuit oriúdu, act. 23. g. & Christum in ea
prædicauit, galat. 1. d
- קין** Cin, Possessio, vel emptio, siue nidus, aut lamen-
tatio. Nomen viri, à quo Cinzi, num. 24. d
- קינה** Cina, Idé. Nomé ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. d
- קני** Cinzi, Idem. p. n. Nomen populi, gen. 15. d
- קינות** Cinoth, Lamentationes, quæ Græce θρήνοι.
- קיר-חרשת** Kir-hareseth, & Kir-hares, id est murus latens.
- קיר-חרש** Vrbs Moab præclaris cincta muris, efa. 16. b. d, vbi
legitur, Muros cocti lateris.
- קיש** Cis, Durus, aut stipula, vel cucumerariú. Filius
Abiel, pater Saul regis, 1. reg. 9. a. 1. paral. 23. c. Filius
item Abigabaon, 1. para. 8. c. & vocabatur filius Ab-
dai Leuitæ, 2. para. 29. c
- קישון** Cison, Idem. Torrens Galilææ iuxta montem
Thabor. Hic è móte Thabirio in mare cadit, iudi.
4. a. 3. reg. 18. g. psal. 82. c
- קשרון** Citron, Aromatizans, vel fumigás, aut colliga-
tio, vel vinculum, siue attediati canticum: aut Sy-
riace, nodus. Ciuitas in tribu Zabulon, iudic. 1. f
Ciuitas David, 2. reg. 5. b
- C L
- קלאידה** Claudia, Vox fracta, vox flebilis. G. insula spectás
Cretam inter Meridiem & Occidentem, act. 27. c
- קלאידה** Claudia, Latinum est, 2. timoth. 4. d
- קלאודוס** Claudius, Idem. Nomé imperatoris Romano-
rum, act. 11. d. 18. a
- קלאודוס** Clemés, Latinum est, significátque mitem, vel
modestum. Nomen viri, philip. 4. b
- קלאודוס** Cleophas, In Græco Cleopas, & interpretatur
gloria omnis, vel omnimoda gloria. G. Nomen al-
terius viri, qui proficiscens in Emmaunta, c. n. r. 1-
s. t. v. m. alloquebatur in itinere, luc. 24. c. iohã. 19. c
- קלאודוס** Cleopatra, Gloria patriæ vel patris. G. Filia Pto-
lemæi, vxor Alexandri, 1. mach. 10. e
- C N
- קלאודוס** Cnidus, Atriplex, genus herbæ purgatiuæ vel la-
xatiuæ. Insula opposita Asiæ, 1. mach. 15. d. act. 27. b
- C O
- קוה** Coa, Spes vel congregatio, siue linea, aut regu-
la. Nomen insulæ, 3. reg. 10. d. 2. para. 1. d. Fortasse ea
est quæ κωσ, siue Coo dicitur, act. 21. a
- קוה** Coele Syria, siue Coeles Syria, Curua siue depref-
sa Syria. G. 1. mach. 3. a. 10. f
- קוה** Coheleth, Ecclesiastes, vel concionator.
- קוה** Colaia, Vox Domini, aut alleuiatio Domini, si-
ue torrefactio. Nomen viri, 2. esd. 11. b
- קוה** Colia, Idem. Pater Achab, iere. 29. e
- קוה** Colonia, Latinum est, à colendo, id est habitan-
do dicta, act. 16. b.
- קוה** Colossenses, Puniti, vel supplicio affecti. G. κολοσσαίς
- קוה** Colossis, Punitiio vel suppliciu. G. Ciuitas Phry-
giæ, quæ est in Asia minore, coloss. 1. a κολοσσής
- קוה** Coo, Vertex vel summitas. Nomen insulæ, 1. mach. 15. d. Eam puto Hebraice dici קוה. Dicitur &
Græce κωσ, & κέως quondam, vnde & Plinius admo-
net dictam fuisse Ceam & κέωσ.
- קוה** Corban, vel Corbana, Donú vel oblatio, marc.
7. b
- קוה** Core, Caluus vel caluitium, siue glacies vel ge-
lu. Filius Isaac filii Caath filii Leui, exod. 6. c. 1. par.
6. c. in eodem cap. b, dicitur filius Caath. Filius ité
Hebron sic vocabatur, 1. paral. 2. f. Sic & filius Esau
ex Oolibama vxore, gen. 36. a
- קוה** Core, 1. para. 9. c, vbi dicitur, Sellum verò filius
Core, & 26. a. & 2. par. 31. c, interpretatur vocans, vel
legens, aut perdix. Filius Iemna.
- קוה** Coritæ, Idem significat quod קרה. p. n. 1. paral.
9. c. Heb. Corihæ.
- קוה** Corites, Idem. f. n. 1. para. 9. d
- קוה** Corinthus, Saturitas, vel satietas, aut ornamen-
tum. G. Ciuitas Achaïæ maritima, quæ & Ephyra
dicebatur, act. 18. a κέρνικος
- קוה** Corinthii, Saturati, vel satiati, aut ornati. G.
actorum 18. c κέρνικοι
- קוה** Cornelius, Latinum est, à cornu. Nomen viri,
actorum 10. a
- קוה** Corozaim, Hoc secretum, vel hîc est mysteriú.
D. Galilææ oppidum est nunc desertú, inquit Hie-
ronymus in ecloga, in secundo lapide à Caphar-
nao, luc. 10. matth. 11. c
- קוה** Cos, Spina, aut æstas, siue tædium, vel vigilia,
aut finis. Pater Anob & Soboba, 1. para. 4. b
- קוה** Cosam, Diuinans. D. Pater Addi, patris Melchi,
luc. 3. f
- קוה** Cozbi, Médax, aut cessans, siue quasi fluens, aut
quasi fluxus. Filia Suri, illa quæ cum Zamri occi-
sa est, Madianitis, num. 25. d
- C R
- קוה** Crescens, Latinum est, à crescendo. Nomen vi-
ri, 2. timoth. 4. c
- קוה** Creta, Carne vel carnalis. G. Græciæ insula in-
ter Cyrenæam & Græciã: ab Septétrione, AEgæo
perfunditur pelago, simul & Cretico: ab Austro
autem, Aphricano alluitur, AEgyptium attingen-
te pelagus. Hæc dicta est κατήμπον, id est centú vr-
bibus instructa: hodie Candia vocatur. ditionis Ve-
netorum est. de hac lege Strabonem lib. 10, Ptole-
mæum lib. 3. cap. 19, Plinium in 4. cap. 12, Virgiliú
3. Aeneid. Pomp. Melam libr. 2. Meminit Lucas
actorú 1, Paulus ad Titum 1. Hieronymus refert
hâc famigeratam diuitiis, maxime æris, quòd pri-
ma illic eius metalli inuentio & vtilitas fuerit, 1.
mach. 10. f. act. 27. b
- קוה** Cretenses, Idem. p. n. G. tit. 1. c κρητες
- קוה** Cretes, Idem. G. Populi, act. 2. b κρητες
- קוה** Crispus, Latinú est. Princeps synagógæ Iudæo-
rum, act. 18. c. 1. corinth. 1. b

Interpretatio

קיש Cusi, Durus, siue stipula, aut cucumerarium. Filius Abdi filii Maloch, 1. para. 6. d.
כותה Cutha, Combustio, siue cōtusio. Regio est Persidis, à flumine Cutha, sicuti Iosephus lib. 9. cap. 15. antiq. Iud. scriptum reliquit, vocata. Inde Cuthxi, de quibus idem 11. cap. 2. antiq. in hunc modum scribit, Salmanasar etenim transmigrans Israelitas, in eorum regione cōstituit Cuthæorum gentem, quæ prius in interiore parte Persidis & Mediæ morabatur. 4. reg. 17. f.
κυπριαρχος Cypriarches, Princeps Cypri, vel princeps pulchritudinis. G. 2. mach. 12. a.
κύριος Cyprii, Pulchri. G. act. 11. c.
κύριος Cyprius, Idem. f. n. G. act. 4. g.
κύπρος Cyprus, Pulchra, vel pulchritudo. G. Nomē insulæ, 1. mach. 15. d. act. 11. c. 27. a.
כפר Cyprus, Cantic. 1. c. 4. d, Camphora interpretantur nonnulli, aroma quoddam sic vocatum.
κυρίως Cyrinus, In Græco Cyrinius, quod interpretatur dominans. Præses Syriæ, luc. 2. a.
כורש Cyrus, Quasi miser, vel quasi hæres, aut venter. Rex Persarum, 1. esd. 1. a. act. 13. a.
קירה Cyrene, Paries, siue trabes, aut frigiditas, vel occurfus. Nomen vrbs aut regionis in Assyria, 4. reg. 16. b: quæ & Pétapolis dicitur à quinque vrbus quibus fulget: hæ sunt, Hesperia, aliàs Berenice dicta, Plinio auctore lib. 5. cap. 5. Apollonia, Ptolemæis, antiquo nomine Barce appellata. Arcinoe, aliquādo Teuchira vocitata: atque vnde terris nomen est, ipsa Cyrene, omnium harum clarissima. Vide plura in Pompo. Mela lib. 1, Plinio lib. 5. cap. 5, Strabone in 17, Ammiano Marcellino lib. 22. huius mentio fit act. 2. b. Heb. Kir.
 Cyrenæi, Idem. p. n.
 Cyrenenses, Idem. act. 6. c, E synagoga Iudæorū priuata sectæ homines.
 Cyrenensis, Idem. f. n. act. 13. a.
 Cyrenæus, Idem. 2. mach. 2. c. matth. 27. d.
דבי Abai, Detrahēs, siue loquens, aut senectus: vel Syriace, fluens.
דברת Dabereh, Verbum, siue res, aut apes, vel subiectio: aut Syriace, ductrix. Ciuitas quæ de tribu Issachar data fuit Leuitis, iof. 19. a. 21. c. Ciuitas item refugii, 1. para. 6. g.
דביר Dabir, Oratorium, siue verbū, aut res, vel subiectio: aut Syriace, ductor. Rex Eglon, iof. 10. a. Nomen vrbs in tribu Iuda & Simeonis, iof. 11. d. 21. b: quæ & Cariath-sepher dicitur, iof. 15. c. iudic. 1. b. & Cariath-senna, iof. 15. f. In quam cōfugiebant qui homicidium imprudētes perpetrarant, 1. para. 6. c. Est & altera in tribu Gad, iof. 13. c.
דברי Dabri, Oratoriū, siue verbum meum: aut res vel apes, siue subiectio mea: aut Syriace, ductor meus. Leuit. 24. b. Scribe Dibri.
דדן Dadan, Mamilla, vel dilectio, aut patruus, vel iudicans. Filius Regma, gen. 10. a. Filius Iecsan, gene. 25. a. Gens Aethiopiæ in Occidente.
דגון Dagon, Frumentū, vel piscis. Nomen idōli Philistinorum, iudic. 16. f. 1. mach. 10. g.
דליה Dalaiia siue Dalaias, Pauper Domini siue exhaustio aut ramus Domini, vel macilētus. Filius Elioenai filii Naariæ, 1. para. 3. d. Filius Semeiæ, iere. 36. c.
דלילה Dalila, Paupertas vel situla eius, aut ramus eius,

siue exhauriens, aut macilenta. Nomen mulieris quam amauit Samson, iudic. 16. a.

Dalmanutha, Situla præparata, vel exhaustio numerata, siue macies vel ramus præparatus vel numeratus. D. Nomen regionis, marc. 1. b.

Dalmatia, Lampas frustratoria, aut fulgur vanitatis. G. Pannoniæ ad Hadriaticum mare regio. De qua plura Plinius lib. 3. naturalis hist. cap. 22. & 25. in quam Titus ad prædicandum euāgelium profectus est, 2. timoth. 4.

Damaris, Vxorcula, siue parua vxor. G. Mulier quæ Paulo prædicatē CHRISTO credidit, act. 17. g.

Damasceni, Sanguinis sacci, vel sanguinis pocula, aut sanguis femorū vel incendiorū vel procuratoris. Dicuntur populi à Damascene quæ est regio Syriæ inter Libanum & Antilibanū mōtes ad Septentrionē Iudææ, vnde describitur terra à Dan vsque Bersabee, 1. reg. 3. 2. reg. 24. in hac est Damascus: à qua tota regio appellationē sumpsit. De hac Mela lib. 1: Plinius in 5. cap. 12.

Damascus, Idē. Filius procuratoris domus Abraham, gene. 15. a. Est & Damascus, potens & insignis Phœnicis ciuitas, quæ quōdam in omni Syria tenuit principatum, terminus Iudææ ad Septentrionem, ezech. 47. esā. 7. b. 10. b. 2. reg. 8. 3. reg. u. c. 1. paralip. 18. quæ Stephano à cōditore Damasco Mercurii & Alimedes filio: Iustino libr. 36. à Damasco rege: Hieronymo verò in Heb. quæst. à Damasc Eliezer, cuius in libro primo Moſis fit mentio, nomen accepit, gen. 15. de hac esā. 7. b. ezech. 27. amos 1. cantic. 7. iere. 49. nūc Saracenorum metropolis. Tertullianus lib. 3. aduersus Marcionem, Damascus ciuitatem Syrophœnicis scribit, quæ quōdam Arabiæ deputabatur inter Libanum & Antilibanum sita, è qua Paulus per murum demissus fuit, act. 9. 2. para. 12.

Damascus, 4. reg. 16. b, Similitudo incendii, aut osculi, vel poculi, siue sacci, aut similis femori, vel tacitum osculum, aut poculum. Heb. Dumesc. Licet exemplaria quædam Hebraica legāt דמשק.

Damna, Sterquilinium, aut cruentatio, vel taciturnitas, aut similitudo nostra. Ciuitas in terra Zabulon data Leuitis, iof. 21. c.

Dan, Iudicans, siue iudicium. Nomen loci, gen. 14. c. Filius item quintus Iacob ex Bala ancilla Rachel vxoris suæ, gen. 30. a. Est & ciuitas sita in valle Bethrohob procul à Ptolemaide M. P. XXIIV. contra Boreales partes, non procul ab vrbus Galgalis & Masaloth, regionis quidem Aser tribus, possessionis autem Dan, vnde & nomen impositum: antehac Lesem appellata, iof. 19. & Lais, iud. 18. c. siue Laisa, esā. 10. Ipsa fuit terminus terræ Israel ab Aquilone, 1. reg. 3. ezech. 27. Vnde dicitur à Dan vsque Bersabee, id est ab Aquilone Terræ sanctæ ad Austrum, iudic. 10. In qua Ieroboam rex Israel vitulum adorandum erexit, 3. reg. 12. amos 8. Hieronymus in Heb. traditionibus Paneas vocatam putat, quæ aliàs Cæsarea Philippi.

Daniel, Iudicium Dei. Nomē prophetæ, quem præpositus eunuchorum Nabuchodonosor, vocauit Baltassar, danie. 1. b. Filius item secūdus David ex Abigail Carmelitide, 1. para. 3. a.

Danna, Iudicium, vel iudicans: aut Syriace, ista. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. f.

Daphca, Pulsatio, siue impulsio. Nomen loci in quem venerunt filii Israel à deserto Sin, num. 33. b.

δανμανθα

δάρμας

דמשק

דומשק

דמנה

דן

דניאל

דנה

דפקה

דאפנה Daphne, Laurus. G. 2. machab. 4. e.
 Daphnim, nume. 34. c: vbi dicitur, fontē Daphnim, non est in Hebræo.

דארא Dara, Generatio siue habitatio pastoris aut societatis siue iniquitatis: vel Syriace, brachium. Filius Zaræ filii Iudæ, 1. para. 2. a

דאראון Darcon, Generationis vel habitationis possessio vel emptio: aut Syriace, draco. Nomē viri, 1. efd. 2. c

דאראוש Darius, Requirens, aut inquirens. Rex Medorū, danic. 5. g. 1. efd. 4. b

דארמאסק Darmasus, Generationis aut habitationis procuratio, aut generatio vel habitatio incendii vel procuratoris. Videtur eadem ciuitas quæ Damascus, 1. para. 18. b. 2. para. 16. a. 24. f. 28. a

דארתן Dathan, Ritus, aut lex. Filius Eliab, nume. 16. a. deut. 11. a
 Datheman, Legis præparatio, vel legis munus. D. Nomen vrbs, 1. mach. 5. a

דאוד Dauid, Dilectus. Filius Isai, 1. reg. 17. b. 1. para. 2. b

D B

דבאשת Debbaseth, Melliflua, aut infamiam apponens. Nomen ciuitatis, terminus Zabulonix tribus, iofua 19. a

דבלים Debelaim, Palata, id est massæ ex ficibus compactæ, massæ ficuum siccarum, caricæ. Nomen viri, osee 1. a

דברה Debera, Oratorium, siue verbum, aut res, vel apes, aut subiectio: vel Syriace, ductrix. Nomen loci, iof. 15. b

דבלתה Deblatha, Palata, id est massa ficuum siccarū, aut massa de ficibus cōpacta. Ciuitas est apud Ezechielem, quam ego plane דבלתה esse credo. nam similitudo literarū ד & ד sæpenumero multis imponit, propterea quod hæ paruo admodum apice inter se differant.
 Deblathaim, Idem. p. n. Nomen ciuitatis in terra Moab, iere. 48. d. Eadē videtur quæ & Helmondeblathaim.

דברה Debora, Apes, vel verbū, aut res, siue subiectio: vel Syriace, ductrix. Nutrix Rebeccæ, genef. 35. b. Vxor item Lapidoth prophetæ, iudic. 4. a

דאקאפוליס Decapolis, Decem ciuitatum, s. regio. G. Regio est decem vrbiū vltra Iordanem ad Orientem Iudæa sita, cuius fit mentio, matth. 4. marc. 5. b. & 8. de qua Plinius lib. 5. cap. 18. nat. historix, & Hieronymus in ecloga.

דקלא Decla, Comminutio eius: vel Syriace, palma, illa scilicet quæ est arbor. Filius Iectan, gen. 10. d

דדן Dedan, Mamilla, vel dilectio carū: aut patruus, vel iudicans. Nomen vrbs, iere. 25. e

דדנים Dedanim, Idem. p. n. Filii Dedan, efa. 21. d

דלען Delean, Pauper afflictus, siue pauperis respōsio vel cāticum, aut exhausta siue macilenta afflicto vel responsio: vel ex Hebræo & Syro, pauper ouis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. e

דלפון Delphon, Stillicidium, aut pauperem respiciēs, siue exhaustum vel macilentum respiciens. Filius Aman filii Amadatha, esth. 9. b

דילוס Delos, Manifestata, vel ostensa. G. Nomen insula, 1. mach. 15. d

דמאס Demas, Popularis vel plebeius, aut pinguis. G. Nomen viri, coloss. 4. d. 2. timoth. 4. c

דמאטריוס Demetrius, Cerealis, à Cerere, quam Gentiles deam frumenti putabant. Seleuci filius, 1. machab. 7. a. Nomen etiam argentarii cuiusdam, act. 19. e

דמופון Demophon, Populi interfector, aut populi cæ-

des. G. Nomen viri, 2. mach. 12. a
 Denaba, Iudiciū eius in ea, aut iudiciū præbens. Vrbis est in Edom, in qua regnavit Bela, gen. 36. c

דערבן Derben, Circunseptā vel vallata. G. Nomen ciuitatis Lyconix, siue Isaurix, vt Strabo ait libro 12. actorum 14. a

דערבוס Derbeus, Circunseptus vel vallatus. G. act. 20. a

דעסא Dessau, Pinguedo, aut cinis. D. Nomen castelli, 2. mach. 14. c

D I

דאבולוס Diabolus, Criminator siue calūniator, aut actor. G. 1. mach. 1. e. luc. 8. b. iohan. 6. g

דאבולוס Diabolus, Habacuc 3. a. in Hebræo est Réseph, & interpretatur volucris siue flamma, vel lampas, vel sagitta.
 Diana, Latinū est: & dicta est à die, eo quod habeat lucem æmulam diei. Nam luna hoc nomine appellatur. Nomen deæ quam colebant Ephesii, act. 19. e. g

דבון Dibon, Abundans filius, aut abundantia intelligentiæ vel ædificationis: aut Syriace, fluxus. Nomen excelsi Moabitarum, vbi colebantur idola, efa. 15. a. num. 21. f. iere. 48. d. Est & vrbs Moabitarū primo, & postea Schon regis Amorrhæorū, in tribu Ruben vltra Iordanē ad Oriētem posita, iof. 13.

דבון Dibon, efa. 15. d: vbi legitur, Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine. Ponā enim super Dibon, &c. in Hebræo habetur Dimon, & interpretatur sanguinolēta, siue sterquilinum. Ciuitas in tribu Gad sita. Eadem quæ & in tribu Ruben recēsetur, sed limitaneā esse urbem ex hoc facile colligitur.

דבון גאד Dibon-gad, Abundantia filii foelicis, aut abundantia intellectus vel ædificationis foelicis, siue abundantia filii accincti. Nomen loci, in quo filii Israel fixere tentoria, profecti de Oboth, nume. 33. f

דבריהימים Dibre-haiamim, Verba dierum. Græce autē vocatur hic liber *ἡμερησίων*, id est relictōrū, quod in eo libro ea maxime tractētur, quæ in libris Regum relicta sunt.

דιδυμος Didymus, Geminus, vel gemellus, ille scilicet qui cum alio, vno & eodem partu nascitur. G. Sic dicebatur Thomas apostolus, iohan. 11. b. 20. f

דדו Dieui, De generatione, aut existētes. Syrum est.

דדו Dilaiāu, Pauper Domini, siue exhaustio, vel ramus Domini, aut macilētus. Nomē viri, 1. pa. 24. c

דמונה Dimona, Sterquilinum, siue coaceruatio, aut abundans numerus vel munus. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. d

דינה Dina, Iudicium, vel iudicās: aut Syriace, ista. Filia Iacob ex Lia vxore, gen. 30. c

דינאי Dinæi, Iudices, siue iudicia. Nomen populi, 1. efd. 4. b

דיוניסוס Dionysius, Diuinitus stimulat⁹ vel compunct⁹. G. Vir Atheniensis, prædicāte Paulo ad fidem christi conuersus, act. 17. g

דיוסקורוס Dioscorus, Diuina saturitas, vel diuinum ornamentum. G. Nomen mensis, 2. mach. 11. d

דיוטרפης Diotrophes, A Ioue nutritus. G. Vir pessimus, vt testatur Iohannes in tertia sua epistola.

דישאן Disan, Trituratio, siue pinguedo, vel cinis, aut abūdans dens vel ebur. Filius Seir Horræi, gen. 36. c

דישאן Dison, Trituratio, siue pinguedo, vel cinis. Filius Seir Horræi, gen. 36. c. Filius item Anæ filii Sebeon, ibidem.

דיטאלאססוס Dithalassum, Duo maria, siue bimaribus, qui vtrinq; mari alluitur: quod in navigatione vix sine

Interpretatio

periculo euenire solet. G. act. 27. g

D **O**
Doch, Commotus, siue impulsus, aut comminutus. D.

דדוהו Dodau, Dilectio, aut mamilla eius, vel patruus eius. Nomen viri, 2. para. 20. g

דדנים Dodanim, Dilecti vel patruelis somnus, aut mamilla dormientis. Filius Iauā, gen. 10. a. à quo Rhodii.

דודנים Dodanim, 1. para. 1. a, Imperantes siue descendentes: aut imperantis vel descendentis somnus. Heb. Rodanim. Filius Iauan, qui genesis 10. a, dicitur Dodanim.

דוג Doeg, Sollicitus, siue anxius, aut piscator. Vnus ex pastoribus Saulis, 1. reg. 21. b

דמים Dommim, Sanguinei, aut silentes, vel similes: vel Syriace, pecuniæ. Nomen regionis, 1. reg. 17. a

דור Dor, Generatio, vel habitatio. Nomen ciuitatis maritimæ in tribu Manasse, iof. 11. a. 17. c. iudic. 1. f. 1. para. 7. f. 1. mach. 15. e. Quidam falso Stratonis Cæsaream appellatam existimant.

דורס Dorcas, Caprea, vel damula. G. Nomen mulieris quæ & Tabitha Syriace dicebatur, act. 9. g

דורע Dorda, Habitaculum sciētiae, vel generatio sciētiae. Filius Maol, 3. reg. 4. d

Dorimini, Generatio, vel habitatio dexteræ. D.

Dorix, Rapidus, aux velox. D. ecclesiastici 24. d

Dositheus, Deodat. G. Nomen ducis, 2. mach. 12. c

דתי Dothan, siue Dothain, Ritus aut lex. Locus est vbi Ioseph reperit fratres suos pecora pascentes, gene. 37. d: qui etiam temporibus Hieronymi supererat in duodecimo à Sebaste miliario contra Aquilonis plagam, 4. reg. 6. c

D **R**
Drusilla, Rore conspersa. G. Vxor Fœlicis præsidis Iudææ, act. 24. f

D **V**
דודי Dudia, Dilectus aut patruus meus. Nomen viri, 1. para. 27. a

דעואל Duel, Cognoscite Deum, aut sciētia Dei. Pater Eliafaph principis tribus Gad, nume. 1. b

דומה Duma, Silentium, vel similitudo. Hebræis dicitur Idumæa. Est & nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. e, vbi interpret scripsit Ruma, secutus 1 x 3, qui *ῥῦμα* scripserunt. De hac legis efa. 21. c. Filius Ismahelis, gen. 25. b

דורה Dura, Generatio, vel habitatio, aut pyra, scilicet ignis. Vallis prouinciæ Babylonis, dan. 3. a

E
עיבל Bal, Aceruus vetustatis, aut aceru' defluës. Filius Sobal filii Seir, gene. 36. c

E **C**
הקטן Eccetan, Paruus, siue minimus. Nomen viri, 1. esdr. 8. b

הקטן Ecclesiastes, Concionator, vel congregans. Hebraice קהלת Cohéleth, id est concionator.

Ecbathana, Frater mortis. D. Nomen regionis, 2. machab. 9. a

החמת Ecbathana, Idem. Heb. Echmatha. Metropolis maioris Mediæ à Seleuco, vt inquit Volaterranus lib. 12, seu vt authori historiæ Iudith 1. a. placet, ab Arphaxato Medo condita, vbi reges, eo quòd frigida sit, æstiuare solēt. Hæc Ptolemæo libro 1, *αχβάτυνα*: Stephano verò interdum *αχβάτυνα*, interdum *εχβάτυνα* dicitur, 1. esdr. 6. a

החיה Echaia, Frater Domini. Nomen viri, 2. esdr. 10. a

החי Echi, Frater meus. Filius Benjamin, gene. 46. c:

qui 1. para. 8. a, Rapha dicitur.

E **D**
Eddo, Vapor, aut nubes, vel interitus eius. Nomen viri, 1. esdr. 8. c

Edema, Terra, aut rufa, siue sanguinea. Ciuitas in tribu Nephthali, iof. 19. c

Eden, Voluptas siue deliciæ: aut Syriace, tépus. Propriū viri, efa. 37. c. 4. reg. 19. c. 2. para. 29. c. Cuius filii incoluerūt regionem Syriæ quæ dicitur Thalassar.

Eder, Grex, siue defectio, vel priuatio. Filius Musi, filii Merari, 1. paral. 23. Vrbs item in tribu Iuda, iof. 15. d. & 19. Est quoque turris nomen vbi filii Iacob tabernaculum fixerunt, gen. 35. d. vbi legitur, Fixit tabernaculum trans turrem gregis: Hebraice, turrem Eder. Idem michæa 4. c, Et tu turris gregis: Hebraice, Et tu turris Eder.

Edissa, Myrtus: aut Syriace, lætitia. Nomen mulieris, quæ & Esther, esth. 2. b

Edna siue Ednas, Voluptas: aut Syriace, tempus. Nomen viri, 1. esdr. 10. d

Edna, 1. para. 12. d, Aeterna requies, siue testimonium quietis. Princeps militum in Manasse.

Edom, Rufus, siue terrenus, aut sanguineus. Sic cognominatus fuit Esau, gene. 25. d. 36. a. Nomen regionis, quæ & Idumæa, 3. reg. 11. c. efa. 34. b. Hæc in Syria ad Meridiem Iudææ sita, habet Arabiam ab Austro, Phœniciam à Borea. Aliàs porrò Gaba lene, item & Amalechitis ab Amalech vocitatur: vt Iosephus lib. 2. cap. 1. indicat. Veruntamen idem Iosephus lib. 5. cap. 3. antiq. duplicē Idumæam ponit, superiorem & inferiorem. Superiorem elegit tribus Iudææ, quæ in longum quidem extenditur vsque ad Ierosolymam: latitudine verò vsque ad paludem Sodomæ cōstituta est. In hac autem sorte ciuitates erant Ascalon & Gaza: istam, Palæsthinam aliàs dicunt. Inferior Idumæa sorte cessit Simeonis tribui: Hæc circa Aegyptum est, & Arabiæ montem. Hæc ille. Edomitæ noluerunt filii Israel trāsitum permittere per terrā ipsorum, num. 20. Saul istos expugnauit, 1. reg. 14. Dauid ipsos sibi seruire fecit, 2. reg. 8. 1. para. 19.

Edom, iof. 3. d. Homo, siue rufus, aut terrenus, vel sanguineus. Heb. Adam, & est nomen vrbs.

Edraï, Fortitudinis vel magnitudinis aceruus, aut nubes siue interitus iniqui aut socii vel pastoris siue contrafractionis. In regione Amorrhæorum vrbs regis Og, vbi ipse contra Israel pugnavit & cæsus est, deut. 1. & 3. num. 21. iof. 12. Est & alia in tribu Nephthali, iof. 19. c

E **G**
Egeus, Meditatio, siue loquela, vel gemitus, aut ablatio. Eunuchus Persarum regis, esth. 2. a

Egla, Vitula, aut currus, siue rotunda. Vxor Dauid, 2. reg. 3. a. 1. para. 3. a

Eglon, Vitulus, aut currus, siue rotundus. Nomen vrbs in tribu Iudææ, cuius rex fuit Dabir, iof. 10. a. 15. c. Nomen regis Moab, iudic. 3. b

E **L**
Ela, Ilex vel quercus, siue fortitudo: aut maledictio, vel iuramentum, scilicet imprecationis: aut Syriace, Deus. Ciuitas Idumæorum, gen. 36. d. Pater Osee prophetæ, 4. regum 15. f. Filius Caleb filii Iephone, 1. para. 4. c. Pater Semei præfecti in Benjamin, 3. reg. 4. b. Filius Ozi, 1. para. 9. b. Filius Baafa regis Israel, 3. reg. 16. b. c

אדו

אדמה

עדן

עדר

הדסה

עדנה

עדנה

אדום

אדם

אדרעי

הגה

עגלה

עגלון

אלה

אלה

אלעד	Elad, Dei æternitas, vel Dei testimoniū, aut Dei præda. Filius Suthalæ filii Zabada, 1. para. 7. d	bitatio, siue Dei insufflatio. Filius Elioenai filii Naariæ, 1. para. 3. d. 24. b. 2. efd. 10. a	
אלערה	Elada, Dei coetus vel congregatio, aut Dei æternitas siue testimonium, vel Dei præda. Filius Tahath, filii Bared filii Suthalæ filii Ephraim, 1. pa. 7. d	Eliatha, Deus meus tu, aut Deus meus venit. Nomen viri, 1. para. 25. b	אליאתה
	Elai, Fortis, vel Deus meus. D. iudith 8. a	Elica, Dei pellicanus, aut fortis vomitus. Nomē viri, 2. regum 23. d	אליקא
	Elam, Regio Persidis in qua erat Susa regio regum Persarum, à qua Elamitæ dicuntur, act. 2. efa. 21. vt iere. 49. Elam scribe, non AElam.	Elici, Nigri, aut circunvoluti, vel retorti. G. וּמַנְגָה	אלידד
אלעשה	Elasa, Dei factura. Filius Helles filii Azariæ filii Iehu, 1. para. 2. c. Filius Rapha filii Banaa, 1. par. 8. d. Filius Saphan, iere. 29. a. 1. efd. 10. c	Elidad, Dei dilectus, vel Dei dilectio. Filius Chafelon, princeps tribus Benjamin, nume. 34. d	אליאל
אולת	Elath, Cerua siue fortitudo, aut ilex vel quercus. Nomē ciuitatis regni Edom, ad quam profecti sūt filii Israel profecti de Hesiongaber. deut. 2. b	Eliel, Deus meus Deus, vel Dei fortitudo, siue Dei potentia. Filius Thohu, 1. para. 6. c. 8. b. Mahumites, 1. para. 11. g. 2. par. 31. c.	אליעזר
אלקנה	Elcana, Deus zelotes, aut Dei possessio, vel Dei calamitas, siue Deus nidus ei. Filius Core filii Isaar, filii Caath, exod. 6. d. Filius item Ieroboam, 1. reg. 1. a. 1. para. 12. a. Filius Asir, 2. para. 6. b. 28. a	Eliézer, Dei adiutorium, siue Dei atrium. Nomen filii procuratoris domus Abraham, gen. 15. a. Filius item Mosis, exod. 18. a. 1. para. 23. b. Filius etiā Bechor filii Benjamin filii Iacob, 1. para. 7. b. Filius Iorim, luc. 3. f	אליחורף
אלקשי	Elceæus, Dei durities, vel ferotinus. Viculi nomen in Galilæa, vnde Nabum propheta, nahū 1. a	Elióreph, Dei hyems, aut Deus iuuentutis, siue forte opprobrium: aut ex Hebræo & Syro, Deus acuminis. Filius Sifa princeps exercitus Salomonis, 3. reg. 4. a	
אלדעה	Eldaa, Dei scientia, aut Dei cognitio. Filius Madian filii Abrahæ, gen. 25. a	Elim, Arietes, aut fortes, vel cerui, siue valles. Nomē ciuitatis Moabitarum nō procul à limite: ad quam peruenerūt filii Israel profecti de Mara, exod. 16. d. num. 33. b. Est & nomen putei, efa. 15. b: aut nomen ciuitatis, & debet legi Beer-elim.	אלים
אלדד	Eldad, Dei dilectio aut dilectus. Nomen viri, super quē requieuit Spiritus Domini in castris, nu. 11. f	Elimélech, Deus meus rex, aut Dei consilium, Nomen Bethlehemitæ cuiusdā, maritus Noemi, ruth a	אלימלך
אלעלה	Eleale, Dei ascensio, siue Dei holocaustum. Ciuitas Amorrhæorum in Galaaditide regione, tribui Iudæ adscripta, efa. 15. b: quam ædificauerunt filii Ruben, nume. 32. g	Elioenai, Ad ipsum oculi mei, siue ad ipsum fontes mei, aut ad ipsum afflictio vel paupertas. Filius Naariæ filii Semeiæ filii Secheniæ, 1. paral. 3. d. 4. f. Filius item Bechor, filii Benjamin, filii Iacob, 1. paralip. 7. b. 8. b	אליועני
אלעזר	Eleazar, Dei adiutorium, siue Dei atrium. Filius Aaron filii Amram filii Caath filii Leui, exod. 6. d. 1. para. 6. a	Elioenai, 1. para. 26. a. efd. 8. a, Ad Dominū oculi mei, aut Deus ipse oculorum meorum.	אליהוועני
	Eleazarus, Idem. Filius Mathathæ, filii Iohannis, 1. mach. 2. a. Pater item Phinees, filius Mosollamiz, 1. paralip. 9. d	Eliphah, Dei miraculum, vel Dei iudicium. Filius Vr, 1. para. 11. g	אליפאל
	Electa, Latinum est, & Græce idem significat. Muker ad quam scribit Iohannes, 2. iohan.	Eliphælet, Deus liberationis, siue Deus expellēs. Filius Dauid, 2. reg. 5. c: qui 1. paral. 3. b. 14. b, dicitur Eliphélet. Est & filius Esec, 1. par. 8. d	אליפלט
אלחנן	Elchanaan, Dei gratia, siue Dei misericordia, aut Dei donum. Nomen viri, 2. reg. 23. d. 1. para. 11. f	Eliphalu, Deus mirabilis, siue Deus iudicii. Nomen sacerdotis, 1. para. 15. b	אליפלח
אלף	Eleph, Mille siue doctrina, aut bos vel dux. Vrbs in tribu Benjamin, iof. 18. d	Eliphaz, Dei nisus vel conatus, aut Dei obrizum. Filius Esau ex Ada vxore, gen. 36. a	אליפוז
אלעוטרס	Eleutherus, Liber, vel ingenuus. G. Nomen fluuii, 1. mach. 11. a	Eliphélet, Deus liberationis, siue Deus meus expellens. Filius Aabai, 2. reg. 23. d. Filius item Dauid, 1. para. 3. b: qui 2. reg. 5. c, dicitur Eliphælet.	אליפלט
אלי	Eli, Deus meus, matth. 27. e	Elifā, Deus est: aut Dei agnus, siue Deus cōmodās. Filius Iauan, gen. 10. a. Ab hoc AEoles siue Insulæ Ionii maris, ezech. 27. a	אלישח
אליה	Elia, Deus Dominus, aut fortis Dominus. Filius Ieroham, 1. para. 8. c. 1. efd. 10. d	Elisābeth, Deus iuramenti, vel saturitatis, siue Dei septenariū. Vxor Aaron filia Aminadab, exod. 6. d. Vxor item Zachariæ, mater Iohannis Baptistæ, luc. 1. a	אלישב
אליחב	Eliab, Deus meus pater, siue Deus patris. Filius Phallu filii Ruben, nume. 26. a. Primogenitus filiorum Isai patris Dauid, 1. reg. 17. b. 1. para. 2. b. Filius etiā Helon, princeps tribus suæ Zabulon, num. 1. a	Elisaphan, Deus Aquilonis, siue Deus absconditus, aut Deus speculator. Filius Oziel filii Caath filii Leui, exod. 6. c. Filius itē Pharnach, nume. 34. d	אליצפן
אליקים	Eliacim, Dei resurrectio aut affirmatio, siue Deus resurrectionis vel firmitatis, aut Deus vindicās. Filius Helciæ, efa. 22. f. 4. reg. 18. d, præpositus domus regis Ezechiz. Filius item Iosifæ regis, à Pharaone Nechao Ioacim appellatus, 4. reg. 23. g. Pater Iona, luc. 3. f	Elisaphat, Deus iudicans.	אלישפט
אלירע	Eliada, Dei scientia, vel Dei cognitio. Pater Razon, 3. reg. 11. c. Filius Dauid, 2. reg. 5. c. 1. para. 3. b	Elisama, Deus exauditionis, siue Dei exauditio. Filius Ammiud, princeps tribus suæ Ephraim. nume. 1. a. 1. para. 7. f. Filius item Dauid, 1. para. 3. b. 14. b. qui 2. reg. 5. c, dicitur Elisúa. Pater Nathaniz, 4. reg. 25. g. Sic nominabatur filius Icania filii Sellu filii Sisamoi, 1. para. 2. e	אלישמע
אליעם	Eliā, Dei populus, aut Deus populi. Filius Achitophel, 2. reg. 23. d	Elifeus, Dei salus, vel Deus saluans. Nomen pro-	אלישע
אליהו	Elias, Deus Dominus, aut fortis Dominus. Nomen propheta, 3. reg. 17. a		
אליסף	Eliasaph, Deus augens, vel Deus augmentationis, aut Deus finiens. Filius Ducl, princeps tribus suæ Gad, nume. 1. b		
אלישיב	Eliasib, Deus conuersionis, aut Dei sessio vel ha-		

Interpretatio

אלישוע	pheta filii Saphath, 3. reg. 19. c. 4. reg. 3. b. luc. 4. e Elifúa, Idem. Filius Dauid, 2. reg. 5. c. qui Elifama, 1. paral. 3. b. dicitur.	
אליצור	Elifur, Dei fortitudo, siue Dei petra, aut Dei plasmatio vel colligatio. Filius Sedeur, princeps tribus suæ Ruben, num. 1. a	
אליהוא	Eliu, Deus meus ipse, aut fortitudo ipsius. Filius Ieroham patris Elcana, 1. reg. 1. a. Nomen principis militiæ, 1. para. 12. d. 26. a. 27. c Eliud, Deus laudis, siue Deus confessionis, aut Dei laus vel confessio. D. Filius Achim filii Sadoc, matth. 1. b	
ελλάς	Ellada, Græcia. G. Hellada.	
אלהודברים	Elle-haddebarim, Hæc sunt verba. sic incipit quintus liber legis, qui à Septuaginta Διαποροίμων, id est secundaria lex dicitur, deut. 17. d. Non quod alia sit quàm ea quæ in monte Sinai data est, sed quod denuo repetita sit nouo pacto per ministerium Moſis coram iis qui priorem in monte Sinai non audierant.	
הלל	Ellel, Laudans, siue lucifer, aut stultitia. Pater Abdon iudicis in Israel, iudic. 12. d Elmadan, Deus mēsuræ eorum, vel Deus indumenti eorum. D.	
אלמלך	Elmélech, Dei regnum, vel Dei consilium. Nomen ciuitatis in tribu Aſer, iof. 19. b	
אלמודד	Elmodad, Dei mensura, aut atrium dilecti. Filius Iectan, gen. 10. d	
אלנעם	Elnaem, Dei pulchritudo, siue Deus monēs eos. Pater Iofaia & Ieribai, 1. para. 11. g	
אלנתן	Elnathā, Deus dedit, siue Dei donū. Filius Achobor, ierem. 26. g. Pater Noesta matris Ioachim filii Ioacim, 4. reg. 24. b	
אלון	Elon, Ilex, vel quercus, aut fortis. Filius Zabulon, gene. 46. b. Iudex Israelitici populi, iudic. 12. d. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, iof. 19. c. 3. regum 4. a. Tale fuit nomen patri Baſemath & Ada vxorum Eſau, gen. 26. g. 36. a Elonitæ, Idem. p. n. num. 26. c	
אלפעל	Elphaal, Dei opus, vel Dei operatio. Filius Mehufim, 1. para. 8. b	
אלתקה	Elthece, Ex Hebræo & Syro, Dei theca vel capſa. Nomē ciuitatis in tribu Dan, iof. 19. c. quæ iof. 21. b, Eltheco dicitur. Eltheco, Idem. Nomen ciuitatis, iof. 21. b. quæ iof. 19. c. dicitur Elthece.	
אלתקון	Elthecon, Dei correctio, siue Dei præparatio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. g	
אל תולד	El-tholad, Dei generatio. Nomē ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. e. in tribu Simeon, iof. 19. a	
אלול	Elul, Vlulatus, siue pernoctatio. Nomen sextæ lunationis, partim Augusto nostro, partim Septēbri respondentis, 1. mach. 14. d	
אלעזרי	Eluzai, Dei fortitudo. Nomen viri, 1. para. 12. a	
ελυμαίς	Elymāida, Panicea, à panico, quod est genus feminis. G. Nomen ciuitatis in Perside, 1. mach. 6. a	
ελυμας	Elymas, Magus, siue corruptor, vel perniciosus. G. Nomen magi, act. 13. b	
אלזבד	Elzabad, Dei dotatio. Nomen principis, 1. paral. 12. b. 26. a	
	E M	
	Emalchuel, Rex Deus, aut regnū Dei, vel nuntius Dei. D. Nomen viri, 1. mach. 11. d	
היםן	Eman, Multus, aut tumultuans: vel Syriace, fidelis. Filius Zaræ filii Iuda, 1. para. 2. a	
חמת	Emath, Ira vel indignatio, aut calor, siue murus, aut vter, vel lagena. Vrbs sita in finibus Syriæ non procul à Damasco, 4. reg. 14. e. iere. 49. Etiam colligi potest hanc vrbem esse Syriæ. Est etiam nomen regionis quæ ab vrbe nomen habet, 4. reg. 22. & 23. Vide Hieronymum in locis Heb. Ipsa est terminus Chananæorū à Sidone, iof. 13. cuius mentionem habes, 4. reg. 14. g. 25. e. eſa. 15. b. 11. c. zach. 9. a. Heb. Hemath. Emath, nehem. 12. c. interpretatur cētum. Heb. Meah. Nomen turris. Emer, Dicens, vel loquens, siue exaltatio: aut Syriace, agnus. Nomen loci, 1. eſdr. 2. c Emim, Timores, aut terribiles, vel populi, siue insula aquarum. Gigantes quos expulerunt Moabitæ à terra ipsorum, deut. 2. c. In gen. 14. a, non est proprium nomen, sed vertendum Terribiles vel horrédos, quod fecit Chaldaicus interpres: sic etiā transferédum esse dicit Hieronymus in quæstionibus suis Hebraicis in Genesim: licet 1 x x εμμιμωε transtulerint. Puto tamē populos esse Raphaim, à Moabitis, Emim dictos: ab Ammonitis verò, Zomzommim, deut. 2. c. d Emmanuel, Nobiscum Deus, eſa. 7. b. matt. 1. c Emmaus, Timens cōsiliū, vel matris aut gentis consilium, seu populus abiectus. D. Nomen castelli distantis ab Ierusalem stadiis 60. luc. 24. b Emmer, Dicens, siue loquens, vel exaltatio: aut Syriace, agnus. Pater Phafhur sacerdotis, ier. 20. a. 1. eſd. 2. b. Pater itē Moſollamith, 1. para. 9. b. 24. b	דמה אמר אמים עמנואל אמר ענק עין עגלים עונם עיון עין עזרא עין גדי עין גנים עין חדה עין חצור
	Enac, Gigas, aut torques, vel monile, siue oneratus. Gigantes, nume. 13. d: quos expulerunt Chananæi, deuter. 2. b Enacim, Idem. p. n. En-agallim, Fons siue oculus vitulorū, vel curruum aut rotunditatum. Nomen vici in principio maris mortui, ezech. 47. b Enaim, Fons vel oculus eorum. Villa in tribu Iuda, iof. 15. e. Hodièque villa est Bethemin circa Terrebinthum. Hieronymus in locis Hebraicis. Heb. Enam. Enan, Nubes, vel augurium, siue fons, aut oculus earum. Nomen villæ siue viculi, nume. 34. b. ezech. 48. a. Pater itē Ahira principis tribus Nephthali, nume. 1. b Encania, Renouatio, vel dedicatio, id est festū pro renouatione vel dedicatione tēpli. G. iohā. 10. e En-dor, Fōs siue oculus generationis vel habitationis. Vrbs trib⁹ Manassē in Iezrahel iuxta Naim vrbem sita, iof. 17. c. 1. reg. 28. a. psal. 82. c En-gaddi, Fons siue oculus hœdi vel fœlicitatis: aut ex Hebræo & Syro, fons siue oculus incisionis, vel scissuræ. Vrbs in tribu Iuda iuxta mare mortuum contra Occidentem. Dicitur & Hafasonthamar, 1. reg. 24. a. ezech. 47. b. cantic. 1. d En-gannim, Fons hortorum siue oculus protectionum. Locus tribus Iudæ, iof. 15. e. Et Hieronymo in locis Heb. est vic⁹ iuxta Beth-el. Alia ciuitas sacerdotum in tribu Issachar, iof. 19. b En-hadda, Oculus acurus vel lætus: aut fons acuminis vel lætitia: siue ex Syro & Hebræo, fons vel oculus vnus siue nouus. Nomē ciuitatis in tribu Issachar, iof. 19. b En-haſor, Fōs siue oculus atrii vel vestibuli, aut fontis fœnū vel herba. Ciuitas tribus Nephthali, iof. 19. c	

הנס	Ennom, Ecce illi, siue diuitiæ corû: aut decipiēs vel contristans eos. Nomen viri, iere. 7. g. 4. reg. 23	
עין	Enon, Nubes, vel obnubilatio, siue fons aut oculus eius, vel augurium. Terminus Damasci. ezech. 47. d. Est & Enon iuxta Salim oppidum haud lōge à Iordane, vbi baptizabat Iohannes, sicut iohan. 3. e. scriptum est. Hieronymus in locis Hebraicis ad suam ætatem locū in octauo lapide Scythopoleos ad Meridiē iuxta Salim & Iordanē esse memorat.	
אנוש	Enos, Homo vel vir, siue oblitus aut desperatus. Filius Seth, gen. 4. d. Iuc. 3. g	
עין שמש	En-šemes, Fons siue oculus solis: aut ex Hebræo & Syro, fons siue oculus ministerii vel famulatus. Nomen loci, iof. 18. c	
επαφρας	Epaphras, Spumās. G. Viri fidelis nomen, col. 4. c	
επαφροδισ	Epaphroditus, Venustus, siue iocūdus. G. phil. 2. d	
επαυροσ	Epænetus, Laudabilis. G. Amicus Pauli, ro. 16. à	
עפה	Epha, Lassus, aut volans: vel Syriace, plicatus vel complicatus. Filius Madian filii Abrahæ, gene. 25. a. Ab eo Arabia Fœlix, Deserta siue Petrea, dicta est Epha, eša. 60. a. Fuit & nomen concubinæ Caleb, 1. para. 2. f. Filius Iahaddai, 1. para. 2. f	
עפר	Epher, Puluis siue hinnulus, aut plumbum. Filius Madian filii Abrahæ, gen. 25. a. 1. para. 1. c. Filius Ezra, 1. para. 4. c. 5. d	
εφεσος	Ephesii, Desiderabiles. G. act. 19. g	
εφεσ	Ephesus, Idem. f. n. G. Minoris Asiæ metropolis, & emporium celeberrimum, Amazonum opus, Ionicarum clarissima, à nomine & ipsa Amazonis appellata, pluribus ante nominibus dicta, Vrychia, Ortygia, Ptelis, Arsinoe ab vxore Lysimachi. In hac templum Dianæ celeberrimū, à tota Asia annos c. c. ædificatum. Hæc Raphael Volaterranus lib. 10. Geographiæ. In Epheso etiam Paulus prædicauit, act. 18. Huius meminit Apostolus 1. corinth. 16. apoc. 1. & 2. Extat & Pauli epistola ad Ephesios.	
אפה	Ephi, Genus est mensuræ, ezech. 45. d	
אפור	Ephod, Superhumeralis, aut ornamentū, iudic. 7. f. 8. f. 17. b. 1. reg. 2. d. 1. para. 15. d. Sic vocabatur pater Hamiel, nume. 34. d	
עפרה	Ephra, Puluerulenta, siue plumbea, aut damula. Ciuitas Ioas patris Gedeonis sita in tribu Manasse, iudic. 6. b. 8. f. Est & alia עפרה in tribu Benjamin, quæ iof. 18. d. dicitur Ophera, licet eadē sit orthographia hui' cū præcedēti in Hebræo. 1. reg. 13. d	
אפרים	Ephraim, Frugifer, aut crescens. Filius secundus Ioseph, gen. 41. g. 1. par. 6. f. Ab hoc tribus Ephraim nomenclaturam habet, quæ à Iordane flumine vsque ad Gazer lōgitudinem habuit: latitudinem verò, quæcunque à Bethel vsque ad campum maximū terminatur, Iosepho lib. 5. cap. 3. Iud. antiq. Vide Ezechielem cap. 48. Est etiam mons qui inter Ierichontē & Ierosolyma extēditur, & ab hoc sine ascendit contra Septentriones per tractū maris vsque Gazeram urbem, quem possederunt filii Ioseph, iof. 13. & 17. Dictæ sunt quoque decem tribus Israel, siue regnum Israel, Ephraim: ob Ieroboam Ephrathæum quem primū regem subierūt decem illæ tribus quæ defecerunt à Iuda, 3. reg. 11. eša. 7. & 9. osee 5, legis: & psal. 59, Ephraim fortitudo capitibus mei. Et psalm. 78, Tribum Ephraim nō elegit Similiter psal. 108.	
אפרתה	Ephratha, Vbertas, siue frugifera, vel crescens, aut incinerata. Vxor fuit Caleb filii Hefron post defunctam priorē vxorem Azubam. Ipsa peperit	
	ipfi Caleb Hur filium, 1. par. 2. Ab hac Calebis vxore Ephratha vrbs nomēclaturam accepit, quæ est in tribu Iudæ, gene. 35. c. Aliàs Beth-lehem dicta, gene. 48. b. 1. paral. 2. & 4. Videtur eadem esse quæ Caleb Ephratha appellatur, 1. para. 2. vbi mortuus est Hefron. Vide de hac re etiam Hieronymum in traditionibus Hebraicis.	
	Ephrathæi, Vbertates, siue frugiferi, aut crescentes, vel incinerati.	אפרתים
	Ephrathæus, Idem. f. n. Ephrathæus, id est de tribu Ephraim, iudi. 12. 3. reg. 11. e. Vel de Ephratha, id est de Beth-lehem, 1. reg. 16. & 17.	אפרתי
	Ephree, Cooperimentū iniqui vel socii aut contracti, siue portus iniqui vel socii aut cōfracti. Rex Aegypti, iere. 44. g. Heb. Hephree.	חפרע
	Ephrem, Frugifer, aut crescens. Nomen ciuitatis, psal. 77. a. iohan. n. g. Heb. Ephraim.	אפרים
	Ephron, Puluis, siue hinnulus, aut plumbeus. Filius Seor, gen. 23. b. à quo ciuitas in tribu Iuda, 2. paral. 13. d. 1. mach. 5. c	עפרון
	Epicurei, Adiutores, siue auxiliores. G. act. 18. d	επικουροι
	Epincium, Canticum victoriæ. G.	επινημιον
	Eraustus, Amabilis. G. minister Pauli, acto. 19. e. rom. 16. d. 2. timoth. 4. d	εραστος
	Erchueni, Longi, aut sanantes, siue maledictio combustionis. Populi, 1. esd. 4. b	ארכוויים
	Erioch, Longus, aut procerus, siue satietas vel ebrietas tua, aut leo tuus. D. Rex Elicorū, iudith 1. c	
	Esaan, Innixus, vel sustētatus, siue ignis afflictionis vel responsionis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. f	אשען
	Esaia, Saluus Domini, eša. 1.	ישעיהו
	Esau, Faciens, vel operans, aut tinea eius. Filius Isaac, gen. 25. c. qui & Edom, gen. 36. a. dicitur.	עשו
	Esbāal, Ignis idōli, siue ignis dominantis aut subicientis vel possidentis. Filius Saul, 1. par. 8. d. 9. f	אשבעל
	Ešbon, Festinans intelligere, siue festinans ædificare. Filius Bale filii Benjamin, 1. para. 7. b	אצבון
	Ešchol, Botrus, siue orbatio, aut ignis omnis. Frater Mambre, gen. 14. b. Est & vallis & torrēs terræ Chanaan in vicinia Hebronis.	אשכל
	Ešdras, Adiutor, siue atrium. Nomen prophetæ sacerdotis, 1. esdr. 7. a	אזרא
	Ešdrelon, Adiutorium fortitudinis, vel quercus auxilii. D. Ciuitas in campo magno Ešdrelon sub Dothan, iudith 1. d	
	Ešdrin, Adiutorium. D. Nomē viri, 2. mach. 12. f	
	Ešeban, Ignis filii vel ædificantis aut intelligentis. Filius Dison Horraei, gen. 36. c	אשבן
	Ešebon, Festinatio filii, aut festinatio intelligentis vel ædificantis. Filius Gad filii Iacob, gen. 46. b. Filius item Bela filii Benjamin filii Iacob, 1. par. 7. b	אצבן
	Ešec, Violentia, siue calumnia. Frater Aser filii Elasa, 1. para. 8. d	עשק
	Ešēlias, Liberās vel referuās Dominus, aut prope Dominum. Pater Saphan, 2. para. 34. b. qui 4. reg. 22. a. A salias dicitur.	אצליוח
	Ešem, Os ab osse, siue fortitudo, aut lignum eorum, vel consilium eorum, aut clausura, f. oculorum. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. e	עצם
	Ešer, Cellarium, siue thesaurus, aut angustians. Filius Seir Horraei, gen. 36. c	אצר
	Ešphatha, Congregatio siue collectio, aut consummans vel finies. Filius Aman filii Amadatha,	אספתה

עזריקם Ezricam, Auxilium resurgentis vel vindicantis, siue atrium resurgentis vel vindicantis. Dux domus Achaz, 2. paralip. 28. a. Filius Naaria filii Semeia, 1. paral. 3. d. Filius Hafel filii Elafa, 1. para. 8. d

עזריאל Ezriel, Auxilium Dei, siue atrium Dei. Pater Saraia, ierem. 36. f. 1. paral. 5. d

פ
OElix, Latinum est. Præses fuit Iudææ, act. 24. f
Festus, Latinum est. Nomē Portii præsidis Palæsthinæ & Iudææ, act. 24. g. 25. a
Fortunatus, Latinum est. Nomē viri, 1. cor. 16. c

ג
געל Aal, Abiectio, siue abominatio. Filius Obed, iudicum 9. g

געש Gaas, Tépestas, vel commotio. Nomen montis iuxta Thamnath-sare, in cuius Septétrionali parte Iosue sepultus est, iosue 24. g. iud. 2. b. 2. reg. 23. d

געב Gaba, Collis, siue calix. Ciuitas tribus Iudæ, efa. 10. g. quæ & Gabaa dicitur, ios. 15. g
Gabaa, Idem. Nomen eiusdem ciuitatis tribus Iudæ, ios. 15. g. 4. reg. 23. b.
Gabaa, siue Gabaath filiorum Benjamin, & Gabaa Benjamin & Gabaa Saul, sunt nomina eiusdem vrbs sitæ in tribu Bëiamin, 1. reg. 11. b. 2. reg. 23. d, quæ ædificauit Asa rex Iuda, 3. reg. 15. e. 1. par. 2. f. 2. par. 16. b. Eadē est ciuitas quæ Geba, iud. 20. a, collis vrbs Ca riath-iarim in quo erat arca Domini, 1. re. 10. d. 13. c

גברון Gabaa, 1. reg. 14. a. vbi dicitur, Sub malo granato quæ erat in agro Gabaa. In Hebræo est Migron, pro in agro Gabaa, & interpretatur, De gutture, aut timor, siue horreum eius.

גבעת Gabaath, Collis, aut calix, siue excelsa hora. Nomen oppidi in tribu Benjamin, ios. 18. d. 2. reg. 23. d: quod Efa. 10. g, dicitur Gabaath-Saulis, quod illic domicilium haberet Saul, Vide 1. reg. 10. d. 15. g.

גבעתי Gabaathites, Idem. 1. paral. 12. a

געב Gabac, Collis, aut calix. Ciuitas tribus Bëiamin, iosue 21. b: quæ Gabee dicitur, ios. 18. d. Eadem dicitur & Gabaa, siue Gabaath Benjamin, siue Gabaath Saulis. Vide Gabaa filiorum Benjamin.

געבון Gabaon, Collis, vel calix, aut deorsum, vel eleuatio iniquitatis. Metropolis Heuæorum, ab Ierofolymis 1. stadiis distans, ios. 18. d. iere. 18. a. Hæc est tribu Benjamin, filiis Aaron est adscripta, ios. 21. b

געבונים Gabaonites, Idem. p. n.
Gabaonites, Idem. f. n. 2. reg. 21. a
Gabatha, Eminens, vel excelsum. Græce dicitur *γαβαθα*, id est lapidibus stratus. & erat locus editior, vel stratum lapideum eminens, Ierofolymis, iudicio accommodatum, iohan. 19. c

גבתון Gabathon, Dorsum vel eleuatio eius, aut palpebræ eius, siue excelsum donum. Ciuitas in tribu Dan, iosue 21. b: quæ in 19. c, dicitur Gebbethon, iisdem consonantibus & punctis.

געב Gabee, Vide Gabaa filiorum Benjamin.
Gabelus, Terminus, vel limes, aut cōfinium. D. Nomen viri, tob. 1. c

גבר Gaber, Vir, aut virilis, vel fortis: aut Syriace, gal-lus gallinaceus. Filius Suri, 3. reg. 4. b

גבים Gabim, Cisternæ, aut locustæ, siue altitudines. Nomen vrbs sitæ in Iuda aut Benjamin quæ est vna ex illis per quas transiit Sennacherib cum iret oppugnatum Ierusalem, efa. 10. g

גברואל Gabriel, Vir Deus vel Dei, aut fortitudo Dei, vel

fortis meus Deus. Nomen angeli, dani. 8. e. luc. 1. b
Gad, Fœlix, vel accinctus. Filius Iacob septimus, ex Zelpha ancilla Lia vxoris eius, gen. 30. b. 1. para. 5. c. Nomen item prophetæ, 1. reg. 22. a
Gaddel, Magnus, siue magnitudo, aut simbria. Nomen viri, 1. efd. 2. c
Gaddi, Hœdus, siue fœlix, aut accinctus: vel Syriace, incisus. Filius Sufi, princeps tribus Ioseph, num. 13. a. Nomen loci, 1. para. 12. b: qui & Gadi dici videtur, quum Hebræis, iisdem consonantibus & punctis scribatur.
Gaddis, Aceruus, vel cōgeries, siue fœlix, vel accinctus vir. D. Filius Mathathia, 1. mach. 2. a
Gaditæ, De Gad, quod interpretatur hœdus siue fœlix vel accinctus. ios. 1. c
Gader, Murus, siue maceria, vel sepes. Ciuitas in tribu Iuda, ios. 22. d: quæ ios. 15. e, dicitur Gedera, & à Stephano Antiochia, item & Seleucia.
Gaderoth, Idem. p. n. Nomen vrbs in tribu Iuda, 2. paral. 28. c
Gaderothites, Idem. f. n. 1. paral. 12. a
Gadgad, Fœlicitas fœlicitatis, aut accinctus exercitus. Nomē loci in quo aliquādo castrametati sunt filii Israel, nu. 33. d. Quæ dictio, deut. 10. b, Hebraice scribitur גדרגד, eadēmq; est interpretatio.
Gadi, Hœdus, siue fœlix, aut accinctus: vel Syriace, incisus. Pater Manahem, 4. reg. 15. c. Est & nomen loci, 2. reg. 23. d: qui & Gaddi dici videtur, quū Hebræis, iisdem consonantibus & punctis scribatur.
Gador, Murus, siue maceria, aut sepes. Nomen loci, 1. paral. 4. f. Eadem videtur esse vrbs quæ & Gedor, quum Hebræis, iisdem consonantibus & punctis scribatur.
Gaham, Educēs eos, siue exitus eorū, aut exitus caloris. Filius Nachor ex Roma cōcubina, gen. 22. d
Gáher, Exitus caloris vel iræ. Nomē viri, 1. efd. 2. c
Galaad, Aceruus testimonii. Filius Machir filii Manasse filii Ioseph, nume. 26. d. Pater Iara patris Hari, 1. para. 5. b. Regio item Galilææ ad Orientem vltra Iordanem, gen. 32. vbi & dimidia tribus Manasses accepit possessionem cum tribubus Ruben & Gad, num. 32. deut. 3. ios. 13. Est autem ad tergum Phœnices & Arabiæ, collibus Libani copulatus: extenditur per desertum ad regionem Amorrhæorum vbi Schon regnavit, psal. 60 & 108.
Galaaditæ, Idem. p. n. num. 26. d
Galaadites, Idem. f. n. iudic. 12. c.
Galaaditim, Idem. 1. mach. 5. b
Galaaditis, Idem.
Galal, Rota, siue reuolutio, aut confinium, vel marmor. Nomen viri, 1. paral. 9. c
Galalai, Idem. 2. efd. 12. c
Galatæ, Lactantes, vel lactei. G.
Galatia, Lactans, vel lactea. G. Aliàs Gallogræcia Asiæ minoris prouincia, Bithyniæ contermina, à Gallis vocabulum trahens, qui in auxilium à rege Bithyniæ euocati, regnum cum eo, facta victoria, diuiserūt: sicque deinde Græcis admixti Gallogræci, deinde Galatæ appellati sunt. Vide Plinium lib. 5. cap. 32, Ptolem. in 5. cap. 4, & Strabonem in 4.
Galgal, siue Galgala, Rota, siue reuolutio, vel ablatio, aut aceruus acerui, vel reuolutio acerui. Nomē ciuitatis vltra Iordanē, nō procul ab Iericho, osce 9. d. 2. efd. 12. b. ios. 4. d. 5. c. 15. e. 1. reg. 10. b
Galilæa, Volubilis, siue volutabilis, aut rota. Syriæ regio ad Septentrionē Iudææ sita, quæ ab solis lz. i.

*γαλαται
γαλατία*

Interpretatio

occafū Ptolemaide ciuitate & Carmelo mōte difterminatur. Ab Oriente eam Hippene ſiue Ioppe & Gadara ſuis finibus reſecant. A Meridiano latere Scythopolis & Samaria ſuis vtraque excipiuntur regionibus, nec vltra fluenta Iordanis patiuntur extendi. Septentrionalia eius à dextro latere Tyrus claudit, ſicut ſcribit Egeſippus lib. 3. cap. 6. de Ieroſolymorum excidio, & Iosephus cap. 2. lib. 3. belli Iudaici. Tradūt verò ſiue duplicē eſſe Galilæam, ſuperiorē ſcilicet & inferiorē. Superior iuxta Tyrum, Sidonem & Cæſaream Philippi ſita eſt, qua gentes attingit ad Aquilonem. Iſta, Galilæa gētium, eſa. 9. & matth. 4. appellatur: vel quia illic gentes vſque ad Salomonis tēpora habitauerunt, vel quòd Hiram regi Tyrionum oblata ſit, 3. reg. 9. Hæc in tribu Nephtali ſita eſt. Inferior Galilæa circa Tiberiadem & ſtagnū Genezareth in tribu Zabulon poſita eſt: de qua matth. 3. & 4. Chriſtus frequenter verſatus eſt in Galilæa, iohan. 4. Vnde etiā Galilæus vocatus eſt, matth. 26. aut propter Nazareth & Capharnaum, in quibus illi domicilium, luc. 2. & 4. Quapropter etiam Iulianus imperator Chriſtianos ſolebat Galilæos nuncupare, quod Eusebius lib. 10. cap. 35. eccleſiaſtica hiftoria & alijs ſæpe memorat. Galilæi verò dicti ſunt, quòd vicini ſint Gentibus: & Galilæa interpretatur confinium, ſicut iof. 13. Galilæa Philiftinum dicitur. Vide Iosephum lib. 3. cap. 2. de bello Iudaico, Egeſippum lib. 3. cap. 6.

גלילות

Galilæa, iof. 13. a. Idem. p. n. Heb. Geliloth. Galilæi, Volubiles, ſiue volutabiles, aut rotantes, luc. 13. a.

גלים

Galilæus, Idem. ſ. n. Gallim, Coaceruantes, ſiue transmigrantes, vel reuoluentes, aut diſcooperientes. Nomen vici Accaronis, vnde dicitur fuiſſe Phalti, qui Michol duxerat vxorē poſt fugā Dauid. 1. reg. 25. g. At eſaie 10. g. Filia-gallim, vel Bath-gallim, eſt nomē vrbs ſitæ in tribu Benjamin aut Iuda, per quam tranſiit Sennacherib cum iret oppugnatum Hieruſalem. In eo autem eſaie loco, Filia Gallim ſcribitur, nō Gallim ſimpliciter.

גללים

Gallim, eſa. 15. b. Gutta, aut gutta maris, ſiue coaceruantes, vel transmigrantes, aut reuoluentes. Heb. Agallim. Ciuitas non procul à limite Moabitaram.

גלילון

Gallion, Lactās, vel lacteus. G. Procōſul Achaia, act. 18. c.

גמליאל

Gamaliel, Retributio Dei, aut camelus Dei, ſiue ab lactatus Dei. Filius Phadaſſur, princeps tribus Manasse, nu. 1. a. act. 5. f. Præceptor Pauli, act. 22. a.

גמריה

Gamarias, Conſummatio Domini, ſiue cōſumptio Domini. Filius Helcia, iere. 29. a. Filius item Saphan ſcribæ, iere. 36. c.

גמול

Gamul, Retributio, ſiue ab lactatio.

גמזו

Gamzo, Etiam iſte, aut ſcirpus vel iuncus iſte. Nomen vrbs, 2. paral. 28. c.

גרב

Gareb, Scabies: aut Syriace, hydria. Nomen collis, ier. 31. g. Nomen item viri, 2. reg. 23. d. 1. para. 11. g.

גריזים

Garizim, Secures, vel ſciſſores. Nomen montis Samarie iuxta Galgal, vltra Iordanē, Sichimorū imminens ciuitati, iudic. 9. a. deut. 11. d. 2. mach. 6. a.

גרמי

Garmi, Offeus, vel offa, aut peregrinationis aqua: vel Syriace, cauſa mea, 1. paral. 4. c.

גשפא

Gaspha, Appropinquatio oris, ſiue accedēs huc. Nomen loci, 2. eſdr. 11. c.

Gatham, Tactus eorum, vel mugitus eorū, aut mugitus perfecti vel ſimplicis. Filius Eliphaz filii Eſau, ex Ada vxore, gen. 36. b.

געתם

Gaulon, Transmigratio eorū, vel reuolutio eorū: aut ex Syro & Hebræo, intus manens. Nomen ciuitatis refugii in Baſan, iof. 20. c. 1. par. 6. f.

גולן

Gaza, Fortis, aut capra. Nomen vrbs Palæſthina, gen. 10. c. 1. reg. 6. d. act. 8. e. Hæc vrbs reſpectu tribus Iuda magis vergebat ad Meridiē, quā ad Occidentem, iof. 10. g. eſa. 14. in fine, 4. reg. 18.

גזה

Gazabar, Theſaurarius. Pater Mithridatis, 1. eſdr. 1. d.

גזבר

Gazam, A Erica, vel vellus eorum, aut tranſitus eorum, ſiue tondens eos. Nomen viri, 1. eſdr. 2. c.

גזם

Gazæi, Fortes, aut capræ, vel hirci. Nomen populi, iof. 13. a.

גזתים

Gazensēs, Fortes, aut capræ, vel hirci. D.

גזר

Gazer, ſiue Gazera, Præſciſſio, aut diuiſio, vel ſententia. Nomē ciuitatis à Salomone ædificatæ, 3. reg. 9. c. iof. 10. f. 16. a: quæ ex tribu Ephraim data fuit Leuitis, iof. 21. b. 1. par. 6. 7. f. 14. d. in quarto miliaro Nicopolis.

Gazaris, Idem. D. 1. machab. 13. g.

Gazophylacium, Vbi gaza, id eſt theſauri templi ſeruabantur. ex Perfico & Græco. Luc. 21. a.

ג

Geba, Collis, aut calix, ſiue vas. Nomen ciuitatis de tribu Benjamin, poſteris Aaron datæ, 2. eſdr. 7. d. 11. d: quæ & Gaba, Gabaa, Gabaa Benjamin & Gabaath dicitur. Vide Gabaa.

געב

Gebal, Terminus vel limes. Nomen ciuitatis Syriæ, pſal. 82. b: quæ nunc Gibel dicitur teſte Volaterrano. appellatur & Biblus.

גבל

Gebbai, Dorſum, ſiue eleuatio, aut cifterna, vel locuſta: vel Syriace, exactor. Nomen viri, 2. eſdr. 11. b.

געבי

Gebbar, Vir, aut virilis, ſiue fortis: vel Syriace, gallus gallinaceus. Nomen viri, 1. eſdr. 2. b.

גבר

Gebbethon, Dorſum ſiue eleuatio eius, aut palpebræ eius, ſiue excelſum donum. Nomen ciuitatis Leuitis datæ in tribu Dan in terra Philiftinorum, iofue 19. c: quæ in 21. b, dicitur Gabathon, 3. reg. 15. f.

גבתון

Geddel, Magnus, ſiue magnitudo, aut ſimbria. Nomen viri, 1. eſdr. 2. c.

גדל

Geddiel, Hædūs Dei, ſiue foelicitatis Deus, aut accinſionis vel expeditionis Deus. Filius Sodi, numeri 13. a.

גדיאל

Gedelias, Magnitudo Domini, aut ſimbria Domini. Filius Phadſſur, ierem. 38. a.

גדליהו

Gedeon, Conterens vel confringens: aut ex Syro & Hebræo, abſciſſio iniquitatis. Pater Abidam principis tribus Benjamin, num. 1. a. Filius Ioas, iudex in Iſrael, iudic. 6. b: qui & Ierobaal dictus eſt, iudic. 6. f.

גדעון

Gedera, Murus, ſiue maceria, aut ſepes. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iofue 15. e: quæ à Stephano Antiochia, item & Seleucia vocatur.

גדרה

Gederithes, Idem. 1. paral. 27. d.

Gederothaim, Idem. p. n. Nomen vrbs in tribu Iuda. iof. 15. e.

גדרתים

Geddelthi, Magnitudo, aut ſimbria. Nomē viri, 1. paralip. 25. b.

גדלתי

Gedor, Murus, ſiue maceria, aut ſepes. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. g. 1. paral. 4. c. 12. a. Eadem videtur eſſe vrbs quæ & Gador, quū Hebræis, iisdem conſonantibus & punctis ſcribatur: Filius

גדר

	Phanuel, 1. para. 4. a. Filius Abigabaon, 1. para. 8. c	1. efd. 8. a	
	Gehenna, Vallis deceptionis vel tristitiæ siue diuitiarum: aut Syriace, infernus. D. Nomen loci, matth. 18. b	Gerson, Exilium eius, vel peregrini mutatio. Filius Leui filii Iacob, gen. 46. b. 1. par. 6. a. vbi & per ך, & per ם scriptum reperitur.	גרשן
גיא-הנם	Ge-hennom, Vallis decipiens vel cōtristans eos, siue vallis diuitiarum suarum: aut Syriace, infernus. Nomen vallis, iof. 15. b, tribui Benjamin datæ, 18. c. Interdum scriptum reperias Ge-ennom.	Gersonni, Exul, vel peregrini mutatio. Nomen viri, 1. paral. 26. c	גרשני
גיהון	Gehon, Pectus siue eductio, aut exitus, siue vallis gratiæ vel mansionis. Fluuius qui è paradiso ter restri labitur, gen. 2. c. Iosephus Nilum vocat.	Gerfonitæ, Idem. nume. 26. f	
גלבוע	Gelbœc, Reuolutio inuestigationis vel scrutationis, aut acruus tumoris vel inflationis: aut ex Hebræo & Syro, reuoluens deprecationem. Montis nomen, 1. reg. 28. a. 31. a. 1. para. 10. a	Gerfonites, Idem.	
גלוני	Gelonites, Exultans, siue reuoluens, aut transmigrans, aut reuelans vel detegens. 2. reg. 23. d	Gerzi, Securis, siue scissor. Nomen pagi, 1. reg. 27. c	גרוי
גמלי	Gemalli, Retributio, vel merces, aut ablaçtatus, vel camelus. Pater Amiel, num. 13. a	Gefan, Appropinquans, aut vallis mutationis siue eboris vel somni. Filius Iehaddai, 1. paral. 2. f	גישן
גיא-מלח	Gemelli, Vallis salinarum, aut nautarū. sic interpretatur Hieronymus. 2. reg. 8. d. Nomen vallis. Genezar siue Gennezareth, Hortus principis, vel protectio principis. D. Stagnū Galilææ, iuxta quod Christus apostolos vocauit, luc. 5. aliàs mare Galilææ & Cinnereth appellatum. Habes elegantissimam huius lacus, simul etiam regionis vicinæ descriptionē in Egesippo lib. 3. cap. 26, de excidio Ierosolymorum. Marc. 6. g. 1. mach. 11. g. Vide Cenereth & Ceneroth.	Géssen, Appropinquatio, vel approximatio. Regio Aegypti, vbi Iacobus patriarcha cum suis habitauit liberis, quam nonnulli (vt Hieronymus in Hebraicis quæstionibus author est) Thebaidem vocant, gen. 46. c	גשן
	Genezar, matth. 14. d. luc. 5, in Græco Gennezareth: & Hebraice interpretatur hortus aut protectio principis, siue hortus vel protectio ministrātis. D. Gennæus, Generosus. G. Nomen viri, 2. mach. 12. a	Gessur, Vallis aspectus, aut vallis bouis, siue vallis murus, aut pons. Nomen regionis Syriæ, 2. reg. 3. a. 1. paral. 2. c. 3. a	גשור
	Genthon, Hortus vel viridarium, aut protectio eius. Nomen viri, 2. efd. 10. a	Gessuri, Idem. Regio Syriæ, quæ & Gessur, deut. 3. b. iof. 13. a. 1. reg. 27. c	גשורי
גנתים	Genubath, Furtiua, vel furtum, aut protectio, vel hortus filiæ. Filius Addad Idumæi aduersarii Salomonis, 3. reg. 11. d	Geth, Torcular. Nomen ciuitatis Palæsthinæ a Roboam constructæ, 2. para. 11. b. Vnde Ionas propheta, 1. reg. 6. d. 17. g. 4. reg. 14. f. Quæ aliàs & Anthedon, ite & Agrippia, authore Volaterrano lib. 11, dicitur.	גת
גת-חפר	Gera, Ruminatio siue peregrinatio, aut certatio, vel conflictus. Filius Benjamin, gen. 46. c. qui 1. paralip. 8. a, Ahara dicitur: quo loco dicitur filius Bela filii Benjamin. Pater item Aod, iudic. 3. b. Pater item Semei viri de cognatione domus Saul, 2. reg. 16. b	Gethaim, Idem. p. n. Nomen ciuitatis ad quæ fugerūt Berothitæ interfectores Ibsoloth, 2. reg. 4. a	גתיםה
גרתה	Gerara, Peregrinatio, vel certatio, aut cōfliktus. Metropolis terræ Palæsthinæ, in qua natus est Isaac, gen. 10. c. 20. a. 26. Ab hac Geraritica regio nomenclaturam sumpsit, 2. para. 14. d: quæ olim terminus Chananzorū fuit ad Australem plagam.	Geth-hépher, Torcular fodiens vel explorans, siue torcular confundens aut exprobrans. Nomen ciuitatis in tribu Zabulon, iof. 19. a	גתה-חפר
גרשם	Gerafeni, In Græco Gergefeni: & Hebraice interpretatur peregrinationi siue conflictui aut ruminatiōni appropinquantes. D. Nomen ciuitatis quæ est vltra Galilæam, matth. 8. d	Gethæus, Torcular, 2. reg. 6. b	גתי
גרשם	Gergesæi, Peregrinationi vel conflictui aut ruminatiōni appropinquantes. Populi, gen. 15. d	Gethæi, Torcularia. Nomen populi, iof. 13. a. 2. regum 15. d	גתים
	Gergesæus, Idem. f. n. Filius Chanaan, gen. 10. c	Gether, Vallis explorationis vel contemplationis, siue torcular explorationis, aut vallis turturis. Filius Aram, gen. 10. d. Ab hoc Acarnanii siue Carrii (vt refert Hieronymus in quæst. Heb.) originē traxere.	גתר
	Gerreni, Incolæ, siue peregrini, aut certates, vel confligentes. D. Populi, 2. mach. 13. e	Gether, 1. reg. 30. g, scribe Iether, & vide יתיר.	
	Gersam, Aduena ibi, siue peregrinus nominatus. Filius Mosis, exod. 2. d. Heb. Gersom.	Geth-remmon, Torcular mali punici, aut torcular excelsum. Nomen ciuitatis. Duæ autem fuerunt: altera data tribui Dan in possessionem, iof. 19. c. altera tribui Manasse. Ambæ autem Leuitis postea assignatæ, iof. 21. b. c	גת-רמון
	Gersom, Idem. Filius Mosis, 1. par. 6. e. f. 15. a. 23. b: qui exod. 2. d, iud. 18. g. Hebraice dicitur Gersom, licet ibi & aliis aliquot locis corrupte impressum sit Gersam. Est & alius Gersom de filiis Phinees,	Gethsemani, Vallis pinguedinū, siue vallis olei, aut vallis pinguius. Esa. 28. a, pro Gethsemani, vetus interpres vertit Vallis pinguium. Scribi debet Ge-semani. D. Nomen vallis quæ est ad radices montis Oliuēti, matth. 26. d. mar. 14. d	גיא-שמנים
		Gézer, Præcissio, siue diuisio, aut sententia. Nomen ciuitatis, 2. reg. 5. d. Eadem ciuitas quæ & Gazer dicitur.	גזר
		Gezerō, Præcissio doloris siue fortitudinis, aut diuisio vel sententia doloris siue fortitudinis. D. Nomen ciuitatis, 1. mach. 4. b	
		Gezonites, Tondens, siue transiens. 1. paral. 11. g	גזונים
		Gezez, Tondens, aut vellus, siue transitus. Filius Caleb, 1. paral. 2. f	גז
		Giah, Eductio, extractio, deriuatio, eruptio, aut gemitus, siue suspirium. Nomen loci, 2. reg. 2. f, in tribu Benjamin: pro quo interpres vertit vallis.	גיא
		Giblii, Termini vel confinia, aut terminus maris. Populi ciuitatis Gebal ī Syria habitates: de qua psalmo 28. ezech. 27. b. 3. reg. 5. d. aut simpliciter La 121. ii.	גבלים

Interpretatio

	picidæ.	fen in Latinis & Græcis codicibus, gen. 46 & 47.	
גדרות	Gideroth, Muri, siue maceriaz, aut sepes. Nomē ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. e	Gossef, Pluuia, aut appropinquatio eorum: vel Syriace, corporalis. Nomen viri, 2. efd. 2. d	גשכ
גיהוי	Giezi, Vallis visionis, aut vallis pectoris. Famulus Elisei, 4. reg. 4. b	Gothoniel, Hora siue tempus meum Deus. Nomen viri, 1. paral. 27. b	עתניאל
גהון	Gihon, Pectus, aut eductio, vel exitus, siue vallis gratiaz vel mansionis. Fons in ciuitate Dauid, qui aliter dicitur Siloe, iohan. 9. 3. reg. 1. 2. paralip. 32. f. efa. 8. & apud paraphrastem Chaldæum. Iussit Dauid filium suum Salomonē vngi in regem iuxta fontem Gihon, qui optaret regnum filii sui perpetuum & perenne esse, sicuti aquæ Gihon perennes erant. Hæc Hebræi.	Gozan, Tonsio, aut vellus, siue transitus, vel corpus nutriens: aut ex Syro & Hebræo, intus nutriens. Nomen fluuii in Mesopotamia, 4. reg. 19. c. 1. paralip. 5. d. efa. 37. c	גון
גלו	Gilo, Exultatio siue reuolutio, vel transmigratio, aut reuelatio vel detectio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. f. 2. reg. 15. b	G R Græci, Hebraice dicitur Ieuanim, id est deceptores vel contristantes, siue coenosi, aut columbini. Græce verò, robusti vel fortes interpretatur.	יונים
הגלני	Gilonites, Exultans, siue reuoluens, vel transmigrans, aut reuelans, vel detegens. 2. reg. 15. b	Græcia, efa. 66. f. ezech. 27. d. In Hebræo est Iauan, qui fuit filius Iapheth, à quo denominata est Græcia vel Ionia, & interpretatur decipiens, vel contristans, siue coenosa, aut columbina. Græce verò, robusta vel fortis. act. 20. a	יון
גינת	Gineth, Hortus vel protectio. Pater Thebni, 3. reg. 16. e	Græcus, Idem. m. g. Gregis turris, vide Eder.	יוני
געתה	Goátha, Tactus eius, aut mugitus eius. Nomen loci non procul à Ierofolyma distantis, iere. 31. g. Hunc Lyranus Golgotha esse putat.	G V Guel, Redemptio Dei, siue exaltatio Dei. Filius Machi, princeps tribus Gad, num. 13. b	גואל
גוב	Gob, Cisterna, vel locusta, aut altitudo. Nomen loci, 2. reg. 21. d	Guni, Hortus, siue protegens. Filius Nephthali, gen. 46. c. 1. para. 7. c	גוני
גדליהו	Godolias, Magnitudo Domini, aut simbria Domini. Filius Abicam filii Saphan, 4. reg. 25. f. Filius item Amariæ, sopho. 1. a	Gunitæ, Idem. nume. 26. f	גור
גוג	Gog, Tectum vel solarium, siue tegulatum. Nomen regis Magorum siue Gogitarú, efa. 30. ezech. 38. a. apoc. 20. c. Filius Ioel, 1. para. 5. a	Gur, Catulus, siue habitatio, aut collectio, vel timor. Clius montium Ieblaam, 4. reg. 9. f	גור
גולן	Golan, Transmigratio, siue reuolutio: aut ex Syro & Hebræo, intus manens. Nomen ciuitatis in Basan, deut. 4. g: quæ iof. 20. c, dicitur Gaulon, licet Hebraice Golan legatur, sicut & hîc. Golgotha, Caluaria, vbi scilicet sunt caluariz mortuorum Syrum siue Chaldaicū vocabulum. Quātum ad terminationē attinet, mons craniorū est in parte Aquilonari vrbis Ierusalē in quo crucifixus fuit CHRISTVS Dominus noster, iohā. 19. d. Et certe consentaneum fuit vt Christus ageretur in crucem in ea vrbis parte in qua fiebāt oblationes.	Gur-baal, Catulus idóli vel dominātis, aut subiiicientis vel possidētis: aut peregrinatio siue timor aut habitatio idóli vel dominantis aut subiiicientis vel possidentis. Nomen loci, 2. paralip. 26. a: in quo Arabes habitauerunt. Eadem quæ Gerara.	גור-בעל
גלית	Goliath, Transmigratio, aut accumulatio, siue reuolutio, vel detectio. Nomen gigantis, quē expugnauit Dauid, 1. reg. 17. a	H Aba, Abscōsio, vel dilectio: aut Syriace, peccatum vel obligatio. Filius Gomer filii Heber, 1. para. 7. g	יחבה
גמר	Gomer, Consummans, vel consumens, aut deficiens. Filius Iapheth, gen. 10. a. à quo Gomeritzæ, qui nunc Galatæ dicuntur. Secundum Hebræos, dedit nomen Africæ. Hoc nomē habuit & filia Debelaim vxor Osee, osee 1. a	Habacuc, Luctator, vel amplexans. Nomē propheta, habac. 1. a	חבקוק
גמור	Gómor, Genus mēsuræ, id est decima pars ephi, exod. 16. g	Háber, Socius aut particeps, siue incantator, aut liuor. Filius Baria, filii Aser, filii Iacob, 1. paral. 7. f: iudic. 4. b, vir Cinæus.	חבר
גמרה	Gomorrha, Populus rebellis, aut populus timēs, siue manipulus, vel seruitus: aut Syriace, lana. Ciuitas Pentapoleos, ad Orientalem plagam terræ Iudæ sita in vicinia Sedom, gen. 19. c	Haberitzæ, Idem. p. n.	חבר
	Gomorrhæi, Idem.	Habia, Abscōsio Domini, aut dilectio Domini: vel ex Syro & Hebræo, debitum vel obligatio Domini. Nomen viri. 1. efd. 2. c	חביה
גורגיא	Gorgias, Terribilis, vel velox. G. Nomen viri, 1. machab. 3. e	Habor, Socius, aut particeps, siue incantatio aut liuor. Nomen fluuii, 4. reg. 17. a. 18. c. 1. para. 5. d	חבור
גורגיא	Gortyna, Pharetra. G. Nomen loci, 1. mach. 15. d	Habsanias, Debitū clypei Domini, siue dilectio, vel absconsio clypei Domini. Pater Ieremiæ filii Iezonizæ, iere. 35. a	חבצניה
גושן	Gosén, Appropinquatio, vel approximatio. Nomen duarū regionū, quarum altera est in AEGYPTO, de qua gen. 46 & 47. Altera verò in Terra sancta, in tribu Iuda, iof. 10 & 15. Pro Gosē legitur Gesen in Latinis & Græcis codicibus, gen. 46 & 47.	Hacel-dema, Ager sanguinis. Syrum est. Nomē agri pecuniis illis quibus CHRISTVM vendiderat Iudas proditor empti in sepulturam peregrinorū. Qui hodie monstratur in AElia ad Australem plagam mōtis Sion, teste Hieronymo in locis Hebraicis. matth. 27. a. act. 1. c	חקל-דמה
	Gosē, Appropinquatio, vel approximatio. Nomen duarū regionū, quarum altera est in AEGYPTO, de qua gen. 46 & 47. Altera verò in Terra sancta, in tribu Iuda, iof. 10 & 15. Pro Gosē legitur Gesen in Latinis & Græcis codicibus, gen. 46 & 47.	Hachamoni, Sapiēs vel sapientissim⁹, aut hamus numerationis vel muneris, siue expectatio muneris. Pater Iesbaam, 1. paralip. 11. b. Pater Iahiel, 1. paral. 27. d	חכמוני
	Gosē, Appropinquatio, vel approximatio. Nomen duarū regionū, quarum altera est in AEGYPTO, de qua gen. 46 & 47. Altera verò in Terra sancta, in tribu Iuda, iof. 10 & 15. Pro Gosē legitur Gesen in Latinis & Græcis codicibus, gen. 46 & 47.	Hachelai, Expectans Dominū, siue hamus Domini. Pater Atherfatha, 2. efd. 10. a	חכליה
	Gosē, Appropinquatio, vel approximatio. Nomen duarū regionū, quarum altera est in AEGYPTO, de qua gen. 46 & 47. Altera verò in Terra sancta, in tribu Iuda, iof. 10 & 15. Pro Gosē legitur Gesen in Latinis & Græcis codicibus, gen. 46 & 47.	Hachila, Spes in ipsa, aut hamus in ipsa, siue palatum vel dulcedo in ipsa. Collis est in forte tribus Iudæ, ad desertū Ziph, in quo latuit Dauid, 1. reg.	חכילה

	23 & 26: arcem habes natura munitissimam, olim ab Herode extructam Mesida nomine, id est munitionem, 1. reg. 23. c. 26. a	
חוקק	Hacoc, Sculptor, aut scriba, siue legislator. Ciuitas, 1. para. 6. g. quæ eadem esse videtur quæ aliàs Hucuca dicitur in tribu Nephthali, iof. 19. c	
חקופא	Hacupha, Præceptum oris, aut sculptura oris. Nomen viri, 1. esdr. 2. c	
חקוץ	Hacus, Spina, siue æstas, aut tædium siue vigilia, vel finis. Nomen viri, 2. esdr. 3. c	
חרד	Hadad, Acutus vel gaudens: aut Syriace, nouus vel vnitas. Filius Ismahelis, gen. 25. b. 1. para. 1. b	
חדלי	Hadali, Cessatio, vel vetatio, aut defectus. Pater Amasa, 2. para. 28. b	
חדשה	Hadassa, Nouitas, aut mensis: vel ex Syro & Hebræo, vnus aries. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iofue 15. c	
חדיד	Hadid, Acutus, siue gaudens: aut Syriace, nouitas: vel ex Syro & Hebræo, vna manus. Ciuitas, 1. esdr. 7. d. 11. d	
עוריאל	Hadriel, Grex Dei, aut ablatio Dei, siue priuatio Dei. Gener Saulis, maritus Merob, 1. reg. 18. e	
חרך	Hadrach, Acumen siue gaudium teneritudinis, vel cubiculum tuum: aut ex Syro & Hebræo, vnitas vel nouitas teneritudinis. Ciuitatis nomē, zach. 9. a. Quidam Syriam fuisse putāt. Hieronymus in locis Heb. terram Damasci credidit.	
חדשי	Hadsi, Nouitas, aut mensis: aut ex Syro & Hebræo, vnus munus, aut nouum munus. Nomen loci, 2. reg. 24. a	
חגב	Hagab, siue Hagaba, Locusta. Nomē viri, 1. esdr. 2. c	
חגיה	Haggia, Festiuitas Domini, vel solēnitas Domini, aut gyrus Domini. Filius Merari, 1. para. 6. c	
העי	Hai, Aceruus, vel coaceruatio. Ciuitas Amorrhæorum trās Iordanem supra Iericho sita, iuxta Bethauē, ad Orientalem plagā oppidi Beth-el non longe ab eo distans, iof. 7. a. & 12. c. Cuius regē suspēderunt filii Israel, iof. 8. f. Hæc esā. 10. f. Aiath appellatur. Hieronymus in locis Hebraicis Agai quoque appellat. Huius mentio habetur etiam genef. 12. b. iof. 12. 1. esdr. 2. b. Hai autem cuius mentio fit ierem. 49. a, est Ammonitarū, & scribitur Hebraice חעי siue ח emphatico.	
עיה	Hai, Idem. Eadem vrbs quæ & חעי, nehem. 11. d	
חלח	Hala, Dolor siue infirmitas maxillæ, siue principium humilitatis vel teneritudinis. Nomen fluminis, 4. reg. 17. a. 18. c	
חלאח	Halaa, Infirmitas, siue rubigo. Altera vxor Aschur, 1. paral. 4. a	
חלקת	Halcath, Portio, siue diuisio, aut lenitas, vel lubricatio. Ciuitas in tribu Aser, data Leuitis, iof. 19. b. Quæ & Helcath dicitur, iof. 21. c	
חלחול	Halhul, Dolor siue principium doloris vel immunditiæ: aut expectatio doloris vel prophanationis, siue obstetricatio doloris. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. g	
חלליל	Hallelu-ia, Laudate Dominum, psal. 104. a	
חמת	Hamathæus, Indignatio, siue calor: aut murus, siue vter vel lagena. Filius Chanāan, gen. 10. c. 1. par. 1. b: à quo Hamath vrbs, quæ Macedones Epiphaniā nuncupauerūt, alii Antiochiā, vt nonnullis placet. Mihi videtur esse vrbs tribus Nephthali, quæ Emath dicitur: à qua circūiacēs regio sic dicta est.	
חמדן	Hamdan, Cupiditas, aut calor iudicii. Filius Dيسان filii Seir Horraei, genef. 36. c: qui 1. para. 1. c. dicitur Hamran.	
	Hamoth-dor, Indignatio vel calor generationis aut pilæ vel sphæræ siue habitationis. Ciuitas, iof. 21. c: quæ de tribu Nephthali non solum Leuitis, imò etiam profugis homicidis pro tutissimo asylo est assignata.	חמת-דאר
	Hamon, Calor, aut sol, siue ira eius. Nomen ciuitatis, iof. 19. b. 1. par. 6. g. in tribu Nephthali.	חמון
	Hamran, Asinus, vel lutum, aut vinosus: Filius Dيسان, filii Seir Horraei, 1. para. 1. c: qui gen. 36. c, dicitur Hamdan.	חמרן
	Hamucl, Calor, siue ira Dei: aut ex Syro & Hebræo, viderunt Deum. Filius Masma, 1. par. 4. d	חמואל
	Hamul, Pius, siue misericors. Filius Phares filii Iudæ, gen. 46. b. 1. para. 2. a	חמול
	Hamulitæ, Idem. p. n. num. 26. c	
	Hanameel, Gratia ex Deo, siue misericordia vel donum à Deo. Filius Sellum patruelis Ieremiæ prophetæ, ierem. 32. a	חנמאל
	Hanan, Gratiōsus, vel pius siue misericors, aut donas. Filius Maacha, 1. para. 11. g. Filius Sizac, 1. par. 8. c. Filius Afel filii Elasa, 1. paral. 8. d. 9. g. 2. esdr. 7. c. 8. b. Filius Iegedeliæ, iere. 35. a. 1. par. 4. c	חנן
	Hananeel, Gratia Dei, siue misericordia Dei, aut donum Dei. Nomen turris Ierosolymæ, 2. esdr. 3. a. ierem. 31. g	חננאל
	Hanani, Gratiōsus, aut donans, vel pius siue misericors. Pater Iehu prophetæ, 3. reg. 16. a. 2. paralip. 16. c. nehem. 12. c	חנני
	Hanania, siue Hananias, Gratia Domini, siue misericordia Domini, aut donū Domini. Pater Selemiæ patris Ieræ, ierem. 37. c. Pater item Sedeciæ principis, iere. 36. c. Filius Zorobabel filii Phadaia, 1. para. 3. d. 8. c. Nomē prophetæ, iere. 28. a. Etia hoc nomine vocabatur ille qui cum Daniele propheta à Nabuchodonosor in captiuitate enutritus fuit, cui præpositus eunuchorum, Sidrach nomen imposuit, dani. 1. b	חנניה
	Hanathon, Gratia vel misericordiæ donum. Ciuitas in terra Zabulon, iof. 19. b	חנתון
	Hanes, Gratia vexillum, siue gratia tentatio vel fuga: aut ex Hebræo & Syro, gratia miraculum. Ciuitas Aegypti, esā. 30. a	חנס
	Haniel, Gratia siue misericordia Dei, aut requies vel donum Dei. Filius Olla, 1. para. 7. g. Filius Ephod, princeps tribus Manasse, num. 34. d	חניאל
	Hanni, Afflictus vel pauper, siue respōdens. Nomen viri, 2. esdr. 12. a	חני
	Hanon, Gratiōsus, siue misericors, vel donans, siue requiescens. Filius Naas regis filiorum Ammon, 2. reg. 10. a. 1. para. 19. a	חנון
	Hanun, Idem. Nomen viri, 2. esdr. 3. c	
	Hapham, Thalamus eorum, siue coopertura eorum, aut litus eorum. Filius Hir, 1. para. 7. c	חפם
	Haphsiba, Voluntas mea in ea. Mater manasse, 4. reg. 21. a	חפציבא
	Happhim, Thalami, siue cooperti, aut litus maris. Filius Machir, 1. para. 7. c	חפים
	Hapharaim, Fodientes, aut explorantes, siue confundentes, aut explorans, siue confundens mare. Ciuitas in tribu Zabulon, iof. 19. b	חפרים
	Harad, siue Harada, Stupor, aut tremor. Nomē fontis, siue loci in quo castrametati sunt filii Israel profecti de Sepher, iudic. 7. a. num. 33. c	חרד
	Haraia, Calor, aut ira Domini. Pater Eziel, 2. esdr. 3. b	חרהיא

Interpretatio

חרים	Haram, Destructus, siue anathematizatus: vel rete siue retiaculum, aut dedicatus siue consecratus, scilicet Deo, nehem. 10. a. 12. a	Hafar-moth, Atrium mortis, vel foenum mortis. Filius Iectan, gen. 10. d	חצר-מות
	Harama, Idem. 1. reg. 30. g. Vide Harma.	Hafar-suhal, Atrium vel foenum vulpis, aut foenum semitæ. Nomen ciuitatis, 1. para. 4. e. Hæc & Hafer-suhal appellatur, iof. 19. a	חצר-שועל
חרן	Harā, Ira, siue irascēs: aut Syriace, libertas. Charra, ciuitas Mesopotamiæ, à Charra Syriæ fluuio, in qua habitauit Thare, gen. 11. d. 12. b. 27. g. 28. b. 29. b. De qua & 4. reg. 19. c. efa. 37. c. ezech. 27. e. Dicitur & Charan à Græcis, act. 7. a. Est & nomen viri, 1. para. 2. f. vbi dicitur, Peperit Haran.	Hafar-susim, Atriū equorū, aut foenū equorū. Nomen ciuitatis, 1. para. 4. e. quæ & Hafer-sufa.	חצר-סוסים
חרבונה	Harbona, Destructio, siue gladius eius nūc, aut siccitas eius nunc, siue ira ædificantis vel intelligentis. Nomen eunuchi, esther 1. b	Hafason-thamar, Glarea, vel lapillus commutationis: aut diuisio siue sagitta palmæ, id est dactyli. Nomen oppidi, quod & En-gaddi dicitur, gen. 14. b. 2. paral. 20. a	חצון-תמר
חרף	Hareph, Hyems siue opprobriū, vel adolescētia: aut Syriace, acut⁹. Nomē viri, 2. efd. 7. c. nehe. 10. a	Hafbadana, Festinans aut cogitans iudicium suum, siue silens aut computans iudicium suum. Nomen viri, 2. efd. 8. a	חשבונה
חרס	Hares, Sol, aut testa. Nomen montis in quo sita est Aialon, iud. 1. g. 2. efd. 8. b	Hafebia, Numeratio vel æstimatio Domini, aut cogitatio Domini, siue artificium Domini, aut festinatio vel silentium in Domino. Filius Merari, 1. paral. 9. c	חשביה
חרת	Hareth, Sculptura, aut libertas. Nomē villæ ad Occidentem, 1. reg. 22. a	Hafebna, Numeratio, siue festinatio intelligentis aut ædificantis. Nomen viri, 2. efd. 10. a	חשבנה
חרחור	Harhur, Calefactus, siue arefactus: aut ira siue calor albedinis vel foraminis, aut libertatis. Nomen viri, 1. efd. 2. c	Hafebnia, Numeratio Domini, siue silentiū, vel festinatio filii Domini. Nomen viri, nehem. 9. a	חשבניה
חרם	Harim, Destructus, siue anathematizat⁹, aut rete, vel retiaculū: siue dedicatū vel cōsecratū, scilicet Deo. Nomen sacerdotis, 1. para. 24. b. 1. efd. 2. b. 10. c	Hafebonias, Idem. Nomen viri, 2. efd. 3. c	חשבניה
חרף	Hariph, Hyems, siue opprobrium, vel adolescētia: aut Syriace, acutus. Filius Hur, 1. para. 2. g	Hafem, Silētium eorum, siue festinatio eorum. Nomen viri, 2. efd. 7. c	חשם
חרנפר	Harnápher, Ira tauri, siue ira crescens: aut ex Syro & Hebræo, libertas tauri, siue ira crescēs. Filius Supha filii Helem, 1. par. 7. g	Hafer-gadda, Atrium hœdi eius, vel foelicitatis eius: aut ex Hebræo & Syro, atrium incisionis vel scissuræ. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. d	חצר-גדה
חרמה	Harma, siue Harama, Destructio siue anáthema, aut rete vel retiaculum, siue dedicatū vel cōsecratū, scilicet Deo. Ciuitas in tribu Iuda & Simeō, iof. 15. c. 1. reg. 30. g. iof. 19. a. iud. 1. a. dicitur Sephath.	Hafer-sufa, Atrium equi, aut foenū equi. Ciuitas in tribu Simeonis, iof. 19. a. quæ & Hafar-susim.	חצר-סוסה
חרדי	Harodi, Tremefactus, siue stupefactus, vel caloris aut iræ abūdantia. Nomen ciuitatis, 2. reg. 23. b	Hafirim, Atria, siue vestibula, aut sagitta excelsa. Ciuitas in dorso montis Seir inter AEgyptū & Chananzam in qua Hauim, id est Heuzi gigantes habitauerūt, ad Caphthorim expulsī. deut. 2. c. iof. 13. aliàs Haferoth, vt quibusdam videtur, appellata.	חצרים
חרוםף	Haromaph, Destructio siue anáthema oris: aut ex Hebræo & Syro, ira cooperimēti. Filius Iedaia, 2. efd. 3. c	Haferoth, Atria, siue vestibula. Nomen cremi, per quā transierunt Israelitæ ascendentes in terrā Chanaan ex AEgypto, deut. 1. a. num. 13. a. 33. c	חצרות
חרשת	Haróseth, Artificium, vel aratura, siue testa, aut silentium, vel surditas: aut Syriace, sylua. Ciuitas quæ iuxta Iosephum lib. 5. antiq. Iud. super paludem Samachonitidē sita est, quam incoluit Sifara dux exercit⁹ Iabin regis Chananzorum, iud. 4. a.	Hafer-sual, Atriū vulpis, vel foenū vulpis, aut semitæ vel pugilli. Ciuitas in tribu Iudæ & Simeonis, iof. 19. a. quæ 1. par. 4. e. Hafar-suhal dicitur.	חצר-שועל
חרשא	Harša, Artificium, vel aratura, siue testa, aut silentium, vel surditas: aut Syriace, sylua. Nomē viri, 1. efd. 2. c	Hafim, Tacentes, siue festinantes, aut silentium vel festinatio maris. Nomen viri, 1. para. 7. c	חשים
חרופי	Haraphites, Opprobrium, aut hyems, vel iuuentus: aut Syriace, acutus. 1. para. 12. a	Hafom, Silentium, vel festinatio corū. Nomen viri, 1. efd. 10. d	חשם
חרוף	Harus, Incisus, siue aureus, aut solicitus, siue trituratus. Pater Messalémeth matris Amon regis Iuda, 4. reg. 21. d	Hafor, Atrium, aut foenum. Ciuitas regni Iabin Chananzorum regis, quæ & Hefron dicitur, in tribu Nephthali, iof. 19. c. iudic. 4. a. quam solam Iosue incendit, iof. 11. a. 1. reg. 12. b. 4. reg. 15. f. quæ principatum tenuerat inter omnia regna Amorrhæorum, iosue 11. & 12. Fuit & altera in tribu Iuda, iosue 15. d	חצור
חשמון	Hassemon, Legatio, siue acceleratus numerus, vel festinata portio, aut silentium numeri vel portionis. Ciuitas tribus Iudæ, iof. 15. d	Hafra, Defectus siue deficiens. Pater Thecua patris Sellum mariti Oldæ prophetidis, 2. para. 34. c. qui 4. regum 22. c. dicitur Araas.	חסרה
חשוב	Hassub, AEstimatus aut numeratus: siue cogitatio vel artificium. Filius Ezricam, 1. para. 9. c	Hafub, AEstimatus, aut numeratus, siue cogitatio vel artificium. Nomen viri, 2. efd. 11. c	חשוב
חשבה	Hafaba, Numeratio, siue æstimatio, vel cogitatio: aut artificium, vel festinatio, aut silentium in ea. Filius Zorobabel filii Phadaiz, 1. para. 3. d	Hafum, Silentium, aut festinatio corū. Nomen viri, 1. efd. 2. b. 2. efd. 8. a	חשם
חשביה	Hafabia, siue Hafabias, Numeratio vel æstimatio, aut cogitatio Domini, siue artificii Domini: aut festinatio vel silētiū in Domino. Fili⁹ Amasiz, 1. para. 6. d. Princeps Leuitarū, 2. par. 35. b. 1. par. 25. a	Hafupha, Discooperta, aut exhausta, vel nudata. Nomen viri, 1. efd. 2. c	חשופה
חסדיה	Hafadiaz, Misericordia Domini. Filius Zorobabel filii Phadaiz, 1. para. 3. d	Hathath, Cōtritio, aut timor. Filius Othoniel, 1. paralip. 4. c	חחת
		Hatil, Peccati vlulatio. Nomen viri, 1. efd. 2. c	חטיל
		Hatipha, Rapina, siue peccati coma, aut reliquæ. Nomen viri, 1. efd. 2. c	חטיפה

Interpretatio

	Ciuitas item quam Cain extruxit, illique filii nomen indidit, gen. 4. c	
	Henochitæ, Idem. p. n. numeri 26. b	
חפר	Hépher, Fodiens, aut explorans, siue opprobriū vel confusio. Filius Ashur ex Naara vxore, 1. para. 4. a. Portio regni, terræque Chanaan, quam Iosue expugnauit, iof. 12. d. 4. reg. 14. f	
חפרי	Hepherita, Idem. p. n. nume. 26. d	
חפתח	Hephethah, Adaperire: imperatiui modi passiuæ vocis, marc. 7. d	
ער	Her, Vigil, aut denudans, vel effundēs, siue æmulus, vel ciuitas. Filius Iudæ ex Sue vxore sua, gen. 38. a. 1. para. 4. c. Pater Elmadan, luc. 3. f	
ערן	Heran, Idē. Filius Suthala filii Ephraim, nu. 26. d	
חַרְמָטָה	Heranitæ, Idem. p. n. nume. 26. d	
	Hercules, Iunonis vel dominatricis gloria. G. 2. machab. 4. c	
ארד	Héred, Imperans, siue descendens. Filius Balæ filii Benjamin, num. 26. e. Heb. Ared.	
ערד	Hered, iof. 12. d, Onager: aut Syriace, draco. Nomen ciuitatis.	
אררי	Hereditæ, Imperātes, siue descendentes. nu. 26. e	
חרם	Herem, Destructio, siue anáthema, aut rete vel retiaculum, siue dedicatū aut cōsecratum, f. Deo. Nomen viri, 1. esd. 10. d	
ערי	Heri, Vigil, seu denudans, aut effundens, vel ciuitas mea: aut Syriace, inimicus. Filius Gad filii Iacob, gen. 46. b	
	Heritæ, Idem. p. n.	
חרמה	Herma, Destructio, siue anáthema, aut rete vel retiaculum, siue dedicatum vel consecratū, f. Deo. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 12. d. Vide Harma.	
חַרְמָמַי	Herman, Sustētaculum, vel inauris. G. Vir quidam, rom. 16. b	
חַרְמָמַי	Hermes, Mercurius, aut lucrum, vel refugium. G. Viri nomen, rom. 16. b	
חַרְמָמַי	Hermogenes, Mercurio genitus, aut lucri generatio, vel refugium generationis. G. Vir quidam, 2. timoth. 1. d	
חרמון	Hermon, Destructio, siue anáthema, vel rete siue retiaculum: aut dedicatum vel consecratum, scilicet Deo. Nomen montis, quē Sidonii Sarion, Amorrhæi Sanir vocant, deut. 3. b. iof. 13. a. psal. 88. b. Vide item 1. para. 5. d. Aliās dicitur & שִׁיֹן Sion, deut. 4. g. Hic mons quia ad Orientem Terræ sanctæ situs erat, pro Oriente aliquādo ponitur, psal. 89. A nonnullis traditur, duos esse חרמון nomine montes. vnum non procul à Gelboa iuxta Iordanem: alterum verò multo altiorē supra Tarachonitidem regionē. Quod equidē haud obscurē etiā Dauid psalmo x l i i Innuere videtur, dū inquit, De terra Iordanis & Hermoniim à monte modico. Doctiores tradūt hoc loco nō esse nomē propriū montiū, sed Hermoniim, significare Hermonitas, id est accolæ siue incolæ montis Hermon.	
חרמונים	Hermonii, Idem. p. n.	
	Herodes, Pellis gloria, vel pellibus glorians, aut mōs gloriæ vel arrogatiæ: aut Syriace, draco ignitus. D. Præses siue procurator Galilææ cōstitutus à Romanis, luc. 3. a: rex Iudææ, luc. 1. a	
	Herodiani, Idem. p. n. D. matth. 22. b	
	Herodias, Idem. f. g. D. matth. 14. a	
חַרְמָדִי	Herodion, Iunonis vel dominatricis cantilena. G. Cognatus Pauli, rom. 16. b	
חשבן	Hefebon, Numerus, siue cogitatio, aut festinās intelligere vel ædificare. Nomē ciuitatis in Galaad	
	Moabitarum, in qua habitauit Schon rex Amorrhæorum, esā. 15. b. num. 21. f: quam ædificauerunt filii Ruben, num. 32. g. 1. para. 6. g	
	Heser, Atrium, aut fœnum. Nomen ciuitatis à Salomone ædificatæ, 3. reg. 9. c	חצר
	Hesli, Prope me, vel iuxta me, siue auferens vel separans. D. Pater Nahum patris Amos, luc. 3. e	
	Hesmóna, Festinatio numerationis vel muneris, aut festinatio præparationis, vel legatio. Locus in quo castrametati sunt filii Israel profecti de Methca, diuidens Aegyptum & sortem tribus Iudæ ad mare vsque tendentem, num. 33. d	חשמונה
	Hesraí, Atrium, siue fœnum. Nomē viri, 2. reg. 23. d: qui Hesro, 1. para. 11. g, dicitur.	חצרי
	Hesro, Atrium aut fœnum eius. Nomen viri, 1. para. 11. g: qui 2. reg. 23. d, dicitur Hesrai.	חצרו
	Hesron, Sagitta exultationis, siue diuisio cātici, aut atrium vel fœnum. Nomen ciuitatis, quæ & Asor in tribu Iuda, iof. 15. a. d. Filius Rubē, gen. 46. b. Item filius Iuda, id est (vt existimo) filius Phares filii Iuda, vt sequitur, 1. para. 4. a: qui gen. 46. a, dicitur Zara. Filius item Phares filii Iuda, gen. 46. b	חצרון
	Hesronitæ, Idem. p. n. num. 26. a. c	
	Heth, Confractio, vel formido, aut stupor: vel Syriace, descensus. Nomen populi, gen. 23. a. b	חת
	Hethalon, Contritio mansionis, aut formidabilis mansio, siue inuolutio eius. Nomen vrbs, terminus Iudææ ad Septentrionem, ezech. 47. c	חתלון
	Hethæus, Confractus, vel formidans, aut stupēs: vel Syriace, descendens. Filius Chanáan, gen. 10. c: à quo Hethæi.	חת
	Hethæi, Idem. p. n. Nomen populi, gen. 15. d. 4. reg. 7. b. Cyprum Hieronymus esse dicit.	חתי
	Hethim, Idem. p. n. Nomen loci, iudic. 1. e	חתיים
	Heua, Viua, vel viuens. Prima mulier creata à Deo, genes. 3. d	חווה
	Heuxi, Viuentes, aut loquentes, vel nuntiantes: aut Syriace, colubri. Populi genus. deut. 2. c	חוי
	Heuxus, Idem. f. n. Filius Chanáan, gen. 10. c	
	Heuila, siue Heuilath, Dolens, siue parturiens, aut loquens illi, siue annuntians illi. Filius Chus, gen. 10. a. Filius item Iectan, gen. 10. d. Nomē item regionis, gene. 2. b. 25. b. 1. reg. 15. b. Getuli à Iosepho dicuntur.	חווילה
	Hezeci, Fortis, siue apprehendēs. Filius Elphaal, 1. paral. 8. b	חוקי
	Hezion, Visio, vel prophetia. Pater Tabremon patris Ben-adad regis Syriæ, 3. reg. 15. d	חויזון
	Hezir, Porcus: aut Syriace, conuersus, vel reuersus. Nomen viri, 1. para. 24. b	חזיר
	Hiel, Viuit Deus, siue vita Dei. Nomē viri illius qui reædificauit Iericho, 3. reg. 16. g	חיהאל
	Hierapolis, Sacra ciuitas. G. Ciuitas Phrygiæ haud procul à Colossis & Laodicea, coloss. 4. c	חיראפוליס
	Hieronymus, Sacrum nomen. G. Nomen viri, 2. machab. 12. a	חירוןמוס
	Hin, Mensura erat liquidorum, ezech. 4. c	חין
	Hir, Ciuitas, aut vigil, siue effundēs, vel denudās, aut pullus, scilicet asini. Filius Caleb filii Iephone, 1. par. 4. c. Sūt qui dicāt hoc loco legēdū esse Hirela, nomine cōposito, nō autē Hir & Ela. tunc lege interpretationē dictionis Ela, & hui' dictionis Hir.	חיר
	Hira, Ciuitas, aut vigil, siue denudatio, aut effusio, vel aceruus visionis. Filius Acces, 2. reg. 23. d. 1. paral. 11. g. 27. b	חירא

חירם	Hiram, Vitæ celsitudo. Rex Tyri, 2. reg. 5. a: qui 2. para. 2. a. c. 4. c. 8. a, dicitur Hiram Hebraice.	scens. Filius Lotan filii Seir, gen. 36. c	
חורם	Hiram, 2. para. 2. a. c. 4. c. 8. a, Albedo eorum, siue foramen vel libertas eorum, aut destruens, vel anathematizās. Heb. Huram. Rex Tyri, qui 2. reg. 5. a. dicitur Hiram.	Horma, iof. 19. c. Excelsa, siue proiecta, aut vermis. Ciuitas in tribu Afer.	חרמה
עורם	Hiram, gen. 36. d. 1. para. 1. d. Ciuitas eorum, siue vigilia eorum, aut denudatio vel effusio eorū, siue accruus excelsus. Ciuitas Idumæorum.	Horma, Destructio, siue anáthema, aut rete vel retiaculum, siue dedicatum aut consecratum, s. Deo. Nomen loci iuxta Hor montē, in quo. Israe litæ occiderūt Chananæos, num. 21. a. Vrbs item in tribu Simeō, quæ & Sephath dicebatur, iudic. 1. d. 1. par. 4. e. In iof. 15. e, scribitur Harma: in iofue verò 19. a, Bethul-arma, vbi vnica dictio est, cum separatim legendæ sint: duæ enim sunt ciuitates.	חרמה
חירה	Hiras, Libertas, aut ira. Nomē viri Odolamitis. gene. 38. a	Horonites, Ira, vel furor: aut Syriace, libertas, 2. efdra 2. b	חרני
עיר-שמש	Hir-sēmes, Ciuitas solis: aut ex Hebræo & Syro, ciuitas seruitii vel ministerii. Ciuitas ī tribu Dan, iof. 19. c	Hofa, Confidens, vel protegens. Nomen viri, 1. paral. 26. b. Nomen item cuiusdā ianitoris, 1. para. 16. d. Ciuitas item quæ tribus Aferis terminus est, nō procul à mari, inter Tyrum & Axaph, iof. 19. b	חסח
חסח	Hircanus, Ciuitatis possessor, seu vigilans æmulator. D. Nomen viri, 2. mach. 3. c	Hofa, 1. para. 4. a, Festinans, siue tacens, aut sensualis. Nomen viri.	חושח
חסח	Hispania, Rara, id est pretiosa. G. Europæ regio latissima, rom. 15. f	Hofanna, Salua obsecro, vel salua nunc, matth. 21. a. Heb. Hosiah-na.	חושעו-נח
חוכה	Hoba, Dilectio vel abscofio: aut Syriace, obligatio vel peccatum. Regio Syriæ ad dextram Damasci, id est Euphraten versus: dicta etiā Soba & Sophene, gencl. 14. c	Hotham, Sigillum, aut signaculum, siue clausura. Filius Heber filii Baria filii Afer filii Iacob, 1. para. 7. g. 11. g	חורת
חכב	Hobab, Dilectus. Filius Raguel soceri Moyfi, nume. 10. d. iudic. 4. b	Hozai, Videns. Nomen propheta, 2. para. 33. d	חוזי
חוד	Hod, Laus, siue confessio. Filius Supha filii Helem, 1. para. 7. g	Hoziel, Videns Deum. Filius Semei filii Gerson, 1. para. 23. a	חזיאל
חודש	Hodes, Mensis, aut nouitas. Vxor Saharaim, 1. paral. 8. a		
חלדו	Holda, vel Holdai, Mundus, vel orbis, aut mustela: vel Syriace, rubigo. Nomen viri, 1. paralip. 27. b. & zach. 6. c. Item prophetis vxor Sellum filii Thecuc, 4. reg. 22. c	Hucuca, Sculptura, vel præceptum, aut legiflatio. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, iof. 19. c	חקקו
חלרה	Holofernes, Fortis dux, ex Hebræo & Syro. D. Princeps militiæ regis Nabuchodonosor, iudith. 2. a	Hul, Dolor, vel infirmitas, siue arena, vel præstolatio aut obstetricatio. Filius Aram, gen. 10. d. Hic à Iosepho lib. 1. antiquitatum Iud. traditur Armeniam instituisse. Quam ego equidem plane arbitrator ab eius patre nomen inuenisse.	חול
חלון	Holon, Fenestra, siue prophanatio, aut dolor. Ciuitas quæ de tribu Iudæ seu Simeonis, Leuitis data est, iof. 15. f. 21. b: quæ 1. para. 6. e, dicitur Helon.	Hupham, Thalamus eorum, aut opetimentum eorum, siue litus vel ripa eorum. Filius Bëiamin, nume. 26. e	חופם
חמם	Homam, Tumultus siue turbatio eorum. Filius Lotan filii Seir, 1. paralip. 1. c: qui gene. 36. c. dicitur Hemam.	Huphamitæ, Idem. p. n. nume. 26. e	
חון	Hon, Dolor, siue fortitudo, aut iniquitas. Filius Pheleth, nume. 16. a	Hur, Libertas, siue albedo, aut foramen. Filius Iuda filii Iacob, 1. para. 4. a: qui gen. 46. b, dicitur Onan. Filius Caleb ex Ephratha vxore, 1. paralip. 2. e. Rex item Madianitarum, nume. 31. a	חור
חפה	Hoppha, Thalamus siue coopertoriū, aut litus vel ripa eius. Nomen viri, 1. para. 24. b	Hurai, Idem. Nomen viri, 1. paral. 11. f: qui 2. reg. 25. d, dicitur Heddaī.	
חר	Hor, Mons siue concipiens, aut demonstrans, siue ostendens. Nomen montis, nume. 20. d. 33. e: in finibus terræ Idumææ ad Meridiē sitæ prope Petram ciuitatem.	Huram, Libertas eorum, siue albedo eorum aut foramen eorū. Filius Bela filii Benjamin, 1. par. 8. a	חורם
חורם	Horam, Mons eorum, siue manifestans eos, aut concipiens eos. Rex Gazer, iof. 10. f	Huri, Irascens, vel libertas, siue albedo, aut foramen. Pater Saphat, nume. 13. a. Pater Abihail, 1. paralip. 5. b	חורי
חרב	Horeb, Desertum vel solitudo, siue destructio, aut siccitas vel gladius. Nomen mōtis in regione Madianitarum, exod. 3. a. psal. 105. Qui in סיני aliàs dicitur, in quo data fuit lex Moyfi. Est & nomen petra, exod. 17. b.	Hus, Consilium, aut lignum: vel Syriace, fixus. Filius Aram, gene. 10. d. Is iuxta Iosephum atque Hieronymum Trachonitidis & Damasci cōditor extitit. Nam principatum tenuit inter Palæsthiānam & Cœlesyriam. Huius regio in Iob, à 1. x. interpretib⁹ <i>אוינדיס</i> quasi Husitis dicitur. iob. 1. a. Primogenitus item Nachor, gen. 22. d. Filius etiā Dison filii Seir, gen. 36. c	עוז
חרי	Horrhæi, Principes, vel liberi, aut ingenui, vel irascens. Gigantes, quos expulerunt filii Edom à monte Seir, deut. 2. c. d: qui gen. 14, Chorræi dicuntur iisdem consonantibus & punctis.	Husam, Festinatio eorum, aut silentium eorū, vel sensualitas eorum. Rex tertius qui regnavit in Edom, gen. 36. d	חשם
חרי	Horrhæus, Idem. s. n.	Hufathi, Festinans, vel tacens, aut sensualitas. Ciuitatis nomen, 2. reg. 21. d	חשתי
חרי	Horem, Destructio, siue anáthema, aut rete, vel retiaculum, siue dedicatum aut consecratum, s. Deo. Ciuitas in tribu Nephthali, iof. 19. c	Hufathites, Idem. 1. para. 27. b	
חרי	Hori, Princeps vel liber, aut ingenuus, vel ira-	Husi, Festinans, vel tacens, aut sensualitas. Pater Baana, 3. reg. 4. b	חושי

Interpretatio

<p>חשים Husim, Idem. p. n. Altera vxor Saharaim, 1. para. 8. a. Filius Dan filii Iacob, gene. 46. e</p> <p style="text-align: center;">H X</p> <p>יבש Hymenæus, Carmen nuptiale. G. Nomen viri qui à fide CHRISTI excidit, 2. timoth. 2. c</p> <p style="text-align: center;">I</p> <p>יבל Abel, Defluens, siue apportans, vel inueterascens, aut germinās, siue iubileus, aut buccina. Filius Lamech ex Ada vxore, gene. 4. a</p> <p>יבש Iabes, Siccitas, vel confusio. Pater Sellum, 4. regum 15. c. A quo Iabes Galaad ciuitas, iudic. 21. b. 1. reg. 11. a</p> <p>יעבץ Iabes, Tristitia siue dolor. Nomen loci, 1. para. 2. g. Est & nomen viri, 1. para. 4. b</p> <p>יבש-גלעד Iabes-Galaad, Siccitas vel confusio acervi testimonii. Nomen ciuitatis, iudic. 21. b. 1. reg. 11. a. procul v. i. m. à Pella pergentibus Gadaram.</p> <p>יבין Iabin, Intelligens, siue ædificans. Rex Asor, iof. 11. a. iudic. 4. a. psal. 82. c</p> <p>יבנה Iabnia, AEdificans, aut intelligens. Nomen ciuitatis, 2. para. 26. a</p> <p>יבוק Iaboc, Euacuatio, vel dissipatio, aut lucta. Nomen vadi in Iordanem profluentis, gene. 32. f. Ieboc etiam appellatur.</p> <p>יעקן Iacan, Tribulatio vel labor, aut ablatio possessionis vel nidi. Filius Eser filii Seir, 1. paral. 1. c. qui in gene. 36. c. dicitur Acan, deut. 10. b. 1. para. 5. b</p> <p>יקנעם Iacanam, Possidens populū, siue nidificatio populi. Nomen loci in Carmelo, iof. 12. d</p> <p>יעכן Iachan, Conterens, vel comprimens, siue ablatio basis. Nomen viri, 1. para. 5. c</p> <p>יכין Iachin, Confirmet, stabiliat, aut stabile reddat. Filius Simeonis filii Iacob, gen. 46. b. Nomen itē columnæ lateris dextri in porticu Salomonis. 3. regū 7. c. 2. para. 3. d. quasi dicat, stabile reddat ipsum templum. Nomen item sacerdotis, 1. para. 9. b</p> <p>יקים Iachinitæ, Idem. p. n. nume. 26. b</p> <p>יעקב Iacim, Surgens, aut confirmans. Filius Semei, 1. para. 8. b. 24. b</p> <p>יעקב Iacob, Supplantator, vel calcaneus: aut planta, id est vestigium. Filius Isaac, gene. 25. c. 27. f</p> <p>יעקבה Iacoba, Idem. Nomen principis, 1. para. 4. f</p> <p>יעקבה Iacobus, Idem. Nomen apostoli fratris Iohannis euangelistæ, quorum pater Zebedæus dicebatur, matth. 4. d</p> <p>ידן Iaddo, Manus eius, aut potestas eius, siue confessio eius. Nomen viri, 1. para. 27. c</p> <p>ידע Iada, Sciens, vel cognoscens. Filius Onan filii Ierameel ex Atara vxore, 1. para. 2. d</p> <p>ידעיה Iadaia, Scientia Domini, vel cognitio Domini. Nomen viri, 1. esd. 2. b</p> <p>ידעיה Iadafon, Cognitio ouis, vel cognitio mutationis. D. iudith 1. c</p> <p>יחריהו Iadiah, Simul, vel solus Dominus, aut gaudium, siue acumē Domini: vel ex Syro & Hebræo, vnus Dominus. Nomen viri, 1. para. 27. d</p> <p>ידעאל Iadihel, Scientia Dei, vel cognitio Dei. Filius Bēiamin, 1. para. 7. b. n. g. qui gen. 46. c. dicitur Asbel.</p> <p>ידון Iadon, Iudicans, aut litigās, vel manus eius. Nomen viri, 2. esd. 3. b</p> <p>יגור Iagur, Colonus vel aduēna, aut timens siue congregans. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. d</p> <p>יחרי Iahaddai, Simul vel sol' ego, aut acutus, vel gaudens: aut Syriace, vnitas mea. Nomē viri, 1. par. 2. f</p> <p>יעלא Iahala, Ascendens, aut damula, vel caprea. No-</p>	<p>men viri, 2. esd. 7. e</p> <p>Iahath, Confractus, aut formidans, vel stupens: aut Syriace, descendens. Filius Lobni filii Gerson, 1. par. 6. b. Fili' Raia filii Subal, 1. par. 4. a. 24. c. Præpositus in staurantibus templum, de filius Merari, 2. para. 34. c</p> <p>Iahazia, Visio Domini.</p> <p>Iahaziel, Vidēs Deum, vel visio Dei. Nomen sacerdotis, 1. para. 16. c. Filius Hebron, 1. para. 23. c. Filius Iahath, 1. para. 24. c. 2. para. 20. c</p> <p>Iahel, Ascendens, aut damula, vel caprea. Vxor Haber Cinzi, iudic. 4. c</p> <p>Iahiel, Viuit Deus. Nomen viri, 1. para. 15. b. 16. a. 23. a. 29. b. 2. para. 21. a. 29. c. 31. c. 35. b. esd. 8. b. 10. a</p> <p>Iair, Illuminans, vel illuminatus. Filius Segub filii Efron è filia Machir filii primogeniti Manasse: vnde filius, id est nepos Manasse sæpe dicitur, 1. para. 2. c. deut. 3. 3. reg. 4. nume. 32. iof. 13. Fuit & nomē iudicis in Israel, iud. 10. a</p> <p>Iairi, Lux mea, siue illuminās, aut illuminatus.</p> <p>Iairites, Illuminatus, aut flumen, aut fluuiialis, 2. reg. 20. g</p> <p>Iairus, Idem. D. Nomen viri, marc. 5. b. luc. 8. f</p> <p>Iala, Ascendēs, aut damula, vel caprea. Nomen viri, 1. esd. 2. c</p> <p>Ialaleel, siue Ialeleel, Laudās Deum, aut claritas, siue illuminatio Dei. Nomen viri, 1. para. 4. c</p> <p>Ialel, Expectās Deum, aut orans Deum, siue incepit Deus. Filius Zabulon, gen. 46. b. Heb. Iahalel</p> <p>Ialelitæ, Idem. nume. 26. c</p> <p>Ialon, Manens siue murmurans. Filius Ezra, 1. para. 4. c</p> <p>Iambri, Amaricans, siue rebellans, aut commutans. D. Nomen viri, 1. mach. 9. d</p> <p>Iamin, Dextera vel dexter, aut Auster vel Australis. Filius Simeonis filii Iacob, gen. 46. b. 1. par. 4. d. Filius Ram primogeniti Ierameel, 1. para. 2. d</p> <p>Iaminitæ, Idem. p. n. num. 26. b. 2. esd. 8. b</p> <p>Iamnia, AEdificans, aut intelligens. Nomen ciuitatis, 1. mach. 4. b</p> <p>Iamnitæ, Idem. p. n. D.</p> <p>Iamnor, Maris lucerna, aut dextera lucis, vel dextere lumen. D. Nomen viri, iudith 8. a</p> <p>Iamra, Rebellis aut amaricans, siue commutatio. Filius Supha filii Helem, 1. para. 7. g</p> <p>Iamuel, Dies eius Deus, aut mare Dei. Filius Simeonis filii Iacob, gene. 46. b: qui 1. para. 4. d. dicitur Namuel.</p> <p>Ianai, Respondens, siue affligens, aut depauperās. Filius Gad, 1. para. 5. b</p> <p>Ianne, Respondens, vel incipiens loqui, aut afflitus siue humiliatus, vel pauper. D. Pater Melchi patris Leui, luc. 3. c</p> <p>Iannes, Idem. D. Nomen viri qui legis Mosaicæ acerrimus hostis fuit. Sunt qui putent hunc fuisse vnum è magis qui restiterunt Moyfi: quæ opinio è libris apocryphis est petita, neque fide vlla digna. 2. timoth. 3. b</p> <p>Ianoë, Requiescens, aut manens, siue deducens. Nomen ciuitatis in tribu Ephraim, iof. 16. c. 4. regum 15. f</p> <p>Ianum, Dormiēs. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. f</p> <p>Iapheth, Dilatatus, aut pulcher, vel persuadens. Filius Noë, gen. 5. d. Hic Aphricam tenuit secundum Berofum, à quo Gentiles.</p>	<p>יחח</p> <p>יחזיה יחזיאל</p> <p>יעל</p> <p>יחאל</p> <p>יחיר</p> <p>יחירי יחזירי</p> <p>יעלא</p> <p>יחלאל</p> <p>יחלאל</p> <p>יחלאל יחלאל</p> <p>יחן</p> <p>ימין</p> <p>ימרה</p> <p>ימאל</p> <p>יעני</p> <p>ינחוח</p> <p>ינחום</p> <p>יפת</p>
---	---	--

יפיץ	Iaphia, Illuminans, siue apparés, aut gemens. Filius Dauid, 2. reg. 5. c. 1. para. 3. b. 14. b. Rex item Lachis, iof. 10. a Iaphie, Idem. Nomen oppidi in tribu Zabulô, iof. 19. a	Iaziel, Aspersio Dei, vel distillatio Dei. Filius Azmoth, 1. para. 12. a Iaziel, Fortitudo Dei. Nomen sacerdotis, 1. para. lip. 15. b Iaziz, Splendor: aut Syriace, discessio. Nomen proprium viri, 1. para. 27. d	יזאל יעזאל יזיז
ירוח	Iara, Odorans, siue aspirans, aut luna, vel mensis. Pater Huri, 1. para. 5. b	Icamiâ, Resurrectio Domini, aut confirmatio Domini, vel vindicâs Dominus. Filius Sellum filii Sisamoi filii Elasa, 1. para. 2. c	יקמיה
יערה	Iara, Sylua, aut fauus, siue denudans, vel effundens, aut euigilans. Filius Ahaz, 1. para. 9. f: qui cap. 8. d, dicitur Ioadâ.	Ichabod, Vbi gloria, aut vâ gloriâ. Filius Phinees filii Heli sacerdotis, 1. reg. 4. d	איכבוד
ירמות	Iaramoth, Altitudines, siue timês mortem, aut proiecctio mortis. Nomen ciuitatis in tribu Issachar, data Leuitis, iof. 21. c	Iconium, Veniens. G. Celeberrima vrbs Lyconia est, de qua Plinius libro 5. cap. 27. Strabo lib. 12. Volaterr. lib. 10. Geograph. Est aliud Iconium Cilicia ciuitas, cuius Lucas meminit, act. 14. a. In hac Paulus & Barnabas prædicarunt. Huius fit mentio etiam 2. timoth. 3.	יכותאל
ירח	Iare, Luna, vel mensis, siue odorans. Filius Iectâ, genef. 10. d	Icutiel, siue Iecutiel, Spes Dei, aut congregatio Dei. Nomen viri, 1. para. 4. c	ידיה ידעיה ידירה
ירר	Iared, Imperans, vel descendens. Filius Maaleleel, gen. 5. b. Filius item Ezra, 1. para. 4. c	Idaia, Manus Domini, vel cõfessio Domini. Pater Allon patris Sephei, 1. para. 4. f Idaia, nehem. 7. d. 11. b. zach. 6. d, Scientia Domini. Nomen viri.	ידותון
ירפאל	Iarephel, Sanitas Dei, aut medicina Dei, siue relaxans Deus. Ciuitas in tribu Manasse, iof. 18. d	Idida, Dilecta, siue amabilis, vel manus manus eius: aut per translationem, potestas manus eius. Mater Iosia, 4. reg. 22. a Idithun, Lex eius, vel legalis, siue laudê vel confessionem dans. Pater Galal, 1. para. 9. c. psal. 38.	ידיה ידעיה ידירה
יריב	Iarib, Pugnans, vel obiurgans, siue multiplicâs. Filius Simeonis filii Iacob, 1. para. 4. d: qui gen. 46. b, dicitur Ahod.	Idox, Iucundus, vel lætus, aut triturans. D. Iudith 8. a Idumæa, Ruffa, vel terrena, aut sanguinea. Regio Syria, sic dicta ab Edom filio Esau, esa. u. d. 2. reg. 8. d. Heb. Edom. Vide Edom.	ידיה ידעיה ידירה
יערים	Iarim, Saltus, vel syluz. Pars montis, iof. 15. c	Idumæa, Idem. p. n. f. g. 3. reg. 11. a Idumæi, Ruffi, siue terreni, aut sanguinei, 4. regum 8. f. Idumæi inquit Volaterranus lib. 11. Geographiæ, in litore Palæsthinae versus Aegyptû & Arabiam siti sunt. Gens ex Nabathæis vicinis Arabiae populis profecta. Inter hos sunt oppida Philistinorum ab Hebræis appellatorum, qui idem cum Palæsthinis mutatis literis sunt. Idumæa est sita ad Meridiem respectu Terræ sanctæ. Idumæus, Idem. f. n. 1. reg. 21. b	ידיה ידעיה ידירה
ישן	Iassen, Antiquus, siue dormiens. Nomen viri, 2. reg. 23. d: qui 1. para. 11. g, dicitur Assen.	Ie-abarim, Acerui Hebræorum vel trãseuntiû, aut acerui irascentium vel prægnantium: aut ex Hebræo & Syro, acerui frumeti. Trigesima octaua Israelitarum mansio in Moabitarum finibus, num. 21. c. 33. f	ידיה ידעיה ידירה
יהצה	Iasa, Rixa vel contetio, aut exitus Domini. Nomen ciuitatis, quæ de tribu Ruben Merari nepotibus data est iuxta Iosuaam ex Hebræo, 21. d. num. 21. e. deut. 2. g. iudic. 11. d. 1. para. 6. g. Eadem iof. 13. c, Iassa dicitur. Hebræis tamê iisdem punctis & consonantibus scribitur.	Iebahar, Electio siue electus. Filius Dauid, 2. reg. 5. c. 1. para. 3. b. 14. b Iebanias, AEdificatio Domini, siue filiatio Domini, vel intellectus Domini. Pater Rahuel, 1. para. 9. b	ידיה ידעיה ידירה
יהץ	Iasa, esa. 15. b, Rixa vel cõtentio. Heb. Iáhas. Vrbs sita in finibus Moabitarum.	Iebraam, Inueteratio populi, vel defluês populus, aut germinatio populi, siue deglutiês eos. Nomen vrbis in tribu Manasse, iof. 17. c. iudic. 1. f. 4. regum 9. f	ידיה ידעיה ידירה
יאר	Iafer, Figmentum, siue plasmatio, aut tribulâs, vel angustians. Vide Ieser.	Iebnael, AEdificatio Dei, siue intellectus Dei. Nomen ciuitatis, terminus tribus Nephthali, iof. 19. c Iebneel, Idem. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. c. Dicitur aliàs Iamnetorum portus. Ieboc, Euacuatio, vel dissipatio, aut lucta. Nomen torrentis, terminus filiorû Ammon, nume.	ידיה ידעיה ידירה
יזרי	Iaferitæ, Idem, p. n.		
ישר	Iafer, Rectus, aut cantans, siue respiciens, aut dominans, vel præualens. Filius Caleb ex Azuba prima vxore, 1. para. 2. c		
יעשי	Iafi, Faciens, vel factor meus. Nomen viri, 1. efdra 10. d		
יחצאל	Iasiel, Diuidens Deus, vel dimidians Deus, aut festinatio Dei. Filius Nephthali, genef. 46. c. 1. para. 7. c. Hebraice Iahefiel.		
יאשיאל	Iasiel, 1. para. 11. g. 27. c, Opus Dei, vel factura Dei. Vir de Masobia.		
יאסון	Iason, Sanans, vel medicans. G. 1. mach. 12. c. Nomen viri, act. 17. b. rom. 16. d		
יאסון	Iason, act. 21. c. Græce Mnason, id est indagator, aut spondens, vel reminiscens. G.		
ישוב	Iasub, Conuersio, aut habitatio, aut sessio. Filius Esaiæ prophetæ, esa. 7. b. Filius item Issachar, 1. para. 7. a: qui gen. 46. b, dicitur Iob.		
יטבה	Iasubitæ, Idem. p. n. nume. 26. c		
יתניאל	Iateba, Benefaciens, vel bonitas eius, aut diuertens, vel declinans in ea. Nomen loci, 4. reg. 21. d		
יון	Iathancel, Donû Dei. Nomen viri, 1. para. 26. a		
יעוש	Iauan, Decipiens, vel contristans, aut cœnosus, vel columbus. Filius Iapheth, gene. 10. a. A quo Iones, siue Græci, ezech. 27. c		
יעור	Iaus, Tinea corrosus, aut compressus, vel congregatus. Nomen viri, 1. para. 23. b Iazer, Auxiliator, siue adiutor. Vrbs Amorrhæorum, siue Moab, esa. 16. c. nume. 21. g: quam construxerunt filii Gad, num. 32. g. iof. 13. c. 1. para. 6. g. In iosue 21. d, legendum Iasa, non Iazer.		

Interpretatio

	21.e.deut.2.g.iosue 12.a.Dicitur & Iaboc, genef.32.f		
יבשם	Iebsem, Aromatizans, vel siccitas eorū, aut confusio, vel erubescencia eorum. Filius Thola filii Isachar filii Iacob, 1. para. 7. a		יריעאל
יבוס	Iebus, Conculcatio, aut volutatio, vel præsepiū. Nomen ciuitatis quæ & Ierusalem dicitur, iosue 18.d. iudic. 19.c. In ios. 18.d. scribitur יבוסי pro יבוסי per metonymiam.		ירדף
יבוסי	Iebusæi, Conculcati, vel volutati, aut præsepia. genef. 15. d		יגאל
	Iebusæus, Idem. s. n. Filius Chanāan, gen. 10. c. 2. reg. 4. a. 2. quo primū Ierusalem, Iebus: & Ierosolymitæ, Iebusæi vocati sunt.		יגבה
יקמיה	Iecemia, Resurrectio Domini, siue confirmatio Domini, aut vindicta Domini. Filius Iechoniae filii Ioacim, 1. para. 3. c		יגריהח
יכליהו	Iechelia, Consummatio Domini, vel potestas Domini. Mater Azariae regis Iuda, 4. reg. 15. a		יחיהו
יכניה	Iechonias, Præparatio Domini, aut firmitas Domini. Filius Ioacim filii Iosia, 1. para. 3. c. Rex Iuda, esth. 2. b. qui iere. 22. f. & 37. a, Hebraice dicitur Chonias. Dicitur & Ioachin, 4. reg. 24. Fuit & Iechonias filius Iosia, qui matth. 1. b, & 1. paral. 3. c, dicitur Ioacim.		יחת
כניהו	Iechonias, ierem. 22. f. 37. a, Præparat' ipse. Heb. Chonias, qui 1. para. 3. c, dicitur Iechonias.		יחזאל
יקמעם	Iecmaam, Resurrectio populi, siue confirmatio vel vindicta populi. Ciuitas in tribu Ephraim, 3. reg. 4. b. 1. para. 6. f. Item filius Hebron, 1. para. 23. c		יחיה
יקנעם	Iecnam, Possessio populi, siue emptio aut nidificatio populi. Nomen ciuitatis in tribu Zabulon, ios. 21. c. quæ ios. 19. a, dicitur Ieconam, iisdem consonantibus & punctis.		יעאל
	Ieconam, Idem. Eadem ciuitas in tribu Zabulon, ios. 19. a. quæ ios. 21. c. Iecnam.		יחיאלי
יקשא	Iecsan, Durities, siue scandalū: aut Syriace, collisio. Filius Abrahæ ex Cetura, genef. 25. a		יהוא
יקשן	Iectan, Paruulus, aut tædium, siue contentio. Filius Heber, gen. 10. d		
יקתאל	Iecthel, Congregatio Dei. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, ios. 15. c. 4. reg. 14. b. Eusebio Petra, Syris verò רקם dicitur.		יעואל
ירעיה	Iedaia, Scientia Domini, vel cognitio Domini. Nomen sacerdotis, 1. para. 9. b. 24. b		יעוש
יריה	Iedaia, Manus Domini siue confessio Domini. Filius Haromaph, 2. esd. 3. c		יעץ
יראלה	Iedala, Manus iuramenti aut maledictionis siue execrationis: aut ex Hebræo & Syro, man' Dei. Ciuitas in tribu Zabulon, ios. 19. b. Quædam exemplaria habent יראלה.		יחיאלי
ירוע	Iedda, Scitus, aut cognitus. Nomen viri, 2. esd. 12. a.		יחמי
יערו	Ieddo, Erigens, subleuans, suscipiens, sustentans. Nomen viri, 1. para. 5. b		ימיני
יחדו	Ieddo, Solus ipse, vel vnus ipse, aut lætitia eius, siue acumen eius: vel Syriace, nouitas eius. Filius Buz, 1. paral. 5. b		ימלה
ירוע	Ieddoa, Scitus vel cognit'. Nomen viri, 2. esd. 12. b		ימלך
ירד	Ieddu, Manus eius, siue confessio eius. Nomen viri, 1. esd. 10. d		ימנח
ירוע	Ieddua, Scitus, aut cognitus. Nomen viri, 2. esd. 10. a		ימנע
ירבש	Iedebos, Mellifluus, aut manus confusionis, vel erubescencia. Filius Etam, 1. para. 4. a		הימנה
יחזאל	Iediel, Vnitas Dei, siue lætitia Dei, aut acumen Dei: vel ex Syro & Hebræo, renouatio Dei. Nomen principis, 1. para. 5. d		יעוש
	Iediheh, Scientia Dei, vel cognitio Dei. Filius Samri, 1. para. 11. g. Princeps militum, 1. para. 12. d		יפדיה
	Iedlaph, Distillatio, vel stillicidium: aut ex Hebræo & Syro, manus iuncta. Filius Nachor ex Melcha, gen. 22. d		יפלט
	Iegaal, Redemptor, vel redemptus, siue inquinatus. Filius Semeia filii Sechenia, 1. para. 3. d		יפלטי
	Iegbaa, Exaltatio, siue altitudo. Ciuitas est, nume. 32. g. quam ædificauerunt filii Gad, iudic. 8. c		יפנה
	Iegedelia, Magnitudo Domini. Pater Hanan, ierem. 35. a		יפתה
	Iehedeia, Vnus Dominus, aut lætitia Domini, siue acumen Domini: aut ex Syro & Hebræo, renouatio Domini. Nomen viri, 1. para. 24. c		
	Ieheth, Contractus vel formidans, aut stupens: vel Syriace, descendens. Nomen viri, 1. para. 23. b		
	Ieheziel, Vidēs Deum, vel visio Dei. Nomen viri, 1. para. 12. a		
	Iehias, Viuit Dominus. Sacerdos quidam, 1. paralip. 15. c		
	Iehiel, Abstulit Deus, aut coaceruās Deus. Nomen scribæ, 2. para. 26. b. Nomen item cantoris, 1. para. 9. f. 11. g. 15. c. 16. a. 2. par. 35. b. 1. esd. 8. b. 10. d. Nomen etiam principis, 1. para. 5. a		
	Ieheli, Viuit Deus. Nomen viri, 1. para. 26. c		
	Iehu, Ipse, siue existēs. Filius Iosaphat, 4. reg. 9. a. Nomen prophetæ filii Anani, 3. reg. 16. a. Filius Namsi, 3. reg. 19. c. Filius Obed filii Ophlail, 1. paral. 2. e. Filius Iozabiaz, princeps, 1. para. 4. f. 12. a		
	Iehuel, Abstulit Deus, aut coaceruans Deus. Filius Zera, 1. para. 9. a		
	Iehus, Tinea corrosus, aut compressus, vel congregatus. Filius Esau ex Oolibama, genef. 36. a. Filius Balan filii Iadihel filii Beniamin, 1. par. 3. c. Secundus filius Esac, 1. para. 8. d		
	Iehus, 1. para. 8. a, Consilians vel ligneus: aut Syriace, fixus. Filius Saharaim, ex Hodis vxore sua.		
	Iehieli, Viuit Deus. Nomen viri, 1. para. 26. c		
	Iemai, Calefaciens, aut calidus. Filius Thola filii Issachar filii Iacob, 1. para. 7. a. Heb. Ichemai.		
	Iemini, Dexteræ, vel dexteræ. Pater Aphia, 1. reg. 9. a. 22. b. 2. reg. 16. c. Pater Chusi, psal. 7. c		
	Iemineus, Idem.		
	Iemla, Repletio, aut circuncisio. Pater Michæa prophetæ, 3. reg. 22. a		
	Iemlech, Regnans: aut Syriace, consulens. Nomen principis cuiusdam, 1. para. 4. f		
	Iemna, Dexteræ, aut numerans, siue præparās: vel Syriace, constituens. Filius Aser filii Iacob, gene. 46. b. Pater Core, 1. para. 7. f. 2. para. 31. c		
	Iemna, 1. para. 7. g, Prohibitio, aut impedimentum, siue mare commotum. Filius Helem.		
	Iemnaitæ, Dexteræ, aut numerātes, siue præparantes, vel constituentes. nume. 26. c		
	Ieus, Tinea corrosus, aut compressus siue congregatus. Filius Roboam ex Abihail, 2. para. 11. d		
	Iephdaia, Redemptio Domini. Filius Sefac, 1. paral. 8. c		
	Iephlat, Liberat', aut expulsus. Filius Heber filii Barie filii Aser filii Iacob, 1. para. 7. g		
	Iephleti, Idem. Nomen populi in sorte filiorum Ioseph, ios. 16. a		
	Iephone, Aspiciens, siue intuens. Pater Caleb, nume. 13. a		
	Iephonne, Idem. Filius Iether, 1. para. 7. g		

יפתה	Iephta, Aperiens. Ciuitas quæ in sortem tribus Iudæ cessit, iof. 15. f		
יפתחאל	Iephtabel, Aperiens Deus. Nomen vallis, terminus tribus Zabulonis, iof. 19. b		
יפתח	Iephte, Aperiens. Filius Galaad ex meretrice, iudex in Israel, iudic. 11. a		
ירחע	Ieraa, Luna, aut mensis, siue odoratio. Seruus Aegyptius Sefan filii Iesi filii Apphaim, 1. para. 2. c		
ירחמאל	Ierameel, Misericordia Dei: aut ex Syro & Hebræo, dilectio Dei. Filius Efron filii Phares, 1. para. 2. a. Est & regio ultra Iudæam ad Arabiã, 1. reg. 27. d		
ירקעם	Iercaam, Extensio eorum, siue viriditas populi, aut sputum populi, vel armatura aut euacuatio populi. Ciuitas est, quæ sorte missa, tribui Dan obtigit secundum commetatores Hebræorum, 1. para. 2. f		
ירקון	Iercon, ABrugo, aut viriditas, siue sputum, vel armatura aut euacuatio. Ciuitas in tribu Dan, iof. 19. d		
ירמיה	Ieremia siue Ieremias, Celsitudo Domini, vel sublimitas Domini, aut exaltans Dominum. Nomen principis, 1. para. 5. d. Est & nomen prophetæ filius Helcia, ierem. 1. a		
ירחמאל	Ieremiel, Misericordia Dei: aut ex Syro & Hebræo, dilectio Dei. Filius Amélech, ierem. 36. f		
ירמיה	Ierias, Timor Domini, vel visio Domini: aut proiectio Domini. Filius Selemiæ filii Hanania, ierem. 37. c		
יריהו	Ieriau, Idem. Filius Hebron, 1. para. 23. c		
יריבי	Ieribai, Pugnans, siue obiurgans, aut multiplicans. Filius Elnaem, 1. para. 11. g		
ירחו	Iericho, Luna vel mensis, aut odor eius. Ciuitas opulentissima in Benjamin tribu, ab Ierosolymis c. 1, & ab Iordane 1 x distans stadiis, nume. 22. a. iof. 2. a. Quam ædificauit Hiel de Beth-el, 2. reg. 16. g. 2. para. 28. c. math. 20. d. luc. 18. f. 19. a. Nobilis palmetis & balsami viridariis. Vnde etiam ciuitas palmarum appellatur, deut. 34. & Thamar, ezech. 48. d		
יריחאל	Ierichontinus, Idem.		
יריאל	Ieriel, Timor Dei, aut visio vel proiectio Dei. Filius Thou filii Issachar filii Iacob, 1. para. 7. a		
ירמות	Ierimoth, Altitudines, siue timés mortem, aut videns mortem, seu proiectio mortis. Filius Bela filii Benjamin filii Iacob, 1. para. 7. b. Filius item Bezia, 1. par. 8. b. 2. par. 31. c. Est & nomé ciuitatis in tribu Iuda, cuius rex dicebatur Pharan, iof. 10. a. 15. e. In tribu ité Issachar, datæ Leuitis, quæ Iaramoth dicitur, iof. 21. c		
יריעות	Ierimuth, Idem. Nomen viri, 1. para. 12. a		
יריעות	Ierioth, Cortinæ, siue linteamina, aut vlulationes siue confectiones. Filius Caleb ex Azuba vxore, 1. paral. 2. b		
ירמי	Iermái, Altitudo mea, siue timens vel proiciens aquas. Nomen viri, 1. esd. 10. d		
ירובעל	Ierobaal, Id est, Vliscatur se Baal. sub. de eo. Vel, Causam suam agat siue tueatur Baal. sub. in eum. Nomen iudicis in Israel, qui & Gedeo dicebatur, iudic. 6. f, vbi & ratio huius nominis ponitur, his verbis, Et vocauit eum in die illo Ierobaal, dicens, Vliscatur se de eo Baal. 1. reg. 12. b		
ירבשת	Ierobéseth, Impugnans confusionem vel ignominiam, aut impugnans idóolum. Nomen viri, 2. regum 11. c		
ירבעם	Ieroboam, Impugnans vel obiurgans populú, vel multiplicans populum. Filius Ioas filii Ioachaz regis Israel, 4. reg. 14. f. Fuit item alius eiusdem &		
	nominis & regni rex impius, 3. reg. 11. e		
	Ieroham, Misericors: aut Syriace, dilectus. Filius Elcana filii Caath, 1. paral. 6. b. 12. a. 27. c. Filius Phasor, 1. par. 9. b. Filius Eliu filii Thau, 1. reg. 1. a. 2. paral. 23. a	ירחם	
	Ieron, Timor vel visio: aut proiciens dolorem vel fortitudinem. Ciuitas in tribu Nephthali, iof. 19. c	יראון	
	Ierosolyma, Visio pacis, aut visio perfecta vel consummata, siue timor perfectus vel consummatus. Vide Ierusalem.	ירושלים	
	Ierosolymæ, Idem.		
	Ierosolymita, Idem.		
	Ierosolymitæ, Idem. p. n.		
	Iersia, Lectulus siue stratum Domini, aut abstulit paupertatē Dominus. Filius Ieroham, 1. par. 8. c	יערשיו	
	Ieruel, Timor Dei, aut visio Dei. Dicitur Vallis benedictionis inter Engaddi & Thecuã, 2. par. 20. d.	ירואל	
	Ierusa, Hæreditas, vel exilium. Mater Ioathan filia Sadoc, 2. para. 27. a	ירושא	
	Ierusalem, Dicitur quasi יראון שלם, id est, videbit perfectum vel pacificum. Iudææ metropolis à Melchisedeco, teste Iosepho, condita, aliàs Salem, genes. 14. & psal. 75. item & Iebus à Iebusæo Chananaei filio, iof. 18. d. Postremo Helia (vt Volaterr. libro 11. ait) ab Helio Hadriano dicta est. Is enim imperator partē eius extruxit: montem Caluarium, CHRISTI sepulchrum, & Golgoltha, loca extra mœnia antea sita, muro cinxit. Porrò hæc olim vrbs, bifariam diuisa est, in superiorem scilicet & inferiorem. Superior in vertice Sionis, vnà cū templo in eiusdem môtis latere sita erat: quæ à conditore interdum ciuitas Dauidis nominabatur. Templo autem adhærebat inferior ciuitatis pars, 1. para. 3. b. In fine capitis 18 iofue, traditur Ierusalem esse sita in tribu Benjamin. Hebræi, Ierusalaim dicunt, Chaldæi Ierusalem, quos imitati sūt 1 x x, vbique scribentes ἱεροσολήμ, Latini conuertunt in longum. Matthæus dicere solet ἱεροσόλυμα, Lucas modo ἱεροσόλυμα, modo ἱεροσολήμ.	ירושלים	
	Iessæ, Ens, siue existens, aut munus, vel oblatio. Pater Dauid, esa. 11. c: qui & Isai dicitur.	ישי	
	Iesaar, Claritas, siue oleum, aut Meridianus. Filius Caath filii Gerson, nume. 3. c	יצהר	
	Iesaaritæ, Idem. p. n.		
	Iesaias, siue Iesaias, Salus Domini. Nomen viri, 1. para. 25. c. 2. esd. 11. b	ישעיה	
	Iesamar, Custos, vel custodia. Filius Elphaal, 1. paral. 8. b	ישמרי	
	Iesana, Dormiens, aut antiqua, vel annosa, siue mutatio. Nomen ciuitatis, 2. para. 13. d	ישנה	
	Iesba, Laus, siue tranquillitas. Filius Ezra, 1. paralip. 4. c	ישבח	
	Iesbaam, Sedens populus, aut conuersio populi, siue insufflatio aut captiuitas populi. Filius Hachamoni, 1. para. 11. b. 12. a	ישבעם	
	Iesbacalla, Est requirens vel deprecans, aut sessio dura, vel insufflatio siue conuersio dura. Nomen viri, 1. para. 25. b	ישבקשה	
	Iesbi-benob, Sedes in prophetia vel in locutione, vel in germinatione: aut conuersio siue insufflatio in prophetia vel in locutione siue in germinatione: aut captiuas in prophetia vel in locutione siue in Germinatione. Gigas quidam de quo 2. reg. 21. c	ישבי-בנוב	
	Iesboam, Conuersio populi, siue sessio populi,	ישבעם	

Interpretatio

	aut insufflatio vel captiuitas populi. Nomen principis, 1. para. 27. a	
ישבק	Iefboc, Est vacuus, vel euacuatus: aut Syriace, derelictus, vel derelinquens. Filius Abrahæ ex Ceturæ, genef. 25. a	
יסכה	Iefcha, Vngens, siue cooperiens, aut protegens, vel obumbrans: aut Syriace, speculans. Filia Aran filii Thare, quæ & Sarai dicebatur, gene. 11. d	
ישעיהו	Iefcias, Salus Domini. Filius Phaltizæ filii Ananizæ filii Zorobabel, 1. para. 3. d	
ישמא	Iefema, Appositus, vel nominatus: aut admiratio, siue desolatio. Filius Etam, 1. para. 4. a	
יצר	Iefer, Figmentum, siue plasmatio, aut tribulatio, vel angustias. Filius Nephthali, gen. 46. c. 1. par. 7. c Ieferitzæ, Idem. p. n. nume. 26. f	
ישושי	Iefesi, Antiquus, siue sexagenarius, aut exultans, vel est munus. Filius Ieddo, 1. para. 5. b	
ישפה	Iefpha, Iaspis, lapis scilicet pretiosus: aut est hic, id est in hoc loco, vel labium, siue coterens. Filius Berizæ, 1. para. 8. b	
ישפן	Iefphan, Absconditus, siue confractus, aut cuniculus. Filius Sefac, 1. para. 8. b	
ישעי	Iefsi, Salus, aut respiciens. Filius Apphaim filii Nadab filii Semei filii Onam, 1. paralip. 2. d. 4. d. Pater Phaltizæ, 1. para. 4. g. 5. d.	
ישיה	Iesia, siue Iefias, Est Dominus. Filius Izrahia filii Ozi filii Thola, 1. par. 7. a. 24. c. Vide 1. pa. 12. a. 23. c	
יחצאל	Iefiel, Diuidens Deus, vel dimidians Deus, aut festinatio Dei. Filius Nephthali, nume. 26. f Iefielitzæ, Idem. p. n. num. 26. f	
ישימון	Iefimon, Desolatio, aut solitudo. Nomen deserti, 1. reg. 23. d. Pro Iefimon scribitur 1. regum 26, solitudo.	
יסמכיהו	Iefmachias, Adhærens vel innitens Domino, aut iunctus Domino. Nomen viri, 2. para. 31. c	
ישמעיהו	Iefmarias, Audiens Dominum, vel obediens Domino. Nomen viri, 1. para. 27. c	
ישראל	Iefraeli, Idem quod Israel, quod interpretatur præualens siue dominans cum Deo, 2. reg. 17. f. Vbi alii interpretes legunt, Fuitque Micha filius cuiusdam viri, nomine lithra Israelitzæ, &c.	
ישוי	Ieffui, Planus, siue æqualis, aut ponens, siue positus. Filius Afer filii Iacob, gene. 46. b. 1. par. 7. f. Filius Saul, 1. reg. 14. g Ieffuitzæ, Idem. p. n. nume. 26. c	
	Iefu, luc. 3. f. in Græco est Iose: & Hebraice potest interpretari Parcens, vel eleuatus, aut existens. D.	
ישוע	Iefua, Saluator. Nomen viri, 1. para. 24. b	
ישוה	Iefua, gen. 46. b. 1. para. 7. f. Planities, siue æqualis, aut ponens, vel positus. Filius Afer filii Iacob.	
ישוע	Iefue, Saluator. 2. para. 31. c. 1. efd. 2. b	
ישיה	Iefue, 1. efd. 10. d, Est Dominus. Nomen viri, Heb. Iesia.	
ישוע	I E S V S, Saluator. Sic vocatus fuit CHRISTVS Dominus noster, matth. 1. c. luc. 2. c. act. 7. f	
יהושע	Iefus, zach. 1. a. 3. a. 6. c, Dominus saluator, vel Domini salus. Sacerdotis nomen filii Iosedec. De quodam Iefu loquitur & Paulus, coloss. 4. c	
יטה	Ieta, Declinans, vel diuertens. Ciuitas quæ Leuitis è tribu Iudæ vel Simeonis est data, iof. 21. b. Eadem videtur esse quæ Iota dicitur, iof. 15. g. licet plerique diuersè sentiant, asserentes hanc aliàs Ietan dici: illam, Iota nempe, aliàs Loche.	
יטבתה	Ietebatha, Bonitas sua, siue declinans filia eius, aut declinans desertum. Nomen loci in quo castrametati sunt filii Israel profecti de Gadgad mō	
	te, numeri 33. d	
	Ieth, Confringens, vel formidans, aut stupens: vel Syriace, descēdens. Filius Gerson filii Leui, 1. paral. 6. c. Heb. Iahath.	יחת
	Iethnan, Merces siue donum: aut Syriace, fumigans. Ciuitas tribus Iudæ, iof. 15. d	יתנן
	Iethela, Pendēs, vel suspensio, siue coaceruatio. Nomen ciuitatis in tribu Dan, iof. 19. c	יתלה
	Iether, Excellens vel residuus, siue remanēs, vel explorans, aut funiculus. Ciuitas de tribu Iuda, Leuitis data, iof. 15. f. 21. b. Primogenitus Gedconis, iudic. 8. d. Filius Ezra, 1. para. 4. c. 6. e	יתר
	Iether, 1. reg. 30. g. Nomen ciuitatis, nomen item viri, 1. par. 7. g, & interpretatur Excellens, aut residuum, siue remanens, aut explorans, siue funiculus.	יתיר
	Iether, Idem. 1. para. 2. b, Ille idem qui & Iethra, 2. reg. 17. f, dicitur. Filius item Iada filii Onam filii Ierameel, 1. para. 2. e	יתר
	Ietheth, Donans. Ciuitas Idumæorum, gen. 36. d. 1. paral. 1. d	יתת
	Iethma, Orphanus, siue admiratio, aut consummatio siue perfectio. Vir Moabites, 1. para. 11. g	יתמח
	Iethra, Excellens, siue residuus, vel remanens, aut explorans vel funiculus. Pater Amasa filii Abigail sororis Dauid, 2. reg. 17. f. & Israelites erat. in 1. para. 2. b, dicitur Iether Ismahelites.	יתרא
	Iethraham, Excellentia populi, aut residuus populi, siue exploratio vel funicul' populi. Filius Dauid ex Egla, 2. reg. 3. a. 1. para. 3. a	יתרעם
	Iethrai, Excellens, siue residuus, vel remanens, aut explorans, vel funiculus.	יתרי
	Iethrai, 1. par. 6. b, Explorans: aut Syriace, locus. Filius Zara.	יתרי
	Iethran, Excellens, siue residuus, vel remanens, aut explorans, vel funiculus. Filius Supha filii Helem, 1. par. 7. g. Filius item Dison filii Seir Horræi, genef. 36. c	יתרן
	Iethrazi, Idem.	
	Iethraus, Idem. Filius Sobal filii Hur primogeniti Caleb, 1. para. 2. g. 11. g	יתרי
	Iethro, Idem. Socer Moysi, exod. 3. a: qui exod. 2. c, dicitur Raguel.	יתרו
	Iethrites, Idem. 2. reg. 23. g	
	Iethson, iofue 21. d. In Hebræo est Cedemoth: quod interpretatur antiquiores, vel priores, aut Orientales, siue incēdium, vel incuruatio mortis. Nomen ciuitatis. Vide Cademoth.	קדמות
	Ietur, Custodiens, aut ordo vel series: aut Syriace, montanus. Filius Ismahelis, gen. 25. b. 1. para. 1. b	יתור
	Iezabad, Dotatus. Vir Gaderothites, 1. para. 12. a	יתורב
	Iezabel, Insula habitaculi, vel væ habitaculo: aut ex Hebræo & Syro, insula sterquiliniæ, vel væ sterquilinio. Filia regis Sidoniorum, vxor regis Achab, 3. reg. 16. g. 21. b	יתורבל
	Iezatha, Aspergens thalamum vel cubiculum: aut ex Syro & Hebræo, væ oliuæ. Filius Aman filii Amadatha, esth. 9. b	יתתא
	Iezer, Insula adiutorii, siue insula atrii, aut væ adiutorio vel atrio. Filius Galaad filii Machir filii Manasse, num. 26. d: qui iof. 17. a, dicitur Abi-ézer.	יתעור
	Iezer, 1. para. 6. g, Auxiliator, siue adiutor. Nomen ciuitatis Amorrhæorum: quæ Leuitis & homicidis pro asylo è tribu Gad est attributa. Eadem esse videtur quæ & Iazer dicitur.	יתעור
	Iezeritzæ, De Iezer, quod interpretatur insula adiutorii, siue insula atrii: aut væ adiutorio vel	יתעוררי

atrio, numeri 26. d
יזרה Iezerites, Oriens, aut clarus. 1. para. 27. a
יזיה Iezia, Distillatio vel aspersio Domini. Nomen viri, 1. esd. 10. d
יזליאה Iezlia, Distillatio vel aspersio laboriosa. Filius El phaal, 1. para. 8. b
יזוניהו Iezonias, Auscultatio Domini, aut statera Do- mini, vel arma Domini. Filius Maachati, 4. reg. 25. f
יזניהו Iezonias, iere. 35. a. 40. c. 42. a. ezech. 8. d. u. a, in- terpretatur Nutrimentum Domini, aut auscul- tatio, vel arma Domini.
יזורה Iezra, Porcinus: aut Syriace, cōuersus. Filius Mo sollam, 1. para. 9. b
יזרחיה Iezraia, Oriens Dominus, aut claritas Domini. Nomen viri, 2. esd. 12. d
יזרעאל Iezrahel, Semen Dei, aut distillans contritionē vel malum Deus, siue distillatio amicitiae Dei, vel aspersio pastoris Dei. Ciuitas tribus Iudæ, iof. 15. g. 17. d. 19. b. iudic. 6. g. 1. reg. 25. g. Filius item Osee ex Gomer vxore, osee 1. b
 Iezrahelites, Idem. 1. reg. 27. a. 3. reg. 21. a
 Iezrahelitis, Idem.
 I O
יגאל Igaal, Redemptus, siue coinquinatus. Filius Na than de Soba, 2. reg. 23. d
 Igal, Idem. Filius Ioseph, nume. 13. a
 I H
יעלם Ihelom, Occultus, siue adolescēs, aut caprea eor- um, vel seculum. Filius Esau ex Oolibama vxore, genef. 36. a
 I I
יעים Iim, Acerui. Ciuitas tribus Iudæ, iof. 15. c
 I I
יעלי Iai, Ascendens, vel superior, aut aceruus mihi. *imēuor*
 Illyricum, Exhilaratio, aut lætificatio. G. Regio Epiri contermina, propinqua Italia, rom. 15. d
 I N
יוד Indi, De India, quæ Hebraice dicitur Hodu, id est laudatio, siue cōfessio, aut decōra vel pulchra.
יודיה India, Idem. Regio latissima ad Orientem sita, cuius imperium Asuerus tenuit, esther 1. a. Aliàs Hodu, Heuila & Chus appellata. cuius spatium ex Strabone lib. 15. Geograph. & Plinio lib. 6. cap. 16. intra Indum ab Occasu, à Septentrione Tauri iugis, ab Ortū AEoo pelago, à Meridie suo, hoc est Indico clauditur, spatiosissima ipsa: & non gentiū tantum & oppidorum prope innumerorum, sed omnium rerum prouentu, ære tantum & plum- bo excepto, foelix: flumina cū plurima, tum maxi- ma, præcipua tamen Ganges & Indus, quorum ir- riguo procurfu sit vt in vdo solo proximantis solis vis nihil non magna quantitate gignat. Maxi- me autem si reliquas terras cogitas, Orienti suppo- sita videtur. Vide etiam Ptolemæum lib. 7. cap. 1. & 2. Pomp. Melam in 3.
 I O
יואח Ioah, Fraternalitas, vel habens fratrem. Filius Ger- son filii Leui, 1. para. 6. b
יואב Ioab, Paternalitas, vel habens patrē, aut volunta- rius. Pater Abisai, 1. par. 26. a. Filius itē Saruiz filiz Isai, 2. reg. 2. c. 1. par. 2. b. Filius etiā Saraiæ, 1. par. 4. c
יזואחז Ioachaz, Domini apprehensio, siue Domini pos- sessio, aut Dominus videns. Filius Iosifæ regis Iu- dæ, 4. reg. 23. f. 2. par. 35. a. Filius item Ichu regis Is- rael, 4. reg. 10. g. 2. para. 21. d
יזואחז Ioachaz, 2. para. 34. b, Apprehendens, siue possi-

dens, aut videns. Pater Ioha, qui à commentariis erat Io æ regi.
 Ioachin, Domini præparatio, siue Domini fir- mitas. Filius Ioacim, siue Eliacim, 4. reg. 24. b: quæ Jeremias 29. a. 37. a, vocat Iechoniam.
 Ioacim, Domini resurrectio, siue Domini con- firmatio, vel Dominus vindicās. Filius Iosifæ regis, qui prius Eliacim dicebatur, 4. reg. 23. g. 1. para. 3. c. Hic dicitur etiam Iechonias, matth. 1. b
 Ioacim, nehem. 12. a, Resurgens, siue confirmās, aut vindicans.
 Ioada, Domini cœtus, vel congregatio, aut Do- mini transitus vel testimonium, vel Domini or- natus vel præda: aut ex Hebræo & Syro, Domini ablatio. Filius Achaz filius Micha, 1. par. 8. d: qui 9. f, dicitur Iara.
 Ioadan, Domini delicia, vel Domini voluptas: aut ex Hebræo & Syro, Domini tempus. Mater A- masiæ regis Iudæ, 4. reg. 14. a. 2. para. 25. a
 Ioah, Fraternalitas, vel habēs fratē. Filius Zem- ma, 1. para. 6. b. 2. par. 29. c. Filius item Iochaz illius qui fuit Iosifæ regi à commentariis, 2. para. 34. b
 Ioah, Idem. Filius Afaph, 4. reg. 18. c
 Ioaha, Idem, 1. para. 26. a. 2. para. 29. c
 Ioarim, Domini exaltatus, vel Domini exalta- tio. D. Nomen viri, 1. mach. 2. a
 Ioas, Dissidens, vel desperans, aut ignitus vel v- rēns. Pater Gedeonis, iudic. 6. b. Filius Achab regis Israel, 3. reg. 22. d. Filius item Ochoziæ filii Ioram filii Achab, 4. reg. 11. a. 12. d. 13. a. 1. paral. 3. c. item 4. reg. 14. d, vbi dicitur, Vixit autē Amasias filius Io- as, vsque ad finem capitis. Filius Ioachaz filii Ichu, rex Israel, 4. reg. 13. b. c. 14. a: vbi dicitur, In anno se- cundo Ioas. Pater Ieroboā regis Israel, 4. reg. 14. f
 Ioas, Domini ignis, vel Domini oblatio. Rex Iu- da, filius Ochoziæ, filii Ioram, filii Achab, 4. reg. 11. d. 12. a. b. c. & in principio literæ d, vbi dicitur, Quam ob rem tulit Ioas. & 13. d, vbi dicitur, Por- ro Ioas. Item 14. b. c. d
 Ioas, 1. para. 7. b. 27. d, interpretatur Tinea corro- sus, siue compressus, vel cōgregatus. Filius Bechor filii Benjamin filii Iacob.
 Ioatham, Consummatus, siue perfectus. Filius Oziz siue Azariæ regis Iuda, 4. reg. 15. 2. para. 26. a
 I x x iωαδμ & iωδμ transfertur. Filius itē Ierobaal siue Gedeonis, iudic. 9. a. Filius item Iahaddai, 1. pa- ra 2. f. Filius Azatiz filii Amasiz, 1. para. 3. c
 Iob, Dolens, vel gemens, siue vlulans, aut exo- sus, vel patiens inimicitiam. Nomen viri, iob 1. a
 Iob, gene. 46. c, Dolens, vel gemens, aut vlulans. Filius Isfahar: qui 1. para. 7. a, dicitur Isuf.
 Iobab, Idem. Filius Iectan, gene. 10. d. Filius Sa- haraim ex Hodes vxore, 1. para. 8. a. Filius item Za- ræ rex Edom, gene. 36. d
 Iobania, AEdificatio Domini, siue filiatio, aut intellectus Domini. Filius Ieroham, 1. para. 9. b
 Iochabed, Gloriosa, aut grauis, vel pōderosa. Fi- lia Leui, vxor Amrā filii Caath, filii Leui, exo. 6. c
 Ioed, Testificans, vel ornans, siue prædans, aut transiēs: vel Syriace, auferēs. Nomen viri, 2. esd. 11. b
 Ioel, Volens, siue incipiens, aut iurans. Nomen principis, 1. paral. 4. f. Nomen propheta filii Pha- thuel, ioel 1. a. Pater Sammuā, 1. par. 5. a. 15. a. Filius Azariæ, 2. para. 29. c. Filius Maath filii Amasai, 1. pa- ra. 6. c. Primogenitus Samuelis propheta, 1. reg. 8. a. Filius Gad, 1. para. 5. b

יזויכין

יזויקים

יזויקים

יזועור

יזועורן

יזואח

יזואש

יזואש

יזועש

יזואח

יזואב

יזואב

יזואב

יזואב

יזואב

יזואב

יזואב

Interpretatio

יועאלה Ioela, Eleuatio, siue proficiens, aut auferens ma-
 ledictionem. Filius Ieroham, 1. para. 12. a
יועזר Ioezer, Adiutans. Nomen viri, 1. para. 12. a
יגלי Iogli, Reuelatio, aut transmigratio, siue reuolu-
 tio, aut exultatio. Pater Bocci principis tribus Dan,
 nume. 34. d.
יוחא Ioha, Viuificans. Filius Baria, 1. par. 8. b. Vir Tho-
 saites, 1. para. 11. g
יוחנן Iohanan, Gratiuosus, siue donas: aut pius, siue mi-
 sericors. Filius Caree, 4. reg. 25. f. Primogenit' Ios-
 siae regis Iuda, 1. para. 3. c. Filius Azariae, 1. para. 6. a.
 Filius Elieonai filii Naariae, 1. par. 3. d. Principis no-
 men, 1. para. 12. b. nehem. 12. b
יוחנן Iohanan, 1. para. 26. a. 2. par. 17. d. 23. b. 28. b. esd. 10.
 d. nehem. 6. d. 12. d. Domini gratia, siue Domini do-
 num, aut Domini misericordia.
 Iohanna, Domini gratia, siue Domini donum,
 aut Domini misericordia. D. Mulier quae seque-
 batur CHRISTVM, vxor Chusae, luc. 8. a. 23. g
 Iohannes, Idem. D. Nomen apostoli fratris Ia-
 cobi, quorum pater Zebedaeus dicebatur, matth.
 4. d. Fuit & nomen praecursoris CHRISTI, cogno-
 mento Baptistae, luc. 1. f
יוידע Ioiada, Domini scientia, aut Domini cognitio.
 Nomen sacerdotis, 4. reg. 11. b. ierem. 29. f
יוידע Ioiada, Scitus, aut cognitus, nehem. 3. b. 12. a. 13. d
יויריב Ioiarib, Pugnans, vel obiurgans, siue multipli-
 cans, nehem. 12. a
יויריב Ioiarib, 1. par. 9. b. 24. b, Domini pugna, siue Do-
 mini obiurgatio, vel Domini multiplicatio. No-
 men sacerdotis.
יונה Iona, siue Ionas, Columba, siue depopulans, vel
 multiplicans. Nomen prophetae filii Amathi, 4. reg.
 14. f. Pater Ioseph patris Iudae patris Simeon, luc.
 3. f. Pater item Petri apostoli, iohan. 1. f. 21. d
יונדב Ionadab, Spontaneus, vel vouens, siue principalis.
 Filius Semmaa fratris Dauid, 2. reg. 13. a. Filius ite
 Rechab, ierem. 35. b
יונדב Ionadab, 2. reg. 13. a, vbi dicitur, Cui respodit Io-
 nadab, &c. & 4. regu 10. d, interpretatur Domini
 spontaneus, aut Domini princeps, vel Domini vo-
 tum. Filius Rechab.
יונתן Jonathan, Domini donum. Filius Gersom filii
 Moyssi, iudic. 18. g. Filius Saul, 1. par. 8. c. Nomen scri-
 bae cuiusdam, ierem. 37. c
יונתן Jonathan, Filius Saulis regis, 1. reg. 13. a. 14. a. 2. reg.
 1. a. 21. b. 1. paral. 10. a. Filius Abiathar sacerdotis, 2.
 reg. 15. f. 17. d. 3. reg. 1. f. Filius Iada filii Onam filii Je-
 rameel, 1. paral. 2. c. Filius Sage, 1. paral. 11. g. esd. 8. a.
 Filius Asael, esdr. 10. b. nehem. 12. a. Filius Caree, ie-
 rem. 40. c. In omnibus his locis interpretatur Co-
 lumbae donum, vel donans. Ac vbique scribi debet
 Jonathan per n in fine, non per s.
יפ Ioppe, Pulchritudo, aut decor. Oppidum in ora-
 curuae Syriae in monte situm, vna cum portu, qui
 a Barbaris nunc Sappho appellatur, nume. 21. f. iof.
 19. c. 2. para. 2. d. 1. esd. 3. b. iof. 1. a. 1. mach. 10. g. act. 9. g
 Ioppitae, Pulchri, siue decori. D. 2. mach. 12. a
יורה Iora, Temporaneus, aut ostendens, siue demon-
 strans, vel proiciens: aut Syriace, lebes. Nomen vi-
 ri, 1. esd. 2. a
 Iorai, Idem. Nomen viri, 1. para. 8. b
יורם Ioram, Excelsus, siue sublimis, aut proiectus. Fi-
 lius Thou regis, 2. reg. 8. c. Filius item Iosaphat, 1.
 para. 3. c: qui 3. reg. 22. g, dicitur Hebraice יורם.
יורם Ioram, Filius Iosaphat regis Iuda, 3. reg. 22. g. Fi-

lius item Achab regis Israel, frater Ochozia, 4. re-
 gu 1. d. 3. a. 8. d. 9. d. 12. d. 2. para. 21. a. 22. a. mat. 1. a. Est
 & nomen sacerdotis, 2. par. 17. c. In omnibus his lo-
 cis interpretatur Domini celsitudo, aut Domini
 sublimitas, aut Domini projectio. Praeter quam
 in fine 9. cap. quarti regum, vbi dicitur, Anno vn-
 decimo Ioram.

Iordanis, Fluuius iudicii, aut demonstratio, vel pro-
 iectio iudicii, siue descensio: aut ex Syro & Hebraeo,
 lebes iudicii. Fluuius Iudae, qui ab Hebraeis sic dici-
 tur quasi יודן יודן, id est a Dan defluens. defluit eni
 a Dan, gen. 13. c. eximia dulcedinis, Solino Panea-
 dis: Egesippo vero Iosephoq; Phiala fote decurrens,
 regiones perquam amoenas praeterlabitur: mox
 in lacum, quem complures Genezaram vocant, se
 fundit. deinde mare mortuum petit, natura diru:
 a quo postremo absorbetur.

Iorim, Dominus exaltans, vel Domini exalta-
 tio: aut riuus. D. Nomen viri, luc. 3. f

Iosa, Ens vel existens, aut obliuiscens, vel debens.

Nomen principis, 1. para. 4. f
 Iosaba, Domini saturitas, aut Domini satietas,
 vel Domini iuramentum, siue Domini septena-
 rium. Filia regis Ioram, soror Ochoziae, 4. reg. 11. a.
 Vxor Ioiadae sacerdotis, 2. para. 22. d

Iosab-hesed, Habitaculum vel sedes misericor-
 diae, aut insufflatio vel conuersio misericordiae. Fi-
 lius Zorobabel filii Phadaia, 1. par. 3. d

Iosabeth, Domini satietas, vel Domini iurame-
 tum, aut Domini septuplum, siue Dominus con-
 uertens horam. Nomen mulieris, 2. par. 22. d: quae
 4. reg. 11. a, dicitur Iosaba.

Iosabia, Habitaculum vel sedes Domini, siue co-
 uersio aut insufflatio Domini, vel captiuitas Do-
 mini. Filius Sarae filii Asiel, pater Iehu principis,
 1. para. 4. f

Iosaja, Aequitas Domini, vel planities Domini,
 aut apponet Dominus. Filius Elnaem, 1. para. 11. g

Iosaphat, Dominus iudex, vel Domini iudicius.
 Filius Asa regis, 3. reg. 15. 1. para. 3. b. Filius Ahilud,
 3. reg. 8. d. Filius item Pharae, 3. reg. 4. e. At ioel 3.
 a, videtur esse nomen vallis.

Iosaphat, Iudicatus vel iudicatio. Vir Mathani-
 tes, 1. para. 11. g

Iosedec, Dominus iustus, vel Domini iustitia. Fi-
 lius Sarae filii Azariae, 1. para. 6. a. Pater Iesu sacer-
 dotis, zach. 1. a

Iosedec, esd. 3. a. 5. a. 10. c. nehem. 12. c. interpreta-
 tur Iustificatus, vel iustificatio.

Ioseph, Augmentus, vel praefectus. Vndecimus fi-
 lius Iacob ex Rachel vxore, gene. 30. d. Pater item
 Igal, num. 13. a. 1. paral. 25. a

Ioseph, psal. 80, Domini augmentum, vel Domi-
 ni profectus.

Ioseph, matth. 13. g. & 27, vbi dicitur, Et Ioseph
 mater. Marc. 6. a. 15. d, ibi, Et Ioseph mater. & ibi,
 Maria & Ioseph. & act. 4. g. in omnibus his locis in
 Graeco est Ioses: quod Hebraice potest interpreta-
 ri parcens, vel eleuatus, aut existens. D.

Iosephus, Augmentus, vel profectus. D. 1. mach. 5. b

Iosphias, Augmentum vel profectus Domini,
 aut consummans vel finiens Dominus. Filius Se-
 lomith, 1. esd. 8. b

Iosias, Ignis Domini, aut vrens Dominus. Rex
 Iuda filii Amon filii Manasse, 4. reg. 22. a

Iosue, Dominus saluator. Filius Nun princeps

יודן

יושה

יושבוע

יושבחסד

יושבועת

יושניה

יושויה

יושפט

יושפט

יוהורק

יוצדק

יוסף

יוסף

יוספיה

יאשיהו

יהושע

	tribus Ephraim, Osee prius nominatus, num. 13. a. b. 1. paral. 7. f. Post Moysen dux populi Israelitici, iosue 1. a.		
ישוע	Iosue, esdræ 2. 3. 4. 5. 8. 10. nehem. 3. 8. 9. 12. In omnibus his locis interpretatur saluator.		
יוטה	Iota, Declinans, vel diuertens. Ciuitas in tribu Iudæ, ios. 5. g. Eadem videtur esse quæ ios. 21. b. leta appellatur. Vide Ieta. Iouis, Obliquus à Iuppiter, quasi Iuuans pater, act. 14. b. 21. g.		
יהוואב	Iozabad, Domini dos, vel Domini dotatio. Nomen serui Ioas regis, à quo occisus est ipse Ioas. 4. reg. 12. d. 1. para. 26. a. 2. para. 17. d. & 24. d.		
יוזבד	Iozabad vel Iozabeth, Dotatus. Princeps militiæ, 1. paral. 12. d. esd. 10. a. nehem. 11. c. 2. par. 31. c. 35. c. 2. esd. 8. b.		
יוזכר	Iozachar, Memorās, siue masculinus. Filius Semmaar, seruus Ioas regis Iuda, qui Iozachar occidit ipsum regem Ioas, adiutus à Iozabad conferuo, 4. reg. 12. d. Hic 2. para. 24. d. dicitur Zabad.		
	I R		
עירא	Ira, Ciuitas, aut vigil, siue denudatio, aut effusio, vel aceruus visionis. Nomen sacerdotis, 2. reg. 20. g. Filius Acces Thecutes, 1. para. 11. f.		
עירד	Irada, Onager, siue aceruus descensionis, vel acerui descensio, aut aceruus imperii: vel Syriace, draco. Filius Enoch, gen. 4. c.		
עירי	Irai, Vigil, aut ciuitas, siue denudās vel euacuās: aut pullus, Casimi. Filius Bela filii Benjamin filii Iacob, 1. para. 7. b.		
	I S		
יצחק	Isaac, Risus. Filius Abraham ex Sara, gene. 17. c. 21. a. Heb. Isahac.		
יצהר	Isaar, Oleum, siue claritas, aut Meridianus. Filius Caath filii Leui, exod. 6. c. 1. para. 6. a. c. 23. b: qui nume. 3. c. dicitur Iesaar, iisdem tamen consonantibus & punctis. Isaari, Idem. Nomen viri, 1. para. 24. c. Isaaritæ, Idem. p. n. 1. para. 26. c.		
יצהר	Isahar, Candidus, aut lucidus.		
ישי	Isai, Munus, aut ens, siue existens, vel debitor. Pater Dauid: quæ Græci Iesæ vocant. Filius Obed filii Booz, Ruth 4. d. 1. reg. 16. a. 1. para. 2. b.		
ישעיה	Isaias, Vide Esaias.		
יצרי	Isari, Fimentum, siue plasmatio, aut tribulās, vel angustians. Nomen viri, 1. para. 25. b.		
ישכנב	Isbaab, Sessio vel habitatio patris, aut cōuersio, vel inflatio siue captiuitas patris. Nomen viri, 1. paral. 24. b.		
אישכשת	Isboseth, Vir confusionis vel ignominia, aut viri mora. Filius Saul regis Israel, 2. reg. 2. b. Isariotes, Hebraice interpretatur Vir occisionis, vel vir exterminationis vel mortis. Sic cognominatur Iudas ille CHRISTI nostri proditor, mathæi 10. a. Sūt qui & Ischariotē dictum existimēt, per ch scribentes, quòd de tribu Issachar esset. cui tale cognomen ex ipso quoq; facinore optimè cōueniat. nam mercede vēdidit CHRISTVM nostrū. Issachar siquidē ex 30. geneseos, à שכר, quod mercedem significat, inclinatum est.		
ישמעאל	Ismael, Exauditio Dei. Filius Abraham ex Aggar ancilla, gen. 16. c. Filius item Nathania, 4. regum 25. f. Filius Afel filii Elasa, 1. para. 8. d. 9. g.		
ישמעאלים	Ismaelitæ, Idē. p. n. gen. 37. f. Populi, quos Moyses (vt quidam dicunt) Madianitas vocat: Eufebius		
	Agarenos, siue Saracenos. Alii tamen dicunt Ismahelitas & Agarenos esse nomina duorum populorum. Ismaelitis, Idem. f. n. f. g. 1. para. 27. d. Ismiel, Nominatio Dei, aut admiratio vel stupor Dei. Nomen principis, 1. para. 4. f. Israel, Præualens siue dominans cum Deo. Nomen Iacob, inditum ei ab angelo, gen. 35. b. Regnū item decem tribuum vocatum est Israel. Israelitæ, Idem. p. n. Populi ab Israel sic cognominati, 2. reg. 3. c. Israelites, Idem. Israelitis, Idem. f. g. Isreela, Præualens aut dominans Deus, siue reſtitudo Dei, aut canticum Dei. Nomen viri, 1. paralip. 25. c. Issachar, Est merces, vel præmium. Nonus filius Iacob ex Lia vxore sua, gen. 30. c. Nomen tribus, 3. reg. 4. b. Isthemo, Ignis admirationis vel consummationis, siue ignis perfectionis vel simplicitatis. Ciuitas in tribu Iuda, ios. 15. f. Istob, Vir bonus, 2. reg. 10. b. Isuhaia, Comprimes vel humilians Dominus, seu meditatio Dei. Nomen principis, 1. para. 4. f.		ישמיאל ישראל ישראלה יששכר אשתמה אישטוב ישוחיה
	I T		
	Italia, Ab Italo rege dicta est: vel ab Italis, id est vitulis, eo quòd illa regio vitulis abundet. Latinū est, act. 27. a. Italia, nume. 24. d. ezech. 27. a. In Hebræo est Cithim: & interpretatur conteretes, vel cōtritio maris, siue diadema, aut aurū, vel tinctura: vel ex Syro & Hebræo, coaceruatio maris. Regio & patria Romanorum ab Italo rege vocabulū traxit, quæ ab Africo & à Borea mari magno cinctā, reliqua Alpium obicibus obstrusa est. Hæc quinque appellata est nominibus: Saturnia, à Saturno primo habitatore, Trogo: Italia, à rege, Plinio: Aufonia, Liuius: AEnotria, Dionysio: Hesperia, Virgilio. Vide Volater. lib. 4. Geograph. Italia, esā. 66. f. Hebraice dicitur Thubal: & interpretatur orbis, aut confusio, vel ignominia, siue portatus vel adductus. Sunt qui Iberes, nō Italos esse dicant. Italica cohors, ab Italia dicta est, act. 10. a. Ithai, Robustus, aut signum, vel vomer: aut Syriace, veniens. Filius Rubai, 2. reg. 23. d: qui & Ethai, 1. para. 11. f. Ithamar, Insula palmæ vel dactylorum, aut insulæ commutatio vel permutatio, seu væ palmæ aut commutationi. Filius Aaron filii Amram filii Caath filii Leui, exodi 6. d. 1. para. 6. a. Ituræa, custodita: vel Syriace, montana, vel mōtosa. D. Trachonitidis regio iuxta desertum Arabiæ: cuius Tetrarcha fuit Philippus, luc. 3. de quo Hieronymus in locis Heb. Appellata est à letur filio Ismahelis. Ituræi, Custoditi vel custodiæ, aut coordinati: vel Syriace, montani seu montosi. Populi, 1. paralip. 5. c.		כיתים תובל אית איתמר
	I V		
	Iubal, Defluens, siue apportās, vel inueterascēs, aut germinās, siue iubileus, vel buccina. Filius Laamech ex Ada vxore, gen. 4. c. Iubileus, Buccina, vel defluēs, siue apportās, aut		יובל יובל
	II. i.		

Interpretatio

יקרעם	germinās, siue inueterascens, leuit. 25. b. num. 36. b Iucadam, Incuruatio populi, siue incēdium populi. Ciuitas est in tribu Iuda, iof. 15. g	ra vxor Esau, gene. 26. g. Fuit & nomen viduæ cuiusdam nobilis, iudith 8. a	
יהובל	Iuchal, Domini omnia, aut Domini perfectio siue consummatio. Filius Selemiæ, ierem. 37. a	Iulia, Lanuginosa. G. Iulius, Lanuginosus, vel lanugo. G. Nomen centurionis cuiusdam, act. 27. a	Ιουλια Ιούλιος
יוכל	Iuchal, ierem. 38. a, interpretatur potēs, siue perfectus, vel consummatus. Filius Selemiæ.	Iunia, A Iunone, id est dominatrice. G. Nomen viri concaptiui Pauli, rom. 16. a	Ιουωια
יהד	Iud, Laudās, siue cōfitens. Ciuitas in tribu Dan, iof. 19. c	Iustus, Latinum est.	
יהודה	Iuda, Laudatio, siue confessio. Quartus filius Iacob ex Lia vxore, gen. 29. g. Tribus Iuda cōsequuta est sortem suam ad Austrum, iof. 15. Iudæa, Idem. Iudæa aliquando tota terra duodecim tribuum appellatur, velut marci 3. & psal. 76, Notus in Iudæa Deus. Aliquādo duæ tantū tribus, Iuda & Benjamin, appellitātur: ad distinctionē Galilææ & Samariæ, aliarūmq; in terra repromissionis regionū. Obseruabis itaque apud historicos Iudæā pertinere ad Palesthinā: Galilæā verò atque Samariā ad Phœnicē. Neque obscurum est post Salomonis mortē, decem tribus Israel defecisse à Roboam ad Ieroboā Ephratæum, 3. reg. 12. exinde duæ tribus, Iudæ scilicet & Benjamin, quæ semini Dauidis adhæserāt, nunc domus Dauid, nunc regnum Iuda, Ierusalem, aut Bēiamin in Scripturis potissimum à prophetis nuncupari. Sicut decem tribus quæ defecerant, regnum Israel, domus Iacob & Ioseph, Ephraim, regnū Samariæ, Iezrael, Bethel, Bethauen appellari notum est. Iudæa quæ & Chananæa & repromissionis terra, quæ sancta in Scripturis sacris nuncupata est, Syriæ regio, in Asia maiore, ad Orientē habet mare mortuum, quod & salsum, nume. 34: vbi quondam Sodomā & Gomorrhæ vrbes sitæ erant. vltra quod Iordanis fluuius, qui mare mortuum ingreditur: deinde Amorrhæi habitant. Post quos Moabitæ terram occupāt: deinceps Ammonitæ & magnus Euphrates. vltra illos Babylon atque Chaldæorum est regio. Persia deinceps inchoat. Ad Aquilonem Galilæa cubat, in cuius tergo Libanus mōs terminus Iudææ eminet. Damascus deinde, & Euphrates celebre flumen: vltra quod Syria & Assyria sitæ sunt, quæ respiciūt & extēduntur ad Orientalē plagam. vltterius Sidon & Tyrus Occidentem versus declinant & extenduntur. Occidentem versus Philisthiim, quæ Palestina & Allophylorum terra dicitur, incipit: vltra quam mare magnum, quod & Mediterraneum, horret, exodi 23: hoc, Palesthinorum mare appellatur. Ad Meridiem Amalecitæ habitant, numeri 13. post quos Seir mons, & Edomitæ. vltra illos Madianitæ sedent. deinde est mare rubrum: vltra quod Aegyptus sita est ad Occidentem Iudææ extēsa. Habes paucis verbis limites seu terminos terræ promissionis à Mose & prophetis.	Izrahia, Oriens Dominus, aut claritas Domini. Filius Ozi filii Thola filii Issachar, 1. para. 7. a	יזרחיה
		Abim, Inflammati, siue flāmæ, aut glandii. Filius Meffraim, gen. 10. b. Ab hoc, Libya, quæ prius (vt Hieronymus refert in Hebraicis quæstionibus) Phutensis regio appellata est, nomen habet.	להבים
		Laad, Laudās, vel ad laudandū, vel ad confitendum. Filius Iahath filii Subal filii Iuda, 1. para. 4. a	להד
		Laada, Pro ornatu, vel ad congregandū, siue ad testificandum, aut transiens, vel prædans: aut Syriace auferens. Filius Sela filii Iudæ, 1. para. 4. d	לעדה
		Laadan, Pro voluptate, seu deuorans iudicium, aut pro ornatu, vel pro testimonio: aut Syriace, ad tempus. Filius Thaan filii Thale, 1. para. 7. c	לעזן
		Laban, Albus, vel candidus, aut later. Frater Rebeckæ filiæ Bathuelis filii Nachor ex Melcha, gene. 24. d. Est & locus in deserto vbi Moses Deuteronomium prælegit filiis Israel, deut. 1. a	לבן
		Labana, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Ciuitas sacerdotum in tribu Iuda, iof. 15. f. Eadem videtur quæ & Lebna iof. 10. e dicitur. Hebræis etiā iisdem punctis & consonantibus scribitur.	לבנה
		Labanath, Idem. Ciuitas, quæ tribus Aser terminus est, iof. 19. b	
		Lacedæmones, Lacus dæmonum, vel puteus infanientium. G.	λακεδαιμονες
		Lachis, Ambulans vel vadēs extitit, aut tibimet existens. Ciuitas tribus Iudæ, iof. 10. a. 15. c. 4. reg. 18. c. Constructa à Roboam, 2. para. 11. b	לכיש
		Lael, Ipsi Deo, aut ipsi forti, vel potens. Filius Eliasaph principis, nume. 3. d	לאל
		Lahem, Panis, vel pugna aut bellū. Nomen loci, 1. para. 4. d	לחם
		Lahela, Humiditas humida, aut tabula humida, vel viridis, siue maxilla humida. Nomen fluuii, 1. para. 5. d. Scribendum est Hela, abiecto l. Vide suo loco.	לחלה
		Lais, Leo, Nomen vrbs sitæ in valle quæ est in regione Rohob, vel potius ex Hebr. Beth-rehob, quæ & Dan & Lefem dicta est, iud. 18. g. iof. 18. d, vbi male excusum est, Lefemodan, quum sit hoc modo distinguendum Lefem, Dan, id est vocauerunt Dan ipsam Lefem quam expugnauerunt. Pater Phaltiel mariti Michol filiæ regis Saul, 2. reg. 3. c. Vide Dan & Lefem.	ליש
יהודים	Iudæi, Laudantes siue confitentes. Iudæus, Idem. f. n.	Laisa, Leena. Vrbs in Iuda aut Benjamin de eorum numero per quas transit Sennacherib, dum iret oppugnatum Ierusalem. esa. 10. g	לישה
יהודיה	Iudaia, Laudatio siue confessio Domini. Vxor Ezrar, 1. para. 4. c	Lamech, Pauper, vel humiliatus, aut percussus. Filius Mathusael, gene. 4. d. Nomen etiā filii Mathusala, gen. 5. d. luc. 3. g	למך
יהודה	Iudas, Idē. Filius Mathathie filii Iohānis, 1. machab. 2. a. Vnusex duodecim apostolis, matth. 10. a. Est & nomen cuiusdam Galilæi, de quo act. 5. g	Lamma, Vt quid? matth. 27. c	למה
יהודי	Iudi, Idem. Filius Nathanie filii Selemiæ filii Chusi, ierem. 36. d	Lamuel, Illis Deus, vel cum illis Deus, aut cum quo est Deus. Nomen regis, prouerb. 31. a	למואל
יהודית	Iudith, Laudans, siue confitens, aut Iudæa. Alte	Laodicea, Populus iustus. G. Ciuitas in Asia mi-	λαοδικεα

nore haud ita procul ab Hierapoli & Colossis, coloss. 4. d. apoc. 1. c. 3. c

λαοδικεύς

Laodicenses, Idem. p. n. G. coloss. 4. d

לאומים

Laomim, Gentes, siue absque aquis. Filius Dedan filii Iecsan, gen. 25. a

לפידות

Lapidoth, Fulgura, vel lampades. Maritus Debrae prophetidis, iudic. 4. a

לשע

Lasa, Ad clamandum, vel ad saluandum, aut linendum. Nomen ciuitatis, quæ Hieronymo in Hebraicis quaestionibus Callirhoe dicitur, gen. 10. c

λασθενίς

Lasthenis, Lapidis robur. G. Nomen viri, 1. machab. 11. c

לטושים

Latussim, Malleatores, siue limatores. Filius Dedan filii Iecsan, gene. 25. a

Lazarus, Dei adiutorium, siue Dei atrium. D. Nomen viri, luc. 16. e. Est & nomen cuiusdam alterius à Bethania, amici CHRISTI, fratris Mariæ & Marthæ, iohan. 11. a: quem CHRISTVS suscitauit à mortuis, ibidem e.

L B

לבנה

Lebana, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Nomen viri, 1. esd. 2. c

לבוות

Lebaoth, Leenæ, siue cordis signum, aut ad introitum. Ciuitas fortis Iudæ est, iof. 15. e

לבנח

Lebna, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Locus in deserto, vbi xvi Israelitarum mansio fuit, egressorum de Remmon Phares, num. 33. c. Est & ciuitas sacerdotum in tribu Iuda, iof. 10. e. Dicitur & Labana, iof. 15. f. Siquidem Hebræis iisdem punctis & consonantibus scribitur.

לבונה

Lebona, Idem. Nomen oppidi, iudic. 21. c

לכח

Lecha, Ambulans, vel vadens. Nomen loci, 1. paral. 4. d

לחי

Lechi, Maxilla. Locus, cui Samson sic nomē indidit, iudic. 15. b

לקחי

Leci, Lex siue doctrina, aut assumptio mea. Filius Semidæ filii Galaad filii Machir filii Manasse, 1. para. 7. d. Heb. Lecihi.

לקום

Lecum, Resurgens vel confirmans, siue ad resurgendum vel confirmandum. Ciuitas quæ Nephthalizæ tribus terminus est, iof. 19. c

לערן

Ledan siue Leedan, Pro voluptate, vel deuorans iudicium, siue pro ornatu vel testimonio: aut trāitus vel deprædatio earum: aut Syriace, ad tempus. Vir de cognatione Gerson filii Leui, 1. paralip. 23. a. 26. c

לחמם

Lehemam, Panis eorum, aut Pugna vel bellum eorum. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. e

לחמי

Lehemites, Panis meus, aut pugna mea, 1. par. 20. a

לשם

Lefem, Nomen, vel ponens, aut ipsi nominato vel posito, aut Lyguri lapis pretiosus, de quo exo. 28. c. Nomen vrbs in tribu Afer, in possessione vero Dan, iofue 19. d: quæ & Lais dicitur, & Dan. Hæc ea putatur à plerisque, quæ tandem à Philippo Tetrarcha, Senioris Herodis filio, in honorem Tiberii, Cæsarea Philippi appellata est. Vulgo à Barbaris nunc Belina vocitatur. Vide Dan, iofue 19. male scribitur Lefem-dan, pro Lefem, Dan. Vide Lais.

לוי

Leui, Copulatus. Tertius filius Iacob ex Lia, gene. 29. g. Sic vocabatur & Matthæus apostolus, mat. 2. b. luc. 5. f. Pater Matthat, luc. 3. e

לוייתן

Leuiathan, Copulatio vel societas sua, aut sibi met traditus. Magnus piscis marinus, iob 40. c

לוי

Leuita, Copulatus.

Leuitæ, Idem. p. n.

Leuites, Idem. s. n. act. 4. g

Lia, Laboriosa, vel fatigata. Maior filia Laban, gene. 29. d

Libanus, Albus, vel candidus, aut thus, vel cordis filiatio. Mons altissimus teste C. Ptolemæo libro 5. in Syria: à thure quod ibi colligitur, dictus, deut. 1. a. iudic. 3. a. esa. 2. c. in fine terræ promissionis versus Aquilonem, à quo denominata est terra, quæ est circa montem illum, iof. 13. In hoc mote cedri crescunt longissimæ, 3. reg. 5.

Libertini, Latinus est, filii manumissorum, act. 6. c

Libya, vel Libye. Heb. dicitur Phut, & interpretatur Aphrica: aut Syriace, crassa vel pinguis. Regio Aegypto contermina, authore Plinio in prologo 5. Huius pars est Libya Martotis, de qua idē in 5. ca. 6. Hieronymus duas Libyas ponit, vnā Cyrenaicā, de qua act. 2. Et partes Libyæ, quæ est circa Cyrenē. Hæc porta Aegypti in parte Aphricæ prima est, & mari Libyco cognomētū dedit, post quā Libya Aethiopum vsque ad Meridianū pertingens Oceanum. De hac Volater. lib. 12 Geographiæ, iere. 46. czech. 27. 30. & 38. nahum 3.

Libya, daniel. 11. g. In Hebræo est Lubim, id est cor maris: vel corda in plurali numero, act. 2. b

Libyes, 2. par. 12. a. 16. c. nahum 3. c. in Hebræo est Lubim, id est Cor maris, vel corda, p. n. Populus Libyæ.

Linus, Rete, vel retiaculum. G. Nomen viri, 2. timoth. 4. d

Lithostrotos, Lapidibus stratus. G. Nomen loci in quo sedit Pilatus, CHRISTVM nostrum morti adiudicaturus, iohan. 19. c

L O

Lobna, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Ciuitas sacerdotum in tribu Iuda, iof. 21. b. 4. reg. 8. f. 23. f. 1. para. 6. e. Eadē esse videtur quæ Lebna & Labana, iisdemque punctis & consonantibus notatur.

Lobni, Idem. Filius Gerson filii Leui, exod. 6. c. 1. para. 6. b

Lobnitica, Idem. Nomen familiæ filiorum Gerson, nume. 3. c

Lod, Natiuitas, vel generatio. Nomen ciuitatis, quam ædificauit Samad filius Elphaal, 1. para. 8. b. 2. esd. 7. d

Lodabar, Ipsimet verbum, aut ipsimet pestis vel mors, seu generatio electa: vel ex Hebræo & Syro, natiuitas filii. Oppidum Galaad montis, in ambitu vt videtur, 2. reg. 9. b

Loide, Melior. G. Auia Timothei, 2. timoth. 1. b

Lot, Inuolutus, siue colligatus, aut coopertus: vel resina pretiosa, quæ dicitur staete. Filius Aran, gene. 11. d

Lotan, Idem. Filius Seir Horraei, gen. 36. c

L V

Lucas, Hebraice potest interpretari Ipsi resurrectio, vel Latine à luce. D. coloss. 4. d

Lucius, A luce. Latinum est. Nomē prophetæ, act. 13. a. rom. 16. c

Lud, Natiuitas, vel generatio. Filius Sem, gen. 10. d. Is tūc Ludas nominauit, quos nūc Lydos vocāt.

Ludim, Idem. p. n. Filius Mesraim, gen. 10. b

Luith, Tabulatū, vel tabulæ, aut viriditas. Mons est Lyrano & Hebræorum commentatori in Cōmentariis super Esaiam, cap. 15. c. Eusebio verò Paphilo, vicus inter Areopolin & Ioaram. Aliis inter Petram & Segor. Heb. Lubith.

לנה

לבנון

פוט

לבים

לבים

ליוס

ליתוסטרוטוס

לבנה

לבני

לוד

לודבר

לואידוס

לוט

לוטן

לוד

לוחית

Interpretatio

לוח לוח	Luza, Amygdalus, siue discessio, vel declinatio. Ciuitas Chananæ, quæ cecidit in sortem filiorum Ioseph iuxta Sichem, in tertio lapide ipsius Sichem, siue Neapoleos, iof. 16. a. 18. b. Quæ alias, gen. 28. d. 35. b, nuncupatur Beth-el à Iacob. Est & tertia Luza, in terra Hethim, à veteris Luzæ proditore condita, iudic. 1. e	
λυσωνία	Lycaonia, Lupina. G. Prouincia Asiæ est Mediterranea, Tauro à Cilicia Trachea diuisa: à Septentrione, Cappadociæ contermina. Volater. lib. 10. in qua Barnabas & Paulus prædicarunt, act. 14. a	
λυσία	Lycia, Idem. G. Prouincia Asiæ, 1. mach. 15. d. act. 27. a	
λύδη	Lyda, siue Lydda, Stagnum, f. aquarum. G. Ciuitas Palæsthinæ in litore magni maris sita, quæ Diospolis appellatur, 1. mach. 11. d. act. 9. f	
לוד	Lydi, siue Lydii, Natiuitas, vel generatio. Populi. Vide Lud, ierem. 46. b	
	Lydia, Idem. Asiæ minoris prouincia inter Cariam & Phrygiâ authore Strabone lib. 13. cuius situm his verbis scribit Plini' in 5. lib. cap. 29, Lydia perfusa flexuosi amnis Mæandri recurribus super Ioniam procedit, Phrygiæ ab exortu solis vicina, ad Septentrionem Mysiæ, Meridiana parte Cariâ amplectens, Meonia antè appellata, &c. Huius mentio fit act. 16. c. ierem. 46. ezech. 27. & 30. efaia 66. f. Est & nomē mulieris purpurariæ, de qua act. 16. c	
λυσανίας	Lysanias, Dissoluens tristitiam. G. Procurator constitutus à Romanis super Abilinam regionē, luc. 3. a	
λυσίας	Lysias, Dissoluens. Princeps quidam exercitus, siue tribunus, 1. mach. 3. e. act. 24. f	
λυσίμαχος	Lysimachus, Dissoluens pugnam. G. Frater Melai, 2. mach. 4. c	
λύστρα	Lystra, Dissoluens. G. Nomen ciuitatis in Lycaonia, act. 14. a	
μύρα	Lystra, act. 27. a. in Græco scribitur Myra, & interpretatur virgultum, siue vnguentum odoriferum. G. Ciuitas Lyciæ. Vide Plinium lib. 5. cap. 27. act. 27. a	
מעכה	Aacha, Compressa, vel attrita, aut fixa. Filius Nachor ex Roma concubina, gen. 22. d. Filia Tholmai regis Gessur, 2. reg. 3. a. 1. para. 3. a. Filia Abeffalom mater Abiam regis, 3. reg. 15. a: quæ 2. para. 13. a, dicitur Michai. Concubina item Caleb, 1. para. 2. f. Vxor Machir patris Manasse, 1. para. 7. d. Vxor Iahiz, 1. para. 9. f	
מעכתי	Maachati, Cōpressus vel attritus, aut fixus, seu ventris cōtritio. Pater Aasbai, 2. reg. 23. d. Pater Iezonia, 4. reg. 25. f. Ciuitas Amorrhæorum super Iordanem iuxta montem Hermon, iof. 12. b. & 13. b. 1. paral. 4. c	
מערי	Maadi, Solennis, vel festiuus, aut ornatus, seu labilis, vel testificans, aut transiens: aut Syriace, auferens. Nomen viri, 1. efd. 10. d	
מעי	Maai, Venter, aut coaceruatio. Nomen viri, 2. efd. 12. c	
מחלה	Maala, Chorus vel cithara, siue infirmitas: aut Syriace, venia. Filia Salphaad filii Hopher filii Galaad, num. 26. d. iof. 17. a. Heb. Mahala.	
מעה	Maara, Spelunca, siue euacuatio, aut effusio, vel discooperiens, aut euigilans. iof. 13. a	
מעשי	Maasai, Opus meum. Filius Adiel, 1. par. 9. b	
מעשיה	Maasia, siue Maasias, Opus Domini. Filius A-	
	chaz, 1. par. 15. b. 2. par. 28. a. Nomen cuiusdam doctoris, 2. para. 26. b. Pater Sophonia, iere. 21. a. Princeps ciuitatis Ierusalem, 2. para. 34. b	
	Maasias, iere. 32. c. 51. g, interpretatur protectio siue confidentia Domini. Pater Neria patris Baruch & Saraia. Heb. Mahasias.	מחסיה
	Maaziâu, Fortitudo Domini, vel refugium Domini. Nomen viri, 1. para. 24. c. 2. efd. 10. a	מעזיהו
	Mabfâm, Aromatizans, vel confundens eos. Filius Ismahelis, gen. 25. b. 1. par. 4. d	מבשם
	Mabfar, Munitus, vel muratus, siue prohibens, vel auferens, aut vindemians. Vicus grandis Gabalenæ, pertinens ad urbem Petram, gen. 36. d	מבצר
	Macces, Finis vel finiens, siue tædium, aut euigilans, vel æstas, siue æstuans, aut spinas. Nomen loci, 3. reg. 4. a	מקץ
	Maceda, Incendium, aut adoratio, vel incuruatio. Ciuitas tribus Iudæ, iof. 10. c. 15. e	מקדה
	Macedo, Hebraice, Idem. Græce verò, excelsus vel eminent. G. aliquis ex Macedonia, 1. mach. 1. a. act. 16. b	מקדון
	Macedones, Idem. p. n. G. act. 19. f	מקדונים
	Macedonia, Excelsa, vel eminent. G. Prouincia, act. 16. b	מקדוניה
	Maceloth, Ecclesiæ, vel coetus, aut cōgregationes. Nomen loci ad quem profecti sunt filii Israel de Harada, num. 33. c	מקהלות
	Maceloth, 1. para. 8. c. 9. f. 27. a. Virgæ aut baculi, siue voces, aut leuitates, vel despectiones. Filius Abigabaon, filius Iahiel, 1. para. 9. f	מקלות
	Macenias, Possessio Domini, siue emptio Domini, aut pecus vel armentum Domini, siue nidificatio Domini. Sacerdos, 1. par. 15. b	מקניהו
	Macha, Compressa, vel attrita, aut fixa. Nomen regis, 2. reg. 10. b	מעכה
	Machabæus, Percutiens. Græce verò, pugnator. D. Filius Mathathia, 1. mach. 2. a	
	Machbanai, Miser siue pauper filius meus, aut paupertas vel humiliatio filii aut intelligentiæ vel ædificationis. Nomen principis, 1. par. 12. b	מכבני
	Machbena, Paupertas vel percussio filii ei, aut paupertas siue percussio intelligentis vel ædificationis. Nomen loci, 1. par. 2. f	מכבנה
	Machi, Percussor, aut pauper, vel humilis. Pater Guel principis tribus Gad, num. 13. a	מכי
	Machir, Vendēs, siue cognoscens. Filius Manasse, gene. 50. d. Pater Galaad, num. 26. d. 1. par. 7. c. Filius item Ammiel, 2. reg. 9. b	מכיר
	Machiritæ, Vendētes, siue cognoscentes. Familia quædam, num. 26. d	מכירי
	Machmas, Percussor vel pauper ablat, aut percussor vel pauper palans siue tâgens vel auferens. Nomen vici magni siue oppidi in confinio Benjamin, & Ephraim, 1. reg. 13. a. & 19. in quo partē impedimentorum deposuit Sennacherib, vt celerius iret oppugnatum Ierusalem, efd. 10. g	מכמש
	Machmas, efd. 2. b. nehem. 7. d, Occultatio, vel percussoris aut pauperis tributum.	מכמס
	Machmethath, Percussoris vel pauperis donū, aut percussoris vel humilis mors. Termin' tribus Manasse in sorte Ephraim, iof. 16. b. 17. b	מכמתת
	Madai, Mensura, siue iudicās, aut indumentū. Filius Iapheth, gene. 10. a. Hic primum Medorum genti nomen indidit.	מדי
	Madan, Litigiū, siue iudicans, aut mensura, vel indumentum. Filius Abrahæ ex Cetura, gen. 25. a	מדן

מַעֲרִיָּה	Madia, Solēnitas, vel festiuitas Domini, siue ad-ornatio vel testimonium aut fœdus Domini, vel transiens Dominus. Nomen viri, 2. esd. 12. a	Mahalath, Chorus, siue infirmitas: aut Syriace, venia, psal. 52. & 87, in titulo. Vxor Roboam, 2. paral. 11. d	מַחֲלַת
מַדְיָן	Madian, Iudicium vel iudicans, siue litigās, aut obiurgans. Filius Abrahæ ex Cetura, gene. 25. a. A quo ciuitas trans Arabiam ad Meridiem Iudææ sita, in deserto Saracenorum contra Oriētem maris rubri: inde Madianitæ. Alia vrbs est iuxta Arnonem & Ariopolin, cuius nunc ruina tantū demonstrantur, vbi Hobab siue Iethro socer Moïsis sacerdos Madian habitauit, exod. 2. c. act. 7. c	Mahalon, Idem. Filius Elimélech Beth-Ichemi tæ, ruth 1. a	מַחֲלוֹן
מַדְיָנִי	Madianita, Madianitæ, Idem. Madianitæ, Idem. p. n. gen. 37. f Madianitis, Idem. f. n. f. g. num. 25. b	Mahanaim, num. dual. Castra turmæ. Nomen loci nō procul à monte Galaad, in quo obuiā facti sunt angeli patri nōstro Iacob: ab ipso propterea impositū, quōd duas turmas vidisset ī eo loco, suā & angelorum, gene. 32. a. iof. 13. c. d. Per Mannaim intellige vrbs in, aut iuxta Maanaim, 3. reg. 4. b, iof. 21. c. 1. para. 6. g. lege gen. 32. & in litera c Castra: Maharai, Accelerās, siue dotatio, aut mōtanus, vel de mōte meo. Nomen viri, 2. reg. 23. d. 1. par. 11. f	מַחְנִיָּח
מַדְמְנָה	Madmena, Mensura numeri vel muneris, aut indumentum munus, vel indumēti præparatio, aut numerus vel sterquilinum. Ciuitas tribus Iudæ, 1. par. 2. f: quæ & Bersabee dicitur. Sunt tamen qui sentiant non ipsam esse Bersabee, verūm in eius vicinia sitam.	Mahath, Abstergēs, aut delens, siue confringēs, aut formidans: aut Syriace, percussio. Filius Amasai filii Elcana, 1. para. 6. c. 2. para. 29. c. 31. c	מַחֲרִי
מַדוֹן	Madon, Iurgium, aut indumentum, vel mensura eius. Ciuitas regis Iobab, iof. 11. a	Mahazioth, Videns signum, aut videns literam. Nomen viri, 1. para. 25. b	מַחֲוִיָּחַת
מַעֲגֻלָּה	Magala, Semita, vel circulus, aut rotunditas, siue currus, vel plaustrum, aut vitula. Nomen loci, 1. reg. 17. c	Maheleth, Chorus, vel cithara, aut infirmitas: vel Syriace, venia. Tertia vxor Esau, filia Ismabelis, gene. 28. b	מַחֲלַת
מַגְדָּלָנָה	Magdalena, Magnifica vel magnificata, aut exaltata, vel turris. D. Mulieris nomen, matth. 28. a. lucæ 8. a	Mahida, A Enigma, aut acumen, vel radens siue abstergens manū: aut Syriace, percussa manus. Nomen viri, 1. esd. 2. c	מַחֲדִירָה
מַגְדָּלֶנֶת	Magdalgad, Turris fœlix vel accincta, siue magnitudo fœlicitatis, vel magnitudo accincta. Ciuitas tribus Iudæ, iof. 15. e	Mahir, Pretiū. Filius Caleb patris Sur, 1. par. 4. b	מַחֲרִי מַחֲלוֹ
מַגְדָּל־עַל	Magdal-el, Turris siue magnitudo Dei. Ciuitas in tribu Nephthali, iof. 19. c	Mahol, Chorus, vel cithara, aut infirmitas, siue arenosus: aut Syriace, venia. Nomen viri, qui fuit Binomius: Bzrahah enim aliter dicitur. vnde Ethā Ezrahites, id est filius Ezrah, 3. reg. 4. d	מַחֲוִיָּחַת
מַגְדָּל	Magdalum. Turris, vel magnitudo. Vrbs Aegypti, ierem. 44. a. exod. 14. a. nume. 33. a	Mahumites, Nuntians, vel delens, aut radens, vel medullæ. Nomen viri, 1. para. 11. g	מַחֲוִיָּחַת
מַגְדִּיאֵל	Magdiel, Annuntians vel euangelizans Deum, siue pomum Dei, id est fructus electus Dei. Ciuitas est Idumæorū principum, gen. 36. d. 1. para. 1. d. Est & in quibusdam exēplaribus ciuitas tribus Isachar, iof. 19. c. sed illic debet legi Magdalel.	Maimin, Dexter, aut aquas præparans. Nomen viri, 1. para. 24. b	מַחֲוִיָּחַת
	Magedan, Euangelizatio gratiæ, aut poma vel fructus gratiæ. D.	Malachias, Angelus siue nuntius meus. Heb. Malachi. Nomen prophetæ, malach. 1. a	מַלְאָכִי
	Magedan, matth. 15. d. in Græco, Magdala: & Hebraice interpretatur turris vel magnitudo. D. Ciuitas est ī litore stagni Genezareth siue maris Galilææ, cuius fit mentio matth. 15. d. Hieronymus hanc regionē nunc Macedan contra Ierasan scribit in locis Heb. A quibusdam dicitur & Dalmanutha regio & Magdalum, sita inter lacum Genezar & Thabor.	Malachim, Regum, s. liber.	מַלְכִים מַלְלִי
מַגְדוֹ	Mageddo, Annuntiatio, vel euangelizatio, aut pomū, siue fructus electus. Ciuitas in tribu Manasse, iof. 17. c: quam reparauit Salomon, 3. reg. 9. c. 1. par. 7. f. Locus in quo occisus est Iofias, 4. reg. 23. f	Malalai, Circuncisio vel locutio mea. Nomen viri, 2. esd. 12. c	מַחֲלָלָה
מַגְדוֹן	Mageddon, Idem. zach. 12. d. apoc. 16. c	Malaleel, Laudans Deum, vel illuminatio Dei. Filius Cainan, gen. 5. b. luc. 3. g. Heb. Mahalaleel.	מַלְצָר
	Mageth, Torcular, aut liquefactio. D. Ciuitas Galaad, 1. mach. 5. c	Malaſar, Circuncisio angustia vel vinculi, siue dispensator. Nomen viri, daniel. 1. c	
	Magi, Sapientes, vel philosophi: aut qui præfunt sacris, id est sacerdotes. Persicum est, matth. 2. a	Malchus, Rex vel regnū, aut cōsiliarius. D. Nomen illius cui Petrus auriculā abscidit, iohan. 18. b	
מַגּוֹג	Magog, Tegens, vel tegulans, aut tabefactus, vel liquefactus. Filius Iapheth, gene. 10. a. A quo Scythæ genus ducūt, qui primū Magogi dicti sunt, apoc. 20. c	Mallotæ, Adimplentes, vel adimpleti. D. Nomen populi, 2. mach. 4. c	מַלּוֹךְ
מַגְרוֹן	Magron, Timor, siue horreum, aut de gutture. Vrbs in Iuda aut Benjamin, per quā trāsit Sennacherib cum iret oppugnatum Ierusalem, eſa. 10. g	Maloch, Regnans, aut consulens. Filius Azabiaz filii Amasiaz, 1. par. 6. d	מַמְרָה
		Mambre, Rebellis aut amarus, vel commutans, vel permutans. Ciuitas, gene. 13. d: quæ & Hebron, & Arbee dicitur, gene. 23. a. d. 35. d. Sunt tamen qui dicūt locum esse in Hebron, dictum in quercub, procul sex stadiis ab Hebrone. Frater Eschol & A-ner, gen. 14. b. Heb. Mamrē.	
		Mambres, Idē. sed in Græco scribitur Iambres: & Hebraice potest interpretari mare cum egestate vel paupertate. D. Vnus ex illis qui Moysi restiterunt, 2. timoth. 3. d	
		Mammona, Pecunia vel diuitiæ, aut cupiditas. Syrum est. D. matth. 6. d	
		Mamuchan, Paratus, vel certus, aut depaupertus, vel percussus. Dux Persarum, esth. 1. c	מַמּוֹן
		Mamzer, De scorto natus, deut. 23. a	מַמְזֵר
		Man, Donum, aut munus, aut, quid? exod. 16. g	מָן
		Manna, Idem. iohan. 6. c	

Interpretatio

מנחת	Manáthath, Requies aut munus, siue præparata formido vel contractio, aut numerus stuporis: vel ex Hebræo & Syro, præparata descētio, vel numerus descēdens. Filius Sobal filii Seir, gen. 36. c. 1. para. 1. c. Est & regionis nomen, 1. para. 8. a	Máres, Irroratio, vel distillatio: aut Syriace, apostema, vel cófractio. Nomen principis cuiusdam, esther 1. g	מַרְסָה
מנחם	Manahem, Consolator, aut ductor eorum, siue præparatio caloribus, aut munus incensum, vel numerans calefactionem. Filius Gaddi, 4. reg. 16. c	Maresia, A capite, vel à principio, aut caput vel principium, siue hæreditas, aut amaritudo mulieris, vel amara mulier. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. f. 1. para. 4. g. eadem quæ & מַרְשָׁה.	מַרְשָׁה
מנחם	Manaim, Castra. Ciuitas quæ est terminus tribus Gad in regione Galaaditide, Leuitis, & in vrbē refugii data, iof. 13. c. 21. c. 1. paral. 6. g. 3. reg. 4. Vbiq; scribendum ex Hebræo, Mahanaim. Idem locus cum eo qui gene. 32. a, Mahanaim dicitur.	Marsa, 1. para. 2. f. 4. d. 2. para. 11. b. 14. c. 20. g. michææ 1. a, interpretatur à capite, vel à principio, aut hæreditas, vel amaritudo agri. Ciuitas in tribu Iuda, patria Michææ prophætæ: nã inde מַרְשָׁתִי appellatur. Quam muniuit siue instaurauit Roboã, 2. para. 11. b	מַרְשָׁה
מנשה	Manasse, siue Manasses, Oblitus, aut obliuio. Filius primogenit' Ioseph, gen. 41. f. Pater Esrihel, 1. paral. 7. c. Filius Ezechiz regis Iuda filii Achaz, 4. reg. 21. a. 1. para. 3. c. math. 1.	Mareth, Spelunca, vel euacuatio, aut effusio, siue discooperiens, aut cuiquilas. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. g	מַעֲרָה
מנא	Mane, Numeratus, vel numerans. daniel. 5. g	Maria, Exaltata, vel amaritudinis mare, aut myrrha maris, siue doctrix vel magistra maris: aut ex Syro & Hebræo, domina maris. Filia Amram filii Caath soror Aaron & Mosis, num. 27. g. Fili' Ezra, 1. par. 4. c. Nomen item virginis, quæ CHRISTVM tulit in vtero, math. 1. c. Soror item Marthæ sororis Lazari, luc. 10. g. ioh. 11. b. Heb. Miriam. De quadam Maria loquitur & Paulus, rom. 16. a	מַרְיָם
מנחום	Man-hu: x x interpretatur, Quid hoc? Alii re-ctius, Man-hu, id est donum, exod. 16. c	Marimoth, Amaritudo vel myrrha mortis, aut altitudines siue fraudulentiæ. Nomē viri, 1. efd. 10. d	מַרְמוֹת
מנחום	Manlius, Solutus, vel non ligatus. G.	Marma, Dolus, vel fraudulentia, siue altitudo, vel extollens se. Filius Saharaim ex Hodes vxore sua, 1. para. 8. a	מַרְמָה
מנוח	Manúe, Requies, aut munus. Pater Samson, iudic. 13. a	Marsana, Amaritudo aut myrrha rubi vel inimici, aut ostendēs rubum vel inimicum. Nomen principis, esth. 1. c	מַרְסָנָה
מעוך	Maoch, Compressus, vel attrit', aut fixus. Pater Achis regis Geth, 1. reg. 27. a	Martha, Prouocans, siue amaricans: vel Syriace, domina vel doctrix. D. Soror Mariæ sororis Lazari illius, quem suscitauit CHRISTVS, luc. 10. g. iohan. 11. b	מַרְתָּה
מעון	Maon, Habitaculum siue delictum, vel de peccato. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. g. Fili' Sammái filii Reem, 1. para. 2. f. Est & nomen solitudinis in campestribus ad dextram Iesimon, 1. reg. 24. a	Massa, Onus, siue assumptio: vel aliquando tráfatiue, prophetia. Filius Ismahelis, gen. 25. b	מַשָּׂא
מעונתי	Maonathi, Idem. Filius Othoniel filii Cenez, 1. reg. 23. d. 1. para. 4. c	Masal, Parabola, aut imperas, vel dominans. Ciuitas in tribu Aser, 1. para. 6. g: quæ iof. 19. b, dicitur Messal.	מַשָּׁל
מעוזים	Maozim, Fortificati, vel fortitudines, aut refugia. Nomen idóli, daniel. 11. f	Masaloth, Idē. p. n. D. Nomen vrbis, 1. mach. 9. a	מַסְפָּה
מרה	Mara, Amara, vel amaritudo. Quinta Israelita rú máfio fuit. ibi enim Moses iactu ligni, amaras aquas in dulces vertit. exod. 15. d. nume. 33. a	Masepha, Speculatio, siue specula, aut cooperimētum, vel expectatio. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. e: quæ aliàs Maspha dicitur.	מַסְפָּה
מרה	Marái, Accelerans, siue dotatio, aut montanus, vel de monte meo. Nomen viri, 1. para. 27. b	Maserephoth, In Hebræo est Maserephoth-maim, id est adustiones, incendia, cóbustiones aquarum. Locus est vbi excoquant aquã ad ignem, refrigerendóque salem faciunt. Commentator Hebræorú super iosue sic inquit, Salinæ sūt, vbi aqua maris trahitur ad fossas ad húc vsus factas, & sole siccatur, iof. 11. b. 13. a. Regio Sidoniorum.	מַסְרֵפּוֹת
מריח	Maraia, Amaritudo vel myrrha Domini, aut docens vel præceptor Dominus. Nomen viri, 2. efd. 12. a	Maserei, Stratum, siue auferens vel tangens socium vel amicum aut pastorem vel malitiam. Filius Sobal filii Hur, primogenitus Caleb ex Ephrátha concubina, 1. para. 2. g	מַסְרָעִי
מריות	Maraioth, Amaritudines, vel rebelliones, aut commutationes, vel permutationes. Nomē viri, 2. efd. 12. a	Masma, Exauditio, siue audiens, vel obediens. Filius Ismahelis, gen. 25. b. 1. para. 4. d	מַסְמָע
	Maran-atha, Dominus noster vénit. Syrum est, 1. corinth. 16. d	Masmana, Pinguedo aut oleū eius, siue tangens vel auferēs præparationem vel munus aut numerum. Nomen viri principis, 1. para. 12. b	מַסְמָנָה
	Marcus, Limatus vel fricatus, aut expolitus, id est à rubigine absterfus. D. act. 12. b. 13. 15. coloff. 4. b, cósobrinus Barnabæ. Marcus, cognomen: cuius nomen est Iohannes.	Masobia, Statio Domini, siue stans Dominus, aut damula. Nomen loci, 1. para. 11. g	מַסְבִּיָּה
מרדכי	Mardochái, Amara contritio, vel myrrha cótrita, siue docens contritionem: aut ex Hebræo & Syro, myrrha purissima. Nomen viri, 1. efd. 2. a	Maspha, siue Masphe, Speculatio, siue specula, aut cooperimentum, vel expectatio. Ciuitas in tribu Iuda, quam ædificauit Aśá rex Iuda, 3. reg. 15. c:	מַסְפָּה
	Mardochæus, Idē. Filius Iair filii Semei, patruus Esther, esth. 2. a. 2. efd. 7. b		
	Marc rubrú, ad Austrum Iudææ, à Græcis Erythræum dicitur auctore Pomponio Mela libro 3. Strabone lib. 16. Aliis etiam Sinus Persicus & Arabic', teste Plinio lib. 6. ca. 24. Hebræis dicitur Iamsuph, id est Mare iunceú, vel cánosum, quòd eius in litore abundēt iunci vel cannæ seu caricæ. Alii volūt ex fundo maris illas prodire & nasci caricæ. Obseruādum etiã, mare Suph aliquoties sumi pro mari falso vel mortuo, quòd sit carectosum. Illic iuxta rubrum pelagus septima fuit mansio Isralitarum, nume. 33.		

	quæ iofue 15. e. Masepha dicitur iisdem consonantibus & punctis. & Masphe, iof. 11. b. 13. c. Est & locus Galaad, 1. reg. 22. a. 4. reg. 25. f. vbi pactum inierunt Laban & Iacob, gene. 31. g		
מצפתת	Masphath, Speculatio, siue specula, aut cooperimentum, vel expectatio. Ciuitas quæ & Maspha dicitur in tribu Iuda, 1. reg. 7. b. ierem. 40. b		
משרקה	Masreca, Sibilus vel sibilans, aut attractio vanitatis, vel tangens vanitatem vel vacuitatem, aut vitis. Ciuitas Idumææ, regia Semlæ quinti regis in Edom, gene. 36. d		
מתניהו	Mathaniâu, Donum Domini, vel lûborum Domini: aut ex Syro & Hebræo, expectatio Domini. Nomen viri, 1. para. 25. b		
מתן	Mathan, Donum, vel lumbus, siue mors corû: aut Syriace, expectatio, vel spes. Pater Saphatiz, ierem. 38. a. 2. para. 23. d		
מתנה	Mathana, Idem. Solitudinis nomen, num. 21. b Mathanai, Idem. Nomen viri, 1. efd. 10. d		
מתניה	Mathania, siue Mathanias, Donû Domini, vel lumborum Dominus: aut ex Syro & Hebræo, spes Domini. Filius Iosiaz, patruus Ioachim, frater Ioachim siue Eliacim, à Nabuchodonosor Sedecias nominatus, 4. reg. 24. d. Filius item Micha, 1. para. 9. c. 2. para. 29. c		
מתני	Mathanites, Donum, aut lumbus: aut Syriace, spes, vel expectans, 1. para. 11. g Mathat, Donum, vel donans. D. Pater Heli patris Ioseph viri Mariæ, luc. 3. c		
מתתח	Mathat, Donum eius. Nomen viri, 1. efd. 10. d		
מתתיה	Mathathia, siue Mathathias, Donatus à Domino, vel Donum Domini. Pater Iudæ Machabæi, 1. mach. 2. a. Primogenitus Sellum Coritæ, 1. para. 9. e. Sacerdos, 1. paral. 15. b		
מתושאל	Mathias, Donum Domini. D. 2. mach. 14. c Mathusael, Mortem suam postulans, aut mors sua infernus vel sepulchrû. Filius Mauiael, gen. 4. c		
מתושלה	Mathusala, Mortem suâ misit, aut mortis suæ arma: vel ex Hebræo & Syro, mortem suam spoliâs, vel mortis spoliium. Filius Henoch, filii Iared, gene. 5. c. luc. 3. g		
מטרד	Matred, Virga descendens, aut virga imperantis, siue lectuli descensio vel imperium: aut Syriace, labor. Pater Meetabel vxoris Adar regis in Edom septimi, gene. 36. d Matthæus, Donatus. D. Nomen apostoli, mat. 9. 2: qui & Leui dictus est, marc. 2. b		
מחויאל	Mauiael, Annuntiâs Deum, aut radens vel delens Deus: vel ex Syro & Hebræo percussus à Deo. Filius Irad, gen. 4. c		
מהומן	Mauman, Turbatus, aut tumultuans, vel multitudo. Nomen eunuchi cuiusdam, esth. 1. b		
M E			
מכרת	Mecherathites, Veditio, aut cognitio, 1. par. 11. g		
מכמס	Mechmas, Percussor vel pauper ablat, aut percussor vel pauper palpans vel tangens siue auferens. Nomen oppidi in tribu Ephraim, 2. efd. 11. d: qui 1. reg. 13. a, dicitur Machmas, iisdem consonantibus & punctis.		
מכנרבי	Mechnedebai, Percussor vel pauper vouens siue spontaneus: aut percussio, vel paupertas vouentis vel principis aut spontanei. Nomen viri, 1. efd. 10. d		
מידבא	Medaba, Aquæ doloris: vel ex Hebræo & Syro, aquæ manantes. Vrbs Arabiæ in tribu Ruben, numc. 21. f. iof. 13. b. 1. para. 19. b. efa. 15. a		
	Medad, Mensurans, siue aquæ dilectionis vel vberû aut patru. Nomen viri super quem requieuit spiritus Domini in castris, nume. 11. f		מידד
	Meddin, Iudicium, siue litigans, aut obiurgans. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. g. Hebraice Middin.		מידן
	Medemena, Mensura muneris, vel numeri, aut indumenti munus, vel indumeti præparatio, aut sterquilinum. Ciuitas tribus Iudæ, quæ aliàs Bersabee dicitur, iof. 15. e. Per quam transit Sennacherib cum iret oppugnatum Ierusalem, efa. 10. g. Sût tamen qui Medemena sentiât diuersam esse à Bersabee ciuitatem, sed tamen vicinam.		מידנה
	Medena, Mensura, vel abundans, siue indumentum. Prouincia, de qua 1. efd. 6. a. Heb. Madai.		מדי
	Medi, Idem. p. n. Populi, efa. 13. d. act. 2. b		
	Media, Idem. f. n. Prouincia Asiæ ab Ortu habet Caspios & Parthos, à Meridie Sittacenen & Susianen & Persida, ab Occasu Adiabenen, à Septétrione Armeniam. Plinius author lib. 6. cap. 26. Hâc appellatam à Madai Iapheth filio, Iosephus lib. 1. ca. 14. Iud. antiq. refert. Strabo verò in 11, à Medo Medææ filio. De hac Ptolemæus lib. 6. cap. 2. Plinius lib. 6. ca. 14. Hieronymus ipsam inter flumina Indum & Tigrim collocat, iere. 25. Huic prouinciæ attribuit sacra Scriptura Aracusiâ, Parthiam, Assyriam, Persidam.		
	Medus, Idem.		מדיא
	Meetabel, Quam bonus Deus, siue benefaciens Deus. Vxor Adar regis in Edom septimi, gen. 36. d		סהטבאל
	Megbis, Eminens, siue altitudo. Nomen viri, 1. efd. 2. b		מגביש
	Megphas, Corpus cõpressum vel cõgregatû, aut corporis vel vestimeti tinea. Nomen viri, 2. efd. 10. a		מגפיעש
	Mehusim, Tacentes, aut festinâtes, siue sensuales. Pater Abitob, 1. para. 8. b		מחשים
	Melcha, Regina, vel consiliatrix. Vxor Nachor filii Thare, filia Aran fratris mariti sui Nachor, gene. 11. d. Filia item Salphaad filii Hepher filii Galaad, nume. 26. d		מלכה
	Melcha, luc. 3. f. Idem. sed in Græco scribitur Melea, & Hebraice interpretatur adimplês, vel adimpletus: D. Pater Eliacim patris Iona.		
	Melchi, Rex meus, siue consilium meum. D. Pater Leui patris Matthat, luc. 3. e		
	Melchias, Rex Dominus, aut consiliator Dominus. Pater Phassur, iere. 21. a. Filius Amelech, iere. 38. b. Filius Athanai filii Zara, 1. para. 6. c		מלכיה
	Melchiel, Rex meus Deus, aut regnû Dei, siue consiliator meus Deus. Filius Beriæ filii Afer, gen. 46. b. 1. para. 7. f		מלכיאל
	Melchielitz, Idem. nume. 26. c.		
	Melchiram, Rex excelsus, aut consiliator, vel cõfilium excelsum. Filius Iechoniæ filii Ioachim, 1. paralip. 3. e		מלכירם
	Melehi-sedec, Rex iustitiæ. Sacerdos & rex Solymæ siue Ierusalem fuit, gene. 14. c. heb. 7. a		מלכי-צדק
	Melchisûa, Rex saluator, aut rex vel consilium saluatoris vel salutis, siue rex magnificus. Filius Saul, 1. reg. 14. g. 31. a. 1. para. 8. d		מלכשוע
	Melchom, Rex eorum, vel consiliator eorum, Idolum quod colebant filii Ammon, 4. reg. 23. c. 1. paral. 20. a. ierem. 49. a		מלכם
	Melech, Rex, aut consiliarius. Filius Micha filii Merib-baal, 1. para. 8. d		מלך
	Melite, Melliflua. G. Insula inter Epirû & Italiam, spectâs Siciliam ad Septentrionem, act. 28. a. 11. iiii.		

Interpretatio

מלוא	Mello, Plenitudo, vel repletio. Ambitus montis Sion interior, quē reges incluserant muro. Vel, vt alii volunt, vrbs nō ita procul hinc, cuius ciues Abimelech regem sibi constituerunt, iudic.9.a. Ab hoc loco Dauid cepit munire Terrā, 2.reg.5.b. Salomon hanc reparauit, 3.reg.9.c. & 4.reg.12.d.2.para.32.b	
מלות	Mellóthi, Plenitudo, vel circuncisio. Nomē viri, 1.para.25.b	כרומי
מלך	Melluch, Regnans, vel consulens. Nomen viri, 1.cfd.10.d	כרונתי
מלשיה	Meltias, Liberatio Domini. Nomē viri, 2.cfd.3.b Memius, Maculatus, vel vituperatus. D.	כרוו
מך	Memphis, Hebraice dicitur Noph, & interpretatur fauus, aut distillatio, vel eleuatio, aut cribrū. Ciuitas Aegypti, efa.19.b	מש
מך	Memphis, osee 9.b. Hebraice dicitur Moph, id est ab ore: vel Syriace, coopertorium. Menna, Numeratus, vel remunerat⁹, aut pręparatus. D. Pater Melcha, siue vt Gręcē habetur, Melea, luc.3.f	מישע
מנא	Menelaus, Potentia, aut robur populi. G. Nomen viri, 2.mach.5.a	משלמיוח
מני	Menni, Pręparatio, vel munus, aut numerus. Nomen regionis, ierem.51.c Mennith, Idem. Vrbs in terra Gad, iudic.11.f	משויבאל
מפעת	Mepháath, Aquarum apparitio, siue aquarum impetus. Ciuitas Leuitarū in tribu Ruben, in terra Moab, iof.13.c. & 21.d. ierem.48.d	משלם
מרות	Meraioth, Amaritudines, vel rebelliones, aut cōmutationes vel permutationes. Filius Achitob, 1.para.9.b. Filius Zaráz filii Ozi, 1.para.6.a	מסופוטמיה
מרעלה	Merala, Sopor, vel inebriatio, aut amaritudo ascētionis, vel holocausti, aut myrrhę holocaustū siue folium, aut docens holocaustū vel ascensum. Limes est Zabuloniz tribus, iof.19.a	
מררי	Merari, Amarus, siue irritatus, aut prouocatus. Filius Leui filii Iacob, gen.46.b. 1.para.6.a Meraritz, Idem. p.n. nume.26.f Mercuri⁹, A mercib⁹ dict⁹ est: quia mercaturę Deus putabatur à Gētilibus. Latinum est. act.14.b	ארסנהרים
מרגמה	Mercurius, prouerb. 26.b. In Hebręo est Marguema. Sunt qui dicāt significare fundam qua iaciūtur lapides. Alii aceruum lapidū. Potest etiam deriuari ab מרגמן, quod significat purpurā: vt sit sensus, Sicut qui ligat lapidem vel saxum in purpura: ita qui tribuit insipienti honorem.	פרן
מרד	Mered, Rebellis, vel descendens, aut imperans. Filius Bethiz filiz Pharaonis, 1.para.4.c	עברנהר
מרמות	Meremoth, Amaritudo, siue myrrha mortis, aut altitudines, vel deceptiones. Nomen viri, 1.cfd.8.c	מספר
מריבבעל	Merib-baal, Rebellio vel impugnatio idóli vel dominantis siue subiicientis aut possidentis. Filius Ionathan filii Saul, 1.para.8.d.9.f	מספרת
מרמות	Mermuth, Fraudulentiz: aut amaritudo vel myrrha mortis, siue altitudines. Nomē viri, 2.cfd.10.a. 12.a	מצפה
מרב	Merob, Pugnans, siue obiurgans, aut multiplicans: vel Syriace, magisterium. Primogenita regis Saul, 1.reg.14.g	מצרים
מראך	Merodach, Amara contritio, vel myrrha contrita: aut ex Hebręo & Syro, myrrha purissima. Rex Babyloniorum, efa.39.a. qui 4.reg.20.c, dicitur Berodach.	משא
מרום	Merom, Altitudines. Aqua seu flumen in terra	מסח
	Chanaan, iuxta quod Gentes conuenerant aduersus Israelitas, iof.11.a. Hieronymus in locis Hebraicis Merrum vicum fuisse dixit in x 11. milliario vr bis Sebaste iuxta Dothain.	משאל
	Merome, Altitudines, siue amaritudo aquarū. Nomen loci, iudic.5.c. Vbi alii interpretes pro, in regione Merome legunt, in excelsis campi.	
	Meronathites, Cantatio mea, siue exultans, aut exclamans: vel Syriace, dominans. 1.para.27.d.2.cfd.3.b	
	Meroz, Secretum, vel macies. Vrbs Galilęe, iudic.5.c	
	Mes, Auferens, vel tangens. Filius Aram, gen.10.d: qui 1.para.1.b, dicitur Mosoch. Ab hoc Meones traxerunt originem.	
	Mesa, Salus, vel aqua salutis, aut aquas aspiciēs. Rex Moab, 4.reg.3.a. Filius item Caleb fratris Ierameel, 1.para.2.f	
	Meselemia, Pax Domini, vel perfectio Domini, aut retributio Domini, vel parabola Domini, aut dominium Domini. Nomen viri, 1.para.26.a	
	Mesezebel, Auferens fluxum Deus: vel ex Syro & Hebręo, liberatio vel salus Dei. Pater Barachiz, 2.cfd.3.b	
	Mesizabel, Idem. Nomen viri, 2.cfd.10.a	
	Mesollam, Pacificus, siue perfect⁹, aut retribuēs, vel parabola eorum, siue potestas eorū. Filius Saphatiz, 1.para.9.b. Filius item Sadoc, ibidem.	
	Mesopotamia, Maioris Asię Syrięque pars: regio est inter Babyloniam & Arabiam, ad læuā Tigridis fluiui, vbi habitauerunt sapientes Babyloniz, auctore Strabone lib.11. & 17, & Ammiano libro 23. Mesopotamia est intra amnes Tigridem & Euphratē, à Septentrione Tauro excepta, quę ipso vocabulo Gręco in medio fluminum esse posita monstratur. μέσος enim, medius: μέγας, verò fluiuius interpretatur. act.7.a. Hebraice verò, gen.24.b. deut.23.a. iudic.3.a. 1.para.19.b. & in titulo Gal. 59, dicitur Aram Naharaim, id est Syria fluiui f. duorū. nam dictio ipsa, dualis est numeri. In aliis verò locis pro Mesopotamia, in Hebręo est Padan, quod interpretatur redēptio: vel Syriace, parilitas, aut coniunctio. Hęc nomina sortitur & Syria, gen.25.c. 28.a	
	Mesopotamia, iof.24.a: in Hebręo est Eber hanar, id est trans flumen.	
	Mesphar, Numerus, vel narratio, aut librarius vel scriba, siue tributū taurus. Nomen viri, 1.cfd.2.a	
	Mespharath, Numerans, vel narras, aut tributū fructificatio vel augmētatio. Nomē viri, 2.cfd.7.b	
	Mesphe, Speculatio, vel specula, aut cooperimētum, vel expectatio. In mōte Iarim prope Silo domicilium Samuel. Vide & Masepha & Maspha.	
	Mesraim, Angustiz, siue tribulationes. Filius Cham, gen.10.a. Ab hoc Aegypt⁹ Hebręa lingua Mesraim nūcupatur: quę & sæpe in Sacris literis dicitur terra Cham, à Cham filio Noe, psal.105. vt testatur Hieronymus in quęstionibus Hebraicis.	
	Messa, Onus, vel assumptio: & aliquādo trāslatiue prophetia. Regio Iudęe iuxta Hieronymū in locis Heb. in qua habitauerūt filii Iectan, gen.10.d	
	Messa, 4.reg.11.a, Eradicatio, siue conculcatio. Nomen viri.	
	Messal, Postulans, vel postulatus, aut commo-datus, siue sepulchrum, vel infernus, aut fouea, siue ablatio aut tactus Dei. Ciuitas in tribu Aser,	

	iof. 19. b. quæ & Massal, 1. paral. 6. b. dicitur.		
משלכת	Messalémeth, Solutio, aut pacificatio, vel perfectio, aut retributio: vel parabola mortis, aut dominium mortis. Mater Amon regis Iuda, 4. reg. 21. d		
משיח	MESSIAS, Vnctus. Græce autem dicitur CHRISTVS, iohan. 1. f. 4. d		
משלם	Messulam, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens: vel parabola eorum, siue potestas eorum. Pater Afalia patris Saphan scribæ, 4. reg. 22. a		
מהשבאל	Metabeel, Quàm bonus Deus, aut benefaciens Deus. Nomen viri, 2. esd. 6. c		
מתקה	Methca, Dulcedo, aut suauitas. Nomen loci in quo castrametati sunt filii Israel profecti de Thare, numc. 33. d		
מטרו	Metri, Pluuia, siue custodia, vel carcer. Nomen viri, 1. reg. 10. c		
מזה	Meza, Distillatio vel aspersio, aut ex isto: vel Syriace, incensio vel consumptio. Filius Rahuel filii Esau, gen. 36. b		
מזהב	Mezaab, Deauratus, vel aquæ auri, siue quid aurum? Pater Matred patris Meetabel vxoris Adar regis in Edom septimi, gen. 36. d		
	M I		
מימין	Miamin, Dexter, aut aquas præparans. Nomen viri, 2. esd. 10. a. d		
מיבחר	Mibahar, Electus, siue electio, aut iuuentus. Nomen viri, 1. paral. 11. g		
מיכה	Micha, Pauper vel humilis, aut percuciens vel percussus, siue quis hic? id est in hoc loco: siue aquæ hic. Pater Abdon, 2. para. 34. c: qui 4. reg. 22. c, dicitur Michai. Filius Joel, 1. paral. 5. a. Filius Meribbaal filii Ionathan, 1. paral. 8. d. Filius Miphiboseth, 2. reg. 9. d		
מיכאל	Michael, Quis sicut Deus? aut humilitas siue paupertas Dei, vel percussio Dei, siue percuciens Deus. Filius Izrahia filii Ozi filii Thola filii Issachar, 1. paral. 7. a. Pater Galaad, 1. para. 5. b. Pater item Sthur principis tribus Aser, num. 13. a. Est & nomen angeli, dan. 10. c		
מיכיה	Michaia, Quis sicut Dominus? aut paupertas vel humilitas Domini, siue percuciens Dominus, vel percussio Domini. Pater Achobor, 4. reg. 22. c. Filius Meribbaal filii Ionathan, 1. paralip. 8. d. Mater item Abiam regis Iuda, 2. paral. 13. a: quæ 3. reg. 15. a, dicitur Maacha.		
vel מיכיהו	Michas, Idem. Nomen viri de môte Ephraim, iudic. 17. a		
מיכה	Michæa, siue Michæas, Idem. Filius Gamariæ filii Saphan scribæ, ierem. 36. c. Filius item Iemla, 3. reg. 22. b. 2. esd. 12. d		
מיכה	Michæas, iere. 26. f. michæa 1. a, Pauper vel humilis, aut percuciens, vel percussus, siue quis hic? id est in hoc loco: vel aquæ hic. Nomen prophætæ qui prophetauit sub Ioatham, Achaz & Ezecia. Est & alius ab eo qui prophetauit sub Iosaphat & Achaz, 3. reg. 22.		
מיכל	Michol, Quis omnia? q. d. tu. aut quæ perfecta vel consummata? q. d. nulla nisi tu. siue aqua tota, aut aquarum perfectio vel cõsummatio seu prohibitio. Nomen filia minoris regis Saul, 1. reg. 14. g		
	Middin, Vide Meddin.		
מידו	Mido, Cura, siue cõsiliium. G. Græca exemplaria legunt Myndus, 1. mach. 15. d		
מילתו	Miletu, Rubra, vel coccinea. G. Ciuitas in Asia, maritima, decem stadiis ab ostio Mæandri amnis secreta, act. 20. c		
	Milicho, Regnum eius, vel consilium eius. Nomen viri, 2. esd. 12. a		מלוכו
	Miphiboseth, De ore ignominia, siue de ore cõfusio, aut oris ignominia vel confusio, aut verecundia vel mora. Filius Ionathæ filii Saul, 2. reg. 4. a. 9. b. Fuit item alter, filius Saul ex Respha, 2. reg. 19. d. 21. b		מפיכושח
	Misaam, Saluator eorum, siue respiciens eos, aut auferens vel tangens populum: vel Syriace, lenitas eorum. Filius Elphaal filii Mehufim, 1. para. 8. b		משעם
	Misach, Prolongans, siue attrahens, aut aquas vallans vel sepiens. Vir, qui & Misael dicitur, dan. 1. b		מישך
	Misael, Quis postulatus aut commodatus? siue quis postulans aut commodans? siue abstulit Deus vel recessit. Nomen viri, quem princeps Eunuchorum regis Nabuchodonosor vocauit Misach, dan. 1. b. Filius item Oziel filii Caath, exod. 6. c		מישאל
	Misor, Planities, aut terra, siue murus vel muratus, aut bos, vel bouinus.		משור
	Misphat, Iudicium. Fons Misphat siue iudicii, aliàs Cades, gen. 14. a		משפח
	Mitylène, Muditia vel abstersio torcularis. G. Insula contra Asiam, quæ a proximo continenti abest quinquaginta septem milia passus, act. 20. c	μυτιλην	
	Mithridathes, Explorans vel cõtemplans legem, aut soluens legem, siue mortis descensus vel dominium. Filius Gazabar, 1. esd. 1. d		מתרת
	M N		
	Mna, Libra, talentum, genus pöderis quod continet certu numeru vnciaru, ezech. 45. e. luc. 19. b		מנה
	Mnesthus, Alacritas, aut ira vel robur Dei. Nomen viri, 2. mach. 4. c	μνηθους	
	M O		
	Moab, De patre: quoniam de patre cum filia genuit. Filius Lot ex filia sua maiore, gen. 19. g. A quo vrbs Arabia (quæ aliàs, vt Eusebius refert, Arcopolis dicitur) & regio nomen acceperunt, es. 11. d. Est & regnum filiorum Lot ad Orientem Iudææ situm, proximû mari mortuo & Iordani. Est præterea nomen regis, 1. reg. 12. b. 20. a. 1. paral. 4. d		מואב
	Moabitæ, Idem.		
	Moabites, Idem.		
	Moabitides, Idem. p. n. f. g. 3. reg. 11. a		
	Moabitis, Idem. f. n. f. g. ruth. 1. a. 2. paral. 24. g		
	Moadia, Solennitas vel festiuitas Domini, siue adornatio vel testimoniû aut foedus Domini, vel transitus Domini. Nomen viri, 2. esd. 12. a		מועדיה
	Mobonnai, Filius vel filiatio, siue ædificatio, aut intellectus vel intellectio. Nomen viri, 2. reg. 23. d		מבני
	Mochona, Basis, vel sustentaculum, aut præparatio. Ciuitas, 2. esd. 12. d		מבט
	Mochori, Venditio, vel cognitio. Pater Ozi, 1. paralip. 9. b		מכר
	Modin, Iudicium vel iudicatio, aut iurgium. D. Ciuitatis nomen in monte sitæ, vt videtur Baala, super torrente qui apud Secronam effunditur: patria Machabæorum, vbi est eorum memorabilis sepultura, septem pyramides ex quadrata mole surgentes, 1. mach. 2. a		
	Mohola, Chorus vel cithara, siue infirmitas: aut Syriace, venia. Nomen viri, 1. paral. 7. d		מחלה
	Moholi, Idem. Filius Merari, filii Leui, exod. 6. c		מחלו
	Molada, Natiuitas, vel generatio. Ciuitas, quæ in tribu tam Iudæ, quàm Simeonis reperitur, iof. 15. d. 19. a. 1. paral. 4. e		מולדת
	Molathi, siue Molathites, Chor? vel cithara, siue infirmitas: aut Syriace, venia. 1. reg. 18. e. 2. reg. 21. b		מחלתו

Interpretatio

מלכם	Molchom, Rex eorum, vel consiliarius eorum. Filius Saharaim ex Hodes vxore, 1. paral. 8. a. Sic vocabatur & Moloch, Ammonitarum idolum, 3. reg. 11. f.	tributio, aut parabola mortis vel dominium mortis. Pater Barachiae principis, 2. para. 28. b.	
מוליד	Molid, Generatio, vel natiuitas, aut circumcisio manus. Filius Abisur filii Semei filii Ona, 1. par. 2. d.	Moyfes, Attractus, vel assumptus, subaudi de aquis, vt exod. 2. b. legitur. Filius Amram filii Caath filii Leui, 1. para. 23. b. 6. c. act. 7. c. Heb. Mofe.	כשה
מלך	Moloch, Regnans aut consiliarius. Idolum Ammonitarum, 4. reg. 23. c. act. 7. e: quod & Molchom dicitur.	Mozel, Ambulans vel vadens. Nomen regionis, ezechiel. 27. d.	מאזול
מלכם	Moloch, 3. reg. 11. f. Rex eorum, aut consiliarius eorum. Heb. Milchom. Idolum Ammonitarum.	Munim, Habitacula, siue afflicti, aut delinquentes, vel respondetes. Nomen viri, 1. esd. 2. c.	מעונים
מעץ	Moos, Lignum, vel ligneus, siue consiliarius. Filius Ram primogeniti Ierameel, 1. para. 2. d.	Murus-Moab, Vrbs Moabitidis regionis, esd. 15. a. Murus-cocti lateris, Vide Cir-harefeth.	
מפים	Mophim, Ex ore: vel Syriace, cooperimenta. Filius Benjamin, gen. 46. c.	Mufach, Vnctio, siue cooperimentum, aut libatio, 4. reg. 16. d.	מוסף
מורשת	Morasthi, Haeres, vel paupertas, aut de paupertate, vel de hereditate. Vicus contra Orientem Eleutheropoleos, patria Michae prophetae, ierem. 26. f. Morasthites, Idem.	Musi, Auferens, vel tangens, aut recedens, vel ablati. Filius Merari filii Leui, exod. 6. c. 1. para. 6. b.	מושי
מוריה	Moria, Amaritudo vel myrrha Domini, aut ostendens vel iudicans Dominus: siue ex Syro & Hebraeo, dominatio Domini. Collis, 2. paralip. 3. a: qui Terra visionis, gen. 22. a dicitur, a latere montis Sion. Moria, inquit doctiores, est mons in tribu Benjamin in quo fuit aedificatum templum a Salomone. Hic mons est multiugus: & in vno e iugis eius voluit immolare filium suum Isaac, Abraham. Non desunt qui dicant hunc montem partem esse montis Sionis, quod nullo loco Scripturae probari potest. Verius ergo esse arbitror affirmare montem Moria & montem Sion esse eundem montem, quam ex Ioelis 3. psal. 2, & aliis locis clarum sit, templum Domini fuisse constructum in Sion: cum tamen author Paral. scribat illud fuisse constructum in monte Moria, gene. 22. 2. paral. 3. a. Est ergo Moria & Sion idem mons: sed Moria vetus est montis appellatio: & Sion, recens.	Mydo, vel potius Myndus, Muta. G. Nomen insulae in mari Icario, 1. mach. 15. d.	מורדוס
		Mysia, Scelestia vel abominabilis. G. Prouincia Asiae nunc Aeolis dicta, quam Paulus adnauigauit, act. 16. b. Est & altera eiusdem nominis iuxta Danubium flumen. Suntque authores, qui dicant transisse ex Europa Medas & Brigas & Hunos, a quibus appellatur in Asia Mysi, Phryges, & Bithynii.	מורסיה
		Aalol, Laudatus, siue lucidus, aut stolidus. Ciuitas Leuitarum in tribu Zabulon, iof. 19. b. 21. d. iudic. 1. f.	נחלול נחלל
		Naama, Pulchra, siue decora, aut mouens valde. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. e. Mater item Roboam, 3. reg. 14. f.	נעמה
מוצא	Mofa, Azymum, aut inuentus, vel exitus, siue exprimens, vel emungens. Filius Caleb ex Ephraim, 1. para. 2. f. Filius Zamri filii Ioada, 1. para. 8. d.	Naaman, Pulcher, siue decorus, aut motum preparans. Filius Benjamin, gene. 46. c: qui 1. para. 8. a, dicitur Nohaa. Princeps militiae regis Syriae, 4. re. 5. a. luc. 3. e. Filius ite Bela filii Benjamin, 1. paral. 8. a.	נעמן
מישא	Mofa, 1. par. 8. a, interpretatur Onus, siue assumptio, vel prophetia aliquando translative, aut aquarum eleuatio. Filius Saharaim ex Hodes vxore.	Naamathites, Pulchritudo, vel iucunditas, siue motus mortis meae. iob 11. a.	נעמת
מסרה	Mofera, Eruditio siue disciplina, aut vinculum: vel Syriace, datio vel traditio. Nomen montis, vbi Aaron mortuus est & sepultus, deut. 10. b: qui Hor, nume. 20. d, & Moseroth, num. 33. d, dicitur. Moseroth, Idem. p. n. Locus in quo castrametati sunt filii Israel profecti de Hesmona, num. 33. d. Eadem quae Mosera dicitur.	Naara, siue Naaratha, Puella, vel iuuenis, aut excussio, vel vigilans. Terminus tribus Ephraim, iof. 16. c. Altera vxor Ashur, 1. paral. 4. a.	נערה
משוכב	Mosobab, Reuersus, aut auersus, vel conuersus. Nomen principis, 1. paral. 4. f.	Naarai, Puer, vel iuuenis, siue excutiens, aut vigilans. Nomen viri, 1. para. 11. g.	נערי
משך	Mosoch, Attrahens, vel prolongans, aut vallans, vel sapiens. Filius Iapheth, gen. 10. a. Ab hoc Cappadoces originem traxerunt, ezech. 27. c. Filius item Aran, 1. paral. 1. b: qui gen. 10, dicitur Mes.	Naaria, Puer Domini, aut excussio Domini, siue vigil Domini, vel vigilans Dominus. Filius Semei filii Secheni, 1. paral. 3. d. 4. g.	נעריה
משלם	Mosollai, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens, vel parabola eorum, siue potestas eorum. Pater Salo, 1. paral. 3. d. 5. b. 8. b. 9. b. Praepositus instauratoribus templi, 2. paral. 34. c.	Naas, Coluber, vel serpens, aut augurans, vel diuinans siue aeneus. Ciuitas, 1. para. 4. b. Rex Ammonitarum, 1. reg. 12. c. 1. para. 19. a. Est & nomen cuiusdam viri de quo 1. reg. 11. a. 2. reg. 17. g.	נחש
משלמית	Mosollamia, Pax Domini, siue perfectio Domini, aut retributio Domini, vel parabola, aut dominium Domini. Vide Mesefemia.	Nabaioth, Loquela, siue prophetia, aut fructus, vel germinationes. Filius Ismahelis, gene. 25. b. Ab hoc omnis regio ab Euphrate vsque ad mare Rubrum vsque hodie Nabathena dicitur, quae pars Arabiae est, esd. 60. b.	נביות
משלמית	Mosollamith, Pacifica siue perfecta, aut retribuens, vel parabola mortis, aut dominium mortis. Filius Emmer, 1. paral. 9. b.	Nabal, Stultus, vel insipiens. Viri nomen, cuius vxor Abigail dicebatur, 1. reg. 25. a. d.	נבל
משלמות	Mosollamoth, Pacificatio, aut perfectio, siue re-	Nabath, Aspiciens, siue intues. Pater Ieroboam serui Salomonis, 3. reg. 11. e.	נבט
		Nabo, Loquela siue prophetia, aut loquens, vel prophetans, siue fructificans, vel germinans. Ciuitas in terra Moab, in tribu Ruben, esd. 15. a. ierem. 48. d: quam aedificauerunt filii Ruben, num. 32. g. Est & nomen montis eiusdem nominis. Dicitur & Nebo. Idoli praeterea nomen, esd. 46. a.	נבו
		Naboth, Idem. Nomen viri, 3. reg. 21. a.	נבות

נבו	Nabu, Loquela, siue prophetia, aut loquens, vel prophetans, siue fructificans, aut germinans. Nomen vnus ex principibus regis Babylonis, ier. 39. a In codicibus Hebræis, vnus est nomen propriū, Semegar-nebu. Vide Semegar.	mitionis munus. Pater Iehu regis Israel, 3. reg. 19. c	
נבוכדנצר	Nabuchodonosor, Gemitus siue planctus iudicii angustia vel pressuræ, siue coartās iudiciū angustia vel pressuræ. Rex Babyloniorū, 4. reg. 24. c	Namuel, Dormiēs Deus, vel dormitio siue somnus Dei. Filius Simeonis filii Iacob, 1. para. 4. d: qui gen. 46. b, dicitur Iamuel.	נמואל
נבוכדנצר	Nabuchodonosor in toto Ieremia, excepto cap. 27. 28. 29. a. 34. 39. b. & ezech. 26. 29. 30. In quibus omnibus locis in Hebræo scribitur Nabuchodorosor: quod interpretatur, gemitus siue plāctus generationis angustia vel pressuræ, aut coartatio generationis angustia vel pressuræ.	Namuelitzæ, Idem. num. 26. b	
נבושזבו	Nabusezbaz, Loquela siue prophetia vel germinatio manans vel fluens: aut ex Hebræo & Syro, fructus vel germinatio liberationis. Nomen viri, ierem. 39. c	Naneæ, id est Dianæ: sic enim appellabatur Diana lingua Persica, 2. mach. 1. c	ננא
	Nabuthæi, Loquentes, siue prophetates, aut germinantes. D. 1. mach. 5. c	Napheg, Imbecillis, aut remissus, aut laxatus. Filius Isaar filii Caath filii Leui, exod. 6. c. Filius item Dauid, 1. paral. 14. b	נפיש
נבוזראדן	Nabuzardā, Germinatio vel prophetia extranei siue ventilati aut effusi iudicii, vel germinatio siue prophetia extranei siue ventilati aut effusi domini vel basis. Princeps exercitus regis Babyloniorū, 4. reg. 25. b	Naphis, Anima vel refrigeratus, aut requiescēs: vel Syriace, multiplicans. Filius Ismahelis, gen. 25. b. 1. paralip. 5. c	
נחור	Nachor, Raucus vel aridus, aut iratus, vel incensus: aut Syriace, suffocatus. Filius Sarug, gen. 11. c. luc. 3. g. Filius item Thare, gen. 11. d	Narcissus, Stupefactus, vel negligens. G. Nomen viri, cuius meminit Paulus, rom. 16. b	נצח
נכון	Nachon, Paratus, vel certus. Nomen loci, 2. reg. 6. b	Nasia, Victor, siue æternus, aut fortis. Nomen viri, 1. esdr. 2. c	נתן
נרב	Nadab, Spontaneus, aut vouens, vel princeps. Filius Aaron, exod. 6. d. Filius item Semei filii Onam filii Ierameel, 1. para. 2. d. Filius Iahiel, 1. para. 9. f. Filius Ieroboam, 3. reg. 14. e	Nathan, Dans vel donatus. Filius Dauid, 2. reg. 5. c. 1. paral. 3. b. Nomen item prophetæ, 3. reg. 7. a. Filius item Ethæi filii filia Sefan ex seruo, 1. paral. 2. e	נתנאל
נדביה	Nadabia, Votū Domini, siue spontaneus aut princeps Domini. Filius Iechonizæ filii Ioachim, 1. para. 3. c	Nathanael, Donum Dei. Frater Semeiæ & Chonenizæ, 2. para. 35. b. Filius Suar, princeps tribus suæ Isachar, num. 1. a. Quartus filius Isai, 1. para. 2. b	
נחבי	Nahabi, Occultus, vel absconditus, siue dilectus meus, aut requiescens mecum, siue ductor mecum. Filius Vapsi, num. 13. a	Nathanel, Idem.	נתניה
נחליאל	Nahaliel, Torrēs Dei, siue hæreditas Dei, aut valis Dei. Locus vbi castra fixerunt Israelitæ, nu. 21. d	Nathania, siue Nathaniās, Donum Domini. Pater Ismahelis, 4. reg. 25. f	נתן-מלך
נחם	Naham, Cōsolatio, vel pœnitētia, siue ducēs eos, aut requies eorū. Frater Odaizæ mulieris, 1. par. 4. c	Nathan-melech, Donum regis, siue donū consilii. Nomen Eunuchi, 4. reg. 23. c	
נעם	Naham, 1. par. 4. c. Filius Caleb filii Iephone, interpretatur pulcher, siue iucundus, aut mouēs eos.	Nathinæi, Dati, vel donati, 1. paral. 9. a. 2. esd. 7. e	נתנינים
נחמני	Nahamani, Cōsolator, siue pœnitens, aut requiei munus vel numerus, siue requiei præparatio. Nomen viri, 2. esd. 7. b	Nathon, Dare, vel dando. Ciuitas in tribu Zabulon, iosue 19. a	
נחרי	Naharai, Naris, siue nasus, aut hinniens, vel calesfactio, siue ariditas, vel raucedo: aut Syriace, suffocatio. Armiger Ioab, 2. reg. 23. d. 1. paral. n. g	Naue, Posteritas, vel stirps, aut filius, vel æternus, seu permanens, vel pulchritudo, siue habitaculum: aut Syriace, piscis. D. Idem qui & Nun, pater Iosue, ecclesiastici 46. a	
נחשון	Nahasson, Idem. Filius Aminadab, frater Elisabeth vxoris Aaron, exod. 6. d	Nazaræi, Separati, siue coronati, aut sanctificati. Nomen populi, act. 24. a	
נחת	Nahath, Requies, vel ductor: aut Syriace, descēso. Filius Rahuel filii Esau, gen. 36. b. 2. paral. 31. c	Nazareni, Idem. Sed si per y scribatur, interpretatur custodientes, vel floridi, aut virgulta. D.	
נחום	Nahum, Cōsolator, siue pœnitens, aut ductor eorum. Nomen prophetæ, nahum 1. a. 2. esd. 7. b	Nazarenus, Idem. f. n. D. matth. 26. g	
	Naim, Pulchritudo, siue iucunditas, vel cōmotio, aut motus eorū. D. Ciuitas in secūdo miliario Thabor montis contra Austrum ad pædem Hermon minoris mōtis iuxta Hendor villam, luc. 7. b	Nazareth, Sāctificata, aut separata, vel coronata. Si autem per y scribatur, interpretatur Custodita, vel florida, aut virgultū. D. Viculus Galilææ iuxta montē Thabor, in quo fuit nutritus IESVS noster, matth. 2. d. luc. 4. c. ædificata super montē.	
נעים	Naim, Pulcher, siue decōrus, aut motor eorū.	Nazaræus, Separatus, siue coronatus, aut sanctificatus, iudic. 13. a	נזיר
ניות	Naioth, Pulchritudo, siue decor, aut habitaculum. Nomen loci, 1. reg. 19. c	Nazaræus, matth. 2. d, Idem: vel per y literam, custos, siue flos, aut virgultum. D.	
נמשי	Namsi, Ablat, siue auferēs, aut tāgens, vel dor-		
		N	
		Neapolis, Noua ciuitas. G. Ciuitas Cariæ aut Thraciæ, acto. 16. b. Hanc vocari Sichiem, testis est Hieronymus in Hebraicis quæstionibus.	נעמיס
		Nebahaz, Fructificans vel germinans visionem, aut loquens vel prophetans visionem. Idolum Heuæorum, 4. reg. 17. f	נבחז
		Nebai, Fructificans, vel germinans, aut loquēs, vel prophetans. Nomen viri, 2. esd. 10. a	נבי
		Neballat, Prophetia, siue loquela inuoluta, vel abscondita, aut germinās, vel fructificās, siue prophetās inuolute vel abscondite. Ciuitas, 2. esd. 11. d	נבלט
		Nebo, Loquela, siue prophetia, aut loquens, vel prophetās, siue fructificās, vel germinās. Vrbs est & mons terræ Moabitarum supra Iordanem cōtra Ierichuntem ciuitatem, in sorte tribus Ruben, nume. 32. a. deut. 34. a. 1. paral. 5. a. Nomen viri, 1. esdr.	נבו

Interpretatio

	2.b.10.d. Vide Nabo.	
נבשן	Nebšan, Loquela siue prophetia, aut germinatio dormitationis vel mutationis, siue germinatio vel loquela dentis vel eboris. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, iof. 15. g	
נכה	Nechao, Claudus, vel percussus. Nomen Pharaonis regis Aegypti, illius videlicet cui Iofias rex Iuda iuit in occursum, 4. reg. 23. f	
נקב	Néceb, Foramen, aut maledictio, siue vocatio, aut nominatio, vel explicatio. Ciuitas tribus Nephthali, quæ & Adami dicitur, iof. 19. c	נציב
נקודא	Necóda, Depictus, siue varius, aut punctuatus, vel pastor, aut incuruatus, vel incensus. Nomen viri, 1. esdr. 2. c	נסרך
נחלאשכול	Nehel-eschol, Torrës botri, aut vallis botri. Nomen torrentis, num. 13. e. Vbi apud alios interpretes legitur, Vocatus est locus ille torrës Eschol: qui torrens est in vicinia Hebronis. Eo irrigatur vallis dicta Botri. Vide Eschol	נשופתי
נחלמי	Nehelamites, Somniator, vel somnus, siue torrens, aut vallis aquarum, vel hæreditas aquarum, ierem. 29. f	נשופה
נחמיה	Nehemias, Consolatio, vel requies Domini, aut poenitens Dominus, siue directio Domini. Nomen viri, 1. esdr. 2. a	νεμενιος
נעילאל	Nehiel, Commotio vel motus Dei. Ciuitas quæ terminus est Afer, iof. 19. b	Νικανωρ
נחשתא	Nehusta, Aenea, vel ærea, aut augurans, vel serpens, aut serpentina. Mater Ioachim filii Ioachim, 4. reg. 24. b	Νικολαιται
נחשתן	Nehustan, Aeneum, vel cupreum, aut augurium, siue serpentis datum, vel donum, 4. reg. 18. a	Νικολαος
נמרה	Nemra, Leopardus, siue rebellio, aut amaritudo, vel commutatio. Ciuitas, num. 32. a	Νικολοπολις
נמרים	Nemrim, Idem. p. n. Regio irrigua aut locus irriguus in Moabitide, esa. 15. c	
נמרד	Nemrod, Rebellis, vel dormitio descensionis, aut dormiens dominans. Filius Chus, gen. 10. b	
νεομυνια	Neomenia, Nouilunium. G. colof. 2. d	
נפת דאר	Nephath-dor, Fauus habitationis vel generationis, aut distillans siue eleuans vel cribrans habitationem vel generationem. Ciuitas in tribu Manasse, eadem quæ Dor dicitur. Vide suo loco, 3. reg. 4. b. vbi corrupte legitur Nephad-dor. Ex Hebræo vertendum erat, In omni termino Dor.	
נפג	Nepheg, Imbecillus, aut remissus, vel laxatus. Filius David, 2. reg. 5. c. 1. para. 3. b	
נפלת	Nephi, Purificatio. D. 2. mach. 1. g	
	Nephthali, Cõparatio vel æquiparatio, aut re-torsio, vel tortuositas. Vna è tribubus Israel sita supra tribum Afer, si Tobia credimus, cap. 1. Nomen loci, 3. reg. 4. b. 4. reg. 15. f. Sextus filius Iacob ex Ba-la ancilla Rachel vxoris ipsius Iacob, gen. 30. b	
	Nephthalitæ, Idem.	
	Nephtar, Purificatio. D. 2. mach. 1. g	
נפתוח	Nephtoa, Apertus vel apertio, siue sculptura. Nomen fontis, iof. 15. b. 18. c	
	Nephtuim, Idem. p. n. Filius Mesraim, gen. 10. b	
נפוסים	Nephusim, Diminuti, aut dilacerati. Nomen viri, 1. esdr. 2. c	
נר	Ner, Lucerna, siue nouale. Pater Abner, 1. reg. 19. g. Pater Cis patris Saul, 1. para. 8. c. Filius Iahiel, 1. paralip. 9. f	
נרגל	Neregel, Explorans, vel pedester, siue lucerna discooperta vel coaceruata, aut nouale discooper-tum vel reuolutum. Vnus ex principibus regis Ba-	
	bylonis, ierem. 39. a	
	Nergel, Idem. Idolum Cuthæorum, 4. reg. 17. f	
	Nereus, Lucerna, vel nouale. Græce verò, ma-gnus interpretatur. D. Nomen viri, rom. 16. b	
	Neri, Lucerna, vel nouale. D.	
	Neri, ierem. 32. c, Lucerna Domini, aut nouale Domini, Heb. Nerias. Pater Baruch, fili' Maasæ.	נריה
	Nerias, Idem. ierem. 51. g	
	Nesib, Stans, siue statio, vel erectio, scilicet alicuius tituli: aut Syriace, plantatio. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. f	
	Nesroch, Fuga vel tentatio tenera vel delicata, aut vexillu delicatũ: vel Syriace, tabula tua. Idolum quod adorabat Sennacherib, 4. reg. 19. g. esa. 37. g	
	Nestus, Ieiunus, vel ieiunans. G.	νεστος
	Netophathi, Gutta, siue distillatio, aut gummi. Nomen loci, 1. paral. 2. g	
	Netophathites, Idem. 2. reg. 23. d. 4. reg. 25. f	
	Netupha, Gutta, siue distillatio, aut gummi, vel declinatio oris. Nomen loci, 1. esdr. 2. b	
	Netuphati, Idem. Nomen loci, 2. esdr. 12. b	
	Neumenius, Nouus mēsis, vel nouilunium. G. Filius Antiochi, 1. mach. 12. c	νευμηνιος
	Nicanor, Victor, vel victoriosus. G. 1. mach. 3. c. Est & nomen diaconi, act. 6. b	Νικανωρ
	Nicodemus, Hebraice interpretatur innocens sanguis: Græce verò, victoria populi. D. Nomen vi-ri Pharisei, Iudæorum principis, iohan. 3. a	
	Nicolaitæ, Victoris plebis. G. apoc. 2. d	
	Nicolaus, Idem. f. n. G. Nomen diaconi, act. 6. b	Νικολαιται
	Nicopolis, Victoris ciuitas, vel victoriosa ciui-tas. G. Thracis ciuitas, quæ Hystro flumini immi-net, tit. 3. d	Νικολαος
	Niger, Latinum est. Cognomen prophetæ cuiusdam, act. 13. a	Νικολοπολις
	Nilus, Hebraice dicitur Sihor, & interpretatur niger vel turbidus, aut matutinus. Fluuius Aegy-pti, esa. 23. a	
	Niniue, Pulchra, siue speciosa, aut habitaculũ. Ciuitas quæ ædificauit Assur, metropolis Assyriæ, gen. 10. b. 4. reg. 19. c. quæ & Ninus dicitur: Nisibis autem ab Eusebio. Suidas scribit nomen Niniues fuisse mutatum in nomē Babylonis à Semiramide regia Assyriorum.	
	Niniuitæ, Pulchri, siue speciosi, aut habitacula, luc. 11. d	
	Nisān, Vexillum, siue probatio, aut tentatio, vel fuga: aut Syriace, miraculum. Mensis respondens nostro Martio, 2. esdr. 2. a	נסן
	Noa, Mouens, vel commota. Filia Salphaad filii Epher filii Galaad, num. 26. d. Ciuitas itē quæ ter-minus est tribus Zabulon, iof. 19. a	נעה
	Noadia, Testificatio, vel coctus aut congregatio Domini, siue ornatus Domini, aut transiens Do-minus: vel ex Syro & Hebræo, ablatio Domini. No-men viri, 1. esdr. 8. g	נועדיה
	Nobe, Heb. Nob, Loquela, siue prophetia, aut loquens vel prophetans, siue fructificans, vel ger-minans. Ciuitas Sacerdotum, sita in tribu Benja-min non procul à Ierusalem, 1. reg. 22. b. d. esa. 10. g	נב
	Nobe, num. 32. g. iudic. 8. c, Latrans vel latratus. Ciuitas quæ & Canath dicebatur, in tribu Manasse, 1. reg. 21. a	נבח
	Nodab, Vouens, siue spontaneus, aut principa-	נרב

	lis. Nomen viri, 1. paral. 5. c		
נח	Nóe, Cessatio vel requies. Filius Lamech filii Mathusalæ, gen. 5. d. luc. 3. g		
נעמה	Noema, Pulchra siue decóra, aut moués valde. Filia Lamech ex Sella vxore sua, gen. 4. d		
נעמן	Noeman, Pulcher, siue decórus, aut motú præparans. Filius Bale filii Benjamin, num. 26. e		
נעמי	Noemanitæ, Idem. p. n. nume. 26. c		
נעמי	Noemi, Pulchra, siue decóra. Vxor Elimelech Bethlehemitæ, ruth 1. a		
נגה	Nóga, Claritas, siue splendor. Filius Dauid, 1. paralip. 14. b		
	Nóge, Idem. Filius Dauid, 1. paral. 3. b		
נוחח	Nohaa, Requiescens, aut ducens vel ductor. Filius Benjamin, 1. paral. 8. a: qui genef. 46. c, dicitur Naaman.		
נופה	Nóphe, Insufflans, aut timidus, siue illaqueans. Nomen loci, num. 21. f		
נפת	Nopheth, Fauus, aut cribrú, siue distillatio. Vrbs in tribu Manasse, iof. 17. c		
נערן	Noraan, Puer vel iuuenis, siue excutiens, aut vigilans, vel moués cáticum. Nomen loci, 1. paral. 7. f		
	N V		
νομήνιος	Numenius, Nouus mensis, vel nouilunium. G.		
נון	Nun, Posteritas, vel stirps, aut filius, vel æternus, seu permanens: aut Syriace, piscis. Pater Osee cuiusdam, nume. 13. a. Pater item Iosue, iof. 1. a. Filius Elisama filii Ammiud, 1. para. 7. f		
	N Y		
νύμφα	Nympha, Sponsa. G. coloff. 4. d		
	O		
עבריא	Badia, Seruus Domini, vel operarius Domini. Filius Arnan filii Raphaia, filii Isaia, 1. paralip. 3. d. Filius Izrahia filii Ozi, 1. paralip. 7. a		
עובל	Obal, Peruersitas vetustatis, aut peruersitas fluxus. Filius Iectan, gen. 10. d		
	Obdia, siue Obdias, Idem quod Obadia. Filius Afel filii Elasa, 1. para. 8. d. 9. g. 12. b		
עובר	Obed, Seruus, vel operarius. Pater Gaab, iudic. 9. d. Filius Booz, pater Isai, ruth 4. d. 1. para. 2. b. Filius Ophlal filii Zabad, 1. para. 2. e. 11. g		
עבד-אדם	Obed-edom, Seruus hominis vel terreni aut facti guinei vel fusi. Nomen viri, 2. reg. 6. b		
עבריה	Obedia, Seruus, vel operarius Domini. Nomen viri, 1. efd. 8. b		
אבות	Oboth, Pythones, siue vtres, aut patres, vel desideria. Nomé loci, num. 21. c. tricesima sexta Iraelitarum mansio, cum ex AEgypto proficiscerentur in terram Chanaan, num. 33. f		
	O C		
אחות	Ochozath, Possessio, siue apprehensio, vel collectio, aut visio, seu fratris oliua. Amicus Abimelech regis Geraræ, gen. 26. f		
אחויח	Ochözias, Apprehensio siue possessio Domini, aut visio Domini. Filius Achab regis Israel, 3. reg. 22. f. Filius Ioram regis Iudæ, 4. reg. 8. f. 1. para. 3. c		
עכרן	Ochran, Turbidus, vel conturbans. Pater Phegiel principis tribus Afer, num. 1. b		
	O D		
הוריה	Odaia, siue Odaias, Laus Domini, siue confessio Domini. Soror Naham, 1. para. 4. c. 2. efd. 9. a		
	Odaren, Laudis canticum, vel testimonium arca. D. Nomen viri, 1. mach. 9. g		
עודר	Oded, Sustainens, vel tenens, aut erigens. Nomé viri prophetæ, 2. para. 15. a. 28. b		
		Odeuia, Laus Domini, siue confessio Domini. Nomen viri. In toto cap. 2. efd. 10. scribe Odaia.	הוריה
		Odia, Idem. Nomen viri, 2. efd. 8. b	
		Odoia, Idem. Nomen viri, 1. paral. 5. d	
		Odollam, Testimonium siue ornamētum illis, aut testimonium siue ornamentum suæ miseræ, vel transitus aut præda suæ miseræ. Ciuitas in Iuda, à Roboam constructa, 2. para. 11. b, michæa 1. d. Videtur esse eadem quæ Adullam dicitur. Nomé item speluncæ, 1. reg. 22. a	עדלם
		Odollamites, Idem. genef. 38. a	עדלמי
		Oduia, Laus Domini, siue confessio Domini. Filius Afana, 1. paralip. 9. b. Filius Elioenai filii Naariæ, 1. paral. 3. d	הוריוח
	O O		
		Og, Subcineritius panis vel torta, aut subfannatio: vel Syriace, detentus, aut impeditus. Rex Basan, nume. 21. g	עוג
	O H		
		Oham, Væ eis, siue tumultuans, vel conturbans. Rex Hebron, iof. 10. a	הזהם
		Ohel, Tabernaculum, siue tentorium, aut splendor. Filius Zorobabel filii Phadaia, 1. para. 3. d	אהל
		Oholai, Deprecans, vel expectans, aut incipiens, vel dolens, siue frater mihi. Filius Sefan filii Iesi filii Apphaim, 1. para. 2. e	אהלי
	O I		
		Oliueti mons, siue mons oliuatum, siue oliuetum, Mons ad Orientem Ierolymæ, vt zach. 14. a. scribitur, tortéte Cedron interfluente, sabbathi habens iter ab Ierusalem, act. 1. b. luc. 19. e	
		Olla, Eleuatio, vel holocaustum, aut infans, vel paruulus, aut folium. Pater Haniel, 1. para. 7. g	עלא
		Olympias, Cælestis. G.	Ὀλυμπίας
		Olympiadē, rom. 16. b. Idē. In Græco Olympian.	Ὀλυμπιάδ
		Olympius, Cælestis. G. 2. mach. 6. a	Ὀλυμπιος
	O M		
		Omar, Dicēs, vel loquēs, siue amarus vel exaltās. Filius Eliphaz filii Esau ex Ada vxore, gen. 36. b	אומר
		Omrai, Dicens, vel loquēs, aut exaltās, siue amarus: aut Syriace, agnus. Pater Amri, 1. paral. 9. a	אמרי
	O N		
		Onam, Dolor, aut fortitudo, siue iniquitas eorum. Filius Soba filii Seir Horræi, gen. 36. c. Filius item Ierameel ex Atara vxore, 1. para. 2. d	אונם
		Onan, Dolor, siue iniquitas, aut fortitudo. Filius Iudæ ex Sue vxore sua, gen. 38. a	אונן
		Onesiphorus, Vtilitatem afferens. G. Vir quidam fidelis, 2. timoth. 1. d	Ὀνησιφόρος
		Onesimus, Vtilis. G. Nomen viri fidelis, colof. 4. b. ad philem. b	Ὀνήσιμος
		Onias, Fortitudo Domini, aut nauis. D. Súrnu sacerdos apud Iudæos, 1. mach. 12. a	
		Ono, Dolor aut fortitudo, siue iniquitas eius. Ciuitas quam ædificauit Samad filius Elphaal, 1. paralip. 8. b. In 1. efd. 2. b. 2. efd. 6. a, fit mentio Valis Ono.	אונו
	O O		
		Oola, Tabernaculum vel tentorium, siue splendor eius, ezech. 23. a	אהלה
		Ooli, Deprecans, siue expectans, aut incipiens, vel dolens, siue frater mihi. Pater Zabad, 1. paralip. 11. g. Heb. Oholli.	אהלי
		Ooliab, Tabernaculum vel tétorium patris, aut splendor patris. Filius Achisamech, exod. 31. a	אהליאב
		Ooliba, Tabernaculum, vel tentorium meum	אהליבה

lib.1. Volaterranus lib.10, hanc etiã Mesopiam appellatam scribit.

παφος

Paphus, Cypri est ciuitas, Veneri quondam sacra, in qua ante nuptias puellæ dotem quæsituræ, in honorem Veneris in litore se prostituerunt, vt scribit Iustinus lib.18. de hac Pöponius Mela lib.2. Strabo in 14. Plinius in lib. 5. cap.31. Hæc frequenti terræmotu lapsa, nûc ruinarum tantum vestigiis quid olim fuerit ostēdit. Hæc Hieronymus. act.13. b

παράκλητος
παράσκευη
παρμενα

Paracletus, Cōsolator, vel aduocat. G. iohā. 14. b

Parasceue, Præparatio. G. luc. 23. g. iohan. 19. f

Parmena, Permanēs. G. Nomē diaconi, act. 6. b

Parthia, Asiæ maioris est regio circa Persas inter flumē Indū & Arios populos ab Oriente, & Tigrim atque Mediam ab Occasu sita: à Meridie terminatur deserto Carmanix, ab Aquilone Hircania, teste Plinio lib.6. cap.25. Ptolemæus lib.6. cap. 5. De illis Iustinus lib.41. Strabo in 15. Habes eius mentionem act.2.

Parthi, Lingua Scythica dicuntur fugaces vel exules. D. Nomen prouinciæ, act.2. b

פסח Pascha, Transitus, vel claudicatio. Idem Phase significat, ezech. 45. f. matthi. 26. a. marc. 14. b. iohā. 2. b. 6. a. i. corinth. 5. c. Chaldaice dicitur פסחא. vnde פסחא, פח mutato in ח, vt ī Charau pro harau, gen. 11.

παταρα

Patara, Calcata, vel mortifera. G. Ciuitas Lyciæ prouinciæ in Asia, act.21. a

πατμος

Patmos, Letalis, vel mortifera. G. Exigua insula in AEGæo mari, Sporadū vna, Plinio lib.4. cap. 12. Straboni in 10. ad quam relegatum ferunt Iohānem apostolum à Domitiano imperatore Romano, Apocalypsīnque scripsisse in ea, apoc. 1. Euseb. lib.3. cap.18. Eccle. histo.

πατροβα
πατροκλος

Patroba, Paternalis. G. Nomen viri, rom. 16. b

Patroclus, Patris, vel patriæ gloria. G. Nomē viri, 2. mach. 8. b

Paulus, Hieronymus admonet mirabilem sonare, ab Hebræis etymologiam mutuatus. Alii, os tubæ, nimirum ex Hebræo & Græco dictionē cōflantes. Constat tamen aut Græcam esse vocem, & quietum sonare, à verbo παύωμαι: aut Romanam siue Latinam, pusillum significantem.

P E

סין Pelusium, Hebraice dicitur Sin, id est rubus, teste Strabone lib.17. Geographicorum. AEGypti est ciuitas ambitu x x. stadiorū: vnde nomen est præterfluenti ostio Pelusiaco. Huius etiam meminit Plinius libro 5. cap.9. & 10. Pomp. Mela lib.2. Iosephus lib.6. cap.8. & lib.10. cap.1. antiquit. Iud. Aliàs Libna appellata & Sin, ezech. 30. d

πενταπολις

Pentapolis, Quinque ciuitatum, scilicet regio. G. Syriæ regio ad Orientem Iudææ, à quinque ciuitatibus, Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim, Segor: quibus olim fuerat inclyta, fuit appellata, igne & sulphure euersa: de qua gen. 13. & 19.

πεντατευχος

Pentateuchus, Quinque volumina. à πέντε, quod est quinque: & τευχος, volumen. Sic vocantur à Græcis quinque libri Moyssi, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, & Deuteronomiū: & à Rabbiniis Hebræorū פנחמש, id est quinari: siue חמשה עשר, id est Lex.

πεντηκοστη
περγαμος

Pentecoste, Quinquagesima. G. act. 20. d

Pergamus, Altitudo, vel sublimitas. G. Clarissima Asiæ ciuitas, atque ipsius Troados, quam Silenus intermeat fluuius, præfluit Cetus profusus Pindaso monte, sicut scribit Plinius lib. 5. cap. 30. hist. mundi. De hac etiam Strabo lib.13. Geograp.

Ad huius ecclesiã Iohānes apostolus scripsit, apoc. 1. & 2.

Pergen, Valde terrestris. G. Pamphiliæ prouinciæ vrbs est: cuius meminit Plinius in 5. cap. 27. Mela lib.1. Strabo lib.14. Lucas, act. 13. b

περγη

Persa, siue Persis, Frangens, siue diuidēs, aut vngula, vel gryphus. Est ad Orientem Iudææ sita, alta, cincta montibus regio, quæ à Septétrione Mediam, ab Occasu Susianum, ab Oriente duas Carmanias, ab Austro partem Persici sinus habet aithore Volaterrano lib.12. ezech. 27. 38.

פרס

Persæ, Idem. p. n. Populi, 2. para. 36. d. ezech. 27. b

Persépolis, Persæ ciuitas. G. 2. mach. 9. a

פרסופוליס

Perses, Frangens, siue diuidens, aut vngula, vel gryphus. Qui ex Persa siue Persia est.

פרס

Persia, Idem.

Persida, Idē. Muller Paulo charissima, rom. 16. b

פרע

Petra deserti, Arx, & ciuitas princeps in regno Moab, in finibus Arabiæ sita, esā. 16. Ab hac, Arabia Petrea dicta est, de qua Egesippus lib.1. cap. 14.

Petrus, Saxum, vel petra. Nomen vnus apostoli ex duodecim, à CHRISTO sic cognominati, iohā. 1. f. qui prius Simō dicebatur, matt. 4. c. mar. 3. b

πέτρος

P H

Phacee, Aperiens. Filius Romeliæ, tex Israel, 4. reg. 15. e. 16. a

פקח

Phaceia, Aperiens Dominus. Filius Manahem, 4. reg. 15. e. Heb. Phacehia.

פקחיה

Phadata, Redemptio Domini. Pater Zebda, matris Ioacim, 4. reg. 23. g. Filius Iechoniz filii Ioacim, 1. paral. 3. c

פריה

Phadassut, Redemptor fortis, vel redimens petra, aut redemptio plasmationis. Pater Gamaliel principis tribus Manasse, num. 1. a

פרדאסור

Phadon, Redemptio eius: aut Syriace, iugum vel iuga, scilicet boum. Nomen viri, 1. esd. 2. c

פרון

Phahath-moab, Dux Moab, vel dux ex patre, siue fouca ex patre. Nomen viri, 1. esd. 2. a

פחת מואב

Phai, Vlulans, aut gemens, vel apparens. Nomē vrbs Adar regis septimi in Edom, 1. paral. 1. d: quæ gen. 36. d. dicitur Pháu.

פעי

Phalaia, Miraculum Domini, siue occultū Domini. Nomen viri, 2. esd. 8. b

פלאיה

Phaleg, Diuisio. Filius Heber filii Sale, gen. 10. d. lucæ 3. g

פלג

Phaleha, Fragmen vel frustum, aut scissura: vel Syriace, obsequium. Nomen viri, 2. esd. 10. a

פלהא

Phalel, Cogitans, siue orans, aut iudicans. Nomen viri, 2. esdr. 3. f

פלל

Phalet, Liberatio, siue expulsio. Filius Iahaddai, 1. para. 2. f. Filius Azmoth, 1. para. 12. a

פלט

Phaleth, Ruina, vel iudicatio. Filius Jonathan filii Iada filii Onam, 1. para. 2. c

פלת

Phallonites, Cadēs, siue occultus, 1. para. 11. f. 27. b

פלונ

Phallu, Mirabilis, aut occultus. Filius Ruben filii Iacob, gen. 46. b. 1. paral. 5. a

פלוא

Phalluitæ, Idem. p. n. nume. 26. b

פלוטי

Phalti, Liberatio, siue expulsio. Filius Raphu. nume. 13. a. Filius Lais, 1. reg. 25. g. Est & nomen vrbs, 2. reg. 23. d

פלוטיה

Phaltias, Liberatio Domini, aut expulsio Domini. Filius Ananiæ filii Zorobabel filii Phadaia, 1. paralip. 3. d. 4. g

פלוטיאל

Phaltiel, Liberatio Dei, aut expulsio Dei. Filius Ozan, nume. 34. d. princeps tribus Issachar. Filius Lais, 2. reg. 3. c

Interpretatio

פנואל	Phanuel, Videns Deum, siue facies Dei. Locus iuxta torrētem Iaboc, in finibus Amorrhæorum, in Rubenia sorte: vbi Iacob, qui deinceps Israel, to ta nocte luctatus est cum angelo, gen. 32. ita appel latus, quòd vidisset illic Dominum. Hæc ciuitas, Gedeonis exercitui panes negauit: cuius turrim destruxit Gedeon & habitatores occidit, iudic. 8. b. Hanc Strabo lib. 16, Faciem Dei appellat. Est autē cōtinua Tripoli, apud eamque mons Libanus de- finit. Ieroboam ipsam ædificiis reparauit, 3. reg. 12. f. Fuit hoc nomine filius Sefac, 1. paralip. 8. c. Pater item Annæ prophetissæ, luc. 2. e	
פורה	Phara, Frugifer, vel fructificans, aut crescens, si- ue vacca. Famulus Gedeonis, iudic. 7. c. Nomen item vrbis, 1. mach. 9. e	
פערי	Pharai, Hiatus vel apertio. Nomē viri, 2. reg. 23. d	
פראם	Pharam, Onager eorum, vel ferocitas eorum, aut fructificatio matris, vel taurus matris. Rex Ie- rimoth, iof. 10. a	
vel פראן	Pharan, Pulchritudo, siue laus, aut gloriatio, vel propagines. Nomen oppidi, gen. 14. a. Est item ge- nerale nomen deserti Saracenorum trans Arabiā contra Australem plagam, per quod Israel perre- xit trāsiens ex Aegypto in terram Chanaan duce Mose, in quo sunt multa loco terminata, x v i i i scilicet mansiones, quarū vna est Haseroth, num. 10. 12. 13. c. Accipitur Pharan pro prima parte deser- ti Arabiæ prope montem Sinai. At deut. 1. pro vl- tima parte versus terrā promissionis. Et Aseroth est in medio, gen. 14. 21. c. num. 33. d. dicitur deser- tum Sin per y. Est etiam Pharan, mons Sinai con- tiguus, cuius meminit Abacuc, 4. deut. 33.	
פרעה	Pharao, Dissipans, vel discooperiens, aut nudās: vel Syriace, vindicans. Rex Aegypti, cui cognomē Nechao, 4. reg. 23. f	
פרעתון	Pharathon, Dissipatio vel ruptura, aut denu- datio eius: vel Syriace, vindicta eius. Ciuitas in E- phraim in monte Amalec, iudic. 12. b	
	Pharathonites, Idem. iudic. 12. d. 2. reg. 23. d.	
פרץ	Phares, Diuisio. Filius Iudæ ex Thamar nuru sua, gen. 38. d. 1. para. 4. a	
פרש	Phares, 1. par. 7. d. Eques aut diuidēs, siue exponēs vel declarās. Filius Machir ex Maacha vxore sua.	
פרצי	Pharestæ, Diuisi, num. 26. c	
פרפר	Pharphar, Comminutus, aut fructificatio fru- ctus, siue taurus tauri. Nomen fluuii Damasci, 4. reg. 5. d	
	Pharisæi, Diuisi. D. Sectæ nomen apud Iudæos, quæ dicebat resurrectionem esse, act. 13. b	
	Pharisæus, Diuisus. D. act. 23. b	
פרנך	Pharnach, Taurus percutiens, vel percussus, aut contusus, siue fructificatio aromatum. Pater Eli- saphan principis tribus Zabulon, num. 34. d	
פרעש	Pharos, Pulex vel culex, siue fructus tineæ. No- men viri, 1. esdr. 2. a. & 8.	
פרשנרתא	Pharsandatha, Reuelatio menstrui vel commo- tionis suæ, aut equitis cōmotio, siue stercus men- struorum vel commotionis eius. Filius Aman filii Amadatha, esth. 9. b	
פרוח	Pharua, Floridus: aut Syriace, volās. Nomen vi- ri, 2. reg. 4. b	
פרודה	Pharuda, Separatio, vel dispersio. Nomen viri, 1. esdr. 2. c	
פרורים	Pharurim, Lebetes, siue suburbana, 4. reg. 23. c. Heb. Pharuarim.	
פסח	Phasæ, Transitus, Vide Pascha.	
	Phasæa, Idem. Nomen viri, 1. esdr. 2. c	
	Phaselida, Transitus vel claudicatio natiuitatis vel generationis. D. Nomen loci, 1. mach. 15. d	
	Phaseron, Oris canticum, siue os planum. D.	
	Phaspha, Diminutio oris, vel os diminutum. Fi- lius Ieeher, 1. paral. 7. g	פספח
	Phasga, Collis, siue altitudo, aut munitio. No- men montis Moabitarum, num. 21. e. iof. 13. c	פסגה
	Phassur, Extēdens vel multiplicans libertatem vel principatum, aut expandens foramen vel albe- dinem. Sacerdos filius Emmer, ierem. 20. a. Heb. Phashur. Filius item Melchiæ, ierem. 21. a. 1. paral. 9. b. Pater Gedeliæ, ierem. 38. a	פשחור
	Phathaia, Porta Domini, siue aperiens Domi- nus. Nomen viri, 1. esdr. 10. c	פתחיה
	Phathuel, Buccella Dei, siue persuasio Dei, aut dilatatio Dei. Pater Ioelis prophetæ, iof. 1. a	פתואל
	Phathures, Buccella roris, aut persuasio siue di- latatio ruinæ vel distillationis. Nomē loci in AE- gypto, ierem. 44. a. Idem videtur esse quod Phe- thros, quum Hebræis iisdem punctis & consonan- tibus scribatur.	פתרוס
	Phau, Vlulans, aut gemens, vel apparens. Nomē vrbis Adar regis septimi in Edom, gen. 36. d. quæ 1. paral. 1. d. dicitur Phai.	פעו
	Phedael, Redemptio Dei. Filius Ammiud prin- ceptus tribus Nephthali, num. 34. d	פרהאל
	Phegiel, Obuiatio Dei, siue deprecatio Dei. Fi- lius Ochran princeps tribus suæ Aser, num. 1. b	פגעאל
	Pheldas, Ruina trituræ, aut iudicium trituræ. Filius Nachor ex Melcha, gen. 22. d	פלדש
	Pheleia, Miraculum Domini, siue occultū Do- mini. Filius Elioenai, filii Naariæ, 1. paral. 3. d	פליה
	Phelelia, Cogitans Dominum, aut orans Domi- num, siue iudiciū Domini. Nomen viri, nehe. 1. b	פלליה
	Pheleth, Ruina, siue iudicatio. Pater Hon, nu- meri 16. a	פלת
	Phelethi, Idem. Nomen populi siue legionum quarundam David, 2. reg. 8. d. 20. g. 1. para. 18. d	
	Phelethi, 4. reg. 11. d. In Hebræo est Rasim, & in- terpretatur cursores.	רצים
	Phelonites, Cadens, siue occultus, 1. para. 11. g	פלוני
	Phelthi, Liberatio, vel expulsio. Nomen viri, de quo 2. esdr. 12. a	פלטי
	Pheltia siue Pheltias, Liberatio Domini, aut ex- pulsio Domini. Nomen viri, 2. esdr. 10. a. Filius Ba- naiæ, ezech. 11. a	פלטיה
	Phenenna, Gemma, siue facies nostra. Altera vxor Elcanæ, 1. reg. 1. a	פננה
	Pherezæi, Rurales, id est habitantes in villis abs- que muro. Nomen populi qui Samariam & Ga- baon vrbis regionem tenet, gen. 15. d	פריוז
	Pherezæus, Idem. f. n.	
	Pherméthta, Ruptura fundamenti, vel ruptu- ram ponens: aut ex Hebræo & Syro, taurus anni- culus. Filius Aman filii Amadatha, esth. 9. b	פרמשתא
	Phefdomim, Portio vel diminutio sanguinum, aut diminutio tacentium vel assimilantium. No- men loci, 1. paralip. 11. c	פסדמים
	Pheffe, Trāsitus, siue claudicatio. Filius Esthon, 1. paralip. 4. b	פסח
	Peshur, Extēdens vel multiplicās libertatem vel principatum, aut expandens foramen vel albe- dinem. Nomen viri, 1. esdr. 2. b	פשחור
	Pethehia, Porta Domini, siue aperuit Domi- nus. Nomen viri, 1. paral. 24. c	פתחיה

פתרוס	Phethros, Buccella roris, aut persuasio vel dilatio ruinæ vel distillationis. Nomē regionis, quæ Arabia Petrea dicitur, eſaiæ 11. c. Idem videtur eſſe quod Phathures, quum Hebræis iisdem punctis & conſonantibus ſcribatur.		
פיתרוס	Phethruſim, Idē. p. n. Filius Meſraim, geneſ. 10. b		
פכיל	Phichol, Os omniū, id eſt omnis lingua, aut oris perfectio, ſiue conſummatio. Princeps exercitus Abimelech regis Geraræ, gen. 21. c		
פיהחרות	Phi-hahiroth, Os vel labiū libertatis, aut os ſculptū, ab ore, non oſſe. Nomē loci, in quo caſtramentati ſunt Hebræi, reuertentes de AEgypto, exod. 14. a. ſiue quarta manſio Hebræorum, num. 33. a Ibidem dicitur פנידחירת.		
φιλadelphία	Philadelphia, Amor fratris vel fraternitatis. G. Ciuitas decapolis eſt iuxta Plinium lib. 5. cap. 18. & Strab. in 16. ad cuius eccleſiam Iohannes ſcripſit, apoc. 1. & 3. b. Dicta in Hebræo Rabbath, id eſt magna. Et Ciuitas aquarū, quod apud eam concipiuntur fontes Iaboc fluuii.		
φιλάρχης	Philarches, Amator principis. G. 2. machab. 8. g		
φιλήμων	Philemon, Deoſculans. G.		
φιλῆτης	Philetus, Amabilis. G. Vir quidam, qui à fide CHRISTI excidit, 2. timoth. 2. c		
φιλίπποι	Philippenses, Bellicofi, ſiue amatores equorū. G.		
φίλιπποι	Philippi, Bellicofi, ſiue amatores equorum. G. Macedonia vrbs apud Stridonē fluuium ab cōditore Philippo Græciæ domitore ſic appellata, act. 16. b. 20. b. 1. theſ. 2. a		
φίλιππος	Philippus, Bellicofus, vel amator equorum. G. Pater Alexandri regis, 1. mach. 1. a. Frater item Herodis, procurator Ituræ & Trachonitidis conſtitutus à Romanis, luc. 3. a. Eſt & nomen apoſtoli, matth. 10. a. iohan. 1. f. Nomen cuiuſdam diaconi, act. 6. b		
פלשת	Philisthæa, Conſperſa, ſcilicet cinere vel puluere, ſiue ruina appoſita, vel ruina duplex, ſeu ruinæ potus, vel cecidit bibens. eſa. 14. g. Heb. Peleſeth.		
פלשתים	Philisthæi, Cōſperſi, ſcilicet cinere vel puluere, aut ruinæ appoſitæ, vel ruinæ duplices, ſiue ruinæ potus, aut ceciderunt bibentes, 2. paral. 17. c		
פלישת	Philisthæus, Idem. ſ. n. 1. reg. 17. d		
	Philisthiim, Idem. p. n. Nomen populi, gen. 10. b		
φιλολόγος	Philologus, Amator literarum, vel amator verbi. G. Nomen viri, rom. 16. b		
φίλομητρος	Philometor, Amator matris. G. Ptolemæus Philometor, 2. mach. 4. d		
פינחס	Phinees, Aſpectus vel facies confidentiæ vel protectionis. Filius Eleazari filii Aaron, exod. 6. d. Filius itē Heli ſacerdotis, 1. reg. 1. a. Hebraice Pinhas.		
פניון	Phinon, Gemma, ſiue aſpiciens, aut os æternitatis, vel os filii: aut ex Hebræo & Syro, os piſcis, ab ore, non ab oſſe. Ciuitas Idumæorum, gen. 36. d		
פישן	Phison, Oris mutatio ſiue multitudo, aut exteſio. Magnum Indiæ flumen eſt è paradifo fluens, geneſ. 2: quod ab Eusebio & Hieronymo in quaſt. Heb. Ganges dicitur, ſiue Getha Iosepho lib. 1. cap. 2. Iud. antiq. Salomon commentator Nilum vocat, geneſ. 2. b		
פתם	Phithom, Buccella eorum, aut oris conſummatio, ſiue persuasio vel dilatio eorum. Nomen vr bis quam ædificauerunt filii Iſrael Pharaoni regi AEgyptiorum, exod. 1. b		
פיתון	Phithon, Buccella eius, aut persuasio vel dilatio eius, vel oris donum. Filius Micha filii Meribaal, 1. paralip. 8. d. 9. f		
	Phlegon, Comburens. G. Viri nomen, rom. 16. b	φλέγων	
	Phochéreth, Oris exterminatio, vel oris concilio. Nomen viri, 1. eſd. 2. c		פוכרת
	Phoenix, ſiue Phœnicia, Rubea, vel purpurea, aut palma, ſcilicet arbor. G. Syriæ pars eſt, in qua Sidon & Tyrus ampliffimæ vrbes ſitæ ſunt Straboni libro 16. Geograph. De Phœnicia plura Pomponius Mela lib. 1. Geograph. Plinius lib. 5. cap. 12. nat. hiſt. Hieronymus refert huius partes Samariâ, Galilæâ, aliâſque regiones, act. 11. c. Eſt & portus Crætæ huius nominis, act. 27. c	φοίνιξ	
	Phœbe, Lucida, vel pura. G. Mulieris nomen, rom. 16. a. Huius accuſatiuus eſt Phœben.	φοίβη	
	Phogor, Hiatus, vel apertio. Mōs in terra Moab in ſupercilio Libyadis, reſpiciens ſolitudinem, in quem Balac rex Moab Balaam ariolū duxerat ad maledicendum Iſraeli, num. 23. d. In hoc Baal à gētibus fuit cultus, nume. 25. Iuxta hunc in valle ſepultus eſt Moſes, deut. 34. Hic mons aliter dicitur Phegor, vt in illa voce Beel-phegor. num. 25. a. Eſt etiam idolum Moabitarum, nume. 25. d. deut. 3. & 4. ioſue 22.		פיעור
	Phollathi, Opera mea, ſiue opus meum. Nomē viri, 1. para. 26. a		פעלתי
	Phorátha, Fructificatio, ſiue multiplicatio, aut ſortilegus. Filius Aman filii Amadátha, eſth. 9. b		פורתא
	Phoſech, Fragmentum tuum, ſiue diminutio tua. Filius Iephlat filii Heber filii Barie, 1. para. 7. g		פוסך
	Phrygia, Sicca, vel ardēs. G. Aſiæ minoris regio ampliffima, à Septentrione, Galatiæ contermina: à Meridie, Lycaoniæ, Piſidiæ, Mygdoniæ: ab Oriēte Cappadociam attingit. ita Plinius in 5. cap. 32. nat. hiſt. Hieronymus ſcribit duas Phrygias: quarum maior Smyrnam habet, minor verò Ilium. Phrygiam peragravit Paulus, act. 2. b. 16. b	φρυγία	
	Phryx, Siccus, vel ardens. G. 2. mach. 5. d		
	Phua, Hic, aduerbium loci: aut os oris, ſ. Filius Iſſachar, geneſ. 46. b	φρυξ	פוח
	Phua, Gemens, vel vlulans, aut apparēs. Nomen obſtetricis cuiuſdam Hebræorum, exod. 1. c		פועה
	Phua, Angulus, aut coma. Pater Thola ducis in Iſrael, iudic. 10. a. Fili' Iſſachar filii Iacob, 1. par. 7. a		פואה
	Phul, Ruina, aut faba. Rex Aſſyriorum, 4. reg. 15. d. 1. para. 5. d		פול
	Phunitæ, Aſpiciens, vel facies mea, nume. 26. c		פוני
	Phunon, Gemma, ſiue aſpiciens. Nomen loci in quo caſtramentati ſunt filii Iſrael, profecti de Salmona, num. 33. f		פונון
	Phur, Sors. eſth. 3. b		פור
	Phurim, Sortes. eſth. 9. f		פורים
	Phut, Aphrica: aut Syriace, craſſa, vel pinguis. Filius Cham, gen. 10. a: à quo Libyes.		פוט
	Phuthæi, Seducēs, aut buccella, ſiue latitudo. Filius Sobal filii Hur primogeniti Caleb ex Ephratha concubina, 1. para. 2. g		פותי
	Phutiel, Aphrica Dei: vel ex Syro & Hebræo, pinguedo Dei. Nomen viri, exod. 6. d		פוטאל
	Phutiphar, Aphricæ taurus: aut ex Syro & Hebræo, ſaginatſ taurus, vel pinguedinis fructificatio. Eunuchus Pharaonis, gen. 37. g		פוטופר
	Phutiphar, gene. 41. f. 46. c. Ex Syro & Hebræo, pinguedinem diſſipās, vel pinguedinis denudatio: aut Syriace, pinguedinis vindicta. Nomen ſacerdotis vr bis Heliopoleos, ſoceri Ioseph filii Iacob.		פוטופרע
	Phygelus, Fugitiuus. Vir quidam, de quo Paulus 2. timoth. 1. d.	φύγελλος	

	18.d.iud.4.a.19.d: quam reedificauit Baasa rex Israel in Iuda, 3.reg.15.c.ierem.40.a		
רמתה	Ramatha, Idem. Vrbs Syriæ in môte Ephraim, de qua 1.reg.1.c.15.g. Hieronymus in Thamnitica regione iuxta Diospolin sitam scribit. Vocatur etiam Ramathe, 1.machab.11.d		
רמתים	Ramathaim, Idem.dual.num. Per Ramathaim intelligi debent duo oppida eiusdem nominis, quorum alterum differentie causa dicebatur רמת צפנים, id est Ramath in qua habitabant viri prophetæ & sacrarum literarum studiosi, 1.reg.1.		
רמתי	Ramathites, Excelsus, vel exaltatus, aut proiciens vel proiectus, 1.paral.27.d		
רמת לחי	Ramath-lechi, Eleuatio maxillæ. Nomen loci, iudic.15.g Ramathe, Excelsa, vel sublimis, aut proiecta. D. Ciuitas, 1.machab.11.d. Eadem est quæ Ramatha & Ramathaim.		
רעמסס	Rameffes, Tonitruum, vel exprobratio tineæ, aut malum delens siue dissoluens, vel confectionem dissoluens, aut cofractus à tinea. Ciuitas est in extremis finibus Aegypti ab Israelitis condita, olim (vt Hieronymus ait in Hebraicis quæstionibus) pagus Arsenoitis dicta fuit, gen.47.c.num.33.a		
רמת	Rameth, Sublimis, vel excelsa, aut proiecta. Ciuitas in tribu Issachar, iof.19.b. Heb. Remeth.		
רמת	Ramoth, Idem.p. n. Ciuitas sacerdotum atque fugitiuorum est in tribu Gad, non procul à môte Galaad, iofue 13.d. Heb. Ramath. At 1.reg.30.g. Hebraice legitur Ramoth-negueb.		
רמת	Ramoth, deut.4.g. iof.20.c.3. reg.22.a.1.par.6.g, Videns mortem, vel intuitus mortis, vel altitudines. Eadem ciuitas quæ & Ramoth siue Ramath in tribu Gad.		
רפא	Rapha, Medicina, vel medicus, aut relaxatio, vel gigas. Filius Benjamin, 1.para.6.a: qui gen.46.c, dicitur Echi. Filius item Baana, 1.para.8.d.20.d		
רפח	Rapha, 1.para.7.c. Relaxatio laquei. Nomen viri.		
רפאל	Raphael, Medicina Dei. Nomen viri, 1.para.26.a		
רפיה	Raphaia, Medicina Domini, siue relaxatio Domini. Filius Ieseiæ filii Phaltia, 1.par.3.d.4.g. Filius Thola, 1.para.7.a. Filius Baana, 1.para.9.g		
רפאים	Raphaim, Gigantes, vel medici, aut relaxati. Populi sunt, quos Moabitæ, Emim: Ammonitæ, Zôzômim vocant, deut.2.c.d. Vide Emim. Itè nomen vallis iuxta Ierusalem, iof.15.b. esa.17.b. Eadè quæ ephela dicitur, forsàn latius patens ad Austrum.		
רפידים	Raphidim, Reclinatoria, siue stramenta, aut remissæ manus, vel medicina manuum. Locus in solitudine, non procul ab Horeb monte, vbi vndecima Israelitarum mansio fuit, exod.17.a.num.33.b Raphon, Medicina, vel relaxatio, aut gigas. D. Locus trans torrentem, opinor Iaboc, 1.mach.5.d		
רפוא	Raphu, Idem. Pater Phalti, nume.13.a		
רצין	Rasin, Voluntas, vel voluntarius, aut cursor, siue veredarius. Rex Syriæ, 4.reg.16.a.1.cfd.2.c Rasias, Secretum Domini, vel mysterium Domini. D. Nomen viri, 2.mach.14.f		
רזון	Razon, Tenuis, vel macilentus, siue secretum, aut secretarius, vel princeps. Filius Eliada, 3.reg.11.c		
	R E		
רבע	Rébe, Quartus, vel quadratus, siue accubans, vel accubatio. Rex Madianitarum, num.31.a. iof.13.c		
רבקה	Rebecca, Saginata, siue impinguata, aut contentio obtusa, vel contentio impedita. Filia Bathuel filii Nachor, vxor Isaac, gen.22.d		
	Rebla, Rixa, vel magnitudo illi, aut iurgium inueteratum vel conturbatum, siue iurgium defluens. Ciuitas Syriæ, nume.34.c.4. reg.23.g.25.b. iere.39, quæ postea (vt Hieronymus tradit) Antiochia dicta est: sunt tamen qui id negant. Postremo Iustini principis tempore (Volaterrano lib.11. authore) Theopolis dici cœpit.	רבלה	
	Reccath, Vacuitas, siue sputum aut saliuæ, vel tepus, quod pars capitis est. Ciuitas in tribu Nephthali, iof.19.c	רקת	
	Recem, Vactus, aut vanus, vel pictura varia, aut saliuæ eorum. Ciuitas in tribu Benjamin, iof.18.d. Nomen ducis, iof.13.c. Filius Hebron, 1.paral.2.f. Rex item Madianitarum, num.31.a: quæ Iosephus lib.4. scribit sui nominis in Arabia condidisse urbem: à Græcis postea Petram dictam.	רקס	
	Recha, Tenera, vel delicata. Nomen viri, 1.par.4.c	רכה	
	Rechab, Quadriga, aut equitatus, vel equitans. Pater Ionadab, 4.reg.10.d. Filius Remmon Berothitæ, 2.reg.4.a.1.para.2.g	רכב	
	Rechabitæ, Idem.p.n. ierem.35.a		
	Reema, Tonitruum, siue exprobratio, aut malum quoddam, siue societas quædam, vel cofractio quædam. Regio sic dicta à Regma filio Chus, ezech.27.c	רעמה	
	Regium, Ruptura vel fractura, quoniã illic terra rupta est inter regnum Neapolitanum & Siciliam. G. Siciliæ ciuitas maritima, viginti millia passuum à promontorio Peloro secreta, act.28.c		רעמון
	Regma, Idè quod Reema. Filius Chus, gen.10.a	רעמה	
	Regom, Lapidans, vel lapidatus, aut purpureus. Filius Iahaddai, 1.para.2.f	רגם	
	Rehum, Pius, siue misericors: aut Syriace, amicus. Nomen viri, 1.cfd.2.a	רחום	
	Rei, Socius, aut pastor, siue malum, vel cofractio mea. Nomen viri, 3.reg.1.a	רעי	
	Reia, Visio Domini. Filius Ioel, 1.paral.5.c	רעיה	
	Remeia, Sublimis vel excelsus Dominus, aut proiectio Domini. Nomen viri, 1.cfd.10.d	רמיה	
	Répha. Pro hoc in Hebræo legitur Chiun, quod interpretatur placenta, id est torta adipe cõspersa, siue præparatus, aut compositus. Hebræi verò dicunt, Chiun lingua Arabica vel punica Saturnum significare. Idolum, act.7.c	כיון	
	Remmon, Malum granatum, siue altitudo. Ciuitas in tribu tam Iudæ quàm Simeonis, iof.15.c. 19.a. Item Petra in tribu Benjamin, iudic.20.g. Vallis item apud Zachariam, 14.b, siue ciuitas secundum Lyranum, non procul à Mageddo, quæ à quibusdam nunc Maximianopolis dicitur. Sic vocabatur & pater Baana & Rechab seruorum Iosobeth, 2.reg.4.a. Nomen idoli, 4.reg.5.c	רמון	
	Remmon-phares, Mali granati diuisio, aut malum granatum diuisionis, vel altitudinis diuisio. Decima sexta Israelitarum mansio, num.33.c	רמון פראץ	
	Rémono, Malum granatum eius, siue altitudo eius. Ciuitas sacerdotum in tribu Zabulon, 1.paral.6.g	רמונו	
	Resa, luc.3.g, Caput, vel voluntas, aut cursor. D.		
	Reseph, Volucris, aut diabolus, vel sagitta, scilicet ignita. Nomen viri, 1.para.7.c	רשף	
	Reseph, 4.reg.19.c. esa.37.c, Pauimentum, vel extensio, aut pruna, id est calculus ignitus. Vrbs Syriæ, vt ait Hieronymus. Alii dicunt fuisse Petram, Arabiæ ciuitatem.	רצף	
	Resen, Frænū. Ciuitas ab Assur ædificata inter Chale & Niniuen, gen.10.b	רסן	
	Resia, Voluntas, aut voluntarius, siue cursor, aut	רציא	
	mm.ii.		

Interpretatio

veredarius. Filius Olla, 1. para. 7. g

רצפה Respha, Extensio, siue pauimentum, aut pruna, id est calculus ignitus. Concubina Saul, filia Aia, 2. reg. 3. a

רסה Resfa, Irroratio, vel stillicidium. Nomen loci in quo castrametati sunt filii Israel profecti de Lebna, nume. 33. c

רתמה Rethma, Iuniperus, siue sonit⁹, aut strepitus. Locus ad quem venerunt filii Israel de Aseroth, nu. 33. c

רעו Reu, Socius vel amicus, aut pastor, siue malum, aut fractio. Filius Phaleg, gene. 11. c: qui Ragau 1. paralip. 1. b, dicitur, iisdem tamen consonantibus & punctis apud Hebræos.

R H

ρῶδω
ρῶδοχος
ρῶδος

Rhode, Rosa. G. Nomen puellæ, act. 12. c

Rhodochus, Roseus currus. G. Iudæus quidam de quo 2. mach. 13. f

Rhodus, Rosa. G. Cycladum insularum nobilissima, & ab Oriente prima, quodam Ophiusa vocata, distans à portu Asiæ nonaginta millibus passuū, act. 21. a. 1. mach. 15. d

R I

ריבי Ribai, Pugnans, vel obiurgans, siue multiplicans. Pater Ithai, 2. reg. 23. d

רנה Rinna, Canticum, siue exultatio. Filius Simeonis, 1. paralip. 4. c

ריפת Riphath, Medicina, siue relaxatio, vel bouile, hoc est vbi boues clauduntur. Filius fuit Gomer, gen. 10. a. Ab hoc Riphæi dicuntur, qui Paphlagonæ cognomentum sortiti sunt.

R O

רהגה Roaga, Saturat⁹ vel inebriatus meditatione vel eloquio, aut saturatus vel inebriatus abstractione, vel separatione. Filius Somer filii Heber, 1. par. 7. g

רהבעם Roboam, Dilatans populū, aut latitudo vel platea populi, siue odor vel odorans cum populo. Filius Salomonis, 3. reg. 11. g. 1. para. 3. b

רוגל Rogel, Pes, siue pedestrus, aut explorans, vel delator siue accusator: aut Syriace, consuetudo. Fons prope Ierusalem in tribu Iuda ad Septentrionem, ios. 15. b. 18. c. 3. reg. 1. b

Rogelim, Idem. p. n. Oppidum Galaad, videtur esse in vicinia Mahanaim, 2. reg. 17. g

רגם-מלך Rogom-mélech, Lapidans regem vel consiliarium, aut purpura regis vel cōsiliarii. Princeps Darii regis, zacha. 7. a

רחב Rohob, Latitudo, siue dilatatio, aut platea. Ciuitas Leuitarum in tribu Aser, ios. 13. b. 19. b. 1. para. 6. g. Rex Soba, 2. paralip. 8. a

רחביה Rohobia, Latitudo siue dilatatio Domini, aut platea Domini. Filius Eliezer filii Moyse, 1. par. 23. b

רחבות Rohoboth, Latitudines, siue dilatationes, aut plateæ. Ciuitas Idumææ est prope flumē, patria Saulis Idumæorum regis, gen. 36. d. Legitur gen. 10. b, Et ædificauit Niniue, & plateas ciuitatis. Pro, plateas ciuitatis x x transferunt πλω ῥωβωθ πλω, id est Rohoboth ciuitatem. sicque Chaldæus interpretatur tunc ciuitatis nomen erit ab Assur constructæ.

ראומה Roma, Excelsa, siue sublimis, aut rhinoceros, vel intuens nimis. Concubina Nachor fratris Abraham, gen. 22. d

ρῶμω

Roma, Valens, aut potens vel robusta. G. Ciuitas Italiæ, 2. timoth. 1. d. act. 18. a. 19. d

ρῶμαιοι

Romani, Idem. p. n. G. iohan. 11. f. act. 2. b. 22. g

רתים Romani, danie. 11. e, Hebraice legitur Chithim, & interpretatur conteretes, vel cōtritio maris, siue

diadema, aut aurum, vel tinctura: aut ex Syro & Hebræo coaceruatio maris. Vide Cethim & Italia.

Romanus, Valens, siue potens, aut robustus. G. ρῶμαιοι act. 2. b. 16. g

Romelia, Excelsus Domini, siue celsitudo Domini, aut proiectus à Domino. Pater Phacee regis Israel, 4. reg. 15. e. 16. a

רמליהו

Romemthi-ezer, Exaltans adiutorem vel auxilium, siue exaltaui atrium. Nomen viri, 1. para. 25. b

רמתיעזר

Ros, Caput, vertex, summitas, siue principiu. Filius Benjamin, gen. 46. c

ראש

Roth, Coronæ, siue Calamus inebriationis vel saturitatis: aut ex Syro & Hebræo, consilium inebriationis vel saturitatis. Ciuitas tribui Gad data in possessionem, num. 32. g. Heb. Atroth.

ערטת

R V

Ruben, Videns filium, vel visio filii, aut visionis filius. Filius Iacob ex Lia, gen. 29. f

ראובן

Rubenitæ, Idem.

Rubenites, Idem. 1. paralip. 11. g

Rufus, Latinum est, marc. 15. b. rom. 16. b. Nomen viri.

Ruma, Excelsa, siue sublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Iuda, iudic. 9. f. 4. reg. 23. g: quæ aliàs Remphtis, item & Arimathæa, teste Eusebio vocatur. Legitur ios. 15. f, Ruma, iuxta x x vbi ex Hebræo legendum Duma.

רומה

Ruth, Saturata, vel inebriata. Vxor Mahalon filii Elimelech Bethlehemitæ, ruth 1. a

רות

S

Aaph, Cogitans, aut qui volat, vel prauolans. Filius Iahaddai, 1. paral. 2. f

שעף

Saal, Postulans, siue postulatus, aut commodus, siue sepulchrum, vel infernus, aut fouea. Nomen viri, 1. efd. 1. d

שאל

Saananim, Motiones vel motus dormientis. Ciuitas est, limes tribus Nephthali, ios. 19. c

צעננים

Saaraim, Portæ, siue æstimationes, aut appetitiones, vel capilli, siue hordeum, aut tēpestates, siue dæmones, aut pilosi, vel hirci. Ciuitas in tribu Iuda, in qua posterii Simeonis habitauerunt, iosue 15. e. 1. paralip. 4. e

שערים

Saba, Conuersio, siue captiuitas, aut canities, vel sessio. Filius Regma, gene. 10. a: à quo ciuitas regalis Aethiopiæ nomen accepit, 3. reg. 10. a. efa. 60. b. Hanc Iosephus lib. 2. à Cambyse rege, Meroen ex sororis vocabulo cognominatâ scribit. Filius item Iectan, gen. 10. d. Postremo, sic nominabatur filius Iecfan, gen. 25. a

שבא

Saba, gen. 10. a. 1. paralip. 1. a, vbi dicitur, Saba & Euila, psalm. 71. efa. 43. a, interpretatur circuitio, aut ebrius: vel Syriace, senex. Filius Chus. Inde Sabæi populi qui felicem Arabiam incolunt, sunt dicti. Est & Arabum metropolis nomine Saba, in monte sita.

סבא

Sabaa, 1. reg. 13. d, vbi dicitur, In terra Sabaa. ista non sunt in Hebræo.

Sabaethani, Dereliquisti me. Chaldaicum verbum. Nomen viri, matth. 27. e

שבקתני

Sabaim, Circuitiones, aut ebrii: vel Syriace, senes. efa. 45. c

סבאים

Sabam, Idem quod sequens dictio Sabama, & eadem ciuitas, num. 32. a

Sabama, siue Sabam, Conuersio siue captiuitas nimia, aut canities vel sessio multa. Ciuitas quam ædificauerunt filii Ruben, nume. 32. g. iosue 13. c.

שבמה

	Locus hic vitifer in vicinia Iazer, efa. 16. c	
שבניה	Sabania, Conuertens vel captiuans Dominus, aut intelligens vel ædificans Dominus, siue intellectus vel filiatio Domini. Nomē viri, 2. efd. 9. a	
צבאות	Sabaoth, Exercitus. p. n. siue militiæ, aut fortitudines. ierem. 11. d	
שברים	Sabarim, Cōfractiones, siue spes, vel expectationes, aut frumēta. Locus est trans Iordanem in terra Amorrhæorū, qui à frāgēdo hoc nominis inuenit, quòd ibi Israelitarū acies fracta fuerit. iof. 7. a	
סברים	Sabarim, ezech. 47. c, Circuitus altitudinis: aut Syriace, opiniones, vel cogitationes, aut sperantes, vel spes. Nomen loci, qui est inter terminum Damasci, & confinium Emath.	
שבט	Sabat, Sceptrū, vel virga, aut tribus. Mensis quādoque Februario nostro respondens, zach. 2. b	
סבתה	Sabatha, Circuitus, vel circuiēs, aut causans: aut Syriace, senectus. Filius Chus, gen. 10. a. Ab hoc Sabatheni, qui à Græcis Astabari dicuntur, nomenclaturam sortiti sunt.	
סבתכא	Sabathacha, Circuiens percussionem, vel causa percussionis: aut ex Syro & Hebræo, senectutis percussio. Filius Chus, gen. 10. a	
שבת	Sabbathai, Sabbathum meum, vel requies, aut cessatio mea. Nomen viri, 2. efd. 11. c	
	Sabbathismus, Requies, vel cessatio. D. heb. 4. c	
שבת	Sabbathum, Requies, siue cessatio, 4. reg. 4. d	
שכא	Sabzi, Captiuantes, siue conuertentes, aut cani, vel sedentes. Populi, iob. 1. c	
שבוע	Sabec, Septem, vel septimus, aut saturitas, siue iuramentum. Ciuitas in tribu Simeon, iof. 19. a	
שבר	Saber, Confractio, aut spes, vel frumentum. Filius Caleb ex Maacha concubina, 1. para. 2. f	
סככה	Sachacha, Vmbraculum, vel operimentum, siue protectio, aut vnctio: vel Syriace, speculatio. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. g	
שכר	Sachar, Merces, siue pretiū, aut sicera, vel ebrietas. Nomen viri, 1. paralip. 11. g: qui 2. reg. 23. d, dicitur Sarar, 1. paral. 26. a	
	Sadducei, Iusti, aut iustificati: vel Syriace, scissi, vel schismatici. D. Secta inter Iudæos, negans esse resurrectionem, act. 5. d. 23. b. luc. 20. d	
צדוק	Sadoc, Iustus, aut iustificatus. Filius Achitob, 2. reg. 8. d. 1. paral. 6. a. Est & nomen sacerdotis, 2. reg. 16. e. Filius item Meraioth, 1. para. 9. b	
שגה	Sage, Ignorans siue comprehendens, vel attingens: aut Syriace, multus, siue multiplicans. Nomen viri, 1. paralip. 11. g	
צחר	Sahar, Lucidus, aut candidus. Filius Ashur ex Halaa vxore, 1. para. 4. b	
צחר	Sahar, Lucidus, vel candidus. Filius Simeon filii Iacob, gen. 46. b. Heb. Sohar.	
שחרים	Saharaim, Nigri, vel turbidi, aut matutinantes, vel mane euntes. Nomen viri, 1. paralip. 8. a	
	Salabim, Respiciēs corda, siue pugnus vel pugillus in mari, aut vulpes in mari, vel semita in mari. Vide Salebim.	
שעלבני	Salaboni, Vulpis intellectus vel filius, aut vulpis ædificium, vel pugilli aut pugni ædificium vel intellectus, siue semita ædificii vel intellectus, aut filii. Nomen loci, 2. reg. 23. d	
	Salabonites, Idem. 1. paralip. 11. g	
שלח	Salai, Missio vel mittens, siue ramus aut propagines, vel telū, aut arma, scilicet missilia: vel Syriace, spolians vel spoliatus. Mater Azuba, 3. reg. 22. f	
שלמיאל	Salamiel, Pax Dei, siue perfectio Dei, aut retri-	
	butio Dei. Filius Surifaddai, princeps suæ tribus Simeon, nume. 1. a	
	Salamina, siue Salamis, Cōmota vel conuassata, aut fluctuās. G. Insula Cypri in mari Euboico, contra Athenas, velut author est Pōponius Mela lib. 2. & Strabo lib. 14. In ea insula, est eiusdem nominis oppidū, teste Plinio lib. 5. cap. 31: quod postea appellatum Constantia, authore Hieronymo. Hoc Iudæi funditus demoliti sunt, Traiani principis temporibus, extinctis omnibus accolis, velut scribit Eusebius in Chronicis, & Hieronymus. In Salamine Paulus & Barnabas annuntiauerunt sermonem Dei, act. 13. a	σάλαμινα
	Salathi, Vmbra, siue tinnitus, aut affans vel torrefaciens: aut Syriace, orans. Nomen principis militum, 1. paralip. 12. d	צלת
	Salathiel, Postulatus Dei siue cōmodatus Dei. Pater Zorobabel ducis Iuda, agg. 1. a. 1. efd. 3. c. Filius Iechonizæ filii Ioachim, 1. para. 3. c	שאלתיאל
	Sale, Missio vel mittens, siue ramus aut propagines, vel telum: aut arma, s. missilia: aut Syriace, spolians vel spoliatus. Filius Arphaxad, gen. 10. d. luc. 3. g, dicitur filius Chainan filii Arphaxad.	שלח
	Salebim, Respiciens corda, siue pugnus vel pugillus in mari, aut vulpes in mari, vel semita in mari. Nomen loci, iudic. 1. g. 3. reg. 4. a	שעלבנים
	Salecha, Canistrum tuum, aut eleuatio siue cōculcatio tua. Ciuitas est in Basan, iof. 22. a. Dicitur & Selcha.	סלכה
	Saled, Afflictio: vel Syriace, calcfactio, vel adustio. Filius Nadab filii Semei filii Onam, 1. para. 2. d	סלד
	Salem, Cōsummata, perfecta, completa. 1. xx interpretatur pacem. Nomen vrbis in Sichimis, quæ est in terra Samariæ, ciuitas Iacob, sita in finibus Ephraim. Videtur quoque dicta Sichem. Hæc nō est Ierusalem, gen. 33. d. Alia fuit Salem: de qua vide Ierusalem.	שלם
	Salemoth, Pacificatio, siue perfectio, aut retributio. Nomen viri, 1. para. 24. c	שלמת
	Saleph, Euaginans, vel euellens, aut discalceans. Filius Iectan, gen. 10. d	שלף
	Salim, Vulpes, p. n. aut pugilli, siue pugni, vel semita. Nomen loci, 1. reg. 9. a. iohan. 3. c	שעלים
	Salifa, Trina, aut principalis, siue ternaria, vel principissa, aut ducissa. Regio est, 1. reg. 9. a	שלישה
	Sallem, Pax, siue perfectio, aut retributio. Filius Nephthali, gen. 46. c: qui Sallū, 1. para. 7. c, dicitur.	שלם
	Salma, Pax, siue perfectio, aut retributio, siue vestimentū. Filius Nahasson filii Aminadab, 1. paral. 2. b: qui Salmon & Salma in fine quarti cap. Ruth dicitur. Filius item Hur primogeniti Caleb ex Ephratha concubina, 1. paralip. 2. g	שלמא
	Salman, Pacificus, siue perfectus, aut retribuēs. Nomen regis cuiusdam, de quo Osee 10. d	שלמן
	Salmana, Vmbra prohibita, aut vmbra vel imago cōmotionis, vel tinnitus cōmotionis, vel submersio prohibitionis aut commotionis. Rex Madian, iudic. 8. b. psal. 82. c	צלמנע
	Salmanasar, Pax ligata, siue perfectio, vel retributio ligata: aut pax vel perfectio siue retributio nūc ablata, vel nunc recedēs. Rex Assyriorū, 4. reg. 17. a	שלמנאסר
	Salmias, Pax Domini, siue perfectio aut retributio Domini. Nomen viri, 1. efd. 10. d	שלמיה
	Salmon, Pacificus, siue perfectus, aut retribuēs. Filius Nahasson filii Aminadab, ruth 4. d: qui & ibidem, & 1. para. 2. b, dicitur Salma.	שלמן

mm.iii.

Interpretatio

	Salmon, Fluctuatio, vel cōmotio, aut conqual- fatio. G. Ciuitas maritima Cretæ insulæ, act. 27. b	
צלמנה	Salmona, Vmbra muneris vel numerus, siue tin- nitus numeri vel muneris, aut imago nostra. Lo- cus in quo castrametati sunt filii Israel, profecti de monte Hor, num. 33. c	
סלוא	Salo, Canistrum, vel exaltatio, siue cōculcatio, aut æquiparatus. Filius Mosollam, 1. para. 9. b Salome, Pacifica vel perfecta, aut retribuens. D. Mulieris nomen, marc. 15. d	
שלמי	Salomi, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens. Pater Ahiud principis filiorum Aser, num. 34. d	
שלומית	Salomith, Idem. f. g. Filia Zorobabel filii Pha- daizæ, 1. para. 3. d. 23. a. Filius Roboam, 2. para. 11. d	
שלמה	Salomon, Pacificus. Filius David ex Beth-sabee vxore Vriæ, 2. reg. 5. c. 12. f. Heb. Selomo. Salon, Manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abundans: aut Syriace, illudens vel decipiens. D. Salon, Fluctus, vel commotio. G.	
צלפחד	Salphaad, Vmbra formidinis, siue tinnitus for- midinis, vel affationis, aut submersionis formido. Filius Hopher filii Galaad filii Machir filii Manaf- se, num. 26. d. 1. para. 7. c. Heb. Salphahad.	
יערי	Saltus, Latinum est, & est interpretatio huius no- minis Iaheri, quod saltum, siue syluam, aut fauū significat. Pater Adeodati, 2. reg. 21. d. 1. para. 20. c	
סלוא	Salu, Canistrum, siue exaltatio, aut cōculcatio, vel æquiparatus. Pater Zamri illius qui cum Ma- dianitide occisus est, num. 25. c	
שלשה	Salufa, Trinus, vel principalis, aut dux. Filius Su- pha filii Helem, 1. para. 7. g	
שמע	Sama, Audiens, vel obediens. Ciuitas in tribu Iu- da, iof. 15. d. Nomen item viri, 1. para. 8. b	
הושמע	Sama, Exauditus, siue ipse exaudiens vel obediens. Filius Iechonizæ filii Ioacim, 1. para. 3. c	
שמעה	Samaa, Audiens, vel obediens. Frater David, 2. reg. 21. d. 1. para. 6. c. Filius Merari, 1. paral. 6. c. 12. a	
שמע	Samaa, Nominatus, vel appositus, aut perditio, vel desolatio. Filius Macelloth filii Abigabaon, 1. paral. 8. c: qui 9. f, dicitur Samaam.	
שמאה	Samaam, Nomen matris vel gentis, aut nomen timoris, vel ponens timorem, aut appositus matri vel genti, aut ibi timor, vel mater aut gens. Filius Macelloth, 1. para. 9. f: qui 8. c, dicitur Samaa.	
שמאם	Samaam, Nomen matris vel gentis, aut nomen timoris, vel ponens timorem, aut appositus matri vel genti, aut ibi timor, vel mater aut gens. Filius Macelloth, 1. para. 9. f: qui 8. c, dicitur Samaa.	
סמך	Samach, Adhærens vel innixus, aut iunctus.	
סמכיו	Samachias, Adhærens Domino, vel innitens aut iunctus Domino. Nomen viri, 1. para. 26. a	
שמר	Samad, Destruens siue exterminans, aut conte- rens. Filius Elphaal filii Mehufim, 1. para. 8. b	
שמעיה	Samaia, siue Samaias, Audiens Dominū, vel obe- diens Domino. Pater Semri patris Idaizæ, 1. par. 4. f. Filius Ioel, 1. para. 5. a. Vir Gabaonites, 1. para. 12. a	
שמהות	Samaoth, Desolatio, vel perditio, aut stupor, si- ue ibi iniquitas, aut nomen iniquitatis, vel desolās aut perdens iniquitatem. Nomen viri, 1. paral. 27. a	
צמרים	Samaraim, Lana, aut medulla, scilicet arborum. Ci- uitas in tribu Benjamin, iof. 18. d	
שמרת	Samarath, Custodia, vel adamas, aut vepres, vel spina, seu fax. Filius Semei, 1. paral. 8. b	
צמרי	Samaræus, Lana, vel medulla, scilicet arborum. Filius Chanāan, gen. 10. c. Hic Edeffam incoluit.	
שמרון	Samaria, Custodia, vel adamas, aut vepres, vel spina, seu fax eius. Nomen montis, 3. reg. 16. c. Vrbs item Syriæ inter Iudæam & Galilæam media, au- thore Iosepho lib. 3. cap. 2. a. ab Amri Israelitici po- puli rege condita. Ille enim, Simeron siue Same-	
	ron, vel (vt transtulit interpres noster) Samariam montem à quodā Semer emit: ciuitatēque, quā in montis vertice extruxerat, à vendētis nomine, Simeron, siue (vt transtulit noster interpres, 3. reg. 16. c.) Samariam appellauit. Hac deinde reges Israe- litarum pro regia vsi sunt. Aliās, vt Eusebius testa- tur, Ethenias est dicta. Mox post Hircani Iudæo- rum pontificis expugnationē, ab Herode rege ite- rum ædificata, atque in honorem Augusti, Græ- co vocabulo <i>ἡβείνη</i> nominata est. Stéphano, Nea- polis quoque nominatur, iofue 11. a. 4. reg. 6. f. e. f. a. 7. b. 10. b	
	Samaria, siue Samarias, 1. para. 12. a. 1. e. f. d. 10. d, Cu- stodia Domini, aut adamas Domini, seu vepres vel spina Domini. Nomen viri.	שמריהו
	Samaritani, Custodes, vel adamantini, siue spi- nosi, aut fæces, vel fæculenti. Populi, luc. 9. f	שמרנים
	Samaritanus, Idem. f. n. luc. 17. d	
	Samaritæ, Idem quod Samaritani.	
	Samarites, Lana aut laneus, vel medulla, f. ar- borum.	צמרי
	Sameron, Custos amaritudinis vel myrrhæ for- tis, vel dolorosæ aut iniquæ: aut adamas vel spina, siue fax myrrhæ doloris aut iniquitatis vel forti- tudinis. Heb. Sameron-meroon, iof. 12. d	שמרון
	Samgar, Nominatus aduenæ, siue ibi peregrinus vel certans, aut nominis ruminatio, vel desolatio siue stupor aduenæ vel ruminantis aut certantis. Filius Anath, iudex in Israel, iudic. 3. d	שמגר
	Samir, Custodia, seu vepres, vel spina, aut ada- mas vel fax. Ciuitas in tribu Iuda, in montanis E- phraim, iof. 15. f. iudic. 10. a. Nomē viri, 1. para. 24. d	שמיר
	Samma, Perditio siue desolatio, vel stupor, aut ibi, siue nomē aut nominatus, vel appositus. Filius Isai patris David, 1. reg. 16. b: qui 1. para. 2. b, dicitur Simmaa. Filius Rahuel filii Esau, gen. 36. b. 1. paral. 1. c. Filius Supha filii Helem, 1. para. 7. g	שמה
	Samma, 1. para. 2. f. 8. b, Audiens, vel obediens. Fi- lius Hebron. Filius item Azaz, 1. para. 5. a. 11. g	שמע
	Sammai, Nomen meum, aut desolatio vel per- ditio mea, siue stupor, aut cæli. Filius Recem filii Samma, 1. para. 2. f. Filius Ezra, 1. paralip. 4. c	שמי
	Sammua, Audiens, vel obediens. Filius Zechur, num. 13. a. Filius David, 1. para. 3. b	שמוע
	Samoth, Nomina vel desolationes, aut perditio- nes, siue stupefactiones. Nomen viri, 1. para. 11. f	שמות
	Samothrace, Arenosa & aspera. G. Insula in sinu Pacusiano, eregione Thraciæ: sic dicta, quod eam insulam Samii & Thracæ incoluerint, act. 16. b	סמוθράκη
	Samri, Custodiens, siue spina, aut fax, vel adamas. Nomen viri, 2. para. 29. c. Pater Iedihel, 1. paral. 11. g	שמרי
	Samlai, Sol meus, aut nomen muneris, siue ibi munus: aut Syriace, minister. Nomē viri, 1. e. f. d. 4. b	שמשי
	Samsame, Nomē auditum, vel famosa auditio. D. Nomen loci, 1. mach. 15. d	
	Samsari, Nomen cātantis vel dominātis, aut ibi cātor, vel ibi dominans. Filius Ieroham, 1. para. 8. c	שמשרי
	Samson, Sol eius, aut nominis iteratio vel secun- datio siue mutatio, vel nomen dormientis, aut ibi dormiens: vel Syriace, seruitium aut ministerium eius. Melius veritas paruus sol, vt sit diminutiuum à שמש. Filius Manue, iudic. 14. d	שמסון
	Samuel, Positus à Deo, aut nomen eius à Deo. Filius Thola filii Issachar, 1. para. 7. a. Filius Elcanæ ex Anna vxore altera, propheta, 1. reg. 1. c. 1. par. 6. c	שמואל
	Samua, Audiens, vel obediens. Filius David, 2. reg.	שמוע

	5. c. 1. para. 14. b. qui Sammuá 1. paralip. 3. b. dicitur, iisdem consonantibus & punctis apud Hebræos.	Sarus, Umbilicus, aut cogitatio, vel infidiatio, siue cantans, vel Dominus. Pater Abiam, 2. reg. 23. d. qui 1. para. 11. g. dicitur Sachar.	שרר
סנבלט	Sanaballat, Rubus in abscondito vel in inuolutione: aut ex Syro & Hebræo, inimicus in abscondito vel in inuolutione. Nomen viri, 2. esd. 2. b.	Sarasar, Præpositus thesauri vel cellarii, aut psal lentis thesaurus vel cellarium, seu qui videt angustiam: aut ex Syro & Hebræo, castrametatio angustiantis. Filius Sennacherib, 4. reg. 19. g. esd. 37. g. Principis cuiusdam nomen, de quo zach. 7. a.	שראצר
צנן	Sanan, Frigiditas, siue scutum, vel arma. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. e.	Sarath-afar, Plasmatio matutina, aut angustia vel colligatio matutina, siue angustia vel figura nigredinis. Ciuitas in tribu Ruben in monte Bethphogor, iof. 13. c. Heb. Sarath-afáhar.	צרת-חשחר
שנר	Sanir, Dormiens lucerna vel nouale, siue iteratio vel mutatio aut secundatio lucernæ vel noualis, aut mutatio vel iteratio, aut secundatio docentis vel ostendentis. Mons qui & Hermon, & Sarion dicitur, deut. 3. b. ezech. 27. a. Vide 1. para. 5. d. Vocatur & Sion, deut. 4. g. Vide Hermon.	Sarathi, Leprosus, vel scaber. Nomen viri, 1. pa. 4. a.	צרתתי
סך	Saph, Peluis, crater, phiala, limē, postis qui vtrinque in porta erigitur, finis vel consummatio, iuncus vel pelagus. Nomen gigantis, 2. reg. 21. d.	Sardis, Princeps iucunditatis, aut canticum lætitiæ, vel id quod remanet vel relinquitur: aut Syriace, cortina. D. Ciuitas, apoc. 1. c. 3. a.	צרתיה
ספי	Saphai, Limen vel superliminare, aut hydria vel phiala, seu finis vel consummatio. Nomen propriū gigantis, 1. para. 20. c. qui 2. reg. 21. d. dicitur Saph.	Sarea, Lepra, vel scabies. Vrbs tribus Iudæ siue Dan, iof. 15. e. Eadē quæ & Sara siue Saraa dicitur.	צרתה
שפם	Sapham, Barba, siue labium aut ripa eorum, vel cōfractio aut solitudo eorū. Filius Gad, 1. para. 5. b.	Sareas, Princeps Domini, aut canticum Domini. Filius Thanehumeth, ierem. 40. c.	צרתיה
שפן	Saphan, Hericius, aut cuniculus, vel chœrogryllus, siue absconditus vel recōditus, aut labium vel ripa, siue cōfractio earum. Scriba quidam filius Afalia, 4. reg. 22. a.	Sarebias, Siccitas Domini, vel præualens cū Domino, aut psallens in Domino vel cum Domino. Nomen viri, 2. esd. 9. b.	צרתיה
שפט	Saphat, Iudex vel iudicans. Filius Huri, num. 13. a. Pater Elisei, 3. reg. 19. c. Filius Semeiæ filii Sechemiæ, 1. para. 3. d. Filius Gad, 1. para. 5. b.	Sared, Ablatio domini vel descensionis: aut Syriace, cortina. Filius Zabulon, gen. 46. b.	צרתה
שפטיה	Saphatia, siue Saphatias, Iudicās Dominus, siue iudicium Domini. Filius Dauid ex Abital, 2. reg. 3. a. 1. para. 3. a. Filius Rahuel, 1. para. 9. b. Vir Aruphites, 1. para. 12. a. Vide ierem. 38. a. 2. esd. 7. e.	Sareda, Angustia vel colligatio domini vel descensionis, aut plasmatio domini vel descensionis. Patria regis Ieroboam, 3. reg. 11. e.	צרתה
	Sapphira, Narrans vel numerās, aut libraria vel literaria: aut Syriace, formosa. D. Vxor Ananiæ illius qui Deo mentitus, ad verbum Petri mortuus est, act. 5. a.	Saredatha, Idem. Nomen loci, 2. para. 4. d.	צרתה
שפמי	Saphomites, Labium vel ripa aquarum, siue cōtritio aquarum, 1. para. 27. d.	Sareditæ, Ablatio domini vel descensionis: aut Syriace, cortina, num. 26. c.	צרתה
צפון	Saphon, Aquilo siue Absconditus, aut speculator. Nomen loci, iof. 13. d.	Sareptha, Angustia buccellæ vel panis, siue cōflatio vel cōflatorium, aut angustia dilatatio vel persuasio. Ciuitas quasi in medio inter Tyrum & Sidonem sita, 3. reg. 17. a. quidam Frāciam seu Galliam esse dicunt, abdix. 1. g.	צרתה
שרה	Sara, Domina, vel princeps. Vxor Abrahā, gene. 17. c. Vide שרי.	Sares, Radix, vel catenula. Frater Phares filii Machir, 1. paralip. 7. d.	שרש
שרח	Sara, gene. 46. b. num. 26. e. 1. paral. 7. f. Odorans vel domina odoris, aut canticum odoris. Filia Aser filii Iacob.	Sargō, Auferēs protectionē vel corpus aut colorē, siue auferēs hortū: aut Syriace, rete vel retiaculum. Nomen regis, aliās Sennacherib dicti, esd. 20. a.	שרגון
צרתה	Sara, siue Saraa, iof. 19. c. iudic. 13. a. 16. g. 2. esd. 11. d. Lepra, aut scabies. Ciuitas in tribu Dan. Eadem & Sarea, iof. 15. dicitur.	Saria, Porta Domini, siue æstimatio vel appreciatio aut capillus Domini, vel hircus Domini, siue hordeum vel tempestas Domini, aut dæmonis dominus. Filius Afel, 1. para. 8. d. 9. g. Heb. Saaria.	שריה
שאה	Sara, 1. para. 7. e. Caro vel consanguinitas, aut fermentum, siue residuū vel remanēs. Filia Ephraim.	Sarias, Idem quod Sareas.	שריה
שרביה	Sarabia, siue Sarabias, Siccitas Domini, vel præualens cum Domino, aut psallens in Domino vel cum Domino. Nomen viri, 1. esd. 8. e.	Sarion, Lorica vel planities, aut canticum colūbæ. Mons à Sidoniis sic vocatus, quem Amorrhæi Sanir vocant, deut. 3. b. Vide Sanir & Hermon.	שריה
שרי	Sarai, Domina mea, vel princeps mea. Vxor Abraham, gen. 11. d. filia Aran fratris mariti sui, quæ & Iescha ibidē dicitur. dicta est & Sara. Vide שרה.	Sarid, Relictus, vel remanens, aut principis manus, siue canticum manus. Terminus est Zabulon tribus, iof. 19. a.	שריה
צרתה	Sarai, 1. paralip. 2. g. Leprosus, vel scaber.	Sarohen, Princeps gratiæ, vel principis gratia, siue canticū gratiæ. Ciuitas in tribu Simeon, iof. 19. a.	שרוח
שרי	Saraitæ, Idem. 1. paralip. 2. g.	Saron, siue Saronæ, Planities, aut canticum eius. Regio est, teste Hieronymo, inter Tabirinū montem & lacū Tyberiadis, & à Cæsarea vsque ad Ioppen se ultra extendens. Hæc pinguis & fertilissima est, 1. para. 27. d. esd. 33. b. act. 9. f. Est & vrbs nomen in qua filii Gad habitauerunt, 1. para. 5. c.	שרון
שרי	Sarai, 1. esdr. 10. d. Dominus aut princeps meus, vel canticum meum.	Saronites, Planities, vel planus, siue cantās. Nomen viri, 1. paralip. 27. d.	שרוני
שריה	Saraia, siue Saraias, Princeps Domini, vel canticum Domini. Filius Cenez, 1. paral. 4. c. 6. a. 2. reg. 8. d. Filius Ezriel, ierem. 36. f. Vide 4. reg. 25. e. 1. paral. 6. a. 1. esd. 2. a.	Sarfachim, Præpositus cooperimentorum, vel vnctionum. Vnus ex principibus regis Babylonis, ierem. 39. a.	שרסכים
		Sarthan, vel Sarthana, Tribulatio siue angustia, mm. iiii.	צרתן

Interpretatio

	aut colligatio, siue plasmatio, aut figuratio, vel angustiam dans. Locus non procul à Iezrahele, 3. reg. 4. b. 7. g	
שרון	Sarug, Palmes, vel sarmentum, siue ramus, aut conuolutio. Filius Reu, gen. 11. c. luc. 3. g	צבעים
צרויה	Saruia, Angustia vel tribulatio Domini, aut colligatio siue plasmatio vel figuratio Domini. Mater Abifai, filia Isai patris Dauid, 1. reg. 26. a. 1. par. 2. b	שבת
ששבר	Safabasar, Gaudiū in tribulatione vel angustia, aut gaudii perhibitio vel munitio, siue gaudiū vindemiæ, vel sexta angustia, aut linum vel byssus angustiz. Princeps in tribu Iudæ, 1. esd. 1. d	שכס
שעטנו	Safagazi, Qui facit trāsitum vel tonsionem, aut respiciens transeuntem vel tondentem, siue comprimens vellus. Eunuchus regis Assueri, esth. 2. c. Heb. Saafagaz.	שכניה
שטן	Satan, Contrarius vel aduersarius, zach. 3. a Satanas, Idem. matth. 16. d. marc. 4. b. luc. 10. c	שכיה
שוה	Sauæ, Planities vel æquitas, aut ponens vel positus. Ciuitas siue vallis, gen. 14. a. quæ & Vallis regis ibidem dicitur.	שכרונה
שאול	Saul, Postulatus, siue commodatus, aut fouea, siue sepulchrū, vel infernus. Sextus rex in Edom, qui fuit ex Rohoboth, gen. 36. d. Filius itē Simeonis filii Iacob, gen. 46. b. 1. paral. 4. d. 6. b. Filius postremo Cis, 1. reg. 9. a	שדרה
שאול	Saulitæ, de Saul quod interpretatur postulatus siue commodatus, aut fouea, siue sepulchrum, vel infernus, num. 26. b Saulus, Postulatus, siue commodatus, aut sepultus. Sic dicebatur Paulus apostolus ante conuersionem, act. 7. g	שדרה
סאור	Saura, Salamandra, genus lacertæ. G.	שדרה
סאור	s c	
סאור	Scœua, Dispositus vel præparatus. Vir Iudæus, act. 19. c	שדרה
סאור	Scenopegia, Festum tabernaculorū. G. ioh. 7. a Scenofactoria, scilicet ars, ex Græco τῆς σκηνῆς, & facio verbo Latino: ars faciendi tabernacula, quam artem exercebat Paulus apostolus, act. 18. a	שדרה
שבלת	Schibboleth, Spica, aut fluctus, s. aquarum, iudic. 12. c	שדרה
סכר	Scythæ, Coriarii, vel cerdones. Sunt qui interpretantur poculis vacantes, quod σκυθῶν genus sit poculi. G. coloss. 3. b	שדרה
סכר	Scythopolitæ, Coriarii ciues. G.	שדרה
שבע	s e	
שבע	Séba, siue Sébe, Septem, vel septimus, siue saturitas, vel iuramētum. Nomen viri, 1. paral. 5. b. Filius Bochri, 2. reg. 20. a	שדרה
שבניה	Sebenia, siue Sebenias, Conuertens vel captiuās Dominus, aut intelligens siue ædificās Dominus, siue intellectus aut filiatio Domini. Nomen viri, 2. esd. 9. a. 10. a. Sacerdos quidam, 1. para. 15. c	שדרה
צבעון	Sebeon, Stans iniquitas, siue inflatio vel tumor peccati: aut Syriace, tinctus vel intingens. Pater Anæ patris Oolibama alterius vxoris Esau, de filiabus Chanāan, gen. 36. a	שדרה
צביה	Sebia, Damula vel caprea, aut pulchra vel præcipua, siue stās Dominus: aut Syriace, volūtaria. Mater Ioas filii Ochoziz filii Iorā filii Achab, 4. reg. 12. a. Filius itē Saharāim ex Hodes vxore, 1. para. 8. a	שדרה
שבניה	Sebnia, Idē quod Sebenia. Nomē viri, 2. esd. 9. a	שדרה
צביים	Seboim, Damulæ vel capreæ, siue pulchri vel præcipui, aut inflati: vel Syriace, voluntarii. Vrbs est, gen. 10. c	שדרה
	Seboim, 1. reg. 13. d. 2. esd. 11. d, Intincti, aut tinctura, vel stantes acerui. Vallis nomen.	
	Sebthai, Sabbathum, siue requies, vel cessatio. Nomen viri, 1. esd. 8. b	
	Sechem, Pars siue portio, vel humerus, aut matutinatio, vel itio quæ fit mane. Filius Galaad filii Machir filii Manasse, nume. 26. d. 1. paralip. 7. d. Ab hoc, metropolis Samariæ in tribu Manasse, quæ Sechem dicitur. Vide Sechem.	
	Sechemitæ, Idem. p. n. num. 26. d	
	Sechenias, Vicinus Dominus, aut habitatio Domini. Filius Obdiæ filii Auan filii Raphaiz, 1. para. 3. d. 24. b. 2. paral. 31. c	
	Sechia, Protectio vel ramus Domini, siue sepiēs aut vallans Dominus, vel cessatio Domini. Filius Saharāim ex Hodes vxore sua, 1. para. 8. a	
	Sechrona, Ebrietas, aut pretiū, vel merces eius. Ciuitas in tribu Dan, iof. 15. c	
	Secūdus, Latinū est. Nomē viri, de quo act. 20. a	
	Sedada, Latus eius, siue cibariū aut venatio eius, vel insidiæ eius. Terminus est tribus Iudæ, nume. 34. b. ezech. 47. c	
	Sedecias, Iustus Domini, vel iustitia Domini. Filius Iosiz regis, sic nominatus à Nabuchodonosor, cum prius Mathanias diceretur, 4. reg. 24. d. 1. paral. 3. c. Filius itē Hananiz, iere. 36. c. Hoc nomine vocabatur propheta ille blasphemus, 3. re. 22. b, filius Chanaana. Fuit & filius Ioacim filii Iosiz, 1. par. 3. c	
	Sedei, Omnipotens, vel deustator, aut ager, seu mamilla. D.	
	Sedeur, Ager luminis vel ignis, siue vbera luminis, aut omnipotētis lumen, vel deustatoris ignis. Pater Elisur principis tribus Ruben, num. 1. a	
	Segor, Parua. Oppidulum est Sodomorum, in finibus Moabitidis, gen. 19. e. esa. 15. c: quod gen. 14. b, dicitur Bala. Dicitur & vitula conternans, iuxta Hieronymum.	
	Segub, Fortificatus, aut exaltatus. Filius Hiel reedificatoris Iericho, 3. reg. 16. g. Filius Efron filii Phares, ex filia Machir patris Galaad, 1. para. 2. c	
	Schon, Eradicatio, siue conclusio. Rex Amorhæorum, num. 21. e. iof. 3. b	
	Seir, Hispidus siue pilosus, aut hœdus, vel dæmon, seu hordeaceus, vel tempestas. Mons est Idumæ, inter Asphaltiten & Aegyptū, qui ab Esau huius montis accola, eò quod esset hirsutus, nomen accepit, 1. paral. 4. g. esa. 21. c. Est & nomen viri cuiusdam Horræi, gen. 36. c	
	Seira, Parua, siue tribulata. Ciuitas est Idumæ, 4. reg. 8. e	
	Seirath, Hœdus, siue pilosus, aut dæmon, siue tempestas, vel hordeum. Nomē loci, iudic. 3. d	
	Sela, Dissoluēs, siue discalceans: vel Syriace, illudens, siue decipiēs. Filius Iudæ ex Sua vxore, gene. 38. a. 1. paralip. 4. d	
	Sela, Costa siue latus, aut claudicatio. Ciuitas in tribu Benjamin, iof. 18. d	
	Selahi, Ramus vel propagine, siue missio vel mittens, aut telum vel arma, scilicet missilia: vel Syriace, spolians, vel spoliatus. Mater matris Iosaphat regis Iudæ, 2. para. 20. g	
	Selaitæ, Discalceās, siue dissoluēs: vel Syriace, illudens, siue decipiens. Nomen familiæ, num. 26. c	
	Selcha, Canistrū tuū, vel eleuatio aut cōculcatio tua. Ciuitas regis Og in Basan, deut. 3. b. 1. para. 5. b. Salecha eadem appellatur.	

שעלבין Selebin, Vulpis intellectus vel filius, aut pugnus vel pugillus intellectus, siue semita intellectus vel filii, aut respicientis intellectus. Ciuitas in tribu Dan, iof. 19. c.

צלך Sélech, Umbra vel tinnitus lambentis vel percutientis, aut affans vel torrefaciens lambentem vel percutientem. Nomen viri, 2. reg. 23. d. 1. para. 11. g.

שלמיהו Selemiáu, Pax Domini, siue perfectio Domini, aut retributio Domini. Nomen viri, 1. esd. 10. d.

שלמית Selemias, Idem. Pater Iuchal, ierem. 38. a. Pater etiam Ierix, iere. 37. c. Filius Hanania, ibidem. Filius Abdeel, ierem. 36. f.

שלמית Selemith, Pacifica, siue perfecta, aut retribuens. Nomen viri, 1. para. 26. c.

צלף Seleph, Umbra vel tinnitus concussionis: aut ex Hebræo & Syro, umbra coniuncta. Nomen viri, 2. esdr. 3. g.

צלתי Selethai, Umbra, siue affatio, vel torrefactio, aut tinnitus meus: vel Syriace, oratio mea. Filius Semei, 1. paral. 8. b.

Σελευκία Seleucia, Cómota, vel cóquassata, aut fluctuás. G. Ciuitas in promontorio Syriæ Antiochiæ sita, à Seleuco Nicanore condita, authore Iosepho lib. 18. antiq. Iud. 16. & Egesippo lib. 4. cap. 1. quam Paulus peragrauit, act. 13. a. 1. mach. 11. a.

Σελευκος Seleucus, Commotus, vel conquassatus, aut fluctuans. G. Pater Demetrii, 1. mach. 7. a.

שלחים Selim, Missi vel propagines, aut rami, siue arma, scilicet missilia: aut Syriace, spoliantes. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. e.

צלה Sella, Umbra, vel affatio, vel torrefactio, siue tinnitus: aut Syriace, oratio. Vxor Lamech, gen. 4. d.

סלא Sella, 4. reg. 12. d. Exaltatio, siue conculcatio, vel æquiparatio: aut Syriace, canistrum.

סלי Sellái, Idem. Nomen viri, 2. esd. 11. b.

שלם Sellem, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens. Filius Nephthali, num. 26. f: qui gen. 46. c. Sallum: & 1. para. 7. c. Sallum dicitur.

שלמי Sellemith, Idem, p. n. num. 26. f.

שלש Selles, Trinus aut princeps, vel dux. Filius Hellem, 1. paral. 7. g.

סלא Sellu, Canistrum, aut exaltatio, siue conculcatio, aut æquiparatio. Nomen viri, 2. esd. 11. b. & 12.

שלם Sellum, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens. Filius Iabes, 4. reg. 15. c. Filius Sisamai filii Elasa, 1. para. 2. e. 4. d. Filius Iosia, 1. para. 3. c. iere. 22. c. Filius Nephthali, 1. paral. 7. c: qui gen. 46. c. dicitur Sallé: & num. 26. f. Sellem. Filius Sadoc, 1. paral. 6. a. Pater Ezechix principis, 2. paral. 28. b.

שלו Sellun, Manens vel qui manet, aut pacificus vel abundans: aut Syriace, illudens vel decipiés. Filius Chol-hoza, 2. esdr. 3. c.

שלמי Selmai, Vestis mea. Pater Hagaba, 2. esd. 7. e.

צלמון Selmon, Obscuritas, aut imago eius, siue umbra muneris, vel numerationis, aut tinnitus numerationis vel muneris. Mósest in Ephraim umbrosus & caliginosus, cuius meminit Iudicum liber, 9. f. Est & nomen viri, 2. reg. 23. d. psal. 67.

שלומית Selomith, Pacifica, siue perfecta, aut retribués. Nomen viri, 1. esd. 8. b.

שם Sem, Nomen vel fama, seu ponens vel positus, aut ibi. Filius Noe, gen. 5. d. luc. 3. g.

שמעת Semaath, Audiés vel obediés. Mulier, 2. par. 24. g.

שמעיה Semaia, Audiens Dominum, vel obediens Domino. Filius Sechenia, 1. paral. 3. d. 2. esd. 6. c.

שמרית Semarith, Custodita, vel adamantina, aut spina,

vel fax. Nomen mulieris, 2. para. 24. d.

Semathci, Nominatus vel positus, siue desolatus aut stupefactus. Filtus Sobal filii Hur primogeniti Caleb ex Ephrátha concubina, 1. para. 2. g.

Seméber, Nomé vel fama robusti vel fortis, aut nomen alæ vel pennati, seu destrués fortitudinem vel alam aut pennam. Rex Seboim, gen. 14. a. Heb. Semeéber.

Semegar, Aromata peregrini vel aduenzæ aut ruminantis, vel certantis. Vnus ex principibus regis Babyloniorum, ierem. 39. a. In exéplari. tamé Heb. Semegar-nabu, vnus est nomé propriú, non duorum. Vide interpretationem in Nabu.

Semei, Audiens vel obediés, aut nomen acerui, vel destrués aceruú. Filius Gerson filii Levi, exod. 6. c. Filius Gera, 2. reg. 16. b. Filius Phadaia filii Iechonia, 1. paral. 3. c. Filius Ioel, 1. paralip. 5. a. Filius Masma, 1. paral. 4. c. Filius Ieth filii Gerson, 1. para. 6. c. Frater Chonenia, 2. para. 29. c. 31. c.

Semei, 1. para. 2. d, Nomen meum, aut desolatio siue perditio mea, vel stupefactio, aut cæli. Filius Onan filii Ierameel ex Atara vxore.

Semeia, siue Semeias, Audiens Dominum, vel obediés Domino. Pater vrix prophetæ, 3. reg. 12. f. Filius Hassub, 1. paralip. 9. c. ierem. 26. f. 2. esdr. 12. d. 2. paral. 29. c. 31. c. 35. b.

Semeias, 1. para. 25. a. 27. d, Audiés vel obediés, siue nomé acerui, aut desolatio acerui. Filius Elifaphá.

Semeiticus, Idem.

Sémer, Custos, vel adamas, seu vepres, aut spina, vel fax. Nomen viri, 3. reg. 16. e.

Semeria, Custodia Domini, vel adamas Domini, seu vepres vel spina Domini. Nomé viri, 1. esd. 10. d.

Semeró, Vide Samaria, cuius Hebræú est שמרון.

Semeron, 2. paral. 13. a, Lanæ, aut medullæ, scilicet arborum. Nomen montis. Heb. Semaráim.

Semeron, iof. 19. b, Custodia, aut adamas seu vepres, vel spina, aut fax. Ciuitas in tribu Zabulon.

Semeron, iof. 12. d. Vide Sameron.

Semida, Nomen sciétix vel cognitionis, aut ponens scientiam: vel desolationis vel stupefactionis cognitio, vel cælorum scientia. Filius Galaad filii Machir filii Manasse, num. 26. d. 1. para. 7. d.

Semidaitæ, Idem. p. n. num. 26. d.

Semiramoth, Cælorum altitudines, aut nominis sublimitas. Sacerdos quidam, 1. para. 15. b.

Semla, Linteum, siue sinistra eius, aut nomen illi, vel stupor illi, siue appositus illi. Quintus rex in Edom, gen. 36. d.

Semlai, Linteum, vel sinister, aut nomen mihi, vel stupefactio mihi, siue appositus mihi. Nomen viri, 1. esdr. 2. c.

Semma, Perditio, siue desolatio, vel stupor, aut ibi: siue nomen aut nominatus siue appositus. Filius Age, 2. reg. 23. b. d.

Semmaa, Audiens vel obediens. Pater Ionadab, frater Dauid, 2. reg. 13. a.

Semrá, Custodia, aut adamas, seu vepres, vel spina, aut fax eius. Filius Issachar filii Iacob, nu. 26. c.

Semranitæ, Idem. p. n. num. 26. c.

Semri, Idem. f. n. Filius Samaia, 1. para. 4. f. 26. b.

Sen, Dens, aut ebur, vel mutatio, aut dormiens. Nomen loci procul à Lapide adiutorii versús Austrum, quátum Lapis distat à Masphath, 1. reg. 7. c.

Senaa, Rubus: vel Syriace, inimicus. Ciuitas, 1. esdræ 2. b.

שמת

שמאבר

סכגר

שמעי

שמי

שמעיה

שמעי

שמר

שמריה

שמרון
צמרים

שמרון

שמירע

שמירמות

שמלה

שמלי

שמה

שמעה

שמרון

שמרי

שן

סנאה

mm.v.

Interpretatio

שנאב	Senaab, Dens patris, aut mutationis pater, vel dormitio patris. Rex Adamæ, gen. 14. a	שיפם
שנער	Sennaar, Dormiētis vigilia vel suscitatio, aut dētis euacuatio vel denudatio aut excussio, vel dens æmuli, siue mutatio ciuitatis. Regio est Babylonis in qua regnauit Nemrod, gene. 10. b: quæ Babylonia siue Chaldæa interdum dicitur, eſa. 11. c. Hebr. Sinar. Pro Sinar, Chaldæus paraph. vertit Babel, geneſ. 10. & 11.	צפו
סנה	Sene, Rubus: aut Syriace, inimicus. Rupes opposita rupi Bofes, 1. reg. 14. a	שפו
סנואח	Senecia, Rubus: vel Syriace, inimica. Nomen viri, 2. eſdr. 11. b	צפיון
סנחריב	Sennacherib, Rubus destructionis, aut rubus gladii, siue rubus solitudinis, vel siccitatis: aut ex Syro & Hebræo, inimici gladius vel destructio. Rex Assyriorum, 4. reg. 18. c	צפור
שנאצר	Sennecer, Dentis vel eboris thesaurus, aut dormiētis thesaurus, vel mutationis angustia, vel thesaurus, aut inimicus angustia vel tribulationis. Filius Iechoniae filii Ioacim, 1. para. 3. c	שפרה
סנסנה	Sensenna, Ramus, vel propagines, siue rubus rubi: aut ex Hebræo & Syro, rubus inimici. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. e	צפורח
שיאן	Seon, Sonitus, siue strepitus, aut murus fortitudinis vel doloris. Ciuitas in tribu Issachar, iof. 19. b	שפטן
צחר	Seor, Candidus vel lucidus. Pater Ephron, gene. 23. b. Heb. Sohar.	שפופן
שערים	Seorim, Portæ, siue æstimationes, vel appetitiones, aut capilli, siue hordeum, vel tempestates, aut demones, vel pilosi siue hirci. Nomen sacerdotis, 1. paral. 24. b	צר
שפם	Sepham, Barba vel labiū eorū, aut ripa vel litus eorum, siue cōfractio eorum. Filius Hir, 1. para. 7. c	שרפים
שפמה	Sephama, Barba, vel labium eius, aut ripa vel litus quoddam, siue conterens aut contracta valde. Terminus Iudæ ad solis Ortum, num. 34. b	שרביה
שפמות	Sephemoth, Barbæ vel labia, siue ripa vel litus mortis, aut labium mortis, vel cōterens mortem. Ciuitas, quam Dauid suorum spoliis participem fecit, 1. reg. 30. g	שראצר
ספרה	Sephar, Liber aut scriba: siue narratio, aut numerus: vel Syriace, portus. Mons Indiæ, gen. 10. d	צרת
ספרוים	Sepharuaim, Libri, vel scribæ, aut narrationes, vel numeri, siue liber vel numerus eius mare: aut ex Syro & Hebræo, portus maris. Ciuitas Assyriorum, de qua 4. reg. 18. g	צרתקוס
צפת	Sephath, Specula, siue cooperimētum, aut enatio, vel expectatio, aut fauus. Ciuitas in qua filii Iudæ Chanaanos ad vnum interfecerūt, eamque Harma nominauerunt, iudic. 1. d. in tribu tam Iudæ quàm Simeonis, num. 21. a	צרוך
שפעי	Sephatha, Idem. Nomen vallis, 2. paral. 14. c	צרועה
שפר	Sephei, Inundatio, siue multitudo. Pater Ziza principis, 1. paral. 4. f	שישא
צפי	Sephela, Humilis, vel cāpestris, aut planities. D. Sepher, Tuba vel pulchritudo: aut Syriace, bonitas. Mons in quo castrametati sunt filii Israel profecti de Ceelatha, num. 33. c	שישק
שפי	Sephi, 1. paral. 1. c, Speculator, vel fauus, aut cooperimentum, vel expectatio. Filius Eliphaz filii Esau: qui gen. 36. b, dicitur Sephua, siue Sepho iuxta Hebræum.	שושק
	Sephi, 1. paral. 1. c, Filius Sabal filii Seir Horræi, qui gen. 36. c, dicitur Sepho: & interpretatur solitudo, vel labiū, aut ripa vel litus eorū, siue cōfractio.	ששק
	Sephim, Barba, vel labium eorum, aut ripa vel litus eorum, siue cōfractio eorum. Nomen viri, 1. paralip. 26. b	ששך
	Sepho, Speculator, siue cooperimētum, aut expectatio, vel fauus. Filius Eliphaz, gen. 36. b: qui 1. para. 1. c, dicitur Sephi per y.	ששי
	Sepho, Solitudo vel desertū, aut labium, seu ripa, vel litus, aut cōfractio. Filius Sobal filii Seir Horræi, gen. 36. c: qui 1. para. 1. c, dicitur Sephi per w.	
	Sephon, Aquilo vel Aquilonaris, siue absconditus, aut speculator. Filius Gad, gen. 46. b	
	Sephonitæ, Idem. p. n. num. 26. b	
	Sephor, Auis vel passer, aut corona vel desertū: aut Syriace, mane, id est matutinum tempus, vel hœdus. Pater Balac, num. 22. a	
	Sephora, Pulchra, aut tuba: vel Syriace, benefaciens, vel bonitas. Nomen obstetricis cuiusdā Hebræorum, exod. 1. c	
	Sephora, exod. 2. d. 4. f. 18. a. interpretatur auis vel passer, aut corona vel fertum: aut Syriace, mane, id est matutinum tempus, vel hœdus. Filia Raguel siue Ietro sacerdotis Madian, vxor Moſis.	
	Sephtan, Iudex, vel iudicās. Pater Camuel principis tribus Ephraim, num. 34. d	
	Sephuphan, Cerastes, serpentis genus. Nomen viri, 1. para. 8. a. Filius Bela, filii Benjamin.	
	Ser, Angustia, siue tribulatio, aut vinculum, vel colligatio, seu plasmatio, vel fortitudo, aut petra. Ciuitas in tribu Nephthali, iof. 19. c	
	Seraphim, Ardentes vel igniti, eſa. 6. a	
	Serebia, Siccitas Domini, vel præualens cū Domino, aut psallens in Domino, vel cum Domino. Nomen viri, 2. eſdr. 9. a	
	Seréfer, Princeps thesauri vel cellarii, aut psallentis thesaurus vel cellariū, vel qui videt angustiam: aut ex Syro & Hebræo, castrametatio angustiat. Vnus ex principibus regis Babyloniorum, iere. 39. a	
	Sereth, Angustia, siue tribulatio, aut vinculum, siue colligatio, seu plasmatio. Filius Ashur ex Hala, 1. paralip. 4. b	
	Sergius, Rete vel retiaculum. G. Nomen proculis, cognomento Pauli, act. 13. a	
	Seron, Princeps mœroris, vel cātans tristitiā, aut planities. D. Princeps exercitus Syriæ, 1. mach. 3. b	
	Seror, Angustias, siue vinculum, aut colligatio, vel lapillus. Filius Bechorath, 1. paral. 9. a	
	Serua, Leprosa, aut crabro. Mater Ieroboā serui Salomonis, 3. reg. 11. e	
	Sesā, Sextus vel senarius, aut marmoreus vel iucūdus, vel muneris eleuatio. Pater Ahic, 3. reg. 4. a	
	Sesac, Munus sacci, aut munus osculi vel poculi, siue donum femoris. Rex Aegypti, 3. reg. 11. g	
	Sesac, 3. reg. 14. g. 2. paral. 12. a. vbi dicitur, Ascēdit Sesac rex Aegypti, interpretatur vanus vel vacuus sacculus, aut vanitatis osculum vel poculum, siue vanitatis femur.	
	Sesac, 1. paral. 8. b, Lini vel byssi sacculus, vel senarius, aut sextus sacculus, siue lætitiæ osculum vel poculum, aut femur. Filius Bariz.	
	Sesach, Linum vel byssus tua, aut gaudiū tuum, siue senarius tuus. Rex Babylonis, iere. 25. e. 51. e, secundum commentatorē Hebræorum super Ieremiam: secundum Lyranum verò, Rex Aegypti.	
	Sesai, Senarius, vel sextus, siue gaudens vel lætus, aut byssinus, vel lineus. Filius Enac, iof. 15. c. iudic. 1. b	

ששן	Sefan, Liliū siue rosa, vel lætitia, aut linū vel byssus. Filius Iesi filii Apphaim, 1. para. 2. d	3. reg. 11. a	
ששבו	Sefbaz, Manans vel fluens: aut Syriace, liberatio.	Sidonii, Idem. p. n. iofue 13. a. 3. reg. 5. f. 4. reg. 23. c. 1. efd. 3. b. act. 12. d	צדנים
שחצמכה	Schefema, Humiliatio ieiunii, aut fouea siue meditatio ieiunii, vel superbia maris. Ciuitas in tribu Issachar, iof. 19. b	Sidonius, Idem. f. n. iudic. 3. a	שרך
שת	Seth, Positus, vel posuit. Filius Adam, gene. 4. d. nume. 24. c. luc. 3. g	Sidrach, Mamilla tenera vel delicata, aut deprædatio tenera, siue ager delicatus: aut Syriace, missus tuus. Nomen viri, qui & Ananias dicebatur, daniel. 1. b	ציחא
שתר	Sethar, Explorans, aut putrefactus vel putrefaciens. Nomen ducis, esth. 1. c	Siha, Splendor, vel candor, aut siccitas. Nomen viri, 1. efd. 2. c	שיחור
סתרי	Sethri, Occultus, vel absconditus, aut demoliens, siue refugium meum. Filius Oziel filii Caath filii Leui, exod. 6. c	Sihor, Niger vel turbidus, aut matutinus. Nilus Aegypti flumen, iof. 19. b. & 1. para. 13. b	סילאס
שטים	Setim, Expansiones, aut diuertentes, siue flagella, vel spinae. Locus in caepetribus Moab, non procul à Iordane & Phogor monte, vnde Iofue misit exploratores ad inuestigandam Ierichontis terram, nume. 25. a. Vide Sitim.	Silas, Considerans, vel animaduertens. G. Nomen viri, act. 15. e. 18. b	שלח & שלו
שטרי	Setrai, Exactor, vel præpositus: aut Syriace, obligatio vel contractus. Nomen viri, 1. para. 27. d	Silo, Dissoluens, vel discalceus, seu pax, aut abundantia: aut Syriace, illusus vel decipiens. Ciuitas in tribu Ephraim, iof. 21. a. 22. b. ierem. 7. c. iudicum 21. c	שלח
סיעתא	Siaa, Motus: aut Syriace, adiutorium. Nomen viri, 1. efd. 2. c. Heb. Siatha.	Siloe, Missus, vel mittens, aut ramus, siue telum, aut arma, f. missilia: aut Syriace, spolians vel spoliatus. Fons aut amnis est ad radices montis Sion, perennibus aquis ebulliens, cuius fit mentio esaiæ 8. b. Dicitur & Gihon, 3. reg. 1. e. & 2. par. 32. g. Est & piscina in Ierusalem, iohan. 9. a	
ציחא	Siaha, Splendor, vel candor, aut siccitas. Nomen loci, 2. efd. 11. c.	Siloni, Manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abundans: aut Syriace, illudens vel decipiens, 3. reg. 12. d. Nomen viri, 1. para. 9. a	שלוני
ציבא	Siba, Exercitus, vel militia, aut fortitudo, vel ceruus, siue nauis veniens. Seruus Saul, 2. reg. 9. a. Puer item Miphiboseth, 2. reg. 16. a	Silonites, Idem. 2. para. 9. g	
סכולת	Sibboleth, Onus, iudic. 12. c	Siluanus, Latinum, à silua. Nomen viri, 2. corinth. 1. d. siue per y, siue per i scribas, non refert.	
צקלב	Siceleg, Effusio sextarii vel mensurae, aut coangustans sextarium vel mensuram. Ciuitas in tribu Iuda & Simeonis, iof. 15. e. 19. a. 1. reg. 27. b. 1. paral. 4. e	Simmaa, Audiens vel obediens. Filius Dauid, 1. paral. 3. b. qui 2. reg. 5. c, dicitur Samua. Tertius filius Isai, 1. paralip. 2. b. qui 1. reg. 16. b. 17. b, dicitur Samma.	שמעא
שכר	Sicera, Ebrietas. Vnde notandum quod sicera descendit ab Hebræo, & significat omne quod inebriare potest, vt ait B. Hieronymus. 1. paralip. 6. f. luc. 1. b	Simeon, Audiens, vel exauditio. Secundus filius Iacob ex Lia, gen. 29. g. 1. para. 4. d. Fuit & nomen cuiusdam, qui CHRISTVM nostrum suscepit in vlnasum inferretur in templum, luc. 2. d	שמעון
	Sichar, Conclusio, vel clausura, aut inebriatio, vel merces. Dicit autem Hieronymus quod corruptè ponitur pro Siche: quod interpretatur humerus, siue portio, aut matutina itio. Sed in Græco Sichar inuenitur. D. iohan. 4. a	Simeonitæ, Idem. p. n.	
שכמ	Sichem, Humerus, siue pars, aut matutina itio. Metropolis Samaritæ in limitibus Manasse, gene. 12. b. iof. 20. c. act. 7. c. quæ ædificauit Ieroboam, 3. reg. 12. f. Hæc postea dictam Neapolin Hieronymus in traditionibus Heb. refert. Dicitur & Sichar corruptè. Filius Emor, gen. 33. d	Simeron, Custodia, siue adamas, aut vepres, vel spina, seu fax eius. Filius Issachar, genef. 46. b. 1. paral. 7. a	שמרון
	Sichima, Idem: eademque metropolis, iudic. 21. c. psal. 107. a	Simon, Audiens vel obediens. D. Filius Mathathie filii Iohannis, 1. mach. 2. a. Simon magus, act. 8. b. Nomen apostoli, matth. 10. a. Fuit & alius sic nominatus, ille qui post CHRISTVM crucem coactus baiulauit, matth. 27. d	
שקל	Sichimi, Idem. gene. 33. d	Simon, 1. paralip. 4. d. Ponens vel positus, aut munus præparationis vel numeri, seu pinguedo aut oleum. Nomen viri.	שימון
שקל	Siclus, Genus ponderis, ezech. 45. d	Sin, Rubus. Eremus inter Elim & Sinai, in qua octaua Israelitarum mansio fuit, exod. 16. a. num. 33. b. Latinus Ezechielis interpres pro hoc transtulit Pelusium, ezech. 30. d	סן
שקל	Sicion, Effusio vel angustia. D. Nomen loci, 1. machab. 15. d. Exemplaria tamen quedam habent Sicyone, id est Cucumerarium.	Sin, nume. 13. b. 20. a. 27. c. 33. d. 34. a. deut. 32. g. iofue 15. a. in omnibus his locis interpretatur arma, vel scutum, aut frigiditas. Desertum in terra Edom, quod aliàs Cades, vel desertum Pharan dicitur. Vide Cades.	צין
	Siden, Venatio, aut insidiatio, siue viaticum vel cibarium, aut nauis iudicii. D. Nomen loci, 1. machab. 15. d	Sina, Idem. iof. 15. a. Mons Arabiæ, galat. 4. c	צנה
צירן	Sidon, Idem. Filius Chanæan, genef. 10. c. Est & vrbs in Phœnicia, ad mare sita in termino Iudæ, à Sidon filio Chanæan condita, iof. 11. b. quæ sorte ducta, tribui Aser obuenerit, iofue 19. b. matth. 11. c. act. 27. a	Sina, deut. 33. a. ecclesiastici 48. a. interpretatur rubus: vel Syriace, inimicitia. Heb. Sinai. Mons in deserto Pharan, super quem lex data fuit Moyssi, exod. 19. a	סיני
	Sidonia, Idem.	Sinai, Idem. exod. 16. a	
צידנית	Sidoniz, Venatrices, aut insidiatrices, vel cibaria,	Sinæus, Rubus: aut Syriace, inimicitia. Filius Cha	הסיני

Interpretatio

	náan, gen. 10. c. 1. para. 1. b	
ציון	Sion, Aceruus, aut tumulus, vel specula, (σκιόπι- μενος inquit Euseb. Páph. De demonstr. 5.) aut sic- citas. Mons Ierosolymæ (qui aliás Mons Domini, item & Mons sanctus dicitur) in cui ⁹ vertice erat arx constructa, quæ à Dauide, ciuitas Dauidis est vocata. 2. reg. 5. b. Est in parte Aquilonari Ierusa- lem, psal. 47. a. efa. 14. c	
שִׁיֹּן	Sion, deut. 4. g. Sonitus siue strepit ⁹ , aut minus fortitudinis vel doloris. Nomen montis Amor- rhæorum, qui & Hermon dicitur.	
צִיֹּר	Sior, Paruulus, aut nauis vigilantis vel fuscita- ti, aut æmuli vel denudati. Ciuitas in tribu Iuda, ios. 15. f	
	Sirach, Sibilus, aut canticum fratris, vel munus vacuum. D.	
צִיץ	Sis, Flos, aut germen, siue cincinnus, aut aspe- ctus: vel Syriace, ala vel penna. Cliuus est, de quo legitur 2. para. 20. d	
שִׁשִׁי	Sisai, Senarius vel sextus, siue gaudés vel lætus, aut byssinus vel lineus. Filius Enach, num. 33. c	
סִסְמִי	Sisamoi, Equus vel hirundo aquarum, aut ti- nea aquarum: vel Syriace, cæcitas. Filius Elasa filii Helles, 1. para. 2. e	
סִיסְרָא	Sisara, Hirundinem vidés, aut tineá vel equum vidés. Vir, 1. efd. 2. c. Dux exercitus Iabin regis Cha- naan, iudic. 4. a. Magister militiæ Asor, 1. regú 12. b. psal. 82. c	
שִׁטִּים	Sitim, Expansiones, vel diuertentes, seu flagella, vel spinæ. Nomen torrentis, ioel. 3. d: vbi legitur, Irrigabit torrentem spinarum. Vide Setim.	
שׂוֹא	Siua, Vanitas, aut eleuatio, vel tumultus. Scriba regis Dauid, 2. reg. 20. g.	
סִיֹּן	Siuon, Rubus, vel spinosus. Nomen mensis, esth. 8. c: vbi corrupte legitur Sibon.	
שִׁיֹּן	Siza, Munus hoc, aut munus aspergens. Pater Adina, 1. para. 11. g	
σμύρνα	^s Smyrna, ^m Myrrha, apoc. 2. a. Clarissima ciuitas Ionix, authore Plinio in quinto lib. cap. 29. & Stra- bone lib. 14.	
שׂוֹאָם	^s Soam, ^o Onyx, lapis pretiosus: aut Syriace, deten- tio, vel mora eorum. Nomen viri, 1. para. 24. d	
צֹבָה	Soba, Exercitus, siue militás, aut præceptum in ea, vel inflatio, aut tumor. Nomen loci, 1. reg. 14. g. 2. reg. 8. a. 1. para. 18. a. psal. 59. iudic. 13.	
שׂוֹבָב	Sobab, Reuersus, aut auersus, vel conuersus: aut Syriace, scintilla. Filius Dauid, 2. reg. 5. c. 1. paralip. 3. b. Filius Caleb ex Azuba prima vxore, 1. paralip. 2. c. 14. b	
שׂוֹבָךְ	Sobach, Rete, vel retiaculum, aut cancellus, vel captiuitas siue conuersio tua: aut Syriace, colum- bariú. Magister militiæ Adar-ézer regis, 2. reg. 10. d	
שׂוֹבֵי	Sobái, Conuersio, vel captiuitas, aut sessio, vel se- dens. Ianitor quidam, 1. efd. 2. c	
שׂוֹבַל	Sobal, Semita, vel spica, aut crura vel femur, seu vana vetustas. Filius Seir Horræi, gene. 36. c. Filius Hur primogeniti Caleb ex Ephrátha concubina, 1. para. 2. f. Filius Iuda, 1. par. 4. a: qui gene. 46. b, di- citur Sela.	
שׂוֹבֵק	Sobec, AEquiparatus vanitati, vel appositus va- cuitati vel dissipationi, aut vana euacuatio: vel Sy- riace, derelictus Nomen viri, 2. efd. 10. a	
שׂוֹבֵי	Sobi, Conuersio vel captiuitas, aut sessio vel se- dens. Filius Naas de Rabbath filiorum Ammon,	
	2. reg. 17. g	
	Sobna, Sede nunc, aut connectere nunc, siue ca- ptiua nunc, vel ædificans, aut qui intelligit. No- men scribæ, 4. reg. 8. d. efa. 22. e	שׂוֹבְנָה
	Sobnas, Idem.	
	Soboba, Exercitus vel militia in ea, siue inflatio vel tumor in ea. Filius Cos, 1. para. 4. b	צֹבְבָה
	Sobochai, Ramus, vel propagines, aut tuguriú. Nomen viri, 2. reg. 21. d. 1. para. 20. b	שׂוֹבְכֵי
	Socho, Protectio, vel vallatio, aut ramus, siue ces- satio. Dux sunt in tribu Iuda, huius nominis ciui- tates, ios. 15. e. & vbi leges Socoth deprauate, 1. re- gú 17. a. 19. d. 3. reg. 4. b. 2. para. 28. c. Vrbs constructa à Roboam, 2. para. 11. b	שׂוֹכֹו
	Socoth, Tabernacula vel tentoria. Tribus Gad- di ciuitas est, montis Galaad in vicinia Penuel in via fugæ Madian munitissima, inquit Iosephus, & optima ciuitas, iosue 13. d. Cui Iacobus patriarcha hoc nomen imposuit, gen. 33. d. Est & regio à Græ- cis Σωκολοδύτης dicta, quæ ad Rubrum mare excur- rit, vbi Troglodytæ habitant, num. 33. a. Prima mã- sio filiorum Israel, postquam reliquerunt primas sedes Rameffes.	סְכוֹת
	Socoth-benoth, Tabernacula filiarum vel ædi- ficationum, siue auscultationes, vel vnctiones fili- arum, vel ædificiorum. Idólum Babyloniorum, 4. reg. 17. f	סְכוֹת-בְּנוֹת
	Sodi, Secretum meum. Pater Geddiel, num. 13. a	סֹדִי
	Sodoma, Secretum eorum, siue calx, aut cæmè- tum eorum. Ciuitas Syriæ, gen. 20. c	סֹדֹמָה
	Sodomitæ, Idem.	
	Soha, Candor, vel siccitas. Nomen viri, 2. efd. 7. c	צֹהָר
	Sohar, Lucidus, vel candidus. Filius Simeon filii Iacob, gene. 46. b. exod. 6. c	צֹהָרִי
	Sohoria, Mane Domini, aut matutinatio Do- mini, siue matutina itio Domini, seu niger Do- mini. Filius Ieroam, 1. para. 8. c	שׂוֹחֵרִיָּה
	Somer, Custos vel adamas, seu vepres vel spina, aut fax. Filius Moholi filii Musi, 1. paralip. 6. d. Fi- lius Heber filii Barix filii Aser filii Iacob, 1. para- lip. 7. g	שׂוֹמֵר
	Sommoria, Custodia Domini, siue adamas Do- mini, aut vepres vel spina Domini. Filius Roboam ex Abiháil, 2. para. 11. d	שׂוֹמֵרִיָּה
	Sophach, Effundens vel effusus, aut vanus lecy- thus. Princeps militiæ regis Adar-ézer, 1. para. 19. d	שׂוֹפָךְ
	Sophái, Speculator, aut fauus, siue natatio, vel cooperimentum, aut expectatio. Filius Elcana, 1. para. 6. b	צֹפֵי
	Sophan, Cuniculus, vel chærogryllus, siue abs- conditus vel reconditus, aut conterens, siue cõfra- ctio. Ciuitas possessa à filiis Gad, nume. 32. g. In He- bræo hæc dictio iungitur præcedenti dictioni A- taroth, vt ambæ sint vnus ciuitatis nomen, Ata- roth-sophan. In aliquib ⁹ tamen codicibus, & apud alios interpretes separatim inuenies.	שׂוֹפָן
	Sophar, Matutinus, aut corona seu circul ⁹ , vel passer: aut Syriace, hœdus. Nomen viri, iob 11. a	צֹפֵר
	Sopher, Scriba vel liber, aut narrans vel nume- rans. Princeps exercitus regis Sedecix, 4. reg. 25. e	סֹפֵר
	Sophéreth, Numerans, vel narrás siue narratio, aut librarius vel scriba. Nomen viri, 1. efd. 2. c ¹	סֹפֵרֶת
	Sophim, Speculæ vel speculantes, siue cooperti, aut natantes, vel expectantes, aut fauus. Mons est in tribu Ephráim, 1. reg. 1. a	צֹפִים
	Sophonias, Absconso Domini, siue secretum	צֹפְנִיָּהוּ

	Domini, aut speculator noster Dominus, vel Aquilo Domini. Sacerdos filius Maasæ, ierem. 21. a. 37. a. Nomen item prophetæ filii Chusi filii Godoliz, sopho. 1. a	Sue, 1. paral. 7. g. Eradicatio, vel cõculcatio. Filius Supha filii Sue.	סוּח
שפטים	Sophtim, Iudices, & inde liber Iudicum.	Suham, Locutio siue meditatio eorum, aut fouea vel humiliatio eorum, siue natatio vel germinatio eorum. Filius Dan filii Iacob, num. 26. e	שוחם
שרק	Sorec, Vineæ vel vitis, aut sibilus vel sibilas. Torrentis nomen est in tribu Dan, in terra Philistinorum prope Esthaol, iuxta quem Samson admauit Dalila, iudic. 16. a	Suhamitæ, Idem. num. 26. e	
צרי	Sori, Angustiator, siue vinculû aut colligatio, vel plasmatio, aut refina vel theriaca, siue petra vel fortis. Nomen viri, 1. para. 2. f. a	Suhites, Meditatio, aut fouea, vel incuruatio, aut humiliatio, siue natatio aut natans, iob 8. a	שוחי
סוספטרס	Sospater, Saluans patrem, vel salus patris. G. Nomen ducis, 2. mach. 12. c. Filius item Pyrrhi, rom. 16. c. In 20. ca. act. legitur in Græcis codic. Sopater.	Sulamitis, Pacifica, siue perfecta, aut retribuens, cantic. 6. d. 7. a	שולמית
סוסתנס	Sosthenes, Saluator potens vel robustus. G. Princeps synagoga Iudæorum, act. 18. d. 1. corinth. 1. a	Sunam, Mutatio siue dormitatio eorum, aut vana dormitatio, vel iteratio aut secundatio eorum. Ciuitas, de qua 4. reg. 4. b	שונם
סוסטרטוס	Sotratus, Saluans exercitû, vel salus exercitus. G. Nomen viri, 2. mach. 4. d	Sunamitis, Dormiens, vel mutata aut vana dormitatio, vel iteratio aut secundatio dormitionis, 3. reg. 1. a. 4. reg. 4. c	שונמית
סוטי	Sotai, Præuaricatio, siue declinatio. Nomen viri, 1. esd. 2. c	Sunem, Idem quod Sunam. Ciuitas in tribu Issachar, iof. 19. b. 1. reg. 28. a	שונם
ספארטאי	Spartiani, Seminati vel feminates. G. Populi, 1. machab. 15. d	Suni, Mutatus vel dormiens, aut iteratus vel secundarius. Filius Gad filii Iacob, gen. 46. b	שוני
	Spartiatæ, Idem. G.	Sunitæ, Idem. num. 26. b	צוף
ספאט	Stachyn, Spica. G. Pauli amicus, rom. 16. b	Suph, Fauus, siue specula, aut cooperimentum, vel natans, aut expectans. Filius Thau patris Eliu, 1. reg. 1. a. Filius Elcana filii Ioel, 1. para. 6. c. Nomen loci, 1. reg. 9. a	צופה
ספאנא	Stephana, Corona, siue coronata. G. Nomen viri, 1. corinth. 1. c. 16. c	Supha, Lecythus, aut præceptum illaqueans, vel præceptum flatus, siue præceptum inflationis. Filius Helem, 1. para. 7. g	
ספאנוס	Stephanus, Corona, vel coronatus. G. Nomen diaconi, act. 6. b	Supham, Conterens eos, siue barba aut labium eorum, aut ripa vel litus eorum. Filius Benjamin, num. 26. e. Heb. Sephupham.	שפופם
שתר-כווני	Stharbazanai, Computrefaciens contemntes me, vel qui explorat contemptores meos. Nomen viri, 1. esd. 5. a	Suphamitæ, Idem. num. 26. e	
סחור	Schur, Occultus vel absconditus, seu destruens, vel demoliens. Filius Michael, princeps tribus Aser, num. 13. a	Sur, Murus, aut bos, vel aspiciens. Syria dicitur, gene. 20. a. Solitudinis nomen è regione AEgypti, quæ & Etham dicitur, exod. 15. f. 1. reg. 15. b	שור
סויואי	Stoici, à Stoa, id est porticu, in qua disputabunt, sic philosophi illi dicti sunt. G. act. 17. d	Sur, Pater Cozbi Madianitidis illius, quæ cum Zambri interfecta est in genitalibus: qui quidem Sur, princeps erat Madianitarum, num. 12. d. 31. a. iof. 13. c. Fuit & nomen filii Abigabaon, 1. para. 8. c. 9. f. & interpretatur Petra vel fortis, aut obsidens vel angustians, siue plasmator vel figurator, aut ligatus vel ligans.	צור
שויע	Sua, Clamans, vel saluans, aut potens vel magnificus, seu respiciens. Vxor Iudæ filii Iacob, ge. 38. a. b	Sur, 4. reg. 11. a. Recessio siue rebellio. Nomen portæ in templo Salomonis.	סור
סוא	Sua, 4. reg. 17. a. Modius, vel mensura, aut velamen. Rex AEgypti.	Suriel, Petra Dei, siue fortitudo Dei, aut plasmatio siue figuratio Dei, siue vinculum aut colligatio Dei, vel obsidio Dei. Filius Abihaiel, princeps Moholitarum, num. 3. e	צוריאל
שוחה	Sua, 1. para. 4. b. Fossa, aut natatio, siue humiliatio, aut meditatio, vel loquelæ, aut germinas. Frater Caleb.	Surisaddai, Petra vel fortitudo omnipotentis vel deuantantis, aut plasmatio siue figura omnipotentis vel deuantantis, aut vinculum siue obsidio omnipotentis vel deuantantis. Pater Salamiel principis tribus Simeon, num. 1. a	
שויעא	Suaa, Clamans vel saluans, aut potens vel magnificus, seu respiciens. Filius Heber filii Barie, 1. paralip. 7. g	Susa, Vanitatis eleuatio, aut exultas. Scriba quidam, de quo 1. para. 18. d	צורישד
שויעל	Sual, Vulpes aut semita, siue pugnus aut pugillus. Filius Supha filii Helem, 1. para. 7. g. Est & nomen regionis, 1. reg. 13. d	Susan, Liliûm vel rosa, aut lætitia. Metropolis Persici regni, daniel. 8. a. A qua Susiana regio apud Persas nomen accepit, à Dario Hytaspis filio condita, Plinio lib. 6. cap. 27. At hallucinatur Plinius. Nam condita erat Susa antequam natus esset hic Darius. Straboni verò Titoni Patris Memnonis est ædificium, cognominata Stephano à fontibus, quibus locus abundat. Hac enim dictione ait in ea regione ita fontem dici. Aurigallus vult dictam non aliter ac Florentiam aut Rhodum, à flore seu rosa: imò vero à liliis. Idem author legit perperam apud	שושא
צוער	Suar, Paruuulus, aut præceptum vigilæ, vel ciuitatis aut æmuli vel denudationis vel euacuationis: vel Syriace, angustiator. Pater Nathanael principis tribus suæ Issachar, num. 1. a		שושן
שובאל	Subael, Conuersio Dei, siue captiuitas Dei, aut sedes Dei. Vir quidam, 1. para. 24. c		
שבואל	Subuel, Conuersio Dei, siue captiuitas Dei, aut sedes Dei. Filius Gerson filii Moyse, 1. para. 23. b		
שוח	Sue, Loquens, siue orans, aut fossa, vel humiliatio, aut natatio. Filius Abrahæ ex Cetura, gen. 25. a. 1. para. 1. c		
שוא	Sue, 1. paral. 2. f. Vanitas, aut eleuatio, vel tumultus. Filius Iahaddai.		

טרפליא	Terphalæi, Raptores fatigati vel laboriosi, aut series miraculosa vel ruinosa: aut ex Syro & Hebræo, mons vel custos miraculi vel ruinæ, aut folium laboris. Populi, 1. esd. 4. b	hæreditaria hæreditas attributa, iof. 19. d. 24. g. eadem quæ & Thamnath-hæres, per literarum transpositionem.	
תמנת-חרס	Tertius, Latinum est. Nomen viri, rom. 16. d	Thamnath-hæres, Imago vel figura solis, aut imago vel figura testæ vel fœtilis, aut numerus solis vel testæ: aut ex Syro & Hebræo, constitutus sol vel testæ. Eadem vrbs quæ Thamnath-sára vocatur, iudic. 2. b	
תענך	Tertullus, Falsa annuntians, vel mēdax, aut mēstrosus. G. Nomen oratoris cuiusdam, accusatoris Pauli, act. 24. a	Thanach, Confringens te, vel humilians te, siue respondens tibi. Ciuitas, 3. reg. 4. b. 1. paral. 7. f. data dimidia tribui Manasse, iof. 21. c. iudic. 1. f. 5. c. Vocatur & Thenach iof. 17. c. iisdem punctis & consonantibus.	
תחש	Tháas, Hyacinthinus, vel festinans, aut silens. Filius Nachor ex Roma concubina, gene. 22. d. Heb. Thahas.	Thanath-selo, Ficum vel ficulneam dissoluens vel discalceans vel decorticans, seu ficulnea errans vel mentiens, aut ficulnea abundantia vel pacis, seu occasio erroris vel mendacii: aut occasio (s. est) abundantia vel pax. Nomen loci, iof. 16. b	תאנת-שלה
תבור	Thabor, Electio, siue puritas: aut Syriace, contritio vel confractio. Mons est altissimus in medio Galilææ campo, mira sublimis rotunditate. Nam eius altitudo (vt lib. 4. Egesippus ait) x x x est stadiorū: vertex autē ipse cāpestris, x x i i i stadiis iacet. ierem. 46. e. Situs est hic mons ad Occidentem terræ sanctæ; vnde pro Occidente ponitur, psal. 88. b. Chald. Paraphrastes. Ciuitas in tribu Zabulon Leuitis data, 1. para. 6. g. 1. reg. 10. a	Thanehumeth, Consolatio, vel poenitentia, aut doni laguncula vel murus, siue donum indignationis vel caloris, aut requies mortis. Pater Saraiæ, 4. reg. 25. f. ierem. 40. c	תנחמת
תרעל	Thadal, Conterens iugum, seu scientia eleuationis vel ascensionis. Rex gentium, gene. 14. a	Thaphsa, siue Thapfa, Transitus, vel claudicatio: aut pascha, id est locus vbi pascha fit. Ciuitas, 3. reg. 4. c. 4. reg. 15. d. Hebraici interpretes dicunt esse nomen regionis sitæ trans Euphratē ad Occidentem Iudææ. 3. reg. 4. c	תפסח
תחן	Thaddæus, Laudans, siue confitens. D. Vnus ex apostolis, matth. 10. a: qui ibidem iuxta lectionem Græcam dicitur Lebbæus.	Thaphnes, siue Thaphnis, Operimentum confidentia vel protectionis, aut occulta cōfidentia vel protectio. Ciuitas Aegypti, de qua ierem. 2. d. 43. c. 44. a. 46. d. ezech. 30. e	תחפנתח
תחת	Thahan, Deprecans, aut misericors, siue gratiofus vel gratia. Filius Thale, 1. para. 7. e	Thara, Vlulans, aut malefaciens, vel cubiculum malitia, aut cubiculum pastoris vel socii: aut Syriace, euētus, siue terrestris vel inferior. Filius Micha filii Meribbáal, 1. para. 8. d	תארע
תחא	Thahath, Subter vel subtus, aut pavor siue formido: vel Syriace, descensio. Vicesimatertia Israelitarum mansio, nume. 33. d. Nomen item viri, 1. para. 6. c. 7. d	Thara, 1. para. 9. f, Ira vel contentio praua, aut ira vel contentio socii vel pastoris. Filius Micha. Thara, esth. 12. a, Idē quod Thares, quod interpretatur hæres, aut miser vel exul. D.	תחרע
תלשר	Thalassa, In Græco est Lasæa: & interpretatur spissa, vel prudens. G. Ciuitas est litoralis Cretæ, haud procul à loco qui Boni portus dicitur, act. 27. b	Tharaca, Explorator vel cōtemplator obtusus, siue legis hebetudo aut impedimentum, vel turtur obtusio vel hebetudo. Rex Aethiopiæ, 4. reg. 19. b. esā. 37. b	תרוקה
תלח	Thalassar, Suspensio principis, vel tumulus principis: aut suspendens canticum, vel tumulus canētis. Regio Syriæ quam incoluerunt filii Eden, esā. 37. c. Appellatur & Thelassar, 4. reg. 19. c	Tharana, Explorator vel contemplator gratia vel misericordia: aut turtur gratia vel misericordia. Filius Caleb ex Maacha concubina, 1. para. 2. f	תרחנה
תלח	Thale, Humectatio, aut viriditas, siue humectās aut virescens. Nomen viri, 1. para. 7. e	Thare, Odorans, vel spirans, aut abigens. Filius Nachor, gen. 11. c	תרח
תמר	Thamar, Palma, vel dactylus, siue commutatio vel permutatio, aut amaritudo. Vxor Her primogeniti Iudæ, gene. 38. a. Est & vrbs Syriæ nobilis, quæ nunc Palmyra dicitur, olim à Salomone cōstructa, ezech. 48. d. Hæc ab Hadriano principe, Hadrianopolis. Filia item David, 2. reg. 13. a. 1. para. 3. b. Sic vocabatur & filia Absalom, 2. reg. 14. f	Tharela, Exploratio vel turtur maledictionis, aut turtur fortitudinis vel ilicis, aut explorans illicitem vel fortitudinem. Ciuitas in tribu filiorum Benjamin, iof. 18. d	תראלה
תמנע	Thamna, Vetita siue prohibita, aut perfecta vel consummata commotio. Concubina Eliphaz filii Esau, gene. 36. b. In 1. para. 1. c, legitur inter filios Eliphaz. Soror Lotan filii Seir Horraei. Ciuitas Idumæorum, gen. 36. d	Thares, Hæres, aut miser, vel exul. Eunuchi nomen, esth. 2. d	תרש
תמנה	Thamna, 2. para. 28. c. Imago vel figura, aut numeratio vel numerans: aut Syriace, constituēs. Ciuitas in tribu Iuda, iof. 15. g	Tharsis, Contemplatio gaudii, vel exploratio marmoris, aut turtur gaudii, siue chrysolithus lapis, s. pretiosus, aut mare. Filius Iauan, gene. 10. a. Est & nomen regionis, Cilicia olim dictæ, à Tharsis filio Iauan. 3. reg. 10. d. psal. 71. b. esā. 2. d. ezech. 10. b. vnde eius regionis metropolis, θ mutata in τ, Tarsus nomen obtinuit. In actis igitur apostolicis vbique scribe hanc dictionem absque aspiratione. Vide Tarsus. Quidam volunt Tharsin nonnūquam mare Mediterraneum significare apud Ionam prophetam, & psal. 71. b. esā. 23. a. Capitur pro Africa teste Ionathan, ierem. 10. b. Quidam ca-	תרשיש
תמנת-סרה	Thamnath-sára, siue Tamnath-säre, Figura vel imago extensa vel remanens aut fœtens, siue numeratio residua, aut numeratio extēfionis vel fœtoris: aut ex Syro & Hebræo, constituta extensio vel fœtor, aut statuta residuitas. Ciuitas in montanis Ephraim, ab Israelitis Iosue duci, tanquam		

Interpretatio

	<p>piūt pro mari, eſa. 60. b. Alii in Iona, cap. 1. capiunt pro Tuneto aut certe Carthagine vrbib' Aphricæ.</p>	
תרתק	Tharthac, Concatenatus, ſiue retruſus, vel con- cluſus. Idōlum Heuæorum, 4. reg. 17. f	
תרתן	Thartan, Explorans vel contemplans donum, aut turturis donum, vel lex ipſarū. Nomen prin- cipis, eſa. 20. a	
	Thaſſi, Oblitus, vel obliuiſcens, aut debitor. D. Filius Mathathie filii Iohannis, 1. mach. 2. a	
תתני	Thathanai, Donas, vel donator. Nomen viri, 1. eſd. 5. a	
תו	Thau, Signum. ezech. 9. b	
תבץ	Thebes, Cœnoſus, aut ſericus, vel ouum: aut Syriace, lineus. Vrbs terræ Chananæ, iudic. 9. g. 2. reg. 11. c	
תכני	Thebni, Palea, aut fœnum: vel intelligens, aut fi- liatio. Filius Ginech, 3. reg. 16. c	
תקל	Thecel, Appenſio. daniel. 5. g	
תקועה	Thecua, Tuba, vel clangor, aut fixa. Ciuitas in Iuda, ſex miliaribus à Beth-lehem diſtās, à Roboā conſtructa, 2. reg. 14. a. 23. d. 2. para. 11. b. 20. d. iere. 6. a. Filius Aſhur, 1. para. 4. a	
תקוח	Thecua, Spes, vel funiculus, aut linea, vel cōgre- gatio. Pater Sellum mariti Holdæ prophetidis, 4. reg. 22. c: qui Thecuath 2. para. 34. e, dicitur. Pater item Iaaziæ, 1. eſd. 10. c	
תוקהת	Thecuath, Signum vel figurationem aſſumēs. Pater Sellum mariti Holdæ prophetidis, 2. paral. 34. e: qui 4. reg. 22. c, dicitur Thecua.	
תקועים	Thecueni, Tubæ, vel clāgētes, aut fixi. 2. eſd. 3. b	
	Thecuites, Idem. ſ. n. 1. para. 11. f. 27. b	
תקועית	Thecuitis, Idem. ſ. c. gen. 2. reg. 14. a	
תגלת- פלאתר	Theglath-phalaſar, Captiuitatem miraculoſam vel ruinoſam abſtulit vel ligauit: aut ex Hebræo & Syro, captiuitatē miraculoſam vel ruinoſam pro- hibuit. Rex Aſſur, 4. reg. 15. f	
תחן	Thehen, Deprecans, aut miſericors, ſiue gratio- ſus, vel caſtrametans. Filius Ephraim, num. 26. d	
	Thehenitæ, Idem. p. n. nume. 26. d	
תחנה	Thehinna, Idem. ſ. n.	
תלאשר	Thelaſſar, Coaceruationem vel ſuſpensionem auferens, aut coaceruationis vel ſuſpēſionis reſe- ſus. Regio Syriæ, 4. reg. 19. c. Eadem dicitur & Tha- laſſar eſa. 37. c	
תגלת- פלאתר	Thelgath-phalnaſar, Niuem cadentem prohi- bens: vel ligans, ex Syro & Hebræo. Rex Aſſyrio- rum, 1. para. 5. a. d. 2. para. 28. d	
תלחרשא	Thelharſa, Coaceruatio vel ſuſpenſio aratri vel ſurditatis aut ſilentii ſiue artificii vel teſtæ: aut ex Hebræo & Syro, aceruata vel ſuſpenſa ſylua. No- men loci, 1. eſd. 2. c. 2. eſd. 7. f	
תלבלח	Thelmela, Aceruus ſalis vel nautæ, aut ſuſpen- ſio vel appenſio ſalis vel nautæ. Nomen loci, 1. eſd. 2. c. 2. eſd. 7. f	
תימא	Thema, Admiratio, vel conſummatio, aut Au- ſter. Filius Iſmaelis, gen. 25. b	
תמח	Thema, 1. eſd. 2. c. 2. eſd. 7. c, interpretatur Delēs, vel radens, aut abſtergens: vel Syriace, percutiens. Nomen viri.	
תימא	Thema, iob 6. c. ierem. 25. c, Admiratio, vel con- ſummatio, aut Auſter. Nomen loci.	
תימן	Theman, Australis vel Aphricus, aut conſum- matus vel perfectus: aut Syriace, ibi. Ciuitas princi- pum Idumæorum, quæ à Theman filio Eliphaz ex Ada vxore nomen accepit, gene. 36. d. iere. 49. d. Filius Eliphaz filii Eſau ex Ada, gen. 36. b	
	Themani, Perfectiſſimus, vel Australis, aut Sy- riace, conſtitutus. Filius Aſhur ex Naara vxore, 1. para. 1. d. 4. a	תימני
	Themaites, Idem. iob 4. a	
	Themna, Imago vel figura, aut numeratio vel numerans: aut Syriace, conſtituta. Ciuitas maxi- ma in tribu Dan, ſita in monte Ephraim contra Septétrionalem plagam Liddæ, interque AEliam & Dioſpolim. Inde ſub imperio Romano dicta eſt præfectura Thamnitica, iof. 19. c	תמנתה
	Thenach, Confringens te, vel humilians te, aut reſpondens tibi. Ciuitas in tribu Manaſſe, iof. 17. c. Eadem quæ Thanach appellatur, Hebræis quo- que iisdem pūctis & conſonantibus ſcribuntur.	תענך
	Theodotius, Deo datus. G. Nomen viri, 2. ma- chab. 14. c	Θεοδωτος
	Theophilus, Amicus Dei, vel Deo dilectus. G. Vir ad quem ſcribit Lucas, luc. 1.	Θεοφιλος
	Theraphim, Simulachra, ſpeciem humanam referētia, iudic. 17. b: vel ſtatue, aut figuræ, vel ima- gines, oſec 3. b.	תרפים
	Therſa, Complacens, vel volens, aut ſuauiſ, vel currens. Ciuitas eſt in alto ſita monte, qua Iſrac- litarum reges ante cōditam Samariam pro regia uſi ſunt, 3. reg. 14. c. 4. reg. 15. a. Fuit & Salphaad fi- lia eiufdem nominis, nume. 26. d	תרצה
	Theſſalonica, Dei altera victoria, aut ſitus ſiue poſitio alterius victoriæ. G. Ciuitas Macedoniæ, prius Halia nuncupata, act. 17. a	Θεσσαλονικια
	Theſſalonicenſes, Idem. p. n. G.	Θεσσαλονικεις
	Theſſalonicenſis, Idem. ſ. n. G.	Θεσσαλονικεις
	Theſbites, Captiuās, vel cōuertēs, aut ſedēs, vel habitās. Qui eſt ex Theſba, ſiue Thiſba, 3. reg. 17. a	תשבתי
	Theudas, Fluens aqua. G. Nomen viri, act. 5. f	Θευδης
	Thichon, Medius vel intermedius, aut præpara- tio. Nomen pagi, ezech. 47. c	תיכון
	Thilon, Murmuratio, ſiue aceruus eius, aut ſuſ- penſio eius. Filius Simon, 1. para. 4. d	תילון
	Thiras, Demolitor ſiue deſtructor, aut irrorans vel irroratus. Filius Iapheth, gen. 10. a. A quo Thi- renſes, quos Græci Thraces vocant.	תירס
	Thiria, Exploratio, vel contemplatio. Filius Ia- leleel, 1. para. 4. c	תיריא
	Thochen, Medium vel intermedius, aut præpa- ratus. Ciuitas, 1. para. 4. f	תכן
	Thogorma, Offeſus, vel robuſtus, ſiue incolatus nimius, aut peregrinus valde, vel timens valde, ſeu anxioſa celſitudo. Filius Somer, gene. 10. a. Ab hoc Tygranzi, qui à Græcis Phryges dicuntur, deno- minati ſunt, ezech. 27. c	תגרמה
	Thohu, Viuens vel nuntiās. Filius Eliu patris Ie- roham, 1. reg. 1. a	תחו
	Thohu, Telum vel iaculum. Filius Suph filii El- canæ, 1. para. 6. c. Heb. Thoah.	תוח
	Thola, Vermis aut vermiculus, vel coccus aut coccineus. Filius Iſſachar, gen. 46. b. 1. paral. 7. a. Fi- lius item Phua dux in Iſrael, iudic. 10. a	תולעי
	Tholad, Natiuitas, vel generatio. Ciuitas Simeo- nis, 1. para. 4. c	תולד
	Tholaitæ, Vermes aut vermiculi, vel coccus aut coccinei, nume. 26. c	תולעי
	Tholmai, Sulcus, ſ. qui fit cum aratro: aut ſuſ- pendens aquas, vel coadunatio aquarum. Filius E- nac, iof. 15. c. iudic. 1. b. num. 13. c. Rex Geſſur, 2. reg. 3. a. 1. paral. 3. a	תלמי
	Tholomai, Idem. Filius Ammiud rex Geſſur,	

2. regum 13. g

Thomas, Abyssus vel geminus: & Græce didymus appellatur, quod interpretatur gemellus, id est ille qui cum alio vno & eodem partu nascitur. D. Vnus ex Apostolis, matth. 10. a. iohan. 11. b

תפלה Thophel, Ruina, aut stultitia, siue insulitas, aut insipiditas. Locus est in deserto trās Iordanem e regione Iericho, vbi Moses quintum librum edidit, deut. 1. a

תפת Thopheth, Tympanum, vel seductio, aut dilatatio. Locus est in valle filii Ennom: qui cernitur in Ierosolymæ suburbanis, vbi quondam parentes filios igni exustos deuouebant, & immolabant dæmonio Moloch, efa. 30. g. iere. 7. g. 19. d

תופו Thopo, Locus. G. Nomen loci, 1. mach. 9. e. Scribe Topo.

תוצי Thosaites, Dissipatio vel dissipatus, aut exiens, 1. para. 11. g

תעו Thou, Errans. Rex Emath, 2. reg. 8. c. 1. para. 18. c
Θρακες Thraces, Asperi vel saxosi. G. Populi, 2. mach. 12. f
Θρασκία Thraſca, Audax, vel temerarius. G.

תבל Thubal, Orbis vel mundanus, aut confusio vel ignominia, seu portatus vel adductus. Filius Iapheth, gene. 10. a. A quo Iberes (licet quidam Italos suspicentur) originem traxerunt, ezech. 27. c

Θυατιρα Thyatira, Odor siue sacrificium laboris vel contritionis. G. Vrbs Lydiæ regionis in Asia minore: Macedonum habitatio, quam nōnulli Mysorum vltimam dicunt, act. 16. c. apoc. 2. g

Thyatireni, Idem. p. n.

Τιβεριας Tiberias, Bona visio, vel vmbilic⁹, aut cōfractio. D. Vrbs Galiliæ ad mare sita, quod ab ipsa ciuitate appellatur mare Tiberiadis, iohan. 6. Hanc ciuitatem olim Cenereth appellatā, Herodes Tetrarcha in honorem Tiberii Cæsaris condidit, & Tiberiadem vocauit, teste Iosepho in 18. cap. 4. antiqui. Iudaic. & Egesippo lib. 2. cap. 3. iuxta quem Dominus stupendo miraculo pauit multitudinem populi paucis panibus, iohan. 6.

Tiberius, Idem. D. Imperator quidā apud Romanos, luc. 3. a

תדיקל Tigris, Hebraice dicitur Hidēcel, & interpretatur acumen velocitatis, aut acutus sonit⁹ vel vox, seu lætus sonitus, vel læta velocitas: aut ex Syro & Hebræo, vna vox, vel vnison⁹, aut vnica velocitas. Fluuius qui Mesopotamiā amplectitur, & in Armeniæ maioris regione caput tollit, mire quā lucido, conspicuōque fonte in loco edito, qui Elōgosine nominatur. Euphratē in sinum defert Persicum cum amne Coaspe. Hæc Solinus. gen. 2. c

Timæus, Cæcus vel cæcitas. D. Pater Bartimæi, marc. 10. g

Τιμων Timon, Honorabilis vel pretiosus. Nomen diaconi cuiusdam, act. 6. b

Τιμοθεος Timotheus, Honor Dei, vel honorans Deū, aut pretiosus Deo. G. Discipul⁹ quidam Paulo charus, de quo act. 16. a

Τιτος Titus, Honorabilis. G. Nomen viri, cognomento Iusti, act. 18. b

טוב Tob, Bonus, siue bonitas. Nomen terræ ad quā fugit Iephthe, iudic. 11. a. Verisimile est esse in tribu Gad: fugere enim noluit ad alienigenas Ammonitas, vel Gessuri.

טוב-אדוניה Tob-adonias, Bonus dominator Dominus, aut

bona basis Domini. Nomē viri, 2. para. 17. b

Tobia, siue Tobias, Bonus Dominus, siue bonitas Domini. Nomen viri, 1. esd. 2. c. zach. 6. d

Toparchia, Territorium. G.

טוביה

Τοπαρχία

Τρακονιτις Traconitis, Saxosa vel aspera. G. Syriæ regio, quæ & Ituræa dicta est, iuxta Arabiæ desertum, quod Bosræ iungitur contra Australem plagam, quasi ad Damascū respiciens, cui præerat Philippus frater Herodis procuratoris Galiliæ, luc. 3. a

Τριπολις Tripolis, Trium ciuitatū, s. regio. 2. mach. 14. a

Τροας Troas, Perforata. G. Ciuitas Asiæ, maritima, eadem Antigoniam dicta, act. 16. b

Τροφίμος Trophimus, Nutritus vel educatus. G. Vir Ephesus, act. 20. a. 21. f

Τρογλοδυται Troglodytæ, Hebraice dicitur Suchiim, & interpretatur vncti vel vngētēs, aut cooperti vel obumbrati, id est, in tabernaculis vel tuguriis habitantes. Populi, 2. para. 12. a

Τρυφæνα Tryphæna, Deliciosa vel delicata. G. Mulier, roman. 16. b

Τρυφων Tryphon, Deliciosus vel delicatus. G. Vir quidā, 1. mach. 11. d

Τρυφωσα Tryphosa, Deliciosa vel delicata. G. Mulier, roman. 16. b

Τυβαλ-καϊν Tubal-caïn, Mundana possessio vel æmulatio, aut mundi nidus, seu confusionem possidens, vel ignominiam æmulans. Filius Lamech ex Sella vxore sua, gene. 4. d

Tubin, Bene mensurata, vel bona mensura, aut bonum vinum. D.

Tubiani, Paleæ, vel palcati, aut bene respondētes, vel bene gratificantes. D. Arabes, iudem Nabathæi, 2. mach. 12. c

Τυχιος Tychicus, Casualis, vel contingens. G. Vir Asianus, act. 20. a. coloss. 4. b

Τυφωνικος Typhonicus, Turbulentus, vel tempestuosus. Vnus ē ventis subitis ac repentinis nomine, act. 27. c

Τυραννος Tyrannus, Imperans, vel princeps. G. act. 19. b

Τυρρι Tyrii, Hebraice dicitur Sorim, & interpretatur tribulantes, siue obsidentes, aut angustiantes, vel ligantes, siue vinculati, vel figurantes, aut plasmates, siue fortes, vel petræ. 2. esd. 3. b. act. 12. d

Τυριος Tyrius, Idem. s. n. 3. reg. 7. b. 2. para. 2. c

Τυρ Tyr⁹, Hebraice dicitur Sor, & interpretatur tribulatio vel obsidio, siue angustia, aut vinculu vel colligatio, seu plasmatio, aut figuratio, vel fortitudo, aut petra. Ciuitas maritima, munita, metropolis Phœnices. Quondā insula septingentis passibus diuisa à Continente, mari præalto: sed vix credibili opere comportatis aggeribus per Alexandrum Magnū adiuncta Continenti. Est in tribu Nephthali, vicesimo fermè miliario à Cæsarea Philippi, iof. 19. b. efa. 23. a. matth. 11. c

Αγαιο Agao, Interior vel intimus, aut elatus vel eleuatus, siue corporeus. D. Nomen viri, iudith 14. c

Βαικρα Vaicra, Et vocauit. Liber Leuitici, sic vocatus ab Hebræis: quia sic incipit.

Βαιδαβερ Vaiedabber, Et locutus est, siue locutusque est. Liber Numerorum: quia sic incipit.

Βαλλισυλβηστρις Vallis syluestris, siue campestris, Vide A V L O N.

טובל-קין

τυχιος

τυφωνικος

τυραννος

צורים

צור

ויקרא

וידבר

זעון	Zauan, Tremens, aut tremor, vel vexatio. Filius Efer filii Seir Horræi, gene. 36. c	Zina, Fornicatio: aut Syriace, nutrimentum vel arma. Nomen viri, 1. paral. 23. b	זינה
זאב	Zeb, Lupus. Nomen viri Madianitis ab Ephraim interfecti, iudic. 7. g. psal. 82. c	Zio, Iste: vel Syriace, splendor, aut claritas. Nomen secundi mēsis, qui Aprilis apud nos dicitur, 3. reg. 6. a	זיו
זכרי	Zebedæus, Dos siue dotatus, aut fluxus vehemens. Nomen viri. 2. esd. 11. c. Patet Iacobi & Iohannis apostolorum, matth. 10. d	Ziph, Istud os, vel ista bucca: aut Syriace, falsitas, vel falsus. Dux sunt huius nominis in tribu Iuda ciuitates: ex quibus altera nomen magnæ dedit solitudini, iof. 15. d. & g. 1. reg. 23. b: quam ædificauit Roboam, 1. para. 2. f. 2. para. 11. b	זיף
זכריה	Zebedia, Dos Domini, siue dotauit Dominus. Nomen viri, 1. esd. 8. a	Zipha, Idem. Filius Ialeleel, 1. para. 4. c	
זכח	Zebee, Victima, aut sacrificium, vel decollatio, aut iugulatio. Rex Madianitarum, iudicum 8. b. psal. 82. c	Ziphæi, Idem. p. n. 1. reg. 23. c	
זכורה	Zebida, Dotata, siue dotatio. Mater Ioacim siue Eliacim, 4. reg. 23. g	Ziza, Vniuersalis vel omnimodus, seu bestia, vel fera aut resplendens: vel Syriace, recedēs. Filius Ionathan filii Iuda filii Onam, 1. par. 2. e. Est & nomē principis, 1. para. 4. f	זיז
זכול	Zebul, Habitaculum: aut Syriace, sterquiliniū. Seruus Abimélech filii Gedeonis, iudic. 9. g	Zohéleth, Reptans, vel trahens. Rupes est iuxta fontem Rogel nomine, 3. reg. 1. b	זחלת
זכרי	Zechri, Memor vel memorās, siue masculinus. Filius Isaar filii Caath filii Leui, exod. 6. c. 1. paral. 8. b. 9. c. 2. para. 28. a	Zoheth, Separatio, aut iste stupens vel pavidus, seu iste cōfractus: vel ex Hebræo & Syro, iste descēdens. Filius Iesi, 1. para. 4. d.	זחת
זכור	Zechur, Idem. Pater Sammua, nume. 13. a	Zomzommim, Scelus vel turpitudinem cogitātes, seu scelus sceleratorum. Populi sunt qui aliās ab Ammonitis Raphaim nuncupantur, deut. 2. d	זמומים
זלפח	Zelotes, AEmulator. G. Cognomen Simōnis apostoli, luc. 6. c	Zoom, Abominans, vel immundus. Filius Roboam ex Abihail, 2. para. 11. d	זום
זלפה	Zelpha, Distillatio oris, aut vilitas vel contemptus oris. Ancilla Liæ vxoris Iacob, gene. 29. c	Zorobabel, Alienus à confusione, aut aliena vel extranea confusio, siue extranea commistio, aut dispersio confusionis vel commistionis, seu circulus commistionis vel confusionis. Dux in Iuda, agg. 1. a. Filius Phadaia filii Iechoniz, 1. para. 3. c. 2. esd. 2. a	זרכבל
זמה	Zemma, Scelus, aut cogitatio, s. peruersa. Nomen viri, 2. para. 29. c	Zuzim, Postes, vel superfliminaria, aut splendentes: vel Syriace, recedētes, aut pecuniæ. In gen. 14. non est nomen proprium. 1. x x enim, gentes fortes: Chaldæus interpres, robustos interpretatur. quod & annotauit Hieronymus in quæstionibus in Genesin, dicens sic debere legi in eo loco, Et robusti in Ham. vt sit proprium loci: non autem legatur In eis.	זוזים
זמא	Zena, Viuens. G. Legisperitus quidam, tit. 3. d		
זפרנה	Zephrona, Ex Syro & Hebræo, falsitas cāctici vel exultationis: Terminus est Iudæ, nume. 34. b		
זתם	Zetham, Oliua eorum, siue iste perfectus, aut iste consummatus, siue iste simplex. Nomen viri, 1. para. 23. a		
זיתן	Zetham, Oliua, vel oliuetū. Filius Balan filii Iadihel filii Benjamin, 1. para. 7. c		
זתר	Zethar, Iste explorans vel contemplans, aut oliua explorationis vel cōtemplationis, siue iste turtur, vel oliua turturis. Nomen eunuchi, esth. 1. b		
זתוא	Zethu, Oliuetum. Nomen viri, 2. esd. 10. a		
	Zethua, Idem. Nomen viri, 1. esd. 2. a		
זיע	Zie, Sudor aut tremor. Nomen viri, 1. para. 5. b		

EXCVDEBAT ROB. STEPHANVS LIBRARIVS REGIVS LV TETIAE PARI-SIORVM ANN. M. D. XLVI. IDIBVS MAII.

1190

Deus in excelsis deus
 in firmamento caeli
 in circuitu orbis terrarum
 in altis habitans
 in firmamento caeli
 in circuitu orbis terrarum
 in altis habitans
 in firmamento caeli
 in circuitu orbis terrarum
 in altis habitans

Deus in excelsis deus

Deus in excelsis deus
 in firmamento caeli
 in circuitu orbis terrarum
 in altis habitans

Confitebor

Oratio

Deus in excelsis deus
 in firmamento caeli
 in circuitu orbis terrarum
 in altis habitans
 in firmamento caeli
 in circuitu orbis terrarum
 in altis habitans
 in firmamento caeli
 in circuitu orbis terrarum
 in altis habitans

Deus in excelsis deus